શ્રી ગુલાબવીર ગ્રંથમાળા રત્ન ૪ થું.

શ્રી મહાવીરાય નમઃ

જૈનાગમશબ્દસંગ્રહ.

અર્દ્ધમાગધી—ગુજરાતી કોષ.

સંપાદકઃ

પૂજ્યપાદશ્રી ગુલાબચંદ્રજી સ્વામીના

શિષ્ય—

શતાવધાની પં. મુનિ શ્રીરત્નચંદ્રજી મહારાજ.

(લીંબડી સંપ્રદાય).

પ્રકાશકઃ

સંઘવી ગુલાબચંદ જસરાજ.

શ્રી લીંબડી.

(કાઠીયાવાડ)

ઈ. સન ૧૯૨૬.] વિક્રમ સંવત ૧૯૮૩ [વીર સંવત ૨૪૫૩.

પ્રથમાવૃત્તિ. પ્રત ૧૦૦૦.

મૂલ્ય રૂા. ૩—૮—૦. પોસ્ટેજ જુદું.

ધી જશવંતસિંહ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ લીંબડી—કાઠિઆવાડ.

અર્પણપત્રિકા.

ગુરૂવર્ય પૂજ્યપાદશ્રી ગુલાબચંદ્રજીસ્વામી તથા મહારાજશ્રી વીરજીસ્વામી !
આપ બન્ને સહોદરોએ ઘણા વર્ષથી આ સેવકને અભ્યાસ કાર્યમાં
અને લેખન કાર્યમાં ઘણી સાહાય્ય આપી ઉપકૃત કર્યો છે. એટલુંજ
નહી પણ શાસનોપયોગી સાહિત્યપ્રચારના કાર્યમાં
આજસુધી સહાયતા આપતા રહો છો તેથી
આભારવશ આ સેવક ભાષાસા-
હિત્યના અંગરૂપ આ પુસ્તક
આપના કર કમલ-
માં અર્પણ
કરે
છે.

લિ૦ મુનિ રત્નચંદ્ર.

પ્રસ્તાવના.

કોષની જરૂરીઆત.

કોષ, કોશ, નામમાળા, શબ્દસંચય, શબ્દસંગ્રહ, શબ્દાર્ણવ, શબ્દરત્નાકર, અભિધાન ચિંતામણિ, શબ્દકલ્પદ્રુમ, શબ્દરત્નાવલી, વગેરે અનેક શબ્દો લગભગ એક અર્થવાળા છે. એ બધા શબ્દો છુટી છુટી પડેલી વસ્તુને એકત્ર કરી સમૂહરૂપે ગોઠવવાનો અર્થ સૂચવે છે. ભંડાર અથવા ખજાનાને પણ આ કોષ શબ્દ લાગુ પડે છે. પૃથ્વીના જુદા જુદા ભાગમાં જુદાં જુદાં નિમિત્તોથી ઉત્પન્ન થતા દ્રવ્યમાંથી મ્હેસુલરૂપે કે જકાતરૂપે અમુક અમુક અંશ ગ્રહણ કરી, રાજાઓ રાજ્યના રક્ષણ માટે યા પ્રજાનું પાલન કરવા માટે રાજ્યનો ખજાનો ભરે છે અને તે ખજાનો રાજ્યની સમૃદ્ધિ ગણાય છે. તેમ જ ભાષાનાં જુદાં જુદાં પુસ્તકોમાં વપરાએલા શબ્દોના અર્થનો સંશોધનપૂર્વક સંગ્રહ કરી વિદ્વાનોએ કોષરૂપે શબ્દના ખજાના તૈયાર કર્યા છે. રાજ્યના રક્ષણ માટે ધનના ખજાનાની જેટલી જરૂર છે, તેના કરતાં પણ વધારે જરૂર તત્ત્વના રક્ષણ માટે અને ધર્મના પાલન માટે તે તે ભાષાના કોષરૂપે શબ્દના ખજાનાની જરૂરી છે. કોષ એ ભાષાની સમૃદ્ધિ છે, ભાષાનું બળ છે, સાહિત્યનું જીવન છે, તત્ત્વોને વિસ્તારવાનું મુખ્ય સાધન છે.

આર્યાવર્તની પ્રાચીન ભાષાઓ.

ભારતવર્ષના ધર્મસાહિત્યની મુખ્ય બે ભાષાઓ છે. સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત. અનુયોગદ્વાર સૂત્રમાં આ બે ભાષાઓને પ્રશસ્ત ભાષા કહી છે. **यदुक्तं—** "**संखया पागया चेव पसत्था इसिभासिया**" અર્થાત્ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત એ બે ભાષા ઋષિભાષિત અને પ્રશસ્ત છે. કાલ પરત્વે સંસ્કૃતભાષામાં બે ભેદ પડ્યા છે. એક પ્રાચીન સંસ્કૃત અને બીજી અર્વાચીન સંસ્કૃત. વેદની સંસ્કૃતભાષા એ પ્રાચીનસંસ્કૃત અને મહાભારત આદિની સંસ્કૃત ભાષા તે અર્વાચીનસંસ્કૃત છે. ખરીરીતે તો પાણિનીય આદિ વ્યાકરણકર્ત્તાઓએ સંસ્કાર પમાડ્યા પછીજ સંસ્કૃત નામ પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યું હોય તે સંભવિત છે. ગમે તે હો વૈદિકધર્મનું સાહિત્ય ઘણે ભાગે સંસ્કૃત ભાષામાં લખાયેલું છે. તેમાં વેદો વૈદિકસંસ્કૃતમાં અને મનુસ્મૃતિ આદિ ધર્મગ્રંથો નવીન સંસ્કૃતમાં રચાયા છે. બીજી ભાષા છે પ્રાકૃત. તે સાધારણ જનોની બોલાતી ભાષા હતી. સંસ્કૃત ભાષા વ્યાકરણના નિયમથી બંધાયેલી હોવાથી આજ સુધી અવિભક્ત રહી, પણ પ્રાકૃતભાષા તો લોકભાષા હોઈને દેશભેદ અને કાળભેદથી બદલાવા લાગી એટલે તેના અનેક ભેદ પડ્યા. માગધી, શૌરસેની, પૈશાચી, અપભ્રંશ વગેરે અનેક નામો ધારણ કરતી પ્રાકૃતભાષા આખા ભારતવર્ષમાં પ્રસરી. આમાં અર્વાચીન પ્રાકૃતભાષાને હમણાં બાજુએ મુકી પ્રાચીન પ્રાકૃતભાષાનો વિચાર કરીએ કેમકે તેમાં આર્યાવર્તના મુખ્ય બે ધર્મોનું-બૌદ્ધધર્મ અને જૈનધર્મનું સાહિત્ય ઉતરેલું છે. પ્રાચીન પ્રાકૃત ભાષાના મુખ્ય બે ભેદ થયા, પાલી અને અર્દ્ધમાગધી. તેમાં બૌદ્ધ

સાહિત્ય પાલીભાષામાં લખાયું અને જૈન આગમસાહિત્ય અર્દ્ધમાગધીભાષામાં રચાયું. મગધદેશનો અર્દ્ધ ભાગ અને શૂરસેન દેશનો અર્ધ્ધ ભાગ એમ બંને દેશની સરહદ ઉપર પ્રાચીન સમયમાં બોલાતી ભાષાનું નામ અર્દ્ધમાગધી પડ્યું હોય એમ સભવિત લાગે છે. આવી રીતે અર્યાવર્તના મુખ્ય ત્રણ ધર્મોના પ્રાચીન સાહિત્યની જુદી જુદી ત્રણ ભાષા થઇ.

વૈદિક સાહિત્ય.

દરેક ધર્મસાહિત્યનો આત્મા તે તે ધર્મના તત્ત્વો છે અને ભાષા એ તેનું શરીર છે. વ્યાકરણ, છંદ, કોષ, વગેરે તેના અવયવો છે. જે સાહિત્યના આ બધાં અંગો પૂર્ણ હોય તે સાહિત્યનો અભ્યાસ કરવાની વધારે સરલતા થાય અને લોકોમાં તેનો વધારે પ્રચાર થાય તે સ્વાભાવિક છે. વૈદિક સાહિત્યનાં વ્યાકરણ, કોષ, આદિ અંગો ઘણા પ્રાચીન સમયથી રચાયાં. નવીન સંસ્કૃતભાષાના તો વ્યાકરણ, કોષ આદિ ગ્રંથો કેટલાએ રચાઇ ગયા છે. અમરકોષ, મેદિનીકોષ, અભિધાન-ચિંતામણિ, શબ્દકલ્પદ્રુમ, વાચસ્પત્યબૃહદભિધાન આદિ બાવનથી વધારે કોષો આજે પણ વિદ્યમાન છે.

બૌદ્ધ સાહિત્ય.

વૈદિકસાહિત્યની માફક બૌદ્ધસાહિત્યનાં અંગો પણ વ્યાકરણ, કોષ આદિરૂપે ઘણાં તૈયાર થયાં છે. તેને લીધે બૌદ્ધધર્મનો દુનિયાના મોટા ભાગ ઉપર પ્રચાર થએલ જોવામાં આવે છે.

જૈન સાહિત્ય.

જૈનધર્મના તત્ત્વોનો ઉપદેશ તીર્થંકર મહારાજે અર્દ્ધમાગધી ભાષામાં કર્યો છે એવો ઉલ્લેખ શાસ્ત્રમાં અનેક સ્થળે છે. જે ભાષામાં તીર્થંકરે અર્થરૂપે તત્ત્વો પ્રકાશ્યાં તે ભાષામાં ગણધરોએ સૂત્રો રચ્યાં; અર્થાત્ જૈન-ધર્મનું આગમસાહિત્ય અર્દ્ધમાગધી ભાષામાં રચાયું. શાસ્ત્રો રચાયાં પછી લગભગ એક હજાર વર્ષ સુધી તે શાસ્ત્રો પુસ્તકારૂઢ ન થતાં પાઠકોની જીભને ટેરવે રહ્યાં. ગુરૂઓ પોતાના શિષ્યોને મોઢેથી શીખવતા અને શિષ્યો મૂળપાઠ કંઠસ્થ કરી અર્થની ધારણા કરતા. ધારણ કરેલ અર્થ અને કંઠે કરેલાં સૂત્ર શિષ્યો પુનઃ પોતાના નવા શિષ્યોને શીખવતા. તેમાં કેટલાક સંક્ષેપ સૂત્રોને સ્પષ્ટ વિસ્તારથી સમજાવવાને ભદ્રબાહુ સ્વામી વગેરેએ તેને તે ભાષામાં નિર્યુક્તિઓ રચી અને ત્યાર પછી કેટલેક વર્ષે કેટલાંક સૂત્રો ઉપર ભાષ્યો રચાયાં તે પણ પ્રાકૃત ભાષામાં. મહાવીરપ્રભુના નિર્વાણ પછી ૯૮૦ વર્ષે ૨૭મે પાટે દેવર્દ્ધિગણિક્ષમાશ્રમણ આચાર્ય થયા. એમણે બીજા આઠ આચાર્યોની મદદ લઇ વલ્લભીપુર શહેરમાં ગુરૂશિષ્યપરંપરાથી શ્રવણગોચર થયેલ સૂત્રોને પુસ્તકારૂઢ કર્યાં. વખત જતાં સૂત્રની ભાષા અને જમાનાની ચાલુ ભાષા વચ્ચે અંતર પડયે જતું હતું. અર્વાચીન ભાષા પ્રાચીન ભાષાથી જુદી પડી જુદું જુદું નામ ધારણ કરતી હતી. પ્રાકૃત ભાષાના દેશ અને કાળ પરત્વે અનેક પ્રકારો પડી ચુકયા હતા. આ વખતે સંસ્કૃત અને પાલી ભાષાની માફક અર્દ્ધમાગધીભાષાને પણ વ્યાકરણ આદિથી નિયમબદ્ધ કરવાની આવશ્યકતા હતી. કદાચ જૈનાચાર્યોએ તે રચ્યાં હોય ને પાછળથી અંધાધુંધીના કાળમાં તે નષ્ટ થયાં હોય તો તે બનવાજોગ છે. ગમે તેમ હો પણ આજે

તે ઉપલબ્ધ નથી. અર્વાચીનપ્રાકૃતનાં વ્યાકરણો જૈન અને જૈનેતર વિદ્વાનોએ રચ્યાં પણ પ્રાચીન પ્રાકૃતભાષા ઉપર જોઇએ તેવું લક્ષ્ય ન અપાયું. અલબત ત્યાર પછી સૂત્રો ઉપર વ્યાખ્યાઓ–ટીકાઓ રચાઈ. પ્રથમ ચૂર્ણિના રૂપમાં અને પછી વિસ્તારથી વૃત્તિના રૂપમાં શીલાંગસૂરિ, અભયદેવસૂરિ વગેરેએ ટીકાઓ લખી પણ તે સંસ્કૃતભાષામાં, મૂળ ભાષામાં નહીં. બૌદ્ધધર્મનાં મૂળ પુસ્તકો પાલીમાં અને તેની ટીકાઓ પણ પાલીભાષામાં લખાઇ, તેથી પાલી ભાષા આજસુધી એકરૂપે જળવાઈ રહી, તેમ જૈન આગમોની ટીકાઓ આગમની ભાષામાંજ રચાઈ હોત તો આગમની ભાષાનો આજે બહોળો વિસ્તાર થયો હોત. પણ એમ લાગે છે કે આ વખતે જમાનાનું વલણ સંસ્કૃતભાષા તરફ વળેલું હોવું જોઇએ. પ્રાકૃતભાષા કરતાં સંસ્કૃતભાષાનો આદર વધારે થયેલ હોય એમ માનવાને કારણ મળે છે. તે વખતના રચાયેલ નાટકોમાં ઉત્તમ પાત્રોની સંસ્કૃત ભાષા અને હલકાં પાત્રોની પ્રાકૃત ભાષા યોજાયેલી જોવામાં આવે છે. બ્રાહ્મણ વિદ્વાનોની આ અસર જૈન વિદ્વાનો ઉપર થઈ હોય તો તે અસંભવિત જેવું નથી. અસ્તુ. ' **समयएव करोति बलाबलम्** ' સમયની બલિહારી છે. ટીકારચનાકાળ પછી જૈનાચાર્યોએ હજારો ગ્રંથો રચ્યા. પણ તેમાં નેવું ટકા સંસ્કૃત ભાષાના અને દશ ટકા પ્રાકૃત ભાષાના. આવી પરિસ્થિતિ આજસુધી રહી પણ થોડા વર્ષો થયાં કંઇક વલણ બદલાયું છે. પુરાતત્ત્વોની જેમ જેમ શોધ થવા માંડી છે તેમ તેમ પુરાતન ભાષા તરફ લોકોનું લક્ષ્ય ખેંચાયું છે. પુરાતન તત્ત્વોને ધારણ કરનારી બે ભાષાઓ–પાલી અને અર્દ્ધમાગધી શોધકોના વિશ્વાસને પાત્ર બનવા લાગી છે. પાલીભાષા, વ્યાકરણ કોષ આદિ અંગોથી પૂર્ણાંગી બનેલી છે. પણ અર્દ્ધમાગધી ભાષાનાં અંગોની ખામી જણાઇ. ન મળે તેનું વ્યાકરણ કે ન મળે કોષ. હેમચંદ્રસૂરિએ એક વ્યાકરણ અને એક કોષ રચ્યો પણ વ્યાકરણ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાનું અને કોષ દેશ્ય શબ્દોનો. આર્ષ પ્રયોગોનું પોતાના વ્યાકરણમાં તેમણે સૂચન કર્યું પણ વિકલ્પબહુલતા જાણી તેની ઉપેક્ષા કરી. વિક્રમના ૧૧ મા સૈકામાં મહાકવિ ધનપાલે પોતાની બ્હેન સુંદરીના શિક્ષણ માટે **પાઇઅલચ્છીનામમાળા** નામનો એક ન્હાનો કોષ રચ્યો. જે હાલ થોડા વખત પહેલાં છપાઇ બ્હાર પડ્યો છે તે પણ પ્રમાણમાં બહુ ન્હાનો છે, વળી પ્રાકૃત ભાષાનોજ તે કોષ કહી શકાય. બસ, પ્રાકૃત ભાષાના કહીએ તો આ બેજ કોષ ઉપલબ્ધ છે તેમાં પણ એક દેશ્યભાષાનો અને એક પ્રાકૃતભાષાનો. અર્દ્ધમાગધીભાષાનો તો એકે નહીં.

અભિધાન રાજેંદ્રની ઉત્પત્તિ.

આગમની ભાષાના આ મુખ્ય અંગની ખામી દૂર કરવાનો પ્રથમ પ્રયાસ આજથી લગભગ પાંત્રીસ વર્ષ પહેલાં શ્રીયુત રાજેંદ્રસૂરિએ આરંભ્યો. તેમણે વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ આગમો, ભાષ્યો, નિર્યુક્તિઓ વગેરે પ્રાચીન અને અર્વાચીન પ્રાકૃત ગ્રંથોનું દોહન કરી શબ્દ સંગ્રહ કર્યો. અકારાદિ અનુક્રમે શબ્દાવલિ ગોઠવી. દરેક પ્રાકૃત શબ્દની આગળ સંસ્કૃત પર્યાય ગોઠવ્યો. અર્થ લોકભાષામાં આપવાને બદલે સંસ્કૃત ભાષામાં આપ્યો; તે પણ સંક્ષેપથી નહીં પણ મ્હોટા વિસ્તારથી, દાખલા તરીકે અનાથી શબ્દનો અર્થ આપવાનો હોય ત્યાં અનાથીમુનિનું આખું અધ્યયન, તેના ઉપરની ટીકાના પાઠોના પાઠો તેમાં ગોઠવવામાં આવ્યા તેથી તેનો વિસ્તાર અત્યંત

વધી એક એક શબ્દની પાછળ પ્રકરણનાં પ્રકરણો યોજ્યાં તેથી તે શબ્દ કોષને બદલે પ્રકરણ કોષ બન્યો. સાઈકિલોપીડીયાની માફક અતિ વિસ્તૃત મહાન કોષ થયો. તેનું પ્રકાશન કાર્ય તેમના પરલોક નિવાસ પછી થયું તેથી લેખકો કે શોધકોના પ્રમાદથી રેફરન્સના આંકડાઓમાં ઘણે ઠેકાણે ભૂલો રહી જવા પામી છે. તે પુસ્તક મોટા મોટા સાત ભાગમાં રતલામ મુકામે અભિધાનરાજેંદ્રકાર્યાલય તરફથી લગભગ ૨૫૦ રૂપિયાની કિમ્મતે છપાઇ બહાર પડ્યું છે. તે પુસ્તક આગમના ખજાનારૂપે ગણી શકાય પણ સંસ્કૃત ન જાણનાર સામાન્ય જનતાને ઉપયોગી ન થઈ શકે એટલે સામાન્ય વર્ગ માટે એક વ્યાપક આગમકોષની જરૂરીઆત ઉભીને ઉભી રહી.

અર્દ્ધમાગધી કોષનો જન્મ.

ઈંદોર નિવાસી શ્રીયુત ભંડારી કેશરીચંદજીના મનમાં ઉપર કહેલ જરૂરીઆત પુરી પાડવાની ધગશ ઉત્પન્ન થઈ. પોતે વ્યાપારી વર્ગના માણસ હોવા છતાં અંગ્રેજી કેળવણીની સાથે સાધારણ સંસ્કૃતજ્ઞાન મેળવેલ હોવાથી આગમકોષનાં થોડાં સાધનો એકઠાં કરી શબ્દસંગ્રહ કરવાની શરૂઆત કરી. કેટલાએક આગમો અંગ્રેજ વિદ્વાનો તરફથી અંગ્રેજી, જર્મની વગેરે ભાષામાં તે તે સૂત્રના શબ્દકોષ સાથે છપાયા છે. તેમાંથી શબ્દો ચુંટવાનો આરંભ કરી દશબાર હજાર શબ્દો એકઠા કર્યા. દરમ્યાન જર્મન નિવાસી ડો. સ્વાલીએ શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સની પ્રેરણાથી અને હર્મન જેકોબીની સલાહથી એક પ્રાકૃતકોષ તૈયાર કરવાનો આરંભ કરી દીધો. વિક્રમ સંવત ૧૯૬૮ ની સાલમાં શ્રીયુત ભંડારી કેશરીચંદજીએ પોતાનો શબ્દસંગ્રહ ડો. સ્વાલી ઉપર મોકલી આપ્યો. એટલામાં યુરોપીય મહાયુદ્ધ ઉપસ્થિત થયું અને ડો. સ્વાલીની યોજના પડી ભાંગી. મોકલેલા શબ્દો પાછા ઈંદોર આવ્યા. ભંડારીએ તે કામ જૈ. સ્થા. કોન્ફરન્સની આગળ રજુ કર્યું. કોન્ફરન્સે તે સ્વીકાર્યું પણ તેની સઘળી વ્યવસ્થા ભંડારીએજ કરવી એમ ઠર્યું. સંવત ૧૯૭૨ ની સાલમાં શ્રીયુત ભંડારી કેશરીચંદજીએ ઘણા આગ્રહપૂર્વક તે કામ આ લેખકને સોંપ્યું. તે વખતે અમે–ગુરૂમહારાજ શ્રી ગુલાબચંદ્રજી સ્વામી તથા મહારાજ શ્રી વીરજી સ્વામી વગેરે ઠાણા ચાર મુંબઇ ઘાટકોપરમાં ચોમાસું હતા, ત્યાંથી કામ શરૂ કર્યું. ભંડારીએ કરેલ શબ્દસંગ્રહ જોયો પણ તે ઉપયોગમાં આવે તેમ ન હતો. તેથી નવેસરથી સૂત્રોમાંથી મૂળ શબ્દો સંસ્કૃત પર્યાય અને ગુજરાતી અર્થ સાથે ચુંટવાનું કામ આરંભ્યું. શબ્દસંગ્રહના કામમાં લીંબડી સંપ્રદાયના પંડિત મહારાજ શ્રી ઉત્તમચંદ્રજી સ્વામી, પંજાબી ઉપાધ્યાયજી શ્રી આત્મારામજી મહારાજ તથા પૂજ્ય શ્રી ધર્મદાસજી મહારાજના સંપ્રદાયના પૂજ્ય શ્રી માધવમુનિ મહારાજ તથા કચ્છી આઠ કોટી મોટી પક્ષના પં. મુનિ શ્રી દેવચંદ્રજી તરફથી કેટલીએક મદદ મળી. સંવત ૧૯૭૬ ની સાલમાં શબ્દ સંગ્રહ પુરો થયા પછી વર્ણાનુક્રમે શબ્દાવલિ ગોઠવવાનું અને સંશોધનનું કામ ચાલ્યું. એકંદર છ વર્ષે સંવત ૧૯૭૮ ની સાલમાં તે કોષનું સંપાદન કામ પુરૂં થયું. બીજી બાજુએ તે કોષને સર્વત્ર વ્યાપક બનાવવા હિંદી અને અંગ્રેજી ભાષામાં અનુવાદ કરાવવાનું ચાલુ કરી, સ્થા. કોન્ફરન્સ તરફથી અજમેર મુકામે પોતાના પ્રેસમાં છાપવાનું કામ પણ શરૂ થયું. સંવત ૧૯૭૯ ની સાલમાં તે કોષનો એક ભાગ બહાર પડ્યો. જેમાં માત્ર અકારના શબ્દો પુરા થયા.

બીજી તરફ કલકત્તામાં પંડિત હરગોવિંદદાસે એક પ્રાકૃત કોષ તૈયાર કરવા માંડ્યો. તે માત્ર હિંદી ભાષામાં જુદા જુદા ભાગમાં યોજી તેમણે કલકત્તામાં બ્હાર પાડ્યો. આજસુધી તેના ત્રણ ભાગ બ્હાર પડયા છે. લ અક્ષર સુધીના શબ્દો તેમાં આવ્યા છે. સ્થા. કો. ના કોષમાં પ્રાચીન અને અર્વાચીન પ્રાકૃત ભાષાઓનો ભેદ દર્શાવવાને માત્ર પ્રાચીન પુસ્તકોનાજ શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે. ત્યારે પં. હરગોવિંદદાસના કોષમાં પ્રાચીન અર્વાચીન બંને જાતના શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે. તે ઉપરાંત દેશ્ય ભાષાના પણ ઘણાખરા શબ્દો તેમાં ઉમેરવામાં આવ્યા છે એટલે તેને પ્રાકૃત કોષ કહીએ તો કહી શકાય, જ્યારે સ્થા. કો. ના કોષને ઘણે ભાગે આગમનાજ શબ્દો હોવાથી અર્દ્ધમાગધી કહી શકાય. અર્દ્ધમાગધી કોષનો એક ભાગ બ્હાર પડ્યો. દરમ્યાન ભંડારી કેશરીચંદજીની તબીયત બગડી. છાપવાનું કામ અજમેરમાં અને વ્યવસ્થા કરનાર ઇંદોરમાં; તેમાં વળી તબીયત નરમ જેથી બીજો ભાગ છાપવાનું કાર્ય વિલંબમાં પડ્યું.

પ્રાકૃત-હિંદી કોષ.

સદરહુ કોષનો પ્રારંભ કર્યા પહેલાં લગભગ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૭ ની સાલથી પ્રાકૃત ભાષાનો વિશેષ અભ્યાસ કરી, તેના સાહિત્યની ઉણપ દૂર કરવાનો વિચાર વારંવાર મારા મનમાં થયા કરતો હતો. શ્રીયુત હેમચંદ્રાચાર્યના વ્યાકરણને અનુસાર એક માર્ગોપદેશિકા બનાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ તેથી મનને પુરો સંતોષ ન થયો કારણ કે આગમના ઘણા પ્રયોગો—આર્ષપ્રયોગો પ્રાકૃત વ્યાકરણના નિયમથી સાધી શકાતા નથી; તેથી આગમભાષાનું સ્વતંત્ર વ્યાકરણ બને તો ઠીક; એવી ઇચ્છા થયા કરતી હતી પણ આગમ પ્રયોગોના બહોળા અભ્યાસ વિના અને આગમના શબ્દસંગ્રહ વિના તે કાર્ય પ્રાયે અશક્ય હતું. પરંતુ અર્દ્ધમાગધી કોષ તૈયાર થઇ રહ્યા પછી તે કામ શક્ય થવાથી ઇચ્છાને બળ મળ્યું એટલે તરતજ અર્દ્ધમાગધી વ્યાકરણ બનાવવાનું કામ હાથમાં લેવામાં આવ્યું. પણ કોષનું મેટર બધું ઇંદોર મોકલી દેવામાં આવ્યું હતું અને પહેલો ભાગ બ્હાર પડયા પછી બીજો ભાગ છાપવાનું કામ ખોળંભે પડયું હતું. ભંડારીજીની તબીયત નાદુરસ્ત હોવાને લીધે વ્યાકરણ માટે જોઇતો શબ્દસંગ્રહ મેળવવામાં મુશ્કેલી પડવા લાગી. બીકાનેરના **શેઠ અગરચંદજી ભેરોદાનજી શેઠીઆ** તરફથી એક માણસ ખાસ ઇંદોર શબ્દસંશોધન માટે મોકલવામાં આવ્યો પણ તેનીએ તબીયત બગડતાં તે કામ પુરૂં ન થયું એટલે શબ્દોના જુના બ્લોકો અને નવા બ્લોકો ઇંદોરથી મંગાવવાની જરૂર પડી. વ્યાકરણ રચનાનું કામ પુરૂં થયું પણ કોષનું મેટર નાની નાની સ્લીપો ઉપર લખાયેલ હોઇને તે સ્લીપો આઘી પાછી થવાનો સંભવ હોવાને લીધે વ્યવસ્થિત રૂપમાં એક નકલ કરાવી લીધી હોય તો તે સુરક્ષિત રહી શકે, તેમજ વ્યાકરણના સંશોધન કાર્યમાં પણ કામે લાગી શકે, એટલુંજ નહી પણ વ્યાકરણ દૃષ્ટિથી તેમાં કંઇ સુધારો વધારો પણ થઇ શકે, આવા ઇરાદાથી અર્દ્ધમાગધી કોષની નકલ કરાવવાનો નિશ્ચય કર્યો.

અર્દ્ધમાગધી વ્યાકરણ.

અર્દ્ધમાગધી ગુજરાતી કોષની માગણી.

સંવત્ ૧૯૮૧ ના ચૈત્ર માસમાં બીકાનેરનિવાસી શેઠ અગરચંદજી ભેરોદાનજી શેઠીઆ તથા પોરબંદરનિવાસી શેઠ ત્રિભોવનદાસ જેઠાલાલભાઇના સહાનુભૂતિથી લેખકોદ્વારા નકલ કરાવવાનું કામ શરૂ કર્યું. દરમ્યાન કેટલાએક વિદ્યાર્થીઓ અને જીજ્ઞાસુઓ તરફથી એવી માગણી થઇ કે પં. હરગોવિંદદાસે હીંદી ભાષા જાણનારાઓ માટે એકલી હીંદી ભાષામાં કોષ બ્હાર પાડ્યો છે, તેમ ગુજરાતી ભાષા જાણનારાઓ માટે એકલી ગુજરાતી ભાષામાં એક કોષ બ્હાર પડે તો અમારા જેવા સાધારણ માણસો તેનો લાભ વધારે પ્રમાણમાં લઇ શકે. વળી સાધુ સાધ્વીઓ મ્હોટા કદનું પુસ્તક સાથે રાખી ન શકે પણ એક ભાગમાં ન્હાના કદનું પુસ્તક હોય તો સાથે રાખી શકે. આ માગણી કંઇક વ્યાજબી જણાતાં નકલ કરાવવામાં બીજો હેતુ ઉમેરવામાં આવ્યો અને નીચે પ્રમાણે ફેરફાર કરવામાં આવ્યો. અર્દ્ધમાગધી ત્રિભાષિક કોષમાં અને પં. હરગોવિંદદાસના કોષમાં સમાસવાળા શબ્દો એક મુખ્ય શબ્દના પેટામાં ગોઠવવામાં આવ્યા છે. સાધારણ વર્ગના લોકોને તેમાંથી અમુક શબ્દ શોધવામાં મુશ્કેલી પડવાનો સંભવ છે. તેથી આ નકલમાં સમાસવાળા શબ્દોને આખા રૂપમાં ગોઠવી પેટામાં ન રાખતાં મૂળશબ્દોની પંક્તિમાં વર્ણાનુક્રમ પ્રમાણે ગોઠવવામાં આવ્યા. જે સમાસને છુટો પાડવાથી બન્ને શબ્દોના અલગ અલગ અર્થ થઇ શકે તેવા કેટલાએક સમસ્ત શબ્દોને કમી કરવામાં આવ્યા. ધાતુ અને ધાતુનાં રૂપો પહેલા કોષમાં દાખલ કરવાનો હેતુ ખાસ કરીને વ્યાકરણ રચના માટે હતો. વ્યાકરણ રચના થઇ ગઇ તેમાં ધાતુપાઠ દર્શાવવાની સાથે ધાતુનાં રૂપો સાધવામાં આવ્યાં એટલે નવા કોષમાં તેની જરૂરીઆત ઓછી થઇ. વળી આ કોષનું કામ જેમ બને તેમ સંક્ષેપમાં કરવાનું હોવાથી ધાતુઓ અને તેનાં રૂપાખ્યાનો પણ બાદ કર્યા. ભાષા એક ગુજરાતીજ રાખવામાં આવી. રેફરન્સો–પ્રમાણનિર્દેશો ખાસ વિદ્વાનો અને શોધકોને ઉપયોગી હોઇ મોટા કોષમાં આવી ગયેલ હોવાથી નવા કોષમાં તે પણ કમી કરવામાં આવ્યા. અર્થમાં પણ કેટલેક ઠેકાણે સંક્ષેપથી લખાણ કર્યું છે. તે પણ સાધારણ વર્ગ સહેલાઇથી ન સમજી શકે તેટલો સંક્ષેપ નથી કર્યો. આ બધી કરકસરથી મ્હોટા કોષ કરતાં આ કોષનું પ્રમાણ ઘણું ઓછું થયું. મ્હોટો કોષ લગભગ ચારસો ફર્મામાં પૂર્ણ થવાનો ત્યારે આ કોષ એક સો બે ફર્મામાં પૂર્ણ થાય છે.

કોષનું બંધારણ.

ઉપર બતાવેલ ફેરફાર શિવાય બંધારણ બન્ને કોષનું એકસરખું છે. પ્રથમ અર્દ્ધમાગધી ભાષાનો મૂળ શબ્દ; પછી જાતિ અથવા લિંગનો સંકેત ત્યારપછી કૌંસમાં તે શબ્દનો સંસ્કૃત પર્યાય. સંસ્કૃત પર્યાય આપવામાં ઘણે ભાગે આગમની ટીકાઓનું અનુસરણ કર્યું છે. કેટલાએક સંસ્કૃત પર્યાયો સંસ્કૃત કોષોમાં નહી મળી શકે તેવા પણ અત્રે આપવામાં આવ્યા છે. કેટલાએક વનસ્પતિ કે પ્રાણીઓનાં વિશેષ નામો સંસ્કૃત સાહિત્યમાં ક્યાંય ન મળે તેવા હોવા છતાં તેને થોડો ઘણો સંસ્કૃત સંસ્કાર પમાડી તેનેતે રૂપમાં કૌંસમાં મુકવામાં આવ્યા છે. દેશ્ય શબ્દોના સંસ્કૃત પર્યાય ન હોય જેથી તેવા શબ્દોની સંસ્કૃત છાયા ન બનાવતાં તેવા શબ્દોમાં સંસ્કૃત પર્યાયની જગ્યા ખાલી રાખવામાં આવી છે. ત્યારપછી ગુજરાતી ભાષામાં સંક્ષિપ્ત અર્થ બતાવવામાં આવ્યો છે.

વર્ણાનુક્રમ.

બન્ને કોષમાં વર્ણાનુક્રમ પણ એક સરખો છે. પ્રથમ અ થી ઓ સુધી સ્વર, પછી અનુસ્વાર, ત્યારપછી ક થી હ સુધીના વ્યંજનો; જેમકે ક ના શબ્દો લઇએ તો પ્રથમ **कअ, कआ, कइ, कई, कउ, कऊ, कए, कओ, कंक, कंटक, कंपण, कंस, कक, कह** ઇત્યાદી. ઓ સુધીના સ્વરો પુરા થયા પછી જોડાક્ષરનું સ્થાન રાખવામાં આવ્યું છે; ઉદાહરણ તરીકે ક અક્ષર લઇએ તો, **क्का, क्कि, क्की, क्कु, क्कू, क्के, क्को, क्क, क्ख.** ઇત્યાદિ, **ऋ, लृ, ऐ, औ,** એ સ્વરો આ ભાષામાં આવતાજ નથી. વ્યંજનમાં **ङ, ञ,** સ્વતંત્ર આવતા નથી. અનુસ્વારને પરસવર્ણ થાય ત્યાં સંયુક્તરૂપે કયાંક આવે છે. તાલવ્ય શ અને મૂર્ધન્ય ષ ને બદલે આ ભાષામાં કેવળ દંત્ય સકારજ આવે છે. એટલે એકંદર આઠ સ્વર અને ૨૯ અથવા ઙ, ઞ ને સાથે લઇએ તો ૩૧ વ્યંજનો છે. એકંદર ૩૭ અક્ષરોના શબ્દો આ કોષની અંદર ગોઠવવામાં આવ્યા છે. તેમાં સૌથી વધારે શબ્દો સ્વરમાં 'અ' ના અને વ્યંજનમાં 'સ' ના છે. સૌથી થોડા શબ્દો ખ, ઘ, ઝ, ટ, ઠ, ડ, ઢ, ધ, ફ, ના છે. આ ભાષામાં વિજાતીય વ્યંજનોમાં ફક્ત હની સાથે ન, મ અને લ નો સંયોગ થાય છે તે સિવાયના વિજાતીય વ્યંજનોનો પરસ્પર સંયોગ થતો નથી. સજાતીય વ્યંજનોમાં વર્ગમાંના પહેલા અક્ષરનો બીજા અક્ષર સાથે અને ત્રીજા અક્ષરનો ચોથા સાથે સંયોગ થાય છે. તે ઉપરાંત અનુનાસિક વર્ણોનો પોતાના વર્ગ સાથે સંયોગ થાય છે. શિવાય બીજા વર્ણ સાથે સંયોગ થતો નથી એટલે સંયુક્તાક્ષર સંસ્કૃત ભાષા કરતાં ઘણા થોડા છે. ઘણા શબ્દો તો વર્ણવિકાર અને વર્ણ લોપથી વધ્યા છે. દાખલા તરીકે સંસ્કૃતના અધિકરણ શબ્દના અર્દ્ધમાગધી ભાષામાં, અધિકરણ, અધિગરણ, અહિકરણ, અહિગરણ, એમ ચાર વિકલ્પો થયા છે એટલે ચાર ઠેકાણે તે શબ્દ યોજવામાં આવ્યો છે. એમ કોઇનાં બે રૂપો, કોઇનાં ત્રણ રૂપો, કોઇનાં ચાર રૂપો કે તેથી પણ વધારે રૂપો થયાં છે. એથી એકંદર મ્હોટા કોષમાં ૪૦ થી ૪૫ હજાર શબ્દો અને ન્હાના કોષમાં આશરે ૨૫ થી ૩૦ હજાર શબ્દોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. જૈન આગમના પ્રાયે બધા શબ્દો પ્રાકૃત કોષમાં આવી ગયા છે.

નામ ભેદ.

મ્હોટા કોષ અને ન્હાના કોષના પ્રકાશક ભિન્ન ભિન્ન હોવાને લીધે વ્યવહારમાં સંકીર્ણતા ન થઇ જાય એટલા માટે આ લઘુકોષનું નામ "જૈનાગમશબ્દ સંગ્રહ" યા "અર્દ્ધમાગધી–ગુજરાતી કોષ" એવું રાખવામાં આવ્યું છે.

મ્હોટા કોષનું પરિણામ.

જૈનસિધ્ધાંતકૌમુદી નામનું અર્ધમાગધી વ્યાકરણ અને જૈનાગમશબ્દસંગ્રહ નામનો અર્દ્ધમાગધી–ગુજરાતી કોષ, આ બંને પુસ્તકો ભંડારી કેશરીચંદજી અને સ્થા. કોન્ફરન્સના પ્રયત્નથી તૈયાર કરવામાં આવેલ અર્ધમાગધી ત્રિભાષિક કોષના પરિણામ–ફળરૂપ છે એમ કહીએ તો કંઇ ખોટું નથી. કેમકે તે કોષની હાજરીથીજ ઉપર કહેલ બે પુસ્તકોનું નિર્માણ થોડા વખતમાં થોડી મહેનતથી થઇ શક્યું છે; એટલે મજકુર બંને પુસ્તકો મ્હોટા કોષનેજ આભારી

છે. વાચકો જાણીને ખુશી થશે કે મલકાપુરની કોન્ફરન્સમાં અર્દ્ધમાગધી કોષ તરત છપાવવાનો ઠરાવ થયા પછી ઇંદોરમાં ભંડારી સરદારમલજીની દેખરેખ નીચે બીજો ભાગ છપાવવાનું ગઇ સાલથી શરૂ થઇ ગયું છે અને થોડા વખતમાં બહાર પડવા સંભવ છે. ત્યાર પછી ત્રીજો અને ચોથો ભાગ પણ એક બે વરસમાં બહાર પડી સાહિત્યપ્રેમીઓને લાભ આપશે. ત્યાંસુધી આ લઘુકોષ ગુજરાતી ભાઇઓને માટે મ્હોટા કોષની થોડે ઘણે અંશે ગરજ પુરી પાડશે. તત્ત્વજિજ્ઞાસુઓ અર્ધમાગધી ભાષાના વ્યાકરણ અને કોષની મદદથી આગમોનો અભ્યાસ કરી, માનસિક જીવન અને આધ્યાત્મિક જીવનની ઉચ્ચભૂમિકાએ ચડવાનો પ્રયત્ન કરતાં વીરધર્મનો વિજયવાવટો ફરકાવશે તો આ મારો પ્રયત્ન સફળ થયો માનીશ. **सुज्ञेषु किं बहुना !** ॐ શાંતિઃ ! શાંતિઃ !! શાંતિઃ !!!

સ્થળ **વાંકાનેર.**
સં. ૧૯૮૩ માગશર
શુક્લ પૂર્ણિમા.

મુનિ રત્નચંદ્ર.

સંઘવી ગુલાબચંદ જસરાજ–લીંબડી.

પ્રકાશક તરફથી બે બોલ.

જૈનાગમ શબ્દ સંગ્રહ—અર્ધમાગધી–ગુજરાતી કોષનું પુસ્તક છપાવી વાચક વર્ગની સમક્ષ જાહેરમાં મુકતાં મ્હને અત્યંત આનંદ થાય છે. શ્રી શ્વેતામ્બર સ્થાનકવાસી કોન્ફરન્સ તરફથી ભંડારી કેશરીચંદજીની પ્રેરણાથી પંડિતમહારાજશ્રી **રત્નચંદ્રજીસ્વામીએ** અર્ધ-માગધી ભાષાનો એક મોટો કોષ જુદી જુદી ત્રણ ભાષામાં તૈયાર કર્યા પછી ગુજરાતી ભાષા જાણનારા વિદ્યાર્થીઓ અને જીજ્ઞાસુઓના લાભના માટે કેવળ ગુજરાતી ભાષામાં એક ન્હાનો કોષ તૈયાર કર્યો. ગયા ફાગણ માસમાં પંડિતમહારાજશ્રી **રત્નચંદ્રજીસ્વામી** પોતાના ગુરૂવર્ય પૂજ્ય મહારાજશ્રી **ગુલાબચંદ્રજીસ્વામીની** સાથે અત્રે પધાર્યા ત્યારે અર્ધમાગધી–ગુજરાતીકોષની કોપી અમારા જોવામાં આવી. જુદા જુદા ચાર ભાગમાં છપાતા મ્હોટા કોષ કરતાં આ ન્હાનો કોષ એકજ ભાગમાં પુરો થઇ શકે અને તે સાધુ, સાધ્વીઓ તેમજ અન્ય જીજ્ઞાસુ લોકોને વધારે ઉપયોગી થઇ શકે એમ ધારી મહારાજ શ્રી પાસેથી તે કોપીની માગણી કરતાં મહારાજશ્રીએ તે માગણી સ્વીકારી. તે ખાતે તેમનો તથા મ્હોટા કોષના વ્યવસ્થાપકોનો ઉપકાર માનીએ છીએ.

આ કોષ છપાવવાનો અમારો હેતુ માત્ર સાહિત્ય પ્રચારનો જ છે. નફો મેળવવાનો નથી. આ કોષની જે પડતર કિંમત રાખેલી છે તેમાંથી વસુલ થવાની કીમત પણ આગમ સંબંધી બીજાં નવાં નવાં પુસ્તકો છપાવવામાં ખરચવામાં આવશે.

મહારાજશ્રીએ ઘણો પરિશ્રમ લઇ આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે તો આશા છે કે વાચકવર્ગ મહારાજશ્રીની મ્હેનતની કદર કરી બનતી રીતે આ પુસ્તકનો લાભ લેશે અને બરાબર રીતે તેનું રક્ષણ કરશે.

આ કોષના પ્રુફ સુધારવામાં વાંકાનેરનિવાસી શેઠ જેઠાલાલ કીરચંદ તથા શેઠ ખીમચંદ જેઠાલાલે નિઃસ્વાર્થ ભાવે મદદ કરી છે તે ખાતે તે બંને ભાઇઓનો ઉપકાર માનીએ છીએ.

પુસ્તક સંશોધનકાર્યમાં મહારાજશ્રીની ઘણીજ ખંત હોવાની સાથે પ્રેસ મેનેજરે પણ કાળજી રાખી છે તથાપિ સંસ્કૃત ટાઇપની ખામીને લીધે કેટલાએક અનુસ્વાર, રેફ અને બીજા અક્ષરો ઉડી જવા પામ્યા છે તેથી શુદ્ધિપત્રક લાંબું થયું છે તે બીના અમારા અંતઃ-કરણને ડંખે છે પણ બીજો ઉપાય ન રહેવાથી લાચાર થઇ વાચકવર્ગ પાસેથી ક્ષમા માગીએ છીએ.

આશા રાખીએ છીએ કે શુદ્ધિપત્રક ઉપરથી વાચકવર્ગ ભૂલો સુધારી લેશે. અમે ધાર્યું હતું તેટલા સમયમાં આ પુસ્તક પ્રેસ મેનેજરે તૈયાર કરી આપ્યું તેથી તે બાબત સંતોષ જાહેર કરીએ છીએ.

સં. ૧૯૮૩ પોસ સુદી ૧૫. — સ્થળ લીંબડી.

વાર સોમ. — **લી. સંઘવી ગુલાબચંદ જશરાજ.**

કોષાન્તર્ગત સંકેતોનો ખુલાસો.

પું० પુલ્લિંગ.

સ્ત્રી० સ્ત્રીલિંગ.

ન० નપુંસકલિંગ.

પું० ન० પુલ્લિંગ અને નપુંસકલિંગ.

પું० સ્ત્રી० પુલ્લિંગ અને સ્ત્રીલિંગ.

ત્રિ० પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ અને નપુંસકલિંગ.

ક્રિ. વિ. ક્રિયાવિશેષણ.

અ० અવ્યય.

જે જૈનાગમો અને ગ્રંથોમાંથી શબ્દો લેવામાં આવ્યા છે તેનું સૂચીપત્ર.

૧ અંતગડદસા સૂત્ર.
૨ અનુયોગદ્વાર સૂત્ર.
૩ અનુત્તરોવવાઇ સૂત્ર.
૪ આઉરપચ્ચક્ખાણપઇન્નો.
૫ આચારાંગ સૂત્ર.
૬ આવશ્યક સૂત્ર.
૭ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર.
૮ ઉપાસકદશા સૂત્ર.
૯ ઓઘનિર્યુક્તિ.
૧૦ ઔપપાતિક (ઉવવાઇ) સૂત્ર.
૧૧ કર્મગ્રંથ.
૧૨ કમ્મપયડિ.
૧૩ કલ્પસૂત્ર.
૧૪ ગચ્છાચાર પઇન્નો.
૧૫ ગણિવિજ્જા પઇન્નો.
૧૬ ચઉસરણ પઇન્નો.
૧૭ ચંદપ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર.
૧૮ જંબૂદ્વીપપન્નતિ સૂત્ર.
૧૯ જીવાભિગમ સૂત્ર.
૨૦ જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્ર.
૨૧ ઠાણાંગ સૂત્ર.
૨૨ તંદુલવેયાલીય પઇન્નો.
૨૩ દશવૈકાલિક સૂત્ર.
૨૪ દશાશ્રુતસ્કંધ સૂત્ર.
૨૫ નંદી સૂત્ર.
૨૬ નિરયાવલિકા સૂત્ર.
૨૭ કપ્પવડિંસિયા સૂત્ર.
૨૮ પુપ્ફિયા સૂત્ર.
૨૯ પુપ્ફચૂલિયા સૂત્ર.
૩૦ વહ્નિદસા સૂત્ર.
૩૧ નિસીથ સૂત્ર.
૩૨ પંચાશક.
૩૩ પિંડનિર્યુક્તિ.
૩૪ પન્નવણા સૂત્ર.
૩૫ પ્રવચનસારોદ્ધાર.
૩૬ પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્ર.
૩૭ ભગવતી સૂત્ર.
૩૮ ભત્તપચ્ચક્ખાણ પઇન્નો.
૩૯ મહાપચ્ચક્ખાણ પઇન્નો.
૪૦ રાયપસેણી સૂત્ર.
૪૧ વિપાક સૂત્ર.
૪૨ વિશેષાવશ્યક.
૪૩ વેદકલ્પ—બૃહત્કલ્પ સૂત્ર.
૪૪ વ્યવહાર સૂત્ર.
૪૫ સંસ્તારક પઇન્નો.
૪૬ સમવાયાંગ સૂત્ર.
૪૭ સુપાસનાહ ચરિત પ્રથમ ભાગ.
૪૮ સૂયગડાંગ સૂત્ર.
૪૯ સૂર્ય પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્ર.

॥ श्रीजैनागमशब्दसंग्रह. ॥

मङ्गलाचरणम्—

सुरिंदविंदाच्चियपायपोम्मं
कम्माहुईदंसियभावहोमं
जिणेसरं तं सिरिवद्धमाणं
णमामि णिच्चं मणसाऽसमाणं ॥ १ ॥

संखेवेण सुत्तेहिन्तो
काऊण सद्दसंगहं
संखेवरुइबोहाए
कोसो इमो रइज्जइ ॥ २ ॥

अ. अ० (च) અને; વળી. (૨) પાદપૂરણાર્થે વપરાતો અવ્યય.

अअगर. પું० (अजगर) મોટો સાપ; અજગર.

अइ. અ० (अति) અતિશય; ઘણું.

अइआर. પું० (अतिचार) વ્રત, કે પ્રતિજ્ઞા ભાંગવાની તૈયારી કરવી; વ્રત વિરાધવાની કોશિશ.

अइइ. સ્ત્રી० (अदिति) પુનર્વસુ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

अइउक्कस. ત્રિ० (अत्युत्कर्ष) અભિમાન રહિત.

अइकाय. પું० (अतिकाय) દક્ષિણ દિશામાં રહેનાર મહોરગ જાતિના વ્યંતર દેવતાનો ઈંદ્ર. (૨) ત્રિ० મોટા શરીરવાળું.

अइक्कंत. ત્રિ० (अतिक्रान्त) ઉલ્લંઘન કરેલું. (૨) જે વખત મુકરર કરેલ હોય તેને ઉલ્લંઘીને કરેલું તપ અથવા પચ્ચખાણ.

अइक्कंतचारि. ત્રિ० (अतिक्रान्तचारिन्) મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરી વિચરનાર.

अइक्कम. પું० (अतिक्रम) લીધેલ વ્રત-પચ્ચખાણ અથવા પ્રતિજ્ઞા ભાંગવાનો સંકલ્પ કે ઈચ્છા કરવી તે. (૨) ઉલ્લંઘન કરવું; અતિક્રમણ કરવું.

अइक्कमणिज्ज. ત્રિ० (अतिक्रमणीय) ઉલ્લંઘન કરવા યોગ્ય.

अइगअ. ત્રિ० (अतिगत) એકવાર મરી ફરી તેમાંજ ઉત્પન્ન થયેલ; વારંવાર ઉપજેલ.

अइगमण. न० (अतिगमन) જવા આવવાનો માર્ગ.

अइगुण. पुं० (अतिगुण) અતિશય પ્રભાવવાળા ગુણ.

अइच्छिय. त्रि० (अतिक्रान्त) અતિક્રમણ કરેલ; અન્યત્ર ગમન કરેલ. (૨) ઉલ્લંઘન કરેલ.

अइजाअ. पुं० (अतिजात) જાતિ અથવા પિતા કરતાં વધારે સંપત્તિ અને કીર્તિ મેળવનાર પરાક્રમી પુત્ર. (૨) વિજાતીય; ભિન્નજાતીય.

अइण. न० (अजिन) ચામડું; ચર્મ.

अइणिद्धमहुरत्त. न० (अतिस्निग्धमधुरत्व) જે વચનમાં અત્યન્ત સ્નિગ્ધતા અને મધુરતા ઘી ગોળની માફક રહેલ છે એવા તીર્થંકરના વચનનો અતિશય; તીર્થંકરની વાણીનો ૧૯ મો અતિશય.

अइतेया. स्त्री० (अतितेजा) ચતુર્દશી; ચૌદશની રાત્રિનું નામ.

अइत्था. स्त्री० (अदित्सा) ભિક્ષા ન આપવાની ઇચ્છા.

अइत्थावणा. स्त्री० (अतिस्थापना) ઉલ્લંઘન કરવા યોગ્ય કર્મસ્થિતિ; અબાધાકાલ ઉપરાંતની કર્મસ્થિતિ.

अइत्थिय. त्रि० (अतिस्थित) ઉલ્લંઘન કરી રહેલ.

अइदंपज्ज. न० (ऐदम्पर्य) તાત્પર્ય; ભાવાર્થ ગર્ભિત તત્ત્વ.

अइदूसमा. स्त्री० (अतिदुष्षमा) દુષ્પમદુષ્પમ નામે અવસર્પિણી કાલનો છઠ્ઠો અને ઉત્સર્પિણીનો પહેલો આરો.

अइघाडिय. त्रि० (अतिभ्राडित) ભમાવેલું.

अइपंडुकंबलसिला. स्त्री० (अतिपाण्डुकम्बलशिला) મેરૂ પર્વત ઉપરની દક્ષિણદિશા તરફની અભિષેક શિલા.

अइपडागा. स्त्री० (अतिपताका) પતાકા ઉપર પતાકા; ધ્વજા ઉપર ધ્વજા.

अइपरिणाम. पुं० (अतिपरिणाम) શાસ્ત્રમાં બતાવેલ અપવાદ કરતાં પણ વધારે અપવાદનો આશ્રય કરનાર; ઉત્સૂત્રમતિવાળો.

अइपास. पुं० (अतिपार्श्व) ભરતક્ષેત્રના કુંથુનાથ સ્વામીના સમકાલીન ઇરવત ક્ષેત્રના તીર્થંકરનું નામ.

अइप्पसंग. पुं० (अतिप्रसङ्ग) અતિ પરિચય કરવો તે. (૨) અતિવ્યાપ્તિ; લક્ષ્યને મુકી લક્ષ્યથી બહાર લક્ષણનું જવું તે.

अइबल. पुं० (अतिबल) આવતી ચોવીસીના પાંચમા વાસુદેવનું નામ. (૨) ભરત ચક્રીનો પૌત્ર મહાયશાનો પુત્ર. (૩) त्रि. અતિ બલવાન્; ઘણી શક્તિવાળું.

अइभार. पुं० (अतिभार) હદ ઉપરાંતનો ભાર. (૨) પહેલા અણુવ્રતનો ચોથો અતિચાર.

अइभाररोवण. न० (अतिभाररोपण) અતિભાર ભરવો તે; શ્રાવકના પહેલા વ્રતનો ચોથો અતિચાર.

अइभूमि. स्त्री० (अतिभूमि) જે જગ્યા ઉપર સાધુઓને જવા માટે ગૃહસ્થની મના છે તે જગ્યા.

अइमंच. पुं० (अतिमञ्च) માંચા ઉપરનો માંચો.

अइमट्टिया. स्त्री० (अतिमृत्तिका) માટીની ગાર; કાદવ.

अइमत्त. } **अइमाय.** } त्रि० (अतिमात्र) માત્રા-પરિમાણ ઉપરાંતનું.

अइमाया. स्त्री० (अतिमात्रा) અધિક પ્રમાણ.

अइमुत्त. पुं० (अतिमुक्त) અંતગડસૂત્રના છઠા વર્ગના ૧૫ મા અધ્યયનનું નામ. (૨) પોલાસપુરના વિજયરાજાનો પુત્ર; 'અઇમુત્ત કુમાર સમણ' નામના બાળ સાધુ, કે જેને માટે ભગવતીમાં સ્થવિર સાધુઓએ સિદ્ધિવિષયક પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો. (૩) માધવીલતા. (૪) તિન્દુકનું ઝાડ. (૫) તાડનું ઝાડ.

अइमुत्तग. पुं० (अतिमुक्तक) માધવી વેલ. (૨) પૂર્ણ રીતે મુક્ત થયેલો; અતિ છુટો થયેલો.

अइमुत्तगचंद. पुं० (अतिमुक्तकचन्द्र) રાહુથી મુક્ત થયેલો ચન્દ્રમા. (૨) લુહારની ધમણ.

अइमुत्तया. स्त्री० (अतिमुक्तिका) માધવી વેલ; વાસંતી.

अइमुत्तलया. स्त्री० (अतिमुक्तलता) માધવી—મોગરાની વેલ.

अइयाण. न० (अतियान) નગરમાં પ્રવેશ કરવો તે.

अइयाणइड्ढि. स्त्री० (अतियानर्द्धि) રાજા નગરમાં પ્રવેશ કરે તે વખતે બજાર—હાટ પંક્તિ વગેરે શણગારવામાં આવે તે.

अइयाणगिह. न० (अतियानगृह) નગરમાં પ્રવેશ કરતાં દરવાજા પાસે જે ઘર હોય તે.

अइयाय. त्रि० (अतियात) રચના થઇ ગયેલ.

अइयायरक्ख. त्रि० (अत्यात्मरक्ष) પાપ કર્મથી આત્માને સંસારમાં રખડાવનાર.

अइयार. पुं० (अतिचार) (૧) જે દોષથી વ્રત મલીન થાય, કે ભાંગે તેવો દોષ. (૨) અતિક્રમ તથા વ્યતિક્રમ પછી અને અણાચાર પહેલાની જે દોષની સ્થિતિ તે; અપરાધ કે દોષનું ત્રીજું પગથીઉં. (૩) શ્રાવક વ્રતના ૯૯ અતિચારમાંનો એક.

अइयारचरण. न० (अतिचारचरण) દોષવાળું ચારિત્ર.

अइर. त्रि० (अतिरोहित) નહીં છુપાવેલું; પ્રગટ.

अइर. पुं० (सागर) સમુદ્ર.

अइर. न० (अजिर) આંગણું; ચોક.

अइरत्त. पुं० (अतिरात्र) અધિક તિથિ; દિવસની વૃદ્ધિ.

अइरत्तकंबला. स्त्री० (अतिरक्तकम्बला) મેરૂના શિખર ઉપરની એક શિલા.

अइरा. अ० (अचिरात्) તત્કાલ; એકદમ.

अइरा. } **अइराणी.** } स्त्री० (अचिरा) ૧૬ મા તીર્થંકર અથવા ૫ મા ચક્રવર્તી શાંતિનાથની માતા.

अइरित्त. त्रि० (अतिरिक्त) ભિન્ન; જૂદું. (૨) અધિક; વધારે.

अइरूव. पुं० (अतिरूप) ભૂત દેવતાની એક જાત.

अइरेक } **अइरेग** } **अइरेय** } पुं० (अतिरेक) વધારો; વિશેષતા.

अइव. अ० (अतीव) બહુ; વધારે.

अइवट्टण. न० (अतिवर्तन) ઉલ્લંઘન કરવું.

अइवत्तिय. त्रि० (अतिवृत्तिक) નિર્દોષ; દોષરહિત. (૨) ઉલ્લંઘન કરનાર.

अइवाइ. त्रि० (अतिपातिन्) હિંસા કરનાર; ઘાતકી.

अइवाइत्तार. त्रि० (अतिपातयितृ) અતિપાત—હિંસા કરનાર; નાશ કરનાર.

अइवाय. पुं० (अतिपात) હિંસા; નાશ.

अइवासा. स्त्री० (अतिवर्षा) જોરનો વરસાદ; ધોધમાર વૃષ્ટિ.

अइविगिट्ठ. न० (अतिविकृष्ट) ત્રણ, ચાર, કે તેથી વધારે ઉપવાસ ભેગા કરવા તે; આકરૂં તપ.

अइविज्ज. त्रि० (अतिविद्य) આગમના સદ્ભાવને જાણનાર.

अइवुट्ठि. स्त्री० (अतिवृष्टि) અતિવૃષ્ટિ; હદથી વધારે વરસાદ

अइवेलं. अ० (अतिवेलम्) વેળા—કાળ ઉલંઘીને.

अइवेला. स्त्री० (अतिवेला) સાધુના આચારની મર્યાદા.

अइसंपओग. पुं० (अतिसम्प्रयोग) એક દ્રવ્યની સાથે બીજા દ્રવ્યનો અતિશય યોગ કરવો તે.

अइसय. पुं० (अतिशय) અતિશય; ઘણું. (૨) પ્રભાવ.

अइसयणाणि. पुं० (अइसयज्ञानिन्) અવધિ આદિ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનયુક્ત.

अइसाइ. त्रि० (अतिशायिन्) કેવલ, મનઃપર્યવ અને અવધિજ્ઞાનવાળા; પ્રભાવક પુરૂષ.

अइसेस. પું० (अतिशेष) અસાધારણ પ્રભાવ; તીર્થંકર અને તેમની વાણીનો અદ્‌ભુત પ્રભાવ. (૨) અવશિષ્ટ; બાકી રહેલું.

अइसेसि. त्रि० (अतिशेषिन्) અતિશયથી યુક્ત; પ્રભાવશાળી.

अइसेसिय. त्रि० (अतिशेषित) મહિમાવંત; સમૃદ્ધ.

अइहि. પું० (अतिथि) અભ્યાગત; અતિથિ.

अईय त्रि० (अतीत) પસાર થયેલ; ઉલ્લંઘી ગયેલ. (૨) કંઇ કારણસર પર્યુષણાદિ પર્વમાં કરવાનું તપ કે પચ્ચખાણ પર્વ વીત્યા પછી કરવું તે; દશ પ્રકારના પચ્ચખાણમાંનું બીજું પચ્ચખાણ.

अईयकाल. પું० (अतीतकाल) ગયેલો કાલ; ભૂતકાલ.

अईयपच्चक्खाण. न० (अतीतप्रत्याख्यान) ભૂતકાળમાં કરવા યોગ્ય પચ્ચખાણ; પચ્ચખાણના દશ પ્રકારમાંનો એક પ્રકાર.

अईव. अ० (अतीव) અત્યંત; ઘણુંજ.

अईसार. પું० (अतीसार) સંગ્રહણી નામનો રોગ; (૨) એક રાજાનું નામ.

अउज्झ. त्रि० (अयोध्य) પરસૈન્યથી જેમાં પ્રવેશ ન કરી શકાય તેવા નગર, કિલ્લા વગેરે; યુદ્ધમાં જેની બરોબરી બીજો કોઇ કરી શકે નહિ તે.

अउज्झा. स्त्री० (अयोध्या) ગંધિલાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) વિનીતાડપર નામક અયોધ્યા નગરી.

अउण. त्रि० (अगुण) વિંશતિ આદિ દશકાની પૂર્વે મૂકાતો શબ્દ, જેનો અર્થ એક ઓછો થાય છે.

अउणट्ठि. स्त्री० (अगुणषष्ठि) ઓગણસાઠની સંખ્યા; ૫૯.

अउणत्तरि. स्त्री० (अगुणसप्तति) ઓગણસીત્તેર; ૬૯.

अउणत्तीस. स्त्री० (अगुणत्रिंशत्) ઓગણત્રીસ; ૨૯ ની સંખ્યા.

अउणपरण. स्त्री० (अगुणपञ्चाशत्) ઓગણપચાસની સંખ્યા; ૪૯.

अउणपन्नास. स्त्री० (अगुणपञ्चाशत्) ઓગણપચાસ; ૪૯ ની સંખ્યા.

अउणपरण. स्त्री० (अगुणपञ्चाशत्) ઓગણપચાસ; ૪૯.

अउणवीस. स्त्री० (अउणविंशति) ઓગણીસ; ૧૯ ની સંખ્યા.

अउणसत्तरि. स्त्री० (अगुणसप्तति) ઓગણોતેર; ૬૯ ની સંખ્યા.

अउणासीति. स्त्री० (अगुणाशीति) ઓગણાએસી; ૭૯ ની સંખ્યા.

अउमाण. न० (अपमान) અપમાન; અનાદર.

अउय. પું० न० (अयुत) ૮૪ લાખ અઉઅંગ પ્રમાણે કાલ વિભાગ.

अउयंग પું० न० (अयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અર્થનિપૂર પ્રમાણે કાલ વિભાગ.

अउल. त्रि० (अतुल) જેની તુલના થઇ શકે નહિ તેવું; અસાધારણ કે અદ્વિતીય.

अउव्व. त्रि० (अपूर्व) પૂર્વે ન જોએલું.

अओ. अ० (अतः) અહીંથી. (૨) એટલા માટે; એ કારણથી.

अओ. न० (अयस्) લોઢું.

अओघण. પું० (अयोघन) લોઢાનો હથોડો.

अओज्झ. त्रि० (अयोध्य) યુદ્ધ યોગ્ય નહિ.

अओपरं. अ० (अतःपरम्) એ પછી.

अओमुह. પું० (अयोमुख) આ નામનો એક અન્તર્દ્વીપ (૨) ત્રિ. તેમાં રહેનાર.

अंक. પું० (अङ्क) એક જાતનો સફેદ મણિ. (૨) એક જાતનું રત્ન; સચિત્ત પૃથ્વીનું એક પરિણામ. (૩) ખોળો; ગોદ. (૪) ચિન્હ; લાંછન. (૫) એકથી નવ સુધીના

આંકડા. (૬) આંકડાની લિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક. (૭) મનુષ્યના પ્રશસ્ત ૩૨ લક્ષણોમાંનો એક.

अंककंड. પું૦ (अङ्ककाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો એક ભાગ.

अंककरेलुग. પું૦ (अङ्ककरेलुक) પાણીમાંની એક જાતની વનસ્પતિ.

अंकट्ठिइ. સ્ત્રી૦ (अङ्कस्थिति) આંકડા તથા રેખાને વિચિત્ર રીતે સ્થાપવા તે. (૨) ૭૨ કળામાંની ૪૩ મી કળા.

अंकण. ન૦ (अङ्कन) તપાવેલ સળીયાથી વાછરડા વગેરેને આંકવા-શિયાળના પગ વગેરેને આકારે ચિન્હ કરવું તે. (૨) આંકનાર અને ગણતરી મેળવનાર.

अंकणा. સ્ત્રી૦ (अङ्कना) ચિન્હ કરનારી

अंकधर. પું૦ (अङ्कधर) ચન્દ્ર.

अंकधाई. સ્ત્રી૦ (अङ्कधात्री) ખોળામાં બેસાડી બાળકને રમાડનાર ધાવ માતા; પાંચ પ્રકારની ધાવ માતામાંની એક.

अंकमुह. ન૦ (अङ्कमुख) પદ્માસનનો અગ્ર ભાગ.

अंकलिपि. સ્ત્રી૦ (अङ्कलिपि) અંક લિપિ; અઢાર લિપિમાંની એક.

अंकवडंसय. પું૦ (अङ्कावतंसक) ઇશાન ઇન્દ્રના મુખ્ય વિમાનનું નામ.

अंकवणिय. પું૦ (अङ्कवणिज्) અંક રત્નના વ્યાપારી.

अंकहर. પું૦ (अङ्कधर) ચન્દ્રમા.

अंकावई. સ્ત્રી૦ (अङ्कावती) મહાવિદેહની સીતોદા નદીને જમણે કાંઠે આવેલી રમ્ય વિજયની રાજધાની. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પહેલી વિજયની સરહદ ઉપરનો વખારાપર્વત.

अंकिल्ल. પું૦ ( ) નટ; નાચનાર.

अंकिय. ત્રિ૦ (अङ्कित) અંકિત થયેલ; ચિન્હ સહિત.

अंकुडग. પું૦ (अङ्कुटक) નાગના દાંતના આકાર જેવી ખૂંટી.

अंकुर. પું૦ (अङ्कुर) પાંદડાનો પ્રથમ નીકળેલ ફણગો; પાંદડાની શરૂઆતની લાલ ટીશી.

अंकुरिय. ત્રિ૦ (अङ्कुरित) અંકુરયુક્ત; જેમાં અંકુર ઉત્પન્ન થયેલો હોય તે.

अंकुस. ન૦ (अङ्कुश) હાથીના માથામાં મારવાનું હથિયાર; લોઢાનો એક પાસથી વાળેલ આંકડો. (૨) અંકુશને આકારે હાથ પગની રેખા. (૩) વૃક્ષના પલ્લવ છેદવાનું સન્યાસીનું એક ઉપકરણ. (૪) માળા લટકાવવાનો ચંદરવામાંનો અંકુશાકાર આંકડો. (૫) મહાશુક્રદેવલોકના એક વિમાનનું નામ. (૬) વંદનાનો છઠ્ઠો દોષ. (૭) ૮૮ ગ્રહોમાંનો એક.

अंकुसा. સ્ત્રી૦ (अङ्कुशा) ચૌદમા શ્રી અનંતનાથ તીર્થંકરની શાસન દેવીનું નામ.

अंकेल्लण. ન૦ (अङ्केलन) ઘોડાને મારવાનો ચાબુક.

अंकेसाइणी. સ્ત્રી૦ (अङ्केशायिनी) ખોળામાં સુવાવાળી પુત્રી જેવી.

अंकोल्ल. પું૦ (अङ्कोल) અંકોલનું ઝાડ.

अंग. ન૦ (आङ्ग) અંગ ફરકવાના શુભાશુભ ફલ બતાવનાર નિમિત્ત શાસ્ત્ર; ૨૯ પાપ સૂત્રમાંનું એક. (૨) ત્રિ૦ શરીરનો વિકાર; શરીરસંબંધી; શારીરિક.

अंग. ન૦ (अङ्ग) શરીરના અવયવ; મસ્તક વગેરે શરીરનાં આઠ અંગ. (૨) મુખ્ય અવયવ; પ્રધાન અંગ. (૩) પું. દેશ વિશેષ; જેને હાલ બિહાર કહે છે. (૪) અંગસૂત્ર; આચારાંગાદિ ૧૧ અંગ. (૫) અ૦ વાક્યાલંકારમાં 'કિમંગ' એ રૂપે આવે છે. (૬) કારણ (૭) મિત્રતાનું આમંત્રણ-સંબોધન.

अंगइ. પું૦ (अङ्गजित्) ભગવાન્ પાર્શ્વનાથ સ્વામી પાસે દિક્ષા અંગીકાર કરનાર એક ગૃહસ્થનું નામ.

अंगंगीभाव. पुं० (अङ्गाङ्गीभाव) અભેદભાવ; અભિન્નતા-ભિન્નતા રહિત ભાવ.

अंगचूलिया. स्त्री० (अंगचूलिका) આચારાદિ અંગની ચૂલિકા; કાલિક સૂત્રવિશેષ.

अंगच्छहिय. त्रि० (अङ्गच्छिन्न) છેદાયેલું અંગ.

अंगजणवय. न० (अंगजनपद) અંગ દેશ.

अंगण. पुं० न० (अङ्गण) આંગણું; ફળિયું.

अंगणा. स्त्री० (अङ्गना) અંગના; સ્ત્રી.

अंगपडियारिया. स्त्री० (अंगप्रतिचारिका) શરીરની સેવા કરનારી દાસી; અંદરનું કામ કરનાર દાસી.

अंगपविट्ठ. त्रि० (अङ्गप्रविष्ट) અંગશાસ્ત્રાન્તર્ગત શ્રુત વિભાગ; આચારાંગ આદિ બાર અંગ.

अंगप्फुरणा. स्त्री० (अङ्गस्फुरणा) અંગનું ફરકવું.

अंगबाहिर. त्रि० (अङ्गबाह्य) શ્રુતનો એક વિભાગ; ઉત્તરાધ્યયનાદિ અંગ બહારનાં સૂત્રો.

अंगभंजण. न० (अङ्गभञ्जन) આળસ મરડવી, શરીરના અવયવોને મોડવા.

अंगमंग. न० (अङ्गाङ्ग) અંગઉપાંગ; અવયવના અવયવ.

अंगमंदिर. न० (अङ्गमन्दिर) ચંપાનગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

अंगमद्द. पुं० (अङ्गमर्द) અંગનું મર્દન કરનાર માણસ.

अंगमद्दिया. स्त्री० (अङ्गमर्दिका) અંગનું મર્દન કરનાર દાસી.

अंगय. पुं० न० (अङ्गद) બાજુબંધ; બાહુ આભરણ.

अंगरक्ख. त्रि० (अङ्गरक्ष)
अंगरक्खग. त्रि० (अङ्गरक्षक) } શરીરની રક્ષા કરનાર.

अंगराग. पुं० (अङ्गराग) અંગ ઉપર મસળવાના કેસર ચંદન વગેરે સુગંધી પદાર્થ.

अंगराय. पुं० (अङ्गराज) અંગ દેશનો રાજા કર્ણ.

अंगरुह. त्रि० (अङ्गरुह) શરીરથી ઉત્પન્ન થયેલ; પુત્ર.

अंगरुहा. स्त्री० (अङ्गरुहा) પુત્રી.

अंगलोग. पुं० (अङ्गलोक) દેશ વિશેષ.

अंगवंस. पुं० (अङ्गवंश) અંગ દેશના રાજાનો વંશ.

अंगविगार. पुं० (अङ्गविकार) અંગ સ્ફુરણના ફલાફલનું કથન.

अंगविज्जा. स्त्री० (अङ्गविद्या) અંગ ફરકવાના શુભાશુભ ફળ જાણવાની વિદ્યા. (૨) નિમિત્તાદિ ફલાફલ બતાવનાર એક શાસ્ત્ર

अंगवियार. पुं० (अङ्गविचार) શરીર સંબંધે વિચાર કરવો તે.

अंगसंचाल. पुं० (अङ्गसञ्चाल) શરીરના અવયવોનું સહજ-થોડું ચાલવું તે.

अंगाणंगपविट्ठ. त्रि० (अङ्गानङ्गप्रविष्ट) અંગ પ્રવિષ્ટ-આચારાંગ વગેરે સૂત્ર અને અનંગ પ્રવિષ્ટ-આવશ્યક વગેરે સૂત્ર.

अंगादाण. न० (अङ्गादान) પુરૂષેન્દ્રિય; પુરૂષનું ચિન્હ.

अंगार. पुं० (अङ्गार) અગ્નિ; બળતો કોલસો. (૨) સ્વાદિષ્ટ અન્ન અને તેના દાતારની પ્રશંસા કરતાં સાધુને લાગતો આહારનો એક દોષ; ઇંગાલ દોષ.

अंगारक. पुं० (अङ्गारक) મંગલ નામનો ગ્રહ; ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

अंगारकड्ढिणी. स्त्री० (अङ्गारकर्षिणी) અગ્નિ ફેરવવાનો લોઢાનો સળીઓ.

अंगारदाह. पुं० (अङ्गारदाह) જ્યાં લાકડાં બાળી કોલસા પાડવામાં આવે છે તે સ્થાન.

अंगारपतावणा. स्त्री० (अङ्गार प्रतापना) ટાઢ ઉડાડવાને અગ્નિ પાસે જઇ શરીર તપાવવું તે; તાપણી.

अंगारमद्दग. पुं० (अङ्गारमर्दक) રૂદ્રદેવ નામના એક અભવ્ય આચાર્ય.

अंगारिय. त्रि० (अङ्गारित) અંગાર રોગવાળી શેરડી; (૨) કોયલાની પેઠે બળી ગયેલું.

अंगाल. पुं० (अङ्गार) અંગારો; કોયલો.

अंगाहिव. पुं० (अङ्गाधिप) અંગ દેશનો રાજા

अंगिरस. न० (आङ्गिरस) અંગિરસ–ગૌતમ ગોત્રની એક શાખા; (૨) પું૦ આ શાખામાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ.

अंगीकड } त्रि० (अङ्गीकृत) અંગીકાર કરેલું;
अंगीकय } સ્વીકારેલું.

अंगुट्ठ. पुं० (अङ्गुष्ठ) અંગુઠો.

अंगुट्ठपसिण. पुं० न० (अङ्गुष्ठप्रश्न) અંગુઠામાં દેવતાનું આવાહન કરી અંગુઠાથીજ જવાબ દેવાની વિદ્યા. (૨) 'પ્રશ્ન વ્યાકરણ' સૂત્રનું એક નવમું લુપ્ત અધ્યયન.

अंगुल. न० (अङ्गुल) આંગળ; આઠ આઠા જવ જેટલા ભરપનું એક માપ; વેંતનો બારમો ભાગ.

अंगुलि. स्त्री० (अङ्गुलि) આંગળી. (હાથ પગની.)

अंगुलिकोस. पुं० (अङ्गुलीकोश) આંગળીમાં પહેરવાની અંગુઠડી.

अंगुलिज्जग. न० (अङ्गुलीयक) આંગળીના આભરણો; વેઢ, વીંટી વગેરે.

अंगुलिफोडण. न० (अंगुलिस्फोटन) આંગળીના ટચાકા વગાડવા તે.

अंगुलिभमुहा. स्त्री० (अङ्गुलीभ्रू) કાઉસગ્ગનો એક દોષ; કાઉસગ્ગમાં આંગળીના વેઢા ગણવાથી લાગતો દોષ.

अंगुलिया. स्त्री० (अङ्गुलिका) આંગળી.

अंगुवंग. पुं० (अङ्गोपाङ्ग) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

अंगोवंग. न० (अङ्गोपाङ्ग) મસ્તકાદિ અંગ અને અંગુલિ આદિ ઉપાંગ.

अंगोवंगणाम. न० (अङ्गोपाङ्गनामन्) જેના ઉદયથી શરીર રૂપે લીધેલ પુદ્ગળો અંગ ઉપાંગ રૂપે પરિણમે તે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ; અંગોપાંગ નામકર્મ.

अंचि. पुं० (अञ्चि) ગતિ કરવી તે; જવું તે.

आंचि. पुं० (आञ्चि) આવવું તે.

अंचिअ. न० (अञ्चित) એક પ્રકારનું નાટક; દેવતાના ૩૨ નાટકમાંનું ૨૫ મું નાટક. (૨) त्रि० પૂજ્ય; રાજમાન્ય. (૩) न० એકવાર જવું તે.

अंचिय. त्रि० (अञ्चित) પૂજાયેલું.

अंचियंचिय. न० (अञ्चिताञ्चित) ગમનાગમન; આંહિથી ત્યાં અને ત્યાંથી આંહિ જવું આવવું તે; ગતિ આગતિ; ગમાગમ.

अंचियरिभिय. न० (अञ्चितरिभित) એક પ્રકારનું નાટક; દેવતાના ૩૨ નાટકમાંનું ૨૭ મું નાટક.

अंछण. न० (कर्षण) ખેંચવું તે.

अंजण. न० (अञ्जन) આંજણ; કાજળ. (૨) સોવીરાંજન; સુરમો. (૩) રસાંજન; રસવતી. (૪) તપાવેલ લોઢાની સળીથી આંખમાં દુઃખ ઉત્પન્ન કરવું તે. (૫) આંખ આંજવી; આંખમાં કાજળ વગેરે આંજવું તે. (૬) રત્નની એક જાત. (૭) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો દશમો ભાગ. (૮) રમ્ય વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૯) આઠમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન. (૧૦) રૂચકવર પર્વતનું સાતમું કૂટ. (૧૧) એ નામનો એક વેલંધર દેવતા. (૧૨) દ્વીપકુમારના ઇન્દ્રના ત્રીજા લોકપાલનું નામ. (૧૩) ઉદધિકુમારના પ્રભંજન નામના ઇન્દ્રના ચોથા લોકપાલનું નામ. (૧૪) વનસ્પતિ વિશેષ. (૧૫) વાયુકુમાર જાતિના ઇન્દ્રનું નામ.

अंजणाई. स्त्री० (अञ्जनकी) એ નામની એક લતા–વેલ.

अंजणकोसिया. स्त्री० (अञ्जनकोशिका) એ નામની એક વનસ્પતિ.

अंजणग. पुं० (अञ्जनक) અંજન રત્નમય પર્વત વિશેષ; નંદીશ્વર દ્વીપમાં આવેલ અંજનગિરિ પર્વત.

अंजणगिरि. पुं० (अञ्जनगिरि) કાળા રંગનો પર્વત વિશેષ; નંદીશ્વર દ્વીપમાં આવેલ અંજનગિરિ પર્વત.

अंजणजोग. पुं० (अञ्जनयोग) ૭૨ કલામાંની સત્તાવીસમી કળા.

अंजणधाउ. पुं० (अञ्जनधातु) ધાતુ વિશેષ; સુરમો.

अंजणपव्वय. पुं० (अञ्जनपर्वत) નંદીશ્વર દ્વીપનો એક પર્વત.

अंजणपुलक. न० } (अञ्जनपुलक) રત્નની
अंजणपुलग. पुं० } એક જાત.
अंजणपुलय. }

अंजणपुलाअ. पुं० (अञ्जनपुलाक) અંજન પુલાક કાંડ; ખરકાંડનો ૧૧ મો વિભાગ.

अंजणप्पहा. स्त्री० (अञ्जनप्रभा) ચોથી નરકનું નામ.

अंजणरिट्ठ. पुं० (अञ्जनरिष्ट) વાયુ કુમારના ઇન્દ્રનું નામ.

अंजणसलागा. स्त्री० (अञ्जनशलाका) આંજવાની સળી.

अंजणसिद्ध. त्रि० (अञ्जनसिद्ध) આંખમાં આંજણ આંજીને અદ્રશ્ય થઇ જવાની શક્તિવાળો.

अंजणा. स्त्री० (अञ्जना) જંબુવૃક્ષના નૈરૃત્ય ખુણાની એક વાવડીનું નામ. (૨) ચોથી નરકનું નામ. (૩) એક પુષ્કરિણી.

अंजणिया. स्त्री० (अञ्जनिका) આંજણ રાખવાની ડબ્બી.

अंजलि. पुं० स्त्री० (अञ्जलि) ખોબો; કરસંપુટ. (૨) બે હાથ જોડી મસ્તકે લગાડવા તે.

अंजलिउड. पुं० (अञ्जलिपुट) બે હાથનો સંપુટ.

अंजलिकम्म. न० (अञ्जलिकर्मन्) બે હાથ જોડવા તે.

अंजलिप्पगह. पुं० (अञ्जलिप्रग्रह) બે હાથ જોડી નમસ્કાર કરવો તે.

अंजु. त्रि० (ऋजु) સરલ; માયા પ્રપંચ રહિત. (૨) સંયમી; સંજમધારી. (૩) નિર્દોષ; પવિત્ર.

अंजुआ. } स्त्री० (अञ्जुका) સત્તરમા તીર્થં-
अंजुया. } કરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ.

अंजू. स्त्री० (अञ्जू) શક્રેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) ધનદેવ–સાર્થવાહની પુત્રી. (૩) 'વિપાક' સૂત્રનું એક અધ્યયન. (૪) 'જ્ઞાતા ધર્મકથા' સૂત્રનું એક અધ્યયન.

अंड. पुं० (अण्ड) ઇંડું, કીડી વગેરેનાં ઇંડાં. (૨) વિપાક સૂત્રનું અંડનામનું ત્રીજું અધ્યયન. (૩) મોરના ઇંડાના દ્રષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતા સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન. (૪) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ.

अंडउड. न० (अण्डपुट) ઇંડાનું કોટલું.

अंडकड. त्रि० (अण्डकृत) ઇંડામાંથી થયેલ; ઈંડાએ કરેલ.

अंडय. त्रि० (अण्डज) ઇંડામાંથી ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી. (૨) કોશેટામાંથી ઉત્પન્ન થતો તાંતણો (૩) રેશમી વસ્ત્ર.

अंडयग्गाहि. पुं० (अण्डजग्राहिन्) ઇંડામાંથી ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણીને પકડનાર.

अंडसुहुम. न० (अण्डसूक्ष्म) ઝીણાં ઇંડાં; માખી, કીડી, ગરોળી વગેરેનાં ઇંડાં.

अंडु. न० (अन्दू) દશકળા; હાથકડી.

अंत. न० (आन्त्र) આંતરડાં.

अंत. त्रि० (आन्त) ખાતાં ખાતાં વધેલું.

अंत. अ० (अन्तर्) અન્દર; માંહે.

अंत. त्रि० (अन्त्य) અંતિમ; છેલ્લું.

अंत. પું० (अन्त) પર્યંત; છેડો. (૨) ભેદ; પ્રકાર. (૩) રાગદ્વેષ. (૪) ભૂમિભાગ; પ્રદેશ. (૫) સમીપ; પાસે. (૬) નિર્ણય; ચુકાદો. (૭) વિનાશ; ભંગ. (૮) રોગ; બિમારી. (૯) ત્રિ० અસુંદર; ઇંદ્રિયોને પ્રતિકૂળ. (૧૦) ક્ષુદ્ર; તુચ્છ.

अंतअ. પું० (अन्तक) કામઠાનો છેડો.

अंतकड. ત્રિ० (अन्तकृत) જેણે સંસારનો અંત કર્યો હોય તે.

अंतकम्म. न० (अन्तकर्मन्) લુગડાની કોર; વસ્ત્રની કિનારી.

अंतकर. ત્રિ० (अन्तकर) સંસારનો અંત કરનાર.

अंतकरण. ત્રિ० (अन्तकरण) નાશ કરવાવાળો.

अंतकाल. પું० (अन्तकाल) મરણકાલ. (૨) પ્રલયકાલ.

अंतकिरिया. સ્ત્રી० (अन्तक्रिया) સંસાર યા કર્મનો અંત કરવાની ક્રિયા. (૨) સકલ કર્મ ક્ષય રૂપ મોક્ષ. (૩) પન્નવણાના વીસમા પદનું નામ.

अंतकुल. न० (अन्तकुल) હલકું કુળ.

अंतक्खरिया. સ્ત્રી० (अन्त्याक्षरिका) બ્રાહ્મી લિપિનો એક ભેદ; ૧૮ લિપિમાંની નવમી લિપિ. (૨) ૬૩ મી કળા.

अंतग. પું० (अन्तक) છેડો; અંત. (૨) ત્રિ० વિનાશકારક; અંત કરનાર. (૩) દુષ્પરિત્યજ; મુશ્કેલીથી છોડી શકાય તેવું. (૪) અન્તર્ગત થઈ ગયેલું; સમાઇ ગયેલું. (૫) પર્યન્ત; પ્રાંતભાગ.

अंतगड. ત્રિ० (अन्तकृत) જેણે સંસારનો અને જન્મ મરણનો અંત કર્યો એવા તીર્થંકરાદિ.

अंतगडदसा. સ્ત્રી० (अन्तकृतदशा) "અંતગડદશા" નામનું આઠમું અંગ સૂત્ર; જેમાં આઠ વર્ગમાં ૯૦ અધ્યયનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

अंतगडभूमि. સ્ત્રી० (अन्तकृतभूमि) સંસારનો અંત કરનાર નિર્વાણગામિમહાપુરૂષોની ભૂમિ-નિર્વાણસમય.

अंतगय. न० (अन्तगत) આનુગામિક અવધિ જ્ઞાનનો એક ભેદ.

अंतचरय. પું० (अन्तचरक) ગૃહસ્થે ભોજન કર્યા પછી અવશેષ રહ્યું હોય, તેની ગવેષણા કરનાર અભિગ્રહ ધારી સાધુ.

अंतचारि. પું० (अन्तचारिन्) તુચ્છ આહાર લેવાનો અભિગ્રહ ધરનાર સાધુ.

अंतजीवि. પું० (अन्तजीविन्) ગૃહસ્થે ખાતાં શેષ રહેલ આહાર વ્હોરી તેના ઉપર જીવન ચલાવનાર સાધુ.

अंतद्धाण. न० (अन्तर्धान) ગેબ થઇ જવું; અદ્રશ્ય થઇ જવું.

अंतद्धाणिया. } **अंतद्धाणी.** } સ્ત્રી० (अन्तर्धानिका) અદ્રશ્ય થઇ જવાની વિદ્યા.

अंतपाल. પું० (अन्तपाल) દેશની સીમા કે સરહદનું રક્ષણ કરનાર પુરૂષ.

अंतभाव. પું० (अन्तर्भाव) સમાવેશ.

अंतमुहुत्त. न० (अन्तर्मुहूर्त्त) મુહૂર્ત્તથી અન્દરનો સમય; મુહૂર્તથી ઓછો કાલ.

अंतर. ત્રિ० (आन्तर) અંદરનું; અંતઃકરણ સંબંધી.

अंतर. न० (अन्तर) આંતરૂં; વ્યવધાન. (૨) બે વસ્તુ વચ્ચેનું અથવા એક વસ્તુની બે પરિસ્થિતિ વચ્ચેનું કાળ આશ્રી છેટું. (૩) અંતરાલ; વચ્ચેનો ભાગ. (૪) ભેદ; વિશેષતા. (૫) વખત; અવસર. (૬) મર્મ; એબ. (૭) વિઘ્ન; આડખિલ. (૮) વિના; વગર. (૯) પું० આચાર; કલ્પ.

अंतरंग. ત્રિ० (अन्तरङ्ग) અંદરનું.

अंतरंजिया. } **अंतरंजी.** } સ્ત્રી० (अन्तरञ्जिका) એ નામની એક નગરી.

अंतरकंद. પું० (अन्तरकन्द) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતી એક જાતની વનસ્પતિ.

अंतरकरण. न० (अन्तरकरण) અનિવૃત્તિકરણના અંતભાગમાં મિથ્યાત્વમોહનીયના દલિયાને બે ભાગે ખેંચવાની ક્રિયા કરનાર એક પ્રકારના અધ્યવસાય; સમ્યક્ત્વના કારણરૂપ અધ્યવસાય વિશેષ.

अंतरगय. त्रि० (अन्तर्गत) અંતર્ભાવ પામેલું; અંદર આવી ગયેલું.

अंतरगिह. न० (अन्तरगृह) બે ઘરની વચ્ચેનું અંતર.

अंतरजाय. न० (अन्तरजात) ભાષાના જે પુદ્ગલો અંતરાલે સમશ્રેણીમાં રહીનેજ ભાષા પરિણામને પામે છે તે ભાષા પરિણત પુદ્ગલ.

अंतरणई. स्त्री० (अन्तरनदी) મહાનદીની અપેક્ષાએ નાની નદી.

अंतरदीव. पुं० (अन्तर्द्वीप) ચુલ્લહિમવંત અને શિખરી પર્વતની લવણસમુદ્ર તરફ નીકળેલ ડાઢા ઉપરના દ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપ.

अंतरदीवग. पुं० स्त्री० (अन्तर्द्वीपग) અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

अंतरदीविया. स्त्री० (आन्तरद्वीपिका) છપ્પન અંતરદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

अंतरद्धा. स्त्री० (अन्तर्द्धान) અંતર્ધાન થવું; ભ્રંશ-નાશ થવો તે.

अंतरद्धा. स्त्री० (अन्तरद्धा) મધ્યકાળ; વચલો સમય.

अंतरपल्ली. स्त्री० (अन्तरपल्ली) મૂળ ક્ષેત્રથી અઢી ગાઉ ઉપરનું ગામડું.

अंतरप्प. पुं० (अंतरात्मन्) શરીર અંતર્ગત આત્મા.

अंतरभाव. पुं० (आन्तरभाव) પરમાર્થ.

अंतरभासिल्ल. पुं० (अन्तरभाषावत्) ગુર્વાદિક બોલતા હોય તેની વચ્ચે બોલી ઉઠનાર શિષ્ય.

अंतरभूय. त्रि० (अन्तर्भूत) અંતર્ભૂત થયેલ; બીજામાં મળી ગયેલ.

अंतरसत्तु. पुं० (अन्तरशत्रु) કામક્રોધાદિ વગેરે શરીરની અંદરના શત્રુઓ.

अन्तरहिय. त्रि० (अन्तर्हित) ગુપ્ત; અદૃશ્ય.

अंतरा. अ० (अन्तरा) મધ્યે; વચ્ચે, (૨) પહેલાં; અગાઉ.

अंतराइय. न० (आन्तरायिक) દાન આદિમાં વિઘ્ન નાખનાર અંતરાય કર્મ. (૨) અન્તરાય કર્મજનક પાપ. (૩) વિઘ્ન; રોકાઇ જવું તે.

अंतराइयकम्म. न० (आन्तरायिककर्मन्) અંતરાય કર્મ.

अंतरापह. पुं० (अंतरापथ) જ્યાં જવું છે અને જ્યાંથી જવું છે તે બે વચ્ચેનો માર્ગ.

अंतरामंथ. पुं० (अन्तरामन्थ) કેવલસમુદ્ઘાત ક્રિયામાં મંથનાકારનો સમય.

अंतराय. न० (अन्तराय) કર્મનો આઠમો ભેદ; દાન, લાભ, ભોગ, ઉપભોગ અને વીર્ય-સામર્થ્યમાં વિઘ્ન નાખનાર કર્મ. (૨) વિઘ્ન; નડતર.

अंतराल. न० (अन्तराल) વચ્ચેનો ભાગ.

अंतरावण. न० (अन्तरापण) અંદરનું હાટ.

अंतरावास. पुं० (अन्तरावास) મુસાફરીમાં વચ્ચે વચ્ચે મજલ દર મજલ મેલાણ કરવું તે.

अंतरावास. पुं० (अन्तरवर्ष) વર્ષાકાળ.

अंतरिक्ख. न० (अन्तरिक्ष) આકાશમાં થતા ગ્રહવેધઆદિનું શુભાશુભ ફલ જણાવનાર નિમિત્તશાસ્ત્ર.

अंतरिक्ख. त्रि० (आन्तरिक्ष) આકાશનું; આકાશ સંબંધી.

अंतरिक्खजाय. त्रि० (अन्तरिक्षजात) જમીનથી અધર રહેલ મહેલ વગેરે વસ્તુ.

अंतरिज्ज. न० (अंतरीय) વસ્ત્ર; કપડાં. (૨) પથારી નીચેનું વસ્ત્ર.

अंतरिज्जिया. स्त्री० (अन्तरीया) વેસવાડિય ગણથી નીકળેલ ત્રીજી શાખા.

अंतरिय. त्रि० (अन्तरित) આન્તરે-છેટે રહેલું.

अंतरिया. स्त्री० (अन्तरिका) આંતરૂં; છેટું. (૨) વિવક્ષિત વસ્તુની સમાપ્તિ.

अंतरुच्छुय. न० (अन्तरिक्षुक) શેરડીની વચલી ગાંઠ.

अंतरेण. अ० (अन्तरेण) વિના; વગર.

अंतरोअग. पुं० न० (अंतरोदक) પાણીની અન્દર રહેલ દ્વીપ.

अंतलिक्ख. न० (अन्तरीक्ष) આકાશ. (૨) આકાશમાં થતા ઉલકાપાત, ગંધર્વનગર, ગ્રહવેધ વગેરે. (૩) આકાશમાં થતા ગ્રહવેધાદિના ફલાફલ બતાવનાર નિમિત્ત શાસ્ત્ર.

अंतलिक्खोदय. न० (अन्तरीक्षोदक) વરસાદનું પાણી.

अंतवंत. त्रि० (अन्तवत्) અંત-છેડાવાળું.

अंतसो अ० (अन्तशस्) છેવટ; અંતે.

अंताइ. त्रि० (आन्तादिन्) તુચ્છ આહાર લેનાર; અંતાહારી (મુનિ.)

अंतालित्तय. त्रि० (अन्तर्लिप्त) માંહે લિંપેલું.

अन्ताहार. पुं० (अन्ताहार) ખાતાં બાકી રહેલો હોય તે આહાર. (૨) હલકું ધાન્ય; ચણા વાલ વગેરે.

अंति. त्रि० (अन्तिन्) જાત્યાદિની અપેક્ષાએ ઉત્તમોત્તમ.

अंति. त्रि० (अन्त्य) છેલ્લું; અન્તમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

अंतिम. त्रि० (अन्तिम) છેલ્લું; છેવટનું.

अंतिमराई. स्त्री० (अन्तिमरात्रि) રાત્રિનો છેડો-છેલ્લો ભાગ.

अंतिमलोभ. पुं० (अन्तिमलोभ) ચાર ચોકડીમાંની છેલ્લી સંજ્વલની ચોકડીનો લોભ; જેની વધારામાં વધારે ૧૫ દિવસની સ્થિતિ હોય તે લોભ.

अंतिमसरीरिय. पुं० (अन्तिमशारीरिक) ચરમશરીરી જીવ; છેલ્લું શરીર ધારણ કરનાર; અર્થાત્ જેને તેજ ભવમાં મોક્ષ જવું છે તે

अंतिय. न० (अन्तिक) પાસે; સમીપ.

अंते. अ० (अन्तर्) માંહે; અંદર.

अंतेउर. न० (अन्तःपुर) અંતઃપુર; જનાનખાનું.

अंतेउरपरियाल. पुं० (अन्तःपुरपरिवार) અંતઃપુરનો પરિવાર; દાસ દાસી વગેરે.

अंतेउरिया. स्त्री० (अन्तःपुरिका) અંતઃપુરમાં રહેનારી સ્ત્રી; રાજાની રાણી.

अंतेपुरिय. त्रि० (अन्तःपुरिक) અંતઃપુર સંબંધી.

अंतेवासि. पुं० (अन्तेवासिन्) શિષ્ય; પાસે રહેનાર હજુરી. (૨) આજ્ઞા ઉઠાવનાર; સમીપવર્તી.

अंतो. अ० (अन्तर्) અંદર; મધ્યે.

अंतोकोडीकोडि. त्रि० (अन्तःकोटिकोटि) ક્રોડાક્રોડિ સાગરોપમની અંદરનું.

अंतोखरिया. स्त्री० (अन्तःखरिका) ગામમાં રહેનાર વેશ્યા.

अंतोगय. त्रि० (अन्तर्गत) અંતર્ભૂત; તેની અંદર આવી ગયેલ.

अंतोदुट्ठ. पुं० न० (अन्तर्दुष्ट) અંદર રહી પીડા કરનાર શલ્ય.

अंतोधूम. पुं० (अन्तर्धूम) ઘરની અંદર ધુંધવાતો ધુમાડો.

अंतोमज्झावसाणिय. न० (अन्तर्मध्यावसानिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો છેલ્લો પ્રકાર.

अंतोमुहुत्त. न० (अन्तर्मुहूर्त) બે ઘડીની અંદરનો સમય.

अंतोमुहुत्तिअ. त्रि० (अन्तर्मौहूर्तिक) જેનું કાળપરિમાણ અંતર્મુહૂર્ત્તની અંદરનું છે તે.

अंतोलित्तय. त्रि० (अन्तर्लिप्तक) અંદર લિંપેલું.

अंतोवट्ट. त्रि० (अन्तर्वृत्त) અંદરના ભાગમાં ગોળ; અંતરગોળ.

अंतोवाहिणी. स्त्री० (अन्तर्वाहिनी) કુમુદવિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની મહાવિદેહની બાર અન્તર્નદીમાંની એક.

अंतोसल्ल. त्रि० (अन्तश्शल्य) અંદરનું શલ્ય; બહાર ન દેખાતો જખમ. (૨) જેણે અપરાધ કરી આલોચના નથી કરી તે; જેના મનમાં અપરાધરૂપ શલ્ય છે તે.

अंतोसल्लमरण. न० (अन्तश्शल्यमरण) અંતોશલ્ય મરણ—માયા નિયાણું વગેરે શલ્ય રાખીને મરવું તે; બાલ મરણનો એક પ્રકાર.

अंतोहियय. न० (अन्तर्हृदय) અંતઃકરણ; મન.

अंदु. स्त्री० (अन्दु) બેડી; જંજીર. (૨) સાંકલ.

अंदोलग. पुं० (आन्दोलक) હિંડોળો; હિંચકો.

अंदोलिय. त्रि० (आन्दोलित) આન્દોલન આપેલું; હીંચકાવેલું.

अंदोलण. न० (आन्दोलन) હિંડોળાખાટ. (૨) માર્ગ વિશેષ.

अंध. पुं० (अन्ध्र) અંધ્રદેશ; જગન્નાથની નીચે આવેલ એક દેશ. (૨) त्रि० અંધ્રદેશવાસી મનુષ્ય.

अंध. त्रि० (अन्ध) આંધળો; નેત્રહીન. (૨) જ્ઞાનરહિત; અજ્ઞાની.

अंधकंटइज्ज. न० (अन्धकण्टकीय) કાંટાપર ચાલનાર આંધળા માણસની પેઠે અવિચારિત ગમન કરવું તે.

अंधकार. पुं० (अन्धकार) અંધારૂં; અંધકાર.

अंधग. पुं० (अन्धक) વૃક્ષ; ઝાડ.

अंधगवण्हि. पुं० (अन्धकवह्नि) બાદર અગ્નિ; ઝાડના લાકડાંને આશ્રી ઉત્પન્ન થયેલ અગ્નિ. (૨) સૂક્ષ્મ અગ્નિ.

अंधगवण्हि. पुं० (अन्धकवृष्णि) સમુદ્રવિજય રાજાનું અમર નામ.

अंधगार. पुं० (अन्धकार) અંધારૂં.

अंधत्तम. न० (अन्धतमस्) અંધકાર; અંધારૂં.

अंधपुरिस. पुं० (अन्धपुरुष) જન્માંધ; જન્મથી આંધળો.

अंधयार. पुं० (अन्धकार) અંધારૂં.

अंधयारखेत्त. न० (अन्धकारक्षेत्र) જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ ન પડે તે પ્રદેશ.

अंधयारपक्ख. पुं० (अन्धकारपक्ष) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારીઉં.

अंधरूव. पुं० न० (अंधरूप) શૂન્યાકાર; જેનું શરીર અવયવ શૂન્ય છે તે.

अंधलरिल्ली. स्त्री० (अन्धयित्री) આંધળા બનાવવાની એક વિદ્યા.

अंधार. पुं० (अन्धकार) અંધારૂં.

अंधारिय. त्रि० (अन्धकारित) અંધકારમય કરેલ.

अंधिय. पुं० स्त्री० (अन्धिक) ચાર ઇંદ્રિય વાળા જીવની એક જાત.

अंधिल्ल. त्रि० (अन्ध) જન્માંધ; જન્મથી આંધળું.

अंब. पुं० (अम्ब) પંદર પરમાધામીમાંનો એક.

अंब. पुं० (आम्र) આંબાનું ઝાડ; આંબો. (૨) કેરી; આંબાનું ફળ. (૩) કેરીના ગોટલાનું ધોણ.

अंब. त्रि० (अम्ल) ખાટું.

अंब. न० (आम्ल) છાશ વગેરેથી સંસ્કારેલ પદાર્થ.

अंबखुज्ज. न० (आम्रकुब्ज) આંબાના ફળની પેઠે વક્રાકારે સ્થિતિ કરવી તે; આસનનો એક પ્રકાર.

अंबट्ठ. पुं० (अम्बष्ट) માતાના પક્ષની અપેક્ષાએ આર્ય જાતિ; માતાના પક્ષે આર્ય. (૨) બ્રાહ્મણ પુરૂષ અને વૈશ્ય સ્ત્રીથી ઉત્પન્ન થયેલ એક અવાંતર જાતિ.

अंबड. पुं० (अम्बड) અંબડ નામે એક સંન્યાસી. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર બાવીશમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

अंबडजीव. पुं० (अम्बडजीव) અંબડ નામના તાપસનો જીવ.

अंबधाई. स्त्री० (अम्बधात्री) ધાવમાતા; બાળકને ધવરાવનારી માતા.

अंबपल्लवपविभत्ति. न० (आम्रपल्लवप्रविभक्ति) જેમાં આંબાના પલ્લવની રચના વિશેષ કરવામાં આવે એવું એક નાટ્ય; બત્રીસ પ્રકારના નાટકમાંનું એક.

अंबपेसिया. स्त्री० (आम्रपेशिका) કેરીની ચીર.

अंबफल. न० (आम्रफल) કેરી.

अंबर. न० (अम्बर) આકાશ. (૨) વસ્ત્ર. (૩) ઉમરાનું ઝાડ.

अंबरतल. न० (अम्बरतल) આકાશનું તળું—સપાટી.

अंबरतिलय. पुं० (अम्बरतिलक) એ નામનો એક પર્વત.

अंबरवत्थ. न० (अम्बरवस्त्र) સ્વચ્છ કપડું.

अंबरस. न० (अम्बर) આકાશ

अंबरिस. } पुं० न० (अम्बरीष) લુહારની
अंबरीस. } કોડનો ભાઠો; ભઠ્ઠી. (૨) પંદર જાતિ પૈકી બીજી જાતના પરમાધામી. (૩) કોષ્ટક.

अंबरिसि. पुं० (अम्बर्षि) પંદર જાતિ પૈકી બીજી જાતના પરમાધામી. (૨) ઉજ્જયિની નગરીના રહીશ એક બ્રાહ્મણ.

अंबलसाग. पुं० (अम्लशाक) એક જાતની વનસ્પતિ.

अंबसालवण. न० (आम्रशालवन) આમલકલ્પા નગરીના ઈશાન ખુણામાં આવેલું આંબાનું વન.

अंबा. स्त्री० (अम्बा) માતા; જનની. (૨) નેમનાથ પ્રભુના શાસનની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) એ નામની એક વલ્લી.

अंबाडग. } पुं० (आम्रातक) અંબાડાનું ઝાડ;
अंबाडय. } બહુ બીજવાળા વૃક્ષની એક જાત. (૨) અંબાડાનું ફળ. (૩) અંબાડાના ફળનું ધોવણ.

अंबालिया स्त्री० (अम्लिका) આંબલી.

अंबावल्ली. स्त्री० (अम्लवल्ली) ખાટા રસવાળી એક વેલ.

अंबिया. स्त्री० (अम्बिका) પાંચમા વાસુદેવની માતા.

अंबिल. न० (आचाम्ल) આયંબિલ; તપનો એક પ્રકાર.

अंबिल. पुं० (अम्ल) ખાટો રસ; ખટાશ. (૨) त्रि० ખટાશવાળું; ખાટું.

अंबिल. न० (अम्ल) એક જાતની હરી વનસ્પતિ.

अंबिलणाम. न० (अम्लनामन्) નામ કર્મની ૯૩ પ્રકૃતિમાંની એક.

अंबिलरस. पुं० (अम्लरस) ખાટો રસ.

अंबिलिआ. स्त्री० (आम्लिका) આંબલીનું ઝાડ.

अंबु. न० (अम्बु) પાણી; જળ.

अंबुणाह. पुं० (अम्बुनाथ) સમુદ્ર.

अंबुत्थंभ. पुं० (अम्बुस्तम्भ) પાણીને રોકવાની એક કળા; ૭૨ કળામાંની ૧૩ મી કળા.

अंबुभक्खि. त्रि० (अम्बुभक्षिन्) પાણી ઉપર જીવનાર.

अंबुवासि. त्रि० (अम्बुवासिन्) પાણીમાં રહેવાવાળો.

अंस. पुं० (अंश) ભાગ; હિસ્સો. (૨) અવયવ; ખંડ. (૩) ભેદ; વિકલ્પ. (૪) પર્યાય, ધર્મ, અને ગુણ.

अंस. } पुं० (अंस) સ્કન્ધ; ખભો.
अंसल. }

अंसि. स्त्री० (अस्रि) ખુણો.

अंसिया. स्त्री. (अर्शस्) અર્શ; ગુહ્યપ્રદેશમાં મસાનો રોગ.

अंसिया. स्त्री० (अंश) નાનો ભાગ; હિસ્સો.

असु. न० (अश्रु) આંસુ; નેત્રજળ.

अंसुय. पुं० (अंशुक) ચીન દેશમાં અગાઉના વખતમાં બનતું કીડાની લાળનું હીર; ચીનાઇ હીર. (૨) વસ્ત્ર વિશેષ; સુંવાળા વસ્ત્રની એક જાત. (૩) પોશાક; વેશ.

असोत्थ. पुं० (अश्वत्थ) પિપ્પળનું ઝાડ.

अकइ. त्रि० (अकति) અસંખ્યાત; અનન્ત.

अकंड. न० (अकाण्ड) અનવસર; વખત વગરનું.

अकंडूयग. } પું० (अकण्डूयक) શરીરમાં
अकंडूयय. } ચળ આવે તોપણ ખંજવાળે નહિ તે; અભિગ્રહ વિશેષધારી સાધુ.

अकंत त्रि० (अकान्त) કાન્તિ વિનાનું; સૌન્દર્ય રહિત. (૨) અણગમતું; અપ્રિય.

अकंपिय. પું० (अकम्पित) મહાવીર સ્વામીના આઠમા ગણધર.

अकज्ज. ન० (अकार्य) ન કરવા યોગ્ય કાર્ય; અઘટિત કામ.

अकराग. પું० (अकर्ण) લવણ સમુદ્રમાં સાતસો જોજન ઉપર આવેલો એક અંતરદ્વીપ; ૧૭ મો અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

अकरागछिन्न. त्रि० (अकर्णछिन्न) અખંડ કાનવાળો; જેણે કાન છેદાવ્યા નથી તે.

अकति. त्रि० (अकति) ગણત્રીમાં ન આવે તેટલા; અસંખ્ય.

अकतिसंचिय. પું० (अकतिसञ्चित) એક સમયે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થતા જીવ.

अकप्प. त्रि० (अकल्प) કલ્પે નહિ તેવું; ખપે નહિ તેવું.

अकप्पठिय. પું० (अकल्पस्थित) અચેલકાદિ દશ પ્રકારના કલ્પ-મર્યાદા રહિત; વચ્ચેના ૨૨ તીર્થંકરના સાધુ.

अकप्पिय. त्रि० (अकल्पिक) અયોગ્ય; અકલ્પનિક.

अकम्म. ન० (अकर्मन्) કર્મનો અભાવ; આશ્રવ નિરોધ. (૨) પું० કર્મરહિત; મુક્તાત્મા

अकम्मंस. પું० (अकर्मांश) કર્મરજ રહિત. (૨) ઘાતીકર્મ રહિત સ્નાતક વિશેષ; કેવળી.

अकम्मकारि. त्रि० (अकर्मकारिन्) અયોગ્ય કામ કરનાર.

अकम्मभूम. પું० (अकार्मभौम) અસિ, મસી અને કસી એ ત્રણ પ્રકારના કર્મ-વ્યાપાર વિના કલ્પવૃક્ષ ઉપર આધાર રાખી જીવન નિર્વાહ કરનાર; જુગલિયા.

अकम्मभूमि. स्त्री० (अकर्मभूमि) ભોગ ભૂમિ; કૃષિ આદિ કર્મરહિત કલ્પવૃક્ષવાળી ભૂમિ.

अकम्मभूमिय. પું० स्त्री० (अकर्मभूमिज) ત્રીસ અકર્મ ભૂમિ-ભોગ ભૂમિના મનુષ્ય; જુગલિયા.

अकम्मया. स्त्री० (अकर्मता) કર્મનો અભાવ; કર્મનો ઉચ્છેદ.

अकम्मवीरिय. ન० (अकर्मवीर्य) પંડિતવીર્ય; પંડિતભાવસહિત સામર્થ્ય.

अकम्हा. अ० (अकस्मात्) એકદમ; અચાનક.

अकम्हादंड. પું० (अकस्माद्दण्ड) ધાર્યા વગર ઓચિંતું એકને હણતાં બીજું હણાઇ જાય તે; ચોથું ક્રિયાસ્થાનક.

अकम्हादंडवत्तिय. પું० ન० (अकस्माद्दण्ड प्रत्ययिक) ચોથું ક્રિયાસ્થાનક; એકને મારવાનું ધારી મારતાં અકસ્માત્ બીજાને મારી નાખવું તે.

अकम्हाभय. ન० (अकस्माद्भय) બાહ્ય નિમિત્ત વિના કલ્પના માત્રથી ઉત્પન્ન થતું ભય; સાત ભયમાંનું એક.

अकय. त्रि० (अकृत) ન કરેલું. (૨) સાધુને ઉદ્દેશીને ન બનાવેલું.

अकयपुराग. त्रि० (अकृतपुण्य) પુણ્યથી રહિત હોય તે; જેણે પુણ્ય કર્યું નથી તે.

अकयलक्खग. त्रि० (अकृतलक्षण) ખરાબ લક્ષણવાળું; અપલક્ષણું.

अकयसुय. પું० (अकृतश्रुत) અગીતાર્થ; શાસ્ત્રવેત્તા નહિ.

अकयागम. પું० (अकृतागम) અકૃતાભ્યાગમન; ન કરેલ પાપ વગેરેના ફળની પ્રાપ્તિ

अकरणि. स्त्री० (अकरणि) આક્રોશ વચનથી કામ કરવાની ના પાડવી તે.

अकलेवर. પું० (अकलेवर) શરીર રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્.

अकसाइ. પું० (अकषायिन्) ક્રોધાદિ કષાય રહિત; અકષાયી.

अकसाय. त्रि० (अकषाय) કષાયનો સર્વથા ક્ષય કરનાર.

अकसायमोहणिज्ज. न० (अकषायमोहनीय) હાસ્યાદિનો કષાયરૂપ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.

अकसायि. त्रि० (अकषायिन्) ક્રોધાદિ કષાય રહિત; અકષાયી.

अकसिण. त्रि० (अकृत्स्न) અપૂર્ણ; અધુરૂં. (૨) જેનાથી મોટો બીજો સ્કંધ છે તે; અપૂર્ણ સ્કંધ.

अकसिणा. स्त्री० (अकृत्स्ना) પ્રાયશ્ચિત્તનો ચોથો પ્રકાર, જેમાં વધારે તપ સમાઇ શકે તે પ્રાયશ્ચિત.

अकाइय. पुं० (अकायिक) કાયા રહિત જીવ; સિદ્ધ ભગવાન્.

अकाम. पुं० (अकाम) ઇચ્છાનો અભાવ; ઇચ્છા નહિ. (૨) જ્યાં સર્વ ઇચ્છાની નિવૃત્તિ થાય છે તે; મોક્ષ. (૩) त्रि० વિષય-કામના રહિત.

अकामकिच्च. त्रि० (अकामकृत्य) ઇચ્છા વિના કામ કરનાર.

अकामछुहा. स्त्री० (अकामक्षुधा) નિર્જરાની ઇચ્છા વિના પરતંત્રપણે ભુખ વેઠવી તે.

अकामणिगरण. त्रि० (अकामनिकरण) જેમાં અનિચ્છાનું કારણ છે એવું.

अकामणिज्जरा. स्त्री (अकामनिर्जरा) નિ-ર્જરાની ઇચ્છા વિના પરાધીનપણે ભુખ તરસ વગેરે સહન કરવાં તે.

अकामतण्हा. स्त्री० (अकामतृष्णा) નિર્જરાની ઇચ્છા વિના પરતંત્રવશ તૃષા વેઠવી તે.

अकामबंभचेरवास. पुं० (अकामब्रह्मचर्यवास) નિર્જરાની ઇચ્છા વિના કોઇના દબાણથી બ્રહ્મચર્ય પાળવું તે.

अकाममरण. न० (अकाममरण) બાલમરણ; અજ્ઞાનપણે વિષય આદિની આસક્તિમાં થતું મરણ.

अकामिय. त्रि० (अकामिक) નિરભિલાષી; ઇચ્છાવગરનો.

अकामिय. त्रि० (अकाम्य) ન ઇચ્છવા યોગ્ય; અનિષ્ટ.

अकामिया. स्त्री० (अकामिता) અનિચ્છા; ઇચ્છાનો અભાવ.

अकाय. पुं (अकाय) કાયા રહિત જીવ; સિદ્ધ ભગવાન્.

अकारअ. } **अकारग.** } त्रि० (अकारक) અપથ્ય. (૨) અકર્તા; ક્રિયા શૂન્ય (૩) અ-રૂચિ; જમવાની ઇચ્છા ન થાય તેવો રોગ.

अकारगवाइ. त्रि० (अकारकवादिन्) આત્મા નિષ્ક્રિય છે એવું માનનાર.

अकारि. त्रि० (अकारिन्) નહિ કરવાવાળો; નહિ કરનાર.

अकारिय. त्रि० (अकारित) ન કરાયેલું.

अकाल. पुं० (अकाल) અનવસર; કુવખત. (૨) દુષ્કાળ; દુકાળ. (૩) ગોચરી આ-દિનો નિષિદ્ધકાળ; કવેળા.

अकालचारि. पुं० (अकालचारिन्) કવખતે ગોચરી આદિ કરનાર.

अकालदोहल. पुं० (अकालदोहद) કવેળાએ ઉ-ત્પન્ન થતો દોહદ-ગર્ભવંતી સ્ત્રીને થતી ઇચ્છા.

अकालपरिभोइ. त्रि० (अकालपरिभोजिन्) રાત્રિ ભોજન કરનાર; રાત્રે ખાનાર.

अकालपरिहीण. न० (अकालपरिहीन) ઘણું જલ્દી; તત્કાલ.

अकालवासि. पुं० (अकालवर्षिन्) માવઠાનો વરસાદ; કવખતે વરસનાર. (૨) વગર જરૂરીઆતે દાનાદિ દેનાર.

अकालसमय. पुं० (अकालसमय) વિપરીત સમય.

अकालिय. त्रि० (अकालिक) વખત પહોંચ્યા પહેલાંનું; અકાળે પ્રાપ્ત થયેલ.

अकाहल. त्रि०,(अकाहल) સ્પષ્ટ અક્ષર ભાષી.

अकिंचण. त्रि० (अकिञ्चन) પ્રતિબંધકારક ધનકનકાદિ રહિત; નિષ્પરિગ્રહી.

अकिच्च. न० (अकृत्य) ન કરવા યોગ્ય.

अकिच्चट्ठाण. न० (अकृत्यस्थान) ચારિત્રના મૂલગુણાદિ ભાંગે તેવું અકૃત્યનું સ્થાન.

अकिज्ज. त्रि० (अक्रेय) ખરીદવાને યોગ્ય નહિ.

अकित्ति. स्त्री० (अकीर्त्ति) અપકીર્તિ; અપયશ.

अकित्तिकर. त्रि० (अकीर्त्तिकर) અપકીર્તિ કરવાવાળો.

अकित्तिम. त्रि० (अकृत्रिम) સ્વાભાવિક; મૂળ.

अकिरिय. पुं० (अक्रिय) કાયિકી, અધિકરણિકી આદિ સાવદ્ય ક્રિયા રહિત. (૨) સ્ત્રી૦ જીવાદિ પદાર્થોનો અસ્વીકાર; નાસ્તિકપણું. (૩) ત્રિ૦ જીવાદિના અસ્તિત્વનું ઉત્થાપન કરનાર; નાસ્તિક, (૪) આળસુ; નિરૂદ્યમી.

अकिरियवाइ. पुं० (अक्रियावादिन्) જીવાદિ પદાર્થના અસ્તિત્વનો અપલાપ કરનાર; અક્રિયાવાદી—નાસ્તિક.

अकिरिया. स्त्री० (अक्रिया) દુષ્ટ ક્રિયા; મિથ્યાત્વઆદિયુક્ત અનુષ્ઠાન. (૨) ક્રિયાનો અભાવ. (૩) નાસ્તિકતા.

अकिरियाय. पुं० (अक्रियात्मन्) આત્માને અક્રિય-ક્રિયા વિનાનો માનનાર સાંખ્ય દર્શન વગેરે.

अकीय. त्रि० (अक्रीत) સાધુના ઉદ્દેશથી નહિ ખરીદેલ.

अकुओभय. त्रि० (अकुतोभय) જેને કોઇથી ભય નથી તે.

अकुसल. न० (अकुशल) અશુભ; માઠું. (૨) ત્રિ૦ અજાણ; વક્તવ્યાવક્તવ્યની સમજ વિનાનો.

अकुहय. त्रि० (अकुहक) ઇંદ્રિજાલાદિ કુતૂહલ રહિત.

अकेवल. त्रि० (अकेवल) અશુદ્ધ.

अकोसिया. स्त्री० (अकोशिका) એ નામની એક મિઠાઇ-સુખડી.

अक्कंत. त्रि० (आक्रान्त) પીડિત; દબાયેલ. (૨) પું. પગનો પૃથ્વી સાથે સંઘર્ષણ થતાં નીકળતો અચિત્ત વાયુ. (૩) અભિભૂત; પરાજય પામેલ. (૪) ઘેરાઇ ગયેલ.

अक्कंद. पुं० (आक्रन्द) રડવું તે; દુઃખની બૂમ પાડવી તે.

अक्कतूवरी. स्त्री० (अर्कतूवरी) એક જાતની ગુચ્છ વનસ્પતિ.

अक्कबोंदिया. स्त्री० (अर्कबोन्दिका) એક જાતની વેલ.

अक्किज्ज. त्रि० (अक्रेय) ખરીદવા યોગ્ય નહિ તે.

अक्किय. त्रि० (अक्रिय) ક્રિયા રહિત; નિષ્ક્રિય.

अक्कुट्ठ. त्रि० (आक्रुष्ट) કઠોર વચનથી બોલાવેલ.

अक्केज्ज. त्रि० (अक्रेय) ખરીદી ન શકાય તેવું; અમૂલ્ય.

अक्कोस. पुं० (आक्रोश) આક્રોશ વચન; કઠોર વચન. (૨) શાપ.

अक्कोस. न० (अक्रोश) જે ગામની અતિ નજીક જંગલ, હિંસકપશુ, પર્વત કે નદી વગેરે ઉપદ્રવ હોય તેવું; સાધુને ચોમાસું રહેવાને અયોગ્ય ક્ષેત્ર.

अक्कोसणा. स्त्री० (आक्रोशना) તિરસ્કાર;

अक्कोसपरिसह. पुं० (आक्रोशपरिषह) તિરસ્કાર ભરેલ વચનનો પરિષહ; સાધુના ૨૨ પરિષહમાંનો ૧૨ મો પરિષહ.

अक्ख. पुं० (अक्ष) ગાડાની ધરી. (૨) રમવાના પાસા. (૩) રુદ્રાક્ષનો મણકો. (૪) ચાર હાથ પરિમિત એક ભરપ; ધનુષ્ય. (૫) જીવ; આત્મા. (૬) ઇન્દ્રિય.

अक्खओदय. त्रि० (अक्षयोदक) અખુટ પાણીવાળું; સદાય પાણીથી ભરેલું.

अक्खचम्म. न० (अक्षचर्मन्) પાણી કાઢવાનો કોશ; મસક. (૨) પખાલ.

अक्खण. न० (आख्यान) કહેવું; આખ્યાન કરવું.

अक्खम. त्रि० (अक्षम) અસમર્થ; અનુચિત.

अक्खय. પું० (अक्षत) અણીશુદ્ધ ચોખા. (૨) ત્રિ૦ પરિપૂર્ણ; અખંડ.

अक्खय ત્રિ૦ (अक्षय) અવિનાશી; અક્ષય.

अक्खयणिहि. પું० (अक्षयनिधि) અક્ષય ભંડાર; અખુટ ભંડાર.

अक्खयणीवि. સ્ત્રી० (अक्षयनीवि) અખુટ મુડી.

अक्खर. ન० (अक्षर) સ્વર વ્યંજનરૂપ અક્ષરમાળા. (૨) સંજ્ઞાક્ષર, વ્યંજનાક્ષર અને લબ્ધિ અક્ષર એ અક્ષરશ્રુતના ત્રણ ભેદમાંનો એક. (૩) અચલ; અવિનશ્વર. (૪) જ્ઞાન; ચેતના.

अक्खरअ. પું० (अक्षरक) દાસ; ગુલામ.

अक्खरगुण. પું० (अक्षरगुण) અનંતાગમા, પર્યાય, ઉચ્ચાર વગેરે અક્ષરના ગુણ.

अक्खरपुट्ठिया. સ્ત્રી० (अक्षरपृष्ठिका) અઢાર લિપિમાંની નવમી લિપિ.

अक्खरलंभ. } **अक्खरलाभ.** } પું० (अक्षरलाभ) શબ્દની જાતિ, અર્થ વગેરેનું જ્ઞાન.

अक्खरसंबद्ध. પું० (अक्षरसम्बद्ध) જે શબ્દમાં અક્ષર સ્પષ્ટ હોય તે.

अक्खरसण्णिवाय. પું० (अक्षरसन्निपात) અક્ષરોનો સંયોગ; અક્ષરોનું જોડાણ.

अक्खरसम. ન० (अक्षरसम) હ્રસ્વ, દીર્ઘ, પ્લુત વગેરે જે અક્ષર જેવો હોય તેવો બોલવો તે; ગેયસ્વરવિશેષ.

अक्खरसमास. પું० (अक्षरसमास) અકારાદિ અક્ષરોનો પરસ્પર મેલાપ-જોડાણ.

अक्खरसुय. પું० (अक्षरश्रुत) શ્રુતજ્ઞાનનો એક ભેદ.

अक्खराणुसार. પું० (अक्षरानुसार) શ્રુત ગ્રંથને અનુસરવું તે.

अक्खरोवलंभ. પું० (अक्षरोपलाभ) શ્રુત જ્ઞાનનો ઉપયોગ.

अक्खलिय. ત્રિ० (अस्खलित) અસ્ખલિત; સ્પષ્ટ.

अक्खवत्त. ન० (अक्षपात्र) પૂજાનું પાત્ર.

अक्खवाडग. પું० (अक्षपाटक) ચોરસ આસન; બાજોઠ. (૨) અખાડો; કુસ્તી કરવાની જગા.

अक्खवाय. પું० (अक्षपाद) ન્યાયદર્શનના પ્રણેતા અક્ષપાદ નામના આચાર્ય; ગૌતમ મુનિ.

अक्खविय ત્રિ० (अक्षपित) ક્ષય કરેલ નહિ; ખપાવેલ નહિ.

अक्खाइय. ન० (आख्यातिक) સાધ્ય ક્રિયાપદ.

अक्खाइय. ત્રિ० (अक्षतिक) સ્થાયી; શાશ્વત.

अक्खाइयठाण. ન० (आख्यायिकास्थान) કથા-વાર્તા કરવાનું સ્થાન.

अक्खाइयणिस्सिय. ન० (आख्यायिकानिश्रित) દંતકથા આશ્રિત જુઠાણું; મૃષા-જુઠનો નવમો ભેદ.

अक्खाइया. સ્ત્રી० (आख्यायिका) વાર્તા; કલ્પિત કથા.

अक्खाडग. પું० (अक्षपाटक) અખાડો; મલ્લોને કુસ્તી કરવાની જગ્યા. (૨) પ્રેક્ષકોને બેસવાનો ઓટલો; મિજલસનું સ્થાન.

अक्खाय. ત્રિ० (आख्यात) કહેલું; પરૂપેલું. (૨) ન० ક્રિયાપદ.

अक्खायग. પું० (आख्यायक) શુભાશુભ ફળ કહેનાર; નિમિત્ત પ્રકાશક.

अक्खायपव्वज्जा. સ્ત્રી० (आख्यातप्रव्रज्या) ધર્મ દેશના સાંભળી બોધ પામીને દીક્ષા લેવી તે; પ્રવ્રજ્યાનો એક ભેદ.

अक्खायार. પું० (आख्यातृ) કહેનાર; કથન કરનાર.

अक्खि. ન० (अक्षि) નેત્ર; આંખ.

अक्खित्त. ત્રિ० (आक्षिप्त) આકર્ષણ કરેલ; ખચેલ. (૨) લલચાવેલ; લાલચ આપેલ. (૩) મુકી દીધેલ; ફેંકી દીધેલ.

अक्खिराग. પું० (अक्षिराग) આંખનું અંજન સોયરા આદિ.

अक्खिवण. न० (आक्षेपण) ચિત્તનું વ્યગ્રપણું.

अक्खिवेयणा. स्त्री० (अक्षिवेदना) આંખની પીડા. (૨) આંખનો રોગ.

अक्खीण. त्रि. (अक्षीण) ક્ષય ન પામેલું; પુરૂં ન થયેલું (૨) અખૂટ.

अक्खीणपडिभोइ. पुं० (अक्षीणपरिभोगिन्) સચેત આહાર લેનાર.

अक्खीणमहाणसिय. पुं० (अक्षीणमहानसिक) જે લબ્ધિના પ્રભાવથી હજારો માણસોને જમાડે તોપણ પોતે ન ખાય ત્યાંસુધી અન્ન ખુટે નહિ તેવી લબ્ધિવાળો માણસ-સાધુ.

अक्खीणमहाणसी. स्त्री० (अक्षीणमहानसी) જેનાથી થોડા અન્નમાં હજારો માણસોને જમાડી શકાય તેવી એક પ્રકારની લબ્ધિ.

अक्खीरमहुसप्पिय. पुं० (अक्षीरमधुसर्पिष्क) દૂધ, ઘીઆદિ વર્જનાર-અભિગ્રહધારી સાધુ.

अक्खुडिअ. त्रि० ( ) ઠેસ લાગેલ; આખડેલ.

अक्खुद्द. पुं० (अक्षुद्र) ગંભીર-ઉદાર શ્રાવક; શ્રાવકના એકવીસ ગુણમાંનો પહેલો ગુણ.

अक्खुपुरी. स्त्री० (अक्षुपुरी) એ નામની એક નગરી.

अक्खेत्त. न० (अक्षेत्र) ખાર જમીન; પાકને અયોગ્ય ભૂમિ.

अक्खेत्तवासि. त्रि० (अक्षेत्रवर्षिन्) ઉખર જમીનમાં વરસનાર. (૨) પાત્રાપાત્રની પરીક્ષા વિના દાન દેનાર.

अक्खेव. पुं० (आक्षेप) પૂર્વપક્ષ; આશંકા કરી પૂછવું તે. (૨) બીજાના હાથમાંથી દ્રવ્યનું હરણ કરવું તે; ગૌણચોરીનો ૧૯ મો ભેદ.

अक्खेवणी. स्त्री० (आक्षेपणी) જેથી શ્રોતાનું તત્વ પ્રત્યે આકર્ષણ થાય તેવી ધર્મકથા; ચાર ધર્મકથામાંની એક.

अक्खेवि. त्रि० (आक्षेपिन्) વશીકરણ આદિથી પારકું દ્રવ્ય હરનાર.

अक्खोड. पुं० (अक्षोट) અખરોટનું ઝાડ. (૨) ન० તેનું ફળ.

अक्खोभ. त्रि० (अक्षोभ) ક્ષોભ રહિત; નિશ્ચલ. (૨) અંતગડ સૂત્રના પહેલા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૩) અંધક વૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

अक्खोवंग. न० (अक्षोपाङ्ग) ગાડાની ધરીને તેલ વગેરે ચોપડવામાં આવે છે તે.

अक्खोवंजण. न० (अक्षोपाञ्जन) ગાડાની ધરીને તેલ આદિ પદાર્થ ચોપડવા તે.

अक्खोह. त्रि० (अक्षोभ) જુઓ 'અક્ખોભ' શબ્દ.

अखंड. त्रि० (अखण्ड) પરિપૂર્ણ; ભાંગેલું નહિ તે. (૨) નિરંતર; અવિચ્છિન્ન.

अखंडिय. त्रि० (अखण्डित) જુઓ 'અખંડ' શબ્દ.

अखंपण. त्रि० ( ). સાફ; સ્વચ્છ

अखज्ज. न० (अखाद्य) અખાજ; ખાવાને અયોગ્ય પદાર્થ.

अखाग. पुं० (आख्याक) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

अखिल. त्रि० (अखिल) આખું, સંપૂર્ણ.

अगइ. स्त्री० (अगति) અપ્રશસ્ત ગતિ; નરક આદિ ગતિ.

अगंथ. पुं० (अग्रन्थ) નિર્ગ્રંથ; સાધુ. (૨) त्रि० ધનરહિત.

अगंधण. पुं० (अगन्धन) સર્પની એક જાત, કે જે આગમાં બળવાનું પસંદ કરે પણ ઝેર પાછું ચુસે નહિ.

अगड. पुं० (अवट) કૂવો.

अगड. त्रि० (अकृत) ન કરેલ.

अगडदत्त. पुं० (अगडदत्त) શંખપુરના સુંદર રાજાની સુલસા રાણીનો પુત્ર.

अगडसुय. त्रि० (अकृतश्रुत) આચારાંગ, નિશીથ આદિ સૂત્રનો જેણે અભ્યાસ કર્યો નથી તે.

अगणि. पुं० (अग्नि) આગ; અગ્નિ.

अगणिकाय. पुं० (अग्निकाय) અગ્નિના જીવ; તેઉકાય.

अगत्थि. पुं० (अगस्ति) એ નામનો ૮૮ ગ્રહમાંનો ૪૫ મો ગ્રહ.

अगत्थिय. पुं० (अगस्तिक) અગથિયાનું ઝાડ

अगम. न० (अगम) આકાશ.

अगमिय. न० (अगमिक) જેની ગાથા વગેરે પરસ્પર સરખા નથી એવું શ્રુત; આચારાંગાદિ કાલિક શ્રુત.

अगम्म. त्रि० (अगम्य) જવાને યોગ્ય નહિ તે. (૨) રતિ ક્રીડા કરવા યોગ્ય નહિ તે; મા, બ્હેન વગેરે.

अगम्मगामि. पुं० (अगम्यगामिन्) મા, બ્હેન સાથે વ્યભિચાર સેવનાર; પરદારા સાથે ગમન કરનાર.

अगर. पुं० (आकर) ખાણ-જેમાંથી સોનું, રૂપું વગેરે ખનીજ પદાર્થ નીકળે તે. (૨) મીઠાના અગર.

अगर पुं० (अगर) એક જાતનો ધૂપ; સુગન્ધી પદાર્થ.

अगरला. स्त्री० (अगरला) જે વાણીની અંદર અક્ષર, અર્થ વગેરે સ્પષ્ટ હોય તે વાણી.

अगरु. न० (अगरु) અગર ચંદન; એક જાતનો સુગન્ધી પદાર્થ.

अगरुलहु. त्रि० (अगुरुलघु) ગુરુલઘુ નહિ તે; જે ભારે નહિ અને હલકું પણ નહિ તે-જેવા આકાશ પ્રદેશ વગેરે.

अगरुवर. पुं० (अगरुवर) કૃષ્ણાગર; કાળો અગર.

अगलुय. पुं० (अगरुक) અગર; કૃષ્ણાગર.

अगविट्ठ. त्रि० (अगवेषित) આહારાદિની તપાસ નહિ કરેલ.

अगहण. त्रि० (अग्रहण) જે પુદ્‌ગલવર્ગણા ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે ગ્રહણ ન થઇ શકે તે.

अगहणंतरिय. त्रि० (अग्रहणान्तरित) ગ્રહણ ન થઇ શકે તેવી વર્ગણાને આંતરે રહેલ.

अगाढ. त्रि० (अगाढ) તત્ત્વનિષ્ઠ; જેણે શાસ્ત્રો અવગાહેલ છે તે. (૨) त्रि० તાવ વગેરેની સાધારણ વેદના.

अगाढपण्ण. त्रि० (अगाढप्रज्ञ) તત્ત્વમાં નિષ્ઠા પામેલી જેની સમજ છે તે.

अगामिय. त्रि० (आगामिक) ભવિષ્યમાં આવવાવાળું.

अगामिया. स्त्री० (अग्रामिका) જેની અંદર કોઇ ગામ નથી તેવી અટવી.

अगार. पुं० (अगार) ઘર; મકાન. (૨) ગૃહસ્થાશ્રમ; ગૃહવાસ. (૩) છુટછાટ; મોકળ. (૪) છુટછાટવાળો ધર્મ; શ્રાવક ધર્મ.

अगारत्थ. पुं० (अगारस्थ) ગૃહસ્થ; ગૃહસ્થાશ્રમી.

अगारवास. पुं० (अगारवास) ગૃહવાસ; ગૃહસ્થાશ્રમ.

अगारि. पुं० (अगारिन्) ગૃહસ્થ; ગૃહસ્થાશ્રમી.

अगारिकम्म. न० (अगारिकर्मन्) ગૃહસ્થનું કર્મ-આચરણ; સાવદ્ય ક્રિયા.

अगाह. त्रि० (अगाध) અગાધ-થાગ વગરનું; ગંભીર-ગહન.

अगिणि. पुं० (अग्नि) અગ્નિ; આગ.

अगिला. स्त्री० (अग्लानि) ખેદનો અભાવ; ઉત્સાહ-હોંશ.

अगिलाण. त्रि० (अग्लान) ગ્લાનિરહિત; ઉત્સાહી.

अगिह. त्रि० (अगृह) ઘરનો ત્યાગ કરનાર (મુનિ).

अगिहीभूय. त्रि० (अगृहीभूत) ગૃહસ્થાશ્રમી નહિ થયેલ.

अगीय. त्रि० (अगीत) શાસ્ત્રનો અજાણ; અગીતાર્થ.

अगीयत्थ. त्रि० (अगीतार्थ) શાસ્ત્રનો અજાણ; અગીતાર્થ.

अगुण. पुं० (अगुण) અવિનય, પ્રમાદ આદિ અવગુણ. (૨) त्रि० ગુણરહિત; ગુણ વગરનો.

अगुणत्तीस. स्त्री० (एकोनत्रिंशत) ઓગણત્રીશ; ૨૯.

अगुणप्पेहि. त्रि० (अगुणप्रेक्षिन्) અવગુણ જોવાવાળો; દોષદર્શી.

अगुरु. पुं० (अगुरु) અગર ચંદન.

अगुरुअ. न. (अगुरुक) અગુરૂલઘુ નામકર્મ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

अगुरुलहु. त्रि० (अगुरुलघु) જુઓ 'અગરૂલહુ' શબ્દ.

अगुरुलहुचउक्क. न० (अगुरुलघुचतुष्क) અગુરૂ લઘુ ૧, ઉપઘાત ૨, પરાઘાત ૩ અને શ્વાસોચ્છ્વાસ ૪, એ નામકર્મની ચાર પ્રકૃતિઓનો સમુદાય.

अगुरुलहुणाम. न० (अगुरुलघुनामन्) નામ કર્મનો એક ભેદ, કે જેના ઉદયથી જીવ અતિ ભારે નહિ તેમ અતિ હલકું નહિ તેવું શરીર પામે તે.

अग्ग. न० (अग्र) અગ્રભાગ; આગલો ભાગ. (૨) ટોચ; અણી. (૩) છેડાનો ભાગ; પ્રાંત ભાગ. (૪) ભવોપગ્રાહી-અઘાતિ કર્મ. (૫) પરિમાણ; વજન. (૬) પ્રધાન-રત્નાદિ. (૭) त्रि० શ્રેષ્ઠ; સર્વોપરી.

अग्ग. त्रि० (अग्र्य) અગ્રેસર; શિરોમણિ.

अग्गओ. अ० (अग्रतस्) આગળ.

अग्गकेस. पुं० (अग्र्यकेश) વાલાગ્ર; કેશનો અગ્ર ભાગ.

अग्गजीह. न० (अग्र्यजिह्व) જીભનો અગ્ર ભાગ; જિહ્વાગ્ર.

अग्गणीअ. न० (अग्र्यानीक) મોરચાનું સૈન્ય.

अग्गतावस. पुं०(अग्र्यतापस) ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનું ગોત્ર

अग्गदत्त. पुं० (अग्रदत्त) ઇરવત ક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના તેવીસમા તીર્થંકરનું નામ.

अग्गदार. न० (अग्र्यद्वार) આગલું બારણું.

अग्गपिंड. पुं० (अग्र्यपिण्ड) ભિક્ષા આપવા માટે, અથવા કાગડા કુતરાને નાખવા માટે પહેલેથી કાઢી રાખેલો ખોરાકનો ભાગ.

अग्गबीय. पुं० (अग्र्यबीज) અગ્રભાગ જેનો બીજ છે તેવી વનસ્પતિ; અગ્રભાગ રોપવાથી ઉગે છે તે.

अग्गमहिसी. स्त्री० (अग्र्यमहिषी) પટ્ટરાણી; ઇંદ્રાણી.

अग्गरस. पुं० (अग्र्यरस) મુખ્ય રસ; શૃંગાર રસ.

अग्गल. न० (अर्गल) ૮૬ મા મહાગ્રહનું નામ. (૨) ભોગળ-બારણાને આડું મૂકવાનું લાકડું; આગળીઓ.

अग्गलपासग. पुं० (अर्गलपाशक) ભોગળના પાસા; જેમાં ભોગળ નાખવામાં આવે છે તે.

अग्गलपासाय. पुं० (अर्गलप्रासाद) જ્યાં ભોગળ દેવામાં આવે છે તે ઘર.

अग्गला. स्त्री० (अर्गला) ભોગળ; બારણું વાસવાનો આગળીયો. (૨) સાંકળ; જંજીર.

अग्गसिर. न० (अग्र्यशिरस्) માથાનો આગલો ભાગ.

अग्गसिहर. न० (अग्र्यशिखर) વનસ્પતિની ટોચ-ઉપરનો ભાગ.

अग्गसोण्डा. पुं० (अग्र्यशुण्डा) હાથીની સૂંઢનો આગલો ભાગ.

अग्गह. पुं० (आग्रह) આગ્રહ; હઠ.

अग्गहण. न० (अग्रहण) અસ્વીકાર; ન ગ્રહણ કરવું તે.

अग्गहणवग्गणा. स्त्री० (अग्रहणवर्गणा) વર્ગણા વિશેષ; ઔદારિક શરીરાદિરૂપે ગ્રહણ ન થઇ શકે એવો પદ્ગલ સમૂહ.

अग्गहणा. स्त्री० (अग्रहणा) ઔદારિકાદિ શરીરરૂપે ગ્રહણ ન થઇ શકે તેવા પુદ્ગળની વર્ગણા-સમૂહ.

अग्गहणिय. पुं० न० (अग्राह्निक) અઘરણી; સીમંતોત્સવ.

अग्गहत्थ. पुं० (अग्र्यहस्त) હાથનો આગલો ભાગ.

अग्गाणीय. न० (अग्रायणीय) સર્વ દ્રવ્ય, ગુણ અને પર્યાયનું પરિમાણ દર્શાવનાર ૧૪ પૂર્વમાંનો બીજો પૂર્વ.

अग्गि. પું० (अग्नि) અગ્નિ; દેવતા. (૨) કૃતિકા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા અગ્નિ દેવતા. (૩) ભવનપતિ દેવતાની એક જાત; અગ્નિકુમાર દેવતા.

अग्गिउत्त. પું० (अग्निपुत्र) ભરતક્ષેત્રના ૨૩ મા પાર્શ્વનાથસ્વામિના સમકાલીન ઇરવત ક્ષેત્રના તીર્થંકર.

अग्गिकाअ. પું० (अग्निकाय) અગ્નિના જીવ; તેઉકાય.

अग्गिकुमार. પું (अग्निकुमार) અગ્નિકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની પાંચમી જાતિ (૨) સ્ત્રી० એ જાતની દેવી.

अग्गिच्च. પું० (आग्नेय) ઉત્તર તરફની બે કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આગ્નેયાભ વિમાનમાં વસતા આઠમી જાતના લોકાન્તિક દેવતા. (૨) ન० કૌશિક ગોત્રની એક શાખા. (૩) પું० તે શાખામાંનો પુરુષ. (૪) ત્રિ० અગ્નિ સંબંધી.

अग्गिच्चाभ. ન० (आग्नेयाभ) ઉત્તર તરફની બે કૃષ્ણરાજી વચ્ચેનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

अग्गिथंभणिया. સ્ત્રી० (अग्निस्तम्भनिका) અગ્નિ સ્તંભન કરનારી વિદ્યા.

अग्गिदत्त. પું० (अग्निदत्त) આર્ય ભદ્રબાહુના શિષ્યનું નામ.

अग्गिदहण. ન० (अग्निदहन) અગ્નિદાહ; મૃતકનો અગ્નિ સંસ્કાર.

अग्गिदास. પું० (अग्निदास) અગ્નિ દેવતાના સંબંધથી કોઇ માણસનું આપવામાં આવેલું નામ.

अग्गिदेव. પું० (अग्निदेव) અગ્નિ દેવતાના સંબંધથી કોઇ માણસનું આપવામાં આવેલું નામ.

अग्गिधम्म. પું० (अग्निधर्म) અગ્નિ દેવતાના સંબંધથી કોઇ માણસનું આપવામાં આવેલું નામ.

अग्गिपयोग. પું० (अग्निप्रयोग) અગ્નિનો પ્રયોગ; અગ્નિ સળગાવવો તે.

अग्गिप्पभा. સ્ત્રી० (अग्निप्रभा) બારમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ; પ્રવ્રજ્યા મહોત્સવમાં જે પાલખીમાં બેઠા હતા તેનું નામ.

अग्गिभूइ. પું० (अग्निभूति) શ્રી મહાવીર સ્વામીના બીજા ગણધરનું નામ. (૨) મહાવીર સ્વામીનું આગલા દસમા ભવનું નામ.

अग्गिम. ત્રિ० (अग्रिम) આગલું; આગળનું. (૨) શ્રેષ્ઠ; મુખ્ય.

अग्गिमाणव. પું० (अग्निमानव) દક્ષિણ તરફના અગ્નિકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

अग्गिमित्ता. સ્ત્રી० (अग्निमित्रा) ગોશાળાના શિષ્ય પોલાસપુરવાસી શકડાલ કુંભારની સ્ત્રીનું નામ.

अग्गिमेह. પું० (अग्निमेघ) અગ્નિની પેઠે શરીરમાં દાહ ઉત્પન્ન કરનાર વરસાદ.

अग्गिय. પું० (अग्निज) ભસ્મક વ્યાધિ; જેમાં ખાધેલું સર્વ ભસ્મરૂપ થઇ જાય અને ભૂખ મટે નહિ તેવો એક રોગ. (૨) વત્સગોત્રનું એક અવાંતર–પેટાગોત્ર.

अग्गिरक्खिय. પું० (अग्निरक्षित) એ નામનો એક માણસ.

अग्गिल्ल. ત્રિ० (अग्रिम) આગલો; પહેલાનો. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંના ૫૫ મા ગ્રહનું નામ

अग्गिवेस. પું० (अग्निवेश्मन्) પક્ષના ચૌદમા દિવસનું નામ. (૨) દિવસના ૨૨ મા મુહૂર્તનું નામ. (૩) કૃતિકા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

अग्गिवेसायण. પું० (अग्निवेश्यायन) દિવસના ૨૩ મા મુહૂર્તનું નામ (૨) ગોશાળાના પાંચમા દિશાચર સાધુનું નામ. (૩) સુધર્માસ્વામીનું ગોત્ર. (૪) ત્રિ० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થનાર.

अग्गिसम्म. पुं० (अग्निशर्मन्) એ નામનો કોઇ બ્રાહ્મણ.

अग्गिसिह. पुं० (अग्निशिख) દક્ષિણ દિશાના અગ્નિકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

अग्गिसीह. पुं० (अग्निसिंह) ચાલુ અવસર્પિણીના સાતમા બલદેવ અને વાસુદેવના પિતાનું નામ.

अग्गिसेण. पुं० (अग्निषेण) ચાલુ અવસર્પિણીમાં જંબુદ્રીપના ઇરવત ક્ષેત્રમાં થયેલા ત્રીજા તથા એકવીસમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) એ નામનો એક માણસ.

अग्गिसेवण. न० (अग्निसेवन) અગ્નિનું સેવન કરવું; તાપણી કરી તપવું તે.

अग्गिहुय. पुं० (अग्निहुत) જેણે અગ્નિમાં હોમ કીધો છે એવો તાપસ; તાપસની એક જાત.

अग्गिहोत्त. न० (अग्निहोत्र) બ્રાહ્મણધર્મ પ્રમાણે મંત્રોચ્ચારપૂર્વક ઘી, જવ, તલ વગેરે અગ્નિમાં હોમાય છે તે દ્રવ્ય અગ્નિહોત્ર છે, અને જૈનદ્રષ્ટિએ ધર્મધ્યાન રૂપ અગ્નિમાં કર્મરૂપ ઇંધણ હોમવા તે વાસ્તવિક ભાવ અગ્નિહોત્ર.

अग्गिहोत्तवाइ. पुं० (अग्निहोत्रवादिन्) દ્રવ્ય-બાહ્ય અગ્નિહોત્રથીજ સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ માનનાર વાદી.

अग्गिहोम. पुं० (अग्निहोम) અગ્નિમાં હોમવું તે.

अग्गुज्जाण. न० (अग्र्योद्यान) નગરની બહારનું શ્રેષ્ઠ ઉદ્યાન.

अग्गेई. स्त्री० (आग्नेयी) અગ્નિકોણ; દક્ષિણ અને પૂર્વ દિશાની વચ્ચેનો ખુણો-વિદિશા.

अग्गेईदिसा. स्त्री० (आग्नेयीदिशा) અગ્નિખુણો; પૂર્વ દક્ષિણ વચ્ચેની વિદિશા.

अग्गेणिय. } न० (अग्रायणीय) ચૌદ પૂર્વમાંનો
अग्गेणीय. } બીજો પૂર્વ.

अग्गेय. न० (आग्नेय) વત્સગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખાનો માણુસ.

अग्गेसर. त्रि० (अग्रेसर) અગ્રેસર-આગેવાન; પ્રમુખ.

अग्गोदय. न० (अग्र्योदक) લવણ સમુદ્રની વચ્ચોવચ્ચ દશહજાર જોજન પ્રમાણે ડગમાળો છે તેના ઉપર જે બે ગાઉની પાણીની શિખા વધઘટ થાય છે તે.

अग्घ. पुं० (अर्घ) પૂજાની સામગ્રી. (૨) મચ્છ કચ્છાદિ જલચર જીવ. (૩) કિમ્મત; મૂલ્ય.

अग्घाडग. पुं० (आघ्रातक) એ નામની એક જાતની વનસ્પતિ; અઘાડો.

अग्घाय. त्रि० (आघ्रात) સુંઘેલું; ગંધ લીધેલું.

अघाइ. त्रि० (अघातिन्) આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોની ઘાત ન કરનાર.

अघाइकम्म. न० (अघातिकर्मन) આત્મગુણની સ્વતઃ ઘાત ન કરે તેવા વેદનીય આદિ કર્મ.

अचंकमण. न० (अचङ्क्रमण) ચાલવાની ગતિનો અભાવ; ન ચાલવું તે.

अचंकारियभट्टा. स्त्री० (अचङ्कारितभट्टा) ધન્ય શેઠની પુત્રી, કે જેને પોતાની આજ્ઞા ઉઠાવે તેવા પતિ સાથે પરણાવી હતી.

अचक्किय. त्रि० (अचकित) પરિષહ આદિથી ચકિત થાય નહિ તેવો; ત્રાસ ન પામે તેવો.

अचक्खु. न० (अचक्षुष्) આંખ સિવાયની બીજી ચાર ઇન્દ્રિયો અને મન (૨) त्रि० આંખ વગરનો.

अचक्खुदंसण. न० (अचक्षुर्दर्शन) આંખ સિવાય બીજી ઇદ્રિયોથી સામાન્ય જ્ઞાન થાય તે.

अचक्खुदंसणावरण. न० (अचक्षुर्दर्शनावरण) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અચક્ષુદર્શન ન પામે.

अचक्खुदंसणि. त्रि० (अचक्षुर्दर्शनिन्) ચક્ષુદર્શન વગરનો જીવ; એક ઇદ્રિયથી ત્રણ ઇદ્રિય પર્યંતના જીવ. (૨) અચક્ષુ દર્શનવાળો.

अचक्खुफास. पुं० (अचक्षुस्स्पर्श) અંધકાર; અંધારૂં.

अचक्खुविसय. पुं० (अचक्षुर्विषय) દૃષ્ટિગોચર નહિ તે; આંખથી ન દેખાય તે.

अचक्खुस. त्रि० (अचाक्षुष) આંખથી ન દેખાય તેવું; જેનું ચાક્ષુષ પ્રત્યક્ષ ન થાય તેવું.

अचर. पुं० (अचर) પૃથ્વીઆદિ સ્થાવર જીવ.

अचरम. } त्रि० (अचरम) સંસાર મધ્યવર્તી; સંસારને છેડે આવેલા નહિ.
अचरिम. }

अचल. त्रि० (अचल) ચલાયમાન નહિ; સ્થિર. (૨) દશ દશારમાંના છઠ્ઠા દશાર્હ. (૩) મલ્લિનાથના પૂર્વ ભવનો (મહાબલના ભવનો) એક મિત્ર; કે જેણે તેમની સાથે દીક્ષા લીધી હતી. (૪) ચાલુ અવસર્પિણીના પહેલા બળદેવનું નામ. (૫) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ; અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

अचलपुर. न० (अचलपुर) બ્રહ્મદ્વીપની પાસે આવેલા આભીર દેશમાંનું એક નગર, કે જેમાં રેવતીનક્ષત્ર આચાર્યના શિષ્યોએ દીક્ષા લીધી.

अचलभाय. पुं० (अचलभ्रातृ) મહાવીરસ્વામીના નવમા ગણધર.

अचला. स्त्री० (अचला) શક્રેન્દ્રની સાતમી અગ્રમહિષી. (૨) પૃથ્વી.

अचलिय. न० (अचलित) વસ્ત્ર તથા શરીર હાલે નહિ એવી રીતે પડિલેહણ કરવું તે; પડિલેહણનો એક ગુણ. (૨) त्रि० અચલ; ચલાયમાન ન થયેલ.

अचलियकम्म. न० (अचलितकर्मन्) અચલિત કર્મ; ઉદયમાં આવેલ નહિ એવું કર્મ.

अचाइय. त्रि० ( ) અશક્ત; અસમર્થ.

अचाये. पुं० (अत्याग) ન તજવું; ત્યાગ ન કરવો.

अचित्त. पुं० (अचित) નાટકનો એક પ્રકાર.

अचिंत. त्रि० (अचिन्त्य) અકલ; અતર્ક્ય; કળવામાં ન આવે તેવું.

अचित्त. त्रि० (अचित्त) અચેતન; નિર્જીવ.

अचित्तपइट्ठिय. त्रि० (अचित्तप्रतिष्ठित) અચિત્તને આશ્રી રહેલ.

अचियत्त. त्रि० ( ) અનિષ્ટ; અપ્રિય. (૨) ગુરૂ ઉપર પૂજ્ય ભાવ નહિ રાખનાર. (૩) સ્ત્રી० અપ્રીતિ; પ્રેમનો અભાવ.

अचिरं. अ० (अचिरम्) જલ્દી; તરતજ.

अचिरकाल. पुं० (अचिरकाल) તત્કાલ.

अचिरवत्त. त्रि० (अचिरवृत्त) તરતનું, થોડા વખતનું બનેલું.

अचिरा. अ० (अचिरात्) તત્કાલ; હમણાંજ.

अचिरोग्गय. पुं० (अचिरोद्गत) તરત ઉગેલો સૂર્ય; બાલ સૂર્ય.

अचेयकड. त्रि० (अचेतःकृत) અચેત વસ્તુથી બનેલું.

अचेयण. त्रि० (अचेतन) ચેતન રહિત; નિર્જીવ

अचेल. त्रि० (अचेल) વસ્ત્ર વગરનો. (૨) અલ્પ વસ્ત્રધારી. (૩) અચેલ-વસ્ત્રનો પરિષહ. (૪) न० વસ્ત્રનો અભાવ. (૫) અલ્પકિંમતી વસ્ત્ર. (૬) त्रि० જીર્ણવસ્ત્રવાળા (૭) મેલાવસ્ત્રવાળા.

अचेलग. पुं० (अचेलक) વસ્ત્ર ન રાખવાનો અર્થાત્ સફેદ અને માનોપેત અલ્પ વસ્ત્ર રાખવાનો ધર્મ-આચાર; પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓનો આચાર.

अचेलगधम्म. पुं० (अचेलकधर्म) પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓનો આચાર.

अचेलपरिसह. पुं० (अचेलपरिषह) વસ્ત્રની તંગીનું કષ્ટ સહન કરવું તે; ૨૨ પરિષહમાંનો છઠ્ઠો વસ્ત્રનો પરિષહ.

अचोक्ख. त्रि० (अचोक्ष) અશુદ્ધ; અપવિત્ર.

अचोरिय. न० (अचौर्य) ચોરીનો અભાવ.

अञ्च. त्रि० (अर्च्य) અર્ચનીય; પૂજનીય. (૨) લવ નામનો એક કાળ વિભાગ; પ્રાણનો સાતમો અને મુહૂર્તનો ૭૭ મો ભાગ.

अञ्चंग. न० (अत्यङ्ग) અતિશય ભોગના અંગ-મદ્યમાંસાદિ.

अञ्चंत. त्रि० (अत्यन्त) અતિશય; ઘણું (૨) અંત–આરંભને ઉલ્લંઘી ગયેલ; અનાદિ.

अञ्चंतिय. त्रि० (आत्यन्तिक) અત્યંત; ઘણું. (૨) જેનો કદીપણ નાશ નથી એવું શાશ્વત.

अञ्चक्खर. न० (अत्यक्षर) હોય તેથી અધિક અક્ષર બોલવું તે; જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

अञ्चण. न० (अर्चन) અર્ચા; પૂજન.

अञ्चणा. स्त्री० (अर्चना) સુખડ ચંદન આદિનું વિલેપન કરવું તે.

अञ्चणिआ. स्त्री० (अर्चनिका) અર્ચન-વિલેપન આદિ કરવાં તે.

अञ्चणिज्ज. त्रि० (अर्चनीय) પૂજન કરવા યોગ્ય; ચંદન આદિથી અર્ચવા યોગ્ય.

अञ्चत्थ. न० (अत्यर्थ) અતિશય; ઘણુંજ. (૨) त्रि० ગંભીર અર્થવાળું.

अञ्चत्थत्त. न० (अत्यर्थत्व) સત્યયુક્ત વાણીના ૩૫ અતિશયમાંનો આઠમો અતિશય; રહસ્યયુક્ત વચન બોલવું તે.

अञ्चय. पुं० (अत्यय) વિઘ્ન; વિનાશ.

अञ्चसण. पुं० (अत्यशन) પક્ષનો બારમો દિવસ; બારસનું નામ.

अञ्चा. स्त्री० (अर्चा) શરીર; દેહ. (૨) ક્રોધના અધ્યવસાયની જ્વાળા. (૩) લેશ્યા. (૪) તેજ.

अञ्चासणया. स्त्री० (अत्यासनता) આસન જમાવવું; એક જગાએ ઘણા વખત સુધી બેસી રહેવું તે.

अञ्चासणया. स्त्री० (अत्यशनता) અત્યંત ખાવું તે.

अञ्चासण्ण. / अञ्चासन्न. } त्रि० (अत्यासन्न) અતિ નજીક; છેક પાસેનું.

अञ्चासाइय. / अञ्चासादिय. } त्रि० (अत्याशातित) ઉપસર્ગ કરેલ; (૨) આશાતના કરેલ.

अञ्चासायणया. / अञ्चासायणा. } स्त्री० (अत्याशातना) હીલના કરવી તે; હલકું પાડવું તે.

अञ्चि. स्त्री० (अर्चिष्) કિરણ. (૨) રત્નાદિના તેજની જ્વાળા. (૩) શરીરમાંથી નીકળતી કાન્તિની જ્વાળા. (૪) અગ્નિની છુટી પડી ગયેલી જ્વાળા. (૫) દીવાની શિખા. (૬) કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આવેલું એક લોકાન્તિક દેવતાનું વિમાન. (૭) સૂર્ય.

अञ्चिप्पभा. स्त्री० (अर्चिःप्रभा) એક દેવીનું નામ.

अञ्चिमालि. त्रि० (अर्चिर्मालिन्) કિરણોની માળાથી વીંટાયેલો. (૨) पुं० સૂર્ય. (૩) न० કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આવેલું લોકાન્તિક દેવતાનું એક વિમાન.

अञ्चिमाली. स्त्री० (अर्चिर्मालिनी) સૂર્ય અને ચંદ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) અગ્નિ ખુણાના રતિકર પર્વતની પશ્ચિમે આવેલી શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૩) ' ज्ञाता सूत्र ' ના બીજા શ્રુત સ્કંધના એક અધ્યયનનું નામ.

अञ्चिय. त्रि० (अर्चित) અર્ચેલ; પૂજેલ. (૨) એ નામનું એક વિમાન.

अञ्चुअवइ. पुं० (अच्युतपति) અગીયારમા અને બારમા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

अञ्चुट्ठिय. त्रि० (अत्युत्थित) અત્યંત અઘટિત કાર્ય કરવાને તૈયાર થયેલ.

अञ्चुसिह. त्रि० (अत्युष्ण) ઘણું ગરમ.

अच्चुत. पुं० (अच्युत) બારમો દેવલોક. (૨) ૧૧ મા અને બારમા દેવલોકના ઇંદ્રનું નામ (૩) બારમા અચ્યુત દેવલોકવાસી દેવતા. (૪) त्रि० અવિનાશી.

अच्चुतकप्प. पुं० (अच्युतकल्प) બારમો દેવલોક.

अच्चुदय. न० (अत्युदक) घणो वरसाद; घणुं पाणी.

अच्चुन्नय. त्रि० (अत्युन्नत) घणुं ऊंचुं.

अच्चुय. पुं० (अच्युत) जुओ ' अच्चुत ' शब्द.

अच्चुयकप्प. पुं० (अच्युतकल्प) जुओ ' अच्चुतकप्प ' शब्द.

अच्चुयवडिंसग. पुं० (अच्युतावतंसक) बारमा देवलोकनुं एक विमान.

अच्चुया. स्त्री० (अच्युता) श्रीपद्मप्रभु तथा श्रीकुन्थुनाथ स्वामीनी शासनदेवी.

अच्छ. त्रि० (अच्छ) स्फटिकना जेवुं स्वच्छ; निर्मळ. (२) पुं० मेरुपर्वत. (३) ए नामनो एक आर्यदेश. (४) स्फटिक.

अच्छ. पुं (ऋक्ष) रींछ.

अच्छ. न० (अक्ष) आंख.

अच्छंद. त्रि० (अच्छन्द) पराधीन, परतंत्र.

अच्छण. न० (आसन) बेठक; आसन. (२) पालखी वगेरे सुखासन.

अच्छण. पुं (अक्षण) अहिंसा; दया.

अच्छणअ. न० (आसनक) स्वाध्यायभूमि; स्वाध्याय स्थान.

अच्छणघर. न० (आसनगृह) बेठकनुं स्थान; विश्राम स्थान.

अच्छणजोय. पुं० (अक्षणयोग) अहिंसामय प्रवृति.

अच्छणिउर. न० (अक्षनिकुर) ८४ लाख अक्षनिकुरांग प्रमाण काळविभाग.

अच्छणिउरंग. न० (अक्षनिकुराङ्ग) ८४ लाख नलिन प्रमाण एक काळविभाग.

अच्छभल्ल. पुं० (ऋक्षभल्ल) रींछ.

अच्छरकारक. त्रि० (आश्चर्यकारक) आश्चर्य उपजावे एवुं; विस्मयकारी.

अच्छरय. पुं० (आस्तरक) एक जातनुं पथारीपर बिछाववानुं वस्त्र.

अच्छरस. त्रि० (अच्छरस) अति निर्मळ; एटलुं निर्मळ के जेमां पासेनी वस्तुनुं प्रतिबिंब पडे.

अच्छरसा. } **अच्छरा** } स्त्री० (अप्सरस्) देवांगना; अप्सरा. (२) सैाधर्मेन्द्रनी बीजी अग्रमहिषी. (३) शक्रेन्द्रनी छठी अग्रमहिषी (४) ज्ञाताधर्मकथानुं एक अध्ययन.

अच्छरा. स्त्री० (   ) चपटी वगाडवी ते.

अच्छराणिवाय. पुं० (   ) आंखनो पलकारो मारीए के चपटी वगाडीए तेटलो काळ.

अच्छरिय. त्रि० (आस्तृत) आच्छादित; ढांकेलुं.

अच्छवि. पुं० (अच्छवि) कायाना योगने रोकनार स्नातक; चैादमा गुणठाणावाळा साधु. (२) जीवन्मुक्त योगी.

अच्छविकर. पुं० (अक्षपिकर) प्रशस्त विनयनो एक प्रकार; पोताने अने परने दुःख न उपजे तेवी रीते मनने योजवुं ते.

अच्छा. स्त्री० (अच्छा) वरुण देशनी राजधानी.

अच्छि. न० (अक्षि) नेत्र; चक्षु.

अच्छिज्ज. त्रि० (आच्छेद्य) बाळकादि पासेथी छीनवी लइने आहारादि साधुने आपवाथी लागतो एक दोष; उद्गमनना १६ दोषमांनो १४ मो दोष.

अच्छिण्ण. त्रि० (अच्छिन्न) अविच्छिन्न; निरंतर.

अच्छिण्णच्छेदणइय. न० (अच्छिन्नच्छेदनयिक) अछिन्नच्छेद नयनी अपेक्षाए रचेला सूत्र; गोशालाना मतना सूत्रनी परिपाटी.

अच्छिण्णच्छेदणय. पुं० (अच्छिन्नच्छेदनय) परस्पर अविभक्तसूत्रोनो छेद-विभाग इच्छनार नय विशेष.

अच्छित्ति. स्त्री० (अच्छित्ति) अव्यवच्छेद; विच्छेदनो अभाव. (२) त्रि० नित्य; नाशरहित.

अच्छिद्द. त्रि० (अच्छिद्र) છિદ્ર વગરનું; નિબિડ-ધાટું. (૨) ગોશાળાના ૬ દિશાચર સાધુમાંના ચોથા દિશાચર સાધુ. (૩) નિર્દોષ.

अच्छिपत्त. न० (अक्षिपत्र) આંખની પાંપણ.

अच्छिपव्व. न० (अक्षिपर्वन्) આંખનો સાંધો; બે આંખ વચ્ચેનો અંતરાલ.

अच्छिमल. पुं० (अक्षिमल) આંખનો મેલ; પાચો-પોપડા.

अच्छिय. न० (अक्षिक) કોઇ એક વૃક્ષનું *ફળ; રંગવામાં ઉપયોગી કોઇ ઝાડનું ફળ.*

अच्छिरोडय. पुं० (अक्षिरोडक) ચાર ઇંદ્રિય-વાળા જીવની એક જાત.

अच्छिल. पुं० (अक्षिल) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

अच्छिल्ल. त्रि० (अक्षिमत्) આંખવાળું પ્રાણી; ચાર ઇન્દ્રિયવાળો જીવ.

अच्छिविचित्त. न० (अक्षिविचित्र) વિચિત્ર આંખવાળો ચતુરિંદ્રિય જીવ વિશેષ.

अच्छिवेहग. पुं० (अक्षिवेधक) ચાર ઇન્દ્રિય-વાળા જીવની એક જાત.

अच्छिसूल. पुं० (अक्षिशूल) આંખનું શૂલ; ૧૬ રોગમાંનો એક રોગ.

अच्छी. स्त्री० (आच्छी) અચ્છ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

अच्छुत्ता. स्त्री० (   ) ૨૦ મા તીર્થં-કરની શાસનદેવીનું નામ.

अच्छुय. त्रि० (आस्तृत) આચ્છાદિત કરેલું; ઢાંકેલું.

अच्छेज्ज. न० (आच्छेद्य) કોઇના હાથમાંથી લઇ સાધુને આપવું તે; આહારનો એક દોષ.

अच्छेर. पुं० (आश्चर्य) આશ્ચર્યકારક બનાવ; અચેરૂં.

अच्छोड. न० (आच्छोटन) જોરથી પછાડવું-ઝીકવું તે.

अज. पुं० (अज) બકરો.

अजइ. स्त्री० (अयति) અવિરતિ; અવ્રતીપણું.

अजय. त्रि० (अयत) યત્ના-જયણા રહિત. (૨) સાવદ્ય ક્રિયાથી નિવૃત્ત ન થયેલ સાધુ. (૩) त्रि० અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિ; ચોથા ગુણઠાણાવાળો. (૪) न० યત્નાનો અભાવ.

अजयगुण. पुं० (अयतगुण) અવિરતિ સમ્ય-ગ્દૃષ્ટિગુણવાળું; ચોથું ગુણઠાણું.

अजर. त्रि० (अजर) જરા રહિત; ઘડપણ વગરનો. *(૨) પું. સિદ્ધભગવાન્-મુક્તાત્મા.*

अजरामर. न० (अजरामर) જ્યાં જરા મરણ નથી એવું સ્થાન. (૨) પું० જરા મરણ રહિત; અમર.

अजस. न. (अयशस्) અપયશ; અપકીર્તિ.

अजसोकित्ति. स्त्री० (अयशःकीर्त्ति) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અપયશ પામે.

अजसोकित्तिणाम. न० (अयशःकीर्त्तिनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અપકીર્તિ પામે.

अजस्सं. अ० (अजस्रम्) નિરંતર; હમેશાં.

अजहराणमणुक्कोस. / अजहण्णुक्कोस. } त्रि० (अजघन्योत्कर्ष) જઘન્ય કે ઉત્કૃષ્ટ નહિ તે; મધ્યમ.

अजहत्थ. न० (अयथार्थ) અયથાર્થ નામ; ગુણહીન નામ.

अजा. स्त्री० (अजा) બકરી.

अजाणिया. स्त्री० (अज्ञानिका-अज्ञा) અજાણી સ્ત્રી; સમજ વગરની. (૨) જાણ્યા વિના દેખાદેખીથી કે કોઇના કહેવાથી કરેલી પાપની નિવૃત્તિ.

अजाणुय. त्रि० (अज्ञायक) અજ્ઞ; નહિ જાણવાવાળા.

अजाणू. स्त्री० (अज्ञा) જુઓ 'અજાણિયા' શબ્દ.

अजाय. त्रि० (अजात) નહિ બનેલું; નહિ ઉત્પન્ન થયેલું. (૨) અગીતાર્થ; શાસ્ત્રના અજાણ.

अजाया. स्त्री० (अजाता) સાધુએ નાખી દેવાની ચીજ યતના સહિત પરઠવવી તે.

अजायाहार. त्रि० (अजाताहार) નિર્દોષ આહાર ન મળવાથી આહાર વિના ચલાવી લેનાર (સાધુ).

अजिअ. पुं० (अजीव) અજીવ; જીવ નહિ તે.

अजिआ. स्त्री० (अजिता) બીજા તીર્થંકર અજીતનાથની શાસનદેવીનું નામ.

अजिण. न० (अजिन) હરણ આદિનું ચામડું. (૨) ચામડું ધારણ કરવું તે. (૩) पुं० જીન-તીર્થંકર નહિ તે; વીતરાગ નહિ તે. (૪) त्रि० જીન-ભગવાનની બરોબર સત્ય ઉપદેશક જૈન સાધુ.

अजिरण. न० (अजीर्ण) અપચો; ખોરાક પાચન ન થાય તે.

अजित. पुं० (अजित) અજિત નામે બીજા તીર્થંકર.

अजिय. त्रि० (अजित) કોઇથી જિતાય નહિ તેવો; કોઇથી પરાજય પામે નહિ તેવો. (૨) ભરતક્ષેત્રની ચાલુ ચોવીસીના બીજા તીર્થંકરનું નામ. (૩) નવમા સુવિધિનાથ તીર્થંકરના યક્ષનું નામ.

अजियजिणिंद. पुं० (अजितजिनेन्द्र) ચાલુ અવસર્પિણીના ભરતક્ષેત્રના બીજા તીર્થંકર.

अजियसेण. पुं० (अजितसेन) જંબુદ્વીપના ઇરવતક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ નવમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) ભદ્દલપુર નિવાસી નાગ ગાથાપતિની પત્ની સુલસાના પુત્ર. (૪) ચોથા કુલગર.

अजिया. स्त्री० (अजिता) ચોથા તીર્થંકર શ્રી અભિનન્દન સ્વામીની મુખ્ય સાધ્વી.

अजीर. / **अजीरण.** / **अजीरय.** } न० (अजीर्ण) અપચો; અજીર્ણ.

अजीव. पुं० (अजीव) જડ; ચૈતન્યરહિત પદાર્થ.

अजीवकरण. न० (अजीवकरण) જીવના પ્રયોગથી નિર્જીવ વસ્તુને લેપ, રૂપ વગેરે સંસ્કાર કરવા તે.

अजीवकाय. पुं० (अजीवकाय) જીવ રહિત કાય-ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય અને પુદ્‌ગલાસ્તિકાય.

अजीवकायसंजम. पुं० (अजीवकायसंयम) પુસ્તક, વસ્ત્ર, પાત્ર આદિ લેતાં મૂકતાં યત્ના રાખવી તે; કોઇ જીવને દુઃખ ન ઉપજાવવું તે.

अजीवकायारंभ. पुं० (अजीवकायारम्भ) વસ્ત્ર, પાત્રાદિ લેતાં મૂકતાં જીવને દુઃખ ઉપજાવવું તે, આરંભિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवकिरिया. स्त्री० (अजीवक्रिया) અજીવનો વ્યાપાર; અજીવપુદ્‌ગલસમૂહનું ઈર્યાપથિકબંધ કે સાંપરાયિકબંધરૂપે પરિણમવું તે.

अजीवणिस्सिय. त्रि० (अजीवनिःश्रित) અજીવને આશ્રી રહેલ.

अजीवणिस्सिय. त्रि० (अजीवनिःसृत) અજીવ થકી નીકળેલું.

अजीवदव्व. न० (अजीवद्रव्य) અજીવ પદાર્થ; ધર્માસ્તિકાય આદિ ૫ દ્રવ્ય.

अजीवदिट्ठिया. स्त्री० (अजीवदृष्टिका) અજીવ-ચિત્રામણઆદિ જોવાથી લાગતી ક્રિયા; દિટ્ઠિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवदेस. पुं० (अजीवदेश) અજીવનો એક વિભાગ; અજીવરૂપ આખી વસ્તુનો એક કકડો.

अजीवपज्जव. पुं० (अजीवपर्यव) અજીવના પર્યાય; અજીવના વિશેષ ધર્મ.

अजीवपरणवणा. स्त्री० (अजीवप्रज्ञापना) અજીવનું નિરૂપણ કરવું; અજીવનું સ્વરૂપ અને પ્રકાર બતાવવા તે.

अजीवपद. न० (अजीवपद) પન્નવણા સૂત્રના પાંચમા પદનું નામ.

अजीवपरिणाम. पुं० (अजीवपरिणाम) બંધન, ગતિ વગેરે અજીવના પરિણામ.

अजीवपाउसिया. स्त्री० (अजीवप्राद्वेषिका) અજીવ પદાર્થ–પથરા વગેરે ઉપર દ્વેષ કરવાથી લાગતી ક્રિયા–કર્મબન્ધ.

अजीवपाडुच्चिया. स्त्री० (अजीवप्रातीतिकी) અજીવ પ્રત્યે રાગદ્વેષ કરવાથી લાગતો કર્મબંધ; પાડુચ્ચિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवपुट्ठिया. स्त्री० (अजीवस्पृष्टिका) અજીવને રાગદ્વેષે સ્પર્શ કરવાથી લાગતી ક્રિયા–કર્મ બન્ધ; પુટ્ઠિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवप्पएस. पुं० (अजीवप्रदेश) અજીવ દ્રવ્યનો પ્રદેશ; અજીવદ્રવ્યનો ઝીણામાં ઝીણો ભાગ-સ્કંધની સાથે લાગેલ પરમાણુ

अजीवभावकरण. न० (अजीवभावकरण) સ્વાભાવિકરીતે વિસ્રસાભાવે વાદળા વગેરેનું રૂપાન્તર થાય છે તે.

अजीवमिस्सिया. स्त्री० (अजीवमिश्रिता) સત્યમૃષાભાષાનો એક ભેદ; જ્યાં ઘણા માણસો મરી ગયેલ છે થોડા જીવતા હોય ત્યાં કોઇ બોલે કે "અહો આ બધા મરી ગયેલ છે" આમાં કંઇ સાચું અને કંઇ ખોટું અને વળી તે અજીવ આશ્રિત માટે અજીવમિશ્રિત સત્યમૃષા.

अजीवविजय. पुं० न० (अजीवविचय) અનંતપર્યાયવાળા ધર્માસ્તિકાય આદિ અજીવ દ્રવ્યનું ચિંતન કરવું તે.

अजीववेयारणिया. स्त्री० (अजीववैदारणिका) અજીવને વિદારવાથી કે અજીવ વસ્તુ નિમિત્તે કોઇને છેતરવાથી લાગતી ક્રિયા–કર્મબન્ધ; વિદારણિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवसामंतोवणिवाइया. स्त्री० (अजीवसामन्तोपनिपातिकी) પોતાની વસ્તુના વખાણ થતાં સાંભળી મનમાં રાજી થવાથી લાગતું કર્મબંધન; સામન્તોવણિવાઇયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवसाहत्थिया. स्त्री० (अजीवस्वाहस्तिका) ખડ્ગ વગેરે લઇ પોતાને હાથે અજીવને મારતાં લાગતું કર્મબન્ધન; સાહત્થિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवाणवणिया. स्त्री० (अजीवाज्ञापनिका) અજીવ પરત્વે આજ્ઞા-આદેશ કરવાથી લાગેલ કર્મબંધ; આણવણિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवाणवणिया. स्त्री० (अजीवानायनी) અજીવરૂપ વસ્તુ મગાવવાથી લાગતી ક્રિયા; આનાયની ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवापच्चक्खाणकिरिया. स्त्री० (अजीवाप्रत्याख्यानक्रिया) મદિરા વગેરે અજીવનું પ્રત્યાખ્યાન નહિ કરવાથી લાગતી ક્રિયા; અપચ્ચક્ખાણ ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजीवाभिगम. पुं० (अजीवाभिगम) ગુણ પ્રત્યય અવધિ આદિ જ્ઞાનથી અજીવપુદ્ગલાદિનો બોધ થવો તે.

अजीवारंभिया. स्त्री० (अजीवारम्भिका) જીવરહિત કલેવર નિમિત્તે આરંભ કરવાથી લાગતી ક્રિયા–કર્મ બંધાય તે; આરંભિયા ક્રિયાનો એક ભેદ.

अजुत्त. त्रि० (अयुक्त) અનુચિત; અયોગ્ય. (૨) યોગ્યતાનો અભાવ.

अजुत्तकारि. त्रि० (अयुक्तकारिन्) અયોગ્ય કાર્ય કરવાવાળા.

अजुत्तरूव. त्रि० (अयुक्तरूप) અનુચિત વેષવાળો.

अजूरणया. स्त्री० (अजीर्णता) શરીરને જીર્ણ બનાવનાર શોક ન કરવો તે.

अजोग. त्रि० (अयोग्य) અયોગ્ય; યોગ્ય નહિ તે.

अजोग. पुं० (अयोग) યોગની ચપળતા રહિત શૈલેશી અવસ્થા; મન, વચન અને કાયાના વ્યાપારનો અભાવ.

अजोगरूव. त्रि० (अयोग्यरूप) અયોગ્ય; અઘટિત.

अजोगि. पुं० (अयोगिन्) યોગ રહિત-મન, વચન અને કાયાના યોગ વિનાનો; ચૌદમા ગુણઠાણાવાળો જીવ તથા સિદ્ધભગવાન.

अजोगिकेवलि. पुं० (अयोगिकेवलिन्) ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા શૈલેશી અવસ્થાને પામેલ કેવલી ભગવાન.

अजोगिकेवलिगुणट्ठाण. न० (अयोगिकेवलिगुणस्थान) ચૌદમા ગુણઠાણાનું નામ.

अजोगिभवत्थ. पुं० (अयोगिभवस्थ) શૈલેશી અવસ્થાને પહોંચેલ કેવલી ભગવાન; ચૌદમા ગુણસ્થાનકવર્ત્તી કેવલી ભગવાન.

अजोगिभवत्थकेवलि. पुं० (अयोगिभवस्थकेवलिन्) શૈલેશી અવસ્થાને પહોંચેલ કેવલી.

अजोग्ग. त्रि० (अयोग्य) અનુચિત; અઘટિત.

अजोणिय. पुं० (अयोनिक) યોનિરહિત-સિદ્ધ ભગવાન; મુક્તાત્મા.

अजोसिय. त्रि० (अजुष्ट) ન સેવેલું; ન પાળેલું.

अज्ज. अ० (अद्य) આજ; આજે.

अज्ज. त्रि० (आर्य) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ. (૨) પું० માનો બાપ; નાનો. (૩) બાપનો બાપ; દાદો. (૪) ગોત્ર પ્રવર્તક ઋષિ વિશેષ; જેના ગોત્રમાં શાંડિલ્યના શિષ્ય જીતધરસૂરિ થયા. (૫) વૈભાર પર્વતની નીચેનો એક દ્રહ.

अज्जआसाढ. पुं० (आर्याषाढ) શ્રી વીરનિર્વાણ પછી ૨૧૪ વર્ષે, જે અવ્યક્ત દ્રષ્ટિમત ચાલ્યું તે અવ્યક્તવાદીના ગુરૂ શ્વેતાંબિકા નગરીમાં કાળ કરી દેવલોકે ગયા પછી પોતાના મૃતક શરીરમાં પ્રવેશ કરી શિષ્યોને ભણાવ્યા જેથી શિષ્યોને આશંકા થઇ, કે આપણામાં દેવતાનો પ્રવેશ કેમ ન હોય? માટે કોઇને વંદના ન કરવી; આમ અવ્યક્તવાદી પંથ થોડો વખત ચાલ્યો. આ મતના મૂળ નિમિત્ત આર્યઆષાઢ હતા.

अज्जइसिवालिय. पुं० (आर्यर्षिपालित) માઠરસગોત્રી આર્ય શાન્તિશ્રેણિના ચોથા શિષ્ય.

अज्जइसिवालिया. स्त्री० (आर्यर्षिपालिता) આર્ય ઋષિપાલિતથી નીકળેલ એક શાખા.

अज्जउत्त. पुं० (आर्यपुत्र) ધર્મી માબાપનો પુત્ર.

अज्जओभासि. त्रि० (आर्यावभासिन्) આર્ય નહિ છતાં આર્યની પેઠે ભાસતો; આર્યાભાસ.

अज्जकण्ह. पुं० (आर्यकृष्ण) દિગમ્બર મતના સ્થાપક શિવભૂતિના ગુરૂ.

अज्जकप्प. त्रि० (आर्याकल्प) જે આર્યા-સાધ્વીનેજ કલ્પે સાધુને નહિ તે.

अज्जकालग. पुं० (आर्यकालक) સ્વાતિસૂરિના શિષ્ય; શ્યામાર્ય નામના આચાર્ય.

अज्जकुबेर. पुं० (आर्यकुबेर) આર્ય શાન્તિસેનના શિષ્ય.

अज्जकुबेरी. स्त्री० (आर्यकुबेरी) આર્ય કુબેરથી નીકળેલી શાખા.

अज्जग. पुं० (आर्यक) બાપનો બાપ; દાદો.

अज्जगंग. पुं० (आर्यगङ्ग) એ નામના એક નિહ્નવાચાર્ય; એક વખતે આર્યગંગ નદી ઉતરતા હતા, ત્યારે પગે પાણીની ઠંડક અને માથે તાપ લાગ્યો, એકી સાથે બે ક્રિયાનો અનુભવ થાય છે જે શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ છે. આ ઉપરથી તેમણે પોતાનો જૂદો મત સ્થાપ્યો.

अज्जघोस. पुं० (आर्यघोष) પાર્શ્વનાથ સ્વામીના બીજા ગણધર.

अज्जचंद. पुं० (आर्यचन्द्र) એ નામના એક મુનિ.

अज्जचंदणा. स्त्री० (आर्यचन्दना) મહાવીર સ્વામીની પ્રથમ સાધ્વી; ૩૬૦૦૦ સાધ્વીમાં મુખ્ય સાધ્વી.

अज्जजंबू. पुं० (आर्यजम्बू) સુધર્મા સ્વામીના શિષ્ય.

अज्जजक्खिणी. स्त्री० (आर्ययक्षिणी) નેમનાથ સ્વામીની પ્રથમ શિષ્યા-સાધ્વી.

अज्जजयंत. पुं० (आर्यजयन्त) આર્ય-વજ્રસેનના ત્રીજા શિષ્ય.

अज्जजयंती. स्त्री० (आर्यजयन्ती) આર્યરથ નામના સ્થવિરથી નીકળેલ એક શાખા.

अज्जजसभद्द. पुं० (आर्ययशोभद्र) આર્ય-શય્યમ્ભવના શિષ્ય.

अज्जजाइ. त्रि० (आर्यजाति) જાતિએ કરી આર્ય; આર્ય જાતિમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

अज्जजीयधर. पुं० (आर्यजीतधर) કૌશિક ગોત્રના શાણ્ડિલ્યસૂરિના શિષ્ય; જીતધર નામના સૂરિ.

अज्जजेहिल. पुं० (आर्यजेहिल) આર્યનાગના શિષ્ય.

अज्जण. न० (अर्जन) ભેગું કરવું; એકઠું કરવું તે.

अज्जणंदिल. पुं० (आर्यनन्दिल) આર્યમંગુના શિષ્ય અને આર્યનાગહસ્તિના ગુરૂ.

अज्जणक्खत्त. पुं० (आर्यनक्षत्र) આર્યભદ્રના શિષ્ય.

अज्जणाइल. पुं० (आर्यनागिल) આર્ય વજ્રસેનના પ્રથમ શિષ્ય.

अज्जणाइला. } **अज्जणाइली.** } स्त्री० (आर्यनागिला) આર્ય નાગિલ નામના સ્થવિરથી નીકળેલ શાખા.

अज्जतावस. पुं० (आर्यतापस) આર્ય વજ્રસેનના ચોથા અંતેવાસી-શિષ્ય.

अज्जतावसी. स्त्री० (आर्यतापसी) આર્ય તાપસથી નીકળેલ શાખા.

अज्जत्त. त्रि० (अद्यत्क) આધુનિક; આજકાલનો.

अज्जदिण्ण. पुं० (आर्यदत्त) પાર્શ્વનાથના પહેલા ગણધર. (૨) કાશ્યપ ગોત્રી ઇન્દ્રદત્તના શિષ્ય.

अज्जद्दय. पुं० (आर्यार्द्रक) મહાવીર સ્વામીના શિષ્ય આર્ય આર્દ્રકુમાર.

अज्जधम्म. पुं० (आर्यधर्म) આર્યમંગુના શિષ્ય અને ભદ્રગુપ્તના ગુરૂ. (૨) આર્યહસ્તિના શિષ્ય.

अज्जनाग. पुं० (आर्यनाग) આર્યરક્ષના શિષ્ય.

अज्जनागहत्थि. पुं० (आर्यनागहस्तिन्)આર્યનન્દિલક્ષમણના શિષ્ય.

अज्जपउम. पुं० (आर्यपद्म) આર્યવજ્રના બીજા શિષ્ય.

अज्जपउमा. स्त्री० (आर्यपद्मा) આર્યપદ્મથી નીકળેલ શાખા.

अज्जपूसगिरि. पुं० (आर्यपुष्यगिरि) આર્યરથના શિષ્ય.

अज्जपोमिल. पुं० (आर्यपोमिल) આર્ય વજ્રસેનના બીજા શિષ્ય.

अज्जपोमिला. स्त्री० (आर्यपोमिला) આર્ય પોમિલથી નીકળેલી શાખા.

अज्जप्पभव. पुं (आर्यप्रभव) કાશ્યપ ગોત્રના આર્ય જંબૂસ્વામીના શિષ્ય.

अज्जप्पभिइ. अ० (अद्यप्रभृति) આજથી માંડીને.

अज्जफग्गुमित्त. पुं० (आर्यफल्गुमित्र) આર્ય પુષ્યગિરના શિષ્ય અને આર્ય ધનગિરિના ગુરૂ.

अज्जभद्द. पुं० (आर्यभद्र) આર્ય શિવભૂતિના શિષ્ય.

अज्जभद्दबाहु. पुं० (आर्यभद्रबाहु) આર્ય યશોભદ્રના શિષ્ય.

अज्जभासि. त्रि० (आर्यभाषिन्) આર્યભાષા બોલનાર.

अज्जम. पुं० (अर्यमन्) અર્યમા; પૂર્વાફાલ્ગુણી નક્ષત્રનો દેવતા. (૨) ઉત્તરાફાલ્ગુણી નક્ષત્રનો સ્વામી-દેવતા. (૩) न० ઉત્તરા ફાલ્ગુણી નક્ષત્ર.

अज्जमंगु. पुं० (आर्यमङ्गु) આર્ય સમુદ્રના શિષ્ય.

अज्जमणग. पुं० (आर्यमणक) शय्यम्भवसूरिना शिष्य अने पुत्र.

अज्जमहागिरि. पुं० (आर्यमहागिरि) आर्य स्थूलभद्रना शिष्य, के जे जिनकल्पी माफक उग्र विहारी हता. एमणे आर्य सुहस्तीथी आहार पाणी जूदुं करी जूदो गच्छ चलाव्यो त्यारथी गच्छनी भिन्नता थई.

अज्जय. पुं० (आर्यक) पितामह; दादो.

अज्जय. त्रि० (अर्जक) उपार्जन करनार; पेदा करनार. (२) ए नामनुं एक वृक्ष; तुलसीनुं झाड.

अज्जरक्ख. पुं० (आर्यरक्ष) आर्य नक्षत्रना शिष्य.

अज्जरक्खिय. पुं० (आर्यरक्षित) तोसलिपुत्र आचार्यना शिष्य, के जेणे वज्रस्वामी पासे नव पूर्व करतां कांइक अधिक अभ्यास कर्यो हतो.

अज्जरह. पुं० (आर्यरथ) आर्य वज्रस्वामीना त्रीजा शिष्य.

अज्जरूव. त्रि० (आर्यरूप) जेनो वेष आर्य छे ते; देखवामां आर्य.

अज्जरोहण. पुं० (आर्यरोहण) आर्य सुहस्तिना शिष्य.

अज्जल. पुं० (आर्यल) देश विशेष. (२) त्रि० ए देशमां रहेनार मनुष्य.

अज्जव. न० (आर्जव) सरलता; माया कपटनो अभाव. (२) दश श्रमण धर्ममांनो त्रीजो धर्म. (३) ३१ योग संग्रहमांनो १० मो योग संग्रह. (४) संवर.

अज्जवइर. पुं० (आर्यवज्र) आर्य सिंहगिरिना शिष्य.

अज्जवइरसेण. पुं० (आर्यवज्रसेन) आर्य वज्रना शिष्य.

अज्जवइरी. स्त्री. (आर्यवज्री) आर्य वज्रथी नीकळेल शाखा.

अज्जवया. स्त्री० (आर्जव) सरलता; माया, कपट तथा दंभनो त्याग; दश श्रमण धर्ममांनो त्रीजो धर्म.

अज्जवि. अ० (अद्यापि) आज सुधी; आज पर्यंत.

अज्जवि. त्रि० (आर्जविन्) सरल; निष्कपटी.

अज्जविगहु. पुं० (आर्यविष्णु) आर्य जेहिलना शिष्य.

अज्जविय. न० (आर्जव) माया-कुटिलतानो त्याग करवो ते; सरलता.

अज्जवुड्ढ. पुं० (आर्यवृद्ध) आर्यसम्पलिक अने आर्यभद्र ए बेना शिष्य.

अज्जवेडय. न० (आर्यवेटक) श्रीगुप्तथी नीकळेल चारण गणनुं छठ्ठुं कुल.

अज्जसंघपालक. पुं० (आर्यसंघपालक) आर्य वृद्धना शिष्य.

अज्जसंडिल. पुं० (आर्यशाण्डिल्य) आर्यधर्मना शिष्य.

अज्जसंतिसेणिअ. पुं० (आर्यशान्तिसेनक) आर्यदिन्नना शिष्य.

अज्जसंपलिय. पुं० (आर्यसम्पलिक) आर्यकालकना शिष्य.

अज्जसंभूयविजय. पुं० (आर्यसम्भूतविजय) आर्य यशोभद्रना शिष्य.

अज्जसमिय. पुं० (आर्यसमित) आर्य वज्रस्वामीना मामा अने आर्य सिंहगिरिना शिष्य.

अज्जसमुद्द. पुं० (आर्यसमुद्र) शाण्डिल्य स्वामीना शिष्य उदधि आचार्य, जेनुं जंघा बळ क्षीण थवाथी अपराक्रम मरण थयुं हतुं.

अज्जसाम. पुं० (आर्यश्याम) जेनुं बीजुं नाम कालकाचार्य हतुं ते श्यामाचार्य.

अज्जसिंह. पुं० (आर्यसिंह) आर्य धर्मना शिष्य.

अज्जसिज्जंभव. पुं० (आर्यशय्यम्भव) आर्यप्रभवस्वामिना शिष्य.

अज्जसिवभूइ. पुं० (आर्यशिवभूति) आर्य धनगिरिना शिष्य.

अज्जसीहगिरि. पुं० (आर्यसिंहगिरि) આર્ય દિન્નના શિષ્ય.

अज्जसुए. अ० (अद्यश्वस्) આજકાલ; આજે કે કાલે.

अज्जसुहत्थि. पुं० (आर्यसुहस्तिन्) આર્ય સ્થુલભદ્રના સ્થવિર શિષ્ય.

अज्जसुहम्म. पुं० (आर्यसुधर्मन्) મહાવીર સ્વામિના પાંચમા ગણધર, કે જેનો જન્મ બ્રાહ્મણને ત્યાં થયો હતો. ૫૦ વરસની ઉમ્મરે શ્રી મહાવીર સ્વામિ પાસે દીક્ષા લીધી. ૩૦ વરસ તેમની સેવા કરી. વીર નિર્વાણ પછી ૧૨ વરસે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું, અને ૧૦૦ વરસનું આયુષ્ય ભોગવી જંબુસ્વામિને પાટે બેસાડી નિર્વાણ પામ્યા.

अज्जसेणिय. पुं० (आर्यश्रेणिक) આર્ય શાન્તિશ્રેણિકના બીજા શિષ્ય.

अज्जसेणिया. स्त्री० (आर्यश्रेणिका) આર્ય શ્રેણિકથી નીકળેલી શાખા.

अज्जहत्थि. पुं० (आर्यहस्तिन्) આર્ય સંઘપાળકના શિષ્ય.

अज्जा. स्त्री० (आर्या) શાન્તદેવી; અંબા. (૨) આર્યા; સાધ્વી. (૩) આર્યાછંદ બનાવવા અને પિછાનવાની કળા; ૭૨ કળામાંની ૨૧ મી કળા. (૪) આર્યા નામે માત્રા છંદ; પ્રાકૃતમાં જેને ગાથા કહે છે તે. (૫) પંદરમા તીર્થંકરની પ્રથમ સાધ્વીનું નામ.

अज्जाकप्प. पुं० (आर्याकल्प) આર્યાએ લાવેલ આહાર.

अज्जिअ. त्रि० (अर्जित) મેળવેલું; એકઠું કરેલું.

अज्जिआ. स्त्री. (आर्यिका) દાદી; મા કે બાપની માતા. (૨) આરજા; સાધ્વી. (૩) માન્યા; પૂજ્યા.

अज्जुण. पुं० (अर्जुन) બહુ બીજવાળું એક જાતનું વૃક્ષ; કડાયાનું ઝાડ. (૨) ઘાસ વિશેષ. (૩) સફેદ રંગ. (૪) સફેદ સુવર્ણ. (૫) ગૌતમ પુત્ર અર્જુન, કે જેના શરીરમાં ગોશાલાએ છઠીવાર પરાવર્ત પરિહાર કર્યો છે એમ તે કહેતો હતો. (૬) પાંડુ રાજાનો ત્રીજો પુત્ર; અર્જુન. (૭) અર્જુન નામના વૃક્ષનું પુષ્પ.

अज्जुणअ. पुं० (अर्जुनक) રાજગૃહ નિવાસી એક માળી, કે જે યક્ષની મદદથી સાત માણસોના ખૂન કરતો હતો, પરંતુ મહાવીર પ્રભુના સમાગમથી દીક્ષા લઇ, છઠ છઠના પારણા કરી, સમતા ભાવે ૭ માસમાં કર્મ ખપાવી, સિદ્ધપદ પામ્યો.

अज्जुणसुवण्ण. न० (अर्जुनसुवर्ण) સફેદ સોનું.

अज्जेव. अ० (अद्यैव) આજે; આજેજ.

अज्जो. पुं० (हे आर्य) શ્રેષ્ઠ સંબોધન.

अज्झत्थिअ. न० (आध्यात्मिक) અધ્યવસાય; પરિણામ.

अज्झत्त. न० (अध्यात्म) મન; ચિત્ત.

अज्झत्थ. त्रि० (अध्याम) મનમાં ઉત્પન્ન થયેલ સુખ, દુઃખ. (૨) ન૦ અંતઃકરણ; ચિત્ત. (૩) આત્મધ્યાન; આત્મભાવના. (૪) પું૦ આત્મા. (૫) ન૦ આત્મામાં; આત્મ વિષયક. (૬) મનમાં; મન સંબંધી.

अज्झत्थदंड. पुं० (अध्यात्मदण्ड) કષાય કે આર્તધ્યાનાદિ નિમિત્તથી લાગતો કર્મબંધ; આઠમું ક્રિયાસ્થાનક.

अज्झत्थदोस. पुं० (अध्यात्मदोष) અંદરના કષાય; ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ.

अज्झत्थवत्तिअ. (अध्यात्मवृत्तिक) આત્માને આશ્રી ઉત્પન્ન થયેલ ક્રોધાદિ કષાય, અથવા આર્તધ્યાનાદિ નિમિત્તે લાગતો કર્મબંધ; ક્રિયાનાં તેર સ્થાનકમાંનું આઠમું સ્થાનક.

अज्झत्थवयण. न० (अध्यात्मवचन) અધ્યાત્મ વચન; વચનના સોળ પ્રકારમાંનો સાતમો પ્રકાર.

अज्झत्थसुइ. स्त्री० (अध्यात्मश्रुति) ચિત્તનિરોધના ઉપાયો બતાવનાર શાસ્ત્ર.

अज्झत्थिया. स्त्री० (आध्यात्मिकी) કંઇ પણ કારણ વિના મનમાં બળતરા કર્યા કરવી તે; આઠમું ક્રિયાસ્થાનક.

अज्झप्प. न० (अध्यात्म) જુઓ "અજ્ઝત્થ" શબ્દ.

अज्झप्पजोग. पुं० (अध्यात्मयोग) અધ્યાત્મ યોગ; ધર્મધ્યાન.

अज्झयण. न० (अध्ययन) શાસ્ત્રનું પ્રકરણ; સૂત્રનો પેટા વિભાગ. (૨) ભણવું; અભ્યાસ કરવો તે. (૩) નામ; અર્થવાચક શબ્દ.

अज्झयणछक्कवग्ग. पुं० (अध्ययनषट्कवर्ग) ૭ અધ્યયનના સમુદાયરૂપ આવશ્યક સૂત્ર.

अज्झवसण. } **अज्झवसाण.** } न० (अध्यवसान) અંતઃકરણની વૃત્તિ; મનના પરિણામ. (૨) લેશ્યા.

अज्झवसाणावरणिज्ज. न० (अध्यवसानावरणीय) અધ્યવસાન-ભાવ ચારિત્રને અટકાવનાર એક કર્મપ્રકૃતિ; ચારિત્રમોહનીયની પ્રકૃતિવિશેષ.

अज्झवसाय. पुं० (अध्यवसाय) મનના સૂક્ષ્મ પરિણામ; માનસિક સંકલ્પ

अज्झवसिय. न० (अध्यवसित) અધ્યવસાય; મનોભાવવિશેષ. (૨) ત્રિ૦ ચિન્તવેલું.

अज्झहिय. त्रि० (अध्यधिक) અત્યંત; અતિશય.

अज्झारोह. पुं० (अध्यारोह) બીજા ઝાડ ઉપર ઉગતી કામવૃક્ષ નામની લીલી વનસ્પતિ. (૨) વૃક્ષવિશેષ.

अज्झावणा. स्त्री० (अध्यापना) ભણાવવું તે.

अज्झावय. पुं० (अध्यापक) ઉપાધ્યાય; વિદ્યાગુરૂ.

अज्झासणा. स्त्री० (अध्यासन) સહન કરવું તે; પરિસહ ખમવો તે.

अज्झाहार. पुं० (अध्याहार) આકાંક્ષિત પદનું અનુસંધાન કરવું તે; મૂળમાં ન દેખાતું પદ બીજા સૂત્રમાંથી લેવું તે.

अज्झीण. न० (अक्षीण) શાસ્ત્રનું અધ્યયન; પ્રકરણ. (૨) ત્રિ૦ ક્ષય ન પામેલ; અખૂટ.

अज्झुववरण. त्रि० (अध्युपपन्न) વિષયભોગમાં તન્મય બનેલો; વિષયાસક્ત.

अज्झुसिअ. त्रि० (अध्युषित) આશ્રિત; આશ્રયે આવેલ.

अज्झेयार. त्रि० (अध्येतृ) પાઠ કરનાર; ભણનાર.

अज्झेसणा. स्त्री० (अध्येषणा) સત્કારપૂર્વક આજ્ઞા.

अज्झोयर. पुं० (अध्यवपूर) સાધુને માટે આંધણમાં ઉમેરો કરી આહાર પાણી આદિ આપવા તે; આહારનો એક દોષ.

अज्झोववज्जणा. स्त्री० (अध्युपपादना) વિષય આસક્તિ.

अज्झोववरण. } **अज्झोववन्न.** } त्रि० (अध्युपपन्न) વિષયમાં આસક્ત; મુર્છિત.

अज्झोववाय पुं० (अध्युपपात) ચિત્તની એકાગ્રતા; તલ્લીનતા.

अझंझ. त्रि० (अझञ्झ) લોભ રહિત; માયા રહિત.

अट्ट. त्रि० (आर्त्त) શારીરિક યા માનસિક પીડાથી પીડાતો; દુઃખી. (૨) न० દીલગીર થવું; રૂદન કરવું. (૩) ધ્યાન વિશેષ.

अट्टज्झाण. न० (आर्त्तध्यान) આર્તધ્યાન; ચિંતા.

अट्टट्टहास. पुं० (अट्टाट्टहास) ઉંચા સ્વરથી હસવું તે; ખડખડ હસવું તે.

अट्टण. पुं० (अट्टन) અટ્ટણ નામનો ઉજ્જેણીવાસી એક મલ્લ.

अट्टण. न० (अटन) ભ્રમણ કરવું તે. (૨) કસરત કરવી; શારીરિક શ્રમ લેવો તે.

अट्टणसाला. स्त्री. (अटनशाला) કસરતશાળા; કસરત કરવાની જગ્યા.

अट्टरूस. पुं० (अटरूष) અરડૂસાનું ઝાડ; ગુચ્છ વનસ્પતિની એક જાત.

अट्टस्सर पुं० (आर्त्तस्वर) આર્ત્તનાદ; દુઃખનો શબ્દ. (૨) ત્રિ૦ જેનો અવાજ દુઃખથી પીડિત હોય તે.

अट्टहास. પું૦ (अट्टहास) ખડખડ કરીને હસવું તે.

अट्टालग. } पुं० न० (अट्टालक) ગઢ ઉપર
अट्टालय. } રહેવાનું સ્થાન; ઝરૂખો. (૨) ગઢ તથા કિલ્લાના કોઠા ઉપર બાંધેલ શસ્ત્ર રાખવાનું મકાન.

अट्टि. स्त्री० (आर्ति) પીડા; દુઃખ.

अट्टिय. त्रि० (अर्त्तित) પીડિત; દુઃખી. (૨) શોકમાં ડુબેલો.

अट्ठ. पुं० (अर्थ) અર્થ; આચારાંગાદિ સૂત્રોનો ભાવ. (૨) પ્રયોજન; ઉદ્દેશ્ય. (૩) પદાર્થ; તત્ત્વ. (૪) કામ. (૫) પ્રસંગ. (૬) પરમાર્થ; મોક્ષ. (૭) ધારણા. (૮) પું૦ ન૦ ફળ; લાભ. (૯) ધન; પૈસા.

अट्ठ. त्रि० (अष्टन्) આઠ; આઠની સંખ્યા.

अट्ठंग. न० (अष्टाङ्ग) નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુમાંથી નીકળેલ શુભાશુભ સૂચક નિમિત્તશાસ્ત્ર; ભૌમ, ઉત્પાત, સ્વપ્ન, આંતરિક્ષ, આંગ, સ્વર, લક્ષણ અને વ્યંજન એ આઠ અંગવાળું નિમિત્તશાસ્ત્ર.

अट्ठंगणिमित्त. न० (अष्टाङ्गनिमित्त) જુઓ " અટ્ઠંગ " શબ્દ.

अट्ठंगाउवेअ. पुं० (अष्टाङ्गायुर्वेद) આઠ અંગ સહિત આયુર્વેદ.

अट्ठकण्णिय. त्रि० (अष्टकर्णिक) આઠ ખુણાવાળું.

अट्ठकम्म. न० (अष्टकर्मन्) આઠ કર્મ; ૧લું જ્ઞાનાવરણીય, ૨જું દર્શનાવરણીય. ૩ જું વેદનીય, ૪ થું મોહનીય, ૫ મું આયુષ્ય. ૬ ઠું નામ, ૭ મું ગોત્ર, ૮ મું અંતરાય એ આઠ કર્મ.

अट्ठकर. पुं० (अर्थकर) પ્રધાન; મંત્રી. (૨) નિમિત્ત પ્રકાશક; નિમિતિઓ.

अट्ठकिरिया. स्त्री० (अर्थक्रिया) કંઇને કંઇ પ્રયોજન પડયે આરંભાદિ ક્રિયા કરવી તે; ક્રિયાનાં તેર સ્થાનકમાંનું પહેલું સ્થાનક.

अट्ठगइ. स्त्री० (अष्टगति) આઠ ગતિ; ૧ નરકગતિ, ૨ તિર્યંચ ૩ તિર્યંચ સ્ત્રી, ૪ નર, ૫ નારી ૬ દેવ, ૭ દેવી ૮ સિદ્ધગતિ.

अट्ठगुण. पुं० (अष्टगुण) ગીતના આઠ ગુણ; આઠ ગુણે કરી યુક્ત.

अट्ठजाय. त्रि० (अर्थजात) ધનાર્થી; ધનની જરૂરીયાતવાળો. (૨) સંયમથી ચલાયમાન થયેલ.

अट्ठट्ठमिआ. स्त्री० (अष्टाष्टमिका) આઠ અઠવાડીઆ અને ૨૮૮ દાતની એક ભિક્ખુ પડિમા, કે જેમાં પહેલે આઠ દિવસે એક એક દાત અન્નપાણી લેવાય, પછી બીજા અષ્ટકે પ્રત્યેક દિવસે બે બે દાત, એમ દરેક અષ્ટકમાં એક એક દાત વધારતાં આઠમે અષ્ટકે આઠ આઠ દાત અન્નપાણી લેવાય.

अट्ठट्ठाण. न० (अष्टस्थान) ઠાણાંગ સૂત્રનું આઠમું સ્થાન.

अट्ठतीस. स्त्री. (अष्टात्रिंशत्) આડત્રીસ; ૩૮.

अट्ठदंसि. त्रि० (अर्थदर्शिन्) અર્થવેત્તા; શાસ્ત્રના અર્થને જાણનાર.

अट्ठदुग्ग. त्रि० (अर्थदुर्ग) પરિણામે ગહન; દુર્ગમ.

अट्ठपडल. त्रि० (अष्टपटल) આઠ પડવાળું

अट्ठपय. न० (अर्थपद) સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચારવા યોગ્ય વાક્ય.

अट्ठपिट्ठणिट्ठिया. स्त्री० (अष्टपिष्टनिष्ठिता) આઠવાર પિસવાથી ઉત્પન્ન થયેલ મદિરા વિશેષ.

अट्ठफास. पुं० (अष्टस्पर्श) શીત, ઉષ્ણ વગેરે આઠ સ્પર્શ.

अट्ठभाइया. स्त्री० (अष्टभागिका) માણીના આઠમા ભાગ જેટલું રસ માપવાનું માપ; બત્રીસ પલ પ્રમાણે રસમાન વિશેષ.

अट्ठभागपलिओवम. न० (अष्टभागपल्योपम) પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ.

अट्ठम. त्रि० (अष्टम) આઠમું. (૨) ત્રણ ઉપવાસ; સાત ટંક ઉલ્લંઘી આઠમે ટંકે આહાર લેવો તે.

अट्ठमंगल. न० (अष्टमङ्गल) દર્પણ, સ્વસ્તિક આદિ આઠ માંગલિક પદાર્થો.

अट्ठमभत्त. पुं० न० (अष्टमभक्त) અઠમતપ; ત્રણ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

अट्ठमभत्तिय. त्रि. (अष्टमभक्तिक) અટ્ઠમ તપ કરનાર; અટ્ઠમ અટ્ઠમના પારણા કરનાર.

अट्ठमय. पुं० (अष्टमद) આઠ મદ; જાતિ, કુલ, બલ, રૂપ, તપ, શ્રુત, લાભ અને ઐશ્વર્ય એ આઠ વસ્તુ પરત્વે મદ કરવો તે.

अट्ठमहापाडिहार. न० (अष्टमहाप्रातिहार्य) તીર્થંકર મહારાજનો દેવતાઓ તરફથી આઠ પ્રકારે બતાવાતો પ્રભાવ; અશોકવૃક્ષ, દિવ્ય પુષ્પવૃષ્ટિ, દિવ્ય ધ્વનિ, ચામર, સિંહાસન, ભામંડલ, દેવદુંદુભી અને છત્ર ઉપર છત્ર એ આઠ પ્રાતિહાર્ય.

अट्ठमी. स्त्री० (अष्टमी) અષ્ટમી; આઠમ.

अट्ठमीपोसहिय. त्रि० (अष्टमीपौषधिक) આઠમનો પોસો કરનાર.

अट्ठमुत्ति. पुं० (अष्टमूर्त्ति) શિવ; મહાદેવ.

अट्ठय. न० (अष्टक) આઠનો જથ્થો.

अट्ठया. स्त्री० (अर्थता) અપેક્ષા.

अट्ठरस. पुं० (अष्टरस) શૃંગાર આદિ આઠ રસ; શૃંગાર, વીર, કરૂણા, હાસ્ય, રૌદ્ર, ભયાનક, બીભત્સ અને અદ્ભુત એ આઠ રસ.

अट्ठवन्न. स्त्री० (अष्टपञ्चाशत्) અટ્ઠાવન; ૫૮.

अट्ठवीस. स्त्री० (अष्टविंशति) આઠ અને વીસ; ૨૮.

अट्ठसइया स्त्री० (अर्थशतिका) સેંકડો અર્થ જેમાંથી ઉઠે એવી વાણી.

अट्ठसट्ठि. स्त्री० (अष्टषष्टि) અડસઠ; ૬૮.

अट्ठसयसिद्ध. पुं० (अष्टशतसिद्ध) ઋષભદેવ સ્વામી સાથે ઉત્કૃષ્ટી અવગાહનાવાળા તેમના ૧૦૮ સાધુઓ એકજ વખતે સિદ્ધ થયા તે અછેરૂં; દશ અછેરામાંનું એક અછેરૂં.

अट्ठसामइय. त्रि० (अष्टसामयिक) આઠ સમયમાં નિષ્પન્ન થાય તે; કેવળ સમુદ્ઘાત વગેરે, કે જે આઠ સમયમાં પૂર્ણ થાય છે.

अट्ठसेण. पुं० (अष्टसेन) વત્સગોત્રની શાખા અને તેમાં જન્મેલો પુરૂષ.

अट्ठसेण पुं० (अर्थसेन) અર્થસેન નામનો પુરૂષ.

अट्ठसोवण्णिय. त्रि० (अष्टसौवर्णिक) આઠ સોનામહોર પ્રમાણ; જેનું વજન આઠ સોનામહોર જેટલું હોય તે.

अट्ठहत्तरी. स्त्री० (अष्टसप्तति) અઠોત્તેર; ૭૮.

अट्ठा. स्त्री० (अष्टा) મુંઠ; લોચ કરવાને કેશ મુષ્ટિમાં લેવા તે.

अट्ठा. स्त्री० (आस्था) શ્રદ્ધા; વિશ્વાસ.

अट्ठाण. न० (अस्थान) અસ્થાન; અનુચિત સ્થાન. (૨) અયોગ્ય; ગેરવ્યાજબી.

अट्ठाण. न० (आस्थान) બેઠક; સભા.

अट्ठाणउइ. } **अट्ठाणवइ.** } त्रि० (अष्टानवति) અટ્ઠાણું; ૯૮.

अट्ठाणट्ठवणा. स्त्री० (अस्थानस्थापना) ઉપધિ રાખવાને અનુચિત સ્થાનમાં પડિલેહણ કરેલ ઉપધિ રાખવી તે; પ્રમાદપડિલેહણાનો એક ભેદ.

अट्ठाणमंडव. न० (आस्थानमण्डप) બેઠકગૃહ; બેઠકનું સ્થાન.

अट्ठाणिअ. त्रि० (अस्थानिक) આધાર નહિ તે; અનાધાર.

अट्ठादंड. पुं० (अर्थदण्ड) પોતાના સુખને માટે કે પારકા સુખને માટે જીવની હિંસા કરવી તે; પ્રથમ ક્રિયાસ્થાનક.

अट्ठादंडवत्तिय. पुं० न० (अर्थदण्डप्रत्ययिक) દંડ સમાદાનના તેર ક્રિયાસ્થાનકમાંનું પ્રથમ ક્રિયાસ્થાનક; પોતાનેઅર્થે કે સ્વ-જનાદિના અર્થે હિંસાદિ પાપ કરવું તે.

अट्ठापय. न० (अष्टापद) જુગટું; જુગાર.

अट्ठार. } त्रि० (अष्टादशन्) આઠ+દસ;
अट्ठारस. } અઢાર.

अट्ठारसट्ठाण. न० (अष्टादशस्थान) સાધુએ સંયમમાં મનને સ્થિર કરવામાટે વિચારવાના ૧૮ સ્થાન; વૈરાગ્ય ભાવનાના ૧૮ વિચારસ્થાન.

अट्ठारसपावट्ठाण. न० (अष्टादशपापस्थान) પ્રાણાતિપાત આદિ અઢાર પાપસ્થાન.

अट्ठारसम. त्रि० (अष्टादशतम) અઢારમું; ૧૮ મું. (૨) આઠ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

अट्ठारससीलंगसहस्स. (अष्टादशशीलाङ्गसहस्र) અઢાર હજાર શીલના પ્રકાર.

अट्ठारससेणि. स्त्री० (अष्टदशश्रेणि) પ્રજાના ૧૮ વર્ગ; અઢાર વર્ણ.

अट्ठावण्णा. स्त्री० (अष्टपञ्चाशत्) અઠાવન; ૫૮ ની સંખ્યા.

अट्ठावय. पुं० न० (अष्टापद) દ્યૂતક્રીડા; જુગાર. (૨) ચોપટ; શેતરંજની રમત. (૩) શેતરંજ રમવાની કળા; ૭૨ કળામાંની ૧૩ મી કળા. (૪) જુગારનું ચોપટ; શેતરંજ વગેરેનો પટ. (૫) જેના ઉપર ઋષભદેવ સ્વામી નિર્વાણ પદ પામ્યા તે પર્વત; અષ્ટાપદ પર્વત. (૬) અષ્ટાપદ નામનો દ્વીપ.

अट्ठावय. न० (अर्थपद) અર્થશાસ્ત્ર; ધન ધાન્યાદિ ઉપાર્જન કરવાનું શાસ્ત્ર.

अट्ठावयसेल. पुं० (अष्टापदशैल) અષ્ટાપદ નામનો પર્વત.

अट्ठावीस. } स्त्री० (अष्टाविंश) } વીસ
अट्ठावीसइ. } (अष्टाविंशति) } અને આઠ; અઠ્યાવીશ.

अट्ठावीसइम. त्रि० (अष्टाविंशतितम) અઠ્યાવીસમું. (૨) न० ૧૩ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે; ૨૭ ટંક ઉલ્લંઘીને ૨૮ મે ટંકે આહાર લેવો તે.

अट्ठासीइ. स्त्री०(अष्टाशीति) ८८; અઠ્યાસી.

अट्ठाह. न० (अष्टाह) આઠ દિવસ; આઠ દિવસનો સમુદાય.

अट्ठाहिय. त्रि० (अष्टाहिक) નિરંતર આઠ દિવસનું. (૨) ઉત્સવ.

अट्ठाहियमहिमा स्त्री० (अष्टाहिकमहिमन्) આઠ દિવસનો મહોત્સવ; અઠાઇ મહોત્સવ.

अट्ठि. त्रि० (अर्थिन्) પ્રયોજનવાળો; અભિલાષી.

अट्ठि. न० (अस्थिन्) હાડકું; હાડ.

अट्ठिअ. न० (अस्थिक) ગોટલી; ફળના ઠળીઆ વગેરે.

अट्ठिअगाम. पुं० (अस्थिकग्राम) વેગવતી નદીને કાંઠે આવેલું વર્દ્ધમાનપુર નામનું ગામ, જેનું પ્રથમ નામ વર્દ્ધમાન હતું.

अट्ठिअप्प. त्रि० (अस्थितात्मन्) જેનો આત્મા અસ્થિર છે એવો.

अट्ठिकच्छभ. (अस्थिकच्छप) ઘણાં હાડકાંવાળો કાચબો.

अट्ठिकढिण. त्रि० (अस्थिकठिन) કઠણ હાડવાળો.

अट्ठिजुद्ध. न० (अस्थियुद्ध) હાડકાના હથિયારથી એક બીજાને પ્રહાર કરવા તે.

अट्ठिज्झाम. न० (अस्थिध्याम) કાળું પડેલું હાડકું.

अट्ठिदाम. न० (अस्थिदामन्) હાડકાની માળા.

अट्ठिभंजण. न० (अस्थिभञ्जन) શરીરદંડ; કરોડનું હાડકું.

अट्ठिमिंजा. स्त्री० (अस्थिमज्जा) હાડકાંનો માવો જેમાંથી વીર્ય ઉત્પન્ન થાય છે તે. (૨) હાડકાની ચરબી; હાડકાનું તત્ત્વ.

अट्ठिय. न० (अर्थिक) મોક્ષ સાધક. (૨) त्रि० ઇચ્છા કરનાર; યાચક. (૩) અર્થનું કારણ; અર્થ સંબંધી.

अट्ठिय. त्रि० (अर्थित) ઇચ્છેલું; પ્રાર્થના કરાએલું.

अट्ठिय. त्रि० (अस्थित) સ્થિર ન રહેલ; અવ્યવસ્થિત.

अट्ठियकप्प. पुं० (अस्थितकल्प) અનવસ્થિત આચાર મર્યાદા; વચ્ચેના બાવીશ તીર્થંકરોના સાધુઓનો આચાર, કે જેનો એક સરખો નિયમ નથી. અર્થાત્ તે સાધુઓ મહિનાથી વધારે રહી શકે, અતિચાર ન લાગ્યા હોય તો પડિકમણું ન કરે, રાજપિંડ લે, રંગીન વસ્ત્ર મળે તો પણ વાપરે, વગેરે આચાર એક સરખો નહિ માટે તેઓનો અનવસ્થિત કલ્પ.

अट्ठियगाम. पुं० (अस्थिकग्राम) વર્દ્ધમાનપુર શહેરનું અપર નામ, કે જ્યાં શૂલપાણી યક્ષનું સ્થાન હતું.

अट्ठिल्लअ. पुं० (अस्थिक) કપાસીયા; કપાસનું બીજ.

अट्ठिसुहा. स्त्री० (अस्थिसुख) હાડકાની ચંપી; શરીર યા શરીરના અવયવ દબાવવા તે.

अट्ठुत्तर. त्रि० (अष्टोत्तर) આઠે કરી અધિક; આઠ ઉપર.

अड. पुं० (अट्) રોમરાયની પાંખવાળા પારેવા ચકલા વગેરે.

अड. त्रि० (अष्ट) આઠની સંખ્યા; ૮.

अडड. न० (अटट) ૮૪ લાખ અડડાંગ પ્રમાણ કાળ વિશેષ.

अडडंग. (अटटाङ्ग) ૮૪ લાખ ત્રુટિત પ્રમાણ કાળ વિશેષ.

अडण. न० (अटन) અટન કરવું; રખડવું.

अडतीस. स्त्री० (अष्टात्रिंशत्) આડત્રીસ; ૩૮.

अडनउइ. स्त्री० (अष्टानवति) અઠાણું; ૯૮.

अडपल्लाण. न० ( ) વાહન વિશેષ.

अडयाल. स्त्री० (अष्टचत्वारिंशत्) અડતાળીશ; ૪૮.

अडयाल. पुं० ( ) પ્રશંસા; કીર્તિ.

अडयालीस. त्रि० (अष्टचत्वारिंशत्) અડતાળીસ; ૪૮.

अडवन्न. स्त्री० (अष्टपञ्चाशत्) અઠાવન; ૫૮.

अडवि. स्त्री० (अटवी) જંગલ; અટવી. (૨) ભયંકર જંગલ; ઘોર વન.

अडविजत्ता. स्त्री० (अटवीयात्रा) જંગલની મુસાફરી.

अडवी. स्त्री० (अटवी) જંગલ; અટવી. (૨) ભયંકર જંગલ; ઘોર વન.

अडवीवास. पुं० (अटवीवास) જંગલમાં વસવું તે; અટવી નિવાસ.

अडवीस. स्त्री० (अष्टाविंशति) અઠાવીસ; ૨૮.

अडसट्ठि. स्त्री० (अष्टाषष्ठि) ૬૮; અડસઠ.

अडिल्ल. पुं० ( ) ચામડાની પાંખવાળો એક પક્ષી; ચમગીદડ.

अडोविय. त्रि० (आटोपित) ભરેલ.

अड्डवियड्ड. त्रि० (इतस्ततः) આમતેમ; આધું પાછું.

अड्ढ. त्रि० (आढ्य) ધન ધાન્યાદિથી પરિપૂર્ણ; સમૃદ્ધિવાન્.

अड्ढ. न० (अर्द्ध) અર્ધ; અડધો ભાગ.

अड्ढक्खेत. न० (अर्द्धक्षेत्र) એક અહોરાત્ર પરિમિત ક્ષેત્ર પર્યંત ચંદ્રની સાથે જોગ જોડનાર નક્ષત્ર; ઉત્તરાભાદ્રપદ, ઉત્તરાફાલ્ગુની, ઉત્તરાષાઢા, રોહિણી, પુનર્વસુ અને વિશાખા એ ૭ નક્ષત્ર.

अड्ढभरह. पुं० (अर्द्धभरत) ભરત ક્ષેત્રનો અર્ધ ભાગ.

अड्ढरत्त. पुं० (अर्द्धरात्र) અર્ધરાત; મધ્યરાત.

अड्ढाइज्ज. त्रि० (अर्द्धतृतीय) અઢી; બે અને અર્દ્ધ.

अड्ढाइज्जदीव. पुं० (अर्द्धतृतीयद्वीप) અઢીદ્વીપ; જંબુદ્વીપ, ધાતકીખંડદ્વીપ અને અર્ધપુષ્કરદ્વીપ એમ અઢી દ્વીપ.

अड्ढापकंति. स्त्री० (अर्द्धापक्रान्ति) ઋતુ પ્રમાણે જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ તપસ્યાના પરિમાણમાં વધઘટ કરવી તે.

अड्ढोरुग. पुं० (अर्द्धोरुक) કેડ અને સાથળ ઉપર વીંટવાનું સાધ્વીનું એક ઉપગરણ, કે જે મલ્લની ચડ્ડી જેવું, અવગ્રહાનંતક પટ્ટની ઉપર કેડને વીંટી લઇ સાથળ ઉપર કસથી બંધાય છે.

अण. न० (अण) પાપ. (૨) ક્રોધાદિ ચાર કષાય. (૩) પું० શબ્દ; અવાજ. (૪) ગમન; ગતિ. (૫) ન० કર્મ. (૬) ત્રિ० ખરાબ.

अण. न० (ऋण) કરજ; ઋણ.

अणइ. अ० (अनति) અત્યંત નહિ. (૨) અતિક્રમણનો અભાવ.

अणइविलंबियत्त. न० (अनतिविलम्बितत्त्व) સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો ૨૮ મો અતિશય; વિલંબે નહિ પણ અખંડ પ્રવાહે બોલવું તે.

अणइसंधाण. न० (अनतिसन्धान) અવંચન; ન છેતરવું તે.

अणंग. न० (अनङ्ग) વિષય સેવનના મુખ્ય અંગ સિવાયના અંગ (૨) બનાવટી લિંગ આદિ (૩) વિષય સેવન કે હસ્તકર્મ આદિની ઈચ્છા (૪) બાર અંગસૂત્રથી ભિન્ન (૫) કામ.

अणंगकीडा. स्त्री० (अनङ्गक्रीडा) અનેરે અંગે કામચેષ્ટા કરવી તે; શ્રાવકના ચોથા અણુવ્રતનો ત્રીજો અતિચાર.

अणंगघरिणी. स्त्री० (अनङ्गगृहिणी) રતિ; કામદેવની સ્ત્રી.

अणंगपडिसेविणी. स्त्री० (अनङ्गप्रतिसेविनी) અનેરે અંગે વિષયસેવન કરનારી; પરપુરૂષ સાથે વ્યભિચાર સેવનારી. (૨) અમર્યાદિત રીતે વિષયસેવન કરનારી.

अणंगप्पविट्ठ. न० (अनङ्गप्रविष्ट) અંગ બહારનાં સૂત્રો; ઉવવાઇ વગેરે સૂત્રો.

अणंगसेणा. स्त्री० (अनङ्गसेना) કૃષ્ણ વાસુદેવના વખતમાં દ્વારકાની મુખ્ય ગણિકા.

अणंत. त्रि० (अनन्त) અંતવગરનું; અસંખ્યાતને પણ ઉલ્લંઘી ગયેલ. (૨) ન० કેવળ જ્ઞાન. (૩) આકાશ. (૪) પું० ભરતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના ૧૪ મા તીર્થંકર અનંતનાથ. (૫) ત્રિ० અત્યંત; પ્રભૂત. (૬) પું० અનન્ત કાય; કન્દમૂલાદિ. (૭) ત્રિ० નાશવગરનું; શાશ્વત.

अणंतकाय. पुं (अनन्तकाय) અનંતકાય; કંદમૂલાદિ.

अणंतकाल. पुं० (अनन्तकाल) અનંતકાળ; છેડા વગરનો કાળ.

अणंतग. न० (अनन्तक) આભરણવિશેષ; ભુજામાં પહેરવાનું એક ઘરેણું. (૨) શાશ્વત; અવિનાશી. (૩) ગણત્રીરૂપ સંખ્યા વિશેષ; જુત્તઅનંત, પરિત્તઅનંત અને અનંતાનંત એ ત્રણ અથવા એકેકના જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એમ ત્રણ ત્રણ ભેદ હોવાથી નવ ભેદમાંનો ગમે તે એક. (૪) ઉનનું વસ્ત્ર; કામળ વગેરે.

अणंतगुण. पुं० (अनन्तगुण) અનંતગણું વધારે; અનંતગણું.

अणंतगुणिय. त्रि० (अनन्तगुणित) અનંતગુણવધારે; અનંતગણું.

अणंतघाइ. पुं० (अनन्तघातिन्) આત્માના મૂળ ગુણની ઘાત કરનાર–કર્મ પ્રકૃતિ; ઘાતિ કર્મની પ્રકૃતિ.

अणंतचक्खु. पुं० (अनन्तचक्षुष्) અંત વિનાનું ચક્ષુ છે જેનું તે; કેવળજ્ઞાની.

अणंतजिण. पुं० (अनन्तजिन) ચાલુ અવસર્પિણીના ભરતક્ષેત્રના ૧૪ મા તીર્થંકર.

अणंतजीव. } **अणंतजीविय.** } ત્રિ०(अनन्तजीव) અનન્તકાયિક જીવવાળી વનસ્પતિ; કંદમૂળ વગેરે સાધારણ વનસ્પતિ.

अणंतणाण. न० (अनन्तज्ञान) કેવળજ્ઞાન.

अणंतणाणि. पुं० (अनन्तज्ञानिन्) અનંતજ્ઞાની; કેવળજ્ઞાની.

अणंतत्थ. પું० (अनन्तार्थ) ઇરવત ક્ષેત્રના આવતી ચોવીસીના વીશમા તીર્થંકરનું નામ.

अणंतदंसि. પું० (अनन्तदर्शिन्) કેવળ દર્શની; કેવળી તથા સિદ્ધભગવાન્.

अणंतपार. સ્ત્રી० (अनन्तपार) અપાર.

अणंतभाग. પું० (अनंतभाग) અનંતમો ભાગ.

अणंतमिस्सिया. } **अणंतमीसिया.** } સ્ત્રી० (अनन्तमिश्रिता) પ્રત્યેક વનસ્પતિ પાસે પડેલ અનંતકાય જોઇને એમ કહેવું કે "આ બધું અનંતકાયિક છે" તે સત્ય મૃષા ભાષાનો એક ભેદ.

अणंतमोह. ત્રિ० (अनन्तमोह) અંત વિનાનો મોહ જેને છે તે; મિથ્યાત્વી.

अणंतय. પું० (अनन्तक) રજોહરણ. (૨) જંબૂદ્વીપના ઇરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના ચૌદમા તીર્થંકર. (૩) અનન્ત કાય. (૪) મુહપત્તિ; મુખ વસ્ત્રિકા. (૫) ત્રિ० અન્તરહિત.

अणंतर. ન० (अनन्तर) અન્તરવિના; અન્તર રહિત. (૨) પછી; બાદ. (૩) નજીક. (૪) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દ્રષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો પાંચમો ભેદ. (૫) પું० વર્ત્તમાન સમય.

अणंतरगंठिय. ત્રિ० (अनन्तरग्रन्थित) આંતરા વિના એક ગાંઠની સાથે બીજી, બીજીની સાથે ત્રીજી એમ ગુંથેલ.

अणंतरणिग्गय. ત્રિ० (अनन्तरनिर्गत) આંતરા વિના એકજ સમયે નીકળેલ.

अणंतरपच्छाकड. ત્રિ० (अनन्तरपश्चात्कृत) વર્તમાનની જોડેનો આગલો સમય;વર્તમાનથી પહેલાનો સમય.

अणंतरपज्जत्तग. પું० (अनन्तरपर्याप्तक) પહેલા સમયનો પર્યાપ્ત; પર્યાપ્ત થવાનો પ્રથમ સમય.

अणंतरपुरक्खड. ત્રિ० (अनन्तरपुरस्कृत) વર્તમાનની જોડેનો પાછલો સમય; બીજો સમય.

अणंतरबंध. પું० (अनन्तरबन्ध) આંતરા વિનાનો બંધ.

अणंतरसिद्ध. પું० (अनन्तरसिद्ध) પ્રકૃત સમયમાં સિદ્ધ થયેલ હોય તે; પ્રથમ સમયના સિદ્ધ.

अणंतरहिय. ત્રિ० (अनन्तर्हित) સચિત્ત; જીવ સહિત.

अणंतरागम. ન० (अनन्तरागम) તીર્થંકરે ગણધરને સંભળાવેલ આગમ; આગમનો એક ભેદ.

अणंतराहार. પું० (अनन्तराहार) જીવે ઉત્પન્ન થયા પછી પહેલે સમયે લીધેલો આહાર.

अणंतराहारग. પું० (अनन्तराहारक) જીવના પ્રદેશની છેક પાસે રહેલા પુદ્ગલનો આહાર કરનાર નારકી વગેરે જીવો. (૨) ઉત્પન્ન થયા પછી પહેલે સમયે આહાર લેનાર.

अणंतरोगाढ. ત્રિ० (अनन्तरावगाढ) પ્રકૃત સમયમાં આકાશ પ્રદેશને અવગાહી રહેલ.

अणंतरोवणिहा. સ્ત્રી० (अनन्तरोपनिधा)અનન્તર યોગસ્થાન સાથે તેના પછીના યોગ સ્થાનની માર્ગણા કરવી તે.

अणंतरोववरागग. પું (अनन्तरोपपन्नक) પ્રથમ સમયમાં ઉત્પન્ન થયેલ જીવ; જેને ઉપજ્યે એક સમય થયો છે તે.

अणंतवत्तियाणुप्पेहा. સ્ત્રી० (अनन्तवृत्तितानुप्रेक्षा) શુક્લધ્યાનની એક ભાવના; અનંત કાળથી ભવ ભ્રમણ થાય છે તેનાથી નિવર્તવાનું ચિંતવન કરવું તે.

अणंतविजय. પું० (अनन्तविजय) ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર ૨૪ મા તીર્થંકર. (૨) જંબૂદ્વીપના ઇરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૦ મા તીર્થંકર.

अणंतवीरिय. પું० (अनन्तवीर्य) ભરત ક્ષેત્રના આવતી ચોવીસીના ત્રેવીસમા તીર્થંકરનું નામ.

अणंतसंसारि. ત્રિ० (अनन्तसंसारिन्) જેને સંસારમાં અનંતાભવ રખડવું છે તે.

अणंतसेण. पुं० (अनन्तसेन) ગઇ અવસર્પિણીના ૪ થા કુલગર. (૨) ભદ્દલપુરનિવાસી નાગ ગાથાપતિની ભાર્યા સુલસાનો પુત્ર; ખરી રીતે વસુદેવ અને દેવકીનો પુત્ર, કે જેણે ૨૦ વરસ દીક્ષા પાળી ૧૪ પૂર્વનો અભ્યાસ કર્યો અને શત્રુંજય ઉપર સિદ્ધ થયા. (૩) અંતગડના ત્રીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ.

अणंतहिय. न० (अनन्तहित) મોક્ષ.

अणंताणंत. त्रि० (अनन्तानन्त) અનંત ગુણ્યા અનંત; અનંતાનંત.

अणंताणुबंधि. पुं० (अनन्तानुबन्धिन्) અનંતકાળ સુધી આત્માને સંસાર સાથે સંસર્ગ કરાવનાર કષાયની ચાર ચોકડીમાંની પ્રથમ ચોકડી.

अणंताणुबंधिकोह. पुं० (अनन्तानुबन्धिक्रोध) અનંતભવ પર્યંત રખડાવનાર ક્રોધ, કે જે ઉત્પન્ન થયા પછી પર્વતની ફાટની પેઠે મરણ સુધી પણ ભુસાય નહિ અને સમકિતને અટકાવે તે ક્રોધ

अणंतिय. त्रि० (अनन्तिक) પાસે નહિ; નજીક નહિ તે. (૨) त्रि० અંતવગરનું; છેડા વગરનું.

अणंसुवाइ. पुं० (अनश्रुपातिन्) માર્ગનો થાક લાગ્યો હોય તો પણ આંસુ ન ખેરનાર; ઘોડા વગેરે.

अणकर. पुं० (ऋणकर) પાપ કરનાર; ચોરીસમો ગૌણ પ્રાણાતિપાત.

अणक्क. पुं० (   ) મલેચ્છ દેશ વિશેષ. (૨) त्रि० મલેચ્છ દેશમાં રહેનાર.

अणक्कभिराण. त्रि० (अनासाभिन्न) નાથ્યા વગરનો; નાથેલ નહિ.

अणक्ख. पुं (   ) અદેખાઇ; રોષ. (૨) ગુસ્સો; ક્રોધ.

अणक्खर. न० (अनक्षर) અનક્ષર શ્રુત.

अणक्खरसुय. न० (अनक्षरश्रुत) અનક્ષર શ્રુત; શ્રુતજ્ઞાનનો એક ભેદ; અક્ષર વિના છીંકથી, ચપટી વગાડી માથું હલાવી આદિ સંકેતોથી બીજાનો અભિપ્રાય જાણવો તે.

अणगाढ. न० (अनागाढ) પ્રબળ કારણનો અભાવ.

अणगार. पुं० (अनगार) ત્યાગી; ગૃહવગરના સાધુ. (૨) ભિક્ષુક. (૩) ભરતક્ષેત્રના ભવિષ્યના પાંચમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

अणगार. त्रि० (ऋणकार) કરજ કરનાર. (૨) દુષ્ટ શિષ્ય; અપાત્ર.

अणगार. पुं (अनाकार) દર્શનનો ઉપયોગ; જેમાં આકાર સ્પષ્ટ પ્રતીત ન થાય તે ઉપયોગ. (૨) આકૃતિ શૂન્ય; આકાર રહિત.

अणगारधम्म. पुं० (अनगारधर्म) મુનિધર્મ; સર્વવિરતિ ચારિત્રરૂપ યતિધર્મ.

अणगारप्पाउग्गा. स्त्री० (अनाकारप्रायोग्या) બંધ આશ્રી અનાકાર ઉપયોગને યોગ્ય પ્રકૃતિ.

अणगारमग्ग. पुं० (अनगारमार्ग) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૩૫ મા અધ્યયનનું નામ; જેમાં સાધુનો માર્ગ દર્શાવવામાં આવ્યો છે તે.

अणगारवाइ. पुं० (अनगारवादिन्) સાધુના ગુણ રહિત હોવા છતાં પોતાને સાધુ તરીકે ઓળખાવનાર; વેશ માત્ર ધરનાર શાક્યાદિ.

अणगारसामाइय. त्रि० (अनगारसामायिक) સર્વવિરતિરૂપ સામાયિક; સાધુનો આચાર.

अणगारसीह. पुं० (अनगारसिंह) મુનિમાં સિંહ સમાન.

अणगारसुय. न० (अनगारश्रुत) સૂયડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુત સ્કંધનું પાંચમું અણગાર શ્રુત નામનું અધ્યયન.

अणगारि. पुं० (अनगारिन्) સાધુ; યતિ.

अणगारिय. त्रि० (अनगारिक) સાધુ સંબંધી અનુષ્ઠાન વગેરે.

अणगारिया. स्त्री० (अनगारिता) સાધુપણું; સાધુવૃત્તિ.

अणग्घ. त्रि० (अनर्घ्य) અમૂલ્ય; બહુ કિમ્મતી.

अणच्चंतिय. पुं० (अनात्यन्तिक) મદદ માગનારને મૂકીને ભાગી ન જવું, પરંતુ છેવટ સુધી મદદ આપવી તે.

अणच्चाविय. न० (अनर्त्तित) પડિલેહણ કરતાં પોતાને તથા વસ્ત્રને હલાવવાં નહિ તે; પડિલેહણનો એક ગુણ.

अणज्ज. त्रि० (अन्याय्य) અન્યાય યુક્ત; અયોગ્ય.

अणज्ज. त्रि० (अनार्य) અનાર્ય; ક્રૂર. (૨) न० પાપકર્મ; અનાર્ય અનુષ્ઠાન.

अणज्जधम्म. त्रि० (अनार्यधर्म) અનાર્ય સ્વભાવવાળો. (૨) ધર્મને નામે અનાર્ય કર્મ કરનાર.

अणज्जभाव. त्रि० (अनार्यभाव) ક્રોધાદિ દુર્ગુણવાળો માણસ.

अणज्झवसाय. पुं०(अनध्यवसाय) નિર્વિકલ્પજ્ઞાન; વિશેષરહિત સામાન્ય બોધ.

अणट्ट. त्रि० (अनार्त) આર્તધ્યાનથી રહિત.

अणट्ठ. त्रि० (अनर्थ) અર્થરહિત; નિરર્થક. (૨) न० હાનિ; નુકસાન.

अणट्ठग. पुं० (अनर्थक) ૨૮ મો ગૌણ પરિગ્રહ.

अणट्ठादंड. पुं० (अनर्थदण्ड) સ્વાર્થ વિના આત્માને દંડવો તે; નિષ્કારણ પાપ કરવાં તે.

अणट्ठादंडवत्तिअ. न० (अनर्थदण्डप्रत्ययिक) વગર પ્રયોજને માત્ર ક્રીડા કે વ્યસનથી જીવ હિંસાદિ પાપસ્થાન સેવવું તે; બીજું ક્રિયાસ્થાનક.

अणट्ठादंडवेरमण. न० (अनर्थदण्डविरमण) અનર્થદંડથી નિવર્તવું તે; શ્રાવકનું આઠમું વ્રત.

अणट्ठाबंधिय. त्रि० (अनर्थबन्धिक) વિના પ્રયોજને પખવાડીઆમાં બે ત્રણ વાર પાત્ર વગેરેને બંધ આપનાર (સાધુ સાધ્વી.)

अणण्ण. त्रि० (अनन्य) અભિન્ન; અપૃથગ્ભૂત. (૨) મોક્ષમાર્ગ. (૩) અસાધારણ; અદ્વિતીય.

अणण्णदंसि. त्रि० (अनन्यदर्शिन्) યથાયોગ્ય પદાર્થ જોનાર. (૨) અન્યથા જોનાર નહિ તે.

अणण्णणेय. त्रि० (अनन्यनेय) બીજાથી ન દોરવાય તેવો; સ્વયંબુદ્ધ.

अणण्णपरम. पुं० (अनन्यपरम) સંયમ; ચારિત્ર.

अणण्णमण. त्रि० (अनन्यमनस्) એકાગ્ર ચિત્તવાળો; તલ્લીન.

अणण्हय. पुं० (अनाश्रव) આશ્રવનિરોધ; નવાં કર્મને આવતાં અટકાવવાં તે.

अणण्हयकर. त्रि० (अनाश्रवकर) આશ્રવ નિરોધ કરનાર; નવાં કર્મને આવતાં અટકાવનાર.

अणतिविलंबियत्त. न० (अनतिविलम्बितत्व) અતિવિલંબ રહિત બોલવું તે; વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अणत्त. त्रि० (ऋणार्त्त) ऋણી; કરજદાર.

अणत्त. त्रि० (अनात्र) દુઃખથી ન બચાવનાર.

अणत्त. त्रि० (अनात्त) નહિ લેવાએલું; નહિ સ્વીકારેલું.

अणत्तट्ठिय. त्रि० (अनात्मार्थिक) પોતાનું કરેલ નહિ તે; અસ્વીકારેલું.

अणत्तपण्ण. त्रि० (अनात्मप्रज्ञ) જેની બુદ્ધિ આત્મહિત કરવામાં નથી લાગી તે.

अणत्तवंत. त्रि० (अनात्मवत्) કષાયથી યુક્ત.

अणत्थ. अ० (अन्यत्र) બીજે સ્થળે; બીજે ઠેકાણે.

अणत्थ. पुं० (अनर्थ) અનર્થ હેતુ; એકવીસમો ગૌણ પરિગ્રહ. (૨) અર્થરહિત; નિષ્પ્રયોજન.

अणत्थंतर. न० (अनर्थान्तर) એકજ અર્થવાળો શબ્દ.

अणत्थदंड पुं० (अनर्थदण्ड) પ્રયોજન વિના કર્મબંધનમાં પડવું તે; વિના મતલબે કર્મથી દંડાવું તે.

अणत्थदंडव्वय. पुं० (अनर्थदण्डव्रत) विना प्रयोजने आत्माने दंडावा न देवो ते; श्रावकनुं आठमुं व्रत.

अणत्थमियसंकप्प. त्रि. (अनस्तमितसङ्कल्प) जेने दिवसमां खावानो संकल्प छे ते

अणत्थवाय. पुं० (अनर्थवाद) निष्प्रयोजन बोलवुं ते.

अणधारग. पुं० (ऋणधारक) करजदार; देणदार.

अणपण्णिय. पुं० (अणपर्णिक) कुतूहलप्रिय व्यंतर देवतानी एक जात; व्यंतरनी सोळ जातमांनी नवमी जात.

अणप्पग्गंथ. त्रि० (अनर्प्यग्रन्थ) आध्यात्मिक ग्रंथनी माफक जेने तेने आपवा योग्य नहि ते; अर्पण करवा अयोग्य ज्ञानादि.

अणप्पग्गंथ. पुं० (अनल्पग्रन्थ) बहुसूत्री.

अणप्पग्गंथ. पुं० (अनात्मग्रन्थ) परिग्रह रहित; अपरिग्रही.

अणप्पिय. न० (अनर्पित) अविशेषित; सामान्य. (२) त्रि० नहीं आपेलुं.

अणप्पियणय. पुं० (अनर्पितनय) सर्व वस्तु सामान्यज छे एम निरपेक्ष सामान्यग्राही नयविशेष.

अणभंजग. पुं (ऋणभञ्जक) देणुं न आपे ते; देवाळीओ.

अणभिक्कंत. त्रि० (अनभिक्रान्त) उल्लंघी गयेल नहि; अनुल्लंघित.

अणभिक्कंतकिरिया. स्त्री० (अनभिक्रान्तक्रिया) जेमां बीजा कोइ मतना भिक्षु उतर्या नथी एवी जग्या.

अणभिग्गहिया. स्त्री० (अनभिगृहीता) जेना अर्थ जणाय नहि एवी भाषा.

अणभिण्ण. त्रि० (अनभिज्ञ) अजाण; मूर्ख.

अणरह. }
अणरिह. } त्रि० (अनर्ह) अयोग्य; नालायक.
अणरुह. }

अणल. पुं० (अनल) अग्नि; आग. (२) त्रि० अजोग, नालायक.

अणलंकिय. त्रि० (अनलंकृत) अलंकार वगरनो; आभूषणादि रहित.

अणलंकियविभूसिय. त्रि० (अनलंकृतविभूषित) अलंकार अने वस्त्रादिनी शोभाथी रहित.

अणलक्खिय. त्रि० (अलक्षित) अजाण्युं.

अणलुक्क. त्रि. (अनलोक्य) नजरे देखाय तेवुं; दृष्टिगोचर.

अणवंत. पुं० (ऋणवत्) दिवसनुं २६ मुं लोकोत्तर मुहूर्त्त.

अणवकंखवत्ति. न० (अनवकाङ्क्षवृत्ति) जेमां परप्राणनी अथवा पोताना पापना परिहारनी अपेक्षा राखवामां नथी आवती एवा वर्तनवाळुं वैर.

अणवकंखवत्तिया. स्त्री० (अनवकाङ्क्षप्रत्यया) पोतानी के परनी जींदगीनी अपेक्षा राख्या विना साहसथी पाप क्रिया थाय ते.

अणवगल्ल. त्रि० (अनवग्लान) ग्लानि रहित; जरा वगरनो.

अणवच्च. त्रि० (अनपत्य) सन्तान रहित; निर्वंश.

अणवज्ज. त्रि० (अनवद्य) निर्दोष; पापरहित. (२) न० पापदोषनो अभाव.

अणवज्जभासा. स्त्री० (अनवद्यभाषा) दोषरहित भाषा; निरवद्य भाषा.

अणवट्ठप्प. न० (अनवस्थाप्य) दोष माटे साधुने आपवाना प्रायश्चितनो एक प्रकार; जेमां अमुक वखत सुधी साधुने व्रतथी बहार राखी ते पछी लेवामां आवे तेवुं एक प्रायश्चित. (२) त्रि० अनवस्थाप्य नामे प्रायश्चित्तने योग्य.

अणवट्ठिय. त्रि० (अनवस्थित) अस्थिर. (२) अनियमित प्रमाणवाळो; जेनुं एक सरखुं प्रमाण नथी ते.

अणवट्ठियकरण. न० (अनवस्थितकरण) સામાયિકનો વખત પુરો થયા પહેલાં પાળવું તે; શ્રાવકના નવમા વ્રતનો પાંચમો અતિચાર.

अणवट्ठियसंठाण. न० (अनवस्थितसंस्थान) એક ઠેકાણે સ્થિતિ ન કરવી તે; નિરંતર ગતિ કરવી તે.

अणवणीयत्त. न० (अनपनीतत्त्व) કારક, કાળ, વચન, લિંગ આદિ દોષથી રહિત; સત્ય વચનનો ૨૫ મો અતિશય.

अणवरिणाय. पुं० (अणपर्णिक) વ્યંતર દેવોની એક જાત.

अणवत्तप्पया. स्त्री० (अनवत्राप्यता) અંગ હીનતા.

अणवत्था. स्त्री० (अनवस्था) અનવસ્થા દોષ; જે દલીલનો કયાંય પણ છેડો ન આવે ત્યાં અનવસ્થા દોષ ઉપસ્થિત થાય છે. (૨) અવ્યવસ્થા.

अणवदग्ग. } **अणवयग्ग.** } त्रि० (अनवदग्र) અંત વગરનું; અનંત. (૨) અપરિમિત; નિસ્સીમ. (૩) અવિનાશી.

अणवरय. न० (अनवरत) નિરંતર; હમેશ. (૨) અવિચ્છિન્ન.

अणविक्खया. स्त्री० (अनपेक्षा) અપેક્ષા ન રાખવી તે.

अणसण. न० (अनशन) હમેશને માટે કે થોડા વખતને માટે અન્નપાણીનો ત્યાગ કરવો તે; ઉપવાસ અથવા સંથારો.

अणह. त्रि० (   ) નાશ વગરનું; ક્ષતિ રહિત.

अणह. त्रि० (अनघ) પાપ વગરનું; નિરવદ્ય.

अणहय. त्रि० (अनाहत) નવું; વાપરેલું નહિ તે.

अणहसमग्ग. त्रि० (अक्षतसमग्र) સહીસલામત માલ અને કુટુંબવાળો; રસ્તામાં ચોરાદિકથી જેનું ધન લુંટાએલું નથી તે.

अणहिगय. त्रि० (अनधिगत) અગીતાર્થી; શાસ્ત્રવેત્તા નહિ તે.

अणहीण. त्रि० (अनधीन) સ્વાધીન; પરતંત્ર નહિ.

अणहीय. त्रि० (अनधीत) અભ્યાસ ન કરેલ; ન ભણેલ.

अणहीयपरमत्थ. पुं० (अनधीतपरमार्थ) અગીતાર્થ; શાસ્ત્રવેત્તા નહિ તે.

अणाइ. त्रि० (अनादि) આદિ વગરનું; અનાદિ કાળથી ચાલ્યું આવતું. (૨) નિત્ય.

अणाइअ. त्रि० (अज्ञातिक) કુટુંબ વગરનો; એકલો.

अणाइज्ज. न० (अनादेय) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી માણસનું વચન માન્ય ન થાય.

अणाइज्जवयण. त्रि० (अनादेयवचन) અનાદેય વચનવાળું; જેનું વચન કોઇપણ માન્ય ન કરે તે.

अणाइणिहण. त्रि० (अनादिनिधन) જેનાં આદિ અને અંત નથી તેવું; શાશ્વત.

अणाइण्ण. } **अणाइन्न.** } त्रि० (अनाचीर्ण) સાધુને આચરવા યોગ્ય નહિ; ૫૨ અનાચીર્ણમાંનો ગમે તે એક.

अणाइय. त्रि० (अणातीत) પાપને પાર થયેલું; પાપી.

अणाइय. त्रि० (ऋणातीत) કરજવાળો; દેણદાર. (૨) સંસાર; દુનિયા.

अणाइल. त्रि० (अनाविल) સ્વચ્છ. (૨) પાપ રહિત.

अणाइसंताण. पुं० (अनादिसन्तान) અનાદિ પ્રવાહ; અનાદિ પરંપરા.

अणाइसपज्जवसिअ. त्रि० (अनादिसपर्यवसित) જેની આદિ નથી પણ છેડો છે તે.

अणाउ. पुं० (अनायुष्) આયુઃકર્મ રહિત; સિદ્ધભગવાન્. (૨) જેને ફરીથી ઉત્પન્ન થવું નથી તેવા કેવળી તીર્થંકર વગેરે.

अणाउज्जिय. त्रि० (अनायोगिक) ઉપયોગ રહિત; અસાવધાન.

अणाउत्त. त्रि० (अनायुक्त) ઉપયોગ રહિત; ઉપયોગ વિનાનો.

अणाउत्तपमज्जणया. स्त्री० (अनायुक्तप्रमार्जन) ઉપયોગ રહિત પુંજવાથી લાગતું કર્મબંધન.

अणाउत्ताइणया. स्त्री० (अनायुक्तादानता) વિના ઉપયોગે વસ્તુ લેવા મૂકવાથી લાગતું કર્મબંધન; અણાભોગપ્રત્યયક્રિયાનો એક ભેદ.

अणाउल. } **अणाकुल.** } त्रि० (अनाकुल) આકુળતા રહિત.

अणागइ. स्त्री० (अनागति) ન આવવું તે. (२) સિદ્ધશિલા; જ્યાંથી ફરી આવવું નથી તે.

अणागम. पुं० (अनागम) આગમ લક્ષણહીન આગમ; અપૌરૂષેય આગમ.

अणागमण. न० (अनागमन) સંયમ લઇને પાછા ઘેર ન આવવું તે.

अणागमणधम्मि. त्रि० (अनागमनधर्मिन्) લીધેલી પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ કરનાર; સંયમ લઇને પાછા ઘેર ન જનાર.

अणागय. पुं० (अनागत) ભવિષ્યકાળ; આવતો કાળ. (२) ન આવેલું. (३) त्रि० ભવિષ્યમાં મળવાનું; ભાવી જન્મ સંબંધી. (४) न० પર્યુષણમાં કરવાનું તપ કંઇ કારણસર અગાઉથી કરી લેવું તે; દસ પચ્ચખાણમાંનું એક.

अणागयखेत्त. न० (अनागतक्षेत्र) હવે પછી આવવાનું ક્ષેત્ર; જે ક્ષેત્રમાં ગતી નથી કરી તેવું ક્ષેત્ર.

अणागयद्धा. स्त्री० (अनागताद्धा) ભવિષ્યકાળ.

अणागयवयण. न० (अनागतवचन) ભવિષ્યકાળનું વચન; ભવિષ્યકાળ વાચક વિભક્તિપ્રત્યય.

अणागालिय. त्रि० (अनर्गलित) નિવારણ ન કરેલ; અટકાવેલ નહિ.

अणागलिय. त्रि० (अनाकलित) પ્રમાણ ઉપરાંતનું; અપરિમિત. (२) નહિ જાણેલું; અલક્ષિત.

अणागाढ न० (अनागाढ) સાધારણ કારણ; ગાઢ કારણ નહિ તે.

अणागार. त्रि० (अनाकार) આકાર રહિત; આકૃતિ શૂન્ય.

अणागार. न० (अनाकार) પચ્ચખાણમાં દુકાળ, અટવી વગેરેની છુટ ન રાખવી તે; અનાભોગ અને સહસા એ બે સિવાય બાકીના આગાર વિનાનું પચ્ચખાણ. (२) આકાર રહિત ઉપયોગ; સામાન્યગ્રાહી દર્શનોપયોગ.

अणागारोवउत्त. त्रि० (अनाकारोपयुक्त) સામાન્યગ્રાહી દર્શનના ઉપયોગવાળો; દર્શનના ઉપયોગ સહિત.

अणागारोवओग. पुं० (अनाकारोपयोग) સામાન્યગ્રાહી દર્શનનો ઉપયોગ.

अणाजीव. त्रि० (अनाजीव) આજીવિકા રહિત; આજીવિકાની ઇચ્છા નહિ રાખનાર. (२) નિસ્પૃહી.

अणाजीवि. त्रि० (अनाजीविन्) તપના ફલની ઇચ્છા વગરનો; નિસ્પૃહી.

अणाढिय. पुं० (अनादृत) અણાઢિઅ નામે જંબૂદ્રીપનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (२) કાકંદી નગરીનો એક ગૃહસ્થ, કે જે સ્થવિરની પાસે દીક્ષા લઇ પહેલા દેવલોકમાં અણાઢિઅ વિમાનમાં બે સાગરને આઉખે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી ચવી મહાવિદેહમાં મોક્ષ જશે. (३) न० પહેલા દેવલોકનું " અણાઢિઅ " નામનું વિમાન. (४) અનાદરપૂર્વક વંદના કરવી તે; વંદનાનો પહેલો દોષ.

अणाढिया. स्त्री० (अनादृता) જંબૂદ્વીપના અધિષ્ઠાતા અનાદૃત દેવતાની રાજધાની.

अणाण. न० (अज्ञान) અજ્ઞાન.

अणाणा. स्त्री० (अनाज्ञा) આજ્ઞાનો અભાવ. (२) त्रि० જેમાં વીતરાગની આજ્ઞા નથી તે.

अणाणुगामि. न० (अनानुगामिन्) જે જગ્યાએ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હોય તેજ જગ્યાએ રહે બીજી જગ્યાએ સાથે ન જાય એવું અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

अणाणुपुव्वी. स्त्री० (अनानुपूर्वी) અનુક્રમ નહી તેમ વ્યુત્ક્રમ નહિ તે.

अणाणुबंधि. न० (अनानुबन्धिन्) પડિલેહણ કરતાં વસ્ત્રનો કોઇ પણ ભાગ નજર બહાર ન રહે તે; અપ્રમાદ પડિલેહણનો એક પ્રકાર.

अणाणुवाइ. पुं० (अनानुवादिन्) વાદિએ કહેલ હેતુનો અનુવાદ કરવાની પણ વ્યાકુળપણાને લીધે જેનામાં શક્તિ નથી તે.

अणातावियः. त्रि० (अनातापित) જે સાધુ પોતાનાં વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે ભિનાશવાળા ઉપકરણને તડકામાં ન નાખે તે.

अणातीय. पुं० (अणातीत) સંસાર સમુદ્રની પાર જનાર; સંસારને ઉલ્લંઘી પેલે પાર પહોંચનાર જીવ.

अणादि. त्रि० (अनादि) પ્રવાહની અપેક્ષાએ આદિરહિત; શરૂઆત વગરનું.

अणादेज्ज. न० (अनादेय) અનાદેય નામ.

अणाबाह. पुं० (अनाबाध) સ્વાભાવિક સુખ, મોક્ષ સુખ. (૨) त्रि० બાધારહિત સુખ; અબાધિત સુખ.

अणाभियोगिय. पुं० (अनाभियोगिक) સ્વતંત્ર દેવ; જેનો કોઇ સ્વામી નથી તેવો દેવતા.

अणाभोग. पुं० (अनाभोग) બેખબર; અજ્ઞાન. (૨) અત્યંત વિસ્મૃતિ.

अणाभोगज्भाण. न० (अनाभोगध्यान) અત્યંત વિસ્મરણ થયાનું ભાન આવવું તે; જેમ પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિને વિસ્મરણ થયેલ વ્રતની યાદગિરી થઇ.

अणाभोगपडिसेवणा. स्त्री० (अनाभोगप्रतिसेवना) અજાણપણે કોઇ દોષ સેવવો તે.

अणाभोगबउस. त्रि० (अनाभोगबकुश) અજાણ્યે દોષ લગાડનાર બકુશ નિયંઠો.

अणाभोगवत्तिया. स्त्री० (अनाभोगप्रात्ययिकी) અજ્ઞાનથી ઉપયોગશૂન્યપણે કર્મ બંધાય તે.

अणाय. पुं० (अनात्मन्) આત્માથી ભિન્ન પદાર્થ; જડ.

अणाययण. न० (अनायतन) નાટકશાળા, વેશ્યાગૃહ આદિ સાધુને નહિ રહેવા યોગ્ય સ્થાન. (૨) જ્યાં સજ્જન પુરૂષોનો સંસર્ગ નથી એવું સ્થાન. (૩) પાસત્થા વગેરેને ઉતરવાનું સ્થાન. (૪) પશુ, નપુંસક વગેરેના રહેઠાણવાળું સ્થાન.

अणायर. पुं० (अनादर) તિરસ્કાર; અપમાન.

अणायरण. न० (अनाचरण) અનાચાર; ખરાબ આચરણ.

अणायरणया. स्त्री० (अनाचरणता) આચરવા યોગ્ય નહિ તે; માયા અને કષાયનું પર્યાય નામ.

अणायरिय. पुं० (अनार्य) આર્ય નહિ તે; ક્રૂર.

अणायार. त्रि० (अनाकार) જુઓ "અણાગાર" શબ્દ.

अणायार. पुं० (अनाचार) સાધુ કે શ્રાવકના આચાર વ્યવહારનો ભંગ; પચ્ચખાણની હદનું ઉલ્લંઘન કરવું તે. (૨) સાધુને ન આચરવા યોગ્ય ૫૨ અનાચીર્ણમાંનો ગમે તે એક.

अणायारसुय. न० (अनाचारश्रुत) સૂયગડાંગના બીજા શ્રુતસ્કન્ધના પાંચમા અધ્યયનનું નામ, કે જેમાં અનેકાંતવાદનું સમર્થન કરતાં આચારનું કેવી રીતે પાલન કરવું અને અનાચારનો કેવી રીતે ત્યાગ કરવો તે બતાવ્યું છે.

अणायावि. त्रि० (अनातापिन्) આતાપના વગેરે પરિસહ સહન ન કરનાર સાધુ; શીત, ઉષ્ણ વગેરે સહન ન કરનાર.

अणारंभ. (अनारंभ) જીવને ઉપદ્રવ ન કરવો તે. (૨) ત્રિ૦ સાવદ્ય વ્યાપારરહિત.

अणारंभजीवि. त्रि० (अनारंभजीविन्) સર્વ આરંભથી નિવૃત્ત થયેલ સાધુ; સાવદ્યાનુષ્ઠાન અને પ્રમાદ રહિત જીંદગી ગાળનાર.

अणारिय. त्रि० (अनार्य) ન કરવા યોગ્ય કામ કરનાર; અનાચારી (૨) અનાર્ય દેશવાસી; મ્લેચ્છ (૩) ન૦ મ્લેચ્છને છાજતું આચરણ; અસત્ અનુષ્ઠાન. (૪) અનાર્યભૂમિ, અનાર્ય ક્ષેત્ર.

अणारियट्ठाण. न० (अनार्यस्थान) સાવદ્ય આરંભનું સ્થાન.

अणालाव. पुं० (अनालाप) કુત્સિત ભાષણ; ખરાબ બોલવું તે.

अणालोक. न० (अनालोक) અજ્ઞાન.

अणावाय. न० (अनापात) માણસની આવ જાવ વિનાનું સ્થળ; નિર્જન સ્થળ.

अणाविल. त्रि० (अनाविल) રાગદ્વેષરૂપી મલરહિત; સ્વચ્છ.

अणाविल. त्रि० (अणाविल) કરજથી મેલું.

अणावुट्ठि. स्त्री० (अनावृष्टि) અનાવૃષ્ટિ; વરસાદની મોસમમાં વરસાદ ન વરસે તે.

अणासराण. त्रि० (अनासन्न) છેક પાસે નહિ; બહુ નજીક નહિ તે.

अणासय. त्रि० (अनाशय) મોટાઇની લાલસા વગરનો; દ્રવ્યથી સમવસરણાદિ છતાં ભાવથી તેના અનાકાંક્ષી તીર્થંકર. (૨) ફળની આશા વિનાનો.

अणासव. त्रि० (अनाश्रव) કર્મબંધ રહિત. (૨) પું૦ આશ્રવનો અભાવ. (૩) પું૦ સ્ત્રી૦ ગુરૂના વચન ઉપર લક્ષ્ય ન આપનાર; ગુરૂનો આદેશ ન સાંભળનાર. (૪) પું૦ ન૦ આશ્રવના અભાવવાળા મહાવ્રતાદિ. (૫) પું૦ અહિંસા; દયા.

अणासायणा. स्त्री० (अनाशातना) તીર્થંકરાદિકના ધર્મની અશાતના ન કરવી તે; દર્શન વિનયનો એક ભેદ.

अणासायणाविणय. पुं० (अनाशातनाविनय) જુઓ " અણાસાયણા " શબ્દ.

अणासास. पुं० (अनाश्वास) અવિશ્વાસ; અભરોસો.

अणासिय. त्रि० (अनशित) ભૂખવાળું.

अणासिय. त्रि० (अनाश्रित) આશ્રયરહિત.

अणासेवणा. स्त्री० (अनासेवना) અતિચારાદિ ન સેવવા તે.

अणाह. त्रि० (अनाथ) અશરણ; અનાથ. (૨) રાંક; ભિખારી. (૩) પું૦ અનાથી મુનિ, કે જેણે શ્રેણિક રાજાને પોતે અનાથ હોવાની ખાત્રી કરાવી ધર્મ પમાડ્યો. તેનું વિસ્તૃત ચરિત્ર ઉત્ત. ૨૦ મા અધ્યયનમાં છે.

अणाहपवज्जा. स्त्री० (अनाथप्रव्रज्या) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૦ મા અધ્યયનનું અપરનામ.

अणाहपिंड. न० (अनाथपिण्ड) અનાથને માટે તૈયાર કરેલો ખોરાક.

अणाहरण. न० (अनाधरण) ધરી રાખવાને અશક્ત.

अणाहार. पुं० (ऋणाधार) કરજદાર; દેણદાર.

अणाहार. पुं० (अनाहार) આહારનો અભાવ.

अणाहारग. / **अणाहारय.** पुं० (अनाहारक) અનાહારી જીવ; આહાર ન લેનાર જીવ.

अणाहारिय. त्रि० (अनाहृत) ભૂતકાળની ખાવાની ક્રિયાથી પરિણામ પામેલું નહિ તે.

अणाहिट्ठि. पुं० (अनाधृष्ट) વસુદેવ રાજાથી થયેલ ધારિણી રાણીનો પુત્ર. (૨) અંતગડ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ.

अणाहिट्ठि. पुं० (अनावृष्टि) જુઓ " અણાહિટ્ઠિ " શબ્દ.

अणाहुअ. त्रि० (अनाहूत) આમંત્રણ ન કરેલ; મુનિ આમંત્રણ વિના આહાર લેવા જાય માટે તે અનામંત્રિત.

अणिइय. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય; ચિરંકાળ નહિ રહેનાર.

अणिइय. पुं० (अनियत) જેનું સ્વરૂપ નિયત નથી તે; સંસાર.

अणिएय. त्रि० (अनियत) અનિયમિત; અપ્રતિબદ્ધ.

अणिएयचारि. पुं० (अनियतचारिन्) અપ્રતિબંધ વિહારી; અપ્રતિબંધપણે વિચરનાર.

अणिंगाल. त्रि० (अनङ्गार) ઇંગાલ દોષથી રહિત.

अणिंद. त्रि० (अनिन्द्र) ઇંદ્ર વિનાનું.

अणिंदिय. पुं० (अनिन्द्रिय) ઇંદ્રિય તથા તેના ઉપયોગ વિનાના સિદ્ધભગવાન્ તથા કેવલી. (૨) त्रि० જેણે ઇન્દ્રિયપર્યાપ્તિ બાંધી નથી તે. (૩) त्रि० જે ઇન્દ્રિયોથી જાણી શકાતા નથી તે; અતીન્દ્રિય.

अणिंदिया. स्त्री० (अनिन्दिता) ઉર્ધ્વલોકવાસી છટ્ઠી દિશાકુમારી.

अणिकट्ठ. त्रि० (अनिकृष्ट) દ્રવ્યથી સ્થૂલ શરીરવાળો અને ભાવથી કષાયને વશ નથી કર્યા તે.

अणिक्कावाइ. पुं० (अनेकवादिन्) પદાર્થોમાં કોઇ અપેક્ષાએ એકપણું હોવા છતાં પણ તેને ન જોતાં સર્વથા પદાર્થોનું અનેકપણું સ્થાપિત કરનાર વાદી; અક્રિયાવાદી.

अणिक्खित्त. त्रि० (अनिक्षिप्त) ત્યાગ કરેલ નહિ; છોડી દીધેલ નહિ. (૨) અવિશ્રાન્ત; નિરન્તર.

अणिगण. पुं० (अनग्न) અકર્મભૂમિના જુગલિયાને વસ્ત્ર પુરાં પાડનાર કલ્પવૃક્ષ. (૨) त्रि० જેઓ નગ્નાવસ્થામાં નથી, પરંતુ વસ્ત્રોથી ઢંકાયેલા છે તે.

अणिगाम. त्रि० (अनिकाम) પરિમિત. (૨) તુચ્છ.

अणिग्गह. त्रि० (अनिग्रह) જેણે ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ નથી કર્યો તે; અસંયતી. (૨) ઉદ્ધત; સ્વચ્છંદી. (૩) न० અગીયારમું ગૌણ અબ્રહ્મ સેવન.

अणिच्च. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય; ક્ષણભંગુર.

अणिच्चजागरिया. स्त्री० (अनित्यजागरिका) સંસારનું અનિત્ય સ્વરૂપ ચિંતવવું તે.

अणिच्चभावणा. स्त्री० (अनित्यभावना) સંસારનું સ્વરૂપ અનિત્ય છે એવી ભાવના ભાવવી તે.

अणिच्चया. स्त्री० (अनित्यता) અનિત્યપણું; નશ્વરપણું.

अणिच्चाणुप्पेहा. स्त्री० (अनित्यानुप्रेक्षा) ધન, પુત્ર, શરીર વગેરે સર્વ અનિત્ય છે એવી ભાવના.

अणिच्छिय. त्रि० (अनीप्सित) ઇચ્છિત નહિ; અનિષ્ટ.

अणिज्जूढ. त्रि० (अनिर्यूढ) મ્હોટા ગ્રંથમાંથી સંક્ષિપ્તરૂપે ઉદ્ધાર કરેલ નહિ.

अणिट्ठ. त्रि० (अनिष्ट) અનિષ્ટ; અપ્રિય.

अणिण्हवण. न० (अनिन्हवन) જેની પાસે અભ્યાસ કર્યો હોય તેનું નામ ન છુપાવવું તે; જ્ઞાનનો પાંચમો આચાર.

अणितिय. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય; ક્ષણભંગુર.

अणितिय. पुं० (अनियत) જુઓ "અણિઇય" શબ્દ.

अणित्थंत्थ. त्रि० (अनित्थंस्थ) કોઇ લૌકિક પ્રકારથી ન રહેનાર; અલૌકિક પ્રકારની સ્થિતિવાળું સંઠાણ.

अणित्थंत्थसंठाण. न० (अनित्थंस्थसंस्थान) અનિયત સંસ્થાન; સિદ્ધોનું સંઠાણ.

अणिद्दा. स्त्री० (अनिद्रा) અજાણપણે કરેલી હિંસા; સામા પ્રાણીને અસાવધાનતામાં મારવો તે. (૨) ચિત્તનું અવ્યવસ્થિતપણું; બેખબરપણું. (૩) અણધાર્યું; અચોકસપણું.

अणिमिस त्रि० (अनिमिष) આંખનો પલકારો માર્યા વગરનું (૨) વનસ્પતિ વિશેષ.

अणिमिसणयण. पुं० (अनिमिषनयन) જે આંખનો પલકારો મારતા નથી તે; દેવતા.

अणिमुक्ख. पुं० (अनिर्मोक्ष) મોક્ષનો અભાવ.

अणिय. न० (अनीक) સૈન્ય; લશ્કર.

अणिय. न० (अनृत) અસત્ય; જૂઠું.

अणिय. न० (   ) ધાર; અણી.

अणियट्ट. पुं० (अनिवर्त) મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) એ નામનો એક મોટો ગ્રહ.

अणियट्टि. न० (अनिवर्तिन्) મુક્તિ મેળવ્યા વિના નિવર્તે નહિ તેવું ધ્યાન; શુક્લ ધ્યાનનો ત્રીજો પાયો. (૨) पुं० ७९ મો ગ્રહ. (૩) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર ૨૦ મા તીર્થંકર.

अणियट्टिकरण. न० (अनिवृत्तिकरण) સમકિત પ્રાપ્ત કરતી વખતે રાગદ્વેષની ગ્રંથિને ભેદનાર વિશુદ્ધ અધ્યવસાય વિશેષ, કે જે ગ્રંથિને ભેદ્યા વિના નિવર્તે નહિ તે કરણ વિશેષ; આત્માનું વિશુદ્ધ પરિણામ.

अणियट्टिबायर. न० (अनिवृत्तिबादर) નવમે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ. (૨) નવમા ગુણ સ્થાનકનું નામ, આંહિ કષાયોદય દસમા ગુણ સ્થાનકની અપેક્ષાયે સ્થૂલ છે વળી આ ગુણઠાણે વર્તતા ઘણા જીવોના અધ્યવસાયો પરસ્પર વ્યાવૃત્તિ પામતા નથી, માટે " અણિયટ્ટિબાયરસંપરાય " એવું સાર્થ નામ છે.

अणियण. पुं० (अनग्न) જુઓ "અણિગણ" શબ્દ.

अणियत. त्रि० (अनियत) નિયમિત નહિ તે; અચોક્સ.

अणियत्त. त्रि० (अनिवृत्त) નિવૃત્ત નહિ થયેલ; નિવૃત્તિ ન પામેલ.

अणियय. त्रि० (अनियत) અપ્રતિબદ્ધ; કોઇના બંધાયેલ નહિ. (૨) અનવસ્થિત; અનિશ્ચલ. (૩) વસ્ત્ર આપનાર કલ્પવૃક્ષની એક જાત. (૪) न० એકલા નિયતિથી નહિ પણ પાંચે સમવાયિ કારણથી ઉત્પન્ન થતું સુખ વગેરે. (૫) પુરૂષાર્થથી અન્યથા થઇ શકે તેવો ભાવ; ભાવી ભાવથી ભિન્ન.

अणिययचारि. पुं० (अनियतचारिन्) જુઓ " અણિએઅચારિ " શબ્દ.

अणियाण. त्रि० (अनिदान) જેણે સંયમતપ વગેરેનું ભાવી ફળ માગી નથી લીધું તે; નિયાણું ન કરનાર. (૨) સાવદ્યાનુષ્ઠાન રહિત. (૩) ભોગ અને ઋદ્ધિની પ્રાર્થના રૂપ આર્ત્તધ્યાન વિનાનો.

अणिरुद्ध. त्रि० (अनिरुद्ध) ક્યાંય પણ અટકે નહિ તેવું. (૨) पुं० પ્રદ્યુમ્ન કુમારથી થયેલ વૈદર્ભી રાણીનો પુત્ર, કે જે નેમનાથ પ્રભુ પાસે દીક્ષા લઇ શેત્રુંજય પર સિદ્ધ થયા.

अणिरुद्धपण्ण. पुं० (अनिरुद्धप्रज्ञ) જેની બુદ્ધિ ક્યાંય પણ સ્ખલિત ન થાય એવા; તીર્થંકર, કેવળી આદિ.

अणिल. पुं० (अनिल) વાયુ; પવન. (૨) ગઇ ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના એકવીસમા તીર્થંકર.

अणिला. स्त्री० (अनिला) બાવીશમા તીર્થંકરની પ્રથમ સાધ્વી.

अणिवारिया. स्त्री० (अनिवारिका) જેને સારૂં નરસું કરતાં કોઇ અટકાવનાર નથી તેવી સ્ત્રી.

अणिसं अ० (अनिशम्) સદૈવ; નિરંતર.

अणिसट्ठ. / **अणिसिट्ठ.** त्रि० (अनिसृष्ट) ધણીની કે સહીયારીની અનુમતિ વિનાનું; ઘરના મુખ્ય માણસોએ કબુલ ન કરેલું. (૨) ઘણા ભાગીદારોની સાધારણ વસ્તુમાંથી એકની પણ રજા વિના સાધુને આહારાદિ આપવાથી લાગતો એક દોષ; ૧૬ ઉદ્ગમનના દોષમાંનો ૧૫ મો દોષ.

अणिसिद्ध. त्रि० (अनिषिद्ध) સંમતિ આપેલ; નિષેધ ન કરેલ. (૨) સાવદ્યાનુષ્ઠાનથી નિવૃત્તિ ન પામેલ.

अणिस्स. त्रि० (अनिश्र) સર્વ જનથી ત્યાજ્ય; નિરાધાર.

अणिस्सिय. त्रि० (अनिश्रित) અનાસક્ત; આસક્તિ રહિત. (૨) પ્રતિબંધ રહિત; મમતા વિનાનો. (૩) અસંબદ્ધ; અપ્રવૃત્ત. (૪) અનાશ્રિત; કોઇની પણ સહાય ન ઇચ્છતો. (૫) ન૦ લિંગ યા પુસ્તકની અપેક્ષા વિના થતું જ્ઞાન; અવગ્રહ જ્ઞાનનો એક ભેદ. (૬) કીર્તિ આદિની અપેક્ષા વિના વૈયાવચ્ચ વગેરે કરવી તે.

अणिस्सिओवहाण. न० (अनिश्रितोपधान) બીજાની સહાય વિના કરવામાં આવતું તપ; નિષ્કામ તપ.

अणिह. त्रि० (अनीह) ક્રોધાદિથી અપીડિત; સહિષ્ણુ. (૨) માયા, પ્રપંચરહિત; કપટ રહિત. (૩) મમતારહિત; નિસ્પૃહ.

अणिह. त्रि० (अनिहत) ઉપસર્ગાદિથી અપરાજીત; ઉપસર્ગથી પરાભવ ન પામેલ.

अणिह. त्रि० (अस्नेह) રાગદ્વેષ વગરનો; સ્નેહ વગરનો.

अणिहयरिउ. पुं० (अनिहतरिपु) ભદ્દિલપુરના રહેવાસી નાગ નામે ગાથાપતિની સ્ત્રી સુલસાનો પુત્ર.

अणिहुत. त्रि० (अनिभृत) ઉપશાંત થયેલ નહિ; શાન્તિરહિત.

अणीइ. स्त्री० (अनीति) અતિવૃષ્ટિ; અનાવૃષ્ટિ આદિનો અભાવ.

अणीय. न० (अनीक) હાથી, ઘોડા વગેરેનું સૈન્ય.

अणीयस. पुं० (अणीयस्) ભદ્દિલપુરના નિવાસી નાગ નામે ગાથાપતિની ભાર્યા સુલસાએ ઉછેરેલ પુત્ર.

अणीया. स्त्री० (अनीका) સેના; કટક.

अणीहारि. / **अणीहारिम.** न० (अनीर्हारिम) જ્યાં શબનું અગ્નિસંસ્કાર કરનાર ન મળે તેવે વિષમ સ્થળે પર્વતાદિની ગુફામાં સંથારો કરવો તે; સંથારાનો એક પ્રકાર.

अणु. अ० (अनु) પશ્ચાત્; પછી. (૨) પાસે; નજીક. (૩) લઘુ; નાનું. (૪) ક્રમ; પરિપાટી. (૫) અંદર; માંહે. (૬) યોગ્ય; ઉચિત. (૭) અનુકૂળ; હિતકર.

अणु. त्रि० (अणु) પ્રમાણમાં અતિથોડું. (૨) સૂક્ષ્મ; બારીક. (૩) પું૦ પરમાણુ; સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ પુદ્‌ગલાંશ.

अणुअ. त्रि० (अनुग) અનુસરનાર.

अणुअत्तअ. त्रि० (अनुवर्त्तक) અનુકૂળ વર્તનાર.

अणुआ. स्त्री० (अनुगा) જુવાર; ધાન્યની એક જાત.

अणुआस. पुं० (अनुकास) વિકાસ; ફેલાવો.

अणुइण्ण. त्रि० (अनुचीर्ण) આવેલ.

अणुइण्ण. त्रि० (अनुकीर्ण) ભરાઇ રહેલું; વ્યાપ્ત. (૨) સરી નહિ જતું; અપતિત.

अणुइण्ण. त्रि० (अनुद्‌गीर्ण) બહાર નહીં નીકળેલું.

अणुइन्न. त्रि० (अनुदीर्ण) ઉદીરણા ન કરેલ.

अणुओइअ. त्रि० (अनुयोजित) પ્રવર્તાવેલ; ગોઠવેલ.

अणुओग. पुं० (अनुयोग) સૂત્રનો અર્થની સાથે સંબંધ યોજવો તે; વ્યાખ્યા. (૨) દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ અને ચરણકરણાનુયોગ એ ચારમાંનો ગમે તે એક. (૩) દૃષ્ટિવાદ અંગનો ચોથો વિભાગ. (૪) ઉપક્રમ, નિક્ષેપ અનુગમ, નય ઇત્યાદિ અનુયોગ દ્વારમાંના ગમે તે એક દ્વારનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

अणुओगदायय. पुं० (अनुयोगदायक) સૂત્રાર્થ આપનાર; સુધર્માસ્વામી વગેરે.

अणुओगदार. पुं० (अनुयोगद्वार) વ્યાખ્યા કરવાનાં ઉપક્રમ, નિક્ષેપ, અનુગમ અને નય એ ચાર દ્વાર; વ્યાખ્યાની રીતિ.

अणुओगदारसमास. पुं० (अनुयोगद्वारसमास) અનુયોગદ્વારના સમુદાયનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

अणुओगधर. पुं० (अनुयोगधर) સૂત્રાર્થ ધારણ કરનાર; અનુયોગી

अणुओगसमास. पुं० (अनुयोगसमास) એકથી વધારે અનુયોગદ્વારોનું જ્ઞાન થવું તે; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

अणुओगि. पुं० (अनुयोगिन्) સૂત્રનું અવતરણ કરવાને પ્રશ્ન કરવામાં આવે તે. જેમ " चउहिं समएहिं लोगो " એ સૂત્રનું અવતરણ કરવાને " कइहिं समएहिं? " એમ પૂછવું તે.

अणुओगिअ. त्रि० (अनुयोगिक) પ્રવ્રજ્યા લીધેલ; દીક્ષિત.

अणुओयण. न० (अनुयोजन) સંબંધન; જોડી દેવું તે.

अणुकंपग. त्रि० (अनुकम्पक) દયા કરનાર; હિતચિંતક. (૨) આત્મહિતમાં પ્રવૃત્ત થનાર.

अणुकंपण. न० (अनुकम्पन) દુઃખી ઉપર અનુકંપા કરવી તે. (૨) ભક્તિ; સેવા.

अणुकंपय. त्रि० (अनुकम्पक) ઉચિત પ્રવૃત્તિ કરનાર; સેવા કરનાર.

अणुकंपा. स्त्री० (अनुकम्पा) અનુકંપા; દયા. (૨) ભક્તિ; પ્રેમની લાગણી.

अणुकंपादाण. न० (अनुकम्पादान) દયાથી દુઃખીને દાન દેવું તે.

अणुकंपि. त्रि० (अनुकम्पिन्) અનુકંપાવાળા; દયાળુ. (૨) સેવા કરનાર; ભક્ત.

अणुकट्ठि. स्त्री० (अनुकृष्टि) અનુવર્તન કરવું તે.

अणुकहण. न० (अनुकथन) અનુવાદ.

अणुकूल. त्रि० (अनुकूल) અનુકૂળ; સગવડ પડતું.

अणुकंत. त्रि० (अनुक्रान्त) અનુષ્ઠાન કરેલ; સેવન કરેલ. (૨) આચરેલ.

अणुकंत. त्रि० (अन्वाक्रान्त) અનુષ્ઠાન કરેલ; આચરેલ.

अणुक्कम. पुं० (अनुक्रम) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुक्कसाइ. पुं० अनुत्कषायिन् / अणुकषायिन् સત્કાર આદિની ઉત્કંઠાના અભાવવાળો. (૨) સ્વલ્પ કષાયી; મંદ કષાયી.

अणुक्कोस. पुं० (अनूत्कर्ष) પોતાની બડાઇ; માનકષાય. (૨) ઉત્કર્ષનો અભાવ; ઉત્કર્ષ રહિત.

अणुक्कोस. पुं० (अनुक्रोश) દયા; કરૂણા.

अणुक्खित्त. त्रि० (अनुक्षिप्त) પાછળ ફેંકેલું.

अणुग. त्रि० (अनुग) અનુસરનાર; પાછળ પાછળ જનાર.

अणुगच्छणया. स्त्री० (अनुगमन) સત્કાર કરવાને ગુરૂની સામા જવું તે.

अणुगम. पुं० (अनुगम) નિક્ષેપથી પાડેલ ભેદમાંથી પ્રકરણ યા પ્રસંગને અનુકૂળ અર્થ યોજવો તે; સૂત્રના અનુકૂળ અર્થનું કહેવું તે. (૨) પદ, પદચ્છેદ, વિગ્રહ, અન્વય વગેરે વ્યાખ્યાનના પ્રકાર.

अणुगय. त्रि० (अनुगत) અનુસરેલ; અનુકરણ કરેલ. (૨) જણાયેલ. (૩) અગાઉની માફક બરાબર ચાલ્યું આવતું. (૪) પ્રાપ્ત થયેલ. (૫) વ્યાપ્ત. (૬) આશ્રિત.

अणुगाम. पुं० (अनुग्राम) ગામાન્તર જતાં વચ્ચે ગામ આવે તે; ગામ પછીનું ગામ. (૨) નાનું ગામ. (૩) શહેરની પાસેનું ગામ.

अणुगामि. त्रि० (अनुगामिन्) અનુકરણ કરનાર; નકલ કરનાર. (૨) જનાર. (૩) અનુચર; સેવક. (૪) સાધ્ય સાધક હેતુ; દોષ વગરનો હેતુ. (૫) જે ઠેકાણે અવધિ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હોય ત્યાંથી બીજે સ્થળે પણ આંખની માફક સાથે સાથે જાય તે; અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

अणुगामिय. पुं० (अनुगामिक) અન્વય વ્યતિરેકી હેતુથી થતો વસ્તુનો નિર્ણય; આનુમાનિક નિશ્ચય. (૨) અકર્તવ્યરૂપ ૧૪ અસદ્ અનુષ્ઠાન. (૩) ક્ષેત્રાંતરમાં સાથે સાથે જનાર અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ. (૪) ત્રિ૦ પાછળ જનાર; બીજાને અનુસરનાર. (૫) ભવ પરંપરા સાથે આવતા સુખને ઉત્પન્ન કરનાર. (૬) અનુચર; નોકર.

अणुगामियत्ता. स्त्री० (अनुगामिकता) ભવ પરંપરામાં સાથે જનારૂં સાનુબંધ સુખ.

अणुगिति. स्त्री० (अनुकृति) અનુકરણ; નકલ.

अणुगिद्ध. त्रि० (अनुगृद्ध) અત્યંત આસક્ત; લોલુપતાવાળો.

अणुगीय. त्रि० (अनुगीत) પાછળથી ગાવામાં આવેલ; તીર્થંકરાદિની પાસેથી સાંભળીને પાછળથી સ્થવિરોએ સંપાદન કરેલ.

अणुगुण. पुं० (अनुगुण) ગુણ ઉપર ગુણ કરવો તે.

अणुग्गह. पुं० (अनुग्रह) ઉપકાર. (૨) કૃપા; મહેરબાની.

अणुग्घाइम. न० (अनुद्घातिम) ગુરૂ પ્રાયશ્ચિત્ત; મ્હોટું તપ. (૨) પું૦ સ્ત્રી૦ ગુરૂ પ્રાયશ્ચિત્તને યોગ્ય સાધુ સાધ્વી.

अणुग्घाइय. पुं० स्त्री० (अनुद्घात्तिक) જેણે એવો દોષ સેવ્યો હોય કે પ્રાયશ્ચિતમાં ઘટાડો કરી શકાય નહિ તે. (૨) ન૦ જેમાં અનુદ્ઘાતિમ પ્રાયશ્ચિતનું વર્ણન છે એવા ગ્રંથના એક ભાગનું નામ.

अणुग्घाय. पुं० (अनुद्घात) પ્રાયશ્ચિત્તમાં ઘટાડો ન થાય તે. (૨) ત્રિ૦ ઉદ્ઘાત રહિત. (૩) ન૦ નિશીથ સૂત્રનો એક ભાગ, કે જેમાં અનુદ્ઘાતિક પ્રાયશ્ચિત્તનો વિચાર કરેલો છે.

अणुग्घायण. न० (*अणोद्घातन) કર્મને દૂર કરવાં તે; કર્મની ઘાત કરવી તે.

अणुचरग. त्रि० (अनुचरक) અનુચર; સેવા કરનાર.

अणुचरिय. न० (अनुचरित) ચારિત્રને અનુસાર. (૨) ત્રિ૦ આસેવિત; આચરેલ

अणुचरिया. स्त्री० (अनुचरिका) ગઢ અને વસ્તિ વચ્ચેના રસ્તાની પાસે.

अणुचिराण. त्रि० (अनुचीर्ण) સંસર્ગમાં આવેલ. (૨) અનુષ્ઠાન કરાયેલ; આચરેલ. (૩) પરિણામ પામેલ.

अणुच्चिय. त्रि० (अनुचित) અઘટિત; અયોગ્ય.

अणुच्च. त्रि० (अनुच्च) ઉંચું નહિ તે.

अणुच्चाकुइय. त्रि० (अनुच्चाकुचिक) જેનું આસન ગુરૂ કરતાં ઉંચું તેમજ ચલાયમાન નથી તે. (૨) નીચા અથવા સ્થિર આસનવાળો.

अणुजत्ता. स्त्री० (अनुयात्रा) નીકળવું તે; પાછળ જવું તે.

अणुजाय. त्रि० (अनुयात) સંપત્તિ અને ગુણ વગેરેથી પિતાના તુલ્ય થાય તે પુત્ર; જેમકે આદિત્યયશાનો દીકરો મહાયશા રાજા. (૨) સદૃશ; સરખું. (૩) પાછળ ગયેલ.

अणुजाणावणा. स्त्री० (अनुज्ञापना) રજા અપાવવી તે.

अणुजुत्ति. स्त्री० (अनुयुक्ति) યુક્તિપૂર્વક હેતુ ગર્ભિત દૃષ્ટાંત. (૨) અનુકૂળ યુક્તિ; ઉચિત ન્યાય.

अणुजेट्ठ. त्रि० (अनुज्येष्ठ) સૌથી મ્હોટા પછી ત્રીજે નંબરે જે હોય તે.

अणुजोग. पुं० (अनुयोग) તીર્થંકર, કુલકર, ચક્રવર્તી વગેરેના અધિકાર જેમાં દર્શાવ્યા હતા તે દૃષ્ટિવાદનો એક વિભાગ કે જે હાલ વિચ્છેદ થઇ ગયેલ છે.

* नोट–अणत्यनेन जन्तुगणश्चतुर्गतिकं संसारमित्यणं कर्म, तस्योत्प्राबल्येन घातनं मणोग्घातनम्.

अणुजोगि. पुं० (अनुयोगिन्) જુઓ " અણુ-ઓગિ " ૨૮૬.

अणुज्जा. स्त्री० (अनुद्या) મહાવીરસ્વામીની દીકરી પ્રિયદર્શનાનું અપર નામ.

अणुज्जु. त्रि० (अनृजु) સરલ નહિ તે; કપટી સ્વભાવવાળો.

अणुट्ठाइ. त्रि० (अनुष्ठायिन्) અનુષ્ઠાન કરનાર.

अणुट्ठाण. न० (अनुष्ठान) આચાર; ક્રિયાકલાપ.

अणुट्ठिय. त्रि० (अनुष्ठित) આચરેલ; સેવેલ.

अणुट्ठिय. त्रि० (अनुत्थित) ઉઠેલ નહિ; જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રના ઉદ્યોગથી રહિત.

अणुणाइ. (अनुनादिन्) પડછંદો પડે એવી રીતે બોલનાર; ગર્જના કરતી વાણીના બોલનાર.

अणुणाइत्त. न० (अनुनादित्व) પડછંદો પડે એવો અવાજ; સત્ય વચનના ૩૫ અતિ-શયમાંનો એક.

अणुणास. पुं० (अनुनास) નાકમાંથી ગાવું તે; ગાયનના ૭ દોષમાંનો એક દોષ. (૨) પું૦ ન૦ નાકમાંથી બોલાતા અનુ-નાસિક અક્ષરો. (૩) ત્રિ૦ અનુસ્વારયુક્ત.

अणुण्णय. त्रि० (अनुन्नत) ઉન્નત નહિ તે; ગર્વ વિનાનો. (૨) નમ્રતાવાળો.

अणुण्णवणया. } **अणुण्णवणा.** } स्त्री० (अनुज्ञापना) આજ્ઞા; રજા. (૨) અનુમોદન; સંમતિ.

अणुण्णवणी. स्त्री० (अनुज्ञापनी) મકાનની રજા માગવાની ભાષા.

अणुण्णा. स्त्री० (अनुज्ञा) અધિકાર આપવો. (૨) અનુમોદન દેવું; સંમતિ આપવી.

अणुण्णाय. त्रि० (अनुज्ञात) આજ્ઞા આપેલ.

अणुतडभेद. } **अणुतडियाभेय.** } पुं० (अनुतटभेद, अनुतटिका-भेद) શેરડીને ચીરવાથી છોતાં ઉતરે તેમ કોઇ પણ ચીજની છાલ ઉતરે તે જાતનો દ્રવ્ય ભેદ.

अणुताव. पुं० (अनुताप) પશ્ચાત્તાપ.

अणुतावअ. त्रि० (अनुतापक) પશ્ચાતાપ કરનાર; ખેદ પામનાર.

अणुताविया. स्त्री० (अनुतापिका) પરને સંતાપ ઉપજાવનાર ભાષા.

अणुत्तर. त्रि० (अनुत्तर) જેનાથી પ્રધાન બીજું નથી તેવું. (૨) પું૦ વિજય, વૈજયંત આદિ પાંચ અનુત્તર વિમાન. (૩) અનુત્તર વિમાનવાસી દેવતા.

अणुत्तरगइ. पुं० (अनुत्तरगति) સિદ્ધગતિને પ્રાપ્ત થયેલ.

अणुत्तरग्गा. स्त्री० (अनुत्तराग्र्या) ઇષત્ પ્રાગ્ભાર પૃથ્વી; આઠમી પૃથ્વી-સિદ્ધશિલા.

अणुत्तरणाणि. त्रि० (अनुत्तरज्ञानिन्) કેવલજ્ઞાની.

अणुत्तरदंसि. त्रि० (अनुत्तरदर्शिन्) કેવળ દર્શની.

अणुत्तरविमाण. न० (अनुत्तरविमान) વિજય, વૈજયંત, જયંત, અપરાજિત અને સર્વાર્થ સિદ્ધ, એ પાંચ અનુત્તર વિમાન.

अणुत्तरोववाइय. पुं० (अनुत्तरोपपातिक) અનુત્તર વિમાનના દેવતામાં ઉપજવા-વાળા; અનુત્તર વિમાનના દેવતા.

अणुत्तरोववाइयदसा. स्त्री० (अनुत्तरोपपातिक-दशा) નવમા નંબરનાં અંગસૂત્રનું નામ, કે જેમાં જે મુનિઓ અનુત્તર વિમાને ઉપ-જ્યા તેના ત્રણ વર્ગ છે; " અનુત્તરોવવા-ઇય " નામે નવમું અંગસૂત્ર.

अणुदइ. त्रि० (अनुदयिन्) ઉદય ન પામનાર.

अणुदय. पुं० (अनुदय) કર્મના વિપાકોદયનો અભાવ.

अणुदिरण. } **अणुदिन्न.** } त्रि० (अनुदीर्ण) નજીકના ભ-વિષ્યમાં જેની ઉદીરણા થ-વાની નથી એવી કર્મ પ્રકૃતિ. (૨) ઉદયમાં ન આવેલ.

अणुदिय. त्रि० (अनुदित) ઉદયમાં ન આવેલ.

अणुदियहं. अ० (अनुदिवसम्) દિનપ્રતિદિન.

अणुदिसा. स्त्री० (अनुदिशा) જાવજીવની પદવી. (૨) વિદિશા; ખુણો.

अणुदिसी. स्त्री० (अनुदिशा) વિદિશા; ખુણો.

अणुदु. पुं० (अनृतु) પોતાનો વખત નહિ; પોતાના સમયથી પહેલાં અથવા પછી.

अणुद्दिट्ठ. त्रि० (अनुद्दिष्ट) ઉદ્દેશ દોષ રહિત આહાર આદિ.

अणुद्धरि. पुं० (अनुद्धरिन्) ક્ષુદ્ર જન્તુ; કુંથવાની એક જાત.

अणुद्धुय. त्रि० (अनुद्धृत) તપાવીને સજ્જ કરેલ. (૨) તજાયેલું નહિ તે; છોડી દીધેલું નહિ તે.

अणुधम्म. पुं० (अणुधर्म) ગૃહસ્થધર્મ.

अणुधम्म. पुं० (अनुधर्म) અનુકૂળ ધર્મ; હિતકર ધર્મ.

अणुधम्मचारि. त्रि० (अनुधर्मचारिन्) તીર્થંકરાદિના પરૂપેલ ધર્મ પ્રમાણે ચાલનાર; હિતકર ધર્મના અનુયાયી.

अणुधम्मिय. त्रि० (अनुधार्मिक) ધર્મોચિત; ધર્મને અનુકૂળ.

अणुनाइ. त्रि० (अनुनादिन्) પ્રતિધ્વનિ કરનાર.

अणुन्नवणा. स्त्री० (अनुज्ञापना) જુઓ "અણુણ્ણવણા" શબ્દ.

अणुन्नाय. त्रि० (अनुज्ञात) જિનસંમત; વીતરાગે આજ્ઞા આપેલ.

अणुपइन्न. त्रि० (अनुप्रकीर्ण) પરસ્પર મળી ગયેલ.

अणुपपरणा. त्रि० (अनुपपन्न) ઉપપન્ન નહિ થયેલ.

अणुपरियट्टणा. न० (अनुपर्यटन) પરિભ્રમણ કરવું તે.

अणुपरियट्टणा. न० (अनुपरिवर्तन) પરિવર્ત્તન થવું; ફેરફાર થઇ જવો.

अणुपरिहारि. पुं० (अनुपरिहारिन्) પરિહાર તપવાળો જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં તેની પાછળ ફરી તેને સહાય કરનાર સાધુ.

अणुपवाएत्तार. त्रि० (अनुप्रवाचयितृ) શિક્ષણ આપનાર; ઉપાધ્યાય.

अणुपविट्ठ. त्रि० (अनुप्रविष्ट) પાછળ પ્રવેશ કરેલ.

अणुपस्सि. पुं० (अनुदर्शिन्) શુભાશુભ કર્મ અને તેના પરિણામને જોવાવાળો; વિવેચક.

अणुपालणा. स्त्री० (अनुपालना) સંકટ પડયે પણ લીધેલ પચ્ચખાણ બરાબર પાળવાં તે.

अणुपालणासुद्ध. न० (अनुपालनाशुद्ध) પચ્ચખાણનો એક ભેદ; દુકાળ, અટવી વગેરે અપવાદે પણ પચ્ચખાણ બરાબર પાળવું તે.

अणुपालिय. त्रि० (अनुपालित) આત્મ સંયમની અનુકૂળતાપણે પાળેલું.

अणुपिट्ठ. न० (अनुपृष्ठ) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुपुत्तिया. स्त्री० (अनुपुत्रिका) સંતતિ.

अणुपुव्व. न० (आनुपूर्व्य) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुपुव्वी. स्त्री० (अनुपूर्वी) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अणुपुव्वी. स्त्री० (आनुपूर्वी) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં સિદ્ધિ રીતે જઇ શકે છે.

अणुप्पगंथ. पुं० (अणुप्रग्रन्थ) નિર્ગ્રન્થ; પરિગ્રહરહિત. (૨) સંતોષી; અલ્પપરિગ્રહવાળો.

अणुप्पएण. त्रि० (अनुत्पन्न) વર્તમાન સમયમાં જેનું અસ્તિત્વ નથી તે; ઉત્પન્ન ન થયેલ.

अणुप्पवाय. पुं० (अनुप्रवाद) નવમા પૂર્વનું નામ; વિદ્યાનુપ્રવાદ તેનું અપર નામ છે. (૨) એકના કહ્યા પછી કહેવું તે; અનુવાદ.

अणुप्पविट्ठ. त्रि० (अनुप्रविष्ट) પ્રવેશ કરેલ; પેસેલ.

अणुप्पवित्ति. स्त्री० (अनुप्रवृत्ति) એક પછી એક કામ કરવાની યોજના. (૨) પાછળ જવાની ક્રિયા.

अणुप्पसूय. त्रि० (अनुप्रसूत) જન્મેલું; ઉત્પન્ન થયેલું.

अणुप्पिय. त्रि० (अनुप्रिय) ઇષ્ટ; અનુકૂળ.

अणुप्पेहा. स्त्री० (अनुप्रेक्षा) ભાવના; વિચારણા. (૨) સ્વાધ્યાય વિશેષ.

अणुप्पेहि. त्रि० (अनुप्रेक्षिन्) ચિંતવન કરનાર.

अणुफरिहा. स्त्री० (अनुपरिखा) ખાઇની સમીપની જગ્યા; ખાઇની પાસેનું સ્થળ.

अणुप्फास. पुं० (अनुस्पर्श) અનુભાવ; મહિમા.

अणुबंध. पुं० (अनुबन्ध) સતત; નિરંતર. (૨) શાસ્ત્રના આરંભમાં કહેવા યોગ્ય અધિકારી વિષય, પ્રયોજન અથવા સંબંધ.

अणुबंधणा. स्त्री० (अनुबन्धना) અનુસંધાન; ભૂલી ગયેલ વાતનું સ્મરણ કરી સાંધ મેળવવી તે.

अणुबंधि. त्रि० (अनुबन्धिन्) હેતુ; સાધન. (૨) નિરંતર વસ્ત્રાદિ વિભાગ ભેગા કરવાથી પડિલેહણમાં અનનુબંધી દોષ લાગે તે દોષ ટાળીને પડિલેહણ કરવું તે.

अणुबद्ध. त्रि० (अनुबद्ध) બાંધેલ; નિરંતર ગ્રહણ કરેલ. (૨) નિરંતર; સતત. (૩) વ્યાપ્ત. (૪) પૂર્વ સંચિત; દ્વેષ બંધનથી બંધાયેલ. (૫) અત્યંત; બહુજ. (૬)ઉત્પન્ન.

अणुबद्धणिरंतर. त्रि० (अनुबद्धनिरन्तर) નિરંતર; હમેશ.

अणुब्भड. त्रि० (अनुद्भट) અભિમાનરહિત. (૨) સ્પષ્ટ નહિ તે; ખુલ્લું નહિ તે.

अणुभाग. पुं० (अनुभाग) કર્મના સ્કંધોમાં અધ્યવસાયાનુસાર જે રસ પડે તે. (૨) અનુભાગ; સ્વભાવ. (૩) પ્રભાવ; માહાત્મ્ય. (૪) શક્તિ; સામર્થ્ય.

अणुभागकम्म. न० (अनुभागकर्मन) કર્મનો રસ; તીવ્ર, તીવ્રતર, મંદ, મંદતર વગેરે કર્મ પ્રકૃતિમાંનો શુભ અશુભ રસ.

अणुभागणामनिहत्ताउय. न० (अनुभागनामनिधत्तायुष्) નામ કર્મની ગતિઆદિ પ્રકૃતિના અનુભાગબંધની સાથે આયુષ્ય કર્મનો નિવડબંધ કરવો તે; આઉખાના બંધનો એક ભેદ.

अणुभागबंध. पुं० (अनुभागबन्ध) કર્મની અંદર તીવ્ર, તીવ્રતર આદિ રસનો બંધ.

अणुभागबंधट्ठाण. न० (अनुभागबन्धस्थान) અનુભાગ બંધનાં સ્થાનક; જે જે અધ્યવસાયે એક સમયના કષાય સંબંધી અધ્યવસાયથી ગ્રહણ કરેલ કર્મપુદ્ગળના રસસમુદાયનું પરિણામ થાય તે કષાયોદય રૂપ અધ્યવસાયવિશેષ.

अणुभागसंकम. पुं० (अनुभागसङ्क्रम) કર્મના રસમાં સંક્રમણ થવું તે; સંક્રમણનો એક ભેદ.

अणुभागसंतकम्म. न० (अनुभागसत्कर्मन्) અનુભાગ સંબંધી કર્મની સત્તા; કર્મના અનુભાગની સત્તા.

अणुभागोदय. पुं० (अनुभागोदय) કર્મનો રસરૂપે થતો ઉદય.

अणुभागोदीरणा. स्त्री० (अनुभागोदीरणा) ઉદયમાં આવેલાં કર્મના રસની સાથે ઉદયમાં ન આવેલ રસને ખેંચીને તેમાં મેળવી ભોગવવો તે.

अणुभाव. पुं० (अनुभाव) પ્રભાવ; શક્તિ. (૨) સુખ. (૩) તીવ્ર, મન્દરૂપે કર્મના રસનો અનુભવ કરવો તે.

अणुभावकम्म. न० (अनुभावकर्मन्) વિપાકરૂપે વેદાતું કર્મ.

अणुभासअ. त्रि० (अनुभासक) ગુરૂ પાસે સાંભળીને પછી બોલનાર. (૨) અનુવાદક; અનુવાદ કરનાર.

अणुभासणा. स्त्री० (अनुभाषणा) ગુરૂના બોલ્યા પ્રમાણે બોલવું તે.

अणुभूइ. स्त्री० (अनुभूति) અનુભવ.

अणुभूय. त्रि० (अनुभूत) અનુભવ કરેલ.

अणुमइ. स्त्री० (अनुमति) અનુમતિ; સંમતિ.

अणुमग्गं. अ० (अनुमार्गम्) પછી; પાછળ.

अणुमग्गजाय. त्रि० (अनुमार्गजात) પાછળ જન્મેલ; ન્હાનો ભાઇ કે બ્હેન.

अणुमराणा. स्त्री॰ (अनुमति) અનુમોદના; સંમતિ. (૨) અનુમોદનજન્ય એક દોષ.

अणुमत. } **अणुमय.** } त्रि॰ (अनुमत) અવગુણ જોયા પછી પણ જેના ઉપરથી પ્રીતિ ન ઉતરે તેવું ઇષ્ટ; ઇચ્છિત. (૨) અનુકૂળપણાથી સંમત; માન્ય.

अणुमाण. पुं॰ (अणुमान) અલ્પમાન; થોડો પણ ગર્વ.

अणुमाण. न॰ (अनुमान) હેતુથી થતું સાધ્યનું જ્ઞાન; અનુમાનજ્ઞાન.

अणुमाय. त्रि॰ (अणुमात्र) અણુમાત્ર; ઘણું થોડું.

अणुमोइय. त्रि॰ (अनुमोदित) અનુમતિ આપી ઉત્સાહી બનાવેલ; ઉત્તેજિત કરેલ.

अणुमोयग. त्रि॰ (अनुमोदक) અનુમોદન કરનાર.

अणुमोयण. न॰ (अनुमोदन) } **अणुमोयणा.** स्त्री॰ (अनुमोदना) } અનુમોદન; સંમતિ.

अणुय. त्रि॰ (अनुग) જુઓ "અણુગ" શબ્દ.

अणुयत्तणा. स्त्री॰ (अनुवर्त्तना) દુઃખીની સેવા કરવી તે; અનુકૂળપણે વર્તવું તે.

अणुयरिय. त्रि॰ (अनुचरित) આચરેલું; અનુષ્ઠાન કરાયેલું.

अणुयातार. त्रि॰ (अनुयातृ) પાછળ જનાર; અનુસરનાર.

अणुयास. पुं॰ (अनुकाश) પ્રકાશનો વિસ્તાર; વિશેષ પ્રકાશ.

अणुरंजण. न॰ (अनुरञ्जन) રાગ; આસક્તિ

अणुरंजिप्पलुय. त्रि॰ (अनुरञ्जित) સંપ્રદાય ક્રમથી રંગાયેલ.

अणुरत्त. त्रि॰ (अनुरक्त) સ્નેહવાળો; અનુરાગી.

अणुरसिय. न॰ (अनुरसित) મ્હોટેથી પોકાર કરવો તે; અવાજ કરવો તે.

अणुराग. पुं॰ (अनुराग) અનુરાગ; પ્રીતિ. (૨) વર્ણ; કિરમજ આદિનો રંગ.

अणुरागय. न॰ (अन्वागत) અનુકૂળઆગમન; અનુકૂળપણે આવવું તે.

अणुराय. पुं॰ (अनुराग) જુઓ "અનુરાગ" શબ્દ.

अणुराहा. स्त्री॰ (अनुराधा) અનુરાધા નામનું નક્ષત્ર.

अणुरूप. त्रि॰ (अनुरूप) લાયક; ઉચિત. (૨) અનુકૂળ. (૩) તુલ્ય; સરખું.

अणुलग्ग. त्रि॰ (अनुलग्न) પાછળ લાગેલું.

अणुलाव. पुं॰ (अनुलाप) વારંવાર બોલવું તે; ફરીફરી આલાપ કરવો તે.

अणुलिंपण. न॰ (अनुलेपन) એક વાર લીંપેલી ભૂમિ ફરીથી લીંપવી તે; ફરી વિલેપન કરવું તે.

अणुलित्त. त्रि॰ (अनुलिप्त) ચંદન વગેરેનું વિલેપન કરેલ.

अणुलेवण. न॰ (अनुलेपन) વિલેપન કરવું તે.

अणुलोम. न॰ (अनुलोम्य) ક્રમ; અનુક્રમ.

अणुलोम. त्रि॰ (अनुलोमन्) અનુકૂળ; મનને ગમતું. (૨) માંહોમાંહે અનુકૂળ કરવાને પૂછવું તે.

अणुलोमविलोम. पुं॰ (अनुलोमविलोम) આવજાવ કરવી તે; જવું અને આવવું તે.

अणुलग. } **अणुलय.** पुं॰ } (अनुलत्रक) બે ઇન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

अणुल्लाव. पुं॰ (अनुल्लाप) માઠો ઉલ્લાપ; કુત્સિત રીતિથી વર્ણન કરવું તે. (૨) ખરાબ કથન; દુષ્ટ ઉક્તિ.

अणुवघाइय. त्रि॰ (अनुपघातिक) જ્યાં સંયમ આદિની ઘાત ન થાય તેવું સ્થળ.

अणुवट्टणाउस. त्रि॰ (अनुद्वर्त्तनीयायुष्क) જેના આયુષ્યનું અપવર્તન ન થાય તેવા દેવતા, નારકી વગેરે.

अणुवत्त. त्रि॰ (अनुवृत्त) બીજીવાર પ્રવૃત્ત થયેલ.

अणुवत्ति. त्रि॰ (अनुवर्त्तिन्) અનુસરનાર; સેવક.

अणुवत्तय. त्रि॰ (अनुवर्त्तक) અનુકૂળ પ્રવૃત્તિ કરનાર; સેવા કરનાર.

अणुवत्ति. स्त्री० (अनुवृत्ति) અનુકૂળ પ્રવૃત્તિ; ગુરૂનો મનોભાવ વર્તીને તેને અનુકૂળ વર્તવું તે.

अणुवम. त्रि० (अनुपम) અનુપમ; ઉપમા રહિત.

अणुवमा. स्त्री० (अनुपमा) ખાદ્યવિશેષ; મિઠાઇની એક જાત.

अणुवरय. त्रि० (अनुपरत) સાવદ્ય વ્યાપારથી નિવૃત્તિ નહિ પામેલ; અવિરતિ યુક્ત. (૨) નિરંતર; અવિચ્છિન્ન.

अणुवरयकायकिरिया. स्त्री० (अनुपरतकायक्रिया) અવિરતિપણે શરીરને વાપરવાથી લાગતું કર્મબંધન; કાયિકીક્રિયાનો એક ભેદ.

अणुवरयदंड. त्रि० (अनुपरतदण्ड) મન, વચન અને કાયાના દંડથી નિવૃત્ત ન થયેલ.

अणुवरिं. अ० (अनुपरि) ઉપર નહિ તે; નીચે.

अणुवलद्धि. स्त्री० (अनुपलब्धि) અભાવ; અપ્રાપ્તિ.

अणुवसंत. त्रि० (अनुपशान्त) ઉપશાન્ત થયેલ નહિ કિન્તુ ઉદયમાં આવેલ કષાયવાળા; જેના કષાય ઉપશમ્યા નથી તે.

अणुवसु. त्रि० (अनुवसु) રાગવાળો; રાગ સહિત. (૨) સ્થવિર. (૩) શ્રાવક.

अणुवाइ. त्रि० (अनुपातिन्) પાછળ જનાર; અનુસરનાર. (૨) કરનાર.

अणुवाइ. त्रि० (अनुवादिन्) અનુવાદ કરનાર; બોલાયેલા અર્થને કહી બતાવનાર.

अणुवाय. पुं० (अनुपात) અનુસાર; અનુસરવું. (૨) ઇસારો. (૩) સંબન્ધ; સંયોગ.

अणुवाय. पुं० (अनुवात) અનુકૂળ વાયુ. (૨) અનુકૂળ પવનવાળો દેશ; જે દેશમાંથી અનુકૂળ વાયુ આવે તે.

अणुवालय. पुं० (अनुपालक) અનુપાલક નામે ગોશાળાનો મુખ્ય શ્રાવક. (૨) त्रि० રક્ષક; પરિપાલન કરનાર.

अणुवासणा. स्त्री० (अनुवासना) ચામડાની નળીથી ગુદા માર્ગે પેટમાં તેલવિશેષ નાખવું તે.

अणुवासरं. अ० (अनुवासरम्) દરરોજ; પ્રતિદિન.

अणुवासिअ. त्रि० (अनुवासित) સંસ્કાર વડે વાસિત કરેલ.

अणुवित्ति. स्त्री० (अनुवृत्ति) પ્રવૃત્તિ; ઇષ્ટ વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવાની ક્રિયા.

अणुविरइ. स्त्री० (अणुविरति) દેશવિરતિ; શ્રાવકપણું.

अणुविवाग. पुं० (अनुविपाक) કર્મનું અનુરૂપ પરિણામ.

अणुवेलंधर. पुं० (अनुवेलन्धर) વેલન્ધર જાતિના દેવતાના અનુયાયી (હુકમ ઉઠાવનાર) નાગકુમાર.

अणुवेह. पुं० (अनुवेध) જોડાણ; મેલાપ.

अणुव्वइय. त्रि० (अनुव्रतिक) અણુવ્રત સંબંધી; અણુવ્રતરૂપ.

अणुव्वय. न० (अणुव्रत) મહાવ્રતની અપેક્ષાએ ન્હાનાં વ્રતો; શ્રાવકનાં પ્રથમનાં પાંચ વ્રતો.

अणुव्वयधारि. त्रि० (अणुव्रतधारिन्) અણુવ્રત ધરનાર; વ્રતધારી શ્રાવક.

अणुव्वयय. त्रि० (अनुव्रजक) પાછળ ચાલનાર; અનુસરનાર.

अणुव्वया. स्त्री० (अनुव्रता) પતિવ્રતા સ્ત્રી; પતિવ્રતા ધર્મ પાળનાર સ્ત્રી.

अणुव्वस. त्रि० (अनुवश) વશ થયેલ; આધીન.

अणुव्वाण. त्रि० (अनुम्लान) કંઇક સ્નિગ્ધ અને ઘણે ભાગે કરમાયેલું.

अणुसंगिय. त्रि० (आनुषङ्गिक) પ્રાસંગિક; પ્રસંગે પ્રાપ્ત થયેલ.

अणुसज्जणा. स्त्री० (अनुसज्जना) અનુસરણ કરવું; અનુવર્તન કરવું તે.

अणुसज्जित्थ. त्रि० (अनुषक्त) કાળ પરંપરાથી ચાલ્યું આવેલ.

अणुसट्ठि. स्त्री० (अनुशास्ति) સદ્ગુણની સ્તુતિ. (૨) શિખામણ; ભલામણ. (૩) દોષ દર્શાવી શિક્ષણ આપવું તે.

अणुसय. पुं० (अनुशय) ગર્વ; અહંકાર. (૨) પશ્ચાતાપ.

अणुसरण. न० (अनुस्मरण) સ્મરણ; ચિંતવન.

अणुसरण. न० (अनुसरण) અનુવર્તન; પાછળ પાછળ જવું તે.

अणुसरियार. त्रि० (अनुस्मर्तृ) પાછળથી સ્મરણ કરનાર.

अणुसार. पुं० (अनुसार) પાછળ જવું તે; અનુસરવું તે.

अणुसार. पुं० (अनुस्वार) અક્ષર ઉપરનું બિન્દુ; અનુનાસિક વર્ણ.

अणुसारि. त्रि० (अनुसारिन्) અનુસરનાર; અનુકરણ કરનાર.

अणुसासण. न० (अनुशासन) શિક્ષા; શિક્ષણ. (૨) ઉપદેશ આપવો તે. (૩) આજ્ઞા; હુકમ.

अणुसासिअ. त्रि० (अनुशासित) જેને શિખામણ આપવામાં આવે તે; શિક્ષિત.

अणुसिट्ठ. त्रि० (अनुशिष्ट) શિખામણ આપેલ.

अणुसिट्ठि. स्त्री० (अनुशिष्टि) હિતકારક ઉપદેશ; બોધ.

अणुसूय. त्रि० (अनुस्यूत) બીજાની નેશ્રાયે રહેલ–જું, માકડ વગેરે.

अणुसेढि. स्त्री० (अनुश्रेणि) લઘુશ્રેણી, આકાશ પ્રદેશપંક્તિ, તેને અભિમુખ રહીને અનુકૂળપણે ગતિ કરવી તે.

अणुसोय. न० (अनुस्रोतस्) નદી વગેરેનો પ્રવાહ; વેગ.

अणुसोयचारि. त्रि० (अनुस्रोतश्चारिन्) નદીના પ્રવાહને અનુસારે ચાલનાર માછલાં વગેરે. (૨) અભિગ્રહ વિશેષથી ઉપાશ્રય પાસેથી ક્રમસર ગોચરી કરનાર સાધુ.

अणुस्सुय. त्रि० (अनुश्रुत) અવધારેલું. (૨) સાંભળેલું. (૩) न० ભારત આદિ પુરાણ.

अणुस्सुय. त्रि० (अनुत्सुक) ઉત્કંઠા રહિત.

अणुस्सुयत्त. न० (अनुत्सुकत्व) દિવ્ય અને માનુષિક કામભોગમાં નિઃસ્પૃહતા.

अणुहियासण. न० (अन्वध्यासन) અડગ રહી સહન કરવું તે.

अणुहूअ. त्रि० (अनुभूत) અનુભવ કરેલ; અનુભવેલ.

अणूण. त्रि० (अन्यून) ઓછું નહિ તે.

अणेक. त्रि० (अनेक) એકથી વધારે.

अणेकसिद्ध. पुं० (अनेकसिद्ध) એક સમયે એક કરતાં વધારે સિદ્ધ થાય તે.

अणेकवाइ. त्रि० (अनेकवादिन्) ઘણા આત્માને માનનાર વાદી; અક્રિયાવાદ મતના અનુયાયી.

अणेग. त्रि० (अनेक) અનેક; એકથી વધારે.

अणेगंत. त्रि० (अनेकान्त) અનિશ્ચય; એકાંત નહિ તે.

अणेगंतवाय. पुं० (अनेकान्तवाद) વસ્તુનું એકાન્ત સ્વરૂપ ન માનવું તે; અનંત ધર્મવાળી વસ્તુનું અનેકાન્તપણે પ્રતિપાદન કરવું તે.

अणेगंतिग. } **अणेगंतिय.** } (अनेकान्तिक) સાધ્યને મુકી અન્યત્ર રહેનાર હેતુ; વ્યભિચારી હેતુ. (૨) એકાન્તિક નહિ; અનિશ્ચિત.

अणेगखंडी. स्त्री० (अनेकखण्डी) જેમાં નીકળવાને અનેક બારીઓ હોય એવી નગરી.

अणेगगुण. पुं० (अनेकगुण) અનેકગણું.

अणेगजोगंधर. पुं० (अनेकयोगधर) અનેક લબ્ધિના ધરનાર; અનેક લબ્ધિસંપન્ન.

अणेगरूव. त्रि० (अनेकरूप) અનેક પ્રકારનું; વિવિધ પ્રકારનું.

अणेगरूवधुणा. स्त्री० (अनेकरूपधुना) વસ્ત્રો સાથે પડિલેહવાથી અથવા ત્રણથી વધારે વખત વસ્ત્રને ધુણાવવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર.

अणेगसिद्ध. पुं० (अनेकसिद्ध) એક સમયે અનેક સિદ્ધ થાય તે.

अणोलिस. त्रि० (अनीदृश) અનન્ય સદૃશ; અનુપમ.

अणोसणा. स्त्री० (अनेषणा) પ્રમાદાદિ દોષ સહિત એષણા. (૨) ગવેષણાનો અભાવ.

अणोसणिज्ज. } **अणोसणीय.** } त्रि० (अनेषणीय) સાધુને ન કલ્પે તેવું; કોઇપણ દોષથી દુષ્ટ થયેલ.

अणोउया. स्त्री० (अनृतुका) ઋતુકાળ વગરની સ્ત્રી; રજસ્વલા નહિ.

अणोक्कंत. त्रि० (अनवक्रान्त) અજિત; જેનો પરાભવ થયો નથી તે.

अणोज्ज. त्रि० (अनवद्य) નિર્દોષ; શુદ્ધ.

अणोज्जा. स्त्री० (अनवद्या) મહાવીર સ્વામિની પુત્રીનું નામ.

अणोम. त्रि० (अनवम) મિથ્યાદષ્ટિ, અવિરતિ આદિ કર્મબંધના હેતુ જેણે દૂર કર્યા છે તે; મિથ્યાત્વ, અવિરતિ આદિ કર્મબંધ હેતુ રહિત.

अणोमदंसि. पुं० (अनवमदर्शिन्) ન્યૂનદર્શી નહિ; ઉચ્ચ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રવાળો.

अणोमाण. त्रि० (अनवमान) છુટા છુટા; વ્યાપ્ત નહિ તે.

अणोमाण. न० (अनपमान) સત્કાર; અનાદર નહિ તે.

अणोरपार. त्रि० (अनर्वाक्पार) આરપાર વગરનું; આરપાર રહિત. (૨) અતિવિસ્તીર્ણ.

अणोवणिहिआ. स्त्री० (अनौपनिधिकी) એકજ વસ્તુમાં અનુક્રમની ઘટના; દ્રવ્ય આનુપૂર્વીનો એક પ્રકાર.

अणोवदग्ग. त्रि० (अनवदग्र) અંત વગરનું; અનંત.

अणोवम. त्रि० (अनुपम) ઉપમારહિત; તુલના રહિત.

अणोवमदंसि. पुं० (अनुपमदर्शिन्) ઉચ્ચ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રવાન્.

अणोवमा. स्त्री० (अनुपमा) મિઠાઇની એક જાત.

अणोवलेवय. त्रि० (अनुपलेपक) કર્મબંધનથી રહિત.

अणोवसंखा. स्त्री० (अनुपसंख्या) અજ્ઞાન; અવિદ્યા.

अणोसिअ. त्रि० (अनुषित) નિવાસ નહિ કરેલ; અવ્યવસ્થિત.

अणोहंतर. त्रि० (अनोघन्तर) બે પ્રકારના ઓઘને નહિ તરનાર; દ્રવ્યઓઘ-નદીપૂર અને ભાવઓઘ-આઠ કર્મને ન તરનાર.

अणोहट्टय. त्रि० (अनपघट्टक) ગમે તેમ વર્તતાં છતાં જેને હાથ પકડી રોકનાર કોઇ નથી તે; નિરંકુશ.

अणोहिया. स्त्री० (अनोधिका) જેની અંદર પાણીનું કોઇપણ સ્થાન નથી એવી અટવી.

अण्ण. त्रि० (अन्य) પોતાથી ભિન્ન; બીજું.

अण्ण. न० (अर्णस्) પાણી; જલ.

अण्ण. न० (अन्न) ભાત વગેરે ધાન્ય; અનાજ. (૨) ભોજન; મોદક વગેરે ખોરાક. (૩) ભિક્ષા; ગોચરી.

अण्णउत्थिय. पुं० { अन्ययूथिक / अन्यतीर्थिक } તીર્થાન્તરીય; જૈન સિવાયના શાક્ય, ચરક, પરિવ્રાજક, કપિલ, આજીવક, વૃદ્ધશ્રાવક વગેરે.

अण्णउत्थियदेवय. न० (अन्ययूथिकदैवत) અન્યમતિઓએ માનેલ હરિહરાદિ દેવ.

अण्णउत्थियपरिग्गहिय. त्रि० (अन्ययूथिकपरिगृहीत) અન્ય તીર્થિઓએ ગ્રહણ કરેલ; અન્યમતિઓએ પોતાનું કરી લીધેલ.

अण्णगिलायक. पुं० (अन्नग्लायक) અન્ન વિના ગ્લાનિ પામનાર સાધુ; ભુખ્યા ન રહેવાથી અથવા અભિગ્રહ વિશેષથી સવારમાંજ આહાર કરનાર સાધુ.

अण्णजंभग. पुं० स्त्री० (अन्नजृम्भक) જંભકા દેવતાની દસ જાતમાંની પહેલી જાત.

अराणतर. त्रि० (अन्यतर) गमे ते એક; બે-માંનું કે અનેકમાંનું કોઇ એક.

अराणतित्थिय. पुं० (अन्यतीर्थिक) અન્યમતિ; અન્યદર્શની.

अराणतित्थियपवत्ताणुओग. पुं० (अन्यतीर्थिकप्रवृत्तानुयोग) કપિલાદિકે પ્રવર્તાવેલું શાસ્ત્ર; પ્રાપશ્રુતવિશેષ.

अराणत्तभावणा. स्त्री० (अन्यत्वभावना) દેહથી આત્મા જુદો છે એમ ભાવના ભાવવી તે.

अराणत्थ. पुं० (अनर्थ) અર્થથી વિપરીત; અનર્થ.

अराणत्थ. अ० (अन्यत्र) બીજે ક્યાંક; સિવાય.

अराणत्थ. पुं० (अन्वर्थ) યથાર્થ; વ્યુત્પત્તિને અનુસારે થતો અર્થ.

अराणत्थजोग. पुं० (अन्वर्थयोग) શબ્દ અને તેના અર્થનો વ્યુત્પત્તિ અનુસારી સંબંધ.

अराणदत्तहर. पुं० (अन्यदत्तहर) બીજાએ બક્ષીશ કરેલી હોય તેને રસ્તામાં લુંટનાર.

अराणदा. अ० (अन्यदा) બીજા કોઇ કાળમાં.

अराणधम्मिय. त्रि० (अन्यधार्मिक) ભિન્ન ધર્મવાળો.

अराणपाण. न० (अन्नपान) અન્નપાણી.

अराणपुराण. न० (अन्नपुण्य) અનુકંપાભાવે ભોજન આપવાથી થતું પુણ્ય; અન્નપુણ્ય.

अराणप्पमत्त. त्रि० (अन्नप्रमत्त) ખાવાનો લોલપી.

अराणभोग. पुं० (अन्नभोग) ખાદ્ય આદિ ભોગ્ય પદાર્થ.

अराणमराण. त्रि० (अन्योन्य) અન્યોન્ય; પરસ્પર.

अराणमराणकिरिया. स्त्री० (अन्योन्यक्रिया) સામસામા એક બીજાના પગ પુંજવા, ચોળવા, મર્દન કરવું વગેરે.

अराणमराणगंठिय. त्रि० (अन्योन्यग्रथित) પરસ્પર ગાંઠથી ગુંથેલું; પરસ્પર ગાંઠવાળું.

अराणमराणगुरुयत्ता. स्त्री० (अन्योन्यगुरुकता) પરસ્પર ગુંથવાથી થયેલ વિસ્તીર્ણતા.

अराणमराणघडत्ता. स्त्री० (अन्योन्यघटता) પરસ્પર સમુદાય રચના; પરસ્પર સંબન્ધ.

अराणमराणमणुगय. त्रि० (अन्योन्यानुगत) એક બીજાને અનુકૂળપણે વળગેલ.

अराणमराणोगाढ. त्रि० (अन्योन्यावगाढ) પરસ્પર ક્ષીરનીરની પેઠે અવગાહીને રહેલ.

अराणयर. त्रि० (अन्यतर) ગમે તે એક; બે-માંનું કે અનેકમાંનું કોઇ એક.

अराणया. अ० (अन्यदा) કોઇ વખતે; કયારેક.

अराणयाकयाइं. अ० (अन्यदाकदाचित्) કોઇ એક વખતે; અનિર્ધારિત સમયે.

अराणलिंग. न० (अन्यलिङ्ग) અન્યલિંગ; જૈનેતર વેષ.

अराणलिंगसिद्ध. पुं० (अन्यलिङ्गसिद्ध) જૈન સિવાયના વેષે સિદ્ધ થાય તે.

अराणव. पुं० (अर्णव) સમુદ્ર. (२) સંસાર.

अराणवंत. न० (ऋणवत्) २७ મું લોકોત્તર મુહૂર્ત્ત.

अराणववएस. पुं० (अन्यव्यपदेश) સાધુ વ્હોરવા આવ્યા હોય ત્યારે પોતાની વસ્તુને બીજાનો વ્યપદેશ કરવાથી સાધુ ન લે તેથી લાગતો બારમા વ્રતનો ત્રીજો અતિચાર.

अराणवालय. पुं० (अरार्णपालक) એ નામનો એક અન્યતીર્થિક; કાલોદાયી ઇત્યાદિમાંનો એક.

अराणविहि. पुं० (अन्नविधि) અન્ન ઉત્પન્ન કરવાની, શોધવાની અને રાંધવાની કળા.

अराणसंभोइअ. त्रि० (अन्यसाम्भोगिक) અન્યગચ્છના સાધુ સાથે આહાર પાણીના વ્યવહારવાળો.

अराणहा. अ० (अन्यथा) અન્યથા; અગર.

अराणहाभाव. पुं० (अन्यथाभाव) વિપરીત ભાવ; સત્યને અસત્ય માનવું તે.

अराणहावाइ. त्रि० (अन्यथावादिन्) અસત્ય બોલનાર.

अणणाअ. त्रि० (अज्ञात) અપરિચિત.

अणणाइट्ठ. त्रि० (अन्वाविष्ट) દેવતાના આવેશથી પરવશ થયેલ.

अणणाएसि. पुं० (अज्ञातैषिन्) જાતિ, વિદ્વત્તા આદિથી અજ્ઞાત થઇને આહારાદિની એષણા કરનાર; પોતાનું માહાત્મ્ય ન જાણતા હોય તેવા કુળમાં ભિક્ષા કરનાર સાધુ.

अणणाण. न० (अज्ञान) અજાણપણું; વિપરીત બુદ્ધિ. (૨) મિથ્યાજ્ઞાન, (૩) ત્રિ० જ્ઞાન રહિત; મૂર્ખ.

अणणाणकिरिया. स्त्री० (अज्ञानक्रिया) અજ્ઞાનપણે કરવામાં આવતી ચેષ્ટાથી લાગતું કર્મબંધન; અજ્ઞાનક્રિયાનો એક ભેદ.

अणणाणदोस. पुं० (अज्ञानदोष) કુશાસ્ત્રના સંસ્કારથી હિંસાદિ કૃત્યોમાં ધર્મબુદ્ધિ રાખવાથી લાગતો એક દોષ; રૌદ્રધ્યાનનું ત્રીજું લક્ષણ.

अणणाणपरिसह. पुं० (अज्ञानपरीषह) અજ્ઞાન પરિસહ; અજ્ઞાન એટલે વિદ્યા ન આવડવાથી થતું કષ્ટ સહન કરવું તે.

अणणाणवाइ. त्रि० (अज्ञानवादिन्) અજ્ઞાનનેજ શ્રેય માનનાર વાદી; જ્ઞાનમાં દોષ દર્શાવી અજ્ઞાનનું સ્થાપન કરનાર.

अणणाणसत्थ. न० (अज्ञानशास्त्र) અજ્ઞાનશાસ્ત્ર; ભારત, કાવ્ય નાટકાદિ લૌકિક શાસ્ત્ર.

अणणाणि. त्रि० (अज्ञानिन्) અજ્ઞાની; જાણપણાથી રહિત.

अणणाणिय. पुं० (अज्ञानिक) અજ્ઞાની; જ્ઞાનહીન. (૨) અજ્ઞાનવાદી; અજ્ઞાનવાદના અનુયાયી.

अणणाणियवाइ. पुं० (अज्ञानिकवादिन्) અજ્ઞાનવાદી; જ્ઞાનમાં દોષ દર્શાવી અજ્ઞાનનેજ શ્રેયરૂપ માનનાર વાદી.

अणणाय. त्रि० (अन्याय्य) અન્યાયી; ન્યાયરહિત.

अणणाय. त्रि० (अज्ञात) અજાણ્યું; જાણ્યા વગરનું.

अणणायउंछ. पुं० (अज्ञातोञ्छ) પરિચય કરાવ્યા વિના ઉચિત ભિક્ષા-અન્ન ઉપગરણ વગેરે સાધુએ ગવેષવા તે.

अणणायचरअ. पुं० (अज्ञातचरक) સ્વજાત્યાદિ દર્શાવ્યા વિના ગવેષણા કરનાર.

अणणायपिंड. पुं० (अज्ञातपिण्ड) અજાણ્યા કુળની ભિક્ષા; અન્તપ્રાન્ત ભિક્ષા.

अणणायया. स्त्री० (अज्ञातता) અજ્ઞાતપણું; યશ કીર્તિની ઇચ્છાએ તપસ્યા વગેરેનો પ્રકાશ ન કરવો તે.

अणणायसील. त्रि० (अज्ञातशील) જેનો સ્વભાવ પંડિતો પણ ન જાણી શકે તેવો. (૨) જેણે બ્રહ્મચર્ય અંગીકાર નથી કર્યું એવો.

अणिणयाउत्त. पुं० (अन्निकापुत्र) જયસિંહ નામે વણિક્પુત્રની પુત્રી અન્નિકાનો દેવદત્તથી થયેલ પુત્ર.

अणणुणण. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણમણ્ણ " શબ્દ.

अणणेसण. न० (अन्वेषण) તપાસ કરી જોવું તે.

अणणेसणा. स्त्री० (अन्वेषणा) પ્રાર્થના. (૨) ગૃહસ્થથી અપાતી ભિક્ષા ગ્રહણ કરવી તે.

अणणेसि. त्रि० (अन्वेषिन्) ગવેષણા કરનાર; માગણી કરનાર.

अणणोणण. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણમણ્ણ " શબ્દ.

अणणोणणपगहियत्त. न० (अन्योन्यप्रगृहीतत्व) વાક્ય વાક્યની અને પદ પદની પરસ્પર સાપેક્ષતા; સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો ૧૭ મો.

अणह. न० (अहन्) દિવસ; દિન.

अणहग. } **अणहय.** } पुं० (आश्रव) પાપનું દ્વાર; કર્મ આવવાનો માર્ગ. (૨) હિંસાદિ કર્મબંધનું કારણ.

अणहयकर. पुं० (आश्रवकर) આશ્રવ કરનાર; નવા કર્મ બાંધનાર.

अगहयभावणा. स्त्री० (आश्रवभावना) આશ્રવના અનિષ્ટ ફળનું ચિન્તવન કરવું તે; બાર ભાવનામાંની સાતમી ભાવના.

अतत्थ. त्रि० (अतथ्य) અસત્ય; જૂઠું.

अतर. पुं० (अतर) રત્નાકર; સમુદ્ર. (૨) त्रि० દુસ્તર; તરવાને અશક્ય.

अतरंत. त्रि० (अतरत्) રોગી; ગ્લાન. (૨) અશક્ય; અસહિષ્ણુ.

अतरग. त्रि० (अतरग-ग्लान) દુર્બલ; ગ્લાનિ પામેલો.

अतव. पुं० न० (अतपस्) તપશ્ચર્યાનો અભાવ.

अतसी. स्त्री० (अतसी) વનસ્પતિવિશેષ; અલસીનો છોડ.

अतह. न० (अतथ) અસત્ય; મિથ્યા.

अतहणाण. त्रि० (अतथाज्ञान) અયથાર્થ જાણનાર; અજ્ઞાની. (૨) પ્રશ્નોત્તરને બરાબર ન જાણનાર પૃચ્છક. (૩) ન० અયથાર્થ જ્ઞાન; અનેકાંતને એકાંતપણે જાણવું તે.

अतार. त्रि० (अतार) તરવાને અશક્ય; અગાધ.

अतावक्खेत्त. न० (अतापक्षेत्र) તાપનું ક્ષેત્ર નહિ તે; રાત્રિ.

अति. अ० (अति) ઘણું; અતિશય.

अतिउट्ट. त्रि० (अतिवृत्त) પોતાના કૃત્યને ન જાણનાર.

अतिंतिण. त्रि० (अतिन्तिन) નિરાશાનાં કારણો હોવાથી કચવાતાં છતાં જેમ તેમ ન બોલનાર સાધુ.(૨) કટુવચન સાંભળીને પણ શાન્તિ રાખી બડબડાટ ન કરનાર.

अतिकाय. त्रि० (अतिकाय) જુઓ "અઇકાય" શબ્દ.

अतिकंत. त्रि० (अतिक्रान्त) ભૂતકાળમાં થયેલ.

अतिक्कम. पुं० (अतिक्रम) જુઓ" અઇક્કમ" શબ્દ.

अतिचार. पुं० (अतिचार) જુઓ "અઇયાર" શબ્દ.

अतिच्छिअ. त्रि० (अतिक्रान्त) જુઓ "અઇચ્છિય" શબ્દ.

अतिताणगिह. न० (अतितानगृह) નગરનાં પ્રસિદ્ધ ઉંચાં ઘર, કે જે નગરમાં પેસતાં એકદમ જણાઇ આવે.

अतितेआ. स्त्री० (अतितेजस्) ચૌદશની રાત્રિનું નામ.

अतित्थ. न० (अतीर्थ) તીર્થંકરે તીર્થ સ્થાપ્યા પહેલાંનો સમય અને તીર્થ વ્યવચ્છેદ થયા પછીનો સમય. (૨) ચતુર્વિધ સંઘનો અભાવ; તીર્થની અનુત્પત્તિ.

अतित्थगर. पुं० (अतीर्थकर) તીર્થંકર નહિ તે; તીર્થંકરની પદવી ન પામનાર કેવળી.

अतित्थगरसिद्ध. पुं० (अतीर्थकरसिद्ध) તીર્થંકર પદ પામ્યા વિના સિદ્ધ થયેલ; ગૌતમ સ્વામી આદિ.

अतित्थसिद्ध. पुं० (अतीर्थसिद्ध) તીર્થંકરે સંઘસ્થાપના કર્યા પહેલાં અથવા તીર્થ વ્યવચ્છેદ થયા પછી સિદ્ધ થાય તે; તીર્થને અભાવે સિદ્ધ થાય તે, જેમ મરૂદેવી માતા વગેરે.

अतिधुत्त. त्रि० (अतिधूत) ભારે કર્મી; બહુલ કર્મી.

अतिपंडुकंबला. स्त्री० (अतिपाण्डुकम्बला) જુઓ " અઇપંડુકંબલસિલા " શબ્દ.

अतिपास. पुं० (अतिपार्श्व) જુઓ "અઇપાસ" શબ્દ.

अतिप्पए. अ० (अतिप्रगे) પરોઢીઉં; સવાર.

अतिप्पणया. स्त्री० (अतेपनता) પસીનો વળે, લાળ ઝરે, આંસુ ખરે તેવાં રૂદનનાં કારણો દૂર કરવાં તે; આંસુ ઝરે તેવું રૂદન ન કરવું તે.

अतिप्पसंग. पुं० (अतिप्रसङ्ग) જુઓ "અઇપ્પસંગ " શબ્દ.

अतिमंच. पुं० (अतिमञ्च) જુઓ " અઇમંચ" શબ્દ.

अतिराउल. न० (अतिराकुल) અતિ સમૃદ્ધિવાળું કુળ.

अतिरित्त. त्रि० (अतिरिक्त) જુઓ "अइरित्त" શબ્દ.

अतिरित्तसेज्जासणिय. પું० स्त्री० (अतिरिक्तशय्यासनिक) મર્યાદાથી અધિક શય્યા, પાટ પાટલા વગેરે રાખનાર; અસમાધિનું ચોથું સ્થાનક સેવનાર સાધુ.

अतिरेग. પું० (अतिरेक) જુઓ "अइरेग" શબ્દ.

अतिवाति. त्रि० (अतिपातिन) જુઓ "अइवाइ" શબ્દ.

अतिविज्ज. त्रि० (अतिविद्य) જુઓ "अइविज्ज" શબ્દ.

अतिवेलं. अ० (अतिवेलम्) જુઓ "अइवेलं" શબ્દ.

अतिसेस. પું० (अतिशेष) જુઓ "अइसेस" શબ્દ.

अतिहि. પું० (अतिथि) અભ્યાગત; ભોજન વખતે આવેલો પ્રાહુણો. (૨) જેને આવવાની તિથિ મુકરર નથી એવા સાધુ.

अतिहिसंविभाग. પું० (अतिथिसंविभाग) શ્રાવકનાં બાર વ્રત પૈકી બારમું વ્રત; જમતી વખતે પોતાના ભોજનમાંથી અમુક ભાગ અતિથિને આપવાની ભાવના ભાવવી તે.

अतीत. પું० (अतीत) ભૂતકાળ; ગત સમય.

अतीतद्धा. स्त्री० (अतीताद्धा) અનતા પુદ્ગલ પરાવર્તન પ્રમાણે ભૂતકાળ.

अतीय. પું० (अतीत) ભૂતકાળ. (૨) त्रि० ભૂતકાળનું.

अतीयद्धा. स्त्री० (अतीताद्धा) અતીતકાળ; ભૂતકાળ.

अतीयवयण. न० (अतीतवचन) ભૂતકાળવાચક પદ; જેમકે કર્યું, ખાધું, પીધું વગેરે.

अतीरंगम. त्रि० (अतीरङ्गम) કાંઠે જવાને અસમર્થ; સંસારને કાંઠે નહીં પહોંચનાર.

अतीव. अ० (अतीव) અતિ; ઘણું.

अतुट्ठि. स्त्री० (अतुष्टि) અસંતોષ, અતૃપ્તિ.

अतुल. त्रि० (अतुल) જેની તુલના ન કરી શકાય એવું અસાધારણ.

अतो. अ० (अतस्) એથી; અહિંથી.

अत्त. त्रि० (आत्र) દુઃખ હરનાર; સુખ આપનાર.

अत्त. त्रि० (आप्त) યથાર્થદર્શી, રાગદ્વેષાદિ સર્વ દોષ રહિત. (૨) જ્ઞાનાદિગુણ સંપન્ન; ગુણી. (૩) એકાન્ત હિતકર.

अत्त. त्रि० (आत्त) ગ્રહણ કરેલ; સ્વીકારેલ.

अत्त. त्रि० (आर्त्त) પીડિત; દુઃખી.

अत्त. પું (आत्मन्) આત્મા; જીવ. (૨) પોતે; જાતે. (૩) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ.

अत्तग. त्रि० (आत्मग) આંતરિક; આત્મિક.

अत्तगामि. પું० (आत्मगामिन्) આત્માને પ્રાપ્ત કરવા મોક્ષ માર્ગમાં ચાલનાર મુનિ; મુમુક્ષુ.

अत्तछट्ठ. પું० (आत्मषष्ठ) સૂયગડાંગ સૂત્રના પહેલા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશાનો પાંચમો અર્થાધિકાર, કે જેમાં પાંચ ભૂત અને છટ્ઠા આત્માનું નિરૂપણ છે.

अत्तट्ठ. પું० (आत्मार्थ) સ્વર્ગ, મોક્ષાદિક આત્માનો અર્થ. (૨) પોતાની મતલબ; સ્વાર્થ.

अत्तता. स्त्री० (आत्मता) આત્માનું અસ્તિત્વ; જીવની હૈયાતી. (૨) પોતાના કરેલ કર્મનું પરિણામ.

अत्तत्तासंवुड. त्रि० (आत्मात्मसंवृत) આત્મા વડે આત્મામાં લીન થયેલ.

अत्तपण्णहा. પું० (आत्मप्रज्ञाहन्) આત્મ સંબંધી પ્રજ્ઞાને હણનાર; પાપ શ્રમણનું એક લક્ષણ.

अत्तपण्णेसि. પું० (आत्मप्रज्ञैषिन्) આત્મ જ્ઞાનનો શોધક; આત્મહિતની ગવેષણા કરનાર જીવ.

अत्तपरागहह. पुं० (आत्मप्रश्नहन्) આત્મ સંબંધી પ્રશ્નને હણનાર; પાપ શ્રમણનું એક લક્ષણ.

अत्तपन्नेसि. त्रि० (आप्तप्रज्ञैषिन्) સર્વજ્ઞની ઉક્તિનું અન્વેષણ કરનાર.

अत्तमइ. त्रि० (आर्त्तमति) આર્તધ્યાનમાં જોડાયેલ.

अत्तय. पुं० (आत्मज) પુત્ર; દીકરો.

अत्तया. स्त्री० (आत्मजा) પુત્રી; દીકરી.

अत्तवंत. पुं० (आत्मवत्) આત્માના ઉપયોગવાળો; સાવચેત સાધુ. (२) અકષાયી આત્મા;

अत्तसंपग्गहिय. त्रि० (आत्मसंप्रगृहीत) આત્મ પ્રશંસા કરનાર.

अत्तसम. त्रि० (आत्मसम) આત્મતુલ્ય; આત્મવત્.

अत्तसमाहिय. त्रि० (आत्मसमाहित) સદા સ્વઉપયોગમાં જોડાયેલ; નિર્વિકલ્પ સમાધિયુક્ત.

अत्तहिय. न० (आत्महित) આત્મહિત.

अत्तागम. पुं० (आत्मागम) તીર્થંકરની અપેક્ષાએ મૂળ સૂત્રપાઠ; અત્તાગમ.

अत्तुक्करिस. } **अत्तुक्कोस.** } पुं० (आत्मोत्कर्ष) અભિમાન; આત્મશ્લાઘા.

अत्तुक्कोसिय. त्रि० (आत्मोत्कर्षिक) ગર્વયુક્ત વાનપ્રસ્થ; અભિમાની.

अत्तुवणीय. पुं० (आत्मोपनीत) દુરાગ્રહ કરી પોતાનો મત સ્થાપન કરવો તે; પોતાના મતમાં દોષ આવે તેવી રીતે પરમતનું ઉત્થાપન કરવું તે.

अत्तेय. पुं० (आत्रेय) આત્રેય; અત્રિઋષિના પુત્ર. (२) એક જૈન મુનિ.

अत्थ. न० (अस्त) આથમવું તે; ચંદ્ર, સૂર્ય વગેરેનું ક્ષેત્રાંતરમાં જવું તે

अत्थ. न० (अस्त्र) તીર વગેરે ફેંકવાનાં હથિયાર.

अत्थ. अ० (अत्र) અહીં; ઇહાં.

अत्थ. पुं० (अर्थ) ધન; દ્રવ્ય. (२) લક્ષ્મીના ખજાના રૂપ પર્વત; મેરૂ પર્વત. (३) તાત્પર્ય; મતલબ. (४) શબ્દનો અભિધેય; વાચ્યાર્થ. (५) અપેક્ષા. (६) અભિલાપ્ય પદાર્થ. (७) શબ્દાદિ પાંચ વિષય. (८) મોક્ષ; પરમાર્થ.

अत्थ. पुं० (अस्त) મેરૂપર્વત. (२) त्रि० અવિદ્યમાન.

अत्थओ. अ० (अर्थतस्) અર્થની અપેક્ષાએ; અર્થરૂપે.

अत्थंग. पुं० (अस्ताङ्ग) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીસીના પંદરમા તીર્થંકરનું નામ.

अत्थंगय. त्रि० (अस्तङ्गत) આથમેલો; અસ્ત પામેલો.

अत्थकर. त्रि० (अर्थकर) ધન મેળવનાર.

अत्थकामय. त्रि० (अर्थकामक) દ્રવ્યની વાંછનાવાળો.

अत्थक्क. न० ( ) અવસર વિના; વખત વગર.

अत्थग्गहण. न० (अर्थग्रहण) પદાર્થનું જ્ઞાન; પદાર્થનો નિશ્ચય કરવો તે.

अत्थग्घ. त्रि० (अर्थघ्न) અર્થની હાનિ કરનાર.

अत्थग्घ. त्रि० ( ) મધ્યવર્તી.

अत्थजोणि. स्त्री० (अर्थयोनि) પૈસાની ઉત્પત્તિનાં સ્થાન; પૈસા મેળવવાના ઉપાય, જેવાકે સામ, દામ, દણ્ડ, ભેદ વગેરે.

अत्थणघरग. पुं० (आस्थानगृहक) જ્યાં દેવતા સુખે બેસે એવાં ઘર.

अत्थणय. पुं० (अर्थनय) અર્થ પ્રધાનનય; નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર અને ઋજુસૂત્ર એ ચાર નયરૂપ અર્થનો આશ્રય કરનાર. (२) શબ્દને છોડી અર્થનેજ મુખ્ય વસ્તુમાનનારો પક્ષ.

अत्थणिउर. पुं० (अर्थनिकुर) ८४ લાખ અર્થનિકુરાંગ પ્રમાણ કાળવિશેષ.

अत्थणिउरंग. पुं० (अर्थनिकुराङ्ग) ८४ લાખ નલિન પ્રમાણકાળ વિશેષ.

अत्थत्थि. त्रि० (अर्थार्थिन्) ધનનો અર્થી; ધનનો યાચક.

अत्थदंड. पुं० (अर्थदण्ड) શરીરાદિ નિર્વાહ અર્થે કર્મબંધ થાય તે; સ્વાર્થે દંડાવું તે.

अत्थधर. त्रि० (अर्थधर) શાસ્ત્રનો અર્થ ધરનાર; અર્થવેત્તા.

अत्थनिज्जवग्ग. त्रि० (अर्थनिर्यापक) નયપ્રમાણુ લાગુ પાડી સૂત્રના અર્થનો નિર્વાહ કરનાર.

अत्थपज्जय. पुं० (अर्थपर्यय) અર્થના એક દેશનું પ્રતિપાદન કરનાર પર્યાય; અર્થરૂપ પર્યાય.

अत्थपय. न० (अर्थपद) " ઉત્પાદ, વ્યય અને ધ્રૌવ્યયુક્ત સત્ " ઇત્યાદિ અર્થ પ્રતિપાદકપદ.

अत्थपुहुत्त न० (अर्थपृथुत्व) જીવાદિ પદાર્થના વિસ્તારરૂપ શ્રુતજ્ઞાન; સામાન્ય શ્રુતજ્ઞાન.

अत्थभाव. पुं० (अर्थभाव) શબ્દના અર્થમાં ઉપયોગ જોડવો તે

अत्थम. न० (अस्तमयन) અસ્ત થઇ જવું; અદ્રશ્ય થઇ જવું.

अत्थमण. न० (अस्तमन) સૂર્યનું આથમવું તે; સૂર્યનું અસ્ત થવું તે.

अत्थमय. न० (अस्तमय) સૂર્ય વગેરેનું અસ્ત થવું તે.

अत्थमास. पुं० (अर्थमाष) માસો; સોનું રૂપું તોળવાનું ૮ રતિભારનું એક વજન.

अत्थमिओदिय. त्रि० (अस्तमितोदित) જે આથમીને પાછા ઉગ્યા હોય તે; અર્થાત્ હીનકુળમાં જન્મી મહત્પદ મેળવ્યું હોય તે, જેવાકે હરકેશી મુનિ.

अत्थमिय. त्रि० (अस्तमित) અસ્ત પામેલ; આથમેલ. (૨) ઢંકાઇગયેલ.

अत्थमियात्थमिय. त्रि० (अस्तमितास्तमित) આથમીને પુનઃ આથમેલ હોય તે, અર્થાત્ હીનકુળમાં ઉત્પન્ન થઇ પુનઃ એવા દુષ્કર્મ કરે કે મરીને દુર્ગતિમાં ચાલ્યો જાય–જેમ કાલસૂરિઓ કસાઇ.

अत्थरग. न० (आस्तरक) આચ્છાદન; ઓછાડ.

अत्थरण. न० (आस्तरण) ઓછાડ. (૨) બિછાનું; પથારી કરવી તે.

अत्थरय. त्रि० (आस्तरक) આચ્છાદન કરનાર. (૨) પું० બિછાના ઉપરનું વસ્ત્ર.

अत्थरय. त्रि० (अस्तरजस्) નિર્મળ; શુદ્ધ.

अत्थवाय. पुं० (अर्थवाद) ગુણવર્ણન. (૨) દોષનિરૂપણ. (૩) ગુણવાચક શબ્દ. (૪) દોષવાચક શબ્દ.

अत्थवायग. न० (अर्थवाचक) અર્થવાચક પદ, જેમકે વૃક્ષ છે, ઘટ છે ઇત્યાદિ.

अत्थवि. त्रि० (अर्थवित्) શબ્દાર્થને જાણનાર.

अत्थव्वण. पुं० (अथर्वण) અથર્વણ નામે ચાર વેદમાંનો એક વેદ.

अत्थसंपया. स्त्री० (अर्थसम्पदा) ધનનો વૈભવ; ધનની સંપદા.

अत्थसत्थ. न० (अर्थशास्त्र) અર્થશાસ્ત્ર; પૈસો કેવી રીતે વધે તેની રીત બતાવનાર શાસ્ત્ર.

अत्थसार. पुं० (अर्थसार) પ્રધાનધન; રોકડદ્રવ્ય

अत्थसिद्ध. पुं० (अर्थसिद्ध) જંબુદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર બીજા તીર્થંકર. (૨) પક્ષના દસમા દિવસનું લોકોત્તર નામ. (૩) त्रि० પુષ્કળ ધનવાન્.

अत्था. स्त्री० (आस्था) જિનશાસન પ્રત્યે બહુમાનપણું; શ્રદ્ધા. (૨) વિશ્વાસ.

अत्थाण. न० (आस्थान.) } સભાગૃહ; એ-
अत्थाणी. स्त्री० (आस्थानी) } ડક.

अत्थात्थमणपविभत्ति. पुं० (अस्तास्तमनप्रविभक्ति) જેમાં ચંદ્રમા સૂર્ય આથમવાના દશ્ય બતાવવામાં આવે એવો એક નાટ્ય પ્રકાર;' દેવતાના ૩૨ પ્રકારના નાટકમાંનો નવમો પ્રકાર.

अत्थादाण. न० (अर्थादान) દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવાના કારણરૂપ અષ્ટાંગ નિમિત્ત; આઠ પ્રકારના નિમિત્ત પ્રકાસવા તે.

अत्थाभिमुह. त्रि० (अर्थाभिमुख) અર્થગ્રહણ કરવામાં ચતુર.

अत्थाभिसंकि. त्रि० (अर्थाभिशङ्किन्) ધનની ચાહના કરનાર.

अत्थालिय. न० (अर्थालीक) દ્રવ્યને માટે જૂઠું બોલવું તે.

अत्थावग्गह. पुं० (अर्थावग्रह) પદાર્થોનો ઇંદ્રિયોની સાથે સ્પષ્ટ સંબંધ થાય તે; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ. (૨) નિર્વિકલ્પજ્ઞાન.

अत्थावत्ति. स्त्री० (अर्थापत्ति) પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણથી જણાયેલ અર્થ જેના વિના ઉપપન્ન ન થાય, તેવા અદૃષ્ટ અર્થની કલ્પના કરવી તે અર્થાપત્તિ, જેમ "पीनो देवदत्तो दिवा न भुंक्ते" એ વાક્યમાં દેવદત્તનું પુષ્ટપણું રાત્રિભોજન વિના ઉપપન્ન નથી, તેથી રાત્રિભોજનની કલ્પના થાય છે તે અર્થાપત્તિ.

अत्थावत्तिदोस. पुं० (अर्थापत्तिदोष) જ્યાં અર્થાપત્તિથી અનિષ્ટપણાની પ્રાપ્તી થાય ત્યાં લાગતો સૂત્રનો એક દોષ. જેમ "ब्राह्मणो न हन्तव्यः" એવું સૂત્ર બાંધ્યું હોય તો બ્રાહ્મણ ન મારવો ત્યારે અબ્રાહ્મણાદિકને મારવાનું અર્થાપત્તિથી આવી પડે છે, કે જે અનિષ્ટ છે. માટે ત્યાં અર્થાપત્તિ દોષ છે. સૂત્ર રચનામાં તે દોષ ટાળવો જોઇએ.

अत्थाह. त्रि० (अस्ताघ) અગાધ; ઘણું ઉંડું. (૨) ગંભીર.

अत्थाहिगार. पुं० (अर्थाधिकार) પ્રકરણ વગેરેનું અભિધેય; ઉપક્રમનો એક ભેદ.

अत्थि. अ० (अस्ति) છે; વિદ્યમાન. (૨) પું० ધર્માસ્તિકાય આદિના સૂક્ષ્મ અંશ–પ્રદેશ. (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના એકવીસમા દ્વારનું નામ, જેમાં ધર્માસ્તિકાય આદિ છ દ્રવ્યનું અલ્પાબહુત્વ દર્શાવ્યું છે.

अत्थि. त्रि० (अर्थिन्) ધનિક; શ્રીમંત. (૨) સૂત્ર અને અર્થને જાણનાર ગુરૂ. (૩) માલિક; સ્વામી.

अत्थि. न० (अस्थि) હાડકું.

अत्थिअ. त्रि० (अर्थिक) અર્થી; લાલચુ.

अत्थिअ. पुं० (अस्थिक) બહુ બીજવાળું વૃક્ષ વિશેષ; અગથિયાનું ઝાડ. (૨) ન० તે ઝાડનાં ફલ. (૩) હાડકું.

अत्थिउद्देसय. पुं० (अस्त्युद्देशक) ભગવતીસૂત્રના ૨૦ મા શતકના બીજા ઉદ્દેશાનું નામ.

अत्थिकाय. पुं० (अस्तिकाय) પ્રદેશના સમૂહ રૂપ કાળ સિવાયનાં પાંચ દ્રવ્ય.

अत्थिक्क. न० (आस्तिक्य) આસ્તિકપણું; જીવ, અજીવ, સ્વર્ગ, નરકાદિને માનવાં તે.

अत्थित्त. न० (अस्तित्व) અસ્તિત્વ; વિદ્યમાનપણું.

अत्थित्तिनय. पुं० (अस्तीतिनय) દ્રવ્યાર્થિકનય.

अत्थिनत्थिप्पवाय. पुं० (अस्तिनास्तिप्रवाद) અસ્તિનાસ્તિ નામનો ચોથો પૂર્વ; ચૌદ પૂર્વ શાસ્ત્રમાંનું એક.

अत्थिभाव. पुं० (अस्तिभाव) અસ્તિત્વ; વિદ્યમાનપણું. (૨) સત્પદાર્થ; વિદ્યમાન વસ્તુ.

अत्थिमिञ्ज. न० (अस्थिमज्जा) હાડકાંની મજ્જા.

अत्थिय. त्रि० (आस्तिक) જીવ, અજીવ, સ્વર્ગ, નરક,મોક્ષ આદિને માનવાવાળો; આસ્તિક.

अत्थिया. स्त्री० (अस्तिता) અસ્તિત્વ; હોવાપણું.

अत्थिर. त्रि० (अस्थिर) અપરિચિત. (૨) અટકાઉ; ઘણો વખત ચાલે નહિ એવું.

अत्थिरणाम. न० (अस्थिरनामन्) જેના ઉદયથી કાન, આંખ વગેરે શરીરના અવયવો અસ્થિર મળે તે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

अत्थिवाय. पुं० (अस्तिवाद) સત્પદાર્થોનું અસ્તિત્વ સ્થાપવું જેમ આત્મા છે, કર્મ છે, મોક્ષ છે, મોક્ષનો ઉપાય છે ઇત્યાદિ સત્ પદાર્થનું સત્ત્વ અને શશશૃંગ, ખપુષ્પ આદિ અસત્પદાર્થોનું અસત્ત્વ સ્વીકારવું તે.

अत्थुग्गह. पुं० (अर्थावग्रह) વ્યંજનાવગ્રહ પછી અર્થનું સામાન્યપણે ગ્રહણ કરવું તે; પાંચ ઇંદ્રિય અને મન સાથે પદાર્થનો વ્યક્ત સંબંધ થાય તે.

अत्थुग्गहण. न० (अर्थावग्रहण) કરણીના ફળનો નિશ્ચય કરવો તે.

अत्थुय. त्रि० (आस्तृत) બિછાવેલું.

अत्थेगइय. त्रि० (अस्त्येकक) છે કોઇ એક; ગમે તે કોઇ એક.

अत्थेगइय. त्रि० (सन्त्येक) છે કેટલાએક.

अत्थोग्गह. पुं० (अर्थावग्रह) જુઓ " અત્થુ-ગ્ગહ " શબ્દ.

अत्थोग्गहण. न० (अर्थावग्रहण) જુઓ "અત્થુ-ગ્ગહણ " શબ્દ.

अत्थोवग्गह. पुं० (अर्थावग्रह) જુઓ " અત્થુ-ગ્ગહ " શબ્દ.

अथ. अ० (अथ) પછી; પશ્ચાત્.

अथव्वण. पुं० (अथर्वन) ચોથા વેદનું નામ.

अथव्वणवेय. पुं० (अथर्वणवेद) જુઓ "અ-ત્થવ્વણ" શબ્દ.

अथिर. त्रि० (अस्थिर) જુઓ " અથિર " શબ્દ.

अथिरणाम. न० (अस्थिरनामन्) નામ કર્મનો એક ભેદ.

अदंसण. न० (अदर्शन) દર્શનનો અભાવ; આંખેકરી ન જોવું તે. (૨) त्रि० દ્રષ્ટિ-વિનાનો; આંધળો. (૩) થિણદ્ધિ નિદ્રાના ઉદયવાળો. (૪) સમકિત વગરનો; મિ-થ્યાત્વી. (૫) પરોક્ષ; જેને પ્રત્યક્ષ દર્શન નથી તે.

अदंसिया. न० (अदंशिका) એક પ્રકારની મિષ્ટ વસ્તુ.

अदक्खु. त्रि० (अदृष्ट) અર્વાગ્ દર્શનવાળો; ટુંકી દૃષ્ટિવાળો.

अदक्खु. त्रि० (अपश्य) અન્ધ; આંધળો. (૨) અસર્વજ્ઞ.

अदक्खु त्रि० (अदक्ष) અનિપુણ; કુશળ નહિ તે.

अदक्खुदंसण. त्रि० (अदक्षदर्शन) અસર્વજ્ઞ શાસનના અનુયાયી; અન્ય દર્શની.

अदत्तहर. त्रि० (अदत्तहर) અણદીધું હરનાર.

अदत्तहार. त्रि० (अदत्तहार) ચોર.

अदत्तहारि त्रि० (अदत्तहारिन्) ચોર.

अदत्तादाण. न० (अदत्तादान) અદત્તાદાન; ચોરી.

अदत्ताहार. पुं० (अदत्ताहार) દીધા વિનાનું હરનાર; ચોર.

अदब्भ. त्रि० (अदभ्र) અનલ્પ; ઘણું.

अदब्भवाह. त्रि० (अदभ्रवाह) ઘણો બોજો ઉપાડી જનાર ઘોડા વગેરે.

अदिइ. पुं० (अदिति) જુઓ "અઇઇ" શબ્દ.

अदिज्ज. त्रि० (अदेय) ન દેવા યોગ્ય. (૨) જ્યાં લેવા દેવા કરવાની મના કરવામાં આવી હોય તેવું નગર વગેરે.

अदिट्ठ. त्रि० (अदृष्ट) નહિ જોએલું; નહિ જાણેલું. (૨) न० પૂર્વજન્મનાં કર્મ.

अदिट्ठलाभिय. पुं० (अदृष्टलाभिक) પૂર્વે નહિ જોયેલ દાતાર આપે તોજ લેવું એવા અભિગ્રહથી ગવેષણા કરનાર (સાધુ).

अदिट्ठसेवग. पुं० (अदृष्टसेवक) દેશ પાર થ-યેલ સેવક; સ્વામિને મોં ન બતાવનાર સેવક.

अदिट्ठहड. त्रि० (अदृष्टहृत) દીઠા વગર ગ્રહણ કરેલ.

अदिराणादाण. न० (अदत्तादान) જુઓ "અ-દત્તાદાણ" શબ્દ.

अदिराणादाणवत्तिय. पुं० (अदत्तादानप्रत्ययिक) અદત્ત વસ્તુ ગ્રહણ કરવાથી આત્મા દં-ડાય તે; તેર ક્રિયાસ્થાનકમાંનું સાતમું ક્રિયાસ્થાનક.

अदिराणादाणवेरमण. न० (अदत्तादानविरमण) અદત્ત વસ્તુ લેવાનો ત્યાગ; ત્રીજું વ્રત.

अदिति. (अदिति) જુઓ "અઇઇ" શબ્દ.

अदित्त. त्रि० (अदृप्त) અહિંસક.

अदिन्नविति. स्त्री० (अदत्तवृत्ति) પોતાને કે પરને અર્થે અણદીધું લેવાની વૃત્તિ; સાતમું ક્રિયાસ્થાનક.

अदीणवित्ति. त्रि० (अदीनवृत्ति) દીનવૃત્તિ વગરનો.

अदीणसत्तु. पुं० (अदीनशत्रु) કુરૂદેશના હસ્તિનાગપુર નગરના રાજાનું નામ. (૨) બાવીશમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૩) ચંપાનગરીના જિતશત્રુ રાજાનો અદીણશત્રુ નામે યુવરાજ કુમાર.

अदु. अ० (अथ) પછી; પશ્ચાત્. (૨) અહિં.

अदुक्खमसुहा. स्त्री० (अदुःखसुखा) જેમાં દુઃખ નથી તેમજ સુખ નથી તેવી સ્થિતિ.

अदुत्तरं. अ० (अथोत्तरम्) અથવા; હવે પછી. (૨) હમણાં.

अदुत्तरंचणं. अ० (अथोत्तरचणं) જુઓ " અદુત્તરં " શબ્દ.

अदुयं. अ० (अद्रुतम्) વિલંબે; ઉતાવળે નહિ.

अदुयत्त. न० (अद्रुतत्व) સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો ૨૭ મો અતિશય.

अदुयबंधण. न० (अद्रुतबन्धन) દીર્ઘકાળનું બંધન.

अदुव. } अ. (अथवा) અથવા; યા.
अदुवा. }

अदूर. त्रि० (अदूर) પાસેનું; નજીકનું. (૨) ન૦ પાસે; નજીક.

अदूरसामंत. पुं० (अदूरसामन्त) અતિદૂર કે અતિ નજીક નહિ એવો ઉચિત પ્રદેશ.

अद्द. पुं० (अर्द) આકાશ.

अद्द. त्रि० (आर्द्र) ભીનું; લીલું. (૨) આર્દ્ર રાજાના વંશજો. (૩) પું૦ આ નામના એક રાજા. (૪) એક પ્રસિદ્ધ રાજકુમાર કે જે પાછળથી જૈન મુનિ થયા. (૫) એ નામનું એક નગર.

अद्दइज्ज. न० (आर्द्रकीय) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુત સ્કંધના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ, કે જેમાં આર્દ્રકુમાર મુનિને ગોશાલા વગેરેની સાથે વાદ થયો છે તેનું વર્ણન છે.

अद्दइज्ज. त्रि० (आर्द्रीय) આર્દ્રકુમાર સંબન્ધી.

अद्दगकुमार. पुं० (आर्द्रककुमार) આર્દ્રકપુરના આર્દ્રક રાજાનો આર્દ્રક નામે કુમાર, કે જેને અભયકુમારે મોકલેલ બક્ષીસ ઉપરથી જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતાં પોતાની મેળે દીક્ષા લીધી.

अद्दगपुर. न० (आर्द्रकपुर) એ નામનું અનાર્ય દેશનું પ્રાચીન નગર, કે જ્યાં આર્દ્રકુમારનો જન્મ થયો હતો.

अद्दमुच्छा. स्त्री० (आर्द्रमूर्छा) કન્દ વિશેષ.

अद्दव. त्रि० (अद्रव) નહિ ગાળેલું.

अद्दा. स्त्री० (आर्द्रा) આર્દ્રા નક્ષત્ર.

अद्दाग. } पुं० (आदर्श) અરીસો; દર્પણ.
अद्दाय. } (૨) સ્ફટિક મણિ.

अद्दागपसिण. पुं० (आदर्शप्रश्न) પ્રશ્નવિદ્યા વિશેષ. જે વિદ્યાવડે અરીસામાં દેવતાનું આહ્વાન કરી તેની મારફત જવાબ અપાવવામાં આવે. (૨) પ્રશ્ન વ્યાકરણનું અરીસાની પ્રશ્નવિદ્યાવાળું આઠમું અધ્યયન, કે જે હાલ વિચ્છેદ થઇ ગયેલ છે.

अद्ध. पुं० (अध्वन्) માર્ગ; રસ્તો.

अद्ध. न० (अर्द्ध) અર્ધ; અરધું.

अद्धकरिस. पुं० (अर्द्धकर्ष) એક પલનો આઠમો ભાગ; મગધ દેશમાં પ્રસિદ્ધ એક પ્રકારનો તોલ.

अद्धकुडव. } पुं० (अर्द्धकुडव) મગધ દેશ
अद्धकुलव. } પ્રસિદ્ધ ધાન્યનું એક માપ.

अद्धचंद. त्रि० (अर्द्धचन्द्र) અર્ધચન્દ્રાકાર. (૨) ગ્રહવિશેષ. (૩) અર્ધચંદ્ર આકારનાં પગથીઆં.

अद्धचक्कवाल. न० (अर्द्धचक्रवाल) ગતિ વિશેષ; જેમાં અર્ધ ચક્ર પડે એવી ગતિ.

अद्धचक्कवाला. स्त्री० (अर्द्धचक्रवाला) અર્ધ-ચક્રાકાર શ્રેણી.

अद्धचक्कि. पुं० (अर्द्धचक्रिन्) ચક્રવર્તી કરતાં જેની અરધી સત્તા હોય તે; વાસુદેવ.

अद्धणाराय. न० (अर्द्धनाराच) જેને એક પડખે મર્કટ બન્ધન અને બીજે પડખે ખીલી હોય તેવું હાડકાનું બંધારણ; ૭ સંઘયણ-માંનું ચોથું સંઘયણ.

अद्धतुला. स्त्री० (अर्द्धतुला) પચાસ પલની અર્ધતુલા; પ્રાચીન સમયમાં મગધ દેશ પ્રસિદ્ધ તોલ વિશેષ.

अद्धद्ध. न० (अर्द्धार्द्ध) અર્ધાનું અર્દ્ધ; પા ભાગ.

अद्धद्धा. स्त्री० (अद्धाद्धा) દિવસ યા રાત્રિનો એક ભાગ; પ્રહર વગેરે.

अद्धद्धामीसय. न० (अद्धाद्धामिश्रक) દિવસ રાત્રિ આશ્રી મિશ્ર ભાષા બોલવી, જેમ પહોર દિવસ ચડ્યો હોય છતાં કહેવું કે બપોરતો થઇ ગયા ઇત્યાદિ; સત્યમૃષા ભાષાનો એક પ્રકાર.

अद्धपल. न० (अर्द्धपल) બે કર્ષ પ્રમાણ; અર્ધપલ.

अद्धपलियंका. स्त्री० (अर्द्धपर्यङ्का) અરધી પ-લાંઠીએ બેસવું તે; એક પગ સાથળ ઉપર અને એક પગ જમીન ઉપર મૂકવો તે; આસનવિશેષ.

अद्धपेडा. स्त्री० (अर्द्धपेटा) સાધુ ગૃહસ્થનાં ઘરોની ચારે દિશામાં ચાર પંક્તિ કલ્પી, તેમાંથી બબ્બે પંક્તિને છેડે વ્હોરે, વચમાં ખાલી રાખે તે; ગોચરીની આઠ વીથી-માંની છઠી વીથી.

अद्धभरह. पुं० (अर्द्धभरत) ભરતખંડનો અ-રધો ભાગ.

अद्धभार. पुं० (अर्द्धभार) અર્ધો ભાર; તોલ વિશેષ.

अद्धमागह. न० (अर्द्धमागध) ધર વિશેષ.

अद्धमागहा. } स्त्री० (अर्द्धमागधी) પ્રાકૃત
अद्धमागही. } ભાષાની એક પેટા ભાષા, કે જે મહાવીર સ્વામીના વખતમાં મગધદેશના અર્ધ ભાગમાં બોલાતી હતી અને જે ભાષામાં તીર્થંકરોએ ઉપદેશ આપ્યો છે તે ભાષા; જૈન આગમની મૂળ ભાષા.

अद्धमाणिआ. स्त्री० (अर्द्धमाणिका) } અર્ધી-
अद्धमाणी. स्त्री० (अर्द्धमाणी) } માણી; ૧૨૮ પલ પ્રમાણ.

अद्धमास. पुं० (अर्द्धमास) અર્ધમાસ; પક્ષ.

अद्धमासिय. त्रि० (अर्द्धमासिक) પાક્ષિક; પક્ષ સંબંધી. (૨) પાક્ષિકતપ; પંદર દિવસના ભેગા ઉપવાસ કરવા તે.

अद्धरज्जिय. पुं० (अर्द्धराज्यक) અરધા રાજ્યનો ધણી; અર્ધ રાજ્યનો માલિક.

अद्धरत्त. न० (अर्द्धरात्र) મધરાત; મધ્ય-રાત્રિ.

अद्धवेयाली. स्त्री० (अर्द्धवैताली) વૈતાલિક વિદ્યાને દબાવનારી વિદ્યા.

अद्धसम. न० (अर्द्धसम) બે ચરણમાં સરખા અક્ષર હોય અને બે ચરણમાં સરખા ન હોય તેવો છંદ.

अद्धसागार. पुं० (अद्धासागर) અદ્ધાસાગરોપમ; દશક્રોડ અદ્ધાપલ્યોપમ પરિમિત કાળ વિભાગ; કાયસ્થિતિ અને કર્મસ્થિતિમાં આ સાગરોપમનો ઉપયોગ થાય છે.

अद्धहार. पुं० (अर्द्धहार) નવસરો હાર; ગળામાં પહેરવાનું આભરણ વિશેષ.

अद्धहारभद्द. पुं० (अर्द्धहारभद्र) અર્દ્ધહાર દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारमहाभद्द. पुं० (अर्द्धहारमहाभद्र) અર્ધહાર દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारमहावर. पुं० (अर्द्धहारमहावर) અર્દ્ધહાર સમુદ્ર અને અર્દ્ધહારવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारवर. पुं० (अर्द्धहारवर) અર્ધહાર સમુદ્રનો અધિષ્ઠાયક દેવતા. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अद्धहारवरभद्द. पुं० (अर्द्धहारवरभद्र) અર્ધહારવર દ્વીપનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

अद्धहारवरमहावर. पुं० (अर्द्धहारवरमहावर) અર્ધહારવર સમુદ્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

अद्धहारवरवर. पुं० (अर्द्धहारवरवर) અર્ધહારવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभास. पुं० (अर्द्धहारावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अद्धहारोभासभद्द. पुं० (अर्द्धहारावभासभद्र) અર્ધહારાવભાસ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभासमहाभद्द. पुं० (अर्द्धहारावभास-महाभद्र) અર્દ્ધહારાવભાસ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभासमहावर. पुं० (अर्द्धहारावभास-महावर) અર્ધહારાવભાસ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अद्धहारोभासवर. पुं० (अर्द्धहारावभासवर) અર્ધહારાવભાસ સમુદ્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

अद्धा. स्त्री० (अध्वन) માર્ગ; રસ્તો.

अद्धा. स्त्री० (अद्धा) ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાળ. (૨) કાળ આશ્રી મિશ્ર વચન બોલવું, જેમ રાત છતાં કોઇને કહેવું કે " ઉઠ ઉઠ દિવસ ઉગી ગયો " મિશ્ર ભાષાનો નવમો પ્રકાર. (૩) સંકેત. (૪) લબ્ધિ; શક્તિ.

अद्धाउय. पुं० न० (अद्धायुष्) કાળપ્રધાન આયુષ્ય; મનુષ્ય અને તિર્યંચનું આયુષ્ય કાળ પ્રધાન છે, એટલે કે એક ભવ થયા પછી પણ કોઇને પુનઃ તેજ ભવ પ્રાપ્ત થતાં મનુષ્ય કે તિર્યંચનું આયુષ્ય ફરી ભોગવાય છે.

अद्धाकाळ. पुं० (अद्धाकाल) સૂર્યક્રિયાવાળો અઢી દ્વીપમાં વર્તતો કાળ.

अद्धाछेअ. पुं० (अद्धाच्छेद) કર્મની સ્થિતિરૂપ કાળનો ઉચ્છેદ; સ્થિતિઘાત.

अद्धाढय. पुं० (अर्द्धाढक) એક પ્રકારનું પરિમાણ; આઢકનો અરધો ભાગ.

अद्धाण. न० (अध्यान) પ્રયાણ કરવું તે; મુસાફરી કરવી તે.

अद्धाण. पुं० (अध्वन्) માર્ગ; રસ્તો.

अद्धापच्चक्खाण. न० (अद्धाप्रत्याख्यान) કાળની મર્યાદા બાંધી પચ્ચખાણ કરવાં તે; પચ્ચખાણનો દસમો પ્રકાર.

अद्धापलिय. } **अद्धापल्ल.** } न० (अद्धापल्य) એક જોજનનો લાંબો, પહોળો અને ઉંડો કુવો વાળાગ્રથી ભરેલો હોય, તેમાંથી સો સો વરસે એક વાળાગ્ર કાઢતાં જેટલા વખતમાં ખાલી થાય તેટલો વખત.

अद्धामीसय. न० (अद्धामिश्रक) } **अद्धामीसिया.** स्त्री० (अद्धामिश्रिता) } કાળઆશ્રી સત્ય મૃષાભાષાનો એક પ્રકાર; જેમકે દિવસ હોય છતાં "ઉતાવળ કરો રાત પડી ગઇ" એમ કહેવું તે.

अद्धासमय. पुं० (अद्धासमय) કાળનો ઝીણામાં ઝીણો અંશ. (૨) વસ્તુનું પરિવર્તન કરનાર એક દ્રવ્ય; ૭ દ્રવ્યમાંનું કાળ નામે એક દ્રવ્ય.

अद्धिइ. स्त्री० (अधृति) અધીરાઇ; ધીરજનો અભાવ.

अद्धुट्ठ. त्रि० (अर्द्धचतुष्क) સાડા ત્રણ.

अद्धुव. त्रि० (अध्रुव) અનિશ્ચલ; અસ્થિર.

अद्धुवबंधिणी. स्त्री० (अध्रुवबन्धिनी) જે યુગલ પ્રકૃતિમાંથી એકનો બંધ થતાં બીજીનો બંધ ન થાય તે, જેમ હાસ્ય અને રતિનો બંધ થતાં શોક અને અરતિનો બંધ ન થાય તે.

अद्धुवसंतकम्म. न० (अध्रुवसत्कर्मन् (અધ્રુવ સત્તાવાળા કર્મ; જે કદાચ બંધાય કદાચ ન બંધાય એવી કર્મ પ્રકૃતિ.

अद्‌धुवसकम्मिया. स्त्री० (अध्रुवसत्कर्मिका) ध्रुव सत्कर्मनी प्रतिपक्ष प्रकृति.

अद्धुवसत्तागा. स्त्री० (अध्रुवसत्ताका) जेनी सत्ता कोइ वखते होय कोइ वखते न होय एवी कर्मप्रकृति.

अद्‌धुवोदया. स्त्री० (अध्रुवोदया) जेनो उदय विछिन्न थया पछी पण द्रव्य, क्षेत्र, काळ, भाव अने भवरूप हेतुना सान्निध्यथी पुनः उदय थाय एवी कर्म प्रकृति.

अद्धोरुग. न० (अर्धोरुक) साध्वीने साथळपर धारण करवानुं वस्त्र; साध्वीना २५ उप-करणमांनुं एक.

अद्धोवमिय. न० (अद्धौपम्य) पल्योपम, सा-गरोपम आदि उपमा काळ; उपमा विना जेनुं ग्रहण न थइ शके तेवो काळ.

अध. अ० (अधस्) नीचे.

अधराण. त्रि० (अधन्य) अकृतार्थ; निन्द्य.

अधम. त्रि० (अधम) हलकुं; दुष्ट.

अधम्म. पुं० (अधर्म) स्थितिहेतुभूत अ-धर्मास्तिकाय; ७ द्रव्यमांनुं बीजुं द्रव्य. (२) मिथ्यात्व, अविरति, प्रमाद, कषाय अने अशुभ योगरूप कर्मबंध कारणभूत आत्मपरिणाम. (३) सावद्यानुष्ठान रूप पाप. (४) अब्रह्मचर्यनुं सोळमुं गौण नाम.

अधम्मकेउ. पुं० (अधर्मकेतु) अधर्मनी ध्वजा फरकावनार पापिष्ठ.

अधम्मखाइ. त्रि० (अधर्मख्याति) अधर्मि त-रीके जेनी प्रसिद्धि होय ते.

अधम्मखाइ. त्रि० (अधर्मख्यायिन्) अधर्मनुं प्रतिपादन करनार.

अधम्मजीवि. त्रि० (अधर्मजीविन्) अधर्म वृत्तिथी जीवनार.

अधम्मजुत्त. न० (अधर्मयुक्त) तद्दोष उदाहरणनो एक प्रकार, के जे सांभळवाथी श्रोताने अधर्म बुद्धि थाय.

अधम्मत्थिकाय. पुं० (अधर्मास्तिकाय) जीव अने पुद्‌गळनी गति अटकाववामां सहाय आपनार द्रव्य; ७ द्रव्यमांनुं अधर्मास्ति काय नामे बीजुं द्रव्य.

अधम्मदाण. न० (अधर्मदान) अधर्मीने अपातुं दान के जे अधर्मने उत्तेजन आपे.

अधम्मदार. न० (अधर्मद्वार) आश्रवद्वार; प्रश्न व्याकरण सूत्रनुं प्रथम द्वार.

अधम्मपक्ख. पुं० (अधर्मपक्ष) क्रियावादी, अक्रियावादी, अज्ञानवादी, विनयवादी वगेरे पाखंडी; अधर्मपक्ष.

अधम्मि. त्रि० (अधर्मिन्) धर्महीन; अधर्मी.

अधम्मिजोय. पुं० (अधर्मियोग) निमित्त, वसीकरण आदि प्रयोग करवो ते.

अधम्मिट्ठ. त्रि० (अधर्मिष्ठ) पापीओने वहालुं.

अधर. त्रि० (अधर) नीचेनुं.

अधरिम. त्रि० (अधरिम) ज्यां अमुक वखत माटे कोइए कोइनी पासेथी करज लेवुं नहि के ते संबंधी तकरार करवी नहि एवो हुकम फरमाववामां आव्यो होय एवुं नगर वगेरे.

अधरी. स्त्री० (अधरी) वाटवानी छिप्पर; खरल.

अधरीलोट्ठ. पुं० (अधरीलोष्ट) वाटवानो पथरो; ओरसीओ.

अधरुट्ठ. पुं० (अधरोष्ठ) नीचेनो होठ.

अधा. स्त्री० (अधस्) अधोदिशा; नीचलीदिशा.

अधारणिज्ज. त्रि० (अधारणीय) जुओ "अ-धरिम" शब्द. (२) प्राण धारण करवाने असमर्थ; निर्वाह न थइ शके तेवुं.

अधि. अ० (अधि) अधिकपणुं.

अधिकरण. न० (अधिकरण) कलह; कजीयो. (२) एरण; लोहार के सोनीनुं एक घडवानुं साधन. (३) कृषिआदि आरंभनुं हथियार.

अधिगम. पुं० (अधिगम) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળવાથી થયેલ બોધ.

अधिगमरुइ. पुं० स्त्री० (अधिगमरुचि) ગુરૂનો બોધ સાંભળી થયેલ તત્ત્વ જીજ્ઞાસા; સમક્તિનો એક પ્રકાર.

अधिगमसम्मदंसण. न० (अधिगमसम्यग्दर्शन) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળવાથી થયેલ સમ્યગ્ દર્શન.

अधिगय. न० (अधिकृतः) અધિકાર.

अधिगय. त्रि० (अधिगत) જાણવામાં આવેલ

अधिगरण न० (अधिकरण) જુઓ " અધિકરણ " શબ્દ.

अधिगरणकिरिया. स्त्री० (अधिकरणक्रिया) તલવાર આદિ આરંભ સમારંભના નિમિત્તથી લાગતું કર્મબંધન.

अधिगरणिया. स्त्री० (अधिकरणिका) ક્લેશ કે હિંસાદિકનાં સાધનો ઉભાં કરવાથી લાગતી ક્રિયા; અધિકરણિકી ક્રિયા.

अधिगरणी. स्त्री० (अधिकरणी) એરણ.

अधिगरणीसाला. स्त्री० (अधिकरणीशाला) લુહારની કોડ; જ્યાં લોઢું ઘડાય તે ઘર.

अधिगार. पुं० (अधिकार) વ્યાપાર.

अधिय. त्रि० (अधिक) ઘણું; વધારે.

अधीर. त्रि० (अधीर) બુદ્ધિ રહિત; ધીરજ વગરનો.

अधुव. त्रि० (अध्रुव) જુઓ "અદ્ધુવ" શબ્દ.

अधुवच्चित्ता. स्त्री० (अध्रुवाचित्ता) ધ્રુવ અચિત્ત દ્રવ્યની વર્ગણા પછીની અધ્રુવઅચિત્ત પુદ્દગળની વર્ગણા.

अधुवबंधी. स्त्री० (अध्रुवबन्धिनी) જે યુગલ પ્રકૃતિમાંથી એકનો બંધ થતાં બીજાનો બંધ ન થાય તે, જેમ હાસ્ય અને રતિનો બંધ થતાં શોક અને અરતિનો બંધ ન થાય તે.

अधुवसत्ता. स्त्री० (अध्रुवसत्ता) જે કર્મ પ્રકૃતિની સત્તા જીવને સર્વદા ન હોય તે.

अधो. अ० (अधस्) જુઓ " અધ " શબ્દ.

अधोगामि. त्रि० (अधोगामिन्) પાણીના પ્રવાહની પેઠે નીચે જનાર.

अधोहि. पुं० (अधोवधि) પરમાવધિથી ઉતરતા પ્રકારના અવધિજ્ઞાનવાળો જીવ.

अनंत. त्रि० (अनन्त) પાર વગરનું; જેનો પાર આવી શકે નહિ તે.

अनंतहिय. न० (अनन्तहित) મોક્ષ

अनन्न. त्रि० (अनन्य) જુઓ " અણણ્ણ " શબ્દ.

अनल. पुं० (अनल) અગ્નિ; આગ.

अनलस. त्रि० (अनलस) આલસ્ય રહિત; ઉત્સાહી.

अनवरयं. अ० (अनवरतम्) સતત; નિરંતર.

अनह. त्रि० (अनघ) વિઘ્ન વગરનું.

अनाउत्त. त्रि० (अनायुक्त) ઉપયોગ વગરનું.

अनागय. त्रि० (अनागत) આવતા કાળનું. (૨) ભવિષ્યમાં થનારૂં.

अनागार. त्रि० (अनाकार) આકાર વગરનું. (૨) પું० દર્શનનો ઉપયોગ.

अनाण. न० (अज्ञान) જુઓ " અણાણ " શબ્દ.

अनादेज्ज. त्रि० (अनादेय) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવે કહેલ હિતકારી વચન પણ કોઇ સ્વીકારે નહિ, અને ઉપકૃત માણસ પણ તિરસ્કાર કરે છે.

अनाबाह. त्रि० (अनाबाध) જુઓ " અણાબાહ " શબ્દ.

अनाय. त्रि० (अज्ञात) જુઓ " અણાય " શબ્દ.

अनाय त्रि० (अनात्मन्) આત્મભિન્ન.

अनायभासि. त्रि० (अन्यायभाषिन्) યદ્વાતદ્વા ન્યાય વિરૂદ્ધ બોલનાર.

अनारिय. त्रि० (अनार्य) જુઓ "અણારિય" શબ્દ.

अनासन्न. त्रि० (अनासन्न) નજીક નહિ તે; દૂરવર્તી.

अनिअट्टिबायर. पुं० (अनिवृत्तिबादर) કષાયના અષ્ટકને ખપાવવાના આરંભથી અને નપુંસક વેદના ઉપશમથી માંડી બાદર લોભને ખપાવે કે ઉપશમાવે ત્યાં સુધીની સ્થિતિમાં નવમે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

अनिक्खित्त. त्रि० (अनिक्षिप्त) નિરંતર; ખાંચો પાડયા વિના.

अनिगिण. पुं० (अनग्न) કલ્પવૃક્ષની દસમી જાત; નગ્નપણાને ટાળવા વસ્ત્રાદિક આપનાર કલ્પવૃક્ષ.

अनिच्च. त्रि० (अनित्य) અનિત્ય; અસ્થિર.

अनिज्जूढ. त्रि० (अनिर्यूढ) જૂદું કલ્પેલું છતાં જૂદું વહેંચી નહિ આપેલું.

अनिट्ठ. त्रि० (अनिष्ट) ઇષ્ટ નહિ તે; અશુભ.

अनिद्दा. स्त्री० (अनिद्रा) જુઓ " અણિદ્દા " શબ્દ.

अनिमित्ती. स्त्री० (अनिमित्ती) લિપિ વિશેષ.

अनियट्ट. पुं० (अनिवर्त्त) જ્યાંથી ફરી નિવર્તવાનું નથી તે; મોક્ષ.

अनियट्ट. त्रि० (अनिवृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ નહિ.

अनियट्टि. न० (अनिवर्तिन्) જુઓ " અણિયટ્ટિ " શબ્દ.

अनियट्टिबायर. पुं० (अनिवृत्तिबादर) જુઓ " અણિયટ્ટિબાયર " શબ્દ.

अनियट्टीकरण. न० (अनिवर्त्तीकरण) જુઓ " અણિયટ્ટિકરણ " શબ્દ.

अनिययवित्ति. त्रि० (अनियतवृत्ति) અપ્રતિબદ્ધપણે વિહાર કરનાર.

अनिया. स्त्री० (अनिद्रा)જુઓ " અણિદ્દા " શબ્દ.

अनिरुद्ध. पुं० (अनिरुद्ध) પ્રદ્યુમ્ન કુમારની વૈદર્ભી રાણીનો પુત્ર. (૨) અંતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ.

अनिल. पुं० (अनिल) પવન; વાયુ. (૨) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીસીના સત્તરમા તીર્થંકરનું નામ.

अनिला. स्त्री० (अनिला) ૨૧ મા તીર્થંકર મુનિસુવ્રત સ્વામીની પ્રથમ સાધ્વીનું નામ.

अनिव्वुड. त्रि० (अनिवृत्त) અચિત્ત થયેલ નહિ; સચિત્ત.

अनिहत. त्रि० (अनिहत) નિરૂપક્રમ આયુષ્યવાળો; જેનું આયુષ્ય કોઇથી હણાય નહિ એવો.

अनीअ. न० (अनीक) સૈન્ય; લશ્કર.

अनीआहिवइ. पुं. (अनीकाधिपति) સેનાનો નાયક.

अनीसा. स्त्री० (अनिश्रा) બીજાની અપેક્ષાનો અભાવ.

अनीहारिम. न० (अनिर्हारिम) જુઓ "અણીહારિમ " શબ્દ.

अनुभूय. त्रि० (अनुभूत) અનુભવેલું; પરિચયમાં આવેલું.

अनुरत्त. त्रि० (अनुरक्त) અનુરાગી; પ્રેમી.

अनुलोम. त्रि० (अनुलोम) જુઓ " અણુલોભ " શબ્દ.

अन्न. न० (अन्न) અનાજ; દાણા.

अन्न. त्रि० (अन्यत्) જુઓ "અણ્ણ" શબ્દ.

अन्नउत्थिय. त्रि० (अन्ययूथिक) જુઓ "અણ્ણઉત્થિય " શબ્દ.

अन्नजीविय. त्रि० (अन्नजीवित) અન્નને આધારે જીવનાર.

अन्नतर. त्रि० (अन्यतर) જુઓ "અણ્ણયર" શબ્દ.

अन्नतित्थि. त्रि० (अन्यतीर्थिन्) અન્યતીર્થી; જૈનેતર મતાવલંબી.

अन्नतित्थिदेव. पुं० (अन्यतीर्थिदेव) અન્યમતના દેવ; બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, પ્રભૃતિ.

अन्नत्त. न० (अन्यत्व) અન્યત્વ ભાવના; સકળ સંબંધી વસ્તુતઃ પોતાથી જુદા છે એમ ચિન્તવવું તે.

अन्नत्थ. अ० (अन्यत्र) જુઓ " અણ્ણત્થ " શબ્દ.

अन्नमन्न. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણમણ્ણ " શબ્દ.

अन्नया. अ० (अन्यदा) જુઓ "અણ્ણયા" શબ્દ.

अन्नयाकयाइं. अ० (अन्यदाकदाचित्) જુઓ " અણ્ણયાકયાઇં " શબ્દ.

अन्नलिंग. પું० ન० (अन्यलिङ्ग) અન્યદર્શનીનો વેષ.

अन्नव. પું० (अर्णव) સમુદ્ર; દરીયો.

अन्नवेलचरग. પું० (अन्यवेलाचरक) ભોજનની વેળા વીતાવીને ભિક્ષા કરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર સાધુ.

अन्नहा. अ० (अन्यथा) જુઓ "અણ્ણહા" શબ્દ.

अन्नहिं. अ० (अन्यत्र) બીજે સ્થળે.

अन्नाइट्ठ. त्रि० (अन्वाविष्ट) આક્રાન્ત.

अन्नागय. त्रि० (अन्वागत) યુક્ત; જોડાયેલ.

अन्नाण. ન० (अज्ञान) જુઓ " અણ્ણાણ " શબ્દ.

अन्नाणपरिसह. પું० (अज्ञानपरिषह) જ્ઞાનના અભાવે થતું કષ્ટ સહન કરવું તે.

अन्नाणि. त्रि० (अज्ञानिन्) જુઓ "અણ્ણાણિ" શબ્દ.

अन्नाणिय. त्रि० (अज्ञानिक) સમ્યગ્જ્ઞાન રહિત; અજ્ઞાની. (૨) અજ્ઞાનનેજ શ્રેય માનનાર વાદી, કે જેના ૬૭ પ્રકાર છે.

अन्नाणियवाइ. त्रि० (अज्ञानिकवादिन्) "અજ્ઞાનથીજ શ્રેય થાય છે, જ્ઞાનમાં તકરારો થાય છે, પુરેપુરૂં જ્ઞાન કોઇને થતું નથી, અધુરા જ્ઞાનથી અનેક મતો થાય છે માટે જ્ઞાન મેળવવું નહિ" એમ માનનાર એક વાદી.

अन्नाय. त्रि० (अज्ञात) અપરિચિત; અવિદિત.

अन्निआपुत्त. પું० (अर्णिकापुत्र) એક પ્રાચીન ધર્માચાર્યનું નામ.

अन्निय. त्रि० (अन्वित) યુક્ત; સહિત.

अन्नुन्न. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ "અણ્ણુણ્ણ" શબ્દ.

अन्नेसअ. त्रि० (अन्वेषक) તપાસ કરનાર.

अन्नेसण. ન० (अन्वेषण) ગવેષવું; તપાસવું.

अन्नेसणा. સ્ત્રી० (अन्वेषणा) જુઓ "અણ્ણેસણા " શબ્દ.

अन्नेसि. त्रि० (अन्वेषिन्) જુઓ "અણ્ણેસિ" શબ્દ.

अन्नोन्न. त्रि० (अन्योन्य) જુઓ " અણ્ણોણ્ણ " શબ્દ.

अन्नोन्नप्पवेस. પું० (अन्योन्यप्रवेश) એક બીજાનો શૃંખલાબંધ સંબંધ.

अपअ. त्रि० (अपद) પગ વગરનું; ગતિ વિનાના ઝાડ વગેરે.

अपइट्ठाण. પું० (अप्रतिष्ठान) મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) સાતમી નરકના પાંચ નરકાવાસામાંનો મધ્યવર્તિ એક નરકાવાસો.

अपइट्ठिय. त्रि० (अप्रतिष्ठित) પ્રતિષ્ઠાન રહિત; નિમિત્ત વિના સ્વભાવે ઉદ્ભવેલ. (૨) પ્રતિબંધ રહિત; અશરીરી.

अपइण्णपसारियत्त. ન० (अप्रकीर्णप्रसृतत्व) જેમાં અસંબદ્ધપણું અને અતિ વિસ્તાર નથી એવી વાણી; તીર્થંકરની વાણીના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अपउल. त्रि० (अपक्व) પાકેલું નહિ; કાચું.

अपएस. त्रि० (अप्रदेश) પ્રદેશરહિત; અવયવ વિનાનું.

अपंडिय. त्रि० (अपण्डित) મૂર્ખ; અજાણ.

अपक्क. त्रि० (अपक्व) અગ્નિ આદિથી પુરેપુરૂં પાકેલ નહિ; કાચું.

अपक्कोसहिभक्खणया. સ્ત્રી० (अपक्वौषधिभक्षण) અગ્નિ આદિ ઉપરપકાવ્યા વિનાનું અનાજ ખાવું તે; શ્રાવકના સાતમાવ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

अपक्खग्गाहि. त्रि० (अपक्षग्राहिन्) અપક્ષપાતી.

अपक्खेवग. त्रि० (अप्रक्षेपक) માર્ગની વચ્ચે જેનું દ્રવ્ય ખરચાઇ ગયું હોય તે.

अपगंड. त्रि० (अपगण्ड) નિર્દોષ; દોષરહિત. (૨) ન० પાણીના ફીણ.

अपचय. पुं० (अपचय) પડતી સ્થિતિ; હીનતા.

अपच्चक्खाण. पुं० न० (अप्रत्याख्यान) પચ્ચખાણનો અભાવ. (૨) દેશ વિરતિ પરિણામને અટકાવનાર કષાય; અપચ્ચખાણા વરણીય કષાયની ચોકડી.

अपच्चक्खाणकसाय. पुं० (अप्रत्याख्यानकषाय) જેના ઉદયથી દેશ વિરતિ પરિણામ ન આવે, એવી કષાયની ચોકડી

अपच्चक्खाणकिरिया. स्त्री० (अप्रत्याख्यानक्रिया) પચ્ચખાણ ન કરવાથી લાગતી ક્રિયા; અપચ્ચખાણ ક્રિયા.

अपच्चक्खाणकोह. पुं० (अप्रत्याख्यानक्रोध) જે ક્રોધ ઉત્પન્ન થયા પછી તળાવની ફાટ પેઠે એક વરસ સુધી ભુંસાય નહિ, અને કોઇપણ પચ્ચખાણ આવવા દે નહિ તે; અપચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ.

अपच्चक्खाणिया. स्त्री० (अप्रत्याख्यानिका) અપચ્ચખાણ નિમિત્તે લાગતી ક્રિયા,

अपच्चय. पुं० (अप्रत्यय) અસત્યનું એક નામ. (૨) અવિશ્વાસ. (૩) અદત્તાદાનનું સત્તરમું નામ.

अपच्चयकारग. त्रि० (अप्रत्ययकारक) વિશ્વાસઘાતી; ભરોંસો તોડનાર.

अपच्छराण. त्रि० (अप्रच्छन्न) ગુપ્ત નહિ; પ્રગટ.

अपच्छाणुतावि. त्रि० (अपश्चातापिन्) અપરાધ આલોચીને પશ્ચાતાપ ન કરનાર; ગુરૂની સમીપે દોષની આલોચના કરી રાજી થનાર.

अपच्छिम. त्रि० (अपश्चिम) સૌથી છેલ્લું; અંત સમયનું.

अपच्छिममारणंतियसंलेहणा. स्त्री० (अपश्चिममारणान्तिकसंलेखना) મરણ સમયે કષાયને ઉપશમાવી દેહની મૂર્ચ્છારહિત કરવામાં આવતો સંથારો.

अपज्जग. त्रि० (अपर्याप्तक) અપર્યાપ્તો; જેણે આહારાદિ છ પર્યાપ્તિમાંની પર્યાપ્તિ પુરી નથી કરી તે.

अपज्जत्त. त्रि० (अपर्याप्त) નામ કર્મના ઉદયથી આહારાદિ પર્યાપ્તિ બાંધીને પુરી કરી ન હોય તે; તે બે પ્રકારના હોય, જે પોતાની જાતિ યોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યા વિના મરણ પામે તે લબ્ધિ અપર્યાપ્તો, અને જેણે હજી પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કરી નથી પણ અવશ્ય પૂર્ણ કરી પર્યાપ્તો થશે તે કરણ અપર્યાપ્તો. (૨) અપૂર્ણ; પૂર્ણ નહિ તે.

अपज्जत्तणाम. न० (अपर्याप्तनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ પોતાને યોગ્ય પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કરવામાં સમર્થ થતો નથી.

अपज्जत्ति. स्त्री० (अपर्याप्ति) પર્યાપ્તિની અપૂર્ણતા; પોતાના સ્થાન યોગ્ય પર્યાપ્તિ બાંધી પૂર્ણ કરી ન હોય તે.

अपज्जवसिय. त्रि० (अपर्यवसित) જેનો છેડો નથી તે; અનંત. (૨) નાસ રહિત.

अपडिकम्म. न० (अप्रतिकर्मन्) જેમાં શરીર સંસ્કાર, શરીર ચેષ્ટા વગેરે કાંઇ ન થઇ શકે તેવો સંથારાનો એક પ્રકાર; પાદોપગમન સંથારાનો એક ભેદ.

अपडिग्गहा. स्त्री० (अपतद्ग्रहा) જે બંધાતી કર્મ પ્રકૃતિમાં બીજી પ્રકૃતિના દલિયાનું સંક્રમણ ન થાય તે પ્રકૃતિ ત્યારે ‘અપતદ્ગ્રહા ’ કહેવાય, જેમ–સંજ્વલન કષાયની ચોકડીની એક સમય ઉણી ત્રણ આવલિકાની સ્થિતિ શેષ રહે ત્યારે તે ‘ અપતદ્ગ્રહા ’ કહેવાય.

अपडिराग. त्रि० (अप्रतिज्ञ) નિયાણું ન કરનાર; કરણીનું ફળ માગી ન લેનાર. (૨)

क्रोधादिना आवेशमां ' अमुकने मारीश, अमुकनुं अनिष्ट करीश ' इत्यादि प्रतिज्ञा न करनार. (३) रागद्वेष रहित.

अपडिबद्ध. त्रि० (अप्रतिबद्ध) विषयभोग के स्थानना प्रतिबंधथी रहित.

अपडिलेहणासील. त्रि० (अप्रतिलेखनशील) जेने जोईने चालवानी टेव नथी ते.

अपडिलोमया. स्त्री० (अप्रतिलोमता) अनुकूळता.

अपडिवाइ. त्रि० (अप्रतिपातिन्) अपडिवाइ; आव्युं जाय नहि तेवुं क्षायिक समकित, केवळज्ञान वगेरे. (२) न० केवळज्ञान उत्पन्न थाय त्यां सुधी रहेवावाळुं अवधिज्ञान.

अपढम. त्रि० (अप्रथम) प्रथमतारहित; अनादि. (२) पहेलुं नहि; बीजुं, त्रीजुंवगेरे.

अपढमसमय. पुं० (अप्रथमसमय) प्रथम समय नहि; बीजो, त्रीजो समय वगेरे.

अपढमसिद्ध. पुं० (अप्रथमसिद्ध) सिद्धपणाना बीजा, त्रीजा आदि समयमां वर्तमान सिद्धभगवान्; जेने सिद्ध थयाने एकथी वधारे समय थया छे ते.

अपत्त. त्रि० (अपात्र) अयोग्य; लायक नहि ते.

अपत्त. त्रि० (अप्राप्त) पामेल नहि; प्राप्त न करेल.

अपत्तकारि. न० (अप्राप्तकारिन्) स्वविषय साथे संबंध पाम्या विना विषयने ग्रहण करनार इंद्रियो; आंख अने मन. (२) त्रि० वस्तुने स्पर्श कर्या विना दूरथी ज्ञान उत्पन्न करनार.

अपत्तजात. त्रि० (अपत्रजात) जेने पांखो नथी आवी एवुं पक्षीनुं बच्चुं.

अपत्तजोवणा. स्त्री० (अप्राप्तयौवना) यौवन अवस्थाने न प्राप्त थयेल स्त्री; कुमारिका.

अपत्तविसय. न० (अप्राप्तविषय) अप्राप्यकारी इंद्रिय; जे इंद्रिय विषयने पाम्या विना विषयने ग्रहण करे ते आंख अने मन.

अपत्ति. स्त्री० (अप्राप्ति) अप्राप्ति.

अपत्तिग. त्रि० (अप्रीतिक) प्रीति वगरनुं.

अपत्तिय. त्रि० (अपात्रिक) पात्ररहित; जेने कांइ आधार नथी ते.

अपत्थ. त्रि० (अपथ्य) अपथ; शरीरनी प्रकृतिथी प्रतिकूल. (२) न० अपथ्य भोजन.

अपत्थपत्थिअ. त्रि० (अपथ्यप्रार्थित) अनिष्टने इच्छनार.

अपत्थिय. त्रि० (अप्रार्थित) न इच्छेलुं; न मागेलुं.

अपत्थियपत्थिय. त्रि० (अप्रार्थितप्रार्थक) जेने कोइ न इच्छे ते मरण, तेने इच्छनार; मोतनो अभिलाषी.

अपद. पुं० (अपद) मुक्त आत्मा; सिद्ध भगवान्. (२) दाडिम, आंबो, बीजोरा वगेरे झाड. (३) सूत्रनो एक दोष.

अपदार. न० (अपद्वार) नगरनी खाळ वगेरे; दुष्टमार्ग.

अपमज्जिय. त्रि० (अप्रमार्जित) रजोहरण आदिथी पुंजेलुं नहि; प्रमार्जन न करेल.

अपमज्जियचारि. पुं० (अप्रमार्जितचारिन्) पुंज्या विनाना स्थानमां बेसनार, चालनार, परठवनार साधु; असमाधिनुं बीजुं स्थानक सेवनार.

अपमत्त. त्रि० (अप्रमत्त) मद, विषय, कषाय, निद्रा, विकथा आदि प्रमाद वगरनो; अप्रमादी. (२) सावधान; उपयोगवाळो.

अपमत्तसंजय. पुं० (अप्रमत्तसंयत) सातमे गुणठाणे वर्ततो जीव; अप्रमादी साधु.

अपमत्तसंजयगुणट्ठाण. न० (अप्रमत्तसंयतगुणस्थान) अप्रमत्तसंयत नामे सातमुं गुणठाणुं.

अपमाण. न० (अप्रमाण) प्रमाणथी भिन्न; प्रामाण्य रहित. (२) प्रमाण उपरांत आहार करवाथी साधुने लागतो एक दोष; आहारनो बीजो दोष. (३) त्रि० विशेष; अधिक.

अपमाणभोइ. त्रि० (अप्रमाणभोजिन्) બત્રીશ કવળથી વધારે આહાર કરનાર.

अपमाय. પું० (अप्रमाद) પ્રમાદનો અભાવ; બત્રીશ યોગસંગ્રહમાંનો ૨૬ મો યોગ સંગ્રહ. (૨) સાવધાની

अपमायपडिलेहा. સ્ત્રી० (अप्रमादप्रतिलेखा) પ્રમાદ વર્જીને પડિલેહણ કરવું તે. "અણ-ચ્ચાવિય " ઇત્યાદિ ૭ પ્રકારે પડિલેહણ કરવું તે.

अपमेय. त्रि० (अप्रमेय) પ્રમાણ ગ્રાહ્ય નહિ; જેનું માપ ન થઇ શકે તે.

अपर. त्रि० (अपर) અન્ય; પૂર્વે કહેલ હોય તેનાથી જુદું. (૨) પશ્ચિમ વિભાગ.

अपरक्कम. त्रि० (अपराक्रम) સામર્થ્યહીન; જેનું જંઘાબળ ક્ષીણ થયું છે તે.

अपराइय. પું० (अपराजित) આવતી ચોવીસીના છટ્ઠા પ્રતિવાસુદેવનું નામ. (૨) આઠમા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૩) પાંચ અનુત્તર વિમાન પૈકી ચોથા અનુત્તર વિમાનનું નામ. (૪) અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (૫) જંબુદ્વીપના કોટના ઉત્તર દિશાના દરવાજાનું નામ. (૬) ૮૮ મહાગ્રહમાંનો ૭૨ મો મહાગ્રહ. (૭) લવણ સમુદ્ર, ધાતકીખંડદ્વીપ, કાલોદધિ સમુદ્ર અને પુષ્કરોદ સમુદ્રના એક દરવાજાનું નામ. (૮) ઋષભદેવ સ્વામીના ૬૩ મા પુત્રનું નામ. (૯) મેરૂની ઉત્તરે રૂચક પર્વતનું એક કૂટ. (૧૦) ૧૮મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થનું નામ. (૧૧) त्रि० પરાજય નહિ પામેલ; અજિત.

अपराइया. સ્ત્રી० (अपराजिता) મહાવચ્છા વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) વપ્રકાવતી વિજયની રાજધાની. (૩) દશમની રાત્રિનું નામ. (૪) અંજનગિરિની ઉત્તર તરફની વાવડીનું નામ. (૫) અંગારક મહાગ્રહની અગ્રમહિષી. (૬) બધા મહાગ્રહની ચોથી અગ્રમહિષી. (૭) રૂચક પર્વતવાસી આઠમી દિશા કુમારિકા. (૮) બળદેવ અને વાસુદેવની માતાનું નામ. (૯) આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર દીક્ષા લેતી વખતે જે પાલખીમાં બેઠા હતા તે પાલખીનું નામ.

अपराजित. પું० (अपराजित) જુઓ " અપરાઇય " શબ્દ.

अपराजिता. સ્ત્રી० (अपराजिता) જુઓ "અપરાઇયા" શબ્દ.

अपराजिय. પું० (अपराजित) જુઓ " અપરાઇય " શબ્દ.

अपराजिया. સ્ત્રી० (अपराजिता) જુઓ " અપરાઇયા " શબ્દ.

अपराह. પું० (अपराध) ગુન્હો; અપરાધ.

अपरिकम्म. त्रि० (अपरिकर्मन्) જુઓ "અપડિકમ્મ" શબ્દ.

अपरिखेदितत्त. ન० (अपरिखेदितत्व) અનાયાસે ઉત્પત્તિરૂપ ૩૪ મો વચનાતિશય.

अपरिग्गह. त्रि० (अपरिग्रह) નિષ્પરિગ્રહી; જેની પાસે ધર્મના ઉપગરણ વિના કાંઇ પરિગ્રહ નથી તે. (૨) ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહથી રહિત. (૩) મમતા રહિત.

अपरिग्गहिया. સ્ત્રી० (अपरिगृहीता) વેશ્યા; અનાથ સ્ત્રી. (૨) વિધવા. (૩) દાસી.

अपरिग्गहियागमण. ન० (अपरिगृहीतागमन) અપરણેત સ્ત્રીની સાથે મૈથુન સેવવું તે; શ્રાવકના ચોથા વ્રતનો બીજો અતિચાર.

अपरिणय. ન० (अपरिणत) જે વસ્તુ પુરેપુરી અચિત્ત ન થઇ હોય તે વસ્તુ લેવાથી મુનિને લાગતો એષણા દોષ; એષણાના દશ દોષમાંનો આઠમો દોષ. (૨) त्रि० રસ, રૂધિરરૂપે પરિણામ ન પામેલ ખોરાક.

अपरिणाम. પું० (अपरिणाम) ત્રણ પ્રકારના શિષ્ય પૈકી પ્રથમ પ્રકારનો શિષ્ય; અલ્પ બુદ્ધિવાળો અને જિન વચનના રહસ્યનો અજાણ શિષ્ય.

अपरितंतजोगि. त्रि० (अपरितान्तयोगिन्) કંટાળા વિના સમાધિવાળો; અવિશ્રાન્ત સંયમવાળો.

अपरित्त. पुं० (अपरीत) અનંત જીવ વચ્ચે એક સાધારણ શરીરવાળો જીવ. (૨) અનંત કાળ સુધી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરનાર જીવ; અનંત સંસારી જીવ. (૩) ત્રિ૦ અપરિમિત; અનંત.

अपरियत्त. त्रि० (अपरिवृत्त) જે કર્મપ્રકૃતિ પોતાના બંધ કે ઉદય વખતે બીજી પ્રકૃતિનો બંધ અટકાવે નહિ તે; અપરાવર્ત્તમાન કર્મપ્રકૃતિ.

अपरिसाडि. पुं० (अपरिशाटि) ખાતાં ખાતાં નીચે એઠ ન વેરવી તે.

अपरिसेस. त्रि० (अपरिशेष) નિઃશેષ; સર્વ.

अपरिसेसिय. त्रि० (अपरिशेषिक) જેમાં કાંઇ શેષ રહ્યું નથી તે; પૂરેપૂરૂં.

अपरिस्सव. पुं० (अपरिस्रव) કર્મબંધના ઉપાદાન કારણનો અભાવ.

अपरिस्सावि. त्रि० (अपरिस्राविन्) જેમાંથી પાણી ઝરી ન જાય તેવા તુંબડા વગેરે; ન ઝરનાર. (૨) કર્મબન્ધ રહિત; જેનો કર્મ પ્રવાહ આવતો અટક્યો છે તે. (૩) શિષ્યે આલોચેલ પોતાના દોષ બીજા કોઇની પાસે પણ ન પ્રકાશનાર ગુરૂ; સાગર જેવા ગંભીર પેટવાળા આચાર્ય વગેરે.

अपरिहारिय. पुं० (अपरिहारिक) મૂળ ગુણ દોષ અને ઉત્તર ગુણદોષનો ત્યાગ કરનાર નહિ; પાસત્થો. (૨) અન્યતીર્થી ગૃહસ્થ.

अपलिउज्जिय. त्रि० (अपरियोगिक) ચારે બાજુના જ્ઞાનવાળો નહિ; વિશાળ જ્ઞાન રહિત.

अपवग्ग. पुं० (अपवर्ग) મોક્ષ.

अपवडय. पुं० (अपवटक) તવો; તાવડી.

अपवरक. पुं० (अपवरक) ઓરડો; કોઠો.

अपसत्थकायविणय. पुं० (अप्रशस्तकायविनय) દુષ્ટ કાર્યથી કાયાને રોકવી તે; અશુભ-કાર્યમાં શરીરને ન પ્રવર્ત્તાવવું તે.

अपसिण. पुं० (अप्रश्न) પ્રશ્ન પૂછ્યા વિના વિધિપૂર્વક વિદ્યા કે મંત્રના જપવા માત્રથી શુભાશુભ ફળ કહી શકાય તે.

अपसु. पुं० (अपशु) ગાય, ભેંસ, ઘોડા વગેરે જેની પાસે નથી તે; સાધુ.

अपहय. त्रि० (अपहत) હણાયેલ; ઝપટેલ.

अपहिट्ठ. त्रि० (अप्रहृष्ट) 'संपदि ग़त्य न हर्षो' સંપત્તિ મળ્યે ફુલાઇ ન જનાર; શુભ વસ્તુ મળવાથી રાજી ન થનાર.

अपाण. न० (अपान) ગુદા. (૨) પાણી જેવી ઠંડી પીવાની વસ્તુ. (૪) પું૦ ન૦ અપાનવાયુ. (૪) ત્રિ૦ જલવર્જિત; નિર્જલ.

अपाणग. } **अपाणय.** } ત્રિ૦ (अपानक) પાણી વિનાનું. (૨) દાહને શમાવનાર પાણી જેવા શીતળ સ્થાળીપાનક આદિ પદાર્થ, કે જે ગોશાળાને સંમત હતા. (૩) જેમાં દૂધ, કાવો, રાબડી, પાણી વગેરેનો ત્યાગ કરવામાં આવે એવા ઉપવાસ વગેરે.

अपादाण. न० (अपादान) કારકવિશેષ કે જેમાં પાંચમી વિભક્તિ આવે છે.

अपार. त्रि० (अपार) તીર વિનાનું; જેનો છેડો નથી તે.

अपारसंसार. पुं० (अपारसंसार) જેનો પાર નથી એવો સંસાર.

अपाव. त्रि० (अपाप) પાપરહિત; સર્વથા શુદ્ધ. (૨) ન૦ પુણ્ય.

अपावय. पुं० (अपापक) શુભ ચિંતવનરૂપ પ્રશસ્ત મનોવિજય. (૨) પાપ વિનાની વાણી બોલવા રૂપ વાણી વિનય. (૩) સર્વથા કર્મકલંક રહિત.

अपावा. स्त्री० (अपापा) જ્યાં મહાવીર સ્વામી નિર્વાણ પદ પામ્યા તે નગરી; હસ્તીપાલ રાજાની રાજધાની.

अपुट्ठ. त्रि० (अपृष्ट) જેને પૂછયું નથી તે; પૂછવામાં ન આવેલ.

अपुट्ठलाभिअ. पु० (अपृष्टलाभिक) 'શું આપું ?' એમ પૂછયા વિના ભિક્ષા આપે તે લેવી એવો અભિગ્રહ ધરનાર સાધુ.

अपुट्ठवागरण. न० (अपृष्टव्याकरण) પૂછવામાં ન આવ્યું હોય છતાં પ્રતિપાદન કરવું તે.

अपुण. अ० (अपुनः) ફરી નહિ.

अपुणच्चव. पुं० (अपुनश्च्यव) દેવનામાંથી ચવીને ફરી તેમાં ઉત્પન્ન ન થવું તે; ફરીને મરવાનો અભાવ.

अपुणबंधग. } **अपुणबंधय.** } त्रि० (अपुनर्बन्धक) જેણે રાગ-દ્વેષની મજબૂત ગાંઠ ભેદી છે એવા; મોહનીયની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ફરી ન બાંધનાર.

अपुणब्भव. त्रि० (अपुनर्भव) જેને ફરીને જન્મ નથી કરવો તે; પુનર્જન્મ રહિત. (૨) મુક્તિપ્રદ.

अपुणरुत्त. त्रि० (अपुनरुक्त) પુનરૂક્તિ દોષરહિત.

अपुणागम. त्रि० (अपुनरागम) જ્યાંથી ફરી જન્મ ધારણ નથી કરવો તે; મોક્ષ.

अपुणोच्चय. पुं० (अपुनश्च्यव) ફરીને મરવાનો અભાવ; અમરપણું.

अपुराण. त्रि० (अपुराय) પુણ્યહીન; બેનશીબ. (૨) તીવ્ર અસાતા વેદનીયના ઉદયવાળો. (૩) અનાર્ય; પાપાચરણી. (૪) न० પાપ.

अपुराण. त्रि० (अपूर्ण) અધુરૂં; અપૂર્ણ મનોરથવાળો.

अपुत्त. त्रि० (अपुत्र) પુત્ર વિનાનો; દીકરા વિનાનો.

अपुम. न० (अपुंस्) નપુંસક; પુરૂષાતન વગરનું.

अपुरिस. पुं० (अपुरुष) નપુંસક; પુરૂષત્વનો અભાવ.

अपुरिसवाय. पुं० (अपुरुषवाद) નપુંસકવાદ; કોઇના ઉપર નપુંસકપણાનો આરોપ મૂકવો તે.

अपुव्व. त्रि० (अपूर्व) નવીન; વિલક્ષણ. (૨) પૂર્વે ન અનુભવેલ અપૂર્વકરણ; ત્રણ કરણમાંનું એક.

अपुव्वकरण. त्रि० (अपूर्वकरण) સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ, ગુણસંક્રમ અને અન્ય સ્થિતિ બંધ એ પાંચની પહેલીવાર નિષ્પત્તિ કરનાર જીવ; આઠમે ગુણઠાણે નિરૂક્ત પાંચ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરનાર જીવ. (૨) न० જે પરિણામથી સ્થિતિઘાત, રસઘાતાદિ અપૂર્વ અર્થની એકજ સમયે સાથે સાથે નિષ્પત્તિ થાય તે પરિણામ વિશેષ; સમકિત આદિને અનુકૂળ ભવ્ય જીવના વિશુદ્ધતર પરિણામ વિશેષ. (૩) આઠમું ગુણસ્થાનક.

अपुव्वणाण. न० (अपूर्वज्ञान) અપૂર્વજ્ઞાન; નવું નવું જ્ઞાન.

अपुव्वणाणग्गहण. न० (अपूर्वज्ञानग्रहण) નિરન્તર અપૂર્વ અપૂર્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું તે; તીર્થંકર નામ કર્મ ઉપાર્જવાનાં વીશ સ્થાનકમાંનું ૧૮ મું સ્થાનક.

अपुहत्त. त्रि० (अपृथक्त्व) નિરંતર સંયમયોગમાં વર્તનાર.

अपूइवयण. न० (अपूतिवचन) બોલ્યું પાળે તેવા ઉત્તમ પુરૂષોનું વચન; નિરર્થક જાય તેવું વચન નહિ.

अपूप. पुं० न० } **अपूय.** } (अपूप) પુરી; માલપુઆ.

अपूरिअ. त्रि० (अपूरित) અપૂર્ણ; અધુરૂં.

अपूह. पुं० (अपोह) અવાય; નિશ્ચય.

अपेज्ज. त्रि० (अपेय) મદિરા વગેરે અપેય પદાર્થ.

अपेहय. त्रि० (अपेक्षक) અપેક્ષા કરનાર.

अपोग्गल. पुं० (अपुद्गल) કર્મપુદ્ગળ રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્.

अपोरिसिय. } **अपोरिसीय.** } **अपोरुसिय.** } त्रि० (अपौरुषिक) પુરૂષ પ્રમાણથી અધિક ઉંડું; અગાધ.

अपोरिसीय. त्रि० (अपौरुषेय) માણસનું બનાવેલું નહિ તે; નિત્ય.

अपोह. પું० (अपोह) નિશ્ચયજ્ઞાન; મતિજ્ઞાનનો ત્રીજો ભેદ. (૨) પૃથગ્ભાવ; ભિન્નતા (૩) વિપક્ષની કુયુક્તિઓનો ત્યાગ કરવાને વિશેષ વિચાર કરવો તે; બુદ્ધિનો છટ્ઠો ગુણ. (૪) પડિલેહણનો એક પ્રકાર.

अप्प. त्रि० (अल्प) થોડું; જરા. (૨) અભાવ; નહિ.

अप्प. પું० (आत्मन्) આત્મા; જીવ. (૨) સ્વયં; પોતે. (૩) દેહ; શરીર. (૪) સ્વભાવ; સ્વરૂપ.

अप्पइट्ठाण. પું० (अप्रतिष्ठान) જુઓ " અપઇટ્ઠાણ " શબ્દ.

अप्पइट्ठिय. त्रि० (अप्रतिष्ठित) જુઓ "અપઇટ્ઠિય" શબ્દ.

अप्पइरणपसरियत्त. ન० (अप्रकीर्णप्रसृतत्व) જુઓ " અપઇણ્ણપસરિયત્ત " શબ્દ.

अप्पउलिअ. त्रि० (अप्रज्वलित) અપક્વ; બરાબર રંધાયેલ નહિ.

अप्पकंप. त्रि० (अप्रकम्प) અડગ; અચલ.

अप्पकम्म. त्रि० (अल्पकर्मन्) હળવા કર્મી; જેને થોડાં કર્મ ભોગવવાનાં છે તે.

अप्पकम्मपच्चायाय. त्रि० (अल्पकर्मप्रत्यायात) ભોગવતાં કે ખપાવતાં થોડાં કર્મો બાકી રહ્યાં તેથી ફરી મનુષ્ય યોનિમાં જન્મેલ; થોડાં કર્મો સાથે મનુષ્યરૂપે જન્મેલ.

अप्पकालिय. त्रि० (अल्पकालिक) થોડો વખત રહેનાર; થોડા કાળનું.

अप्पचक्खाण. ન० (अप्रत्याख्यान) જુઓ " અપચ્ચક્ખાણ " શબ્દ.

अपच्चक्खाणवत्तिया. સ્ત્રી० (अप्रत्याख्यानप्रत्यया) પચ્ચખાણ ન કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

अप्पजूहिअ. त्रि० ( ) પાકીને તૈયાર થયેલ; રંધાઇ રહેલ.

अप्पजोग. પું० (अल्पयोग) જઘન્યયોગ–મનઆદિનો વ્યાપાર.

अप्पज्जोइ. પું० (आत्मज्योतिष्) જ્ઞાનસ્વરૂપ.

अप्पडिकम्म. ન० (अप्रतिकर्मन्) જુઓ "અપડિકમ્મ" શબ્દ. (૨) त्रि० સંસ્કારરહિત.

अप्पडिकुट्ठ. त्रि० (अप्रतिकुष्ट) અનિવારિત; રોકી ન શકાય તેવું.

अप्पडिन्न. त्रि० (अप्रतिज्ञ) જુઓ " અપડિણ્ણ " શબ્દ.

अप्पडिम. त्रि० (अप्रतिम) હદ વગરનું.

अप्पडिरूव. त्रि० (अप्रतिरूप) જેની બરોબર બીજું રૂપ નથી તે.

अप्पडिवाइ. त्रि० (अप्रतिपातिन्) જુઓ " અપડિવાઇ " શબ્દ.

अप्पडिहय. त्रि० (अप्रतिहत) પ્રતિઘાતરહિત; અખંડિત. (૨) કયાંય પણ સ્ખલના પામેલ નહિ. (૩) કોઇ અટકાવી ન શકે કે કોઇ તેનું ઉલ્લંઘન ન કરી શકે તેવું.

अप्पडिहयगइ. त्रि० (अप्रतिहतगति) અપ્રતિબંધ વિહારી.

अप्पड्ढिय. त्रि० (अल्पर्द्धिक) થોડી રિદ્ધિવાળા; અલ્પ વૈભવી.

अप्पण. ન० (अर्पण) અર્પણ કરવું તે; ભેટ આપવી તે. (૨) મુખ્ય રૂપથી પ્રતિપાદન થઇ શકે તે.

अप्पण. પું० (आत्मन्) આત્મા; પોતે. (૨) જીવ; ચેતન. (૩) દેહ; શરીર. (૪) સ્વભાવ; સ્વરૂપ.

अप्पणट्ठ. પું० (आत्मार्थ) સ્વાર્થ; પોતાનું પ્રયોજન.

अप्पणिच्चिय. } **अप्पणिज्जिय.** } त्रि० (आत्मीय) આત્મ સંબંધી; પોતાનું.

अप्पतरबंध. પું० (अल्पतरबन्ध)અત્યંત થોડો કર્મબન્ધ; જ્યારે આઠ પ્રકૃતિનો બંધક થઇને સાતનો બંધક થાય ત્યારે પ્રથમ ઘણો થોડો બંધ હોય.

अप्पत्त. त्रि० (अप्राप्त) ન પ્રાપ્ત થયેલ.

अप्पत्त. त्रि० (अपत्र) પાંખથી રહિત.

अप्पत्तकारि. त्रि० (अप्राप्तकारिन्) જુઓ " અપત્તકારિ " શબ્દ

अप्पत्तिय. न० (अप्रीतिक) અપ્રીતિ; દ્વેષ. (૨) પ્રેમનો અભાવ. (૩) ક્રોધ; ગુસ્સો. (૪) માનસિક પીડા.

अप्पतिट्ठाण. न० (अप्रतिष्ठान) જુઓ " અપ્પઇટ્ઠાણ " શબ્દ.

अप्पत्तिय. पुं० (अप्रत्यय) અવિશ્વાસ. (૨) દુષ્ટ ધ્યાન.

अप्पत्थ. त्रि० (अप्रार्थ्य) પ્રાર્થના કરવાને લાયક નહિ તે; ચાહવા યોગ્ય નહિ તે.

अप्पत्थण. न० (अप्रार्थन) અનિચ્છા; અપ્રેમ.

अप्पत्थिय. त्रि० (अप्रार्थित) જુઓ " અપત્થિય " શબ્દ.

अप्पदुट्ठ. त्रि० (अप्रद्विष्ट) જેના પર દ્વેષ નથી તેવું; પ્રીતિકર.

अप्पपाण. त्रि० (अल्पप्राण) પ્રાણરહિત; જ્યાં કોઇપણ પ્રાણી નથી તેવા ઉપાશ્રય વગેરે.

अप्पपुराण. त्रि० (अल्पपुण्य) પુણ્યહીન; પાપી.

अप्पबहु. त्रि० (अल्पबहु) ઓછુંવત્તું; ઘણું થોડું.

अप्पबहुअ. न० (अल्पबहुक) }
अप्पबहुता. स्त्री० (अल्पबहुता) } ઓછાવત્તાપણું;
अप्पबहुत्त. न० (अल्पबहुत्व) } સરખામણી કરતાં કોણ કેટલું વધુ ઓછું છે તે બતાવવું તે.

अप्पभक्खि. त्रि० (अल्पभक्षिन्) અલ્પાહારી; મિતાહારી.

अप्पभार. त्रि० (अल्पभार) જેનું મૂલ્ય ઘણું છતાં ભાર થોડો હોય તે; થોડા વજનવાળું.

अप्पभासि. त्रि० (अल्पभासिन्) મિતભાષી; વિકથા આદિથી રહિત.

अप्पमत्त. त्रि० (अप्रमत) જુઓ "અપમત્ત" શબ્દ.

अप्पमत्तसंजय. पुं० (अप्रमत्तसंयत) સર્વથા પ્રમાદરહિત સાધુ; સાતમે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

अप्पमहग्घ. त्रि० (अल्पमहार्घ) જેનો ભાર થોડો અને કિમ્મત ઘણી હોય તેવું.

अप्परय. त्रि० (अल्परजस्) કર્મરજરહિત; અલ્પકર્મી.

अप्परय. त्रि० (अल्परत) ક્રીડારહિત અનુત્તર વિમાનના દેવતા વગેરે.

अप्परिचत्त. त्रि० (अपरित्यक्त) નહિ તજાએલું; નહિ મૂકાએલું.

अप्परिसाडिय. न० (अपरिशाटित) ભોજ્ય પદાર્થનું નીચે ખરવું ન થાય તે, અથવા ચાવતાં ચાવતાં 'બચ બચ' એવો અવાજ ન કરવો તે.

अप्पलीण. त्रि० (अप्रलीन) અસંબદ્ધ; અનાસક્ત.

अप्पलेवडा. स्त्री० (अल्पलेपकृता) જેથી વાસણ ન ખરડાય તેવા ચણા, વટાણા વગેરેની ભિક્ષા લેવી તે; એષણાનો એક પ્રકાર.

अप्पलेवा. स्त्री० (अल्पलेपा) જેનાથી પાત્ર ખરડાય નહિ એવા ચણા, પહુંવા વગેરે આહાર લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે; પિંડેષણાનો ચોથો પ્રકાર.

अप्पलोभ. }
अप्पलोह. } पुं० (अल्पलोभ) લોભ ઘટાડવો યા ન કરવો તે; ભાવ ઉણોદરીનો એક પ્રકાર.

अप्पवस. त्रि० (आत्मवश) સ્વતંત્ર; પરવશ નહિ.

अप्पवह. पुं० (आत्मवध) આત્મઘાત; આપઘાત.

अप्पवाइ. पुं० (आत्मवादिन्) 'पुरुष एवेद सर्व' જે કંઇ દેખાય છે તે સર્વ આત્મા સિવાય બીજું કાંઇ નથી આમ એકજ આત્મ તત્વને પ્રતિપાદન કરનાર વાદી; અદ્વૈતવાદી.

अप्पसत्तिय. त्रि० (अल्पसात्त्विक) અલ્પ સત્વવાળા.

अप्पसागरिय. त्रि० (अल्पसागरिक) દ્રવ્યાદિકથી રહિત.

अप्पसुअ. त्रि० (अल्पश्रुत) શાસ્ત્રનો અજાણ; અલ્પજ્ઞ.

अप्पहिट्ठ. त्रि० (अप्रहृष्ट) સમભાવી; સુખ દુઃખમાં સમભાવ રાખનાર.

अप्पहिय. त्रि० (अप्रथित) અપ્રસિદ્ધ; અવિસ્તૃત.

अप्पाउड. पुं० (अप्रावृत) વસ્ત્ર ન પહેરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર; વસ્ત્ર પરત્વે અભિગ્રહ વિશેષ ધારી મુનિ. (૨) અનાચ્છાદિત; નગ્ન વા દિગમ્બર.

अप्पाउरण. पुं० (अप्रावरण) વસ્ત્ર ન પહેરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર; વસ્ત્ર વિના રહેવું એવી પ્રતિજ્ઞા લેનાર મુનિ.

अप्पाण. पुं० (आत्मन्) આત્મા; જીવ.

अप्पाणरक्खि. त्रि० (आत्मरक्षिन्) પાપથી કે દુર્ગતિથી આત્માને બચાવનાર; આત્માની રક્ષા કરનાર.

अप्पाबहुअ. / **अप्पाबहुग.** / **अप्पाबहुत्त.** न० (अल्पबहुत्व) બે વસ્તુની સરખામણીમાં પરસ્પર ઓછાવત્તાપણું કહેવું તે; મુકાબલામાં ન્યુનાધિકતા બતાવવી તે.

अप्पाभिणिवेस. पुं० (आत्माभिनिवेश) પુત્ર, કલત્રાદિકમાં પોતાપણાનો આગ્રહ; જે સ્વાભાવિક રીતે પોતાના નથી તેને વિષે આગ્રહપૂર્વક મમત્વ રાખવું તે.

अप्पावय. त्रि० (अप्रावृत) ઢાંકેલ નહિ; બંધ ન કરેલ. (૨) વસ્ત્રરહિત; નગ્ન.

अप्पावयदुवार. पुं० (अप्रावृतद्वार) દૃઢ સમકિતવાળો શ્રાવક, કે જેણે ઘરનાં દ્વાર ખુલ્લાં મૂક્યાં છે એટલા માટે કે કોઇપણ દુઃખી, લાચાર સ્હાય લેવાને આવે અથવા કોઇ પણ વાદી વાદ કરવાને આવે તો તેનો ઉત્તર આપવાને સમર્થ છે.

अप्पाहणि. पुं० ( ) સંદેશો; સમાચાર.

अप्पाहित. त्रि० ( ) સંદેશો મોકલેલ.

अप्पिणिच्चिय. त्रि० (आत्मीय) સ્વકીય; પોતાનું.

अप्पिय. त्रि० (अर्पित) અર્પણ કરેલ; હવાલે કરેલ. (૨) વિશેષને મુખ્યતા આપેલ; વિશિષ્ટ કરેલ. (૩) पुं० પર્યાયાર્થિક નય.

अप्पिय. त्रि० (अप्रिय) અનિષ્ટ; અરૂચિકર. (૨) न० મનનું દુઃખ; ચિત્તની શંકા.

अप्पियकारिणी. स्त्री० (अप्रियकारिणी) અનિષ્ટ સમાચારવાળી ભાષા; સામાને અપ્રિય લાગે તેવી બોલી.

अप्पियववहार. पुं० (अर्पितव्यवहार) 'આ જ્ઞાતા આનું જ્ઞાન' ઇત્યાદિ વચનરૂપે વક્તાએ સ્થાપિત કરેલ વ્યવહાર.

अप्पियाणप्पिय. न० (अर्पितानर्पित) દ્રવ્ય સામાન્ય અને વિશેષ ઉભય રૂપ છે એમ પ્રતિપાદન કરવું તે; દ્રવ્યાનુયોગનો એક પ્રકાર.

अप्पीइ. स्त्री० (अप्रीति) અપ્રીતિ; અરૂચિ.

अप्पीकय. त्रि० (आत्मीकृत) આત્મપ્રદેશ સાથે એકતા પામેલ; આત્મા સાથે બંધાયેલ.

अप्पुट्ठ. त्रि० (अपृष्ट) નહિ પૂછેલું.

अप्पुत्थाइ. त्रि० (अल्पोत्थायिन्) પ્રયોજન છતાં પણ વારંવાર ઉઠબેસ કરવાનો જેનો સ્વભાવ નથી તે.

अप्पेगइय. त्रि० (अप्येकक) કોઇ એક; ગમે તે એક.

अप्पोलंभ. पुं० (आप्तोपालम्भ) અવિધિએ ચાલતા શિષ્યને ઠેકાણે લાવવાને ગુરૂએ આપેલ દ્રષ્ટાંત, યુક્તિ અને ઠપકા સાથે શિખામણ.

अप्पोल. त्रि० ( ) પોલ વિનાનું; નક્કર.

अप्पोस्सुय. त्रि० (आत्मोत्सुक) આત્મ પ્રશંસા કરનાર.

अप्फालण. न० (आस्फालन) હાથે કરી થાપોટા મારવા; થાપડવું તે. (૨) ભંભા, હોરંભ વગેરે વાજીંત્રનું વગાડવું.

अप्फुडिय. त्रि० (अस्फुटित) ફુટેલ નહિ; અખંડ. (૨) સર્વ વિરાધનાનો ત્યાગ કરવાથી અતિચાર રહિત કરેલ; અખંડ રાખેલ.

अप्फुडियदंत. त्रि० (अस्फुटितदन्त) જર્જરિત કે વેખાવળા દાંતવાળો નહિ; મજબૂત દાંતવાળો.

अप्फुराग्ग. } त्रि० (आपूर्ण) પૂર્ણ; ભરાઇ
अप्फुन्न. } ગયેલું.

अप्फोडिय. } त्रि० (आस्फोटित) હાથના
अप्फोलिय. } થાપોટા મારેલું; આસ્ફાલિત. (૨) न० આસ્ફાલન; પછાડવું.

अप्फोया. स्त्री० ( ) એ નામની એક વેલ; વનસ્પતિ વિશેષ.

अप्फोव. त्रि० ( ) વૃક્ષ, ગુચ્છ, ગુલ્મ, લતા વગેરેથી વ્યાપ્ત; ગીચ ઝાડીવાળો. (૨) નિબિડ; ગહન.

अप्फोवमंडव पुं० ( ) નાગરવેલ, અમરવેલ અને દ્રાક્ષ આદિ ઘટ્ટ લતાઓથી વીંટાયેલ મંડપ.

अफल. त्रि० (अफल) નિષ્ફળ; નિરર્થક.

अफाय. पुं० ( ) વનસ્પતિ વિશેષ.

अफास. त्रि० (अस्पर्श) સ્પર્શરહિત; સ્પર્શ વિનાનું. (૨) ખરાબ સ્પર્શવાળું.

अफासुय. त्रि० (अप्रासुक) સજીવ; સચિત્ત. (૨) અગ્રાહ્ય.

अफुडिग्र. त्रि० (अस्फुटित) સર્વ વિરાધના રહિત; અખણ્ડિત.

अफुसमाणगइ. पुं० (अस्पृशद्गति) અંતરાલના આકાશ પ્રદેશને સ્પર્શ્યા વિના ઉર્ધ્વગતિ કરનાર જીવ; સિદ્ધભગવાન.

अबंध. पुं० (अबन्ध) કર્મના બંધનો અભાવ.

अबंधग. त्रि० (अबन्धक) કર્મને ન બાંધનાર.

अबंधट्ठिइ. स्त्री० (अबन्धस्थिति) કર્મનો બંધ ન હોય તે વખતની સ્થિતિ.

अबंधव. त्रि० (अबान्धव) બંધુજન રહિત; અનાથ.

अबंभ. न० (अब्रह्म) અબ્રહ્મચર્ય; મૈથુન.

अबंभवज्जण. न० (अब्रह्मवर्जन) મૈથુન સેવનનો ત્યાગ કરવો તે; શ્રાવકની છઠ્ઠી પડિમા.

अबज्झमाणी. स्त्री० (अबध्यमाना) } જેનો
अबज्झा. (अबध्या) } ઉદય થાય પણ બંધ ન થાય તેવી સમકિતમોહનીય, મિશ્રમોહનીય વગેરે કર્મ પ્રકૃતિ.

अबज्झा. स्त्री० (अबाध्या) ગંધિલા વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) અયોધ્યાનગરી.

अबद्ध. न० (अबद्ध) પદ્યબંધ રહિત ગ્રંથ

अबद्धिय. पुं० (अबद्धिक) ' જીવ અને કર્મનો બંધ થતો નથી પણ સ્પર્શ થાય છે ' એમ માનનાર એક નિન્હવ; ગોષ્ઠા માહિલના અનુયાયી.

अबल. त्रि० (अबल) બળરહિત; દુર્બળ.

अबहिम्मण. त्रि० (अबहिर्मनस्) મનને જ્યાં ત્યાં ભટકાવનાર નહિ; ધર્મિષ્ઠ.

अबहिल्लेस. } त्रि० (अबहिर्लेश्य) સંયમમાં
अबहिल्लेस्स. } મનોવૃત્ત રાખનાર; નિરંતર આત્મસંયમમાં રમી રહેલ. (૨) સંયત.

अबहुवाइ. } त्रि० (अबहुवादिन्) વધારે
अबहुवादि. } નાહ બોલનાર.

अबहुसंपन्न. त्रि० (अबहुसम्पन्न) ઘણાને નહિ દર્શાવેલ.

अबाधा. स्त्री० } (अबाधा) અબાધાકાળ;
अबाह. पुं० } કર્મના બંધ અને ઉદય
अबाहा. स्त्री० } વચ્ચેનો કાળ. (૨) બે પ્રદેશ કે બે વસ્તુ વચ્ચેનું વ્યવધાન; અન્તર. (૩) આક્રમણનો અભાવ; પીડા ન કરવી તે.

अबाहाकाळ. पुं० (अबाधाकाल) કર્મના બંધ અને કર્મના ઉદય વચ્ચેનો કાળ.

अबाहूगिया. स्त्री० (अबाधोनिका) અબાધાકાળે ઊણી કર્મ સ્થિતિ.

अबितिज्ज. } त्रि० (अद्वितीय) બીજું કોઇ
अबीय. } સાથે નહિ; એકાકી.

अबुद्ध. त्रि० (अबुद्ध) તત્ત્વને ન જાણનાર; અવિવેકી. (૨) અજ્ઞાન; મૂર્ખ.

अबुद्धिय. } त्रि० (अबुद्धिक) બુદ્ધિરહિત;
अबुद्धीय. } તત્ત્વજ્ઞાન ન જાણનાર.

अबुध. } त्रि० (अबुध) અજાણ; બુદ્ધિરહિત.
अबुह. }

अबोहि. त्रि० (अबोधि) બોધરહિત; અજ્ઞાન. (૨) સ્ત્રી૦ જૈનધર્મની અપ્રાપ્તિ. (૩) ન૦ મિથ્યાજ્ઞાન.

अबोहिकलुस. त्रि० (अबोधिकलुष) મિથ્યાદષ્ટિ; અજ્ઞાની.

अबोहिबीय. न० (अबोधिबीज) સમ્યગ્ માર્ગના અભાવનું કારણ; અજ્ઞાનનું બીજ.

अबोहिय. त्रि० (अबोधिक) બોધરહિત; અજ્ઞાની. (૨) ધર્મપ્રાપ્તિમાં ભંગાણ પાડનાર.

अबोहिया. स्त्री० (अबोधिता) અબોધિ; સન્માર્ગની અપ્રાપ્તિ.

अब्भ. न० (अभ्र) આકાશ. (૨) મેઘ.

अब्भंग. पुं० (अभ्यङ्ग) } તેલ આદિથી
अब्भंगण. न० (अभ्यञ्जन) } મર્દનકરવું તે.

अब्भंगावय. त्रि० (अभ्यङ्गकारक) તેલ ચોળનાર; મર્દન કરનાર.

अब्भंगिपल्लय. } त्रि० (अभ्यक्त) તેલ આદિથી
अब्भंगिय. } મર્દન કરેલ.

अब्भंतर. त्रि० (अभ्यन्तर) અંદર; માંહે.

अब्भंतरग. } त्रि० (आभ्यन्तरक) આંતરિક;
अब्भंतरय. } નજીકનું.

अब्भंतरठावणिज्ज. पुं० (अभ्यन्तरस्थापनीय) અંગત નોકર; અંગત માણસ.

अब्भंतरतव. पुं० (अभ्यन्तरतपस्) આંતરિક તપ; મોક્ષના અંતરંગ હેતુભૂત પ્રાયશ્ચિત્ત આદિ ૭ પ્રકારનું તપ.

अब्भंतरपरिसा. स्त्री० (अभ्यन्तरपरिषद्) સમિતિ નામે દેવેંદ્રની આંતરિક સભા; મિત્ર આદિ સમાન માણસોની સભા.

अब्भंतरपाणीय. त्रि० (अभ्यन्तरपानीय) જેના પડમાં પાણી છે એવા ચોરપલ્લી આદિ સ્થળ.

अब्भंतरपुक्खर. पुं० (अभ्यन्तरपुष्कर) પુષ્કર દ્વીપનો અંદરનો ભાગ.

अब्भंतरपुक्खरद्ध. न० (अभ्यन्तरपुष्करार्द्ध) માનુષોત્તર પર્વતની અંદરનો પુષ્કર દ્વીપનો અર્દ્ધ ભાગ; અઢી દ્વીપ અંતર્ગત પુષ્કરાર્દ્ધ દ્વીપ.

अब्भंतरवास. पुं० (अभ्यन्तरवास) આન્તરિક નિવાસ સ્થાન; અંદરનો વાસ.

अब्भंतरसंबुक्का. स्त्री० (अभ्यन्तरशम्बुका) ગામની અંદરથી શંખના આવર્તનની માફક ગોચરી કરતાં બહાર નીકળવું અથવા બહારથી તેવી રીતે ગોચરી કરતાં અંદર આવવું તે; ગોચરીનો એક પ્રકાર.

अब्भंतरसगडुद्धिया. स्त्री० (अभ्यन्तरशकटोद्धिका) પગના બે અંગુઠા ભેગા અને પાની પહોળી કરી કાઉસગ્ગ કરવો તે; કાઉસગ્ગનો એક દોષ.

अब्भंतरिय. त्रि० (आभ्यन्तरिक) અંદરનો; અંદર રહેનાર.

अब्भक्खइज्ज. त्रि० (अभ्याख्यान) કોઇના ઉપર ખોટો આરોપ મૂકવો તે; ચોર ન હોય તેને ચોર કહી દોષારોપણ કરવું તે.

अब्भक्खाण. न० (अभ्याख्यान) કોઇના ઉપર પ્રગટ રીતે ખોટું આળ ચડાવવું તે; જૂઠો દોષ દેવો તે.

अब्भणुण्णा. स्त्री० (अभ्यनुज्ञा) કર્તવ્યાનુષ્ઠાનની અનુમતિ દેવી તે; અનુષ્ઠાન વિષયક આજ્ઞા.

अब्भणुण्णाय. त्रि० (अभ्यनुज्ञात) કર્તવ્યરૂપે આજ્ઞા આપેલ; કર્તવ્યરૂપે અનુમત.

अब्भत्थ. त्रि० (अभ्यस्त) અભ્યાસ કરેલ; વારંવાર આવૃત્તિ કરેલ. (૨) ગુણાકાર કરેલ; ગુણેલ.

अब्भत्थणा. स्त्री० (अभ्यर्थना) આગ્રહથી નહિ પણ તેની ઇચ્છાપૂર્વક કાર્ય કરવાનું કહેવું તે.

अब्भत्थिय. त्रि० (अभ्यर्थित) પ્રાર્થના કરેલ. (૨) સત્કાર કરેલ.

अब्भपडल. न० (अभ्रपटल) અભ્રક; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) વાદળનો સમૂહ.

अब्भय. पुं० (अभ्रक) અભરખ.

अब्भरुक्ख. पुं० (अभ्रवृक्ष) ઝાડને આકારે પરિણમેલ વાદળ.

अब्भवद्दलय. न० (अभ्रवार्दलक) પાણીવાળાં વાદળાં.

अब्भवहार. पुं० (अभ्यवहार) ભોજન; ખોરાક.

अब्भवालुया. स्त्री० (अभ्रवालुका) અભ્રકથી મિશ્રિત થયેલી રેતી; કઠણ બાદર પૃથ્વીનો એક પ્રકાર.

अब्भसंघट्ट. पुं० (अभ्रसंघट्ट) વાદળાંની ઘટા.

अब्भसंज्झा. स्त्री० (अभ्रसन्ध्या) સંધ્યા સમયે રંગ બેરંગી વાદળ દેખાય છે તે.

अब्भसंथड. न० (अभ्रसंस्तृत) વાદળથી આકાશનું છવાઇ જવું તે.

अब्भहिय. त्रि० (अभ्यधिक) વિશેષ; વધારે.

अब्भागमित. / **अब्भागमिय.** / **अब्भागय.** त्रि० (अभ्यागत) સન્મુખ આવેલો. (૨) पुं० આગન્તુક; અતિથિ.

अब्भावगासिय. न० (अभ्रावकाशिक) ઝાડથી છવાયેલી અગાશી.

अब्भास. पुं० (अभ्यास) અભ્યાસ કરવો; વારંવાર આવૃત્તિ કરવી. (૨) સમીપ; નજદીક (૩) આદત; ટેવ.

अब्भासकरण. न० (अभ्यासकरण) ધર્મથી પતિત થયેલ પાસત્થાદિને પુનઃ ધર્મમાં સ્થાપન કરી તેની સાથે આહાર પાણીનો વ્યવહાર કરવો તે; સંભોગનો એક પ્રકાર

अब्भासगुण. पुं० (अभ्यासगुण) પૂર્વના અભ્યાસજન્ય સંસ્કારથી ઉત્પન્ન થયેલ ગુણ, જેમ બાળક જન્મતાં શીખવ્યા વિનાજ સ્તનપાન કરે છે તે.

अब्भासवत्तिय. न० (अभ्यासवर्तित्व) (अभ्यासप्रीतिक) ગુરૂ આદિની પાસે બેસવામાં પ્રીતિ રાખવી તે; લોકોપચાર વિનયનો એક પ્રકાર.

अब्भासवित्ति. स्त्री० (अभ्यासवृत्ति) નરેન્દ્ર આદિની પાસે બેસવું તે.

अब्भासासण. न० (अभ्यासासन) પાસે બેસવું તે.

अब्भाहय. त्रि० (अभ्याहत) દુઃખથી હણાયેલ.

अब्भिंग. पुं० (अभ्यङ्ग) જુઓ " અબ્ભંગ " શબ્દ.

अब्भिंगिय. त्रि० (अभ्यङ्गित) જુઓ "અબ્ભંગિય" શબ્દ.

अब्भिंतर. त्रि० (अभ्यन्तर) જુઓ "અબ્ભંતર" શબ્દ.

अब्भिंतर. त्रि० (आभ्यन्तर) અંદરનું, આંતરિક. (૨) पुं० न० આંતરિક તપ; પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, વૈયાવૃત્ય, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાર્યોત્સર્ગ એ છ પ્રકારનું અભ્યન્તર તપ.

अब्भिंतरदुवार. न० (आभ्यन्तरद्वार) અંદરનું બારણું.

अब्भिंतरसंबुक्का. स्त्री० (आभ्यन्तरशम्बूका) જુઓ " અબ્ભંતરસંબુક્કા " શબ્દ.

अब्भिंतरिय. त्रि० (आभ्यन्तरिक) પ્રાયશ્ચિત આદિ છ પ્રકારનું આંતરિક તપ.

अब्भुग्गम. पुं० (अभ्युद्गम) ઉદય; ઉન્નતિ.

अब्भुग्गय. त्रि० (अभ्रोद्गत) આકાશમાં પહોંચે તેટલું ઉંચું; ઉન્નત.

अब्भुग्गय. त्रि० (अभ्युद्गत) ચારેકોરથી બહાર નીકળેલ; ઉગી આવેલ. (૨) જોનારને રમણીય લાગે તેવી રીતે રહેલ. (૩) ઉપાડેલ; ઉઠાવી લીધેલ.

अब्भुज्जय. त्रि० (अभ्युद्यत) વધવા માંડેલ; વૃદ્ધિંગત. (૨) ઉદ્યમયુક્ત; ઉદ્યત વિહારી. (૩) તૈયાર.

अब्भुज्जयमरण. न० (अभ्युद्यतमरण) જિન કલ્પી આદિ અભ્યુદ્યત વિહારીનું પાદોપગમનાદિ રીતે થતું મરણ.

अब्भुट्ठाण. न० (अभ्युत्थान) ગુર્વાદિક પાસે આવે ત્યારે ઉઠી ઉભા થવું તે; દસ પ્રકારની સામાચારીમાંનો નવમો પ્રકાર.

अब्भुट्ठिय. त्रि० (अभ्युत्थित) ઉદ્યત થયેલ; સન્માન કરવા અર્થે ઉભા થયેલ.

अब्भुट्ठेत्तार. त्रि० (अभ्युत्थातृ) ગુર્વાદિકની સન્મુખ જનાર.

अब्भुण्णय. त्रि० (अभ्युन्नत) ઉન્નત; બહાર નીકળેલ.

अब्भुदय. पुं० (अभ्युदय) ઉદય; ચડતી.

अब्भुय. पुं० (अद्भुत) કોઇપણ અપૂર્વ વસ્તુ જોવાથી કે સાંભળવાથી આશ્ચર્યરૂપ રસ ઉત્પન્ન થાય તે; નવ રસમાંનો એક રસ. (૨) त्रि० આશ્ચર્યજનક.

अब्भुवगम. पुं० (अभ्युपगम) અંગીકાર; સ્વીકાર કરવો તે.

अब्भुवगय. त्रि० (अभ्युपगत) પ્રાપ્ત થયેલ; સામે આવેલ.

अब्भोवगमिय. त्रि० (आभ्युपगमिक) પોતાની ઇચ્છાથી સ્વીકારેલ.

अब्भोवगमिया. स्त्री० (आभ्युपगमिकी) પોતાની ઇચ્છાથી સ્વીકારેલ શિરોલુંચન, ભૂમિશયન, બ્રહ્મચર્ય, ઉપવાસ વગેરે ચારિત્રના કષ્ટથી થતી વેદના.

अभंगसेण. पुं० (अभङ्गसेन) વિજયનામે ચોરના સેનાપતિનો પુત્ર, કે જે પુરિમતાલ નગરને ઇશાન ખૂણે આવેલી સાલાટવી નામે ચોરપલ્લીમાં પાંચસો ચોરની સાથે રહેતો હતો.

अभक्ख. त्रि० (अभक्ष्य) ખાવા યોગ્ય નહિ; ભક્ષણ કરવા યોગ્ય નહિ.

अभग्ग. त्रि० (अभग्न) ભાંગેલ નહિ; અખંડ. (૨) न० વિપાક સૂત્રના પ્રથમ શ્રુત સ્કંધના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) पुं० આ નામનો એક ચોર.

अभडप्पवेस. त्रि० (अभटप्रवेश) "જ્યાં અમુક વખત માટે કોઇ પણ ગૃહસ્થને ઘેર કોઇ હુકમ લઇ જાય નહિ" એમ મનાઇ કરવામાં આવી છે તેવું નગર વગેરે.

अभत्त. न० (अभक्त) અન્નનો ત્યાગ; ઉપવાસ.

अभत्तट्ठ. पुं० (अभक्तार्थ) ભોજનનો ત્યાગ કરવાના પચ્ચખાણ; ઉપવાસ.

अभत्ति. स्त्री० (अभक्ति) ભક્તિનો અભાવ. (૨) त्रि० ભક્તિરહિત ભક્તિ વિનાનો.

अभय. न० (अभय) નિર્ભયપણું. (૨) पुं० શ્રેણિક રાજાની નંદા રાણીનો પુત્ર અભય કુમાર. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના દસમા અધ્યયનનું નામ. (૪) પ્રાણિ રક્ષા; સંયમ. (૫) જીવિત; મરણનો અભાવ. (૬) त्रि० ભયરહિત.

अभयंकर. पुं० (अभयङ्कर) સર્વ જીવને પોતે અભયદાન આપી બીજાની પાસે અભય અપાવનાર મહાત્મા. (૨) त्रि० અભય આપનાર; અહિંસક.

अभयंकरा. स्त्री० (अभयङ्करा) ૧૭ મા તીર્થંકર પ્રવ્રજ્યા લેતી વખતે જે પાલખીમાં બેઠા હતા તે પાલખીનું નામ.

अभयकुमार. पुं० (अभयकुमार) શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર અભયકુમાર.

अभयणंदा. स्त्री० (अभयनन्दा) નંદા રાણીનો પુત્ર; બુદ્ધિનિધાન અભયકુમાર.

अभयदाण. न० (अभयदान) જીવિતદાન; કોઇને ભયમાંથી છોડાવવું તે.

अभयप्पदाण. न० (अभयप्रदान) જીંદગી બચાવવી તે.

अभया. स्त्री० (अभया) હરડે. (૨) દધિવાહન રાજાની અભયા નામે એક રાણી.

अभयारिट्ठ. न० (अभयारिष्ट) મદ્ય વિશેષ.

अभवत्थ. पुं० (अभवस्थ) સંસારમાં ન ફરનાર; સિદ્ધભગવાન્.

अभवसिद्धि. पुं० (अभव्यसिद्धि) સિદ્ધિ પામવાને અયોગ્ય; અભવ્ય જીવ.

अभविय. } **अभव्व.** } पुं० (अभव्य) સિદ્ધિ મેળવવાને અયોગ્ય; અભવ્ય જીવ. (૨) त्रि० અસુંદર; અચારૂ.

अभाव. पुं० (अभाव) કુત્સિતભાવ; નિન્દ્ય ભાવ. (૨) અભાવ; નિષેધ. (૩) અસમ્ભવ. (૪) અશુભ પરિણામ.

अभावित. त्रि० (अभावित) બોધ ન પામેલ.

अभाविय. त्रि० (अभावित) સમજાવવાને યોગ્ય નહિ; અનુભવ રહિત. (૨) અયોગ્ય; અનુચિત.

अभावुग. त्रि० (अभावुक) બીજી વસ્તુનો યોગ પામીને પણ તેના ગુણમાં પરિણત ન થતાં પોતાના સ્વરૂપમાંજ અવસ્થિત રહે તે; જેના પર બીજાના સંગની અસર થતી નથી તે.

अभास. पुं० (अवभास) પ્રભા; આભાસ.

अभासग. } **अभासय.** } त्रि० (अभाषक) ભાષા પર્યાપ્તિ વિનાનો; નહિ બોલનાર. (૨) જેને બોલવાની શકિત ઉત્પન્ન થઇ નથી તેવો. (૩) पुं० એકેન્દ્રિય જીવ. (૪) મુક્ત આત્મા; સિદ્ધ.

अभासा. स्त्री० (अभाषा) મૃષા અને સત્ય-મૃષા એ બે પ્રકારની ભાષા; ખોટું અથવા મિશ્ર બોલવું તે.

अभासिय. त्रि० (अभासिक) ભૂમિ આદિ પ્રકાશ વિનાના પદાર્થ.

अभि. अ० (अभि) સન્મુખ; સામું. (૨) ઉલ્લંઘન; અતિક્રમણ. (૩) અત્યંત; વધારે. (૪) લક્ષ્ય. (૫) પ્રતિકૂલ. (૬) નિરર્થક.

अभिआवराण. त्रि० (अभ्यापन्न) સન્મુખ આવેલ.

अभिइ. न० (अभिजित्) અભિચ નામે નક્ષત્ર. (૨) વીતભય નગરના ઉદાયન રાજાનો પુત્ર અભિજીત કુમાર.

अभिओग. पुं० (अभियोग) દબાણ; બળાત્કાર. (૨) આજ્ઞા; હુકમ. (૩) મંત્ર, જંત્ર વગેરેથી વશીકરણનો પ્રયોગ કરવો તે; જેથી આભિયોગિક જાતના હલકા દેવતામાં ઉત્પન્ન થવું પડે તેવી ભાવના. (૪) પરાભવ. (૫) ગર્વ; અભિમાન.

अभिओगपराणत्ति. स्त्री० (अभियोगप्रज्ञप्ति) વિદ્યા વિશેષ.

अभिओगिय. पुं० स्त्री० (अभियोगिक) તાબેદાર દેવતા.

अभिओगी. स्त्री० (आभियोगी) આભિયોગિક દેવતામાં ઉત્પન્ન થવું પડે તેવી ભાવના; મંત્ર, જંત્ર, વશીકરણ આદિ પ્રયોગ.

अभियोयण. न० (अभियोजन) જુઓ " અભિઓગ " શબ્દ.

अभिकंखा. स्त्री० (अभिकाङ्क्षा) અભિલાષા; ઇચ્છા.

अभिकंखि. } **अभिकंखिर.** } त्रि० (अभिकाङ्क्षिन्) આકાંક્ષા રાખનાર; ઇચ્છા કરનાર.

अभिकंत. त्रि० (अभिक्रान्त) જુવાની ઉલ્લંઘી ગયેલ; મોતની નજીક આવેલ. (૨) પરાભવ પામેલ; (૩) ચેતન રહિત. (૪) પ્રવૃત્ત થયેલ.

अभिकंतकिरिया. स्त्री० (अभिक्रान्तक्रिया) ચરક આદિ પંથના સાધુઓએ ન સેવેલી જગ્યા; જે મકાનમાં બીજા કોઇ મતના ત્યાગીઓ ઉતર્યા ન હોય તે મકાન.

अभिकंतकूरकम्म. त्रि० (अभिक्रान्तक्रूरकर्मन्) હિંસાદિ ક્રિયામાં પ્રવૃત્ત થયેલ.

अभिकम. पुं० (अभिक्रम) ઉલ્લંઘન. (૨) પ્રારમ્ભ. (૩) સન્મુખ ગમન. (૪) ગતિ.

अभिक्कमण. न० (अभिक्रमण) સન્મુખ જવું; સામા આવવું તે.

अभिक्खणं. अ० (अभीक्ष्णम्) નિરંતર; વારંવાર.

अभिक्खणंणाणोवओग. પું० (अभीक्ष्णज्ञानोपयोग) વારંવાર જ્ઞાનમાં ઉપયોગ લગાડવો તે; તીર્થંકર નામ ગોત્ર બાંધવાના ૨૦ પ્રકારમાંનો એક.

अभिक्खा. સ્ત્રી० (अभिख्या) નામ; સંજ્ઞા.

अभिक्खालाभिय. પું० (अभिज्ञालाभिक) ગોચરી સંબંધી અભિગ્રહ વિશેષ ધરનાર સાધુ.

अभिगच्छणया. સ્ત્રી० (अभिगमन) સન્મુખ જવું તે.

अभिगम. પું० (अभिगम) સન્મુખ જવું; સામા જવું. (૨) ઉપદેશ સાંભળવાથી થતો બોધ; સમકિતનો એક પ્રકાર. (૩) સાધુઓની પાસે જતાં ઉપાશ્રયની હદમાં દાખલ થતી વખતે શ્રાવકોએ સચિત્ત વસ્તુનો ત્યાગ કરવો, પહેરેલ વસ્ત્રો મર્યાદામાં રાખવાં, ખભા ઉપર ખેસનો ઉતરાસંગ કરવો, બે હાથ જોડી અંજલિ બાંધવી અને મનની વૃત્તિઓ એકાગ્ર કરવી, એ પાંચ નિયમ સાચવવા તે; શ્રાવકનાં પાંચ અભિગમન. (૪) આદરમાન; સત્કાર.

अभिगमण. न० } **अभिगमणया.** સ્ત્રી० } (अभिगमन) સન્મુખ જવું; નજીક જવું.

अभिगमणिज्ज. ત્રિ० (अभिगमनीय) ચાલીને સામે જવા યોગ્ય.

अभिगमरुइ. સ્ત્રી० (अभिगमरुचि) ઉપદેશ સાંભળી થયેલ તત્વરૂચિ; સમકિતનો એક પ્રકાર.

अभिगमसम्मदंसण. न० (अभिगमसम्यग्दर्शन) નવ તત્ત્વની પરિક્ષાપૂર્વક સમકિત પ્રાપ્ત થાય તે; નવ તત્ત્વની સમજણ પૂર્વકનું સમ્યક્ત્વ.

अभिगय. ત્રિ० (अभिगत) જાણેલું; સમજેલું. (૨) પ્રાપ્ત કરેલું; સન્મુખ આવેલું.

अभिगहिअ. न० (अभिग्रहिक) ગુણ અવગુણ જાણ્યા વિના કુમતનો આગ્રહ કરવો તે; મિથ્યાત્વનો એક પ્રકાર.

अभिग्गह. પું० (अभिग्रह) આહારાદિ વહોરાવવામાં ટૂંકી મર્યાદા બાંધવી તે; અમુક વેશ કે રંગનો માણસ અમુક સ્થિતિમાં આપે તોજ લેવું ઇત્યાદિ નિયમ ધારવો તે. (૨) સ્ત્રી० જેનો અર્થ બરાબર સમજી શકાય તેવી ભાષા. (૩) પું० ગ્રહણ કરવું; હાથમાં લેવું. ૪) આગ્રહ; હઠ.

अभिग्गाहिय. ત્રિ० (अभिग्रहिक) કુમતની હઠ કરનાર; દુરાગ્રહી. (૨) न० કુમતની હઠ કરવી તે; અભિગ્રહિક નામે મિથ્યાત્વ. (૩) સ્ત્રી० જેનો અર્થ સ્પષ્ટ સમજી શકાય તેવી ભાષા.

अभिग्गाहिय. ત્રિ० (अभिगृहीत) જે બાબતનો અભિગ્રહ લીધેલ હોય તે. (૨) न० અવધારણ; નિશ્ચય.

अभिघाय. (अभिघात) લાકડી વગેરેથી પ્રહાર મારવા તે; ગોફણ વગેરેથી ગોળા ફેંકવા તે. (૨) મારકૂટ; હિંસા.

अभिचंद. પું० (अभिचन्द्र) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૨) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૩) દિવસના છઠા મુહૂર્તનું નામ. (૪) ચાલુ અવસર્પિણીમાં ભરતક્ષેત્રના પંદરમાંના દસમા અને સાતમાંના ચોથા કુલગરનું નામ. (૫) મહાબલ રાજાનો એક અભિચંદ નામથી પ્રસિદ્ધ મિત્ર.

अभिजयंत. न० (अभिजयन्त) માણવગણથી નીકળેલ કુળનું નામ.

अभिजस. न० (अभियशस्) આ નામનું એક જૈન સાધુઓનું કુળ; એક આચાર્યનો પરિવાર.

अभिजाइ. स्त्री० (अभिजाति) કુલીનપણું; ખાનદાની.

अभिजाइअ. } **अभिजाइग.** } त्रि० (अभिजातिग) કુલીન; ખાનદાન

अभिजाय. त्रि० (अभिजात) કુલીન; ખાનદાન કુળમાં જન્મેલ. (૨) અગીયારસનું નામ. (૩) ઉત્પન્ન.

अभिजायत्त. न० (अभिजातत्व) ભૂમિકાને અનુસરવા રૂપ સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अभिजुत्त. त्रि० (अभियुक्त) પંડિત; પ્રાજ્ઞ. (૨) અપરાધી; ગુન્હેગાર.

अभिज्झा. स्त्री० (अभिध्या) અસંતોષ; લોભ. (૨) વિષય ચિન્તવન; રૌદ્ર ધ્યાન. (૩) આસક્તિ; લોલુપતા.

अभिज्झिय. त्रि० (अभिध्यात) અભિલાષવાળો; ઇચ્છાવાળો.

अभिज्झियत्ता. स्त्री० (अभिध्येयता) અતૃપ્તિ; વસ્તુ મેળવવાને વારંવાર ઉદ્ભવતી ઇચ્છા.

अभिट्ठुय. त्रि० (अभिष्टुत) વર્ણવેલું; પ્રશંસા કરાયેલું.

अभिद्दुय. त्रि० (अभिद्रुत) ગર્ભાધાનાદિ દુઃખથી પીડાયેલ. (૨) અધ્યવસાય રૂપે વ્યાપ્ત.

अभिणंद. पुं० (अभिनन्द) શ્રાવણ મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

अभिणंदण. पुं० (अभिनंदन) ચાલુ અવસર્પિણીમાં થએલ ભરત ક્ષેત્રના ચોથા તીર્થંકરનું નામ.

अभिणय. पुं० (अभिनय) ઓગણીસમા મલ્લીનાથ તીર્થંકરના એક ગણધરનું નામ. (૨) અભિનય; ભાવવ્યંજક ચેષ્ટા વિશેષ.

अभिणव. त्रि० (अभिनव) નવીન; નૂતન.

अभिणाइय. पुं० (अभिनादित) શ્રાવણમાસનું લોકોત્તર નામ.

अभिणिक्कंत. त्रि० (अभिनिष्क्रान्त) આચારાંગાદિ શાસ્ત્રના અર્થનું મનન કરવાથી ચારિત્રરૂપ પરિણામ જેનો વૃદ્ધિંગત થયો છે તે.

अभिणिचारिया. स्त्री० (अभिनिचारिका) એકઠા થઇને વિચરવું તે; સમુદાયરૂપે ચાલવું તે.

अभिणिबोह. पुं० (अभिनिबोध) મતિજ્ઞાન; આભિનિબોધિકજ્ઞાન. (૨) મતિજ્ઞાના વરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ.

अभिणियट्टण. न० (अभिनिवर्तन) પાછા ફરવું તે.

अभिणिविट्ठ. त्रि० (अभिनिविष्ट) આગ્રહી; એક નિશ્ચયવાળો. (૨) વ્યાપ્ત થઈને પ્રવેશ કરેલ; વ્યાપ્તપણે મજબૂત રીતે એકતા પામેલ.

अभिणिवेस. पुं० (अभिनिवेश) ખોટી વાતની પકડ; દુરાગ્રહ.

अभिणिव्वगडा. स्त्री० (अभिनिवगडा) જ્યાં દરેકની ખડકી જૂદી જૂદી છે તેવી જગ્યા.

अभिणिव्वट्ट. त्रि० (अभिनिर्वृत्त) સાંગોપાંગ નિપજાવેલું; પેશીમાંથી અંગોપાંગરૂપે પરિણત થયેલ.

अभिणिव्वुड. त्रि. (अभिनिर्वृत) ક્રોધાદિ કષાયને ટાળી શીતળ થયેલ; પરમ શાન્તિ પામેલ. (૨) પેશીમાંથી અંગોપાંગ રૂપે પરિણામ પામેલ. (૩) મુક્ત; પાપથી નિવૃત્ત.

अभिणिसड. त्रि० (अभिनिसृत) જેનો અવયવ બહાર નીકળેલ છે તે.

अभिणिसिज्जा. स्त्री. (अभिनिषद्या) જ્યાં બેસીને મુનિ દિવસે સ્વાધ્યાય કરે તે વસતિ; સ્વાધ્યાય ભૂમિકા.

अभिणिसिट्ठ. (अभिनिसृष्ट) બહાર નીકળતું બનાવેલ.

अभिणिसेहिया. स्त्री० (अभिनैषेधिकी) દિવસે સ્વાધ્યાય કરીને રાત્રે મુનિ જ્યાં રહે તે વસતિ.

अभिणिस्सड. त्रि० (अभिनिःसृत) બહાર નીકળેલ.

अभिणूम. न० (अभिनूम) માયા; કપટ.

अभिणूमकड. त्रि० (अभिनूमकृत) માયા કે કર્મથી અભિમુખ કરેલું.

अभिराग. त्रि० (अभिन्न) ભેદેલું નહિ; અખંડ. (૨) જૂદું નહિ; એકીભૂત.

अभिराणगंठि. पुं० (अभिन्नग्रन्थि) જેણે ગ્રંથિ ભેદ કરી એકવાર પણ સમકિત પ્રાપ્ત કર્યું નથી તે જીવ.

अभिरणाय. त्रि० (अभिज्ञात) જાણવામાં આવેલ; વિદિત થયેલ.

अभितत्त. त्रि० (अभितप्त) અગ્નિથી તપાવેલ; ગરમ કરેલ.

अभिताव. पुं० न० (अभिताप) તાપની સ્હામે; સૂર્યની સન્મુખ. (૨) સંતાપ; દુઃખ. (૩) દાહ; પીડા.

अभित्थुय. त्रि० (अभिष्टुत) વિશિષ્ટ ગુણ કીર્તન કરી વર્ણવેલ; સ્તુતિ કરાયેલ.

अभिदुग्ग. न० (अभिदुर्ग) અતિ વિષમસ્થાન. (૨) દુઃખોત્પાદક સ્થાન.

अभिदुद्दुय. त्रि० (अभिद्रुत) દુઃખના અધ્યવસાય રૂપે વ્યાપ્ત. (૨) ગર્ભાવાસ આદિ દુઃખથી પીડાયેલ.

अभिधाइ त्रि० (अभिधायिन्) બોલનાર; કહેનાર.

अभिधारण. न० (अभिधारण) મનમાં ધારણા ધારવી તે.

अभिधारणा. स्त्री० (अभिधारणा) ગોખ; ઝરૂખો.

अभिनंदण. पुं० (अभिनन्दन) જુઓ " અભિણંદણ " શબ્દ.

अभिनंदिय. त्रि० (अभिनन्दित) અભિનંદન પામેલ; માન પામેલ.

अभिनव. पुं० (अभिनव) જુઓ " અભિણવ " શબ્દ.

अभिनिविट्ठ. त्रि० (अभिनिविष्ट) જુઓ "અભિણિવિટ્ઠ " શબ્દ.

अभिनिवेसिअ. न० (अभिनिवेशिक) પોતાનું વચન સ્થાપવા માટે કુયુક્તિ લગાડી સૂત્રનો વિપરીત અર્થ કરવો તે; અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ.

अभिनिव्वुड. त्रि० (अभिनिर्वृत) જુઓ " અભિણિવ્વુડ " શબ્દ.

अभिनिस्सड. त्रि० (अभिनिःसृत) જુઓ " અભિણિસ્સડ " શબ્દ

अभिन्नाण. न० (अभिज्ञान) નિશાની; ચિન્હ.

अभिप्पवुट्ठ. त्रि० (अभिप्रवृष्ट) વરસેલ; વરસાદ થયેલ.

अभिप्पाइयणाम. पुं० न० (अभिप्रायिकनामन्) અભિપ્રાય પ્રમાણે પાડેલ નામ; જેમ આંબો, કચરો ઇત્યાદિ ગુણ નિરપેક્ષ મરજી મુજબ પાડેલ નામ.

अभिप्पाय. पुं० (अभिप्राय) ભાવ; આશય.

अभिप्पेअ. त्रि० (अभिप्रेत) ધારેલું; ઇચ્છેલું.

अभिभव. पुं० (अभिभव) પરાભવ; પરાજય.

अभिभूय. त्रि० (अभिभूत) જીતાએલ; પરાભવ પામેલ. (૨) દુઃખથી પીડિત.

अभिभूयणाणि. पुं० (अभिभूयज्ञानिन्) કેવલજ્ઞાની.

अभिमय. त्रि० (अभिमत) સંમત; ઇષ્ટ.

अभिमाण. पुं० (अभिमान) અહંકાર; અભિમાન.

अभिमाणबद्ध. त्रि० (अभिमानबद्ध) અભિમાનનું ઘર; ઘણો અભિમાની.

अभिमुह. त्रि० (अभिमुख) સન્મુખ થયેલ; મોઢા આગળ.

अभियागम. पुं० (अभ्यागम) આગમન; આવવું તે.

अभियावराग. त्रि० (अभ्यापन्न) સાવદ્ય અનુષ્ઠાનમાં તત્પર થયેલ.

अभियोग. पुं० (अभियोग) આભિયોગિક દેવતા; ચાકર દેવતા.

अभियोगिअ. त्रि० (आभियोगिक) હુકમ ઉઠાવનાર; તાબેદાર.

अभिरक्खअ. त्रि० (अभिरक्षक) રક્ષા કરનાર.

अभिराम. त्रि० (अभिराम) રમણીય; સુંદર.

अभिरुइय. त्रि० (अभिरुचित) રૂચિગયેલું; મનપસંદ પડેલું,

अभिरूव. (अभिरूप) ક્ષણે ક્ષણે નવું નવું દેખાય તેવું સુંદર; મનોહર.

अभिरूवा. स्त्री० (अभिरूपा) મધ્યમ ગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

अभिरोहिय. त्रि० (अभिरोहित) રોકાઇ ગયેલ; રોકવામાં આવેલ.

अभिलप्प. त्रि० (अभिलाप्य) વાણીથી જેનું કથન થઇ શકે તેવું; નિર્વચનીય.

अभिलसणिज्ज. त्रि० (अभिलषणीय) ઇચ્છવા યોગ્ય; અભિલાષ કરવા યોગ્ય.

अभिलाअ. } **अभिलाव.** } पुं० (अभिलाप) શબ્દ; ધ્વનિ. (૨) સંભાષણ; કથન કરવું. (૩) શબ્દ સંદર્ભ; સૂત્રપાઠ.

अभिलावपुरिस. पुं (अभिलापपुरुष) નરજાતિના શબ્દ, જેમ ઘટ, પટ ઇત્યાદિ.

अभिलास. पुं० (अभिलाष) ઇચ્છા; પ્રાર્થના.

अभिलोयण. न० (अभिलोचन) જ્યાં ઉભા રહેવાથી દૂરની વસ્તુ દેખી શકાય તેવું સ્થાન.

अभिवंदण. न० (अभिवन्दन) નમસ્કાર; સ્તુતિ.

अभिवन्दय. त्रि० (अभिवन्दक) પ્રણામ કરનાર.

अभिवंदिअ. त्रि० (अभिवन्दित) જેને વંદન કરેલ હોય તે.

अभिवड्डिय. त्रि० (अभिवर्द्धित) અધિકમાસ; એકત્રીશ દિવસ અને એકસો ચોવીસીયા ૧૨૧ ભાગનો મહીનો. (૨) અધિક માસવાળું વરસ, જે વરસમાં ૧૩ ચાન્દ્ર માસ હોય તે; ૩૮૩ દિવસ અને $\frac{૬૨}{૩૪}$ ભાગનું વરસ.

अभिवयण. पुं० न० (अभिवचन) પર્યાય શબ્દ; એ ને એ અર્થનો બીજો શબ્દ, જેમ ઘટ, કળશ ઇત્યાદિ.

अभिवादण. } **अभिवायण.** } न० (अभिवादन) વચનથી સ્તુતિ કરવી. (૨) મસ્તક નમાવી ચરણ સ્પર્શ કરવો તે; પ્રણામ.

अभिवाहरण. स्त्री० (अभिव्याहरणा) ગુરૂ શિષ્યની ઉક્તિ પ્રત્યુક્તિ; સંવાદ.

अभिवाहार. पुं० (अभिव्याहार) કાલિક શ્રુત પરત્વે શિષ્ય ગુરૂનો સંવાદ; પ્રશ્નોત્તર.

अभिवुड्ढि. पुं० (अभिवृद्धि) વધારો. (૨) ઉત્તરાભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

अभिवंजण. न० (अभिव्यञ्जन) પ્રાદુર્ભાવ.

अभिसंका. स्त्री० (अभिशङ्का) આશંકા; સંશય. (૨) સંદેહ.

अभिसंकि. त्रि० (अभिशङ्किन्) શંકા રાખનાર; સંદેહ કરનાર. (૨) બીરૂ; ડરનાર.

अभिसंग. पुं० (अभिष्वङ्ग) ભાવરાગ; દ્રવ્યાદિ પ્રતિબંધ. (૨) આસક્તિ.

अभिसंजाय. त्रि० (अभिसञ्जात) કલલ અવસ્થામાંથી પેશીરૂપે બનેલ.

अभिसंधारण. न० (अभिसंधारण) પર્યાલોચન; વિચારણા.

अभिसंधिज. न० (अभिसन्धिज) બુદ્ધિ કે ઇરાદાપૂર્વક કરવામાં આવતી ક્રિયારૂપે પરિણમનાર વીર્ય; વીર્યનો એક પ્રકાર.

अभिसंधिय. त्रि० (अभिसंहित) ગ્રહણ કરેલ.

अभिसंबुद्ध. त्रि० (अभिसम्बुद्ध) વિજ્ઞાન મેળવેલ; બોધ પામેલ.

अभिसंभूय. त्रि० (अभिसम्भूत) પ્રાદુર્ભાવ પામેલ; પ્રગટ થયેલ. (૨) વીર્ય અને રૂધિરના મિશ્રણથી કલલ રૂપે થયેલ.

अभिसंवुड्ढ त्रि० (अभिसंवृद्ध) પ્રસૂતી પામી વધવા માંડેલ; જન્મ પામી ઉછરવા પામેલ.

अभिसमराणागय. त्रि० (अभिसमन्वागत) सन्मुख रहेल ઇષ્ટાનિષ્ટ પદાર્થોનું અવધારણ કરી શબ્દાનુસારે જણાયેલ; શબ્દ સ્વરૂપ સમજીને અવધારણ કરેલ. (૨) મળેલ; સન્મુખ આવેલ. (૩) ન૦ બાંધ્યા પછી સર્વ તરફથી ઉદયાવલિકામાં આવેલ; વિપાક ચખાડવાને સન્મુખ થયેલ.

अभिसमागम. પું૦ (अभिसमागम) અર્થાભિમુખપણે, સંશય રહિત, મર્યાદા સહિત જ્ઞાન; અર્થાત્ અર્થવિષયક સંશયરહિત મર્યાદાપૂર્વક જ્ઞાન; (૨) સન્મુખ ગમન. (૩) પ્રાપ્તિ. (૪) નિર્ણય.

अभिसमागय. ત્રિ૦ (अभिसमागत) સન્મુખ આવેલ.

अभिसरण. ન૦ (अभिसरण) સન્મુખ જવું તે; સામા જવું તે.

अभिसेक्क. ત્રિ૦ (अभिषेक्य) અભિષેક કરવા યોગ્ય; મુખ્ય.

अभिसेज्जा. સ્ત્રી૦ (अभिशय्या) અભિનૈષેધિકીમાં દિવસની કે રાત્રિની સઝાય કરી રાતવાસો રહી સવારમાં મુનિ જે જગાએ આવે તે જગ્યા.

अभिसेय. પું (अभिषेक) સર્વ ઔષધિસહકૃત તીર્થના પવિત્ર જળથી મંત્રોચ્ચારપૂર્વક રાજ્ય આદિ પદવીનું આરોપણ કરવાને મસ્તક ઉપર સિંચન કરવું તે; રાજ્યાભિષેકની ક્રિયા. (૨) સ્નાન મહોત્સવ; સ્નાન. (૩) અભિષેક કરવાનું સ્થાન.

अभिसेयसिला. સ્ત્રી૦ (अभिषेकशिला) મેરૂ પર્વતના પંડગવન ઉપર આવેલી ચાર અભિષેક શિલા, કે જેના ઉપર ઇંદ્રો તીર્થંકર મહારાજનો અભિષેક કરે છે.

अभिस्संग. પું૦ (अभिष्वङ्ग) જુઓ " અભિસંગ " શબ્દ.

अभिहड. ત્રિ૦ (अभिहृत) સન્મુખ આણેલું; સામે લઇ આવેલ. (૨) ન૦ સાધુને માટે ઘેરથી કે દુકાનેથી ઉપાશ્રયમાં લઇ આવેલ આહારાદિ આપવાથી સાધુને લાગતો દોષ; ઉદ્ગમનના ૧૬ દોષમાંનો ૧૧ મો દોષ.

अभिहणण. ન૦ (अभिहनन) સન્મુખ આવતાને હણવું તે; સામે લાતો મારવી તે.

अभिहय. ત્રિ૦ (अभिहत) પગથી દબાવેલ; લાત મારેલ.

अभिहाण. ન૦ (अभिधान) નામ; સંજ્ઞા.

अभिहिय ત્રિ૦ (अभिहित) ઉક્ત; કહેલ.

अभिहेय. પુ૦ (अभिधेय) વાચ્ય; પદાર્થ.

अभीइ. પું૦ (अभिजित्) જુઓ "અભિઇ" શબ્દ.

अभीय. ત્રિ૦ (अभीत) }
अभीरु. (अभीरु) } નીડર; સાત પ્રકારના ભય વિનાનો. (૨) મધ્યમ ગ્રામની એક મૂર્ચ્છના.

अभूय. ત્રિ૦ (अभूत) અસદ્ભૂત; ન બનેલું.

अभूयाभिसंकण. પું૦ (अभूताभिशङ्कन) ભૂતોને ભય ન આપનાર; જેનાથી પ્રાણીઓ બીએ નહિ તે.

अभेज्ज. ત્રિ૦ (अभेद्य) ન ભેદી શકાય તેવું; ઘણું મજબૂત.

अभेज्झा. સ્ત્રી૦ (अभिध्या) લોભ; લોલુપતા.

अभेल. ત્રિ૦ (अभीरु) નિર્ભય; નિડર.

अमंगल. ન૦ (अमङ्गल) અમંગલ; અનિષ્ટ.

अमग्ग. પું૦ (अमार्ग) મિથ્યાત્વ કષાય આદિ અમાર્ગ.

अमग्घाय. પું૦ (अमाघात) ચોરી ન કરવી તે; કોઇને મારવું નહિ તે.

अमच्च. પું૦ (अमात्य) પ્રધાન; મંત્રી.

अमज्झ. ત્રિ૦ (अमध्य) મધ્ય વિનાનું; જેમાં બે ભાગ ન થઇ શકે તેવું. (૨) પરમાણુ.

अमण. ન૦ (अमन) જાણવું તે; આંતરિક નિર્ણય (૨) અંત; અવસાન.

अमण. }
अमणक्ख. } ત્રિ૦ (अमनस्) (अमनस्क) અપ્રીતિકર; અનિષ્ટ. (૨) અસંજ્ઞી; મનરહિત. (૩) વિચાર શૂન્ય.

अमणाम. त्रि० (अमनआप) (अमनाम) (अमनोम) મનને આપ્ય ન થાય તે; હમેશ મનને અપ્રિય લાગે તેવું. (૨) અનિષ્ટ.

अमणाम. त्रि० (अवनाम) પીડાકારક; દુઃખોત્પાદક.

अमत. न० (अमृत) સુધા; અમૃત. (૨) ક્ષીરોદધિ સમુદ્રનું જળ.

अमति. स्त्री० (अमति) કુમતિ; કુબુદ્ધિ.

अमत्त. म० (अमत्र) પાત્ર; ભાજન.

अमम. त्रि० (अमम) કોઇપણ વસ્તુ ઉપર જેને મારાપણું નથી તે; નિઃસ્પૃહી. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર બારમા તીર્થંકર. (૩) દિવસના ૨૫ મા મુહૂર્તનું નામ. (૪) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના જુગલિયા મનુષ્યની એક જાત.

अममणा. स्त्री० (अमन्मना) અસ્ખલિત વાણી; જેમાં અચકાય નહિ તેવી વાણી.

अमय. त्रि० (अमत) અસંમત; અમાન્ય.

अमय. न० (अमृत) જુઓ " अमत " શબ્દ.

अमयघोस. पुं० (अमृतघोष) કાકંદી નગરીનો એક પ્રાચીન રાજા, કે જે સંજમ લઇ પરમ પદ પામ્યો હતો.

अमयफल. न० (अमृतफल) અમૃતોપમ ફલ; અતિ સ્વાદિષ્ટ ફલ.

अमयमेह. पुं० (अमृतमेघ) ભરત આદિ ક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતાં સાત દિવસ સુધી ચોથો વરસાદ વરસે તેનું નામ.

अमयरस. पुं० (अमृतरस) અમૃતરસ.

अमयवल्ली. स्त्री० (अमृतवल्ली) અમરવેલ.

अमयवास. पुं० (अमृतवर्षा) તીર્થંકરના જન્મ આદિ પ્રસંગે દેવતા વૃષ્ટિ કરે તે; સુધાવૃષ્ટિ.

अमर. पुं० (अमर) દેવતા; દેવ. (૨) મુક્ત આત્મા; સિદ્ધભગવાન્. (૩) ઋષભદેવ સ્વામીના તેરમા પુત્રનું નામ.

अमरकंका. स्त्री० (अमरकङ्का) દ્રૌપદીનું હરણ કરનાર ધાતકી ખંડના પદ્મોત્તર રાજાની મુખ્ય રાજધાની.

अमरजिअ. पुं० (अमरजीव) અમર કુમારનો જીવ, કે જે આવતી ચોવીસીમાં ત્રેવીસમા અનંતવીર્ય નામે તીર્થંકર થશે

अमरवइ. पुं० (अमरपति) જ્ઞાત વંશનો એક કુમાર, કે જેણે મલ્લીનાથ પ્રભુ સાથે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી.

अमरसामि. पुं० (अमरस्वामिन) ઇન્દ્ર.

अमरसेण. पुं० (अमरसेन) જ્ઞાતવંશના એક કુમાર, કે જેણે મલ્લીનાથ પ્રભુની સાથે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી.

अमरिस. पुं० (अमर्ष) ઇર્ષ્યા; અસૂયા. (૨) કોપ; રોષ. (૩) મહાકદાગ્રહ.

अमरिसण. त्रि० (अमर्षण) અપરાધ સહન નહિ કરનાર; અપરાધી ઉપર ક્ષમા ન રાખનાર. (૨) ક્રોધી. (૩) સહિષ્ણુ; ક્ષમાશીલ.

अमरिसण. त्रि० (अमसृण) ઉદ્યમી; ઉદ્યોગી.

अमल. त्रि० (अमल) નિર્મળ; સ્વચ્છ. (૨) પું૦ સિદ્ધભગવાન્. (૩) ઋષભદેવસ્વામીના સાતમા પુત્રનું નામ.

अमला. स्त्री० (अमला) શક્રેન્દ્રની પાંચમી અગ્રમહિષીનું નામ.

अमवस्सा. स्त्री० (अमावस्या) અમાવાસ; કૃષ્ણ પક્ષનો છેલ્લો દિવસ.

अमाइ. त्रि० (अमायिन्) માયારહિત; સરલ. (૨) નિષ્કપટી.

अमाइल्ल. त्रि० (अमायाविन्) માયારહિત.

अमाघाय. पुं० (अमाघात) જુઓ " અમઘાય " શબ્દ.

अमाण. त्रि० (अमान) ગર્વ રહિત; નમ્ર.

अमाय. त्रि० (अमाय) માયા રહિત; સરલ.

अमायि. त्रि० (अमायिन्) જુઓ " અમાઇ " શબ્દ.

अमायिसम्मदिट्ठि. पुं० (अमायिसम्यग्दृष्टि) માયા રહિત સમ્યગ્દૃષ્ટિવાળો જીવ; કુટિલતા રહિત સમકિતી.

अमावस्सा. स्त्री० (अमावस्या) ⎫
अमावासा. (अमावास्या) ⎭ અમાવાસ; કૃષ્ણપક્ષનો છેલ્લો દિવસ.

अमिज्ज. न० (अमेय) કોઈપણ વસ્તુ માપીને આપવાની અમુક સમય માટે જ્યાં મનાઇ કરવામાં આવી છે એવું નગર વગેરે. (૨) त्रि० માપ ન થઇ શકે તેવું; અસંખ્ય.

अमिज्झ. न० (अमेध्य) વિષ્ટા; અશુચિવસ્તુ.

अमिज्झरस. पुं० (अमेध्यरस) પ્રવાહી વિષ્ટા; અશુચિ રસ.

अमित्त. न० (अमित्र) અહિત કરનાર; દુશ્મન.

अमिय. पुं० (अमृत) જેનો મરવાનો ધર્મ નથી તે; સિદ્ધભગવાન. (૨) न० અમૃત; સુધા.

अमिय. त्रि० (अमित) અપરિમિત; અસંખ્ય. (૨) પરિમાણરહિત; અનંત. (૩) દક્ષિણ તરફના દિશાકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

अमियगइ. पुं० (अमितगति) દક્ષિણ દિશાના દિશાકુમાર જાતિના દેવતાનો ઇન્દ્ર; ભવનપતિના ૨૦ ઇન્દ્રમાંનો એક.

अमियणाणि. पुं० (अमितज्ञानिन्) અનંતજ્ઞાની; સર્વજ્ઞ. (૨) ઐરવતક્ષેત્રના એક તીર્થંકર દેવનું નામ.

अमियमेह. पुं० (अमृतमेघ) જુઓ " અમયમેહ " શબ્દ.

अमियवाहण. पुं० (अमितवाहन) ઉત્તર દિશાના દિશાકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર; ભવનપતિના ૨૦ ઇન્દ્રમાંનો એક.

अमियासणिय. पुं० (अमितासनिक) વારંવાર ઠેકાણું બદલાવનાર; ઉઠબેસ કરનાર.

अमिल. न० (अमिल) અમિલ દેશની બનાવટનું વસ્ત્ર; ઉનનું વસ્ત્ર. (૨) पुं० મેષ; ઘેટો.

अमिलक्ख. पुं० (अम्लेच्छ) મલેચ્છ ભાષા ન જાણનાર; આર્ય.

अमिला. स्त्री० (अमिला) ૨૦ મા તીર્થંકરની પ્રથમ શિષ્યાનું નામ.

अमिलाय. त्रि० (अम्लान) ન કરમાયેલ.

अमिलिअ. त्रि० (अमिलित) એક સૂત્રમાં બીજાં સૂત્રો મેળવી ન બોલવું તે; મિલિત દોષ જેમાં નથી એવું.

अमुअ. त्रि० (अस्मृत) સ્મૃતિમાં નહિ આવેલું.

अमुइ. त्रि० (अमोचिन्) લીધેલ કાર્યને ન છોડનાર.

अमुग. त्रि० (अमुक) અમુક; ગમે તે કોઇ એક.

अमुणियसंख. त्रि० (अमुणितसंख्य) જેની સંખ્યા જાણવામાં નથી તે; અપરિમિત.

अमुत्त. त्रि० (अमुक्त) સંસારથી મુક્ત નથી થયો તે; સંસારી.

अमुत्त. त्रि० (अमूर्त) અમૂર્ત; વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ રહિત ધર્માસ્તિકાય વગેરે.

अमुदग्ग. ⎫
अमुयग्ग. ⎭ न० (अमुदग्र) અતીન્દ્રિય મિથ્યા જ્ઞાન વિશેષ. જેમ દેવતાનું પુદ્ગલ રહિત શરીર જોઇને એમ માને કે જીવનું શરીર પુદ્ગલનું બનેલું નથી ઇત્યાદિ.

अमुय. त्रि० (अमुक) જુઓ "અમુગ" શબ્દ.

अमुय. त्रि० (अस्मृत) સ્મૃતિમાં નહિ આવેલ.

अमुसा. स्त्री० (अमृषा) સત્યવચન.

अमुह. त्रि० (अमुख) નિરૂત્તર; જવાબ ન આપી શકે તે.

अमूढ. त्रि० (अमूढ) મૂઢ નહિ તે; તત્ત્વને જાણનાર. (૨) અમુગ્ધ; વિચક્ષણ.

अमूढदिट्ठि. स्त्री० (अमूढदृष्टि) અન્યદર્શનની ધામધુમ તરફ મોહ વગરની દષ્ટિ; સમકિતના આઠ આચારમાંનો ચોથો આચાર. (૨) અવિચલિત બુદ્ધિ.

अमूढलक्ख. त्रि० (अमूढलक्ष्य) વસ્તુના સ્વરૂપને યથાર્થ જાણનાર.

अमूढहत्थ. त्रि० (अमूढहस्त) હાથની કળામાં હોશિયાર; હસ્તકળા કુશળ.

अमूह. त्रि० (अमूढ) જુઓ " અમૂઢ " શબ્દ.

अमेज्ज. त्रि० (अमेय) જુઓ " અમિજ્જ" શબ્દ.

अमेज्झ. त्रि० (अमेध्य) અપવિત્ર.

अमोसलि. न० (असुसलि) પડિલેહણ કરતાં વસ્ત્રને સાંબેલાની માફક ઉચું નીચું કરી ઉપર કે નીચે જમીનને ન અડાડવું તે. પડિલેહણનો એક ગુણ.

अमोह. त्रि० (अमोघ) અવન્ધ્ય; સફલ. (૨) પું० કોઇ વખતે સૂર્યના બિંબની નીચે કિરણોના વિકારથી ગાડાની ઉંધને આકારે કાળી કે બીજા રંગની રેખા દેખાય છે તે. (૩) વાદળાં વગરની વિજળી. (૪) એક યક્ષનું નામ.

अमोह. त्रि० (अमोह) મોહ રહિત. (૨) પું० જંબૂમંદરના રૂચક પર્વતનું એક કૂટ.

अमोहण. त्रि० (अमोहन) મુગ્ધ નહિ કરનાર.

अमोहदंसि. त्रि० (अमोघदर्शिन्) યથાર્થ જોનાર. (૨) પું० યક્ષ વિશેષ. (૩) ન० ઉદ્યાન વિશેષ.

अमोहा. स्त्री० (अमोघा) જંબૂ સુદર્શનાનું અપર નામ. (૨) પશ્ચિમ દિશાના અંજનક પર્વતની દક્ષિણ તરફની એક વાવડીનું નામ.

अम्म. स्त्री० (अम्बा) માતા; મા.

अम्मगा. स्त्री० (अम्बा) માતા; મા.

अम्मड. पुं० (अम्बड) એ નામનો એક સન્યાસી, કે જેણે મહાવીર સ્વામીના શાસનમાં તીર્થંકરનામ ગોત્ર ઉપાર્જન કર્યું.

अम्मताय. पुं० (अम्बातात) મા બાપ; માતા પિતા.

अम्मधाई. स्त्री० (सम्बाधात्री) ધાવમાતા; ધાઇ.

अम्मया. स्त्री० (अम्बिका) માતા; મા. (૨) પાંચમા વાસુદેવની માતાનું નામ.

अम्मा. स्त्री० (अम्बा) માતા; મા.

अम्मापिउ.
अम्मापिति.
अम्मापियर. } पुं० (अम्बापितृ) માતાપિતા; માબાપ.

अम्मापेइय. त्रि० (अम्बापैतृक) માતાપિતા સંબંધી.

अम्ह. त्रि० (अस्मद्) હું; પોતે.

अम्हारिस. त्रि० (अस्मादृश) અમારા જેવા.

अय. पुं० (अज) પૂર્વાભાદ્રપદ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) બકરો. (૩) આઠમા મહાગ્રહનું નામ.

अय. पुं० (अय) ગમન; ગતિ. (૨) લાભ; પ્રાપ્તિ. (૩) અનુભવ. (૪) ન० પુણ્ય.

अय. न० (अयस्) લોઢું; ધાતુ વિશેષ.

अयंतिय. त्रि० (अयन्त्रित) જેના ઉપર રાજાની મુદ્રા નથી એવો સિક્કો વગેરે.

अयंपुल. पुं० (अयंपुल) અયંપુલ નામે ગોશાલાનો એક સેવક.

अयंसंधि त्रि० (अयंसन्धि) જે વખતનું સ્વાધ્યાય, પ્રડિલેહણ આદિ જે કામ હોય તે વખતેજ તે કામ કરનાર; વખતસર કામ કરનાર.

अयकरग. पुं० (अजकरक) અઠ્યાસી ગ્રહમાંનો ૧૭ મહાગ્રહ.

अयकवल्ल. न० (अयस्कवल्ल) લોઢાનો તવો; લોઢી.

अयकुंडिया. स्त्री० (अयस्कुण्डिका) લોઢાની કુંડી.

अयकोट्ठय. न० (अनस्कोष्टक) લોઢું તપાવવાની ભઠ્ઠી.

अयगर. पुं० (अजगर) બકરાને પણ ગળી જનાર; સર્પની એક જાત.

अयगोल. पुं० (अयोगोल) લોઢાનો ગોળો.

अयण. पुं० (अयन) સૂર્ય અંદરને માંડલેથી બહાર જાય કે બહારના માંડલેથી અંદરના માંડલે આવી એક આવૃત્તિ પુરી કરે તેટલો વખત. (૨) ન० ગમન. (૩) પ્રાપ્તિ; લાભ. (૪) જ્ઞાન; નિર્ણય. (૫) ત્રિ० પ્રાપ્ત કરનાર.

अयण. न० (अतन) અનાદિ કાળથી નિરંતર ઉત્પન્ન થવામાં પ્રવર્તેલું; હમેશાં રહેનારૂં.

अयण. न० (अन्न) અન્ન; ખોરાક.

अयत्त. त्रि० (अयत्न) જયણા વિનાનું; યતના રહિત.

अयर. पुं० न० (अतर) સાગરોપમરૂપ કાળપરિમાણ વિશેષ.

अयल. पुं० (अचल) અંધક વૃષ્ણિના પુત્ર છઠ્ઠા દશાર્હ. (૨) અંતગડ સૂત્રના પહેલા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૩) પ્રથમ બલદેવનું નામ. (૪) ત્રિ० નિશ્ચલ; સ્થિર.

अयलभाउ. पुं० (अचलभ्रातृ) જુઓ " અચલભાય " શબ્દ.

अयला. स्त्री० (अचला) જુઓ " અચલા " શબ્દ.

अयवीहि. स्त्री० (अजवीथि) હસ્ત, ચિત્રા, સ્વાતિ, વિશાખા અને અનુરાધા એ પાંચ નક્ષત્રની ગતિનું નામ.

अयस. न० (अयशस्) અપયશ; અપકીર્તિ.

अयसी. स्त्री० (अतसी) અલસી; એક જાતનું તેલવાળું ધાન્ય. (૨) અલસીનો છોડ.

अयहारि. त्रि० (अयोहारिन्) સોનુંરૂપું વગેરેને પડતું મૂકી લોઢાનેજ ઉપાડનાર; લોહવાણિયો.

अया. स्त्री० (अजा) બકરી.

अयाकिवाणिज्ज. पुं० (अजाकृपाणीय) ન્યાય વિશેષ; બકરીના ગળાપર જેમ અણધારી છરી આવી પડે છે તેમ અણધાર્યું આવી પડેલું કાર્ય.

अयाणग. त्रि० (अज्ञायक) અજ્ઞ; ન જાણનાર.

अयार. पुं० (अकार) " અ " અક્ષર.

अयावणिज्ज. त्रि० (अयापनीय) જેનાથી કાર્ય ન સરે તેવું; પ્રયોજન પુરતું નહિ.

अयावय. पुं० (अजाव्रज) બકરીનો વાડો.

अयावयट्ठ. त्रि० (अयावदर्थ) અપરિપૂર્ણ; જોઇએ તેટલું નહિ.

अयुत. न० (अयुत) જુઓ "અઉઅ" શબ્દ.

अयो. न० (अयस्) લોઢું; લોહ.

अयोकवल्ल. न० (अयस्कवल्ल) તવો; લોઢી.

अयोघण. न० (अयोघन) લોઢું કુટવાનો ઘણ.

अयोमुह. पुं० (अयोमुख) લવણ સમુદ્રમાં વાયવ્ય ખુણામાં પાંચસો જોજન ઉપર આવેલ એક અંતરદ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો ૧૧ મો અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ० અયોમુહ અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

अर. पुं० (अर) ચાલુ અવસર્પિણીમાં ભરત ક્ષેત્રના સાતમા ચક્રવર્તી અને અઢારમા તીર્થંકર. (૨) न० ધરી; પૈડાનું વચલું લાકડું.

अरअ. पुं० (अरजस्) ૮૮ મહાગ્રહમાંનો ૭૦ મો મહાગ્રહ.

अरअ. न० (अरत) પાંચમા બ્રહ્મદેવલોકનો અરત નામે એક પાથડો. (૨) ત્રિ० રાગરહિત; પ્રીતિ વિનાનો.

अरइ. स्त्री० (अरति) સંયમમાં ઉદ્વેગ; જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ અને વીર્ય એ પાંચ આચારમાં બેચેની. (૨) સાધુના બાવીશ પરિષહમાંનો એક પરિષહ. (૩) ઇષ્ટ વિયોગ કે અનિષ્ટ સંયોગથી થતું માનસિક દુઃખ.

अरइकम्म. न० (अरतिकर्मन्) જેના ઉદયથી જીવને સંયમ વગેરેમાં અરતિ ઉત્પન્ન

થાય તેવી એક નોકષાય મોહનીયની પ્રકૃતિ; અરતિ મોહનીય કર્મ.

अरइपरिसह. } **अरइपरीसह.** } પું૦ (अरतिपरिषह) સાધુના ૨૨ પરિષહમાંનો એક; અરતિ નામે પરિષહ.

अरइमोहणिज्ज. ન૦ (अरतिमोहनीय) અરતિ નામે મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

अरइरइ. સ્ત્રી૦ (अरतिरति) અરતિરતિ; ધર્મમાં અરતિ અને પાપમાં રતિ. (૨) સુખદુઃખ.

अरंजर. પું૦ ન૦ (अरञ्जर) એક પ્રકારનો પાણીનો ઘડો.

अरक्खुरी. સ્ત્રી૦ (अरक्षापुरी) જિનચંદ્રધ્વજ રાજાની એક નગરી. (૨) સૂર્યની અગ્ર મહિષી.

अरग. પું૦ (अरक) જુઓ "અરઅ" શબ્દ.

अरज्जुयपास. પું૦ (अरज्जुकपाश) દોરડા વગરનું બંધન.

अरणि. પું૦ (अरणि) અરણિનું લાકડું; જેને માંહોમાંહે ઘસવાથી અગ્નિ ઝરે તેવું લાકડું.

अरणिया. સ્ત્રી૦ (अरणिका) જેનો બંધ બીજરૂપ છે એવી એક વનસ્પતિ.

अरण्ण. ન૦ (अरण्य) નિર્જન જંગલ; વસતિ વિનાની અટવી.

अरण्णवडिंसग. પું૦ (अरण्यावतंसक) અગીયારમા દેવલોકનું અરણ્યાવતંસક નામે એક વિમાન.

अरति. સ્ત્રી૦ (अरति) જુઓ "અરઇ" શબ્દ.

अरतिपरिसह. પું૦ (अरतिपरिषह) જુઓ "અરઇપરિસહ" શબ્દ.

अरतिरति. સ્ત્રી૦ (अरतिरति) જુઓ "અરઇરઇ" શબ્દ.

अरय. પું૦ (अरक) પૈડાના આરા.

अरय. પું૦ (अरजस्) કર્મરજ રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્.(૨) ૮૮ ગ્રહમાંનો એક મહાગ્રહ (૩) પાંચમા દેવલોકના વિમાનનો એક પાથડો. (૪) ત્રિ૦ મેલ રહિત; નિર્મળ. (૫) ન૦ રજોગુણનો અભાવ.

अरय. ત્રિ૦ (अरत) અનાસક્ત; નિસ્પૃહ.

अरयणि. પું૦ (अरत्नि) વિસ્તૃત આંગળી સહિત હાથ; પરિમાણ વિશેષ.

अरया. સ્ત્રી૦ (अरजा) કુમુદ વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अरवग. ત્રિ૦ (अर्बक) અર્બદેશમાં રહેનાર મનુષ્ય વગેરે.

अरविंद. ન૦ (अरविन्द) કમળ; પદ્મ.

अरस. ત્રિ૦ (अरस) હીંગ આદિ દ્રવ્યથી સંસ્કારેલ નહિ; રસવિનાનું

अरसजीवि. પું૦ (अरसजीविन्) અરસ આહારથી જીવનાર; અભિગ્રહ ધારી મુનિ વિશેષ.

अरसमेह. પું૦ (अरसमेघ) રસ વિનાનો વરસાદ; જે વરસાદથી બહોળા પ્રમાણમાં અને મીઠું અનાજ ન પાકે તેવો વરસાદ.

अरसाहार. પું૦ (अरसाहार) રસ વિનાનો આહાર. (૨) નીરસ આહાર લેવાનો અભિગ્રહ ધારણ કરનાર સાધુ.

अरह. ત્રિ૦ (अरथ) પરિગ્રહ રહિત.

अरह. પું૦ (अरहस्) કંઇપણ રહસ્ય જેની જાણ બહાર નથી તે; અરિહંત ભગવાન્; જિનદેવ. (૨) ત્રિ૦ પ્રગટ.

अरह. } **अरहंत.** } પું૦ (अर्हत्) ઇન્દ્ર આદિના પૂજ્યનીય; તીર્થંકર. (૨) અવધિજ્ઞાની અને મનઃપર્યવ જ્ઞાની.

अरहंत. ત્રિ૦ (अरहोन्तर) સર્વજ્ઞ; બધું જાણનાર. (૨) પું૦ જિન ભગવાન્.

अरहंत. ત્રિ૦ (अरथान्त) નિઃસ્પૃહી; મમતા રહિત. (૨) પું૦ જિનદેવ.

अरहट्ट. પું૦ (अरघट्ट) પાણી કાઢવાનું રેંટ; ઘટીયંત્ર.

अरहण्णय. પું૦ (अरहन्नक) ચંપાનગરી નિવાસી એક વહાણવટી શ્રાવક, કે જેને સમુદ્રમાં દેવતાએ પરિષહ આપ્યો હતો. (૨) તારી નગરીના દત્તનો પુત્ર કે જેણે પોતાના માબાપ સાથે અર્હન્નિમિત્ર આચાર્ય પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

अरहप्पलावि. પું૦ (अर्हत्प्रलापिन्) પોતે અરિહંત નહિ છતાં પોતાને અરિહંત તરીકે ઓળખાવનાર; હું " અરિહંત છું " એમ મિથ્યા પ્રલાપ કરનાર.

अरहस्स. ન૦ (अरहस्य) ગુપ્તમાં ગુપ્ત છેદ શાસ્ત્રનું રહસ્ય.

अरहस्सभागि. પું૦ (अरहस्यभागिन्) જેનાથી કાંઇ રહસ્ય ગુપ્ત નથી તે; સર્વજ્ઞ.

अरहिय. ત્રિ૦ (अरहित) નિરંતર; વિરહ વિના.

अरि. પું૦ (अरि) દુશ્મન; શત્રુ.

अरिट्ठ. પું૦ ન૦ (अरिष्ट) લીમડાનું ઝાડ. (૨) અરીઠાનું વૃક્ષ અને ફળ. (૩) પંદરમા ધર્મનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ (૪) વૃષભાસુર. (૫) ચાલુ ચોવીસીના બાવીસમા તીર્થંકર નેમીનાથનું અપર નામ. (૬) પાંચમા દેવલોકના ત્રીજા પાથડાનું નામ.

अरिट्ठनेमि. પું૦ (अरिष्टनेमि) ચાલુ ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના બાવીશમા તીર્થંકર.

अरिट्ठपुरा. સ્ત્રી૦ (अरिष्टपुरी) કચ્છગાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अरिट्ठा. સ્ત્રી૦ (अरिष्टा) મહાકચ્છા વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अरिदमण. પું૦ (अरिदमन) શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીના સિત્તેરમા પુત્રનું નામ. (૨) વસંતપુરનો એક રાજા કે જેની રાણીએ ચોરને અભયદાન આપ્યું હતું.

अरिस. ન૦ / **अरिसा.** સ્ત્રી૦ } (अर्शस्) હરસ; એક પ્રકારનો રોગ.

अरिसल्ल. / **अरिसिल्ल.** } ત્રિ૦ (अर्शोवित्) હરસના રોગ વાળો.

अरिह. ત્રિ૦ (अर्ह) યોગ્ય; લાયક. (૨) આચાર્ય આદિની પદવીને યોગ્ય; પૂજ્ય. (૩) પું૦ તીર્થંકર દેવ.

अरिह. પું૦ (अर्घ) મૂલ્ય; કિમ્મત.

अरिहंत. પું (अर्हत्) અરિહંત ભગવાન્.

अरिहंतचेइय. પું૦ ન૦ (अर्हच्चैत्य) અરિહંત સંબંધી કાંઇપણ સ્મારક ચિન્હ-સાધુ, સાધુનો વેષ, થુભ વગેરે.

अरिहंतसासण. ન૦ (अर्हच्छासन) તીર્થંકરનું શાસન; જૈન દર્શન. (૨) જૈન આગમ. (૩) જિન આજ્ઞા.

अरिहदत्त. પું૦ (अर्हद्दत्त) આર્ય સુસ્થિત અને સુપ્રતિબુદ્ધના પાંચમા શિષ્યનું નામ.

अरिहदिण्ण. / **अरिहदिन्न.** } પું૦ (अर्हद्दत्त) આર્ય સિંહ ગિરિના ચોથા શિષ્ય.

अरुअ. ત્રિ૦ (अरुज्) રોગ રહિત; નિરોગી.

अरुण. પું૦ (अरुण) હરિવાસ ક્ષેત્રના વિયડાવઇ નામે વાટલા વૈતાઢ્ય પર્વતનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) ૮૮ મહાગ્રહમાંનો ૫૪ મો ગ્રહ. (૩) સૂર્યની પ્રભા ફુટવાનો સમય. (૪) નંદીશ્વરવર સમુદ્ર અને અરૂણોદગ સમુદ્રની વચ્ચેનો દ્વીપ. (૫) દેવ વિશેષ. (૬) ન૦ વિમાન વિશેષ.

अरुणप्पभ. પું૦ (अरुणप्रभ) અનુવેલંધર દેવોના ચોથા નાગરાજાનું નામ. (૨) લવણ સમુદ્રમાં ઉત્તર દિશાએ ૪૨ હજાર જોજન ઉપરે આવેલ અનુવેલંધર દેવોનો આવાસ પર્વત. (૩) રાહુનાં લાલ કાન્તિવાળાં પુદ્ગળ.

अरुणप्पभा. સ્ત્રી૦ (अरुणप्रभा) નવમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

अरुणभद्द. પું૦ (अरुणभद्र) / **अरुणमहाभद्द.** પું૦ (अरुणमहाभद्र) } અરૂણવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अरुणवडिंसग. पुं० (अरुणावतंसक) અગીયારમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન.

अरुणवर. पुं० (अरुणवर) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अरुणवरदीव. पुं० (अरुणवरद्वीप) એ નામનો એક દ્વીપ.

अरुणवरभद्द. पुं० (अरुणवरभद्र)
अरुणवरमहाभद्द. पुं० (अरुणवरमहाभद्र) } અરુણવર દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अरुणवरसमुद्द. पुं० (अरुणवरसमुद्र) એ નામનો એક સમુદ્ર કે જેમાંથી તમસ્કાય નીકળેલ છે.

अरुणवरोभास. पुं० (अरुणवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अरुणवरोभासभद्द. पुं० (अरुणवरावभासभद्र)
अरुणवरोभासमहाभद्द. पुं० (अरुणवरावभासमहाभद्र) } અરુણવરભાસ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

अरुणवरोभासमहावर. पुं० (अरुणवरावभासमहावर)
अरुणवरोभासवर. पुं० (अरुणवरावभासवर) } અરુણવરોભાસ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

अरुणाभ. पुं० (अरुणाभ) રાહુનાં લાલકાન્તિવાળાં પુદ્ગળ. (૨) પાંચમા દેવલોકનું અરુણાભ નામનું વિમાન.

अरुणुत्तरवडिंसग. पुं० (अरुणोत्तरावतंसक) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

अरुणोद. पुं० (अरुणोद) અરુણોદ નામે એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

अरुणोदग.
अरुणोदय. } पुं० (अरुणोदक) અરુણદ્વીપને ફરતો અરુણોદગ નામનો સમુદ્ર.

अरुणोदयसमुद्द. त्रि० (अरुणोदकसमुद्र) જુઓ "અરુણોદગ" શબ્દ.

अरुणोववाय. पुं० (अरुणोपपात) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક કાલિક સૂત્ર, કે જેમાં અરુણ દેવતાની ઉત્પત્તિ સંબંધી હકીકત હતી. હાલ તે વિચ્છેદ થઈ ગયેલ છે.

अरुय. त्रि० (अरुष्) જખમ; ઘા.

अरुय. त्रि० (अरुज्) નીરોગી; રોગરહિત.

अरुह. पुं० (अर्हत्) તીર્થંકર; અરિહંત.

अरुह. त्रि० (अर्ह) યોગ્ય; લાયક.

अरुह. त्रि० (अरुह) જન્મ રહિત. (૨) पुं० સિદ્ધભગવાન્; મુક્ત આત્મા.

अरुहंत. पुं० (अरोहत्) અરિહંત ભગવાન્. (૨) त्रि० ઉત્પન્ન નહિ થનાર; જન્મ નહિ લેનાર.

अरूव. त्रि० (अरूप) રૂપ રહિત; વર્ણ રહિત.

अरूवकाय. पुं० (अरूपकाय) ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય અને જીવાસ્તિકાય.

अरूवि. त्रि० (अरूपिन्) રૂપ રહિત; રૂપ વગરનું.

अरूविअजीव. पुं० (अरूप्यजीव) ધર્માસ્તિકાય આદિ ચાર અજીવ દ્રવ્ય.

अरूविकाय. पुं० (अरूपिकाय) જુઓ "અરૂવકાય" શબ્દ.

अरोग.
अरोग्ग. } त्रि० (अरोग) પીડારહિત; રોગ રહિત.

अरोस. त्रि० (अरोष) ગુસ્સા રહિત. (૨) पुं० એક મ્લેચ્છ દેશ. (૩) તેમાં રહેનારી મ્લેચ્છ જાતિ.

अल. त्रि० (अल) ઇષ્ટ કાર્ય કરવામાં સમર્થ. (૨) न० અલાદેવીનું સિંહાસન.

अलं. अ० (अलम्) પરિપૂર્ણ; પર્યાપ્ત. (૨) સમર્થ. (૩) પ્રતિષેધ; નિષેધ. (૪) અતિ; ઘણું.

अलंकरण. त्रि० (अलङ्करण) શોભાકારક.

अलंकार. पुं० (अलङ्कार) આભૂષણ; કેશાલંકાર, માળાલંકાર, વસ્ત્રાલંકાર અને આભરણાલંકાર એ ચાર પ્રકારના અલંકારમાંનો ગમે તે એક પ્રકાર.

अलंकारसभा. स्त्री० (अलङ्कारसभा) ઘરેણાં પહેરવાની બેઠક.

अलंकारिय. त्रि० (अलङ्कारित) આભૂષણ વગેરેથી અલંકૃત કરેલ.

अलंकारिय. पुं० (अलङ्कारिक) હજામ; નાઇ. (૨) અલંકાર; ઘરેણાં.

अलंकारियकम्म. न० (अलङ्कारिककर्मन्) કેશ આદિ સમારવાનું કર્મ; ક્ષૌરકર્મ. (૨) હજામત.

अलंकारियसभा. } **अलंकारियसहा.** } स्त्री० (अलङ्कारिकसभा) જ્યાં બેસી અલંકાર પહેરાય તેવું સ્થાન; આભૂષણ પહેરવાની સભા. (૨) હજામત કરાવવાની જગ્યા.

अलंकिय. त्रि० (अलङ्कृत) અલંકૃત; મુકુટ આદિથી શણગારેલ. (૨) न० અલગ અલગ સ્વરથી ગાવું તે; ગાયનનો એક ગુણ.

अलंब. त्रि० (अलम्ब) લાંબું નહિ; ટુંકું.

अलंबुसा. स्त्री० (अलम्बुषा) ઉત્તર રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની પહેલી દિશાકુમારિકા.

अलकापुरी. स्त्री० (अलकापुरी) લૌકિક શાસ્ત્ર પ્રમાણે કુબેરની નગરી.

अलक्क. पुं० (अलर्क) વારાણસી નગરીનો રાજા.

अलक्ख. पुं० (अलक्ष) અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના સોળમા અધ્યયનનું નામ. (૨) મહાવીર સ્વામીના સમયમાં કાશીનગરીનો એક રાજા.

अलक्खण. न० (अलक्षण) અપલક્ષણ. (૨) त्रि० સારાં લક્ષણ રહિત.

अलक्खणाया. स्त्री० (अलक्षणता) અસમંજસ ભાષણ; યદ્દા તદ્દા બોલવું તે.

अलगापुरी. स्त्री० (अलकापुरी) જુઓ "અલકાપુરી" શબ્દ.

अलज्ज. त्रि० (अलज्ज) નિર્લજ્જ; બેશરમ.

अलत्त. पुं० (अलक्त) લાક્ષારસ; અલતો.

अलपट्ट. न० (अलपट्ट) વીંછીના પૂછડાના આકારનું એક હથિયાર.

अलभसिरी स्त्री० (अलभश्री) અલાદેવીની પૂર્વની માતા.

अलमंथु. त्रि० (अलमस्तु) સમર્થ; શક્તિમાન્. (૨) નિષેધક; નિવારક.

अलमत्थु. त्रि० (अलमस्तु) બસ કરો; ન કરો એવી રીતે નિષેધ કરનાર.

अलय. न० (अलक) વીંછીનો કાંટો.

अलयापुरी. स्त्री० (अलकापुरी) જુઓ "અલકાપુરી" શબ્દ.

अलव. त्रि० (अलप) મૌનવ્રતધારી.

अलस. त्रि० (अलस) આળસુ; પ્રમાદી. (૨) મંદ; ધીમું. (૩) पुं० અળસીઓ. (૪) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ.

अलसय. त्रि० (अलसक) વિશૂચિકા વિશેષ; ઝાડાનો એક રોગ.

अलसिअ. त्रि० (आलस्यिक) આળસુ; પ્રમાદી.

अलसिरी. स्त्री० (अलश्री) વારાણસી નગરીના અલ ગાથાપતિની સ્ત્રી; ધરણેન્દ્રની અલા નામની અગ્રમહિષીની પૂર્વ ભવની માતા.

अलसी. स्त्री० (अतसी) અલસી; ધાન્ય વિશેષ.

अलहुय. त्रि० (अलघुक) અત્યન્ત સૂક્ષ્મ; જેનાથી બીજો કોઇ લઘુ નથી તે.

अला. स्त्री० (अला) ધરણેન્દ્રની પ્રથમ અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) વિદ્યુત્કુમાર જાતની મોટી દેવી.

अलाउ. न० (अलाबु) તુંબડું.

अलाउच्छेद. न० (अलाबुच्छेद) તુંબડું છેદવાનું હથિયાર.

अलाउपाय. न० (अलाबुपात्र) તુંબડાનું પાત્ર.

अलादेवी. स्त्री० (अलादेवी) જુઓ "અલા" શબ્દ.

अलाबु. न० (अलाबु) જુઓ "અલાઉ" શબ્દ.

अलाभपरिसह. पुं० (अलाभपरिषह) આહારાદિકની અપ્રાપ્તિનો પરિષહ.

अलाय. न० (अलात) ઉંબાડીઉં; સળગતું છાણું અથવા લાકડું.

अलावडिंसय. न० (अलावतंसक) અલાદેવીનું ભવન.

अलाहि. अ० (अलम्) નિવારણ; નિષેધ. (૨) સંપૂર્ણ; પર્યાપ્ત.

अलिंजर. पुं० (अलिञ्जर) ઘડો; ભાલીયો.

अलिंद. न० (अलिन्द) ઓટલો; ચોતરો. (૨) કુંડું.

अलित्त. न० (अरित्र) હલેસું; નાવાને હલાવવાનો વાંસડો.

अलिपत्त. पुं० (अलिपत्र) વીંછીની પૂંછડીના આકારે જેનાં પાંદડાં છે એવું વૃક્ષ.

अलिय. न० (अलीक) નિષ્ફળ; નિરર્થક.

अलिया. स्त्री० (अलीका) જુઠાણવાળી ભાષા; અસત્ય ભાષા.

अलिसंद. पुं० (अलिष्यन्द) ચોળાની એક જાત; ધાન્ય વિશેષ.

अलुग. न० (आलुक) બટાટા; કંદ વિશેષ.

अलूसग्र. त्रि० (अलूषक) અવિરાધક; જરાપણ સંયમની વિરાધના ન કરનાર.

अलेवकड. त्रि० (अलेपकृत) જેનાથી પાત્ર ખરડાય નહિ તેવી વસ્તુ; ડાળીઆ, ચણા, વટાણા વગેરે.

अलेवड. } **अलेवाड.** } त्रि० (अलेपकृत) જુઓ " અલેવકડ " શબ્દ.

अलेसि. पुं० (अलेश्यिन) લેશ્યારહિત જીવ; સિદ્ધભગવાન્ તથા અયોગી ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા જીવ.

अलेस्स. पुं० (अलेश्य) લેશ્યારહિત જીવ; ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા તથા સિદ્ધભગવાન્.

अलोग. } **अलोय.** } पुं० (अलोक) જગત બહારનો પ્રદેશ; અલોક. (૨) જીવ પુદ્ગળ આદિ રહિત આકાશ.

अलोगाकास. पुं० (अलोकाकाश) લોકાકાશની બહાર અલોકાકાશ.

अलोभया. स्त्री० (अलोभता) લોભનો અભાવ; ૩૨ યોગસંગ્રહમાંનો આઠમો યોગસંગ્રહ.

अलोयागास. पुं० (अलोकाकाश) જુઓ " અલોગાકાસ " શબ્દ.

अलोल. त्रि० (अलोल) અલુબ્ધ; લોલુપતારહિત.

अल्ल. त्रि० (आर्द्र) લીલું; ભીનું.

अल्लई. स्त्री० (अल्लकी) ગુચ્છ જાતની એક વનસ્પતિ; દૂધી.

अल्लक. न० } **अल्लग.** पुं० } (आर्द्रक) આદુ.

अल्लकच्चूर. पुं० (आर्द्रकर्चूर) એક જાતની આર્દ્ર વનસ્પતિ; લીલો કચૂરો.

अल्लमुत्था. स्त्री० (आर्द्रमुस्ता) નાગરમોથ.

अल्लियावण. त्रि० (आलायन) કળાય નહિ તેવો સાંધો.

अल्लियावणबंध. पुं० (आलायनबन्ध) એક દ્રવ્યને બીજા દ્રવ્યની સાથે ચોંટાડવું તે; સાંધો કળાય નહિ તેવી રીતે ગુંદર વગેરેથી ચોડવું તે.

अल्लीण. त्रि० (आलीन) ગુર્વાદિકને આશ્રિ રહેલ. (૨) ગંભીર ચેષ્ટા કરનાર. (૩) મન, વચન અને કાયાથી ગુપ્ત થયેલ. (૪) ઉત્પન્ન થયેલ; વૃદ્ધિ પામેલ. (૫) મનોહર; સુન્દર. (૬) નિઃસંગ; લેપ રહિત. (૭) न० શરીર.

अल्लीणपल्लीणगुत्त. त्रि० (आलीनप्रलीनगुप्त) અંગોપાંગ વગેરેને સારી રીતે સંયમમાં રાખનાર.

अल्लीणया. स्त्री० (आलीनता) ગુપ્તેંદ્રિયપણું.

अव. अ० (अव) અધિકપણું. (૨) મર્યાદા.

अवइण्ण. त्रि० (अवतीर्ण) ઉતરેલું; તરીને પાર ગયેલું.

अवउड. न० (अवकोट) ડોક મરડવી તે.

अवउडगबंधण. न० (अवकोटकबन्धन) મસ્તકને મરડીને ભુજા સાથે પીઠના ભાગમાં બાંધવું તે; મુસ્કેટાટ બાંધવું તે.

अवऊसणग. न० (अपवसनक) વસ્ત્ર વિના રહી ટાઢ વગેરે સહન કરવાં તે; તપ વિશેષ સેવવું તે.

अवंक. त्रि० (अवक्र) વાંકું નહિ તે; સરલ.

अवंग. पुं० (अपाङ्ग) આંખનો ખુણો. (૨) ત્રિ० અંગની ખોડ ખાંપણવાળો.

अवंगुय. त्रि० (अपावृत) ઉઘાડું મૂકેલું; ખુલ્લું મૂકેલું.

अवंजणजाय. त्रि० (अव्यञ्जनजात) જેને દાઢી મૂછ વગેરે ઉગ્યાં નથી એવો.

अवंझ. त्रि० (अवन्ध्य) વંધ્ય નહિ; સફળ કાર્ય કર્તા. (૨) સફળ. (૩) પું० શુભા શુભ કર્મના વિવેચનવાળો ૧૧ મો પૂર્વ.

अवंझा. स्त्री० (अवन्ध्या) ગંધિલા વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अवंतिसुकुमाल. पुं० (अवन्तिसुकुमार) ઉજ્જયનીનગરીનિવાસી ભદ્રા શેઠાણીનો પુત્ર.

अवंतीगंगा. स्त्री० (अवन्तीगङ्गा) ગોશાળાના મતને અનુસાર એક કાળ વિભાગ.

अवंतीवद्धण. पुं० (अवन्तीवर्धन) એ નામનો એક રાજા.

अवकंखा. स्त्री० (अवकाङ्क्षा) ઉત્સુકપણું; ઉત્સુકતા.

अवकर. पुं० (अवकर) કચરો.

अवकरिस. पुं० (अपकर्ष) અપકર્ષ; હાનિ.

अवकास. पुं० (अवकाश) આશ્રય વિશેષ.

अवकीरण. न० (अवकरण) છોડી દેવું; તજી દેવું.

अवकोडग. न० (अवकोटक) માથું નમાવી હાથ સાથે પછવાડે બાંધવું તે.

अवक्कंत. त्रि० (अपक्रान्त) સર્વ શુભ ભાવથી ભ્રષ્ટ થયેલ.

अवक्कंति. स्त्री० (अपक्रान्ति) પરિત્યાગ; તજવું તે. (૨) નિર્ગમન.

अवक्कंति. स्त्री० (अवक्रान्ति) ગમન; ગતિ.

अवक्कमण. न० (अपक्रमण) નીકળવું. (૨) પાછા હઠવું; પાછા સરકવું.

अवक्कास. पुं० (अप्रकाश) અભિમાનથી અંધ થવું તે; મોહનીય કર્મનો એક ભેદ (૨) અન્ધકાર; અંધારું.

अवक्कास. पुं० (अपकर्ष) સમૃદ્ધિનું અત્યંત અભિમાન રાખવું તે. (૨) હાનિ; નુકસાન.

अवक्कोस. पुं० (अपक्रोश) બીજાનું ઘસાતું બોલવું તે; નિન્દા.

अवक्कोस. पुं (अवक्रोश) માન; અહંકાર.

अवक्खार. पुं० (अवस्कार) વિષ્ટા; મળ.

अवक्खारण. न० (अपक्षारण) અપશબ્દ બોલવા તે. (૨) સહાનુભૂતિનો અભાવ.

अवक्खारण. न० (अपक्षरण) સાનિધ્ય ન કરવું તે; પ્રસન્ન ન થવું તે.

अवक्खेव. पुं० (अवक्षेप) વિઘ્ન; બાધા.

अवक्खेवण. न० (अपक्षेपण) નીચે ફેંકવું તે; ઉત્ક્ષેપણાદિ પાંચ કર્મ પૈકી બીજું કર્મ.

अवग. न० (अवक) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતી એક જાતની વનસ્પતિ.

अवगंड. न० (अवगण्ड) સુવર્ણ. (૨) પાણીનાં ફીણ.

अवगणिणय. त्रि० (अपगणित) અવગણના કરેલ; અનાદર કરેલ.

अवगत. त्रि० (अपगत) નષ્ટ થયેલ; ક્ષીણ થયેલ.

अवगम. पुं० (अवगम) નિશ્ચય; નિર્ણય. (૨) જ્ઞાન.

अवगय. त्रि० (अपगत) મરી ગયેલું. (૨) દૂર ગયેલું. (૩) નાશ પામેલું.

अवगय. त्रि० (अवगत) જાણેલું; અવધારણ કરેલ.

अवगर. पुं० (अवकर) કચરો.

अवगल. त्रि० (अवग्लान) માંદું; બિમાર.

अवगाढ. त्रि० (अवगाढ) અવગાહીને રહેલ; આશ્રીને રહેલ.

अवगारि. त्रि० (अपकारिन्) અપકાર કરનાર.

अवगास. न० (अवकाश) ઉત્પત્તિ સ્થાન.

अवगाह. पुं० (अवगाह) અવગાહના; ક્ષેત્ર સ્પર્શના. (૨) અવકાશ.

अवगाहणा. स्त्री० (अवगाहना) શરીરાદિની ઉંચાઈ; શરીરાદિ જે આકાશ પ્રદેશને અવગાહીને રહેલ છે તે-આકાશ પ્રદેશનું પરિમાણ. (૨) અવકાશ આપવો તે. (૩) અંદર પ્રવેશ કરવો તે.

अवगूढ. त्रि० (अवगूढ) વ્યાપ્ત; વ્યાપેલું.

अवचय. पुं० (अपचय) ઘટાડો; હાનિ.

अवचिय. त्रि० (अपचित) ઘટેલું; કૃશ થયેલું. (૨) જીવ પ્રદેશ રહિત; અચિત્ત.

अवचुल्ल. पुं० (अवचुल्ल) } ચુલાની પાસેનો ઓળો.
अवचुल्ली स्त्री० (अवचुल्ली) }

अवचूलग. न० (अवचूलक) ચોટલી નીચે રહે તેવી રીતે મસ્તક નમાવવું તે.

अवच्च. त्रि० (अवाच्य) ન કહેવા યોગ્ય; અકથનીય.

अवच्च. न० (अपत्य) સંતાન; પુત્રપુત્રી.

अवच्चीय. त्रि० (अपत्यीय) સંતાન સંબંધી; પુત્ર પુત્રાદિકને લગતું.

अवच्छेय. पुं० (अवच्छेद) વિભાગ; અંશ.

अवजाय. पुं० (अपजात) પિતાના કરતાં ઓછા ગુણવાળો પુત્ર. જેમ ભરત ચક્રવર્તીનો પુત્ર આદિત્યયશા.

अवज्ज. न० (अवद्य) પાપ; નિન્દ્ય કર્મ. (૨) त्रि० નિન્દનીય.

अवज्झाण. न० (अपध्यान) માઠું ધ્યાન; આર્ત્ત અને રૌદ્ર ધ્યાન.

अवज्झाय. त्रि० (अपध्यात) દુર્ધ્યાનનો વિષય. (૨) તિરસ્કારેલું; અવગણના કરાયેલું.

अवट्ठंभ. पुं० (अवष्टम्भ) ભીંત, થાંભલા વગેરેને ટેકો આપવો તે.

अवट्ठावणा. स्त्री० (अवस्थापना) મહાવ્રતનું આરોપણ કરવું તે.

अवट्ठिइ. स्त्री० (अवस्थिति) મર્યાદા; હદ.

अवट्ठिय. त्रि० (अवस्थित) સ્થિર રહેલ; વધઘટ ન થાય તેવું. (૨) શાશ્વત; નાશ ન પામે તેવું. (૩) पुं० અપ્રતિપાતિ અવસ્થિત અવધિજ્ઞાન; યાવજ્જીવ પર્યંત રહે તેવું અવધિજ્ઞાન. (૪) પ્રથમ સમયે જેટલી પ્રકૃતિ બાંધે તેટલીજ બીજે ત્રીજે આદિ સમયે બાંધે તે અવસ્થિત બંધ.

अवट्ठियबंध. पुं० (अवस्थितबन्ध) પહેલે સમયે જેટલી પ્રકૃતિ બાંધે તેટલીજ બીજે ત્રીજે આદિ સમયે બાંધે તે; પ્રકૃતિબંધનો એક પ્રકાર.

अवड. पुं० (अवट) કુવો.

अवडिंस. पुं० (अवतंस) ભૂષણ.

अवडिंसकूड. पुं० (अवतंसकूट) મેરૂના ભદ્રસાલ વનના આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ.

अवडिंसग. } पुं०(अवतंसक) મુગટ; શિખર.
अवडिंसय. } (૨) મેરૂ પર્વત.

अवडु. पुं० (अवटु) ડોકનો પાછલો ભાગ.

अवड्ढ. त्रि० (अपार्द्ध) અર્ધું; અર્ધ. (૨) न० અર્ધ દિવસ.

अवड्ढखेत्त. न० (अपार्द्धक्षेत्र) અર્ધ ક્ષેત્ર; પંદર મુહૂર્ત સુધી ચંદ્રની સાથે યોગ કરનાર નક્ષત્ર.

अवड्ढपोग्गलपरियट्ट. पुं० (अपार्द्धपुद्गलपरिवर्त्त) અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્તન; પુદ્ગલપરાવર્તન કાળવિભાગવિશેષ, તેનો અર્ધ ભાગ.

अवड्ढोमोयरिया. स्त्री० (अपार्द्धावमोदरिका) ઉણોદરી તપનો એક ભેદ; અર્દ્ધ ખોરાક લેવો તે.

अवण. न० (अवन) ગમન કરવું તે; ગતિ કરવી તે. (૨) જાણવું તે.

अवणद्ध. त्रि० (अवनद्ध) બાંધેલું. (૨) ઢાંકેલું.

अवणय. पुं० (अपनय) દૂર કરવું તે; નિષેધ કરવો તે.

अवणय. त्रि० (अवनत) નમેલું.

अवणयण. न० (अपनयन) निषेध करवो ते; दूर करवुं ते.

अवणयवयण. न० (अपनयवचन) दोष दर्शक वचन; निन्दा वचन.

अवणि. स्त्री० (अवनि) पृथ्वी; भूमि.

अवणीय. न० (अपनीत) निन्दा सूचक. (२) त्रि० दूर करेल.

अवणीयचरअ. त्रि० (अपनीतचरक) क्यांक मोकलवामां आव्युं होय, एक स्थानेथी बीजे स्थाने राखवामां आव्युं होय तेनी गवेषणा करनार; अभिग्रह विशेष धारी.

अवणोय. पुं० (अपनोद) दूर करवुं ते. (२) लई जवुं ते.

अवण्ण त्रि० (अवर्ण) वर्णरहित; रंगरहित. (२) निन्दा.

अवण्णवंत. त्रि० (अवर्णवत्) अवर्णवादनो बोलनार; निन्दक.

अवण्णवाइ. त्रि० (अवर्णवादिन्) अपकीर्ति करनार; निन्दक.

अवण्णवाय. पुं० (अवर्णवाद) अवर्ण बोलवा ते; निन्दा करवी ते.

अवण्णा. स्त्री० (अवज्ञा) अपमान; अनादर. (२) तिरस्कार.

अवण्हवण. न० (अपह्नवन) खरी वात छुपाववी ते.

अवण्हाण. न० (अवस्नान) द्रव्य मिश्रित जळथी स्नान करवुं ते.

अवतट्ठ. त्रि० (अवतष्ट) छोलीने पातळुं करेलुं.

अवत्त. पुं० (अव्यक्त) आठ वरसनी अंदरनो बाळक; काची वयनो बाळक. (२) त्रि० अस्पष्ट.

अवत्तव्व. त्रि० (अवक्तव्य) कहेवा योग्य नहि; अनिर्वचनीय.

अवत्तव्वग. न० (अवक्तव्यक) कति के अकति शब्दथी कहेवा योग्य नहि ते; एकनी संख्या.

अवत्तव्वगसंचिय. त्रि० (अवक्तव्यकसञ्चित) एक समय एकज उत्पन्न थाय तेवा नारकी वगेरे.

अवत्तव्वबंध. पुं० (अवक्तव्यबन्ध) अवक्तव्यबंध; जे कर्म प्रकृतिनो अबन्ध थया पछी पुनःबंध थाय ते प्रथम समये अवक्तव्यबन्ध कहेवाय.

अवत्तव्वा. स्त्री० (अवक्तव्या) न कहेवा योग्य भाषा.

अवत्तिय. न० (अव्यक्तिक) एक जैनाभास मत; निन्हव प्रचलित एक मत. (२) त्रि० ते निन्हव मतना अनुयायी.

अवत्थग. न० (अपार्थक) पूर्वापरना संबंध विनानी वाक्य रचना; सूत्रनो एक दोष. (२) त्रि० निरर्थक; व्यर्थ.

अवत्था. स्त्री० (अवस्था) दशा; स्थिति.

अवत्थाण. न० (अवस्थान) स्थिति; एक ठेकाणे स्थिर रहेवुं ते.

अवत्थातिग. न० (अवस्थात्रिक) छद्मस्थ, केवळी अने सिद्ध ए त्रण दशा.

अवत्थिय. त्रि० (अवस्तृत) पसारेल; बीछावेल.

अवत्थु. त्रि० (अवस्तु) निरर्थक; अर्थशून्य. (२) पुं० अभाव.

अवदग्ग. न० (अवदग्र) अंत; छेडो.

अवदल. त्रि० (अवदल) दळदार नहि ते; तकलादी. (२) साररहित. (३) काचुं.

अवदहण. न० (अपदहन) अमुक प्रकारनो डाम.

अवदात. त्रि० (अवदात) निर्मळ; शुद्ध.

अवदाय. त्रि० (अवदात) गोरा; सफेद.

अवदालिय. त्रि० (अवदलित) विकसित; प्रफुल्लित.

अवदार. न० (अपद्वार) नानी बारी; छीडी.

अवदाहण. न० (अपदाहन) जुओ "अवदहण" शब्द.

अवद्धंस. पुं० (अपध्वंस) चारित्र तथा तेना फळने निःसार बनावनार भावना, के

જે ભાવનાથી અસુરાદિકમાં ઉત્પત્તિ થાય તે.

अवद्धंसि. ત્રિ० (अपध्वंसिन्) ધ્વંસ કરનાર; નાશ કરનાર.

अवघट्ठ. ત્રિ० (अवघृष्ट) ઘૃષ્ટ થયેલ.

अवपुट्ठ. ત્રિ० (अवस्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ.

अवबोह. પું० (अवबोध) સ્મૃતિ; સ્મરણ.

अवभास. પું० (अवभास) દેખાવ. (૨) તેજ; પ્રકાશ.

अवभासय. ત્રિ० (अवभासक) જાણનાર; પદાર્થનો અવભાસ કરનાર. (૨) પ્રકાશક.

अवम. ત્રિ० (अवम) હીન; ઓછું.

अवमद्द. પું० (अपमर्द) મર્દન કરવું તે.

अवमद्दग. ત્રિ० (अवमर्दक) મર્દન કરનાર.

अवमाण. ન० (अवमान) હાથ, ગજ, ફુટ વગેરેથી વસ્તુને ભરવી તે; ભરપ વિશેપ. (૨) પું० ન० અવજ્ઞા; તિરસ્કાર.

अवमाण. ન० (अपमान) અપમાન; અનાદર.

अवमाणाण. ન० (अवमानन) અનાદર; અવજ્ઞા.

अवमाणिय. ત્રિ० (अपमानित) અપમાન પામેલ.

अवमार. પું० (अपस्मार) રોગ વિશેપ; જેમાં પૂર્વની હકીકતનું વિસ્મરણ થઈ જાય એવી જાતનો એક રોગ, વાઈ.

अवमारिय. ત્રિ० (अपस्मारित) અપસ્માર રોગવાળો; વાઈના રોગવાળો.

अवय. ન० (अवक) એક સાધારણ વનસ્પતિ; સેવાળ.

अवय. ન० (अब्ज) કમળ; પદ્મ.

अवय. ત્રિ० (अवचस्) નીચું; હલકું. (૨) જઘન્ય; અશ્રેષ્ટ. (૩) પ્રતિકૂળ.

अवयग्ग. પું० (अवदग्र) અન્ત; છેડો.

अवयण. ન० (अवचन) નિન્દ્ય વચન; અયોગ્ય વચન.

अवयरण. ન० (अवतरण) ઉતરવું; નીચે આવવું.

अवयरिस. પું० (अपकर्ष) હાનિ; અવનતિ. (૨) ત્રિ० અલ્પ; થોડું.

अवयव. પું० (अवयव) અવયવ; અવયવિનો એક વિભાગ.

अवयवि. ત્રિ० (अवयविन्) અવયવવાળું; જેના ભાગ પડી શકે એવું.

अवयार. પું० (अपकार) અપકાર.

अवयार. પું० (अवतार) સમાવેશ; અન્તર્ભાવ. (૨) સંગતિ; યોજના. (૩) પ્રવેશ.

अवयास. ત્રિ० ( ) ગાંડો; મૂર્ખ.

अवयास. ન० (अवकाश) આલિંગન; ભેટવું તે.

अवयासाविय. ત્રિ० (अवकाशित) આલિંગન આપેલ.

अवर. ત્રિ० (अपर) અન્ય; બીજું. (૨) પછીનું; પાછળનું. (૩) પર નહિ તે; પોતે. (૪) સ્ત્રી० **पश्चिम** દિશા.

अवरकंका. સ્ત્રી० (अपरकङ्का) ધાતકી ખંડના ભરતક્ષેત્રની પદ્મોત્તર રાજાની રાજધાની.

अवरच्छ ન० (अपरोच्च) અસમક્ષ ચોરી કરવી તે; ચોરીનું ત્રીસમું નામ.

अवरत्रा. ન० (अवरत्रय) શાક વિશેપ.

अवराह. પું० (अपराह्ल) દિવસનો પાછલો ભાગ.

अवरत्त. પું० (अपररात्र) રાત્રિનો પાછલો ભાગ; પાછલી રાત.

अवरदक्खिणा. સ્ત્રી० (अपरदक्षिणा) નૈઋત્ય ખુણો; પશ્ચિમ અને દક્ષિણ વચ્ચેની વિદિશા.

अवरदारिय. ન० (अपरद्वारिक) પશ્ચિમ તરફ રહી ચંદ્રની સાથે જોગ જોડનાર નક્ષત્રો.

अवरदाहिण. પું० (अपरदक्षिण) પશ્ચિમ અને દક્ષિણ વચ્ચેનો પ્રદેશ; નૈઋત્ય ખુણો.

अवरद्ध. ન० (अपराद्ध) અપરાધ કરવો તે; બીજાને પીડા ઉપજાવવી તે. (૨) ત્રિ० વિનાશ કરેલ. (૩) અપરાધી.

अवरद्धिगा. સ્ત્રી० (अपराद्धिका) ખસની ફોલ્લી.

अवरद्धिय. पुं० (अपराद्धिक) સર્પદંસ. (૨) લૂતા રોગનો ફોલ્લો.

अवरमम्मवेहित्त. न० (अपरसर्मवेधित्व) બીજાના મર્મ વિંધાય નહિ એવું બોલવું તે; સત્ય વચનનો ૨૦ મો અતિશય.

अवररत्त. पुं० (अपररात्र) પાછલી રાત.

अवरविदेह. पुं० (अपरविदेह) મેરૂથી પશ્ચિમ તરફનો મહાવિદેહ ક્ષેત્રનો અર્ધો ભાગ.

अवरविदेहअ. त्रि० (अपरविदेहज) પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મેલ.

अवरविदेहकूड. न० (अपरविदेहकूट) નિષધ પર્વતનું આઠમું તથા નીલવંત પર્વતનું સાતમું શિખર.

अवरविदेहवास. पुं० (अपरविदेहवर्ष) જુઓ " અવરવિદેહ " શબ્દ.

अवरा. स्त्री० (अपरा) નલિના વિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) પશ્ચિમ દિશા.

अवराइआ. स्त्री० (अपराजिता) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પાંચમી વપ્રા વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अवराजिया. स्त्री० (अपराजिता) શંખવિજયની મુખ્ય નગરી.

अवराह. पुं० न० (अपराध) અપરાધ; ગુન્હો. (૨) અતિચાર; વ્રત ભાંગવાની કોશીશ.

अवराहपय. न० (अपराधपद) ઇંદ્રિય કષાય આદિ.

अवराहि. त्रि० (अपराधिन्) ગુન્હેગાર; અપરાધી.

अवरिल्ल. त्रि० (अपरीय) પાશ્ચાત્ય; પશ્ચિમ તરફનું.

अवरुत्तर. पुं० (अपरोत्तर) વાયવ્ય ખુણો; (૨) ત્રિ૦ વાયવ્ય ખુણામાં રહેલ.

अवरुद्द. पुं० (अपरुद्र) નારકીના હાથપગ ભાંગનાર પરમાધામીની એક જાત.

अवरुद्ध. त्रि० (अवरुद्ध) ઘેરાએલું.

अवरोत्तर. पुं (अपरोत्तर)
अवरोत्तरा. स्त्री० (अपरोत्तरा) } ઉત્તર અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેનો પ્રદેશ; વાયવ્ય ખુણો.

अवरोप्पर. त्रि० (परस्पर) અન્યોન્ય.

अवरोह. पुं० (अवरोध) અન્તઃપુર. (૨) આવરણ. (૩) અન્તઃપુરમાં રહેનારી સ્ત્રી. (૪) સંક્ષેપ. (૫) પ્રતિબંધ.

अवलंब. त्रि० (अवलम्ब) પગ ઉંચા અને માથું નીચું કરી લટકનાર.

अवलंबण. न० (अवलम्बन) વસ્તુના સામાન્ય તથા વિશેષ અંશનો અવગ્રહ. (૨) આશ્રય; આધાર. (૩) ઓટલો. (૪) મસ્તક નમાવવું તે. (૫) લટકવું.

अवलंबणबाहा. स्त्री० (अवलम्बनबाहु) કઠોડો; કઠેરો.

अवलंबणया. स्त्री० (अवलम्बन) અવગ્રહ; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

अवलंबिय. त्रि० (अवलम्बित) અવલંબન કરેલ. (૨) લટકી રહેલ; આશ્રિત.

अवलद्ध. त्रि० (अपलब्ध) અપમાન પૂર્વક મળેલું; અનાદરથી પ્રાપ્ત કરેલું.

अवलद्धि. स्त्री० (अवलब्धि) અપ્રાપ્તિ.

अवलिंब. पुं० (अवलिम्ब) એક દેશનું નામ. (૨) જીવ અથવા પુદ્ગળોથી વ્યાપ્ત સ્થાન.

अवलित्त. त्रि० (अवलिप्त) વ્યાપ્ત.

अवलिय. त्रि० (अवलित) નહિ વળેલું; ઘડી પાડેલ નહિ.

अवलुय. न० (अवलुक) હલેસાં; નાવાને ચલાવવાનું એક ઉપકરણ.

अवलेहणिया. स्त्री० (अवलेखनिका) વાંસની ઉપલી છાલ.

अवलेहिया. स्त्री० (अवलेहिका) ચાટણ.

अवलेही. स्त्री० (अवलेखी) વાંસની છોઇ.

अवलोव. पुं० (अपलोप) વસ્તુના સદ્ભાવને છુપાવવો તે; અસત્યનું ત્રીસમું નામ.

अवव. न० (अवव) ૮૪ લાખ અવવંગ પ્રમાણ કાળ વિશેષ.

अववंग. न० (अववाङ्ग) ૮૪ લાખ અટટ પ્રમાણ કાળ વિશેષ.

अववक्का. स्त्री० (अवपाक्या) તવી; નાનો તવો.

अववट्टणा. स्त्री० (अपवर्तना) જે અધ્યવસાયથી કર્મની દીર્ઘ સ્થિતિ અને તીવ્ર રસમાં ઘટાડો કરવામાં આવે તે અધ્યવસાય વિશેષ.

अववाअ. पुं० (अवपात) આગમન; આવવું તે.

अववाय. पुं० (अपवाद) નિન્દા; અવર્ણવાદ.

अवविह. पुं० (अवविध) ગોશાળાનો એક શ્રાવક.

अवस. त्रि० (अवश) પરવશ; પરતંત્ર.

अवसक्कण. न० (अवष्वष्कण) પાછળ જવું તે; પાછળ હઠવું તે.

अवसक्कि. त्रि० (अवष्वष्किन्) દૂર રહેનાર; પાછા હઠનાર.

अवसन्न. त्रि० (अवसन्न) નિમગ્ન; તલ્લીન.

अवसप्पि. त्रि० (अपसर्पिन्) છોડીને ભાગી જનાર; તજનાર.

अवसप्पिणी. स्त्री० (अवसर्पिणी) દશ કોડાકોડિ સાગરોપમ પ્રમાણ ઉતરતો કાળ; સમયે સમયે હાનિ દર્શાવનાર ૭ આરા પરિમિત કાળ વિભાગ.

अवसय. त्रि० (अपसद) તુચ્છ; અધમ.

अवसवस. त्रि० (अपस्ववश) પરવશ; પરતંત્ર.

अवसव्व. न० (अपसव्य) ગ્રહની ચાલ વિશેષ.

अवसह. पुं० (आवसथ) ઘર; આશ્રમ.

अवसाण. न० (अवसान) છેડો; અંત.

अवसिअ. त्रि० (अवसित) સમાપ્ત; પરિપૂર્ણ. (૨) જ્ઞાત; જાણેલું.

अवसिद्धंत. पुं० (अपसिद्धान्त) અસત્ય સિદ્ધાન્ત; દૂષિત સિદ્ધાન્ત.

अवसेअ. त्रि० (अवसेय) જાણવા યોગ્ય.

अवसेस. पुं० (अवशेष) બાકી; શેષ. (૨) त्रि० સર્વ; સઘળું.

अवसोहिय. त्रि० (अवशोभित) શોભતું; શોભનીક.

अवस्स. न० (अवश्य) અવશ્ય; નક્કી.

अवस्सय. पुं० (अवश्रय) ઓઠિંગણ આપવાનું સાધન.

अवहइ. स्त्री० (अपहति) વિનાશ.

अवहट्टुलेस्स. त्रि० (अपहृत्यलेश्य) જેણે લેશ્યા દૂર કરી છે તે.

अवहट्टुसंजम. पुं० (अपहृत्यसंयम) ઉચ્ચારાદિ અવિધિએ પરઠવવાથી લાગતો અસંજમ; અસંજમના ૧૭ પ્રકારમાંનો એક.

अवहड. त्रि० (अपहृत) લઇને બીજે મૂકેલ.

अवहत्थिअ. त्रि० (अपहस्तित) હાથ પકડીને બહાર કાઢી મૂકેલ.

अवहरिअ. त्रि० (अपहृत) અપહાર કરેલ; લઇ લીધેલ.

अवहाण. न० (अवधान) સાક્ષાત્ અર્થનું જ્ઞાન.

अवहार. पुं० (अपहार) ગર્ભનું અપહરણ કરવું તે. (૨) ચોરી; હરણ. (૩) દૂર કરવું તે; તજવું તે. (૪) ભાગાકાર. (૫) જલચર પ્રાણી વિશેષ.

अवहारण. न० (अवधारण) અવધારણ કરવું તે; નિશ્ચય કરવો તે.

अवहि. पुं० (अवधि) અવધિજ્ઞાન; પાંચ જ્ઞાનમાંનું ત્રીજું જ્ઞાન. (૨) મર્યાદા.

अवहिअ. त्रि० (अव्यथित) જેનું મન દીન નથી તે.

अवहिअ. त्रि० (अपहृत) આકર્ષાયેલ; ખેંચાયેલ. (૨) અપહાર કરેલ; લઈ લીધેલ.

अवहिट्ठ. न० (अब्रह्म) મૈથુન; સ્ત્રીપુરૂષ સમાગમ.

अवहिय. त्रि० (अवधृत) નિયમિત; ચોકસ કરાયેલ.

अवहिय. त्रि० (अवहित) કહેલ. (૨) સાવધાન.

अवहियमण. त्रि० (अवहितमनस्) સાવધાન; તલ્લીન.

अवहिरिय. त्रि० (अपहृत) અપહરણ કરેલ; લઇ લીધેલ.

अवहीय. त्रि० (अपधीक) હલકી બુદ્ધિવાળો.

अवहेडिय. त्रि० (अवहेडित) માથું નીચે નમાવેલ; પીઠ સુધી ડોક નમાવેલ.

अवहेरी. स्त्री० (अवहेला) મજાક; હાંસી. (૨) તિરસ્કાર.

अवाइद्ध. त्रि० (अव्याविद्ध) વક્રતાથી રહિત; અવક્ર.

अवाईण. त्रि० (अवाचीन) અધોમુખવાળું.

अवाईण. त्रि० (अवातीन) વાયુથી ન પડે એવા દૃઢ મૂળવાળું.

अवाउड. त्रि० (अप्रावृत) વસ્ત્રરહિત; નગ્ન. (૨) न० વસ્ત્રનો અભાવ.

अवाउडअ. त्रि० (अप्रावृतक) નગ્ન થઇ આતાપના લેનાર.

अवाय. पुं० (अवाय) ઉહાપોહ કરી વસ્તુનો નિશ્ચય કરવો તે. (૨) સંશયરહિત નિશ્ચયાત્મકજ્ઞાન વિશેષ; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

अवाय. पुं० (अपाय) રાગાદિથી ઉત્પન્ન થયેલ દોષ; અનર્થ. (૨) ઉદાહરણ વિશેષ. (૩) વિયોગ.

अवायदंसि. त्रि० (अपायदर्शिन्) અનર્થ વગેરે દોષ બતાવનાર; દોષદર્શી. (૨) ભાવી અનર્થોને જાણનાર.

अवायमइ. स्त्री० (अवायमति) ઇહાથી વસ્તુનો નિશ્ચય કરવો તે; મતિજ્ઞાનનો ત્રીજો ભેદ.

अवायविजय. न० (अपायविचय) રાગદ્વેષ આદિ દોષનું ચિંતવન કરવું તે; ધર્મ ધ્યાનનો પહેલો ભેદ.

अवायाण. न० (अपादान) બે વસ્તુમાંની એક વસ્તુ, જેનાથી છુટી પડે તે અપાદાન; પાંચમી વિભક્તિનો અર્થ.

अवायाणुप्पेहा. स्त्री० (अपायानुप्रेक्षा) આશ્રય આદિ દોષોનું ચિંતવન કરવું તે; શુક્લ ધ્યાનનો એક ભેદ.

अवारिय. त्रि० (अवारित) નિવારણ નહિ કરેલ; કોઇએ અટકાવેલ નહિ.

अवाव. पुं० (अवाप) રસોઇ.

अवावकहा. स्त्री० (अवापकथा) શાક, ભાત વગેરે ભોજન સંબંધી વાતચીત કરવી તે.

अवि. अ० (अपि) પણ. (૨) સંભાવના. (૩) નિશ્ચય. (૪) સમુચ્ચય.

अवि. पुं० (अवि) ઘેટો.

अविअ. अ० (अपिच) સમુચ્ચય.

अविआरि. त्रि० (अविचारिन्) જે સ્થિતિમાં મન વગેરે યોગોનું પરિવર્તન નથી તે; શુક્લ ધ્યાનનો બીજો ભેદ.

अविइअ. त्रि० (अविदित) અજાણ્યું; નહિ જાણેલું.

अविइय. त्रि० (अद्वितीय) જેની સાથે બીજો નથી તે; એકલો.

अविउक्कंतिय. त्रि० (अव्युत्क्रान्तिक) ઉત્પત્તિ રહિત. (૨) જેમાં જીવ મરી ગયા નથી તે; સચિત્ત.

अविउसरण. न० (अव्युत्सर्जन) તજવું નહિ તે; પાસે રાખવું તે.

अविउसरणया. स्त्री० (अव्युत्सर्जनता) અચિત્ત વસ્તુ-વસ્ત્ર વગેરેને વ્યવસ્થિત રાખવાં તે; શ્રાવકનાં પાંચ અભિગમનમાંનું બીજું અભિગમન.

अविकंप. त्रि० (अविकम्प) અચળ; સ્થિર.

अविकल. त्रि० (अविकल) પરિપૂર્ણ; ખંડિત નહિ તે.

अविकारि. त्रि० (अविकारिन्) જેનું રૂપાન્તર ન થાય તે; અવિકારી.

अविक्खग. त्रि० (अपेक्षक) ઇચ્છા કરનાર.

अविक्खण. न० (अपेक्षण) અપેક્ષા; પરવા.

अविक्खणिज्ज. त्रि० (अपेक्षणीय) અપેક્ષા કરવા યોગ્ય.

अविक्खित्त. त्रि० (अव्याक्षिप्त) વિક્ષેપરહિત. (૨) ઉપયોગપૂર્વક ગમન કરનાર.

अविक्खिय. त्रि० (अवेक्षित) નજરે જોયેલું; દૃષ્ટિગોચર કરેલું.

अविगइय. त्रि० (अविकृतिक) ઘી આદિ વિકારી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરનાર.

अविगप्प. पुं (अविकल्प) નિશ્ચય; વિકલ્પનો અભાવ.

अविगल. त्रि० (अविकल) દક્ષ; ચતુર.

अविगिट्ठ. त्रि० (अविकृष्ट) છઠ્ઠની અંદરનું તપ કરનાર.

अविग्गह. त्रि० (अविग्रह) સરળ; અવક્ર.

अविग्गहगइ. स्त्री० (अविग्रहगति) સરલગતિ; વાંક વિનાની ગતિ. (૨) અકુટિલ ગતિ.

अविग्घ. न० (अविघ्न) નિર્વિઘ્નપણું; અંતરાયનો અભાવ.

अविघुट्ठ. न० (अविघुष्ट) બેસુર ન થાય તેવી રીતે ગાવું તે; ગાયનનો એક ગુણ.

अविच्चुइ. स्त्री० (अविच्युति) સ્મૃતિ; ધારણા.

अविच्छिन्न. त्रि० (अविच्छिन्न) વિચ્છેદ ન પામેલ; અત્રુટિત. (૨) જેમાં પ્રતિપક્ષીનો સંદેહ છેદવામાં નથી આવ્યો તે.

अविच्छेय. पुं० (अविच्छेद) વિચ્છેદનો અભાવ; નિરંતરપણું.

अविजाणअ. त्रि० (अविज्ञायक) અજાણ; વિજ્ઞાનરહિત.

अविज्जा. स्त्री० (अविद्या) અજ્ઞાન. (૨) કુશાસ્ત્ર.

अविणय. पुं० (अविनय) બેઅદબી; અવિનય.

अविणीअ. त्रि० (अविनीत) અવિનયવાન્; વિનયરહિત.

अविणणा. स्त्री० (अविज्ञा) અજાણ્યે દોષ સેવવો તે. (૨) અનુપયોગ; ખ્યાલનો અભાવ.

अविणणाउवचय. न० (अविज्ञोपचित) અજાણપણે કરેલ કર્મ.

अविण्णाय. त्रि० (अविज्ञात) ન જણાયેલ; અવિદિત.

अवितह. त्रि० (अवितथ) સત્ય; સાચું. (૨) ન० સચ્ચાઈ.

अवितिराह. त्रि० (अवितृष्ण) જેને કામ ભોગની તૃષ્ણા મટી નથી તે.

अवितित्त. त्रि० (अवितृप्त) અતૃપ્ત.

अवितिय. त्रि० (अद्वितीय) જુઓ " અવિઇય " શબ્દ.

अविदिण्ण. त्रि० (अविदत्त) અણદીધેલું.

अविद्धत्थ. त्रि० (अविध्वस्त) જેમાં જીવ નાશ પામેલ નથી તે; અચેત નહિ તે.

अविप्पकट्ठ. त्रि० (अविप्रकृष्ट) નજીક; દુર નહિ તે.

अविप्पगड. त्रि० (अविप्रकट) અપ્રકટ; છૂપું.

अविभज्ज. त्रि० (अविभाज्य) જેનો વિભાગ ન થઇ શકે એવું; અવયવ વિનાનું.

अविभाइम. त्रि० (अविभागिम) ભાગ શૂન્ય; ભાગ રહિત.

अविभाइय. त्रि० (अविभाज्य) જુઓ " અવિભજ્જ " શબ્દ.

अविभाग. पुं० (अविभाग) વિભાગનો અભાવ; અન્તર રહિતપણું. (૨) त्रि० જેના એકના બે ભાગ ન થાય તે; નિર્વિભાજ્ય.

अविभागोत्तरिय. त्रि० (अविभागोत्तर) રસના એકેક અંશે ઉત્તરોત્તર વધતું.

अविभाव. त्रि० (अविभाव्य) પરાભવ કરવા યોગ્ય નહિ.

अविमण. त्रि० (अविमनस्) શૂન્ય ચિત્ત વગરનું; અશૂન્ય ચિત્તવાળો. (૨) ભોગાદિ વિષયમાં જેનું મન લાગેલું છે તે.

अविमुत्तया. स्त्री० (अविमुक्तता) પરિગ્રહવૃત્તિ; પરિગ્રહ રાખવો તે.

अविमुत्ति. स्त्री० (अविमुक्ति) લોભવૃત્તિ; લોભ કરવો તે. (૨) ન મુકવું તે.

अविय. (अ) (अपिच) વળી; બીજું.

अविय. पुं० (अविक) મેંઢો; ઘેટો.

अवियत्त. त्रि० (अव्यक्त) અસ્પષ્ટ. (૨) જ્ઞાન અને વયમાં અપરિપક્વ.

अवियत्त. त्रि० (अप्रीतिक) અપ્રીતિકારક.

अवियत्तजंभग. त्रि० (अव्यक्तजृम्भक) જંભક દેવતાની એક જાત.

अवियत्तविसोहि. पुं० (अप्रीतिकविशोधि) પ્રેમ વગર વિશોધિ થવી તે; વિશોધિનો એક ભેદ.

अवियत्तोवघाय. पुं० (अप्रीतिकोपघात) પ્રેમના અભાવને લઇને વિનયનો નાશ.

अवियाइ. अ० (अपि च) વળીપણ; સંભાવના. (૨) સમયે; અવસરે.

अवियाउरी. स्त्री० (अविजनयित्री) વન્ધ્યા સ્ત્રી.

अवियार. न० (अविचार) એક યોગમાંથી બીજા યોગમાં કે અર્થમાંથી વ્યંજનમાં જવું આવવું જ્યાં નથી તે; શુક્લધ્યાનનો એક પ્રકાર. (૨) નિશ્ચેષ્ટ; હલન ચલન વિનાનો સંથારો (૩) त्रि० વિચાર્યા વગરનું; અસંગત.

अविरइ. / **अविरति.** स्त्री० (अविरति) પાપની અનિવૃત્તિ; અસંજમ. (૨) અબ્રહ્મચર્ય. (૩) વિરામનો અભાવ.

अविरतिवाद. पुं० (अविरतिवाद) મૈથુન સંબંધી ચર્ચા.

अविरय. त्रि० (अविरत) સાવદ્ય જોગથી નિવૃત્ત થયેલ નહિ; પાપ સ્થાનકથી નિવૃત્તિ પામેલ નહિ. (૨) અવિરતિસમ્યગદૃષ્ટિ આદિ ગુણસ્થાન.

अविरयं. अ० (अविरतम्) સતત; નિરંતર.

अविरयमरण. न० (अविरतमरण) અવ્રતીપણે મરવું તે; બાળમરણ.

अविरयवाइ. पुं० (अविरतवादिन्) "અવિરત છું" એમ બોલનાર; પરિગ્રહ ધારી.

अविरयसम्मत्त. पुं० (अविरतसम्यक्त्व) અવિરતસમ્યગ્દૃષ્ટિવાળો; ચોથા ગુણઠાણાવાળો જીવ.

अविरयसम्मदिट्ठि. पुं० (अविरतसम्यग्दृष्टि) વિરતિ વિનાનો કેવળ સમકિત દૃષ્ટિવાળો; ચોથે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

अविरल. त्रि० (अविरल) છુટાં છવાયાં નહિ; ઘટ્ટ. (૨) નિરંતર આંતરા રહિત.

अविरह. पुं० (अविरह) વિરહનો અભાવ.

अविरहिअ. त्रि० (अविरहित) વિરહરહિત; નિરંતર.

अविरुद्ध. त्रि० (अविरुद्ध) પૂર્વાપર વિરોધ રહિત; સંગતિયુક્ત. (૨) વિનયવાદી; દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ, પશુ, પક્ષી વગેરે સર્વનો વિનય કરનાર. (૩) पुं० न० પરસ્પર વિરોધ ન હોય એવાં રાજ્યનાં ગ્રામાદિ. (૪) વડીલોની મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન ન કરનાર.

अविलंबिय. त्रि० (अविलम्बित) વિલમ્બરહિત; ઉતાવળો.

अविला. स्त्री० (अविला) ઘેટી; ગાડર.

अविवच्चास. त्रि० (अविपर्यास) વિપર્યાસ રહિત.

अविवज्जय. पुं० (अविपर्यय) વિપરીત બુદ્ધિનો અભાવ. (૨) તત્ત્વના અધ્યવસાયરૂપ સમકિત.

अविवरिय. त्रि० (अविवृत) વિવરણ કરેલું નહિ; અર્થરૂપે વ્યાખ્યાન ન કરેલ.

अविसंधि. पुं० (अविसन्धि) જેનો સાંધો વિઘટે નહિ તે; પૂર્વાપર વિરોધ આવે નહિ તેવું.

अविसंवाइ. / **अविसंवादि.** त्रि० (अविसंवादिन्) વિસંવાદી નહિ; અયથાર્થ નહિ.

अविसंवादणाजोग. पुं० (अविसंवादनयोग) / **अविसंवायणाजोग.** पुं० (अविसंवादनायोग) યથાર્થ બોલવું; બોલીને ફરી ન જવું અને યથાર્થ પ્રવૃત્તિ કરવી તે.

अविसम. त्रि० (अविषम) સમતળ; સપાટ.

अविसाइ. } त्रि० (अविषादिन्) ખેદરહિત.
अविसाति. }

अविसेस. त्रि० (अविशेष) } વિશેષ રહિત; સામાન્ય. (૨) તુલ્ય.
अविसेसण. न० (अविशेषण) }

अविसेसिय. त्रि० (अविशेषित) સામાન્ય; વિશેષ રહિત.

अविसोहि. पुं० (अविशोधि) વિશુદ્ધિનો અભાવ. (૨) અતિચાર; ચારિત્રને મલીન કરવું તે.

अविसोहिकोडि. स्त्री० (अविशोधिकोटि) સંયમને અવિશુદ્ધ કરનાર આધા કર્માદિ ૭ દોષોનો સમુહ.

अविस्साम. न० (अविश्राम) વિસામો લીધા વિના; નિરન્તર.

अविहवा. स्त्री० (अविधवा) પતિવાળી સ્ત્રી; સધવા.

अविहि पुं० (अविधि) અવિધિ; શાસ્ત્ર વિહિત વિધિનો અભાવ.

अविहिंस. त्रि० (अविहिंस्र) અહિંસક; દયાળુ.

अविहिंसा. स्त्री० (अविहिंसा) હિંસાનો અભાવ; અહિંસા.

अविहिंसिय. त्रि० (अविहिंसित) સારી રીતે નિર્જીવ થયેલ; અચિત્ત.

अविहेडय. त्रि० (अविहेटक) કોઇને પીડા ઉપજાવનાર નહિ. (૨) આદર કરનાર.

अवीइ. त्रि० (अवीचि) કષાયના તરંગથી રહિત.

अवीइदव्व. न० (अवीचिद्रव्य) સમ્પૂર્ણ આહાર દ્રવ્ય; સર્વોત્કૃષ્ટ આહાર વર્ગણા.

अवीय. त्रि० (अद्वितीय) બીજાની સહાય વિનાનો; એકલો. (૨) અનુપમ; જેના જેવો બીજો ન હોય તે.

अवीयराग. पुं० (अवीतराग) વીતરાગ નહિ તે; છદ્મસ્થ.

अवीरिय. त्रि० (अवीर्य) મનની શકિત વિનાનો; વીર્યહીન.

अवीसंभ. पुं० (अविश्रम्भ) અવિશ્વાસ; પ્રાણાતિપાતનું ત્રીજું ગૌણ નામ.

अवुक्कंत. त्रि० (अव्युत्क्रान्त) મરી ન ગયેલ.

अवुक्कंतजीव. त्रि० (अव्युत्क्रान्तजीव) સચેત; જેમાંથી જીવ નીકળી ગયા નથી તે.

अवुच्छिन्न. त्रि० (अव्यवच्छिन्न) જીવ રહિત નહિ; જીવ સહિત.

अवेअ. त्रि० (अवेद) વેદરહિત; અવેદી.

अवेउव्विय. त्रि० (अवैक्रिय) અલંકારરહિત.

अवेक्खा. स्त्री० (अपेक्षा) અપેક્ષા; આશય.

अवेत. त्रि० (अपेत) જૂદું; ભિન્ન.

अवेद. त्रि० (अवेद) વેદ રહિત; દસમા ગુણઠાણાથી માંડી સિદ્ધ પર્યંતના જીવ.

अवेयण. त्रि० (अवेदन) સાતા, અસાતા વેદના રહિત. (૨) पुं० સિદ્ધભગવાન્.

अवेरमण न० (अविरमण) પાપથી ન નિવૃત્ત થવું તે.

अवोगड. त्रि० (अव्याकृत) વિભાગ નહિ પાડેલ; ભાયાતોએ વહેંચી ન લીધેલું. (૨) વિશેષણોથી ભેદ ન પાડેલ.

अवोगडा. स्त्री० (अव्याकृता) ગંભીર અર્થવાળી ભાષા. (૨) અવ્યક્ત અક્ષરવાળી ભાષા.

अवोच्छिन्न. त्रि० (अव्युच्छिन्न) વ્યવચ્છેદ રહિત; પૃથકત્વ રહિત.

अवोच्छित्तिणय. पुं० (अव्यवच्छित्तिनय) દ્રવ્યાસ્તિક નય; વસ્તુનું નિરંતર અસ્તિત્વ બતાવનાર નય.

अवोच्छेद. पुं० (अव्यवच्छेद) પૃથક્કરણનો અભાવ.

अवोह. पुं० (अपोह) નિશ્ચય; નિર્ણય.

अव्वईभाव. पुं० (अव्ययीभाव) અવ્યયીભાવ સમાસ; સમાસનો એક પ્રકાર.

अव्वक्खित्त. त्रि० (अव्याक्षिप्त) વિક્ષેપ રહિત; વિક્ષિપ્ત વૃત્તિવાળો નહિ. (૨) તલ્લીન; એકાગ્ર.

अव्वग्ग. त्रि० (अव्यग्र) સ્વસ્થ; ચિન્તા વગરનું.

अव्वड्ढभाग. त्रि० (अपार्द्धभाग) અર્ધભાગ.

अव्वत्त. त्रि० (अव्यक्त) નામ, જાતિ આદિથી કથન કરવા યોગ્ય નહિ. (૨) જ્ઞાન અને ઉમરમાં ન્હાનો; આઠ વર્ષ સુધીનો બાળક. (૩) અલ્પજ્ઞ; છેદ સૂત્રના રહસ્યનો અજાણ. (૪) સાધુતામાં સંદેહ રાખનાર અવ્યક્તવાદી એક નિન્હવ.

अव्वत्तगम. त्रि० (अव्यक्तगम) નાસવાને અસમર્થ. (૨) અસ્પષ્ટ ગતિવાળો. (૩) પું૦ ગમનનો અભાવ.

अव्वत्तदंसण. पुं० न० (अव्यक्तदर्शन) અસ્પષ્ટ દર્શન; સ્વપ્ન દર્શનનો એક ભેદ.

अव्वत्तरूव. त्रि० (अव्यक्तरूप) અવ્યક્તરૂપી જીવ; આત્મા.

अव्वत्तलिंग. न० (अव्यक्तलिङ्ग) અવ્યક્તલિંગ, જિનકલ્પિનો વેષ.

अव्वभिचारि. पुं० (अव्यभिचारिन्) અવ્યભિચારી હેતુ; સાધ્યને છોડી બીજે ન જનાર હેતુ.

अव्वय. न० (अव्रत) વ્રતનો અભાવ. (૨) त्रि० વ્રતરહિત.

अव्वय. त्रि० (अव्यय) નાશરહિત; અખણ્ડિત. (૨) નિત્ય; શાશ્વત. (૩) પું૦ આત્મા. (૪) આચારાંગ આદિ બાર અંગ શાસ્ત્ર.

अव्वसण. त्रि० (अव्यसन) વ્યસનરહિત. (૨) न० પક્ષનો ૧૨ મો દિવસ; બારસનું નામ.

अव्वह. त्रि० (अव्यथ) પીડારહિત. (૨) દેવ વગેરેના ઉપસર્ગથી ન બીએ તેવો. (૩) न० વ્યથાનો અભાવ; શુક્લ ધ્યાનનું એક આલમ્બન. (૪) નિશ્ચલ ધ્યાન.

अव्वहिय. त्रि० (अव्यथित) ઉદાત્ત ચિત્તવાળો; ધીર. (૨) જેને કોઇ દુઃખ ન આપે તે.

अव्वाइद्ध. त्रि० (अव्याविद्ध) અવિપરીત; ઉલટું સુલટું નહિ તે.

अव्वागड. त्रि० (अव्याकृत) અવ્યક્ત; અસ્પષ્ટ.

अव्वाण. त्रि० (आम्लान) થોડું સ્નિગ્ધ અને વધારે કરમાયેલું.

अव्वाबाह. न० (अव्याबाध) જેમાં દ્રવ્યથી શરીર પીડા અને ભાવથી મિથ્યાત્વાદિ દોષની બાધા નથી એવું ગુર્વાદિકને વંદના કરતી વખતે સુખ પૂછવું તે. (૨) શરીરની પીડાનો અભાવ. (૩) વિવિધ બાધા વિનાનું સુખ. (૪) વ્યાબાધારહિત સિદ્ધિસ્થાન; મોક્ષ. (૫) કૃષ્ણરાજીની વચ્ચે આવેલ સુપ્રતિષ્ઠાભ વિમાનવાસી લોકાન્તિક દેવતાની એક જાત.

अव्वामोह. पुं० (अव्यामोह) વ્યામોહનો અભાવ.

अव्वाय. त्रि० (अम्लान) કરમાયેલ નહિ.

अव्वावड. त्रि० (अव्यापृत) વ્યાપાર કરવાને અયોગ્ય વસ્તુ.

अव्वावन्न. त्रि० (अव्यापन्न) ભેદેલ નહિ; નાશ પામેલ નહિ.

अव्वाहयपुव्वावरत्त. न० (अव्याहतपूर्वापरत्व) પૂર્વાપર વાક્યનો વિરોધ ન આવે તેવી રીતે બોલવું તે; સત્ય વચનના ૩૫ અતિશયમાંનો એક.

अव्वो. अ० (अव्वो) શોક સૂચક અવ્યય.

अव्वोगड. त्रि० (अव्याकृत) જુઓ "અવોગડ" શબ્દ.

अव्वोगडा. स्त्री० (अव्याकृता) જુઓ "અવોગડા" શબ્દ.

अव्वोच्छिण्ण. त्रि० (अव्यवच्छिन्न) છેદ વગરનું; માપ વિનાનું. (૨) અખંડિત; છેદન કર્યા વિનાનું.

अव्वोच्छित्ति. त्रि० (अव्यवच्छित्ति) જે ત્રુટિત ન થતાં નિરંતર પ્રવાહ રૂપે ચાલ્યું આવે તે. (૨) સ્ત્રી૦ વ્યવચ્છેદનો અભાવ.

अव्वोच्छित्तिनय. પું૦ (अव्युच्छित्तिनय) વસ્તુને કોઇને કોઇ રૂપથી સ્થાયી માનનાર પક્ષ; દ્રવ્યાર્થિક નય.

अव्वोयडा. સ્ત્રી૦ (अव्याकृता) જુઓ "અવોગડા" શબ્દ.

असइ. સ્ત્રી૦ (असृति) અનાજ માપવાનું એક માપ; પસલિ.

असइं. અ૦ (असकृत्) વારંવાર; અનેકવાર.

असई. સ્ત્રી૦ (असती) કુલટા; અસતી. (૨) દાસી.

असईपोसण. ન૦ } (असतीपोषण) હિંસક
असईपोसणया. સ્ત્રી૦ } અથવા કુકર્મી પ્રાણી વેશ્યા, દાસી આદિનું પોષણ કરવું તે; સાતમા વ્રતનો એક અતિચાર.

असंक. ત્રિ૦ (अशङ्क) નિ:શંક; શંકા વગરનો.

असंकि. ત્રિ૦ (अशङ्किन्) શંકા નહિ કરનાર.

असंकिय. ત્રિ૦ (अशङ्क्य) શંકા કરવા યોગ્ય નહિ; શંકાનું સ્થાન નહિ.

असंकिलिट्ठ. ત્રિ૦ (असंक्लिष्ट) દુષ્ટ નહિ; વિશુદ્ધ પરિણામવાળો.

असंकिलेस. પું૦ (असंक्लेश) સંકલેશનો અભાવ; પરિણામની વિશુદ્ધિ.

असंख. ત્રિ૦ (असंख्य) સંખ્યાતીત; જેની ગણત્રી ન થઇ શકે તેવું.

असंखंश. પું૦ (असंख्यांश) અસંખ્યાતમો ભાગ.

असंखगुण. ત્રિ૦ (असंख्यगुण) અસંખ્યાતગણું; સંખ્યાથી ગુણાય નહિ તેટલું.

असंखगुणिय. ત્રિ૦ (असंख्यगुणित) અસંખ્યગણું.

असंखड. } પું૦ ( ) કલહ; કજીઓ.
असंखडि. }

असंखय. ત્રિ૦ (असंस्कृत) સંસ્કાર થઇ શકે નહિ તેવું; કાચના વાસણની પેઠે તૂટયું કોઇપણ રીતે સંધાય નહિ તેવું. (૨) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

असंखय. ત્રિ૦ (असंख्य) સંખ્યાતીત; જેની ગણત્રી ન થઇ શકે તેટલા.

असंखिज्ज. ત્રિ૦ (असंख्येय) જેની સંખ્યા થઇ ન શકે એવું; સંખ્યાને ઉલ્લંઘી ગયેલું.

असंखिज्जंस. પું૦ (असंख्येयांश) અસંખ્યાતમો ભાગ.

असंखियभाग. પું૦ (असंख्यभाग) અસંખ્યાતમો ભાગ.

असंखेज्ज. ત્રિ૦ (असंख्येय) જુઓ "અસંખિજ્જ" શબ્દ.

असंखेज्जइ. ત્રિ૦ (असंख्येय) જુઓ "અસંખિજ્જ" શબ્દ.

असंखेज्जइगुण. ત્રિ૦ (असंख्येयगुण) અસંખ્યાતગણું.

असंखेज्जकाल. પું૦ (असंख्येयकाल) અસંખ્યાતો કાળ; પલ્યોપમ, સાગરોપમ, ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી વગેરે.

असंग. પું૦ (असङ्ग) પરિગ્રહ તથા કષાયની ઉપાધિ રહિત આત્મા. (૨) મોક્ષ. (૩) સિદ્ધભગવાન. (૪) ત્રિ૦ બાહ્ય અને આભ્યન્તર સંગ રહિત; અનાસક્ત.

असंगह ત્રિ૦ (असंग्रह) સંગ્રહ ન કરનાર. (૨) પું૦ વિવાહનો અભાવ.

असंगहरुइ. ત્રિ૦ (असंग्रहरुचि) ઉપગરણ આદિનો સંચય કરવાની રૂચિ ન કરનાર; લોભવૃત્તિવાળો નહિ.

असंगहिय. ત્રિ૦ (असंग्रहिक) સંગ્રહ નહિ કરનાર. (૨) પું૦ નૈગમ નયનો એક ભેદ.

असंगहिय. ત્રિ૦ (असङ्गृहीत) આશ્રય વિનાનો; કોઇથી સંગ્રહ કરાયેલ નહિ.

असंघयणि. ત્રિ૦ (असंहननिन्) સંઘયણ વગરના; નારકી દેવતા પ્રભૃતિ.

असंजम. પું० (असंयम) સંયમનો અભાવ; પ્રાણાતિપાત આદિ સાવદ્ય અનુષ્ઠાન. (૨) સંયમની વિરાધના. (૩) અજ્ઞાન.

असजय. ત્રિ० (असंयत) જુઓ "અવિરય" શબ્દ. (૨) પું० સાધુથી ભિન્ન; ગૃહસ્થ.

असंजयपूया સ્ત્રી० (असंयतपूजा) અસંજય આદિ મિથ્યાત્વિની પૂજા, કે જે નવમા અને દસમા તીર્થંકરના આંતરામાં ચાલુ થઇ હતી; દસ અચ્છેરામાંનું એક અચ્છેરૂં.

असंजल. પું० (असञ्ज्वल) ઇરવતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના આઠમા તીર્થંકર.

असंजोगि. ત્રિ० (असंयोगिन्) સંયોગરહિત. (૨) પું. સિદ્ધભગવાન; મુક્તાત્મા.

असंठाविय. ત્રિ० (असंस्थापित) સંસ્કાર વગરનું.

असंत. ત્રિ० (असत्) અવિદ્યમાન; ખોટું. (૨) અસુન્દર.

असंतक. ન० (असत्क) જૂઠું; અસત્ય. (૨) ત્રિ० અસુન્દર.

असंतय. ન० (असन्तत) રાગાદિની પ્રવૃત્તિ.

असंथड. } **असंथडिअ.** } ત્રિ० (असंस्तृत) અશક્ત; અસમર્થ.

असंथुय. ત્રિ० (असंस्तुत) અસંબદ્ધ; સંબદ્ધ નહિ.

असंदिद्ध. ત્રિ० (असन्दिग्ध) સન્દેહ રહિત.

असंदिद्धत्त. ન० (असन्दिग्धत्व) શ્રોતાને સંદેહ ન રહે તે; સત્ય વચનનો ૧૧ મો અતિશય.

असंदिद्धा. સ્ત્રી० (असन्दिग्धा) શંકા રહિત સ્પષ્ટ ભાષા.

असंदीण. ત્રિ० (असन्दीन) પંદર દિવસ સુધી જળમાં મુસાફરી કરવી પડે એટલા છેટાનું સ્થાન; સિંહલદ્વીપ આદિ. (૨) સમુદ્રની વેળ (ભરતી) ચડયે પણ પાણીમાં ડૂબે નહિ તેવો દ્વીપ.

असंधिम. ત્રિ० (असंधि) સંધાન રહિત; અખણ્ડ.

असंपग्गह. પું० (असम्प्रग्रह) જાતિ આદિના મદનો અભાવ.

असंपग्गहिय. ત્રિ० (असंप्रगृहीत) માન રહિત.

असंपत्त. ત્રિ० (असम्प्राप्त) લાગેલ નહિ; વળગેલ નહિ. (૨) પ્રાપ્ત નહિ થયેલ; ન પહોંચેલ. (૩) સ્ત્રી આદિના સંગમ થયા પહેલાની કામની દશા; સ્ત્રીનું સ્મરણ વગેરે.

असंपहिट्ठ. ત્રિ० (असम्प्रहृष्ट) બીજાને ધિક્કારવામાં હર્ષ વગરનો.

असंपुडिय. ત્રિ० (असम्पुटित) પરસ્પર ન મળેલ; ખુલ્લું.

असंपुराग. ત્રિ० (असम्पूर्ण) અપૂર્ણ; સમ્પૂર્ણ નહિ.

असंबद्ध. ત્રિ० (असम्बद्ध) સમ્બન્ધ રહિત; પરિગ્રહ આદિકમાં અમૂર્છિત.

असंबुद्ध. ત્રિ० (असम्बुद्ध) તત્વવેત્તા નહિ; સમજણવાળો નહિ.

असंभंत. ત્રિ० (असम्भ्रान्त) ભ્રમ રહિત; ભ્રાન્તિ રહિત.

असंभव. પું० (असम्भव) ન હોવું; અસમ્ભાવના.

असंभवि. ત્રિ० (असम्भविन्) જેનો ક્યારે પણ સમ્ભવ ન હોય તે; શૂન્ય.

असंमोह. ત્રિ० (असम्मोह) જેને દેવતા વગેરેની માયાથી મોહ લાગે નહિ તે. (૨) પું० મૂઢતાનો અભાવ; શુક્લ ધ્યાનનું એક લક્ષણ.

असंमोहय. ત્રિ० (असम्मोहक) ઉપયોગ શૂન્ય; અનુપયુક્ત.

असंलप्प. ત્રિ० (असंलप्य) અનિર્વચનીય; વાણીગોચર ન થાય તેવું.

असंलोय. પું० (असंलोक) અપ્રકાશ, (૨) જ્યાં માણસોનું આવવું જવું ન થતું હોય

તેવું સ્થાન; ભીડરહિત સ્થાન. (૩) ત્રિ૦ અપ્રકાશવાળું; અંધારાવાળું. (૪) ન૦ જ્યાં દૂર રહેલ માણસની નજર ન પડે તેવું સ્થળ.

असंवन्नया. સ્ત્રી૦ (असम्पन्नता) અરસપરસ અનાબાધપણું, અર્થાત્ એક ક્રિયા બીજી ક્રિયાને વિઘ્નરૂપ થવા ન પામે તે.

असंवर. પું૦ (असंवर) આશ્રવ; સંવરનો અભાવ.

असंविग्ग. ત્રિ૦ (असंविग्न) શિથિલ આચારવાળા; પાસત્થા આદિ.

असंविग्गपक्खिय. ત્રિ૦ (असंविग्नपाक्षिक) સુસાધુની જુગુપ્સા કરનાર; પાસત્થાઆદિનો પક્ષપાતી.

असंविभाग. પું૦ (असंविभाग) સંવિભાગનો અભાવ; સરખા ભાગ ન પાડવા તે.

असंविभागि. ત્રિ૦ (असंविभागिन्) આહારાદિકમાં સરખો ભાગ ન કરનાર; બીજાની સાથે વિષમતા રાખનાર.

असंवुड. ત્રિ૦ (असंवृत) પાપના નિરોધરહિત; જેણે આશ્રવનાં દ્વાર રોકયાં નથી તે. (૨) બકુશ નિર્ગ્રંથનો એક પ્રકાર; લોક જાણે તેવી રીતે પ્રગટપણે દોષ લગાડી સંયમને મલીન કરે તે.

असंवुडबउस. પું૦ (असंवृतबकुश) પ્રગટ રીતે દોષ લગાડનાર સાધુ.

असंसइय. ત્રિ૦ (असंशयित) અસંદિગ્ધ.

असंसट्ट. ત્રિ૦ (असंसृष्ट) બીજાના આહારમાં નહિ મળેલું. (૨) નહિ ખરડાયેલ; લેપ રહિત.

असंसट्टचरय. પું૦ સ્ત્રી૦ (असंसृष्टचरक) વિના ખરડાયેલ હાથે અપાય તેજ લેવું એવી ગવેષણા કરનાર; અભિગ્રહવિશેષ ધારી સાધુ.

असंसट्टा. સ્ત્રી૦ (असंसृष्टा) હાથ તથા પાત્ર ન ખરડાય તેવી રીતે ભિક્ષા લેવી તે; પિણ્ડૈષણાનો પહેલો પ્રકાર.

असंसत्त. ત્રિ૦ (असंसक्त) સંસર્ગ રહિત; અમિલિત. (૨) અનાસક્ત; આસક્તિ રહિત.

असंसार. પું૦ (असंसार) સંસારનો અભાવ; મોક્ષ.

असंसारसमावरणग. પું૦ (असंसारसमापन्न) સંસારને ઉલ્લંઘી ગયેલ જીવ; મુક્ત જીવ.

असक्कय. ત્રિ૦ (असंस्कृत) સંસ્કાર રહિત.

असक्कय. ત્રિ૦ (असत्कृत) સત્કાર રહિત.

असक्कार. પું૦ (असत्कार) અસત્કાર; અનાદર.

असक्कारित. / **असक्कारिय.** ત્રિ૦ (असत्कारित) અનાદર કરાયેલ; સત્કાર નહિ કરેલ.

असक्किरिया. સ્ત્રી૦ (असत्क्रिया) ખોટી ક્રિયા; ખરાબ ચેષ્ટા.

असग्गाह. પું૦ (असद्ग्रह) ખોટો આગ્રહ; દુરાગ્રહ.

असग्घ. ત્રિ૦ (अश्लाघ्य) શ્લાઘા ન કરવા યોગ્ય.

असच्च. ત્રિ૦ (असत्य) મિથ્યા; નિષ્ફળ. (૨) ન૦ અસત્ય; જૂઠું.

असच्चमणजोग. પું૦ (असत्यमनोयोग) મનમાં ખોટી રીતે ચિન્તવન કરવું તે; અસદ્ભૂત કે વિપરીત પદાર્થનું ચિંતવન કરવું તે.

असच्चमोस. ત્રિ૦ (असत्यमृषा) સત્ય નહિ તેમ અસત્ય પણ નહિ તેવું; વ્યવહાર માત્ર.

असच्चमोसभासा. સ્ત્રી૦ (असत्यमृषाभाषा) સત્ય નહિ તેમ અસત્ય નહિ તેવી ભાષા; વ્યવહાર ભાષા.

असच्चमोसमणजोग. પું૦ (असत्यमृषामनोयोग) સત્ય નહિ તેમ અસત્ય પણ નહિ એવો મનનો વ્યાપાર; મનોયોગનો એક ભેદ.

असच्चमोसा સ્ત્રી૦ (असत्यमृषा) સત્ય નહિ તેમ અસત્ય નહિ એવી ભાષા; વ્યવહાર ભાષા.

असच्चवइजोग. पुं० (असत्यवाग्योग) મિથ્યા વચન વ્યાપાર; વચનયોગનો એક ભેદ.

असच्चवाइ. त्रि० (असत्यवादिन्) અસત્ય બોલનાર.

असच्चसंधत्तण. न० (असत्यसन्धत्व) અસત્ય સંકેત; જૂઠનું ૨૬ મું નામ.

असच्चा. स्त्री० (असत्या) અસત્ય ભાષા.

असच्चामोस. त्रि० (असत्यमृषा) જુઓ " અસચ્ચમોસ " શબ્દ.

असच्चामोसभासा. स्त्री० (असत्यमृषाभाषा) વ્યવહાર ભાષા.

असच्चामोसमणजोय. पुं० (असत्यमृषामनोयोग) જુઓ " અસચ્ચમોસમણજોગ " શબ્દ.

असच्चामोसमणप्पश्रोग. पुं० (असत्यमृषामनः-प्रयोग) જુઓ " અસચ્ચમોસમણજોય " શબ્દ.

असच्चामोसवइजोय. त्रि० (असत्यमृषावाग्योग) વ્યવહાર વચનનો યોગ; વાગ્યોગનો એક ભેદ.

असच्चामोसा. स्त्री० (असत्यमृषा) જુઓ " અસચ્ચમોસા " શબ્દ.

असज्झ. त्रि० (असाध्य) અસાધ્ય; અશક્ય.

असज्झाश्र. पुं० (अस्वाध्याय) સજ્ઝાયનો અભાવ.

असज्झाइश्र. न० (अस्वाध्यायिक) સજ્ઝાયને અટકાવનારા કારણો, લોહી પરૂ માંસ વગેરે; બત્રીસ અસજ્ઝાયના કારણોમાંનું ગમે તે એક.

असढ. त्रि० (अशठ) શઠતારહિત; સજ્જન. (૨) રાગદ્વેષરહિત; શુદ્ધ અંતઃકરણવાળો.

असढकरण. त्रि० (अशठकरण) નિષ્કપટ ભાવથી અનુષ્ઠાન કરનાર.

असण. न० (अशन) ભોજન; ખોરાક.

असण. पुं० (असन) બીયકાનું ઝાડ. (૨) ક્ષેપણ; ફેંકવું તે.

असणि. पुं० स्त्री० (अशनि) વજ્ર; ઇન્દ્રનું આયુધ. (૨) આકાશમાંથી ખરતો અગ્નિનો કણ. (૩) કરા.

असणिमेह. पुं० (अशनिमेघ) કરાનો વરસાદ.

असणी. स्त्री० (अशनी) બલેન્દ્રના લોકપાળ સોમની ચોથી અગ્રમહિષી (૨) વૈરોચનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષી.

असरिण. त्रि० (असंज्ञिन्) મનની સંજ્ઞા રહિત; મનોજ્ઞાનથી રહિત. (૨) સમ્યગ્ દષ્ટિભિન્ન.

असरिणपंचिंदिय. पुं० (असंज्ञिपञ्चेन्द्रिय) અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જીવ; સમુર્ચ્છિમ મનુષ્ય, સમુર્ચ્છિમ તિર્યંચ વગેરે.

असरिणभूय. त्रि० (असंज्ञीभूत) મિથ્યા દષ્ટિ. (૨) મનરહિત તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય વગેરે.

असरिणसुय. न० (असंज्ञिश्रुत) જૈનેતર શાસ્ત્ર; મિથ્યાદષ્ટિનું શાસ્ત્ર.

असरिणहिसंचय. पुं० स्त्री० (असन्निधिसञ्चय) જેની પાસે વાસી ખાવાનું નથી તે; જુગલિયા.

असतिं. अ० (असकृत्) જુઓ " અસઇ " શબ્દ.

असत्त. त्रि० (अशक्त) અશક્ત; સામર્થ્ય વગરનું.

असत्त. त्रि० (असक्त) નિઃસંગ; અનાસક્ત.

असत्त. न० (असत्व) અભાવ; અસત્તા (૨) પારકે રૂપે અવિદ્યમાનપણું, જેમ માટીનું સુવર્ણરૂપે અસત્વ, સુવર્ણનું માટી રૂપે અસત્વ.

असत्थ. न० (अशस्त्र) નિર્દોષ આચાર રૂપ સંજમ. (૨) અગ્નિ આદિ શસ્ત્રનો અભાવ.

असत्थपरिणय. त्रि० (अशस्त्रपरिणत) અગ્નિ આદિ શસ્ત્રથી પરિણામ ન પામેલ; સચેત વસ્તુ.

असत्थाम. पुं० (अश्वस्थामन्) અશ્વત્થામા નામે એક યાદવ કુમાર.

असद्दहण. न० (अश्रद्धान) અશ્રદ્ધા; અવિશ્વાસ.

असद्धेय. त्रि० (अश्रद्धेय) શ્રદ્ધા કરવા યોગ્ય નહિ.

असण्णि. त्रि० (असंज्ञिन्) જુઓ "અસણ્ણિ" શ૦૬.

असबल. त्रि० (अशबल) ૨૧ સબળા દોષથી દુર રહેનાર; ચારિત્રના અતિચાર ટાળી શુદ્ધ સંયમ પાળનાર. (૨) અમિશ્રિત. (૩) નિર્દોષ; પવિત્ર.

असब्भ. त्रि० (असभ्य) અસભ્ય; વિવેક રહિત.

असब्भाव. पुं० (असद्भाव) આકાશ કુસુમની પેઠે અસદ્ભાવ; ન બનેલ બનાવ (૨) ત્રિ૦ અસત્ય; અયથાર્થ.

असब्भावठ्ठवणा. स्त्री० (असद्भावस्थापना) તે આકાર ન હોય છતાં તેમાં તેની સ્થાપના કરવી તે; જેમ લાકડીનો ઘોડો બનાવી ઘોડાની કલ્પના કરવી તે.

असब्भावणा. स्त्री० (असद्भावना) અસત્ય ભાવના.

असब्भावपज्जव. पुं० (असद्भावपर्यव) પર પર્યાયની અપેક્ષાએ અસદ્રૂપ પર્યાય.

असब्भावपट्ठवणा. स्त्री० (असद्भावप्रस्थापना) અસત્ અર્થની કલ્પના.

असब्भुय. न० (असद्भूत) અસત્ય; જૂઠું.

असमंजस. त्रि० (असमञ्जस) અસંગત; અઘટિત.

असमण. पुं० (अश्रमण) અસાધુ; સાધુ નહિ.

असमत्त. त्रि० (असमाप्त) અપૂર્ણ; અપર્યાપ્ત (૨) અસમાપ્ત વિધિ.

असमत्त. न० (असम्यक्त्व) અસમ્યક્; સમ્યગ્ નહિ.

असमत्तदंसि. त्रि० (असम्यक्त्वदर्शिन्) સમ્યગ્-દર્શી નહિ; મિથ્યાદર્શની.

असमत्थ. त्रि० (असमर्थ) અસમર્થ; કરડી આંખથી પણ બીનાર.

असमय. पुं० (असमय) અસમ્યગ્ આચાર; જૂઠનું ૨૫ મું નામ.

असमवाइ. न० (असमवायिन्) નૈયાયિક અથવા વૈશેષિક મત પ્રસિદ્ધ કારણ વિશેષ.

असमाण त्रि० (असमान) અસાધારણ; સર્વોત્કૃષ્ટ.

असमाहड. त्रि० (असमाहृत) અશુદ્ધ; શુદ્ધિથી રહિત. (૨) સ્વીકારેલ નહિ; ગ્રહણ નહિ કરેલ.

असमाहि. पुं० (असमाधि) અસમાધિ; ચિત્તની અસ્વસ્થતા.

असमाहिट्ठाण. त्रि० (असमाधिस्थान) અ-સમાધિનાં ૨૦ સ્થાનક.

असमाहिमरण. न० (असमाधिमरण) બાલ મરણ.

असमाहिय. त्रि० (असमाहित) બીભત્સ; ભૂંડું. (૨) મોક્ષ માર્ગરૂપ ભાવ સમાધિથી દૂર વર્તનાર; શુભ અધ્યવસાય રહિત.

असमित. त्रि० (अशान्त) શાન્ત ન થયેલ.

असमिति. स्त्री० (असमिति) બોલવામાં, ચાલવામાં, વસ્તુ લેવા મુકવા કે પર-ઠવવામાં યત્ના ન રાખવી તે; સમિતિનો અભાવ.

असमित्त. पुं० (अश्वमित्र) ક્ષણિક વાદને માનનાર અશ્વમિત્ર નામનો ચોથો નિન્હવ.

असमिय. पुं० (असमित) બોલવા, ચાલવા, ખાવા, પીવા વગેરેમાં ઉપયોગ શૂન્ય.

असमिय. } अ० (असम्यक्) અયુક્ત.
असमिया. }

असमोहय. त्रि० (असमवहत) મૃત્યુ વખતે સમુદ્ઘાત કર્યા વિના બંદુકના ભડાકાની માફક એકી સાથે જે જીવના પ્રદેશ શ-રીરને છોડી પરલોક તરફ પ્રયાણ કરે તે; અસમોહિયા મરણે મરનાર જીવ.

असमोहयमरण. न० (असमवहतमरण) જુઓ " અસમોહય " શબ્દ.

असम्म. त्रि० (असम्यक्) સમ્યક્ દષ્ટિ રહિત; સમકિત વિનાનો.

असयं. अ० (अस्वयम्) પોતાના વિના.

असरण. त्रि० (अशरण) આધાર રહિત; શરણ રહિત. (૨) ન૦ જેમાં શરણ-ઘર નથી તે; સંયમ. (૩) અશરણ ભાવના; સંસારમાં ધર્મ સિવાય અન્ય કોઇ શરણ નથી એમ ચિન્તવવું તે.

असरणभावणा. स्त्री० (अशरणभावना) 'મરણ સમયે અરિહંતદેવ સિવાય કોઇ શરણ આપે તેમ નથી ' એમ ચિંતવવું તે; બાર ભાવનામાંની બીજી ભાવના.

असरणाणुप्पेहा. स्त्री० (अशरणानुप्रेक्षा) જીવને જિનભગવાન્ સિવાય કોઇ શરણ નથી એવી ભાવના

असरिस. त्रि० (असदृश) અસમાન; સમાનપણાથી રહિત.

असरीर. त्रि० (अशरीर) શરીર રહિત; સિદ્ધ.

असरीरि. पुं० (अशरीरिन्) શરીરરહિત જીવ; સિદ્ધભગવાન્.

असलेसा. स्त्री० (अश्लेषा) અશ્લેષા નક્ષત્ર.

असह. पुं० स्त्री० (असह) દેવકુરૂ અને ઉત્તર કુરૂ ક્ષેત્રના મનુષ્યની એક જાતિ.

असहाय. त्रि० (असहाय) સહાયરહિત.

असहिज्ज. त्रि० (असाहाय्य) સહાયની ઇચ્છા ન કરનાર.

असहीण. त्रि० (अस्वाधीन) પરતંત્ર; પરાધીન.

असहु. त्रि० (असह) ચારિત્રનું કષ્ટ સહન કરવાને અસમર્થ રાજકુમારાદિ; સુકોમળ શરીરવાળો.

असहेज्ज. त्रि० (असाहाय्य) જુઓ " અસહિજ્જ " શબ્દ.

असाडभूइ. पुं० (आषाढभूति) રાષ્ટ્રપાલ નામનું નાટક ભજવનાર એક પતિત મુનિ કે જે વિશ્વકર્મા નટની બે પુત્રીઓ સાથે લુબ્ધ થયા હતા.

असाढ. पुं० (आषाढ) અષાડમાસ. (૨) એક જાતની ગાંઠવાળી વનસ્પતિ.

असाढय. न० (असाढक) તૃણ વિશેષ.

असाय. न० (असात) વેદનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ અસાતા પામે.

असायण. पुं० (आश्वायन) અશ્વ ઋષિના વંશજો.

असायवेयणिज्ज. } न० (असातवेदनीय)
असायावेयणिज्ज. } વેદનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ, કે જેના ઉદયથી જીવ દુઃખ પામેછે.

असार. त्रि० (असार) સાર રહિત.

असारंभ. पुं० (असंरम्भ) પ્રાણીના વધનો સંકલ્પ ન કરવો તે; પ્રાણાતિપાતના સંકલ્પનો અભાવ.

असावज्जा. स्त्री० (असावद्या) નિર્દોષ ભાષા; પાપરહિત ભાષા.

असासय. त्रि० (अशाश्वत) નાશવંત; અનિત્ય.

असाहारण. त्रि० (असाधारण) સાધારણ નહિ; અતુલ્ય; અનુપમ.

असाहारणकारण. न० (असाधारणकारण) મુખ્ય કારણ; ઉપાદાન કારણ.

असाहु. त्रि० (असाधु) અવિનીત. (૨) અમંગલ; અસુંદર. (૩) અનર્થકર; અનર્થહેતુ. (૪) ગોશાલા આદિ કુદર્શનના સાધુ. (૫) અસંયતી; અવ્રતી.

असि. पुं० (असि) ખડ્ગ; તલવાર. (૨) નારકીના જીવને તલવાર વડે છેદનાર પરમાધામીની એક જાત. (૩) પું૦ ન૦ તલવાર બાંધી નોકરી કરવી તે; હથિયાર કર્મ.

असिखेडग. न० (असिखेटक) તરવાર સહિત મ્યાન.

असिखेवणी. स्त्री० (असिक्षेपणी) ઢાલ.

असिचम्मपाय. न० (असिचर्मपात्र) તલવાર સહિત મ્યાન.

असिट्ठ. त्रि० ( ) ન કહેલું.

असिणाइ. त्रि० (अस्नायिन्) સ્નાન નહિ કરનાર.

असिणाण. त्रि० (अस्नान) સ્નાન રહિત. (૨) ન૦ સ્નાન નહિ કરવું તે.

असिणाणमहिट्ठग. त्रि० (अस्नानाधिष्ठायक) જેમાં સ્નાનનો પ્રતિષેધ છે એવું અનુષ્ઠાન કરનાર.

असित. त्रि० (असित) પુત્ર કલત્રાદિથી અબદ્ધ.

असित्थ. न० (असिक्थ) પ્રવાહી આહાર; કે ણીઆ વળી ન શકે એવો આહાર.

असिद्ध. पुं० (असिद्ध) સંસારી જીવ. (૨) त्रि० અનિષ્પન્ન. (૩) તર્કશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ દુષ્ટ હેતુ.

असिद्धि. स्त्री० (असिद्धि) સિદ્ધિનો અભાવ; મોક્ષનો અભાવ.

असिद्धिमग्ग. न० (असिद्धिमार्ग) જેમાં મોક્ષ માર્ગ નથી તે; મોક્ષ માર્ગથી વિપરીત અનુષ્ઠાન.

असिधारव्वय. न० (असिधाराव्रत) તલવારની ધારપર ચાલવા જેવું વ્રત; અતિકઠિન વ્રત.

असिधाराग. न० (असिधाराक) જુઓ " અસિધારવ્વય " શબ્દ.

असिपंजर. न० (असिपञ्जर) તલવારનું પાંજરૂં; ફરતી તલવારથી બનેલું પાંજરૂં.

असिपत्त. न० (असिपत्र) તલવારની ધાર જેવાં પાંદડાંવાળું ઝાડ; શાલ્મલી નામે નરકનું એક ઝાડ. (૨) તલવારનાં જેવાં પાંદડાંવાળું શાલ્મલી નામે વૃક્ષ વિકુર્વી તેની નીચે બેસાડીને નારકીના કકડા કરનાર પરમાધામી દેવતાની નવમી જાત. (૩) તરવાર. (૪) તરવારની પતરી.

असिप्पजीवि. पुं० (अशिल्पजीविन्) શિલ્પ આદિ ધંધો કરી જીવન ચલાવનાર નહિ; કારીગરી વગેરે સાવદ્ય વ્યાપારને તજનાર.

असिय. न० (अर्शस्) હરસનો રોગ.

असिय. त्रि० (असित) કૃષ્ણ; અશ્વેત. (૨) અશુભ. (૩) વિષયાદિકમાં ન બંધાયેલ; અયન્ત્રિત.

असिय. न० (असिक) નાની તલવાર. (૨) દાતરડું.

असिरयण. न० (असिरत्न) ચક્રવર્તીનાં સાત એકેંદ્રિય રત્નમાંનું એક રત્ન; ખડ્ગ રત્ન.

असिलक्खण. न० (असिलक्षण) તલવારનાં લક્ષણ જાણવાની કળા.

असिलट्ठि. स्त्री० (असियष्टि) તલવારવાળી લાકડી; ગુપ્તી. (૨) ખડ્ગલતા; તલવાર.

असिलेसा. स्त्री० (अश्लेषा) અશ્લેષા નામનું નક્ષત્ર

असिलोअ. / **असिलोग.** पुं० (अश्लोक) અપયશ; અપ્રશંસા.

असिव. न० (अशिव) અમંગલ; અશુભ. (૨) વિનાશ. (૩) દેવતાદિકૃત ઉપદ્રવ; તાવ, મરકી વગેરે.

असी. / **असीइ.** / **असीति.** स्त्री (अशीति) ૮૦; એંશીની સંખ્યા.

असुइ. त्रि० (अशुचि) અપવિત્ર; અશુદ્ધ. (૨) ન૦ અપવિત્રતા; અશુદ્ધતા. (૩) વિષ્ટા.

असुइत्त. न० (अशुचित्व) અશુચિભાવના; આ શરીર અશુચિનું ભાજન છે, એમ ચિંતવવું તે.

असुइत्तभावणा. स्त्री० (अशुचित्वभावना) ' આ દેહ અશુચિમય છે ' એમ ચિંતવવું તે; બાર ભાવનામાંની છઠ્ઠી ભાવના.

असुगणकाल. पुं० (अशून्यकाल) વિવક્ષિત સ્થાનમાં કોઇ બહારથી નવો જીવ આવી ઉત્પન્ન ન થાય અને તેમાંથી મરીને

કોઇ બહાર જાય નહિ તેટલો કાળ; અ-વિરહકાળ.

असुद्ध. त्रि० (अशुद्ध) અશુદ્ધ; દોષ સહિત. (૨) સાવદ્યાનુષ્ઠાન કરનાર.

असुभ. त्रि० (अशुभ) અશુભ; અમંગલ. (૨) અશુભનામકર્મ. (૩) પાપકર્મ.

असुभणाम. न० (अशुभनामन्) અશુભ નામ કર્મ; નામ કર્મની અનિષ્ટ પ્રકૃતિ.

असुभविवाग. न० (अशुभविपाक) અસાતા-વેદનીયાદિ રૂપે પરિણામ આપનાર કર્મ.

असुभाणुप्पेहा. स्त्री० (अशुभानुप्रेक्षा) સંસારની અશુભતાનું ચિંતવન કરવું તે.

असुमण. त्रि० (असुमनस्) શુભમન વિનાનો; અપ્રસન્ન.

असुय. त्रि० (असुत) પુત્ર રહિત.

असुय. त्रि० (अश्रुत) નહિ સાંભળેલું.

असुयक्खरपरिणामा. स्त्री० (अश्रुताक्षरपरिणामा) શ્રુતાનુસાર રહિત શબ્દ માત્ર પરિણામ વાળી મતિ.

असुयणिस्सिय. न० (अश्रुतनिश्रित) સાંભળ્યા વિના ઉત્પાતકી આદિ બુદ્ધિથી થતું જ્ઞાન; ઉત્પાતકી, વૈનયિકી, કાર્મિકી અને પારિણામિકી એ ચાર બુદ્ધિ.

असुयपुव्व. त्रि० (अश्रुतपूर्व) પૂર્વે કદી નહિ સાંભળેલ.

असुयवंत. त्रि० (अश्रुतवत्) જ્ઞાનથી રહિત.

असुर. पुं० (असुर) ભવનપતિ અને વાણ-વ્યંતર એ બે જાતના દેવતા. (૨) અસુર કુમાર દેવતા.

असुरकुमार. पुं० (असुरकुमार) ભવનપતિ દેવતાની એક જાતિ (૨) બારમા તીર્થંકર વાસુપૂજ્યના યક્ષનું નામ.

असुरकुमारावास. पुं० (असुरकुमारावास) અસુરકુમાર દેવતાનું નિવાસ સ્થાન.

असुरद्दार. न० (असुरद्वार) સિદ્ધાયતનનું દક્ષિણ દ્વાર કે જ્યાં અસુરો વસે છે.

असुरिंद. पुं० (असुरेन्द्र) અસુરકુમાર દેવતાના ઇન્દ્ર; ચમરેન્દ્ર અને બલેન્દ્ર.

असुह. न० (असुख) દુઃખ.

असुह. त्रि० (अशुभ) જુઓ " અસુભ " શબ્દ.

असुहगइ. स्त्री० (अशुभगति) અશુભ ગતિ; નરકઆદિ અશુભગતિ.

असुहजोग. पुं० (अशुभयोग) અશુભયોગ-વ્યાપાર.

असुहणाम. न० (अशुभनामन्) જુઓ "અ-સુભણામ" શબ્દ.

असुहनवग. न० (अशुभनवक) કાળો, નીલો એ બે વર્ણ, દુરભિગંધ, તીખો, કડવો એ બે રસ, ગુરૂ, ખરખરો, લુખો અને શીત એ ચાર સ્પર્શ, એ નામકર્મની નવ પ્રકૃતિઓનો સમૂહ.

असूइअ. त्रि० (असूचित) સૂચના નહિ કરેલ. (૨) વ્યંજનાદિથીરહિત. (૩) કહ્યા-વિના આપેલું અન્ન વગેરે

असूया. स्त्री० (असूया) સ્ફુટ વચન.

असूरिय. त्रि० (असूर्य) સૂર્યરહિત; અન્ધ-કારમય. (૨) पुं० નરકાવાસો.

असेस. त्रि० (अशेष) નિઃશેષ; સમગ્ર.

असेहिय. त्रि० (असैद्धिक) સાંસારિક; મોક્ષ સંબંધી નહિ.

असोग. पुं० (अशोक) આસોપાલવનું ઝાડ. (૨) જેની નીચે ૧૯ મા તીર્થંકર મલ્લીનાથ સ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું તે ઝાડ. (૩) ચોથા બળદેવનું ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૪) અશોક નામે ૭૨ મો મહાગ્રહ. (૫) સૂર્યાભ વિમાનના અશોક વનનો દેવતા. (૬) અરૂણદ્વીપના દેવતાનું નામ. (૭) કિન્નર દેવની સભા આગળનું ચૈત્યવૃક્ષ. (૮) એ નામની એક લતા; અશોકલતા. (૯) એક જાતનો રંગ.

असोगजक्ख. पुं० (अशोकयक्ष) પ્રાચીન કાળમાં વિજયપુર નગરના નન્દનવન નામના ઉદ્યાનનો એક યક્ષ.

असोगलया. स्त्री० (अशोकलता) અશોક વૃક્ષને વીંટીને રહેલી લતા.

असोगललिय. पुं० (अशोकललित) ચોથા બલદેવના પૂર્વજન્મનું નામ.

असोगवडिंसअ. पुं० न० } (अशोकावतंसक)
असोगवडिंसग. } પહેલા દેવલોકના સૌધર્મ વિમાનની પૂર્વ દિશામાં આવેલ વિમાનનું નામ.

असोगवण. पुं० (अशोकवन) સૂર્યાભ વિમાનના પૂર્વને દરવાજેથી ૫૦૦ જોજનને અંતરે સાડાબાર હજાર જોજન લાંબું અને ૫૦૦ જોજન પહોળું અશોક વૃક્ષનું વન.

असोगवणिया. स्त्री० (अशोकवनिका) અશોક વૃક્ષનું નાનું વન.

असोगसिरि. पुं० (अशोकश्री) ચન્દ્રગુપ્તના દીકરા બિન્દુસારનો પુત્ર અશોક મહારાજા; પાટલીપુત્ર નગરનો એક પ્રાચીન રાજા.

असोगा. स्त्री० (अशोका) નાગકુમાર ઇંદ્રના લોકપાલ કાલની પહેલી અગ્રમહિષી. (૨) શીતળનાથ સ્વામીની શાસન દેવીનું નામ. (૩) નલિનવિજયની મુખ્ય રાજધાની.

असोम्म. त्रि० (असौम्य) ક્રૂર; સૌમ્ય નહિ.

असोय. न० (अशौच) અપવિત્રતા.

असोय. पुं० (अशोक) જુઓ "અસોગ" શબ્દ.

असोय. पुं० (अश्वयुज्) આસો માસ.

असोयणया. स्त्री० (अशोचन) શોકનો અભાવ.

असोयपल्लवपविभत्ति. न० (अशोकपल्लवप्रविभक्ति) જેમાં અશોકના પાંદડાંની રચના કરવામાં આવે છે એવું નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

असोयवडिंसय. न० (अशोकावतंसक) જુઓ " અસોગવડિંસગ " શબ્દ.

असोया. स्त्री० (अशोका) કુમુદાવિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) દસમા શીતળનાથ તીર્થંકરની શાસન દેવીનું નામ.

असोहि. स्त्री० (अशोधि) અશુદ્ધિ. (૨) વિરાધના.

असोहिट्ठाण. न० (अशोधिस्थान) પાપકર્મ. (૨) અશુદ્ધિનું સ્થાન. (૩) દુર્જનનો સંસર્ગ.

अस्स. त्रि० (अस्व) દ્રવ્યરહિત; નિર્ધન. (૨) पुं० નિર્ગ્રંથ; સાધુ.

अस्स. पुं० (अश्व) ઘોડો. (૨) અશ્વિની નક્ષત્રનો દેવતા; અશ્વનીકુમાર. (૩) એ નામના એક ઋષિ.

अस्संघयणि. त्रि० (असंहननिन्) સંહનન–સંઘયણ રહિત.

अस्सकंता. स्त्री० (अश्वकान्ता) મધ્યમ ગ્રામની પાંચમી મૂર્ચ્છના.

अस्सकण्ण. पुं० (अश्वकर्ण) એ નામનો એક અંતરદ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક.

अस्सकण्णी. स्त्री० (अश्वकर्णी) ઘોડાના કાન જેવા પાંદડાંવાળી વનસ્પતિ; એક જાતનો કંદ.

अस्सकरण. न० (अश्वकरण) જ્યાં ઘોડાને બાંધવામાં આવે છે તે સ્થાન; તબેલો.

अस्सग्गीव. पुं० (अश्वग्रीव) પહેલા પ્રતિવાસુદેવનું નામ.

अस्सचोरग. पुं० (अश्वचोरक) ઘોડાની ચોરી કરનાર; ઘોડાનો ચોર.

अस्सतर. पुं० (अश्वतर) એક જાતનો ઘોડો; ખચ્ચર.

अस्सत्थ. पुं० (अश्वत्थ) પીપળો; અસુરકુમારનું ચૈત્ય વૃક્ષ.

अस्सपुरा. स्त्री० (अश्वपुरी) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પ્રથમ વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

अस्समिअ. त्रि० (अश्रमित) શ્રમ રહિત.

अस्समुह. पुं० (अश्वमुख) આદર્શ મુખ ઉપરનો એક અન્તર દ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક.

अस्समेह. પું० (अश्वमेध) આ નામનો એક યજ્ઞ; જેમાં ઘોડાનું બલિદાન આપવામાં આવે તે યજ્ઞ.

अस्सलेसा. સ્ત્રી० (अश्लेषा) અશ્લેષા નક્ષત્ર.

अस्ससेण. પું० (अश्वसेन) ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ સ્વામીના પિતાનું નામ. (૨) ૧૪ મો ગ્રહ.

अस्सादिय. ત્રિ० (आसादित) પ્રાપ્ત કરેલું.

अस्साय. ન० (असात) અસાતા વેદનીયના ઉદયથી પ્રાપ્ત થયેલું દુઃખ.

अस्सायण. પું० (अश्वायन) અશ્વિની નક્ષત્રનું ગોત્ર. (૨) અશ્વ ઋષિના વંશજ.

अस्सायणिज्ज. ત્રિ० (आस्वादनीय) સ્વાદ લેવા યોગ્ય.

अस्सावि. ત્રિ० (आस्राविन्) છિદ્રવાળું; જેમાં પાણી આવે એવું. (૨) ઝરતું; ટપકતું.

अस्सि. સ્ત્રી० (अश्रि) ખુણો.

अस्सि. પું० (अश्विन्) અશ્વિની નક્ષત્રનો દેવતા.

अस्सिणी. સ્ત્રી० (अश्विनी) અશ્વિની નામનું નક્ષત્ર.

अस्सिय. ત્રિ० (आश्रित) આશ્રય કરી રહેલ; કોઇને આશરે રહેલ.

अस्सुय. ત્રિ० (अश्रुत) ન સાંભળેલું.

अस्सुय. ત્રિ० (अस्मृत) યાદ નહિ કરેલ.

अस्सेसा. સ્ત્રી० (अश्लेषा) અશ્લેષા નક્ષત્ર.

अस्सोई. સ્ત્રી० (आश्वयुजी) આસો માસની પૂર્ણિમા તથા અમાવાસ્યા.

अस्सोक्कंता. સ્ત્રી० (अश्वोत्क्रान्ता) મધ્યમ ગ્રામની પાંચમી મૂર્ચ્છના.

अह. અ० (अथ) હવે; હવે પછી. (૨) પ્રકરણ કે વાકયની શરૂઆત (૩) માંગલ્ય. (૪) પક્ષાન્તર દેખાડવું. (૫) વિકલ્પ. (૬) વિશેષ. (૭) વાકયાલંકાર. (૮) પ્રશ્ન. (૯) ઉત્તર; (૧૦) યથાર્થતા; વાસ્તવિકતા. (૧૧) પૂર્વપક્ષ.

अह. અ० (अधस्) નીચે; અધોભાગ. (૨) અધોગતિ; નીચી ગતિ. (૩) અધોલોક; પાતાલ લોક. (૪) અધો દિશા.

अह. ન० (अहन्) દિવસ; દહાડો.

अहक्कम. ન० (यथाक्रम) યથાક્રમ; ક્રમ અનુસાર.

अहक्खाय. ન० (यथाख्यात) યથાખ્યાત નામે ચારિત્રનો પાંચમો પ્રકાર.

अहक्खायचरण. ન० (यथाख्यातचरण) } યથાખ્યાત નામે પાંચમું ચારિત્ર.
अहक्खायचरित्त. ન० (यथाख्यातचारित्र) }

अहक्खायसंजम. ન० (यथाख्यातसंयम) યથાખ્યાત નામે પાંચમું ચારિત્ર.

अहक्खायसंजय. ત્રિ० (यथाख्यातसंयत) યથાખ્યાત ચારિત્રવાન્; અકષાય ચારિત્રી.

अहच्छंद. પું० (यथाच्छन्द) સૂત્ર વિરૂદ્ધ આચરણ કરે અને ઉત્સૂત્ર પરૂપણા કરે તે સાધુ.

अहत्त. ન० (अधस्त्व) જઘન્યતા; જઘન્યપણું.

अहत्ता. અ० (अधस्तात्) નીચે.

अहत्थ. ત્રિ० (यथास्थ) યથાવસ્થિત; જેવું હોય તેવું રહેલું.

अहत्थ. ત્રિ० (यथार्थ) યથાર્થ; બરાબર.

अहत्थच्छिण्ण. ત્રિ० (अहस्तच्छिन्न) અખંડ હાથવાળો.

अहप्पहाण. ન० (यथाप्रधान) પ્રધાનને અનુસરીને; મુખ્ય વસ્તુને અનુસાર.

अहम. ત્રિ० (अधम) અધમ; નીચ.

अहमंति. પું० (अहमन्तिन्) જાતિ આદિના અભિમાનવાળો.

अहम्म. પું० (अधर्म) અધર્મ; સાવદ્ય અનુષ્ઠાન. (૨) ત્રિ० અધર્મ હેતુ. (૩) ધર્મરહિત.

अहम्मजीवि. त्रि० (अधर्मजीविन्) અધર્મથી જીવનાર.

अहम्मत्थिकाय. पुं० (अधर्मास्तिकाय) જુઓ " અધમ્મત્થિકાય " શબ્દ.

अहम्मदाण. पुं० न० (अधर्मदान) ચોરાદિને દાન આપવું તે; અધર્મ દાન.

अहम्मसेवि. त्रि० (अधर्मसेविन) અધર્મ સેવનાર.

अहम्मि. त्रि० (अधर्मिन्) જુઓ "અધમ્મિ" શબ્દ.

अहम्मिट्ठ. त्रि० (अधर्मिष्ठ) જુઓ " અધમ્મિટ્ઠ " શબ્દ.

अहम्मिय. त्रि० (अधार्मिक) જુઓ " અધમ્મિય " શબ્દ.

अहय. त्रि० (अहत) અખંડ; ફાટેલું તૂટેલું નહિ. (૨) નવું; ડાઘા ડુઘી વગરનું.

अहर. पुं० (अधर) હોઠ. (૨) त्रि० નીચેનો; નીચલો. (૩) નીચ; અધમ.

अहरगइ. स्त्री० (अधरगति) અધોગતિ; નીચીગતિ.

अहरिम. त्रि० (अधरिम) જુઓ 'અધરિમ" શબ્દ.

अहरिय. त्रि० (अधरित) તિરસ્કાર કરેલ.

अहरी. स्त्री० (अधरी) જુઓ "અધરી"શબ્દ.

अहरीलोट्ठ. पुं० (अधरीलोष्ट) જુઓ "અધરીલોટ્ઠ " શબ્દ.

अहरुट्ठ. अहरोट्ठ. पुं० (अधरोष्ठ) નીચેનો હોઠ.

अहल. त्रि० (अफल) ફળ વિનાનું; નિષ્ફળ.

अहलंद. पुं० न० (यथालन्द) ભિનો હાથ સુકાય તેટલા વખતથી માંડી પાંચ રાત્રિ પર્યંતનો કાળ.

अहलंदि. पुं० (यथालन्दिन्) જિનકલ્પી જેવી કઠિન ક્રિયા કરનાર.

अहलोय. पुं० (अधोलोक) નીચેનો લોક; પાતાલ લોક.

अहव. अ० (अथवा) અથવા; અગર.

अहवण. अ० (अथवा) અથવા.

अहवा. अ० (अथवा) વિકલ્પ; અથવા.

अहव्वण. पुं० (अथर्वन्) ચાર વેદમાંનો ચોથો અથર્વણ વેદ.

अहसुहुमअ. पुं० (यथासूक्ष्मक) મનમાંને મનમાં ક્રોધાદિ કુશીલનો સેવનાર; કષાય કુશીલ.

अहस्सिर. त्रि० (   ) ખરા ખોટા કારણ વગર હસવાના સ્વભાવવાળો નહિ.

अहा. अ० (अधस्) નીચે; નીચી દિશા.

अहा. अ० (यथा) જેમ; જેવી રીતે.

अहा. अ० (अथ) જુઓ " અહ " શબ્દ.

अहाअत्थं अ० (यथार्थम्) યથાર્થ; બરાબર.

अहाइरित्त. त्रि० (यथातिरिक्त) પોતાને માટે ઉપયોગ કરતાં વધે તે.

अहाउ. न० (यथायुष्) જેટલું આયુષ્ય બાંધ્યું હોય તેટલું.

अहाउणिव्वत्तिकाल. पुं० (यथायुर्निर्वृत्तिकाल) જેટલું આયુષ્ય બાંધ્યું હોય તેટલું ભોગવવું તે; બાંધેલ આયુષ્ય પુરેપુરી રીતે ભોગવવાનો સમય.

अहाउय. न० (यथायुष्क) જેટલું આયુષ્ય બાંધેલ હોય તે પ્રમાણે ભોગવવાનો કાળ.

अहाकड. त्रि० (यथाकृत) ગૃહસ્થે પોતાને માટે કરેલ આહારાદિ; આધાકર્માદિ દોષ રહિત. (૨) સાધુને માટે ખાસ તૈયાર કરેલ આહારાદિ; આધાકર્મ આદિ દોષ.

अहाकप्पं. अ० (यथाकल्पम्) કલ્પ પ્રમાણે; જે ક્રિયાનો કલ્પ-વિધિ શાસ્ત્રમાં બતાવેલ હોય તેને અનુસરીને; કલ્પતી રીતે.

अहाकम्म. न० (आधाकर्मन्) સાધુને માટે ખાસ આરંભ સમારંભ કરી નીપજાવેલ આહારાદિ; ઉદ્ગમનના ૧૬ દોષમાંનો પહેલો દોષ

अहागड. त्रि० (यथाकृत) જુઓ "અહાકડ" શબ્દ.

अहाचर. त्रि० (अथचर) દરમાં રહેનાર સાપ વગેરે.

अहाछंद. पुं० (यथाच्छन्द) પોતાની મરજી મુજબ વર્તનાર; શાસ્ત્રની આજ્ઞાને આધીન ન રહેતાં પોતાના અભિપ્રાય પ્રમાણે વર્તનાર સાધુ.

अहाच्छंदविहारि. त्रि० (यथाच्छन्दविहारिन्) પોતાની મરજી મુજબ ચાલનાર; સ્વેચ્છાચારી.

अहाजाय. न० (यथाजात) જન્મ વખતે જેમ હાથ જોડેલ હોય તેવી રીતે હાથ જોડીને વંદના કરવી તે; વંદનાનો એક પ્રકાર.

अहाणुपुव्वी. स्त्री० (यथानुपूर्वी) અનુક્રમ; પરિપાટી.

अहातच्च. न० (यथातथ्य) સત્ય; વાસ્તવિક.

अहातत्थिज्ज. न० (यथातथ्यक) સૂયડાંગ સૂત્રના તેરમા અધ્યયનનું નામ.

अहातहं. अ० (यथातथ्यम्) જેમ હોય તેમ.

अहापज्जत्त. त्रि० (यथापर्याप्त) ઇચ્છા પુરતું પ્રાપ્ત થયેલ; જોઇએ તેટલું મળેલું.

अहापडिरूव. त्रि० (यथाप्रतिरूप) ઉચિત; યોગ્ય. (૨) યથાયોગ્ય.

अहापणिहिय. त्रि० (यथाप्रणिहित) યથાવસ્થિત.

अहापवत्त. त्रि० (यथाप्रवृत्त) અનાદિકાળથી જે સ્વભાવે વર્તે છે તે સ્વભાવે વર્તનાર; સ્વભાવાન્તરને ન પામેલ.

अहापवित्त. त्रि० (यथाप्रवृत्त) ચાલુ પ્રવૃત્તિમાં જેટલું જોઇએ તેટલું; યથાયોગ્ય.

अहापवित्ति. स्त्री० (यथाप्रवृत्ति) ઉચિત પ્રવૃત્તિ.

अहापवित्तिकरण. न० (यथाप्रवृत्तिकरण) સમકિતને અનુકૂળ અધ્યવસાય વિશેષ.

अहाबद्ध. त्रि० (यथाबद्ध) જોઇએ તેવું મજબુત બાંધેલું; દૃઢ ગોઠવેલું.

अहाबादर. / **अहाबायर.** त्रि० (यथाबादर) સ્થૂલ; જાડું. (૨) નિસ્સાર; સાર રહિત.

अहाबुइय. न० (यथोक्त) જેમ કહ્યું હોય તેમ.

अहाभूत. त्रि० (यथाभूत) જેમ હોય તેમ; તાત્વિક.

अहामग्ग. न० (यथामार्ग) જ્ઞાન આદિ મોક્ષ માર્ગને અનુસરિ.

अहारायणिय. न० (यथारात्निक) દીક્ષામાં નાના મોટા હોય તેના અનુક્રમને અનુસાર.

अहारिय. न० (यथेर्य) જેમ ઇરિયા સમિતિ જળવાય તેવી રીતે.

अहारिह. त्रि० (यथार्ह) યથાયોગ્ય; ઉચિત.

अहारीय. न० (यथारीत) યથાયોગ્ય રીતિ; ચાલુ પદ્ધતિને અનુસરી. (૨) સ્વભાવ માફક.

अहालंद. पुं० (यथालन्द) જેટલા વખતને માટે કહ્યું હોય તેટલો વખત; યથાલંદકાળ જઘન્ય હોય તો પાણીથી ભીનો હાથ સુકાય તેટલો વખત, ઉત્કૃષ્ટ યથાલંદકાળ પાંચ દિવસ અને મધ્યમ યથાલંદકાળ તે બેની વચ્ચેનો વખત.

अहालंदिय. पुं० (यथालन्दिक) જુઓ "અહલંદિ" શબ્દ.

अहालहुग. / **अहालहुय.** त्रि० (यथालघुक) અતિલઘુ; અતિનાનો.

अहालहुसग. त्रि० (यथालघुस्वक) કંઇક નાનો અને હલકો; ન્હાનામાં ન્હાનો.

अहावगास. न० (यथावकाश) જેવું ઉત્પત્તિ સ્થાન હોય તે પ્રમાણે; અવકાશ અનુસાર.

अहावच्च. पुं० (यथापत्य) પુત્ર સ્થાનીય; પુત્ર સમાન.

अहावच्चदेव. पुं० (यथापत्यदेव) પુત્ર સ્થાનીય દેવ; પુત્ર સમાન દેવ.

अहावरं. अ० (अथापरम्) ત્યાર પછી; વળી બીજું.

अहाविहि. न० (यथाविधि) શાસ્ત્રના ન્યાય અનુસાર; બરાબર વિધિપૂર્વક.

अहासंथड. न० (यथासंस्तृत) જોઇએ તેવી રીતે પાથરેલ; શયનયોગ્ય.

अहासंथड. न० (यथासंस्कृत) જેવી રીતે ઉપભોગ થઇ શકે તેવી રીતે સંસ્કાર પમાડેલું.

अहासंविभाग. पुं० (यथासंविभाग) ગૃહસ્થે જમતી વખતે પુરાકર્મ અને પશ્ચાત્કર્મ દોષ ન લાગે તેવી રીતે પોતાના ખોરાકમાંથી " અમુક ભાગ સાધુ પધારે તો વ્હોરાવું " એવી ભાવના ભાવવી તે; શ્રાવકનું બારમું વ્રત.

अहासच्च. न० (यथासत्य) વાસ્તવિક રીતે; બરાબર.

अहासुत्त. न० (यथाश्रुत) સૂત્રાનુસાર; સૂત્રમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે.

अहासुय. न० (यथाश्रुत) જેવું સાંભળ્યું હોય તેવું; સાંભળ્યા પ્રમાણે.

अहासुह. न० (यथासुख) ઇચ્છાનુસાર; જેમ પોતાને સુખ ઉપજે તેમ કરવું તે.

अहासुहुम. पुं० (यथासूक्ष्म) નિર્ગ્રંથનો એક પ્રકાર; સર્વ સમયવર્તિ નિર્ગ્રંથ. (૨) न० જોઇએ તેવું સૂક્ષ્મ.

अहासुहुमकसायकुसील. पुं० (यथासूक्ष्मकषायकुशील) મનથી સૂક્ષ્મ રીતે ક્રોધાદિનું સેવન કરનાર.

अहासुहुमणियंठ. पुं० (यथासूक्ष्मनिर्ग्रन्थ) ગુણઠાણાના સર્વ સમયમાં વર્તમાન નિર્ગ્રંથ; ચરમ સમયાદિ વિશેષ ભેદરહિત સામાન્ય નિર્ગ્રંથ.

अहासुहुमपुलाय. पुं० (यथासूक्ष्मपुलाक) મનથી જ્ઞાન આદિના અતિચાર સેવી સંયમને નિઃસાર બનાવનાર (સાધુ).

अहासुहुमवउस. पुं० (यथासूक्ष्मबकुश) શરીર સંબંધી કે ઉપગરણ સંબંધી કિંચિત્ દોષ લગાડનાર (સાધુ).

अहि. पुं० (अहि) સાપ; સર્પ.

अहिआर. पुं० (अधिकार) અધિકાર; હોદ્દો.

अहिंसया. } **अहिंसा.** } स्त्री० (अहिंसा) હિંસાનો અભાવ; પ્રાણીના વધનો અભાવ.

अहिक. त्रि० (अधिक) અધિક; વિશેષ.

अहिकय. त्रि० (अधिकृत) જેનો અધિકાર ચાલતો હોય તે; પ્રસ્તુત.

अहिकरण. न० (अधिकरण) જુઓ " અધિગરણ " શબ્દ.

अहिक्खेव. पुं० (अधिक्षेप) નિન્દા. (૨) તિરસ્કાર.

अहिग. त्रि० (अधिक) જુઓ "અધિક" શબ્દ.

अहिगम. पुं० (अभिगम) ઉપચાર; શ્રાવકના પાંચ અભિગમનમાંનો ગમે તે એક.

अहिगम. पुं० (अधिगम) જુઓ " અધિગમ " શબ્દ. (૨) જ્ઞાન. (૩) સેવા; ભક્તિ.

अहिगमण. न० (अधिगमन) જ્ઞાન. (૨) નિર્ણય. (૩) પ્રાપ્તિ.

अहिगमय. त्रि० (अधिगमक) અર્થને બતાવનાર; અર્થને જાણનાર.

अहिगमरुइ. पुं० (अधिगमरुचि) ઉપદેશ સાંભળવાથી થયેલું સમ્યક્ત્વ; સમ્યક્ત્વનો એક પ્રકાર.

अहिगय. न० (अधिकृत) જુઓ "અધિગય" શબ્દ.

अहिगरण. न० (अधिकरण) એરણ. (૨) આત્મભિન્ન બાહ્ય વસ્તુ. (૩) પાપજનક ક્રિયા. (૪) આધાર. (૫) ઉપહાર; ભેટ. (૬) કલેશ; વિવાદ.

अहिगरणिया. स्त्री० (अधिकरणिकी) જુઓ " અધિગરણિયા " શબ્દ.

अहिगरणी. स्त्री० (अधिकरणी) જુઓ "અધિગરણી" શબ્દ.

अहिगरणीखोडी. स्त्री० (अधिकरणीखोडि) જે લાકડામાં એરણ બેસાડેલી હોય છે તે લાકડું.

अहिगार. पुं० (अधिकार) વ્યાપાર; પ્રવૃતિ. (૨) વૈભવ; સંપતિ. (૩) હક; સત્તા. (૪) પ્રસ્તાવ; પ્રસંગ.

अहिगारि. त्रि० (अधिकारिन्) અધિકારી.

अहिच्छत्ता. स्त्री० (अहिच्छत्रा) જંગલ દેશની મુખ્ય નગરી.

अहिच्छत्ताणयरी. स्त्री० (अहिच्छत्रानगरी) જુઓ " અહિચ્છત્તા " શબ્દ.

अहिजाय. त्रि० (अभिजात) કુલીન; ઉંચા કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

अहिज्जञ. } त्रि० (अध्येतृक) ભણનાર;
अहिज्जग. } અધ્યયન કરનાર.

अहिज्झिय. त्रि० (अभिध्यित) લોભ રહિત; અલુબ્ધ.

अहिट्ठग. त्रि० (अधिष्ठक) અધિષ્ઠાતા; વિધાયક.

अहिट्ठाण. न० (अधिष्ठान) બેસવું; આશ્રય કરવો તે. (૨) માલિક બનવું તે.

अहिट्ठिआर. त्रि० (अधिष्ठातृ) અનુષ્ઠાન કરનાર.

अहिट्ठिय. त्रि० (अधिष्ठित) નિવાસ કરેલ; રહેલ. (૨) વશ થયેલ; તાબે થયેલ. (૩) આક્રાન્ત; આક્રમણ કરેલ.

अहिणव. त्रि० (अभिनव) નવો; નવીન ગુણવાળો.

अहिणिवोह. पुं० (अभिनिबोध) જ્ઞાન વિશેષ; મતિજ્ઞાન. (૨) મતિજ્ઞાનના આવરણનો ક્ષયોપશમ.

अहितत्त. त्रि० (अभितप्त) અતિ પીડાયેલો; તપેલો. (૨) સંતાપ પામેલો.

अहिताव. पुं० (अभिताप) તાપ; ગરમી.

अहिदट्ठ. न० (अहिदष्ट) સર્પદંશ.

अहिनव. त्रि० (अभिनव) જુઓ "અહિણવ" શબ્દ.

अहिन्नाय. त्रि० (अभिज्ञात) સંમત.

अहिमर. पुं० (अभिमर) સામે રહીને મરે અથવા મારે તે.

अहिय. त्रि० (अधिक) અધિક; વધારે.

अहिय. त्रि० (अहित) અહિત કરનાર. (૨) પું० અહિત; અસુખ.

अहियगामिणी स्त्री० (अहितगामिनी) અહિતકારી ભાષા.

अहिया. स्त्री० (अधिका) ભગવાન્ શ્રી નમિનાથ સ્વામીની પ્રથમ શિષ્યા.

अहियास. पुं० (अध्यास) પરિષહ વગેરે સારી રીતે સહન કરવાં તે; ઉપસર્ગથી ચલાયમાન ન થતાં ચારિત્ર બરાબર પાળવું તે.

अहियासण. न० (अधिकाशन) અધિક ભોજન; અજીર્ણ.

अहियासण. } न० (अध्यासन) સહન
अहियासणया. } કરવું; ખમવું તે.

अहियासिय. त्रि० (अध्यासित) પરિષહાદિ સહન કરેલ; ઉપસર્ગ આદિ જીતેલ. (૨) न० સહન કરવું તે.

अहियासिय. त्रि० (अधिकासिक) વધારે નજીકનું; ઘણું પાસેનું.

अहिरि. त्रि० (अहारिन्) અનિષ્ટ; અમનોજ્ઞ.

अहिरीअ. त्रि० (अह्रीक) બેશરમ; નિર્લજ્જ.

अहिरीमण. त्रि० (अह्रीमनम्) શીત, ઉષ્ણ આદિ પરિસહ ખમવામાં લાજ ન રાખનાર.

अहिलाण. न० (अभिलान) મુખબન્ધન; લગામ.

अहिलाव. पुं० (अभिलाप) શબ્દ. (૨) અવાજ; ધ્વનિ.

अहिलावित्थी. स्त्री० (अभिलापस्त्री) શબ્દ પ્રયોગમાં સ્ત્રી; સ્ત્રી જાતિનો શબ્દ, જેમ શાલા, માલા ઇત્યાદિ.

अहिलास. पुं० (अभिलाष) અભિલાષા; ઇચ્છા.

अहिलासि. त्रि० (अभिलाषिन्) અભિલાષાવાળો; ઇચ્છાવાળો.

अहिलोय. न० (अभिलोक) ઉન્નત સ્થાન.

अहिल्लिया. स्त्री० (अहल्या) અહલ્યા નામની એક સતી સ્ત્રી.
अहिव. પું० (अधिप) સ્વામી; અધિપતિ.
अहिवइ. પું० (अधिपति) જુઓ " અહિવ " શબ્દ.
अहिवइजंभग. પું० (अधिपतिजृम्भक) જંભક દેવતાનો અધિપતિ.
अहिवासण. ન० (अधिवासन) સુગંધી વસ્તુ છાંટવી તે.
अहिसंधारण ન० (अभिसन्धारण) અભિપ્રાય બાંધવો તે.
अहिसक्कण. ન० (अभिष्वष्कण) ક્રિયાના સમયને ઉલ્લંઘીને તે ક્રિયા કરવી તે. (૨) આસપાસ કુદવું તે.
अहिसहण. ન० (अधिसहन) સહન કરવું તે.
अहिसिंचण. ન० (अभिषिञ्चन) અભિષેક; ઉપરથી પાણીની ધાર સિંચવી તે.
अहिसित्त. ત્રિ० (अभिषिक्त) રાજ્યાભિષેક કરેલ.
अहिसिलागा. સ્ત્રી० (अहिशलाका) એક તરેહનો મુકુલી સર્પ.
अही. સ્ત્રી० (अही) નાગણી.
अहीण. ત્રિ० (अधीन) સ્વાધીન.
अहीण. ત્રિ० (अहीन) અવિકલ; સંપૂર્ણ.
अहीणाइरित्त. ત્રિ० (अहीनातिरिक्त) હીન નહિ તેમ અધિક નહિ.
अहीय. ત્રિ० (अधीत) ભણેલ; પઠન કરેલ.
अहीरग. ત્રિ० (अहीरक) તન્તુ રહિત; જેને છેદતાં રેસા ન પડે તે (ફળાદિ).
अहुणा. અ० (अधुना) હમણા; આ ઘડીએ.
अहुणाधोय. ત્રિ० (अधुनाधौत) તત્કાળનું ધોવણ; જે શસ્ત્ર પરિણત ન થયું હોય તે.
अहुणाभिन्न. ત્રિ० (अधुनाभिन्न) તત્કાળના ફુટેલ; નવા અંકુર ઉગેલ.
अहुणोवलित्त. ત્રિ० (अधुनोपलिप्त) તરતનું લીંપેલું.
अहुणोववन्न. ત્રિ (अधुनोपपन्न) તત્કાળનો ઉત્પન્ન થયેલ.
अहे. અ० (अधस्) નીચે; અધો.
अहे. અ० (अथ) જુઓ " અહ " શબ્દ.
अहेउ. પું० (अहेतु) હેત્વાભાસ; અનુમિતિને ન સાધનાર હેતુ. (૨) ત્રિ० કારણરહિત; નિત્ય.
अहेकम्म. ન० (अधःकर्मन्) જે ભોજન કરવાથી સાધુને અધોગતિમાં જવું પડે તે આધાકર્મ દોષવાળું ભોજન.
अहेकाय. પું० (अधःकाय) શરીરનો નીચલો ભાગ.
अहेचर. ત્રિ० (अधश्चर) સર્પ વગેરે પ્રાણી.
अहेतारग. પું० (अधस्तारक) પિશાચની એક જાત.
अहेदिसा. સ્ત્રી० (अधोदिश्) નીચેની દિશા.
अहेभव. પું० (अधोभव) રત્નપ્રભા આદિ નારકીનો ભવ.
अहेलोग. } **अहेलोय.** } પું० (अधोलोक) અધોલોક; પાતાલ લોક.
अहेवाय. પું० (अधोवात) અધોવાયુ; નીચી દિશાનો વાયુ.
अहेवियड. ત્રિ० (अधोविकट) ભિંત વિનાનું સ્થાન; ખુલ્લું સ્થાન.
अहेसणिज्ज. ત્રિ (यथैषणीय) સંસ્કાર રહિત; સુધારવા, બગાડવા વગેરે સંસ્કાર વગરનું.
अहेसत्तमा. સ્ત્રી० (अधःसप्तमी) તમતમા પ્રભા નામની સાતમી નરક.
अहो. અ० (अहो) આશ્ચર્ય; વિસ્મય. (૨) દીનતા. (૩) આમંત્રણ.
अहो. અ० (अधस्) નીચે.
अहोअहो. અ० (अधोधस्) નીચે નીચે.
अहोकंडूयग. પું० (अधःकण्डूयक) નાભિથી નીચે ખંજેળનાર તાપસનો એક વર્ગ.
अहोगामि. ત્રિ० (अधोगामिन्) દુર્ગતિમાં જનાર.

अहोणिसं. }
अहोणिसि. } अ० (अहर्निशम्) રાત દિવસ; અહોરાત્ર.

अहोदाण. न० (अहोदान) આશ્ચર્યકારી દાન; બેહદ દાન.

अहोदिसा. स्त्री० (अधोदिशा) નીચેની દિશા; અધોદિશા.

अहोनिसं. अ० (अहर्निशम्) રાતદિવસ.

अहोभागि. त्रि० (अधोभागिन्) કમભાગી.

अहोमुह. त्रि० (अधोमुख) નરકાદિમાં લઇ જનાર.

अहोरत्त. न० (अहोरात्र) રાતદિવસ.

अहोरत्तिया. स्त्री० (अहोरात्रिकी) }
अहोराइंदिया. स्त्री० (अहोरात्रिन्दिवा) }
अहोराइया. स्त्री० (अहोरात्रिकी) }
अहोराई. स्त्री० (अहोरात्रिकी) } સાધુની ૧૧ મી પડિમા, કે જેમાં છઠનું તપ કરવામાં આવે છે અને એક અહોરાત્ર પ્રમાણ ગામ બહાર રહી અમુક આસને કાઉસગ્ગ કરવામાં આવે તે ભિક્ષુની ૧૧ મી પડિમા.

अहोलोग. }
अहोलोय. } पुं० (अधोलोक) નીચેનો લોક; પાતાળ લોક.

अहोवाय. पुं० (अधोवात) નીચી દિશાનો વાયુ. (૨) અધોવાયુ; અપાનવાયુ.

कहोविहार. पुं० (अहोविहार) આશ્ચર્યકારક વિહાર; યથોક્ત સંયમનું અનુષ્ઠાન.

अहोसिर. त्रि० (अधोशिरस्) જેનું માથું નીચું છે તે.

अहोहि. त्रि० (अधोऽवधि) }
अहोहिअ. त्रि० (अधोऽवधिक) } પરમ અવધિજ્ઞાનવાળા કરતાં ઉતરતા અવધિજ્ઞાનવાળો. (૨) પું૦ સ્ત્રી૦ નીચલા દરજાનું અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

आ. अ० (आ) મર્યાદા; હદ. (૨) વાક્યાલંકાર. (૩) સન્મુખ. (૪) થોડું; ઇષત્; જરાક. (૫) વ્યાપ્તિ. (૬) વિશેષતા. (૭) વિસ્મય; આશ્ચર્ય.

आअ. पुं० (आय) લાભ; પ્રાપ્તિ. (૨) જેનાથી જ્ઞાન આદિની પ્રાપ્તિ થાય તે; અધ્યયન; પ્રકરણ.

आइ. पुं० (आदि) આદિ; પ્રથમ; શરૂઆત. (૨) નાભીની નીચેનો ભાગ. (૩) ઇત્યાદિ; વગૈરે. (૪) સંસાર. (૫) સમીપ; પાસે. (૬) ભેદ; પ્રકાર. (૭) અવયવ; અંશ.

आइअंतियमरण. न० (आत्यन्तिकमरण) દેહ અને જીવ અત્યંત જુદા પડે તે; મૃત્યુ.

आइं. अ० (आइं) વાક્યાલંકાર.

आइंखिणी. स्त्री० (आचंचाणा) કર્ણપિશાચિકા વિદ્યા.

आइक्खग. त्रि० (आख्यायक) શુભાશુભ કહેનાર.

आइक्खण. न० (आख्यान) કથન; ઉપદેશ.

आइक्खिय. त्रि० (आचक्षित) કહેલું; કથન કરેલ.

आइक्खिया. स्त्री० (आख्यायिका) વાર્તા; કથા. (૨) એક પ્રકારની મેલી વિદ્યા.

आइगर. त्रि० (आदिकर) આદિ શરૂઆતમાં આચારંગ આદિ શ્રુતધર્મના કરનાર; તીર્થંકર.

आइच्च. पुं० (आदित्य) સૂર્ય; સુરજ. (૨) કૃષ્ણરાજીના આંતરામાં રહેલ અર્ચિમાલી નામના વિમાનના વાસી લોકાંતિક દેવતા. (૩) ગ્રૈવેયક વિમાનવિશેષ અને તેના દેવતા. (૪) સૂર્યમાસ; સાડાત્રીસ દિવસ પ્રમાણ આદિત્યમાસ.

आइच्चजस. पुं० (आदित्ययशस्) ભરત ચક્રવર્તીનો આદિત્ય યશા નામે પુત્ર.

आइच्चमास. पुं० (आदित्यमास) સૂર્યમાસ; ૩૦॥ દિવસનો માસ.

आंइच्चसंवच्छर. पुं० (आदित्यसंवत्सर) ત્રણસેં છાસઠ દિવસ પ્રમાણ સૌરવર્ષ.

आइचा. स्त्री० (आदित्या) सूर्यनी बीजी अग्रमहिषी.

आइज्ज. त्रि० (आदेय) ग्रहण करवा योग्य. (२) जेनुं वचन ग्रहण करवा योग्य होय ते.

आइट्ठ. त्रि० (आदिष्ट) प्रेरणा करेल; आदेश करायेल.

आइट्ठ. त्रि० (आविष्ट) आवेशवाळो.

आइट्ठि. स्त्री० (आदिष्टि) धारणा.

आइड्ढि. स्त्री० (आत्मर्द्धि) आत्मऋद्धि; आत्मशक्ति.

आइराण. त्रि० (आचीर्ण) आज्ञा करेल.

आइराण. त्रि० (आकीर्ण) व्याप्त, संकीर्ण; खीचोखीच भरेल. (२) त्रि० जाति आदिथी शुद्ध गुणवान् घोडो. (३) विनयवान् पुरुष. (४) आकीर्ण-जातना घोडाना दृष्टांतवाळुं ज्ञातासूत्रनुं १७ मुं अध्ययन.

आइत्त त्रि० (आदीप्त) थोडुं प्रकाशित

आइत्त. त्रि० (आयत्त) आधीन; वश थयेल.

आइत्तार. त्रि० (आदातृ) लेनार.

आइद्ध. त्रि० (आदिग्ध) व्याप्त

आइन्न त्रि० (आकीर्ण) व्याप्त. (२) पुं० वस्त्र आपनार कल्पवृक्ष. (३) जातवान घोडो.

आइन्न. (त्रि० (आचीर्ण) आचरेल.

आइम. त्रि० (आदिम) प्रथमनुं; पहेलुं,

आइमुहुत्त. न० (आदिमुहूर्त) प्रथम मुहूर्त; सूर्यउग्या पछी बे घडी सुधीनो समय.

आइमोक्ख. पुं० (आदिमोक्ष) आदि-संसारथी छुटकारो थवो ते.

आइय. त्रि० (आदृत) आदर पामेल.

आइय. त्रि० (आचित) व्याप्त. (२) संचित; एकत्र करेलुं.

आइयण. न० (आदान) ग्रहण करवुं ते.

आइराय. पुं० (आदिराज) ऋषभदेव प्रभु के जेणे साथी पहेलां राज्यनी स्थापना करी.

आइल. त्रि० (आविल) मलिन; अस्वच्छ.

आइल्ल. } त्रि० (आदिम) पहेलुं; आदिनुं
आइल्लिम. } प्रथमनुं.

आइसंघयण. न० (आदिसंहनन) प्रथमनुंसंघयण; वज्रऋषभनाराचसंघयण.

आईण. त्रि० (आदीन) अत्यन्त गरीब. (२) न० दुषित आहार

आईण. पुं० ( ) जुओ " आइन्न " शब्द.

आईणग. न० (आजिनक) चर्ममय-चामडानुं वस्त्र विशेष के जे कमावीनेअति सुंवाळुं करेल होय छे (२) पुं० ए नामनो एक द्वीप तथा एक समुद्र.

आईणभद्द. पुं० (आजिनभद्र) आजीन द्वीपनो अधिपति देवता.

आईणभोइ. त्रि० (आदीनभोजिन्) दुःखी दीधेलो खोराक खानार.

आईणमहाभद्द. पुं० (आजिनमहाभद्र) आजीन द्वीपनो अधिष्ठाता देवता.

आईणमहावर. पुं (आजिनमहावर) आजीन समुद्र तथा आजीनवर समुद्रनो अधिपति देवता.

आईणवर. पुं० (आजिनवर) ए नामनो एक द्वीप तथा एक समुद्र. (२) आजिन समुद्र तथा आजीनवर समुद्रनो अधिपति देवता.

आईणवरभद्द. पुं० (आजिनवरभद्र) }
आईणवरमहाभद्द. पुं (आजिनवरमहाभद्र) }
आजीनवर द्वीपनो अधिपति देवता.

आईणवरोभास. पुं० (आजिनवरावभास) ए नामनो एक द्वीप तथा समुद्र.

आईणवरोभासभद्द. पुं० (आजिनवरावभासभद्र) } आजिनवरोभासद्वीपनो अधिपति देवता.
आईणवरोभासमहाभद्द. पुं० (आजिनवरावभासमहाभद्र) }

आईणवरोभासमहावर. पुं० (आ-जिनवरावभासमहावर) } आजिनवरो भास- समुद्रनो
आईणवरोभासवर. पुं० (आजिन वरावभासवर) }
अधिष्ठाता देवता.

आईणवित्ति. त्रि० (आदीनवृत्ति) अत्यन्त दीन भिक्षु मागणु वगेरे.

आईय. त्रि० (आतीत) विशेष ज्ञात. (२) संसारमां धुमनार; संसार प्राप्त.

आईरण. त्रि० (आजीरण) लडाई जीतनार.

आउ. अ० ( ) अथवा.

आउ. स्त्री० (अप्) पाणी. (२) अप्काय; पाणीनो जीव. (३) पूर्वाषाढ नक्षत्रनो देवता.

आउ. न० (आयुष्) जेना उदयथी जीव जींदगी भोगवे छे ते: आयुष्य कर्म, आठ कर्ममांनुं पांचमुं कर्म.

आउंचण. न० (आकुञ्चन) अवयव संकोचवा ते.

आउंटण. न० (आकुञ्चन) संकोचन.

आउंटिय. त्रि० (आकुञ्चित) संकोचेलुं.

आउकम्म. न० (आयुःकर्मन्) आठ कर्ममांनुं ५ मुं आयुष्य कर्म.

आउकाइय. } पुं० (अप्कायिक) पाणीना जीव.
आउकाय. } पुं० (अप्काय)
आउक्काइय. } पुं० (अप्कायिक)
अउक्काय. } पुं० (अप्काय)

आउक्काल. पुं० (आयुःकाल) मृत्युकाळ; मरणनो अवसर.

आउक्खय. पुं० (आयुःक्षय) मरणु; मोत.

आउक्खेम. न० (आयुःक्षेम) जीवन; आवरदानुं पालन.

आउज्ज. पुं० (आवर्ज) मन वचन अने कायानो शुभ व्यापार. (२) त्रि० शुभप्रवृत्ति करनार.

आउज्ज. त्रि० (आयोज्य) एक बीजा साथे जोडेल.

आउज्ज. पुं० (आतोद्य) वीणा आदि वाजींत्र.

आउज्जण. न० (आवर्जन) मन, वचन अने कायानो शुभ व्यापार.

आउज्जिय. पुं० (आयोगिक) उपयोगपूर्वक वर्तनार; ज्ञानी.

आउज्जियकरण. } न० (आयोजिकाकरण)
आउज्जियाकरण. } केवलसमुद्घातनी
आउज्जीकरण. } पहेलां करवामां आवतो शुभ मन, वचन, कायानो व्यापारक्रिया; एक अंतर्मुहूर्तसुधी कर्मपुद्गलने उदयावलिकामां नाखवारुप उदीरणा विशेष.

आउट्ट. त्रि० (आवृत्त) अमुक तरफ वळेल. (२) व्यवस्थित थयेल.

आउट्ट. पुं० (आकुट्ट) प्राणीना अवयवो छेदवा ते; हिंसा करवी-मारवुं ते.

आउट्टण. न० (आवर्त्तन) पासुं फेरववुं ते. (२) अभिलाषा. (३) निवृत्ति. (४) अभिमुख होवुं; तत्पर होवुं. (५) भ्रमण करवुं; फरवुं.

आउट्टणया. स्त्री० (आवर्त्तनता) मतिज्ञाननो भेद जे अवाय तेनुं अपर नाम. (२) जुओ " आउट्टण " शब्द.

आउट्टावण. न० (आवर्त्तन) अभिमुख करवुं; तत्पर करवुं.

आउट्टि. स्त्री० (आकुट्टि) हिंसा.

आउट्टि. स्त्री० (आवृत्ति) सन्मुख थइने रहेवुं ते. (२) फरी फरी अभ्यास करवो ते; वारंवार स्वाध्याय-आवृत्ति करवी ते. (३) सूर्य तथा चंद्रनुं अंदरना मांडलेथी बहार जवुं, अने बहारना मांडलेथी अंदर आववुं ते.

आउट्टि. त्रि० (आकुट्टिन्) जाणी बुझी हिंसा करनार; इरादापूर्वक प्राणिनुं छेदन भेदन करनार. (२) अकार्य करनार.

आउट्टिय. त्रि० (आकुट्टित) छेदेलुं; विदारेलुं.

आउट्टिया. स्त्री० (आकुट्टिका) જાણી બુઝીને ઈરાદાપૂર્વક કરવું તે.
आउट्टिअ. त्रि० (आकुट्टित) અક્ષર કોતરી નામ પાડેલ. (૨) હણાયેલ; મારેલ.
आउत्त. त्रि० (आयुक्त) ઉપયોગ સહિત; સાવચેત. (૨) રંધાઈને તૈયાર થયેલ.
आउत्त. त्रि० (आगुप्त) ગુપ્તિથી ગોપવેલ; રક્ષણ કરેલ. (૨) સંયત-સાધુની ગતિ ચેષ્ટા વગેરે. (૩) સંક્ષિપ્ત
आउधागार. पुं० (आयुधागार) આયુધશાળા; હથિયારો રાખવાની જગ્યા.
आउर. त्रि० (आतुर) આકુલવ્યાકુલ. (૨) રોગી; પીડિત.
आउरपच्चक्खाण. न० (आतुरप्रत्याख्यान) ૨૯ ઉત્કાલિકસૂત્રમાંનું ૨૮ મું આઉર પચ્ચખાણ નામે એક પઈન્નો.
आउरिअ. त्रि० (आतुरित) મંદવાડીઓ; આતુર થયેલ.
आउल. त्रि० (आकुल) આકુલવ્યાકુલ; વ્યગ્ર. (૨) વ્યાપ્ત; ભરેલ. (૩) પું० સમૂહ.
आउलिय. त्रि० (आकुलित) વ્યાકુલ થયેલ.
आउलीकरण. न० (आकुलीकरण) પ્રચુરીકરણ-ઘણું કરવું-વધારવું તે; સંસારને વધારવો તે.
आउव्वेय. पुं० (आयुर्वेद) ચિકિત્સાશાસ્ત્ર; વૈદિકશાસ્ત્ર.
आउस. न० (आयुष्) આયુષ્ય; આવરદા.
आउस. पुं० (आक्रोश) આક્રોશ ભરેલ વચન; ઠપકાનાં વચન.
आउस. त्रि० (आयुष्यमत्) દીર્ઘાયુ; ચિરંજીવી.
आउसंत. त्रि० (आयुष्यमत्) દીર્ઘાયુ; ચિરંજીવી.
आउसणा. स्त्री०(आक्रोशना) આક્રોશ કરવો તે.
आउस्स. पुं० (आक्रोश) આક્રોશ-કર્કશ વચન.
आउस्सिय. त्रि० (आवश्यक) જરૂરી. (૨) ક્રિ. વિ. જરૂર; અવશ્ય.
आउस्सियकरण. न० (आवश्यककरण) મન, વચન ને કાયાનો શુભ વ્યાપાર. (૨) મોક્ષ મેળવવાની પ્રવૃત્તિ.
आउह. न० (आयुध) આયુધ; શસ્ત્ર; હથીયાર.
आउहघर. न० (आयुधगृह) આયુધઘર; આયુધશાળા; હથીયાર રાખવાનું સ્થાન.
आउहघरिय. त्रि० (आयुधगृहिक) આયુધશાળાના ઉપરી.
आउहि. त्रि० (आयुधिन्) હથિયાર ધારણ કરનાર; યોદ્ધો.
आऊसिय. त्रि० (आयूषित) પ્રવેશ કરેલ. (૨) સંકુચિત.
आएज्ज. त्रि० (आदेय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય; માનનીય.
आएज्जणाम. } **आएज्जनाम.** } न० (आदेयनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ; કે જેના ઉદયથી બોલેલું વચન ગ્રહણ કરવા યોગ્ય મનાય છે.
आएस. त्रि० (एष्यत्) આવતું; આવવાનું.
आएस. पुं० (आदेश) પ્રાહુણો; પરોણો. (૨) પ્રકાર; ભેદ. (૩) વિશેષ; વ્યક્તિરૂપ. (૪) સૂત્ર; આગમ; શાસ્ત્ર. (૫) ઉત્પાદ વ્યય અને ધ્રૌવ્ય એ ત્રિપદી કે જે ગણધરને પ્રથમ સંભળાવવામાં આવે છે. (૬) વ્યપદેશ; વ્યવહાર. (૭) હુકમ; આજ્ઞા. (૮) મત. (૯) ઉપચાર; આરોપ.
आएसण. न० (आदेशन) કારખાનું; શિલ્પશાળા.
आएससव्वय. पुं० (आदेशसर्व) ઉપચારથી સર્વ; પ્રચુર અથવા પ્રધાન વસ્તુમાં સર્વનો ઉપચાર કરવો તે. જેમ ભોજનમાં ઘી વધારે હોય તો આજ તો એકલું ઘી જ ખાધું. આમાં ઘીની પ્રધાનતાને લીધે ઘી શિવાયની વસ્તુમાં પણ ઘીનો ઉપચાર કર્યો.

आएसि. त्रि० (आदेशिन्) આદેશ કરનાર. (૨) અભિલાષી.

आएसिय. न० (आदेशिक) સાધુને દેવા માટે કલ્પી રાખેલ આહારાદિ; આહારનો એક દોષ.

आओग. पुं० (आयोग) દ્રવ્ય સંપાદન કરવાનો ઉપાય; ધંધો વ્યાપાર વગેરે. (૨) પૈસાની આવક; વટાવ. (૩) સરંજામ.

आओगपओग. पुं० (आयोगप्रयोग) દ્રવ્ય સંપાદન કરવાનો ઉપાય; દ્રવ્ય વૃદ્ધિ માટે ધીરધાર કરવી તે.

आओजिया. स्त्री० (आयोजिका) તીવ્ર પરિણામથી કરવામાં આવતી ક્રિયા કે જેનાથી સંસાર સાથે સંબંધ વધે છે.

आओज्ज. पुं० न० (आतोद्य) વાદ્ય; વાજિંત્ર.

आओज्ज. त्रि० (आयोज्य) મર્યાદાપૂર્વક જોડવા યોગ્ય.

आओस. पुं० (   ) પરોઢિઉં; સૂર્યોદય પહેલાની બે ઘડી. (૨) પ્રદોષ સમય; સંધ્યાકાલ.

आओसणा. स्त्री० (आक्रोशना) તિરસ્કાર; તરછોડવું.

आंताइ. त्रि० (आन्तादिन्) ખાતાંપીતાં બાકી રહેલ આહાર લેનાર. (સાધુ).

आंदोलिर. त्रि० (आन्दोलिन्) કમ્પનશીલ.

आकंखा. स्त्री० (आकाङ्क्षा) ઇચ્છા; અભિલાષા.

आकंखिर. त्रि० (आकाङ्क्षिन) આકાંક્ષા કરનાર; આકાંક્ષણ શીલ; અભિલાષી.

आकठ. त्रि० (आकृष्ट) સામે ખેંચેલ.

आकड्ढ. पुं० (आकर्ष) સામે ખેંચવું તે.

आकड्ढविकड्ढि. स्त्री० (आकर्षविकृष्टि) આમ તેમ ખેંચવું તે; ખેંચાખેંચ કરવી તે.

आकरिणय. त्रि० (आकर्णित) શ્રુત; સાંભળેલું.

आकम्हिय. त्रि० (आकस्मिक) આકસ્મિક; અહેતુ; કારણ વગરનું.

आकार. पुं० (आकार) આકૃતિ; ચહેરો; આકાર.

आकास. पुं० न० (आकाश) ગગન; આકાશ.

आकासफलोवमा. स्त्री० (आकाशफलोपमा) }
आकासिआ. स्त्री० (आकाशिका) } ખાદ્ય વિશેષ; ખાવાનો એક પદાર્થ.

आकिइ. स्त्री० (आकृति) આકાર; આકૃતિ; દેખાવ.

आकिंचण. न० (आकिञ्चन्य) પરિગ્રહ રહિતપણું; સુવર્ણ આદિ પરિગ્રહનો અભાવ.

आकिति स्त्री० (आकृति) આકાર; દેખાવ; આકૃતિ.

आकीलवास. पुं० (आक्रीडावास) ગૌતમ દ્વીપમાં રહેતા લવણ સમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિક દેવતાનો ક્રીડાવાસ.

आकुंचण. न० (आकुञ्चन) સંકોચવું તે; સંક્ષેપ.

आकुंचणपट्टग. न० (आकुञ्चनपट्टक) પલાંઠી કે કમર બાંધવાનું વસ્ત્ર.

आकुंचिय. त्रि० (आकुञ्चित) સંકોચેલ.

आकुट्ठ. त्रि० (आकुष्ट) જેને આક્રોશ ભરેલ વચન સંભળાવવામાં આવે તે.

आकुल. त्रि० (आकुल) જુઓ "આઉલ" શબ્દ.

आकूत. न० }
आकूय. न० } (आकूत) અભિપ્રાય; આશય. (૨) અભિપ્રેત–ઇચ્છિત વસ્તુ.

आक्खेवण. न० (आक्षेपण) આક્ષેપ કરવો તે.

आगइ. स्त्री० (आगति) આગમન; પરભવમાંથી આ ભવમાં આવવું તે. (૨) ઉત્પત્તિ.

आगइगइ. स्त्री० (आगतिगति) આવવું જવું તે; ગમનાગમન; ગત્યાગતિ.

आगंतगार. }
आगंतार. } न० (आगन्त्रगार) મુસાફર–કાપડિ વગેરેને ઉતરવાનું સ્થાન; ધર્મશાળા.

आगंतु. त्रि० (आगन्तृ) } અતિથિ; મુ-
आगंतुग. त्रि० (आगन्तुक) } સાફર.

आगति. स्त्री० (आकृति) આકૃતિ.

आगति. स्त्री० (आगति) જુઓ "આગઇ" શબ્દ.

आगम. पुं० (आगम) આગમ; સિદ્ધાંત. (૨) આગમપ્રમાણ; આપ્ત વાકયથી થતું જ્ઞાન. (૩) આગમ વ્યવહાર. (૪) આકાશ. (૫) આગમન; આવવું તે. (૬) કેવલ, મનઃપર્યવ અને અવધિજ્ઞાન. (૭) નવમા પૂર્વથી ચૌદ પૂર્વ સુધી.

आगमण. न० (आगमन) આગમન; આવવું તે.

आगमणगिह. न० (आगमनगृह) ધર્મશાળા; મુસાફરખાનું.

आगमणागमणपविभत्ति. न० (आगमनागमनप्रविभक्ति) જેમાં ચંદ્ર આદિનું આગમન ગમન દર્શાવવામાં આવે તેવું બત્રીશ પ્રકારના નાટકમાંનું સાતમું નાટક.

आगमववहार. पुं० (आगमव्यवहार) નવ પૂર્વથી ચૌદ પૂર્વ સુધી જાણનાર તથા કેવલીનો વ્યવહાર–પ્રાયશ્ચિત્ત દાનાદિ વિધિ.

आगमववहारि. पुं० (आगमव्यवहारिन्) પ્રત્યક્ષ જ્ઞાની; નવ પૂર્વી ઉપરાંત કેવલી સુધી.

आगमि. त्रि० (आगमिन्) આવનાર; આવવાનું.

आगमिस्स. } त्रि० (आगमिष्यत्) ભવિષ્યમાં
आगमेसि. } થનાર; આવતું.

आगमेसिभद्द. त्रि० (आगमिष्यभद्र) એકભવ કરી જેને મોક્ષ જવાનું છે તે. (૨) ભવિષ્યનું કલ્યાણ.

आगमेस्स. त्रि० (आगमिष्यत्) આવતા કાળનું; ભવિષ્યનું.

आगय. त्रि० (आगत) આવેલ. (૨) પ્રાપ્ત થયેલ.

आगर. पुं० (आकर) સોનું રૂપું વગેરેની ખાણ. (૨) મીઠાના અગર.

आगरि. त्रि० (आकरिन्) } ખાણનો ધણી.
आगरिय त्रि० (आकरिक) } (૨) ખાણમાં કામ કરનાર.

आगरिस. पुं० (आकर्ष) આકર્ષણ; ખેંચવું તે. (૨) ફરીથી ગ્રહણ કરવું તે. (૩) તેવી રીતના (ખેંચવાના) પ્રયત્નથી કર્મ પુદ્ગલોનું ગ્રહણ કરવું તે. (૪) ચારિત્રની પ્રાપ્તિ.

आगलु. त्रि० (आग्लान) બિમાર; માંદું.

आगहिअ. त्रि० (आगृहीत) સંગ્રહ કરાયેલું.

आगाढ. त्रि० (आगाढ) કર્કશ; કઠણ; આકરૂં. (૨) ગાઢું કારણ; પ્રબલ કારણ. (૩) અતિ અશક્ત.

आगाढजोग. पुं० (आगाढयोग) ગણિયોગ; આચાર્ય યોગ વહન કરવું તે.

आगामि. त्रि० (आगामिन्) ભવિષ્યમાં મળનાર; પ્રાપ્ત થવાનું.

आगामिय. त्रि० (अग्रामिक) ગામ-શહેર વગરનું.

आगार. पुं० (आकार) આકૃતિ; સંઠાણ. (૨) આકાર; સિકલ; ચ્હેરો (૩) ભેદ; પ્રકાર. (૪) સ્વરૂપ; વિશેષ લક્ષણ. (૫) બાહ્યચેષ્ટા; આંતરિક અભિપ્રાયસૂચક આંખ મુખ હાથ વગેરેની ચેષ્ટા. (૬) કાઉસગ્ગના અપવાદ–છુટ. (૭) પચ્ચખ્ખાણના અપવાદ-છુટ; પચ્ચખ્ખાણમાં મુકેલ આગાર.

आगार. न० (आगार) ઘર; સ્થાન. (૨) त्रि० ગૃહસ્થ; ગૃહસ્થાશ્રમી.

आगारचरित्तधम्म. पुं० (आगारचारित्रधर्म) સમક્તિપૂર્વક બાર વ્રતરૂપ ગૃહસ્થનો ચારિત્ર ધર્મ.

आगारधम्म. पुं० (आगारधर्म) ગૃહસ્થધર્મ.

आगारवास. पुं० (आगारवास) ગૃહવાસ; ગૃહસ્થાશ્રમ.

आगारविणय. पुं० (आगारविनय) ગૃહસ્થનો વિનયરૂપ ધર્મ–ગૃહસ્થ ધર્મ.

आगारावास. પું० (आगारावास) ગૃહસ્થાવાસ; ઘર સંસારમાં લપટાઇ રહેવું તે.

आगारि. પું० (आगारिन्) ગૃહસ્થ.

आगारिय. त्रि० (आगारिक) ગૃહસ્થ સંબંધી.

आगारिय. त्रि० (आकारित) બોલાવેલું. (૨) તજાએલું.

आगाल. પું० (आगाल) કર્મની બીજી સ્થિતિમાંથી કર્મના દલિયાને ઉદીરણા પ્રયોગે ખેંચીને ઉદયમાં નાખવા તે; ઉદીરણાનું અપર નામ. (૨) સમાન પ્રદેશમાં રહેવું; ભાવથી રહેવું.

आगास. પું० ન० (आकाश) આકાશ; લોકાલોક વ્યાપી અનંતપ્રદેશાત્મક છ દ્રવ્યમાંનું એક અમૂર્ત દ્રવ્ય; ધર્માસ્તિકાય આદિ પાંચ દ્રવ્યના આધારભૂત દ્રવ્ય.

आगासग. त्रि० (आकाशक) પ્રકાશક.

आगासगय. त्रि० (आकाशगत) આકાશવર્તિ; આકાશમાં અધર રહેલું. (૨) અતિ ઉંચું; આકાશતલ સ્પર્શી.

आगासगामि. त्रि० (आकाशगामिन्) આકાશમાં ફરનાર પ્રાણી; પક્ષી વગેરે.

आगासतल. ન० (आकाशतल) આકાશનું તલીયું. (૨) ગગનતલસ્પર્શી–ઉંચા મહેલ.

आगासतलग. ન० (आकाशतलक) અગાસી; ઝરૂખો.

आगासत्थिकाय. પું० (आकाशास्तिकाय) દરેક વસ્તુને અવકાશ આપનાર દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું ત્રીજું દ્રવ્ય.

आगासथिग्गल. ન० (   ) શરદ ઋતુનું સ્વચ્છ આકાશ; વાદલથી છુટું થતું આકાશખંડ કે જે અતિ શ્યામ દેખાય છે; થિગડારૂપ આકાશ.

आगासपंचम. પું० (आकाशपञ्चम) આકાશ જેમાં પાંચમું છે તે; પાંચ મહાભૂત; પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, અને આકાશ.

आगासपय. ન० (आकाशपद) દૃષ્ટિવાદાંતર્ગત સિદ્ધશ્રેણિપરિકર્મનો ચોથો ભેદ.

आगासप्पएस. પું० (आकाशप्रदेश) આકાશનો અવિભાજ્ય અંશ.

आगासफलिओवमा. સ્ત્રી० (आकाशस्फटिकोपमा) આકાશ અને સ્ફટિકના જેવી નિર્મળ એક જાતની મીઠા રસવાળી ખાદ્ય વસ્તુ.

आगासफलिह. પું० (आकाशस्फटिक) અતિ સ્વચ્છ સ્ફટિક; નિર્મળ સ્ફટિક.

आगासफालिया. સ્ત્રી० (आकाशफालिका) એક મિષ્ટ દ્રવ્ય.

आगासातिवाइ. પું० (आकाशातिपायिन्) આકાશમાં ઉડી આકાશમાંથી સુવર્ણ વૃષ્ટિ આદિ કરી દિવ્ય પ્રભાવ દર્શાવનાર.

आगासिय. त्रि० (आकर्षित) આકર્ષણ કરેલ; ઉપાડેલ.

आगासिय. त्रि० (आकाशित) આકાશવર્તિ; આકાશમાં રહેલ.

आगिइ. સ્ત્રી० (आकृति) આકૃતિ; આકાર; સંઠાણ.

आगिइतिग. ન० (आकतित्रिक) આકૃતિ–સંઠાણ ૬ સંઘયણ ૭ અને જાતિ પાંચ એ નામની ૧૭ પ્રકૃતિનો સમુદાય.

आगिति. સ્ત્રી० (आकृति) જુઓ "આગિઇ" શબ્દ.

आघं. (आख्यातवत्) કહેનાર; કથન કરનાર; આખ્યાન કરનાર.

आघंअज्झयण. ન० (आख्यातवदध्ययन) સૂયગડાંગ સૂત્રના પહેલા શ્રુતસ્કંધના ૧૦ મા સમાધિ અધ્યયનનું અપરનામ.

आघंस. त्रि० (आघर्ष) પાણી સાથે ઘસીને પીવા યોગ્ય ઔષધિ વગેરે.

आघयण. ન० (आघातन) વધસ્થાન.

आघवइत्तार. त्रि० (आख्यातृ) આખ્યાન કરનાર; કથા કરનાર.

आघवण. ન० }
आघवणा. સ્ત્રી० } (आख्यान) વ્યાખ્યાન; સામાન્ય કથન.

आघविय. त्रि० (आख्यात) કહેલું. (૨) સ્વીકારેલ.

आघाय. त्रि० (आख्यात) કહેલું.

आघाय. पुं० (आघात) મરણ; મૃત્યુ.

आघायण. न० (आघातन) વધસ્થાન; ફાંસી દેવાની જગા.

आघायमंडल. न० (आघातमण्डल) વધસ્થાન માંડલો.

आचरण. न० (आचरण) આચાર; અનુષ્ઠાન.

आचिण्ण. त्रि० (आचीर्ण) આચરેલ; આચરણ કરેલ.

आचेलक्क. न० (आचेलक्य) પરિમાણ ઉપરાંત વસ્ત્ર ન રાખવા તે; પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓને માટે બાંધેલી એક મર્યાદા.

आच्छायण. न० (आच्छादन) ઓછાડ.

आच्छिदित्तार. त्रि० (आच्छेत्तृ) ભંગાણ પાડનાર.

आजाइ. स्त्री० (आयाति) પૂર્વભવમાંથી આવવું તે. (૨) ભવિષ્યકાળ.

आजाइ. स्त्री० (आजाति) જન્મવું તે; જન્મ; ઉત્પત્તિ. (૨) જાતિ; પ્રકાર. (૩) આચાર; આચરણ.

आजाइट्ठाण. न० (आजातिस्थान) જન્મ-ઉત્પત્તિનું સ્થાન-સંસાર (૨) આજાઇઠાણ નામે દશાશ્રુત સ્કંધનું દશમું અધ્યયન.

आजाइट्ठाणज्झयण. न० (आजातिस्थानाध्ययन) દશાશ્રુત સ્કંધનું અપરનામ; આચાર દશા સૂત્રનું ૧૦ મું અધ્યયન.

आजीव. } **आजीवग.** } पुं० (आजीव) આજીવિકા; વૃત્તિ; રોજી. (૨) આજીવિકા પુરતો દ્રવ્ય સંચય. (૩) ઉપાયણના ૧૬ દોષમાંનો ચોથો દોષ; જાતિ વગેરે જણાવીને આહારાદિ લેવા તે. (૪) ગોશાલાના મતનું નામ. (૫) ગોશાલાના મતનો સાધુ.

आजीवग. पुं० (आजीवक) પૈસાનો મદ. (૨) સકળ જીવ.

आजीवणा. स्त्री० (आजीवना) આજીવિકા.

आजीववित्तिया. स्त्री० (आजीववृत्तिता) જાતિ કુલ આદિ દર્શાવીને આહાર લેવો તે; ઉપાયણનો ચોથો દોષ.

आजीवि. त्रि० (आजीवित्) ગોશાલાનો શિષ્ય; ગોશાલાના મતનો અનુયાયી. (૨) જે સાધુ પોતાની જાતિ કુલ શિલ્પ તપ વગેરેની પ્રશંસા કરી આહાર લ્યે તે; પેટભરો સાધુ.

आजीविय. त्रि० (आजीविक) ગોશાલાનો સાધુ; ગોશાલાના મતનો અનુયાયી.

आजीविया. स्त्री० (आजीविका) નિર્વાહ. (૨) જૈન સાધુનો ભિક્ષાનો એક દોષ.

आजीवियोवासग. पुं० } **आजीवियोवासय.** } (आजीविकोपासक) ગોશાલાના મતનો શ્રાવક.

आडंबर. पुं० (आडम्बर) મોટું નગારૂં. (૨) વાજાનો અવાજ.

आडा. स्त्री० (आटा) પાણીમાં તરનાર એક જાતનું પક્ષી.

आडोलिय. त्रि० (   ) રોકાયેલું; અટકાવેલું.

आडोलिया. स्त्री० (आडोलिका) નાના બાળકોને રમવાનું એક રમકડું.

आडोव. पुं० (आटोप) વિસ્તાર.

आडोविअ. त्रि० (आटोपिक) આટોપ--આડંબરવાળો.

आढई. स्त्री० (आढकी) તુવેરનું ઝાડ; વનસ્પતિ વિશેષ.

आढग. पुं० न० (आढक) ચાર પ્રસ્થ પ્રમાણે ધાન્ય માપ વિશેષ.

आढत्त. त्रि० (आरब्ध) આરંભેલું. (૨) પ્રારબ્ધ.

आढय. पुं० (आढक) ચાર પ્રસ્થ પ્રમાણે ધાન્ય માપ વિશેષ.

आण. पुं० (आन) શ્વાસોશ્વાસ. (૨) સં-ખ્યાત આવલિકા પ્રમાણે કાલનો એક વિભાગ; તન્દુરસ્ત માણસના એક ઉશ્વાસ પ્રમાણનો કાલ.

आणअ. पुं० (आनत) નવમા દેવલોકનું નામ.

आणद. पुं० (आनन्द) આનંદ; હર્ષ. (૨) એક અહોરાત્રિના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના ૧૬ મા મુહૂર્તનું નામ. (૩) આવતી ચોવીસીના છઠા બલદેવનું નામ. (૪) શીતલનાથ સ્વામીના પહેલા ગણધર. (૫) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનો અન્તેવાસી એક શિષ્ય. (૬) આણંદ નામે એક ગૃહપતિ કે જેને ઘેર ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીએ બીજા માસખમણનું પારણું કર્યું હતું. (૭) ગંધમાદન નામના વખારા પર્વતનો વસનાર દેવ. (૮) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના છઠા બળદેવનું નામ. (૯) વાણીજ નગરનો નિવાસી આણંદજી શ્રાવક. (૧૦) ઉપાશક દશાસૂત્રના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૧૧) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ૭ મા અધ્યયનનું નામ. (૧૨) ધરણેન્દ્રના રથની સેનાનો અધિપતિ. (૧૩) રાજા શ્રેણિકના એક પૌત્રનું નામ. (૧૪) " નિરયાવલીકા સૂત્રના એક અધ્યયનનું નામ.

आणंदकूड. न० (आनन्दकूट) ગંધમાદન નામે વખારા પર્વતનું સાતમું શિખર.

आणंदजीव. पुं० (आनन्दजीव) આવતી ઉ-ત્સર્પિણીમાં થનાર પેઢાલ નામના ૯ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ; આનંદનો આત્મા.

आणंदज्झयण. न० (आनन्दाध्ययन) ઉવા-સગદસા સૂત્રના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ૭ મા અ-ધ્યયનનું નામ. (૩) નિરયાવલિકા સૂત્રના ૨ જા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ.

आणंदपुर. न० (आनन्दपुर) એક નગરનું નામ.

आणंदरक्खिय. पुं० (आनन्दरक्षित) એ નામના પાર્શ્વનાથના એકથિવર સાધુ.

आणंदा. स्त्री० (आनन्दा) પૂર્વ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની ત્રીજી દિશા કુમારિકા. (૨) પૂર્વના અંજનક પ-ર્વત ઉપરની એક વાવનું નામ.

आणंदिय. त्रि० (आनन्दित) આનંદ પામેલ; આનંદયુક્ત.

आणण. न० (आनन) મુખ; મોઢું.

आणत. पुं० (आनत) નવમા દેવલોકનું નામ.

आणत्त. त्रि० (आज्ञप्त) આજ્ઞા આપેલ.

आणत्त. न० (अन्यत्व) પરસ્પર ભેદ; ભિન્નપણું; જુદાઇ.

आणत्ति. स्त्री० (आज्ञप्ति) આજ્ઞા; હુકમ; આદેશ.

आणत्तिकिंकर. त्रि० (आज्ञप्तिकिङ्कर) આજ્ઞા પાલક નોકર.

आणपाण. पुं० (आनप्राण) શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણકાળ.

आणप्प. त्रि० (आज्ञाप्य) જેને આજ્ઞા–હુકમ કરી શકાય તે; આજ્ઞા ઉઠાવનાર.

आणय. पुं० न० (आनत) નવમો દેવલોક. (૨) નવમા દેવલોકનું વિમાન. (૩) પું० નવમા દેવલોકવાસી દેવતા.

आणयण. न० (आनयन) બહારથી લાવવું તે.

आणयणप्पओग. पुं० (आनयनप्रयोग) દશમા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

आणयदेव. पुं० (आनतदेव) નવમા દેવલોકના દેવતા.

आणवण. न० (आज्ञापन) આદેશ; પ્રતિ-બોધન; પ્રવર્તન.

आणवणिया. स्त्री० (आज्ञापनिका) પાપનો આદેશ–હુકમ કરવાથી કર્મબંધ થાય તે; ૨૫ ક્રિયામાંની એક.

आणवणी. स्त्री० (आज्ञापनी) આજ્ઞા આપવાની ભાષા; વ્યવહાર ભાષાનો એક પ્રકાર.

आणा. स्त्री० (आज्ञा) આજ્ઞા; આદેશ; હુકમ. (૨) આપ્તનો ઉપદેશ. (૩) બોધિ; સમ્યક્ત્વ. (૪) આજ્ઞાવ્યવહાર. (૫) આગમ; સિદ્ધાંત. (૬) સૂત્રની વ્યાખ્યા.

आणाईसर. પું० (आज्ञेश्वर) આજ્ઞા ફરમાવનાર માલિક.

आणाकारि. / आणागारि. ત્રિ० (आज्ञाकारिन्) સર્વજ્ઞની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનાર.

आणाड्ढिश्र. ન० (अनार्द्धिक) નિરયાવલિકા સૂત્રના ત્રીજા ભાગરૂપ પુષ્પિકાસૂત્રનું અપર નામ.

आणाणिद्देस. પું० (आज्ञानिर्देश) વિધિ નિષેધનું પ્રતિપાદન કરવું તે. (૨) આજ્ઞાનો સ્વીકાર.

आणापाण. પું० (आनप्राण) શ્વાસોચ્છ્વાસ. (૨) શ્વાસોશ્વાસ પરિમિત કાલ.

आणापाणपज्जत्ति. સ્ત્રી० (आनप्राणपर्याप्ति) જેથી શ્વાસોશ્વાસ લઇ શકાય એવી શક્તિ; શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ.

आणापाणु. સ્ત્રી० (आनप्राण) જુઓ "આણાપાણ" શબ્દ.

आणापाणुपोग्गलपरियट्ट. પું० (आनप्राणपुद्गलपरिवर्त) લોકની અંદરના બધા પુદ્ગલ જુદા જુદા ભવમાં શ્વાસોશ્વાસપણે જેટલા વખતમાં લઇ અને મુકે તેટલો વખત.

आणाम. પું० (आनाम) ઉચ્છ્વાસ; અન્તઃશ્વાસ.

आणामिय. ત્રિ० (आनामित) થોડું નમાવેલું–વાંકું કરેલું.

आणारुइ. સ્ત્રી० (आज्ञारुचि) સર્વજ્ઞના વચન–ફરમાનથી ઉત્પન્ન થયેલી રૂચિ; સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) ત્રિ० તેવી રૂચિવાળો; સમકિતના દશ પ્રકારમાંનો એક.

आणाववहार. પું० (आज्ञाव्यवहार) ગીતાર્થ બે આચાર્યો જુદે જુદે સ્થળે રહ્યા હોય, અવસ્થાને લીધે એક બીજાની પાસે જઇ શકે એવી સ્થિતિમાં નથી ત્યારે અગીતાર્થ પણ મતિધારણામાં કુશલ એવા કોઇ શિષ્યને ગુપ્ત અર્થમાં અતિચારો કહી, બીજાની પાસે મોકલે; બીજા આચાર્ય તે શિષ્યની મારફત પ્રથમ આચાર્યની ગુપ્ત શબ્દોમાં ફરમાવેલ આજ્ઞા પ્રમાણે પ્રાયશ્ચિત વગેરે દ્યે તે આજ્ઞા વ્યવહાર.

आणाविजय. પું० (आज्ञाविचय) ભગવાનની આજ્ઞાનો નિર્ણય કરવો તે; ધર્મ ધ્યાનનો પ્રથમ ભેદ.

आणासार. ત્રિ० (आज्ञासार) આપ્ત વચનને પ્રધાન માનનાર.

आणिय. / आणीश्र. ત્રિ० (आनीत) આણેલું;લાવેલ.

आणुकंपिय. ત્રિ० (आनुकम्पिक) અનુકંપા કરનાર; દયાળુ.

आणुगामिश्र. ન० (आनुगामिक) આંખની પેઠે સ્વામિની સાથે સાથે જનાર અવધિજ્ઞાન. (૨) ઉપાર્જિત પાપપુણ્યનું જીવની સાથે આવવું તે.

आणुपुव्व. ન० (आनुपूर्व्य) અનુક્રમ; પરિપાટી.

आणुपुव्वी. સ્ત્રી० (आनुपूर्वी) અનુક્રમ; પરિપાટી; પૌર્વાપર્યભાવ. (૨) વિશિષ્ટ રચના.

आणुपुव्वीणाम. ન० (आनुपूर्वीनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જે બલદને નાથની પેઠે જીવને જે ગતિનું આયુષ્ય ઉદયમાં આવ્યું હોય તેજ ગતિમાં લઇ જાય; બીજી ગતિમાં જવા ન આપે તેવી નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

आणुपुव्वीविहारि. ત્રિ० (आनुपूर्वीविहारिन्) પ્રવ્રજ્યાકાળને અનુસરી સંયમની તે તે ક્રિયા કરનાર.

आणुलोमिश्र. ન० (आनुलोमिक) મધુર વચન; મનોહર વચન; અનુકૂલ વચન.

आणोह. पुं० (आज्ञौघ) સમ્યગ્ દર્શન રહિત આજ્ઞામાત્ર.

आत. पुं० (आत्मन्) આત્મા.

आतंक. पुं० (आतङ्क) જીવલેણ રોગ; શૂલ ઝેરી તાવ વગેરે. (૨) રોગનો પરીષહ.

आतंबउज्झयण. न० (आताम्राध्ययन) જ્ઞાતાધર્મ કથાના બીજા શ્રુતસ્કંધના ૭ મા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ કે જેમાં સૂર્યની અગ્રમહિષીનો વિસ્તારપૂર્વક હેવાલ છે.

आतत. न० (आतत) લંબાઇ.

आतप. पुं० (आतप) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને સ્વરૂપથી ગરમ નહિ હોવા છતાં ઉષ્ણતા અને પ્રકાશ આપનાર શરીર મળે, જેમ સૂર્યમંડલ ગત પૃથ્વિકાયિક જીવ.

आतपत्त. (आतपत्र) છત્ર; છત્રી.

आतव. पुं० (आतप) પ્રકાશ; તડકો. (૨) न० એ નામનું અહોરાત્રિનું ૨૪ મું મુહૂર્ત.

आतवणाम. न० (आतपनामन्) જુઓ " આતપ " શબ્દ.

आतववंत. पुं० (आतपवत्) એ નામનું અહોરાત્રનું ૨૪ મું મુહૂર્ત.

आतवा. स्त्री० (आतपा) સૂર્યની અગ્રમહિષીનું નામ.

आतवाभा. स्त्री० (आतपाभा) સૂર્યની અગ્રમહિષીનું નામ.

आतावग. पुं० (आतापक) આતાપના સહન કરનાર; સૂર્યની આતાપના લેનાર.

आतावण. न० }
आतावणया. स्त्री० } (आतापन) આતાપના લેવી તે.

आताचि. त्रि० (आतापिन्) તાપ શીતાદિ સહન કરનાર.

आतिराण. त्रि० (आस्तीर्ण) પાથરેલું; બિછાવેલું.

आतीय. त्रि० (आतीत) સર્વત્ર અત્યંત જણાએલ. (૨) સમસ્તપણે ઉલ્લંઘી ગયેલ.

आतुर. त्रि० (आतुर) વ્યાકુલ; તીવ્રાભિલાષી. (૨) વિષયકષાય આદિ દોષયુક્ત.

आतोद्द. पुं० (आतोद्य) વાજીંત્ર.

आत्त. पुं० (आत्मन्) આત્મા; જીવ. (૨) શરીર; દેહ. (૩) સ્વયં; પોતે.

आत्तभाव. पुं० (आत्मभाव) સ્વાભિપ્રાય; સ્વચ્છંદપણું.

आत्तरक्खअ. पुं० (आत्मरक्षक) પોતાના સ્વામીના શરીરનું રક્ષણ કરનાર દેવતાની એક જાત; આત્મરક્ષક દેવતા.

आत्तहिअ. न० (आत्महित) આત્મશ્રેય; આત્મકલ્યાણ.

आत्तीकय. त्रि० (आत्मीकृत) ખીર નીરની પેઠે આત્માની સાથે એકમેક કરેલ.

आदंस. पुं० (आदर्श) એક જાતની લિપિ. (૨) અરીસો. (૩) બળદને ગળે બાંધવાનું એક ઘરેણું.

आदंसिआ. स्त्री० (आदर्शिका) ખાદ્ય વિશેષ; એક જાતનો ખાવાનો પદાર્થ.

आदर. पुं० (आदर) આદર સત્કાર. (૨) પરિગ્રહ; અસંતોષ.

आदरण. न० (आदरण) સ્વીકાર.

आदरिस. पुं० (आदर्श) જુઓ "આદંસ" શબ્દ.

आदस्सलिवि. स्त्री० (आदर्शलिपि) અઢાર લિપિમાંની એક.

आदाण. न० (आद्रहण) આંધણ; ગરમ કરેલું પાણી, તેલ વગેરે.

आदाण. पुं० न० (आदान) લેવું; ગ્રહણ કરવું. (૨) કર્મનું ઉપાદાન કારણ.

आदाणफलिह. पुं० (आदानपरिघ) બારણા બંધ કરવાની ભોગળ.

आदाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिइ. स्त्री० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमिति) ઉપગરણ આદિ યત્નાપૂર્વક લેવાં મૂકવાં તે; સાધુની પાંચ સમિતિમાંની ચોથી સમિતિ.

आदाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिय. त्रि० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमित) ભંડઉપગરણ વસ્ત્ર પાત્રાદિ જતનાથી લેનાર મુકનાર; પાંચમાંની ચોથી સમિતિ પાલનાર સાધુ.

आदाणिज्जज्भयण. न० (आदानीयाध्ययन) સૂયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના ૧૫ મા અધ્યયનનું નામ.

आदाणीय. त्रि० (आदानीय) આદેયવચન; જે વચન સર્વમાન્ય થાય તે.

आदायार. पुं० (आदातृ) ગ્રહણ કરનાર; સ્વીકારનાર.

आदि. पुं० (आदि) જુઓ "આઇ" શબ્દ.

आदिकर. } त्रि० (आदिकर) જુઓ "આઇગર" શબ્દ.
आदिगर. }

आदिच्च. पुं० (आदित्य) જુઓ "આઇચ્ચ" શબ્દ.

आदिज्ज. त्रि० (आदेय) જુઓ "આએજ્જ" શબ્દ.

आदिट्ठ. त्रि० (आदिष्ट) જુઓ "આઇટ્ઠ" શબ્દ.

आदिल्ल. त्रि० (आदिम) જુઓ "આઇલ્લ" શબ્દ.

आदी. स्त्री० (आदी) ગંગામાં મળતી એક નદી.

आदीण. त्रि० (आदीन) જુઓ "આઇણ" શબ્દ.

आदीणभोइ. त्रि० (आदीनभोजिन्) દૂષિત આહાર લેનાર.

आदीणवित्ती. पुं० (आदीनवृत्ति) જુઓ "આઇણવિત્તિ" શબ્દ.

आदीणिय. त्रि० (आदीनिक) અત્યંત ગરીબ સંબંધી.

आदेज्ज. त्रि० (आदेय) જુઓ "આએજ્જ" શબ્દ.

आदेस. पुं० (आदेश) જુઓ "આએસ" શબ્દ.

आधा. स्त्री० (आधा) ખાસ સાધુનેમાટે આહારાદિ બનાવવા તે.

आधाकम्म. न० (आधाकर्मन्) ખાસ સાધુને માટે બનાવેલ આહારાદિ લેવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

आधार. पुं० (आधार) આધાર-આશ્રય; ટેકો. (૨) આકાશ.

आधारणिज्ज. त्रि० (आधारणीय) ધારણ કરવાને યોગ્ય.

आधि. पुं० (आधि) માનસિક પીડા.

आधुणिय. पु० (आधुनिक) અઠ્યાસી ગ્રહમાંનો પાંચમો મહાગ્રહ.

आधोधिय. पुं० (आधोऽवधिक) અમુક જગાએજ રહે એવું અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

आनंद. पुं० (आनंद) જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર આઠમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

आनय. पुं० न० (आनत) જુઓ "આણય" શબ્દ.

आनामिय. त्रि० (आनामित) જુઓ "આણામિય" શબ્દ.

आपण. पुं० (आपण) દુકાન; હાટ. (૨) શેરી.

आपाइय. त्रि० (आपादित) પેદા થયેલ; ઉત્પન્ન કરેલ.

आपुच्छण. न० (आप्रच्छन) પુછવું તે; પ્રશ્ન કરવો તે.

आपुच्छणा. स्त्री० (आप्रच्छना) પુછવું તે; પ્રશ્ન કરવો તે. (૨) વિનયપૂર્વક ગુરૂપાસે આજ્ઞા માગવી તે; દસ સામાચારીમાંનો ૩ જો પ્રકાર.

आपुच्छणिज्ज. त्रि० (आप्रच्छनीय) પુછવા યોગ્ય.

आपुराण. त्रि० (आपूर्ण) પુરૂં ભરેલ.

आपूर. त्रि० (आपूर) પૂરનાર.

आपूरिय. त्रि० (आपूरित) મર્યાદાપૂર્વક પૂર્ણ ભરાયેલું.

आपूविय. त्रि० (आपूपिक) પુરી કે માલપુવા બનાવનાર.

आफालित्तार. त्रि० (आस्फालयितृ) વગાડનાર.

आबाहा. स्त्री० (आबाधा) પીડા. (૨) અન્તર. (૩) અલ્પ બાધા.

आभंकर. पुं० (आभङ्कर) એ નામનો ૮૮ ગ્રહમાંનો ૬૮ મો ગ્રહ. (૨) ત્રીજા દેવલોકના એક વિમાનનું નામ.

आभक्खाण. न० (अभ्याख्यान) ખોટો આરોપ મુકવો; કલંક ચડાવવું તે

आभट्ठ. त्रि० (आभाषित) બોલાવેલ.

आभरण. न० (आभरण) ઘરેણાં; અલંકાર; આભૂષણ. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

आभा. स्त्री० (आभा) કાન્તિ; તેજ; પ્રભા. (૨) આકાર; છબી.

आभाकर. पुं० (आभाकर) એ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

आभाग. पुं० (आभाग) પડિલેહણનું અપરનામ.

आभागि. त्रि० (आभागिन्) ભાગીદાર; હિસ્સેદાર. (૨) ભોક્તા.

आभासिय. पुं० (आभाषिक) એ નામનો ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) તે અન્તરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૩) પું૦ એ નામનો એક દેશ. (૪) તે દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય; મ્લેચ્છની એક જાત.

आभासियदीव. पुं० (आभाषिकद्वीप) લવણ સમુદ્રમાં ચૂલહિમવંત પર્વતની દાઢા ઉપરનો એ નામનો એક દ્વીપ.

आभासी. स्त्री० (आभाषी) આભાષિક દ્વીપની રહેવાસી સ્ત્રી.

आभिओग. पुं० (आभियोग्य) આભિયોગિક જાતના દેવતા. (૨) નોકરપણું; સેવકભાવ. (૩) નોકર; સેવક.

आभिओगपराणत्ति. स्त्री० (आभियोग्यप्रज्ञप्ति) વિદ્યાધરની એક વિદ્યા.

आभिओगसेढि. स्त्री० (आभियोग्यश्रेणि) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર વિદ્યાધરની શ્રેણીથી ૧૦ જોજન ઉંચે અભિયોગી દેવતાને રહેવાની જગ્યા.

आभिओगा. स्त्री० (आभियोगा) વિદ્યાધરની એક વિદ્યા.

आभिओगिय. त्रि० (आभियोगिक) નોકર દેવતાની એક જાત (૨) વિદ્યા, મંત્ર, વશીકરણ, આદિ અભિયોગ કર્મ કરનાર સાધુ.

आभिओगिय. त्रि० (आभियोगित) વશીકરણ આદિથી સંસ્કારાયેલ.

आभिओगियदेव. पुं० (आभियोगिकदेव) અભિયોગ જાતિના નીચા દેવતા.

आभिओग्ग. पुं० (आभियोग्य) જુઓ "આભિઓગ" શબ્દ.

आभिग्गहिय. त्रि० (आभिग्रहिक) અભિગ્રહથી કાયોત્સર્ગાદિ કરનાર. (૨) અભિગ્રહ ધારણ કરીને કાઉસગ્ગ વગેરે કરવા તે.

आभिणिबोहिय. न० (आभिनिबोधिक) મતિજ્ઞાન; મન અને ઇંદ્રિયથી થતું જ્ઞાન; જ્ઞાનના પાંચ પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર.

आभिणिबोहियणाण. पुं० (आभिनिबोधिकज्ञान) જુઓ "આભિણિબોહિય" શબ્દ.

आभिणिबोहियणाणावरण. न० (आभिनिबोधिकज्ञानावरण) મતિજ્ઞાનાવરણીય; મતિજ્ઞાનને દબાવનાર કર્મ.

आभिणिबोहियणाणावरणिज्ज. न० (आभिनिबोधिकज्ञानावरणीय) મતિજ્ઞાનાવરણીય કર્મ; મતિજ્ઞાનને અટકાવનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

आभिप्पाइअ. त्रि० (आभिप्रायिक) અભિપ્રાયવાળું; અભિપ્રાયયુક્ત.

आभियोग. पुं० (आभियोग) જુઓ "આભિઓગ" શબ્દ.

आभिसेक्क. त्रि० (आभिषेक्य) રાજ્યાભિષેક કરવા યોગ્ય; જેનો અભિષેક કરવામાં આવે છે તે. (૨) મુખ્ય; પ્રધાન.

आभीरी. स्त्री० (आभीरी) આહિરણ.

आभूअ. त्रि० (आभूत) પેદા થયેલ.

आभोइअ. त्रि० (आभोगित) જોયેલ; દેખેલ.

आभोग. पुं० (आभोग) ઉપયોગ વિશેષ. (૨) જ્ઞાન; સમજ; ખબર. (૩) જાણી બુઝીને કરેલ પ્રવૃત્તિ. (૪) વિસ્તાર. (૫) ઉપકરણ; સાધન. (૬) પ્રતિલેખન. (૭) ખ્યાલ.

आभोगण. न० } (आभोगन) વિચારણા.
आभोगणया. स्त्री० }

आभोगणिव्वत्तिय. त्रि० (आभोगनिर्वर्तित) જાણી બુઝીને કરેલું. (૨) ક્રોધ વિશેષ; ક્રોધનું પરિણામ જાણવા છતાં પણ કરેલ ક્રોધ.

अभोगबउस. पुं० (आभोगबकुश) જાણીને દોષ લગાડનાર સાધુ.

आभोगिणी. स्त्री० (आभोगिनी) માનસિક નિર્ણય ઉત્પન્ન કરાવનાર વિદ્યા વિશેષ.

आभोय. पुं० (आभोग) જ્ઞાન; સમજણ.

आम. त्रि० (आम) અપક્વ; કાચું. (૨) સદોષ આહાર.

आमअ. पुं० (आमय) રોગ.

आमइ. त्रि० (आमयिन्) રોગી; બિમાર.

आमंतण. न० (आमन्त्रण) સંબોધન. (૨) આમંત્રણ; નોતરૂં.

आमंतणवयण. न० (आमन्त्रणवचन) સંબોધન વિભક્તિ.

आमंतणी. स्त्री० (आमन्त्रणी) હે દેવદત્ત ઇત્યાદિ સંબોધનરૂપ ભાષા; વ્યવહાર ભાષાનો એક પ્રકાર. (૨) સંબોધન અર્થમાં વપરાતી વિભક્તિ; આઠમી સંબોધન વિભક્તિ.

आमंतिय. त्रि० (आमन्त्रित) પુછેલ; આમંત્રણ કરેલ.

आमग. त्रि० (आमक) કાચું; અપરિપક્વ. (૨) સચિત્ત.

आमगंध. पुं० (आमगन्ध) આધાકર્મ આદિ દોષ.

आमयकरणी. स्त्री० (आमयकरणी) વિદ્યા-વિશેષ; રોગ ઉત્પન્ન કરનાર એક વિદ્યા.

आमरणंतदोस. पुं० (आमरणान्तदोष) મરણ પર્યંત પણ કાળસૂરિયા કસાઇની પેઠે પાપનું પશ્ચાત્તાપ ન થાય એવા પ્રકારનો દોષ; રૌદ્ર ધ્યાનનું એક લક્ષણ.

आमरिस. पुं० (आमर्ष) સંબંધ; સ્પર્શ.

आमल. पुं० (आमल) આમલાનું વૃક્ષ.

आमलक. न० (आमलक) આમલાનું ફળ.

आमलकप्पा. स्त्री० (आमलकल्पा) એ નામની એક નગરી.

आमलग. पुं० (आमरक) મારી; મરકી. (૨) મરકી સંબંધી અધિકારવાળું વિપાક સૂત્રનું ૯ મું અધ્યયન.

आमलग. } पुं० न० (आमलक) આમલાનું ઝાડ.
आमलय. }

आमिआ स्त्री० (आमिका) કાચી ફલી વગેરે.

आमिस. न० (आमिष) માંસ. (૨) ધન ધાન્યાદિ ભોગ્ય પદાર્થ. (૩) આસક્તિનું કારણ.

आमिसावत्त. पुं० (आमिषावर्त) માંસાર્થી સમલી વગેરે જે આકાશમાં આવર્તન કરે તે; આવર્તનનો એક પ્રકાર.

आमुट्ठ. त्रि० (आमृष्ट) સ્પૃષ્ટ. (૨) ઉલટું કરેલું.

आमेडणा. स्त्री० (आम्रेडना) વિપરીત કરવું; ઉલટું કરવું.

आमेल. } पुं० (आपीड) मस्तक भूषण; **आमेलग.** } मुगट ઉપરની ફૂલની માળા.

आमेलग. न० (आमेलक) સ્તનનો અગ્રભાગ; બીંટડી–ડીંટું. (૨) પરસ્પર થોડા સંબંધવાળું.

आमोक्खा. स्त्री० (आमोच) છુટકારો. (૨) પરિત્યાગ.

आमोडग. न० (आमोटक) ફૂલોથી વાળને ગુંથવા તે.

आमोडण. न० (आमोटन) થોડું મરડવું તે.

आमोय. पुं० (आमोक) કચરાનો ઢગલો; ઉકરડો.

आमोस. पुं० (आमर्श) સ્પર્શ કરવો તે.

आमोस. पुं० (आमोष) ચોતરફથી ચોરી કરનાર.

आमोसहि. स्त्री० (आमर्शोषधि) હાથના સ્પર્શ માત્રથી સર્વ દર્દ મટી જાય એવી જાતની મેળવેલી શક્તિ; ૨૬ લબ્ધિમાંની એક. (૨) પું૦ એવી લબ્ધિવાળો સાધુ.

आय. त्रि० (आज) બકરીના વાળનું બનેલ; બકરી સંબંધી.

आय. पुं० (आय) લાભ; ધનાદિકની પ્રાપ્તિ; આવક; કમાણી. (૨) કર્મની આવક; આશ્રવ. (૩) અધ્યયન તથા ઉદ્દેશાદિ. (૪) કોલાની એક જાત; વનસ્પતિ વિશેષ. (૫) કારણ; હેતુ. (૬) ગમન.

आय. पुं० स्त्री० (आत्मन्) આત્મા; જીવ. (૨) સ્વયં; પોતે. (૩) દેહ. (૪) આત્મગુણ જ્ઞાનાદિ.

आयअ. त्रि० (आयत) લાંબું.

आयइ. स्त्री० (आयति) ભવિષ્યકાળ.

आयइफल. न० (आयतिफल) પરભવનું ઇષ્ટફળ.

आयं. अ० (आयम्) વાક્યાલંકાર.

आयंक. पुं० (आतङ्क) જુઓ "આતંક" શ૭૬.

आयंगुल. पुं० (आत्माङ्गुल) આત્માંગુલ; શાસ્ત્રોક્ત પ્રમાણોપેત ઉંચાઇવાળા ઉત્તમ પુરૂષના શરીરની ઉંચાઇનો ૧૦૮ મો ભાગ આત્માંગુલ કહેવાય છે. આ અંગુલથી કુવા નદી ઘર ક્ષેત્ર વાડી વગેરે પદાર્થોનું માપ થાય છે.

आयंचणिया. स्त्री० (आतञ्चनिका) માટીવાળું પાણી રાખવાનું કુંભારનું વાસણ.

आयंचणियाउदय. न० (आतञ्चनिकोदक) કુંભારના વાસણમાં રહેલું માટીવાળું પાણી.

आयंत. त्रि० (आचान्त) ચળુ કરેલ; પાણીથી હાથ મોઢું સાફ કરેલ.

आयंतम त्रि० (आत्मतम) સંયમ વગેરેથી આત્માને દમનાર. (૨) અજ્ઞાની; ક્રોધી.

आयंता. स्त्री० ( ) આચારંગ સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનનું નામ.

आयंतियमरण. न० (आत्यंतिकमरण) એકવાર મરી ગયા પછી ફરી બીજીવાર તે ગતિનું મરણ ન થાય તે.

आयंदम. त्रि० (आत्मदम) આત્માને દમનાર. (૨) પોતાની જાતે અશ્વાદિને દમનાર.

आयंब. त्रि० (आताम्र) આ-ઇષત્–થોડી રતાશવાળું.

आयंबिर. त्रि० (आताम्र) લાલ રંગનું.

आयंबिल. न० (आचाम्ल) જેમાં ભાત વગેરે લુખ્ખું અનાજ દિવસમાં એક વખત ખવાય તેવું આયંબિલ નામનું એક તપ.

आयंबिलवद्धमाण. न० (आचाम्लवर्द्धमान) ચૌદ વરસ ત્રણ માસ અને ૨૦ દીવસે થતું એક તપ; કે જેમાં એક આયંબિલને પારણે એક ઉપવાસ કરી બે આયંબિલ કરવામાં આવે છે; વળી એક ઉપવાસ કરી ત્રણ આયંબિલ; એમ એકેક આયંબિલ વધારતાં ૧૦૦ આયંબિલ સુધી ચડાય છે.

आयंबिलिय पुं० (आचाम्लिक) આંબિલનું તપ કરનાર.

आयंभर. } त्रि० (आत्मम्भरि) स्वार्थी;
आयंभरि. } पोतानुंज पोषण करनार.

आयंस. } पुं० (आदर्श) अरीसो; दर्पण.
आयंसग. } (२) બળદની ડોકનું એક આભરણ.

आयंसमंडल. न० (आदर्शमण्डल) अरीसाने આકારે મંડલ-ગુંછળો વાળનાર સર્પની એક જાત. (२) મંડલાકારે ગોઠવેલ અરીસા.

आयंसमुह. पुं० (आदर्शमुख) લવણ સમુદ્રમાં અગ્નિખુણા તરફ રહેલ આયંસમુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (२) त्रि० ते દ્વીપમાં રહેનાર.

आयंसलिवि. स्त्री० (आदर्शलिपि) १८ જાતની લિપિમાંની એક લિપિ.

आयकाय. पुं० (आयकाय) વનસ્પતિ વિશેષ.

आयग. त्रि० (आजक) બકરીના વાળનું બનાવેલ વસ્ત્ર.

आयगुत्त. त्रि० (आत्मगुप्त) મન વચન અને કાયાએ કરી આત્માને પાપથી ગોપવનાર; આત્મરક્ષક; જીતેન્દ્રિય.

आयछट्ठ. पुं० (आत्मषष्ठ) આત્મા જેમાં છઠ્ઠો છે એવા પાંચ ભૂત.

आयजस. न० (आत्मयशस्) આત્માના યશરૂપ સંયમ.

आयजोगि. त्रि० (आत्मयोगिन्) } સદા ધર્મ
आयट्ठि. त्रि० (आत्मार्थिन्) } ધ્યાનમાં નિમગ્ન; મુમુક્ષુ.

आयत. त्रि० (आयत) લાંબું; દીર્ઘ. (२) पुं० મોક્ષ; મુક્તિ. (३) त्रि० ખેંચેલ. (४) पुं० દીર્ઘાકાર સંસ્થાન.

आयतचक्खु. त्रि० (आयतचक्षुष) દીર્ઘદર્શી.

आयतट्ठ. पुं० (आयतार्थ) મોક્ષ; મુક્તિ.

आयतट्ठिअ. पुं० (आयतार्थिक) લાંબા વખતથી મોક્ષની અભિલાષાવાળો.

आयतण. न० (आयतन) સ્થાન; આશ્રય; નિવાસસ્થાન. (२) દેહરું; દેવાલય. (३) દેરાની બાજુનો ઓરડો. (४) કર્મનું ઉપાદાન કારણ. (५) પ્રગટ કરવું; પ્રશ્નનો ખુલાસો કરવો તે. (६) વધસ્થાન. (७) નિર્ણય. નિશ્ચય.

आयतत्त. न० (आत्मतत्त्व) પરમ પદાર્થ; જ્ઞાનાદિ ત્રણ રત્ન.

आयतसंठाण. न० (आयतसंस्थान) દીર્ઘાકાર; લાકડીની પેઠે લંબાઇવાળો આકાર-સંઠાણ; પાંચ સંઠાણમાંનું એક.

आयति. स्त्री० (आयति) જુઓ "આયઇ" શબ્દ.

आयत्त. त्रि० (आयत्त) મિશ્રિત કરેલું; એકઠું કરેલું.

आयन्नण न० (आकर्णन) શ્રવણ કરવું તે.

आयप्पवाय. न० (आत्मप्रवाद) એ નામનો એક પૂર્વ-શ્રુત વિશેષ; ચૌદ પૂર્વમાંનો એક.

आयभाव. पुं० (आत्मभाव) મિથ્યાત્વ વિષય ગૃદ્ધિપણું વગેરે. (२) સ્વ-પોતાનો અભિપ્રાય-મત. (३) આત્મ સ્વરૂપ.

आयमण. न० (आचमन) મળ ત્યાગ કર્યા પછી જળથી શુદ્ધિ કરવી તે; લેપ રહિતપણું.

आयमिणी. स्त्री० (आयमिनी) વિદ્યા વિશેષ.

आयय. त्रि० (आयत) જુઓ " आयत " શબ્દ.

आययगंतुपच्चागया. स्त्री० (आयतगत्वाप्रत्यागता) કોઇ સાધુ એક શેરીમાં સિધા આગળ જઇ પાછા વળતાં ગોચરી કરે તે; ભિક્ષાનો એક પ્રકારનો અભિગ્રહ.

आययण. न० (आयतन) જુઓ " આયતણ " શબ્દ.

आययणसेवणा. स्त्री० (आयतनसेवना) સાધુ પ્રભૃતિની સેવના કરવી તે; સમક્તિનું ત્રીજું ભૂષણ.

आययसंठाण. न० (आयतसंस्थान) લાકડીના જેવો લાંબો આકાર-સંઠાણ.

आयर. पुं० (आदर) જુઓ " આદર " શબ્દ.

आयरक्ख. त्रि० (आत्मरक्ष) અંગરક્ષક; આત્મરક્ષક.

आयरक्खदेव. पुं० (आत्मरक्षदेव) આત્મ રક્ષક દેવતા.

आयरण. न० (आचरण) અનુષ્ઠાન કરવું તે.

आयरण. न० } (आदरण) માયા-કપટ
आयरणया. स्त्री० } વિશેષથી કોઈપણ વસ્તુનો સ્વીકાર કરવો તે.

आयरिय. त्रि० (आचर्य) આચરવા યોગ્ય.

आयरिय. पुं० (आचारिक) આચાર સંબંધી તત્ત્વ.

आयरिय. त्रि० (आचरित) આચરેલું.

आयरिय. पुं० (आचार्य) આચાર્ય; સાધુ સમુદાયના નાયક. (૨) તીર્થંકર. (૩) ગુરૂ.

आयरिय. त्रि० (आर्य) પૂજ્ય; પવિત્ર. (૨) न० તત્ત્વ. (૩) पुं० આર્યજાતિ; પાપ નહિ કરનાર મનુષ્ય.

आयरियखेत्त. न० (आर्यक्षेत्र) આર્યક્ષેત્ર.

आयरियभासिय. न० (आचार्यभाषित) પ્રશ્ન-વ્યાકરણ સૂત્રનું ચોથું અધ્યયન.

आयरियविप्पडिवत्ति. स्त्री० (आचार्यविप्रतिपत्ति) બંધદશા સૂત્રનું પાંચમું અધ્યયન.

आयरिस. पुं० (आदर्श) અરીસો; દર્પણ; આઇનો.

आयव. पुं० (आतप) જુઓ " આતવ " શબ્દ.

आयवंत त्रि० (आत्मवत्) આત્મજ્ઞાનવાળો.

आयवणाम. न० (आतपनामन्) નામ કર્મનો એક ભેદ.

आयवत्त. न० (आतपत्र) છત્ર; છત્રી.

आयववंत. न० (आतपवत्) અહોરાત્રના ૨૪ મા મુહૂર્તનું નામ.

आयवा. स्त्री० (आतपा) આતપા નામની સૂર્યની એક અગ્રમહિષી. (૨) આ નામનું " જ્ઞાતાધર્મકથા " સૂત્રનું એક અધ્યયન.

आयवि. त्रि० (आत्मवित्) આત્મજ્ઞાની.

आयवेयावच्चकर. त्रि० (आत्मवैयावृत्यकर) આલસું. (૨) વિસંભોગિક-સાધુ સમુદાયથી ભિન્ન.

आयस. त्रि० (आयस) લોહમય; લોઢા સંબંધી.

आयसंवेयणीय. पुं० (आत्मसंवेदनीय) દ્રવ્ય ઉપસર્ગનો એક પ્રકાર; પોતાનાજ કારણથી શરીર કે સંયમની ઉપઘાત-પીડા થાય તે.

आयसरीरअणवकंखवत्तिया. स्त्री० (आत्मशरीरानवकांक्षाप्रत्यया) અણવકંખવત્તિયા ક્રિયાનો એક ભેદ; પોતાના શરીરનો નાશ થાય તેવા કર્મ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

आयसी. स्त्री० (आयसी) લોઢાની કોશ.

आयहम्म. त्रि० (आत्मघात्य) આત્માની ઘાત કરનાર.

आयाअ. त्रि० (आयात) આવેલું.

आयाइ. स्त्री० (आयाति) જુઓ "આજાઇ" શબ્દ.

आयाइट्ठाण. न० (आजातिस्थान) સંસાર; જગત્. (૨) " આચારાઙ્ગ " સુત્રના એક અધ્યયનનું નામ.

आयाण. पुं० न० (आदान) લેવું; ગ્રહણ કરવું; સ્વીકારવું તે. (૨) ભોગલ રાખવાનું સ્થાન. (૩) વાક્ય. (૪) પરિગ્રહ. (૫) ઉપયોગપૂર્વક વસ્તુ લેવું મુકવું; આયાણભંડમત્તનિખેવણા સમિતિ; પાંચ સમિતિમાંની ચોથી સમિતિ. (૬) કર્મનું ઉપાદાન કારણ. (૭) જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ પ્રકારનાં કર્મ. (૮) અઢાર પાપસ્થાન; હિંસાદિ આશ્રવસ્થાન. (૯) સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર. (૧૦) મોક્ષ. (૧૧) શ્રાવકનું પ્રથમ વ્રત ગ્રહણ કરવું તે. (૧૨) ઇંદ્રિય; શ્રોત્ર આદિ પાંચ ઇન્દ્રિયો. (૧૩) રમણીય; રમ્ય. (૧૪) સંયમ. (૧૫) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય વસ્તુ. (૧૬) કારણ; હેતુ. (૧૭) આદિ; પ્રથમ.

आयाणपय. न० (आदानपद) અધ્યયન કે શ્રુતસ્કંધનું આદિપદ–શરૂઆતનું વાક્ય–જેમ ' ધમ્મોમંગલં. '

आयाणभंडमत्तणिक्खेवणासमिइ. स्त्री० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमिति) જુઓ "આદાણભંડમત્તણિખેવણાસમિઇ" શબ્દ.

आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिय. त्रि० (आदानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमित) જુઓ " આદાનભંડમત્તણિખેવણાસમિય " શબ્દ.

आयाणभय. पुं० (आदानभय) આદાન–દ્રવ્ય સંબંધી ભય; સાત ભયમાંનું એક.

आयाणवंत. त्रि० (आदानवत्) આદાન–જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર્યવાળો.

आयाणसोय. न० (आदानश्रोतस्) દુષ્ટ ઇંદ્રિય રૂપસ્રોત–કર્મ આવવાનું દ્વાર; ઇંદ્રિયનો દુષ્ટ–ઉપયોગરૂપ આશ્રવ.

आयाणिज्ज. त्रि० (आदानीय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય. (૨) શ્રુત; શાસ્ત્ર. (૩) કર્મ. (૪) સંયમ; સંયમાનુષ્ઠાન. (૫) મોક્ષ.

आयाणीय. त्रि० (आदानीय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય, ગ્રાહ્ય.

आयाणुकंपय. त्रि० (आत्मानुकम्पक) આત્મહિત કરવામાં પ્રવૃત્ત; પ્રત્યેકબુદ્ધ અથવા જિનકલ્પી.

आयाम. न० (आचाम्ल) આયંબિલ તપ.

आयाम. न० (आचाम) ઓસામણ; ચોખા આદિનું પાણી.

आयाम. पुं० (आयाम) } લંબાઇ;
आयामणया. स्त्री० (आयामनता) } લાંબપણું.

आयामविक्खंभ. पुं० न० (आयामविष्कंभ) લંબાઇ પહોળાઇ.

आयार. पुं० (आकार) આકૃતિ; આકાર.

आयार. पुं० (आचार) જ્ઞાનાદિ આચાર. (૨) વ્યવહાર; વિધિ માર્ગ. (૩) વર્તન; ચારિત્ર્ય (૪) આચારંગસૂત્ર; ૧૨ અંગમાંનું પહેલું અંગસૂત્ર. (૫) નિપુણ શિષ્ય.

आयारंग. न० (आचाराङ्ग) ૧૨ અંગસૂત્રમાંનું પ્રથમ અંગસૂત્ર.

आयारंगचूला. स्त्री० (आचाराङ्गचूडा) આચારંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનો પાછલો ભાગ.

आयारकप्प. न० (आचारकल्प) નિસીથ સૂત્રનું અપરનામ.

आयारक्ख. पुं० (आत्मरक्ष) જુઓ "આયરક્ખ" શબ્દ.

आयारक्खेवणी. स्त्री० (आचाराक्षेपणी) સાંભળનારને આચાર–અનુષ્ઠાન તરફ ખેંચનારી કથા; કથાનો એક પ્રકાર.

आयारग्ग. न० (आचाराग्र) આચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનો આગલો ભાગ.

आयारचूला. स्त्री० (आचारचूला) } આ-
आयारचूलिया. स्त्री० (आचारचूलिका) } ચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધની ચૂલિકા.

आयारणिज्जुति स्त्री० (आचारनिर्युक्ति) આચારાંગ સૂત્રની નિર્યુક્તિ.

आयारतेण. त्रि० (आचारस्तेन) આચારનો ચોર; અણાચારી છતાં પોતાને આચારી કહેવડાવનાર.

आयारदसा. स्त्री० (आचारदशा) આચાર દશા નામનું સૂત્ર.

आयारपकप्प. पुं० (आचारप्रकल्प) નિસીથના ત્રણ અધ્યયન સહિત આચારંગ સૂત્રના ૨૫ અધ્યયન.

आयारपणिहि. पुं० (आचारप्रणिधि) આચાર પ્રતિપાદન કરનાર દશવૈકાલિક સૂત્રનું ૮ મું અધ્યયન.

आयारपत्त. त्रि० (आचारप्राप्त) બ્રહ્મચર્ય વ્રત આદિ આચારવાળો.

आयारभंडग. पुं० (आचारभांडक) પાત્રાં, પાટ, રજોહરણ આદિ ઉપગરણ; જ્ઞાનાદિનાં સાધન.

आयारवत्थु. न० (आचारवस्तु) નવમા પૂર્વના ત્રીજા પ્રકરણનું નામ.

आयारविणय. पुं० (आचारविनय) વિનયપૂર્વક આચાર પાળવો તે; વિનયનો એક પ્રકાર.

आयारसमाहि. पुं० (आचारसमाधि) આચારરૂપ સમાધિ; સમાધિનો એક પ્રકાર.

आयारोवगय. त्रि० (आचारोपगत) ૧૪ મો યોગસંગ્રહ; આચાર વિશિષ્ટ પાળવો તે.

आयाव. पुं० (आताप) અસુરકુમાર જાતના દેવતાની એક જાત.

आयावश्र. त्रि० } (आतापक) આતાપના
आयावग. त्रि० } લેનાર; સૂર્યની સન્મુખ દૃષ્ટિ રાખી સૂર્યનો તાપ સહેનાર.

आयावण. न० (आतापन) આતાપના; શીતાદિકનું સહન કરવું તે.

आयावणभूमि. स्त्री० (आतापनभूमि) આતાપના લેવાની જગ્યા.

आयावणा. स्त्री० (आतापना) આતાપના લેવી.

आयावादि. त्रि० (आत्मवादिन्) આત્માના યથાર્થ સ્વરૂપને સ્વીકારનાર; આસ્તિક.

आयावाय. पुं० (आत्मवाद) આત્મવાદ; પોતાના સિદ્ધાંતનો વાદ; સ્વસિદ્ધાંત સ્થાપન.

आयावि. त्रि० (आतापिन्) આતાપના લેનાર.

आयास. पुं० (आयास) ચિત્તનો ખેદ. (૨) ૧૮ લિપિમાંની ૧૫ મી લિપિ. (૩) પરિગ્રહ; અસંતોષ.

आयासलिवि. स्त्री० (आयासलिपि) ૧૮ લિપિમાંની ૧૫ મી લિપિ.

आयाहिणं. अ० (आदक्षिणम्) દક્ષિણ તરફથી માંડી; જમણી તરફથી શરૂ કરીને.

आयाहिणपयाहिणा. स्त्री० (आदक्षिणप्रदक्षिणा) જમણી તરફથી શરૂ કરીને ફરી જમણી તરફ સુધી આવર્તન કરવું તે.

आयु. न० (आयुष्) આયુષ્ય.

आयोग. पुं० (आयोग) ધનની આવક.

आर. पुं० (आर) આલોક. (૨) સંસાર; જીવલોક. (૩) ગૃહસ્થપણું. (૪) ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો. (૫) त्रि० અગાઉ.

आरश्रो अ० (आरतस्) આલોક. (૨) પહેલાં; અર્વાગ્; આપાર. (૩) શરૂ કરી.

आरंभ. पुं० (आरम्भ) પાપકારી વ્યાપાર; આરંભ સમારંભ. (૨) त्रि० જેનો આરંભ થાય તેવા જીવ.

आरंभकहा. स्त्री० (आरम्भकथा) ભોજનાદિકમાં થતાં આરંભ સમારંભના વખાણ કરવાં તે.

आरंभग. त्रि० (आरम्भक) આરંભ કરનાર. (૨) હિંસક; પાપકર્મ કરનાર.

आरंभज. त्रि० (आरम्भज) સાવદ્યક્રિયાના અનુષ્ઠાનથી ઉત્પન્ન થયેલ.

आरंभजीवि. त्रि० (आरम्भजीविन्) આરંભ–સાવદ્યક્રિયાથી આજીવિકા ચલાવનાર (ગૃહસ્થ).

आरंभपरिणाय. त्रि० (आरम्भपरिज्ञात) શ્રાવકની આઠમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે આઠ મહીના સુધી પોતે આરંભ સમારંભ કરે નહિ.

आरंभय. त्रि० (आरम्भज) જુઓ "આરંભજ" શબ્દ.

आरंभवज्जय. त्रि० (आरम्भवर्जक) આરંભ–પાપના વ્યાપારનો ત્યાગ કરનાર; શ્રાવકની આઠમી પડિમા સેવનાર.

आरंभविणय. पुं० (आरम्भविनय) આરમ્ભનો અભાવ.

आरंभसमारंभ. पुं० (आरम्भसमारंभ) આરંભ સમારંભ; પાપના વ્યાપારથી જીવની ઘાત કરવી તે.

आरंभि. त्रि० (आरम्भिन्) પાપનો આરંભ કરનાર.

आरंभिया. स्त्री० (आरंभिकी) પાપના વ્યાપારથી લાગતી ક્રિયા.

आरक्खअ. त्रि० (आरक्ष) } રાજાના આત્મ-
आरक्खग. त्रि० (आरक्षक) } રક્ષક. (૨) પું० ઉગ્રવંશ. (૩) ત્રિ૦ તે વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

आरक्खिअय. પું૦ (आरक्षिक) કોટવાળ.

आरग. પું૦ (आरक) ચક્રનો આરો; પૈડાનો આરો.

आरगय. ત્રિ૦ (आरगत) ઇંદ્રિયોની સમીપ આવેલ; ઇન્દ્રિય ગોચર થયેલ.

आरटिय. પું૦ (आरटित) આક્રન્દન કરવું તે.

आरण. પું૦ (आरण) ૧૧ મો દેવલોક. (૨) તે દેવલોકના વાસી દેવતા. (૩) ન૦ બુમ પાડવી તે; આરડવું તે.

आरणग. પું૦ (आरणक) ૧૧ મો દેવલોક.

आरणणग. ત્રિ૦ (आरण्यक) } અરણ્ય-વ-
आरणणय. ત્રિ૦ } નમાં જઇ
आरणिणय. ત્રિ૦ } વસનાર; વાનપ્રસ્થ.

आरत. ત્રિ૦ (आरत) નિવૃત્તિ પામેલ; ઉપ-રત-વિરામ પામેલ. (૨) અત્યન્ત અનુરક્ત.

आरद्ध. ત્રિ૦ (आरब्ध) આરંભ કરેલ.

आरण्णिय. ત્રિ૦ (आरण्यक) જુઓ " આ-રણ્ણિય " શબ્દ.

आरब. પું૦ (आरब) ઉત્તર ભરતમાંનો આ-રબ નામે એક દેશ; અર્બસ્થાન. (૨) અરબસ્તાનના રહેવાસી મનુષ્ય; આરબ.

आरबग. પું૦ (आरबक) આરબ; આરબ દેશનો રહેવાસી.

आरबी સ્ત્રી૦ (आरबी) અર્બસ્તાનમાં જ-ન્મેલ દાસી.

आरभड. ન૦ (आरभट) ૩૨ નાટકમાંનું ૨૮ મું નાટક.

आरभडभसोल. ન૦ (आरभटभसोल) ૩૨ નાટકમાંનું ૩૦ મું નાટક.

आरभडा. સ્ત્રી૦ (आरभटा) પડિલેહણ કરતી વખતે વસ્ત્ર ઉતાવળે લેતાં મુકતાં કે જોતાં લાગતો એક દોષ; પાડલેહણનો એક દોષ.

आरभिय. ન૦ (आरभित) નાટ્યની વિધિનો એક પ્રકાર.

आरय. ત્રિ૦ (आरत) નિવૃત્તિ પામેલ. (૨) ગયેલ; દૂર થયેલ.

आरव. પું૦ (आराव) શબ્દ; અવાજ.

आरसिय. ન૦ (आरसित) બરાડા પાડેલ; આરડેલ.

आरा. સ્ત્રી૦ (आरा) આરા-ગાડી વિગેરેના પૈડાના મધ્ય ભાગમાં જે લાકડાં ગોઠવેલાં હોય છે તે. (૨) આર; બળદને મારવાની લોઢાની અણીવાળી લાકડી; હથીયાર વિશેષ.

आरा. અ૦ (आरात्) પાસે; નજીક. (૨) પૂર્વ ભાગ.

आराभाग. પું૦ (आराद्भाग) પૂર્વેનો ભાગ; પાસેનો ભાગ.

आराम પું૦ (आराम) ઉપવન; બાગ; સ્ત્રીપુરૂષોને આરામ લેવાનો મંડપ. (૨) ત્રિ૦ આરામ કરનાર-આપનાર.

आरामिय. પું૦ (आरामिक) આરામ-બાગનું રક્ષણ કરનાર માળી.

आराहअ. પું૦ (आराधक) આરાધક; સંયમ આદિનો પાળનાર.

आराहग. ત્રિ૦ (आराधक) જ્ઞાનાદિકનો આરાધક. (૨) મોક્ષનો સાધક.

आराहण. ન૦ (आराधन) આરાધન; સેવન.

आराहणय. પું (आराधनक) સંથારો.

आराहणया. સ્ત્રી૦ (आराधना) સંથારો; (૨) શ્રુત-શાસ્ત્રનું સમ્યક્ પ્રકારે આરાધન-આસેવન.

आराहणा. સ્ત્રી૦ (आराधना) મોક્ષ માર્ગરૂપ જ્ઞાન આદિની સેવા.

आराहणी. સ્ત્રી૦ (आराधनी) જેનાથી મોક્ષ માર્ગની આરાધના કરાય એવી ભાષા; દ્રવ્ય ભાષાનો એક પ્રકાર.

आराहिय. त्रि० (आराधित) આરાધના કરેલ.
आरिट्ठ. पुं० (आरिष्ठ) મંડપગોત્રની શાખા. (૨) તે શાખામાંનો પુરૂષ.
आरिय. त्रि० (आकारित) બોલાવેલ.
आरिय. त्रि० (आर्य) જ્ઞાની તીર્થંકર. (૨) પવિત્ર; વિશુદ્ધ; શ્રેષ્ઠ; નિષ્પાપ. (૩) આર્ય દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; શ્રેષ્ઠ મનુષ્ય. (૪) પું૦ મોક્ષ માર્ગ. (૫) આર્ય દેશ. જુઓ " અજ્જ " શબ્દ.
आरियदंसि. त्रि० (आर्यदर्शिन्) ન્યાય દ-ષ્ટિવાળો; ન્યાય દૃષ્ટિએ જોનાર.
आरियपन्न त्रि० (आर्यप्रज्ञ) પ્રશંસનીય બુ-દ્ધિવાળો; શાસ્ત્રીય જ્ઞાનવાન્.
आरुग्ग न० (आरोग्य) નિરોગીપણું; સ્વાસ્થ્ય.
आरुसिय. त्रि० (आरुष्ट) ક્રોધી થયેલ.
आरुहण. न० (आरोहण) સ્વાર થવું; ચડવું.
आरूढ. त्रि० (आरूढ) ઉપર ચડેલ; આશ્રિને રહેલ. (૨) પ્રાપ્ત થયેલ; ઉત્પન્ન થયેલ; ઉગેલ.
आरेण. अ० (आरेण) નજીક; પાસે. (૨) આતરફ; આ કાંઠે. (૩) હાલનું. (૪) પ્રારંભકર.
आरोग्ग. न० (आरोग्य) નિરોગીપણું; તન-દુરસ્તિ. (૨) त्रि० રોગરહિત; નિરોગી.
आरोप्प. पुं० (आरोप्प) બુદ્ધ શાસ્ત્રમાં કહેલ એક દેવતાની જાત.
आरोवणा. स्त्री० (आरोपणा) આરોપણા-એક અપરાધનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરતાં પુનઃ તેજ અપરાધ બીજીવાર કર્યો તેનું પ્રાય-શ્ચિત પ્રથમ પ્રાયશ્ચિત્તમાં ઉમેરવું-આરોપવું તે. (૨) પ્રરૂપણા; વ્યાખ્યાનો એક પ્રકાર. (૩) પ્રશ્ન.
आरोस. पुं० (आरोष) એ નામનો એક દેશ. (૨) તે દેશવાસી મ્લેચ્છની એક જાત.
आरोह. पुं० (आरोह) શરીરની ઉંચાઇ.
आरोहग. त्रि० (आरोहक) હાથીની સ્વારી કરનાર. (૨) હસ્તિપાલક.
आरोहपरिणाह. पुं० (आरोहपरिणाह) શરીરની ઉંચાઇ જેટલી બે ભુજાની પહોળાઇ હોય તે આરોહપરિણાહ.
आलइअ. त्रि० (आलयिक) ગૃહી; આશ્રય-વાળો. (૨) અલંકાર શાસ્ત્રના જાણનાર. (૩) અલંકાર સંબંધી. (૪) અલંકાર યોગ્ય.
आलइय. त्रि० (आलगित) યથાયોગ્ય સ્થાને પહેરેલ.
आलंकारिग. त्रि० (आलङ्कारिक) જ્યાં અ-લંકાર-ઘરેણા પ્હેરવામાં આવે તે સ્થાન.
आलंकारियसभा. स्त्री० (आलङ्कारिकसभा) અલંકાર પહેરવાની સભા.
आलंद. पुं० (आलन्द) પાણીથી ભીનો-લીલો હાથ સુકાય તેટલા વખતથી માંડી. ૫ રાત દિવસ સુધીનો કાળ.
आलंदिअ. त्रि० (आलन्दिक) ઉપર કહેલા સમયનું ઉલ્લંઘન ન કરનાર.
आलंब. पुं० (आलम्ब) આધાર; આલમ્બન.
आलंबण. न० (आलम्बन) } આધાર;
आलंबणा. स्त्री० (आलम्बना) } આશ્રય; ટે-કો. (૨) ઇર્યાસમિતિનું આલંબન-જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર. (૩) કારણ; પ્રયોજન.
आलंभिय. न० (आलम्भिक) એક શહેરનું નામ. (૨) ભગવતી સૂત્રના અગીયારમા શતકના બારમા ઉદ્દેશાનું નામ.
आलंभिया. स्त्री० (आलम्भिका) આલંભિકા નામની એક નગરી.
आलक्क. पुं० (अलर्क) હડકાયો કુતરો.
आलभिया. स्त्री० (आलभिका) એ નામની એક નગરી.
आलय. पुं० न० (आलय) રહેવાનું સ્થાન; ઘર.
आलवण. न० (आलपन) બોલવું; વાતચિત કરવી.
आलसिय. त्रि० (आलसित) આલસુ; મન્દ.

आलस्स. न० (आलस्य) આલસ; પ્રમાદ.

आलाव. પું० (आलाप) થોડું બોલવું તે; આલાપ કરવો તે. (૨) શરૂઆતનું ભાષણ. (૩) એકવાર બોલાએલું.

आलावश्र. } **आलावग.** } પું० (आलापक) આલાવો; એક સંબંધવાળા વાક્યોનો સમૂહ. (૨) ગ્રંથનો થોડો ભાગ; પેરેગ્રાફ.

आलावण. ન० (आलापन) પરસ્પર બે વસ્તુ મળવાથી થતો બંધ.

आलावणबंध. પું० (आलापनबंध) પરસ્પર બે વસ્તુ ભેગી થવાથી થતો બંધ; જેમ ખડની ભારી અને દોરડું એ બેનો બંધ.

आलि. પું० (आलि) એક જાતની વનસ્પતિ.

आलिंग. પું० (आलिङ्ग) મુરજ–માદલ નામનું વાજીંત્ર. (૨) આલિંગ–સાધુનો વેષ.

आलिंगण. ન० (आलिङ्गन) આલિંગન; થોડો સ્પર્શ કરવો તે.

आलिंगणवट्टि. સ્ત્રી० (आलिङ्गनवृत्ति) શરીર પ્રમાણે લાંબું ઓશીકું.

आलिंगणिया. સ્ત્રી० (आलिङ्गनिका) શરીર પ્રમાણે લાંબું ઓશીકું.

आलिंगपुक्खर. ન० (आलिङ्गपुष्कर) મુરજ –માદલ વાજીંત્રનું મોઢું.

आलिंगिणी. સ્ત્રી० (आलिंगिनी) ઘુંટણ અને કોણી નીચે રાખવાનો ગ્રાકળો.

आलिघर. ન० (आलिगृह) આલિ નામની વનસ્પતિ વિશેષનું બનાવેલ ઘર–મંડપ.

आलित्त. ત્રિ० (आलित्र) નાવાને ચલાવવાનાં હલેસાં.

आलित्त. ત્રિ० (आदीप्त) સર્વ તરફથી જ્વલિત–બળી રહેલ.

आलिद्ध. ત્રિ० (आश्लिष्ट) આલિંગન કરાયેલ.

आलिद्ध. ત્રિ० (आदिग्ध) લાગેલ; જોડેલ.

आलिसंदग. પું० (आलिसन्दक) } **आलिसिंदग.** પું० (आलिसिन्दक) } ધાન્ય વિશેષ; ચોળા. (૨) બળાસિ.

आलीण. ત્રિ० (आलीन) ઇંદ્રિયનિગ્રહરૂપ મર્યાદામાં તલ્લીન. (૨) આશ્રિત. (૩) થોડું લાગેલ–વળગેલ. (૪) આલિંગન કરેલ; ભેટેલ.

आलीणगुत्त. ત્રિ० (आलीनगुप्त) જેણે ઇંદ્રિયોનો નિગ્રહ કરી ગોપવી રાખી તે; જિતેંદ્રિય.

आलीयग. } **आलीवक.** } **आलीवग.** } ત્રિ० (आदीपक) આગ લગાડનાર; અગ્નિ સળગાવનાર.

आलीवण. ન० (आदीपन) રોશની કરવી તે.

आलीवित. ત્રિ० (आदीप्त) અગ્નિમાં બાળેલ.

आलु. પું० ન० (आलु) બટાટા; કન્દ વિશેષ.

आलुई. સ્ત્રી० (आलुकी) એક જાતની વેલ.

आलुंप. ત્રિ० (आलुम्प) હિંસા, ચોરી, હારી વગેરે અકૃત્ય સેવનારા; છીનવી લેનાર.

आलुग. } **आलुय.** } પું० ન० (आलु) સાધારણ વનસ્પતિ વિશેષ; બટાટા.

आलुयवग्ग. પું० (आलुकवर्ग) આલુ–બટાટા સંબંધી ભગવતી સૂત્રના ૨૩ મા શતકનો બીજો વર્ગ.

आलेवण. ન० (आलेपन) થોડું લેપન.

आलोश्र. પું० (आलोक) વિલોકન; સારી રીતે જોવું તે. (૨) પૃથ્વીનો સરખો ભાગ; સમ ભૂભાગ. (૩) ગવાક્ષ આદિ પ્રકાશનું સ્થાન. (૪) જગત; સંસાર. (૫) જ્ઞાન. (૬) પ્રકાશ. (૭) રૂપી પદાર્થ.

आलोइत्तार. ત્રિ० (आलोकितृ) જોનાર; અવલોકન કરનાર.

आलोइय. ત્રિ० (आलोकित) નિરીક્ષણ કરેલ.

आलोइय. ત્રિ० (आलोचित) આલોચન કરેલ; નિવેદન કરેલ.

आलोक. } **आलोग.** } પું० (आलोक) જુઓ " આલોઅ " શબ્દ.

आलोय. પું० (आलोक) અવલોકન; નિરીક્ષણ; દર્શન; દેખવું તે. (૨) દીવાનો પ્રકાશ.

आलोयण. न० (आलोकन) દર્શન.

आलोयण. न० (आलोचन) } શિષ્યે ગુરૂ
आलोयणया. स्त्री० } પાસે પો-
आलोयणा. स्त्री० (आलोचना) } તાના દોષનું
આલોચન કરવું-નિવેદન કરવું તે.

आलोयणारिह. न० (आलोचनार्ह) ગુરૂ પાસે નિવેદન કરવાથી જે પાપની શુદ્ધિ-નિવારણ થાય તે; આલોચના યોગ્ય પાપ. (૨) આલોચના યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત.

आलोयदरिसणिज्ज. त्रि० (आलोकदर्शनीय) જે દૃષ્ટિગોચર થતાં ઉંચામાં ઉંચું દેખાય તે.

आलोयभायण. न० (आलोकभाजन) જેમાં પ્રકાશ પડે એવું ભાજન.

आलोविय. त्रि० (आलोपित) આચ્છાદન કરેલ.

आव. पुं० (आप) લાભ; નફો.

आवइ. स्त्री० (आपद्) આપત્તિ-દુઃખ; વિપત્તિ.

आवंतिअज्झयण. न० (आवन्त्यध्ययन) આચારંગના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના પાંચમા અધ્યયનનું નામ.

आवंती. त्रि० (यावत्) જેટલા.

आवकह. न० (यावत्कथम्) } જાવ જીવ
आवकहा. स्त्री० (यावत्कथा) } સુધી; જીંદગી પર્યન્ત.

आवकहिय. त्रि० (यावत्कथिक) યાવજ્જીવ સુધીનું; હમેશનું; ઘણા વખતનું.

आवगा. स्त्री (आपगा) નદી.

आवज्जग. त्रि० (आवर्जक) પ્રસન્ન કરનાર.

आवज्जण. न० (आवर्जन) કેવળીનો ઉપયોગ. (૨) માનસિક વ્યાપાર; શેષ રહેલા કર્મનો ઉદયાવલિકામાં પ્રક્ષેપ કરવાનો વ્યાપાર-ક્રિયા.

अवज्जीकरण. न० (आवर्जीकरण) જુઓ "આવજ્જણ" શબ્દ.

आवट्ट. पुं० (आवर्त्त) સમુદ્રાદિકમાં ચક્રાકારે ઘુમરી ખાતું પાણી દેખાય તે. (૨) ચક્કર ખાવું; પરિભ્રમણ કરવું તે. (૩) મોહપાશ; ભૂલવણી. (૪) સંસાર. (૫) સંસારના કારણરૂપ-વિષયના શબ્દાદિક ગુણ. (૬) ઉત્કટ મોહના ઉદયથી વિષયની પ્રાર્થના કરવી તે. (૭) ફરીફરીને ઉત્પન્ન થવું તે. (૮) મહાઘોષનામે થણિત કુમારના ઇંદ્રના લોકપાલનું નામ. (૯) જંબુદ્વીપમાંનો એક દીર્ઘ વૈતાઢ્ય પર્વત. (૧૦) એક ખરીવાળા સ્થળચર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત. (૧૧) અહોરાત્રના ૨૫ મા મુહૂર્ત નામ. (૧૨) આવર્ત નામનું એક વિમાન (૧૩) જંબુદ્વીપના મેરૂની પૂર્વે શીતા મહાનદીની ઉત્તરે આવર્ત નામની એક વિજય. (૧૪) આવર્તનામે ૩૨ નાટકમાંનું એક નાટક. (૧૫) મણિનું એક લક્ષણ.

अवट्टकूड. न० (आवर्त्तकूट) મહા વિદેહમાંના નલિનકૂટ નામે વખારા પર્વતનું એ નામનું એક શિખર.

आवड. पुं० (आपात) કિરાત દેશના ભિલ્લની એક જાત.

आवडण. न० (आपतन) ભાંગવું; કકડા કરવા.

आवडिय त्रि० (आपतित) ચારે તરફથી આવી પડેલું; લાગેલું.

आवण. पुं० (आपण) હાટ; દુકાન. (૨) બજાર.

आवरण. त्रि० (आपन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; આશ્રીને રહેલ. (૨) ઉત્પન્ન થયેલ.

आवण्णसत्ता. स्त्री० (आपन्नसत्त्वा) ગર્ભવતી; સગર્ભા સ્ત્રી.

आवत्त. पुं० (आवर्त्त) જુઓ "આવટ્ટ" શબ્દ.

आवत्तकूड. न० (आवर्त्तकूट) નલિનકૂટ નામે વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.

आवत्तण. न० (आवर्त्तन) ઉધાડવું વાસવું

आवत्तणपेढिया. स्त्री० (आवर्त्तनपीठिका) જેમાં ભોગલ રહે તે સ્થાન.

आवत्ता. स्त्री० (आवर्त्ता) આવર્તા નામની એક વિજય.

आवत्ति. स्त्री० (आपत्ति) પ્રાપ્તિ. (૨) ઉત્પત્તિ. (૩) દોષ પ્રસંગ. (૪) દુઃખ.

आवन्न. त्रि० (आपन्न) પ્રાપ્ત થયેલ.

आवया. स्त्री० (आपद्) આફત-આપત્તિ; સંકટ.

आवर. त्रि० (अपर) બીજું.

आवरण. न० (आवरण) કવચ; બખતર. (૨) ઢાલ. (૩) ઢાંકવું તે; ઢાંકણ. (૪) મંજિઠ આદિ દ્રવ્ય. (૫) સર્વ વિરતિ અથવા દેશ વિરતિરૂપ પચ્ચખાણને અટકાવનાર કષાય મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ. (૬) જ્ઞાન આદિ શક્તિને આવરનાર-ઢાંકનાર જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ.

आवरणावरणपविभत्ति. न० (आवरणावरणप्रविभक्ति) ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

आवरणिज्ज. त्रि० (आवरणीय) આત્માની જ્ઞાનાદિ શક્તિને આવરનાર; જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ.

आवरणी. स्त्री० (आवरणी) આવરણકારી વિદ્યા.

आवरिय. त्रि० (आवृत) ઢાંકેલ; આચ્છાદન કરેલ.

आवरिसण. न० (आवर्षण) સુગંધિ પાણીનો છંટકાવ કરવો.

आवलण. न० (आवलन) અંગ મરડવું વે.

आवलि. स्त्री० (आवलि) હાર; પંક્તિ; લાઇન.

आवलियपविभत्ति. न० (आवलिकाप्रविभक्ति) નાટ્યવિધિ વિશેષ.

आवलिया स्त्री० (आवलिका) અસંખ્યાત સમય પ્રમાણે એક કાળ વિભાગ; એક શ્વાસોશ્વાસનો સંખ્યાતમો ભાગ. (૨) શ્રેણિ; પંક્તિ.

आवसह. पुं० (आवसथ) મકાન; ઘર; રહેઠાણ. (૨) તાપસનો આશ્રમ; મઠ.

आवसहिय. पुं० (आवसथिक) આશ્રમ-ઝુંપડીમાં રહેનાર; સન્યાસી. (૨) ગૃહસ્થ.

आवसिय. / **आवस्सग.** / **आवस्सय.** त्रि० (आवश्यक) અવશ્યનું; જરૂરી. (૨) न० સાધુ અને શ્રાવકને બે વખત અવશ્ય કરવાની ક્રિયા; પ્રતિક્રમણ. (૩) તે ક્રિયા પ્રતિપાદક આવશ્યક નામનું સૂત્ર. (૪) આધાર.

आवस्सयकरण. न० (आवश्यककरण) કેવળી સમુદ્ઘાત કર્યા પહેલાં કેવળીને અવશ્ય કરવા યોગ્ય વ્યાપાર.

आवस्सयसुयखंध. न० (आवश्यकश्रुतस्कंध) એ નામનું એક સૂત્ર.

आवस्सया. स्त्री० / **आवस्सिया.** स्त्री० (आवश्यकी) સાધુએ અવશ્યકામ પડયે બહાર જતી વખતે "આવસ્સહિ" શબ્દ બોલવો તે; સામાચારીનો એક પ્રકાર.

आवह. त्रि० (आवह) ધારણ કરનાર.

आवाग. पु० (आपाक) નિભાડો.

आवाड. पुं० (आपात) ઉત્તર ભરતમાંની કિરાત નામે ભિલ્લની એક જાત.

आवाय. पुं० (आपाक) નિભાડો.

आवाय. पुं० (आपात) આવજાવ; માણસોનું ગમનાગમન. (૨) પ્રથમ મેળાપ.

आवायभद्द. पुं (आपातभद्र) પ્રથમ મેળાપમાં બોલવા ચાલવા વિગેરેમાં સુખ આપનાર.

आवावकहा स्त्री० (आवापकथा) ભોજન સંબંધી કથા કરવી તે.

आवास. पुं० (आवास) મહેલ; હવેલી. (૨) શરીર. (૩) આવાસ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૪) નરકાવાસ.

आवासग. पुं० (आवश्यक) જુઓ "આવસ્સય" શબ્દ.

आवासपव्वय. पुं० (आवासपर्वत) નાગરાજાનો આવાસ પર્વત.

आवासय. पुं० (आवासक) પક્ષિનું ઘર; માળો. (૨) ન० નિત્ય કર્મ. (૩) આચ્છાદક.

आवासय. न० (आवश्यक) આવશ્યક કર્તવ્ય.

आवाह. पुं० (आवाह) વિવાહ પહેલાં તાંબૂલ દેવાનો ઉત્સવ. (૨) નવપરણિત વહુવરને પ્રથમ ઘેર લાવવાં તે.

आवाहण. न० (आह्वान) આમંત્રણ દેવું; બોલાવવું.

आवि. अ० (चापि) સંભાવના. (૨) સમુચ્ચય; પણ.

आवि. अ० (आविस्) પ્રગટ; જાહેર.

आविश्च. त्रि० (आविच) અવિચ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

आविई. स्त्री० (आविची) અવીચ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ સ્ત્રી.

आविकम्म. न० (आविष्कर्मन्) ખુલ્લું-પ્રગટ કામ. (૨) ઉત્પત્તિ. (૩) અભિવ્યક્તિ.

आविट्ठ. त्रि० (आविष्ट) યુક્ત થયેલ; જોડાયેલ. (૨) અધિષ્ઠિત.

आविद्ध. त्रि० (आविद्ध) પહેરેલું; ધારણ કરેલું. (૨) વીંટેલું; યથોચિત બાંધેલું.

आविब्भाव. पुं० (आविर्भाव) પ્રગટ થવું; પ્રાદુર્ભાવ થવો.

आविब्भूय. त्रि० (आविर्भूत) પેદા થયેલ. (૨) પ્રગટ થયેલ.

आविल. त्रि० (आविल) આકુળ. (૨) કલુષિત; ડોળું.

आवीइमरण. न० (आवीचिमरण) સમયે સમયે આયુષ્યના દળનો અપચય થાય તે; આયુષ્ય સમયે સમયે ઓછું થાય તે.

आवीइसण्णिय. न० (आवीचिसंज्ञित) આવીચિ નામનું મરણ.

आवीकम्म. न० (आविष्कर्मन्) જુઓ "આવિકમ્મ" શબ્દ.

आवुत्त. त्रि० (अव्युक्त) નહિ કીધેલ; વગર કીધેલ.

आवेढिय. त्रि० (आवेष्टित) ચારે તરફથી વીંટેલ. (૨) એક વાર વીંટેલ.

आस. पुं० स्त्री० (आश) ભોજન.

आस. पुं० (मास) ફેંકવું.

आस. न० (आस्य) મુખ; મોં.

आस. पुं० (अश्व) ઘોડો; અશ્વ. (૨) અશ્વિની નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) અશ્વદેવતાથી ઉપલક્ષિત અશ્વિની નક્ષત્ર. (૪) મન; ચિત્ત.

आसंग. पुं० (आसङ्ग) રોગ.

आसंदय. न० (आसन्दक) એક જાતનું આસન.

आसंदिया. स्त्री० (आसन्दिका) }
आसंदी. स्त्री (आसन्दी) } એક જાતનું આસન; માંચી. (૨) લાકડીનું માંચડું.

आसंसइय. त्रि० (आसंशयित) જેમાં સંદેહ નથી તેવું.

आसंसप्पओग. पुं० (आशंसाप्रयोग) આશંસા-અભિલાષા કરવી તે.

आसंसा. स्त्री० (आशंसा) કામભોગ મેળવવાની ઇચ્છા;-અભિલાષા.

आसंसि. त्रि० (आशंसिन्) અભિલાષી.

आसकएण. पुं० (अश्वकर्ण) લવણ સમુદ્રમાંના ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો અશ્વકર્ણ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) त्रि० તે દ્વીપના રહેવાસી.

आसकरण. न० (अश्वकरण) ઘોડાને કળા શીખવવાની જગ્યા.

आसकिसोर. पुं० (अश्वकिशोर) જાતવાન ઘોડાનું બચ્ચું; વછેરું.

आसकिसोरी. स्त्री० (अश्वकिशोरी) જાતવાન વછેરી.

आसग. पुं० (आस्यग) ?ीण.

आसग्गीव. पुं० (अश्वग्रीव) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના પહેલા પ્રતિવાસુદેવનું નામ.

आसजुद्ध. न० (अश्वयुद्ध) ઘોડાનું યુદ્ધ.

आसज्ज. न० (आसज्ज) ક્રિયા વિશેષ.

आसण. न० (आसन) આસન; બેઠક; સિંહાસન ભદ્રાસન મયૂરાસન વગેરે. (૨) આસનવાળી બેસવું તે. (૩) શય્યા.

आसण्ण. त्रि० (आसन्न) નજીક; પાસે.

आसत्त. त्रि० (आसक्त) ભૂમિમાં લાગેલ; ઉપરથી નીચેના ભાગ સાથે લાગેલ.

आसत्ति. स्त्री० (आसक्ति) પરિગ્રહ આદિમાં ગૃદ્ધિ.

आसत्तोसत्त. त्रि० (आसक्तोत्सक्त) ઉપરના ભાગથી નીચેના ભાગને લાગેલ.

आसत्थ. त्रि० (आश्वस्त) આરામ લીધેલ; સ્વસ્થ.

आसत्थ. पुं० (अश्वत्थ) પીપળો.

आसधर. त्रि० (अश्वधर) ઘોડાવાળો; સોદાગર.

आसन. न० (आसन) જુઓ "આસણ" શબ્દ.

आसन्न. त्रि० (आसन्न) જુઓ "આસણ્ણ" શબ્દ.

आसन्नभव. पुं० (आसन्नभव्य) થોડા વખતમાં મોક્ષ જવા યોગ્ય ભવ્ય જીવ.

आसपुरा. स्त्री० (अश्वपुरा) પદ્માવિજયની મુખ્ય નગરી.

आसपोसय त्रि० (अश्वपोषक) ઘોડાનો પોષનાર; સોદાગર.

आसप्पमद्दय. त्रि० (अश्वप्रमर्दक) ઘોડાને કળા શીખવનાર.

आसम. पुं० (आश्रम) આશ્રમ; તાપસ લોકોને રહેવાની જગ્યા. (૨) ચાર આશ્રમ પૈકી એક આશ્રમ. (૩) તીર્થસ્થાન.

आसमक्खिया. स्त्री० (अश्वमक्षिका) ઘોડાની માખ; બગા. (૨) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની જાત.

आसमट्ठ. पुं० (अश्वमृष्ट) ઘોડાના સમારનારા.

आसमद्दअ. / **आसमद्दग.** पुं० (अश्वमर्दक) ઘોડાને મર્દન કરનાર.

आसमपय. न० (आश्रमपद) એ નામનો એક બાગ.

आसमित्त. पुं० (अश्वमित्र) અશ્વમિત્રાચાર્ય નામના ચોથા નિન્હવ કે જેણે દરેક પદાર્થ ક્ષણે ક્ષણે નાશ પામે છે એમ સ્થાપન કર્યું.

आसमुह. पुं० (अश्वमुख) લવણ સમુદ્રમાં ડાઢા ઉપર જતાં વિદિશામાં રહેલ અશ્વમુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) તે દ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

आसय. पुं (आश्रय) આલય; સ્થાન; મકાન. (૨) સેવવા યોગ્ય. (૩) આશ્રય; આધાર.

आसय. पुं० (आशय) ચિત્તવૃત્તિ; પરિણામ. (૨) અભિપ્રાય.

आसय. पुं० (आशक) ખાનાર.

आसरयण. न० (अश्वरत्न) અશ્વરત્ન; ચક્રવર્તિનાં ચોદ રત્નમાંનું એક રત્ન.

आसरह. पुं० (अश्वरथ) ઘોડાગાડી; જેમાં ઘોડા જોડાય એવો રથ.

आसराय पुं० (अश्वराजन्) અશ્વરાજ, ઉત્તમ ઘોડો.

आसरुह. / **आसरोह.** पुं० (अश्वरुह) ઘોડેશ્વાર.

आसल. त्रि० (आशल) સ્વાદ લેવા યોગ્ય; ખાવા યોગ્ય.

आसव. पुं० (आसव) દારૂ; મદીરા; મદ્ય; શરાબ.

आसव. पुं० (आश्रव) જીવરૂપ તળાવમાં કર્મરૂપ પાણીને આવવાનું ગરનાળું; કર્મ

આવવાનું દ્વાર; મિથ્યાત્વ અવિરતિ પ્રમાદ કષાય અને અશુભયોગ એ પાંચમાંનું ગમે તે એક. (૨) ત્રિ૦ શ્રોતા; ગુરુવચન સાંભળનાર.

आसवर. / आसवार. પું૦ (अश्ववार) અસ્વાર; ઘોડેસ્વાર.

आसवाहणिया. સ્ત્રી૦ (अश्ववाहनिका) ઘોડાની સ્વારી; અશ્વક્રીડા.

आसवोदगा. સ્ત્રી૦ (आसवोदका) મીઠા પાણીની વાવ.

आससण ન૦ (आशसन) હિંસા; પ્રાણીનો વિનાશ.

आससा. સ્ત્રી૦ (आशंसा) ઇચ્છા–આકાંક્ષા; આશા.

आससेण. પું૦ (अश्वसेन) કાશીના રાજાનું નામ. (૨) ચાલુ અવસર્પિણીના ચોથા ચક્રવર્તીના પિતા. (૩) ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથના પિતાનું નામ.

आसा. સ્ત્રી૦ (आशा) ઇચ્છા; અભિલાષા. (૨) ભોગની આકાંક્ષા. (૩) ઉત્તર રૂચક પર્વત પર રહેનારી એક દેવીનું નામ

आसाइय. ત્રિ૦ (आसादित) પ્રાપ્ત થયેલ.

आसाढ. પું૦ (आषाढ) અષાડ મહિનો. (૨) તૃણવિશેષ. (૩) આષાઢાચાર્ય નામના ત્રીજા નિહ્નવ કે જેણે દરેક વસ્તુ અવ્યક્ત–સંદિગ્ધ છે, એટલે કોનામાં સાધુતા છે અને કોનામાં નહિ તેનો નિશ્ચય ન થઇ શકવાથી કોઇને પગે લાગવું નહિ એમ સ્થાપન કર્યું.

आसाढभूइ. પું૦ (आषाढभूति) જુઓ "અસાડભૂઇ" શબ્દ.

आसाढा. સ્ત્રી૦ (आषाढा) એ નામનું નક્ષત્ર; પૂર્વાષાઢા અને ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર.

आसाढायरिय. પું૦ (आषाढाचार्य) આષાઢ નામના ત્રિજા નિન્હવ આચાર્ય.

आसाढी. સ્ત્રી૦ (आषाढी) અષાડમાસની પૂર્ણિમા.

आसादण. ન૦ (आसादन) મેળવવું; ગ્રહણ કરવું.

आसादणता. સ્ત્રી૦ (आशातना) અવિનય; આશાતના.

आसादिय. ત્રિ૦ (आसादित) પ્રાપ્ત કરેલ.

आसादेत्तार. ત્રિ૦ (आस्वादयितृ) સ્વાદ લેનાર.

आसामर. પું૦ (आशामर) સાતમા વાસુદેવ અથવા બળદેવના પૂર્વભવના ધર્મગુરૂનું નામ.

आसाय. પું૦ (आस्वाद) સ્વાદ; રસ.

आसायण. ન૦ (आस्वादन) આસ્વાદન; રસ લેવો તે.

आसायण. ન૦ (आसादन) ગ્રહણ કરવું; મેળવવું.

आसायण. ન૦ (आशातन) અનન્તાનુબંધી કષાયનું વેદન. (૨) અપમાન; તિરસ્કાર.

आसायणा. સ્ત્રી૦ (आशातना) આશાતના; વિનય મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન.

आसायणिज्ज. ત્રિ૦ (आस्वादनीय) સ્વાદ લેવા યોગ્ય; ચાખવા યોગ્ય.

आसालय. ન૦ (आशालक) જેના ઉપર સુઇ શકાય કે બેસીને આરામ લઇ શકાય તેવું એક આસન.

आसालिया સ્ત્રી૦ (आशालिका) એ જાતનો સર્પ કે જે પંદર કર્મભૂમિમાં ચક્રવાતની સેના નીચે પૃથ્વીમાં સમુર્છિમપણે અંતર્મુહૂર્તને આઉખે ઉત્પન્ન થાય છે.

आसाविणी. સ્ત્રી૦ (आश्राविणी) છિદ્રવાળી નાવા; જેમાં પાણી આવે એવી નાવ.

आसास. પું૦ (आश्वास) આશ્વાસન. (૨) વિશ્રામનું સ્થાન; થાક લેવાની જગ્યા. (૩) એક દ્વીપનું નામ.

आसासग. પું૦ (आशासक) એક જાતનું વૃક્ષ.

आसासण. न० (आश्वासन) આશ્વાસન નામનો ગ્રહ.

आसासणया. स्त्री० (आश्वासना) આશિર્વાદ.

आसासिय. त्रि० (आश्वासित) આશ્વાસન આપેલ; વિશ્રામ લીધેલ.

आसि. स्त्री० (आशिष्) દાઢ.

आसित्त. त्रि० (आसिक्त) થોડુંક છાંટેલું; છંટકાવ કરેલ.

आसित्तिश्रा. स्त्री० (आसिक्तिका) એક ખાદ્ય પદાર્થ.

आसिय. त्रि० (आश्रित) આશ્રય પામેલ.

आसिय. त्रि० (आसिक्त) જુઓ " આસિત્ત " શબ્દ.

आसियावाय. पुं० (आशीर्वाद) આશિષ્વચન.

आसिल. पुं० (आसिल) એ નામના એક અન્યતીર્થી પ્રાચીન ઋષિ.

आसी. स्त्री० (आशी) સર્પની દાઢ.

आसीण. त्रि० (आसीन) બેઠેલ; આશ્રય કરેલ.

आसीविस. पुं० (आशीविष) જેની દાઢમાં ઝેર રહેલું છે તેવો સર્પ. (૨) સીતોદાનદીને પશ્ચિમ કિનારે શંખ વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૩) નિગ્રહ અથવા અનુગ્રહ કરવામાં સમર્થ.

आसीविसत्त. न० (आशीविषत्व) ઇષ્ટઅનિષ્ટ કરવાનું સામર્થ્ય.

आसीविसभावणा. स्त्री० (आशीविषभावना) ઇષ્ટાનિષ્ટ કરવાના સામર્થ્ય સંબંધી હકીકત જેમાં બતાવેલ છે તેવું અંગબાહ્ય એક કાલિકસૂત્ર.

आसीविसा. स्त्री० (आशीविषा) સીતોદામહાનદીને જમણે કાંઠે આવેલી આશીવિષા નામની નગરી.

आसु. अ० (आशु) જલ્દી; શીઘ્ર; એકદમ.

आसुक्कार. पुं० (आशुकार) જેથી તત્કાલ મરણ નિપજે તે; મરણનો અવસર લાવનાર સર્પદંશ વિસૂચિકા વગેરે.

आसुचर. त्रि० (आशुचर) શીઘ્ર ચાલનાર.

आसुपरारा. त्रि० (आशुप्रज्ञ) તીવ્ર બુદ્ધિવાળો; ઉત્પાતકી બુદ્ધિમાન્. (૨) કેવળજ્ઞાની; દિવ્યજ્ઞાની.

आसुर. न० (आसुर) આસુરી ભાવના; જેથી અસુરયોનિમાં થવા યોગ્ય કર્મ બંધાય તેવી ભાવના. (૨) त्रि० અસુર સંબંધી; ભવનપતિ અને વ્યંતર સંબંધી.

आसुरत्त. त्रि० (आशुरक्त) ક્રોધથી લાલ ચોળ થયેલ.

आसुरत्त. न० (आसुरत्व) આસુરી ભાવના; અસુર દેવતામાં ઉત્પન્ન થવું પડે તેવી ભાવના.

आसुरा. स्त्री० (आसुरी) જેનાથી અસુરયોનિમાં ઉત્પન્ન થવાય એવી ભાવના.

आसुरिय. त्रि० (आसुरिक) અસુર સંબંધી. (૨) पुं० પૂર્વભવમાં તીવ્ર ક્રોધ કરવાથી અસુરપણે ઉત્પન્ન થનાર.

आसुरिय. न० (आसुर्य) અસુરપણું.

आसुरी. स्त्री० (आसुरी) અસુરપણે ઉપજવા યોગ્ય ભાવના; સાધુ થઇને કુક્રિયા કરે, સકામ તપ કરે, નિમિત્ત પ્રકાશે, નિર્દયપણું કરે તે.

आसुरुत्त. त्रि० (आसुरोक्त) } અતિ ક્રોધા-
आसुरुत्त. त्रि० (आशुरुष्ट) } યમાન થયેલ.

आसुरुत्त. त्रि० (आशुरुष्ट) જલ્દી ક્રોધાયમાન થનાર.

आसुणि. न० (आशूनि) ઘૃતપાનાદિક બલિષ્ટ ઔષધ કે જેથી માણસ બળવાન્ થાય. (૨) રસાયણ ક્રિયા.

आसूणिय. त्रि० (आशूनित) કાંઇક જાડું બનેલું.

आसूय. न० ( ) કોઇ દેવને માનતા માનવામાં આવે છે તે.

आसेवण. न० (आसेवन) સેવવું તે.

आसेवणा. स्त्री० (आसेवना) સંયમમાં અતિચાર દોષ લગાડવા તે. (૨) સૂત્રનું અનુષ્ઠાન કરવું તે. (૩) આરોપણ કરવું–આરોપવું. (૪) સંયમનું પરિપાલન.

आसेवालोयअ. पुं० (आसेवालोचक) પુનઃ પુનઃ પાપ કરી પ્રાયશ્ચિત લેનાર (સાધુ.)

आसेविय. त्रि० (आसेवित) થોડો સ્વાદ લીધેલ–ચાખેલ. (૨) ચારે તરફથી પાલન કરાયેલ.

आसोअ. पुं० (अश्वयुज्) આસો માસ.

आसोई. स्त्री० (आश्वयुजी) આસો સુદિ પુનમ.

आसोकंता. स्त्री० (आशोकान्ता) મધ્યમ ગ્રામની એક મૂર્ચ્છના.

आसोग. पुं० न० (आशोक) અશોક વૃક્ષનું ફુલ.

आसोट्ठ. } **आसोत्थ.** } पुं० (अश्वत्थ) પીપળો; પીપળાનું ઝાડ.

आस्सादिय. त्रि० (आसादित) જુઓ "આસાદિય" શબ્દ.

आस्सायणिज्ज. त्रि० (आस्वादनीय) સ્વાદ લેવા યોગ્ય.

आस्साविणी. स्त्री० (आश्राविणी) જેમાં પાણી ચાલ્યું આવે તે. (નાવા.)

आहच्च. अ० (आहत्य) કદાચ; કદાચિત્. (૨) અ० શીઘ્ર; જલદી. (૩) ઉપસ્થિત થયેલ. (૪) વ્યવસ્થા કરનાર. (૫) ભાગ પાડનાર. (૬) છેદનાર.

आहच्चा. स्त्री० (आहत्या) ઘાત કરવો; મારવું તે.

आहड. त्रि० (आहृत) આણેલું; લાવેલું. (૨) ચોરેલ; છીનવી લીધેલ.

आहडिया. स्त्री० (आहृतिका) બહારથી આવેલી લાણી; પીરસાણું.

आहत. त्रि० (आहृत) એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે આણેલું.

आहत्तहीय. न० (याथातथ्य) યાથાતથ્ય; જોઇએ તેવું. (૨) યથાર્થ ઉપદેશનું સ્વરૂપ; સત્ય; વાસ્તવિક સ્વરૂપ (૩) સૂયગડાંગના ૧૩ મા અધ્યયનનું નામ કે જેમાં યથાર્થ ઉપદેશનું સ્વરુપ બતાવ્યું છે.

आहम्मिअपय. न० (अधार्मिकपद) અધાર્મિકપદ; ધર્મ વિરૂદ્ધપદ.

आहय. त्रि० (आहत) હણેલું. (૨) વગાડેલું; બજાવેલું. (૩) પ્રેરણાકરેલ. (૪) પું. ઢોલ.

आहया. स्त्री० (आहता) દુંદુભિ.

आहरण. पुं० न० (आभरण) ઘરેણું; દાગીનો.

आहरण. पुं० न० (आहरण) દૃષ્ટાંત; ઉદાહરણ. (૨) લેવું; સ્વીકાર કરવો. (૩) વ્યવસ્થા કરવી. (૪) લાવવું; લઇ જવું.

आहरणतद्देस. पुं० (आहरणतद्देश) એક દેશી દૃષ્ટાંત.

आहरणतद्दोस. पुं० (आहरणतद्दोष) સદોષ દૃષ્ટાંત.

आहवण. पुं० (आह्वान) બોલાવવું.

आहव्व. त्रि० (आभाव्य) ક્ષેત્ર, શિષ્ય, ભાત, પાણી, વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે.

आहव्वणी. स्त्री० (आथर्वणी) તાત્કાલિક અનર્થ કરનાર એક વિદ્યા.

आहव्वाय. न० (यथावाद) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૦ મો ભેદ.

आहाकड. त्रि० (आधाकृत) ખાસ સાધુને માટે નિપજાવેલ આહારાદિ.

आहाकम्म. न० (आधाकर्मन्) આધાકર્મ; આહારનો એક દોષ.

आहाकम्म. न० (यथाकर्म) પોતાના જેવા કર્મ હોય તે પ્રમાણે; સ્વકૃત કર્માનુસાર.

आहाकम्मिय. त्रि० (आधाकर्मिक) સાધુના માટે બનાવેલ આહાર.

आहाच्छंद. त्रि० (यथाच्छन्द) પોતાની મરજી મુજબ વર્તનાર.

आहाण. न० (आधान) સ્થાપન. (૨) સ્થાન; આશ્રય.

आहातच. न० (याथातथ्य) જે વસ્તુ જેવી હોય તેવીજ કહેવી તે; યથાર્થ સત્ય

आहातहिश्र. न० (याथातथ्य) યાથાતથિક-સત્યવાત જેમાં પ્રતિપાદન કરી છે તે સૂયગડાંગ સૂત્રના ૧૩ મા અધ્યયનનું નામ.

आहार. पुं० (आधार) આધાર; આશ્રય; અવલમ્બન; ટેકો. (૨) આકાશ.

आहार. पुं० (आहार) આહાર; ખોરાક.

आहारइत्तार. त्रि० (आहर्तृ) આહાર કરનાર; ખાનાર.

आहारग. न० (आहारक) આહારક શરીર; પાંચ શરીરમાંનું ત્રીજું શરીર. (૨) त्रि० આહાર કરનાર; ખાનપાન વગેરે કરનાર. (૩) पुं० આહારક શરીરની લબ્ધિવાળા સાધુ. (૪) આહારક સમુદ્ઘાત; આહારક શરીરમાં આત્માના પ્રદેશ વિસ્તારવા તે.

आहारगंगोवंगणाम. न० (आहारकाङ्गोपाङ्गनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી આહારક શરીરના અંગોપાંગ પ્રાપ્ત થાય.

आहारगजुगल. न० (आहारकयुगल) આહારક શરીર અને આહારક અંગોપાંગ એ બે નામકર્મની પ્રકૃતિની જોડ.

आहारगणाम. न० (आहारकनामन्) જેના ઉદયથી આહારક શરીર મળે એવી નામકર્મની એક પ્રકૃત.

आहारगमीसा. स्त्री० (आहारकमिश्रा) આહારક મિશ્રયોગ; આહારક શરીર બનાવતી વખતે ઉદારિક આદિ શરીરની સાથે મિશ્રણ થાય તે વખતનો યોગ–શારીરિક વ્યાપાર.

आहारगलद्धि. स्त्री० (आहारकलब्धि) આહારક શરીર બનાવવાની લબ્ધિ-શક્તિ.

आहारगवग्गणा. स्त्री० (आहारकवर्गणा) આહારક શરીરની રચનામાં ઉપયોગી થાય તેવા પુદ્ગલનો જત્થો.

आहारगसमुग्घाय. पुं० (आहारकसमुद्घात) આહારક શરીર બનાવવા માટે આત્માના પ્રદેશ શરીરથી બહાર કાઢવા તે.

आहारगसरीर. न० (आहारकशरीर) આહારક શરીર.

आहारगसरीरकायप्पश्रोग. पुं० (आहारकशरीरकायप्रयोग) આહારક શરીર રચીને તે શરીરથી પ્રવૃત્તિ કરવી તે; આહારક શરીરનો વ્યાપાર.

आहारगसरीरि. पुं० (आहारकशरीरिन्) આહારક શરીરવાળો (જીવ).

आहारगुत्त. त्रि० (आहारगुप्त) આહાર પરત્વે મન વચન અને કાયાને પાપથી ગોપવી રાખનાર.

आहारण. न० (उदाहरण) દષ્ટાંત.

आहारपज्जत्ति. स्त्री० (आहारपर्याप्ति) જે શક્તિથી આહાર લઇને શરીરરૂપે પરિણામ પમાડી શકાય તે શક્તિની પૂર્ણતા.

आहारपरिएणा. स्त्री० (आहारपरिज्ञा) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ.

आहारपोसह. पुं० (आहारपौषध) એક અહોરાત્ર સુધી ચારે આહારનો ત્યાગ કરવો તે.

आहारय. न० (आहारक) ૫ શરીરમાંનું એક શરીર કે જે ૧૪ પૂર્વધારી લબ્ધિવાળા સાધુ બનાવી શકે.

आहारसंपज्जण. न० (आहारसंपत्ति) આહારની સંપત્–રસને ઉત્પન્ન કરનાર; મીઠું.

आहारसएणा. } **आहारसन्ना.** } स्त्री० (आहारसंज्ञा) આહાર લેવાની સંજ્ઞા-ઇચ્છા.

आहारसमुग्घाय. पुं० (आहारसमुद्घात) આહારક શરીર બનાવતી વખતે જીવ પ્રદેશનું ઉદારિક શરીરથી બહાર નીકળવું અને પ્રકૃત પ્રકૃતિનું ભોગવટો કરી નિર્જરવું તે.

आहारित. त्रि० (आहारित) આહાર ગ્રહણ કરેલ; ભક્ષણ કરેલ.

आहारित्तार. त्रि० (आहारयितृ) આહાર કરનાર. (૨) ગ્રહણ કરનાર.

आहारिम. त्रि० (आहार्य) પાણી સાથે ઉતારવા યોગ્ય; ખાદ્ય ઔષધ-ચૂર્ણ વગેરે.

आहारिय. त्रि० (आहारित) જુઓ " આહારિત " શબ્દ.

आहारुद्देसश्र. पुं० (आहारोद्देशक) 'પન્નવણા' સૂત્રના પ્રથમ ઉદ્દેશાનું નામ.

आहारेत्तार. त्रि० (आहारयितृ) આહાર કરનાર.

आहालंदिश्र. पुं० (यथालन्दिक) ઉત્કૃષ્ટ આચારી એક પ્રકારના જૈન સાધુ.

आहावणा. स्त्री० (आभावना) ધારણા; સંકલ્પ; ઉદ્દેશ.

आहासिय. पुं० (आभासिक) એ નામનો એક અન્તર્દ્વીપ. (૨) त्रि० તેમાં વસનાર મનુષ્ય.

आहिश्र. त्रि० (आहृत) આદરથી ગ્રહણ કરેલ.

आहिश्रग्गि. पुं० (आहिताग्नि) અગ્નિને સ્થાપન કરનાર બ્રાહ્મણ; અગ્નિહોત્રી.

आहिंडश्र. } **आहिंडग.** } त्रि० (आहिण्डक) ભ્રમણશીલ; મુસાફર.

आहिंडिश्र. त्रि० (आहिण्डित) મોકલેલ.

आहिक्क. न० (आधिक्य) અધિકપણું; વિશેષપણું.

आहिगरणिया. स्त्री० (आधिकरणिकी) હળ, ઉખલ, ખડ્ગ વગેરે અધિકરણ મેળવવાથી લાગતી ક્રિયા.

आहिय. त्रि० (आख्यात) કહેલું; પ્રતિપાદન કરેલું.

आहिय. त्रि० (आहित) ધરેલ; આગળ મુકેલ. (૨) સંપૂર્ણ હિતકર.

आहियविसेसत्त. न० (आहितविशेषत्व) સત્ય વચનનો એક અતિશય.

आहीर. पुं० (आभीर) દેશ વિશેષ. (૨) આહીર નામની હલકી જાત.

आहुइ. त्रि० (आहोतृ) દાતા; ત્યાગી.

आहुइ. स्त्री० (आहुति) અગ્નિમાં ઘી તલ જવ વગેરે હોમવાં તે.

आहुणिज्ज. त्रि० (आह्वानीय) આહ્વાન કરવા યોગ્ય. (૨) હોમવા યોગ્ય.

आहुणिय. पुं० (आधुनिक) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૫ મો ગ્રહ. (૨) त्रि० આજકાલનું નવીન.

आहुय. त्रि० (आहूत) બોલાવેલ.

आहेण. न० ( ) વિવાહ થયા પછી વરને ત્યાં કન્યાને તેડું કરી જમાડે તે.

आहेय. त्रि० (आधेय) આધારમાં રહેવા યોગ્ય વસ્તુ.

आहेरी. स्त्री० (आभीरी) આહિરણ; ભરવાડણ; ગોવાલણ.

आहेवच्च. न० (आधिपत्य) અધિપતિપણું; નાયકપણું; સ્વામીપણું.

आहेवणा. न० (आक्षेपण) શહેરને ઘેરો ઘાલવો-થાપો મારવો તે. (૨) ક્ષોભ ઉત્પન્ન કરવો તે.

आहोइश्र. त्रि० (आभोगिक) જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

आहोहिय. पुं० (आधोऽवधिक) નિયમિત ક્ષેત્રમાં રહેનારૂં અવધિ જ્ઞાન. (૨) નિયત ક્ષેત્રોને અવધિજ્ઞાનથી દેખનાર.

इ.

इ. अ० (इ) પાદપૂરણ. (૨) વાક્યાલંકાર. (૩) સમાપ્તિ.

इअ. त्रि० (इत) પ્રાપ્ત થયેલ; સ્થિત રહેલ. (૨) ગયેલ.

इअर. त्रि० (इतर) બીજું; અપર.

इअरहा. अ० (इतरथा) અન્યથા.

इइ. अ० (इति) એમ; એવીરીતે. (૨) રૂપ પ્રદર્શન; કંઇ નિર્દેશ કરી બતાવવું. (૩) અવધિ; હદ. (૪) હેતુ; કારણ.

इइहास. पुं० (इतिहास) પુરાણ; ઇતિહાસ. (૨) પુરૂષની ૭૨ કળામાંની એક કળા.

इओ. अ० (इतः) અહિંથી (૨) અહીંઆ.

इंखिणिया. स्त्री० (इङ्खिनिका) } નિન્દા.
इंखिणी. स्त्री० (इङ्खिनी) }

इंगार. } पुं० (अङ्गार) અંગારો; કોલસો;
इंगाल. } ધુમાડારહિત અગ્નિ. (૨) કોયલાની માફક સંયમને કાળો કરનાર એક પ્રકારનો આહારનો દોષ. (૨) અંગાર નામનો એક ગ્રહ.

इंगाल. त्रि० (आङ्गार) અંગારા સંબંધી; દેવતા સંબંધી.

इंगालअ. पुं० (अङ्गारक) એ નામનો એક ગ્રહ; મંગળ ગ્રહ.

इंगालकम्म. न० (अङ्गारकर्मन्) કોયલા બનાવવા અને વેચવાનો વ્યાપાર; પંદર કર્માદાનમાંનું એક.

इंगालकारिया. स्त्री० (अङ्गारकारिका)સગડી.

इंगालग. पुं० (अङ्गारक) મંગળ ગ્રહ.

इंगालदाह. पुं० (अङ्गारदाह) અંગારા પાડવાની જગ્યા.

इंगालवडिंसय. पुं० (अङ्गारावतंसक) અંગારક નામે ગ્રહના વિમાનનું નામ.

इंगालसगडिया. स्त्री० (अङ्गारशकटिका) અંગીઠી; દેવતા રાખવાની સગડી.

इंगिणी. स्त्री० (इंगिनी) શાસ્ત્રમાં કહેલ હદમાં રહી વૈયાવચ્ચ કરાવ્યા વિના સંથારો કરવો તે; અનશન ક્રિયા.

इंगिणीमरण. न० (इंगिनीमरण) સંથારો કરી વૈયાવચ્ચ કરાવ્યા વિના ઇંગિત–નિયમિત પ્રદેશની હદમાં રહી સમાધિ મરણ કરવું તે.

इंगिय. न० (इङ्गित) મનોભાવ જણાવવાની નિશાની; ઇસારો; આંખ વગેરેની સાભિપ્રાય ચેષ્ટા.

इंगियमरण. पुं० न० (इङ्गितमरण) જુઓ " ઇંગિણી " શબ્દ.

इंगुई. } स्त्री० (इङ्गुदी) આ જાતનું એક
इंगुदी. } વૃક્ષ, કે જેનાં ફળમાંથી તેલ ઘણું નીકળે છે.

इंद. पुं० (इन्द्र) ઇન્દ્ર; શ્રેષ્ઠ. (૨) ઇંદ્ર; દેવતાનો રાજા; પુરન્દર. (૩) જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રનો અધિપતિ દેવતા. (૪) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૫) પરમેશ્વર; ઇશ્વર. (૬) જીવ; આત્મા. (૭) પૃથ્વી કાયનો એક અધિષ્ઠાયક દેવ. (૮) ૧૯ મા તીર્થંકરના એક ગણધર. (૯) સપ્તમી તિથિ; સાતમ. (૧૦) न० એ નામનું એક દેવતાનું વિમાન.

इंद त्रि (ऐन्द्र) ઇન્દ્ર સંબંધી.

इंदकंत. पुं० (इन्द्रकान्त) ઇન્દ્રકાંત નામે એક વિમાન કે જેના દેવતાઓની સ્થિતિ ૧૯ સાગરોપમની છે.

इंदकाइय. पुं० (इन्द्रकायिक) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ; ઇંદ્રગોપ.

इंदकील. पुं० (इन्द्रकील) નગરના દરવાજાનો એક અવયવ; જેને આધારે દરવાજાના બે કમાડ બંધ રહી શકે તે.

इंदकुंभ. पुं० (इन्द्रकुम्भ) કલશ; મ્હોટો ઘડો; ભાલિઓ. (૨) વીતશોકા નગરીના ઇશાન ખુણાનું એક ઉદ્યાન. (૩) નેમનાથના

પ્રથમ શિષ્ય. (૪) ૨૦ મા મુનિસુવ્રત તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

इंदकेउ. પું૦ (इन्द्रकेतु) ઇન્દ્રયષ્ટિ; ઇન્દ્ર મહોત્સવમાં બનાવેલ સ્થંભ. (૨) ઇન્દ્રધ્વજ.

इंदखील. પું૦ (इन्द्रकील) જુઓ "ઇંદકીલ" શબ્દ.

इंदग. પું૦ (इन्द्रक) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

इंदगोव. પું૦ (इन्द्रगोप) ઇંદ્રગોપ; મેમમોલો;

इंदग्गह. પું૦ (इन्द्रग्रह) વ્યન્તર દેવના ઉપદ્રવથી થતો રોગ; વળગાડ. (૨) ગ્રહ વિશેષ.

इंदग्गि. પું૦ (इन्द्राग्नि) વિશાખા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) ૩૭ મા ગ્રહનું નામ.

इंदजसा. સ્ત્રી૦ (इन्द्रयशस्) પાંચાલ દેશના બ્રહ્મરાજાની રાણી.

इंदजालि. त्रि० (इन्द्रजालिन्) વિવિધ રચના કરી વિસ્મિય પમાડનાર; ઇંદ્રજાલીયો. (બાજીગર)

इंदजालिय. त्रि० (इन्द्रजालिक) ઇંદ્રજાળ કરનાર; ગોડવિદ્યા બતાવનાર.

इंदज्झय. પું૦ (इन्द्रध्वज) ઇંદ્રધ્વજ; બીજી ધ્વજાની અપેક્ષાએ મોટી ધ્વજા.

इंदट्ठाण. ન૦ (इन्द्रस्थान) ઇંદ્રિથંભ; ઇંદ્રિધ્વજ. (૨) ઇન્દ્રનું નિવાસસ્થાન.

इंदणील. પું૦ ન૦ (इन्द्रनील) ઇન્દ્રનીલ મણી; નીલમ.

इंददत्त. પું૦ (इन्द्रदत्त) ઇંદ્રિદત્ત; ચોથા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર. (૨) ૧૨ મા વાસુપૂજ્ય સ્વામીના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ.

इंददिण्ण. પું૦ (इन्द्रदत्त) એ નામના કોટિક ગચ્છના એક આચાર્ય.

इंदधणु. ન૦ (इन्द्रधनुष्) ઇન્દ્રધનુષ્ય; કાચબી.

इंदनील. પું૦ (इन्द्रनील) જુઓ "ઇંદણીલ" શબ્દ.

इंदपाडिवया. સ્ત્રી૦ (इन्द्रप्रतिपत्) ભાદરવા સુદી ૧૫ પછીનો પડવો. (૨) આસો સુદી પુનમ પછીનો પડવો.

इंदपुर. ન૦ (इन्द्रपुर) એ નામનું એક નગર. (૨) પું૦ એ નામના એક સાધુ.

इंदपुरग. ન૦ (इन्द्रपुरक) વેસવાડિયગણથી નીકળેલ એ નામનું કુળ.

इंदभूइ. } **इंदभूति.** } પું૦ (इन्द्रभूति) મહાવીર સ્વામીના પ્રથમ ગણધર; ગૌતમસ્વામી.

इंदमह. પું૦ (इन्द्रमह) ભાદરવામાસની પુનમે મતાંતરે આસો શુદ પુનમે થતો ઇન્દ્ર મહોત્સવ.

इंदमुद्धाभिसित्त. પું૦ (इन्द्रमुर्द्धाभिषिक्त) પખવાડીયાના સાતમા દિવસનું (સાતમનું) નામ.

इंदयणिरय. પું૦ (इन्द्रकनिरय) સૌથી મોટો નરકાવાસો.

इंदयाल. ન૦ (इन्द्रजाल) એ નામની એક વિદ્યા.

इंदयालि. પું૦ (इन्द्रजालिन्) ઇન્દ્રજાલ વિદ્યાને જાણનાર

इंदलट्ठि. સ્ત્રી૦ (इन्द्रयष्टि) ઇંદ્ર મહોત્સવમાં જે સ્તંભ રોપવામાં આવે તે; ઇન્દ્રધ્વજ.

इंदसिरी. સ્ત્રી૦ (इन्द्रश्री) પાંચાલ દેશના કાંપિલ્ય નગરના બ્રહ્મદત્ત રાજાની એક રાણી.

इंदसेणा. સ્ત્રી૦ (इन्द्रसेना) ઇંદ્રસેના નામની એક નદી કે જે મેરૂને ઉત્તરે રક્તવતી નદીમાં મળે છે. (૨) ઇન્દ્રનું સૈન્ય.

इंदा. સ્ત્રી૦ (इन्द्रा) ઇન્દ્રા નામની નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તવતીને મળે છે. (૨) ઇન્દ્રા નામની એક દેવી. (૩) ધરણેંદ્રની પાંચમી અગ્રમહિષીનું નામ.

इंदा. સ્ત્રી૦ (ऐन्द्री) પૂર્વ દિશા.

इंदाउह. न० (इन्द्रायुध) ઇંદ્ર ધનુષ્ય.
इंदाणी. स्त्री० (इन्द्राणी) ઇન્દ્રાણી; ઇન્દ્રની અગ્રમહિષી.
इंदिय पुं० न० (इन्द्रिय) આત્માના ચિન્હ અને ઇન્દ્રિય જ્ઞાનના સાધનભૂત આંખ, કાન, નાક, જીભ અને ત્વચા-એ પાંચ ઇંદ્રિય. (૨) પન્નવણા સૂત્રના પંદરમા પદનું નામ. (૩) પન્નવણાના ત્રીજા પદના ત્રીજા દ્વારનું નામ. (૪) અંગ; શરીરના અવયવ.
इंदियअवाय. पुं० (इन्द्रियापाय) ઇન્દ્રિયોથી ઉત્પન્ન થતું વસ્તુઓનું નિશ્ચયાત્મક જ્ઞાન.
इंदियउद्देस. पुं० (इन्द्रियोद्देश) પન્નવણા સૂત્રના પંદરમા પદના પ્રથમ ઉદ્દેશાનું નામ.
इंदियओगाहणा. स्त्री० (इन्द्रियावग्रहणा) એક પ્રકારનું ઇન્દ્રિયોદ્વારા ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન.
इंदियचउक्क. न० (इन्द्रियचतुष्क) મન અને ચક્ષુ શિવાયની ચાર ઇન્દ્રિયો; કાન, નાક, ઘ્રાણ, અને સ્પર્શ ઇન્દ્રિય.
इंदियट्ठाण. न० (इन्द्रियस्थान) ઇન્દ્રિયોનું ઉપાદાન કારણ.
इंदियणिव्वत्तणा. स्त्री० (इन्द्रियनिर्वर्त्तना) ઇંદ્રિયોના આકારની નિષ્પત્તિ.
इंदियत्थ. पुं० (इन्द्रियार्थ) ઇન્દ્રિયોથી જાણવા યોગ્ય વસ્તુ, રૂપ, રસ, ગંધ વગેરે.
इंदियपज्जत्ति. स्त्री० (इन्द्रियपर्याप्ति) ઇંદ્રિયની સંપૂર્ણતા; ઇંદ્રિયપર્યાપ્તિ બાંધીને પુરી કરવી તે.
इंदियपडिसंलीणता. स्त्री० (इन्द्रियप्रतिसंलीनता) ઇંદ્રિયોને વશ કરવી તે.
इंदियपय. न० (इन्द्रियपद) પન્નવણા સૂત્રનું ૧૫ મું પદ.
इंदियमणोणिमित्त. न० (इन्द्रियमनोनिमित्त) ચક્ષુ વગેરે પાંચ ઇંદ્રિય અને મન છે નિમિત્ત જેમાં એવું જ્ઞાન; મતિશ્રુત જ્ઞાન.
इंदियमणोभव. न० (इन्द्रियमनोभव) ઇંદ્રિય અને મનથી ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન; મતિશ્રુત જ્ઞાન.
इंदियलद्धि. स्त्री० (इन्द्रियलब्धि) પાંચ ઇન્દ્રિયની પ્રાપ્તિ.
इंदियलद्धिया. स्त्री० (इन्द्रियलब्धिका) જુઓ “ ઉપલો ” શબ્દ.
इंदियविसय. पुं० (इन्द्रियविषय) જુઓ “ ઇંદિયત્થ ” શબ્દ.
इंदु. पुं० (इन्दु) ચન્દ્ર; ચંદ્રમા.
इंदुत्तरवडिंसग. पुं० (इन्दोत्तरावतंसक.) એ નામનું એક વિમાન.
इंदुरय. न० (इन्दुरक) મોટો સુંડલો.
इंदोकंत. न० (इन्दुकान्त) એ નામનું એક વિમાન.
इंधण. न० (इन्धन) ઇંધણા; બલતણ; છાણાં લાકડા વગેરે. (૨) ઉદ્દીપન; ઉત્તેજન.
इंधिय. त्रि० (इन्धित) સળગાવેલ; ઉદ્દીપન કરેલ.
इक. न० ( ) પ્રવેશ; દાખલ થવું તે.
इक्क. त्रि० (एक) એક સંખ્યાવાચક. (૨) એકલો; અદ્વિતીય.
इक्कड. पुं० (इक्कड) ચટાઇ સાદડી બનાવવાનું કોમળ ઘાસ. (૨) ઇક્કડની બનાવેલી ચટાઇ. (૩) આ નામનું પર્વગ જાતનું ઝાડ.
इक्कमिक्क. त्रि० (एकैक) એકેક (૨) પરસ્પર; અન્યોન્ય; એક બીજું.
इक्कवीसा. स्त्री० (एकविंशति) ૨૧; એકવીશ.
इक्कसीइ. स्त्री० (एकाशीति) એકાશી; ૮૧.
इक्कार. त्रि० } (एकादशन्) અગીયાર; ૧૧.
इक्कारस. }
इक्कारसंग. पुं० (एकादशाङ्ग) આચારાંગાદિ ૧૧ અંગસૂત્ર.
इक्कारसी. स्त्री (एकादशी) અગીઆરસ.
इक्किक्क. त्रि० (एकैक) એકેએક; પ્રત્યેક.
इक्खाग. पुं० (इक्ष्वाकु) ઋષભદેવ સ્વામીનો વંશ; ઇક્ષ્વાકુ કુલ. (૨) કોશલ દેશ.

इक्खागकुल. पुं० न० (इक्ष्वाकुकुल) જુઓ " ઇક્ખાગ " શબ્દ.

इक्खागभूमि. स्त्री० (इक्ष्वाकुभूमि) ઇક્ષ્વાકુ વંશ જ્યાં ઉત્પન્ન થયો તે ભૂમિ; અયોધ્યા.

इक्खागवंश. पुं० (इक्ष्वाकुवंश) ઋષભદેવ સ્વામીનો વંશ.

इक्खागुकुल. न० (इक्ष्वाकुकुल) ઇક્ષ્વાકુ નામનું કુલ.

इक्खु. पुं (इक्षु) શેરડી.

इक्खुगंडिया. स्त्री० (इक्षुगण्डिका) ગંડેરી; શેરડી. (૨) શેરડીના કકડા.

इक्खुघर. न० (इक्षुगृह) એ નામનું એક ઉદ્યાન; બાગ.

इक्खुचोयग. न० (   ) શેરડીના કુચ્ચા.

इक्खुडालग. न० (   ) શેરડીના કકડાનો એક ભાગ.

इक्खुमेरग. न० (इक्षुमेरक) શેરડી.

इक्खुरस. पुं० (इक्षुरस) શેરડીનો રસ.

इक्खुवर. पुं० (इक्षुवर) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

इक्खुवाड. पुं० (इक्षुवाट) શેરડીનો વાડ; જ્યાં શેરડી પીલાય તે સ્થાન. (૨) શેરડીનું ખેતર.

इक्खुवाडिया. स्त्री० (इक्षुवाटिका) ઇક્ષુ–શેરડીની વાડી.

इक्खुसालग. न० (   ) શેરડીની લાંબી શાખા.

इग. त्रि० (एक) એકની સંખ્યા; ૧.

इगनवइ. स्त्री० (एकनवति) એકાણું; ૯૧.

इगयाला. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) એકતાલીશ; ૪૧.

इगवन्ना. स्त्री० (एकपञ्चाशत्) એકાવન; ૫૧.

इगवीसा. स्त्री० (एकविंशति) ૨૧ ની સંખ્યા; એકવીશ.

इगसट्ठि. स्त्री० (एकषष्ठि) ૬૧; એકસઠ.

इगासी. स्त्री० (एकाशीति) એકાશી; ૮૧.

इगार. त्रि० (एकादशन्) અગીયાર; ૧૧.

इगिंदिय. त्रि० (एकेंद्रिय) જેને એક ઇન્દ્રિય હોય તે; પૃથ્વી આદિ સ્થાવર જીવ.

इगुणनउइ स्त्री० (एकोननवति) નવ્યાસી; ૮૯.

इगुणवीसा. स्त्री० (एकोनविंशति) ઓગણીશ; ૧૯.

इगुणसट्ठि. स्त्री० (एकोनषष्ठि) ઓગણસાઠ; ૫૯.

इगुणासी. स्त्री० (एकोनाशीति) ઓગણએંસી; ૭૯.

इग्ग. त्रि० (एक) એકની સંખ્યા.

इच्चत्थ. पुं० (इत्यर्थ) આ પ્રકારનો અર્થ.

इच्चाइ. पुं० न० (इत्यादि) એઆદિ; ઇત્યાદિક.

इच्चेवं. अ० (इत्येवं) આ પ્રકારે; એવી રીતે.

इच्छक्कार. पुं० (इच्छाकार) ઇચ્છાપૂર્વક ગુરૂની આજ્ઞા ઉઠાવવી–**અનુષ્ઠાન** કરવું તે; દશ સામાચારીમાંની એક.

इच्छा. स्त्री० (इच्छा) ઇચ્છા; અભિલાષા. (૨) પખવાડીઆની પંદર રાત્રિઓમાંની અગ્યારમી રાત્રિ.

इच्छाकाम. पुं० (इच्छाकाम) અપ્રાપ્ત વસ્તુની આકાંક્ષા.

इच्छाकार. } पुं० (इच्छाकार) જુઓ
इच्छाकार. } " ઇચ્છક્કાર" શબ્દ.

इच्छाछंद. त्रि० (इच्छाच्छन्द) ઇચ્છાનુકૂલ; ઇચ્છા મુજબ વર્તવું તે.

इच्छापणीय. त्रि० (इच्छाप्रणीत) સંસાર વધે તેવી વિષયાનુકૂલ પ્રવૃત્તિના પ્રવાહમાં ઘસડાયેલ.

इच्छापरिमाण. न० (इच्छापरिमाण) ઇચ્છાનું પરિમાણ–મર્યાદા બાંધવી તે; પાંચમું અણુવ્રત.

इच्छामुच्छा स्त्री० (इच्छामूर्च्छा) પ્રબળ ઇચ્છા; અતિ આસક્તિ.

इच्छालोभ. पुं० (इच्छालोभ) પ્રબળ લોભ.

इच्छालोभिय. त्रि० (इच्छालोभिक) મહાલોભી.

इच्छालोल. पुं० (इच्छालोल) મહા લોભ. (૨) મહા લોભી.

इच्छिय. त्रि० (इप्सित) પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળો.

इच्छिय. त्रि० (इच्छित) ઇચ્છેલું.

इच्छिय. त्रि० (इष्ट) ઇચ્છેલું; ઇષ્ટ; વાંછિત.

इज्जा. स्त्री० (इज्या) યાગ; દેવપૂજા.

इज्जा स्त्री० ( ) મા; જનની.

इज्जिस. त्रि० (इज्यैष) } પૂજાની અ-
इज्जिसिय. त्रि० (इज्यैषिक) } ભિલાષાવાળો.

इट्टगा. } स्त्री० (इष्टका) ઈંટ. (૨) સેવ;
इट्टया. } ખાદ્ય વિશેષ

इट्टा. स्त्री० (इष्टका) ઈંટ.

इट्टाल. न० (इष्टाल) ઈંટના કકડા.

इट्टावाय. पुं० (इष्टकापाक) ઈંટ પકવવાનું સ્થાન.

इट्ठ. त्रि० (इष्ट) પ્રિય; વ્હાલું; મનગમતું. (૨) પૂજ્ય.

इट्ठाणिट्ठ. } त्रि० (इष्टानिष्ट) કંઈક ઇષ્ટ અને
इट्ठानिट्ठ. } કંઇક અનિષ્ટ; સારૂં નરસું.

इड्डर. न० ( ) ગાડું; ગાડી.

इड्ढ. त्रि० (ऋद्ध) સમૃદ્ધિવાન્.

इड्ढि. स्त्री० (ऋद्धि) સમૃદ્ધિ; વૈભવ. (૨) આ-મર્શ ઔષધિ આદિ લબ્ધિ; શક્તિ. (૩) પદવી.

इड्ढिगारव. न० (ऋद्धिगौरव) નરેન્દ્રાદિકની તથા આચાર્યની ઋદ્ધિવડે અભિમાન કરી આત્માને ભારે કરવો તે.

इड्ढिपत्त. त्रि० (ऋद्धिप्राप्त) ઋદ્ધિ-આમર્ષ ઔ-ષધિ આદિ જેને પ્રાપ્ત થયેલ છે એવો.

इड्ढिपत्तारिय. पुं० (ऋद्धिप्राप्तार्य) ઋદ્ધિને પ્રાપ્ત થયેલ આર્ય અરિહંત, ચક્રવર્તી, બલદેવ, વાસુદેવ, ચારણ મુનિ અને વિદ્યાધર.

इड्ढिसिय. त्रि० ( ) માગણની એક જાત.

इण्हिं. अ० (इदानीं) હમણાં; અહુણા.

इतल. पुं० (इतल) તૃણ વિશેષ.

इति. अ० (इति) જુઓ "ઇઇ" શબ્દ.

इतिहास. पुं (इतिहास) પ્રાચીનકાલની હ-કીકત દર્શાવનાર ઇતિહાસ શાસ્ત્ર; પૂર્વ વૃતાન્ત. (૨) પુરાણ શાસ્ત્ર.

इतो. अ० (इतः) અહિંથી.

इत्तर. त्रि० (इत्वर) અલ્પકાલનું. (૨) અ-લ્પ; થોડું.

इत्तरपरिग्गहा. स्त्री० (इत्वरपरिग्रहा) થોડા વખતનેમાટે ગ્રહણ કરેલ વેશ્યાદિ.

इत्तरपरिग्गहिया. स्त्री० (इत्वरपरिगृहीता) નાની ઉમરની પરણેલ સ્ત્રી. (૨) થોડા વખતમાટે રાખેલી રખાત.

इत्तरपरिग्गहियागमण. न० (इत्वरपरिगृहीताग-मन) નાની ઉમરની પરણેલ સ્ત્રી સાથે ગમન કરવું-મૈથુન સેવવું તે; શ્રાવકના ચોથા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

इत्तरिय. त्रि० (इत्वरिक) થોડા વખતનું; થોડા સમયનું. (૨) પાદોપગમન મરણની અપેક્ષાએ થોડા વખતનું ઇંગિત મરણ કરવું તે. (૩) જવાવાળું; ગમનશીલ.

इत्तरी. स्त्री० (इत्वरी) થોડા વખતમાટે રાખેલ વેશ્યા આદિ.

इत्ति. अ० (इति) એવું; એવી રીતે; આ પ્રકારે.

इत्तिय. त्रि० (एतावत्) એટલું; એટલા પ્રમાણનું.

इत्थ. अ० (अत्र) અહિંઆ; અહિં; આ ઠેકાણે.

इत्थं. अ० (इत्थम्) એવી રીતે; આ પ્રકારે.

इत्थंत्थ. त्रि० (इत्थंत्थ) લોકપ્રસિદ્ધ આકારે રહેલ; લૌકિક સંસ્થાનવાળું. (૨) નિયમિત.

इत्थि. स्त्री० (स्त्री) સ્ત્રી; નારી.

इत्थिआणमणी. स्त्री० (स्त्र्यांज्ञापनी) સ્ત્રીને આદેશ કરવાની બોલાવવાની ભાષા.

इत्थिकम्म. न० (स्त्रीकर्मन्) સ્ત્રીને વશ કર-વાનું કામ. (૨) હસ્તકર્મ વગેરે સાવદ્ય અનુષ્ઠાન.

इत्थिकला. स्त्री० (स्त्रीकला) સ્ત્રીની ચોસઠ કળા.

इत्थिकहा. स्त्री० (स्त्रीकथा) સ્ત્રીસંબંધી કથા; ચાર વિકથામાંની એક.

इत्थिगब्भ. पुं० (स्त्रीगर्भ) સ્ત્રી સંબંધી ગર્ભ-સજીવ પુદ્ગલ પિંડ.

इत्थिगुम्म. न० (स्त्रीगुल्म) સ્ત્રીઓનો સમૂહ.

इत्थिचोर. पुं० (स्त्रीचोर) સ્ત્રીના રૂપનો ચોર; પરસ્ત્રી લંપટ.

इत्थिणाम. न० (स्त्रीनामन्) જેથી સ્ત્રીરૂપે જન્મ લેવો પડે તેવી નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

इत्थिणामगोयकम्म. न० (स्त्रीनामगोत्रकर्मन्) સ્ત્રીના ગોત્રમાં-જાતિમાં જન્મ લેવો પડે તેવું કર્મ.

इत्थितित्थ. न० (स्त्रीतीर्थ) સ્ત્રી રૂપે જન્મેલ મલ્લિનાથ તીર્થંકરનું તીર્થ-શાસન; દશ અચ્છેરામાંનું એક.

इत्थिपच्छाकड. त्रि० (स्त्रीपश्चात्कृत) જેણે સ્ત્રીપણું પાછળ કર્યું છે-ટાળ્યું છે તે.

इत्थिपण्णवणी. स्त्री० (स्त्रीप्रज्ञापनी) સ્ત્રીના લક્ષણનું પ્રતિપાદન કરનાર મોહજનક ભાષા.

इत्थिपडिएणा. स्त्री० (स्त्रीपरिज्ञा) સૂયગડાંગ સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

इत्थिपरिसह. पुं० (स्त्रीपरिषह) સ્ત્રી સંબંધીનો પરિષહ; કોઇ સ્ત્રી સંયમથી ચલાવવા હાવભાવ કરે તો પણ ચલિત ન થવું તે; ૨૨ પરિષહમાંનો એક. (૨) બ્રહ્મચર્ય.

इत्थिरज्ज. न० (स्त्रीराज्य) સ્ત્રીનું રાજ્ય; સ્ત્રી જ્યાં સ્વતંત્રપણે વર્તે છે તે.

इत्थिरयण. न० (स्त्रीरत्न) ચક્રવર્તિની મુખ્ય પટ્ટરાણી; ચક્રવર્તિના ૧૪ રત્નમાંનું એક.

इत्थिलक्खण. न० (स्त्रीलक्षण) સામુદ્રિક શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ સ્ત્રીનાં લક્ષણ; ૭૨ કળાંમાંની એક કળા. (૨) એનું પ્રતિપાદન કરનાર પાપશ્રુતનું એક અધ્યયન.

इत्थिलिंग. न० (स्त्रीलिङ्ग) સ્ત્રીલિંગ; સ્ત્રી શરીર.

इत्थिलिंगसिद्ध. पुं० (स्त्रीलिङ्गसिद्ध) સ્ત્રીપણે સિદ્ધ થવું તે; સ્ત્રી ભવમાં મોક્ષ જવું તે.

इत्थिवउ. स्त्री० (स्त्रीवाच्) }
इत्थिवयण. न० (स्त्रीवचन) } સ્ત્રીલિંગ પ્રતિપાદક વચન; નારી જાતિના શબ્દ; વીણા, કન્યા આદિ.

इत्थिविप्पजह. त्रि० (स्त्रीविप्रजह) સ્ત્રીનો પરિત્યાગ કરનાર. (૨) પું० સાધુ; મુનિ.

इत्थिविप्परियासिय. न० (स्त्रीविपर्यासित) સ્વપ્નમાં સ્ત્રી સાથે ભોગ ભોગવ્યા હોય તે.

इत्थिवेद. पुं० (स्त्रीवेद) સ્ત્રીવેદ; મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ; સ્ત્રીને વિકાર થાય તે.

इत्थिवेदग. }
इत्थिवेदय. } पुं० (स्त्रीवेदक) સ્ત્રીવેદના ઉદયવાળો જીવ.

इत्थिवेय. पुं० (स्त्रीवेद) સ્ત્રીવેદ; સ્ત્રીને પુરૂષ સાથે ભોગ ભોગવવાની ઇચ્છા થાય તે. (૨) જેના ઉદયથી સ્ત્રીવેદ પ્રાપ્ત થાય એવી નોકષાય મોહનીયની એક પ્રકૃતિ. (૩) સ્ત્રી ભોગ સંબંધી વિષયનું પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર; કામશાસ્ત્ર.

इत्थिवेयग. पुं० (स्त्रीवेदक) જુઓ "ઇત્થિવેદગ" શબ્દ.

इत्थिवेयण्ण. पुं० (स्त्रीवेदज्ञ) સ્ત્રીવેદ-સ્ત્રીચરિત્રમાં નિપુણ; સ્ત્રીવેદ-કામશાસ્ત્રને જાણનાર.

इत्थी. स्त्री० (स्त्री) સ્ત્રી; નારી.

इत्थीतित्थ. न० (स्त्रीतीर्थ) ૧૯ મા મલ્લિનાથ તીર્થંકર સ્ત્રી રૂપે હતા છતાં તીર્થ પ્રવર્તાવ્યું તે; દશ અછેરામાંનું ત્રીજું અછેરૂં.

इत्थीपरिन्ना. स्त्री० (स्त्रीपरिज्ञा) સૂયગડાંગ સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

इत्थीरयण. न० (स्त्रीरत्न) જુઓ "ઇત્થિરયણ" શબ્દ.

इत्थीवेद. } पुं० (स्त्रीवेद) સ્ત્રીને થતી
इत्थीवेय. } પુરૂષ સમાગમની અભિલાષા.

इदाणिं. अ० (इदानीं) હમણાં; અહુણા.

इदुर. न० (इदुर) સુંડલો. (૨) મોટી પાટ. (૩) ગાડી ઉપરની છત્રી.

इण्हिं. अ० (इदानीम्) અધુના; હવે.

इब्भ. पुं० (इभ्य) જેટલા દ્રવ્યથી અંબાડી સહિત હાથી ઢંકાય તેટલા દ્રવ્યવાળો ગૃહસ્થ.

इब्भकुल. न० (इभ्यकुल) સાહુકારનું કુળ.

इब्भजाइ. स्त्री० (इभ्यजाति) આર્યજાતિ.

इब्भसेट्ठि. पुं० (इभ्यश्रेष्ठिन्) નગરશેઠ.

इम. पुं० (इभ) હાથી.

इम. त्रि० (इदम्) આ; એ; પ્રત્યક્ષ.

इमंचरा. अ० (इमक्षन) એટલામાં; તે દરમ્યાન; એ વખતમાં.

इमेयारूव. त्रि० (एतद्रूप) આ પ્રકારનું; આ પ્રમાણે.

इमेरिस. त्रि० (एतादृश) આ જેવું; આ પ્રકારનું.

इय. त्रि० (इत) ગયેલું. (૨) પ્રાપ્ત. (૩) જાણેલું.

इय. अ० (इति) આ પ્રકારે; એ પ્રમાણે. (૨) સમાપ્તિ.

इयर्णिह. अ० (इदानीं) હમણા; હાલમાં.

इयर. त्रि० (इतर) બીજું; અન્ય; ભિન્ન. (૨) હીન; જઘન્ય.

इयरत्थ. अ० (इतरत्र) બીજે સ્થળે.

इयरहा. अ० (इतरथा) અન્યથા; નહિ તો.

इयाणिं. अ० (इदानीम्) હમણા; અધુના.

इयाल. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) એકતાલીસ; ૪૧ ની સંખ્યા.

इरिय. त्रि० (ईरित) પ્રેરણા કરેલ.

इरियज्झयण. न० (ईर्याध्ययन) આચારંગ સૂત્રની પ્રથમ ચૂલિકાનું ત્રીજું અધ્યયન.

इरिया. स्त्री० (ईर्या) ગમન ક્રિયા; ઉપયોગ પૂર્વક ચાલવું તે; સમિતિનો એક પ્રકાર.

इरियावह. पुं० (ईर्यापथ) માર્ગમાં જવું. (૨) જવાનો માર્ગ-રસ્તો. (૩) કેવળ શરીરથી થનારી ક્રિયા.

इरियावहिअ. त्रि० (ईर्यापथिक) તેરમું ક્રિયા સ્થાનક; સમિતિ ગુપ્તિયુક્ત યત્નાવંત સાધુને હાલતાં ચાલતાં આંખની પાંપણ હલાવતાં યોગનિમિત્તે ક્રિયા લાગે તે.

इरियावहिया. स्त्री० (ईर्यापथिकी) ઇરિયાવહી ક્રિયા; ૧૧-૧૨ અને ૧૩ મેં ગુણઠાણે ઉપશાંત મોહ કે ક્ષીણ મોહવાળા સાધુને કેવલ યોગ નિમિત્તે શાતાવેદનીય કર્મ રૂપે કર્મબંધ થાય તે.

इरियासमिइ. स्त्री० (ईर्यासमिति) ચાલવામાં યત્ના રાખવી તે; પાંચ સમિતિમાંની પહેલી સમિતિ.

इरियासमिय. त्रि० (ईर्यासमित) યત્નાપૂર્વક ચાલનાર; ઇર્યા સમિતિયુક્ત.

इल. पुं० (इल) વારાણસીના એક પ્રખ્યાત ગૃહસ્થ. (૨) न० ઇલાદેવીના સિંહાસનનું નામ.

इलसिरी. स्त्री० (इलश्री) ઇલ નામના ગૃહસ્થની સ્ત્રી.

इला. स्त्री० (इला) જંબૂદ્વીપમાંનું એક ક્ષેત્ર. (૨) ઇલાવર્ધનનગરની એક દેવી. (૩) પશ્ચિમ રૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી એક દિશાકુમારી. (૪) ધરણેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી. (૫) ઇલ નામના ગૃહસ્થની પુત્રી.

इलाकूड. न० (इलाकूट) ચૂલ હિમવંત પર્વત ઉપર ઇલાદેવીના વાસવાળું ચોથું શિખર. (૨) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું નવમું કૂટ-શિખર.

इलादेवी. स्त्री० (इलादेवी) પશ્ચિમ રૂચક પર્વત પર રહેનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની પહેલી.

इलापुत्त. पुं० (इलापुत्र) ઇલાવર્ધન નગરના રહેવાસી એક શેઠનો પુત્ર એલાચી કુમાર.

इलावइ. पुं० (इलापति) એલાપત્ય ગોત્રનો પ્રકાશક આદિ પુરૂષ.

इलावडंसय. न० (इलावतंसक) ઇલાદેવીનો મહેલ.

इलावद्धण. न० (इलावर्धन) ઇલાચી પુત્રનું નિવાસસ્થાન ઇલાવર્ધન નગર.

इलिया. स्त्री० (इलिका) ઇયલ; એલ; ચોખા વગેરે ધાન્યમાં પડતો એક કીડો.

इली. स्त्री० (इली) કરવાલ; એ ધારવાળી તલવાર.

इव. अ० (इव) પેઠે; પરે; જેવું; માફક.

इसणा. स्त्री० (इषणा) અન્વેષણા; ઇષ્ટ વસ્તુમાં પ્રવૃત્તિ અને અનિષ્ટ વસ્તુમાં ત્યાગ બુદ્ધિ.

इसि. पुं० (ऋषि) ઋષિ; જ્ઞાનવંત સાધુ; મુનિ. (૨) ઇન્દ્રવિશેષ.

इसिगणिआ. स्त्री० (ऋषिगणिका) એ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલ દાસી.

इसिगुत्त. पुं० (ऋषिगुप्त) વશિષ્ટ ગોત્રના સુહસ્તિ આચાર્યના એક થિવર શિષ્ય.(૨) न० એ નામનું માણવગણનું પ્રથમ કુળ.

इसिगुत्तिय. न० (ऋषिगुप्तीय) એ નામનું માણવગણથી નીકળેલ કુળ.

इसिण. पुं० (इसिन) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

इसिणिया. स्त्री० (इसिनिका) ઇસિણ નામક અનાર્ય દેશની સ્ત્રી.

इसिदत्तिय. पुं० (ऋषिदत्तक) ઋષિગુપ્ત થિવરથી માનવગણનું નીકળેલ બીજું કુળ.

इसिदास. पुं० (ऋषिदास) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીનો પુત્ર.

इसिदासउज्झयण. न० (ऋषिदासाध्ययन) અણુત્તરોપપાતિક સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ.

इसिदिण्ण. पुं० (ऋषिदत्त) જંબૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના પાંચમા તીર્થંકર. (૨) કોટીકકાકન્દકાચાર્યના-થવિર શિષ્ય.

इसिपाल. पुं० (ऋषिपाल) પાંચમા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) ઇસિવાય જાતિના વ્યંતર દેવનો ઇંદ્ર.

इसिपालिय. पुं० (ऋषिपालित) ઇરવત ક્ષેત્રના પાંચમા તીર્થંકર.

इसिपालिया. स्त्री० (ऋषिपालिता) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

इसिभद्दपुत्त. पुं० (ऋषिभद्रपुत्त) આલંભિકા નગરીના મુખ્ય શ્રાવક.

इसिभासिय. न० (ऋषिभाषित) ઋષિ ભાષિત નામનું એક કાલિકસૂત્ર. (૨) त्रि० ઋષિમુનિએ કહેલ ઉત્તરાધ્યયન વગેરેના અધ્યયનો. (૩) પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન.

इसिभासियज्झयण. न० (ऋषिभाषिताध्ययन) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રનું ૩ જું અધ્યયન.

इसिया. स्त्री० (इषिका) ઘાસની સળી.

इसिवंस. पुं० (ऋषिवंश) ગણધર સિવાયના તીર્થંકરના શિષ્યોનો વંશ. (૨) તે વંશનું પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર; સમવાયંગ વગેરે.

इसिवाइ. पुं० (ऋषिवादिन्) વાણવ્યંતરની ૧૬ જાતમાંની ૧૧ મી જાત.

इसिवाल. पुं० (ऋषिपाल) જુઓ "ઇસિપાલ" શબ્દ.

इसिवालिय. पुं० (ऋषिपालित) ઇસિવાય જાતિનો વ્યંતરનો ઇંદ્ર. (૨) માઢરસગોત્રી આર્યશાન્તિ સૈનિકના થિવર શિષ્ય. (૩) તેના ઉપરથી નીકળેલ શાખા.

इसीपब्भारा. स्त्री० (ईषत्प्राग्भारा) સિદ્ધ શિલા.

इस्स. त्रि० (एष्यत) ભવિષ્યકાળ. (૨) થનાર; ભાવી.

इस्सर. પું० (ईश्वर) દક્ષિણના ભૂતવાદી જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઈંદ્ર. (૨) માલિક; સરદાર; સામાન્ય રાજા.

इस्सरवाइ. પું० (ईश्वरवादिन्) ઇશ્વર જગત્ કર્તા છે એવો વાદ કરનાર.

इस्सरिय. न० (ऐश्वर्य) ઐશ્વર્ય; મહોટાઇ.

इस्सरीकय. त्रि० (इश्वरीकृत) ધનાઢ્ય નથી તેને ધનાઢ્ય બનાવેલ.

इस्सा. स्त्री० (ईर्ष्या) અદેખાઇ.

इह. / **इहइं.** / **इहं.** } अ० (इह) અહિંઆ; આ લોકમાં.

इहगय. त्रि० (इहगत) અહિંઆ રહેલો.

इहत्थ. त्रि० (इहार्थ) આલોકના અર્થ-સુખનો અભિલાષી.

इहभव. પું० (इहभव) આ ભવ; આ જન્મ; મનુષ્ય જન્મ.

इहभविय. त्रि० (इहभविक) આ ભવ સંબંધી; આ ભવમાં રહે તેવું.

इहरहा. / **इहरा.** } अ० (इतरथा) અન્યથા; બીજી રીતે.

इहलोइय. त्रि० (ऐहलौकिक) આ લોક સંબંધી.

इहलोग. પું० (इहलोक) આલોક; આ જન્મ; મનુષ્યભવ.

इहलोगभअ. પું० (इहलोकभय) મનુષ્ય તિર્યંચાદિકથી ઉત્પન્ન થતું ભય; સાત ભયમાંનું એક.

इहलोगवेयणावेज्ज. त्रि० (इहलोकवेदनवेद्य) આ ભવમાંજ વેદવાથી વેદાઇ જાય તેવું કર્મ; અપ્રમત્ત સંયતિએ ઇચ્છા વિના માત્ર કાયયોગથી બાંધેલ કર્મ.

इहलोगसंवेगिणी. स्त्री० (इहलोकसंवेगिनी) આ સંસારનું સ્વરૂપ જાણીને વૈરાગ્ય પમાય તેવી કથા.

इहलोगासंसप्पओग. પું० (इहलोकाशंसाप्रयोग) આ લોકમાં હું રાજા થાઉં ઇત્યાદિ ઇચ્છા કરવી તે; સંથારાનો પ્રથમ અતિચાર.

इहलोय. પું० (इहलोक) જુઓ "ઇહલોગ" શબ્દ.

इहेव. अ० (इहैव) અહિંજ.

ईअ. / **ईइ.** / **ईति.** } स्त्री० પું० (ईति) (૧) સ્વચક્ર ભય. (૨) પરચક્ર ભય. (૩) અતિ વૃષ્ટિ. (૪) અનાવૃષ્ટિ. (૫) ઉંદર. (૬) તીડ. અને (૭) શુક એ સાત ઇતિ કહેવાય છે.

ईरिय. त्रि० (ईरित) પ્રેરણા કરેલ; હાંકેલ; હલાવેલ. (૨) કહેલ; પ્રતિપાદન કરેલ.

ईरिया. स्त्री० (ईर्या) જુઓ "ઇરિયા" શબ્દ.

ईरियासमिइ. स्त्री० (ईर्यासमिति) જુઓ "ઇરિયાસમિઇ" શબ્દ.

ईस. પું० (ईश) ઇશ્વર. (૨) न ઐશ્વર્ય; પ્રભુતા.

ईसक्खा. त्रि० (ईशाख्य) ઇશ્વર-નાયક તરીકે જેની પ્રસિદ્ધિ હોય તે.

ईसणिया. स्त्री० (ईशनिका) ઇશાન દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

ईसत्थ. न० (इष्वस्त्र) ધનુર્વેદ; ધનુર્વિદ્યા; થોડાનું ઘણું અને ઘણાનું થોડું લશ્કર બતાવવાની ૭૨ કળામાંની એક કળા.

ईसर. પું० (ईश्वर) ઇશ્વર; પરમેશ્વર. (૨) માલિક; ધણી-નાયક. (૩) યુવરાજ. (૪) સામાન્ય માંડલિક રાજા. (૫) અમાત્ય; પ્રધાન. (૬) શ્રીમંત; શેઠ. (૭) લવણ સમુદ્રની મધ્યમાં ઉત્તર દિશાએ ઇશ્વર નામનો મહા પાતાલ કળશો. (૮) ભૂતવાદિ જાતના વ્યંતર દેવનો ઈંદ્ર (૯) અણિમાદિ ઋદ્ધિવાળો; સમર્થ. (૧૦) ચોથા તીર્થંકરના યક્ષ દેવતાનું નામ. (૧૧) વેલંધર દેવોનું રહેઠાણ.

ईसरिय. न० (ऐश्वर्य) ઐશ્વર્ય; મોટાઇ; સંપત્તિ.

ईसा. स्त्री० (ईर्ष्या) અદેખાઇ.

ईसा. स्त्री० (ईशा) ઇંદ્રાણીની અંદરની સભા. (૨) વાણવ્યંતર ઇંદ્રની અભ્યંતર સભા.

ईसाण. पुं० (ईशान) ઇશાન નામે બીજો દેવલોક. (૨) એ દેવલોકના નિવાસી દેવતા. (૩) ઇશાન દેવલોકનો ઇંદ્ર. (૪) એક અહોરાત્રિના ૨૪ મુહૂર્તમાંનું ૧૧ મું અથવા ૧૬ મું મુહૂર્ત. (૫) ઇશાન કોણ–ખુણો. (૬) પ્રભુ; સ્વામી.

ईसाणकप्प पुं० (ईशानकल्प) બીજો દેવલોક.

ईसाणग. पुं० (ईशानक) બીજા ઇશાન દેવલોકવાસી દેવતા.

ईसाणदेव. पुं० (ईशानदेव) બીજા ઇશાન દેવલોકના દેવતા.

ईसाणवडिंसय. पुं० (ईशानावसतंक) ઇશાન દેવલોકમાંનું સૌથી મોટું વિમાન; ઇશાનેન્દ્રનું મધ્યનું વિમાન.

ईसाणा. स्त्री० (ऐशानी) ઇશાન ખૂણો.

ईसाणिंद. पुं० (ईशानेन्द्र) ઇશાન દેવલોકનો ઇંદ્ર.

ईसाणिया. स्त्री० (ईशानिका) ઇશાન ખુણો.

ईसादोष. पुं० (ईर्ष्यादोष) ઇર્ષ્યારૂપદોષ.

ईसालु. त्रि० (ईर्ष्यालु) ઇર્ષ્યાવાળો.

ईसि. } **ईसिं.** } अ० (ईषत्) થોડું; અલ્પ; જરા. (૨) સિદ્ધિક્ષેત્ર; મુક્તભૂમિ.

ईसिंदंत. त्रि० (ईषद्दान्त) થોડી શિક્ષા પામેલ હાથી.

ईसिंपुरेवात. } **ईसिंपुरेवाय.** } पुं० (ईषत्पुरोवात) થોડો પૂર્વ દિશાનો વાયુ.

ईसिपब्भारा. स्त्री० (ईषत्प्राग्भारा) } **ईसिप्पभा.** स्त्री० (ईषत्प्रभा) } સિદ્ધ શિલા; મુક્તિશિલા.

ईसिमत्त. त्रि० (ईषन्मत्त) યોવનની શરૂઆતવાળા થોડા ઉન્મત્ત હાથી વગેરે.

ईसी. स्त्री० (ईषत्) સિદ્ધ શિલાનું એક નામ.

ईसीपब्भारा. स्त्री० (ईषत्प्राग्भारा) જુઓ "ઇસિપબ્ભારા" શબ્દ.

ईहा. स्त्री० (ईक्षा) અવલોકન; તપાસીને જોવું તે.

ईहा. स्त्री० (ईहा) વિચારણા; આલોચના; અવગ્રહ થયા પછી તે આમ છે કે તેમ એવી વિશેષ વિચારણા કરવી તે; મતિજ્ઞાનનો બીજો ભેદ. (૨) મૃગ વિશેષ.

ईहापोह. पुं० (ईहाव्यूह) ઊહાપોહ; તર્ક વિતર્ક. (૨) સંગ્રામ-યુદ્ધનીતિ; એક જાતની વ્યૂહ રચના.

ईहामइ. स्त्री० (ईहामति) ઈહારૂપમતિ–વિચારણા; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

ईहामिग. } **ईहामिय.** } पुं० (ईहामृग) વરૂ; નાહર. (૨) નાટકનો એક પ્રકાર.

ईहिय. त्रि० (ईहित) ચેષ્ટા કરેલ. (૨) વિચારેલ.

उ.

उ. अ० (उत्) વિપરીત; ઉલટું. (૨) અભાવ; ન હોવાપણું. (૩) વિશેષ; વધારે.

उ. પું० (उ) ઉપયોગ રાખવો; ખ્યાલ રાખવો.

उ. अ० (तु) નક્કી; નિશ્ચય. (૨) વિતર્ક. (૩) કિન્તુ; પરન્તુ.

उअर. ન० (उदर) પેટ; ઉદર.

उअविय. त्रि० ( ) ઉચ્છિષ્ટ; અ-જીઠું (એઠું).

उआर. પું० (उच्चार) ઉચ્ચાર કરવો તે; બોલવું તે.

उइट्ठ. त्रि० (अपकृष्ट) દબાયેલ; સંકોચ પામેલ.

उइएण. त्रि० (अवतीर्ण) ભૂમિપર આવેલ; અવતરેલ.

उइएण. त्रि० (उदीर्ण) ઉદય પામેલ; કર્મના ઉદયથી પ્રાપ્ત થયેલ. (૨) ઉદીરણા કરી ઉદયમાં લાવેલ. (૩) ઉત્કટ; પ્રબળ. (૪) ફળોન્મુખ (કર્મ).

उइय. त्रि० (उदित) કહેલું. (૨) ઉદય આવેલ.

उईण. त्रि० (उदीचीन) ઉત્તર પ્રદેશ સાથે સંબંધ રાખનાર; ઉત્તર દિશામાં ઉત્પન્ન થયેલ.

उईणपाईण. પું० (उदीचीनप्राचीन) પૂર્વોત્તર દિશા; ઈશાન ખુણો.

उईणवाय. પું० (उदीचीनवात) ઉત્તર દિશાનો વાયુ.

उईरण. ન० (उदीरण) પ્રેરણા કરવી.

उईरणया. } उईरणा. } સ્ત્રી० (उदीरणा) પ્રેરણા; સમય વિના પણ પ્રયત્નથી થતો કર્મનો અનુભવ.

उईरिय. त्रि० (उदीरित) ઉદીરણા કરેલ; પ્રેરણા કરેલ. (૨) કથન કરેલ; પ્રતિપાદન કરેલ. (૩) પેદા થયેલ; કરેલ. (૪) સમય વિના પણ પ્રયત્નથી ઉદયમાં આવી ફળનો અનુભવ કરાવનાર (કર્મ).

उउ. પું० (ऋतु) ઋતુ; બેમાસ પ્રમાણનો એક કાળવિભાગ; હેમંત શિશિર આદિ છ ઋતુ. (૨) સ્ત્રીકુસુમ; રજોદર્શન.

उउंवर. પું० (उदुम्बर) ઉદુમ્બરનું ઝાડ અને તેનું ફળ; ગુલ્લર.

उउंवरदत्त. પું० (उदुम्बरदत्त) પાટલીખંડ નગરના રહેવાસી સાગરદત્ત સાર્થવાહનો પુત્ર. (૨) પાટલીખંડ નગરના ઉદ્યાનમાંનો એક યક્ષ.

उउंवरपणग. ન० (उदुम्बरपञ्चक) ૧ વડ, ૨ પીપળો, ૩ ઉદુમ્બર, ૪ પ્લક્ષ, ૫ કાકોદુમ્બરી એ પાંચ વૃક્ષનો સમૂહ.

उउदेवी. સ્ત્રી० (ऋतुदेवी) વસન્ત, ગ્રીષ્મ, વર્ષા, શરદ વગેરે ઋતુના નામવાળી દેવી.

उउबद्ध. પું० (ऋतुबद्ध) ઋતુ બદ્ધકાળ; શીયાળો અને ઉન્હાળો; ચોમાસા સિવાયનો કાલ.

उउमास. પું० (ऋतुमास) ઋતુમાસ; પરિપૂર્ણ ત્રીસ દિવસ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ; કર્મમાસ.

उउय. त्रि० (ऋतुज) ઋતુ સંબંધી; મોસમનું; કાળને ઉચિત.

उउवास. પું० (ऋतुवर्ष) ઋતુ બંધકાળ; ચોમાસા શિવાયના આઠ માસ.

उउसंधि. પું० સ્ત્રી० (ऋतुसंधि.) એક ઋતુનો આરંભ અને બીજીનો અંત.

उउसंवच्छर. પું० (ऋतुसंवत्सर) ઋતુ સંવત્સર; છ ઋતુ પ્રમાણનો કાળ.

उंछ. પું० (उञ्छ) ભિક્ષા; થોડું થોડું ગ્રહણ કરવું તે.

उंछजीविया. સ્ત્રી० (उञ्छजीविका) એષણા; થોડો થોડો આહાર લઇ જીવિકા ચલાવવી તે.

उंजायण. ન० (उञ्जायन) વશિષ્ઠ ગોત્રની એક શાખા. (૨) તે શાખાનો પુરૂષ.

उंडग. पुं० (　　) मूत્રપાત્ર; માત્રું કરવાનું ઠામ. (૨) માંસનો પિણ્ડો; લોચો. (૩) ચાલતાં પગને અગાડે તેટલો કાદવ.

उंडी. स्त्री० (उण्डी) પિણ્ડી; પેશી.

उंडुय. न० (उन्दुक) ભોજન કરવાનું સ્થાન.

उंडेरिय. न० (　　) રેવડી; ખાવાની એક વસ્તુ.

उंडुपाणिअ. न० (　　) ઉંડું પાણી.

उंदर. } **उंदिर.** } **उंदुर.** } पुं० स्त्री० (उन्दुर) ઉંદર.

उंदुरुक्क. न० (　　) દેવતા પૂજન વખતે મોઢેથી બળદના જેવો શબ્દ કરવો તે.

उंबर. पुं० (उदुम्बर) ઉંબરાનું ઝાડ; ગુલરનું ઝાડ. (૨) વિજળુકુમાર દેવતાનું ચૈત્ય વૃક્ષ.

उंबरदत्त. पुं० (उदुम्बरदत्त) એ નામનો યક્ષ. (૨) એક સાર્થવાહનો પુત્ર.

उंबरपंचग. } **उंबरपणग.** } न० (उदुम्बरपञ्चक) વડ, પીંપર, ગૂલર ઇત્યાદિ પાંચ વૃક્ષોનાં ફળ.

उंबरपुप्फ. न० (उदुम्बरपुष्प) ગુલરના ઝાડનું ફૂલ.

उंबरि. स्त्री० (　　) વનસ્પતિ વિશેષ.

उंबिगा. स्त्री० (उंबिका) ઘઉં, જવ, ચોખા વગેરેની ઉમ્મડી-મંજરી.

उंबेभरिया. स्त्री० (　　) એ નામનું એક જાતનું ઝાડ.

उंमुय. पुं० (उल्मुक) એ નામના એક જાદવકુમાર.

उकुरुडिया. स्त्री० (　　) ઉકરડી; ઉકરડો.

उक्कंचण. न० (　　) શૂલીએ ચડાવવાને ઉંચે ઉચકવું તે. (૨) ગુણ વગરના માણસના ખોટા વખાણ કરવા તે; ખુશામત. (૩) ગરીબનો વધારે દંડ કરવો તે. (૪) કોઇને છેતરવામાં પાસે ઉભેલો ડાહ્યો માણસ જાણી જશે એમ જાણી વાર્તાચિત બંધ રાખવી તે. (૫) લાંચ; રૂશ્વત.

उक्कंचणदीव. पुं० (उत्कञ्चनदीप) મશાલ.

उक्कंचणया. स्त्री० (　　) મુગ્ધ જનને છેતરવા ઢોંગ કરવો તે.

उक्कंठिय. त्रि० (उत्कण्ठित) ઉત્કંઠાવાળો; ઉત્સુક થયેલ.

उक्कंपिय. त्रि० (　　) ધોળું કરેલ.

उक्कंबण. न० (　　) ઘરની છત બાંધવી તે.

उक्कंबिअ. त्रि० (उत्कम्बित) વાંસની કામડીથી બાંધેલ.

उक्कच्छिया. स्त्री० (औपकक्षिकी) સાધ્વીનાં ૨૫ ઉપકરણમાંનું એક ઉપકરણ; જમણી બાજુની છાતીએ કાંખ સુધી સીવ્યા વગર ધારણ કરવાનું વસ્ત્ર કે જે અઢી હાથનો ચોરસ કટકો હોય છે.

उक्कट्ठि. स्त्री० (उत्कृष्टि) ઉત્કર્ષ.

उक्कड. त्रि० (उत्कटुक) પૃથ્વી ઉપર શરીર રાખીને પવિત્રતાએ બેઠેલ. (૨) ઊકડુ આસન.

उक्कड. त्रि० (उत्कट) પ્રકૃષ્ટ; ઉન્નત; ઉંચું. (૨) પસરેલ. (૩) અધિક; વધારે. (૪) કલુષિત; ડોળું. (૫) બળવાન.

उक्कडुय. न० (उत्कटुक) ઉકડુ આસન; ઉભડક પગે બેસવું તે.

उक्कड्ढग. पुं० (अपकर्षक) ચોરને બોલાવી ચોરી કરનાર. (૨) ચોરને મદદ કરનાર. (૩) ચોરની એક જાત.

उक्कत्त. त्रि० (उत्कृत्त) કાપેલ; ભાગ કરેલ.

उक्कत्थण. न० (उत्कत्थन) ખાલ ઉતારવી; ચામડી ઉતારવી તે.

उक्कम. पुं० (उत्क्रम) પશ્ચાનુપૂર્વી; ઉલટો ક્રમ.

उक्कमित. त्रि० (उपक्रान्त) પ્રારબ્ધયોગે પ્રાપ્ત થયેલ; (૨) ક્ષીણ.

उक्कर. पुं० (उत्कर) સમૂહ; સંઘાત. (૨) ત્રિ૦ કર રહિત.

उक्करियाभेय. पुं० (उत्करिकाभेद) એરંડ બીજ છાલથી અલગ થાય તેમ અલગ થવું તે.

उक्करिस. पुं० (उत्कर्ष) ઉત્કર્ષ; અતિશય. (૨) ગર્વ; અભિમાન.

उक्कलडिया. स्त्री० ( ) ઉકરડો; મલીન વસ્તુનો સંગ્રહ.

उक्कल. त्रि० (उत्कल) ચડતી કળાવાળું; વૃદ્ધિ પામનાર. (૨) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ. (૩) ધર્મ રહિત. (૪) ન૦ ચોરી.

उक्कलिका. स्त्री० (उत्कलिका) ઉપરા ઉપરી જતું આવવું તે.

उक्कलिय. त्रि० (उत्कलिक) એક પ્રકારનો અવ્યક્ત શબ્દ.

उक्कलिया. स्त्री० (उत्कलिका) વધારે નાનો સમુદાય. (૨) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ; કરોળીઓ. (૩) લહેર–તરંગ. (૪) વાયુની માફક ચક્ર ફરવું તે.

उक्कलियावाय. पुं० (उत्कलिकावात) થોડી થોડી વારને અંતરે વાતો એક પ્રકારનો વાયુ.

उक्कस. पुं० (उत्कर्ष) માન; અહંકાર. (૨) વધારેમાં વધારે.

उक्कसाइ. त्रि० (उत्कशायिन्) સન્માનની ઉત્કંઠાવાળો

उक्कसाइ. त्रि० (उत्कषायिन्) પ્રબળ કષાયવાળો.

उक्कस्स. पुं० (उत्कर्ष) માન; અહંકાર.

उक्कस्स. त्रि० (उत्कर्षवत्) મદવાળું; અભિમાની. (૨) ઉત્કૃષ્ટ.

उक्का. स्त्री० (उल्का) મૂળ અગ્નિથી છુટા પડેલ આગના તણખા. (૨) દિગ્દાહ. (૩) આકાશમાં વ્યંતરાદિકૃત અગ્નિ દેખાય તે. (૪) તેજની જ્વાળા. (૫) ઉલ્કાપાત; તારાનું ખરવું.

उक्कापाय. पुं० (उल्कापात) ઉલ્કાપાત; આકાશમાંથી તારાઓનું પડવું.

उक्कापाया. स्त्री० (उल्कापाता) ઉલ્કાપાત–તારા ખરે તેનું શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા.

उक्कामुह. पुं० (उल्कामुख) લવણ સમુદ્રમાં આડસો જોજન ઉપર આવેલ ઉલ્કામુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ૦ તેમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૩) ગંગા નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવીનો નિવાસ પર્વત.

उक्कालिय. त्रि० (उत्कालिक) ચાર અકાળ સિવાય ચારે પહોર ભણાય એવું સૂત્ર; ઉવવાઇ આદિ ઉત્કાલિકસૂત્ર.

उक्कावाय. पुं० (उल्कापात) જુઓ " ઉક્કાપાય " શબ્દ.

उक्कास. पुं० (उत्कर्ष) અભિમાનથી પોતાની સમૃદ્ધિના વખાણ કરવા તે; મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

उक्किट्ठ. त्रि० (उत्कृष्ट) ઉત્કૃષ્ટ; સર્વોત્તમ; શ્રેષ્ઠ. (૨) કારિંગા, તુંબડા, ભીંડા વગેરેને મોરીને કરેલ ઝીણા કકડા. (૩) કરજ વગેરે અમુક વખત માટે માગવું નહિ તે.

उक्किट्ठा. स्त्री० (उत्कृष्टा) એક પ્રકારની દેવતાની વેગવાળી ગતિ; મનોહર ગતિ.

उक्किट्ठि. स्त्री० (उत्कृष्टि) આનંદજનક ધ્વનિ; હર્ષનો અવાજ.

उक्किराण. त्रि० (उत्कीर्ण) ઉખેડેલું; ' ી કાઢેલું. (૨) અત્યન્ત પ્રગટ; ખુલ્લું. (૩) કોતરેલ. (૪) મિશ્રિત.

उक्कित्त. त्रि० (उत्कृत्त) ઉખેડેલ.

उक्कित्तण. न० (उत्कीर्तन) ચઉવિસત્થો; ચોવીસ તીર્થંકરની સ્તુતિ.

उक्कित्तित. त्रि० (उत्कीर्तित) કીર્તન કરેલ.

उक्कुड. न० (उत्कुट) લીલા પાનનો ભુક્કો.

उक्कुट्ठ. त्रि० (उत्कुष्ट) ઉત્કૃષ્ટનાદ; આનંદ ધ્વનિ.

उक्कुडुअ. } न० (उत्कुटुक) ઉકડુ આસન;
उक्कुडुग. } ઉભપગિયે બેસવાનું આસન; ઉભડક આસન.

उक्कुडुया. स्त्री० (उत्कुटुका) ઉભડક બેસવું તે; પાંચ પ્રકારની નિષદ્યા–બેઠકમાંની એક.

उक्कुडुयासण. न० (उत्कुटुकासन) ઉકડુ આસન; ઉભડક પગે બેસવું તે.

उक्कुडुयासणिय. त्रि० (उत्कुटुकासन) ઉભડક આસને બેઠેલ.

उक्कुरुड. पुं० } ( ) ઉકરડો.
उक्कुरुडिया. स्त्री० }

उक्कूइय. न० (उत्कूजित) મહાન્ અવ્યક્ત ધ્વનિ.

उक्कूल. त्रि० (उत्कूल) સન્માર્ગ અથવા ન્યાયના કૂળ–તટથી દૂર કરનાર. (૨) હદ ઓળંગી ગયેલ; (૩) ચોરી.

उक्केर. पुं० (उत्कर) રાશિ; સમૂહ; ઢગલો. (૨) વૃદ્ધિ; ઉદ્વર્તન; કર્મની સ્થિતિ વગેરેમાં વધારો કરવો તે.

उक्कोडा. स्त्री० ( ) લાંચ; રૂશ્વત.

उक्कोडिय. त्रि० ( ) રૂશ્વત ખાનાર; લાંચ લેનાર; લાંચીઓ.

उक्कोया. स्त्री० (उत्कोचा) લાંચ.

उक्कोस. पुं० (उत्क्रोश) ઉંચું મોઢું કરી શબ્દ કરનાર પક્ષી; ચાતક; બપૈયો.

उक्कोस. पुं० (उत्कर्ष) ઉત્કૃષ્ટ; વધારેમાં વધારે; ઘણામાં ઘણું. (૨) માન; અહંકાર. (૩) ઉત્તમ.

उक्कोसिय. त्रि० (उत्कृष्ट) ઉત્કૃષ્ટ; વધારેમાં વધારે.

उक्कोसिय. पुं० (उत्कौशिक) એ નામના ગોત્રના પ્રવર્તક ઋષિ. (૨) न० એ નામનું એક ગોત્ર.

उक्कोसिया. स्त्री० (उत्कृष्टि) ઉત્કર્ષ; વિશેષતા.

उक्ख. पुं० (उक्ष) સંબંધ. (૨) જૈન સાધ્વીઓને પહેરવાના વસ્ત્રનો અમુક ભાગ.

उक्खंद. पुं० (अवस्कन्द) ધેરો ઘાલવો; કપટથી શત્રુના સૈન્યને મારવું તે.

उक्खंभ. पुं० (उत्तम्भ) જોરથી રોકવું તે.

उक्खंभिय. न० (औत्तम्भिक) જોરથી રોકવું–અટકાવવું.

उक्खणण. न० (उत्खनन) ઉખેડવું તે.

उक्खणिय. त्रि० } (उत्खात) ઉખેડેલ; ખોદેલ.
उक्खय. त्रि० }

उक्खल. पुं० न० (उदूखल) ઉખલ; ખાંડણી.

उक्खा. स्त्री० (उखा) થાળી; તોલડી; હાંડલી.

उक्खिणण. त्रि० ( ) ખરડાયેલ.

उक्खित. त्रि० (उक्षित) સિંચેલ; વિલેપન કરેલ.

उक्खित्त. त्रि० (उत्क्षिप्त) ઉંચું કરેલ; ઉપાડેલ–ઉઠાવેલ. (૨) જ્ઞાતાધર્મ કથા સૂત્રના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૩) ગાયનના ચાર પ્રકારમાંનો એક પ્રકાર. (૪) આકર્ષણ કરેલ; ખેંચેલ.

उक्खित्तअ. त्रि० (उत्क्षिप्तक) ગીતનો એક પ્રકાર; શરૂઆતથી ચડતે સ્વરે ગાવું તે.

उक्खित्तचरअ. त्रि० } (उत्क्षिप्तचरक) રાંધ-
उक्खित्तचरग. } વાના વાસણમાંથી ખાવાના વાસણમાં ગૃહસ્થે પોતાને ખાવા કાઢેલું હોય તેજ લેવું એવો અભિગ્રહ ધારી ગોચરી કરનાર.

उक्खित्तणाअ. न० (उत्क्षिप्तज्ञात) જેણે સસલાને ઉગારવા પગ ઉંચો રાખ્યો તે ઉત્ક્ષિપ્ત-મેઘકુમાર, તેનું દૃષ્ટાંત જેમાં આપવામાં આવ્યું છે તે અધ્યયન; જ્ઞાતા સૂત્રનું પ્રથમ અધ્યયન.

उक्खित्तणिक्खित्तचरअ. पुं० (उत्क्षिप्तनिक्षिप्तचरक) રાંધવાના વાસણમાંથી ખાવાના વાસણમાં કાઢેલ હોય તેને બીજા વાસણમાં નાખે તે લેનાર; અભિગ્રહધારી મુનિ.

उक्खित्तपुव्ववसहि. पुं० (उत्क्षिप्तपूर्ववसति) આ વસતિ-મકાનમાં રહો એમ કહી સાધુને પહેલ વહેલો બતાવેલ ઉતારો.

उक्खित्तय. न० (उत्क्षिप्तक) ગીતનો પ્રથમ પ્રકાર.

उक्खित्तविवेग. पुं० (उत्क्षिप्तविवेक) ભાત વગેરેમાં પડેલ અણખપના દ્રવ્યને જુદું કાઢી નાખવું તે.

उक्खिवय. त्रि० (उत्क्षित) છાંટેલ.

उक्खिवणा. स्त्री० (उत्क्षेपणा) બહાર ફેંકવું.

उक्खेव. पुं० (उत्क्षेप) ઉંચે ઉપાડવું. (૨) ઉંચે ફેંકવું. (૩) પ્રારંભવાક્ય. (૪) અધિકાર; અભિધેય. (૫) ઉપોદ્ઘાત; પ્રસ્તાવના.

उक्खेवग. त्रि० (उत्क्षेपक) ઉંચે ફેંકનાર; (૨) પું૦ એક જાતનો પંખો.

उक्खेवण. न० (उत्क्षेपण) ઉંચે ફેંકવું; ન્યાય દર્શન સંમત પાંચ કર્મ પૈકી પ્રથમ કર્મ.

उक्खेवय. पुं० (उत्क्षेपक) પ્રસ્તાવના; ઉપોદ્ઘાત. (૨) આલાવો; અધ્યાય. (૩) પવન નાખવાનો વાંસનો પંખો. (૪) ત્રિ૦ ફેંકનાર.

उग्ग. न० (उग्र) ઋષભદેવ પ્રભુએ રક્ષક તરીકે નીમેલું કુળ; ઉગ્રવંશ. (૨) ત્રિ૦ ઉગ્રકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૩) ઉગ્ર; પ્રધાન; બહુભારે. (૪) ઉત્કટ; આકરું; દુઃખે આચરી શકાય તેવું. (૫) ઉદ્યમ સહિત.

उग्गकुल. पुं० (उग्रकुल) ઉગ્રકુળ; જે કુળને ઋષભદેવે રક્ષક તરીકે સ્થાપ્યું તે કુળ.

उग्गतव. न० (उग्रतपस्) ઉગ્રતપ; ઘણી કઠણ તપશ્ચર્યા. (૨) ત્રિ૦ ઉગ્રતપ કરનાર.

उग्गम. पुं० (उद्गम) સાધુને અર્થે આહારાદિ નિપજાવતાં ગૃહસ્થથી લાગતા આધાકર્માદિ ૧૬ દોષ.

उग्गमकोटि. स्त्री० (उद्गमकोटि) ઉદ્ગમ પક્ષ; આધાકર્મ અને ઉદ્દેશિકના ત્રણ ત્રણ ભેદ-એકંદર ૭ ભેદ ઉદ્ગમકોટી તરીકે ગણેલ છે.

उग्गमण. न० (उद्गमन) ઉગવું તે; સૂર્યનો ઉદય.

उग्गय. न० (उद्गत) બહાર નીકળતો ભાગ. (૨) ત્રિ૦ ઉત્પન્ન થયેલ. (૩) ઉગેલ; ઉદય પામેલ.

उग्गयवित्तिय. त्रि० (उद्गतवृत्तिक) દિવસ ઉગ્યા પછી જેને વૃત્તિ-ખોરાક મેળવવાનું છે તે.

उग्गवई. स्त्री० (उग्रवती) પડવો, છઠ, અને અગ્યારસ એ રાત્રિની ત્રણ તિથિનું નામ.

उग्गविस. न० (उग्रविष) ઉત્કટ વિષ. (૨) પું૦ આકરા વિષવાળો સર્પ.

उग्गसेण. पुं० (उग्रसेन) કંસના પિતા ઉગ્રસેન રાજા.

उग्गह. पुं० (अवग्रह) મન અને ઇંદ્રિયોની સાથે વસ્તુનો સંબંધ થતાં પ્રથમ સામાન્ય બોધ થાય તે; મતિજ્ઞાનના ચાર પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર. (૨) ઉપકાર; આશ્રય. (૩) આજ્ઞા; રજા; સંમતિ. (૪) અભિગ્રહ; નિયમ. (૫) પરિગ્રહ. (૬) આવાસ; નિવાસસ્થાન. (૭) અંતર; આંતરું. (૮) અવધારણ; નિશ્ચય. (૯) સાધ્વીઓનું એક ઉપકરણ. (૧૦) યોનિદ્વાર. (૧૧) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય વસ્તુ. (૧૨) પોતાની માલેકીની ચીજ.

उग्गहण. न० (अवग्रहण) સામાન્ય અંશનું ગ્રહણ કરવું-વિચારવું. (૨) સ્થાનની આજ્ઞા. (૩) ઇંદ્રિયદ્વારા ઉત્પન્ન થતું સામાન્ય જ્ઞાન.

उग्गहणंतग. न० (अवग्रहानन्तक) }
उग्गहपट्ट, } पुं० न० }
उग्गहपट्टग. } (अवग्रहपट्ट, क) } નાવાને આકારે સાધ્વીનું એક વસ્ત્ર કે જેનો ગુહ્ય પ્રદેશ ઢાંકવામાં ઉપયોગ થાય છે; સાધ્વીના ૨૪ ઉપકરણમાંનું એક.

उग्गहमइ. स्त्री० (अवग्रहमति) ઇંદ્રિય અને અર્થનો સંબંધ થાય તે; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

उग्गहमइसंपया. स्त्री० (अवग्रहमतिसम्पद्) મતિસંપદાનો એક પ્રકાર; સામાન્યપણે વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું તે.

उग्गहिय. न० (अवग्रहिक) પાઢીઆરા ઉપગરણ; અમુક વખત સુધી વાપરીને પાછા ધણીને સોંપવાયોગ્ય ઉપગરણ

उग्गहिय. त्रि० (अवगृहीत) પીરસવા માટે ઉપાડેલું. (૨) સામાન્યરૂપથી જણાયેલ.

उग्गहिया. स्त्री० (अवगृहीता) ગૃહસ્થને થાળી વગેરેમાં પીરસેલું ભોજન સાધુએ યત્ના પૂર્વક લેવું તે; પિંડેષણાનો પાંચમો પ્રકાર.

उग्गाढ. त्रि० (उद्गाढ) સ્વસ્થ; તંદુરસ્ત.

उग्गाल. पुं० (उद्गार) ઓડકારની સાથે અનાજ કે પાણી પેટમાંથી મોઢામાં આવે તે.

उग्गाहणा. स्त्री० (अवगाहना) શરીરની ઉંચાઇ.

उग्गाहिम. त्रि० (अवगाहिम) ઘી આદિમાં તળેલી વસ્તુ.

उग्गाहिय. त्रि० (उद्ग्राहित) હાથમાં લીધેલ; ઉપાડેલ.

उग्गिग्ण. त्रि० (उद्गीर्ण) ઓકેલ; વમેલ.

उग्गोवणा. स्त्री० (उद्गोपना) શોધવું; એષણા કરવી.

उग्गोविय. त्रि० (उद्गोपित) મુંઝાઇ ગયેલ; ભ્રાંતિમાં પડેલ. (૨) ગુંચ કાઢેલ.

उग्घर. त्रि० (उद्गृह) ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કરનાર; ઘરબાર છોડી સંન્યાસ લેનાર.

उग्घाअ. पुं० (उद्घात) ઠોકર લાગવી; પ્રતિઘાત થવો તે. (૨) ભાગ પાડી ન્હાનું કરવું. (૩) ઉપોદ્ઘાત; ભૂમિકા કે પ્રસ્તાવના. (૪) ક્ષીણતા. (૫) न० પ્રાયશ્ચિત વિશેષ. (૬) નિશીથ સૂત્રનો એક અંશ કે જેમાં પ્રાયશ્ચિતનું વર્ણન છે.

उग्घाइम. न० (उद्घातिम) લઘુ પ્રાયશ્ચિત. (૨) त्रि० લઘુ; નાનું.

उग्घाइय. त्रि० (उद्घातित) લઘુ પ્રાયશ્ચિત. (૨) નાશ પામેલ.

उग्घाड. त्रि० (उद्घाट) થોડું ઢાંકેલું-વાસેલું થોડું ખુલ્લું; ભોગળ ન દીધેલ.

उग्घाडण. न० (उद्घाटन) ઉઘાડવું; ખોલવું.

उग्घाडपोरिसी. स्त्री० (उद्घाटपौरुषी) પહોરનો પાછલો ભાગ; પોણો પહોર.

उग्घाडिय. त्रि० (उद्घाटित) ઉઘાડેલ; ખુલ્લું કરેલ.

उग्घाडियगण. त्रि० (उद्घाटितज्ञ) કહેલ માત્ર જાણનાર.

उग्घाय. पुं० (उद्घात) જુઓ ' ઉગ્ઘાઅ ' શબ્દ.

उग्घायण. न० (उद्घातन) ક્ષય-નાશ કરવો. (૨) પૂજ્યસ્થાન; ઉતમ જગ્યા. (૩) સરોવરમાં જવાનો માર્ગ.

उग्घुट्ठ. त्रि० (उद्घुष्ट) ઘોષણા કરેલ.

उग्घोसणा. स्त्री० (उद्घोषणा) ઉદ્ઘોષણા-ઢંઢેરો.

उग्घोसिय. त्रि० ( ) ઘસેલ; માંજેલ.

उच्चिय. त्रि० (उचित) યોગ્ય; લાયક. (૨) જોડેલ; મળેલ.

उच्च. त्रि० (उच्च) ઉચ્ચ; ઉત્તમ; પૂજ્ય. (૨) ઉંચા શરીર તથા ઉંચા કુળવાળો (૩) ગોત્રકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેથી ઉચ્ચગોત્ર પ્રાપ્ત થાય.

उच्चंत पुं० ( ) દાંતનો રંગ; દંતરાગ.

उच्चंपिय. त्रि० ( ) જોરથી હલ્લો કરેલ.

उच्चगोय. न० (उच्चगोत्र) ઉંચ ગોત્ર નામે ગોત્ર કર્મની શુભ પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઉંચ ગોત્ર પામે.

उच्चच्छंद. त्रि० (उच्चच्छन्दस्) સ્વછંદી; સ્વેચ્છાચારી.

उच्चत्त. न० (उच्चत्व) ઉંચપણું. (૨) કદ. (૩) ઉચકો; બદલાની અમુક વસ્તુ
उच्चत्तभयग्र. पुं० (उच्चत्वभृतक) ઉચકો આપી કામ કરાવીએ તે સેવક.
उच्चत्तरिया. स्त्री० (उच्चत्तरिका) અઢાર લિપિમાંની એક.
उच्चत्ता. स्त्री० ( ) મફત; કંઇ બદલો લેવાની ઇચ્છા ન કરવી તે.
उच्चत्थवणग्र. पुं० (उच्चस्थापनक) ઉંચા મોઢાનું ભાજન વિશેષ; ચંબુ.
उच्चय पुं० (उच्चय) ઢગલો; સમૂહ.
उच्चयबंध. पुं० (उच्चयबन्ध) ઉપરા ઉપરી મુકી ઢગલો કરવો તે રૂપ બંધ.
उच्चरण. न० (उच्चरण) અક્ષરાદિનો ઉચ્ચાર કરવો.
उच्चरिय. त्रि० (उच्चरित) કથિત; ઉક્ત.
उच्चा. अ० (उच्चैस्) ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ.
उच्चाग्र. त्रि० ( ) થાકી ગયેલ; શ્રાન્ત.
उच्चाकुया. स्त्री० (उच्चाकुचा) } જમીનથી
उच्चाकूइया. स्त्री० (उच्चाकूजिका) } ઉંચી અને હાલેચાલે નહીં તેવી શય્યા.
उच्चाग. पुं० (उच्चाग) હિમાચલ પર્વત.
उच्चागय. त्रि० (उच्चागज) હિમાચલમાં ઉદ્ભવેલ-ઉત્પન્ન થયેલ.
उच्चागोत्त. } न० (उच्चगोत्र) ઉંચું ગોત્ર;
उच्चागोय. } ગોત્ર કર્મની ઉંચ પ્રકૃતિ.
उच्चानागरी. स्त्री० (उच्चानागरी) એ નામની કોડિયગણથી નીકળેલી શાખા; આર્ય્ય-સંતિસેણિકની શાખા.
उच्चार. पुं० (उच्चार) વડીનીત; ઝાડો; વિષ્ટા. (૨) વડીનીત કરવી; મલ ત્યાગ કરવો. (૩) ઉપયોગ અને યત્નપૂર્વક પરઠવવું; પાંચમી પારિઠાવણિયા સમિતિ.
उच्चारण. पुं० न० (उच्चारण) બોલવું તે.
उच्चारभूमि. स्त्री० (उच्चारभूमि) જંગલ જવાની જગ્યા.
उच्चारिय. त्रि० (उच्चारित) ઉચ્ચારેલ; ઉચ્ચાર કરેલ.
उच्चालइग्र. त्रि० (उच्चालयितृ) દૂર કરનાર; ખસેડનાર.
उच्चालिय. त्रि० (उच्चालित) ઉંચું કરેલું; ઉપાડેલું.
उच्चावय. त्रि० (उच्चावच) ઉંચનીચ; ઉત્તમાધમ. (૨) અનુકૂળપ્રતિકૂળ (૩) અવ્યવસ્થિત. (૪) વિવિધ; નાના પ્રકારનું. (૫) ઉત્કૃષ્ટતર; અતિ ઉત્તમ.
उच्चावय. त्रि० (उच्चव्रत) મહાવ્રતધારી; ઉંચા વ્રતવાળો. (૨) न० મહાવ્રત.
उच्चिइग्र. त्रि० (उच्चैस्क) ઉંચું.
उच्चूल. पुं० (अवचूल) ચોટલી નીચે લટકે તેવી રીતે ઉંધું કરેલ માથું.
उच्चूल. पुं० (अवचूल) હાથીના ગળાની બે બાજુએ ઝુમણા જેવું લટકતું ફુમકું.
उच्चोदग्र. पुं० (उच्चोदक) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ.
उच्छ. त्रि० ( ) ન્યૂન; હીન.
उच्छंग पुं० (उत्संग) ગોદ; ખોળો.
उच्छरण. त्रि० (उत्सन्न) ઢાંકેલ.
उच्छत्त. न० (अवच्छत्र) પોતાના દોષ અને બીજાના ગુણોને છુપાવવા તે; અસત્યનો એક પ્રકાર.
उच्छद्ध. त्रि० (उत्स्तब्ध) અંદર ઉંડે ઉતરેલ.
उच्छन्न. त्रि० (उत्सन्न) જુઓ "ઉચ્છણ્ણ" શબ્દ.
उच्छलण. स्त्री० (उच्छलना) ઉચ્છળવું તે.
उच्छलिय. त्रि० (उच्छलित) ઉચ્છળેલ.
उच्छलुणा. स्त्री० ( ) અપવર્તના; અપપ્રેરણા
उच्छव. पुं० (उत्सव) ઇન્દ્રોત્સવાદિ મહોત્સવ.
उच्छाइय. त्रि० (अवच्छादित) આચ્છાદન કરેલ; ઢાંકેલ.

उच्छादणया. स्त्री० (उच्छादना) ઉચ્છેદન કરવું તે.

उच्छाय. पुं० (उच्छ्राय) ઉંચાઇ.

उच्छायणा. स्त्री० (उच्छादना) વ્યવચ્છેદ-વ્યાવૃત્તિ કરવી.

उच्छाह. पुं० (उत्साह) ઉત્સાહ; ઉત્કંઠા.

उच्छिंदण. न० (उच्छेदन) ઉચ્છિન્નું-ઉખાડી લેવું તે.

उच्छिंपग. त्रि० (आच्छिम्पक) ચોર વિશેષ; ભીણા ભીલ વગેરે ચોરની જાત.

उच्छिंपण. न० (उत्क्षेपण) ઉપર ફેંકવું; બહાર કાઢવું.

उच्छिट्ठ. त्रि० (उच्छिष्ट) ખાતાં ખાતાં વધેલું.

उच्छिण्ण. त्रि० (उच्छिन्न) ઉચ્છેદ કરેલ; નાશ પામેલ.

उच्छिय. त्रि० (उच्छ्रित) ઉંચું કરેલ.

उच्छु. पुं० (इक्षु) શેરડી.

उच्छुड्ड. त्रि० (   ) ઉપર આવેલ.

उच्छुद्ध. त्रि० (   ) વેરાયેલ; વિખેરેલ. (૨) પતિત.

उच्छूढ. त्रि० (उत्क्षिप्त) ચોરાએલ. (૨) તજેલ. (૩) પોતાના સ્થાનથી દૂર કરેલ. બહાર કરેલ.

उच्छेद. } **उच्छेय.** } पुं० (उच्छेद) નાશ.

उच्छेयण. न० (उच्छेदन) નિર્મૂલ કરવું; ઉચ્છેદન કરવું.

उच्छोभ. त्रि० (उत्क्षोभ) ક્ષોભ રહિત.

उच्छोलण. न० (उत्क्षालन) અજતનાયે હાથ પગ ધોવા તે.

उच्छोलित्तार. त्रि० (उत्क्षालितृ) ઉચ્છાલનાર.

उज्जु. त्रि० (ऋजु) સરલ; નિષ્કપટ.

उज्ज. न० (ओजस्) બળ. (૨) ઉત્પત્તિ સ્થાનમાં આઘાત પામેલ પુદ્ગળોનો સમૂહ. (૩) આર્તવ; ઋતુધર્મ.

उज्ज. न० (ऊर्ज) તેજ; પ્રતાપ. (૨) બળ.

उज्जम. पुं० (उद्यम) ઉદ્યમ; ધંધો; પ્રવૃત્તિ.

उज्जय. त्रि० (उद्यत) તત્પર; તૈયાર.

उज्जयमरण. न० (उद्यतमरण) મરણ વિશેષ.

उज्जयंत. पुं० (उज्जयन्त) ગિરનાર પર્વત.

उज्जयंतसेल. पुं० (उज्जयन्तशैल) ગિરનાર પર્વત.

उज्जल. त्रि० (   ) નિર્મળ; સ્વચ્છ; ચોકખું; શુદ્ધ; કલંક રહિત. (૨) ઉત્કટ; તીવ્ર.

उज्जल. त्रि० (उज्जल) સુકા પસિનાના જામેલ મેલયુક્ત; મલિન.

उज्जलिय. त्रि० (उज्ज्वलित) પ્રકાશિત; દેદીપ્યમાન.

उज्जाण. न० (उद्यान) ફૂલ ફળવાળા ઝાડોથી વ્યાપ્ત બાગ. (૨) ઉંચી જમીન; ટેકરો.

उज्जाणगिह. न० (उद्यानगृह) ઉદ્યાનમાં બાંધેલ મકાન.

उज्जाणजत्ता. स्त्री० (उद्यानयात्रा) ઉદ્યાનમાં જવું તે; ઉદ્યાનની યાત્રા.

उज्जाणपाल. त्रि० (उद्यानपाल) ઉદ્યાનનો રક્ષક; માળી.

उज्जाणसाला. स्त्री० (उद्यानशाला) ઉદ્યાનશાળા.

उज्जाणियलेण. न० (औद्यानिकलयन) ઉદ્યાન-બગીચાની અંદરનું વિશામગૃહ.

उज्जायण. पुं० (उद्यायन) પુષ્યનક્ષત્રનું ગોત્ર.

उज्जालअ. त्रि० (उज्ज्वालक) અગ્નિ સળગાવનાર.

उज्जालण. न० (उज्ज्वालन) સળગાવવું તે.

उज्जालिय. त्रि० (उज्ज्वालित) સળગાવેલ.

उज्जिंत. पुं० (उज्जयन्त) સોરઠ દેશમાં જુનાગઢ પાસે આવેલ ગિરનાર પર્વત.

उज्जु. त्रि० (ऋजु) સરલ; અવક્ર; અકુટિલ. (૨) માયા કપટ રહિત; સંયમધારી.

उज्जुअ. पुं० (ऋजुक) ઉંદર, સર્પ વગેરેનું દર-રાફડો.

उज्जुकड. त्रि० (ऋजुकृत) નિષ્કપટ તપસ્વી; સરળ સ્વભાવી.

उज्जुग. त्रि० (ऋजुक) દૃષ્ટિવાદના ૮૮ સૂત્ર-માંનું પહેલું સૂત્ર. (૨) નિષ્કપટી; સરલ.

उज्जुगइ. स्त्री० (ऋजुगति) સાધુ પોતાના સ્થાનથી નિકળી સિધેસિધું ગૃહ પંક્તિએ જઇ વ્હોરે, વળતાં ન વ્હોરે તે; ગૌચરીના આઠ પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર.

उज्जुजड. त्रि० (ऋजुजड) સરલ પણ જડ; તાત્પર્ય નહિ સમજનાર.

उज्जुत्त. त्रि० (उद्युक्त) ઉદ્યમ વાળો; ઉદ્યમી. (૨) સાવધાન.

उज्जुदंसि. त्रि० (ऋजुदर्शिन्) ઋજુભાવ-મોક્ષસાધકસંયમને જોનાર; સંયમાભિલાષી.

उज्जुमइ. स्त्री० (ऋजुमति) મનઃપર્યવજ્ઞાનનો એક ભેદ; સામાન્યથી મનના પર્યવોને જણાવનાર જ્ઞાન. (૨) પું૦ કંઇક ન્યુન (અઢીઅંગુલન્યૂન) અઢીદ્વીપના સંજ્ઞી પ્રાણિઓના મનોભાવને જાણનાર સાધુ.

उज्जुय. त्रि० (ऋजुक) સરલ; સીધો; નિષ્કપટી. (૨) પું૦ જમણો હાથ.

उज्जुयार. त्रि० (ऋजुकार) સંયમધારી; સંયમ પાલનાર.

उज्जुवालिया. स्त्री० (ऋजुवालिका) જંભિયા ગામની બહાર વહેતી એક નદી, કે જેને કાંઠે મહાવીરસ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

उज्जुसुत्त. पुं० (ऋजुसूत्र) }
अज्जुसुय. पुं० (ऋजुश्रुत) } અતીત અનાગત કાળરૂપ વક્રતા વિના માત્ર વર્તમાનકાળ વર્તિ વસ્તુનેજ જે દેખાડે, પારકી વસ્તુ નિષ્પ્રયોજન હોઇને અસત્ સમાન માને, લિંગ વચન ભિન્ન છતાં એકજ પદાર્થ માને, નિક્ષેપાચાર સ્વીકારે તે; સાત નયમાંનો ચોથો નય. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ-સૂત્રનો પ્રથમ ભેદ.

उज्जुहत्थ. पुं० (ऋजुहस्त) જમણો હાથ.

उज्जेणी. स्त्री० (उज्जयिनी) માલવ દેશની એક નગરીનું નામ.

उज्जोइय. त्रि० (उद्योतित) પ્રકાશિત; ઝગઝગતું.

उज्जोय. पुं० (उद्योग) પ્રયત્ન; પરિશ્રમ.

उज्जोय. पुं० (उद्योत) તેજ-પ્રકાશ-ઉદ્યોત; અજવાળું. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી ઉષ્ણ-ગરમ નહીં છતાં પ્રકાશ કરનાર શરીર પ્રાપ્ત થાય જેમ ચંદ્ર નક્ષત્ર રત્ન વગેરેનાં શરીર.

उज्जोयग. त्रि० (उद्योतक) ઉદ્યોત કરનાર.

उज्जोयण. न० (उद्योजन) જોડવું; તૈયારી કરવી.

उज्जोयणाम. न० (उद्योतनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

उज्जोविय. त्रि० (उद्योतित) રત્ન આદિથી પ્રકાશિત.

उज्झअ. त्रि० (उज्झक) સહ્વિવેક વગરનો. (૨) ત્યાગ કરનાર; છોડી દેનાર.

उज्झण. न० (उज्झन) બ્હાર લઇ જવું. (૨) ત્યાગ.

उज्झर. पुं० (अवझर) પર્વતમાંથી પડતો પાણીનો ઝરો; ગિરિનિર્ઝર.

उज्झिय. पुं० (उज्झित) ઉજ્ઝિત નામે વિજયમિત્ર સાર્થવાહનો પુત્ર. (૨) વિપાક સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) त्रि० તજેલ; ત્યાગ કરેલ. (૪) ભિન્ન. (૫) न० પરિત્યાગ.

उज्झियधम्मा. स्त्री० (उज्झितधर्मा) જે વસ્તુ નાખી દેવા યોગ્ય હોય, જેને કોઇ લેવા ન ઇચ્છે તેવી વસ્તુ વ્હોરવી તે; એષણાના સાત પ્રકારમાંનો એક.

उज्झियधम्मिय. त्रि० (उज्झितधार्मिक) નાખી દેવા યોગ્ય; નિરૂપયોગી.

उज्झिया. स्त्री० (उज्झिता) ધન્નાસાર્થવાહના પુત્ર ધનપાલ સાર્થવાહની સ્ત્રી.

उट्ट. पुं० स्त्री० (उष्ट्र) સાંઢીઓ; ઊંટ.
उट्टिय. त्रि० (औष्ट्रिक) ઉંટના વાળનું બનેલું સૂત્ર; દામણી વગેરે.
उट्टिगा. स्त्री० (उष्ट्रिका) ઉંટના આકારનું લાંબા ગળાવાળું વાસણ; શિરોઇ.
उट्टियासमण. पुं० (उष्ट्रिकाश्रमण) મોટા માટીના વાસણમાં બેસી તપશ્ચર્યા કરનાર; ગોશાળાના સાધુની એક જાત.
उट्टी. स्त्री० (उष्ट्री) ઉંટડી; સાંઢણી.
उट्टीवाल. पुं० (उष्ट्रीपाल) ઉંટડી પાળનાર.
उट्ठ. त्रि० (उत्थ) ઉઠેલ; ઉભા થયેલ.
उट्ठ. पुं० (उद्र) એક જાતનું જલચર પ્રાણી.
उट्ठ. पुं० (ओष्ठ) ઓષ્ટ; હોઠ. (૨) વાસણનો કાંઠો.
उट्ठवण. न० (उत्थापन) ઉપાડવું; ઉંચું કરવું તે.
उट्ठा. स्त्री० (उत्था) શરીરને ઉંચું કરવું; ઉભા થવું.
उट्ठाइअ. त्रि० (उत्थाइन्) ઉઠનાર.
उट्ठाण. न० (उत्थान) ઉભા થવું-ઉઠવું તે. (૨) સાંભળવાને ગુરૂ પાસે જવું તે. (૩) ઉદ્યમ; યત્ન. (૪) ઉત્પત્તિ. (૫) આરંભ; પ્રારંભ. (૬) ઉપર આવવું; બહાર નીકળવું.
उट्ठाणपरियाणिय. न० (उत्थानपरियानिक) જન્મથી માંડી જીંદગીના છેડા સુધીમાં બનેલા દરેક બનાવનો હેવાલ; જીવન ચરિત્ર.
उट्ठाणसुय. पुं० (उत्थानश्रुत) કાલિક સૂત્ર-માંનું એક.
उट्ठावण. न० (उत्थापन) ઉઠાડવું તે; ઉત્થાપના કરવી.
उट्ठावण. न० (उपस्थापन) સમાયિક ચારિત્ર-માંથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રનું આરોપવું તે.
उट्ठावणंतेवासि. त्रि० (उपस्थापनान्तेवासिन्) પાંચ મહાવ્રતની ઉપસ્થાપના કરી કરેલ શિષ્ય.
उट्ठिय. त्रि० (उत्थित) ઉઠેલ; ઉભો થયેલ; તૈયાર થયેલ. (૨) ઉદય પામેલ; ઉગેલ. (૩) ધર્માચરણ માટે તૈયાર થયેલ; પ્રવ્રજ્યા લેવાને તૈયાર થયેલ. (૪) ઉજ્જડ; વસ્તિ વગરનું.
उड. पुं० (पुट) દડીઓ.
उड. पुं० (कूट) રાશિ; ઢગલો.
उडय. } पुं० (उटज) તાપસનો આશ્રમ-
उडव. } ઝુંપડું.
उडु. पुं० (ऋतु) વસન્ત ગ્રીષ્મ આદિ ૬ ઋતુ. (૨) સ્ત્રી० કુસુમ; સ્ત્રીધર્મ.
उडु. न० (उडु) નક્ષત્ર.
उडुंबरिज्जिया. स्त्री० (उदुम्बरीया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.
उडुकल्लाणिआ. स्त्री० (ऋतुकल्याणिका) ચક્રવર્તીની ૩૨૦૦૦ રાણી.
उडुप. न० (उडुप) હોડી. (૨) पुं० ચન્દ્રમા.
उडुपज्जोसविअ. न० (ऋतुपर्य्युषित) ૠતુબદ્ધકાળ-ચોમાસા શિવાયના વખતમાં રહેલ-નિવાસ કરેલ.
उडुबद्ध. पुं० (ऋतुबद्ध) જુઓ "ઉઉબદ્ધ" શબ્દ.
उडुबद्धिय. त्रि० (ऋतुबद्ध) શીત અને ઉષ્ણ કાળમાં સાધુઓનો માસકલ્પ વિહાર.
उडुव. पुं० न० (उडुप) નાવ; હોડી. (૨) ત્રાપો.
उडुवइ. पुं० (उडुपति) નક્ષત્રનો સ્વામી; ચંદ્ર.
उडुवर. पुं० (उडुवर) સૂર્ય.
उडुवाडियगण. पुं० (ऋतुवाटकगण) ભદ્રયશ સ્થવિરથી નીકળેલ એક ગણ.
उडुविमाण. पुं० (उडुविमान) સૌધર્મ દેવલોકના પહેલા પાથડામાંનું એક વિમાન.
उडूखल. पुं० (उडूखल) ઉખલ; ખાંડણી.

उड्ड. पुं० (उड्र) ઉડ્ર નામનો એક અનાર્ય દેશ જેને હાલ ઉડીસા કહે છે. (૨) त्रि० તે દેશના રહેવાસી.

उड्डंचग. पुं० ( ) ફલફલાટ.

उड्डावण. न० (उड्डायन) આકર્ષણ.

उड्डाह. पुं० (उड्डाह) ઉપઘાત; નાશ;. (૨) પ્રવચનની હલકાઇ કરવી તે. (૩) હેલના; ખીંસણા· (૪) હાનિ; ન્યૂનતા.

उड्डाहकर. त्रि० (उड्डाहकर) હાનિ કરનાર.

उड्डी. स्त्री० (औड्री) લિપિ વિશેષ.

उड्डीण. त्रि० (उड्डीन) આકાશમાં ઉડેલ.

उड्डुभडग. पुं० (उड्डुभृतक) એ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તેના રહેવાસી.

उड्डुय. न० ( ) ઓડકાર.

उड्डुवाडिअ. पुं० (उड्डुवाटिक) ભગવાન્ મહાવીરના એક ગણનું નામ.

उड्ढ. न० (ऊर्ध्व) ઉંચે; ઉપર. (૨) ઉર્દ્ધલોક; સ્વર્ગલોક. (૩) ઉર્ધ્વ દિશા; ઉંચી દિશા. (૪) વમન; ઉલટી. (૫) ઉત્તમ; મુખ્ય. (૬) લાકડીની માફક ઉભા રહેવું. (૭) त्रि० ઉંચું; ઉન્નત.

उड्ढकंडूयग. पुं० (ऊर्ध्वकण्डूयक) નાભિની ઉપર ખંજોળનાર; તાપસનો એક પ્રકાર.

उड्ढकाय. पुं० (ऊर्ध्वकाय) કાગડો.

उड्ढगामि. त्रि० (ऊर्ध्वगामिन्) ઉપર જનાર.

उड्ढगारवपरिणाम. पुं० (ऊर्ध्वगौरवपरिणाम) આયુષ્ય પરિણામનો એક પ્રકાર કે જેનાથી જીવ ઉર્દ્ધ-ઉંચી ગતિમાં જાય.

उड्ढचर. त्रि० (ऊर्ध्वचर) ઉપર ચાલનાર; આકાશમાં ઉડનાર.

उड्ढजाणु. त्रि० (ऊर्ध्वजानु) જંઘા ઉંચી રહે તેવે આસને બેસનાર.

उड्ढदिसा. स्त्री० (ऊर्ध्वदिश्) ઉર્ધ્વ દિશા; ઉપલી દિશા.

उड्ढदिसिपमाणाइक्कम. पुं० (ऊर्ध्वदिक्प्रमाणातिक्रम) છઠ્ઠા દિશિ વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

उड्ढभागि. त्रि० (ऊर्ध्वभागिन्) આકાશમાં રહેનાર.

उड्ढमुइंग. पुं० (ऊर्ध्वमृदंग) ઉંચા મોઢાવાળો ઢોલ.

उड्ढरेणु. पुं० स्त्री० (ऊर्ध्वरेणु) આઠ સન્હસન્હિઆ રજકણ ભેગા થવાથી બનેલ મોટો રજકણ.

उड्ढलोग. } पुं० (ऊर्ध्वलोक) ઉર્ધ્વલોક;
उड्ढलोय. } સ્વર્ગલોગ; લોકનો ઉપરનો ભાગ.

उड्ढवाइय. पुं० (ऊर्ध्ववातिक) ઉર્ધ્વવાતિક નામનો મહાવીર સ્વામીના નવ ગણમાંનો પાંચમો ગણ.

उड्ढवाय. पुं० (ऊर्ध्ववात) ઉર્ધ્વદિશાનો વાયુ.

उड्ढा. स्त्री० (ऊर्ध्वा) ઉર્ધ્વદિશા.

उण. अ० (पुनर्) ફરીથી; ફરી. (૨) ભેદ; વિશેષ. (૩) નિશ્ચય. (૪) અધિકાર; પ્રસ્તાવ. (૫) પક્ષાન્તર. (૬) સમુચ્ચય.

उणअ. त्रि० (अवनत) નીચું નમેલ.

उणयालीस. स्त्री० (एकोनचत्वारिंशत्) ૩૯; ઓગણચાલીસ.

उणोयरिआ. स्त्री० (ऊनोदरिका) ખોરાક ઉપધિ વગેરે જોઇએ તે કરતાં ઓછા લેવા તે.

उणणइ. स्त्री० (उन्नति) ઉન્નતિ.

उणणइय. त्रि० (उन्नत) ઉન્નત; ઉંચું.

उणणकप्पास. पुं० (ऊर्णकार्पास) ઘેટાના વાળ; ઉન.

उणणय. पुं० (उन्नय) નીતિનો અભાવ.

उणणय. त्रि० (उन्नत) ઉંચું; ઉન્નત; આબાદ. (૨) નીકળતું; ચડતું. (૩) ગુણવાન્. (૪) અભિમાનરૂપ મોહનીય કર્મ. (૫) અભિમાની.

उणणयावट्ट. पुं० (उन्नतावर्त्त) ઉંચે આવર્તન કરવું તે; આવર્તનનો એક પ્રકાર.

उगणा. स्त्री० (ऊर्णा) ઉન.

उगणाम. पुं० (उन्नाम) ગર્વ; અહંકાર; મદ. (૨) મદના પરિણામથી બંધાતું મોહનીય કર્મ.

उगणालोम. पुं० (ऊर्णारोमन्) ઉનના રોમ-રેસા.

उगिणाय. त्रि० (और्णिक) ઉનનું; (૨) ઉનનાં બનેલ રજોહરણાદિ.

उगह. त्रि० (उष्ण) ગરમ; ઉનું; ઉષ્ણ. (૨) પું० ગરમી; ઉષ્ણતા; તાપ; તડકો.

उगहवण. न० (उष्णापन) ઉનું કરવું તે.

उत्त. त्रि० (उक्त) કહેલ.

उत्त. त्रि० (उप्त) વાવેલ. (૨) બનાવેલ.

उत्तण. त्रि० (उत्तृण) જેમાં ઘાસ ઉગેલું છે તે; ઉત્પન્ન થયેલ તૃણવાળું.

उत्तत्थ. त्रि० (उत्त्रस्त) ત્રાસયુક્ત; ભયભીત.

उत्तम. त्रि० (उत्तम) ઉત્તમ; સર્વોત્કૃષ્ટ; પ્રધાન. (૨) સંયમ; ત્યાગ.

उत्तम. त्रि० (उत्तमस्) અજ્ઞાન રહિત.

उत्तमंग. न० (उत्तमाङ्ग) મસ્તક; માથું.

उत्तमकट्ठपत्त. त्रि० (उत्तमकाष्ठाप्राप्त) ઉત્તમ અવસ્થાએ પહોંચેલ; ઉંચી સ્થિતિને પ્રાપ્ત થયેલ.

उत्तमकट्ठा. स्त्री० (उत्तमकाष्ठा) પ્રકૃષ્ટ અવસ્થા; ઉત્તમ સ્થિતિ.

उत्तमजोगित्त. न० (उत्तमयोगित्व) અયોગી અવસ્થારૂપ સંસ્કાર.

उत्तमट्ठ. पुं० (उत्तमार्थ) ઉત્તમ પદાર્થ; મોક્ષ. (૨) ઉપવાસી રહેવું તે; (૩) મરણ.

उत्तमट्ठाण. न० (उत्तमस्थान) મોક્ષસ્થાન.

उत्तमणिदंसण. न० (उत्तमनिदर्शन) પ્રધાન દૃષ્ટાંત-ઉદાહરણ.

उत्तमपुरिस. पुं० (उत्तमपुरुष) તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, બલદેવ, વાસુદેવ આદિ ઉત્તમ પુરૂષ.

उत्तमा. स्त्री० (उत्तमा) યક્ષના ઇંદ્રપૂર્ણભદ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) પખવાડીયાની પંદર રાત્રિમાંની પહેલી રાત્રિ. (૩) " णायाधम्मकहा " નું એક અધ્યયન.

उत्तर. त्रि० (उत्तर) શ્રેષ્ઠ; પ્રધાન; ઉત્તમ. (૨) બીજું; ઇતર; અન્ય. (૩) વૃદ્ધિગત. (૪) ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૨ મા તીર્થંકર. (૫) ઉતરણ; ઉતરવું તે. (૬) અધિક. (૭) મુખ્ય નહિ; પેટા ભાગ; મૂલની શાખા. (૮) ઉત્તર દિશા; ઉત્તર પ્રદેશ. (૯) ઉપર. (૧૦) ઉત્તર દિશામાં રહેલ. (૧૧) ઉનનું બનાવેલ વસ્ત્ર, કામળી વગેરે. (૧૨) પું० વર્ષા કલ્પ (૧૩) મહાગિરિના પ્રથમ શિષ્ય; એક જૈન મુનિ.

उत्तरंग. न० (उत्तरांग) દરવાજા ઉપર આડું લાકડું સ્થાપવામાં આવે છે તે.

उत्तरकंचुय. पुं० (उत्तरकञ्चुक) એક પ્રકારનું બખતર.

उत्तरकरण. न० (उत्तरकरण) શસ્ત્રાદિને પત્થર સાથે ઘસી ધારવાળું તથા સાફ કરવું તે. (૨) વિશેષ ગુણાધાન.

उत्तरकिरिया. स्त्री० (उत्तरक्रिया) વૈક્રિય શરીર દ્વારા ગમન કરવું તે.

उत्तरकुरा. पुं० स्त्री० (उत्तरकुरु) મેરૂથી ઉતરે મહાવિદેહાન્તર્ગત જુગલિયાનું એક ક્ષેત્ર. (૨) ૨૨ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

उत्तरकुरु. पुं० (उत्तरकुरु) એ નામનું જુગલિયાનું એક ક્ષેત્ર. (૨) તે ક્ષેત્રના મનુષ્ય. (૩) તે ક્ષેત્રના અધિષ્ઠાતા દેવનું નામ. (૪) ઉત્તરકુરૂ નામનો એક દ્રહ.

उत्तरकुरुकूड. न० (उत्तरकुरुकूट) માલ્યવંત નામે વખારા પર્વતનું ત્રીજું શિખર. (૨) મહાવિદેહના ગન્ધમાદન પર્વતના ચોથા શિખરનું નામ. (૩) દેવ વિશેષ.

उत्तरकुरुज्जाण. न० (उत्तरकुरूद्यान) એ નામનું સાકેતપુર નગરની બહારનું એક ઉદ્યાન.

उत्तरकुरुद्दह. पुं० (उत्तरकुरुद्दह) ઉત્તરકુરુ નામનો ૨ જો દ્રહ.

उत्तरकूलग. पुं० (उत्तरकूलग) એક જાતના વાનપ્રસ્થ-તાપસ કે જે ગંગા નદીના ઉત્તર કાંઠે રહેતા હતા.

उत्तरकोडि. स्त्री० (उत्तरकोटि) ગાન્ધર્વ ગ્રામની ૭ મી મૂર્છના.

उत्तरगंधारा. स्त्री० (उत्तरगान्धारा) ગાંધાર ગ્રામની પાંચમી મૂર્છના.

उत्तरगिह. न० (उत्तरगृह) ઉપરનું બીજું ઘર.

उत्तरगुण. पुं० (उत्तरगुण) મૂળગુણની અપેક્ષાએ ઉત્તર ગુણ; સ્વાધ્યાય પિણ્ડવિશુદ્ધિ આદિ દશ પ્રકારના પચ્ચખાણ.

उत्तरगुणपच्चक्खाण. पुं० (उत्तरगुणप्रत्याख्यान) ઉત્તર ગુણરૂપ પચ્ચક્ખાણ; પચ્ચક્ખાણનો એક પ્રકાર.

उत्तरगुणलद्धि. स्त्री० (उत्तरगुणलब्धि) ઉત્તરગુણ-પિણ્ડવિશુદ્ધિ આદિ તપની લબ્ધિ.

उत्तरचूल. न० (उत्तरचूड)
उत्तरचूलिया. स्त्री० (उत्तरचूलिका) } વંદના કરીને પછી 'મત્થએણં વંદામિ' કહેવું તે; વંદનાનો ૧૯ મો દોષ.

उत्तरज्झाय. पुं० (उत्तराध्याय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના વિનયાદિ છત્રીસ અધ્યયન.

उत्तरड्ढ. न० (उत्तरार्द्ध) ઉત્તરાર્દ્ધ; વૈતાઢ્યથી કે મેરૂથી ઉત્તર બાજુનો પ્રદેશ.

उत्तरड्ढभरत. पुं० (उत्तरार्द्धभरत) વૈતાઢ્ય પર્વતથી ઉત્તર તરફનો ભારત પ્રદેશ.

उत्तरड्ढभरहकूड. पुं० (उत्तरार्द्धभरतकूट) જંબૂદ્વીપના વૈતાઢ્ય પર્વતનું ૮ મું શિખર. (૨) તેનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

उत्तरड्ढभरहा. स्त्री० (उत्तरार्द्धभरता) ઉત્તરાર્દ્ધ ભરતકૂટની પાસે ઉત્તરાર્દ્ધ ભરતા નામની રાજધાની.

उत्तरण. न० (उत्तरण) તરીજવું; પાર ઉતરવું. (૨) અવતરણ; નીચે આવવું.

उत्तरदारियणक्खत्त. न० (उत्तरद्वारिकनक्षत्र) ઉત્તર દિશા તરફ મુખ રાખનાર નક્ષત્ર; સ્વાતિ આદિ સાત નક્ષત્ર.

उत्तरदिसा. स्त्री० (उत्तरदिश्) ઉત્તરદિશા.

उत्तरपगइ.
उत्तरपगडि. } स्त्री० (उत्तरप्रकृति) જ્ઞાનાવરણીયાદિ મૂળ આઠ કર્મના અવાન્તર ભેદ; કર્મની ઉત્તર પ્રકૃતિ.

उत्तरपच्चत्थिम.
उत्तरपच्चत्थिमिल्ल.
उत्तरपच्चत्थिम.
उत्तरपच्चत्थिमिल्ल. } पुं० (उत्तरपाश्चात्य) વાયવ્ય ખુણો; ઉત્તર અને પશ્ચિમ વચ્ચેનો પ્રદેશ.

उत्तरपट्ट. पुं० (उत्तरपट्ट) પથારી ઉપર પાથરવાનું વસ્ત્ર.

उत्तरपयडि. स्त्री० (उत्तरप्रकृति) જુઓ "ઉત્તરપગડિ" શબ્દ.

उत्तरपुरच्छिम
उत्तरपुरच्छिमिल्ल.
उत्तरपुरत्थिम. } पुं०(उत्तरपौरस्त्य) ઉત્તર અને પૂર્વ દિશાની વચ્ચેનો ઈશાન કોણ.

उत्तरपुव्वा. स्त्री० (उत्तरपूर्वा) ઈશાન ખુણો; ઉત્તર અને પૂર્વ વચ્ચેની વિદિશા.

उत्तरपोट्ठवया. स्त्री० (उत्तरप्रौष्ठपदा) ઉત્તર ભાદ્રપદા નક્ષત્ર.

उत्तरफग्गुणी. स्त्री० (उत्तराफाल्गुनी) ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્ર.

उत्तरबलिय. पुं० (उत्तरबलिय) ઉત્તર બલિય નામે એક ગણ.

उत्तरबलिसह.
उत्तरबलिस्सह. } पुं० (उत्तरबलिस्सह) ઉત્તર બલિસ્સહ સ્થવિરથી નિકળેલ એક જાતનો ગણ; ભગવાન્ મહાવીરનો બીજો ગણ. (૨) એક પ્રસિદ્ધ જૈન સાધુ.

उत्तरभद्दवया. स्त्री० (उत्तराभाद्रपदा) ઉત્તરા ભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

उत्तरमंदा. स्त्री० (उत्तरमदा) ગંધાર સ્વર અન્તર્ગત એક મૂર્છના; મધ્યમ ગ્રામની પહેલી મૂર્છના.

उत्तरवडिंसग. न० (उत्तरावतंसक) એ નામનું એક વિમાન.

उत्तरवाय. पुं० (उत्तरवाद) ઉત્તરવાદ.

उत्तरवेउव्विय. त्रि० (उत्तरवैक्रिय) જન્મ પછી ગમે તે વખતે વૈક્રિય શક્તિથી વૈક્રિય શરીર બનાવનાર.

उत्तरवेउव्विया. स्त्री० (उत्तरवैक्रिया) મૂળ શરીરથી ન્હાનું યા મ્હોટું રૂપ બનાવવાથી પ્રાપ્ત થયેલ શરીરની અવગાહના.

उत्तरसमा. स्त्री० (उत्तरसमा) મધ્યમ ગ્રામની ચોથી મૂર્છના.

उत्तरसाला. स्त्री० (उत्तरशाला) એક જાતનું ઘર; બેસવાનું સ્થાન-મંડપ વગેરે.

उत्तरा. स्त्री० (उत्तरा) ઉત્તરાષાઢા આદિ નક્ષત્ર. (૨) મધ્યમ ગ્રામની પહેલી અને ત્રીજી મૂર્છના. (૩) ઉત્તર દિશા. (૪) એક દિશા કુમારી દેવી. (૫) દિગમ્બર મતના આચાર્ય શિવભૂતિની બ્હેન.

उत्तराकोडि. स्त्री० (उत्तराकोटि) એ નામની ગંધાર ગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

उत्तरज्झयण. न० (उत्तराध्ययन) એ નામનું એક મૂળ સૂત્ર; છત્રીશ અધ્યયનના સમૂહરૂપ ઉત્તરાધ્યયન નામે સૂત્ર.

उत्तराफग्गुणी. स्त्री० (उत्तराफाल्गुनी) એ નામનું નક્ષત્ર.

उत्तराभद्दवया. स्त्री० (उत्तराभाद्रपदा) એ નામનું નક્ષત્ર.

उत्तरायण. न० (उत्तरायण) સૂર્ય દક્ષિણ દિશામાંથી ઉત્તર દિશામાં જાય તે.

उत्तरायणगय. पुं० (उत्तरायणगत) કર્ક સંક્રાન્તિનો દિવસ. (૨) ઉત્તરાયણમાં પ્રવેશ કરતો સૂર્ય.

उत्तरायणणियट्ट. पुं० (उत्तरायणनिवृत्त) સૂર્ય ઉત્તરને માંડલેથી દક્ષિણને માંડલે જાય તે.

उत्तरायया. स्त्री० (उत्तरायता) ગાંધાર ગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

उत्तरावग. पुं० (उत्तरापथक) ઉત્તરાપથ દેશનો રૂપાનો એક સિક્કો.

उत्तरावह. पुं० (उत्तरापथ) ઉત્તર તરફનો એક દેશ.

उत्तरासंग. पुं० (उत्तरासङ्ग) મુખ ઉપર દુપટ્ટાનું આવર્તન કરવું તે; ઉત્તરાસણ કરવું તે.

उत्तरासमा. स्त्री० (उत्तरासमा) મધ્ય ગ્રામની ચોથી મૂર્છના.

उत्तरासाढा. स्त्री० (उत्तराषाढा) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્ર.

उत्तराहुत्त. न० (उत्तराभिमुख) ઉત્તર તરફ. (૨) त्रि० ઉત્તર સન્મુખ મુખ કરેલ.

उत्तरिज्ज. न० (उत्तरीय) ખભા ઉપર રાખવાનું વસ્ત્ર-દુપટ્ટો.

उत्तरिय. पुं० (औत्तरिक) ઉત્તરગુણ સમિતિ વગેરે. (૨) त्रि० પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ. (૩) न० દુપટ્ટો; ખભે રાખવાનું વસ્ત્ર.

उत्तरिल्ल. त्रि० (औत्तर) ઉત્તર દિશામાંનું; ઉત્તર દિશા સંબંધી. (૨) ઉત્તર દિશા યા કાળમાં ઉત્પન્ન થયેલ; ઉત્તરીય.

उत्तरिल्ल. त्रि० (उतार्य) ઉતરવા યોગ્ય.

उत्तरीकरण. न० (उत्तरीकरण) જેની આલોચના કરી છે તેની વધારે વિશુદ્ધિ કરવા કાર્યોત્સર્ગ કરવો તે.

उत्तरुट्ठ. पुं० (उत्तरौष्ठ) ઉપલો હોઠ.

उत्तरोत्तर. पुं० (उत्तरोत्तर) ઉત્તરોત્તર; એક બીજાથી શ્રેષ્ઠ.

उत्तरोट्ठ. पुं० (उत्तरौष्ठ) ઉપલો હોઠ.

उत्ताडण. न० (उत्ताडन) એક પ્રકારનું વાજીંત્ર.

उत्ताण. त्रि० (उत्तान) ચત્તુંપાટ; સમું; સિધું. (૨) છીછરૂં; ઉંડું નહીં તે. (૩) न० પલકારો માર્યા વિના આંખ ખુલ્લી રા-

ખવી તે. (૪) ત્રિ૰ ચત્તા સુવાનો અભિગ્રહ ધરનાર.

उत्ताणअ. } ત્રિ૰ (उत्तानक) ચત્તા સુનાર.
उत्ताणग. } (૨) લાંબું કરેલું; પસારેલું.

उत्ताणिअ. ત્રિ૰ (उत्तानिक) ચત્તા સુવાનો અભિગ્રહ ધરનાર.

उत्ताणोदहि. પું૰ (उत्तानोदधि) છીછરા પાણીવાળો દરીયો.

उत्तार. પું૰ (उत्तार) નદીનો ઉતાર; પાણીનો આરો. (૨) ઉતરવું; પાર લાવવો. (૩) પરિત્યાગ.

उत्तारण. ન૰ (उत्तारण) ઉત્તરવું-પારજવું તે. (૨) બહાર નીકળવું. (૩) દૂર કરવું.

उत्ताल. ત્રિ૰ (उत्ताल) તાલ બહાર ગાવું તે; ગાયનનો એક દોષ.

उत्तासइत्तार. ત્રિ૰ (उत्त्रासयितृ) અતિશય ત્રાસ આપનાર.

उत्तासणग. } ત્રિ૰ (उत्त्रासनक) ત્રાસ ઉ-
उत्तासणय. } પજાવનાર; ભય ઉત્પન્ન કરનાર.

उत्तासणिज्ज. ત્રિ૰ (उत्त्रासनीय) મહા ભયંકર.

उत्तासिय. ત્રિ૰ (उत्त्रासित) ત્રાસ આપેલ. (૨) પરસ્પર મળેલ.

उत्ति. સ્ત્રી૰ (उक्ति) વાણી; વચન.

उत्तिंग. પું૰ (उत्तिङ्ग) કીડીયારૂં કીડીનું દર. (૨) ન૰ છિદ્ર; બાકું. (૩) પું૰ ઘાસના અગ્ર ભાગ પર રહેલું પાણીનું ટીપું. (૪) બિલાડીનો ટોપ.

उत्तिंगलेण. ન૰ (उत्तिङ्गलयन) કીડીયારૂં.

उत्तिण्ण. ત્રિ૰ (उत्तीर्ण) પાર ઉતરેલ.

उत्तुप्पिय. ત્રિ૰ ( ) સ્નિગ્ધ; ચીકણું.

उत्तेइअ. } ત્રિ૰ (उत्तेजित) ઉત્સાહવાળું;
उत्तेजिअ. } પ્રેરણાવાળું.

उत्तेड. પું૰ ( ) વાસણ ઉપર જામેલ ઓસના બિંદુ.

उत्थ. ન૰ (उक्थ) સ્તોત્ર વિશેષ. (૨) યાગ વિશેષ.

उत्थइय. ત્રિ૰ } (अवस्तृत) ઢાંકેલું; આચ્છા-
उत्थय. } દાન કરેલું.

उत्थप. પું૰ (उच्छ्रय) ઓભાર; ડગલો.

उत्थल. ન૰ (उत्स्थल) ધૂળનો ટેકરો.

उत्थाण. ન૰ (उत्थान) ઉઠવું; ઉભા થવું. (૨) બળ; પરાક્રમ.

उत्थिय. ત્રિ૰ (अवस्तृत) આચ્છાદન કરેલ; ઢાંકેલ.

उत्थुमण. ન૰ (अवस्तोभन) એક પ્રકારનું કૌતક; થુ, થુ, અવાજ કરવો.

उद. ન૰ (उद) પાણી; જળ.

उदइ. ત્રિ૰ (उदयिन्) ઉદય પામનાર.

उदइअ. ત્રિ૰ (औदयिक) કર્મનો ઉદય. (૨) કર્મના ઉદયથી નિષ્પન્ન થએલ ભાવ; ૭ ભાવમાંનો એક ભાવ.

उदइअभाव. પું૰ (औदयिकभाव) જુઓ " ઉદઇઅ " શબ્દ.

उदउल्ल. ત્રિ૰ (उदकार्द्र) પાણીથી ભીનુંથએલ.

उदएचर. ત્રિ૰ (उदकचर) જળચર.

उदओदर. પું૰ (उदकोदर) જલોદર રોગ.

उदंक. પું૰ (उदङ्क) પાણીના એક પાત્રનું નામ.

उदंचण. ન૰ (उदञ्चन) ઉપર ફેંકવું; (૨) ત્રિ. ઉંચે ફેંકનાર.

उदंत. પું૰ (उदन्त) હકીકત; સમાચાર.

उदक. } પું૰ ન૰ (उदक) પાણી; જળ.
उदग. } (૨) એક જાતની વનસ્પતિ. (૩) જળાશય. (૪) પું. એક જૈન સાધુ. (૫) આવતી ચોવીસીના સાતમા તીર્થંકર.

उदगगब्भ. પું૰ (उदकगर्भ) પાણીનો ગર્ભ-પાણીરૂપે થનાર પુદ્ગલ પરિણામ; વાદળાં.

उदगजोणिय. પું૰ (उदकयोनिक) પાણીમાં ઉત્પન્ન થનાર જીવ.

उदगणाय. પું૰ (उदकज्ञात) ખાઇના પાણીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૨ મું અધ્યયન;

उदगदोणि. स्त्री० (उदकद्रोणि) પાણી ખેંચવાની ડોલ. (૨) ન્હાની હોડી; મછવો. (૩) લોહારની પાણીની કુંડી કે જેમાં તપેલું લોઢું ઠારવામાં આવે છે. (૪) નાનો ઘડો.

उदगपोग्गल. न० (उदकपौद्गल) પાણીના પુદ્‌ગલનો સમૂહ; વાદળું; (૨) વરસાદ.

उदगमच्छ. पुं० (उदकमत्स्य) ઈંદ્ર ધનુષ્યના કટકા.

उदगमाल. पुं० स्त्री० (उदकमाल) ઉપરા ઉપર રહેલ પાણીની શિખા; દગમાલો.

उदगलेव. पुं० (उदकलेप) નાવા ચાલે તેટલા પાણિમાં ચાલવું; નદી ઉતરવી તે. (૨) પાણીનો લેપ; પાણીથી ભિંજાવું તે.

उदगवत्थि. स्त्री० (उदकवस्ति) પાણીની મસક.

उदगसंभारणिज्ज. त्रि० (उदकसम्भारणीय) પાણીને શુદ્ધ કરવાની વસ્તુ.

उदगसाला. स्त्री० (उदकशाला) પાણીનું પર્બ (પરબ)

उदगसिहा. स्त्री० (उदकशिखा) દરીયાની વેળ; પાણીની ભરતી ઓટ.

उदगसीम. पुं० (उदकसीमन्) એ નામનો એક વેલંધર નાગરાજનો આવાસ પર્વત.

उदग्ग. त्रि० (उदग्र) ઉત્કટ; ઉન્નત; ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિવાળું. (૨) પ્રધાન; મુખ્ય.

उदत्त. त्रि० (उदात्त) ઉદાત્ત; પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ. (૨) અકારાદિસ્વરનો એક પ્રકાર.

उदत्ताभ. पुं० (उदात्ताभ) ગૈતમ ગોત્રની એક શાખા અને તેનો પુરૂષ.

उदधि. पुं० (उदधि) સમુદ્ર.

उदय. पुं० न० (उदक) જલ; પાણી. (૨) પાણીમાંની એક વનસ્પતિ. (૩) પર્વગ જાતની વનસ્પતિ; એક જાતનું વૃક્ષ. (૪) पुं० એ નામના એક અન્યતીર્થિ વિદ્વાન. (૫) ગોશાળાના એક મુખ્ય શ્રાવકનું નામ. (૬) ઉદક નામે (અપર નામ પેઢાળ પુત્ર) એક પાર્શ્વનાથના સંતાનીયા નિર્ગ્રંથ કે જેને ગૌતમ સ્વામી સાથે સંવાદ થયો હતો.

उदय. पुं० (उदय) ઉગવું; પ્રગટ થવું; ઉદય થવો તે. (૨) અભ્યુદય; ચડતી. (૩) ઉપજવું; ઉત્પત્તિ. (૪) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર સાતમા તીર્થંકરનું નામ. (૫) જંબુદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં થનાર ત્રીજા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ. (૬) કર્મનું વિપાકાભિમુખ થવું તે; જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મનો ઉદય. (૭) ઉદયભાવ; ૭ ભાવમાંનો પ્રથમ ભાવ.

उदयसीम. पुं० (उदकसीमन्) લવણ સમુદ્રમાં ઉત્તર દિશાએ આવેલો એક આવાસ પર્વત.

उदयसेण. पुं० (उदयसेन) વીરસેન ને શૂરસેનનો પિતા.

उदयायल. पुं० (उदयाचल) ઉદયાચલ પર્વત.

उदर. न० (उदर) જઠર; પેટ.

उदरवली. स्त्री० (उदरावलि) કાળજું; કલેજું.

उदरि. त्रि० (उदरिन्) પેટનો રોગી; જલોદર રોગવાળો.

उदरिक. त्रि० } (उदरिक) જલોદરના રોગવાળો.
उदरिय. त्रि० }

उदवाह. पुं० (उदवाह) જળનો ન્હાનો પ્રવાહ. (૨) त्रि० પાણી લઇ જનાર.

उदहि. पुं० (उदधि) સમુદ્ર; દરિયો. (૨) ઉદધિકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૩) ઘનોદધિ. (૪) સમુદ્ર–સાગરોપમ; કાળવિભાગવિશેષ.

उदहिकुमार. पुं० (उदधिकुमार) ઉદધિકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

उदहिकुमारावास पुं० (उदधिकुमारावास) ઉદધિકુમાર દેવતાના રહેવાના સ્થાન–ભવન.

उदहिकुमारी. स्त्री० (उदधिकुमारी) ઉદધિકુમાર જાતના ભવનપતિની દેવી.

उदहिसरिस. त्रि० (उदधिसदृश) સાગરોપમ; દસ કોડાકોડી પલ્યોપમ પ્રમાણ કાળ વિભાગ.

उदाइ. पुं० (उदायिन्) કુંડિકાયન ગોત્રમાં જન્મેલ ઉદાયી નામનો એક માણસ કે જે ગોશાલાનો છઠ્ઠો પ્રૌઢ પરિહાર હતો. (૨) કૂણિક રાજાનો ઉદાયિ નામનો એક હાથી. (૩) કોણિકનો એક પુત્ર કે જેણે કોણિકના અવસાન પછી પાટલીપુત્ર નગર વસાવી ત્યાં પોતાની રાજધાની સ્થાપી.

उदायजीव. पुं० (उदायिजीव) કોણિકના પુત્ર-ઉદાયિ રાજાનો જીવ કે જે આવતી ચોવીસીમાં ત્રીજા સુપાર્શ્વ નામના તીર્થંકર થશે.

उदायण. पुं० (उदायन) સિંધુસૌવીર દેશના વીતિભય નગરના રાજા કે જેણે દિકરાને રાજ્ય ન આપતાં કેશી નામના ભાણેજને રાજ્ય આપી મહાવીરસ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી. (૨) કોશાંબી નગરીના રાજા શતાનીકનો પુત્ર.

उदायि. पुं० (उदायिन्) કોણિક મહારાજાના હાથીનું નામ.

उदार. त्रि० (उदार) ઉદાર; પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ.

उदारत्त. न० (उदारत्व) ઉદારપણું; સત્ય વચનનો ૨૨ મો અતિશય.

उदासीण. त्रि० (उदासीन) રાગદ્વેષ રહિત; શાન્ત; મધ્યસ્થ. (૨) ઉપેક્ષા કરનાર.

उदाहड. त्रि० (उदाहृत) કહેલ; દર્શાવેલ.

उदाहरण न० (उदाहरण) ઉદાહરણ; દાખલો. (૨) કથન; પ્રતિપાદન.

उदाहरिय. } त्रि० (उदाहृत) કથન કરેલ;
उदाहिय. } વ્યાખ્યાન કરેલ.

उदाहु. अ० (उताहो) વિકલ્પ; અથવા.

उदिओदिअ. त्रि० (उदितोदित) આ લોક અને પરલોક બન્ને આશ્રી ઉદય પામેલ જેમ ભરતમહારાજા.

उदिण्ण. त्रि० (उदीर्ण) જુઓ "ઉઇણ્ણ" શબ્દ.

उदिण्णमोह. त्रि० (उदीर्णमोह) ઉત્કટ મોહના ઉદયવાળો.

उदित. त्रि० (उदित) ઉદય થયેલ; બહાર આવેલ.

उदिन्न. त्रि० (उदीर्ण) જુઓ " ઉદિણ્ણ " શબ્દ.

उदिय. त्रि० (उदित) ઉદય પામેલ; ઉગેલ. (૨) ઉન્નત. (૩) ઉક્ત; કથિત.

उदीची. स्त्री० (उदीची) ઉત્તર દિશા.

उदीण. त्रि० (उदीचीन) ઉત્તર દિશામાં સંબંધ રાખનાર; ઉત્તરમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

उदीणपाईणा. स्त्री० (उदीचीनप्राचीना) ઈશાન ખૂણો;

उदीणवाय. पुं० (उदीचीनवात) ઉત્તર દિશાનો વાયુ.

उदीणा. स्त्री० ((उदीचीना) ઉત્તર દિશા

उदीरग. त्रि० (उदीरक) ઉદીરણા કરનાર. (૨) પ્રતિપાદક. (૩) પ્રેરક; પ્રવર્તક.

उदीरण. न० (उदीरणा) ઉદીરણા કરવી તે.

उदीरणया. स्त्री० } (उदीरणा) જુઓ "ઉઇ-
उदीरणा. स्त्री० } રણયા " શબ્દ.

उदीरय. त्रि० (उदीरक) જુઓ "ઉદીરગ" શબ્દ.

उदीरिय. त्रि० (उदीरित) જુઓ,' ઉઇરિય" શબ્દ.

उदीरित्तार. त्रि० } (उदीरयितृ) ઉદેરનાર;
उदीरेत्तार. } પ્રેરણા કરનાર.

उदु. पुं० (ऋतु) ઋતુ; મોસમ.

उदुंबर. न० (उदुम्बर) એ નામનું વિપાક સૂત્રનું આઠમું અધ્યયન.

उदुंबरिज्जिया. स्त्री० (औदुम्बरिका) ઉદ્દેહ ગણથી નીકળેલ એક શાખા.

उदुब्भेय. पुं० (उदकोद्भेद) પર્વતતટ આદિમાંથી પાણીનું નિકળવું.

उदूहल. पुं० न० (उदूखल) ખાંડણી; ઉખલ.

उद्द. न० (   ) સિંધ દેશમાં થતી ઉદ્દા જાતની માછલીના ચામડાની બનાવટનું વસ્ત્ર.

उद्दंड. } पुं० (उद्दण्ड) ઉંચો દંડ કરી ચાલે
उद्दंडग. } તે; તાપસની એક જાત.

उद्दंडपुर. पुं० (उद्दण्डपुर) ઉદ્દંડપુર નામનું એક નગર.

उद्दंस. पुं० (उद्दंश) } ઉદ્ધાઈ; એક
उद्दंसगा. स्त्री० (उद्दंशका) } જાતનો તેઈન્દ્રિય જીવ. (૨) માકડ (૩) મધમાખી.

उद्दट्ठ. पुं० (उद्दग्ध) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તકપ્રભ નામે પૂર્વ તરફના આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી ૨૦ મા નરકાવાસાનું નામ.

उद्दट्ठमज्झिम. पुं० (उद्दग्धमध्यम) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તકપ્રભનામે ઉત્તર આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી ૨૦ મા નરકાવાસાનું નામ.

उद्दट्ठावत्त. पुं० (उद्दग्धावर्त) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તક આવર્ત નામે પશ્ચિમ આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી ૨૦ મો નરકાવાસો.

उद्दट्ठावसिट्ठ. पुं० (उद्दग्धावशिष्ट) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના સીમન્તકાવર્ત નામે પશ્ચિમ આવલિકાબંધ નરકાવાસાથી ૨૦ મો નરકાવાસો.

उद्दरिय. त्रि० (उद्दृप्त) કર્મરૂપી શત્રુને જીતવાને મગરૂર થયેલ. (૨) અભિમાની.

उद्दवण. न० (उपद्रवण) } મારવું; ઘાત
उद्दवणा. स्त्री० (उपद्रवणा) } કરવી; ઉપદ્રવ; મરણાંત કષ્ટ.

उद्दवित्तार. त्रि० (उपद्रावितृ) ઉપદ્રવ કરનાર; દુ:ખ આપનાર.

उद्दविय. त्रि० (उपद्रुत) ડરાવેલ; ઉદ્વેગ પામેલ.

उद्दविया. स्त्री० (उपद्रविका) મરકી.

उद्दहक. पुं० (उद्दाहक) અટવી વગેરેનો દાહ કરનાર.

उद्दाइं. अ० (उताहो) અથવા.

उद्दाम. त्रि० (उद्दाम) ઉદ્ધત; સ્વચ્છંદી.

उद्दामिय. त्रि० (उद्दामित) લટકી ગયેલ; લમ્બાયેલ.

उद्दाल. पुं० (अवदाल) એ નામનું એક જાતનું ઝાડ. (૨) રેતી વગેરેનો પોચો-ઢિલો થર. (૩) અવસર્પિણી કાળનો પ્રથમ આરો.

उद्दाह. पुं० (उद्दाह) મોટો દાહ

उद्दाहग. पुं० (उद्दाहक) આગ લગાડનાર.

उद्दिट्ठ. त्रि० (उद्दिष्ट) સામાન્યપણે ઉદ્દેશ કરેલ; કહેલ; પ્રતિપાદન કરેલ. (૨) સાધુને ઉદ્દેશી બનાવેલ આહારાદિ.

उद्दिट्ठकड. } त्रि० (उद्दिष्टकृत) સાધુ આદિને
उद्दिट्ठकय. } ઉદ્દેશીને કરેલ.

उद्दिट्ठभत्त. पुं० (उद्दिष्टभक्त) સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ ભોજન.

उद्दिट्ठभत्तपरिण्णाय. त्रि० (उद्दिष्टभक्तपरिज्ञात) દશમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે દસમાસસુધી ઉદ્દિષ્ટ ભક્તપાન એટલે પોતાને ઉદ્દેશી કરેલ ભાત પાણીનો ત્યાગ કરે.

उद्दिट्ठा. स्त्री० (उद्दिष्टा) અમાવાસ્ય; અમાસ.

उद्दित्त. त्रि० (उद्दीप्त) પ્રજ્વલિત; પ્રકાશમાન.

उद्दिसिअ. त्रि० (उद्दिष्ट) જુઓ "ઉદ્દિટ્ઠ" શબ્દ.

उद्देस. पुं० (उद्देश) સામાન્ય આદેશ; સામાન્ય કથન. (૨) બોધ; શિખામણ. (૩) ક્ષેત્ર કાળ વિભાગ. (૪) અધ્યયન કે શતકનો એક પેટા વિભાગ. (૫) વ્યવહાર. (૬) લક્ષ્ય. (૭) અભિપ્રાય; મતલબ. (૮) ગુરૂપ્રતિજ્ઞા; ગુરૂ વચન.

उद्देसण. न० (उद्देशन) અંગસૂત્ર આદિનું પઠન કરવું તે. (૨) યોગ્યતા; અધિકારપણું.

उद्देसणंतेवासि. त्रि० (उद्देशनान्तेवासिन्) જેને સૂત્ર મૂળ પાઠે ભણાવવામાં આવ્યાં હોય તે શિષ્ય.

उद्देसणकाल. पुं० (उद्देशनकाल) વર્ગ અધ્યયન કે શતકનો એક વિભાગ; ઉદ્દેસો.

उद्देसणायरिय. पुं० (उद्देशनाचार्य) આચારંગ આદિ સૂત્ર, મૂળ પાઠે ભણાવનાર.

उद्देसिय. त्रि० (उद्दिष्ट) સાધુએ પથારીની ગવેષણા કરવાને લેવાના અભિગ્રહમાંનો એક.

उद्देसिय. न० (औद्देशिक) એક સાધુને ઉદ્દેશી બનાવેલ આહારાદિ બીજાઓને પણ ન ખપે એવો પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સાધુઓનો કલ્પ. (૨) त्रि. અમુક સાધુને ઉદ્દેશીને નીપજાવેલું આહાર પાણી; ઉદ્દેશ દોષવાળું.

उद्देहगण. पुं० (उद्देगण) એ નામનો મહાવીરસ્વામીનો એક ગણ; નવ ગણમાંનો એક.

उद्देहिगा. } **उद्देहिया.** } स्त्री० ( ) ઉધઈ; ત્રણ ઈંદ્રિયવાળો જીવવિશેષ.

उद्ध. त्रि० (ऊर्ध्व) ઉંચું.

उद्धश्र. त्रि (उद्धत) અભિમાની. (૨) અતિ પ્રબલ.

उद्धंसणा. स्त्री० (उद्धर्षणा) તિરસ્કારી વચન. (૨) નિન્દા. (૩) હિંસા.

उद्धचलणबंध. पुं० (ऊर्ध्वचरणबन्ध) ઉંચે પગ બાંધવારૂપ શરીરદણ્ડ.

उद्धडा. स्त्री० (उघृता) ગૃહસ્થે પોતાના માટે રાંધવાના વાસણમાંથી બીજા વાસણમાં કાઢ્યું હોય તે ભિક્ષા લેવી તે; ત્રીજી પિંડૈષણા.

उद्धत. त्रि० (उद्धत) ઉંચું; ઉત્કટ. (૨) ઉદ્ધત; સ્વેચ્છાચારી.

उद्धया. स्त्री० (उद्धता) દેવતાની ગતિ વિશેષ.

उद्धरण. न० (उद्धरण) ખેંચી કાઢવું; બહાર કાઢવું.

उद्धरिय. त्रि० (उघृत) ઉખેડેલ; મૂળથી કાઢી નાખેલ. (૨) ધારણ કરેલ.

उद्धरेणु. स्त्री० (ऊर्ध्वरेणु) જુઓ "ઉડ્ઢરેણુ" શબ્દ.

उद्धाइय. त्रि० (उद्धावित) દોડી આવેલ; ઉતાવળથી આવેલ.

उद्धार. पुं० (उद्धार) ગોશાળાના મતને અનુસાર કાળ પ્રમાણ વિશેષ. (૨) અપહરણ.

उद्धारपलिश्रोवम. न० (उद्धारपल्योपम) } **उद्धारपल्ल.** न० (उद्धारपल्य) } એક જોજનના કુવામાં ઠાંસીને ભરેલ વાલાગ્રમાંથી સમયે સમયે એકેક વાલાગ્ર અપહરતાં જેટલા વખતમાં કુવો ખાલી થાય તેટલો વખત.

उद्धारसमय. पुं० (उद्धारसमय) અઢી સાગરોપમના સમયનો સમૂહ.

उद्धारसागरोवम. न० (उद्धारसागरोपम) દશ ક્રોડાક્રોડિ પલ્યોપમ પરિમિત કાળ વિશેષ.

उद्धि. स्त्री० (उद्धि) ગાડાંની ઉંધ.

उद्धिय. त्रि० (उद्धृत) ઉખેડી નાખેલ. (૨) દેશ બહાર કરેલ.

उद्धी. स्त्री० (उद्धी) બે પગના આગલા ફણા પાસે પાસે રાખી પેનીને વિસ્તારી પહોળી રાખી કાઉસગ્ગ કરવો તે; કાઉસગ્ગના ૧૯ દોષમાંનો એક.

उध्धुमाय. त्रि० ( ) પરિપૂર્ણ; ભરેલ.

उध्धुय. त्रि० (उध्धुत) ઉંચે ફેલાયેલ; ઉંચે ફરકેલ. (૨) ઉત્કટ; પ્રકૃષ્ટ. (૩) ઉત્પન્ન થયેલ; ઉઠેલ. (૪) પ્રકમ્પિત.

उध्धुया. स्त्री० (उद्धूता) આકાશમાં ઉડતી ધુળના જેવી ત્વરિત ગતિ.

उध्धूय. त्रि० (उद्धूत) હાલેલું; કંપેલું.

उन्नश्र. त्रि० (उन्नत) ઉન્નત; માની.

उन्नइय. त्रि० (उन्नतिक) ઉન્નતિવાળું.

उन्नयावत्त. પું० (उन्नतावर्त) ઉંચે ચડતો આ-વર્ત-વંટોલીઓ (૨) પર્વત ઉપર જતો ફરતો માર્ગ.

उन्नाम. પું० (उन्नाम) માન કષાયનો પર્યાય. (૨) ઉંચાઇ.

उन्नामिअ. त्रि० (उन्नामित) અમુક નામથી પ્રસિદ્ધિ પામેલ.

उन्निय. त्रि० (और्णिक) ઉનનું બનેલું; ધા-બળો વગેરે.

उन्नुपित. त्रि० (   ) લીલું થયેલ; ભિન્નું.

उपएस પું० (उपदेश) ઉપદેશ.

उपओग. પું० (उपयोग) ઉપયોગ; ધ્યાન.

उपट्ट. પું० (उत्पट्ट) શણના વસ્ત્ર વણનાર; પટોલીયો.

उपणाय. પું० (उपनय) ઉદાહરણ આપી સાધ્ય અને સાધનનો સંબંધ મેળવવો તે.

उप्पुअ. त्रि० (उपप्लुत) ભીનું થયેલ; પલળી ગયેલ.

उपयुत्त. त्रि० (उपयुक्त) ઉપયુક્ત; ઉપયોગ સહિત.

उपरिं. } अ० (उपरि) ઉપર; ઉંચે.
उपरिं. }

उपविट्ठ. त्रि० (उपविष्ट) બેઠેલ.

उपसंत. પું० (उपशान्त) ઇરવત ક્ષેત્રના વર્ત-માન ચોવીસીના પંદરમા તીર્થંકરનું નામ.

उपसंपया. स्त्री० (उपसंपद्) જ્ઞાનાદિકને માટે બીજા ગુરૂનો આશ્રય લેવો તે.

उपहाण. न० (उपधान) તપ વિશેષ.

उपहाणपडिमा. स्त्री० (उपधानप्रतिमा) બાર ભિક્ષુની અને અગીયાર શ્રાવકની પડિમા.

उपाय. પું० (उपाय) ઉપાય; કારણ.

उपालद्ध. त्रि० (उपालब्ध) ઠપકો અપાયેલ.

उपेहा. स्त्री० (अपेक्षा) બેદરકાર રહેવું તે.

उप्पइअ. त्रि० (उत्पतित) સંયમ લેતી વખતે સિંહની પરે ઉઠેલ; સંયમને ઉંચે સ્થાનકે ચડેલ–કુદકો મારેલ. (૨) ઉપર આવેલ; ઉપજેલ. (૩) ઉંચે ઉછળેલ; ઉડેલ. (૪) न० બહાર આવવું; ઉડવું.

उप्पइया. स्त्री० (औत्पातिकी) જેથી અણદીઠું અણસાંભળ્યું તર્કથીસુઝી આવે તેવી બુદ્ધિ; તર્કબુદ્ધિ

उप्पकडा. स्त्री० (उत्प्रकटा) ચાલુ કથા.

उप्पड. પું० (उत्पट) તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

उप्पएण. त्रि० (उत्पन्न) ઉત્પન્ન થયેલ; ઉપજેલું.

उप्पतिअ. त्रि० (उत्पतित) ઉંચે ચડેલ; આકાશ તરફ ગતિ કરેલ.

उप्पत्ति. स्त्री० (उत्पत्ति) ઉત્પત્તિ; આવિર્ભાવ.

उप्पत्तिया. स्त्री० (औत्पातिकी) તર્ક બુદ્ધિ; સ્વાભાવિક મતિ.

उप्पय. પું० (उत्पात) ઉંચે કુદવું તે. (૨) ઉત્પત્તિ.

उप्पयण. न० (उत्पतन) ઉંચે જવું તે.

उप्पयणिया. स्त्री० (उत्पातिनिका) } નીચેથી
उप्पयणी. स्त्री० (उत्पतनी) } ઉંચે ચ-ડવાની વિદ્યા.

उप्पयनिवय. પું० (उत्पातनिपात) ઉપર જવું નીચે આવવું. (૨) નાટ્ય વિધિનો એક પ્રકાર.

उप्पल. न० (उत्पल) સૂર્ય વિકાશી કમળ; નીલ કમળ. (૨) ગંધ દ્રવ્ય વિશેષ. (૩) દશમા કલ્પનું ઉત્પલ નામનું એક વિ-માન. (૪) ૮૪ લાખ ઉત્પલાંગ પ્રમાણ કાળ વિભાગ. (૫) પું० એ નામનો એક દ્વીપ તથા એક સમુદ્ર.

उप्पलंग. પું० (उत्पलाङ्ग) ૮૪ લાખ હુહુ પ્રમાણ એક કાળ વિભાગ.

उप्पलगुम्मा. स्त्री० (उत्पलगुल्मा) જંબુ વૃક્ષના અગ્નિ ખુણાના વનખંડમાં પચાસ જોજન ઉપર આવેલ એક વાવડી.

उप्पलवेंटिय. पुं० (उत्पलवृन्तिक) કમળના બિંટડાની ભિક્ષા લેનાર ગોશાલાના મતનો અનુયાયી.

उप्पलहत्थग. पुं० (उत्पलहस्तक) કમળ ફૂલ વિશેષ.

उप्पला. स्त्री० (उत्पला) સાવર્થી નગરીના રહેવાસી શંખ નામના શ્રાવકની સ્ત્રી. (૨) પિશાચના ઈંદ્રકાળની ત્રીજી અગ્રમહીષી. (૩) જંબૂ વૃક્ષના અગ્નિ ખુણામાંના વનખંડની એક વાવડીનું નામ. (૪) હસ્તિનાપુર નિવાસી ભીમ નામના કસાઇની સ્ત્રી. (૫) જ્ઞાતાધર્મ કથાના એક અધ્યયનનું નામ.

उप्पलिणीकंद. पुं० (उत्पलिनीकन्द) એક જાતની પાણીની વનસ્પતિ.

उप्पलुज्जला. स्त्री० (उत्पलोज्ज्वला) જંબૂવૃક્ષના અગ્નિ ખુણાના વનખંડની એક વાવડી.

उप्पलुद्देसय. पुं० (उत्पलोद्देशक) કમલના અધિકારવાળો ભગવતીના ૨૧ મા શતકનો એક ઉદ્દેશો.

उप्पह. पुं० (उत्पथ) ઉન્માર્ગ; ઉલટો માર્ગ.

उप्पहजाइ. त्रि० (उत्पथयायिन्) ઉલટે રસ્તે જનાર; વિપથગામી.

उप्पा. स्त्री० (उत्पाद) ઉત્પત્તિ; પ્રાદુર્ભાવ.

उप्पाइ. त्रि० (उत्पादिन्) ઉત્પન્ન થનાર.

उप्पाइत्तार. त्रि० (उत्पादितृ) ઉત્પાદક; ઉત્પન્ન કરનાર.

उप्पाइय. त्रि० (औत्पातिक) સહજ; સ્વાભાવિક. (૨) न० ઉત્પાત કરનાર અનિષ્ટ સૂચક બનાવ; ઉલ્કાપાતાદિ ઉપદ્રવ.

उप्पाडण. न० (उत्पाटन) ઉખેડી નાખવું; મૂળથી ઉખેડવું.

उप्पाडित. } **उप्पाडिय.** } त्रि० (उत्पाटित) ઉપાડેલ.

उप्पातिया. स्त्री० (उत्पातिकी) જુઓ " ઉપ્પાઇયા " શબ્દ.

उप्पाय. पुं० न० (उत्पात) ઉડવું; ઉંચે કુદવું. (૨) પ્રકૃતિનો વિકાર-રૂધિર વૃષ્ટિ-આદિ. (૩) આકાશમાંથી લોહી વગેરેની વૃષ્ટિ થાય છે તેના લક્ષણસૂચક શાસ્ત્ર; ૨૯ પાપસૂત્રમાંનું એક.

उप्पाय. पुं० (उत्पाद) વૃદ્ધિ; વધારો થવો. (૨) ઉત્પત્તિ. (૩) ઉત્પાદનદોષ; સાધુને પોતાથી લાગતા આહારના ધાત્રી આદિ ૧૬ દોષ. (૪) ચૌદ પૂર્વમાંનું પ્રથમ ઉત્પાદ નામે પૂર્વશાસ્ત્ર.

उप्पायक } **उप्पायग.** } त्रि० (उत्पादक) ઉત્પન્ન કરનાર.

उप्पायण. न० (उत्पादन) ઉત્પન્ન કરવું; પેદા કરવું. (૨) ઉપ્પાયણના ૧૬ દોષ.

उप्पायणा. स्त्री० (उत्पादना) ઉત્પન્ન કરવું; પેદા કરવું. (૨) ધાત્રી આદિ આહારના ૧૬ દોષ કે જે સાધુને પોતા આશ્રિ લાગે છે.

उप्पायपव्वय. पुं० (उत्पातपर्वत) સૂર્યાભવિમાનના વનખંડમાંનો એક પર્વત. (૨) ચમરેંદ્રને ઉપર આવવાનો પર્વત.

उप्पायपुव्व. न० (उत्पादपूर्व) દ્રવ્યપર્યાયના ઉત્પાદનો જેમાં વર્ણન છે તે ઉત્પાદ નામે ૧૪ પૂર્વમાંનો પ્રથમ પૂર્વ-શાસ્ત્ર.

उप्पाया. स्त्री० (उत्पाता) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

उप्पिं. अ० (उपरि) ઉપર; ઉંચે.

उप्पिंजल. त्रि० (उत्पिंजल) ક્ષોભજનક; વ્યાકુળ.

उप्पिच्छ. त्रि० ( ) અધર શ્વાસે જલદીથી ગાવું તે; ગાયનનો એક દોષ.

उप्पिलण. न० (उत्प्लावन) શરીર ઉપર પાણી રેડવું.

उप्पीलिय. त्रि० (उत्पीडित) ખેંચીને બાંધેલું; તંગ કરેલ.

उप्पुय. न० (उत्प्लुत) ગાયનનો એક દોષ. (૨) ત્રિ૦ ભયભીત.

उप्पूर. पुं० (उत्पूर) પાણીનો પ્રચંડ પ્રવાહ. (૨) ઘાડું; ઝાડું.

उप्फालग. त्रि० ( ) નઠારૂં બોલનાર; નિંદા કરનાર.

उप्फिडंत. पुं० ( ) તીડ.

उप्फुल्ल. त्रि० (उत्फुल्ल) વિકસિત.

उप्फेणउप्फेणिय. त्रि० (उत्फेनोत्फेनित) દૂધના ઉફાણની પેઠે ઉકળેલ-ક્રોધાયમાન થયેલ.

उप्फेस. पुं० ( ) મુગટ; તાજ.

उब्बंधण. न० (उद्बन्धन) ઉંચે શાખાદિકમાં લટકી મરવું તે.

उब्बद्धय. पुं० (उद्बद्धक) વિદ્યા મંત્ર યંત્ર વગેરેમાં વ્હેમાયેલો કે જેને દીક્ષા આપવાની મના કરેલ છે.

उब्भट्ठ. त्रि० ( ) માગેલું; યાચેલું.

उब्भड. त्रि० (उद्भट) ખુલ્લું; ઉઘાડું. (૨) વિકરાળ; ભયંકર.

उब्भव. पुं० (उद्भव) ઉત્પત્તિ.

उब्भसुक्क. त्रि० ( ) ઝાડમાંને ઝાડમાં ઉભા ઉભા સુકાઇ ગયેલ.

उब्भाम. पुं० (उद्भ्राम) ભિક્ષાને વાસ્તે ભ્રમણ કરવું તે. (૨) ત્રિ૦ પરિભ્રમણ કરનાર.

उब्भामअ. / **उब्भामग.** पुं० (उद्भ्रामक) જાર; વ્યભિચારી. (૨) એક જાતનો વાયુ; વંટોળીઓ.

उब्भामिला. स्त्री० (उद्भ्रामिणी) કુલટા સ્ત્રી.

उब्भावणा. स्त्री० (उद्भावना) પ્રગટ કરવું; જાહેર કરવું; ઉત્પન્ન કરવું. (૨) પ્રભાવના. (૩) ઉત્પ્રેક્ષા.

उब्भिज्ज. त्रि० (उद्भिद्) જમીન ભેદી ફણગા રૂપે બ્હાર આવનાર મેથી વિગેરે ભાજીપાલો. (૨) ખંજનક આદિ જીવ.

उब्भिन्न. त्रि० (उद्भिन्न) સાધુને ઘી આદિ વહોરાવવા માટે કમાડ ઉઘાડીને કે ડાટો ઉખેડી આપવાથી લાગતો દોષ; ૧૬ ઉદ્ગમનમાંનો ૧૨ મો. (૨) અઙ્કુર આવેલ. (૩) ભેદીને બહાર આવેલ. (૪) ખોલેલું.

उब्भिय. त्रि० (उद्भिद्) ભેદીને નીકળેલ-જન્મેલ; ખંજરીટ ડેડકા વગેરે.

उब्भियलोण. न० (उद्भिज्जलवण) દરિયા પાસે ખારા પાણીથી ઉત્પન્ન થતું લવણ; દરિયાઇ મીઠું.

उब्भूइया. स्त्री० (औद्भूतिकी) એ નામની કૃષ્ણ વાસુદેવની ભેરી.

उब्भेइम. न० (उद्भेदिम) સમુદ્ર આદિમાં ઉત્પન્ન થતું લવણ; મીઠું.

उभओ. अ० (उभतस्) બે બાજુએ; બે તરફ. (૨) ત્રિ૦ બે.

उभउओपासिं. अ० (उभयतःपार्श्वे) બે પડખે; બે બાજુ.

उभय. त्रि० (उभय) બે.

उभयभाग. पुं० (उभयभाग) ચંદ્રને બે પડખે રહી જોગ જોડનાર નક્ષત્ર.

उभयवाय. पुं० (उभयवात) બન્ને તરફનો વાયુ.

उभयहा. अ० (उभयथा) બે પ્રકારે; બન્ને રીતે.

उमा. स्त्री० (उमा) બીજા વાસુદેવની માતાનું નામ.

उमाण. न० (अपमान) તિરસ્કાર; અનાદર.

उम्मग्ग. न० (उन्मग्न) પાણીમાંથી ઉપર આવવું; તરવું.

उम्मग्ग. पुं० (उन्मार्ग) ઉંચે આવવાનો માર્ગ; ડુબકી મારીને બહાર નીકળવાનો માર્ગ. (૨) ઉલટો માર્ગ. (૩) ઉન્માર્ગ દર્શક. (૪) અકાર્ય કરવું તે. (૫) છિદ્ર.

उम्मग्गजला. स्त्री० (उन्मग्नजला) तिमिस-ગુફાને મધ્ય ભાગે એ નામની એક નદી કે જેમાં કોઇ વસ્તુ પડે તેને ઉચ્છાળીને બહાર ફેંકી દીએ.

उम्मग्गणा. स्त्री० (उन्मार्गणा) છિદ્ર; વિવર.

उम्मज्ज. पुं० (उन्मज्जन) પાણીની અંદરથી સપાટી ઉપર આવવું તે. (२) સંસારની સપાટી–મોક્ષ ઉપર લઇ જનાર શ્રદ્ધા સંયમ વીર્ય વગેરે.

उम्मज्जक. } पुं० (उन्मज्जक) સ્નાન કરવાને **उम्मज्जग.** } એક વાર પાણીમાં પેસી તરત બહાર નીકળે તેવો તાપસ; તાપસની એક જાત.

उम्मज्जणिमज्जिया. स्त्री० (उन्मज्जनिमज्जिका) પાણીમાંથી ઉપર આવવું અને નીચે જવું તે; ડુબકી ખાવી તે.

उम्मज्जा. स्त्री० (उन्मज्जा) પાણીમાં નીચેથી ઉપર આવવું તે.

उम्मत्त. त्रि० (उन्मत्त) ગાંડો; ઉદ્ધત. (२) ગર્વિષ્ટ; ભૂત વગેરેના વળગાડવાળું.

उम्मत्तजला. स्त्री० (उन्मत्तजला) રમ્યક વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની નદી; મહા વિદેહની બાર અંતર નદીમાંની એક.

उम्मद्दण. न० (उन्मर्दन) ઉલટી રૂંવાટીએ મર્દન કરવું તે.

उम्मद्दिया. स्त्री० (उन्मर्दिका) ઉલટી રૂંવાટીએ મર્દન કરનાર દાસી.

उम्माण. न० (उन्मान) તોલથી પરિમાણ થાય તે; શેર મણ-કર્ષ, માસો વગેરે. (२) જેને તોલતાં અર્ધ ભાર થાય તેવો પુરૂષ ઉન્માનોપેત કહેવાય. (३) સામા ત્રાજવામાં જોખ નાખી વસ્તુને જોખવી–તોલવી તે.

उम्माद. पुं० (उन्माद) ગાંડપણ; ચિત્તવિભ્રમ. (२) અત્યન્ત કામથી ઉન્મત્ત. (३) યક્ષાદિનો આવેશ. (४) આલિંગન.

उम्मादण. न० (उन्मादन) કામનું ઉદ્દીપન થાય તે.

उम्माय. पुं० (उन्माद) જુઓ "ઉમ્માદ" શબ્દ.

उम्मि. पुं स्त्री० (ऊर्मि) તરંગ; મોજાં; લહેર. (२) મોજાંને આકારે જન સમુદાય.

उम्मिमालिणी. स्त्री० (ऊर्मिमालिनी) સુવપ્રવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની અંતર નદી.

उम्मिलित. } त्रि० (उन्मीलित) વિકસિત; **उम्मिलिय.** } ખીલેલ; ઉઘડેલ.

उम्मिलिर. त्रि० (उन्मीलनशील) ખીલનાર.

उम्मिसिय. त्रि० (उन्मिषित) પ્રકાશિત. (२) पुं० આંખ વિચાઇને ઉઘડે તેટલો કાળ. (३) न० વિકાસ.

उम्मिस्स. त्रि० (उन्मिश्र) ભેળસેળવાળું; એકઠું થયેલ; (२) એષણાનો ७ મો દોષ.

उम्मीलिय. त्रि० (उन्मीलित) ખીલેલ. (२) न० વિકાસ.

उम्मीस. त्रि० (उन्मिश्र) જુઓ 'ઉમ્મિસ્સ' શબ્દ.

उम्मुक्क. त्रि० (उन्मुक्त) ઉંચે ફેંકેલું. (२) સર્વથા ત્યાગ કરેલ; છોડેલ.

उम्मुग्ग. त्रि० (उन्मग्न) પાણીમાં તરનાર. (२) न० પાણીમાં તરવું.

उम्मुग्गनिमुग्गिया. स्त्री० (उन्मग्ननिमग्नता) જુઓ 'ઉમ્મજ્જણિમજ્જિયા' શબ્દ.

उम्मुग्गा. } स्त्री० (उन्मग्न) પાણી ઉપર **उम्मुज्जा.** } આવવું; તરવું.

उम्मुयणा. स्त्री० (उन्मोचना) ત્યાગ.

उम्मूलणा. स्त्री० (उन्मूलना) મૂળથી ઉખેડવું; ચુંટી બહાર કાઢવું.

उम्मूलिय. त्रि० (उन्मूलित) જડ મૂળથી ઉખેડેલ.

उम्मेस. पुं० (उन्मेष) આંખ વીંચવી ઉઘાડવી તે; આંખનો પલકારો.

उम्ह. પું० સ્ત્રી० (ऊष्मन्) ઉષ્ણતા; ગરમી. (૨) સંતાપ.

उय. પું० (ऋतु) વસંત આદિ ઋતુ.

उय. અ० (उत) અથવા.

उयंसि. ત્રિ० (ओजस्विन्) ઓજસ્વી; અધિક મનોબળવાળો.

उयट्ट. ત્રિ० (उद्वृत्त) નરક ગતિમાંથી બહાર નીકળેલ; મૃત.

उयट्ट. ત્રિ० (अपवर्त्त) } કર્મની લાંબી
उयट्टण. ન० (अपवर्तन) } સ્થિતિને ટુંકી કરવી તે.

उयर. પું० (उदर) પેટ; જઠર.

उयरिय. ત્રિ० (उदरिक) જલોધર રોગવાળો.

उर. પું० ન० (उरस्) વક્ષસ્થલ; છાતી. (૨) ત્રિ० સુંદર.

उरंउरेणं. અ० (   ) છાતી સાથે અડકણું કરવું તે; છાતી સરસો. (૨) સાક્ષાત્.

उरग. પું० સ્ત્રી० (उरग) પેટે ચાલનાર; સર્પ વગેરે.

उरगपरिसप्पी. સ્ત્રી० (उरगपरिसर्पिणी) નાગણ; છાતીએ ચાલતા સર્પની સ્ત્રી.

उरगवीहि. સ્ત્રી० (उरगवीथि) શુક્રની ઉરગ નામની વીથિ-ગતિ વિશેષ.

उरतव. પું० (उरतपस्) ગોશાલાના ઉપાસકનું એક જાતનું તપ.

उरत्थ. ન० (उरःस्थ) છાતીમાં પહેરવાનું આભરણ.

उरपरिसप्प. પું० (उरःपरिसर्प) છાતીથી ચાલનાર પ્રાણી સર્પ વિગેરે.

उरपरिसप्पिणी. સ્ત્રી० (उरःपरिसर्पिणी) નાગણ; સર્પની સ્ત્રી.

उरब्भ. પું० સ્ત્રી० (उरभ्र) મેઢું; ઘેટું.

उरब्भिय. ન० (उरभ्रीय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું સાતમું અધ્યયન.

उरय. પું० (उरत) એક જાતનો ગુચ્છો.

उरस. ત્રિ० (औरस) પોતાનો પુત્ર.

उरसप्प. પું० (उरःसर्प) છાતીયે ચાલનાર તિર્યંચ; સર્પ વગેરે.

उरसी. સ્ત્રી० (उरसी) એક જાતનો ગુચ્છો.

उरसुत्तिया. સ્ત્રી० (उरस्सूत्रिका) છાતીમાં પહેરવાનું આભૂષણ.

उरस्स. ત્રિ० (उरस्य) છાતીનું; છાતી સંબંધી. (૨) સંતાન; બચ્ચું. (૩) હાર્દિક; આભ્યન્તર.

उराल. ત્રિ० (उदार) સમર્થ; શક્તિયુક્ત. (૨) ઉન્નત સ્વભાવવાળો. (૩) ઉદાર. (૪) પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ. (૫) અતિ અદ્ભુત (૬) વિશાળ; વિસ્તારવાળું. (૭) ન० એક જાતનું શરીર; ઉદારિક શરીર. (૮) ત્રિ० ઉદારિક શરીર સંબંધી. (૯) સ્થૂલ; પ્રસિદ્ધ. (૧૦) ન० પ્રધાન તપ. (૧૧) એ નામની લીલી વનસ્પતિ.

उरालमिस्स. પું० (उदारमिश्र) ઉદારિક મિશ્ર યોગ.

उरालिअ. ત્રિ० (औदारिक) હાડ માંસ ને રૂધિરવાળું શરીર; મનુષ્ય અને તિર્યંચનું સ્થૂલ શરીર.

उरालियसरीर. ન० (औदारिकशरीर) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

उरिआ. સ્ત્રી० (उड्डिका) એક પ્રકારની લિપિ.

उरू. ત્રિ० (उरू) વિસ્તીર્ણ; વિશાળ.

उरूणग. પું० (   ) વનસ્પતિનો બૂર; એક સુંવાળો પદાર્થ.

उरूतुंबगा. સ્ત્રી० (उरूतुम्बका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

उरोरूह. ન० (उरोरूह) સ્તન. (૨) જૈન સાધ્વીઓનું એક જાતનું ઉપકરણ.

उरोविसुद्ध. ન० (उरोविशुद्ध) ગાયનની શુદ્ધિનો એક પ્રકાર.

उलुग्ग. ત્રિ० (अवरूग्ण) ગ્લાન થયેલ; દુર્બલ થયેલ.

उलूअ. } **उलूग.** } पुं० (उलूक) घुवड; धुड. (२) वैशेषिक दर्शनना नेता कणाद मुनि.

उलूगी. स्त्री० (उलूकी) એક પ્રકારની વિદ્યા. (२) ધૂવડની માદા.

उल्ल. त्रि० (आर्द्र) લીલું; ભીનું.

उल्लंघण. न० (उल्लङ्घन) ઉલ્લંઘવું; કુદી જવું તે (२) त्रि० વિનય મર્યાદા ઉલ્લંઘનાર.

उल्लंबण. न० (उल्लम्बन) ઝાડની ડાળીએ લટકતું બાંધવું; (२) ફાંસી નાખી લટકવું તે.

उल्लंबिय. त्रि० (उल्लम्बित) ઝાડમાં લટકેલ.

उल्लग त्रि० (आर्द्रक) આર્દ્ર; ભિનું.

उल्लगच्छ न० (आर्द्रगच्छ) ઉદ્દેહ ગણથી નીકળેલ એ નામનું એક કુલ. (२) કાસ્યપગોત્રથી નીકળેલ ત્રીજો ગણ.

उल्लण. न० ( ) ઓસામણ. (२) ભીનું શરીર લુંછવું તે.

उल्लणिया. स्त्री० (आर्द्रयणिका) ભીના શરીરને લુંછવાનું વસ્ત્ર.

उल्लविय. न० (उल्लपित) કામદેવ સમ્બન્ધી વાતચીત કરવી તે; કામકથા. (२) त्रि० કથિત; ઉક્ત.

उल्लसिय. त्रि० (उल्लसित) ઉલ્લાસ-આનંદ પામેલ.

उल्लाइय. त्रि० (उल्लापित) માટી છાણાદિથી લિંપેલ.

उल्लाय. पुं० ( ) પ્રહાર; લાત. (२) વક્ર વચન. (૩) કથન.

उल्लालिय. त्रि० (उल्लालित) તાડન કરેલ; ઉછાળેલ.

उल्लाव. पुं० (उल्लाप) વાતચિત. (२) કાકુ વચન બોલવું તે. (૩) પ્રત્યુત્તર; જવાબ.

उल्लास. पुं० (उल्लास) પ્રગટ કરવું તે.

उल्लिहण. न० (उल्लेखन) ઉલ્લેખ કરવો તે; લખવું તે.

उल्लिहिय. त्रि० (उल्लिखित) ઘસાયેલ; ઉઝરડા પાડેલ.

उल्लीण. त्रि० (उल्लीन) ગુપ્ત રહેલ; એકાંતમાં રહેલ.

उल्लुंचिय. त्रि० (उल्लुञ्चित) ઉખેડેલ; ચુંટેલ.

उल्लुगा. स्त्री० (उल्लुका) એ નામની એક નદી.

उल्लुगातीर. } **उल्लुयातीर.** } न० (उल्लुकातीर) ઉલ્લુગા નામની નદીને કાંઠે આવેલું એક નગર કે જેમાં ગંગાચાર્ય નામના નિહ્નવ થયા હતા.

उल्लूह. त्रि० ( ) શુષ્ક; સુકું.

उल्लोइय. न० (उल्लोचित) ખડી માટી વગેરેથી ભિંત વગેરેનું લેપન કરવું તે. (२) ચંદરવો બાંધેલ; ઉલ્લોચથી શણગારેલ.

उल्लोच. } **उल्लोय.** } पुं० (उल्लोच) છત. (२) ચંદરવો; ઉલ્લોચ. (૩) त्रि० દેખવા યોગ્ય; દર્શનીય.

उल्लोय. पुं० (उल्लोक) અગાસી; છત.

उव. अ० (उप) સમીપ-પાસેના અર્થમાં. (२) સમસ્તપણું; સમગ્રપણું. (૩) સદૃશતા; તુલ્યતા. (૪) એક વાર. (૫) ભીતર; અંદર.

उवइट्ठ. त्रि० (उपदिष्ट) ઉપદેશેલું; બોધેલું.

उवइय. त्रि० (उपचित) યુક્ત. (२) ઉન્નત. (૩) માંસલ; પુષ્ટ. (૪) पुं० એક જાતનો તે ઇંદ્રિય જીવ કે જે જમીનમાં ઘર કરી રહે છે.

उवउत्त. त्रि० (उपयुक्त) ઉપયોગ સહિત. (२) સાવધાન; સાવચેત.

उवउत्तया. स्त्री० (उपयुक्तता) ઉપયોગ; સાવચેતી.

उवएस. पुं० (उपदेश) ઉપદેશ; બોધ. (२) પ્રતિપાદન (૩) શાસ્ત્ર; સિદ્ધાંત.

उवएसग. त्रि० (उपदेशक) ઉપદેશ-બોધ કરનાર.

उवएसण. } न० (उपदेशन) ઉપદેશ;બોધ.
उवएसणया. } સ્ત્રી० (૨) ઉપદેશ આપવો
उवएसणा. } તે; બીજાને કોઇ કાર્યમાં પ્રવર્ત્તાવવું તે.

उवएसय. त्रि० (उपदेशक) ઉપદેશ કરનાર.

उवएसरुइ. स्त्री० (उपदेशरुचि) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળી જાગૃત થયેલ તત્વરૂચિ; રૂચિ-સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) ત્રિ० તેવી રૂચિવાળો.

उवएसिय. त्रि० (उपदेशित) ઉપદિષ્ટ.

उवओग. पुं० (उपयोग) જીવનો જ્ઞાન દર્શન મય વ્યાપાર; ચૈતન્ય શક્તિ. (૨) સાવધાની; સાવચેતી. (૩) પન્નવણા સૂત્રના ૨૯ મા પદનું નામ. (૪) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના ૧૩ મા દ્વારનું નામ.

उवओगपद. न० (उपयोगपद) પન્નવણાસૂત્રના ૨૯ મા પદનું નામ.

उवंग. पुं० न० (उपाङ्ग) શરીરના અવયવના અવયવ; મુખ્ય અવયવના અવયવ; ઉપાંગ. (૨) અંગસૂત્રની પાસેના ઉપાંગ સૂત્ર; ઉવવાઈ આદિ બાર ઉપાંગો.

उवंगतिग. न० (उपाङ्गत्रिक) ઉદારિકશરીરના અંગોપાંગ વૈક્રિયશરીરના અંગોપાંગ અને આહારક શરીરના અંગોપાંગ એ ત્રણનો સમૂહ.

उवंजण. न० (उपाञ्जन) ગાડીના પૈડાને ઉંગણ દેવું-ચીકણો પદાર્થ લગાડવો તે.

उवकय. त्रि० (उपकृत) ઉપકાર કરાયેલ; અનુગૃહીત.

उवकरण. न० (उपकरण) સાધન; ઉપકરણ; વસ્ત્રાદિ પરિગ્રહ. (૨) બાહ્ય ઇંદ્રિય વિશેષ.

उवकरणोमोयरिया. स्त्री० (उपकरणावमोदरिका) ઉપકરણની ઉણોદરી.

उवकासिय. न० ( ) શરીરના અવયવ; ગાત્ર.

उवकुल. न० (उपकुल) કુલ નક્ષત્રની પાસેના નક્ષત્રો, જેમકે અશ્વિનીકુલ તો ભરણી ઉપકુલ કૃતિકાકુલ તો રોહિણી ઉપકુલ.

उवक्कंत. त्रि० (उपक्रान्त) પાસે લાવેલ. (૨) પ્રારબ્ધ; પ્રસ્તાવિત.

उवक्कम. पुं० (उपक्रम) દૂર રહેલ વસ્તુને પ્રતિપાદન શૈલીથી નજીક લાવીને નિક્ષેપ યોગ્ય કરવી. (૨) જેથી જીંદગીનો અંત આવે-આયુષ્ય તુટી જાય તે; (૩) અનુદિત કર્મને ઉદયમાં લાવવા તે. (૪) બંધનો આરંભ-શરૂઆત. (૫) ઉપાય; ઇલાજ. (૬) કર્મોની પરિણતિના કારણભૂત જીવનો પ્રયત્ન વિશેષ. (૭) જ્ઞાન; નિશ્ચય. (૮) અનુવર્તન; અનુકૂળપ્રવૃત્તિ. (૯) સંસ્કાર; પરિકર્મ.

उवक्कमण. न० (उपक्रमण) ઉપક્રમ કરવો; વિશેષતા કરવી.

उवक्कमिय. त्रि० (औपक्रमिक) આરંભમાં સંબંધ રાખનાર.

उवक्कमिया. स्त्री० (औपक्रमिकी) રોગાદિક કારણથી થતી પીડા.

उवक्कर. पुं० (उपस्कर) સંસ્કાર; શુશ્રૂષા.

उवक्काम. पुं० (उपक्रम) જુઓ " ઉવક્કમ " શબ્દ.

उवक्कामण. न० (उपक्रमण) જુઓ " ઉવક્કમણ " શબ્દ.

उवक्खड. त्रि० } (उपस्कृत) રાંધવાને આ-
उवक्खडिय. } રંભેલું; રાંધેલું (૨) વધારી સ્વાદિષ્ટ બનાવેલ; સંસ્કાર પમાડેલ. (૩) પું० ન० રસોઇ; પકવાન.

उवक्खर. पुं० (उपस्कर) ઘરના ઉપકરણ; ઘરવખરી. (૨) હિંગ આદિ.

उवक्खरसंपण्ण. त्रि० (उपस्करसंपन्न) ઉપસ્કાર-હિંગ આદિથી વધારેલ.

उवक्खाइआ. स्त्री० (उपख्यायिका) ઉપકથા; પ્રાસંગિક કથા.

उवक्खाइत्तार. त्रि० (उपाख्यातृ) ખ્યાતિ-પ્રસિદ્ધિ મેળવનાર.

उवग. त्रि० (उपग) પાસે જનાર.

उवगय. त्रि० (उपगत) પામેલ; પ્રાપ્ત થયેલ. (૨) યુક્ત. (૩) જ્ઞાત. (૪) અન્તર્ભૂત; અન્તર્ગત.

उवगयसलाहत्त. न० (उपगतश्लाघत्व) ૨૪ મો સત્ય વચનનો અતિશય.

उवगरण. न० (उपकरण) વસ્ત્ર પાત્ર વગેરે નિર્વાહના સાધન. (૨) બાહ્ય ઇન્દ્રિય વિશેષ.

उवगरणदव्वोमोयरिया. स्त्री० (उपकरणद्रव्याव-मोदरिका) સાધુને રાખવા જોઇએ તેના કરતાં પણ ઓછાં ઉપકરણ રાખવાં તે; દ્રવ્ય ઉણોદરીનો એક પ્રકાર.

उवगरणपणिहाण. न० (उपकरणप्रणिधान) લૌકિક ઉપકરણ-ગૃહાદિ અને લોકોત્તર ઉપકરણ-વસ્ત્ર પાત્રાદિ તેનું પ્રણિધાન ઉપભોગ-પ્રવર્તન.

उवगरणसंजम. पुं० (उपकरणसंयम) મહા-મુલ્યવાળાં વસ્ત્રનો ત્યાગ કરી સાદાં ધોળાં વસ્ત્ર પહેરવાં તે; સંયમનો એક પ્રકાર.

उवगरणसंवर. पुं० (उपकरणसंवर) સાધુએ પ્રમાણ ઉપરાંત તથા અકલ્પનીય ઉપ-કરણ ન લેવાં તે.

उवगरणिंदिय. न० (उपकरणेन्द्रिय) શબ્દાદિને જાણવામાં હેતુરૂપ શક્તિ વિશેષ.

उवगार. पुं० (उपकार) ઉપકાર.

उवगारण. न० (उपकारण) ઉપકાર કરવો કરાવવો તે.

उवगारि. त्रि० (उपकारिन्) ઉપકાર કરનાર.

उवगारियलेण. न० (उपकारिकालयन) પ્રાસા-દમાં દાખલ થવાને ઉપકારક થાય તેવો ઓતરો વગેરે; પ્રાસાદપીઠ.

उवगूढ. त्रि० (उपगूढ) સંસ્પૃષ્ટ; અડકેલ. (૨) યુક્ત. (૩) છુપાઇ રહેલ; ભરાઈ રહેલ.

उवगूहण. न० (उपगूहन) આલિંગન.

उवगूहिअ. त्रि० (उपगूढ) આલિંગન કરેલ.

उवग्ग. न० (उपाग्र) સમીપમાં; નજિકમાં.

उवग्गह. पुं० (उपग्रह) ઉપાધિ; જેથી ભવ વધે તે. (૨) અવષ્ટંભ; ટેકો. (૩) આજ્ઞા. (૪) પુષ્ટિ; પોષણ. (૫) ગ્રહણ; ઉપાદાન. (૬) ઉપકરણ; સાધન.

उवग्गहकम्म. न० (उपग्रहकर्मन्) ભવોપગ્રાહી કર્મ; વેદનીય આયુષ્ય નામ અને ગોત્ર એ ચારમાંનું ગમે તે એક.

उवग्गहिय. त्रि० (औपग्रहिक) પાઢીયારૂં; સાધુએ થોડો વખત રાખી પાછું ધણીને સોંપી દેવા યોગ્ય વસ્તુ-ઉપધિ.

उवग्गहिय. त्रि० (उपगहीत) ઉપસ્થાપન કરેલ.

उवग्घाय. पुं० (उपोद्घात) પ્રસ્તાવ; ઉપોદ્ઘાત.

उवघाइ. त्रि० (उपघातिन्) ઘાત કરનાર; મારનાર.

उवघाइअ. त्रि० (उपघातिक) ઉપઘાત-નાશ કરનાર. (૨) હિંસામાં સંબંધ રાખનાર.

उवघाइया. स्त्री० (उपघातिकी) પ્રાયશ્ચિત્તનો એક પ્રકાર; ભારે પ્રાયશ્ચિત્તમાંથી થોડો વખત બાદ કરી લઘુ પ્રાયશ્ચિત્ત આપવું તે. (૨) ૨૮ આચાર પ્રકલ્પમાંનું એક.

उवघाय. पुं० (उपघात) વિનાશ; મરણ; સંહાર. (૨) આઘાત-શ્રોત્રાદિ ઇંદ્રિયોને વાજીંત્ર વગેરેના શબ્દથી ધક્કો લાગે તે. (૩) પિંડ શય્યા વગેરેનું અકલ્પનિકપણું; જેથી સાધુને આહાર શય્યા વગેરે કલ્પે નહિ તેવો દોષ.

उवघायकम्म. न० (उपघातकर्मन्) બીજાની ઘાત થાય તેવી ક્રિયા.

उवघायणाम. न० (उपघातनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

उवघायणिस्सिय. न० (उपघातनिश्रित) ઉપઘાત આશ્રી મૃષા–જુઠ.

उवचय. पुं० (उपचय) પુષ્ટિ; વધારો; વૃદ્ધિ. (૨) ઇંદ્રિય યોગ્ય પુદ્ગલનો સંગ્રહ કરી ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ બાંધવી તે. (૩) સમૂહ. (૪) શરીર.

उवचरय. त्रि० (उपचरक) સેવાને મિષે બીજાને ઉતારી પાડવાની તક જોનાર.

उवचरिअ. त्रि० (उपचरित) ઉપચાર કરેલ.

उवचार. पुं० (उपचार) પૂજા સામગ્રી.

उवचिय. त्रि० (उपचित) પુષ્ટ થયેલું; વૃદ્ધિ પામેલું. (૨) જીવના પ્રદેશથી વ્યાપ્તથયેલું. (૩) સહિત. (૪) સ્થાપેલ; ગોઠવેલ. (૫) સમારેલું; કમાવેલું.

उवजीवि. त्रि० (उपजीविन्) આજીવિકા ચલાવનાર; ઉપકારક.

उवजुत्त. त्रि० (उपयुक्त) ઉપયોગ સહિત.

उवजोइय. त्रि० (उपज्योतिष्क) અગ્નિ પાસે રહેનાર; રસોઇઓ. (૨) અગ્નિહોત્રી.

उवजोइ. त्रि० (उपज्योतिष्) જ્યોતિ–અગ્નિસમીપવર્તી.

उवज्झय. } **उवज्झाय.** } पुं० (उपाध्याय) ઉપાધ્યાય; શાસ્ત્રનું અધ્યયન કરાવનાર. (૨) સૂત્રના અધ્યાપક જૈન મુનિને આપવામાં આવતી એક પદવી.

उवट्टंभ. पुं० (उपष्टम्भ) ટેકો. (૨) અનુકમ્પા; કરૂણા.

उवट्ठप्प. त्रि० (उपस्थाप्य) ઉપસ્થિત કરવા યોગ્ય. (૨) દીક્ષા લેવા યોગ્ય.

उवट्ठवणा. स्त्री० (उपस्थापना) મહાવ્રતનું આરોપણ કરવું તે.

उवट्ठवणीय. त्रि० (उपस्थापनीय) જુઓ “ ઉવટ્ઠપ્પ ” શબ્દ.

उवट्ठाण. न० (उपस्थान) બેઠક; સભા; મંડપ. (૨) સંયમ અનુષ્ઠાન.

उवट्ठाणसाला. स्त्री० (उपस्थानशाला) સભા મંડપ; સભાસ્થાન.

उवट्ठाणिअ. न० (उपस्थानिक) ભેટ; બક્ષીસ; નજરાણો.

उवट्ठाणिया. स्त्री० (उपस्थानिका) પાસે બેસનારી દાસી.

उवट्ठावण. न० (उपस्थापन) દીક્ષા લીધા પછી સાત દિવસે ચાર મહિને કે છ મહિને મહાવ્રતનું આરોપણ કરવું–મ્હોટી દીક્ષા આપવી તે; છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવું તે.

उवट्ठावणायरिअ. } **उवट्ठावणारिय.** } पुं० (उपस्थापनाचार्य) મોટી દીક્ષા આપનાર આચાર્ય–ગુરૂ.

उवट्ठिय. त्रि० (उपस्थित) પાસે આવેલ; હાજર થએલ. (૨) આશ્રિત. (૩) પ્રવ્રજ્યા લેવા તૈયાર થએલ.

उवडहित्तार. त्रि० (उपदाहयितृ) બાળનાર.

उवणगर. न० (उपनगर) શાખાનગર; શહેરની પાસેનું પરૂં.

उवणत्थ. त्रि० (उपन्यस्त) તૈયાર કરેલ.

उवणद्ध. त्रि० (उपनद्ध) ઘડેલું. (૨) ઘટિત; યુક્ત.

उवणय. पुं० (उपनय) પ્રકૃત વસ્તુની સાથે ઉદાહરણની ઘટના કરવી તે. (૨) ભેટણું; બક્ષીસ. (૩) ગુણની તારીફ; પ્રશંસા. (૪) ઉપસંહાર.

उवणयण. न० (उपनयन) કલાચાર્ય પાસે બાળકને કળા શિખવવી તે. (૨) ઉપવીત સંસ્કાર; જનોઇ આપવી તે.

उवणयवयण. न० (उपनयवचन) પ્રશંસા વચન જેમ અમુક સ્વરૂપવાન અને સુશીલ છે તે.

उवणिक्खित्त. त्रि० (उपनिक्षिप्त) મુકેલ; વ્યવસ્થા કરેલ.

उवणिग्गय. त्रि० (उपनिर्गत) નીકળેલ; બહાર આવેલ.

उवणिमंतण. न० (उपनिमन्त्रण) નિમન્ત્રણ.

उवणिविट्ठ. त्रि० (उपनिविष्ट) સમીપ રહેલ; પાસે બેઠેલ.

उवणिहि. पुं० स्त्री० (उपनिधि) પાસે લાવેલ. (૨) રચના; નિર્માણ.

उवणिहिश्रा. स्त्री० (औपनिधिकी) જુદી જુદી અનેક વસ્તુઓના પૌર્વાપર્યભાવ-અનુક્રમની યોજના; આનુપૂર્વી–અનુક્રમનો એક પ્રકાર.

उवणिहिय. त्रि० (उपनिहित) પાસે સ્થાપેલ. (૨) પું૦ વિશેષ નિયમ ધારણ કરનાર સાધુ.

उवणीय. त्रि० (उपनीत) પાસે આવેલ; પ્રાપ્ત થએલ. (૨) બક્ષીસ આપેલ; સમર્પણ કરેલ. (૩) પ્રશંસા; તારીફ; મહિમા. (૪) સંયુક્ત. (૫) પ્રસ્તાવના ઉપસંહાર વગેરેથી યુક્ત. (૬) યોજના કરેલ.

उवणीयचरश्र. पुं० (उपनीतचरक) ક્યાંકથી આણેલ હોય કે બક્ષીસ આવી હોય તેની ગવેષણા કરનાર; અભિગ્રહ વિશેષ ધારણ કરનાર સાધુ.

उवणीयवयण. न० (उपनीतवचन) પ્રશંસા રૂપ વચન જેમકે આ સ્ત્રી રૂપાળી છે.

उवणुप्पयणी. स्त्री० (अवपातोत्पतनी) આકાશમાં ચડવા ઉતરવાની વિદ્યા.

उवणास. पुं (उपन्यास) પ્રસ્તાવના; ઉપોદ્‌ઘાત. (૨) દૃષ્ટાન્ત વિશેષ.

उवताव. पुं० (उपताप) સંતાપ; પીડા.

उवत्थड. त्रि० (उपस्तृत) આસપાસ ઢંકાયેલું.

उवत्थाणिश्र. न० (उपस्थानिक) જુઓ "ઉવટ્ઠાણિઅ" શબ્દ.

उवत्थाणिया. स्त्री० (उपस्थानिका) જુઓ "ઉવટ્ઠાણિયા" શબ્દ.

उवत्थिय. त्रि० (उपस्थित) જુઓ "ઉવટ્ઠિય" શબ્દ.

उवदंसण. पुं० (उपदर्शन) નીલવંત પર્વત ઉપરનું નવમું શિખર. (૨) દેખાડવું; બતાવવું.

उवदंसणकूड. पुं० (उपदर्शनकूट) નીલવંત પર્વત ઉપરનું એક શિખર.

उवदंसणया. स्त्री० (उपदर्शन) નામની અર્થ સાથે યોજના કરી વસ્તુનું નિદર્શન કરવું તે.

उवदंसिय. त्रि० (उपदर्शित) દર્શાવેલું; બતાવેલું.

उवदाई स्त्री० (उदकदायिका) પાણી આપનાર દાસી.

उवदिट्ठ. त्रि० (उपदिष्ट) ઉપદેશેલું; દર્શાવેલું.

उवदेस. पुं० (उपदेश) ઉપદેશ; ધર્મનો બોધ.

उवदेसग. त्रि० (उपदेशक) વ્યાખ્યાન આપનાર; ઉપદેશક.

उवदेसण न० (उपदेशन) જુઓ "ઉવદેસ" શબ્દ.

उवदेसणया. स्त्री० (उपदेशना) જુઓ "ઉવએસણયા" શબ્દ.

उवद्दव. पुं० (उपद्रव) મહાકષ્ટ; આફત.

उवद्दविय. त्रि० (उपद्रुत) પીડાયેલ; ભયભીત થયેલ.

उवधारणया. स्त्री० (उपधारणा) અર્થાવગ્રહનું એક નામ. (૨) ધારણ કરવું.

उवधारिय. त्रि० (उपधारित) ધારણ કરેલ.

उवनंदणभद्द. पुं० (उपनन्दनभद्र) આર્યસંભૂતવિજયના એ નામના એક શિષ્ય.

उवनिबंधण. न० (उपनिबन्धन) સંબંધ. (૨) ત્રિ૦ સંબંધ હેતુ.

उवनिहिश्र. त्रि० (औपनिधिक) ગૃહસ્થ બેઠો હોય તેની નજીકમાં જે આહારાદિ હોય તેની ગવેષણા કરવાનો અભિગ્રહ ધરનાર.

उवन्नासोवणश्र. पुं० (उपन्यासोपनय) વાદિને જિતવાને પ્રત્યુત્તર આપવો તે.

उवप्पदाण. } **उवप्पयाण.** } न० (उपप्रदान) રાજનીતિનો બીજો પ્રકાર; પહેલા પ્રકારથી દુશ્મન વશ ન થાય તો પછી કંઇક આપી–લલચાવી તેને વશ કરવાની નીતિ.

उववूह. पुं० (उपबृंह) સમાન ધર્મિઓના સદ્‌ગુણની પ્રશંસા કરી તેમના મનને ઉત્સાહિત કરવા તે.

उववूहण. न० (उपबृंहण) નિભાવ; રક્ષણ; વૃદ્ધિ; પોષણ.

उववूहणिय. त्रि० (उपबृंहणिक) વૃદ્ધિ-પુષ્ટિકારક.

उववूहा. स्त्री० (उपबृंहा) ગુણી જનોના ગુણની પ્રશંસા કરવી; સમકિતના આઠ આચારમાંનો પાંચમો આચાર.

उवभुत्त. त्रि० (उपभुक्त) ભોગવેલ.

उवभोग्र. } **उवभोग.** } पुं० (उपभोग) ઉપભોગની વસ્તુ; જેનો વારંવાર ઉપયોગ થઇ શકે તેવા સ્ત્રી વસ્ત્ર ભૂષણ વગેરે તથા એકવાર ઉપભોગ થાય તેવા ખાનપાન વગેરે.

उवभोगंतराय. न० (उपभोगान्तराय) અંતરાય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી વસ્ત્ર આભૂષણ વગેરેનો ઉપભોગ થઇ શકે નહિ.

उवभोगपरिभोगपरिमाण. न० (उपभोगपरिभोगपरिमाण) ગૃહસ્થોના સાતમા વ્રતનું નામ કે જેમાં એકવાર કે વારંવાર ભોગવાય તેવી વસ્તુઓનું પરિમાણ બાંધવામાં આવે છે.

उवभोग्ग. } **उवभोज्ज.** } त्रि० (उपभोग्य) ઉપભોગ કરવા યોગ્ય.

उवमा. स्त्री० (उपमा) મુકાબલો; સરખામણી; ઉપમા. (૨) ધારણા; માન્યતા. (૩) એક ઇન્દ્રાણી. (૪) એક ખાવા યોગ્ય પદાર્થ. (૫) અલંકાર વિશેષ. (૬) "પ્રશ્ન વ્યાકરણ" સૂત્રનું એક લુપ્ત અધ્યયન.

उवमाण. न० (उपमान) પ્રમાણ વિશેષ.

उवमिय. त्रि० (उपमित) ઉપમાયુક્ત. (૨) ન. ઉપમા; સરખાપણું.

उवमिय. त्रि० (औपमिक) જેનું કાળ પ્રમાણ ઉપમા વિના બીજાથી જાણી ન શકાય માત્ર ઉપમાથીજ જાણી શકાય તે; પલ્યોપમ સાગરોપમ વગેરે.

उवयरिय. त्रि० (उपचरित) ઉપચાર કરેલ.

उवयाइय. त्रि० (उपयाचित) પ્રાર્થના કરાયેલ; અભ્યર્થના કરાયેલ. (૨) न० એક જાતની માનતા; કોઇ કામ પુરૂં કરવા વાસ્તે દેવતાની આરાધનાનો માનસિક સંકલ્પ.

उवयाण न० (उपयान) પાસે જવું તે.

उवयार. पुं० (उपचार) પૂજા સામગ્રી. (૨) કારણમાં કાર્યનો અને કાર્યમાં કારણનો આરોપ કરવો તે. (૩) સમૂહ; ઢગલો. (૪) એક વિષયથી બીજા વિષયનું ગ્રહણ કરવું. (૫) લોકવ્યવહાર.

उवयार. पुं० (उपकार) ઉપકાર; મદદ; ભેટ.

उवयारण. न० (उपकारण) અન્યદ્વારા ઉપકાર કરવો તે.

उवयारि. त्रि० (उपकारिन) ઉપકાર કરનાર.

उवयारिश्र. पुं० (औपचारिक) ઔપચારિક વિનય; વિનયનો એક પ્રકાર.

उवयारियलयण. पुं० (उपकारिकलयन) સૂર્યાભના વનખંડમાંના મધ્ય ભાગનું એક ઘર -ભુવન કે જે એક લાખ જોજનનું લાંબું પહોળું છે.

उवयालि. पुं० (उपजालि) અંતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) અણુત્તરોવવાઇના પ્રથમ વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

उवयोग. पुं० (उपयोग) શબ્દાદિ વિષય તરફ ઇંદ્રિયની પ્રવૃત્તિ-વ્યાપાર. (૨) પાંચ જ્ઞાન ત્રણ અજ્ઞાન અને ચાર દર્શન એ બારમાંનું ગમે તે એક.

उवरइ. स्त्री० (उपरति) વિરામ; નિવૃત્તિ.

उवरम. पुं० (उपरम) અભાવ; નિવૃત્તિ. (૨) નાશ.

उवरय. त्रि० (उपरत) પાપથી નિવૃત્તિ પામેલ. (૨) વૈરભાવ વિનાનો.

उवराग. } **उवराय.** } पुं० (उपराग) ગ્રહણ.

उवराय. पुं० (उपरात्र) દિવસ.

उवरिं. } **उवरिं.** } अ० (उपरि) ઉપર; ઉંચે.

उवरिचर. त्रि० (उपरिचर) આકાશમાં અધર ફરનાર.

उवरिपुंछणी. स्त्री० (उपरिपुञ्छनी) સાદડીની છત ઉપર ઝીણા તરણાનું મજબુત આચ્છાદન.

उवरिम. त्रि० (उपरितन) ઉપરનું; ઉપલું.

उवरिमगेवेज्जग. पुं० (उपरिमग्रैवेयक) ગ્રૈવેયકના નવ વિમાનમાંના ઉપરના ત્રણ વિમાન. (૨) ઉપરની ત્રિકના દેવતા.

उवरिमगेवेज्जगकप्पातीय. न० (उपरितनग्रैवेयककल्पातीत) ઉપરની ગ્રૈવેયકના કલ્પાતીત દેવતા.

उवरिमगेवेज्जय. पुं० (उपरितनग्रैवेयक) જુઓ " ઉવરિમગેવેજ્જગ " શબ્દ.

उवरिमा. स्त्री० (उपरितना) નવ ગ્રૈવેયકની ત્રણ ત્રિકમાંની ઉપરની ત્રિક-ત્રણ વિમાન.

उवरिमाउवरिम. पुं० (उपरितनोपरितन) ઉપલિ ત્રિકમાં ઉપર-નવમા ગ્રૈવેયકમાં રહેનાર દેવતા.

उवरिमामज्झिम. पुं० (उपरितनामध्यम) ઉપલી ત્રિકમાં મધ્યમ આઠમા ગ્રૈવેયકના દેવતા.

उवरिमाहिट्ठिम. पुं० (   ) ઉપલી ત્રિકમાં અધસ્તન-સાતમા ગ્રૈવેયકના દેવતા.

उवरिल्ल. त्रि० (उपरितन) ઉપર ; ઉપલું.

उवरुद्द. न० (उपरुद्र) નારકીના અંગોપાંગ તોડી દુઃખદે તે ઉપરૌદ્ર; પરમાધામીની છઠી જાત.

उवरुवरि. अ० (उपर्युपरि) એક બીજાની ઉપર.

उवरोह. पुं० (उपरोध) દુઃખ; પીડા. (૨) આગ્રહ. (૩) અટકાવ; રોકાણ. (૪) શહેર ઉપર ઘેરો.

उवरोहि. त्रि० (उपरोधिन्) અડચણ કરનાર.

उवल. पुं० (उपल) પત્થર; પાણો.

उवलंबग. पुं० (उपलम्बन) સાંકળવાળો એક જાતનો દીવો.

उवलंभ. पुं० (उपलम्भ) ઇંદ્રિય જ્ઞાન; સાક્ષાત્કાર. (૨) સમૂહ.

उवलंभणा. स्त्री० (उपलम्भना) ઠપકો; ઉલંભો.

उवलक्खण. न० (उपलक्षण) પરિજ્ઞાન-ઇશારો; મુખ્ય વસ્તુનું જ્ઞાન થવાથી ગૌણ વસ્તુનું જ્ઞાન જેથી થાય તે.

उवलद्ध. त्रि० (उपलब्ध) જાણવામાં આવેલ. (૨) પ્રાપ્ત થએલ.

उवलद्धार. त्रि० (उपलब्धृ) વસ્તુનો સાક્ષાત્કાર કરનાર; વસ્તુને જાણનાર.

उवलद्धि. स्त्री० (उपलब्धि) જ્ઞાન; સાક્ષાત્કાર. (૨) લાભ.

उवललिय. न० (उपललित) એક જાતની કામચેષ્ટા.

उवलित्त. त्रि० (उपलिप्त) છાણ વડે લિંપેલ. (૨) કર્મથી લિપ્ત થયેલ.

उवलेव. पुं० (उपलेप) કર્મનો લેપ. (૨) સંશ્લેષ. (૩) આશ્લેષ.

उवलेवण. न० (उपलेपन) છાણ વગેરેથી લિંપવું તે.

उवलीण. त्रि० (उपलीन) સ્થિર રહેલ; સ્પષ્ટપણે રહેલ.

उववज्झ. त्रि० (औपवाह्य) સેનાપતિ, પ્રધાન, રાજા, વગેરેને બેસવા યોગ્ય.

उववण न० (उपवन) નાનું વન; વનની પાસેનું વન.

उववण्ण. त्रि० (उपपन्न) ઉત્પન્ન થએલ; પેદા થયેલ. (૨) પ્રેરિત. (૩) ન. ઉત્પત્તિ; જન્મ.

उववत्तार. त्रि० (उपपत्तृ) ઉત્પન્ન થનાર.

उववत्ति. स्त्री० (उपपत्ति) ઉત્પત્તિ; ઉપજવું તે.

उववन्न. त्रि० (उपपन्न) જુઓ "ઉવવણ્ણ" શબ્દ.

उववाइय. त्रि० (औपपातिक) એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં જનાર. (૨) દેવતા અને નારકી જે સેજ્જા અને કુંભીમાં ઉપજે છે તે. (૩) ઓગણત્રીશ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું પાંચમું ઉવવાઇ (औपपातिक) નામે પ્રથમ ઉપાંગસૂત્ર.

उववाइयगम. न० (औपपातिकगम) ઔપપાતિક સૂત્રમાં દર્શાવેલું છે તે પ્રમાણે.

उववाय. पुं० (उपपात) ઉત્પન્ન થવું; ઉત્પત્તિ. (૨) ઉત્પત્તિ–દેવતા અને નારકીનો જન્મ થાય તે. (૩) વિજય દેવતાની સભાનું નામ. (૪) ભગવતી સૂત્રના એકત્રિશમા શતકનું નામ. (૫) ઉપાય; કારણ. (૬) સેવા; ભક્તિ. (૭) સમીપે–નજીકમાં સ્થિતિ કરવી; પાસે બેસવું.

उववायकारि. त्रि० (उपपातकारिन्) આચાર્યાદિની પાસે નિવાસ કરી તેમનો આદેશ ઉઠાવનાર.

उववायकारिया. स्त्री० (उपपातकारिका) ચરણ સેવનારી દાસી.

उववायगइ. स्त्री० (उपपातगति) જીવ અથવા પુદ્ગલને એક ભવ છોડીને બીજો ભવ ગ્રહણ કરવો કે એક સ્થાનેથી બીજે સ્થાને જવું તે.

उववायसभा. स्त्री० (उपपातसभा) દેવતાને ઉપજવાની સભા.

उववास. पुं० न० (उपवास) એક દિવસ અને એક રાત અન્ન પાણીનો વિધિ પૂર્વક ત્યાગ કરવો તે.

उववीअ. न० (उपवीत) યજ્ઞસૂત્ર; જનોઇ.

उववेय. त्रि० (उपेत) યુક્ત; સહિત.

उवसंखा. स्त्री० (उपसंख्या) યથાયોગ્ય પદાર્થજ્ઞાન.

उवसंखिअ. त्रि० (उपसंहृत) સ્વીકાર કરેલ. (૨) ઉપસંહાર કરેલ.

उवसंत. त्रि० (उपशान्त) શાંત વૃત્તિવાળો. (૨) આકુળતા રહિત. (૩) ક્ષમાવાન્. (૪) સૌંદર્ય નિરીક્ષણ વગેરે વિકારથી નિવૃત્તિ પામેલ. (૫) ઉદયમાં આવેલ નહિ; દબાયેલ. (૬) પું. જમ્બુદ્વીપમાં ઐરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના પંદરમા તીર્થંકર. (૭) ત્રિ૦ નષ્ટ; અપગત.

उवसंतकसाइ. पुं० (उपशान्तकषायिन्) જેના ક્રોધ વગેરે કષાય નાશ પામ્યા છે તે.

उवसंतकसायवीयराग. पुं० (उपशान्तकषायवीतराग) જેના કષાય શાન્ત થયા છે તે; ૧૧ મા ગુણસ્થાનવર્તી.

उवसंति. स्त्री० (उपशान्ति) ઉપશમ.

उवसंपज्जण. न० (उपसंपादन) પદવીનો સ્વીકાર.

उवसंपज्जणावत्त. न० (उपसंपादावर्त्त) ઉપસંપજ્જણસેણિઆ પરિકર્મનો ચઉદમો ભેદ.

उवसंपज्जसेणिया. स्त्री० (उपसंपादनश्रेणिका) દૃષ્ટિવાદાંતર્ગત પરિકર્મનો એક વિભાગ.

उवसंपज्जसेणियापरिकम्म. पुं० (उपसंपादनश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો ચોથો ભેદ.

उवसंपन्न. त्रि० (उपसंपन्न) ઉદ્યત થએલ.

उवसंपया. स्त्री० (उपसम्पद्) જ્ઞાનાદિ સંપત્તિ માટે આચાર્યાદિકની નિશ્રા સ્વીકારવી તે. (૨) લાભ; પ્રાપ્તિ

उवसंहार. पुं० (उपसंहार) સમેટી લેવું (૨) રોકવું; નિરોધ કરવો.

उवसग्ग. पुं० (उपसर्ग) પ્ર ' પરિ ' ઉપ ' પ્રતિ ' નિ ' આ ' સમ્, ઇત્યાદિ ધાતુની આદિમાં રહેનાર શબ્દ સમૂહ. (૨) કષ્ટ;

परिषह. (३) देवताએ કરેલ ઉપદ્રવ. (૪) તીર્થંકર વિચરે ત્યાં સવાસો જોજનમાં માર મરકી ન હોય છતાં મહાવીરસ્વામિના સમવસરણમાં ગોશાળાએ બે સાધુઓના ઉપર તેજુલેશ્યા મુકી ઉપસર્ગ આપ્યો તે; દશ અછેરામાંનું પહેલું અછેરૂં.

उवसग्गपरिण्णा. स्त्री० (उपसर्गपरिज्ञा) સૂયગડાંગ સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ.

उवसज्जण. न० (उपसर्जन) ઉપસર્ગ; ઉપદ્રવ. (૨) અપ્રધાનભૂત-ગૌણરૂપ. (૩) સંબંધ.

उवसत्त. त्रि० (उपसक्त) ગાઢ આસક્તિવાળો.

उवसम. पुं० (उपशम) ક્ષમા; શાંતિ. (૨) પખવાડીયાના પંદરમા દિવસનું નામ. (૩) અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના પંદરમા અથવા વીશમા મુહૂર્તનું નામ. (૪) મોહનીયની ઉદયમાં આવેલી પ્રકૃતિનો ક્ષય કરવો અને ઉદયમાં આવવાની હોય તેને દબાવી દેવી-ઉદયમાં આવવા ન દેવી તે.

उवसमश्र. / **उवसमग.** पुं० (उपशमक) ઉપશમભાવવાળા મુનિ-ઉપશમ શ્રેણિયે ચડનાર.

उवसमणा. स्त्री० (उपशमना) જુઓ "ઉવસમ" શબ્દ.

उवसमनिप्फरण्ण. पुं० (उपशमनिष्पन्न) જે પ્રકૃતિનો ઉપશમ કરવામાં આવ્યો છે-ઉપશમની નિષ્પત્તિ થઇ ચુકી છે તે.

उवसमसम्म न० (उपशमसम्यक्त्व) સમ્યક્ત્વ વિશેષ.

उपसमसेढि. स्त्री० (उपशमश्रेणि) અનંતાનુબંધિ આદિ પ્રકૃતિઓને શાસ્ત્રમાં કહેલ ક્રમ પ્રમાણે ઉપશમાવતાં ઉપશમાવતાં ગુણશ્રેણિ ઉપર ચડવું તે; આ શ્રેણિથી અગીયારમા ગુણઠાણા પર્યંત જવાય છે.

उवसमि. त्रि० (उपशमिन्) ઔપશમિક-ઉપશમ સમકિતવાળો.

उवसमिय पुं० (औपशमिक) મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિનો ઉપશમ. (૨) ઉપશમ નિષ્પન્ન ઔપશમિક ભાવ. (૩) त्रि० શાંત.

उवसाम. पुं० (उपशम) જુઓ "ઉવસમ" શબ્દ.

उवसामश्र. / **उवसामग.** पुं० (उपशमक) મોહનીયની ૨૮ પ્રકૃતિઓને સર્વથા ઉપશમાવનાર. (૨) ઉપશમમાં સંબંધ રાખનાર.

उवसामणया. / **उवसामणा.** स्त्री० (उपशमना) શાન્તિ-ઉપશમવૃત્તિ.

उवसामिय. त्रि० (औपशमिक) ઉપશમ સંબંધી. (૨) ભાવ વિશેષ. (૩) સમ્યક્ત્વ વિશેષ.

उवसुद्ध. त्रि० (उपशुद्ध) નિર્દોષ.

उवसेवण. न० (उपसेवन) સેવા કરવી.

उवसोभिय. / **उवसोहिय.** त्रि० (उपशोभित) શોભિતું થએલું.

उवसोहिय. त्रि० (उपशोधित) નિર્મળ કરેલ; શોધેલ.

उवस्सय. पुं० (उपाश्रय) સાધુ સાધ્વીને રહેવાનું સ્થાન; ઉપાશ્રય.

उवहड. त्रि० (उपहृत) વાસણમાં કાઢેલ હોય તેજ વ્હોરવું એવો અભિગ્રહ વિશેષ. (૨) વાસણમાં કાઢેલું-પીરસેલું.

उवहणण. न० (उपहनन) ઘાત કરવો તે. (૨) નાશ કરવો તે.

उवहति. स्त्री० (उपहति) વ્યાઘાત-અંતર.

उवहय. त्रि० (उपहत) લોકોમાં પરાભવ પામેલ નાશ પામેલ. (૨) દૂષિત.

उवहसिश्र. त्रि० (उपहसित) હસી કહાડેલ.

उवहाण. न० (उपधान) અનશન આદિ બાર પ્રકારનું તપ. (૨) કરવું તે; વિધાન. (૩) ઓસિકું. (૪) સૂત્રની વાચના ઉપર તપ કરવું તે.

उवहाणसुय. न० (उपधानश्रुत) ઉપધાન શ્રુત નામનું આચારાંગસૂત્રનું આઠમું અધ્યયન.

उवहार. પું० (उपहार) ભેટ; બક્ષીસ. (૨) વિસ્તાર; ફેલાવો.

उवहारिअ. त्रि० (उपधारित) અવધારિત; નિશ્ચિત.

उवहि. પું० સ્ત્રી० (उपधि) વસ્ત્ર, ઘરેણાં, ઘરબાર વગેરે ઉપધિ; ઉપકરણ; સામગ્રી. (૨) માયા; કપટ.

उवहिय. त्रि० (उपहित) અર્પણ કરેલ; પાસે મુકેલ.

उवहिय. त्रि० (औपधिक) માયાવડે પાપને ઢાંકનાર.

उवाइक्कंत. त्रि० (उपातिक्रान्त) વ્યતીત થએલ; પસાર થઇ ગયેલ.

उवाइय. त्रि० (उपाचित) યાચેલું; ઇચ્છેલું. (૨) દેવની આરાધનાથી પ્રાપ્ત થએલ. (૩) ન. દેવની માનતા.

उवाएज्ज. } **उवाएय.** } त्रि० (उपादेय) ગ્રાહ્ય; ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

उवागय. त्रि० (उपागत) પ્રાપ્ત થએલ; મેળવેલ.

उवाचिय. त्रि० (उपाचित) ભરેલ; વ્યાપ્ત.

उवाडिय. त्रि० (उत्पाटित) ઉખેડેલ.

उवाणहा. સ્ત્રી० (उपानह्) પગરખાં; જોડાં.

उवादाण. न० (उपादान) મુખ્ય કારણ. (૨) ગ્રહણ; સ્વીકાર.

उवादेय. त्रि० (उपादेय) ઉપાદેય-આદરવા યોગ્ય વસ્તુ.

उवाय. પું० (अवपात) આચાર્યનો નિર્દેશ-આજ્ઞા. (૨) ખાડો.

उवाय. પું० (उपाय.) ઉપાય; સાધન. (૨) યુક્તિ. (૩) પ્રતિકાર.

उवायण. न० (उपायन) ભેટ. (૨) યાચના કરવી; માગણી કરવી.

उवायपव्वज्जा. સ્ત્રી० (उपायप्रव्रज्या) ગુરૂની સેવા કરી દીક્ષા લેવી તે.

उवायाय. त्रि० (उपायात) પાસે આવેલ.

उवालंभ. પું० (उपालम्भ) ઠપકો આપવો તે; ઓલંભો.

उवास. પું० (अवकाश) અવકાશ; આકાશ. (૨) ઉપાશ્રય; નિવાસસ્થાન.

उवासंतर. न० (अवकाशान्तर) ઘનવા તનવા વગેરેની વચ્ચેનું આકાશ; આંતરારૂપ આકાશ.

उवासग. त्रि (उपासक) સાધુની ઉપાસના કરનાર; ધર્મ સાંભળવાની અભિલાષાવાળા. (૨) પું० શ્રાવક; જૈન ગૃહસ્થ.

उवासगदसा. સ્ત્રી० (उपासकदशा) ઉપાસક-શ્રાવકના અધિકારનાં દશ અધ્યયન જેમાં છે એવા સાતમા અંગસૂત્રનું નામ; ઉપાસકદશાસૂત્ર.

उवासगपडिमा. સ્ત્રી० (उपासकप्रतिमा) ઉપાસકની-શ્રાવકની ૧૧ પડિમા.

उवासय. त्रि० (उपासक) ઉપાસના કરનાર; સેવક.

उवासिया. સ્ત્રી० (उपासिका) સિદ્ધાંત સાંભળવાની ઇચ્છાવાળી સ્ત્રી; શ્રાવિકા.

उवाहणा. સ્ત્રી० (उपानह्) પગરખું; ખાસડું.

उवाहि. પું० સ્ત્રી० (उपाधि) ઉપાધિ; કર્મ જનિત વિશેષણ. (૨) સામીપ્ય; સંનિધિ.

उविअ. त्रि० ( ) સંસ્કાર પામેલ.

उविक्खअ. त्रि० (उपेक्षक) ઉપેક્ષા કરનાર; બેદરકાર.

उविक्खा. સ્ત્રી० (उपेक्षा) ઉપેક્ષા.

उवीला. સ્ત્રી० (अवपीडा) પરને પીડા ઉપજાવવી તે.

उवेअ. त्रि० (उपेत) યુક્ત; સંયુક્ત; સહિત.

उवेहलिय. પું० ( ) કંદમૂળની એક જાત.

उवेहा. स्त्री० (उत्प्रेक्षा) જ્ઞાન; સમજણ. (૨) કલ્પના. (૩) નિશ્ચય.

उवेहा. स्त्री० (उपेक्षा) તિરસ્કાર; અનાદર.

उवेहिश्र. त्रि० (उपेक्षित) ઉપેક્ષા કરેલ.

उव्वट्ट. त्रि (उद्वृत्त) નારકી અને દેવતાનો ભવ પુરો કરી બીજી ગતિમાં ગયેલ.

उव्वट्टण. न० (अपवर्त्तन) કર્મની સ્થિતિ ટુંકી થાય એવો જીવનો પ્રયત્ન.

उव्वट्टण. न० (उद्वर्त्तन) કર્મની ટુંકી સ્થિતિને અધ્યવસાય વિશેષથી લાંબી કરવી તે. (૨) ઉલટી ફેવાડીએ મર્દન કરવું તે. (૩) પડખું ફેરવવું તે. (૪) શરીર પરથી મેલ વગેરે દૂર કરવો તે. (૫) શરીરને નિર્મળ કરનાર દ્રવ્ય. (૬) એક ભવ પુરો કરી બીજા ભવમાં જવું; મરણ.

उव्वट्टणा. स्त्री० (उद्वर्त्तना) દેવતા અને નારકીનો ભવ પુરો કરી બ્હાર નીકળવું તે. (૨) ઉગટણા; મર્દન વિશેષ.

उव्वट्टणावय. त्रि० (उद्वर्त्तनाकारक) પીઠી કરાવનાર.

उव्वट्टिय. त्रि० (उद्वर्त्तित) નરક આદિનો ભવ પુરો કરી બ્હાર નીકળેલ. (૨) ઉવટણું કરેલ; પીઠી ચોળેલ. (૩) પદભ્રષ્ટ થયેલ.

उव्वण. त्रि० (उल्वण) ઉત્કટ.

उव्वत्त. त्रि० (उद्वृत्त) રોગી ગિલાન કે સંથારો કરનાર સાધુની વૈયાવચ્ચ કરનાર નિર્યામક સાધુનો એક વર્ગ કે જે રોગીની ઉદ્વર્ત્તના-પાસું ફેરવવું વગેરે રૂપે શુશ્રુષા કરે.

उव्वत्तण. न० (उद्वर्त्तन) અધર રહેવું; ઉર્ધ્વ વર્ત્તન.

उव्वरिय. त्रि० (   ) આહારનો એક દોષ. (૨) જુદું કાઢેલ.

उव्वलण. न० (उद्वलन) ઉલટી ફેવાડીયે મર્દન કરવું; મર્દન કરી મેલ ઉતારવો તે.

उव्वलणा. स्त्री० (उद्वलना) ઉખેડવું.

उव्विग्ग. त्रि० (उद्विग्न) ઉદ્વેગ પામેલ; અશાન્ત થયેલ.

उव्विद्ध. त्रि० (उद्विद्ध) ઉંડું. (૨) ઉચ્છ્રિત; ઉંચું. (૩) ગહન; ગંભીર.

उव्विह. पुं० (उद्विध) ગોશાલાના મુખ્ય શ્રાવકનું નામ.

उव्विहिय. त्रि० (उद्विद्ध) ઉંચે ફેંકેલ.

उव्वीढ. त्रि० (उद्विद्ध) ઉંચું બાણ ફેંકેલું.

उव्वीलय. पुं० (अपव्रीडक) આલોયણના લેનારને લજ્જા થતી હોય તે સમજાવી દૂર કરનાર.

उव्वेअग्गाह. पुं० (उद्वेगग्रह) ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન થાય એવો રોગ.

उव्वेग. } पुं० (उद्वेग) ઉદ્વેગ; ખેદ. (૨)
उव्वेय. } વ્યાકુળતા.

उव्वेयणश्र. } त्रि० (उद्वेजनक) ઉદ્વેગ કર-
उव्वेयणग. } નાર; ઉદ્વેગજનક.

उव्वेयणिय. त्रि० (उद्वेजक) ઉદ્વેગકારી.

उव्वेल्लिश्र. त्रि० (उद्वेल्लित) ઉત્સારિત; દૂર કરેલ.

उव्वेह. पुं० (उद्वेध) જમીનમાં ઉંડાઇ; ઉંડાપણું.

उव्वेहलिया. स्त्री० (उद्वेधलिका) એક જાતની વનસ્પતિ.

उसण्ण. पुं० (उत्सन्न) સંયમથી થાકેલ; ભ્રષ્ટ સાધુ.

उसण्ण. अ० (   ) મ્હોટે ભાગે; પ્રાયે.

उसण्हसण्हिश्रा. } स्त्री० (उच्छ्लक्ष्णश्लक्ष्णिका)
उसण्हसण्हिश्रा. } અનંત વ્યવહારિક પરમાણુ ભેગા થવાથી બનેલ ન્હાનામાં ન્હાના સ્કંધની સજ્ઞા; ઉર્ધ્વરેણુનો ૬૪ મો ભાગ.

उसत्त. त्रि० (उत्सक्त) ઉપર બાંધેલ.

उसन्न. अ० (   ) બહુલતા; પ્રાયે.

उसभ. પું० (ऋषभ) પ્રથમ તીર્થંકર; ઋષભદેવ સ્વામી. (૨) ત્રિ० ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. (૩) પું० પંદરમા કુલગરનું નામ. (૪) બળદ; બેલ. (૫) અગીયારમા બારમા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિન્હ. (૬) બળદના ચિત્રવાળું વસ્ત્ર અથવા આભરણ. (૭) ચામડાનો પાટો. (૮) બ્રાહ્મણ વિશેષ.

उसभकंठ. પું० (ऋषभकण्ठ) એક જાતનું રત્ન. (૨) બળદની ડોક.

उसभकूड. પું० (ऋषभकूट) એક પર્વતનું નામ. (૨) સિંધુ કુંડની પૂર્વે ગંગા કુંડની પશ્ચિમે નીલવંત પર્વતના દક્ષિણ કાંઠે ઉત્તરાર્દ્ધ કચ્છ વિજયમાંનો આઠ જોજનનો ઉંચો એક ફૂટ-શિખર.

उसभदत्त. પું० (ऋषभदत्त) ઋષભદત્ત નામે એક બ્રાહ્મણ કે જેના ઘરમાં મહાવીરસ્વામી પ્રથમ આવ્યા હતા. (૨) ઉસુયાર નગરનિવાસી એક ગાથાપતિ.

उसभनारायसंघयण. ન० (ऋषभनाराचसंहनन) જેમાં હાડકાના સાંધા પાટા જેવા પદાર્થથી વિંટાયેલ અને ઉપરા ઉપરિ મર્કટ બંધથી બંધાયેલ હોય તે સંઘયણ; ૭ સંઘયણમાંનું બીજું સંઘયણ.

उसभपुर. ન० (ऋषभपुर) એ નામનું એક નગર કે જેમાં તિષ્યગુપ્ત નામે એક નિન્હવ થયા.

उसभसेण. પું० (ऋषभसेन) ઋષભદેવ સ્વામીના ચોરાશી હજાર સાધુઓમાંના મુખ્ય સાધુ. (૨) ૨૦ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

उसभा. સ્ત્રી० (ऋषभा) શાશ્વતી ચાર પ્રતિમાઓ પૈકી પહેલી પ્રતિમાનું નામ.

उसभासण. પું० ન० (ऋषभासन) બળદના આકારનું આસન.

उसह. પું० (ऋषभ) આદિ તીર્થંકર; પહેલા તિર્થંકરનું નામ.

उसह. પું० (ऋषभ) બળદ.

उसहकूड. પું० (ऋषभकूट) એ નામનો એક પર્વત ગંગાકૂટ અને સિંધુકૂટની વચ્ચે ચુલહિમવંત પર્વતને દક્ષિણ તરફ છે.

उसहसेण. પું० (ऋषभसेन) જુઓ " ઉસભસેણ " શબ્દ.

उसा. સ્ત્રી० (उषा) ગાર; ઝાકળ. (૨) પ્રભાત.

उसिण. પું० ન० (उष्ण) ઉષ્ણસ્પર્શ; ઉષ્ણતા; ગરમી. (૨) ત્રિ० ઉનું; ગરમ. (૩) ઉષ્ણકાળ; ઉનાળો.

उसिणपरिसह. પું० (उष्णपरिषह) તાપ-ગરમીનો પરિષહ.

उसिणफास. પું० (उष्णस्पर्श) ઉષ્ણ સ્પર્શ; ગરમી; આઠ સ્પર્શમાંનો એક.

उसिणोदग. ન० (उष्णोदक) ઉનું પાણી; ગરમ પાણી.

उसिणोसिण. ત્રિ० (उष्णोष्ण) ઉનું ઉનું.

उसिय. ત્રિ० (उत्सृत) વ્યાપી રહેલ; ફેલાયેલ.

उसिय. ત્રિ० (उषित) નિવાસ કરેલ; રહેલ.

उसीर. ન० (उशीर) વાળો; એક સુગંધિ દ્રવ્ય; વીરણના મૂળ.

उसु. પું० (इषु) બાણ; તીર; કામઠું.

उसुअ. પું० (इषुक) બાણને આકારે બાળકનું એક આભરણ.

उसुकारिज्ज. ન० (इषुकारीय) ઉત્તરાધ્યયનના ચૌદમા અધ્યયનનું નામ; જેમાં ઇષુકાર રાજા કમળાવતી રાણી ભગુ પુરોહિત અને તેની સ્ત્રી તથા તેના પુત્રોનો અધિકાર છે.

उसुगार. પું० (इषुकार) ધાતકી ખંડમાં દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશાનો વિભાગ કરનાર એક પર્વત.

उसुयार. પું० (इषुकार) એ નામનું ઇષુકાર રાજાનું નગર. (૨) ઇષુકાર નગરીનો રાજા.

उसुयाल. ન० ( ) ઉખલ.

उसूलग. પું० ( ) ખાઈ.

उसोवणी. स्त्री० (अवस्वापिनी) સામા માણસને ગાઢ નિદ્રા આવી જાય તેવી વિદ્યા.
उस्स. पुं० (उषा) ઓસ; ઠાર; ઝાકળ.
उस्सअ. पुं० (उच्छ्रय) ઉન્નતિ.
उस्संकलिअ. त्रि० (उत्संकलित) તજાયેલ.
उस्सक्कण. न० (उत्ष्वष्कण) જેને માટે જે કાળ નિર્માણ કરેલ છે તેને ઉલંઘીને તે કાર્ય કરવું તે. (૨) ઉંચે કુદવું.
उस्सग्ग. पुं० (उत्सर्ग) કાઉસ્સગ્ગ; કાયાના વ્યાપારનો ત્યાગ. (૨) મળમૂત્રાદિનો ત્યાગ.
उस्सग्गि. त्रि० (उत्सर्गिन्) ઉત્સર્ગ માર્ગ તથા અપવાદ માર્ગને જાણનાર; શાસ્ત્રીય બારીક નિયમોને સમજનાર.
उस्सण्ण. त्रि० (अवसन्न) નિમગ્ન.
उस्सण्ण. अ० ( ) બહુલતા; ઘણે ભાગે; પ્રાયે.
उस्सण्हसण्हिआ. स्त्री० (उच्छ्लक्ष्णश्लक्ष्णिका) અનંત વ્યવહારિ પરમાણુ ભેગા થવાથી બનેલ સ્કંધની સંજ્ઞા.
उस्सन्न. अ० ( ) જુઓ "ઉસ્સણ્ણ" શબ્દ.
उस्सप्पिणी. स्त्री० (उत्सर्पिणी) } ચડતા
उस्सप्पिणीकाल. पुं० (उत्सर्पिणीकाल) } છ આરા પુરા થાય તેટલો કાળ; દશ કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણનો ચડતો કાળ.
उस्सय. पुं० (उच्छ्रय) ઉન્નતિ; ઉચ્ચતા. (૨) અહિંસા.
उस्सयंगुल. न० (उच्छ्रयांगुल) ત્રણ પ્રકારના અંગુલ પૈકી બીજું ઉત્સેધાંગુલ; જેનાથી અશાશ્વતી વસ્તુની લંબાઇ પહોળાઇ વગેરેનો માપ થાય અથવા શરીરની અવગાહના ગપાય તે અંગુલ.
उस्सयण. पुं० (उच्छ्रयण) માન; અહંકાર.
उस्सव. पुं० (उत्सव) ઈંદ્ર આદિનો મહોત્સવ.
उस्सवणाया. स्त्री० (उच्छ्रयणता) ઉંચું કરવું તે.
उस्ससण. न० (उच्छ्वास) ઉશ્વાસ..
उस्ससिअ. न० (उच्छ्वसित) ઉંચો શ્વાસ લીધેલ.
उस्सा. स्त्री० (उषा) ઝાકળ.
उस्सार. पुं० (उत्सार) અનેક દિવસ ભણવા યોગ્ય ગ્રંથનું છેવટ એક પણ દિવસ પઠન કરવું તે.
उस्सारग. त्रि० (उत्सारक) દૂર કરનાર.
उस्सारण. न० (उत्सारण) દૂર કરવું.
उस्सास. पुं० (उच्छ्वास) પ્રજ્ઞાપનાના સાતમા પદનું નામ. (૨) ઉંચો શ્વાસ લેવો તે. (૩) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શ્વાસોશ્વાસ લઇ શકે છે.
उस्सासग. त्रि० (उच्छ्वासक) શ્વાસોશ્વાસ લેનાર.
उस्सासनिसास. पुं० (उच्छ्वासनिःश्वास) શ્વાસોશ્વાસ લેવો તે; ઉંચેથી નીચે ને નીચેથી ઉંચે શ્વાસ લેવો તે.
उस्सासपअ. पुं० (उच्छ्वासपद) ઉચ્છ્વાસપદ; પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સાતમા પદનું નામ.
उस्सासय. त्रि० (उच्छ्वासक) જુઓ "ઉસ્સાસગ" શબ્દ.
उस्सासविस. पुं० (उच्छ्वासविष) જેના શ્વાસમાં ઝેર છે એવી જાતિનો એક સર્પ.
उस्सिअ. त्रि० (उच्छ्रित) ઉંચું કરેલ; ઉંચે ઉપાડેલ.
उस्सिंचण. न० (उत्सेचन) તળાવાદિનું પાણી ઉલેચી બ્હાર કાઢવું તે. (૨) છાંટવું તે. (૩) છાંટવાનું સાધન.
उस्सिंचित्तार. त्रि० (उत्सेक्तृ) પાણી ઉલેચનાર.
उस्सित. त्रि० (उत्सृत) ઉંચું કરેલું.
उस्सित्त. त्रि० (उत्सिक्त) ઉંચું ફાવેલું. (૨) ગર્વિષ્ટ; ઉદ્ધત.
उस्सिय. त्रि० (उत्सृत) ફેલાયેલ; પસરેલ. (૨) ઉંચું કરેલ.

उस्सीस. न० (उच्छीर्ष) ઓશીકું.

उस्सुश्र. न० श्रौत्सुक्य) ઉછાંછળાપણું.

उस्सुक्क. त्रि० (उच्छुल्क) કર રહિત; જગાત રહિત.

उस्सुग. त्रि० (उत्सुक) ઉત્કંઠિત; ઉત્સાહયુક્ત.

उस्सुत्त. त्रि० (उत्सूत्र) સૂત્રથી વિરૂદ્ધ; સિદ્ધાન્તથી ઉલટું.

उस्सुय. त्रि० (उत्सुक) ઉત્કંઠિત; ઉત્સાહવાળો. (૨) પું૦ ઉત્સુક નામના એક કુમાર.

उस्सुय. न० (श्रौत्सुक्य) ઉત્સુકપણું; ઉત્કંઠા.

उस्सूलग्र. पुं० ( ) દુશ્મનના લશ્કરને પાડવા માટે ઢાંકેલી છુપી ખાડ; એક જાતની ખાઇ.

उस्सेइम. त्रि० (उत्स्वेदिम) લોટનું ધોવણ; ડાંગર વગેરેનો લોટ ઓસાવવામાં આવે તે લોટવાળું પાણી.

उस्सेयण. न० (उत्स्वेदन) ઓસામણનું પાણી.

उस्सेह. पुं० (उत्सेध) ઉંચાઇ; અવગાહના. (૨) શિખર.

उस्सेहंगुल. पुं० (उत्सेधांगुल) ઉત્સેધાંગુલ; આઠ જવમધ્ય પ્રમાણ એક ભરપ; આ અંગુલથી નારકી તિર્યંચ વગેરે સર્વ જીવોના શરીરની અવગાહના–ઉંચાઇનું પ્રમાણ ગણવામાં આવ્યું છે.

उहर. न० (उपगृह) નાનું ઘર; રહેઠાણની પાસેનું ઘર.

उहासणभिक्खा. स्त्री० (श्रवभासनभिक्षा) પોતાની ઓળખાણ આપીને ભિક્ષા લેવી તે.

ऊ.

ऊण. त्रि० (ऊन) ઉણું; ઓછું; ન્યૂન.

ऊणाइरित्तमिच्छादंसण. न० (ऊनातिरिक्तमिथ्यादर्शन) શરીરના પ્રમાણથી જીવને ન્હાનો અથવા મ્હોટો માનવો તે; મિથ્યાત્વનો એક પ્રકાર.

ऊणिय. त्रि० (ऊनित) ન્યૂન.

ऊणोयरिया. स्त्री० (ऊनोदरिता) હમેશના ખોરાક કરતાં કંઇક ઓછું ખાવું તે; ઊણોદરી તપ.

ऊरणी. स्त्री० ( ) ગાડર.

ऊरणीश्र. पुं० (श्रौर्णिक) ગાડર પાળનાર; રબારી.

ऊरस. त्रि० (श्रौरस) પોતાનો પુત્ર.

ऊरु. पुं० (ऊरु) સાથળ.

ऊरुघंटा. स्त्री० (ऊरुघण्टा) } સાથળ ઉપર લટકતી ઘંટડી.
ऊरुघंटिया. स्त्री० (ऊरुघण्टिका) }

ऊरुजाल. न० (ऊरुजाल) જાંઘ સુધી લટકતું એક ઘરેણું.

ऊस. पुं० (ऊष) ખારો; લવણમિશ્ર રેતી; ખારી માટી.

ऊसड. त्रि० (उत्सृत) ઉંચું કરેલ.

ऊसढ. त्रि० (उच्छ्रित) ઋદ્ધિ સંપદા વગેરેથી ઉંચું. (૨) સારૂં રસદાર સુગંધિ ભોજન. (૩) ઉછરીને મ્હોટા થઇ આવેલ (છોડવા વગેરે.)

ऊसढ. त्रि० (उत्सृष्ट) તજેલું; નાખી દેવાનું.

ऊसढपिंड. न० (उत्सृष्टपिण्ड) નાખી દેવાનું પિંડ–ભોજન.

ऊसर. न० (ऊषर) ખારી જમીન.

ऊसरण. न० (उत्सरण) ઉપર ચડવું.

ऊसव. पुं० (उत्सव) ઉત્સવ; મહોત્સવ.

ऊसविय. त्रि० ( ) ઉંચું કરેલ.

ऊसस. पुं० (उच्छ्वास) ઉંચો શ્વાસ.

ऊससिय. न० (उच्छ्वसित) ઉંચો શ્વાસ લેવો તે.

ऊसारिय. त्रि० (उत्सारित) પસારેલ; વિસ્તારેલ.

ऊसास. पुं० (उच्छ्वास) શ્વાસ ઉંચો લેવો તે. (૨) ગાયનનું એક ચરણ બોલતાં જેટલો વખત લાગે તેટલા વખત પ્રમાણનો કાળ વિભાગ (૩) મરણ.

ऊसासग. पुं० (उच्छ्वासक) શ્વાસ લેનાર.

ऊसासणीसास. पुं० (उच्छ्वासनिःश्वास) શ્વાસોશ્વાસ.

ऊसासणाम. न० (उच्छ्वासनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શ્વાસોશ્વાસ લઇ શકે.

ऊसासद्धा. स्त्री० (उच्छ्वासाध्वन्) ઉચ્શ્વાસ પ્રમાણ કાળ-સમય.

ऊसिय. त्रि० (उच्छ्रित) ઉંચું કરેલ. (૨) ઉન્નત.

ऊसिय. त्रि० (उत्सृत) ઉંચું કરેલ; ઉંચુ મુકેલ. (૨) વ્યાપ્ત.

ऊसियारी. स्त्री० ( ) બીલાડી.

ऊसीस. न० (उच्छीर्ष) ઓસીકું.

ऊसीसमूल. न० (उच्छीर्षमूल) ઓસીકાની પાસે-નીચે.

ऊह. पुं० (ऊह) ઓઘ-સામાન્ય સંજ્ઞા; આહાર, ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહવિષયક સંજ્ઞા-ઇચ્છા. (૨) તર્કવિતર્ક.

ऊह. न० (ऊधस्) ગાય-ભેંસ વગેરેનો આઉ; સ્તન.

ऊहसगणा. स्त्री० (ओघसंज्ञा) જુઓ "ઊહ" શબ્દ.

ए.

ए. अ० (ए) સંબોધન. (૨) વાક્યાલંકાર.

ए. अ० (एवं) આ પ્રમાણે.

एइय. त्रि० (एजित) કંઇક કંપેલું; ધ્રૂજેલું.

एक. त्रि० (एक) એક; એકલું; એકજ. (૨) અસહાય; નિઃસહાય. (૩) અન્ય; બીજું. (૪) સમાન; તુલ્ય.

एकंचणं. अ० (एकश्चन) એક; કોઇએક.

एकचत्तालीसा. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) એકતાલીસ.

एकजडि. पुं० (एकजटिन्) એક જટાવાળો-પુંછડીવાળો ગ્રહ. ૮૮ ગ્રહમાંનો એક.

एकतीसा. स्त्री० (एकत्रिंशत्) એકત્રિસ; ૩૧.

एकराइया. स्त्री० (एकरात्रिका) એક રાત્રિની બારમી ભિક્ખુ પડિમા.

एकलविहार. } **एकल्लविहार.** } पुं० (एकाकिविहार) સાધુએ એકલા વિચરવું તે.

एकवीसा. स्त्री० (एकविंशति) એકવીશ; ૨૧.

एकाणउइ. स्त्री० (एकनवति) એકાણું.

एकागिय. त्रि० (एकाकिन) એકલું; સહાય વગરનું.

एकारस. त्रि० (एकादशन्) અગીયાર; ૧૧.

एकारसंग. न० (एकादशाङ्ग) આચારાંગાદિ ૧૧ અંગસૂત્ર.

एकारसी. स्त्री० (एकादशी) અગીયારસ.

एकावली. स्त्री० (एकावली) કનકાવલીના જેવું એક પ્રકારનું તપ; અનુક્રમે ચડતા ઉતરતા તપની આવલી-સમૂહ. (૨) એક સરો હાર; એક જાતનું ઘરેણું.

एकासण. न० (एकाशन) આખા દિવસમાં એકજ વખત ખાવાનું વ્રત લેવું તે.

एकासणिअ. त्रि० (एकाशनिक) હમેશાં એક વખત જમનાર.

एकासीइ. स्त्री० (एकाशीति) ૮૧; એક્યાશી.

एकूणत्तीसा. स्त्री० (एकोनविंशति) ઓગણીસ; ૧૯.

एक. त्रि० (एक) એક; અદ્વિતીય.

एकअ. त्रि० (एकक) ફક્ત એકલો; એકલ વિહારી સાધુ.

एकगदत्ति. स्त्री० (एकदत्ति) જે તપમાં એકજ દાત અન્ન પાણીની લેવાય તે.

एकगासित्थ. न० (एकसिक्थ) જે તપમાં આખો દિવસ અન્નની એક સિથ ઉપરાંત ખવાય નહીં તે તપ.

एकत्तीसा. स्त्री० (एकत्रिंशत्) એકત્રીશ; ૩૧.

एकवीसा. स्त्री० (एकविंशति) એકવીશ; ૨૧.

एकसत्तरि. स्त्री० (एकसप्तति) ૭૧–એકોતેર.

एकसरग. त्रि० (एकसर्ग) એક સમાન; એક સરખું.

एकसाडिअ. न० (एकशाटिक) વચ્ચે સાંધો ન હોય તેવું વસ્ત્ર; સાલ; દુપટ્ટો.

एकसिं अ० (एकदा) કોઇ વખતે.

एकसीइ. स्त्री० (एकाशीति) એકાશી.

एकसेस. पुं० (एकशेष) એક શેષ નામનો સમાસ; સમાસનો એક પ્રકાર.

एकाइ. पुं० (एकादि) આ નામનો એક માણ્ડલિક સૂબો.

एकाईनाम. न० (इक्वाइनामन्) એક્કાઇ નામનો રાઠોડ.

एकारस. त्रि० (एकादशन्) અગીયાર; ૧૧.

एकारसंग. न० (एकादशांग) આચારાંગાદિ ૧૧ અંગશાસ્ત્ર.

एकारसंगि. त्रि० (एकादशाङ्गिन्) આચારાંગ આદિ ૧૧ અંગના જાણનાર.

एकारसी. स्त्री० (एकादशी) એકાદશી તિથિ; અગીયારસ.

एकावराणा. स्त्री० (एकपञ्चाशत्) એકાવન્ન; ૫૧.

एकावादि. पुं० (एकवादिन्) એકજ આત્મા છે એમ માનનાર; એકવાદી.

एकासरा. न० (एकाशन) એકાસણું; એક આસને બેસી દિવસમાં એકજ વખત ભોજન કરવાનું વ્રત.

एकासी. स्त्री० (एकाशीति) એકાશી; ૮૧.

एकासीति. स्त्री० (एकाशीति) જુઓ "એક્કાસી" ૨૦૬.

एक्किक. त्रि० (एकैक) } એકેએક; દરેક; પ્રત્યેક.
एक्केकिय. त्रि० (एकैकक) }
एक्केक. त्रि० (एकैक) }

एग. त्रि० (एक) જુઓ "એક" ૨૦૬.

एगइय. त्रि० (एकक) કોઈ એક; એક એક; કેટલાએક. (૨) એકાકી.

एगओ. अ० (एकतस्) એક તરફ.

एगओखहा. स्त्री० (एकतःखा) જેમાં જીવ ડાબી તરફથી પ્રવેશ કરી ડાબી બાજુયે જઈ ઉત્પન્ન થાય તે શ્રેણિ; વામશ્રેણિ-આકાશ પ્રદેશ પંક્તિ.

एगओवंका. स्त्री० (एकतोवक्रा) એક તરફથી વાંકી શ્રેણિ; એક વાંકવાળી શ્રેણિ-આકાશ પ્રદેશ પંક્તિ.

एगओवत्त. पुं० (एकतोवृत्त) બે ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

एगंगिय. त्रि० (एकाङ्गिक) સલંગ; આખું; અખંડ.

एगंचण. अ० (एकंचन) કોઇએક.

एगंत. न० (एकांत) એકાંત સ્થળ; નિર્જન સ્થાન. (૨) નક્કી; ચોક્કસ. (૩) એકાંત; ફક્ત; કેવળ. (૪) નિરંતર; ચાલુ. (૫) સર્વથા; પુરેપુરૂં.

एगंतदंड. पुं० (एकान्तदण्ड) એકાંત–ચોક્કસ દંડાય તેવો; હિંસક.

एगंतदिट्ठि. स्त्री० (एकान्तदृष्टि) જૈનેતર દર્શન. (૨) त्रि० જૈનેતર દર્શન માનવાવાળા. (૩) સ્ત્રી० નિશ્ચિત સમ્યક્ત્વ; નિશ્ચિલ શ્રદ્ધા.

एगंतदूसमा. स्त्री० (एकान्तदुष्षमा) અવસર્પિણી કાળનો છઠ્ઠો અથવા ઉત્સર્પિણી કાળનો પહેલો આરો.

एगंतपंडिय. त्रि० (एकान्तपण्डित) એકાંત પંડિત-પાપથી નિવૃત્ત; સર્વ વિરતિ સાધુ.

एगंतबाल. पुं० (एकान्तबाल) સર્વથા બાલ-અજ્ઞાની જીવ; મિથ્યાદૃષ્ટિ અને અવિરતિ.

एगंतयारि. त्रि० (एकान्तचारिन्) એકાન્ત-જન-રહિત સ્થાનમાં વિચરનાર; એકાંતવાસી.

एगंतर. त्रि० (एकान्तर) એકએક દિવસને આંતરે આવતા આયંબિલ ઉપવાસ વિગેરે; એકાન્તરૂં તપ. (२) અનન્તર સમય; અન્તર રહિત-એક સમય.

एगंतरिय. त्रि० (एकान्तरित) એક એકને અંતરે આવેલ; એકાંતર. (ઉપવાસ, આયંબિલ વગેરે)

एगंतसुत्त. न० (एकान्तसुप्त) એકાન્ત-નિશ્ચયે સુતેલ; ભાવનિદ્રા-મોહમાં ઉંઘેલ.

एगंतसुसमा. स्त्री० (एकान्तसुषमा) અવસર્પિણી કાળનો પ્રથમ અને ઉત્સર્પિણી કાળનો છઠ્ઠો આરો.

एगंतसो. अ० (एकान्तशः) એકાંતથી; સર્વથા.

एगंतिय. त्रि० (एकान्तिक) " અવશ્યંભાવી " માનનાર.

एगखुर. त्रि० (एकखुर) એક ખરીવાળા તિર્યંચપંચેન્દ્રિય ઘોડા ગધેડા વિગેરે; થલચર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો એક ભેદ.

एगगुण. त्रि० (एकगुण) એકગણો; વર્ણ ગંધ આદિની સરખામણી કરતાં જે બમણો ત્રણગણો ન હોય કિન્તુ એક ગણો હોય તે. (२) पुं० न० સિદ્ધસેણિઆ અને મણુસ્સસેણિયા પરિકર્મનો સાતમો ભેદ અને પુટ્ઠસેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો ચોથો ભેદ.

एगग्ग. न० (एकाग्र) ચિત્તની એકાગ્રતા; એક મુદ્દા ઉપર મનની સ્થિરતા. (२) त्रि० ચિત્તની એકાગ્રતાવાળો.

एगचक्खु. त्रि० (एकचक्षुष्क) શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન રહિત માત્ર એક ચક્ષુઇન્દ્રિય રૂપ દ્રવ્ય ચક્ષુ ધરનાર. (२) એક આંખવાળો; કાણો.

एगचरिया. स्त्री० (एकचर्या) એકલ વિહારી; થવું-એકલા વિચરવું તે.

एगचारि. त्रि० (एकचारिन्) એકલ વિહારી; એકાકી વિચરનાર.

एगच्च. पुं० (एकार्च) એકાવતારી પુરૂષ; જેને એકવાર ફરી મનુષ્યમાં અવતાર લઇ મોક્ષે જવાનું છે તે.

एगच्छत्त. त्रि० (एकच्छत्र) એકલ છત્રું. (२) પૂર્ણ પ્રભુત્વવાળો.

एगजंबुय. पुं० (एकजम्बुक) ઉલ્લુકતીર નગરીની બહારનો એ નામનો એક બગીચો.

एगजडि. त्रि० (एकजटिन्) જુઓ " એકજડિ " શબ્દ.

एगजाय. त्रि० (एकजात) એકલું; બીજા નંબર વગરનું. (२) સહાય વિનાનું.

एगट्ठ. त्रि० (एकस्थ) એકત્રિત; એકઠું થયેલ.

एगट्ठ. त्रि० (एकार्थ) એક અર્થવાળો; પર્યાય શબ્દ.

एगट्ठाण. न० (एकस्थान) જેમાં દિવસમાં એક વખત એક ઠેકાણે બેસીનેજ ખવાય તે તપ; એકઠાણું.

एगट्ठिय. त्रि० (एकार्थिक) એક અર્થવાળા; સમાન અર્થવાળા.

एगट्ठिय. पुं० (एकास्थिक) એક ગોટલીવાળું ફલફેરી વિગેરે.

एगट्ठियपय. न० (एकार्थिकपद) સિદ્ધ સેણિઆ અને મણુસ્સસેણિઆ પરિકર્મનો બીજો ભેદ. (२) त्रि० એક અર્થવાળું; સમાન અર્થવાળું.

एगट्ठिया. स्त्री० (एकास्थिका) નાની નાવા; હોડી; તરી.

एगणासा. स्त्री० (एकनासा) એક દિશાકુમારીનું નામ.

एगतर. त्रि (एकतर) બે કે અનેકમાંનો એક.

एगतालीसा. स्त्री० (एकचत्वारिंशत्) એકતાલીસ; ૪૧.

एगतिय. पुं० (एकक) કોઇએક.

एगत्त. अ० (एकत्र) એકત્ર; એક સ્થાને; એકજ ઠેકાણે.

एगत्त. न० (एकत्व) એકપણું; એકલાપણું.

एगत्तवियक्क. पुं० (एकत्ववितर्क) એક દ્રવ્ય આશ્રી રહેલ પર્યાયોનું અભેદરૂપે ચિંતવવું અથવા, અનેકપર્યાયોમાંના એક પર્યાયને અવલંબી ચિંતવન કરવું તે.

एगत्ताणुप्पेहा. स्त्री० (एकत्वानुप्रेक्षा) આ જીવ એકલો આવ્યો છે અને એકલો જવાનો છે એમ ચિંતવવું તે.

एगत्तीकरण. न० (एकत्रीकरण) } એકાગ્રપણું કરવું તે.
एगत्तीभावकरण. न० (एकत्रीभावकरण) }

एगत्थ. अ० (एकत्र) એક સ્થળે; એક ઠેકાણે.

एगनाणि. पुं० (एकज्ञानिन्) કેવળ જ્ઞાનવાળો.

एगनासा. स्त्री० (एकनासा) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની પાંચમી.

एगनिक्खमण. न० (एकनिष्क्रमण) ગુરૂની મર્યાદામાંથી વંદના વખતે એકવાર અવગ્રહથી બ્હાર નિકળવું તે.

एगपएसिया. स्त्री० (एकप्रदेशिका) એક પ્રદેશની (શ્રેણી.)

एगपक्ख. त्रि० (एकपक्ष) નિષ્પ્રતિપક્ષ; પ્રતિપક્ષ વગરનું.

एगपक्खिय. त्रि० (एकपाक्षिक) એક ગુરૂના ચેલા; એક પક્ષના.

एगपज्जवसिय. पुं० (एकपर्यवसित) જે સંખ્યાને ચારે ભાંગતા એક બાકી રહે તે.

एगपासग. त्रि० (एकपार्श्वक) તપ કરવામાં એકજ તરફની ભૂમિ સાથે સંબંધ રાખનાર.

एगभत्त. न० (एकभक्त) એકાસણું; દિવસમાં એક વાર જમવું તે.

एगभविअ. त्रि० (एकभविक) એક ભવને આંતરે જે રૂપે ઉત્પન્ન થવાનું હોય તે, જેમ એક ભવ પછી શંખ રૂપે ઉત્પન્ન થવું હોય તો તે એકભવિક શંખ કહેવાય.

एगभूय. त्रि० (एकभूत) ભેગું કરેલ; મેળવેલ.

एगमेग. त्रि० (एकैक) એકેક; પ્રત્યેક; દરેક.

एगय. त्रि० (एकग) એકલા જનાર.

एगय. त्रि० (एकक) એકાકી; એકલું.

एगयर. त्रि० (एकतर) બેમાંનો ગમે તે એક.

एगया. स्त्री० (एकता) એકત્વભાવના; જીવ એકલો આવ્યો છે અને એકલો જવાનો છે એમ ચિંતવવું તે.

एगया. अ० (एकदा) એકદા પ્રસ્તાવે; કોઈ પ્રસંગે; કોઇ વખતે.

एगराइंदिया. स्त्री० (एकरात्रिंदिवा) એક રાત્રિ અને એક દિવસની ભિક્ખુપડિમા.

एगराइय. त्रि० (एकरात्रिक) એક રાત્રિ સંબંધી; એક રાતમાં થનાર.

एगराइया. स्त्री० (एकरात्रिकी) જેમાં અટ્ઠમતપ કરી એક રાત સ્મશાન ભૂમિમાં કાઉસ્સગ કરવામાં આવે છે તે બારમી ભિક્ખુપડિમા.

एगराय. न० (एकरात्र) એક રાત.

एगलया. स्त्री० (एकलता) પહેલે દિવસે ઉપવાસ, બીજે દિવસે એકાસણું, ત્રીજે દિવસે એકસીથ; ચોથે દિવસે એકઠાણું, પાંચમે દિવસે એકદાત, છઠે દિવસે નીવી, સાતમે દિવસે આયંબિલ અને આઠમે દિવસે આઠકવલ એમ આઠ દિવસ સુધી

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તપ કરવામાં આવે તે એકલતા તપ.

एगल्लु. त्रि० (एकक) એકાકી; એકલો.

एगविहारि. त्रि० (एकविहारिन्) એકલ વિહારી; એકલા વિચરનાર.

एगवीसा. स्त्री० (एकविंशति) એકવીશ; ૨૧.

एगसट्ठि. स्त्री० (एकषष्ठि) એકસઠ; ૬૧.

एगसरिया. स्त्री० (एकसरिका) એકાવળી હાર.

एगसाडिय. न० (एकशाटिक) એક પનાવાળું-સાંધ્યાવગરનું વસ્ત્ર; સાડી; સેલું.

एगसाल. त्रि० (एकशाल) એક માળવાળું (ઘર); એક ભોંયાળી (મેડી).

एगसिद्ध. पुं० (एकसिद्ध) એક સમયમાં એકજ જીવ સિદ્ધ થાય તે.

एगसेल. पुं० (एकशैल) પુષ્કલાવર્તે અને પુષ્કલાવતી વિજયની વચ્ચેનો વખારા પર્વત.

एगसेलकूड. पुं० न० (एकशैलकूट) એકશૈલ વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

एगसेस. पुं० (एकशेष) વ્યાકરણમાં આવેલ સમાસનું નામ.

एगहा. अ० (एकधा) એક પ્રકારનું.

एगाइ. पुं० (एकादि) એ નામનો એક ક્રૂર રાહોડ.

एगागार. त्रि० (एकाकार) એકાકાર થયેલો; સરખા આકારવાળો.

एगागि. त्रि० (एकाकिन्) એકલો; એકાકી.

एगागिय. त्रि० (एकाकिन्) એકલું.

एगाणी. स्त्री० (एकाकिनी) એકલી સ્ત્રી.

एगाणुप्पेहा. स्त्री० (एकानुप्रेक्षा) હું એકલો છું, મારૂં કોઈ નથી, હું કોઇનો નથી એવા પ્રકારની ભાવના.

एगामास. त्रि० (एकामर्श) પડિલેહવાના વસ્ત્રનો મધ્યભાગ પકડી બે તરફના છેડાને એકી સાથે ઘસવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર.

एगायय. त्रि० (एकायत) એક સાથે બંધાયેલ.

एगारस. त्रि० (एकादशन्) જુઓ " એકારસ " શબ્દ.

एगारसी. स्त्री० (एकादशी) એકાદશી; અગીયારસ.

एगावली. स्त्री० (एकावली) મણિ જડિત હાર; એકસરો હાર.

एगावलीपविभत्ति. न० (एकावलीप्रविभक्ति) એકાવલિ હારની વિશેષ રચનાથી યુક્ત-નાટ્ય વિશેષ; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

एगावाइ. पुं० (एकवादिन्) સર્વમાં એક આત્મા માનનાર દર્શન; વેદાન્તદર્શન.

एगासण. न० (एकाशन) એક સ્થાનમાં બેશીને દિવસમાં એકજ વખત જમવું તે.

एगासी. स्त्री० (एकाशीति) જુઓ " એક્કાસીઈ " શબ્દ.

एगाह. पुं० न० (एकाह) એક દિવસ.

एगाहच्च. त्रि० (एकाहत्य) એક ઘાયે મારવા યોગ્ય; એક ઘાથી બે કટકા કરવા યોગ્ય.

एगाहिय. त्रि० (एकाहिक) એક દિવસનું. (૨) પું० એકાંતરીઓ તાવ.

एगिंदिय. त्रि० (एकेन्द्रिय) ફક્ત એક સ્પર્શેન્દ્રિયવાળા (જીવ).

एगिंदियसय. न० (एकेन्द्रियशत) એકેંદ્રિય શતક; ભગવતી સૂત્રના ૩૩ મા શતકના બીજા ઉદ્દેશાનું નામ.

एगीभूअ. त्रि० (एकीभूत) અનેક મટીને એક થયેલો.

एगुत्तरिय. त्रि० (एकोत्तरिक) એક જેનો ઉત્તર અવયવ છે તે; એકે વધતું-જેમ-૧૧-૨૧ વગેરે.

एगूण. त्रि० (एकोन) એકોણું; એક ઓછું.

एगूणचत्तालीसा. स्त्री० (एकोनचत्वारिंशत्) ઓગણચાળીશ; ૩૯.

एगूणणउइ. स्त्री० (एकोननवति) નવ્યાસી–૮૯ ની સંખ્યા.

एगूणतीसइ. एगूणतीसा. स्त्री० (एकोनत्रिंशत्) ૨૯ ની સંખ્યા.

एगूणपएणा. एगूणपन्न. एगूणपन्नास. एगूणवन्ना. स्त्री० (एकोनपञ्चाशत्) ઓગણુપચાશ; ૪૯.

एगूणवीसइ. एगूणवीसा. स्त्री० (एकोनविंशति) ૧૯ ની સંખ્યા; ઓગણીસ.

एगूणसट्ठि. स्त्री० (एकोनषष्ठि) ઓગણસાઠ; ૫૯.

एगूणसत्तरि. स्त्री० (एकोनसप्तति) એકેન્યૂન સીત્તેર; ઓગણોતેર; ૬૯.

एगूणासी. स्त्री० (एकोनाशीति) ૭૯; ઓગણ્ણએશી.

एगूरुई. स्त्री० (एकोरुका) એકોરૂકદ્વીપની સ્ત્રી.

एगूरुय. एगोरुय. पुं० (एकोरुक) એ નામનો એક અંતરદ્વીપ; છપન્ન અંતરદ્વીપમાંનો પહેલો. (૨) पुं० स्त्री० એ દ્વીપમાં રહેનાર.

एज. पुं० (एज) વાયુ; પવન; વાયરો.

एज्ज. त्रि० (एत्य) આવવા યોગ્ય.

एडय. पुं० (एडक) ૮૪ લાખ એડયાંગ પરિમિત કાળ વિભાગ.

एणी. स्त्री० (एणी) હરણી; મૃગલી.

एणीयार. पुं० (एणीचार) હરણને ચારનાર તથા તેનું પોષણ કરનાર.

एणेज्ज. पुं० (एणेय) ગોશાળે પહેલો પ્રોઢ પરિહાર કર્યો તે. (૨) त्रि० હરણ સંબંધી; મૃગનું.

एत. त्रि० (एतत्) આ; એ; પહેલું.

एतावंत. त्रि० (एतावत्) એટલું.

एतोवम. त्रि० (एतदुपम) એની બરોબર; એના જેવો.

एत्तिय. त्रि० (इयत्) આટલું; આ પ્રમાણનું

एत्तो. अ० (इतः) આંહિથી; હવે પછી. (૨) આ (લોક) માં.

एत्तोवरं. अ० (अतःपरं) એના પછી; એ ઉપરાંત.

एत्थ. अ० (अत्र) અહીં; એ સ્થળે.

एत्थंतरे. अ० (अत्रान्तरे) એટલા વખતમાં.

एमाइ. त्रि० (एवमादि) ઇત્યાદિ, એ વિગેરે.

एमेव. अ० (एवमेव) એવીજ રીતે; એમજ.

एय. त्रि० (एतत्) આ; સામે રહેલી ચીજ વગેરે.

एय. पुं० (एज) ગતિ; ચાલવું.

एयण. न० (एजन) કમ્પવું; ધ્રુજવું.

एयणा. स्त्री० (एजना) ગતિ; ચાલવું.

एयणुद्देसय. पुं० (एजनोद्देशक) ભગવતી સૂત્રના પાંચમા શતકના આઠમા ઉદ્દેશાનું નામ.

एयलई. स्त्री० (एलकी) એક જાતની વનસ્પતિ.

एयारिस. त्रि० (एतादृश) એવું; એના જેવું.

एयारूव. त्रि० (एतद्रूप) એ પ્રકારનું.

एयावंति. अ० (एतावत्) એટલા.

एरंड. पुं० (एरण्ड) એરડો; એરડાનું વૃક્ષ. (૨) તૃણ વિશેષ.

एरंडमिंजिया. स्त्री० (एरण्डमिञ्जिका) એરડાનું ફળ.

एरंडइय. एरंडय. पुं० (   ) હડકાયો કુતરો.

एरएणवत. न० **एरएणवय.** पुं० (ऐरण्यवत्) ઐરણ્યવય નામનું અકર્મભૂમિનું એક ક્ષેત્ર. (૨) त्रि० તે ક્ષેત્રમાં વસનાર.

एरवय. न० (ऐरवत) મેરૂથી ઉત્તરમાં આવેલું કર્મભૂમિનું ભરત જેવડું છેલ્લું ક્ષેત્ર. (૨) त्रि० ઇરવત ક્ષેત્રમાં વસનાર. (૩) पुं० પર્વત વિશેષ.

एरवयकूड. पुं० (ऐरवतकूट) શિખરી પર્વતના ૧૧ કૂટમાંનું દશમું કૂટ-શિખર.

एरावच्च. पुं० (ऐरावत) જુઓ " એરવય " શબ્દ.

एरावई. स्त्री० (ऐरावती) કુણાલાનગરી પાસે વહેતી ઐરાવતી નામની નદી.

एरावण. पुं० (ऐरावण) પ્રથમ દેવલોકના ઇંદ્રનો હાથી; જે દેવતા હાથીનું રૂપ લઇ ઇંદ્રને પોતાના ઉપર બેસાડે તે. (૨) શક્રેન્દ્રના હાથીના લશ્કરનો અધિપતિ. (૩) એ નામે એક ગુચ્છ જાતની વનસ્પતિ. (૪) ઉત્તરકુરૂક્ષેત્રમાંનો એક દ્રહ કે જેની બે પાસે વીશ કંચનક પર્વત છે.

एरावत. पुं० (ऐरावत) ઐરાવત ક્ષેત્રના પ્રથમ ચક્રવર્તી (૨) ઐરાવત ક્ષેત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

एरावती. स्त्री० (ऐरावती) જુઓ " એરાવઈ " શબ્દ.

एरिस. त्रि० (ईदृश) એના જેવું.

एल. पुं० (एल) ઘેટો; મેંઢો. (૨) મૃગની એક જાતિ.

एलइज्ज. न० (एलकीय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના સાતમા અધ્યયનનું નામ.

एलग. पुं० (एडक) ઘેટો; મેંઢો.

एलगा. स्त्री० (एडका) ગાડર.

एलमूयत्त. न० (एडमूकत्व) ગાડરની પેઠે (બેબે) ન સમજી શકાય તેવું બોલવું તે; બોબડાપણું.

एलय. पुं० (एल) બકરો; મેંઢો.

एला. स्त्री० (एला) એલચી; [illegible]

एलालुय. पुं० न० (एलालुक) બટાટા, રતાળુ ઇત્યાદિ કંદ.

एलावच्च. पुं० (एलापत्य) મંડુક ગોત્રની શાખા રૂપ એક ગોત્રનું નામ. (૨) त्रि० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ.

एलावच्चसगुत्त. न० (एलापत्यसगोत्र) આર્ય મહાગિરિનું ગોત્ર.

एलावच्चा. स्त्री० (एलापत्या) પખવાડીયાની ૧૫ રાત્રિઓમાંની ત્રીજી રાતનું નામ.

एलिंग. पुं० (एलिङ्ग) એક જાતનું ધાન્ય.

एलिक्ख. त्रि० (ईदृक्ष) એવું; એના જેવું.

एलुय. पुं० न० (एलुक) ઘરનો ઉમરો; (ઉંબરો). (૨) ડેલી.

एव. अ० (एव) અવધારણ; નિશ્ચય; નક્કી.

एवइखुत्तो. अ० (एतावत्कृत्वस्) એટલીવાર.

एवइय. त्रि० (इयत्) આટલું.

एवं. अ० (एवम्) એ પ્રકાર; પૂર્વોક્ત રીતે; પહેલાં કહ્યું તેમ.

एवंपि. अ० (एवमपि) એમ પણ.

एवंभूत. पुं० } (एवंभूत) જે શબ્દનો જે અર્થ થતો હોય તે અર્થ
एवंभूय. }
પુરેપુરી રીતે, તે વસ્તુમાં જુએ ત્યારેજ તેને તે વસ્તુ કહે, એમ માનનાર એક નય; સાત નયમાંનો ૭ મો નય. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૬ મો ભેદ.

एवतिय. त्रि० (इयत्) જુઓ " એવઇય " શબ્દ.

एवमाइ. त्रि० (एवमादि) ઇત્યાદિ; વગેરે.

एवमेव. } अ० (एवमेव) એમજ.
एवामेव. }

एस. त्रि० (एष्यत्) આવતું; ભવિષ્યનું-ભવિષ્યમાં થવાનું.

एसकाल. पुं० (एष्यत्काल) આવતો કાળ.

एसग. त्रि० (एषक) તપાસીને જોનાર.

एसज्ज. न० (ऐश्वर्य) વૈભવ; સંપત્તિ.

एसण. न० (एषण) એષણીય વસ્તુ; નિર્દોષ આહારાદિ.

एसणा. स्त्री० (एषणा) આહારાદિની ગવેષણામાં સાધુ અને ગૃહસ્થી બન્નેથી લાગતા શઙ્કિતાદિ દશ દોષ. (૨) ઉપયોગપૂર્વક આહારાદિની ગવેષણા કરવી; એષણા નામની ત્રીજી સમિતિ. (૩) પ્રાપ્તિ; લાભ.

(૪) પ્રાર્થના. (૫) નિર્દોષ ભિક્ષા. (૬) ભિક્ષાનું ગ્રહણ કરવું.

एसणासमिइ. स्त्री० (एषणासमिति) ૪૨ પ્રકારના દૂષણ ટાળી શુદ્ધ આહાર પાણીની ગવેષણા કરવી તે; પાંચ સમિતિમાંની ત્રીજી સમિતિ.

एसणिज्ज. / एसणिय. त्रि० (एषणीय) મુનિને એષણા કરવા યોગ્ય; લેવું કલ્પે તેવું; દોષ વગરનું.

एसि. त्रि० (एषिन्) ગવેષણા કરનાર; તપાસનાર.

एसिय. त्रि० (एषित) ગોચરીની વિધિથી પ્રાપ્ત થયેલ; (આહારાદિ).

एसिय. पुं० (एषिक) અસંખ્યાત એકેંદ્રિય જીવોની હિંસા થાય એવા આહાર કરતાં એક હાથીને મારી ખાવું તે શ્રેય એમ માનનાર એક તાપસ; હાથી તાપસ. (૨) ગવેષણા કરનાર; તપાસ કરનાર. (૩) શિકારી. (૪) પાખણ્ડિ વિશેષ. (૫) મનુષ્યની એક નીચ જાતિ.

एसिय. त्रि० (एषित) ગવેષણા કરાયેલ.

एस्स. पुं० (एष्यत्) ભવિષ્યકાળ; ભાવી.

एहा. स्त्री० (एधा) શમી; ખીજડીના કાષ્ઠ; ઇંધણ.

एहिअ. त्रि० (ऐहिक) આલોકસંબન્ધી; આલોકનું.

ओ.

ओ. अ० (ओ) પાદપૂર્તિ.

ओअंसि. त्रि० (ओजस्विन्) મનની ધીરજ વાળો; ધૈર્યવાન્; ધીર.

ओअरिअ. त्रि० (औदरिक) પેટ ભરનાર; પેટ ભરવાની ચિંતા કરનાર.

ओअवण. न० ( ) વિજય; વશ કરવું.

ओआर. पुं० (अवतार) અવતારણ. (૨) પ્રવેશ.

ओइण्ण. त्रि० (अवतीर्ण) અવતરેલ; ઉતરી આવેલ.

ओंकार. पुं० (ओंकार) ૐ કારનો ઉચ્ચાર કરવો.

ओकच्छिआ. स्त्री० (अवकक्षिका) જુઓ "ઉક્કચ્છિયા" શબ્દ.

ओकड्ढ. त्रि० (अपकृष्ट) ખેંચી કાઢેલ. (૨) न० ઉલટું વર્તન; ખેંચવું.

ओकड्ढग. पुं० (अपकर्षक) જુઓ "ઉક્કડ્ઢગ" શબ્દ.

ओकड्ढणा. स्त्री० (अपकर्षणा) અપવર્તના.

ओकंत. त्रि० (अवक्रान्त) નિરાકૃત; પરાજિત.

ओगहिअ. त्रि० (अवगृहीत) પીરસેલ ભોજનમાંથી હાથમાં લીધેલ.

ओगाढ. त्रि० (अवगाढ) આકાશ પ્રદેશને અવગાહી-સ્પર્શ કરીને રહેલ. (૨) જમીનમાં ઉંડું. (૩) આશ્રિત; અધિષ્ઠિત. (૪) વ્યાપ્ત. (૫) નિમગ્ન.

ओगाढरुइ. स्त्री० (अवगाढरुचि) ઉપદેશ કે શાસ્ત્રને અવગાહવાથી ઉત્પન્ન થતી ધર્મરૂચિ.

ओगाढसेणिआपरिकम्म. न० (अवगाढश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો છઠ્ઠો ભેદ.

ओगाढावत्त. न० (अवगाढावर्त्त) ઓગાઢ સેણિઆ પરિકર્મનો ૧૪ મો ભેદ.

ओगास. पुं० (अवकाश) અવકાશ-ખુલ્લી જમીન.

ओगाह. पुं० (अवगाह) અવગાહના; અવકાશ. (૨) આકાશનું લક્ષણ.

ओगाहण. न० (अवगाहन) જીવ શરીર આદિ વસ્તુ જેટલા ક્ષેત્રને અવગાહી રહે એટલું ક્ષેત્ર.

ओगाहणग. त्रि० (अवगाहनक) અવગાહનાર.

ओगाहणसेणिया. स्त्री० (अवगाहनश्रेणिका) અવગાહન શ્રેણી નામે દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક ભાગ.

ओगाहणा. स्त्री० (अवगाहना) શરીર આદિની ઉંચાઇ. (૨) આધારભૂત આકાશ પ્રદેશ. (૩) શરીર. (૪) અવસ્થાન; અવસ્થિતિ.

ओगाहणानामनिहत्ताउय. न० (अवगाहनानामनिधत्तायुष्क) ઔદારિકાદિશરીરનામ કર્મ સાથે આયુષ્ય કર્મનો બંધ થાય તે; આયુષ્યબંધનો એક પ્રકાર.

ओगाहणासंठाण. न० (अवगाहनासंस्थान) પ્રજ્ઞાપનાના ૨૧ મા પદનું નામ.

ओगाहिम. त्रि० (अवगाहिम) પકવાન, સુખડી, માલપુવા વગેરે.

ओगिण्हण. न० (अवग्रहण) અર્થાવગ્રહનું એક નામ.

ओगिण्हणया. स्त्री० (अवग्रहणता) સામાન્યજ્ઞાન વિશેષ; અર્થાવગ્રહનું એક નામ. (૨) મનથી જાણવું.

ओगुंडिय. त्रि० (अवगुण्डित) લિપ્ત.

ओगूहिय. त्रि० (अवगूहित) આલિંગિત.

ओग्गह. पुं० (अवग्रह) આજ્ઞા; સંમતિ; રજા.

ओग्गहण. स्त्री० (अवग्रहण) ઇંદ્રિયોના વિષયરૂપ પુદ્ગલોનું ગ્રહણ કરવું તે.

ओग्गहिय. त्रि० (अवगृहीत) અવગ્રહ જ્ઞાનથી જાણેલ. (૨) આજ્ઞાથી લીધેલ. (૩) બંધાયેલ. (૪) આપવા માટે ઉઠાવેલ.

ओग्गहिय. त्रि० (अवग्रहिक) આજ્ઞાથી લેનાર.

ओग्घसिय. त्रि० (अवघर्षित) ઘસીને સાફ કરેલ.

ओघ. पुं० (ओघ) પ્રવાહ. (૨) સમૂહ; રાશી; જથ્થો. (૩) સામાન્ય; સમુચ્ચય. (૪) સંસાર. (૫) અવિચ્છેદ; અવિચ્છિન્નતા.

ओघसरणा. स्त्री० (ओघसंज्ञा) મતિજ્ઞાનાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી સામાન્ય બોધ થાય તે.

ओघस्सरा. स्त्री० (ओघस्वरा) ચમરચંચા રાજધાનીના દેવતાઓને સંદેશો પોચાડનારી ઘંટા.

ओघादेस. पुं० (ओघादेश) સામાન્ય વિવક્ષા.

ओचार. पुं० (अवचार) ધાન્યનો લાંબો કોઠાર.

ओचूलअ. न० (अवचूलक) લગામ; ચોકડો.

ओच्छअ. } त्रि० (अवस्तृत) આચ્છાદન
ओच्छइय. } કરેલ. (૨) અટકાવેલ.

ओच्छणण. } त्रि० (अवच्छन्न) ઢાંકેલ;
ओच्छन्न. } આચ્છાદિત. (૨) આક્રમણ કરેલ.

ओच्छाइय. त्रि० (अवच्छादित) આચ્છાદિત; ઢાંકેલ.

ओच्छाहिअ. त्रि० (उत्साहित) ઉત્સાહવંત કરેલ; વખાણ કરી ઉત્સાહ ચડાવેલ.

ओच्छिण्ण. त्रि० (अवच्छिन्न) આચ્છાદિત.

ओज. न० (ओजस्) બળ; તાકાત.

ओट्ठ. पुं० (ओष्ठ) હોઠ.

ओणय. त्रि० (अवनत) વાંકું વળેલું; નીચે નમેલું. (૨) न० પ્રણામ.

ओतार. पुं० (अवतार) પ્રવેશ કરવો; અંદર ઉતરવું.

ओतिण्ण. त्रि० (अवतीर्ण) પાર ઉતરેલો; પાર પામેલો.

ओदइय. त्रि० (औदयिक) ઉદય; કર્મવિપાક. (૨) ઉદય નિષ્પન્ન. (૩) કર્મોદયરૂપ ઉદય. ભાવ. (૪) ઉદય પર ઉદય; ઉપરા ઉપર

ओदण. न० (ओदन) ભાત; રાંધેલ ચોખા.
ओधारिणी. स्त्री० (अवधारिणी) નિશ્ચય કારિણી (ભાષા).
ओनियट्ट. त्रि० (अवनिवृत्त) પાછા હઠેલ.
ओपल्ल. त्रि० ( ) કુબ્જિત થએલ.
ओप्पाइय. त्रि० (औत्पातिक) ઉત્પાત સંબંધી.
ओबद्धअ. त्रि० (अवबद्धक) અમુક સમય સુધી કોઇની બંધણીમાં આવેલ; પરવશ.
ओभट्ठ. त्रि० ( ) માગેલું; યાચેલું.
ओभावणा. स्त्री० (अवभावना) ઉપહાસ;હેલના; મશકરી.
ओभास. पुं० (अवभास) ૬૫ મા મહાગ્રહનું નામ. (૨) પ્રભા; ઝાંઈ.
ओभासण. न० (अवभासन) પ્રકાસવું તે; ઉદ્યોત થવો. (૨) આવિર્ભાવ. (૩) પ્રાપ્તિ.
ओभासिय. त्रि० (अवभाषित) યાચના કરેલ; માગી લીધેલ. (૨) न० યાચના; પ્રાર્થના.
ओभुग्ग. त्रि० (अवभुग्न) વક્ર; વાંકું.
ओम. त्रि० (अवम) ઉણું; ઓછું; ન્યૂન; અધુરૂં. (૨) न० દુકાળ; દુર્ભિક્ષ. (૩) त्रि० અસાર; તુચ્છ. (૪) લઘુ; ન્હાનું.
ओमंथिय. त्रि० ( ) નીચું મસ્તક કરીને બેઠેલ.
ओमचय. त्रि० (अवमत्यय) આહારનો એક દોષ.
ओमकोट्ठ. त्रि० (अवमकोष्ठ) ઉણોદર; થોડું ખાધેલ હોય તે.
ओमचेलग. त्रि० (अवमचेलक) જૂનાં ને મેલાં કપડાં પહેરનાર.
ओमज्जायण. पुं० (अवमज्जायन) એક ઋષિનું નામ.
ओमरत्त. पुं० (अवमरात्र) ક્ષયતિથિ; ઘટેલ તિથિ. (૨) અહોરાત્ર; રાતદિન.
ओमराइणिअ. पुं० (अवमरात्निक) દીક્ષાએ ન્હાનો (સાધુ).
ओमाण. न० (अवमान) ક્ષેત્રાદિકની ભરપ.
ओमाण. पुं० (अवमान) અપમાન; માનભંગ; અનાદર.
ओमिणण. न० (अवमान) પોંખવું.
ओमिस. त्रि० (अवमिश्र) મિશ્રિત. (૨) સમીપસ્થ. (૩) न० સમીપતા.
ओमुद्धग. त्रि० (अवमूर्द्धक) ઉંધું મસ્તક કરેલ.
ओमुय. न० (उल्मुक) અંગારો; બળતો કોલસો.
ओमोय. पुं० (ओमोक) આભૂષણ; ઘરેણાં.
ओमोयर. त्रि० (अवमोदर) ઓછું ખાનાર.
ओमोयरण. न० (अवमोदर) ઉણોદરી તપ; નિત્ય ખોરાકથી ઓછું ખાવું તે.
ओमोयरिअ. न० (अवमोदरिक) દુષ્કાળ; દુર્ભિક્ષ. (૨) થોડું ખાવું; ઉણોદરીતપ.
ओमोयरिया. स्त्री० (अवमोदरिका) ઉણોદરી તપ; છબાહ્ય તપમાંનું બીજું.
ओय. त्रि० (ओज) એક; અસહાય. (૨) મધ્યસ્થ; તટસ્થ.
ओय. न० (ओजस्) વિષમસંખ્યા; જેવી કે એક-ત્રણ-પાંચ વિગેરે. (૨) त्रि० નિષ્કિંચન; નિષ્પરિગ્રહી. (૩) રાગ દ્વેષથી રહિત; કર્મમલ રહિત-શુદ્ધ. (૪) पुं० જીવ ઉત્પન્ન થતાં વેત પ્રથમ આહાર ગ્રહણ કરે તે; માતાનું રેતસ અને પિતાનું વીર્ય. (૫) તેજ; પ્રકાશ.
ओयंसि. त्रि० (ओजस्विन्) મનોબળવાળું. (૨) તેજસ્વી.
ओयण. पुं० (ओदन) રાંધેલા ચોખા; ભાત.
ओयरण. न० (अवचरण) પાછું ફરવું; પાછું હઠવું.
ओयरण. न० (अवतरण) ઉપરથી ઉતરવું; હેઠે જવું.
ओयविय. त्रि० ( ) પરિકર્મિત; સંસ્કારિત.
ओयस्सि. त्रि० (ओजस्विन्) જુઓ " ओयंसि " શબ્દ.
ओया. स्त्री (ओजस्) શક્તિ; સામર્થ્ય.

ओयाय. त्रि० (उपयात) પ્રાપ્ત કરેલ; પાસે આવેલ.

ओयार. પું० (अवतार) સમાવેશ; અંતર્ભાવ.

ओयारग. त्रि० (अवतारक) ઉતારનાર; પ્રવૃત્તિ કરનાર.

ओयाहार. त्रि० (ओजआहार) ઓજ આહારવાળા.

ओरस. त्रि० (उपरस) અનુરાગી; સ્નેહથી જોડાયેલ.

ओरस. त्रि० (औरस) અંગજાત પુત્ર; દત્તક નહિ તે. (૨) ઉરસ્ય; હૃદયોત્પન્ન.

ओरस्स. त्रि० (औरस्य) છાતી સંબંધી. (હિમ્મત.)

ओराल. त्रि० (उदार) ઉદાર; પ્રધાન. (૨) સ્થૂલ; મ્હોટું. (૩) ઔદારિક શરીર; પાંચ શરીરમાંનું એક.

ओरालसरीर. न० (उदारशरीर) ઉદારિક શરીર; પ્રધાન શરીર.

ओरालिय. પું० न० (औदारिक) ઉદારિક શરીર; મનુષ્ય અને તિર્યંચનું સ્થૂલ શરીર. (૨) त्रि० ઉદારિક શરીરવાળો.

ओरालियपोग्गलपरियट्ट. પું० (औदारिकपुद्गलपरिवर्त) ઔદારિક પુદ્ગલ પરાવર્તન; લોકના તમામ પુદ્ગલોને એક જીવ જેટલા વખતમાં ઉદારિક શરીર રૂપે ગ્રહણ કરી પરિણમાવી પુરા કરે તેટલો વખત.

ओरालियमीसग. પું० (औदारिकमिश्रक) વૈક્રિય આદિ સાથે મિશ્રિત થયેલ ઉદારિક શરીર યોગ.

ओरालियसरीर. न० (औदारिकशरीर) ઔદારિક શરીર; હાડ માંસવાળું શરીર.

ओरुहण. न० (अवरोहण) નીચે ઉતરવું.

ओरोह. પું० (अवरोध) અંતેપુર; જનાનખાનું. (૨) દરવાજાની અંદરનો અવાંતર કોઠો.

ओरोहिया. स्त्री० (अवरोधिका) અંતેપુરમાં રહેનાર સ્ત્રી.

ओलंब પું० (अवलम्ब) નીચે લટકવું.

ओलंबणदीव. પું० (अवलंबनदीप) સાંકળથી બાંધેલો દીવો; લટકતો દીવો.

ओलंबिय. त्रि० (अवलंबित) દોરડી બાંધી લટકેલ.

ओलंभ. પું० (उपालम्भ) ઠપકો.

ओलग्ग. त्रि०(अवरुग्ण) ગ્લાનિ પામેલ; બિમાર. (૨) દુર્બળ.

ओलित्त. त्रि० (अवलिप्त) છાણ વગેરેથી લીંપી મુખ બંધ કરેલ. (૨) લેપાયેલ; ખરડાએલ.

ओलुग्ग. त्रि० (अवरुग्ण) માંદો; ગ્લાનિ પામેલ. (૨) નાશ પામેલ.

ओलुग्गसरीर. त्रि० (अवरुग्णशरीर) દુબળા શરીરવાળો; માંદો.

ओलोइअ. त्रि० (अवलोकित) જોયેલું.

ओलोय. પું० (अवलोक) પ્રકાશ.

ओवइणी. स्त्री० (अवपातिनी) વિદ્યા વિશેષ.

ओवइय. પું० स्त्री० ( ) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જંતુ.

ओवगारिय. त्रि० (औपकारिक) ઉપકાર કરનાર.

ओवग्गहिअ. त्रि० (औपग्रहिक) ગચ્છસાધારણ; એકલાનું નહિ. (૨) દંડ—લાકડી આદિ સાધુનાં પાટીયારાં ઉપકરણ.

ओवघाइय. त्रि (औपघातिक) ઉપઘાત કરનાર; પીડા કરનાર.

ओवचिय. પું० ( ) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

ओवट्टणा. स्त्री० (अपवर्त्तना) અપવર્તના; ભાગાકાર.

ओवट्टिय. त्रि० (अववर्त्तित) અપવર્તન કરેલ; ભાગ પાડેલ.

ओवड्ढि. स्त्री० (अववृद्धि) હાનિ.

ओवणिहिअ. त्रि० (औपनिधिक) ગૃહસ્થે સમીપે આણેલ અન્નાદિની ગવેષણા કરનાર.

ओवणिहिया. स्त्री (औपनिधिकी) અનુપૂર્વી વિશેષ; અનુક્રમ વિશેષ.

ओवतिणी. स्त्री० (अवपातिनी) ઉપરથી નીચે પાડવાની વિદ્યા.

ओवत्तिय त्रि० (आवर्तित) ફેરેલ; ઘુમાવેલ.

ओवत्थाणिय. त्रि० (औपस्थानिक) સભાનું કામ કરનાર નોકર.

ओवमिअ. त्रि० (औपमिक) ઉપમા વડે દર્શાવાય તેવું.

ओवम्म. न० (औपम्य) ઉપમાન પ્રમાણ; એક વસ્તુની સરખામણીથી થતું બીજી સદ્દશ વસ્તુનું જ્ઞાન.

ओवम्मसच्च. पुं० (औपम्यसत्य) ઉપમા સત્ય, જેમ મ્હોટું તળાવ જોઇ કહે કે સમુદ્ર જેવું તળાવ છે તે ઉપમાસત્ય.

ओवयण. न० (अवपतन) પોંખવું; ઓવારણા લેવા. (૨) નીચે ઉતરવું; નીચે આવવું.

ओवयाइय. त्रि० (औपपातिक) જેની ઉત્પત્તિ થાય છે તે. (૨) પું० સંસારી; પ્રાણી. (૩) દેવને નરક ગતિના જીવ. (૪) न० જૈનાગમ ઔપપાતિક સૂત્ર.

ओवयाइयय. त्रि० (औपयाचितक) માનતાથી પ્રાપ્ત કરેલ.

ओवरअ. पुं० (अपवरक) ઓરડો.

ओवसग्गिय. त्रि० (औपसर्गिक) ઉપસર્ગ કરનાર. (૨) પું० પ્ર, પરા આદિ ઉપસર્ગ રૂપ શબ્દ.

ओवसमिय. न० (औपशमिक) ઉપશમ સમકિત.

ओवहिअ. त्रि० (औपधिक) પોતાના દોષને ઢાંકનાર. (૨) કષાય નિમિત્તક કર્મ.

ओवाडण. न० (अवपाटन) વિદારવું; ચીરવું.

ओवाडित. त्रि० (अवपाटित) વિદારેલું; ચીરેલું.

ओवात. } **ओवाय.** } पुं० (अवपात) પડવાનું સ્થાન; ઠેસવાગે તેવી ખાડાવાળી જમીન. (૨) સેવા; ભક્તિ.

ओवाय. त्रि० (औपाय) ઉપાય-સાધન સંબંધી.

ओवायपव्वज्जा. स्त्री० (अवपातप्रव्रज्या) ગુરૂ સેવા રૂપ સાધનથી લીધેલી દીક્ષા.

ओवायवंत. त्रि० (अवपातवत्) નમ્ર; વિનયવાન્.

ओविय त्रि० ( ) સરખી રીતે ગોઠવેલ; સમારેલ; જડેલ. (૨) પ્રકાશિત.

ओवीलग. त्रि० (अवपीडक) બીજાને નિર્લજ્જ કરનાર.

ओवीलय. त्रि० (अवपीडक) જુઓ "ઉવીલય" શબ્દ.

ओवेहा. स्त्री० (उपेक्षा) જુઓ "ઉવેહા" શબ્દ.

ओस. पुं० (अवश्याय) ઝેહ; ખારી જમીનમાંથી નીકળી તરણાં ઉપર જામેલ પાણીનાં બિન્દુ. (૨) ઝાકળ; ઠાર.

ओसक्कण. न० (अवष्वष्कण) અમુક ક્રિયાનો જે સમય નિયમિત હોય તે પહેલાં તેની શરૂઆત કરવી જેમકે ગોચરીનો મધ્યાન્હ સમય હોય છતાં રાંધવાને વખતે ગોચરી જવું તે. (૨) ઉત્તેજન.

ओसण्ण. त्रि० (अवसन्न) અવશ્ય કરવા લાયક ધર્મક્રિયા કરવામાં આળસ કરનાર; સંયમમાં ખેદ ધરનાર. (૨) ખુંચી ગયેલ; ફસાઇ ગયેલ.

ओसण्णं. अ० ( ) પ્રાયે કરી; ઘણું કરીને.

ओसण्णविहारि. त्रि० (अवसन्नविहारिन्) શિથિલ આચારવાળો. (૨) સ્વાધ્યાયાદિ ન કરનાર.

ओसत्त. त्रि० (अवसक्त) સંબદ્ધ; સંયુક્ત.

ओसन्न. पुं० (अवसन्न) જુઓ "ઓસણ્ણ" શબ્દ.

ओसन्नं. अ० ( ) જુઓ "ઓસણ્ણં" શબ્દ.

ओसप्पिणी. स्त्री० (अवसर्पिणी) દશ કોડા કોડી સાગરોપમ પ્રમાણે ઉતરતો એક કાળવિભાગ; ઉતરતા છ આરા પુરા થાય તેટલો કાળ.

ओसप्पिणीकाल. पुं० (अवसर्पिणीकाळ) ઉતરતો કાળ; દશ કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ કાળ વિભાગ.

ओसमिअ. त्रि० (उपशमित) શાન્તિ પ્રાપ્ત.

ओसर. पुं० (अवसर) અવસર; સમય.

ओसरण. न० (अवसरण) સાધુઓનો સમુદાય.

ओसविय. त्रि० (उपशमित) શાંત થએલ; શાંત વૃત્તિવાળું.

ओसह. न० (औषध) ઓસડ-સુંઠ, લવીંગ, મરી, વિગેરે દવા

ओसहा. स्त्री० (औषधा) પુષ્કલા વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

ओसहि. स्त्री० (औषधि) ફળ પાકે ત્યાં સુધી રહેનાર વનસ્પતિ; જુવાર, બાજરો વગેરે.

ओसा. स्त्री० (अवश्याय) ઓસ; ત્રેહ. (૨) ઝાકળ.

ओसाण. न० (अवसान) સમીપ; નજીક. (૨) અંત; અવસાન.

ओसायण. न० (अवसादन) નાશ કરવો તે.

ओसारिय. त्रि० (अवसारित) અવલંબિત; ઉપરથી લટકેલ.

ओसास. पुं० (उच्छ्वास) ઉંચે શ્વાસ મુકવો તે.

ओसिंचित्तार. त्रि० (अवसंचयितृ) છાંટનાર

ओसित्त. त्रि० (अवसिक्त) સિંચેલ.

ओसिय त्रि० (अवसित) પર્યવસિત. (૨) ઉપશાન્ત. (૩) જીતાએલ.

ओसीर. न० (उशीर) જુઓ "ઉસીર" શબ્દ.

ओसुय. न० (औत्सुक्य) ઉત્સુકતા; ઉત્કણ્ઠા.

ओसेइम. न० (उत्स्वेदिम) લોટ આદિ ધોવાનું પાણી; ધોવણ.

ओसोवणी. स्त्री० (अवस्वापिनी) અવસ્વાપિની નિદ્રા; અતિગાઢ નિદ્રા.

ओह. पुं० (ओघ) સંસારસમુદ્ર. (૨) અસંયમ. (૩) સંક્ષેપ. (૪) સમૂહ; જત્થો. (૫) પ્રવાહ. (૬) સમુચ્ચય; સામાન્ય. (૭) न० સૂત્ર; શાસ્ત્ર સંબંધી વાક્ય.

ओहंजलिया. स्त्री० (   ) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

ओहंतर. त्रि० (ओघतर) ઓઘ-સંસાર પ્રવાહને તરનાર; સંસાર પારગામી.

ओहट्ट. / **ओहट्टय.** त्रि० (अपघट्टक) નિવારણ કરનાર; હઠાવનાર.

ओहनाण. न० (ओघज्ञान) ઓધિક જ્ઞાન.

ओहय. त्रि० (अवहत) હણેલ; વિનાશ કરેલ.

ओहय. त्रि० (उपहत) ઉપઘાત પ્રાપ્ત.

ओहर. न० (उपगृह) નાનું ઘર.

ओहरिय. त्रि० (अवहृत) ઉતારેલું; હેઠે મુકેલું.

ओहसराणा. स्त्री० (ओघसंज्ञा) સામાન્ય બોધ.

ओहसुय. न० (ओघश्रुत) ઉત્સર્ગશ્રુત-શાસ્ત્ર.

ओहाइय. त्रि० (अवहीन) ચારિત્ર-સંયમથી ભ્રષ્ટ થયેલ.

ओहाडणी. स्त्री० (अवघाटनी) કમાડ બંધ કરવાની ટાંકી. (૨) પાતળી છોઇની ગુંથેલી કંબા સાદડી વિશેષ.

ओहाडिय त्रि० (अवघाटित) બાંધેલું.

ओहाण. न० (अवधान) ઉપયોગ; ખ્યાલ.

ओहादेस. पुं० (ओघादेश) સામાન્ય પ્રકાર; દ્રવ્ય સામાન્ય.

ओहामिअ. त्रि० (   ) તિરસ્કાર કરેલું

ओहार. पुं० (   ) કાચબો.

ओहारइत्तार. त्रि० (अवधारयितृ) નિશ્ચયકારી ભાષા બોલનાર; અસમાધિનું ૧૧ મું સ્થાનક સેવનાર.

ओहारणी. स्त्री० (अवधारिणी) નિશ્ચયકારિણી ભાષા; હું આમજ કરીશ, એવી ચોક્કસ રૂપ વાણી.

ओहावण. न० (अवधावन) અપકીર્તિ; અવહેલના.

ओहासण. न० (अवभाषण) યાચના; વિશિષ્ટ ભિક્ષા.

ओहासिय. त्रि० (अवभासित) ઇચ્છેલું; પ્રાર્થનાપૂર્વક માગેલું.

ओहि. पुं० स्त्री० (अवधि) ઇંદ્રિયોની સ્હાય વિના આત્મ પ્રકાશથી રૂપી પદાર્થોનું હદવાળું જ્ઞાન; અવધિજ્ઞાન; વિકળ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનનો એક પ્રકાર. (२) પન્નવણાના તેત્રીશમા પદનું નામ કે જેમાં અવધિ-જ્ઞાનનું વર્ણન છે. (३) અવધિ; હદ; મર્યાદા.

ओहिंजलिया. स्त्री० (अवधिजलिका) ચો-ઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

ओहिजिण. पुं० (अवधिजिन) અવધિજ્ઞાન-વાળા સાધુ.

ओहिणाण. न० (अवधिज्ञान) અવધિજ્ઞાન; ઇંદ્રિય અને મનના વ્યાપાર વિના માત્ર આત્મ-જ્યોતિથી અમુક હદમાં પ્રત્યક્ષરીતે રૂપી પદાર્થોનું જાણવું; જ્ઞાનના પાંચ પ્રકારમાંનો ત્રીજો પ્રકાર.

ओहिणाणि. त्रि० (अवधिज्ञानिन्) અવધિ-જ્ઞાનવાળો જીવ.

ओहिदंसण. न० (अवधिदर्शन) દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની મર્યાદાથી રૂપી પદાર્થોનું જોવું, જે અવધિજ્ઞાનની પહેલા થાય છે તે

ओहिदंसणावरण. पुं० न० (अवधिदर्शनावरण) દર્શનાવરણીય કર્મનો એક પ્રકાર કે જે અવધિ દર્શનને રોકે છે.

ओहिदंसणि. त्रि० (अवधिदर्शनिन्) અવધિ-દર્શનવાળો જીવ.

ओहिनाण. न० (अवधिज्ञान) અવધિજ્ઞાન.

ओहिनाणावरण. न० } **ओहिनाणावरणिज्ज.** पुं० } (अवधिज्ञानावरण) અવધિજ્ઞાનાવરણ; જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

ओहिनाणि. त्रि० (अवधिज्ञानिन्) અવધિ-જ્ઞાનવાળો.

ओहिपद. न० (अवधिपद) પન્નવણા સૂત્રના તેત્રીશમા પદનું નામ.

ओहिमरण. न० (अवधिमरण) અવધિમરણ; એકવાર એક ગતિના આયુષ્યના દલિયા ભોગવી મરી, ફરી તેવા દલીયા ભોગવીને મરે તે.

ओहिय. पुं० (औधिक) સામાન્ય; અવિશેષ; સમુચ્ચય.

ओहीरिय. त्रि० (अवधीरित) તિરસ્કાર કરેલ.

ओहूणण. न० (अवधूनन) કમ્પ. (२) ઉલ્લં-ઘન. (३) અપૂર્વકરણથી ભેદાએલ ગ્રંથિનો ભેદ કરવો તે.

ओहूय. त्रि० (अवधूत) ઉલ્લંઘન કરેલ;

क.

क. त्रि० (किम्) કોણ ? શું ?

कइ. त्रि० (कति) કેટલા ?

कइ. पुं० (कवि) કવિ.

कइत्थ. त्रि० (कतिथ) કેટલામું; કઇ સંખ્યાવાળું.

कइय. त्रि० (क्रयिक) ખરીદનાર; ગ્રાહક.

कइयव. न० (कैतव) કપટ.

कइया. अ० (कदाचित्) કોઇ વખત.

कइर. पुं० (कदर) વાંસની એક જાત.

कइलास. पुं० (कैलास) અનુવેલંધર નામે નાગરાજ દેવતાનો આવાસ પર્વત. (२) તે દેવતાની રાજધાની. (३) એ નામના એક અનુવેલંધર દેવતા. (४) નંદીશ્વર દ્વીપના પૂર્વાર્દ્ધનો અધિપતિ દેવતા.

कइलासा. स्त्री० (कैलासा) એક દેવતાની રાજધાની.

कइवय. त्रि० (कतिपय) કેટલા ?

कइविया स्त्री० (कैतविका) કોણિથી મણિબંધ સુધીનો હાથનો ભાગ.

कइविया. स्त्री० ( ) પીકદાની.

कइविह. त्रि० (कतिविध) કેટલા પ્રકારનું.

कइहसिअ. न० (कपिहसित) સ્વચ્છ આકાશમાં અચાનક વીજળીનું દર્શન. (२) વાંદરાની પેઠે વિકૃત મુખ કરીને હસવું તે.

कउह. पुं० न० (ककुद्) બળદની ખાંધ. (२) त्रि. પ્રધાન; મુખ્ય.

कउहि. पुं० (ककुद्मत्) ખુંટીયો.

कओ. अ० (कुतस्) શાથી; ક્યાંથી ?

कओ. अ० (क्व) ક્યાં; ક્યા સ્થાનમાં.

कओहिंतो. अ० (कुतस्) ક્યાંથી.

कंक. पुं० (कङ्क) એક જાતનું પક્ષી.

कंकड. पुं० (कङ्कट) કવચ; બખ્તર.

कंकडइय. त्रि० (कङ्कटित) કવચ જડેલ.

कंकण. न० (कङ्कण) કંકણ.

कंकय. पुं० (कङ्कत) નાગબળા નામની ઔષધિ. (२) સર્પની એક જાતિ. (३) पुं० स्त्री० વાળ ઓળવાનું સાધન; કાંકસી.

कंकावंस. पुं० (कङ्कावंश) ગાંઠવાળી વનસ્પતિની એક જાત.

कंकिलि. } **कंकेलि.** } पुं० (कङ्केलि) આશોપાલવનું ઝાડ; અશોક વૃક્ષ.

कंकोल. पुं० (कङ्कोल) એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

कंखा. स्त्री० (काङ्क्षा) ઇચ્છા. (२) આસક્તિ; ગૃદ્ધિ.

कंखापदोस. पुं० (काङ्क्षाप्रदोष) મિથ્યાત્વ મોહનીયનો એક પ્રકાર.

कंखामोहणिज्ज. न० (काङ्क्षामोहनीय) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

कंखि. त्रि० (काङ्क्षिन्) ઇચ્છનાર.

कंखिय. त्रि० (काङ्क्षित) ઇચ્છેલું.

कंगणी. स्त्री० ( ) એક જાતની વેલ; કાંગની.

कंगु. स्त्री० न० (कङ्गु) એક જાતનું ધાન્ય; કાંગ. (२) એક વેલનું નામ.

कंगुलया. स्त्री० (कङ्गुलता) એ નામની એક જાતની વેલ.

कंगुलिया. स्त्री० (कङ्गुलिका) લઘુનીત અથવા વડીનીત કરવી તે.

कंचण. न० (काञ्चन) સુવર્ણ; સોનું. (२) કંચન નામનો એક પર્વત. (३) કંચન પર્વતના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कंचणउर. न० (काञ्चनपुर) કલિંગ દેશનું એક પ્રખ્યાત નગર.

कंचणकूड. न० (काञ्चनकूट) કંચનકૂટ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (२) સોમનસ વખારા પર્વતના સાત કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર. (३) રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

कंचणग. पुं० (काञ्चनक) નીલવંત આદિ દશ દ્રહને બન્ને કાંઠે આવેલા વીશ વીશ પર્વતો; એકંદર ૨૦૦ પર્વતો એ નામના છે. (૨) કાંચનક પર્વતના નિવાસી દેવતા.

कंचणा. स्त्री० (कञ्चना) એક અખ્યાત સ્ત્રી.

कंचणिया. स्त्री० (काञ्चनिका) રૂદ્રાક્ષની માળા. (૨) કંચન પર્વતના અધિપતિ દેવતાની રાજધાનીનું નામ.

कंचीमेहला. स्त्री० (काञ्चीमेखला) કંદોરો.

कंचुइ. पुं० (कञ्चुकिन्) અંતેપુર રક્ષક. (૨) સર્પ.

कंचुइअ. त्रि० (कञ्चुकित) કાંચળીવાળા.

कंञ्चुइज्ज. पुं० (कञ्चुकीय) નાજર; દ્વારપાળ.

कंचुग. / **कंचुय.** पुं० (कञ्चुक) ચોળી; કંચવો. (૨) સર્પની કાંચળી. (૩) વાળ; રોમરાજી. (૪) વર્મ; કવચ.

कंटक. / **कंटग.** / **कंटय.** पुं० (कण्टक) કાંટો. (૨) પ્રતિપક્ષી. (૩) વીંછિનો આંકડો. (૪) શલ્ય. (૫) દુઃખોત્પાદક વસ્તુ.

कंठ. पुं० (कण्ठ) કંઠ; ગરદન.

कंठमुरय. न० (कण्ठमुरज) એક જાતનું આભૂષણ.

कंठमुरवी. स्त्री० (कण्ठमुरवी) ગળાનું એક જાતનું ઘરેણું.

कंठमुही. स्त्री० (कण्ठमुखी) માદળિયું.

कंठविसुद्ध. न० (कण्ठविशुद्ध) ચોકખા કંઠથી ગાન કરવું.

कंठसुत्त. न० (कण्ठसूत्र) ડોકમાં પહેરવાનો સોનાનો દોરો.

कंठाकंठि. अ० (कण्ठाकण्ठि) સ્હામ સ્હામે ગળું પકડવું તે.

कंठिया. स्त्री० (कण्ठिका) કંઠી. (૨) કણ્ઠ પ્રદેશ. (૩) પુસ્તકનું પુંઠું.

कंड. पुं० न० (काण्ड) ધનુષ બાણ. (૨) એક જાતની વનસ્પતી. (૩) પર્વતમાં કોતરેલું ઘર. (૪) અગ્યારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) કર્મનાં સ્થિતિ સ્થાનકોનો સમૂહ.

कंडग. पुं० न० (काण्डक) કાંડ; પાથડો; પડ. (૨) બાણ. (૩) સંયમના સ્થાનકોનો સમુદાય.

कंडय. पुं० न० (काण्डक) કાળનો એક સૂક્ષ્મ ભાગ. (૨) રાક્ષસની સભા આગળનું ચૈત્ય વૃક્ષ.

कंडरीय. पुं० (कण्डरीक) મૂળદેવની સહાયથી કોઇ સ્ત્રીને લઇ જનાર લુચ્ચો માણસ. (૨) એ નામના એક મુનિ કે જે ઘણા વરસ દીક્ષા પાળી છેવટે પતિત થયા હતા.

कंडवा. स्त्री० (कण्डवा) એક જાતનું વાજીંત્ર.

कंडा. स्त्री० (कण्डा) પર્વગ જાતિનું એક ઝાડ.

कंडावेल्ली. स्त्री० (काण्डवल्ली) વનસ્પતિ વિશેષ.

कंडिय. त्रि० (कण्डित) ખાંડેલું; છડેલું.

कंडियायण. न० (कण्डिकायन) વૈશાલીનગરી પાસેનું એક ઉદ્યાન.

कंडिल्ल. पुं० (कांडिल्य) કાણ્ડિલ્ય ગોત્ર પ્રવર્તક એક ઋષિ. (૨) न० કાણ્ડિલ્ય ગોત્ર. (૩) पुं० स्त्री० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

कंडिलायण. पुं० (काण्डिल्यायन) એ નામના એક ઋષિ.

कंडु. पुं० स्त्री० (कन्दु) તવો. (૨) ખસનો રોગ.

कंडुइय. त्रि० (कण्डूमत्) ખસવાળો.

कंडुयण. न० (कण्डूयन) ખણવું; ખુજલિ; ચર કરવી.

कंडू. स्त्री० पुं० (कण्डू) ચર; ખરજવાળ.

कंडूइय. न० (कण्डूयित) ખરજ; ચર.

कंडूयग. त्रि० (कण्डूयक) ખજવાળનાર.

कंत. त्रि० (कान्त) મનોહર; સુંદર. (૨) ધૃત સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) ન० કાન્તિ; પ્રભા.

कंत. त्रि० (क्रान्त) આક્રમણ કરેલ.

कंता. स्त्री० (कान्ता) સુંદરી.

कंतार. न० (कान्तार) અટવી; જંગલ.

कंति. स्त्री० (कान्ति) કાંતિ; પ્રભા. (૨) અહિંસા.

कंतिल्ल. त्रि० (कान्तिमत्) કાન્તિવાળો.

कंतेल्ल. पुं० (कान्तेल्ल) મંડવ ગોત્રની શાખા. (૨) મંડવ ગોત્રની શાખામાંનો પુરૂષ.

कंथश्र. } **कंथग.** } पुं० (कन्थक) જાતવાન ઘોડો.

कंथीकय त्रि० (कन्थीकृत) કંથાની માફક થીગડા મારેલ વસ્ત્ર.

कंद. पुं (क्रन्द) વ્યંતર દેવોની એક જાત.

कंद. पुं० (कँन्द) કંદમૂળ. (૨) ઝાડના મૂળ અને થડની વચ્ચેનો ભાગ (૩) કમળાદિકના મૂળ ઉપરનો ગોળ ભાગ.

कंदणया. स्त्री० (क्रन्दन) આક્રંદન કરવું.

कंदप्प. पुं० (कन्दर्प) હાસ્ય ગર્ભિત મોહક ચેષ્ટા. (૨) કામદેવ. (૩) કુતુહલી દેવ. (૪) કામદેવની ભાવના. (૫) त्रि. કામી; કામયુક્ત.

कंदप्पिय. त्रि० (कान्दर्पिक) કામચેષ્ટા–હાસ્ય મશ્કરી કરનાર ભાંડ વગેરે. (૨) હાસ્ય મશ્કરી કરી આજીવિકા ચલાવનારની એક જાતિ. (૩) ભાંડ જેવા કંદર્પ દેવતાની એક જાત. (૪) त्रि० કામ સંબંધી.

कंदमूल. न० (कन्दमूल) કન્દમૂલ.

कंदर. न० (कन्दर) કાણું; પર્વતની ગુફા.

कंदरा. स्त्री० (कन्दरा) ગુફા.

कंदल. पुं० (कन्दल) કેળનું ઝાડ. (૨) લતા વિશેષ.

कंदलग. पुं० (कन्दलक) એક ખરીવાળા પશુની એક જાત.

कंदली. स्त्री० (कन्दली) એક જાતનો કંદ. (૨) કેળનું ઝાડ. (૩) લીલી વનસ્પતિ.

कंदाहार. पुं० (कन्दाहार) કંદનો આહાર કરનાર તાપસનો એક વર્ગ.

कंदिंद. पुं० (क्रन्देन्द्र) ક્રન્દિત નામના દેવ નિકાયના ઇન્દ્ર.

कंदिय. पुं० न० (क्रन्दित) વિયોગિની સ્ત્રીનું રૂદન. (૨) વાણવ્યંતર દેવતાની એક જાત.

कंदु. पुं० स्त्री० (कन्दु) લોઢાનું વાસણ; તાવડો.

कंदुक. पुं० (कन्दुक) એક જાતની વનસ્પતિ.

कंदुकुंभी. स्त्री० (कन्दुकुम्भी) લોઢાની કડાઇ; તાવડી.

कंदुरुक्क. न० (कन्दुरुक) એક જાતનો ધુપનો સુગંધી પદાર્થ.

कंदू. स्त्री० (कन्दू) નારકીને ઉપજવાની કુંભી.

कंध. पुं० (स्कन्ध) ખાંધ.

कंप. पुं० (कम्प) કંપારી; ધ્રુજારો.

कंपण. न० (कम्पन) કંપવું; ધ્રુજવું; હલવું.

कंपणवाइअ. त्रि० (कम्पनवातिक) કમ્પવાયુ નામના રોગવાળો.

कंपिल्ल. पुं० न० (कम्पिल्ल) કંપિલપુર નામનું ફરૂખાબાદ જીલ્લાનું એક જુનું નગર. (૨) અંતગડ સૂત્રના ૧ લા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૩) અંધકવૃષ્ણિના પુત્ર સાતમા દશાર્હ.

कंपिल्लपुर. न० (काम्पिल्यपुर) કંપિલપુર નામે નગર.

कंबल. पुं० न० (कम्बल) કંબલ; ધાબળો; કામળો. (૨) ગાયના ગળાનું ચામડું.

कंबलकड. पुं० } **कंबलकिडु.** न० } (कम्बलकट) કાંબળો.

कंबु. पुं० (कम्बु) शंख. (२) न० कंबु नामे पांचमा देवलोकनुं એક विमान કે જેમાં વસતા દેવોનું બાર સાગરનું આયુષ્ય છે.

कंबुगीव. न० (कम्बुग्रीव) કંબુગ્રીવ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન

कंबू. स्त्री (कम्बू) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

कंबोय. पुं० (कम्बोज) કમ્બોજ દેશ; કાબુલ દેશ.

कंबोय. त्रि० (काम्बोज) કંબોજ દેશમાં જન્મેલ.

कंस. पुं० (कंस) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૨૨ મો ગ્રહ. (૨) મથુરાનો રાજા; શ્રીકૃષ્ણનો મામો. (૩) કાંસું નામની ધાતુ.

कंस. न० (कांस्य) કાંસાની એક ધાતુ.

कंसणाभ. पुं० (कंसनाभ) ત્રેવીશમા ગ્રહનું નામ.

कंसताल. न० (कांस्यताल) વાદ્ય વિશેષ; કાંસાના ઝાંઝર.

कंसपाई. स्त्री० (कांस्यपात्री) કાંસાની થાળી.

कंसपात्र. न० (कांस्यपात्र) કાંસાનુ પાત્ર.

कंसवण्णाभ. पुं० (कंसवर्णाभ) અઠાવીસમા ગ્રહનું નામ.

कंसवन्न. पुं० (कंसवर्ण) કંસવર્ણ નામનો ગ્રહ.

कंसाला. स्त्री० (कंसताला) વાજાનો એક પ્રકારનો અવાજ; તાલ.

कंसिआ. स्त्री० (कंसिका) તાલ. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

कंसिय. पुं० (कांस्यिक) કાંસાનું વાજિંત્ર. (૨) કંસારા.

कंसीय. न० (कंसीय) કાંસાનું પાત્ર.

ककारपविभत्ति. पुं० (ककारप्रविभक्ति) કકારની રચનાવાળું નાટક.

ककुध. } **ककुह**. } पुं० न० (ककुद्) બળદની ખુંધ. (૨) રાજચિન્હ. (૩) પર્વતની ટોચ. (૪) ત્રિ. પ્રધાન; મુખ્ય.

कक्क. पुं० (कल्क) સુગંધી પદાર્થ; એક કપાયલા દ્રવ્યનો ઉકાળો (૨) न० પાપ. (૩) કપટ; માયા.

कक्क. पुं० (कर्क) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ.

कक्कंध. पुं० (कर्कन्ध) ગૃહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.

कक्ककुरुया. स्त्री० (कल्ककुरुका) દંભથી બીજાને છેતરવું તે.

कक्कगुरुग. न० (कल्कगुरुक) માયા; કપટ.

कक्कड. त्रि० (कर्कश) ખરખરૂં.

कक्कड. न० (कर्कट) હૃદયનો એક પ્રકારનો વાયુ.

कक्कडग. पुं० (कर्कटक) કાકડી; શાકની એક જાત.

कक्कडच्छ. पुं० (कर्कटाक्ष) કાકડી.

कक्कडय. न० (कर्कटक) દોડતા ઘોડાના પેટમાં ઉછળતો વાયુ.

कक्कडिया. स्त्री० (कर्कटिका) કાકડી.

कक्कडी. स्त्री० (कर्कटी) કાકડી.

कक्कणा. स्त्री० (कल्कना) પાપ. (૨) માયા.

कक्कब. पुं० (कर्कब) ઉકાળેલ શેરડીનો રસ.

कक्कर. पुं० (कर्कर) જેને ચાવતા કર કર થાય તેવી વસ્તુ. (૨) કાંકરો.

कक्करणया. स्त्री० (कर्करणता) શય્યા ઉપધિ વગેરેમાં દોષ કહાડી બડબડાટ કરવું તે.

कक्करय. पुं० (कर्करक) સુભિક્ષાદિના હેતુ શીખવવા.

कक्कराइय. न० (कर्करायित) દોષવાળું આચરણ. (૨) દોષનું કહેવું; દોષોનું પ્રગટ કરવું.

कक्करी. स्त्री० (कर्करी) ગાગર.

कक्कस. त्रि० (कर्कश) કઠિન; આકરૂં. (૨) પ્રખર; ચણ્ડ. (૩) તીવ્ર; પ્રગાઢ.

(૪) અનિષ્ટ; હાનિકારક (૫) નિષ્ઠુર; નિર્દય. (૬) તોછડું; કઠોર વચન.

कक्कावंस. પું૦ (कर्कवंश) વાંસની એક જાત.

कक्किकय. ન૦ (कल्किक) માંસ.

कक्केयण. પું૦ ન૦ (कर्केतन) એક જાતનું રત્ન.

कक्कोडई. સ્ત્રી૦ (कर्कोटकी) કારેલાં તથા કંકોડાની વેલ.

कक्कोडय. પું૦ (कर्कोटक) વેલંધર જાતના દેવતાનું નામ. (૨) કર્કોટક દેવને રહેવાના પર્વતનું નામ. (૩) અનુવેલંધર દેવતાના રાજાનું નામ. (૪) અનુવેલંધર દેવોનો આવાસ પર્વત. (૫) ન૦ શાક વિશેષ; કારેલાં, કંકોડાં.

कक्कोल. પું૦ ન૦ (कर्कोल) સુગંધી એક જાતનું ફળ.

कक्ख. પું૦ (कक्ष) કાંખ; બગલ. (૨) વન; જંગલ.

कक्खड. ત્રિ૦ ( ) પુષ્ટ.

कक्खड. ત્રિ૦ (कर्कश) જુઓ " કક્કસ " શબ્દ.

कक्खडा. સ્ત્રી૦ (कर्कशा) કઠોર વેદના; દુઃસહ પીડા.

कक्खा સ્ત્રી૦ (कक्षा) કાંખ; બગલ.

कच्च. ન૦ (कृत्य) કર્તવ્ય; કરવાને યોગ્ય.

कच्चायण. પું (कात्यायन) એ નામના એક ઋષિ. (૨) કાત્યના પુત્ર શ્રી પ્રભવજીના ગોત્રનું નામ. (૩) ન૦ કૌશિક ગોત્રની શાખારૂપ એક ગોત્ર. (૪) પું૦ સ્ત્રી૦ કૌશિક ગોત્રની શાખામાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૫) ન૦ મૂળ નક્ષત્રનું ગોત્ર.

कचोलय. પું૦ ન૦ (कच्चोलक) પ્યાલો; કચોળો.

कच्छ. પું૦ ન૦ (कच्छ) કાછડી; કચ્છોટો. (૨) કાંઠો. (૩) મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાંની એક વિજય. (૪) ચારેકોર જળથી ઢંકાયેલ પ્રદેશ. (૫) કચ્છ વિજયના વૈતાઢ્ય પર્વતના નવ કૂટમાંના બીજા અને સાતમા કૂટનું નામ. (૬) થોડા જળનું સ્થાન. (૭) શેરડીની વાડી. (૮) નદીના પાણીથી વીંટાયેલું વન. (૯) કચ્છ વિજયના એક રાજા. (૧૦) કચ્છ વિજયના અધિષ્ઠાયક દેવ.

कच्छ. પું૦ (कक्ष) કાંખ; બગલ. (૨) વન; જંગલ.

कच्छकूड. ન૦ (कच्छकूट) ચિત્રકૂટ વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર. (૨) માલવંત પર્વતના નવ કૂટમાંના ચોથા કૂટ-શિખરનું નામ.

कच्छगावई. } **कच्छगावती.** } સ્ત્રી૦ (कच्छकावती) બ્રહ્મકૂટ વખારા પર્વતની પશ્ચિમે અને દ્રહવતી નદીની પૂર્વે બંનેની વચ્ચે મહાવિદેહાંતર્ગતક્ષેત્ર વિશેષ; એક વિજય.

कच्छभ. પું૦ (कच्छप) કાચબો. (૨) રાહુનું નામ.

कच्छभरिंगिय. ન૦ (कच्छपरिङ्गित) કાચબાની પેઠે આગળ કે પાછળ મરજી પ્રમાણે ચાલીને વંદના કરે તે; વંદનાનો એક દોષ.

कच्छभाणी. સ્ત્રી૦ ( ) કેશરનું ઝાડ.

कच्छभी. સ્ત્રી૦ (कच्छपी) નારદની વીણા. (૨) કાચબી. (૩) એક જાતનું પુસ્તક.

कच्छवी. સ્ત્રી૦ (कच्छपी) છેડે પાતલું અને વચ્ચે પહોળું એવું પુસ્તક; પુસ્તકના પાંચ પ્રકારમાંનું એક.

कच्छा. સ્ત્રી૦ (कक्षा) હાથીને છાતીમાં બાંધવાની રાસડી. (૨) મહાવિદેહની બત્રીસ વિજયમાંની એક. (૩) કાંખ; બગલ. (૪) શ્રેણિ; પંક્તિ (૫) અન્તઃપુર; જનાનખાનું.

कच्छावइ. સ્ત્રી૦ (कच्छावती) જુઓ " કચ્છગાવઈ " શબ્દ.

कच्छु. स्त्री० (कच्छू) ખરજ ઉત્પન્ન કરનાર ઔષધિ; કપિ કચ્છ.

कच्छुय. पुं० (कच्छुक) ખરજવો; ખસનો રોગ.

कच्छुरी. स्त्री० (कच्छुरा) ધમાસો; ધમાસાનો ગુચ્છો.

कच्छुल. पुं० (कच्छुल) ગુલ્મ જાતનું એક ઝાડ. (૨) त्रि० ખરજવાના રોગવાળો.

कच्छुल्ल. पुं० (कच्छुल्ल) કચ્છુલ્લ નામનો નારદ.

कच्छू. स्त्री० (कच्छू) ખરજ; ખાજ; કણ્ડુ-રોગ.

कच्छूक. पुं० (कच्छूक) ખાજ; ખસ.

कच्छूल्ल. त्रि० (कच्छूमत्) ખુજલીનો દર્દી.

कज्ज. न० (कार्य) કાર્ય; પ્રયોજન.

कज्जकरि. त्रि० (कार्यकारिन) સાર્થક; સ-પ્રયોજન.

कज्जल. न० (कज्जल) આંજણ; કાજલ.

कज्जलंगी. स्त्री० (कज्जलांगी) કાજળ માટે દીવા ઉપર રખાતું પાત્ર.

कज्जलप्पभा. स्त्री० (कज्जलप्रभा) જંબૂ વૃક્ષના નૈઋત્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

कज्जलावेमाण. त्रि० ( ) પાણીથી ભરાઇને ડુબતું.

कज्जसेण. पुं० (कार्यसेन) કાર્યસેન નામે ગઇ અવસર્પિણીના પાંચમા કુલકર.

कज्जोवग. } पुं० (कार्योपग) ૮૮ માંના
कज्जोवग. } છોંતેરમા ગ્રહનું નામ.

कडुय. पुं० (कटुक) કડવો રસ.

कट्टर. पुं० (कट्टर) (૧) છાસ. (૨) ચટણી. (૩) ગરમ મશાલો. (૪) ખંડ; અંશ.

कट्ठ. त्रि० (कृष्ट) હળથી ખેડેલ.

कट्ठ. न० (कष्ट) કષ્ટ; દુઃખ; મુશ્કેલી.

कट्ठ. न० (काष्ठ) લાકડું.

कट्ठकम्मंत. न० (काष्ठकर्मान्त) લાકડાનું કારખાનું.

कट्ठकरण. न० (काष्ठकरण) શ્યામક નામના ગૃહસ્થના એક ખેતરનું નામ.

कट्ठकार. पुं० (काष्ठकार) સુતાર.

कट्ठकोलंब. पुं० (काष्ठकोलम्ब) ઝાડની ડાળીનો નીચે લટકતો આગલો ભાગ.

कट्ठखाय. पुं० (काष्ठखाद) કાષ્ઠખાઇ લાક-ડામાં રહેનાર એક જાતનો કીડો.

कट्ठपाउया. स्त्री० (काष्ठपादुका) લાકડાની ચાખડી.

कट्ठपुत्तलिया. स्त्री० (काष्ठपुत्तलिका) લાકડાની પુતળી.

कट्ठपेज्जा. स्त्री० (काष्ठपेया) મગનો ક્વાથ. (૨) ઘીમાં કરેલી ચોખાની રાબ.

कट्ठभूय. त्रि० (काष्ठभूत) કાષ્ઠની પેઠે જડ; ચેતન વગરનો.

कट्ठमूल. न० (काष्ठमूल) દ્વિદળ ધાન્ય; ચણા, મગ વગેરે.

कट्ठहार. पुं० (काष्ठहार) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

कट्ठा. स्त्री० (काष्ठा) દશા; અવસ્થા. (૨) દિશા.

कट्ठाहार. पुं० (काष्ठाहार) લાકડાને ખાઇ જનાર એક જાતનો કીડો; ત્રણ ઇંદ્રિય-વાળો જીવ.

कट्ठिय. त्रि० (काष्ठित) લાકડાની બનાવેલી ભીંત વગેરે.

कठिण. त्रि० (कठिन) કઠણ; આકરૂં; કર્કશ.

कड. त्रि० (कट) સાદડી. (૨) હાથીનું ગં-ડસ્થળ; ગાલ. (૩) માંચો પલંગ વગેરે. (૪) પર્વતનો એક ભાગ. (૫) શ્વાસ. (૬) વંશ.

कड. त्रि० (कृत) કરેલું; આચરેલું; અનુ-ષ્ઠાન કરેલું. (૨) ચાર, ચારની સંખ્યાનો સંકેત. (૩) સચિત્તે ખરડેલું. (૪) યુગ વિશેષ; સત્યયુગ.

कडअ. पुं० (कटक) ભીંત.

कडंगर. न० (कडङ्गर) ફળશૂન્ય એક જાતનું ઘાસ.

कडंब. पुं० (कडम्ब) એક જાતનું વાજીંત્ર.

कडक्ख. पुं० (कटाक्ष) કટાક્ષ.

कडक्खिय. त्रि० (कटाक्षित) કટાક્ષ ભરેલ.

कडग. पुं० न० (कटक) કંકણ; કડું. (૨) સમૂહ. (૩) સૈન્ય-લશ્કરનું રહેવાનું સ્થાન. (૪) ભિંતનું મૂળ; પાયો. (૫) પર્વતનો તટ; તળેટી. (૬) પર્વતનો ઉપલો ભાગ. (૭) પર્વતની મેખલાનો મધ્ય ભાગ. (૮) पुं० આ નામનો એક દેશ.

कडग्गिदाह. पुं० (कटाग्निदाह) વાંસની અગ્નિ વડે બાળવું તે. (૨) આગળ પાછળથી કટ નામનું ઘાસ વીંટાળીને સળગાવી મુકવું તે.

कडच्छेज्ज. न० (कटच्छेद्य) સોનાના આભૂષણ તથા પર્વતના મધ્ય ભાગને છેદવાની કળા.

कडजुग. न० (कृतयुग) સત્યયુગ; ૧૭૨૮૦૦૦ વર્ષનો આદિયુગ.

कडजुम्म. पुं० (कृतयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં શૂન્ય શેષ રહે તે સંખ્યા; જેમકે ૧૬. (૨) સમરાશિ.

कडजुम्मकडजुम्म. पुं० न० (कृतयुग्मकृतयुग्म) ભાજ્ય સંખ્યા અને લબ્ધ સંખ્યા એ બંનેને ચારે ભાગતાં શૂન્ય શેષ રહે તે સંખ્યા; જેમકે શોળની સંખ્યા. (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजुम्मकलिओय. पुं० (कृतयुग्मकल्योज) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં કંઈ શેષ ન રહે તેવી સંખ્યા; જેમકે સત્તર. (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजुम्मतेओग. पुं० (कृतयुग्मत्र्योज) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં કંઈ શેષ ન રહે તેવી સંખ્યા; જેમકે ઓગણીશ. (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजुम्मदावरजुम्म. पुं० (कृतयुग्मद्वापरयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં શેષ બે રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં કંઈ શેષ ન રહે તેવી સંખ્યા; જેમકે અઢાર. (૨) રાશિ વિશેષ.

कडजोगि. त्रि० (कृतयोगिन्) ગીતાર્થ; જ્ઞાની.

कडणा. स्त्री० (कटना) ઘરનો એક ભાગ.

कडपूयणा. स्त्री० (कटपूतना) કડપૂતના નામની દેવી; વ્યન્તરી વિશેષ.

कडप्प. पुं० (कटप्र) સમૂહ.

कडभू. पुं० (कटभू) એ નામનો એક કંદ.

कडय. पुं० न० (कटक) લશ્કર; સૈન્ય.

कडय. न० (कडक) શેરડી, જાર, વગેરેના સાંઠા; કડબ.

कडयडिय. त्रि० ( ) પાછું ફરેલ; ફેરવાઇ ગયેલ.

कडवाइ. पुं० (कृतवादिन्) સૃષ્ટિને નૈસર્ગિક નહીં માનતાં કોઇની બનાવેલી માનનાર; જગત્કર્તૃત્વવાદી.

कडसक्करा. स्त्री० ( ) વાંસની ખીલી-શળી.

कडहू. पुं० (कटभू) એ નામનું એક વૃક્ષ.

कडाइ. पुं० (कटादि) જુઓ "કડજોગિ" શબ્દ.

कडाय. पुं० (कृतापास) સંથારો કરનાર સાધુની સેવા ભક્તિ કરનાર કડાયા સાધુ.

कडाली. स्त्री० (कटालिका) ઘોડાના સ્વારને પગ ટેકવવાને પલાણની બે બાજુએ લટકતા પેગડા. (૨) ઘોડાના મોઢા પર બાંધવાનું મુખ બંધન.

कडासण. न० (कटासन) આસન; પથરણું.

कडाह. पुं० (कटाह) લોઢાનું ઠામ; કડાઇ. (૨) કાચબાની પીઠ. (૩) પાંસળિનાં હાડકાં.

कडि. स्त्री० (कटि) કેડ; કમર. (૨) વૃક્ષાદિનો મધ્ય ભાગ.
कडि. पुं० (कटिन्) સાદડીવાળો
कडिअ. त्रि० (कटित) સાદડીથી ઢાંકેલું. (૨) સાદડીથી સુશોભિત કરેલું. (૩) એક બીજામાં મેળવેલું.
कडिअकडि. त्रि० (कटितकटिन्) સાદડીના પટાની માફક એક બીજા સાથે મળેલ; અત્યન્ત નિશ્છિદ્ર.
कडिण. पुं० (   ) વાંસમાં ઉત્પન્ન થતું એક જાતનું ઘાસ કે જેથી ફુલ ગુંથાય છે.
कडितड. न० (कटितट) કટીતલ. (૨) મધ્ય ભાગ.
कडित्त. न० (कटित्र) કેડ ઉપર પહેરવાનું ચામડાનું કવચ.
कडिपट्टय. न० (कटिपट्टक) ધોતીઉં.
कडिपत्त. न० (कटिपत्र) સર્પાદિ વૃક્ષની સળી. (૨) પાતળી કમર.
कडिबंध. पुं० (कटिबन्ध) કંદોરો.
कडिबंधण. न० (कटिबन्धन) કેડે બાંધવાનું વસ્ત્ર; ચરોટો.
कडिभिल्ल न० (   ) શરીરના એક ભાગમાં હોનાર.
कडियल. न० (कटितल) કમર.
कडिल. पुं० न० (कटिल) મ્હોટી કડાઇ. (૨) न० કટી વસ્ત્ર; કમર પર પહેરવાનું વસ્ત્ર–ધોતીઉં વગેરે. (૩) ઉપકરણ વિશેષ.
कडिसुत्त. न० (कटिसूत्र) કમ્મરપટો; કંદોરો.
कडु. / कडुअ. त्रि० (कटुक) કડવું, કડવાસવાળું. (૨) पुं० કડવો રસ. (૩) त्रि० અનિષ્ટ. (૪) દારૂણ; ભયંકર.
कडुइया. स्त्री० (कटुकी) કડવી તુંબડીની વેલ.
कडुच्छग. / कडुच्छुय. पुं० स्त्री० (   ) ધૂપનો કડછો; કડછી.
कडुव. न० (   ) એક જાતનું વાજીંત્ર.
कडुसगबंधण. न० (   ) એક ભાગ સૂત્ર, એક ભાગ ઉન અને એક ભાગ કાથો એ ત્રણના મિશ્રણથી બનાવેલ દોરો.
कडेवर. न० (कलेवर) શરીર; દેહ.
कड्ढ. पुं० (कर्ष) ખેંચવું; આકર્ષણ.
कड्ढण. न० (कर्षण) (૧) ખેંચવું. (૨) ખેડવું.
कड्ढित. / कड्ढिय. त्रि० (कृष्ट) ખેંચેલું.
कड्ढोकड्ढा स्त्री० (कर्षापकर्षा) ખેંચાખેંચ; તાણાતાણ.
कढण. पुं० (क्वथन) કઢવું; ઉકાળવું.
कढिण. त्रि० (कठिन) કઠોર; મજબુત. (૨) વાંસની સાદડી; ચટાઇ. (૩) न० તૃણ વિશેષ. (૪) પર્ણ; પાંદડું.
कढिय. त्रि० (क्वथित) ઉકાળેલું.
कण. पुं० (कण) કણકી; ચોખાના ખંડિત દાણા. (૨) સાતમા ગ્રહનું નામ. (૩) વનસ્પતિ વિશેષ. (૪) ચોખા; ભાત.
कणइर. पुं० (कर्णिकार) કણેર નામની વનસ્પતિ.
कणंगर. न० (कनङ्गर) પથ્થરનું એક જાતનું હથિયાર.
कणंद. पुं० (कनन्द) કનન્દ નામના સાધુ.
कणक. पुं० (कनक) બાણ.
कणकणअ. / कणकणग. पुं० (कनककनक) નવમા ગ્રહનું નામ.
कणकरासि. पुं० (कनकराशि) કણક–બાણ અથવા શારંગ ધનુષ્ય જેના હાથમાં છે તે વાસુદેવ.
कणकुंडग. पुं० (कणकुण्डक) ચોખાની બનાવેલી ખાવા યોગ્ય વસ્તુ.
कणग. न० (कनक) સુવર્ણ; સોનું. (૨) ઘૃતદ્વીપના દેવતાનું નામ. (૩) રેખા–લીટી વગરનો તેજનો ગોળો. (૪) ચાર ઇંદ્રિય-

વાળો એક જીવ. (૫) એક જાતનું બાણ. (૬) એક જાતનું વાજિંત્ર. (૭) ફૂલનો હાર.

कणगकूड. ન૦ (कनककूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ–શિખર. (૨) પું. સુવર્ણમય શિખરવાળો પર્વત.

कणगकेउ. પું૦ (कनककेतु) અહિચ્છત્રા નગરીનો કનકકેતુ નામે રાજા. (૨) હસ્તિનાપુર નગરનો કનકકેતુ નામે રાજા.

कणगगिरि. પું૦ (कनकगिरि) મેરૂ પર્વત.

कणगज्झय. પું૦ (कनकध्वज) તેતીલપુર નગરના કનકરથ રાજાનો પુત્ર.

कणगपुर. ન૦ (कनकपुर) કનકપુર નામે નગર.

कणगप्पभा. સ્ત્રી૦ પું૦ (कनकप्रभा) ઘૃતદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) દેવી વિશેષ. (૩) ન૦ જ્ઞાતા સૂત્રનું એક અધ્યયન.

कणगमाला. સ્ત્રી૦ (कनकमाला) એક વિદ્યાધરની પુત્રી.

कणगरह. પું૦ (कनकरथ) તેતીલપુર નગરનો કનકરથ નામનો રાજા, કે જે આવતી ચોવીસીમાં પહેલા મહાપદ્મ તીર્થંકર પાસે દીક્ષા લેશે.

कणगलया. સ્ત્રી૦ (कनकलता) કનક નામની વેલ. (૨) ચમરેંદ્રના લોકપાલ સોમની બીજી અગ્રમહિષી.

कणगवियाणग. પું૦ (कनकवितानक) કનક વિતાન નામનો ગ્રહ.

कणगसंताणग. પું૦ (कनकसन्तानक) ૮૮માંનો એક ગ્રહ.

कणगसंताणय. પું૦ (कनकसन्तानक) સત્તોતેરમા ગ્રહનું નામ.

कणगसत्तरि. ન૦ (कनकसप्तति) સુવર્ણની હકીકતવાળું આગળના વખતનું એક લૌકિક શાસ્ત્ર.

कणगा. સ્ત્રી૦ (कनका) કનકા દેવી. (૨) રાક્ષસના ઇન્દ્ર ભીમની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૩) ચમરેંદ્રના લોકપાળ સોમની પહેલી અગ્રમહિષી. (૪) " જ્ઞાતા ધર્મ કથા " સૂત્રનું એક અધ્યયન. (૫) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

कणगावलि. સ્ત્રી૦ (कनकावलि) એક પ્રકારના તપનો સમૂહ કે જેની સ્થાપના કનકાવલિ હારને આકારે થાય છે. (૨) સુવર્ણ અને મણિઓથી બનાવેલ આભૂષણ. (૩) પું૦ દ્વીપ વિશેષ. (૪) સમુદ્ર વિશેષ.

कणगावलिपविभत्ति. ન૦ (कनकावलिप्रविभक्ति) એક જાતનું નાટ્ય.

कणगावलिभद्द. પું૦ (कनकावलिभद्र) કનકાવલિ દ્વીપનો અધિષ્ઠાયક દેવ.

कणगावलिमहाभद्द. પું૦ (कनकावलिमहाभद्र) કનકાવલિવર સમુદ્રનો દેવતા.

कणगावलिमहावर. પું૦ (कनकावलिमहावर) કનકાવલિવર સમુદ્રનો દેવ.

कणगावलिवर. પું૦ (कनकावलिवर) આ નામનો એક દ્વીપ. (૨) આ નામનો એક સમુદ્ર. (૩) કનકાવલિવર સમુદ્રનો અધિપતિ દેવ.

कणगावलिवरभद्द. પું૦ (कनकावलिवरभद्र) કનકાવલિવર દ્વીપનો દેવ.

कणगावलिवरमहाभद्द. પું૦ (कनकावलिवरमहाभद्र) કનકાવલિવર દ્વીપનો અધિપતિ દેવ.

कणगावलिवरोभास. પું૦ (कनकावलिवरावभास) આ નામનો એક દ્વીપ. (૨) આ નામનો એક સમુદ્ર.

कणगावलिवरोभासभद्द. પું૦ (कनकावलिवरावभासभद्र) કનકાવલિવરાવભાસ દ્વીપના અધિપતિ દેવતા.

कणगावलिवरोभासमहाभद्द. પું૦ (कनकावलिवरावभासमहाभद्र) કનકાવલિવરાવભાસ દ્વીપનો એક અધિપતિ દેવતા.

कणगावलिवरोभासमहावर. पुं० (कनकावलिवरावभासमहावर) કનકાવલિવરાવભાસ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

कणगावलिवरोभासवर. पु० (कनकावलिवरावभासवर) કનકાવલિવરાવભાસ સમુદ્રના અધિષ્ઠાતા દેવતા.

कणगावली. स्त्री० (कनकावली) પાંચ વરસ નવ માસ અને અઢાર દિવસમાં થતું એક તપ કે જેની આંકડામાં સ્થાપના કરતાં કનકાવલિનો આકાર થાય છે. (૨) ડોકમાં પહેરવાનો સોનાનો હાર.

कणपूपलिया. स्त्री० (कणपूपलिका) કણકીની બનાવેલી ખાવાની વસ્તુ.

कणय. पुं० (   ) જુઓ "કણગ" શબ્દ.

कणय. पुं० (कनक) સોનું. (૨) આઠમા ગ્રહનું નામ. (૩) જુઓ "કણગ" શબ્દ. (૪) વૃક્ષ વિશેષ.

कणयर. पुं० (करवीर) કણેર નામનું ગુલ્મ જાતિનું ઝાડ.

कणया. स्त्री० (कनका) ચમરેંદ્રના લોકપાલ સોમની કનકા નામની મુખ્ય દેવી.

कणयार. पुं० (कणेर) કણેરનું ઝાડ.

कणयाली. स्त्री० (कनकाली) ઘરનો એક ભાગ.

कणव. पुं० (कणव) કણુવ નામનું એક જાતનું ઘાસ.

कणवित्ताणग्र. पुं० (कणवितानक) દશમા ગ્રહનું નામ.

कणवीर. पुं० (करवीर) કણેરનું વૃક્ષ. (૨) न० કણેરનું ફુલ.

कणाद. पुं० (कणाद) વૈશેષિક મતના પ્રવર્તક એક ઋષિ.

कणिय. न० (कणित) આર્તસ્વર. (૨) અવાજ; ધ્વનિ.

कणिक्क. त्रि० (कणिक्क) એક જાતનો મચ્છ.

कणिट्ठ. त्रि० (कनिष्ठ) ન્હાનો; લઘુ.

कणिय. } **कणिया**. } पुं० स्त्री० (कणिका) ચોખાની કણકી. (૨) આટાની કણીક.

कणिया. स्त्री० (क्वणिता) એક જાતની વીણા.

कणियार पुं० (कर्णिकार) થણિતકુમાર દેવતાનું કણેર નામે ચૈત્ય વૃક્ષ. (૨) કર્ણિકાર નામના સાધુ.

कणिर. त्रि० (क्वणितृ) વાગવાના સ્વભાવવાળું.

कणीयस. त्रि० (कनीयस्) ન્હાનો; કનિષ્ઠ.

कणुग. न० (कणुक) આંખમાં પડેલું કણું.

कणुय. न० (कणुक) કણું; રજકણ; રજ. (૨) ચામડી વગેરે અવયવ.

कणेरु. } **कणेरुया**. } स्त्री (करेणु) હાથણી.

कण्ण. पुं० (कण्व) આ નામના એક ઋષિ.

कण्ण. पुं० न० (कर्ण) કાન. (૨) અંગ દેશના આ નામના એક રાજા; યુધિષ્ઠિરના ભાઇ.

कण्णकला. स्त्री० (कर्णकला) સૂર્ય એક માંડલેથી બીજે માંડલે જે ગતિએ જાય છે તે ગતિ.

कण्णगा. स्त्री० (कन्यका) કુમારિકા.

कण्णतिय. पुं० (कर्णत्रिक) એક જાતનો પાંખવાળો ઉડતો ચોઇંદ્રિય જીવ.

कण्णधार. पुं० (कर्णधार) નાવિક; નિર્યામક.

कण्णपाउरण. पुं० (कर्णप्रावरण) લવણ સમુદ્રમાં સાતસો જોજન ઉપર આવેલ કર્ણપ્રાવરણ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) તે અન્તરદ્વીપમાં રહેનારા મનુષ્યો.

कण्णपालि. स्त्री० (कर्णपाली) કાનમાં પહેરવાની વાળી-એક આભૂષણ.

कण्णपीठ. न० (कर्णपीठ) કાનનું ઘરેણું.

कण्णपूर. न० (कर्णपूर) કાનમાં પહેરવાનું આભરણ. (૨) કર્ણપૂર નામે હાથીના કાનનું આભૂષણ.

कराणलोयरा. पुं० (कर्णलोचन) સતભિષક નક્ષત્રના ગોત્રનું નામ.

कराणवालिया. स्त्री० (कर्णवालिका) કાનના ઉપરના ભાગમાં પહેરવાની વાળી.

कराणवेहराग. न० (कर्णवेधनक) ઉત્સવ વિશેષ; કર્ણવેધોત્સવ.

कराणसक्कुली. स्त्री० (कर्णशष्कुली) કાનનું છિદ્ર. (૨) કાનની લંબાઇ.

कराणसोहराग्र. न० (कर्णशोधनक) કાનને ખોતરવાની સળી; કાન ખોતરણી–ચાટુડી.

कराणा. स्त्री० (कन्या) કન્યા; પુત્રી.

कराणाचोलय. न० (कन्याचोलक) એક જાતનું ધાન્ય.

कराणालिय. न० (कन्यालीक) કન્યાની બાબતમાં બોલાતું જૂઠ.

करिणया. स्त्री० (कर्णिका) ખુણો. (૨) કમળનો બીજકોશ; કમળનો મધ્યભાગ. (૩) એક જાતની વનસ્પતિ. (૪) કાનની વાળી. (૫) છત્રનો અંદરનો ભાગ.

करिणयार. पुं० (कर्णिकार) કણેરનું ઝાડ. (૨) न० કણેરનું ફૂલ. (૩) पुं० ગોશાલાનો એક ભક્ત.

कराणीरह. पुं० (कर्णीरथ) એક પ્રકારનો વિશિષ્ટ રથ, કે જે ખાસ ઋદ્ધિમંત માણસોને ત્યાંજ હોય તે.

कराह. पुं० (कृष्ण) કૃષ્ણ નામે નવમા વાસુદેવ. (૨) કૃષ્ણ નામના એક પરિવ્રાજક સંન્યાસી. (૩) અત્યંત મલિન પરિણામ. (૪) પાંચમા બળદેવ વાસુદેવના પૂર્વ–ભવના ધર્માચાર્ય. (૫) કાળો રંગ. (૬) કૃષ્ણ નામની વેલ. (૭) કાળી તુળશી. (૮) એક પ્રકારનો કંદ. (૯) स्त्री० છ લેશ્યામાંની કૃષ્ણ નામની પહેલી લેશ્યા. (૧૦) નિરયાવલિકા સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૧૧) દિગમ્બર મત પ્રવર્તક શિવભૂતિ મુનિના ગુરૂ.

कराहओराल. पुं० (कृष्णौराल) એક જાતની વનસ્પતિ.

कराहकन्द. पुं० (कृष्णकन्द) એક પ્રકારની કંદ જાતની વનસ્પતિ.

कराहकरिणयार. पुं० (कृष्णकर्णिकार) કાળી કણેરનું વૃક્ષ.

कराहकुमार. पुं० (कृष्णकुमार) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર.

कराहदीवायरा. पुं० (कृष्णद्वैपायन) એ નામના એક બ્રાહ્મણ સંન્યાસી.

कराहपक्खिय. पुं० (कृष्णपाक्षिक) જેને અર્દ્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન કરતાં વધારે સંસારમાં પરિભ્રમણ કરવાનું હોય તે જીવ. (૨) त्रि० ક્રૂર કર્મ કરનાર.

कराहपरिव्वायग पुं० (कृष्णपरिव्राजक) નારાયણની ભક્તિ કરનાર પરિવ્રાજક.

कराहबंधुजीव. पुं० (कृष्णबन्धुजीव) શ્યામ પુષ્પવાળું એક જાતનું ઝાડ.

कराहभूम, **कराहभोम.** पुं० (कृष्णभूम) કાળી જમીન.

कराहराइ. स्त्री० (कृष्णराजि) પાંચમા દેવલોક ઉપર જમીનની ફાટ જેવી લોકાંતિક દેવતાના વિમાનને ફરતી કાળી રેખાઓ છે તે; કૃષ્ણરાજી. (૨) ઇશાનેંદ્રની બીજી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) જ્ઞાતા ધર્મ કથા સૂત્રનું એક અધ્યયન.

कराहराई. स्त्री० (कृष्णरात्रि) કૃષ્ણરાત્રી દેવી.

कराहलेसा. स्त्री० (कृष्णलेश्या) કૃષ્ણલેશ્યા નામની પહેલી લેશ્યા.

कराहलेस्स. त्रि० (कृष्णलेश्य) કૃષ્ણલેશ્યાવાળો.

कराहलेस्सा. स्त्री० (कृष्णलेश्या) કૃષ્ણલેશ્યા.

कराहवडिंसयविमारा. न० (कृष्णावतंसकविमान) કૃષ્ણાવતંસ નામનું વિમાન.

कराहवल्ली. स्त्री० (कृष्णवल्ली) નાગદમની નામની વેલ.

कराहवासुदेव. पुं० (कृष्णवासुदेव) કૃષ્ણવાસુદેવ; ચાલુ અવર્પિણીના નવમા વાસુદેવ.

कराहसप्प. पुं० (कृष्णसर्प) કાળો સરપ. (૨) રાહુદેવનું નામ.

कराहसिरी. स्त्री० (कृष्णश्री) કૃષ્ણશ્રી નામની એક સ્ત્રી.

कराहा. स्त्री० (कृष्णा) ઇશાનેન્દ્રની કૃષ્ણા નામની રાણી. (૨) કૃષ્ણા નામની દેવી. (૩) કૃષ્ણા નામની નદી. (૪) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી. (૫) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૬) ૭ લેશ્યામાંની પ્રથમ કૃષ્ણ લેશ્યા. (૭) વિજયપુર નગરના વાસવદત્ત રાજાની રાણીનું નામ.

कराहादेवी. स्त्री० (कृष्णादेवी) કૃષ્ણા દેવી.

कराहुइ. अ० (क्वचित्) ક્યાંય પણ; કોઇ પણ સ્થાને. (૨) ક્યાંથી.

कतर. त्रि० (कतर) બે કે ઘણામાંનો કયો ?

कता. अ० (कदा) ક્યારે ?

कति. त्रि० (कृतिन्) સુકૃતિ; સદાચારી.

कति त्रि० (कति) કેટલા પ્રકારનું.

कत्तण. त्रि० (कर्त्तन) કાપનાર; છેદનાર. (૨) ન० કાતરવું; કાપવું.

कत्तर. न० (कर्त्तर) કાતરવાનું સાધન; કાતર.

कत्तरी. स्त्री० (कर्त्तरी) કાતર: કાતરણી.

कत्तवीरिय पुं० (कार्त्तवीर्य) ભરતના ચાલુ ચોવીસીના આઠમા ચક્રવર્તિના પિતાનું નામ.

कत्तार. त्रि० (कर्त्तृ) કરનાર; કર્તા.

कत्ति. स्त्री० (कृत्ति) ચર્મ; ચામડું.

कत्तिगी. स्त्री० (कार्तिकी) કાર્તિકમાસની પુનમ.

कत्तिय. पुं० (कार्तिक) કાર્તિકમાસ. (૨) હસ્તિનાપુર નગરના રહેવાસી કાર્તિક શેઠ કે જેણે મુનિસુવ્રત પ્રભુની પાસે પોતાના એક હજાર મુનિમની સાથે દીક્ષા લીધી, દીક્ષા પાળી પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રપણે ઉત્પન્ન થયા. (૩) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર છઠા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૪) કાર્તિક નામનો માણસ.

कत्तियपाडिवश्र. पुं० (कार्त्तिकप्रतिपत्) કાર્તિક શુદ ૧૫ પછીનો પડવો તે કાર્તિક વદ ૧.

कत्तिया. स्त्री० (कर्त्तिका) કાતર.

कत्तिया. स्त्री० (कृत्तिका) કૃત્તિકાનક્ષત્ર.

कत्तियारक्खिय. पुं० (कृत्तिकारक्षित) કૃત્તિકારક્ષિત નામનો પુરૂષ.

कत्तो. अ० (कुतस्) ક્યાંથી ?

कत्तोच्चय. त्रि० (कुतस्त्य) ક્યાંનો ?

कत्थ. अ० (कुत्र) ક્યાં ?

कत्थ. त्रि० (कथ्य) કથા યોગ્ય (શાસ્ત્ર.) (૨) કથનીય; કહેવા યોગ્ય.

कत्थइ. अ० (कुत्रचित्) ક્યાંયપણ; કોઇપણ ઠેકાણે.

कदंब. न० (कदम्ब) કદમ્બનું ઝાડ.

कदलि. पुं० (कदली) કેળનું ઝાડ.

कदाइ. अ० (कदाचित्) કદાચિત્; ક્યારેક.

कदापि. अ० (कदापि) ક્યારેપણ; કોઇપણ વખતે.

कदुइया. स्त्री० ( ) એક જાતની વેલ.

कद्दम. पुं० (कर्दम) કીચડ; કાદવ. (૨) એક નાગરાજ દેવ.

कद्दमश्र. पुं० (कर्दमक) અનુવેલંધર દેવતાના બીજા રાજાનું નામ.

कनककंत. त्रि० (कनककान्त) સોનેરી વરખ; સોના જેવા દેખાવનો પદાર્થ.

कन्न. पुं० (कर्ण) જુઓ "કણ્ણ" શબ્દ.

कन्नगा. स्त्री० (कन्यका) કુમારિકા.

कन्नधार. पुं० (कर्णधार) જુઓ "કણ્ણધાર" શબ્દ.

कन्नपावरण. पुं० (कर्णप्रावरण) ગજરો; કાનનું ભૂષણ.

कन्ना. स्त्री० (कन्या) જુઓ "કણ્ણા" શબ્દ.

कन्नालीय. पुं० न० (कन्यालीक) કન્યા આશ્રી જૂઠું બોલવું તે; નવ વરસની હોય અને ૧૫ વરસની છે એમ કહેવું તે.

कन्निया. स्त्री० (कर्णिका) જુઓ "કણ્ણિયા" શબ્દ.

कन्नीरह. पुं० (कर्णीरथ) એક પ્રકારનો રથ; પૈસાદારનું એક પ્રકારનું વાહન.

कन्ह. पुं० (कृष्ण) જુઓ "કણ્હ" શબ્દ.

कन्हसह. न० (कृष्णसह) જૈન સાધુઓના કુળનું નામ.

कपिंजल. पुं० (कपिञ्जल) કપિંજલપક્ષી; ચાતક.

कपित्थ. न० (कपित्थ) કોઠું; કોઠ.

कपिल. पुं० (कपिल) ધાતકીખંડમાંના ભરતખંડની ચંપાનગરીના કપિલ નામના વાસુદેવ.

कपिहसिय. न० (कपिहसित) વાંદરાના દાંતીયાની પેઠે વાદળા વગર આકાશમાં વિજળી થાય તે.

कपोत. पुं० (कपोत) કબુતર; પારેવું.

कप्प. पुं० (कल्प) કલ્પ્ય; યોગ્ય; ઉચિત. (૨) આચાર. (૩) કલ્પશાસ્ત્ર; વેદધર્મની વિધિ બતાવનાર એક ધર્મ શાસ્ત્ર. (૪) ઓઢવાની પછેડી; સાધુનું એક ઉપકરણ. (૫) કલ્પ નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૬) એ નામનું આચારની મર્યાદા બતાવનાર કાલિકસૂત્ર. (૭) સૌધર્મ આદિ દેવલોકોના નામવાળા દ્વીપ અને સમુદ્ર (૮) બારમો દેવલોક. (૯) त्रि० સરખા; બરાબર. (૧૦) पुं० કલ્પવૃક્ષ. (૧૧) બારમા દેવલોક નિવાસી દેવ. (૧૨) અધિવાસ; સ્થાન. (૧૩) त्रि० સમર્થ; શક્તિમાન.

कप्पट्ठ. पुं० (कल्पस्थ) બાળક.

कप्पट्ठिइ. स्त्री० (कल्पस्थिति) સાધુસમાચારીની સ્થિતિ-મર્યાદા.

कप्पट्ठिय. पुं० (कल्पस्थित) કલ્પસ્થિત; સામાચારીની મર્યાદામાં રહેલ મુનિ.

कप्पट्ठिया. स्त्री० (कल्पस्थिका) તરૂણ સ્ત્રી.

कप्पड. पुं० (कर्पट) લુગડાને વળ દઇને બનાવેલ ગોટો; જીર્ણ વસ્ત્ર.

कप्पडिय. पुं० (कार्पटिक) કાપડી; કાપડ લઇ ભિક્ષા માગનાર. (૨) કપટી; માયાવી.

कप्पण न० (कल्पन) છેદવું.

कप्पणा. स्त्री० (कल्पना) કલ્પના; સંભાવના.

कप्पणिज्ज. त्रि० (कल्पनीय) ઉદ્ગમાદિ દોષ રહિત; કલ્પતું.

कप्पणी. स्त्री० (कल्पनी) કાતર. (૨) છરી.

कप्पतरु. पुं० (कल्पतरु) કલ્પવૃક્ષ.

कप्पत्थी. स्त्री० (कल्पस्त्री) દેવની સ્ત્રી; દેવી.

कप्पदुम. पुं० (कल्पद्रुम) કલ્પવૃક્ષ.

कप्पपायव. पुं० (कल्पपादप) કલ્પવૃક્ષ.

कप्पर. पुं० (कर्पर) કપાળ; માથાની ખોપરી.

कप्परुक्ख. पुं० (कल्पवृक्ष) કલ્પવૃક્ષ; જુગલિયા અને દેવતાને વંછિત ફળ આપનાર ઝાડ.

कप्पवइ. पुं० (कल्पपति) કલ્પવાસી દેવતાના અધિપતિ ઇંદ્ર.

कप्पवडिंसय. न० (कल्पावतंसक) વિમાન વિશેષ. (૨) पुं० આ નામના વિમાન વાસી દેવતા.

कप्पवडिंसिआ. स्त्री० (कल्पावतंसिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર.

कप्पविमाणावास. पुं० (कल्पविमानावास) દેવલોકના એકદેશરૂપ વિમાનમાં નિવાસ.

कप्पविमाणोववत्तिया. स्त्री० (कल्पविमानोपपत्तिका) જેથી દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય તેવી આચરણા.

कप्पसुत्त. न० (कल्पसूत्र) શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી વિરચિત એક જૈન ગ્રંથ.

कप्पसुय. न० (कल्पश्रुत) જ્ઞાન વિશેષ. (૨) એ નામનો એક ગ્રંથ.

कप्पाईय. पुं० (कल्पातीत) રાજ્યવ્યવસ્થાના નિયમને ઉલ્લંઘી ગયેલા દેવતા; નવગ્રૈવેક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતા.

कप्पाकप्पिय. न० (कल्पाकल्पिक) કલ્પ અને અકલ્પ દર્શાવનાર એક લૌકિક ધર્મશાસ્ત્ર.

कप्पाग. पुं० (कल्पक) એક જગ્યાના ઘણા માલિકો પૈકી એકને મુખ્ય માલિક કલ્પવો તે; સેઝ્નંતરીઓ.

कप्पाग. पुं० (कल्पाक) વિધિ જાણનાર સાધુ.

कप्पागभिक्खु. पुं० (कल्पाकभिक्षु) છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર સ્થાપવા યોગ્ય સાધુ.

कप्पातीत. पुं० (कल्पातीत) કલ્પાતીત દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ નવગ્રૈવેકથી માંડી પાંચ અનુત્તર વિમાન સુધીના દેવતા. (૨) સ્થિતિકલ્પ આદિ સાધુના આચારની મર્યાદાને ઉલ્લંઘી ગયેલ તીર્થંકર, કેવળી વગેરે.

कप्पाय. पुं० (कल्पाय) કર; રાજને આપવાનો ભાગ.

कप्पाय. न० (कल्पक) કલ્પ.

कप्पास. पुं० (कार्पास) એક પ્રાચીન લૌકિક મત. (૨) કપાસથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર.

कप्पासत्थि. पुं० (कार्पासास्थि) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો એક કપાસનો જીવ.

कप्पासिअ. पुं० (कार्पासिक) કપાસનો વેપારી. (૨) એ નામનું કપાસનું જ્ઞાન આપનાર એક શાસ્ત્ર. (૩) त्रि० કપાસનું બનેલું; સૂતર વગેરે.

कप्पासी. स्त्री० (कार्पासी) કપાસમાં રહેનારૂં જીવડું.

कप्पिअ. त्रि० (कर्त्तित) કાપેલું; છેદેલું.

कप्पिअकप्पिअ. पुं० (कल्पाकल्प) ઓગણત્રિશ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું બીજું.

कप्पिआ. स्त्री० (कल्पिका) એ નામનું કાલિક સૂત્ર; નિરયાવલિકા અંતર્ગત ઉપાંગ સૂત્ર.

कप्पिय. त्रि० (कल्पित) સાધુને લેવા યોગ્ય; સાધુને કલ્પે તેવું. (૨) ગોઠવેલું; રચેલું; સ્થાપેલું. (૩) વ્યવસ્થિત. (૪) છેદેલું; કટકા કરેલા.

कप्पूर. पुं० (कर्पूर) કપૂર.

कप्पोवग. / **कप्पोवय.** पुं० (कल्पोपग) પહેલા દેવલોકથી બારમા દેવલોક સુધીના વૈમાનિક દેવતા.

कप्पोववरगाग. पुं० (कल्पोपपन्नक) જુઓ " કપ્પોવગ " શબ્દ.

कप्पोववत्तिय. पुं० स्त्री० (कल्पोपपत्तिक) કલ્પ-બાર દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ વૈમાનિક દેવતા.

कप्पोववन्नग. पुं० (कल्पोपपन्नक) જુઓ " કપ્પોવગ " શબ્દ.

कबंध. पुं० (कबन्ध) માથા વિનાનું જીવતું ધડ.

कब्बट्टिगा. स्त्री० (   ) પુત્રી; દીકરી.

कब्बट्टी. स्त्री० (   ) નાની છોકરી.

कब्बड. न० (कर्बट) નાના ગઢથી વિંટાયેલું શહેર; નઠારૂં શહેર. (૨) હલકી વસતિનું રહેઠાણ.(૩) त्रि० નઠારા શહેરના રહેવાસી.

कब्बडग. पुं० (कर्बटक) કર્બટક નામનો ગ્રહ. (૨) તે નામનો દેવ.

कब्बाडभयय. पुं० (   ) જમીન ખોદવાનું કામ કરનાર મજુર.

कब्बुर. / **कब्बुरय.** पुं० (कर्बुर) ગ્રહ વિશેષ. (૨) ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.

कभल्ल. न० (   ) ખપ્પર; ઠીબડી.

कम. पुं० (क्रम) અનુક્રમ. (૨) ચરણ; પગ. (૩) મર્યાદા; સીમા. (૪) નિયમ.

कमंडलु. पुं० न० (कमण्डलु) કમંડલ.

कमकरिया. स्त्री० (क्रमकरिका) એક જાતનું વાજીંત્ર.

कमढग. } न० (कमठक) કમંડલ; સાધ્વી-
कमढय. } ઓનું એક પાત્ર. (૨) સાધ્વીઓને પહેરવાનું એક વસ્ત્ર.

कमण. न० (क्रमण) આક્રમણ કરવું.

कमणिया. स्त्री० (क्रमणिका) } ઉપાનહ્;-
कमणी. स्त्री० (क्रमणी) } પગરખાં.

कमल. पुं० (कमल) કમળ. (૨) એક જાતનો હરણ; મૃગ. (૩) છઠ્ઠા તીર્થંકરનું લાંછન. (૪) કમલાદેવીના પૂર્વ ભવના પિતા.

कमलप्पभा. स्त्री० (कमलप्रभा) પિશાચના મહારાજા કાળની બીજી અગ્રમહિષી (૨) " જ્ઞાતા ધર્મ કથા " સૂત્રનું એક અધ્યયન.

कमलवडिंसयभवण. न० (कमलावतंसकभवन) કમલાવતંસક નામે ભવન; કમલા નામની ઈંદ્રાણીનો મહેલ.

कमलसिरी. स्त्री० (कमलश्री) કમલશ્રી નામની રાણી; કમલા નામની ઈંદ્રાણીની પૂર્વ જન્મની માતાનું નામ.

कमला. स्त्री० (कमला) પિશાચના ઈંદ્ર કાળની અગ્રમહિષી કમળા દેવી. (૨) "જ્ઞાતા ધર્મ કથા " સૂત્રનું એક અધ્યયન.

कमलागर. } पुं० (कमलाकर) કમળોનો
कमलायर. } સમૂહ. (૨) સરોવર; જળાશય.

कमलापीड. } पुं० (कमलापीड) ભરત
कमलामेल. } ચક્રવર્તીનું અશ્વ રત્ન.

कमलारायहाणी. स्त्री० (कमलाराजधानी) કમળા દેવીની કમળા નામે રાજધાની.

कमलावई. स्त्री० (कमलावती) ઈષુકાર રાજાની રાણી.

कमलासीहासण. न० (कमलासिंहासन) પિશાચના ઈંદ્ર કાળની મુખ્ય દેવી કમળાદેવીનું કમળ સિંહાસન નામનું આસન.

कमसो. अ० (क्रमशस्) અનુક્રમથી; ક્રમેકરી.

कमा. स्त्री० (कमा) કમાદેવી; ધરણેન્દ્રની અગ્રમહીષીનું નામ.

कमाड. न० (कपाट) કમાડ.

कम्म. पुं० (कार्मण) કાર્મણશરીર; પાંચ શરીરમાંનું એક. (૨) કાર્મણયોગ; ૧૫ યોગમાંનો એક. (૩) કાર્મણશરીર યોગ્ય પુદ્ગલ સ્કંધની વર્ગણા. (૪) ત્રિ૦ કર્મ સંબંધી; કર્મનિર્મિત.

कम्म. पुं० न० (कर्मन्) ઉત્ક્ષેપણ, અવક્ષેપણ, આકુંચન, પ્રસારણ, ગમન, એ પાંચ કર્મોમાંનું ગમે તે એક કર્મ. (૨) કારીગરી. (૩) કામ; ધંધો. (૪) આરંભ; પ્રવૃત્તિ. (૫) આત્માની શક્તિને દબાવનાર જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ કર્મ. (૬) જીવ દ્વારા ગ્રહણ કરાતાં અત્યંત સૂક્ષ્મ પુદ્ગલ. (૭) જ્યાં ચૂનો વગેરે પકાવવામાં આવે છે તે સ્થાન. (૮) પૂર્વ કૃતિ; ભાગ્ય.

कम्मअ. पुं० (कर्मज) આઠ કર્મના જથ્થા રૂપ કાર્મણ શરીર.

कम्मइया. स्त्री० (कर्मचिता) કામ કરતાં કરતાં ઉત્પન્ન થયેલી બુદ્ધિ; ચાર બુદ્ધિમાંની એક.

कम्मंत. पुं० (कर्मान्त) કર્મ બંધનનું કારણ. (૨) કારખાનું.

कम्मकर. त्रि० (कर्मकर) ઘરનું કામકાજ કરનાર નોકર.

कम्मकरण. न० (कर्मकरण) કર્મનું કરણ-સાધન; જીવ વીર્ય વગેરે.

कम्मकरी. स्त्री० (कर्मकरी) કામગરી; દાસી.

कम्मकार. त्रि० (कर्मकार) કામકરનાર; દાસ.

कम्मकारअ. त्रि० (कर्मकारक) કામ કરનાર; દાસ.

कम्मकिब्बिस. त्रि० (कर्मकिल्बिष) કર્મ ચંડાળ; ખરાબ કામ કરનાર.

कम्मग. न० (कर्मक) કાર્મણ શરીર; કર્મ સમુદાયરૂપ દ્રવ્ય.

कम्मगर. पुं० (कर्मकर) કારીગર. લુહાર વગેરે.

कम्मजोय. पुं० (कार्मणयोग) વશીકરણાદિ વ્યાપાર.

कम्मट्ठाण. न० (कर्मस्थान) કારખાનું.

कम्मट्ठिइ. स्त्री० (कर्मस्थिति) કર્મ પુદ્‌ગળોનો અવસ્થાન સમય. (૨) ત્રિ૦ સંસારી જીવ.

कम्मण. न० (कार्मण) મનની શક્તિથી કોઇને વશ કરવું, ગાંડા બનાવવું વગેરે. (૨) કાર્મણ શરીર.

कम्मणिसेग. पुं० (कर्मनिषेक) એક જાતની કર્મ પુદ્‌ગળોની રચના.

कम्मधारय. पुं० (कर्मधारय) કર્મધારય સમાસ; સમાસનો એક પ્રકાર.

कम्मनिसेअ. पुं० (कर्मनिषेक) અબાધાકાળ શિવાયની કર્મસ્થિતિ; અબાધાકાળ પછી કર્મનો અનુભવ થાય તેવી રીતે કરેલી કર્મની એક રચના-વ્યવસ્થા.

कम्मपरिसाडणा. स्त्री० (कर्मपरिशाटना) કર્મ પુદ્‌ગળોનું જીવ પ્રદેશોથી પૃથક્કરણ.

कम्मपुरिस. पुं० (कर्मपुरुष) કર્મ-મહારંભાદિ તત્પ્રધાન પુરૂષ; વાસુદેવ. (૨) કારીગર, શિલ્પી વગેરે કર્મપ્રધાન પુરૂષ.

कम्मप्पवाय. न० (कर्मप्रवाद) કર્મ સંબંધી વિવેચન જેમાં છે તે કર્મપ્રવાદ નામનો આઠમો પૂર્વ.

कम्मबंध. पुं० (कर्मबंध) કર્મોથી આત્માનું બંધન.

कम्मबीअ. न० (कर्मबीज) કર્મનું બીજ; રાગદ્વેષાદિ.

कम्मभूमग. त्रि० (कर्मभूमिक) કર્મ ભૂમિના ક્ષેત્રમાં રહેનાર; અસિમસી અને કસી (તલવાર, કલમ અને ખેતી) એ ત્રણ કર્મ ઉપર નિર્વાહ ચલાવનાર.

कम्मभूमि. स्त्री० (कर्मभूमि) કર્મભૂમિ મનુષ્યને રહેવાના પંદર ક્ષેત્ર; પાંચ ભરત, પાંચ ઇરવત અને પાંચ મહાવિદેહ એ પંદર ક્ષેત્ર.

कम्मभूमिग. त्रि० (कर्मभूमिक) }
कम्मभूमिय. त्रि० (कर्मभूमिज) } કર્મભૂમિમાં પેદા થયેલ મનુષ્ય.

कम्ममासय. न० (कर्ममाषक) પાંચ ગુંજા (રતિ) ચાર કાગણી અથવા ત્રણ નિષ્પાપ પ્રમાણનું વજન-માપ.

कम्ममूल. न० (कर्ममूल) કર્મનું મૂળ કારણ; મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ.

कम्मय. न० (कर्मज) કાર્મણશરીર. (૨) ત્રિ૦ કર્મથી ઉત્પન્ન થયેલ.

कम्मया. त्रि० (कर्मजा) કામ કરતાં કરતાં ઉપજે તે બુદ્ધિ; ચાર પ્રકારમાંની ત્રીજા પ્રકારની બુદ્ધિ.

कम्मलेस्सा. स्त्री० (कर्मलेश्या) નામ કર્મની પ્રકૃતિ રૂપ છ લેશ્યા.

कम्मवेयय. पुं० (कर्मवेदक) પ્રજ્ઞાપનાના પચીશમા પદનું નામ.

कम्मसाला. स्त्री० (कर्मशाला) કારખાનું. (૨) કુંભારનું વાસણ બનાવવાનું સ્થાન.

कम्मा. स्त्री० (कर्मन्) ક્રિયા; વ્યાપાર.

कम्माजीव. त्रि (कर्माजीव) કારીગર. (૨) કારીગરીનું કોઇપણ કામ બતાવી ભિક્ષાદિ પ્રાપ્ત કરનાર સાધુ.

कम्मादाण. न० (कर्मादान) પંદર પ્રકારના કર્માદાન; શ્રાવકને ન કરવા યોગ્ય કર્મ-ધંધો (૨) કર્મોને આવવાનો માર્ગ.

कम्मायरिय. पुं० (कर्मार्य) કર્મમાં આર્ય; નિર્દોષ વ્યાપાર કરનાર.

कम्मार. पुं० (कर्मार) લુહાર.

कम्मार. त्रि० (कर्मकार) કામ કરનાર; નોકર. (૨) કારીગર, શિલ્પી.

कम्मावाइ. पुं० (कर्मवादिन्) કર્મવાદી; કર્મને માનનાર.

कम्मासरीर. न० (कार्मणशरीर) કાર્મણશરીર.

कम्मि. }
कम्मिय. } त्रि० (कर्मिन्) પાપ કર્મ કરનાર.

कम्मिया. स्त्री० (कार्मिका) અભ્યાસ કરતાં કરતાં ઉત્પન્ન થયેલ બુદ્ધિ. (૨) અવશેષ રહેલ કર્મ; કર્મઅંશ

कम्हा. अ० (कस्मात्) શાથી ? કયા કારણથી ?

कय. पुं० (कच) બાલ; કેશ.

कय. त्रि० (कृत) જુઓ " કડ " શબ્દ.

कय. पुं० (क्रय) ખરીદવું; લેવું.

कय. न० (कज) કમળ.

कयश्च. त्रि० (कृत) કરેલ; આચરેલ.

कयंगला. स्त्री० (कृतङ्गला) શ્રાવસ્તી નગરીની પાસે આવેલી નગરીનું નામ.

कयंत. पुं० (कृतान्त) દૈવ; ભાગ્ય. (૨) યમરાજ.

कयंब. पुं० (कदम्ब) કદમ્બનું ઝાડ.

कयंबग. न० (कदम्बक) કદમ્બના ઝાડનાં ફુલ.

कयंबिय. त्रि० (कदम्बित) અલંકૃત; વિભૂષિત.

कयंबुश्च. न० (कदम्बक) કદંબ વૃક્ષનું પુષ્પ.

कयकज्ज. त्रि० (कृतकार्य) કૃતાર્થ; સફળ મનોરથ.

कयकरण. त्रि० (कृतकरण) અભ્યાસી; અભ્યાસ કરનાર.

कयग. पुं० (कतक) નિર્મળી વૃક્ષ. (૨) न० તેનું ફળ.

कयग. त्रि० (कृतक) કૃત્રિમ; કરેલ. (૨) પોતાની ઉત્પત્તિમાં બીજાની અપેક્ષા કરનાર. (૩) પ્રયત્ન જન્ય.

कयग. त्रि० (क्रयक) ખરીદેલું.

कयग्घ पुं० (कृतार्ह) ભરતક્ષેત્રના ગઈ ચોવીશીના ૧૯ મા તીર્થંકર.

कयट्ठ. त्रि० (कृतार्थ) ભાગ્યશાળી.

कयण्ण. त्रि० (कृतज्ञ) કરેલા ઉપકારને જાણનાર.

कयत्थ. त्रि० (कृतार्थ) જેણે પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કર્યું છે તે; કૃતાર્થ.

कयनासि. त्रि० (कृतनाशिन्) કૃતઘ્ન; કરેલ ગુણનો નાશ કરનાર.

कयन्न. त्रि० (कृतज्ञ) કરેલા ઉપકારને જાણનાર.

कयपडिकइ. स्त्री० (कृतप्रतिकृति) ગુણનો બદલો વાળવો તે; લોકોપચાર વિનયનો એક પ્રકાર.

कयमाल. पुं० (कृतमाल) એક જાતનું વૃક્ષ. (૨) તિમિસ્ર ગુફાનો અધિષ્ઠાયક દેવતા

कयमालय. पुं० (कृतमालक) વૈતાઢ્યની તિમિસ્ર ગુફાનો સ્વામી દેવતા. (૨) વૈતાઢ્યની ગુફાનું નામ. (૩) મેરૂ પર્વતની પૂર્વે સીતા નદીની ઉત્તરે આઠ દીર્ઘ વૈતાઢ્યની આઠ તિમિસ્ર ગુફાના અધિપતિ દેવતા.

कयर. त्रि० (कतर) બે કે ઘણામાંનો કોણ-કયો એક ?

कयली. स्त्री० (कदली) કેળનું ઝાડ.

कयवंत. त्रि० (कृतवत्) કરનાર.

कयवम्म. पुं० (कृतवर्मन) તેરમા તીર્થંકરના પિતા.

कयवर. पुं० (कचर) કચરો; પુંજો. (૨) વિષ્ટા.

कयवरुज्झिया. स्त्री० (कचरोज्झिका) કચરાને શોધી સાફ કરી બહાર ફેંકનાર દાસી.

कयवीरिय. पुं० (कृतवीर्य) કાર્તવીર્યના પિતાનું નામ.

कयव्वयकम्म. न० (कृतव्रतकर्मन्) શ્રાવકની બીજી પડિમા.

कया. अ० (कदा) ક્યારે.

कयाइ. अ० (कदा) }
कयाई. अ० (कदाचित्) } કોઇ વખતે; કદાચિત. (૨) વિતર્ક દ્યોતક અવ્યય.

कयाणग. न० (क्रयाणक) કરીયાણું.

कयार. पुं० (   ) કચરો.

कर. पुं० (कर) હાથ. (૨) હાથીની સુંઢ. (૩) ત્રિ૦ કરનાર. (૪) પું૦ ૮૨ મા ગ્રહનું નામ. (૫) કર; વેરો. (૬) કિરણ. (૭) રાજાના કરની પેઠે અરિહંતના કર તરીકે માની વંદના કરે તે; વંદનાના ૩૨ દોષમાંનો પચીશમો દોષ. (૮) કામના ચોવીસ પ્રકારમાંનો એક; રતિસંભોગ માટે કામનાં આસન વગેરે વાળવા તે.

करअ. પું૦ (करक) કરા; જામેલું પાણી.

करंज. પું૦ (करंज) કરંજ નામનું ઝાડ.

करंड. પું૦ (करण्ड) કરંડિયો.

करंडग. } **करंडय.** } પું૦ (करण्डक) કરંડીયો; ડાબલો.

करंडिया. સ્ત્રી૦ (करण्डिका) નાનો ડબો.

करंडुय. ન૦ ( ) પુંઠનું હાડકું; પીઠ પાસેનું હાડકું.

करंब. પું (करम्ब) દહિ ચોખાના મિશ્રણથી બનતો એક ખાદ્ય પદાર્થ; કરંબો.

करंबिय. ત્રિ૦ (करम्बित) કાબરચિતરા રંગવાળો.

करक. પું૦ (करक) કરા. (૨) કરવડા જેવું એક પાત્ર; ઝારી.

करकंट. પું૦ (करकण्ड) એ નામનો એક બ્રાહ્મણ સંન્યાસી

करकंडु. પું૦ (करकण्डु) કરકંડુ નામના એક પ્રત્યેક બુદ્ધ કે જેને બળદની પલટાતી અવસ્થા જોઇ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો હતો.

करकचिय. ત્રિ૦ (क्रकचित) કરવત વગેરેથી ફાડેલ.

करकड. ત્રિ૦ (कर्कर) કઠણ.

करकडी. સ્ત્રી૦ (करकटी) એક જાતનું નિન્દનીય વસ્ત્ર, જે પ્રાચીન કાળમાં ફાંસીના કેદીને પહેરાવવામાં આવતું.

करकय. પું૦ (क्रकच) લાકડાં વેહેરવાનું ઓજાર; કરવત.

करकर. પું૦ (कर्कर) વહાણ પાણીમાં ડુબતી વખતે કરકર અવાજ કરે છે તે.

करकरसुंठ. પું૦ ન૦ (कर्करशुण्ठ) એક જાતની વનસ્પતિ.

करकरिग. પું૦ (करकरिक) કરકરિક નામનો ગ્રહ; ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.

करकुडि. પું૦ ( ) ફાંસીની સજા પામેલ કેદીનું એક વસ્ત્ર.

करग. પું૦ (करक) કરવડો; એક જાતનું વાસણ (૨) ત્રિ૦ કરનાર. (૩) પું૦ વરસાદનો કાચો ગર્ભ; કરા. (૪) શાલક પક્ષિની એક જાત.

करगय. પું૦ (क्रकच) કરવતી; કરવત.

करग्ग. ન૦ (कराग्र) હાથનો અગ્રભાગ; આંગળી.

करड. પું૦ (करट) એક જાતનું વાજીંત્ર.

करडी. સ્ત્રી૦ (करटी) એક જાતનું વાજીંત્ર.

करडुयभत्त. ન૦ ( ) મરી ગયેલાની પાછળ જમણ થાય તે; મૃતક ભોજન.

करण. ન૦ (करण) સાધ્યક્રિયાને સિદ્ધ કરવામાં અત્યંત સહાયક સાધન. (૨) ઇંદ્રિય. (૩) પ્રયોગ કરી બતાવવું. (૪) જ્યોતિષ શાસ્ત્રમાં દર્શાવેલ બાલવ વગેરે અગીયાર કરણ (૫) કરણ-અભિગ્રહાદિ. (૬) કરવું. (૭) ચારિત્ર ધર્મ. (૮) પિંડવિશુદ્ધિ આદિ જૈન શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ ૭૦ બોલનો સમૂહ. (૯) પૂર્વે કોઇ વખતે નથી ઉત્પન્ન થયા તેવા અધ્યવસાય વિશેષ; અપૂર્વ કરણ. (૧૦) જે અધ્યવસાયથી કર્મના બન્ધન, સંક્રમણ, ઉદ્વર્તના, અપવર્તના, ઉદીરણા, ઉપશમના, નિધત્તિ અને નિકાચના થાય તે.

करणया. સ્ત્રી૦ (करणता) અનુષ્ઠાન; ક્રિયા. (૨) સંયમાનુષ્ઠાન.

करणवीरिय. ન૦ (करणवीर्य) ઉત્થાન આદિ ક્રિયારૂપે પરિણામ પામેલું વીર્ય.

करणसच्च. न० (करणसत्य) ક્રિયામાં દેખાતું સત્ય; પડિલેહણાદિ ક્રિયા યથોક્ત રીતે કરવી તે.

करणि. स्त्री० ( ) સાદૃશ્ય; સમાનતા.

करणिज्ज. त्रि० (करणीय) કર્તવ્ય; કરવા જોગ.

करपत्त. न० (करपत्र) કરવત; લાકડાવેરવાનું સાધન.

करभ. पुं० (करभ) ઊંટનું બચ્ચું.

करभी. स्त्री० (करभी) અનાજ ભરવાનું એક મોટું પાત્ર.

करमद्द. पुं० (करमर्द) કરમદાનું ઝાડ.

करय. पुं० (करक) જુઓ " કરગ " શબ્દ.

करयल. न० (करतल) હથેળી.

करयलपुड. पुं० (करतलपुट) કરતલ સંપુટ; ખોબો.

करव. पुं० न० (करक) નાળવાવાળું પાણી પીવાનું પાત્ર.

करवत्त. पुं० न० (करपत्र) કરવત.

करह. पुं० (करभ) હાથી અથવા ઊંટનું બચ્ચું.

करही. स्त्री० (करभी) ઉંટડી; સાંઢણી.

कराल. त्रि० (कराल) ઉન્નત; બહાર નીકળતું.

करि. त्रि० (करिन्) હાથવાળો. (૨) પું. હાથી.

करिअ. पुं० (करिक) બ્યાશીમા ગ્રહનું નામ.

करिल्ल. न० ( ) વાંસના અંકુર; કુંપલ; પાંદડાંનો અગ્રભાગ. (૨) શાકની એક જાત; કારેલા.

करिस. पुं० (करीष) કરીષનું ઝાડ.

करिसग. त्रि० (कर्षक) ખેતી કરનાર; ખેડુત.

करिसण. न० (कर्षण) ખેંચવું; ખેડવું. (૨) ચાસ પાડવા; ખેતી કરવી. (૩) કૃષિ; ખેતી.

करिसावण. पुं० न० (कार्षापण) એક જાતનો સિક્કો.

करिसित. } **करिसिय.** } त्रि० (कृशित) સુક્ષ્મ; પાતલું; દુર્બળ.

करीर. पुं० (करीर) કેરડાનું ઝાડ.

करीरअ. पुं० (करीरक) કેરડાને નામે પડેલું કોઇ પુરૂષનું નામ.

करीस. पुं० (करीष) અડાયું; છાણું.

करुण. त्रि० (करुण) દયાજનક; કરૂણાપાત્ર.

करुणा. स्त्री० (करुणा) કરૂણાજનક શબ્દ. (૨) દયા.

करेणु. स्त्री० (करेणु) હાથણી.

करेणुदत्ता. स्त्री० (करेणुदत्ता) } **करेणुसेणा.** स्त्री० (करेणुसेना) } બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની એક સ્ત્રી.

करेणुया. स्त्री० (करेणुका) હાથણી.

करोडिय. पुं० (करोटिक) તાપસ; કાપાલિક. (૨) તામ્બુલપટ્ટીનો બટવો વગેરે ઉપાડનાર રાજાનો માણસ. (૩) માટીની મ્હોટા મોઢાની કુંડી.

करोडिया. स्त्री० (करोटिका) } **करोडी.** स्त्री० (करोटी) } મોટા મોઢાવાળું કાંસાનું એક પાત્ર. (૨) પાનદાન. (૩) માટીનું એક જાતનું પાત્ર. (૪) ભિક્ષાનું પાત્ર.

कल. त्रि० (कल) મધુર; મનોહર. (૨) પું. એક જાતનું ધાન્ય. (૩) હૃદય અને કાનને મધુર લાગે તેવો અવ્યક્ત (ધ્વનિ). (૪) કાદવ; કીચડ.

कलंक. पुं० (कलङ्क) ડાઘો; લાંછન.

कलंक. पुं० ( ) વાંસની બનાવેલી વાડ.

कलंकल. त्रि० (कलङ्कल) અશુભ; અયોગ્ય.

कलंकलीभाव. पुं० (कलङ्कलीभाव) કલકલાટ; દુઃખનો ગભરાટ. (૨) સંસારમાં પર્યટન કરવું તે.

कलंद. पुं० (कलन्द) કુણ્ડ વિશેષ; રંગનું કુંડું. (૨) આર્ય જ્ઞાતિના એક જાતના મનુષ્ય.

कलंब. पुं० (कदम्ब) કદમ્બનું ઝાડ.

कलंबचीरपत्त. न० (कदम्बचीरपत्र) શસ્ત્ર વિશેષ.

कलंबचीरिगापत्त. } न० (कदम्बचीरिकापत्र) तीक्ष्ण ધારવાળું ઘાસ.
कलंबचीरियापत्त. }

कलंबवालुया. स्त्री० (कदम्बवालुका) જેની રેતી વજ્ર જેવી છે એવી વજ્રવેલુકા અથવા કદમ્બવેલુકા નામની નરકની નદી. (૨) કદમ્બના ફુલ જેવી રેતી.

कलंबुअ. पुं० } (कलम्बुक) } એક જાતની
कलंबुग. न० } પાણીની
कलंबुया. स्त्री० (कलम्बुका) } વનસ્પતિ.

कलकल. पुं० (कलकल) કલકલાટ; ઘણા માણસોનો અવાજ. (૨) ચૂર્ણાદિ મિશ્ર જળ. (૩) વ્યક્ત શબ્દ; સ્પષ્ટ અવાજ.

कलकलंत. त्रि० (कलकलायमान) કલકલાટ કરતું; કલકલ એવો અવાજ કરતું.

कलकलित. त्रि० (कलकलित) કલકલાટ શબ્દ સહિત.

कलण. न० (कलन) શબ્દ; અવાજ. (૨) સંખ્યા; ગણતરી.

कलत्त. न० (कलत्र) સ્ત્રી.

कलधोय. न० (कलधौत) સુવર્ણ; સોનું. (૨) ચાંદી; રૂપું.

कलभ. पुं० स्त्री० (कलभ) હાથીનું બચ્ચું.

कलभिया. स्त्री० (कलभिका) નાની હાથણી.

कलम. पुं० (कलम) ડાંગર; કમોદ. (૨) ચોર; તસ્કર.

कलमल. पुं० (कलमल) જઠરમાં રહેલા દ્રવ્યનો સમૂહ.

कलमाय. त्रि० (कलमात्र) ચણામાત્ર; ચણા જેવડું.

कलयल. पुं० (कलकल) કલકલાટ શબ્દ.

कलल. न० (कलल) ગર્ભની પ્રથમ સાત દિવસની અવસ્થા.

कलस. पुं० (कलश) ઘડો; કળશો. (૨) આઠ માંગલિકમાંનું છઠ્ઠું. (૩) અગ્નિકુમાર દેવતાનું ચિહ્ન. (૪) ઓગણીશમા તીર્થંકરનું લાંછન.

कलसिआ स्त्री० (कलशिका) નાનો કળશિયો. (૨) નાનો ઘડો.

कलह. पुं० न० (कलह) કલેશ; કજીઓ.

कलहंस. पुं० (कलहंस) રાજહંસ

कलहोय. न० (कलधौत) ચાંદી.

कला. स्त्री० (कला) ભાગ; અંશ. (૨) શોભા. (૩) હુન્નર; કારીગરી. (૪) ચંદ્રની કળા. (૫) પુરૂષોને જાણવાની ૭૨ અને સ્ત્રીઓને જાણવાની ૬૪ કળા. (૬) કાળનો સૂક્ષ્મ ભાગ.

कलाद. } पुं० (कलाद) સોની.
कलाय. }

कलाय. पुं० (कलाय) એક જાતનું ધાન્ય.

कलायरिय. पुं० (कलाचार्य्य) ૭૨ કળા શીખવનાર; કળાચાર્યની પદવી મેળવેલ અધ્યાપક.

कलाव. पुं० (कलाप) મોરનાં પીંછાં. (૨) સમૂહ. (૩) ડોકમાં પહેરવાનું આભરણ.

कलाव. पुं० (कलाय) એ નામનું એક અનાજ.

कलावग. न० (कलापक) ડોકમાં પહેરવાનું આભૂષણ. (૨) ચાર શ્લોકોની એક વાકયતા.

कलावि. पुं० स्त्री० (कलापिन्) મયુર; મોર.

कलासिंबलिया. स्त्री० (कलाशिंबिका) એક જાતનું શીંગવાળું ધાન્ય; વટાણા ચોળા વગેરે.

कलि. पुं० (कलि) એક; એકની સંખ્યા. (૨) કજીયો; કલેશ.

कलिओग. पुं० } (कल्योज) જે સંખ્યાને
कलिओय. न० } ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે તેવી સંખ્યા.

कलिओगकडजुम्म. पुं० (कल्योजकृतयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં ચાર શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે તે સંખ્યા: **મહાયુગ્મ** સંખ્યાનો તેરમો પ્રકાર.

कलिओगकलिओग. पुं० (कल्योजकल्योज) જે રાશીને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે અને લબ્ધાંકને પણ ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે તે સંખ્યા; મહા યુગ્મ સંખ્યાનો સોળમો પ્રકાર.

कलिओगतेओग. पुं० (कल्योजत्र्योज) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે તે સંખ્યા; મહાયુગ્મ સંખ્યાનો ચૌદમો પ્રકાર.

कलिओगदावरजुम्म. पुं० (कल्योजद्वापरयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે તે સંખ્યા; મહાયુગ્મ સંખ્યાનો પંદરમો પ્રકાર.

कलिंग. पुं० (कलिङ्ग) આર્ય દેશમાંનો કલિંગ નામે ચોથો દેશ. (૨) તરબુચ; કાલિંગડું.

कलिंग. न० (कालिङ्ग) કલિંગ દેશમાં બનેલું વસ્ત્ર.

कलिंज. पुं० (कलिञ्ज) સુંડલો. (૨) સુકી લાકડી.

कलिंद. पुं० (कलिन्द) એક આર્ય જાત.

कलिंब. पुं० (कलिम्ब) એક જાતનું લાકડું.

कलित्त. न० (कटित्र) કેડે બાંધવાનું સુવરીવાળું ભૂષણ; કંદોરો. (૨) કેડ ઉપર પહેરવાનું એક જાતનું ચામડાનું કવચ.

कलिय. त्रि० (कलित) યુક્ત. (૨) રચેલું.

कलिसिया. स्त्री० (कलशिका) કળસીઆના આકારનું એક વાજીંત્ર.

कलुण. त्रि० (करुण) કરૂણા ઉત્પાદક; દયાપાત્ર; ગરીબ. (૨) કરૂણારસ; નવ રસમાંનો એક રસ.

कलुणा. स्त्री० (करुणा) કરૂણા; દયા.

कलुस. त्रि० (कलुष) ડોળું; મેલું.

कलुस. पुं० न० (कालुष्य) પાપકર્મ; ચિત્તની ડામાડોળ સ્થિતિ.

कलेवर. न० (कलेवर) શરીર; દેહ.

कलेसुय. न० (कलेसुक) એક જાતનું ઘાસ.

कलोवाइ. स्त्री० ( ) વાંશનો કરંડીયો.

कल्लं. न० (कल्य) આવતીકાલ; બીજે દિવસ. (૨) પ્રાતઃકાળ; પ્રભાતનો સમય. (૩) આરોગ્ય. (૪) શબ્દ; અવાજ. (૫) સંખ્યા; ગણતરી. (૬) त्रि० રોગ રહિત.

कल्लाकल्लिं. अ० (कल्याकल्य) પ્રતિદિન; હમેશાં. (૨) પ્રતિપ્રભાત.

कल्लाण. पुं० न० (कल्याण) સુખ; કલ્યાણ. (૨) એ નામનું પર્વગ જાતનું ઝાડ (૩) એક પ્રકારના પ્રાયશ્ચિત્તનું નામ. (૪) તીર્થંકરના છ કલ્યાણિકમાંનું ગમે તે એક. (૫) નિર્વાણ; મોક્ષ. (૬) સમૃદ્ધિ; વૈભવ. (૭) પુણ્ય; શુભકર્મ. (૮) त्रि० હિતકારક; સુખકારક.

कल्लाणकारि. त्रि० (कल्याणकारिन्) સુખાવહ; મંગલકારક.

कल्लाणग. पुं० (कल्याणक) પડિલેહણનો વખત વીત્યા પછી પડિલેહણ થાય તેનું પ્રાયશ્ચિત; કલ્યાણક તપ વિશેષ. (૨) त्रि० કલ્યાણકારી

कल्लाणि. पुं० (कल्याणिन्) એક જાતની વનસ્પતિ. (૨) त्रि० કલ્યાણકારી.

कल्लाल. पुं० (कल्यपाल) દારૂ તાડી વેચનાર; પીઠાવાળો.

कल्लुय. पुं० (कल्लुक) બે ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

कल्लोडय. पुं० ( ) દમનીય બળદ; સાંઢ.

कल्लोल. पुं० (कल्लोल) તરંગ; લ્હેર.

कल्हार. न० (कह्लार) એક જાતનું સફેદ કમળ.

कवइय. त्रि० (कवचित) બખતરવાળો.

कवचिया. स्त्री० (कवचिका) એક જાતનું કામ.

कवड. न० (कपट) કપટ.

कवड्डिया. स्त्री० (कपर्दिका) કોડી.

कवय. पुं० न० (कवच) બખતર; કવચ. (૨) જાળ; સમૂહ.

कवल. पुं० (कवल) કોળીયો.
कवलिज्जंत. त्रि० (कवल्यमान) ખવાતું.
कवल्ल. पुं० ( ) લોઢાનું ઠામ; કડાઈ.
कवल्ली. स्त्री० ( ) ગોળ ઉકાળવાનું ઠામ.
कवाड. न० (कपाल) ખોપરી.
कवाड. पुं० न० (कपाट) કપાટ; બારણું. (૨) કેવળ સમુદ્‌ઘાત ક્રિયામાં કેવળી આત્માના પ્રદેશને બહાર કાઢી પ્રસારી કપાટને આકારે બનાવે તે.
कवाडभयग्र. पुं० (कपाटभृतक) બે હાથ અથવા ત્રણ હાથ જમીન ખોદે તો અમુક પૈસા આપીશ, એવી શરત કરી રાખેલો ચાકર.
कवाल. पुं० न० (कपाल) ઘડાનો અર્ધભાગ. (૨) મસ્તક; ખોપરી. (૩) ભિક્ષા પાત્ર.
कवि. पुं० (कवि) કવિતા કરનાર.
कवि. पुं० (कपि) વાંદરો.
कविंजल. पुं० (कपिञ्जल) એક જાતનું પક્ષી.
कविकच्छु. पुं० (कपिकच्छु) એક જાતની વેલ કે જેને અડતાં શરીરમાં ખરજ ઉત્પન્ન થાય છે.
कविट्ठ. पुं० (कपित्थ) કોઠીનું ફળ; કોઠું.
कविया. स्त्री० (कविका) લગામ.
कविल. पुं० (कपिल) કપિલ કેવળી. (૨) ભૂરો રંગ. (૩) એક જાતનું પક્ષી. (૪) કપિલમુનિ સાંખ્ય શાસ્ત્ર પ્રણેતા અને તેના અનુયાયીઓ. (૫) એક બ્રાહ્મણ મહર્ષિ. (૬) આ નામના એક વાસુદેવ.
कविलग्र. पुं० (कपिलक) રાહુના પુદ્‌ગલના પંદર પ્રકારમાંનો એક.
कविसायण. पुं० न० (कपिशायन) એક જાતની મદિરા.
कविसीसग्र. } **कविसीसग.** } पुं० न० (कपिशीर्षक) કોશીશાં.
कविहसिय. न० (कपिहसित) આકાશમાં અકસ્માત્ બળતી ભયંકર જ્વાળા દેખાય તે.
कवेल्लुक. पुं० } **कवेल्लुय.** } ( ) પાત્ર વિશેષ; મ્હોટી કડાઇ. (૨) નળિયાં. (૩) કડાઇઓ.
कवोड. पुं० (कपोत) પારેવો. (૨) न० કુષ્માંડ; કોહલું.
कवोतालि. स्त्री० (कपोतपालिका) પક્ષીને પાળવાની જગા; કબૂતરખાનું.
कवोय. पुं० (कपोत) કબૂતર; પારેવો.
कवोयसरीर. न० (कपोतशरीर) પારેવાના શરીરના રંગવાળું ફળ; કોળું.
कवोल. पुं० (कपोल) ગાલ; લમણું.
कव्व. न० (काव्य) કાવ્ય; કવિની બનાવેલ કૃતિ.
कव्वड. पुं० न० (कर्बट) જુઓ "કબ્બડ" શબ્દ.
कव्वडग्र. पुं० (कर्बटक) ૭૬ મા ગ્રહનું નામ.
कस. पुं० (कश) ચાબખો; કોરડો.
कस. पुं० (कष) ઘસીને કસોટી કરવી તે. (૨) त्रि० હિંસક; હાર મારનાર. (૩) पुं० न० સંસાર; ભવ; જગત્. (૪) न० કર્મ; કર્મપુદ્‌ગળ.
कसट्ट. न० ( ) કસતર; કચરો.
कसट्टिय. पुं० (कषपट्ट) કસોટીનો પથરો.
कसपट्ट. पुं० (कषपट्ट) કસોટીનો પત્થર.
कसर. पुं० न० ( ) ખસ.
कसा. स्त्री० (कशा) ચાબુક; કોરડો.
कसाइ. त्रि० (कषायित्) કષાય રંગવાળો. (૨) ક્રોધ, માન, માયા ને લોભવાળો.
कसाय. पुं० (कषाय) ભગવાં વસ્ત્ર. (૨) કસાયલો રસ. (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના સાતમા દ્વારનું નામ. (૪) પ્રજ્ઞાપનાના ચઉદમા પદનું નામ. (૫) સાત સમુદ્‌ઘાતોમાંની બીજી સમુદ્‌ઘાત.

(६) ક્રોધ માન માયા અને લોભ. (૭) વર્ણ વિશેષ; લીલા, પીળા રંગ.

कसायकुसील. पुं० (कषायकुशील) કષાય યુક્ત સાધુ; ૭ પ્રકારના નિર્ગ્રંથમાંનો એક.

कसायपद. न० (कषायपद) પન્નવણા સૂત્રના ચોથા પદનું નામ.

कसायमोहणिज्ज. न० (कषायमोहनीय) કષાયરૂપ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.

कसायसमुग्घाय. पुं० (कषायसमुद्घात) ક્રોધાદિ કષાયને ઉદયે જીવના પ્રદેશ શરીર અંદર અને બહાર વિસ્તરવાથી નેત્ર વિકાર કે મુખ વિકારનું થવું અને કષાય મોહનીયનો ભોગવટો કરી કષાયનાં પુદ્ગળોને નિર્જરવાં તે.

कसायात. पुं० (कषायात्मन्) કષાયવાળો આત્મા.

कसाहि. पु० स्त्री० (कषाहि) એક જાતનો મુકુલિત સર્પ.

कसि. पुं० (कृषि) ખેતી; કૃષિ કર્મ.

कसिण. त्रि० (कृत्स्न) પુરેપુરૂં. (૨) અખંડ; ખંડિત ન થયેલ. (૩) પું० પરિપૂર્ણ સ્કંધ; મહાસ્કંધ; જેનાથી મ્હોટો બીજો સ્કંધ નથી તે.

कसिण. त्रि० (कृष्ण) કાળું; કાળાશવાળું.

कसिणा. स्त्री० (कृत्स्ना) જે પ્રાયશ્ચિતમાં અધિક સમાઇ શકે નહીં તે; પ્રાયશ્ચિતનો એક પ્રકાર.

कसेरु. पुं० न० (कशेरु) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતો કશેરૂ નામનો પ્રસિદ્ધ કંદ.

कसेरुग. पुं० (कशेरुक) કસેરૂ નામની પાણીમાં ઉગતી વનસ્પતિ.

कस्सई. अ० (कस्यचित्) કોઇ એકનું.

कह. }
कहं. } अ० (कथम्) કેમ; શા માટે; કેવી રીતે ?

कहंकहा. स्त्री० (कथंकथा) વિકથા; રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન કરનારી કથા.

कहंचि. अ० (कथंचित्) કોઈ પ્રકારે.

कहकह. पुं० (कहकह) ઘણા જણનો ખુશાલીનો અવાજ.

कहकहकह. पुं० (कहकहकह) ખુશાલીનો પોકાર.

कहग. पुं० (कथक) કથા કરનાર.

कहण. न० (कथन) }
कहणा. स्त्री० (कथना) } કથન.

कहल्ल. पुं० न० (   ) ખપ્પર.

कहवि. अ० (कथमपि) કોઇપણ રીતે.

कहा. स्त्री० (कथा) કથા; વાર્તા.

कहाणग. न० (कथानक) કથા; વાત.

कहासमुल्लाव. पुं० (कथासमुल्लाप) પરસ્પર વાર્તાલાપ.

कहि. त्रि० (कथिन्) કહેનાર.

कहि. अ० (क्व) ક્યાં, ક્યે ઠેકાણે ?

कहिअ. त्रि० (कथित) કહેલું.

कहिं. अ० (क्व) ક્યાં.

कहिं. अ० (कदा) ક્યારે.

कहिंचि. अ० (क्वचित्) ક્યાંયપણ; કોઇસ્થળે.

कहित. त्रि० (कथित) કહેલ.

कहित्तार. त्रि० }
कहेत्तार. } (कथयितृ) કહેનાર; બોલનાર.

कह्लार. न० (कह्लार) સંધ્યાવિકાસી સફેદ કમળ.

काइ. अ० (काचित्) કોઇ; સ્ત્રીજાતિ વિશેષ પદાર્થ.

काइय त्रि०. (कायिक) શરીર સંબંધી; શારીરિક.

काइया. स्त्री० (कायिकी) શરીરના વ્યાપારથી થતી ક્રિયા; પાંચ ક્રિયામાંની એક. (૨) મૂત્ર; પેશાબ.

काई. स्त्री० (काकी) કાગડી.

काईअंडअ. न० (काक्यण्डक) કાગડીનાં ઈંડાં.

काउ. स्त्री० (कापोती) કાપોતલેશ્યા; આત્માના એક પ્રકારનું પરિણામ.

काउंबरि. पुं० (काकोदुम्बरि) એક જાતનું ઝાડ.

काउंबरिय. पुं० (काकोदुम्बरिक) વૃક્ષ વિશેષ.
काउंबरी. स्त्री० (काकोदुम्बरी) એક જાતની ઔષધિ.
काउकाम. त्रि० (कर्तुकाम) કરવાની ઇચ્છાવાળું.
काउज्जुयया. स्त्री० (कायर्जुकता) શરીર યોગની સરલતા; સીધાપણું.
काउड्डावण. न० (कायोड्डायन) દૂર રહીને બીજાના શરીરનું આકર્ષણ કરવું તે.
काउद्दर. पुं० (काकोदर) એક જાતનો ફેણવાળો સર્પ.
काउरिस. पुं० (कापुरुष) કાયર; બીકણ.
काउलि. स्त्री० (काकोली) એક જાતની વનસ્પતિ.
काउलेसा. }
काउलेस्सा. } स्त्री० (कापोतलेश्या) ૭ લેશ્યા માંની ત્રીજી કાપોત લેશ્યા.
काउसग्ग. पुं० (कायोत्सर्ग) કાયાના વ્યાપારનો ત્યાગ; કાઉસગ્ગ કરવો તે. (૨) આવશ્યક સૂત્રના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૩) શરીર પરના મમત્વનો ત્યાગ.
काओदर. पुं० (काकोदर) એક જાતનો સર્પ.
काओय. पुं० (कापोत) જુઓ "કાઉ" શબ્દ.
काओली. स्त्री० (काकोली) એ નામની એક વનસ્પતિ; કંદ વિશેષ.
काओवग. पुं० (कायोपग) સંસારી આત્મા.
कांची. स्त्री० (काञ्ची) કાંચી નામની એક નગરી.
काक. पुं० (काक) કાગડો. (૨) ગ્રહ વિશેષ. (૩) ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.
काकंतिअ. पुं० (काकन्तिक) લોંકડી.
काकंदग. पुं० (काकन्दक) }
काकंदिय. पुं० (काकन्दिक) } એક જૈન મહર્ષિ.
काकंदिया. }
काकंदी. } स्त्री० (काकंदिका) જીતશત્રુ રાજાની કાકંદી નામની નગરી. (૨) જૈન મુનિઓની એક શાખા.
काकणी. स्त्री० (काकिणी) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક રત્ન.
काकजंघा. स्त्री० (काकजङ्घा) એક જાતની વનસ્પતિ.
काकलि. स्त्री० (काकलि) સૂક્ષ્મ ગીતિધ્વનિ.
काकलि. पुं० स्त्री० (काकली) એક જાતની વનસ્પતિ.
काग. पुं० (काक) કાગડો. (૨) કાક નામનો ગ્રહ.
कागंदी. स्त्री० (काकन्दी) જુઓ "કાકંદી" શબ્દ.
कागणि. न० (काकिणी) રાજ્ય. (૨) એ નામની એક વેલ. (૩) ચક્રવર્તીના ચૌદ રત્નમાંનું એક કે જેથી ચક્રવર્તી તિમિસ ગુફામાં પ્રકાશ કરવાને માંડલા આલેખે છે.
कागणिरयण. न० (काकिणीरत्न) ચક્રવર્તીનું કાકિણી નામનું રત્ન.
कागणिलक्खण. न० (काकिणीलक्षण) કાકણિ રત્નને જોવાની કળા.
कागणी. स्त्री० (काकिणी) કોડી; સોનું રૂપું માપવાનું એક વજન; સવા ચણોઠી ભારનું માપ; માસાનો ચોથો ભાગ.
कागतालिज्ज. न० (काकतालीय) કાકને બેસવું ને તાલને પડવું તેમ અનાયાસે કોઇ કાર્ય બની જાય તે ઠેકાણે વપરાતો ન્યાય.
कागपिंडी. स्त्री० (काकपिंडी) અગ્રપિણ્ડ.
कागस्सर. पुं० (काकस्वर) કાગડાની પેઠે કઠોર સ્વરથી ગાવું તે; ગાયનનો એક દોષ.
कागिणी. स्त्री० (काकिणी) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક રત્ન કે જેને ૭ તળાં આઠ ખુણા અને બાર હાંસો હોય છે. (૨) કોડી; માસાનો ચોથો હિસ્સો.
कागिणीमंस. न० (काकिणीमांस) કોડીને આકારે કોડી જેવડા માંસના કકડા શરીરમાંથી કાઢવા તે.

कागिणीमंसखाइम. न० (काकिणीमांसखादिम) કોડી પ્રમાણે કકડા કરી પોતાનું માંસ પોતાને ખવડાવે તે.

कागिणिमंसखावियंग. त्रि० (काकिणीमांसखादिताङ्ग) કોડીને આકારે માંસના કકડા કરવા તે; એક પ્રકારની શારીરિક શિક્ષા.

कागी. स्त्री० (काकी) કાગડી. (૨) કાગડા સંબંધી વિદ્યા; કાક વિદ્યા.

कागोणंद. पुं० (काकोनन्द) આ નામની એક મ્લેચ્છ જાતિ.

काण. त्रि० (काण) છિદ્રવાળું; કાણું. (૨)
काण. એક આંખવાળો; કાણો.

काणक. न० (काणक) બાણ.

काणग. न० (काणक) શેરડીનો એક રોગ કે જેથી તેમાં છિદ્ર છિદ્ર પડી જાય. (૨) તેવાં છિદ્રવાળી શેરડી.

काणग. त्रि० (   ) ચોરેલું.

काणण. न० (कानन) પ્રકીર્ણ ઝાડોવાળું વન; જંગલ. (૨) ઉપવન; બગીચો.

काणिक्का. स्त्री० (   ) મોટી ઈંટ.

काणिय. न० (काणय) કાણાપણું; સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

कादंब. पुं० (कादम्ब) એક જાતનો હંસ.

कादूसणिया. स्त्री० (कदूष्णिका) તમસ્કાયના પ્રભાવથી મંદ થયેલી ચંદ્રની કાન્તિ.

कापालिअ. पुं० (कापालिक) કાપાલિક યોગી.

कापिसायण. न० (कापिशायन) એક જાતની મદિરા.

कापुरिस. पुं० (कापुरुष) કાયર પુરુષ.

काम. पुं० (काम) મનોજ્ઞ શબ્દ અને મનોજ્ઞ રૂપ. (૨) શબ્દાદિ પાંચ વિષય. (૩) ઇચ્છા; કામના; વાસના; અભિલાષા. (૪) કામકંદર્પ; મૈથુન સેવા.

कामं. अ० (कामम्) અત્યન્ત; અતિશય. (૨) અવધારણ. (૩) સ્વીકાર.

कामंग. न० (कामाङ्ग) કામોત્તેજક સ્નાન વગેરે.

कामकंत. न० (कामकान्त) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामकम. त्रि० (कामकम) ઇચ્છા પ્રમાણે ગતિ કરનાર; સ્વચ્છંદે ચાલનાર. (૨) લાંતક નામે છઠ્ઠા દેવલોકના ઇંદ્રનું મુસાફરી વિમાન.

कामकाम. त्रि० (कामकाम) વિષયની ઇચ્છાવાળો.

कामकूड. न० (कामकूट) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामग. त्रि० (कामक) અભિલાષાવાળો. (૨) ચાહનાર.

कामगम. पुं० (कामगम) છઠા દેવલોકના ઇંદ્રનું વિમાન. (૨) છઠા દેવલોકના ઇંદ્રના યાન વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા. (૩) त्रि० સ્વેચ્છાચારી.

कामगुण. पुं० (कामगुण) કામને-વિષયને ગુણ કરનાર-ઉત્તેજન આપનાર ગુણો; શબ્દાદિ પાંચ વિષય. (૨) न० મૈથુન.

कामजल. न० (कामजल) સ્નાન કરવાનો બાજોઠ.

कामजुग. पुं० (कामयुग) પક્ષી વિશેષ.

कामज्झय. न० (कामध्वज) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामज्झया. स्त्री० (कामध्वजा) કામધ્વજા નામની એક વેશ્યા.

कामड्डि. त्रि० (कामार्थिन्) વિષયાભિલાષી.

कामड्डिय. पुं० (कामर्द्धिक) જૈન સાધુઓનો એક ગણ.

कामदुहा. स्त्री० (कामदुघा) જોઇએ તેટલું દૂધ પૂર્ણ કરનાર કામદુઘા ગાય.

कामदेव. पुं० (कामदेव) એ નામના એક શ્રાવક; મહાવીર સ્વામિના દશ શ્રાવકમાંના એક.

कामपिपासिय. त्रि० (कामपिपासक) વિષયાભિલાષી.

कामप्पभ. न० (कामप्रभ) દેવવિમાન વિશેષ.

कामफास. पुं० (कामस्पर्श) ૪૭ મા ગ્રહનું નામ.

काममहावण. न० (काममहावन) કાશી–વાણારસી નગરી બહારનું એક ચૈત્ય–ઉદ્યાન.

कामय. पुं० (कामक) કામની ઇચ્છાવાળો; કામી.

कामरूवि. त्रि० (कामरूपिन्) ઇચ્છાનુસાર રૂપ બનાવનાર.

कामलेस्स. न० (कामलेश्य) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामवण्ण. न० (कामवर्ण) એક દેવ વિમાન.

कामसमणुण्ण. त्रि० (कामसमनोज्ञ) કામાન્ધ.

कामसिंगार. न० (कामशृङ्गार) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामसिट्ठ. न० (कामशिष्ट) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामावट्ट. न० (कामावर्त्त) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामासंसा. स्त्री० (कामाशंसा) વિષયાભિલાષ.

कामि. त्रि० (कामिन्) કામની ઇચ્છાવાળો; કામી.

कामिअ. त्रि० (कामिक) કામની ઇચ્છાવાળો.

कामिआ. स्त्री० (कामिका) ઇચ્છા; અભિલાષા.

कामिजुग. पुं० (कामियुग) એક તરેહનાં રૂંવાંની પાંખવાળું પક્ષી.

कामिड्ढि. पुं० (कामर्द्धि) આર્ય સુહસ્તીના શિષ્ય.

कामिड्ढियगण. पुं० (कामर्द्धिकगण) કામર્ધિક નામનો મહાવીર સ્વામીના નવ ગણમાંનો એક ગણ.

कामिय. त्रि० (कामित) ઇચ્છેલું.

कामुत्तरवडिंसग. न० (कामोत्तरावतंसक) દેવ વિમાન વિશેષ.

कामुय. त्रि० (कामुक) કામની ઇચ્છાવાળો; કામી.

काय. पुं० ( ) પાણી લાવવાની કાવડ.

काय. पुं० (काक) કાગડો (૨) વનસ્પતિ વિશેષ; કાળા ઉમ્બર

काय. न० (काच) કાચ.

काय. पुं० (काय) કાયા; શરીર. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૩) પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ અને ત્રસ એ ૭ કાય. (૪) કાય દેશમાં રહેવાવાળા મનુષ્ય. (૫) એ નામની વનસ્પતિ. (૬) પ્રકાર; ભેદ. (૭) કોઇ દેશમાં ઇન્દ્ર નીલમણીના રંગનો કપાસ થાય છે તે કપાસના સુતરનું બનેલું વસ્ત્ર. (૮) ૩૬ મા ગ્રહનું નામ. (૯) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના ચોથા દ્વારનું નામ. (૧૦) સમૂહ.

कायंदग. त्रि० (काकन्दक) કાકંદી નગરીમાં વસનાર.

कायंदी. स्त्री० (काकन्दी) પ્રાચીન સમયની કાકંદી નામની નગરી.

कायंब. न० (कदम्ब) કદમ્બનું વૃક્ષ.

कायंबग. पुं० (कादंबक) કલહંસ.

कायक. न० (कायक) વસ્ત્રની એક જાત.

कायकोडिय. पुं० (कायकोटिक) કાવડીઓ; કાવડથી ભાર ઉપાડનાર.

कायगुत्त. त्रि० (कायगुप्त) શરીરને વશ રાખનાર.

कायगुत्ति. स्त्री० (कायगुप्ति) શરીર વશ રાખવું; જીતેન્દ્રિયતા.

कायजोअ. } **कायजोग.** } पुं० (काययोग) શારીરિક ક્રિયા.

कायजोगि. त्रि० (काययोगिन्) શરીરજન્ય ક્રિયાવાળો.

कायट्ठिइ पुं० (कायस्थिति) પૃથ્વી વગેરે કાયમાં અવિચ્છિન્નપણે રહેવું તે. (૨) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના અઢારમા પદનું નામ કે જેમાં નરકાદિ જીવોનું કાયસ્થિતિનું વર્ણન આપેલ છે.

कायणिरोह. पुं० (कायनिरोध) શરીરના વ્યાપારનો પરિત્યાગ.

कायतिगिच्छा. स्त्री० (कायचिकित्सा) શરીરના રોગ મટાડવાનું ચિકિત્સા દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

कायपावार. न० (कायप्रावार) કાય દેશમાં બનેલ વસ્ત્ર.

कायपुराण. न० (कायपुण्य) કાયાએ સેવા કરવાથી થતું પુણ્ય.

कायबलिअ. त्रि० (कायबलिक) મજબુત શરીરવાળો; કાયાના બળવાળો.

कायभवत्थ. त्रि० (कायभवस्थ) માતાના ગર્ભમાં રહેલ.

कायमंत. त्रि० (कायवत्) ઉંચા શરીરવાળો.

कायमणि. पुं० (काचमणि) કાચનો કકડો.

कायमाई. स्त्री० (काकमाची) મીઠું ફળ આપનારી એક વનસ્પતિ.

कायय. त्रि० (कायक) કાય દેશનું બનેલું.

कायर. त्रि० (कातर) કાયર; નિર્માલ્ય; નાહિમ્મત. (૨) એ નામનો એક દેશ.

कायरिय. पुं० (कातरक) ગોશાળાના મુખ્ય શ્રાવકનું નામ.

कायरिय. पुं० (कातर्य) દેવતા વિશેષ.

कायरिया. स्त्री० (कातरिका) માયા; કપટ.

कायवज्ज. पुं० (काकवर्ज्य) એ નામનો ગ્રહ.

कायवायाम. पुं० (कायव्यायाम) કાયયોગ; કાયાનો વ્યાપાર.

कायसंवेह. पुं० (कायसंवेध) શરીરની સ્થિતિ.

कायसमाधारणया. } **कायसमाहारणता.** } स्त्री० (कायसमाधारणा) સંયમમાંજ કાયાનું પ્રવર્તન કરવું તે.

कायसमिइ स्त्री० (कायसमिति) કાયાને જતનાએ પ્રવર્તાવવી તે; કાય સમિતિ.

कायसमिय. त्रि० (कायसमित) યત્નપૂર્વક કાયાને પ્રવર્તાવનાર.

कायसुप्पणिहाण. न० (कायसुप्रणिधान) કાયાનું સુપ્રણિધાન; કાયાને શુભ કૃત્યમાં એકાગ્રતાથી રોકવી તે.

कायाइक्क. त्रि० (कादाचित्क). કોઇ વખતનું.

कायाग. पुं० (कायाक) નટ વિશેષ; બહુરૂપી.

कायोवग. त्रि० (कायोपग) એક કાયામાંથી બીજી કાયામાં જનાર.

कार. पुं० (कार) ક્રિયા; કૃતિ; વ્યાપાર.

कार. पुं० न० (कारा) કારાગૃહ; કેદખાનું.

कारंड. पुं० (कारण्ड) બતક પક્ષી.

कारग. त्रि० (कारक) કરનાર. (૨) न० કારકસમક્તિ; સમક્તિના દશ પ્રકારમાંનો એક. (૩) કરાવનાર. (૪) न० કર્તા, કર્મ વગેરે વ્યાકરણપ્રસિદ્ધ કારક. (૫) ઉદાહરણ; દૃષ્ટાન્ત.

कारण. न० (कारण) કારણ; નિમિત્ત. (૨) આહાર લેવાના બતાવેલા કારણ સિવાય આહાર લેવાથકી યતિને લાગતો એક દોષ. (૩) પ્રયોજન. (૪) અપવાદ.

कारणिअ. त्रि० (कारणिक) કંઇપણ કારણથી નિષ્પન્ન થયેલ. (૨) पुं० ન્યાય કરનાર; ન્યાયાધીશ.

कारभारिअ. पुं० (कार्यभारिक) કારભારી; દિવાન. (મંત્રી)

कारय. न० (कारक) જુઓ "કારગ" શબ્દ.

कारवाहिआ. स्त्री० (कार्यवाहिका) કાર્યવહન કરનારી.

कारावण. न० (कारण) કરાવવું; કરવાને પ્રેરવું.

काराविय. त्रि० (कारित) કરાવેલ; બનાવેલ.

कारि. त्रि० (कारिन्) કરનાર; કર્તા.

कारिय. न० (कार्य) કાર્ય; પ્રયોજન.

कारिय. त्रि० (कारित) કરાવેલ; બનાવેલ.

कारियल्लइ. स्त्री. (कारवल्ली) કારેલાંની વેલ; કારેલી.

कारिया. स्त्री० (कारिका) કામ કરનારી.

कारिल्लअ. न० (कारिल्लक) કારેલાં.

कारिल्ली. स्त्री० ( ) કારેલાંની વેલ; કારેલી.

कारीस. पुं० (करीष) છાણાનો અગ્નિ.

कारीसंग. न० (करीषाङ्ग) જેનાથી અગ્નિ પ્રજ્વલિત કરાય તે અગ્નિ ફૂંકવાનો ધમ્મો.

कारुइज्ज. त्रि० (कारुकीय) કારીગર સાથે સંબંધ રાખનાર.

कारुणिय. त्रि० (कारुणिक) દયાળુ; કરૂણાવાન.

कारुगण. } न० (कारुण्य) કરૂણા; દયા.
कारुन्न. }

कारेल्लय. न० ( ) કારેલું; તરકારી વિશેષ.

कारोडिय. पुं० (कारोटिक) ભિક્ષુક વિશેષ; કાપાલિક. (२) તામ્બુલ વાહક.

काल. पुं० (काल) સમય; વખત; અવસર. (૨) સ્થિતિ. (૩) પ્રાતઃકાળ. (૪) ૫૬ મા ગ્રહનું નામ. (૫) ભયાનક; કાળ સ્વરૂપ. (૬) વેલંબ તથા પ્રભંજન ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ. (૭) વાયુકુમાર જાતિના દેવતાના ઇંદ્રનું નામ. (૮) જે નારકીને કડાયામાં રાંધે અને પોતે રંગે કાળો તે કાળ નામે પરમાધામીની એક જાત. (૯) ન૦ આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૧૦) પું૦ પૂર્વ દિશામાંનો કાળ નામનો સાતમી નરકનો નરકાવાસો. (૧૧) ન૦ જુનીને નવી અને નવી વસ્તુને જુની બનાવનાર, પર્યાયને પલટાવનાર એક દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય. (૧૨) ચક્રવર્તીના નવ નિધાનમાંનું એક કે જેમાં સર્વ કારીગરી શિલ્પ કર્મનો સમાવેશ થાય છે. (૧૩) ત્રિ૦ કાળારંગનું. (૧૪) પું૦ કૃષ્ણપક્ષ. (૧૫) પિશાચ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર. (૧૬) મરણ; મૃત્યુ. (૧૭) ન૦ નિરયાવલિકાના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૧૮) પું૦ પૂર્વના લવણ સમુદ્ર કે પાતાળના અધિષ્ઠાતા દેવ. (૧૯) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર. (૨૦) કાળ નામના એક ગૃહપતિ. (૨૧) અભાવ. (૨૨) પિશાચ દેવોની એક જાત. (૨૩) ન૦ કાળી દેવીનું સિંહાસન.

कालक. न० (कालक) કાળા પુદ્ગલ.

कालकंखि. त्रि० (कालकाङ्क्षिन्) કાળ-પંડિત મરણને ચાહનાર. (૨) સમયની અપેક્ષા કરનાર. (૩) અવસરના જાણનાર.

कालक्काल. पुं० (कालकाल) મૃત્યુ સમય.

कालकूड. न० (कालकूट) વિષ; ઝેર.

कालग. त्रि० (कालक) કાળા રંગનું. (૨) પું૦ કાળકાચાર્ય.

कालगय. त्रि० (कालगत) મરણ પામેલ.

कालगाहावइ. पुं० (कालगृहपति) કાળ નામના ગૃહપતિ-શેઠ.

कालचक्क. न० (कालचक्र) વીશ સાગરોપમપરિમિત સમય.

कालचारि. त्रि० (कालचारिन्) પોતાના ઠરાવેલ સમયે ચાલે તે.

कालट्ठिइ. } स्त्री० (कालस्थिति) કાળ પરિમિત સ્થિતિ; આયુષ્ય.
कालट्ठिति. }

कालड्ढरत्त. न० (कालार्द्धरात्र) અંધારીયા પક્ષની-અમાસની અર્ધી રાત્રિ.

कालणाण. न० (कालज्ञान) કાળસંબંધી જ્ઞાન.

कालणाणि. त्रि० (कालज्ञानिन्) કાળજ્ઞાની; અમુક માણસનું ક્યારે મોત થશે તે જાણનાર.

कालण्णुया. स्त्री० (कालज्ञता) અવસર જાણવો તે; દેશકાળની ઓળખાણ.

कालतुलय. त्रि० (कालतुल्यक) કાળની અપેક્ષાએ બરાબર; સમાનકાળવાળો.

कालधम्म. पुं० (कालधर्म) કાલધર્મ; મરણ.

कालन्न. त्रि० (कालज्ञ) કર્તવ્ય પરાયણ; વખતને જાણનાર; ઉચિત અનુચિત સમયને જાણનાર.

कालपडिलेहणया. स्त्री० (कालप्रतिलेखना) કાળ-વખતનું નિરીક્ષણ; જે વખતનું જે કામ શાસ્ત્રમાં બતાવ્યું હોય તેના પ્રત્યે જાગૃત રહેવું તે

कालपरमाणु. पुं० (कालपरमाणु) सूक्ष्मમાં સૂક્ષ્મકાળ; સમય.

कालपरियाअ. पुं० (कालपर्याय) મોતને વખતે કરવાનો સંલેખનાવિધિ; ભક્તપરિજ્ઞાદિ પંડિતમરણ.

कालपरिहीण. न० (कालपरिहीन) વિલમ્બ; ઢીલ.

कालपाल. पुं० (कालपाल) એ નામના ધરણેન્દ્ર અને ભૂતાનંદના લોકપાળ.

कालपिसायकुमारिंद. पुं० (कालपिशाचकुमारेन्द्र) કાળ નામે પિશાચોનો ઇંદ્ર.

कालपुरिस. पुं० (कालपुरुष) જે પુરૂષવેદ કર્મનો અનુભવ કરતા હોય તે.

कालप्पभ. पुं० (कालप्रभ) એ નામનો એક પર્વત.

कालमास. पुं० (कालमास) મરણ સમય

कालमासिणी. स्त्री० (कालमासिनी) પ્રસવ સમયને પ્રાપ્ત થયેલ ગર્ભવંતી સ્ત્રી.

कालमिग. पुं० (कालमृग) કાળા મૃગની એક જાતિ.

कालमुह. पुं० (कालमुख) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ.

कालय. पुं० (कालक) કાળોવર્ણ.

काललोअ. पुं० (काललोक) કાળની અપેક્ષાએ લોક.

कालवडिंसयभवण. न० (कालावतंसकभवन) કાળીદેવીનું કાળાવતંસક નામનું ભવન.

कालवण्ण. पुं० (कालवर्ण) કાળો રંગ.

कालवाइ. त्रि० (कालवादिन्) જગત્‌ને કાળકૃત માનનાર.

कालवाल. पुं० (कालपाल) ધરણેન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

कालवासि. पुं० (कालवर्षिन्) સમયે વરસનાર, ચોમાસામાં વરસનાર (મેઘ).

कालसंसार. पुं० (कालसंसार) રાતદિવસ, માસ, વર્ષ, પલ્યોપમ, સાગરોપમ પર્યંત ભટકવું તે કાલસંસાર.

कालसमय. पुं० (कालसमय) કાળરૂપી સમય.

कालसिरी. स्त्री० (कालश्री) કાળ ગૃહપતિની કાળશ્રી નામની ધર્મ પત્ની.

कालसीहासण. न० (कालसिंहासन) કાળ નામવાળું સિંહાસન.

काला. स्त्री० (काला) કાલેન્દ્રની કાલા નામની રાજધાની. (૨) ચમરેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી (૩) એ નામની એક વેશ્યા.

कालाइकंत. पुं० (कालातिक्रान्त) ભુખને સમયે નહિ પણ તેને ઉલ્લંઘીને મળેલો ખોરાક. (૨) કાળની જે મર્યાદા બાંધેલ હોય તેને ઉલ્લંઘી ગયેલ.

कालाइयर. पुं० (कालातिचर) કાળ-આયુષ્યના પ્રમાણનું અતિચાર-ઉલ્લંઘન કરવું તે; આયુષ્ય તોડી નાખવું તે.

कालागुरु. पुं० (कालागुरु) કાળું અગર; સુગંધિ ધૂપનું દ્રવ્ય; કૃષ્ણાગર.

कालाणुट्ठाइ. त्रि० (कालानुष्ठायिन्) વખતસર અનુષ્ઠાન કરનાર; નકામો વખત નહિ ગાળનાર.

कालाणुपुव्वी. स्त्री० (कालानुपूर्वी) કાળવિષયક અનુપૂર્વી-અનુક્રમ.

कालादेस. पुं० (कालादेश) કાળની અપેક્ષા.

कालाभिग्गह. पुं० (कालाभिग्रह) પહેલે પહોરે કે છેલ્લે પહોરે અમુક વખતે મળે તોજ લેવું એમ કાળ સંબંધી નિયમ ધારવો તે.

कालायस. न० (कालायस) કાળું લોઢું; પોલાદ; ગજવેલ.

कालालोण. न० (काललवण) કોઇ પર્વતમાં ઉત્પન્ન થતું કાળું મીઠું.

कालावभास. पुं० (कालावभास) કાળી કાંઇ; કાળી પ્રભા.

कालासवेसियपुत्त. पुं० (कालास्यवैशिकपुत्र) શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના શાસનના એક સાધુ; પાર્શ્વનાથના સંતાનિયા કે જેણે થિવર સાધુઓને પ્રશ્નો પુછ્યા હતા.

कालिंगी. स्त्री० (कालिङ्गी) તરબુચ; તરબુચની વેલ.

कालिंजर. पुं० (कालिंजर) એ નામનો એક પર્વત.

कालिगी. स्त्री० (कालिकी) સંજ્ઞા વિશેષ; ઘણા સમય પહેલાં થઈ ગયેલી વસ્તુનું પણ જેનાથી સ્મરણ થાય છે તે.

कालिज्ज. न० (कालेय) કાળજું; શરીરની અંદરનો એક અવયવ.

कालिय. त्रि० (कालिक) રાત અને દિવસના પહેલે તથા છેલ્લે પહોરે ભણાય પણ બીજે ત્રીજે પહોરે ન ભણાય તેવું સૂત્ર; આચારંગ આદિ કાલિક સૂત્ર (૨) કાલાંતરે મળવાનું; અનિશ્ચિત. (૩) એ નામનો એક દ્વીપ–બેટ.

कालियदीव. पुं० (कालिकद्वीप) કાલીય નામનો દ્વીપ.

कालियपुत्त. पुं० (कालिकपुत्र) કાલિકપુત્ર નામે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના શાસનના એક વિદ્વાન્ થિવર સાધુ.

कालियवाय. पुं० (कालिकवात) પ્રચંડ વાયુ; પ્રતિકૂળવાયુ.

कालियसुय. न० (कालिकश्रुत) }
कालियाणुओग. पुं० (कालिकानुयोग) } આચારંગાદિ; કાલે વંચાય તે સૂત્ર.

कालिया. स्त्री० (कालिका) કાળકાદેવી. (૨) એક પ્રકારનો તોફાની પવન.

काली. स्त्री० (काली) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની રાણી અને કોણિકની ઓરમાન માતા. (૩) વનસ્પતિ વિશેષ; કાકજંઘા. (૪) કાળારંગની સ્ત્રી. (૫) ચમરેન્દ્રની મુખ્ય દેવી. (૬) અભિનંદન સ્વામિની શાસન દેવીનું નામ.

कालीदारिआ. स्त्री० (कालीदारिका) કાળી કુમારી.

कालीवडिंसयभवण. न० (काल्यवतंसकभवन) કાળીદેવીનું કાલાવતંસક નામે ભવન.

कालुण. न० (कारुण्य) દયા; કરૂણા.

कालुणवडिया. स्त्री० (कारुण्यवृत्ति) ભીખ માગી આજીવિકા ચલાવનાર.

कालुणिय. त्रि० (कारुणिक) કરૂણાજનક.

कालेय. न० (कालेय) જુઓ "કાલિજ્જ" શબ્દ.

कालेयणा. स्त्री० (कालैजना) કાળ આશ્રી એજના–કંપન.

कालोगाहणा. स्त्री० (कालावगाहना) કાળની અવગાહના ક્ષેત્ર વિસ્તારે અઢિદ્વીપ પ્રમાણ.

कालोद. पुं० (कालोद) }
कालोदहि. पुं० (कालोदधि) } ધાતકી ખંડને ફરતો આઠ લાખ જોજન પ્રમાણનો કાળોદધિ સમુદ્ર.

कालोदायि. पुं० (कालोदायिन्) કાલોદાયી નામના એક અન્ય દર્શની ગૃહસ્થ.

कालोभास. पुं० (कालावभास) કાળી પ્રભા.

कालोय. पुं० (कालोद) જુઓ "કાલોદ" શબ્દ.

काव. पुं० (काव्य) કાવ્ય બનાવીને સંભળાવનાર.

काव. }
कावड. } पुं० ( ) કાવડ.

कावलिय. पुं० (कावलिक) કવલ આહાર.

कावि. अ० (कापि) કોઇપણ.

काविट्ठ. पुं० (काविष्ठ) કાવિષ્ઠ નામનું એક વિમાન.

काविल. न० (कापिल) કપિલ શાસ્ત્ર; સાંખ્ય દર્શનનું શાસ્ત્ર. (૨) त्रि० સાંખ્ય મતના અનુયાયી.

काविलिअ. न० (कापिलिक) કપિલ મતનો એક ગ્રન્થ. (૨) " ઉત્તરાધ્યયન " સૂત્રનું આઠમું અધ્યયન. (૩) त्रि० કપિલ સંબંધી.

काविसायण. पुं० न० (कापिशायन) જુઓ " કવિસાયણ " શબ્દ.

काव्वाय. पुं० ( ) કાવડ ફેરવી ભિક્ષા માગનાર એક વર્ગ.

काव्वाया. स्त्री० (कापोतिका) પારેવીવૃત્તિ; કબૂતરની માફક ઘણી સંભાળથી આહારાદિક લેવું તે.

कास. पुं० (कास) ઉધરસ; ખાંસી.

कास. पुं० (काश) કાશ નામનો ગ્રહ. (૨) કાશ નામની વનસ્પતિનો ગુચ્છો. (૩) રસ. (૪) સંસાર; જગત્.

कासंकस. त्रि० (कासंकष) પ્રમાદી; અસ્વસ્થ; આકુળવ્યાકુળ.

कासग पुं० (कर्षक) ખેડુત; ખેતી કરનાર.

कासग. पुं० (काशक) એક જાતની વનસ્પતિ.

कासण. न० (कासन) ઉધરસ ખાવી; ખોંખારવું.

कासमद्दग. पुं० (कासमर्दक) એક જાતની વનસ્પતિ.

कासव. पुं० (काश्यप) કાશ્યપ ગોત્રીય મહાવીરસ્વામી; ચોવીશમા તીર્થંકર. (૨) त्रि० કાશ્યપ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ; મુનિસુવ્રત અને નેમી સિવાયના બાવીશ તીર્થંકર ચક્રવર્તી વગેરે. (૩) न० એક પ્રસિદ્ધ ગોત્રનું નામ; કાશ્યપ નામે ગોત્ર (૪) पुं० શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના શાસનના એક વિદ્વાન્ સાધુ. (૫) न० અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૬) पुं० રાજગૃહ નિવાસી એક ગાથાપતિ. (૭) હજામ. (૮) न० ઉત્તરાફાલ્ગુણી નક્ષત્રનું ગોત્ર.

कासवग. पुं० (काश्यपक) નાવી; હજામ.

कासवगुत्त. } **कासवगोत्त.** } पुं० (काश्यपगोत्र) સિદ્ધાર્થ રાજા વગેરેનું ગોત્ર.

कासवनालिया. स्त्री० (काश्यपनालिका) શ્રીપર્ણીનું ફલ.

कासवय. पुं० (काश्यपक) જુઓ " કાસવગ " શબ્દ.

कासविज्जया. स्त्री० (काश्यपीया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

कासवी. स्त्री० (काश्यपी) પાંચમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી; કાશ્યપ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ સ્ત્રી.

कासवीरइ. स्त्री० (काश्यपीरति) ભગવાન્ સુમતિનાથની પ્રથમ શિષ્યા.

कासाइय. न० (काषायिक) નાહીને શરીર લુંછવાનું વસ્ત્ર.

कासाइया. } **कासाई.** } स्त्री० (काषायी) કષાય રંગથી રંગેલી સાડી; ભગવી સાડી.

कासिल. त्रि० (कासिक) ખાંસીવાળો

कासिवद्धण. पुं० (काशिवर्धन) આ નામનો એક રાજા; જેણે ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

कासिह. पुं० (काशिह) જળચારી મત્સ્યાહારી એક જાતનું પક્ષી.

कासी. स्त्री० (काशी) કાશીપુર; વણારસી નગર. (૨) કાશીદેશ; આર્ય દેશમાંનો એક.

कासीराय. पुं० (काशीराज) કાશી દેશનો રાજા.

काहल. त्रि० (काहल) અસ્પષ્ટ; અવ્યક્ત. (૨) पुं० न० વાદ્ય વિશેષ.

काहलिया. स्त्री० (काहलिका) કાહલિકા નામે એક સોનાનું આભરણ.

काहार. पुं० (काहार) કાવડ.

काहावण. पुं० (कार्षापण) મુદ્રા; સિક્કો.

काहिय. पुं० (काथिक) ગૃહસ્થને ઘેર બનાવી બનાવી કથા કહેનાર સાધુ.

काहे. अ० (कदा) ક્યારે ?

किइकम्म. न० (कृतिकर्मन्) ગુર્વાદિકને વિધિપૂર્વક વંદના કરવી તે. (૨) કાર્ય કરણ.

किं. त्रि० (किम्) કોણ; શું; કયો ?

किंकत्तव्वया. स्त्री० (किंकर्तव्यता) શું કરવાનું છે તે જાણવું તે.

किंकम्म. न० (किंकर्मन्) અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નિવાસી એક ગાથાપતિ.
किंकर. पुं० (किङ्कर) દાસ; ચાકર.
किंगिरिड. पुं० (किङ्गिरीट) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.
किंच. अ० (किञ्च) અને; વળી.
किंचण. अ० (किंचन) કંઇપણ; કંઇક. (૨) न० દ્રવ્ય; પરિગ્રહ.
किंचि. अ० (किञ्चित्) કિંચિત્માત્ર; કંઇક.
किंचिम्मत्त. त्रि० (किञ्चित्मात्र) કિંચિત્માત્ર.
किंजक्क. पुं० (किञ्जल्क) પરાગ; પુષ્પરજ.
किंतु. अ० (किन्तु) પણ; વિશેષના બતાવવાને આ અવ્યય વપરાય છે.
किंथुग्घ. न० (किंस्तुघ्न) ૧૧ કરણમાંનું ૧૧ મું કરણ.
किंनर. पुं० (किन्नर) કિન્નર જાતના વ્યંતર દેવતા. (૨) ચમરેંદ્રના રથની સેનાનો ઉપરી. (૩) એક ઇંદ્ર.
किंनरकंठ. पुं० (किन्नरकण्ठ) એક જાતનું રત્ન.
किंनरी. स्त्री० (किन्नरी) એક સ્ત્રી કે જેને લીધે યુદ્ધ થયું હતું.
किंपाग. पुं० (किंपाक) કિંપાક વૃક્ષ; એક ઝેરી ફળવાળું વૃક્ષ.
किंपि. अ० किमपि) કાંઇક; કાંઇપણ.
किंपुण } **किंपुणो** } अ० (किंपुनर्) તેમાં તો કહેવુંજ શું એવી મતલબવાળો નિશ્ચય દર્શાવવામાં આનો ઉપયોગ થાય છે.
किंपुरिस. पुं० (किम्पुरुष) કિંપુરૂષ દેવતા; વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૨) વૈરોચન ઇંદ્રના રથની સેનાનો અધિપતિ. (૩) કિન્નર નિકાયના ઉત્તર દિશાના ઇંદ્ર.
किंपुरिसकंठ. पुं० (किम्पुरुषकण्ठ) એક જાતનું રત્ન.
किंमज्झ. त्रि० (किंमध्य) અસાર; નિઃસાર.
किंमय. त्रि० (किम्मय) સ્વરૂપ કે પ્રાધાન્ય વિષયક પ્રશ્નાર્થમાં વપરાતું; આનું શું સ્વરૂપ છે કે આમાં પ્રધાનપણે શું છે એવા પ્રશ્નાર્થમાં આ રૂપ વપરાય છે.
किंवा अ० (किंवा) અથવા.
किंसुय. पुं० (किंशुक) કેશુડાનું ઝાડ; ખાખરાનું વૃક્ષ.
किंसुग्घ. न० (किंस्तुघ्न) જુઓ "કિંથુગ્ઘ" શબ્દ.
किच्च. न० (कृत्य) કૃત્ય; કાર્ય; પ્રયોજન. (૨) त्रि० કૃતિ-વંદનાને લાયક; ગુરૂ, આચાર્ય વગેરે. (૩) न० પચન, પાચનાદિ કૃત્ય. (૪) કરવા યોગ્ય. (૫) पुं० ગૃહસ્થ. (૬) न० શાસ્ત્રોક્ત અનુષ્ઠાન.
किच्चण. न० ( ) ધોવું.
किच्चाकिच्च. न० (कृत्याकृत्य) કૃત્યાકૃત્ય; કાર્ય અને અકાર્ય.
किच्छ. न० (कृच्छ्र) કષ્ટ; મુશ્કેલી.
किज्ज. त्रि० (क्रेय) ખરીદવાને યોગ્ય.
किट्ट. पुं० (किट्ट) લોઢાનો કાટ.
किट्टकरणद्धा. स्त्री० (किट्टिकरणाद्धा) સંજ્વલન લોભની પ્રથમ સ્થિતિના ત્રણ ભાગ કરીએ તેમાંના બીજા ત્રિભાગની સંજ્ઞા કિટ્ટિકરણાદ્ધા છે.
किट्टण. न० (कीर्तन) સ્તુતિ. (૨) વર્ણન; પ્રતિપાદન. (૩) કથન; ઉક્તિ.
किट्टि. स्त्री० (किट्टि) સૂક્ષ્મ.
किट्टिक. पुं० (किट्टिक) એક જાતની વનસ્પતિ.
किट्टिकर. त्रि० (कीर्तिकर) કીર્તિનું ગાન કરનાર.
किट्टिय. त्रि० (कीर्तित) વર્ણવેલું; ભજવેલું.
किट्टिया. स्त्री० (कीटिका) એક જાતની સાધારણ વનસ્પતિ.
किट्टिस. न० (किट्टिष) બે ત્રણ જાતના વાળના મિશ્રણથી બનેલું સૂત્ર. (૨) ખોળ; તલ આદિનું તેલ રહિત ચૂર્ણ,

किट्टी. स्त्री० (किट्टी) એક જાતની વનસ્પતિ.

किट्ठ. त्रि० (कृष्ट) હળથી ખેડેલ. (૨) ન. દેવ વિમાન.

किट्ठ. त्रि० (क्लिष्ट) કલેશ યુક્ત.

किट्ठि. पुं० न० (कृष्टि) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) ન૦ ખેંચવું; ખેડવું.

किट्ठिकूड. न० (कृष्टिकूट) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिघोस. न० (कृष्टिघोष) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिजुत्त. न० (कृष्टियुक्त) એ નામનું ત્રીજા અને ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिज्झय. न० (कृष्टिध्वज) કૃષ્ટિધ્વજ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिप्पभ. न० (कृष्टिप्रभ) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठियापत्त. न० (कृष्टिकापत्र) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठियावत्त. न० (कृष्ट्यावर्त्त) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिलेस्स. न० (कृष्टिलेश्य) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिसिंग. न० (कृष्टिशृंग) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिसिट्ठ. न० (कृष्टिशिष्ट) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठिसिद्ध. पुं० न० (कृष्टिसिद्ध) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किट्ठुत्तरवडिंसग पुं० न० (कृष्टयुत्तरावतंसक) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

किडिकिडिया. स्त्री० (किटिकिटिका) દુર્બલ શરીરવાળા માણસના માંસ વિનાના હાડકાનો ઉઠતાં બેસતાં અવાજ થાય તે.

किडिभ. पुं० (किटिभ) કીડીઆરૂં; રાશી. (૨) એક જાતનો રોગ.

किड्डकर. त्रि० (क्रीडाकर) ક્રીડાકારક.

किड्डा. स्त्री० (क्रीडा) ક્રીડા; રમત; ગમત; રતિ; આનંદ. (૨) બાલ્યાવસ્થા.

किड्डाविया. स्त्री० (क्रीडिका) ક્રીડા કરાવનારી દાસી.

किढि. त्रि० (   ) સ્થવિર; વૃદ્ધ.

किढिण. न० (किटिन) એક જાતનું વાંશનું ઠામ; તાપસનું એક ઉપકરણ; કાવડની બે બાજુના છાબડા.

किढिणपडिरूवग. त्रि० (किटिनप्रतिरूपक) કાવડના આકારની વસ્તુ.

किढिणसंकाइय. न० (किटिनसाङ्कायिक) કાવડ.

किणण. न० (क्रयण) ખરીદવું તે.

किणित. } न० (किणित) એક જાતનું
किणिय. } વાજંત્ર.

किणिया. स्त्री० (किणिका) એક જાતનું વાજિંત્ર.

किराण. त्रि० (कीर्ण) આકીર્ણ; વ્યાપ્ત. (૨) ક્ષિપ્ત; ફેંકેલું.

किराणं. अ० (किम्) કયું ? શું ?

किराणमुंड. पुं० (कीर्णमुण्ड) એક જાતનું વાજિંત્ર.

किराणर. पुं० (किन्नर) વ્યંતર જાતના દેવતાની એક જાત.

किराणा. अ० (कथम्) કેવી રીતે.

किराणाइ. अ० (किंचित्) કિંચિત્.

किराणु. अ० (किंतु) પ્રશ્ન. (૨) વિતર્ક. (૩) સાદૃશ્ય. (૪) સ્થાન. (૫) વિકલ્પ.

किराह. पुं० (कृष्ण) કાળો રંગ. (૨) त्रि० કાળા રંગનું; શ્યામ. (૩) पुं० કૃષ્ણ નામના નવમા વાસુદેવ. (૪) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારીયું.

किराहकेसर. पुं० (कृष्णकेशर) કાળી કેશર.

किराहपडल. न० (कृष्णपटल) એ નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

किराहपडिवक्ख. पुं० (कृष्णप्रतिपक्ष) અંધારીયું પખવાડીયું.

किराहपत्त. पुं० (कृष्णपत्र) ચાર ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ.

किराहमिग. पुं० (कृष्णमृग) કાળીયાર મૃગ; કાળો હરણ.

किराहलेसा. } **किराहलेस्सा.** } स्त्री० (कृष्णलेश्या) કૃષ્ણલેશ્યા.

किराहसिरी. स्त्री० (कृष्णश्री) છઠ્ઠા ચક્રવર્તીની કૃષ્ણશ્રી નામની સ્ત્રી.

किराहा. स्त्री० (कृष्णा) મેરૂના ઉત્તરમાં આવેલી રક્તા નદીમાં જઇને મળતી એક નદી. (૨) કૃષ્ણલેશ્યા. (૩) એક જાતની વનસ્પતિ. (૪) કાળી પ્રભા.

किराहाभास. त्रि० (कृष्णाभास) કૃષ્ણ રંગ જેવું દેખાતું; કાળી પ્રભા.

किराहोभास. पुं० (कृष्णावभास) કાળીપ્રભા.

कित्तण. न० (कीर्त्तन) વખાણ; પ્રશંસા; સ્તુતિ. (૨) વર્ણન; પ્રતિપાદન. (૩) કથન; ઉક્તિ.

कित्तवीरिश्र. पुं० (कार्त्तवीर्य) ભરતની ગાદીએ તેજવીર્ય પછી આવેલ તેનો પુત્ર.

कित्ति. स्त्री० (कीर्त्ति) કીર્તિ; પ્રસિદ્ધિ; યશ. (૨) કીર્તિદેવીની પ્રતિમા. (૩) કીર્તિદેવી; નીલવંત પર્વતના કેશરી દ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૪) સૌધર્મ દેવલોકની એક દેવી. (૫) નીલવંત પર્વતનું શિખર.

कित्ति. स्त्री० (कृत्ति) ચામડાનો ચોખંડો કકડો કે જે બેસવાને પાથરવામાં કામ આવે તે.

कित्तिश्र त्रि० (कीर्त्तित) વખાણેલ.

कित्तिश्रा. स्त्री० (कृत्तिका) કૃતિકા નક્ષત્ર.

कित्तिकूड. पुं० (कीर्त्तिकूट) નીલવંત વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ–શિખર.

कित्तिम. त्रि० (कृत्रिम) બનાવટી; કોઇએ કરેલું.

कित्तिय. त्रि० (कियत्) કેટલું.

कित्तियमित्त. त्रि० (कियन्मात्र) કેટલા.

किन्नर. पुं० (किन्नर) કિન્નર જાતના દેવતા; વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૨) ધર્મનાથજીના યક્ષનું નામ.

किन्ह. पुं० (कृष्ण) જુઓ " કણ્હ " શબ્દ.

किब्बिस. त्रि० (किल्बिष) અધમ; નીચ; બીભત્સ; બીહામણું. (૨) न० કિલ્બિષ; માયાનું પર્યાય નામ; પાપ. (૩) पुं० ચાણ્ડાલ સ્થાનીય દેવ જાતિ.

किब्बिसत्त. न० (किल्बिषत्व) અસુર ભાવ; અસરપણું.

किब्बिसिय. पुं० (किल्बिषिक) હલકી જાતના દેવતાની જાત; ચંડાળ જેવા દેવતાની એક જાત. (૨) બીજાને હસાડનાર; વિદૂષક. (૩) ચતુર્વિધ સંઘ તથા જ્ઞાનાદિનું અવર્ણવાદ બોલનાર. (સાધુ.) (૪) त्रि० અધમ; નીચ. (૫) પાપનું ફળ ભોગવનાર દરિદ્ર, પાંગળા વગેરે.

किब्बिसियभावना. स्त्री० (किल्बिषिकभावना) ગુરૂનિંદા, ગુરૂદ્રોહ, વગેરે દુર્ગુણો કે જેથી કિલ્બિષિ જાતના દેવતામાં ઉત્પન્ન થવું પડે તે.

किब्बिसिया. स्त्री० (कैल्बिषिकी) કેવળ વેષધારી સાધુની વૃત્તિ.

किमंग. अ० (किमङ्ग) 'કિમંગપુણ' એ વિશેષાર્થ બતાવનાર વાક્યમાં સહયોગી તરીકે વપરાતું અવ્યય.

किमंगपुण. अ० (किमङ्गपुनर्) શું કહેવું ! તેમાં તો કહેવુંજ શું ? અથવા સામાન્ય આમ છે, વિશેષ વાતતો શું કરવી ?.

किमट्ठं. अ० (किमर्थम्) શા માટે.

किमण. त्रि० (कृपण) ગરીબ; રંક; દીન. (૨) દરિદ્ર; નિર્ધન. (૩) કાયર.

किमि. पुं० (कृमि) એક જાતનો કીડો; કરમીયો. (૨) લાખ. (૩) એક જાતનું કંદ.

किमिच्छिय. न० (किमिच्छक) આ ચીજછે? આ છે? એમ ઇચ્છા પ્રમાણે માગી માગી લેવું તે; સાધુના ૫૨ અનાચીર્ણમાંનું એક.

किमिण. त्रि० (कृमिमत्) કૃમિજીવયુક્ત.

किमियकवल. पुं० (कृमिककवल) કરમીયાનો કવલ-કોળીઓ.

किमिया. स्त्री० (कृमिका) જઠરમાં ઉત્પન્ન થતા જન્તુ, કરમિયા.

किमिराग. } **किमिराय.** } न० (कृमिराग) કિરમજી રંગવાળું સૂત્ર; લોહી પાઇ ઉછેરેલ કીડાની લાળમાંથી લોહીના રંગવાળું બનેલું સૂત્ર. (૨) કિરમચી રંગ; એક જાતનો પાકો રંગ.

किमिरासि. पुं० (कृमिराशि) એ નામની એક વનસ્પતિ.

किमु. अ० (किमु) શું ? પ્રશ્નાર્થે.

किमुय. अ० (किमुत) પ્રશ્ન. (૨) વિકલ્પ. (૩) વિતર્ક. (૪) અતિશય.

कियकम्म. न० (कृतकर्मन्) કૃતકર્મ; વંદના.

किर. अ० (किल) નિશ્ચય; ખરેખર.

किरण. पुं० न० (किरण) કિરણ; તેજ; પ્રભા.

किराय. पुं० (किरात) કિરાત નામનો એક અનાર્ય દેશ.

किरिकिरिया. स्त्री० ( ) ભાંડ લોકોનું એક વાજીંત્ર.

किरिमेर. पुं० (किरिमेर) એક જાતનું સુગંધી દ્રવ્ય.

किरियविसाल. न० (क्रियाविशाल) એ નામનો ચૌદ પૂર્વમાંનો તેરમો પૂર્વ.

किरिया. स्त्री० (क्रिया) કર્મબંધન હેતુ; કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયા. (૨) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના વીશમા પદનું નામ કે જેમાં કાયિકી આદિ પાંચ ક્રિયાનું વર્ણન કરેલ છે. (૩) આત્મા તથા પરલોક છે એમ માનવું તે. (૪) કૃતિ; પ્રયત્ન. (૫) શાસ્ત્રોક્ત અનુષ્ઠાન; ધર્માનુષ્ઠાન. (૬) સાવદ્ય વ્યાપાર.

किरियाठाण. न० (क्रियास्थान) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કર્મ બંધનનું કારણ.

किरियारुइ. स्त्री० (क्रियारुचि) ક્રિયા-અનુષ્ઠાનમાં રૂચિ-ઇચ્છા; સમકિતનો એક પ્રકાર.

किरियावाइ. } **किरियावादि.** } त्रि० (क्रियावादिन्) ક્રિયા-તેજ મોક્ષ સાધક માનનાર. (૨) ક્રિયાનું-જીવાજીવાદિ પદાર્થનું અસ્તિત્વ સ્વીકારનાર.

किरियाविसालपुव्व. पुं० (क्रियाविशालपूर्व) ક્રિયાવિશાલ નામે તેરમો પૂર્વ.

किरीड. न० (किरीट) મુકુટ.

किल. अ० (किल) નિશ્ચય.

किलंजय. पुं० (किलिञ्जक) વાંસની ચુંડલી.

किलंत. त्रि० (क्लान्त) દુ:ખથી પીડિત.

किलाम. पुं० (क्लम) પીડા. (૨) થાક.

किलामणया. स्त्री० (क्लमना) પીડા; દુ:ખ.

किलामिअ. त्रि० (क्लमित) ગ્લાનિ પામેલું; સુકાઇ ગયેલું.

किलिंच. न० ( ) વાંસની ખપાટ.

किलिट्ठ. त्रि० (क्लिष्ट) સંક્લિષ્ટ પરિણામી; રાગદ્વેષના પરિણામવાળો. (૨) કલેશયુક્ત; દુ:ખી. (૩) અશુભ; દુષ્ટ.

किलिण्ण. } **किलिन्न.** } त्रि० (क्लिन्न) આર્દ્ર; ભિન્નું.

किलिस्स. पुं० (क्लेश) દુ:ખ; કલેશ.

किली. स्त्री० (किली) શલાકા; સળી; ખીલી.

किलेस. पुं० (क्लेश) કલેશ; દુ:ખ. (૨) દુ:ખનું કારણ (૩) શુભાશુભ કર્મ.

किव. पुं० (कृप) આ નામના એક ઋષિ; કૃપાચાર્ય.

किवण. त्रि० (कृपण) કૃપણ; દરિદ્રી; રાંક; ભિખારી. (૨) કલીબ; કાયર.

किवाण. पुं० न० (कृपाण) ખડગ; તલવાર.
किविण. त्रि० (कृपण) જુઓ " કિવણ " શબ્દ.
किस. त्रि० (कृश) પાતળું; દુબળું.
किसलय. पुं० न० (किसलय) પત્રાંકુર; ટીસી; કુંપળ.
किसि. स्त्री० (कृषि) ખેતીવાડી; ખેતીકર્મ.
किसोर. त्रि० (किशोर) કિશોર અવસ્થાવાળો.
किसोरी. स्त्री० (किशोरी) કુમારી; યુવતી.
किहं. अ० (क्व) કયાં ? કયે ઠેકાણે.
किहं. अ० (कथम्) કેમ ? કેવી રીતે.
कीड. पुं० (कीट) જંતુ; કીડો. (૨) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.
कीडय. न० (कीटज) કીડાની લાળથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર. (૨) વસ્ત્ર વિશેષ.
कीडा. स्त्री० (क्रीडा) જુઓ " કિડ્ડા " શબ્દ. (૨) માણસની દશ દશાઓ પૈકી બીજી દશા.
कीडाकारी. स्त्री० (क्रीडाकारिणी) ક્રીડા કરાવનારી દાસી.
कीणास. पुं० (कीनाश) યમરાજા.
कीब. न० (क्लीब) કાયર; નપુંસક. (૨) એક જાતનું પક્ષી. (૩) કલીબ કુમાર.
कीय. त्रि० (क्रीत) ખરીદેલું; વેચાતું લીધેલું. (૨) સાધુને માટે આહારાદિ વેચાતું લઇને આપવાથી લાગતો એક દોષ, ૧૬ ઉદ્ગમનમાંનો આઠમો દોષ. (૩) न० ક્રય; ખરીદ.
कीय. पुं० (कीचक) વાંસ.
कीयकड. त्रि० (क्रीतकृत) સાધુને વાસ્તે અગાઉથી વેચાતું લઇ રાખેલ.
कीयग. पुं० (कीचक) કીચક નામનો રાજા.
कीयगड. त्रि० (क्रीतकृत) જુઓ "કીયકડ" શબ્દ.
कीया. स्त्री० (कीका) આંખની કીકી.
कीर. पुं० (कीर) કાશ્મીર દેશ. (૨) त्रि० કાશ્મીર દેશ સંબંધી. (૩) કાશ્મીર દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.
कीरी. स्त्री० (कीरी) લિપિ વિશેષ; કીર દેશની લિપિ.
कील. पुं० (कील) ખીંતિ; ખાલો.
कीलग. पुं० (कीलक) ખીલો.
कीलण. न० (क्रीडन) ક્રીડા; રમ્મત.
कीलणधाई. स्त्री० (क्रीडनधात्री) બાળકને રમાડનાર દાઇ.
कीला. स्त्री० (क्रीडा) રમ્મત.
कीलावण. न० (क्रीडन) રમાડવું.
कीलावणग. त्रि० (क्रीडनक) ક્રીડા કરાવનાર.
कीलावणधाई. स्त्री० (क्रीडनधात्री) ક્રીડા કરાવનારી સ્ત્રી-ધાવમાતા.
कीलिय. न० (क्रीडित) ક્રીડા કરવી; રમવું; ખેલવું.
कीलिय. त्रि० (कीलित) મંત્રાદિકથી ખીલી મુકેલ.
कीलिया. स्त्री० (कीलिका) જેમાં હાડકાના સાંધા ખીલીથી જડેલ હોય તે સંઘયણ; છ સંઘયણમાંનું પાંચમું સંઘયણ.
कीलियासंघयण. न० (कीलिकासंहनन) છ સંઘયણમાંનું પાંચમું ' કીલિકા ' સંઘયણ.
कीलियासंघयणि. त्रि० (कीलिकासंहननिन्) કીલિકા સંઘયણવાળો.
कीव. पुं० (कीव) એ જાતનું એક પક્ષી.
कीस. त्रि० (कीदृश) કેવું ?
कीस. त्रि० (किंस्व) કેવા સ્વભાવવાળો.
कु. अ० (कु) કુત્સિત; નઠારૂં. (૨) કુમાર. (૩) અધિક; વિશેષ.
कुइय. त्रि० (कुचित) ખરેલું; ઝરેલું.
कुइयण्ण. पुं० (कुविकर्ण) ઘણીગાયોનો ધણી; ગો મંડળનો અધિપતિ. (૨) આ નામનો એક ગૃહપતિ.
कुउअ. पुं. न० (कुतुप) ચામડાનું ઘી ભરવાનું કુડલું; કુડલી.
कुओ. अ० (कुतस्) કયાંથી ?.

कुंकण न० (   ) કોકણદ; રક્ત કમળ. (૨) પું૦ ચાર ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ.

कुंकण. પું૦ (कोङ्कण) દેશ વિશેષ.

कुंकणग्र. ત્રિ૦ (कोङ्कणज) કોંકણ દેશમાં જન્મેલ; કોંકણ દેશનો વસનાર.

कुंकुम. ન૦ (कुङ्कुम) કેશર. (૨) કંકુ.

कुंच. પું૦ (क्रौञ्च) ક્રોંચ પક્ષી. (૨) પાંચમા તીર્થંકરનું લાંછન.

कुंच. પું૦ (कौञ्च) કુંચ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

कुंचिय. ત્રિ૦ (कुञ्चित) ગોળ વળેલ; કુંડલાકારે થયેલ; વાંકું.

कुंचिया. સ્ત્રી૦ (कुञ्चिका) કુંચી.

कुंजर. પું૦ (कुञ्जर) હાથી.

कुंजरसेणा. સ્ત્રી૦ (कुञ्जरसेना) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની એક રાણી.

कुंट. ત્રિ૦ (कुण्ट) વિકૃત હાથવાળો; ઠુંઠો. (૨) કુબડો; ઠીંગણો.

कुंड. ન૦ (कुण्ड) કુંડી. (૨) જલાશય વિશેષ. (૩) આજ્ઞા; આદેશ.

कुडकोलिय. પું૦ (कुण्डकोलिक) એ નામના મહાવીર સ્વામીના એક શ્રાવક; દશ શ્રાવકમાંનો એક.

कुंडग. પું૦ (कुण्डक) કણુસલું.

कुंडधार. પું૦ (कुण्डधार) એક જાતના દેવ

कुडधारि. ત્રિ૦ (कुण्डधारिन्) આજ્ઞાકારી.

कुंडपुर. ન૦ (कुण्डपुर) એ નામનું એક ગામ.

कुंडमोय. પું૦ (कुण्डमोद) હાથીના પગના આકારનું કુંડા જેવું માટીનું ઠામ.

कुंडय. પું૦ (कुंडक) એક જાતનું વાસણ; કુંડો.

कुंडरीय. પું૦ (कुण्डरिक) કુંડરિક નામનો એક રાજકુમાર.

कुंडल. પું૦ ન૦ (कुण्डल) કાનમાં પહેરવાનું એક આભૂષણ. (૨) કુંડલ નામે દશમો દ્વીપ અને દશમો સમુદ્ર. (૩) દેવ વિશેષ. (૪) પર્વત વિશેષ.

कुंडलभद्द. પું૦ (कुण्डलभद्र) કુંડલ દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलमहाभद्द. પું૦ (कुण्डलमहाभद्र) કુંડલદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवर. પું૦ (कुण्डलवर) કુંડલવર નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૨) કુંડલ દ્વીપને ચારે તરફ ફરતો કુંડલવર નામનો પર્વત. (૩) કુંડલવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતા.

कुंडलवरभद्द. પું૦ (कुण्डलवरभद्र) કુંડલવર દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवरमहाभद्द. પું૦ (कुण्डलवरमहाभद्र) કુંડલવર દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवरोभास. પું૦ (कुण्डलवरावभास) કુંડલવરોભાસ નામનો એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

कुंडलवरोभासभद्द. પું૦ (कुण्डलवरावभासभद्र) કુંડલવરાવભાસ દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवरोभासमहाभद्द. પું૦ (कुण्डलवरावभासमहाभद्र) કુંડલવરાવભાસ દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

कुंडलवरोभासमहावर. પું૦ (कुण्डलवरावभासमहावर) કુંડલવરાવભાસ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

कुंडलवरोभासवर. પું૦ (कुण्डलवरावभासवर) કુંડલવરાવભાસ નામે સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

कुंडला. સ્ત્રી૦ (कुण्डला) સુવચ્છવિજયની મુખ્ય રાજધાની.

कुंडलोद. પું૦ (कुण्डलोद) કુણ્ડલોદ નામનો એક સમુદ્ર.

कुंडिय. પું૦ (कुण्डिक) કમંડળ.

कुंडिया. સ્ત્રી૦ (कुण्डिका) ભાજન વિશેષ; કુંડી. (૨) કમંડળ.

कुंडियायणीय. પું૦ (कुण्डिकायनीय) કુંડિકાયન ગોત્રવાળો.

कुंत. પું૦ (कुन्त) ભાલો.

कुंतग्ग. न० (कुन्ताग्र) ભાલાની અણી.
कुंतग्गह. त्रि० (कुन्तग्रह) ભાલો રાખનાર.
कुंतीदेवी. स्त्री० (कुन्तीदेवी) પાણ્ડુ રાજાની રાણી.
कुंथु. पुं० (कुन्थु) કુંથુનાથ નામના ચાલુ ચોવીસીના ૧૭ મા તીર્થંકર અને છઠ્ઠા ચક્રવર્તી. (૨) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ; કુંથવો. (૩) ચમરેન્દ્રની હાથીની સેનાનો અધિપતિ દેવ.
कुंद पुं० (कुन्द) પુષ્પવૃક્ષ વિશેષ. (૨) ન० મચકુંદનું ફૂલ; મોગરાનું ફૂલ. (૩) કુંદ નામની વનસ્પતિ; વેલ.
कुंदुक्क. पुं० (कुन्दुक्क) વનસ્પતિ વિશેષ.
कुंदुरुक्क. पुं० (कुन्दुरुक्क) એક જાતની સાધારણ વનસ્પતિ. (૨) ચીડ-એક જાતનું સુગંધી ધૂપ દ્રવ્ય; સીલારસ.
कुंभ. पुं० (कुम्भ) ઘડો; કળશ. (૨) ૧૯ મા તિર્થંકરના પિતા. (૩) ૧૮ મા અરનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) કુંભીમાં નારકીને પકાવનાર પરમાધામી. (૫) કુંભ સ્વપ્ન; ચૌદ સ્વપ્ન તીર્થંકર ચક્રવર્તીની માતા જુએ છે તેમાંનું એક. (૬) સાઠ આઢક અથવા ૨૪૦ પ્રસ્થ પ્રમાણ માન વિશેષ.
कुंभकार. पुं० (कुम्भकार) કુંભાર.
कुंभकारकडग. न० (कुम्भकारकटक) એક પ્રાચીન નગરનું નામ; જ્યાં પાલક ખંધકના પાંચસો શિષ્યોને ઘાણીમાં પીલ્યા હતા.
कुंभकारी. स्त्री० (कुम्भकारी) કુંભારની સ્ત્રી; કુંભારણ.
कुंभग. पुं० (कुंभक) મિથિલા નગરીના રાજાનું નામ.
कुंभग्ग. न० (कुम्भाग्र) મગધ દેશનું એક માપ.
कुंभय. पुं० (कुम्भक) કુંભરાજા; મલ્લિનાથના પિતા.
कुंभराय. पुं० (कुम्भराज) કુંભરાજા.
कुंभार. पुं० (कुम्भकार) કુંભાર.
कुंभारावाय. पुं० (कुम्भकारापाक) કુંભારનો નિંભાડો.
कुंभि. पुं० (कुम्भिन्) ઉત્કટ મોહના ઉદયથી જેનું પુરૂષ ચિન્હ તથા વૃષણ કુંભ જેવડા મ્હોટા થતા હોય તે; દીક્ષાને અયોગ્ય પુરૂષમાંનો એક.
कुंभिय. न० (कुम्भिक) મગધદેશપ્રસિદ્ધ એક પ્રમાણ. (૨) त्रि० કુંભ પ્રમાણે; ઘડા જેવડું. (૩) पुं० એક જાતની વનસ્પતિ.
कुंभी. स्त्री० (कुम्भी) હાથીનો કુંભસ્થળ. (૨) કુંડી. (૩) નારકીનું ઉત્પત્તિ સ્થાન.
कुंभीपाग. पुं० (कुम्भीपाक) કુંભી નામના પાત્રમાં પકાવવું. (૨) નારકીની એક પ્રકારની યાતના.
कुंभीमुह न० (कुम्भीमुख) સાંકડા મોઢાવાળી હાંડલી.
कुंम. पुं० (कूर्म) કાચબો.
कुकंमि. त्रि० (कुकर्मिन्) કુત્સિત કામ-ધંધો કરનાર; લુહાર, કુંભાર વગેરે.
कुकम्म. न० (कुकर्मन्) ખરાબ કામ.
कुकुइअ. न० (कौकुच्य) શરીરાદિની ચપલાઇ-કુચેષ્ટા.
कुकुइअ. त्रि० (कौकुचिक) કુચકુચ એવો અવાજ કરનાર.
कुकुल. पुं० ( ) છાણા.
कुकुस. पुं० ( ) ધાન્ય આદિનાં ફોતરાં; ભૂસું, કુસકા વગેરે.
कुकूल. पुं० (कुकूल) છાણાનો અગ્નિ.
कुक्कयय. न० ( ) એક જાતનું ઘરેણું.
कुक्कुअ. न० (कौकुच्य) કુચેષ્ટા; કામોત્પાદક અંગ વિકાર.

कुक्कुअ. त्रि० (कुकूज) આક્રન્દ કરનાર.
कुक्कुआ. स्त्री० (कुचकुचा) ખરવું; ઝરવું.
कुक्कुइअ. त्रि० (कौकुचिक) ભાંડની માફક કુચેષ્ટા કરનાર; કામ ચેષ્ટા કરનાર.
कुक्कुइय. न० (कौकुच्य) મુખ નેત્રના વિકારવાળી ક્રિયા–ચેષ્ટા.
कुक्कुड. पुं० (कुक्कुट) કુકડો. (૨) એ નામની એક વનસ્પતિ.
कुक्कुडमंसय. न० (कुक्कुटमांसक) કુકડાનું માંસ. (૨) કોળાપાક.
कुक्कुडय. न० (कुक्कुटक) જુઓ "કુક્કયય" શબ્દ.
कुक्कुडलक्खण. न० (कुक्कुटलक्षण) કુકડાના લક્ષણ જોવાની કળા.
कुक्कुडवसभ. पुं० (कुक्कुटवृषभ) મોટો કુકડો.
कुक्कुडिया. स्त्री० (कुक्कुटिका) મુરઘી; કુકડી.
कुक्कुडी. स्त्री० (कुक्कुटी) કુકડી. (૨) માયા; કપટ.
कुक्कुयय. न० ( ) ખુંખણો; ધુધરો.
कुक्कुर. पुं० (कुक्कुर) કુતરો.
कुक्कुस. पुं० ( ) જુઓ " કુકુસ " શબ્દ.
कुक्कुह. पुं० (कुक्कुह) ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ.
कुखगइ. स्त्री० (कुखगति) અશુભ વિહાયસ ગતિ–ચાલવાની ગતિ.
कुग्गाह. पुं० (कुग्रह) ખોટો આગ્રહ; કદાગ્રહ.
कुग्गाहीय. त्रि० (कुगृहीत) નઠારીરીતે ગ્રહણ કરેલું.
कुचर. त्रि० (कुचर) નઠારૂં આચરણ કરનાર; ચોર, પરસ્ત્રી ગમન કરનાર વગેરે.
कुचेल. त्रि० (कुचेल) ખરાબ વસ્ત્રધારી; કુત્સિત કપડાં પહેરનાર.
कुच्च. न० (कूर्च) દાંતીયો; વાળ ઓળવાનું સાધન. (૨) એક જાતનું ઘાસ. (૩) ડાઢી.
कुच्चंधर. पुं० (कूर्चधर) ડાઢીવાળો.
कुच्चग. न० (कूर्चक) એ નામના રોપાનું પાથરણું; જેના કુચડા બને છે તે.
कुच्चिय. त्रि० (कूर्चिक) દાઢી મૂછવાળા.
कुच्छ. पुं० (कुत्स) ઋષિ વિશેષ (૨) ગોત્ર વિશેષ.
कुच्छग. पुं० (कुत्सक) એક જાતનું ઘાસ; વનસ્પતિ.
कुच्छणिज्ज. त्रि० (कुत्स्यनीय) નિંદા કરવાને યોગ્ય; નિંદાપાત્ર.
कुच्छा. स्त्री० (कुत्सा) નિંદા.
कुच्छि. पुं० स्त्री० (कुक्षि) કુંખ. (૨) પેટ; ગર્ભસ્થાન (૩) બે હાથ પ્રમાણ માપ; ગજ.
कुच्छिकिमि. पुं० (कुक्षिकृमि) પેટમાં ઉત્પન્ન થતા કૃમિ; બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવ.
कुच्छिधार. पुं० (कुक्षिधार) નાવાનો નિર્યામક; સુકાની. (૨) એક પ્રકારનો વહાણનો વેપારી.
कुच्छिय. त्रि० (कुत्सित) ખરાબ.
कुच्छिवेयणा. स्त्री० (कुक्षिवेदना) પેટનો એક જાતનો રોગ.
कुच्छिसूल. पुं० न० (कुक्षिशूल) એક પ્રકારનો રોગ.
कुच्छुमरिय. पुं० (कौस्तुम्भरिक) એક જાતનું વૃક્ષ.
कुजअ. पुं० (कुजय) જેનો જય કુત્સિત–નિન્દિત છે તે; જુગારિ.
कुज्ज. त्रि० (कुब्ज) કુબડો; ઠીંગણો.
कुज्जय. पुं० (कुब्जक) સેવત્તીનું ઝાડ.
कुडिल. त्रि० (कुटिल) વાંકુંચુકું; વક્ર.
कुटुंब. पुं० (कुटुम्ब) પરિવાર.
कुट्टण. न० (कुट्टन) કુટવું; મારવું.
कुट्टणा. स्त्री० (कुट्टना) શારીરિક પીડા.
कुट्टणी. स्त्री० (कुट्टनी) સાંબેલું; મૂસલ.
कुट्टितिया. स्त्री० (कुट्टिका) અનાજને ખાંડનારી.
कुट्टिम. पुं० (कुट्टिम) ભૂમિતળ; ભોંતળીયું.

कुट्टिय. त्रि० (कुट्टित) કુટેલું. (૨) કાપેલું.

कुट्टिलअ. पुं० (कुट्टिलक) એ નામના એક સાધુ.

कुट्ठ. पुं० न० (कुष्ठ) કોઢ; એક જાતનો સુગંધી દ્રવ્ય. (૨) કુષ્ટરોગ; કોઢ.

कुट्ठ. पुं० (कोष्ठ) કોઠો; અનાજ ભરવાનો કોઠાર.

कुट्ठबुद्धि. त्रि० (कोष्ठबुद्धि) એકવાર જાણ્યા પછી નહીં ભુલનાર.

कुट्ठा. स्त्री० (कुष्ठा) આંબલી.

कुट्ठाण. न० (कुस्थान) દુષ્ટ સ્થાન.

कुट्ठि. त्रि० (कुष्ठिन्) કોઢી.

कुट्ठिआ. स्त्री० (कोष्ठिका) માટીની કોઠી.

कुड. पुं० (कुष्ठ) કોઢનો રોગ.

कुड. पुं० (कूट) પર્વત. (૨) દૃષ્ટાંત; દાખલો. (૩) અસત્ય. (૪) એક પ્રકારનો પાશ. (૫) ઘડો; કળશ. (૬) હાથીં વગેરેને બાંધવાનું સ્થાન.

कुडंग. पुं० न० (कुटङ्क) ઘરનું ઢાંકણું; છાપરૂં. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ. (૩) વાંશનું વન.

कुडंड. पुं० (कुदण्ड) પાશ વિશેષ.

कुडंडिम. त्रि० (कुदण्डिम) લાકડી મારી છીનવી લીધેલું દ્રવ્ય.

कुडग. पुं० (कुटक) જુઓ " કુડ " શબ્દ.

कुडभि. स्त्री० (कुटभि) ન્હાની ધ્વજા.

कुडय. पुं० न० (कुटज) ઈંદ્રજવનું ઝાડ.

कुडव. पुं० (कुडव) અનાજ ભરવાનું એક માપ.

कुडह. त्रि० (   ) કદ્રૂપો; બેડોળ.

कुडागार. पुं० (कूटागार) પર્વતના શિખરમાં કોતરેલ ઘર.

कुडाल. पुं० (   ) હળનો ઉપલો ભાગ.

कुडिल. त्रि० (कुटिल) વાંકુંચુકું.

कुडिव्वय. पुं० (कुटिव्रत) ઘરમાં રહી ક્રોધાદિક કષાય કે અહંકારનો ત્યાગ કરે તેવા પરિવ્રાજક.

कुडी. स्त्री० (कुटी) ઓરડી; ઝુંપડી.

कुडीर. न० (कुटीर) ઝુંપડું; નિર્ધનનું ઘર.

कुडुंब न० (कुटुम्ब) કુટુંબ પરિવાર.

कुडुंबय. पुं० (कुस्तुम्बक) વનસ્પતિ વિશેષ. (૨) કન્દ વિશેષ.

कुडुंबि. त्रि० (कुटुम्बिन्) સંબન્ધી.

कुडुंबिय. त्रि० (कौटुम्बिक) કુટુમ્બી; ખાસ કુટુમ્બનો માણસ. (૨) હજુરી.

कुडुय. पुं० (   ) પર્વતની ટોચ; શીખર.

कुड्ड. न० (कुड्य) દીવાલ; ભીંત.

कुड्डा. स्त्री० (कुड्या) પાતાળ કળશાની ઠીકરી.

कुढावय. न० (   ) અનુગમન; પછવાડે જવું.

कुणक्क. पुं० (कुणाक) કુણક નામની એક વનસ્પતિ.

कुणाल. पुं० (कुणाल) કુણાલ નામનો એક દેશ. (૨) કુણાલ રાજા, જેનું બીજું નામ સંપ્રતિ રાજા હતું.

कुणाला. स्त्री० (कुणाला) કુણાલા નામે ઉત્તર તરફની એક નગરી; ઉજેણી નગરીનું બીજું નામ કુણાલા હતું એમ પણ ક્યાંક લખેલ છે.

कुणालाहिवइ. पुं० (कुणालाधिपति) કુણાલ દેશનો અધિપતિ.

कुणि. त्रि० (कुणि) હાથ અથવા પગ ન્હાનો મ્હોટો હોય એવા ગર્ભના દોષવાળો.

कुणिम. पुं० न० (कुणप) માંસ. (૨) શબ; મડદું. (૩) નરકાવાસ વિશેષ. (૪) શબનું રૂધિર.

कुणिय. पुं० (कूणिक) કૂણિકરાજા; શ્રેણિકનો પુત્ર.

कुणिया. स्त्री० (कुणिता) જેથી એક હાથ અથવા પગ ન્હાનો મ્હોટો થઇ ગયો હોય તે; સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

कुणाहरि. स्त्री० (कुन्हरी) કુન્હરી નામનું કંદ. (૨) એ નામની એક વનસ્પતિ.

कुतित्थ. न० (कुतीर्थ) દોષવાળાં દર્શન; કુદર્શન.

कुतित्थि. त्रि० (कुतीर्थिन्) } પાખંડી; અ-
कुतित्थिय. त्रि० (कुतीर्थिक) } સત્યને ભજનાર; મિથ્યાત્વી.

कुतुंब. पुं० (कुस्तुम्ब) એક જાતનું વાજીંત્ર.

कुतुव. पुं० न० (कुतुप) ડબગરના બનાવેલા ચામડાનો કુડલો.

कुत्तार. त्रि० (कुतार) ખરાબ તારૂ; પોતે ડુબે અને બીજાને ડુબાડે તેવો.

कुत्तिआवण. पुं० न० (कुत्रिकापण) ત્રણ લોકમાં નિપજતી દરેક ચીજ જ્યાંથી વેચાતી મળી શકે તેવી મ્હોટી દુકાન.

कुत्तिय. न० (कुत्रिक) સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાળ એ ત્રણ લોક. (૨) ત્રણ જગતમાં રહેલ પદાર્થ.

कुत्थ. अ० (कुत्र) કયાં ?

कुत्थिअ. त्रि० (कुत्सित) નિન્દિત; ખરાબ.

कुत्थुंभ. स्त्री० (कुस्तुम्बरी) ધાણાનો ગુચ્છ; કોથમરી.

कुदंड. पुं० (कुदण्ड) એક જાતનું બંધન.

कुदंडग. पुं० (कुदण्डक) પ્રહાર મારવાનો કોરડો.

कुदंडिम. न० (कुदण्ड) કુત્સિત દંડ; ગુન્હા કરતાં ઓછો દંડ.

कुदंसण. न० (कुदर्शन) વિપરીત શ્રદ્ધાન; મિથ્યાત્વ દર્શન.

कुदिट्ठि. स्त्री० (कुदृष्टि) મિથ્યાત્વદષ્ટિ; વિપરીતદષ્ટિ.

कुद्दाल. पुं० (कुद्दाल) કોદાળી. (૨) એ નામનું એક વૃક્ષ.

कुद्ध. त्रि० (क्रुद्ध) ક્રોધે; ગુસ્સે થયેલ.

कुपक्ख. त्रि० (कुपक्ष) નીચ પક્ષનો.

कुप्प. न० (कुप्य) આસન શય્યા વગેરે રાચરચીલું; ઘરવખરી.

कुप्पर. पुं० (कूर्पर) ગાડા કે રથની પિંજણી. (૨) કોણી.

कुप्पावयणिय. न० (कुप्रावचनिक) પાખંડીઓના પ્રવચનને આધારે તેઓને કરવાનું આવશ્યક દિનકૃત્ય. (૨) त्रि० દૂષિત સિદ્ધાન્તને અનુસરનાર.

कुबेर. पुं० (कुबेर) એક જૈન મુનિ.

कुबेरा. स्त्री० (कुबेरा) જૈન સાધુ ગણની એક શાખા.

कुब्बर. पुं० (कूबर) ધોંસરી; ગાડાની ધુરી. (૨) મલ્લિનાથ પ્રભુનો યક્ષ.

कुभंड. पुं० (कुभाण्ड) એક જાતના દેવ.

कुभंडिंद. पुं० (कुभाण्डेन्द्र कुભાંડ દેવોનો ઇંદ્ર.

कुभोइ. त्रि० (कुभोजिन्) દુષ્ટ ભોજન કરનાર.

कुमद. पुं० (कुमद) સાતમા દેવલોકનું કુમદ નામે એક વિમાન.

कुमर. पुं० (कुमार) બાળક.

कुमार. पुं० (कुमार) કુમાર; કુંવર; અવિવાહિત. (૨) ખરાબ મરણ; (૩) અસુર કુમાર આદિ દેવતા. (૪) યુવરાજ; રાજ્યાર્હ પુરૂષ. (૫) લોહકાર; લોહાર. (૬) આશ્વિન માસ.

कुमारग्गाम. पुं० (कुमारग्राम) એ નામનું એક ગામ.

कुमारपुत्तिय. पुं० (कुमारपुत्रक) એ નામના એક નિર્ગ્રંથ સાધુ.

कुमारभिच्च. पुं० (कुमारभृत्य) આયુર્વેદ શાસ્ત્રનો એક ભાગ કે જેમાં ન્હાના છોકરાઓના રોગની ચિકિત્સા બતાવી છે.

कुमारवास. पुं० (कुमारवास) કુમાર અવસ્થામાં રહેવું તે; બ્રહ્મચર્યાશ્રમ.

कुमारसमण. पुं० (कुमारश्रमण) કુમારાવસ્થામાંથીજ દીક્ષા લીધેલ; બાળ બ્રહ્મચારી.

कुमारिअ. पुं० (कुमारक) ખરાબ શીકારી; કસાઇ.

कुमारिया. स्त्री० (कुमारिका) કન્યા; કુમારિકા.

कुमारी. स्त्री० (कुमारी) કુમારિકા; અવિવાહિત સ્ત્રી; કન્યા.

कुमुद. न० (कुमुद) સફેદ કમળ; ચંદ્રવિકાશી કમળ. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી છઠ્ઠી વિજય. (૩) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી છઠ્ઠી વિજયનો રાજા. (૪) આઠમા દેવલોકનું કુમુદ નામે એક વિમાન. (૫) આ નામનું એક શિખર.

कुमुदकूड. पुं० (कुमुदकूट) ભદ્રસાલવનનાં આઠ દિગ્હસ્તિકૂટમાંનું પાંચમું કૂટ-શિખર.

कुमुदग. न० (कुमुदक) એક જાતનું ઘાસ.

कुमुदगुम्म. न० (कुमुदगुल्म) આઠમા દેવલોકનું કુમુદગુલ્મ નામે એક વિમાન.

कुमुदप्पहा. स्त्री० (कुमुदप्रभा) જંબુવૃક્ષના ઇશાન ખુણાના વનખંડમાં ૫૦ જોજન ઉપર આવેલ એક વાવડી.

कुमुदा. स्त्री० (कुमुदा) કુમુદા નામની મહાવિદેહની એક વિજય. (૨) જંબુ વૃક્ષના ઈશાન ખુણાના વનખંડમાં ૫૦ જોજન ઉપર આવેલ એક વાવડીનું નામ.

कुमुदागर. पुं० (कुमुदाकर) કુમુદથી ભરપુર વન.

कुमुय. न० (कुमुद) ચંદ્રવિકાશી કમળ (૨) સફેદ ફૂલ.

कुमुया. स्त्री० (कुमुदा) દક્ષિણ દિશાના અંજનક પર્વતની કુમુદા નામની એક વાવ.

कुम्म. पुं० (कूर्म) કાચબો. (૨) કાચબાના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ચોથું અધ્યયન. (૩) કૂર્મ નામનું એક ગ્રામ. (૪) વીશમા તીર્થંકરનું લાંછન.

कुम्मग्गाम. पुं० (कूर्मग्राम) મગધ દેશના એક ગામનું નામ.

कुम्मत्थल. न० (कूर्मस्थल) ગંડસ્થળ; ગાલ.

कुम्मास. पुं० (कुल्माष) એક જાતનું ધાન્ય; અડદ. (૨) કળથી. (૩) બાફેલા અડદ; બાકળા.

कुम्मुणणया. स्त्री० (कूर्मोन्नता) કાચબાના જેવી ઉન્નતયોનિ-ઉત્પત્તિ સ્થાન કે જેમાંથી અરિહંત ચક્રવર્તી બળદેવ અને વાસુદેવનો જન્મ થાય છે.

कुयवा. स्त्री० (   ) એ નામની એક વેલ.

कुरअ. पुं० (कुरजस्) એ નામની એક ફૂલન વનસ્પતિ.

कुरंग. पुं० (कुरङ्ग) હરણ; મૃગ.

कुरज्ज. न० (कुराज्य) ખરાબ રાજ્ય.

कुरत्था. स्त्री० (कुरथ्या) ન્હાની શેરી-ગલી.

कुरय. पुं० (कुरक) એ નામની એક વનસ્પતિ.

कुरर. पुं० (कुरर) પાણીને કિનારે રહેનાર એક જાતનું પક્ષી; કુરલ.

कुररी. स्त्री० (कुररी) એક જાતનું પક્ષી; ટીટોડી.

कुरल. पुं० (कुरल) એક જાતનું રૂઆની પાંખોવાળું પક્ષી.

कुरली. स्त्री० (कुरली) કરચલી.

कुरविंद. पुं० (कुरुविन्द) એ નામનું પર્વગ જાતિનું ઝાડ.

कुरा. स्त्री० (कुरा) અકર્મભૂમિક્ષેત્રવિશેષ.

कुराय. पुं० (कुराजन्) ખરાબ રાજા; સીમાડાનો રાજા.

कुरिग. न० (   ) મોટું જંગલ.

कुरु. पुं० (कुरु) કુરૂ નામનો દેશ. (૨) કુરૂ નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૩) મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં આવેલ જુગલીયાનાં ક્ષેત્રો; દેવકુરૂ અને ઉત્તરકુરૂ નામનાં ક્ષેત્ર. (૪) પું૦ સ્ત્રી૦ કુરૂ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; કુરૂ વંશીય.

कुरुराय. पुं० (कुरुराज) કુરૂદેશનો રાજા.

कुरुम्र. पुं० (कुरुक) माया कषायनुं पर्याय वाचक नाम.

कुरुकुन्द न० (कुरुकुन्द) એક જાતનું ઘાસ.

कुरुकुया. स्त्री० (कुरुकुचा) સ્થંડિલે ગયા પછી આચમન લેવું, પગ ધોવા વગેરે શૌચ-ક્રિયા કરવી તે.

कुरुदत्तपुत्त. पुं० (कुरुदत्तपुत्र) કુરૂદતપુત્ર નામના શ્રીમહાવીર ભગવાનના એક શિષ્ય.

कुरुमई. स्त्री० (कुरुमती) કુરૂમતી નામની ૧૨ મા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી.

कुरुया. स्त्री० (कुरुका) જુઓ " કુરૂકુયા " શબ્દ.

कुरुविंद. पुं० (कुरुविन्द) એક જાતનું ઘાસ; નાગરમોથ. (૨) કેળસ્તંભ. (૩) કુટિલિક નામનો એક પ્રકારનો જંઘારોગ.

कुरुविंदावत्त. पुं० न० (कुरुविंदावर्त्त) એ નામનું એક જાતનું ઘરેણું.

कुरूव. पुं० (कुरूप) ખરાબ રૂપ; કદરૂપ. (૨) મોહનીય કર્મ.

कुल. पुं० (कुल) પૂર્વજ; બાપદાદાની પરંપરા; વંશ; ઓલાદ. (૨) પિતાનોપક્ષ; બાપના વડીલોની પરંપરા (૩) ચાંદ્રાદિકકુળ; ગણનો એક ભાગ. (૪) કુળ; ગોત્ર. (૫) ઘર. (૬) સમુદાય; જથ્થો; સમુહ. (૭) મહીનાના નામ સરખાં નામવાળાં નક્ષત્રો.

कुलंप. पुं० (कुलम्प) આ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) તેમાં રહેનારી જાતિ.

कुलकोडि. स्त्री० (कुलकोटि) કુલકોડિ; જીવની ઉત્પત્તિ સ્થાનના પ્રકાર.

कुलक्ख. पुं० (कुलक्ष) કુલક્ષદેશનો મનુષ્ય.

कुलक्खण. न० (कुलक्षण) અપલક્ષણ; ખરાબ ચિન્હ.

कुलगर पुं० (कुलकर) જુગલીયાનો રાજા; જુગલીયાની વ્યવસ્થા કરનાર.

कुलघर. न० (कुलगृह) પિતૃ ગૃહ.

कुलणाम. न० (कुलनामन्) કુળપરંપરાથી લેવાતું નામ.

कुलतिलग. त्रि० (कुलतिलक) કુળમાં શ્રેષ્ઠ.

कुलत्थ. त्रि० (कुलस्थ) કુલીન; ખાનદાન વંશનો.

कुलत्थ. पुं० (कुलत्थ) કળથી; એક જાતનું ધાન્ય.

कुलत्थ. पुं० (कुलार्थ) કુલાર્થ નામે એક અનાર્ય દેશ.

कुलत्था. स्त्री० (कुलस्था) કુલીન સ્ત્રી.

कुलदिणयर. पुं० (कुलदिनकर) કુળમાં શ્રેષ્ઠ.

कुलदीव. पुं० (कुलदीप) કુળપ્રકાશક; કુળમાં શ્રેષ્ઠ.

कुलधम्म. पुं० (कुलधर्म) કુળાચાર.

कुलपव्वय. पुं० (कुलपर्वत) પર્વતની માફક કુળનો રક્ષક.

कुलपुत्त. पुं० (कुलपुत्र) વંશરક્ષક પુત્ર.

कुलमय. पुं० (कुलमद) કુળનું અભિમાન.

कुलय. न० (कुलक) શ્લોક કે ગાથાનો સમુદાય; એક સંબંધવાળી આઠ કે તેથી વધારે ગાથાનો સમૂહ. (૨) ચાર સેતિકા અથવા આઠ પસલિપ્રમાણ માન વિશેષ.

कुलरोग. पुं० (कुलरोग) આખા કુળને લાગુ પડે તેવો વ્યાધિ.

कुलल. पुं० (कुलल) ગીધ પક્ષી. (૨) સમડી. (૩) બીલાડો. (૪) કુરર પક્ષી.

कुललय. पुं० ( ) પાણીનો કોગળો કરવો તે.

कुलवइ. पुं० (कुलपति) તાપસમંડળનો ઉપરી; તાપસ ગુરૂ.

कुलवंस. पुं० (कुलवंश) વંશ; કુળરૂપ વંશ.

कुलवंस. पुं० (कुलवंश्य) કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ; વંશમાં જન્મેલો.

कुलवडिंसय. पुं० (कुलावतंसक) કુળભૂષણ; કુળદીપક.

कुलवहू. स्त्री० (कुलवधू) કુલીન સ્ત્રી; કુલાઙ્ગના.

कुलविहि. पुं० (कुलविधि) જુઓ " કુલકોડી " શબ્દ.

कुलसंपरागा. त्रि० (कुलसंपन्न) કુલીન; ખાનદાન કુળનો.

कुलसमय. पुं० (कुलसमय) કુળાચાર.

कुलाजीव. त्रि० (कुलाजीव) પોતાના કુળની બડાઈ મારી આજીવિકા ચલાવનાર.

कुलारिय. पुं० (कुलार्य) પિતૃપક્ષની અપેક્ષાએ આર્ય.

कुलाल. पुं० (कुनाट) માર્જાર; બિલાડો. (૨) બ્રાહ્મણ; વિપ્ર.

कुलाल. पुं० (कुलाल) કુંભાર.

कुलालय. पुं० (कुलाटक) બિલાડીની પેઠે ગૃદ્ધ થઇ ઘરેઘર ફરનાર ભિક્ષુ.

कुलावकुल. पुं० (कुलावकुल) અભિચ, શતભિષક, આર્દ્રા અને અનુરાધા એ ચાર નક્ષત્ર.

कुलिंग. न० (कुलिङ्ग) કુલિંગ-શાક્ય વગેરેનો વેષ. (૨) પું० કીડાની એક જાત; માકડ.

कुलिंगच्छाय. पुं० (कुलिंगच्छाय) જંતુ વિશેષ.

कुलिंगाल. पुं० (कुलाङ्गार) કુળમાં કલંક લગાડનાર; દુરાચારી.

कुलिंगि. त्रि० (कुलिङ्गिन्) કુતીર્થી; પાખંડી. (૨) પું० કીડા વગેરે ક્ષુદ્ર જંતુ.

कुलिय. न० (कुलिक) કુલીયું. (૨) હળ. (૩) ત્રાટી.

कुलिय. न० (कुड्य) ભીંત.

कुलियकड. त्रि० (कुलिकीकृत) કુડલાને આકારે ઢગલો કીધેલ.

कुलिव्वय. पुं० (कुटिव्रत) એક જાતના તપસ્વી; ઘરમાં રહી ક્રોધાદિ પર વિજય મેળવનાર ગૃહસ્થ.

कुलीकोस. पुं० (कुलीकोश) શ્વેતહંસ; એક જાતનું પક્ષિ.

कुल्लाग. पुं० (कुल्याक) મગધ દેશનું એક ગામ.

कुल्लुडिया. स्त्री० (कुल्लुडिका) ઘટિકા; ઘડી.

कुवग्र. पुं० (कुवय) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના અગીઆરમા અધ્યયનનું નામ. (૨) દ્વારકાના બળદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

कुवर. न० (कूवर) નાવાનો આગલો ભાગ; નાવાનો મોરચાનો ભાગ.

कुवलय. न० (कुवलय) કમળ. (૨) નીલોત્પલ કમળ.

कुविंद. पुं० (कुविन्द) વણકર.

कुविंदवल्ली. स्त्री० (कुविन्दवल्ली) એ નામની એક વેલ.

कुविय. त्रि० (कुपित) કોપેલ; ગુસ્સે થયેલ.

कुविय. न० (कुप्य) વાસણ વગેરે ઘરવખરી.

कुवियगिह. पुं० (कुप्यगृह) ઘરવખરી રાખવાનું ઘર.

कुवियसाला. स्त्री० (कुप्यशाला) જ્યાં ઘરવખરી રહે તેવું ઘર.

कुविहायगइ. स्त्री० (कुविहायोगति) અશુભ વિહાયો ગતિ; ઉંટીયાની માફક ખરાબ ગતિ.

कुवुट्ठि. स्त्री० (कुवृष्टि) ઋતુ વિનાનો વરસાદ; માવઠું.

कुवेज्ज. पुं० (कुवैद्य) ખરાબ વૈદ્ય; ઉંટવૈદ.

कुवेणी. स्त्री० (कुवेणी) એક જાતનું હથીયાર.

कुव्वकारिया. स्त्री० (कुत्रैत्कारिका) એ નામની વનસ્પતિ.

कुव्वणा. स्त्री० (करण) કરવું.

कुस. पुं० न० (कुश) દર્ભ; દાભડો.

कुसंघयण. न० (कुसंहनन) હલકું સંઘયણ-શરીરનો બાંધો.

कुसंठिय. त्रि० (कुसंस्थित) ખરાબ આકારે રહેલ.

कुसग्ग. न० (कुशाग्र) દર્ભનો આગલો તીક્ષ્ણ ભાગ.

कुसण. न० ( ) દહીં; ગોરસ.
कुसणिय. न० ( ) દહીંમાં છાશ વગેરે મશાલા નાખીને બનાવેલ કરમ્બો
कुसत्त. पुं० (कुशक्त) પથારી ઉપર બિછાવવાના વસ્ત્રની એક જાત.
कुसत्त. पुं (कुशावर्त्त) કુશાવર્ત નામનો દેશ.
कुसमय. पुं० (कुसमय) કુશાસ્ત્ર; પાખંડ મતનાં શાસ્ત્ર. (૨) त्रि० કુશાસ્ત્રના અનુયાયી.
कुसल. त्रि० (कुशल) નિપુણ; કુશળ. (૨) શુભ; સારૂં. (૩) न० સુખ; હિત.
कुसवर. पुं० (कुशवर) એ નામનો એક દ્વીપ.
कुसिस्स. पुं० (कुशिष्य) ખરાબ શિષ્ય; અવિનીત ચેલો.
कुसील. त्रि० (कुशील) કુત્સિત આચારી; અસદ્વર્તનવાળો; અણાચારી; દુષ્ટસ્વભાવવાળો. (૨) न० અણાચાર; દુષ્ટઆચાર.
कुसीलपरिभासिय. न० (कुशीलपरिभाषित) સુયગડાંગ સૂત્રના સાતમા અધ્યયનનું નામ કે જેમાં કુશીલ-અસદાચારી કુલિંગીનું વર્ણન છે.
कुसुंभ. पुं० न० (कुसुम्भ) કસુંબાનું ઝાડ. (૨) એક જાતનું ધાન્ય. (૩) न० કસુંબાનું પુષ્પ કે જેનો રંગ બનાવવામાં આવે છે.
कुसुंभग पुं० } (कुसुम्भक) કસુંબો; કસુંબી
कुसुंभय. पुं० } રંગ. (૨) એક જાતનું ધાન્ય.
कुसुम. न० (कुसुम) પુષ્પ; ફુલ. (૨) पुं० પદ્મપ્રભ પ્રભુના યક્ષનું નામ.
कुसुमकुंडल. न० (कुसुमकुण्डल) ફુલના આકારનું કાનનું આભરણ; કાનફુલ.
कुसुमदाम. न० (कुसुमदामन्) ફૂલોની માળા.
कुसुमनगर. न० (कुसुमनगर) પાટલીપુત્રનું અપર નામ.
कुसुमपुर. न० (कुसुमपुर) એ નામનું શહેર; પાટલીપુત્ર. (પટના.)
कुसुमसंभव. पुं० (कुसुमसम्भव) વૈશાખ માસનું લોકોત્તર નામ.
कुसुमसर. पुं० (कुसुमशर) કામદેવ.
कुसुमासव. पुं० (कुसुमासव) પરાગ; પુષ્પરેણુ.
कुसुमित. } त्रि० (कुसुमित) ફૂલવાળું;
कुसुमिय. } ખીલેલું.
कुसेज्जा. स्त्री० (कुशय्या) દુષ્ટ શય્યા-સ્થાન.
कुह. पुं० (कुह) વૃક્ષ.
कुहश्च. पुं० (कुहक) ઈંદ્રજાળ; કુતુહળ.
कुहंड. पुं० (कूष्मांड) વ્યંતર દેવતાની એક જાત.
कुहंडय. पुं० (कूष्माण्डक) કોહોલું; શાકની એક જાત
कुहंडिया स्त्री० (कूष्माण्डी) કોહોળાની વેલ.
कुहंडी स्त्री० (कूष्मांडी) દુધી; નઇ.
कुहकुह. पुं० (कुहकुह) કુહુ કુહુ એવો અવાજ.
कुहग. पुं० (कुहक) કન્દ વિશેષ.
कुहण. न० (कुहन) એક જાતની વનસ્પતિ; ભૂમિફોડા. (૨) त्रि० કુહુણદેશનો રહેવાસી.
कुहण. त्रि० (क्रोधन) ક્રોધી; ક્રોધ કરનાર.
कुहणा. स्त्री० (कुहना) છત્રીના આકારની વનસ્પતિ; ભૂમિફોડા.
कुहम्म. पुं० (कुधर्म) ખોટો-પાખણ્ડધર્મ.
कुहय. पुं० न० (कुहक) ઇન્દ્રજાલાદિ કૌતુક.
कुहर. न० (कुहर) પર્વતની ગુફા.
कुहाड. पुं० (कुठार) કુહાડો. (૨) ફરસી.
कुहिअपूइय. त्रि० (कुथितपूतिक) અત્યન્ત સડેલું.
कुहिंचिय. अ० (कुत्रचित्) કયાંક; કોઇસ્થળે.
कुहिय. त्रि० (कुथित) કોહી ગએલું; સડી ગએલું. (૨) વિનષ્ટ.
कुहुण. पुं० (कुहण) જુઓ "કુહણ" શબ્દ.
कुहुव्वय. पुं० (कुहुव्रत) એક જાતનો કંદ.
कुहेड. पुं० (कुहेट) } ચમત્કારિક મંત્ર-
कुहेडअ. पुं० (कुहेटक) } તંત્રાદિનું જ્ઞાન. (૨) વક્રોક્તિ વિશેષ.

कुहडग. पुं० न० (   ) અજમો.

कूत्रण. न० (कूजन) અવ્યક્ત શબ્દ. (२) त्रि० એવો અવાજ કરનાર.

कूत्रणया. स्त्री० (कूजनता) પીડિત સ્વરથી રડવું તે.

कूइय. न० (कूजित) પક્ષિના જેવો અવ્યક્ત શબ્દ.

कूचिया. स्त्री० (कूर्चिका) પરપોટો.

कूजिय. न० (कूजित) અવ્યક્ત ધ્વનિ.

कूड. पुं० न० (कूट) કૂટ નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (२) શિખર; પર્વતની ટુંક. (३) સ્નેહ; રાગબંધન. (४) કુડ કપટ. (५) તોલમાં અને માપમાં ન્યૂનાધિકતા રાખવી તે. (६) પાશલો; ફાંસી. (७) નરક. (८) દુઃખનું ઉત્પત્તિસ્થાન. (९) દરવાજાનો ઉપરનો ભાગ; માઢ. (१०) त्रि० ખોટું; અસત્ય; દગાવાળું. (११) ભ્રાન્તિજનક વસ્તુ. (१२) પર્વતનો મધ્ય ભાગ. (१३) મારવાનું એક પ્રકારનું પાષાણનું યંત્ર. (१४) સમૂહ; ઢગલો.

कूडग्गाह पुं० (कूटग्राह) દગાથી જીવોને ફસાવનાર.

कूडजाल. न० (कूटजाल) પાશયુક્ત જાલ; ફાંસી.

कूडतुला स्त्री० (कूटतुला) જૂઠો તોલ.

कूडपास. पुं० (कूटपाश) મૃગલાને ફસાવવા કપટ કરીને પાશ રચવો તે. (२) न० માછલાં પકડવાની જાળ.

कूडप्पओग. पुं० (कूटप्रयोग) પ્રચ્છન્ન પાપ.

कूडमाण. न० (कूटमान) ખોટા માપ રાખવા તે; શ્રાવકના ત્રીજા વ્રતનો એક અતિચાર.

कूडलेहकरण. न० (कूटलेखकरण) ખોટો લેખ લખવો તે; બીજા વ્રતનો પાંચમો અતિચાર.

कूडवाहि. पुं० (कूटवाहिन्) બેલ; બળદ.

कूडसक्खिज्ज. न० (कूटसाक्ष्य) ખોટી સાક્ષી પુરવી.

कूडसामलि. पुं० (कूटशाल्मलि) નરકમાં રહેલ કૂટશાલ્મલી નામનું વૃક્ષ; (२) આ આકારનું એક સ્થાન કે જ્યાં ગરૂડ જાતિના દેવતા રહે છે.

कूडसामलीपेढ. पुं० (कूटशाल्मलिपीठ) દેવકુરૂક્ષેત્રના પશ્ચિમાર્ધ્ધને મધ્યભાગે આવેલ કૂટશાલ્મલી વૃક્ષનું પીઠ-ઓટલો.

कूडागार. न० (कूटागार) શિખર બંધ ઘર; શિખર ઉપરનું દેવાલય. (२) પર્વતમાં કોતરેલ ઘર. (३) હિંસાનું સ્થાન.

कूडागारसाला. स्त्री० (कूटागारशाला) શિખરને આકારે શાલા-સભા-બેઠક.

कूडाहच्च. न० (कूटाहत्य) એક ઘા મારવાથી પર્વતથી શિખર પડે તેમ ધડ ઉપરથી માથું ઉતરી નીચે પડે તેને યોગ્ય; એક ઘાએ શિખરની માફક નીચે પાડવા યોગ્ય.

कूणग. पुं० (कूणक) ફળનો ગોટલો.

कूणिय. पुं० (कूणिक) ચંપાનગરીનો રાજા.

कूबर. पुं० (कूबर) મલ્લિનાથજીના યક્ષનું નામ.

कुम्मग. पुं० (कूर्मक) કાચબો.

कूय. पुं० (कूप) ઘી, તેલ વગેરે રાખવાનું પાત્ર.

कूर. न० (कूर) ભાત. (२) સાથવો. (३) એક જાતની વનસ્પતિ.

कूर. त्रि० (क्रूर) ક્રૂર; ભયંકર; નિર્દય; ઘાતકી.

कूरगडुअ. पुं० (कूरगडुक) એક જૈન મહર્ષિ.

कूरि. त्रि० (क्रूरिन्) ક્રૂર; નિર્દય. (२) નિર્દય પરિવારવાળો.

कूल. न० (कूल) કાંઠો; કિનારો.

कूलधमग. पुं० (कूलध्मायक) નદીને કાંઠે ઉભા રહી, શંખ ધમી, રામ શબ્દ પોકારી, જમે તેવા તાપસ; તાપસની એક જાત.

कूलवालग. पुं० (कूलवालक) આ નામના એક જૈન મુનિ.

कूव. न० ( ) ચોરાઇ ગયેલી વસ્તુને પાછી વાળવા વારે ચડવું તે.

कूव. पुं० (कूप) કુવો.

कूवय. पुं० (कूपक) કૂવાથંભ; વહાણનો મધ્ય થાંભલો, કે જ્યાં સઢ બાંધવામાંઆવે છે.

कूवय. पुं० (कूपक) આ નામના એક જૈનમુનિ.

कूवर. पुं० न० (कूबर) વહાણનો મુખ ભાગ.

कूविय. त्रि० ( ) ચોરાઇ ગયેલી વસ્તુની વારે ચડનાર. (२) ચોરની તપાસ કરનાર.

कूहंड. पुं० (कूष्माण्ड) વ્યંતર દેવોની એક જાત.

कूहण. न० (कूहण) કૂહણ વનસ્પતિ.

केअण. न० (केतन) વાંકી વસ્તુ; ધનુષ્યની કમાન વગેરે.

केअग. } **केअय.** } न० (केतक) ચિહ્ન; નિશાન.

केआ. स्त्री० ( ) રજ્જુ; દોરડી.

केइ. अ० (कश्चित्) કોઇએક.

केउ. पुं० (केतु) કેતુ નામનો ગ્રહ. (२) ધ્વજા. (३) ચિહ્ન; નિશાન

केउखेत्त. न० (केतुक्षेत्र) વરસાદથી અન્ન ઉત્પન્ન થાય એવું ક્ષેત્ર.

केउग. पुं० (केतुक) કેતુક નામનો લવણ સમુદ્રમાંનો દક્ષિણ તરફનો પાતાળ કળશો.

केउभूय. न० (केतुभूत) સિદ્ધસેણિઆ અને મણુસ્સસેણિઆપરિકર્મનો પાંચમો ભેદ અને પુટ્ઠસેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો સાતમો ભેદ.

केउमई. स्त्री० (केतुमती) કિંનર દેવતાના ઇંદ્ર કિન્નરની બીજી અગ્રમહિષી

केउय. पुं० (केतुक) લવણ સમુદ્રની મધ્યમાં દક્ષિણ દિશામાં રહેલ કેતુક નામનો મહા પાતાલ કળશો.

केऊर. पुं० (केयूर) બાજુબંધ; એક આભરણ.

केकई. स्त्री० (कैकयी) આઠમા વાસુદેવની માતા. (२) પશ્ચિમ મહાવિદેહની સલિલાવતી વિજયની વીતશોકા નગરીનું બીજું નામ.

केकय. पुं० (केकय) કેકય નામનો એક દેશ. (२) त्रि० તે દેશના રહેવાસી.

केकयद्ध. पुं० (केकयार्द्ध) કેકય દેશનો અર્દ્ધ ભાગ; પરદેશી રાજાનો દેશ.

केकाइय. न० (केकायित) મોરનો શબ્દ.

केकारव. } **केक्कारव.** } पुं० (केकारव) મોરનો શબ્દ.

केज्ज. त्रि० (केय) વેચવા યોગ્ય.

केतई. स्त्री० (केतकी) કેતકી.

केतु. पुं० (केतु) ૮૮ મા ગ્રહનું નામ.

केतुमई. स्त्री० (केतुमती) કિન્નરની બીજી અગ્રમહિષીનું નામ.

केदार. न० (केदार) ક્યારો.

केय. न० (केतन) ગૃહ; ઘર.

केयइअद्ध. न० (केकयार्द्ध) કેકય દેશનો અર્ધો ભાગ.

केयई. स्त्री० (केतकी) કેતકીનું ઝાડ.

केयकंदली. स्त्री० (केतकंदली) એક જાતનો કંદ.

केयण. न० (केतन) ધનુષ્યની કમાન. (२) મત્સ્યબંધન; જાળ. (३) બે પ્રકારનું કેતન. (१) દ્રવ્યકેતન–ચાલિની અથવા સમુદ્ર. (२) ભાવકેતન–લોભેચ્છા. (४) માછલી પકડવાની જાળ. (५) સ્થાન; જગા.

केयती. पुं० (केतकी) કેવડાનું વૃક્ષ.

केयाघडिया. स्त्री० ( ) દોરીને છેડે બાંધેલ ઘડી.

केयार. पुं० (केदार) ક્યારો.

केयावंती. अ० (केवन) કેટલાએક.

केयूर. पुं० (केयूर) બાજુબંધ.

केरिस. त्रि० (कीदृश) કેવું; કેવા પ્રકારનું; કેના જેવું?

केलास. पुं० (केलास) અંતગડસૂત્રના છઠા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) સાકેતન નગર નિવાસી એક ગાથાપતિ. (૩) રાહુના નવમા પ્રકારના પુદ્ગલનું નામ.

केलास. पुं० (कैलास) કૈલાસ નામનો પર્વત; મેરૂ પર્વત. (૨) કુબેરના તાબાનો પર્વત. (૩) લવણ સમુદ્રમાં પશ્ચિમદિશાએ બેતાલીસ હજાર જોજન ઉપર આવેલ અણુવેલંધર દેવોનો નિવાસ પર્વત. (૪) આ નામના નાગરાજનો આવાસ પર્વત. (૫) ન. મ ટીનું એક તરેહનું પાત્ર.

केलि. स्त्री० (केलि) ક્રીડા; ખેલ; રમત.

केली. स्त्री० (कदली) કેળાનું વૃક્ષ; કેળ.

केवइय. त्रि० (कियत्) કેટલું; કેટલા પ્રમાણનું ?

केवचिरं. / **केवच्चिरं.** / **केवच्चिरेण.** अ० (कियच्चिरम्) કેટલો વખત ?

केवतिय. त्रि० (कियत्) જુઓ "કેવઇઅ" શબ્દ.

केवल. त्रि० (केवल) સંપૂર્ણ; પરિપૂર્ણ. (૨) એકલું; કેવળ. (૩) અમિશ્રિત; શુદ્ધ. (૪) અનુપમ; અદ્વિતીય. (૫) અનન્ત; અંતરહિત. (૬) न० સર્વ શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન; કેવળ જ્ઞાન; સર્વજ્ઞતા.

केवलकप्प. त्रि० (केवलकल्प) સંપૂર્ણ; કેવળ જ્ઞાનની માફક પરિપૂર્ણ.

केवलणाण. न० (केवलज्ञान) કેવળજ્ઞાન; સંપૂર્ણ-પરિપૂર્ણ જ્ઞાન.

केवलणाणावरण न० (केवलज्ञानावरण) કેવળ જ્ઞાનનું આવરણ-આચ્છાદન; જ્ઞાનાવરણીયકર્મની એક પ્રકૃતિ.

केवलणाणावरणिज्ज. न० (केवलज्ञानावरणीय) કેવળજ્ઞાનને દબાવનાર કર્મ; જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

केवलणाणि. पुं० (केवलज्ञानिन्) કેવળજ્ઞાની; કેવળી તીર્થંકર અને સિદ્ધભગવાન.

केवलदंसण. न० (केवलदर्शन) કેવળદર્શન; સંપૂર્ણ દર્શન.

केवलदंसणावरण. न० (केवलदर्शनावरण) દર્શનાવરણીયકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ કેવળદર્શન ન પામે.

केवलदंसणि. पुं० (केवलदर्शनिन्) કેવળ દર્શની જીવ.

केवलनाण. न० (केवलज्ञान) જુઓ "કેવળણાણ" શબ્દ.

केवलनाणावरणिज्ज. पुं० (केवलज्ञानावरणीय) જુઓ "કેવલણાણાવરણિજ્જ" શબ્દ.

केवलनाणि. पुं० (केवलज्ञानिन्) જુઓ "કેવલણાણિ" શબ્દ. (૨) અતીત ઉત્સર્પિણી કાળમાં થયેલ પહેલા તીર્થંકર.

केवलमरण. न० (केवलमरण) કેવળજ્ઞાન સહિત મરણ. (૨) કેવળ-અદ્વિતીય મરણ; પંડિતમરણ.

केवलालोअ. पुं० (केवलालोक) કેવળજ્ઞાન; પરિપૂર્ણજ્ઞાન.

केवलि. त्रि० (केवलिन्) કેવળજ્ઞાની; કેવળી, તિર્થંકર અને સિદ્ધભગવાન. (૨) पुं० કેવળસમુદ્ઘાત-સાત સમુદ્ઘાતમાંની સાતમી.

केवलिपक्खिय. त्रि० (केवलिपाक्षिक) સ્વયંબુદ્ધ. (૨) જિનદેવ; તીર્થંકર.

केवलिय. न० (कैवल्य) કેવળસ્વરૂપ; ઘાતિકર્મનો વિયોગ.

केवलिय. त्रि० (कैवलिक) કેવળજ્ઞાની સંબંધી. (૨) કેવલિપ્રોક્ત. (૩) न० કેવળજ્ઞાન; સંપૂર્ણજ્ઞાન.

केस. पुं० (क्लेश) કલેશ; દુઃખ.

केस. पुं० (केश) વાળ; કેશ.

केसंत. पुं० (केशान्त) કેશનો પર્યંત ભાગ; માથાની ચામડી.

केसभूमि. स्त्री० (केशभूमि) કેશની ભૂમિ; માથાની ચામડી.

केसर. पुं० न० (केशर) ફુલનો કેશર; પદ્મ વગેરે ફુલમાં થતું કેશરના આકારે તંતુ. (૨) કંપિલપુરની બહારના એક ઉદ્યાન–બગીચાનું નામ. (૩) વૃક્ષની એક જાત; બકુલનું ઝાડ. (૪) સિંહની કેશવાળી.

केसरि. पुं० (केसरिन्) કેસરી સિંહ. (૨) કેસરી રંગનું કપડું. (૩) કેસરિ નામનો દ્રહ; નીલવંત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૪) કેસરી–આવતી ચોવીસીના ચોથા પ્રતિવાસુદેવ.

केसरिद्दह. पुं० (केसरिद्रह) જેમાંથી સીતા નદી નીકળે છે તે નીલવંત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

केसरिया. स्त्री० (केसरिका) } **केसरी.** (केसरी) } જમીન કે હાથ પગ સાફ કરવાને સંન્યાસીને રાખવાનો લુગડાનો કકડો; લાકડીએ બાંધેલ રૂમાલ. (૨) પાત્રા પુંજવાનું સાધન; પૂંજણી.

केसलोअ. पुं० (केशलोच) વાળનો લોચ; વાળ ખેંચી લેવા તે.

केसव. पुं० (केशव) કૃષ્ણ વાસુદેવનું નામ. (૨) અર્ધ ચક્રવર્તી રાજા.

केसवाणिज्ज. न० (केशवाणिज्य) કેશવાળા જીવોનો વ્યાપાર.

केसवुट्ठि. स्त्री० (केशवृष्टि) કેશ–વાળની વૃષ્ટિ કરી બતાવવાની વિદ્યા. (૨) કેશ–વાળની વૃષ્ટિ.

केसहत्थ. पुं० (केशहस्त) વેણી; અંબોડો.

केसि. पुं० (केशि) પરદેશી રાજાને સમજાવનાર પાર્શ્વપ્રભુના સંતાનીયા. (૨) કેશીકુમાર; ઉદાયનરાજાનો ભાણેજ. (૩) કેશી વાસુદેવ.

केसि. त्रि० (क्लेशिन्) કલેશવાળો; દુઃખવાળો.

केसिआ. स्त्री० (केशिका) માથા ઉપર લાંબા કેશ ધરાવનારી સ્ત્રી.

केसी. स्त्री० (केशी) સાતમા વાસુદેવની માતા. (૨) કેશવાળી સ્ત્રી.

केसी. स्त्री० (कीदृशी) કેવી ? કેવા પ્રકારની ? (સ્ત્રી.)

कोआसिअ. त्रि० (   ) પદ્મની પેઠે વિકસેલ.

कोइ. अ० (कश्चित्) કોઇએક.

कोइल. पुं० स्त्री० (कोकिल) કોયલ.

कोइलच्छय. पुं० (कोकिलच्छद) તૈલકંટક નામની એક વનસ્પતિ.

कोइला. स्त्री० (कोकिला) કોયલડી.

कोउग. } **कोउय.** } न० (कौतुक) કુતુહલ. (૨) ગર્ભાધાનાદિ સંસ્કાર; મહોત્સવ વિશેષ (૩) ઉતાર કાઢવો વગેરે કૌતુક કર્મ. (૪) રક્ષા; રક્ષણ. (૫) મંગળક્રિયા; કપાળે તિલક કરવું તે.

कोउयकम्म. न० (कौतुककर्मन्) મંગલ–સૌભાગ્ય માટે કપાળે તિલક કરવું તે.

कोउहल. न० } **कोऊहल.** पुं० } (कुतूहल) કૌતુકભાવ; કુતુહલ. (૨) અભુક્તભોગની ઇચ્છા અને ભુક્ત ભોગની સ્મૃતિ.

कोऊहलिल्ल. त्रि० (कौतूहलिक) કુતુહલી; મશ્કરો.

कोंकण. पुं० (कोङ्कण) એ નામનો એક દેશ.

कोंकणग. त्रि० (कोंकणक) કોકણ દેશનો રહેવાસી.

कोंच. पुं० (क्रौञ्च) ક્રૌંચ પક્ષી. (૨) त्रि० ક્રોંચ દેશનો રહેવાસી.

कोंचवर. पुं० (क्रौञ्चवर) આ નામનો એક દ્વીપ.

कोंचवीरग. पुं० न० (क्रैञ्चवीरक) એક પ્રકારનું વહાણ.

कोंचासण. न० (क्रौञ्चासन) એક જાતનું આસન.

कोंचिय. त्रि० (कुञ्चित) સંકુચિત.

कोंदलअ. न० ( ) નિમિત્ત શાસ્ત્ર સંબંધી સૂચના.

कोंडलग. पुं० (कुण्डलक) એક જાતનું પક્ષી.

कोंडलमेत्तग. पुं० (कुण्डलमित्रक) એક વ્યન્તર દેવનું નામ.

कोंडिया. स्त्री० (कुण्डिका) જુઓ "કુંડિયા" શબ્દ.

कोंत. पुं० (कुन्त) ભાલો.

कोंतिय. पुं० (कौन्तिक) એક જાતનું ઘાસ.

कोंती. स्त्री० (कुन्ती) જુઓ "કુંતી" શબ્દ.

कोकंतिय. पुं० स्त्री० ( ) કોહલું. (૨) લોંકડી.

कोकणय. न० (कोकनद) લાલ કમળ.

कोकासिय. त्रि० ( ) કોકાસ-લાલ કમળની પેઠે વિકસિત; પ્રફુલ્લિત.

कोकिल. पुं० स्त्री० (कोकिल) કોયલપક્ષી.

कोकुइअ. } (कौत्कुच्यिक) ભાંડની
कोक्कुइअ. त्रि० } પેઠે ચેષ્ટા કરનાર.

कोच्छ. त्रि० (कौक्ष) ઉદર સંબંધી; ઉદર સાથે સંબંધ રાખનાર. (૨) न० ઉદર પ્રદેશ.

कोच्छ. पुं० (कौत्स) એ નામનો એક દેશ. (૨) न० ગોત્ર વિશેષ. (૩) पुं० स्त्री० કૌત્સગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

कोच्छुंभरि. पुं० (कुस्तुम्बरि) એક જાતનું ધાન્ય.

कोज्ज. पुं० (कुब्ज) કુબ્જક-એક જાતનું ઝાડ. (૨) त्रि० જુઓ "કુજ્જ" શબ્દ.

कोडि. पुं० (कोटि) અગ્રભાગ; અણી. (૨) કરોડ; સંખ્યા વિશેષ.

कोडिल्ल. पुं० न० (कौटिल्य) નાનો મુદગર.

कोट्ट. पुं० ( ) કિલ્લો. (૨) પછાડવું; કુટવું.

कोट्टंतिया. स्त्री० (कुट्टयन्तिका) તલ વગેરે પીલવાની ઘાણી.

कोट्टकिरिया. स्त्री० (कोट्टक्रिया) ચંડિકા; દુર્ગા વગેરે રૂદ્રસ્વરૂપ દેવી.

कोट्टग. पुं० (कोट्टाक) સુતાર. (૨) લીલા ફળ સુકવવાનું સ્થાન.

कोट्टण. न० (कुट्टन) જુઓ "કુટ્ટણ" શબ્દ.

कोट्टणी. स्त्री० ( ) કિલ્લા ઉપરની ભૂમિકા.

कोट्टवीर. पुं० (कोट्टवीर) આ નામના એક મુનિ; આચાર્ય શિવભૂતિના શિષ્ય.

कोट्टाग. पुं० (कोट्टाक) સુતાર.

कोट्टिम. पुं० न० (कुट्टिम) ભોંયતળીયું. (૨) રત્નમયભૂમિ. (૩) ફરસબંધીવાળી જમીન.

कोट्टिमकार. त्रि० (कुट्टिमकार) ભોંય તળીયાનો બનાવનાર.

कोट्टिमतल. न० (कुट्टिमतल) ભોંયતળીયું.

कोट्टिल. } पुं० (कौट्टिक) મુગદળ; મોગરી.
कोट्टिल्ल. }

कोट्टुवाणी. स्त्री० (कोट्टुवाणी) જૈન મુનિ ગણની એક શાખા.

कोट्ठ. पुं० न० (कुष्ठ) જુઓ "કુટ્ઠ" શબ્દ.

कोट्ठ. पुं० (कोष्ठ) કોઠો; ધાન્ય ભરવાનો કોઠાર. (૨) કોઠો; છાતી. (૩) એક જાતનું સુગંધી દ્રવ્ય; કોઠ. (૪) ધારણાનું એક નામ. (૫) શરીરની અંદર પોલાણ-વાળો અવયવ. (૬) ઉદ્યાન વિશેષ (૭) આશ્રય વિશેષ.

कोट्ठग. पुं० (कोष्ठक) કોઠો; બુરજ. (૨) ઓરડો. (૩) શ્રાવસ્તી નગરી બ્હારનો એક બાગ.

कोट्ठबुद्धि. स्त्री० (कोष्ठबुद्धि) કોઠારના જેવી બુદ્ધિ; કોઠામાં પડેલ ધાન્ય જેમ સડે કે બગડે નહિ તેમ મેળવેલું જ્ઞાન જીવન-પર્યંત નષ્ટ થાય નહિ એવા પ્રકારની બુદ્ધિ-શક્તિ.

कोट्ठय. पुं० (कोष्ठक) જુઓ "કોટ્ઠગ" શબ્દ.

कोट्ठागार. पुं० (कोष्ठागार) ધાન્યગૃહ; કોઠાર.

कोट्ठि. त्रि० (कुष्ठिन्) કુષ્ટ-રોગી.

कोट्ठिय. त्रि० (कोष्ठिक) કોઠવાળો; જેની પાસે કોઠ નામે સુગંધી દ્રવ્ય છે તે.

कोट्ठिया. स्त्री० (कोष्ठिका) નાનો કોઠો.

कोडंड. पुं० (कोदण्ड) ધનુષ્ય; કામઠું; બાણ.

कोडंडिय. न० (कुदण्ड) જુઓ "કુદંડિમ" શબ્દ.

कोडंब. पुं० (कोलम्ब) વૃક્ષની નમેલી શાખાનો અગ્રભાગ.

कोडंबाणी. स्त्री० (कौटुम्बिनी) એ નામની એક શાખા.

कोडण. न० (कोट्टन) કુટવું તે.

कोडाकोडि. स्त्री० (कोटाकोटि) એક ક્રોડા ક્રોડ; કરોડે ગુણ્યા કરોડ.

कोडाल. न० (कोडाल) કોડાલ નામે એક ગોત્ર; ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણનું ગોત્ર. (૨) પું૦ આ ગોત્રના પ્રવર્તક પુરૂષ.

कोडालसगोत्त. त्रि० (कोडालसगोत्र) કોડાલ ગોત્રમાં જન્મેલ; કોડાલગોત્રવાળો.

कोडि. स्त्री० (कोटि) કરોડ; સો લાખ. (૨) ખુણો. (૩) છેડો; અંત્ય પ્રદેશ. (૪) હથીયારની ધાર. (૫) અણિ; અગ્રભાગ. (૬) ધનુષની પણછ. (૭) પચ્ચખાણના ભાંગા; કરણ અને જોગના સંયોગથી ઉત્પન્ન થતા વિકલ્પના પ્રકાર.

कोडिकोडि. स्त्री० (कोटिकोटि) જુઓ "કોડાકોડિ" શબ્દ.

कोडिगार. पुं० (कोटिकार) એક પ્રકારનો કારીગર; હથીયારની ધાર સમી કરનાર.

कोडिण. न० (कोटिन) કોટિન નામનું એક નગર.

कोडिण्ण. } **कोडिन्न.** } न० (कौण्डिन्य) વશિષ્ઠ ગોત્રની શાખારૂપ એક ગોત્ર. (૨) પું૦ કૌણ્ડિન્ય ગોત્રના પ્રવર્તક પુરૂષ. (૩) ત્રિ૦ કૌણ્ડિન્ય ગોત્રીય. (૪) પું૦ આચાર્ય શિવભૂતિના શિષ્ય; એક જૈન મુનિ. (૫) મહાગિરિસૂરિના શિષ્ય, એક જૈન મુનિ.

कोडिन्ना. स्त्री० (कौण्डिन्या) કૌણ્ડિન્ય ગોત્રીય સ્ત્રી.

कोडिमा. स्त्री० (कोटिमा) ગંધારગ્રામની સાતમી મૂર્ચ્છના.

कोडिय. पुं० (कोटिक) એક જૈન મુનિ. (૨) એક જૈનમુનિગણ.

कोडियगण. पुं० (कोटिकगण) કોટિક નામનો મહાવીર સ્વામીનો એક ગણ.

कोडिल्ल. पुं० (कौटिल्य) આ નામના એક ઋષિ; ચાણકય મુનિ.

कोडिल्लय. न० (कौटिल्लक) કૌટિલ્યનું અર્થ શાસ્ત્ર. (૨) ચાણકયપ્રણીત નીતિશાસ્ત્ર.

कोडिसहिय. न० (कोटिसहित) એક પચ્ચખાણનો છેડો બીજા પચ્ચખાણની શરૂઆતને મળતો હોય તેવું તપ.

कोडी. स्त्री० (कोटी) કરોડની સંખ્યા.

कोडीण. न० (कोडीन) કૌત્સ ગોત્રની શાખારૂપ આ નામનું એક ગોત્ર. (૨) ત્રિ૦ આ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

कोडीदुगमिलण. न० (कोटिद्विकमिलन) વ્રતના બે છેડાનું મિલાન કરવું તે; એક વ્રત પુરૂં થયું કે તે પાળ્યા વિના બીજાનો આરંભ કરવો તે.

कोडीमातसा. स्त्री० (कोटिमातसा) ગાંધાર ગ્રામની એક મૂર્ચ્છના.

कोडीवरिस. न० (कोटिवर्ष) લાટ દેશનું એ નામનું એક નગર.

कोडीवरिसिया. स्त्री (कोटिवर्षिका) એ નામની એક જૈનમુનિગણની શાખા.

कोडीसर. पुं० (कोटीश्वर) ધનાઢ્ય; કોટિપતિ-શાહુકાર.

कोडुंबि. त्रि० (कुटुम्बिन्) બહોળા કુટુંબવાળો. (૨) સંબંધી.

कोडुंबिणी. स्त्री० (कौटुम्बिनी) કુટુંબની સ્ત્રી. (૨) દાસી.

कोडुंबिय. पुं० (कौटुम्बिक) કુટુંબનો નાયક. (૨) સેવક; હજુરી. (૩) ગામનો નાયક. (૪) त्रि० કુટુંબમાં પેદા થયેલ.

कोडुंबियपुरिस. पुं० (कौटुम्बिकपुरुष) કુટુંબનો માણસ; હજુરી; સેવક.

कोड्डसग. पुं० (कोद्रूषक) એક જાતનું ધાન્ય; કોદરો.

कोड्ड. न० ( ) જુઓ " કુડ્ડ " શબ્દ.

कोढ. पुं० (कुष्ठ) એક પ્રકારનો રોગ; કોઢ.

कोढि. त्रि० (कुष्ठिन्) કોઢ રોગવાળો; કોઢીયો.

कोण. पुं० ( ) વીણા વગાડવાનો હાથો.

कोण. पुं० न० (कोण) ખુણો.

कोणाल. पुं० (कोणाल) જીવવિશેષ.

कोणालग. पुं० (कोनालक) એક જાતનું જળચર પક્ષી.

कोणाली. स्त्री० ( ) ગોષ્ઠી; ગોઠ.

कोणिय. पुं० (कोणिक) ચંપાનગરીનો રાજા; શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર.

कोतव. न० (कौतव) ઉંદરના વાળનું બનાવેલું સુત્ર.

कोत्तिय. पुं० (कोत्रिक) ભૂમિપર શયન કરનાર તાપસની એક જાત. (૨) न० એક પ્રકારનું મધ.

कोत्थ. त्रि० (कौत्स) કુત્સગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ શિવભૂતિ વગેરે.

कोत्थ. पुं० (कोष्ठ) કોઠો; ઉદર પ્રદેશ.

कोत्थर. न० ( ) ઝાડની બખોલ.

कोत्थल. पुं० ( ) થેલો; કોથળો.

कोत्थलकारा. स्त्री० (कोस्थलकारी) કોથળા જેવું ઘર કરનારી ભમરી.

कोत्थलवाहगा. स्त्री० (कोस्थलवाहिका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

कोत्थुभ. पुं० (कौस्तुभ) ડોકનું આભરણ. (૨) કૃષ્ણવાસુદેવનો કૌસ્તુભ નામનો મણિ.

कोत्थुह. पुं० (कौस्तुभ) અગીયારમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધરનું નામ.

कोत्थुंभवच्च. पुं० (कौस्तुम्भवर्चस्) કોથમરી.

कोदंड. पुं० (कोदण्ड) ધનુષ્ય.

कोदंडिय. पुं० (कुदण्ड) કુત્સિતદંડ; અયોગ્યદંડ.

कोद्दूसग. पुं० (कोद्रूषक) એક જાતનું ધાન્ય; કોદરા.

कोद्दव. पुं० (कोद्रव) કોદરા.

कोद्दाल. पुं० (कुद्दाल) એક જાતનું વૃક્ષ. (૨) કોદાળી.

कोद्दालिया. स्त्री० (कुद्दालिका) કુહાડી. (૨) નાની કોદાળી.

कोप्प. त्रि० (कोप्य) અપ્રીતિકર; દ્વેષ્ય.

कोप्पर. पुं० न० (कूर्पर) કોણી; હાથનો મધ્ય ભાગ. (૨) નદીનો કિનારો.

कोभग. पुं० (कोभक) પક્ષી વિશેષ.

कोमल. त्रि० (कोमल) સુકોમળ; મૃદુ. (૨) એક જાતનું હરણ.

कोमलिया. स्त्री० (कोमलिका) સુકોમળ સ્ત્રી.

कोमारभिच्च. न० (कौमारभृत्य) કુમારને ક્ષીરાદિકે કેવી રીતે પોષવું તેનું વર્ણન જેમાં છે એવું શાસ્ત્ર.

कोमारी. स्त्री० (कौमारी) કુમાર અવસ્થામાં દીક્ષા લીધેલ સાધ્વી; બાળબ્રહ્મચારિણી.

कोमुइया. स्त्री० (कौमुदिका) શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવનું એક ભેરી વાજીંત્ર; ભેરી કૌમુદિકા.

कोमुई. स्त्री० (कौमुदी) કાર્તકી પૂર્ણિમા. (૨) ચંદ્રપ્રભા; ચંદ્રજ્યોત્સ્ના.

कोमुदियभेरी. स्त्री० (कौमुदिकभेरी) કૌમુદી-ઉત્સવનું એક વાજીંત્ર.

कोमुदिया. स्त्री० (कौमुदिका) કૌમુદિકાભેરી; લોકોને ખબર આપવા માટે મહોત્સવ પ્રસંગે વગાડવાની ભેરી વાજીંત્ર.

कोमुदी. स्त्री० (कौमुदी) ચાન્દની.

कोयव. न० (कोयव) કોયવ દેશના વસ્ત્રની એક જાત. (૨) કોયવ નામનો એક દેશ.

कोयवी. स्त्री० ( ) રજાઇ; ગુદડી.

कोरंग. पुं० (कोरङ्ग) પક્ષી વિશેષ.

कोरंट. पुं० (कोरण्ट) કોરંટ જાતનું એક ઝાડ; ફૂલના ગુચ્છાવાળું એક વૃક્ષ.

कोरंटग. पुं० (कोरण्टक) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) न० કોરણ્ટક વૃક્ષનું પુષ્પ. (૩) એક જાતનું પ્રાણી.

कोरण. न० (कोरण) કોતરવું તે.

कोरव. पुं० न० (कोरक) કોર; મંજરી. (૨) કલિ.

कोरव. पुं० (कौरव) કુરૂવંશ. (૨) તે વંશમાં જન્મેલ.

कोरविश्रा. स्त्री० (कौरविका) ૫૬૪ ગ્રામની બીજી મૂર્ચ્છના.

कोरव्व. पुं० स्त्री० (कौरव्य) કુરૂવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૨) કૌરવ્ય ગોત્રીય (૩) पुं० બારમા ચક્રવર્તી બ્રહ્મદત્ત.

कोरव्विया. स्त्री० (कौरविका) ૫૬૪ ગ્રામની બીજી મૂર્ચ્છના.

कोरिंग. पुं० (कोरङ्ग) એક જાતનું પક્ષી.

कोरिंट. पुं० (कोरण्ट) એક જાતનું ઝાડ.

कोरिंटग. } **कोरिंटय.** } पुं० (कोरण्टक) જુઓ " કોરંટગ " શબ્દ

कोरिलुश्र. त्रि० (कोरितक) કોરી ખાધેલું.

कोल. पुं० (कोल) ઘુણો, ઉદ્ધઇ, કીડી વગેરે. (૨) બોરડીનું વૃક્ષ. (૩) ડુક્કર; ભુંડ. (૪) મૂષિકના આકારનું કોલ નામે પ્રાણી. (૫) न. બોર.

कोल. त्रि० (कौल) બોર સંબંધી.

कोलंब. पुं० (कोलम्ब) નમેલા ઝાડની શાખાનો અગ્રભાગ.

कोलघरिय. त्रि० (कौलगृहिक) કુળગૃહ અને પિતૃગૃહ સંબંધી.

कोलचुराण. न० (कौलचूर्ण) બોરનું ચૂર્ણ; બોરકુટો.

कोलज्जा. स्त्री० ( ) ધાન્ય રાખવાની ખાણ.

कोलट्ठिय. न० (कौलास्थिक) બોરનો ઠડીઓ.

कोलव. न० (कौलव) કૌલવ નામનું ત્રીજું કરણ.

कोलवाल. पुं० (कोलपाल) ધરણેંદ્રના બીજા લોકપાળનું અને ભૂતાનંદ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

कोलसुणग. } **कोलसुणय.** } पुं० स्त्री० (कोलशुनक) મોટું ડુક્કર; જંગલી ભુંડ. (૨) શિકારી કુતરો.

कोलाल. त्रि० (कौलाल) કુંભાર સંબંધી. (૨) न० માટીનું પાત્ર.

कोलालिय. पुं० (कौलालिक) માટીના વાસણ વેચનાર; કુંભાર.

कोलावास. पुं० न० (कोलावास) કાષ્ટ; લાકડું.

कोलाह. पुं० (कोलाभ) એક જાતનો ફેણવાળો સર્પ.

कोलाहल. पुं० (कोलाहल) શોરબકોર; ગભરાટ.

कोलिश्र. पुं० ( ) કરોળીઓ.

कोलुराण. न० (कालुण्य) દયા; કરૂણા.

कोलेज्जा. स्त्री० ( ) નીચે ગોળ અને ઉપર ખાઇના આકારની કોઠી.

कोल्ल. पुं० (कोल) કોળ વૃક્ષ.

कोल्लाग. } **कोल्लाय.** } पुं० (कोल्लाक) કોળાક નામનો સંનિવેશ-ગામ.

कोल्लुग. पुं० ( ) શિયાળ. (૨) શેરડી પીલવાનો ચિચોડો.

कोव. पुं० (कोप) ક્રોધ; કોપ.

कोवघर. न० (कोपगृह) કોપ કરવાનું ઘર; રીસાઇને બેસે તે સ્થાન.

कोविय. त्रि० (कोविद) પંડિત; હોશીઆર; કુશળ.

कोस. પું० (ोश) ગાઉ; બે હજાર ધનુષ પ્રમાણ ક્ષેત્ર; કોસ.
कोस. પું० (कोष) આંખનો ડોળો. (૨) પેશાબ કરવાનું ઠામ. (૩) ગર્ભાશય; ગર્ભસ્થાન. (૪) ભંડાર; ખજાનો. (૫) કમળનો ડોડો. (૬) તલવારની મ્યાન.
कोसंब. પું० (कौशाम्ब) દ્વારકાથી પાંડુ મથુરા જતાં વચ્ચે આવતું એ નામનું એક વન. (૨) એ નામનું એક ઝાડ. (૩) કોશામ્બ ઝાડનું ફળ.
कोसंबिया. સ્ત્રી० (कौशाम्बिका) એ નામની એક શાખા.
कोसंबी. સ્ત્રી० (कौशाम्बी) એ નામની એક નગરી.
कोसग. પું० (कोशक) એક જાતનું ઠામ-વાસણ.
कोसल પું० (कोशल) કોશલ દેશ. (૨) તે દેશના રાજા. (૩) ત્રિ० કોશલ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.
कोसलग. ત્રિ० (कोशलक) કોશલદેશવાસી.
कोसला. સ્ત્રી० (कोशला) અયોધ્યા પ્રાંત; કોશલ દેશ.
कोसलिय. ત્રિ० (कोशलिक) કોશલદેશમાં જન્મેલ. (૨) પું० અયોધ્યા નગરીનો અધિપતિ રાજા. (૩) ત્રિ० કોસલ દેશ સંબંધી; અયોધ્યા સંબંધી.
कोसागार. પું० (कोषागार) ભંડાર; ખજાનો.
कोसिकार. પું० (कोशिकार) એક જાતનો રેશમનો કીડો.
कोसिज्ज. ન० (कौशेय) રેશમી વસ્ત્ર.
कोसिय. ન० (कौशिक) કૌશિક નામનું ગોત્ર. (૨) પું० સ્ત્રી० કૌશિક ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.
कोसियार. પું० (कोशिकार) રેશમનો કીડો. (૨) ન० રેશમી વસ્ત્ર.
कोसी. સ્ત્રી० (कौशी) કૌશી નામની નદી કે જે ગંગામાં મળે છે.
कोसी. સ્ત્રી० (कोशी) તલવારની મ્યાન.
कोसेज्ज. ન० (कौशेय) રેશમી વસ્ત્ર. (૨) તસરનું બનાવેલું વસ્ત્ર.
कोह. પું० (   ) કોથળો; થેલી. (૨) સડવું; કોહાવું.
कोह. પું० (क्रोध) ક્રોધ; રોષ; ગુસ્સો.
कोहंगक. પું० (कोभङ्गक) એક જાતનું પક્ષી.
कोहंड. ન० (कूष्मांड) કહોળું; દુધી.
कोहण. ત્રિ० (क्रोधन) ક્ષણે ક્ષણે તપીજનાર; ક્રોધી; અસમાધિનું નવમું સ્થાનક સેવનાર.
कोहपिंड. પું० (क्रोधपिण्ड) આહારનો એક દોષ.
कोहमुंड. ત્રિ० (क्रोधमुण्ड) ક્રોધ રહિત.
कोहसण्णा. સ્ત્રી० (क्रोधसंज्ञा) ક્રોધમોહનીયના ઉદયથી ક્રોધિ મનુષ્યના મુખ નેત્ર દાન્ત વિગેરે અંગો ધ્રુજે છે તે; ક્રોધસંજ્ઞા.
कोहि. ત્રિ० (क्रोधिन्) ક્રોધવાળો; ક્રોધી.
कोहिल्ल. ત્રિ० (क्रोधिन्) ક્રોધિલો; ખારીલો; ઝેરી.
क्खोडी. સ્ત્રી० (   ) મોટું લાકડું.

ख.

ख. न० (ख) આકાશ. (૨) ઇંદ્રિય.

खअ. न० (क्षत) ઘા; જખમ.

खइ. त्रि० (क्षयिन्) ક્ષયરોગવાળો.

खइअ. पुं० (   ) સ્વભાવ.

खइय. पुं० (क्षायिक) કર્મ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરવાથી ઉત્પન્ન થતો ભાવ; કેવલ જ્ઞાનાદિ ક્ષાયિક ભાવ. (૨) त्रि० ક્ષય સંબંધી; કર્મક્ષયમાં સંબંધ રાખનાર.

खइय. त्रि० (क्षपित) ખપાવેલું; ક્ષય કરેલું.

खइय. त्रि० (खचित) જડેલું.

खइय. त्रि० (खादित) ખવાયેલ; ખાધેલ. (૨) न० ભોજન.

खइर. पुं० (खदिर) ખેરનું વૃક્ષ.

खइव. पुं० (   ) જુઓ " ખઇઅ " શબ્દ.

खउर. पुं० न० (खपुर) સોપારીના લાકડામાંથી બનાવેલ તાપસનું પાત્ર. (૨) ખેર વગેરેનો ચીકણો રસ; ગુંદર.

खउरकढिणय. न० (खपुरकठिनक) તાપસનું એક પ્રકારનું પાત્ર.

खउरिय. त्रि० (क्षुब्ध) મેલું; ડોળું.

खओवसम. पुं० (क्षयोपशम) ઉદયમાં આવેલ કર્મનો ક્ષય અને ઉદયમાં ન આવેલ કર્મનો ઉપશમ કરવો તે.

खओवसमिअ. त्रि० (क्षयोपशमिक) ક્ષયોપશમ સંબંધી; ક્ષયોપશમ ભાવે પ્રાપ્ત થતાં મતિજ્ઞાન આદિ.

खंजण. पुं० (खञ्जन) ગાડાની ઉંઘણ. (૨) એક જાતનું પક્ષી. (૩) દીવાની મેસ; કાજળ.

*__खंड.__ पुं० न० (खण्ड) ભાગ; કટકો. (૨) વનખંડ. (૩) ખાંડ.

खंडग. न० (खण्डक) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર. (૨) કર્મસ્થિતિના ખંડ-કકડા.

खंडगप्पवाय. पुं० (खण्डकप्रपात) જુઓ " ખંડપ્પવાયગુહા " શબ્દ.

खंडघडग. पुं० (खण्डघटक) એક જાતનું ભિક્ષુકનું જળપાત્ર.

खंडपट्ट. त्रि० (खण्डपट्ट) અપૂર્ણ લુગડાંવાળો; ગરીબ. (૩) ઠગ; જુગારી. (૩) અન્યાયથી વ્યવહાર કરનાર.

खंडपडह. त्रि० (खण्डपटह) ખોખરા ઢોલવાળો.

खंडप्पवायगुहा. स्त्री० (खण्डप्रपातगुहा) વૈતાઢ્ય પર્વત વચ્ચે પૂર્વ બાજુની એક ગુફા; જેમાંથી ચક્રવર્તી ઉત્તર ભરત દેશો સાધી પાછા દક્ષિણ ભરતમાં વળે છે.

खंडप्पवायगुहाकूड. पुं० (खण्डप्रपातगुहाकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

खंडभेय. पुं० (खण्डभेद) પદાર્થનું એક જાતનું પૃથક્કરણ

खंडमल्लय. पुं० न० (खंडमल्लक) ભિક્ષાપાત્ર.

खंडरक्ख. पुं० (खण्डरक्ष) દાણી; દાણ લેનાર. (૨) કોટવાળ.

खंडसिरी. स्त्री० (खण्डश्री) વિજય નામે ચોર સેનાપતિની સ્ત્રીનું નામ.

खंडा. स्त्री० (खण्डा) મિશ્રી; સાકર.

खंडाखंडि. अ० (खण्डशस्) ખંડેખંડ; કકડે કકડા.

खंडाभेय. पुं० (खण्डभेद) કટકે કટકે ભાંગવું તે; ખંડ-કકડા થાય તેવી રીતે ભેદવું તે.

खंडिय. पुं० (खण्डिक) શિષ્ય; વિદ્યાર્થી.

खंडिय. त्रि० (खण्डित) ખણ્ડિત; ખાંડેલ. (૨) એક દેશથી ભંગાયેલ; ખણ્ડિત થયેલ.

खंडी. स्त्री० ( ) ગઢમાં પાડેલી બારી; છીંડી. (૨) ખાજા; દહિંથરા. (૩) કિલ્લાનું છિદ્ર.

खंडुयग. न० (खण्डक) ખાંડવા; ખંડ; વિભાગ.

खंडेय. पुं० (षण्डेय) બતક; પક્ષીવિશેષ.

खंत. त्रि० (क्षान्त) ક્ષમાવાળો. (૨) પું૦ પિતા; બાપ.

खंति. स्त्री० (क्षान्ति) સહનશીલતા; ક્રોધનો નિગ્રહ કરવો તે; ક્ષમા.

खंतिखमा. स्त्री० (क्षान्तिक्षमा) ક્રોધને રોકીને સહનશીલતા રાખવી તે.

खंतिया. स्त्री० (क्षान्तिका) જનની; માતા.

खंद. पुं० (स्कन्द) કાર્તિકસ્વામી; કાર્તિકેય.

खंदग्गह. पुं० (स्कन्दग्रह) સ્કન્દ કૃત ઉપદ્રવ. (૨) જ્વર વિશેષ.

खंदमह. पुं० (स्कन्दमह) કાર્તિકસ્વામિનો ઉત્સવ.

खंदय. पुं० (स्कन्दक) ખંધક સંન્યાસી; ગર્દભાલીના શિષ્ય કે જે શ્રી ગૌતમસ્વામીના મિત્ર હતા; જેને પિંગલનિયંઠે પ્રશ્નો પુછ્યા હતા; તે પ્રશ્નોના જવાબ ન આપી શકાયાથી મહાવીરસ્વામી પાસે જતાં પ્રશ્નોના ખુલાસા મેળવી શ્રી મહાવીરસ્વામિ પાસે દીક્ષા લીધી.

खंदसिरी. स्त्री० (स्कन्दश्री) એક ચોર સેનાપતિની સ્ત્રીનું નામ.

खंदिल. पुं० (स्कन्दिल) સિંહસૂરિના શિષ્ય; સ્કન્દિલાચાર્ય.

खंध. पुं० (स्कन्ध) બૌદ્ધમતમાં રૂપ, વેદન, વિજ્ઞાન, સંજ્ઞા અને સંસ્કાર એ પાંચને સ્કન્ધ કહેવામાં આવે છે. (૨) કાંધ; ખભો. (૩) દ્વિપ્રદેશાદિક ઘણા પરમાણુઓ મળીને બનેલ એક જથ્થો. (૪) ઝાડનું થડ. (૫) સમગ્ર વસ્તુ; સંપૂર્ણ પદાર્થ. (૬) માલા વિશેષ. (૭) ઢગલો. (૮) બે ઇંદ્રિયવાળો એક જીવ. (૯) કર્મના સ્કંધ.

खंधकरणी. स्त्री० (स्कन्धकरणी) સાધ્વીને ખભે નાખવાનું વસ્ત્ર; સંથારીઓ.

खंधग. पुं० (स्कन्दक) જુઓ "ખંધ" શબ્દ.

खंधगरणी. स्त्री० (स्कन्धकरणी) જુઓ "ખંધકરણી" શબ્દ.

खंधदेस. पुं० (स्कन्धदेश) સ્કન્ધનો-આખી વસ્તુનો એક ભાગ.

खंधप्पएस. पुं० (स्कन्धप्रदेश) આખી વસ્તુનો એક બારીકમાં બારીક અંશ.

खंधबीय. पुं० (स्कन्धबीज) ખંધ-થડરૂપ બીજ જેને છે તે; થડ વાવવાથી જે થાય તે; મોગરો, ચંપેલી, સલ્લકી, ધુપેડો વિગેરે.

खंधमंत. त्रि० (स्कन्धमत्) સ્કન્ધવાળો.

खंधार. पुं० (स्कन्धावार) સેનાનો પડાવ; લશ્કરનું નિવાસ સ્થાન-છાવણી.

खंधारमाण. पुं० (स्कन्धावारमान) સૈન્યને ગોઠવવાની કળા.

खंधावार. पुं० (स्कन्धावार) જુઓ "ખંધાર" શબ્દ.

खंधि. त्रि० (स्कन्धिन्) સ્કન્ધવાળો.

खंपणय. न० ( ) ખાંપણ; મડદા ઉપર નાખવાનું વસ્ત્ર.

खंभ. पुं० (स्तम्भ) થાંભલો; થંભ.

खंभालण. न० (स्तम्भालगन) થાંભલા સાથે બાંધવું તે.

खकारपविभत्ति. न० (खकारप्रविभक्ति) ખ અક્ષરના આકારની રચનાવાળું નાટક; ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

खग. पुं० (खग) પક્ષી.

खगइ. स्त्री० (खगति) ચાલ; ગતિ.

खग्ग. पुं० न० (खड्ग) તલવાર.

खग्गपुरा. स्त्री० (खड्गपुरा) સુવલ્ગુવિજયની મુખ્ય રાજધાની.

खग्गा. स्त्री० (खड्गा) આવર્તવિજયની મુખ્ય રાજધાની;

खग्गि. पुं० (खड्गिन्) ગેંડો.

खग्गी. स्त्री० (खड्गी) જુઓ " ખગ્ગા " શબ્દ.

खग्गूड. त्रि० (   ) ખરાબ સ્વભાવવાળું; લુચ્ચું. (૨) ધર્મહીન; નાસ્તિક. (૩) નિદ્રાળુ. (૪) રસલંપટ.

खचिय. त्रि० (खचित) જડેલું; ખીચેલું. (૨) કેશર વિગેરેથી રંગેલું.

खज्ज. त्रि० (खाद्य) ખાજા વગેરે–ખાવા યોગ્ય પદાર્થ.

खज्जू. स्त्री० (खर्जू) ખુજલી; ખરજવું.

खज्जूर. पुं० (खर्जूर) ખજુર; એક જાતનો મેવો.

खज्जूरी. स्त्री० (खर्जूरी) ખજુરીનું ઝાડ.

खज्जोत. } **खज्जोय.** } पुं० (खद्योत) પતંગીઓ; ખજુઓ.

खट्ट. त्रि० (   ) ખાટું.

खट्टंग. पुं० (खट्वाङ्ग) ખાટલાના અંગ–પાયા વગેરે.

खट्टमेह. पुं० (खट्टमेघ) ખાટા પાણીનો વરસાદ.

खट्टामल्ल. पुं० (खट्वामल्ल) બિમારીને લીધે ખાટલામાંથી ઉઠી શકતા નથી તે.

खड्डा. स्त्री० (   ) ખાડ; ખાઇ.

खड्डिश्रा. स्त्री० (खड्डिका) ગંધાર ગ્રામની બીજી મૂર્છના.

खडुग. न० } **खडुय.** पुं० } (   ) આંગળીમાં પહેરવાની વીંટી, ફેરવા વગેરે ઘરેણાં.

खडुया. स्त्री० (   ) આંગળીના ટકોરા; આંગળીથી મારવું તે. (૨) ઠોકર; આઘાત.

खण. पुं० (क्षण) અવસર; વખત. (૨) ન્હાનામાં ન્હાનો. (૩) સંખ્યાત પ્રાણરૂપ કાળવિભાગ; મુહૂર્ત.

खणग. त्रि० (खनक) ખોદનાર.

खणजोइ. त्रि० (क्षणयोगिन्) પ્રતિક્ષણે નાશ પામનાર; ક્ષણિક.

खणण्ण. त्रि० (क्षणज्ञ) અવસર જાણનાર.

खणलव. पुं० (क्षणलव) ક્ષણમાત્ર કે લવમાત્ર વૈરાગ્યભાવથી ધ્યાન કરવું તે; તીર્થંકર નામ ગોત્ર બાંધવાના વીશ પ્રકારમાંનો એક.

खणि. स्त्री० (खनि) ખાણ.

खणिय. त्रि० (क्षणिक) ક્ષણભંગુર.

खणण. त्रि० (   ) ખોદેલું.

खत. न० (क्षत) ઘા; ચાંદો; જખમ.

खतग्ग. पुं० (क्षतक) રાહુના પુદ્દગળની પંદર જાતમાંની એક જાત.

खत्त. पुं० (क्षत्र) ક્ષત્રિય. (૨) દાસીપુત્ર; વર્ણસંકર.

खत्त. न० (   ) છાણ જેવા રસવાળું. (૨) ખાતર પાડેલ. (૩) ખાતર પાડવું; ભીંતમાં બાંકુ કરવું તે.

खत्तखणग. पुं० (   ) ભીંતમાં કાણું પાડી ચોરી કરનાર ચોર.

खत्तखणण. न० (   ) ખાતર પાડવું; ચોરી કરવાને અંદર દાખલ થવા ભીંતમાં બાંકું પાડવું તે.

खत्तमेह. पुं० (   ) છાણના રસ જેવો વરસાદ.

खत्तय. पुं० (क्षत्रक) રાહુદેવનું નામ. (૨) ખેતર ખોદનાર. (૩) ચોર.

खत्ति. पुं० स्त्री० (क्षत्रिन) ક્ષત્રિય જાતના મનુષ્ય.

खत्तिय. पुं० स्त्री० (क्षत्रिय) ક્ષત્રિય જાતિ; ચાર વર્ણમાંનો બીજો વર્ણ.

खत्तियकुंडगाम. पुं० (क्षत्रियकुण्डग्राम) ક્ષત્રિય કુંડ નામે ગ્રામ જ્યાં જમાલિ રહેતા હતા.

खत्तियकुंडपुर. न० (क्षत्रियकुण्डपुर) મહાવીર સ્વામીની જન્મ ભૂમિનું ગામ; સિદ્ધાર્થ રાજાની રાજધાની.

खत्तियकुमार. पुं० (क्षत्रियकुमार) ક્ષત્રિય કુમાર; રાજપુત્ર.

खत्तियकुल. न० (क्षत्रियकुल) સામાન્ય ક્ષત્રિય તરિકે સ્થાપેલું કુળ.

खत्तियविज्जा. स्त्री० (क्षत्रियविद्या) ક્ષત્રિયની ધનુર્વિદ્યાદિ વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

खत्तियाणी. स्त्री० (क्षत्रियाणी) ક્ષત્રિયની સ્ત્રી.

खदिरसार. पुं० (खदिरसार) ખેરસાર.

खद्द. } **खद्ध.** } त्रि० (खाद्य) મનોજ્ઞ; સ્વાદિષ્ટ; રસભર.

खद्ध. त्रि० ( ) અધિક; પ્રમાણથી વધારે. (૨) મોટું. (૩) अ० જલદી; શિઘ્ર

खद्धं. अ० (शीघ्रम्) જલદી; ઉતાવળે.

खद्धादाणिअ. त्रि० ( ) સમૃદ્ધિવાળું.

खपुप्फ. न० (खपुष्प) આકાશના ફુલની પેઠે શૂન્ય.

खपुसा. स्त्री० ( ) એક પ્રકારના જોડા.

खम. त्रि० (क्षम) શક્તિમાન્; સમર્થ. (૨) શુભ; હિતકર.

खमग. पुं० (क्षमक) માસખમણ આદિ તપ કરનાર; તપસ્વી સાધુ.

खमण. पुं० (क्षमण) સહનશીલતા રાખનાર સાધુ. (૨) તપ; ઉપવાસ.

खमय. पुं० (क्षमक) જુઓ "ખમગ" શબ્દ.

खमरिह. त्रि० (क्षमार्ह) ક્ષમા કરવાને યોગ્ય.

खमा. स्त्री० (क्षमा) સહનશીલતા; ક્ષમા.

खमावणआ. स्त्री० (क्षमापना) અપરાધની માફી માગવી–ખમાવવું; મિચ્છામિદુક્કડં લેવું તે.

खमासमण. पुं० (क्षमाश्रमण) ક્ષમાધારી સાધુ.

खय. पुं० (क्षय) મૂળથી ઉચ્છેદ; સમૂળગો નાશ.

खयनाणि. पुं० (क्षयज्ञानिन्) સર્વથા આવરણના ક્ષયથી ઉત્પન્ન થએલ કેવળ જ્ઞાનવાન્; કેવળી.

खयनिप्फण्ण. त्रि० (क्षयनिष्पन्न) કર્મના ક્ષયથી પ્રાપ્ત થયેલ ભાવ; ક્ષાયકભાવે પ્રાપ્ત થતાં કેવળજ્ઞાનાદિ.

खयर. पुं० (खदिर) ખેરનું ઝાડ.

खयसमज. न० (क्षयशमज) ઉદીરીત મિથ્યાત્વનો ક્ષય અને અનુદીરિતનો ઉપશમ કરવાથી ઉત્પન્ન થતું ક્ષયોપશમ સમકિત.

खयिअ. त्रि० (क्षायिक) જુઓ "ખઇઅ" શબ્દ.

खर. त्रि० (क्षर) નાશવંત; અસ્થાયી.

खर. त्रि० (खर) કઠિન; ખરખરો; કર્કશ; તીક્ષ્ણ. (૨) न० તલનું તેલ. (૩) त्रि० ગધેડું. (૪) पुं० રાહુનું અપરનામ.

खरअ. पुं० ( ) કામગરો; નોકર; દાસ.

खरंट. त्रि० (खरण्ट) તિરસ્કારક. (૨) અશુચિ પદાર્થ.

खरंटण. न० (खरण्टन) પ્રેરણા.

खरंटणा. स्त्री० (खरण्टना) નિંદા; તિરસ્કાર; અપમાન.

खरकंट. पुं० (खरकण्ट) તીક્ષ્ણ કાંટા સરખો; શીખામણ દેનાર સાધુને દુર્વચન રૂપ કાંટાથી વીંધનાર શ્રાવક.

खरकंड. न० (खरकाण्ड) કઠિન ભાગ. (૨) પહેલી નરકનો પહેલો કાંડ–અંશ વિશેષ.

खरकम्मिअ. त्रि० (खरकर्मिन्) ખરાબ કામ કરનાર. (૨) કોટવાળ.

खरडिअ. त्रि० ( ) લેપ કરાયેલ.

खरग. न० ( ) બોરડીની કાંટાવાળી ડાળી.

खरपुढवी. स्त्री० (खरपृथ्वी) કઠિન પૃથ્વી.

खरफरुस. त्रि० (खरपरुष) ઘણું કઠોર.

खरमुह. पुं० (खरमुख) ખરમુખ નામે એક અનાર્ય દેશ.

खरमुहिया. स्त्री० (खरमुखिका) વાદ્ય વિશેષ; કાહલા.

खरमुही. स्त्री० (खरमुखी) કાહલા; એક જાતનું વાજીંત્ર.

खरय. पुं० ( ) રાહુ દેવનું એક નામ (૨) त्रि० કઠિન. (૩) पुं० કામ કરનાર નોકર.

खरसन्नय. न० (खरसंज्ञक) તલનું તેલ.

खरसाविआ. स्त्री० (खरशाविका) લિપિ વિશેષ.

खरसाहिया. स्त्री० (खरसाधिका) અઢાર લિપિમાંની એક.

खरस्सर. पुं० (खरस्वर) વજ્ર જેવા કાંટાવાળા શાલ્મલી વૃક્ષ ઉપર નારકીને ચઢાવીને ગધેડાના જેવો અવાજ કાઢતાં નારકીને આમતેમ ખેંચે તે પરમાધામી.

खरा. स्त्री० (खरा) હાથથી ચાલનાર જન્તુ વિશેષ.

खरावट्ट. पुं० (खरावर्त्त) કઠિન ચક્રની પેઠે પાણીનું ગોળ કુંડાળું થાય તે; વમળ.

खरिआ. स्त्री० ( ) દાસી.

खरिंसुय. पुं० (खरिंसुक) કન્દ વિશેષ.

खरोट्ठिया. स्त्री० (खरोष्ट्रिका) અઢાર લિપિમાંની એક.

खरोट्ठी. स्त्री० (खरोष्ट्री) જુઓ "ખરોટ્ટિઆ" શબ્દ.

खल. न० (खल) ખળાવાડ. (૨) त्रि० લુચ્ચો; દુર્જન.

खलणा. स्त्री० (स्खलना) ભુલ; ત્રુટિ.

खलवाड. पुं० (खलवाट) ખળાવાડ.

खलिअ. न० (स्खलित) સ્ખલના; ભૂલ; અતિચાર. (૨) त्रि० શીલથી સ્ખલના પામેલ.

खलिण. न० (खलिन) ઘોડાની લગામ; ચોકડું. (૨) નદીની ભેખડ.

खलिणमट्टिया. स्त्री० (खलिनमृत्तिका) ભેખડની માટી.

खलीण. न० (खलीन) લગામ; ચોકડું. (૨) નદીનો કિનારો.

खलु. अ० (खलु) અવધારણ અર્થમાં અને વાક્યના અલંકાર રૂપે ખલુ શબ્દ આવે છે. (૨) પુનઃ; ફરીથી. (૩) પાદપૂર્તિ.

खलुअ. न० (खलुक) પગની એડી.

खलुंक. त्रि० (खलुंक) અવિનીત; ક્ષુદ્ર અને વાંકા સ્વભાવવાળો. (૨) पुं० ગળીયો બળદ કે ઘોડો. (૩) ડાંસ મચ્છર વિગેરે ક્ષુદ્ર જંતુ.

खलुंकिज्ज. त्रि० ( ) ગળીયા બળદ સંબંધી. (૨) न० ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું આ નામનું એક અધ્યયન.

खलुग. पुं० न० ( ) ખાખરાના પાંદડાનો પડીયો. (૨) જોડા; મોજડી; પગરખાં.

खल्लूड. पुं० (खल्लूट) એક જાતનો કન્દ.

खवअ. त्रि० (क्षपक) કર્મોનો ક્ષય કરનાર. (૨) पुं० ક્ષપકશ્રેણિગત સાધુ.

खवग. पुं० (क्षपक) ક્ષપકશ્રેણિપ્રાપ્ત સાધુ. (૨) મોહનીયને ખપાવવા રૂપ–ક્ષપક શ્રેણિ

खवगसेढि. } **खवगसेणि.** } स्त्री० (क्षपकश्रेणि) ક્ષપક શ્રેણિ; કર્મોને નાશ કરવાની પરિપાટી.

खवगाउ. पुं० (क्षपकायुष्) આયુષ્યને ખપાવનાર–સૂક્ષ્મસંપરાય અને અપૂર્વ કરણ ગુણસ્થાનવાળો જીવ.

खवण. न० (क्षपण) કર્મનો ક્ષય કરવો તે; અમુક અંશે કર્મની નિર્જરા કરવી તે. (૨) પ્રકરણ; અધ્યયન. (૩) पुं० સાધુ; મુનિ.

खवणा. स्त्री० (क्षपणा) અધ્યયનનું અપર નામ.

खवल. पुं० (खवल्ल) એક જાતનું માછલું.

खवा. स्त्री० (क्षपा) રાત્રિ; રાત.

खवाजल. न० (क्षपाजल) હિમ.

खवित. } **खविय.** } त्रि० (क्षपित) ખપાવેલ; ક્ષય કરેલ.

खस. પું० (खस) ખસ નામનો એક દેશ. (૨ પું० સ્ત્રી० તે દેશના રહેવાસી.

खसखासिय. પું० (खसखासिक) ખસખાસિક નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ० તે દેશમાં રહેવાવાળા માણસો.

खसर. પું० ( ) ખસનો રોગ; ખસ

खह. ન० (ख) આકાશ.

खहचर. પું० (खेचर) પક્ષી.

खहचरी. સ્ત્રી० (खेचरी) પક્ષિણી.

खहयर. પું० સ્ત્રી० (खचर) પક્ષી. (૨) વિદ્યાધર.

खहयरी. સ્ત્રી० (खचरी) પક્ષિણી. (૨) વિદ્યાધરની સ્ત્રી.

खाअ. ત્રિ० (खात) ખોદેલું. (૨) ન० ખોદેલું જળાશય. (૩) ઉપર વિસ્તારવાળી અને નીચે સાંકડી તેમજ ઉપર અને નીચે સરખી એવી ખાઇ.

खाइ. સ્ત્રી० (ख्याति) પ્રખ્યાતિ; પ્રસિદ્ધિ.

खाइअ. પું० (क्षायिक) જુઓ " ખઇઅ " શબ્દ.

खाइं. અ० ( ) શોભાદર્શક અવ્યય.

खाइया. સ્ત્રી० (खातिका) નીચે અને ઉપર સરખી ખોદેલી ખાઇ.

खाइम. ત્રિ० (खादिम) સુખડી મેવો વગેરે ખાવા લાયક પદાર્થ.

खाइय. ત્રિ० (खादित) ખવરાવેલું; ભક્ષણ કરાવેલું.

खाइय. ત્રિ० (ख्यात) પ્રગટ કરેલ; કહેલ.

खाइय. ન० (क्षायक) ક્ષાયકભાવે ક્ષાયક સમકિત કેવળજ્ઞાન વગેરે.

खाडखड. પું० (खाडखड) એ નામનો ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો.

खाडहिल. પું० ( ) જેના શરીર પર ધોળા તથા કાળા પટ્ટા હોય છે તેવું એક પ્રાણી.

खाणि. સ્ત્રી० (खानि) ખાણ.

खाणिआ. સ્ત્રી० (खानिका) જુઓ "ખાણિ" શબ્દ.

खाणु. પું० (स्थाणु) ઝાડનું ઠુંઠું. (૨) ખીલો; ખુંટો.

खाणुसमाण. ત્રિ० (स्थाणुसमान) સુકેલ ઝાડના ઠુંઠા જેવો; પોતાની ખોટી હઠ છોડે નહિ તે; ખોટો આગ્રહ કરનાર.

खात. ત્રિ० (खात) ખોદેલું. (૨) ન० ખાઇ.

खातिआ. સ્ત્રી० (खातिका) જુઓ " ખાઇઆ " શબ્દ.

खात्त. ન० (क्षात्र) ખાતર.

खात्तखणग. ત્રિ० (क्षात्रखनक) ખાતર પાડનાર; ચોર;

खामण. ન० (क्षामण) ખમાવવું.

खामणा. સ્ત્રી० (क्षामणा) અપરાધની માફી માગવી; ખમાવવું તે.

खामिय. ત્રિ० (क्षमित) ક્ષમા કરેલ; માફી આપેલ.

खाय. ત્રિ० (खात) ખોદેલું.

खाय. ત્રિ० (ख्यात) પ્રખ્યાત; પ્રસિદ્ધ. (૨) ખાડો; કુવો. (૩) ખાઈ.

खार. ત્રિ० (क्षार) ખારૂં. (૨) પું० જવખાર વગેરે ખારપદાર્થ. (૩) વેર. (૪) ખારો રસ. (૫) સ્ત્રી० ખારવાળી ભૂમિ. (૬) ત્રિ० ભુજપર સર્પની એક જાત. (૭) પું० ક્ષરણ; સંચલન. (૮) ભસ્મ; ખાખ.

खारगालण. ન० (क्षारगालनक) સાજીખાર વિગેરેને ગાળવાનું પાત્ર.

खांरतउसी. સ્ત્રી० (क्षारत्रपुषी) કડવી તુંબડી; વનસ્પતિ વિશેષ.

खारतंत. પું० (क्षारतंत्र) વાજીકરણ શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

खारतिल्ल. ન० (क्षारतैल) ખારૂં તેલ.

खारदाह. पुं० (क्षारदाह) સાજીખારાદિ પકાવવાની જગ્યા.

खारमेह. पुं० (क्षारमेघ) સાલવૃક્ષના રસ જેવા જળવાળો મેઘ–વરસાદ.

खारवत्तिय. त्रि० (क्षारपात्रिक) ખારા પાત્રમાં જમાવેલ; ખારા પાત્રમાં રહેલ.

खारवत्तिय. त्रि० (क्षारवर्तित) ખાર ભભરાવેલ; ખારમાં નાખેલ.

खारवावी. स्त्री० (क्षारवापी) ક્ષારથી ભરેલી વાવ.

खारायण. पुं० (क्षारायण) મંડપ ગોત્રની શાખાભૂત એક ગોત્ર. (૨) તે શાખાનો પુરૂષ.

खारिश्र. पुं० (क्षारिक) ખારિયું; મૂળા વગેરેનાં પાંદડાંમાં મીઠું ભભરાવી અથાણાં જેવું બનાવવામાં આવે છે તે.

खारी. स्त्री० (खारी) એક જાતનું પ્રાણી.

खारुगाणिय. पुं० (क्षारुगणिक) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશના રહેવાસી.

खालिय. त्रि० (क्षालित) ધોએલું.

खावणा. स्त्री० (ख्यापना) પ્રસિદ્ધિ.

खावियंत. त्रि० (खाद्यमान) જે ખાવામાં આવે છે તે.

खावियग. त्रि० (खादितक) જે ખવાઇ ગયેલું છે તે.

खास. पुं० (कास) ખાંસીનો રોગ; ઉધરસ.

खासिश्र. न० (कासित) જુઓ " ખાસ " શબ્દ.

खासिय. पुं० (खासिक) એ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશના રહેવાસી.

खिइ. स्त्री० (क्षिति) પૃથ્વી.

खिंखणी. } **खिंखिणी.** } स्त्री० (किङ्किणी) ઘુઘરી; ઘંટડી.

खिंसण. न० (खिंसन) નિન્દા; તિરસ્કાર; અપમાન.

खिंसणा. स्त्री० (खिंसना) લોક સમક્ષ મર્મ ઉઘાડા પાડી અવજ્ઞા કરવી.

खिंसणिज्ज. त्रि० (खिंसनीय) તિરસ્કાર કરવા યોગ્ય.

खिंसा. स्त्री० (खिंसा) નિંદા.

खिंसिय. त्रि० (खिंसित) મર્મભેદી વચનથી તિરસ્કાર કરેલ.

खिक्खियंत. त्रि० (खिखीयमान) ખિ' ખિ' અવાજ કરનાર.

खिज्जणा. स्त्री० (खिद्यना) ખેદ.

खिज्जणिय. त्रि० (खेदनीय) ખેદ કરવાને યોગ્ય.

खिज्जणिया. स्त्री० (खेदनिका) ખેદ ક્રિયા; અફસોસ; મનનો ઉદ્વેગ.

खिज्जिय. त्रि० (खिन्न) ખેદ પામેલું. (૨) न० પ્રણયજન્ય રોષ.

खिड्डुकर. त्रि० (खेलकर) ગિદગિદિયા કરનાર; ખેલ કરનાર.

खिति. स्त्री० (क्षिति) પૃથ્વી.

खित्त. न० (क्षेत्र) આકાશ પ્રદેશ. (૨) આર્ય અનાર્ય દેશ. (૩) દ્વિપનો એક ભાગ; ખંડ–વિજય, જેમ ભરતક્ષેત્ર આદિ. (૪) ખુલ્લી જમીન; ધાન્ય વાવવાની જમીન.

खित्त. त्रि० (क्षिप्त) ફેંકેલું.

खित्तश्र. त्रि० (क्षेत्रज) ક્ષેત્ર સ્ત્રીથી ઉપજેલાં છોકરાં.

खित्तइत्त. } **खित्तचित्त.** } त्रि० (क्षिप्तचित्त) ભ્રાન્ત ચિત; ગાંડો.

खित्तवाल. पुं० (क्षेत्रपाल) દેવ વિશેષ; ખેતરપાળ.

खिन्न. त्रि० (खिन्न) ખેદ પામેલું.

खिप्प. त्रि० (क्षिप्र) શીઘ્ર; ત્વરાવાળું.

खिप्पं. अ० (क्षिप्रम्) જલદી; ઉતાવળું.

खिप्पगइ. पुं० (क्षिप्रगति) દિશાકુમારના લોકપાળનું નામ. (૨) અમિતગતિ તથા અમિતવાહન ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૩) त्रि० શીઘ્ર ગતિવાળા.

खिप्पामेव. अ० (क्षिप्रमेव) જલદીથી; તુરતજ.

खिल. न० (खिल) અકૃષ્ટ ભૂમિ.

खिलीकय. त्रि० (किलीकृत) ખીલી મારીને કર્મને નિવડ કરેલ; નિકાચિત બન્ધને બાંધેલ.

खिल्लुड. पुं० (   ) કન્દ વિશેષ.

खिल्लूह. पुं० (   ) વનસ્પતિ; કંદ વિશેષ.

खिविय. त्रि० (क्षिप्त) ફેંકેલું.

खीण. त्रि० (क्षीण) ખપી ગયેલ; નાશ પામેલ. (૨) પું૦ દુર્બળ; કૃશ. (૩) બારમા ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાનકનું ટુંકું નામ.

खीणकसाय. न० (क्षीणकषाय) બારમું ગુણસ્થાનક કે જ્યાં કષાયનો સર્વથા ક્ષય કરવામાં આવે છે.

खीणदुह. त्रि० (क्षीणदुःख) દુઃખ રહિત.

खीणमोह. त्रि० (क्षीणमोह) મોહ રહિત.

खीणराग. त्रि० (क्षीणराग) વીતરાગ; રાગરહિત. (૨) પું૦ તીર્થંકર દેવ.

खीर. न० (क्षीर) દુધ. (૨) ક્ષીર નામનો પાંચમો સમુદ્ર અને પાંચમો દ્વીપ. (૩) પું૦ ક્ષીરવર સમુદ્રના અધિષ્ઠાયક દેવ.

खीरइय. त्रि० (क्षीरकित) જેમાં દૂધ પેદા થયેલું છે તે; સંજાત ખીર.

खीरकाओली. } **खीरकाकोलि.** } स्त्री० (क्षीरकाकोली) એ નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

खीरणी. स्त्री० (क्षीरणी) વૃક્ષ વિશેષ.

खीरदुम. पुं० (क्षीरद्रुम) દૂધવાળાં ઝાડ; થોર આકડો વિગેરે.

खीरधाई. स्त्री० (क्षीरधात्री) બાળકને ધવરાવનારી; ધાવમાતા.

खीरपूर. पुं० (क्षीरपूर) ઉભરાતું દૂધ.

खीरप्पभ. पुं० (क्षीरप्रभ) ક્ષીરવર દ્વીપના અધિપતિ દેવતા.

खीरभुस. पुं० (क्षीरभुष) એ નામનું પર્વગ જાતનું એક ઝાડ.

खीरमेह. पुं० (क्षीरमेघ) ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતાં સાત દિવસ પુષ્કર સંવર્ત નામનો મેઘ વરસ્યા પછી બીજો મેઘ સાત દિવસસુધી વરસે તેનું નામ.

खीरवई. स्त्री० (क्षीरवती) ઘણું દૂધ આપનારી.

खीरवर. पुं० (क्षीरवर) દ્વીપ વિશેષ.

खीरसमुद्द. पुं० (क्षीरसमुद्र) ક્ષીર સાગર.

खीरसागर. पुं० (क्षीरसागर) ક્ષીર સમુદ્ર.

खीरसाला. स्त्री० (क्षीरशाला) દૂધની શાળા-દુકાન.

खीराइय. त्रि० (क्षीरकित) જેમાં ક્ષીર-રસ ઉત્પન્ન થયો છે એવું.

खीरासव. पुं० (क्षीराश्रव) જેનું વચન દૂધના જેવું સાંભળનારને મધુર લાગે તેવી શક્તિ-લબ્ધિવાળો માણસ.

खीरिणिया. स्त्री० (क्षीरिणिका) દૂધવાળી; દુઝણી.

खीरिणी. स्त्री० (क्षीरिणी) ચીકવાળી ઝાડની વેલ. (૨) દૂધવાળી.

खीरोदअ. } **खीरोदग.** } पुं० (क्षीरोदक) ક્ષીરસમુદ્ર; ક્ષીરસાગર.

खीरोदा. स्त्री० (क्षीरोदा) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની બીજી વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની મહાનદી.

खीरोय. न० (क्षीरोद) ક્ષીરસાગર.

खीरोया. स्त्री० (   ) જુઓ "ખીરોદા" શબ્દ.

खील. पुं० न० (कील) ખીલો.

खीलग. पुं० (कीलक) જુઓ " ખીલ " શબ્દ.

खीलमग्ग. पुं० (कीलमार्ग) માર્ગ વિશેષ; જ્યાં ધૂળ વધારે હોવાથી ખીલી કે નિશાન કરવામાં આવ્યું હોય તે.

खीलावण. न० (क्रीडन) ક્રીડા કરવી; રમવું.

खीलावणधाई. स्त्री० (क्रीडनधात्री) રમાડનાર દાઇ; ધાત્રમાતા.

खु. अ० (खु) વાક્યાલંકાર (૨) નિશ્ચે.

खु. स्त्री० (क्षुध्) ક્ષુધા; ભૂખ.

खुइ. स्त्री० (क्षुति) છીંક. (૨) છીંકનું નિશાન.

खुंभण. त्रि० (क्षोभण) ક્ષોભ-ગભરાટ ઉપજાવનાર.

खुक्खु. पुं० (खुक्खु) દોડતા ઘોડાને "ખુક્ખુ" શબ્દ થાય છે તે.

खुज्ज. पुं० (कुब्ज) જેના હાથ પગ મસ્તક અને ગ્રીવા-ડોક લક્ષણયુક્ત પ્રમાણોપેત હોય અને પેટ છાતી પીઠ વગેરે લક્ષણહીન હોય તે સંસ્થાનનું નામ; છ સંઠાણમાંનું ચોથું સંઠાણ. (૨) त्रि० કુબડો. (૩) न० જે પ્રકૃતિના ઉદયથી કુબડાપણું પ્રાપ્ત થાય તે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

खुज्जकरणी. स्त्री० (कुब्जकरणी) ખંભા ઉપર રાખવાના સંથારીઆ વસ્ત્રને ખંભા નીચે પીઠ ઉપર એક પટાથી બાંધી રાખવું તે.

खुज्जा. स्त्री० (कुब्जा) કુબડી; દાસી. (૨) કુબ્જદેશની દાસી. (૩) થુંકવાનું પાત્ર (થુંકદાની) ધારણ કરનારી દાસી.

खुज्जिया. स्त्री० (कुब्जिता) સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

खुडग. / **खुडाग.** / **खुडिय.** } त्रि० (क्षुल्लक) ન્હાનું; લઘુ; હલકું.

खुड्ड. त्रि० (क्षुद्र) ન્હાનો; લઘુ. (૨) पुं० નાનો શિષ્ય. (૩) पुं० न० એક પ્રકારની અંગૂઠી.

खुड्ड. पुं० (क्षौद्र) મદિરા.

खुड्डखुड्डग. त्रि० (क्षुद्रक्षुद्रक) ન્હાનામાં ન્હાનો; બહુજ ન્હાનો.

खुड्डग. / **खुड्डय.** } त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડ્ડ" શબ્દ.

खुड्डलय. पुं० (क्षुद्रालय) થોડાં ઝુંપડાંવાળું ગામ; ન્હાનું ગામ.

खुड्डलिअ. त्रि० (क्षुल्लक) નાજુક; ન્હાનું

खुड्डाअ. त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડગ" શબ્દ.

खुड्डाखुड्डिय. त्रि० (क्षुद्रक्षुद्रक) ન્હાનામાં ન્હાનો.

खुड्डाग. त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડગ" શબ્દ.

खुड्डागणियंठ. (क्षुल्लकनैर्ग्रन्थ) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું છઠું અધ્યયન.

खुड्डिआ. स्त्री० (क्षुद्रिका) નહિ ખોદેલું નાનું તળાવ. (૨) ન્હાની સાધ્વી.

खुड्डिय. त्रि० (क्षुल्लक) જુઓ "ખુડિય" શબ્દ.

खुड्डियाविमाणपविभत्ति. स्त्री० (क्षुद्रिकाविमानप्रविभक्ति) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

खुणिय. त्रि० (क्षुण्ण) ભૂમિ ઉપર ખુંદેલું.

खुत्त. त्रि० ( ) ખુંચી ગયેલ; ડુબી ગયેલ.

खुद्द. त्रि० (क्षुद्र) દુષ્ટ; નીચ. (૨) હલકું; તુચ્છ. (૩) લઘુ; ન્હાનું.

खुद्दाअ. त्रि० (क्षुद्रक) જુઓ "ખુદ્દ" શબ્દ.

खुद्दिमा. स्त्री० (क्षुद्रिमा) ગાંધાર ગ્રામની બીજી મૂર્છના.

खुधिय. त्रि० (क्षुधित) ક્ષુધાતુર; ભૂખ્યો રહેલ.

खुप्पिवासा. स्त्री० (क्षुत्पिपासा) ભૂખ અને તરસ.

खुभिय. त्रि० (क्षुभित) ક્ષોભ પામેલ; ડોળાયમાન થયેલ. (૨) न० ક્ષોભ; ખળભળાટ. (૩) કલેશ; ઝઘડો.

खुम्मिय. त्रि० ( ) નમેલું; કાચબાની પેઠે ઢળી ગયેલું.

खुर. पुं० (खुर) ઉત્તરભરતમાંનો ખોરાસાન દેશ. (૨) પગની ખરી.

खुर. पुं० (क्षुर) અસ્ત્રો; સળીઓ.

खुरदुग. त्रि० (खुरद्विक) ગાય ભેંસ વગેરેની ચામડીમાં ઉત્પન્ન થતા કીટ વગેરે.

खुरपत्त. न० (क्षुरपत्र) છરો; અસ્ત્રો. (૨) છરપલો. (૩) ત્રિ૦ છરી જેવા પાંદડાવાળું. (૪) ન૦ અસ્ત્રાની ધાર.

खुरप्प. पुं० (क्षुरप्र) અસ્ત્રો. (૨) ખરપો. (૩) દાતરડું.

खुरमुंडश्र. न० (क्षुरमुण्डक) હજામત કરનાર; નાવી.

खुरि. त्रि० (खुरिन्) ખરીવાળું જાનવર.

खुल्ल. पुं० न० (क्षुद्र) બે ઇંદ્રિયવાળા જીવ; નાના શંખલા.

खुल्लश्र. त्रि० (क्षुल्लक) કોડી.

खुव. पुं० (क्षुप) નાનો છોડવો.

खुवग. पुं० ( ) ખોબો.

खुह. पुं० ( ) અંકુશાકાર. (૨) અંકુશાકાર આકાશ પ્રદેશની શ્રેણી.

खुहा. स्त्री० (क्षुधा) ક્ષુધા; ભૂખ.

खुहिश्र. त्रि० (क्षुभित) ક્ષોભ પામેલ; ત્રાસ પામેલ.

खुहिय. त्रि० (क्षुधित) ભુખેલ; બુભુક્ષિત.

खेश्र. पुं० (खेद) સંયમ; વિરતિ. (૨) શ્રાન્તિ.

खेश्र. पुं० न० (क्षेत्र) આકાશ. (૨) ખેડવાની જમીન; ખેતર. (૩) જમીન; ભૂમિ. (૪) દેશ, ગામ, નગર વગેરે સ્થાન. (૫) ભાર્યા; સ્ત્રી.

खेचर. पुं० स्त्री० (खचर) જુઓ " ખયર " શબ્દ.

खेन्नणा. स्त्री० (खेदना) ખેદસૂચક વાણી; ખેદ.

खेन्नलुग. न० (खाद्यक) ખાજલાં; ખાજાં.

खेड. न० (खेट) ગામ કરતાં મ્હોટું અને શહેર કરતાં થોડી વસતિનું સ્થાન; જેને ફરતો ધૂળનો ગઢ હોય તે ખેડો. (૨) આસપાસ નદી કે પર્વત આવેલાં હોય તેવું સ્થાન. (નગર.)

खेडग. न० (खेटक) ઢાલ.

खेडण. न० (कर्षण) ખેડવું.

खेडय. पुं० (खेटक) લાકડાની નાની પટી.

खेड्ड. न० (खेल) ખેલ; ૬૪ કળામાંની એક.

खेड्डा. स्त्री० (क्रीडा) ક્રીડા; ચોપાટ ગંજીપા વગેરે રમત.

खेणबाण. पुं० (खबाण) આકાશબાણ; શસ્ત્ર વિશેષ.

खेत्त. न० (क्षेत्र) આકાશ; જેમાં જીવાદિ પદાર્થ નિવાસ કરી શકે તે. (૨) દેશ. (૩) જગ્યા; સ્થાન. (૪) ઉઘાડી–ખુલ્લી જમીન; ધાન્યના ખેતર; ગરાસ. (૫) રાહુનું નામ. (૬) પન્નવણાના ત્રીજા પદના ચોવીસમા દ્વારનું નામ.

खेत्तकप्प. पुं० (क्षेत्रकल्प) દેશનો રિવાજ.

खेत्तपरमाणु. पुं० (क्षेत्रपरमाणु) ક્ષેત્રઆશ્રી પરમાણુ; આકાશ પ્રદેશને અવગાહી રહેલ પુદ્ગળ પરમાણુ.

खेत्तपलिश्रोपम. न० (क्षेत्रपल्योपम) }
खेत्तपलिय. न० (क्षेत्रपल्य) } ક્ષેત્ર પલ્ય; ક્ષેત્રઆશ્રી પલ્યોપમ; પલ્યોપમનો એક પ્રકાર.

खेत्तलोय. पुं० (क्षेत्रलोक) ક્ષેત્રરૂપલોક; લોકાકાશ.

खेत्तविवागा. स्त्री० (क्षेत्रविपाकी) ખેત્રવિપાકી કર્મપ્રકૃતિ.

खेत्ताणुपुव्वी. स्त्री० (क्षेत्रानुपूर्वी) ક્ષેત્રવિષયક અનુપૂર્વી–અનુક્રમ.

खेत्तादेस. पुं० (क्षेत्रादेश) ક્ષેત્રની અપેક્ષા.

खेत्ति. त्रि० (क्षेत्रिन्) ક્ષેત્રવાળો; ખેતરનો ધણી.

खेत्तेजणा. स्त्री० (क्षेत्रैजना) ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ કંપવું તે.

खेद. पुं० (खेद) પીડા; ખેદ.

खेम. न० (क्षेम) કલ્યાણ; ઉપદ્રવનો અ-ભાવ. (૨) પ્રાપ્ત વસ્તુનું પરિપાલન. (૩) ત્રિ૦ કુશળતા યુક્ત; હિતકર.

खेमअ. પું० (क्षेमक) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરીનો રહેવાસી એક ગાથાપતિ.

खेमंकर. ત્રિ० (क्षेमङ्कर) ક્ષેમકુશળ (રક્ષા) કરનાર. (૨) પું० એ નામનો અડસઠમો મહાગ્રહ. (૩) પાંચમા કુળકરનું નામ. (૪) જમ્બૂદ્વીપમાં ઐરાવતક્ષેત્રમાં થનાર ચોથા કુલકર.

खेमंधर. પું० (क्षेमंधर) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર પાંચમા કુલકર. (૨) છઠ્ઠા કુલકરનું નામ. (૩) ત્રિ૦ ઉપદ્રવ દૂર કરનાર.

खेमकर. ત્રિ० (क्षेमंकर) સુખકારી.

खेमपुरी. સ્ત્રી० (क्षेमपुरी) સુકચ્છવિજયની મુખ્ય નગરી-રાજધાની.

खेमय. પું० (क्षेमक) આ નામના એક અન્તકૃદ્ જૈનમુનિ.

खेमरूव. ત્રિ० (क्षेमरूप) કલ્યાણકારક; ઉપદ્રવ રહિત.

खेमलिज्जिया. સ્ત્રી० (क्षेमलिका) જૈનમુનિ ગણની એક શાખા.

खेमा. સ્ત્રી० (क्षेमा) કચ્છવિજયના કચ્છ-રાજાની મુખ્ય રાજધાની.

खेय. પું० (खेद) ખેદ; શ્રમ. (૨) કર્મને ખેદ કરાવનાર સંયમ.

खेयराणा. } **खेयन्न.** } ત્રિ० (खेदज्ञ) સંસારના ખેદને-દુઃખને જાણનાર.

खेयर. ત્રિ० (खेचर) આકાશગામી; પક્ષી. (૨) વિદ્યાધર.

खेरि. સ્ત્રી० ( ) નાશ.

खेल. ત્રિ० (खेलक) વંશાગ્રે ખેલ કરનાર નટ વિશેષ.

खेल. પું० (श्लेष्मन्) નાક તથા મુખમાંથી ચીકણો કફ નીકળે તે; સળેખમ.

खेलावणधाई. સ્ત્રી० (क्रीडाधात्री) બાળકને રમાડવાનું કામ કરનાર ધાવમાતા.

खेलोसहि. સ્ત્રી० (श्लेष्मौषधि) એક પ્રકારની લબ્ધિ-શક્તિ; થુંકથી દર્દીનું દર્દ મટી જાય એવી જાતની શક્તિ.

खेलु. ન० (क्रीडा) ક્રીડા; રમત.

खेलुगा. સ્ત્રી० (क्रीडा) રમત ગમત.

खेल्लुड. પું० ( ) કંદની એક જાત.

खेव. પું० (क्षेप) ફેંકવું તે. (૨) સ્થાપન કરવું તે.

खेविय. ત્રિ० (क्षेपित) ફેંકાવેલ.

खोउदअ. પું० (क्षोदोदक) શેરડીના રસ જેવા પાણીવાળો એક સમુદ્ર.

खोखुब्भमाण. ત્રિ० (चोक्षुभ्यमान) અતિશય ક્ષોભ પામતું; આકુળવ્યાકુળ થતું.

खोड. પું० ( ) મ્હોટું લાકડું. (૨) પ્રદેશ; વિભાગ; સ્થળ. (૩) પ્રસ્ફોટન; પ્રમાર્જન.

खोड. પું० (खोट) વસ્ત્રાદિકનું પડિલેહણ કરતાં એક ભાગ જોયા પછી તેના ઉપ-રની રજ તરણું કે કોઇ જન્તુને ખંખે-રવાને તે ભાગનું પ્રમાર્જન કરવું તે.

खोडी. સ્ત્રી० ( ) મોટું લાકડું.

खोणि. સ્ત્રી० (क्षोणि) પૃથ્વી.

खोतवर. પું० (क्षोदवर) ક્ષોદવર નામનો દ્વીપ.

खोतोद. પું० क्षोदोद) ક્ષોદોદ નામનો સમુદ્ર.

खोद. પું० (क्षोद) ચૂર્ણન; વિદારણ. (૨) ઇક્ષુરસ; શેરડીનો રસ.

खोदवर. પું० (क्षोदवर) એ નામનો એક દ્વીપ.

खोदोअ. } **खोदोद.** } પું० (क्षोदोद) સમુદ્ર વિશેષ; જેનું પાણી શેરડીના રસ જેવું મધુર હોય છે. (૨) મધુર પાણી-વાળી વાવ. (૩) ન० મીઠું પાણી; શેર-ડીના રસ જેવું મધુર પાણી.

खोदोदग. न० (चोदोदक) શેરડીના રસ જેવું પાણી.

खोद्द. न० (चौद्र) મધ.

खोभ. पुं० (चोभ) ભય; ક્ષોભ.

खोभण. न० (चोभण) આકુળતા; વિહ્વળતા.

खोभिय. त्रि० (चोभित) સ્થાનથી ચલાવેલ; ક્ષોભ પમાડેલ.

खोम. न० (चौम) સુતરાઉ કપડું.

खोमपसिण. न० (चौमप्रश्न) વિદ્યા વિશેષ; જે વસ્ત્રમાં દેવતાનું આવાહન કરી શકાય છે તે.

खोमिय. न० (चौमिक) શણ તથા સુતરાઉ વસ્ત્ર. (૨) રેશમી વસ્ત્ર. (૩) त्रि० શણ સંબંધી.

खोय. पुं० (चोद) શેરડી. (૨) સાતમા દ્વીપ અને સાતમા સમુદ્રનું નામ.

खोरय. न० (   ) એક જાતનું ગોળ વાસણ.

खोल. पुं० (खोल) ખોળ; તલ વગેરેનો કુચ્ચો. (૨) ગુપ્તચર; જાસુસ.

खोसिय. त्रि० (   ) જુનું કરી નાખેલું.

खोह. पुं० (चोभ) ભય; ક્ષોભ.

ग.

ग. त्रि० (ग) જનાર. (૨) પ્રાપ્ત થનાર.

गइ. स्त्री० (गति) ચાલ; ગમન; ધર્માસ્તિકાયનું ખાસ લક્ષણ. (૨) એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં જવું તે; ગત્યંતરમાં જવું તે. (૩) નિસ્તાર કરનાર; આશ્રયસ્થાન; શરણયોગ્ય. (૪) મરીને જ્યાં જવું તે ગતિચાર; નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા. (૫) જ્ઞાન. (૬) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ નરકઆદિ ગતિમાં જાય છે. (૭) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના બીજા દ્વારનું નામ, કે જેમાં નરક આદિ ગતિ આશ્રી જીવોનું અલ્પાબહુત્વ કહ્યું છે.

गइनाम. न० (गतिनामन्) દેવાદિ ગતિનું કારણભૂત કર્મ.

गइप्पवाय. पुं० (गतिप्रपात) ગતિનું નિયતપણું. (૨) એ નામનો ગ્રંથનો એક ભાગ.

गंग. पुं० (गङ्ग) મધ્યાહ્ને નદી ઉતરતાં પગે ઠંડી અને માથે ગરમીનો અનુભવ થાય છે, માટે એક સમયે બે ઉપયોગ હોઇ શકે એમ સ્થાપન કરનાર ગંગ નામનો પાંચમો નિહ્નવ; દ્વિક્રિય મતના પ્રવર્તક આચાર્ય.

गंगदत्त. पुं० (गङ्गदत्त) નવમા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) છઠ્ઠા બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય. (૩) હસ્તિનાપુરનો રહેવાસી એક ગાથાપતિ.

गंगदत्ता. स्त्री० (गंगदत्ता) એક સાર્થવાહની સ્ત્રીનું નામ.

गंगप्पवाय. पुं० (गङ्गाप्रपात) હિમવંત પર્વત ઉપરથી નીકળતી ગંગા નદીનો દરેડો જ્યાં પડે છે તે કુંડ.

गंगा. स्त्री० (गङ्गा) ગંગા નદી. (૨) ગોશાળાના મત પ્રમાણે કાળ પરિમાણ વિશેષ. (૩) ભીષ્મપિતામહની માતાનું નામ.

गंगाउल. पुं० (गङ्गाकुल) ગંગા નદીને કાંઠે રહેનાર એક જાતના તાપસ.

गंगाकुंड. न० (गङ्गाकुण्ड) હિમવંત પર્વતપર રહેલ એક કુંડ કે જેમાંથી ગંગા નદી નીકળે છે.

गंगाकूड. न० (गङ्गाकूट) હિમવંત પર્વતનું એક શિખર.

गंगादीव. पुं० (गङ्गाद्वीप) આ નામનો એક બેટ જ્યાં ગંગાદેવીનું ભવન છે.

गंगादेवी. स्त्री० (गङ्गादेवी) ગંગા નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

गंगावत्त. पुं० (गङ्गावर्त्त) એ નામનો એક દ્રહ.

गंगासय. न० (गङ्गाशत) ગોશાળાના મત પ્રમાણે કાળપરિમાણ વિશેષ.

गंगासागर. पुं० (गङ्गासागर) આ નામનું એક પ્રસિદ્ધ તીર્થ કે જ્યાં ગંગા સમુદ્રને મળે છે.

गंगेय. पुं० (गाङ्गेय) એ નામના એક પાર્શ્વનાથના સંતાનીયા. (૨) ગંગાનો પુત્ર–ભીષ્મપિતા.

गंज. पुं० (गञ्ज) ગાંજો. (૨) એક પ્રકારની ખાદ્ય વસ્તુ.

गंठ. पुं० (ग्रंथ) પુસ્તક; શાસ્ત્ર.

गंठि. पुं० स्त्री० (ग्रन्थि) ગાંઠ. (૨) રાગદ્વેષની નિવડ ગાંઠ.

गंठिश्रा. स्त्री० (ग्रन्थिका) મોહનીય કર્મની રાગદ્વેષરૂપ ગાંઠ.

गंठिग. त्रि० (ग्रन्थिक) કર્મની ગાંઠ સહિત.

गंठिभेय. त्रि० (ग्रन्थिभेद) }
गंठिभेयग. त्रि० (ग्रन्थिभेदक) } ગાંઠ છોડી ચોરી કરનાર. (૨) पुं० ચોરની એક જાત.

गंठिम. न० (ग्रन्थिम) ગાંઠ દઈને ગુંથેલ માળા વગેરે. (૨) ગુલ્મ જાતનું એ નામનું ઝાડ.

गंठिमग. न० (ग्रन्थिमक) એ નામનું ગુલ્મ જાતનું વૃક્ષ.

गंठिय. त्रि० (ग्रथित) ગુંથેલુ; ગંઠેલુ.

गंठिल. }
गंठिल्ल. } त्रि० (ग्रन्थिमत्) ગાંઠવાળું.

गंड. पुं० न० (गण्ड) કપોળ; ગાલ. (૨) ગુંમડું, કણ્ડમાળ, રસોળી વિગેરે. (૩) દડો. (૪) ગેંડું. (૫) ૧૧ મા તીર્થંકરનું લાંછન. (૬) થાનોલો; સ્તન. (૭) નાવી; હજામ.

गंडश्र. पुं० (गण्डक) ટેલીઓ. (૨) ઢંઢેરો પીટનાર.

गंडमाणिया. स्त्री० (गण्डमाणिका) દેશવિશેષ પ્રસિદ્ધ ધાન્યનું માપ.

गंडलेहा. स्त्री० (गण्डलेखा) ગાલપાલી; ગાલપર ચોપડેલી કસ્તુરી વગેરેની છટા.

गंडवच्छा. स्त्री० (गण्डवक्षस्का) પીન–પુષ્ટ સ્તનયુક્ત છાતીવાળી સ્ત્રી.

गंडवाणिया. स्त्री० (गण्डपाणिका) ડાલાથી નાનું વાંસનું પાત્ર; સુંડલી.

गंडाग. पुं० (गण्डक) હજામ.

गंडि. पुं० (गण्डि) જન્તુ વિશેષ.

गंडि. त्रि० (गण्डिन्) કંઠમાળના રોગવાળો.

गंडिया. स्त्री० (गण्डिका) સામાન્ય અર્થના અધિકારવાળી ગ્રન્થ પદ્ધતિ. (૨) સોનીની એરણ. (૩) શેરડીના કકડા; ગંડેરી.

गंडियाणुश्रोग. पुं० (गण्डिकानुयोग) દૃષ્ટિવાદ સૂત્રાન્તર્ગત અનુયોગનો એક વિભાગ.

गंडी. स्त्री० (गण्डी) સોનીની એરણ ગોઠવવાનું લાકડું. (૨) ગંડી પુસ્તક; પહોળાઇમાં અને જાડાઇમાં સરખું હોય તે ગણ્ડિ પુસ્તક. (૩) કમળની કર્ણિકા.

गंडीपद. }
गंडीपय. } पुं० (गण्डीपद) ગણ્ડી–સોનીની એરણ અથવા કમળની કર્ણિકા જેવા પગવાળા જનાવર; હાથી, ગેંડા, વિગેરે.

गंडीपोत्थय. पुं० न० (गण्डीपुस्तक) ગણ્ડી નામનું પુસ્તક.

गंडूयलग. पुं० (गण्डूपद) બે ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गंडूल. पुं० (गण्डोल) પેટમાં ઉત્પન્ન થતા કૃમિ.

गंडोवहाणय } न० (गण्डोपधानक) गाल-
गंडोवहाणिय. } मसुरीयुं.

गंतार. त्रि० (गन्तृ) जनार; चालनार.

गंतिय न० (गन्तृक) तृण विशेष.

गंतुपञ्चागया. स्त्री० (गत्वाप्रत्यागता) એક તરફ ગોચરી કરતાં છેડે જઇ બીજી શ્રેણી તરફ ગોચરી કરવી તે; જૈન મુનિઓની ભિક્ષાનો એક પ્રકાર.

गंतुमण. પું૦ (गन्तुमनस्) જવાની ઇચ્છાવાળો અર્થાત્ અમુક સૂત્ર સમર્પણ કરેતો પછી ભણીને કે સાંભળીને જાઉં એમ બોલનાર અવિનીત શિષ્ય.

गंथ. પું૦ (ग्रन्थ) કર્મનો બંધ; કર્મની ગાંઠ. (૨) ગ્રંથ; પુસ્તક. (૩) બાહ્ય અને અભ્યન્તર પરિગ્રહ; બાહ્ય-ધન ધાન્યાદિ અને અભ્યંતર-કષાયાદિ. (૪) સૂયગડાંગ સૂત્રના ચૌદમા અધ્યયનનું નામ. (૫) સૂત્રાર્થ; શાસ્ત્રની મતલબ. (૬) સ્વજન; સંબંધી લોક.

गंथाईअ. પું૦ (ग्रन्थातीत) પરિગ્રહરહિત જૈન મુનિ.

गंथि. પું૦ સ્ત્રી૦ (ग्रन्थि) ગાંઠ.

गंथिम. ત્રિ૦ (ग्रंथिम) જુઓ " ગંઠિમ " શબ્દ.

गंध. પું (गन्ध) નાસિકા-ઘ્રાણેંદ્રિયનો વિષય; સુગંધ કે દુર્ગંધ. (૨) ગંધ નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૩) આધાકર્મ આદિ ઉદ્ગમનના દોષ. (૪) ચૂર્ણ વિશેષ. (૫) ન૦ દેવ વિમાન વિશેષ. (૬) ત્રિ૦ ગન્ધયુક્ત પદાર્થ

गंधकासाइया. સ્ત્રી૦ (गंधकाषायिका) સુગન્ધી કષાય રંગની સાડી.

गंधजुत्ति. સ્ત્રી૦ (गंधयुक्ति) સુગંધિ તેલ, અત્તર વિગેરે બનાવવાની યુક્તિનું વિજ્ઞાન.

गंधट्टय. ન૦ (गन्धाट्टक) ગન્ધવાળા દ્રવ્યનું ચૂર્ણ.

गंधड्ड. ત્રિ૦ (गन्धाढ्य) ગન્ધપૂર્ણ; સુગન્ધથી ભરપુર.

गंधण. પું૦ (गंधन) ગંધન જાતનો સર્પ, કે જે મૂકેલ ઝેર મંત્ર પ્રયોગથી પાછું ચુસી લે છે.

गंधणाम. ન૦ (गन्धनामन्) ગન્ધના હેતુ ભૂત કર્મ વિશેષ.

गंधदव्व. ન૦ (गन्धद्रव्य) સુગન્ધિત વસ્તુ; સુવાસિત દ્રવ્ય.

गंधदेवी. સ્ત્રી૦ (गन्धदेवी) સૌધર્મ દેવલોકની એક દેવી.

गंधग्घाणि. સ્ત્રી૦ (गन्धघ्राणि) ગન્ધ તૃપ્તિ.

गंधमादण. } પું૦ (गन्धमादन) એ નામનો
गंधमायण. } ઘોડાના સ્કંધને આકારે એક વખારા પર્વત. (૨) તેનું શિખર.

गंधवट्टय. ન૦ (गन्धवर्त्तक) સુગન્ધિત લેપદ્રવ્ય.

गंधवट्टि. સ્ત્રી૦ (गन्धवर्ति) સુગંધની વાટ; અગરબતી; સુગંધમય ગુટિકા.

गंधवट्टिभूय. ત્રિ૦ (गन्धवर्तिभूत) જેમાં ઉત્તમ સુગન્ધ હોય તેવી ગુટિકા વગેરે.

गंधव्व. પું૦ (गन्धर्व) ગાયનપ્રિય વ્યન્તર દેવની એક જાત. (૨) એક જાતની લિપિ. (૩) કુંથુનાથજીના યક્ષનું નામ. (૪) ગવૈયો; ગાન કરનાર. (૫) ન૦ એક અહોરાત્રિના ત્રીસ મુહૂર્તમાંનું ૨૨ મું મુહૂર્ત. (૬) ગંધર્વવિદ્યા; નાટક; (૭) નૃત્યયુક્ત ગાન.

गंधव्व. ત્રિ૦ (गान्धर्व) ગંધર્વસંબંધી; ગન્ધર્વ સાથે સંબંધ રાખનાર.

गंधव्वकंठ. ન૦ (गन्धर्वकण्ठ) એક જાતનું રત્ન.

गंधव्वघर. ન૦ (गन्धर्वगृह) સંગીતગૃહ; સંગીતશાળા.

गंधव्वनगर. પું૦ (गंधर्वनगर) આકાશમાં ગન્ધર્વ નગરને આકારે થતો વાદળાનો દેખાવ.

गंधव्वलिवि. स्त्री० (गन्धर्वलिपि) અઢાર લિપિમાંની એક.

गंधहत्थि. पुं० (गन्धहस्तिन्) સુગંધિ મદ ઝરતો હાથી. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવનો વિજય નામનો હાથી.

गंधहारक. } पुं० (गन्धहारक) ગંધાર દેશ.
गंधहारग. } (૨) त्रि० તે દેશનો નિવાસી.

गंधार. पुं० (गान्धार) સાત સ્વરમાંનો ત્રીજો સ્વર. (૨) એ નામનો એક દેશ.

गंधारगाम. पुं० (गन्धारग्राम) નન્દી આદિ સાત મૂર્ચ્છનાનો આશ્રયભૂત શ્રુતિ સમૂહ.

गंधारी. स्त्री० (गान्धारी) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણવાસુદેવની એક પટ્ટરાણી. (૩) નમિનાથજીની દેવીનું નામ. (૪) એ નામની એક વિદ્યા.

गंधावइ. पुं० (गन्धापातिन्) એ નામનો હરિવર્ષક્ષેત્રમાંનો વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

गंधावाति. पुं० (गन्धापातिन्) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રના મધ્ય ભાગમાં આવેલ એક વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

गंधि. त्रि० (गन्धिन्) ગન્ધવાળું.

गंधिय त्रि० (गन्धिक) સુવાસિત; ગન્ધવાળું. (૨) કરીયાણું; ગંધીઆણું.

गंधिल. पुं० (गन्धिल) પશ્ચિમ મહાવિદેહની ૭ મી વિજય. (૨) એ વિજયનો રાજા.

गंधिला. स्त्री० (गन्धिला) ગન્ધિલા નામની એક વિજય.

गंधिलावई. स्त्री० (गन्धिलावती) પશ્ચિમ મહાવિદેહની આઠમી વિજય.

गंधिलावईकूड. न० (गन्धिलावतीकूट) ગંધમાદન પર્વતનું એક શિખર. (૨) એ નામનું વૈતાઢ્ય પર્વતનું એક શિખર.

गंधोदग. } न० (गन्धोदक) સુગન્ધિ જળ.
गंधोदय. }

गंभीर. त्रि० (गम्भीर) સાગરપેટો; ગંભીર. (૨) થાગ વિનાનું. (૩) ગહન; ગીચઝાડીવાળું. (૪) પ્રકાશ રહિત; અંધારાવાળું. (૫) पुं० न० ગહન સ્થાન; ગહન પ્રદેશ. (૬) पुं० યદુવંશી રાજા અન્ધકવૃષ્ણિના એક પુત્રનું નામ.

गंभीरपोय. न० (गम्भीरपोत) એ નામનું એક નગર.

गंभीरमालिणी. स्त्री० (गम्भीरमालिनी) સુવલ્ગુવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની એક અન્તરનદી. (૨) મહાવિદેહક્ષેત્રની એક એ નામની નગરી.

गंभीरविजय. पुं० (गम्भीरविजय) અગાધ આશ્રય; અંધારાવાળું સ્થાન.

गंभीरा. स्त्री० (गम्भीरा) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गकारपविभत्ति. पुं० (गकारप्रविभक्ति) નાટકનો એક પ્રકાર; ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

गगण. न० (गगन) આકાશ.

गगणवल्लभ. } न० (गगनवल्लभ) વૈતાઢ્ય
गगनवल्लह. } પર્વતની દક્ષિણ શ્રેણીનું મુખ્ય નગર.

गग्ग. पुं० (गार्ग्य) ગાર્ગ્ય ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ ગર્ગ નામના આચાર્ય. (૨) ગૌતમ ગોત્રની એક શાખા. (૩) त्रि० તેમાં ઉપજેલ પુરૂષ.

गग्गय. } न० (गद्गद) શ્વાસ રૂંધાતાં
गग्गर. } બોલવું તે; ગદ્ગદ કંઠે બોલવું તે.

गच्छ. पुं० न० (गच्छ) સમુદાય; સમૂહ. (૨) ગણ; સંઘ; સાધુસમુદાય. (૩) એક આચાર્યનો પરિવાર.

गच्छवास. पुं० (गच्छवास) સાધુ સમુદાયમાં રહેવું તે.

गच्छिल्ल. त्रि० (गच्छवत्) ગચ્છવાળા; ગચ્છમાં રહેનાર.

गजसुमाल. पुं० (गजसुकुमार) દેવકીજીનો ન્હાનો પુત્ર.

गज्ज. न० (गद्य) ગદ્યબંધ લેખ.

गज्जफल. न० ( ) ગરમ વસ્ત્ર.

गज्जर. पुं० (गृञ्जन) ગાજર.

गज्जित्तार. त्रि० (गर्जितृ) ગાજનાર; ગર્જના કરનાર.

गज्जिय. न० (गर्जित) ગર્જના; ગાજવું તે.

गज्झ. त्रि० (ग्राह्य) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

गड्ड. पुं० (गर्त) ખાડો.

गड्डुय. न० ( ) ગાડું.

गड्डरिगा. गड्डरिया. स्त्री० ( ) બકરી. (૨) ઘેટી; ગાડરડી.

गड्डा. स्त्री० (गर्ता) મોટી ખાઈ.

गड्डी. स्त्री० ( ) ગાડી.

गड्डिअ. त्रि० (गृद्ध) આસક્તિ પામેલ; ગૃદ્ધ થએલ.

गढ. पुं० ( ) કિલ્લો; ગઢ; દુર્ગ.

गढिय. त्रि० (गृद्ध) ગૃદ્ધ; આસક્ત. (૨) અત્યન્ત.

गढिय. त्रि० (ग्रथित) ગુંથેલ; રચેલ.

गण. पुं० (गण) સમુદાય; સમૂહ. (૨) ગણવું; ગણના કરવી. (૩) મલ્લ આદિનો સમુદાય. (૪) ગચ્છ; સમાન ક્રિયાવાળા સાધુનો સમુદાય. (૫) ચાન્દ્રાદિ કુલનો સમૂહ; કોટિકાદિગણ.

गणग. पुं० (गणक) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર જાણનાર; જ્યોતિષી; જોશી.

गणण. न० (गणन) ગણવું; ગણત્રી કરવી.

गणणा. स्त्री० (गणना) ગણતરી; એક, દસ, સો, ઇત્યાદિ ક્રમથી ગણવાં.

गणराय. पुं० (गणराज) સામન્ત રાજા. (૨) સેનાપતિ.

गणहर. पुं० (गणधर) ગણધર; તીર્થંકરના મુખ્ય શિષ્ય. (૨) આચાર્યની આજ્ઞા અનુસાર સાધુ સમુદાયને લઇ મહીમંડળમાં વિચરનાર સમર્થ સાધુ.

गणावच्छेइणी. स्त्री० (गणावच्छेदिनी) ગચ્છની સાધ્વીઓની સાર સંભાળ કરનાર સાધ્વી.

गणावच्छेइय. गणावच्छेदय. गणावच्छेयय. पुं० (गणावच्छेदक) ગણના સાધુઓની વસ્ત્રપાત્ર આહારાદિથી સાર સંભાળ કરનાર સાધુ.

गणि. पुं० (गणिन्) આચાર્ય; સૂરિ; ગચ્છના ઉપરી. (૨) પરિચ્છેદ; સિદ્ધાન્ત.

गणिअ. त्रि० (गणक) ગણિતવેત્તા; જ્યોતિષી.

गणिणी. स्त्री० (गणिनी) ગણમાંના મ્હોટા સાધ્વી; પ્રવર્તિની સાધ્વી.

गणित. न० (गणित) ગણિતકળા. (૨) અંકલિપિ.

गणिपिडग. गणिपिडय. न० (गणिपिटक) જિન પ્રવચન; જૈનતત્વોનો ખજાનો; આચાર્યની પેટી કે જેની અન્દર શાસ્ત્રીયતત્વો ભરવામાં આવ્યાં હોય તે આચારાંગાદિ સૂત્ર; દ્વાદશાંગી.

गणिम. त्रि० (गण्य) ગણિમ; એક બે ત્રણ વગેરે સંખ્યાથી ગણાય તે.

गणिय. न० (गणित) ગણિતકળા; હિસાબની કળા (૨) त्रि० ગણેલું; સંખ્યા કરેલું. (૩) न० ગણત્રી; સંખ્યા. (૪) જૈન સાધુઓનું એક કુળ.

गणिय. पुं० (गणिक) ગણિતશાસ્ત્રના જ્ઞાતા.

गणियलिवि. स्त्री० (गणितलिपि) ગણિતલિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક.

गणिया. स्त्री० (गणिका) વેશ્યા.

गणिविज्जा. स्त्री० (गणिविद्या) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું વીસમું સૂત્ર.

गणोत्तिया. स्त्री० (   ) संन्यासीना हाथनुं आभरण; रुद्राक्षनी बनावेली हाथनी माळा.

गत. त्रि० (गत) गयेल. (२) प्राप्त थयेल.

गति. स्त्री० (गति) जुओ ' गइ ' शब्द.

गत्त. न० (गात्र) शरीर.

गत्त. पुं० (गर्त्त) खाडो.

गत्तग. न० (गात्रक) पलंगादिनी ईस अने उपलां.

गत्ता. स्त्री० (गर्त्ता) म्होटी खाइ.

गत्थ. त्रि० (ग्रस्त) ग्रास करेल.

गद्दतोय. पुं० (गर्दतोय) लोकान्तिक देवतानी नव जाति पैकी एक जात.

गद्दभ. पुं० } (गर्दभ) गधेडो.
गद्दह. }

गद्दभय. पुं० (गर्दभक) गायोना वाडामां उत्पन्न थता एक जातना जन्तु.

गद्दभालि. पुं० (गर्दभालि) गर्दभालि नामना साधु. (२) खंधक सन्यासिना गुरु.

गद्ध. पुं० (गृध्र) गीध पक्षी.

गन्ना. स्त्री० (गण्या) संख्या; गणना.

गब्भ. पुं० (गर्भ) गर्भाशय; पेट. (२) मध्य; वचलो भाग. (३) रेशमनो कोशेटो. (४) उत्पत्तिस्थान; जन्मस्थान.

गब्भगरा. स्त्री० (गर्भकरी) जेना प्रभावे गर्भ उत्पन्न थाय तेवी विद्या; ४० विद्यामांनी एक.

गब्भघर. न० (गर्भगृह) सौथी वच्चेनो ओरडो; अन्दरनो होल. (२) भोंयरुं.

गब्भत्थ. त्रि० (गर्भस्थ) गर्भमां रहेनार; गर्भथी उत्पन्न थनार मनुष्य वगेरे.

गब्भवक्कंति. स्त्री० (गर्भव्युत्क्रान्ति) गर्भाशयमां उत्पत्ति.

गब्भवक्कंतिश्र. त्रि० (गर्भव्युत्क्रान्तिक) गर्भाशयमां जेनी उत्पत्ति थाय छे ते.

गब्भिज्ज. पुं० (गर्भज) वहाणनो नोकर.

गब्भिणी. स्त्री० (गर्भिणी) गर्भवती स्त्री.

गब्भिय. त्रि० (गर्भित) गर्भित; वच्चे पोल सहित. (२) अंदर गर्भवाळुं.

गब्भिया. स्त्री० (गर्भिता) गर्भवती स्त्री.

गब्भिल्ल. पुं० (गर्भज) जुओ "गब्भिज्ज" शब्द.

गभीर. पुं० (गभीर) १ अंतगडसूत्रना पहेला वर्गना ४ था अध्ययननुं नाम. (२) अन्धक वृष्णिराजाना पुत्र चोथा दशार. (३) उंडुं. (४) म्होटुं.

गम. पुं० (गम) सूत्रनो आलावो. (२) कथन; वर्णन. (३) जवुं; चालवुं. (४) प्रकार; भेद. (५) अर्थपरिच्छेद; अर्थनी जुदी जुदी भंगी; (६) व्याख्या; टीका. (७) बोध; ज्ञान; समज. (८) मार्ग; रस्तो.

गमश्र. } पुं० (गमक) आलावो; सरखा
गमग. } पाठनो वाक्यसमूह. (२) वर्णन; अधिकार. (३) गमनशील. (४) त्रि० बोधक.

गमण. न० } (गमन) चालवुं; जवुं. (२)
गमणया. स्त्री० } बोध थवो; जाणवुं.

गमणिज्ज. त्रि० (गमनीय) गमतुं; रुचतुं. (२) उल्लंघवा–पार पामवा योग्य. (३) जाणवा योग्य; प्रकाशवा योग्य.

गमणी. स्त्री० (गमनी) एक जातनी आकाशमां उडवानी विद्याधरोनी विद्या.

गमिय. त्रि० (गमित) बोध करेल; निवेदन करेल.

गमिय. न० (गमिक) जेमां एक सरखा घणा पाठ होय ते बारमुं दृष्टिवाद नामे अंगसूत्र.

गम्म. त्रि० (गम्य) मेळवी शकाय तेवुं; पहोंची शकाय तेवुं. (२) गमन करवा योग्य.

गय. त्रि० (गत) गयेल; अदृश्य थयेल. (२) प्राप्त थयेल. (३) प्रवृत्त. (४) रहेल. (५)

પ્રવિષ્ટ. (૬) વ્યવસ્થિત. (૭) ન૦ ગતિ; ગમન.

गय. પું૦ (गद) રોગ; બિમારી.

गय. પું૦ (गज) હાથી. (૨) ગુચ્છો. (૩) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૪) વાસુદેવ રાજાની દેવકી રાણીના સૌથી ન્હાના પુત્ર. (૫) સાતમા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિહ્ન-નિશાની. (૬) દિશાકુમાર જાતના દેવતાનું ચિહ્ન; તેના મુગટમાં હાથીને આકારે નિશાની હોય છે તે. (૭) બીજા તીર્થંકરનું લાંછન.

गयंक. પું (गजाङ्क) દેવોની એક જાત.

गयंद. પું૦ (गजेन्द्र) હાથીમાં ઇન્દ્ર સમાન એરાવત હાથી.

गयकराण. પું૦ (गजकर्ण) ગજકર્ણ નામનો છઠ્ઠો અન્તર દ્વીપ. (૨) તે દ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

गयकन्न. પું૦ (गजकर्ण) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) ગજકર્ણ નામનો એક અન્તરદ્વીપ. (૩) ત્રિ૦ તે દ્વીપમાં અને તે દેશમાં રહેનાર.

गयण. ન૦ (गगन) આકાશ.

गयपुर. ન૦ (गजपुर.) કુરુ દેશમાંનું એક પ્રસિદ્ધ નગર; હસ્તિનાપુર.

गयमारिणी. સ્ત્રી૦ (गजमारिणी) ગુચ્છવાળી એ નામની વનસ્પતિ.

गयमुह. પું૦ (गजमुख) ગજમુખ નામે અનાર્ય દેશ.

गयवइ. પું૦ (गजपति) ગજેન્દ્ર; શ્રેષ્ઠ હસ્તી.

गयवइया. }
गयवई. } સ્ત્રી૦ (गतपति) વિધવા સ્ત્રી.

गयविलंबिय. પું૦ (गजविलम्बित) હાથીની વિશેષ ગતિવાળું નાટક; નાટકનો એક પ્રકાર.

गयवीही. સ્ત્રી૦ (गजवीथी) રોહિણી આદિ નક્ષત્રમાં શુક્ર ગતિ કરે તે ગજવીથી.

गयसुकुमाल. પું૦ (गजसुकुमाल) કૃષ્ણ મહારાજના ન્હાના ભાઈ; ગજસુકુમાલ નામથી પ્રસિદ્ધ જૈન મુનિ.

गया. સ્ત્રી૦ (गदा) કૌમોદકી નામે ગદા; વિષ્ણુનું એક આયુધ.

गयाहर. પું૦ (गदाधर) વાસુદેવ.

गर. પું૦ (गर) ઝેર; વિષ.

गरल. ન૦ (गरल) રહસ્ય. (૨) ત્રિ૦ અવ્યકત; અસ્પષ્ટ.

गरहणया. સ્ત્રી૦ }
गरहणा. } (गर्हणा) ગુરૂની સાક્ષીએ પોતાના અતિચાર-દોષોની નિન્દા કરવી, પશ્ચાત્તાપ કરવો તે.

गरहणिज्ज. ત્રિ૦ (गर्हणीय) નિન્દનીય; નિન્દવા લાયક.

गरहा. સ્ત્રી૦ (गर्हा) નિન્દા.

गरहिअ. ત્રિ૦ (गर्हित) ગર્હા કરેલ; તિરસ્કાર કરેલ.

गरहिज्जमाण. ત્રિ૦ (गर्ह्यमाण) લોક સમક્ષ નિન્દાને યોગ્ય.

गरहित. }
गरहिय. } ત્રિ૦ (गर्हित) નિંદેલું; ગર્હા કરેલ.

गराइ. ન૦ (गरादि) દરેક માસના શુકલ પક્ષમાં સાતમ અને ચૌદશને દિવસે તથા બીજ અને દશમની રાતે તેમજ કૃષ્ણપક્ષમાં છઠ્ઠ અને તેરશને દિવસે તથા બીજ અને નોમની રાતે આવતું સાત ચરકરણમાંનું પાંચમું કરણ; ૧૧ કરણમાંનું પાંચમું કરણ.

गरिट्ठ. ત્રિ૦ (गरिष्ठ) સૌથી મોટું.

गरिहणा. સ્ત્રી૦ (गर्हणा) નિન્દા.

गरिहणिज्ज. ત્રિ૦ (गर्हणीय) ગુરૂ સન્મુખ નિન્દવા યોગ્ય.

गरिहा. સ્ત્રી૦ (गर्हा) ગુરૂની સાક્ષીએ કરેલા પાપની નિન્દા કરવી તે.

गरुई. સ્ત્રી૦ (गुर्वी) મોટી; ભારે.

गरुड. પું૦ (गरुड) શાંતિનાથજીના યક્ષનું નામ.

गरुडासण. न० (गरुडासन) ગરૂડના આકાર જેવું આસન.

गरुडोववाय. पुं० (गरुडोपपात) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક.

गरुय. त्रि० (गुरुक) ભારે; વજનદાર.

गरुल. पुं० (गरुड) ગરૂડ પક્ષી. (૨) વાણ-વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૩) સુવર્ણ કુમાર દેવતાનું ચિન્હ; તેના મુગટમાં રહેલ ગરૂડાકાર નિશાની. (૪) ભવનપતિ દેવોની એક જાત; સુવર્ણ કુમાર દેવ.

गरुलकेउ. पुं० (गरुडकेतु) ગરૂડના ચિહ્નવાળી જેની ધ્વજા છે તે; વાસુદેવ.

गरुलज्झय. } **गरुलद्धय.** } पुं० (गरुडध्वज) ગરૂડપક્ષીના ચિત્રવાળી ધ્વજા. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવ. (૩) દેવ જાતિ વિશેષ; સુવર્ણ કુમાર દેવ.

गरुलवूह. पुं० (गरुडव्यूह) ગરૂડને આકારે વ્યૂહરચના કરવાની કળા.

गरुलासण. न० (गरुडासन) જુઓ " ગરૂડાસણ " શબ્દ.

गरुलोववाय. न० (गरुडोपपात) શાસ્ત્ર વિશેષ, જેને યાદ કરવાથી ગરૂડ દેવ પ્રત્યક્ષ થાય તે.

गल. पुं० (गल) ગળું; કણ્ઠ; ગરદન. (૨) માછલાનું ગળું વિંધનાર જાળની અન્દરનો કાંટો.

गलकंबल. पुं० (गलकम्बल) ગાયોને ગળે લટકતી ચામડી હોય છે તે; ગલકંબલ.

गलच्छल. पुं० (   ) ગળું પકડી પાછું હઠાવવું.

गलत्थल्ल. पुं० (   ) હાથથી ગળું પકડવું.

गलि. त्रि० (गलि) ગળીઓ; નિયતખોટો.

गलिय. त्रि० (गलित) ગળી ગયેલું; પિગળી ગયેલ. (૨) વરસી રહેલ.

गलोई. स्त्री० (गडूची) ગુલવેલ નામની વનસ્પતિ.

गल्ल. पुं० (गल्ल) ગાલ.

गव. पुं० स्त्री० (गो) પશુ; જાનવર. (૨) ગાય.

गवक्ख. पुं० (गवाक्ष) ગોખ; ઝરૂખો; બારી. (૨) ગવાક્ષની આકૃતિનું રત્ન વિશેષ.

गवक्खजाल. न० (गवाक्षजाल) રત્નનો ઢગલો; (૨) જાળીવાળી બારી.

गवच्छ. पुं० (   ) ઢાંકણ; આચ્છાદન.

गवच्छिय. त्रि० (   ) આચ્છાદિત; ઢાંકેલ.

गवत्त. न० (गवात्त) ગાયનો ખોરાક; ઘાસ.

गवय. पुं० (गवय) રોઝ; ગાય જેવો એક ચોપગો પશુ.

गवर. पुं० (   ) એક જાતની વનસ્પતિ.

गवल. न० (गवल) ભેંસ કે પાડાનું શિંગડું.

गवाणी. स्त्री० (गवादनी) ગાયોને ખાવાની તથા રહેવાની જગ્યા; ગમાણ.

गवालिय. न० (गवालीक) ગાયની બાબતમાં જુઠું બોલવું તે.

गविट्ठ. त्रि० (गवेषित) એષણા ગવેષણા દોષ રહિત શોધેલું; ખોળેલું.

गविट्ठ. त्रि० (गर्विष्ठ) અભિમાની.

गवेधुआ. स्त्री० (गवेधुका) જૈન મુનિ ગણની એક શાખા.

गवेलग. } **गवेलय.** } पुं० स्त्री० (गवेलक) ગાડર; મેંઢો. (૨) ગાય અથવા મેંઢો.

गवेसअ. पुं० (गवेषक) અન્વેષણ-શોધ કરનાર.

गवेसइत्तार. त्रि० (गवेषयितृ) ગવેષણા કરનાર; શોધનાર.

गवेसण. न० (गवेषण) વ્યતિરેક ધર્મનું આલોચન.

गवेसणया. } **गवेसणा.** } स्त्री० (गवेषणा) શોધ; તપાસ. (૨) શુદ્ધ આહારની યાચના. (૩) આહાર ગ્રહણ કરવો તે.

गवेसाविय. त्रि० (गवेषित) બીજા પાસે તપાસાવેલ.

गवेसिय. त्रि० (गवेषित) શોધી-તપાસી આણેલું.

गव्व. પું० (गर्व) ગર્વ; માન; અહંકાર.

गव्विय. त्रि० (गर्वित) અભિમાની.

गसिय. त्रि० (ग्रसित) ધસાઇ ધએલું.

गह. न० (गृह) ઘર; નિવાસસ્થાન.

गह. પું० (ग्रह) ૮૮ ગ્રહ; જ્યોતિષી દેવતાની ત્રીજી જાતિ. (૨) ગાયનના આરંભનો આલાપ. (૩) લેવું; પકડવું. (૪) કર્મનો બન્ધ. (૫) ગૃદ્ધિ; આસક્તિ.

गहगज्जिय. न० (ग्रहगर्जित) ગ્રહો ચળાયમાન થવાની ગર્જના થાય તે.

गहचरिय. न० (ग्रहचरित) જ્યોતિષ શાસ્ત્રનું જ્ઞાન.

गहजुद्ध. न० (ग्रहयुद्ध) બે ગ્રહોનું એક નક્ષત્રની દક્ષિણ ઉત્તરે સમશ્રેણીમાં રહેવું તે.

गहण. त्रि० (गहन) નિબિડ; ઝાડીવાળું; ગહન. (૨) જેનો પાર પામી ન શકાય તેવું. (૩) નિર્જલ પ્રદેશ. (૪) અન્યને છેતરવા માટે કપટ કરવું તે.

गहण. न० (ग्रहण) ગ્રહણ કરવું; સ્વીકારવું; લેવું. (૨) त्रि० આકર્ષણ કરનાર; ખેંચનાર. (૩) ગ્રાહ્ય; ગ્રહણ કરવા યોગ્ય. (૪) પું० न० અવાજ; શબ્દ. (૫) ઇન્દ્રિય. (૬) ચંદ્રસૂર્યનો ઉપરાગ. (૭) શિક્ષા વિશેષ.

गहणय. न० ( ) આભૂષણ-ઘરેણું.

गहणया. स्त्री० (ग्रहण) ગ્રહણ કરવું; ધારવું.

गहणी. स्त्री० (ग्रहणी) ઝાડાનો રોગ; અતિસાર રોગ; સંગ્રહણી. (૨) ગુદાશય; ગુહ્ય સ્થાન.

गहदंड. પું० (ग्रहदण्ड) ગ્રહોની દંડની પેઠે ત્રીછી શ્રેણી.

गहभिन्न. न० (ग्रहभिन्न) જે નક્ષત્રની વચ્ચે થઇ ગ્રહ પસાર થાય તે નક્ષત્ર કે જેમાં દીક્ષા આદિ કાર્ય કરવાથી હાનિ થાય માટે વર્જવા કહેલ છે.

गहमुसल. न० (ग्रहमुशल) મુશળને આકારે ગ્રહોની ઉંચી શ્રેણી.

गहर. પું० (गृध्र) ગીધ પક્ષી.

गहवइ. પું० (गृहपति) ગૃહપતિ; ગૃહસ્થ.

गहवइणी. स्त्री० (गृहपत्नी) ઘરધણીયાણી; ગૃહસ્વામિની.

गहवेह. પું० (ग्रहवेध) સૂર્ય ચન્દ્રાદિ સાથે ગ્રહનો વેધ.

गहसिंघाडग. न० (ग्रहशृंगाटक) શીંગોડાના ફળની પેઠે ગ્રહોનું રહેવું તે. (૨) ગ્રહયુગ્મ; ગ્રહનું જોડકું.

गहिअ. त्रि० (गृद्ध) આસક્ત; તલ્લીન.

गहिय. त्रि० (गृहीत) લીધેલું; ગ્રહણ કરેલું. (૨) પકડેલું. (૩) જાણેલું.

गहिर. त्रि० (गभीर) ગહેરૂં; અગાધ.

गाअ. પું० (गो) બળદ.

गाअ. न० (गात्र) શરીર; દેહ. (૨) શરીરના અવયવ.

गाइअ. न० (गीत) ગાયન; ગીત.

गाइर. પું० (गायक) ગાનાર; ગવૈયો.

गाई. स्त्री० (गो) ગાય.

गाउ. પું० (गव्यूत) ગાઉ; બે હજાર ધનુષ્ય પ્રમાણ ક્ષેત્ર.

गाउय. न० (गव्यूत) બે હજાર ધનુષ્ય પરિમિત ક્ષેત્ર; ગાઉ.

गागर. પું० ( ) એક જાતનું માછલું. (૨) સ્ત્રીઓને પહેરવાનો ઘાઘરો.

गागरी. स्त्री० (गर्गरी) પાણી ભરવાની ગાગર.

गागलि. પું० (गागलि) એ નામના એક જૈન મુનિ.

गाढ. त्रि० (गाढ) દૃઢ; મજબૂત. (૨) સર્પાદિના ઝેરની તીવ્ર વેદના-મરણાંત કષ્ટ. (૩) અત્યંત; ઘણું.

गाणंगणिअ. त्रि० (गाणंगणिक) ૭ માસની અન્દર એક ગણ છોડી બીજા ગચ્છમાં દાખલ થનાર.

गात्त. न० (गात्र) શરીરના અવયવો.

गाथा. स्त्री० (गाथा) આર્યા વગેરે છંદ; શ્લોક.

गाम. पुं० (ग्राम) ગામ; વસ્તી. (૨) પ્રાણિ-સમૂહ. (૩) સંગીતશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ મૂર્ચ્છનાના આશ્રયરૂપ ષડ્જાદિ ત્રણ ગ્રામ. (૪) ઇંદ્રિય સમૂહ.

गामउड. } पुं० ( ) ગામનો મુખી.
गामऊड. }

गामंतिय. न० (ग्रामान्तिक) ગામની સીમા. (૨) त्रि० ગામની સીમામાં રહેનાર. (૩) જૈનેતર એક વિદ્વાન.

गामकंडग. } पुं० (ग्रामकण्टक) ઇન્દ્રિય સમૂહરૂપ કાંટા. (૨) દુર્જનોના નઠારા શબ્દો; ગાળો દેવી તે.
गामकंडय. }

गामधम्म. पुं० (ग्रामधर्म) ગ્રામ-ઇન્દ્રિય સમૂહના ધર્મ-શબ્દ રૂપ રસ ગન્ધ અને સ્પર્શ એ પાંચ વિષય. (૨) ગામડાનો આચારવિચાર. (૩) વિષયની ઇચ્છા. (૪) ઇન્દ્રિયોનો સ્વભાવ. (૫) વિષય પ્રવૃત્તિ; મૈથુન.

गामपिंडोलग. पुं० ( ) ભીખ માગી પેટ ભરવાને ગામડાનો આશ્રય લેનાર ભીખારી.

गामरक्ख. पुं० (ग्रामरक्ष) ગ્રામનું રક્ષણ કરનાર; કોટવાળ.

गामरक्खिय. पुं० (ग्रामरक्षक) કોટવાળ; ગામેતિ.

गामि. त्रि० (गामिन्) જનાર; પહોંચનાર.

गामिअ. त्रि० (ग्रामिक) વિષયાભિલાષી.

गामिल्ल. त्रि० (ग्रामीण) ગ્રામવાસી; ગામડીયો

गामेयग. त्रि० (ग्रामेयक) ગામડાનો રહીશ; ગામડીઓ.

गामेलुअ. } त्रि० (ग्रामीण) જુઓ "गामिल्ल" શબ્દ.
गामेल्ल. }
गामेल्लय. }

गाय. पुं० (गो) બળદ.

गाय. न० (गात्र) શરીરના અવયવો.

गायभेय. पुं० (गात्रभेद) શરીરનો નાશ કરી લુંટનાર ચોરની એક જાત.

गार. न० (अगार) ગૃહ; મકાન.

गारत्थ. पुं० स्त्री० (अगारस्थ) ગૃહસ્થાશ્રમી; ઘરબારી.

गारत्थिणी. स्त्री० (अगारस्था) ગૃહસ્થની સ્ત્રી.

गारत्थिय. पुं० स्त्री० (अगारस्थित) ગૃહસ્થ; સંસારી.

गारव. पुं० न० (गौरव) ગુરૂપણું; મોટાઇ. (૨) ગૃદ્ધિ; આસક્તિ. (૩) ગર્વ; અભિમાન.

गारविय. त्रि० (गौरवित) ગર્વવાળું; ગર્વિષ્ઠ. (૨) લાલસાવાળો; અભિલાષી.

गारहत्थिया. स्त्री० (गार्हस्थिका) ગૃહસ્થની ભાષા; બેટા, બાપ, મામા, વગેરે શબ્દોથી કોઇને બોલાવવું તે.

गारि. पुं० स्त्री० (अगारिन्) સંસારી; ગૃહસ્થ.

गारुड. } त्रि० (गारुड) ગરૂડ સંબંધી. (૨) न० શાસ્ત્ર વિશેષ; સર્પનું ઝેર ઉતારવાના મંત્રો જેમાં છે તે.
गारुल. }

गारुडिअ. त्रि० (गारुडिक) ગારૂડી વિદ્યા-સર્પ ઉતારવાની, પકડવાની વિદ્યા જાણનાર.

गालण. न० (गालन) ગાળવું; છાણવું.

गालित. त्रि० (गालित) ગાળેલું.

गाली. स्त्री० (गाली) ગાળ દેવી તે.

गाव. पुं० (गो) બળદ.

गावी. स्त्री० (गो) ગાય.

गास. पुं० (ग्रास) કોળીયો; કવલ.

गाह. पुं० (गाध) થાગ; તળીયું.

गाह. पुं० (ग्राह) મગરમચ્છ. (૨) પકડવું. (૩) ગ્રહણ કરી ચાલનાર. (૪) આગ્રહ; હઠ. (૫) સર્પને પકડનાર ગારૂડી.

गाहग. त्रि० (ग्राहक) સ્વીકારનાર; લેનાર. (૨) ગુરૂ; વિદ્યા આપનાર.

गाहग्ग. न० (गाथाग्र) ગાથાનું પરિમાણ.

गाहण. न० (ग्राहण) બોધ વચન; ઉપદેશ.

गाहय त्रि० (ग्राहक) જુઓ "ગાહગ" શબ્દ.

गाहवई. स्त्री० (ग्राहवती) એ નામની એક નદી.

गाहा. स्त्री० (गाथा) પ્રાકૃત ભાષાનું પદ્ય; શ્લોક. (૨) સામાન્ય પ્રાકૃતગાથા બનાવવાની તથા જાણવાની કળા. (૩) સૂયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધના ૧૬ મા અધ્યયનનું નામ. (૪) પ્રતિજ્ઞા; નિશ્ચય.

गाहाल. पुं० (ग्राहाल) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જંતુની એક જાત.

गाहावइ. पुं० (गाथापति) કુટુંબને નિભાવનાર નાયક; કુલપતિ. (૨) કોઠારનો ઉપરી; ચક્રવર્તીનાં ૧૪ રત્નમાંનું એક. (૩) એ નામના એક અન્યતીર્થિ વિદ્વાન.

गाहावइ. पुं० (गृहपति) ઘરધણી; ગૃહસ્થ.

गाहावइणी. स्त्री० (गृहपत्नी) ઘરધણીયાણી.

गाहावइरयण. न० (गाथापतिरत्न) ચક્રવર્તીનાં ૧૪ રત્નોમાંનું એક.

गाहावई. स्त्री० (ग्राहवती) નદી વિશેષ. (૨) દ્વીપ વિશેષ. (૩) સરોવર વિશેષ, જેમાંથી ગ્રાહાવતી નદી નીકળી.

गाहावती. स्त्री० (ग्राहवती) ૨૮ હજાર નદીઓના પરિવારે સીતા નદીમાં ભળતી સુકચ્છ અને મહાકચ્છ વિજયને જુદી પાડતી એક મહા નદી.

गाहावतीकुंड. पुं० (ग्राहवतीकुण्ड) સુકચ્છ વિજયની પૂર્વે મહાકચ્છવિજયની પશ્ચિમે નીલવંત પર્વતને દક્ષિણકાંઠે ગ્રાહવતી નદીનો દરેડો જેમાં પડે છે તે કુન્ડ.

गाहावतीदीव. पुं० (ग्राहवतीद्वीप) ગ્રાહવતી કુન્ડ વચ્ચેનો દ્વીપ.

गाहिय. त्रि० (ग्राहित) શીખાવેલ; ગ્રહણ કરાવેલ.

गाहीकय. त्रि० (गाथीकृत) એકત્રિત; એકઠું કરેલ.

गिज्झ. त्रि० (ग्राह्य) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

गिड्डियाइरमण. न० (गिड्डिकादिरमण) ગેડી દડા વગેરેની રમત.

गिराहण. न० } **गिराहणा.** स्त्री० } (ग्रहण) પકડવું.

गिद्ध. त्रि० (गृद्ध) લાલચુ; આસક્ત.

गिद्ध. पुं० (गृध्र) ગીધ; માંસાહારી પક્ષી વિશેષ.

गिद्धपिट्ठ. (गृध्रपृष्ठ) કોઇ જનાવરના કલેવરમાં પડી ગીધાદિકના ચુંથી ખાવાથી મરવું તે; બાર અકામમરણમાંનું એક.

गिद्धि. स्त्री० (गृद्धि) આકાંક્ષા; આસક્તિ; આતુરતા.

गिम्ह. पुं० (ग्रीष्म) ગરમીની મોસમ; ઉનાળો.

गिम्हअ. त्रि० (ग्रीष्मज) ગ્રીષ્મ ઋતુમાં થયેલું.

गिरा. स्त्री० (गिर्) વાણી.

गिरि. पुं० (गिरि) પર્વત; ડુંગર; પહાડ.

गिरिकरागाई. } **गिरिकरिगाया.** } स्त्री० (गिरिकर्णिका) ગિરિકર્ણિકા નામની એક વેલ.

गिरिकरागी. } **गिरिकन्नी.** } स्त्री० (गिरिकर्णी) ગિરિકર્ણિકા નામની વેલ

गिरिकुमार. पुं० (गिरिकुमार) ચુલ્લ હિમવંત પર્વત સંબંધી એક શિખરના અધિષ્ઠાતા દેવતા.

गिरिजरागा. पुं० (गिरियज्ञ) કોકણ દેશમાં ચોમાસામાં થતો એક જાતનો ઉત્સવ.

गिरिपडरा. न० (गिरिपतन) પર્વતથી પડીને મરણ નિપજાવવું તે; એક પ્રકારનું બાળમરણ.

गिरिराय. पुं० (गिरिराज) પર્વતનો રાજા; મેરૂ પર્વત.

गिरिवर. पुं० (गिरिवर) શ્રેષ્ઠ પર્વત; મેરૂ પર્વત.

गिरिसिया. स्त्री० (गिरिसिका) એક જાતનું વાજિંત્ર.

गिला. स्त्री० (ग्लानि) બિમારી; રોગ. (૨) ખેદ; થાક.

गिलाण. त्रि० (ग्लान) ગ્લાનિ પામેલ; અશક્ત. (૨) રોગી; દુર્બળ. (૩) ઉદાસીન.

गिलाणि. स्त्री० (ग्लानि) ગ્લાનિ; ખેદ.

गिलायय. त्रि० (ग्लायक) ગ્લાનિ યુક્ત; ખેદ પામેલ.

गिलासणि. पुं० (ग्लाशनि) ભસ્મક રોગ; ભસ્મક વ્યાધિ.

गिलासि. पुं० स्त्री० (ग्रासिन्) એક પ્રકારની વ્યાધિ.

गिलिश्र. त्रि० (गिलित) ગળી ગયેલ; ગળા નીચે ઉતારેલ.

गिल्लि. स्त्री० ( ) હાથીની અંબાડી. (૨) બે માણસોએ ઉપાડેલી ઝાળી-ડાળી. (૩) ઉંટનું પલાણ.

गिह. न० (गृह) ઘર; મકાન.

गिहकोकिलिया. स्त्री० (गृहकोकिला) ગૃહ-ગોધિકા; ઢેઢગરોળી.

गिहत्थ. पुं० स्त्री० (गृहस्थ) ગૃહસ્થાશ્રમી-ગૃહસ્થ.

गिहवइ. पुं० स्त्री० (गृहपति) ગૃહસ્થ;ઘરધણી.

गिहवास. पुं० (गृहवास) } ગૃહસ્થપણે રહેવું
गिहावट्ट. पुं० (गृहावर्त्त) } તે.

गिहि. पुं० (गृहिन्) ગૃહસ્થાશ્રમવર્તી; ગૃહસ્થ.

गिहिलिंग. न० (गृहिलिंग) ગૃહસ્થનો વેશ; સંસારી જીવન.

गिहेलुग. पुं० } (गृहैलुक) ઉંબરો; બારણા
गिहेलुय. पुं० } નીચેનો ભાગ.

गीअत्थ. त्रि० (गीतार्थ) બહુસૂત્રી.

गीइ. स्त्री० (गीति) ગીતિ; છન્દ વિશેષ. (૨) ગાયન; ગીત.

गीइय. पुं० (गीतिक) ગીત-કવિતા બનાવવાની વિધિ.

गीत. न० (गीत) ગાયન; ગીત. (૨) સૂત્ર તથા અર્થને જાણનાર.

गीय. न० (गीत) ગીત-ગાયનકળા. (૨) આગમનો જાણ. (૩) त्रि० ગાવા યોગ્ય. (૪) કથિત; પ્રતિપાદિત.

गीयजस. पुं० (गीतयशस्) ગન્ધર્વ જાતના વ્યન્તર દેવતાનો બીજો ઈન્દ્ર.

गीयत्थ. पुं० (गीतार्थ) શાસ્ત્રના અર્થને જાણનાર; બહુશ્રુત.

गीयरइ. पुं० (गीतरति) દક્ષિણ તરફના ગન્ધર્વ દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૨) स्त्री० સંગીત ક્રીડા. (૩) પું० ગન્ધર્વ સેનાના અધિપતિ દેવ વિશેષ. (૪) त्रि० સંગીતપ્રિય; ગાયનપ્રિય.

गीवा. स्त्री० (ग्रीवा) ડોક; ગરદન; ગળું.

गुंजा. स्त्री० (गुञ्जा) ચણોઠી. (૨) વાદ્ય વિશેષ. (૩) પરિમાણ વિશેષ. (૪) ગુંજારવ; ગુન ગુન અવાજ. (૫) ગુંજારવ કરતો વાયુ.

गुंजालिया. स्त्री० (गुञ्जालिका) વાંકી વાવ. (૨) નીક, નહેર વગેરે. (૩) વાંકી નદી.

गुंजावाय. पुं० (गुञ्जद्वात) શબ્દ કરતો સુસવાટા મારતો પવન.

गुंजिय. त्रि० (गुञ्जित) ગુંજારવ કરેલ.

गुंडण. न० (गुण्डन) રજથી ખરડાવું તે.

गुंडिय. त्रि० (गुण्डित) રજથી ખરડાયેલ (૨) વીંટાએલું; ઘેરાએલું. (૩) પ્રેરાયેલું.

गुंदरुक्ख. पुं० (गुन्दवृक्ष) એક જાતનું ઝાડ; ગુંદી.

गुंदल. न० (गुन्दल) ક્રીડા; ખેલ.

गुच्छ. पुं० (गुच्छ) રીંગણી પ્રમુખના ગુચ્છા. (૨) ગુચ્છો; શરીર વગેરે ઉપરથી રજ કે જંતુને પુંજીને દૂર કરવાનું એક સાધન-ધર્મનું ઉપકરણ. (૩) વૃક્ષની એક જાત. (૪) પાંદડાંનો સમૂહ.

गुच्छग. } **गुच्छय.** } पुं० (गुच्छक) ઉનનો ગુચ્છો-ગોચ્છો.

गुच्छिअ. त्रि० (गुच्छित) ગુચ્છાવાળું.

गुज्झ. त्रि० (गुह्य) ગુપ્ત વાત. (२) પું० ગુહ્યભાગ; ગુપ્તેન્દ્રિય. (३) ભવનપતિ દેવતાનો એક અવાન્તર ભેદ. (४) મૈથુન; સંભોગ.

गुज्झग. पुं० (गुह्यक) ભવનપતિ દેવની એક જાત. (२) ત્રિ० ગુપ્ત; અદૃશ્ય.

गुज्झदेस. पुं० (गुह्यदेश) ગુહ્યસ્થાન.

गुज्झसाला. स्त्री० (गुह्यशाला) ગુપ્ત ઘર.

गुट्ठ. पुं० (गोष्ठ) ગાયોને રહેવાનો વાડો.

गुड. पुं० (गुड) ગોળ; શેરડીના રસથી બનેલ ખાદ્ય પદાર્થ.

गुडा. स्त्री० (गुडा) હાથીનું કવચ. (२) ઘોડાનું કવચ.

गुडिअ. त्रि० (गुडित) મઢી લીધેલ.

गुढायारि. त्रि० (गूढाचारिन्) પોતાનો દુષ્ટાચાર છુપાવનાર.

गुण. पुं० न० (गुण) ગુણ-મૂળગુણ અને ઉત્તરગુણ; મૂળગુણ-મહાવ્રત; ઉત્તરગુણ-સમિતિ આદિ. (२) શ્રાવકનાં ત્રણ ગુણવ્રત; છઠ્ઠું, સાતમું અને આઠમું વ્રત. (३) દ્રવ્યમાં રહેલ ધર્મ; વસ્તુ સ્વભાવ. (४) શબ્દ, રૂપ, રસ, આદિ કામના ગુણ; ઇંદ્રિય વિષય. (५) ક્ષમા, વિનય, જ્ઞાન, સૌભાગ્ય, સરલતા આદિ, સદ્‌ગુણ. (६) સૂત્રનાં તાંતણાં; દોરી. (७) ગણવું; ગુણાકાર કરવો. (८) પ્રશંસા. (९) કાર્ય; પ્રયોજન. (१०) અંશ; વિભાગ.

गुणकार. पुं० (गुणाकार) ગુણાકાર-એક રકમને બીજી રકમથી ગુણવું તે.

गुणट्ठाण. न० (गुणस्थान) મિથ્યાત્વ આદિ १४ ગુણસ્થાન.

गुणण. न० (गुणन) આવૃત્તિ; અર્થવિચાર.

गुणपुरिस. पुं० (गुणपुरुष) ગુણવાન્ પુરૂષ.

गुणरयण. न० (गुणरत्न) સોળ મહિનાનું એક તપ.

गुणरयणसंवच्छर. न० (गुणरत्नसंवत्सर) એ નામનું એક તપ.

गुणवेरमण. न० (गुणविरमण) શ્રાવકનું છઠ્ઠું સાતમું અને આઠમું એ ત્રણવ્રત.

गुणव्वय. न० (गुणव्रत) જુઓ, " ગુણવેરમણ " શબ્દ.

गुणसंकम. न० (गुणसंक्रम) અબધ્યમાન પ્રકૃતિના દલિઆને બધ્યમાન પ્રકૃતિમાં પ્રતિસમય અસંખ્યગુણવૃદ્ધિએ ઉમેરવા તે.

गुणसंकमण. पुं० (गुणसंक्रमण) જુઓ "ગુણસંક્રમ શબ્દ.

गुणसिल. न० (गुणशील) એ નામનું રાજગૃહ નગરી પાસેનું એક ઉદ્યાન.

गुणसेढि. स्त्री० (गुणश्रेणि) ગુણાકારે પ્રદેશની રચના; જ્યાં ગુણની વૃદ્ધિએ અસંખ્યાતગુણી નિર્જરા અકેક સમયે અધિક થાય તે ગુણશ્રેણિ.

गुणि. त्रि० (गुणिन्) ગુણવાળું.

गुणिज्जमाण. त्रि० (गुण्यमान) ગુણાકાર કરાતું.

गुणिय. त्रि० (गुणित) ગુણેલું;ગુણાકાર કરેલ. (२) પઠન કરેલ; અધ્યયન કરેલ.

गुणण. त्रि० (गुण्य) ગુણને લાયક.

गुत्त. न० (गोत्र) ગોત્ર; અટક. (२) સાતમું ગોત્ર કર્મ.

गुत्त. त्रि० (गुप्त) ગુપ્તિવન્ત; મન વચન અને કાયાને પાપમાં ન જવા દેતાં ગોપવી રાખનાર. (२) સ્તબ્ધ; દિઙ્‌મૂઢ બનેલ. (३) છુપાવેલ; ઢાંકેલ. (४) રક્ષણ કરેલ; બચાવેલ. (५) ગુપ્ત ઘર-ભોયરૂં વગેરે.

गुत्तास. पुं० (गोत्रास) વિપાક સૂત્રનું એ નામનું બીજું અધ્યયન.

गुत्ति. स्त्री० (गुप्ति) મન વચન અને કાયાને અશુભ પ્રવૃતિથી રોકી ગોપવી રાખવાં તે.

गुत्तिंदिय. त्रि० (गुप्तेन्द्रिय) ઇન્દ્રિય નિગ્રહ કરનાર; સંયમી.

गुत्तिगुत्त. त्रि० (गुप्तिगुप्त) મન વગેરેની નિર્દોષ પ્રવૃત્તિ કરનાર; સંયતિ.

गुत्तिय. पुं० (गौप्तिक) કોટવાળ. (૨) त्रि० રક્ષક; રક્ષણ કરનાર.

गुत्तिसेण. पुं० (गुप्तिसेन) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ સોળમા તીર્થંકર.

गुद. पुं० स्त्री० (गुद) ગુદા; ગુહ્યસ્થાન.

गुप्प. त्रि० (गोप्य) છુપાવવા યોગ્ય. (૨) न० એકાન્ત.

गुप्फ. पुं० (गुल्फ) પગની એડી; ઘુંટી.

गुमगुमंत. त्रि० (गुमगुमत्) } ગુમગુમાટ
गुमगुमाइय. त्रि० (गुमगुमायित) } કરતો; ગુમગુમ્ એવો અવાજ કરતો.

गुमगुमायंत. त्रि० (गुमगुमायमान) ઘમઘમાટ કરતું; ગણગણાટ કરતું; મધુર શબ્દ કરતું.

गुम्म. पुं० न० (गुल्म) વંશજાલ નવમાલિકા આદિ; વૃક્ષની એક જાત. (૨) સમૂહ; પરિવાર. (૩) ગચ્છનો એક ભાગ; જૈન મુનિ મંડળનો એક અંશ. (૪) સ્થાન; જગ્યા.

गुम्मइअ. त्रि० (गुल्मित) મૂઢ બનેલ.

गुम्मि. पुं० (गुल्मिन्) કાનખજુરો.

गुम्मिअ. त्रि० (   ) મદમાં રમી રહેલ; મદાન્ધ.

गुम्मिय. पुं० (गुल्मिक) કિલ્લાનું રક્ષણકરનાર; ચોકીદાર. (૨) જુઇ વગેરે ફુલઝાડ

गुरु. पुं० (गुरु) મોક્ષનો માર્ગ દર્શાવનાર; ગુરૂ. (૨) શિક્ષક; વિદ્યાદાતા. (૩) અધોગતિ લઇ જનાર મહાદોષ. (૪) માતાપિતા વગેરે વડીલ. (૫) જેના ઉદયથી જીવ લોઢા જેવું ભારે શરીર પામે તે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ. (૬) त्रि० ભારે; વજનદાર.

गुरुकुल. न० (गुरुकुल) અભ્યાસ કરવા માટે ગુરૂસમીપે રહેવું તે; ગુરૂનું નિવાસસ્થાન.

गुरुगइ. स्त्री० (गुरुगति) ગતિ વિશેષ.

गुरुलहु. त्रि० (गुरुलघु) એકાંત ભારે નહી અને એકાંત હલકું નહી કિન્તુ એક અપેક્ષાએ ભારે અને બીજી અપેક્ષાએ હલકું.

गुल. पुं० (गुड) ગુડ; ગોળ.

गुलइय. त्रि० (गुल्मित) ગુચ્છ-ઝુંડરૂપે મળેલાં ન્હાનાં ઝાડો.

गुलगुल. न० (गुलगुल) હાથીનો ગુલગુલાટ શબ્દ; ગુલ ગુલ એવો ધ્વનિ.

गुलगुलंत. त्रि० (गुलगुलत्) ગુલગુલાટ કરતો; ગુલગુલ એવો અવાજ કરતો.

गुलगुलाइय. } न० (गुलगुलायित) હાથીનો
गुलगुलिय. } ગુલગુલ અવાજ; હાથીની ગર્જના.

गुललावणिया. स्त्री० (गुडलावणिका) ગોળ પાપડી.

गुलहाणी. स्त्री० (गुलधाना) ગોળ મિશ્રિત ધાણા.

गुलिया. स्त्री० (गुलिका) ગુટિકા; દવાની ગોળી. (૨) સુગન્ધી દ્રવ્ય વિશેષ.

गुल्ल. पुं० (गुड) જુઓ "ગુલ" શબ્દ.

गुल्लइय. त्रि० (गुल्मवत्) જુઓ "ગુલઇય" શબ્દ.

गुविय. त्रि० (गुप्त) વ્યાકુળ; ક્ષુબ્ધ.

गुविल. त्रि० (गुपिल) કુટિલ; ગહન. (૨) વ્યાપ્ત.

गुव्विणी. स्त्री० (गुर्विणी) સગર્ભા સ્ત્રી; ગર્ભવતી સ્ત્રી.

गुहा. स्त्री० (गुहा) ગુફા.

गुहिर. त्रि० (गह्वर) ગંભીર; ગહેરૂં.

गूढ. त्रि० (गूढ) ગૂઢ; ગુપ્ત; છાનું.

गूढदंत. पुं० (गूढदन्त) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

(२) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૩) જંબૂદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ત્રીજા ચક્રવર્તી. (૪) લવણ સમુદ્રમાં નવસો જોજન પર આવેલ ગૂઢદન્ત નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૫) તે અન્તરદ્વીપમાં રહેનાર માણસ. (૬) એક જૈન મુનિ.

गुढपय. न० (गूढपद) ગુપ્તપદ; સાંકેતિક શબ્દ.

गूढसिराग. न० (गूढसिराक) એક સાધારણ વનસ્પતિ.

गूहण. न० } (गूहन) પોતાના રૂપને
गूहणया. स्त्री० } છુપાવી દેવું તે; કપટનું અપર નામ

गेज्ज. न० (गेय) ગાવા લાયક; ગીત.

गेद्ध. त्रि० (गृद्ध) જુઓ " गिद्ध " શબ્દ.

गेय. न० (गेय) ઉત્ક્ષિપ્ત, પાદાન્ત, મન્દક અને રોચિતાવસાન એ ચાર જાતના ગીતમાંનું ગમે તે એક જાતનું ગીત.

गेरिअ. पुं० न० (गैरिक) ગૈરિક ધાતુ; ગેરૂ. લાલ રંગની માટી. (૨) એક જાતનું રત્ન; મણિ.

गेरुय. पुं० (गैरुक) ભગવાં વસ્ત્ર પહેરનાર પરિવ્રાજક; સંન્યાસી. (૨) એક જાતનો મણિ.

गेलगण. } न० (ग्लान्य) ગ્લાનિ પામવી;
गेलन्न. } મુંઝાવું; (૨) રોગ; બિમારી.

गेव त्रि० (ग्रैव) કંઠ સંબંધી.

गेविज्ज. न० (ग्रैवेय) કંઠનું ઘરેણું; ડોકનું આભરણ. (૨) ગ્રૈવેયક નામનું વિમાન.

गेविज्जग. न० (ग्रैवेयक) ગ્રૈવેયક વિમાન. (૨) નવ ગ્રૈવેયકવાસી દેવ. (૩) त्रि० ગ્રીવા સંબંધી.

गेविज्जविमाण. न० (ग्रैवेयकविमान) ગ્રૈવેયક દેવતાનાં નિવાસસ્થાન.

गेवेज्ज. न० (ग्रैवेय) જુઓ "गेविज्ज" શબ્દ.

गेवेज्जग. न० } (ग्रैवेयक) જુઓ " गेवि-
गेवेज्जय. } ज्जग " શબ્દ.

गेवेज्जविमाण न० (ग्रैवेयविमान) જુઓ " गेविज्जविमाण " શબ્દ.

गेवेय. न० (ग्रैवेय) કણ્ઠનું ભૂષણ.

गेह. न० (गेह) ઘર; મકાન.

गेहवास. पुं० (गेहवास) ઘરવાસ; ગૃહસ્થાશ્રમ.

गेहसम. न० (गेहसम) વીણા વગેરે વાજીંત્રોએ જે સ્વર ઉપાડ્યો હોય તેજ સ્વરમાં ગાવું તે.

गेहागार. त्रि० (गेहाकार) ઘરની પેઠે ટાઢ તડકો અને વરસાદથી બચાવનાર ઘરને આકારે પરિણત થયેલ કલ્પવૃક્ષની એક જાતિ.

गेहि. स्त्री० (गृद्धि) આસક્તિ; ઇચ્છા.

गेहि. त्रि० (गृद्ध) અતિઆસક્ત; લોલુપ.

गेहि. त्रि० (गेहिन्) } ઘરવાળું; ગૃહ-
गेहिअ. त्रि० (गेहिक) } સ્થાશ્રમી. (૨) पुं० ભર્તા; ધણી; પતિ.

गेहिणी. स्त्री० (गेहिनी) સ્ત્રી; પત્ની.

गो. पुं० स्त्री० (गो) ગાય. (૨) બળદ. (૩) વાણી; વાચા.

गोअम. पुं० (गौतम) મહાવીરસ્વામીના પ્રથમ ગણધર-ગૌતમસ્વામી. (૨) ઇન્દ્રભૂતિ ગણધરનું ગોત્ર. (૩) વિચિત્ર બળદને શણગારી તેની મારફત ભિક્ષા ઉઘરાવનાર એક ભિક્ષુક વર્ગ.

गोअर. पुं० (गोचर) આહાર લેવાની વિધિ; ગૌચરી; મધુકરી.

गोउर. न० (गोपुर) નગરનો દરવાજો.

गोउल. न० (गोकुल) ગાયોનો સમૂહ.

गोंफ. पुं० (गुल्फ) પગની ગાંઠ; એડી.

गोकगण. पुं० (गोकर्ण) બે ખરીવાળો ગાયના જેવા કાનવાળો પશુ વિશેષ. (૨) એ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૩) તેમાં રહેનાર માણસ.

गोकरागादीव. पुं० (गोकर्णद्वीप) લવણ સમુદ્રમાં ચારસો જોજન પર ચૂલહિમવંતની ડાઢા ઉપરે આવેલ ગોકર્ણ નામનો અન્તરદ્વીપ.

गोग्गह. પું० (गोग्रह) ગાયની ચોરી; ગાયને છીનવી લેવી તે.

गोचर. ન० (गोचर) ગાયોને ચરવાનું જંગલ. (૨) પું० ગાયોને ચરવાની રીતિ.

गोचरी. સ્ત્રી० (गोचरी) ભિક્ષા; ગોચરી.

गोच्छग. પું० ન० (गोच्छक) ગુચ્છો; પુંજવાનું એક ઉપકરણ.

गोच्छय. પું० (गोच्छक) વસ્ત્ર, પાત્ર, લુંચ્છવાનો (ઉનનો) ગોચ્છો.

गोच्छिय. ત્રિ० (गुच्छित) ફુલના ગુચ્છાવાળું.

गोजलोया. સ્ત્રી० (गोजलौका) બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गोट्ठामाहिल. પું० (गोष्ठामाहिल) ગોષ્ઠામાહિલ નામના સાતમા નિહ્નવ.

गोट्ठिअ. } **गोट्ठिग.** } પું० (गोष्ठिक) એક ગોષ્ઠી મણ્ડલીમાં રહેનાર મિત્ર; ગોઠીઓ.

गोट्ठिल्ल. ત્રિ० (गोष्ठीमत्) વિટ્ પુરૂષોની ગોષ્ઠી-મણ્ડલીમાં ભાગ લેનાર; ગોઠીઓ.

गोट्ठी. સ્ત્રી० (गोष्ठी) વ્યભિચારી પુરૂષોની મણ્ડલી. (૨) મિત્રમણ્ડલી.

गोड. પું० (गौड) ગૌડ દેશ. (૨) તે દેશમાં રહેનાર.

गोडी. સ્ત્રી० (गौडी) ગોળની બનાવેલી મદિરા; ગોળનો દારૂ.

गोड्ड. ત્રિ० (गौड) ગુડ સંબંધી; ગોળનું બનાવેલ. (૨) મધુર; મીઠું.

गोण. ત્રિ० (गौण) ગુણથી બનેલું-યથાર્થ; ગુણનિષ્પન્ન. (૨) અપ્રધાન; મુખ્ય નહિ તે.

गोण. પું० (   ) બળદ; આખલો. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

गोणस. પું० (गोनस) ફેણ વિનાનો સર્પ.

गोणिसज्जा. સ્ત્રી० (गोनिषद्या) એક પ્રકારનું આસન; ગાયની માફક બેસવું તે.

गोणी. સ્ત્રી० (   ) ગાય.

गोण्ण. ન० (गौण) ગુણ નિષ્પન્ન નામ; પ્રકૃતિ પ્રત્યયના અર્થને અનુસરતું નામ. (૨) ત્રિ० ગૌણ; મુખ્ય નહિ તે.

गोतम. પું० (गौतम) અંતગડસૂત્રના પહેલા વર્ગના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) અંધકવૃષ્ણિ રાજાનો પ્રથમ પુત્ર. (૩) ગૌતમ ગણધર; મહાવીરસ્વામીના મુખ્ય શિષ્ય. (૪) રોહિણી નક્ષત્રનું ગોત્ર. (૫) ત્રિ. ગૌતમ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૬) ન० લવણ સમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિક દેવતાનો એક દ્વીપ. (૭) પું० ગોશાળાનો છઠ્ઠો પઉટ્ટ પરિહાર. (૮) નાનો બળદ. (૯) બળદદ્વારા ભિક્ષા માગી નિર્વાહ કરનાર એક વર્ગ.

गोतित्थ. ન० (गोतीर्थ) તળાવમાં ઉતરવાનો આરો; સપાટીથી નીચી જમીન. (૨) લવણ સમુદ્ર વગેરેની એક જગા.

गोत्त. ન० (गोत्र) વંશનો મૂળ પુરૂષ, જે નામથી-અટકથી તે વંશ ઓળખાતો હોય તે. (૨) ત્રિ० સર્વ આગમનો આધાર. (૩) ન० ગોત્રકર્મ; આઠમાંનું સાતમું કર્મ, જેના પ્રભાવથી માણસ ઉચ્ચ યા નીચ જાતિનો કહેવાય છે. (૪) ગોત્ર; કુળ; વંશ.

गोत्तास. ત્રિ० (गोत्रास) ગાયોને ત્રાસ આપનાર. (૨) પું० એક ફૂટ ગ્રાહનો પુત્ર.

गोथूभ. પું० (गोस्तूप) લવણ સમુદ્રમાં ચારે દિશાએ જંબૂદ્વીપની જગતીથી બેતાળીસ હજાર જોજન ઉપરે આવેલ વેલંધર દેવોને રહેવાનો પર્વત. (૨) ૧૧ મા શ્રેયાંસ પ્રભુના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

गोथूभा. સ્ત્રી० (गोस्तूपा) પશ્ચિમ દિશાના અંજનક પર્વતની પશ્ચિમ તરફની વાવનું

નામ. (૨) શક્રેંદ્રની એક અગ્રમહિષીની રાજધાની.

गोदास. પું० (गोदास) એ નામના મુનિ; ભદ્રબાહુ સ્વામીના પ્રથમ શિષ્ય. (૨) એક જૈનમુનિગણ.

गोदासगण. પું० (गोदासगण) મહાવીરસ્વામીના નવ ગણમાંનો એક ગણ-સાધુ સમુદાય.

गोदोहिया. સ્ત્રી० (गोदोहिका) ગાય દહોવાને જે આસને બેસાય તે આસને બેસી ધ્યાન ધરવું કે આતાપના લેવી તે; આસન વિશેષ. (૨) ગાયને દહોવી તે.

गोधा. સ્ત્રી० (गोधा) ગોહ; ભુજપરિસર્પની એક જાત.

गोधूम. પું० (गोधूम) ગોધૂમ; ઘઉં.

गोपुर. ન० (गोपुर) શહેરનો દરવાજો.

गोप्पय. ન० (गोष्पद) ગાયના પગલા જેટલું; જેમાં ગાયનો પગ ખુડે તેટલું ખાબોચીયું. (૨) ગોપદ પરિમિત ભૂમિ.

गोप्पहेलिया. સ્ત્રી० (गोप्रहेल्या) ગાયોને ચરવા માટે થોડા ઘાસવાળી ભૂમિ.

गोफ. પું० (गुल्फ) ઘુંટી-પગની એડી.

गोफुस्सिया. સ્ત્રી० (गोस्पर्शिका) એ નામની એક વેલ.

गोबहुल. પું० (गोबहुल) શરવણ નામના ગામમાં રહેનાર એક બ્રાહ્મણનું નામ.

गोब्बर. પું० (गोर्बर) મગધ દેશમાંનું એ નામનું એક ગામ.

गोभत्तिय. ત્રિ० (गोभक्तिक) ગાયની પેઠે આહાર કરનાર.

गोभद्द. પું० (गोभद्र) શાલિભદ્રના પિતાનું નામ.

गोम. } **गोमंत.** } ત્રિ० (गोमत्) ગાયવાળો.

गोमड. ન० (गोमृत) ગાયનું કલેવર.

गोमय. ન० (गोमय) છાણ.

गोमाउ. } **गोमाऊ.** } પું० (गोमायु) શૃગાલ; શિયાળ.

गोमाउपुत्त. પું० (गोमायुपुत्र) ગોમાયુપુત્ર નામના એક સાધુ.

गोमाणसिया. સ્ત્રી० (गोमानसिका) શય્યા; પથારી. (૨) લાંબો ઓટલો.

गोमाणसी. સ્ત્રી० (गोमानसी) જુઓ "ગોમાણસિયા" શબ્દ.

गोमि. } **गोमिअ.** } ત્રિ० (गोमिन्) જુઓ "ગોમંત" શબ્દ.

गोमिज्जअ. પું० (गोमेदक) એક જાતનો મણિ; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક ભાગ.

गोमिणी. સ્ત્રી० (गोमिनी) ગાયવાળી સ્ત્રી.

गोमुत्तिया. સ્ત્રી० (गोमुत्रिका) ચાલતી ગાય મુતરે તેને આકારે વાંકી ગોચરી કરવી તે. (૨) ગાયનું મૂત્ર.

गोमुत्ती. સ્ત્રી० (गोमुत्रिका) ગાય કે બળદ મુતરે તેનો જે આકાર થાય તે.

गोमुह. પું० (गोमुख) લવણ સમુદ્રમાં પાંચસો જોજન ઉપર ઇશાન ખુણામાં આવેલ ગોમુખ નામનો એક અન્તરદ્વીપ. (૨) તે અન્તરદ્વીપમાં રહેનાર માણસ. (૩) શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીના યક્ષનું નામ.

गोमुहिअ. ન० (गोमुखित) ગાયના મુખના આકારવાળી ઢાલ.

गोमुही. સ્ત્રી० (गोमुखी) એ નામનું એક વાજીંત્ર.

गोमेज्ज. પું० (गोमेद) એક જાતનો મણિ.

गोमेह. પું० (गोमेध) નેમનાથજીના યક્ષનું નામ.

गोम्मिअ. પું० (गौल्मिक) કોટવાળ; નગર રક્ષક.

गोम्हि. પું० (गोम्मिन्) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળો જીવ; કાનખજુરો.

गोय. ન० (   ) ઉદુમ્બર વગેરેનું ફળ.

गोय. પું० (गोत्र) સાતમું ગોત્રકર્મ જેના

ઉદયથી જીવ ઉંચ અથવા નીચ ગોત્ર પામે છે. (૨) પું૦ ન૦ ગોત્ર; વંશ; અ- ટક. (૩) મૌન ધારણ કરવું તે; વાક્‌સંયમ.

गोयम. પું૦ (गौतम) જુઓ " ગોતમ " શબ્દ.

गोयमकुमार. પું૦ (गौतमकुमार) અંધક વૃષ્ણિ રાજાનો કુમાર; દશ દશારમાંનો એક.

गोयमकेसिज्ज. ન૦ (गौतमकेशीय) ઉત્તરા- ધ્યયન સૂત્રનું એક અધ્યયન; જેમાં ગૌ- તમસ્વામી અને કેશિસ્વામિનો સંવાદ છે.

गोयमज्जिया. સ્ત્રી૦ (गौतमार्यिका) જૈન મુ- નિઓની એક શાખા.

गोयमद्दीव. પું૦ (गौतमद्वीप) લવણ સમુદ્રમાં ગૌતમદ્વીપ નામનો ટાપુ છે, જ્યાં સુસ્થિત નામનો લવણ સમુદ્રનો અધિપતિ રહે છે.

गोयमपुत्त. પું૦ (गौतमपुत्र) ગૌતમના પુત્ર અર્જુન.

गोयमसगुत्त. ત્રિ૦ (गौत्तमसगोत्र) ગૌતમ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

गोयर. પું૦ (गोचर) ગોચરી; સાધુએ ગો- વૃત્તિથી ભિક્ષા લેવી તે. (૨) સ્થાન. (૩) સન્મુખ; પ્રત્યક્ષ. (૪) વિષય સંબંધી. (૫) ગાયોને ચરવાની જગા.

गोयरग्ग. ન૦ (गोचराग्र्य) આધા કર્માદિ દોષરહિત ભિક્ષા–ગોચરી.

गोयावाय. પું૦ (गोत्रवाद) ગોત્રના નામથી કોઇને બોલાવવું, જેમકે હે ગૌતમ.

गोर. ત્રિ૦ (गौर) સફેદ; ઉજળું; ધોળું.

गोरखर. પું૦ (गौरखर) ગધેડાની એક જાતિ.

गोरमिग. પું૦ (गौरमृग) હરણની એક જાતિ. (૨) ન૦ તે હરણનાં ચામડાનું બનાવેલું વસ્ત્ર.

गोरव. ન૦ (गौरव) ગૌરવ; મહિમા; મોટાઇ. (૨) આદર; સન્માન. (૩) ગમન; ગતિ.

गोरस. પું૦ ન૦ (गोरस) દહિ, દુધ, છાસ વગેરે.

गोरहग. પું૦ (गोरथक) ત્રણ વર્ષનો નાનો વાછરડો.

गोरी. સ્ત્રી૦ (गौरी) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃ- ષ્ણવાસુદેવની એક પટ્ટરાણી. (૩) પાર્વ- તી. (૪) ગૌરવર્ણવાળી સ્ત્રી.

गोरोयण. ન૦ (गोरोचन) ગોરૂં ચંદન.

गोल. ત્રિ૦ (गोल) ગોળ; લખોટો, ગોળી વગેરે. (૨) કાશ્યપ ગોત્રની એક શાખા. (૩) તેમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ. (૪) કોઇ એક દેશમાં વપરાયેલ અપમાનસૂચક સંબોધન. (૫) નિષ્ઠુરતા; કઠોરતા.

गोलंगुल. પું૦ (गोलांगूल) વાનર.

गोलय. પું૦ (गोलक) ગોળો; ગોળપિંડો; દડો.

गोलवट्ट. ત્રિ૦ (गोलवृत्त) ગોળાકારે વર્તુલ.

गोलव्वायण. ન૦ (गोलवायन) અનુરાધા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

गोलिकायण. પું૦ (गोलिकायन) કૌશિક ગો- ત્રની શાખા. (૨) તે શાખામાંનો પુરૂષ.

गोलियसाला. સ્ત્રી૦ (गोलिकशाला) ગોળ વેચવાની દુકાન. (૨) ગાયોને દોહવાનું સ્થાન.

गोलिया. સ્ત્રી૦ ( ) ગોળી; ગુટિકા. (૨) મોટું કુંડું; મોટી થાળી.

गोलियायण. ન૦ (गोलिकायन) જુઓ ' ગોલિકાયણ ' શબ્દ.

गोलियालिंछ. / **गोलियालिच्छ.** ન૦ (गुटिकालिञ्छ) ચુલો. (૨) અગ્નિ વિશેષ.

गोलुकी. પું૦ (गोलुकी) ગોલુકી નામનું વાજીંત્ર.

गोलेहणिया. સ્ત્રી૦ (गोलेखनिका) ગાયોને ચરવાની જગ્યા. (બીડ)

गोलोम. પું૦ (गोलोम) છાણમાં થતા બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

गोल्ल. ન૦ ( ) ફળ વિશેષ.

गोल्ल. ન૦ (गौल्य) ગોત્ર વિશેષ; કાશ્યપ

ગોત્રની એક શાખા. (૨) ત્રિ० ગૌત્ય ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

गोव. પું० (गोप) ગોવાળ.

गोवइ. પું० (गोपति) મોટો બળદ.

गोवग्ग. પું० (गोवर्ग) દશહજાર ગાયોનું ટોળું.

गोवल्लायण. ન० (गोवल्लायन) પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્રનું ગોત્ર.

गोवाल. પું० (गोपाल) ગોવાળિઓ; ગાયો ચારનાર.

गोवालिश्रा. સ્ત્રી० (गोपालिका) ગોપાલિકા નામની આર્યા. (૨) ગોપી; આહિરણ.

गोवाली. સ્ત્રી० (गोपाली) એ નામની એક વેલ.

गोविश्र. ત્રિ० (गोपित) છુપાવેલ. (૨) રક્ષણ કરાયેલ.

गोविंद. પું० (गोविन्द) વિષ્ણુ; કૃષ્ણ. (૨) એક જૈન મુનિ.

गोवीहि. સ્ત્રી० (गोवीथि) શુક્રની ગતિ વિશેષ.

गोव्वइश्र. ત્રિ० (गोव्रतिक) ગાયનું વ્રત રાખનાર.

गोस. પું० (   ) પ્રાતઃકાળ; સવાર.

गोसाल. } **गोसालग.** } પું० (गोशाल) ગોશાળો; મંખલિનો પુત્ર.

गोसीस. ન० (गोशीर्ष) ગાયના મસ્તકમાંથી નિકળતું ગોરોચન. (૨) ગાયનું મસ્તક.

गोह. પું० (गोध) } **गोहा.** સ્ત્રી० (गोधा) } ઘો; ભુજપર તિર્યંચની એક જાત.

गोहिया. સ્ત્રી० (गोधिका) ભાંડ લોકનું એક જાતનું વાજીંત્ર (૨) સામાન્ય ઘો.

गोही. સ્ત્રી० (गोही) જુઓ ' ગોહા ' શબ્દ.

गोहूम. પું० (गोधूम) ઘઉં; ધાન્યની એક જાત.

घ.

घश्रोश्र. } **घश्रोद.** } પું० (घृतोद) સમુદ્ર વિશેષ; જેનું પાણી ઘી જેવું મીઠાશવાળું છે.

घंघ. ત્રિ० (   ) ગરીબ; અનાથ.

घंघसाला. સ્ત્રી० (घंघशाला) અનાથાલય; ધર્મશાળા.

घंट. પું० (घण्ट) } **घंटा.** સ્ત્રી० (घण्टा) } ઘંટડી; ટોકરી. (૨) કાંસાની ઝાલર.

घंटिय. પું० (घाण्टिक) ઘંટા વગાડી ભિક્ષા માગનાર; રાઉલિક.

घंटिया. સ્ત્રી० (घण्टिका) ઘંટડી; ઘુઘરી; એક જાતનું આભરણ.

घंतु. ત્રિ० (घातुक) મારનાર; ઘાત કરનાર

घंसण. ન० (घर्षण) ઘસવું.

घंसिश्र. ત્રિ० (घर्षित) ચંદનની પેઠે ઘસેલું; લઢેલું.

घकारप्पविभत्ति. પું०ન० (घकारप्रविभक्ति)"ઘ" ના આકાર જેવું બત્રીશ નાટકમાંનું એક.

घट्टग. ન० (घृष्टक) ઘસવાનો પાણો.

घट्टण. ન० (घट्टन) સંઘટ્ટો થવો; અથડાવું.

घट्टणग. પું० (घट्टनक) ઘસવાનો એક જાતનો પથ્થર.

घट्टणया. } **घट्टणा.** } સ્ત્રી० (घट्टना) સંઘટો કરવો; ભાર દઇને ઘસવું. (૨) મારવું; હણવું. (૩) હાલવું; ચાલવું. (૪) વિચાર; પૃચ્છા. (૫) પીડા; દુઃખ. (૬) સ્પર્શ.

घट्टिय. ત્રિ० (घट्टित) માંહોમાંહિ સ્પર્શ થાય તેવી રીતે હલાવેલ, ઘટ્ટના-ફરસનાપામેલ. (૨) સ્પૃષ્ટ. (૩) પ્રેરણા કરેલ.

घट्ठ. ત્રિ० (घृष्ट) ઘસેલું; પૉલીસ કરેલું; પત્થરની પેઠે સાફ કરેલું.

घड. પું૦ (घट) ઘડો; કળશ.

घडकार. પું૦ (घटकार) ઘડાનો બનાવનાર; કુંભાર.

घडग. પું૦ (घटक) નાનો ઘડો.

घडण. न० (घटन) ઉદ્યમ; પ્રયત્ન.

घडणा. स्त्री० (घटना) ઘટના કરવી; યોજવું

घडदास. પું૦ (घटदास) પાણી ભરનાર નોકર.

घडदासी. स्त्री० (घटदासी) પાણી ભરનારી દાસી.

घडि. त्रि० (घटिन्) ઘડાવાળો.

घडिगा. स्त्री० (घटिका) માટીની કુલ્લડી.

घडिय. त्रि० (घटित) ઘટના કરેલ; મેળવેલ.

घण. પું૦ (घन) દહિંનો જામેલ ચકદો. (૨) વાજિંત્ર; કાંસિયા, ઝાંઝ વગેરે. (૩) દૃઢ; કઠણ; મજબુત; છિદ્ર વગરનું. (૪) ઘાટું; ગાઢ; જાડું. (૫) વિસ્તાર. (૬) મેઘ. (૭) આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશનું ઘનરૂપ પિંડ. (૮) કોઈ પણ સંખ્યાને તેજ સંખ્યાથી ત્રણ વખત ગુણવાથી જે આંકડો આવે તે, જેમકે બેનો ઘન આઠ, ત્રણનો સત્તાવિસ, ચારનો ચોસઠ વગેરે. (૯) લંબાઇ પહોળાઇ અને જાડાઇ એ ત્રણેનું માન જેમાં આવે તે; ઘનરૂપે આ લોકનું પરિમાણ સાત રાજ છે. (૧૦) ઘણું; બહુ (૧૧) નાગરમોથ. (૧૨) કાંસિયા વગેરે વાજિંત્રનો શબ્દ. (૧૩) न० એ નામનું એક દેવ વિમાન. (૧૪) પિણ્ડ.

घणघणाइय. न० (घनघनायित) રથનો ઘણ ઘણ એવો અવાજ થાય તે.

घणघाइ. न० (घनघातिन्) ઘનઘાતી કર્મ; જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય એ ચાર કર્મ.

घणचउरंस. न० (घनचतुरस्र) નક્કર વસ્તુનું ચોરસ સંઠાણ.

घणतंस. न० (घनत्र्यस्र) નક્કરરૂપે ત્રિકોણ સંઠાણ.

घणतव. न० (घनतपस्) પ્રતરને શ્રેણિગુણા કરતાં ઘન થાય જેથી પ્રતર તપ પ્રમાણેજ ચાર વાર તપ કરવાથી ઘન તપ થાય છે.

घणदंत. પું૦ (घनदन्त) લવણ સમુદ્રમાં નવ સો જોજન પર આવેલ ઘનદંત નામનો અંતરદ્વીપ. (૨) त्रि० તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

घणपरिमंडल. न० (घनपरिमण्डल) નક્કરરૂપે વર્તુલ આકાર; ઘનપરિમંડળ સંઠાણ.

घणमुइंग. પું૦ (घनमृदंग) મ્હોટું નગારૂં.

घणरज्जु. स्त्री० (घनरज्जु) જેની લંબાઇ પહોળાઇ અને જાડાઇ સરખી થાય એવી રીતે રાજનું પરિમાણ કરવું તે.

घणवट्ट. न० (घनवृत्त) નક્કર ગોળાકાર; લાડવાના જેવો આકાર.

घणवात. પું૦ }
घणवाय. } (घनवात) ઘનોદધિ અથવા વિમાન આદિના આધારભૂત જામેલા બરફ જેવો અથવા થીજેલા ઘી જેવો એક પ્રકારનો કઠિન વાયુ.

घणवायवलय. પું૦ (घनवातवलय) વળયાકારે રહેલ ઘનવાયુ.

घणविज्जुया. स्त्री० (घनविद्युत्) ધરણેન્દ્રની છઠી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) છપન દિશા કુમારીમાંની એક.

घणसंताणअ. પું૦ (घनसन्तानक) કરોળીયાનું પડ.

घणसंमद्द. પું૦ (घनसंमर्द) જે યોગમાં ચંદ્ર અને સૂર્ય ગ્રહ તથા નક્ષત્રની વચ્ચમાં થઇ ચાલે તે યોગ.

घणसार. પું૦ (घनसार) કપૂર.

घणा. स्त्री० (घना) ઘણાદેવી; ધરણેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

घणायत. न० (घनायत) જાડાઇ અને પહોળાઇ યુક્ત આયતસંઠાણ; નક્કર વસ્તુની લંબાઇ.

घणोदधि. } **घणोदहि.** } पुं० (घनोदधि) પ્રત્યેક નરકની પૃથ્વી નીચે બરફની પેઠે જામેલ ઘનરૂપ પાણી કે જે વીશ હજાર જોજન પ્રમાણે છે.

घत. न० (घृत) ઘી.

घत्त. त्रि० (घात्य) ઘાત કરવા યોગ્ય; મરાયેલ.

घत्थ. त्रि० (ग्रस्त) પકડાએલું; ઘેરાએલું. (૨) ઘસાઇ ગયેલ; ખવાઇ ગયેલ.

घन. त्रि० (घन) ગાઢ; ગંભીર. (૨) पुं० મેઘ; વરસાદ.

घम्म. पुं० (घर्म) ઘામ; બફારો; ગરમી.

घम्मा. स्त्री० (घर्मा) પહેલી નરકનું નામ.

घय. न० (घृत) ઘી. (૨) ઘૃત નામના દ્વીપ તથા સમુદ્રનું નામ.

घयघट्ट. पुं० (घृतघट्ट) ઘીનો મેલ; કીટું.

घयपुराण. न० (घृतपूर्ण) ઘેબર.

घयपूर. पुं० (घृतपूर) ઘેબર.

घयमंड. पुं० (घृतमण्ड) ઘૃતસાર; ઉપરનું ઘી.

घयमेह. पुं० (घृतमेघ) ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતાં ૧૪ દિવસ સુધી બે મેઘ વરસ્યા પછી સાત દિન સુધી ત્રીજો મેઘ વરસે તેનું નામ; ઘીના જેવો વરસતો વરસાદ.

घर. पुं० न० (गृह) મકાન; રહેવાનું સ્થાન; ઘર.

घरकुडी. स्त्री० (गृहकुटी) ઘરની બહારની કોટડી. (૨) ચોકની અંદરની કુડી.

घरकोइला. } **घरकोइलिया.** } स्त्री० (गृहकोकिला) ગરોળી; ભીંતગરોળી.

घरघरग. पुं० (   ) એક જાતનું ડોકનું આભૂષણ.

घरजामाउय. पुं० (गृहजामातृक) ઘર જમાઇ.

घरणी. स्त्री० (गृहिणी) ઘરધણિયાણી; સ્ત્રી; ભાર્યા.

घरवास. पुं० (गृहवास) ગૃહાશ્રમ; ગૃહસ્થાશ્રમ.

घरसमुदाण. न० (गृहसमुदान) સાધુ સામાન્ય પ્રકારે બધે ઘેરથી ગોચરી કરે તે.

घरसमुदाणिय. पुं० (गृहसमुदानिक) દરેક ઘરે ભિક્ષા લેનાર ગોશાળાના મતનો અનુયાયી; આજીવિક મતના અનુયાયી સાધુ.

घरिणी. स्त्री० (गृहिणी) સ્ત્રી; ઘરધણીયાણી.

घरिस. पुं० (घर्ष) ઘર્ષણ; અરસપરસ ઘસાવું તે.

घरोलिया. } **घरोली.** } स्त्री० (   ) નાની ગરોળી.

घलघल. पुं० (घलघल) એક જાતનો અવાજ.

घस. न० (घस) જમીનની મ્હોટી ફાટ; કાળી જમીનનો ચીરીયો.

घसा. स्त्री० (   ) ક્ષારવાળી ભૂમિ.

घसिय. त्रि० (घृष्ट) ઘસેલું.

घसिर. त्रि० (ग्रसितृ) અઘરાયો; બહુ ખાનાર.

घसी. स्त्री० (   ) જમીનનો ઢોળાવ. (૨) ભોંયરૂં.

घाइ. त्रि० (घातिन्) ઘાત કરનાર; હિંસક.

घाइआ. स्त्री० (घातिका) વિનાશ કરનારી સ્ત્રી.

घाइकम्म. न० (घातिकर्मन्) જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય એ ચાર કર્મ; આત્મિક ગુણોની ઘાત કરનાર કર્મ.

घाइय. त्रि० (घातित) મારી નખાવેલ; ઘાત કરાવેલ. (૨) ઘવાયેલ; શકિત રહિત.

घाउकाम. त्रि० (हन्तुकाम) લુંટવાની ઇચ્છાવાળો.

घाड. पुं० (घाट) મિત્રતા; ભાઇબંધી. (૨) માથાની નીચેનો ભાગ.

घाडिय. त्रि० (घाटिक) મિત્ર; ભાઇબંધ.

घाण. न० (   ) ઘાંણી.

घाण. पुं० न० (घ्राण) ઘ્રાણેન્દ્રિય; નાસિકા.

घाणारिस. पुं० न० (घ्राणार्शस्) નાકમાં થતો મસાનો રોગ.

घाणिंदिय. न० (घ्राणेन्द्रिय) નાસિકા; સુંઘવાની શક્તિ ધરાવનાર ઇંદ્રિય; નાક.

घात. पुं० (घात) મારવું. (૨) નરક.

घातअ. त्रि० (घातक) ઘાતકરનારૂં; મારનારૂં.

घाति. त्रि० (घातिन) હણનાર; વધ કરનાર. (૨) न० ચાર ઘાતી કર્મ.

घातिय. त्रि० (घातित) હણેલું.

घाय. पुं० (घात) વધ કરવો; ઘાત કરવી. (૨) નરક. (૩) સંસાર.

घायअ. } त्रि० (घातक) જુઓ "ઘાતઅ"
घायक. } શબ્દ.
घायग. }

घायण. न० } (हनन) મારવું; ઘાત
घायणा. स्त्री० } કરવી.

घायावण. न० (घातना) ઘાયલ કરાવવું.

घायावणा. स्त्री० (घातना) મારવું; બીજા પાસે મરાવવું.

घास. पुं० (ग्रास) કોળિયો. (૨) ભોજન.

घास. पुं० (घास) તૃણ; ઘાસ.

घासेसणा. स्त्री० (ग्रासैषणा) આહાર ખાવાનાં શુદ્ધિ અશુદ્ધિનું પર્યાલોચન કરવું તે.

घिअ. न० (घृत) ઘી.

घिओदअ. पुं० (घृतोदक) ઘૃતોદધિ સમુદ્ર; ઘીના જેવા પાણીવાળો સમુદ્ર.

घिं. } पुं० (ग्रीष्म) ગરમીની મોસમ;
घिंसु. } ઉનાળો. (૨) તાપ; ગરમી.

घिणिल्लु. त्रि० (घृणावत्) દયાળુ; દયાવાન્.

घिसरा. स्त्री० (   ) માછલી પકડવાની એક જાતની જાળ.

घुट्टग. पुं० (घृष्टक) લિંપેલ પાત્રને ઘસવાનો પથરો.

घुट्ठ. त्रि० (घुष्ट) ઉંચે સ્વરે બોલાએલ; ઉદ્ઘોષણા કરેલ.

घुण. पुं० } (घुण) ઘુણો; લાકડાને કોર-
घुणा. स्त्री० } નાર જન્તુ વિશેષ.

घुणिय. त्रि० (घुणित) કીડાથી વિંધાયેલ.

घुल्ला. स्त्री० (   ) બે ઇન્દ્રિયવાળો જીવ; શંખલા વગેરે.

घुसिण. न० (घुसृण) કેસર.

घूघू. } पुं० स्त्री० (घूक) ઘુવડ.
घूय. }

घूरा. स्त्री० (   ) જાંઘ વિગેરે શરીરના અવયવ.

घेरोलिया. स्त्री० (गृहकोकिला) ગરોળી.

घोड. पुं० (घोट) ઘોડો.

घोडग. } पुं० (घोटक) એક જાતનો ઘોડો.
घोडय. }

घोडयमुह. न० (घोटकमुख) ઘોડાનાં લક્ષણો જોવાનું શાસ્ત્ર.

घोडिय. पुं० (   ) મિત્ર.

घोर. त्रि० (घोर) ઘોર; ભયંકર; દારૂણ. (૨) જેમાં જીવવાનો પણ સંશય રહે તેવું દુષ્કર કૃત્ય.

घोल. पुं० (घोल) દહિને કપડામાં બાંધી ગાળીનાખવું-પાણી કાઢી નાખવું તે.

घोलण. न० (घोलन) ઘોલવું; અંગુઠા અને આંગળીવતી કેરીની પેઠે ઘોળવું-મસળવું.

घोलवड. न० (घोलवटक) દહિં ઘોળીને તેમાં વડાં નાખે તે; દહિંવડાં.

घोलित. } त्रि० (घोलित) વલોવેલું; મ
घोलिय. } થેલું; કેરીની પેઠે ઘોળેલું.

घोल्लिर. त्रि० (घूर्णितृ) ચક્રપણે ફરનાર; ઘુમનાર.

घोस. पुं० (घोष) ગોકુલ; ગાયોને રહેવાનું સ્થાન. (૨) ત્રીજા અને ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) સ્વર; અવાજ. (૪) ઉંચે નીચે કે સમસ્વર વિશેષ

उच्चार; उदात्तादि स्वर બોલવા તે. (૫) સ્તનિત કુમાર જાતના ભવનપતિનો ઇન્દ્ર. (૬) ઘોસ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

घोसण. न० (घोषण) } ઘંટાનો શબ્દ;
घोसणा. स्त्री० (घोषणा) } ઢંઢેરો પીટાવવો તે.

घोसय. पुं० ( ) આરસી; નાનો અરિસો. (૨) દર્પણનું ઘરૂં. (૩) દર્પણ રાખવાની ઘોડી.

घोसाड पुं० न० (घोसातक) ગીસોડાં; શાક વનસ્પતિની એક જાત.

घोसाडई. स्त्री० (घोषातकी) ગીસોડા-તુરીયાની વેલ.

घोसाडिया. स्त्री० (घोषातकी) વનસ્પતિ વિશેષ; ગીસોડી.

घोसालई. } स्त्री० ( ) શરદ્ઋતુમાં
घोसाली. } ઉત્પન્ન થતી એક જાતની વેલ.

घोसिअ. त्रि० (घोषित) જાહેર કરેલું; સાદ પડાવેલો.

ङ.

ङकारपविभत्ति. पुं० (ङकारप्रविभक्ति) ङકારના આકાર જેવું નાટક વિશેષ.

च.

च. अ० (च) અને; વળી. (૨) પાદપૂરણ. (૩) અતિશય; અધિક.

चअ. पुं० (चय) જથ્થો. (૨) ઇંટ વિગેરેનું ચણતર. (૩) શરીર. (૪) શરીરનું તજવું.

चइय. त्रि० (त्यक्त) છોડેલું; તજેલું.

चउ. त्रि० (चतुर्) ચાર; ચારની સંખ્યા.

चउकन्न. त्रि० (चतुष्कर्ण) ચાર કાને ગયેલ (વાર્તા.)

चउक्क. पुं० (चतुष्क) ચાર રસ્તા ભેગા થતા હોય તે સ્થળ; ચોક; ચોવાટો.(૨) ચારનો સમૂહ-જથ્થો.

चउक्कणइय. त्रि० (चतुष्कनयिक) ચાર નયથી વસ્તુનો વિચાર કરનાર; જે નૈગમના સામાન્ય અંશને સંગ્રહમાં અને વિશેષ અંશને વ્યવહારમાં સમાવી ત્રણ શબ્દ નયને એક રૂપે માની સંગ્રહ, વ્યવહાર, ઋજુસૂત્ર અને શબ્દ એ ચાર નય માનતા હતા તે.

चउक्कणय. पुं० (चतुष्कनय) ચાર નયને માનનાર એક આજીવિક મત.

चउक्कर. त्रि० (चतुष्कर) ચાર હાથવાળો; ચતુર્ભુજ.

चउक्कोण. त्रि० (चतुष्कोण) ચાર ખુણાવાળું; ચોરસ.

चउक्खुत्तो. अ० (चतुःकृत्वस्) ચારવાર.

चउगइ. स्त्री० (चतुर्गति) નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા એ ચાર ગતિ.

चउगमण. न० (चतुर्गमन) ચારે દિશાએ જવું તે.

चउगुण. त्रि० (चतुर्गुण) } ચારગણું.
चउगुणिय. त्रि० (चतुर्गुणित) }

चउचत्ता. स्त्री० (चतुश्चत्वारिंशत्) ચુમાલીસ; ૪૪.

चउज्जामधम्म. पुं० (चतुर्यामधर्म) ચાર મહાવ્રતરૂપ ધર્મ; અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય અને અપરિગ્રહ—એ ચાર મહાવ્રતરૂપ વચ્ચેના બાવીસ તિર્થંકરોએ બતાવેલ ધર્મ.

चउज्झाइया. स्त्री० (   ) સાપની એક જાતિ.

चउट्ठाण. न० (चतुःस्थान) કર્મનો ચોઠાણિઓ રસ.

चउट्ठाणवडिअ. त्रि० (चतुःस्थानपतित) ચાર પ્રકારનું.

चउणउइ. स्त्री० (चतुर्नवति) ચોરાણું.

चउतीस. } स्त्री० (चतुस्त्रिंशत्) ચોત્રીસ;
चउत्तीस. } ૩૪.

चउत्तीसइम. } न० (चतुस्त्रिंशत्तम) સોળ
चउत्तीसम. } ઉપવાસ ભેગા કરવા તે. (૨) त्रि० ચોત્રીસમો; ૩૪ મો.

चउत्थ. त्रि० (चतुर्थ) ચોથું; ચોથા નંબરનું. (૨) पुं० न० ચોથ ભક્ત; એક ઉપવાસ.

चउत्थंचउत्थ. पुं० न० (चतुर्थचतुर्थ) એક એક ઉપવાસ.

चउत्थग. } पुं० (चतुर्थक) ચોથીયો તાવ;
चउत्थय. } ત્રણ ત્રણ દિવસને આન્તરે આવે તે તાવ.

चउत्थभत्त. न० (चतुर्थभक्त) ચોથ ભક્ત તપ; એક ઉપવાસ.

चउत्थाहिअ. पुं० (चतुर्थाह्निक) ચોથે ચોથે દિવસે આવતો તાવ.

चउत्थी. स्त्री० (चतुर्थी) પક્ષની ચોથી તિથિ; ચોથ. (૨) त्रि० ચોથા નંબરનું.

चउद्दंत. पुं० (चतुर्दन्त) ચાર દાન્તવાળો—હાથીરત્ન; ઇન્દ્રનો ઐરાવત નામનો હાથી.

चउद्दस. त्रि० (चतुर्दशन्) ચૌદ; દશ અને ચાર.

चउद्दसपुव्व. न० (चतुर्दशपूर्व) ચૌદપૂર્વ—આગમ વિશેષ કે જે હાલ વિચ્છિન્ન થઈ ગયેલ છે.

चउद्दसपुव्वि. पुं० (चतुर्दशपूर्विन्) ચૌદ પૂર્વના જાણનાર. (સાધુ)

चउद्दसपुव्वी. स्त्री० (चतुर्दशपूर्वी) ચૌદ પૂર્વનો સમૂહ.

चउद्दसम. न० (चतुर्दश) એક સાથે છ દિવસના ઉપવાસ કરવા તે. (૨) त्रि० ચૌદમું.

चउद्दसी. स्त्री० (चतुर्दशी) ચૌદશ.

चउद्दिसं } अ० (चतुर्दिश) પૂર્વ, પશ્ચિમ,
चउद्दिसिं. } ઉત્તર અને દક્ષિણ—એ ચાર દિશાઓ તરફ; ચારે દિશામાં.

चउनवइ. स्त्री० (चतुर्नवति) ચોરાણું; ૯૪ ની સંખ્યા.

चउनाण. न० (चतुर्ज्ञान) ચાર પ્રકારનું જ્ઞાન; મતિ, શ્રુત, અવધિ અને મનઃપર્યવ.

चउपज्जवसिय. त्रि० (चतुःपर्यवसित) ચાર-ચારના થોક કરતાં જેમાં ચાર શેષ રહે તે.

चउपण्ण. } स्त्री० (चतुःपञ्चाशत्) ચોપનની
चउपन्न. } સંખ્યા.

चउप्पइया. स्त्री० (चतुष्पदिका) ચાર પગવાળી ભુજપરિસર્પની એક જાત.

चउप्पदी. स्त्री० (चतुष्पदी) તિર્યંચ સ્ત્રી; ચોપગી.

चउप्पण्ण. } स्त्री० (चतुःपञ्चाशत्) જુઓ
चउप्पन्न. } "ચઉપન્ન" શબ્દ.

चउप्पय. पुं० स्त्री० (चतुष्पद) ચોપગો; ચાર પગવાળા ગાય, ઘોડો, હાથી વિગેરે. (૨) દરેક માસની અમાવાસ્યાને દિવસે આવતું ચાર સ્થિર કરણમાંનું બીજું કરણ; ૧૧ કરણમાંનું નવમું કરણ.

चउप्पाय. पुं० (चतुष्पाद) જુઓ 'ચઉપ્પય' શબ્દ.

चउप्पाल. न० (चतुष्पाल) સૂર્યાભદેવનું પ્રકરણકોશ.

चउप्पुड. त्रि० (चतुष्पुट) ચાર પડવાળું; ચોસર; ચોપડ.

चउप्पुडिया. स्त्री० (चतुष्पुटिका) ચપટી વગાડવી તે.

चउप्फाल. त्रि० (चतुष्फाल) ચોફાળ; ચાર પડવાળું.

चउब्भाग. पुं० (चतुर्भाग) ચતુર્થાંશ; ચોથો ભાગ.

चउभंग. पुं० न० (चतुर्भंग) ચાર પ્રકાર; ચાર વિભાગ.

चउभंगी. स्त्री० (चतुर्भङ्गी) ચોભંગી.

चउभाइआ. स्त्री० (चतुर्भागिका) માણીનો ચોથો ભાગ; રસ માપવાનું માપ; ૬૪ પળનું એક માપ.

चउमासा. स्त्री० (चतुर्मासी) ચાર માસનો સમૂહ; ચોમાસું.

चउमासिय. न० (चातुर्मासिक) ચોમાસી તપ; ચાર માસના ઉપવાસ કરવા તે.

चउमासिया. स्त्री० (चातुर्मासिका) ભિક્ખુની ચોથી પડિમા કે જેમાં એક માસ સુધી ચારદાત અન્નની અને ચારદાત પાણીની કલ્પે.

चउमास्स. न० (चतुर्मास्य) આસાઢી ૧૫ થી કાર્તકી ૧૫ સુધીનો સમય.

चउम्मुह. त्रि० (चतुर्मुख) ચાર મુખવાળું; જેની ચારે દિશામાં દરવાજા હોય તેવો પ્રાસાદ–હવેલી.

चउर. त्रि० (चतुर) કુશળ; હોશીઆર.

चउर. त्रि० (चतुर्) ચાર; ચારની સંખ્યા.

चउरंग. त्रि० (चतुरङ्ग) જેના ચાર અંગ-અવયવ છે તેવી વસ્તુ; ધર્મના ચાર અંગ–દાન, શીયલ, તપ અને ભાવ; શરણના ચાર અંગ–અરિહન્ત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ. (૨) હાથી, રથ, ઘોડા અને પાયદલ એ ચાર જેના અંગ છે એવી સેના–સૈન્ય.

चउरंगिणी. स्त्री० (चतुरंगिनी) ચતુરંગી સેના; ચાર વિભાગવાળી.

चउरंत. पुं० (चतुरन्त) ચાર પ્રકારની ગતિ જેમાં છે એવો સંસાર. (૨) त्रि० ચાર પર્યન્તવાળો.

चउरंस. त्रि० (चतुरस्र) ચોરસ; ચારખુણાવાળું.

चउरग. पुं० (चकोरक) ચકોરપક્ષી.

चउरय. पुं० ( ) ચોરો; ચબુતરો.

चउरासी. } **चउरासीइ.** } स्त्री० (चतुरशीति) ચોરાશી; ૮૪.

चउरिंदिय. त्रि० (चतुरिन्द्रिय) સ્પર્શ, ઘ્રાણ, રસના, નેત્ર, એ ચાર ઇન્દ્રિયવાળો.

चउवन्न. स्त्री० न० (चतुःपञ्चाशत्) ચોપન; ૫૪.

चउवन्न. पुं० (चतुर्वर्ण) વર્ણચતુષ્ક; વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ–એ નામકર્મની ચાર પ્રકૃતિ.

चउवीस. स्त्री० न० (चतुर्विंशति) ચોવીશ; વીશ અને ચાર.

चउवीसइम. न० (चतुर्विंशतितम) ૧૧ ઉપવાસ. (૨) त्रि० ચોવીશમું.

चउवीसत्थय. } **चउवीसत्थव.** } न० (चतुर्विंशस्तव) બીજું આવશ્યક સૂત્ર; લોગસ્સનો પાઠ, જેમાં ૨૪ તિર્થંકરની સ્તુતિ છે.

चउव्विह. त्रि० (चतुर्विध) ચાર પ્રકારનું.

चउसट्ठि. स्त्री० (चतुष्षष्टि) ચોસઠ; ૬૪.

चउसट्ठिया. स्त्री० (चतुःषष्ठिका) રસ તોળવાનું–માણીના ચોસઠમા ભાગનું માપ.

चउसयरि. स्त्री० (चतुःसप्तति) ચમોતેર; ૭૪ ની સંખ્યા.

चउसरण. न० (चतुश्शरण) અરિહન્ત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ એ ચારનું શરણ (આશ્રય) લેવું તે. (૨) દશ પઇન્નામાંના એક પઇન્ના (પુસ્તક) નું નામ.

चउसाल. त्रि० (चतुःशाल) ચતુઃશાલ; ચાર માળવાળું. (ઘર)

चउसिया. स्त्री० (चौकुशिका) ચોકુશ નામના દેશની સ્ત્રી.

चउसिर. न० (चतुःशिरस्) વન્દનામાં ચાર વખત ગુરૂને મસ્તક નમાડવું તે.

चश्रोर. पुं० स्त्री० (चकोर) ચકોર પક્ષી.

चश्रोवचइश्र. त्रि० (चयोपचयिक) ન્યૂનાધિક થનારૂં; ચઓપચય-હાનિવૃદ્ધિ પામનાર.

चंकमण. न० (चंकमण) આમતેમ ફરવું તે. (૨) બહુ ચાલવું. (૩) વારંવાર ચાલવું તે. (૪) વાંકુ ચાલવું તે.

चंकमिश्र. त्रि० (चंकमित) અતિશય ચાલેલ.

चंकार. पुं० (चकार) ચકાર; ચ અક્ષર.

चंगबेर. पुं० ( ) કથરોટ. (૨) ચંગેરી.

चंगिम. पुं० स्त्री० (चङ्गिमन्) સુન્દરતા; સૌન્દર્ય.

चंगेरिश्रा. } **चंगेरी.** } स्त्री० ( ) ફુલ રાખવાની છાબડી.

चंचल. त्रि० (चञ्चल) ચંચળ; અસ્થિર; ચપળ.

चंचलायमाण. त्रि० (चञ्चलायमान) ચલાયમાન; ચંચળ.

चंचु. स्त्री० (चञ्चु) ચાંચ.

चंचुच्चिय. न० (चञ्चूचित) ઘોડાની એક પ્રકારની ગતિ; ખોટી ચાલ.

चंचुमालइय. त्रि० ( ) હર્ષથી વિકાશ પામેલ; રોમાંચ થયેલ.

चंचुय. पुं० (चञ्चुक) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) તે દેશના નિવાસીમનુષ્ય.

चंड. त्रि० (चण्ड) પ્રચણ્ડ; તીક્ષ્ણ. (૨) અતિક્રોધી. (૩) पुं० ક્રોધ; કોપ.

चंडकोसिय. पुं० (चण्डकौशिक) એક સર્પ, જેણે ભગવાન મહાવીર સ્વામીને ઘણો પરિસહ આપ્યો હતો.

चंडरुद्द. पुं० (चण्डरुद्र) એ નામના એક, ક્રોધી આચાર્ય.

चंडवाल. पुं० (चण्डपाल) એ નામનો એક રાજા.

चंडा. स्त्री० (चण्डा) ચમરેંદ્ર વગેરેની મધ્યમ પર્ષદા-સભા. (૨) જેમ ક્રોધી માણસને શ્રમ ન લાગે તેમ જેમાં શ્રમ ન જણાય એવી દેવતાની એક ગતિ.

चंडाल. पुं० (चण्डाल) નીચ જાત. (૨) ભંગી; ઢેડ. (૩) વર્ણશંકર જાતિ.

चंडालग. न० (चन्दालक) દેવપૂજા નિમિત્તે ફુલ રાખવાનું તાંબાનું વાસણ.

चंडालिय. न० (चाण्डाल्य) ચણ્ડાળના જેવું કર્મ.

चंडालिय. न० (चण्डालीक) ક્રોધને વશ થઇને જૂઠું બોલવું તે.

चंडालिय. त्रि० (चाण्डालिक) ચંડાળ સંબંધી; ચંડાળ જાતિમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

चंडिक. पुं० न० (चाण्डिक्य) ક્રોધ.

चंडिक्किय. त्रि० (चाण्डिक्यित) ક્રોધ પ્રગટવાથી રૌદ્રરૂપ ધરેલ; ભયંકર.

चंडी. स्त्री० (चण्डी) એ નામની સાધારણ વનસ્પતિ. (૨) ચણ્ડીદેવી.

चंद. पुं० (चन्द्र) ચંદ્ર; ચન્દ્રમા. (૨) ચન્દ્ર નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) વપ્રવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૪) જ્યોતિષી દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૫) ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રમાંના એક દ્રહ કે જેને બે પાસે કંચનક પર્વત છે. (૬) ચંદ્ર નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૭) જે વર્ષમાં અધિકમાસ ન હોય તે સંવત્સર. (૮) ચન્દ્રપુષ્પિકાનું પહેલું અધ્યયન. (૯) આઠમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૧૦) રાધાવેધની પુતળીની આંખનો ડોળો.

चंदक. पुं० (चन्द्रक) મોર પીછ ઉપરનો ચાંદલો.

चंदकंत. न० (चन्द्रकान्त) ચન્દ્રકાન્ત નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदकंता. स्त्री० (चन्द्रकान्ता) ચાલુ અવસર્પિ-ણીના બીજા કુલકરની સ્ત્રી.

चंदकूड. न० (चन्द्रकूट) ચન્દ્રકૂટ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પું० રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

चंदगवेज्झ. पुं० (चन्द्रकवेध्य) રાધાવેધ–ચક્ર ફરતી રાધા પુતળીની તરા વચ્ચેથી આંખ વિંધવી તે.

चंदगुत्त. स्त्री० (चन्द्रगुप्त) મૌર્યવંશી ચન્દ્રગુપ્ત રાજા.

चंदचरिया. स्त्री० (चन्द्रचर्या) ચંદ્રની ગતિ જાણવાની વિદ્યા.

चंदच्छाय. पुं० (चन्द्रच्छाय) ચન્દ્રચ્છાય નામે અંગ દેશનો રાજા કે જેણે મલ્લિનાથ પ્રભુ સાથે દીક્ષા લીધી હતી.

चंदजसा. स्त्री० (चंद्रयशस्) વિમળ વાહન કુલકરની સ્ત્રી.

चंदजोग. पुं० (चंद्रयोग) નક્ષત્રનાં સાથે ચન્દ્રનો યોગ.

चंदज्झय. न० (चन्द्रध्वज) ચન્દ્રધ્વજ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदण. पुं० न० (चन्दन) મલયાગર; ચન્દન. (૨) સુખડનું ઝાડ. (૩) અક્ષ-કોડાનો જીવ. (૪) ચન્દનમણિ; સચિત્તાકઠિન પૃ-થ્વીનો એક પ્રકાર. (૫) રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

चंदणकलस. } **चंदणघड.** } पुं० (चन्दनकलश) ચન્દ-નલિપ્ત કળશ; મંગળકળશ.

चंदणज्जा. स्त्री० (चन्दनार्या) ચોવીસમા તી-ર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી; ચંદનબાળા નામનાં આરજા.

चंदणपेसिया. स्त्री० (चन्दनपेसिका) ચન્દન ઘસનારી દાસી.

चंदणा. स्त्री० (चंदना) ચંદનબાળાસાધ્વી; ભગવાન્ મહાવીરની પ્રથમ સાધ્વી.

चंदणागरी. स्त्री० (चन्दनागरी) જૈન મુનિ-ઓની એક શાખા.

चंदणी. स्त्री० (चन्दनी) આચમન.

चंदत्थमणपविभत्ति. स्त्री० (चन्द्रास्तमनप्रविभक्ति) ચન્દ્રાસ્તની વિશેષરચનાવાળું નાટક.

चंददिण. न० (चन्द्रदिन) ચંદ્રનો દિવસ; સોમવાર.

चंददीव. पुं० (चन्द्रद्वीप) ચન્દ્રમા નામનો દ્વીપ.

चंदद्ध. न० (चन्द्रार्ध) અર્ધો ચન્દ્ર; આઠમનો ચન્દ્ર.

चंदन. न० (चन्दन) ચંદન.

चंदनागरी. स्त्री० (चन्दनागरी) એ નામની એક જૈન મુનિઓની શાખા.

चंदपडिमा. स्त्री० (चन्द्रप्रतिमा) ચન્દ્ર નામની પ્રતિમા–અભિગ્રહ કે જેમાં ચંદ્ર કળાની પેઠે શુકલ પક્ષમાં દરરોજ એકેક કોળિઓ વધારતાં અને કૃષ્ણ પક્ષમાં એકેક કોળીઓ ઘટાડતાં અમાવાસ્યાએ એકજ કોળિઓ લેવામાં આવે તે;-એક પ્રકારનું ઉણોદરી તપ.

चंदपण्णत्ति. स्त्री० (चन्द्रप्रज्ञप्ति) જેમાં ચન્દ્ર સંબંધી વર્ણન કર્યું છે તે ચન્દ્રપ્રજ્ઞપ્તિ નામનું એક કાલિક સુત્ર.

चंदपव्वय. पुं० (चन्द्रपर्वत) ધાતકી ખંડના મહાવિદેહમાંનો એક પર્વત. (૨) એ નામનો શીતોદાનદીનો વક્ષસ્કાર પર્વત.

चंदप्पभ. पुं० (चन्द्रप्रभ) ચન્દ્રકાન્ત-મણિ. (૨) છત્રીનો દાંડો. (૩) न० ચંદ્ર-પ્રભ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) પું० આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકર. (૫) એક જૈન મુનિ. (૬) न० ચંદ્રનું સિંહાસન.

चंदप्पभा. स्त्री० (चन्द्रप्रभा) ચંદ્રહાસ નામની મદિરા–દારૂ. (૨) ચંદ્રમાની મ્હોટી અગ્ર-મહિષી (૩) ચન્દ્રપ્રભાદેવી. (૪) દશમા અને ચોવીશમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પા-લખીનું નામ.

चंदप्पह. पुं० (चंद्रप्रभ) વર્તમાન ચોવીસીના ૮ મા તીર્થંકરનું નામ.

चंदप्पहा. स्त्री० (चन्द्रप्रभा) જુઓ " ચંદપ્પભા " શબ્દ.

चंदप्पहाविमान. न० (चन्द्रप्रभविमान) એ નામનું એક વિમાન.

चंदभागा. स्त्री० (चन्द्रभागा) ચન્દ્રભાગા નામની એક નદી, કે જે સિંધુમાં જઈને મળે છે.

चंदम. पुं० (चन्द्रमस्) ચન્દ્રમા.

चंदमंडल. पुं० न० (चन्द्रमण्डल) ચન્દ્રનું મંડળ; ચન્દ્રનું વિમાન. (૨) ચન્દ્રનું બિમ્બ.

चंदमंडलपविभत्ति. पुं० (चन्द्रमण्डलप्रविभक्ति) ચન્દ્રમંડળની વિશેષ રચનાવાળું નાટક.

चंदमस. पुं० (चन्द्रमस्) ચન્દ્રમા

चंदमहत्तर. पुं० (चन्द्रमहत्तर) એ નામના એક આચાર્ય કે જેણે સપ્તતિકા નામે ગ્રંથ રચ્યો છે.

चंदमालिया. स्त्री० (चन्द्रमालिका) ચન્દ્રાકાર હાર. (૨) એ નામનો એક છંદ.

चंदय. पु० (चन्द्रक) મોરપીંછાનો ચાંદલો.

चंदयगुत्त. पुं० (चन्द्रगुप्त) પાટલીપુત્રનો પ્રાચીન રાજા; ચંદ્રગુપ્ત નામે મૌર્યવંશનો એક રાજા.

चंदलेस. न० (चन्द्रलेश्य) ચન્દ્રલેશ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदलेस्सा. स्त्री० (चन्द्रलेश्या) ચન્દ્રના વિમાનની કાંતિ.

चंदवडिंसअ. पुं० (चन्द्रावतंसक) ચંદ્રમાનું વિમાન.

चंदवन्न. न० (चन्द्रवर्ण) ચોથા દેવલોકનું ચન્દ્રવર્ણ નામનું એક વિમાન.

चंदसालिया. स्त्री० (चन्द्रशालिका) મેડી; માળ; મજલો.

चंदसिंग. न० (चन्द्रशृंग) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदसिट्ठ. न० (चन्द्रशिष्ट) ચન્દ્રશિષ્ટ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदसिरि. स्त्री० (चन्द्रश्री) ચન્દ્રશ્રી નામની સ્ત્રી; ચક્ષુષ્મત્ નામના બીજા કુલકરની માતા.

चंदसूरदंसावणिया. / **चंदसूरपासणिया.** स्त्री० (चन्द्रसूर्य-दर्शनिका) જન્મથી ત્રિજે દિવસે બાળકને કરાવવામાં આવતું સૂર્ય ચન્દ્રનું દર્શન (૨) તે પ્રસંગે થતો ઉત્સવ.

चंदसूरमालिआ. स्त्री० (चन्द्रसूर्यमालिका) એક જાતનું ઘરેણું-દાગીનો.

चंदहोरा. स्त्री० (चन्द्रहोरा) ચંદ્રની હોરા; ચન્દ્રલગ્ન.

चंदा. स्त्री० (चन्द्रा) ચન્દ્રમાની રાજધાની; ચંદ્રદ્વીપની રાજધાની.

चंदागमणपविभत्ति. न० (चन्द्रागमनप्रविभक्ति) ચન્દ્રાગમનની રચનાવાળું નાટ્ય વિશેષ.

चंदाणण. पुं० (चन्द्रानन) જંબુદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીના પહેલા તીર્થંકર

चंदाणणा. स्त्री० (चन्द्रानना) ચન્દ્રની માફક આનંદ ઉત્પન્ન કરનારી શાશ્વતી જિન પ્રતિમાઓ પૈકી ત્રીજી પ્રતિમાનું નામ.

चंदाभ. न० (चन्द्राभ) ચંદ્રાભ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પું० અગીયારમા કુળગરનું નામ.

चंदायण. न० (चान्द्रायण) જુઓ " ચંદપડિમા " શબ્દ.

चंदालग. न० ( ) એક જાતનું તાંબાનું પાત્ર.

चंदावत्त. पुं (चन्द्रावर्त) ચન્દ્રાવર્ત નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदावरणपविभत्ति. न० (चन्द्रावरणप्रविभक्ति) ચન્દ્રમાને ઢાંકવાની વિશેષ રચનાવાળું નાટ્ય વિશેષ.

चंदावलिपविभत्ति. न० (चन्द्रावलिप्रविभक्ति) ચન્દ્રમાની વિશેષ રચનાવાળું એક નાટક.

चंदाविज्झय. न० (चन्द्रवेध्यक) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૫ મું.

चंदिम. पुं० (चन्द्रमस्) ચંદ્રમા. (૨) ચંદ્રમાના દૃષ્ટાન્તવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૦ મું અધ્યયન. (૩) આ નામના એક જૈન મુનિ.

चंदिमसूरिय. पुं० (सूर्याचन्द्रमस्) ચન્દ્ર અને સૂર્ય.

चंदिमा. स्त्री० (चन्द्रिका) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા સાર્થવાહીના પુત્ર. (૩) ચન્દ્રિકા; જ્યોત્સ્ના.

चंदुत्तरवडिंसग. पुं० (चन्द्रोत्तरावतंसक) ચન્દ્રોત્તરાવતંસક નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

चंदोतरण. न० (चन्द्रोत्तरण) કૌશામ્બી નગરીનું એક ઉદ્યાન.

चंदोत्तरायण. न० (चन्द्रोत्तरायन) કૌશામ્બી નગરીના બહારનો ચન્દ્રોત્તરાયણ નામનો એક બાગ.

चंदोयरण. न० (चन्द्रोत्तरण) એ નામનું એક ચૈત્ય કે જે ઉદ્દંડપુર નગરની બહાર હતું.

चंदोअग. न० (चन्द्रोपक) સંન્યાસીનું એક ઉપકરણ.

चंदोवराग. पुं० (चन्द्रोपराग) ચન્દ્રગ્રહણ.

चंपक. } **चंपग.** } पुं० (चम्पक) ચંપાનું ઝાડ.

चंपय. पुं० (चम्पक) કિંપુરુષદેવની સભા આગળનું ચૈત્યવૃક્ષ; ચંપાનું ઝાડ. (૨) સૂર્યાભના ચમ્પક વનનો રક્ષક દેવતા. (૩) ચંપાનું વન તથા ત્યાં રહેનાર દેવ. (૪) ચંપો; ચંપાનું ફૂલ. (૫) ચંપાનું વૃક્ષ કે જેની હેઠે વીસમા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું.

चंपयवडिंसय. न० (चम्पकावतंसक) ચમ્પકાવતંશક નામનું એક વિમાન.

चंपा. स्त्री० (चम्पा) ચંપા નામની નગરી; કોણિક રાજાની રાજધાની; અંગ દેશનો પાયતખ્ત; આજકાલ ભાગલપુરના નામથી ઓળખાય છે તે.

चंपाणयरी. स्त्री० (चम्पानगरी) ચંપાનગરી.

चंपापविभत्ति. न० (चम्पाप्रविभक्ति) ચંપાનગરીની બજારની શોભાયુક્ત નાટક.

चंपिज्जिया. स्त्री० (चम्पीया) જૈન મુનિગણની એક શાખા.

चकारवग्गपविभत्ति. पुं० (चकारवर्गप्रविभक्ति) ચ અક્ષરના આકારની રચનાવાળું નાટક; નાટકના ૩૨ પ્રકારમાંનો એક.

चक्क. न० (चक्र) પૈડું. (૨) વાસુદેવનું સુદર્શન ચક્ર. (૩) ચક્રરત્ન; ૧૪ રત્નમાંનું એક. (૪) ધર્મચક્ર (દેવનાનું બનાવેલ) તીર્થંકરની આગળ રહેછે તે. (૫) કુંભારનો ચાકડો. (૬) ચક્રાકારે હાથની રેખા. (૭) સમૂહ; મંડળ. (૮) મુશળ; સાંબેલું. (૯) આકાશમાં ચક્રાકારે ગોળ કુંડાળા જેવું થાય છે તે. (૧૦) પું० ચકવો પક્ષી.

चक्कंग. पुं० (चक्रांग) ચક્રવાક નામે એક પક્ષી.

चक्कग. पुं० (चक्रक) ચક્ર; આભરણ વિશેષ.

चक्कजोहि. पुं० (चक्रयोधिन्) ચક્રથી લડનાર યોદ્ધો. (૨) વાસુદેવ; ત્રણ ખંડ પૃથ્વીનો રાજા.

चक्कज्झय. पुं० (चक्रध्वज) ચક્રની નિશાનીવાળી ધ્વજા.

चक्कपुरा. } **चक्कपुरी.** } स्त्री० (चक्रपुरी) મહાવિદેહ ક્ષેત્રની વલ્ગુવિજયની મુખ્ય રાજધાની-નગરી.

चक्करक्ख. पुं० (चक्ररक्ष) ચક્રનું રક્ષણ કરનાર દેવ.

चक्करयण. न० (चक्ररत्न) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક ચક્રરત્ન.

चक्कल. पुं० (चक्कल) સિંહાસનનો પડથાયો.

चक्कलिआभिराण. त्रि० ( ) ગોળાકાર ખંડ; ગોળ કકડો.

चक्कवइ. पुं० (चक्रपति) } ચક્રવર્તી રાજા; સમ્રાટ; ભરત-
चक्कवट्टि. (चक्रवर्तिन्) } ક્ષેત્રના છ ખણ્ડનો અધિપતિ.

चक्कवाक. }
चक्कवाग. } पुं० (चक्रवाक) ચકવો પક્ષી.
चक्कवाय. }

चक्कवाल. न० (चक्रवाल) ચક્રાવો; સમૂહ; મંડળ. (૨) ગાડાનું પૈડું. (૩) સિંહાસન નીચેનો પાયો. (૪) પું૦ પર્વત વિશેષ.

चक्कवालविक्खंभ. पुं० (चक्रवालविष्कम्भ) ગોળ પરિધ; ચક્રાકાર ઘેરો.

चक्कवाला. स्त्री० (चक्रवाला) મંડલાકારે શ્રેણી; ગોળ પંક્તિ.

चक्कवूह. पुं० (चक्रव्यूह) ચક્રાકારે વ્યૂહ રચના કરવાની કળા.

चक्कहर. पुं० (चक्रधर) સુદર્શન ચક્રને ધારણ કરનાર વાસુદેવ. (૨) છ ખંડનો સ્વામી; ચક્રવર્તી.

चक्काउह. पुं० (चक्रायुध) સોળમા શાન્તિનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

चक्काग. न० (चक्रक) ચક્રાકાર વસ્તુ.

चक्काग. पुं० (चक्रवाक) ચક્રવાક પક્ષી.

चक्कागभज्जमाण. त्रि० (चक्रकभज्यमान) જે ફળ, પાંદડું, કે ડાળી તોડતાં ચક્રાકારે ગોળ ચિન્હ થાય તે.

चक्कारबद्ध. न० (चक्रारबद्ध) ગાડું.

चक्काह. पुं० (चक्राभ) સોળમા તીર્થંકરના પ્રથમ શિષ્ય.

चक्कि. पुं० (चक्रिन्) } ચક્રવર્તી રાજા.
चक्किय. पुं० (चक्रिक) } (૨) ત્રિ૦ ચક્ર નામનું આયુધ લઈ ચાલનાર. (૩) તેલી. (૪) કુંભાર.

चक्किय. त्रि० (चकित) ભયભીત.

चक्किय. पुं० (चाक्रिक) ચક્રથી લડનાર યોદ્ધો. (૨) ભિક્ષુકની એક જાતિ.

चक्कीसर. पुं० (चक्रीश्वर) ચક્રવર્તી; સમ્રાટ્.

चक्केसरी. स्त्री० (चक्रेश्वरी) ઋષભદેવ પ્રભુની દેવીનું નામ.

चक्ख. न० (चक्षुष्) ચક્ષુ; આંખ.

चक्खिंदिय. न० (चक्षुरिन्द्रिय) ચક્ષુ ઇન્દ્રિય; જોવાની શક્તિવાળી ઇન્દ્રિય; આંખ.

चक्खु. पुं० न० (चक्षुष्) આંખ. (૨) શાસ્ત્રીયજ્ઞાન.

चक्खुइंदिय. न० (चक्षुरिन्द्रिय) નેત્ર; આંખ.

चक्खुकंत. पुं० (चक्षुष्कान्त) કુંડળ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

चक्खुकंता. पुं० (चक्षुष्कान्ता) ચાલુ અવસર્પિણીના પાંચમા કુલકરની સ્ત્રી.

चक्खुदंसण. (चक्षुर्दर्शन) આંખથી જોયેલ વસ્તુનો પ્રથમ સામાન્ય બોધ થાય તે.

चक्खुदंसणवडिया. स्त्री० (चक्षुर्दर्शनप्रतिज्ञा) આંખથી જોવાનો નિયમ; આંખથી જોવાનો સંયમ.

चक्खुदंसणावरण. न० (चक्षुर्दर्शनावरण) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચક્ષુદર્શન (આંખથી સામાન્ય બોધ થાય તે) ન પામે.

चक्खुदंसणि. त्रि० (चक्षुर्दर्शनिन्) ચક્ષુદર્શનવાળો જીવ.

चक्खुदय. त्रि० (चक्षुर्दय) જ્ઞાનરૂપી આંખ આપનાર; જ્ઞાનદાતા.

चक्खुदरिसण. न० (चक्षुर्दर्शन) જુઓ "ચક્ખુદંસણ" શબ્દ.

चक्खुदरिसणावरण. न० (चक्षुर्दर्शनावरण) જુઓ "ચક્ખુદંસણાવરણ" શબ્દ.

चक्खुपरिण्णाण. न० (चक्षुष्परिज्ञान) રૂપ વિષયક જ્ઞાન; આંખથી થતું જ્ઞાન.

चक्खुपह. पुं० (चक्षुष्पथ) નેત્રમાર્ગ; આંખનો ઉપયોગ.

चक्खुफास. पुं० (चक्षुःस्पर्श) દર્શન; અવલોકન.

चक्खुभीय. त्रि० (चक्षुर्भीत) અવલોકન માત્રથી ડરી ગયેલ.

चक्खुभूय. त्रि० (चक्षुर्भूत) આંખની પેઠે આધારરૂપ.

चक्खुमंत. पुं० (चक्षुष्मत्) ચક્ષુષ્મા નામે ચાલુ અવસર્પિણીના બીજા કુલકર. (૨) આઠમા કુલકરનું નામ. (૩) त्रि० આંખવાળું.

चक्खुराय. पुं० (चक्षूराग) દૃષ્ટિરાગ; આંખનો પ્રેમ

चक्खुल्लेस. त्रि० (चक्षुःश्लेष) જોવામાં જ્યાં આંખનો શ્લેષ થાય-આંખ ચોંટી જાય તે.

चक्खुल्लोलअ. त्रि० (चक्षुर्लोलक) આંખની ચપળતાવાળો.

चक्खुल्लोयणलेस्स. त्रि० (चक्षुर्लोकनलेश्य) સુન્દર રૂપવાળો.

चक्खुस. त्रि० (चाक्षुष) નેત્રગ્રાહ્ય પદાર્થ; આંખથી જોવા યોગ્ય.

चक्खुस. न० (चक्षुस्) ચક્ષુ; આંખ.

चक्खुसुह. पुं० (चक्षुःसुख) કુણ્ડ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

चक्खुहर. न० (चक्षुर्हर) આંખને આનન્દ આપનારૂં.

चच्चग. पुं० (चर्चाक) છાંટણાં.

चच्चर. न० (चत्वर) ચાચર; ચારથી વધારે રસ્તા ભેગા થતા હોય તે સ્થળ; ચકલો.

चच्चरी. स्त्री० (चर्चरी) હાથની તાળીનો અવાજ.

चच्चसा. स्त्री० ( ) એક જાતનું વાજું.

चच्चा. स्त्री० (चर्चा) ચન્દન વિગેરેથી લેપન કરવું તે.

चच्चिय. त्रि० (चर्चित) ચંદન વગેરેનું વિલેપન કરેલ; ચર્ચેલ.

चज्जा. स्त्री० (चर्या) પરિભાષા; સંકેત. (૨) આચરણ; વર્તન. (૩) ચલન; ગમન.

चट्ट. पुं० ( ) વિદ્યાર્થી.

चट्टसाला. स्त्री० (चट्टशाला) નાના છોકરાની પાઠશાળા.

चडग. पुं० स्त्री० (चटक) ચકલો. (૨) નોકર.

चडगर. पुं० ( ) સમુદાય; સમૂહ. (૨) નોકર; સેવક. (૩) મુખ્ય લડવૈયો. (૪) ચટકા દેનાર-ડાંશ વગેરે. (૪) આડમ્બર.

चडचड. पुं० (चडचड) ચડચડ એવો શબ્દ.

चडण. न० ( ) ચડવું; ઉપર બેસવું.

चडवेला. स्त्री० (चपेटा) ચપેટા મારવા; પોરસ કરવો; તમાચા.

चडिअ. त्रि० (चटित) ચઢેલું.

चडुकारि. } **चडुयारि.** } त्रि० (चाटुकारिन्) સારૂં લાગે તેમ કરનાર; મીઠાબોલો; માખણ દાસ.

चडुल. त्रि० (चटुल) અસ્થિર; ચપળ ચિત્તવાળું.

चडुली. स्त्री० (चटुली) ઘાસના પુળાના અગ્રભાગનો અગ્નિ.

चणइया. स्त्री० (चणकिका) મસૂર; અન્ન વિશેષ.

चणग. पुं० (चणक) ચણા; કઠોળ ધાન્યની એક જાત.

चतु. त्रि० (चतुर्) ચાર.

चतुत्था स्त्री० (चतुर्थी) ભિક્ષુની બાર પડિમામાંની ચોથી પ્રતિમા.

चत्त. न० ( ) સૂતર કાંતવાની લોઢાની તરાક.

चत्त. त्रि० (त्यक्त) ત્યાગ કરેલ; છોડી દીધેલ.

चत्ताला. } **चत्तालीसा.** } स्त्री० (चत्वारिंशत) ચાલીસ; ૪૦.

चपल. त्रि० (चपल) ચપળ.

चप्पुडिया } **चप्पुडी.** } स्त्री० (चप्पुटिका) ચપ્પુટિકા; ચપટી.

चमढण. न० } **चमढणा.** स्त्री० } ( ) ખષ્ટ કરવું તે. (૨) ચાંપવું; દાબીદેવું. (૩) ભુંસી નાખવું. (૪) મર્દન કરવું તે.

(५) कदर्थना करवी ते; पीडा करवी ते. (६) निन्दा. (७) लात; पाटु.

चमर. पुं० (चमर) दक्षिण दिशाना असुर कुमारनो राजा; चमरेन्द्र. (२) चमरीगाय. (३) पांचमा तीर्थंकरना १ ला गणधरनुं नाम.

चमरचंच. पुं० (चमरचंच) चमरेन्द्रनो रहेठाणनो पर्वत.

चमरचंचा. स्त्री० (चमरचञ्चा) चमरचंचा नामे चमरेन्द्रनी राजधानी.

चमरी. स्त्री० (चमरी) चमर पशुनी मादा.

चमरोप्पाअ. पुं० (चमरोत्पात) चमरेन्द्र शक्रेंद्र साथे लडवाने उपर पहेले देवलोके गयो ते; दश अच्छेरामांनुं एक.

चमस. पुं० न० (चमस) चाटवो; कडछी. (२) चमस नामनो एक देश.

चमू. स्त्री० (चमू) सेना; लश्कर.

चम्म. न० (चर्मन्) चामडुं; चामडी. (२) चामडानी अंगुठी.

चम्मअ. पुं० (चर्मक) चामडानी तणी.

चम्मकिड. त्रि० (चर्मकिट) चामडाथी शीवेल.

चम्मकोस. पुं० (चर्मकोश) } चाम-
चम्मकोसिया. स्त्री० (चर्मकोशिका) } डानी बनावेली थेली. (२) एक जातना चामडाना जुत्ता-पगरखां.

चम्मखंडिय. त्रि० (चर्मखण्डिक) चामडानाज सर्व उपकरणने राखनार एक भिक्षुकवर्ग.

चम्मग. न० (चर्मक) पादुका; संन्यासीनुं एक उपकरण. (२) त्रि० चामडानुं बनावेल; चर्ममय.

चम्मच्छेदग. न० (चर्मच्छेदन) चामडुं कापवानुं शस्त्र. (२) वाधर विगेरेनो ककडो-पट्टी.

चम्मट्ठिल. पुं० (चर्मास्थिल) पक्षिविशेष; चामाचेडी.

चम्मपक्खि. पुं० (चर्मपक्षिन्) चामडानी पांखवाळां पक्षी; छापा, वागुळ वगेरे खेचर तिर्यंच पंचेंद्रियनो एक भेद.

चम्मपट्ट. पुं० (चर्मपट्ट) चामडानो पटो.

चम्मपाय. न० (चर्मपात्र) चामडानुं पात्र.

चम्मरयण. न० (चर्मरत्न) चक्रवर्तीनां चौद रत्नमांनुं एक के जे नदी समुद्र आदि स्थळे नावानी (होडीनी) गरज सारे.

चम्मरुक्ख. पुं० (चर्मवृक्ष) चर्मवृक्ष; वनस्पति विशेष.

चम्मार. पुं० (चर्मकार) चमार; पगरखां बनावनार.

चम्मिअ. त्रि० (चर्मित) चामडाथी बांधेल.

चम्मिट्ठ. } पुं० (चर्मेष्ट) मुदगर; कसरतनुं
चम्मेट्ठ. } एक साधन; चामडाथी वींटाळेल पथ्थरवाळुं हथियार.

चम्मेट्ठग. न० (चर्मेष्टक) लुहारनो लोढुं टीपवानो एक ओजार. (२) मुदगर.

चय. पुं० (च्यव) देवलोकमांथी चववुं ते.

चय. न० (त्यजन) तजवुं; छांडवुं.

चय. पुं० (चय) शरीर; देह. (२) ढगलो; समूह. (३) एकठुं होवुं. (४) वृद्धि.

चयण. न० (च्यवन) च्यवन; वैमानिक अने ज्योतिषीनुं मरण. (२) पतन; सरी जवुं.

चयावचइअ. त्रि० (चयापचयिक) वधतुं घटतुं; न्यूनाधिक थनार.

चर. पुं० (चर) हालता, चालता त्रसजीव.

चर. त्रि० (चर) } चालनार; फरनार.
चरअ. त्रि० (चरक) } (२) सेवनार; आचरनार. (३) धाडपाडी हल्लो करी भिक्षा मागनार वर्ग.

चरग. पुं० (चरक) धाडपाडी हल्लो करी भिक्षा लेनार वर्ग. (२) डांश, मच्छर विगेरे. (३) सन्यासीओनो समुदाय.

चरगपरिव्वायग. पुं० (चरकपरिव्राजक) तापस विशेष; त्रिदंडी.

चरण. न० (चरण) संयम; ચારિત્ર. (૨) ગમન; વિહાર. (૩) બ્રહ્મભાટ કે ચારણ. (૪) ચરણ; પગ (પ સેવન; આદર.

चरणकरण. न० (चरणकरण) સંયમના મૂળ અને ઉત્તર ગુણ.

चरणणय. पुं० (चरणनय) ક્રિયાને મુખ્ય માનનારનો મત.

चरणमोह. पुं० (चरणमोह) ચારિત્ર અંશને અટકાવનાર મોહનીય વિભાગ; ચારિત્ર મોહનીય.

चरणमोहणिय. न० (चरणमोहनीय) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચરણ–ચારિત્ર ન પામે.

चरणविहि. पुं० (चरणविधि) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૭ મું સૂત્ર.

चरम. त्रि० (चरम) છેલ્લું; છેવટનું (૨) પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૩) જેને ફરીથી તે ભવમાં આવવું નથી તે; છેલ્લા ભવવાળો.

चरमंत. न० (चरमान्त) ચરમાન્ત પ્રદેશ.

चरमतित्थयर. पुं० (चरमतीर्थंकर) છેલ્લા તીર્થંકર; મહાવીરસ્વામી.

चरमनिदाहकाल. पुं० (चरमनिदाघकाल) ઉનાળાનો આખર વખત.

चरमभवत्थ. त्रि० (चरमभवस्थ) છેલ્લા ભવમાં રહેલ; ચરમશરીરી.

चरमवरिसारत्त. न० (चरमवर्षारात्र) ચોમાસાનો આખર સમય.

चरमसमय. पुं० (चरमसमय) છેલ્લો વખત.

चरिअ. न० (चरित) ચેષ્ટા; ચાલચલગત. (૨) જન્મ ચરિત્ર; જીવન વૃતાંત.

चरिआ. स्त्री० (चरिका) ગઢ અને શહેર વચ્ચેનો આઠ હાથ પ્રમાણે રસ્તો. (૨) પરિવ્રાજીકા.

चरित्त. न० (चारित्र) સંયમ અનુષ્ઠાન; સદાચાર.

चरित्तकुसील. त्रि० (चारित्रकुशील) ચારિત્રને દૂષિત બનાવનાર.

चरित्तपुरिस. पुं० (चारित्रपुरुष) ચારિત્રવાળો પુરૂષ.

चरित्तपुलाय. पुं० (चारित्रपुलाक) ચારિત્રને નિઃસાર બનાવનાર પુલાક લબ્ધિવંતસાધુ.

चरित्तबुद्ध. पुं० (चारित्रबुद्ध) ચારિત્ર રૂપે બોધ પામેલ.

चरित्तबोहि स्त्री० (चारित्रबोधि) ચારિત્ર રૂપે ધર્મની પ્રાપ્તિ થવી તે.

चरित्तमोह. पुं० (चारित्रमोह) } ચારિત્રને
चरित्तमोहण. न० (चारित्रमोहन) } અટકાવનાર–રોકનાર મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ; સોળ કષાય અને નવ નોકષાય એ પચીસ પ્રકૃતિ.

चरित्तमोहणिज्ज. } न० (चारित्रमोहनीय)
चरित्तमोहणिय. } જુઓ "ચરિત્તમોહણ" શબ્દ.

चरित्तलद्धिया. स्त्री० (चारित्रलब्धिका) ચારિત્રની પ્રાપ્તિ.

चरित्तलोग. पुं० (चारित्रलोक) સામાયિકાદિ પાંચ ચારિત્રરૂપ લોક.

चरित्तविणय. पुं० (चारित्रविनय) ચારિત્રનું સમ્યક પ્રકારે પાલન કરવું તે.

चरित्तविराहणा. स्त्री० (चारित्रविराधना) ચારિત્રનું ખણ્ડન કરવું તે; વ્રતમાં ભંગ પાડવો તે.

चरित्ताचरित्त. न० (चारित्राचारित्र) એક દેશે ચારિત્ર અને એક દેશે અચારિત્ર–અવિરતિ; વિરતાવિરતિ; શ્રાવકપણું.

चरित्तायार. पुं० (चारित्राचार) પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ એ આઠ ચારિત્રના આચાર.

चरित्ताराहणा. स्त्री० (चारित्राराधना) ચારિત્રની આરાધના.

चरितारिय. पुं० (चारित्रार्य) વિશુદ્ધ ચારિત્રવાળા સાધુ.

चरित्तावरणिज्ज. न० (चारित्रावरणीय) ચારિત્રને ઢાંકનાર ચારિત્ર મોહનીય કર્મ.

चरित्ति. પું० સ્ત્રી० (चारित्रिन्) ચારિત્રવાળો; ચારિત્રી; સાધુ સાધ્વી.

चरित्तिंद પું० (चारित्रेन्द्र) યથાખ્યાત ચારિત્રવાન્.

चरिम. ત્રિ० (चरम) અંતિમ-છેલ્લું. (૨) ચરમ શરીરી જીવ. (૩) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના બાવીસમા દ્વારનું નામ.

चरिय. ન० (चरित) આચરણ; વર્તન. (૨) ત્રિ० સેવિત; આશ્રિત.

चरिय પું० (चरिक) વનસ્પતિ વિશેષ.

चरियनिबद्ध. ન० (चरितनिबद्ध) ૩૨ નાટકમાંનું છેલ્લું નાટક, કે જેમાં તીર્થંકરના ૭ કલ્યાણિકના ચરિત્રોનું બ્યાન આપવામાં આવ્યું છે.

चरिया. સ્ત્રી० (चर्या) ચાલવું; વિહાર કરવો તે. (૨) ઇર્યાસમિતિ. (૩) ચાલવાનો પરિષહ. (૪) ભિક્ષા; ગોચરી.

चरियापरिसह. પું० (चर्यापरिषह) ચાલવાનો-વિહાર કરવાનો પરિષહ.

चरु. પું० (चरु) હાંડલી. (૨) સ્થાળી. (૩) યજ્ઞમાં દેવોને બળિદાન આપવાનું પાત્ર.

चरेल्लग. ન० (चरक) રોમરાજી-રૂવાંડાંની પાંખોવાળું પક્ષી.

चल. ત્રિ० (चल) ચાલતું; અસ્થિર; ચલિત.

चलण. ન० (चलन) ચાલવું; ગતિ; ચાલ.

चलण. પુ० (चरण) ચરણ; પગ. (૨) ભગવતીના પ્રથમ શતકના દશમા ઉદ્દેશાનું નામ.

चलणमालिया. સ્ત્રી० (चरणमालिका) પગનું ઘરેણું; ઝાંઝર, તોડા, એડી વગેરે.

चलणा. સ્ત્રી० (चलना) ગતિ; ચાલવું તે. (૨) કમ્પ; હાલવું તે.

चलणिआ. સ્ત્રી० (चलनिका) સાધ્વીનું કટી વસ્ત્ર-જાંગીયો. (૨) ચાલણી. (૩) પગ ડુબે તેટલો કાદવ.

चलणी. સ્ત્રી० (चलनी) પગ ડુબે તેટલો કાદવ.

चलाचल. ત્રિ० (चलाचल) ચલાચલ; અસ્થિર.

चलिंदिय. ત્રિ० (चलेन्द्रिय) ઇંદ્રિય નિગ્રહ કરવામાં અસમર્થ; જેની ઇન્દ્રિયો કાબુમાં નથી તે.

चलिय. ત્રિ० (चलित) ચલાયમાન થયેલું. (૨) પ્રવૃત્ત.

चव. પું० (च्यव) મરણ; મોત.

चवचव. ન० (चवचव) ચવચવ એવો અવાજ.

चवण. ન० (च्यवन) દેવલોક વિગેરેથી ચવવું-મરણ પામવું; દેવતા કે નારકીનું મરણ.

चवल. ત્રિ० (चपल) ચંચળ; ચપળ; ઉતાવળું. (૨) આકુળ; વ્યાકુળ.

चवला. સ્ત્રી० (चपला) દેવતાની એક પ્રકારની ગતિ. (૨) વીજળી; વિદ્યુત્.

चवलिय. ન० (चपलित) ભાજન વિશેષ.

चविया. સ્ત્રી० (चविका) તીખા રસવાળી એક વનસ્પતિ.

चवेडा. સ્ત્રી० (चपेटा) આંગલીવતી ચપટી વગાડવી તે.

चसग. પું० (चषक) દારૂ પીવાનો પ્યાલો.

चाअ. પું० (त्याग) તજવું; છોડવું.

चाइ. ત્રિ० (त्यागिन्) ત્યાગ કરનાર; ત્યાગી; સંયમી.

चाइय. ત્રિ० (शक्त) શક્તિવન્ત; સમર્થ.

चाउक्काल. પું० (चतुष्काल) બે સંધ્યા અને બે મધ્યાહ્ન એમ રાત દિવસમાં ચાર વખત.

चाउक्कोण. ત્રિ० (चतुष्कोण) ચાર ખુણાવાળું.

चाउग्घंट. } **चाउघंट.** } પું० (चतुर्घण्ट) જેની ચારે બાજુએ ચારે દિશામાં વિજયસૂચક ઘંટડી બાંધેલી હોય તેવો રથ. (૨) ત્રિ० ચાર ઘંટાવાળું.

चाउज्जातक. ન૦ (चतुर्जातक) તજ, એલચી, કેશર, મરી એ ચાર વસ્તુનું મિશ્રણ.

चाउज्जाम. પું૦ (चतुर्याम) અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય અને અપરિગ્રહ એ ચાર મહાવ્રતમાં શ્રમણપણું જેમાં દર્શાવ્યું છે તે ધર્મ; સાધુધર્મ; વચ્ચેના બાવીસ તીર્થંકરોનો ધર્મ.

चाउज्जामधम्म. પું૦ (चातुर्यामधर्म) ચાર મહાવ્રતરૂપ ધર્મ.

चाउत्थिय. પું૦ (चतुर्थिक) ચોથીયો તાવ; રોગ વિશેષ.

चाउद्दसिय. त्रि० (चातुर्दशिक) ચૌદસને દિવસે જન્મેલ.

चाउद्दसिया. स्त्री० (चतुर्दशिका) } ચૌદશ;
चाउद्दसी. स्त्री० (चतुर्दशी) } તિથિ વિશેષ.

चाउप्पाय. त्रि० (चतुष्पाद) ચિકિત્સાના ચાર પાયા; વમન, વિરેચન, મર્દન અને સ્વેદન. (૨) વૈદ્ય, ઔષધી, દરદી અને સારવાર કરનાર માણસ. (૩) અંજન, બન્ધન, લેપન અને મર્દન.

चाउभाइया. स्त्री० (चतुर्भागिका) ચોથો ભાગ.

चाउम्मास. ન૦ (चातुर्मास्य) ચોમાસું; ચાતુર્માસ.

चाउम्मासिय. त्रि० (चातुर्मासिक) ચાતુર્માસિક; ચાર મહિનાનું.

चाउरंग. ન૦ (चतुरंग) ચાર અંગ.

चाउरंगिज्ज ન૦ (चतुरङ्गीय) ઉત્તરાધ્યયનના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) ચાર ભાગ સાથે સંબંધ રાખનાર.

चाउरंगिणी. स्त्री० (चतुरंगिणी) જુઓ "ચઉરંગિણી" શબ્દ.

चाउरंत. त्रि०(चतुरन्त) નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવના એ ચાર ગતિ છે અન્ત-અવયવ જેનીતે; ચારગતિરૂપ ચાર અવયવવાળો સંસાર. (૨) ચાર દિશાના ચાર વિભાગવાળું. (૩) ત્રણ તરફ સમુદ્ર અને ચોથો હિમાચલ એ ચાર જેના અન્તપર્યન્ત ભાગ છે એવો પૃથ્વી પ્રદેશ. (૪) જુઓ "ચઉરંત" શબ્દ.

चाउरंत. પું૦ (चातुरन्त) ચક્રવર્તિ રાજા.

चाउरक्क. પું૦ (चतुरक्य) ખાંડ, ગોળ, સાકર, દૂધ વિગેરેથી બનાવેલ ખાદ્ય વિશેષ. (૨) ત્રિ૦ ચાર વાર પરિણત થયેલ.

चाउरक्कगोखीर. ન૦ (चातुरक्यगोक्षीर) ચારવાર પરિણત કરેલ ગાયનું દૂધ; કેટલીક ગાયોનું દૂધ બીજી ગાયોને પાવું અને તેનું દૂધ વળી ત્રીજી ગાયોને પાવું એમ ચાર વખત કરી ચોથી વખતનું જે ગાયનું દૂધ ઉત્પન્ન થાય તે.

चाउत्थय. પું૦ (चातुर्थक) ચોથિયો તાવ.

चाउल. પું૦ (   ) ચોખા; ચાવલ; ભાત.

चाउवरण. } ન૦ (चातुर्वर्ण्य) બ્રાહ્મણ,
चाउवन्न. } ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર-એ ચાર વર્ણ. (૨) સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, એ ચતુર્વિધ સંઘ. (૩) ત્રિ૦ ચાર વર્ણવાળું.

चाउस्सालग. } ન૦ (चतुःशालक) ચાર
चाउस्सालय. } શાળવાળું ભવન.

चाटुकर. त्रि० (चाटुकार) પ્રિય વચન બોલનાર.

चाटुकारग. त्रि० (चाटुकारक) જુઓ ચાટુકર.

चाटुयार. त्रि० (चाटुकार) મીઠું-મધુરૂં બોલનાર. (૨) ખુશામતિયો.

चाणक्क. પું૦ (चाणक्य) પાટલીપુત્રના ચન્દ્રગુપ્ત રાજાનો મંત્રી.

चाणक्की. स्त्री० (चाणक्यी) એ નામની એક લિપિ.

चाणूर. પું૦ (चाणूर) એ નામનો એક મલ્લ કે જેને કંસની સભામાં વાસુદેવે માર્યો.

चामर. પું૦ ન૦ (चामर) જેનાથી પવન નખાય છે તે ચામર; ચમરી ગાયના વાળનું બનાવેલું હોય છે તે.

चामरा. स्त्री० (चामर) चमरी; चामर.

चामीकर. } न० (चामीकर) सुवर्ण; सोनुं.
चामीयर. }

चाय. पुं० (त्याग) त्याग; अभाव.

चार. पुं० (चार) जासुस; छुपी पोलीस. (२) चन्द्रादिकनी गति; चाल. (३) सैन्यनुं माप करवानी कळा. (४) भ्रमण करवुं; फरवुं. (५) ए नामनुं एक वृक्ष. (६) न० फळ विशेष; मेवा विशेष.

चारपुरिस. पुं० (चारपुरुष) छानी खबर मेळवनार; जासुस

चारश्र. } न० (चारक) केदखानुं; कारागृह;
चारग. } जेल.

चारगपालश्र. पुं० (चारकपालक) जेलर.

चारगभंड. न० (चारकभाण्ड) केदीने शिक्षा करवामां जे वपराय छे ते.

चारगसराइ. न० (चारकलक्ष्ण) एक जातनुं फळवाळुं वृक्ष.

चारगसाला. स्त्री० (चारकशाला) केदखानुं; जेल.

चारगसोहण. न० (चारकशोधन) जेलमांथी केदिओने छुटा करवा ते.

चारण. पुं० (चारण) चारण लब्धिवाळा साधु; जंघाचारण अने विद्याचारण.

चारणगण. पुं० (चारणगण) ए नामनो महावीरस्वामिनो एक गण.

चारणिश्रा. स्त्री० (चारणिका) गणित विशेष.

चारभड. पुं० (चारभट) सुभट. (२) चोर.

चारि. त्रि० (चारिन्) चालनारुं; चालवाना स्वभाववाळुं.

चारि. स्त्री० (चारि) चारो; घास.

चारिश्रा. स्त्री० (चारिका) परिव्राजिका; साध्वी.

चारित्त. न० (चारित्र) निश्चयदृष्टिए आत्मस्वभावमां स्थिरता अने व्यवहार दृष्टिए संयमानुष्ठान.

चारिय. त्रि० (चारित) विज्ञापित.

चारिय. पुं० (चारिक) जासुस. (२) लडवैयो; योद्धो (३) हेर; चोर.

चारी. स्त्री० (चारी) चारो; खड-चार.

चारु. त्रि० (चारु) सुन्दर; मनोहर. (२) हथीयार. (३) पुं० भरतक्षेत्रना चालु चोवीसीना त्रीजा तीर्थंकरना प्रथम गणधरनुं नाम. (४) न० एक प्रकारनुं शस्त्र.

चारुइणय. पुं० (चारुकिनक) } ए नामनो
चारुणय. पुं० (चारुनक) } एक देश.
(२) त्रि० ते देशना निवासी.

चारुपव्वय. पुं० (चारुपर्वत) ए नामनो एक पहाड.

चारुभासि. त्रि० (चारुभाषिन्) मीठुं मीठुं बोलनार.

चारुरु. पुं० (चारुरु) त्रीजा संभवनाथ तीर्थंकरना प्रथम गणधरनुं नाम.

चारुवंस. पुं० (चारुवंश) चारुवंश नामे वनस्पति विशेष.

चारोवपन्नग. त्रि० (चारोपपन्नक) चार गति युक्त ज्योतिश्चक्रक्षेत्र, तेमां उत्पन्न थयेल ज्योतीषी देवता.

चालश्र. पुं० (चालक) चालणी.

चलण. न० (चालन) } समाधान कर-
चालणा. स्त्री० (चालना) } वाने शंका करवी ते; पूर्वपक्ष. (२) स्थानान्तरे लइ जवुं ते.

चालणी. स्त्री० (चालनी) धान्य चाळवानी चाळणी.

चालिय. त्रि० (चालित) चलायमान करेलुं; चालेल.

चाली. स्त्री० (चाली) एक जातनुं वाद्य-वाजींत्र.

चाली. } स्त्री० (चत्वारिंशत्) चालीस.
चालीसा. }

चाव. પું० (चाप) ધનુષ્ય.

चाविंत. / **चाविय.** ત્રિ० (च्यावित) પ્રાણથી ભ્રષ્ટ કરવામાં આવેલ; મારી નાખેલ.

चावोणणय. પું० (चापोन्नत) અગીઆરમા દેવલોકનું એક વિમાન.

चास. પું० (चाष) ચાષ પક્ષી; બપૈયો.

चिअ. ત્રિ० (चित) ઇંટ પાણા વગેરેથી ચણેલું. (૨) એકઠું કરેલ.

चिअगा. સ્ત્રી (चिता) ચિતા; ચેહ.

चिअत्त. ન० (   ) મનનો પ્રેમ.

चिआअ. પું० (त्याग) પરિગ્રહનો ત્યાગ. (૨) સુપાત્રમાં આહારાદિક આપવાં તે; દાન.

चिइ. સ્ત્રી० (चिति) કાષ્ઠની ચિતા; ચેહ. (૨) ચૈત્ય; ચિતા ઉપર કરેલ સ્મારક ચિહ્ન.

चिइकम्म. ન० (चितिकर्मन्) વન્દન; એક પ્રકારના પ્રણામ.

चिइगा. સ્ત્રી० (चितिका) જુઓ 'ચિઇ' શબ્દ.

चिउर. પું० (चिकुर) જેમાંથી પીળો રંગ થાય તેવું એક દ્રવ્ય-પદાર્થ.

चिंचइअ. ત્રિ० (   ) મઢેલું; શણગારેલું

चिंचा. સ્ત્રી० (चिञ्चा) આંબલીનું વૃક્ષ. (૨) ઘાસનો બનાવટી પુરૂષ-ઓડું.

चिंचिणिआ. સ્ત્રી० (चिञ्चिणी) આંબલીનું વૃક્ષ.

चिंतग. ત્રિ० (चिन्तक) ચિંતવનાર; વિચારક.

चिंतण. ન० (चिंतन) / **चिंतणा.** સ્ત્રી० / **चिंतणिया.** સ્ત્રી० (चिंतनिका) / **चिंतन.** ન० (चिंतन) વિચારવું; ચિંતવન કરવું તે. (૨) સ્મરણ; સ્મૃતિ.

चिंतय. ત્રિ० (चिन्तक) વિચાર કરનાર.

चिंता. સ્ત્રી० (चिन्ता) ચિંતા; ફિકર; મનની વ્યગ્રતા. (૨) ધ્યાન. (૩) સ્મૃતિ; સ્મરણ.

चिंताउर. ત્રિ० (चिन्तातुर) ચિંતામાં ગરક થયેલો.

चिंतामणि. પું० (चिन्तामणि) સર્વ ઇચ્છા પૂર્ણ કરનાર મણિ; ચિન્તામણિ રત્ન.

चिंतिय. ત્રિ० (चिन्तित) ચિન્તવેલું; યાદ કરેલ. (૨) જેને ચિન્તા ઉત્પન્ન થઇ છે તે. (૩) ન० સ્મરણ; સ્મૃતિ.

चिंध ન० (चिह्न) ચિહ્ન; નિશાની; લક્ષણ.

चिंधपट्ट. પું० (चिह्नपट्ट) યાદ; ખાસ નિશાનીયુક્ત પટ્ટો.

चिंधपुरिस. પું० (चिह्नपुरुष) દાઢી મુચ્છ આદિ પુરૂષ ચિન્હવાળો પુરૂષ. (૨) પુરૂષનો વેશ ધારણ કરનારી સ્ત્રી વગેરે.

चिक्कण. ત્રિ० (चिक्कण) ચિકાશવાળું; સ્નિગ્ધ. (૨) દુર્ભેદ્ય; દુ:ખથી છૂટવા યોગ્ય.

चिक्खल. / **चिक्खिल्ल.** પું० ન० (चिखल) કીચડ; કાદવ. (૨) પગ ખુંચે તેટલા કાદવવાળો માર્ગ.

चिगिच्छय. ત્રિ० (चिकित्सक) દવા કરનાર; ઇલાજ કરનાર. (૨) પું० વૈદ.

चिचि. પું० (चिच्चि) ભયંકર અવાજ.

चिचिका. સ્ત્રી० (चिचिका) વાદ્ય વિશેષ.

चिट्टं. અ० (भृशम्) ઘણું; અત્યન્ત.

चिट्ठण. ન० (स्थान) ઉભા રહેવું તે.

चिट्ठणा. સ્ત્રી० (स्थान) બેઠક; સ્થિતિ.

चिट्ठा. સ્ત્રી० (चेष्टा) હાથ વગેરેની ચેષ્ટા કરવી તે.

चिट्ठिअ. ન० (चेष्टित) ચેષ્ટા; સવિકાર અંગ પ્રત્યંગ મરડવાં તે. (૨) ત્રિ० ચેષ્ટા કરેલ.

चिट्ठित. ન० (चेष्टित) જુઓ 'ચિટ્ઠિઅ' શબ્દ.

चिट्ठित्तार. ત્રિ० (स्थातृ) ઉભો રહેનાર.

चिट्ठिय. ત્રિ० (स्थित) સ્થિર રહેલ.

चिडक. પું० (चटक) ચકલો.

चिडगा. સ્ત્રી० (चटका) ચકલી; ચીડી.

चिडिग. પું० (चिटिक) એક જાતનું પક્ષી.

चिराण. ત્રિ० (चीर्ण) ગ્રહણ કરેલું; (૨) એકઠું કરેલ. (૩) આચરિત. (૪) વિહિત; કૃત.

चिराण. त्रि० (चैन्य) ચીન દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

चिराइ. न० (चिह्न) નિશાન; ચિહ્ન.

चिराहपट्ट. त्रि० (चिह्नाङ्क) ચાંદ; ખાસ નિશાનીયુક્ત પટ્ટો.

चिति. स्त्री० (चिति) ચિતા; ચેહ.

चिति. स्त्री० (चैत्य) ચિતા ઉપરનું સ્મારક.

चितिय. न० (चैत्य) જુઓ 'ચિતિ' શબ્દ.

चित्त. न० (चित्त) ચિત્ત; અન્તઃકરણ; મન. (૨) પું૦ ચિત્ત નામના મુનિ. (૩) પરદેશી રાજાનો સારથી. (૪) જીવ; ચેતન. (૫) જ્ઞાન; ચેતના (૬) અભિપ્રાય; આશય. (૭) ઉપયોગ; ખ્યાલ.

चित्त. पुं० न० (चैत्र) ચૈત્ર મહિનો.

चित्त. न० (चित्र) ચિતરામણ; છબી; ફોટો. (૨) ત્રિ૦ વિચિત્ર; નાનાપ્રકારનું. (૩) પું૦ ચિતો; એક જંગલી માંસાહારી પશુ. (૪) ત્રિ૦ આશ્ચર્યકારી; નવાઇ જેવું. (૫) પું૦ ચિત્ર નામનો એક પર્વત. (૬) વેણુદેવ અને વેણુદાલિ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૭) ભૂતાનેન્દ્રના પ્રથમ લોકપાળનું નામ. (૮) કાષ્ઠ વિશેષ. (૯) ત્રિ૦ કાબરૂં; કાબરચિતરૂં.

चित्तउत्त. पुं० (चित्रगुप्त) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૬ મા તીર્થંકર.

चित्तंग. पुं० (चित्राङ्ग) રંગ બેરંગી પુષ્પ આપનાર કલ્પવૃક્ષ. (૨) ચિત્તાની એક જાત; હિંસક પશુની એક જાત.

चित्तकट्टर. न० ( ) સુંડલાનું નીચલું તળીયું.

चित्तकणगा. स्त्री० (चित्रकनका) વિદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી ચાર દિશાકુમારિકામાંની બીજી; ભગવન્તના જન્મ સમયે દીવી લઇને ઉભી રહેતી એક વિદ્યુત્કુમારી.

चित्तकम्म. न० (चित्रकर्मन्) ચિત્રનું (ચીતરવાનું) કામ.

चित्तकार. पुं० (चित्रकार) ચિત્ર કરનાર; ચિતારો.

चित्तकूड पुं० (चित्रकूट) કચ્છવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૨) દેવકુરૂક્ષેત્રમાં નિષધ પર્વતથી ૮૩૪ જોજન અને સાતીયા ચાર ભાગ ઉત્તરે સીતા નદીને પૂર્વ કાંઠે આવેલ એક પર્વત. (૩) જમ્બૂદ્વીપના મેરૂથી પૂર્વ દિશામાં સીતા મહાનદીના ઉત્તર કાંઠા ઉપરનો એક વખારા પર્વત.

चित्तग. पुं० (चित्रक) ચિતોરો; પશુ વિશેષ.

चित्तगर. पुं० (चित्रकर) ચિતારો; ચિત્ર કરનાર.

चित्तगुत्त. पुं० (चित्रगुप्त) ચિત્રગુપ્ત નામે ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર ૧૬ મા તીર્થંકર.

चित्तगुत्ता. स्त्री० (चित्रगुप्ता) ચમરેન્દ્રના લોકપાળની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની સાતમી.

चित्तरागु. त्रि० (चित्तज्ञ) મનને જાણનાર.

चित्तपक्ख. पुं० (चित्रपक्ष) વેણુદેવ અને વેણુદાલી ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૨) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

चित्तपत्तग. पुं० (चित्रपत्रक) ચિત્રપત્રક; વિચિત્ર પાંખવાળો ચઉરિન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

चित्तपरिच्छेय. त्रि० ( ) ન્હાનું; લઘુ.

चित्तभित्ति. स्त्री० (चित्रभित्ति) ચિત્રવાળી ભીંત. (૨) સ્ત્રીની છબી.

चित्तमंत. त्रि० (चित्तवत्) સચિત્ત; સજીવ વસ્તુ.

चित्तयर. पुं० (चित्रकर) જુઓ "ચિત્તગર" શબ્દ.

चित्तरस. पुं० (चित्ररस) વિચિત્ર રસના ભોજન–ખાદ્ય પદાર્થ આપનાર કલ્પવૃક્ષ

चित्तल. पुं० (चित्रल) જંગલી પશુ; ચિત્તો. (૨) ત્રિ૦ વિચિત્ર રંગનું; કાબરચિત્રું.

चित्तलि. पुं० स्त्री० (चित्रलिन्) મુકુલિ સર્પ કે જે ચિતલ નામથી ઓળખાય છે.

चित्तविब्भम. पुं० (चित्तविभ्रम) ચિત્તવિભ્રમ; ઘેલછા.

चित्तसंभूइय. न० (चित्तसंभूतीय) ચિત્ત અને સંભૂત નામના ચાણ્ડાલના વૃત્તાન્તવાળું ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું તેરમું અધ્યયન.

चित्तसभा. स्त्री० (चित्रसभा) છબીવાળું ઘર.

चित्ता. स्त्री० (चित्रा) ચિત્રા નામનું નક્ષત્ર. (૨) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્ર શક્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ભગવંતના જન્મ વખતે દીવો લઇને ઉભી રહેનાર એક વિદ્યુત્કુમારી દેવી. (૪) વિદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી ચાર દિશા કુમારીમાંની પહેલી.

चित्ताणुय. त्रि० (चित्तानुग) બીજાના (આચાર્યના) ચિત્તને અનુસરી વર્તનાર; સ્વચ્છંદી નહિ તે.

चित्तामूलय. पुं० (चित्रमूलक) તીખા રસવાળી એક જાતની વનસ્પતિ.

चित्तार. त्रि० (चित्रकार) ચિતારો.

चित्ति. त्रि० (चित्रिन्) ચિત્રકાર; ચિતારો.

चित्तिय. त्रि० (चित्रित) ચિતરેલું.

चित्तिया. स्त्री (चित्रिका) એક શિકારી પશુની માદા; ચિતરી.

चिन्न. त्रि० (चीर्ण) આચરેલ; પાળેલ. (૨) જેમાં એક વખત જવાયું હોય તેવો પ્રદેશ.

चिपिड. त्रि० (चिपिट) ચપટું.

चिप्पिडय. पुं० ( ) અન્ન વિશેષ.

चिप्पिण. पुं० ( ) કિનારાનો પ્રદેશ. (૨) ક્યારા; ક્યારાવાળો પ્રદેશ.

चिब्भडिया. स्त्री० (चिर्भिटिका) કાકડીની વેલ. (૨) માછલાની એક જાતિ.

चिमिढ. } **चिविढ.** } त्रि० (चिपिट) ચપટા નાકવાળું; ચપટું.

चिय. त्रि० (चित) ઉપચય–વૃદ્ધિ પામેલ.

चियका. } **चियगा.** } स्त्री० (चिता) ચિતા; ચે.

चियत्त. त्रि० ( ) પ્રેમ ઉપજાવનાર; લોકપ્રિય. (૨) અભિમત; સમ્મત. (૩) न० પ્રીતિ.

चियत्त. त्रि० (त्यक्त) તજેલું; છોડેલું.

चिया. स्त्री० (चिता) ચિતા; ચેહ.

चियाग. } **चियाय.** } पुं० (त्याग) ત્યાગ.

चिर. न० (चिर) લાંબો વખત; ઘણો કાળ.

चिरट्ठिइ. } **चिरट्ठिइय.** } त्रि० (चिरस्थितिक) લાંબા આયુષ્યવાળા; દીર્ઘકાળ રહેનાર.

चिरराय. न० (चिररात्र) ઘણો વખત; લાંબો કાળ; જાવજ્જીવ સુધી.

चिराइय. त्रि० (चिरातीत) ઘણો પુરાતની; બહુ પ્રાચીન.

चिराइण. त्रि० (चिरन्तन) પુરાતન; પ્રાચીન.

चिलाइआ. स्त्री० (किरातिका) કિરાત દેશમાં રહેનાર સ્ત્રી.

चिलाईपुत्त. पुं० (चिलातीपुत्र) રાજગૃહનિવાસી ધનાશા શેઠની ચિલાતી નામે દાસીનો પુત્ર; એક જૈન સાધુ.

चिलातिया. } **चिलाती.** } स्त्री० (किरातिका) કિરાત દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

चिलाय. पुं० (किरात) ધન્ના સાર્થવાહનો એક દાસ. (૨) મ્લેચ્છ; ભીલની એક જાત. (૩) त्रि० કિરાત દેશમાં રહેનાર.

चिलिचिल्ल. } **चिलिच्चिल.** } **चिलिल्लील.** } त्रि० ( ) આર્દ્ર; ભીનું.

चिलिण. त्रि० ( ) અશુચિ; અપવિત્ર.

चिलिमिणी. } स्त्री० ( ) પડદો; ઢાંકવાનું વસ્ત્ર. (૨) દોરી, દોરડી.
चिलिमिलिया.
चिलिमिली.
चिलिमिलिगा.

चिल्लग. त्रि० ( ) દેદીપ્યમાન; પ્રકાશમાન. (૨) લીન; આસક્ત.

चिल्लड. पुं० स्त्री० ( ) શિકારી પશુ વિશેષ; ચિત્તો. (૨) કાદવવાળું જળાશય; નાનું તળાવ. (૩) त्रि० દેદીપ્યમાન.

चिल्लडय. पुं० ( ) લોંકડી; એક જંગલી જનાવર.

चिल्लणा. स्त्री० (चिल्लना) શ્રેણિક રાજાની પટ્ટરાણીનું નામ.

चिल्लय. त्रि० ( ) ચળકતું; દેદીપ્યમાન.

चिल्लल. पुं० स्त्री० ( ) જળમિશ્ર કાદવવાળું સ્થાન; નાનું તળાવ. (૨) त्रि० દેદીપ્યમાન; ચમકતું. (૩) पुं० સ્ત્રી૦ ચિતરો.

चिल्लित. } त्रि० ( ) સુશોભિત; પ્રદીપ્ત. (૨) લીન; આસક્ત.
चिल्लिय.

चिल्ली. (चिल्ली) એ નામની લીલી વનસ્પતિ.

चिहुर. पुं० (चिकुर) કેશ; વાળ.

चीण. पुं० (चीन) ચીન દેશ. (૨) त्रि० ચીન દેશનો રહીશ. (૩) ન્હાનું; લઘુ.

चीणंसुय. न० (चीनांशुक) ચીન દેશની બનાવટ; રેશમી વસ્ત્ર. (૨) ચીન દેશના કીડાઓની લાળથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર; રેશમ.

चीणपट्ट. पुं० (चीनपट्ट) ચીન દેશમાં થનારૂં એક જાતનું વસ્ત્ર.

चीणपिट्ठ. } पुं० (चीनपिष्ट) સિન્દૂર. (૨) હિંગળો.
चीणविट्ठ.

चीर. न० (चीर) વસ્ત્ર; લુગડું. (૨) ઝાડની છાલનું વસ્ત્ર.

चीरल्ल. पुं० (चीरल्ल) ચીરલ; પક્ષી વિશેષ.

चीरिग. } पुं० (चीरिक) શેરીમાં કે રસ્તામાં પડેલ ચીથરાંનો બુરખો બનાવી ધારણ કરનાર એક ભિક્ષુક; વર્ગ. (૨) ફાટેલાં કપડાં પહેરનાર એક જાતના સાધુ.
चीरिय.

चीवर. न० (चीवर) વસ્ત્ર; લુગડું.

चुअ. त्रि० (च्युत) ભ્રષ્ટ થયેલ; પતિત. (૨) ચવેલ; મરણ પામેલ. (૩) વિનષ્ટ.

चुआचुअसेणिया. स्त्री० (च्युताच्युतश्रेणिका) ચ્યુતાચ્યુત શ્રેણીગણના; દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક ભેદ.

चुआचुअसेणिआपरिकम्म. (च्युताच्युतश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો સાતમો ભેદ.

चुआचुआवत्त. न० (च्युताच्युतावर्त) ચુઆચુઅસેણિઆ પરિકર્મનો ચોદમો ભેદ.

चुंचुण. पुं० (चुञ्चुन) એક આર્યજાતિ; વૈશ્ય જાતિ.

चुंचुय. पुं० (चुञ्चुक) મ્લેચ્છ જાતિનો એક ભેદ.

चुंढी. स्त्री० ( ) નાની કુઇ. (૨) નાનો અખાત.

चुंबण. न० (चुम्बन) ચુમ્બન; ચુમી.

चुक्क. त्रि० ( ) સેકેલું; ભુંજેલું.

चुक्ख. त्रि० (चोक्ष) ચોખ્ખું; પવિત્ર.

चुचुय. पुं० (चुचुक) ચુચુક નામનો દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં વસનાર.

चुचुया. स्त्री० (चुचुका) સ્તનનો અગ્રભાગ; ડીંટી.

चुच्चुय. न० (चुचुक) સ્તનની ડીટી; બીંટડી.

चुडण. न० ( ) જુનું થવું; ફાટી જવું; સડી જવું.

चुडलिय. न० ( ) ઉંબાડિયાની પેઠે રજોહરણ ફેરવતાં વંદના કરવાથી લાગતો દોષ; વંદનાનો બત્રીસમો દોષ.

चुडिली. स्त्री० ( ) ઉંબાડિયું.

चुड्डुलि. स्त्री० ( ) સળગતો ખડનો પુળો.

चुरण. पुं० न० (चूर्ण) ભૂકો; રેત. (૨) એ નામનો ગુચ્છો-ગુચ્છવનસ્પતિ. (૩) કેશર કસ્તુરી વગેરે સુગંધિ દ્રવ્યનું ચૂર્ણ. (૪) ચમત્કારી ચૂર્ણ; મંત્રેલ ભૂકી. (૫) ચુનો. (૬) આટો; લોટ.

चुरणकोसय. न० (चूर्णकोशक) એક જાતનો ખાવાનો પદાર્થ.

चुरणजुत्ति. स्त्री० (चूर्णयुक्ति) અબીર, ગુલાલ વિગેરે ચૂર્ણ બનાવવાની યુક્તિ-વિજ્ઞાન; ૭૨ કળામાંની એક.

चुरणजोय. पुं० (चूर्णयोग) સ્તંભનાદિકર્મ; ચૂર્ણયોગ.

चुरणय. पुं० (चूर्णक) ચુનો.

चुरणयपेसिया. स्त्री० (चूर्णपेषिका) ચૂર્ણ પીસનારી દાસી.

चुरणवास. पुं० (चूर्णवर्ष) ચૂર્ણ-કેશર વગેરે સુગંધિ દ્રવ્યની વૃષ્ટિ.

चुरिणअ. त्रि० (चूर्णित) ચુરેચુરો કરેલ; ચૂર્ણ થયેલ.

चुरिणआ. स्त्री० (चूर्णिका) ચૂર્ણરૂપે વસ્તુનો ભેદ; એક જાતનો પૃથગ્ભાગ.

चुरिणगाभाग. पुं० (चूर्णिकाभाग) ભાગનો પણ ભાગ; અંશનો અંશ.

चुरिणयाभेद. पुं० (चूर्णिकाभेद) વસ્તુનો ચૂર્ણ રૂપે ભેદ.

चुत. त्रि० (च्युत) પ્રાણરહિત બનેલું.

चुन्न पुं० (चूर्ण) જાદુઈ ચૂર્ણ. (૨) આટો; લોટ. (૩) ચૂર્ણ; ભુક્કો.

चुन्नग. पुं० (चूर्णक) સોયરો-સુરમાદિક ચૂર્ણ.

चुन्नी. स्त्री० (चूर्णी) ચૂર્ણ; ભૂકો. (૨) લોટ.

चुप्पालय. पुं० ( ) વિજય નામના દેવનું આયુધાલય-શસ્ત્રો રાખવાનું ઘર.

चुलणी. स्त्री० (चुलनी) કંપિલપુરના રાજાની રાણી; બ્રહ્મદત્ત નામના બારમા ચક્રવર્તીની માતા.

चुलणीपिय. पुं० (चुलनीपितृ) ભગવાન્ મહાવીરના એકમુખ્ય ઉપાસક.

चुलसी. } **चुलसीइ.** } स्त्री० (चतुरशीति) ચોરાશી; ૮૪.

चुल्ल. त्रि० ( ) ન્હાનું; લઘુ.

चुल्लग. पुं० ( ) ભાત; ખોરાકની એક વસ્તુ.

चुल्लणीदेवी. स्त्री० (चुलनीदेवी) દ્રુપદરાજાની ચુલણી નામની દેવી (રાણી).

चुल्लपिउअ. पुं० (क्षुल्लपितृक) પિતાનો નાનો ભાઈ; કાકો.

चुल्लमाउ. स्त्री० (क्षुल्लमातृ) ઓરમાન મા.

चुल्लमाउया. स्त्री० (क्षुल्लमातृका) ઓરમાન માતા. (૨) કાકી.

चुल्लसयग. पुं० (क्षुल्लशतक) ચુલ્લશતક નામનો મહાવીરસ્વામિનો એક શ્રાવક; દશ શ્રાવકમાંનો એક.

चुल्लहिमवंत. पुं० (क्षुल्लहिमवत्) ભરતક્ષેત્રની મર્યાદા બાંધનાર પર્વત; ભરત અને હેમવયને જુદું પાડનાર (બેની વચ્ચે આવેલ) પર્વત.

चुल्लहिमवंतकूड. (क्षुल्लहिमवत्कूट) ચુલ્લહિમવંત પર્વત ઉપરનાં અગીઆર ફૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

चुल्लहिमवंतगिरिकुमार. पुं० (क्षुल्लहिमवद्गिरिकुमार) દેવ વિશેષ; જે ચુલ્લ હિમવત્કૂટના અધિષ્ઠાતા છે.

चुल्लहिमवंता. स्त्री० (क्षुल्लहिमवती) ચુલ્લહિમવન્તગિરિ કુમાર દેવતાની રાજધાનીનું નામ.

चुल्ली. स्त्री० (चुल्ली) ચુલડી; ચૂલી; ન્હાનો ચૂલો.

चूडामणि. पुं० (चूडामणि) ચૂડામણિ; મુગટ.

चूय. पुं० (चूत) આંબાનું વૃક્ષ. (૨) સૂર્યાભના આમ્ર વનનો રક્ષક દેવતા. (૩) એ નામની લતા.

चूयगवडिंसत्र. न० (चूतकावतंसक) એ નામનું એક ઇન્દ્રનું વિમાન.

चूयवडिंसा स्त्री० (चूतावतंसा) સૌધર્મેન્દ્રની અગ્રમહિષી દેવીની રાજધાની. (૨) ઇંદ્રાણી વિશેષ.

चूयवण. न० (चूतवन) સૂર્યાભવિમાનના ઉત્તર દરવાજેથી ૫૦૦ જોજન ઉપર આવેલ આંબાનું એક વન કે જે સાડાબાર હજાર જોજન લાંબું અને પાંચસો જોજન પહોળું છે.

चूया. स्त्री० (चूता) સૌધર્મેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૨) શક્રેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

चूलणी. स्त्री० (चूलनी) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની માતા.

चूला. स्त्री० (चूडा) ચોટી; શિખા; ચોટલી.

चूलामणि. पुं० (चूडामणि) મુગટ.

चूलिअंग. न० (चूलिकाङ्ग) ચોરાશીલાખ પ્રયુત પરિમિત કાળવિભાગ.

चूलिआ. स्त्री० (चूलिका) દૃષ્ટિવાદ અંગના પાંચ વિભાગમાંનો પાંચમો-છેલ્લો વિભાગ. (૨) મૂળસૂત્રમાં ન બતાવેલ હકીકત સંગ્રહ કરી અંતમાં બતાવવી તે. (૩) ચોરાશીલાખ ચૂલિઅંગ પ્રમાણનો કાળવિભાગ. (૪) ચૂલિકા - ચોટલી; શિખર.

चूलिय. पुं० (चूलिक) ચૂલિક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં વસનાર. (૩) स्त्री० न० સંખ્યા વિશેષ.

चूलिया. स्त्री० (चूलिका) ચૂલો; સગડી.

चूलोवणयण. न० (चूडोपनयन) ચોટલી ઉતારવાનો-મુણ્ડન કરાવવાનો સંસ્કાર.

चे. अ० (चेत्) જો.

चेश्र. न० (चेतस्) જ્ઞાન; ચૈતન્ય. (૨) મન; ચિત્ત; અંતઃકરણ.

चेइय. त्रि० (चेतित) કરેલું; બનાવેલું; ચણાવેલું.

चेइय पुं० न० (चैत्य) યક્ષ વગેરે વ્યંતરદેવતાનું આયતન-સ્થાન; દેવસ્થાન. (૨) વ્યંતરના આયતનવાળો અથવા તેના વિનાનો બાગ; ઉદ્યાન; આરામ; બગીચો. (૩) તીર્થંકરનું જ્ઞાન; કેવળજ્ઞાન. (૪) શ્રમણ; સાધુ. (૫) વ્યંતર આદિ દેવતા. (૬) त्रि० ચિત્તને આનંદ ઉપજાવનાર. (૭) न० કોઈ મહાપુરુષની ચેહ ઉપર કરેલું સ્મૃતિ ચિહ્ન કે સ્મારક; અવશેષ રાખ, અસ્થિ, દાઢા વગેરે. (૮) જલદી; ઉતાવળું. (૯) સભાવૃક્ષ; સભાગૃહ પાસેનું વૃક્ષ. (૧૦) ચબુતરાવાળું વૃક્ષ. (૧૧) દેવોના ચિહ્ન ભૂત વૃક્ષ; જ્યાં તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય તે.

चेइयखंभ. पुं० (चैत्यस्तंभ) સુધર્મા સભાની વચ્ચે મણિપીઠિકા ઉપર જે સાઠ જોજન ઊંચો માણવક નામનો થંભ છે તે.

चेइयथूभ. पुं० (चैत्यस्तूप) ચૈત્યવૃક્ષ અને પ્રેક્ષાઘરની વચ્ચે મણિપીઠિકા ઉપરનું ચિત્તને આહ્‌લાદજનક સ્તૂપ.

चेइयरुक्ख. पुं० (चैत्यवृक्ष) વાણ વ્યંતરની સુધર્માદિ સભાની આગળ મણિપીઠિકા ઉપર રત્નમય વૃક્ષ કે જેની આઠ જોજનની ઊંચાઈ છે. (૨) જેની નીચે તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું હોય તે વૃક્ષ; દેવતાઓની સભાના દરેક દરવાજા આગળ મહાધ્વજા અને ચૈત્યથુભની વચ્ચેનું વૃક્ષ. (૩) જેની નીચે ચોતરો બાંધેલો હોય તે વૃક્ષ.

चेट्ठा. स्त्री० (चेष्टा) ક્રિયા; આચરણ. (૨) પ્રયત્ન.

चेट्ठिय. त्रि० (चेष्टित) ચેષ્ટા કરેલું.

चेड. પું० (चेट) પગ પાસે રહેનાર નોકર. (૨) બાળક.

चेडग. પું० (चेटक) વિશાલા નગરીનો ચેટક નામનો રાજા કે જે મહાવીર પ્રભુનો પરમ ભક્ત હતો. (૨) દાસ.

चेडय. પું० (चेटक) કુમાર; છોકરો. (૨) દાસ; નોકર.

चेडिया. સ્ત્રી० (चेटिका) દાસી; બાનડી; બાંદી.

चेतिय. ન० (चैत्य) જુઓ 'ચૈત્ય' શબ્દ.

चेत्त. પું० (चैत्र) ચૈત્રમાસ. (૨) જૈન મુનિઓનો એક ગચ્છ.

चेत्ती. સ્ત્રી० (चैत्री) ચૈત્ર માસની પુનમ.

चेदि. પું० (चेदि) ચેદિ નામનો દેશ. (૨) ત્રિ० તે દેશના રહીશ.

चेय. ન० (चेतस्) ચિત્ત. (૨) વિજ્ઞાન. (૩) જીવ; આત્મા.

चेय. અ० (एव) એમજ; ચોકસ.

चेयण. પું० (चेतन) આત્મા; જીવ. (૨) ત્રિ० જ્ઞાનવાળા; ચેતનવાળા.

चेयणा. સ્ત્રી० (चेतना) જ્ઞાનાદિ ચેતના; ચૈતન્ય.

चेयण्ण. ન० (चैतन्य) જીવત્વ; જીવપણું.

चेया. સ્ત્રી० (चेतना) ચેતના-જ્ઞાનશક્તિ.

चेल. ન० (चैल) વસ્ત્ર; લુગડું.

चेलग. ન० (चेलक) સંન્યાસીઓનું એક ઉપકરણ.

चेलगोल. ન० (चेलगोल) એક જાતનું વસ્ત્ર.

चेला. સ્ત્રી० (किराता) ચિલાત (કિરાત) મ્લેચ્છ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

चेल्लग. ત્રિ० (　　) જુઓ "ચિલ્લય" શબ્દ.

चेल्लणा. સ્ત્રી० (चेल्लणा) શ્રેણિક રાજાની રાણી; ચેડા રાજાની પુત્રી.

चेव. અ० (चैव) નિશ્ચય; અવધારણ.

चेव. અ० (इव) સાદૃશ્યદ્યોતક અવ્યય.

चोअअ. ત્રિ० (चोदक) પ્રેરક; પ્રશ્નકર્તા; પૂર્વપક્ષી.

चोअअ. પું० (चोयक) એક જાતનું ફળ.

चोअण. ન० (चोदन) } પ્રેરણા.
चोअणा. સ્ત્રી० (चोदना) }

चोइअ. ત્રિ० (चोदित) પ્રેરાયેલું; પ્રેરણા કરેલ; પુછેલ.

चोक्ख. ત્રિ० (चोक्ष) સ્વચ્છ; પવિત્ર; સાફ.

चोक्खलि. ત્રિ० (चोक्षशील) ચોખલો; શરીર વસ્ત્રાદિકને સાફસુફ રાખનાર.

चोक्खा. સ્ત્રી० (चोक्षा) ચોક્ષા નામની પરિવ્રાજીકા-સંન્યાસણ.

चोज्ज. ન० (चोद्य) આશ્ચર્ય; વિસ્મય.

चोज्ज. ન० (चौर्य) ચોરી; તસ્કરપણું.

चोडि ત્રિ० (　　) ગંદું; સૂગામણું.

चोण्ण. ન० (　　) કાષ્ઠ વગેરે લાવવાનું હલકું કામ.

चोत्तीसा. સ્ત્રી० (चतुस्त्रिंशत्) ચોત્રીસ.

चोइ. ન० (　　) ચામડી; છાલ.

चोदग. ત્રિ० (चोदक) જુઓ "ચોઅઅ" શબ્દ.

चोद्दस. ત્રિ० (चतुर्दशन्) ચૌદ.

चोद्दसम. ત્રિ० (चतुर्दशतम) ચૌદમું. (૨) પું० છ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

चोप्पड. પું० (　　) તેલ વિગેરે ચોપડવું તે.

चोप्पाल. પું० (चउप्पाल) સૂર્યાભદેવના આયુધાગાર-હથિયારશાળાનું નામ.

चोप्पालग. ન० (　　) મત્તવારણ; હાથી.

चोय. પું० (　　) ત્વચા; છાલ. (૨) કેરી વગેરેનાં ફળાં. (૩) ગંધ દ્રવ્ય વિશેષ.

चोयअ પું० (चोयक) એક જાતનું ફળ.

चोयग. ત્રિ० (चोदक) શંકા કરનાર; પ્રશ્ન પૂછનાર. (૨) સ્ત્રી० ફુલની કાબ.

चोयणा. સ્ત્રી० (चोदना) પ્રેરણા; ચેતવણી.

चोयाल. પું० (　　) ગઢ ઉપર બેસવાનું સ્થાન.

चोयाला. स्त्री० } (चतुश्चत्वारिंशत्) चुमालीस.
चोयालीसा. }

चोर. पुं० (चोर) ચોર; હેરૂ; તસ્કર.

चोरग. पुं० न० (चोरक) એ નામની એક સુગન્ધિ વનસ્પતિ. (૨) ત્રિ૦ ચોરનાર.

चोरिक्क. न० (चौरिक्य) ચોરી.

चोरिय. त्रि० (चोरित) ચોરેલું; ચોરી લીધેલું.

चोरिय. पुं० (चौरिक) માણસોને મારી ચોરી કરનાર. (૨) જાસુસ.

चोरी. स्त्री० (चौरी) ચોરી; ચોરવું તે.

चोलक्क. न० (चोलक्क) ચૂડોપનયન; બાળકોનું પ્રથમ શિરોમુંડન કરાવવું તે.

चोलगपट्ट. पुं० (चोलकपट्ट) મુનિને નીચે પહેરવાનું વસ્ત્ર; ચલોટો.

चोलपट्ट. पुं० (चोलपट्ट) સાધુઓનું કટિ વસ્ત્ર; ચલોટો.

चोलोपणाय. न० (चूडोपनय) જુઓ 'ચોલક' શબ્દ.

चोलोयणग. } न० (चूलापनयन) સંસ્કાર વિશેષ; મુંડન કરાવવું તે. (૨) શિખા ધારણ; ચોટલી રખાવવી તે.
चोलोवणय. }
चोलोवणयण. }

चोल्लक. } पुं० न० ( ) ભોજન; ખાણું.
चोल्लग. }

चोल्लिय. त्रि० ( ) દેદીપ્યમાન.

चोवत्तरि. स्त्री० (चतुःसप्तति) ચુમ્મોતેર; ૭૪.

चोवीसा. स्त्री० (चतुर्विंशति) ચોવીસ; ૨૪.

चोसट्ठि. स्त्री० (चतुःषष्टि) ચોસઠ; ૬૪.

छ.

छ. त्रि० (षष्) છ; છની સંખ્યા.

छइ पुं० (छवि) દઢાયુના બાપનું નામ.

छइय. त्रि० (स्थगित) ઢાંકેલું.

छउम. पुं० न० (छद्मन्) છદ્મસ્થ અવસ્થા; સરાગ દશા. (૨) આત્માનું આચ્છાદન કરનાર જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ. (૩) કપટ; માયા.

छउमत्थ. त्रि० (छद्मस्थ) અપૂર્ણ જ્ઞાનવાન્ માણસ; કેવળજ્ઞાની નહિ; રાગદ્વેષ સહિત.

छउमत्थिय. त्रि० (छाद्मस्थिक) છદ્મસ્થ અવસ્થામાં રહેનાર.

छंद. पुं. न० (छन्दस्) છાંદો; મરજી; અભિપ્રાય. (૨) વિષયાભિલાષા. (૩) છંદવૃત્તોનું સ્વરૂપ બતાવનાર શાસ્ત્ર; પિંગલ શાસ્ત્ર.

छंदण. न० (छन्दन) ખડીયાનું ઢાંકણું.

छंदणा. स्त्री० (छन्दना) સાધુએ કાંઇપણ વસ્તુ ગૃહસ્થને ત્યાંથી વ્હોરી લાવ્યા પછી ગુર્વાદિકને તે વસ્તુનું આમંત્રણ કરવું– પ્રાર્થના કરવી તે; સામાચારીનો પાંચમો પ્રકાર.

छंदा. स्त्री० (छन्दा) દીક્ષાનો એક ભેદ; બીજાના અભિપ્રાયથી દીક્ષા લીધી હોય તે.

छंदाणुवत्तग. त्रि० (छन्दोनुवर्त्तक) છાન્દાને– અભિપ્રાયને અનુસરનાર; પોતાની મરજી પ્રમાણે ન ચાલતાં ગુરૂની મરજી પ્રમાણે વર્તનાર.

छंदाणुवत्ति. स्त्री० (छन्दोनुवृत्ति) કોઇના છાંદાને–અભિપ્રાયને અનુસરી વર્તવું તે.

छंदोवयार. त्रि० (छन्दउपचार) આચાર્ય વગેરેની ઇચ્છાનુસાર વર્તનાર તથા તેમની સેવા કરનાર.

छक्क. न० (षट्क) ૭-૬ નો સમુદાય. (૨) હાસ્યાદિ ૭; હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, ભય, જુગુપ્સા.

छक्कम्म. न० (षट्कर्मन्) યજન, યાજન, પઠન, પાઠન, વગેરે બ્રાહ્મણનાં છ કર્મ.

छक्काय. पुं० (षट्काय) પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય–એ ૭ પ્રકારના જીવોનો સમુદાય.

छखण्ड. पुं० (षट्खण्ड) છખંડ; ભરત આદિ ક્ષેત્રના ગંગા, સિંધુ અને વૈતાઢ્ય પર્વતથી પડેલા ૭ વિભાગ.

छग. न० ( ) વિષ્ટા.

छगण. न० ( ) છાણ.

छगणिया. स्त्री० ( ) છાણું.

छगल. पुं० (छगल) બોકડો. (૨) ચોથા દેવલોકના ઇન્દ્રનું ચિહ્ન. (૩) સત્તરમા તીર્થંકરનું લાંછન.

छगलपुर न० (छगलपुर) એ નામનું એક શહેર.

छगुण. } **छग्गुण.** } त्रि० (षड्गुण) છગણું.

छच्च. त्रि० (षष्) ૭; ૬.

छचत्ताला. स्त्री० (षट्चत्वारिंशत्) છેંતાલિસની સંખ્યા.

छव्वसट्ठि. स्त्री० (षट्षष्टि) છાસઠની સંખ્યા.

छज्जिआ. स्त्री० ( ) છાબડી; ફુલ વિગેરે રાખવાની છાબ.

छज्जीवणिकाय. पुं० (षड्जीवनिकाय) છકાય જીવોનો સમૂહ; પૃથ્વી, અપ્, તેજસ, વાયુ, વનસ્પતિ અને ત્રસકાય.

छज्जीवणिया. स्त्री० (षड्जीवनिकाय) જેમાં છકાય જીવની રક્ષાનો અધિકાર છે એવા દશવૈકાલિક સૂત્રના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

छट्टण. न० ( ) સીંચવું; છાંટવું.

छट्ठ. त्रि० (षष्ठ) છઠ્ઠું; (૨) न० બે ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

छट्ठंछट्ठेण. अ० (षष्ठषष्ठेन) છઠ્ઠ છઠ્ઠને પારણે છઠ્ઠ તપ કરવું તે.

छट्ठक्खमण. न० (षष्ठक्षमण) છઠ્ઠતપ; બે ઉપવાસ સાથે કરવા તે.

छट्ठभत्त. न० (षष्ठभक्त) બે ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

छट्ठभत्तिय. त्रि० (षष्ठभक्तिक) લાગલાગટ બે ઉપવાસ કરનાર.

छट्ठाण. न० (षट्स्थान) અનંતભાગ હીનાધિક, અસંખ્યાત ભાગ હીનાધિક, સંખ્યાત ભાગ હીનાધિક, સંખ્યાતગુણહીનાધિક, અસંખ્યાતગુણહીનાધિક અને અનંતગુણહીનાધિક, એ હાનિવૃદ્ધિના ૭ સ્થાનકની સંજ્ઞા.

छट्ठी. स्त्री० (षष्ठी) છઠ્ઠ; પક્ષની છઠ્ઠી તિથિ. (૨) છઠ્ઠી વિભક્તિ; સંબંધ વિભક્તિ. (૩) છઠ્ઠી નરક; મઘા નામે છઠ્ઠી પૃથ્વી.

छडच्छडा. स्त्री० (छटच्छटा) એક પ્રકારનો અવ્યક્ત અવાજ.

छडिय. त्रि० ( ) ખાંડેલું; છડેલું.

छड्डण. न० (छर्दन) પરઠવવું; તજવું. (૨) વમન; ઉલટી.

छड्डावण. न० (छर्दन) છોડાવવું; તજાવવું.

छड्डाविय. त्रि० (छर्दित) વમન કરેલ.

छड्डिय. } **छड्डियलिय.** } त्रि० (छर्दित) ઉલટી કરેલ; વમન કરેલ. (૨) વમન કરનારને હાથે વ્હોરવાથી સાધુને લાગતો એક એષણાનો દોષ.

छण. पुं० (क्षण) વખત; અવસર. (૨) હિંસા. (૩) ઉત્સવ.

छणण. न० (क्षणन) હિંસા.

छणिय. त्रि० (क्षणिक) ક્ષણભંગુર. (૨) पुं० મહોત્સવ.

छगाा. त्रि० (छन्न) ઢાંકેલું; સંતાડેલું; છાનું. (૨) જનસમુદાયે મળી ભોજન કરવું તે. (૩) ઇન્દ્રાદિનો મહોત્સવ. (૪) ન૦ માયા; કપટ.

छणाउइ. स्त्री० (षण्णवति) છન્નું; ૯૬.

छगालअ. न० (षण्णालक) ત્રિકાષ્ઠિક; સંન્યાસીનું એક ઉપકરણ.

छणिगाअ. पुं० (छन्निक) એ નામનો એક કસાઇ.

छत्त. न० (छत्र) છત્ર; છતર. (૨) ચંદ્ર વગેરેનો છત્રાકારે થતો નક્ષત્ર સાથેનો યોગ; છત્રયોગ.

छत्तंतिया. स्त्री० (छत्रान्तिका) એક પ્રકારની સભા.

छत्तकार. त्रि० (छत्रकार) છત્ર બનાવનાર.

छत्तग्गाह. त्रि० (छत्रग्राह) છત્રને ધારણ કરનાર.

छत्तधार. त्रि० (छत्रधार) } છત્ર ધરનાર.
छत्तधारि. त्रि० (छत्रधारिन्) }

छत्तपलासय. न० (छत्रपलाशक) કયંગલા નગરીની બહારનો એ નામનો એક બગીચો.

छत्तरयण. न० (छत्ररत्न) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું નવમું રત્ન.

छत्तरि. स्त्री० (षट्सप्तति) છોંતેર; ૭૬ની સંખ્યા.

छत्तलक्खण. न० (छत्रलक्षण) છત્રના લક્ષણ પારખવાની એક કળા.

छत्ता. स्त्री० (छत्रा) અનન્તકાય વિશેષ.

छत्तातिछत्त. न० (छत्रातिछत्र) ભગવાનનો એક અતિશય; ભગવાન માથે છત્ર ઉપર છત્ર ધારણ થાય તે.

छत्तार. त्रि० (छत्रकार) છત્રી બનાવનાર; કારીગર.

छत्ताह. पुं० (छत्राभ) એક વૃક્ષ કે જેની હેઠે છઠ્ઠા શ્રી પદ્મપ્રભ તીર્થંકરને કેવળ જ્ઞાન થયું હતું.

छत्ति. त्रि० (छत्रिन्) છત્રીવાળો; છત્રવાળો.

छत्तीसा. स्त्री० (षट्त्रिंशत्) છત્રીસ; ૩૬.

छत्तोअ. पुं० (छत्रौक) છત્રાકારે વર્ષાદ પછી તરત ઉગતી એક વનસ્પતિ.

छत्तोव. पुं० (छत्रोप) } એક જાતનું વૃક્ષ.
छत्तोवग. पुं० (छत्रोपग) }

छत्तोह. पुं० (छत्रौघ) વૃક્ષ વિશેષ.

छद. न० (छद) પાંખ; પીછું.

छद्दंत पुं० (षड्दन्त) ૬ દાંતવાળો હાથી.

छद्दिसि. न० (षड्दिश्) ૬ દિશા; પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ, ઊર્ધ્વ અને અધો એ ૬ દિશા.

छनवइ. } स्त्री० (षण्णवति) છન્નું; ૯૬
छनुवइ. }

छन्न. त्रि० (छन्न) ગુપ્ત રાખેલ. (૨) સ્ત્રી૦ તેવી રીતે ગુપ્ત સન્દેશો પહોંચાડનાર એક દૂતી.

छन्नउइ. स्त्री० (षण्णवति) છન્નું; ૯૬.

छन्नपद. } न० (छन्नपद) માયાસ્થાન; કપટ.
छन्नपय. }

छन्ना. स्त्री० (छन्ना) જુઓ "છન્નપદ" શબ્દ.

छप्पइया. स्त्री० (षट्पदिका) જુ,ભમરી વિગેરે.

छप्पराणा. } स्त्री० (षट्पञ्चाशत्) છપ્પન; ૫૬ની સંખ્યા.
छप्पन्ना. }

छप्पय. पुं० (षट्पद) ભમરો. (૨) त्रि० ૬ સ્થાનવાળું. (૩) ૬ પ્રકારનું.

छब्बअ. } न० ( ) ધીઘરણી. (૨) ચાળણી. (૩). આબડીઓ.
छब्बग. }

छब्भाअ. पुं० (षड्भाग) છઠ્ઠો ભાગ.

छब्भामरी. स्त्री० (षड्भ्रामरी) વીણા; સતાર.

छम्मासिअ. त्रि० (षण्मासिक) છમાસી તપ; ૬ મહિનાના ઉપવાસ કરવા તે.

छम्मासियभत्त. न० (षण्मासिकभक्त) ૬ માસના ઉપવાસનું વ્રત.

छम्मासिया. स्त्री० (षण्मासिकी) ભિક્ખુની છઠ્ઠી પડિમા કે જેમાં એક માસ પર્યન્ત

छ दात अन्न अने छ दात पाणी उपरान्त कल्पे नहि.

छम्मुह. पुं० (षण्मुख) विमलनाथजीना यक्षनुं नाम.

छय. त्रि० (क्षत) पीडा पामेल.

छरु. (त्सरु) तलवारनी मुठ; तरवारनो हाथो.

छरुप्पवाय. न० (त्सरुप्रवाद) तलवारनी मुठ पकडी फेरववानी कळा. (२) तरवारनी कळा शिखवानुं शास्त्र.

छल. त्रि० (षष्) छ.

छल. न० (छल) छळ; बीजाना वचनने पोतानी इष्ट कल्पनावडे असत्य करी बतावबुं ते.

छलंस. त्रि० (षडंश) षट्कोणु; छ खुणावाळुं.

छलणा. स्त्री० (छलना) छेतरबुं; छळभेद. (२) माया; कपट.

छलसीअ. } **छलसीइ.** } स्त्री० न० (षडशीति) छासी; ८६.

छलिअ. त्रि० (छलित) कपट विगेरेथी ठगायेल.

छलिअ. त्रि० (स्खलित) नीकळी गयेल; झरी गयेल.

छलुअ. } **छलुग.** } पुं० (षडुलूक) वैशेषिकमतना स्थापनार कणादऋषि.

छलूय. पुं० (छलूक) आर्य महागिरिना शिष्यनुं नाम. (२) कणाद ऋषि.

छल्ली. स्त्री० (छल्ली) त्वचा; छिलटो; छाल.

छल्लीखाअ. त्रि० (छल्लीखाद) छालने खानार. एक जातनो कीडो.

छवि. स्त्री० (छवि) चामडी; छाल. (२) शरीर. (३) कांति; तेज. (४) वाल, चोळा, वगेरे धान्य. (५) अंगी; शरीरी. (६) अलंकार विशेष.

छवि. स्त्री० (क्षपि) नाश; क्षय.

छविखाय. त्रि० (छविखाद) सुवर प्रमुखनी चामडी खानार.

छविच्छेद. } **छविच्छेय.** } पुं० (छविच्छेद) हाथ, पग, कान, नाक वगेरे कापवा ते; एक जातनी दण्डनीति.

छवित्ताण. न० (छवित्राण) चामडीनुं रक्षण करनार वस्त्र—कांबळी विगेरे.

छविपव्व. न० (छविपर्वन्) जेमां हाडना सांधा अने चामडी वगेरे छे तेवुं शरीर: उदारिक शरीर.

छविह. त्रि० (षड्विध) छ प्रकारनुं.

छवीइय त्रि० (छविमत्) कान्तिवाळुं.

छवीसा. स्त्री० (षड्विंशति) छवीस; २६.

छव्विह. त्रि० (षड्विध) छ प्रकारनुं.

छव्वीसा. स्त्री० (षड्विंशति) छवीस; २६.

छसट्ठि. स्त्री० (षट्षष्ठि) छासठनी संख्या.

छसयरि. स्त्री० (षट्सप्तति) छोंतेर; ७६ नी संख्या.

छहा. अ० (षोढा) छ प्रकारे.

छाअ. त्रि० ( ) भूखेल.

छाआ. स्त्री० (छाया) छाया; पडछायो.

छाइय. त्रि० (छादित) ढांकेलुं.

छाउमत्थ. त्रि० (छाद्मस्थ) छद्मस्थ संबन्धी.

छाउमत्थिय. त्रि० (छाद्मस्थिक) छद्मस्थ अवस्थामां रहेनार. (२) केवळज्ञान उत्पन्न थया पहेलानी अवस्थामां उत्पन्न थयेल.

छाओवग. त्रि० (छायोपग) छायायुक्त; छायावाळुं. (वृक्षादि) (२) पुं० सेवा करवा योग्य पुरुष.

छागल. त्रि० (छागल) अज संबंधी. (२) पुं० बकरो; अज.

छागलिय. पुं० (छागलिक) बकरांथी आजीविका चलावनार; अजापाळक.

छाण. पुं० न० (छादन) दाभडादिकनी जात.

छाण. न० ( ) छाण; गोबर. (२) वस्त्र; कपडां.

छाणुज्झिया. स्त्री० (छगणोज्झिका) छाण, वासीदुं वाळनारी; छाण उपाडनारी.

छादण. न० (छादन) ઢાંકવું.
छाय. त्रि० (क्षात) કશા ઘાવથી વ્રણયુક્ત.
छायंसि. त्रि० (छायावत्) છાયા-શરીરની શોભાવાળું; તેજસ્વી.
छायण. न० (छादन) દર્ભ વિગેરેથી ઢાંકવું; આચ્છાદન. (૨) ઘર ઉપરનું વાંસ ખપાટ વિગેરેનું માલણ-વલણ. (૩) વસ્ત્ર; કપડું.
छाया. स्त्री० (छाया) છાંયડો; છાયા. (૨) કાન્તિ: દીપ્તિ. (૩) જમવાને બેઠેલ પંક્તિ-પાંત. (૪) તાપ વિનાનો દેશ.
छायागइ. स्त्री० (छायागति) છાયાની પેઠે જવું તે. (૨) છાયાને અવલંબીને જવું તે.
छायाला. } **छायालीसा.** } स्त्री० (षट्चत्वारिंशत्) છેંતાલીશ; ૪૬.
छायोवग्ग. पुं० (छायोग्र) ઘણી છાયાવાળું ઝાડ.
छार. न० (क्षार) રાખ; ભસ્મ. (૨) કાચ. (૩) ખારો. (૪) અસહિષ્ણુતા.
छारिय. न० (क्षारिक) ભસ્મ.
छारियभूअ. त्रि० (क्षारीभूत) રાખ જેવું થયેલું.
छारिया. स्त्री० (क्षारिका) રાખ.
छारीभूय. त्रि० (क्षारीभूत) જુઓ 'છારિયભૂય' શબ્દ.
छारुज्झिया. स्त्री० (क्षारोज्झिका) રાખ વાળનારી સ્ત્રી.
छाव. पुं० (शाव) બચ્ચું; બાળક.
छावट्ठि. स्त्री० (षट्षष्टि) છાસઠ; ૬૬.
छावत्तरि. स्त्री० (षट्सप्तति) છોંતેર: ૭૬.
छासट्ठि. स्त्री० (षट्षष्टि) છાસઠ; ૬૬.
छासीइ. स्त्री० (षडशीति) છયાસી; ૮૬.
छिंडी. स्त्री० ( ) વાડની છીંડી: નાની બારીનો માર્ગ.
छिंदण. न० (छेदन) છેદ; ભાગ કરવા તે.
छिक्क. त्रि० (छीत्कृत) છી, છી, કરેલું.
छिक्कपरोइया. स्त्री० (छिक्कप्ररोहिका) એ જાતની એક વનસ્પતિ.
छिक्कारिअ. त्रि० (छीत्कारित) અવ્યક્ત અવાજથી બોલાવેલ.
छिच्छिक्कार. पुं० (छिछिकार) કુતરા વગેરેને હાંકવાને છિ, છિ, હત, હત વગેરે શબ્દ કહેવા તે.
छिज्ज. त्रि० (छेद्य) છેદવા યોગ્ય: ખંડિત થઈ શકે તેવું. (૨) न० છેદ; કાણું.
छिड्ड. न० (छिद्र) છિદ્ર; કાણું; બાકોરૂં. (૨) દોષ. (૩) આકાશ. (૪) અવકાશ; અવસર.
छिड्डिया. स्त्री० (छिद्रिका) ચારણી.
छिण्ण. त्रि० (छिन्न) છેદેલું; કાપેલું.
छिण्णरुहा. स्त्री० (छिन्नरुहा) કાપી નાખી હોય તોજ ઉગે એવી એક જાતની વનસ્પતિ; ગલુચી વગેરે.
छिण्णाल. पुं० ( ) જાર; ઉપપતિ.
छिण्णावाय. त्रि० (छिन्नापात) જેમાં જવું આવવું ન બને એવું સ્થાન-પર્વત, જંગલ વગેરે.
छित्त. त्रि० ( ) સ્પર્શ કરેલું; અડકેલું.
छित्तरा. स्त्री० ( ) છાપરૂં; છત.
छित्तार. त्रि० (छेत्तृ) છેદ કરનાર: નાશ કરનાર.
छित्ति. स्त्री० (छित्ति) છેદ; વિચ્છેદ; ખણ્ડન.
छिद्द. न० (छिद्र) જુઓ "છિડ્ડ" શબ્દ.
छिन्न. त्रि० (छिन्न) છેદેલું; કાપેલું. (૨) નિયમિત રીતે જુદું પાડેલું; વિભાગ કરેલ. (૩) નિર્ધારિત: નિશ્ચિત. (૪) न० છેદ; ખણ્ડન.
छिन्नगंथ. त्रि०(छिन्नग्रन्थ) સ્નેહરહિત (૨) पुं० ત્યાગી: સાધુ; નિર્ગ્રંથ.
छिन्नछेयणइय. त्रि० (छिन्नछेदनयिक) જે સૂત્ર કે ગાથા સ્વતંત્ર અર્થ દર્શાવે, બીજી સૂત્ર

કે ગાથાની અપેક્ષા ન રાખે તે છિન્ન છેદનયવાળું કહેવાય જેમ-धम्मो मंगलमुक्किट्ठं

छिन्नद्धागांतर. त्रि० (छिन्नाध्वान्तर) જ્યાં ગામ, નગર વિગેરે કાંઇ ન હોય એવો રસ્તો.

छिन्नरुह. त्रि० (छिन्नरुह) એક જાતની વનસ્પતિ.

छिन्नाल. पुं० ( ) હલકી જાતનો બળદ કે ઘોડો.

छिप्प. त्रि० (स्पृश्य) સ્પર્શ કરવા લાયક.

छिप्प. न० ( ) પુંછડું.

छिप्प. न० (क्षिप्र) ઉતાવળ.

छिप्पतूर. न० (क्षिप्रतूर्य) ઉતાવળું વાગનાર વાજું.

छिरा. स्त्री० (शिरा) નાડી; નસ.

छिरिया. स्त्री० (क्षीरिका) એક જાતની સાધારણ વનસ્પતિ; કન્દ વિશેષ.

छिलिय. न० ( ) સીત્કારો કરવો તે.

छिवट्ठ. त्रि० (सेवार्त्त) છેવટ્ઠુ સંઘયણ; ૭ સંઘયણમાંનું છઠ્ઠું સંઘયણ.

छिवा. स्त्री० ( ) ચામડાનો તાજણો; ચાબખો.

छिवाडिपोत्थ. न० (छेदपाटिपुस्तक) પુસ્તકના પાંચ પ્રકારમાંનો એક; જે પુસ્તકની પહોળાઇ વધારે અને જાડાઇ ઓછી હોય તેવું પુસ્તક.

छिवाडिया. } **छिवाडी.** } स्त्री० ( ) સીંગ; ફળી. (૨) ઝાડની છાલ.

छिहंड न० (शिखण्ड) મોરની શિખા.

छिहंडि. पुं० (शिखण्डिन्) મોર. (૨) त्रि० મોરપીંછ ધારણ કરનાર.

छिहली. स्त्री० ( ) શિખા; ચોટલી.

छीय. न० (क्षुत) } **छीया.** स्त्री० (क्षुता) } છીંકવું તે; છિંક.

छीर. न० (क्षीर) ચીક; દુધવાળી એક સાધારણ વનસ્પતિ.

छीरल. पुं० (क्षीरल) ભુજપરિસર્પવિશેષ.

छीरावराालिया. स्त्री० (क्षीरविदारिका) કન્દ વિશેષ.

छीरविराली. स्त्री० (क्षीरविराली) એક જાતની વનસ્પતિ.

छुक्कारण. न० (धिक्कारण) નિંદા; ધિક્કારવું તે.

छुच्छुकार. पुं० (छुच्छुकार) કુતરાને હાંકી કાઢવાને છુ, છુ, શબ્દ કરવો તે.

छुडियवर. न० (त्रुटिकवर) આભરણ વિશેષ.

छुड्ड. त्रि० (क्षुद्र) લઘુ; હલકું.

छुड्डिया. } **छुद्दिया.** } स्त्री० (क्षुद्रिका) એક જાતનું ઘરેણું.

छुन्न. न० (क्षुण्ण) નપુંસક. (૨) त्रि० ચૂર્ણ કરેલ. (૩) નાશ કરેલ. (૪) અભ્યાસ કરેલ.

छुयायार. त्रि० (क्षुताचार) ખામી ભરેલ આચારવાળું.

छुर. पुं० (क्षुर) અસ્ત્રો; સજીઓ. (૨) न० એક પ્રકારનું ઘાસ.

छुरघर. न० (क्षुरगृह) અસ્ત્રા વગેરે રાખવાની વાળંદની કોથળી.

छुरय. पुं० (क्षुरक) તિલકનું ઝાડ.

छुरिया. स्त्री० (क्षुरिका) છરી.

छुहा. स्त्री० (सुधा) ચુનો.

छुहा. स्त्री० (क्षुधा) ભૂખ.

छुहाकम्मंत. न० (क्षुधाकर्मान्त) ક્ષુધાપરિકર્મ; બ્રાહ્મણને રસોઇ નિપજાવવાનું સ્થાન.

छुहापरिसह. पुं० (क्षुधापरिषह) ભૂખનો પરિષહ; ભૂખ સહન કરવી તે.

छुहावेयणिज्ज. न० (क्षुधावेदनीय) ક્ષુધાવેદનીય કર્મ; જેના ઉદયથી ભૂખ લાગે છે તે કર્મ.

छुहिय. त्रि० (क्षुधित) ભૂખ્યું; ભૂખેલ.

छूढ. त्रि० ( ) નાખેલું; ફેંકેલું.

छेओवट्ठावण. न० (छेदोपस्थापन) એ નામનું બીજું ચારિત્ર; પૂર્વપર્યાયને છેદી મહાવ્રતોનું આરોપણ કરવું તે.

छेओवट्ठावणिअ. न० (छेदोपस्थापनीय) છેદોપસ્થાપનીય નામે બીજું ચારિત્ર.

छेज्ज. त्रि० (छेद्य) છેદવા લાયક; ચારિત્રનો છેદ.

छेत्त. न० (क्षेत्र) સ્થાન; સ્થળ.

छेत्तार. त्रि० (छेत्तृ) છેદનાર; કાપનાર.

छेद. पुं० (छेद) ખંડ; કકડો. (૨) વિચ્છેદ, વિનાશ.

छेदोवट्ठावण. न० (छेदोपस्थापन) જુઓ " છેઓવટ્ઠાવણ " શબ્દ.

छेदोवट्ठावणिय. न० (छेदोपस्थापनीय) જુઓ " છેઓવટ્ઠાવણિય " શબ્દ.

छेप्प. न० (शेप) પુંછડું; લાંગૂલ.

छेय. त्रि० (छेक) અવસરનો જાણકાર; કુશળ; હોંશીયાર.

छेय. पुं० (छेद) નિશીથ આદિ છેદસૂત્ર. (૨) પ્રાયશ્ચિત વિશેષ. (૩) વિચ્છેદ; અટકાયત.

छेयग. त्रि० (छेदक) છેદ કરનાર; કાપનાર.

छेयण. न० (छेदन) ખડ્ગ વિગેરેથી કાપવું તે. (૨) કર્મની સ્થિતિનો ઘાત કરવો તે. (૩) વિનાશ; નુકશાની. (૪) ખંડ; કકડો. (૫) કમી; ન્યૂનતા. (૬) શસ્ત્ર; હથિયાર. (૭) નિશ્ચયાત્મક વચન. (૮) સૂક્ષ્મ અવયવ.

छेयणग. } **छेयणय.** } न० (छेदनक) બે કકડા કરવા તે. (૨) ચામડાને છેદવાનું શસ્ત્ર.

छेयायरिय. पुं० (छेकाचार्य) શિલ્પાચાર્ય; કળાચાર્ય.

छेयारिह. न० (छेदार्ह) પ્રાયશ્ચિત્ત વિશેષ.

छेरविरालिया. स्त्री० (क्षीरविरालिका) વનસ્પતિ વિશેષ.

छेल. पुं० स्त्री० ( ) અજ; બકરો.

छेलिअ. न० ( ) નાક છિંકવું. (૨) સીટી વગાડવી તે.

छेलिया. स्त्री० ( ) છાલી; નાની બકરી.

छेवट्ट. } **छेवट्ठ.** } पुं० (सेवार्त्त) ૭ સંઘયણમાંનું છઠ્ઠુ સંઘયણ.

छेवट्ठसंघयण. न० (सेवार्त्तसंहनन) છેવટ્ઠ સંઘયણ.

छेवट्ठसंघयणि. त्रि० (सेवार्त्तसंहननिन्) છેવટ્ઠ સંઘયણવાળો.

छोअ. पुं० (छोद) છોતરાં.

छोडिअ. त्रि० (छोटित) છુટો કરેલ.

छोडिय. त्रि० (स्फोटित) ફોડેલું; વિદારેલું.

छोब्भ. त्रि० (क्षोभ्य) ક્ષોભ પામેલ. ક્ષોભવાળું.

छोभ. त्रि० (क्षोभ्य) સહાય વિનાનો; દીન; ગરીબ. (૨) न० અભ્યાખ્યાન; કલંક; દોષારોપ.

छोभग. न० (क्षोभ्यक) આળ; કલંક.

छोम. पुं० न० (छद्मन) જુઓ " છઉમ " શબ્દ.

छोलण. न० ( ) છોલવું; છાલ ઉતારવી તે.

ज.

ज. त्रि० (ज) ઉત્પન્ન થનાર.

ज. त्रि० (यत्) જે.

जइ. पुं० (यति) યતનાવંત સાધુ; મુનિ; યતિ.

जइ. त्रि० (जयिन्) જય મેળવનાર.

जइ. अ० (यति) જેટલું.

जइ. अ० (यदि) જો કદિ; જોકે; જો; યદિ.

जइच्छा. स्त्री० (यदृच्छा) અણધાર્યું પામવું

તે; કાગડાને બેસવું અને તાડને પડવું તે યદચ્છાયોગ.

जइच्छावाइ. પું० (यदृच्छावादिन्) દરેક પદાર્થની કારણ વિના અણધારી ઉત્પત્તિ થાય છે એમ વદનાર.

जइण. ત્રિ० (जैन) જિન–તીર્થંકરે દર્શાવેલ; જિનસંબંધી. (૨) જિનદેવના ભક્ત; જિનધર્મી.

जइण. ત્રિ० (जयिन) જિત મેળવનાર. (૨) સ્ત્રી० ઘણી ઉતાવળી ગતિ.

जइण. ત્રિ० (जविन्) વેગવાન્; વેગવાળું.

जइणा. સ્ત્રી० (यत्ना) એક જાતની ગતિ.

जइणी. સ્ત્રી० (जविनी) વેગવાળી.

जइत्त. ત્રિ० (जैत्र) જીતનાર; વિજયી.

जइत्तार. પું० (जेतृ) શત્રુના સૈન્યને જીતનાર.

जइय. ત્રિ० (जयिक) જય કરનાર; જિતનાર. (૨) પું० જયજય શબ્દ.

जइय. ત્રિ० (यष्टृ) યાજક; યજ્ઞ કરનાર.

जइवा અ० (यदिवा) અથવા.

जइवि. અ० (यद्यपि) જોકે; જો પણ.

जउ. ન० (जतु) લાખ; જોગણી.

जउणा. સ્ત્રી० (यमुना) યમુના; જમના નદી.

जउणावंक. ન० (यमुनावक्र) જમુના નદીને કાંઠે એ નામનું એક નગર.

जउव्वेय. પું० (यजुर्वेद) ચાર વેદમાંનો એક વેદ.

जओ. અ० (यतः) જેથી; જેથી કરી; જેમાંથી.

जं. અ० (यत्) જેથી કરીને; જે કારણ માટે.

जंकिंचि. અ० (यत्किंचित्) જે કાંઇ.

जंगम. ત્રિ० (जङ्गम) હાલતું ચાલતું. (૨) ન० જંગમ મિલ્કત. (૩) પું० હાલતા ચાલતા જીવ; ત્રસજીવ.

जंगल. પું० (जङ्गल) એ નામનો એક આર્યદેશ. (૨) જળ વિનાનો પ્રદેશ.

जंगिय. ન० (जाङ्गमिक) કોશેટા વગેરે ત્રસ જીવના અવયવથી ઉત્પન્ન થયેલ વસ્ત્ર. (૨) ત્રિ० જંગમ વસ્તુથી સંબંધ રાખનાર; જંગમ સંબંધી.

जंगोल. ન० (जाङ्गुल) ઝેર ઉતારવાના ઉપાય બતાવનારૂં શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ જેમાં વિષની ચિકિત્સાનું પ્રતિપાદન છે.

जंगोली. સ્ત્રી० (जाङ्गुली) ગારૂડી વિદ્યા.

जंघा. સ્ત્રી० (जङ्घा) જાંઘ; સાથળ.

जंघाचर. ત્રિ० (जङ्घाचर) પાળો; પગે ચાલનાર.

जंघाचारण. પું० (जङ्घाचारण) તપ વિશેષથી પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિવાળા ચારણ મુનિ.

जंघाचारणा. સ્ત્રી० (जङ्घाचारणा) એ નામની વિદ્યા કે જેના પ્રભાવથી આકાશમાં ઉંચે ચડી શકાય છે.

जंघासंतारिम. ત્રિ० (जङ्घासंतार्य) જાંઘ સુધી પાણી હોય તેટલું ઉંડું જળાશય.

जंत. ન० (यन्त्र) વશીકરણાદિ પ્રયોગમાં વપરાતો યંત્ર (૨) નિયમન; નિયંત્રણ. (૩) એક પ્રકારનું રથનું ઉપકરણ. (૪) ઘાણી, ચિચોડા, ગોફણ વગેરે.

जंतपिल्लणकम्म. } **जंतपीलणकम्म.** } ન० (यन्त्रपीडनकर्म) ઘાણી, ચિચોડા વગેરે ફેરવવાનો ધંધો કરવો તે; શ્રાવકના પંદર કર્માદાનમાંનું બારમું કર્માદાન; સાતમા વ્રતનો એક અતિચાર.

जंतवाड. પું० (यन्त्रपाट) શેરડીનો વાડ.

जंतिय. ત્રિ० (यंत्रित) નિયંત્રિત; નિયમિત; કબજે કરેલ.

जंतु. પું० (जन्तु) પ્રાણી; જીવ. (૨) જીવાસ્તિકાય નામનું જ્ઞાનાદિ ગુણવાળું દ્રવ્ય; દ્રવ્યનો એક પ્રકાર.

जंतुग. } **जंतुय.** } ન० (जन्तुक) એક જાતનું ઘાસ કે જેથી ફૂલ ગુંથાય છે. (૨) જંતુક નામના ઘાસનું પાથરણું.

जंपग. } त्रि० (जल्पक) બોલનાર.
जंपय.

जंपाण. न० (जम्पान) એક પ્રકારનું વાહન; પાલખી વિશેષ.

जंपिय. त्रि० (जल्पित) બોલેલ; કહેલ.

जंपिर. त्रि० (जल्पिन्) બોલનાર.

जंबवइ. स्त्री० (जाम्बवती) શ્રી કૃષ્ણની એક સ્ત્રી.

जंबाल. पुं० न० (जम्बाल) કાદવ; કીચડ. (२) શેવાળ. (૩) જરાયુ; ગર્ભ ઉપર વીંટાએલી ચામડી.

जंबु. न० (जम्बु) જાંબુડા. (૨) જાંબુડાનું ઝાડ. (૩) જમ્બુસ્વામી. (૪) જમ્બુદ્વીપ.

जंबुद्दीव. न० (जम्बूद्वीप) જમ્બુદ્વીપ નામનું પ્રથમ દ્વીપ.

जंबुद्दीवपन्नत्ति. स्त्री० (जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति) એ નામનું પાંચમું ઉપાંગ સૂત્ર.

जंबुफलकालिया. स्त्री० (जम्बूफलकालिका) એક જાતનો દારૂ.

जंबुय. पुं० (जम्बुक) શિઆળ. (૨) જાંબુનું ફળ; જાંબુડાં.

जंबुवती. स्त्री० (जम्बूवती) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ.

जंबुसुदंसणा. स्त्री० (जम्बुसुदर्शना) એ નામનું ઝાડ કે જેના ઉપરથી આ દ્વીપનું નામ જંબૂદ્વીપ પડ્યું છે.

जंबू. पुं० (जम्बू) સુધર્મા સ્વામિના શિષ્ય જંબૂસ્વામી. (૨) વૃક્ષ વિશેષ; જાંબુનું ઝાડ. (૩) જાંબુવૃક્ષના આકારનો એક રત્નમય શાશ્વત પદાર્થ કે જે કારણથી આ દ્વીપ જંબૂદ્વીપ કહેવાય છે.

जंबूणद. } न० (जाम्बूनद) સોનું; સુવર્ણ.
जंबूणय.

जंबूदीव. पुं० (जम्बूद्वीप) એ નામનો અસંખ્યાત દ્વીપસમુદ્રમાંનો પ્રથમ દ્વીપ.

जंबूदीवग. त्रि० (जम्बूद्वीपक) જંબુદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્ય.

जंबूदीवपण्णत्ति. स्त्री० (जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति) જેમાં જંબુદ્વીપનું પ્રરૂપણ કર્યું છે તે જંબુદ્વીપપન્નતિ નામે એક કાલિક સૂત્ર.

जंबूदीवाहिवइ. पुं० (जम्बूद्वीपाधिपति) જંબૂદ્વીપનો અધિપતિ અનાદૃત નામનો દેવતા.

जंबूपल्लवपविभत्ति. न० (जम्बूपल्लवप्रविभक्ति) બત્રીસ પ્રકારનાં નાટકમાંનું ૨૦ મું નાટક જેમાં જાંબુનાં પાંદડાનો વિભાગ દર્શાવવામાં આવે છે તે.

जंबूपीढ. } न० (जम्बूपीठ) જમ્બુનો અધિષ્ઠાન પ્રદેશ.
जंबूपेढ.

जंबूफलकालिया. स्त्री० (जम्बूफलकालिका) જાંબુડાના જેવી કાળા રંગની મદિરા.

जंबूय. पुं० (जम्बूक) શૃગાલ; શિયાળ.

जंबूलय. पुं० न० (जम्बूलक) ચંબુ; લાંબી ડોકવાળું પાણીનું ઠામ.

जंबूवई. स्त्री० (जम्बूवती) કૃષ્ણ વાસુદેવની છઠ્ઠી પટ્ટરાણી કે જે નેમનાથ પ્રભુ પાસે દીક્ષા લઇ મોક્ષ પધાર્યા.

जंबूसुदंसणा स्त्री० (जम्बूसुदर्शना) સુદર્શન નામે જાંબુનું ઝાડ જેના ઉપરથી જમ્બુદ્વીપ નામ પ્રસિદ્ધ થયેલ છે.

जंभग. पुं० (जृम्भक) ત્રિચ્છાલોકવાસી દેવતાની એક જાત.

जंभणी. स्त्री० (जृम्भणी) એ નામની એક વિદ્યા.

जंभय. पुं० (जृम्भक) જુઓ " જંભગ " શબ્દ.

जंभा. स्त्री० (जृम्भा) બગાસું.

जंभाइय. न० (जृम्भित) બગાસું ખાવું.

जंभियगाम. न० (जृम्भिकग्राम) બંગાળામાં પાર્શ્વનાથ પહાડની પાસે આવેલ એક ગામ કે જેની પાસે મહાવીર સ્વામીને કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હતું.

जक्ख. पुं० (यक्ष) જક્ષ; વ્યંતર દેવની એક જાત. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૩) શ્વાન; કુતરો.

जक्खकद्दम. पुं० (यक्षकर्दम) એ નામના બે વાણીયા. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

जक्खग्गह. पुं० (यक्षग्रह) યક્ષકૃત ઉપદ્રવ.

जक्खणायग. पुं० (यक्षनायक) યક્ષોના અધિપતિ કુબેર.

जक्खदिन्ना. स्त्री० (यक्षदत्ता) બાવીસમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ.

जक्खभद्द. पुं० (यक्षभद्र) યક્ષ દ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

जक्खमंडलपविभत्ति. पुं० न० (यक्षमण्डलप्रविभक्ति) ૩૨ નાટકમાંનું ૧૦ મું નાટક.

जक्खमहाभद्द. पुं० (यक्षमहाभद्र) યક્ષ દ્વીપનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

जक्खवर. पुं० (यक्षवर) યક્ષ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

जक्खसिरी. स्त्री० (यक्षश्री) યક્ષશ્રી નામની એક બ્રાહ્મણી.

जक्खा. स्त्री० (यक्षा) સ્થૂલિભદ્રની બ્હેન.

जक्खाइट्ठ. त्रि० (यक्षाविष्ट) યક્ષના આવેશવાળું; યક્ષાધિષ્ઠિત.

जक्खादित्तय. } **जक्खालित्तय.** } न० (यक्षादीप्तक) એક દિશામાં થોડે થોડે અંતરે વીજળીના જેવા ભડકા દેખાય તે; ભૂત પિશાચ વગેરેના ચાળા.

जक्खावेस. पुं० (यक्षावेश) યક્ષનો મનુષ્યના શરીરમાં પ્રવેશ; યક્ષકૃત આવેશ.

जक्खिंद. पुं० (यक्षेन्द्र) યક્ષોનો ઇંદ્ર. (૨) અરનાથજીના યક્ષનું નામ.

जक्खिणी. स्त्री० (यक्षिणी) ૨૨ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

जक्खी. स्त्री० (याक्षी) એક જાતની લિપિ.

जक्खुत्तम. पुं० (यक्षोत्तम) યક્ષના ૧૩ પ્રકારમાંનો છેલ્લો પ્રકાર.

जक्खोद. पुं० (यक्षोद) યક્ષોદ નામનો સમુદ્ર.

जग. न० (यकृत्) શરીરની અંદરનો એક અવયવ; પ્લીહા; કલેજું.

जग. पुं० (   ) પ્રાણી.

जग. पुं० (जगत्) જગત; દુનિયા.

जगई. स्त्री० (जगती) પૃથ્વી. (૨) જંબૂદ્વીપને ફરતો કોટ.

जगईपव्वयग. पुं० (जगतीपर्वतक) પર્વત વિશેષ; સૂર્યાભ વનખંડમાંનો એક પર્વત.

जगतण. न० (जगत्तृण) એ નામની એક જાતની લીલી વનસ્પતિ.

जगती. स्त्री० (जगती) પૃથ્વી. (૨) જંબૂદ્વીપ આદિ ક્ષેત્રનો કોટ-કિલ્લો.

जगतीपव्वय. पुं० (जगतीपर्वत) જુઓ "જગઈપવ્વયગ" શબ્દ.

जगय. न० (यकृत्) કલેજું. (૨) તે ભાગનો રોગ.

जगारी. स्त्री० (   ) રાજગરો; એક જાતનું ધાન્ય.

जग्गण. न० (जागरण) જાગરણ; નિદ્રા ન લેવી તે; ઉજાગરો કરવો તે.

जग्गुण. त्रि० (यद्गुण) જેટલાગણું.

जघण. न० (जघन) સાથળ.

जघण्ण. } **जघण्णय.** } त्रि० (जघन्य) થોડામાં થોડું; ઓછામાં ઓછું.

जच्च. त्रि० (जात्य) સ્વાભાવિક. (૨) જાતવાન્; જાતિલું; પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ. (૩) સજાતીય. (૪) શુદ્ધ.

जच्चंजण. न० (जात्याञ्जन) શ્રેષ્ઠ અંજન. (૨) ચોળવાનું અંજન; તેલ વગેરેથી મર્દિત અંજન.

जच्चविणय. } **जच्चविणिय.** } त्रि० (जात्यन्वित) સારા કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ; શ્રેષ્ઠ જાતિનું.

जजुव्वेय. पुं० (यजुर्वेद) ચાર વેદમાંનો બીજો વેદ; બ્રાહ્મણધર્મનું મૂળ પુસ્તક.

जज्जर. त्रि० (जर्जर) જીર્ણ.

जज्जरिय. त्रि० (जर्जरित) છિદ્રવાળું; ખોખરૂં; જીર્ણ થયેલ.

जज्जीव. न० (यावज्जीव) જીવતાં સુધી.

जड. त्रि० (जड) જડતાવાળો; વિવેક રહિત; મૂર્ખ.

जडा. स्त्री० (जटा) જટા.

जडि. त्रि० (जटिन्) જટાધારી; જટાયુક્ત. (૨) पुं० જટાધારી તાપસ.

जडित्त. न० (जटित्व) જટાધારિનો ભાવ; જટા.

जडियाइलग. पुं० (जटितालक) ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

जडियाल. पुं० (जटाल) ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

जडिल. त्रि० (जटिल) જટાધારી; જટાવાળું. (૨) पुं० રાહુ. (૩) સિંહ; કેસરી. (૪) જટાધારી તાપસ.

जडिलय. पुं० (जटिलक) રાહુનું બીજું નામ.

जडुल. पुं० (जटिल) કેશરીસિંહની માફક જટાધારી એક જાતનો સાપ.

जड्डु. पुं० (   ) હાથી.

जड्डु. त्रि० (जड) બોલવામાં, દેખાવમાં અને કાર્યમાં જડ–મૂર્ખ કે જે દીક્ષા દેવા યોગ્ય નથી.

जढ. त्रि० (हीन) તજી દીધેલ; છોડેલ; મૂકેલ.

जण. पुं० (जन) માણસ. (૨) જન–સગા વહાલા. (૩) त्रि० ઉત્પાદક; ઉત્પન્ન કરનાર.

जणइत्तार. त्रि० (जनयितृ) ઉત્પાદક; ઉત્પન્ન કરનાર.

जणग. पुं० स्त्री० (जनक) જનક; માતાપિતા વગેરે.

जणण. पुं० न० (जनन) ઉત્પત્તિ.

जणणी. स्त्री० (जननी) માતા.

जणपय. पुं० (जनपद) દેશ.

जणय. पुं० (जनक) પિતા.

जणवइ. पुं० (जनपति) લોકોનો મુખી.

जणवय. त्रि० (जानपद) દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; દેશના નિવાસી.

जणवय. पुं० (जनपद) દેશ; રાષ્ટ્ર. (૨) દેશ નિવાસી; જન સમૂહ.

जणवयकल्लाणिआ. स्त्री० (जनपदकल्याणिका) ચક્રવર્તીની રાણીઓ.

जणवयसच्च. न० } **जणवयसच्चा.** स्त्री० } (जनपदसत्य) દશ પ્રકારનાં સત્યનો પહેલો પ્રકાર; દેશ પરત્વે સત્ય.

जणवाय. पुं० (जनवाद) લોકવાદ; માણસોની અરસપરસ ચર્ચા.

जणिय. त्रि० (जनित) ઉત્પન્ન થયેલ.

जणी. स्त्री० (जनी) સ્ત્રી; નારી; મહિલા.

जणुम्मि. स्त्री० (जनोर्मि) તરંગની માફક માણસોની ભીડ.

जण्ण. पुं० (यज्ञ) યજ્ઞ. (૨) સ્વસ્વ ઇષ્ટ દેવની પૂજા. (૩) શ્રાદ્ધ.

जण्णइ. त्रि० (यज्ञिन्) યજ્ઞ કરનાર તાપસની એક જાત.

जण्णइज्ज. न० (यज्ञीय) એ નામનું ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું પચીસમું અધ્યયન. (૨) त्रि० યજ્ઞ સંબંધી.

जण्णं. अ० (यत्र) જે કંઇ (૨) જેથી; જેથી કરીને; જે માટે.

जण्णजाइ. पुं० (यज्ञयाजिन्) યજ્ઞ કરનાર.

जण्णदत्त. पुं० (यज्ञदत्त) એ નામના એક સાધુ.

जण्णवाड. पुं० (यज्ञवाट) યજ્ઞવાડો; જ્યાં યજ્ઞ થાય તે સ્તો-જગ્યા.

जण्णोवईय. न० (यज्ञोपवीत) જનોઇ; યજ્ઞોપવીત.

जम्हा. अ० (यस्मात्) જેથી; જેમાટે.

जण्हवी. स्त्री० (जाह्नवी) ગંગાનદી.

जति. अ० (यदि) જુઓ "જઇ" શબ્દ.

जति. पुं० (यति) સાધુ; મુનિ.

जतु. न० (जतु) લાખ; જોગણી.

जत्त. पुं० (यत्न) યત્ન; મહેનત; પ્રયાસ. (૨) ત્રિ० યત્નવંત.

जत्ता. स्त्री० (यात्रा) પ્રયાણ; જવું. (૨) સંયમ નિર્વાહ. (૩) શુભ પ્રવૃત્તિ.

जत्ताभयअ. } **जत्ताभयग.** } पुं० (यात्राभृतक) દેશાંતરમાં મુસાફરી કરતી વખતે સાથે રાખેલો નોકર.

जत्तासिद्ध. पुं० (यात्रासिद्ध) જે બાર વખત સમુદ્રની યાત્રા કરી ક્ષેમકુશળ સહીસલામત ઘરે આવે તે યાત્રાસિદ્ધ કહેવાય.

जत्तिय. त्रि० (यावत्) જેટલું; જેટલા પ્રમાણનું.

जत्तो. अ० (यतस्) જેથી; જે પાસેથી.

जत्थ. अ० (यत्र) જ્યાં; જેમાં; જે સ્થળે; જે જગ્યાએ.

जदा. अ० (यदा) જ્યારે; જે વખતે.

जदि. अ० (यदि) જુઓ "જઇ" શબ્દ.

जदिच्छा. स्त्री० (यदृच्छा) સ્વતંત્રતા; સ્વેચ્છાચાર.

जदिच्छिअ. त्रि० (यादृच्छिक) યથેચ્છિક—અકસ્માત બનેલું.

जदु. पुं० (यदु) આ નામનો એક પ્રખ્યાત રાજા. (૨) આ નામનો એક વંશ.

जदुणंदण. पुं० (यदुनन्दन) શ્રીકૃષ્ણ.

जन. पुं० (जन) મનુષ્ય.

जनय. पुं० (जनक) જુઓ "જણય" શબ્દ.

जनवअ. पुं० (जनपद) દેશ; રાષ્ટ્ર.

जन्न. पुं० (यज्ञ) જુઓ "જણ્ણ" શબ્દ.

जन्नवाइ. पुं० (यज्ञवादिन्) યજ્ઞવાદી; અજામેધાદિ દ્રવ્યયજ્ઞની સ્થાપના કરનાર.

जन्नोवईय. न० (यज्ञोपवीत) જુઓ "જણ્ણોવઇય" શબ્દ.

जन्हवी. स्त्री० (जाह्नवी) જુઓ "જણ્હવી" શબ્દ.

जप. न० (जप) મંત્રાદિનો જાપ.

जपा. स्त्री० (जपा) ચીનાઇ ગુલાબનો છોડવો.

जप्प. पुं० (जल्प) બબડવું તે; બોલવું તે.

जप्पभिइ. } **जप्पभिइं.** } अ० (यत्प्रभृति) જે કાળથી; જે વખતથી; જ્યારથી.

जम. पुं० (यम) પ્રાણાતિપાત વિરતિ આદિ પાંચ મહાવ્રત. (૨) શક્ર તથા ઇશાન ઇંદ્રના દક્ષિણ દિશાના લોકપાળનું નામ. (૩) ભરણી નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૪) મૃત્યુ; મોત.

जमइअ. न० (यदतीत) એ નામનું સૂયગડાંગસૂત્રનું ૧૫ મું અધ્યયન.

जमकाइय. पुं० (यमकायिक) દક્ષિણ તરફના યમ જાતના દેવ; પરમાધામી દેવ.

जमग. पुं० (यमक) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રમાંના એ નામના પર્વત. (૨) જમગ પર્વતવાસી દેવતાનું નામ. (૩) પક્ષિ વિશેષ. (૪) દ્રહ વિશેષ.

जमगं. } **जमगसमगं.** } अ० (यमकसमकं) એકી સાથે; યુગપત્; એકી વખતે.

जमगा. स्त्री० (यमका) જમક દેવતાની રાજધાની.

जमजन्न. पुं० (यमयज्ञ) અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ પાંચ યમ-સંયમરૂપ યજ્ઞ; ભાવ યજ્ઞ.

जमणिया. स्त्री० (जमनिका) જમણી કાંખમાં રાખવાનું સાધુનું એક ઉપકરણ.

जमदग्गि. पुं० (यमदग्नि) એ નામના એક તાપસ; પરશુરામના પિતા.

जमदग्गिपुत्त. પું० (यमदग्निपुत्र) જમદગ્નિનો પુત્ર; પરશુરામ.

जमदेवकाइय. પું० (यमदेवकायिक) યમ દેવતાઓની એક જાત.

जमप्पभ. પું० (यमप्रभ) યમદેવનો એ નામનો ઉત્પાત પર્વત.

जमल. ન० (यमल) સમશ્રેણીએ રહેલું; સરખેસરખું; જોડાજોડ રહેલું. (૨) ન० એ નામનું વૃક્ષ કે જેનું રૂપ કૃષ્ણ વાસુદેવના વૈરી વિદ્યાધરે ધારણ કર્યું હતું. (૩) યુગ્મ; જોડું. (૪) સમાન; તુલ્ય.

जमलजुयल. ન० (यमलयुगल) સરખે સરખી જોડ; સમશ્રેણીએ રહેલ જોડલું.

जमलज्जुणभंजग. પું० (यमलार्जुनभञ्जक) શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવ.

जमलपय. ન० (यमलपद) આઠ આઠ આંકડાનો એકેક જથ્થો.

जमलपाणि. પું० (यमलपाणि) મુષ્ટિ.

जमलिय. ત્રિ० (यमलित) એક દિશામાં સમશ્રેણીએ રહેલ. (૨) યુગ્મ રૂપે રહેલ.

जमलोइय. પું० (यमलौकिक) પરમાધામી વગેરે યમલોકવાસી દેવતા. (૨) ત્રિ० યમલોક સંબંધી.

जमा. સ્ત્રી० (यामी) દક્ષિણ દિશા. (૨) યમલોકપાળની રાજધાની.

जमालि. પું० (जमालि) એ નામના ક્ષત્રિય રાજકુમાર મહાવીરસ્વામિના જમાઇ કે જેણે પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી અને પાછળથી એક પંથ ચલાવ્યો.

जमिगा. સ્ત્રી० (यमिका) જમક પર્વતના દેવતાની રાજધાની.

जमिय. ત્રિ० (यमित) નિયન્ત્રિત કરેલ.

जमुणा. સ્ત્રી० (यमुना) જમના નદી.

जम्म. પું० ન० (जन्मन्) જન્મ; ઉત્પત્તિ.

जम्मंतर. ન० (जन्मान्तर) અન્યજન્મ; પૂર્વજન્મ.

जम्मण. ન० (जन्मन्) જન્મ; ઉત્પત્તિ.

जम्मणचरिय. ન० (जन्मचरित्र) જન્મચરિત્ર; જીવનચરિત્ર.

जम्मणचरियणिबद्ध. ન० (जन्मचरितनिबद्ध) તીર્થંકરના જન્માભિષેકના દેખાવવાળું નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

जम्मणभवण. ન० (जन्मभवन) પ્રસૂતિ ઘર.

जम्मभूमि. સ્ત્રી० (जन्मभूमि) જન્મભૂમિ; માતૃભૂમિ.

जम्मा. સ્ત્રી० (याम्या) દક્ષિણ દિશા.

जय. ત્રિ० (यत) ઉપયોગ રાખનાર; ખ્યાલ રાખનાર. (૨) ન० ખ્યાલ; સાવધાનપણું.

जय. પું० (जय) શત્રુઓને જીતવા તે; વિજય. (૨) એ નામના વર્તમાન અવસર્પિણીના ૧૧ મા ચક્રવર્તી. (૩) એ નામની ત્રીજ આઠમ અને તેરસ એ ત્રણ તિથિઓ. (૪) એ નામનો એક દેવતા. (૫) ૧૩ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

जय. ન० (जगत्) સંસાર; લોક; દુનિયા.

जयंत. પું० (जयन्त) જંબૂદ્વીપના ચારદ્વારમાંનું પશ્ચિમદિશા તરફનું દ્વાર. (૨) જયંત નામે પાંચ અનુત્તર વિમાનમાંનું ત્રીજું વિમાન. (૩) તે વિમાનવાસી દેવતા. (૪) મેરૂ પર્વતની ઉત્તર દિશાએ આવેલા રૂચકવર પર્વતના આઠ કૂટમાંનું ૭ મું કૂટ. (૫) આવતી ચોવીસીમાં થનાર પ્રથમ બળદેવ. (૬) વજ્રસેનસૂરિના ચાર શિષ્યમાંના ત્રીજા શિષ્યનું નામ. (૭) તેનાથી નીકળેલ શાખાનું નામ. (૮) એક જૈન મુનિ, જે વજ્રસેન મુનિના ત્રીજા શિષ્ય હતા.

जयंती. સ્ત્રી० (जयन्ती) કોશાંબી નગરીનિવાસી જયંતી નામે મહાવીર સ્વામીની મોટી શ્રાવિકા. (૨) સાતમા બળદેવની માતાનું નામ. (૩) સાતમી દિશાકુમારી.

(४) સર્વગ્રહની ચાર અગ્રમહિષીમાંની ત્રીજી અગ્રમહિષીનું નામ. (૫) મહાવપ્રવિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૬) ઉત્તરદિશાના અંજન પર્વતની એક પશ્ચિમની વાવનું નામ. (૭) પખવાડીઆની પંદર રાત્રિમાંની ૯ મી રાત્રિનું નામ. (૮) સાતમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૯) એ નામની એક શાખા. (૧૦) લતા વિશેષ.

जयघोस. પું० (जयघोष) એ નામના એક મુનિ. (૨) જય ધ્વનિ.

जयजय. પું० (जयजय) જય થાઓ, જય થાઓ, એવો ધ્વનિ.

जयण. ન० (यजन) યાગ; પૂજા. (૨) અભયદાન.

जयण. ત્રિ० (जवन) વેગવાળું; વેગયુક્ત.

जयण. ન० (जयन) જીત; વિજય. (૨) ત્રિ० જીતનાર.

जयण. ન० (यतन) પ્રાણીનું રક્ષણ કરવું. (૨) યત્ન કરવો તે; ઉદ્યમ કરવો તે.

जयणा. સ્ત્રી० (यतना) જતના; કાર્યમાં ઉપયોગ રાખવો તે.

जयणा. સ્ત્રી० (जयना) બધી ગતિ ઉપર જીત મેળવે એવી દેવતાની ગતિ.

जयणा. સ્ત્રી० (यत्ना) સમકિતમાં છ પ્રકારની યતના-વિવેક.

जयणावरणिज्ज. ન० (यत्नावरणीय) જેથી પ્રયત્ન-ઉદ્યમમાં અંતરાય પડે તેવી કર્મની એક પ્રકૃતિ.

जयद्दह. પું० (जयद्रथ) એ નામના એક રાજકુમાર, જે દુર્યોધનના બનેવી થાય.

जयसंधि. પું० (जयसन्धि) પુંડરીક રાજાના મંત્રીનું નામ.

जयसद्द. પું० (जयशब्द) વિજયસૂચક અવાજ.

जया. અ० (यदा) જ્યારે; જે વખતે.

जया. સ્ત્રી० (जया) બારમા તીર્થંકર વાસુપૂજ્યની માતાનું નામ. (૨) ત્રીજ, આઠમ અને તેરસની રાત્રિનું નામ. (૩) ચોથા ચક્રવર્તીની મુખ્ય સ્ત્રી. (૪) એક જાતની મિઠાઇ.

जयारमयार. પું० (जकारमकार) જકાર મકારરૂપ અપશબ્દ.

जर. પું० (ज्वर) તાવ. (૨) ન० સંતાપ.

जरग. ત્રિ० (जरत्क) જીર્ણ; પુરાણું.

जरग. } પું० (जरद्गव) ઘરડો બળદ.
जरग्गव. } (૨) જરક નામનું જનાવર.

जरढ. ત્રિ० (जरठ) ઘરડું; જુનું; જીર્ણ. (૨) કઠણ.

जरय. પું० (जरक) પહેલી નરકના મેરૂથી દક્ષિણ તરફનો એક નરકાવાસો.

जरयमज्झ. પું० (जरकमध्य) પહેલી નરકનો ઉત્તર દિશા તરફનો એક નરકાવાસો.

जरयावत्त. પું० (जरकावर्त) પહેલી નરકનો પશ્ચિમ દિશા તરફનો એક મ્હોટો નરકાવાસો.

जरयावसिट्ठ. પું० (जरकावशिष्ट) પહેલી નરકનો દક્ષિણ દિશા તરફનો એક મ્હોટો નરકાવાસો.

जरस. પું० (जरस) એક જાતનું જંગલી પશુ.

जरा. સ્ત્રી० (जरा) ઘડપણ; વૃદ્ધાવસ્થા.

जराउअ. ત્રિ० (जरायुज) જરાયુ-ઓર સાથે જન્મ પામનાર; ગર્ભાશયથી જન્મ પામતાં મનુષ્ય અને પશુ.

जराउज. } ત્રિ० (जरायुज) જુઓ " જરાઉઅ " શબ્દ.
जराउय. }

जराकुमार. પું० (जराकुमार) યાદવ વંશના એક કુમાર; શ્રીકૃષ્ણના એક ભાઇ.

जरामंध. પું० (जरासंध) } રાજગૃહ નગરના
जरासिंध. } રાજા; નવમા
जरासिंधु. (जरासिन्धु) } પ્રતિ વાસુદેવ.

जरि. ત્રિ० (ज्वरिन्) તાવવાળો.

जरिअ. ત્રિ० (ज्वरित) જ્વર-તાવ વગેરે રોગવાળું.

जरुला. स्त्री० (जरुला) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

जल. त्रि० (ज्वल) દેદીપ્યમાન; ચમકવાળું.

जल. न० (जल) પાણી; જળ. (૨) જલકાન્ત તથા જલપ્રભ ઇંદ્રના પ્રથમ લોકપાળનું નામ. (૩) પાણીના જીવ. (૪) પસીનો. (૫) જળસ્થાન; તળાવ વગેરે.

जलइय. पुं० (जलकित) જલકાંત ઇંદ્રના એક લોકપાળનું નામ.

जलकंत. पुं० (जलकान्त) ચંદ્રકાંતમણિ; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) દક્ષિણ તરફના ઉદધિકુમારના ઇંદ્રનું નામ. (૩) જલકાન્ત ઇંદ્રના ત્રીજા લોકપાળનું નામ.

जलकारि. पुं० स्त्री० (जलकारिन्) ચોઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

जलकिट्ट. न० (जलकिट्ट) પાણીનો મેલ; સેવાળ, ફીણ વગેરે.

जलकीडा. } स्त्री० (जलक्रीडा) પાણીમાં
जलकोला. } રમાતી રમત; જળકેલિ.

जलघरिय. त्रि० (जलगृहिक) પાણીની વ્યવસ્થા કરનાર; પાણી પાનાર.

जलचर. पुं० (जलचर) પાણીમાં ઉત્પન્ન થઇ પાણીમાં રહેનાર પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ.

जलचरी. स्त्री० (जलचरी) પાણીમાં રહેનાર માછલી, મઘરી વગેરે; જલચર તિર્યંચની સ્ત્રી.

जलचार. त्रि० (जलचार) પાણીમાં ચાલનાર.

जलचारिया. स्त्री० (जलचारिका) ચાર ઇંદ્રિયવાળો એક જાતનો જીવ.

जलज. न० (जलज) પાણીમાં ઉત્પન્ન થનાર; કમળાદિ.

जलजलित. त्रि० (जाज्वल्यमान) દેદીપ્યમાન; ચળકતું.

जलट्ठाण. न० (जलस्थान) જળાશય; પાણીનું સ્થાન.

जलण. पुं० (ज्वलन) દેદીપ્યમાન અગ્નિ; આગ; દેવતા. (૨) ક્રોધ; ગુસ્સો. (૩) त्रि० સળગાવનાર. (૪) पुं० જ્ઞાનાદિ ગુણનો પ્રકાશ કરવો તે. (૫) અગ્નિ કુમાર દેવતા. (૬) न० સળગાવવું; બાળવું.

जलणकाय. न० (ज्वलनकाय) તેજસ્કાય; અગ્નિ.

जलणपक्खंदण. न० (ज्वलनप्रस्कन्दन) અગ્નિમાં પડી મરી જવું તે; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

जलणप्पवेस. न० (ज्वलनप्रवेश) અગ્નિની અંદર પડી બળી મરવું તે; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

जलन. पुं० (ज्वलन) જુઓ "જલણ" શબ્દ.

जलनिहि. पुं० (जलनिधि) સમુદ્ર.

जलपक्खंद. न० (जलप्रस्कन्द) પાણીમાં ડુબી મરી જવું તે; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

जलपक्खंदण. न० (जलप्रस्कन्दन) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

जलपवेस. न० (जलप्रवेश) જુઓ "જલપક્ખંદ" શબ્દ.

जलप्पभ. पुं० (जलप्रभ) ઉત્તર તરફના ઉદધિકુમાર જાતિના ભવનપતિ દેવતાનો ઇંદ્ર. (૨) જલકાન્ત તથા જલપ્રભ ઇંદ્રના ચોથા લોકપાળનું નામ.

जलप्पवेस. न० (जलप्रवेश) જુઓ "જલપક્ખંદ" શબ્દ.

जलप्पह. पुं० (जलप्रभ) જુઓ "જલપ્પભ" શબ્દ.

जलमाला. स्त्री० (जलमाला) ઘણું પાણી.

जलय. पुं० (जलद) મેઘ; વરસાદ.

जलय. न० (जलज) કમળ.

जलयर पुं० स्त्री० (जलचर) પાણીમાં ઉત્પન્ન થઇ પાણીમાં રહેનાર પંચેંદ્રિય તિર્યંચ.

जलचरी. स्त्री० (जलचरी) જળચર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની સ્ત્રી.

जलरय. पुं० (जलरत) જળકાન્ત તથા જળપ્રભ ઈંદ્રના લોકપાળનું નામ.

जलरक्खस. पुं० (जलराक्षस) રાક્ષસનો પાંચમો પ્રકાર.

जलरमण. न० (जलरमण) જળક્રીડા; જળકેલિ.

जलरुह. पुं० न० (जलरुह) જળમાં પેદા થનાર વનસ્પતિ; કમળ, શેવાળ વગેરે.

जलरूय. } पुं० (जलरूक) ઉદધિ કુમારના
जलरूव. } ઇંદ્ર જળકાન્તના બીજા લોકપાળનું નામ.

जलवासि. पुं० (जलवासिन्) જળના અંદર વસનાર તાપસની એક જાત. (૨) त्रि० પાણીમાં રહેનાર.

जलविच्छुय. पुं० (जलवृश्चिक) જળનો વિંછી; ચાર ઈંદ્રિયવાળો જીવ.

जलवीरिय. पुं० (जलवीर्य) ચાર ઇન્દ્રિયવાળો જીવ વિશેષ. (૨) ઋષભદેવ સ્વામીથી તેમના વંશમાં થયેલો સાતમો રાજા; ઇક્ષ્વાકુ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ એક પ્રખ્યાત રાજા.

जलसुग. पुं० (जलशूक) જળકાન્ત ઇંદ્રના બીજા લોકપાળનું નામ. (૨) न० શેવાળ.

जलसोयवाइ. पुं० (जलशौचवादिन्) પાણીથી શુદ્ધિ માનનાર તાપસની એક જાત.

जलहर. पुं० (जलधर) મેઘ; વર્ષાદ; વાદળાં.

जलहि. पुं० (जलधि) સમુદ્ર.

जलाभिसेयकढिणगाय. पुं० (जलाभिषेककठिनगात्र) વાનપ્રસ્થ તાપસની એક જાત, જેનું શરીર પાણીના વારંવાર સિંચનથી કઠિન થઇ ગયેલ હોય તે.

जलाय. पुं० (जल्पाक) રાજાના ગુણ બોલનાર.

जलावण. न० (ज्वालन) સળગાવવું; અગ્નિ પ્રગટ કરવો.

जलासय. पुं० न० (जलाशय) જળાશય; જળના ઠેકાણાં-તળાવ વગેરે.

जलासयसोसण. न० (जलाशयशोषण) જળાશય-તળાવ વગેરે સોસવવાં તે; શ્રાવકનાં સાતમા વ્રતના અતિચારરૂપ ૧૫ કર્માદાનમાંનું ચૌદમું કર્માદાન.

जलिय. त्रि० (ज्वलित) બળેલું. (૨) ઉજ્વળ; કાન્તિયુક્ત.

जलिर. त्रि० (ज्वलिर) બળનાર; બળવાના સ્વભાવવાળો.

जलुगा. } स्त्री० (जलौकस्) બગડેલું લોહી
जलूया. } પીનાર; જળો; બેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ. (૨) ચર્મ પક્ષીની એક જાત.

जल्ल. पुं० (जल्ल) શરીર ઉપર જામેલ કઠણ મેલ. (૨) નટ; બજાણીઆ. (૩) त्रि० થોડા પ્રયત્નથી દૂર થાય તેવું. (૪) જલ્લદેશ વાસી મ્લેચ્છની એક જાત. (૫) કાબડ લઇ જનાર.

जल्लपरिसह. पुं० (जल्लपरिषह) શરીરના મેલનો પરિષહ; ૨૨ માંનો ૧૮ મો પરિષહ.

जल्लरी. स्त्री० (झल्लरी) ઝાલર.

जल्लिय. न० (जल्लक) શરીરનો મેલ.

जल्लोसहि. स्त्री० (जल्लौषधि) એક પ્રકારની લબ્ધિ, જેના મેલના સ્પર્શથી દર્દ મટે એવા પ્રકારની શક્તિ.

जव. पुं० (जप) જાપ; ફરીફરીને મન્ત્રનો ઉચ્ચાર કરવો તે.

जव. पुं० (यव) જવ; એક જાતનું ધાન્ય. (૨) એક પ્રકારની ઔષધિ. (૩) આઠ જુ પ્રમાણ જવનો દાણો; અંગુલનો આઠમો ભાગ. (૪) કન્યાને પહેરવાની એક જાતની ચોલી. (૫) એ નામનો એક માણસ.

जव. पुं० (जव) ગતિ; વેગ; જોસ.

जवजव. पुं० (यवयव) એ નામનું એક ધાન્ય.

जवण. पुं० (जवन) વેગ; શીઘ્રગતિ.

जवण. न० (यापन) નિર્વાહ; ગુજારો.

जवण. पुं० (यवन) મ્લેચ્છ; યવન દેશવાસી. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

जवणद्दीव. पुं० (यवनद्वीप) યવનની વસતિવાળો દ્વીપ.

जवणा. स्त्री० (यापना) શરીરનિર્વાહ; જીવનનિર્વાહ. (૨) સંયમનો નિભાવ.

जवणाणिया. स्त्री० (यवनानिका) એક જાતની લિપિ.

जवणालिया. स्त्री० (यवनालिका) કન્યાને પહેરવાની એક જાતની ચોલી. (૨) યવન દેશની લિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક.

जवणिज्ज. त्रि० (यापनीय) વખત ગુજારવા યોગ્ય. (૨) ઇંદ્રિયો અને મનને જીતવા તે.

जवणिया. स्त्री० (यवनिका) કનાત; પડદો.

जवणी. स्त्री० (यावनी) યવનની સ્ત્રી. (૨) યવનની લિપિ.

जवण्ण. न० (यवान्न) એક જાતનું જવનું બનાવેલ અન્ન.

जवनालिया. स्त्री० (यवनालिका) જુઓ "જવણાલિયા" શબ્દ.

जवमज्झ. पुं० (यवमध्य) જવના મધ્ય ભાગપરિમિત એક ભરપ. (૨) જવનો મધ્ય ભાગ. (૩) त्रि० જવના મધ્ય ભાગના આકારવાળું.

जवमज्झचंदपडिमा. स्त्री० (यवमध्यचन्द्रप्रतिमा) જવ મધ્યભાગ જેવી ચંદ્રપડિમા, એટલે કે બે છેડે પાતળી અને વચ્ચે પુષ્ટ, જેમ કોઇ સાધુ શુકલ પક્ષને પડવેથી એક કોળિયો આહાર લઇ પડિમા શરૂ કરે, પુનમે પંદર કોળિયા સુધી પહોંચી પછી દરરોજ એકેક કોળિયો ઘટાડતાં વદ ०)) એક કોળીયો આહાર લઇ પડિમા પુરી કરે તે.

जवमज्झा. स्त्री० (यवमध्या) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

जववारय. पुं० (यववारक) જવના અંકુર; જવારા.

जवस. न० (यवस) કઠોળ ધાન્ય. (૨) ઘઉં વગેરે ધાન્ય.

जवा. स्त्री० (जपा) એક જાતની વનસ્પતિ.

जवासय. पुं (यवासक) વનસ્પતિ વિશેષ; જવાસો.

जवासा. पुं (यवासा) રાતા ફુલવાળું એક જાતનું ઝાડ.

जवि. त्रि० (जविन्) વેગવાળો. (૨) पुं० ઘોડો.

जस. पुं० (यशस्) યશ; કીર્તિ; આબરૂ. (૨) સંયમ; ચારિત્ર. (૩) શ્રી પાર્શ્વનાથના આઠમા ગણધરનું નામ. (૪) ચૌદમા તીર્થંકર શ્રી અનંતનાથજીના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૫) વિનય.

जसंस. पुं० (यशस्विन्) મહાવીર સ્વામિના પિતાનું એક નામ.

जसंसि. त्रि० (यशस्विन्) પ્રખ્યાત; યશસ્વી; જેની શુભ કીર્તિ ચોતરફ પ્રસરેલી હોય તે. (૨) મહાવીર સ્વામીના બાપનું અપર નામ.

जसकर. त्रि० (यशःकर) સર્વ દિશામાં યશ મેળવનાર. (૨) ઋષભદેવસ્વામીનો એ નામનો ૪૨ મો દીકરો.

जसकित्ति. स्त्री० (यशःकीर्ति) જશ; આબરૂ; પ્રખ્યાતિ.

जसकित्तिणाम. न० (यशःकीर्तिनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ જ્યાં જાય ત્યાં શુભ કીર્તિ મેળવે.

जसघोस. पुं० (यशोघोष) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ભાવિ ત્રીજા તીર્થંકર.

जसचंद. पु० (यशश्चन्द्र) એ નામના એક ગણી.

जसद· पुं० (जसद) જસત; એક જાતની ધાતુ.

जसधण· पुं० (यशोधन) એ નામનો એક રાજા.

जसधर· पुं० (यशोधर) પખવાડીઆના પાંચમા દિવસનું નામ.

जसभद्द· पुं० (यशोभद्र) શય્યમ્ભવસૂરીના એક શિષ્ય. (૨) એ નામના એક આચાર્ય કે જે માઢરસગોત્રના આર્યસંભૂતવિજયના શિષ્ય હતા. (૩) પખવાડીઆના પંદર દિવસમાંના ચોથા દિવસનું નામ. (૪) न० યશોભદ્રથી નીકળેલ એ નામનું કુળ. (૫) पुं० એ નામના શ્રી પાર્શ્વનાથના એક ગણધર.

जसमंत· पुं० (यशोमत्) એ નામના એક કુલગર. (૨) त्रि० યશસ્વી; કીર્ત્તિવાળા.

जसवई· } **जसवती·** } स्त्री० (यशोमती) બીજા સગર ચક્રવર્તીની માતા. (૨) શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામિની પુત્રીની પુત્રીનું નામ. (૩) ત્રીજ, આઠમ અને તેરસ એ ત્રણ રાત્રિની તિથિ.

जसवाय· पुं० (यशोवाद) ધન્યવાદ.

जसंसि· त्रि० (यशस्विन्) યશવાન્; યશસ્વી.

जसहर· पुं० (यशोधर) જંબૂદ્વીપના ભરત ખંડમાં થનાર ૧૬ મા તીર્થંકર. (૨) પખવાડીઆના પંદર દિવસમાંનો પાંચમો દિવસ. (૩) ગ્રૈવેયક વિમાનનો એક પાથડો. (૪) स्त्री० દક્ષિણ રૂચક પર્વત ઉપરની આઠ દિશાકુમારીમાંની ચોથી દિશાકુમારી. (૫) પક્ષની પંદર રાત્રિમાંની ચોથી રાત્રિનું નામ. (૬) જમ્બૂ સુદર્શના નામે વૃક્ષ. (૭) त्रि० યશસ્વી; યશવાન્.

जसा· स्त्री० (यशा) કૌશાંબીના રહીશ કાશ્યપની સ્ત્રી અને કપિલની માતા. (૨) ભગુ પુરોહિતની સ્त्री.

जसो· पुं० (यशस्) યશ; આબરૂ; કીર્તિ.

जसोचंद· पुं० (यशश्चन्द्र) જુઓ " જસચંદ " શબ્દ.

जसोद· पुं० (जसद) જુઓ " જસદ " શબ્દ.

जसोधण· पुं० (यशोधन) એ નામના એક રાજા.

जसोधर· पुं० (यशोधर) જુઓ "જસહર" શબ્દ.

जसोधरा· स्त्री० (यशोधरा) પંદર રાત્રિમાંની ચોથી રાત્રિનું નામ. (૨) દક્ષિણ રૂચક પર્વત પર રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી. (૩) જમ્બુવૃક્ષ વિશેષ; સુદર્શના.

जसोनाम· न० (यशोनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ જશ પામે છે.

जसोया· स्त्री० (यशोदा) મહાવીરસ્વામીની સ્ત્રી. (૨) કૃષ્ણવાસુદેવની પાલક માતા.

जसोवई· स्त्री० (यशोमती) જુઓ "જસવઈ" શબ્દ.

जसोहर· पुं० (यशोधर) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીસીના ૧૬ મા તીર્થંકર. (૨) આવતી ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના ૧૯ મા તીર્થંકરનું નામ.

जसोहरा· स्त्री० (यशोधरा) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત પરની આઠ દિશાકુમારીમાંની ચોથી દિશાકુમારી. (૨) જંબુસુદર્શનાનું અપર નામ.

जह· अ० (यथा) જેમ; જેવી રીતે.

जहक्कम· न० (यथाक्रम) ક્રમ અનુસાર; ક્રમસર; અનુક્રમે.

जहक्खाय· न० (यथाख्यात) કષાય રહિત યથાખ્યાત નામનું પાંચમું ચારિત્ર.

जहट्ठिय· न० (यथास्थित) યથાસ્થિત; જેમ હોય તેમ.

जहण· न० (जघन) જાંઘ.

जहणिज्ज. त्रि० (हेय) ત્યાગવા યોગ્ય.

जहराण. त्रि० (जघन्य) ઓછામાં ઓછું; ન્હાનામાં ન્હાનું; થોડામાં થોડું. (૨) અધમ; નીચ.

जहराणय. त्रि० (जघन्यक) જુઓ "જહણ્ણ" શબ્દ.

जहतह. अ० (यथातथा) જેમતેમ; આડું અવળું.

जहत्थ. त्रि० (यथार्थ) યથાર્થ; ખરેખર.

जहत्थाम. न० (यथास्थाम) યથાશક્તિ.

जहन्न. त्रि० (जघन्य) જુઓ "જહણ્ણ" શબ્દ.

जहरिह. न० (यथार्ह) યથાર્થ; બરાબર; ખરેખર.

जहसत्ति. स्त्री० न० (यथाशक्ति) યથાશક્તિ; શક્તિ પ્રમાણે.

जहा. अ० (यथा) જેવી રીતે; જેમ; જે પ્રમાણે.

जहाछंद. पुं० (यथाच्छन्द) સ્વચ્છન્દ.

जहाजाय. त्रि० (यथाजात) જન્મતી વખતની સ્થિતિ જેવું; નગ્ન. (૨) જડ; મૂર્ખ.

जहाजेट्ठ. न० (यथाज्येष्ठ) મોટાઇના ક્રમથી.

जहाजोग. न० (यथायोग्य) યથાયોગ્ય; જેમ ઘટે તેમ.

जहाणामय. त्रि० (यथानामक) જેનો નામ નિર્દેશ કર્યો નથી તે; કોઇ એક.

जहाणिसंत. न० (यथानिशान्त) અવધાર્યા પ્રમાણે; જેમ ધાર્યું હોય તેમ.

जहाणुपुव्वि. न० (यथानुपूर्वी) ક્રમસર; અનુક્રમ પ્રમાણે.

जहातच्च. न० (यथातथ्य) વાસ્તવિક; સત્ય; ખરેખર.

जहातह. न० (याथातथ्य) સૂયગડાંગ સૂત્રનું તેરમું અધ્યયન. (૨) વાસ્તવિકપણું; સત્યતા.

जहानाम. त्रि० (यथानाम) યથાનામ; સંભાવના; કોઇક.

जहानामय. त्रि० (यथानामक) જેમ કોઇક; દૃષ્ટાંત ઉપન્યાસ. (૨) વાક્ય અલંકાર.

जहानाय. न० (यथान्याय) યથાયોગ્ય; રીતસરનું; વ્યાજબી.

जहापवट्टकरण. न० (यथाप्रवृत्तकरण) આત્માનું પરિણામ વિશેષ.

जहाफुड. न० (यथास्फुट) સ્પષ્ટ; ખરેખર.

जहाभूत. } **जहाभूय.** } त्रि० (यथाभूत) જેવી રીતે બનેલું હોય તેવી રીતે; સત્ય વાત.

जहामालिय. न० (यथामालित) જેમ ધારણ કર્યું છે તેમ.

जहारिह. न० (यथार्ह) યથાયોગ્ય; જેમ ઘટે તેમ.

जहावाइ. त्रि० (यथावादिन्) ખરું બોલનાર; યોગ્ય કહેનાર; સત્ય બોલનાર.

जहासंख. न० (यथासङ्ख्य) સંખ્યા પ્રમાણે; ક્રમવાર

जहासत्ति. स्त्री० न० (यथाशक्ति) શક્તિ પ્રમાણે; યથાશક્તિ.

जहासुह. न० (यथासुख) જેમ સુખ પડે તેમ.

जहिं. अ० (यत्र) જ્યાં; જે સ્થાને; જ્યાંપર.

जहिच्छ. न० (यथेच्छ) ઇચ્છા પ્રમાણે.

जहेट्ठ. न० (यथेष्ट) મનગમતું; ઇચ્છાનુકૂળ.

जहेव. अ० (यथैव) જેમ; જેવી રીતે.

जहोइय. } **जहोचिय.** } **जहोचिय.** } न० (यथोचित) યથાયોગ્ય; યથોચિત.

जहोवइट्ठ. न० (यथोपदिष्ट) જેવી રીતે કહેવામાં-ઉપદેશવામાં આવ્યું હોય તે પ્રમાણે.

जह्नवी. स्त्री० (जाह्नवी) ગંગા નદી.

जा. अ० (यावत्) જ્યાં સુધી.

जाइ. स्त्री० (जाति) જન્મ; ઉત્પત્તિ. (૨) એકેન્દ્રિય, બે ઇદ્રિય આદિ પાંચ જાતિ.

(૩) જાતિ; જ્ઞાતિ; ક્ષત્રિય આદિ વર્ણ. (૪) માતાપક્ષ. (૫) જાઇનું ઝાડ; પુષ્પ પ્રધાન વૃક્ષ. (૬) સામાન્ય નૈયાયિકોના મત પ્રમાણે એક પ્રકારનો વ્યાપક ધર્મ; જેમ મનુષ્યનું મનુષ્યત્વ અને ગાયનું ગોત્વ. (૬) મદ્ય વિશેષ.

जाइ. त्रि० (यायिन्) જનાર.

जाइअ. त्रि० (याचित) પ્રાર્થના કરેલ; યાચના કરેલ.

जाइअंध. पुं० (जात्यंध) જન્મઅંધ; જન્મથીજ આંધળો.

जाइआजीव. पुं० (जात्याजीव) જાતિ જણાવી આહાર લેનાર સાધુ.

जाइआरिय. पुं० (जात्यार्य) જાતિએ કરી આર્ય; ઇભ્યજાતિની સ્ત્રીથી ઉત્પન્ન થયેલ જાતિ; અમ્બષ્ઠ, કલિંદ, વિદેહ, વેદેહગ, હરિતા અને ચુંચુણા એ છ આર્ય જાતિ.

जाइआसीविस. पुं० (जात्याशीविष) જન્મથીજ ઝેરી; સર્પ, વિંછી, આદિ.

जाइकम्म. न० (जातिकर्मन्) જન્મ સંસ્કાર.

जाइच्छिअय. त्रि० (यादृच्छिक) ઇચ્છા પ્રમાણે કરનાર.

जाइणाम. न० (जातिनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેથી જીવ જુદી જુદી જાતિમાં ઉત્પન્ન થાય.

जाइणिबद्ध. न० (जातिनिबद्ध) સૂત્રરચનાનો એક પ્રકાર; ગદ્યપદ્યાદિ સૂત્ર રચના.

जाइतिग. न० (जातित्रिक) પાંચજાતિ, ચારગતિ અને બે વિહાયોગતિ એ ત્રિપુટીની અગ્યાર પ્રકૃતિનો સમુદાય.

जाइथेर. पुं० (जातिस्थविर) સાઠથી વધારે વરસની ઉમરના સાધુ.

जाइदोस. पुं० (जातिदोष) જાતિદોષ; જન્મનો દોષ.

जाइधम्मय. त्रि० (जातिधर्मक) ઉત્પત્તિસ્વભાવવાળો.

जाइनाम. न० (जातिनामन्) જુઓ "જાઇણામ" શબ્દ.

जाइपंगुल. त्रि० (जातिपङ्गुल) જન્મથીજ પાંગળો-લુલો.

जाइपह. पुं० (जातिपथ) જન્મમરણનો માર્ગ; સંસાર.

जाइप्पसरगणा. स्त्री० (जातिप्रसन्ना) એક જાતનો દારૂ.

जाइबहिर. त्रि० (जातिबधिर) જન્મથીજ બહેરૂં.

जाइमंत. त्रि० (जातिमत्) જાતવાન્; સારી જાતનો.

जाइमूअ. त्रि० (जातिमूक) જન્મનો મુંગો.

जाइय. त्रि० (याचित) જાચેલું; માંગેલું.

जाइरूववडंसय. पुं० (जातिरूपावतंसक) એ નામનું ઇશાન ઇંદ્રનું ચોથું વિમાન.

जाइलिंग. न० (जातिलिङ्ग) જાતિસૂચક લિંગ-શરીર અવયવ.

जाइवंझा. स्त्री० (जातिवन्ध्या) જન્મથીજ વંધ્યા-વાંઝણી.

जाइवर. पुं० (जातिवर) ઉત્તમ જાતિ.

जाइसंपरगण. त्रि० (जातिसंपन्न) સંપૂર્ણ ગુણવાળી જેની માતા હોય તે; માતાનો પક્ષ જેનો સારો હોય તે.

जाइसर. त्रि० (जातिस्मर) પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ કરનાર. (૨) पुं० પૂર્વ જન્મની સ્મૃતિ.

जाइसरण. न० (जातिस्मरण) ગત જન્મોના બનાવોનું સ્મરણ; મતિજ્ઞાનમાં ધારણાનો એક ભેદ.

जाइसरणावरणिज्ज. न० (जातिस्मरणावरणीय) જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ; જાતિ સ્મરણને આવરનાર કર્મ પ્રકૃતિ.

जाइस्सर. त्रि० (जातिस्मर) જુઓ "જાઇસર" શબ્દ.

जाइहिंगुलुय. पुं० (जातिहिङ्गुलक) સારો હિંગળો,

जाई. स्त्री० (जाति) જુઓ " જાઇ " શબ્દ.

जाईसरण. न० (जातिस्मरण) જુઓ "જાઇ-સરણ" શબ્દ.

जाईसरणावरणिज्ज. न० (जातिस्मरणावरणीय) જુઓ " જાઇસરણાવરણિજ્જ " શબ્દ.

जाईहिंगुलुय. पुं० (जातिहिङ्गुलक) જુઓ " જાઇહિંગુલુય " શબ્દ.

जाउ. पुं० (जायु) દવા; ઓસડ.

जाउया. स्त्री० (यातृका) દેરાણી.

जाउल. पुं० (जातुल) એક પ્રકારની ગુચ્છ વનસ્પતિ.

जाऊकण्ण. न० (जातूकर्ण) એ નામનું એક ગોત્ર.

जाऊकण्णीय. न० (जातूकर्णीय) એ નામનું એક ગોત્ર.

जांबूणय. न० (जाम्बूनद) એક પ્રકારનું સોનું.

जाग. पुं० (याग) યજ્ઞ. (૨) દેવપૂજા.

जागर. त्रि० (जागर) અસંયમરૂપ નિદ્રા વગરનો; જાગતો; નિદ્રાના અભાવવાળો. (૨) પું૦ જાગરણ; નિદ્રાનો ત્યાગ.

जागरइत्तार. त्रि० (जागरितृ) જાગનાર.

जागरण. न० (जागरण) જાગરણ; નિદ્રાનો ક્ષય.

जागरित्तार. त्रि० (जागरितृ) જાગનાર.

जागरिय. त्रि० (जागृत) } જાગેલ; નિદ્રા
जागरिय. त्रि० (जागरिक) } રહિત.

जागरिया. स्त्री० (जागरिका) બાળકના જન્મ પછી છઠ્ઠી રાત્રે ઘરના માણસો રાત્રે જાગરણ કરે તે.

जागरिया. स्त्री० (जागर्या) ચિંતવન; વિચારણા.

जाजीवं. अ० (यावज्जीवम्) જીંદગીપર્યંત.

जाण. पुं० न० (यान) ગાડી, ગાડાં, રથ, સગ્રામ વગેરે સ્વારી. (૨) વિમાન. (૩) યાનપાત્ર; વહાણ.

जाणग. त्रि० (ज्ञायक) જાણનાર; સમજનાર.

जाणगिह. न० (यानगृह) રથ મુકવાનું ઘર.

जाणण. न० (ज्ञान) જ્ઞાન; જાણવું તે.

जाणणा. स्त्री० (ज्ञान) જેનાથી વસ્તુનો નિર્ણય થાય તે.

जाणय. त्रि० (ज्ञायक) જાણનાર; સમજનાર; (૨) પું૦ પોતે જાણે નહિ છતાં પોતાને જાણકાર માનનાર ઐાદ્ધાદિ.

जाणय. त्रि० (ज्ञायक) સમજાવનાર; જણાવનાર.

जाणया. स्त्री० (ज्ञान) જ્ઞાન; સમજ.

जाणरह. पुं० (यानरथ) એક પ્રકારનો રથ.

जाणवत्त. न० (यानपात्र) વહાણ.

जाणवय. त्रि० (जानपद) દેશમાં વસતા અથવા આવેલા લોકો; દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जाणविमाण. त्रि० (यानविमान) દેવતાને ગમન કરવાનું-મુસાફરીના કામનું વિમાન.

जाणसाला. स्त्री० (यानशाला) ગાડી, રથ, વહેલ વિગેરેને રાખવાની જગ્યા-તબેલો. (૨) વાહન બનાવવાનું કારખાનું.

जाणसालिअ. पुं० (यानशालिक) ગાડાં, રથ વગેરે રાખવાની યાનશાળાનો ઉપરી.

जाणिअ. त्रि० (ज्ञात) જાણેલ.

जाणु. त्रि० (ज्ञायक) જાણીને પાપની નિવૃત્તિ કરનાર; જાણનાર.

जाणु. न० (जानु) ઘુંટણ; ઢીંચણ.

जाणुकोप्परमाया. स्त्री० (जानुकूर्परमातृ) વંધ્યા સ્ત્રી; વાંઝણી.

जाणुपायपडिय. त्रि० (जानुपादपतित) ઢીંચણીયે પડેલ.

जाणुय. त्रि० (ज्ञायक) શાસ્ત્રનો જાણનાર.

जाणहई. स्त्री० (जाह्नवी) ગંગા નદી.

जात. त्रि० (जात) જન્મેલ; ઉત્પન્ન થયેલ. (૨) न० પ્રકાર.

जातकम्म. न० (जातकर्मन्) જન્મસંસ્કાર.

जातणा. स्त्री० (यातना) પીડા.

जातरूव. त्रि० (जातरूप) सुंદર; ચળકતું. (૨) ન૦ સોનું. (૩) જાતરૂપ-સોનાનો કાણ્ડ; રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખર કાણ્ડનો ૧૩ મો વિભાગ.

जाति. स्त्री० (जाति) જુઓ " જાઇ " શબ્દ.

जातिकम्म. न० (जातिकर्मन्) જુઓ "જાઇ-કમ્મ " શબ્દ.

जातिपसन्न. पुं० स्त्री० (जातिप्रसन्न) એક જાતનો દારૂ.

जातिय. त्रि० (याचित) માગેલ; યાચેલ.

जातिसंपन्न. त्रि० (जातिसंपन्न) જુઓ "જાઇ-સંપણ્ણ " શબ્દ.

जातिसरण. न० (जातिस्मरण) જુઓ " જાઇસરણ " શબ્દ.

जाम. पुं० (याम) મહાવ્રત; સર્વથા પ્રાણા-તિપાતવેરમણ આદિ મ્હોટાં પાંચ વ્રત. (૨) પહોર; દિવસ કે રાત્રિનો ચોથો ભાગ. (૩) આઠથી બત્રીસ, બત્રીસથી સાઠ અને સાઠથી વધારે ઉમર.

जामाउय. पुं० (जामातृक) જમાઇ.

जामिल्लय. पुं० (यामिक) પહેરગીર; સિપાઇ.

जामुणकुसुम. न० (जपाकुसुम) રાતા ફુલ વાળા જપા નામે ઝાડનું ફુલ.

जाय. पुं० (याग) યજ્ઞ. (૨) પૂજા.

जाय. त्रि० (जात) ઉત્પન્ન થયેલ; ઉપજેલ; જન્મેલ. (૨) पुं० પુત્ર; દીકરો. (૩) त्रि० પ્રાપ્ત થયેલ; મેળવેલ. (૪) न० પ્રકાર; ભેદ. (૫) त्रि० શુદ્ધ; જાતિલો. (૬) पुं० અંકુર. (૭) त्रि० શાસ્ત્રવિધિ જાણનાર; ગીતાર્થ. (૮) न० ગમન; ગતિ.

जायकम्म. न० (जातकर्मन्) પ્રસૂતિ કર્મ.

जायग. त्रि० (याजक) યાજક; યજ્ઞ કરનાર.

जायण. न० (यातन) પીડા કરવી તે.

जायण. न० (याचन) માગવું; યાચવું તે.

जायणजीवण. त्रि० (याचनजीवन) જેનો જીવનનો આધાર માગવા ઉપર છે તે; ભિક્ષુક.

जायणा. स्त्री० (यातना) પીડા.

जायणा. स्त्री० (याचना) યાચના; માંગણી; ભિખ માગવી તે.

जायणापरिस्सह. पुं० (याचनापरिषह) ભિક્ષાનો પરિષહ; પરિષહનો એક પ્રકાર.

जायणी. स्त्री० (याचनी) આહારાદિકની માગણી કરવાની ભાષા.

जायतेय. पुं० (जाततेजस्) અગ્નિ.

जायनिंदुया. स्त्री० (जातनिंदुता) જેનું જન્મેલ બાળક તત્કાળ મરણ પામે છે અથવા મુવેલું અવતરે છે તે માતા.

जायरूव. न० (जातरूप) એક જાતનું સોનું. (૨) રૂપું; ચાંદી. (૩) त्रि० રૂપવાળું.

जायरूवकंड. पुं० (जातरूपकाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ૧૬ કાણ્ડમાંનો ૧૩ મો કાણ્ડ.

जायव. पुं० स्त्री० (यादव) યદુવંશજ; જાદવ.

जायवेय. पुं० (जातवेदस्) અગ્નિ.

जाया. स्त्री० (यात्रा) યાત્રા; શરીરનિર્વાહ. (૨) સંયમયાત્રા; સંયમ નિર્વાહ. (૩) વિહાર; પ્રવૃત્તિ.

जाया. स्त्री० (जाया) સ્ત્રી; ભાર્યા.

जाया. स्त्री० (जाता) ચમરેન્દ્ર વગેરેની બહારની સભા કે જેના સભાસદો વગર બોલાવ્યે આવે.

जायाइ. पुं० (यायाजिन्) અવશ્ય યજ્ઞ કરનાર.

जार. पुं० (जार) મણિનું એક લક્ષણ.

जारा. स्त्री०(जारा) જળચર પ્રાણિની એક જાત.

जारापविभत्ति. पुं० (जाराप्रविभक्ति) એક પ્રકારની નાટક વિધિ; જારા (એક જાતનું જળચર પ્રાણી તે) ની રચનાવાળું એક પ્રકારનું નાટક.

जारामार. पुं० (जारामार) જળચર પ્રાણીની એક જાત.

जारामारापाविभत्ति. पुं. न० (जारामारप्रविभक्ति) જારમાર-જળચર પ્રાણીની એક જાત-તેની રચનાવાળું ૩૨ નાટકમાંનું એક નાટક.

जारिस. त्रि० (यादृश) જેવું; જેવા પ્રકારનું.

जारु. पुं० (जारु) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ; કંદની એક જાત.

जारूकराह. } **जारेकराह.** } पुं० (जारुकृष्ण) વશિષ્ઠ ગોત્રની એક શાખા. (૨) તે ગોત્રનો પુરુષ.

जाल. पुं० (ज्वाल) જ્વાળા; અગ્નિ શિખા.

जाल. न० (जाल) માછલાં પકડવાની જાળ. (૨) મૃગ આદિ પશુને પકડવાનો પાશ. (૩) મુક્તાફળનો ગુચ્છો. (૪) न० એક જાતનું પગનું ઘરેણું. (૫) જાળી; નાનાં નાનાં કાણાંવાળી બારી. (૬) સમૂહ.

जालंधर. न० (जालंधर) દેવાનંદાજી બ્રાહ્મણીનું ગોત્ર.

जालंधरसगुत्त. त्रि० (जालंधरसगोत्र) જાળંધર ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जालंधरायण. न० (जालन्धरायण) ગોત્ર વિશેષ.

जालकडग. पुं० (जालकटक) છિદ્રવાળી બારીનો સમૂહ. (૨) છિદ્રવાળી બારીઓથી શોભતો પ્રદેશ.

जालग. पुं० (जालक) જાળી; બારી. (૨) પગનું એક જાતનું આભરણ. (૩) બે ઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

जालघर. न० (जालगृह) જાળીવાળું ઘર.

जालद्ध. न० (जालार्द्ध) અર્ધ ચંદ્રાકારે નીસરણી.

जालपंजर. पुं० (जालपञ्जर) ગોખ.

जालय. पुं० (जालक) જુઓ "જાલગ" શબ્દ.

जालहर. न० (जालगृह) જાળીયાવાળું ઘર.

जाला. स्त्री० (ज्वाला) જ્વાળા-ઝાળ; અગ્નિની શિખા. (૨) ૯ મા ચક્રવર્તિની માતા. (૩) ચન્દ્રપ્રભ સ્વામીની શાસનદેવી.

जालाउ. पुं० (जालायुष्) એક પ્રકારનો બે ઇંદ્રિય જીવ.

जालि. पुं० (जालि) અંતગડસૂત્રના ચોથા વર્ગનાં પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) અણુત્તરોવવાઇસૂત્રના પ્રથમ વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૫) શ્રી કૃષ્ણના એક પુત્ર, જે દીક્ષા લઇ શેત્રુંજય પર મોક્ષે ગયા.

जालिया. स्त्री० (जालिका) જાળી; બારી.

जाव. अ० (यावत्) જ્યાં સુધી; જ્યાં લગી. (૨) त्रि० જેટલું.

जाव. पुं० (जाप) જાપ; મન્ત્રાદિકનું ઉચ્ચારણ.

जावइय. त्रि० (यावत्) જેટલું.

जावई. स्त्री० (जातिपत्री) ગુચ્છ વનસ્પતિનો એક પ્રકાર. (૨) એક જાતનો કંદ.

जावंचणं. अ० (यावच्च) જેટલામાં.

जावंत. त्रि० (यावत्) જેટલા. (૨) न० ભગવતી સૂત્રના પ્રથમ શતકના છઠ્ઠા ઉદ્દેશાનું નામ.

जावंताव. अ० (यावत्तावत्) એક પ્રકારનું ગણિત; સંખ્યાનો એક પ્રકાર.

जावग. पुं० (यापक) કાળક્ષેપ કરનાર હેતુ; હેતુનો એક પ્રકાર.

जावच्चणं. अ० (यावच्च) જુઓ "જાવંચણં" શબ્દ.

जावज्जीव. स्त्री० न० (यावज्जीव) જીવે ત્યાં સુધી; જીંદગીપર્યંત.

जावज्जीवियं. अ० (यावज्जीवितम्) જ્યાંસુધી જીવ રહે ત્યાંસુધી.

जावण. न० (यापन) નિર્વાહ કરવો.

जावतिअ. त्रि० (यावत्) જેટલું.

जावत्ती. स्त्री० (जातिपत्री) જાવંત્રી; એક જાતનું વૃક્ષ.

जावद्दव्व. न० (यावद्द्रव्य) વસ્તુ રહે ત્યાંસુધી રહે તે.

जावय. त्रि० (यापक) રાગદ્વેષને જતા કર- નાર. (૨) પું० તર્કશાસ્ત્ર પ્રમાણે કાળ- ક્ષેપક હેતુ.

जावय. त्रि० (जापक) રાગદ્વેષ છતાવનાર.

जावसिश्र. त्रि० (यावसिक) ખડના ભારા લા- વનાર. (૨) ધાન્યથી ગુજરાન ચલાવનાર.

जाविय. त्रि० (यापित) ઓળંગી ગયેલ.

जास. पुं० (जाव) પિશાચનો એક પ્રકાર.

जासुत्र. / जासुमण. / जासुमिण. / जासुयण. पुं० न० (जपासुमनम्) જાસુનાં ફુલ.

जाहग. पुं० (जाहक) સેદાઇ; કાંટાવાળું એક પ્રાણી.

जाहत्थ. न० (याथार्थ्य) યથાર્થપણું.

जाहे. अ० (यदा) જ્યારે.

जिअ. पुं० (जीव) જીવ; પ્રાણી.

जिअ. त्रि० (जित) જીતેલ. (૨) પરિચિત.

जिअंती. स्त्री० (जीवन्ती) એક જાતની વેલ.

जिअट्ठाण.. न० (जीवस्थान) જીવના સ્થાન- ભેદ; સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયાદિ જીવના ૧૪ ભેદ- પ્રકાર.

जिअविवागा. स्त्री० (जीवविपाका) જીવઆશ્રી વિપાક પામનારી કર્મપ્રકૃતિ.

जिअसत्तु. पुं० (जितशत्रु) મહાવીર સ્વા- મીના વખતમાં મિથિલા નગરીનો રાજા. (૨) ભગવાન્ અજિતનાથના પિતા.

जिआरि. पुं० (जितारि) ભગવાન્ સંભવ- નાથના પિતા.

जिइंदिय. त्रि० (जितेन्द्रिय) ઇંદ્રિયોને વશ કરનાર; જીતેન્દ્રિય.

जिंघणा. स्त्री० (घ्राण) સુંઘવું તે.

जिट्ठ. त्रि० (ज्येष्ठ) મ્હોટો. (૨) ઉત્કૃષ્ટ; શ્રેષ્ઠ.

जिट्ठा. स्त्री० (ज्येष्ठा) મોટી બ્હેન. (૨) જેઠાણી. (૩) ભગવાન્ મહાવીરની પુત્રી. (૪) ભગવાન મહાવીરની બ્હેન. (૫) એ નામનું એક નક્ષત્ર.

जिट्ठामूल. पुं० (ज्येष्ठामूल) જેની પુનમે જ્યેષ્ઠા કે મૂળનક્ષત્રની સાથે ચંદ્રમા જોગ જોડે તે મહિનો; જેઠમાસ.

जिट्ठुह. न० ( ) એક જાતની રમત.

जिण. पुं० (जिन) રાગદ્વેષને સર્વથા જીત- નાર; તીર્થંકર, કેવળી આદિ; જીન ભગ- વાન્. (૨) ચૌદ પૂર્વના જાણનાર. (૩) જૈન સાધુ વિશેષ; જીનકલ્પી મુનિ. (૪) અવધિજ્ઞાન આદિ અતીન્દ્રિય જ્ઞાનવાળા.

जिणकप्प. पुं० (जिनकल्प) ઉત્કૃષ્ટ આચાર પાળનાર સાધુનો-જીનકલ્પીનો વ્યવહાર વિધિ.

जिणकप्पि. पुं० (जिनकल्पिन्) જીનકલ્પી સાધુ.

जिणकप्पिय. पुं० (जिनकल्पिक) જીનકલ્પી સાધુ; ઉત્કૃષ્ટ આચારી સાધુ.

जिणदत्त. पुं० (जिनदत्त) ચંપાનગરી નિવાસી એક સાર્થવાહનું નામ.

जिणधम्म. पुं० (जिनधर्म) જૈનધર્મ.

जिणपडिमा. स्त्री० (जिनप्रतिमा) ઋષભ, વર્ધમાન, ચંદ્રાનન અને વારિસેણ એ નામથી ઓળખાતી શાશ્વતી પ્રતિમા.

जिणपालय. पुं० (जिनपालक) એ નામનો એક સાર્થવાહ પુત્ર.

जिणभद्द. पुं० (जिनभद्र) આ નામના એક ગ્રંથકાર જૈન આચાર્ય.

जिणमय. न० (जिनमत) શ્રી તીર્થંકરનો માર્ગ; જૈનદર્શન.

जिणमुद्दा. स्त्री० (जिनमुद्रा) બે પગ વચ્ચે ચાર આંગલનું અંતર રાખી સરખા ઉભા રહીને કાઉસગ્ગ કરવો તે.

जिणरक्खिय. पुं० (जिनरक्षित) જિનરક્ષિત નામે માકંદિ સાર્થવાહનો પુત્ર.

जिणयालिय. पुं० (जिनपालित) ચંપા નગ-

રીનો રહેવાશી માકન્દિ સાર્થવાહનો પુત્ર.

जिणसासण· न० (जिनशासन) જૈનદર્શન.

जिणिंद· पुं० (जिनेन्द्र) જિનેન્દ્ર ભગવાન્; તીર્થંકર.

जिणेसर· पुं० (जिनेश्वर) તીર્થંકર.

जिणोत्तम· पुं० (जिनोत्तम) તીર્થંકર.

जिराण· त्रि० (जीर्ण) જુનું; જીર્ણ થયેલ. (૨) વૃદ્ધ; ઘરડો.

जिराणकुमारी· स्त्री० (जीर्णकुमारी) વૃદ્ધા સ્ત્રી; ઘડપણ સુધી કુમારી રહેલ સ્ત્રી.

जिराणासा· स्त्री० (जिज्ञासा) જાણવાની ઇચ્છા.

जिराणुज्जाण· न० (जिर्णोद्यान) રાજગૃહ નગરીની પશ્ચિમમાં આવેલું એક ઉદ્યાન.

जित· त्रि० (जित) જલદી ઉપસ્થિત થાય તેવું; યાદ આવે તેવું. (૨) જિતાયેલ.

जितसत्तु· पुं० (जितशत्रु) એ નામનો એક રાજા.

जितिंदिय· त्रि० (जितेन्द्रिय) જુઓ "જિઇંદિય" શબ્દ.

जिन्न· त्रि० (जीर्ण) જીર્ણ; જુનું.

जिब्भा· स्त्री० (जिह्वा) જીભ.

जिब्भागार· पुं० (जिह्वाकार) જીભનો આકાર બનાવનાર એક પ્રકારનો કારીગર.

जिब्भिश्रा· स्त्री० (जिह्विका) પાણી નીકળવાની પરનાળ. (૨) જીભ.

जिब्भिंदिय· न० (जिह्वेन्द्रिय) રસેન્દ્રિય; રસના; જીભ.

जिमिय· त्रि० (जिमित) ભોજન કરી લીધેલ.

जिम्म·, **जिम्ह**· त्रि० (जिह्म) કપટી; માયાવાળો. (૨) આળસુ; મન્દ. (૩) न० કપટ; માયા. (૪) જીમ્હ નામનો મેઘ; એ વરસે ત્યારે પ્રાયે એક વરસ ત્રેહ ચાલે.

जिय· न० (जित) જીત; જય. (૨) त्रि० જીતેલ; વશ કરેલ. (૩) જલદી બોલી શકાય તેવું; જલદી આવડે તેવું. (૪) पुं० જીત-આચાર વ્યવહાર.

जियंतग·, **जियंतय**· पुं० न० (जीवान्तक) એ નામની એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

जियंती· स्त्री० (जीवन्ती) એક જાતની વેલ.

जियवंत· त्रि० (जितवत्) જય મેળવેલ.

जियसत्तु· पुं० (जितशत्रु) અજીતનાથસ્વામીના પિતાનું નામ. (૨) વાણિજ્ય ગામનો રાજા. (૩) ચંપા નગરીનો રાજા. (૪) ઉજ્જયિની નગરીનો રાજા. (૫) સર્વતોભદ્ર નગરના રાજાનું નામ. (૬) મિથિલા નગરીનો રાજા. (૭) પાંચાળ દેશનો રાજા કે જેણે મલ્લિનાથજી સાથે દીક્ષા લીધી હતી. (૮) આમલકલ્પા નગરીનો રાજા. (૯) સાવથી નગરીનો રાજા. (૧૦) વાણારસી નગરીનો રાજા. (૧૧) આલંભિયા નગરીનો રાજા. (૧૨) પોલાસપુર નગરનો રાજા. (૧૩) त्रि० શત્રુને જીતનાર.

जियसेण· पुं० (जितसेन) ભરતક્ષેત્રના ત્રીજા કુલકરનું નામ.

जियारि· पुं० (जितारि) ત્રીજા તીર્થંકર સંભવનાથના પિતાનું નામ.

जीमूत·, **जीमूय**· पुं (जीमूत) જીમૂત નામનો મેઘ કે જે એકવાર વરસે તો દસ વરસ સુધી પૃથ્વીમાં તેનો ત્રેહ રહે.

जीय· पुं० (जीव) જીવ. (૨) જીવન; જીંદગી.

जीय· न० (जीत) પરંપરાથી આવ્યો આવતો વ્યવહાર; આચારપદ્ધતિ. (૨) ફરજ; કર્તવ્ય. (૩) શ્રુત. (૪) મર્યાદા; સ્થિતિ; વ્યવસ્થા.

जीयकप्प· पुं० (जीतकल्प) પૂર્વાચાર્યોની પરંપરાથી ચાલ્યો આવતો આચાર.

जीयकप्पिश्र· त्रि० (जीतकल्पिक) જીતકલ્પિક; પરંપરાનુસારી આચારવાળો.

जीयधर· त्रि० (जीतधर) એ નામના આર્યગોત્રમાં થયેલ આચાર્ય; શાણ્ડિલ્યના શિષ્ય.

जीरय. न० (जीरक) જીરૂં. (૨) એક જાતની વનસ્પતિ.

जीरुय. पुं० (जीरक) એક જાતની વનસ્પતિ.

जीव. पुं० (जीव) આત્મા; ચૈતન્ય. (૨) જીવતત્ત્વ; નવ તત્ત્વમાંનું પ્રથમ તત્ત્વ; ૭ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય. (૩) જીવન; પ્રાણ ધારણ. (૪) બળ; પરાક્રમ.

जीवंजीव. पुं० (जीवजीव) જીવનનો આધાર. (૨) જીવની શક્તિ. (૩) જીવન. (૪) એક જાતનું પક્ષી.

जीवंजीवक. } **जीवंजीवग.** } पुं० (जीवञ्जीवक) એક જાતનું પક્ષી; ચકોર. (૨) એક જાતની વનસ્પતિ.

जीवकाय. पुं० (जीवकाय) જીવલોક; જીવરાશિ.

जीवग्गाह. त्रि० (जीवग्राह) જીવતાને ગ્રહણ કરનાર.

जीवघण. पुं० (जीवघन) જીવઘન—અસંખ્યાત પ્રદેશના પિંડરૂપ.

जीवट्ठाण. न० (जीवस्थान) જીવસ્થાન—ગુણસ્થાન.

जीवण. न० (जीवन) જીવન; પ્રાણ ધારણ.

जीवणिकाय. पुं० (जीवनिकाय) જીવરાશિ.

जीवणिज्ज. त्रि० (जीवनीय) જીવવા યોગ્ય.

जीवतत्त. न० (जीवतत्त्व) જીવતત્ત્વ; ચેતન પદાર્થ.

जीवत्थिकाय. पुं० (जीवास्तिकाय) ચૈતન્ય—ઉપયોગ લક્ષણવાળું ૭ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય. (૨) જીવ સમૂહ; જીવરાશિ.

जीवदव्व. न० (जीवद्रव्य) જીવદ્રવ્ય; ૭ દ્રવ્યમાંનું એક.

जीवदिट्ठिया. स्त्री० (जीवदृष्टिका) જીવને જોવા જતાં રાગદ્વેષાદિ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

जीवपएसिय. पुं० (जीवप्रादेशिक) જીવના અસંખ્યાત પ્રદેશમાં છેલ્લા પ્રદેશમાં જ જીવ માનનાર તિષ્યગુપ્ત આચાર્યનો અનુયાયી.

जीवपाउसिया. } **जीवपाओसिया.** } स्त्री० (जीवप्राद्वेषिकी) કોઇપણ જીવ ઉપર દ્વેષ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

जीवपाडुच्चिया. स्त्री० (जीवप्रातीतिका) જીવને આશ્રી લાગતી ક્રિયા.

जीवमिस्सिया. स्त्री० (जीवमिश्रिता) સત્યામૃષા ભાષાનો એક પ્રકાર; જ્યાં થોડા મરી ગયા હોય અને થોડા જીવતા હોય ત્યાં બધા મરી ગયા છે એમ કહેવું તે.

जीवरासि. पुं० (जीवराशि) જીવનો સમૂહ—જથ્થો.

जीवलोय. पुं० (जीवलोक) જીવલોક; સંસાર.

जीववंत. त्रि० (जीवितवत्) પ્રાણી.

जीवविप्पजढ. त्रि० (जीवविप्रहीय) પ્રાસુક; જીવરહિત.

जीवविवागा. स्त्री० (जीवविपाका) જીવને વિપાક દર્શાવનાર કર્મપ્રકૃતિ; જીવવિપાકી કર્મપ્રકૃતિ.

जीववुड्ढिय. न० (जीववृद्धिक) અનુજ્ઞા; સંમતિ; અનુમતિ.

जीवसाहत्थिया. स्त्री० (जीवस्वाहस्तिका) પોતાના હાથથી જીવને મારવાથી લાગતી ક્રિયા.

जीवा. स्त्री० (जीवा) ધનુષ્યની પણચ; દોરી. (૨) ધનુષ્યાકારે ક્ષેત્રનો પણચ સ્થાનીય પ્રદેશ; ભરત આદિ ક્ષેત્રના લાંબા છેડાની પહોળાઇ. (૩) એક બાજુથી બીજી બાજુ સુધીની સિધી લીટી.

जीवाजीव. पुं० (जीवाजीव) જીવ અને અજીવ પદાર્થ. (૨) न० જીવ અજીવની સમજણવાળું ઉત્તરાધ્યયનનું ૩૬ મું અધ્યયન.

जीवाणुसासण. न० (जीवानुशासन) જીવની શિક્ષા—સમજ. (૨) એ નામનો એક ગ્રન્થ.

जीवाभिगम. पुं० (जीवाभिगम) જીવની સમજ; જીવનું જાણવું. (૨) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું જીવાભિગમ નામનું સૂત્ર.

जीवारंभिआ. त्रि० (जीवारम्भिकी) જીવના આરમ્ભથી કર્મબંધાય તે; ક્રિયાનો એક પ્રકાર.

जीवि. त्रि० (जीविन्) જીવનવાળો; જીવવાવાળો. (૨) પું० પ્રાણધારક; જીવ.

जीवितअ. त्रि० (जीवितक) અનુકંપિત જીવન; દયાપાત્ર જીંદગી.

जीविय. न० (जीवित) જીવન; જીવિતવ્ય.

जीवियरसभ. पुं० (जीविकरसभृत्) સાધારણ બાદર વનસ્પતિ કાયનો એક પ્રકાર.

जीवियरिसिका. स्त्री० (जीवितरिसिका) એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

जीविया. स्त्री० (जीविका) આજીવકા; વૃત્તિ.

जीवियोसविय. त्रि० (जीवितोत्सविक) જીવનમાં ઉત્સવ તુલ્ય; જીવનોત્સવ સમાન.

जीवियोसासिय. त्रि० (जीवितोच्छ्वासिक) જીવનને વધારનાર.

जीवोद्धरण. न० (जीवोद्धरण) મન્ત્ર શાસ્ત્રનો એક પ્રકાર.

जीहा. स्त्री० (जिह्वा) જીભ; રસેંદ્રિય.

जीहिंदिय. न० (जिह्वेन्द्रिय) જીભ; રસેન્દ્રિય.

जुअ. न० (युग) કાળ વિશેષ.

जुअ. त्रि० (युत) યુક્ત; સાહત.

जुअणद्ध. पुं० (युगनद्ध) એક પ્રકારનો ચંદ્ર અને નક્ષત્રનો યોગ.

जुअल. न० (युगल) જોડું; બેની જોડી.

जुअलधम्म. पुं० (युगलधर्म) જુગલીયાનો ધર્મ; જુગલપણે ઉત્પન્ન થવું વગેરે.

जुअलिय. त्रि० (युगलित) જોડાયેલ; યુગ્મસહિત.

जुइ. स्त्री० (द्युति) કાંતિ; તેજ; દીપ્તિ. (૨) એ નામનું નિરયાવલિકા સૂત્રના પાંચમા વર્ગનું ૬ ઠું અધ્યયન.

जुइ. स्त्री० (युति) યુક્તિ; જોડાણ; સંયોગ.

जुइमंत. त्रि० (द्युतिमत) કાન્તિવાન્; તેજસ્વી. (૨) न० સંયમ. (૩) મોક્ષ.

जुंगिअ. त्रि० (जुङ्गित) જાતિ, કર્મ અને શરીરથી દૂષિત હોય તે.

जुंगिअंग. त्रि० (जुङ्गितांग) અપંગ.

जुंजण. न० (योजन) યોજવું; જોડવું. (૨) વ્યાપાર કરવો તે; મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિ.

जुंजणया. } **जुंजणा.** } स्त्री० (योजना) જુઓ " ઉપલો " શબ્દ.

जुंजिअ. त्रि० (   ) ભૂખ્યો.

जुंम. न० (युग्म) રાશિ વિશેષ; બેકી સંખ્યા; સમસંખ્યા.

जुग. न० (युग) ચાર હાથ પરિમિત એક ભરપ. (૨) ધોંસરૂં; ધોંસરી. (૩) ધોંસરાના આકારનું પુરૂષના હાથ પગનું લક્ષણ. (૪) પું० સત્ય, દ્વાપર, ત્રેતા અને કલિ એ ચાર યુગ. (૫) પાંચ વર્ષ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ. (૬) એક જાતનો મચ્છ. (૭) ગોલદેશ પ્રસિદ્ધ એક જાતનું બે હાથ પ્રમાણનું વાહન; પાલખી.

जुगंतकडभूमि. स्त्री० (युगान्तकृतभूमि) ગુરૂ શિષ્ય પરંપરાએ અવિચ્છિન્નપણે સંસારનો અંત કરનાર જીવોની પરંપરા.

जुगंतकरभूमि. } **जुगंतगरभूमि.** } स्त्री० (युगान्तकृतभूमि) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

जुगंतर. न० (युगान्तर) પરિમાણ વિશેષ; ચાર હાથ જમીન.

जुगंतरपलोयणा. स्त्री० (युगान्तरप्रलोकना) ચાલતાં ચાલતાં ચાર હાથ જમીન પર દૃષ્ટિ રાખવી તે.

जुगंधर. पुं० (युगन्धर) રથ બનાવવાના ઉપયોગમાં આવતું એક જાતનું લાકડું.

जुगणद्ध. पुं० (युगनद्ध) જુઓ "જુઅણદ્ધ" શબ્દ.

जुगपहाण. (युगप्रधान) } युग प्रधान पुरुष.
जुगप्पवर. त्रि० (युगप्रवर)
जुगप्पहाण. (युगप्रधान)

जुगबाहु. पुं० (युगबाहु) ૯ मा तीर्थंकरना त्रीजा पूर्वभवनुं नाम. (२) त्रि० लांबा हाथवाळो; दीर्घबाहु.

जुगमच्छ. पुं० (युगमत्स्य) એક જાતનો મચ્છ.

जुगल. न० (युगल) જોડી; જોડું. (२) पुं० स्त्री० જુગલીયા.

जुगलिय. त्रि० (युगलित) જોડીયુકત.

जुगव. त्रि० (युगवत्) કાળના ઉપદ્રવથી રહિત; ત્રીજા તથા ચોથા આરાના જન્મેલ.

जुगवं. } अ० (युगपत) એકી વખતે; એક કાળે; એક સાથે.
जुगवं.

जुगसंवच्छर. पुं० (युगसंवत्सर) ચંદ્ર, ચંદ્ર, અભિવર્ધિત, ચંદ્ર અને અભિવર્ધિત એ પાંચ સંવત્સર પ્રમાણ સમય; ૧૮૩૦ દિવસ પ્રમાણ યુગસંવત્સર.

जुगसाला. स्त्री० (युगशाला) પાલખી રાખવાની શાળા.

जुग्ग. त्रि० (योग्य) લાયક; ઉચિત.

जुग्ग. न० (युग्य) ગોલ્લ દેશમાં પ્રસિદ્ધ એક જાતની પાલખી. (૨) ધોંસરી. (૩) ધોંસરી વહેનાર ઘોડા, બળદ વગેરે. (૪) પુરુષથી ઉડાય એવું આકાશ વિમાન.

जुग्गायरिया. } स्त्री० (युग्याचर्या) વાહનની ગતિ.
जुग्गारिया.

जुज्ज. त्रि० (योज्य) યોજના-ઘટના કરવા યોગ્ય.

जुज्झ. न० (युद्ध) યુદ્ધ; લડાઇ.

जुज्झाइजुज्झ. न० (युद्धातियुद्ध) દ્વન્દ્વ યુદ્ધ; ૭૨ કળામાંની એક કળા,

जुण्ण. त्रि० (जीर्ण) જીર્ણ; જુનું; વૃદ્ધ.

जुण्णकुमारी. स्त्री० (जीर्णकुमारी) જુઓ "જિણ્ણકુમારી" શબ્દ.

जुण्णिय. त्रि० (जीर्णित) જીર્ણ.

जुण्णुज्जाण. न० (जीर्णोद्यान) જુઓ "જિણ્ણુજ્જાણ" શબ્દ.

जुति. स्त्री० (द्युति) કાન્તિ.

जुत्त. त्रि० (युक्त) યુક્ત; સહિત. (૨) જોડેલ. (૩) યોગ્ય. (૪) અસંખ્યાત અને અનંતનો એક પ્રકાર,

जुत्त. न० (योक्त) જોતર.

जुत्ति. स्त्री० (युक्ति) યુક્તિ; કળા; રીતિ. (૨) મેળવણી. (૩) એ નામના એક કુમાર. (૪) એ નામનું વહ્નિદશાસૂત્રનું એક અધ્યયન. (૫) સાધન; હેતુ.

जुत्तिण्ण. त्रि० (युक्तिज्ञ) યુક્તિના જાણનાર.

जुत्तिसुवण्ण. पुं० न० (युक्तिसुवर्ण) બનાવટી સોનું.

जुत्तिसेण. पुं० (युक्तिषेण) જંબૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ આઠમા તીર્થંકર.

जुद्ध. पुं० (युद्ध) યુદ્ધ; લડાઇ; લડવાની કળા.

जुद्धाइजुद्ध. न० (युद्धातियुद्ध) દારૂણ યુદ્ધ; યુદ્ધમાં યુદ્ધ.

जुन्न. त्रि० (जीर्ण) જુઓ "જુણ્ણ" શબ્દ.

जुन्हा. स्त्री० (ज्योत्स्ना) ચાંદની રાત.

जुम्म. न० (युग्म) જુગલ; જોડી; બેનું જોડું. (૨) पुं० સમરાશિ.

जुम्मपएसिय. त्रि० (युग्मप्रादेशिक) સમસંખ્યા-બેકી પ્રદેશથી બનેલું.

जुय. पुं० (युग) યુગ; પાંચ સંવત્સર પ્રમાણે કાળ વિભાગ. (૨) બે; સંખ્યાવાચક.

जुयग. पुं० (युतक) લવણ સમુદ્રમાંના ચાર મ્હોટા પાતાલકલશામાંનો એક.

जुयल. न० (युगल) જોડી; જોડું.

जुव. पुं० (युवन्) યુવાન; જુવાન.

जुवइ. स्त्री० (युवति) યુવતિ; યુવાન સ્ત્રી.

जुवइजण. पुं० (युवतिजन) યુવતિ; સ્ત્રીજન.

जुवंगव. पुं० (युवगव) નાનો બળદ.

जुवति. स्त्री० (युवति) युवति; જુવાન સ્ત્રી.

जुवरज्ज. न० (यौवराज्य) યુવરાજ તરીકે અભિષિક્ત થયેલાનું રાજ્ય.

जुवराय. पुं० (युवराज) ભવિષ્યનો રાજા; પાટવી કુમાર.

जुवल. न० (युगल) જોડી.

जुवलिय. त्रि० (युगलित) જોડીરૂપે રહેલ.

जुवाण. पुं० (युवन्) જુવાન; યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલ.

जुव्वण. न० (यौवन) યુવાવસ્થા.

जुसिय. त्रि० (जुष्ट) પ્રસન્ન; પ્રીત.

जुहिट्ठिल. पुं० (युधिष्ठिर) હસ્તિનાપુર નગરના પાણ્ડુરાજાના મ્હોટા પુત્ર; ધર્મરાજા.

जूय. पुं० (यूप) યજ્ઞસ્તમ્ભ. (૨) એ નામનું પુરૂષના હાથ અથવા પગનું લક્ષણ. (૩) એ નામનો પશ્ચિમ દિશાનો પાતાળ કળશો. (૪) ઘોંસરી.

जूय. न० (द्यूत) જુગટું. (૨) ૭૨ કળામાંની એક કળા.

जूयश्र. न० (यूपक) શુક્લપક્ષના પ્રથમ ત્રણ દિવસની સંધ્યા; ચંદ્ર અને સંધ્યાની પ્રભા મિશ્રિત થાય તે.

जूयंकर. त्रि० (द्यूतंकर) } જુગારી.
जूयकार. (द्यूतकार) }

जूयखलय. न० (द्यूतखलक) જુગાર ખેલવાનું ઘર.

जूयग. पुं० (यूपक) શુક્લ પક્ષના પ્રથમ ત્રણ દિવસની ચંદ્રની કળા અને સંધ્યાનો પ્રકાશ મિશ્ર થાય તે. (૨) પશ્ચિમદિશાનો એ નામનો પાતાળ કળશો.

जूया. स्त्री० (यूका) જુ; માથામાં થતો એક જંતુ. (૨) ચોસઠ વાળાગ્ર અથવા આઠ લિખ પ્રમાણ એક ભરપ.

जूयासेज्जायर. त्रि० (यूकाशय्यातर) જુને સ્થાન આપનાર.

जूरण. न० (जूरण) ઝુરણા કરવી; ઝુરવું.

जूरावण. न० (जूरण) શરીરની જીર્ણતા થાય તે.

जूरिश्र. त्रि० (जीर्ण) જીર્ણ થયેલ.

जूव. पुं० (यूप) યજ્ઞસ્તંભ. (૨) પશ્ચિમ દિશાનો પાતાળ કળશો.

जूवग. } पुं० (यूपक) જુઓ "જૂયગ" શબ્દ.
जूवय. }

जूस. पुं० न० (यूष) કઢી; ઓસામણ.

जूसणा. स्त्री० (जोषणा) સેવા; સેવના.

जूसिय. त्रि० (जुष्ट) સેવન કરેલ. (૨) ક્ષીણ થઇ ગયેલ.

जूह. न० (यूथ) જૂથ; ટોળું.

जूहवइ पुं० (यूथपति) } સમૂહના અધિપતિ;
जूहाहिवइ. पुं० (यूथाधिपति) } ટોળાના નાયક.

जूहिय. न० (यूथिक) જૂઇનું ફૂલ. (૨) त्रि० ટોળામાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जूहिया. स्त्री० (यूथिका) જૂઇ.

जूही. स्त्री० (यूथिका) જુઇનો વેલો. (૨) જુઇનું ફુલ.

जे. अ० (जे) પાદપૂરણ તથા વાકયાલંકારમાં વપરાતું અવ્યય.

जेट्ठ. त्रि० (ज्येष्ठ) જયેષ્ઠ; મ્હોટું; પ્રથમ ઉત્પન્ન થયેલ.

जेट्ठा. स्त्री० (ज्येष्ठा) મ્હોટી બ્હેન. (૨) જેઠાણી. (૩) જ્યેષ્ટા નામનું નક્ષત્ર.

जेट्ठामूल. पुं० (ज्येष्ठामूल) જેઠ માસ; જેઠ મહિનો.

जेट्ठामूलमास. पुं० (ज्येष्ठामूलमास) જેઠ માસ.

जेट्ठामूली. स्त्री० (ज्येष्ठामूली) જેઠ મહિનાની પુનમ.

जेणेव. अ० (यत्रैव) જ્યાં; જે ભાગમાં.

जेमण. न० (जेमन) મિષ્ટ ભોજન.

जेमणग. न० (जेमनक) બાળક ખાતાં શીખે તે પ્રસંગે સંસ્કાર કરવામાં આવે તે.

जेमावण. न० (जेमन) ભોજન કરાવવું તે.

जेमिणि. पुं० (जैमिनि) મીમાંસા દર્શનના સ્થાપક મુનિ.

जेमिय. त्रि० (जेमित) જમેલ; ભોજનકરેલ.

जेयार. त्रि० (जेतृ) જીતનાર; જય કરનાર.

जेहिल. पुं० (जेहिल) એ નામના વશિષ્ઠ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ આર્યનાગના શિષ્ય થિવરમુનિ.

जोअ. पुं० ( ) યુગલ; જોડું.

जोअ. पुं० (योग) સંયમ વ્યાપાર; ક્રિયા. (૨) ચંદ્રમાનો યોગ. (૩) મન વચન અને કાયાનો વ્યાપાર.

जोअग. त्रि० (द्योतक) પ્રકાશ કરનાર. (૨) ન૦ વ્યાકરણ પ્રસિદ્ધ નિપાત વગેરે પદ.

जोअण. न० (योजन) જોજન; ચાર ગાઉ અથવા ચાર હજાર ગાઉ પ્રમાણ એક ક્ષેત્રનું માપ. (૨) સંબંધ; સંયોગ.

जोआवइत्तार. त्रि० (योजयितृ) જોડનાર; સંયુક્ત કરનાર.

जोइ. पुं० (योगिन्) યોગમતનો અનુયાયી; યોગદર્શનને જ માનનાર.

जोइ. पुं० (ज्योतिष्) અગ્નિ; પ્રકાશ; તેજ; જ્યોતિ. (૨) જ્ઞાન. (૩) ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા, આદિ પ્રકાશક વસ્તુ. (૪) જ્યોતિષી-ગ્રહાદિકનાં વિમાન વિશેષ. (૫) જ્યોતિષ સંબંધી જ્ઞાનવાળું શાસ્ત્ર. (૬) ન૦ દીવાની જ્યોત. (૭) જેમાંથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય તેવી જાતનાં કલ્પવૃક્ષ. (૮) ત્રિ૦ સત્કાર્ય કરવાથી ઉજ્વળ સ્વભાવવાળો.

जोइअंग. पुं० (ज्योतिरंग) જેમાં જ્યોતિ-પ્રકાશ જણાય તેવા કલ્પવૃક્ષની એક જાત.

जोइक्ख. पुं० (ज्योतिष्क) દીવાની જ્યોત.

जोइय. त्रि० (यौगिक) યૌગિક શબ્દ; જેના પ્રકૃતિ પ્રત્યયનો અર્થ શબ્દમાં ઘટે તે. (૨) યોગવાળો.

जोइय. त्रि० (योजित) યોજેલ; જોડેલ.

जोइरस. न० (ज्योतीरस) એક જાતનું રત્ન.

जोइस. न० (ज्योतिष्) જ્યોતિષ્ ચક્ર. (૨) પું૦, જ્યોતિષ્ ચક્રની અંદર રહેતા દેવો; સૂર્ય, ચંદ્ર વગેરે. (૩) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર. (૪) આકાશ.

जोइस. पुं० (ज्यौतिष) સૂર્ય, ચંદ્ર આદિ દેવોની એક જાતિ. (૨) ત્રિ૦ જ્યોતિષ શાસ્ત્રના જાણનાર; જ્યોતિષી.

जोइसगणराय. पुं० (ज्योतिर्गणराज) જ્યોતિષગણ (તારા નક્ષત્ર વગેરેનો સમૂહ તે) ના રાજા; ચંદ્ર અને સૂર્ય.

जोइसचक्क. न० (ज्योतिश्चक्र) જ્યોતિષચક્ર; સૂર્ય, ચન્દ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા, વગેરેનો સમૂહ.

जोइसराय. पुं० (ज्योतीराज) ચન્દ્ર તથા સૂર્ય.

जोइसामयण. न० (ज्योतिःशास्त्र) જ્યોતિષ શાસ્ત્ર.

जोइसालय. पुं० (ज्योतिरालय) જ્યોતિષના સૂર્ય આદિ દેવ.

जोइसिंद. पुं० (ज्योतिरिन्द्र) જ્યોતિષીના ઇંદ્ર; સૂર્ય તથા ચન્દ્ર.

जोइसिणा. स्त्री० (ज्योत्स्ना) જ્યોત્સના; કૌમુદી; ચાંદની.

जोइसिणापक्ख. पुं० (ज्योत्स्नापक्ष) શુક્લપક્ષ.

जोइसिणाभा. स्त्री० (ज्योत्स्नाभा) ચન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષીનું નામ.

जोइसिणी. स्त्री० (ज्यौतिषी) દેવી વિશેષ.

जोइसिय. पुं० (ज्योतिष्कि) સૂર્ય, ચન્દ્ર, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા એ પાંચ જાતના દેવતા.

जोइसियदेव. पुं० (ज्योतिषिकदेव) જ્યોતિષી દેવ; ચન્દ્ર, સૂર્ય વગેરે.

जोइसियदेवित्थी. स्त्री० (ज्योतिषिकदेवस्त्री) જ્યોતિષના દેવતાની સ્ત્રી.

जोइसियराय. पुं० (ज्योतिष्किराज) ચન્દ્ર. (૨) સૂર્ય.

जोई. पुं० (ज्योतिष्) જુઓ "જોઇ" શબ્દ.

जोईरस. न० (ज्योतीरस) એક જાતનું રત્ન.

जोईसर. पुं० (योगीश्वर) યોગીશ્વર; યોગીઓના ઈશ્વર.

जोउकरिणाअ. पुं० (योगकर्णिक) પુર્વાભાદ્રપદા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

जोग. पुं० (योग) સંબંધ; મિલાપ; જોડાણ. (૨) ચંદ્રમાને નક્ષત્રનો સંબંધ. (૩) અપ્રાપ્ત વસ્તુની પ્રાપ્તિ. (૪) યુક્તિ; ઉપાય. (૫) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના પાંચમા દ્વારનું નામ. (૬) વશીકરણ આદિ યોગ. (૭) ચિત્તની વૃતિનો નિરોધ. (૮) પડિલેહણ વગેરે શુભ વ્યાપાર-પ્રવૃત્તિ. (૯) મન વચન અને કાયાનો વ્યાપાર. (૧૦) સંયમ.

जोगंतिया. स्त्री० (योग्यन्तिका) જે પ્રકૃતિઓનો તેરમે ગુણઠાણે અંત આવે છે તેવી કર્મ પ્રકૃતિઓ.

जोगक्खेम. न० (योगक्षेम) અપ્રાપ્તની પ્રાપ્તિ અને પ્રાપ્તનું રક્ષણ.

जोगपरिणाम. न० (योगपरिणाम) જીવના પરિણામનો એક પ્રકાર.

जोगपरिव्वाइया. स्त्री० (योगपरिव्राजिका) સમાધિવાળી પરિવ્રાજિકા-સંન્યાસિની.

जोगमुद्दा. स्त्री० (योगमुद्रा) હાથથી આંગળીઓ પરસ્પર અન્તરિત કરી સંપુટ બનાવી, કોણિનો ભાગ ઉદર પાસે રાખી, વંદનાનો પાઠ ઉચ્ચારતાં પાંચ અંગ (બે ઢીંચણ, બે હાથ અને મસ્તક) નમાડવાં તે.

जोगवंत. त्रि० (योगवत्) શુભ પ્રવૃત્તિવાળા. (૨) યોગી; સમાધિ કરનાર.

जोगवाहि. त्रि० (योगवाहिन्) શાસ્ત્રજ્ઞાનની આરાધનાને માટે શાસ્ત્રોક્ત તપશ્ચર્યા કરનાર. (૨) સમાધિમાં રહેનાર.

जोगाणुयोग. पुं० (योगानुयोग) વશીકરણાદિ ઉપાય બતાવનારૂં હરમેખલાદિ શાસ્ત્ર.

जोगि. त्रि० (योगिन्) યોગસહિત; સયોગી.

जोगिय. त्रि० (यौगिक) જુઓ "જોઇય" શબ્દ.

जोग्ग. त्रि० (योग्य) યોગ્ય; ઘટિત; ઉચિત; બરાબર; લાયક.

जोग्गया. स्त्री० (योग्यता) યોગ્યતા; લાયકાત.

जोग्गा. स्त्री० (योग्या) ગુણાકાર કરવો તે. (૨) શાસ્ત્રનો અભ્યાસ. (૩) ગર્ભ ધારણ કરવાને લાયક યોનિ.

जोजित. } **जोडिय.** } त्रि० (योजित) જોડેલું; લગાડેલું.

जोण. पुं० (योन) અનાર્ય દેશમાંનો એક.

जोणअ. पुं० (यौनक) ઉત્તર ભરતમાંનો એક દેશ.

जोणि. स्त्री० (योनि) યોનિ; ઉત્પત્તિ સ્થાન; સ્ત્રીનો ગુહ્યભાગ. (૨) પન્નવણા સૂત્રના નવમા પદનું નામ. (૩) ગીતની એક જાત. (૪) આધાર. (૫) એ નામનો ભગ અપર નામધારી દેવ. (૬) જેનો દેવતા ભગ છે એવું પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્ર. (૭) કારણ; હેતુ; ઉપાય.

जोणिपद. न० (योनिपद) યોનિના અધિકારવાળું પન્નવણા સૂત્રનું એક પદ.

जोणिय. त्रि० (यौनिक) યોનિમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૨) યોનદેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

जोणिया. स्त्री० (योनिका) યોનિ; ઉત્પત્તિ સ્થાન.

जोणिया. स्त्री० (योनिका) યોન નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી.

जोणिविहाण. न० (योनिविधान) ઉત્પત્તિશાસ્ત્ર.

जोणिसूल. न० (योनिशूल) યોનિનો એક રોગ.

जोण्हा. स्त्री० (ज्योत्स्ना) ચાંદની; કૌમુદી.

जोति. न० (ज्योतिष्) જુઓ "જોઇ" શબ્દ.

जोतिय. त्रि० (योजित) જોતરેલું.

जोतिरस. पुं० (ज्योतीरस) જ્યોતિરસકાણ્ડ; ખરકાંડનો નવમો ભાગ.

जोतिस. न० (ज्यौतिष) જ્યોતિષશાસ્ત્ર.
जोतिसिय पुं० (ज्यौतिषिक) જુઓ "જોઇસિય" શબ્દ.
जोतिसिह. पुं० (ज्योतिशिख) કલ્પવૃક્ષની એક જાત કે જેમાંથી યુગલીયાને સૂર્ય જેવો પ્રકાશ મળે છે.
जोत्त. } न० (योक्त्र) જોતરૂં.
जोय. }
जोयण. न० (योजन) ચાર ગાઉ; ચાર ગાઉ પ્રમાણે ક્ષેત્ર. (૨) જોડવું તે.
जोवण. न० (   ) યન્ત્ર; કળ. (૨) ધાન્યનું મર્દન.
जोवण. न० (यौवन) યુવાવસ્થા; જુવાની.
जोव्वण. न० (यौवन) યૌવન; યુવાવસ્થા.
जोव्वणिया. स्त्री० (यौवनिका) યુવાવસ્થા.
जोसणा. स्त्री० (जोषणा) પ્રીત. (૨) સેવા.
जोसिआ. स्त्री० (योषित्) સ્ત્રી.
जोसिय. त्रि० (जुष्ट) સેવેલ.
जोह. पुं० (योध) યોદ્ધા; લડવૈયો; સુભટ.
जोहट्ठाण. न० (योधस्थान) અંગ રચના વિશેષ; લડવૈયાઓનો યુદ્ધ સમયે શરીર વિન્યાસ.
जोहार. पुं० (योधकार) યોદ્ધા; યુદ્ધ કરનાર.
जोहि. त्रि० (योधिन्) યુદ્ધ કરનાર.
जोहिया. स्त्री० (योधिका) ચંદન ઘો; એક જાતનું પ્રાણી

झ.

झ. पुं (झ) ધ્યાન.
झंख. पुं० (   ) ઝંખના કરવી.
झंझ. पुं० (झञ्झ) ધંધ; કલહ; ટંટો. (૨) ભેદ.
झंझा. स्त्री० (झंझा) વ્યાકુળતા; વિહ્વળતા. (૨) કજીયો; તોફાન. (૩) માયા; કપટ. (૪) ક્રોધ; ગુસ્સો. (૫) તૃષ્ણા; લોભ.
झंझाकर. पुं० (झंझाकर) જેથી સંપ્રદાયમાં ભેદ પડે તેવી ખટપટ કરનાર; અસમાધિનું ૧૮ મું સ્થાનક સેવનાર.
झंझावाय. पुं० (झंझावात) વર્ષાસહિત નિષ્ઠુર વાયુ.
झंझिय. त्रि० (झञ्झित) ભૂખ્યો.
झगि. अ० (झगिति) શીઘ્ર; જલદી.
झज्झरिय. त्रि० (झर्झरित) એક જાતના વાજિંત્રના અવાજવાળું.
झत्ति. अ० (झटिति) જુઓ ઝગિ શબ્દ.
झय. पुं० (ध्वज) } ધ્વજા. (૨)
झया. स्त्री० (ध्वजा) } ચૌદ સ્વપ્નામાંનું આઠમું સ્વપ્ન.
झरग. पुं० (   ) સ્મરણ કરનાર.
झरिय. त्रि० (क्षरित) ઝરી ગયેલ; નીકળી ગયેલ.
झलरी. स्त्री० (झल्लरी) ઝાલર. (૨) ખંજરી; એક જાતનું વાજિંત્ર. (૩) ઢક્કા; ડાકલું. (૪) છમછમીયાં; ઝાંઝર.
झवणा. स्त्री० (क्षपणा) નાશ; વિનાશ. (૨) અધ્યયન; પઠન.
झविय. त्रि० (क्षपित) નિર્મૂલ કરેલ; ખપાવી નાખેલ.
झस. पुं० (झष) માછલું. (૨) નાની માછલી.
झाइ. त्रि० (ध्यायिन्) } ધ્યાન કરનાર;
झाउ. त्रि० (ध्यातृ) } ચિન્તવન કરનાર.

झाण. પું० न० (ध्यान) ધર્મ ધ્યાન વગેરે; અભ્યંતર તપનો એક પ્રકાર. (૨) ચિત્તનું એકાગ્રપણું; મનની સ્થિરતા. (૩) મનન; સ્મૃતિ. (૪) ચિન્તા; વિચાર. (૫) દૃઢ પ્રયત્નથી મન વગેરેનો વ્યાપાર.

झाणंतरिया. स्त्री० (ध्यानान्तरिका) આરંભેલ ધ્યાનની સમાપ્તિ અને અપૂર્વ ધ્યાનનો અનારંભ; બે ધ્યાનની મધ્ય અવસ્થા. (૨) શુક્લધ્યાન વિશેષ.

झाणविभत्ति. स्त्री० (ध्यानविभक्ति) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૧ મું.

झाम. त्रि० (   ) બળેલું; દાઝેલું.

झामथंडिल. न० (झामस्थण्डिल) બળી ગયેલ ભૂમિ.

झामिय. त्रि० (ध्मापित) ઓલવાયેલું; બુઝાયેલું.

झाय. त्रि० (ध्मात) બળી ગયેલ; ભસ્મીકૃત.

झारी. स्त्री० (   ) કીટ વિશેષ.

झिंगिर. } पुं० (   ) તેઇંદ્રિયજીવની
झिंगिरड. } એક જાત.

झिंझिय. त्रि० (   ) ભુખ્યો.

झिंझिरी. स्त्री० (झिंझिरी) એક જાતની વેલડી.

झिमिय. } न० (   ) શરીરના
झिंभिय. } અવયવો જલાઈ જાય તે; સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

झिल्लिया. स्त्री० (झिल्लिका) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

झिल्लिरी. स्त्री० (   ) માછલાં પકડવાની જાળ.

झिल्ली. स्त्री० (झिल्लिका) આ નામની કોઈ વનસ્પતિ.

झीण. त्रि० (क्षीण) ક્ષય પામેલ.

झुंझित. } त्रि० (   ) ક્ષુધાથી પીડિત;
झुंझिय. } ભુખ્યો.

झुंबणग. न० (   ) પ્રાલમ્બ; ઝુમણું.

झुणि. स्त्री० (ध्वनि) અવાજ.

झुरण. पुं० (झुरण) ઝુરવું; પસ્તાવું.

झुसदाह. पुं० (भुसदाह) ભુસાને બાળવાનું સ્થાન.

झुसिय. त्रि० (जुष्ट) સેવિત; આરાધના કરાયેલ. (૨) તજાયેલ.

झुसिर. त्रि० (शुषिर) છિદ્રવાળું; પોલું. (૨) न० છિદ્ર; પોલ. (૩) વાંસળી આદિ સછિદ્ર વાજિંત્ર. (૪) આકાશ. (૫) વાંસળી આદિ સચ્છિદ્ર વાજિંત્રનો શબ્દ. (૬) ખુલ્લી જમીન.

झूसणा. स्त्री० (जोषणा) કર્મોનો ક્ષય કરવો. (૨) સેવા કરવી. (૩) ગ્રહણ કરવું.

झूसित. } त्रि० (जुष्ट) સેવેલું. (૨) ક્ષય
झूसिय. } કરેલ; શોષવેલ. (૩) સેવા કરેલ; આરાધેલ.

झोड. } न० (   ) ઝાડમાંથી પ-
झोडण. } ત્રાદિનું ખંખેરવું. (૨) પત્ર રહિત વૃક્ષ; જીર્ણ વૃક્ષ.

झोलिया. } स्त्री० (झोलिका) ઝોળી; કો-
झोल्लिया. } થળી.

झोस. पुं० (   ) દૂર કરવું; ખસેડવું.

झोसणा. स्त्री० (जोषणा) સેવા; આરાધના.

झोसिय. त्रि० (जुष्ट) જુઓ "ઝૂસિય" શબ્દ.

ट.

टंक. पुं० (टङ्क) જેના કાંઠા તુટી ગયા હોય તેવું તળાવ. (૨) પર્વતની ટોચ. (૩) એક તરફથી તુટેલ પર્વત. (૪) છાપેલું નાણું; સિક્કો; છાપ. (૫) તલવાર આદિનો અગ્ર ભાગ. (૬) એક જાતનું પક્ષી.

टंकण. पुं० (टङ्कन) ટંકણ નામનો દેશ. (૨) ત્રિ० તે દેશના મ્લેચ્છોની એક જાત.

टकारवग्गपविभत्ति. पुं० न० (टकारवर्गप्रविभक्ति) ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનો એક પ્રકાર.

टाल. न० ( ) જેમાં ગોટલી કે ઠળિયા બંધાયા ન હોય તેવું ફળ; કુમળું ફળ.

टिट्टिभी. स्त्री० (टिट्टिभी) ટિટોડી.

टोपिआ. पुं० ( ) પાઘડી; ટોપી.

टोल. पुं० ( ) પતંગીઓ. (૨) તીડ.

टोलगइ स्त्री० (टोलगति) ટોળ-તીડની પેઠે કુદતો કુદતો વંદના કરે તે; વંદનાના બત્રીશ દોષમાંનો પાંચમો દોષ.

ठ.

ठइत. त्रि० (स्थापित) સાધુ આવશે ત્યારે આપશું એમ ધારી સ્થાપી રાખેલું; સાધુએ ટાળવા યોગ્ય ઠવણા નામના દોષવાળું.

ठइय. त्रि० (स्थगित) ઢાંકેલું.

ठंडिल. न० (स्थंडिल) થંડિલ-દિશાએ જવાની ભૂમિ.

ठगिय. त्रि० ( ) ઠગાયેલ.

ठप्प. त्रि० (स्थाप्य) સ્થાપવા યોગ્ય; એક બાજુ મૂકી દેવા યોગ્ય. (૨) વ્યવહાર કરવા યોગ્ય નહીં; અસંવ્યવહાર્ય; લોકોના વ્યવહારમાં અનુપયોગી.

ठवक. त्रि० (स्थापक) સ્થાપન કરનાર.

ठवण. न० (स्थापन) સ્થાપન કરવું; મુકવું.

ठवणा. स्त्री० (स्थापना) છવવાળી કે નિર્જીવ વસ્તુમાં તેના જેવા આકારવાળી કે ભિન્ન આકારવાળી બીજી વસ્તુની કલ્પના કરવી તે; સ્થાપના નિક્ષેપો. (૨) સાધુને માટે અમુકકાળ પર્યંત સ્થાપીને રાખેલ આહારાદિ આપવાથી લાગતો એક દોષ; ૧૬ ઉદ્‌ગમનમાંનો ૫ મો દોષ. (૩) ધારણાનું એક નામ. (૪) અનુજ્ઞા; સંમતિ.

ठवणाकम्म. न० (स्थापनाकर्मन्) પરમતનું ઉત્થાપન કરી સ્વમતનું સ્થાપન કરવું તે.

ठवणापुरिस. पुं० (स्थापनापुरुष) પુરૂષની સ્થાપના-આકૃતિ.

ठवणासच्च. न० (स्थापनासत्य) સ્થાપના સત્ય; છોકરાની લાકડીને ઘોડો કહેવો તે.

ठवणिज्ज. त्रि० (स्थापनीय) સ્થાપી રાખવા યોગ્ય; એક બાજુ મૂકી દેવા યોગ્ય.

ठविय. त्रि० (स्थापित) સાધુ સાધ્વીને માટે સ્થાપી રાખેલ (આહાર વગેરે).

ठविया. स्त्री० (स्थापिता) આચાર્યાદિકની વૈયાવચ્ચમાં વ્યાઘાત પડે તેથી કરવાનું પ્રાયશ્ચિત વર્તમાનમાં ન કરતાં આગળ ઉપર કરવાનું રાખે તે.

ठाइ. त्रि० (स्थायिन्) સ્થાયી; સ્થિર રહેનાર.

ठाण. पुं० न० (स्थान) સ્થાન; ઠેકાણું; જગ્યા; મકાન. (૨) કાઉસગ્ગ; કાયાને જરી પણ હલાવવી નહીં તે. (૩) લેશ્યા કે અધ્યવસાયોનું સ્થાન. (૪) કાર્ય. (૫) સ્થિતિ કરવી તે; અધર્માસ્તિકાયનું લક્ષણ. (૬) આંકડાનું સ્થાન. (૭) ઉત્પત્તિસ્થાન; ઉપજવાનું ઠેકાણું. (૬) અવકાશ; ભૂમિ પ્રદેશ. (૯) શરીરને અમુક સ્થિતિમાં રાખવું તે; આસન. (૧૦) પન્નવણાના બીજા પદનું નામ. (૧૧) ત્રીજું અંગસૂત્ર કે જેમાં એકથી દશ પ્રકારની વસ્તુઓનું વર્ણન છે. (૧૨) સ્થિતિ પરિણામ. (૧૩) સ્થિતિ રૂપ ગુણ. (૧૪) યોગ-મન વચન કાયાના વ્યાપારના સ્થાનક. (૧૫) ઉભા રહેવું તે. (૧૬) નિવાસ; રહેવું તે. (૧૭) કારણ; નિમિત્ત. (૧૮) પ્રકાર; ભેદ. (૧૯) ઠાણાંગસૂત્રનાં ઠાણાનું નામ.

ठाणगुण. पुं० (स्थानगुण) અધર્માસ્તિકાય; સ્થિતિમાં સ્હાય કરવાનો જેનો ગુણ છે તે.

ठाणपद. न० (स्थानपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનાં દ્વિતીય પદનું નામ.

ठाणभट्ठ. त्रि० (स्थानभ्रष्ट) પોતાની જગ્યાથી ખસેલ. (૨) ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થયેલ.

ठाणाइय. त्रि० (स्थानातिग) કાઉસગ્ગને આસને બેઠેલ; કાઉસગ્ગ કરનાર.

ठाणायय. न० (स्थानायत) ઉંચું સ્થાન.

ठाणि. त्रि० (स्थानिन्) સ્થાનસ્થિત; સ્થાનમાં રહેલ.

ठाणुक्कडिय. } **ठाणुक्कुडुय.** } त्रि० (स्थानोत्कटुक) ઉત્કટુક આસનવાળો.

ठाणुखंड. न० (स्थाणुखंड) ઠુંઠા વૃક્ષનો એક ભાગ-અવયવ. (૨) त्रि० ઠુંઠા વૃક્ષની પેઠે ઉંચા અને સ્થિર રહેલ; સ્તમ્ભિત શરીરવાળા.

ठावय. पुं० (स्थापक) પક્ષને સ્થાપનાર હેતુ.

ठावइत्तार. त्रि० (स्थापयितृ) સ્થાપનાર.

ठावण. न० (स्थापन) સ્થાપન કરવું તે.

ठावणया. } **ठावणा.** } स्त्री० (स्थापना) જુઓ "ઠવણા" શબ્દ.

ठावय. त्रि० (स्थापक) સ્થાપન કરનાર.

ठाविय. त्रि० (स्थापित) સ્થાપન કરેલ; રાખેલ.

ठिइ. स्त्री० (स्थिति) આયુષ્યમાન; જીવનકાળ. (૨) પન્નવણાના ચોથાપદનું નામ. (૩) જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મની સ્થિતિ-અવસ્થાન કાળ. (૪) બેસવું; સ્થિર થવું. (૫) વ્યવસ્થા; ક્રમ; મર્યાદા.

ठिइकम्म. न० (स्थितिकर्मन्) સ્થિતિરૂપે બંધાયેલ કર્મ; કર્મની સ્થિતિ. (૨) સ્થિતિ કર્મ; જન્મ સંસ્કાર.

ठिइकल्लाण. त्रि० (स्थितिकल्याण) કલ્યાણરૂપ ઉત્કૃષ્ટમાં ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા.

ठिइक्खय. पुं० (स्थितिक्षय) સ્થિતિનો ક્ષય; આયુષ્યની સમાપ્તિ.

ठिइनिसेग. पुं० (स्थितिनिषेक) કર્મની સ્થિતિમાં કર્મના દલિયા નાખવા તે.

ठिइपद. न० (स्थितिपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ચતુર્થ પદનું નામ.

ठिइबंध. पुं० (स्थितिबन्ध) કર્મની સ્થિતિનો બન્ધ; કર્મનું કાલમાન.

ठिइय. त्रि० (स्थितिक) ઉભું રહેલું; સ્થિર થયેલું. (૨) સ્થિતિવાળો.

ठिइया. स्त्री० (स्थितिका) સ્થિતિ.

ठिइवडिया. स्त्री० (स्थितिपतिता) કુળપરંપરાથી ચાલી આવતી જન્મ મહોત્સવાદિ ક્રિયા.

ठित. त्रि० (स्थित) ચિત્તમાં સ્થિર રહેલું.

ठिति. स्त्री० (स्थिति) ગતિનો અભાવ. (૨) સ્થિતિ; આયુષ્યકાળ. (૩) મર્યાદા.

ठितिभेअ. पुं० (स्थितिभेद) કર્મની જે સ્થિતિ બાંધેલ હોય તેમાં અધ્યવસાયાદિ બળથી ન્યૂનાધિકતા કરવી તે.

ठितिय. पुं० (स्थितिक) ઉભો રહેનાર. (૨) त्रि० સ્થિતિવાળો.

ठितिवडिया. स्त्री० (स्थितिपतिता) કુળક્રમાગત; કુળમાં આવેલી સ્થિતિ પ્રમાણે જન્મોત્સવાદિ ક્રિયા.

ठिय. त्रि० (स्थित) સ્થિર રહેલ; વ્યવસ્થિત કરેલ; ઉભું રાખેલ.

ठियकप्प. पुं० (स्थितिकल्प) ભરત અને ઇરવત ક્ષેત્રમાં પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના શાસનના સાધુઓને માટે નિયત કરેલ આચાર વ્યવસ્થા-મર્યાદા.

ड.

डंक. पुं० (   ) ડંખ; વીંછી આદિનો કાંટો.

डंड. पुं० (दण्ड) દંડ.

डंडि. पु० (दण्डिन्) દણ્ડધારી.

डंडि स्त्री० (   ) શીવેલા વસ્ત્રનો કકડો.

डंडिखंड. पुं० (दण्डिखण्ड) ટુકડા ટુકડા સીવીને જોડેલ વસ્ત્ર.

डंभण. न० (दंभन) દંભકરી બીજાને ઠગવું તે; (૨) એક પ્રકારનું શસ્ત્ર.

डंभणया. } **डंभणा.** } स्त्री० (दम्भना) ઠગાઇ. (૨) માયા; કપટ.

डंसण. न० (दंशन) ડંસવું; કરડવું.

डक्क. न० (दष्ट) જંગમ સર્પાદિનું ઝેર. (૨) त्रि० ડંખ દીધેલ.

डक्का. स्त्री० (ढक्का) શિવનું વાજું; ડમરૂ.

डगलग. पुं० (   ) નાના નાના પથરા; કાંકરા.

डड्ढ. त्रि० (दग्ध) બળી ગયેલું; ભસ્મ થયેલું.

डमर. पुं० न० (डमर) બે રાજ્યોનો કે રાજકુમારોનો પરસ્પર વિરોધ થાય તે ઉપદ્રવ. (૨) હુલ્લડ; તોફાન; બળવો.

डमरुय. न० (डमरुक) ડમરૂ નામે વાજીંત્ર.

डहण. न० (दहन) બાળવું.

डहर. त्रि० (   ) હલકું; તુચ્છ; નાનું. (૨) બાળક. (૩) તરૂણ; યુવક.

डाइणी. स्त्री० (डाकिनी) ડાકણ.

डाग. } **डाय.** } पुं० न० (डाक) વૃક્ષની ડાળખી; નાની ડાળ. (૨) ડાંભો; રાઇ વગેરેની ભાજી. (૩) त्रि० સારૂં.

डागिणी. स्त्री० (डाकिनी) જુઓ "ડાઇણી" શબ્દ.

डामरिय. त्रि० (डामरिक) લડાઇ કરનાર.

डायट्ठिई. स्त्री० (डायस्थिति) જે સ્થિતિથી માંડીને તે પ્રકૃતિની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિનો બન્ધ થાય ત્યાં સુધીની બધી સ્થિતિઓની ડાયસ્થિતિ એવી સંજ્ઞા છે.

डायाल. न० (   ) હવેલીનું તળીયું; મહેલની જમીન.

डाल. स्त्री० न० (   ) શાખા; ઝાડની ડાળ. (૨) શાખાનો એક ભાગ; ડાંખળી (૩) ફળનાં પતિકાં; ન્હાની કકડી.

डाला. स्त्री० (   ) શાખા; ડાળ.

डाह. पुं० (दाह) બળવું; દાઝવું.

डिंडिम. न०(डिंडिम) વાદ્યવિશેષ; નાનો ઢોલ.

डिंब. पुं० न० (डिम्ब) ઉપદ્રવ; બળવો. (૨) હરકત; વિઘ્ન. (૩) વિપ્લવ; ફેરફાર.
डिंभ. पुं० (डिंभ) બાળક.
डिंभय. पुं० (डिंभक) બાળક.
डिंभिया. स्त्री० (डिंभिका) બાલિકા; કન્યા.
डिल्ली. स्त्री० ( ) જળજન્તુ વિશેષ.
डुंगर. पुं० ( ) ડુંગર; પર્વત.
डुंब. पुं० ( ) માવત. (૨) ચાંડાલ. (મહેતર).
डुट्ठ. त्रि० (दुष्ट) દુષ્ટ; દુર્જન.
डूतिपलासअ. पुं० (दूतिपलाशक) દુતિપલાશ નામે ઉદ્યાન.
डेवण. न० ( ) ઉલ્લંઘન; ઓલંગવું.
डोअ. पुं० ( ) લાકડાનો ચાટવો.
डोंगर. पुं० ( ) પર્વત; ચોરોને રહેવાનું સ્થાન.
डोंब. पुं० ( ) ડોંબ દેશ. (૨) त्रि० ડોંબ દેશ નિવાસી.
डोंबिलग. त्रि० (डोम्बिलक) ડોંબિલદેશ નિવાસી. (૨) पुं० મ્લેચ્છ દેશ વિશેષ. (૩) અનાર્ય જાતિ.
डोडिणी. स्त्री० ( ) બ્રાહ્મણી; બ્રાહ્મણ જાતિની સ્ત્રી.
डोल. पुं० ( ) મહુડાનાં ફળ. (૨) જન્તુ વિશેષ.
डोहल. न० (दोहद) દોહલો.

ढ.

ढंक. पुं० (ढंक) ઢંક પક્ષી. (૨) કાગડો. (૩) કાકાકૌઆ. (૪) કુંભાર જાતિનો એક જૈન ઉપાસક.
ढंकण. पुं० ( ) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત; બગાઈ.
ढंकुण. पुं० ( ) માંકડ. (૨) એક જાતનું વાજીંત્ર.
ढकवत्थुल. पुं० (ढक्वास्तुल) શાક વનસ્પતિની એક જાત.
ढड्डर. पुं० (ढड्डर) અનુકરણ શબ્દ; ભાંભરો અવાજ. (૨) રાહુદેવનું નામ.
ढिंक. पुं० (ढिङ्क) પક્ષી વિશેષ.
ढिंकण. } **ढिंकुण.** } पुं० ( ) માંકડ. (૨) બગાઇ.
ढेणियालग. पुं० (ढेणिकालक) } **ढेणियालिया.** स्त्री० (ढेणिकालिका) } પક્ષિવિશેષ; ઢેલ.
ढोल. पुं० ( ) ઉંટ.

ण.

ण. अ० (न) ના; નહિ.
णइअ. त्रि० (नयिक) નયયુક્ત; વિશેષ અભિપ્રાયવાળા.
णई. स्त्री० (नदी) નદી.
णईकच्छ. पुं० (नदीकच्छ) નદીના કિનારા પરની ઝાડી.

णईवइ. पुं० (नदीपति) સમુદ્ર; સાગર.

णउइ. स्त्री० (नवति) ૯૦; નેવું.

णउय. स्त्री० न० (नवत) નેવું; ૯૦.

णउय. न० (नयुत) ૮૪ લાખ નિયુતાંગ પ્રમાણ કાળવિશેષ.

णउयंग. न० (नयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અયુત પ્રમાણ કાળવિશેષ.

णउल. पुं० (नकुल) નોળીઉં. (૨) न० વાદ્યવિશેષ. (૩) પાણ્ડુ રાજાનો દીકરો; પાંચ પાંડવોમાંનો સૌથી નાનો ભાઇ.

णउली. स्त्री० (नकुली) સર્પને વશ કરવાની વિદ્યા.

णं. अ० ( ) વાક્યાલંકાર.

णंगर. पुं० ( ) લંગર; વહાણને રોકી રાખવાની દોરડી કે સાંકળ.

णंगर. } न० (लाङ्गल) હળ.
णंगल. }

णंगलई. स्त्री० (नङ्गलकी) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

णंगलिय. पुं० (लाङ्गलिक) સોનાનો હળ હાથમાં લઇ સ્વારીમાં આગળ ચાલનાર સુભટ.

णंगूल. } न० (लाङ्गूल) પુચ્છું.
णंगोल }

णंगोलि. पुं० (लाङ्गूलिन्) } લાંગુલિક
णंगोलिय. पुं० (लाङ्गूलिक) } નામનો એક અંતરદ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) પું० સ્ત્રી० તે અંતરદ્વીપમાં વસનાર મનુષ્ય.

णंतग. न० ( ) વસ્ત્ર.

णंद. त्रि० (नन्द) સમૃદ્ધ. (૨) પું० રાજગૃહી નગરીનો નંદ મણીયાર નામનો શેઠ. (૩) ૧૧ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર. (૪) આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પ્રથમ વાસુદેવ. (૫) એક જાતનું લોઢાનું આસન. (૬) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૭) બાર જાતના વાજીંત્રનો સાથે શબ્દ કરવો તે. (૮) એ નામનો એક રાજકુમાર. (૯) પું० એ નામનો એક પાટલીપુત્ર નગરનો રાજા. (૧૦) ભરતક્ષેત્રમાં થયેલા નવમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

णंदकंत. पुं० (नन्दकान्त) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदकूड. पुं० (नन्दकूट) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदग. पुं० (नन्दक) એ નામની કૃષ્ણ વાસુદેવની તલવાર.

णंदज्झय. पुं० (नन्दध्वज) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदण. पुं० (नन्दन) સમૃદ્ધિ. (૨) પુત્ર. (૩) ભરતક્ષેત્રના સાતમા બળદેવ. (૪) મેરૂ પર્વત ઉપરનું દેવતાઓને ક્રીડા કરવાનું વન. (૫) મલ્લિનાથ સ્વામિનો પૂર્વભવ. (૬) મોકા નગરીની બહારનું ઉદ્યાન. (૭) ભરતક્ષેત્રના ભવિષ્યના સાતમા વાસુદેવ. (૮) શ્રેણિકરાજાના એક પુત્ર. (૯) વૃદ્ધિ.

णंदणकूड. पुं० (नन्दनकूट) નંદનવનનાં નવ કૂટમાંનું એક.

णंदणभद्द. पुं० (नन्दनभद्र) માઠરસ ગોત્રના આર્ય સંભૂતિવિજયના પહેલા શિષ્ય.

णंदणवण. न० (नन्दनवन) જમીનની સપાટીથી પાંચસો જોજન ઉંચે મેરૂ પર્વત ઉપર આવેલ એક વન. (૨) વિજયપુર નગરીની પાસેનું ઉદ્યાન.

णंदणवणकूड. त्रि० (नंदनवनकूट) નંદન વનનાં નવ કૂટમાંનું પહેલું કૂટ-શિખર.

णंदणवन. न० (नन्दनवन) જુઓ "णंदणवण" શબ્દ.

णंदप्पभ. पुं० (नन्दप्रभ) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदमई. स्त्री० (नन्दमती) એક અન્તકૃત્ સાધ્વી.

णंदमणियार. पुं० (नंदमणिकार) એ નામનો એક શેઠ-સાહુકાર.

णंदमाणग. पुं० (नन्दमानक) પક્ષીની એક જાત.

णंदमित्त. पुं० (नन्दमित्र) ભરત ક્ષેત્રમાં થનાર બીજા વાસુદેવ.

णंदलेस्स पुं० (नन्दलेश्य) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदवण्ण. पुं० (नन्दवर्ण) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदवद्धिणी. स्त्री० (नन्दवर्द्धिनी) પૂર્વ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની ચોથી દિશાકુમારી.

णंदसिंग. पुं० (नन्दशृंग) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदसिट्ठ. पुं० (नन्दसृष्ट)
णंदसिद्ध. पुं० (नन्दसिद्ध) } સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदसेणिया. स्त्री० (नन्दसेनिका) એક જૈન સાધ્વી.

णंदा. स्त्री० (नन्दा) પડવો, છઠ્ઠ અને અગીયારસ એ ત્રણ તિથિનું નામ. (૨) શીતલનાથ પ્રભુની માતાનું નામ. (૩) પૂર્વ રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠમાંની બીજી દિશ કુમારી. (૪) રતિકર પર્વત ઉપર ઈશાન ઇંદ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૫) અંજન પર્વત ઉપરની એક વાવનું નામ. (૬) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી; અભયકુમારની માતા.

णंदापुक्खरिणी.
णंदापोक्खरिणी. } स्त्री० (नन्दापुष्करिणी) મેરૂથી વાયવ્ય ખુણે ૫૦ જોજન ઉપર ભદ્રસાલવનમાંની ચાર વાવડીઓ (૨) સૂર્યાભના વનખંડમાંના મહેન્દ્રધ્વજ આગળની એક વાવ. (૩) ચંપાનગરીની બહારની એક વાવડીનું નામ.

णंदावत्त. पुं० (नन्दावर्त) પાંચમા દેવલોકના ઇંદ્રના વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા. (૨) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) નવ ખુણાવાળો સાથીઓ. (૪) ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ વિશેષ.

णंदि. पुं० स्त्री० (नन्दि) આનંદ; પ્રમોદ. (૨) ગૌણમોહનીયકર્મ. (૩) બાર પ્રકારનાં વાજીંત્રોનો સમુદાય. (૪) એક જાતનું ઝાડ. (૫) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૬) મતિજ્ઞાન આદિ પાંચ જ્ઞાન. (૭) ઇચ્છેલા અર્થની પ્રાપ્તિ. (૮) મંગલ. (૯) સમૃદ્ધિ. (૧૦) જૈન આગમ વિશેષ. (૧૧) અભિલાષ; ચાહના. (૧૨) ગાંધાર ગ્રામની એક મૂર્છના. (૧૩) એ નામના એક રાજકુમાર.

णंदिअ. त्रि० (नन्दित) સમૃદ્ધ. (૨) पुं० એ નામના એક જૈન મુનિ.

णंदिआवत्त. पुं० (नन्द्यावर्त) નવખુણાવાળો સાથીઓ. (૨) પાંચમા દેવલોકના ઇંદ્રનું વિમાન.

णंदिकर.
णंदिगर. } त्रि० (नन्दिकर) મંગલકારક.

णंदिघोस पु० (नन्दिघोष) બાર પ્રકારનાં વાજીંત્રોનો અવાજ. (૨) નન્દિના જેવો અવાજ કરનાર. (૩) न० દેવ વિમાન વિશેષ.

णंदिघोसा. स्त्री० (नन्दिघोषा) થણિતકુમાર દેવતાની ઘંટા.

णंदिचुण्णग. पुं० (नन्दिचूर्णक) અમુક દ્રવ્યના સંયોગથી બનાવેલું ચૂર્ણ.

णंदिज्ज. न० (नन्दीय) સ્થવિર આર્ય રોહણથી નિકળેલ ઉદ્દેહગણનું પાંચમું કુળ.

णंदिणीपिय. पुं० (नन्दिनीपितृ) સાવર્થી નગરીનો રહેવાસી એ નામનો ગાથાપતિ.

णंदितूर. न० (नन्दितूर्य) એક સાથે વાગતાં બાર પ્રકારનાં વાજિંત્ર.

णंदिपूर. न० (नन्दिपुर) શાણ્ડિલ દેશની રાજધાની.

णंदिफल. त्रि० (नन्दिफल) એ નામનું વૃક્ષ. (૨) એનું પ્રતિપાદન કરનાર જ્ઞાતાસૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન.

णंदिभाण. न० (नन्दिभाजन) એક જાતનું ઉપકરણ.

णंदिमित्त. पुं० (नन्दिमित्र) મલ્લીનાથ સાથે દીક્ષા લેનાર નન્દિમિત્રકુમાર.

णंदिमुइंग. न० (नन्दिमृदंग) એક પ્રકારનું વાજિંત્ર.

णंदिमुह. पुं० (नन्दिमुख) બે આંગળી પ્રમાણ શરીરધારી પક્ષી વિશેષ.

णंदिया. स्त्री० (नन्दिता) ગાંધાર ગ્રામની પહેલી મૂર્ચ્છના.

णंदियावत्त. पुं० (नन्द्यावर्त्त) નવ ખુણાવાળો સાથીઓ. (૨) બ્રહ્મદેવલોકના ઇંદ્રનું મુસાફરી વિમાન. (૩) બે ઇંદ્રિયવાળો જીવવિશેષ. (૪) ઘોષ અને મહાઘોષ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

णंदिराय. पुं० (नन्दिराज) પાણ્ડવોના સમકાલીન એક રાજા.

णंदिरुक्ख. पुं० (नन्दिवृक्ष) પીપળો; એક જાતનું ઝાડ.

णंदिवद्धण. पुं० (नन्दिवर्द्धन) એ નામના એક રાજકુમાર. (૨) ભગવાન મહાવીરના મોટા ભાઇ. (૩) પક્ષ વિશેષ.

णंदिवद्धणा. स्त्री० (नन्दिवर्द्धना) અંજનપર્વત ઉપરની એક વાવડી. (૨) રૂચક પર્વત ઉપરની એક દિશાકુમારી.

णंदिसिणा. स्त्री० (नन्दिषेणा) પશ્ચિમ અંજન પર્વત ઉપરની એક વાવડી.

णंदिसेण. पुं० (नन्दिषेण) મથુરા નગરીના દામરાજાના કુમારનું નામ. (૨) ગૌતમનો પુત્ર; નન્દિવર્ધનનો શિષ્ય. (૩) ઇરવત ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ ચોથા તીર્થંકર.

णंदिसेणा. स्त्री० (नन्दिषेणा) પૂર્વ અંજન પર્વત ઉપરની એક વાવનું નામ (૨) પૂર્વ રૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી એક દિશાકુમારી.

णंदिसेणिया. स्त्री० (नन्दिषेणिका) શ્રેણિક રાજાની રાણી.

णंदिस्सर. पुं० (नन्दिस्वर) બાર પ્રકારનાં વાજીંત્રોનો અવાજ. (૨) આઠમો નન્દીશ્વર નામનો દ્વીપ.

णंदिस्सरदीव. पुं० (नन्दीश्वरद्वीप) નન્દીશ્વર નામનો આઠમો દ્વીપ.

णंदिस्सरा. स्त्री० (नन्दीश्वरा) વાયુકુમાર દેવતાની ઘંટા.

णंदी. पुं० स्त्री० (नन्दि) જુઓ " णंदि " ३७६.

णंदीचुराणग. न० (नन्दिचूर्णक) જુઓ " णंदिचुण्णग " ३७६.

णंदीमुह. पुं० (नन्दिमुख) પક્ષી વિશેષ.

णंदीसर. पुं० (नन्दीश्वर) આઠમો નન્દીશ્વર દ્વીપ.

णंदीसरवर. पुं० (नन्दीश्वरवर) એ નામનો એક દ્વીપ.

णंदीसरवरोद. पुं० (नन्दीश्वरवरोद) એ નામનો એક સમુદ્ર

णंदुत्तर. पुं० (नन्दोत्तर) ભવનપતિના ઇંદ્રના રથનો અધિપતિ.

णंदुत्तरा. स्त्री० (नन्दोत्तरा) રતિકર પર્વત ઉપરની ઇશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૨) પૂર્વઅંજન પર્વત ઉપરની એક વાવડીનું નામ (૩) મન્દર પર્વતના રિષ્ટકૂટ ઉપર વસનારી દિશાકુમારીમાંની એક (૪) પૂર્વ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપરની એક દિશાકુમારી. (૫) એ નામની

શ્રેણિક મહારાજાની રાણી. (૬) એ નામની એક વાવ.

णंदुत्तरावडिंसग. પું૦ (नन्दोत्तरावतंसक) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

णंदोत्तरा. સ્ત્રી૦ (नन्दोत्तरा) જુઓ "ણંદુત્તરા" શબ્દ.

णकार. પું૦ (णकार) 'ણ' અક્ષર.

णक्क. પું૦ ( ) નાક; નાસિકા.

णक्क. પું૦ (नक्र) એક જાતનો મચ્છ.

णक्ख. પું૦ (नख) નખ.

णक्खत्त. પું૦ ન૦ (नक्षत्र) અભિજિત્ વગેરે ૨૮ નક્ષત્ર.

णक्खत्तमंडल. પું૦ (नक्षत्रमण्डल) નક્ષત્રોને આકાશમાં ચાલવાનો રસ્તો; નક્ષત્રનાં માંડલાં.

णक्खत्तमास. પું૦ (नक्षत्रमास) નક્ષત્રમાસ; ૨૮ નક્ષત્ર ચંદ્રમા સાથે જોગ જોડી લ્યે તેટલો વખત.

णक्खत्तसंवच्छर. પું૦ (नक्षत्रसंवत्सर) ૩૨૭ અહોરાત્ર અને એક અહોરાત્રના ૬૭ ભાગ કરીએ તેવા ૫૧ ભાગ પ્રમાણ નક્ષત્ર સંવત્સર.

णक्खवन्नग. ન૦ ( ) નખ છેદવાનું અને કાંટા કાઢવાનું ઓજાર.

णक्खि. ત્રિ૦ (नखिन्) સુંદર નખવાળું.

णख. પું૦ (नख) નખ.

णखछेयणग. ન૦ (नखछेदनक) નખ હરણી–નેયણી; નરેણી.

णग. પું૦ (नग) પર્વત.

णगर. ન૦ (नगर) શહેર.

णगरगुत्तिय. પું૦ (नगरगुप्तिक) કોટવાળ; દરોગો.

णगरधम्म. પું૦ (नगरधर्म) શહેરનો આચાર.

णगरनिद्धमण. ન૦ (नगरनिर्धमन) નગર–શહેરનું પાણી નીકળવાનો માર્ગ; ખાળ.

णगरमाण. ન૦ (नगरमान) નગર વસાવવાની વિધિ; ૭૨ કળામાંની ૪૫ મી કળા.

णगररक्खिय. પું૦ (नगररक्षक) નગરનું રક્ષણ કરનાર; કોટવાળ.

णगराय. પું૦ (नगराज) પર્વતનો રાજા; મેરૂ પર્વત.

णगरावास. પું૦ (नगरावास) રાજધાની; પાટનગર.

णगरी. સ્ત્રી૦ (नगरी) નગરી; પુરી.

णगवर. પું૦ (नगवर) શ્રેષ્ઠ પર્વત.

णगिंद. પું૦ (नगेन्द्र) મેરૂ પર્વત.

णगिण. } ત્રિ૦ (नग्न) નિષ્પરિગ્રહી; નિર્ગ્રંથ.
णग्ग. } (૨) નગ્ન; વસ્ત્ર રહિત.

णग्गइ. પું૦ (नग्नजित्) ગંધાર (કન્દહાર) દેશનો રાજા. (૨) એ નામના એક ક્ષત્રિય રાજર્ષિ.

णग्गभाव. ન૦ (नग्नभाव) નગ્નપણું; સાધુપણું.

णग्गोह. પું૦ (न्यग्रोध) વડનું ઝાડ. (૨) વડના આકારનું સંઠાણ.

णग्गोहपरिमंडल. ન૦ (न्यग्रोधपरिमण्डल) ન્યગ્રોધપરિમંડળ સંઠાણ. (૨) ત્રિ૦ તે સંઠાણવાળું.

णच. અ૦ (नच) નહિ.

णच्च. ન૦ (नृत्य) નાચવું તે; નાચ.

णच्चण. ન૦ (नर्तन) નાચ; નાચવું તે.

णच्चणसीलय. પું૦ (नृत्यशीलक) નાચવાના સ્વભાવવાળો; મોર.

णच्चाविय. ન૦ (नर्तित) નચાવવું–હલાવવું તે. (૨) ત્રિ૦ નાચેલ.

णच्चासन्न. ન૦ (नात्यासन्न) ઘણું પાસે નહિ.

णच्चिय. ત્રિ૦ (नर्त्तित) નાચેલ.

णच्चुण्ह. ત્રિ૦ (नात्युष्ण) જે ઘણું ગરમ નથી તે.

णट्ट. પું૦ (नट) નાચનાર; નટ લોકોની એક જાત.

णट्ट. ન૦ (नाट्य) નાટ્ય; નાટક. (૨) નાટ્યકળા; નાટક સંબંધી વિજ્ઞાન.

णट्टग. त्रि० (नर्तक) નૃત્ય કરનાર.

णट्टमाल. पुं० (नर्तमाल) વૃક્ષ વિશેષ.

णट्टमालय. पुं० (नृत्यमालक) વૈતાઢ્ય પર્વતની ખંડપ્રપાત ગુફાનો સ્વામી દેવતા.

णट्टवत्थु. न० (नाट्यवस्तु) નાચ, નાટક આદિનું પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર; ૨૯ પાપશ્રુતમાંનું એક.

णट्टविहि. (नाट्यविधि) નાટ્ય કળા; નાટક કરવાની વિધિ-રીતિ.

णट्ठ. त्रि० (नष्ट) નાશ પામેલ; નષ્ટ થયેલ. (૨) રાતદિવસનું ૧૭ મું મુહૂર્ત.

णट्ठवंत. पुं० (नष्टवत्) અહોરાત્રનું ૨૬ મું મુહૂર્ત.

णट्ठसुइअ. त्रि० (नष्टश्रुतिक) બહેરો.

णड. पुं० (नट) નાટક કરનારની એક જાત; નટ.

णडखाइता. स्त्री० (नटखादिता) એક જાતની પ્રવ્રજ્યા; નાટકની માફક ધર્મશૂન્ય કથા કરીને આજીવિકા ચલાવવી તે.

णडिय. त्रि० (   ) પીડિત.

णडी. स्त्री० (नटी) નટની સ્ત્રી; નટડી. (૨) નાચનાર સ્ત્રી. (૩) એક જાતની લિપિ.

णणंदा. स्त्री० (ननान्दृ) નણંદ; પતિની બ્હેન.

णत. त्रि० (नत) નમેલ. (૨) पुं० નત નામે એક વિમાન.

णत्त. न० (नक्त) રાત્રિ.

णत्तिआ. स्त्री० (नप्तृका) દીકરાની દીકરી. (૨) દીકરીની દીકરી.

णत्तु. पुं० (नप्तृ) } પૌત્ર; પુત્રનો પુત્ર.
णत्तुअ. पुं० (नप्तृक) } (૨) દૌહિત્ર; પુત્રીનો પુત્ર.

णत्तुआ. स्त्री० (नप्तृका) જુઓ 'ણત્તિઆ' શબ્દ.

णत्तुआवइ. पुं० (नप्तृकापति) પૌત્રીનો વર.

णत्तुइणी. स्त्री० (नप्तृकिनी) દીકરાના દીકરા કે દીકરીના દીકરાની વહુ.

णत्तुई. स्त्री० (नप्तृकी) જુઓ 'ણત્તિઆ' શબ્દ.

णत्तुणिअ. पुं० (नप्तृक) પુત્રનો પુત્ર; પૌત્ર.

णत्तुणिया. स्त्री० (नप्तृका) દીકરાની દીકરી.

णत्थ. त्रि० (न्यस्त) સાધુને વાસ્તે સ્થાપી રાખેલ. (૨) નથ; બળદની નાથ.

णत्थि. अ० (नास्ति) નથી.

णत्थिअ. त्रि० (नास्तिक) નાસ્તિક; અક્રિયાવાદી.

णत्थित्त. न० (नास्तित्व) નાસ્તિત્વ; અસ્તિત્વનો અભાવ.

णद. पुं० (नद) નાદ; અવાજ.

णदी. स्त्री० (नदी) નદી. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

णद्दिय. न० (नर्दित) બળદ વગેરેનો અવાજ.

णद्ध. त्रि० (नद्ध) બાંધેલ.

णपुंसग. न० (नपुंसक) નપુંસક; નામર્દ.

णपुंसगपण्णवणी. स्त्री० (नपुंसकप्रज्ञापनी) નપુંસકના લક્ષણ બતાવનારી ભાષા.

णपुंसगलिंगसिद्ध. पुं० (नपुंसकलिङ्गसिद्ध) નપુંસકપણે સિદ્ધ થાય તે.

णपुंसगवयण. न० (नपुंसकवचन) નાન્યતર જાતિનો શબ્દ.

णपुंसगवेद. पुं० (नपुंसकवेद) ત્રણ વેદમાંનો એક.

णपुंसगवेदग. } पुं० (नपुंसकवेदक) નપુંસક
णपुंसगवेदय. } વેદવાળો જીવ.

णपुंसगवेय. पुं० (नपुंसकवेद) જુઓ "ણપુંસગવેદ" શબ્દ.

णपुंसगवेयग. पुं० (नपुंसकवेदक) જુઓ "ણપુંસગવેદગ" શબ્દ.

णपुंसय. न० (नपुंसक) જુઓ "ણપુંસગ" શબ્દ.

णपुंसयवेयणिज्ज. न० (नपुंसकवेदनीय) જેથી નપુંસકપણું વેદવામાં આવે તેવી એક મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ.

णभ. न० (नभस्) આકાશ.

णमसूर. पुं० (नमसूर) રાહુ.

णमंसण. न० } (नमस्यन) નમસ્કાર
णमंसणया. स्त्री० } કરવો તે.

णमंसणिज्ज. त्रि० (नमस्यनीय) નમસ્કાર કરવા યોગ્ય.

णमंसिय. त्रि० (नमस्यित) નમસ્કાર કરેલ; નમેલ.

णमण. न० (नमन) નમન; પ્રણામ.

णमणी. स्त्री० (नमनी) બીજી ગૌણ આજ્ઞા.

णमि. पुं० (नमि) ચાર પ્રત્યેકબુદ્ધમાંના એક પ્રત્યેક બુદ્ધ. (૨) એકવીશમા તીર્થંકરનું નામ. (૩) વૈતાઢ્યની ઉત્તરશ્રેણિમાંના વિદ્યાધરનો રાજા (૪) અંતગડદશા સૂત્રના પહેલા અધ્યયનમાં જેનો અધિકાર છે એવા એક સાધુ.

णमिपव्वज्जा. स्त्री० (नमिप्रव्रज्या) એ નામનું ઉત્તરાધ્યયનનું ૯ મું અધ્યયન.

णमिय. त्रि० (नमित) નમ્ર.

णमिया. स्त्री० (नमिता) એ નામની એક સ્ત્રી. (૨) જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રનું એક અધ્યયન.

णमुक्कार. पुं० (नमस्कार) નમસ્કાર.

णमुदय. पुं० (नमुदय) એ નામનો ગોશાળાનો એક શ્રાવક; આજીવિક મતનો એક ઉપાસક.

णमो. अ० (नमस्) નમસ્કાર કરવો તે.

णमोकार. } पुं० (नमस्कार) નમસ્કાર. (૨)
णमोक्कार. } પંચપરમેષ્ઠિમંત્ર.

णय. पुं० (नद) જુઓ "णद" શબ્દ

णय. अ० (नच) નહિ

णय. त्रि० (नत) નમ્ર થયેલ; નમેલ. (૨) न० દેવ વિમાન વિશેષ

णय. पुं० (नय) અનેક ધર્મવાળી વસ્તુના એક ધર્મનો બોધ કરાવનાર અભિપ્રાય; નૈગમ આદિ સાત નયમાંનો ગમે તે એક. (૨) મત; દૃષ્ટિ; અપેક્ષા. (૩) ન્યાય; નીતિ. (૪) વિધિ.

णयगइ. स्त्री० (नयगति) નૈગમ આદિ નયોએ પોતપોતાના મતનું પોષણ-સ્થાપન કરવું તે; પરસ્પર સાપેક્ષ સર્વ નયોથી પ્રમાણને બાધ ન આવે તેવી રીતે વસ્તુનું વ્યવસ્થાપન કરવું તે.

णयण. न० (नयन) આંખ; નેત્ર; ચક્ષુ. (૨) જ્ઞાન; નિશ્ચય.

णयय. पुं० (नवत) એક જાતનું ઉનનું બનાવેલું અસ્તર.

णयर. न० (नगर) નગર; જ્યાં હલકી વસ્તુ ઉપર કર ન હોય તેવું શહેર.

णयरगुत्तिय. पुं० (नगरगुप्तिक) નગર રક્ષક; કોટવાળ.

णयरी. स्त्री० (नगरी) નગરી; રાજધાનીનું શહેર.

णर. पुं० (नर) નર; મનુષ્ય; પુરૂષ.

णरकंतप्पवाय. न० (नरकान्ताप्रपात) જંબૂદ્વીપના મન્દર પર્વતની ઉત્તરમાં આવેલી નરકાન્તા નદીનો દરોડો.

णरकंता. स्त्री० (नरकान्ता) રૂકિમ પર્વતના મહાપુંડરીક દ્રહમાંથી દક્ષિણ તરફ નીકળેલી એક મહાનદી.

णरकंताकूड. न० (नरकान्ताकूट) રૂકિમ પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ-શિખર.

णरग. पुं० (नरक) નરકાવાસો; નારકીના જીવોને રહેવાનું સ્થાન.

णरगवाल. पुं० (नरकपाल) નરકના રક્ષક પંદર જાતના પરમાધાર્મિક.

णरगविभत्ति. स्त्री० (नरकविभक्ति) નરકના વિભાગ. (૨) તેનું પ્રતિપાદન કરનાર સૂયગડાંગસૂત્રનું પાંચમું અધ્યયન.

णरगावास. पुं० (नरकावास) નરકાવાસો; નારકીનું સ્થાન.

णारगिंद. पुं० (नरकेन्द्र) મ્હોટામાં મ્હોટો નરકાવાસો.

णारदेव. पुं० (नरदेव) ચક્રવર્તી. (૨) એ નામનો ઋષભદેવ સ્વામિનો એક પુત્ર.

णारय. पुं० (नरक) રત્નપ્રભાદિ સાત નરક.

णारवइ. पुं० (नरपति) માણસનો સ્વામી; નાયક; રાજા.

णारवरीसर. पुं० (नरवरेश्वर) શ્રેષ્ઠ રાજા.

णारवसह. पुं० (नरवृषभ) ઉત્તમ પુરૂષ.

णारसीह. पुं० (नरसिंह) પુરૂષમાં સિંહ સમાન. (૨) અરધા ભાગમાં પુરૂષના અને અરધા ભાગમાં સિંહના આકારવાળો.

णाराहिव. पुं० (नराधिप) રાજા.

णारिंद. पुं० (नरेंद्र) રાજા; ચક્રવર્તી આદિ.

णारिंदकंत. न० (नरेंद्रकान्त) દેવ વિમાન વિશેષ.

णारिंदवसह. पुं० (नरेन्द्रवृषभ) મ્હોટો રાજા.

णारिंदुत्तरवडिंसग. न० (नरेंद्रोत्तरावतंसक) દેવ વિમાન વિશેષ.

णारीसर. पुं० (नरेश्वर) રાજા.

णाल. पुं० (नल) એક જાતની વનસ્પતિ. (૨) નલ; વૈશ્રમણનો પ્રખ્યાત પુત્ર.

णालदाम. पुं० (नलदामन्) એ નામનો એક વણકર.

णालिण. न० (नलिन) થોડું રાતું કમળ. (૨) ૮૪ લાખ નલિનાંગ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ. (૩) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી સાતમી વિજય. (૫) સાતમી વિજયનો રાજા. (૬) જંબૂ દર્શનની પૂર્વમાં આવેલી એક વાવ.

णालिणंग. न० (नलिनाङ्ग) ૮૪ લાખ પદ્મ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ.

णालिणकूड. पुं० (नलिनकूट) સીતા મહાનદીને ઉત્તર કિનારે અને આવર્ત વિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.

णालिणगुम्म. पुं० (नलिनगुल्म) શ્રેણિક રાજાની સ્ત્રી નલિનગુલ્માનો પુત્ર. (૨) મહાપદ્મસ્વામીના વખતનો એક રાજા. (૩) આઠમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન. (૪) એ નામનું એક અધ્યયન.

णालिणवण. न० (नलिनवन) પુષ્કલાવતી વિજયમાં પુણ્ડરીક નગરીની ઉત્તર પશ્ચિમ દિશામાં આવેલું એક ઉદ્યાન.

णालिणा. स्त्री० (नलिना) એક વાવનું નામ.

णालिणावई. स्त्री० (नलिनावती) મહા વિદેહ ક્ષેત્રની એક વિજય; એ નામનો એક પ્રદેશ.

णालिणिवण. न० (नलिनीवन) પદ્મલતાનું વન.

णालिणी. स्त्री० (नलिनी) કમલિની; પદ્મલતા.

णालिणीवण. न० (नलिनीवन) એ નામનું એક ઉદ્યાન.

णाव. त्रि० (नव) નવીન; નવું; તાજું.

णाव. त्रि० (नवन्) નવ; ૯ ની સંખ્યા.

णावइ. स्त्री० (नवति) નેવુંની સંખ્યા; ૯૦.

णावंग. न० (नवाङ्ग) બે કાન, બે આંખ, બે નાસિકા (નસકોરા), જીભ, સ્પર્શ અને મન એ નવ અંગ જાગૃત થતાં જુવાની પ્રગટે છે.

णावणउइ. स्त्री० (नवनवति) ૯૯; નવાણું.

णावणवमिया. स्त्री० (नवनवमिका) નવનવ૮૧ દિવસનું એક અભિગ્રહ તપ.

णावणीइया. स्त्री० (नवनीतिका) એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

णावणीय. } **णावनीत.** } पुं० न० (नवनीत) માખણ.

णावबंभचेर. न० (नवब्रह्मचर्य) નવ પ્રકારનાં બ્રહ્મચર્યનું પ્રતિપાદન કરનાર.

णावम. त्रि० (नवम) નવમો-મી-મું.

णावमालिया. स्त्री० (नवमालिका) એ નામની એક વેલ.

णावमिया. स्त्री० (नवमिका) કિંપુરૂષના ઇંદ્ર સુપુરૂષની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) શક્રે-

न्द्रनी छठ्ठी अग्रमहिषी. (૩) મન્દર પર્વતની પશ્ચિમે આવેલા રૂચક પર્વતના રૂચકોત્તમ નામના શિખર ઉપર વસનારી એક દિશાકુમારી. (૪) નવમિકા દેવી.

णवमी. स्त्री० (नवमी) નોમ.

णवय. पुं० (नवत) એક જાતનું ઉનનું કપડું.

णवरं. } **णवरिं.** } अ० (नवरम्) પણ આટલું વિશેષ; અંતર; પૂર્વના અતિદેશ કરતાં કંઇક વિશેષતા દ્યોતક.

णवलग. पुं० (नवलक) જાળ.

णविय. त्रि० (नव्य) નવું.

णसग. न० (न्यसन) મુકવું; આરોપણ કરવું તે.

णह. न० (नभस्) આકાશ.

णह. पुं० (नख) નખ. (૨) કરજ; દોણું.

णहच्छेदणय. न० (नखच्छेदनक) નખ ઉતારવાનું હથીઆર; નેરણી.

णहयल. न० (नभस्तल) આકાશ.

णहसिर. न० (नखशिरस्) } **णहसिहा.** स्त्री० (नखशिखा) } નખનો આગલો ભાગ.

णहहरणी. स्त्री० (नखहरणी) નખ ઉતારવાનું શસ્ત્ર; નેરણી.

णहि. पुं० (नखिन्) નહોરવાળાં પ્રાણી; શિકારી પ્રાણીઓ.

णहि. अ० (नहि) નિષેધાર્થક અવ્યય; નહિ.

णहु. अ० (नहु) નહિ; નિષેધાર્થક અવ્યય.

णाअ. त्रि० (ज्ञात) જાણેલું. (૨) न० દૃષ્ટાંત.

णाइ. स्त्री० (ज्ञाति) જ્ઞાતિ; જાતિ; નાત; (૨) સજાતીય માતા પિતાદિ સંબંધી. (૩) જ્ઞાન; બોધ.

णाइ. त्रि० (ज्ञातिन्) જેણે સર્વ પદાર્થો જ્ઞાત-જાણેલા છે તે; સર્વજ્ઞ.

णाइ. अ० (नाति) થોડું; અલ્પ.

णाइ. पुं० (ज्ञाति) ઇક્ષ્વાકુ વંશમાં ઉત્પન્ન થએલ ક્ષત્રિય વિશેષ.

णाइं. अ० (नञ्) નહિ.

णाइपुत्त. पुं० (ज्ञातिपुत्र) } **णाइसुय.** पुं० (ज्ञातिसुत) } ભગવાન્ શ્રી મહાવીર.

णाइय. त्रि० (नादित) નાદ કરેલ; પોકારેલ. (૨) न० પડછંદો; પ્રતિધ્વનિ. (૩) અવાજ; શબ્દ.

णाइल. पुं० (नागिल) આર્ય વજ્રસેનના અંતેવાસી.

णाइला. } **णाइली.** } स्त्री० (नागिला) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

णाइवंत त्रि० (ज्ञातिमत्) સ્વજાતીય; નાતિલો.

णाग. पुं० (नाग) ભવનપતિ દેવોની નાગકુમાર નામે એક જાત. (૨) त्रि० નાગ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૩) पुं० હાથી. (૪) નાગકુમાર દેવતાનો મહોત્સવ. (૫) સર્પ. (૬) આર્યરક્ષિતના શિષ્ય; એ નામના આચાર્ય. (૭) નાગકેસર; એક જાતનું ઝાડ. (૮) ૮ મા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ. (૯) અમાવાસ્યાની રાતે આવતું ચાર (ધ્રુવ) સ્થિરકરણમાંનું ત્રીજું કરણ. (૧૦) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૧૧) વલ્ગુવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો એક વખારા પર્વત. (૧૨) એ નામના એક ગૃહસ્થ.

णागकुमार. पुं० (नागकुमार) નાગકુમાર દેવતા; ભવનપતિની એક જાત.

णागकुमारराय. पुं० (नागकुमारराज) નાગકુમારના રાજા; ધરણેંદ્ર.

णागकुमारिंद. पुं० (नागकुमारेन्द्र) નાગ કુમારના ઇંદ્ર; ધરણેંદ્ર.

णागग्गह. पुं० (नागग्रह) નાગ દેવતાના આવેશથી થયેલ રોગ-જ્વર વગેરે.

णागजण्ण. पुं० (नागयज्ञ) નાગપૂજા; નાગ દેવતાનો ઉત્સવ.

णागज्जुण. पुं० (नागार्जुन) હિમવંત આચાર્યના શિષ્ય.

णागगिय. न० (नाग्न्य) નગ્નભાવ; નિર્ગ્રંથભાવ; સંયમ અનુષ્ઠાન.

णागदंत. पुं० (नागदन्त) લોઢાની વાંકી વળેલી ખીંતી.

णागदत्त. पुं० (नागदत्त) એ નામના એક રાજપુત્ર. (૨) બળરાજાની સ્ત્રી સુભદ્રાના પુત્ર.

णागदत्ता. स्त्री० (नागदत्ता) ૧૬ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

णागदार. न० (नागद्वार) સિદ્ધાયતનની પશ્ચિમ દિશામાં નાગકુમારના આવાસનું દ્વાર.

णागपइ. पुं० (नागपति) નાગકુમાર દેવતાઓના રાજા; નાગેન્દ્ર.

णागपरियात्रणिया. स्त्री० (नागपरिथापनिका) એ નામનું એક કાલિક શ્રુત.

णागपव्वय. पुं० (नागपर्वत) જંબૂદ્વીપના મંદર પર્વતની પશ્ચિમે શીતોદા નદીની ઉત્તરે આવેલો એક પર્વત.

णागपुर. न० (नागपुर) હસ્તિનાપુર; કુરૂદેશનું મુખ્ય નગર.

णागफडा. स्त्री० (नागफणा) સર્પની ફેણ. (૨) નાગકુમાર દેવતાનું મુગટમાં રહેલું ચિહ્ન.

णागबाण. पुं० (नागबाण) એક જાતનો દિવ્ય (દૈવી) ઘોડો.

णागभद्द. पुं० (नागभद्र) નાગદ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

णागभूय. न० (नागभुत) આર્ય રોહણ સ્થવિરથી નીકળેલ ઉદ્દેહ ગણનું પ્રથમ કુળ.

णागमहाभद्द पुं० (नागमहाभद्र) નાગદ્વીપનો અધિપતિ દેવતા.

णागमहावर. पुं० (नागमहावर) નાગસમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

णागमित्त. पुं० (नागमित्र) આર્યમહાગિરીના એક શિષ્ય.

णागर. त्रि० (नागर) નગરમાં રહેનાર મનુષ્ય; નાગરિક.

णागराज. पुं० (नागराज) નાગકુમાર દેવતાનો રાજા.

णागरी. स्त्री० (नागरी) નગરમાં રહેનાર સ્ત્રી. (૨) એક જાતની લિપિ; હિન્દી લિપિ.

णागरुक्ख. पुं० (नागवृक्ष) નાગવૃક્ષ.

णागलया. स्त्री० (नागलता) નાગલતા; નાગરવેલ.

णागवर. पुं० (नागवर) પ્રધાન હાથી; ઉત્તમહસ્તી. (૨) નાગસમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા. (૩) ઉત્તમ સર્પ.

णागवीही. स्त्री० (नागवीथी) શુક્રની નવ વીથીમાંની એક.

णागसिरी. स्त्री० (नागश्री) પ્રતિષ્ઠાનપુર નગરના નાગવસુ શેઠની સ્ત્રી અને નાગદત્તની માતા. (૨) ચંપા નગરીના સોમ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી કે જેણે ધર્મરૂચિ નામના તપસ્વી મુનિને કડવી તુંબીનું શાક વહોરાવ્યું હતું.

णागसुहुम. न० (नागसूक्ष्म) એ નામનું એક લૌકિક શાસ્ત્ર.

णागहत्थि. पुं० (नागहस्तिन्) આર્ય નન્દિલક્ષમણના શિષ્ય.

णागिंद. पुं० (नागेन्द्र) નાગકુમારના ઇન્દ્ર.

णागी. स्त्री० (नागी) નાગણી; સાપણી.

णागेंद पुं० (नागेन्द्र) જુઓ " णागिंद " શબ્દ.

णागोद. पुं० (नागोद) એ નામનો સમુદ્ર.

णाड. न० (नाट्य) જુઓ " णट्ट " શબ્દ.

णाडइज्ज. त्रि० (नाटकीय) નાટકનાં પાત્ર; એક્ટર.

णाडइणी. स्त्री० (नाटकिनी) નટી; નાચનાર સ્ત્રી.

णाडय. न० (नाटक) નાટક. (૨) पुं० નાટક કરનાર; નાચ કરનાર.

णाडीय. પું૦ (नाडीक) વનસ્પતિ વિશેષ.

णाण. ન૦ (ज्ञान) જ્ઞાન; સમજણ; બોધ. (૨) આભિનિબોધિક જ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યાયજ્ઞાન અને કેવળજ્ઞાન એ પાંચ પ્રકારમાંનું ગમે તે એક. (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદના દશમા દ્વારનું નામ.

णाणकसायकुसील. પું૦ (ज्ञानकषायकुशील) જ્ઞાન આશ્રિત કષાય કુસીલ.

णाणकुसील. ત્રિ૦ (ज्ञानकुशील) જ્ઞાનને દૂષિત બનાવનાર.

णाणत्त. ન૦ (नानात्व) } નાના પ્રકાર;
णाणत्ता. સ્ત્રી૦ (नानाता) } નાના ભાવ; નાનાપણું.

णाणपुरिस. પું૦ (ज्ञानपुरुष) જ્ઞાનવાન્ પુરૂષ; જ્ઞાન પ્રધાન પુરૂષ.

णाणपुलाअ. પું૦ (ज्ञानपुलाक) જ્ઞાનને નિઃસાર બનાવનાર પુલાક લબ્ધિવાળો સાધુ.

णाणप्पओस. પું૦ (ज्ञानप्रदोष) શ્રુત આદિ જ્ઞાનમાં અથવા જ્ઞાનીમા અપ્રીતિ-દ્વેષ કરવો તે; જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

णाणप्पकार. ત્રિ૦ (नानाप्रकार) નાના પ્રકારનું; વિચિત્ર.

णाणप्पवाय. ન૦ (ज्ञानप्रवाद) એ નામનું પાંચમું પૂર્વશાસ્ત્ર.

णाणवि. ત્રિ૦ (ज्ञानवित्) જ્ઞાનવાળો.

णाणविसंवायणाजोग. પું૦ (ज्ञानविसंवादनायोग) જ્ઞાની સાથે ખોટા ઝઘડા, મિથ્યા વિવાદ કરવો તે; જ્ઞાનાવરણીય બાંધવાનો એક હેતુ.

णाणा. અ૦ (नाना) નાના પ્રકાર;અનેક વિધ.

णाणायार. પું૦ (ज्ञानाचार) કાળે-અવસરે ભણવું. (૨) વિનય સહિત ભણવું. (૩) બહુ માનપૂર્વક ભણવું. (૪) ઉપધાન તપ સહિત ભણવું. (૫) અનિહ્નવપણે ભણવું. (૬) શબ્દ. (૭) અર્થ. (૮) તદુભય-શબ્દ અને અર્થ બંનેને ગોઠવ્યા સિવાય ભણવું, એ આઠ જ્ઞાનોત્તેજક અનુષ્ઠાન તે જ્ઞાનાચાર.

णाणावरण પું૦ (ज्ञानावरण) જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવામાં આડે આવતું આઠ કર્મમાંનું પહેલું કર્મ.

णाणावरणिज्ज. ન૦ (ज्ञानावरणीय) જ્ઞાન શક્તિને દબાવનાર આઠ કર્મમાંનું પહેલું કર્મ.

णाणाविह. ત્રિ૦ (नानाविध) નાના પ્રકારનું; અનેક પ્રકારનું.

णाणि. ત્રિ૦ (ज्ञानिन्) જ્ઞાનિ; યથાર્થ તત્ત્વ સ્વરૂપ જાણનાર.

णात. પું૦ (ज्ञात) વંશ વિશેષ. (૨) ત્રિ૦ વંશ વિશેષમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૩) પું૦ એ નામનું એક આર્યકુળ કે જેમાં મહાવીર સ્વામી ઉત્પન્ન થયા હતા. (૪) ત્રિ૦ જ્ઞાત કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

णातकुमार. પું૦ (ज्ञातकुमार) જ્ઞાત વંશના એક રાજકુંવર.

णातखंड. ન૦ (ज्ञातखण्ड) એ નામનું એક વન કે જ્યાં મહાવીરસ્વામીએ દીક્ષા લીધી હતી.

णाति. સ્ત્રી૦ (ज्ञाति) સ્વજન; સંબંધી.

णाद. પું૦ (नाद) ઘોષ; અવાજ.

णादित. } ત્રિ૦ (नादित) નાદ કરેલ; અ-
णादिय. } વાજ કરેલ.

णाभि. પું૦ (नाभि) ગાડાનો એક ભાગ. (૨) નાભિ; ડુંટી. (૩) ઋષભદેવ પ્રભુના પિતાનું નામ; પંદરમા કુલકર.

णाभिरसहरणी. સ્ત્રી૦ (नाभिरसहरणी) નાભિની નાળ.

णाम. પું૦ (नाम) પરિણામ; ભાવ; સંજ્ઞા વિશેષ. (૨) નમન.

णाम. अ० (नाम) વાક્યાલંકાર; પાદપૂરણ. (૨) ન० અભિધાન; નામ. (૩) સંભાવના. (૪) જેના યોગે શરીર, રૂપ, બાંધો, આકૃતિ, જાતિ વગેરે શારીરિક સંપત્તિ શુભ કે અશુભ પ્રાપ્ત થાય છે તે નામકર્મ. (૫) આમન્ત્રણ; સંબોધન. (૬) પ્રસિદ્ધિ; ખ્યાતિ. (૭) અનુજ્ઞા; અનુમતિ.

णाम. ન० (नामन्) નામ; આખ્યા; અભિધાન.

णामंकिय. ત્રિ० (नामाङ्कित) નામાંકિત; નામવાળું.

णामकम्म. ન० (नामकर्मन्) નામકર્મ; આઠ કર્મમાંનું છઠ્ઠું કર્મ.

णामकरण. ન० (नामकरण) નામકરણ સંસ્કાર; બારમે દિવસે બાળકનું નામ સ્થાપવું તે.

णामगुत्त. } **णामगोय.** } ન० (नामगोत्र) નામ અને ગોત્ર કર્મની પ્રકૃતિ.

णामण. ન० (नमन) નમવું; નીચું કરવું.

णामधिज्ज } **णामधेज्ज.** } **णामधेय.** } ન० (नामधेय) નામ; અભિધાન.

णामपुरिस. પું० (नामपुरुष) નામનો પુરૂષ. (૨) જેનું નામ પુરૂષ છે તે.

णामय. પું० (नामक) નામ; સંભાવના.

णामलोग. પું० (नामलोक) નામનો લોક; જેનું નામ લોક રાખવામાં આવ્યું હોય તે.

णामवीर. પું० (नामवीर) વીર એવું નામ ધરાવનાર જીવ વા અજીવ પદાર્થ.

णामसच्च. ન० (नामसत्य) સત્ય જેનું નામ છે તે; નામનું સત્ય.

णामिंद. પું० (नामेन्द्र) નામનો ઇંદ્ર; જેમાં ઈંદ્રના ગુણ નથી પણ કેવળ નામ જેનું ઇંદ્ર છે તે. (૨) ઈંદ્રનું નામ.

णामिय. ન० (नामिक) વાચક શબ્દ; પદ.

णाय. પું० (न्याय) ન્યાય; નીતિ. (૨) ઉપપત્તિ; પ્રમાણ.

णाय. ત્રિ० (ज्ञात) જાણેલું; સમજેલું; (૨) ન० ઇક્ષ્વાકુ વંશનું એક અવાંતર કુળ; મહાવીર સ્વામીનું કુળ. (૩) ત્રિ० તે વંશમાં જન્મ પામેલ. (૪) ન० દૃષ્ટાંત. (૫) જ્ઞાતા સૂત્રનો અર્થ-મતલબ.

णाय. પું० (नाद) નાદ; અવાજ; બૂમ.

णायक. પું० (नायक) નાયક; નેતા.

णायकुमार. પું० (ज्ञातकुमार) જુઓ "ણાતકુમાર" શબ્દ.

णायकुल. ન० (ज्ञातकुल) એ નામનો એક વંશ

णायकुलचंद. પું० (ज्ञातकुलचन्द्र) } **णायकुलनंदण.** પું० (ज्ञातकुलनन्दन) } ભગવાન્ શ્રી મહાવીર.

णायखंड. ન० (ज्ञातखण्ड) જુઓ "ણાતખંડ" શબ્દ.

णायग. પું० (नायक) નાયક; નેતા. (૨) પ્રરૂપણા કરનાર.

णायपुत्त. પું० (ज्ञातपुत्र) જ્ઞાતવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; જ્ઞાત-પ્રખ્યાત સિદ્ધાર્થરાજાના પુત્ર મહાવીરસ્વામી.

णायय. પું० (नायक) નાયક; નેતા.

णायसंड. ન० (ज्ञातखण्ड) ક્ષત્રિયકુણ્ડપુરની બહારનું ઉદ્યાન, જ્યાં મહાવીર સ્વામીએ દીક્ષા લીધી.

णायसुय. પું० (ज्ञातसुत) ભગવાન્ શ્રી મહાવીર.

णायसुय. ન० (ज्ञातश्रुत) જ્ઞાતાધર્મકથા નામનો જૈન આગમ ગ્રંથ.

णाया. સ્ત્રી० (ज्ञाता) જેમાં દૃષ્ટાંત સહિત અધિકાર છે એવું જ્ઞાતા નામનું છઠ્ઠું અંગસૂત્ર.

णायाधम्मकहा. સ્ત્રી० (ज्ञाताधर्मकथा) જેમાં દૃષ્ટાંત સહિત અધિકાર છે એવું એ નામનું છઠ્ઠું અંગસૂત્ર.

णारय. पुं० (नारद) નારદ ઋષિ. (૨) સૌર્યપુર નગરના રાજા સમુદ્રવિજયનો દીકરો. (૩) ગન્ધર્વના લશ્કરનો આધપતિ ગંધર્વ.

णारय. पुं० (नारक) નરકમાં ઉત્પન્ન થયેલ પ્રાણી; નરકના જીવ; નારકી.

णारयपुत्त. पुं० (नारदपुत्र) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીના એક શિષ્યનું નામ.

णाराय. न० (नाराच) સામસામે બે વસ્તુનો મર્કટબંધ; છ સંઘયણમાંનું ત્રીજું સંઘયણ

णारायण. पुं० (नारायण) દશરથ રાજાના પુત્ર રામના ભાઇ લક્ષ્મણનું અપર નામ.

णारिकंता. स्त्री० (नारीकान्ता) નીલવંત પર્વતથી નીકળી ઉત્તર તરફ રમ્મકવાસ ક્ષેત્રમાં વ્હેતી એક મહાનદી.

णारिकंताकूड. न० (नारीकान्ताकूट) નીલવંત પર્વતનું છઠ્ઠું કૂટ.

णारी. स्त्री० (नारी) નારી; સ્ત્રી જાતિ.

णारीकंतप्पवाय. पुं० (नारीकान्ताप्रपात) એ નામનો એક દ્રહ.

णारीकंता. स्त्री० (नारीकान्ता) જુઓ "ણારિકંતા" શબ્દ.

णाल. न० (नाल) કમળ આદિનો દાંડો; કંદ ઉપરનો ભાગ. (૨) નાળ; ડુંટો.

णालंदइज्ज. न० (नालन्दीय) સૂયગડાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) ત્રિ૦ નાલન્દા સંબંધી.

णालंदा. स्त्री० (नालन्दा) રાજગૃહ નગરનો એ નામનો એક લત્તો-મહોલ્લો.

णालंदिज्ज. न० (नालंदीय) નાલંદીય નામે સૂયગડાંગ સૂત્રનું ૨૩ મું અધ્યયન.

णालिएर. पुं० (नारिकेल) નાળીએરી; નાળીએરનું ઝાડ. (૨) ન૦ તેનાં ફળ.

णालिबद्ध. न० (नालबद्ध) નાળબંધ-નાળીવાળાં ફુલ; જાઇ, જૂઇ, મોગરાદિ.

णालिया. स्त्री० (नालिका) કમળ આદિની દાંડી; નાલિકા. (૨) દ્યૂતક્રીડા. (૩) કમ્બુકા નામનું ઝાડ. (૪) એ નામની વેલ. (૫) સમય માપવાનું યંત્ર; ઘડી.

णालियाखेड्ड. न० (नालिकाखेट) દ્યુતક્રીડા વિશેષ; એક પ્રકારનો જુગાર. (૨) ગ્રહોની ગતિ સમજવાને માટે ઘડી જેવી નળી બનાવવામાં આવે તે. (૩) કમળઆદિની નાલિકા છેદવાની કળા.

णालियाबद्ध. न० (नालिकाबद्ध) નાલિકા-દાંડીવાળાં ફૂલ.

णाली. स्त्री० (नाली) વખત માપવાની ઘડી. (૨) એક જાતની વેલ.

णाली. स्त्री० (नाडी) નાડી; સિરા; નસ.

णालीय. त्रि० (नालीय) નાલ સંબંધી.

णावण. न० ( ) દાન.

णावा. स्त्री० (नौका) નાવ; વહાણ; જહાજ.

णावापूरय. पुं० ( ) અંજલિ; ખોબો.

णावावणियग. पुं० (नौवाणिज्यक) નોકા દ્વારા વ્યાપાર કરનાર.

णावासंतारिम. न० (नौसंतार्य) જ્યાં વહાણ ચાલી શકે તેટલું પાણી.

णाविय. पुं० (नाविक) વહાણ ચલાવનાર.

णाविया. स्त्री० (नौका) નોકા; વહાણ.

णास. पुं० (नासा) નાક.

णास. पुं० (न्यास) સ્થાપન; થાપણ.

णासा. स्त्री० (नासा) નાક; નાસિકા.

णासापुड. पुं० (नासापुट) નાકના ફોયણાં; નસકોરાં.

णासि. त्रि० (नाशिन) નાશ પામનાર; નાશવંત.

णासिक्कपुर. न० (नासिक्यपुर) ગોદાવરી નદીની દક્ષિણે આવેલું એ નામનું નગર.

णासियपुड. न० (नासिकापुट) જુઓ "ણાસાપુડ" શબ્દ.

णासियासिंघाणग. न० (नासिकासिङ्घाणक) નાકનો મેલ; લીંટ ગુંગાં વગેરે.

णाह. पुं० (नाथ) નાથ; ધણી.

णि. अ० (नि) વધારો; અધિકતા. (૨) નિશ્ચય. (૩) નિયમ. (૪) અધોભાગ; નીચે. (૫) અભિમુખપણું; સન્મુખપણું. (૬) અલ્પપણું; લઘુપણું.

णि. अ० (निर्) આ અવ્યય નીચેના અર્થમાં વપરાય છે. (૧) નિશ્ચય. (૨) અવિકલ્પણું; અતિશય. (૩) પ્રતિષેધ; નિષેધ. (૪) બહિર્ભાવ. (૫) નિર્ગમન; નિષ્ક્રમણ.

णिअ. त्रि० (निज) સ્વકીય; પોતાનું.

णिअइ. स्त्री० (निकृति) માયા; કપટ.

णिअट्ट. पुं० (निवृत्त) નિવૃત્તિ.

णिअट्टि. स्त्री० (निवृत्ति) અધ્યવસાય વિશેષ. (૨) મોહરહિત અવસ્થા.

णिअट्टिवादर. } न० (निवृत्तिवादर) એ
णिअट्टिवायर. } નામનું આઠમું ગુણસ્થાનક. (૨) પું૦ આઠમા ગુણસ્થાનકમાં વર્તનાર જીવ.

णिअट्टिय. त्रि० (निवर्त्तित) પાછળ હઠાવેલ.

णिअट्टिय. त्रि० (निर्वर्तित) રચેલ; બનાવેલ.

णिअडि. स्त्री० (निकृति) માયા; કપટ.

णिअडिल्ल. त्रि० (निकृतिमत्) કપટી; માયાવી.

णिअडिल्लया. स्त्री० (निकृति) ઠગાઇ; માયા.

णिअल. न० पुं० (निगड) પગની બેડી; લોઢાની સાંકળ.

णिअल्ल. पुं० (नियल्ल) ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ.

णिइय. त्रि० (नित्य) નિત્ય;

णिउज्जम. त्रि० (निरुद्यम) ઉદ્યમ રહિત; આળસુ.

णिउण. त्रि० (निगुण) નિયત-નિશ્ચિત ગુણવાળું

णिउण. } त्रि० (निपुण) નિપુણ; હોંશિયાર. (૨) સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો.
णिउणिय. }

णिउत्त. त्रि० (नियुक्त) પ્રવૃત્ત કરેલ; યોજેલ.

णिउदजीव. पुं० (निगोदजीव) નિગોદના જીવ.

णिउय. त्रि० (नियुत) સુસંગત.

णिउर. पुं० (निकुर) એક જાતનું ઝાડ.

णिउरंब. न० (निकुरम्ब) સમૂહ. (૨) પું૦ વૃક્ષ વિશેષ.

णिओअ. पुं० (नियोग) વ્યાપાર; ક્રિયા.

णिओग. पुं० (नियोग) આજ્ઞા; હુકમ. (૨) સંબન્ધ; નિયોજન. (૩) અનુયોગ; સૂત્રની વ્યાખ્યા. (૪) ગામ. (૫) ક્ષેત્ર; ભૂમિ. (૬) સંયમ; ત્યાગ.

णिओद. } पुं० (निगोद) નિગોદ; સાધારણ
णिओय. } વનસ્પતિ. (૨) કુટુમ્બ.

णिंदण. न० (निन्दन) } નિન્દા કરવી.
णिंदणया. स्त्री० } (૨) પશ્ચાત્તાપ
णिंदणा. स्त्री० (निन्दना) } કરવો.

णिंदणिज्ज. त्रि० (निन्दनीय) નિન્દા કરવા યોગ્ય.

णिंदा. स्त्री० (निंदा) નિન્દા; હેલના.

णिंदिया. स्त्री० (निन्दिता) જેમાં એકવાર શ્વાસ વગેરે નિંદવામાં આવે તે કૃષિ.

णिंदु. स्त्री० (निन्दु) મૃત વંધ્યા સ્ત્રી; જેનાં છોકરાં જીવતાં નથી તેવી સ્ત્રી.

णिंब. पुं० (निम्ब) લીંબડો. (૨) न० લીંબોળી; લીંબડાનાં ફળ.

णिंबोलिया. स्त्री० (निम्बगुलिका) લીંબોળી.

णिकर. पुं० (निकर) સમૂહ; જથ્થો.

णिकरण. न० (निकरण) નિશ્ચય; નિર્ણય. (૨) દુઃખ ઉત્પાદન.

णिकरिय. त्रि० (निकरित) જંતરડાના સારમાંથી ખેંચેલું. (૨) બધી રીતે શુદ્ધ કરેલ.

णिकाइय. त्रि० (निकाचित) હેતુ; ઉદાહરણ આદિથી સિદ્ધ કરેલું. (૨) નિકાચિત; ત્રુટે નહિ તેવું. (૩) વ્યવસ્થાપતિ; નિયમિત. (૪) न० કર્મનું નિબિડ બંધન.

णिकाम. न० (निकाम) નિશ્ચય; નિર્ણય. (૨) અત્યંત.

णिकाय. पुं (निकाय) મોક્ષ. (૨) પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય

અને ત્રસકાય એ છ પ્રકારના જીવનો સમૂહ. (૩) આવશ્યક; અવશ્ય કરવા યોગ્ય અનુષ્ઠાન વિશેષ.

णिकाय. પું० (निकाच) નિમન્ત્રણ કરવું; આમન્ત્રણ કરવું.

णिकायणा. સ્ત્રી० (निकाचना) કરણ વિશેષ; જેમાં કર્મનો નિવિડ બંધ છે તે.

णिकुरंब. ન० (निकुरम्ब) સમૂહ. (૨) કાળી-મેઘ ઘટા.

णिकेय. પું० (निकेत) આવાસ; ઘર.

णिक्क. ત્રિ० ( ) શુદ્ધ; મેલ વગરનું.

णिक्कंकड. ત્રિ० (निष्कंकट) નિરાવરણ; આવરણ રહિત.

णिक्कंखिय. ત્રિ० (निष्काङ्क्षित) અન્ય દર્શનની આકાંક્ષા રહિત; પક્ષપાત રહિત. (૨) ન० આકાંક્ષાનો અભાવ.

णिक्कंत. ત્રિ० (निष्कान्त) ગૃહસ્થાશ્રમથી મુક્ત થયેલ; દીક્ષા લીધેલ.

णिक्कंतार. ત્રિ० (निष्क्रमितृ) બહાર નીકળનાર.

णिक्कंतार. ત્રિ० (निष्कान्तार) જંગલથી બહાર કાઢેલ.

णिक्कट्ठ. ત્રિ० (निष्कृष्ट) દુબલા શરીરવાળો. (૨) બહાર ખેંચેલ.

णिक्कण. ત્રિ० (निष्कण) કણ-ધાન્ય રહિત; અત્યન્ત ગરીબ.

णिक्कमण. ન० (निष्क्रमण) દીક્ષા; ચારિત્ર.

णिक्कम्म. પું० (निष्कर्मन्) મોક્ષ. (૨) સંવર; કર્મનો નિરોધ.

णिक्कल. ત્રિ० (निष्कल) કળા રહિત.

णिक्कल. ત્રિ० ( ) નક્કર.

णिक्कलुण. ત્રિ० (निष्करुण) દયા રહિત.

णिक्कवय. ત્રિ० (निष्कवच) આવરણ રહિત. (૨) કવચ વિનાનો.

णिक्कसण. ન० (निष्कसन) નિર્ગમન.

णिक्कसाय. ત્રિ० (निष्कषाय) કષાય રહિત. (૨) પું० ભરતક્ષેત્રના એક ભાવી તીર્થંકર દેવ.

णिक्काम. ત્રિ० (निष्काम) અભિલાષા રહિત.

णिक्कारण. ત્રિ० (निष्कारण) } કારણ
णिक्कारणिय. ત્રિ० (निष्कारणिक) } રહિત.

णिक्कासिय. ત્રિ० (निष्कासित) નીકળેલ; કાઢી મુકેલ.

णिकिंचण. ત્રિ० (निष्किञ्चन) નિષ્પરિગ્રહી.

णिक्किय. ત્રિ० (निष्क्रिय) ક્રિયા રહિત.

णिक्किव. ત્રિ० (निष्कृप) કૃપા રહિત.

णिक्कोडण. ન० (निष्कोटन) બન્ધન વિશેષ.

णिक्कोरण. ન० (निष्कोरण) પાત્ર વગેરેનું મોઢું બંધ કરવું તે.

णिक्खंत. ત્રિ० (निष्क्रान्त) નીકળેલ. (૨) સંસારમાંથી નીકળીને દીક્ષા લીધેલ.

णिक्खम. પું० ન० (निष्क्रम) ઉપાધિ છોડી નીકળવું-દીક્ષા લેવી તે; સુખનો એક પ્રકાર.

णिक्खमण. ન० (निष्क्रमण) સૂર્ય ચંદ્રનું તેના માંડલામાંથી બહાર નીકળવું તે. (૨) દીક્ષા લેવી તે. (૩) ઘરમાંથી બહાર નીકળવું તે.

णिक्खमणचरियणिबद्ध. ન० (निष्क्रमणचरितनिबद्ध) મહાવીરસ્વામી આદિ તીર્થંકરના દીક્ષા મહોત્સવ વગેરે દૃશ્ય બતાવનાર નાટ્યવિધિ; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

णिक्खमणमहिमा. પું० સ્ત્રી० (निष्क्रमणमहिमन्) દીક્ષા મહોત્સવ.

णिक्खमणाभिसेय. પું० (निष्क्रमणाभिषेक) દીક્ષાનો અભિષેક; દીક્ષાની ક્રિયા.

णिक्खित्त. ત્રિ० (निक्षिप्त) છોડેલ; મૂકેલ. (૨) વ્યવસ્થાપન કરેલ; રાખેલ. (૩) રાંધવાના વાસણમાં રાખેલ.

णिक्खित्तचरअ. ત્રિ० (निक्षिप्तचरक) રસોઇના વાસણમાંથી બહાર કહાડ્યું ન હોય તેવા આહારની ગવેષણા કરનાર.

णिक्खुड. पुं० (निष्कुट) પર્વત વિશેષ. (૨) ત્રિ૦ નિષ્કમ્પ; સ્થિર.

णिक्खेव. पुं० (निक्षेप) રાખવું તે. (૨) નામસ્થાપનાદિરૂપે નિક્ષેપ કરવો તે.

णिक्खेवअ. पुं० (निक्षेपक) ઉપસંહાર; આલાપક. (૨) રાખવું તે.

णिक्खेवणया. } **णिक्खेवणा.** } स्त्री० (निक्षेपणा) સ્થાપના

णिक्खोभ. त्रि० (निःक्षोभ) ક્ષોભરહિત.

णिगम. पुं० (निगम) વ્યાપારીઓનું નિવાસ-સ્થાન. (૨) વાણિઆનો સમૂહ. (૩) અભિગ્રહવિશેષ. (૪) વ્યાપાર. (૫) નિશ્ચિત અર્થનો બોધ.

णिगर. पुं० (निकर) સમૂહ; જથ્થો; ઢગલો.

णिगरण. न० (निकरण) કારણ; હેતુ.

णिगरित. } **णिगलिय.** } त्रि० (निकरित) શોધન કરેલ; ગાળીને શુદ્ધ કરેલ.

णिगस. पुं० (निकष) રેખા.

णिगाम. क्रि० वि० (निकाम) અતિશય; બહુ.

णिगास. पुं० (निकर्ष) પરસ્પર મેળાપ કરવો તે.

णिगिण. त्रि० (नग्न) વસ્ત્ર રહિત.

णिगिणिण. न० (नाग्न्य) નગ્નતા; નગ્નપણું.

णिगिण्हित्तार. त्रि० (निग्रहीतृ) નિગ્રહ કરનાર.

णिगुण. त्रि० (निगुण) ગુણ રહિત.

णिगुरंब. न० (निकुरम्ब) જુઓ "ણિઉરંબ" શબ્દ.

णिगूढ. त्रि० (निगूढ) ગુપ્ત. (૨) મૌન રહેલ.

णिगोय. पुं० (निगोद) એક શરીરમાં અનન્તા જીવ હોય તે; અનન્તકાય.

णिग्गअ. त्रि० (निर्गत) નીકળેલ.

णिग्गंथ. न० (नैर्ग्रन्थ्य) નિર્ગ્રંથના સિદ્ધાંત-પ્રવચન. (૨) ત્રિ૦ નિર્ગ્રંથ સંબંધી.

णिग्गंथ. पुं० (निर्ग्रन्थ) બાહ્યાભ્યન્તર પરિગ્રહ રહિત; નિઃસ્પૃહી જૈન સાધુ.

णिग्गंथधम्म. पुं० (निर्ग्रन्थधर्म) નિર્ગ્રન્થનો ધર્મ; જૈન ધર્મ.

णिग्गंथपावयण. न० (निर्ग्रन्थप्रवचन) જૈન સિદ્ધાંત, જૈન આગમ.

णिग्गंथी. स्त्री० (निर्ग्रन्थी) સાધ્વી.

णिग्गम. पुं० (निर्गम) નીકળવું તે. (૨) ઉત્પત્તિ; જન્મ. (૩) પ્રસ્થાન; પ્રયાણ.

णिग्गमण. न० (निर्गमन) નીકળવાનો માર્ગ.

णिग्गय. त्रि० (निर्गत) નીકળેલું. (૨) રહિત; અવિદ્યમાન.

णिग्गह. पुं० (निग्रह) નિગ્રહ; કબજામાં રાખવું; નિરોધ કરવો.

णिग्गहट्ठाण. न० (निग्रहस्थान) વાદમાં પ્રતિવાદી જેનાથી પકડાય તે નિગ્રહ-સ્થાન.

णिग्गहदोस. पुं० (निग्रहदोष) પરાજય સ્થાનરૂપ દોષ.

णिग्गाहि. त्रि० (निग्राहिन्) નિગ્રહ કરનાર.

णिग्गुंडी. स्त्री० (निर्गुण्डी) એક પ્રકારની ગુચ્છ વનસ્પતિ.

णिग्गुण. त्रि० (निर्गुण) ગુણ રહિત. (૨) ગુણવતથી રહિત.

णिग्गूढ. न० (निर्गूढ) સ્થિર રૂપે સ્થપાયેલ.

णिग्गोह. पुं० (न्यग्रोध) વડનું ઝાડ. (૨) પહેલા તીર્થંકરનું ચૈત્ય વૃક્ષ. (૩) નાભિ ઉપરના અવયવો સુંદર હોય અને તેની નીચેના સાધારણ હોય તેવું શરીરનું એક સંઠાણ.

णिग्गोहपरिमंडल. न० (न्यग्रोधपरिमण्डल) વડના વૃક્ષની પેઠે નાભિ ઉપરના અવયવો સુંદર અને નીચેના બેડોળ તેવી જાતનું શરીરનું એક સંઠાણ.

णिग्घंटु. पुं० (निघण्टु) વૈદિકકોષ; નિઘંટુ શાસ્ત્ર.

णिग्घाइय. त्रि० (निर्घातित) બહાર નીકળેલ. (૨) હણાયેલ; નાશ પામેલ.

णिग्घाय. પું० (निर्घात) વૈક્રિય કરેલ વજ્રનું પડવું. (૨) વિજળીનું પડવું. (૩) ગર્જનાના કડાકા. (૪) ઝરાનું વહેવું તે. (૫) વિનાશ.

णिग्घायण. न० (निर्घातन) હણવું; મારવું; નાશ કરવો.

णिग्घिण. त्रि० (निर्घृण) નિર્દય.

णिग्घोस. પું० (निर्घोष) અવાજ; સ્વર; મહાધ્વનિ.

णिघंटु. પું० (निघण्टु) એ નામનો વૈદિકકોષ.

णिघस. પું० (निकष) કસોટીનો પત્થર.

णिचय. પું० (निचय) સમૂહ; જથ્થો. (૨) કર્મસંચય; કર્મબંધ.

णिचिय. त्रि० (निचित) નિબિડ; ઘટ્ટ; ઘાટું.

णिच्च. त्रि० (नित्य) નિત્ય; હમેશનું.

णिच्चभत्त. न० (नित्यभक्त) દરરોજ ભોજન લેવું તે.

णिच्चय. પું० (निश्चय) નિશ્ચય; ચોક્કસ કરેલ ઠરાવ.

णिच्चल. त्रि० (निश्चल) સ્થિર; અચળ.

णिच्चलपय. પું० न० (निश्चलपद) નિશ્ચલપદ; મોક્ષ.

णिच्चवाय. પું० (नित्यवाद) પદાર્થને નિત્ય માનનારનો મત.

णिच्चाणिच्च. त्रि० (नित्यानित्य) નિત્યાનિત્ય.

णिच्चालोग. / णिच्चालोय. પું० (नित्यालोक) ૬૨ મો ગ્રહ. (૨) ત્રિ० હમેશાં પ્રકાશવાળા.

णिच्चुज्जोअ. / णिच्चुज्जोत. પું० (नित्योद्योत) ૬૩ મો મહાગ્રહ. (૨) ત્રિ० સદા પ્રકાશયુક્ત.

णिच्चिट्ठ. त्रि० (निश्चेष्ट) ચેષ્ટારહિત.

णिच्चेयणय. न० (निश्चेतनक) ચૈતન્ય વગરનું શરીર; મૃતદેહ.

णिच्चोउया. स्त्री० (नित्यर्तुका) હમેશાં રજસ્વલા રહેનાર સ્ત્રી.

णिच्छइय. त्रि० (नैश्चयिक) નિશ્ચય સંબંધી. (૨) પું० નિશ્ચય નય; પરિણામ વાદ.

णिच्छक्क. त्रि० ( ) અવસરનો અજાણ.

णिच्छय. પું० (निश्चय) નિર્ણય; નિશ્ચય. (૨) અવ્યભિચારી નિયમ. (૩) મોક્ષ. (૪) વાસ્તવિક પદાર્થનેજ માનનાર દ્રવ્યાર્થિક નય.

णिच्छयणय. પું० (निश्चयनय) દ્રવ્યાર્થિકનય; નિશ્ચયનય.

णिच्छयन्न. त्रि० (निश्चयज्ञ) નિશ્ચયાર્થ જાણનાર.

णिच्छाय. त्रि० (निश्छाय) શોભા વગરનો; કદરૂપો.

णिच्छारिय. त्रि० (निस्तारित) પાર પહોંચાડેલ.

णिच्छिण्ण. त्रि० (निस्तीर्ण) પાર ગયેલ.

णिच्छिण्ण. त्रि० (निच्छिन्न) જૂદું કરેલ; કાપેલ.

णिच्छिद्द. त्रि० (निश्छिद्र) છિદ્ર રહિત.

णिच्छिय. त्रि० (निश्चित) નિશ્ચિત—નક્કી કરેલ.

णिच्छीर. त्रि० (निःक्षीर) ક્ષીર રહિત.

णिच्छुढ त्रि० (निःक्षिप्त) બહાર નીકળેલ.

णिच्छुभणी. स्त्री० (निक्षोभणा) ભર્ત્સના; તિરસ્કાર.

णिच्छुभाविय. त्रि० (निक्षोभित) બહાર કાઢી મૂકેલ.

णिच्छुहणा. स्त्री० (निक्षरणा) બહાર કાઢવાની આજ્ઞા.

णिच्छूढ न० (निष्ठ्यूत) થુંકવું તે.

णिच्छूढ. त्रि० (निक्षिप्त) બહાર કાઢી મૂકેલ.

णिच्छोडणा. स्त्री० (निश्छोटना) નિર્ભર્ત્સના; નિરસ્કાર.

णिजुत्त. त्रि० (नियुक्त) નિમેલું; જોડએ સ્થાં ગોઠવેલું.

णिजुद्ध. न० (नियुद्ध) કોઇપણ જાતની સલાહ-સંધિ સ્વીકારવામાં ન આવે તેવું યુદ્ધ.

णिज्जण्प त्रि० (निर्याप्य) सत्त्व रहित (भोजन). (२) निर्वाहकारक.

णिज्जरण. न० (निर्जरण) निर्जरा; कर्मनुं खरवुं.

णिज्जरा. स्त्री० (निर्जरा) कर्मनुं एक देशथी झरवुं-खरवुं ते; आत्माथी कर्मनुं छुटा थवुं; नव तत्त्वमांनुं एक.

णिज्जरिय. त्रि० (निर्जरित) क्षय करेल; निर्जरा करेल.

णिज्जवग्र. } **णिज्जवग.** } त्रि० (निर्यापक) म्होटा आयश्चित्तनो निर्वाह करनार. (२) निर्वाह करनार. (३) आराधना करनार; आराधक.

णिज्जवणा. स्त्री० (निर्यापना) प्राणिओना प्राणने प्रयाण करावयानुं कृत्य; हिंसानुं एक नाम.

णिज्जाण. न० (निर्याण) ज्यांथी पाछुं आववुं न होय तेवुं गमन; मोक्ष गमन. (२) स्वतंत्र गमन. (३) मरणकाळे शरीरमांथी आत्मानुं बहार नीकळवुं ते. (४) नगरथी बहार नीकळवुं ते. (५) नगरमांथी नीकळवानो रस्तो. (६) निस्तार; छेडो.

णिज्जाणभूमि. स्त्री० (निर्याणभूमि) जे ठेकाणे निर्वाणपद मळ्युं होय ते भूमि.

णिज्जाणमग्ग. पुं० न० (निर्याणमार्ग) मोक्ष मार्ग. (२) जीवने नीकळवानो मार्ग. (३) नीकळवानो रस्तो; बहार जवानो मार्ग.

णिज्जाणिय. त्रि० (नैर्याणिक) निर्याण संबंधी; निर्गम संबंधी.

णिज्जाणियलेण. न० (नैर्याणिकलयन) नगरमांथी नीकळवाना मार्गमांनुं मकान.

णिज्जामग. } **णिज्जामय.** } पुं० (निर्यामक) खलासी

णिज्जाय. त्रि० (निर्यात) नीकळेल.

णिज्जास. पुं० (निर्यास) झाडनो रस; गुंदर वगेरे चीकणो पदार्थ.

णिज्जिण्ण. त्रि० (निर्जीर्ण) क्षीण; क्षय करेल.

णिज्जिय. त्रि० (निर्जित) जीतेलुं.

णिज्जीव. न० (निर्जीव) सोनुं आदि धातु मारवी ते; ७१ मी कळा. (२) त्रि० जीवरहित.

णिज्जुत्त. त्रि० (निर्युक्त) ख्यात. (२) बंधायेल.

णिज्जुत्ति. स्त्री० (निर्युक्ति) युक्ति सहित सूत्रना अर्थ बतावनार; ग्रंथ विशेष. (२) व्याख्या; टीका.

णिज्जूढ. त्रि० (निर्यूढ) बहार काढी मूकेल. (२) सुंदर नहीं ते.

णिज्जूह. न० (निर्यूह) बारसाख पासे बहार काढेलुं लाकडुं; मोडलो. (२) गोख. (३) गोखवाळुं घर.

णिज्जूहणया. } **णिज्जूहणा.** } स्त्री० (निर्यूहणा) परित्याग. (२) विरचना; निर्माण.

णिज्जोग. } **णिज्जोय.** } पुं० (निर्योग) सेवक. (२) वस्त्र पात्रादि उपकरण; सामग्री.

णिज्झर. पुं० (निर्झर) पहाडमांथी झरतुं पाणी; झरो.

णिज्झाइ. त्रि० (निध्यायिन्) जोनार.

णिज्झाइत्तार. त्रि० (निध्यातृ) अतिचिंता करनार.

णिज्झोसइत्तार. त्रि० (निज्झोषयितृ) पूर्वनां करेलां कर्मने खपावनार.

णिट्ठवण. न० (निष्ठापन) निपजाववुं.

णिट्ठवय. त्रि० (निष्ठापक) समाप्त करनार.

णिट्ठा. स्त्री० (निष्ठा) कार्यसिद्धि; कार्यसमाप्ति. (२) अन्त; अवसान.

णिट्ठाण. न० (निष्ठान) सारा गुणवाळुं; संस्कारेल भोजन.

णिट्ठाणकहा. स्त्री० निष्ठानकथा) एक प्रकारनी भोजन कथा.

णिट्ठाभासि. स्त्री० (निष्ठाभाषिन्) નિશ્ચયપૂર્વક ભાષણ કરનાર.

णिट्ठिक. त्रि० (नैष्ठिक) ધર્મમાં શ્રદ્ધાપૂર્વક મગ્ન રહેનાર.

णिट्ठिय. त्रि० (निष्ठित) સ્વકાર્ય સિદ્ધ કરેલ-પુરૂં કરેલ. (૨) પું० મોક્ષ; પરિસમાપ્તિ. (૩) त्रि० સત્તાવાળું; નિષ્ઠાવાળું. (૪) न० ખાત્રી; શ્રદ્ધા.

णिट्ठिय. त्रि० (नैष्ठिक) નિષ્ઠાવાળા.

णिट्ठियट्ठ. त्रि० (निष्ठितार्थ) કૃતકૃત્ય; કૃતાર્થ.

णिट्ठियट्ठि. त्रि० (निष्ठितार्थिन्) મુમુક્ષુ; મોક્ષના ઇચ્છનાર.

णिट्ठुभय. त्रि० (निष्ठीवक) થુંકનાર.

णिट्ठुर. त्रि० (निष्ठुर) નિષ્ઠુર; કઠોર; કઠિન.

णिट्ठुवण. न० (निष्ठीवन) થુંક; બળખો. (૨) त्रि० થુંકનાર; બળખા આદિ ફેંકનાર.

णिडल. } न० (ललाट) લલાટ; કપાળ.
णिडाल. }

णिणाय. पुं० (निनाद) અવાજ; ધ્વનિ.

णिएण. त्रि० (निम्न) નીચું. (૨) અ० નીચે; હેઠે.

णिएणगा. स्त्री० (निम्नगा) નદી.

णिएणगार. त्रि० (निर्नगर) નગર બહાર કાઢેલ.

णिरिणमेस. त्रि० (निर्निमेष) આંખના પલકારા રહિત. (૨) ચેષ્ટા રહિત. (૩) અનુપયોગી.

णिएहइया. स्त्री० (नैह्नविकी) એક પ્રકારની લિપિ.

णिएहग. } पुं० (निह्नव) સિદ્ધાંતના સત્ય
णिएहव. } અર્થને ગોપવનાર; સત્યસિદ્ધાંતના ઉત્થાપક; જમાલી આદિ મિથ્યાવાદી.

णिएहवग. त्रि० (निह्नावक) ઉત્થાપન કરનાર; છૂપાવનાર.

णिएहवण. न० (निह्नवन) છુપાવવું તે.

णितंब. पुं० (नितम्ब) પર્વતની કેડ; પર્વતનો પ્રાંત ભાગ. (૨) સ્ત્રીની કેડનો પાછલો ભાગ.

णितिउमाण. न० (नित्यावमान) જ્યાં સાધુ નિત્ય વહોરવા જાય તે કુળ.

णितिय. त्रि० (नैतिक) નિયત; નિયમિત. (૨) નિત્ય પિંડ લેનાર.

णितिय. त्रि० (नित्य) હમેશનું; સદાનું.

णितियवाइ. त्रि० (नित्यवादिन्) પદાર્થનું એકાંતપણે નિત્યપણું સ્થાપનાર.

णितियवास. पुं० (नित्यवास) હમ્મેશ એક ઠેકાણે નિવાસ કરવો તે; સ્થિરવાસ.

णितिया. स्त्री० (नित्या) જમ્બૂસુદર્શનાનું અપર નામ.

णित्त. न० (नेत्र) નેત્ર; આંખ.

णित्तल. त्रि० (निस्तल) શરાણથી ન ઉતરેલ; અનિષ્પન્ન. (૨) નિવૃત્તિ નહીં પામેલ.

णित्तुप्प. त्रि० (   ) સ્નેહ રહિત; ઘી આદિથી વર્જિત.

णित्तुस. त्रि० (निस्तुष) ફોતરાં રહિત; વિશુદ્ધ.

णित्तेय. त्रि० (निस्तेजस्) તેજ રહિત. (૨) વીર્ય રહિત.

णित्थरण. न० (निस्तरण) પાર પામવું.

णित्थाण. त्रि० (निःस्थान) સ્થાનભ્રષ્ટ.

णित्थार. पुं० (निस्तार) પાર; છેડો. (૨) બચાવ; રક્ષા. (૩) ઉદ્ધાર.

णित्थारणा. स्त्री० (निस्तारणा) પાર પામવું તે.

णित्थारिय. त्रि० (निस्तारित) બચાવેલ; રક્ષણ કરેલ.

णिदंसण. न० (निदर्शन) ઉદાહરણ. (૨) નિરંતર જોવું તે.

णिदा. स्त्री० (निदा) હિંસા. (૨) ભાનસહિત વેદના.

णिदाघ. पुं० (निदाघ) જેઠ મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

णिदाण. न० (निदान) કારણ; હેતુ. (૨) વ્રતના ફળની પ્રાપ્તિનો સંકલ્પ. (૩) મૂળ કારણ.

णिदाय. पुं० } (निदाक) ભાનપૂર્વક
णिदाया. स्त्री० } વેદના.

णिदाह. पुं० (निदाह) અસાધારણ દાહ.

णिदाह. पुं० (निदाघ) જેઠ માસનું લોકોત્તર નામ. (૨) ઘામ; બફારો. (૩) ગરમીની મોસમ.

णिदड्ढ. पुं० (निर्दग्ध) સીમન્તકપ્રભા નામે નરકેન્દ્રથી પૂર્વની આવલિકામાંનો ૨૧ મો નરકાવાસો. (૨) त्रि० બાળી નાખેલ; ભસ્મ કરેલ.

णिदड्ढमज्झ. पुं० (निर्दग्धमध्य) સીમન્તકપ્રભ નરકેન્દ્રની ઉત્તર આવલિકામાંનો ૨૧ મો નરકાવાસો.

णिदड्ढावत्त. पुं० (निर्दग्धावर्त्त) સીમન્તક નરકેન્દ્રની પશ્ચિમ આવલિકામાંનો ૨૧ મો નરકાવાસો.

णिदड्ढोसिट्ठ. पुं० (निर्दग्धावशिष्ट) સીમન્તક નરકેન્દ્રની દક્ષિણ આવલિકાનો ૨૧ મો નરકાવાસો.

णिद्दय. त्रि० (निर्दय) નિર્દય; કરૂણા રહિત.

णिद्दलण. न० (निर्दलन) મર્દન; વિદારણ.

णिद्दा. स्त्री० (निद्रा) નિદ્રા; ઉંઘ.

णिद्दाणिद्दा. स्त्री० (निद्रानिद्रा) ગાઢનિદ્રા.

णिद्दारिय. त्रि० (निर्दारित) ફાડેલ; કકડા કરેલ.

णिद्दिट्ठ. त्रि० (निर्दिष्ट) કહેલ; દર્શાવેલ.

णिद्दुद्धिया. स्त्री० (निर्दुग्धिका) દૂધરહિત. (ગાય વગેરે)

णिद्देस. पुं० (निर्देश) આજ્ઞા; હુકમ. (૨) લિંગ યા અર્થમાત્રનું કથન. (૩) વિશેષ બાબતનું અભિધાન. (૪) નિશ્ચયપૂર્વક કથન. (૫) પ્રતિપાદન; નિરૂપણ.

णिद्देसग. } त्रि० (निर्देशक) નિર્દેશ કરનાર.
णिद्देसय. }

णिद्देसवत्ति. त्रि० (निर्देशवर्तिन्) આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનાર.

णिद्दोस. त्रि० (निर्दोष) નિર્દોષ; દોષરહિત.

णिद्ध. त्रि० (स्निग्ध) ચીકાસવાળું; ચિકણું. (૨) સ્નેહવાળું. (૩) સુંવાળું. (૪) કાન્ત; તેજસ્વી. (૫) न० સ્નેહ; એક પ્રકારનો રસ.

णिद्धंत. त्रि० (निर्ध्मात) અગ્નિમાં નાખી ધમેલ; તપાવેલ-વિશુદ્ધ કરેલ. (૨) મળ રહિત.

णिद्धंधस. त्रि० ( ) નિર્દય; નિષ્ઠુર.

णिद्धण. त्रि० (निर्धन) નિર્ધન; ગરીબ.

णिद्धफास. पुं०(स्निग्धस्पर्श) સ્નિગ્ધસ્પર્શ; ચીકાશ.

णिद्धमण. न० (निर्ध्मान) તિરસ્કાર. (૨) पुं० યક્ષ વિશેષ.

णिद्धमण. न० ( ) ખાળ; મોરી.

णिद्धम्म. त्रि० (निर्धर्म्म) ધર્મરહિત.

णिद्धाडण. न० (निर्घाटन) બહાર કાઢવું તે.

णिद्धारण. न० (निर्धारण) ગુણ યા જાતિ આદિને લઇને સમુદાયના એક ભાગનું પૃથક્કરણ. (૨) નિશ્ચય; અવધારણ.

णिद्धूय. त्रि० (निर्धूत) દૂર કરેલ.

णिद्धोभास. त्रि० (स्निग्धावभास) સ્નિગ્ધપણાથી ચળકતું.

णिधण. न० (निधन) નાશ; પર્યવસાન; છેડો.

णिधत्त. न० (निधत्त) એક પ્રકારનો કર્મનો બંધ. (૨) त्रि० નિબિડ ભાવથી પ્રાપ્ત થયેલ કર્મપુદ્ગળ.

णिधि. पुं० (निधि) ભંડાર; ખજાનો.

णिन्हइया. स्त्री० (निन्हविका) અઢાર લિપિમાંની એક.

णिपाइ. त्रि० (निपातिन्) નીચે ઉતરી જનાર.

णिपुण. त्रि० (निपुण) નિપુણ; હોંશીયાર; ચતુર.

णिप्पएस. त्रि० (निष्प्रदेश) પ્રદેશ રહિત. (૨) पुं० પરમાણુ.

णिप्पंक. त्रि० (निष्पङ्क) ગારા વગરનું; કીચડ રહિત.

णिप्पकंप. त्रि० (निष्प्रकम्प) અતિ નિશ્ચલ; સ્થિર.

णिप्पगल. त्रि० (निष्प्रगल) ટપકનાર; ઝરનાર.

णिप्पच्चक्खाण. त्रि० (निष्प्रत्याख्यान) પ્રત્યાખ્યાનરહિત.

णिपच्चवाय. त्रि० (निष्प्रत्यवाय) પ્રત્યવાય રહિત; અટકાવ રહિત. (૨) નિર્વિઘ્ન.

णिप्पट्ठं. त्रि० (निष्पृष्ट) જેમાં પુછવું પડે નહી તેવું સ્પષ્ટ; અસંદિગ્ધ. (૨) અસ્પષ્ટ; અવ્યક્ત.

णिप्पडिकम्म. त्रि० (निष्प्रतिकर्मन्) સંસ્કાર રહિત; મલિન.

णिप्पडियार. त्रि० (निष्प्रतिकार) ચિકિત્સા રહિત.

णिप्पराण. त्रि० (निष्पन्न) સિદ્ધ; નિષ્પન્ન થયેલ.

णिप्पत्ति. स्त्री० (निष्पत्ति) સિદ્ધિ.

णिप्पभ. त्रि० (निष्प्रभ) પ્રભારહિત.

णिप्परिग्गह. त्रि० (निष्परिग्रह) પરિગ્રહરહિત.

णिप्पलिवयण. त्रि० (निष्प्रतिवचन) નિરૂત્તર; ઉત્તર આપવામાં અસમર્થ.

णिप्पाण. त्रि० (निष्प्राण) પ્રાણરહિત.

णिप्पाव. पुं० (निष्पाव) વાલ; એક જાતનું ધાન્ય.

णिप्पिवास. त्रि० (निष्पिपास) પિપાસા-લાલસા રહિત. (૨) સ્નેહરહિત.

णिप्पीलण. न० (निष्पीडन) દબાણ; દબાઈ જવું તે.

णिप्पुलाय. पुं० (निष्पुलाक) આવતી ઉત્સર્પિણીમાં ભરતક્ષેત્રમાં થનાર ૧૪ મા તીર્થંકર.

णिप्फंद. त्रि० (निष्पन्द) ચલન આદિ ક્રિયા રહિત; સ્થિર.

णिप्फराण. त्रि० (निष्पन्न) પૂર્ણ; ભરપુર; ભરેલું. (૨) પેદા થયેલું; ઉપજેલું.

णिप्फाइय. त्रि० (निष्पादित) નીપજાવેલ; સિદ્ધ કરેલ.

णिप्फाव. पुं० (निष्पाव) વાલ; એક જાતનું ધાન્ય.

णिप्फेडिय. त्रि० (निस्फेटित) હરણ કરેલ; લઇ લીધેલ.

णिबंध. पुं० (निबन्ध) સંબંધ; સંયોગ.

णिबंधण. न० (निबन्धन) હેતુ.

णिबद्ध. त्रि० (निबद्ध) ગુંથેલ; બાંધેલ.

णिबोह. पु (निबोध) ઉત્તમ જ્ઞાન. (૨) અનેક પ્રકારનો બોધ.

णिब्बल. त्रि० (निर्बल) બળહીન; દુર્બળ.

णिब्बहिं. अ० (निर्बहिस्) અત્યન્ત બહાર.

णिब्बुक. त्रि० ( ) નિર્મૂળ; મૂળ રહિત.

णिब्भच्छण. न० (निर्भर्त्सन) આક્રોશથી કટુવચન કહેવું; ઠપકો દેવો તે.

णिब्भच्छणा. स्त्री० (निर्भर्त्सना) ઠપકો દેવો.

णिब्भच्छिय. त्रि० (निर्भर्त्सित) ઠપકો આપેલ.

णिब्भय. त्रि० (निर्भय) ભય રહિત.

णिभ. त्रि० (निभ) સદશ; સરખું; તુલ્ય.

णिभंग. पुं० (निभङ्ग) ભાંગવું; ત્રુટવું તે.

णिभेलण. न० ( ) ઘર; સ્થાન.

णिमंतणा. स्त्री० (निमन्त्रणा) આમંત્રણ કરવું. (૨) પ્રાર્થના કરવી.

णिमग्ग. त्रि० (निमग्न) ડુબેલ; ખુંચેલ; તલ્લીન.

णिमग्गजला. स्त्री० (निमग्नजला) તિમિસ્ર ગુફાની અંદર વહેતી નદી.

णिमज्जग. पुं० (निमज्जक) ડુબકી મારી સ્નાન કરનાર તાપસની એક જાત.

णिमज्जण. न० (निमज्जन) જળમાં પ્રવેશ કરવો; ડુબકી મારવી.

णिमित्त. पुं० (निमित्त) કારણ; હેતુ. (૨) એક પ્રકારનું જ્ઞાન; નિમિત્ત શાસ્ત્રથી ભૂત ભવિષ્ય જાણવું તે. (૩) જૈન સાધુઓની ભિક્ષાનો એક દોષ.

णिमित्तपिंड. पुं० (निमित्तपिण्ड) સાધુએ ભવિષ્ય પ્રકાશી મેળવેલો પિંડ-આહાર. (૨) તે આહાર લેવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

णिमिस. पुं० (निमिष) આંખનો પલકારો.

णिमिसिअ. पुं० (नैमेषिक) આંખના પલકારા જેટલો વખત.

णिमेस. पुं० (निमेष) આંખનો પલકારો.

णिम्मंस. त्रि० (निर्मांस) માંસ રહિત.

णिम्मद्दग. पुं० (निर्मर्दक) આગલાને મારીને ચોરી કરનાર; લુંટારો. (૨) त्रि० હમેશાં મર્દન કરનાર.

णिम्मद्दिय. त्रि० (निर्मर्दित) મર્દન કરેલ; દળેલ.

णिम्मम. त्रि० (निर्मम) મમતારહિત. (૨) पुं० ભારતવર્ષના એક ભાવી તીર્થંકરદેવ.

णिम्मल. त्रि० (निर्मल) નિર્મળ; સ્વચ્છ. (૨) पुं० કર્મરૂપી મેલથી વિશુદ્ધ થયેલ સિદ્ધ ભગવાન્. (૩) બ્રહ્મલોકના છ વિમાનમાંનું ચોથું વિમાન.

णिम्मवइत्तार. त्रि० (निर्मापयितृ) સફલતા પર્યંત કાર્ય કરનાર; કાર્યસિદ્ધિ મેળવનાર.

णिम्माण. न० (निर्माण) રચના; બનાવટ. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

णिम्माय. पुं० (निर्मात) નિર્માણ કરેલ. (૨) त्रि० નિપુણ; કુશળ.

णिम्मावित. त्रि० (निर्मापित) બનાવેલ; રચેલ.

णिम्मिय. त्रि० (निर्मित) નિર્માણ કરેલ; રચેલ.

णिम्मियवाइ. त्रि० (निर्मितवादिन्) જગત્ ઈશ્વરે બનાવેલ છે એમ બોલનાર.

णिम्मिसिय. त्रि० (निर्मिषित) આંખ મીંચી પલકારો મારેલ.

णिम्मूल. त्रि० (निर्मूल) મૂળ વગરનું.

णिम्मेर. त्रि० (निर्मर्याद) મર્યાદા રહિત.

णिम्मोयणी. स्त्री० (निर्मोचनी) સર્પની કાંચળી.

णिय. त्रि० (निज) પોતાનું; અંગત.

णियइ.. स्त्री० (नियति) દૈવ; ભાગ્ય. (૨) ભાવીભાવ.

णियइ. स्त्री० (निकृति) માયા; કપટ.

णियइकम्म. न० (निकृतिकर्मन्) માયા કરવી તે.

णियइपव्वय. पुं० (नियतिपर्वत) એ નામનો એક પર્વત કે જ્યાં વાણવ્યંતર દેવો ક્રીડાર્થે વૈક્રિય શરીરનાં ભિન્નભિન્ન રૂપો ધારણ કરે છે.

णियइय. न० (नैयतिक) નિશ્ચય; અવશ્યપણું.

णियइवाइ. त्रि० (नियतिवादिन्) ભાવિભાવને માનનાર.

णियंटिय. त्रि० (नियन्त्रित) પ્રત્યાખ્યાનનો એક પ્રકાર; ગમે તેવી મુશીબત હોય છતાં પચ્ચક્ખાણ ન છોડવાં તે. (૨) न० અવશ્ય કર્તવ્ય.

णियंठ. पुं० (निर्ग्रन्थ) બાહ્ય અને અભ્યન્તર ગ્રન્થ-પરિગ્રહ રહિત; સાધુ. (૨) જિન ભગવાન્. (૩) त्रि० ધનરહિત.

णियंठिपुत्त. पुं० (निर्ग्रन्थीपुत्र) એક વિદ્યાધરનો પુત્ર, જેનું બીજું નામ "સત્યકિ" હતું. (૨) એક જૈન મુનિ જે ભગવાન્ મહાવીરના શિષ્ય હતા.

णियंठिय. त्रि० (नैर्ग्रन्थिक) નિગ્રન્થ સંબંધી; જિનદેવ સંબંધી.

णियंठी. स्त्री० (निर्ग्रन्थी) સાધ્વી.

णियंब. पुं० (नितम्ब) પર્વતનો એક ભાગ; પર્વત ઉપરનું વસતિનું સ્થાન. (૨) કેડનો એક ભાગ; થાપા.

णियंसण. न० (निवसन) વસ્ત્ર; પોશાક.

णियडि. स्त्री० (निकृति) માયા; કપટ કરવું તે.

णियडिल्लया. स्त्री० (निकृति) માયા; કપટ.

णियणिय. त्रि० (निजनिज) પોતપોતાનું.

णियत. त्रि० (नियत) શાશ્વત.

णियति. स्त्री० (नियति) જુઓ " ણિયઇ " શબ્દ.

णियतिपव्वय. पुं० (नियतिपर्वत) એ નામનો એક પર્વત.

णियतिवाइय. त्रि० (नियतिवादिक) ભવિષ્યવાદી; ભાવીભાવ હોય તેજ બને અને પુરૂષાર્થ અકિંચિત્કર છે એમ બોલનાર.

णियत्त. त्रि० (निवृत्त) નિવૃત્ત; નિવૃત્તિ પામેલ.

णियत्त. त्रि० (निकृत्त) છેદન કરેલ; કાપેલ.

णियत्तण. न० (निवर्त्तन) } ક્ષેત્રનું માપ
णियत्तणिय. न० (निवर्त्तनिक) } વિશેષ. (૨) ત્રિ૦ નિવર્તન પરિમાણવાળું. (૩) નિવૃત્ત.

णियत्थ. त्रि० (निवसित) પહેરેલ; ધારણ કરેલ.

णियम. पुं० (नियम) નિયમ; અભિગ્રહ. (૨) પિંડ વિશુદ્ધિ આદિ ઉત્તર ગુણ. (૩) નિશ્ચય; નક્કી; ચોક્કસ. (૪) અવસ્ય ભાવના.

णियमण. न० (नियमन) સંયમ.

णियय. त्रि० ( ) શાશ્વત; નિત્ય રહેનાર. (૨) નિયમબદ્ધ; નિયમાનુસારી.

णिययचारि. त्रि० (नियतचारिन्) પ્રતિબંધ વગર વિહાર કરનાર.

णिययपिंड. पुं० (नियतपिण्ड) હમ્મેશાં એક ઘેરથી લેવામાં આવતો પિંડ-આહાર.

णियर. पुं० (निकर) સમૂહ; જથ્થો.

णियल. त्रि० (निगड) બંધન; બેડી.

णियल्ल. पुं० (निगड) ૮૮ મહાગ્રહમાંનો ૫૩ મો મહાગ્રહ.

णियाइय. त्रि० (निकाचित) જુઓ " ણિકાઇય " શબ્દ.

णियाग. पुं० (नियाग) મોક્ષ (૨) ન૦ આમન્ત્રણ આપી ભિક્ષા આપવી તે.

णियाण. न० (निदान) નિયાણું કરવું. (૨) કાર્ય કારણનો વિચાર.

णियाणकड. त्रि० (निदानकृत) } નિયાણું
णियाणकारि. त्रि० (निदानकारिन्) } કરનાર; કરણિના ફળની ઇચ્છા રાખનાર.

णियाणमरण. न० (निदानमरण) નિયાણું બાંધીને મરવું તે; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.

णियाणसल्ल. न० (निदानशल्य) સંપત્તિ પામવાને નિયાણું કરવું તે; ત્રણ શલ્યમાંનું એક.

णियामग. } त्रि० (नियामक) નિયમમાં
णियामय. } રાખનાર.

णियाय. पुं० (नियाग) મોક્ષ.

णियावादि. त्रि० (नित्यवादिन्) પદાર્થો એકાન્તે નિત્ય છે એવા મતવાળો.

णियुत्त. त्रि० (नियुक्त) નિયુક્ત કરેલ; જોડેલ.

णियुद्ध. न० (नियुद्ध) મલ્લનું યુદ્ધ.

णियोग. पुं० (नियोग) અનુયોગ; વ્યાપાર. (૨) નિશ્ચય; ચોક્કસ.

णिरइ. स्त्री० (निर्ऋति) રાક્ષસ. (૨) મૂળ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

णिरइयार. पुं० (निरतिचार) પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના વખતમાં અતિચાર લાગ્યા વિના જે સામાયિક ચારિત્ર છોડી બીજું ચારિત્ર આરોપવામાં આવે છે તે; છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રનો બીજો ભેદ. (૨) ત્રિ૦ અતિચાર રહિત.

णिरंगण. त्रि० (निरङ्गण) રાગરહિત; નિર્લેપ.

णिरंजण. त्रि० (निरञ्जन) રાગથી રહિત; મુક્ત.

णिरंतर. क्रि० वि० (निरन्तर) હમ્મેશાં; નિરંતર.

णिरंतरिय. त्रि० (निरन्तरित) જરાપણ અંતર રહિત.

णिरंभा. स्त्री० (निरम्भा) એક ઇન્દ્રાણી; વૈરોચન ઇન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

णिरंस. त्रि० (निरंश) અંશ રહિત; અખંડ.

णिरक्किकय. त्रि० (निराकृत) આકૃતિ વિનાનું

णिरट्ठ. त्रि० (निरर्थ) } નિરર્થક; નિષ્પ્રયોજન. (૨)
णिरट्ठग. त्रि० (निरर्थक) } ન૦ પ્રયોજનનો અભાવ.

णिरणुकंप. त्रि० (निरनुकम्प) અનુકંપારહિત; નિર્દય.

णिरणुक्कोस. त्रि० (निरनुक्रोश) દયા રહિત.

णिरणुताव. त्रि० (निरनुताप) પશ્ચાત્તાપ રહિત.

णिरत्थग. त्रि० (निरर्थक) ફોકટ; નિરર્થક.

णिरभिग्गह. त्रि० (निरभिग्रह) અભિગ્રહ રહિત.

णिरभिराम. त्रि० (निरभिराम) અસુન્દર; ઉત્તમ નહિ તે.

णिरभिलप्प. त्रि० (निरभिलाप्य) અનિર્વચનીય; વાણીથી ન બતાવી શકાય તેવું.

णिरभिस्संग. त्रि० (निरभिष्वङ्ग) સંગરહિત; બાહ્યાભ્યન્તર પરિગ્રહ રહિત; નિઃસ્પૃહ.

णिरय. त्रि० (निरत) આસક્ત.

णिरय. त्रि० (नीरजस्) રજ રહિત; નિર્મળ.

णिरय. पुं० (निरय) નરક; પાપ ભોગવવાનું સ્થાન. (૨) નરકના જીવ; નારકી.

णिरयगइ. स्त्री० (निरयगति) નરક ગતિ; ચાર ગતિમાંની એક.

णिरयगामि. त्रि० (निरयगामिन्) નરકમાં જનાર.

णिरयगोयर. पुं० (निरयगोचर) નરકમાં રહેનાર જીવ; નારકી.

णिरयपाल. पुं० (निरयपाल) નરકને પાળનાર પરમાધામી.

णिरयवेयणिज्ज. न० (निरयवेदनीय) નરકમાં વેદવા યોગ્ય કર્મ.

णिरयावलिया. स्त्री० (निरयावलिका) નિરય-નરકની આવલિકા-શ્રેણી; પંક્તિબંધ નરકાવાસા. (૨) એ નામનું એક સૂત્ર. (૩) નરકના જીવોને દુઃખ આપનાર પરમાધામી.

णिरयावास. पुं० (निरयावास) નરકાવાસો.

णिरवइक्खल. त्रि० (निरपेक्ष) અપેક્ષા રહિત.

णिरवकंखि. त्रि० (निरवकाङ्क्षिन्) કાંક્ષા-ઇચ્છા રહિત.

णिरवच्च. त्रि० (निरपत्य) સંતાન રહિત.

णिरवज्ज. त्रि० (निरवद्य) નિર્દોષ.

णिरवयक्खल. त्रि० (निरपेक्ष) પરના પ્રાણ બચાવવામાં બેદરકાર.

णिरवयव. त्रि० (निरवयव) અવયવ રહિત.

णिरवराहि. त्रि० (निरपराधिन्) અપરાધ રહિત.

णिरवलंब. त्रि० (निरवलम्ब) અવલમ્બન રહિત; આધાર-ટેકા વગરનો.

णिरवलाव. त्रि० (निरपलाप) કોઇની વાત બીજાને ન કહી દેનાર.

णिरवसेस. त्रि० (निरवशेष) સંપૂર્ણ; સમગ્ર.

णिरहिगरण त्रि० (निरधिकरण) મોટા આરંભ રૂપ શસ્ત્ર વગરનો.

णिरहिगरणि. त्रि० (निरधिकरणिन्) અધિકરણ રહિત; શાસ્ત્ર રહિત.

णिराणंद. त्रि० (निरानन्द) આનન્દ રહિત.

णिरातंक. त्रि० (निरातङ्क) રોગ રહિત.

णिराबाध. } त्रि० (निराबाध) હરકત રહિત.
णिराबाह. }

णिराभिराम. त्रि० (निरभिराम) અતિ સુંદર.

णिरामगंध. त्रि० (निरामगन्ध) આમગંધ-મૂલોત્તર ગુણખંડના રૂપ દોષથી રહિત; નિર્દોષ ચારિત્રવાળો.

णिरामिस. त्रि० (निरामिष) આસક્તિ રહિત.

णिरायंक. त्रि० (निरातङ्क) જુઓ "ણિરાતંક" શબ્દ.

णिरायास. त्रि० (निरायास) ખેદના કારણથી રહિત; પરિશ્રમ રહિત.

णिरालंबण. त्रि० (निरालम्बन) આલમ્બન-આધાર રહિત.

णिरावकंखि. त्रि० (निरवकाङ्क्षिन्) આકાંક્ષા રહિત; નિઃસ્પૃહી.

णिरावयक्ख. त्रि० (निरपेक्ष) અપેક્ષા રહિત.

णिरावरण. त्रि० (निरावरण) આવરણ રહિત.

णिरास. त्रि० (निराश) નિરાશ થયેલ. (૨) ન૦ આશાનો અભાવ.

णिरासव. त्रि० (निराश्रव) આશ્રવ રહિત; કર્મ બન્ધનના કારણોથી રહિત.

णिरिंधणया. स्त्री० (निरिन्धनता) ઇંધન-બળીતણનો અભાવ.

णिरिक्खण. न० (निरीक्षण) બારીકીથી જોવું; અવલોકન કરવું તે.

णिरिक्खणा. स्त्री० (निरीक्षणा) અવલોકન; પ્રતિલેખના.

णिरिक्खिय. त्रि० (निरीक्षित) અવલોકન કરેલ; નિરીક્ષણ કરેલ.

णिरिण. त्रि० (निर्ऋण) ઋણમુક્ત.

णिरिति. स्त्री० (निरिति) એક રાત્રીનું નામ.

णिरुंभण. न० (निरोधन) અટકાવત; રોકાણ; રૂંધવું તે.

णिरुंभा. स्त्री० (निरुंभा) એ નામની એક દેવી.

णिरुच्छाह. त्रि० (निरुत्साह) ઉત્સાહ રહિત.

णिरुज. न० (नीरुज्) રોગનો અભાવ. (૨) ત્રિ० રોગ રહિત.

णिरुट्ठाइ. त्रि० (निरुत्थायिन्) નહીં ઉઠનાર.

णिरुत्त. न० (निरुक्त) વેદમાં આવેલા શબ્દોની નિરૂક્તિ-વ્યુત્પત્તિ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર. (૨) નિશ્ચિત ઉક્તિ.

णिरुत्ति. स्त्री० (निरुक्ति) વ્યુત્પત્તિ.

णिरुत्तिय. त्रि० (नैरुक्तिक) વ્યુત્પાત પ્રમાણે જેનો અર્થ થઇ શકે તેવો શબ્દ.

णिरुदर. त्रि० (निरुदर) નાના પેટવાળો; સહૃદયી નહિ તે.

णिरुद्ध. त्रि० (निरुद्ध) રોકેલ. (૨) આવૃત; આચ્છાદિત. (૩) પું० માછલાની એક જાત.

णिरुवक्कम. त्रि० (निरुपक्रम) કંઇપણ નિમિત્ત મળ્યે જેનું આઉખું તુટે નહી તે; જેટલું બાંધ્યું હોય તેટલુંજ આયુષ્ય ભોગવે તે. (૨) મનના શોક આદિથી રહિત.

णिरुवक्किट्ठ. त्रि० (निरुपक्लिष्ट) સ્વગત શોક આદિ કલેશ રહિત; દુઃખ રહિત.

णिरुवक्केस. त्रि० (निरुपक्लेश) શોક આદિ કલેશો-બાધા રહિત.

णिरुवग्गह. त्रि० (निरुपग्रह) ઉપકાર નહિ કરનાર.

णिरुवचरिय. त्रि० (निरुपचरित) ઉપચાર નહિ કરેલ. (૨) વાસ્તવિક; યથાતથ્ય.

णिरुवट्ठाणि. त्रि० (निरुपस्थानिन्) નિરૂદ્યમી; આળસુ.

णिरुवद्दव. त्रि० (निरुपद्रव) ઉપદ્રવ રહિત.

णिरुवम. त्रि० (निरुपम) ઉપમા રહિત.

णिरुवयरिय. त्रि० (निरुपचरित) જુઓ "णिरुवचरिय" શબ્દ.

णिरुवलेव. त्रि० (निरुपलेप) કર્મરૂપી લેપ રહિત. (૨) સ્નેહ વગરનો.

णिरुवसग्ग. पुं० (निरुपसर्ग) જન્મ, મરણ આદિ ઉપસર્ગ રહિત; મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) ત્રિ० ઉપસર્ગ રહિત.

णिरुवहत. } **णिरुवहय.** } त्रि० (निरुपहत) રોગાદિથી નહિ હણાયેલ. (૨) વિકાર રહિત. (૩) જ્વરાદિ ઉપદ્રવ રહિત.

णिरुव्विग्ग. त्रि० (निरुद्विग्न) ઉદ્વેગ રહિત.

णिरुस्साह. त्रि० (निरुत्साह) ઉત્સાહ-ઉદ્યમ રહિત.

णिरुह. पुं० (निरुह) નાડીમાંથી લોહી કાઢવું તે.

णिरेय. त्रि० (निरेज) } **णिरेयण.** त्रि० (निरंजन) } નિષ્પ્રકમ્પ; નિશ્ચલ.

णिरोद्दर. त्रि० (निरुदर) નાના પેટવાળો; ઉદરના વિકાર વિનાનો.

णिरोय. त्रि० (नीरोग) રોગ રહિત.

णिरोवयार. त्रि० (निरुपकार) ઉપકારને નહીં માનનાર.

णिरोह. पुं० (निरोध) નિરોધ; અટકાવ. (૨) ઇંદ્રિયાદિનો નિગ્રહ કરવો તે.

णिलय. न० (निलय) ઘર.

णिलयण. न० (निलयन) વસતી; રહેઠાણ.

णिलाड. न० (ललाट) કપાળ; મસ્તકનો આગલો ભાગ.

णिलाडपट्टिया. स्त्री० (ललाटपट्टिका) કપાળ ઉપર કરવામાં આવતી કંકુની પટી; પીળ બીજના ચંદ્ર જેવી આડ.

णिलुक्क. त्रि० (निर्लोक्य) ગુપ્ત.

णिल्लंछण. न० (निर्लाञ्छन) નપુંસક કરવું તે; ખુંટીઆ આદિને સમારવા તે.

णिल्लज्ज. त्रि० (निर्लज्ज) લજ્જા-શરમરહિત.

णिल्लालिय. त्रि० (निर्लालित) પસરેલ; નીકળેલ.

णिल्लेव. त्रि० (निर्लेप) લેપરહિત.

णिल्लेवण. न० (निर्लेपन) લેપનો અભાવ; મેલનો અભાવ.

णिल्लेवणकाल. पुं० (निर्लेपनकाल) નરકમાં વિવક્ષિત સમયનો એક પણ નારકી જીવ ન હોય તે સમય.

णिल्लेविअ. त्रि० (निर्लेपित) લેપરહિત કરેલ. (૨) તદ્દન છૂટી ગયેલ.

णिल्लेहण. न० (निर्लेखन) ઉદ્વર્તન;

णिव. पुं० (नृप) } રાજા; નરપતિ.
णिवइ. पुं० (नृपति) }

णिवइत्तार. त्रि० (निपतितृ) ઉતરનાર; પડનાર.

णिवइय. त्रि० (निपतित) પડેલ. (૨) न० એક પ્રકારનું ઝેર; ત્વચા ઝેર, દૃષ્ટિ ઝેરઆદિ.

णिवउप्पय. पुं० (निपातोत्पात) જેમાં ઉંચે ચડવું પાછું નીચે પડવું થાય, તેવા પ્રકારનું એક નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

णिवट्टण. न० (निवर्तन) નિવૃત્તિ; પ્રવૃત્તિનો અભાવ. (૨) પાપ આવવાનો માર્ગ બંધ થાય તેવું સ્થાન.

णिवडण. न० (निपतन) નીચે પડવું.

णिवडिय. त्रि० (निपतित) નીચે પડેલ.

णिवण्ण. पुं० (निषण्ण) કાયોત્સર્ગ વિશેષ; જેમાં ધર્મ આદિ કોઇ પ્રકારનું ધ્યાન કરાતું નથી તેવો કાઉસગ્ગ.

णिवण्णणिवण्ण. पुं० (निषण्णनिषण्ण) જેમાં આર્ત અને રૈદ્રધ્યાન કરવામાં આવે છે તે કાઉસગ્ગ.

णिवण्णुस्सिय. पुं० (निषण्णोत्सृत) કાયોત્સર્ગ વિશેષ; જેમાં ધર્મ ધ્યાન અને શુક્લ ધ્યાન કરવામાં આવે છે તે કાઉસગ્ગ.

णिवत्त. त्रि० (निवृत्त) વીતી ગયેલ; પસાર થયેલ.

णिवत्ति. स्त्री० (निवृत्ति) બંધ થવું; અટકવું. (૨) નિષ્પત્તિ.

णिवसण. न० (निवसन) વસ્ત્ર.

णिवाइ. त्रि० (निपातिन्) નીચે પડનાર.

णिवाइय. }
णिवातित. } त्रि० (निपातित) નીચે પડેલ.
णिवातिय. }

णिवाय. पुं० (निपात) નીચે પડવું. (૨) બેસવું તે. (૩) નિપાત; વ્યાકરણ શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ ચ વા આદિ અવ્યય. (૪) ચપટી વગાડવી તે. (૫) સંયોગ; સંબન્ધ.

णिवाय. त्रि० (निवात) વાયુ સંચારરહિત; સ્થિર.

णिवायण. न० (निपातन) ખાડામાં પાડવું. (૨) વ્યાકરણ પ્રસિદ્ધ શબ્દસિદ્ધિ.

णिवारण. न० (निवारण) નિવારણ-અટકાવવું તે. (૨) ટાઢ તાપને રોકનાર-ઘર, વસ્ત્ર વગેરે.

णिवारय. त्रि० (निवारक) નિવારણ કરનાર; અટકાવ કરનાર.

णिवारिय. त्रि० (निवारित) રોકેલ; અટકાવેલ.

णिवास. पुं० (निवास) નિવાસ; રહેઠાણ.

णिविट्ठ. त्रि० (निविष्ट) મેળવેલ; પ્રાપ્ત કરેલ. (२) આસક્ત.

णिविट्ठकप्पट्ठिइ. स्त्री० (निविष्टकल्पस्थिति) પરિહારવિશુદ્ધતપ પૂર્ણ કરનારની કલ્પ સ્થિતિ; સાધુ સામાચારી વિશેષ.

णिविट्ठकाइयकप्पट्ठिइ. स्त्री० (निविष्टकायिककल्पस्थिति) પરિહારવિશુદ્ધ તપ કરી બહાર નીકળેલ સાધુની કલ્પસ્થિતિ.

णिवित्ति. स्त्री० (निवृत्ति) આરંભ વગેરે પાપથી નિવૃત્ત થવું તે; નિવર્તન.

णिविसमाणकप्पठिइ. स्त्री० (निर्विशमानकल्पस्थिति) પરિહારવિશુદ્ધકલ્પ આચરનારની કલ્પસ્થિતિ.

णिवुड्ढि. स्त्री० (निवृद्धि) વૃદ્ધિનો અભાવ. (२) ઘટવું; હાનિ થવી.

णिवेइय. त्रि० (निवेदित) નિવેદન કરેલ.

णिवेयण. न० (निवेदन) નિવેદન; જાહેર કરવું તે.

णिवेस. पुं० (निवेश) સ્થાપન કરવું તે; બેસાડવું તે. (२) આવાસસ્થાન.

णिवेसण. न० (निवेशन) સ્થાન; બેઠક. (२) એક દરવાજાવાળાં ઘણાં ઘરો.

णिव्वट्टग. त्रि० (निर्वर्त्तक) બનાવનાર; કર્તા.

णिव्वट्टण. न० (निर्वर्त्तन) નગરમાંથી નીકળવાનો માર્ગ.

णिव्वट्टिय. त्रि० (निर्वर्त्तित) બનાવેલ; નિષ્પન્ન કરેલ.

णिव्वण. त्रि० (निर्व्रण) ફોલ્લા, ચાઠાં આદિ જખમ રહિત.

णिव्वत. त्रि० (निर्व्रत) વ્રત રહિત.

णिव्वत्त. त्रि० (निर्वृत्त) નિવૃત્ત થયેલ. (२) અતિક્રમણ કરેલ. (३) ઉત્પન્ન થયેલ.

णिव्वत्तण. न० (निर्वर्त्तन) }
णिव्वत्तणया. स्त्री० (निर्वर्त्तना) }
णिव्वत्तणा. } ઉત્પત્તિ. (२) નિષ્પત્તિ; સિદ્ધિ. (३) છુટવું; નિવૃત્તિ પામવી.

णिव्वत्तणाधिकरणिया. }
णिव्वत्तणाहिगरणिया. } स्त्री० (निर्वर्त्तनाधिकरणिकी) તલવાર વગેરે અધિકરણને તદ્દન નવીન તૈયાર કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

णिव्वत्तय. त्रि० (निर्वर्त्तक) બનાવનાર; નિષ્પન્ન કરનાર.

णिव्वत्ति. स्त्री० (निर्वृत्ति) વસ્તુની ઉત્પત્તિ; બનાવટ. (२) નિષ્પત્તિ.

णिव्वत्तिय. त्रि० (निर्वर्तित) ઉત્પન્ન કરેલ; બનાવેલ; ઉપાર્જન કરેલ. (२) વ્યવસ્થાપન કરેલ. (३) ગોળાકાર કરેલ.

णिव्वय. त्रि० (निर्व्रत) વ્રત રહિત.

णिव्वयण. न० (निर्वचन) ખુલાસો; જવાબ.

णिव्वाघाइम. त्रि० (निर्व्याघातिम) સ્વાભાવિક; કુદરતી; કોઇ વસ્તુના આવરણથી ન બનેલ.

णिव्वाघाय. त्रि० (निर्व्याघात) વ્યાઘાત રહિત; વિઘ્ન વિનાનું. (२) न० કેવળજ્ઞાન.

णिव्वाण. न० (निर्वाण) મોક્ષ. (२) पुं० જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીમાં થનાર ત્રીજા તીર્થંકર. (३) न० બૂઝાઇ જવું. (४) त्रि० બૂઝાઇ ગયેલ.

णिव्वाय. त्रि० (निर्वात) વાયુ રહિત.

णिव्वावकहा. स्त्री० (निर्वापकथा) એક જાતની ભોજન કથા.

णिव्वाविय. त्रि० (निर्वापित) શીતળ કરેલ; ઠંડું પાડેલ.

णिव्वासिय. त्रि० (निर्वासित) હદપાર કરેલ.

णिव्विइगिच्छ. न० (निर्विचिकित्स्य) }
णिव्विइगिच्छा. स्त्री० (निर्विचिकित्सा) } ફળપ્રાપ્તિમાં શંકાનો અભાવ.

णिव्विइय. } **णिव्विगइय.** } न० (निर्विकृतिक) દૂધ આદિ રસનો પરિત્યાગ; વિગયના પચ્ચખ્ખાણ.

णिव्विट्ठ. પું० (निर्विष्ट) જેણે પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર સેવેલ છે તે સાધુ.

णिव्विट्ठकप्पठिइ. स्त्री० (निर्विष्टकल्पस्थिति) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રને પૂર્ણ કરનાર સાધુની કલ્પ સ્થિતિ.

णिव्विट्ठकाइय. પું० (निर्विष्टकायिक) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રને પૂર્ણ કરીને એ ચારિત્રથી બહાર નીકળનાર સાધુ.

णिव्विराण. त्रि० (निर्विण्ण) ખિન્ન; ખેદયુક્ત. (૨) નિવૃત્ત થયેલ.

णिव्विराणचारि. त्रि० (निर्विण्णचारिन्) ખિન્ન થઇ ફરનાર.

णिव्विराणवरा. स्त्री० (निर्विण्णवरा) વિરક્ત પતિવાળી સ્ત્રી.

णिव्वित्त. त्रि० (निर्वृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ; પુરૂ થયેલ.

णिव्वियतिग्र. न० (निर्विकृतिक) જેમાં દૂધ ઘી વગેરે વિકૃતિનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે તે તપ; નીવી. (૨) त्रि० વિજયરહિત.

णिव्विस. त्रि० (निर्विष) વિષ-ઝેરથી રહિત.

णिव्विसमाण. न० (निर्विशमान) એક પ્રકારનું ચારિત્ર. (૨) त्रि० તે ચારિત્રને પાળનાર.

णिव्विसय. त्रि० (निर्विषय) વિષય અભિલાષા રહિત. (૨) દેશ બહાર કાઢેલ; દેશવટો આપેલ.

णिव्विसिय. त्रि० (निर्वासित) દેશની બહાર કરેલ.

णिव्विसेस. त्रि० (निर्विशेष) વિશેષ રહિત; સાધારણ.

णिव्वुग्र. त्रि० (निर्वृत) શીતળ થયેલ. (૨) નિર્વાણ-મોક્ષે ગયેલ. (૩) પું० સ્વસ્થ આત્મા.

णिव्वुइ. स्त्री० (निर्वृति) મનનું સ્વસ્થપણું; સમાધિ. (૨) ક્ષીણ મોહાવસ્થા. (૩) એ નામના એક આચાર્ય કે જેના ઉપરથી નિર્વૃતિ શાખા નીકળી છે. (૪) સુખ; દુઃખની નિવૃતિ.

णिव्वुइकर. त्रि० (निर्वृतिकर) નિર્વાણજનક.

णिव्वुक्कच्छिन्न. त्रि० ( ) નિર્મૂળ કરેલ; જડમૂળથી છેદેલ.

णिव्वुड. त्रि० (निर्वृत) શીતળ-ઠંડું થયેલ. (૨) નિર્વાણ પામેલ; મોક્ષ પામેલ.

णिव्वुड्ड. त्रि० (निर्ब्रुडित) ડુબી ગયેલ.

णिव्वुति. स्त्री० (निर्वृति) નિર્વાણ સુખ.

णिव्वुय. त्रि० (निर्वृत) સુખી; સંતોષી. (૨) ક્રોધ વગેરે દૂર થવાથી શાંત થયેલ.

णिव्वेग्रण. न० (निर्वेदन) ખેદ; વૈરાગ્ય. (૨) त्रि० વૈરાગ્યજનક.

णिव्वेग्रणी. स्त्री० (निर्वेदनी) સંસારથી વિરક્ત બનાવનાર વૈરાગ્યની કથા.

णिव्वेग. પું० (निर्वेग) સંસારથી વિરક્તિ.

णिव्वेगणी. स्त्री० (निर्वेदनी) જુઓ " णिव्वेअणी " શબ્દ.

णिव्वेय. પું० (निर्वेद) વૈરાગ્ય; સંસારથી વિરક્તતા. (૨) મોક્ષની અભિલાષા.

णिव्वेस. પું० (निर्वेश) લાભ.

णिव्वोढव्व. त्रि० (निर्वोढव्य) નિર્વાહયોગ્ય.

णिसंत. न० (निशान्त) વિશ્રામ. (૨) ઘર.

णिसंत. त्रि० (निशान्त) અત્યંત શાંત પ્રકૃતિવાળો. (૨) સાંભળેલ. (૩) પ્રભાતનો વખત; રાત્રિનો અંત. (૪) અવધારણ કરેલ.

णिसंस. त्रि० (नृशंस) ક્રૂર કર્મ કરનાર.

णिसग्ग. પું० (निसर्ग) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ. (૨) ત્યાગ.

णिसग्गरुइ. स्त्री० (निसर्गरुचि) ઉપદેશ સાંભળ્યા વગર કુદરતી રીતે થતી ધર્મ પરની શ્રદ્ધા-રૂચિ.

णिसज्जा. स्त्री० (निषद्या) આસન.

णिसज्जिश्र. त्रि० (नैषद्यिक) પલ્યંક આસને બેસનાર.

णिसट्ठ. त्रि० (   ) પ્રચુર; બહુ રીતે.

णिसट्ठ. त्रि० (निसृष्ट) નિકળેલ; તજાયેલ. (૨) આપેલ. (૩) મુક્ત; છુટો. (૪) ફેંકેલ.

णिसढ. पुं० (निषध) બળદ. (૨) નિષધ નામે એક યાદવ કુમાર. (૩) મહાવિદેહની મર્યાદા બાંધનાર મેરૂથી દક્ષિણ તરફનો નિષધ નામે પર્વત.

णिसढकूड. न० (निषधकूट) નિષધ પર્વતનું બીજું કૂટ-શિખર.

णिसढदह. पुं० (निषधद्रह) મન્દર પર્વતની દક્ષિણે દેવકુરૂક્ષેત્રમાંનો મોટો દ્રહ-ઝરો.

णिसरण. त्रि० (निषण्ण) બેઠેલું. (૨) કાઉસગ્ગનો એક ભેદ.

णिसम्मभासि. त्रि० (निशम्यभाषिन्) વિચારીને બોલનાર.

णिसरण. न० (निसरण) નીકળવું તે.

णिसल्ल. त्रि० (निःशल्य) માયા નિયાણ અને મિચ્છાદંસણ એ ત્રણ શલ્ય રહિત.

णिसह. पुं० (निषध) જુઓ " ણિસઢ " શબ્દ.

णिसहकूड. पुं० (निषधकूट) જુઓ "ણિસઢકૂડ " શબ્દ.

णिसहद्दह. पुं० (निषधद्रह) દેવકુરૂના ચિત્રવિચિત્રકૂટ પર્વતથી ૮૩૪ જોજનને સાતીયા ચાર ભાગ ઉત્તરે સીતા નદીની વચ્ચે આવેલ એક દ્રહ.

णिसा. स्त्री० (निशा) રાત્રિ. (૨) રાત્રીના જેવા અંધકારવાળી નરકભૂમિ. (૨) વાટવાનો પત્થર.

णिसाय. पुं० (निषाद) સ્વર વિશેષ.

णिसालोढ. न० (निशालोष्ट) વાટવાનો પથ્થર.

णिसिज्जा. स्त्री० (निषद्या) આસન; બેઠક.

णिसिट्ठ. त्रि० (निःसृष्ट) ફેંકેલ. (૨) મુક્ત. (૩) અનુજ્ઞાત.

णिसिद्ध. त्रि० (निषिद्ध) નિષેધ કરેલ; અટકાવેલ.

णिसिभत्त. न० (निशाभक्त) રાત્રિ ભોજન.

णिसिय. त्रि० (निशित) તીક્ષ્ણ; પાણીદાર; તીખી ધારવાળું.

णिसिरण. न० (निसर्जन) નીકળવું તે. (૨) ત્યાગ.

णिसिरणया. } स्त्री० (निसर्जना) દાન; ત્યાગ.
णिसिरणा. } (૨) નીકળવું તે.

णिसिरिय. त्रि० (निसृष्ट) તજેલ; મુકેલ.

णिसीयण. न० (निषीदन) બેસવું તે.

णिसीह. न० (निशीथ) જૈન આગમ વિશેષ; નિશીથ સૂત્ર.

णिसीहिया. स्त्री० (नैषधिकी) સ્વાધ્યાય કરવાની ભૂમિ. (૨) પાપ ક્રિયાનો ત્યાગ. (૩) સામાચારીનો એક પ્રકાર; વ્યાપારાન્તરનો નિષેધરૂપ આચાર.

णिसीहिया. स्त्री० (निशीथिका) સ્વાધ્યાય ભૂમિ; અધ્યયનસ્થાન. (૨) આચારંગ સૂત્રનું એક અધ્યયન.

णिसुंभण. न० (निशुम्भन) વિનાશ. (૨) त्रि० મારનાર.

णिसुंभा. स्त्री० (निशुम्भा) વૈરોચન ઇંદ્રની પાંચમી અગ્રમહિષી.

णिसेय. पुं० (निषेक) કર્મ પુદ્ગળની પ્રતિસમય અનુભાગ રચના.

णिसेवग. त्रि० (निषेवक) સેવનાર; આરાધનાર.

णिसेविय. त्रि० (निषेवित) આશ્રય કરેલ.

णिसेह. पुं० (निषेध) અપવાદ.

णिसेहणा. स्त्री० (निषेधना) નિવારણ.

णिसेहिया. स्त्री० (नैषेधिकी) મોક્ષગતિ.

णिस्संक. त्रि० (निःशंक) નિઃશંક; ચોક્કસ.

णिस्संकिअ. त्रि० (निश्शङ्कित) શંકા રહિત. (૨) ન૦ શંકાનો અભાવ.

णिस्संचार. त्रि० (निस्संचार) સંચાર રહિત; જે નગરમાં માણસોને આવવા જવાનું બંધ હોય તે.

णिस्संत. त्रि० (निःशान्त) અતિશય શાંત થએલ.

णिस्संदिद्ध. त्रि० (निःसंदिग्ध) સંદેહ રહિત.

णिस्संदेह. त्रि० (निस्सन्देह) સંદેહ રહિત.

णिस्संधि. त्रि० (निस्सन्धि) સાંધ-છિદ્ર રહિત.

णिस्संस. त्रि० (निःशंस) પ્રશંસા રહિત.

णिस्संस. त्रि० (नृशंस) ઘાતકી; ક્રૂર.

णिस्सगण. त्रि० (निःसञ्ज्ञ) સંજ્ઞા રહિત.

णिस्सयर. त्रि० (निःस्वकर) કર્મને જુદા પાડનાર.

णिस्सरण. त्रि० (निःशरण) (निस्सरण) શરણ રહિત. (૨) ન૦ બહાર નીકળવું.

णिस्सल्ल. त्रि० (निःशल्य) માયા, નિયાણ અને મિચ્છાદંસણ એ ત્રણ શલ્ય રહિત.

णिस्ससिय. न० (निःश्वसित) નીચે શ્વાસ મુકવો તે.

णिस्सह त्रि० (निःसह) અતિઅશક્ત; મંદ.

णिस्सा. स्त्री० (निश्रा) આશ્રય; આલંબન.

णिस्साण. न० (निश्राण) અવલમ્બન.

णिस्साणपय. न० (निश्राणपद) અપવાદ.

णिस्सार. त्रि० (निःसार) સાર રહિત; નિરર્થક. (૨) જીર્ણ; પુરાણું.

णिस्सारिय. त्रि० (निःसारित) બહાર કાઢેલ. (૨) ભ્રષ્ટ કરેલ.

णिस्सावयण. न० (निश्रावचन) કોઇને પ્રતિબોધ પમાડવાને તેવા ગુણવાળાનું કોઈ દૃષ્ટાંત આપવું તે.

णिस्सास. पुं० (निःश्वास) નિશ્વાસ; નીચોશ્વાસ.

णिस्सिंघिय. न० (निःसिङ्घित) અવ્યક્ત શબ્દ વિશેષ.

णिस्सिय. त्रि० (निःश्रित) મેળવેલ. (૨) નિશ્ચયે બાંધેલ. (૩) લિઙ્ગપ્રમિત. (૪) આશ્રિત. (૫) આસક્ત થયેલ. (૬) ન૦ રાગ; આહાર આદિની લોલુપતા.

णिस्सिय. त्रि० (निःसृत) નીકળેલ.

णिस्सील. त्रि० (निःशील) સારા સ્વભાવથી રહિત; દુઃશીલ. (૨) આચાર રહિત. (૩) સમાધિ-શાન્તિ રહિત. (૪) શીયળ વગરનો; બ્રહ્મચર્યવ્રત રહિત. (૫) મહાવ્રત કે અણુવ્રત રહિત.

णिस्सेणि. स्त्री० (निःश्रेणि) નિસરણી.

णिस्सेयस. न० (निःश्रेयस) કલ્યાણ; મંગલ. (૨) મોક્ષ; નિર્વાણ. (૩) અભ્યુદય; ઉન્નતિ.

णिस्सेयसिय. त्रि० (नैःश्रेयसिक) મોક્ષાભિલાષી; મુમુક્ષુ.

णिस्सेस. पुं० (निःश्रेयस) મોક્ષ.

णिस्सेस. त्रि० (निःशेष) સમ્પૂર્ણ; સર્વ.

णिह. त्रि० (निह) માયાવી. (૨) ક્રોધ આદિથી પીડિત. (૩) આઘાતનું ઠેકાણું; યાતના સ્થાન.

णिह. त्रि० (स्निह) રાગી; મમત્વવાળો. (૨) ન૦ તેલ.

णिहट्ट. अ० ( ) છુટું કરવું તે. (૨) સ્થાપન કરવું તે.

णिहण. न० (निधन) વિનાશ; છેડો.

णिहत्त. न० (निधत्त) પરસ્પર મળેલ કર્મપુદ્ગલોને દૃઢપણે ધારણ કરવા તે; કર્મબન્ધનો એક પ્રકાર.

णिहत्तण. न० (निधत्तन) કર્મનું નિબિડ બન્ધન.

णिहय. त्रि० (निहत) હણેલ; મારેલ.

णिहरण. न० (निस्सरण) નિર્ગમન; બહાર નીકળવું તે. (૨) અપનયન

णिहस. पुं० (निकष) કસોટી; કસોટી કાઢવાનો પત્થર.

णिहा. स्त्री० (निहा) માયા; કપટ.

णिहाण. न० (निधान) ચક્રવર્તિનાં નવ નિધાન. (૨) ખજાનો.

णिहार. पुं० (निहार) શૌચક્રિયા.

णिहारिम. न० (निर्हारिम) જેના શબને બહાર કાઢીને સંસ્કાર કરવામાં આવે તેનું મરણ. (૨) ત્રિ૦ દૂર જનાર.

णिहि. पुं० (निधि) ભંડાર; ખજાનો. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૩) ધન આદિથી ભરેલું પાત્ર. (૪) ચક્રવર્તી રાજાની સંપત્તિ વિશેષ; નૈસર્પ આદિ નવ નિધિ.

णिहिपइ. पुं० (निधिपति) ભંડારી; નિધાનનો ધણી; ખજાનચી.

णिहिरयण. न० (निधिरत्न) ચક્રવર્તીનું નિધાન-ખજાનો.

णिही. स्त्री० (निही) અનંતજીવવાળી વનસ્પતિની એક જાત.

णिहु. स्त्री० (स्निहु) એ નામની એક વનસ્પતિ; કંદ વિશેષ. (૨) ઔષધિ વિશેષ.

णिहुय. त्रि० (निभृत) નિવૃત્ત થયેલ; પ્રવૃત્તિરહિત. (૨) પ્રશાંતવૃત્તિવાળો. (૩) નિશ્ચળ; અચળ.

णिहूअ. न० (   ) અકિંચિત્કર.

णिहो. अ० (न्यक्) નીચે.

णीआगोय. न० (नीचगोत्र) ગોત્રકર્મની અશુભ પ્રકૃતિ.

णीइ. स्त्री० (नीति) નૈગમ આદિ નય. (૨) નીતિ; ન્યાય.

णीच. त्रि० (नीच) નીચો; હલકો.

णीछूढ. न० (निष्ठ्यूत) થુંકલું; થૂંક.

णीजूह. न० (निर्यूह) જુઓ " ણિજ્જૂહ " શબ્દ.

णीणिय. त्रि० (निर्नीत) બહાર કાઢેલ.

णीणिया स्त्री० (नीनिका) એક જાતનો ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

णीति. स्त्री० (नीति) નીતિ; ન્યાય.

णीम. पुं० (नीव) કદંબનું ઝાડ.

णीय. त्रि० (नीत) લાવેલ; આણેલ.

णीय. त्रि० (नित्य) નિત્ય; હમેશ રહેનાર.

णीय. त्रि० (नीच) નીચું; નાનું; ઠીંગણું. (૨) નીચ; હલકો; નીચા કુળનો.

णीयागोय. न० (नीचगोत्र) ગોત્રકર્મની અશુભ પ્રકૃતિ; હલકું ગોત્ર. (૨) ત્રિ૦ નીચ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

णीयागोयकम्म. न० (नीचगोत्रकर्मन्) ગોત્રકર્મની અશુભપ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ નીચ ગોત્ર પ્રાપ્ત કરે છે.

णीरय. त्रि० (नीरजस्) રજરહિત; નિર્મળ. (૨) પું૦ બ્રહ્મદેવલોકનો એક પ્રસ્તર.

णीरिति. पुं० (नैर्ऋति) મૂળ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

णीरुव्विग्ग. त्रि० (निरुद्विग्न) ઉદ્વેગ રહિત; ચિંતા રહિત.

णीरोग. त्रि० (नीरोग) રોગ રહિત. (૨) ગ્લાનિ રહિત.

णील. त्रि० (नील) શ્યામ; નીલું. (૨) પું૦ નીલો રંગ. (૩) નીલમ; એક જાતનો મણિ. (૪) જીવા. (૫) ૨૫ મા ગ્રહનું નામ. (૬) સ્ત્રી૦ નીલલેશ્યા; ૭ લેશ્યામાંની બીજી લેશ્યા. (૭) બાણસમૂહ. (૮) ગ્રહાધિષ્ઠાયક દેવ વિશેષ. (૯) પર્વત વિશેષ.

णीलकंठ. पुं० (नीलकण्ठ) શકેન્દ્રની મહિષ સેનાનો અધિપતિ દેવતા.

णीलकंठय. पुं० (नीलकण्ठक) મોર; મયૂર.

णीलकणवीर. पुं० (नीलकरवीर) નીલારંગની કણેર; વૃક્ષની એક જાત.

णीलकूड. पुं० (नीलकूट) નીલવંત વર્ષધર પર્વતનું એક શિખર.

णीलगुलिया. स्त्री० (नीलगुटिका) એક જાતનું રત્ન.

णीलबंधुजीव. पुं० (नीलबन्धुजीव) નીલા રંગના પુષ્પવાળું એક જાતનું ઝાડ.

णीललेस्स. त्रि० (नीललेश्य) નીલલેશ્યા-વાળો જીવ.

णीललेस्सा. स्त्री० (नीललेश्या) ૬ લેશ્યા-માંની બીજી લેશ્યા; અશુભ અધ્યવસાય વિશેષ.

णीलवंत. पुं० (नीलवत्)સીતા નદીને વચ્ચ-ગાળે આવેલ એ નામનો એક દ્રહ. (૨) તેના વાસી નાગકુમાર દેવ. (૩) મન્દર પર્વતનું બીજું શિખર. (૪) નીલવંત પર્વત; મહાવિદેહની ઉત્તર તરફની સીમા બાંધનાર પર્વત. (૫) નીલવંત પર્વતનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

णीलवंतकूड. पुं० (नीलवत्कूट) નીલવંત વ-ર્ષધર પર્વતનું બીજું શિખર.

णीलवंतद्दहकुमार. पुं० (नीलवद्ह्रदकुमार) નીલવંત દ્રહનો અધિપતિ નાગકુમાર દેવ.

णीलवंतपव्वय. पुं० (नीलवत्पर्वत) નીલવંત પર્વત.

णीला. स्त्री० (नीला) નીલલેશ્યા. (૨) જંબૂદ્વી-પના મેરૂની ઉત્તરે રક્તા મહાનદીને મ-ળતી એ નામની એક મહાનદી.

णीलाभास. पुं० (नीलाभास) ૨૬ મો મહા ગ્રહ.

णीलासोग. पुं० (नीलाशोक) નીલા રંગનું અશોકવૃક્ષ. (૨) એ નામનું સુદર્શન શેઠનું ઉદ્યાન.

णीलासोय. न० (नीलाशोक) સૌગંધિકા ન-ગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

णीली. स्त्री० (नीली) નીલી; ગલી. (૨) સુક્ષ્મ વનસ્પતિનો એક પ્રકાર.

णीलुप्पल. न० (नीलोत्पल) નીલોત્પલ; કમળ.

णीलोभास. त्रि० (नीलावभास) મયૂરના ગળા જેવું પ્રકાશમાન. (૨) पुं० ૨૬ મા ગ્રહનું નામ.

णीव. पुं० (नीप) કદંબનું ઝાડ. (૨) न० તેનાં ફળ.

णीवार. पुं० न० (नीवार) ખેડ્યા વગરની જમીનમાં ઉગેલ ધાન્ય વિશેષ; સામો, ચોખા પ્રભૃતિ.

णीसंक. त्रि० (निःशङ्क) શંકા રહિત.

णीसट्ठ. त्रि० (निःसृष्ट) વિમુક્ત. (૨) પ્રદત્ત.

णीसढ. त्रि० (निःसृष्ट) ફેંકેલ; મુકેલ.

णीसवय. त्रि० (निश्रावक) નિર્જરા કરનાર.

णीससिउच्छसियसम. (निःश्वसितोच्छ्वसि-तसम) ઉંચા નીચા સ્વરવાળું ગાયન.

णीससिय. न० (निःश्वसित) નીચે શ્વાસ મુકવો.

णीसा. स्त्री० ( ) ધંટી.

णीसास. पुं० न० (निःश्वास) નીચે શ્વાસ મુકવો તે.

णीसेयस. न० (निःश्रेयस) નિશ્ચિત કલ્યાણ; મોક્ષ.

णीहडिया. स्त्री० (निर्हृतिका) પીરસાળું.

णीहरण. न० (निर्हरण) મરણ સંસ્કાર. (૨) નીકળવું તે.

णीहार. पुं० (नीहार) દિશાએ-શૌચક્રિયાએ જવું.

णीहारण. न० (निस्सारण) કાઢી મુકવું.

णीहारि. त्रि० (निर्हारिन्) વ્યાપીજનાર; વિ-સ્તાર પામનાર. (૨) અવાજવાળું.

णीहारिम. न० (निर्हारिम) જેના શબનું નિહરણ-અગ્નિસંસ્કાર વગેરે મરણ સંસ્કાર થઇ શકે તેવે સ્થળે સંથારો કરવો' તે. (૨) ઘણે દૂર સુધી પહોંચે તેવું.

णीहू. स्त्री० (नीहू) કન્દની એક જાત.

णु. अ० (नु) પ્રશ્ન. (૨) વિતર્ક.

णुक्कार. पुं० (नुकार) નુકાર શબ્દ કરવો તે.

णुणं. अ० (नूनम्) નક્કી; ચોક્કસ. (૨) તર્ક, પ્રશ્ન, હેતુ ઇત્યાદિ અર્થમાં વપરાતું અવ્યય.

णूम न० (नूम) गाढ अंधाइ. (२) पर्वतनी गुफा वगेरे गुप्त स्थळ. (३) ढांकवुं. (४) माया; कपट. (५) कर्म.

णूमगिह. न० (नूमगृह) नीच झाडीमां आवेलुं घर; कुंजघर.

णे. अ० (णे) पादपूरण.

णेआइय. त्रि० (नैयायिक) } न्याययुक्त;
णेआउअ. त्रि० (न्याय्य) } युक्ति प्रयुक्ति सहित. (२) पुं० जेमां निश्चे मुक्ति मळे तेवो मार्ग. (३) त्रि० न्याय शास्त्र जाणनार.

णेउणिअ. त्रि० (नैपुणिक) निपुण; चतुर. (२) न० अनुप्रवाद नामना पूर्व ग्रंथनी एक वस्तु.

णेउण्ण. न० (नैपुण्य) निपुणता; चतुराइ.

णेउर. न० (नूपुर) पगनुं आभरण; झांझर. (२) बे इन्द्रिय जीव विशेष. (३) चार इंद्रियवाळा जीवनी एक जात.

णेग. त्रि० (नैक) अनेक; बहु.

णेगम. न० (नैगम) वाणीया-व्यापारीओनुं निवास स्थान. (२) पुं० शास्त्रना अर्थमां कुशळ. (३) सात नयमांनो पहेलो नय.

णेच्छइय. पुं० (नैश्चयिक) निश्चय नय.

णेतार. त्रि० (नेतृ) नायक.

णेत्त. पुं० न० (नेत्र) आंख. (२) नेतरं. (३) नेतरनी छडी; सोटी.

णेत्तसूल. न० (नेत्रशूल) नेत्रशूळ; आंखनो कढापो.

णेम. पुं० स्त्री० (नेम) जमीनथी उंचो नीकळतो प्रदेश; भितनी किनारी. (२) न० मूळ; जड.

णेमि. पुं० (नेमि) पैडानो घेरावो; पैडानी धार. (२) बावीसमा तीर्थंकर.

णेमित्तिय. न० (निमित्त) निमित्तशास्त्र; २९ पापशास्त्रमांनुं एक.

णेम्म. त्रि० (   ) समान; सरखुं.

णेम्मा. स्त्री० (   ) जमीनथी नीकळतो प्रदेश.

णेय. त्रि० (ज्ञेय) जाणवा योग्य.

णेयतिय. त्रि० (नैयतिक) नित्य.

णेयाउय. त्रि० (नैयायिक) न्याययुक्त. (२) न्यायदर्शन-गौतम शास्त्रने जाणनार. (३) मोक्षमार्ग बतावनार न्याययुक्त शास्त्र.

णेयार. त्रि० (नेतृ) नेता; नायक.

णेरइय. पुं० (नैरयिक) नरकमां रहेनार जीव; नारकी. (२) नरकगति; नरकनो भव-अवतार.

णेरइयावास. पुं० (नैरयिकावास) नरकावासो.

णेरई. स्त्री० (नैर्ऋती) नैर्ऋति-राक्षस जेनो देवता छे एवुं नक्षत्र; मूळ नक्षत्र. (२) दक्षिण अने पश्चिम वच्चेनी दिशा.

णेरुत्त. न० (नैरुक्त) व्युत्पत्ति प्रमाणे अर्थनो वाचक शब्द. (२) त्रि० निरुक्त शास्त्रना जाणकार.

णेरुत्ति. स्त्री० (नैरुक्ति) व्युत्पत्ति.

णेरुत्तिय. त्रि० (नैरुक्तिक) व्युत्पत्ति करी शकाय तेवुं; व्युत्पत्तिवाळुं.

णेल. त्रि० (नैल) गळीनो विकार.

णेवत्थ. न० (नेपथ्य) वेष; पोशाक. (२) पडदो. (३) अलंकार; आभूषण.

णेवाइय. त्रि० (नैपातिक) निपात निष्पन्न नाम; अव्यय आदि.

णेसज्जि. त्रि० (नैषधिन्) निषद्या-पलांठी आसने बेसनार.

णेसज्जिया. स्त्री० (नैषधिकी) निषद्या-पलांठी आसने बेसनार (स्त्री)

णेसत्थिया. स्त्री० (नैसृष्टिकी) पत्थर वगेरे फेंकवाथी लागती क्रिया.

णेसप्प. पुं० (नैसर्प) चक्रवर्तीनां नव निधानमांनुं एक, जेमां गाम, नगर आदिनुं वर्णन छे.

णेसाय. पुं० (निषाद) નિષાદ નામનો સ્વર; સાત સ્વરમાંનો એક.

णेह. पुं० (स्नेह) સ્નેહ; રાગ; પ્રીતિ. (૨) ચિકાશ.

णेहुर. पुं० (नेहुर) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશના મનુષ્ય.

णो. अ० (नो) નહીં; નિષેધ. (૨) મિશ્રણ. (૩) દેશ; ભાગ; અંશ.

णोश्रागम. पुं० (नोआगम) આગમનો અભાવ. (૨) આગમ સાથે મિશ્રણ. (૩) આગમનો એક અંશ. (૪) न० પદાર્થનું અપરિજ્ઞાન.

णोइंदिय. न० (नोइन्द्रिय) ઇંદ્રિયભિન્ન અને ઇંદ્રિય સદૃશ; મન.

णोकसाय. पुं० (नोकषाय) હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, જુગુપ્સા, સ્ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ, નપુંસકવેદ એ નવ મોહનીયકર્મની પ્રકૃતિ; કષાયભિન્ન, કષાયસદૃશ, ઉપર્યુક્ત નવ પ્રકૃતિનો સમુદાય.

णोकसायवेयणिज्ज. न० (नोकषायवेदनीय) મોહનીય કર્મની હાસ્યાદિ નવ પ્રકૃતિ.

णोकेवलनाण. न० (नोकेवलज्ञान) અવધિ અથવા મનઃપર્યવજ્ઞાન.

णोगुण. त्रि० (नोगुण) અયથાર્થ; અવાસ્તવિક.

णोजीव. पुं० (नोजीव) અજીવ; નિર્જીવ. (૨) જીવનો પ્રદેશ.

णोतह. त्रि० (नोतथ) તેવા પ્રકારનું નહીં.

णोदिय. त्रि० (नोदित) પ્રેરણા કરેલ; જવાને સન્મુખ કરેલ.

णोमल्लिया. } **णोमालिया.** } स्त्री० (नवमल्लिका) નવમાલતિ નામનું એક વૃક્ષ.

णोल्लिय. त्रि० (नोदित) પ્રેરણા કરેલ.

गहवण. न० (स्नपन) સ્નાન.

गहविय. त्रि० (स्नपित) સ્નાન કરેલ; નાહેલ.

गहाण. न० (स्नान) સ્નાન કરવું તે.

गहाणपीढ. पुं० न० (स्नानपीठ) સ્નાન કરવાનો પાટલો—બાજોઠ.

गहाणमल्लिया. स्त्री० (स्नानमल्लिका) સ્નાનમાં ઉપયોગી એક જાતનું સુગંધી વૃક્ષ; મોટી માલતી.

गहाय. त्रि० (स्नात) નાહેલ; સ્નાન કરેલ.

गहारु. न० } **गहारुणी.** स्त्री० } (स्नायु) સ્નાયુ; નસ. (૨) માંસ તંતુ.

गहाविया. स्त्री० (स्नापिका) સ્નાન કરાવનારી દાસી.

गहुसा. स्त्री० (स्नुषा) પુત્રની વહુ; છોકરાની સ્ત્રી.

त.

त. त्रि० (तत्) તે; પહેલું.

तइ. त्रि० (तति) તેટલું—લી—લો.

तइ. अ० (तदा) ત્યારે; તે વખતે.

तइय. त्रि० (तृतीय) ત્રીજો—જી—જું.

तइया. स्त्री० (तृतीया) ત્રીજ.

तइया. अ० (तदा) તે વખતે; તે સમયે.

तइल. न० (तैल) તેલ.

तईय. त्रि० (तृतीय) જુઓ " तइय " શબ્દ.

तईया. स्त्री० (तृतीया) જુઓ " तइया " શબ્દ.

तउ. न० (त्रपु) તરૂઓ; કલઈ. (૨) સીસું.

तउदगलेव. पुं० (त्र्युदकलेप) એક માસમાં ત્રણવાર નાભિ પ્રમાણે જળવાળી નદીમાં ઉતરવું તે.

तउपम. त्रि० (तदुपम) તેની બરાબર; તેના જેવું.

तउय. न० (त्रपुक) કલઇ; તરૂઓ.

तउयर. पुं० (त्रपुकर) રોગ વિશેષ.

तउस. न० (त्रपुष) એક જાતની વેલ; કાકડી. (૨) ચીભડું.

तउसमिंजगा. } **तउसमिंजिया.** } स्त्री० (त्रपुषमिञ्जिका) એક પ્રકારનો ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો જંતુ.

तउसी. स्त्री० (त्रपुषी) કાકડી; વનસ્પતિ વિશેષ.

तए. अ० (ततस्) ત્યાર પછી; તે પછી. (૨) તે કારણથી.

तओ. अ० (ततस्) ત્યાર પછી; ત્યારે.

तं. अ० (तत्) વાક્યાલંકાર. (૨) કારણ; હેતુ.

तंजहा. अ० (तद्यथा) તે આ પ્રમાણે; ઉદાહરણ બતાવનાર અવ્યય.

तंडव. न० (ताण्डव) નૃત્ય; નાચ.

तंडुल. पुं० (तण्डुल) ચોખા; ભાત. (૨) ટીંબરૂનું ઝાડ.

तंत. त्रि० (तान्त) ખિન્ન થયેલ; ખેદ પામેલ.

तंत. न० (तन्त्र) શાસ્ત્ર; સિદ્ધાંત; સૂત્ર. (૨) વિદ્યા. (૩) તાંતવાળા વાજિંત્ર; સતાર વગેરે.

तंतव. पुं० (तान्तव) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

तंतिय. त्रि० (तान्त्रिक) તંત્રી-વીણા વગાડનાર.

तंती. स्त्री० (तन्त्री) વીણા; વાદ્ય વિશેષ. (૨) વીણા વિશેષ. (૩) તાંત; ચામડાની દોરી.

तंतु. पुं० (तन्तु) તાંતણા; દોરા; તાર.

तंतुज. } **तंतुय.** } त्रि० (तन्तुज) વસ્ત્ર; કપાસ.

तंतुवाय. पुं० (तन्तुवाय) વણકર; કપડાં વણનાર.

तंतुवायसाला. स्त्री० (तन्तुवायशाला) વણકરની શાળા; વણાટશાળા.

तंदुल. पुं० (तण्डुल) ચોખા; ચાવલ. (૨) તંદુલ નામનો ચોખાના જેવડા શરીરવાળો એક જાતનો મચ્છ. (૩) એ નામની એક જાતની લીલી વનસ્પતિ.

तंदुलमच्छ. पुं० (तन्दुलमत्स्य) ચોખાના દાણા જેવડો મચ્છ; તંદુલીયો મચ્છ.

तंदुलवेयालिय. न० (तण्डुलवैचारिक) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૪ મું સૂત્ર.

तंदुलेज्जग. } **तंदुलेज्जय.** } पुं० (तन्दुलीयक) તાંદળજો.

तंब. न० (ताम्र) તાંબું; ધાતુની એક જાત. (૨) त्रि० રાતું.

तंबग. पुं० (ताम्रक) એ નામનો ચાર ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

तंबचूल. पुं० (ताम्रचूड) કુકડો.

तंबूल. } **तंबोल.** } न० (ताम्बूल) પાનપટ્ટી; તાંબૂલ.

तंबोली. स्त्री० (ताम्बूली) નાગરવેલ.

तंमण. न० (तन्मनस्) દેવદત્ત વગેરેનું ઘટાદિ વિષયમાં મન તે તન્મન કહેવાય.

तंस. त्रि० (त्र्यस्र) ત્રિકોણાકાર; ત્રણ ખુણાવાળું.

तक्क न० (तक्र) છાશ.

तक्क. पुं० (तर्क) તર્ક-જ્ઞાન વિશેષ. (૨) વિચાર; તર્ક; ઉહાપોહ.

तक्कक. त्रि० (तर्कक) તર્ક કરનાર.

तक्कणवित्ति. स्त्री० (तर्कणवृत्ति) નટ-નટાચાર્ય વગેરેનું કુળ.

तक्कम्मसेवि. न० (तत्कर्मसेविन्) મૈથુન કર્યા પછી કુતરાની પેઠે પોતાના વીર્યને ચાટનાર; નપુંસકનો એક પ્રકાર.

तक्कर. पुं० (तस्कर) ચોર.

तक्करपओग. पुं० (तस्करप्रयोग) શ્રાવકનાં ત્રીજા અદત્તાદાનવ્રતનો બીજો અતિચાર; ચોરને પ્રેરણા કરવી તે.

तक्कलि. } **तक्कली.** } સ્ત્રી० ( ) વૃક્ષ વિશેષ.

तक्का. સ્ત્રી० (तर्क) તર્ક; કલ્પના.

तक्कालं. अ० (तत्कालम्) તરત; જલદી.

तक्खण. न० (तत्क्षण) તત્ક્ષણ; તેજ વખતે.

तगर. पुं. (तगर) તગર; એક જાતનું સુગંધી દ્રવ્ય.

तगरा. स्त्री० (तगरा) તગરા નદી.

तच्च. त्रि० (तृतीय) ત્રીજો ત્રીજું. (૨) ત્રીજીવાર.

तच्च. न० (तत्त्व) સાર; પરમાર્થ.

तच्च. त्रि० (तथ्य) સત્ય; વાસ્તવિક; ખરેખર; પારમાર્થિક. (૨) न० સત્યતા.

तच्चं. अ० (त्रिः) ત્રણવાર.

तच्चावाय. पुं० (तत्त्ववाद) (तथ्यवाद) } દ્રષ્ટિવાદ; તત્ત્વવાદ.

तच्चित्त. त्रि० (तच्चित्त) જેમાં જેનું મન લાગેલું હોય તે; તલ્લીન.

तच्छण. न० (तक्षण) લાકડાં વગેરે છોલવાં.

तच्छिअ. त्रि० (तक्षित) છોલેલ.

तज्जण. न० (तर्जन) } **तज्जणा.** स्त्री० (तर्जना) } તર્જના કરવી; ઉલંભો દેવો; તરછોડવું.

तज्जाय. त्रि० (तज्जात) ગુરૂએ શિષ્યને શિખામણ આપતાં જે શબ્દો કહ્યા, તેજ શબ્દો શિષ્ય ગુરૂને સંભળાવે કે તમે કેમ નથી કરતા તે. (૨) સમાન જાતિવાળું. (૩) સાધુને આપવા યોગ્ય દ્રવ્ય—ખાદ્ય પદાર્થ.

तज्जिय. त्रि० (तर्जित) તર્જના કરેલ.

तट्ट. त्रि० (त्रस्त) ડર પામેલ. (૨) न० મુહૂર્ત વિશેષ.

तट्ट. त्रि० (तष्ट) છોલેલું; ઝીણું કરેલું.

तट्ठव. न० (त्रस्तव) મુહૂર્ત્ત વિશેષ.

तट्ठार. पुं० (त्वष्टृ) ચિત્રા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

तड. पुं० न० (तट) કિનારો; કાંઠો.

तडउडा स्त्री० ( ) આવળ.

तडत्थ. त्रि० (तटस्थ) તટસ્થ; મધ્યસ્થ.

तडाग. पुं० (तडाग) તળાવ; સરોવર.

तडि. स्त्री० (तडित्) વિજળી; વિદ્યુત્.

तडिअ. पुं० (तटिक) કાંઠો; ભેખડ.

तडिअ. त्रि० (तत) વિસ્તૃત; ફેલાયેલ.

तडिगा. स्त्री० (तलिका) મોજડી; પગરખાં.

तडितडिया. स्त्री० (तडित्तडित्) વિજળીની પેઠે વિસ્તાર પામેલ.

तडिया. स्त्री० (तडित्) વીજળી; વિદ્યુત્.

तडी. स्त्री० (तटी) નદી આદિનો કિનારો.

तण. न० (तृण) ઘાસ; ખડ; દર્ભ, ધ્રો વગેરે તરણાં.

तणग. न० (तृणक) એક જાતનું ઘાસ. (૨) ઘાસનું પાથરણું; ચટાઇ.

तणघर. न० (तृणगृह) તરણાંનું બનાવેલું ઘર; ઝુંપડી.

तणपणग. न० (तृणपञ्चक) પાંચ જાતનાં તૃણ; શાલિ, વ્રીહિ, કોદ્રવ, કાંગ અને સ્યામાક એ પાંચ જાતના પલાલ તથા તરણાં.

तणपरिसह. पुं० (तृणपरिसह) } **तणफास.** पुं० (तृणस्पर्श) } દાભડાની પથારીમાં તરણાં લાગે તે; ૨૨ માંનો ૧૭ મો પરિષહ.

तणय. पुं० (तनय) પુત્ર.

तणविंटय. } **तणवेंटय.** } पुं० (तृणवृन्तक) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ વિશેષ.

तणसोल्लि. } **तणसोल्लिया.** } स्त्री० (तृणसोल्लिका) સફેદ ફૂલવાળી વનસ્પતિ વિશેષ; માલિકા.

तणाहार. पुं० (तृणाहार) ઘાસ ખાઇને જીવનાર; ઘાસનો કીડો; તેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

तणाहारअ. पुं० (तृणाहारक) ઘાસ સારનાર; ઘાસ વેચનાર.

तणु. त्रि० (तनु) બારીક; સૂક્ષ્મ. (૨) પું० સ્ત્રી० દેહ; શરીર. (૩) ન० સ્વલ્પ; લઘુ પરિમાણ. (૪) છેડે સૂક્ષ્મ હોવાથી સિદ્ધશિલાનું એક નામ. (૫) શરીરનામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઉદારિકાદિ શરીર પામે.

तणुई. स्त्री० (तन्वी) નાજુક અંગવાળી સ્ત્રી. (૨) સિદ્ધશિલાનું એક નામ.

तणुग. न० (तनुक) શરીર. (૨) ત્રિ० સૂક્ષ્મ.

तणुज. पुं० (तनुज) પુત્ર.

तणुणाम. न० (तनुनामन्) શરીરનામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ

तणुतणु. स्त्री० (तनुतनु) } સિદ્ધશિલા;
तणुतणुई. स्त्री० (तनुतन्वी) } મુક્તિશિલા; ઈષત્પ્રાગભારા નામની પૃથ્વી.

तणुनाम. न० (तनुनामन्) શરીરરૂપ નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

तणुपज्जत्ति. स्त्री० (तनुपर्याप्ति) ૭ પર્યાપ્તિમાંની બીજી શરીર નામે પર્યાપ્તિ.

तणुय. त्रि० (तनुक) ઝીણું; સૂક્ષ્મ; સ્વલ્પ. (૨) દરિદ્રી; ગરીબ. (૩) યાચક. (૪) ન० અગ્રભાગ. (૫) શરીર.

तणुय. त्रि० (तनुज) તનુ-દેહથી ઉત્પન્ન થયેલ; પુત્ર પુત્રી વગેરે.

तणुल. न० (तनुल) શારીરિક સુખ.

तणुवत्थुल. न० (तनुवस्थुल) એ નામની એક વનસ્પતિ.

तणुवात. } पुं० (तनुवात) ઘનવાતનો આ
तणुवाय. } ધારભૂત તનુવા; બાદર વાયુકાયનો એક ભેદ.

तणुसोल्लिय. न० (तनुसौल्लिक)માલતીનું ફૂલ.

तणू. स्त्री० (तनू) ઈષત્પ્રાગભારા નામની પૃથ્વી.

तणूअतरा. स्त्री० (तनूकतरा) } સિદ્ધશિલા.
तणूअरी स्त्री० (तनुतरी) }

तण्ण. पुं० (तार्ण) } વાછરડો.
तण्णाय. पुं० (तर्णक) }

तण्हा. स्त्री० (तृष्णा) તૃષ્ણા; લાલસા; પિપાસા. (૨) તૃષા; તરસ.

तत. न० (तत) તાંતથી વાગે તે; વીણા, સારંગી વગેરે. (૨) વચ્ચે પોલા અને બે તરફથી ચર્માદિકથી મઢેલ વાજિંત્રની એક જાત; ઢોલ, માદલ વગેરે. (૩) ત્રિ० વિસ્તાર પામેલ.

ततगति. स्त्री० (ततगति) એક ગામથી બીજે ગામ જતાં સામે ગામ ન પહોંચાય ત્યાં સુધી ગતિનો વિસ્તાર થાય તે તતગતિ.

ततिय. त्रि० (तृतीय) ત્રીજો-જી-જું.

ततिया. स्त्री० (तृतीया) ત્રીજ.

ततो. अ० (ततस्) ત્યાર પછી.

तत्त. न० (तत्त्व) રહસ્ય; સાર; તત્ત્વ. (૨) વસ્તુ; સત્પદાર્થ. (૩) પરમાર્થ-યથાવસ્થિત (જેવો છે તેવો) લોકનો સ્વભાવ. (૪) જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ એ નવ તત્ત્વ.

तत्त. त्रि० (तप्त) તપેલ; ગરમ થએલ.

तत्तजला. स्त्री० (तप्तजला) સુવચ્છવિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની એક અંતર નદી.

तत्तडिअ. न० ( ) રંગેલ વસ્ત્ર.

तत्तत्थ. पुं० (तत्त्वार्थ) પરમાર્થ; સારઅર્થ.

तत्तनिव्वुड. त्रि० (तप्तनिर्वृत) તપીને અચિત્ત થયેલ.

तत्तफासुअ. न० (तप्तप्रासुक) ગરમ કરેલ અચેત પાણી.

तत्तवई. स्त्री० (तत्त्ववती) સુઘોસ નગરના અર્જુન રાજાની રાણીનું નામ.

तत्ताणिव्वुड. त्रि० (तप्तानिर्वृत) તપેલ પણ પ્રાશુક-અચેત નહીં થયેલ.

तत्ताणुरूवत्त. न० (तत्त्वानुरूपत्व) ૧૫ મો સત્ય વચનનો અતિશય; તત્ત્વને અનુસરી બોલવું તે.

तत्ति. स्त्री० (तृप्ति) સંતોષ; તૃપ્તિ.

तत्ति. स्त्री० (तप्ति) તાપ; ક્રોધ. (૨) કાર્ય; પ્રયોજન.

तत्तिय. त्रि० (तावत्) તેટલું.

तत्तिल. त्रि० (तावत्) તેટલું.

तत्तो. अ० (ततः) ત્યાર પછી.

तत्थ. न० (तथ्य) સત્ય.

तत्थ. त्रि० (स्तब्ध) સ્તબ્ધ થયેલ.

तत्थ. त्रि० (त्रस्त) ત્રાસ પામેલ.

तत्थ. अ० (तत्र) ત્યાં; તે ઠેકાણે.

तत्थेव. अ० (तत्रैव) ત્યાંજ.

तथारूव. त्रि० (तथारूप) શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તેવા પ્રકારનો.

तदवत्थ. त्रि० (तदवस्थ) મૂળ હતું તેવું ને તેવું.

तदा. अ० (तदा) ત્યારે; તે વખતે.

तदुभय. त्रि० (तदुभय) તે બે.

तद्धिय. पुं० (तद्धित) અપત્યાદિ અર્થ બતાવનાર પ્રત્યય. (૨) તદ્ધિત પ્રત્યયની પ્રાપ્તિના કારણભૂત અર્થ.

तद्धियअ. त्रि० (तद्धितज) તદ્ધિતથી બનેલું.

तधा. अ० (तथा) તે પ્રકારે.

तप्प. पुं० न० (तप्र) ત્રાપો. (૨) ત્રાપાને આકારે થતું નારકીનું અવધિજ્ઞાન.

तप्पअ. त्रि० (तल्पग) પથારી પર જનાર; સૂનાર.

तप्पढमया. स्त्री० (तत्प्रथमता) સૌની પહેલાં; શરૂઆત.

तप्पण. न० (तर्पण) એક ઉપકરણ. (૨) સાથવો. (૩) તેલ આદિ સ્નિગ્ધ પદાર્થ.

तप्पणलोडिय. न० (तर्पणलोडित) પાણીથી લોંદો વાળેલ સાથવો.

तप्पभिई. अ० (तत्प्रभृति) ત્યારથી માંડીને.

तप्पुरिस. पुं० (तत्पुरुष) તત્પુરૂષ નામનો સમાસ; સમાસનો એક પ્રકાર.

तब्भव. पुं० (तद्भव) તે ભવ; વર્તમાન ભવ.

तब्भवजीविय. न० (तद्भवजीवित) ઉદારિક શરીરવાળા મનુષ્ય અને તિર્યંચનું જીવન.

तब्भवमरण. न० (तद्भवमरण) તદ્ભવ મરણ; જે ગતિનું આયુષ્ય ભોગવે છે તેજ ગતિનું ફરી આયુષ્ય બાંધી મરણ પામે તે; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

तब्भारिय. पुं० (तद्भार्य) } દાસ.
तब्भारिय. (तद्धारिक) }

तब्भूम. त्रि० (तद्भौम) તે ભૂમિમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

तम. पुं० न० (तमस्) અંધકાર; અંધારૂં. (૨) મોહ. (૩) અજ્ઞાન.

तमकाय. पुं० (तमस्काय) તમસ્કાય કે જે અરૂણવર સમુદ્રથી નિકળી પાંચમા દેવલોક સુધી પહોંચેલ છે.

तमतमग. पुं० (तमस्तमाग) સાતમી નરકના જીવ.

तमतमप्पभा. स्त्री० (तमस्तमःप्रभा) સાતમી નરક; સાતમી નરકની પૃથ્વીનું ગોત્ર.

तमतमा. स्त्री० (तमस्तमा) ગાઢ અંધકારવાળી સાતમી નરક.

तमतिमिर. (तमस्तिमिर) અંધકાર. (૨) અંધકારનો સમૂહ.

तमप्पभा. } स्त्री० (तमःप्रभा) છઠી નરકની
तमप्पहा. } પૃથ્વી.

तमबल. त्रि० (तमोबल) અસદાચારી; તસ્કર. (૨) न० અજ્ઞાનનું બળ.

तमरूव. न० (तमोरूप) તમસ્કાય; અરૂણવર સમુદ્રમાંથી અંધકારમય ધૂમસ ચડે છે તે.

तमस. पुं० न० (तमस्) અંધકાર.

तमस्सई. स्त्री० (तमस्वती) ઘોર અંધકારવાળી રાત્રિ.

तमा. स्त्री० (तमा) છઠ્ઠી નરક પૃથ્વી. (૨) નીચી દિશાનું નામ.

तमाल. पुं० (तमाल) તમાલનું ઝાડ.

तमिस. न० (तमिस्र) અંધારૂં.

तमिसंधयार. पुं० (तमिस्रान्धकार) ગાઢ અંધારૂં.

तमिसगुहा. स्त्री० (तमिस्रगुफा) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું છઠ્ઠું શિખર.

तमिस्स. न० (तमिस्र) ગાઢ અન્ધકાર.

तमिस्सगुहा. स्त्री० (तमिस्रगुहा) વૈતાઢ્ય પર્વતની વચ્ચે પશ્ચિમ બાજુની એક ગુફા કે જેમાં થઈ ચક્રવર્તી ઉત્તર ભરતમાં દેશ સાધવા જાય છે.

तमुक्काइय. पुं० (तमस्कायिक) તમસ્કાય કરનાર દેવ.

तमुक्काय. पुं० (तमस्काय) અરૂણવર સમુદ્રમાંના પાણીના સૂક્ષ્મ પરિણામ રૂપ અન્ધકારનો સમૂહ.

तमुय. त्रि० (तमस्) જન્માન્ધ. (૨) અત્યન્ત અજ્ઞાની.

तमोकसिय. त्रि० (तमःकषिक) ખરી બીનાનો ઢાંક પીછોડો કરનાર; ગુપ્ત ક્રિયા કરનાર.

तम्मण. त्रि० (तन्मनस्) તલ્લીન; તચ્ચિત્ત.

तम्मय. त्रि० (तन्मय) તન્મય; તે સ્વરૂપ. (૨) તેનો વિકાર.

तम्मियय. } **तम्मेयय.** } न० (तन्मात्रज) પાંચ તન્માત્રથી ઉત્પન્ન થયેલ આકાશ આદિ પાંચ મહાભૂત..

तम्हा. अ० (तस्मात्) તેટલા માટે.

तय. त्रि० (तत) વિસ્તૃત; પસારેલ. (૨) न० વાદ્ય વિશેષ.

तय. स्त्री० (त्वच्) તજ; તેજાનાની એક જાત.

तयक्खाय. पुं० (त्वक्खाद) લાકડાની બહારની છાલ ખાનાર ઘુણો.

तयएणावत्थुक. पुं० (तदन्यवस्तुक) ઉદાહરણનો એક પ્રકાર.

तया. अ० (तदा) ત્યારે; તે વખતે.

तया. स्त्री० (त्वच्) તૃણ વનસ્પતિનો એક પ્રકાર. (૨) ચામડી; છાલ; ત્વચા.

तयाणंतर. न० (तदनन्तर) ત્યાર પછી.

तयाणुग. त्रि० (तदनुग) તેનું અનુસરણ કરનાર.

तयामंत. त्रि० (त्वग्मंत) ત્વચાવાળા.

तयाविस. पुं० (त्वग्विष) ચામડી માત્રના સ્પર્શથી ઝેર ચડે એવા સર્પની એક જાત.

तयाहार. पुं० (त्वगाहार) ઝાડની છાલનો આહાર કરનાર વાનપ્રસ્થની એક જાત.

तर. पुं० ( ) દહીં વગેરે ઉપર જે તર હોય તે.

तर. न० (तरस्) વેગ; બળ.

तरंग. पुं० (तरङ्ग) તરંગ; મોજાં; લહેર. (૨) કલ્લોલ.

तरंड. पुं० (तरण्ड) મછવો; ન્હાનું વહાણ.

तरग. त्रि० (तरक) તરનાર; પાર પામનાર.

तरच्छ. पुं० (तरक्ष) તરસ; દીપડો; વાઘની એક જાત.

तरण. न० (तरण) તરવું તે; પારપામવું. (૨) નૌકા; વહાણ.

तरणि. स्त्री० (तरणि) નાવા; વહાણ.

तरणिज्ज. त्रि० (तरणीय) તરવા યોગ્ય.

तरतम. त्रि० (तरतम) ન્યૂનાધિક ભાવવાળો.

तरमल्लि. त्रि० (तरोमल्लि) વેગ ધારણ કરનાર; બળવાન.

तरमल्लिहायण. त्रि० (तरमल्लिहायन) વેગથી દોડી શકે તે અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલ; ઘોડા, બળદ વગેરે. (૨) તરૂણ; યુવાન.

तरय. त्रि० (तरक) તરનાર.

तरल. त्रि० (तरल) ચંચળ.

तरलिय. त्रि० (तरलित) ચંચળ.

तरित्र. त्रि० (तीर्ण) તરી ગયેલ.

तरित्रं. अ० (त्वरितम्) શીઘ્ર; જલદી.

तरियार त्रि० (तरितृ) તરનાર.

तरी स्त्री० (तरी) તરવાનું સાધન; મચ્છવો.

तरु. पुं० (तरु) વૃક્ષ; ઝાડ. (૨) વનસ્પતિકાય.

तक्काल. पुं० (तत्काल) વનસ્પતિકાળ; અનંતકાળ.

तरुण. त्रि० (तरुण) યુવાન; જુવાન. (૨) નવીન; તાજું.

तरुणग. } त्रि० (तरुणक) ન્હાનો બાળક;
तरुणग. } સ્તનંધય. (૨) નવું. (૩) કાચું.

तरुणरहस्स. पुं० न० ( ) રોગ; બિમારી.

तरुणिया. स्त्री० (तरुणिका) કાચી વનસ્પતિ.

तरुणी. स्त्री० (तरुणी) યુવાન સ્ત્રી; યુવતિ.

तरुणीपडिकम्म. न० (तरुणीप्रतिकर्मन्) સ્ત્રીને શોભાવવાનું વિજ્ઞાન; ૭૨ મી કળા.

तरुपक्खंदोलय. त्रि० (तरुपक्षान्दोलक) ઝાડ ઉપરથી પડીને મરનાર; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

तरुपडण. न० (तरुपतन) ઝાડ ઉપરથી પડીને મરવું તે; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

तल. पुं० (तल) હાથનું તળીઉં; હથેળી. (૨) મધ્યમ ખંડ. (૩) તળીઉં; ભૂમિનું તળું.

तल. पुं० (ताल) તાડ વૃક્ષ અને તેનું ફળ. (૨) હાથના તાલ; તાલીનો અવાજ.

तल. पुं० (तिल) તલ; એક પ્રકારનું ધાન્ય.

तलओडा. स्त्री० ( ) એ નામનો ગુચ્છો; તેલેડા.

तलण. न० (तलन) તળવું; ભુંજવું.

तलताल. पुं० (तलताल) ગાયનના તાલ પ્રમાણે બે હથેળીથી પાડવામાં આવતા તાલ. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

तलभंगय. न० (तलभङ्गक) ભુજામાં પહેરવાનું આભૂષણ.

तलवर. पुं० (तलवर) રાજાએ પ્રસન્નતાથી બક્ષીસ આપેલ રત્નભૂષિત સુવર્ણપટ્ટ મસ્તકે ધરનાર ધનવાન્ ગૃહસ્થ. (૨) કોટવાળ. (૩) તળાટી.

तलाग. } पुं० (तडाग) તળાવ; સરોવર.
तलाय. }

तलार. पुं० (तलवर) કોટવાળ.

तलिअ. त्रि० (तलित) તળેલ.

तलिअ. त्रि० (तलिक) જોડા-પગરખાંથી ઢંકાયેલ પગ.

तलिआ. } स्त्री० (तलिका) સપાટ; મોજડી.
तलिगा. }

तलिण. त्रि० (तलिन) પાતળું; ઝીણું.

तलिम. न० (तलिमत) કરતાલ; વાદ્ય વિશેષ.

तलिम. पुं० न० ( ) શય્યા; પલંગ વગેરે.

तलिमा. स्त्री० (तलिमा) વાદ્ય વિશેષ.

तलिय. त्रि० (तलित) તળેલ; ભુંઝેલ.

तलिया. स्त्री० (तलिका) એક જાતનું વાસણ.

तलुण. त्रि० (तरुण) જુઓ "તરુણ" શબ્દ.

तल्लिअ. न० (तल्लज) એક જાતનું ખડ.

तल्लेस. } त्रि० (तल्लेश्य) તલ્લીન; તલ્લાસક્ત.
तल्लेस्स. }

तव. पुं० न० (तपस्) જેનાથી કર્મનો ક્ષય થાય તે તપ; અનશન આદિ બાર પ્રકારનાં તપ; તપસ્યા.

तवअ. पुं० (तवक) તાવડો.

तवग्ग. पुं० (तवर्ग) ત, થ, દ, ધ, ન; 'ત' નો વર્ગ.

तवग्गपविभत्ति. न० (तवर्गप्रविभक्ति) એ નામનું ૩૨ નાટકમાંનું ૧૮ મું નાટક.

तवच्चरण. न० (तपश्चरण) તપનું આચરણ કરવું તે.

तवच्चरणि. त्रि० (तपश्चरणिन्) તપોનુષ્ઠાન કરનાર; તપસ્વી.

तवण. पुं० (तपन) રવિ; સૂર્ય.

तवणच्चिमालि. पुं० (तपनार्चिर्मालिन्) તાપ કરતો સૂર્ય.

तवणा. स्त्री० (तपना) સૂર્યનો તાપ; આતાપના.

तवणिज्ज. न० (तपनीय) રાતું સોનું; તપાવેલ સોનું.

तवणिज्जकूड. पुं० (तपनीयकूट) જંબૂદ્વીપના રૂચક પર્વતનું એક કૂટ–શિખર.

तवणिय. त्रि० (तपनीय) તપવા યોગ્ય.

तवतेण. त्रि० (तपःस्तेन) તપ સંબંધી જુઠું બોલનાર; તપ ચોર.

तवय पुं० (तवक) તાવડો; કડાઇ.

तवसमायारी. स्त्री० (तपःसामाचारी) બાર પ્રકારે તપ કરવું તે; તપનું અનુષ્ઠાન.

तवसमाहि. पुं० (तपःसमाधि) તપની સમાધિ; કેવળ નિર્જરા અર્થે સમાધિભાવે તપ કરવું તે.

तवस्सि. त्रि० (तपस्विन्) અનશન આદિ બાર પ્રકારે તપ કરનાર.

तवायार. पुं० (तपआचार) બાર પ્રકારના તપનો આચાર; જેથી તપ શુદ્ધ થાય તે.

तवारिह. त्रि० (तपोर्ह) તપને યોગ્ય; પ્રાયશ્ચિત્તનો છઠ્ઠો પ્રકાર.

तविय. त्रि० (तप्त) તપેલ; ગરમ થયેલ.

तविय. त्रि (तापित) તપાવેલ. (૨) સંતાપિત.

तवोकम्म. न० (तपःकर्मन्) કર્મને તપાવનાર તપકર્મ; તપોનુષ્ઠાન.

तवोकम्मगंडिया. स्त्री० (तपःकर्म्मगण्डिका) તપકર્મના અધિકારવાળું પુસ્તક.

तवोधण. न० (तपोधन) તપસ્વી; તપ એજ જેનું ધન છે તે.

तवोमग्गगइ. स्त्री० (तपोमार्गगति) ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૩૦ મા અધ્યયનનું નામ.

तवोवण. न० (तपोवन) તપોવન; તપ કરવાનું સ્થળ.

तवोवहाण. न० (तपउपधान) ઉપધાન તપ.

तव्वणिय. पुं० ( ) બૌદ્ધધર્મને માનનાર; બાદ્ધનો અનુયાયી.

तव्वत्थुअ. पुं० (तद्वस्तुक) વાદીએ જે સાધનનો ઉપન્યાસ કર્યો હોય તેને લઇનેજ પ્રતિવાદી ઉપપત્તિપૂર્વક પ્રત્યુત્તર આપે તે.

तव्वयण. पुं० न० (तद्वचन) વ્યુત્પત્તિ અનુસાર થતાં અર્થને કહેનાર શબ્દ–યૌગિક શબ્દ પંકજ વગેરે.

तव्विह. त्रि० (तद्विध) તે પ્રકારનું.

तस. पुं० (त्रस) દુઃખથી ત્રાસ પામી એક સ્થાનથી બીજે સ્થાને જવાની ગતિ શક્તિવાળા પ્રાણી; ત્રસ જીવ; બે ઇંદ્રિય આદિ જીવ. (૨) ત્રસકાય માર્ગણા. (૩) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ત્રસપણું પામે.

तसकाइय. त्रि० (त्रसकायिक) ત્રસકાય જીવ; જંગમ પ્રાણી.

तसकाय. पुं० न० (त्रसकाय) હાલતા ચાલતા જીવ; બે ઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચોઇંદ્રિય અને પંચેંદ્રિય જીવ; ત્રસ સમૂહ.

तसजिय. पुं० (त्रसजीव) ત્રસજીવ.

तसण. न० (त्रसन) હાલવું ચાલવું. (૨) પલાયન.

तसनाडी. स्त्री० (त्रसनाडी) ત્રસ જીવોને રહેવાનો પ્રદેશ કે જે લોકની વચ્ચે એક રાજ પ્રમાણ લોકના નીચેના છેડાથી ઉપરના છેડા સુધી છે.

तसनाम. न० (त्रसनामन्) જેના ઉદયથી ત્રસપણું મળે, તેવી નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

तसपाण. पुं० (त्रसप्राण) હાલતા ચાલતા પ્રાણી.

तसरेणु. पुं० (त्रसरेणु) વાલાગ્રનો ૬૪ મો ભાગ; રથરેણુનો આઠમો ભાગ.

तसवाइया. स्त्री० (त्रसवादिका) ત્રણ ઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

तसिय. त्रि० (त्रस्त) ત્રાસ પામેલ.

तह. त्रि (तथ्य) યથાર્થ.

तह. पुं० (तथ) આજ્ઞાકારક; દાસ; નોકર.

तह. अ० (तथा) તે પ્રકારે; તેવી રીતે.

तहं. अ० (तथा) તેમજ; તે પ્રકારે.

तहक्कार. पुं० (तथाकार) ગુરૂએ તત્વ પ્રતિપાદન કરતી વખતે કે શાસ્ત્રનો પાઠ આપતી વખતે શિષ્ય તહત્તિ-તે તેમજ છે એમ કહે તે; સામાચારીનો આઠમો પ્રકાર.

तहणाण. त्रि० (तथाज्ञान) પ્રશ્ન અને ઉત્તરને જાણનાર. (૨) न० સત્યજ્ઞાન.

तहत्ति. अ० (तथेति) તેમજ; તહેત; સૂત્રનું પ્રતિપાદન કરતી વખતે બોલવાનો શબ્દ.

तहपि. अ० (तथापि) તોપણ.

तहप्पगार. त्रि० (तथाप्रकार) તથા પ્રકારનું; તેવી રીતનું.

तहा. अ० (तथा) તેમજ; તેમ; વળી.

तहागय. पुं० (तथागत) તથા-ભવભ્રમણથી ગત-નીકળેલ; ભવભ્રમણમાંથી નિવૃત્ત થયેલ; અરિહંત, ગણધર વિગેરે. (૨) સર્વજ્ઞ.

तहाभूअ. त्रि० (तथाभूत) તેવા પ્રકારનું; યથાર્થ.

तहामुत्ति. स्त्री० (तथामूर्ति) સત્ય સ્વરૂપ; તથારૂપ.

तहारूव. त्रि० (तथारूप) શાસ્ત્રમાં વર્ણવ્યા છે તેવા; યથોક્ત ગુણના ધરનાર.

तहारूवसाहु. पुं० (तथारूपसाधु) શાસ્ત્રમાં બતાવેલ આચાર પાળનાર સાધુ.

तहावि. अ० (तथापि) તોપણ.

तहाविः त्रि० (तथावित्) નિપુણ; ચતુર. (૨) पुं० સર્વજ્ઞ.

तहाविह. त्रि० (तथाविध) તે પ્રકારનું.

तहिं. अ० (तत्र) ત્યાં; તે ઠેકાણે.

तहिय. त्रि० (तथ्य) સત્ય; વાસ્તવિક

तहियं. अ० (तत्र) ત્યાં; તે ઠેકાણે.

तहेव. अ० (तथैव) તે પ્રકારે; તેમજ.

ता. अ० (तस्मात्) તેથી.

ता. अ० (तावत्) ત્યાંસુધી.

ताअ. पुं० (तात) તાત; બાપ. (૨) પુત્ર; વત્સ.

ताइ. त्रि० (तायिन्) } મોક્ષમાં જનાર.
ताइ. त्रि० (त्रायिन्) } (૨) સ્વ અને પરનો રક્ષક; પરિપાલક.

ताइ. त्रि० (तापिन) તાપયુક્ત.

तागंध. पुं० (तद्गन्ध) તેની ગંધ. (૨) તે ગંધની બરોબર ગંધ.

ताडण. न० (ताडन) તાડન; મારવું તે.

ताण. न० (त्राण) રક્ષણ કરવું તે. (૨) શરણ.

ताण. न० (तान) રાગ ગાવામાં પલટા મારવા તે.

तामरस. पुं० न० (तामरस) કમળ.

तामलि. पुं० (तामलि) સ્વનામ ખ્યાત એક તાપસ.

तामलित्ति. स्त्री० (ताम्रलिप्ति) એ નામની બંગદેશની એક નગરી, કે જ્યાં તામલિ તાપસનો જન્મ થયો હતો.

तामलित्तिया. स्त्री० (ताम्रलिप्तिका) ગોદાસ થિવરથી નીકળેલ ગોદાસ ગણની પ્રથમ શાખા.

तामस. त्रि० (तामस) અજ્ઞાન ભાવવાળો. (૨) न० અન્ધકાર.

तामसबाण. पुं० (तामसबाण) રણસંગ્રામમાં અન્ધકાર ફેલાવે તેવું બાણ.

ताय. पुं० (तात) પિતા; બાપ.

तायत्तीस. स्त्री० (त्रयस्त्रिंशत्) ૩૩; તેત્રીસ.

तायत्तीसग. पुं० (त्रायस्त्रिंशक) ઇંદ્રના પૂજ્ય સ્થાનીય ત્રાયસ્ત્રિંશક જાતિના દેવતા.

तार. न० (तार) ચાંદી સોનાનો તાર. (૨) તીણો સ્વર; અતિ ઉંચો સ્વર.

तारग. न० (तारक) આંખની કીકી. (૨) વિવેકજન્ય જ્ઞાન. (૩) બીજા પ્રતિવાસુદેવ. (૪) તારા. (૫) पुं० સૂર્યઆદિ નવ ગ્રહ.

तारगा. स्त्री० (तारका) યક્ષના ઇંદ્ર પૂર્ણભદ્રની ચોથી અગ્રમહિષી. (૨) નક્ષત્ર.

तारण. त्रि० (तारण) તારનાર; પાર ઉતારનાર.

तारय. त्रि० (तारक) તારનાર. (૨) પું० બીજા પ્રતિવાસુદેવનું નામ.

तारया. स्त्री० (तारका) જુઓ "તારગા" શબ્દ.

तारा. स्त्री० (तारा) સુગ્રીવની સ્ત્રી. (૨) તારા; નક્ષત્ર. (૩) આઠમા ચક્રવર્તી સુભૂમની માતા. (૪) એ નામની એક મહાનદી.

तारागण. न० (तारागण) એ નામના એક ઋષિ.

तारापह. पुं० (तारापथ) આકાશ; ગગન.

तारावलिपविभत्ति. पुं० न० (तारावलिप्रविभक्ति) ૩૨ નાટકમાંનું એક નાટક.

तारिअ. त्रि० (तारित) તારેલ.

तारिम. त्रि० (तार्य) તારવા યોગ્ય.

तारिया स्त्री० (तारिका) તારિકા દેવી. (૨) આંખની કીકી.

तारिस. त्रि० (तादृश) તેના જેવો; તેના સરખો.

तारुण्ण. } न० (तारुण्य) યૌવન; યુવાવસ્થા.
तारुन्न. }

ताल. पुं० (ताल) તાલ (તાડ) નું ઝાડ. (૨) તેનું ફળ. (૩) કાંસીયા ઝાંઝ વગેરે. (૪) હાથનો તાલ; ગાયનના સૂરમાં તાલ આપવો તે. (૫) એ નામનો ગોશાળાનો મુખ્ય શ્રાવક. (૬) તાળું.

तालउड. न० (तालपुट) તાલપુટનામનું ઝેર; તત્કાળ પ્રાણ જાય તેવું ઝેર.

तालजंघ. त्रि० (तालजङ्घ) તાડના જેવી લાંબી જાંઘવાળો.

तालण. न० (ताडन) } ચપેટા દઇ મારવું;
तालणा. स्त्री० (ताडना) } તાડન કરવું.

तालद्धय. पुं० (तालध्वज) તાલ વૃક્ષની ધ્વજાના ચિહ્નવાળા; બળદેવ.

तालना स्त्री० (ताडना) ટીપવું; કુટવું તે.

तालपट्ट. न० (ताडपट्ट) તાડના ઝાડનો પંખો.

तालपलंब पुं० (तालप्रलम्ब) ગોશાળાનો એક શ્રાવક. (૨) તાડનું ફળ.

तालपिसाय. पुं० (तालपिशाच) લાંબી કાયાવાળો રાક્ષસ.

तालपुडविस. न० (तालपुटविष) તાલપુટ ઝેર.

तालपुडगविस. न० (तालपुटकविष) તાળવું ફાડી નાખે એવું ઝેર.

तालमूलय न० (ताडमूलक) તાડવૃક્ષના મૂળની પેઠે નીચે વિશાળ અને ઉપર સંકીર્ણ એવું એક જાતના પ્રાણિનું ઘર.

तालयर. पुं० (तालचर) એક મનુષ્ય જાતિ; ચારણ.

तालवग्ग. पुं० (ताडवर्ग) તાડના અધિકારવાળો વર્ગ–પ્રકરણ.

तालविंट. न० (ताडवृन्त) તાડનાં પાંદડાંનો પંખો.

तालसंपुड. पुं० (तालसंपुट) તાડનાં પાંદડાંનો પડીઓ.

तालसम. न० (तालसम) સરખા તાલમાં ગાવું તે. (૨) त्रि० તાલ અનુસાર સ્વર.

तालाचर. } त्रि० (तालचर) તાલોટા વગાડી
तालायर. } નાચનાર; નૃત્યકારનો એક વર્ગ. (૨) પ્રેક્ષક વિશેષ; તાલ આપનાર પ્રેક્ષક.

तालायरकम्म. न० (तालचरकर्मन्) તાલક્રિયા; નૃત્યકર્મ.

तालिय. त्रि० (ताडित) તાડન કરેલ.

तालियंट. न० (तालवृन्त) તાડનાં પાંદડાંનો પંખો.

तालिस. त्रि० (तादृश) તેવું; તેવા પ્રકારનું.

तालु. न० (तालु) તાળવું. (૨) તાળું; સાચવાણું.

तालुग्घाडणी. स्त्री० (तालोद्घाटनी) તાળાને ઉઘાડવાની વિદ્યા.

तालुय. न० (तालुक) } તાળવું.
तालुया. स्त्री० (तालुका) }

ताव. अ० (तावत्) ત્યાંસુધી. (૨) પહેલાં.

ताव. पुं० (ताप) સૂર્યનો તડકો. (૨) તપાવવું તે. (૩) સંતાપ; દુઃખ.

तावइय. त्रि० (तावत) તેટલું; તેટલા પ્રમાણવાળું.

तावं. अ० (तावत्) ત્યાં સુધી.

तावंचणं. अ० (तावच्च) તેટલામાં.

तावक्खेत्त. न० (तापक्षेत्र) સૂર્યનો તાપ જેટલા ક્ષેત્રમાં પડે તેટલું ક્ષેત્ર.

तावच्चणं. अ० (तावच्च) તેટલામાં.

तावणीय त्रि० (तापनीय) તાપવા યોગ્ય.

तावतिय. त्रि० (तावत्) તેટલું.

तावस. पुं० (तापस) તપસ્વી; તાપસ. (૨) માઢર ગોત્રના આર્યશાન્તિકશ્રેણીના શિષ્ય.

तावसा. स्त्री० (तापसा) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

तावसी. स्त्री० (तापसी) તાપસી; તપ કરનાર સ્ત્રી.

ताविच्छ. पुं० न० (ताविच्छ) તમાલ વૃક્ષ.

ताविय. त्रि० (तापित) તપાવેલું.

तास. पुं० (त्रास) ત્રાસ; બીક; ભય.

तासणअ. त्रि० (त्रासनक) ત્રાસ-આકસ્મિક ભય ઉપજાવનાર.

तासन. त्रि० (त्रासन) ત્રાસ ઉપજાવનાર.

तासि. त्रि० (त्रासिन्) પોતે બીએ અને બીજાને બીવરાવે તે.

तासिय. त्रि० (त्रासित) ત્રાસ પામેલ.

ताहे. अ० (तदा) ત્યારે; તે વખતે.

ति. अ० (इति) આ પ્રકારે; આમ. (૨) ઇતિ; સંપૂર્ણ; સમાપ્તિ.

ति. अ० (त्रिः) ત્રણવાર.

ति. त्रि० (त्रि) ત્રણ.

तिअग. न० (त्रिकक) }
तिअय. न० (त्रितय) } ત્રણનો સમૂહ.

तिअसिंद. पुं० (त्रिदशेन्द्र) દેવતાનો અધિપતિ; ઇન્દ્ર.

तिआल. स्त्री० न० (त्रिचत्वारिंशत्) તેંતાલીસ; ૪૩.

तिइंदिय. पुं० (त्रीन्द्रिय) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ.

तिइक्खा. स्त्री० (तितिक्षा) ક્ષમા; સહિષ્ણુતા.

तिउट्ट. त्रि० (त्रुट) તૂટેલ.

तिउडग. पुं० ( ) ધાન્યની એક જાત; ૨૪ પ્રકારનાં ધાન્યમાંનું એક.

तिउण. त्रि० (त्रिगुण) ત્રણગણું.

तिउत्तर. त्रि० (त्र्युत्तर) ત્રણ ઉપર; ત્રણથી અધિક.

तिउल. त्रि० (त्रितुल) મન વચન અને કાયા એ ત્રણની તુલના કરીને જીતનાર.

तिऊड. पुं० (त्रिकूट) વચ્છવિજયના પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારો પર્વત.

तिओय. न० (त्र्योजस्) વિષમ રાશિ વિશેષ.

तिंतिणिअ. न० ( ) ખેદનાં વચન બોલવાં તે; બડબડ કરવું તે. (૨) त्रि० બડબડ કરનાર.

तिंदुक. }
तिंदुग }
तिंदुय. } पुं० (तिन्दुक) બહુ બીજવાળાં ફળવાળું એક જાતનું ઝાડ. (૨) વાણારસી નગરીનું તિન્દુકના ઝાડવાળું તિંદુક નામે ઉદ્યાન. (૩) સાવર્થી નગરીની બહારનું એ નામનું એક ઉદ્યાન. (૪) ૧૧ મા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ.

तिंदूस. पुं० (तिन्दूस) }
तिंदूसग. }
तिंदूसय. (तिन्दूसक) } બહુબીજાં ફળવાળું એક ઝાડ. (૨) દડો.

तिक. पुं० (त्रिक) ત્રણનો સમૂહ.

तिकडुय. न० (त्रिकटुक) સુંઠ, મરી અને પિપર એ ત્રણ કટુ.

तिकणइय. त्रि० (त्रिकनयिक) દ્રવ્યાર્થિક પર્યાયાર્થિક અને ઉભયાર્થિક એમ ત્રણ નયનો આશ્રય કરનાર.

तिकरण. त्रि० (त्रिकरण) મન વચન અને કાયા એ ત્રણ કરણ.

तिकल्ल. न० (त्रिकाल्य) ત્રણ કાળનો વિષય.

तिकाल. पुं० (त्रिकाल) ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન એ ત્રણ કાળ.

तिकूड. पुं० (त्रिकूट) જંબૂદ્વીપના મેરૂની પૂર્વે આવેલી શીતોદા મહાનદીની દક્ષિણ દિશામાં આવેલો એક વખારા પર્વત.

तिकोण. त्रि० (त्रिकोण) ત્રિકોણાકાર પદાર્થ. (૨) न० શીંગોડાનું ફળ.

तिक्ख. त्रि० (तीक्ष्ण) તીખું; તીક્ષ્ણ. (૨) વેગવાન. (૩) કઠોર; નિષ્ઠુર.

तिक्खुत्तो. अ० (त्रिकृत्वस्) ત્રણવાર.

तिग. न० (त्रिक) ત્રણ રસ્તાનો સંગમ.

तिगडुय. न० (त्रिकटुक) સુંઠ, પીપર અને મરી–તીખાં એ ત્રણ ઔષધિ.

तिगरण. न० (त्रिकरण) મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ કરણ.

तिगिंच्छकूड. न० (तिगिच्छकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું અગીઆરમું કૂટ.

तिगिंछिद्दह. पुं० (तिगिच्छिद्रह) નિષધ પર્વત ઉપરનો દ્રહ.

तिगिच्छ. पुं० (तिगिच्छ) એ નામનો એક દ્રહ. (૨) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

तिगिच्छ. पुं० (चिकित्स) ચિકિત્સા કરનાર; વૈદ.

तिगिच्छग. त्रि० (चिकित्सक) ચિકિત્સા કરનાર; વૈદ, હકીમ વગેરે.

तिगिच्छण. न० (चिकित्सन) ચિકિત્સા કરવી.

तिगिच्छय. न० (चैकित्स्य) ચિકિત્સા.

तिगिच्छय त्रि० (चिकित्सक) ચિકિત્સા કરનાર; વૈદ્ય.

तिगिच्छा. स्त्री० (चिकित्सा) ચિકિત્સા; રોગ નિવારણ ઉપાય. (૨) ઉપાયણના ૧૬ દોષમાંનો છઠો દોષ.

तिगिच्छायण. पुं० (चिकित्सायन) જ્યેષ્ઠ નક્ષત્રનું ગોત્ર.

तिगिच्छासत्थ. न० (चिकित्साशास्त्र) ચિકિત્સા શાસ્ત્ર; આયુર્વેદ.

तिगिच्छि. पुं० (तिगिच्छि) શિખરી પર્વતનું એક શિખર. (૨) નિષધ પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૩) ફુલની રજ.

तिगिच्छिकूड. पुं० (तिगिच्छिकूट) ચમરેંદ્રનો એક ઉત્પાત પર્વત.

तिगिच्छिणयरी. स्त्री० (तिगिच्छिनगरी) તિગિચ્છિ નામની નગરી.

तिगिच्छिद्दह. पुं० (तिगिच्छिद्रह) નિષધ પર્વતની વચ્ચેનો એક દ્રહ.

तिगिच्छिय. पुं० (चिकित्सक) ચિકિત્સા કરનાર; વૈદ્ય.

तिगिच्छिय. न० (चैकित्स्य) રોગની ચિકિત્સા; દર્દીની તપાસ.

तिगुण. त्रि० (त्रिगुण) ત્રણગણું. (૨) દૃષ્ટિવાદાંતર્ગત સિદ્ધશ્રેણિ પરિકર્મનો નવમો ભેદ.

तिगुत्त. त्रि० (त्रिगुप्त) મન વચન અને કાયાથી ગુપ્ત–સુરક્ષિત.

तिगुत्ति. स्त्री० (त्रिगुप्ति) મન વચન અને કાયાને પાપથી ગોપવવારૂપ ત્રણ ગુપ્તિ.

तिघरंतरिय. त्रि० (त्रिगृहान्तरिक) ત્રણ ઘરને આંતરે ભિક્ષા લેનાર ગોશાળાના મતનો અનુયાયી.

तिचक्खु. पुं० (त्रिचक्षु) ચક્ષુરિંદ્રિય પરમશ્રુત અને પરમ અવધિ એમ ત્રણ જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુ ધરનાર તથા રૂપના સાધુ.

तिजय. पुं० (त्रिजगत्) ત્રણલોક.

तिट्ठाण. न० (त्रिस्थान) સરખા ત્રણસ્થાન– હૃદય, કંઠ અને મસ્તક. (૨) पुं० કર્મનો ત્રિઠાણીયો રસ.

तिड्डु. पुं० ( ) તિડ.

तिण. न० (तृण) ઘાસ; ખડ.

तिणइय. न० (त्रिनयिक) ત્રણ નયવાળું સૂત્ર.

तिणय. त्रि० (त्रिनत) આદિ મધ્ય અને અવસાનમાં નમેલ.

तिणयण. પું॰ (त्रिनयन) શંકર; શિવ.

तिणसूय. ન॰ (तृणशूक) તૃણનો આગલો ભાગ.

तिणहत्थय. પું॰ (तृणहस्तक) ઘાસના પૂળા.

तिणिस. પું॰ (तिनिश) વૃક્ષવિશેષ; નેતરનું ઝાડ.

तिणिसलया. સ્ત્રી॰ (तिनिशलता) નેતરની છડી.

तिएण. ત્રિ॰ (तीर्ण) પાર પામેલ; તરી ગયેલ.

तिएणाणि. ત્રિ॰ (त्रिज्ञानिन्) મતિ, શ્રુત અને અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાનવાળો.

तिरिणग. પું॰ (तीर्णक) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ॰ તે દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય.

तिसहा. સ્ત્રી॰ (तृष्णा) તૃષ્ણા; પિપાસા.

तितिक्खु. ત્રિ॰ (तितिक्षु) પરિષહ આદિ સહન કરનાર; દીનતા રહિત.

तितिक्खण. ન॰ (तितिक्षण) સહન કરવું તે.

तितिक्खा. સ્ત્રી॰ (तितिक्षा) તિતિક્ષા; પરિષહ સહન કરવા તે; સહનશીલતા.

तितिक्खिय. ત્રિ॰ (तितिक्षित) સહન કરેલ.

तित्त. ત્રિ॰ (तृप्त) તૃપ્ત; સંતુષ્ટ.

तित्त. પું॰ (तिक्त) તીખો રસ. (૨) ત્રિ॰ તીખારસવાળું; તીખું. (૩) તિક્તરસનામ કર્મ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તીખો રસ પામે છે.

तित्तणाम. ન॰ (तिक्तनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

तित्तरसणाम. ન॰ (तिक्तरसनामन्) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

तित्तलाउय. ન॰ (तिक्तालाबुक) કડવી તુંબડી.

तित्ति. સ્ત્રી॰ (तृप्ति) તૃપ્તિ; સંતોષ.

तित्तिर. પું॰ (तित्तिर) તેતર પક્ષી.

तित्तिरलक्खण. ન॰ (तित्तिरलक्षण) તેતરના સ્વરૂપનું પ્રતિપાદન કરનાર ગ્રન્થ વિશેષ.

तित्तिस. } **तित्तीस.** } સ્ત્રી॰ ન॰ (त्रयस्त्रिंशत्) ૩૩; તેત્રીસની સંખ્યા.

तित्थ. પું॰ (त्रिस्थ) } **तित्थ.** પું॰ (त्र्यर्थ) } સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાનો સમુદાય; જૈન સંઘ.

तित्थ. પું॰ ન॰ (तीर्थ) ગંગા જમુના વગેરે લૌકિક તીર્થ. (૨) સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા રૂપ સંઘ-સમુદાય. (૩) શાસન; તીર્થંકરનું સામ્રાજ્ય. (૪) તરવાનું સ્થાન. (૫) તીર્થંકર નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તીર્થંકરપણું પામે. (૬) દર્શન; મત. (૭) નદી વગેરેમાં ઉતરવાનો રસ્તો. (૮) યાત્રાનું સ્થાન.

तित्थंकर. } **तित्थंयर.** } પું॰ (तीर्थंकर) } **तित्थकर.** } **तित्थगर.** } પું॰ (तीर्थकर) } ચાર તીર્થને સ્થાપનાર; તીર્થંકર. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ, જેના ઉદયથી જીવ તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરે છે.

तित्थगरसिद्ध. પું॰ (तीर्थंकरसिद्ध) તીર્થંકરપદ પ્રાપ્ત કરીને સિદ્ધ થનાર.

तित्थनाह. પું॰ (तीर्थनाथ) તીર્થના અધિષ્ઠાતા; તીર્થંકર.

तित्थपवत्तणचरियणिबद्ध. (तीर्थप्रवर्त्तनचरित्रनिबद्ध) ૩૨ નાટકમાંનું એક પ્રકારનું નાટક.

तित्थभेय. પું॰ (तीर्थभेद) તીર્થમાં ભેદ પાડવો તે.

तित्थयर. પું॰ (तीर्थंकर) સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, એ ચાર તીર્થ સ્થાપનાર.

तित्थयरगंडिया. સ્ત્રી॰ (तीर्थंकरगण्डिका) તીર્થંકરના ચરિત્રવાળો ગ્રંથ વિભાગ.

तित्थयरणामगोयकम्म. ન॰ (तीर्थंकरनामगोत्रकर्मन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તીર્થંકર નામ ગોત્ર પામે.

तित्थयरसिद्ध. પું॰ (तीर्थंकरसिद्ध) તીર્થંકરપણે સિદ્ધ થનાર.

तित्थसिद्ध. પું० (तीर्थसिद्ध) તીર્થ સ્થપાયા પછી સિદ્ધ થનાર.

तित्थाहिव. પું० (तीर्थाधिप) ચતુર્વિધ તીર્થના અધિપતિ; તીર્થંકર.

तित्थीय. त्रि० (तीर्थीय) દાર્શનિક; તે તે દર્શનના વિદ્વાન. (૨) કોઇપણ દર્શનનો અનુયાયી.

तित्थुगालिय. न० (तीर्थोद्गालिक) એ નામનો એક પઇન્નો; દશ પઇન્નામાંનું એક.

तिदंड. પું० (त्रिदण्ड) સંન્યાસીનું એક જાતનું ઉપકરણ; ત્રિદંડીની લાકડી. (૨) તેને ધારણ કરનાર; સંન્યાસી.

तिदंडि પું० (त्रिदण्डिन्) ત્રણ દંડ ધારણ કરનાર સન્યાસી; ત્રિદંડી.

तिदंडिय. न० (त्रिदण्डिक) સંન્યાસીને રાખવાની લાકડી, જેના યોગથી ત્રિદંડી કહેવાય છે તે.

तिदिसा. } **तिदिसि.** } સ્ત્રી० ન० (त्रिदिश्) ચાર દિશામાંની ગમે તે ત્રણ દિશા.

तिदुल. त्रि० (त्रिदोल) મન વચન અને કાયાને ડોલાવનાર.

तिनवइ. સ્ત્રી० (त्रिनवति) ત્રાણું; ૯૩ ની સંખ્યા.

तिन्न. त्रि० ( ) આર્દ્ર થયેલ; પાણીથી પલરેલ.

तिन्न. त्रि० (तीर्ण) તરી ગયેલ; પાર પામેલ.

तिन्नाण. न० (त्रिज्ञान) મતિ, શ્રુત અને અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાન.

तिपंच. त्रि० (त्रिपञ्चन्) પંદર; ૧૫.

तिपासिय. त्रि० (त्रिपाशित) દોરાના ત્રણ વેષ્ટન-આંટાથી બાંધેલ.

तिपुंज. न० (त्रिपुञ्ज) શુદ્ધ અશુદ્ધ અને મિશ્ર એ ત્રણ પુદ્ગલનો સમૂહ.

तिपुड. त्रि० (त्रिपुट) ત્રણ પડવાળું.

तिप्पण. न० } **तिप्पणया.** સ્ત્રી० } (तेपन) આંખમાંથી ટીપાં પાડી રોવું. (૨) દુઃખ દેવું; હિંસા કરવી.

तिफास. પું० (त्रिस्पर्श) આઠ સ્પર્શમાંના ત્રણ સ્પર્શ.

तिभाग. પું० (त्रिभाग) તૃતીયાંશ; ત્રીજો ભાગ.

तिमहुर. न० (त्रिमधुर) ઘી, સાકર અને મધ.

तिमासिय. त्रि० (त्रिमासिक) ત્રણ માસનું; ત્રણ મહિનાનું.

तिमासियभत्त. न० (त्रिमासिकभक्त) ત્રણ માસના ઉપવાસ.

तिमासिया. સ્ત્રી० (त्रिमासिकी) ભિક્ષુની ત્રીજી પડિમા કે જેમાં એક મહિના સુધી ત્રણ દાત અન્નની અને ત્રણ દાત પાણીની લઇ શકાય.

तिमि. પું० (तिमि) મોટું માછલું; મચ્છની એક જાત.

तिमिंगिल. પું० (तिमिङ्गिल) એ નામનો એક જાતનો મચ્છ.

तिमिंगिलगिल. પું० (तिमिङ्गिलगिल) એક પ્રકારનો મહાન્ મચ્છ.

तिमिर. न० (तिमिर) અંધકાર. (૨) પર્વતની વનસ્પતિનો એક પ્રકાર.

तिमिरिस. પું० ( ) વૃક્ષવિશેષ.

तिमिसा. સ્ત્રી० (तिमिस्रा) ભરતના વૈતાઢ્ય પર્વતની એક ગુફા કે જેમાં થઇ ચક્રવર્તી દક્ષિણ ભરતાર્દ્ધમાંથી ઉત્તરાર્દ્ધમાં જઇ શકે છે

तिमिस्सगुहा. સ્ત્રી० (तिमिस्रगुहा) જુઓ "તિમિસા" શબ્દ.

तिमिस्सा. સ્ત્રી० (तिमिस्रा) જુઓ "તિમિસા" શબ્દ.

तिमुह. પું० (त्रिमुख) ત્રીજા સંભવનાથ તીર્થંકરના યક્ષનું નામ.

तिय. न० (त्रिक) ત્રણનો સમુદાય. (૨) શરીરનો એક અવયવ; વાંસાના કરોડનો એક ભાગ. (૩) ત્રણ માર્ગ ભેગા થાય તે સ્થળ; ત્રિકોણ માર્ગ.

तिय. त्रि० (तृतीय) त्रीजुं.
तियस. पुं० (त्रिदश) देवता.
तियाह. पुं० (त्रिकाह) त्रण दिवस.
तिरच्छिय. त्रि० (तिरश्चीन) त्रिच्छो.
तिरयण. न० (त्रिरत्न) सम्यग् ज्ञान, सम्यग् दर्शन अने सम्यक चारित्र ए मोक्ष साधन रूप त्रण रत्न.
तिराहय. त्रि० ( ) ताडन करेल.
तिरासि. न० (त्रिराशि) त्रैराशिक मत प्रमाणे जीव, अजीव अने जीवाजीव एम त्रण राशि–पदार्थ समूह.
तिरि. त्रि० (तिर्यच्) तिर्यंच.
तिरिक्ख. त्रि० (तिर्यच्) तिर्यंच. (२) पुं० पशु पक्षी वगेरे प्राणी. (३) मर्त्यलोक; मध्यलोक. (४) न० मध्य; वचमां.
तिरिक्खगइ. स्त्री० (तिर्यग्गति) तिर्यंचनी गति.
तिरिक्खजंभग. पुं० (तिर्यग्जृम्भक) देवोनी एक जाति.
तिरिक्खजोणि. पुं० (तीर्यग्योनि) पशु, पक्षी वगेरे तिर्यंच.
तिरिक्खजोणि. स्त्री० (तिर्यग्योनि) } तिर्यंचणी;
तिरिक्खजोणिणी. स्त्री० (तिर्यग्योनिका) } तिर्यंचनी स्त्री.
तिरिक्खजोणिय. त्रि० (तिर्यग्योनिक) तिर्यंच योनिमां उत्पन्न थयेल.
तिरिक्खदिसा. } स्त्री० (तिर्यग्दिश्) पूर्व
तिरिक्खदिसि. } आदि दिशा.
तिरिक्खपव्वय. पुं० (तिर्यक्पर्वत) वचमां पडेलो पर्वत; मार्गने अटकावनार पर्वत.
तिरिक्खभित्ति. स्त्री० (तिर्यग्भित्ति) वचली भींत.
तिरिक्खवसइ. स्त्री० (तिर्यग्वसति) तिर्यंच योनि.
तिरिच्छ. त्रि० (तिरश्चीन) त्रिच्छुं. (२) तिर्यंच संबंधी.
तिरिच्छिय. पुं० (तिर्यच्) तिर्यंच; पशु.
तिरिय. त्रि० (तिर्यच्) पशु पक्षी वगेरे तिर्यंच. (२) त्रिच्छुं. (३) पुं० त्रिच्छो लोक; मध्यलोक. (४) स्त्री० तिर्यग् दिशा; त्रिच्छी दिशा. (५) न० मध्य.
तिरियलोग. } पुं० (तिर्यग्लोक) अढारसो
तिरियलोय. } योजन प्रमाणे त्रिच्छो लोक. (२) मर्त्यलोक; मध्यलोक.
तिरीड. पुं० न० (किरीट) त्रण शेखरवाळो मुगट.
तिरीड. पुं० (तिरीट) लोधरनुं झाड.
तिरीडपट्टय. न० (तिरीटपट्टक) लोध्र नामना झाडनी छालनुं बनावेलुं वस्त्र.
तिरीडि. त्रि० (किरीटिन्) मुकटधारी.
तिरुवाहय. त्रि० (त्रिरुपाहत) त्रणे गुणेल; त्रणगणुं.
तिरोभाव. पुं० (तिरोभाव) अंतर्धान; छुपा रहेवुं ते.
तिल. पुं० (तिल) तल. (२) ८८ ग्रहमांनो ३१ मो ग्रह.
तिलग. पुं० (तिलक) जुओ "तिलय" शब्द.
तिलगकरणी. स्त्री० (तिलककरणी) कपाळे तिलक करवानी सळी.
तिलगरयण. न० (तिलकरत्न) एक प्रकारनुं तिलक.
तिलपप्पडिगा. } स्त्री० (तिलपर्पटिका) तलनी
तिलपप्पडिया. } बनावेल एक खावानी चीज; तलसांकळी.
तिलपिट्ठ. न० (तिलपिष्ट) तलवट.
तिलपुप्फवण्ण. पुं० (तिलपुष्पवर्ण) ३२ मो महाग्रह.
तिलभट्ट. पुं० (तिलभट्ट) तलनी खेती करनार एक ब्राह्मण.
तिलय. न० (तिलक) तिल; चामडी उपर काळा रंगनो तिलना जेवो डाघ. (२)

ચાંલ્લો; ટીલું. (૩) તિલનું ઝાડ. (૪) ૧૧ મા તીર્થંકરનું ચૈત્ય વૃક્ષ. (૫) એ નામના આવતી ચોવિસીના પ્રથમ પ્રતિ વાસુદેવ. (૬) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

तिलसंगलिया સ્ત્રી૦ (तिलसंगलिका) તલની ફળી.

तिलसक्कुलिया. સ્ત્રી૦ (तिलशष्कुलिका) તલસાંકળી.

तिलागणि. પું૦ (तिलाग्नि) તલના ઝાડની અગ્નિ.

तिलितिलिय. પું૦ ( ) જળજન્તુ વિશેષ.

तिलिम. પું૦ (तिलिम) વાદ્ય વિશેષ.

तिलुक्क. ન૦ (त्रैलोक्य) સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાળ એ ત્રણ લોકવર્તી જનસમુદાય.

तिलोई સ્ત્રી૦ (त्रिलोकी) } સ્વર્ગ મર્ત્ય
तिलोक्क. ન૦ (त्रैलोक्य) } અને પાતા-
तिलोग. } પું૦ (त्रिलोक) } ળ એ ત્રણ
तिलोय. } } લોક.

तिल्ल. ન૦ (तैल) તેલ.

तिल्लकुट्टी સ્ત્રી૦ (तिलकुट्टी) તલવટ.

तिल्लग. ત્રિ૦ (तैलक) તેલ વેચનાર.

तिल्लपूय. પું૦ (तिलपूप) તેલપૂઆ; તેલના માલપૂઆ.

तिल्लमल्ली. સ્ત્રી૦ (तिलमल्ली) તલનો ખોળ.

तिवई-ती. સ્ત્રી૦ (त्रिपदी) પહેલવાનની એક પ્રકારની ચાલ. (૨) ઘોડા વગેરેનું ત્રણે પગે ઉભા રહેવું; ઘોડાની એક પ્રકારની ચાલ. (૩) હાથીનું પલાન બાંધવાની રસ્સી–દોરડી. (૪) કુદવાનો એક પ્રકાર. (૫) ત્રણ પદોનો સમૂહ.

तिवग्ग. પું૦ (त्रिवर्ग) ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ પુરૂષાર્થ.

तिवट्ठ. પું૦ (त्रिपृष्ठ) ભરતક્ષેત્રના ભવિષ્યના નવમા વાસુદેવ.

तिवरिस. પું૦ સ્ત્રી૦ (त्रिवर्ष) ત્રણ વરસની પ્રવ્રજ્યાવાળા સાધુ સાધ્વી.

तिवलि. સ્ત્રી૦ (त्रिवलि) પેટ ઉપર ત્રણ વાટા હોય છે તે.

तिवलिया. સ્ત્રી૦ (त्रिवलिका) ક્રોધ કરતી વખતે કપાળ ઉપર ત્રણવલી–લિટી પડે તે. (૨) પેટ ઉપર પડતા ત્રણ વાટા.

तिवली. સ્ત્રી૦ (त्रिवली) પેટ કે કપાળ ઉપર થતી ત્રણ રેખા.

तिवाअ. પું૦ (त्रिपात) મન વચન અને કાયા એ ત્રણનું પાડવું.

तिवायण. ન૦ (त्रिपातन) } મન વચન
तिवायणा. સ્ત્રી૦ (त्रिपातना) } કાયાનો નાશ કરવો; ઇંદ્રિય આયુષ્ય અને દેહ એ ત્રણનો નાશ કરવો તે. (૨) પ્રાણનો અતિપાત કરવો તે.

तिविट्ठु. પું૦ (त्रिपृष्ठ) ચાલુ ચોવીસીના પ્રથમ વાસુદેવ. (૨) આવતી ચોવીસીના નવમા વાસુદેવ.

तिविह. ત્રિ૦ (त्रिविध) ત્રણ પ્રકારનું.

तिव्व. ત્રિ૦ (तीव्र) તીક્ષ્ણ; આકરૂં; દુઃસહ. (૨) રૌદ્ર. (૩) અત્યન્ત; ગાઢ. (૪) પું૦ અચાનક મરણ નિપજે તેવો રોગ. (૫) પું૦ તીવ્રરસ; કડવો રસ.

तिसंझ. ન૦ (त्रिसन्ध्य) } પ્રાતઃકાળ,
तिसंझा. સ્ત્રી૦ (त्रिसन्ध्या) } મધ્યાહ્ન અને સાંઝ એ ત્રણ સંધ્યાનો સમૂહ.

तिसंधि. ત્રિ૦ (त्रिसन्धि) આદિ, મધ્ય અને અન્ત-છેડે સાંધાવાળું.

तिसत्तक्खुत्तो. અ૦ (त्रिसप्तकृत्वस्) ૨૧ વાર; ૨૧ વખત.

तिसमुत्थ. ત્રિ૦ (त्रिसमुत्थ) ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ વસ્તુથી બનેલ.

तिसर. પું૦ (त्रिसर) ત્રણ સરોહાર. (૨) ત્રણ સરવાળી માળા.

तिसरा. સ્ત્રી૦ (त्रिशरा) મચ્છ બન્ધન વિશેષ; માછલાં પકડવાની જાળ.

तिसला. स्त्री० (त्रिशला) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામિની માતાનું નામ.

तिसल्ल. न० (त्रिशल्य) માયા, નિયાણ અને મિચ્છાદંસણ એ ત્રણ શલ્ય.

तिसा. स्त्री० (तृषा) તરસ.

तिसालग. पुं० (त्रिशालक) ત્રણ પડાળવાળું ઘર.

तिसिय. त्रि० (तृषित) તૃષાતુર થયેલ; તૃષાયુક્ત.

तिसुद्धि. स्त्री० (त्रिशुद्धि) સમક્તિની ત્રણ શુદ્ધિ; દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ શિવાય બાકીની સાંસારિક વસ્તુ માત્રને તુચ્છ–નિઃસાર માનવી તે.

तिसूल. न० (त्रिशूल) ત્રિશૂળ.

तिसूलिया. स्त्री० (त्रिशूलिका) લાંબી સૂળ. (૨) નાનું ત્રિશૂલ.

तिसोवाण. न० (त्रिसोपान) ત્રણ દિશામાં સોપાન–પગથીયાનો સમૂહ.

तिहा. अ० (त्रिधा) ત્રણ પ્રકારે.

तिहि पुं० स्त्री० (तिथि) તિથિ; દિવસ.

तिहुयण. पुं० (त्रिभुवन) ઉર્ધ્વ, અધો અને તિર્યગ્ એ ત્રણ લોક.

तीइल. न० (तैतिल) તૈતિલ નામનું કરણ; ૧૧ કરણમાંનું એક.

तीत. त्रि० (अतीत) ભૂતકાળનું; ગતકાળનું.

तीतद्धा. स्त्री० (अतीताद्धा) ભૂતકાળ.

तीय. त्रि० (तृतीय) ત્રીજું.

तीय. त्रि० (अतीत) ભૂતકાળનું; ગતકાળનું. (૨) पुं० ભૂતકાળ.

तीयद्धा. स्त्री० (अतीताद्धा) ભૂતકાળ.

तीर. पुं० (तीर) કાંઠો; કિનારો.

तीरंगम. त्रि० (तीरङ्गम) પારગામી; પાર જનાર.

तीरिय. त्रि० (तारित) પાર ઉતારેલ. (૨) સમાપ્ત; પૂર્ણ કરેલ.

तीस. } **तीसइ** } स्त्री० (त्रिंशत) ત્રીસ; ૩૦.

तीसइम. त्रि० (त्रिंशत्तम) લાગલાગટ પંદર દિવસોના ઉપવાસ.

तीसगुत्त. पुं० (तिष्यगुप्त) તિષ્યગુપ્ત નામના બીજા નિહ્નવ કે જેણે જીવના અસંખ્યાત પ્રદેશ પૈકી છેલ્લા પ્રદેશમાં જીવત્વ છે, બીજામાં નહિ, એવી રીતે સ્થાપન કર્યું.

तीसभद्द. पुं० (तिष्यभद्र) એ નામના માઠર ગોત્રના સંભૂતિવિજય થિવરના શિષ્ય.

तीसय. पुं० (तिष्यक) એ નામના ભગવાન મહાવીર સ્વામિના એક શિષ્ય.

तीसयदेव. पुं० (तिष्यकदेव) મહાવીર સ્વામિના તિષ્યક નામના સાધુ કે જે કાળ કરીને પ્રથમ દેવલોકના સામાનિક દેવતા થયા તે.

तीसा. स्त्री० (त्रिंशत) ત્રીસ; ૩૦.

तु. अ० (तु) સમુચ્ચય. (૨) અવધારણ. (૩) વિશેષણ. (૪) વિતર્ક; પણ. (૫) પાદપૂરણ. (૬) તેના માટે. (૭) અને; વળી. (૮) ભેદ; ભિન્નતા.

तुअट्टण. न० (त्वग्वर्त्तन) લાંબા થઇને પડવું.

तुअर. पुं० (तुवर) એક જાતનું ધાન્ય; તુવેર.

तुंग. त्रि० (तुङ्ग) ઉંચ ગુણવાળું; ઉન્નત. (૨) બહાર નીકળતું.

तुंगिय. पुं० (तुङ्गिक) એ નામનું ગોત્ર. (૨) पुं० स्त्री० તુંગિક ગોત્રી.

तुंगिया. स्त्री० (तुङ्गिका) એ નામની એક પ્રસિદ્ધ નગરી, કે જ્યાં મહાવીરસ્વામીના ઘણા શ્રાવકો વસતા હતા.

तुंगियायण. पुं० (तुङ्गिकायन) તુંગિક ગોત્રના ઋષિ. (૨) न० એ નામનું એક ગોત્ર.

तुंड. स्त्री० न० (तुण्ड) મોઢું; મુખ. (૨) ચાંચ.

तुंदिल. त्रि० (तुन्दिल) દુંદાળો; ફાંદાળો. (૨) મોટા પેટવાળો.

तुंब. न० (तुम्ब) તુંબડું; તુંબડી. (૨) તુંબડીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું છઠું અધ્ય-

યન. (૩) ચક્ર અથવા પૈડાની વચ્ચેનો ગોળ અવયવ.

तुंबइय. પું० (तुम्बकित) ભયથી સ્તબ્ધ થયેલ.

तुंबणाय. न० (तुम्बज्ञात) તુંબડીના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન.

तुंबवीण. त्रि० (तुम्बवीण) તુંબડીની વીણા વગાડનાર.

तुंबवीणा. स्त्री० (तुम्बवीणा) તુંબડીની વીણા.

तुंबा. स्त्री० (तुम्बा) ચમરેન્દ્ર તથા બલેન્દ્રની અભ્યંતર પરિષદ્-સભા. (૨) સૂર્ય તથા ચંદ્રની અભ્યન્તર પરિષદ્.

तुंबाग. न० (तुम्बाक) તુંબડી; તુંબી.

तुंबी. स्त्री० (तुम्बी) તુંબડીની વેલ.

तुंबुरु. पुं० (तुम्बुरु) શ્રી સુમતિનાથ પ્રભુનો યક્ષ. (૨) શક્રેન્દ્રની ગન્ધર્વ સેનાનો અધિપતિ. (૩) ત્રીજો ગન્ધર્વ. (૪) વૃક્ષ વિશેષ (ટીંબરૂ).

तुच्छ. त्रि० (तुच्छ) તુચ્છ; નિઃસાર; અલ્પ; હલકું. (૨) ચોથ, નોમ અને ચઉદસ એ ત્રણ તિથી. (૩) શૂન્ય. (૪) અપૂર્ણ.

तुच्छग. } त्रि० (तुच्छक) ગંભીરતા વિનાનું;
तुच्छय. } હલકું; (૨) નિર્ધન; દરિદ્રી. (૩) ગર્વિષ્ટ; તોછડો.

तुच्छा. स्त्री० (तुच्छा) ચોથ, નોમ અને ચૌદસની તિથિનું નામ.

तुच्छोसहिभक्खणया. स्त्री० (तुच्छौषधिभक्षण) જેમાં નાખી દેવાનું ઘણું એવી તુચ્છ વસ્તુ ખાવી તે; સાતમા ઉવભોગ પરિભોગ વ્રતનો એક અતિચાર.

तुज्ज. न० (तूर्य) તૂરી; વાદ્ય વિશેષ.

तुडिय. न० (त्रुटित) વાદ્ય; વાજિંત્ર.

तुट्टण. न० (त्रोटन) વિચ્છેદ; પૃથક્કરણ.

तुट्ठ. त्रि० (तुष्ट) સંતુષ્ટ; સંતોષ પામેલ; ખુશી થયેલ.

तुट्ठि. स्त्री० (तुष्टि) સંતોષ; તૃપ્તિ.

तुडिय. न० (त्रुटित) તૂરી, વીણા આદિ વાજિંત્ર. (૨) ૮૪ લાખ ત્રુટિતાંગ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ. (૩) બાજુબન્ધ; બેરખા. (૪) અન્તઃપુર. (૫) ચમરેન્દ્રની અભ્યન્તર પરિષદ્.

तुडियंग. न० पुं० (त्रुटिताङ्ग) ૮૪ લાખ પૂર્વનો એક ત્રુટિતાંગ. (૨) જેમાંથી વાજિંત્ર જેવો અવાજ નીકળે તેવા કલ્પવૃક્ષ.

तुडिया. स्त्री० (त्रुटिता) વાણવ્યંતર, લોકપાળ, સૂર્ય, ચંદ્ર અને ઇંદ્રાણીની મધ્યમ સભા. (૨) હાથનું આભૂષણ; બાજુબંધ.

तुण्णाग. } त्रि० (तुन्नवाय) તુણનાર;
तुण्णाय. } વસ્ત્રના ફાટેલ ભાગને તુણીને શીવનાર.

तुण्णिय. त्रि० (तुन्नित) તૂણનારે તૂણીને છિદ્ર પૂરેલ; સાંધેલ.

तुणिहक्क. त्रि० (तूष्णीक) મૌન ધારણ કરનાર.

तुत्तग. पुं० (तोत्रक) ચાબુક; ચાબખો.

तुद. पुं० (तोद) ચાબુક; ચાબખો.

तुन्नण. न० (तुन्नन) તુનવું; સાંધો કરવો તે.

तुन्नाग. त्रि० (तुन्नक) જુઓ " તુણ્ણાગ " શબ્દ.

तुप्प. न० ( ) ઘી. (૨) त्रि० ઘીથી મસળેલ; ઘી લગાડેલ. (૩) સ્નિગ્ધ; સ્નેહ યુક્ત.

तुप्पग्ग. त्रि० ( ) તેલથી મસળીને ઓપ ચડાવેલ.

तुमंतुम. पुं० ( ) ક્રોધકૃત મનોવિકાર વિશેષ.

तुम्ह. त्रि० (युष्मद्) તું; તમે; આપ.

तुम्हारिस. त्रि० (युष्मादृश) તમારા જેવા.

तुयट्ट. न० } (त्वगवर्तन) આડે પડખે પ-
तुयट्टण. } ડવું; લાંબા થઇ સૂવું.

तुयट्टावण. न० (त्वग्वर्तन) પાસું ફેરવવું તે.

तुयट्टिय. त्रि० (त्वगवर्तित) આડે પડખે પડેલ.

तुयारी. स्त्री० (तुवरिका) तुरदाળ; तुवेरनी दाળ.

तुयावइत्ता. स्त्री० (तोदयित्वा) व्यथा उत्पन्न करीने प्रव्रज्या आपवामां आवे ते; प्रव्रज्यानो એક प्रકार.

तुरंग. पुं० (तुरंग)
तुरंगम. पुं० (तुरङ्गम) } अश्व; घोडो.
तुरग. पुं० (तुरग)

तुरगमुह. पुं० (तुरगमुख) अनार्य देश विशेष.

तुरगमेढग. पुं० (तुरगमेढ्रक) अनार्य देश विशेष.

तुरतुंगव. पुं० (तुरतुङ्गव) त्रण इंद्रियवाળा જીवनी એક જાત.

तुरय. पुं० (तुरग) घोडो. (२) त्रीजा तीर्थंकरनुं लांछन.

तुरयमुह. पुं० (तुरगमुख) એ नामनो अनार्य देश.

तुरिय. त्रि० (तुर्य) चोथो; चोथा नंबरनो.

तुरिय. न० (तूर्य) भेरी, मृदंग, करताल वगेरे वाद्य-वाजिंत्र.

तुरिय. न० (त्वरित) शीघ्र; त्वरित; उतावળ. (२) त्रि० उतावળुं. (३) न० शीघ्र गति.

तुरियगइ. पुं० (त्वरितगति) अमितगति तथा अमितवाहन इंद्रना लोकपाળनुं नाम. (२) त्रि० शीघ्र गतिवाળा.

तुरिया. स्त्री० (त्वरिता) मन જेवा वेगवाળी देवतानी એક प्रकारनी गति.

तुरुक्क. न० (तुरुष्क) सेल्हारस; सेरी लोबान.

तुरुक्की. स्त्री० (तुरुष्की) लिपि विशेष.

तुरुमणि. स्त्री० (तुरुमणि) तुरुमणि नामनी એક नगरी.

तुलणा. स्त्री० (तुलना) तुलना; सरખामणी.

तुलसी. स्त्री० (तुलसी) तुलसीनुं झाड. (२) भूत देवतानी सभा आगળनुं चैत्य वृक्ष.

तुला. स्त्री० (तुला) तुलना; सरખामणी. (२) तोળवानुं त्राजवुं; कांटो.

तुलिय. त्रि० (तुलित) तोળेल.

तुल्ल. न० (तोल्य) माप.

तुल्ल. त्रि० (तुल्य) सरખुं; बराबर.

तुवर. न० (तुवर) तुवेर धान्य. (२) पुं० कसायलो रस. (३) त्रि० काચुं; कसायलुं.

तुवरी. स्त्री० (तुवरी) धान्यनी એક जात; तुवेर.

तुस. पुं० (तुष) फोतरां; भुस्सो. (२) બંટી, कोदरा आदि हलकुं धान्य.

तुसदाह. न० (तुषदाह) फोतरां बाળवानी જગ્या.

तुसार. न० (तुषार) बरफ; हिम. (२) ठंडक.

तुसारकर. पुं० (तुषारकर) चंद्रमा.

तुसिणी. अ० (तुष्णीम्) मुंगा रहेवुं; मौन रहेवुं.

तुसिणीय. त्रि० (तुष्णीक) मौनधारी.

तुसिय. पुं० (तुषित) लोकांतिक देवतानी नव जातिमांनी એક.

तुसोदग.
तुसोदय. } न० (तुषोदक) चोખाना भुस्सानुं पाणी; डांगरनुं धोवण.

तुहग. पुं० (तुहक) એક જાતनो कंद.

तुहिणायल. पुं० (तुहिनाचल) हिमालय.

तूण. पुं० (तूण) बाण राખवानुं भाथुं.

तूणइल्ल. त्रि० (तूणवत्) तूणी नामनुं वाजिंत्र वगाडी भिक्षा मागनार.

तूणय. न० (तूणक) तुनक नामनुं वाद्य-वाजिंत्र.

तूणा. स्त्री० (तूणा) बाण राખवानुं भाथुं. (२) એ नामनुं वाजिंत्र.

तूर. पुं० न० (तूर्य) वाद्य विशेष.

तूरवइ. पुं० (तूर्यपति) नटोनो मुખी.

तूल. न० (तूल) कपास; रू.

तूला. स्त्री० (तूली) तળाઈ; सेज; शय्या

तूलिया. स्त्री० (तूलिका) તળાઈ; ગાદલું. (૨) ચિત્ર આલેખવાની પીંછી.

तूली. स्त्री० (तूली) તળાઈ. (૨) જેનું પડિલેહણ ન થઈ શકે એવું વસ્ત્ર.

तेश्रंसि. त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી; શરીરના તેજવાળો.

तेश्रय. न० (तैजस) કાર્મણશરીર સહચારી સૂક્ષ્મશરીર વિશેષ.

तेश्ररसि. त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી.

तेश्राहिश्र. पुं० (त्र्याहिक) ત્રણ ત્રણ દિવસને આંતરે આવતો તાવ; તરીઓ તાવ.

तेइंदिय. पुं० (त्रीन्द्रिय) શરીર, મોઢું અને નાક એ ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવ.

तेइच्छ. न० (चैकित्स्य) ચિકિત્સા કરવી તે; રોગનો ઉપાય.

तेइच्छा. स्त्री० (चिकित्सा) ચિકિત્સા; રોગનો ઉપચાર.

तेइच्छिय. त्रि० (चैकित्सिक) ચિકિત્સા કરનાર. (૨) पुं० વૈદ; હકીમ. (૩) न० રોગનો ઉપચાર.

तेइच्छी. स्त्री० (चैकित्सी) ઉપાય; ઇલાજ.

तेइल्ल. त्रि० (तेजस्क) તેજવાળા.

तेउ. पुं० (तेजस्) અગ્નિ. (૨) ગરમી; તાપ; ભફારો. (૩) તેજુલેશ્યા. (૪) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રના પહેલા લોકપાળનું નામ. (૫) તાપ; અભિતાપ. (૬) પ્રકાશ; ઉદ્યોત.

तेउकंत. पुं० (तेजस्कान्त) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

तेउकाइय. पुं० (तेजस्कायिक)
तेउकाय. पुं० (तेजस्काय)
तेउक्काइय. पुं० (तेजस्कायिक)
तेउक्काय. पुं० (तेजस्काय) } અગ્નિકાય; અગ્નિના જીવ.

तेउप्पभ. पुं० (तेजःप्रभ) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રના લોકપાલનું નામ.

तेउप्फास. पुं० (तेजःस्पर्श) ગરમ સ્પર્શ.

तेउलेसा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેશ્યા; લેશ્યાનો ચોથો પ્રકાર.

तेउलेस्स. त्रि० (तेजोलेश्य) તેજુલેશ્યાવાળો.

तेउलेस्सा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેશ્યા.

तेउसिह. पुं० (तेजःशिख) અગ્નિશિખ તથા અગ્નિમાણવ ઇંદ્રનો બીજો લોકપાળ.

तेउसोय. न० (तेजःशौच) ભસ્મ આદિથી કરાતો શૌચ.

तेश्रोश्र. न०
तेश्रोग. पुं० } (त्र्योजस्) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે તે.

तेश्रोगकडजुम्म. पुं० (त्र्योजःकृतयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં શૂન્ય શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા.

तेश्रोगकलिश्रोग. पुं० (त्र्योजःकल्योजस्) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા.

तेश्रोगतेश्रोग. पुं० (त्र्योजस्त्र्योजस्) જે સંખ્યાને અને લબ્ધાંકને (બંનેને) ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા.

तेश्रोगदावरजुम्म. न० (त्र्योजोद्वापरयुग्म) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે અને લબ્ધાંકને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે તે સંખ્યા.

तेश्रोलेस्सा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેશ્યા.

तेंदु.
तेंदुश्र.
तेंदुग. } पुं० (तिन्दुक) વૃક્ષ વિશેષ.

तेंदुसय. पुं० ( ) દડો.

तेंबुरु. पुं० ( ) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

तेगिच्छ. न० (चैकित्स्य) ચિકિત્સાકર્મ; રોગનિવારણનો ઉપાય.

तेगिच्छा. स्त्री० (चिकित्सा) ચિકિત્સા; રોગની તપાસ.

तेगिच्छायण. त्रि० (चिकित्सायन) ચિકિત્સ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

तेगिच्छिकूड. पुं० (तिगिच्छिकूट) અસંખ્યાતમા સમુદ્રમાં એ નામનું એક કૂટ–શિખર.

तेगिच्छिद्दह. पुं० (चैकित्स्यद्रह) નિષધ પર્વત ઉપરના ધૃતિક દેવતાનો દ્રહ.

तेगिच्छिय. त्रि० (चैकित्सिक) જુઓ " તિગિચ્છિય " શબ્દ.

तेगिच्छियसाला. स्त्री० (चैकित्सिकशाला) દવાખાનું; ઔષધાલય.

तेज. न० (तेजस्) તેજ.

तेण. पुं० (स्तेन) ચોર; તસ્કર.

तेणउइ. स्त्री० (त्रिनवति) ૯૩; ત્રાણુંની સંખ્યા.

तेणपरं. अ० (ततःपरम्) ત્યાર પછી.

तेणायबंध. पुं० (स्तेनकबन्ध) બીજાને કળવામાં ન આવે તેવી રીતે સાંધવું તે; ચોરીયોબંધ.

तेणाहड. न० (स्तेनाऽऽहृत) ચોરી આણેલ માલ લેવો તે; શ્રાવકના ત્રીજા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

तेणिक्क. } न० (स्तैन्य) ચોરી; અદત્ત વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું તે.
तेणिय. }

तेणिस. त्रि० (तैनिश) તણચ્છ નામના ઝાડ સંબંધી.

तेणेव. अ० (तत्रैव) ત્યાં; તિહાં.

तेण्ण. न० (स्तैन्य) ચોરી.

तेतल. पुं० (तेतल) નાગકુમારના ઇંદ્રની ગંધર્વ સેનાનો અધિપતિ.

ततलि. पुं० (तेतलिन्) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) મનુષ્યની એક જાત. (૩) એક મંત્રીના પિતાનું નામ. (૪) ગંધર્વ સેનાનો નાયક.

तेतलिपुत्त. पुं० (तेतलिपुत्र) તેતલિપુત્ર નામના એક સાધુ.

तेतलिपुत्तकेवलि. पुं० (तेतलिपुत्रकेवलिन्) તેતલિપુત્ર નામના કેવળી–કેવળજ્ઞાની.

तेतलिपुर न० (तेतलिपुर) એ નામનું એક નગર.

तेतलिसुय. पुं० (तेतलिसुत) તેતલિપુત્ર; એ નામનો તેતલીપુર નગરના રાજા કનકરથનો પ્રધાન. (૨) તેતલીપુત્ર પ્રધાનના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૪ મું અધ્યયન.

तेतलीइज्ज. पुं० (तैतलीयक) તેતલીપુત્રના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૪મું અધ્યયન.

तेतिल. न० (तैतिल) જુઓ " તીઇલ " શબ્દ.

तेतीस. स्त्री० न० (त्रयस्त्रिंशत्) તેત્રીસ; ૩૩.

तेत्तिर. पुं० (तित्तिर) તેતર પક્ષી.

तेत्तीस. स्त्री० न० (त्रयस्त्रिंशत्) ૩૩; તેત્રીસ.

तेपुराणमिंजिया. स्त्री० (त्रिपूर्णमिञ्जिका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

तेमासिय. त्रि० (त्रैमासिक) ત્રણ માસમાં થનાર.

तेय. न० (स्तेय) ચોરી.

तेय. पुं० (तेजस्) તેજ; કાન્તિ; પ્રકાશ. (૨) તૈજસ શરીર નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ તૈજસ શરીર પામે. (૩) તાપ; સૂર્યનો તડકો. (૪) અગ્નિ. (૫) સાત સમુદ્ઘાતમાંની પાંચમી સમુદ્ઘાત.

तेयअ. न० (तेजस्क) ખોરાકનો રસ નિપજાવી પચાવી પરિણમાવનાર એક શરીર; પાંચ શરીરમાંનું એક.

तेयंसि. त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી.

तेयग. न० (तेजस्क) તૈજસ શરીર; પાંચ શરીરમાંનું એક. (૨) पुं० અગ્નિ. (૩) તૈજસ શરીરયોગ્ય પુદ્ગલસ્કંધની વર્ગણા–સમુદાય.

तेयगलद्धि. स्त्री० (तेजस्कलब्धि) તેજુલેશ્યા ઉત્પન્ન કરવાની લબ્ધિ–શક્તિ.

तेयगसमुग्घाय. पुं० (तेजस्कसमुद्घात) સાત સમુદ્ઘાતમાંની પાંચમી સમુદ્ઘાત.

तेयगसरीर. न० (तेजस्कशरीर) तैजस शरीर.

तेयगसरीरणाम. न० (तेजस्कशरीरनामन्) नाम कर्मनी એક પ્રકૃતિ.

तेयगसरीरि. त्रि० (तेजस्कशरीरिन्) तेजस शरीरवाळो (જીવ).

तेयणिसग्ग. न० (तेजोनिसर्ग) ભગવતીસૂત્રના ૧૫મા શતકના પહેલા ઉદ્દેશાનું નામ.

तेयलि. न० (तेतलिन्) જ્ઞાતાસૂત્રનું તેતલી પુત્રના અધિકારવાળું ૧૪ મું અધ્યયન (૨) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના મનુષ્યની એક જાત. (૩) એક મંત્રીના પિતાનું નામ.

तेयलिपुत्त. पुं० (तेतलिपुत्र) તેતલીપુર નગરના રાજા કનકરથનો એ નામનો પ્રધાન.

तेयलिपुर. न० (तेतलि) જુઓ " તેતલિપુર " શબ્દ.

तेयलेस्स. त्रि० (तेजोलेश्य) તેજુલેશ્યાવાળો.

तेयलेस्सा. स्त्री० (तेजोलेश्या) તેજુલેશ્યા.

तेयवीरिय. पुं० (तेजोवीर्य) ભરતના વંશમાં પાંચમી પેઢીએ મહાબળનો પુત્ર.

तेयसमुग्घाय. पुं० (तेजस्समुद्घात) તેજુલેશ્યા મુકતી વખતે જીવ પ્રદેશનું વિસ્તરવું અને પ્રકૃત પ્રકૃતિનું નિર્જરવું તે.

तेयसरीरि. त्रि० (तेजशूशरीरिन्) તૈજસ શરીરવાળો.

तेयस्सि. त्रि० (तेजस्विन्) તેજસ્વી.

तेया. स्त्री० (तेजस्) તૈજસ ' શરીર. ' (૨) તેરસની રાત્રિનું નામ.

तेया. न० (तेजस्) જુઓ "તેઅય" શબ્દ.

तेयाणुबंधि. न० (स्तेयानुबन्धिन्) ચોરને મારવા સંબંધિનું રૌદ્રધ્યાન; રૌદ્રધ્યાનનો એક પ્રકાર.

तयापोग्गलपरियट्ट. न० (तेजःपुद्गलपरिवर्त) લોકના સર્વ પુદ્ગલોને તૈજસ શરીર રૂપે જેટલા વખતમાં પરણમાવીને છોડે તેટલો વખત.

तेयाल. स्त्री० न० (त्रिचत्वारिंशत) ૪૩; તેતાલીસ.

तेयालि. पुं० (तेयालि) એક જાતનું ઝાડ.

तेयाली. स्त्री० (त्रिचत्वारिंशत) ૪૩; તેતાલીસ.

तेयालीस. स्त्री० न० (त्रिचत्वारिंशत) ૪૩; ત્રેતાલીસ.

तेयासरीर. पुं० न० (तेजश्शरीर) તેજસ શરીર.

तेयासीइ. स्त्री० (त्र्यशीति) ૮૩; ત્યાશી.

तेयाहिय. पुं० (त्र्याहिक) ત્રણ દિવસને આંતરે આવતો તાવ; તરીઓ તાવ.

तेरस. त्रि० (त्रयोदशन्) ૧૩; તેરની સંખ્યા.

तेरसया. स्त्री० ( ) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

तेरसी. स्त्री० (त्रयोदशी) પક્ષથી ૧૩ મી તિથિ; તેરસ.

तेरासिय. त्रि० (त्रैराशिक) જીવ અજીવ અને જીવાજીવ એમ ત્રણ રાશિનું સ્થાપન કરનાર રોહગુપ્ત આચાર્યના મતનો અનુયાયી. (૨) न० મત વિશેષ.

तेरिंदिय. त्रि० (त्रीन्द्रिय) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળો જીવ.

तेरिच्छ. त्रि० (तिरश्चीन) તિર્યંચ સંબંધી. (૨) न० તિર્યંચ પશુ પક્ષી વગેરે.

तेरिच्छिय. त्रि० (तैरश्चिक) તિર્યંચ સંબંધી; તિર્યંચનું કરેલું.

तेरिच्छी. स्त्री० (तिरश्चीना) પશુની માદા; તિર્યંચણી.

तेल. न० (तैल) તેલ. (૨) ગોત્ર વિશેષ; માંડવ્ય ગોત્રની એક શાખા.

तेलकेला. स्त्री० (तैलकेला) તેલ રાખવાનું ઠામ.

तेलचम्म. न० (तैलचर्मन्) જેના ઉપર બેસી તેલનું મર્દન કરાય તે ચામડું.

तेलुक्क } **तेलोक्क.** } पुं० (त्रैलोक्य) ત્રણલોક; સ્વર્ગ મર્ત્ય અને પાતાળ એ ત્રણ લોક.

तेल्ल. न० (तैल) તેલ.

तेल्लकेला. स्त्री० (तैलकेला) જુઓ " તેલ-કેલા " શબ્દ.

तेल्लग. न० (तैलक) એક જાતની મદિરા.

तेल्लचम्म. न० (तैलचर्मन्) તેલ મર્દન કરવાને બેસવાનું આસન.

तेल्लपल्ल. न० (तैलपल्य) એક જાતનું સૌરાષ્ટ્ર દેશ પ્રસિદ્ધ તેલનું ઠામ.

तेल्लपूय. न० (तैलपूप) માલપૂઆ.

तेल्लपेल्ला. स्त्री० (तैलपल्य) સૌરાષ્ટ્ર દેશ પ્રસિદ્ધ મૃન્મય તેલનું ભાજન.

तेवग्ग. पुं० (त्रिवर्ग) ધર્મ અર્થ અને કામ એ ત્રણ વર્ગ.

तेवट्ठ. } **तेवाट्ठ.** } स्त्री० न० (त्रिषष्टि) ત્રેસઠ; ૬૩.

तेवएण. स्त्री० न० (त्रिपञ्चाशत) ૫૩; ત્રેપન.

तेवत्तरि. स्त्री० (त्रिसप्तति) ૭૩; તોંતેરની સંખ્યા.

तेवन्न. स्त्री० न० (त्रिपञ्चाशत) ૫૩; ત્રેપન.

तेवीस. स्त्री० न० (त्रयोविंशति) ૨૩; ત્રેવીસ;

तेसट्ठि. स्त्री० (त्रिषष्टि) ૬૩; ત્રેસઠની સંખ્યા.

तेसीति. स्त्री० (त्र्यशीति) ૮૩; ત્યાશીની સંખ્યા.

तेहिय. त्रि० (त्र्याहिक) ત્રણ દિવસનું. (૨) તરીઓ તાવ; ત્રીજે દીવસે આવે તેવો તાવ.

तो. अ० (ततः) તેથી; તેટલા માટે.

तोडन. न० (तोदन) પીડા કરવી તે.

तोडहिया. स्त्री० (   ) એક પ્રકારનું વાજીંત્ર.

तोडु. पुं० (   ) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

तोण. पुं० न० (तूण) બાણ રાખવાનું ભાથું.

तात्त. न० (तोत्र) ચાબુક.

तोदग. त्रि० (तोदक) વ્યથા ઉપજાવનાર; પીડા કરનાર.

तोमर. न० (तोमर) જેને ભાષામાં ગડાસા અથવા સવળી કહે છે તે અસ્ત્ર; એક પ્રકારનું બાણ.

तोय. पुं० (तोद) પીડા.

तोय; न० (तोय) પાણી; જળ.

तोयधरा. } **तोयधारा.** } स्त्री० (तोयधारा) એક દિશા કુમારી દેવી.

तोयपिट्ठ. न० (तोयपृष्ठ) પાણીની સપાટી.

तोरण. न० (तोरण) તોરણ.

तोल. पुं० न० (तोल) તોલ; માપ વિશેષ.

तोस. पुं० (तोष) પ્રમોદ; સંતોષ.

तोसलि. पुं० (तोसलिन्) તોસલિના રહેવાસી એક આચાર્ય.

तोसिय. त्रि० (तोषित) સંતોષ પમાડેલ; ખુશી કરેલ.

त्ति. अ० (इति) સમાપ્તિ દ્યોતક અવ્યય.

त्थ. त्रि० (स्थ) સ્થાએ રહેલ; સ્થિર રહેલ.

थ.

थ. अ० (थ) વાક્યાલંકાર; (૨) પાદપુરણ.

थइया. स्त्री० (स्थगिका) પાન રાખવાની ડબ્બી; પાનદાની.

थंडिल्ल. } **थंडिल्ल.** } न० (स्थण्डिल) સંથારો કરવાને યોગ્ય સ્થળ. (૨) સાધુને શૌચ જવાની જગ્યા; દિશાએ જવાને ઉચિત ભૂમિ. (૩) ક્રોધ; ગુસ્સો.

थंब. पुं० (स्तम्ब) ઘાસનો જથ્થો. (૨) ઝુમખો.

थंभ. पुं० (स्तम्भ) અહંકાર; ગર્વ; માન. (૨) થાંભલો

थंभण. न० (स्तम्भन) થંભવું. (૨) અટકાવવું.

थंभणया. स्त्री० } (स्तम्भना) થોભવું. (૨)
थंभणा. स्त्री० } અટકાવવું.

थंभणी. स्त्री० (स्तम्भनी) સ્તંભન કરવાની વિદ્યા.

थंभय. पुं० (स्तम्भक) અરીસાની ફરામ; (ફ્રેમ) ચોગઠું.

थंभिय. त्रि० (स्तम्भित) થોભાવેલ; સ્તબ્ધ કરેલ; રોકેલ.

थक्क. पुं० ( ) પર્યાય. (૨) અવસર; સમય.

थक्कंथक्कं. अ० (स्थित्वास्थित्वा) રહી રહીને.

थगण. न० (स्थगन) ઢાંકવું.

थगिय. त्रि० (स्थगित) આચ્છાદિત; ઢંકાયેલ.

थण. पुं० (स्तन) સ્તન; થાન.

थणजीविणी. स्त्री० (स्तनजीविनी) દાઈ; ધાવમાતા.

थणण. न० (स्तनन) ગર્જના. (૨) આક્રન્દ. (૩) જોરથી નિશાસો મૂકવો તે.

थणय. न० (स्तनज) દૂધ.

थणिय. न० (स्तनित) ગર્જના; મેઘનો શબ્દ. (૨) રતિક્રીડા સમયનો શબ્દ. (૩) પું० સ્તનિતકુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

थणियकुमार. पुं० (स्तनितकुमार) ભવનપતિ દેવતાની દશમી જાત.

थणियकुमारी. स्त्री० (स्तनितकुमारी) સ્તનિતકુમાર દેવતાની દેવી.

थद्ध. त्रि० (स्तब्ध) અહંકારી; અભિમાની.

थय. पुं० (स्तव) } સ્તોત્ર; સ્તવન.
थयण. न० (स्तवन) }

थरहरिय. त्रि० ( ) ધ્રુજેલ; કંપેલ.

थल. न० (स्थल) પાણી ન ભરાય તેવો ભૂમિ વિભાગ.

थलचर. पुं० (स्थलचर) તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

थलचरी. स्त्री० (स्थलचरी) થળચર તિર્યંચની સ્ત્રી; સ્ત્રીરૂપ થળચર તિર્યંચ.

थलज. } त्रि० (स्थलज) જમીનથી ઉત્પન્ન
थलय. } થયેલ.

थलयर. त्रि० (स्थलचर) જુઓ "થલચર" શબ્દ.

थली. स्त्री० (स्थली) જમીનનો ઉંચો પ્રદેશ.

थव. पुं० (स्तव) જુઓ " થય " શબ્દ.

थवइय. त्रि० (स्तबकित) ફુલ અને ગુચ્છ જેમાં લાગેલ છે તે.

थवण. न० (स्तवन) સ્તુતિ કરવી તે.

थवय. पुं० (स्तबक) ફુલનો ગુચ્છો.

थविर. त्रि० (स्थविर) પરિપક્વ-સ્થિરબુદ્ધિવાળો. (૨) સ્થવિરકલ્પી-ગચ્છવાસિ સાધુ.

थविरकप्प. पुं० (स्थविरकल्प) ગચ્છમાં રહેલ આચાર્ય આદિની સામાચારી-વ્યવહાર મર્યાદા.

थविरभूमि. स्त्री० (स्थविरभूमि) સ્થવિરની પદવી.

थाण. न० (स्थान) સ્થાન; ઠેકાણું.

थाणु. पुं० (स्थाणु) ઝાડનું ઠુંઠું.

थाम. न० (स्थामन्) બળ; સામર્થ્ય. (૨) ક્રિયા; અનુષ્ઠાન.

थारुगिणिया. स्त्री० (स्थारुकिनिका) થારૂકિન દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી દાસી.

थारुणय. त्रि० (थारुकिन्) એ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

थाल. पुं० न० (स्थाल) પાત્ર વિશેષ; થાળ.

थालइ. पुं० (स्थालकिन्) થાળ જેવું એક ઠામ રાખનાર તાપસ; તાપસનો એક વર્ગ.

थालपाग. पुं० (स्थालपाक) જમણવાર.

थालपाणय. न० (स्थालीपानक) દાહને ઉપશમાવનારૂં કુંભારની માટીનું પાણી.
थाली. स्त्री०(स्थाली) થાળી; ભાજન વિશેષ.
थालीपाग. पुं० (स्थालीपाक) થાળી–તપેલી વગેરેમાં રાંધવું તે.
थावच्चा. स्त्री० (स्थापत्या) એ નામની એક ગાથાપતિણી; ગૃહિણી.
थावच्चापुत्त. पुं० (स्थापत्यापुत्र) થાવચ્ચા ગાથાપતણીનો દીકરો કે જેણે એક હજાર જણ સાથે દીક્ષા લીધી હતી.
थावय. पुं० (स्थावक) સમર્થ હેતુ; સ્વપક્ષ સાધનાર હેતુ.
थावर. पुं० (स्थावर) પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાંચ સ્થાવર. (૨) न० સ્થાવરનામ–નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સ્થાવરપણું પામે.
थावरकाय. पुं० (स्थावरकाय) પૃથ્વી આદિ પાંચ સ્થાવર.
थासग. पुं० (स्थासक) અરીસો. (૨) ઘોડાની પૂંછનો અલંકાર. (૩) એક જાતનું દર્પણના આકારનું પાત્ર.
थासया. स्त्री० (स्थासिका) આરસી; દર્પણ.
थाह. पुं० (स्थाघ) અગાધ નહીં કિન્તુ નાસિકા પર્યંત જળ.
थिग्गल. पुं० (   ) શરદ ઋતુના આકાશનો ખંડ. (૨) થિગડો. (૩) ભીંતમાં પાડેલી બારી.
थिज्ज. न० (स्थैर्य) સ્થિરતા; ધીરજ.
थिबुग. पुं० (स्तिबुक) પાણીનો પરપોટો.
थिमिय. त्रि० (स्तिमित) ભયથી રહિત; નિર્ભય. (૨) નિશ્ચળ; સ્થિર. (૩) न० અંતગડસૂત્રના ૧ લા વર્ગના ૫ મા અધ્યયનનું નામ. (૪) રાજા અન્ધક વૃષ્ણિના એક પુત્રનું નામ.
थिय. त्रि० (स्थित) રહેલ.

थिर. त्रि० (स्थिर) સ્થિર રહેલું; નિશ્ચળ. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ. (૩)નિષ્પન્ન; સંપન્ન.
थिरणाम. } **थिरनाम.** } न० (स्थिरनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી દાંત હાડકાં આદિ અવયવોની સ્થિરતા થાય છે.
थिरा. स्त्री० (स्थिरा) સ્થિર–નિષ્પન્ન થયેલ વનસ્પતિ; વનસ્પતિની એક અવસ્થા.
थिरावलिया. स्त्री० (स्थिरावलिका) ભુજપરિસર્પિણીનો એક પ્રકાર.
थिरीकरण. न० (स्थिरीकरण) કષ્ટથી સીદાતા ધર્મિજનને દિલાસો આપી સ્થિર કરવો તે; સમકિતના આઠ આચારમાંનો છઠો આચાર. (૨) સ્થિર કરવું; દૃઢ કરવું.
थिल्लि. स्त्री० (   ) ઉંટનો પલાણ. (૨) હાથીની અંબાડી. (૩) યાન વિશેષ. (૪) ઘોડાનો એક ઉપકરણ. (૫) બે ઘોડાની ગાડી. (૬) બે ખચ્ચરની ગાડી.
थिहु. स्त्री० (स्तिभु) સાધારણ બાદર વનસ્પતિનો એક ભેદ.
थी. स्त्री० (स्त्री०) સ્ત્રી; ભાર્યા.
थीण. त्रि० (स्त्यान) એકઠું કરેલ. (૨) થીણદ્ધિનિદ્રા.
थीणगिद्धि. स्त्री० (स्त्यानगृद्धि) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ; એક પ્રકારની નિદ્રા.
थीणद्धि स्त्री० (स्त्यानर्द्धि) જુઓ "થીણગિદ્ધિ" શબ્દ. (૨) અધમ નિદ્રા વિશેષ.
थीपरिसाण. स्त्री० (स्त्रीपरिज्ञा) સ્ત્રી પરિજ્ઞા, નામનું સૂયગડાંગનું ૪ થું અધ્યયન.
थीलिंग. न० (स्त्रीलिङ्ग) સ્ત્રી જાતિ.
थीविलोयण. न० (स्त्रीविलोचन) ૧૧ કરણમાંનું ચોથું કરણ.
थीवेय. पुं० (स्त्रीवेद) સ્ત્રીવેદ.
थुइ. स्त्री० (स्तुति) સ્તુતિ; ગુણ ગાવા તે.

थुक्कार. पुं० (थूत्कार) थुथु करवुं ते; धिक्का-रवुं ते.
थुड. पुं० (स्थुड) वनस्पतिनो स्कंधभाग.
थुति. स्त्री० (स्तुति) स्तववुं ते, स्तुति करवी ते.
थुल. त्रि० (स्थूल) जाडुं; स्थूल.
थूण. न० (स्थूण) थांभलो.
थूणा. स्त्री० (स्थूणा) थांभली. (२) ए नामनी पश्चिम दिशामां एक नगरी.
थूणामंडव. न० (स्थूणामण्डप) तम्बु; थांभली उपर करेल मांडवो.
थूभ. पुं० (स्तूप) प्रेक्षा घरना मण्डप आगळनी मणिपीठिका उपर सोळ जोजननो लांबो पहोळो अने सोळ जोजननो उंचो सफेद रंगनो चैत्यस्तूप. (२) अवयव समुदाय रूप अवयवी. (३) कुवा वगेरेनो तट-कांठो. (४) पगलां. (५) थुभ-स्मरणस्तम्भ. (६) स्तूप-मृतक घर; चेनी जग्याए बांधेल देरी छतरडी वगेरे. (७) शिखर. (८) ढगलो.
थूभकरंडग. न० (स्तूपकरण्डक) रुषभपुरनी पासेनुं एक उद्यान.
थूभिया. } स्त्री० (स्तुभिका) लघु शिखर.
थूभियागा. } (२) प्रासाद उपरनी मणिमय स्तूपिका. (शिखर)
थूल. त्रि० (स्थूल) स्थूल; जाडुं. (२) म्होटुं. (३) पुष्ट.
थूलभद्द. पुं० (स्थूलभद्र) आर्य सम्भूतविजयना शिष्यनुं नाम.
थेग. पुं० (स्तेक) थेग; कंदनी एक जात.
थेज्ज. न० (स्थैर्य) धैर्य; स्थिरभाव.
थेर. पुं० (स्थविर) ६० वरसनी उमरना वय स्थविर, वीस वरसनी दीक्षावाळो प्रव्रज्या स्थविर अने ठाणांग समवायांग वगेरेना जाणनार श्रुत स्थावर, एम त्रण प्रकारे थिवर. (साधु).(२) त्रि० वृद्ध; प्रौढ.
थेरकप्प. पुं० (स्थविरकल्प) १४ उपगरणधारी साधुओनी व्यवहार मर्यादा. (२) विशेष आचारनो प्रतिपादक ग्रंथ.
थेरकप्पट्ठिइ. स्त्री० (स्थविरकल्पस्थिति) गच्छप्रतिबद्ध आचार्यादिना कल्पनी स्थिति-व्यवहारमर्यादा.
थेरकप्पिय. पुं० (स्थविरकल्पिक) स्थविर कल्पवाळा साधु; गच्छना प्रतिबंधवाळा साधु.
थेरभूमि. स्त्री० (स्थविरभूमि) स्थविर पदवीनी योग्यता.
थेरावलि. स्त्री० (स्थविरावलि) स्थविर साधुओनी परिपाटी-एक पछी एकनुं अनुक्रमे वर्णन. (२) ए नामनो मुनिओना चारित्रनो प्रतिपादक ग्रन्थ.
थेरिया. } स्त्री० (स्थविरा) स्थविर साध्वी.
थेरी. } (२) वृद्ध स्त्री.
थेरोवघाइअ. पुं० (स्थविरोपघातिक) थिवर आचार्य गुरु वगेरेना दोष काढी तेनी घात करनार; असमाधिनुं छठ्ठुं स्थानक सेवनार.
थेव. त्रि० ( ) थोडुं; स्वल्प.
थोअ. } त्रि० (स्तोक) थोडुं.
थोग. }
थोत्त. न० (स्तोत्र) तीर्थंकर आदिनी स्तुति; स्तोत्र.
थोभ पुं० (स्तोभ) } 'च' 'व' व-
थोभय. पुं० (स्तोभक) } गेरे पादपूरण अर्थे वपराता अव्ययोनो समूह.
थोव. त्रि० (स्तोक) थोडुं. (२) पुं० काळनुं एक जातनुं प्रमाण.
थोवअ. पुं० (स्तोकक) चातक पक्षी.
थोवंथोवं. अ० (स्तोकंस्तोकं) थोडुं थोडुं.
थोहरी. स्त्री० (थोहरी) थोरनुं झाड.

द.

दअ. न० (दक) પાણી.
दइ. स्त्री० (दृति) મસક.
दइय. पुं० (दयित) વલ્લભ; પતિ.
दइया. स्त्री० (दयिता) પ્રિયા; વલ્લભા; સ્ત્રી.
दइया. स्त्री० (दृतिका) ચામડાની મસક.
दइवत. } न० (दैवत) દેવ; નશીબ.
दइवय. }
दउदर. } न० (दकोदर) જલોદર; એક
दओदर. } જાતનો પેટનો રોગ.
दओभास. पुं० (दकावभास) વેલંધર દેવતાનો નિવાસ પર્વત.
दंड. पुं० (दण्ड) જેથી આત્મા દંડાય તેવી મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિ કરવી તે. (૨) ચાર હાથ પરિમિત એક ભરપ. (૩) દંડ–લાકડીના આકારે કેવળ સમુદ્ઘાત વખતે આત્માના પ્રદેશ વિસ્તારવા તે. (૪) ખભા પ્રમાણે ઉંચી લાકડી; દાંડાના પાંચ પ્રકારમાંનો એક. (૫) પાણી ગરમ કરતાં પાણીમાં ઉકાળો આવે તે. (૬) દંડ; સામાન્ય લાકડી. (૭) સંન્યાસીનું એક ઉપકરણ (૮) શિક્ષા; સજા. (૯) દંડ રત્ન; ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક. (૧૦) મૂળપાઠ; શબ્દ સંદર્ભ. (૧૧) આજ્ઞા. (૧૨) પું૦ ન૦ સૈન્ય; લશ્કર.
दंडदंडेण. अ० (दण्डंदण्डेन) દંડ ઉપર દંડ.
दंडक. पुं० } (दण्डक) વિંછીનો કાંટો.
दंडग. पुं० } (૨) નારકી આદિ ચોવીશ દંડક. (૩) લાકડી; દાંડો. (૪) કથન; વર્ણન. (૫) નમોત્થુણં આદિ પાઠ.
दंडण. न० } (दण्डन) દંડવું તે.
दंडणया. स्त्री० }
दंडणायग. पुं० (दण्डनायक) કોટવાળ. (૨) દણ્ડદાતા. (૩) સેનાપતિ.
दंडणीइ. स्त्री० (दण्डनीति) દણ્ડ કરવો; શિક્ષા કરવી તે; રાજ્યનીતિનો એક પ્રકાર.
दंडदारु. पुं० (दण्डदारु) કાષ્ઠમય દંડ; બ્રહ્મચારીનું એક ઉપકરણ.
दंडधारि. त्रि० (दण्डधारिन्) દણ્ડ ધારણ કરનાર.
दंडनायग. पुं० (दण्डनायक) જુઓ "દંડણાયગ" શબ્દ.
दंडनीइ. } स्त्री० (दण्डनीति) જુઓ
दंडनीति. } "દંડણીઇ" શબ્દ.
दंडपह. पुं० (दण्डपथ) ગાય વગેરે પશુઓને ચરવાનો માર્ગ; કેડી.
दंडपासि. पुं० (दण्डपार्श्विन्) થોડા અપરાધને માટે ભારે શિક્ષા કરનાર.
दंडपुंछणय. न० (दण्डप्रोञ्छनक) દાંડાવાળી સાવરણી.
दंडभी. त्रि० (दण्डभी) દણ્ડથી–પાપ પ્રવૃત્તિથી બીનાર.
दंडय. पुं० (दण्डक) જુઓ "દંડગ" શબ્દ.
दंडरक्खिय. पुं० (दण्डरक्षक) દંડથી રક્ષણ કરનાર; કોટવાળ.
दंडरयण. न० (दण्डरत्न) ચક્રવર્તીનું દંડ રત્ન; ચૌદ રત્નમાંનું એક.
दंडवीरिअ. पुं० (दण्डवीर्य) ભરતની ગાદીએ આવેલ કીર્તિવીર્ય પછી તેનો પુત્ર.
दंडाययिय. त्रि० (दण्डायतिक) દંડની માફક પગ લાંબા કરી બેસનાર.
दंडायय. न० (दण्डायत) દંડાસન; આસનનો એક પ્રકાર. (૨) त्रि० દંડની માફક લાંબો.
दंडाविय. त्रि० (दण्डित) દંડાયેલ.
दंडासणिय. त्रि० (दण्डासनिक) દંડાસને બેસનાર.

दंडि. त्रि० (दण्डिन्) દંડ ધારણ કરનાર.

दंडिश्रा. स्त्री० (दण्डिका) નાની લાકડી; ડંડીકો. (૨) રાજમુદ્રા.

दंडिखंड. पुं० (दण्डिखण्ड) દોરાથી સીવેલ વસ્ત્ર; થીગડાં દીધેલ વસ્ત્ર.

दंडिणी. स्त्री० (दण्डिनी) એ નામની એક રાજાની બે સ્ત્રીઓ.

दंडिम. त्रि० (दण्डिम) દંડથી બનેલ. (૨) ન૦ દંડની વસુલ થયેલી રકમ.

दंडिय. पुं० (दण्डिक) વિરોધી રાજા.

दंडी. स्त्री० ( ) સાંધેલું જુનું વસ્ત્ર.

दंत. न० (दन्त्य) સુખડીની એક જાત; સુ-ભીત જેવો ખાવાનો એક પદાર્થ.

दंत. पुं० (दन्त) દાંત.

दंत. त्रि० (दान्त) ઇંદ્રિય દમન કરેલ; જિતેન્દ્રિય.

दंतकट्ठ. न० (दन्तकाष्ठ) દાતણ.

दंतकम्म न० (दन्तकर्मन्) દાંતની કારીગરી.

दंतकार. पुं० (दन्तकार) દાંતનો કારીગર.

दंतधावण. न० (दन्तधावन) દાંત સાફ કરવા તે. (૨) દાતણ.

दंतनिवाय. पुं० (दन्तनिपात) હોઠમાં દંત ક્ષત કરવું તે; કામચેષ્ટાનો એક પ્રકાર.

दंतमणि. पुं० (दन्तमणि) હાથી આદિના દાંતમાંથી નીકળતો મણિ.

दंतमाल. पुं० (दन्तमाल) વૃક્ષ વિશેષ.

दंतवक्क. पुं० (दान्तवाक्य) ચક્રવર્તી; જેના વચન માત્રથી શત્રુ દાંત-દમિત થાય છે તે.

दंतवण. न० (दन्तपावन) દાતણ. (૨) દાંત સાફ કરવા તે.

दंतवाणिज्ज. पुं० (दन्तवाणिज्य) દાંતનો વ્યાપાર કરવો તે; સાતમા ઉપભોગ પરિભોગ વ્રતનો એક અતિચાર.

दंतसोहण. न० (दन्तशोधन) દાંત ખોતરણી.

दंतार. पुं० (दन्तकार) દાંત કોતરનાર કારીગર.

दंताली. स्त्री० (दन्ताली) ઘાસ, પરાળ વગેરે એકઠું કરવાનું એક લાકડાનું હથી-યાર; દંતાળી.

दंति. पुं० (दन्तिन्) હાથી.

दंतिंदिय. त्रि० (दान्तेन्द्रिय) ઇંદ્રિય દમન કરનાર; જીતેન્દ્રિય.

दंतिक. न० ( ) ચોખાનો આટો.

दंतिया. स्त्री० (दन्तिका) એ નામનું એક ગુલ્મ જાતિનું વૃક્ષ.

दंती. स्त्री० (दन्ती) એ નામની એક વનસ્પતિ; ઉદુમ્બર.

दंतुक्खलिय. त्रि० (दन्तोत्खलित) કણ ખાનાર તાપસનો એક વર્ગ.

दंद. न० (द्वन्द्व) રાગદ્વેષ આદિ બબ્બે વસ્તુની જોડ. (૨) દ્વન્દ્વ નામે સમાસ; સમાસનો એક પ્રકાર.

दंभ. पुं० (दम्भ) ડોળ; ખોટો આડંબર.

दंभण. न० (दम्भन) ડાંભ.

दंस. पुं० (दर्श) દર્શન; સમ્યક્ત્વ. (૨) સા-માન્ય બોધ.

दंस. पुं० (दंश) ડાંસ.

दंसण. पुं० (दशन) દાંત.

दंसण. पुं० न० (दर्शन) સામાન્ય ઉપયોગ; ચક્ષુ અચક્ષુ અવધિ અને કેવળ એ ચાર દર્શન. (૨) તત્ત્વાર્થનું યથાર્થ શ્રદ્ધાન-સદ્-હણા. (૩) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીજા પદનું નામ. (૪) આંખ; નેત્ર. (૫) દેખવું; જોવું. (૬) સંવેદન; વેદવું તે. (૭) દર્શન; દૃષ્ટિ. (૮) ઉપદેશ. (૯) અભિપ્રાય.

दंसणपडिणीयया. स्त्री० (दर्शनप्रत्यनीकता) દર્શન-સમ્યક્ત્વ પ્રત્યે શત્રુતા; દર્શના-વરણીયકર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

दंसणपडिमा. स्त्री० (दर्शनप्रतिमा) શ્રાવકે એક માસ સુધી બરાબર રીતે સમ્યક્ત્વનું પાલન કરવું તે; શ્રાવકની ૧૧ પડિમા-માંની પહેલી પડિમા.

दंसणपरीसह. पुं० (दर्शनपरीषह) દર્શન-સમ્યકત્વનો પરિષહ; બાવીશ પરિષહમાંનો એક.

दंसणपुरिस. त्रि० (दर्शनपुरुष) સમ્યકત્વવાન્ પુરૂષ.

दंसणपुलाय. पुं० (दर्शनपुलाक) દર્શનને નિઃસાર બનાવનાર પુલાક લબ્ધિવંત સાધુ.

दंसणबुद्ध. पुं० (दर्शनबुद्ध) દર્શન મોહનીયના ક્ષયોપશમાદિથી તત્ત્વશ્રદ્ધાન-રૂચિવડે બોધ પામેલ.

दंसणबोहि. त्रि० (दर्शनबोधिन्) દર્શન મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમથી તત્ત્વ શ્રદ્ધાન પામનાર.

दंसणभेदणी. स्त्री० (दर्शनभेदिनी) દર્શન-સમકિતને ભેદનારી વિકથા.

दंसणमोहणिज्ज. न० (दर्शनमोहनीय) દર્શન-સમ્યક્ત્વમાં મુંઝાવનાર મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિ; સમ્યકત્વમોહનીય મિથ્યાત્વમોહનીય અને મિશ્રમોહનીય એ ત્રણ પ્રકૃતિ.

दंसणलोग. पुं० (दर्शनलोक) સમ્યકત્વાદિ દર્શનરૂપ લોક.

दंसणवावरणाग. पुं० (दर्शनव्यापन्नक) જેણે દર્શન-સમ્યકત્વ વમ્યું છે-નિહ્નવ વગેરે.

दंसणविसंवायणाजोग. पुं० (दर्शनविसंवादनायोग) સમકિત પરત્વે ખોટો વિખવાદ કરવો તે; દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

दंसणसावग. } **दंसणसावय.** } पुं० (दर्शनश्रावक) શ્રાવકની ૧૧ પડિમા પૈકી પહેલી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે એક માસ સુધી શંકાદિ રહિત નિર્મળ સમકિતનું પાલન કરે.

दंसणाचार. पुं० (दर्शनाचार) દર્શન-સમકિતનો આઠ પ્રકારનો આચાર; ૧ તત્ત્વમાં નિઃશંકપણું; ૨ અતત્ત્વને ગ્રહણ કરવાની અનિચ્છા, ૩ કરણીના ફળની અસંદિગ્ધતા-અસંદેહ, ૪ દષ્ટિનો અવ્યામોહ, ૫ શક્તિનું અગોપવવું, ૬ પડતાને સ્થિર કરવો, ૭ સાધર્મિ પ્રત્યે વત્સલભાવ રાખવો અને ૮ ધર્મની પ્રભાવના કરવી.

दंसणाय. पुं० (दर्शनात्मन्) દર્શન રૂપ આત્મા; આત્માનો છઠ્ઠો પ્રકાર.

दंसणायार. पुं० (दर्शनाचार) જુઓ " દંસણાચાર " શબ્દ.

दंसणावरण. न० (दर्शनावरण) આત્માની દર્શન શક્તિને દબાવનાર કર્મ; કર્મના આઠ પ્રકારમાંનો બીજો પ્રકાર.

दंसणावरणिज्ज. न० (दर्शनावरणीय) દર્શનાવરણીય કર્મ; આઠ કર્મમાંનું બીજું.

दंसणि. त्रि० (दर्शनिन्) દર્શની; દર્શનવાળો. (૨) તત્ત્વમાં શ્રદ્ધાવાળો.

दंसणिंद. पुं० (दर्शनेन्द्र) ક્ષાયિક સમકિતનો ધણી.

दंसणिज्ज. } **दंसणिय.** } त्रि० (दर्शनीय) દર્શન કરવા યોગ્ય.

दंसणिया. त्रि० (दर्शनिका) દર્શન; અવલોકન.

दंसि. त्रि० (दर्शिन्) જોનાર; અવલોકન કરનાર.

दंसिय. त्रि० (दर्शित) દેખાડેલ.

दक्ख. न० (दाक्ष्य) દક્ષતા; ચાતુરી; ચાલાકી.

दक्ख. त्रि० (दक्ष) ચતુર; બુદ્ધિવાન; નિપુણ. (૨) ઉતર તરફના ભવનપતિ ઈંદ્રની પાયદળ સેનાનો ઉપરી.

दक्खा. स्त्री० (द्राक्षा) દ્રાક્ષ-દરાખ.

दक्खिण. पुं० (दक्षिण) સર્વ સ્ત્રીઓમાં સરખો રાગ રાખનાર નાયકનો એક પ્રકાર. (૨) દક્ષિણ દેશ-વિભાગ.

दक्खिणकूल. } **दक्खिणाकूल.** } त्रि० (दक्षिणकूल) ગંગાને દક્ષિણ કાંઠે રહેનાર તાપસ; તાપસની એક જાત.

दक्खिणड्ढभरह. पुं० (दक्षिणार्धभरत) દક્ષિણાર્ધભરત; ભરતક્ષેત્રનું દક્ષિણાર્ધ.

दक्खिणत्त. त्रि० (दाक्षिणात्य) દક્ષિણ દિશામાં રહેનાર. (અસુરકુમાર આદિ).

दक्खिणा. स्त्री० (दक्षिणा) દક્ષિણા; દાન.

दक्खिणावह. त्रि० (दक्षिणापथ) એ નામનો એક દેશ.

दक्खिणिल्ल. त्रि० (दाक्षिणात्य) દક્ષિણ દિશાનું.

दक्खिणेय. पुं० (दाक्षिणेय) દાન લેનાર.

दक्खिणण. } न० (दाक्षिण्य) ડહાપણ;
दक्खिन्न. } ચાતુરી; ચતુરાઈ.

दक्खु. त्रि० (दक्ष) ચતુર; નિપુણ.

दक्खु. त्रि० (द्रष्टृ) દેખનાર; સર્વજ્ઞ.

दक्खु. त्रि० (दृष्ट) જોયેલ. (૨) પું० જિનદેવ; સર્વજ્ઞ.

दग. न० (दक) પાણી. (૨) એ નામનો ૩૩ મો ગ્રહ (૩) સ્ફટિક; ફાટક.

दगगब्भ पुं० (दकगर्भ) અભ્ર; વાદળાં.

दगतुंड. पुं० (दकतुण्ड) પક્ષિ વિશેષ.

दगपंचवराण. पुं० (दकपञ्चवर्ण) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૩૪ મો ગ્રહ.

दगपव्वय. पुं० (दकपर्वत) સૂર્યાભવાસી દેવતાઓના વનખંડમાંનો સ્ફટિકમય ક્રીડા પર્વત.

दगपह. पुं० (दकपथ) પાણી ભરવાનો માર્ગ.

दगपासाय. पुं० (दकप्रासाद) જળમહેલ. (૨) સ્ફટિક રત્નનો બનાવેલો મહેલ.

दगपिप्पली. स्त्री० (दकपिप्पली) એ નામની એક લીલી વનસ્પતિ.

दगभवण. } न० (दकभवन) પાણીઆરૂં.
दगभवन. }

दगभास. पुं० (दकभास) વેલંધર નાગરાજનો એક આવાસ પર્વત.

दगमंचग. पुं० (दकमञ्चक) સ્ફટિક રત્નનોમંચ.

दगमंडग न० (दकमण्डप) સૂર્યાભ દેવતાના વનખંડમાંનો ક્રીડા મંડપ.

दगमंडव. पुं० (दकमण्डप) જેમાં પાણી ઝરે છે એવો માંડવો. (૨) સ્ફટિક રત્નનો બનાવેલો માંડવો.

दगमग्ग. पुं० (दकमार्ग) પાણીનો માર્ગ.

दगमट्टिया. स्त्री० (दकमृत्तिका) સચિત્ત પાણી સહિત કાદવ; ઢીલો કીચડ. (૨) પાણી અને માટીના સંયોગનું વિજ્ઞાન; જમીન અને પાણી પીછાનવાની કળા; ૭૨ કળામાંની ૧૫મી કળા.

दगमल. न० (दकमल) મેલ સહિત પાણી; મેલું-ગંદું પાણી.

दगमालग. पुं० (दकमालक) સૂર્યાભ દેવતાનું એક ક્રીડાસ્થાન.

दगरक्खस. पुं० (दकराक्षस) જલચર વિશેષ.

दगरय. पुं० न० (दकरजस्) પાણીનું બિંદુ-રજકણ.

दगरयय. न० (दकरजत) પાણીના રીણ.

दगलेव. पुं० (दकलेप) નાભિ પ્રમાણે પાણીમાં ઉતરવું તે.

दगवराण. पुं० (दकवर्ण) ૩૪ મો મહાગ્રહ.

दगवार. पुं (दकवार) નાનો ઘડો.

दगवारग. } पुं० (दकवारक) પાણીનો
दगवारय. } નાનો ઘડો.

दगवीणिया. स्त्री० (दकवीनिका) પાણીનો ધોરીઓ.

दगसीम. पुं० (दकसीमन्) મનશિલાક નામના વેલંધર નાગરાજનો આવાસ પર્વત.

दगसोयरिअ. पुं० (दकसौकरिक) સાંખ્યમતના અનુયાયી કે જે પાણી ઢોળનારા તરીકે પ્રસિદ્ધ હતા; જળના શીકારી.

दगाभास. पुं० (दकाभास) જુઓ "દગભાસ" શબ્દ.

दगोवयर. पुं० (दकोपचर) સફેદ કોઢની એક જાત.

दच्छ. त्रि० (दक्ष) દક્ષ; ચતુર; નિપુણ.

दट्ठ. त्रि० (दृष्ट) દેખેલ.

दट्ठ. त्रि० (दष्ट) ડંસેલ; કરડેલ.

दट्ठार. त्रि० (द्रष्टृ) જોનાર; પ્રેક્ષક.

दट्ठुमण. त्रि० (द्रष्टुमनस्) જોવાની ઇચ્છાવાળો.

दड्ढ. त्रि० (दग्ध) બળેલ; દાઝેલ.

दढ. त्रि० (दृढ) દઢ; સ્થિર; નિશ્ચળ; મજબૂત. (૨) સમર્થ. (૩) અતિ નિબિડ; પ્રગાઢ.

दढकेउ. पुं० (दृढकेतु) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ચૌદમા તીર્થંકરનું નામ.

दढणेमि. पुं० (दृढनेमि) બાવીસમા નેમનાથ તીર્થંકરના ભાઇનું નામ.

दढधणु. पुं० (दृढधनुष्) જંબૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં થનાર આઠમા કુલકર. (૨) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર સાતમા કુલકર.

दढनेमि. पुं० (दृढनेमि) અંતગડસૂત્રના ચોથા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) નેમનાથ પ્રભુના ભાઇ.

दढपइण्णा. पुं (दृढप्रतिज्ञ) સૂર્યાભ દેવતાના આવતાભવનું નામ. (૨) અમ્બડ સંન્યાસીના આવતા ત્રીજા ભવનું નામ. (૩) ગોશાળાના જીવનું નામ. (૪) એ નામનો એક શ્રાવક. (૫) त्रि० પ્રતિજ્ઞામાં દઢ રહેનાર.

दढप्पहारि. त्रि० (दृढप्रहारिन्) મજબૂત પ્રહાર કરનાર. (૨) पुं० એક જૈન મુનિ કે જેઓ પ્રથમ ચોરોના નાયક હતા પાછળથી દીક્ષા લઇ મોક્ષે ગયા.

दढरह. पुं० (दृढरथ) દશમા તીર્થંકર શીતળ નાથના પિતાનું નામ. (૨) એ નામના ગત અવસર્પિણીના આઠમા કુલકર.

दढरहा. स्त्री० (दृढरथा) વાણવ્યંતરના ઇંદ્રની પટ્ટરાણીની બાહ્ય પરિષદ. (૨) ભવનપતિના ઇંદ્રના લોકપાળની દેવીની બાહ્ય પરિષદ.

दढाउ. पुं० (दृढायुष्) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર પાંચમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૨) ભરતખંડના એક ભાવી કુલકર.

दढाउल. पुं० (दृढाकुल) એ નામનો એક માણસ.

दणुय. पुं० (दनुज) રાક્ષસ.

दत्त. त्रि० (दत्त) આપેલું; દીધેલું. (૨) न० દાન; આપવું તે. (૩) त्रि० છોડેલ; સ્થાપેલ. (૪) पुं० ભારતવર્ષમાં થઇ ગયેલ સાતમા વાસુદેવ. (૫) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પાંચમા કુલકર. (૬) વિપાકસૂત્રના નવમા અધ્યયનમાં ઉદાહરણ આપેલ દેવદત્તનો પિતા. (૭) પુષ્પિકાસૂત્રના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૮) ગઇ ચોવીસીના ૮ મા તીર્થંકર.

दत्ति. स्त्री० (दत्ति) અન્ન કે પાણીની દાત-વાર; એક વખતમાં જેટલું દાન આપી શકાય તે.

दत्तिय. पुं० (दत्तिक) આહાર પાણીની દાતનો અભિગ્રહ ધારણ કરનાર (સાધુ).

दत्तेसणा. स्त्री० (दत्तैषणा) ઉત્પાદ આદિ એષણા દોષની તપાસ કરવી તે.

दद्दर. त्रि० (दर्दर) મજબૂત; દઢ. (૨) न० વાદ્ય વિશેષ. (૩) થાપો મારવો તે; ચપેટાનો એક પ્રકાર (૪) દાદરો; નિસરણી. (૫) पुं० એક પર્વત. (૬) દેડકાની માફક પગ પછાડવા. (૭) વચનનો આડંબર. (૮) દક્ષિણમાં દર્દુર નામના પહાડ ઉપરનું ચન્દન. (૯) આઘાત; પ્રહાર.

दद्दरग. पुं० } (दर्दरक) पगथी દર દર
दद्दरय. न० } એવો અવાજ કરવો તે. (૨) એક જાતનું વાજિંત્ર. (૩) વાસણનું મોં બાંધવાનો લુગડાનો કટકો.

दद्दरिया. स्त्री० (दर्दरिका) વાદ્ય-વાજિંત્ર વિશેષ. (૨) પ્રહાર; આઘાત.

दद्दु. पुं० (दद्रु) ધાધર; ચામડીનો એક રોગ.

दद्दुर. पुं० (दर्दुर) દેડકો. (૨) એ નામનો એક પર્વત. (૩) રાહુનું અપરનામ. (૪) ચામડાથી મોઢું બાંધેલ કળસ. (૫) કુંડી આદિ ભાજનનું મુખ. (૬) દેડકાના ભવમાંથી દદુરાવતંસક વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયેલ દેવ. (૭) પાંચમા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિહ્ન.

दद्दुरदेव पुं० (दर्दुरदेव) પહેલા દેવલોકનો એક દેવતા.

दद्दुरवडिंसय. न० (दर्दुरावतंसक) એ નામનું પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

दद्दुरी स्त्री० (दर्दुरी) દેડકી.

दद्ध. त्रि० (दग्ध) બળેલ.

दधि. न० (दधि) દહીં.

दधिघण. न० (दधिघन) બરાબર જામેલું-કઠણ થયેલ દહીં.

दधिफोल्लई. स्त्री० (दधिफोल्लकी) વનસ્પતિ વિશેષ.

दधिमुह. न० (दधिमुख) નંદીશ્વરદ્વીપના અંજન પર્વતની વાવડી વચ્ચેના પર્વતનું નામ.

दधिवराण. पुं० (दधिपर्ण) વૃક્ષ વિશેષ.

दप्प. पुं० (दर्प) અહંકાર; ગર્વ. (૨) ધૃષ્ટતા.

दप्पण. पुं० न० (दर्पण) અરીસો; આયનો. (૨) આઠ મંગળિકમાંનો એક. (૩) त्रि० દર્પજનક.

दप्पणग. न० (दर्पणक) અરીસો પકડવાનો હાથો.

दप्पणिज्ज. त्रि० (दर्पणीय) બળ આપી ઉત્સાહ શક્તિને પુષ્ટ કરનાર; જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત કરનાર. (૨) न० જેથી કામ ઉત્પન્ન થાય એવું એક પ્રકારનું મર્દન.

दप्पिट्ठ. त्रि० (दर्पिष्ठ) ગર્વી; અહંકારી.

दप्पिय. त्रि० (दर्पित) ગર્વિષ્ઠ.

दब्भ. पुं० (दर्भ) દાભડો; એક જાતનું ઘાસ.

दब्भकुस. न० (दर्भकुश) દાભડો.

दब्भपुप्फ. पुं० (दर्भपुष्प) દર્વિકર-સર્પની એક જાત.

दब्भय. पुं० (दर्भक) મૂળ સહિત દાભનો છોડ.

दब्भसंथारग. न० (दर्भसंस्तारक) દાભડાની પથારી.

दब्भियायण. पुं० (दार्भ्यायन) ચિત્રા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

दम. पुं० (दम) ઇંદ્રિય દમન; બાહ્યવૃત્તિનો નિરોધ. (૨) દમન; નિગ્રહ.

दमग. त्रि० (द्रमक) રાંક; ભિખારી. (૨) દરિદ્રી.

दमघोस. पुं० (दमघोष) શિશુપાળ રાજાના બાપનું નામ; ચેદિ દેશના રાજા.

दमण. न० (दमन) દમન કરવું તે; પશુ આદિને પીડવાં તે. (૨) વૃક્ષની એક જાત.

दमणग. } पुं० (दमनक) ફુલની એક જાત.
दमणय. }

दमणा. स्त्री० (दमना) એક જાતનું ગન્ધ દ્રવ્ય.

दमदंत. पुं० (दमदन्त) એ નામનો હસ્તિશીર્ષકપુરનો એક રાજા. (૨) એક જૈન મુનિ.

दमि. त्रि० (दमिन्) ઇંદ્રિય નિગ્રહ કરનાર; જિતેન્દ્રિય.

दमिय. त्रि० (दमित) દમન કરેલ; નિગ્રહ કરેલ.

दमिल. પું० (द्रविड) એ નામનો એક ભરતખંડમાંનો દેશ. (૨) પું० સ્ત્રી० તે દેશના રહેવાસી.

दमिला. }
दमिली. } સ્ત્રી० (द्रविडा) દ્રવિડ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

दमीसर. પું० (दमीश्वर) જિતેંદ્રિયમાં અગ્રેસર.

दम्म. ત્રિ० (दम्य) દમન કરવા યોગ્ય.

दय. ન० (दक) પાણી; જળ.

दय. ત્રિ० (दय) આપનાર.

दयसीम. પું० (दकसीमन्) લવણ સમુદ્રમાં રહેલ એક આવાસ પર્વત.

दया. સ્ત્રી० (दया) દયા; કૃપા. (૨) જીવ રક્ષા.

दयालु. ત્રિ० (दयालु) દયાળુ; દયાવાન.

दर. ત્રિ० (   ) અર્ધું. (૨) થોડું.

दरसणिज्ज. ત્રિ० (दर्शनीय) દર્શન કરવા યોગ્ય.

दरसिय. ત્રિ० (दर्शित) દેખાડેલ.

दरिद्द. ત્રિ० (दरिद्र) દરિદ્ર; ગરીબ; નિર્ધન.

दरिय. ત્રિ० (दृप्त) ગર્વિષ્ટ; ગર્વયુક્ત.

दरिय. ત્રિ० (दीर्ण) ફાડેલ; વિદારેલ.

दरिसण. ન० (दर्शन) સમકિત. (૨) આગમ. (૩) સંવેદન. (૪) પ્રકાશવું; પ્રગટ કરવું. (૫) વાક્ય. (૬) દર્શન-મત.

दरिसणावरणिज्ज. }
दरिसणावरणीय. } ન० (दर्शनावरणीय) આત્માના દર્શન ગુણનું આચ્છાદન કરનાર આઠ કર્મમાંનું બીજું કર્મ.

दरिसणिज्ज. }
दरिसणिय. } ત્રિ० (दर्शनीय) જોવા યોગ્ય.

दरिसावण. ન० (दर्शन) દર્શન; સાક્ષાત્કાર.

दरिसि. ત્રિ० (दर्शिन्) સર્વદર્શી.

दरी સ્ત્રી० (दरी) પર્વતની ગુફા. (૨) ઉંદર આદીએ કરેલી નાની ખાડ.

दल. ન० (दल) પત્ર; પાંદડાં. (૨) ભાગ; ખંડ. (૩) સમૂહ; જથ્થો. (૪) કર્મના દલીયા; કર્મના અણુનો જથ્થો. (૫) ઉપાદાન કારણ.

दलिय. ન० (दलिक) વિભાગ; અવયવ વિશેષ. (૨) કર્મના પરમાણુ. (૩) વસ્તુ-પદાર્થ.

दव. પું० (द्रव) ક્રીડા; ગમ્મત. (૨) પાણી વગેરે પ્રવાહી. (૩) વેગ. (૪) સંયમ; વિરતિ. (૫) રસીલી ચીજ.

दव. પું० (दव) દાવાનળ; વનનો અગ્નિ.

दवकर. ત્રિ० (द्रवकर) હાસ્યકારક.

दवकारी. સ્ત્રી० (द्रवकारिणी) હાંસી-ગમ્મત કરનારી. (ભાષા).

दवग्गि. પું० (दवाग्नि) દાવાનળ.

दवग्गिदावणया. સ્ત્રી० (दवाग्निदापन) સાતમા ઉવભોગ પરિભોગ વતનો ૧૩ મો કર્માદાન ૩૫ અતિચાર; ડુંગર વગેરેને સળગાવવા તે.

दवण. ન० (द्रवन) વાહન.

दवदव. અ० (   ) ' દબ દબ ' કરતાં ચાલવું તે.

दवदवचारि. ત્રિ० (   ) દબ દબ એવો અવાજ કરતાં ઉતાવળે ચાલનાર સાધુ; અસમાધિનું પ્રથમ સ્થાન સેવનાર.

दवदवस्स. અ० (   ) ઉતાવળે ઉતાવળે.

दवर. પું० (   ) રજ્જુ; દોરડું.

दवरग. પું० (   ) દોરડું.

दवरिया. સ્ત્રી० (   ) નાની રસ્સી.

दवसील. ત્રિ० (द्रवशील) જલદી જલદી ભાષણ કરનાર.

दविड. પું० (द्रविड) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

दविडी. સ્ત્રી० (द्राविडी) લિપિ વિશેષ.

दविण. ન० (द्रविण) ધન; સંપત્તિ.

दविय. ત્રિ० (द्रवित) ભીંજાયેલી; દ્રવયુક્ત.

दविय. पुं० (द्रविक) संयमी. (२) मोक्ष જવાને યોગ્ય; ભવ્ય. (૩) તૃણ આદિ દ્રવ્યસમુદાય; બીડ.

दविय. पुं० न० (द्रव्य) દ્રવ્ય; મૂળવસ્તુ. (૨) ધન; સંપત્તિ. (૩) ત્રિ० ભવ્ય; મુક્તિને યોગ્ય. (૪) સુન્દર; શુદ્ધ. (૫) રાગ દ્વેષથી રહિત; વીતરાગ.

दवियाणुओग. पुं० (द्रव्यानुयोग) પદાર્થ વિચાર.

दवियाय. पुं० (द्रव्यात्मन्) દ્રવ્યાત્મા; આત્મદ્રવ્ય.

दविल. त्रि० (द्रविड) દ્રવિડ દેશવાસી. (૨) પું० દેશ વિશેષ.

दविसात्थिय. पुं० (द्रव्यस्वास्तिक) વનસ્પતિ વિશેષ.

दव्व. न० (द्रव्य) ગુણ અને પર્યાયનું આશ્રય ભૂત અને ભાવિ પર્યાયનું કારણ વસ્તુ-પદાર્થ; ધર્માસ્તિકાય આદિ ૭ દ્રવ્ય. (૨) કર્મદળ; કર્મના દલિઆ.

दव्वट्ठिय. पुं० (द्रव्यार्थिक) દ્રવ્યાર્થિકનય; દ્રવ્યની અપેક્ષા લગાડી વિચાર કરવો તે.

दव्वत्थव. पुं० (द्रव्यस्तव) દ્રવ્યસ્તવ-સ્તુતિ; ભાવ વિના સ્તુતિનો ઉચ્ચાર માત્ર કરવો તે.

दव्वदेव. पुं० (द्रव्यदेव) આવતા ભવમાં દેવપણે થનાર મનુષ્ય અને તિર્યંચ.

दव्वपुरिस. पुं० (द्रव्यपुरुष) પુરૂષભાવ રહિત; દ્રવ્યમાત્રે કરી પુરૂષ.

दव्वबंध. पुं० (द्रव्यबन्ध) દ્રવ્યબંધ; સ્નેહ યા રજ્જુથી બાંધવું તે.

दव्वमण. न० (द्रव्यमनस्) કાયયોગની સહાયથી જીવે ગ્રહણ કરેલ ચિંતા-વિચારણા પ્રવૃતિ કરાવનાર મનોવર્ગણાનો દ્રવ્યસમૂહ.

दव्वलिंग. न० (द्रव्यलिङ्ग) દશ્ય વ્યવહાર; બહારનો વેષ.

दव्वलेस्सा. स्त्री० (द्रव्यलेश्या) દ્રવ્ય લેશ્યા; કૃષ્ણાદિ ૭ લેશ્યાનું દ્રવ્ય. (૨) શરીર આદિ પૌદ્દગલિક વસ્તુનો રૂપ, રંગ.

दव्वलोग. } **दव्वलोय.** } पुं० (द्रव्यलोक) ધર્માસ્તિ કાયાદિ જીવાજીવ દ્રવ્યરૂપ લોક.

दव्वसंसार. पुं० (द्रव्यसंसार) જીવ પુદ્ગળ રૂપ દ્રવ્યનું ભ્રમણ તે દ્રવ્ય સંસાર.

दव्वसुय. न० (द्रव्यश्रुत) દ્રવ્યશ્રુત; ભાવશ્રુતના કારણરૂપ શબ્દ સમૂહ; આચારાંગ આદિ શાસ્ત્ર.

दव्वसोय. पुं० (द्रव्यशौच) શરીરશૌચ; બહારની પવિત્રતા.

दव्वहलिया. स्त्री० (द्रव्यहलिका) એ નામની એક વનસ્પતિ.

दव्वहोमा. स्त्री० (द्रव्यहोमा) ઉચ્ચાટનાદિ નિમિત્તે મધ, ઘી, તલ વગેરે હોમવાની વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

दव्विंद. पुं० (द्रव्येन्द्र) જે શરીર ભવિષ્યમાં ઇંદ્રનું સામર્થ્ય મેળવનાર છે અથવા ભૂતકાળમાં જેણે મેળવ્યું છે વર્તમાનમાં ઇંદ્રભાવ રહિત છે તે શરીરને આગમની અપેક્ષાએ દ્રવ્યેંદ્ર કહેવાય.

दव्विंदिय. पुं० (द्रव्येन्द्रिय) કાન, નાક, આંખ આદિ નિર્વૃત્તિ અને ઉપકરણ રૂપ દ્રવ્ય ઇંદ્રિય; સ્થૂલ ઇન્દ્રિય.

दव्विकर. पुं० (दर्वीकर) એક જાતનો સર્પ.

दव्वी. स्त्री० (दर्वी) કડછી; ચાટવો. (૨) આ નામની એક વનસ્પતિ; કોબીજ; ફુલકોબી.

दव्वीअर. } **दव्वीकर.** } पुं० (दर्वीकर) એક જાતનો સર્પ.

दव्वेयणा. स्त्री० (द्रव्येजना) દ્રવ્ય પરત્વે કાંપવું તે.

दव्वोगाहणा. स्त्री० (द्रव्यावगाहना) દ્રવ્ય આશ્રી અવગાહના-ઉંચાઇ.

दव्वोमोयरिया. स्त्री० (द्रव्यावमोदरिका) ખાનપાનનાં કે પહેરવા ઓઢવાનાં દ્રવ્યો ઘટાડવાં તે; દ્રવ્ય ઉણોદરીનો એક પ્રકાર.

दस. त्रि० (दशन्) દશ; ૧૦; દશની સંખ્યા.

दसअट्ठ. त्रि० (दशाष्ट) ૧૮; અઢાર.

दसंग. पुं० (दशांग) દશ જેના અંગ-અવયવો છે એવું સુખ મેળવનાર જીવ; દશાંગી સુખ પ્રાપ્ત કરનાર.

दसक. न० (दशक) દશકો; દશનો થોક.

दसकालिय. न० (दशकालिक) દશવૈકાલિક નામનું મૂળ સૂત્ર.

दसगुण. त्रि० (दशगुण) દશગણો.

दसगुणिय. त्रि० (दशगुणित) દશે ગણેલ; દશગણું.

दसट्ठ. त्रि० (दशाष्ट) અઢાર; ૧૮.

दसण. पुं० (दशन) દાંત.

दसण्ण. पुं० (दशार्ण) એ નામનો એક દેશ.

दसण्णपुर. न० (दशार्णपुर) એ નામનું એક નગર.

दसदसमिया. स्त्री० (दशदशमिका) દશ દશક-સો દિવસનું અભિગ્રહ-તપ, જેમાં એકેક દિવસે અથવા દશ દશ દિવસે એકેક દાત અન્નપાણીની વધારતાં એક દાતથી દશ દાત સુધી અન્ન પાણીની લઇ શકાય છે.

दसद्ध. पुं० न० (दशार्द्ध) દશનું અર્ધ; પાંચ; ૫.

दसद्धवण्ण. त्रि० (दशार्द्धवर्ण) પાંચ રંગનું; પંચરંગી.

दसधणु. पुं० (दशधनुष्) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર છઠા કુલકર. (૨) ભરતક્ષેત્રની આવતી ઉત્સર્પિણીના ૧૦ મા કુલકર.

दसन. पु (दशन) દાંત.

दसन्न. पुं० (दशार्ण) જુઓ "દસણ્ણ" શબ્દ.

दसन्नभद्द. पुं० (दशार्णभद्र) દશાર્ણ દેશનો રાજા.

दसपुर. न० (दशपुर) દશપુર નામનું નગર કે જેમાં ગોષ્ઠામાહિલ નિહ્નવ થયા.

दसपुव्वि. त्रि० (दशपूर्विन्) દશ પૂર્વ-ગ્રંથોના અભ્યાસી.

दसम. त्रि० (दशम) દશમો-મી-મું. (૨) न० ચાર ઉપવાસ.

दसमभत्त. न० (दशमभक्त) ચાર ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

दसमभत्तिय. पुं० (दशमभक्तिक) ચાર ઉપવાસવાળો.

दसमा. / **दसमी.** स्त्री० (दशमी) દશમ; પક્ષની ૧૦ મી તિથિ.

दसमुद्दा. स्त्री० (दशमुद्रा) આંગળીમાં પહેરવાનું આભૂષણ.

दसमुद्दियाणंतक. / **दसमुद्दियाणंतय.** पुं० (दशमुद्रिकानन्तक) આંગળીમાં પહેરવાનું એક આભૂષણ.

दसरत्तठिइवडिया. स्त्री० (दशरात्रस्थितिपतिता) કુળાચાર પ્રમાણે દશ દિવસ સુધી પુત્ર પુત્રીનો જન્મ મહોત્સવ કરવો તે.

दसरह. पुं० (दशरथ) ચાલુ અવસર્પિણીના આઠમા બળદેવ તથા વાસુદેવ; રામ લક્ષ્મણના પિતા; દશરથ રાજા. (૨) એ નામના ચાલુ અવસર્પિણીના ૯મા કુલકર. (૩) એક કુમારનું નામ. (૪) વન્હિદશા સૂત્રનાં પ્રથમ અધ્યયનનું નામ.

दसविह. त्रि० (दशविध) દશ પ્રકારનું.

दसवेयालिय. न० (दशवैकालिक) એ નામનું ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું પહેલું.

दससय न० (दशशत) હજારની સંખ્યા.

दसहा. अ० (दशधा) દશ પ્રકારનું.

दसा. स्त्री० (दशा) દશા; સ્થિતિ; અવસ્થા. (૨) દસ પ્રકારના અધિકારવાળું એક કાલિક સૂત્ર. (૩) સૂત્રના અથવા ઉનના નાના ને પાતળા દોરા.

दसाकप्पववहार. पुं० (दशाकल्पव्यवहार) દશાશ્રુતસ્કંધનાં દશ, બૃહત્કલ્પનાં ૭ અને વ્યવહાર સૂત્રનાં દશ અધ્યયન-સર્વે મળીને છવીસ અધ્યયન.

दसाकप्पववहारधर. पुं० (दशाकल्पव्यवहारधर) દશાશ્રુત, બ્હતકલ્પ અને વ્યવહાર સૂત્રના ધરનાર.

दसार. पुं० (दशार्ह) સમુદ્રવિજય વગેરે દશ ભાઇ; લોકોમાં અર્હ-લાયક હોવાથી દશાર્હ કહેવાય છે. (૨) વાસુદેવ; શ્રીકૃષ્ણ. (૩) વાસુદેવનું કુટુંબ.

दसारगंडिया. स्त्री० (दशार्हगण्डिका) જેમાં દશાર્હનો અધિકાર છે એવો ગ્રન્થ.

दसाहिय. त्रि० (दशाह्निक) દશ દિવસ સંબંધી.

दसाहिया. स्त्री० (दशाह्निका) દશ દિવસ પર્યંત થતી પુત્રની જન્મક્રિયા.

दसी. स्त्री० (दशा) વસ્ત્રનો છેડો કે જે ભાગ વણ્યા વગરનો હોય તે.

दसुग. } पुं० (दस्युक) ચોર; તસ્કર.
दसुय. }

दस्सु. पुं० (दस्यु) ચોર.

दह. त्रि० (दशन्) દશ; ૧૦.

दह. पुं० (ह्रद) પાણીનો ઉંડો ઝરો; દ્રહ. (૨) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૩) એ નામની એક વેલ.

दहण. न० (दहन) બાળવું; ભસ્મ કરવું. (૨) એ નામનો કૃતિકા નક્ષત્રનો દેવતા. (૩) પું૦ અગ્નિ; વહ્નિ.

दहणय. त्रि० (दहनक) દાહ કરનાર.

दहफुल्लिया. स्त्री० (ह्रदफुल्लिका) એ નામની એક વેલ.

दहवई. स्त्री० } (ह्रदवती) મહાવિદેહની
दहवती. } બાર અંતર નદીમાંની એક; કચ્છગાવતીવિજય અને આવર્તવિજય વચ્ચેની નદી.

दहावई. स्त्री० (ह्रदवती) બાર અંતર નદીમાંની એક.

दहावईकुंड. न० (ह्रदावतीकुण्ड) દ્રહાવતી નદીનો કુંડ.

दहि. न० (दधि) દહીં.

दहिकामुय. पुं० (दधिकामुक) એ નામની એક વનસ્પતિ.

दहिघण. पुं० (दधिघन) દહીંનો પિંડ; કઠણ જામેલ દહીં.

दहिमुह. पुं० (दधिमुख) એક પર્વતનું નામ. (૨) દધિમુખ નામનો દેવ.

दहिय. त्रि० (दग्ध) તપાવેલ.

दहिवण्ण. पुं० (दधिपर्ण) એ નામનું એક ઝાડ. (૨) દ્વીપકુમાર દેવતાનું ચૈત્યવૃક્ષ. (૩) ૧૫ મા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ.

दहिवासुया. स्त्री० (दधिवासुका) એ નામની એક વનસ્પતિ.

दाअ. न० (दाय) કન્યાને પરણાવ્યા પછી આપવાની વસ્તુ; દાદ; ક્રિયાવર.

दाइय. पुं० (दायिक) ભાયાત; ગોત્રીય; કુટુંબી.

दाइय. त्रि० (दर्शित) દેખાડેલ; બતાવેલ.

दाई. स्त्री० (दात्री) દેનારી; દાતાર સ્ત્રી.

दाओयरिय. त्रि० (दाकोदरिक) જલોદર રોગવાળા.

दाकलस. पुं० (दककलश) પાણીનો કળશીયો.

दाकुंभ. पुं० (दककुंभ) પાણીનો ઘડો.

दाडिम. पुं० (दाडिम) દાડમનું ઝાડ; દાડમી. (૨) न० તેનું ફળ; દાડમ.

दाढ. त्रि० (दंष्ट्र) દાઢથી ફાડી ખાનાર પ્રાણી-સિંહ વગેરે.

दाढा. स्त्री० (दंष्ट्रा) દાઢ.

दाढि. त्रि० (दंष्ट्रिन्) દાઢવાળા. (૨) पुं० હિંસક પશુ.

दाढिगालि. स्त्री० (दंष्ट्रिकागालि) જેનું પડિલેહણ બરાબર ન થઇ શકે એવું બ્રાહ્મણને પહેરવા યોગ્ય એક વસ્ત્ર. (૨) દાઢીની પંક્તિ.

दाढिया. स्त्री० (   ) દાઢી મુચ્છ.

दाण. पुं० न० (दान) દાન; ત્યાગ.

दाणंतराय. न० (दानान्तराय) દાન દેતાં અંતરાય પાડવાથી બાંધેલ અંતરાય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેને લીધે પોતે દાન આપી શકે નહીં.

दाणमय. त्रि० (दानमय) જેમાં દાન દેવું મુખ્ય ધર્મ છે તે; એક પ્રકારની તેવી પ્રવ્રજ્યા.

दाणव. पुं० (दानव) ભવનપતિની એક જાત; દાનવ; અસુર.

दाणविंद. पुं० (दानवेन्द्र) ચમરેંદ્ર આદિ દાનવના ઇંદ્ર.

दाणामा. स्त्री० (दानमयी) જેમાં મુખ્ય કર્તવ્ય દાન છે એવી પ્રવ્રજ્યા-દીક્ષા.

दाणिं. अ० (इदानीम्) અત્યારે; હમણાં.

दातार. त्रि० (दातृ) દાન કરનાર; દાતાર.

दान. न० (दान) જુઓ "દાણ" શબ્દ.

दाम. न० (दामन्) ફુલની માળા. (૨) દોરડું. (૩) લવણ સમુદ્રમાં ઉત્તર દિશાએ ૪૨ હજાર જોજન ઉપર વેલંધર દેવનો નિવાસ પર્વત.

दामग. न० (दामक) પગ બાંધવાનું દોરડું; ડામણ.

दामि. पुं० (दामार्थिन्) } શક્રેંદ્રની વૃષભસેનાનો અધિપતિ.
दामड्ढि. पुं० (दामर्द्धि) }

दामण न० (दामन्) ડામણ; બંધન.

दामणी. स्त्री० (दामनी) ડામણ. (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ. (૩) દામની આકારનું સ્ત્રીનું એક સુલક્ષણ.

दामलिवि. स्त्री० (दामलिपि) બ્રાહ્મી લિપિનો ૧૭ મો પ્રકાર.

दामा. स्त्री० (दामन्) ફુલની માળા.

दामिणी. स्त्री०(दामनी) ડામણ.

दामिल. पुं० (द्राविड) દ્રાવિડ દેશ.

दामिललिवि. स्त्री० (द्राविडलिपि) દ્રાવિડ અક્ષરની લિપિ.

दामिली. स्त्री० (द्राविडी) દ્રાવિડી વિદ્યા.

दामी. स्त्री० (दामी) લિપિ વિશેષ.

दामोयर. पुं० (दामोदर) ભરતક્ષેત્રના ગઈ ચોવીસીના ૯ મા તીર્થંકર.

दाय. न० (दाय) દાન; દેવાનો ભાગ.

दायअ. त्रि० (दायक) દાતાર.

दायग. त्रि० (दायक) એષણાના દશ દોષમાંનો છઠ્ઠો દોષ. (૨) દાતાર.

दायणा. } न० (दान) દેવું; આપવું.
दायणा. } स्त्री०

दायणा. स्त्री० (दापना) પ્રશ્નનું નિરાકરણ કરવું તે.

दायाद. } पुं० (दायाद) ભાયાત; ગોત્રીગો.
दायाय. } (૨) વડીલોની સંપતિમાં ભાગ લેવાને હક્કદાર.

दायार. पुं० (दातृ) દાતાર; આપનાર.

दायार. त्रि० (दायार) યાચક; માગણ.

दार. पुं० (दार) પત્ની; સ્ત્રી.

दार न० (द्वार) દરવાજો; બારણું. (૨) न० પ્રકરણ. (૩) અર્થ મેળવવાનો ઉપાય.

दारग. पुं० (दारक) બાળક; છોકરો.

दारचेडी. स्त्री० (द्वारचेटी) બારસાંખ.

दारट्ठ. त्रि० (द्वारस्थ) દરવાજા પાસે રહેલ. (૨) पुं. દરવાન.

दारण. न० (दारण) વિદારવું તે.

दारपिंड. पुं० (द्वारपिण्ड) બારશાખ.

दारभाय. पुं० (द्वारभाग) દ્વારભાગ; બારણાનો ભાગ.

दारय. पुं० (दारक) બાળક; છોકરો.

दारवती. स्त्री० (द्वारवती) સૌરાષ્ટ્ર દેશમાંની પ્રસિદ્ધ દ્વારિકા નગરી.

दारविंड. न० (द्वारपिण्ड) બારસાંખ.
दारिद्द. न० (दारिद्य) દરિદ્રતા.
दारिया. स्त्री० (दारिका) દીકરી; પુત્રી.
दारु. न० (दारु) કાષ્ઠ.
दारुग. पुं० (दारुक) વસુદેવ રાજાના એક પુત્રનું નામ. (૨) કૃષ્ણનો સારથી.
दारुण. त्रि० (दारुण) દારૂણ; ભયંકર; અસહ્ય. (૨) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના પંદરમા મુહૂર્તનું નામ.
दारुपव्वय. पुं० (दारुपर्वत) એ નામનો એક પર્વત વિશેષ.
दारुपव्वयग. पुं० (दारुपर्वतक) સૂર્યાભ વિમાનના વનખંડમાંનો લાકડાનો બનેલ દેખાતો એક પર્વત.
दारुपाय. न० (दारुपात्र) લાકડાનું બનાવેલું પાત્ર.
दारुमड. पुं० (दारुमृत) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૩ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.
दारुय. पुं० (दारुक) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના બારમા અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) લાકડું; કાષ્ટ. (૪) કૃષ્ણ વાસુદેવના સારથિનું નામ. (૪) કૃષ્ણ વાસુદેવના એક પુત્ર.
दारुसंकम. पुं० (दारुसंक्रम) લાકડાનો બનાવેલો પુલ.
दालण. न० (दारण) ફાડવું; વિદારવું તે.
दालि. स्त्री० (दालि) ચણા વગેરેની દાળ. (૨) રેખા.
दालिद्द. न० (दारिद्य) દરિદ્રતા.
दालिम. पुं० न० (दाडिम) દાડમડી. (૨) તેનું ફળ; દાડમ.
दालियंब. न० (दालिकाम्ल) આમલી નાખેલ દાળ; ખાટી દાળ.
दालिया. स्त्री० (दालिका) દાળ.
दाली. स्त्री० (दाली) દાળ. (૨) ફાટ; તડ.
दावण. स्त्री० (दापन) અપાવવું તે.
दावद्दव. पुं० (दावद्रव) સમુદ્રના કાંઠા ઉપર ઉગતું એક જાતનું ઝાડ. (૨) દાવદવ નામના વૃક્ષના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતા સૂત્રનું ૧૧ મું અધ્યયન.
दावर. पुं० (द्वापर) બે; બેની સંખ્યા. (૨) ત્રીજો દ્વાપર યુગ.
दावरजुम्म. न० (द्वापरयुग्म) જેને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે તે સંખ્યા; ૬, ૧૦, ૧૪, વગેરે.
दावरजुम्मकडजुम्म. न० (द्वापरयुग्मकृतयुग्म) જે રાશિને ચારે ભાગતાં કંઇ શેષ ન રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે તે સંખ્યા.
दावरजुम्मकलिओग. पुं० (द्वापरयुग्मकल्योजस्) જે રાશિને ચારે ભાગતાં એક શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે તે સંખ્યા.
दावरजुम्मतेओग. पुं० (द्वापरयुग्मत्र्योजस्) જે સંખ્યાને ચારે ભાગતાં ત્રણ શેષ રહે અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે તે સંખ્યા.
दावरजुम्मदावरजुम्म. न० (द्वापरयुग्मद्वापरयुग्म) જે રાશિને અને લબ્ધ સંખ્યાને ચારે ભાગતાં બે શેષ રહે તે સંખ્યા.
दावारग. } **दावारय.** } न० (दकवारक) ઘડો; પાણીનું વાસણ.
दावाविय. त्रि० (दापित) અપાવેલ.
दास. पुं० (दास) દાસ; નોકર; ચાકર.
दासचेडग } **दासचेडय.** } पुं० (दासचेटक) દાસ પુત્ર; નોકરનો છોકરો.
दासचेडिआ. स्त्री० (दासचेटिका) દાસ દાસી.
दासचेडी. स्त्री० (दासचेटी) દાસ દાસી.
दासदासी. स्त्री० (दासदासी) દાસ અને દાસી; નોકર-ચાકર.

दासवाय. पुं० (दासवाद) દાસનો આરોપ ચડાવવો તે.

दासि. न० (दासि) એ નામનો એક ગુચ્છો; વનસ્પતિ વિશેષ.

दासी. स्त्री० (दासी) દાસી; ચાકરડી.

दासीखब्बडिया. स्त्री० (दासीखर्बटिका) ગોદાસ સ્થિવરે કાઢેલી ગોદાસગણની ચોથી શાખા.

दासीचोर. पुं० (दासीचोर) દાસીને ચોરનાર.

दाह. पुं० (दाघ) દાહજ્વર; બળતરીયો તાવ.

दाह. पुं० (दाह) દાહ; બળતરા. (२) શસ્ત્ર વિશેષ.

दाहग. त्रि० (दाहक) બાળનાર.

दाहवक्कंतिय. त्रि० (दाहव्युत्क्रान्तिक) જેને દાહ ઉત્પન્ન થયેલો છે તે.

दाहिण. त्रि० (दक्षिण) જમણું; જમણી બાજુનું. (२) स्त्री० દક્ષિણ દિશા.

दाहिणगामि. त्रि० (दक्षिणगामिन्) દક્ષિણ દિશા તરફનું.

दाहिणड्ढ. न० (दक्षिणार्द्ध) દક્ષિણાર્દ્ધ-દક્ષિણ તરફનો અર્ધ ભાગ.

दाहिणड्ढभरह. पुं० (दक्षिणार्द्धभरत) દક્ષિણાર્દ્ધ ભરત; ભરતક્ષેત્રનો દક્ષિણ તરફનો અર્ધ ભાગ.

दाहिणड्ढभरहकूड. पुं० (दक्षिणार्द्धभरतकूट) વૈતાઢ્ય પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું બીજું કૂટ.

दाहिणड्ढभारह. पुं० (दक्षिणार्द्धभारत) દક્ષિણાર્દ્ધ ભારત.

दाहिणड्ढभारहवास. पुं० (दक्षिणार्द्धभारतवर्ष) દક્ષિણાર્દ્ધ ભારતવર્ષ-ભરતક્ષેત્ર.

दाहिणदारिय. न० (दक्षिणद्वारिक) અશ્વિની આદિ સાત નક્ષત્ર, દક્ષિણમુખી.

दाहिणपच्चच्छिमा. } स्त्री० (दक्षिणपश्चिमा)
दाहिणपच्चत्थिमा. } નૈઋત્ય ખુણો.

दाहिणपच्छिम. पुं० (दक्षिणपश्चिम) નૈઋત્ય કોણ.

दाहिणपडीण. पुं० (दक्षिणप्रतीचीन) દક્ષિણ પશ્ચિમનો મધ્યભાગ; નૈઋત્ય ખુણો.

दाहिणपुरच्छिम. } पुं० (दक्षिणपौरस्त्य)
दाहिणपुरच्छिमिल्ल. } અગ્નિકોણ.

दाहिणपुरत्थ. } पुं० (दक्षिणपौरस्त्य)
दाहिणपुरत्थिम. } અગ્નિકોણ.

दाहिणय. पुं० (दक्षिणक) દક્ષિણ દેશ.

दाहिणा. स्त्री० (दक्षिणा) દક્ષિણ દિશા.

दाहिणायण. पुं० (दक्षिणायन) દક્ષિણાયન; સૂર્યનું દક્ષિણ દિશા તરફ જવું તે.

दाहिणावत्त. पुं० (दक्षिणावर्त्त) જમણો શંખ; દક્ષિણાવર્ત શંખ.

दाहिणिल्ल. त्रि० (दाक्षिणात्य) દક્ષિણ દિશામાં થનાર; દક્ષિણ દિશાનું.

दाहिणिल्लपुरत्थिमिल्ल. पुं० (दाक्षिणात्यपौरस्त्य) અગ્નિ ખુણો.

दिअंत. पुं० (दिगन्त) દિશાઓનો અંત-છેડો.

दिइ. स्त्री० (दृति) પાણી ભરવાની મશક.

दिक्खा. स्त्री० (दीक्षा) દીક્ષા; સંસાર ત્યાગની ક્રિયા.

दिक्खिय. त्रि० (दीक्षित) દીક્ષા આપેલ.

दिगिंछा. स्त्री० (जिघत्सा) ભૂખ.

दिगिंछापरिसह. } पुं० (जिघत्सापरिसह)
दिगिंछापरीसह. } ભૂખનો પારસહ.

दिगु. पुं० (द्विगु) દ્વિગુ સમાસ.

दिग्घ. त्रि० (दीर्घ) દીર્ઘ; લાંબું.

दिज्ज. त्रि० (देय) દેવા યોગ્ય. (२) જે દેવાનું છે તે. (३) पुं० न० કર વિશેષ.

दिट्ठ. त्रि० (दृष्ट) જોએલ; દીઠેલ; દેખેલ. (२) અભિમત. (३) જ્ઞાન. (४) न० દર્શન.

दिट्ठ. त्रि० (दिष्ट) ફરમાવેલું; કહેલું.

दिट्ठंत. पुं० (दृष्टान्त) દૃષ્ટાંત; દાખલો; ઉદાહરણ.

दिट्ठंतिय. त्रि० (दार्ष्टान्तिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો પહેલો પ્રકાર; જેનાપર ઉદાહરણ આપવામાં આવ્યું હોય તે.

दिट्ठपाढि. त्रि० (दृष्टपाठिन्) ચરક, સુશ્રુત આદિના જાણનાર.

दिट्ठलाभिय. त्रि० (दृष्टलाभिक) દીઠેલા અને પરિચિત દાતાર પાસેથી દીઠેલી વસ્તુની ગવેષણા કરનાર.

दिट्ठसाहम्म. न० (दृष्टसाधर्म्य) એક વસ્તુ જોઇ તેના ઉપરથી તેના જેવી વસ્તુનું જ્ઞાન થાય તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

दिट्ठि. स्त्री० (दृष्टि) દૃષ્ટિ; નજર. (૨) જ્ઞાન; સમજણ. (૩) મત; પક્ષ; દર્શન. (૪) સમ્યગ્ દૃષ્ટિ. (૫) આંખ; નેત્ર. (૬) બુદ્ધિ; મતિ. (૭) વિવેક; વિચાર.

दिट्ठिजुद्ध. न० (दृष्टियुद्ध) દૃષ્ટિયુદ્ધ—આંખથી યુદ્ધ કરવું તે.

दिट्ठिमंत. त्रि० (दृष्टिमत्) સુદૃષ્ટિવાળા; સમકિતી.

दिट्ठिमोह. पुं० (दृष्टिमोह) દર્શન મોહનીય.

दिट्ठिया स्त्री० (दृष्टिका) જોવાથી કર્મ બંધાય તે; ૨૫ ક્રિયામાંની એક. (૨) નજર; જોવું તે.

दिट्ठिवाउवएसा. स्त्री० (दृष्टिवादोपदेशिका) સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટિરૂપ સંજ્ઞા; સંજ્ઞાનો ત્રીજો પ્રકાર.

दिट्ठिवाय. पुं० (दृष्टिवाद) બારમું અંગસૂત્ર.

दिट्ठिविपरियास. पुं० (दृष्टिविपर्यास) દૃષ્ટિનો વિપર્યાસભ્રાંતિ; મિત્રને શત્રુ અને શત્રુને મિત્ર તરીકે જોવું તે.

दिट्ठिविपरियासदंड. पुं० } **दिट्ठिविपरियासियादंड.** } (दृष्टिविपर्यासदण्ड) ભ્રાંતિથી મિત્રને દુશ્મન માની લઈ તેની ઘાત કરવાથી લાગતી ક્રિયા; તેરમાંનું પાંચમું ક્રિયા સ્થાનક.

दिट्ठिविपरियासियादंडवत्तिय. पुं० (दृष्टिविपर्यासदण्डप्रत्ययिक) પાંચમું ક્રિયા સ્થાનક; મિત્રને દુશ્મન માની તેનો વધ કરવો તે.

दिट्ठिविवज्जास. पुं० (दृष्टिविपर्यास) ભ્રાંતિથી એકને બદલે બીજાને મારવાથી લાગતી ક્રિયા; ક્રિયાનાં તેર સ્થાનકો પૈકી એક.

दिट्ठिविस. पुं० (दृष्टिविष) જેની દૃષ્ટિમાત્રમાં ઝેર હોય એવો સર્પ.

दिट्ठिविसभावणा. स्त्री० (दृष्टिविषभावना) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

दिट्ठिसंचाल. पुं० (दृष्टिसंचार) જરી જરી આંખ હલાવવી તે.

दिट्ठिसूल. पुं० (दृष्टिशूल) આંખનું શૂળ.

दिण. पुं० न० (दिन) દિવસ.

दिणकय. पुं० (दिनकृत) સૂર્ય.

दिणकर. पुं० (दिनकर) સૂર્ય.

दिणनाह. पुं० (दिननाथ) સૂર્ય.

दिणयर. पुं० (दिनकर) સૂર્ય.

दिण्ण. त्रि० (दत्त) આપેલું; દીધેલું. (૨) પું. ૨૧મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૩) આઠમા ચંદ્રપ્રભ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) ૧૪ મા શ્રેયાંસનાથ સ્વામીના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૫) અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર રહેનાર એ નામનો એક તાપસ. (૬) ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ પ્રભુના પ્રથમ ગણધર. (૭) ત્રિ. નિવેશિત; સ્થાપિત.

दिण्णपहु. पुं० (दत्तप्रभु) આઠમા તીર્થંકરના પહેલા ગણધર.

दित्त. त्रि० (दीप्त) પ્રકાશિત; જાજ્વલ્યમાન. (૨) દીપ્તિમાન; તેજસ્વી. (૩) પ્રચંડ; તીક્ષ્ણ. (૪) ઉજ્જવળ. (૫) પુષ્ટ. (૬) પ્રસિદ્ધ. (૭) મારનાર.

दित्त. त्रि० (दृप्त) કામથી ઉદ્દીપ્ત. (૨) ગર્વિષ્ઠ; અહંકારી. (૩) ભૂત પિશાચ વગેરેના આવેશવાળું. (૪) હાનિકારક.

दित्तइत्त. त्रि० (दृप्तचित्त) ગર્વિષ્ઠ; હર્ષઘેલો.
दित्ति. स्त्री० (दीप्ति) શોભા; કાંતિ; પ્રકાશ.
दित्ति. स्त्री० (दृप्ति) કામ. (૨) અહંકાર.
दिनयर. पुं० (दिनकर) સૂર્ય.
दिन्न. त्रि० (दत्त) જુઓ "દિણ્ણ શબ્દ.
दिन्नअ. त्रि० (दत्तक) ખોળે બેસાડેલ; દત્તક લીધેલ.
दिय. पुं० (द्विज) સારા સંસ્કારવાળો બ્રાહ્મણ. (૨) પક્ષી.
दियर. पुं० (देवर) પતિનો નાનો ભાઇ; દેર.
दियराउ. अ० (दिवारात्र) રાત દિવસ.
दियस. } **दियह.** } पुं० (दिवस) દિવસ.
दिया. अ० (दिवा) દિવસે.
दियाबंभयारि. पुं० (दिवाब्रह्मचारिन्) શ્રાવકની પાંચમી પડિમા આદરનાર કે જે પાંચ માસ સુધી દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળે.
दियालोक. पुं० (देवलोक) દેવલોક; સ્વર્ગ.
दिलिवेढय. पुं० (दिलिवेष्टक) એક જાતનો જળચર પંચેંદ્રિય જીવ.
दिली. पुं० (दिली) એક જાતનો જળચર પંચેંદ્રિય જીવ.
दिव. न० (दिव्) સ્વર્ગ.
दिवड्ढ. त्रि० (द्व्यपार्द्ध) દોઢ; એકને અરધો.
दिवस. पुं० (दिवस) દિવસ; દહાડો.
दिवसपुहुत्त. न० (दिवसपृथक्त्व) બેથી નવ દિવસ સુધીનો સમય.
दिवसभयअ. पुं० (दिवसभृतक) હાડીઆ; મજૂર.
दिवसिय. त्रि० (दैवसिक) દિવસમાં થનાર; દિવસ સંબંધી.
दिवा. अ० (दिवा) દિવસે.
दिवाकर. पुं० (दिवाकर) સૂર્ય.
दिवाकरकूड. पुं० (दिवाकरकूट) જંબૂદ્વીપના મન્દરની દક્ષિણે આવેલ રૂચક પર્વતનું આઠમું કૂટ-શિખર.
दिवागर. पुं० (दिवाकर) જુઓ "દિવાકર" શબ્દ.
दिवाबंभयारि. पुं० (दिवाब्रह्मचारिन्) દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળનાર; પાંચમી પડિમાધારી શ્રાવક.
दिवायर. पुं० (दिवाकर) સૂર્ય.
दिव्व. त्रि० (दिव्य) ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. (૨) દિવ્ય; સ્વર્ગીય. (૩) પ્રધાન; મુખ્ય. (૪) દેવતા સંબંધી. (૫) મુકુલી સર્પની એક જાત. (૬) દેવતાઇ; દેવાધિષ્ઠિત.
दिव्व. न० (दैव) ભાગ્ય; નસીબ.
दिव्वाग. पुं० (दिव्याक) મુકુલિ સર્પની એક જાત.
दिसा. स्त्री० (दिश्) પૂર્વ આદિ દશ દિશા. (૨) દિશાકુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવની એક જાત. (૩) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.
दिसाइ. पुं० (दिशादि) દિશા વિદિશાની શરૂઆત જ્યાંથી થાય છે તે મેરૂ પર્વત.
दिसाकुमार. पुं० (दिशाकुमार) એ નામની ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.
दिसाकुमारिआ. } **दिसाकुमारिका.** } **दिसाकुमारी.** } स्त्री० (दिशाकुमारिका) દિશાઓની અધિષ્ઠાત્રી ભવનપતિ જાતની દેવી કે જે તીર્થંકરનો જન્મ મહોત્સવ કરવા સૌથી પ્રથમ આવે છે.
दिसाचक्कवाल. न० (दिक्चक्रवाल) એક પ્રકારનું તપ. (૨) દિશાઓનો સમૂહ.
दिसाचर. त्रि० (दिक्चर) દિશાચર; જુદી જુદી દિશાઓમાં ફરનાર; શુભાશુભ ફળ પ્રકાશક.
दिसाणुवाय. पुं० (दिगनुपात) દિશાનું અનુસરણ.
दिशादाह. पुं० (दिग्दाह) દિશાઓ બળતી દેખાય તે; અધર અગ્નિની જ્વાળા દેખાય તે. (૨) દિશાઓ દાઝતી દેખાય તેનું શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા.

दिसादि. पुं० (दिचादि) મેરૂ પર્વત.

दिसापोक्खि. पुं० (दिक्प्रोक्षिन्) ચારે દિશા તરફ પાણી છાંટી ફળ ફુલાદિક લે એવા તાપસની એક જાત.

दिसाभाग्र. पुं० (दिग्भाग) દિગ્ભાગ.

दिसामोह. पुं० (दिङ्मोह) દિશાનો મોહ; દિગ્મૂઢતા.

दिसायत्तिय. त्रि० (दिग्यात्रिक) દેશાન્તરમાં ગમન કરનાર.

दिसावगासिय. न० (दिगवकाशिक) } શ્રાવ
दिसाव्वय. न० (दिग्व्रत) } કનાં બાર વ્રતમાંનું દશમું-દશાની વિશેષ મર્યાદા બાંધવાનું વ્રત.

दिसासोवत्थिश्र. पुं० (दिशासौवस्तिक) દિશાઓમાં પાણી છાંટી આહાર લેનાર તાપસનો એક વર્ગ. (૨) જંબુદ્વીપના રૂચક પર્વતનું આઠમું શિખર. (૩) સ્વસ્તિક વિશેષ. (૪) ન૦ દેવ વિમાન.

दिसासोवत्थिश्रासण. न० (दिक्सौवस्तिकाऽऽसन) એ નામનું એક આસન.

दिसाहत्थि. पुं० (दिग्हस्तिन्) } ભદ્ર-
दिसाहत्थिकूड. पुं० (दिग्हस्तिकूट) } સાલ વનનું એક કૂટ. (૨) દિશામાં રહેલા હાથીના આકારવાળા શિખર વિશેષ; પદ્મોત્તર, નીલવન્ત, સુહસ્તી, અંજનગિરિ, કુમુદ, પલાશ, અવતંસ, રોચનગિરિ.

दिसि स्त्री० (दिश्) દિશા. (૨) દિશાકુમાર દેવતા. (૩) પન્નવણા સૂત્રના પહેલા પદના ત્રીજા દ્વારનું નામ.

दिसिचक्क. पुं० (दिक्चक्र) દિશાચક્ર.

दिसिदाह. पुं० (दिग्दाह) જુઓ " દિસા-દાહ " શબ્દ.

दिसिव्वय. न० (दिग्व्रत) શ્રાવકનું છઠ્ઠું વ્રત.

दिसी. स्त्री० (दिश्) દિશા.

दिसोदिसिं. श्र० (दिशिदिशि) ચારે દિશાએ.

दीण. त्रि० (दीन) ગરીબ; રાંક; નિર્ધન. (૨) હીન; ન્યૂન. (૩) શોકાતુર.

दीणार. पुं० (दीनार) સોના મહોર; સીક્કો.

दीनारमालिया. स्त्री० (दीनारमालिका) એ નામનું એક આભૂષણ; મોહનમાળા.

दीव. पुं० (द्वीप) બેટ; દ્વીપ. (૨) દ્વીપકુમાર નામે ભવનપતિ દેવની એક જાત. (૩) દીપડો.

दीव. पुं० (दीप) દીવો. (૨) જેમાંથી દીપક સમાન જ્યોતિ નીકળે તેવાં કલ્પવૃક્ષ.

दीवंग. पुं० (दीपांग) એ નામનું એક કલ્પવૃક્ષ; જેમાંથી દીવા સરખી જ્યોતિ પ્રગટે એવું એક જાતનું કલ્પવૃક્ષ.

दीवकुमार. पुं० (द्वीपकुमार) ભવનપતિ દેવતાની છઠ્ઠી જાત.

दीवकुमारी. स्त्री० (द्वीपकुमारी) દ્વીપકુમાર દેવની દેવી.

दीवकुमारुद्देसय. न० (द्वीपकुमारोद्देशक) ભગવતીના સોળમા શતકના ૧૦ મા ઉદ્દેશાનું નામ.

दीवग. न० (दीपक) દીવો. (૨) એ નામનું એક જાતનું સમકિત.

दीवचंपय. न० (दीपचम्पक) દીવાનું ઢાંકણું.

दीवण. न० (दीपन) } પ્રકાશ કરવો.
दीवणा. स्त्री० (दीपना) }

दीवणिज्ज. त्रि० (दीपनीय) જઠરાગ્નિને વધારનાર; (ખોરાક.) (૨) શોભાયમાન; દેદીપ્યમાન.

दीवय. पुं० ((द्वीपक) દીપડો; ચિત્તો.

दीवर. पुं० (दीवर) એ નામની એક જાતની વનસ્પતિ.

दीवसमुद्दुद्देस. न० (द्वीपसमुद्रोद्देश) એ નામનો જીવાભિગમ સૂત્રનો એક ઉદ્દેશો.

दीवसागरपन्नति. स्त्री० (द्वीपसागरप्रज्ञप्ति) જેમાં દ્વીપસાગરનો અધિકાર છે એવું એક કાલિકસૂત્ર.

दीवसिह. पुं० (दीपशिख) કલ્પવૃક્ષની એક જાત.

दीवसिहा. स्त्री० (दीपशिखा) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની સ્ત્રીનું નામ.

दीवायण. पुं० (द्वीपायन) એ નામના એક મહર્ષિ. (૨) ભરતખંડમાં થનાર વીસમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

दीविग. पुं० (द्वीपिक) ચિત્તો.

दीविच्चग. } त्रि० (द्वैप्य) દ્વીપ સંબંધી;
दीविच्चय. } દ્વીપમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

दीविय. पुं० (द्वीपक) દીપડો; ચિત્તો.

दीविय. त्रि० (दीप्त) પ્રકાશિત.

दीवियग्गाह. त्रि० (दीपिकाग्राह) દીવીને ગ્રહણ કરનાર; મસાલ પકડનાર.

दीविया. स्त्री० ( ) વાઘના પાંજરામાં રાખેલું તિતિરપક્ષી.

दीविया. स्त्री० (दीपिका) દીવી; મશાલ.

दीह. त्रि० (दीर्घ) લાંબું; વિશાળ.

दीहकालिगी. स्त्री० (दीर्घकालिकी) ઘણા ગતકાળની સ્મૃતિ અને ભાવિ વસ્તુની વિચારણારૂપ સંજ્ઞા.

दीहकालोवएसिया. स्त्री० (दीर्घकालोपदेशिका) અતીત અને અનાગત વસ્તુ વિષયક જ્ઞાનવાળી સંજ્ઞા; સંજ્ઞાનો પ્રથમ પ્રકાર.

दीहणिव. पुं० (दीर्घनृप) કમ્પિલપુરનો એક રાજા.

दीहदंत. पुं० (दीर्घदंत) અણુત્તરોપપાતિક સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૨) જંબૂદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૦ મા તીર્થંકર. (૩) એક જૈન મુનિ.

दीहदसा. स्त्री० (दीर्घदशा) એ નામનો એક ગ્રન્થ.

दीहपास. पुं० (दीर्घपार्श्व) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૧૩મા તીર્થંકર.

दीहपुट्ठ. पुं० (दीर्घपृष्ठ) સર્પ. (૨) યવરાજાનો એક મન્ત્રી.

दीहबाहु. पुं० (दीर्घबाहु) આવતી ચોવીસીના ત્રીજા વાસુદેવ. (૨) આઠમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

दीहभद्द. पुं० (दीर्घभद्र) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

दीहमद्ध. त्रि० (दीर्घाद्ध) દીર્ઘકાળથી જાણીતું.

दीहर. त्रि० (दीर्घ) લાંબું; મોટું.

दीहलोगसत्थ. न० (दीर्घलोकशस्त्र) અગ્નિ.

दीहलोय. पुं० (दीर्घलोक) વનસ્પતિકાય.

दीहवेयड्ढ. पुं० (दीर्घवैताढ्य) લાંબો વૈતાઢ્ય પર્વત.

दीहसेण. पुं० (दीर्घसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) ઇરવતક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીસીના આઠમા તીર્થંકરનું નામ.

दीहासण. न० (दीर्घासन) શય્યા; પથારી.

दीहिया. स्त्री० (दीर्घिका) પાણીની નીક; ધોરીઓ. (૨) નહેર. (૩) લાંબી વાવ.

दु. स्त्री० (द्रु) સત્તા; સામાન્ય.

दु. अ० (दुर्) અભાવ. (૨) ખરાબ; બુરૂં. (૩) મુશ્કેલી. (૪) નિન્દા.

दु. त्रि० (द्वि) બે; ૨.

दुअणुअ. पुं० (द्व्यणुक) બે પરમાણુઓનો સ્કંધ.

दुआइक्ख. त्रि० (दुराख्येय) દુઃખે કહેવાય એવું.

दुआर. न० (द्वार) બારણું.

दुआराह. त्रि० (दुराराध) જેનું આરાધન મુશ્કેલીથી થઇ શકે તે.

दुआरिआ. स्त्री० (द्वारिका) નાનું બારણું; બારી. (૨) ગુપ્ત દ્વાર.

दुआवत्त. न० (द्व्यावर्त) દૃષ્ટિવાદનું અચ્છિન્નછેદનયવાળું સોળમું સૂત્ર.

दुइय. त्रि० (द्वितीय) બીજું.

दुओणाय. न० (द्वयवनत) ગુરૂને વંદના કરતાં બેવાર મસ્તક નમાડવું તે; 'ઇચ્છામિખમાસમણો' એ પાઠમાં 'અણુજાણહ' એ પદ બોલી આજ્ઞા માગતાં મસ્તક નમાડવું તે.

दुंदुभग. } **दुंदुभय.** } पुं० (दुन्दुभक) ૮૮ પૈકી ૧૮મા મહાગ્રહનું નામ.

दुंदुभि. } **दुंदुहि.** } पुं० (दुन्दुभि) મોટું નગારૂં; એક જાતનું વાજિત્ર.

दुंबिल. पुं० (दुम्बिल) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

दुकण्ण. पुं० (द्विकर्ण) વનસ્પતિ વિશેષ.

दुकुल्ल. न० } **दुकूल.** पुं० } (दुकूल) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) त्रि० દુકૂલ વૃક્ષની છાલનું બનાવેલ વસ્ત્ર આદિ.

दुक्कड. न० (दुष्कृत) પાપ; દુષ્કૃત્ય.

दुक्कडि. त्रि० (दुष्कृतिन्) નારકી; મહાપાપી.

दुक्कय. न० (दुष्कृत) પાપકર્મ.

दुक्कर. त्रि० (दुष्कर) દુષ્કર; મુશ્કેલ; અઘરૂં; કરવાને અશક્ય.

दुक्काल. पुं० (दुष्काल) અકાળ; દુર્ભિક્ષ.

दुक्ख. न० (दुःख) દુઃખ; કષ્ટ; કલેશ. (૨) त्रि० દુઃખ આપનાર. (૩) न० અસાતા વેદનીય કર્મ. (૪) ભગવતીસૂત્રના પ્રથમ શતકના બીજા ઉદ્દેશાનું નામ. (૫) શારીરિક અને માનસિક દુઃખ.

दुक्खण. न० (दुःखन) જુઓ "દુક્ખ" શબ્દ.

दुक्खणत्ता. } **दुक्खणया.** } स्त्री० ( ) દુઃખરૂપ પરિણામ.

दुक्खम. त्रि० (दुःक्षम) અસમર્થ. (૨) અશક્ય.

दुक्खा. स्त्री० (दुःखा) બીજાની પ્રેરણાથી ઉત્પન્ન થયેલી અસાતા વેદના-પીડા.

दुक्खासिया. स्त्री० (दुःखासिका) વેદના; પીડા.

दुक्खि. त्रि० (दुःखिन्) દુઃખી

दुक्खिय. त्रि० (दुःखित) દુઃખ પામેલ; દુઃખી થયેલ.

दुक्खुत्तर. त्रि० (दुःखोत्तार) મુશ્કેલીથી પાર પામવા યોગ્ય.

दुक्खुत्तो. अ० (द्विकृत्वस्) બે વાર.

दुखुर. त्रि० (द्विखुर) જેને બે ખરી હોય તે ગાય ભેંસ વગેરે.

दुग. न० (द्विक) બે.

दुगंध. पुं० (दुर्गन्ध) દુર્ગંધ; ખરાબવાસ. (૨) त्रि० ખરાબ ગંધવાળું. (૩) દુરભિગંધ નામની નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ દુર્ગંધ પામે છે.

दुगुंछग. त्रि० (जुगुप्सक) જુગુપ્સા કરનાર.

दुगुंछणा. स्त्री० (जुगुप्सा) નિન્દનીય વસ્તુ જોવાથી થતી ઘૃણા.

दुगुंछणिज्ज. त्रि० (जुगुप्सनीय) જુગુપ્સા કરવા યોગ્ય.

दुगुंछा. स्त्री० (जुगुप्सा) દુર્ગન્ધવાળી વસ્તુ તરફ જોતાં આવતો અણગમો. (૨) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેનાથી ઘૃણા થાય.

दुगुंछि. त्रि० (जुगुप्सिन्) જુગુપ્સા કરનાર.

दुगुंछिय. त्रि० (जुगुप्सित) ઘૃણિત વસ્તુ; નિન્દ્ય.

दुगुण. त्रि० (द्विगुण) બમણું. (૨) દૃષ્ટિવાદ અન્તર્ગતસિદ્ધશ્રેણીયા અને મણુસ્સશ્રેણીયા પરિકર્મનો આઠમો ભેદ અને પુટ્ઠસેણી આદિ પાંચ પરિકર્મનો પાંચમો ભેદ.

दुगुल्ल. } **दुगूल.** } न० (दुकूल) જુઓ 'દુકૂલ' શબ્દ.

दुगोत्ता. स्त्री० (द्विगोत्रा) એ નામની એક વેલ.

दुग्ग. पुं० (दुर्ग) વિષમ પ્રદેશ; દુર્ગમ સ્થાન. (૨) पुं० न० કિલ્લો; કોટ. (૩) કષ્ટ; દુઃખ.

दुग्ग. न० (   ) કષ્ટ; દુઃખ.
दुग्गश्र. त्रि० (दुर्गत) દરિદ્રી; ધનહીન; ઉપકાર વગેરેથી રહિત.
दुग्गश्र. પું० (दुर्गक) દુષ્ટ બળદ.
दुग्गइ. स्त्री० (दुर्गति) નરક તિર્યંચ આદિ દુર્ગતિ. (૨) વિપત્તિ. (૩) દુર્દશા. (૪) દરિદ્રતા.
दुग्गंध. પું० (दुर्गन्ध) ખરાબ ગન્ધ. (૨) ત્રિ० દુર્ગન્ધવાળું.
दुग्गंधि. त्रि० (दुर्गन्धिन्) દુર્ગંધવાળું; નઠારૂં.
दुग्गत. त्रि० (दुर्गत) દરિદ્ર; ભિખારી.
दुग्गम. त्रि० (दुर्गम) દુઃખે સમજાય-જણાય એવું.
दुग्गा. स्त्री० (दुर्गा) દુર્ગાદેવી.
दुग्गास. પું० (दुर्ग्रास) જેમાં પ્રયાસથી ખાવાનું મળતું હોય તે; દુર્ભિક્ષ.
दुग्गिज्झ. } **दुग्गेज्झ.** } त्रि० (दुर्ग्राह्य) મુશ્કેલીથી ગ્રહણ થઇ શકે-જાણી શકાય તેવું.
दुग्घट्ट. त्रि० (दुर्घट्ट) જેનું મુશ્કેલીથી આચ્છાદન કરી શકાય તે.
दुग्घास. પું० (दुर्ग्रास) દુર્ભિક્ષ; દુકાળ.
दुघण. પું० (द्रुघण) ઘણ; લુહારનું એક ઓજાર.
दुघरंतरिय. પું० (द्विगृहान्तरिक) એક ઘેર ભિક્ષા લઇ વચ્ચે બે ઘર છોડી ત્રીજેથી ભિક્ષા લેવાનો અભિગ્રહ ધરનાર સાધુ-ગોશાળાના અનુયાયી.
दुचक्क. त्रि० (द्विचक्र) જેને બે પૈડાં હોય તેવું વાહન.
दुचिग्ण. त्रि० (दुश्चीर्ण) દુષ્ટ રીતે કરેલું કામ.
दुच्च. त्रि० (द्वितीय) બીજું.
दुच्चय. त्रि० (दुस्त्यज) દુઃખેથી છોડાય તેવું.
दुच्चर. त्रि० (दुश्चर) મુશ્કેલીથી ચલાય તેવું સ્થાન. (૨) મુશ્કેલીથી આચરવા યોગ્ય.
दुच्चरित. न० } **दुच्चरिय.** } (दुश्चरित) ખરાબ આચરણ; નઠારી ચાલચલગત.
दुच्चिरण. न० (दुश्चीर्ण) દુષ્ટ ભાવથી કરેલ કાર્ય-હિંસા આદિ. (૨) દુષ્ટ આચરણ. (૩) ભેગી કરેલી દુષ્ટ વસ્તુ.
दुजडि. પું० (द्विजटिन्) દ્વિજટી નામનો ગ્રહ; ૮૮ મહાગ્રહમાંનો એક.
दुज्जंत. પું० (दुर्यन्त) એ નામના એક આચાર્ય.
दुज्जण. પું० (दुर्जन) ખરાબ મનુષ્ય.
दुज्जय. त्रि० (दुर्जय) દુઃખેથી જીતાય તેવું.
दुज्जाय. त्रि० (दुर्यात) દુઃખેથી જવાય તે.
दुज्जीव પું० (दुर्जीव) દુષ્ટ જીવ. (૨) ન० આજીવિકાની મુશ્કેલી.
दुज्जोसश्र. त्रि० (दुर्जुष्य) મુશ્કેલીથી ખપાવા યોગ્ય.
दुज्जोहण. પું० (दुर्योधन) ધૃતરાષ્ટ્રનો મોટો પુત્ર; દુર્યોધન.
दुज्झ. त्रि० (दोह्य) દોહવા યોગ્ય.
दुज्झाश्र. त्रि० (दुर्ध्यात) રૂદ્રધ્યાન આદિ દુષ્ટ ધ્યાન ધરેલ.
दुज्झोसय. त्रि० (दुर्जोष) જેની સેવા કષ્ટથી થઇ શકે એવા.
दुज्झोसय. त्रि० (दुःक्षय) જેનો મુશ્કેલીથી નાશ થઇ શકે એવું.
दुज्झोसिय. त्रि० (दुर्जोषित) દુઃખ પામેલ.
दुज्झोसिय. त्रि० (दुःक्षपित) કષ્ટથી નાશ પામેલ.
दुट्ठ. त्रि० (द्विष्ट) દ્વેષવાળા.
दुट्ठ. त्रि० (दुष्ट) દુષ્ટ; ખરાબ.
दुट्ठाण. न० (दुःस्थान) ખરાબ સ્થાન; ડાંસ મચ્છર વગેરે ક્ષુદ્ર જંતુવાળું સ્થાન.
दुट्ठाणय. न० (द्विस्थानक) એ નામનું ઠાણાંગસૂત્રનું બીજું ઠાણું.
दुट्ठाणरस. પું० (द्विस्थानरस) બેઠાણીઓ રસ; પચ્ચખાણાવરણીય કષાયને યોગે કર્મમાં જે રસ પડે તે.
दुट्ठासण. न० (दुष्टासन) અભિમાની આસન; પગ ઉપર પગ ચડાવી બેસવું તે.

दुट्ठ. अ० (दुष्ट) દુષ્ટ; અયોગ્ય.

दुट्ठुपडिच्छिय. त्रि० (दुष्प्रतीच्छित) દુષ્ટ-નાલાયકને જ્ઞાન આપેલું હોય તે; જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

दुण्णाम. न० (दुर्नामन्) દુષ્ટ સ્વભાવવાળું નામ. (૨) અપકીર્તિ. (૩) દુષ્ટ નામ. (૪) ગર્વ.

दुणिक्कम. त्रि० (दुर्निष्क्रम) જ્યાં દુઃખથી નીકળવાનું હોય તે.

दुणिसीहिया. स्त्री० (दुर्निषद्या) દુઃખરૂપ સ્વાધ્યાય ભૂમિ.

दुत. न० (द्रुत) ઉતાવળે ઉતાવળે ગાવું તે; ગાયનનો એક દોષ. (૨) જલદી; ઉતાવળ. (૩) નાટકવિધિ વિશેષ.

दुतविलंबित. न० (द्रुतविलम्बित) એક પ્રકારનો નાટકવિધિ.

दुतितिक्ख. त्रि० (दुस्तितिक्ष) દુઃખથી સહન થાય તેવું.

दुत्तर. त्रि० (दुस्तर) દુઃખે તરી શકાય તે.

दुत्तार. त्रि० (दुस्तार) મુશ્કેલીથી તરી શકાય તે.

दुत्तितिक्ख. त्रि० (दुस्तितिक्ष) જે મુશ્કેલીથી સહન થાય તે.

दुत्तोस. त्रि० (दुस्तोष) મુશ્કેલીથી સંતોષ પામનાર.

दुत्तोसअ. पुं० (दुस्तोषक) આહારાદિકથી અસંતુષ્ટ (સાધુ) મુશ્કેલીથી પ્રસન્ન થાય તે.

दुत्थ. त्रि० (दुःस्थ) દુર્ગત; દુઃસ્થિત.

दुद्दंत. त्रि० (दुर्दान्त) જેનું મુશ્કેલીથી દમન થઇ શકે તે.

दुद्दंसण. त्रि० (दुर्दर्शन) જેનું રૂપ ખરાબ હોય તે.

दुद्दम. त्रि० (दुर्दम) જેનું દુઃખથી દમન થાય તે.

दुद्दिट्ठ. त्रि० (दुर्दृष्ट) દુષ્ટ દર્શનવાળો.

दुद्दिण. न० (दुर्दिन) શ્યામીયા વાદળના ઘેરાવાથી સૂર્ય ન દેખાતાં અંધારા જેવું લાગે તે.

दुद्ध. न० (दुग्ध) દુગ્ધ; દૂધ.

दुद्धजाइ. स्त्री० (दुग्धजाति) મદિરા વિશેષ; જેનો સ્વાદ દુધના જેવો છે તે.

दुद्धट्टी. स्त्री० (दुग्धाट्टी) બળી; પ્રસવ વખતના દુધને પકવી બનાવવામાં આવે છે તે.

दुद्धया. स्त्री० (दुग्धदा) દૂધ આપનારી (ગાય સ્ત્રી વગેરે).

दुद्धर. त्रि० (दुर्धर) દુઃખેધરી-પકડી શકાય તે. (૨) ગહન.

दुद्धरिस. त्रि० (दुर्धर्ष) પાસે ન જઇ શકાય તેવું; જેને તાબે કરવાની હામ ન ભીડાય તેવું; ઉર્જય.

दुद्धवलेही. स्त्री० ( ) દુધની તર; મલાઇ.

दुद्धसाडी. स्त्री० ( ) દુધમાં ચોખાની કણકી નાખી રાંધવામાં આવે તે; ખીર.

दुद्धा. स्त्री० (दुग्धा) દોહેલી ગાય, ભેંસ આદિ.

दुनउइ. स्त्री० (द्विनवति) બાણું; ૯૨ ની સંખ્યા.

दुन्नय. पुं० (दुर्नय) દુષ્ટ નીતિ.

दुन्निबोह. त्रि० (दुर्निबोध) જે પ્રયાસથી જાણી શકાય. (૨) દુર્લભ.

दुन्निय. न० (दुर्नीत) દુષ્કૃત્યથી સંચિત થયેલ અશુભ કર્મ.

दुन्निरिक्ख. त्रि० (दुर्निरीक्ष्य) દુઃખે જોઇ શકાય તેવું.

दुन्निसन्न. त्रि० (दुर्निषण्ण) દુષ્ટ રીતે બેઠેલ.

दुप. पुं० (द्विप) હાથી.

दुपउत्तकाय. पुं० (दुःप्रयुक्तकाय) ઇષ્ટ વિષયની પ્રાપ્તિથી સુખી થતાં અને અનિષ્ટ વિષયની પ્રાપ્તિથી દુઃખ વેદતાં દુઃપ્રણિહિત પ્રમત સંયતિની કાયાનો વ્યાપાર.

दुपपस. त्रि० (द्विप्रदेश) બે અવયવવાળો. (૨) પું.૦ દ્વયણુક.

दुपक्क. त्रि० (दुष्पक्व) દુષ્ટ રીતે પકવેલું.

दुपक्ख. પું० (दुष्पक्ष) દુષ્ટ પક્ષ.

दुपक्ख. ન० (द्विपक्ष) બે પક્ષ. (૨) ત્રિ० બે પક્ષવાળો.

दुपच्चक्खाइ. ત્રિ० (दुष्प्रत्याख्यायिन्) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પ્રત્યાખ્યાન-પચ્ચખાણ કરનાર.

दुपच्चक्खाय. ત્રિ० (दुष्प्रत्याख्यात) અવિધિએ પચ્ચખાણ કરેલ.

दुपडिग्गह. ન० (द्विप्रतिग्रह) દષ્ટિવાદનું એક સૂત્ર.

दुपडियाणंद. પું० (दुष्प्रत्यानन्द) માઠું કરી રાજી થનાર; દુષ્કૃત્યમાં આનંદ માનનાર.

दुपडोआर. ત્રિ० (द्विपदावतार)
दुपडोयार. ત્રિ० (द्विप्रत्यवतार) } બે સ્થાનમાં જેનો સમાવેશ થઇ શકે તે.

दुपद. }
दुपय. } ત્રિ० (द्विपद) બે પગવાળો. (૨) પું० મનુષ્ય. (૩) ન० ગાડું.

दुपय. પું० (द्रुपद) કાંપિલ્યપુરનો એક રાજા.

दुपरिच्चय. ત્રિ० (दुष्परित्यज) દુઃખેથી છોડાય તે.

दुपदेस. પું० (द्विप्रदेश) વંદના કરતાં અવગ્રહમાં ગુરૂની મર્યાદામાં બે વખત પ્રવેશ કરવો તે.

दुपस्स. ત્રિ० (दुर्दर्श) મુશ્કેલીથી જોવાય તે.

दुप्पअ. ત્રિ० (दुष्पद) ઢોચકું; સ્થિર ન રહે તેવું; વાંકું વળી જાય તેવું.

दुप्पउत्त. ત્રિ० (दुष्प्रयुक्त) ખોટી રીતે ઉપયોગ કરેલ. (૨) ખોટી રીતે ઉપયોગ કરનાર.

दुप्पउलिय. ત્રિ० (दुष्प्रज्वलित) દુષ્ટ રીતે પાકેલું.

दुप्पउलिओसहिभक्खणया. (दुष्प्रज्वलितौषविभक्षणता) દુષ્ટ રીતે પાકેલ અન્નનું ભક્ષણ કરવું તે; સાતમા વ્રતનો એક અતિચાર.

दुप्पओग. પું० (दुष्प्रयोग) દુરૂપયોગ.

दुप्पच्चक्खाय. ત્રિ० (दुष्प्रत्याख्यात) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પચ્ચખાણ કરેલ.

दुप्पडिक्कंत. ત્રિ० (दुष्प्रतिक्रान्त) મુશ્કેલીથી જેનું આક્રમણ થાય તેવું; દુર્જય.

दुप्पडिग्गह. પું० (दुष्प्रतिग्रह) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો વીસમો ભેદ.

दुप्पडिवूहग. ત્રિ० (दुष्प्रतिबृंहक) વધારી શકાય નહિ તેવું.

दुप्पडियाणंद. ત્રિ० (दुष्प्रत्यानन्द) ઉપકારનો બદલો વાળવો પડશે એવા ભયથી તેના ઉપકારમાં દોષ દર્શાવી નારાજી બતાવનાર; મુશ્કેલીથી રીઝે તેવો.

दुप्पडियार. ત્રિ० (दुष्प्रतिकार) જેનો સ્હેલાઇથી પ્રતિકાર-પ્રત્યુપકાર ન થઇ શકે તે.

दुप्पडिलेहग. ત્રિ० (दुष्प्रतिलेखक) જે દષ્ટિગોચર ન થઇ શકે તેવું; જેનું પડિલેહણ ન થઇ શકે તેવું.

दुप्पडिलेहणा. સ્ત્રી० (दुष्प्रतिलेखना) અવિધિએ પડિલેહણ કરવું તે.

दुप्पडिलेहिय. ત્રિ० (दुष्प्रतिलेख्य) જેનું પડિલેહણ બરાબર ન થઇ શકે તે.

दुप्पणिहाण. ન० (दुष्प्रणिधान) હિંસા આદિ દુષ્કૃત્યમાં પ્રણિધાન-ચિત્તની એકાગ્રતા.

दुप्पणोल्लिय. ત્રિ० (दुष्प्रणोद्य) દુઃખે-મુશ્કેલીથી પ્રેરણા કરવા યોગ્ય.

दुप्पतर. ત્રિ० (दुष्प्रतर) જે તરી ન શકાય તે.

दुप्पधंस. ત્રિ० (दुष्प्रधर्ष) દુર્જય.

दुप्पमज्जणा. સ્ત્રી० (दुःप्रमार्जना) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પ્રમાર્જન કરવું તે.

दुप्पमज्जिय. त्रि० (दुष्प्रमार्जित) દુષ્ટ રીતે-અવિધિએ પ્રમાર્જન કરેલ.

दुप्पमज्जियचारि. त्रि० (दुष्प्रमार्जितचारिन्) અવિધિએ-દુષ્ટ રીતે પુંજીને ચાલનાર; અસમાધિના ત્રીજા સ્થાનકનો સેવનાર. (સાધુ).

दुप्पय. पुं० (द्विपद) જુઓ "દુપય" શબ્દ.

दुप्पयार. पुं० (दुष्प्रचार) ચોરી વિગેરે માઠો આચાર; અન્યાય.

दुप्परक्कंत. त्रि० (दुष्पराक्रान्त) જેના ઉપર મુશ્કેલીથી પરાક્રમ થઇ શકે તેવું.

दुप्पवेस. त्रि० (दुष्प्रवेश) જેમાં ઘણી મુશ્કેલીએ પ્રવેશ થઇ શકે તેવું.

दुप्पसह. पुं० (दुष्प्रसह) એ નામના એક આચાર્ય કે જે પાંચમા આરાને છેડે થવાના છે.

दुप्पस्स. त्रि० (दुर्दर्श) મુશ્કેલીથી દેખાય તે.

दुप्पहंस. त्रि० (दुष्प्रध्वंस्य) કઠિનતાથી નાશ કરાય તે.

दुप्पहंस. त्रि० (दुष्प्रधृष्य) અજેય; દુર્જય.

दुप्पिच्छ. त्रि० (दुष्प्रेक्ष्य) કઠિનતાથી દેખાય તે.

दुप्पूरश्र. त्रि० (दुष्पूरक) જે કઠિનતાથી ભરી શકાય તે.

दुप्फरिस. } **दुप्फास.** } **दुफास.** } त्रि० (दुःस्पर्श) જેનો સ્પર્શ ખરાબ છે તે.

दुफास. त्रि० (द्विस्पर्श) સ્નિગ્ધ અને શીત આદિ અવિરૂદ્ધ બે સ્પર્શોથી યુક્ત.

दुब्बद्ध. त्रि० (दुर्बद्ध) ખરાબ રીતે બાંધેલ.

दुब्बल. त्रि० (दुर्बल) બળહીણ.

दुब्बलिय. त्रि० (दुर्बलिक) દુર્બળ.

दुब्बलियापूसमित्त. पुं० (दुर्बलिकापुष्यमित्र) એ નામના એક જૈન આચાર્ય.

दुब्भगणाम. न० (दुर्भगनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી ઉપકાર કરનાર લોકોને અપ્રિય થાય છે.

दुब्भगाकरा. स्त्री० (दुर्भगाकरा) જેથી સોભાગી માણસ દુર્ભાગી બને તેવી વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

दुब्भासिय. न० (दुर्भाषित) ખરાબ વચન.

दुब्भि. त्रि० (दुरभि) દુર્ગંધી. (૨) અશુભ; અનિષ્ઠ.

दुब्भिक्ख. न० (दुर्भिक्ष) જે દેશ યા કાળમાં ભિક્ષા ન મળતી હોય તેવો દેશ યા કાળ. (૨) ભિક્ષાનો અભાવ. (૩) દુષ્કાળ.

दुब्भिक्खभत्त. न० (दुर्भिक्षभक्त) દુકાળના વખતમાં ભૂખે મરતાં ગરીબોને ખોરાક અપાય તે.

दुब्भिगंध. पुं० (दुरभिगन्ध) દુર્ગંધ. (૨) ત્રિ० દુર્ગંધવાળું.

दुब्भिसद्द. पुं० (दुरभिशब्द) અશુભ શબ્દ.

दुब्भूश्र. त्रि० (दुर्भूत) દુરાચારી; નિન્દ્ય. (૨) પું० ન० નુકસાન કરનાર જન્તુ.

दुब्भूइ. स्त्री० (दुर्भूति) અમંગળ.

दुब्भेय. त्रि० (दुर्भेद) દુઃખથી ભેદવાલાયક.

दुभग. न० (दुर्भग) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ દુર્ભાગી બને છે. (૨) ત્રિ० દુર્ભાગી.

दुभग्ग. त्रि० (दौर्भाग्य) દુર્ભાગી.

दुभाग. त्रि० (द्विभाग) બીજો ભાગ; અર્ધું.

दुभागकढिश्र. त्रि० (द्विभागक्वथित) બે ભાગે ઉકાળેલું; શેરનું અધશેર રહે તેવી રીતે ઉકાળેલ; બેહાણીઓ રસ.

दुम. पु० (द्रुम) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) વૃક્ષ; ઝાડ. (૪) અમરેંદ્રના પાયદળ લશ્કરનો અધિપતિ. (૫) દ્રુમ નામનું આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

दुमण. न० ( ) ધોળું કરવું તે.

दुमपत्त. न० (द्रुमपत्र) વૃક્ષનું પાંદડું. (૨) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું એક અધ્યયન.

दुमपुप्फिया. (द्रुमपुष्पिका) દશ વૈકાલિક-સૂત્રના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ.

दुमसेण. પું૦ (द्रुमसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) નવમા બળદેવ વાસુદેવના પૂર્વ ભવના ધર્માચાર્ય.

दुमिय. त्रि० ( ) ધોળું કરેલ.

दुमुह. પું૦ (द्विमुख) એ નામના એક યાદવ કુમાર.

दुम्मइ. स्त्री० (दुर्मति) દુર્મતિ. (૨) ત્રિ. દુષ્ટ બુદ્ધિવાળો.

दुम्मण. त्रि० (दुर्मनस्) ઇષ્ટ વિયોગાદિથી જેનું મન ખિન્ન થયેલું હોય તે. (૨) દીનતાયુક્ત. (૩) દ્વેષયુક્ત.

दुम्मणिय. न० (दौर्मनस्य) દુષ્ટ મનોભાવ; ઉદ્વેગ.

दुम्महिला. स्त्री० (दुर्महिला) દુષ્ટ સ્ત્રી.

दुम्मुह. પું૦ (दुर्मुख) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) દ્વારકાના બળદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) દુર્મુખ નામની પ્રત્યેક બુદ્ધ કે જેને ઇન્દ્રસ્તમ્ભની પલટાતી અવસ્થા ઉપરથી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો હતો.

दुम्मेह. त्रि० (दुर्मेधस्) દુર્બુદ્ધિવાળો.

दुय. न० (द्रुत) બત્રીસ પ્રકારનાં નાટકમાંના બાવીશમા પ્રકારના નાટકનું નામ. (૨) ઉતાવળું ગાવું તે; ગાયનનો એક દોષ. (૩) ત્રિ. વેગવાળું.

दुयं. अ० (द्रुतम्) જલદી; ઉતાવળથી.

दुयविलंबिय. પું૦ न० (द्रुतविलम्बित) બત્રીશ નાટકમાંનું ચોવીશમું નાટક. (૨) છંદ વિશેષ. (૩) અભિનય વિશેષ.

दुयावत्त. (द्विकावर्त्त) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દ્રષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો સત્તરમો ભેદ.

दुरइक्कम. त्रि० (दुरतिक्रम) દુર્લંઘ્ય; મુશ્કેલીથી ઓળંગી શકાય એવું.

दुरंत. त्रि० (दुरन्त) નઠારા પરિણામવાળું.

दुरक्ख. त्रि० (दूरक्ष) મુશ્કેલીથી બચાવી શકાય તેવું.

दुरणुचर. त्रि० (दुरनुचर) દુઃખે આચરણ કરી શકાય તેવું; મુશ્કેલીભર્યું.

दुरणुणेय. त्रि० (दुरनुनेय) માઠા સ્વભાવવાળો.

दुरणुपाल. त्रि० (दुरनुपाल) દુઃખેથી પાળી શકાય તેવું.

दुरतिक्कमणिज्ज. त्रि० (दुरतिक्रमणीय) દુઃખે ઉલ્લંઘન થઈ શકે તેવું.

दुरप्प. त्रि० (दुरात्मन्) દુષ્ટાત્મા; ખરાબ સ્વભાવવાળું.

दुरभिगंध. त्रि० (दुरभिगन्ध) દુર્ગંધી; ખરાબ વાસવાળું. (૨) પું૦ દુર્ગંધ; ખરાબ ગંધ.

दुरभिगम. त्रि० (दुरभिगम) જ્યાં દુઃખથી પહોંચી શકાય તેવું.

दुरवगाह. त्रि० (दुरवगाह) દુઃખે પ્રવેશ કરી શકાય તેવું.

दुरस. त्रि० (दूरस) ખરાબ રસવાળું; રસહીન.

दुरहि. પું૦ (दुरभि) દુરભિગંધ નામકર્મ કે જેના ઉદયથી જીવ દુર્ગંધ પામે.

दुरहिगम त्रि० (दुरधिगम) દુર્બોધ; મુશ્કેલીથી સમજાય તેવું.

दुरहिट्ठिय. त्रि० (दुरधिष्ठेय) મુશ્કેલીથી સિદ્ધ થઇ શકે તેવું; દુરારાધ્ય.

दुरहियास. त्रि० (दुरधिसह) દુઃખે કરી સહન થાય તેવું.

दुराराह. त्रि० (दुराराध) દુઃખે કરી આરાધી શકાય તેવું.

दुरारोह. त्रि० (दुरारोह) મુશ્કેલીથી ચઢી શકાય તેવું.

दुरालोइय. त्रि० (दुरालोचित) બેદરકારીથી જોયેલું.

दुरासय. त्रि० (दुरासद) દુર્લભ. (૨) દુર્જય. (૩) દુ:સહ.

दुरासय. पुं० (दुराश्रय) જેનો મુશ્કેલીથી આશ્રય થઇ શકે તે; અતિ પ્રચણ્ડ પ્રકૃતિવાળો.

दुरासय. त्रि० (दुराशय) ઊંડા આશયવાળો; જેનો સામાન્ય બુદ્ધિથી થાહ (પાર) લઇ શકાય નહિ તે. (૨) અત્યન્ત દુ:ખથી પણ સહન ન થાય તેવું.

दुरिय. न० (दुरित) પાપ.

दुरुक्क. त्रि० (   ) થોડું થોડું પાસેલું; નહીં પીસેલ.

दुरुत्त. त्रि० (द्विरुक्त) બે વખત ઉચ્ચાર કરેલું; પુનરુક્ત.

दुरुत्तर. त्रि० (दुरुत्तर) દુ:ખે કરી તરી શકાય તેવું; દુસ્તર; દુર્લંઘ્ય.

दुरुद्धर. त्रि० (दुरुद्धर) દુ:ખે નીકળે તેવો; બહુ મુશ્કેલીથી જેનો ઉદ્ધાર થઇ શકે તેવો.

दुरुस्सास. पुं० (दुरुच्छ्वास) દુષ્ટ ઉશ્વાસ; દુર્વિચાર.

दुरूढ. त्रि० (आरूढ) આરૂઢ થયેલો; ચઢેલો.

दुरूय. } न० (दूरूप) બેડોળ રૂપ.
दुरूव. }

दुरूव. त्रि० (द्विरूप) બેરૂપ; બેની સંખ્યા.

दुरूवसंभव. त्रि० (दूरूपसम्भव) દુરૂપ-પંચેન્દ્રિયના મળમૂત્રાદિને વિષે ઉત્પન્ન થતા જીવ.

दुरोवणीअ. त्रि० (दुरूपनीत) દુષ્ટ રીતે-અસંગતપણે ઉપનય મેળવવો તે; સાધ્યને અનુપયોગી ઉદાહરણ આપવું તે.

दुलह. त्रि० (दुर्लभ) દુર્લભ.

दुलंघ. त्रि० (दुर्लंघ्य) દુ:ખે કરી ઉલ્લંઘાય એવું.

दुल्लभ. त्रि० (दुर्लभ) દુર્લભ; દુ:ખે મળે તેવું.

दुल्लभबोहिय. त्रि० (दुर्लभबोधिक) મુશ્કેલીથી બોધ પામે તેવો.

दुल्लह. त्रि० (दुर्लभ) જુઓ " દુલ્લભ " શબ્દ.

दुवण. न० (दावन) ઉપતાપ; પીડન.

दुवण्ण. } पुं० (दुर्वर्ण) ખરાબ રંગ. (૨)
दुवन्न. } त्रि० ખરાબ રંગવાળું.

दुवय. पुं० (द्रुपद) દ્રુપદ નામનો પાંચાળ દેશનો રાજા; દ્રૌપદીનો પિતા.

दुवयण. न० (द्विवचन) દ્વિવચન; બેની સંખ્યા બતાવનાર પ્રત્યય.

दुवाम. त्रि० (दुर्वाम्य) અતિ મુશ્કેલીથી વમવા-તજવા યોગ્ય.

दुवार. न० (द्वार) દ્વાર; બારણું; દરવાજો.

दुवारबाहा. स्त्री० (द्वारबाहा) દ્વાર ભાગ.

दुवारवयण. न० (द्वारवदन) દરવાજાનાં કમાડ.

दुवारा. स्त्री० (द्वारा) બારણું; નાની બારી.

दुवारिय. पुं० (दौवारिक) દ્વારપાળ; દરવાન.

दुवारिया. स्त्री० (द्वारिका) નાની બારી.

दुवालस. त्रि० (द्वादशन्) બાર; ૧૨.

दुवालसंग. स्त्री० न० (द्वादशाङ्गी) આચારાંગ આદિ બાર અંગ સૂત્રો.

दुवालसंगि. त्रि० (द्वादशाङ्गिन्) બાર અંગ સૂત્રો (શાસ્ત્ર)ના ધરનાર; અંગ શાસ્ત્રવેત્તા.

दुवालसम. त्रि० (द्वादश) બારમો. (૨) न० પાંચ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

दुवालसावत्त. पुं० (द्वादशावर्त्त) ઇચ્છામિ ખમાસમણાની વન્દનામાં બાર આવર્તન આપવા તે.

दुविचिंतिअ. त्रि० (दुर्विचिन्तित) દુષ્ટ ચિંતવના કરેલ.

दुविट्ठु. पुं० (द्विपृष्ठ) આવતી ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના આઠમા વાસુદેવ. (૨) ચાલુ ચોવીસીના બીજા વાસુદેવ.

दुविध. } त्रि० (द्विविध) બે પ્રકારનું.
दुविह. }

दुविभज्ज. त्रि० (दुर्विभज्य) જેના વિભાગ કરવા કઠણ છે તે.

दुव्वीस. स्त्री० न० (द्वाविंशति) બાવીસ.

दुव्वश्र. त्रि० (दुर्व्रत) નઠારાં આચરણ કરનાર; માઠાં વ્રત આચરનાર. (૨) વ્રત રહિત. (૩) ન० દુષ્ટ નિયમ.

दुव्वन्न. त्रि० (दुर्वर्ण) ખરાબ દેખાવવાળું.

दुव्वयण. न० (दुर्वचन) ખરાબ વચન.

दुव्वसु त्रि० (दुर्वसु) વસુ–ભવ્ય–મોક્ષ જવાને યોગ્ય, દુષ્ટ–વસુ અર્થાત્ અભવ્ય.

दुव्वह. त्रि० (दुर्वह) દુઃખેથી વહન કરવા યોગ્ય.

दुव्वा. स्त्री० (दुर्वा) ધ્રો; વનસ્પતિ વિશેષ.

दुव्वाइ. त्रि० (दुर्वादिन्) ખરાબ બોલનાર; અપ્રિયવક્તા.

दुव्विजाणय. त्रि० (दुर्विज्ञेय) દુઃખથી જાણી શકાય તેવું; જાણવાને અશક્ય.

दुव्विणाय. त्रि० (दुर्विज्ञात) ખોટી રીતે જાણેલ.

दुव्विभव्व. त्रि० (दुर्विभाव्य) }
दुव्विभाव. त्रि० (दुर्विभाव) } દુર્લક્ષ્ય; જે મુશ્કેલીથી જોઇ શકાય તે.

दुव्वियड. त्रि० (दुर्विवृत) વસ્ત્ર વિનાનો; નગ્ન.

दुव्वियड्ढ. त्रि० (दुर्विदग्ध) દાધારીંગો; અર્ધદગ્ધ. (૨) અશિક્ષિત; જ્ઞાનનું જુઠું અભિમાન કરનાર.

दुव्विसह. त्रि० (दुर्विषह) મુશ્કેલીથી સહન કરવું તે.

दुव्विसोज्झ. त्रि० (दुर्विशोध्य) દુઃખે શુદ્ધ કરી શકાય તેવું.

दुव्विहिय. त्रि० (दुर्विहित) અપયશવાળો.

दुव्वुट्ठि. स्त्री० (दुर्वृष्टि) ખરાબ વૃષ્ટિ; માવઠું.

दुसंचार. त्रि० (दुःसंचार) મુશ્કેલીથી ચાલી શકાય તેવું.

दुसरणप्प. त्रि० (दुःसज्ञाप्य) દુઃખે કરી સમજાવવા યોગ્ય; દુર્બોધ્ય.

दुसम. पुं० (दुष्षम) અવસર્પિણી કાળનો પાંચમો આરો અને ઉત્સર્પિણી કાળનો બીજો આરો.

दुसमदुसमा. स्त्री० (दुष्षमदुष्षमा) અવસર્પિણીનો છઠ્ઠો આરો અને ઉત્સર્પિણી કાળનો પહેલો આરો.

दुसमदुसमाश्र. त्रि० (दुष्षमदुष्षमाज) જેમાં એકાંત દુઃખમાં દુઃખ છે એવા આરામાં જન્મેલ.

दुसमसुसमा. स्त्री० (दुष्षमसुषमा) ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા અને અવસર્પિણીના ચોથા આરાનું નામ; જેમાં દુઃખ ઘણું અને સુખ થોડું હોય એવો કાળ.

दुसमाश्र. त्रि० (दुष्षमज) જેમાં એકલું દુઃખ છે એવા આરામાં જન્મેલ.

दुस्संबोह. त्रि० (दुःसंबोध) દુઃખે કરી બોધ પમાડી શકાય તેવો.

दुस्समदुस्समाकाल. पुं० (दुष्षमदुष्षमाकाल) અવસર્પિણીનો છઠ્ઠો આરો અને ઉત્સર્પિણીનો પહેલો આરો; ૨૧૦૦૦ વર્ષના પરિમાણવાળો કાળ.

दुस्समसुसमाकाल. पुं० (दुष्षमसुषमाकाल) અવસાપણી કાળનો ચોથો આરો અને ઉત્સર્પિણીકાળનો ત્રીજો આરો; ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણો એક કોટાકોટિ સાગરોપમ પરિમિત સમય.

दुस्समाश्रोद्देसय. पुं० (दुष्षमोद्देशक) ભગવતી સૂત્રના એક ઉદ્દેશાનું નામ.

दुस्समाकाल. पुं० (दुष्षमाकाल) અવસર્પિણીકાળના પાંચમા આરાનું અને ઉત્સર્પિણીના બીજા આરાનું નામ.

दुस्सर. पुं० (दुःस्वर) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ કઠોર સ્વર પામે.

दुस्सल. त्रि० (दुःशल) અવિનીત.

दुस्सह. त्रि० (दुःसह) }
दुस्सहिय. त्रि० (दुस्सोढ) } મુશ્કેલીથી સહન થાય તેવું.

दुस्साहड. त्रि० (दुःसंहृत) દુઃખે કરી મેળવેલું.

दुस्सिज्जा. स्त्री० (दुःशय्या) દૂષિત શય્યા-મકાન.

दुस्सील. त्रि० (दुःशील) ખરાબ સ્વભાવવાળો. (૨) દુરાચારી.

दुस्सील. न० (दौःशील्य) ખરાબ સ્વભાવ.

दुस्सीस. पुं० (दुशिष्य) દુષ્ટ શિષ્ય.

दुस्सुमिण } **दुस्सुविण.** } पुं० न० (दुःस्वप्न) દુષ્ટ સ્વપ્નું; ખરાબ સ્વપ્નું.

दुस्सुय. न० (दुःश्रुत) દુષ્ટ શાસ્ત્ર. (૨) त्रि० શ્રુતિ કટુ.

दुस्सेज्जा. स्त्री० (दुःशय्या) દુષ્ટ વસતિ; દુઃખદાયક મકાન.

दुह. न० (दुःख) દુઃખ; પીડા.

दुहश्र. पुं० (दुर्भग) દૌર્ભાગ્ય; કમનશીબ.

दुहश्र. त्रि० (उभय) બન્ને; બે.

दुहश्र. त्रि० (दुर्हत) ખરાબ રીતે મારેલ.

दुहश्र. त्रि० (द्विहत) બેથી મારેલ.

दुहश्रो. श्र० (द्विधातस्) બંને તરફથી; બંને પ્રકારે.

दुहश्रोवत्त. पुं० (द्विधावृत्त) બે ઇન્દ્રિયવાળો જીવ.

दुहग. न० (दुर्भग) દુર્ભાગ્યનામ; નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ, જેના ઉદયથી જીવ દુર્ભાગ્ય પામે છે.

दुहट्ट. त्रि० (दुर्घट) દુર્ઘટ; કઠિન.

दुहण. पुं० (द्रुघण) મુદ્ગળ વિશેષ; કસરતનું એક સાધન.

दुहण. न० (दोहन) દોહવું તે.

दुहावह. त्रि० (दुःखावह) દુઃખદાયક.

दुहिश्र. त्रि० (दुग्ध) દોહેલ.

दुहिय. त्रि० (दुःखित) દુઃખી; શોકગ્રસ્ત; પીડિત.

दुहिया. स्त्री० (दुहितृ) કન્યા; દીકરી.

दुहिल. त्रि० (द्रुहिल) દ્રોહકરનાર; દ્રોહી.

दूइपलास. न० (दूतिपलाश) વાણિજ્ય નગરની બહારનું એ નામનું એક ઉદ્યાન.

दूई. स्त्री० (दूती) જાસૂસ સ્ત્રી. (૨) ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો બીજો દોષ.

दूईपिंड. पुं० (दूतीपिण्ड) ગૃહસ્થનો સંદેશો પહોંચાડી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો બીજો દોષ.

दूत. पुं० (दूत) સંદેશો પહોંચાડનાર; દૂત.

दूती. स्त्री० (दूती) સંદેશો આપનારી સ્ત્રી.

दूभग. न० (दुर्भग) જુઓ "દુભગ" શબ્દ.

दूभगसत्ता. स्त्री० (दुर्भगसत्वा) દુર્ભાગી બાળકને જન્મ આપનાર સ્ત્રી.

दूमक. } **दूमग.** } त्रि० (दावक) દુઃખ કરનાર.

दूमण. न० (दवन) દુઃખી કરવું તે.

दूमण. न० (   ) ધોળું કરવું તે.

दूमण. त्रि० (दुर्मनस्) દુષ્ટ મનવાળો.

दूमिश्र. त्रि० (दावित) દુઃખી થયેલ.

दूमिय. त्रि० (   ) ધોળું કરેલ. (૨) બળેલ; દાઝેલ.

दूय. पुं० (दूत) સંદેશો પહોંચાડનાર; દૂત.

दूयकम्म. न० (दूतकर्म) જુઓ "દૂઈપિંડ" શબ્દ.

दूर. न० (दूर) દૂર; છેટે; આઘે. (૨) त्रि० છેટે આવેલ (મોક્ષ); અસમીપવર્તી.

दूरगइ. } **दूरगइश्र.** } त्रि० (दूरगतिक) દૂર જનાર. (૨) સૌધર્મ આદિ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થનાર.

दूरतराग. त्रि० (दूरतर) અત્યન્ત દૂર.

दूरा. श्र० (दूरात्) દૂરથી.

दूरालइय. पुं० (दूरालयिक) મોક્ષગામી.

दूरालय. पुं० (दूरालय) દૂર રહેલ આશ્રય. (૨) મોક્ષ. (૩) મોક્ષનો માર્ગ.

दूस. न० (दूष्य) વસ્ત્ર; ચાદર.

दूसगणि. पुं० (दूष्यगणिन्) લોહિતાચાર્યના શિષ્ય.

दूसण. न० (दूषण) કલંક.

दूसमा. स्त्री० (दुष्षमा) જુઓ " દુસમા " શબ્દ.

दूसर. पुं० (दुःस्वर) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ખરાબ સ્વર–અવાજ પામે.

दूसरयण. न० (दूष्यरत्न) પ્રધાન–શ્રેષ્ઠ વસ્ત્ર.

दूसह. त्रि० (दुःसह) જુઓ "દુસહ" શબ્દ.

दूसि. न० (दूष्य) તક; છાશ.

दूसि. पुं० (दूषिन्) નપુંસકનો એક ભેદ.

दूसित. } **दूसिय.** } त्रि० (दूषित) દૂષિત; દોષયુક્ત. (૨) પું૦ એક પ્રકારનો નપુંસક.

दूहग. त्रि० (दुर्भग) દુર્ભાગી; પામર; દીન.

देउल. न० (देवकुल) દેવાલય; દેવળ.

देउलिअ. पुं० (देवकुलिक) દેવળની સંભાળ લેનાર; પૂજારી.

देय. त्रि० (देय) દેવા યોગ્ય.

देयड. पुं० (   ) એક પ્રકારનો શિલ્પી–કારિગર.

देव. पुं० न० (देव) ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક દેવતા. (૨) સ્વામી; રાજા; માલિક. (૩) અંજનક પર્વતના સિદ્ધાયતનના એક દ્વારનું નામ. (૪) ગંધિલવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૫) દેવદ્વારના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૬) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર. (૭) મેઘ. (૮) આકાશ. (૯) દેવાધિદેવ; પરમાત્મા. (૧૦) સાધુ; મુનિ.

देवई. स्त्री० (देवकी) વસુદેવની એક રાણી; કૃષ્ણવાસુદેવની માતા. (૨) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૧ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

देवउत्त. त्रि० (देवोप्त) દેવકૃત.

देवउत्त. त्रि० (देवगुप्त) દેવથી રક્ષિત.

देवउत्त. पुं० (देवपुत्र) દેવપુત્ર.

देवउल. न० (देवकुल) દેવળ.

देवंधकार. } **देवंधयार.** } पुं० (देवान्धकार) દેવોને સંતાઈ જવા માટે અંધકારનું સ્થાન હોવાથી તમસ્કાયનું એક નામ.

देवकण्णा. स्त्री० (देवकन्या) દેવકન્યા; દેવકુમારી.

देवकहकहय. पुं० (देवकहकहक) દેવતાઓનો કોલાહલ.

देवकिव्विस. } **देवकिव्विसिय.** } पुं० (देवकिल्बिष) દેવતાની હલકી જાત; કિલ્વિષ જાતના દેવતા.

देवकिब्बिसिया. स्त्री० (देवकिल्बिषिकी) ભાવના વિશેષ; જે હલકી દેવયોનિમાં ઉત્પન્ન થવાનું કારણ છે.

देवकुमार. पुं० (देवकुमार) દેવકુમાર.

देवकुरा. स्त्री० (देवकुरु) મેરૂ પર્વતની દક્ષિણે મહાવિદેહાન્તર્ગત એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) ૨૧ મા તીર્થંકરની પ્રવજ્યા પાલખીનું નામ.

देवकुरु. पुं० (देवकुरु) જંબૂદ્વીપના મહાવિદેહક્ષેત્ર અન્તર્ગત એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) એ નામનો દેવકુરૂ ક્ષેત્રનો એક દ્રહ. (૩) એ નામનું એક કૂટ. (૪) જંબૂદ્વીપના સોમનસ વખારા પર્વતનું ચોથું કૂટ–શિખર. (૫) જંબૂદ્વીપના વિદ્યુતપ્રભ પર્વતનું એ નામનું ત્રીજું કૂટ–શિખર. (૬) સ્ત્રી૦ રતિકર પર્વતની ઉત્તરે આવેલ ઇશાનેંદ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની.

देवकुरुकूड. पुं० (देवकुरुकूट) સોમનસ વખારા પર્વતના સાત કૂટમાંનું ચોથું કૂટ. (૨) વિદ્યુત પ્રભ વખારા પર્વતનું ત્રીજું કૂટ.

देवकुरुमहद्दुम. पुं० (देवकुरुमहाद्रुम) એ નામનું એક દ્રુમ–ઝાડ.

देवकुरुय. पुं० स्त्री० (देवकुरुज) દેવકુરૂ ક્ષેત્રમાં જન્મેલ.

देवकुल. न० (देवकुल) દેવમન્દિર; દેવળ.

देवगइ. स्त्री० (देवगति) દેવની ગતિ; નામ-કર્મની એક પ્રકૃતિ.

देवगणिया. स्त्री० (देवगणिका) અપ્સરા.

देवगुत्त. पुं० (देवगुप्त) એ નામના એક બ્રાહ્મણ સંન્યાસી.

देवच्छंदग. } **देवच्छंदय.** } पुं० (देवच्छन्दक) દેવછંદો; જમીનથી બે ત્રણ હાથ ઉંચો ઓટલો; દેવમૂર્તિને બેસાડવાનો ઓટલો.

देवजस. पुं० (देवयशस्) એક જૈન મુનિ.

देवजिण. पुं० (देवजिन) ભારતવર્ષમાં થનાર ૨૨ મા તીર્થંકર.

देवड्ढ. त्रि० (द्व्यपार्द्ध) દોઢ.

देवणिकाय. पुं० (देवनिकाय) દેવનિકાય; સમાન ધર્મવાળા દેવોનો સમૂહ.

देवतमस. न० (देवतमस्) દેવતાને અંધકાર રૂપ તમસ્કાય; એક પ્રકારનો અન્ધકાર.

देवता. स्त्री० (देवता) દેવ.

देवती. स्त्री० (देवकी) કૃષ્ણ વાસુદેવની માતા.

देवदत्त. पुं० (देवदत्त) એક પુરૂષનું નામ.

देवदत्ता. स्त्री० (देवदत्ता) ચંપા નગરીની રહેવાસી એક ગણિકા–વેશ્યા. (૨) વિપાક સૂત્રનું એ નામનું નવમું અધ્યયન.

देवदार. न० (देवद्वार) અંજનગિરિના સિદ્ધાયતનની પૂર્વ દિશામાં આવેલું દ્વાર.

देवदारु. पुं० (देवदारु) વૃક્ષ વિશેષ.

देवदाली. स्त्री० (देवदाली) બહુ જીવવાળી એ નામની એક લતા; રોહિણી.

देवदिवण. पुं० (देवदत्त) ધન શેઠનો તેની સ્ત્રી ભદ્રાથી ઉત્પન્ન થયેલ પુત્ર.

देवदीव. पुं० (देवद्वीप) એ નામનો એક દ્વીપ.

देवदुंदुभि. } **देवदुंदुहि.** } पुं० (देवदुन्दुभि) દેવ દુંદુભિ; વાદ્ય વિશેષ.

देवदूस. न० (देवदूष्य) દિવ્ય વસ્ત્ર; દેવતાનાં વસ્ત્ર.

देवन्नु. पुं० (दैवज्ञ) જ્યોતિષી.

देवपडिक्खोभ. पुं० (देवप्रतिक्षोभ) દેવતાને ક્ષોભ પમાડનાર તમસ્કાય.

देवपवेसणय. पुं० (देवप्रवेशनक) દેવગતિમાં પ્રવેશ કરનાર જીવ.

देवपव्वय. पुं० (देवपर्वत) એ નામનો સિતોદા નદીના કિનારા ઉપરનો એક વખારા પર્વત. (૨) પશ્ચિમ વનખંડની વેદિકાની પૂર્વે આવેલા પર્વતનું જોડું.

देवफलिक्खोभा. स्त्री० (देवपरिक्षोभा) દેવતાને ક્ષોભ પમાડનાર રૂપ કૃષ્ણરાજીનું એક નામ.

देवफलिह. पुं० (देवपरिघ) દેવને ભોગલ રૂપ તમસ્કાય.

देवफलिहा. स्त्री० (देवपरिघा) આઠ કૃષ્ણ રાજીમાંની એક.

देवभद्द. पुं० (देवभद्र) દેવદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

देवमहाभद्द. पुं० (देवमहाभद्र) દેવદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

देवमहावर. पुं० (देवमहावर) દેવસમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

देवय. न० (दैवत) દેવ; દેવતા. (૨) त्रि० દેવસ્વરૂપ; દેવસંબંધી.

देवया. स्त्री० (देवता) દેવ; દેવતા.

देवर. पुं० (देवर) દીયર; પતિનો નાનો ભાઇ.

देवरइ. पुं० (देवरति) દેવરતિ નામે એક રાજા.

देवरण्ण. न० (देवारण्य) દેવતાનું અરણ્ય–જંગલ; તમસ્કાય.

देवरमण. न० (देवरमण) સોભાંજન્યા નગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

देवराज. } **देवराय.** } पुं० (देवराज) દેવતાનો રાજા; ઇન્દ્ર.

देवल. पुं० (देवल) એ નામના એક અન્યતીર્થી ઋષિ.

देवलोग. पुं० (देवलोक) દેવલોક; દેવોને રહેવાનું સ્થાન; સ્વર્ગ. (૨) દેવજાતિ.

देवलोय. पुं० (देवलोक) દેવલોક.

देववर. पुं० (देववर) દેવસમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

देववरवहू. स्त्री० (देववरवधू) દેવતાની અગ્રમહિષી-મુખ્ય દેવી; દેવાંગના.

देववूह. पुं० (देवव्यूह) દેવતાના સંગ્રામની રચનારૂપ તમસ્કાયનું એક નામ.

देवसंणत्ति. स्त्री० (देवसंज्ञप्ति) દેવકૃત પ્રતિબોધ. (૨) દેવતાઓના પ્રતિબોધથી લીધેલી દીક્ષા.

देवसंणिवाय. पुं० (देवसन्निपात) દેવસમાગમ. (૨) દેવસમૂહ. (૩) દેવોની ભીડ.

देवसमुद्द. पुं० (देवसमुद्र) એ નામનો એક સમુદ્ર.

देवसम्म. पुं० (देवशर्मन्) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસાપર્ણીમાં થયેલ ૧૧ મા તીર્થંકર. (૨) ગૌતમસ્વામીએ પ્રતિબોધેલ એ નામનો એક બ્રાહ્મણ.

देवसयणिज्ज. पुं० न० (देवशयनीय) દેવતાની સેજ.

देवसिअ. त्रि० (दैवसिक) દિવસ સંબંધી; દિવસને લગતું.

देवसेण. पुं० (देवसेन) અંતગડસૂત્રના ત્રીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૨) ભદ્દિલપુર નિવાસી નાગ ગાથાપતિની પત્ની સુલસાના પુત્ર. (૩) ઐરવતક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીસીના તીર્થંકરનું નામ. (૪) ગોશાળાના ભાવી જન્મનું એક નામ. (૫) ભગવાન્ નેમિનાથના એક શિષ્ય; એક અન્તગડ મુનિ.

देवसोग्गइ. स्त्री० (देवसद्गति) દેવરૂપ સદ્ગતિ.

देवस्सुय. पुं० (देवश्रुत) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર છઠા તીર્થંકરનું નામ.

देवाणंद. पुं० (देवानन्द) ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૪ મા તીર્થંકર.

देवाणंदा. स्त्री० (देवानन्दा) બ્રાહ્મણકુંડ ગામ નગરના ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની સ્ત્રી અને મહાવીર સ્વામીની પ્રથમ ગર્ભધારણ કરનારી માતા. (૨) પખવાડીયાની પંદરમી રાત્રિ.

देवाणुपुव्वी. स्त्री० (देवानुपूर्वी) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સિધે સિધું-દેવતાની ગતિમાં જાય.

देवाणुप्पिय. त्रि० (देवानुप्रिय) ભદ્ર; મહાશય; મહાનુભાવ; દેવ સરખો પ્રિય; દેવના જેવો વહાલો. (કોમલ સંબોધન.)

देवातिदेव. पुं० (देवातिदेव) દેવોના પણ દેવ; તીર્થંકર.

देवाधिदेव. पुं० (देवाधिदेव) તીર્થંકર.

देवानंदा. स्त्री० (देवानन्दा) જુઓ "દેવાણંદા" શબ્દ.

देवारएण. न० (देवारण्य) દેવતાને જંગલ જેવું સ્થાન; તમસ્કાય.

देवाहिदेव. पुं० (देवाधिदेव) ૧૮ દોષ રહિત તીર્થંકર.

देवाहिव. पुं० (देवाधिप) દેવતાનો અધિપતિ, ઇન્દ્ર.

देवाहिवइ. पुं० (देवाधिपति) ઇંદ્ર.

देविंद. पुं० (देवेन्द्र) દેવતાનો ઇંદ્ર.

देविंदत्थय. पुं० (देवेन्द्रस्तव) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૩ મું સૂત્ર.

देविंदोववाय. न० (देवेन्द्रोपपात) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

देविड्ढि. स्त्री० (देवर्द्धि) દેવનો વૈભવ. (૨) પું૦ એક સુપ્રસિદ્ધ જૈન આચાર્ય.

देवित्थी. स्त्री० (देवस्त्री) દેવતાની સ્ત્રી; દેવી.

देवी. स्त्री० (देवी) દેવી; દેવાંગના. (૨) રાજાની મુખ્ય રાણી; પટ્ટરાણી. (૩) સાતમા ચક્રવર્તીની માતા. (૪) ૧૦ મા

ચક્રવર્તી હરિષેણની સ્ત્રી (૨૯). (૫) ૧૮ મા તીર્થંકરની માતા.

देवुक्कलिया. સ્ત્રી० (देवोत्कलिका) દેવોની ઠઠ-ભીડ.

देवुद्देसय. પું० (देवोद्देशक) જીવાભિગમ સૂત્રનો એક ઉદ્દેશો.

देवेंद्रोववाअ. ન० (देवेन्द्रोपपात) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક કાલિક સૂત્ર.

देवेसर. પું० (देवेश्वर) ઇન્દ્ર.

देवोद. પું० (देवोद) એ નામનો એક સમુદ્ર.

देवोववाअ. પું० (देवोपपात) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૩ મા તીર્થંકર.

देस. પું० (द्वेष) દ્વેષ; શત્રુતા.

देस. ત્રિ० (द्वेष्य) દ્વેષ કરવા યોગ્ય.

देस. પું० (देश) દેશ; જનપદ. (૨) ૧૦૦ હાથ માપેલી જમીનને દેશ કહે છે. (૩) પ્રદેશ; જગ્યા; સ્થાન. (૪) દેશવિરતિ ગુણસ્થાનક. (૫) વસ્તુનો એક ભાગ; અંશ; હિસ્સો; પ્રદેશ. (૬) દેશકાળ; જમાનો. (૭) સ્થૂળ; મ્હોટું મ્હોટું. (૮) અવસર.

देसआरक्खिय. ત્રિ० (देशारक्षित) દેશનો અધિકારી.

देसआराहय. પું० (देशाराधक) એક દેશનો આરાધક; સર્વથા આરાધક નહી.

देसकाल. પું० (देशकाल) દેશકાળ; શુભાશુભ કાર્યનો નિશ્ચય કરેલ સમય.

देसकालणणया. સ્ત્રી० (देशकालज्ञता) દેશકાળને જાણવું તે.

देसकालवइत्ता. સ્ત્રી० (देशकालव्यतीतत्व) તીર્થંકરની વાણીનો ૧૪ મો અતિશય.

देसग. ત્રિ० (देशक) ઉપદેશ કરનાર.

देसग. પું० (दर्शक) દર્શક; દર્શાવનાર.

देसघाइ. ત્રિ० (देशघातिन्) દેશઘાતી; આત્માના એક દેશની ઘાત કરનાર કર્મપ્રકૃતિ.

देसचरित्त. ન० (देशचारित्र) દેશવિરતિ; શ્રાવકપણું.

देसजइ. પું० (देशयति) શ્રાવક; એક દેશથી યતિ જેવો. (૨) દેશવિરતિ; સ્થૂળ પાપની નિવૃત્તિ.

देसण. ન० (देशन) ઉપદેશ; શિક્ષા.

देसण. ન० (द्वेषण) દ્વેષ કરવો તે.

देसणा. સ્ત્રી० (देशना) દેશના; ઉપદેશ; ધર્મોપદેશ.

देसबंध. પું० (देशबंध) એક દેશે બંધ થાય તે.

देसबंधग. / देसबंधय. પું० (देशबन्धक) દેશથી બંધ કરનાર; સર્વ બંધક નહીં.

देसय. ત્રિ० (देशक) દેશના આપનાર; ઉપદેશક.

देसराग. ન० (देशराग) કોઇ દેશમાં પ્રસિદ્ધ એક વસ્ત્રની જાત.

देसविरअ. ત્રિ० (देशविरत) એક દેશે પાપથી નિવૃત્તિ પામેલ; શ્રાવક.

देसविरइ. સ્ત્રી० (देशविरति) એક દેશે પાપથી નિવૃત્તિ પામવી તે; શ્રાવકપણું; અણુવ્રત સ્વીકારવાના પરિણામ.

देसविरत. ત્રિ० (देशविरत) જુઓ "દેસવિરઅ" શબ્દ.

देसविराहय. ત્રિ० (देशविराधक) એક દેશે વિરાધના કરનાર.

देसावगास. પું० (देशावकाश) જેમાં દેશ-ક્ષેત્ર-ભૂમિની હદ બાંધવામાં આવે છે તે; શ્રાવકનું દશમું વ્રત.

देसावगासिय. ન० (देशावकाशिक) દિશાઓ અને દ્રવ્યની મર્યાદા રૂપ શ્રાવકનું દશમું વ્રત.

देसाहिवइ. પું० (देशाधिपति) દેશનો અધિપતિ; દેશનો રાજા.

देसि. ત્રિ० (देशिन्) દેશમાં જન્મેલ.

देसिगणि. પું० (देशिगणिन्) એ નામના એક આચાર્ય.

देसिभासा. स्त्री० (देशीभाषा) જુદા જુદા દેશની ભાષા.

देसिय. पुं० (देशक) ઉપદેશ કરનાર; કથન કરનાર ગુરૂ. (૨) ભાગદાર.

देसिय. त्रि० (देशित) દેખાડેલ. (૨) ઉપદેશેલ; પ્રતિપાદન કરેલ. (૩) મોટા ક્ષેત્રમાં વિસ્તાર પામેલ.

देसिय. त्रि० (दैवसिक) દિવસ સંબંધી.

देसिल्लग. त्रि० (दैशिक) દેશમાં ઉત્પન્ન થએલ; દેશ સંબંધી.

देसी. स्त्री० (देश्या) દેશમાં જન્મેલી; દેશની.

देसी. स्त्री० (देशी) દેશી (ભાષા).

देसीभासा. स्त्री० (देशीभाषा) અત્યન્ત પ્રાચીન પ્રાકૃત ભાષાનો એક ભેદ.

देसूण. त्रि० (देशोन) થોડું કમી.

देह. त्रि० (दैह) શરીરના ચિન્હ; મસ તિલ વગેરે.

देह. पुं० (देह) દેહ; શરીર. (૨) એક જાતના પિશાચનું નામ.

देहबलिया. स्त्री० (देहवलिका) ભિક્ષાવૃત્તિ.

देहत्थ. त्रि० (देहस्थ) શરીરમાં રહેનાર.

देहि. पुं० (देहिन्) દેહધારી; આત્મા; જીવ.

दोकिरिय. पुं० स्त्री० (द्विक्रिय) એક સમયે એક જીવ બે ક્રિયા વેદે એવી રીતે સ્થાપન કરનાર ગંગાચાર્યના મતના અનુયાયી.

दोक्खर. पुं० (द्व्यक्षर) નપુંસક.

दोगच्च. न० (दौर्गत्य) દરિદ્રતા; દુર્દશા.

दोगिद्धिदसा. स्त्री० (द्विगृद्धिदशा) એ નામનો એક શ્રુત વિભાગ.

दोगुंछि. त्रि० (जुगुप्सिन्) જુગુપ્સા-ઘૃણા કરનાર.

दोगुंदग. पुं० (दोगुंदक) ઘણી ક્રીડા કરનાર દેવતાની એક જાત.

दोग्गइ. स्त्री० (दुर्गति) ખરાબ ગતિ; નરક આદિ ગતિ.

दोच्च. त्रि० (द्वितीय) બીજો-જી-જું.

दोच्च. न० (दौत्य) દૂતપણું.

दोच्चंग. न० (द्वितीयाङ्ग) બીજું અંગ. (૨) રાંધેલું શાક. (૩) કઢી.

दोज्झ. त्रि० (दोह्य) દોહવા યોગ્ય.

दोण. पुं० (द्रोण) ચાર આઢકનું માપ. (૨) દ્રોણકુમાર. (૩) પાણ્ડવોના ગુરૂ-દ્રોણાચાર્ય.

दोणमुह. न० (द्रोणमुख) બંદર કાંઠો.

दोणमेह. पुं० (द्रोणमेघ) જેટલા વખતમાં પાણીનાં બિંદુથી મોટી ગાગર ભરાય તે પ્રમાણનો વરસાદ.

दोणसूरि. पुं० (द्रोणसूरि) અણહિલપુરપટ્ટન નગરના એક આચાર્ય.

दोणिअ. पुं० (द्रोणिक) જળથી ભરેલી મોટી કુંડીમાં પુરૂષ પ્રવેશ કરે ને એક દ્રોણપાણી તેમાંથી બહાર નીકળે તેટલા વજનવાળો પુરૂષ.

दोणी. स्त्री० (द्रोणी) નૌકા; નાવ. (૨) પાણીનું મોટું કુંડુ.

दोतिप्पभा. स्त्री० (ज्योतिःप्रभा) ચંદ્રની અગ્રમહિષીનું નામ.

दोधार. त्रि० (द्विधार) બે ધારવાળું.

दोफग्गुणी. स्त्री० (द्विफल्गुनी) પૂર્વાફાલ્ગુની અને ઉત્તરાફાલ્ગુની એ બે નક્ષત્ર.

दोबल्ल. न० (दौर्बल्य) દુર્બળપણું.

दोभग्ग. न० (दौर्भाग्य) દુર્ભાગ્ય.

दोमणंसिय. त्रि० (दौर्मनस्यिक) ખિન્ન; શોકગ્રસ્ત.

दोमणस्स. न० (दौर्मनस्य) નાસીપાસી; ચિંતા.

दोमासिय. त्रि० (द्विमासिक) બે માસનું. (૨) બે મહીનાના સાથે ઉપવાસ કરવા તે; દ્વિમાસિક તપ.

दोमासिया. स्त्री० (द्विमासिकी) ભિક્ખુની બાર પડિમામાંની બીજી પડિમા-અભિગ્રહ; આમાં એક માસ સુધી બેદાત અન્ન અને બેદાત પાણી લઇ શકાય.

दोमिली. સ્ત્રી० (दोमिली) એક પ્રકારની બ્રાહ્મીલિપિ.

दोर. પું० (दोर) દોરો; તાંતણો.

दोरूवय. ન० (द्विरूपक) બે; બેનો આંકડો.

दोला. સ્ત્રી० (दोला) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

दोव. પું० (दोव) એક પ્રકારની અનાર્ય જાતિ.

दोवई. / **दोवती.** સ્ત્રી० (द्रौपदी) દ્રૌપદી.

दोवारंग. પું० (द्वाराङ्ग) અરિસાનો હાથો.

दोवारिअ. / **दोवारिय.** પું० (दौवारिक) દ્વારપાળ; દરવાન.

दोस. પું० (दोष) દોષ; અવગુણ; દૂષણ.

दोस. પું० (द्वेष) દ્વેષ; ક્રોધનો પર્યાય; અપ્રીતિ.

दोसऊरिया. સ્ત્રી० (दोषपूरिका) ૧૮ લિપિમાંની એક.

दोसगणु. પું० (दोषज्ञ) દોષને જાણનાર.

दोसपूरिया. સ્ત્રી० (दोषपूरिका) જુઓ "દોષઊરિયા" શબ્દ.

दोसवत्तिया. સ્ત્રી० (दोषप्रत्ययिका) અપ્રીતિકારક ક્રિયા; દ્વેષથી ઉત્પન્ન થતી ક્રિયા.

दोसा. સ્ત્રી० (दोषा) ૧૮ લિપિમાંની એક.

दोसिण. ન० (   ) ટાઢું-રાતવાસી અન્ન.

दोसिणा. સ્ત્રી० (ज्योत्स्ना) જ્યોત્સ્ના; કાંતિ; તેજ; ચંદ્રલેશ્યા.

दोसिणाभा. સ્ત્રી० (ज्योत्स्नाभा) જ્યોતિષીના ઇંદ્ર-ચંદ્ર તથા સૂર્યની બીજી અગ્રમહિષી.

दोसिय. વિ० (दौष्यिक) કાપડીઓ; કાપડનો વ્યાપારી.

दोसियसाला. સ્ત્રી० (दौष्यिकशाला) કાપડ વેચવાની જગ્યા; કાપડની દુકાન.

दोसिल्ल. ત્રિ० (दोषवत्) દોષવાળું.

दोसीण. ન० (   ) વાસી-ટાઢું અન્ન.

दोह. પું० (द्रोह) કપટ; વેર બુદ્ધિ રાખી અપકાર કરવો તે.

दोहग्ग. ન० (दौर्भाग्य) દુર્ભાગ્ય.

दोहट्टि. પું० (दोहट्टि) એ નામનું એક ગામ.

दोहण. ન० (दोहन) દુધ દોહવાનું વાસણ.

दोहल ન० (दोहद) ગર્ભવતી સ્ત્રીને બીજે ત્રીજે મહિને ગર્ભના જીવના ભવિષ્ય પ્રમાણે સારી માઠી ઇચ્છા-આતુરતા થાય તે.

ध.

धंत. ત્રિ० (ध्मात) અગ્નિઆદિથી તપાવીને શોધેલું; નિર્મળ કરેલું.

धगधगाइअ. ત્રિ० (धगधगायित) ધગ્ ધગ્ અવાજવાળું.

धट्ठज्जुणण. પું० (धृष्टद्युम्न) દ્રુપદ રાજાનો પુત્ર; એક રાજકુમાર.

धण. ન० (धन) દ્રવ્ય; લક્ષ્મી; સંપત્તિ. (૨) ૨૩ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૩) એ નામનો એક શેઠ. (૪) ધન્ય સાર્થવાહનો એક પુત્ર.

धणंजय. પું० (धनंजय) ઉત્તરા ભાદ્રપદ નક્ષત્રનું ગોત્ર. (૨) પખવાડીઆના નવમા દિવસ-તીથનું નામ. (૩) એ નામના એક શેઠ.

धणंतरि. પું० (धन्वन्तरि) ધન્વંતરી વૈદ્ય.

धणगिरि. પું० (धनगिरि) એક મુનિનું નામ; આર્ય ફલ્ગુમિત્રના શિષ્ય.

धणगुत्त. પું० (धनगुप्त) ધનગુપ્ત નામે મહાગિરિ આચાર્યના એક શિષ્ય.

धणगोव. पुं० (धनगोप) રાજગૃહનગર નિવાસી ધન્ય સાર્થવાહનો ત્રીજો પુત્ર.

धणड्ढ. पुं० (धनाढ्य) એ નામના એક જૈન મુનિ.

धणदत्त. पुं० (धनदत्त) ત્રીજા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૨) એ નામનો એક સાર્થવાહ.

धणदेव. पुं० (धनदेव) ધન્ય સાર્થવાહનો બીજો પુત્ર.

धणपाल. पुं० (धनपाल) ધન્ય સાર્થવાહનો પહેલો પુત્ર.

धणय. पुं० (धनद) વૈશ્રમણ; કુબેર ભંડારી.

धणरक्खिय. पुं० (धनरक्षित) ધન્ય સાર્થવાહનો ચોથો પુત્ર.

धणवइ. पुं० (धनपति) વૈશ્રમણ; કુબેર ભંડારી. (૨) એક રાજકુમાર.

धणवंत. त्रि० (धनवत्) ધનવાન્; શ્રીમંત.

धणवति. पुं० (धनपति) કુબેર; ધનનો અધિષ્ઠાયક દેવતા.

धणवह. पुं० (धनवह) એ નામના એક રાજા.

धणसत्थवाह. पुं० (धनसार्थवाह) રાજગૃહ નગરનિવાસી ધન નામે એક સાર્થવાહ.

धणसिरी. स्त्री० (धनश्री) એક વાણીયાની સ્ત્રી.

धणसेट्ठि. पुं० (धनश्रेष्ठिन्) રાજગૃહ નગરનો રહેવાસી ધન નામે એક શેઠ.

धणावह. त्रि० (धनावह) એ નામના એક રાજા.

धणि. पुं० (ध्वनि) શબ્દ; ધ્વનિ; અવાજ.

धणि. स्त्री० (ध्राणि) અસંતોષ; લોભીપ્રકૃતિ. (૨) તૃપ્તિ; સંતોષ.

धणिक. त्रि० (धनिक) ધનવાન.

धणिट्ठा. स्त्री० (धनिष्ठा) એ નામનું એક નક્ષત્ર.

धणिय. त्रि० (धनिक) ધનવાન્; (૨) ધણી; માલીક; સ્વામી.

धणिय. त्रि० ( ) મજબૂત; કઠિન; દૃઢ

धणियं. अ० ( ) અતિશય; ઘણુંજ.

धणु. न० (धनुष्) ધનુષ; તીરકામઠું. (૨) ચાર હાથનું માપ; વાંભ. (૩) पुं० ધનુષ્યવતી નારકીઓને દુઃખ આપનાર પરમાધામી.

धणुक्क. न० (धनुष्क) જુઓ "ધણુ" શબ્દ.

धणुग्गह. पुं० (धनुर्ग्रह) ધનુર્વા; એક પ્રકારનો વાયુનો રોગ.

धणुज्झय. पुं० (धनुर्ध्वज) એ નામનો રાજા કે જે આવતી ચોવીસીમાં પહેલા મહાપદ્મ તીર્થંકર પાસે દીક્ષા લેશે.

धणुपिट्ठ. } **धणुपुट्ठ.** } पुं० (धनुःपृष्ठ) ધનુષ્યની પીઠ–કમાન. (૨) ધનુષ્યની પીઠના આકારનું ક્ષેત્ર.

धणुवेय. पुं० (धनुर्वेद) બાણ છોડવાની વિદ્યાનો ગ્રંથ; પાંચમો વેદ.

धणुह. न० (धनुष्) ધનુષ્ય.

धण्ण. त्रि० (धन्य) સન્માનનું પાત્ર; આદરણીય; ભાગ્યશાળી. (૨) એક સાર્થવાહનું નામ. (૩) એ નામના એક જૈન મુનિ. (૪) "અનુત્તરોપપાતિકદશા" સૂત્રનું એક અધ્યયન. (૫) યક્ષ વિશેષ.

धण्ण. न० (धान्य) ૨૪ પ્રકારનું ધાન્ય; અનાજ; દાણો.

धण्णंतरि. पुं० (धन्वन्तरि) કનકરથ રાજાનો એક વૈદ.

धत्त. पुं० ( ) વનસ્પતિ વિશેષ.

धत्तरट्ठ. पुं० (धृतराष्ट्र) કાળા મુખ અને પગવાળો એક જાતનો હંસ.

धन्न. त्रि० (धन्य) ધન્યવાદને લાયક. (૨) न० અણુત્તરોવવાઈ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૩) पुं० કાકંદી નગરીનિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીના પુત્ર.

धन्न. न० (धान्य) અનાજ; ધાન્ય.

धन्नणिहि. पुं० स्त्री० (धान्यनिधि) ધાન્ય રાખવાનું ઘર; કોઠાર.

धन्नपुंजिय. न० (पुञ्जितधान्य) એકઠું કરેલું અનાજ.

धन्नविक्खित्त. न० (विक्षिप्तधान्य) વેરેલું અનાજ.

धन्नविरल्लिय न० (विरल्लितधान्य) પવનથી એકઠું કરેલું અનાજ.

धन्नसंकट्टिय. न० (संकर्षितधान्य) ખેતરમાંથી કાપીને ખળામાં આણેલું ધાન્ય.

धन्ना. स्त्री० (धन्या) એ નામની એક સ્ત્રી.

धन्नावह. पुं० (धन्नावह) એ નામનો એક રાજા.

धमग. त्रि० (ध्मायक) ધમનાર.

धमण. न० (ध्मन) વાયુ પૂરવો તે. (૨) ધમણ.

धमणी. स्त्री० (धमनी) નાડી; નસ.

धमासमार. पुं० (धमासमार) એક પ્રકારની વનસ્પતિ; ધમાસો.

धम्म. पुं० न० (धर्म) દુર્ગતિમાં પડતાં ધરી રાખનાર જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ ધર્મ; દયા, ક્ષમા, સદાચાર આદિ આત્મ શ્રેયની સામગ્રી. (૨) વસ્તુનો સ્વભાવ. (૩) દશવૈકાલિક સૂત્રના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૪) સુયગડાંગ સૂત્રના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૫) જીવનો પર્યાય. (૬) ૧૫ મા તીર્થંકરનું નામ. (૭) દરેક વસ્તુને ગતિ આપનાર અરૂપી દ્રવ્ય; ધર્માસ્તિકાય. (૮) પુણ્ય; સુકૃત. (૯) એ નામના એક જૈન મુનિ. (૧૦) આચાર; વ્યવહાર.

धम्म त्रि० (धर्म्य) ધર્મયુક્ત; ધર્મને લાયક.

धम्मकंखिय. त्रि० (धर्मकाङ्क्षित) ધર્મની ચાહનાવાળો.

धम्मकहा. स्त्री० (धर्मकथा) ધર્મની ચર્ચા; ધર્મોપદેશ; ધર્મપ્રધાન દાન શીલ તપ ભાવ વગેરે સંબંધી કથા.

धम्मकहि. त्रि० (धर्मकथिन्) ધર્મકથા કહેનાર; ધર્મના ઉપદેશક.

धम्मक्खाइ. त्रि० (धर्माख्यायिन्) ધર્મ પ્રતિપાદક.

धम्मक्खाइ. त्रि० (धर्मख्याति) ધર્મની ખ્યાતિવાળા; ધર્માત્મા.

धम्मघोस. पुं० (धर्मघोष) એ નામના એક સ્થવિર સાધુ.

धम्मचक्क. न० (धर्मचक्र) ધર્મને પ્રકાશ કરનારૂં ધર્મચક્ર તીર્થંકરની આગળ ચાલે તે ચક્ર; તીર્થંકરના ૩૪ અતિશયમાંનો ૨૧ મો અતિશય.

धम्मजस. पुं० (धर्मयशस्) એ નામના એક જૈન મુનિ.

धम्मजागरिया. स्त्री० (धर्मजागर्या) ધર્મને માટે જાગરણ કરવું તે. (૨) કુળધર્મ પ્રમાણે બાળકના જન્મને છઠે દિવસે જાગરણ થાય છે તે.

धम्मजीवि. त्रि० (धर्मजीविन्) સંયમમાં જીવન ગાળનાર.

धम्मज्झय. पुं० (धर्मध्वज) જંબુદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પાંચમા તીર્થંકર. (૨) ઇન્દ્રધ્વજ; ધર્મદ્યોતકધ્વજ.

धम्मज्झाण. न० (धर्मध्यान) આજ્ઞાવિચયાદિ રૂપ ધર્મચિંતન; ધર્મવિચારમાં તલ્લીનતા; ચાર પ્રકારનાં ધ્યાનમાંનું એક.

धम्मण. न० (ध्मान) ફૂંક મારવી; વાયુ પુરવો તે.

धम्मतित्थयर. पुं० (धर्मतीर्थंकर) જીનભગવાન્.

धम्मत्थकामज्झयण. न० (धर्मार्थकामाध्ययन) ધર્માર્થકામ એ ત્રિવર્ગ સંબંધી દશવૈકાલિકસૂત્રનું છઠું અધ્યયન.

धम्मत्थिकाय. पुं० (धर्मास्तिकाय) એ પ્રકારનું લોકવ્યાપી દ્રવ્ય કે જે સર્વને ગતિમાં સહાય કરે છે.

धम्मदय. त्रि० (धर्मदय) ધર્મની પ્રાપ્તિ કરાવનાર; ધર્મદેશક.

धम्मदेव. पुं० (धर्मदेव) ધર્મમાં દેવ સમાન; સાધુ; મુનિ.

धम्ममित्त. पुं० (धर्ममित्र) છઠ્ઠા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

धम्मरुइ. पुं० (धर्मरुचि) ધર્મમાં પ્રેમ; સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) એ નામના એક સાધુ. (૩) त्रि० ધર્મમાં રૂચિવાળા.

धम्मरुक्ख. पुं० (धर्मवृक्ष) એ નામનું વલય જાતિનું એક વૃક્ષ.

धम्मवि. } त्रि० (धर्मवित) ધર્મના જાણકાર.
धम्मविउ. }

धम्मविरति. पुं० (धर्मविरति) એ નામના એક સાધુ.

धम्मसराणा. } स्त्री० (धर्मसंज्ञा) ધર્મ પર વિશ્વાસ; (૨) ધર્મબુદ્ધિ.
धम्मसन्ना. }

धम्मसील. त्रि० (धर्मशील) ધાર્મિક.

धम्मसीह. पुं० (धर्मसिंह) સુબુદ્ધિ મંત્રીનો મિત્ર એક રાજા. (૨) ચોથા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૩) એક સાધુનું નામ. (૪) ૧૫ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

धम्मसेण. पुं० (धर्मसेन) સાતમા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

धम्मा. स्त्री० (धर्म्मा) એ નામની એક સ્ત્રી.

धम्मायरिय. पुं० (धर्माचार्य) ધર્મના આચાર્ય; ધર્મ પાળનાર તથા પળાવનાર સાધુ.

धम्मावाय. पुं० (धर्मवाद) ધર્મ ચર્ચા. (૨) બારમો જૈન અંગગ્રંથ.

धम्माविअ. त्रि० (ध्मावित) ધમણથી ઉનું કરેલ. (૨) ધમ્માથી ધમેલ.

धम्मिट्ठ. त्रि० (धर्मेष्ट) ધર્મપ્રિય.

धम्मिट्ठ. त्रि० (धर्मिष्ठ) ધર્મમાં તત્પર; ધર્મની ઊંડી લાગણીવાળો; ધર્મ પ્રેમી.

धम्मिय. त्रि० (धार्मिक) ધર્માચરણી; ધર્મવાન્. (૨) ધર્મ સંબંધી.

धम्मिल. पुं० (धम्मिल) કેશબંધ; વેણી; અંબોડો. (૨) એ નામના એક જૈન મુનિ.

धम्मीसर. पुं० (धर्मेश्वर) ભરતક્ષેત્રમાં થઇ ગયેલ ગઇ ચોવીસીના ૨૦ મા તીર્થંકરનું નામ.

धय. पुं० (ध्वज) } ધજા; વાવટો.
धया. स्त्री० (ध्वजा) }

धर. त्रि० (धर) ધારણ કરનાર; ધારી રાખનાર. (૨) જંબૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૨૦ મા તીર્થંકર. (૩) છઠ્ઠા તીર્થંકરના પિતા. (૪) એ નામનો મથુરા નગરીનો રાજા.

धरण. पुं० (धरण) દક્ષિણ દિશાના નાગકુમારોનો ઇન્દ્ર; ધરણેન્દ્ર. (૨) ધરણેન્દ્રનો મિત્ર. (૩) અંતગડસૂત્રના બીજા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૪) અંધક વૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

धरण. न० ( ) લાંઘણ કરવી.

धरणप्पभ. पुं० (धरणप्रभ) ધરણેન્દ્રનો ઉત્પાત પર્વત.

धरणा. स्त्री० (धरणा) ધરણેન્દ્રની ધરણા નામે રાજધાની.

धरणि. स्त्री० (धरणि) પૃથ્વી; ધરા; ભૂમિ. (૨) બારમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૩) અરનાથજીની શાસન દેવીનું નામ.

धरणिधरा. स्त्री० (धरणिधरा) તેરમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

धरणिरायहाणी. स्त्री० (धरणिराजधानी) એ નામની એક રાજધાની.

धरणोववाअ. पुं० (धरणोपपात) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

धरा. स्त्री० (धरा) તેરમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ. (૨) પૃથ્વી.

धरिम. न० (धरिम) ત્રાજવાથી તોળીને વેચી શકાય તેવી વસ્તુ. (૨) ઋણ; કરજ.

धरिय. त्रि० (धारित) ધારણ કરેલું.

धरिय. त्रि० ( ) ઢાંકેલું.

धरिसण. स्त्री० (धर्षण) બડાઇ; ધૃષ્ટતા.

धरिसणा. स्त्री० (धर्षणा) वचनथी तरछोडवुं; धिक्कारवुं.

धव. पुं० (धव) એ નામનું એક વૃક્ષ; ધાવડીનું ઝાડ. (૨) પતિ; સ્વામી.

धवल. त्रि० (धवल) ધોળું; સફેદ; શ્વેત.

धस. पुं० (धस्) 'धस' એવો અવાજ;

धाअ. } पुं० (धातृ) દક્ષિણ તરફના પણ-
धाइ. } પણ્ણુય જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

धाइयसंड. पुं० (धातकीखण्ड) ધાતકીખંડ નામે બીજો દ્વીપ.

धाई. स्त्री० (धात्री) ધાવમાતા. (૨) ધાવનું કામ કરીને પ્રાપ્ત કરેલ ભિક્ષા.

धाईपिंड. पुं० (धात्रीपिण्ड) ધાત્રીની પેઠે બાળકને રમાડી-બોલાવીને ભિક્ષા લેવી તે; ભિક્ષાનો એક દોષ.

धाउ. पुं० (धातु) સોનું રૂપું વિગેરે ધાતુ. (૨) ગેરૂ વગેરે જાતની માટી-પથ્થર. (૨) શરીરની અંદરના વાત, પિત્ત, કફ વગેરે ધાતુઓ. (૪) ક્રિયાવાચક શબ્દ; ક્રિયાપદ. (૫) પૃથ્વી, જળ, તેજ અને વાયુ એ ચાર મહાભૂત.

धाउअ. त्रि० (धातुज) ધાતુથી બનેલું; ધાતુવાળું. (૨) નામ; શબ્દ.

धाडण. न० (धाडन) પ્રેરણા. (૨) નાશ.

धाती. स्त्री० (धात्री) ધાવમાતા.

धातु. पुं० (धातु) ક્રિયાવાચક શબ્દ; ક્રિયાપદ. (૨) ખનિજ પદાર્થ; ધાતુ.

धाम. न० (धामन्) બળ; તેજ.

धाय. न० (ध्रात) સુભિક્ષ; સુકાળ. (૨) તૃપ્ત; સંતુષ્ટ.

धायई. स्त्री० (धातकी) લવણ સમુદ્રને ફરતો ધાતકીના ઝાડથી ઓળખાતો બીજો દ્વીપ. (૨) એક પ્રકારનું વૃક્ષ.

धायईखंड. पुं० (धातकीखण्ड) એ નામનો એક દ્વીપ.

धायईरुक्ख. पुं० (धातकीवृक्ष) આંબળાનું ઝાડ, જેની નીચે ૨૩ મા તીર્થંકરને કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું.

धायईसंड. पुं० (धातकीखण्ड) જુઓ "धाइयसंड" શબ્દ.

धारग. त्रि० (धारक) ધારણ કરનાર.

धारण. न० (धारण) ધારણ કરવાની અવસ્થા. (૨) ગ્રહણ. (૩) રક્ષણ. (૪) પરિધાન. (૫) અવલમ્બન.

धारणा. स्त्री० (धारणा) મતિ જ્ઞાનનો એક પ્રકાર; સ્મૃતિ; ધારણા. (૨) ધારણા નામનો વ્યવહાર. (૩) જેના ઉપર આડસર રહે છે તે થાંભલી. (૪) મનની સ્થિરતા.

धारणाववहार. पुं० (धारणाव्यवहार) વ્યવહાર વિશેષ.

धारणिज्ज. त्रि० (धारणीय) ધારણ કરવા યોગ્ય.

धारणी. स्त्री० (धारणी) ૧૧ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૨) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની રાણી. (૩) શિવ રાજાની એ નામની રાણી. (૪) શ્રેણિક મહારાજાની રાણી. (૫) ધારણ કરનારી.

धारय. त्रि० (धारक) ધારણ કરનાર.

धारा. स्त्री० (धारा) શસ્ત્રાદિની ધાર. (૨) દુધ, પાણી, તેલ વિગેરેની ધાર-છેડ.

धारावारिय. त्रि० (धारावारिक) જ્યાં ધારાથી પાણી પડતું હોય તે-ફુવારો વગેરે.

धारावारियलेण. पुं० (धारावारिकलयन) ફુવારાવાળું ઘર.

धाराहय. त्रि० (धाराहत) વરસાદથી છંટાયેલ.

धारि. त्रि० (धारिन्) ધારણ કરનાર.

धारिआ. स्त्री० (धारिका) ધારણ કરનારી.

धारिणी. स्त्री० (धारिणी) મિથિલાના જિતશત્રુ રાજાની રાણી. (૨) કોણિક રાજાની રાણીનું નામ. (૩) બળરાજાની રાણીનું

નામ. (૪) સદ્ગુણધારી-સદ્ગુણી સ્ત્રી. (૫) રૂપી રાજાની રાણીનું નામ. (૬) ચંપા નગરીના જિતશત્રુ રાજાની રાણીનું નામ.

धावण. ન૦ (धावन) દોડવું; ભાગવું.

धावणअ. પું૦ (धावनक) દૂત; દોડનાર સેવક.

धाहा. સ્ત્રી૦ ( ) અવાજ; પોકાર.

धिइ. સ્ત્રી૦ (धृति) ધીરજ; ચિત્તની સ્વસ્થતા. (૨) ધૃતિદેવી; નિષધ પર્વતના તિગિચ્છદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) ધૃતિદેવીની પ્રતિમા-મૂર્તિ. (૪) ધારણા; સ્મૃતિ. (૫) અહિંસા. (૬) ધરણ; અવસ્થાન.

धिक्कय. ત્રિ૦ (धिक्कृत) ધિક્કારેલ. (૨) ન૦ ધિક્કાર; તિરસ્કાર.

धिक्कार. પું૦ (धिक्कार) ધિક્કાર; તિરસ્કાર. (૨) અગિયારમાથી પંદરમા કુળકરના સમયમાં વપરાતી દંડનીતિ; ધિક્કારની શિક્ષા.

धिज्ज. ન૦ (धैर्य) ધીરજ; ધૈર્ય.

धिज्ज. ત્રિ૦ (ध्येय) ધ્યાન કરવા યોગ્ય; ચિન્તનીય.

धिज्जाइय. પું૦ સ્ત્રી૦ (धिग्जातिक) બ્રાહ્મણ.

धिज्जीवित. ન૦ (धिग्जीवित) ધિક્કારપાત્ર જીવન.

धिति. સ્ત્રી૦ (धृति) ધીરજ. (૨) નિષધ પર્વતના તિગિચ્છદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

धितिकूड. પું૦ (धृतिकूट) નિષધ પર્વતનાં નવકૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

धितिधर. } **धितिहर.** } પું૦ (धृतिधर) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી એક ગાથાપતિ.

धिद्धिक्कार. પું૦ (धिग्धिक्कार) ધિક્ શબ્દથી અતિશય તિરસ્કાર કરવો તે.

धिद्धी. અ૦ (धिग्धिक्) ધિક્કારવાચી શબ્દ.

धिरत्थु. અ૦ (धिगस्तु) ધિક્કાર હો.

धी. સ્ત્રી૦ (धी) ધી; બુદ્ધિ.

धीमंत. ત્રિ૦ (धीमत्) બુદ્ધિવાળું.

धीर. ત્રિ૦ (धीर) ગંભીર; ધીર. (૨) વિવેકી; શિષ્ટ. (૩) સહિષ્ણુ. (૪) પું૦ પરમાત્મા; જિનદેવ. (૫) ગણધર દેવ.

धुणण. ન૦ (धूनन) કંપાવવું; હલાવવું.

धुणण. ત્રિ૦ (धाव्य) દુર કરવા યોગ્ય. (૨) ન૦ પાપ. (૩) કર્મ.

धुत. ત્રિ૦ (धूत) દુર કરેલ. (૨) આચારાંગ સૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન. (૩) આઠ પ્રકારનાં કર્મ.

धुत्त. ત્રિ૦ (धूर्त) ધુતારો; ઠગ.

धुम्म. પું૦ (धूम्र) ધુમાડો.

धुय. ત્રિ૦ (धुत) કંપાવેલું; હલાવેલું. (૨) ન૦ સંયમનું અનુષ્ઠાન. (૩) મોક્ષ. (૪) ત્રિ૦ તજેલું. (૫) ન૦ કર્મ.

धुय. પું૦ (ध्रुव) સંયમ.

धुर. પું૦ (धुर) એ નામનો ૪૬ મો ગ્રહ.

धुरा. સ્ત્રી૦ (धुरा) રથ આદિની ધોંસરી. (૨) ભાર; જવાબદારી.

धुरी. સ્ત્રી૦ (धुरी) ધરી; ધોંસરી.

धुव. ત્રિ૦ (ध्रुव) નિશ્ચળ; સ્થિર; શાશ્વત. (૨) પું૦ ધ્રુવ કાળ; જે વખતે જે કાર્ય કરવાનું હોય તે સમય. (૩) ન૦ મોક્ષ અને તેનાં સાધન. (૪) અવશ્ય ભાવી. (૫) નિશ્ચિત; નિયત. (૬) મોક્ષ; મુક્તિ. (૭) સંયમ; ઇન્દ્રિયાદિ નિગ્રહ. (૮) સંસાર. (૯) અત્યન્ત; અતિશય.

धुवउदइ. ત્રિ૦ (ध्रुवोदयिन्) જેનો ઉદય વિચ્છિન્ન નથી થયો એવી કર્મ પ્રકૃતિ.

धुवउदया. સ્ત્રી૦ (ध्रुवोदया) ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ.

धुवउदीरणा. સ્ત્રી૦ (ध्रुवोदीरणा) અવશ્યભાવી ઉદીરણા.

धुवं. અ૦ (ध्रुवम्) ચોક્કસ; નક્કી; અવિચળપણે.

धुवकम्मिअ. पुं० (ध्रुवकर्म्मिक) નિત્યકર્મચારી લુહારાદિ જાતિ.

धुवचारि. त्रि० (ध्रुवचारिन्) મુમુક્ષુ; મોક્ષના અભિલાષી.

धुवण. न० (धावन) ધોવું; સાફ કરવું.

धुवणिग्गह. पुं० (ध्रुवनिग्रह) આવશ્યક; અનુષ્ઠાન વિશેષ.

धुवपगडि. स्त्री० (ध्रुवप्रकृति) પાંચ જ્ઞાનાવરણ, નવ દર્શનાવરણ; મિથ્યાત્વમોહનીય, સોલકષાય, ભય, જુગુપ્સા, તૈજસ, કામણ, વર્ણાદિ ચાર, અગુરૂલઘુ, ઉપઘાત, નિર્માણ, પાંચ અંતરાય, એ ૪૭ પ્રકૃતિ અવિછિન્ન હોય તે માટે ધ્રુવપ્રકૃત કહેવાય છે.

धुवबंध. पुं० (ध्रुवबन्ध)
धुवबंधी. स्त्री० (ध्रुवबन्धिनी) } જે પ્રકૃતિબંધ હેતુ મળે અવશ્ય બંધાય તેને સ્થાને બીજી પ્રકૃતિ ન બંધાય તે ધ્રુવબંધી (પ્રકૃતિ).

धुवमग्ग. पुं० (ध्रुवमार्ग) મોક્ષમાર્ગ.

धुवराहु. पुं० (ध्रुवराहु) ચન્દ્રની સાથે રહેનાર નિત્ય રાહુ.

धुववरण. पुं० (ध्रुववर्ण) સંયમ. (૨) મોક્ષ. (૩) શાશ્વત યશ.

धुवसंकम. पुं० (ध्रुवसङ्क्रम) ધ્રુવસત્તાવાળી પ્રકૃતિનું સંક્રમણ-સજાતીય પ્રકૃત્યન્તરમાં પ્રવેશ.

धुवसंतकम्मिगा. स्त्री० (ध्रुवसत्कर्मिका) કર્મની ૧૫૮ ઉત્તર પ્રકૃતિમાં નરકદ્રીક, મનુજદ્રિક, દેવદ્રિક, વૈક્રિયસપ્તક, આહારક સપ્તક, તીર્થંકરનામ, સમ્યક્ત્વમોહનીય, સમામિથ્યાત્વમોહનીય, ઉચ્ચગોત્ર, ચાર આયુષ્ય, એ અઠાવીસ પ્રકૃતિ અધ્રુવસત્તાની, બાકીની ૧૩૦ પ્રકૃતિ ધ્રુવસત્તાની છે.

धुवसत्ता. स्त्री० (ध्रुवसत्ता) ધ્રુવસત્તા; જેની સત્તા જીવને સર્વદા હોય પરંતુ ભવપ્રત્યયાદિક કારણિક ન હોય તે.

धुवसीलया. स्त्री० (ध्रुवशीलता) ૧૮ સહસ્ર શીલાંગ રથને ધારણ કરવા તે.

धुवसुन्न. त्रि० (ध्रुवशून्य) શાશ્વત શૂન્ય એટલે જે કોઇ પણ કાળે અસ્તિત્વમાં ન આવે એવી દ્રવ્ય વર્ગણા.

धुव्वं. अ० (ध्रुवम्) નિશ્ચળ; સ્થિર; નિત્ય.

धूत. त्रि० (धूत) પૂર્વે બાંધેલ કર્મ.

धूता. स्त्री० (दुहितृ) પુત્રી; કન્યા.

धूम पुं० (धूम) ધુમાડો. (૨) ધૂમાડાની માફક સંયમને મલિન કરનાર આહારનો એક દોષ. (૩) દ્વેષ; અપ્રીતિ.

धूमकेउ. पुं० (धूमकेतु) ધુમકેતુ નામનો ૨૬ મો ગ્રહ. (૨) વહ્નિ; અગ્નિ.

धूमण. न० (धूमन) ધૂમપાન.

धूमप्पभा.
धूमप्पहा. } स्त्री० (धूमप्रभा) પાંચમી નરક, જ્યાં ધુમાડા જેવો પ્રકાશ હોય છે.

धूमवट्टि. स्त्री० (धूमवर्त्ति) ધુમાડાની વાટ; ધુંમાડાના ગોટા.

धूमसिहा. स्त्री० (धूमशिखा) ધુમાડાનો આગલો ભાગ.

धूमाभा. स्त्री० (धूमाभा) એ નામની પાંચમી નરક ભૂમિ.

धूमिय. न० (धूमित) અગર વગેરે સુગંધી પદાર્થનો ધુપ દેવો તે.

धूमिया. स्त्री० (धूमिका) ધુંવર.

धूम्म. पुं० (धूम्र) ધુમાડો.

धूय. त्रि० (धूत) દૂર કરેલ.

धूयरा. स्त्री० (दुहितृ) પુત્રી. (૨) પુત્રીની પુત્રી.

धूया. स्त्री० (दुहितृ) દીકરી; કન્યા; પુત્રી.

धूलि स्त्री० (धूलि) ધૂળ; રજ.

धूलिया. स्त्री० (धूलिका) ધૂળિ.

धूली. स्त्री० (धूलि) ધૂળ; રજ.

धूव. पुं० (धूप) ધુપ; સુગન્ધી દ્રવ્ય વિશેષ.

धूवकडुच्छुय. પું० (धूपकडुच्छुक) ધૂપનો કડછો.

धूवघडिआ. स्त्री० (धूपघटिका) ધૂપ રાખવાનું ભાજન.

धूवघडी. स्त्री० (धूपघटी) જેમાં ધૂપ ઉખેવવામાં આવે તે.

धूवण. न० } **धूवणया.** स्त्री० } (धूपन) રોગ નિવૃત્તિ માટે ધૂપમાં વપરાતો સુગન્ધિયુક્ત પદાર્થ. (૨) ધૂપ દેવો તે.

धूविय. त्रि० (धूपित) ધૂપાવેલું; ધૂપ દીધેલું.

धेज्ज. न० (धैर्य) ધૈર્ય; ધીરજ.

धेणु. स्त्री० (धेनु) ગાય; ધેનુ.

धेय. त्रि० (धेय) ધારણ કરવા યોગ્ય.

धेय. त्रि० (ध्येय) ધ્યાન કરવા યોગ્ય.

धेवत. } **धेवय.** } પું० (धैवत) નાભીથી ઉઠેલો વાયુ, દાંત ને ઓષ્ઠના સ્થાનમાં જે અવાજ ધારણ કરે તે સ્વર; સાતમાંનો છઠ્ઠો સ્વર.

धोअण. न० (धावन) ધોવું; સાફ કરવું.

धोत. } **धोय.** } त्रि० (धौत) ધોયેલું; સાફ કરેલું.

धोयण. न० (धावन) ધોવું; સાફ કરવું.

धोयपोत्ती. स्त्री० (धौतपोतिका) બ્રાહ્મણને પહેરવાનું વસ્ત્ર.

धोरण. न० ( ) ચાલવાની ચતુરાઇ.

धोरणी. स्त्री० (धोरणी) જળની નિરન્તર ચાલતી ધારા; ધોરીઓ.

धोरुगिणी. स्त्री० (धोरुकिनिका) દેશ વિશેષમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

धोरेय. त्रि० (धौरेय) બોજો વહન કરનાર–જાતવાળા બળદ વગેરે.

धोवण. न० (धावन) ધોવું; સાફ કરવું.

न.

न. अ० (न) નહીં; ના; નિષેધાર્થક અવ્યય.

नइ. स्त्री० (नदी) નદી;–ગંગા યમુના સિન્ધુ ઇત્યાદિ. (૨) નદી નામે એક દ્વીપ અને સમુદ્ર.

नउइ. } **नउति.** } स्त्री० (नवति) નેવું.

नउय. પું० (नयुत) ૮૪ લાખ નયુતાંગ પ્રમાણે કાળ વિભાગ.

नउयंग. પું० (नयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અયુત પરિમિત કાળ વિભાગ.

नउल. પું० (नकुल) નોળીયો.

नउली. स्त्री० (नकुली) નોળીઆની માદા. (૨) નકુલ સંબંધી વિદ્યા.

नं. अ० (ननु) શંકાસૂચક અવ્યય.

नंगल. પું० (लाङ्गल) હળ.

नंगुलि. त्रि० (लाङ्गुलिन्) પૂંછડીવાળું જનાવર.

नंद. પું० (नन्द) આવતી ચોવીસીના પ્રથમ વાસુદેવ. (૨) આનંદ; પ્રસન્નતા. (૩) લોઢાનું આસન. (૪) નવનંદ.

नंदग. પું० (नन्दक) નન્દક નામનું વાસુદેવનું ખડ્ગ–તલવાર.

नंदण. त्रि० (नन्दन) આનન્દ ઉપજાવનાર. (૨) પું० પુત્ર. (૩) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના ચોવીસમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૪) દેવતાઓને રમવાનું આનંદ કરવાનું સ્થાન; મેરૂપર્વત ઉપર આવેલું નન્દનવન. (૫) આવતી ચોવીસીના સાતમા બળદેવનું નામ. (૬) ઓગણીસમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

नंदणभद्द. પું० (नंदनभद्र) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

नंदणवण. न० (नंदनवन) મેરૂ પર્વત ઉપર આવેલો એ નામનો બગીચો; દેવતાઓનું ક્રીડાસ્થાન.

नंदमित्त. पुं० (नन्दमित्र) આવતી ચોવીસીના બીજા વાસુદેવનું નામ.

नंदवती. स्त्री० (नन्दवती) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ.(૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી.

नंदसेणिया. स्त्री० (नन्दसेनिका) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી.

नंदा. स्त्री० (नन्दा) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી. (૩) એકમ, છઠ્ઠ અને અગીયારસ એ ત્રણ તિથિઓનું નામ. (૪) ૧૦ મા તીર્થંકરની માતા. (૫) અંજનગિરિની દક્ષિણ તરફની પુષ્કરિણી વાવનું નામ.

नंदाचंपापविभत्ति. पुं० न० (नन्दाचम्पाप्रविभक्ति) ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

नंदापविभत्ति. पुं० न० (नन्दाप्रविभक्ति) એ નામે નાટ્ય વિધિ.

नंदावत्त. पुं० न० (नन्दावर्त्त) એક જાતનો સાથીઓ. (૨) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત. (૩) દૃષ્ટિવાદાંતર્ગત સિદ્ધ સેણિયા પરિકર્મનો ૧૩ મો ભેદ. (૪) સિદ્ધ સેણિયા અને મણુસ્સ સેણિયા પરિકર્મનો તેરમો અને પુટ્ઠ સેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો દશમો ભેદ. (૫) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૨ મો ભેદ. (૬) અઢારમા તીર્થંકરનું લાંછન.

नंदि. पुं० न० (नन्दि) નંદીસૂત્ર. (૨) નંદીવાજિત્રનો શબ્દ. (૩) રમતગમત; પ્રમોદ; હર્ષ.

नंदिआवत्त. पुं० (नन्दिकावर्त्त) એ નામનું સાતમા મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એક લોકપાળનું નામ.

नंदिघोस. पुं० (नन्दिघोष) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) બાર પ્રકારના વાજિત્રનો અવાજ.

नंदिणीपिउ. पुं० (नन्दिनीपितृ) મહાવીર સ્વામિના દશ શ્રાવકમાંના એક.

नंदिपुर. न० (नन्दिपुर) સાંડિલ દેશનું પ્રસિદ્ધ નગર.

नंदिफल. न० (नन्दिफल) નંદિફળના દૃષ્ટાંત વાળું જ્ઞાતાનું ૧૫ મું અધ્યયન.

नंदिमाणग. पुं० (नन्दिमानक) એક જાતનું પક્ષી.

नंदिय. पुं० (नन्दिक) નંદીસૂત્ર; નંદીસિદ્ધાન્ત.

नंदिय. त्रि० (नन्दित) આનન્દયુક્ત. (૨) સમૃદ્ધિવાન્.

नंदिलखमण. पुं० (नन्दिलक्ष्मण) એ નામનો મંગુસ્વામિનો એક શિષ્ય.

नंदिवद्धण. पुं० (नन्दिवर्धन) મહાવીર સ્વામીના મોટાભાઇનું નામ.

नंदिवद्धणा. स्त्री० (नन्दिवर्धना) અંજનગિરિ પર્વતની ઉત્તરદિશાની પુષ્કરિણી વાવડીનું નામ.

नंदिसेण. पुं० (नन्दिसेन) જંબૂદ્વીપના એરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ચોથા તીર્થંકર. (૨) વિપાકસૂત્રનું નંદિષેણ નામનું છઠ્ઠું અધ્યયન.

नंदिसेणा. स्त्री० (नन्दिसेना) પશ્ચિમ તરફના અંજનગિરિ પર્વતની પૂર્વ બાજુની પુષ્કરિણી વાવનું નામ.

नंदिस्सर. पुं० (नंदीश्वर) નંદીશ્વર નામનો આઠમો દ્વીપ.

नंदिस्सरवर. पुं० (नन्दीश्वरवर) એ નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર.

नंदी. पुं० स्त्री० (नन्दी) २८ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૧ મું સૂત્ર; નંદીનામે મૂળ સૂત્ર. (૨) લોભનો પર્યાયવાચક શબ્દ. (૩) ગન્ધાર ગ્રામની પહેલી મૂર્ચ્છના. (૪) આઠમા દ્વીપ અને સમુદ્રનું નામ. (૫) પોઠિયો; આખલો; સાંઢ. (૬) હર્ષ; આનંદ. (૭) મતિશ્રુત અવધિ મનઃપર્યવ અને કેવળ એ પાંચ જ્ઞાન.

नंदीचुन्नग. न० (नन्दिचूर्णक) હોઠ રંગવાનું એક ચૂર્ણ.

नंदीभाण. न० (नन्दिभाजन) પાત્ર વિશેષ.

नंदीमुयंग. पुं० (नंदीमृदंग) એક જાતનું મૃદંગ-માદલ.

नंदीमुह. पुं० (नन्दीमुख) એક જાતનું પક્ષી.

नंदीसर. पुं० (नन्दीश्वर) એક દ્વીપનું નામ.

नंदीसरदीव. पुं० (नन्दीश्वरद्वीप) નંદીશ્વર નામનો આઠમો દ્વીપ.

नंदीसरवर. पुं० (नन्दीश्वरवर) એ નામનો દ્વીપ.

नंदुत्तरा. स्त्री० (नन्दोत्तरा) પૂર્વ તરફના અંજનગિરિ પર્વતની પૂર્વબાજુની પુષ્કરિણી વાવનું નામ.

नंदोत्तरा. स्त्री० (नन्दोत्तरा) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની નંદોત્તરા નામની રાણી.

नकुल. पुं० (नकुल) નોળીયો.

नक्क. पु० (नासिका) નાક; ઘ્રાણેંદ્રિય.

नक्काच्छिन्न. त्रि० (नासिकाच्छिन्न) નાક છેદાયલો; નકટો.

नक्ख. पुं० (नख) નખ.

नक्खत्त. न० (नक्षत्र) જ્યોતિઃશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ ૨૮ નક્ષત્ર.

नख. पुं० (नख) નખ.

नग. पुं० (नग) પર્વત; પહાડ.

नगर. न० (नगर) નગર; શહેર.

नगरगुत्तिय. पुं० (नगरगुप्तिक) નગરની રક્ષા કરનાર કોટવાળ, ફોજદાર વિગેરે.

नगरी. स्त्री० (नगरी) નગરી; નગર.

नगिण. / **नग्ग.** त्रि० (नग्न) વસ્ત્ર રહિત; નાગો.

नग्ग. न० (नाग्न्य) નગ્નપણું; નિરૂપાધિપણું.

नग्गभाव. पुं० (नग्नभाव) નગ્નવૃત્તિ; સાધુવૃત્તિ.

नग्गोह. पुं० (न्यग्रोध) વડનું ઝાડ.

नच्चण. न० (नर्तन) નાચવું; ગાનતાન કરવું.

नच्चणी. स्त्री० (नर्तकी) નાચ કરનારી; નટી.

नच्चिर. त्रि० (नर्तनशील) નાચનાર.

नजुतंग. पुं० (नयुताङ्ग) ચોરાસી લાખ નજુતપરિમિત કાળવિભાગ.

नट्ट. न० (नाट्य) ૩૨ પ્રકારના નાટક પ્રયોગ; નૃત્યગાનાદિ. (૨) નાટ્યકળા. (૩) त्रि० નાટક કરનાર; નાટકીઆ.

नट्टग. त्रि० (नर्तक) નાચ કરનાર.

नट्टमालअ. पुं० (नृत्तमालक) વૈતાઢ્યની ખંડપ્રપાત ગુફાનો અધિપતિ દેવતા.

नट्टय. त्रि० (नर्त्तक) નાચનાર.

नट्टसाला. स्त्री० (नाट्यशाला) નાટકશાળા.

नट्टिया. स्त्री० (नर्तकी) નાચ કરનાર સ્ત્રી.

नट्ठ. त्रि० (नष्ट) નષ્ટ થયેલ; નાશ પામેલ. (૨) દિવસના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના સત્તરમા મુહૂર્તનું નામ.

नट्ठवंत. पुं० (नष्टवत्) એ નામનું ૨૬ મું મુહૂર્ત.

नड. पुं० (नट) નટ; નાટકીઆ.

नडिअ. त्रि० ( ) વિડંબિત; ખેદ પમાડેલ.

नणु. अ० (ननु) શંકાસૂચક અવ્યય.

नत्तमाल. पुं० (नक्तमाल) વૃક્ષ વિશેષ; ખજુરી.

नत्तु. पुं० (नप्तृ) દોહિતરો.

नत्तुआ. स्त्री० (नप्तृका) પૌત્રી; દીકરાની કે દીકરીની દીકરી.

नत्तुई. स्त्री० (नप्तृका) જુઓ "નતુઆ" શબ્દ.

नत्थ. त्रि० (न्यस्त) રાખેલું. (૨) છોડેલું;તજેલું.

नत्था. स्त्री० (नस्ता) બળદ વગેરેને નાકમાં બાંધેલ દોરડી; નાથ.

नत्थि. अ० (नास्ति) નથી; છે નહિ.

नद. पुं० (नद) શબ્દ; નાદ; ધ્વનિ.

नदी. स्त्री० (नदी) નદી.

नपु. न० (नपुंस्) નપુંસકવેદ.

नपुंस. न० (नपुंस्) નપુંસક વેદ; જેમાં સ્ત્રી અને પુરૂષ બંનેનાં લક્ષણ હોય તે.

नपुंसक. / **नपुंसग.** न० (नपुंसक) નપુંસક; નામર્દ.

नपुंसगवयण. न० (नपुंसकवचन) નપુંસક વચન; નાન્યતરજાતિ વાચક પ્રત્યય.

नपुंसगवेदग. पुं० (नपुंसकवेदक) નપુંસક વેદ; ત્રણ વેદમાંનો એક.

नपुंसगवेय. पुं० (नपुंसकवेद) નપુંસક વેદ; ત્રણ વેદમાંનો એક.

नभ. न० (नभस्) આકાશ.

नमंसण. न० (नमन) નમન કરવું.

नमंसणिज्ज. त्रि० (नमस्य) નમસ્કાર કરવા યોગ્ય.

नमंसिय. त्रि० (नमस्य) નમવા યોગ્ય.

नमि. पुं० (नमि) મિથિલા નગરીનો રાજા. (૨) ચાલુ અવસર્પિણીના ૨૧ મા તીર્થંકરનું નામ.

नमिर. त्रि० (नम्र) નમ્ર; વિનયી.

नमुक्कार. पुं० (नमस्कार) નમસ્કાર.

नमुक्कारसिया. स्त्री० (नमस्कारसीमा) નમસ્કાર ગણી પાળે નહીં ત્યાં સુધી સવારના પહોરમાં બે ઘડી સુધી ચઉવિહારના પચ્ચક્ખાણ કરવા તે.

नमुदय. पुं० (नमुदक) એ નામનો એક આજીવિક મતનો ઉપાસક.

नमो. अ० (नमस्) નમસ્કાર હો.

नमोक्कार. पुं० (नमस्कार) પ્રણામ; નમસ્કાર.

नमोक्कारपुन्न. न० (नमस्कारपुण्य) નમન કરવાથી થતું પુણ્ય.

नय. त्रि० (नत) નમ્ર થયેલ; નત.

नय. अ० (नच) નહિ.

नय. पुं० (नय) એક વસ્તુના અનેક ધર્મમાંથી એક ધર્મને મુખ્ય રાખી અન્યને ગૌણ રાખી વિચાર કરવો તે; જૂદી જૂદી અપેક્ષાએ પદાર્થને જોવાની અને સમજવાની દૃષ્ટિ. (૨) ન્યાય. (૩) શાસ્ત્ર. (૪) મત.

नयण. न० (नयन) નયન; આંખ. (૨) લઇ જવું; દોરી જવું.

नयर. न० (नगर) નગર; કર વિનાનું ગામ.

नयरी. स्त्री० (नगरी) નગરી; શહેર.

नर. पुं० (नर) મનુષ્ય; પુરૂષ. (૨) મનુષ્ય ગતિનામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

नरक. पुं० (नरक) નરક.

नरकंता. स्त्री० (नरकान्ता) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રની પૂર્વ તરફ લવણ સમુદ્રમાં ભળતી એ નામની એક મોટી નદી.

नरग. पुं० (नरक) નરક; નરકાવાસ.

नरगपालग. पुं० (नरकपालक) નારકીઓને કર્મનું ફળ આપનાર પરમાધામી.

नरदेव. पुं० (नरदेव) ચક્રવર્તી.

नरय. पुं० (नरक) નારકીઓનું નિવાસ સ્થાન; રત્નપ્રભા આદિ સાત નરક; પાતાળ લોક.

नरयविभत्ति. स्त्री० (नरकविभक्ति) સૂયગડાંગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ.

नरवइ. / **नरवति.** पुं० (नरपति) નૃપતિ; રાજા.

नरवेअ. पुं० (नरवेद) પુરૂષવેદ.

नराणुपुव्वी. स्त्री० (नरानुपूर्वी) મનુષ્યની અનુપૂર્વી; નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જે જીવને બીજી ગતિમાંથી મનુષ્યની ગતિમાં સિધેસિધું લઇ આવે.

नराहिव. पुं० (नराधिप) નરોનો અધિપ; નૃપ; રાજા.

नरिंद. पुं० (नरेन्द्र) નરેન્દ્ર; રાજા. (૨) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

नरिंदकंत. पुं० (नरेन्द्रकान्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

नरिंदुत्तरवडिंसग. पुं० (नरेन्द्रोत्तरावतंसक) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

नरेसर. पुं० (नरेश्वर) નરેશ્વર; ચક્રવર્તી.

नल. पुं० (नल) તૃણ વિશેષ; નળ; બરૂ.

नलकूबर. पुं० (नलकूबर) વૈશ્રમણ દેવનો પુત્ર સમાન એક દેવ; અતિશાલિત્યવાન એક દેવ.

नलिण. पुं० न० (नलिन) કમળ. (૨) ૮૪ લાખ નલિનાંગપરિમિત કાળવિભાગ. (૩) એ નામનું આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

नलिणंग. पुं० (नलिनाङ्ग) ચોરાશી લાખ પઉમાંગપરિમિત કાળ વિભાગ.

नलिणगुम्म. पुं० (नलिनगुल्म) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

नलिणा. स्त्री० (नलिना) નલિના નામની મહાવિદેહની એક વિજય. (૨) જંબૂવૃક્ષના અગ્નિખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

नलिणावई. स्त्री० (नलिनावती) મહાવિદેહની એક વિજય.

नलिणी स्त्री० (नलिनी) કમલિની.

नलिन. पुं० (नलिन) નલિન રાજા કે જે આવતી ચોવીસીના પ્રથમ તીર્થંકર મહાપદ્મની પાસે દીક્ષા લેશે.

नलिनगुम्म. पुं० (नलिनगुल्म) જુઓ " નલિણગુમ્મ " શબ્દ.

नलिय. न० (नलित) એક જાતની વનસ્પતિ.

नव. त्रि० (नवन्) નવની સંખ્યા.

नव. त्रि० (नव) નવું; રૂપાળુ; નૂતન.

नवग. न० (नवक) નવનો સમૂહ.

नवणीय. न० (नवनीत) માખણ.

नवतय. न० (नवतक) ઉનનું વસ્ત્ર વિશેષ.

नवनवइ. स्त्री० (नवनवति) નવાણું; ૯૯ ની સંખ્યા.

नवनवमिया. स्त्री० (नवनवमिका) ૮૧ દિવસોમાં થતી ૪૦૫ દાતની એક ભિક્ષુ પડિમા—અભિગ્રહ વિશેષ.

नवनीअ. न० (नवनीत) માખણ.

नवनीया. स्त्री० (नवनीका) ગુલ્મ જાતનું એક ઝાડ.

नवमल्लइ. पुं० (नवमल्लकिन्) નવ મલ્લવંશના ચેડા રાજાના પક્ષના રાજા કે જે મહાવીરસ્વામીના પરમભક્ત હતા.

नवमा. स्त्री० (नवमी) નવમી; નોમ.

नवमालिआ. स्त्री० (नवमालिका) નવમાલિકાની વેલ.

नवमिया. स्त्री० (नवमिका) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશાકુમારીમાંની છઠ્ઠી. (૨) સૌધર્મેન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૩) સત્પુરૂષેંદ્રની બીજી અગ્રમહિષી.

नवयअ. पुं० (नवतक) ઉનનું વસ્ત્ર વિશેષ.

नवरं. अ० (   ) વિશેષતાસૂચક અવ્યય.

नवरि. अ० (   ) કેવળ; માત્ર.

नवलेच्छइ. पुं० (नवलेच्छकिन्) નવ લેચ્છકિ જાતિના રાજા.

नवि. अ० (नैव) નહીં; નિષેધસૂચક શબ્દ.

नविय. त्रि० (नव्य) નૂતન; નવું.

नस्सर. त्रि० (नश्वर) નાશ થનાર.

नह. न० (नभस्) આકાશ.

नह. पुं० (नख) નખ.

नहच्छेयणअ. न० (नखच्छेदनक) નખનેચ્છેદનાર; નેરણી.

नहर. पुं० (नखर) નખ.

नहि. त्रि० (नखिन्) નખ-નહોરવાળું જાનવર.

नहु. अ० (नैव) નહીં.

नाअ. पुं० (न्याय) સન્માર્ગ; મુમુક્ષુજનોનો આચાર. (૨) પદાર્થનું સ્વરૂપ જણાવનાર ન્યાય-કાંટો. (૩) ત્રિ० યોગ્ય; ઉચિત. (૪) ન० આવશ્યકસૂત્રનું પર્યાયવાચક નામ.

नाइ. अ० (नैव) નહીં; નિષેધાર્થક અવ્યય.

नाइ. स्त्री० (ज्ञाति) જ્ઞાતિ; કુટુંબ.

नाइअ. त्रि० (नादित) શબ્દ; અવાજ. (૨) ગીતાદિ.

नाग. पुं० (नाग) સર્પ. (૨) હાથી. (૩) નાગકુમાર; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૪) અનીયસાદિ ૭ ભાઇનો પિતા; સુલસાનો પતિ. (૫) ૧૧ કરણમાંનું એક કરણ. (૬) અંજન પર્વતના સિદ્ધાયતનના ત્રીજા દ્વારનું નામ. (૭) નાગદ્વારના અધિપતિ દેવનું નામ. (૮) એ નામનો એક છોડવો; નાગકેસર.

नागकुमार. पुं० (नागकुमार) ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

नागकुमारी. स्त्री० (नागकुमारी) નાગકુમારની દેવી.

नागदंत. पुं० (नागदन्त) હાથીના દાંતના આકારવાળી ખીંતી.

नागपरियावणिया. स्त्री० (नागपरियापनिका) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક.

नागपरियावलिया. स्त्री० (नागपर्यावलिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર.

नागपव्वअ. पुं० (नागपर्वत) એ નામનો સીતોદા નદીને કિનારે આવેલો એક પર્વત.

नागबाण. पुं० (नागबाण) એક જાતનું બાણ, જે છુટ્યા પછી નાગની પેઠે મનુષ્યને પાશરૂપે વીંટાઇ શરીરમાં પ્રવેશ કરે છે તે.

नागमंडलपविभत्ति. पुं० (नागमण्डलप्रविभक्ति) નાગમંડળની વિશેષ રચનાયુક્ત નાટક.

नागमित्त. पुं० (नागमित्र) આર્ય મહાગિરિના શિષ્ય.

नागरपविभत्ति. पुं० (नागरप्रविभक्ति) નગર સંબંધી વિશેષ રચનાવાળું નાટક.

नागरुक्ख. पुं० (नागवृक्ष) મહોરગદેવની સભા આગળનું વૃક્ષ. (૨) નાગકેશરનું ઝાડ.

नागलया. स्त्री० (नागलता) તાંબુલની વેલ; નાગરવેલ.

नागवीहि. स्त्री० (नागवीथि) શુક્રગ્રહની ગતિ વિશેષ.

नाडइज्ज. त्रि० (नाटकीय) નાટક સંબંધી. (૨) નાટકના પાત્ર.

नाडग. } न० (नाटक) બત્રીશ પ્રકારનાં
नाडय. } નાટક. (૨) નાટ્યશાસ્ત્ર.

नाडिया. स्त्री० (नाडिका) ૨૪ મિનિટ પ્રમાણકાળ; ઘડી.

नाण. न० (ज्ञान) જ્ઞાન; સમજણ; બોધ.

नाणंतराय. पुं० (ज्ञानान्तराय) જ્ઞાનમાં અંતરાય પાડવી; જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

नाणट्ठ. त्रि० (नानार्थ) અનેક અર્થવાળું.

नाणत्त. न० (नानात्व) વિવિધપણું.

नाणनिण्हवणया. स्त्री० (ज्ञाननिह्नव) જ્ઞાની-જ્ઞાન આપનારનો ઉપકાર ન માનવો તે; જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

नाणपडिणीयया. स्त्री० (ज्ञानप्रत्यनीकता) જ્ઞાનથી પ્રતિકૂળ વર્તવું તે; જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

नाणप्पदोस. पुं० (ज्ञानप्रदोष) જ્ઞાન ઉપર દ્વેષ રાખવો તે; જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

नाणप्पवाय. पुं० (ज्ञानप्रवाद) જેમાં જ્ઞાન વિષયક વિચાર છે તે પાંચમો પૂર્વ.

नाणप्पवायपुव्व. पुं० (ज्ञानप्रवादपूर्व) જ્ઞાનપ્રવાદ નામે ચઉદ પૂર્વમાંનો એક પૂર્વ-શાસ્ત્ર.

नाणविसंवादणजोग. પું० (ज्ञानविसंवादनयोग) જ્ઞાનયોગને વિષમભાવે પ્રવર્તાવવા તે; જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધવાનો એક હેતુ.

नाणवि. त्रि० (ज्ञानवित) જ્ઞાનવાન્; યથાર્થ-પણે પદાર્થને જાણનાર.

नाणा. अ० (नाना) અનેકરૂપે; વિવિધપ્રકારે.

नाणायार. પું० (ज्ञानाचार) કાળે ભણવું, વિનયસહિત ભણવું, વગેરે આઠ પ્રકારનો જ્ઞાનનો આચાર.

नाणावरण. न० (ज्ञानावरण) જ્ઞાનાવરણીય કર્મ.

नाणावरणिज्ज. न० (ज्ञानावरणीय) જ્ઞાનને ઢાંકનાર કર્મ.

नाणि. त्रि० (ज्ञानिन्) જ્ઞાનવાન્; જ્ઞાની.

नाति. स्त्री० (ज्ञाति) જ્ઞાતિનો માણસ.

नाभि. પું० (नाभि) નાભિ; ડુંટી. (૨) શ્રી ઋષભદેવના પિતા; નાભિરાજા. (૩) પૈડાની નાભિ-તુંબ.

नाम. न० (नामन्) નામ; અભિધાન; સંજ્ઞા. (૨) આઠ કર્મોમાંનું છઠ્ઠું કર્મ. (૩) કોમળ આમંત્રણરૂપ. (૪) ગુણ હોય કે ન હોય છતાં અમુક ગુણદર્શક નામ પાડવું તે; નામનિક્ષેપ.

नामं. अ० (नामन्) નામે; નામવાળો. (૨) સંભાવનાર્થમાં વપરાતું અવ્યય.

नामकम्म. न० (नामकर्मन्) નામકર્મ; કર્મના આઠ પ્રકારમાંનો છઠ્ઠો પ્રકાર.

नामकरण. न० (नामकरण) એ નામનો એક સંસ્કાર કે જેમાં નામ પાડવાની ક્રિયા કરવામાં આવે છે.

नामधिज्ज. / **नामधेज्ज.** / **नामधेय.** न० (नामधेय) નામ; નામની સ્થાપના.

नामय. अ० (नामक) સંભાવના અર્થે વપ-રાતું અવ્યય.

नामिय. त्रि० (नामित) નમાવેલું.

नामुदय. પું० (नामोदक) એ નામના એક અન્યતીર્થિ વિદ્વાન્. (૨) ગોશાળાનો એક શ્રાવક.

नाय. त्रि० (ज्ञात) જાણેલું; સમજાયેલ. (૨) न० ઉદાહરણ; દૃષ્ટાંત. (૩) પું० મહાવીર સ્વામીનો વંશ; જ્ઞાત નામનું કુળ. (૪) છઠ્ઠા અંગસૂત્રનું નામ. (૫) કર્મનો નેતા; આત્મા. (૬) જ્ઞાતિ; નાત.

नायअ. પું० (ज्ञातज) જ્ઞાતકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ મહાવીરસ્વામી. (૨) त्रि० નાતનો; જ્ઞાતિનો.

नायकुल. न० (ज्ञातकुल) એક પ્રખ્યાત ક્ષત્રિય કુળ. (૨) પિતૃકુળ.

नायग. त्रि० (नायक) નાયક; સ્વામી.

नायपुत्त. પું० (ज्ञातपुत्र) જ્ઞાત નામે કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ શ્રી વર્ધમાનસ્વામી.

नायसंड. न० (ज्ञातषण्ड) મહાવીરસ્વામીએ જે વનમાં દીક્ષા લીધી તે વનનું નામ.

नायाधम्मकहा. स्त्री० (ज्ञाताधर्मकथा) જ્ઞાતા ધર્મકથા એ નામનું ધર્મકથારૂપ છઠ્ઠું અંગસૂત્ર.

नायार. પું० (ज्ञातृ) જાણનાર; આત્મા.

नारंग. न० (नारङ्ग) નારંગીફળ.

नारय. પું० (नारक) નરકનો જીવ.

नारय. પું० (नारद) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૧ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

नाराय. પું० (नाराच) બાણ. (૨) મર્કટબંધ; એક જાતનું હાડનું બંધારણ.

नारायण. પું० (नारायण) લક્ષ્મણ અપર નામક નારાયણ નામના વાસુદેવ.

नारायसंघयण. न० (नाराचसंहनन) એક પ્ર-કારનું શરીરનું બંધારણ.

नारिय. त्रि० (अनार्य) મ્લેચ્છ; અનાર્ય.

नारी. स्त्री० (नारी) નારી; સ્ત્રી.

नारीकंता. स्त्री० (नारीकान्ता) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રની એક નદી; નીલવંત પર્વતના કે-

शरी द्रहना उत्तर तोरणेथी नीकळी रम्यक्वास क्षेत्रमां व्हेती एक महानदी.

नारीकूड. पुं० (नारीकूट) नीलवंत पर्वतनां नवकूटमांनुं छठ्ठुं कूट-शिखर.

नाल. पुं० (नाल) कमळनो दांडो. (२) पाणी जवानो रस्तो; परनाळ.

नालंदइज्ज. न० (नालंदीय) सूयगडांग सूत्रना बीजा श्रुतस्कंधना सातमा अध्ययननुं नाम.

नालग. न० (नालक) लसणनी दांडली.

नालिएर. पुं० (नालिकेर) ए नामनो एक द्वीप. (२) नाळीएर.

नालिएरी. स्त्री० (नालिकेरी) नाळिएरनुं झाड.

नालिंदा. स्त्री० (नालिन्दा) राजगृहीनी एक शेरी; नालंदा पाडो.

नालिया. स्त्री० (नालिका) मापवानुं एक साधन; धनुष्य; चार हाथ प्रमाण माप. (२) काळ मापवानुं एक साधन; घडी. (३) शरीर करतां चार आंगळ वधारे लांबी लाकडी. (४) द्यूतनी सर्व कळा. (५) वांसनी नळी. (६) वनस्पति विशेष.

नाली. स्त्री० (नाडी) घटिका; घडी.

नावण. न० (स्नपन) स्नान करवुं ते.

नावा. स्त्री० (नौ) नाव; होडी; नौका.

नावापुड. पुं० (नौपुट) नावना आकारे करेल हथेळीनो आकार; धोबो.

नावाबंध. पुं० (नौबन्ध) होडीनी पेठे बंध देवो-सांधवुं ते.

नाविअ. पुं० (नाविक) नाव चलावनार; खलासी.

नास. पुं० (न्यास) थापण; निक्षेप.

नास. पुं० (नाश) नाश; विनाश.

नासग. त्रि० (नाशक) नाश करनार.

नासण. न० (नाशन) नाश करवो ते. (२) पलायन; नाशी जवुं ते.

नासणा. स्त्री० (नाशन) विनाश.

नासा. स्त्री० (नासा) नासिका; नाक.

नासि. त्रि० (नाशिन्) नाशवंत.

नासिका. स्त्री० (नासिका) नासिका; नाक.

नासिय. त्रि० (नष्ट) नष्ट थयेल.

नासिया. स्त्री० (नासिका) नाक.

नाह. पुं० (नाथ) स्वामी; मालिक; नायक.

नाहि. स्त्री० (नाभि) डुंटी.

नाहिय. पुं० (नास्तिक) नास्तिक.

नाहियवाद. पुं० (नास्तिकवाद) नास्तिकवाद.

नाहियवादि. त्रि० (नास्तिकवादिन्) नास्तिकवादि; नास्तिक मतवाळो.

निअंब. पुं० (नितम्ब) पर्वतनो उपरनो भाग.

निअट्टि. न० (निवृत्ति) आठमुं नियट्टिबादर गुणस्थानक.

निअम. पुं० (नियम) निश्चय; नक्की.

निअमिअ. त्रि० (नियमित) निर्माण करेल; रचेल.

निअय. त्रि० (नियत) नित्य; शाश्वत; स्थिर.

निअलिअ. त्रि० (निगडित) बंधनथी बांधेल.

निइअ. त्रि० (नित्य) नित्य; स्थिर. (२) न० दररोज; प्रतिदिन.

निउण. त्रि० (निपुण) चतुर; प्रवीण; डाह्यो.

निउत्त. त्रि० (नियुक्त) गोठवेल; योजेल.

निउय. पुं० (निगोद) निगोदीआ जीवनुं शरीर.

निउरंब. न० (निकुरम्ब) समूह; जथ्थो.

निओग. पुं० (नियोग) आज्ञा; हुकम. (२) नियम. (३) व्यापार.

निओय. पुं० (निगोद) अनंतकाय जीव.

निओयग. पुं० (निगोदक) निगोदीया जीवनुं शरीर.

निंदणया. } **निंदणा.** } स्त्री० (निन्दना) आत्मानी साक्षिये पोताना दोषोनी निन्दा करी पश्चाताप करवो ते.

निंदा. स्त्री० (निन्दा) નિન્દા.

निंदुय. त्रि० (निद्रुत) જન્મતાં મરેલ; મૃત જન્મેલ.

निंब. पुं० (निम्ब) લીંબડો.

निंबश्र. पुं० (निम्बक) એ નામનો માણસ.

निंबकरय. पुं० (निम्बकरज) એ નામનું એક ઝાડ.

निकर. पुं० (निकर) સમૂહ.

निकरण. न० ⎫ (निकरण) કોઈને પણ
निकरणया. स्त्री० ⎭ શારીરિક યા માનસિક દુઃખ ઉત્પન્ન કરવું તે. (૨) કારણ.

निकरणा. स्त्री० (निकरणा) નિર્ણય; નિશ્ચય.

निकस. पुं० (निकष) સોનું ઘસવાની કસોટી.

निकसाश्र. पुं० (निष्कषाय) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૩ મા તીર્થંકર.

निकाश्र. पुं० (निकाय) સમૂહ; જથ્થો.

निकाइय. त्रि० (निकाचित) નિર્યુક્તિ હેતુ ઉદાહરણાદિદ્વારા વ્યવસ્થાપિત કરેલ. (૨) અત્યંતગાઢ અધ્યવસાય વડે બાંધેલ કર્મ કે જે ફળરૂપે ભોગવ્યા વિના નાશ થાય નહિં તે.

निकाइया. स्त्री० (निकाचना) કર્મનો નિકાચનબંધ-

निकाम. न० (निकाम) અત્યન્ત; અતિશય. (૨) નિશ્ચય.

निकामचारि त्रि० (निकामचारिन्) આધાકર્માદિ નિમિત્તે અત્યન્ત ફરનાર.

निकायणा. स्त्री० (निकाचना) આઠમાંનું કોઈપણ કરણ પ્રવર્તી ન શકે એવી અવસ્થામાં કર્મને સ્થાપવાં તે.

निकेय. न० (निकेत) આશ્રય; સ્થાન; ઉપાશ્રય.

निक्क. त्रि० ( ) નિર્મળ.

निक्कंकड. त्रि० (निष्कङ्कट) કંટક રહિત; વિઘ્ન રહિત.

निक्कंखिय. त्रि० (निष्काङ्क्षित) આકાંક્ષા-અભિલાષા વિનાનું.

निक्कंटक. त्रि० (निष्कण्टक) અડચણ-વિઘ્નરહિત.

निक्कंप. त्रि० (निष्कम्प) અચળ; સ્થિર.

निक्कम्म. न० (निष्कर्मन्) કર્મરહિત-મોક્ષ.

निक्कम्मदंसि. त्रि० (निष्कर्मदर्शिन्) સર્વ કર્મરહિત-આત્માને જોનાર; આત્મજ્ઞ.

निक्कमण. न० (निष्कमण) નીકળવું.

निक्कल. त्रि० (निष्कल) કળાહીન.

निक्कसाय. पुं० (निष्कषाय) જુઓ "નિકસાય" શબ્દ.

निक्कारण. न० (निष्कारण) કારણ વિના.

निक्किकट्ठ. त्रि० (निःकृष्ट) અધમ; નીચ.

निक्किरिश्र. त्रि० (निष्क्रिय) ક્રિયારહિત; અક્રિય.

निक्किविया. स्त्री० (निःकृपता) નિર્દયતા.

निक्खंत. त्रि० (निष्क्रान्त) નીકળેલ; બહાર આવેલ; સંસારથી ભાગેલ; દીક્ષિત થયેલ.

निक्खम. पुं० (निःक्रम) નીકળવું તે; દીક્ષા લેવી તે.

निक्खमण. त्रि० (निष्क्रमण) ચાલી નીકળવું; સંસાર છોડી દીક્ષા લેવી.

निक्खमाभिसेश्र. पुं० (निष्क्रमाभिषेक) દીક્ષામહોત્સવ.

निक्खित्त त्रि० (निक्षिप्त) મુકેલ; રાખેલ. (૨) એષણાના દશ દોષમાંનો ત્રીજો દોષ, જે સચિત્ત વસ્તુ ઉપર રાખેલી વસ્તુ લેવાથી લાગે છે.

निक्खित्तचरश्र. पुं० (निक्षिप्तचरक) રાંધવાના વાસણમાંથી બહાર કાઢેલ હોય તેજ લેવું એવો અભિગ્રહ કરનાર.

निक्खित्तसत्थ. पुं० (निक्षिप्तशस्त्र) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ બારમા તીર્થંકર.

निक्खिव. पुं० (निक्षेप) સ્થાપન કરવું; મૂકવું.

निक्खिवण. न० (निक्षेपन) મૂકવું; ફેંકવું.

निक्खुड. पुं० (निष्कुट) ઘરની પાસેનું વન. (૨) ગોખ વગેરે સ્થાન. (૩) ભરત આદિ ક્ષેત્રનો એક વિભાગ; ખંડ.

निक्खेव. पुं० (निक्षेप) થાપણ રાખેલું ધન. (૨) નિક્ષેપ; કર્મદલિઆનો નિક્ષેપ કરવો તે. (૩) શબ્દાર્થ વ્યાપાર; નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ, એ ચાર પ્રકારના નિક્ષેપ. (૪) અનુજોગદ્વાર સૂત્રનો બીજો ભેદ. (૫) મુકવું તે.

निक्खेवअ. पुं० (निक्षेपक) નિગમન; ઉપસંહાર.

निक्खेवण. न० } (निक्षेपण) મુકવું;
निक्खेवणया. स्त्री० } રાખવું.

निक्खेवणा. स्त्री० (निक्षेपणा) સ્થાપન કરવું તે; રાખવું; મુકવું તે.

निगम. पुं० (निगम) વ્યાપારીઓનું નિવાસ સ્થાન. (૨) વૈશ્ય; વ્યાપારી.

निगर. पुं० (निकर) સમૂહ; જથ્થો.

निगरित. त्रि० (निकरित) સઅજ કરેલ.

निगरिय. त्रि० (निगलित) શોધિત; ગાળીને શુદ્ધ કરેલ.

निगाइअ. पुं० (निकाचित) ભોગવ્યા વિના બીજી રીતે છુટે નહીં તેવો મજબુત કર્મ બન્ધ.

निगाम. न० (निकाम) અત્યંત; ઘણું; અતિશય; હદ ઉપરાંત.

निगिट्ठ. त्रि० (निकृष्ट) અધમ; નીચ.

निगिण. त्रि० (नग्न) નગ્ન; નાગો.

निगुंज. पुं० (निकुञ्ज) લતાનો માંડવો.

निगूढ. त्रि० (निगूढ) ગુપ્ત; નહીં દેખાય તેવું.

निगूहिय. न० (निगूहित) ઢાંકેલું; છુપાવેલું.

निगोय. पुं० (निगोद) અનંતકાય જીવ.

निग्गअ. त्रि० (निर्गत) નીકળેલ; દૂર થયેલ.

निग्गइ. पुं० (निर्गति) એ નામના એક પ્રત્યેક બુદ્ધ કે જેને આંબાની પલટાયલી દશા જોઇ વૈરાગ્ય થયો હતો.

निग्गंथ. पुं० (निर्ग्रन्थ) પરિગ્રહની અથવા રાગ દ્વેષની ગ્રંથિ-ગાંઠ રહિત સાધુ.

निग्गंथ. त्रि० (नैर्ग्रन्थ) નિર્ગ્રંથ સંબંધી (ધર્મ, પ્રવચન, વગેરે).

निग्गंथी. स्त्री० (निर्ग्रन्थी) સાધ્વી; આર્યા.

निग्गत. त्रि० (निर्गत) નીકળેલું; દૂર થયેલું.

निग्गम. पुं० (निर्गम) નીકળવું તે.

निग्गमण. न० (निर्गमन) નીકળવું તે.

निग्गमन. न० (निर्गमन) ઉત્પત્તિ.

निग्गय. त्रि० (निर्गत) જુઓ "નિગ્ગત" શબ્દ.

निग्गह. पुं० (निग्रह) દંડ; શિક્ષા; દમન. (૨) પરાજય; વાદીને યુક્તિ છળથી પકડવો તે.

निग्गहट्ठाण. न० (निग्रहस्थान) એક પ્રકારનું વાદિને પરાજય કરવાનું સ્થાન; વચન ચાતુરી.

निग्गुण. त्रि० (निर्गुण) ગુણ વિનાનો; મૂર્ખ.

निग्गुन्न. त्रि० (नैर्गुण्य) ગુણહીનતા.

निग्गोह. पुं० (न्यग्रोध) નિગ્ગોહપરિમંડળ સંઠાણ. (૨) વડનું ઝાડ.

निग्गोहमंडल. न० (न्यग्रोधमण्डल) જેનો નાભિ ઉપરનો ભાગ શાસ્ત્રમાં કહેલા પ્રમાણ જેવું હોય તે; છ સંઠાણમાંનું એક.

निग्घाडण. न० (निर्घाटन) કાઢવું; બહાર કરવું; બહિષ્કાર કરવો તે.

निग्घाय. पुं० (निर्घात) કર્મનો નાશ. (૨) ગર્જનાનો કડાકો.

निग्घायण. न० (निर्घातन) મારવું; નાશ કરવો તે.

निग्घिण. त्रि० (निर्घृण) નિર્દય; ઘાતકી.

निग्घोस. पुं० (निर्घोष) અવાજ; શબ્દ.

निघंटु. પું० (निघंटु) એ નામનો વૈદકનો ગ્રન્થ.

निघस. પું० (निकष) કસ; કસોટી.

निचय. પું० (निचय) સમૂહ; જથ્થો. (૨) કર્મદલની રચના.

निचिय. ત્રિ० (निचित) પુષ્ટ; મજબૂત; નિવડ.

निच्च. ત્રિ० (नित्य) નિત્ય; સ્થિર; અવિનાશી. (૨) અ० નિરંતર; હમેશાં; સદા.

निच्चं. અ० (नित्यम्) નિત્ય; હમેશાં.

निच्चभत्तिय. પું० (नित्यभक्तिक) હમેશાં એક વખત ખાનાર સાધુ.

निच्चमंडिया. સ્ત્રી० (नित्यमण्डिता) જંબૂદ્વીપ-દર્શનાનું અપર નામ.

निच्चल. ત્રિ० (निश्चल) સ્થિર; મજબૂત.

निच्चालोग. પું० (नित्यालोक) નિત્યાલોક નામનો ગ્રહ.

निच्चिट्ठ. ત્રિ० (निश्चेष्ट) ચેષ્ટારહિત.

निच्चुज्जोय. પું० (नित्योद्योत) એ નામનો ગ્રહ.

निच्चेट्ठ. ત્રિ० (निश्चेष्ट) જુઓ "નિચ્ચિટ્ઠ" શબ્દ.

निच्चोयग. ત્રિ० (नित्योदक) જેમાં હમેશ પાણી રહેતું હોય તે; અગાધ જળવાળું.

निच्छइय. ત્રિ० (नैश्चयिक) નિશ્ચયનયથી વાત કહેનાર; પરમાર્થ દૃષ્ટિવાળો.

निच्छय. પું० (निश्चय) નિશ્ચય; દૃઢ વિચાર. (૨) નિશ્ચયનય.

निच्छयनय. પું० (निश्चयनय) નિશ્ચયનય; વસ્તુને પરમાર્થથી જોવાની દૃષ્ટિ.

निच्छाया. સ્ત્રી० (निच्छाया) છાયા રહિત.

निच्छिएण. ત્રિ० (निच्छिन्न) બીજાથી જુદું કરેલ.

निच्छिएणा. ત્રિ० (निस्तीर्ण) તરી પાર પામેલ.

निच्छिद्द. ત્રિ० (निश्छिद्र) જેમાં છિદ્ર ન હોય તે.

निच्छिय. ત્રિ० (निश्चित) નિશ્ચય કરેલ.

निच्छीर. ત્રિ० (निःक्षीर) દૂધરહિત.

निच्छुढ. ત્રિ० (   ) કાઢી નાખેલું. (૨) વિખેરેલું.

निच्छुभ. પું० (निच्छोभ) બહિષ્કાર કરવો.

निच्छुभण. ન० (निक्षोभण) સમુદાયમાંથી દૂર કરવો; બહિષ્કાર કરવો.

निच्छुय. ત્રિ० (निच्छुत) સુખ સમાધિયુક્ત.

निच्छूढ. ન० (निष्ठ्यूत) થુંકવું.

निच्छोडणा. સ્ત્રી० (निच्छोटना) હલકાઈ કરવી.

निच्छोडिअ. ત્રિ० (निच्छोटित) લુંછી નાખેલું.

निज. ત્રિ० (निज) પોતાનું.

निजुत्त. ત્રિ० (नियुक्त) બરાબર ગોઠવેલું.

निज्जरण. ન० (निर्जरण) ઝરવું.

निज्जरणा. સ્ત્રી (निर्जरणा) કર્મની નિર્જરા.

निज्जरा. સ્ત્રી० (निर्जरा) એક દેશથી કર્મને દૂર કરવાં તે; નવ તત્ત્વમાંનું સાતમું તત્ત્વ.

निज्जरिय. ત્રિ० (निर्जीर्ण) નિર્જરા કરેલ.

निज्जवग. પું० (निर्यापक) સંથારાનો નિર્વાહ કરાવનાર; સંથારો કરેલો હોય તેને સદુપદેશથી દૃઢ કરનાર.

निज्जवणा. સ્ત્રી० (निर्यापना) નિગમન રૂપે પ્રરૂપણા; જેમ ધૂમ હોવાથી અગ્નિની સ્થાપના કરવી તે.

निज्जवय. પું० (निर्यापक) સર્વ પાલન કરી શકે એવા પ્રકારે પ્રાયશ્ચિત આપનાર.

निज्जाण. ન० (निर्याण) રાજા વગેરેને નીકળવાનો માર્ગ. (૨) કર્મથી છુટવું તે; સંસારથી નીકળવું તે.

निज्जामय. } **निज्जावग.** } ત્રિ० (निर्यामक) મુખ્ય ખલાસી. (૨) સંથારો કરનારની પરિચર્યા-સેવા કરનાર સાધુ.

निज्जाविथार. ત્રિ० (निर्यापयितृ) નિર્વાહ કરનાર; પાર પાડનાર.

निज्जिन्न. ત્રિ० (निर्जीर्ण) દૂર કરેલ; નિર્જરેલું.

निज्जिय. ત્રિ० (निर्जित) જીતેલ.

निज्जीव. पुं० (निर्जीव) જીવ ન હોય તેવી રીતે નિશ્ચેષ્ટ બની મુવેલા જેવો દેખાવ કરવાની કળા.

निज्जुत्ति. स्त्री० (निर्युक्ति) સૂત્રના અર્થની વિશેષરૂપે યુક્તિ લગાડી ઘટના કરવી તે; નિક્ષેપ, ઉપોદ્‌ઘાત અને સૂત્રસ્પર્શિક એમ ત્રણ પ્રકારની નિર્યુક્તિ. (૨) સૂત્રના અર્થની યુક્તિ દર્શાવનાર વાક્ય વા ગ્રંથ.

निज्जूढ. त्रि० (निर्व्यूढ) શાસ્ત્રમાંથી સારાંશ તારવી કાઢેલ. (૨) અમનોજ્ઞ.

निज्जूहण. न० (निर्यूहण) ગચ્છ બહાર મુકવું તે.

निज्जूहणा. स्त्री० (निर्यूहणा) વિશેષ રચના. (૨) નક્કી કરવું.

निज्जोग. } पुं० (निर्योग) ઉપકરણ. (૨)
निज्जोय. } યોજવું તે.

निज्झर. पुं० (निर्झर) પાણીનાં ઝરણ; પ્રવાહ.

निज्झाइ. त्रि० (निध्यायिन्) વારંવાર જોવાની ટેવવાળું.

निज्झाइत्तार. त्रि० (निध्यातृ) ધ્યાન કરનાર; એકાગ્રપણે ચિંતવન કરનાર.

निज्झोसइत्तार. त्रि० (निर्झोषयितृ) કર્મનો ક્ષય કરનાર.

निट्ठविअ. त्रि० (निष्ठापित) દૂર કરેલ; ક્ષય કરેલ.

निट्ठा. स्त्री० (निष्ठा) ભક્તિ. (૨) સિદ્ધિ; સમાપ્તિ. (૩) નિશ્ચયકારી ભાષા.

निट्ठाण. न० (निष्ठान) દહિં વગેરે ખાદ્ય વસ્તુ.

निट्ठाण. त्रि० (निःस्थान) સ્થાનરહિત.

निट्ठाभासि. त्रि० (निष्ठाभाषिन्) નિશ્ચયકારી વચન બોલનાર.

निट्ठिक. त्रि० (नैष्ठिक) ધર્મની પરાકાષ્ઠાયુક્ત.

निट्ठिय. त्रि० (निष्ठित) નિષ્ઠા પામેલ; સમાપ્ત કરેલ. (૨) સિદ્ધ કરેલ; નિપજાવેલ. (૩) સારી રીતે રંધાયેલું.

निट्ठीवण. न० (निष्ठीवन) થુંકવું.

निट्ठुर. त्रि० (निष्ठुर) પીડાઇ કરનાર; ક્રૂર.

निडाल. न० (ललाट) ભાલ; કપાળ.

निराण. त्रि० (निम्न) નીચું; ગંભીર; ઉંડું.

निराहग. } पुं० (निह्नव) જૈન દર્શનથી
निराहय. } અધિક અથવા વિપરીત
निराहव. } વદનાર; સત્ય વાતને છુપાવનાર; નિહ્નવ.

नितिक. त्रि० (नैत्यिक) નિત્યનું; રોજનું.

नित्त. न० (नेत्र) નેત્ર; આંખ.

नितुस. त्रि० (निस्तुष) નિર્મળ; ફોતરાં વિનાનું.

नितेज. } त्रि० (निस्तेजस्) તેજ વિનાનું;
नितेय. } ઝાંખું.

नित्थारणा. स्त्री० (निस्तारणा) ધારેલ કામને પાર પાડવું તે.

नित्थारिय. त्रि० (निस्तारित) કાઢેલું; બહાર કરેલું.

निदंसण. न० (निदर्शन) ઉદાહરણ; દૃષ્ટાંત.

निदंसिअ. त्रि० (निदर्शित) દેખાડેલું; બતાવેલું.

निदरिसण. न० (निदर्शन) દાખલો; દૃષ્ટાંત.

निदा. स्त्री० (निदा) સમજણપૂર્વક વેદના વેદવી તે.

निदाण. न० (निदान) કારણ; મૂળ.

निदाह. पुं० (निदाघ) ઉનાળો.

निद्दय. त्रि० (निर्दय) દયા વિનાનો.

निद्दा. स्त्री० (निद्रा) નિદ્રા; ઉંઘ. (૨) દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

निद्दानिद्दा. स्त्री० (निद्रानिद्रा) ગાઢ નિદ્રા; દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

निद्दारित. त्रि० (निर्दारित) ફાડેલ; વિદારેલ.

निद्दिट्ठ. त्रि० (निर्दिष्ट) કહેલું; બતાવેલું. (૨) पुं० પહેલી નરકનો મેરૂથી દક્ષિણ નરકનો એક નરકાવાસો.

निद्दुक्ख. त्रि० (निर्दुःख) દુઃખરહિત.

निद्देस. पुं० (निर्देश) निर्देश; આજ્ઞા. (૨) બતાવવું.

निद्देसवत्ति. त्रि० (निर्देशवर्तिन्) આજ્ઞાકારી; તાબેદાર.

निद्दोस. त्रि० (निर्दोष) દોષરહિત; શુદ્ધ; નિર્મળ.

निद्ध. त्रि० (स्निग्ध) ચિકણું; ચિકાશવાળું. (૨) પું० સ્નેહ; ચિકાશ.

निद्धंत. त्रि० (निर्ध्मात) અગ્નિમાં નાખી શોધેલ.

निद्धमण. पुं० (निर्धमन) ગરનાળું; ખાળ; મોરી.

निद्धया. स्त्री० (स्निग्धता) સ્નિગ્ધતા; ચીકાશ.

निद्धूम. त्रि० (निर्धूम) ધુમાડા વગરનું.

निद्धूय. त्रि० (निर्धूत) દૂર કરેલ.

निद्धोय. त्रि० (निर्धौत) ધોઇ નાખેલ.

निधण. न० (निधन) મૃત્યુ; અવસાન.

निधत्त. न० (निधत्त) ઉદ્વર્તન અને અપવર્તન સિવાય કોઈ કરણથી ફેરફાર ન થાય એવી રીતે કર્મને બાંધવું તે; કર્મના બંધનો એક પ્રકાર.

निनाद. पुं० (निनाद) શબ્દ.

निन्न. त्रि० (निम्न) નીચું.

निन्नगा. स्त्री० (निम्नगा) નદી.

निन्नय. पुं० (निर्णय) નિશ્ચય; સંશયનો અભાવ.

निन्नया स्त्री० (निम्नगा) નદી.

निन्हवण. न० (निह्नव) ગોપવવું; છુપાવવું.

निपच्चक्खाण. त्रि० (निष्प्रत्याख्यान) જેને કોઇ જાતનું પચ્ચક્ખાણ-ત્યાગ નથી તે.

निपातिणी. स्त्री० (निपातिनी) સન્મુખ પડતી.

निपुण. त्रि० (निपुण) ચતુર; નિપુણ.

निपूर. पुं० (निपूर) નંદીવૃક્ષ; પીપળાની એક જાત.

निप्पंक. त्रि० (निष्पङ्क) કલંક કે ડાઘ વિનાનું; શુદ્ધ.

निप्पकंप. त्रि० (निष्प्रकम्प) નિશ્ચળ; સ્થિર.

निप्पगल. त्रि० (निष्प्रगल) બીલકુલ ન ટપકે તેવું.

निप्पच्चक्खाण. (निष्प्रत्याख्यान) પ્રત્યાખ્યાનથી રહિત.

निप्पच्चवाय. त्रि० (निष्प्रत्यवाय) વિઘ્ન રહિત.

निप्पट्ठ. त्रि० (निःपृष्ठ) જેમાં ફરી પુછવાનું ન રહે તેવું; અતિસ્પષ્ટ.

निप्पडिकम्म. त्रि० (निःप्रतिकर्मन्) પ્રતિકર્મ-સંભાળ-સારવાર-ચિકિત્સા વિનાનું.

निप्पडियार. त्रि० (निष्प्रतिकार) પ્રતિકાર-ઉપાય રહિત.

निप्पडिवयण. त्रि० (निष्प्रतिवचन) જે ઉત્તર ન આપી શકે તે.

निप्पत्ति. स्त्री० (निष्पत्ति) સિદ્ધિ.

निप्पन्न. त्रि० (निष्पन्न) તૈયાર થયેલું; બનાવેલું.

निप्परिग्गह. त्रि० (निष्परिग्रह) પરિગ્રહ રહિત.

निप्पाण. त्रि० (निष्प्राण) પ્રાણથી રહિત; મરેલ.

निप्पाव. न० (निष्पाव) ધાન્ય વિશેષ; ચોળા.

निप्पाविय. त्रि० (निष्प्रावित) તૈયાર કરેલું.

निप्पिट्ठ. त्रि० (निष्पिष्ट) સારી રીતે વાટેલું.

निप्पिवास. त्रि० (निष्पिपास) પિપાસા-તૃષ્ણા રહિત; નિષ્કામ; નિઃસ્પૃહી.

निप्पिह. त्रि० (निःस्पृह) નિઃસ્પૃહ; ઇચ્છા રહિત.

निप्पुलाअ. पुं० (निष्पुलाक) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૪મા તીર્થંકરનું નામ.

निप्फंद. त्रि० (निष्पन्द) અંગના ફરકવા વિનાનો; હલનચલનાદિ ક્રિયારહિત.

निप्फण्ण. त्रि० (निष्पन्न) ઉત્પન્ન થયેલ.

निप्फत्ति. स्त्री० (निष्पत्ति) ઉત્પત્તિ.

निष्फन्न. त्रि० (निष्पन्न) તૈયાર થયેલ.
निष्फाइय. त्रि० (निष्पादित) ઉત્પન્ન કરેલ.
निष्फावग. त्रि० (निष्पादक) બનાવનાર; ઉત્પન્ન કરનાર.
निष्फाव. पुं० (निष्पाव) ધાન્ય વિશેષ; વાલ. (२) માસાના ત્રીજા ભાગ જેવડો એક તોલ.
निष्फेडण. न० (निष्फोटन) હેરાનગતિ.
निबंध. पुं० (निबंध) નિશ્ચય. (२) આગ્રહ.
निबद्ध. त्रि० (निबद्ध) બાંધેલું; રચેલું; ગોઠવેલું.
निब्बंध. पुं० (निर्बन्ध) આગ્રહ.
निब्बुड्ड. त्रि० (निर्ब्रूडित) પાણીમાં ડુબેલ.
निब्भंछणा. स्त्री० (निर्भर्त्सना) ડરામણી; તિરસ્કાર.
निब्भंजण. न० (निर्भञ्जन) પુરી પકવાન વગેરે તળી લીધા પછી અવશેષ રહેલ બળેલ ઘી; દગ્ધ ઘૃત.
निब्भच्छण. न० (निर्भर्त्सन) તિરસ્કાર કરવો; ડરાવવું.
निब्भय. त्रि० (निर्भय) ભયરહિત; ભયવિનાનું.
निब्भर. त्रि० (निर्भर) વ્યાપ્ત.
निभ. त्रि० (निभ) સમાન; તુલ્ય; બરાબર.
निमंतण. न० (निमन्त्रण) } નિમંત્રણ;
निमंतणा. स्त्री० (निमंत्रणा) } આમંત્રણ; નોતરૂં.
निमंतिअ. त्रि० (निमन्त्रित) નિમંત્રણ દીધેલ; નોતરેલ.
निमग्ग. त्रि० (निमग्न) ડુબેલ.
निमग्गजला. स्त्री० (निमग्नजला) તિમિસ્ર ગુફાને મધ્યભાગે આવેલી એક નદી કે જેના પાણીમાં કલેવર વગેરે પડતી વસ્તુ ડુબી જાય છે.
निमज्जक. त्रि० (निमज्जक) સ્નાન કરતાં પાણીમાં ડુબકી મારી થોડો વખત પડી રહેનાર તાપસ; તાપસની એક જાત.
निमित्त. न० (निमित्त) કારણ; હેતુ. (२) શુભાશુભસૂચક નિમિત્તશાસ્ત્ર; શુકન આદિ ચિહ્નથી શુભાશુભ ફળની કલ્પના.
निमित्तपिंड. पुं० (निमित्तपिण्ड) નિમિત્ત ભાંખીને ભિક્ષા લેવામાં આવે તે.
निमित्तवादि. त्रि० (निमित्तवादिन्) સૃષ્ટિના નિમિત્તરૂપે ઇશ્વરને માનનાર.
निमित्तिअ. पुं० (नैमित्तिक) નિમિત્ત શાસ્ત્રથી ભૂત ભવિષ્ય જાણનાર.
निमिस. न० (निमेष) આંખનો પલકારો.
निमीलिय. त्रि० (निमीलित) આંખ બંધ કરેલ; આંખ મીંચેલ.
निम्मंस त्रि० (निर्मांस) માંસ રહિત; દુબળું.
निम्मगामिणी. स्त्री० (निम्नगामिनी) નદી.
निम्मच्छिय. त्रि० (निर्मक्षिक) માખી ન હોય તેવું એકાન્ત સ્થાન.
निम्मद्दग. त्रि० (निर्मर्दक) મર્દન કરનાર.
निम्मद्दव. त्रि० (निर्मार्दव) મૃદુપણાથી રહિત; કઠણ.
निम्मम. त्रि० (निर्मम) મમતા-આસક્તિ રહિત. (२) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૫ મા તીર્થંકરનું નામ.
निम्मल. त्रि० (निर्मल) મળરહિત; શુદ્ધ. (२) પાંચમા દેવલોકમાંનો નિર્મળ નામનો એક પાથડો.
निम्मल्ल. न० (निर्माल्य) દેવપૂજનમાં અર્પણ કરેલ પુષ્પાદિ.
निम्मवइत्तार. त्रि० (निर्मापयितृ) બનાવનાર; ધાન્ય આદિ નીપજાવનાર.
निम्मवण. न० (निर्मापन) બનાવવું; નિપજાવવું.
निम्मविय. त्रि० (निर्मापित) બનાવેલ.
निम्महिय. त्रि० (निर्मथित) મન્થન કરેલ.
निम्मा. स्त्री० ( ) વંડી ઉપરનો ભાગ.
निम्माअ. त्रि० (निर्माय) માયા-કપટ રહિત.

निम्माण. पुं० (निर्माण) એ નામની એક કર્મપ્રકૃતિ જેના ઉદયથી શરીરમાં પોતપોતાની જાતિના અનુસાર અંગ-પ્રત્યંગોની બનાવટ થતી જાય છે.
निम्मात. } त्रि० (निर्मात) બનાવેલ. (૨)
निम्माय. } નિષ્ણાત; નિપુણ.
निम्मिय. त्रि० (निर्मित) બનાવેલું; કરેલું.
निम्मेर. त्रि० (निर्मर्याद) મર્યાદા વિનાનું.
निम्मेलित्त. त्रि० (निर्मिलित) પેટથી બહાર કાઢેલ.
निम्मोय. न० (निर्मोक) સર્પની કાંચળી.
निम्मोयणी. स्त्री० (निर्मोचनी) સર્પની કાંચળી.
निय. त्रि० (नीच) હલકું; નીચ.
निय. त्रि० (निज) પોતાનું; સ્વકીય.
नियइ. स्त्री० (निकृति-नियति) માયા; કપટ. (૨) ભાવી; દૈવની ઇચ્છા.
नियइपव्वय. पुं० (नियतिपर्वत) સુર્યાભ વિમાનના વનખંડમાંનો એક પર્વત કે જ્યાં દેવતા નિત્ય મૂળરૂપે તેમજ વૈક્રિય શરીરે ક્રીડા કરે છે.
नियंटिय. त्रि० (नियन्त्रित) પચ્ચક્ખાણના દશ પ્રકારમાંનો એક; નિયત સમયે કરવાનું તપ કારણસર ન બનતાં કાળાન્તરે કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી તે.
नियंटियपच्चक्खाण. न० (नियन्त्रितप्रत्याख्यान) જુઓ ઉપલો શબ્દ.
नियंठ. पुं० (निर्ग्रन्थ) પરિગ્રહ ન રાખનાર સાધુ.
नियंठीपुत्त. पुं० (निर्ग्रन्थीपुत्र) મહાવીર સ્વામીનો એક શિષ્ય.
नियंतिय. त्रि० (नियन्त्रित) સ્વાધીન કરેલ; નિયમમાં રાખેલ.
नियंब. त्रि० (नितम्ब) પર્વતનું શિખર.
नियंसण. न० (निवसन) પહેરવાનું વસ્ત્ર.
नियंसणी. स्त्री० (निवसनी) સાધ્વીને કેડથી માંડી અર્ધ જાંગ સુધી પહેરવાનું વસ્ત્ર.
नियट्टि. स्त्री० (निवृत्ति) નિયટ્ટિ બાદર નામે આઠમું ગુણસ્થાનક.
नियड. न० (निकट) સમીપ; પાસે; નજીક.
नियड. पुं० (निगड) નિગડ; હાથકડી.
नियडि. स्त्री० (निकृति) ગૂઢ કપટ; છળ; માયા.
नियडिय. त्रि० (निगडित) બાંધેલું; જકડેલું.
नियडिल्ल. त्रि० (निकृतिमत) કપટી; છળ-કરનાર.
नियडिल्लया. स्त्री० (निकृति) માયા; છળ.
नियति. स्त्री० (निकृति) કપટ.
नियतिभाव. पुं० (नियतिभाव) નિત્યપણું.
नियत्त. त्रि० (निवृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ.
नियत्तण. न० (निवर्त्त) નિવર્તન; અટકાવવું. (૨) જમીનનું એક માપ-ભરપ.
नियत्तणिय. त्रि० (निवर्तनिक) નિવર્ત્તન-જમીન માપવાનું એક પ્રાચીન સાધન, તત્પરિમિત; નિવર્ત્તન પ્રમાણે.
नियत्ति. स्त्री० (निवृत्ति) નિવૃત્તિ; નિવૃત્ત થવું; પાછા વળવું.
नियत्तिय. त्रि० (निवृत्त) નિવૃત્તિ પામેલ.
नियत्थ. त्रि० (न्यस्त) છોડેલું; મૂકેલું.
नियत्थ. त्रि० (निवसित) પહેરેલું; ઓઢેલ.
नियम. पुं० (नियम) વ્રત; તપશ્ચર્યાદિ નિયમ; ટેક; અભિગ્રહ. (૨) અવશ્યપણું; વ્યાપ્તિ. (૩) નિયમ; કાનૂન.
नियमण. न० (नियमन) ગોઠવણ; વ્યવસ્થા.
नियय. त्रि० (नियत) નિયમબદ્ધ. (૨) કાયમનું; શાશ્વત; હમેશનું. (૩) નિશ્ચિત; નક્કી કરેલ.
नियर. पुं० (निकर) સમૂહ.
नियल. पुं० (निगड) બેડી; જંજીર; પગે બાંધવાની સાંકળ.
नियल्ल. पुं० (नियल) એ નામનો ગ્રહ.
नियसिय. त्रि० (निवसित) ધારણ કરેલ.
निया. स्त्री० (निदा) જાણીબુજીને કરવામાં આવતી હિંસા.

नियाइण. त्रि० (निकाचन) મજબૂત; દૃઢ.

नियाग. न० (नित्यक) જે આમંત્રણ કરે ત્યાંથી ભિક્ષા લેવી તે; નિત્યપિંડ.

नियाग. पुं० (नियाग) મોક્ષ; મુક્તિ.

नियाण. न० (निदान) કારણ; હેતુ. (૨) તપના ફળની અગાઉથી માગણી કરવી તે; નિયાણું; ત્રણ શલ્યમાંનું એક.

नियाणमरण. न० (निदानमरण) ભોગ વગેરેની માગણી કરી મૃત્યુ પામવું તે.

नियाणसल्ल. न० (निदानशल्य) ઇન્દ્રાદિકની પદવીને માટે સકામ તપ કરવું તે; આત્માના વિકાશમાર્ગમાં શલ્ય-વિઘ્ન.

नियाय. पुं० (नियाग) મોક્ષમાર્ગ.

नियुद्ध. न० (नियुद्ध) મ્હોટું યુદ્ધ કરવાની કળા.

नियोग. पुं० (नियोग) નિયોગ; અવશ્યભાવ; નક્કી.

निरइ. पुं० (निर्ऋति) મૂળનક્ષત્રનો સ્વામી.

निरइयार. त्रि० (निरतिचार) અતિચાર-દોષરહિત. (વ્રતાદિ.)

निरओवग. त्रि० (निरयोपग) નરકાદિ દુર્ગતિમાં ફરનાર.

निरंकुस. त्रि० (निरङ्कुश) નિરંકુશ; સ્વતન્ત્ર; સ્વચ્છંદી.

निरंगण. त्रि० (निरङ्गण) રંગરાગરહિત; સ્વચ્છ; શુદ્ધ.

निरंगणया. स्त्री० (निरङ्गणता) રાગદ્વેષનો અભાવ.

निरंजण. } **निरंजन.** } त्रि० (निरञ्जन) અંજન-ડાઘ રહિત; રાગદ્વેષ રહિત.

निरंतर. न० (निरन्तर) હમેશ; પ્રતિક્ષણ.

निरंतरिय. त्रि० (निरन्तरित) સાંધ કે ફાટ વિનાનું.

निरंभा. स्त्री० (निरम्भा) વૈરોચનેન્દ્રની ચતુર્થી અગ્રમહિષી.

निरक्कय. } **निरक्किय.** } त्रि० (निराकृत) દૂર કરેલ; ત્યાગેલ.

निरट्ठ. त्रि० (निरर्थ) અર્થ-પ્રયોજન વિનાનું; નિરર્થક.

निरट्ठग. त्रि० (निरर्थक) અર્થ વિનાનું; નકામું.

निरणुकंप. त्रि० (निरनुकम्प) દયા વિનાનું; નિર્દય; ક્રૂર મનનું.

निरणुताचि. त्रि० (निरनुतापिन्) પશ્ચાત્તાપ ન કરનાર.

निरतियार. त्रि० (निरतिचार) શંકા કાંક્ષાદિ અતિચાર દોષ રહિત.

निरतिसअ. त्रि० (निरतिशय) કેવળજ્ઞાનાદિના અતિશય રહિત.

निरत्थय. त्रि० (निरर्थक) અર્થ વિનાનું; નકામું.

निरभिस्संग. त्रि० (निरभिष्वङ्ग) નિઃસ્પૃહ; ઇચ્છા વિનાનો.

निरय. त्रि० (नीरजस्) રજ વિનાનું.

निरय. त्रि० (निरत) કાર્યમાં તત્પર. (૨) पुं० પાંચમા દેવલોકનો નિરત નામનો પાથડો.

निरय. पुं० (निरय) નરક.

निरयगइ. स्त्री० (निरयगति) નરકની ગતિ.

निरयवाल. पुं० (निरयपाल) નરકને પાળનાર; પરમાધામી દેવ.

निरयविभत्ति. स्त्री० (निरयविभक्ति) એ નામનું સૂયગડાંગસૂત્રનું પાંચમું અધ્યયન.

निरयाणुपुव्वी. स्त्री० (निरयानुपूर्वी) નરકાનુપૂર્વી નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

निरयावलिया. स्त्री० (निरयावलिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર.

निरयावास. पुं० (निरयावास) નરકનો નિવાસ; નરકાવાસા.

निरवकंख. त्रि० (निरवकाङ्क्ष) આકાંક્ષા-ઇચ્છા વિનાનું; નિઃસ્પૃહ.

निरवचय. त्रि० (निरपचय) હાનીથી રહિત.

निरवज्ज. त्रि० (निरवद्य) નિરવદ્ય; નિર્દોષ.

निरवयक्ख. त्रि० (निरपेक्ष) આકાંક્ષાથી રહિત.

निरवसेस. त्रि० (निरवशेष) સઘળું; સંપૂર્ણ.

निरवाय. त्रि० (निरपाय) દોષરહિત; વિઘ્ન વિનાનું.

निरविक्ख. } **निरवेक्ख.** } त्रि० (निरपेक्ष) કોઇ પણ જાતની અપેક્ષા વિનાનો.

निरवेक्खा. स्त्री० (निरपेक्षा) નિઃસ્પૃહા; ઇચ્છા નહિ તે.

निरसण. न० (निरशन) ભોજનનો અભાવ.

निरस्साय. त्रि० (निरास्वाद) સ્વાદ વિનાનું; મોળું; ફીકું.

निरहंकार. त्रि० (निरहङ्कार) અહંકાર રહિત; નિરાભિમાની.

निरहिगरण. त्रि० (निरधिकरण) મ્હોટા આરંભ વિનાનું.

निराउअ. त्रि० (निरायुष्) આયુષ્ય વિનાનું; આયુષ્ય કર્મનો ક્ષય કરેલ.

निरागरण. पुं० (निराकरण) ખુલાસો; નિરાકરણ.

निरागार. त्रि० (निराकार) આકાર રહિત.

निरातंक. त्रि० (निरातङ्क) નીરોગી.

निरामगंध. त्रि० (निरामगन्ध) આમગન્ધ-મૂળોત્તર ગુણની ખણ્ડના દોષથી રહિત.

निरामय. त्रि० (निरामय) રોગ-પીડાથી રહિત.

निरामिस. त्रि० (निरामिष) વિષયરૂપ આમિષથી રહિત; વિષય વાસનાથી નિવૃત્ત થયેલ.

निरायंक. त्रि० (निरातङ्क) રોગ વિનાનું; નીરોગી.

निरायव. त्रि० (निरातप) તડકાથી રહિત.

निरारंभ. त्रि० (निरारम्भ) આરંભ-પાપક્રિયા ન કરનાર.

निरालंबण. न० (निरालम्बन) આલોક અને પરલોકની આશંસાથી રહિત; નિષ્કામ. (૨) આલંબન-આધાર વિનાનું.

निरालय. त्रि० (निरालय) ઘર વિનાનો; રહેઠાણની જરૂર વિનાનો.

निरालोय. त्रि० (निरालोक) પ્રકાશથી રહિત.

निरावकंखि. त्रि० (निरावकाङ्क्षिन्) આશા-વાંચ્છાથી રહિત; નિસ્પૃહ.

निरावरण. त्रि० (निरावरण) આવરણ-કર્મ-રહિત; ઉઘાડું; ખુલ્લું.

निरास. त्रि० (निराश) આશાથી રહિત.

निरासंस. त्रि० (निराशंस) આલોક અને પરલોકની આશંસા-ઇચ્છા રહિત.

निरासव. त्रि० (निराश्रव) આશ્રવ વિનાનું; પાપરહિત.

निरिंधण. त्रि० (निरिन्धन) ઇન્ધન રહિત.

निरिक्खणा (निरीक्षणा) પડિલેહણ; જોવું-તપાસવું તે.

निरिक्खिअ. त्रि० (निरीक्षित) જોયેલું; તપાસેલું.

निरिया. स्त्री० (निरिका) કન્દવિશેષ.

निरुअ. त्रि० (नीरुज्) રોગ વિનાનું.

निरुइ. स्त्री० (निर्ऋति) મૂળ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

निरुंभण. न० (निरुन्धन) રોકવું; અટકાવવું તે.

निरुच्चार. त्रि० (निरुच्चार) જેનો પુરીષોત્સર્ગ-મળ ત્યાગ કરવાનો માર્ગ બંધ હોય તે.

निरुच्छाह. त्रि० (निरुत्साह) ઉત્સાહથી રહિત.

निरुज. त्रि० (नीरुज्) રોગ વિનાનું.

निरुजसिह. पुं० (नीरुजशिख) આઠ ઉપવાસ અને પારણે આયંબિલરૂપ તપનો એક પ્રકાર.

निरुट्ठाइ. त्रि० (निरुत्थायिन्) વારંવાર ઉઠબેસ ન કરનાર.

निरुत्त. न० (निरुक्त) નિરૂક્તશાસ્ત્ર; શબ્દની વ્યુત્પત્તિ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર.

निरुत्ति. स्त्री० (निरुक्ति) વ્યુત્પત્તિ; વિગ્રહ.

निरुत्तिअ. त्रि० (निरुक्तिज) વ્યુત્પત્તિથી બનેલું.

निरुद्ध. त्रि० (निरुद्ध) આચ્છાદિત કરેલ. (૨) ટુંકું; સ્વલ્પ. (૩) જળચર જીવ વિશેષ.

निरुपहग्र. त्रि० (निरुपहत) રોગાદિથી હણાયેલ નહીં.

निरुवकंखि. त्रि० (निरुपकाङ्क्षिन्) આકાંક્ષા રહિત.

निरुवक्कम. त्रि० (निरुपक्रम) ઉપક્રમ રહિત.

निरुवक्किट्ठ. त्रि० (निरुपक्लिष्ट) રોગાદિથી રહિત.

निरुवगारि. त्रि० (निरुपकारिन्) ઉપકાર ન કરનાર.

निरुवचय. त्रि० (निरुपचय) ઉપચય-વૃદ્ધિ રહિત.

निरुवचरित. त्रि० (निरुपचरित) કલ્પનામાં ન આવે તેવું; ઉપચાર રહિત.

निरुवट्ठाण. त्रि० (निरुपस्थान) સર્વજ્ઞ પ્રણીત સદાચાર-અનુષ્ઠાન રહિત.

निरुवम. त्रि० (निरुपम) અતિ સુંદર; અનુપમ.

निरुवलेव. त्रि० (निरुपलेप) નિર્લેપ; લેપ રહિત.

निरुवसग्ग. त्रि० (निरुपसर्ग) ઉપસર્ગ રહિત; નિરૂપદ્રવ.

निरुवहय. त्रि० (निरुपहत) ઉપદ્રવ રોગરહિત.

निरूविग्र. त्रि० (निरूपित) નિરૂપણ કરેલ.

निरेग्र. त्रि० (निरेज) કંપ-ગભરામણ રહિત.

निरेयण. न० (निरेजन) કંપનો અભાવ; નિશ્ચલપણું.

निरोयग्र. त्रि० (नीरोगक) રોગ રહિત; નીરોગી.

निरोव. पुं० ( ) આજ્ઞા; હુકમ.

निरोह. पुं० (निरोध) અટકાવ; રોકાણ. (૨) તાપ; ગરમી. (૩) અશેષ કર્મનો ક્ષય.

निलय. पुं० (निलय) ઘર.

निलाड. न० (ललाट) કપાળ.

निल्लंछण. न० (निर्लाञ्छन) ગોધલા પાડા વગેરે સમારવા તે.

निल्लज्ज. त्रि० (निर्लज्ज) લજ્જાહીન.

निल्लालिय. त्रि० (निर्लालित) લપ લપ કરતું બહાર નીકળેલ.

निल्लेव. त्रि० (निर्लेप) લેપથી રહિત.

निल्लेवण. न० (निर्लेपन) લેપન ન કરવું તે.

निल्लेवा. स्त्री० (निर्लेपिका) જેનો લેપ ન લાગે એવા વાલ ચણા વગેરે લેવા તે; ગોચરીનો એક પ્રકાર.

निव. पुं० (नृप) નૃપ; રાજા.

निवइ. पुं० (नृपति) રાજા.

निवट्टिय. त्रि० (निवर्त्तित) નીપજેલ; તૈયાર થયેલ.

निवडण. न० (निपतन) પડવું.

निवडिग्र. त्रि० (निपतित) પડી ગયેલ.

निवण्ण. त्रि० (निष्पन्न) તૈયાર થયેલું.

निवति. पुं० (नृपति) રાજા; પ્રજાપાલક.

निवत्त. त्रि० (निवृत्त) ઉત્પન્ન થયેલ.

निवत्तण. न० (निवर्त्तन) યોગસ્થાનોનો કંડક વિશેષ.

निवत्तिग्र. त्रि० (निवर्त्तित) નિપજેલ; નિષ્પન્ન થયેલ.

निवन्न. त्रि० (निर्वर्ण) વર્ણ-રંગથી રહિત.

निवय. पुं० (निपात) ઉપરથી પડવું તે.

निवसण. न० (निवसन) વસ્ત્ર; કપડાં.

निवाइ. त्रि० (निपातिन्) નીચે પડનાર.

निवाइय. } त्रि० (निपातित) ઉપરથી
निवाडित. } નીચે પાડેલું.

निवात. पुं० (निपात) ચ, વા, અહ ઇત્યાદિ અવ્યય સમૂહ. (૨) પડવું; નીચે સરકવું તે.

निवाय. त्रि० (निवात) પવન વિનાનો પ્રદેશ.

निवायण. न० (निपातन) જુઓ "નિવાય" શબ્દ.

निवारण. न० (निवारण) નિવારવું; પાછું વાળવું તે.

निवारणा. स्त्री० (निवारणा) રોકાણ; અટકાયત.

निवास. पुं० (निवास) રહેઠાણ; સ્થાન; વસવું.

निविट्ठ. त्रि० (निविष्ट) આસક્ત. (૨) મેળવેલ. (૩) જીવના પ્રદેશ. (૪) તીવ્ર અનુભાવથી ઉત્પન્ન થયેલ; કર્મનો રહેલો અંશ. (૫) બેઠેલું; સ્થિત થયેલું; સ્થાપન કરેલું.

निवित्तिअ. त्रि० (निवृत्तिक) સદા નિવૃત્ત થઇ તપ કરનાર.

निवुट्ठ. त्रि० (निवृष्ट) વૃષ્ટિ કરેલ.

निवेइय. त्रि० (निवेदित) નિવેદન કરેલ; જણાવેલ.

निवेद्दणा. स्त्री० (निवेदना) નૈવેદ્ય; દેવતાની પાસે ઉપહાર તરીકે અન્નાદિ ધરવામાં આવે તે.

निवेयण. न० (निवेदन) નિવેદન; જણાવવું.

निवेस. पुं० (निवेश) ઉતારો; ઘર; રહેઠાણ. (૨) લાભ; ફાયદો. (૩) સ્થાપન; ગોઠવણ.

निवेसण. न० (निवेशन) એક બારણેથી જવાય અવાય તેવા બે ત્રણ ઘરોની ખડકી.

निवेसिय. त्रि० (निवेशित) સ્થાપન કરેલ; રાખેલ.

निव्वइअ. त्रि० ( ) ઉપર પડવાથી જેરનું પરિણામ આવે તે.

निव्वट्टिय. त्रि० (निर्वर्त्तित) કરેલ.

निव्वण. त्रि० (निर्व्रण) છિદ્રરહિત; અખંડ. (૨) નિરતિચાર; દોષરહિત.

निव्वत्त. त्रि० (निर्वृत्त) પડેલું.

निव्वत्तणा. स्त्री० (निर्वर्त्तना) ઉત્પન્ન કરવું તે.

निव्वत्तणाहिगरण. न० (निर्वर्त्तनाधिकरण) નવાં શસ્ત્રાદિ બનાવવાથી લાગતી ક્રિયા.

निव्वत्तय. त्रि० (निर्वर्त्तक) ઉત્પન્ન કરનાર.

निव्वत्ति. स्त्री० (निर्वृत्ति) ઉત્પત્તિ.

निव्वत्तिय. त्रि० (निर्वर्त्तित) બનાવેલું; કરેલું.

निव्वयण. त्रि० (निर्वचन) વચનરહિત; મુંગો.

निव्वहण. न० (निर्वहन) પૂર્વાપર સંગતિ લગાડી શાસ્ત્રીય અર્થનો નિર્વાહ કરવો તે; આચાર્ય સંપદાનો એક પ્રકાર.

निव्वाअ. त्रि० (निर्वात) વાયુરહિત સ્થાન.

निव्वाघाइम. त्रि० (निर्व्याघातिम) જેને કંઇ પણ વિઘ્ન ન હોય તે.

निव्वाघाय. त्रि० (निर्व्याघात) વ્યાઘાત-પીડા-વિઘ્નથી રહિત.

निव्वाण. न० (निर्वाण) મોક્ષ; મુક્તિ.

निव्वाणसामि. पुं० (निर्वाणस्वामिन्) એરવતક્ષેત્રમાં ભાવિ ૭ મા તીર્થંકર.

निव्वाणि. पुं० (निर्वाणिन्) ગઇ ચોવીસીમાં ભરતક્ષેત્રમાં થયેલ બીજા તીર્થંકરનું નામ.

निव्वाणी. स्त्री० (निर्वाणी) સોળમા તીર્થંકર શાંતિનાથની શાસનદેવી. (૨) સમાધિ.

निव्वावअ. त्रि० (निर्वापक) અગ્નિ આદિને ઓલવનાર.

निव्वावकहा. स्त्री० (निर्वापकथा) નિર્વાપ-પકવાન્ન વિગેરેની કથા.

निव्वावार. त्रि० (निर्व्यापार) વ્યાપાર-આરંભ રહિત.

निव्वाविय. त्रि० (निर्वापित) શાન્તકરેલ; બુઝાવેલ.

निव्वाहण. न० (निर्वाहण) નિર્વાહ કરવો.

निव्विइअ. त्रि० (निर्विकृतिक) ઘૃતાદિ વિકૃતિને તજનાર; નીવિતપ કરનાર.

निव्विगइय. न० (निर्विकृतिक) નીવિ નામનું તપ, જેમાં દુધ વગેરે વિગયનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે તેવું તપ.

निव्विगप्प. त्रि० (निर्विकल्प) વિકલ્પરહિત.

निव्विगार. त्रि० (निर्विकार) વિકારરહિત; એકરૂપે રહેનાર.

निव्विग्घ. न० (निर्विघ्न) વિઘ્નનો અભાવ.

निव्विज्ज. त्रि० (निर्विद्य) વિદ્યા વિનાનો; મૂર્ખ.

निव्विट्ठ. त्रि० (निर्विष्ट) ભોગવેલું.

निव्विट्ठकाइय. त्रि० (निर्विष्टकायिक) પરિહાર વિશુદ્ધચારિત્રને પૂર્ણ કરનાર.

निव्विण्ण. त्रि० (निर्विण्ण) ખિન્ન થયેલ; ઉદાસ બનેલ.

निव्वितिगिच्छ. त्रि० (निर्विचिकित्स) કર્મના ફળમાં સંદેહ ન કરનાર.

निव्वितिगिच्छा. स्त्री० (निर्विचिकित्सा) સંશયનો અભાવ.

निव्वित्ति. स्त्री० (निर्वृत्ति) નિષ્પત્તિ; સિદ્ધિ.

निव्विन्न. त्रि० (निर्विण्ण) નિર્વેદ-વૈરાગ્ય પામેલ.

निव्वियार. त्रि० (निर्विकार) વિકારરહિત; શુદ્ધ.

निव्विसय. त्रि० (निर्वेशक) ઉપભોગ કરનાર

निव्विसय पुं० (निर्विषय) દેશપારની શિક્ષા. (૨) ત્રિ૦ ન જાણી શકાય એવું.

निव्विसेस. त्रि० (निर्विशेष) વિશેષતા રહિત; સામાન્યરૂપ.

निव्वुअ. त्रि० (निर्वृत) નિર્વાણપદ પામેલ.

निव्वुइ. स्त्री० (निर्वृति) છુટકારો; મોક્ષ.

निव्वुइकरी. स्त्री० (निर्वृतिकरी) ૧૮ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

निव्वुड. त्रि० (निर्वृत) નિર્વાણપદ પામેલ.

निव्वुड्ड. त्रि० (निर्ब्रुडित) ડુબી ગયેલ.

निव्वुड्ढि. स्त्री० (निर्वृद्धि) અપચય; હાની.

निव्वुति. स्त्री० (निर्वृति) મોક્ષસુખ.

निव्वेग. / **निव्वेय.** पुं० (निर्वेद) સંસારથી વિરક્ત થવું તે; વૈરાગ્ય.

निव्वेयण. त्रि० (निर्वेदन) સાતા અસાતારૂપી વેદના વિનાનો.

निव्वोदग. न० (नीवोदक) નેવાનું પાણી.

निसंत. त्रि० (निशमित) સાંભળેલ.

निसंत. पुं० (निशान्त) નિશા-રાત્રિનું અવસાન; પ્રાતઃકાળ. (૨) न० સંપૂર્ણતા.

निसग्ग. पुं० (निसर्ग) સ્વભાવ. (૨) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળ્યા વિના પૂર્વસંસ્કારથી સમ્યક્ત્વ ઉપજે તે; સમ્યક્ત્વનો એક પ્રકાર.

निसग्गरुइ. स्त्री० (निसर्गरुचि) સહજ રૂચિ-શ્રદ્ધા; કોઇનો ઉપદેશ સાંભળ્યા વિના પોતાની મેળે ધર્મરૂચિ થાય તે.

निसज्जा. स्त्री० (निषद्या) બેસવાનું સ્થાન. (૨) રજોહરણની દાંડી ઉપર વસ્ત્રનું વેષ્ટન; નેસથીઓ. (૩) ઉપાશ્રય. (૪) બેઠક; આસન.

निसट्ट. त्रि० ( ) ઘણું; વધારે.

निसट्ठ. त्रि० (निसृष्ट) દીધેલ; આપેલ. (૨) ફેંકેલ.

निसढ. पुं० (निषध) હરિવાસક્ષેત્ર અને મહાવિદેહ ક્ષેત્રની વચ્ચે આવેલ એક પર્વત; નિષધ નામનો પર્વત. (૨) એ નામનો એક યાદવકુમાર; કૃષ્ણ મહારાજનો પુત્ર.

निसण्ण. त्रि० (निषण्ण) બેઠેલ. (૨) નિવૃત્તિ પામેલ; નિવૃત્ત.

निसन्न. त्रि० (निषण्ण) બેઠેલું; સ્થિર થયેલું.

निसम्मभासि. त्रि० (निशम्यभाषिन्) વિચારીને બોલનાર.

निसह. पुं० (निषध) મહાવિદેહની સીમા કરનાર એક પર્વત.

निसा स्त्री० (निशा) રાત્રિ. (૨) શિલા; પત્થર.

निसाअ. पुं० (निषाद) સાત સ્વરમાંનો છઠ્ઠો સ્વર.

निसाइयार. पुं० (निशातिचार) રાત્રે જે અતિચાર-દોષ લાગ્યા હોય તે.

निसापाहाण. न० (निशापाषाण) ઉપરવટો આદિ દલનશિલા.

निसामण. न० (निशमन) સાંભળવું.
निसामिश्र. त्रि० (निशमित) સાંભળેલ.
निसाय. त्रि० (निशात) તીક્ષ્ણ.
निसाय. पुं० (निषाद) સાતમો નિષાદ નામનો સ્વર.
निसायर. त्रि० (निशाचर) રાક્ષસ, પિશાચ વગેરે.
निसालोढ. पुं० (निशालोष्ट) શિલાપુત્ર; પીસવાનો પત્થર.
निसावसाण. न० (निशावसान) રાત્રિનું અવસાન; પ્રાતઃકાળ.
निसिजागरण. न० (निशाजागरण) રાત્રે જાગવું તે.
निसिज्जा. स्त्री० (निषद्या) જુઓ "નિસજ્જા" શબ્દ.
निसिट्ठ. त्रि० (निसृष्ट) દૂર કરેલ.
निसिद्ध. त्रि० (निषिद्ध) નિષેધ કરેલ.
निसिभत्त. न० (निशाभक्त) રાત્રિનું ભોજન.
निसिय. त्रि० (निशित) તીક્ષ્ણ.
निसिय. त्रि० (न्यस्त) રાખેલ.
निसियर. त्रि० (निशिचर) ચોર. (૨) રાક્ષસાદિ.
निसिरण. न० (निसर्जन) નીકળવું તે.
निसीइत्तार. त्रि० (निषीदयितृ) બેસનાર.
निसीदण. } न० (निषीदन) બેસવું તે.
निसीयण. }
निसीश्रावण. न० (निषादन) બેસાડવું.
निसीह. पुं० (निशीथ) મધ્યરાત. (૨) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર.
निसीहिगा. स्त्री० (नैषेधिकी) ધર્મસ્થાનકે જતાં સંસારના કર્મનો નિષેધ સૂચવનાર નિસીહિ શબ્દ બોલવો તે; સામાચારીનો એક પ્રકાર.
निसीहिया. स्त्री० (नैषेधिकी) બેઠક. (૨) બેસવાનો પરિસહ. (૩) પાપકાર્ય નિષેધવાને નિસીહિ શબ્દ કહેવો તે. (૪) સ્વાધ્યાયનું સ્થાન.
निसुंभ. पुं० (निशुम्भ) પાંચમા પ્રતિવાસુદેવ.
निसूरण. त्रि० (निषूदन) મારનાર; નાશક.
निसेवणिज्ज. त्रि० (निषेवणीय) સેવા કરવા યોગ્ય.
निस्संक. त्रि० (निरशङ्क) શંકા રહિત.
निस्संकिय. त्रि० (निःशङ्कित) શંકા વિનાનો. (૨) દેવ ગુરૂ ધર્મપ્રત્યે શંકાનો અભાવ; સમકિતના આઠ આચારમાંનો પ્રથમ આચાર.
निस्संग. त्रि० (निःसङ्ग) સંગરહિત; એકલો.
निस्संद. पुं० (निष्यन्द) સાર; રસ. (૨) તત્ત્વરૂપ પદાર્થ.
निस्संस. त्रि० (नृशंस) ઘાતકી; ક્રૂર.
निस्संसइय. त्रि० (निःसंशयिक) શંકાથી રહિત.
निस्सकड. त्रि० (निश्राकृत) કોઇની નેશ્રાએ-અપેક્ષા રાખી કરેલ.
निस्सन्न. त्रि० (निषण्ण) બેઠેલ.
निस्सल्ल. त्रि० (निःशल्य) માયા આદિ ત્રણ શલ્યથી રહિત.
निस्सा. स्त्री० (निश्रा) નિશ્રા; આધાર; અવલંબન; આશ્રય.
निस्सामन्नता. स्त्री० (निःसामान्यता) સામાન્યતાનો અભાવ.
निस्साय. पुं० (निश्राय) નિશ્રાય-નેશ્રા.
निस्सार. त्रि० (निःसार) સારવિનાનું; ખાલી.
निस्सारिय. त्रि० (निःसारित) બહાર કાઢેલું.
निस्सास. पुं० (निःश्वास) નિશ્વાસ; શ્વાસ લેવો તે.
निस्सासय. त्रि० (निःश्वासक) નીચે શ્વાસ લેનાર.
निस्सिंसिघ्रिय. न० (निःसिङ्घित) વા સંચરવું; પાદવું તે.
निस्सिय. त्रि० (निःश्रित) આશ્રિત; રહેલ. (૨) અવગ્રહાદિ ચતુષ્ટય. (૩) વસ્તુને અન્યથારૂપે ગ્રહણ કરવું તે.

निस्सील. त्रि० (निःशील) શીલ-સદાચારથી રહિત.

निस्सुह. त्रि० (निःसुख) સુખ રહિત; દુઃખી.

निस्सेणि. स्त्री० (निःश्रेणि) નીસરણી.

निस्सेयस. न० (निःश्रेयस) કલ્યાણ; મોક્ષ.

निस्सेयसिय. त्रि० (निःश्रेयसिक) મોક્ષ-કલ્યાણને ઇચ્છનાર.

निस्सेस. न० (निःश्रेयस) કલ્યાણ.

निस्सेस. त्रि० (निःशेष) સમસ્ત; બધું.

निस्सोणिय. त्रि० (निःशोणित) રૂધિર વિનાનું.

निह. न० (निह) નારકીને મારવાનું સ્થાન. (૨) પું૦ રાગી; સ્નેહવાન્. (૩) માયાવી; કપટી.

निहुअ. त्रि० (निभृत) નિશ્ચલ; સ્થિર; શાન્ત.

निहण. न० (निधन) મરણ; મૃત્યુ.

निहत्त. स्त्री० (निधत्त) ઉદ્વર્તના અને અપવર્તના શિવાય બાકીનાં છ કરણો પ્રવર્તી ન શકે એવી અવસ્થામાં કર્મને સ્થાપવાં તે.

निहत्ति. न० (निधत्ति) જુઓ " निहत्त " શબ્દ.

निहय. त्रि० (निहत) મરેલ; હણેલ.

निहा. स्त्री० (निभानिहा) કાન્તિ; પ્રભા. (૨) માયા; કપટ.

निहाण. न० (निधान) ભંડાર; ખજાનો. (૨) સમૂહ.

निहार. पुं० (निहार) મળ ત્યાગ.

निहि. पुं० (निधि) કોશ; ખજાનો.

निहिय. त्रि० (निहित) મૂકેલું; ધારણ કરેલું.

निहुअ. त्रि० (निभृत) શાન્ત; સ્થિર કરેલ; વિરમી ગયેલ.

निहुत्थिभगा. स्त्री० (निहुत्थिभगा) એ નામની એક વનસ્પતિ.

निहूय. त्रि० ( ) કંઇપણ ન કરનાર; નિરૂપયોગી.

नीआगोअ. न० (नीचगोत्र) હલકું કુળ.

नीइ. स्त्री० (नीति) નીતિ; વ્યવહારવિધિ.

नीणिय. त्रि० ( ) બહાર કાઢેલું.

नीत. त्रि० (नीत) કહેલું; કથન કરેલું.

नीति. स्त्री० (नीति) ન્યાય.

नीम. पुं० (नीप) ફળ વિશેષ.

नीय. त्रि० (नीत) લઇ જવામાં આવેલ.

नीय. त्रि० (नीच) નીચું; હેઠું. (૨) તુચ્છ; હલકું. (૩) નીચ ગોત્ર; ગોત્ર કર્મની એક પ્રકૃતિ.

नीयगमा. स्त्री० (नीचगमा) નીચની સાથે જનારી. (સ્ત્રી)

नीयगोय. न० (नीचगोत्र) એ નામની એક કર્મ પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ નીચ કુળ પામે છે.

नीया. स्त्री० (नीचा) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

नीयागोय. न० (नीचगोत्र) હલકું કુળ. (૨) ગોત્ર કર્મની એક પ્રકૃતિ.

नीयावत्ति. } **नीयाविति.** } त्रि० (नीचवर्तिन्) નીચે આસને બેસનાર; નમ્ર સ્વભાવવાળો.

नीर. न० (नीर) પાણી.

नीरय. त्रि० (नीरजस्) રજ-ધુળ વિનાનું.

नील. त्रि० (नील) નીલ રંગવાળું; લીલું. (૨) न० નીલવર્ણ નામે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ નીલો રંગ પામે છે.

नीलकंठ. पुं० (नीलकण्ठ) ધરણેન્દ્રના પાડાના લશ્કરનો અધિપતિ.

नीलकूड. पुं० (नीलकूट) નીલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું બીજું શિખર.

नीलमिग. } **नीलमिय.** } पुं० (नीलमृग) લીલા વર્ણનો મૃગ.

नीललेसा. } **नीललेस्सा.** } स्त्री० (नीललेश्या) નીલ વર્ણના કર્મ પુદ્ગલને યોગે થતા આત્માના મલિન પરિણામ; છ લેશ્યામાંની બીજી લેશ્યા.

नीलवंत. पुं० (नीलवत्) મેરૂથી ઉત્તર તરફનો વર્ષધર પર્વત; મહા વિદેહથી ઉત્તર સરહદ ઉપરનો પર્વત.

नीला. स्त्री० (नीला) એ નામની નદી. (૨) નીલ લેશ્યા; નીલારંગના કર્મસ્કંધના યોગથી થતા જીવના તેવા પરિણામ.

नीलाभास. पुं० (नीलाभास) એ નામનો ગ્રહ; ૮૮ ગ્રહમાંનો એક.

नीलि. पुं० (नीलिन्) લીલ; શેવાળ.

नीलीरस. पुं० (नीलीरस) ગળીનો રંગ.

नीलुप्पल. न० (नीलोत्पल) નીલ કમળ. (૨) એકવીશમા તીર્થંકરનું લાંછન.

नीव. पुं० (नीव) વૃક્ષ વિશેષ.

नीवार. पुं० (नीवार) ખડ ધાન્યની એક જાત; એક જાતનું ધાન્ય.

नीसंक. त्रि० (निःशङ्क) શંકા રહિત.

नीसंद. पुं० (निःष्यन्द) સાર; તત્ત્વ. (૨) રસનાં ટીપાં. (૩) પરસેવો; પસીનો.

नीससिश्र. न० (निःश्वसित) નીચો શ્વાસ મુકવો તે.

नीसा. स्त्री० (निश्रा) નિશ્રા; અપેક્ષા; આશ્રય.

नीसास. पुं० (निःश्वास) નીચો શ્વાસ; નિસાસો.

नीसेस. न० (निःश्रेयस) કલ્યાણ.

नीसेस. त्रि० (निःशेष) સમસ્ત; સંપૂર્ણ.

नीहड. त्रि० (निर्हृत) બહાર કાઢેલ.

नीहरण. न० (निर्हरण) અગ્નિસંસ્કાર.

नीहार. पुं० (निर्हार) દેહચિંતા; વડીનીત.

नीहारि. पुं० (निर्हारि) જે સંથારો પૂર્ણ થયા પછી શરીરનું નિહરણ ન થાય તેવી જગ્યાએ સંથારો કરવો તે; સંથારાનો એક પ્રકાર.

नीहारिम. न० (निर्हारिम) મૃત્યુ પછી અગ્નિ સંસ્કાર થઇ શકે તેવી જગ્યાએ સંથારો કરવો તે; સંથારાનો એક પ્રકાર.

नीहास. त्रि० (निर्हास) હાસ્ય વિનાનું; હર્ષ વગરનું.

नु. अ० (नु) વિતર્ક અર્થમાં વપરાતો અવ્યય.

नूण. त्रि० (न्यून) ન્યૂન; ઓછું.

नूणं. अ० (नूनम्) ખરેખર; નક્કી.

नूम. पुं० न० (नूम) કર્મ. (૨) માયા; સત્યને છુપાવવું તે.

नूमगिह. न० (निम्नगृह) નીચેનું ભોંયતળીઆનું ઘર.

नेश्राइय. त्रि० (नैयायिक) ન્યાય અનુસાર ચાલનાર.

निउणिय. न० (नैपुणिक) અનુપ્રવાદ પૂર્વનો અમુક ભાગ.

नेउर. न० (नूपुर) ઝાંઝર.

नेगम. पुं० (नैगम) એક વસ્તુને સામાન્ય વિશેષ વગેરે અનેક રીતે જુદી પાડનાર નય; સાત નયમાંનો પ્રથમ નય. (૨) જ્યાં વૈશ્ય રહેતા હોય તેવું સ્થાન-ગામ.

नेगुराण. न० (नैर्गुण्य) નિર્ગુણપણું; ગુણનો અભાવ.

नेगंथ. त्रि० (नैर्ग्रन्थ्य) નિર્ગ્રંથ-આર્હત્ સંબંધી.

नेच्छइय. त्रि० (नैश्चयिक) નિશ્ચય દૃષ્ટિએ વિચાર કરનાર.

नेच्छइयनय. पुं० (नैश्चयिकनय) નિશ્ચયાત્મકદૃષ્ટિ; નિશ્ચયનય.

नेतार. त्रि० (नेतृ) નાયક; અગ્રેસર.

नेत्त. न० (नेत्र) આંખ; નયન.

नेम. न० (नियम) કામ.

नेमि. पुं० (नेमि) શ્રી નેમિનાથ; ૨૨ મા તીર્થંકર. (૨) પૈડાનો ઘેરાવો.

नेमिजंतकम्म. न० (नेमियन्त्रकर्मन्) ગાડાના પૈડાને કરતો લોઢાનો પાટો.

नेमित्तिश्र. त्रि० (नैमित्तिक) નિમિત્તને જાણનાર; જ્યોતિષી.

नेमीसर. पुं० (नेमीश्वर) ભરતક્ષેત્રના ૨૪ ચોવીસીના ૧૬ મા તીર્થંકર.

नेम्म. न० ( ) મૂળધન; મુડી.

नेम्मा. स्त्री० (नेमा) જગતીની વેદિકાનો ઉપરનો ભાગ.

नेय. त्रि० (ज्ञेय) જાણવા યોગ્ય.

नेयाउय. पुं० (नैयायिक) ન્યાય સંપન્ન.

नेयार. त्रि० (नेतृ) અગ્રેસર; નાયક.

नेरइय. त्रि० (नैरयिक) નરકમાં રહેનાર જીવ.

नेरई. स्त्री० (नैर्ऋती) નૈઋત્ય ખુણાની દિશા.

नेरुत्त. पुं० (नैरुक्त) શબ્દના સ્વરૂપને જાણનાર.

नेल. पुं० (नैल) નીલીનો વિકાર; નીલરંગ.

नेलश्र. पुं० (नेलक) કાંચી નગરીનો પ્રાચીન સિક્કો.

नेलवंत. पुं० (नीलवत्) એક દ્રહનું નામ.

नेवत्थ. न० (नेपथ्य) પોષાક; વેષ.

नेव्वाण. न० (निर्वाण) મોક્ષ.

नेसग्गिय. त्रि० (नैसर्गिक) સ્વાભાવિક.

नेसज्जिश्र. त्रि० (नैषधिक) પલાંઠીવાળી બેસનાર.

नेसप्प. पुं० (नैसर्प) ચક્રવર્તીનાં નવનિધાનમાંનું એક કે જેમાં ગ્રામ નગરાદિનો સમાવેશ થાય છે.

नेह. पुं० (स्नेह) સ્નેહ; રાગ; પ્રીતિ. (૨) ઘી તેલ આદિ ચીકાશવાળા પદાર્થ. (૩) કર્મ પુદ્‌ગલમાં પડતો રસ.

नेहुर. पुं० (नेहुर) એ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

नो. श्र० (नो) નિષેધાર્થક અવ્યય.

नोइंदिय. पुं० न० (नोइन्द्रिय) કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન યુક્ત જીવ કે જેને ઇંદ્રિયોનું પ્રયોજન નથી રહ્યું. (૨) મન.

नोकसाश्र. पुं० (नोकषाय) }
नोकसायज. न० (नोकषायज) } હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, દુગંચ્છા, સ્ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ, નપુંસકવેદ એ નવ પ્રકૃતિનો સમુદાય.

नोपज्जत्तगनोश्रपज्जत्तग. न० (नोपर्याप्ताऽपर्याप्त) પર્યાપ્ત નહિ તેમ અપર્યાપ્ત નહિ એવા સિદ્ધ ભગવાન્.

नोपरित्तनोश्रपरित्त. पुं० (नोपरित्तापरित्त) સિદ્ધ ભગવાન્.

नोभवसिद्धिश्रनोश्रभवसिद्धिश्र. पुं० (नभवसिद्धिकाऽभवसिद्धिक) ભવ્ય નહીં તેમ અભવ્ય નહીં એવા જીવ; સિદ્ધ ભગવાન્.

नोभिउर. त्रि० (नोभिदुर) ભેદાય નહિ તેવું.

नोमालिया. स्त्री० (नवमालिका) સુગંધી ફૂલવાળું નેવર નામનું વૃક્ષ.

नोसंजयनोश्रसंजय. पुं० (नसंयताऽसंयत) જેને સંયમ કે અસંયમ નથી એવા સિદ્ધ ભગવાન્.

नोसण्णिनोश्रसण्णि. पुं० (नोसंज्ञ्यसंज्ञिन्) સંજ્ઞી નહીં તેમ અસંજ્ઞી નહીં એવા સિદ્ધ ભગવાન્.

नोसद्द. पुं० (नोशब्द) નકાર વાચક શબ્દ.

नोसन्निनोश्रसन्नि. पुं० (नोसंज्ञ्यसंज्ञिन्) સંજ્ઞીપણા કે અસંજ્ઞીપણા રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્.

नोसम्मावादि. त्रि० (नोसम्यग्वादिन्) સમ્યક્‌વાદી ન હોય તે; મિથ્યાદષ્ટિ.

नोसुहुमनोबादर. पुं० (नोसूक्ष्मबादर) સૂક્ષ્મ કે બાદરપણા રહિત; સિદ્ધ ભગવાન્.

न्हवण. न० (स्नपन) ન્હાવું; સ્નાન કરવું તે.

प.

प. अ० (प्र) પ્રારમ્ભ. (૨) ગુજરી ગયેલ; નાશ પામેલ.

पश्र. पुं० न० (पद) પગ. (૨) વાકયનો અંગ.

पश्र. न० (पयस्) દુધ.

पश्रलिश्र. त्रि० (प्रचलित) ચાલેલું; કમ્પેલું.

पइ. अ० (प्रति) સામે; ઉલટું.

पइ. पुं० (पति) સ્વામી; અધિપતિ.

पइक्खण. न० (प्रतिक्षण) ક્ષણે ક્ષણે; દરેક ક્ષણે.

पइट्ट. त्रि० (प्रकृष्ट) શ્રેષ્ઠ; પ્રધાન; ઉત્તમ.

पइट्ठ. त्रि० (प्रविष्ट) અન્દર પેઠેલું.

पइट्ठ. पुं० (प्रतिष्ठ) સાતમા તીર્થંકરના પિતાનું નામ.

पइट्ठा. स्त्री० (प्रतिष्ठा) આધાર. (૨) સંસાર પરિભ્રમણથી નિવૃત્તિરૂપ અવસ્થાન. (૩) સ્થાપના. (૪) આશ્રય; આધાર.

पइट्ठाण. न० (प्रतिष्ठान) અવસ્થાન; સ્થિતિ; આધાર. (૨) પાયો; ભીંત; સીડી વિગેરેનું મૂળ.

पइट्ठावश्र. त्रि० (प्रतिष्ठापक) વ્યવસ્થા કરનાર; વ્યવસ્થાપક.

पइट्ठावण. न० (प्रतिष्ठापन) સ્થાપન કરવું; પ્રતિષ્ઠા કરવી તે.

पइट्ठिय. त्रि० (प्रतिष्ठित) પ્રતિષ્ઠા પામેલ; સ્થિતિ કરેલ. (૨) ભાદરવા મહિનાનું લોકોત્તર નામ. (૩) વ્યવસ્થિત.

पइराण. त्रि० (प्रकीर्ण) ફેલાયેલું; વિખરાયેલું. (૨) વિસ્તારેલું. (૩) न० ગ્રંથ વિશેષ.

पइराणग. न० (प्रकीर्णक) પ્રકીર્ણક; છુટક શાસ્ત્ર; પઇન્ના.

पइराणा स्त्री० (प्रतिज्ञा) પ્રતિજ્ઞા; ટેક. (૨) પચ્ચક્ખાણ. (૩) નિષ્ઠા; શ્રદ્ધા. (૪) નિયમ.

पइदिण. न० (प्रतिदिन) દરરોજ; હમેશાં.

पइदिद्ध. त्रि० (प्रतिदिग्ध) વિલિપ્ત.

पइदियह. न० (प्रतिदिवस) દરરોજ; હમેશાં.

पइद्दार. न० (प्रतिद्वार) દ્વાર દ્વાર પ્રત્યે.

पइन्न. त्रि० (प्रतीर्ण) જન્મથી પાળેલું.

पइन्न. त्रि० (प्रकीर्ण) જુઓ " પઇણ્ણ " શબ્દ.

पइन्नतव. न० (प्रकीर्णतपस्) શ્રેણિ અને અનુક્રમ વિના છુટક જવમધ્ય, જવચન્દ્રપ્રતિમા વગેરે યથાશક્તિ કરવામાં આવતું તપ.

पइन्नवाइ. त्रि० (प्रकीर्णवादिन्) અસંબદ્ધ બોલનાર.

पइन्ना. स्त्री० (प्रतिज्ञा) પ્રતિજ્ઞા; સંકલ્પ.

पइभय. न० (प्रतिभय) સામોભય; ભયનો પડછાયો.

पइमारुय. पुं० (प्रतिमारुत) પ્રતિકૂળ વાયુ-પવન.

पइरिक्क. त्रि० (प्रतिरिक्त) એકાંતવાળું; સ્ત્રી પશુ વગેરે વસતિ વિનાનું (સ્થાન). (૨) ઘણું; વધારે. (૩) નિતાન્ત; અત્યંત.

पइल. पुं० (पदिक) બાવનમા ગ્રહનું નામ. (૨) त्रि० જેને રાશીનો રોગ થયો હોય તે.

पइवत्थु. न० (प्रतिवस्तु) દરેક વસ્તુ.

पइवाइ. त्रि० (प्रतिवादिन्) પ્રતિપક્ષી; પ્રતિવાદી.

पइविसिट्ठ. त्रि० (प्रतिविशिष्ट) વિશિષ્ટ; વિશેષ યુક્ત.

पइविसेस. पुं० (प्रतिविशेष) ભિન્નતા; ભેદ; તારતમ્ય.

पइव्वया. स्त्री० (पतिव्रता) પતિવ્રતાધર્મ પાળનારી સ્ત્રી.

पइसमय. न० (प्रतिसमय) દરેક સમયે; સદા.

पईश्र. त्रि० (प्रतीत) વિજ્ઞાત. (૨) પ્રસિદ્ધ.

पईग्ग. त्रि० (प्रतीचीन) पश्चिम दिशानुं.

पईव. पुं० (प्रदीप) दीपक; दीवो. (२) प्रदीपकुमार; भवनपति देवतानी एक जात

पउअ. पुं० (प्रयुत) चोराशीलाख प्रयुतांग प्रमाणे एक काळ विभाग.

पउअंग. पुं० (प्रयुताङ्ग) चोराशीलाख अयुतनो एक प्रयुतांग; काळनुं एक माप.

पउंजणया. } **पउंजणा.** } स्त्री० (प्रयोजना) प्रयोग.

पउंजित्तार. त्रि० (प्रयोक्तृ) प्रवृत्ति करनार.

पउंजित्तार. त्रि० (प्रयोजयितृ) प्रवृत्ति करावनार.

पउज्ज. त्रि० (प्रयोज्य) प्रेरणा करवा योग्य; योजवा लायक.

पउट्ट. पुं० (परिवर्त) परिवर्तन; एक शरीरमांथी बीजा शरीरमां प्रवेश करवो ते.

पउट्ठ. पुं० (प्रकोष्ठ) हाथनो पोंचो; कोणीथी पोंचा सुधीनो भाग.

पउण. त्रि० (प्रगुण) प्रकृष्ट; श्रेष्ठ गुणवाळुं.

पउत. न० (प्रयुत) जुओ "पउअ" शब्द.

पउत्त. त्रि० (प्रयुक्त) जोडेलुं; योजेलुं. (२) अजमावेलुं. (३) न० प्रयोग.

पउत्त. त्रि० (प्रवृत्त) जेणे प्रवृत्ति करेली छे ते.

पउत्ति. स्त्री० (प्रयुक्ति) प्रयुक्ति; प्रगट वात.

पउत्ति. त्रि० (प्रवृत्ति) प्रवर्तन.

पउत्तिवाउय. त्रि० (प्रवृत्तिव्यापृत) कार्य करवामां लागेल.

पउत्थ. त्रि० (प्रोषित) क्रोधथी नष्ट थयेल; रीसाईने भागी गयेल.

पउत्थवइया. स्त्री० (प्रोषितपतिका) जेनो पति-धणी परदेश गयो छे तेवी वियोगिनी स्त्री.

पउप्पय. पुं० (प्रपौत्रिक) वंशपरंपरा. (२) शिष्यना शिष्य. (३) प्रपौत्र; परपोतरो.

पउम. न० (पद्म) सूर्यविकाशी कमळ. (२) पद्म नामनो द्वीप अने समुद्र. (३) पद्मनामनी वेदीका, जे द्वीप समुद्रोनी चारे तरफ होय छे. (४) चोराशी लाख उत्पल काळनो एक पद्मांग, एवा ८४ लाख पद्मांगनो एक पद्म; काळनुं एक माप. (५) रम्यकवास क्षेत्रना वैताढ्य पर्वतनो अधिष्ठाता देवता. (६) पद्मनामनो राजा के जे आवती चोविसीना प्रथम तीर्थंकर महापद्मनी पासे दीक्षा लेशे. (७) जंबूद्वीपना भरत क्षेत्रमां आवती उत्सर्पिणीमां थनार आठमा चक्रवर्ती. (८) पांचमा तीर्थंकरने प्रथम भिक्षा आपनार. (९) आवती चोवीसीना आठमा बळदेवनुं नाम. (१०) सातमा देवलोकनुं पद्म नामे विमान. (११) आठमा देवलोकनुं एक विमान. (१२) गन्ध द्रव्य विशेष. (१३) सुधर्मा सभानुं एक सिंहासन. (१४) दक्षिण रुचक पर्वतनुं एक शिखर. (१५) श्रेणिक महाराजना एक पौत्र. (१६) ए नामनो द्रह.

पउमंग. न० (पद्माङ्ग) ८४ लाख उत्पलनो एक पद्मांग; काळनुं एक माप.

पउमग. पुं० (पद्मक) केसर.

पउमगुम्म. पुं० (पद्मगुल्म) पद्मगुल्म नामे राजा के जे आवती चोवीसीना पहेला तीर्थंकर-महापद्मनी पासे दीक्षा लेशे. (२) न० ए नामनुं एक विमान. (३) श्रेणिक महाराजना एक पौत्र.

पउमणाभ. } **पउमणाह.** } पुं० (पद्मनाभ) धातकीखंडनी अमरकंका राजधानीनो राजा, के जे द्रौपदीने उपाडी गयो हतो; कपिल वासुदेवना एक मांडलिक राजानुं नाम.

पउमद्दह. पुं० (पद्मद्रह) चुल्लहिमवंत पर्वत उपरनो पद्म नामे एक द्रह.

पउमद्धय. पुं० (पद्मध्वज) પદ્મધ્વજ નામનો રાજા કે જે આવતી ચોવીસીના પહેલા મહાપદ્મ તીર્થંકર પાસે દીક્ષા લેશે.

पउमनाह. पुं० (पद्मनाभ) ભરત ક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીસીના પહેલા તીર્થંકરનું નામ.

पउमप्पह. पुं० (पद्मप्रभ) છઠ્ઠા તીર્થંકરનું નામ.

पउमप्पहा. स्त्री० (पद्मप्रभा) જમ્બૂવૃક્ષના ઇશાન ખુણાના વનમાં પચાશ જોજન ઉપર આવેલી એક પુષ્કરિણી વાવનું નામ.

पउमभद्द. पुं० (पद्मभद्र) એ નામનો શ્રેણિક મહારાજાનો એક પૌત્ર.

पउमराय. पुं० (पद्मराज) ધાતકી ખંડની અમરકંકાનગરીનો એક રાજા, જેણે દ્રૌપદીનું હરણ કર્યું હતું.

पउमराय. पुं० (पद्मराग) લાલ રંગનો મણિ.

पउमरुक्ख. पुं० (पद्मवृक्ष) ઉત્તર કુરુક્ષેત્રમાં રહેલું એક વૃક્ષ.

पउमलया. स्त्री० (पद्मलता) કમલિની; પદ્મિની. (૨) કમળના આકારવાળી વેલ.

पउमवडिंसयविमाण. न० (पद्मावतंसकविमान) એ નામનું વિમાન.

पउमवरवेइया. स्त्री० (पद्मवरवेदिका) વનખણ્ડ શ્રેણી વગેરેની સીમા ઉપરની વેડી. (૨) કમળોની શ્રેષ્ઠ વેદિકા.

पउमवूह. पुं० (पद्मव्यूह) સૈન્યની પદ્માકાર રચના.

पउमसर. न० (पद्मसरस्) કમળયુક્ત સરોવર; કમળવાળું તળાવ.

पउमसिरी. स्त्री० (पद्मश्री) પદ્મશ્રી–આઠમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (રત્ન)

पउमसीहासण. न० (पद्मसिंहासन) પદ્મ નામે સિંહાસન.

पउमसेण. पुं० (पद्मसेन) રાજા શ્રેણિકના એક પૌત્રનું નામ, જેણે મહાવીરસ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

पउमा. स्त्री० (पद्मा) પદ્માદેવી. (૨) રાક્ષસના ઇન્દ્ર ભીમની પહેલી અગ્રમહિષી. (૩) વનસ્પતિ વિશેષ. (૪) પદ્માવતી નામે વીસમા તીર્થંકરની માતા. (૫) ચૌદમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૬) જંબૂદ્વીપના જંબૂવૃક્ષના ઇશાન ખુણાના વનમાં પચાશ જોજન ઉપર આવેલી એક વાવનું નામ. (૭) એ નામની શાખા. (૮) સૌધર્મ દેવલોકના ઇન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

पउमावई. स्त्री० (पद्मावती) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ મહારાજાની એક પટ્ટરાણી. (૩) પશ્ચિમ દિશાના રુચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની ચોથી. (૪) કોણિક રાજાની પટ્ટરાણી. (૫) મહા પદ્મરાજાની પદ્માવતી દેવી. (૬) રાક્ષસના ભીમેન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી. (૭) ઉદાયન રાજાની દેવીનું નામ. (૮) કનકરથ રાજાની દેવી. (૯) મહારાજા શેલકની પટ્ટરાણી. (૧૦) હિરણ્યનાભ રાજાની પુત્રી. (૧૧) પ્રતિબુદ્ધ રાજાની રાણી. (૧૨) પાર્શ્વનાથજીની શાસન દેવીનું નામ. (૧૩) વીશમા તીર્થંકરના માતા. (૧૪) ચંપાના રાજા દધિવાહનની રાણીનું નામ. (૧૫) કોણિકના પુત્ર કાલકુમારની પત્નીનું નામ. (૧૬) મહાબલ રાજાની રાણીનું નામ. (૧૭) રમ્યવિજયની રાજધાની.

पउमासण. न० (पद्मासन) એ નામનું એક આસન; પદ્માસને બેસવું તે.

पउमिणी. स्त्री० (पद्मिनी) કમલિની; પોયણી પોયણી.

पउमुत्तर. पुं० (पद्मोत्तर) ૯ મા ચક્રવર્તીના પિતા.

पउमुत्तरकूड. पुं० (पद्मोत्तरकूट) ભદ્રસાલવનનાં આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું પહેલું કૂટ–શિખર.

पउमुत्तरा. स्त्री० (पद्मोत्तरा) એક જાતની મીઠાઈ. (૨) એક જાતની સાકર.

पउमुप्पल. न० (पद्मोत्पल) પદ્મકમળ.

पउर. त्रि० (प्रचुर) પ્રચુર; ઘણું; વિશેષ.

पउर. त्रि० (पौर) શહેરી; શહેરમાં રહેનાર.

पउल. पुं० न० (पौल) વનસ્પતિ વિશેષ.

पउलण. न० (प्रज्वलन) પૌંવાં વગેરે સેકવા તે. (૨) પાક; પકવવું તે.

पउलिय. त्रि० (प्रज्वलित) અગ્નિ ઉપર પાકેલ. (૨) બળી ગયેલ.

पउस. पुं० (प्रकुश) પઉસ નામનો દેશ. (૨) त्रि० પઉસ દેશમાં રહેનાર.

पउस. पुं० (प्रद्वेष) રોષ; દ્વેષ

पउसिया. स्त्री० (प्रकुशिका) પઉસ દેશમાં જન્મેલી દાસી.

पए. अ० (प्रगे) સવારમાં; પ્રભાતમાં. (૨) પૂર્વે; પહેલાં.

पएणियार. पुं० (प्रैणीचार) વ્યાઘ્રની એક જાતિ.

पएस. पुं० (प्रदेश) જેના બે વિભાગ થઇ શકે નહિ, એવો વસ્તુનો સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ અંશ (૨) જીવના અસંખ્યાત પ્રદેશમાંના છેલ્લા પ્રદેશમાં જીવ સત્તા માનનાર એક નિહ્નવ. (૩) જમીનનો વિભાગ. (૪) યોગ્યસ્થાન. (૫) કર્મનો પ્રદેશ બન્ધ.

पएसअ. त्रि० (प्रदेशक) પ્રકૃષ્ટ ઉપદેશ કરનાર; સારી રીતે દેખાડનાર.

पएसकम्म. न० (प्रदेशकर्मन्) કર્મ પ્રદેશનો આત્મ પ્રદેશની સાથે ક્ષીર નીરવત્ સંબંધ થાય તે.

पएसग्ग. न० (प्रदेशाग्र) કર્મોના દળનું પરિમાણ.

पएसघण. न० (प्रदेशघन) પ્રદેશ ઘન; નિશ્છિદ્ર—નક્કર પ્રદેશરૂપે આત્માની સ્થિતિ થાય તે; સિદ્ધ જીવોનું સંસ્થાન.

पएसछेयण. न० (प्रदेशच्छेदन) પ્રદેશરૂપે બુદ્ધિથી વિભાગ કલ્પવો તે.

पएसबंध. पुं० (प्रदेशबन्ध) પ્રદેશરૂપે કર્મનો બન્ધ.

पएससंकम. पुं० (प्रदेशसंक्रम) કર્મ પ્રદેશનું સંક્રમણ; કર્મ દલિયાને ભિન્ન સ્વભાવવાળા દલિયામાં નાખવા તે.

पएसि. पुं० (प्रदेशिन) અર્ધકેકય દેશનો રાજા કે જેને કેશી સ્વામીએ પ્રતિબોધ પમાડ્યો હતો.

पएसिणी. स्त्री० (प्रदेशिनी) પહેલી આંગળી; અંગુઠા પાસેની આંગળી; તર્જની.

पएसिय. त्रि० (प्रदेशिक) પ્રદેશવાળો.

पओअ. पुं० (पयोद) વાદળું.

पओअ. पुं० (प्रतोद) ચાબુક; કોરડો.

पओअण. न० (प्रयोजन) પ્રયોજન; નિમિત્ત; કારણ; હેતુ.

पओग. पुं० (प्रयोग) ઉપાય; સાધન. (૨) હીલચાલ; વ્યાપાર; પ્રવૃત્તિ. (૩) પ્રજ્ઞાપનાના સોળમા પદનું નામ. (૪) મન, વચન, કાયાના યોગદ્વારા પુદ્ગલનું ગ્રહણ કરવું તે.

पओगकरण. न० (प्रयोगकरण) જીવના વ્યાપારથી કરવું તે.

पओगकिरिया. स्त्री० (प्रयोगक्रिया) મન આદિની ચેષ્ટા.

पओगपद. पुं० (प्रयोगपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સોળમા પદનું નામ.

पओगबंध. पुं० (प्रयोगबन्ध) જીવના પ્રયોગથી —વ્યાપારથી થતો બન્ધ.

पओगमइ. स्त्री० (प्रयोगमति) વાદવિવાદ પ્રસંગે મતિનો તર્કરૂપે ઉપયોગ કરવો તે.

पओगमइसंपया. स्त्री० (प्रयोगमतिसम्पद्) વાદવિવાદ પ્રસંગે મતિની સ્ફૂર્તિ થાય તે; આચાર્યની ચોસઠ સંપદામાંની એક.

पश्रोगमरण. न० (प्रयोगमरण) नियाणुं करी मरवुं ते.

पश्रोगसंपया. स्त्री० (प्रयोगसंपद्) प्रकृष्टयोगरूप संपत्-संपत्ति.

पश्रोत्त. न० (प्रतोत्र) चाबुक. (२) लाकडी.

पश्रोत्तधर. पुं० (प्रतोत्रधर) બળદ ગાડી હાંકનાર.

पश्रोद. पुं० (प्रतोद) ચાબુક. (२) લાકડી.

पश्रोप्पय. पुं० (प्रपौत्रिक) જુઓ "पउप्पय" શબ્દ.

पश्रोल. पुं० (पटोल) પરવર.

पश्रोली. स्त्री० (प्रतोली) નગરની અંદરનો રસ્તો.

पश्रोस. पुं० (प्रद्वेष) દ્વેષ; ઇર્ષ્યા.

पश्रोस. पुं० (प्रदोष) રાત્રિનો પહેલો ભાગ; સાંજનો સમય.

पश्रोहर. पुं० (पयोधर) સ્તન; થાંદેલો.

पंक. पुं० न० (पङ्क) કાદવ; કીચડ; ગારો. (२) પાપ.

पंकप्पभा. } स्त्री० (पङ्कप्रभा) ચોથી નરક.
पंकप्पहा. }

पंकबहुल. त्रि० (पङ्कबहुल) ઘણા કાદવવાળું. (२) ઘણા પાપવાળું. (३) पुं० રત્નપ્રભાના ત્રણ કાણ્ડમાંનો બીજો કાણ્ડ, જ્યાં ઘણો કાદવ છે.

पंकय. न० (पङ्कज) કમળ.

पंकवई. स्त्री० (पङ्कवती) પંકવતી નામની નદી; મહાવિદેહની બાર અંતર નદીમાંની એક.

पंका. स्त्री० (पङ्का) ચોથી નરકનું નામ.

पंकाभा. स्त्री० (पङ्काभा) ચોથી નરકનું નામ.

पंकायणण. न० (पङ्कायतन) કાદવવાળી જગ્યા.

पंकावती. स्त्री० (पङ्कावती) મંગલાવર્ત વિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની નદી.

पंकावतीकुंड. पुं० (पङ्कावतीकुण्ड) જેમાં પંકાવતી નદીનો દરેડો પડે છે તે કુંડ.

पंकावतीदीव. पुं० (पङ्कावतीद्वीप) પંકાવતી નદીના કુંડમાંનો દ્વીપ.

पंकिय. त्रि० (पङ्कित) કાદવવાળું.

पंख. पुं० स्त्री० (पक्ष) પાંખ; પક્ષ.

पंखासण. न० (पक्षासन) બે પડખે ઉંચું અને વચમાં ઢળતું આસન.

पंखि. पुं० स्त्री० (पक्षिन्) પક્ષી.

पंगण. न० (प्राङ्गण) ઘરનું આંગણું.

पंगु. त्रि० (पङ्गु) પાંગળો; પગ વિનાનો.

पंगुल. त्रि० (पङ्गुल) પાંગળો; પગ વિનાનો; લંગડો. (२) પક્ષિ વિશેષ.

पंच. त्रि० (पञ्चन्) પાંચ; પાંચની સંખ્યા.

पंचंग. न० (पञ्चाङ्ग) બે હાથ, બે પગ અને મસ્તક એ પાંચ અંગ.

पंचंगुलि पुं० (पञ्चाङ्गुलि) હાથનો પંજો. (२) હાથ.

पंचंगुलिआ. स्त्री० (पञ्चाङ्गुलिका) એ નામની વેલ-લતા.

पंचंगुलितल. न० (पञ्चाङ्गुलितल) હાથનો પંજો. (२) હાથથી પાડેલો થાપો.

पंचकत्तिय. पुं० (पञ्चकृत्तिक) ભગવાન્ કુંથુનાથ સ્વામી, જેમનાં પાંચે કલ્યાણિક કૃતિકા નક્ષત્રમાં થયાં હતાં.

पंचग. न० (पञ्चक) પાંચનો સમૂહ.

पंचग्गिताव. पुं० (पञ्चाग्नितापं) ચાર તરફ અગ્નિ અને ઉપર સૂર્યનો તાપ તે પંચાગ્નિ તાપ.

पंचचित्त. पुं० (पञ्चचित्र) છઠ્ઠા તીર્થંકર શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામી, જેમનાં પાંચે કલ્યાણિક શ્રી ચિત્રા નક્ષત્રમાં થયાં હતાં.

पंचजण्ण. पुं० (पाञ्चजन्य) કૃષ્ણ વાસુદેવનો પાંચજન્ય નામનો શંખ.

पंचजम. पुं० (पञ्चयम) અહિંસા, સત્ય, અદત્તાદાન, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ પાંચ યમ-વ્રત.

पंचजाम. પું૦ (पञ्चयाम) અહિંસાદિ પાંચ યામ-મહાવ્રત. (૨) ત્રિ૦ જેમાં એ પાંચે મહાવ્રતનું નિરૂપણ કરેલું છે તે.

पंचणियम. પું૦ (पञ्चनियम) શૌચ, સન્તોષ, તપઃ, સ્વાધ્યાય અને ઇશ્વર પ્રણિધાન-એ પાંચ નિયમ.

पंचतणु. સ્ત્રી૦ (पञ्चतनु) ઉદારિક આદિ પાંચ શરીર.

पंचत्त. ન૦ (पञ्चत्व) મરણ; મૃત્યુ.

पंचत्थिकाय. પું૦ (पञ्चास्तिकाय) પાંચ અસ્તિકાય દ્રવ્ય; ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્દગલાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, એ પાંચ અસ્તિકાય દ્રવ્ય.

पंचदस. ત્રિ૦ (पञ्चदश) પંદર.

पंचदिव्व. ન૦ (पञ्चदिव्य) વસુધારા-સોના મ્હોરની વૃષ્ટિ, પાંચવર્ણા ફૂલની વૃષ્ટિ, વસ્ત્રની વૃષ્ટિ, આકાશમાં દેવ દુંદુભિ અને અહોદાનં મહાદાનં એવો ધ્વનિ એ પાંચ દિવ્ય.

पंचधाई. સ્ત્રી૦ (पञ्चधात्री) ક્ષીરધાત્રી, મજ્જણધાત્રી, મણ્ડનધાત્રી, અંકધાત્રી, ક્રીલાવણધાત્રી એ પાંચ ધાવમાતા.

पंचनवइ. સ્ત્રી૦ (पञ्चनवति) પંચાણું; ૯૫.

पंचनियंठ. પું૦ (पञ्चनिर्ग्रन्थ) પુલાક, બકુશ, કષાય કુશીલ, નિર્ગ્રંથ, સ્નાતક, એ પાંચ નિર્ગ્રંથ.

पंचपंडव. પું૦ (पञ्चपाण्डव) યુધિષ્ઠિર, ભીમ, અર્જુન, નકુળ અને સહદેવ એ પાંચ પાણ્ડવો.

पंचपरमेट्ठिमंत. પું૦ (पञ्चपरमेष्ठिमन्त्र) પંચપરમેષ્ઠી મંત્ર; 'નમોઅરિહંતાણં' વગેરે પાંચ પદ.

पंचपुल. પું૦ ન૦ (पंचपुल) મત્સ્ય બન્ધન વિશેષ; માછલાં પકડવાની જાળ.

पंचपुव्वासाढ. પું૦ (पञ्चपूर्वाषाढ) દસમા તીર્થંકર શ્રી શીતળનાથ સ્વામી; તેમનાં પાંચે કલ્યાણિક પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રમાં થયાં હતાં.

पंचपूस. પું૦ (पञ्चपुष्य) પંદરમા તીર્થંકર શ્રી ધર્મનાથ સ્વામી, જેનાં પાંચ કલ્યાણિક પુષ્ય નક્ષત્રમાં થયાં હતાં.

पंचभूयवाइ. ત્રિ૦ (पञ्चभूतवादिन्) આત્મા આદિ પદાર્થને નહીં માનતાં કેવળ પાંચ મહાભૂતોને માનનાર; નાસ્તિક.

पंचम. ત્રિ૦ (पञ्चम) પાંચમું. (૨) પું૦ નાભિથી ઉઠેલ વાયુ નાસિકા સ્થાનમાં જે ખાસ ધ્વનિ ધારણ કરે તે; સાત સ્વરમાંનો પાંચમો સ્વર.

पंचमहब्भूतिअ. ત્રિ૦ (पञ्चमहाभौतिक) પાંચ મહાભૂત શિવાય જુદો આત્મા નથી એમ માનનાર નાસ્તિક વિશેષ.

पंचमहव्वइय. ત્રિ૦ (पञ्चमहाव्रतिक) પાંચ મહાવ્રત ધારણ કરનાર.

पंचमहव्वय. ન૦ (पंचमहाव्रत) અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ એ પાંચ મહાવ્રત.

पंचमहाभूय. ન૦ (पञ्चमहाभूत) પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ એ પાંચ પદાર્થ.

पंचमहावीर. પું૦ (पञ्चमहावीर) બળદેવ પ્રમુખ પાંચ મહાવીર-મહા સુભટ.

पंचमासिया. સ્ત્રી૦ (पञ्चमासिकी) ભિક્ષુની પાંચમી પડિમા કે જેમાં એક માસ પર્યન્ત અન્ન પાણીની પાંચ પાંચ દાત કલ્પે.

पंचमिआ. સ્ત્રી૦ (पञ्चमिका) પાંચમી; પાંચમા નંબરની.

पंचमी. સ્ત્રી૦ (पञ्चमी) પાંચમી તિથિ; પાંચમ. (૨) પાંચમી અપાદાન વિભક્તિ.

पंचमुट्ठिय. ન૦ (पञ्चमौष्टिक) માથાની ચાર બાજુએ ચાર અને એક વચ્ચે એમ પાંચ મુષ્ટિ-ચપટીથી લોચ કરવો તે. (૨) ત્રિ૦ પાંચ મુષ્ટિમાં આવે તેટલું.

पंचय. ન૦ (पञ्चक) પંચક; પાંચનો સમૂહ.

पंचरस. पुं० (पञ्चरस) तिक्खो, कडवो, कसायलो, खाटो अने मीठो ए पांच रस.

पंचरूविय. त्रि० (पञ्चरूपिक) पांच प्रकारना वर्णवाळा.

पंचलोइया. स्त्री० (पञ्चलौकिका) भुजपरि सर्प विशेष; हाथथी चालनार भुजपरि सर्पनी एक जाति.

पंचवराण. त्रि० (पञ्चवर्ण) पंचरंगी.

पंचवराणा. स्त्री० (पंचवर्णा) चौदमा तीर्थंकरनी प्रवज्या पालखीनुं नाम.

पंचवन्न. पुं० (पंचवर्ण) काळो, नीलो, रातो, पीळो अने धोळो ए पांचवर्ण-रंग.

पंचवाइया. स्त्री० (पंचवादिका) पंचलोइ-जीव विशेष.

पंचसट्ठि. स्त्री० (पञ्चषष्टि) पांसठ; ६५.

पंचसत्तरि. स्त्री० (पञ्चसप्तति) पंचोतेर.

पंचसिक्खिअ. त्रि० (पञ्चशिक्षित) प्राणातिपातविरमणादि पांच महाव्रतरूप शिक्षाथी शिक्षित थयेल.

पंचसिह. त्रि० (पञ्चशिख) पंचशिख-जेना बाळमोवाळा उतारवामां आव्या नथी ते.

पंचसीइ. स्त्री० (पञ्चाशीति) पंचासी; ८५.

पंचसुराण. न० (पञ्चशून्य) पांच प्राणिवधस्थान.

पंचसेल. पुं० (पञ्चशैल) }
पंचसेलग. पुं० } (पञ्चशैलक) } लवणोदधिमां रहेल
पंचसेलय. पुं० }
अने पांच पर्वतोमां विभूषित एक नानो द्वीप.

पंचहत्तरि. स्त्री० (पंचसप्तति) पंचोतेर.

पंचहत्थुत्तर. पुं० (पंचहस्तोत्तर) भगवान् महावीरस्वामी; जेनां पांच कल्याणिक उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्रमां थयां हतां.

पंचाणउअ. स्त्री० न० (पञ्चनवत) पंचाणुं; ९५.

पंचाणउइ. स्त्री० (पञ्चनवति) पंचाणुं.

पंचाणण. पुं० (पञ्चानन) सिंह; वाघ.

पंचाणुव्वइय. त्रि० (पञ्चाणुव्रतिक) हिंसा, असत्य, चोरी, मैथुन अने परिग्रहना आंशिक त्यागवाळा.

पंचाल. पुं० (पाञ्चाल) पंचाळदेश; आर्य देशमांनो नवमो.

पंचालिया. स्त्री० (पाञ्चालिका) द्रुपद राजानी दीकरी; द्रौपदी.

पंचास. स्त्री० (पञ्चाशत्) पचास.

पंचासव. पुं० (पञ्चाश्रव) प्राणातिपात, मृषावाद, अदत्तादान, मैथुन अने परिग्रह ए पांच आश्रव-कर्म आववानां द्वार.

पंचासीइ. स्त्री० (पञ्चाशीति) पंच्यासी; ८५.

पंचिंदिय. त्रि० (पञ्चेन्द्रिय) जेने आंख, कान, नाक, जिह्वा अने शरीर ए पांच इन्द्रिय होय ते. (२) न० आंख, नाक, कान, जीभ अने स्पर्श ए पांच इंद्रिय.

पंचिंदियतिरिक्खजोणिय. त्रि० (पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिक) तिर्यंच पंचेंद्रिय जीव.

पंजर. न० (पञ्जर) पींजरुं; पांजरुं.

पंजरदीव. पुं० (पञ्जरदीप) फानस सहित दीवो.

पंजलि. पुं० स्त्री० (प्रांजलि) करपुट; अंजलि; खोबो.

पंजलिउड. पुं० (प्रांजलिपुट) बे हाथ जोडी मस्तके लगाडवा ते.

पंजलिकड. त्रि० (कृतप्राञ्जलि) जेणे प्रणाम करवाने हाथ जोडेला छे ते.

पंडअ. } पुं० (पण्डक) नामर्द; नपुंसक.
पंडग } (२) न० मेरु पर्वतनी चूलिका-शिखर उपरनुं वन. (३) पाखंड; पाप.

पंडगवण. न० (पाण्डुकवन) मेरुना शिखर उपरनुं वन.

पंडव. पुं० (पाण्डव) पांडु राजाना पुत्रो; पांच पांडवो.

पंडिच. न० (पाण्डित्य) પંડિતાઈ.

पंडिय. त्रि० (पण्डित) પંડિત; ડાહ્યો; વિચક્ષણ. (૨) પું० સર્વ વિરતિ; શ્રમણ; સાધુ.

पंडियमरण. न० (पण्डितमरण) પંડિતભાવ સહિત સમાધિ પરિણામે મરણ થાય તે.

पंडियमाण. त्रि० (पण्डितंमन्य) }
पंडियमाणि. त्रि० (पण्डितमानिन्) } પંડિત નહિ છતાં પોતાને પંડિત તરીકે માનનાર; દુર્વિદગ્ધ.

पंडियवीरिय. न० (पण्डितवीर्य) પંડિતવીર્ય; જ્ઞાનસહિત શક્તિ; સાધુનું આત્મબળ.

पंडिया. स्त्री० (पण्डिता) વિદુષી-ભણેલી સ્ત્રી. (૨) પાપથી સર્વથા નિવૃત્ત થયેલ. (સાધ્વી).

पंडु. त्रि० (पाण्डु) પીકું; સફેદ; પડી ગયેલું. (૨) પું० પાંડુ નામનો રોગ. (૩) શિલાવિશેષ.

पंडुच्च. पुं० (पाण्डुक) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક.

पंडुइय. त्रि० (पाण्डुकित) શ્વેત રંગનું બનાવેલ.

पंडुकंबलसिला. स्त्री० (पाण्डुकंबलशिला) }
पंडुकंबला. स्त्री० (पाण्डुकम्बला) } મેરૂની ચૂલિકાની દક્ષિણે પંડગ વનને દક્ષિણ છેડે અર્ધ ચંદ્રાકારે પાંચસો જોજનની લાંબી અને અઢીસો જોજનની પહોળી મેરૂ પર્વત ઉપરની એક શિલા.

पंडुभद्द. पुं० (पाण्डुभद्र) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

पंडुमत्तिया. स्त्री० (पाण्डुमृत्तिका) કંઇ પીળી અને કંઇ સફેદ માટી.

पंडुमहुरा. स्त्री० (पाण्डुमथुरा) કૃષ્ણ વાસુદેવ તરફથી દેશવટો મળ્યા બાદ પાંડવોએ દક્ષિણ સમુદ્રને કાંઠે વસાવેલી એક નગરી; પાણ્ડવોની રાજધાની.

पंडुर. त्रि० (पाण्डुर) ધોળું; શ્વેત; સફેદ. (૨) પું० ધોળોરંગ.

पंडुरंग. पुं० (पाण्डुराङ्ग) એ નામના દક્ષિણમાં થયેલ એક પરિવ્રાજક.

पण्डुरतल. न० (पाण्डुरतल) જેનું ભોંયતળીયું સફેદ હોય તેવું ઘર.

पंडुराय पुं० (पाण्डुराजन्) પાણ્ડુરાજા.

पंडुरिय. त्रि० (पाण्डुरित) પાણ્ડુર વર્ણવાળું બનાવેલ.

पंडुरोग. पुं० (पाण्डुरोग) પાંડુરોગ; જેથી શરીર પીકું થઈ જાય તેવો એક રોગ.

पंडुवद्धणिया. स्त्री० (पाण्डुवर्द्धनिका) એ નામની શાખા.

पंडुसिला. स्त्री० (पाण्डुशिला) મેરૂ પર્વતની ચૂલિકાની પૂર્વ દિશે અર્ધ ચન્દ્રાકારે પાંચસો જોજનની લાંબી અને અઢીસો જોજન પહોળી એવી એક અભિષેક શિલા.

पंडुसेण. पुं० (पांडुसेन) પાંડુસેન નામે પાંડવ કુમાર.

पंत. त्रि० (प्रान्त) તુચ્છ; નઠારૂં; ખરાબ; હલકું; રસ વિનાનું. (૨) જમતાં બાકી રહેલ ખોરાક. (૩) ધર્મ ભ્રષ્ટ થયેલ. (૪) न० ખરાબ લક્ષણ. (૫) અપશબ્દ; ગાળ. (૬) त्रि० અન્તવર્તી; અન્તિમ. (૭) ઇન્દ્રિય પ્રતિકૂળ. (૮) દરિદ્ર; નિર્ધન. (૯) જીર્ણ; ફાટયું તુટયું. (૧૦) વ્યાપન્ન; વિનષ્ટ.

पंतकुल. न० (प्रान्तकुल) અધર્મ-નીચ કુળ; હલકી જાતિ.

पंतचरच. त्रि० (प्रान्तचरक) તુચ્છ કે વધેલા આહારની ગવેષણા કરનાર; અભિગ્રહ વિશેષ ધારી સાધુ-તપસ્વી.

पंतजीवि. त्रि० (प्रान्तजीविन्) તુચ્છ આહાર કરી જીવનાર.

पंतावण. न० (प्रताडन) ચાબુકથી મારવું તે.

पंताहार. त्रि० (प्रान्ताहार) લૂખું સૂકું ખાનાર.

पंति. स्त्री० (पङ्क्ति) પંક્તિ; શ્રેણી; હાર.

पंथ. पुं० (पथिन्) રસ્તો; માર્ગ.

पंथकुट्टण. पुं० (पान्थकुट्टन) વાટપાડુ; રસ્તે લુંટનાર.

पंथकोट्ट. त्रि० (पान्थकुट्ट) વાટપાડુ; રસ્તે લુંટનાર.

पंथग. पुं० (पान्थक) પંથકનામે શેલક રાજાના એક મંત્રી. (૨) એક જૈન મુનિ.

पंथदास. पुं० (पान्थदास) ધના શેઠનો પંથ નામનો દાસ.

पंथय. पुं० (पन्थक) જુઓ "પંથગ" શબ્દ.

पंथिय. पुं० (पन्थिक) વટેમાર્ગુ; મુસાફર.

पंसु. पुं० (पांशु) ધૂળ; રેતી.

पंसुखार. पुं० (पांशुक्षार) લવણ; મીઠું.

पंसुपिसाय. पु० स्त्री० (पांशुपिशाच) ધૂળના લેપથી પિશાચ જેવો દેખાય તે.

पंसुलिया. स्त्री० (पार्शुका) પાંસળી.

पंसुवुट्ठि. स्त्री० (पांशुवृष्टि) ધૂળની વૃષ્ટિ ઉપરથી શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા. (૨) ધૂળની વૃષ્ટિ.

पकंथक. पुं० (प्रकन्थक) ઉત્તમ જાતનો એક ઘોડો; ઘોડાની એક ઉત્તમ જાત.

पकंप. पुं० (प्रकम्प) ધ્રૂજારો.

पकंपिय. त्रि० (प्रकम्पित) પ્રકમ્પયુક્ત.

पकड्ढ. त्रि० (प्रकृष्ट) પ્રકર્ષયુક્ત.

पकप्पिय. त्रि० (प्रकल्पित) કલ્પેલું; બનાવેલું.(૨) न० પૂર્વોપાર્જિત દ્રવ્ય.

पकप्प. पुं० (प्रकल्प) ઉત્કૃષ્ટ આચાર; ઉત્તમ આચરણ. (૨) એ નામનું આચારાંગ સૂત્રનું એક અધ્યયન. (૩) વ્યવસ્થાપન.

पकप्पगंथ. पुं० (प्रकल्पग्रन्थ) 'निशीथ' સૂત્ર.

पकरण. न० } (प्रकरण) પ્રકૃષ્ટપણે
पकरणया. स्त्री० } કરવું; રચવું.

पकाम. त्रि० (प्रकाम) અતિશય; ઘણું. (૨) पुं० પ્રકૃષ્ટ અભિલાષ.

पकिण्ण. } त्रि० (प्रकीर्ण) વિખરેલું;
पकिन्न. } વેરેલું.

पकुव्वय. त्रि० (प्रकारक) પ્રાયશ્ચિત્ત લઇ અત્યંત શુદ્ધિ મેળવનાર.

पक्क. त्रि० (पक्व) પકવેલ; પાકેલ; રાંધેલ.

पक्कण. पुं० (पक्वण) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

पक्कणिय. त्रि० (पक्वणिक) પક્કણદેશવાસી.

पक्कणी. स्त्री० (पक्वणी) પકવણ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી.

पक्कम. न० (प्रक्रम) પરાક્રમ; ઉદ્યોગ; પ્રયોગ કરવો તે.

पक्कमणी स्त्री० (प्रक्रामणी) ફેર લાવવાની વિદ્યા.

पक्काम. त्रि० (पक्वाम) થોડું કાચું અને થોડું પાકું; કાચું પાકું.

पक्किट्टगा. स्त्री० (पक्वेष्टका) પાકી ઇંટ.

पक्कीलिय. त्रि० (प्रक्रीडित) ક્રીડા કરેલ.

पक्ख. पुं० (पक्ष) પખવાડીયું; પંદર દિવસ. (૨) પાર્શ્વ; પડખું; બાજુ. (૩) પક્ષ; વર્ગ. (૪) પાંખ; પીચ્છું. (૫) स्त्री० ઘરની છત (છજા) ની પાંખ. (૬) હેતુ અને સાધ્યનો આશ્રય; અનુમિતિનું એક અંગ.

पक्खग्ग. पुं० (पक्षक) પંખો; વિંજણો.

पक्खओ. अ० (पक्षतस्) પડખે; જોડાજોડ.

पक्खंद. पुं० (प्रस्कन्द) ગતિ કરવી; જવું. (૨) કુદી પડી મરવું તે.

पक्खंदोलग. पुं० (पक्ष्यान्दोलक) પક્ષીઓનો હિંચકો.

पक्खग. त्रि० (पक्षग) એક પખવાડીયું રહેનાર; પખવાડીયાની સ્થિતિવાળું.

पक्खपिंड. पुं० न० (पक्षपिंड) આસન વિશેષ.

पक्खबाहा. स्त्री० (पक्षबाहु) ઘરની પાંખમાં આડસરનો બહાર નીકળતો ભાગ.

पक्खरा. स्त्री० ( ) અશ્વ સેના.

पक्खलिय. त्रि० (प्रस्खलित) સ્ખલિત થયેલું; પડેલું.

पक्खारिण. પું० (प्रक्षारिण) અનાર્ય દેશ વિશેષ. (૨) પું० સ્ત્રી० તે દેશના રહેવાસી.

पक्खाल. ન० (प्रक्षाल) ધોવું તે.

पक्खालण. } **पक्खालन.** } ન० (प्रक्षालन) ધોવું; સાફ કરવું તે.

पक्खालिअ. ત્રિ० (प्रक्षालित) ધોએલું; સાફ કરેલું.

पक्खासण. ન० (पक्ष्यासन) પક્ષિના આકાર જેવું આસન; પક્ષાસન.

पक्खि. પું० સ્ત્રી० (पक्षिन्) પક્ષી.

पक्खिकायण. ન० (पाक्षिकायन) એ નામની કૌશિક ગોત્રની એક શાખા.

पक्खित्त. ત્રિ० (प्रक्षिप्त) નાખેલું; ફેંકેલું.

पक्खिय. ત્રિ० (पाक्षिक) પખવાડીઆનું. (૨) પાખી; પુનમ અને અમાવાસ્ય. (૩) જેના પક્ષમાં ઘણા માણસો હોય તે.

पक्खिवणया. સ્ત્રી० (प्रक्षेपण) ફેંકવું તે.

पक्खिविराल. પું० (पक्षिविराल) બિલાડા જેવો પક્ષિ વિશેષ.

पक्खुडिअ. ત્રિ० (प्रक्रोशित) ગાળો દીધેલ; અવખોડેલ.

पक्खुभिय. ત્રિ० (प्रक्षुभित) ક્ષોભ પામેલું; વ્યાકુળ બનેલ.

पक्खेव. પું० (प्रक्षेप) ફેંકવું; નાખવું. (૨) કોળીયો.

पक्खोड. પું० (प्रस्फोट) પખોડા; પડિલેહણનો એક પ્રકાર.

पगइ. સ્ત્રી० (प्रकृति) કર્મનો સ્વભાવ. (૨) પ્રજા; લોક. (૩) શરીર કે મનનું બંધારણ; તાસીર. (૪) પ્રકૃત અર્થ. (૫) કર્મનો ભેદ.

पगइबंध. પું० (प्रकृतिबन्ध) કર્મનો પ્રકૃતિ–સ્વભાવરૂપે બન્ધ થાય તે.

पगइसंकम. પું० (प्रकृतिसंक्रम) કર્મની એક પ્રકૃતિમાં બીજી પ્રકૃતિનો પરિણામ થાય તે.

पगंठ. પું० (प्रकण्ठ) પીઠ વિશેષ.

पगंठग. પું० (प्रकण्ठक) એક જાતનો બાજોઠ; બાજોઠ આકારે ચોખુણો ઓટલો. (૨) અરીસાની પીઠનો ચોગઠો.

पगड. ત્રિ० (प्रकृत) કરેલું. (૨) બાન્ધેલું. (૩) ઉત્પન્ન કરેલું.

पगड. ત્રિ० (प्रकट) પ્રસિદ્ધ; જાહેર.

पगडण. ન० (प्रकटन) પ્રકાશવું; ખૂલ્લું કરવું.

पगडि. સ્ત્રી० (प्रकृति) જુઓ "પગઇ" શબ્દ.

पगडिय. ત્રિ० (प्रकटित) પ્રગટ થયેલ; ખુલ્લું પડેલ; જાહેર થયેલ.

पगडीकम्म. ન० (प्रकृतिकर्मन्) પ્રકૃતિરૂપે બંધાયેલ કર્મ.

पगड्ड. પું० (प्रगर्त) મોટી ખાડ; ખાડો.

पगति. સ્ત્રી० (प्रकृति) જુઓ "પગઇ" શબ્દ.

पगप्प. પું० (प्रकल्प) આચાર; સદાચાર. (૨) સાધુનો આચાર બતાવનાર શાસ્ત્ર.

पगप्पिय. ત્રિ० (प्रकल्पित) પ્રરૂપિત; કથિત.

पगब्भ. ન० (प्रागल्भ्य) બડાઇ; ધૃષ્ટતા.

पगब्भ. ત્રિ० (प्रगल्भ) ધીર; પ્રૌઢ. (૨) ધીઠો.

पगब्भिअ. ત્રિ० (प्रगल्भित) મગરૂર; ધીઠો.

पगब्भित्तार. ત્રિ० (प्रकर्तयितृ) કાતરનાર.

पगय. ત્રિ० (प्रकृत) ચાલતું; પ્રસ્તુત. (૨) ન० અધિકાર; પ્રસ્તાવ.

पगरण. ન० (प्रकरण) પ્રકરણ; ગ્રન્થ. (૨) અધિકાર; પ્રસ્તાવ.

पगरिअ. ત્રિ० (प्रगलित) કોઢી; શરીરે ગળી ગયેલ.

पगरिस. પું० (प्रकर्ष) અધિકતા.

पगलिय. ત્રિ० (प्रगलित) ઝરી ગયેલ; ગળી ગયેલ.

पगाढ. त्रि० (प्रगाढ) તીવ્ર; કઠણ; તીક્ષ્ણ. (૨) અત્યંત; ઘણું.

पगाम. त्रि० (प्रकाम) અતિશય; ઘણું.

पगार. पुं० (प्रकार) પ્રકાર; ભેદ. (૨) આદિ; વગેરે.

पगास. पुं (प्रकाश) પ્રકાશ; તેજ; ઉદ્યોત. (૨) ખુલ્લું. (૩) त्रि० સરખું; તુલ્ય; સમાન. (૪) पुं० ક્રોધ; ગુસ્સો.

पगासणया. } **पगासणा.** } स्त्री० (प्रकाशन) પ્રકાશિત કરવું; પ્રગટ કરવું.

पगासय. त्रि० (प्रकाशक) પ્રકાશ કરનાર.

पगासिय. त्रि० (प्रकाशित) પ્રકાશેલ.

पगासिया. स्त्री० (प्रकाशिका) પ્રકાશ કરનારી.

पगिट्ठ. त्रि० (प्रकृष्ट) મજબૂત; પુષ્ટ; ઉત્તમ.

पगे. अ० (प्रगे) પ્રભાતમાં; સવારમાં.

पग्गह. पुं० (प्रग्रह) પકડવું; ગ્રહણ કરવું. (૨) રાસ; દોરડી. (૩) ઉપધિ; ઉપકરણ. (૪) નાયક; મુખી.

पग्गहिय. त्रि० (प्रगृहीत) લીધેલું; ગ્રહણ કરેલું.

पग्गहिया. स्त्री० (प्रगृहीता) પિંડૈષણાના સાત પ્રકારમાંનો છટ્ઠો પ્રકાર; જે આહાર ગૃહસ્થે પોતાના વાસણમાં ખાવા માટે લીધો છે તેમાંથી સાધુને વ્હોરાવે તે.

पचंकमण. } **पचंगमण.** } न० (प्रचंक्रमण) ગુંઠણ કે હિચણવડે જમીન ઉપર ઘસડાઇને ચાલવું તે. (૨) બાળક જમીન ઉપર ગુંઠણભર ચાલવા શીખે ત્યારે કરવામાં આવતો સંસ્કાર.

पचलिअ. त्रि० (प्रचलित) ચલાયમાન થયેલ; નીકળી ગયેલ.

पचोइय. त्रि० (प्रचोदित) પ્રેરણા કરાયેલ.

पच्चअ. त्रि० (प्रत्यय) જ્ઞાન. (૨) નિમિત્ત. (૩) पुं० વિશ્વાસ; ભરૂસો.

पच्चइअ. त्रि० (प्रत्ययिक) પ્રત્યય-ઇન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયરૂપ નિમિત્તથી ઉપજતું. (૨) ખાત્રીદાર; વિશ્વાસપાત્ર. (૩) न० શ્રુતજ્ઞાન; આગમજ્ઞાન.

पच्चंग. न० (प्रत्यङ्ग) શરીરના અવયવના અવયવો; નેત્ર નખ વગેરે ઉપાંગ.

पच्चंत. पुं० (प्रत्यन्त) પાસે; નજીક. (૨) त्रि० અત્યંત નીચ; અંત્યજ.

पच्चंतिग. } **पच्चंतिय.** } त्रि० (प्रात्यन्तिक) સીમાડે આવેલ; પ્રાંત ભાગમાં રહેલ. (૨) पुं० પર્વતની સમીપનો પ્રદેશ.

पच्चक्ख. न० (प्रत्यक्ष) આત્માને ઇન્દ્રિયોની મદદ વિના પદાર્થના સાક્ષાત્ યોગથી થતું જ્ઞાન. (૨) ઇન્દ્રિયોથી ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન.

पच्चक्खं. अ० (प्रत्यक्षम्) રૂબરૂ; નજર આગળ.

पच्चक्खाण. न० (प्रत्याख्यान) શ્રાવકનું દશમું વ્રત. (૨) પાપના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા; સાવદ્યયોગની નિવૃત્તિ. (૩) આવશ્યકના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૪) પ્રત્યાખ્યાન સંબંધિ હકીકતવાળો નવમો પૂર્વ.

पच्चक्खाणकिरिया. स्त्री० (प्रत्याख्यानक्रिया) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધના ચોથા અધ્યયનનું નામ.

पच्चक्खाणग. न० (प्रत्याख्यानक) બાળકની રક્ષા માટે રાખવામાં આવતી બાધા.

पच्चक्खाणप्पवाय. पुं० (प्रत्याख्यानप्रवाद) પ્રત્યાખ્યાનના અધિકારવાળો ૧૪ પૂર્વમાંનો નવમો પૂર્વ.

पच्चक्खाणावरण. न० (प्रत्याख्यानावरण) જેની અસર વધારેમાં વધારે ચાર મહિના સુધી રહે છે અને જે સર્વ વિરતિપણું પ્રાપ્ત થવા દે નહિ તે કષાય; કષાયના ચાર પ્રકારમાંનો ત્રીજો પ્રકાર.

पच्चक्खाणि. त्रि० (प्रत्याख्यानिन्) ત્યાગી; પચ્ચક્ખાણ કરનાર.

पच्चक्खाणी. स्त्री० (प्रत्याख्यानी) નિષેધ કરનારી ભાષા.

पच्चक्खाय. त्रि० (प्रत्याख्यात) નિયમ લીધેલું; પ્રતિજ્ઞા કરેલી; ત્યાગ કરેલું.

पच्चक्खायय. त्रि० (प्रत्याख्यायक) ત્યાગ કરનાર.

पच्चक्खिय. पुं० (प्रत्यक्षिन) પ્રત્યક્ષ-કેવળ-જ્ઞાનને ધરનાર; કેવળી.

पच्चच्छिम. पुं० (पश्चिम) પશ્ચિમદિશા.

पच्चच्छिमदिसा. स्त्री० (पश्चिमदिशा) પશ્ચિમ (આથમણી) દિશા.

पच्चच्छिमा. स्त्री० (पश्चिमा) પશ્ચિમદિશા.

पच्चच्छिमिल्ल. त्रि० (पाश्चात्य) પશ્ચિમ દિશા સંબંધી; પશ્ચિમનું.

पच्चच्छिमुत्तरा. स्त्री० (पश्चिमोत्तरा) વાયવ્ય ખુણો; પશ્ચિમ અને ઉત્તરની વચ્ચેનો ખુણો.

पच्चट्ठिया. स्त्री० (प्रत्यट्टिका) મલ્લ લોકોનું એક પ્રકારનું કરણ.

पच्चत्थिग. त्रि० (प्रत्यर्थिक) પ્રતિપક્ષી; દુશ્મન.

पच्चत्थिम. त्रि० (पश्चिम) પશ્ચિમ વિભાગનું. (૨) न० પશ્ચિમ દિશા.

पच्चत्थिमा. स्त्री० (पश्चिमा) પશ્ચિમદિશા.

पच्चत्थिमिल्ल. त्रि० (पाश्चात्य) પશ્ચિમદિશા તરફનું; પશ્ચિમનું.

पच्चत्थिमुत्तरा. स्त्री० (पश्चिमोत्तरा) પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો ખુણો; વાયવ્ય ખુણો.

पच्चत्थुय. त्रि० (प्रत्यास्तृत) બિછાવેલું. (૨) ઢાંકેલું.

पच्चप्पण. न० (प्रत्यर्पण) સમર્પણ; પાછું સોંપી દેવું તે. (૨) નિવેદન કરવું; જણાવવું તે.

पच्चब्भास. पुं० (प्रत्याभ्यास) નિગમન; પ્રત્યુચ્ચારણ.

पच्चय. पुं० (प्रत्यय) વિશ્વાસ; ભરૂસો. (૨) હેતુ; કારણ; નિમિત્ત. (૩) વિભક્તિ વગેરેનો પ્રત્યય. (૪) પ્રતીતિ; બોધ. (૫) નિર્ણય; નિશ્ચય. (૬) શપથ. (૭) જ્ઞાનનું કારણ.

पच्चवत्थाण. न० (प्रत्यवस्थान) શંકાનું સમાધાન કરવું તે. (૨) પ્રતિવચન; ખંડન.

पच्चवाय. पुं० (प्रत्यवाय) દોષ; ગેરલાભ. (૨) વિઘ્ન; અન્તરાય.

पच्चा. स्त्री० (पत्या) લોકપાળ તથા ચન્દ્ર સૂર્યની બાહ્ય પરિષદ્-સભા. (૨) એક જાતનું ઘાસ.

पच्चाउट्टणया. न० (प्रत्यावर्तन) પાછું ફરવું; આવર્તન કરવું.

पच्चागइ. स्त्री० (प्रत्यागति) ગોચરીની નવ વીથિમાંની બીજી વીથિ; જતાં એક પંક્તિમાં ભિક્ષા લઇ વળતાં ઘરોની બીજી પંક્તિમાં ભિક્ષા લ્યે તે.

पच्चागय. त्रि० (प्रत्यागत) પાછું આવેલું. (૨) न० પ્રત્યાગમન.

पच्चाजाय. त्रि० (प्रत्याजात) ઉત્પન્ન થયેલ; જન્મેલ.

पच्चापिच्चिय. न० ( ) પચ્ચજ નામના ઘાસને કુટીને બનાવેલું રજોહરણ.

पच्चामित्त. पुं० न० (प्रत्यमित्र) પડોશનો દુશ્મન; સીમાડાનો પ્રતિપક્ષી. (૨) પ્રથમ મિત્ર થઈ પછી દુશ્મન થયેલ હોય તે.

पच्चायग. त्रि० (प्रत्यायक) } જણાવનાર.
पच्चायण. त्रि० (प्रत्यायन) }

पच्चायाइ. स्त्री० (प्रत्याजाति) ઉત્પત્તિ; જન્મ ગ્રહણ.

पच्चायाय. त्रि० (प्रत्याजात) જન્મ પામેલ; અવતરેલ. (૨) न० પુનર્જન્મ.

पच्चावट्ट. } पुं० (प्रत्यावर्त) આવર્તનની
पच्चावड. } સામે આવર્તન; ચક્ર સામે ચક્ર.

पच्चावरण्ह. पुं० (प्रत्यापराह्न) મધ્યાહ્ન પછીનો સમય; ત્રીજો પહોર.

पच्चासन्न. त्रि० (प्रत्यासन्न) સમીપમાં રહેલ.

पच्चासि. त्रि० (प्रत्याशिन्) ઓછીવાર ખાનાર.

पच्चुग्गच्छणया. स्त्री० (प्रत्युद्गमनता) અભિમુખ ગમન.

पच्चुत्तर. पुं० (प्रत्युत्तर) ઉત્તર; જવાબ.

पच्चुत्थय. } **पच्चुत्थुय.** } त्रि० (पत्यवस्तृत) વસ્ત્રથી ઢાંકેલું; બિછાવેલું.

पच्चुप्पराण. त्रि० (प्रत्युत्पन्न) વર્તમાનકાળનું; ચાલતા સમયનું. (૨) ઋજુસૂત્રનામનો નય; સાત નયમાંનો એક.

पच्चुरस. न० (प्रत्युरस) છાતી સ્હામે; સન્મુખ.

पच्चुवगार. } **पच्चुवयार.** } पुं० (प्रत्युपकार) ઉપકારને બદલે ઉપકાર.

पच्चूस. न० (प्रत्यूष) પ્રાતઃકાળ; પરોઢીઉં.

पच्चोणि. न० ( ) સન્મુખ આગમન; સામૈયું કરવું તે.

पच्चोणियत्त. त्रि० (प्रत्यवनिवृत्त) ઉંચે જઇ પાછું નીચે પડેલ.

पच्चोयड. न० (प्रत्यवतट) નદીના કાંઠા પાસેની ભેખડ. (૨) त्रि० ઢાંકેલ.

पच्छ. त्रि० (पथ्य) હિતકારક; હિતકારી.

पच्छअ. पुं० (प्रच्छद) પછેડી; ઓછાડ.

पच्छण. न० } **पच्छणा.** स्त्री० } (प्रतक्षण) થોડી થોડી ચામડી તાછવી-ભેદવી તે.

पच्छराण. त्रि० (प्रच्छन्न) ગુપ્ત; છાનું.

पच्छराणपइ. पुं० (प्रच्छन्नपति) જાર; ઉપપતિ.

पच्छद्ध. त्रि० (पश्चार्द्ध) ઉત્તરાર્ધ; પાછલો અર્ધભાગ.

पच्छन्न. त्रि० (प्रछन्न) ગુપ્ત; નજરે ન દેખાય એવું.

पच्छय. पुं० (प्रच्छद) વસ્ત્ર વિશેષ; પછેડી.

पच्छवत्थुक्क. न० (पश्चाद्वास्तुक) પાછલું ઘર.

पच्छा. अ० (पश्चात्) પછી; પાછળથી. (૨) પશ્ચિમ દિશા.

पच्छाइय. त्रि० (प्रच्छादित) ઢાંકેલું.

पच्छाकड. त्रि० (पश्चात्कृत) નિરાકરણ કરેલું. (૨) સાધુનો વેષ ઉતારી ગૃહસ્થ બનેલ. (૩) પસાર થયેલ; અતીત થયેલ.

पच्छाकम्म. न० (पश्चात्कर्मन्) સાધુ સાધ્વીને આહાર વ્હોરાવી તે નિમિત્તે સચેત પાણીથી વાસણ વગેરે ધોવાં તે; પશ્ચાત્કર્મદોષ; આહાર સંબંધી એક દોષ.

पच्छाग. पुं० (प्रच्छादक) પછેડી; બદન ઉપર ઓઢવાનું વસ્ત્ર; સાધુનાં ચૌદ ઉપગરણમાંનું એક.

पच्छाणुताव. पुं० (पश्चादनुताप) પસ્તાવો; પશ્ચાત્તાપ.

पच्छाणुपुव्वी. स्त्री० (पश्चादनुपूर्वी) પાછળથી-છેલ્લેથી અનુક્રમ ગણવો તે.

पच्छाताव. पुं० (पश्चात्ताप) પસ્તાવો; અનુતાપ.

पच्छातावित्र. त्रि० (पश्चात्तापिक) પશ્ચાતાપ કરનાર.

पच्छादण. न० (प्रच्छादन) ઢાંકવું તે.

पच्छानिवाइ. त्रि० (पश्चान्निपातिन्) પાછળથી સરી પડનાર; ચારિત્ર લીધા પછી તેને છોડી દેનાર.

पच्छापुर. अ० (पश्चात्पुरस्) આગળ પાછળ.

पच्छाभाग. पुं० (पश्चाद्भाग) પાછલો હિસ્સો.

पच्छायण. न० (प्रच्छादन) છત ઉપરનું એક આચ્છાદનનું પડ.

पच्छायणा. स्त्री० (प्रच्छादना) } **पच्छायणी.** स्त्री० (प्रच्छादनी) } ચાદર; પછેડી.

पच्छायाव. पुं० (पश्चात्ताप) પશ્ચાત્તાપ; પસ્તાવો.

पच्छावाय. पुं० (पश्चाद्वात) પશ્ચિમનો અનુકૂળ વાયુ.

पच्छावि. अ० (पश्चादपि) પછી પણ; પાછળથી પણ.

पच्छासंखडि. स्त्री० (पश्चात्संस्कृति) પાછલા સંસ્કાર

पच्छासंथव. पुं० (पश्चात्संस्तव) પાછળથી પરિચિત થયેલના ગુણોનો સંસ્તવ-કીર્તન કરવું તે. (૨) ભિક્ષાનો એક દોષ.

पच्छासंथुय. त्रि० (पश्चात्संस्तुत) પાછળથી પરિચિત થયેલ; સ્ત્રી, સાસુ, સસરા વગેરે.

पच्छित्त. न० (प्रायश्चित्त) જેથી પાપનો નાશ થાય તેવું તપ.

पच्छिम. त्रि० (पश्चिम) પાછલું; પાછળનું. (૨) અન્તિમ. (૩) ન૦ પશ્ચિમ દિશા.

पच्छिमकाल. पुं० (पश्चिमकाल) પાછલો વખત; સંલેખણાનો સમય; અંતકાળ.

पच्छिमद्ध. न० (पश्चिमार्ध) ઉત્તરાર્ધ; ઉત્તરનો અરધો ભાગ.

पच्छिमसंलेहणा. स्त्री० (पश्चिमसंलेखना) છેલ્લા વખતની સંલેખના; અંત વખતે કષાયાદિને ટાળવા તે.

पच्छिमिल्ल. त्रि० (पाश्चात्य) પાછળથી ઉત્પન્ન થયેલું; પાછળનું.

पच्छिया. स्त्री० (   ) વાંસની છાબડી; ચંગેરી.

पच्छिल्लय. त्रि० (पाश्चात्य) પાછળનું.

पच्छोववरणग. } **पच्छोववन्नक.** } त्रि० (पश्चादुत्पन्न) પાછળથી ઉત્પન્ન થયેલ.

पजंपावण. न० (प्रजल्पकारण) બાળક બોલતાં શીખે તે વખતે સંસ્કાર કરવામાં આવે તે.

पजंपिय. न० (प्रजल्पित) બોલવું તે; ભાષણ.

पजण. त्रि० (प्रजन) ઉત્પન્ન કરનાર.

पजणण. न० (प्रजनन) પુરૂષ ચિહ્ન; જનનેન્દ્રિય.

पजीवण. न० (प्रजीवन) પ્રકૃષ્ટ જીવિકા; સારી રીતે જીવન નિર્વાહ થાય તેટલું દ્રવ્ય.

पजुत. पुं० (प्रयुत) ૮૪ લાખ પ્રયુતાંગ પરિમિતકાળ.

पजुतंग. पुं० (प्रयुताङ्ग) ૮૪ લાખ અયુતાંગ પરિમિતકાળ.

पज्ज. न० (पद्य) પદ્ય; વૃત્ત; છંદોબદ્ધ.

पज्ज. न० (पाद्य) પગ ધોવાનું પાણી.

पज्जअ. पुं० (पर्याय) સર્વતઃલાભ; પ્રાપ્તિ. (૨) પરિપાટી; સમય; પ્રસ્તાવ.

पज्जंत. पुं० (पर्यन्त) અન્ત-છેડો.

पज्जंतअ. त्रि० (पर्यन्तक) છેવટનું; છેલ્લું.

पज्जग. पुं० (प्रार्यक) પિતામહનો પિતા; પરદાદો.

पज्जण. न० (पायन) પાવું તે; પાન કરાવવું તે.

पज्जण्ण. पुं० (पर्जन्य) વરસાદ; વાદળાં.

पज्जत्त. पुं० (पर्याप्त) જેણે આહાર આદિ પર્યાપ્તિ બાંધીને પુરી કરી છે તેવો જીવ. (૨) સંપૂર્ણ; પુરૂં. (૩) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના સત્તરમા દ્વારનું નામ.

पज्जत्तनाम. न० (पर्याप्तनामन्) પર્યાપ્તિ નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

पज्जत्तसंखेज्ज. त्रि० (पर्याप्तसंख्येय) સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળો પર્યાપ્ત જીવ.

पज्जत्ति. स्त्री० (पर्याप्ति) સંપૂર્ણતા; છ પ્રકારની પર્યાપ્તિ. (૨) શક્તિ; સામર્થ્ય.

पज्जत्तिया. स्त्री० (पर्याप्तिका) જેનું સ્વરૂપ સારી રીતે સમજવામાં આવે તેવી ભાષા.

पज्जन्न. पुं० (पर्जन्य) મેઘ વિશેષ; જે એક વખત વરસે તો હજાર વર્ષ સુધી જમાનમાં ચિકાશ રહે તે મેઘ.

पज्जय. पुं० (प्रार्यक) પ્રપિતામહ; બાપનો દાદો.

पज्जय. पुं० (पर्याय) લબ્ધિ અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મ નિગોદ જીવને ઉત્પત્તિ સમયે જે મતિશ્રુત અજ્ઞાનનો અંશ હોય તેને બીજે સમયે જે વૃદ્ધિ થાય તે પર્યાયશ્રુત.

पज्जयसमास. पुं० (पर्यायसमास) પર્યાયશ્રુતનો સમુદાય.

पज्जयण. न० (पर्ययन) सर्वतः वस्तु परिच्छेदरूप ज्ञान. (२) निश्चय; अवधारण.

पज्जरय. पुं० (प्रजरक) पहेली नरकनो मेरुथी दक्षिण तरफनो नरकावासो.

पज्जरयमज्झ. पुं० (प्रजरकमध्य) એક नरकावासो.

पज्जरयावट्ट. पुं० (प्रजरकावर्त) नरकावास विशेष.

पज्जरयावसिट्ठ. पुं० (प्रजरकावशिष्ट) એક नरकावासो.

पज्जलण. न० (प्रज्वलन) वधारे सळगवुं.

पज्जलिय. त्रि० (प्रज्वलित) सळगी ऊठेलुं. (२) જાગૃત થયેલું.

पज्जव. पुं० (पर्यव) द्रव्य अने गुणनुं रूपान्तर थवुं; એક अवस्थामांथी બીજી अवस्थामां જવું ते. (२) परिच्छेद; निर्णय. (३) विशेषता; व्यक्तित्व. (४) पर्याय-એક वस्तुनां भिन्न २ नामो; એકાર્થવાચક भिन्न भिन्न शब्दो.

पज्जवक्खर. न० (पर्यवाक्षर) सर्व आकाश प्रदेशने अनन्तगुणा करीએ એટલા એક એક आकाश प्रदेशना अगुरुलघु पर्याय छे ते ' पज्जवक्खर. '

पज्जवजाय. त्रि० (पर्यवयात) ज्ञान प्राप्त.

पज्जवट्ठिय. त्रि० (पर्य्यवस्थित) अवस्थाએ पहोंचेलुं; पार पामेलुं.

पज्जवण. न० (पर्यवन) सर्वथा वेदवुं-જાણવું ते. (२) परिच्छेद; निश्चय.

पज्जवनय. पुं० (पर्यवनय) पर्यायास्तिक (पर्यायने विषय करनार) नय.

पज्जवलीढ. त्रि० (पर्यवलीढ) अवस्थान्तर रूप पर्यायथी चवाએલ; पुरातनी; જુનું थयेलुं.

पज्जवसाण. न० (पर्यवसान) छेडो; अन्त.

पज्जवसिय. त्रि० (पर्यवसित) अन्तवाळुं; छेडावाळुं. (२) शेष रहेल; बाकी वधेल. (३) न० अवसान; अन्त.

पज्जाय. पुं० (पर्याय) समान अर्थ, જેમ घट, कळश वगेरे. (२) अनुक्रम. (३) वस्तुनी उत्तरोत्तर अवस्था; रूपांतर. (४) साधुपणुं, श्रावकपणुं वगेरे अवस्था.

पज्जायवोच्छेअ. पुं० (पर्यायव्यवच्छेद) अनुक्रमे साधुपणाना पर्यायनो विच्छेद करवो ते; प्रायश्चित्तनो એક प्रकार.

पज्जिआ. स्त्री० (प्रार्यिका) बापनी के मानी मोटीमा.

पज्जुदास. पुं० (पर्युदास) निषेध; प्रतिषेध.

पज्जुन्न. पुं० (प्रद्युम्न) कृष्ण वासुदेवनी रुकमणी राणीनो पुत्र. (२) अंतगडसूत्रना चोथा वर्गना छठ्ठा अध्ययननुं नाम. (३) प्रद्युम्न नामनो मेघ के જે એક वखत वरसे तो तेनो એક હજાર वरस सुधी त्रेह चाले.

पज्जुवट्ठिय. त्रि० (पर्युवस्थित) उद्यत थयेल; तैयार थयेल.

पज्जुवासण. न० (पर्युपासन) सेवा; भक्ति.

पज्जुवासणया. } स्त्री० (पर्युपासना) सेवा
पज्जुवासणा. } भक्ति करवी ते.

पज्जुवासणिज्ज. } त्रि० (पर्युपासनीय) पर्यु-
पज्जुवासणिय. } पासना-सेवा भक्ति करवा योग्य.

पज्जुसण. न० (पर्युषण) वर्षाकाळमां साधुએ એક स्थाने निवास करवो ते.

पज्जुसणाकप्प. पुं० (पर्युषणाकल्प) पर्युषणाकल्प; वर्षाकाळमां साधुએ એક स्थानके निवास करवो, संवत्सरी प्रतिक्रमण करवुं, लोच करवो, वस्त्रादिक व्होरवां नहीं वगेरे.

पज्जोतित. त्रि० (प्रद्योतित) प्रगट करेल.

पज्जोय पुं० (प्रद्योत) उद्योत; प्रकाश. (२) छठ्ठा तीर्थंकरना १०मा गणधर.

पज्जोयगर. त्रि० (प्रद्योतकर) प्रकाश करनार; तेज आपनार.

पज्जोसवण. न० (पर्युषण) } પર્યુષણ
पज्जोसवणा. स्त्री० (पर्युषणा) } પર્વ; આષાઢી પાખીના પડવાથી ૪૯ કે ૫૦ મો દિવસ. (૨) એક સ્થાનમાં ચોમાસું વ્યતીત કરવું તે.

पज्जोसवणाकप्प. पुं० (पर्युषणाकल्प) જુઓ "પજ્જુસણકપ્પ" શબ્દ.

पज्जोसविय. त्रि० (पर्युषित) પજ્જુસણ કલ્પ; પર્યુષણમાં કરવાનું વિધાન કરેલ-આચરેલ.

पज्झर. पुं० (प्रक्षर) પ્રવાહ વિશેષ.

पज्झाय. न० (प्रध्यात) પ્રિયજનનું અતિશય ચિન્તન કરવું તે. (૨) त्रि० ચિન્તિત.

पट. पुं० (पट) વસ્ત્ર; લુગડું.

पट्ट. पुं० (पट्ट) દુપટ્ટો; પછેડી. (૨) ધાતુનાં પતરાં. (૩) સાધ્વીનું એક ઉપકરણ; અવગ્રહાનન્તકને ધરી રાખવા માટે સાધ્વીની કેડ ઉપર બાંધવાનો પટ્ટો. (૪) કીડાની લાળનું સૂત્ર. (૫) કવચ ઉપર બાંધવાનો પટ્ટો. (૬) લેખની તખતી. (૭) પટ્ટસૂત્રનાં બનેલ પટોળાં.

पट्टइल्ल. पुं० (पट्टवत्) પટેલ; ગામનો મુખી.

पट्टंसुय. पुं० (पट्टांशुक) અંગુચ્છો; શરીર લુછવાનો ટુવાલ.

पट्टकार. पुं० (पट्टकार) શાલવી; વણકર.

पट्टग. पुं० (पट्टक) પાટ; આસન વિશેષ.

पट्टण. न० (पत्तन) મોટું શહેર. (૨) રત્ન ભૂમિ; સ્થાન વિશેષ.

पट्टय. न० (पट्टक) ન્હાવાનો પાટલો.

पट्टिया. स्त्री० (पट्टिका) લાકડાની પટ્ટી-પાટલી. (૨) ધનુષની પટ્ટી.

पट्टिस. पुं० (पट्टिश) નાળ; એક જાતનું અસ્ત્ર.

पट्टी. स्त्री० (पट्टी) ધનુર્યષ્ટિ. (૨) હાથ પરની પટ્ટી.

पट्ठ. त्रि० (स्पृष्ट) જેનો સ્પર્શ કરેલો છે તે.

पट्ठ. त्रि० (पृष्ट) જેને પૂછેલ છે તે. (૨) न० પ્રશ્ન; સવાલ. (૩) त्रि० અગ્રેસર. (૪) પ્રધાન; મુખી.

पट्ठ. न० (पृष्ठ) પીઠ; વાંસાનો ભાગ.

पट्ठवअ. त्रि० (प्रस्थापक) સ્થાપન કરનાર. (૨) અવધિજ્ઞાનનો પ્રારંભ કરનાર.

पट्ठवग. पुं० (प्रस्थापक) પ્રસ્થાપના કરનાર. (૨) પ્રવર્તક.

पट्ठवण. न० (प्रस्थापन) આરંભ. (૨) પ્રકૃષ્ટ સ્થાપન.

पट्ठवणा. स्त्री० (प्रस्थापना) કલ્પના.

पट्ठविय. त्रि० (प्रस्थापित) સ્થાપેલું; કરવા માંડેલું.

पट्ठविया. स्त्री० (प्रस्थापिता) અપરાધનું પ્રાયશ્ચિત શરૂ કરવું તે; આરોપણા પ્રાયશ્ચિત્તનો એક પ્રકાર.

पट्ठिमंस. न० (पृष्ठमांस) પીઠનું માંસ. (૨) વિષ્ટા.

पट्ठिय. त्रि० (प्रस्थित) પ્રયાણ કરેલ.

पट्ठीवंस. पुं० (पृष्ठीवंश) આડસર.

पड. पुं० (पट) વસ્ત્ર; લુગડું.

पडंगा. स्त्री० ( ) છડી; લાકડી.

पडकारक. पुं० (पटकारक) લુગડું વણનારો; વણકર.

पडग. पुं० (पटक) પટ; વસ્ત્ર.

पडगार. पुं० (पटकार) તન્તુવાય; કપડું વણનાર.

पडण. न० (पतन) પડી જવું; પડવું.

पडल. न० (पटल) પટલ; સમૂહ; જથ્થો. (૨) પડ; થડ. (૩) ગુચ્છ. (૪) પડલો; ગોચરી વખતે પાત્રાં ઢાંકવાનું એક વસ્ત્ર ખણ્ડ.

पडलग. स्त्री० न० (पटलक) ફુલ વગેરે ઢાંકવાનો પડલો; આચ્છાદન વસ્ત્ર. (૨) પોટલી.

पडसाडग. } पुं० (पटशाटक) नीचे पहे-
पडसाडय. } रवानुं वस्त्र; धोतीयुं. (२) दुपट्टो.

पडसाडया. } स्त्री० (पटशाटिका) साडी;
पडसाडिया. } पछेडी.

पडह. पुं० (पटह) मोटो ढोल.

पडाग. पुं० (पताक) } ध्वजा; वावटो.
पडागा. स्त्री० (पताका) } (२) चिह्नवाळो पट्टो. (३) એક જાતનો સર્પ.

पडागाइपडागा. स्त्री० (पताकातिपताका) ઉપરા ઉપરી ધ્વજા; ધ્વજા ઉપર ધ્વજા. (२) મચ્છની એક જાત.

पडि. अ० (प्रति) દરેક. (२) પ્રત્યે. (३) પ્રતિપક્ષી; વિપરીત. (४) વિશેષ; વિશિષ્ટતા. (५) વ્યાપ્તિ. (६) પછી. (७) સન્મુખપણું. (८) પ્રતિદાન; બદલો. (९) પ્રતિષેધ; નિષેધ. (१०) સ્વભાવ. (११) અધિકતા; અતિશય. (१२) નાનાપણું; લઘુતા. (१३) શ્લાઘા; પ્રશસ્તતા. (१४) સાંપ્રતિકતા; વર્તમાનતા. (१५) નિરર્થક.

पडि. त्रि० (पटिन्) પટવાળું; વસ્ત્રવાળું.

पडिएक्क. न० (प्रत्येक) દરેક; પ્રત્યેક.

पडिंसुआ. स्त्री० (प्रतिश्रुत) પ્રતિધ્વનિ; પ્રતિ શબ્દ.

पडिकंटय. त्रि० (प्रतिकण्टक) પ્રતિસ્પર્ધી.

पडिकत्तार. त्रि० (प्रतिकर्तृ) ઇલાજ કરનાર.

पडिकप्पिअ. त्रि० (प्रतिकल्पित) સજ્જ કરેલ; તૈયાર કરેલ.

पडिकम्म. न० (प्रतिकर्मन्) સંકલનાદિ ગણિત. (२) વૈદ્ય—ચિકિત્સા.

पडिकय. त्रि० (प्रतिकृत) જેનો બદલો આપવામાં આવેલ છે તે. (२) न० પ્રતિકાર; બદલો.

पडिकिरिया स्त्री० (प्रतिक्रिया) પ્રતિકાર; બદલો.

पडिकुक्कुड. पुं० (प्रतिकुर्कुट) પ્રતિપક્ષી કુકડો.

पडिकुट्ठ. } त्रि० (प्रतिकुष्ट) સમાજનો
पडिकुट्ठिल्लग. } તિરસ્કાર પામેલ; નિષિદ્ધ; નિંદ્ય.

पडिकूल. त्रि० (प्रतिकूल) ઉલટું; વિપરીત. (२) અનિષ્ટ.

पडिकोह. पुं० (प्रतिक्रोध) ક્રોધની સહામે ક્રોધ કરવો.

पडिक्क. न० (प्रत्येक) પ્રત્યેક; દરેક.

पडिक्कंत. त्रि० (प्रतिक्रान्त) પ્રતિક્રમણ કરેલ; પાપથી પાછો વળેલ.

पडिक्कम. पुं० (प्रतिक्रम) શરીરની વિભૂષા આદિ ક્રિયા.

पडिक्कमण. न० (प्रतिक्रमण) } પ્રતિક્રમણ
पडिक्कमणा. स्त्री० (प्रतिक्रमण) } કરવું; પાપની આલોચના; દોષ નિવારણ. (२) નિવૃત્તિ; વ્યાવર્તન. (३) પ્રમાદને વશ થવાથી શુભ યોગ મૂકી અશુભ યોગપર ચડ્યા પછી પાછા શુભ યોગ પર ચડવું તે.

पडिक्खित्त. त्रि० (परिक्षिप्त) વિસ્તારિત.

पडिगय. त्रि० (प्रतिगत) પાછું ગયેલું.

पडिगाहग. त्रि० (प्रतिग्राहक) ગ્રહણ કરનાર.

पडिग्गह. न० (प्रतिग्रह) ઉપરથી પડતી વસ્તુને ગ્રહણ કરનાર; સાધુનાં પાત્ર; પાતરાં. (२) સિદ્ધ સેણિઆ અને મણુસ્સ સેણિઆ પરિકર્મનો ૧૧ મો ભેદ અને પુટ્ઠ સેણિઆદિ પાંચ પરિકર્મનો આઠમો ભેદ.

पडिग्गहधारि. त्रि० (प्रतिग्रहधारिन्) પાતરાં રાખનાર.

पडिग्गाहिअ. त्रि० (प्रतिगृहीत) ગ્રહણ કરેલ.

पडिघाअ. पुं० (प्रतिघात) વિનાશ. (२) પ્રતિબન્ધ; નિરોધ. (३) નિરાકરણ.

पडिचंद. पुं० (प्रतिचन्द्र) સામસામે બે ચંદ્ર દેખાય તે, જે ઉત્પાત આદિનું કારણ છે.

पडिचरग. पुं० (प्रतिचारक) જાસૂસ; ચર પુરુષ.

पडिचार. पुं० (प्रतिचार) ગોઠવણ; વ્યવસ્થા. (૨) કળા વિશેષ; ગ્રહ આદિની ગતિનું પરિજ્ઞાન. (૩) રોગીની સેવા ચાકરીનું જ્ઞાન.

पडिचोयणा. स्त्री० (प्रतिचोदना) ઉપદેશ; પ્રેરણા.

पडिच्छग. पुं० (प्रतीच्छक) પોતાના ગુરુની આજ્ઞા લઇ સૂત્રના અર્થ ગ્રહણ કરવાને આચાર્ય સાથે રહેનાર સાધુ; જ્ઞાન લેવાનો અભિલાષી.

पडिच्छण. न० (प्रतीच्छण) બીજા ગણુમાં જઇ સૂત્રાર્થ ગ્રહણ કરવા તે.

पडिच्छन्न. त्रि० (प्रतिच्छन्न) ઢંકાએલું.

पडिच्छयण. } न० (प्रतिच्छादन) આચ્છા-
पडिच्छायण. } દન; ઢાંકણું.

पडिच्छा. स्त्री० (प्रतीच्छा) પ્રતીક્ષણ; નિરીક્ષણ.

पडिच्छिय. त्रि० (प्रतीच्छित) ગ્રહણ કરેલ. (૨) વિશેષ સ્વરૂપની ઇચ્છાવાળો.

पडिच्छीण. (प्रातिक्षीण) ઉમેદવાર; ઇતેજાર.

पडिजागर. न० (प्रतिजागर) ઉજાગરો; જાગતા રહેવું તે.

पडिजागरण. न० (प्रतिजागरण) ગ્લાનની વૈયાવચ્ચ કરવી તે.

पडिणाविया. स्त्री० (प्रतिनौका) સ્હામે આવતી નાવા-હોડી.

पडिणिकास. त्रि० (प्रतिनिकाश) સદૃશ; સરખું.

पडिणिग्गय. त्रि० (प्रतिनिर्गत) નીકળેલું; નીકળી ગયેલું.

पडिणिभ. त्रि० (प्रतिनिभ) હેતુ વિશેષ; વાદીના ઉપન્યાસ તુલ્ય ઉપન્યાસ કરી પ્રતિવાદી ઉત્તર આપે તે. (૨) સદૃશ; તુલ્ય.

पडिणियत्त. त्रि० (प्रतिनिवृत्त) પાછા હઠેલ.

पडिणिविट्ठ. त्रि० (प्रतिनिविष्ट) દ્વેષયુક્ત.

पडिणिसंत. त्रि० (प्रतिनिश्रान्त) સારી રીતે વિશ્રામ પામેલું. (૨) નિલીન.

पडिणीय. त्रि० (प्रत्यनीक) દુશ્મનાઇ રાખ-નાર; ઉપદ્રવ કરનાર શત્રુ. (૨) નિંદક. (૩) न० પ્રતિપક્ષીની સેના.

पडिणीयभासा. स्त्री० (प्रत्यनीकभाषा) અપ-કારી-વિરોધી ભાષા.

पडिण्णत्त. त्रि० (प्रतिज्ञप्त) ઉક્ત; કથિત.

पडितंत. त्रि० (प्रतितंत्र) સ્વશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ અર્થ.

पडिदंड. पुं० (प्रतिदंड) મુખ્ય દંડની સમાન બીજો દંડ.

पडिदुगंछि. त्रि० (प्रतिजुगुप्सिन्) નિન્દા કરનાર. (૨) પરિહાર-ત્યાગ કરનાર.

पडिदुवार. } न० (प्रतिद्वार) મ્હોટા દરવાજા
पडिद्दार. } પાસેનો બીજો નાનો દરવાજો. (૨) બારણે બારણે.

पडिनकास. त्रि० (प्रतिनिकाश) સરખું; સમાન.

पडिनिक्खंत. त्रि० (प्रतिनिष्क्रान्त) બહાર નીકળેલ.

पडिनियत्त. त्रि० (प्रतिनिवृत्त) પાછું વળેલ; નિવૃત્ત થયેલ.

पडिनिवेस. पुं० (प्रतिनिवेश)અત્યન્ત દ્વેષ.

पडिनीअ. त्रि० (प्रत्यनीक) પ્રતિપક્ષી; વિરોધી.

पडिन्नत्त. त्रि० (प्रतिज्ञप्त) પ્રતિજ્ઞા કરેલ. (૨) આદેશ કરેલ.

पडिन्ना. स्त्री० (प्रतिज्ञा) જુઓ "પઇણ્ણા" ૨૭૬.

पडिपंथ. पुं० (प्रतिपथ) ઉલટો માર્ગ; વિપ-રીત માર્ગ. (૨) પ્રતિકૂળતા.

पडिपंथि. त्रि० (प्रतिपन्थिन्) પ્રતિકૂળ;વિરોધી.

पडिपंथिया. स्त्री० (प्रतिपंथिता) પ્રતિકૂળતા; વિદ્વેષિપણું.

पडिपन्न. त्रि० (प्रतिपन्न) યુક્ત; સહિત.

पडिपह. पुं० (प्रतिपथ) અવળો માર્ગ; ઉલટો રસ્તો. (૨) ન. અભિમુખ; સંમુખ.

पडिपहिअ. त्रि० (प्रातिपथिक) પંથે ચાલતા મુસાફરની સ્હામે જઇ ચોરી કરનાર; સામે આવનાર.

पडिपाद. पुं० (प्रतिपाद) પાયા નીચે રાખવાનો પડવાયો.

पडिपिल्लिय. त्रि० (प्रतिप्रेरित) પ્રેરણા કરેલ.

पडिपुच्छणाया. } **पडिपुच्छणा.** } स्त्री० (प्रतिप्रच्छना) પૂછવું તે. (૨) ગુરૂની અનુજ્ઞાથી એક કામ કરતાં વચ્ચે પોતાને માટે કે બીજા સાધુઓને માટે કંઇ બીજું કામ નીકળે તે વખતે પણ પુનઃ ગુરૂને પુછી સંમતિ લઇનેજ કરવું તે; સામાચારીનો ચોથો પ્રકાર. (૩) ગુર્વાદિક પાસેથી ખુલાસો મેળવવા પ્રશ્ન કરવો તે. (૪) ઉત્તર; પ્રશ્નનો જવાબ.

पडिपुच्छणिज्ज. त्रि० (प्रतिपृच्छनीय) વારંવાર પુછવા યોગ્ય.

पडिपुच्छा. स्त्री० (प्रतिपृच्छा) ખબર પુછવા તે. (૨) ગુરૂએ એકવાર મના કરી હોય તે કાર્ય માટે ફરીથી ગુરૂને શિષ્યે પુછવું તે; દશ સામાચારીમાંની સાતમી સામાચારી.

पडिपुराण. } **पडिपुन्न.** } त्रि० (प्रतिपूर्ण) સમ્પૂર્ણ; પુરે પુરૂં.

पडिपूजिय. त्रि० (प्रतिपूजित) પૂજેલું; અર્ચેલું.

पडिबंध. पुं० (प्रतिबन्ध) પ્રતિબંધ; વિલમ્બ; અટકાયત; રોકાણ. (૨) હઠ; આગ્રહ. (૩) વિલંબે કામ કરનાર; આળસુ; ધીમો. (૪) સ્નેહ; પ્રીતિ. (૫) આસક્તિ. (૬) વેષ્ટન.

पडिबद्ध. त्रि० (प्रतिबद्ध) બાંધેલું. (૨) પોતાનું કરી રાખેલું. (૩) દૃઢ; મજબૂત. (૪) સમીપમાં રહેલું.

पडिबाहिर. त्रि० (प्रतिबाह्य) અધિકારથી બહાર; અનધિકારી; અયોગ્ય.

पडिबुज्झणाया. } **पडिबुज्झणा.** } स्त्री० (प्रतिबोधना) બોધ; સમજ. (૨) જાગૃતિ.

पडिबुद्ध. त्रि० (प्रतिबुद्ध) જાગૃત થયેલ; ઉંઘમાંથી ઉઠેલ. (૨) न० પ્રતિબોધ. (૩) પું० એક રાજાનું નામ.

पडिबुद्धि. पुं० (प्रतिबुद्धि) પ્રતિબુદ્ધિ નામે અયોધ્યાનો પ્રાચીન રાજા.

पडिबूहणाया. स्त्री० (प्रतिबृंहणा) ઉપચય; પુષ્ટિ.

पडिबोह. पुं० (प्रतिबोध) જાગવું તે.

पडिबोहिय. त्रि० (प्रतिबोधित) જાગૃત કરેલ; જગાડેલ.

पडिबोहिया. स्त्री० (प्रतिबोधिका) જગાડનારી; દાસી.

पडिभंड. पुं० (प्रतिभाण्ड) વેચવાનું કરિયાણું–માલ.

पडिभग्ग. त्रि० (प्रतिभग्न) હારી ગયેલ; થાકી ગયેલ.

पडिभणणा. स्त्री० (प्रतिभणन) સામો જવાબ દેવો તે.

पडिभणित्तार. त्रि० (प्रतिभणितृ) સ્હામે બોલનાર.

पडिभाग. पुं० (प्रतिभाग) અંશ; ભાગ.

पडिभोइ. त्रि० (प्रतिभोगिन्) પરિભોગ કરનાર.

पडिमट्ठाइ. पुं० (प्रतिमास्थायिन्) પડિમા–બારમી ભિખ્ખુની પડિમા અંગીકાર કરી રહેનાર (સાધુ).

पडिमट्ठाइअ. पुं० (प्रतिमास्थायिक) પડિમાધારી સાધુ.

पडिमा. स्त्री० (प्रतिमा) અભિગ્રહ વિશેષ, શ્રાવકની અગીઆર અને સાધુની બાર પડિમા વગેરે. (૨) ફોટો; મૂર્તિ; આકાર. (૩) કાઉસગ્ગ.

पडिमाण. न० (प्रतिमान) પ્રતિમાન; પૈસા વગેરેથી વસ્તુની કિમ્મત કરવી તે. (૨) જેનાથી સુવર્ણ વગેરેનો તોલ થાય છે તે રતિ, માસા ઇત્યાદિ માપ.

पडिमुंडणा. स्त्री० (प्रतिमुण्डना) નિષેધ; નિવારણ.

पडिमोयग. त्रि० (प्रतिमोचक) મુક્ત કરાવનાર; છોડાવનાર.

पडिय. त्रि० (पतित) પડેલું.

पडियरग. पुं० (प्रतिचरक) સેવા કરનાર; વૈયાવચ્ચ કરનાર.

पडियरण. न० (प्रतिचरण) } **पडियरणा.** स्त्री० (प्रतिचरणा) } નિરૂપણ કરવું; આલોચના કરવી તે. (૨) સેવા; શુશ્રૂષા. (૩) પ્રતિક્રમણ. (૪) સત્કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ.

पडिया. स्त्री० (प्रतिज्ञा) ટેક; ધારણા; પ્રતિજ્ઞા.

पडिया. स्त्री० (पटिका) છાબને ઢાંકવાનું વસ્ત્ર.

पडियाइक्खिय. त्रि० (प्रत्याख्यात) પચ્ચખાણ કરેલ; ત્યાગ કરેલ.

पडियाखित्त. त्रि० (प्रत्याक्षिप्त) નિષેધ કરેલું.

पडियागय. त्रि० (प्रत्यागत) પાછા આવેલ.

पडियाणअ. } **पडियाणिय.** } न० (पटतानक) ઘોડાના પલાણની નીચેનું વસ્ત્ર; પડછી. (૨) થિગડું.

पडियार. पुं० (प्रतिकार) પૂર્વકર્મનો બદલો. (૨) ઉપાય. (૩) શોધ.

पडियार. पुं० (प्रतिचार) અંગચેષ્ટા. (૨) પ્રતિકાર; સેવા.

पडियारग. पुं० (प्रतिचारक) સેવકવર્ગ.

पडियारिया. स्त्री० (प्रतिचारिका) દાસી.

पडिरह. पुं० (प्रतिरथ) રથની સ્હામો રથ.

पडिरूव. त्रि० (प्रतिरूप) સુન્દર દેખાવવાળું; જોનારને ક્ષણે ક્ષણે નવું લાગે તેવું. (૨) પ્રતિબિમ્બ પડે તેવી સ્વચ્છ વસ્તુ. (૩) મળતો આકાર. (૪) ઉત્તર તરફના ભૂતદેવતાના બીજા ઇન્દ્રનું નામ. (૫) માતા અને પિતા બન્નેના કુળને લાયક. (૬) શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિ; જુના વખતથી ચાલતી આવતી રીત. (૭) નમુનો.

पडिरूवग. } **पडिरूवय.** } न० (प्रतिरूपक) પ્રતિબિમ્બ. (૨) त्रि० નમુનો; તેના જેવું.

पडिरूवा. स्त्री० (प्रतिरूपा) ચાલુ અવસર્પિણીના ચોથા કુલકરની સ્ત્રી.

पडिलंभ. पुं० (प्रतिलम्भ) પ્રાપ્તિ; આહારાદિકનો લાભ.

पडिलद्ध. त्रि० (प्रतिलब्ध) મેળવેલ; પ્રાપ્ત કરેલ.

पडिलाभिय. त्रि० (प्रतिलाभित) આહાર પાણી વ્હોરાવેલ; સાધુમુનિને નિર્દોષ આહારાદિ આપેલ.

पडिलेहण. न० (प्रतिलेखन) } **पडिलेहणा.** स्त्री० (प्रतिलेखना) } નિરીક્ષણ; તપાસ.

पडिलेहणिया. स्त्री० (प्रतिलेखनिका) જુઓ "પડિલેહણ" શબ્દ.

पडिलेहय. त्रि० (प्रतिलेखक) નિરીક્ષક; જોનાર.

पडिलेहा. स्त्री० (प्रतिलेखा) જુઓ 'પડિલેહણ' શબ્દ.

पडिलेहिय. त्रि० (प्रतिलेखित) પડિલેહણ કરેલ.

पडिलोम. त्रि० (प्रतिलोम) વિરૂદ્ધ; પ્રતિકૂળ; ઉલટું.

पडिवंस. पुं० (प्रतिवंश) નાના વાંસ.

पडिवंसग. पुं० (प्रतिवंशक) પાંજરાની વચ્ચે ફરતી ગોઠવેલી વાંસની કાંબડી. (૨) ઉભા વાંસ ઉપર આડા ગોઠવેલ વાંસ.

पडिवक्ख. पुं० (प्रतिपक्ष) સ્હામોપક્ષ; પ્રતિપક્ષ; વિરોધીપક્ષ.

पडिवज्जिय. त्रि० (प्रतिपन्न) ગ્રહણ કરેલ; સ્વીકારેલ.

पडिवडिय. त्रि० (प्रतिपतित) ચાલી ગયેલ.

पडिवराग. त्रि० (प्रतिपन्न) પ્રાપ્ત થયેલું. (૨) આશ્રિત. (૩) સ્વીકૃત.

पडिवत्ति. स्त्री० (प्रतिपत्ति) પ્રણામ-વન્દના આદિ વિનયવિધિ; સેવાભક્તિ. (૨) અંગીકાર; સ્વીકાર. (૩) દ્રવ્યાદિક પદાર્થ પરત્વે મતાન્તર. (૪) અનુભવથી થતી પ્રતીતિ-નિશ્ચય. (૫) કરણી; કૃત્ય. (૬) પ્રકાર; ભેદ. (૭) જીવાદિદ્વાર; પ્રકરણ. (૮) ઉપપત્તિ; યુક્તિઘટના. (૯) પ્રાપ્તિ; લાભ. (૧૦) અભિગ્રહ વિશેષ. (૧૧) પરિપાટી; ક્રમ.

पडिवत्तिअ. पुं० (प्रतिपत्तिक) સમ્યક્ત્વથી પડીને વળી બીજીવાર સમ્યકત્વ પામનાર જીવ.

पडिवत्तिसमास. पुं० न० (प्रतिपत्तिसमास) શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર; ગતિ આદિ એ ચાર દ્વારથી થતું જીવાદિ પદાર્થનું જ્ઞાન.

पडिवन्न. त्रि० (प्रतिपन्न) સ્વીકારેલ; અંગીકાર કરેલ. (૨) પ્રાપ્ત થયેલ; પામેલ.

पडिवया. स्त्री० (प्रतिपद्) પડવો; એકમ.

पडिवह. पुं० (प्रतिपथ) આડો રસ્તો; ઉલટો માર્ગ.

पडिवा. स्त्री० (प्रतिपद्) પડવો; એકમ.

पडिवाअ. पुं० (प्रतिपात) અવધિ જ્ઞાનનો ઘટાડો થાય તે.

पडिवाइ. त्रि० (प्रतिपातिन्) પડવાના સ્વભાવવાળું; આવીને જતું રહે તેવું. (૨) પું० ન० અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

पडिवाय. पुं० (प्रतिघात) નાશ; ધ્વંસ.

पडिवाय. पुं० (प्रतिपाद) પડવાયો; પલંગ આદિના પાયા નીચે રાખવાનો લાકડાનો કકડો.

पडिवासुदेव. पुं० (प्रतिवासुदेव) જે ત્રણ ખંડનું રાજ્ય કરતાં વાસુદેવને હાથે મરે ને તેનું રાજ્ય વાસુદેવ કરે તે પ્રતિવાસુદેવ.

पडिविज्जा. स्त्री० (प्रतिविद्या) વિદ્યાની સ્હામે વિદ્યા; મારણ, મોહન, વગેરેની સ્હામે તેવી વિદ્યા ચલાવવી તે.

पडिवित्थर. पुं० (प्रतिविस्तर) વિસ્તાર.

पडिविरइ. स्त्री० (प्रतिविरति) નિવૃત્તિ.

पडिविरय. त्रि० (प्रतिविरत) સાવદ્ય યોગથી નિવૃત્ત થયેલ.

पडिविसज्जिय. त्रि० (प्रतिविसर्जित) વિદાય કરેલ; વિસર્જન કરેલ.

पडिविसेस. त्रि० (प्रतिविशेष) વિશેષ; અધિક.

पडिवुत्तया स्त्री० (प्रत्युक्तता) પ્રત્યુત્તર.

पडिवूह. न० (प्रतिव्यूह) શત્રુની સ્હામે લશ્કર ગોઠવવાની કળા.

पडिसंत. त्रि० (प्रतिशान्त) શાંત થએલ; વિશ્રાન્ત.

पडिसलीण. त्रि० (प्रतिसँल्लीन) ઇન્દ્રિયોને નિયમમાં રાખી એકાન્તમાં રહેલું; ઇન્દ્રિયાદિકનો નિગ્રહ કરનાર.

पडिसंलीणया. स्त्री० (प्रतिसँल्लीनता) પ્રતિસંલીન તપ; ઇન્દ્રિયના વિષયો અને કષાયોનો લય કરવો તે.

पडिसंसाहणया. स्त्री० (प्रतिसंसाधना) પછવાડે ચાલવું; ઉલ્લંઘીને ન જવું તે.

पडिसडिय. त्रि० (प्रतिशटित) ખરી પડેલું.

पडिसत्तु. पुं० (प्रतिशत्रु) પ્રતિપક્ષી; દુશ્મન.

पडिसाडण. न० (प्रतिशाटन) પરિશાટન નામનું કરણ; ઔદારિક શરીરને છોડતાં છેલ્લા સમયમાં સર્વથા તે પુદ્ગલોનો ત્યાગ કરવો તે.

पडिसारणा. स्त्री० (प्रतिस्मारणा) બીજાના મતની નિન્દા કરવી તે.

पडिसाहरण. स्त्री० (प्रतिसंहरण) સંકેલી લેવું; પાછું ખેંચી લેવું. (૨) વિનાશ.

पडिसिद्ध. त्रि० (प्रतिषिद्ध) નિષેધ કરેલું; નિવારિત.

પડિસિવિણય. पुं० (प्रतिस्वप्नक) એક સ્વપ્નનું વિરોધી બીજું સ્વપ્ન; સ્વપ્નાનું પ્રતિકૂળ સ્વપ્નું.

पडिसीसक. } न० (प्रतिशीर्षक) શિરનું
पडिसीसय. } પ્રતિરૂપ શિર.

पडिसुइ. पुं० (प्रतिश्रुति) જંબુદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આગામિ ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૯ મા કુલકર.

पडिसुणण. न० (प्रतिश्रवण) નિમંત્રણનો સ્વીકાર.

पडिसुणित्तार. त्रि० (प्रतिश्रोतृ) સાંભળનાર.

पडिसुणण. त्रि० (प्रतिशल्य) ખાલી; શૂન્ય.

पडिसुति. पुं० (प्रतिश्रुति) જુઓ " પડિસુઇ " શબ્દ.

पडिसुय. पुं० न० (प्रतिश्रुत) પ્રતિધ્વનિ; પડઘો. (૨) त्रि० સાંભળેલું. (૩) न० અંગીકાર; સ્વીકાર.

पडिसुया. स्त्री० (प्रतिश्रुता) પ્રવ્રજ્યા વિશેષ; એક પ્રકારની દીક્ષા.

पडिसुया. स्त्री० (प्रतिश्रुत) પ્રતિશબ્દ; પ્રતિધ્વનિ.

पडिसूर. पुं० (प्रतिसूर्य) સૂર્યની સામે બીજો સૂર્ય દેખાય તે; સૂર્ય પ્રતિબિંબ. (૨) ઇન્દ્ર ધનુષ.

पडिसेग. पुं० (प्रतिषेक) નાકની અંદરનું આવરણ. (૨) નખની નીચેનો ભાગ.

पडिसेज्जा. स्त्री० (प्रतिशय्या) ઉત્તર શય્યા.

पडिसेय. पुं० (प्रतिषेक) નખની નીચેનો ભાગ.

पडिसेवण. न० (प्रतिषेवण) નિષિદ્ધ વસ્તુનું સેવન કરવું તે.

पडिसेवणा. स्त्री० (प्रतिषेवणा) દોષનું સેવન; સંયમમાં દોષ લગાડવા તે.

पडिसेवणाकुसील. पुं० (प्रतिषेवणाकुशील) દોષ લગાડવાથી થયેલ કુશીલ; નિયંઠાનો એક પ્રકાર.

पडिसेवय. पुं० (प्रतिषेवक) સંયમનો વિરાધક; દોષનું સેવન કરનાર. (૨) પ્રતિકૂળ સેવા કરનાર.

पडिसेवा. स्त्री० (प्रतिषेवा) આધાકર્મી આહારાદિનું સેવન કરવાથી દોષ લાગે તે; સંયમની વિરાધના.

पडिसेवि. त्रि० (प्रतिषेविन्) દોષનો સેવનાર.

पडिसेविय. त्रि० (प्रतिषेवित) શાસ્ત્ર નિષિદ્ધ વસ્તુનું સેવન કરેલ.

पडिसेवेत्तार. त्रि० (प्रतिषेवितृ) પ્રતિષેધવાળી વસ્તુની સેવા કરનાર.

पडिसेह. पुं० (प्रतिषेध) નિષેધ; મનાઈ.

पडिसेहअ. त्रि० (प्रतिषेधक) પ્રતિષેધ કરનાર; રોકનાર.

पडिसेहण. न० (प्रतिषेधन) નિષેધ; નિવારણ.

पडिसेहिय. त्रि० (प्रतिषेधित) પ્રતિષેધ કરેલ; મનાઇ કરેલ.

पडिसोय. न० (प्रतिश्रोत्र) કાનની સન્મુખ.

पडिसोय. पुं० (प्रतिस्रोतस्) સ્હામું પૂર; પ્રવાહની સ્હામે.

पडिस्सय. पुं० (प्रतिश्रय) ઉપાશ્રય.

पडिस्सुअ. त्रि० (प्रतिश्रुत) સ્વીકારેલું; કબૂલ કરેલું.

पडिस्सुया. स्त्री० (प्रतिश्रुता) જુઓ "પડિસુયા " શબ્દ.

पडिहट्टु. अ० (प्रतिहृत्य) અર્પણ કરીને.

पडिहणण. न० } (प्रतिहनन) અટકાવવું
पडिहणणा. स्त्री० } તે; નિષેધ.

पडिहत्थ. त्रि० (प्रतिहस्त) પરિપૂર્ણ; ભરેલું; ઘણુંજ.

पडिहय. त्रि० (प्रतिहत) પાછા હઠાવેલ; સ્ખલના પમાડેલ.

पडिहाण. न० (प्रतिमान) પ્રતિભા; બુદ્ધિ વિશેષ.

पडिहाण. न० (प्रणिधान) ચિત્તની એકાગ્રતા.

पडिहाणवंत. त्रि० (प्रतिभानवत्) પ્રતિભા-ઉત્પાતકી આદિ બુદ્ધિવાળો.

पडिहाणवंत. त्रि० (प्रणिधानवत्) એકાગ્ર-ચિત્તવાળું.

पडिहाय. पुं० (प्रतिघात) પ્રતિઘાત; પ્રતિબન્ધ; અટકાયત.

पडिहार. पुं० (प्रतिहार) દ્વારપાલ.

पडिहारिया. स्त्री० (प्रतिहारिका) દાસી.

पडीण. पुं० स्त्री० (प्रतीचीन) પશ્ચિમ પ્રદેશ; પશ્ચિમ દિશા. (૨) त्रि० પશ્ચિમ દિશાથી સંબંધ રાખનાર.

पडीणवाय. पुं० (प्रतीचीनवात) પશ્ચિમનો વાયુ.

पडीणा. स्त्री० (प्रतीची) પશ્ચિમ દિશા.

पडु. त्रि० (पटु) હુશીયાર; ચતુર; ચાલાક.

पडुक्खेव. पुं० (प्रत्युत्क्षेप) ઢોલક, કાંસા વગેરે ગાયન ઉપયોગી વાદ્યનો શબ્દ. (૨) નાચનારીના પગનો ઠમકો.

पडुच्च. अ० (प्रतीत्य) આશ્રય પરત્વે. (૨) અપેક્ષા પરત્વે. (૩) અધિકાર પરત્વે.

पडुच्चसच्चा. स्त्री० (प्रतीत्यसत्या) સત્ય વચનનો એક ભેદ; અપેક્ષા કૃત સત્ય વચન.

पडुप्पराण. } **पडुप्पन्न.** } त्रि० (प्रत्युत्पन्न) વિદ્યમાન; વર્તમાન કાળનું. (૨) ઉત્પન્ન થયેલ; જાત. (૩) ગુણાકાર કરેલ. (૪) પ્રાપ્ત કરેલ; મેળવેલ. (૫) पुं० વર્તમાનકાળ.

पडुप्पवाइय. त्रि० (प्रत्युपवादित) વાજીંત્ર વગાડેલ.

पडोआर. पुं० (प्रत्युपचार) પ્રતિકૂળ ઉપચાર.

पडोच्छन्न. त्रि० (प्रत्यवच्छन्न) ઢંકાએલું.

पडोयार. पुं० (प्रत्यवतार) સમવતાર; સમાવેશ કરવો; લાગુ પાડવું. (૨) આવિર્ભાવ. (૩) પાત્રનાં ઉપકરણ. (૪) સ્વરૂપ. (૫) ઘનોદધિ વિગેરેનું વલય.

पडोयार पुं० (पदावतार) કોઈ વસ્તુના પદમાં વિચારને લીધે કરેલ અવતરણ.

पडोयार. पुं ( ) પરિકર.

पडोयार. पुं० (प्रत्युपचार) પ્રતિકૂળ ઉપચાર-ઉપાય.

पडोल. पुं० (पटोल) પરવરનો ગુચ્છો.

पडोला. स्त्री० (पटोला) પરવરની વેલ.

पड्डुक्की. स्त्री० ( ) ભેંસ.

पड्डिया. स्त्री० ( ) નાની ભેંસ; પાડી. (૨) નાની ગાય; વાછરડી.

पढग. त्रि० (पाठक) ભણનાર; શીખનાર.

पढण. न० (पठन) પાઠ; અભ્યાસ.

पढण. न० (पठन) પઠન કરવું; ભણવું.

पढम. त्रि० (प्रथम) પહેલું; પ્રથમનું. (૨) પ્રધાન; મુખ્ય.

पढमकरण. न० (प्रथमकरण) ત્રણકરણ પૈકી યથાપ્રવૃત્તિનામનું પ્રથમ કરણ.

पढमकसाय. पुं० (प्रथमकषाय) પ્રથમ કષાય; અનંતાનુબંધી કષાય.

पढमसरय. पुं० (प्रथमशरद्) માગશર મહિનો.

पढमा. स्त्री० (प्रथमा) પહેલી તિથિ; પડવો. (૨) પહેલી વિભક્તિ.

पढमालिया. स्त्री० (प्रथमालिका) પ્રથમ ભોજન.

पढमिल्ल. त्रि० (प्राथमिक) પહેલાનું; આદ્ય.

पढिअ. त्रि० (पठित) ભણેલું.

पण. न० (पण) એ નામનું નવમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पण. त्रि० (पञ्चन्) પાંચ; સંખ્યાવાચક શબ્દ.

पणइणी. स्त्री० (प्रणयिनी) પ્રેમાલ સ્ત્રી; વલ્લભા.

पणग. त्रि० (पञ्चक) પાંચ.

पणग. पुं० (पनक) ફુગી; લીલફુલ; છારી. (૨) ઢીલોકાદવ-કીચડ.

पणगमट्टिया. } **पणगमत्तिया.** } स्त्री० (पनकमृत्तिका) નદી આદિમાં પાણીનું પૂર

ઉતરી ગયા પછી નીચે ચીકણી માટી પડી રહે તે.

पणच्चिय. त्रि० (प्रनर्तित) નૃત્ય કરેલ.

पणट्ठ. त्रि० (प्रणष्ट) નાશ પામેલું.

पणट्ठसंधि. पुं० (प्रणष्टसन्धि) જેનાં પાંદડાંની વચલી સાંધાની દાંડી દેખાતી નથી એવી એક જાતની વનસ્પતિ.

पणतालीसा. स्त्री० (पञ्चचत्वारिंशत्) પિસતાલીસ; ૪૫.

पणतीसा. स्त्री० (पञ्चत्रिंशत्) પાંત્રીશ; ૩૫.

पणत्ति. स्त्री० (प्रज्ञप्ति) ધર્મનાથજીની શાસન દેવીનું નામ.

पणद्ध. त्रि० (प्रणद्ध) પરિગત.

पणनिद्दा. स्त्री० (पंचनिद्रा) નિદ્રા, નિદ્રાનિદ્રા, પ્રચલા, પ્રચલા પ્રચલા અને થિણદ્ધિ નિદ્રા એ પાંચ નિદ્રા.

पणपत्रिणञ्च. पुं० (पंचप्राज्ञिक) કુતુહલ પ્રિય વ્યન્તર દેવની એક જાત.

पणपन्न. स्त्री० न० (पञ्चपञ्चाशत्) પંચાવન; ૫૫.

पणपन्निय. पुं० (पञ्चप्राज्ञिक) વાણવ્યંતર દેવતાની ૧૬ જાતમાંની દશમી જાત.

पणामिय. त्रि० (प्रणत) નમેલું; નીચે વળી ગયેલું.

पणय. पुं० (पनक) લીલ ફુલ; ફુગ. (૨) શેવાળ. (૩) ચીકણો કાદવ.

पणय. त्रि० (प्रणत) અતિનમ્ર; વિનીત. (૨) પ્રાપ્ત.

पणय. पुं० (प्रणय) સ્નેહ; પ્રેમ.

पणयंजलि. पुं० (प्रणयाञ्जलि) પ્રણય-પ્રેમપૂર્વક અંજલિ-હાથ જોડવા તે.

पणयखिज्जिय. न० (प्रणयखेदित) પ્રણય-સ્નેહ છતાં ખેદ રોષ દર્શાવવો તે.

पणयाल. } **पणयालीस.** } स्त्री० न० (पञ्चचत्वारिंशत्) પિસતાલીસ; ૪૫ ની સંખ્યા.

पणरस. त्रि० (पञ्चदश) પંદર.

पणरसिश्रा. स्त्री० (पञ्चदशी) પૂનમ.

पणव. पुं० (पणव) ભાંડ લોકોનું વાજીંત્ર; ઢોલ.

पणवएण. स्त्री० न० (पञ्चपञ्चाशत्) પંચાવન; ૫૫.

पणवत्रिणय. पुं० (पञ्चप्राज्ञिक) જુઓ "પણ-પણ્ણિઅ" શબ્દ.

पणवन्न. त्रि० (पञ्चवर्ण) પંચરંગી; પાંચ રંગવાળું.

पणवीसा. स्त्री० (पञ्चविंशति) પચીશ; ૨૫.

पणस. पुं० (पनस) ફણસનું વૃક્ષ-ઝાડ.

पणसट्ठि. स्त्री० (पञ्चषष्टि) પાંસઠ; ૬૫.

पणसीइ. स्त्री० (पञ्चाशीति) પંચ્યાશી.

पणाम. पुं० (प्रणाम) પ્રણામ; નમસ્કાર.

पणामय. त्रि० (प्रणामक) દુર્ગતિ તરફ નમાડનાર શબ્દાદિ પાંચ વિષય.

पणायक. } **पणायग.** } त्रि० (प्रणायक) નાયક; દોરનાર.

पणालिश्रा. स्त्री० (प्रणालिका) પરમ્પરા.

पणाली. पुं० (प्रणाली) શરીર જેવડી ઉંચી લાકડી.

पणासिश्र. त्रि० (प्रणाशित) નાશ કરેલું.

पणिंदिश्र. पुं० (पञ्चेन्द्रिय) પાંચ ઇંદ્રિયવાળા જીવ.

पणिज्जण. न० (प्रणयन) (વધ્ય ભૂમિ તરફ) લઇ જવું તે.

पणिधि. पुं० स्त्री० (प्रणिधि) માયા; છળ.

पणिय. त्रि० (प्रणीत) સરસ; રસદાર. (૨) મનોહર.

पणिय. न० (पण्य) વ્યાપાર; સોદો; ક્રય વિક્રય. (૨) વ્યાપારની વસ્તુ; કરિયાણું.

पणियगिह. न० (पण्यगृह) કરીયાણાનું ઘર; દુકાન.

पणियभंडग. न० (पण्यभाण्डक) ઘી તેલ વિગેરે માલ.

पणियभूमि. स्त्री० (प्रणीतभूमि) મનોજ્ઞ ભૂમિ.

पणियभूमि. स्त्री० (पणितभूमि) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ, જ્યાં મહાવીર પ્રભુ એક ચોમાસું રહ્યા હતા. (૨) વિક્રેય વસ્તુ રાખવાનું સ્થાન.

पणियसाला. स्त्री० (पणशाला) કરીયાણાનું હાટ-દુકાન.

पणिवइय. त्रि० (प्रणिपतित) નમેલું.

पणिवाय. पुं० (प्रणिपात) દંડવત્પ્રણામ.

पणिहाण. न० (प्रणिधान) મન વગેરે યોગોની એકાગ્રતા; અવધાન. (૨) પ્રયોગ; વ્યાપાર. (૩) અભિલાષા; કામના.

पणिहि. पुं० स्त्री० (प्रणिधि) મનની વિશિષ્ટ એકાગ્રતા. (૨) માયા; કપટ. (૩) પું० જાસૂસ; દૂત.

पणिहिअ. त्रि० (प्रणिधिक) વેષ બદલાવી કપટ-માયા કરનાર.

पणिहिय. त्रि० (प्रणिहित) અસન્માર્ગથી હઠીને સન્માર્ગમાં વ્યવસ્થિત થયેલ.

पणीत. त्रि० (प्रणीत) કહેલું; રચેલું.

पणीय. त्रि० (प्रणीत) પ્રરૂપેલું; પ્રકાશેલું; રચેલું. (૨) રસભર; જેમાં ઘી વિગેરેનાં બિન્દુ ટપકે તેવું રસદાર. (૩) પ્રકર્ષે કરી દોરવાયેલ. (૪) મનોજ્ઞ; સુન્દર. (૫) સમ્યગ્ આચરિત.

पणीयरस. त्रि० (प्रणीतरस) સરસ આહાર.

पणुन्न. त्रि० (प्रनुन्न) પ્રેરણા કરેલ; પ્રેરાયેલ.

पणुवीस. स्त्री० (पञ्चविंश) પચીશ; ૨૫.

पणोली. स्त्री० (प्रणोदी) તાજણાની લાકડી.

पणोल्लण. न० (प्रणोदन) પ્રેરણા.

पणोल्लय. त्रि० (प्रणोदक) પ્રેરક.

पणोल्लि. त्रि० (प्रणोदिन्) પ્રેરણા કરનાર. (૨) પું० બળદ વગેરેને હાંકવાની લાકડી.

पणोल्लिय. त्रि० (प्रणोदित) પ્રેરણા કરેલ.

पराण. पुं० (प्राज्ञ) ડાહ્યો; બુદ્ધિમાન્. (૨) ત્રિ० પ્રાજ્ઞસંબંધી.

पराण. न० (पण्य) વાણિજ્ય. (૨) ક્રયવિક્રયની વસ્તુ.

पराण. त्रि० (पञ्चन्) પાંચ.

पराणग. पुं० (पन्नग) સર્પ; નાગ.

पराणट्ठि. स्त्री० (पञ्चषष्ठि) પાંસઠ; ૬૫.

पराणत्त. त्रि० (प्रज्ञप्त) કહેલું; પરૂપેલું.

पराणत्ति. स्त्री० (प्रज्ञप्ति) નિરૂપણ; પરૂપણા; ઉપદેશ. (૨) પાંચમું અંગસૂત્ર; ભગવતી સૂત્ર. (૩) જંબુદ્વીપ પન્નત્તિ વગેરે સૂત્રો.

पराणत्तिक्खेवणी. स्त्री० (प्रज्ञप्त्याक्षेपणी) પ્રજ્ઞપ્તિ-સંદિગ્ધ માણસને મધુર વચને કરી બોધ આપવારૂપ આકર્ષક કથા. (૨) જમ્બૂદ્વીપપન્નતિ વગેરે પન્નતિસૂત્રનું કથારૂપે વાંચન.

पराणरस. त्रि० (पञ्चदशन्) પન્દર; ૧૫.

पराणरसी. स्त्री० (पञ्चदशी) પૂનમ.

पराणवग. त्रि० (प्रज्ञापक) જણાવનાર; ગુરૂ. (૨) પ્રરૂપક; પ્રતિપાદક.

पराणवण. न० (प्रज्ञापन) પ્રતિપાદન કરવું. (૨) શાસ્ત્ર; સિદ્ધાન્ત.

पराणवणा. स्त्री० (प्रज्ञापना) પ્રરૂપણા; નિરૂપણ. (૨) ૧૨ ઉપાંગ પૈકી ચોથું ઉપાંગસૂત્ર; ૨૯ ઉત્કાલિકસૂત્રમાંનું ૮ મું. (૩) વિનંતિ; અરજ.

पराणवणापद. न० (प्रज्ञापनापद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું પદ-પ્રકરણ.

पराणवणिज्ज. त्रि० (प्रज्ञापनीय) જણાવવા યોગ્ય.

पराणवणी. स्त्री० (प्रज्ञापनी) વિનયવાન્ શિષ્યને ઉપદેશ દેવામાં વપરાતી ભાષા; અર્થ બોધક ભાષા.

पराणविय. त्रि० (प्रज्ञापित) સામાન્યથી કહેલું; પ્રતિપાદન કરેલું.

पराणवीस. स्त्री० (पञ्चविंश) પચીશ; ૨૫.

पराणवेत्तार. त्रि० (प्रज्ञापयितृ) પ્રરૂપણ કરનાર; પ્રતિપાદન કરનાર.

पराणा. स्त्री० (प्रज्ञा) બુદ્ધિ. (૨) ત્રિકાલિક જ્ઞાન; સમજણ.
पराणा. स्त्री० (पञ्चाशत) પચાશ.
पराणाण. न० (प्रज्ञान) સદસદ્ વિવેક. (૨) સમ્યગ્જ્ઞાન. (૩) આગમ.
पराणापरिसह. पुं० (प्रज्ञापरिषह) બુદ્ધિનો ગર્વ ન કરવો. (૨) બુદ્ધિની મંદતાનો ખેદ ન કરવો. (૩) પ્રજ્ઞા-બુદ્ધિની મન્દતાનો પરિષહ.
पराणास. स्त्री० (पञ्चाशत) પચાસ; ૫૦.
पराह. पुं० (प्रश्न) પ્રશ્ન; સવાલ.
पराहव. पुं० (प्रस्रव) ટપકવું; ઝરવું. (૨) સ્તનધારા.
पराहव. पुं० (प्रह्नव) એ નામનો એક અનાર્યદેશ. (૨) त्रि० તે દેશનો રહેવાસી.
पराहवण. न० (प्रस्रवण) ઝરવું; ટપકવું.
पराहवण. न० (प्रज्ञापन) જણાવવું તે; નિરૂપણ.
पराहविश्रा. स्त्री० (प्रह्नविका) પ્રહ્નવ દેશમાં જન્મેલી દાસી.
पराहावागरण. न० (प्रश्नव्याकरण) પ્રશ્ન વ્યાકરણ નામનું દશમું અંગસૂત્ર.
परिह. पुं० स्त्री० (पार्ष्णि) પગની પાની.
परिहया. स्त्री० (पार्ष्णिका) પગની પાની.
पतंगवीहिया. स्त्री० (पतंगवीथिका) પતંગીયાની ગતિ પ્રમાણે અનિયમિતપણે ક્રમવિના ગોચરી કરવી તે; ગોચરીનો એક પ્રકાર.
पतणु. त्रि० (प्रतनु) ઝીણું; પાતળું; સૂક્ષ્મ.
पतरग. पुं० (प्रतरक) સોના રૂપાને જતરડામાં ખેંચી બનાવેલ ઝીણા તાર.
पति. पुं० (पति) ભર્તા; સ્વામી; ધણી.
पतिकंत त्रि० (प्रतिक्रान्त) પ્રવેશ કરેલ.
पतिट्ठा. स्त्री० (प्रतिष्ठा) આબરૂ; ખ્યાતિ; પ્રતિષ્ઠા.
पतिट्ठाण. न० (प्रतिष्ठान) ત્રાણ શરણ; રક્ષણ કારક.
पतिट्ठिय. त्रि० (प्रतिष्ठित) પ્રતિષ્ઠા પામેલું.
पतिराण. त्रि० (प्रतीर्ण) પાર પહોંચેલ.
पतिराणा. स्त्री० (प्रतिज्ञा) પ્રતિજ્ઞા; ટેક.
पतिबोहण. पुं० (प्रतिबोधन) જ્ઞાન દેવું; જણાવવું તે.
पतिभयकर. त्रि० (प्रतिभयङ्कर) સ્હામો ભય ઉત્પન્ન કરે તેવું.
पतिभाग. पुं० (प्रतिभाग) સમાન; પ્રતિરૂપ.
पतिरिक्क. त्रि० (प्रतिरिक्त) ખાલી; શૂન્ય.
पतुराण. न० (प्रतुन्न) ઝાડની છાલના વસ્ત્રની એક જાત.
पत्त. न० (पत्र) પાંદડું; પાન. (૨) પાંખ. (૩) પુસ્તકનાં પૃષ્ટ-પાનાં.
पत्त. त्रि० (प्राप्त) પામેલું; પ્રાપ્ત કરેલ.
पत्त. न० (पात्र) પાત્ર; વાસણ. (૨) પાત્ર; ગુણવાન્; સુપાત્ર. (૩) પાત્ર; નાટકનો ખેલ ભજવનાર; એક્ટર.
पत्तश्र. त्रि० (पत्रक) ગેય-ગીતનો એક પ્રકાર. (૨) न० પાતરૂં; પાંદડું.
पत्तइय. त्रि० (पत्रकित) જેમાં નાનાં પાંદડાં આવ્યાં છે તે. (૨) કઠણ પાંદડાંવાળું.
पत्तकालग. पुं० (पत्रकालक) આલંભિકા નગરીની બહારનો એક ચૈત્ય.
पत्तच्छेज्ज. न० (पत्रच्छेद्य) બાણથી પાંદડું વિંધવાની કળા.
पत्तच्छेज्जक. त्रि० (पत्रच्छेद्यक) ઝાડનાં પાંદડાં જમીન ઉપર પાડનારનું કામ.
पत्तट्ट. त्रि० (प्राप्तार्थ) અતિકુશળ.
पत्तपुड. पुं० (पत्रपुट) પાંદડાંનો દડીયો; દુનો.
पत्तबिंटिय. पुं० (पत्रवृन्तक) પાંદડાંને આશ્રી રહેનાર ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.
पत्तय. न० (पत्रक) એક પ્રકારનું ગેય.
पत्तरक. पुं० (प्रतरक) આભરણ વિશેષ.

पत्तल. न० (पत्तल) પાંપણ.

पत्तल. त्रि० (पत्रवत्) પાંદડાંવાળું.

पत्तविच्छुय. पुं० (पत्रवृश्चिक) જીવ વિશેષ; ચાર ઇન્દ્રિય જીવની એક જાત; વીંછી.

पत्तसगडिया. स्त्री० (पत्रशकटिका) પાંદડાંથી ભરેલી ગાડી.

पत्तहार. पुं० (पत्रहार) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

पत्ताबंध. पुं० (पात्रबन्ध) પાતરાં બાંધવાનો ચોસાર વસ્ત્રખંડ-ઝોળી.

पत्तामोड. न० (पत्रामोट) ડાળીને વાળી નીચે નમાડી ચુંટેલ પાંદડાં.

पत्ताहार. पुं० (पत्राहार) પાંદડાં પર નિર્વાહ કરનાર વાનપ્રસ્થ.

पत्ताहारग. पु० (पत्राहारक) પાંદડાંનો જીવડો; તેઇન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

पत्तिअ. न० (प्रीतिक) પ્રીતિ ઉપજાવનાર વચન. (૨) પ્રેમ; પ્રીતિ.

पत्तिइय. त्रि० (प्रत्ययित) પ્રતીતિ ભરેલું; વિશ્વાસજનક.

पत्तिय. पुं० न० (प्रत्यय) નિમિત્ત; કારણ; હેતુ. (૨) વિશ્વાસ.

पत्तिय. त्रि० (प्रतीत) પ્રસિદ્ધ; પ્રખ્યાત. (૨) પ્રતીતિ રાખેલ.

पत्तिय. त्रि० (पत्रित) પાંદડાંવાળું.

पत्ती. स्त्री० (पत्नी) સ્ત્રી; પત્ની; ધણીયાણી.

पत्ती. स्त्री० (पात्री) પાત્રી; પ્યાલો.

पत्तेग. न० (प्रत्येक) નામ કર્મની આઠ પ્રત્યેક પ્રકૃતિ; ઉપઘાત નામ વગેરે. (૨) એકની તરફ.

पत्तेगतणु. त्रि० (प्रत्येकतनु) પ્રત્યેક શરીરી; જેને એક જીવદીઠ એક શરીર હોય તે.

पत्तेय. न० (प्रत्येक) દરેક; એકેએક. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ પ્રત્યેક શરીર-એક જીવ દીઠ એક શરીર પામેછે. (૩) પ્રત્યેક વનસ્પતિ વગેરે.

पत्तेयबुद्ध. पुं० (प्रत्येकबुद्ध) પ્રત્યેક બુદ્ધ; કોઇ વસ્તુના નિમિત્તથી જેને બોધ થયો હોય તે; કરકંડુ આદિ મહાપુરૂષ.

पत्तेयबुद्धसिद्ध. पुं० (प्रत्येकबुद्धसिद्ध) પ્રત્યેક બુદ્ધ થઇને મોક્ષ ગયા હોય તે; સિદ્ધના પંદર ભેદમાંનો એક ભેદ.

पत्तेयसरीर. न० (प्रत्येकशरीर) }
पत्तेयसरीरनाम. न० (प्रत्येकशरीरनामन्) } પ્રત્યેક શરીર; જીવ જીવદીઠ એકેક શરીર.

पत्तोवग्ग. पुं० (पत्रोपग) ઘણાં પાંદડાંવાળું ઝાડ.

पत्थ. पुं० (प्रार्थ) પ્રાર્થના.

पत्थ. त्रि० (पथ्य) હિતકાર; પ્રકૃતિને માફક આવે તેવું.

पत्थ. पुं० (प्रस्थ) પાથો; બત્રીશ પસલી પ્રમાણનો એક માપ. (૨) શિખર; ટોચ.

पत्थड. पुं० (प्रस्तट) પાથડો; પડ. (૨) ભવનની વચ્ચેનો અંતરાળ ભાગ.

पत्थड. त्रि० (प्रस्तृत) પાથરેલું; ફેલાયેલું.

पत्थणया. }
पत्थणा. } स्त्री० (प्रार्थना) માગણી; યાચના કરવી તે. (૨) લોભનું પર્યાય નામ.

पत्थणिज्ज. त्रि० (प्रार्थनीय) પ્રાર્થના કરવા યોગ્ય.

पत्थय. त्रि० (प्रार्थक) પ્રાર્થના કરનાર; માગી લેનાર.

पत्थयण. न० (पथ्यदन) ભાતું; ટીમણ; નાસ્તો.

पत्थर. पुं० (प्रस्तर) પાષાણ; પથ્થર.

पत्थाण. न० (प्रस्थान) ગમન; યાત્રા.

पत्थार. पुं० (प्रस्तार) વસ્ત્રનો એક વિભાગ. (૨) પ્રાયશ્ચિત રચના વિશેષ. (૩) નાશ; મરણ.

पत्थाव. पुं० (प्रस्ताव) સમ્બન્ધ; વિષય. (૨) અવસર.

पत्थिय त्रि० (प्रार्थित) પ્રાર્થના કરેલું; ઇચ્છેલું.

पत्थिय. त्रि० (प्रस्थित) વિદાય થયેલું.

पत्थिया. स्त्री० (प्रस्थिका) છાબડી; ટોપલી.

पत्थियापिडग्र. पुं० (प्रस्थिकापिटक) કાવડની બે બાજુની વાંસની છાબડી-ટોપલી.

पत्थिव. पुं० (पार्थिव) રાજા.

पत्थुय. त्रि० (प्रस्तुत) ચાલુ; ચાલતું. (૨) પ્રાપ્ત; લબ્ધ.

पथ. पुं० (पथिन्) માર્ગ; રસ્તો.

पथिय. पुं० (पथिक) મુસાફર.

पद. न० (पद) પદ; વાક્યનું એક અંગ; શબ્દ. (૨) જીવ અજીવ આદિ પદાર્થ. (૩) જીવાદિ પદાર્થનાં વર્ણનવાળું પ્રકરણ-અધ્યાય. (૪) પગ. (૫) સ્થાન; ઠેકાણું.

पदंसिय. त्रि० (प्रदर्शित) દેખાડેલું.

पदत्थ. पुं० (पदार्थ) જીવાદિ પદાર્થ; તત્ત્વ.

पदबद्ध. त्रि० (पदबद्ध) વિશિષ્ટ પદ રચનાથી રચેલ.

पदमग्ग. पुं० (पदमार्ग) પગ રસ્તો.

पदसम. न० (पदसम) જે પદ જે સ્વરમાં ગાવું જોઇએ તેજ સ્વરમાં ગાવું તે.

पदाण. न० (प्रदान) આપવું; દેવું તે.

पदायग त्रि० (प्रदायक) દેનાર.

पदाहिणा. स्त्री० (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા કરવી તે.

पदिद्ध. त्रि० (प्रदिग्ध) ચોપડેલ; ભભરાવેલ.

पदिसा. स्त्री० (प्रदिश्) વિદિશા; અગ્નિ, નૈઋતિ વગેરે ખુણા.

पदीव. पुं० (प्रदीप) દીવો.

पदीवग. पुं० (प्रदीपक) મ્હોટો દીવો; મસાલ.

पदुग्ग. पुं० (प्रदुर्ग) કોટ; કિલ્લો; ગઢ.

पदुट्ठ. त्रि० (प्रदुष्ट) દૂષિત; દ્વેષયુક્ત.

पदूमिय त्रि० (प्रदावित) અત્યન્ત પીડિત.

पदेस. पुं० (प्रदेश) સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ અંશ; પ્રદેશ; અવિભાગી અંશ. (૨) જગ્યા; સ્થાન.

पदेसिग्र. त्रि० (प्रदेशित) બતાવેલ; દર્શાવેલ.

पदेसिय. त्रि० (प्रदेशिक) પ્રદેશવાળો; પ્રદેશના સમૂહથી બનેલ સ્કંધ વગેરે.

पदोस. पुं० { (प्रदोष) (प्रद्वेष) } દ્વેષ; ખાર; દોષ. (૨) પ્રાતઃકાળ અને સાયંકાળ.

पद्धइ. स्त्री० (पद्धति) પંક્તિ; શ્રેણી. (૨) માર્ગ; રસ્તો.

पद्धंस. पुं० (प्रध्वंस) ધ્વંસ; નાશ.

पद्धंसाभाव. पुं० (प्रध्वंसाभाव) વસ્તુનો ધ્વંસ થવાથી થતો અભાવ.

पधूविय. त्रि० (प्रधूपित) ધૂપથી સુવાસિત કરેલું.

पन्न. त्रि० (प्रज्ञ) જુઓ "પણ્ણ" શબ્દ.

पन्न. त्रि० (प्राज्ञ) પ્રજ્ઞાવાન્; પંડિત. (૨) त्रि० પ્રજ્ઞા સંબંધી.

पन्नग. पुं० (पन्नग) સર્પ.

पन्नत्त. त्रि० (प्रज्ञप्त) કહેલું; ફરમાવેલું.

पन्नत्तरि. स्त्री० (पञ्चसप्तति) પંચોતેર; ૭૫.

पन्नत्तार. त्रि० (प्रज्ञापयितृ) પ્રરૂપણા કરનાર.

पन्नत्ति. स्त्री० (प्रज्ञप्ति) જણાવવું તે; નિરૂપણ.

पन्नरस. त्रि० (पञ्चदशन्) પન્દર; ૧૫.

पन्नरसी. स्त्री० (पञ्चदशी) પુનમ; પંદરમી તિથિ.

पन्नवग. पु० (प्रज्ञापक) પ્રશ્નનો ખુલાસો કરનાર-આચાર્ય.

पन्नवणा. स्त्री० (प्रज्ञापना) એ નામનું એક ઉપાંગ સૂત્ર-આગમ. (૨) નિરૂપણ કરવું; કહેવું.

पन्नवणी. स्त्री० (प्रज्ञापना) શિષ્યવર્ગને ઉપદેશ દેવો તે; ઉપદેશ આપવાની ભાષા; ભાષાનો એક પ્રકાર.

पन्नविग्र. त्रि० (प्रज्ञापित) જણાવેલું; સમજાવેલું.

पन्नवीस. स्त्री० (पञ्चविंश) પચ્ચીસ; ૨૫.

पन्नहत्तरि. स्त्री० (पञ्चसप्तति) પંચોત્તેર; ૭૫.

पन्ना. स्त्री० (प्रज्ञा) માણસની દશ દશાઓ પૈકી પાંચમી દશા; ૪૧ થી ૫૦ વર્ષ સુધીની માણસની સમજણવાળી અવસ્થા. (૨) બુદ્ધિ; ડહાપણ.

पन्नाण. न० (प्रज्ञान) પદાર્થનું સ્વરૂપ સારી રીતે જાણવું તે. (૨) પ્રકૃષ્ટ જ્ઞાન. (૩) આગમ; શાસ્ત્ર.

पन्नास. स्त्री० (पञ्चाशत्) પચાસ; ૫૦.

पन्हय. पुं० (प्रस्रव) થાનમાંથી ઉભરાતું દૂધ; હર્ષથી માતાને દૂધનો પાનો ચઢે તે.

पपंच. पुं० (प्रपञ्च) આડમ્બર; ડોળ. (૨) ઠગાઇ.

पपुत्त. पुं० (प्रपौत्र) પરપોતરો; પુત્રના પુત્રનો પુત્ર. (૨) પોતાનો પુત્ર.

पप्पग. पुं० (पर्पक) એક જાતનું ઘાસ; વનસ્પતિ વિશેષ.

पप्पड. पुं० स्त्री० (पर्पट) પાપડ.

पप्पडमोइय. पुं० (पर्पटमोदक) મિષ્ટાન્ન વિશેષ; મગદળ અને અડદીઆ.

पप्पडिया. स्त्री० (पर्पटिका) પાપડ, વડી વગેરે ખાદ્ય પદાર્થો.

पप्पुय. त्रि० (प्रप्लुत) ભીંજાએલ.

पप्फड. पुं० (पर्पट) પાપડ.

पप्फुय. त्रि० (प्रप्लुत) વિકાસ પામેલ. (૨) વહેતું; ટપકતું.

पप्फुल्ल. त्रि० (प्रफुल्ल) વિકસિત; ખીલેલ.

पप्फोडण. न० (प्रस्फोटन) વિસ્તારવું. (૨) ઝાપટવું.

पप्फोडणा. } **पप्फोडणी.** } स्त्री० (प्रस्फोटना) પડિલેહણ વખતે વસ્ત્રને ઝાપટવું તે; પડિલેહણના એક દોષનું નામ.

पबंध. पुं० (प्रबन्ध) નિરંતર વિકથા કરવી તે; સ્ત્રીકથા, ભત્તકથા, દેશકથા અને રાજકથા એ ચાર વિકથાની પ્રવૃત્તિ. (૨) રચના; નિર્માણ.

पबंधण. न० (प्रबन्धन) પ્રબન્ધ કરવો; વ્યવસ્થા કરવી.

पबाहा. स्त्री० (प्रबाधा) વિશેષ પીડા; પ્રકૃષ્ટ બાધા.

पबोहय. त्रि० (प्रबोधक) પ્રબોધ કરનાર.

पब्भ. त्रि० (प्रह्व) નમ્ર.

पब्भट्ठ. त्रि० (प्रभ्रष्ट) ભ્રષ્ટ; પતિત થયેલ.

पब्भार. पुं० (प्राग्भार) પર્વતનો કંઇક નમી ગયેલો ભાગ-શિખર. (૨) સમૂહ. (૩) એક જાતનો કારીગર.

पब्भारगय. त्रि० (प्राग्भारगत) નમેલું.

पब्भारा. स्त्री० (प्राग्भारा) માણસની દશ દશાઓમાંની આઠમી દશા. (૨) પુરૂષની ૭૦ થી ૮૦ વર્ષ સુધીની અવસ્થા.

पभ. पुं० (प्रभ) હરિકાન્ત અને હરિસહ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૨) પ્રભા; કાંતિ. (૩) त्रि० સમાન; તુલ્ય.

पभंकर. पुं० (प्रभङ्कर) પ્રભંકર નામે ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) લોકાન્તિક દેવતાનું એક વિમાન. (૪) એ નામનો એક ગ્રહ.

पभंकर. पुं० (प्रभाकर) તેજ આપનાર; પ્રકાશ કરનાર.

पभंकरा. स्त्री० (प्रभंकरा) જ્યોતિષીના ઇન્દ્ર ચન્દ્રમા તથા સૂર્યની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) કચ્છગાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની–નગરી.

पभंगुर. त्रि० (प्रभङ्गुर) ક્ષણમાં નાશ પામે તેવું; ક્ષણભંગુર.

पभंजण. पुं० (प्रभञ्जन) પ્રભંજન નામે વાયુકુમાર જાતિના દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૨) પાતાલ કલશાના અધિષ્ઠાતા એક દેવનું નામ.

पभकंत. पुं० (प्रभकान्त) જુઓ "પભંકર"

पभणिश्र. त्रि० (प्रभणित) કહેલું.

पभव. पुं० (प्रभव) ઉત્પત્તિ; કારણ. (૨) પ્રભવસ્વામી.

पभा. स्त्री० (प्रभा) કાન્તિ; જ્યોતિ; તેજ.

पभाइय. त्रि० (प्राभातिक) પ્રાતઃકાળ સમ્બન્ધી; સવારનું.

पभाकर. पुं० (प्रभाकर) એ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

पभाय. न० (प्रभात) પ્રભાત; પ્રાતઃકાળ.

पभार. पुं० (प्रभार) પ્રકૃષ્ટ ભાર.

पभाव. पुं० (प्रभाव) મહિમા; પ્રતાપ.

पभावई. स्त्री० (प्रभावती) ઓગણીશમા તીર્થંકરની માતાનું નામ. (૨) બળરાજાની રાણીનું નામ. (૩) ઉદાયન રાજાની દેવીનું નામ.

पभावणा. स्त्री० (प्रभावना) શાસન ઉન્નતિનાં જે જે કારણો હોય તેનું પ્રવર્તન કરવું તે; સમકિતના આઠ આચારમાંનો છેલ્લો આચાર.

पभास. पुं० (प्रभास) બારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) લવણ સમુદ્ર અને સિંધુ નદીના સંગમસ્થાને પ્રભાસ નામે દેવતાના આવાસરૂપ એક તીર્થ કે જ્યાં ચક્રવર્તી અટ્ટમ તપ કરે. (૩) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) મહાવીર પ્રભુના એક ગણધરનું નામ. (૫) ઐરણ્યવય ક્ષેત્રના વૃત્તવૈતાઢ્યનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

पभासतित्थकुमार. पुं० (प्रभासतीर्थकुमार) પ્રભાસતીર્થનો અધિપતિ દેવતા.

पभासा. स्त्री० (प्रभासा) અહિંસા; દયા.

पभासिय. त्रि० (प्रभाषित) ઉક્ત; કથિત.

पभिइ. } **पभिति.** } अ० (प्रभृति) શરૂઆત; આદિ; વગેરે.

पभीअ. त्रि० (प्रभीत) બહુ બીધેલ; ભય પામેલ.

पभु. पुं० (प्रभु) સમર્થ; દેવાધિદેવ; તીર્થંકર. (૨) સ્વામી

पभूत. त्रि० (प्रभूत) ઉદ્ભવેલ; ઉત્પન્ન થયેલ. (૨) અતિશય; ઘણું. (૩) પ્રમાદાદિનું પરિણામ; અતીત અનાગતાદિ વિષયક કર્મ પરિણામ.

पभेय. पुं० (प्रभेद) પ્રકાર; ભેદ.

पमइल. त्रि० (प्रमलिन) અતિમલિન.

पमक्खिअ. त्रि० (प्रम्रक्षित) વિલિપ્ત.

पमज्जण. न० (प्रमार्जन) પૂંજવું. સાફ કરવું.

पमज्जणया. } **पमज्जणा.** } स्त्री० (प्रमार्जन) પૂંજવું; શુદ્ધ કરવું; માર્જન કરવું. (૨) વાસીદું વાળવું તે.

पमज्जणिया. } **पमज्जणी.** } स्त्री० (प्रमार्जनी) કચરો કાઢવાનું ઝાડુ; સાવરણી.

पमज्जिय. त्रि० (प्रमार्जित) સાફ કરેલ.

पमत्त. त्रि० (प्रमत्त) પ્રમાદયુક્ત; પ્રમાદી. (૨) પ્રમત્તસંયતિ; છઠ્ઠા ગુણઠાણાવાળો.

पमत्तविरत. त्रि० (प्रमत्तविरत) પ્રમત્તસંયતિ; છઠ્ઠા ગુણઠાણાવાળો.

पमत्तसंजय. पुं० (प्रमत्तसंयत) જેને કંઇક પ્રમાદ રહેલો છે તેવા છઠ્ઠા ગુણસ્થાનવર્તી સાધુ; પ્રમાદી સાધુ.

पमदवण. न० (प्रमदवन) મલદત્ત નામના યુવરાજનું પ્રમદવન નામે એક ઉદ્યાન.

पमदा. स्त्री (प्रमदा) જુવાન સ્ત્રી; ઉન્મત્ત સ્ત્રી.

पमद्द. पुं० (प्रमर्द) સંમર્દન; મર્દન.

पमद्दण. न० (प्रमर्दन) મર્દન કરવું. (૨) પરાજય કરવો. (૩) ઓછું કરવું. (૪) નાશ કરવો.

पमद्दि. त्रि० (प्रमर्दिन्) મર્દન કરનાર; પીડનાર.

पमयवण. न० (प्रमदवन) તેતલીપુર નગરની બહારનું એક વન.

पमया. स्त्री० (प्रमदा) જુઓ "पमदा"

पमाइ. त्रि० (प्रमादिन्) આળસુ; બેદરકાર.

पमाण. न० (प्रमाण) પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ આદિ પ્રમાણ. (૨) માન; હદ. (૩) આહારની મર્યાદા. (૪) હેતુ; કારણ. (૫) ન્યાય શાસ્ત્ર. (૬) યથાર્થ જ્ઞાન; સત્ય જ્ઞાન. (૭) સંખ્યા. (૮) માપ; પરિમાણ.

पमाणंगुल पुं० (प्रमाणांगुल) પ્રમાણાંગુલ; મહાવીરસ્વામિની એક હજાર આત્માંગુલ પ્રમાણ ભરપ.

पमाणकाल. पुं० (प्रमाणकाल) માસ, ઋતુ, અયન, શતવર્ષ, પલ્યોપમ વગેરે નક્કી કરેલ પ્રમાણરૂપ કાળ.

पमाणपक्ख. पुं० (प्रमाणपक्ष) પ્રમાણરૂપ પખવાડિયું; અજવાળીયું અને અંધારીયું.

पमाणसंवच्छर. पुं० (प्रमाणसंवत्सर) નક્ષત્ર સંવત્સર, ચન્દ્રસંવત્સર, ઋતુસંવત્સર, આદિત્ય સંવત્સર અને અભિવર્ધિત સંવત્સર એ પાંચ સંવત્સરનો સમુદાય.

पमाद. } **पमाय.** } पुं० (प्रमाद) મદ, વિષય, કષાય, નિદ્રા અને વિકથા એ પાંચ પ્રમાદ. (૨) પ્રમાદ; ગફલત; આશ્રવનું ત્રીજું સ્થાન.

पमायप्पमाय. न० (प्रमादाप्रमाद) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૦ મું સૂત્ર.

पमार. पुं० (प्रमार) મરણનો પ્રારંભ. (૨) નઠારી રીતે મારવું તે.

पमिलाण. त्रि० (प्रम्लान) અતિશય કરમાઇ ગયેલ.

पमुइय. त्रि० (प्रमुदित) ખુશાલીયુક્ત; ખુશી થયેલ.

पमुक्ख. त्रि० (प्रमुख्य) અગ્રેસર.

पमुह. त्रि० (प्रमुख) આગેવાન. (૨) पुं० પ્રમુખ નામનો ૪૯ મો ગ્રહ.

पमुहर. त्रि० (प्रमुखर) } **पमुहरि.** त्रि० (प्रमुखरिन्) } વાચાળ; ઘણું બોલનાર.

पमेइल. पुं० (प्रमेदस्विन्) ઘણા મેદવાળું; જાડું.

पमोक्ख. पुं० (प्रमोक्ष) ઉત્તરપક્ષ; જવાબ. (૨) મોક્ષ; કર્મથી છુટકારો.

पमोक्खण. न० (प्रमोचन) પરિત્યાગ.

पमोद. } **पमोय.** } पुं० (प्रमोद) મહોત્સવ; આનંદ.

पम्ह. पुं० न० (पक्ष्मन्) કમળનો તન્તુ; પદ્મકેશર. (૨) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) પુચ્છ; લુગડાની પુંમ. (૪) છેડો. (૫) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી પહેલી વિજય. (૬) એ વિજયનો રાજા.

पम्हकंत. पुं० (पद्मकान्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हकूड. पुं० (पद्मकूट) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન (૨) સીતા મહા નદીના ઉત્તર કાંઠા ઉપરનો એક વખારા પર્વત. (૩) વિદ્યુત્પ્રભ વખારાપર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ–શિખર.

पम्हगंध. पुं० (पद्मगंध) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના માણસોની એક જાત. (૨) પદ્મના જેવી ગન્ધ. (૩) त्रि० કમળના જેવી ગન્ધવાળું.

पम्हगावई. स्त्री० (पद्मकावती) એ નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

पम्हज्झय. पुं० (पक्ष्मध्वज) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हट्ठ. त्रि० (प्रस्मृत) ભૂલી ગયેલ. (૨) પડી ગયેલ.

पम्हप्पभ. पुं० (पद्मप्रभ) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हल. त्रि० (पक्ष्मल) પુંછડાવાળું; લુંછાલવાળું વસ્ત્ર વિશેષ.

पम्हलेस्स. पुं० (पद्मलेश्य) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हलेस्सा. स्त्री० (पद्मलेश्या) કમળગર્ભ જેવા સફેદ પુદ્ગલના સંસર્ગથી થતા આત્માના ઉજ્વળ પરિણામ; પદ્મલેશ્યા; છ લેશ્યામાંની પાંચમી લેશ્યા.

पम्हवराण. પું० (पद्मवर्ण) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हसिंग. પું० (पक्ष्मशृंग) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हसिद्ध. પું० (पक्ष्मसिद्ध) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हा. સ્ત્રી० (पद्मा) પદ્મા નામની મહાવિદેહની એક વિજય. (૨) છ લેશ્યામાંની પાંચમી લેશ્યા.

पम्हाण. ત્રિ० (प्रम्लान) ગ્લાનિ પામેલ; કરમાયેલ.

पम्हावई. સ્ત્રી० (पद्मावती) મહાવિદેહની સીતા મહાનદીને જમણે કાંઠે આવેલી રમ્યગા વિજયની પદ્માવતી નામની મુખ્ય નગરી. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની ચોથી વિજય. (૩) પર્વત વિશેષ.

पम्हावत्त. ન० (पद्मावर्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हुट्ठ. ત્રિ० (प्रस्मृत) ભૂલાઇ ગયેલું.

पम्हुत्तरवडिंसग. ન० (पद्मोत्तरावतंसक) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पम्हुसण. ન० (अपस्मरण) ભૂલી જવું તે.

पय. પું० (प्रज) પ્રાણી; જન્તુ.

पय. પું० ન० (पद) પગ; પગલું. (૨) પદ; વિભક્તિ સહિત નામ. (૩) ભાંગો; પ્રકાર. (૪) સ્થાન; સંયમનાં સ્થાનક. (૫) પદનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર. (૬) શ્લોક કે ગાથાનું એક ચરણ. (૭) નિમિત્ત; કારણ. (૮) ફૂટ; જાળ વિશેષ.

पय. ન० (पयस्) દુધ. (૨) પાણી.

पय. ત્રિ० (प्रद) આપનાર; દેનાર.

पयश्च. ત્રિ० (प्रयत) પ્રયત્નવાન્. (૨) સોપયોગી; ઉપયોગ-લક્ષ્યસહિત. (૩) વ્યન્તર દેવની એક જાત.

पयइ. સ્ત્રી० (प्रकृति) વાત પિત્તાદિ પ્રકૃતિ. (૨) કર્મપ્રકૃતિ; કર્મનો સ્વભાવ.

पयइंद. પું० (पतगेन्द्र) વાણવ્યન્તર જાતીય દેવોના ઇન્દ્ર.

पयंग. પું० (पतंग) પતંગીયો; ઉડતા જંતુની એક જાત. (૨) પતંગ નામે વ્યન્તર દેવતાની એક જાત.

पयंगवीहिया. સ્ત્રી० (पतंगवीथिका) }
पयंगवीही. સ્ત્રી० (पतङ्गवीथी) } જુઓ " પતંગવીહિયા " શબ્દ.

पयंड. ત્રિ० (प्रचण्ड) પ્રચંડ; ભયંકર.

पयंपिय. ત્રિ० (प्रजल्पित) કહેલું. (૨) ન० કથન; ઉક્તિ. (૩) બકવાદ.

पयंपिर. ત્રિ० (प्रजल्पितृ) કહેનાર.

पयक्खिणा. સ્ત્રી० (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા દેવી તે.

पयखेम. ન० (पदक्षेम) શિવ, કલ્યાણ.

पयग. ન० (पदक) પદક; રત્નાવલિ તપની સ્થાપના-આકૃતિનો એક અવયવ.

पयगवइ. પું० (पतगपति) પતગ જાતના વ્યન્તર દેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર.

पयचुडु. ન० ( ) માંછલાંને બાંધવાની એક જાતની જાળ.

पयट्ट. ત્રિ० (प्रवृत्त) પ્રવર્તેલું.

पयट्टश्च. ત્રિ० (प्रवर्त्तक) પ્રકર્ષ પ્રવૃત્તિ કરનાર.

पयट्टिश्च. ત્રિ० (प्रवृत्त) પ્રવૃત્ત થયેલ.

पयड. ત્રિ० (प्रकट) પ્રત્યક્ષ; પ્રગટ; સ્પષ્ટ.

पयडि. સ્ત્રી० (प्रकृति) કર્મનો સ્વભાવ; કર્મની પ્રકૃતિ.

पयडिय. ત્રિ० (प्रकटित) પ્રગટ કરેલું.

पयडिय. ત્રિ० (प्रपतित) ભ્રષ્ટ થયેલ.

पयण. ન० (पचन) રાંધવું તે.

पयण. ન० (पतन) પતન; પડવું તે.

पयणग. ન० (पचनक) તપેલું; રાંધવાનું વાસણ.

पयणगसाला. त्रि० (पचनकशाला) રસોઇખાનું; રસોડું.

पयणु. त्रि० (प्रतनु) સૂક્ષ્મ; પાતળું.

पयत. त्रि० (प्रयत) પ્રવૃત્ત થયેલ.

पयति. स्त्री० (प्रकृति) પ્રકૃતિ; સ્વભાવ.

पयत्त. पुं० (प्रयत्न) પુરૂષાર્થ; મહેનત; પ્રયત્ન. (૨) કંઠ તાલુ વગેરે સ્થાનનો વ્યાપાર.

पयत्त. त्रि० (प्रवृत्त) કામમાં લાગેલું; ઉદ્યમવંત.

पयत्त. न० (पदात्त) ગેયના ચાર પ્રકારમાંનો બીજો પ્રકાર; પાદલબ્ધ—ચરણબદ્ધ ગીત.

पयत्त. त्रि० (प्रदत्त) આપેલ. (૨) અનુજ્ઞાત; સંમત.

पयत्ताय. न० (पदत्रात) ગીત વિશેષ.

पयत्थ. पुं० (पदार्थ) વસ્તુ. (૨) શબ્દનું પ્રતિપાદ્ય. (૩) તત્વ.

पयपास. पुं० (पदपाश) જાળ આદિ બન્ધન.

पयबद्ध. य० (पदबद्ध) છન્દોબદ્ધ કાવ્ય.

पयमग्ग. पुं० (पदमार्ग) પગ રસ્તો.

पयय. पुं० (पतग) વાણવ્યન્તર દેવોની એક જાતિ. (૨) પતગ દેવોના દક્ષિણ દિશાનો ઇન્દ્ર.

पययवइ. पुं० (पतगपति) પતગ દેવોના ઉત્તર દિશાનો ઇન્દ્ર.

पयर. पुं० न० (प्रतर) આકાશ પ્રદેશની લાંબી અને પહોળી પંક્તિ. (૨) થર; પડ. (૩) પતરૂં.

पयर. पुं० (प्रकर) સમૂહ.

पयरआयत. न० (प्रतरायत) પ્રતરરૂપે આયત સંઠાણ.

पयरग. पुं० (प्रतरग) એક જાતનો સોનાનો દાગીનો. (૨) ઘોડાનો શણગાર. (૩) પત્ર; પાંખડી.

पयरतव. पुं० न० (प्रतरतपस्) તપ વિશેષ; શ્રેણીને શ્રેણી ગુણી કરતાં પ્રતર થાય, દાખલા તરીકે ચાર કોષ્ટકની શ્રેણી હોય તો ૧૬ કોષ્ટકનું પ્રતર થાય જેમકે ક્રમથી

૧	૨	૩	૪
૨	૩	૪	૧
૩	૪	૧	૨
૪	૧	૨	૩

એક બે ત્રણ ચાર વગેરે અહીં બતાવ્યા પ્રમાણે ઉપવાસ કરવા તે પ્રતરતપ.

पयरपरिमंडल. न० (प्रतरपरिमंडल) પ્રતરરૂપે પરિમણ્ડલ સંસ્થાન.

पयरभेद. पुं० (प्रतरभेद) પ્રતરરૂપેભેદ; કોઇ વસ્તુને ભેદતાં તેના પડ ઉખડે તે.

पयररज्जु. पुं० (प्रतररज्जु) જેની લંબાઇ તથા પહોળાઈ હોય અને જાડાઇ ન હોય તે રાજપરિમાણ.

पयरवट्ट. न० (प्रतरवृत्त) પ્રતરરૂપવૃત્ત—વાટલો સંઠાણ.

पयला. स्त्री० (प्रचला) દર્શનાવરણીયની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી બેઠાં બેઠાં પણ નિદ્રા આવે તે નિદ્રાનો એક પ્રકાર.

पयलाइय. पुं० (प्रचलादिक) સર્પની એક જાત.

पयलापयला. स्त्री० (प्रचलाप्रचला) બળદની પેઠે ચાલતાં ચાલતાં ઉંઘ આવે તે; દર્શનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

पयलिय. त्रि० (प्रगलित) ઝરેલું.

पयलिय. त्रि० (प्रचलित) ચલાયમાન થએલ; સ્ખલિત.

पयलिय. त्रि० (प्रदलित) નાશ કરેલું; ચૂર્ણ કરેલું.

पयविग्गह. पुं० (पदविग्रह) પદવિચ્છેદ.

पयविभाग. पुं० (पदविभाग) પદવિભાગ નામે સામાચારી; સામાચારીનો એક પ્રકાર.

पयवियार. पुं० (पदविचार) પગે ચાલવું તે.

पयसमास. न० (पदसमास) પદના સમુદાયનું

એકથી વધારે પદોનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पया. સ્ત્રી० (प्रजा) રૈયત; પ્રજા. (૨) સંતતિ; પરિવાર. (૩) સંતાનવાળી સ્ત્રી.

पयाण. ન० (प्रतान) વિસ્તારપૂર્વક સ્વપ્ન દર્શન; સ્વપ્નના પાંચ પ્રકારમાંનો બીજો પ્રકાર.

पयाण. ન० (प्रदान) આપવું; સોંપવું.

पयाण. ન० (प्रयाण) જવું; પ્રયાણ કરવું.

पयाणुसारि. ત્રિ० (पदानुसारिन्) એક પદ ઉપરથી અનેક પદોનું અનુસંધાન કરવાની શક્તિવાળું.

पयाणुसारिणी. સ્ત્રી० (पदानुसारिणी) બુદ્ધિ વિશેષ; એક પદના શ્રવણ કરવાથી બીજા અશ્રુત પદોને જોડવાની બુદ્ધિ.

पयात. } **पयाय.** } ત્રિ० (प्रजात) પ્રસવ થયેલ; જન્મ પામેલ.

पयाय. ત્રિ० (प्रयात) ચાલેલ; વિસ્તરેલ.

पयायार. ત્રિ० (प्रदातृ) ઘણો ઉદાર; દાતા.

पयार. પું० (प्रचार) પ્રવર્તન; પ્રવૃત્તિ.

पयार. પું० (प्रकार) પ્રકાર; રીતિ; ભેદ.

पयारण. ન० (प्रतारण) ઠગાઇ; છેતરવું તે.

पयाव. પું० (प्रताप) પ્રતાપ; તેજ.

पयावइ. પું० (प्रजापति) ૧૯ મા મુહૂર્તનું નામ. (૨) રોહિણી નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) કૃત્તિકા નક્ષત્રનો સ્વામી દેવતા. (૪) પહેલા વાસુદેવ અને બળદેવના પિતાનું નામ.

पयावण. ન० (प्रतापन) તપાવવું.

पयावण. ન० (पाचन) બીજા પાસે રસોઇ કરાવવી તે.

पयास. પું० (प्रकाश) પ્રકાશ; અજવાળું. (૨) પ્રગટ; ખુલ્લું.

पयास. પું० (प्रयास) પ્રયત્ન; ઉદ્યમ.

पयासणिज्ज. ત્રિ० (प्रकाशनीय) પ્રકાશ કરવા યોગ્ય.

पयासय. ત્રિ० (प्रकाशक) પ્રકાશ કરનાર.

पयासिय. ત્રિ० (प्रकाशित) પ્રકાશિત થયેલ.

पयाहिण ત્રિ० (प्रदक्षिण) જમણી તરફનું; જમણી બાજુએ વળતું.

पयाहिणा. સ્ત્રી० (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા; ફરતું આવર્તન દેવું તે.

पयोग. પું० (प्रयोग) ઉપાય; સાધન. (૨) જીવનો વ્યાપાર. (૩) વાદવિવાદ કરવો તે.

पयोधर. પું० (पयोधर) સ્તન.

पयोयण. ન० (प्रयोजन) કારણ; વ્યાપાર.

पयोहर. પું० (पयोधर) જુઓ "પયોધર" શબ્દ.

पर. ત્રિ० (पर) અન્ય; બીજું; પોતાસિવાયનું; પારકું. (૨) પું० શત્રુ; દુશ્મન. (૩) ઉપરાંત; વધારે. (૪) પરલોક. (૫) મોક્ષ. (૬) ઉત્કૃષ્ટ. (૭) તત્પર; સાવધાન. (૮) ન० એક જાતનું ઘાસ.

परं. અ० (परम्) વળી; પણ.

परंगमण. ન० (परङ्गमन) બીજાની મદદથી નાનાં બાળક ચાલે તે. (૨) બાળકની તેવી શક્તિનો આવિર્ભાવ થાય તે સમયે જે ઉત્સવાદિ સંસ્કાર કરવામાં આવે છે તે.

परंतम. ત્રિ० (परतमस्) અન્યપર ક્રોધ કરનાર. (૨) અન્ય વિષયથી અજ્ઞાત રાખનાર.

परंतम. ત્રિ० (परंतम) પારકા ઉપર ક્રોધ કરનાર; બીજાને હેરાન કરનાર.

परंदम. ત્રિ० (परंदम) બીજાનું દમન કરનાર; બીજા ઉપર સત્તા ચલાવનાર. (૨) બીજાને શાન્ત કરનાર. (૩) અશ્વ આદિને શીખવનાર.

परंपर. પું० (परम्पर) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદઅંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો છઠ્ઠો ભેદ. (૨) પરમ્પરા; દ્વિતીયાદિ સમય પ્રવાહ. (૩) ત્રિ० ભિન્નભિન્ન.

परंपरगंठिया. स्त्री० (परम्परग्रन्थिका) એક પછી એક એમ અનુક્રમે ગાંઠો વાળવી તે.

परंपरगय. त्रि० (परम्परागत) ગુણસ્થાનકની પરંપરાએ ઉપર ચડતાં સંસારનો પાર પામેલ.

परंपरपज्जत्तग. त्रि० (परम्परपर्याप्तक) જેને પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યે અનેક સમય થયા છે તે.

परंपरप्परूढ. त्रि० (परम्परप्ररूढ) પરમ્પરાથી આવેલું.

परंपरबंध. पुं० (परम्परबन्ध) જે બંધને એકથી વધારે સમય થયા છે તે.

परंपरसिद्ध. पुं० (परम्परसिद्ध) જેને સિદ્ધ થયે એકથી વધારે સમય થઇ ગયા હોય તે.

परंपरा. स्त्री० (परम्परा) એક પછી એક; અવિચ્છિન્ન પ્રવાહ. (૨) નિરન્તરતા. (૩) અન્તર.

परंपरागम. पुं० (परम्परागम) ગણધરોના શિષ્યોની અપેક્ષાએ આગમ પરંપરાગમ કહેવાય; ગણધરોએ પોતાના શિષ્યોને આગમ સંભળાવ્યા તે.

परंपराघात. पुं० (परम्पराघात) ઉપરાઉપરિ પ્રહાર મારવા તે.

परंपराहारग. पुं० (परम्पराहारक) બીજા ત્રીજા આદિ સમયમાં આહાર કરનાર જીવ.

परंपरोगाढग. त्रि० (परम्परावगाढक) બે કરતાં વધારે સમયથી આકાશ પ્રદેશને અવગાહી રહેલ.

परंपरोववन्नग. त्रि० (परम्परोपपन्नक) બે સમયથી વધારે વખતમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

परंभर. त्रि० (परम्भर) } **परंभरि.** त्रि० (परम्भरि) } પારકાનું પોષણ કરનાર.

परंमुह. त्रि० (पराङ्मुख) વિમુખ; વિરૂદ્ધ; પ્રતિપક્ષી.

परंमुहि. त्रि० (पराङ्मुखिन्) વિપરીત; વિમુખ.

परकीय. } **परकेर.** } **परक्क.** } त्रि० (परकीय) પારકું; બીજાનું.

परक्कंत. न० (पराक्रान्त) ઉદ્યમ; પરાક્રમ. (૨) અનુષ્ઠાન.

परक्कम. पुं० न० (पराक्रम) કર્મરૂપ દુશ્મનને જીતવાનું સામર્થ્ય; પરાક્રમ. (૨) ઉત્સાહ; પ્રયત્ન. (૩) શત્રુનો નાશ કરવાની શક્તિ.

परग. न० (परक) બંટી; એક જાતનું ધાન્ય. (૨) વાંસની છાબડી; છાબ. (૩) ઘાસનું પથરણું; ચટાઈ. (૪) ભાજન વિશેષ.

परग्घ. त्रि० (परार्घ्य) ઘણી કિમ્મતવાળું; કિમ્મતી; મોંઘું.

परच्छंद. } **परछंद.** } पुं० (परच्छन्द) પારકાનો અભિપ્રાય; બીજાનો આશય.

परज्झ. त्रि० ( ) પરવશ; પરતંત્ર; પરાધીન. (૨) पुं० न० પરતન્ત્રતા; પરાધીનતા.

परट्ठा. स्त्री० (परार्थ) બીજાને માટે.

परतंत. त्रि० (परतन्त्र) પરાધીન.

परतत्ति. स्त्री० (परतप्ति) નિન્દા; પારકી તપ્તા.

परतित्थिय. त्रि० (परतीर्थिक) અન્યદર્શની; જૈનેતર.

परत्थ. अ० (परत्र) બીજેસ્થળે; પરલોકમાં.

परपरिवाद } **परपरिवाय.** } पुं० (परपरिवाद) પારકી નિન્દા કરવી તે.

परपुट्ठ. पुं० (परपुष्ट) કોયલ.

परब्भाहय. पुं० (पराभ्याहत) પરાભવ-તિરસ્કાર પામેલું.

परभव. पुं० (परभव) બીજો ભવ; જન્માન્તર.

परभविय. त्रि० (परभविक) પરભવમાં-જન્માંતરમાં સાથે આવનાર.

परम. त्रि० (परम) ઉત્કૃષ્ટ (૨) શ્રેષ્ઠ (૩) पुं० મોક્ષ; મુક્તિ. (૪) त्रि० અત્યર્થ;

અત્યન્ત. (૫) પ્રધાન; મુખ્ય. (૬) પું૦ સંયમ; ચારિત્ર. (૭) ન૦ સુખ.

परमट्ठ. પું૦ (परमार्थ) મોક્ષ; મુક્તિ. (૨) સત્ય પદાર્થ. (૩) સંયમ; ચારિત્ર.

परमण्ण. ન૦ (परमान्न) દુધપાક; ખીર.

परमत्थ. પું૦ (परमार्थ) પરમતત્ત્વ; જીવાદિ નવ તત્ત્વ. (૨) પરમાર્થ; પરોપકાર.

परमप्प. પું૦ (परमात्मन्) પરમાત્મા; ઇશ્વર.

परमसोमणस्सिय. ત્રિ૦ (परमसौमनस्यित) સંતોષી.

परमहंस. પું૦ (परमहंस) પરમહંસ; સંન્યાસી; પરિવ્રાજકનો એક પ્રકાર.

परमाउ. ન૦ (परमायुष्) જીંદગીનો સમય; ઉમર.

परमाणु પું૦ (परमाणु) ખન્ધથી છુટો પડેલો પુદ્ગલનો નિર્વિભાજ્ય અંશ કે જેના બે ભાગ થઇ શકે નહિ.

परमाणुपोग्गल. પું૦ (परमाणुपुद्गल) પુદ્ગલનો ઘણો સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ ભાગ.

परमायत. ત્રિ૦ (परमायत) પરમ=ઉત્કૃષ્ટ; આયત=દીર્ઘ; પરમાયત=મોક્ષ.

परमावतीगंगा. સ્ત્રી૦ (परमावतीगंगा) સાત અવન્તી ગંગાપરિમિત એક પરમાવતી ગંગા; ગોશાલાને મતે કાલમાન વિશેષ.

परमाहम्म. પું૦ (परमाधर્મ) }
परमाहम्मि. પું૦ (परमाधर्मिन्) }
परमाहम्मिय. પું૦ (परमाधार्मिक) } નારકીના જીવોને શિક્ષા આપનાર એક દેવતાનો વર્ગ; પરમાધામી દેવ.

परमाहोहिय. ત્રિ૦ (परमाधोवधिक) પરમ અવધિજ્ઞાનવાળા.

परम्मुह. ત્રિ૦ (पराङ्मुख) વિમુખ.

परय. ન૦ (परक) અતિશય.

परलोइअ. ત્રિ૦ (पारलौकिक) પરલોક સમ્બન્ધી; પારલૌકિક.

परलोग. }
परलोय. } પું૦ (परलोक) પરલોક; જન્માન્તર.

परवग्घ. પું૦ (परव्याघ्र) મ્હોટા વાઘના ચામડાનું બનેલ વસ્ત્ર વિશેષ.

परवस. ત્રિ૦ (परवश) પરાધીન; પરવશ.

परवाइ. પું૦ (परवादिन्) બીજા દર્શનવાળા.

परवाय. પું૦ (परवाद) અન્યદર્શન; ભિન્ન મત.

परविवाहकरण. ન૦ (परविवाहकरण) બીજાનો વિવાહ કરવો તે; ચોથા વ્રતનો એક અતિચાર.

परसंतग. }
परसंतिग. } ત્રિ૦ (परसत्क) પારકું; બીજાનું.

परसु. પું૦ (परशु) કુહાડો; ફરશી નામનું હથીયાર.

परस्सर. પું૦ સ્ત્રી૦ (पराशर) ગેંડું; પંચેંદ્રિય તિર્યંચની એક જાત.

परहत्थ. પું૦ (परहस्त) પારકો-બીજાનો હાથ.

परहम्मिय. પું૦ (परमाधार्मिक) અંબ, અંબરીસ વગેરે પન્દર જાતના પરમાધામી દેવતા.

परहुत. }
परहुय. } પું૦ (परभृत) કોયલ.

परा. અ૦ (परा) અત્યન્ત.

परा. સ્ત્રી૦ (परा) તૃણ વિશેષ.

पराइअ. ત્રિ૦ (पराजित) પરાજય પામેલ; હારેલ.

पराघाय. પું૦ (पराघात) વાસના વિશેષ. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ પોતે આઘાત ન પામે અને બીજા તેને જોતાં વેંતજ દબાઇ જાય તે.

पराघायनाम. ન૦ (पराघातनामन्) પરાઘાત નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

पराजिणित्तार. ત્રિ૦ (पराजेतृ) પરાજય કરનાર.

पराजिय ત્રિ૦ (पराजित) હારેલું.

पराभव. પુ૦ (पराभव) પરાભવ; પરાજય; તિરસ્કાર.

परामिश्रोग. न० (पराभियोग) પરતંત્રતા.

पराभूत्र. त्रि० (पराभूत) પરાભવ પામેલ.

परामुट्ठ. त्रि० (परामृष्ट) પરામર્શ કરેલ. (૨) સ્પર્શ કરેલ.

पराय. } **परायग.** } त्रि० (परकीय) પરાયું; બીજાનું; પારકું.

परायण. त्रि० (परायण) તત્પર; સાવધાન.

परासर. पुं० (पराशर) પરાશર નામના બ્રાહ્મણ સંન્યાસી.

परि. श्र० (परि) પુનઃ પુનઃ; ફરીફરીને.

परि. श्र० (प्रति) જુઓ "પડિ" શબ્દ.

परिश्रच्छिय. त्रि० (परिकञ्छित) પહેરેલ; ધારણ કરેલ.

परिश्रट्टश्र. त्रि० (परिवर्त्तक) પ્રવર્તક; અગ્રેસર. (૨) પરિભ્રમણ કરનાર.

परिश्रट्टणा. स्त्री० (परिवर्त्तना) સૂત્રાર્થનું પર્યાલોચન કરવું; ચોલણા પ્રચોલણા; ચર્ચા કરવી.

परिश्रडण. न० (पर्यटन) પરિભ્રમણ; રખડપટી.

परिश्ररबंध. पुं० (परिकरबन्ध) કમ્મર કસીને બાંધવી.

परिश्राश्रंतगडभूमि. स्त्री० (पर्यायान्तकृद्भूमि) તીર્થંકરની કેવળી અવસ્થા દરમ્યાન અંતગડ-મોક્ષગામી જીવોની પરંપરાની મર્યાદા.

परिश्राग. } **परिश्राय** } पुं० (पर्याय) અવસ્થા; દશા.

परिश्राल. पुं० (परिवार) પરિવાર; દાસદાસી અને સમ્બન્ધિજન.

परिश्रावण. न० (परितापन) દુઃખ ઉપજાવવું.

परिउड. त्रि० (परिवृत) ઘેરાએલું; વીંટાએલું.

परिएस. पुं० (परिवेष) મણ્ડળ; સૂર્ય કે ચંદ્રને ફરતું કુંડાળું થાય તે.

परिकच्छिश्र. त्रि० (परिकच्छित) પહેરેલું; ધારણ કરેલું.

परिकड्ढिय. त्रि० (परिकर्षित) પીડા કરેલ.

परिकप्पिय. त्रि० (परिकल्पित) તૈયાર કરેલું; શણગારેલું. (૨) જોડેલું. (૩) કાપેલું.

परिकम्म. } **परिकम्मण.** } न० (परिकर्मन्) અંગ સંસ્કાર; શરીર સુશ્રૂષા. (૨) વસ્તુ સંસ્કાર; વસ્તુમાં કંઇ પણ વિશેષતા ઉત્પન્ન કરવી તે. (૩) રોગનો ઉપાય; ચિકિત્સા. (૪) બારમા દૃષ્ટિવાદઅંગના પાંચ વિભાગમાંનો પ્રથમવિભાગ. (૫) અભ્યાસ.

परिकम्मिय. त्रि० (परिकर्मित) શરીર સંસ્કાર કરેલ.

परिकर. पुं० (परिकर) કેડ બાંધવી તે.

परिकलिय. त्रि० (परिकलित) અલંકૃત.

परिकहा. स्त्री० (परिकथा) વિકથા.

परिकहिय. त्रि० (परिकथित) કહેલું.

परिकिराण. त्रि० (परिकीर्ण) ચારે બાજુથી ઘેરાએલ; વ્યાપ્ત.

परिकिलंत. त्रि० (परिक्लान्त) ગ્લાનિ પામેલ; થાકી ગયેલ.

परिकिलेस. पुं० (परिक्लेश) ક્લેશ પામવો; દુઃખ પામવું તે.

परिकुंठिय. त्रि० (परिकुण्ठित) થાકી ગયેલ બુદ્ધિવાળો; જડ જેવો.

परिकुविय. त्रि० (परिकुपित) કોપેલું.

परिक्कन्त. त्रि० (परिक्रान्त) સયમ સંબંધી પરાક્રમ-ઉદ્યમ કરેલ.

परिक्कम. पुं० (परिक्रम) ફલોત્પાદક પુરૂષાર્થ; પરાક્રમ.

परिक्कमिय. त्रि० (परिक्रमित) પરાક્રમ કરેલું.

परिक्खण. न० (परीक्षण) પરીક્ષા કરવી; જોવું.

परिक्खभासि. त्रि० (परीक्ष्यभाषिन्) વિચારીને બોલનાર.

परिक्खय. पुं० (परिक्षय) સર્વ પ્રકારે ક્ષય.

परिक्खा. स्त्री० (परीक्षा) તપાસ.

परिक्खित्त. त्रि० (परिक्षिप्त) ઘેરાયેલું; વિંટાયેલું.

परिक्खेव. पुं० (परिक्षेप) પરિધિ; ઘેરાવો. (૨) નગરને ફરતી ખાઇ.

परिक्खेवि. त्रि० (परिक्षेपिन्) ગુર્વાદિકનો તિરસ્કાર કરનાર.

परिखा. स्त्री० (परिखा) ખાઇ.

परिगय. त्रि० (परिगत) વ્યાપ્ત.

परिगलण. न० (परिगालन) પાણી, દુધ વિગેરે ગળવું તે.

परिगुणण. न० (परिगुणन) સ્વાધ્યાય; શાસ્ત્ર વિચાર.

परिग्गह. पुं० (परिग्रह) જમીન, ઘરબાર, સોનું, રૂપું વગેરે દ્રવ્ય તથા તે દ્રવ્ય ઉપર આસક્તિ-મુર્ચ્છા રાખવી તે; પાંચમું પાપ સ્થાનક.

परिग्गहवेरमण. न० (परिग्रहविरमण) પરિગ્રહથી નિવૃત્તિ.

परिग्गहसरणा. } **परिग्गहसन्ना.** } स्त्री० (परिग्रहसंज्ञा) તૃષ્ણા; ધનની વાસના; ચાર સંજ્ઞામાંની એક.

परिग्गहिय. त्रि० (परिगृहीत) સ્વીકારેલ; ગ્રહણ કરેલ.

परिग्गहिया. स्त्री० (परिग्रहिकी) પરિગ્રહની ક્રિયા; પરિગ્રહ રાખવાથી લાગતી ક્રિયા.

परिघट्टिय. त्रि० (परिघट्टित) હણાયેલ.

परिघट्ठ. त्रि० (परिघृष्ट) ખૂબ ઘસેલું.

परिघासिय. त्रि० (परिघर्षित) ખરડાયેલું; લેપાયેલું.

परिघोलण. न० (परिघोलन) વિચાર.

परिचारग. त्रि० (परिचारक) વ્યભિચારી.

परिचारणा. स्त्री० (परिचारणा) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના એક પદનું નામ. (૨) મૈથુન પ્રવૃત્તિ.

परिचिय. त्रि० (परिचित) પરિચય-સમાગમમાં આવેલ; ઓળખીતું.

परिचत्त. त्रि० (परित्यक्त) તજેલું; છોડેલું.

परिचाइ. त्रि० (परित्यागिन्) ત્યાગ કરનાર.

परिचाग. } **परिचाय.** } पुं० (परित्याग) ત્યાગ; પરિહાર.

परिच्छग्र. पुं० (परीक्षक) પરીક્ષા કરનાર; કુશળ.

परिच्छरणा. त्रि० (परिच्छन्न) ઢંકાયેલું.

परिच्छा. स्त्री० (परीक्षा) વિચારણા; પરીક્ષા કરવી.

परिच्छिरणा. त्रि० (परिच्छिन्न) નિર્ણીત; નિશ્ચિત.

परिच्छेग्र. त्रि० (परिच्छेक) લઘુ; નાનું; હલકું.

परिच्छेज्ज. त्रि० (परिच्छेद्य) પરખીને વેચાય તેવું.

परिच्छेय. पुं० (परिच्छेद) જુદું પાડવું. (૨) નિર્ણય.

परिच्छोय. त्रि० (परिस्तोक) થોડું; અલ્પ.

परिजण. पुं० (परिजन) સમ્બન્ધિ માણસો; પરિવાર; દાસદાસી વગેરે.

परिजवण. न० (परिजपन) જાપ; મંત્રાદિને ફરી ફરી બોલવા તે.

परिजाण. न० (परिज्ञान) જાણવું તે; સંપૂર્ણ માહિતી મેળવવી તે.

परिजिग्र. त्रि० (परिजित) સર્વથા જીતાયેલું.

परिजित. } **परिजिय.** } त्रि० (परिचित) તરત ઉપસ્થિત થાય તેવું; પરિચિત.

परिजुरणा. } **परिजुन्न.** } त्रि० (परिजीर्ण) જુનું થયેલું; ઘસાયેલ. (૨) દુર્બળ.

परिजुण्णा. स्त्री० (परिजीर्णा) પ્રવ્રજ્યા વિશેષ; ગરીબાઇના કારણે લીધેલી દીક્ષા.

परिजुसिय. न० (पर्युषित) રાતવાસો રહેવું તે.

परिजूरिय. त्रि० (परिजीर्ण) અતિજીર્ણ.

परिजग्र. पुं० ( ) રાહુના પુદ્દગળના પંદર પ્રકારમાંનો એક.

परिंकुसियसंपन्न. त्रि० (पर्युषितसंपन्न) રાતવાસી રાખવાથી નિપજેલ-દહિ વગેરે.

परिभूसिय. त्रि० (परिजुषित) सेवा करेल. (२) प्रीत. (३) परिक्षीण.

परिट्ठवण. न० (परिष्ठापन) आगमने अनुसारे सम्यक् प्रकारे परठववुं ते.

परिट्ठावण. न० (परिष्ठापन) परठववुं; त्याग करवो ते.

परिट्ठावणिया. स्त्री० (परिष्ठापनिका) परठववानी-नाखी देवानी विधि.

परिट्ठाविय. त्रि० (परिष्ठापित) परठावेलुं.

परिणइ. स्त्री० (परिणति) परिणाम.

परिणंतार. त्रि० (परिणन्तृ) परिणामने प्राप्त करनार.

परिणत. त्रि० (परिणत) वृद्धि पामेलुं; परिणाम पामेल.

परिणद्ध. त्रि० (परिणद्ध) विटायलुं; घेरायलुं.

परिणय. त्रि० (परिणत) परिणाम पामेल.

परिणयवय. त्रि० (परिणतवयस्) परिपक्व अवस्थावाळो.

परिणयवायणा. स्त्री० (परिणतवाचना) बीजी परिणत नामे वाचना; एकवार आपेल पाठ परिणाम पाम्या पछी-आवड्या पछी बीजी वांचणी आपवी ते.

परिणयापरिणय. पुं० (परिणतापरिणत) विच्छेद गयेल बारमा दृष्टिवाद अंगना बीजा विभाग-सूत्रनो बीजो भेद.

परिणाम. पुं० (परिणाम) अवस्थांतर; रूपांतर; फळ. (२) छेवटनो निर्णय. (३) भाव; मननी स्थिति. (४) पारिणामिक भाव; छ भावमांनो एक.

परिणामय. त्रि० (परिणामक) परिणत करनार.

परिणामिय. त्रि० (पारिणामिक) परिणत-परिपक्व थयेलुं; परिणामवाळुं. (२) पुं० परिणाम. (३) भाव विशेष.

परिणामिया. स्त्री० (पारिणामिका) अवस्थाने अनुसार उत्पन्न थती बुद्धि; बुद्धि विशेष.

परिणाह. पुं० (परिणाह) परिधि; घेरावो; विस्तार.

परिणिंदिया. स्त्री० (परिनिंदिता) जेमां वारंवार धास नींदवामां आवे तेवी कृषि.

परिणिट्ठा. स्त्री० (परिनिष्ठा) परिनिष्ठा; परिपूर्णता.

परिणिट्ठाण. न० (परिनिष्ठान) अवसान; छेडो.

परिणिट्ठिय. त्रि० (परिनिष्ठित) पराकाष्ठाए पहोंचेल; पूर्णता मेळवेल.

परिणिवाय. पुं० (परिनिपात) त्रिछुं कुदवुं.

परिणिव्वाण. न० (परिनिर्वाण) सर्वथा दुःखनो लय; मोक्ष.

परिणिव्वुअ. } **परिणिव्वुड.** } त्रि० (परिनिर्वृत) सर्व प्रकारनां दुःखथी तद्दन निवृत्ति पामेल; मोक्ष पामेल.

परिण्ण. त्रि० (परिज्ञ) ज्ञाता; जाणकार.

परिण्णा. स्त्री० (परिज्ञा) समजण; ज्ञान. (२) समजणपूर्वक त्याग-पच्चखाण. (३) विवेक. (४) पर्यालोचन; विचार.

परिण्णाय. त्रि० (परिज्ञात) प्रतिज्ञा करेल. (२) समजीने त्याग करेल.

परितंत. त्रि० (परितान्त) थाकी गयेलुं; सर्वथा खिन्न थयेल.

परितप्पण. न० (परितपन) परिताप-दुःख पामवुं.

परितलिअ. त्रि० परितलित) तेलमां तळेलुं.

परिताण न० (परित्राण) रक्षण. (२) पाशबंधन.

परिताव. पुं० (परिताप) पीडा; सन्ताप. (२) बफारो; अकळामण.

परितावणया. स्त्री० (परितापन) परिताप; पीडा.

परितावणिया. स्त्री० (परितापनिका) बीजाने परिताप-दुःख उपजाववाथी लागती क्रिया.

परिताविय. त्रि० (परितापित) परिताप-पीडा पामेलुं. (२) तळेलुं.

परित्तास. पुं० (परित्रास) અકસ્માત્ થનારો ભય.

परित्तोस. पुं० (परितोष) સન્તોષ; આનન્દ.

परित्त. त्रि० (परीत) સંખ્યાત; ગણત્રીમાં આવે તે; પરિમિત. (૨) પરસ્પર નિરપેક્ષ; ભિન્નભિન્ન. (૩) પ્રત્યેક વનસ્પતિ. (૪) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના સોળમા દ્વારનું નામ. (૫) શુક્લપક્ષી; અલ્પસંસારી. (૬) ભ્રષ્ટ; રહિત. (૭) અલ્પ; થોડું. (૮) એક જીવવાળા.

परित्तजीव. पुं० (परीतजीव) પ્રત્યેક શરીરી જીવ; જીવદીઠ એકેક શરીરવાળા જીવ.

परित्तसंसार. पुं० (परीतसंसार) જેને થોડોજ કાળ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરવાનું હોય તે; અલ્પસંસારી.

परित्तसंसारि. त्रि० (परीतसंसारिन्) અલ્પ સંસારી.

परित्ताण. न० (परित्राण) ચારે તરફનું રક્ષણ; શરણ.

परित्ताणंतय. न० (परीतानन्तक) અનન્તના નવ ભેદમાંનો એક.

परित्तासंखेज्जअ. पुं० (परीतासंख्येयक) અસંખ્યાતના નવ ભેદમાંનો એક.

परित्तास. पुं० (परित्रास) ત્રાસ; ખેદ.

परित्थोम. न० (परिस्तोम) મસ્તક. (૨) त्रि० વક્ર.

परिदाह. पुं० (परिदाह) બળતરા; બફારો.

परिदेवणया. स्त्री० (परिदेवना) જેની તેની આગળ દુ:ખ પ્રકાશવું-રોદણાં રોવાં તે.

परिदेविय. न० (परिदेवित) પ્રલાપ કરવો.

परिनिट्ठिय. त्रि० (परिनिष्ठित) નિષ્ઠા પામેલ; પુરૂં થયેલ.

परिनिव्वाण. पुं० (परिनिर्वाण) દુ:ખનો સર્વથા નાશ; મોક્ષ.

परिनिव्वाणमग्ग. पुं० (परिनिर्वाणमार्ग) નિર્વાણનો માર્ગ; મોક્ષમાર્ગ.

परिनिव्वुड. } **परिनिव्वुय.** } त्रि० (परिनिर्वृत) સકલ સન્તાપ રહિત; નિર્વાણ પદ પામેલ. (૨) શાન્ત; ઠંડું.

परिन्न. त्रि० (परिज्ञ) વિશેષ જાણનાર.

परिन्ना. स्त्री० (परिज्ञा) પ્રત્યાખ્યાન; ત્યાગ.

परिन्नाय. त्रि० (परिज्ञात) સમજણપૂર્વક પચ્ચખાણ કરેલ.

परिपाग. पुं० (परिपाक) ફળ.

परिपिंडिय. त्रि० (परिपिण्डित) એકત્ર થયેલ; એકઠું થયેલ.

परिपिरिया. स्त्री० ( ) વાદ્ય વિશેષ.

परिपिहिय. त्रि० (परिपिहित) ઢાંકેલું.

परिपीलिय. त्रि० (परिपीडित) પીડા પામેલું.

परिपुच्छणया. स्त्री० (प्रतिपृच्छना) ગુરૂને પ્રશ્નાદિ પુછવા તે.

परिपुण्ण. त्रि० (परिपूर्ण) સંપૂર્ણ.

परिपूणग. पुं० (परिपूणक) સુઘરીનો માળો.

परिपूय. त्रि० (परिपुत) વસ્ત્રથી ગળેલું; છાણેલું.

परिपेरंत. पुं० (परिपर्यन्त) ચારે બાજુ.

परिप्फुड. त्रि० (परिस्फोटक) નાશક; વિનાશ કરનાર.

परिफासिय. } **परिफोसिय.** } त्रि० (परिस्पृष्ट) ચોતરફથી સ્પર્શ પામેલ.

परिबूहणता. स्त्री० (परिबृंहण) વૃદ્ધિ; આબાદી.

परिब्भट्ठ. त्रि० (परिभ्रष्ट) ભ્રષ્ટ થયેલ.

परिभव. पुं० (परिभव) અપમાન; પરાજય. (૨) તિરસ્કાર.

परिभवण. स्त्री० (परिभवन) પરાભવ.

परिभवणिज्ज त्रि० (परिभवनीय) તિરસ્કાર પામવા લાયક.

परिभाइय. त्रि० (परिभाजित) વિભક્ત કરેલ.

परभायंतिया. स्त्री० (परिभाजयंतिका) પર્વના દિવસોમાં સ્વજનવર્ગમાં ખાજા મિઠાઇ વગેરે ભાગ પડતું વહેંચી આપનાર સ્ત્રી.

परिभायण. न० (परिभाजन) ભાગ પાડી વહેંચવું.
परिभावणीय. त्रि० (परिभावनीय) વિચારવા યોગ્ય.
परिभासअ. त्रि० (परिभाषक) સ્હામું બોલનાર; ગુરૂની સ્હામે થનાર.
परिभासा. स्त्री० (परिभाषा) સાંકેતિકભાષા. (૨) એ નામની દંડનીતિ; અપરાધીને શિક્ષા કરવાની ભાષા.
परिभासि. त्रि० (परिभाषिन्) પરિભવ કર્તા.
परिभुंजणया. स्त्री० (परिभोजना) પરિભોગ.
परिभुत्त. त्रि० (परिभुक्त) ભોગવેલ.
परिभूय. त्रि० (परिभूत) તિરસ્કાર પામેલું.
परिभोग. पुं० (परिभोग) ભોગવટો; ઉપભોગ. (૨) વારંવાર ભોગવટો કરવો તે. (૩) જેનો વારંવાર ઉપયોગ કરી શકાય તે વસ્ત્રાદિ. (૪) જેનો એક વખતજ ઉપયોગ થાય તેવા આહાર, પાન આદિ.
परिमंडण. न० (परिमण्डन) અલંકરણ.
परिमंडल. पुं० (परिमण्डल) વલયાકાર; બલોયાના જેવો આકાર; પાંચ સંઠાણમાંનું એક.
परिमंडलसंठाण. न० (परिमण्डलसंस्थान) વલય–બલોયાની આકૃતિ; પાંચ સંઠાણમાંનું એક.
परिमंडिय. त्रि० (परिमण्डित) અલંકૃત; શણગારેલું.
परिमट्ठ. त्रि० (परिमृष्ट) માર્જીત; શોધિત.
परिमद्दण. } न० (परिमर्दन) ચોળવું; મસળવું.
परिमद्दन. }
परिमल. पुं० (परिमल) સુગન્ધ; સુવાસ.
परिमाण. न० (परिमाण) માપ; માન. (૨) સંખ્યા; ગણત્રી.
परिमाणवंत. न० (परिमाणवत्) પરિમાણવાળું પચ્ચખાણ; દશ પ્રકારનાં પચ્ચખાણમાંનું એક.
परिमास. पुं० (परिमर्श) સ્પર્શ.
परिमास. पुं० ( ) વહાણનું એક જાતનું લાકડું.
परिमित. } त्रि० (परिमित) માપેલ; પરિચ્છિન્ન.
परिमिय. }
परिमुक्क. त्रि० (परिमुक्त) છોડેલું; મુકેલું.
परिमोक्ख. पुं० (परिमोक्ष) પરિત્યાગ. (૨) મોક્ષ; મુક્ત.
परिमोयण. न० (परिमोचन) મોક્ષ; છુટકારો.
परियंत. पुं० (पर्यन्त) છેડો; અન્ત પ્રદેશ.
परियट्ट. पुं० (परिवर्त्त) પરિવર્તન; બદલવું તે. (૨) સમયનું પરિમાણ વિશેષ; અનન્ત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાળ.
परियट्टण. न० (परिवर्त्तन) અદલ બદલ કરવું. (૨) દ્વિગુણ ત્રિગુણ આદિ ઉપકરણ.
परियट्टणया. स्त्री० } (परिवर्त्तना) ભમવું; ભટકવું. (૨) મનન કરવું; ઉહાપોહ–વિચારણા કરવી તે. (૩) પડખું ફેરવવું.
परियट्टणा. स्त्री० }
परियट्टयागह. पुं० (परिवर्त्तकाग्रह) રાજાના શરીર ઉપરથી ઉતરેલાં વસ્ત્ર તથા આભરણ લેનાર.
परियट्टिअ. पुं० (परिवर्त्तित) સાધુ નિમિત્તે આહારાદિનો અદલો બદલો કરી આપવાથી લાગતો એક દોષ; સોળ ઉદ્દગમન દોષમાંનો ૧૦ મો દોષ.
परियडण. न० (पर्यटन) ભટકવું; અટન કરવું તે.
परियड्ढिय. त्रि० (परिकृष्ट) ખેંચાએલું.
परियड्ढिय. त्रि० (पर्याढ्यक) પરિપૂર્ણ.
परियण. पुं० (परिजन) દાસ પુરૂષ; નોકર વર્ગ.
परियत्त. पुं० (परिवर्त्त) ચક્ર; પૈડું.
परियर. पुं० (परिकर) ભેડ; કેડ ઉપર તાણીને વસ્ત્ર બાંધવું તે.
परियरिय. त्रि० (परिकरित) યુક્ત.

परियस्सश्रो. श्र० (परिपार्श्वतस्) પડખે; પાસે; સમીપે.

परियाश्र. पुं० (पर्याय) રૂપાન્તર; બીજી અવસ્થા. (૨) દીક્ષારૂપપર્યાય; શ્રમણ-પણું; સાધુનો ભાવ.

परियाइश्र. त्रि० (पर्याप्त) સંપૂર્ણપણે ગ્રહણ કરાયેલ.

परियाइणया. स्त्री० (पर्यादान) ચો તરફથી ગ્રહણ કરવું તે.

परियाग. पुं० (पर्याय) પર્યાય; મનોગતભાવ. (૨) પર્યાય; દશા. (૩) પ્રવ્રજ્યા; શ્રમણ-પણું.

परियाग. पुं० (परिपाक) ફળ; પરિણામ.

परियागय. त्रि० (पर्यागत) વ્યાપેલું.

परियाण. न० (परित्राण) રક્ષણ.

परियाण. न० (परियान) ગમન. (૨) વા-હન. (૩) અવતરણ.

परियाणिय. पुं० न० (परियानिक) યાન; વાહન. (૨) એ નામનું એક વિમાન.

परियाणिय. त्रि० (परित्राणित) રક્ષણવાળું. (૨) न० રક્ષણ-શરણનાં સ્થાન.

परियात. त्रि० (परियात) પામેલ.

परियाय. पुं० (पर्याय) દીક્ષા આદિ અવસ્થા. (૨) અભિપ્રાય; મત. (૩) બ્રહ્મચર્ય. (૪) તીર્થંકર અને કેવળ જ્ઞાનની ઉત્પ-ત્તિનો સમય.

परियायंतगडभूमि. स्त्री० (पर्यायान्तकृद्भूमि) તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન રૂપ પર્યાય ઉત્પન્ન થયા પછી નિરવચ્છિન્નપણે સાધુ પરંપરા મોક્ષ જાય ત્યાં સુધીની કાળ મર્યાદા.

परियायथेर. पुं० (पर्यायस्थविर) વીસ વર્ષ ઉપરાંતની દીક્ષાવાળા સાધુ; પ્રવ્રજ્યાએ સ્થવિર.

परियार. पुं० (परिचार) શબ્દાદિ વિષયોનો ઉપભોગ કરવો તે; વિષય વિકાર; મૈથુન સેવન. (૨) ખડ્ગકોશ; મ્યાન.

परियार. पुं० (परिवार) પરિવાર; કુટુમ્બ.

परियारश्र. त्रि० (परिचारक) માંદા માણસની ચાકરી કરનાર; સારવાર કરનાર. (૨) વિષય સેવન કરનાર.

परियारणया. } **परियारणा.** } स्त्री० (परिचारणा) મૈથુન સેવન; વિષય ભોગ.

परियाल. पुं० (परिवार) પોતાની પાછળ ચાલનાર દાસ દાસી વગેરે.

परियाव. पुं० (परिताप) સંતાપ; પીડા; વેદના.

परियावज्जण. न० (पर्यापादन) કોહાઈ જવું; સડવું; બગડવું તે.

परियावज्जणा. स्त्री० (पर्यापादन) આસેવન.

परियावणया. स्त्री० (परितापना) કોઇને દુઃખ દેવું તે.

परियावणिया. स्त्री० (परियापनिका) કાળાન્તર સુધીની અવસ્થા; સ્થિતિ.

परियावण्ण. त्रि० (पर्यापन्न) વિસ્મૃત થયેલું. (૨) તજેલું. (૩) ખુબ પાકેલું. (૪) વ્યાપ્ત. (૫) પૂર્ણ.

परियावन्न त्रि० (पर्यापन्न) એક પરિણામને છોડી બીજા પરિણામને પામેલ.

परियावसह. पुं० (पर्यावसथ) ભિક્ષુકોનો મઠ.

परियाविय. त्रि० (परितापित) પરિતાપના-દુઃખ ઉપજાવેલ.

परिरक्खिय. त्रि० (परिरक्षित) રક્ષણ કરેલ; સાચવેલ.

परिरय. पुं० (परिरय) ઘેરાવો. (૨) વેગ. (૩) ફેરનો માર્ગ; આડો રસ્તો.

परिली. स्त्री० ( ) વાદ્ય વિશેષ.

परिलोयण. न० (परिलोचन) અવલોકન; નિરીક્ષણ.

परिवइत्तार. त्रि० (प्रतिव्रजितृ) ગમન કર-નાર.

परिवंदण. न० (परिवन्दन) પ્રશંસા; સ્તુતિ.

परिवज्जण. न० (परिवर्जन) તજવું; છોડવું.

परिवज्जिय. त्रि० (परिवर्जित) વર્જિત કરેલું; તજેલું.

परिवट्टण न० (परिवर्त्तन) વારંવાર શરીરનું ઉદ્વર્ત્તન કરવું. (૨) ગુણાકારરૂપે વૃદ્ધિ.

परिवडिय. त्रि० (परिपतित) પડેલું; ભ્રષ્ટ થયેલું.

परिवड्ढय. त्रि० (परिवर्धक) વૃદ્ધિ કરનાર.

परिवड्ढिय. त्रि० (परिवर्धित) વધેલ; વૃદ્ધિ પામેલ.

परिवत्त. पुं० (परिवर्त्त) આવર્ત; ભમરી.

परिवत्ति. स्त्री० (परिवृत्ति) પરિવર્તન; અદલબદલ.

परिवत्तिय. त्रि० (परिवर्तित) બદલાએલું.

परिवत्थिअ. त्रि० (परिवस्त्रित) વીંટાએલું; ઢંકાએલું.

परिवसण. न० (परिवसन) નિવાસ; રહેઠાણ.

परिवसिय. त्रि० (पर्युषित) સુખપૂર્વક રહેલ.

परिवाअ. पुं० (परिवाद) અપવાદ; નિન્દા.

परिवाइणी. स्त्री० (परिवादिनी) તંત્રી; વીણા.

परिवाटी. } **परिवाडी.** } स्त्री० (परिपाटी) અનુક્રમ; પરિપાટી; રીતિ; પદ્ધતિ; વ્યવસ્થા. (૨) તપની શ્રેણી; તપનું ગણિત કરવાને બનાવેલ યંત્ર કે કોષ્ટકની સિધ્ધિ પંક્તિ (૩) જમણવાર; જમવા બેઠેલ માણસોની પંક્તિ.

परिवादिणी. } **परिवायणी.** } स्त्री० (परिवादिनी) સાત તારવાળી વીણા.

परिवार. पुं० (परिवार) કુટુમ્બ કબીલો; સ્વજન.

परिवारण. न० (परिवारण) રોકવું. (૨) નિરાકરણ.

परिवारिय. त्रि० (परिवारित) ઘેરાએલું; વીંટાએલું; વ્યાપ્ત. (૨) પરિવારવાળું.

परिवाविया. स्त्री० (परिवापिता) વાવેલું ઉખેડી પાછું રોપવાથી ઉગે તે-શાલી વગેરેની કૃષિ. (૨) દીક્ષા વિશેષ; ફરીથી મહાવ્રતો ધારણ કરવાં તે.

परिविच्छय. त्रि० (परिविक्षत) સર્વથા છિન્ન.

परिवित्ति. स्त्री० (परिवृत्ति) જુઓ "પરિવત્તિ" શબ્દ.

परिविद्धत्थ. त्रि० (परिविध्वस्त) વિનાશ પામેલ; ધ્વંસ પામેલ.

परिविसिट्ठ. त्रि० (परिविशिष्ट) વિશિષ્ટ; યુક્ત.

परिवुड. त्रि० (परिवृत) વ્યાપ્ત; વીંટાએલ; ઘેરાએલ.

परिवुड्ढ. त्रि० (परिवृद्ध) પુષ્ટ; વૃદ્ધિ પામેલ; બળવાન્.

परिवुड्ढि. स्त्री० (परिवृद्धि) વધારો; વૃદ્ધિ.

परिवुसिअ. त्रि० (पर्युषित) સંયમમાં ઉદ્યતવિહારી; સંયમતત્પર. (૨) વસેલ; નિવાસ કરેલ.

परिवूढ. त्रि० (परिवृढ) સમર્થ; શક્તિવાન્.

परिवूढ. त्रि० (परिवृद्ध) સ્થૂળ.

परिवेढिय. त्रि० (परिवेष्टित) ચારે તરફ વીંટાએલ.

परिवेस. पुं० (परिवेष) ચંદ્ર સૂર્યને ફરતું કુંડાળું થાય છે તે.

परिवेसंतिया. स्त्री० (परिवेषयन्तिका) ઘરના માણસોને પીરસનારી-જમાડનારી સ્ત્રી.

परिवेसण. न० (परिवेषण) પીરસવું તે.

परिव्वाइया. स्त्री० (परिव्राजिका) સંન્યાસણ.

परिव्वायअ. } **परिव्वायग.** } पुं० (परिव्राजक) સંન્યાસી; પારિવ્રાજક.

परिव्वायय. त्रि० (पारिव्राजक) સંન્યાસી સંબંધી.

परिसंकिय. त्रि० (परिशङ्कित) બીધેલો; ભયભીત થયેલ.

परिसंखा. स्त्री० (परिसंख्या) મર્યાદા; હદ. (૨) જ્ઞાન.

परिसंठिय. त्रि० (परिसंस्थित) સારી રીતે સ્થિર રહેલું.

परिसंत. त्रि० (प्रश्रिान्त) थाकी गयेलुं.
परिसंभित्तार. त्रि० (परिसंभेत्तृ) भेद पाडनार.
परिसक्किर. त्रि० (परिष्वष्किर) विस्तार पामवाना स्वभाववाळुं. (२) गमन करनार.
परिसडित. } त्रि० (परिशटित) सडी गयेल;
परिसडिय } पडी गयेल.
परिसप्प. पुं० (परिसर्प) पेटभर के छाती-भर चालनार प्राणी; सर्पादि.
परिसप्पिणी. स्त्री० (परिसर्पिणी) छातीभर चालनार तिर्यंचणी; नागण वगेरे.
परिसमापिय. त्रि० (परिसमापित) परिपूर्ण करेल.
परिसर. पुं० (परिसर) अष्टापद; जनावर. (२) शहेरनी पासेनुं के सामेनुं स्थान.
परिसह. पुं० (परिषह) उपसर्ग; भूख तरस वगेरे बावीस परिषह सहन करवां ते.
परिसा. स्त्री० (परिषद्) प्रभदा; सभा. (२) परिवार.
परिसाइ. त्रि० (परिस्राविन्) जेमांथी सहेजसाज पाणी झरतुं होय एवुं काचुं.
परिसाड. पुं० (परिशाट) विनाश करवो ते. (२) पाडवुं; पटकवुं.
परिसाडण. न० (परिशाटन) गर्भपात करवो; गर्भनुं पाडवुं.
परिसाडणिया. स्त्री० (प्रशिाटनिका) रस्तामां व्हेरातुं–ढोळातुं होय तेवी रीते आहारादि लइ आववा ते.
परिसाडि. स्त्री० (परिशाट) वेरावुं; ढोळावुं.
परिसामंत. पुं० (परिसमंत) पर्यन्तवर्ति प्रदेश; अंतभाग. (२) चारेतरफ.
परिसामिय. त्रि० (परिश्यामित) काळुं थयेलुं.
परिसाविय. त्रि० (पर्युषित) वासी राखेल.
परिसिट्ठ. त्रि० (परिशिष्ट) बाकी कहेलुं; वधारानुं.
परिसित्त. त्रि० (परिषिक्त) सींचेल. (२) न० परिषेक; सेचन; छांटवुं ते.
परिसिल्ल. त्रि० (परिषिद्वत्) परिषद्वाळा.
परिसीसक. न० (परिशीर्षक) आटा वगेरेथी बनावेलो माथानो आकार.
परिसुक्क. त्रि० (परिशुष्क) सुकेलुं.
परिसुराण. त्रि० (परिशून्य) सर्वथा शून्य.
परिसुद्ध. त्रि० (परिशुद्ध) शुद्ध; निर्दोष.
परिसेय. पुं० (परिषेक) पाणी छांटवुं ते.
परिसेस. पुं० (परिशेष) बाकी रहेल; अवशेष.
परिसेसिय. त्रि० (परिशेषित) बाकी रहेल.
परिसोसिय. त्रि० (परिशोषित) सुकवी नाखेलुं.
परिसोहिय. त्रि० (परिशोधित) विशेष शोधेलुं.
परिस्संत. त्रि० (परिश्रान्त) अतिशय थाकेल; श्रमित थयेल.
परिस्सम. पुं० (परिश्रम) परिश्रम; थाक.
परिस्सव. पुं० (परिश्रव) कर्म तजवानां स्थान; कर्म छोडवाना हेतु. (२) आस्रव; कर्मबंधनुं कारण.
परिस्सावि. त्रि० (परिस्राविन्) कर्मबंध करनार.
परिह. पुं० (परिघ) अर्गला; भोगळ.
परिहत्थ. त्रि० ( ) हुशीयार; निपुण. (२) घणुं; झाझुं. (३) भरेलुं; भरपुर.
परिहरण. न० (परिहरण) } दूर करवुं.
परिहरणा. स्त्री० (परिहरणा) } (२)परिभोग.
परिहरिय. त्रि० (परिहृत) तजेलुं; छोडेलुं.
परहा. स्त्री० (परिखा) नीचे सांकडी अने उपर पहोळी खोदेली खाइ.
परिहाण. न० (परिधान) वस्त्रादिक पहेरवां ते; पोषाक.
परिहाणि. स्त्री० (परिहाणि) हानि; घटाडो.
परिहार. पुं० (परिहार) मास लघुमासादि प्रायश्चित तपविशेष. (२) त्यजवुं ते; त्याग. (३) परिभोग.
परिहारग. त्रि० (परिहारक) पापकर्मने दूर करनार.

परिहारविसुद्ध. न० (परिहारविशुद्ध) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર; ચારિત્રના પાંચ પ્રકારમાંનો ત્રીજો પ્રકાર.

परिहारविसुद्धि पुं० (परिहारविशुद्धिन्) પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રવાન્ સાધુ.

परिहारविसुद्धिय. न० (परिहारविशुद्धिक) પરિહારવિશુદ્ધ તપવિશિષ્ટ ચારિત્ર; પાંચ ચારિત્રમાંનું ત્રીજું ચારિત્ર.

परिहारि. त्रि० (परिहारिन्) પરિહાર કરનાર.

परिहारिय पुं० (पारिहारिक) દોષનો પરિહાર કરી શુદ્ધ આહાર લેનાર સાધુ. (૨) ત્રિ૦ પરિત્યાગ કરનાર.

परिहारिय. त्रि० (परिहार्य) પરિહરવા-તજવા યોગ્ય.

परिहास. पुं० (परिहास) હાસ્ય; મશ્કરી.

परिहासणा. स्त्री० (परिभाषणा) ઉપાલમ્ભ.

परिहि. पुं० (परिधि) ઘેરાવો.

परिहिय. त्रि० (परिहित) ધારણ કરેલું; પહેરેલું.

परिहीण. } **परिहीन.** } त्रि० (परिहीन) રહિત; હીન. (૨) ક્રમઃ ન્યૂન. (૩) ન૦ હ્રાસ; અપચય.

परिहेरग. न० (परिहार्यक) આભૂષણ વિશેષ.

परीसह. पुं० (परिषह) સાધુઓએ સહન કરવાનું ભૂખ તરસ વગેરેનું કષ્ટ.

परुक्ख. न० (परोक्ष) ઇન્દ્રિઓની સહાયતાથી થતું જ્ઞાન; પરોક્ષજ્ઞાન.

परुण्ण. त्रि० (प्ररुदित) રોએલું; રુદન કરેલ.

परुस. त्रि० (परुष) કઠિન; કર્કશ.

परूढ. त्रि० (प्ररूढ) ઉગેલું; વધેલું.

परूवणाया. } **परूवणा.** } स्त्री० (प्ररूपणा) પ્રરૂપણા કરવી.

परूविय. त्रि० (प्ररूपित) નિરૂપણ કરેલ.

परेव्वं. अ० (   ) પરમ દિવસે.

परोइय. न० (प्ररोदित) રુદન કરવું.

परोक्ख. न० (परोक्ष) ઇન્દ્રિય અને મનની સહાયથી જે જ્ઞાન થાય તે; પરોક્ષજ્ઞાન; પ્રત્યક્ષ નહીં તે.

परोप्पर. त्रि० (परस्पर) અન્યોન્ય.

परोहड. न० (   ) અજાણ્યું ભોયરૂં.

पल. न० (पल) એક પ્રકારનું વજન; ચાર તોલા. (૨) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) માંસ.

पलंघण. न० (प्रलङ्घन) ઉલ્લંઘન.

पलंडु. पुं० (पलाण्डु) ડુંગળી; પ્યાજ.

पलंब. पुं० (प्रलम्ब) લુમ્બ; લટકતાં ફૂલોનો ઝુમખો. (૨) કણસલો. (૩) ત્રિ૦ દીર્ઘ; લાંબું. (૪) ન૦ ફળ. (૫) પડિલેહવાના વસ્ત્રોના ખુણા લંબાવવાથી-ખેંચવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર. (૬) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૭) ઝુમણું; એક જાતનું ઘરેણું. (૮) પ્રલંબ નામે આઠમું મુહૂર્ત. (૯) પ્રલંબ નામનો ગ્રહ. (૧૦) રૂચક પર્વતનું એક શિખર.

पलंबसुत्त. न० (प्रलम्बसूत्र) ઝુમણું.

पलंबिय. त्रि० (प्रलम्बित) લટકાવેલ.

पलंबिर. त्रि० (प्रलम्बशील) ઘણું લાંબુ.

पलज्जण. त्रि० (प्ररञ्जन) રંજન થયેલ; અનુરાગવાળો.

पलल. न० (पलल) તલનો છુંદો; તલવટ.

पललिय. न० (प्रललित) વિશેષ ક્રીડા.

पलवण. न० (प्लवन) ઉછળવું તે.

पलविय. न० (प्रलपित) અર્થરહિત બકવું તે.

पलसइया. स्त्री० (पलशतिका) એકસો પળની એક તુલા.

पलाइय. त्रि० (पलायित) ભાગી ગયેલ.

पलाण. } **पलायण.** } न० (पलायन) નાશી જવું તે.

पलाल. न० (पलाल) પરાળ; ઘઉં વગેરેનો ભુસો.

पलालग. न० (पलालक) પરાળનું પાથરણું.

पलालपीढय. पुं० (पलालपीठक) પરાળની બેઠક.

पलाव. पुं० (प्रलाप) નિરર્થક બોલવું તે.

पलावय. त्रि० (प्रलापक) પ્રલાપ-બકવાદ કરનાર.

पलावि. त्रि० (प्रलापिन्) પ્રલાપ-બડબડાટ કરનાર.

पलास. पुं० (पलाश) ખાખરાનું ઝાડ. (૨) દિશાકુમાર દેવતાનું ચૈત્યવૃક્ષ. (૩) પલાશ નામનો દેવતા. (૪) પત્ર; પાંદડું.

पलासय. पुं० (पलाशक) ખાખરાને નામે પાડેલું કોઈનું નામ.

पलासकूड. न० (पलाशकूट) ભદ્રસાલ વનના આઠ દિગ્હસ્ત કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

पलासग. पुं० (पलाशक) માત્રીયો; માતરું-લઘુનીત કરવાનું ભાજન.

पलासिया. स्त्री० (पलाशिका) છાલની બનાવેલી લાકડી.

पलिअंक. पुं० (पल्यङ्क) પલંગ.

पलिउंचग. त्रि० (परिकुञ्चक) બીજાને છેતરનાર.

पलिउंचण. न० (परिकुञ्चन) માયા; કપટ.

पलिउंचणाया. स्त्री० } (परिकुञ्चना) સાચી
पलिउंचणा. स्त्री० } વાતને છુપાવવી તે. (૨) માયા. (૩) પ્રાયશ્ચિત વિશેષ.

पलिउज्जिय. त्रि० (परियौगिक) વિશેષ જાણનાર; વિશેષજ્ઞ.

पलिओच्छन्न. त्रि० (पलितावच्छन्न) } કુક-
पलिओच्छिन्न त्रि० (पर्यवच्छिन्न) } ર્મી.

पलिओछूढ. त्रि० (पर्यवक्षिप्त) પ્રસારિત.

पलिओवम. न० (पल्योपम) એક જોજન (ચાર ગાઉ) નો લાંબો પહોળો કુવો બારીક વાળાગ્રથી ઠાંસી ઠાંસીને ભર્યા પછી સો સો વરસે એકેક ખરડ કહાડતાં જેટલા વખતમાં કુવો તદ્દન ખાલી થાય તેટલો વખત; કુવાની ઉપમાએ ગણાતો કાળ.

पलिकुंचणाया. स्त्री० (परिकुञ्चना) માયા.

पलिक्खीण. त्रि० (परिक्षीण) ક્ષય પામેલ.

पलिगोव. पुं० (परिगोप) કીચડ; કાદવ. (૨) લોભ. (૩) આસક્તિ.

पलिच्छन्न. त्रि० (परिच्छन्न) ઢાંકેલું.

पलिच्छिन्न. त्रि० (परिच्छिन्न) માપેલું; હદવાળું. (૨) પરિવાર યુક્ત.

पलिणग. पुं० (प्रलीनक) પીંજરું.

पलित न० (पलित) સફેદ વાળ; ધોળો કેશ.

पलितोवम. पुं० (पल्योपम) જુઓ " પલિઓવમ " શબ્દ.

पलित्त. त्रि० (प्रदीप्त) દીપાયમાન; બળતું.

पलिपाग. पुं० (परिपाक) પરિપાક; નિષ્પતિ.

पलिबाहर. } त्रि० (परिबाह्य) હમેશાં બહાર
पलिबाहिर. } રહેનાર.

पलिभाग. पुं० (प्रतिभाग) ભાગનો ભાગ; અંશનો અંશ. (૨) ઉપલો ભાગ; સપાટી.

पलिभागि. त्रि० (परिभागिन्) સદૃશ; સરખું.

पलिमंथ. पुं० (परिमन्थ) હાનિ: નુકશાન. (૨) વિઘ્ન; અંતરાય. (૩) વિનાશ. (૪) સ્વાધ્યાય વ્યાઘાત.

पलिमंथग. पुं० (परिमन्थक) કાળા ચણા.

पलिमंथु. त्रि० (परिमंथु) પ્રતિપક્ષી; ઘાતક.

पलिमोडय. पुं० (परिमोटक) વાંસની ગાંઠ ઉપરનો ચક્રાકાર ભાગ.

पलिय. न० (पलित) નિન્દનીય કર્મ; અશુભ કૃત્ય. (૨) જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ. (૩) ધોળા કેશ. (૪) રોગ. (૫) કર્મ; કામ. (૬) અનુષ્ઠાન.

पलिय. न० (पल्य) જુઓ "પલિઓવમ" શબ્દ.

पलियंक. पुं० (पर्यङ्क) પલંગ. (૨) ખાટલો. (૩) પલાંઠી વાળવી. (૪) પદ્માસન.

पलिअंका. स्त्री० (पर्यङ्का) पलांठीवाळी बेसवुं; पद्मासन.

पलिअंत. पुं० (पर्यन्त) अंत; छेडो. (२) सीमाडा उपर आवेल प्रदेश. (३) त्रि० अवसानवाळुं; अन्तवाळुं.

पलिअट्ट. पुं० (परिवर्त्त) अनंतीउत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी परिमितकाळ विशेष; पुद्गळपरावर्तन.

पलिअट्ठाण. } न० (पतितस्थान) कर्मस्थान;
पलिअठाण. } कारखानुं.

पलिअस्सओ. अ० (परिपार्श्वतस्) पासे; आजुबाजु.

पलीण. त्रि० (प्रलीन) अतिलीन. (२) संबद्ध.

पलीमंथ. पुं० (पलिमन्थ) संयमनुं विघ्न.

पलीवग. त्रि० (प्रदीपक) बाळनारूं.

पलीवण. न० (प्रदीपन) सळगवुं; बळवुं.

पलुंपण. न० (प्रलोपन) प्रलेप.

पलुट्ठ. त्रि० (पर्यस्त) व्याप्त; भरपुर.

पलोइ. त्रि० (प्रलोकिन्) अवलोकन करनार; जोनार.

पलोयण. न० (प्रलोकन) } जोवुं ते.
पलोयणा. स्त्री० (प्रलोकना) }

पल्ल. पुं० (पल्य) पालो; पालाने आकारे कुवो. (२) धान्य राखवानो कोठो; कोठार. (३) पल्योपम; काळमान विशेष.

पल्लंक. } पुं० (पल्यङ्क) पलंग.
पल्लंग. }

पल्लंघण. न० (प्रलंघन) ओळंगवुं.

पल्लग. पुं० (पल्लक) पालो; लाट देश प्रसिद्ध अनाज मापवानुं पात्र. (२) भवनपतिना अवधिज्ञाननो आकार.

पल्लट्ट. पुं० ( ) पर्वत विशेष.

पल्लल. न० (पल्वल) नानुं तळाव; तळावडी.

पल्लव. पुं० (पल्लव) नवां पांदडां.

पल्लव. पुं० (पर्यव) जुओ " पज्जव " श७८.

पल्लविय. त्रि० (पल्लवित) नवपल्लव; नवां अंकुरवाळुं.

पल्लविया. स्त्री० (पह्नविका) पल्हव देशमां उत्पन्न थयेली दासी.

पल्ली. स्त्री० (पल्ली) चोरोने रहेवानुं स्थान.

पल्लीण. त्रि० (प्रलीन) लीन थयेलुं.

पल्लोय. पुं० ( ) बे इन्द्रिय जीव विशेष.

पल्हत्थ. त्रि० (पर्यस्त) मुकेल; राखेल. (२) फेंकेल.

पल्हत्थिया. स्त्री० (पर्यस्तिका) आसन विशेष; पलांठी; वस्त्रथी के भुजाथी बन्ने घुंठण बांधवा ते.

पल्हव. पुं० (पह्नव) पल्हव नामनो एक देश. (२) त्रि० ते देशना रहीश.

पल्हवि. पुं० (पह्नवि) हाथीनी पीठ उपर नाखवानी झुल.

पल्हविया. स्त्री० (पह्नविका) पल्हव देशमां उत्पन्न थयेली दासी.

पल्हाअ. पुं० (प्रह्लाद) आवती चोवीसीना पांचमा प्रतिवासुदेव. (२) आनंद.

पल्हायण. न० (प्रह्लादन) खुशी थवुं.

पल्हायणिज्ज. त्रि० (प्रह्लादनीय) हर्ष उपजावे तेवुं.

पवंगम. पुं० (प्लवंगम) वानर.

पवंच. पुं० (प्रपञ्च) प्रपंच; विस्तार. (२) विकल्प; भेद. (३) कलेश. (४) कुटिलता. (५) संसार.

पवंचण. न० (प्रपञ्चन) ठगवुं ते.

पवंचा. स्त्री० (प्रपञ्चा) माणसनी दश दशाओ पैकी सातमी दशा; ६१ थी ७० वरस सुधीनी अवस्था के जेमां शरीरबळ घटतां मनना प्रपंच वधे छे.

पवंपुल. पुं० न० ( ) एक जातनी माछलां पकडवानी जाळ.

पवक. } **पवग.** } પું૦ (प्लवक) વાનરની પેઠે કુદનાર. (૨) તરનાર. (૩) પું૦ પક્ષી. (૪) સુવર્ણકુમાર જાતના દેવતા.

पवग्गपविभत्ति. પું૦ (पवर्गप्रविभक्ति) ૩૨ નાટકમાંનું એક.

पवडण. ન૦ (प्रपतन) પડી જવું; અધઃપાત.

पवडणया. સ્ત્રી૦ (प्रपतना) પડવું.

पवड्ढण. ન૦ (प्रवर्धन) વૃદ્ધિ હેતુ; વૃદ્ધિકારક.

पवण. ન૦ (प्लवन) કુદવું. (૨) તરવું.

पवण. પું૦ (पवन) પવન; વાયુ. (૨) પવનકુમાર; ભવનપતિની એક જાત.

पवणकिच्च. પું (प्लवनकृत्य) નૌકા; વહાણ.

पवण्ण. ત્રિ૦ (प्रपन्न) પામેલું.

पवत्त. ત્રિ૦ (प्रवृत्त) પ્રવૃત્ત થયેલ. (૨) બીજાઓને જ્ઞાનાદિકમાં પ્રવર્તાવનાર.

पवत्तण. ન૦ (प्रवर्त्तन) પ્રવૃત્તિ; ઉદ્યમ. (૨) ત્રિ૦ પ્રવૃત્તિવાળા.

पवत्तय. પું૦ (प्रवर्त्तक) પ્રવર્તાવનાર; પ્રવૃત્તિ કરાવનાર. (૨) દીર્ઘસ્વરથી આરંભાય તેવો એક રાગ.

पवत्ति. સ્ત્રી૦ (प्रवृत्ति) વૃતાન્ત; હીલચાલ. (૨) પ્રવર્તન.

पवत्ति. પું૦ (प्रवर्त्तिन्) સાધુઓને સંયમ પ્રવૃત્તિમાં જોડનાર; પ્રવર્ત્તક.

पवत्तिणी. સ્ત્રી૦ (प्रवर्तिनी) પ્રવૃત્તિ કરાવનાર સાધ્વી.

पवत्तिय. ત્રિ૦ (प्रवर्त्तित) પ્રવૃત્ત કરેલ.

पवत्तिवाउय. ત્રિ૦ (प्रवृत्तिव्यापृत) પ્રવૃત્તિમાં લાગેલ.

पवत्थ. ન૦ (प्रवस्त्र) આસન ઉપર બિછાવેલું વસ્ત્ર; ઓછાડ; ચાદર.

पवन. પું૦ (पवन) જુઓ "પવણ" શબ્દ.

पवन्न. ત્રિ૦ (प्रपन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; મેળવેલ.

पवय. ત્રિ૦ (प्लवक) કુદનાર.

पवयण. ન૦ (प्रवचन) આગમ; શાસ્ત્ર; સર્વજ્ઞ વચન. (આચારાંગાદિ સૂત્રો-સિદ્ધાન્ત.) (૨) જૈનસંઘ. (૩) આગમજ્ઞાન.

पवयणदेवी. સ્ત્રી૦ (प्रवचनदेवी) શ્રુતદેવી; શાસનદેવી.

पवयणमाया. સ્ત્રી૦ (प्रवचनमातृ) આચારાંગાદિ સૂત્રના આધારભૂત સંઘની માતા; આઠ પ્રવચન માતા; પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ.

पवयणसार. પું૦ (प्रवचनसार) સિદ્ધાન્તનો સાર; આગમ રહસ્ય.

पवर. ત્રિ૦ (प्रवर) શ્રેષ્ઠ; પ્રધાન.

पवरा. સ્ત્રી૦ (प्रवरा) વાસુપૂજ્ય પ્રભુની શાસન દેવીનું નામ.

पवह. પું૦ (प्रवाह) નદીનો પ્રવાહ; વહેણ.

पवह. ત્રિ૦ (प्रवह) વહેનાર. (૨) ટપકનાર; ચૂનાર.

पवहण. પું૦ ન૦ (प्रवहण) જહાજ; વહાણ. (૨) ગાડી આદિ વાહન.

पवा. સ્ત્રી૦ (प्रपा) જળાશય. (૨) પાણીનું પર્વ. (૩) પાણીનો પીઆવો.

पवाअ. પું૦ (प्रवाद) આચાર્ય-ગુરૂને ઉપદેશ. (૨) છલ; મિષ. (૩) બુરાઇ.

पवाइ ત્રિ૦ (प्रवादिन्) વાદવિવાદ કરનાર. (૨) દાર્શનિક.

पवाइअ. ત્રિ૦ (प्रवादित) વગાડેલું; બજાવેલું.

पवाइय. પું૦ (प्रवादुक) પ્રતિવાદી. (૨) પરધર્મી.

पवात. પું૦ (प्रपात) ઠેસ વાગે ને પડી જવાય તેવું સ્થાન.

पवादि. ત્રિ૦ (प्रवादिन्) અન્યતીર્થી; જૈનધર્મની સામે વાદ કરનાર.

पवाय. પું૦ (प्रवाद) પરંપરા પ્રાપ્ત ઉપદેશ. (૨) મત; દર્શન.

पवाय. પું૦ (प्रवात) વિશેષ પવન. (૨) ત્રિ૦ પવનવાળું સ્થાન. (૩) પવન રહિત.

पवाय. પું० (प्रपात) પાણીનો દરેડો. (૨) પતન.

पवायश्र. પું० (प्रवाचक) શાસ્ત્રનું પ્રવચન–વ્યાખ્યાન કરનાર; અધ્યાપક.

पवायणा. સ્ત્રી० (प्रवाचना) પઠન; અધ્યયન.

पवायद्दह. પું० (प्रपातद्रह) પર્વત ઉપરનું સરોવર જ્યાંથી નદી નીકળતી હોય તે.

पवाल. પું० (प्रवाल) પરવાળું; એક જાતનું ઝવેરાત. (૨) કોમળ પાંદડું; પાંદડાની ટીસી. (૩) મુંગો.

पवास. પું० (प्रवास) પ્રવાસ; મુસાફરી.

पवासिय. त्रि० (प्रवासित) પરદેશ ગયેલું; પ્રવાસ કરેલ.

पवासिय. त्रि० (प्रवृष्ट) વરસેલ.

पवाह. પું० (प्रवाह) પાણીનો પ્રવાહ.

पविइग्ण. त्रि० (प्रविकीर्ण) વ્યાપ્ત. (૨) વિક્ષિપ્ત; નિરસ્ત.

पविइग्ण. त्रि० (प्रवितीर्ण) આપેલ.

पविचरिय. त्रि० (प्रविचरित) ગતિદ્વારા સર્વત્ર વ્યાપ્ત થયેલ.

पविज्जल. त्रि० (प्रविज्वल) કીચડવાળું; રૂધિરાદિથી વ્યાપ્ત. (૨) પ્રજ્વલિત.

पविट्ठ. त्रि० (प्रविष्ट) સમાઇ ગયેલ; અંતર્ભૂત; દાખલ થયેલ.

पवितक्किय. न० (प्रवितर्कित) તર્ક; વિચાર; આશંકા.

पवित्त. त्रि० (पवित्र) વિશુદ્ધ; પવિત્ર.

पवित्त. त्रि० (प्रवृत्त) કાર્ય કરવા પ્રવર્તેલું.

पवित्तय. न० (पवित्रक) ત્રાંબાની વીંટી; પવિત્રી.

पवित्ति. પું० (प्रवर्तिन्) સાધુઓને વૈયાવચ્ચ આદિ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરાવનાર સાધુ; પ્રવર્તક પદવી ધારી મુનિ.

पवित्ति. સ્ત્રી० (प्रवृत्ति) પ્રવૃત્તિ; હીલચાલ; સમાચાર.

पवित्तिणी. સ્ત્રી० (प्रवर्त्तिनी) સાધ્વીઓને સંયમમાં પ્રવર્ત્તાવનાર સાધ્વી; પ્રવર્ત્તિની સાધ્વી.

पवित्थर. પું० (प्रविस्तर) ઘરવખરી; પરિગ્રહ. (૨) વિસ્તાર.

पवित्थरिश्र. त्रि० (प्रविस्तीर्ण) ફેલાયેલું; વિસ્તાર પામેલું.

पविद्ध. त्रि० (प्रविद्ध) વ્યવસ્થા વિના વંદના કરવી તે; વંદનાના ૩૨ દોષમાંનો ત્રીજો દોષ.

पविद्धत्थ. त्रि० (प्रविध्वस्त) ધ્વંસ પામેલ; નષ્ટ થયેલ.

पविभत्त. त्रि० (प्रविभक्त) મુકર્રર કરેલું; વહેંચેલું.

पविभत्ति. સ્ત્રી० (प्रविभक्ति) } વિભાગ;
पविभाग. પું० (प्रविभाग) } પૃથક્કરણ.

पविमोयण. न० (प्रविमोचन) મુકવું; રાખવું. (૨) પરિત્યાગ.

पवियक्किय. न० (प्रवितर्कित) વિકલ્પ; વિતર્ક.

पवियक्खण. त्रि० (प्रविचक्षण) પ્રવીણ; હુશીયાર.

पवियार. પું० (प्रविचार) મૈથુન.

पवियारण. न० (प्रविचारण) હરવું ફરવું. (૨) પન્નવણાસૂત્રના ૩૪ મા પદનું નામ કે જેમાં અવિચારણા–વિષયસેવનનું વર્ણન છે.

पवियासिय. त्रि० (प्रविकाशित) ખીલેલું.

पविरल. त्रि० (प्रविरल) થોડું. (૨) સાન્તર.

पविरल्लिय. त्रि० ( ) વિસ્તારવાળું.

पविलीण. त्रि० (प्रविलीन) લીન થયેલું; ગળેલું.

पविसण. न० (प्रवेशन) દાખલ થવું તે.

पविसिट्ठ. त्रि० (प्रविशिष्ट) બીજા કરતાં વધારે; વિશેષતાવાળું.

पविसिय. त्रि० (प्रवेशित) અન્દર દાખલ કરેલું.

पविसियंगी. स्त्री० (प्रवेशितांगी) જેના અંગમાં દેવતાનો પ્રવેશ છે તેવી સ્ત્રી.

पवीइअ. त्रि० (प्रवीजित) વીંજેલું; હવાને આધારે ચલાવેલ.

पवीण. त्रि० (प्रवीण) ચતુર; બુદ્ધિમાન્.

पवीणया. स्त्री० (प्रवीणता) ચતુરાઇ.

पवूढ. त्रि० (प्रव्यूढ) નીકળેલું.

पवेइय. त्रि० (प्रवेदित) જણાવેલ; નિવેદન કરેલ; દર્શાવેલ. (૨) ભેટ કરેલ.

पवेविय. त्रि० (प्रवेपित) કંપાયમાન થયેલ; ધ્રુજેલ.

पवेस. पुं० (प्रवेश) પ્રવેશ કરવો.

पवेसअ. त्रि० (प्रवेशक) પ્રવેશ કરનાર.

पवेसण. पुं० न० (प्रवेशन) પ્રવેશ કરવો. (૨) વિજાતીય જન્માન્તરમાં ઉત્પત્તિ; વિજાતીય યોનિમાં પ્રવેશ.

पवेसि. त्रि० (प्रवेशिन्) પ્રવેશ કરનાર.

पव्व. पुं० न० (पर्व) વાંસ, શેરડી આદિની ગાંઠ. (૨) તહેવારનો દીવસ. (૩) પક્ષ; પખવાડીયું. (૪) પરબડી; પાણીનું પર્વ. (૫) પર્વતની મેખળા. (૬) કોણી, ઘુંટણ વગેરે હાડકાનો સાંધો. (૭) આંગળીનો વેઢો.

पव्वइय. त्रि० (प्रव्रजित) પ્રવ્રજ્યા–દીક્ષા લીધેલ.

पव्वंग. पुं० (पर्वांग) અઢાર છિદ્રવાળું વાદ્ય વિશેષ.

पव्वग. पुं० न० (पर्वक) ગાંઠવાળી વનસ્પતિ. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

पव्वज्जा. स्त्री० (प्रव्रज्या) દીક્ષા; પ્રવ્રજ્યા. (૨) ગમન; ગતિ.

पव्वणी. स्त्री० (पार्वणी) પર્વતિથી.

पव्वत. पुं० (पर्वत) પર્વત; પહાડ.

पव्वति. पुं० (पर्वतिन्) કાશ્યપ ગોત્રની શાખાનો પુરૂષ.

पव्वय. पुं० न० (पर्वत) પહાડ; ડુંગર; પવત.

पव्वयअ. पुं० (पर्वतक) બીજા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

पव्वयविदुग्ग. पुं० न० (पर्वतविदुर्ग) પહાડવાળો પ્રદેશ.

पव्वराहु. पुं० (पर्वराहु) સૂર્ય તથા ચન્દ્રનું ગ્રહણ કરનાર એક ગ્રહ.

पव्वहण. न० (प्रव्यथन) ભય ઉત્પન્ન કરવો; વ્યથા કરવી.

पव्वहिय. त्रि० (प्रव्यथित) પ્રબળ વ્યથા–પીડા પામેલ; દુઃખી થયેલ.

पव्वा. स्त्री० (पर्वा) સૂર્યની બાહ્ય પરિષદ્.

पव्वाइया. स्त्री० (प्रव्राजिका) તપસ્વિની સ્ત્રી; સંન્યાસણ.

पव्वाण. / **पव्वात.** / **पव्वाय.** त्रि० (प्रम्लान) કરમાએલું; જરા સુકાએલું

पव्वावणा. स्त्री० (प्रव्राजना) દીક્ષા આપવી તે.

पव्वाविय. त्रि० (प्रव्राजित) પ્રવ્રજ્યા આપેલ; દીક્ષિત કરેલ.

पव्वीसग. पुं० (पव्वीसक) વાદ્ય વિશેષ.

पसइ. स्त्री० (प्रसृति) હથેળીમાં માય તેટલું માન; પસલી.

पसंग. पुं० न० (प्रसङ्ग) અવસર; તક. (૨) સંગતિ; સંબન્ધ. (૩) મૈથુન.

पसंत. त्रि० (प्रशान्त) શાંત; ઉપશમેલ. (૨) પું૦ શાન્ત રસ.

पसंधण. न० (प्रसन्धन) સતતપણે પ્રવર્તવું.

पसंस. पुं० (प्रशस्य) લોભ. (૨) त्रि० પ્રશંસાપાત્ર.

पसंसण न० (प्रशंसन) પ્રશંસા કરવી તે.

पसंसणिज्ज. त्रि० (प्रशंसनीय) પ્રશંસા કરવા યોગ્ય.

पसंसा. स्त्री० (प्रशंसा) પ્રશંસા; વખાણ; શ્લાઘા.

पसंसिअ. त्रि० (प्रशंसित) વખાણ કરેલ; સ્તુતિ કરેલ.

पसढ. त्रि० (प्रशठ) शठ; अति लुच्चो. (२) જોરાવરીથી મેળવેલું.

पसण्ण. न० (प्रसन्न) મદ્ય વિશેષ. (२) त्रि० સુંદર; સ્વચ્છ; નિર્મળ.

पसत्त. त्रि० (प्रसक्त) પ્રસંગથી પ્રાપ્ત થયેલું. (२) દુઃખથી પીડાયેલ.

पसत्थ. त्रि० (प्रशस्त) શ્રેષ્ઠ; પ્રશંસા કરવા યોગ્ય. (२) વખણાયેલ; પ્રશંસા પામેલ.

पसत्थार. त्रि० (प्रशास्तृ) ધર્મશાસ્ત્ર ભણનાર; પાઠ કરનાર. (२) ગણિતના અધ્યાપક. (३) પ્રધાન; મંત્રી.

पसन्न. त्रि० (प्रसन्न) સ્વચ્છ; નિર્મળ. (२) હર્ષ પામેલ.

पसन्ना. स्त्री० (प्रसन्ना) એક જાતની મદિરા.

पसप्पग त्रि० (प्रसर्पक) દેશાન્તરમાં જનાર; મુસાફરી કરનાર.

पसम. पुं० (प्रश्रम) વિશેષ મહેનત; ખેદ.

पसम पुं० (प्रशम) શાંતિ.

पसमण. न० (प्रशमन) દબાવવું; શાન્તકરવું.

पसय. पुं० ( ) મૃગ વિશેષ. (२) મૃગનું બચ્ચું.

पसर. पुं० (प्रसर) પ્રસર; વિસ્તાર.

पसर. पुं० (प्रशर) સફેદ ધાબાવાળું હરણ.

पसरिय. त्रि० (प्रसृत) વિસ્તાર પામેલ; પસરેલ.

पसव. पुं० (प्रसव) ઉત્પત્તિ; જન્મ.

पसवकाल. पुं० (प्रसवकाल) પ્રસૂતિનો સમય.

पसवण. न० (प्रसवन) પ્રસૂતિ; જન્મ.

पसाय. पुं० (प्रसाद) મહેરબાની; કૃપા.

पसायण. न० (प्रसादन) ખુશી કરવું.

पसारण. न० (प्रसारण) વિસ્તાર કરવા રૂપ ક્રિયા; ન્યાયશાસ્ત્ર સંમત પાંચ કર્મમાંનું ત્રીજું કર્મ.

पसारिय. त्रि० (प्रसारित) પસારેલ; ફેલાવેલ.

पसाहण. न० (प्रसाधन) શૃંગારનાં સાધન; આભૂષણ વગેરે.

पसाहणघर. न० (प्रसाधनगृह) અલંકાર પહેરવા ઉતારવાનું ઘર.

पसाहा स्त्री० (प्रशाखा) શાખામાંથી નીકળેલ શાખા; ડાળી.

पसाहिय. त्रि० (प्रसाधित) અલંકૃત કરેલ.

पसाहिया. स्त्री० (प्रसाधिका) શૃંગાર કરવાવાળી.

पसिढिल. न० (प्रशिथिल) પડિલેહવાના વસ્ત્રાદિક મજબૂત રીતે ન પકડવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર. (२) त्रि० શિથિલ; ઢીલું.

पसिण. पुं० न० (प्रश्न) પ્રશ્ન; સવાલ. (२) મન્ત્રવિદ્યા વિશેષ; દર્પણ આદિમાં દેવતાનું આહ્વાન.

पसिणापसिण. पुं० (प्रश्नाप्रश्न) પૂછનારને તેમજ નહિ પૂછનારને મન્ત્રવિદ્યાનાબળથી શુભાશુભ કહેવું તે.

पसिद्ध. त्रि० (प्रसिद्ध) જાહેર; પ્રખ્યાત.

पसिद्धि. स्त्री० (प्रसिद्धि) પ્રસિદ્ધિ. (२) શંકાનું સમાધાન.

पसिस्स. पुं० (प्रशिष्य) શિષ્યનો શિષ્ય.

पसु. पुं० (पशु) ગાય, ભેંસ વગેરે પશુ. (२) અજ; બકરો.

पसुजाइ. स्त्री० (पशुजाति) જાનવરોની જાત.

पसुत्त. त्रि० (प्रसुप्त) સુતેલું.

पसुभूय. त्रि० (पशुभूत) પશુ તુલ્ય.

पसुवइ. पुं० (पशुपति) શિવ; મહાદેવ.

पसूइ. } स्त्री० (प्रसूति) પ્રસવ; ઉત્પત્તિ.
पसूति. } (२) કોઢ વિશેષ.

पसूय. त्रि० (प्रसूत) પ્રસવ પામેલ; જન્મેલ.

पसेणइ. पुं० (प्रसेनजित्) અંતગડ સૂત્રના ૧ લા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (२) અંધક વૃષ્ણિના પુત્ર નવમા દશાર. (३) બારમા કુલગરનું નામ. (४) પ્રસેનજીત્ નામે ચાલુ અવસર્પિણીના પાંચમા કુલકર.

पसेणि. स्त्री० (प्रश्रेणि) ઉપવર્ગ; છીપા, ઘાંચી, મોચી, ગાછા, સઇ, લુહાર, ભિસાન, સરાણીયા, નાવી એ નવ જાતનો કારીગર વર્ગ. (૨) પંક્તિમાંથી નીકળેલ પંક્તિ.

पसेवय. पुं० (प्रसेवक) હજામની કોથળી.

पस्स. पुं० (प्रश्न) જુઓ "પસિણ" શબ્દ.

पस्सास. पुं० (प्रश्वास) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૨૧ મો ભેદ.

पस्सि. पुं० (पदर्शिन्) જોનાર; મતિજ્ઞાન ૧ મતિઅજ્ઞાન ૨ અચક્ષુદર્શન ૩ એ ત્રણ ઉપયોગ સિવાય બાકીના નવ ઉપયોગ-વાળો જીવ.

पह. पुं० (पथिन्) રસ્તો; માર્ગ.

पहंकरा. स्त्री० (प्रभंकरा) પ્રભંકરા નામની દેવી.

पहंजण. पुं० (प्रभञ्जन) પ્રભંજન નામના એક ઇંદ્ર.

पहकर. पुं० (प्रकर) સમૂહ; જથ્થો.

पहट्ठ. त्रि० (प्रहृष्ट) આનન્દ પામેલ.

पहणिय. } त्रि० (प्रहत) મારવામાં આવેલ.
पहय. }

पहर. पुं० (प्रहर) પહોર.

पहरण. न० (प्रहरण) આયુધ; શસ્ત્ર.

पहरणरयण. न० (प्रहरणरत्न) શસ્ત્રરત્ન; શ્રેષ્ઠ હથીયાર.

पहराइया. स्त्री० (पथराजिका) એક તરેહની લિપિ; ૧૮ લિપિમાંની એક.

पहराय. पुं० (प्रभराज) ભરત ક્ષેત્રના છઠ્ઠા પ્રતિવાસુદેવ.

पहव. पुं० (प्रभव) ઉત્પત્તિ સ્થાન.

पहवीकरण. न० (प्रह्वीकरण) અનમ્રને નમ્ર બનાવનાર.

पहसिय. त्रि० (प्रहसित) હસેલું; ખુશી થ-યેલું. (૨) न० હાસ્ય.

पहसिर. त्रि० (प्रहसनशील) હસમુખો.

पहा. स्त्री० (प्रथा) ખ્યાતિ.

पहा. स्त्री० (प्रभा) કાન્તિ; તેજ.

पहाण. न० (प्रहाण) નાશ; હાનિ.

पहाण. त्रि० (प्रधान) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ; મુખ્ય. (૨) સાંખ્યમતાભિમત પ્રકૃતિ; સત્વ, રજસ્ અને તમસ્‌ના સામ્યાવસ્થા.

पहाणवंत. त्रि० (प्रधानवत) સંયમી; સમા-ધિવાળો.

पहाणि. स्त्री० (प्रहाणि) વિનાશ.

पहाय. न० (प्रभात) પ્રાતઃકાળ.

पहाया. स्त्री० (प्रभाता) વનસ્પતિ વિશેષ.

पहार. पुं० (प्रहार) પ્રહાર; માર; ઘા.

पहाराइया. स्त्री० (प्रभारातिका) અઢાર લિપિમાંની સાતમી લિપિ.

पहारेत्तार. त्रि० (प्रधारयितृ) ચિન્તન કરનાર.

पहाव. पुं० (प्रभाव) પરાક્રમ; માહાત્મ્ય.

पहाविय. त्रि० (प्रधावित) દોડેલ; દોટ કાઢેલ.

पहास. पुं० (प्रभास) પ્રભાસનામના શ્રી મહાવીરસ્વામિના અગીયારમા ગણધર.

पहिंसय. त्रि० (प्रहिंसक) હિંસા કરનાર.

पहिट्ठ. त्रि० (प्रहृष्ट) ખુશી થયેલ.

पहिय. त्रि० (प्रथित) વિસ્તાર પામેલ. (૨) પ્રસિદ્ધ.

पहिय. त्रि० (पथिक) મુસાફર.

पहिय. त्रि० (प्रहित) મોકલેલું.

पहीण. त्रि० (प्रहीन) નષ્ટ થયેલ; હાનિ પામેલ; રહિત.

पहु. त्रि० (प्रभु) સમર્થ; શક્તિમાન્; સ્વામી.

पहुनंद. पुं० (प्रभुनन्द) દશમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધરનું નામ.

पहेण. न० (प्रहेण) લાણું; ખાવાની વસ્તુ સંબંધીને ઘેર આપવી તે. (૨) વિવાહ પછી કન્યાના બાપને ઘેર ભોજન થાય તે; ગોરવ.

पहेरक. पुं० (प्रहेरक) આભરણ વિશેષ.

पहेलिया. स्त्री० (प्रहेलिका) ગુપ્ત આશયવાળું પદ્ય. (૨) તેવાં પદ્ય બનાવવાની કળા.

पहोलिर त्रि० (प्रघूर्णक) નિસ્સામાં ઘેરાતી આંખવાળો.

पाइ. त्रि० (पातिन्) પડનાર; ભ્રષ્ટ થનાર.

पाइअ. त्रि० (पायित) પીવરાવેલું.

पाइक्क. पुं० (पदाति) પેદલ.

पाइन्न. न० (प्राचीन्य) પ્રાચીન્ય નામનું ગોત્ર.

पाइम. त्रि० (पात्य) પડવા યોગ્ય.

पाइम. त्रि० (पाक्य) પકાવવાને યોગ્ય. (૨) કાળે પ્રાપ્ત; મૃત.

पाइया. स्त्री० (पादिका) પગ.

पाई. स्त्री० (पात्री) ન્હાનું પાત્ર; પાતરી.

पाई. स्त्री० (प्राची) પૂર્વદિશા.

पाईण. त्रि० (प्राचीन) પૂર્વ દિશા સંબંધી. (૨) न० ગોત્ર વિશેષ. (૩) पुं० स्त्री० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

पाईणा. स्त्री० (प्राचीना) પૂર્વદિશા.

पाउ. पुं० (पायु) ગુદા.

पाउआ. स्त्री० (पादुका) લાકડાની ચાખડી.

पाउं अ० (प्रादुष्) પ્રકાશ; પ્રગટ.

पाउंछण. न० (पादप्रोञ्छन) રજોહરણ.

पाउकरण. न० (प्रादुष्करण) પ્રગટ કરવું તે.

पाउकाम. त्रि० (पातुकाम) પીવાની ઇચ્છાવાળો.

पाउक्कर. त्रि० (प्रादुष्कर) પ્રગટ કરનાર.

पाउक्खालय. न० (पादक्षालक) જ્યાં ગયા પછી પગ ધોવા પડે તે જગ્યા; પાયખાનું.

पाउगरण. न० (प्रादुष्करण) અંધારામાંથી અજવાળે લાવેલો આહાર.

पाउग्ग. त्रि० (प्रायोग्य) ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય.

पाउग्गहण. न० (पादग्रहण) પગે લાગવું તે; વંદન.

पाउड. त्रि० (प्रावृत) ઢાંકેલું. (૨) न० વસ્ત્ર.

पाउप्पभा. स्त्री० (प्रादुःप्रभा) પ્રાતઃકાળની કાંતિ.

पाउप्पभाय. त्रि० (प्रादुःप्रभात) જેમાં પ્રગટ૦ પણે પ્રભા દેખાય તેવો સમય; સવાર.

पाउब्भवण. स्त्री० (प्रादुर्भवन) પ્રગટ થવું.

पाउब्भाव. पुं० (प्रादुर्भाव) પ્રગટ થવું.

पाउब्भूय. त्रि० (प्रादुर्भूत) પ્રગટ થએલ; બહાર આવેલ.

पाउय. त्रि० (प्रावृत) લપેટેલું; ઓઢેલું.

पाउयर. पुं० (प्रादुष्कर) પ્રાદુષ્કરણ નામનો આહારનો એક દોષ; અંધારામાં પડેલ વસ્તુ દીવો પ્રગટાવી સાધુને આપવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

पाउया. स्त्री० (पादुका) પાવડી; ચાખડી.

पाउरण. न० (प्रावरण) આચ્છાદન; દુપટ્ટો; વસ્ત્ર.

पाउल्ल. न० (पादुका) પાદુકા; ચાખડી.

पाउव. न० (पाद्य) પગ ધોવાનું પાણી.

पाउवगम. पुं० } (पादोपगमन) વૃક્ષની
पाउवगमण. न० } શાખાની માફક નિશ્ચેષ્ટ થઇ સ્વસ્થપણે અડગ રહી સમાધિ મરણ કરવું તે; સંથારાનો એક પ્રકાર.

पाउवदाइया. स्त्री० (पाद्योपदायिका) } પગ
पाउवदाई. (पाद्योपदात्री) } ધોવાનું પાણી આપનાર દાસી.

पाउस. पुं० (प्रावृष्) ચોમાસું; વર્ષાઋતુ.

पाउसिय. त्रि० (प्रातिवेश्मिक) પડોસી.

पाउसिया. स्त्री० (प्राद्वेषिकी) મત્સરથી-અદેખાઇથી લાગતી ક્રિયા.

पाउसिया. स्त्री० (प्रावृष्) જુઓ "પાઉસ" શબ્દ.

पाए. अ० (प्रायस्) ઘણું કરીને. (૨) અહીંથી શરૂ કરીને.

पाएण. अ० (प्रायेण) ઘણું કરીને.

पाओ. अ० (प्रातः) સવારનો પહોર.

पाओअर. न० (प्रादुष्कर) દીવાનો પ્રકાશ કરીને સાધુને આહારાદિ આપવાથી

લાગતો એક દોષ; સોળ ઉદ્દગમમાંનો સાતમો દોષ.

पाओकरण. न० (प्रादुष्करण) ખુલ્લું કરવું.

पाओग. त्रि० (प्रायोग्य) ઉચિત; યોગ્ય.

पाओवगमण. न० (पादोपगमन) જુઓ "પાઉવગમણ" શબ્દ.

पाओवगय. त्रि० (पादोपगत) હાલ્યાચાલ્યા વિના એક આસને સ્થિર રહેવાની સ્થિતિને પ્રાપ્ત થયેલ.

पाओसिया. स्त्री० (प्राद्वेषिकी) દ્વેષ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

पांडुकिय. त्रि० (पाण्डुकित) પીળા રંગનું; ફિક્કું.

पांडुसुअ. पुं० (पाण्डुसुत) અભિનયનો એક ભેદ.

पांसुलिया. स्त्री० (पांसुलिका) પાંસળી; પેટની ઉપર બન્ને બાજુએ કમાન પેઠે વળેલ હાડકાની શ્રેણી.

पाक. पुं० (पाक) પકવવું; રાંધવું તે.

पाकसासण. पुं० (पाकशासन) પાક નામના શત્રુને વશ કરનાર; ઇન્દ્ર.

पाखिकायण. पुं० (पक्षिकायन) કૌશિક ગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં ઉત્પન્ન થએલ.

पाग. पुं० (पाक) રાંધવું; પકવવું.

पागइअ. त्रि० (प्राकृतिक) સાધારણ પ્રજા વર્ગનો માણસ.

पागट्टि. त्रि० (प्रकर्षिन्) પ્રવર્તક.

पागड. त्रि० (प्रकट) સ્પષ્ટ; ખુલ્લું. (૨) સ્ત્રી० દૂતીનો એક ભેદ કે જે જાહેર રીતે સંદેશો પહોંચાડે.

पागडण. न० (प्रकटन) જાહેર કરવું તે.

पागडिय. त्रि० (प्रकटित) સ્પષ્ટ થયેલ.

पागड्डिक. त्रि० (प्रकर्षिक) આકર્ષનાર. (૨) પ્રવર્તક.

पागब्भ. न० (प्रागल्भ्य) બડાઈ.

पागब्भि. त्रि० (प्रगल्भिन्) ધીઠો; બડાઇ મારનાર.

पागय. त्रि० (प्राकृत) પ્રાચીન; પુરાતની. (૨) સાધારણ; સ્વાભાવિક. (૩) આર્યાવર્તની પ્રાચીન લોકભાષા.

पागयजण. पुं० (प्राकृतजन) સાધારણ મનુષ્ય.

पागसासण. पुं० (पाकशासन) ઇન્દ્ર.

पागसासणी. स्त्री० (पाकशासनी) ઇંદ્રજાળ વિદ્યા.

पागार. पुं० (प्राकार) કોટ; કિલ્લો.

पागास. पुं० (प्रकाश) પ્રકાશ.

पाजावच्च. पुं० (प्राजापत्य) વનસ્પતિના અધિષ્ઠાતા દેવ. (૨) વનસ્પતિ.

पाठ. पुं० (पाठ) પાઠ; સૂત્રનું પર્યાય વાચક નામ; મૂળ પાઠ.

पाठीण. पुं० (पाठीन) એક જાતનું માછલું.

पाडण. न० (पातन) વિનાશ કરવો.

पाडय. पुं० (पाटक) મહોલ્લો; શેરી.

पाडल. त्रि० (पाटल) લાલ; રાતું. (૨) न० રાતા ગુલાબનું વૃક્ષ. (૩) ગુલાબનું ફુલ. (૪) બારમા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ.

पाडला. स्त्री० (पाटला) એ નામનું વૃક્ષ.

पाडलिपुत्त. न० (पाटलिपुत्र) પટણા નામનું શહેર.

पाडलिसंड. न० (पाटलिषंड) પાટલીખંડ નામે એક નગર.

पाडिअेक्क न० (प्रत्येक) જુદું જુદું; પ્રત્યેક; દરેક.

पाडिक्कअ न० (प्रत्येकक) પ્રત્યેક; દરેક.

पाडित. त्रि० (पातित) પાડી નાખેલ.

पाडिपह. न० (प्रतिपथ) અભિમુખ; સામું.

पाडिय. त्रि० (पातित) પાડેલું; ખંડિત કરેલ.

पाडियंतिय. न० (प्रात्यन्तिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો બીજો પ્રકાર.

पाडियक्क. न० (प्रत्येक) દરેક; એકેક.

पाडिया. स्त्री० (पाटिका) ઉત્તરીયવસ્ત્ર; સાડી.

पाडिवग्र. पुं० (प्रतिपद्) } પડવો; એકમ
पाडिवया. स्त्री० (प्रतिपदा) }

पाडिहारिग्र. त्रि० (प्रातिहारिक) સાધુથી અમુક વખત રાખી પાછું ગૃહસ્થને અપાય તેવું; પાઢીયારૂં.

पाडिहेर. पुं० न० (प्रातिहार्य) તીર્થંકરનો પ્રભાવ; તીર્થંકર બીરાજે ત્યાં દેવતાઓ અશોક વૃક્ષ, પુષ્પવૃષ્ટિ વગેરે ચમત્કારિક દેખાવ કરે તે.

पाडुच्चिया. स्त्री० (प्रातीतिकी) બહારની વસ્તુનો આશ્રય કરવાથી લાગતી ક્રિયા—કર્મબંધ.

पाढ. पुं० (पाठ) પાઠ; અભ્યાસ. (૨) એ નામનો એક દેશ. (૩) અધ્યાપન; શિક્ષા.

पाढग. } त्रि० (पाठक) રાજાની વંશાવળી
पाढय. } કહેનાર. (૨) અભ્યાસી. (૩) અધ્યાપક.

पाढव. त्रि० (पार्थिव) પૃથ્વી સમ્બન્ધી; પૃથ્વી ઉપરનું.

पाढा. स्त्री० (पाठा) વનસ્પતિ વિશેષ.

पाढि. त्रि० (पाठिन्) પાઠ કરનાર.

पाण. पुं० (प्राणिन्) પ્રાણી; જીવ; સત્ત્વ.

पाण. पुं० न० (प्राण) શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણ કાળ. (૨) પાંચ ઇંદ્રિય, ત્રણ બળ, શ્વાસોશ્વાસ અને આયુષ્ય—એ દશ પ્રાણમાંનો ગમે તે એક. (૩) જન્તુ; પ્રાણી; જીવ.

पाण. पुं० स्त्री० ( ) ચન્ડાલ.

पाण. न० (पान) પાણી. (૨) પેયપદાર્થ; પીવાની વસ્તુ. (૩) એક જાતની વનસ્પતિ.

पाणग्र. } न० (पानक) કાંજી વગેરે પીવાનો
पाणग. } પદાર્થ.

पाणघर. न० (पानगृह) મદ્યશાળા; દારૂનું પીઠું.

पाणघरिणीग्रा. स्त्री० (पानगृहिणीका) પાણીની વ્યવસ્થા કરનારી—પાણી ભરનારી દાસી.

पाणजंभग. पुं० (पानजृम्भक) જળને સારૂં નરસું બનાવનાર દેવ; જંભકદેવની એક જાત.

पाणत. पुं० (प्राणत) દશમા દેવલોકનું પ્રાણત નામે વિમાન.

पाणपुन्न. न० (पानपुण्य) અનુકંપાથી તરસ્યાને પાણી આપવાથી થતું પુણ્ય; પુણ્યના નવ પ્રકારમાંનો એક.

पाणप्पिग्र. पुं० (प्राणप्रिय) પતિ; પ્રાણથી વહાલો.

पाणय. पुं० (प्राणत) પ્રાણત નામે દશમો દેવલોક. (૨) તે દેવલોકમાં રહેનાર દેવ. (૩) ૧૦ મા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

पाणय. न० (पानक) પીવાની વસ્તુ.

पाणयग. त्रि० (प्राणतग) પ્રાણત દેવલોક સંબંધી.

पाणवह. पुं० (प्राणवध) હિંસા.

पाणविप्परिग्रासिग्रा. स्त्री० (पानविपर्यासिका) પાણીનો વિપર્યાસ થયો હોય તે.

पाणविहि. पुं० (पानविधि) શરીરને અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ, ભારે કે હલકું, પાણી જાણવાની કળા.

पाणसाला. स्त्री० (पानशाला) પાણીયારૂં.

पाणसुहुम. न० (प्राणसूक्ष्म) સૂક્ષ્મ જન્તુ.

पाणह. स्त्री० (उपानह्) ખાસડું; પગરખું.

पाणाइवाय. पुं० (प्राणातिपात) પ્રાણીનો વધ કરવો તે; જીવહિંસા.

पाणाइवायकिरिया. स्त्री० (प्राणातिपातक्रिया) પ્રાણીનો નાશ કરવાથી લાગતી ક્રિયા.

पाणाइवायविरमण. न० (प्राणातिपातविरमण) જીવહિંસાથી નિવર્તવું તે; અહિંસા નામે પ્રથમ વ્રત.

पाणाउ. पुं० न० (प्राणायुर्) પ્રાણાયુ નામે બારમો પૂર્વ, જેમાં પ્રાણી અને આયુષ્યનું વર્ણન હતું.

पाणातिपात. पुं० (प्राणातिपात) જીવહિંસા.

पाणाम. पुं० (प्राण) नीચे શ્વાસ મુકવો તે; નિઃશ્વાસ.

पाणामा. स्त्री० (प्राणामी) પ્રાણામિકી પ્રવ્રજ્યા કે જેમાં દરેકને પ્રણામ કરવો એ મુખ્ય ધર્મ છે.

पाणि. पुं० (प्राणिन्) પ્રાણીવર્ગ.

पाणि. पुं० (पाणि) હાથ.

पाणि. न० (पानीय) પાણી; જળ. (२) એક જાતની પાણીમાં થતી વેલ-વનસ્પતિ વિશેષ.

पाणिग्गहण. न० (पाणिग्रहण) પાણિ ગ્રહણ કરવું; વિવાહ સંસ્કાર.

पाणितल. न० (पाणितल) હથેળી.

पाणिपडिग्गाहि. पुं० (पाणिप्रतिग्रहिन्) કર-પાત્રમાં ભિક્ષા લેનાર સાધુ; જિનકલ્પી.

पाणिय. न० (पानीय) જળ; પાણી.

पाणियघरिय. त्रि० (पानीयगृहिक) પાણી પાનાર; પાણીયારાની વ્યવસ્થા કરનાર.

पाणियघरिया. स्त्री० (पानीयगृहिका) પાણીયારી; પાણી ભરનારી.

पाणी. स्त्री० (पानी) એ નામની એક વેલ.

पाणु. पुं० न० (प्राण) તન્દુરસ્ત માણસના એક શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણનો કાળ; સંખ્યાતી આવલિકા પ્રમાણનો એક કાળ વિભાગ.

पाणुत्तिंग. न० (प्राणोत्तिंग) કીડીઆરૂં, કંથવા વિગેરે સૂક્ષ્મ જીવો.

पात. न० (पात्र) પાતરૂં; ભાજન.

पातग. पुं० (पातक) પાપ.

पातबंधण. न० (पात्रबंधन) જૈન મુનિઓનું એક ઉપકરણ; પાતરાં બાંધવાનું એક વસ્ત્ર.

पातरास. पुं० (प्रातराश) સવારનું ખાણું; સીરામણ.

पाताल. पुं० (पाताल) સમુદ્ર.

पाती. स्त्री० (पात्री) ન્હાનું પાત્ર; પ્યાલી.

पातो. अ० (प्रातर्) પ્રાતઃકાળ.

पाद. पुं० (पाद) પગ.

पादकेसरिया. स्त्री० (पादकेशरिका) પુંજણી; ગુચ્છો.

पादपीठ. पुं० (पादपीठ) પગ રાખવાનો બાજોઠ.

पादसम. त्रि० (पादसम) ગેય વિશેષ.

पादुया. स्त्री० (पादुका) ચાખડી.

पादोदुपय. न० (पादोद्ग्रह) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત સિદ્ધશ્રેણિ પરિકર્મનો ત્રીજો ભેદ.

पादोसिय. त्रि० (प्रादोषिक) સવારનું.

पाभाइय. त्रि० (प्राभातिक) પ્રભાતકાળનું.

पामन्न. न० (प्रामाण्य) પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણમાં રહેલું પ્રમાણપણું.

पामर. त्रि० (पामर) નીચ; તુચ્છ.

पामरजण. पुं० (पामरजन) નીચ માણસ.

पामिच्च. न० (अपमित्य) સાધુને માટે ઉછીનું લઈ વ્હોરાવવું તે; ઉદ્ગમનના ૧૬ દોષમાંનો નવમો દોષ.

पामुक्ख. त्रि० (प्रमुख्य) મુખ્ય; અગ્રણી.

पामूल. न० (पादमूल) ચરણ સમીપની જગ્યા.

पामोक्ख त्रि० (प्रमुख्य) પ્રમુખ; મુખી; અગ્રેસર.

पाय. पुं० (पाद) પગ; ચરણ. (२) શ્લોક કે ગાથાનો ચોથો ભાગ; પદ. (३) પલંગ, પાટ વગેરેનો પાયો.

पाय. न० (पात्र) પાત્ર; પાતરાં.

पाय. अ० (प्रायस्) ઘણું કરીને.

पाय. पुं० (पात) પડવું.

पायं. अ० (प्रायस्) ઘણું કરીને.

पाय. अ० (प्रातर्) પ્રાતઃકાળ; પ્રભાત.

पायंजलि. पुं० (पातञ्जलि) પતંજલિ મુનિનું બનાવેલ પુસ્તક.

पायकंचणिआ. स्त्री० (पादकांचनिका) પગ ધોવા માટેની સોનાની પાત્રી.

पायकंबल. पुं० न० (पादकम्बल) પાથરણું; પગે પાથરવાનો કાંબળો.

पायकेसरिया स्त्री० (पात्रकेसरिका) પાત્રાને પુંજવાની પુંજણી; વસ્ત્રખંડ.

पायखज्ज. त्रि० (पाकखाद्य) રાંધીને ખાવા યોગ્ય.

पायग्गहण. न० (पादग्रहण) પાયવંદન; નમસ્કાર.

पायचउत्थ. त्रि० (पात्रचतुर्थ) ત્રણ વસ્ત્ર અને ચોથું પાત્ર ધરનાર.

पायचार. पुं० (पादचार) પગે પાળાચાલવુંતે.

पायछिण्णग. न० (पादछिन्नक) પગ છેદવાની સજા.

पायच्छित्त. पुं० न० (प्रायश्चित्त) પાપને પશ્ચાત્તાપ; ગુન્હા–અપરાધની શુદ્ધિ માટે કરાવેલ તપ વગેરે.

पायजाल. न० (पादजाल) આભરણ વિશેષ.

पायट्ठवण. न० (पात्रस्थापन) પાત્રાની નીચે મુકવાનું એક ચોખંડું કપડું.

पायड. त्रि० (प्रकट) પ્રગટ; ખુલ્લું.

पायड. त्रि० (प्रावृत) આચ્છાદિત.

पायण. न० (पायन) પાન કરાવવું; પાવું.

पायणेउर. न० (पादनूपुर) પગમાં પહેરવાની ઝાંઝર વિગેરે.

पायतल. न० (पादतल) પગનું તળીયું.

पायत्त. न० (पादात) પદાતિ–પાયદળ લશ્કરને સમૂહ.

पायत्ताणिय. न० (पादातानीक) પાયદળ સૈન્ય.

पायद्दद्दर. न० (पाददर्दर) પગે કરી જમીનને ચપેટા મારવા તે.

पायनिज्जोग. पुं० (पात्रनिर्योग) પાત્રાંની સામગ્રી; જૈન સાધુઓનાં ઉપકરણ જેવાં કે–પાત્ર, પાત્રબન્ધ, પાત્ર સ્થાપન, પાત્ર કેશરિકા, પટલ, રજોહરણ અને ગુચ્છો વગેરે.

पायपडण. न० (पादपतन) પગમાં પડવું; નમવું.

पायपडिमा. स्त्री० (पात्रप्रतिमा) પાત્રા સંબધે પ્રતિમા–અભિગ્રહ વિશેષ.

पायपडिलेहणिया. स्त्री० (पात्रप्रतिलेखनिका) એક વેંત અને ચાર આંગળને પાત્રાં પુંજવાને વસ્ત્રને કકડો.

पायपडिलेहणी. स्त्री० (पात्रप्रतिलेखिनी) પાત્ર પુંજવાનું એક ઉપગરણ; કેસરિઓ; પુંજણી.

पायपालंब. पुं० (पादप्रलम्ब) પગ સુધી લટકતું આભરણ વિશેષ; ઝુમણું.

पायपीठ. न० (पादपीठ) બાજેઠ; પગ રાખવાનું આસન.

पायपुंछण. न० (पादप्रोञ्छन) પગની રજ લુછવાનું રજોહરણ.

पायबंधण. न० (पात्रबन्धन) પાત્રાં બાંધવાની કે રાખવાની ઝોળી.

पायमूल. न० (पादमूल) પર્વતની તળેટી. (૨) પગ પાસે; હજૂરમાં; સેવામાં.

पायय. त्रि० (प्राकृत) પ્રાકૃત; સાધારણ. (૨) સ્ત્રી० પ્રાકૃત ભાષા; લોક ભાષા.

पाययजण. पुं० (प्राकृतजन) સામાન્ય પુરૂષ.

पायया. स्त्री० (प्राकृता) પ્રાકૃત ભાષા.

पायया. स्त्री० (पादुका) ચાખડી; પાદુકા.

पायरास. पुं० (प्रातराश) સીરામણી; સવારનું જમણ.

पायरेणु. स्त्री० (पादरेणु) પગની ધૂળ રજ.

पायलेहणिया. स्त्री० (पादलेखनिका) પગ સાફ કરવાનું એક કાષ્ટમય સાધન.

पायव. पुं० (पादप) વૃક્ષ; ઝાડ.

पायवंदण. न० (पादवंदन) પગે લાગવું.

पायवंदय. त्रि० (पादवन्दक) ઢીંચણ પર બેસી નીચા વળી વંદન કરનાર.

पायवडिया. स्त्री० (पादपतिका) પ્રણામ વિશેષ.

पायविहार. पुं० (पादविहार) પગે વિહાર કરવો તે.

पायवीढ. न० (पादपीठ) જુઓ "પાયપીઢ" શબ્દ.

पायस. पुं० न० (पायस) ખીર; દુધપાક.

पायसंजय. पुं० (पादसंयत) કાચબાની પેઠે પગને પાપથી ગોપવી સંયમમાં રાખનાર મુનિ.

पायसाहम्म. न० (पादसाधर्म्य) એક ભાગથી સમાનપણું; એક અંશે સમાનધર્મ.

पायसीसग. पुं० (पादशीर्षक) પલંગ, કપાટ વગેરેનો પાયાનો ઉપરનો ભાગ.

पायसो. अ० (प्रायशस्) ઘણું કરીને.

पायहंस. पुं० (पादहंस) એક જાતનો હંસ.

पायार. पुं० (प्राकार) કિલ્લો.

पायाल. पुं० (पाताल) લવણ સમુદ્રમાં આવેલ પાતાળ કળશા. (૨) પાતાળલોક; અધોલોક.

पायालकलस. पुं० (पातालकलश) લવણ સમુદ્રમાંના પાતાળ કળશા.

पायावच्च. पुं० (प्राजापत्य) પ્રાજાપત્ય નામે અહોરાત્રનું ચૌદમું મુહૂર્ત.

पायाहिणा. स्त्री० (प्रदक्षिणा) પ્રદક્ષિણા કરવી; ચોતરફ ફરી વળવું તે.

पायु. पुं० (पायु) પુંઠ; અપાનપ્રદેશ.

पार. पुं० न० (पार) છેડો; અંત; કાંઠો. (૨) પરલોક; આગામી જન્મ. (૩) નરકાદિ જન્મ. (૪) મોક્ષ.

पारंगम. त्रि० (पारंगत) પાર પામનાર. (૨) ન૦ પાર ગમન.

पारंचि. त्रि० (पाराञ्चिन्) સર્વોત્કૃષ્ટ દશમું પ્રાયશ્ચિત કરનાર.

पारंचिय. त्रि० (पारांचिक) } પારંચિય નામે
पारंचिय. त्रि० (पाराञ्चित) } દશમું પ્રાયશ્ચિત્ત; સાધુને ગૃહસ્થનો વેષ પહેરાવી અમુક વખત રાખવો તે. (૨) ન૦ તપ વિશેષ; સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રાયશ્ચિત્ત.

पारंभ. पुं० (प्रारंभ) આરંભ; શરૂઆત.

पारग. त्रि० (पारग) પાર પામનાર; છેડો લેનાર.

पारगमन. न० (पारगमन) પાર પામવું તે.

पारगय. त्रि० (पारगत) પાર પામેલ.

पारगामि. त्रि० (पारगामिन्) પાર પામનાર.

पारण. न० (पारण) ઉપવાસાદિ પૂર્ણ થયા પછી ખાવું તે; પારણું.

पारणा. स्त्री० (पारणा) વ્રતનું પારણું કરવું તે.

पारतंत. न० (पारतंत्र्य) પરતંત્રપણું.

पारत्त. त्रि० (पारत्र) પરલોક સમ્બન્ધિ; પારલૌકિક.

पारदारिय. त्रि० (पारदारिक) પરસ્ત્રી સેવનાર; વ્યભિચારી.

पारद्ध. न० (प्रारब्ध) ભાગ્ય; નશીબ.

पारद्धिय. त्रि० (पापर्द्धिक) પારાધી; શિકારી.

पारलोइय. त्रि० (पारलौकिक) પરલોક સંબંધી.

पारय. त्रि० (पारग) પારગામી.

पारविउ. त्रि० (पारविद्) આરપારને જાણનાર.

पारस. पुं० (पारस) પારસ નામનો અનાર્ય દેશ. (૨) ત્રિ૦ પારસ દેશનો રહીશ.

पारसी. स्त्री० (पारसी) પારસ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી. (૨) લિપિ વિશેષ; ફારસી લિપિ.

पाराभोग. त्रि० (पाराभोग) સંસારનો પાર પમાડનાર.

पारायण. न० (पारायण) પાર પામવું તે.

पारावत. } पुं० (पारावत) પારેવો. (૨)
पारावय. } વૃક્ષ વિશેષ.

पारासर. पुं० (पाराशर) એ નામના એક ઋષિ કે જેણે પારાશર સ્મૃતિ બનાવી છે. (૨) વનનું જાનવર. (૩) ન૦ ગોત્ર વિશેષ, જે વશિષ્ઠ ગોત્રની એક શાખા છે. (૪) ત્રિ૦ તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

पारिग्गहिया. स्त्री० (पारिग्रहिकी) પરિગ્રહ–ધન, ધાન્યાદિકની મમતાથી લાગતી ક્રિયા.

पारिच्छिज्ज. न० (पारिच्छेद्य) પરીક્ષાથી વેચાતી વસ્તુ-સોનું, હીરા, મણિ વગેરે.

पारिजाणिय. न० (पारियानिक) ક્રીડા નિમિત્તે વપરાતો રથ.

पारिजाय. पुं० (पारिजात) પારિજાત નામનું દેવોનું વૃક્ષ; કલ્પવૃક્ષ.

पारिट्ठावणिआ. स्त्री० (परिष्ठापनिकी) ઝાડો પેસાબ વગેરે શાસ્ત્રોક્ત વિધિપૂર્વક પરઠવવા-નાખવા તે; પાંચમી સમિતિ.

पारिणामिअ. पुं० (पारिणामिक) દ્રવ્યનું પરિણમવું અથવા પરિણામથી નિષ્પન્ન પારિણામિક ભાવ; છ ભાવમાંનો એક.

पारिणामिया स्त्री० (पारिणामिकी) પાકી ઉમરે ઉત્પન્ન થતી બુદ્ધિ; બુદ્ધિનો એક પ્રકાર.

पारितावणिया. स्त्री० (पारितापनिकी) પરને દુ:ખ-પીડા ઉપજાવવાથી લાગતી ક્રિયા-કર્મબંધ.

पारितोसिय. न० (पारितोषिक) ઇનામ; બક્ષીશ.

पारिप्पव. पुं० (पारिप्लव) એક જાતનું પક્ષી.

पारिय. त्रि० (पारित) પારેલું; સમાપ્ત કરેલું.

पारियट्टिय. पुं० (परिवर्तित) પરિવર્તિત નામનો દોષ; સાધુને માટે કોઇ વસ્તુ અદલબદલ કરી, ઠીકઠાક તૈયાર રાખી હોય, તે લેવાથી સાધુને લાગતો એક આહારનો દોષ.

पारियल्ल. न० (परिवर्त्त) ચક્ર-પૈડાનો ઘેરાવો.

पारियावणिया. स्त्री० (पारितापनिकी) જુઓ "પારિતાવણિયા" શબ્દ.

पारिवासण. न० (परिवासन) વાસી રાખવું.

पारिवासिय. त्रि० (परिवासित) પહેલા પહોરનું. (૨) ગતદિનનું; ગઇકાલનું; વાસી.

पारिसाडणिया. स्त्री० (पारिशाटनिकी) પરિત્યાગથી થતો કર્મબન્ધ.

पारिहत्थिय. त्रि० (पारिहस्तिक) સ્વભાવમાં કુશળ.

पारिहारिय. त्रि० (पारिहारिक) જેના ઘરની ભિક્ષા સાધુએ તજવી જોઇએ તે; સેજ્જાંતરીઓ વગેરે. (૨) પ્રાયશ્ચિત્તને યોગ્ય; ગુન્હેગાર.

पारिहासय. न० (पारिहासक) કુળ વિશેષ.

पारी. स्त्री० ( ) ભાજન વિશેષ.

पारेवई. स्त्री० (पारावती) પારેવી; કબૂતરની માદા.

पारेवत. } **पारेवय.** } पुं० (पारावत) કબૂતર; પારેવો. (૨) પારેવાના રંગ જેવું ખાટા રસવાળું એક ફળ. (૩) વૃક્ષ વિશેષ.

पाल. त्रि० (पाल) પાળનાર; રક્ષણ કરનાર. (૨) न० આભૂષણ વિશેષ.

पालंक. न० (पालङ्क्य) એ નામની શાક કરવાની ભાજી.

पालंगा. स्त्री० (पालंक्या) એક જાતનું ફળ.

पालंब. पुं० (प्रालम्ब) ગળામાં પહેરવાની લાંબી માળા; ઝુમણું.

पालक. न० (पालक) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન.

पालक्का. स्त्री० (पालंक्या) એ નામની પ્રસિદ્ધ લીલી વનસ્પતિ.

पालणा स्त्री० (पालना) રક્ષા કરવી તે; પાલના કરવી તે; પાલન.

पालणी. स्त्री० (पालनी) પાલન કરનારી; રક્ષણ કરનારી; (સ્ત્રી)

पालन. न० (पालन) પાલન; રક્ષણ.

पालय. पुं० (पालक) શક્રેન્દ્રના વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવ. (૨) શક્રેન્દ્રનું વિમાન. (૩) त्रि० પાલન કરનાર.

पालि. स्त्री० (पालि) તળાવ આદિને ફરતી પાળ.

पालिजातय. पुं० (पारिजातक) વૃક્ષ વિશેષ.

पालित्त. पुं० (पादलिप्त) એ નામના એક જૈન આચાર્ય.

पालिय. पुं० (पालित) એ નામનો એક વ્યાપારી શ્રાવક. (૨) ત્રિ० પાળેલું; બચાવેલું.

पालिया. स्त्री० (पालिका) વનસ્પતિ વિશેષ.

पालियाअ. पुं० (पारिजात) પારિજાત વૃક્ષ.

पालिआतय. पुं० (पारिजातक) જુઓ "પાલિયાઅ" શબ્દ.

पाली. स्त्री० (पाली) પલ્યોપમ પ્રમાણ કાળ વિભાગ. (૨) પાણી રોકવાનો બન્ધ; પાળ.

पालुक्किमिय. पुं० (पालुक्कनिक) કરમીયા; જંતુ વિશેષ.

पाव. पुं० न० (पाप) અશુભ કૃત્યથી બંધાતું અશુભ કર્મ; પાપ; નવ તત્ત્વમાંનું ચોથું તત્ત્વ; (૨) દુષ્કૃત્ય; અશુભ કૃત્ય; જીવહિંસાદિ. (૩) ત્રિ० પાપી; અધર્મી. (૪) અશુભ.

पावंस. त्रि० (पापीयस्) પાપી; પાપ કરનાર.

पावकम्म. न० (पापकर्मन्) અશુભ કર્મ.

पावकिरिया. स्त्री० (पापक्रिया) પાપકારી ક્રિયા.

पावग. पुं० (पावक) અગ્નિ.

पावजीवि. त्रि० (पापजीविन्) પાપથી જીવનાર.

पावण. त्रि० (पावन) પવિત્ર.

पावण. न० (प्लावन) પરઠવવું; નાખી દેવું.

पावण. न० (प्रापण) મેળવવું.

पावणिय. पुं० (प्रावचनिक) પ્રવચન વાંચનાર આચાર્ય.

पावदिट्ठि. त्रि० (पापदृष्टि) અશુભ દૃષ્ટિવાળો; છિદ્રગ્રાહી.

पावधम्म. पुं० (पापधर्म) સાવદ્ય કાર્ય.

पावपयडि. स्त्री० (पापप्रकृति) પાપની ૮૨ પ્રકૃતિ.

पावफलविवाग. पुं० (पापफलविपाक) વિપાકસૂત્રનો દુઃખવિપાક રૂપ એક વિભાગ-પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ. (૨) પાપફળનો વિપાક.

पावय. त्रि० (प्रावृत) ઢંકાએલ; આચ્છાદિત.

पावय. पुं० (पावक) અગ્નિ.

पावय. पुं० (प्रापक) પ્રાપ્ત કરાવનાર.

पावयण. न० (प्रवचन) આગમ; સિદ્ધાન્ત; જૈનશાસન.

पावयणि. त्रि० (प्रवचनिन्) સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરનાર; તીર્થંકર ગણધર વગેરે.

पावयणिय. त्रि० (प्रावचनिक) આગમવેત્તા; યુગ પ્રધાન આચાર્ય.

पावर. न० (प्रावर) રોમવાળું વસ્ત્ર. (૨) મ્હોટો કામળો.

पावरण. पुं० (प्रावरण) વસ્ત્ર વિશેષ; દુપટ્ટો.

पावलोग. पुं० (पापलोक) નરક આદિ દુર્ગતિ.

पावसअ. त्रि० (प्रावृषेज) ચોમાસામાં જન્મેલ.

पावसउण. पुं० (पापशकुन) શિકારી પક્ષી; પાપી પક્ષી.

पावसमण. पुं० (पापश्रमण) દોષી-પાપી સાધુ.

पावसियालग. पुं० (पापशृगालक) પાપ શીયાળિયો.

पावसुमिण. पुं० न० (पापस्वप्न) ખરાબ સ્વપ્નું.

पावसुय. न० (पापश्रुत) અધર્મિ-પાખંડીનું શાસ્ત્ર.

पावहियय. न० (पापहृदय) પાપમય હૃદય; દુષ્ટ અન્તઃકરણ.

पावा. स्त्री० (पापा) શૂરસેન દેશમાં પ્રસિદ્ધ નગરી. (૨) પાપણી સ્ત્રી.

पावाइ. } **पावाइय.** } त्रि० (प्रवादिन्) વાદ કરનાર; વાદી.

पावाइय. त्रि० (प्रवादित) વગાડેલ.

पावाउय. } **पावादुय** } त्रि० (प्रावादुक) વાદી; વાદ કરનાર; પૂર્વપક્ષી.

पावार. पुं० (प्रावार) વસ્ત્ર વિશેષ; દુપટ્ટો.

पावावल्ली. स्त्री० (पापवल्ली) એ નામની એક વેલ.

पाविट्ठ. त्रि० (पापिष्ठ) પાપી.

पाविय. त्रि० (प्राप्त) પ્રાપ્ત કરેલ; મેળવેલ.

पाविया. स्त्री० (पापिका) પાપાચરણવાળી સ્ત્રી.

पावेस. त्रि० (प्रावेश्य) રાજસભાદિમાં પહેરવા યોગ્ય વસ્ત્ર.

पावेस. पुं० (प्रावेश) વસ્ત્રની બન્ને તરફ લટકતાં ફેંછાં.

पास. पुं० (पाष) એ નામનો દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

पास. पुं० (पार्श्व) ત્રેવીશમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) न० પાસે; નજીક; પડખે. (૩) પડખું; પાસું.

पास. पुं० (पाश) પાસલો; બન્ધન; શસ્ત્ર વિશેષ.

पासओ. अ० (पार्श्वतस्) પડખે; નજીક.

पासंगिय. त्रि० (प्रासंगिक) પ્રસંગોપાત્ત.

पासंड. पुं० (पाषंड) ધર્મને નામે ચાલતો ઢોંગ; મિથ્યાદર્શન. (૨) त्रि० પાખંડી; નાસ્તિક. (૩) न० મત.

पासंडत्थ. पुं० (पाषंडस्थ) પાખંડી; કુમતિ.

पासंडि. त्रि० (पाषंडिन्) ખોટો મત ચલાવનાર.

पासंदण. न० (प्रस्यन्दन) ઝરવું; ટપકવું.

पासक. न० (पाशक) પાશા ઢાળવાની કળા.

पासग. पुं० (पाशक) ફાંસી. (૨) પાસા; જુગાર ખેલવાનું સાધન.

पासग. पुं० (दर्शक) સર્વજ્ઞ; તીર્થંકર. (૨) त्रि० દેખાડનાર.

पासग्गाह. पुं० (पाशग्राह) પાશલો લઇ ચાલનાર.

पासण. न० (दर्शन) દર્શન; દેખવું.

पासणया. } **पासणा.** } स्त्री० (दर्शन) દેખવું; જોવું.

पासणिय. त्रि० (प्राश्निक) શુભાશુભ પ્રશ્નોનાં ફળાફળ કહેનાર. (૨) પ્રશ્ન કરનાર.

पासत्थ. त्रि० (पाशस्थ) પાશ–કર્મબંધમાં રહેનાર સાધુ; સાધુપણાથી પતિત.

पासत्थ. त्रि० (पार्श्वस्थ) પાસત્થો; આચાર ભ્રષ્ટ.

पासत्थविहारि. त्रि० (पार्श्वस्थविहारिन्) ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થવાય તેવું અનુષ્ઠાન કરનાર.

पासबंधण. न० (पाशबन्धन) પાશલાનું બન્ધન.

पासवण. न० (प्रस्रवण) પેશાબ.

पासवणया. स्त्री० ( ) જુઓ " પાસણા " શબ્દ.

पासवणापद. न० ( ) પન્નવણા સૂત્રના ત્રીશમા પદનું નામ.

पासाईय. त्रि० (प्रासादीय) મનને પ્રસન્ન કરનાર.

पासाण. पुं० (पाषाण) પથ્થર.

पासाणघर. न० (पाषाणगृह) પથ્થરનું ઘર. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ.

पासाद. पुं० (प्रासाद) હવેલી; મહેલ.

पासादीय. त्रि० (प्रासादीय) ચિતને પ્રસન્ન કરનાર.

पासामिअ. पुं० (पाशमृग) એ નામનો એક યક્ષ.

पासाय. पुं० (प्रासाद) મહેલ; ભવન; હવેલી.

पासायवडिंसय. पुं० (प्रासादावतंसक) દેવતાને રહેવાનો મહેલ.

पासावच्चिज्ज. पुं० (पार्श्वापत्यीय) ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ ભગવાનના અનુયાયી-શિષ્ય, પ્રશિષ્ય વગેરે.

पासित. त्रि० (पाशित) પાશ–ભયનાં સ્થાનો.

पासिय. त्रि० (दृश्य) દર્શનીય; જ્ઞેય.

पासिय. त्रि० (पाशिक) પાશમાં ફસાવનાર.

पासिय. पुं० (पाशित) ફળ વિશેષ.

पासिल्ल. } त्रि० (पार्श्विक) पडખાભર
पासिल्लय. } સુનાર. (२) પાસે રહેનાર.

पासुत्त. त्रि० (प्रसुप्त) સુતેલો; ઉંઘી ગયેલો.

पाहणा. स्त्री० (उपानह्) જૂતી; મોજડી.

पाहण्ण. } न० (प्राधान्य) મુખ્યતા; પ્રધા-
पाहन्न. } નપણું.

पाहाण. पुं० (पाषाण) પથ્થર.

पाहुड. पुं० (प्राभृत) અધ્યયન અને શતકની માફક પૂર્વનું એક પ્રકરણ; અધ્યાય. (२) ઉપહાર; ભેટ. (३) કલેશ; ક્રોધ.

पाहुडपाहुड. न० (प्राभृतप्राभृत) પ્રકરણમાં પ્રકરણ હોય તે પ્રાભૃતપ્રાભૃતનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पाहुडपाहुडसमास. पुं० (प्राभृतप्राभृतसमास) એકથી વધારે પાહુડાપાહુડાનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पाहुडसमास. पुं० (प्राभृतसमास) એકથી વધારે પાહુડાનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पाहुडिया. स्त्री० (प्राभृतिका) નજરાણું; ભેટ. (२) ન્હાનો અધ્યાય. (३) સાધુને પ્રાહુણા તરીકે માની બક્ષીસ તરીકે આહારાદિક આપવાથી લાગતો એક દોષ.

पाहुण. पुं० (प्राघूर्ण) મેમાન; પ્રાહુણો.

पाहुणग. पुं० (प्राघूर्णक) મેમાન; અભ્યાગત; પ્રાહુણો.

पाहुणिय. पुं० (प्राघूर्णिक) છઠ્ઠા ગ્રહનું નામ.

पाहुणिज्ज. त्रि० (पाह्वणीय) પ્રકર્ષે કરી આહ્વાન કરવા યોગ્ય.

पाहेज्ज. पुं० (पाथेय) ભાતું.

पाहेणग. न० (प्रहेणक) લાડુ વિગેરેનું લ્હાણું.

पाहेय. न० (पाथेय) મુસાફરીમાં ખાવાનું ભોજન; ભાતું.

पि. अ० (अपि) પણ; વળી. (२) સંભાવના.

पिअंगु. पुं० (प्रियंगु) પ્રિયંગુ; ગજપીપર. (२) સ્ત્રી. એક સ્ત્રીનું નામ.

पिआमह. पुं० (पितामह) દાદો; બાપનો બાપ.

पिइ. पुं० (पितृ) પિતા; બાપ. (२) પિતૃ-દેવતા; અશ્લેષા નક્ષત્રનો સ્વામી.

पिइपज्जय. पुं० (पितृप्रार्यक) બાપ દાદા; વડવા; પૂર્વજો.

पिइय. त्रि० (पैतृक) પિતાનું; પિતા સંબંધી.

पिउ. पुं० (पितृ) બાપ.

पिउच्छा. } स्त्री० (पितृस्वसृ) ફોઈ; બાપની
पिउत्था. } બહેન.

पिउपज्जय. पुं० (पितृप्रार्यक) જુઓ "પિઇ-પજ્જય" શબ્દ.

पिउमंद. पुं० (पिचुमंद) લીંબડાનું ઝાડ.

पिउवण. न० (पितृवन) સ્મશાન.

पिउसेणकरहा. स्त्री० (पितृसेनकृष्णा) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (२) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

पिउस्सियपति. पुं० (पितृस्वसृपति) ફુવો.

पिउस्सिया. स्त्री० (पितृस्वसृ) બાપની બ્હેન; ફોઈ.

पिंकार. पुं० (अपिकार) અપિકાર; અપિ શબ્દ.

पिंग. पुं० (पिङ्ग) ચાતક પક્ષી. (२) વર્ણ-રંગ વિશેષ.

पिंगच्छ. त्रि० (पिंगाक्ष) પીળાં નેત્રવાળું.

पिंगल. पुं० (पिंगल) પીળો રંગ. (२) त्रि० કપિલ રંગનું. (३) પિંગળ નામનો ગ્રહ. (४) પિંગળ નામનો શ્રાવક, કે જેણે ખંધક સંન્યાસીને પ્રશ્નો પૂછ્યા હતા. (५) જીવ વિશેષ. (६) ચક્રવર્તીનો એક ભંડાર.

पिंगलक्ख. त्रि० (पिंगलाक्ष) માંજરી આંખવાળું. (२) पुं० એક પક્ષી.

पिंगलय. પું० (पिंगलक) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક કે જેમાં સર્વ પ્રકારનાં આભૂષણોનો સમાવેશ થાય છે. (૨) રાહુના પુદ્દગળનો એક ભેદ.

पिंगलायण. ન० (पिङ्गलायन) ગોત્ર વિશેષ; કૌત્સગોત્રની એક શાખા. (૨) પું૦ સ્ત્રી૦ તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

पिंगायण. પું० (पिंगायन) કુત્સગોત્રની શાખા. (૨) ત્રિ૦ તે શાખામાં જન્મેલ. (૩) ન૦ મઘા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

पिंगुल. પું० (पिङ्गुल) પક્ષી વિશેષ.

पिंजण. ન० (पिञ्जन) પીંજવું.

पिंजर. પું० (पिञ्जर) પીતરક્તવર્ણ. (૨) તે વર્ણવાળું.

पिंड. પું० (पिण्ड) પિંડો. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ; કન્દની એક જાત. (૩) સંચય; પરિગ્રહ. (૪) ખોરાક; મોદકાદિ આહાર. (૫) કોળીયો. (૬) શરીર.

पिंडअ. પું० (पिण्डक) પગે ચોટતાં કીચડના પિંડા વળે તેટલો કાદવ; મધ્યમ કીચડ. (૨) મોદકાદિ ખોરાકનો પિંડો. (૩) સંગ્રહ. (૪) સમુદાય.

पिंडगुड. પું० }
पिंडगुला. સ્ત્રી० } (पिण्डगुड) ભિલા તથા રવાનો ગોળ; કઠણ ગોળ.

पिंडणा. સ્ત્રી० (पिण्डना) ખાંડ વગેરે ખાદ્ય પદાર્થોનું સામાન્ય મિશ્રણ. (૨) સમૂહ.

पिंडत्थ. પું० (पिण्डार्थ) પદ સમુદાયનો અર્થ; વાક્યાર્થ.

पिंडनिज्जुत्ति. સ્ત્રી० (पिण्डनिर्युक्ति) જેમાં પિંડ એટલે આહારના ગુણદોષ સમ્બન્ધી વિવેચન છે તે પુસ્તક.

पिंडनियर. પું० (पिण्डनिकर) પિંડનો જથ્થો; પિતૃપિણ્ડ; શ્રાદ્ધનું ભોજન.

पिंडपगइ. સ્ત્રી० (पिण्डप्रकृति) અવાન્તર ભેદવાળી કર્મપ્રકૃતિ—જેમ નામકર્મની ગતિ જાતિ આદિ પ્રકૃતિ.

पिंडमह. પું० (पिण्डमह) પિતૃપિંડ—શ્રાદ્ધનો મહોત્સવ.

पिंडलग. ન० (   ) પુષ્પની છાબડી.

पिंडवद्धण. પું० (पिण्डवर्द्धन) આહારની વૃદ્ધિ.

पिंडवद्धावण. ન० (पिण्डवर्द्धन) બાળકના ખોરાકની વૃદ્ધિ થાય તે પ્રસંગે સંસ્કાર કરવામાં આવે તે.

पिंडवात. }
पिंडवाय. } પું० (पिण्डपात) ભિક્ષા; ગોચરી.

पिंडसेणकराहा. સ્ત્રી० (पिण्डसेनकृष्णा) રાજા શ્રેણિકની એક પત્ની.

पिंडहलिद्दा. સ્ત્રી० (पिण्डहरिद्रा) પિંડરૂપ હળદર.

पिंडालु. પું० (पिण्डालु) કન્દ વિશેષ; પિંડાળુ.

पिंडि. સ્ત્રી० (पिंडि) કકડો. (૨) ઝુમખો.

पिंडिआ. સ્ત્રી० (पिण्डका) છિપ્પર.

पिंडित. ત્રિ० (पिण्डित) સંચય કરેલું.

पिंडिम. ત્રિ० (पिण्डिम) પિણ્ડ—જથ્થારૂપ.

पिंडिय. ત્રિ० (पिण्डित) ભેળું થયેલું; એકઠું કરેલું.

पिंडी. સ્ત્રી० (पिण्डी) ગુચ્છો. (૨) ગોળો; વર્તુળાકાર વસ્તુ.

पिंडेसणा. સ્ત્રી० (पिण्डैषणा) પિણ્ડૈષણા નામનું આચારાંગ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનું પ્રથમ અધ્યયન. (૨) પિંડ—આહારની એષણા—દોષાદોષ નિરીક્ષણ.

पिंडेसिय. ત્રિ० (पिण्डैषिक) ભિક્ષામાટે ફરનાર.

पिंडोलअ. }
पिंडोलग. } પું० (पिण्डालगक) ભિક્ષા ઉપર નિર્વાહ ચલાવનાર; ભિક્ષુક.

पिसुअ. પું० (पिंशुक) ચાંચડ.

पिच्छ. ન० (पिच्छ) પિચ્છું; પાંખ; મોર પીંછી.

पिच्छअ. પું० (पिच्छक) પાંખ. (૨) પક્ષી.

पिच्छण. ન० (प्रेक्षण) જોવું; દેખવું.

पिच्छणिज्ज. त्रि० (प्रेक्षणीय) જોવા યોગ્ય.

पिच्छाघर. न० (प्रेक्षागृह) પ્રેક્ષકોને બેસવાનું સ્થાન.

पिच्छि. पुं० (पिच्छिन्) મોરપીંછ ધરનાર એક પ્રાચીન અન્યતીર્થિ વર્ગ.

पिज्ज. पुं० न० (प्रेमन्) પ્રેમ; સ્નેહ.

पिटक. पुं० (पिटक) પેટી; મંજૂષ.

पिट्ट. न० (पेट) પેટ.

पिट्टण. न० (पिट्टन) પિટ્ટણાં પીટવાં તે. (૨) મારવું.

पिट्टण. न० (पीडन) પીડા; કલેશ.

पिट्टावण. न० (पिट्टन) બીજાની પાસે પિટ્ટણાં પીટાવવાં તે.

पिट्ठ. पुं० न० (पिष्ट) લોટ; પીસેલી વસ્તુ.

पिट्ठ. न० (पृष्ठ) પુંઠ. (૨) પૃષ્ઠ; પીઠ.

पिट्ठओ. अ० (पृष्ठतस्) પછવાડેથી; પુંઠે; પીઠ તરફ.

पिट्ठंत. न० (पृष्ठांत) અપાનદ્વાર.

पिट्ठकरंडय. पुं० (पृष्ठकरण्डक) બરડાનું હાડકું.

पिट्ठनिप्फन्न. त्रि० (पिष्टनिष्पन्न) ઘઉં, કોદ્રવા, ચાવલ વગેરે ધાન્ય તથા દરાખ આદિના રસથી નિષ્પન્ન-તૈયાર થયેલ; ગોળનો એક પ્રકાર.

पिट्ठचंपा स्त्री० (पृष्ठचंपा) એ નામની એક નગરી.

पिट्ठतो. अ० (पृष्ठतस्) પાછળથી.

पिट्ठि. न० (पृष्ठ) વાંસાનો ભાગ.

पिट्ठिकरंडग. पुं० (पृष्ठकरण्डक) પાંસળી.

पिट्ठिमंस. न० (पृष्ठमांस) પુંઠનું માંસ-વિષ્ઠા. (૨) પાછળથી કોઇની નિન્દા કરવી તે; ચાડી.

पिट्ठिमंसि. त्रि० (पृष्ठमांसिन्) પારકી નિન્દા કરી પરના મર્મ ઉઘાડા પાડનાર.

पिट्ठिमंसिअ. त्रि० (पृष्ठमांसिक) અસમાધિનું દશમું સ્થાનક સેવનાર; નિન્દા કરનાર.

पिट्ठिमाइया. स्त्री० (पृष्ठमातृका) એક અનુત્તર વિમાન ગામિની સ્ત્રી.

पिट्ठिवडिंसिया. स्त्री० (पृष्ठावतंसिका) કાવડ.

पिट्ठी. स्त्री० (पैष्टी) આટાનો બનાવેલો દારૂ.

पिड. पुं० (पिट) પેટી; પટારો.

पिडअ. न० (पिटक) ટોપલી. (૨) બે ચન્દ્ર તથા બે સૂર્યનું જોડલું.

पिडग. पुं० (पिटक) પેટી; મંજૂષા. (૨) નેતરનો કરંડીયો.

पिढर. पुं० न० (पिठर) પેણી; હાંલ્લી; તપેલી.

पिणद्ध. त्रि० (पिनद्ध) ઢાંકેલું. (૨)પહેરેલું.

पित. पुं० (पितृ) મઘા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવ; (૨) પિતા.

पितपिंड. पुं० (पितृपिण्ड) પિતૃને પિણ્ડ દેવાની ક્રિયા; શ્રાદ્ધ આદિ.

पिति. पुं० (पितृ) પિતા; બાપ. (૨) મઘા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

पित्त. पुं० न० (पित्त) એક પ્રકારની શરીરની પીળી ધાતુ; પિત્ત; પિત્તોડું.

पित्तज्जर. पुं० (पित्तज्वर) પિત્તજ્વર; પિત્તનો તાવ.

पित्तधारिणी. स्त्री० (पित्तधारिणी) પિત્તને ધારણ કરનારી નાડી-નસ.

पित्तिज्ज. पुं० (पितृव्य) કાકો.

पित्तिय. पुं० (पैत्तिक) પિત્તની વ્યાધિ; ગરમીનો રોગ.

पित्तिय. पुं० (पितृव्य) કાકો; બાપનો ભાઇ.

पिधाण. न० (पिधान) ઢાંકણું.

पिन्नाअ. } **पिन्नाग.** } पुं० (पिण्याक) તલ વગેરેનો ખોળ.

पिपीलिगा. } **पिपीलिया.** } स्त्री० (पिपीलिका) કીડી.

पिप्परी. स्त्री० (पिप्पली) ગજપીપર. (૨) પીપરનું ઝાડ.

पिप्पल पुं० (पिप्पल) ન્હાનો અસ્તરો.

पिप्पलअ. પું० (पिप्पलक) કાંટો કાઢવાનો ચીપીયો. (૨) અસ્તરો.

पिप्पलग. ન० (पिप्पलक) પીપળાના પાંદડાંનું પાથરણું. (૨) કાતર.

पिप्पलि. સ્ત્રી० (पिप्पलि) પીપર; ઔષધિ વિશેષ.

पिप्पलिया. સ્ત્રી० (पिप्पलिका) પિપર; વૃક્ષની એક જાત.

पिप्पली. સ્ત્રી० (पिप्पली) પિપર.

पिप्पिया. સ્ત્રી० ( ) દાંતનો મેલ.

पिप्पीसग. ન० (पिप्पीसक) એક જાતનું વાજિંત્ર.

पिम्म. ન० (प्रेमन्) પ્રેમ; પ્રીતિ; સ્નેહ.

पिय. ત્રિ० (प्रिय) હૃદયને ગમે તેવું; પ્રિય. (૨) પું० વલ્લભ; પતિ.

पियअ. પું० (प्रियक) અસનનું ઝાડ.

पियंकर. પું० (प्रियंकर) પ્રિય કરનાર; હિતેચ્છુ.

पियंगल. પું० (प्रियङ्गल) ચાર ઇન્દ્રિયવાળો એક જીવ.

पियंगु. પું० (प्रियङ्गु) એક જાતનું ફુલવાળું વૃક્ષ કે જેની નીચે પાંચમા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું.

पियंवाइ. ત્રિ० (प्रियवादिन्) પ્રિય–મીઠું બોલનાર.

पियकारिणी. સ્ત્રી० (प्रियकारिणी) ભગવાન્ મહાવીરની માતાનું નામ; ત્રિશલાદેવી.

पियगंथ. પું० (प्रियग्रन्थ) એક પ્રાચીન જૈન મુનિ; આચાર્ય સુસ્થિતના એક શિષ્ય.

पियण. ન० (पान) પીવું; પાન કરવું.

पियदंसण. ત્રિ० (प्रियदर्शन) જેનું દર્શન પ્રિય છે તે; સુન્દર દેખાવવાળું. (૨) પું० મેરૂ પર્વત. (૩) દેવ વિશેષ.

पियदंसणा. સ્ત્રી० (प्रियदर्शना) શ્રી મહાવીર સ્વામીની પુત્રીનું નામ.

पियदेव. પું० (पितृदेव) પિતારૂપી દેવ; પિતૃદેવ.

पियधम्म. ત્રિ० (प्रियधर्मन्) ધર્મની શ્રદ્ધાવાળો.

पियमित्त. પું० (प्रियमित्र) છઠ્ઠા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

पियय. પું० (प्रियक) વૃક્ષ વિશેષ; વિજયસાર નામનું ઝાડ.

पियर. પું० (पितृ) પિતા.

पियसेण. પું० (प्रियसेन) પ્રિયસેન નામનો એક રાજા.

पिया. સ્ત્રી० (प्रिया) ભાર્યા; સ્ત્રી.

पियाउय. ત્રિ० (प्रियायुष्क) જીવિત પ્રિય.

पियामह. પું० (पितामह) દાદો.

पियाल. પું० (प्रियाल) રાયણનું વૃક્ષ કે જેની નીચે ચોથા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું. (૨) રાયણનું ફળ; રાયણ.

पिरिपिरिया. સ્ત્રી० ( ) પિરિપિરિ શબ્દ કરતી વાંસની નળી; એક જાતનું વાજીંત્ર.

पिरिली. સ્ત્રી० (पिरिली) એ નામનો વનસ્પતિનો ગુચ્છો. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

पिलंखु. પું० (प्लक्ष) પિપળો; વૃક્ષની એક જાત.

पिलक. પું० (पिलक) કીટ વિશેષ.

पिलक्खु. પું० (प्लक्ष) પીપળો; વૃક્ષની એક જાત.

पिलग. પું० (पिलक) પક્ષી વિશેષ.

पिलय. પું० (पिलक) કીટ વિશેષ.

पिलाग. ન० (पिटक) પાકેલ ગુમડું; ફોલ્લો.

पिलिहा. સ્ત્રી० (प्लीहा) તલ્લી; શરીરની અંદરનો એક ભાગ.

पिलुंखु. / पिलुक्ख. } પું० (प्लक्ष) પિપરનું વૃક્ષ; પીપળો.

पिलण. ન० (प्रेरण) પ્રેરણા કરવી તે.

पिलणा. સ્ત્રી० (प्रेरणा) પ્રેરવું; પ્રેરણાકરવી.

पिल्लिअ. ત્રિ० (प्रेरित) પ્રેરણા કરેલ.

पिव. અ० (इव) ઉપમાવાચક તરીકે વપરાતું અવ્યય.

पिवासय. त्रि० (पिपासक) પીવાની ઇચ્છા-વાળો.

पिवासा. स्त्री० (पिपासा) પિપાસા; તરસ (૨) સ્નેહ; અનુકમ્પા.

पिवासागय. त्रि० (पिपासागत) પિપાસિત થયેલ.

पिवासापरिसह. पुं० (पिपासापरिषह) તૃષાનો પરિસહ.

पिवासिअ. त्रि० (पिपासित) તરસ્યો; તૃષાતુર.

पिवीलिया. स्त्री० (पिपीलिका) કીડી; મંકોડી.

पिसाय. पुं० (पिशाच) પિશાચદેવ; વાણ વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

पिसायकुमार. पुं० (पिशाचकुमार) પિશાચ કુમાર; વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

पिसायराय. पुं० (पिशाचराज) પિશાચોનો રાજા.

पिसित. } न० (पिशित) માંસ.
पिसिय. }

पिसुण. त्रि० (पिशुन) ચાડીયો; ચુગલીખોર.

पिसुणण. न० (पैशुन्य) ચાડીયાપણું.

पिसुय. पुं० (पिशुक) ચાંચડ; ત્રણ ઈંદ્રિય-વાળો એક જીવ.

पिह. त्रि० } (पृथक्) જુદું; ભિન્ન.
पिहं. अ० }

पिहंजण. पुं० (पृथग्जन) સામાન્ય માણસ.

पिहडग. } पुं० (पिठरक) બકડીયું; રાંધ-
पिहडय. } વાનું મ્હોટું વાસણ.

पिहाण. न० (पिधान) ઢાંકણું; આચ્છાદન.

पिहिय. त्रि० (पिहित) ઢાંકેલું; છુપાવેલું. (૨) એષણાના દશ દોષમાંનો ચોથો દોષ.

पिहियासव. त्रि० (पिहिताश्रव) જેણે આશ્ર-વને રોકેલ છે તે.

पिहीकअ. त्रि० (पृथक्कृत) જુદું પાડેલું.

पिहु. त्रि० (पृथु) વિસ્તારવાળું; પહોળું; મોટું.

पिहु. अ० (पृथक्) જુદું; ભિન્ન.

पिहुंड. न० (पिहुण्ड) એ નામનું એક નગર.

पिहुजण. पुं० (पृथग्जन) સાધારણ માણસ.

पिहुण. न० ( ) મોરનું પીછું.

पिहुणहत्थ. पुं० ( ) મોર પીચ્છાંનો પંજો-પુંજણી.

पिहुय. पुं० न० (पृथुक) પૌવાં; ચવેણું.

पिहुल. त्रि० (पृथुल) પહોળું.

पिहो. अ० (पृथक्) ભિન્ન; જુદું.

पीअ. त्रि० (प्रीत) પ્રસન્ન; હર્ષિત.

पीइ. स्त्री० (प्रीति) પ્રેમ; પ્રીતિ; સ્નેહ. (૨) એક જાતની લતા.

पीइगम. न० (प्रीतिगम) આઠમા દેવલોકના ઇન્દ્રનું નામ.

पीइदाण. न० (प्रीतिदान) પ્રીતિદાન; પારિ-તોષિક; ઇનામ; બક્ષીસ.

पीइमण. पुं० (प्रीतिमनस्) સાતમા મહાશુક્ર દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન. (૨) त्रि० પ્રસન્નચિત્તવાળું.

पीइवद्धण. पुं० (प्रीतिवर्धन) કાર્તિકમહિનાનું લોકોત્તર નામ.

पीईय. पुं० ( ) વૃક્ષ વિશેષ.

पीऊस. न० (पीयूष) અમૃત; સુધા.

पीठ. न० (पीठ) આસન; બાજોઠ. (૨) ઘોડેસ્વાર.

पीठमद्द. पुं० (पीठमर्द) રાજાની નજીક બેસનાર હજુરી.

पीठय. पुं० (पीठक) કાષ્ઠમય આસન; પાટ.

पीडा. स्त्री० (पीडा) દુઃખ; વ્યથા.

पीढ. न० (पीठ) જુઓ " પીઠ " શબ્દ.

पीढग. पुं० (पीठक) પાટલો; બાજોઠ.

पीढमद्द. पुं० (पीठमर्द) જુઓ "પીઠમદ્દ" શબ્દ.

पीढय. पुं० (पीठक) હલેસાં. (૨) પાટલો. (૩) પીઠે રાખવાનું પાટીયું.

पीढसप्पि. त्रि० (पीठसर्पिन्) બેઠાં બેઠાં ઘસડાતાં ઘસડાતાં ચાલનાર.

पीढाणिय. न० (पीठानीक) અશ્વ સેના.
पीण. त्रि० (पीन) સ્થૂલ; પુષ્ટ.
पीणणिज्ज. त्रि० (प्रीणनीय) તૃપ્ત કરે તેવું; શરીરની વૃદ્ધિ કરે તેવું.
पीणाइय. त्रि० (पैनायिक) ગર્વથી નિવૃત્ત.
पीणाया. स्त्री० (पीनाया) ગર્વ; અહંકાર.
पीणित. त्रि० (प्रीणित) તૃપ્ત થયેલ; પ્રસન્ન થયેલ. (૨) વૃદ્ધિ પામેલ. (૩) પું૦ સૂર્યની સાથે ગ્રહ કે નક્ષત્રનો યોગ થાય તે.
पीतय. त्रि० (पीतक) પીળું; પીળા રંગનું. (૨) પું૦ પીળો રંગ.
पीति. स्त्री० (प्रीति) પ્રીતિ; સ્નેહ.
पीतिगम. पुं० (प्रीतिगम) સાતમા દેવલોકના ઇન્દ્રના યાન વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા.
पीतिदाण. न० (प्रीतिदान) ખુશાલીની બક્ષીસ.
पीतिवद्धण. पुं० (प्रीतिवर्द्धन) કાર્તિક માસનું લોકોત્તર નામ.
पीतिय. त्रि० (पीतक) પીળું; પીળા રંગનું. (૨) પું૦ પીળો રંગ.
पीय. त्रि० (पीत) પીળાવર્ણનું; પીળું. (૨) પું૦ પીળો રંગ.
पीयवत्थ. न० (पीतवस्त्र) પીતાંબર; પીળુંવસ્ત્ર.
पीलण. न० (पीडन) પીડવું; મર્દન કરવું; શેરડીની પેઠે પીલવું.
पीला. स्त्री० (पीडा) પીડા; દુઃખ.
पीलिय. त्रि० (पीडित) શેરડીની પેઠે યંત્રમાં પીલેલું; નીચોવેલું. (૨) પું૦ ભીનું વસ્ત્ર નીચોવતાં જે પવન નીકળે તે; અચિત્તવાયુ.
पीलु. पुं० (पीलु) પીલુનું ઝાડ. (૨) ન૦ તેનું ફળ. (૩) દુધ.
पीलुअ. पुं० (पीलुक) પીલુના ઝાડ ઉપરથી પાડેલું કોઇ પુરૂષનું નામ.
पीलुक. पुं० (पीलुक) વૃક્ષ વિશેષ કે જેની નીચે ૧૦ મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું.
पीवर. त्रि० (पीवर) જાડું; પુષ્ટ.
पीवरगब्भा. स्त्री० (पीवरगर्भा) તુરતમાં જ જન્મ આપે તેવી ગર્ભવંતી સ્ત્રી.
पीसण. न० (पेषण) વાટવું; પીસવું. (૨) ત્રિ૦ દળનાર; પીસનાર.
पीसणिया. स्त्री० (पेषयंतिका) દળણું દળનારી સ્ત્રી.
पु. स्त्री० (पुर्) શરીર.
पुअ. न० (प्लुत) વાંકી ગતિ.
पुअजुद्ध. न० (प्लुतयुद्ध) અધમ યુદ્ધનો એક પ્રકાર.
पुंख. पुं० (पुङ्ख) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) બાણનું પુંખડું.
पुंछण. न० (प्रोञ्छन) લુંછવું તે. (૨) રજોહરણ.
पुंछणी. स्त्री० (प्रोञ्छनी) સાવરણી; પૂંજણી.
पुंज. पुं० (पुञ्ज) જથ્થો; ઢગલો.
पुंजिय. त्रि० (पुंजित) ઢગલો કરેલ.
पुंजीकड. त्रि० (पुञ्जीकृत) ઉંચો ઢગલો કરેલ.
पुंड. पुं० (पुंड्र) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પુણ્ડ્ર નામનો દેવ. (૩) એ નામનો એક દેશ. (૪) ચિહ્ન; ડાઘો. (૫) ત્રિ૦ સફેદ.
पुंडरीका. स्त्री० (पुण्डरीका) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની ત્રીજી.
पुंडरीगिणी. स्त्री० (पुण्डरीकिणी) પુષ્કલાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) દક્ષિણ દિશાના અંજનગિરિની ઉત્તર તરફની વાવડીનું નામ.
पुंडरीय. न० (पुण्डरीक) શ્વેત કમળ. (૨) એ નામે આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) સૂયગડાંગ સૂત્રનું ૧૭ મું અધ્યયન. (૪) પુંડરીક રાજા; કુંડરિકનો ભાઇ. (૫) પુંડરીક નામનો ચુલહિમવંત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

पुंडरीयगुम्म. પું० (पुण्डरीकगुल्म) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुंडरीयजुवराय. પું (पुण्डरीकयुवराज) પુંડરીક નામનો યુવરાજ.

पुंडरीयद्दह. પું० (पुण्डरीकद्रह) જેમાંથી સુવર્ણકૂલા નદી નીકળી તે શીખરી પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

पुंडरीयपव्वय. પું० (पुण्डरीकपर्वत) એ નામનો પર્વત; શેત્રુંજો.

पुंडरीयमहारिसि. પું० (पुण्डरीकमहर्षि) પુંડરીક નામના મુનિ.

पुंवउ. પું० ન० (पुंवचस्) પુલ્લિંગ શબ્દ.

पुंवेश्र. }
पुंवेद. } પું० (पुंवेद) પુરૂષવેદ.

पुंस. પું० (पुंस्) પુરૂષવેદ; જેના ઉદયથી સ્ત્રીની અભિલાષા થાય તે.

पुंसकोइलग. પું० (पुंस्कोकिल) નર કોયલ.

पुक्कली. સ્ત્રી० (पौष्कली) પુષ્કળ દેશમાં જન્મેલી સ્ત્રી.

पुक्खर. ન० (पुष्कर) કમળ. (૨) માદલ વગેરે વાજીંત્ર ઉપર મઢેલું ચામડું. (૩) કમળવાળું તળાવ. (૪) કાળોદધિને ફરતો ત્રીજા નંબરનો પુષ્કર દ્વીપ અને તેને ફરતો ત્રીજો પુષ્કર સમુદ્ર.

पुक्खरकरिणया. સ્ત્રી० (पुष्करकर्णिका) કમળનો મધ્ય ભાગ.

पुक्खरगय. ન० (पुष्करगत) વાજું વગાડવાની કળા.

पुक्खरद्ध. ન० (पुष्करार्द्ध) ત્રીજા પુષ્કર દ્વીપનો અર્દ્ધ ભાગ; અર્દ્ધ પુષ્કર દ્વીપ.

पुक्खरवर. પું० (पुष्करवर) એ નામનો ત્રીજો દ્વીપ. (૨) પુષ્કરવર સમુદ્ર.

पुक्खरसारिया. સ્ત્રી० (पुष्करसारिका) એક જાતની લિપિ; અઢાર લિપિમાંની એક.

पुक्खरिणी. સ્ત્રી० (पुष्करिणी) વર્તુલ-ગોળ આકારે તથા જેમાં કમળ થતાં હોય એવું જળાશય; કમળવાળી વાવ.

पुक्खरोद. }
पुक्खरोय. } પું० (पुष्करोद) સમુદ્ર વિશેષ.

पुक्खल. પું० (पुष्कर) કમળ; પદ્મ. (૨) પદ્મકેસર.

पुक्खल. પું० (पुष्कल) પ્રદેશ વિશેષ; એક વિજય. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૩) પું० સ્ત્રી० તે દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૪) સંપૂર્ણ; પરિપૂર્ણ.

पुक्खलच्छिभग. }
पुक्खलच्छिभय. } પું० ન० ( ) પાણીમાં થતી એક જાતની વનસ્પતિ.

पुक्खलविभङ्ग. ન० (पुष्करविभङ्ग) પદ્મ કન્દ.

पुक्खलसंवट्टश्र. પું० (पुष्करसंवर्तक) એ નામનો મહામેઘ; ઉત્સર્પિણી કાળમાં બીજો આરો બેસતાં જે વરસાદ વરસે છે તે.

पुक्खला. સ્ત્રી० (पुष्कला) પુષ્કલાવતી નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

पुक्खलावई. }
पुक्खलावती. } સ્ત્રી० (पुष्कलावती) એ નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

पुक्खलावट्टय. પું० (पुष्करावर्तक) એક પ્રકારનો મેઘ.

पुक्खलावत्त. પું० (पुष्कलावर्त) પંકાવતી નદીની પૂર્વે અને એકશેલ વખારા પર્વતની પશ્ચિમે બન્નેની વચ્ચેનો ક્ષેત્રવિભાગ; મહાવિદેહાન્તર્ગત એક વિજય.

पुक्खलावत्तकूड. પું० (पुष्कलावर्त्तकूट) એકશેલ વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.

पुक्खाप्फोडिय. ન० ( ) શરીરની ચામડી ઉતારવી તે.

पुग्गल. પું० (पुद्गल) વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળું પુદ્‌ગળ નામનું એક મૂર્ત દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું એક. (૨) ગર્ભ; ફળનો સુંવાળો મધ્યભાગ. (૩) લોકના સર્વ પુદ્‌ગળો એક જીવ જેટલા વખતમાં

ભોગવી લ્યે તેટલો કાળ; પુદ્દગળ પરાવર્ત નામે કાળ વિભાગ.

पुग्गलद्ध. न० (पुद्गलार्द्ध) અર્દ્ધ પુદ્દગળ પરાવર્તન.

पुग्गलपरियट्ट. न० (पुद्गलपरिवर्त) સર્વ પુદ્દગળોનું પરિવર્તન જેટલા કાળમાં એક જીવ કરીલ્યે તેટલો કાળ; અનંતકાળ ચક્રપરિમિત એક કાળ વિભાગ.

पुग्गलविवागी. स्त्री० (पुद्गलविपाकी) પુદ્દગળના યોગથી વિપાક પામનારી કર્મની છત્રીશ પ્રકૃતિઓ.

पुग्घड. त्रि० (   ) પોચું; ઢીલું.

पुच्छ. न० (पुच्छ) પુંછડું; પુંછડી.

पुच्छ. त्रि० (पृच्छक) પૂછનાર.

पुच्छणा. स्त्री० (पृच्छना) પ્રશ્નાદિ પૂછવા તે.

पुच्छणी. स्त्री० (पृच्छनी) પ્રશ્નાદિ પૂછવાની ભાષા. (૨) છત; છજું.

पुच्छा. स्त्री० (पृच्छा) પુચ્છા કરવી; પૂછવું.

पुच्छिय. त्रि० (पृष्ट) પૂછેલું; પ્રશ્ન કરેલું.

पुज्ज. त्रि० (पूज्य) પૂજવા યોગ્ય; પૂજનીય.

पुट्ठ. त्रि० (पुष्ट) માતો; શરીરે ભરેલો; પુષ્ટ.

पुट्ठ. त्रि० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ; ફરસેલ. (૨) न० સ્પર્શ.

पुट्ठ. त्रि० (पृष्ट) પૂછેલ.

पुट्ठलाभिश्र. पुं० (पृष्टलाभिक) હે સાધો! "આપને શું આપું" એમ પૂછનાર દાતાર આપે તોજ લેવું એવા અભિગ્રહથી ગવેષણા કરનાર. (૨) "નિર્દોષ છે કે સદોષ છે," એમ પૂછી પૂછીને આહાર લેનાર. (સાધુ).

पुट्ठवया. स्त्री० (प्रौष्ठपदा) પૂર્વાભાદ્રપદ તથા ઉત્તરાભાદ્રપદા નક્ષત્રનું નામ.

पुट्ठवागरणि. पुं० (पृष्टव्याकरणिन्) પ્રશ્નોનો ઉત્તર દેનાર.

पुट्ठसेणिश्रा. स्त्री० (पृष्टश्रेणिका) પૃષ્ટ શ્રેણીની ગણના; દષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક ભાગ.

पुट्ठसेणिश्रापरिकम्म. न० (पृष्टश्रेणिकापरिकर्मन्) દષ્ટિવાદના પરિકર્મનો ત્રીજો ભેદ.

पुट्ठापुट्ठ. न० (पृष्ठापृष्ठ) વિચ્છેદ ગયેલા બારમા દષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૪ મો ભેદ.

पुट्ठावत्त. न० (पृष्टावर्त्त) પુટ્ઠસેણિઆ પરિકર્મનો ૧૪ મો ભેદ.

पुट्ठि. स्त्री० (पुष्टि) પુષ્ટિ; મજબુતાઈ.

पुट्ठि. स्त्री० (पृष्टि) પૃચ્છા; પ્રશ્ન.

पुट्ठि. स्त्री० (स्पृष्टि) સ્પર્શ.

पुट्ठिश्रा. स्त्री० (स्पृष्टिका) સ્પર્શ કરવાથી લાગતો કર્મબંધ.

पुट्ठिश्रा. स्त्री० (पृष्टिजा) કુયુક્તિથી પ્રશ્ન કરતાં લાગતી પાપ ક્રિયા.

पुट्ठिमाइ. पुं० (पुष्टिमायिन्) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીના પુત્ર.

पुड. पुं० न० (पुट) છીપનું સંપુટ. (૨) પડો. (૩) એક જાતનું ઔષધિ પકાવવાનું પાત્ર.

पुडई. स्त्री० (पुटिका) એ નામનો ગુચ્છો; એલચી.

पुडग. पुं० न० (पुटक) નાકનાં નસકોરાં.

पुडपाग. } पुं० (पुटपाक) અમુક રસનો
पुडपाय. } પુટ આપી અગ્નિમાં પકવેલ ઔષધિ.

पुडपुडी. स्त्री० (पुटपुटी) અંગુઠો તથા આંગળીથી ચપટી વગાડવી તે.

पुडभेयण. न० (पुटभेदन) નાના દેશોમાંથી આવેલ (કરીયાણું) જ્યાં વેચાય તે; નગર.

पुडय. न० (पुटक) એક પાત્રમાં પાડેલ જુદાં જુદાં ખાનાં–ખંડ. (૨) નાકનાં નસકોરાં.

पुढवी. स्त्री० (पृथिवी) પૃથ્વી; ભૂમિ; જમીન; રત્નપ્રભા વગેરે આઠ પૃથ્વી. (૨) ઇશાનેંદ્રના લોકપાળ સોમની પહેલી અગ્રમહિષી. (૩) ભગવતીસૂત્રના પહેલા શતકના પાંચમાં ઉદ્દેશાનું નામ. (૪) ભગવતીના બીજા શતકના બીજા ઉદ્દેશાનું નામ.

पुढवीकाइय. पुं० (पृथ्वीकायिक) પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થયેલ જીવ.

पुढवीकाय. त्रि० (पृथ्वीकाय) પૃથ્વીના જીવોનું શરીર; સચિત્ત પૃથ્વી.

पुढवीकाल. पुं० (पृथ्वीकाल) એક જીવ પૃથ્વીમાં નિરંતરપણે જેટલો વખત રહે તેટલો કાળ; અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીપરિમિત કાળ.

पुढवीवडंसग्र. न० (पृथ्व्यवतंसक) એ નામનો એક બગીચો.

पुढवीसत्थ. न० (पृथिवीशस्त्र) પૃથ્વી રૂપ શસ્ત્ર. (૨) પૃથ્વીનું શસ્ત્ર; હળ કાદાળી વગેરે.

पुढवीसिरी. स्त्री० (पृथ्वीश्री) એક સ્ત્રીનું નામ.

पुढवीसिला. स्त्री० (पृथ्वीशिला) શિલા રૂપે લાંબો પહોળો પૃથ્વીનો પ્રદેશ.

पुढवीसिलापट्टय. पुं० (पृथ्वीशिलापट्टक) પૃથ્વીની શિલારૂપ પાટ.

पुढीभूय. त्रि० (पृथग्भूत) જુદું થયેલું.

पुढो. अ० (पृथक्) અનેક. (૨) મ્હોટું; વિસ્તારવાળું. (૩) અલગ; ભિન્ન.

पुढोछंद. त्रि० (पृथक्छन्द) ઉલટા અભિપ્રાય વાળું.

पुढोजण. पुं० (पृथग्जन) સાધારણ લોક.

पुढोजिय. पुं० (पृथग्जीव) વિભિન્ન પ્રાણી.

पुढोवम. त्रि० (पृथिव्युपम) પૃથ્વીની પેઠે બધું સહન કરનાર.

पुढोवेमाय. त्रि० (पृथग्वैमात्र) અનેક પ્રકારનું; બહુ વિધ.

पुण. अ० (पुनर्) વારંવાર; ફરી; વળી. (૨) ભેદ વિશેષ. (૩) અવધારણ; નિશ્ચય. (૪) અધિકાર; પ્રસ્તાવ. (૫) સમુચ્ચય.

पुणब्भव पुं० (पुनर्भव) ફરી જન્મ લેવો તે; પુનર્જન્મ.

पुणरवि. अ० (पुनरपि) વળીપણ; ફરીનેપણ.

पुणरुत्त. न० (पुनरुक्त) પુનરૂક્તિ દોષ; ફરીથી કહેવું તે.

पुणव्वसु. पुं० (पुनर्वसु) પુનર્વસુનામનું નક્ષત્ર. (૨) દશમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૩) આઠમા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

पुणाइं. अ० (पुनर्) વળી; ફરી.

पुणो. अ० (पुनर्) ફરીથી; બીજીવાર.

पुराण. पुं० न० (पुराय) શુભકરણીથી સંચિત થતું શુભ કર્મ કે જેનું પરિણામ જીવને સુખરૂપ આવે છે; નવતત્ત્વમાંનું ત્રીજું તત્ત્વ. (૨) त्रि० પુણ્યથી પામવા યોગ્ય. (૩) न० પવિત્ર; ઉત્તમ; પુણ્યશાળી.

पुराण. त्रि० (पूर्ण) સમ્પૂર્ણ; સમસ્ત. (૨) દક્ષિણ તરફના દ્વીપ કુમારોનો ઇન્દ્ર. (૩) न० સ્વરની સઘળી કળાયુક્ત ગાવું તે;ગાયનનો એક ગુણ.

पुराणउच्छंग. त्रि० (पूर्णोत्संग) નાના પ્રકારના માલથી ભરેલ.

पुराणओभासि. त्रि० (पूर्णावभासिन्) પૂર્ણ નહીં છતાં પૂર્ણ ભરેલો છે એમ દેખાય તે.

पुराणघोस. पुं० (पूर्णघोष) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૧ મા તીર્થંકર.

पुराणभद्द. पुं० (पूर्णभद्र) એક યક્ષદેવતાનું નામ. (૨) વાણવ્યંતર જાતિના યક્ષદેવતાનો ઇન્દ્ર. (૩) ઇક્ષુ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૪) અંતગડસૂત્રના છઠા વર્ગના ૧૧ મા અધ્યયનનું નામ. (૫)

વાણિજ્યગામનિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૬) ચંપાનગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન. (૭) સંભૂતિવિજયના શિષ્યનું નામ. (૮) પુષ્ફિઆસૂત્રનું પાંચમું અધ્યયન.

पुराणभद्दकूड. પું૦ (पूर्णभद्रकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ ફૂટમાંનું છઠ્ઠું શિખર. (૨) માલવંત પર્વતનાં નવ ફૂટમાંનું આઠમું ફૂટ-શિખર.

पुराणभद्दचेइय. ન૦ (पूर्णभद्रचैत्य) ચંપા નગરી બહારનું પૂર્ણભદ્ર નામે ઉદ્યાન.

पुराणमासिणी. पुराणमासी. સ્ત્રી૦ (पौर्णमासी) પૂનેમ.

पुराणरक्ख. પું૦ (पूर्णरक्ष) પૂર્ણરક્ષ નામે એક દેવતા.

पुराणसरूव. ત્રિ૦ (पूर्णस्वरूप) પૂર્ણસ્વરૂપ; સંપૂર્ણ.

पुराणसेण. પું૦ (पूर्णसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી દેવીનો પુત્ર.

पुराणा. સ્ત્રી૦ (पूर्णा) યક્ષના ઇંદ્ર પૂર્ણભદ્રની અગ્રમહિષી. (૨) પાંચમ, દશમ અને પુનમ અથવા અમાવાસ્ય એ ત્રણ પૂર્ણ તિથિ.

पुराणाग. પું૦ (पुन्नाग) એ નામનું એક વૃક્ષ.

पुरिणमा. સ્ત્રી૦ (पूर्णिमा) પૂનેમ.

पुत्त. પું૦ (पुत्र) પુત્ર; દીકરો.

पुत्तंजीवग. पुत्तजीवय. પું૦ (पुत्रंजीवक) જીયાપોતા નામનું એક વૃક્ષ કે જેનો ઉપભોગ સંતાનની ઉત્પત્તિ માટે કરવામાં આવે છે. (૨) ન૦ તેનું બીજ.

पुत्तलिया. સ્ત્રી૦ (पुत्तलिका) પુતળી.

पुत्ता. સ્ત્રી૦ (पुत्री) દીકરી; પુત્રી.

पुत्ताणुपुत्तिय. ત્રિ૦ (पौत्रानुपुत्रिक) પુત્ર પૌત્રાદિને યોગ્ય.

पुत्तिआ. સ્ત્રી૦ (पुत्रिका) દીકરી.

पुत्तिया. સ્ત્રી૦ (पौत्तिका) ચોઇંદ્રિય જીવ વિશેષ. (૨) મુહપત્તિ; મુખવસ્ત્રિકા.

पुत्ती. સ્ત્રી૦ (पोत्तिका) મુહપત્તિ; મોપતી.

पुत्ती. સ્ત્રી૦ (पुत्री) પુત્રી; કન્યા.

पुत्थ. પું૦ (पुस्त) પુતળી; ઢીંગલી.

पुत्थकम्म. ન૦ (पुस्तकर्मन्) ઢીંગલી બનાવવાનું કર્મ.

पुत्थय. पुत्थिय. ન૦ (पुस्तक) પુસ્તક; ગ્રંથ.

पुत्थियग्गह. ત્રિ૦ (पुस्तकग्रह) પુસ્તકને ગ્રહણ કરનાર; પુસ્તક હાથમાં લઇ ચાલનાર.

पुन्न. પું૦ (पूर्ण) દ્વીપકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૨) ત્રિ૦ પરિપૂર્ણ.

पुन्न. ન૦ (पुण्य) સુકૃત; શુભ કર્મ.

पुन्नघोस. પું૦ (पुण्यघोष) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ભાવિ બીજા તીર્થંકર.

पुन्नपत्तिया. સ્ત્રી૦ (पुण्यप्रत्यया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

पुन्नप्पयडि. સ્ત્રી૦ (पुण्यप्रकृति) પુણ્ય-શુભકર્મની ૪૨ પ્રકૃતિ.

पुन्नभद्द. પુ૦ (पूर्णभद्र) જુઓ "पुण्णभद्द" શબ્દ.

पुन्नमासी. સ્ત્રી૦ (पौर्णमासी) પૂર્ણિમા.

पुन्नाग. પું૦ (पुन्नाग) વૃક્ષની એક જાત.

पुन्निमा સ્ત્રી૦ (पूर्णिमा) પૂર્ણિમા.

पुप्फ. ન૦ (पुष्प) ફુલ. (૨) ઇશાનેન્દ્રના મુસાફરી વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા. (૩) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન, (૪) શુભ વર્ણ અને શુભ ગંધથી યુક્ત. (૫) ૮૮ મો ગ્રહ.

पुप्फअ. पुप्फक. પું૦ (पुष्पक) ઇશાનેન્દ્રનું મુસાફરીવિમાન.

पुप्फकंत. ન૦ (पुष्पकान्त) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फकरंडय. પું૦ (पुष्पकरंडक) હસ્તિશીર્ષ નગરનું એક ઉદ્યાન.

पुप्फकेउ. પું० (पुष्पकेतु) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર સાતમા તીર્થંકર. (૨) પુષ્પકેતુ નામનો એક ગ્રહ.

पुप्फग. न० (पुष्पक) વાસણનું તળીયું. (૨) પુષ્પ; ફૂલ.

पुप्फचूला. स्त्री० (पुष्पचूला) ૨૩ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૨) સુબાહુકુમારની મુખ્ય સ્ત્રીનું નામ. (૩) એ નામની એક સ્ત્રી.

पुप्फचूलिया. स्त्री० (पुष्पचूलिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર; અગીયારમું ઉપાંગસૂત્ર.

पुप्फजंभग. પું० (पुष्पजृंभक) જંભકા દેવતાની એક જાત.

पुप्फज्झय. પું० (पुष्पध्वज) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फणंदि. પું० (पुष्पनन्दिन्) એક રાજાનું નામ.

पुप्फदंत. પું० (पुष्पदन्त) પુષ્પદન્ત નામે વર્તમાન ચોવીસીના નવમા તીર્થંકર. (૨) ઇશાનેન્દ્રના હાથીના સૈન્યનો અધિપતિ. (૩) ક્ષીરવરદ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

पुप्फधारिणी. स्त्री० (पुष्पधारिणी) પુષ્પોને ધારણ કરનારી દાસી.

पुप्फपूरय. न० (पुष्पपूरक) ફૂલનો બનાવેલ શિખર.

पुप्फप्पभ. પું० (पुष्पप्रभ) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फमाला. स्त्री० (पुष्पमाला) ઉર્ધ્વલોકમાં રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.

पुप्फय. न० (पुष्पक) દેવવિમાનવિશેષ; ઇશાનેન્દ્રનું એક પારિયાનિક વિમાન. (૨) પુષ્પ;. ફૂલ. (૩) કપાળનું એક જાતનું પુષ્પાકાર આભૂષણ.

पुप्फलेस. પું० (पुष्पलेश्य) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फवई. स्त्री० (पुष्पवती) કિંપુરૂષના ઇન્દ્ર સુપુરૂષની અગ્રમહિષી. (૨) એ નામનો તુંગીયા નગરીનો બગીચો.

पुप्फवराण. પું० (पुष्पवर्ण) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फवती. स्त्री० (पुष्पवती) વીશમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

पुप्फविंटिय. પું० (पुष्पवृन्तक) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

पुप्फसिंग. પું० (पुष्पशृंग) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फसिद्ध. પું० (पुष्पसिद्ध) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન,

पुप्फसुहुम. न० (पुष्पसूक्ष्म) પુષ્પસૂક્ષ્મ; વડ, ઉંબરો વગેરેનાં ફૂલ.

पुप्फा. स्त्री० (पुष्पा) શિખાસુધી ભરેલ પુષ્પની ચંગેરી કે જેને આકારે નવગ્રૈવેયકવાસી દેવોનું અવધિજ્ઞાન છે.

पुप्फावत्त. પું० (पुष्पावर्त) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फिआ. स्त्री० (पुष्पिका) એ નામનું એક કાલિકસૂત્ર; દશમું ઉપાંગ સૂત્ર.

पुप्फिय. त्रि० (पुष्पित) ફુલવાળું; ફુલેલું.

पुप्फुत्तर. न० (पुष्पोत्तर) દ્રવ્ય વિશેષ; એક જાતની સાકર. (૨) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फुत्तरा. स्त्री० (पुष्पोत्तरा) એક જાતની મીઠાઈ.

पुप्फुत्तरावडिंसग. પું० न० (पुष्पोत्तरावतंसक) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

पुप्फोत्तरा. स्त्री० (पुष्पोत्तरा) જુઓ "પુપ્ફુત્તરા" શબ્દ.

पुप्फोदय. न० (पुष्पोदक) પુષ્પરસથી મિશ્રિત જળ.

पुप्फोवय. त्रि० (पुष्पोपग) ફૂળનાર; પુષ્પ આવે તેવું.

पुम. पुं० (पुंस्) પુરૂષ; માણસ. (૨) પુરૂષ-વેદ; પુરૂષનો વિષયવિકાર.

पुमग्राणमणी. स्त्री० (पुंसाज्ञापनी) ભાષા વિશેષ; પુરૂષને આજ્ઞા કરનારી ભાષા.

पुमपन्नवणी. स्त्री० (पुंप्रज्ञापनी) પુરૂષના લક્ષણનું પ્રતિપાદન કરનારી ભાષા.

पुमवयण. न० (पुंवचन) પુલ્લિંગ શબ્દનું ઉચ્ચારણ.

पुयण. पुं० ( ) હાથીના જેવું ગોળ પગવાળું એક પશુ.

पुयली. स्त्री० ( ) પુરૂષ ચિહ્ન.

पुयावइत्ता. अ० (प्लावयित्वा) બીજી જ. ગ્યાએ નસાડીને પૂજા મહત્ત્વ દેખાડીને દીક્ષા આપવી તે; દીક્ષાનો એક પ્રકાર.

पुर. न० (पुर) નગર; શહેર.

पुरओ. अ० (पुरतस्) આગળ; સમક્ષ. (૨) પ્રથમ; પહેલાં.

पुरं. अ० (पुरस्) સમક્ષ; આગળ.

पुरंगम. त्रि० (पुरोगम) આગળ ચાલનાર; અગ્રેસર.

पुरंदर. पुं० (पुरन्दर) પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

पुरक्कार. पुं० (पुरस्कार) આગળ કરવું; મુખ્યતા આપવી. (૨) આદર; સન્માન.

पुरक्खड. त्रि० (पुरस्कृत) આગળ કરેલું.

पुरक्खाय. त्रि० (पुराख्यात) પૂર્વે કહેલું.

पुरच्छिम. न० (पौरस्त्य) પૂર્વ; પૂર્વપ્રદેશ.

पुरच्छिमा. त्रि० (पूर्वा) પૂર્વ દિશા.

पुरच्छिमिल्ल. स्त्री० (पौरस्त्य) પૂર્વ સમ્બન્ધી.

पुरत्था. अ० (पुरस्तात्) આગળ; પાસે. (૨) પૂર્વ દિશાએ.

पुरत्थाभिमुह. त्रि० (पुरस्तादभिमुख) પૂર્વ દિશાની સન્મુખ બેસનાર.

पुरत्थिम. त्रि० (पौरस्त्य) પૂર્વ દિશા સમ્બન્ધી. (૨) ન૦ પૂર્વ દિશા.

पुरत्थिमदाहिणा. स्त्री० (पौरस्त्यदक्षिणा) પૂર્વ અને દક્ષિણ દિશા; અગ્નિખુણો.

पुरत्थिमा. स्त्री० (पौरस्त्या) પૂર્વદિશા.

पुरत्थिमिल्ल. त्रि० (पौरस्त्य) પૂર્વદિશાસંબંધી; પૂર્વ દિશામાં રહેલ.

पुरवर. पुं० (पुरवर) શ્રેષ્ઠ નગર.

पुरवरी. स्त्री० (पुरवरी) નગરી.

पुरा. अ० (पुरा) પૂર્વકાળે; આગળ; પહેલાં.

पुराकड. त्रि० (पुराकृत) પૂર્વ ભવમાં કરેલ; બાંધેલ; આગળ સંચય કરેલ.

पुराकम्म. न० (पुराकर्मन्) સાધુ સાધ્વી આવ્યા પહેલાં સાધુનિમિત્તે હાથ, વાસણ સચિત્ત પાણીથી ધોવાં વગેરે આરંભ કરવો તે.

पुराण. त्रि० (पुराण) જુનું; પ્રાચીન; પુરાતન. (૨) ન૦ ભાગવત વગેરે પુરાણ શાસ્ત્ર.

पुरिम. त्रि० (पूर्व) આગળનું; પહેલાનું; પૂર્વકાળનું.

पुरिमड्ढ. न० (पूर्वार्द्ध) દિવસના પહેલા બે પહોર. (૨) દિવસના પ્રથમ બેપહોર સુધી આહારનાં પચ્ચખાણ કરવાં તે.

पुरिमड्ढिअ. पुं० (पूर्वार्धिक) પુરિમડ્ઢ તપ કરનાર; પહેલા બે પહોર સુધીનાં પચ્ચખાણ કરનાર.

पुरिमताल. न० (पुरिमताल) એક શહેરનું નામ કે જેની બહાર ઋષભદેવ પ્રભુને કેવળજ્ઞાન થયું.

पुरिमा. स्त्री० (पुरिमा) પ્રસ્ફોટક; પડિલેહણમાં વસ્ત્રને જરીક ઝાટકવું તે.

पुरिल्ल. त्रि० (पुरातन) આગળ થયેલા; પુરાતની.

पुरिस. पुं० न० (पुरुष) પુરૂષ; માણસ. (૨) સર્વ ઉપાધિ રહિત શુદ્ધ આત્મા; ઇશ્વર. (૩) પુરૂષવેદ; મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી પુરૂષને સ્ત્રી સાથેના ભોગની ઇચ્છા થાય છે.

पुरिसइज्ज. न० (पुरुषीय) ઉત્તરાધ્યયનના છટ્ઠા અધ્યયનનું અપર નામ.

पुरिसकारिय. न० (पुरुषकार्य) પુરૂષકાર; પરાક્રમ.

पुरिसक्कार. पुं० (पुरुषकार) પુરૂષાભિમાન; મરદાઇ. (૨) પુરૂષત્વનું અભિમાન.

पुरिसक्कारपरक्कम. पुं० (पुरुषकारपराक्रम) મર્દાનગી ભરેલ પરાક્રમ-બહાદુરી.

पुरिसत्थ. पुं० (पुरुषार्थ) પુરૂષાર્થ; મનુષ્યપણાનું પ્રયોજન.

पुरिसपुंडरीअ. पुं० (पुरुषपुण्डरीक) છટ્ઠા વાસુદેવનું નામ.

पुरिसयार. पुं० (पुरुष्कार) જુઓ "પુરિસક્કાર" શબ્દ.

पुरिसलक्खण. न० (पुरुषलक्षण) પુરૂષનું લક્ષણ જાણવાની કળા.

पुरिसलिंग. न० (पुरुषलिङ्ग) પુરૂષનું ચિહ્ન.

पुरिसलिंगसिद्ध. पुं० (पुरुषलिङ्गसिद्ध) પુરૂષલિંગે સિદ્ધ થયેલ.

पुरिसवयण. न० (पुरुषवचन) પુલ્લિંગ; નરજાતિ.

पुरिसवरगंधहत्थि. पुं० (पुरुषवरगन्धहस्तिन्) પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ ગંધહસ્તી તુલ્ય. (૨) તીર્થંકર મહારાજ.

पुरिसवरपुंडरीय. पुं० (पुरुषवरपुंडरीक) પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ પદ્મ સમાન. (૨) જિનદેવ.

पुरिसविजय. पुं० (पुरुषविजय) જ્ઞાન વિશેષ.

पुरिसवेद. पुं० (पुरुषवेद) પુરૂષવેદનામે મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

पुरिसवेदग. } **पुरिसवेदय.** } पुं० (पुरुषवेदक) પુરૂષવેદી જીવ.

पुरिसवेय. पुं० (पुरुषवेद) જુઓ "પુરિસવેદ" શબ્દ.

पुरिसवेयग. } **पुरिसवेयय.** } पुं० (पुरुषवेदक) પુરૂષવેદી જીવ.

पुरिससीह. पुं० (पुरुषसिंह) પુરૂષોમાં સિંહ સમાન. (૨) પુરૂષ સિંહ નામે પાંચમા વાસુદેવ.

पुरिससेण. पुं० (पुरुषसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર. (૩) અંતગડસૂત્રના ચોથા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૪) વાસુદેવ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

पुरिसादाणीय. त्रि० (पुरुषादानीय) જેનું વચન સર્વ પુરૂષો માન્ય કરે તે; માનનીય.

पुरिसुत्तम. पुं० (पुरुषोत्तम) પુરૂષોમાં ઉત્તમ-શ્રેષ્ઠ. (૨) પુરૂષોત્તમ નામના ચોથા વાસુદેવ.

पुरीस. पुं० न० (पुरीष) વિષ્ટા.

पुरुस. पुं० (पुरुष) પુરૂષ; નર.

पुरूसनेवत्थिया. स्त्री० (पुरुषनेपथ्या) પુરૂષનો વેષ-પોશાક ધારણ કરેલી સ્ત્રી.

पुरे. अ० (पुरस्) પ્રથમનું; પૂર્વે જન્મનું.

पुरेकड. न० (पुरस्कृत) પૂર્વજન્મમાં કરેલ કર્મ.

पुरेकम्म. न० (पुरःकर्मन्) સાધુને આહાર વહોરાવ્યા પહેલાં સચેત પાણીથી હાથ કે વાસણ ધોવે તેથી લાગતું કર્મ.

पुरेक्कार. पुं० (पुरस्कार) સન્માન; આદર.

पुरेक्खड. त्रि० (पुरस्कृत) આગળ કરેલું.

पुरेवाय. पुं० (पुरोवात) પૂર્વ દિશાનો પવન. (૨) સસ્નેહ વાયુ.

पुरेसंखडि. स्त्री० (पुरस्संस्कृति) એક પ્રકારનો જમણવાર કરવો તે.

पुरेसंथव. पुं० (पुरःसंस्तव) દાન દીધાં પહેલાં દાતાર આગળ પોતાના વખાણ કરવામાં આવે તે એવા હેતુથી કે દાતાર સારી રીતે આપે.

पुरेसंथुय. त्रि० (पुरःसंस्तुत) પૂર્વના પરિચિત મા, બાપ, ભાઇ, બ્હેન વગેરે. (૨) સ્વપક્ષના સગા.

पुरोअ. } **पुरोग.** } त्रि० (पुरोग) અગ્રેસર.

पुरोवग. પું० (पुरोपक) વૃક્ષ વિશેષ.

पुरोहड. ન० (पुरोहृत) આગળનું બારણું. (૨) દરવાજાનો અગ્ર ભાગ.

पुरोहिय. પું० (पुरोहित) રાજાનો ગોર; પાઠક. (૨) પુરોહિત; શાંતિકર્મકારી; ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનો એક.

पुरोहियरयण. ન० (पुरोहितरत्न) ચક્રવર્તીનાં ચાદ રત્નોમાંનું પુરોહિત નામે ચોથું પંચેંદ્રિય રત્ન.

पुल. પું० (पुल) નાનો ફોલ્લો.

पुल. ત્રિ० (पुल) ઉન્નત.

पुलअ. પું० (पुलक) પુલકમણિ; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) જળચર જન્તુ વિશેષ.

पुलअकंड. પું० ન० (पुलककण्ड) રત્નપ્રભા નરક પૃથ્વીનો એક કણ્ડ.

पुलइय. ત્રિ० (पुलकित) રોમાંચ થએલ.

पुलंपुल. ન० ( ) નિરંતર; હમેશાં. (૨) ત્રિ० પ્રભૂત; ઘણું.

पुलक. પું० ન० (पुलक) રત્ન વિશેષ.

पुलग. પું० (पुलक) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો સાતમો પુલકકાણ્ડ. (૨) એક જાતનું રત્ન. (૩) એક જાતનું જળચર પ્રાણી.

पुलय. પું० (पुलक) રોમાંચ; રોમહર્ષ. (૨) એક જાતનો મણિ.

पुला. સ્ત્રી० (पुरा) પાણીમાં ઉત્પન્ન થતાં પોરાં; બે ઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

पुलाकिमि. પું० (पुराकृमि) ગુદામાં ઉત્પન્ન થનાર કૃમિ; બે ઇંદ્રિય જીવની એકજાત.

पुलाकिमिय. પું० (पुराकृमिक) બે ઇન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

पुलाग. પું० ન० (पुलाक) વાલ, ચણા વગેરે નિઃસાર ધાન્ય. (૨) પુલાક નિયંઠો; નિયંઠાના છ પ્રકારમાંનો એક. (૩) લસણ આદિ દુર્ગંધી પદાર્થો. (૪) દુષ્ટ રસવાળાં દ્રવ્ય.

पुलाय. પું० (पुलाक) ભુસ્સો; ધાન્યનાં ફોતરાં. (૨) પુલાક લબ્ધિવાન્ સાધુ જેનું ચારિત્ર ભુસ્સા જેવું નિસ્સાર-દોષ સહિત હોય છે.

पुलिंद. પું० (पुलिन्द) પુલિન્દ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) ત્રિ० તે દેશમાં રહેનાર.

पुलिंदी. સ્ત્રી० (पुलिंदी) પુલિંદ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી.

पुलिण. ન० (पुलिन) કાંઠો; તીર; તટ.

पुलिय. ન० (पुलित) ઘોડાની એક પ્રકારની ગતિ.

पुलुय. પું० (पुलक) જલચર પ્રાણીની એક જાત.

पुव्व. ત્રિ० (पूर्व) દેશ અને કાળની અપેક્ષાએ પહેલાનું; અગાઉનું. (૨) પૂર્વ તરફનું. (૩) પું० પૂર્વ દિગ્વિભાગ. (૪) ચોરાશી લાખ પૂર્વાંગ અથવા સીત્તેર લાખ છપ્પન્ન હજાર કરોડ વરસ પ્રમાણનો એક કાળ વિભાગ; ૭૦૫૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ વરસ પ્રમાણે એક પૂર્વ. (૪) પૂર્વ શાસ્ત્ર; ચૌદ પૂર્વમાંનું ગમે તે એક. (૫) દ્વન્દ્વ; વરવહુ આદિ જોડું. (૬) કારણ; હેતુ.

पुव्वं. અ० (पूर्वम्) પ્રથમ; પહેલું.

पुव्वंग. પું० ન० (पूर्वाङ्ग) ચોરાશીલાખ વર્ષનો એક પૂર્વાંગ; કાળવિભાગ વિશેષ. (૨) પખવાડીઆના પહેલા દિવસનું નામ; પ્રતિપદા.

पुव्वकम्म. ન० (पूर्वकर्मन्) પૂર્વજન્મમાં કરેલ કર્મ.

पुव्वकालिय. ત્રિ० (पूर्वकालिक) પૂર્વકાળનું; પૂર્વકાળ સાથે સંબંધ રાખનાર.

पुव्वगय. ત્રિ० (पूर्वगत) ઉત્પાદાદિ ૧૪ પૂર્વ કે જે હાલ વિચ્છેદ થઇ ગયેલ છે; દૃષ્ટિવાદ સૂત્રનો એક વિભાગ.

पुव्वराह. પું० (पूर्वाह्ण) દિવસના આગલા બે પહોર.

पुव्वतव. पुं० (पूर्वतपस्) પૂર્વકોટિનું-સરાગ અવસ્થાનું તપ; વીતરાગ અવસ્થા પહેલાનું તપ.

पुव्वदक्खिण. પું૦ (पूर्वदक्षिण) પૂર્વ અને દક્ષિણ; અગ્નિખુણો.

पुव्वदारिय. ત્રિ૦ (पूर्वद्वारिक) પૂર્વ દિશામાં રહી ચંદ્ર સાથે જોગ જોડનાર કલ્યાણકારી નક્ષત્ર.

पुव्वदिसा. સ્ત્રી૦ (पूर्वदिशा) પૂર્વદિશા.

पुव्वद्ध. ન૦ (पूर्वार्द्ध) પૂર્વાર્ધ; પહેલો અરધો ભાગ.

पुव्वधर. પું૦ (पूर्वधर) ચૌદ પૂર્વને ધારણ કરનાર; પૂર્વના ભણનાર.

पुव्वप्पयोग. પું૦ (पूर्वप्रयोग) પૂર્વ કાળનો પ્રયત્ન.

पुव्वभद्दवया. સ્ત્રી૦ (पूर्वाभाद्रपदा) પૂર્વાભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

पुव्वभव. પું૦ (पूर्वभव) ગત જન્મ; અતીત જન્મ.

पुव्वरत्त. પું૦ (पूर्वरात्र) રાત્રિનો પૂર્વ ભાગ.

पुव्वरत्तावरत्त. ન૦ (पूर्वरात्रापरत्रात्र) મધ્યરાત્રી; અરધી રાત.

पुव्ववंत. ન૦ (पूर्ववत्) પૂર્વકાલીન ચિહ્નથી-લિંગથી સાધ્યનું જ્ઞાન થાય તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

पुव्वविअ. પું૦ (पूर्वविद्) પૂર્વના જાણનાર; પૂર્વધર-ચૌદપૂર્વી.

पुव्वविदेह. ન૦ (पूर्वविदेह) જમ્બૂદ્વીપના મધ્યક્ષેત્ર મહાવિદેહનો પૂર્વાર્ધ; મેરૂથી પૂર્વ તરફનો વિભાગ.

पुव्वविदेहअ. ત્રિ૦ (पूर्वविदेहज) પૂર્વ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મેલ.

पुव्वविदेहकूड. પું૦ (पूर्वविदेहकूट) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ-શિખર. (૨) નીલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.

पुव्वविदेहवास. પું૦ (पूर्वविदेहवर्ष) પૂર્વ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર.

पुव्वसंगइय. } **पुव्वसंगतिय.** } ત્રિ૦ (पूर्वसंगतिक) પહેલાંનો સંગી; બાલ્યાવસ્થાનો મિત્ર.

पुव्वसंजम. પું૦ (पूर्वसंयम) સરાગસંયમ; વીતરાગ સંયમની પૂર્વાવસ્થા.

पुव्वसमास. પું૦ (पूर्वसमास) એકથી વધારે પૂર્વનું જ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

पुव्वसिज्जातरी. સ્ત્રી૦ (पूर्वशय्यातरा) સાધુઓને ઉપાશ્રયમાં રહેવાને પહેલી આજ્ઞા આપનાર સ્ત્રી.

पुव्वसूरि. પું૦ (पूर्वसूरि) પૂર્વાચાર્ય; પ્રાચીન આચાર્ય.

पुव्वा. સ્ત્રી૦ (पूर्वा) પૂર્વાષાઢા, પૂર્વાફાલ્ગુની તથા પૂર્વાભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

पुव्वाणुपुव्विं અ૦ (पूर्वानुपूर्वम्) અનુક્રમે.

पुव्वाणुपुव्वी. સ્ત્રી૦ (पूर्वानुपूर्वी) અનુક્રમ; પરિપાટી.

पुव्वाफग्गुणी. સ્ત્રી૦ (पूर्वाफाल्गुनी) પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્ર.

पुव्वाभद्दवया. સ્ત્રી૦ (पूर्वाभाद्रपदा) પૂર્વાભાદ્રપદા નક્ષત્ર.

पुव्वासाढा. સ્ત્રી૦ (पूर्वाषाढा) [illegible]ષાઢા નક્ષત્ર;

पुव्वि. ત્રિ૦ (पूर्विन्) પૂર્વને જાણનાર.

पुव्विं. અ૦ (पूर्वम्) પ્રથમ; શરૂઆતમાં.

पुव्विल. ત્રિ૦ (पूर्व) પહેલાનું; આગળનું.

पुव्विसंथव. પું૦ (पूर्वसंस्तव) જૈન મુનિની ભિક્ષાનો એક દોષ; ભિક્ષાપ્રાપ્તિ અર્થે પ્રથમ કાંઇક વખાણ કરવા તે.

पुव्वी. સ્ત્રી૦ (पूर्वी) અનુપૂર્વી નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જે જીવને એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં સીધી રીતે લઇ જાય છે.

पुव्वोत्तरा. સ્ત્રી૦ (पूर्वोत्तरा) ઇશાન ખુણો.

पुस्स. પું૦ (पुष्य) પુષ્ય નામનું નક્ષત્ર.

(૨) નવમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

पुस्समाणव. પું० (पुष्यमानव) બન્દિજન; મંગલ પાઠક. (૨) વખાણુ કરનાર; ભાટ, ચારણ આદિ.

पुस्सायण. પું० (पुष्यायन) રેવતી નક્ષત્રનું ગોત્ર.

पुहई. સ્ત્રી० (पृथ्वी) પૃથ્વી; ભૂમિ.

पुहत्त. } **पुहत्तिय.** } ન० (त्व) બેથી માંડી નવ સુ સંખ્યા. (૨) ભેદ; છૂટાપણું. (૩) બહુપણુ (૪) ત્રિ० ભિન્ન; અલગ.

पुहवी. સ્ત્રી० (पृथ्वी) પૃથ્વી; ભૂમિ. (૨) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની ત્રીજી. (૩) સાતમા તીર્થંકરની માતા. (૪) ત્રીજા વાસુદેવની માતા.

पुहवीसिलापट्टय. ન० (पृथ्वीशिलापट्टक) પૃથ્વીમયશિલાનું પટ્ટક; પાટને આકારે મ્હોટી પૃથ્વીની શિલા.

पुहुत्त. ન० (पृथक्त्व) જુઓ " પુહત્ત " શબ્દ.

पुहुत्तवियक्क. પું० (पृथक्त्ववितर्क) શુકલધ્યાનનો પહેલો ભેદ; એક દ્રવ્ય આશ્રી રહેલ પર્યાયોનો ભેદ-જુદાપણું ચિન્તવવું તે.

पूअण. ન० (पूजन) પૂજા; અર્ચન.

पूअणा. સ્ત્રી० (पूजना) પૂજન.

पूइ. સ્ત્રી० (पूति) દુર્ગન્ધ; સડો. (૨) પરૂ; રસી. (૩) જેમાં આધાકર્મીની સીથ ભળી હોય તેવો આહાર લેવાથી લાગતો એક દોષ.

पूइअ. ત્રિ० (पूजित) પૂજાયેલું; પૂજા પામેલ.

पूइकड. ત્રિ० (पूतिकृत) આધાકર્મી આહારના અંશવાળું.

पूइकम्म. પું० (पूतिकर्मन्) આધાકર્મિ આહારના અંશવાળું; સાધુએ આહારમાં ટાળવાના દોષમાંનો એક દોષ.

पूइय. ત્રિ० (पूतिक) સડેલું; દુર્ગન્ધવાળું. (૨) અપવિત્ર; અશુદ્ધ.

पूइय. ત્રિ० (पूजित) સત્કાર કરાએલું; પૂજેલું.

पूइयालुग. ન० (पूत्यालुक) પાણીમાં થનારી એક જાતની વનસ્પતિ.

पूई. સ્ત્રી० (पूति) એ નામનું એક વૃક્ષ; એકાસ્થિક વૃક્ષની એક જાતિ.

पूग. પું० (पूग) સોપારીનું ઝાડ.

पूजग. ત્રિ० (पूजक) પૂજનાર; પૂજારો.

पूजिय. ત્રિ० (पूजित) પૂજેલું; માનેલું; માનનીય.

पूति. સ્ત્રી० (पूति) દુર્ગંધ; બદબો.

पूतिकम्म. ન० (पूतिकर्मन्) જુઓ "પુઇકમ્મ" શબ્દ.

पूतिय. ન० (पूतिक) ફળ વિશેષ.

पूतिया. સ્ત્રી० (पूतिका) રસવિકાર; રસનું બગડવું. (૨) પરૂ; રસી.

पूप. પું० (अपूप) પુડલા; માલપુવા.

पूय. ત્રિ० (पूत) પવિત્ર; શુદ્ધ થયેલ. (૨) સુપડા આદિથી સાફ કરેલ.

पूय. ન० (पूय) પરૂ; રસી.

पूय. પું० (अपूप) પુરી, માલપુવા વગેરે.

पूयअ. ત્રિ० (पूजक) પૂજા-સેવા કરનાર.

पूयण. ન० (पूजन) પૂજન.

पूयणा. સ્ત્રી० (पूजना) કામવિભૂષા; કામોદ્દીપક શણગાર. (૨) સેવા; પૂજા.

णा. સ્ત્રી० (पूतना) એ નામની એક શાકિની કે જે પોતાના જુવાન પુત્ર ઉપર આસક્ત થઇ હતી. (૨) કૃષ્ણની વેરણ એક વિદ્યાધરી; માસી પૂતના. (૩) ગાડરડી; ઘેટી.

पूयणिअ. ન० (पूतनिक) વાસણ વગેરેનું તળીયું.

पूयणिज्ज. ત્રિ० (पूजनीय) પૂજવા યોગ્ય.

पूयफल. ન० (पूगफल) સોપારી.

पूयफली. સ્ત્રી० (पूगफली) સોપારીનું ઝાડ.

पूयलिया. स्त्री० (पूपिका) पुडला.

पूया. स्त्री० (पूजा) पूजा; पूजन; वस्त्रपात्रादि वगेरेथी सत्कार करवो ते.

पूर. पुं० (पूर) नदीनो वधेल प्रवाह. (२) समूह.

पूरग. त्रि० (पूरक) पूरनार; भरनार.

पूरण. पुं० (पूरण) ए नामनो एक गृहस्थ. (२) यदुवंशी राजा अन्धकवृष्णिना एक पुत्र.

पूरण. पुं० (पूरण) चमरेंद्रना पूर्वभवनुं नाम. (२) सलिलावती विजयनी वीतशोका नगरीना बळराजानी धारणी राणीनो पुत्र. (३) अंतगड सूत्रना बीजा वर्गना सातमा अध्ययननुं नाम. (४) अंधकवृष्णि राजानी धारणी राणीना पुत्र. (५) पूर्ण करवुं; पार उतारवुं.

पूरय. पुं० (पूरक) दूधनो उकाळो.

पूरिअ. त्रि० (पूरित) सम्पूर्ण करेल.

पूरिम. त्रि० (पूरिम) कंइ वस्तुनी पूरणी करीने बनावेल-माटी, धातुनां पुतळां वगेरे. (२) वांसनी सळीमां फूल परोवीने बनावेल.

पूरिमा. स्त्री० (पूरिमा) ए नामनी गान्धार ग्रामनी त्रीजी मूर्च्छना.

पूव. पुं० (पूप) मालपुवा; पुडला वगेरे.

पूवलिया. स्त्री० (पूपिका) एक प्रकारनो खावानो पदार्थ; पोआ.

पूस. पुं० (पूषन्) पूषा देवता; रेवती नक्षत्रनो अधिष्ठाता देव.

पूस. पुं० (पुष्य) जुओ " पुस्स " शब्द.

पूसगिरि. पुं० (पुष्यगिरि) ए नामना एक जैन मुनि.

पूसनंद. } पुं० (पुष्यनन्द) पुष्यनंद नामे
पूसनंदि. } (पुष्यनन्दि) एक युवराज.

पूसफली. स्त्री० (पुष्यफली) कुष्मांड-कोहळांनी वेलडी.

पूसमाणग. पुं० (पुष्यमानक) ज्योतिषीदेवता विशेष; ए नामना ग्रहाधिष्ठायक देव.

पूसमाणव. पुं० (पुष्यमानव) मणिनुं एक जातनुं लक्षण. (२) मंगलपाठक; भाट चारण वगेरे.

पूसमित्त. पुं० (पुष्यमित्र) आर्यरक्षितसूरिना पुष्यमित्र नामना शिष्य.

पूसमित्तिय. न० (पुष्यमित्रीय) ए नामनुं जैन मुनिओनुं एक कुळ.

पूसा. स्त्री० (पुष्या) महावीर स्वामीना छठ्ठा कुंडकोलिय श्रावकनी स्त्रीनुं नाम.

पूह. पुं० (अपोह) विचार; मीमांसा.

पेअअ. पुं० (पेचक) हाथीनी पुंछडीनो मूळ भाग.

पेइय. त्रि० (पैतृक) पिता संबंधी.

पेक्खणय. न० (प्रेक्षणक) खेल; तमाशो.

पेक्खणा. स्त्री० (प्रेक्षणा) पडिलेहणनो पर्याय शब्द; निरीक्षण; अवलोकन.

पेच्च. अ० (प्रेत्य) मरीने जन्मांतरमां जवुं ते; परभव.

पेच्चभव. पुं० (प्रेत्यभव) मरीने जन्मवुं; बीजे अवतार; पुनर्जन्म.

पेच्चभाविअ. त्रि० (प्रेत्यभाविक) जन्मान्तर संबंधी.

पेच्छणा. स्त्री० (प्रेक्षणा) जोवुं ते; निरीक्षण.

पेच्छणाघर. न० (प्रेक्षणागृह) जेमां बेसी वननां के नाटकनां दृश्यो जोइ शकाय तेवुं घर; प्रेक्षाघर.

पेच्छणिज्ज. त्रि० (प्रेक्षणीय) जोवा योग्य.

पेच्छा. स्त्री० (प्रेक्षा) जोवुं; निरीक्षण करवुं.

पेच्छाघर. न० (प्रेक्षागृह) मुखमण्डप आगळनी पटशाळ; प्रेक्षाघर; नाटक वगेरे जोवानुं स्थान.

पेज्ज. त्रि० (पेयस्) अतिशय प्रिय; वहालुं.

पेज्ज. न० (पेय) पीवा लायक-दूध वगेरे पदार्थ.

पेज्ज. पुं० न० (प्रेमन्) પ્રેમ; સ્નેહ; રાગ.

पेज्जदंसि. त्रि० (प्रेमदर्शिन्) અનુરાગી.

पेज्जवत्तिया. स्त्री० (प्रेमवृत्तिका) પ્રેમનિમિત્તક મૂર્ચ્છા; માયા કપટાદિ લોભથી ધનાદિકની મૂર્ચ્છા.

पेज्जा. स्त्री० (पेया) એક પ્રકારની પીવાની વસ્તુ.

पेट. न० (पेट) પેટ; ઉદર.

पेटवेयणा. स्त्री० (पेटवेदना) પેટપીડ; પેટનો દુખાવો.

पेडा. स्त्री० (पेडा) પેટી. (૨) કોઇ સાધુ ગોચરીને માટે પેટીને આકારે અભિગ્રહ ધારણ કરે એટલે કે પેટીને આકારે ચારે દિશામાં ચારે ખુણે ગોચરી કરે તે; ભિક્ષાના અભિગ્રહનો એક પ્રકાર.

पेडी. स्त्री० (पेडा) પેટી; મજૂસ.

पेढ. न० (पीठ) બાજોઠ. (૨) ઓટલો.

पेढाल. पुं० (पेढाल) પેઢાળ નામે ભાવિ આઠમા તીર્થંકર. (૨) न० એક ઉદ્યાન.

पेढालपुत्त. पुं० (पेढालपुत्र) પેઢાળ નામના વિદ્યાધરનો પુત્ર. (૨) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ.(૩) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીના પુત્ર. (૪) ભરતખંડના આઠમા ભાવી તીર્થંકર. (૫) ભગવાન્ પાર્શ્વનાથના સંતાનમાં ઉત્પન્ન થયેલ એક જૈન મુનિ.

पेढिया. स्त्री० (पीठिका) માંચી; માંચડી. (૨) પેઢલી; ચોતરો; પ્લાટફાર્મ. (૩) જ્યાં ઇન્દ્રકીલિકા-કમાડ અટકાવવાનું સાધન રહેતું હોય તે સ્થાન.

पेढी. स्त्री० (पीठिका) પીઢીયું.

पेणी. स्त्री० (प्रैणी) હરિણીનો એક પ્રકાર.

पेम. पुं० न० (प्रेमन्) આસક્તિ; પ્રીતિ.

पेयकाइय. पुं० (प्रेतकायिक) વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

पेयदेवयकाइय. पुं० (प्रेतदेवाकायिक) શક્રેન્દ્રના લોકપાળ જમની આજ્ઞા માનનાર દેવતાની એક જાત. (૨) પ્રેત દેવતાનું; પ્રેત સંબંધી.

पेया. स्त्री० (पेया) મ્હોટી કાહલી; વાદ્ય વિશેષ.

पेयाल. न० (   ) વિચાર. (૨) પ્રમાણ; માપ. (૩) સાર; રહસ્ય. (૪) પ્રધાન; મુખ્ય.

पेयालणा. स्त्री० (   ) પ્રમાણ કરવું; માપવું.

पेयालुय. त्रि० (   ) વિચારિત.

पेरन्त. न० (पर्यन्त) છેડો; અન્ત.

पेरण. न० (प्रेरण) પ્રેરણા. (૨) ઠપકો.

पेलव. त्रि० (पेलव) મૃદુ; કોમળ. (૨) પાતળું; કૃશ. (૩) સૂક્ષ્મ; લઘુ.

पेलु. स्त्री० (पेलु) રૂની પૂણી.

पेलुकरण. न० (पेलुकरण) પૂણી બનાવવાનું એક સાધન; સળી આદિ.

पेलुगा. स्त्री० (पीलुका) એ નામની વનસ્પતિ; પીલુ.

पेलुअ. पुं० (प्रेरक) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીના પુત્ર.

पेलुण. न० (प्रेरण) પ્રેરણા કરવી; કામ કરાવવું.

पेलुय. पुं० (पेल्लक) ભગવાન્ મહાવીરની પાસે દીક્ષા લઇ અનુત્તર વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયેલ એક જૈન મુનિ.

पेल्लिय. त्रि० (प्रेरित) ધકેલાયેલું.

पेस. न० (पैस) સિંધ દેશમાંના પેસ જાતના સૂક્ષ્મ ચામડીવાળા પશુના ચામડાની બનાવટનું વસ્ત્ર.

पेस. पुं० (पेश) સિન્ધ દેશમાં થતી એક પશુ જાતિ.

पेस. पुं० स्त्री० (प्रेष्य) નોકર; ચાકર.
पेसण. न० (प्रेषण) મોકલવું.
पेसण. न० (पिषण) પીસવું તે.
पेसण. न० ( ) કાર્ય; પ્રયોજન.
पेसणकारिया. स्त्री० (पेषणकारिका) ચન્દન વગેરે પીસનારી–ઘસનારી દાસી.
पेसणकारी. स्त्री० (प्रेषणकारिणी) સંદેશો પહોંચાડનારી દાસી.
पेसपरिन्नाअ. त्रि० (प्रेष्यपरिज्ञात) શ્રાવકની નવમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે નવ માસ સુધી નોકરની પાસે પણ આરંભ કે કામકાજ કરાવે નહિ.
पेसल. त्रि० (पेशल) મનોજ્ઞ; સુંદર. (૨) न० પેસલ નામના પશુનાં ઝીણાં રૂવાંની બનાવટનું વસ્ત્ર.
पेसवण. न० (प्रेषण) મોકલવું.
पेसारंभ. पुं० (प्रेष्यारंभ) ચાકર પાસે આરંભ કરાવવો તે.
पेसिय. त्रि० (प्रेषित) મોકલેલ.
पेसिया. स्त्री० (पेषिका) દળનારી; પીસનારી.
पेसिया. स्त्री० (पेशिका) શેરડી વિગેરેની કાતળી; ચીર. (૨) ખંડ; ટુકડા.
पेसी. स्त्री० (पेशी) માંસની પેશી–કકડો. (૨) ગર્ભની ત્રીજા અઠવાડીઆની સ્થિતિ; પાણીના પરપોટામાંથી ગોટલાની માફક માંસ પિંડ રૂપે ગર્ભનો આકાર બંધાય તે.
पेसुरण. / **पेसुन्न.** न० (पैशुन्य) ચાડી; ચુગલી.
पेस्स. पुं० (प्रेष्य) નોકર; ચાકર; સેવક.
पेहण. न० (प्रेक्षण) જોવું; દેખવું.
पेहणया. स्त्री० (पिधान) ઢાંકવું.
पेहणिज्ज. त्रि० (प्रेक्षणीय) દેખવા યોગ્ય.
पेहा. स्त्री० (प्रेक्षा) અનુભવથી વિચાર કરવો તે. (૨) આસન શય્યાદિક જોઇ પુંજીને વાપરવા તે; સંયમના ૧૭ પ્રકારમાંનો એક. (૩) હોઠ હલાવતાં કાઉસગ્ગ કરવો તે; કાઉસગ્ગનો ૧૯ મો દોષ. (૪) બુદ્ધિ; મતિ. (૫) ચિન્તન. (૬) નિરીક્ષણ.
पेहि. त्रि० (प्रेक्षिन्) નિરીક્ષણ.
पेहिय. न० (प्रेक्षित) કટાક્ષભરી રીતે જોવું તે.
पेहुण. न० (बर्हिण) મોરના પીંછાં; મોરપીંછ.
पोइय. त्रि० (पोतित) નિમગ્ન; ડુબેલું. (૨) સ્પન્દિત.
पोई. पुं० (पोती) પોઇ; વનસ્પતિ વિશેષ.
पोंड. न० (पोण्ड) વિકાસ ન પામેલું કમળ.
पोंडग. पुं० (पोण्डक) વનસ્પતિ વિશેષ.
पोंडरी. स्त्री० (पौण्ड्री) જમ્બુદ્વીપના મેરૂની ઉત્તર રૂચક પર રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.
पोंडरीकिणी. स्त्री० (पुण्डरीकिणी) દક્ષિણ દિશાના અંજનક પર્વતની પુણ્ડરીકિણી નામની વાવ. (૨) એ નામની એક નગરી.
पोंडरीय. पुं० (पुण्डरीक) સૂયગડાંગસૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કન્ધના પહેલા અધ્યયનનું નામ. (૨) પીંછાની પાંખોવાળું પક્ષી. (૩) ધોળું કમળ. (૪) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) કુંડરીક અને પુણ્ડરીકના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસુત્રનું ૧૯ મું અધ્યયન.
पोंडवद्धणिया. स्त्री० (पुण्ड्रवर्धनिका) જૈન મુનિ ગણની એક શાખા.
पोक्क. त्रि० ( ) આગલા ભાગમાં ઉન્નત અને વચ્ચમાં નમેલી એવી નાસિકા.
पोक्कण. पुं० (पोक्कण) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.
पोक्खर. न० (पुष्कर) કમળ. (૨) કમળ જેવું એક વાજીંત્ર. (૩) તે વાજીંત્ર વગાડવાની કળા.
पोक्खरिणी. स्त्री० (पुष्करिणी) કમળવાળી વાવ. (૨) કમળની વેલ.

पोक्खल. पुं० (पुष्कर) કમળ. (૨) પદ્મ કેશર.

पोक्खलविभंग. पुं० (पुष्करविभङ्ग) પદ્મકન્દ.

पोक्खलावतीकूड. पुं० (पुष्कलावतीकूट) એક શૈલ વખારા પર્વતના ચાર કૂટમાંનું એક કૂટ-શિખર.

पोक्खलि. पुं० (पुष्कलिन्) શ્રાવસ્તિ નગરીનો રહીશ એક શ્રાવક; શંખજી શ્રાવકનો જોડીદાર.

पोक्खिणा. पुं० (प्रोक्षिन्) પાણી છાંટી ફળ ફૂલ ખાનાર તાપસનો એક વર્ગ.

पोग्गल. पुं० न० (पुद्गल) રૂપ, રસ, ગન્ધ અને સ્પર્શ યુક્ત મૂર્ત દ્રવ્ય; છ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય. (૨) આત્મા; જીવ. (૩) માંસ. (૪) પુદ્ગળ નામના પરિવ્રાજક કે જે આલંભિકા નગરીની બાહેર રહેતા હતા.

पोग्गलत्थिकाअ. पुं० (पुद्गलास्तिकाय) વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળું છ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય.

पोग्गलपरियट्ट. पुं० (पुद्गलपरिवर्त) અનન્ત અવસર્પિણી અને અનન્ત ઉત્સર્પિણી પ્રમાણે એક કાળ વિભાગ. (૨) પરમાણુનો સંયોગ અને વિયોગ.

पोग्गलविवागि. त्रि० (पुद्गलविपाकिन्) પુદ્ગલના નિમિત્તે વિપાક પામનાર.

पोग्गलि. त्रि० (पुद्गलिन्) પુદ્ગળોને ભોગવનાર.

पोग्गलिय. त्रि० (पौद्गलिक) પુદ્ગળસમ્બન્ધી.

पोच्चड. त्रि० ( ) સાર વિનાનું. (૨) મલિન. (૩) વ્યાપ્ત; લીન થયેલ.

पोट्ट. न० ( ) પેટ; ઉદર; જઠર.

पोट्टलिआ. स्त्री० (पोट्टलिका) પોટલી; ગાંઠડી.

पोट्टसारणी. स्त्री० (पोट्टसारिणी) અતિસારનો રોગ.

पोट्टसाल. पुं० (पोट्टशाल) પોટ્ટશાલનામનો એક પરિવ્રાજક.

पोट्टिल. पुं० (पोट्टिल) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના છઠ્ઠા પૂર્વભવનું નામ. (૨) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર નવમા તીર્થંકર. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ચોથા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૪) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગનાં નવમા અધ્યયનનું નામ. (૫) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા સાર્થવાહીના પુત્ર. (૬) ભગવાન્ મહાવીરના સમયમાં તીર્થંકર ગોત્ર બાંધનાર જૈન મુનિ.

पोट्टिलदेव. पुं० (पोट्टिलदेव) પોટ્ટિલ નામનો દેવ કે જે પૂર્વભવે તેતલી પ્રધાનની સ્ત્રી પોટ્ટિલા રૂપે હતો.

पोट्टिला. स्त्री० (पोट्टिला) તેતલીપુત્ર મંત્રીની સ્ત્રીનું નામ.

पोट्ठवई. स्त्री० (प्रौष्ठपदी) ભાદરવા મહિનાની પુનેમ.

पोट्ठवया. स्त्री० (प्रोष्ठपदा) ભાદ્રપદ નક્ષત્ર.

पोडइल. न० ( ) એક જાતની પર્વતની વનસ્પતિ.

पोढ. त्रि० (प्रौढ) પીઢ; પાકી ઉમ્મરનું.

पोत. पुं० (पोत) પક્ષીનું બચ્ચું. (૨) વહાણ; જહાજ.

पोतअ. पुं० (पोतज) ચર્મથી વિંટાઇને ઉત્પન્ન થાય તે; હાથી વગેરે પોતજ પ્રાણી.

पोतग. न० (पोतक) તાડપત્ર વગેરેને સાંધીને બનાવેલું વસ્ત્ર.

पोतज. त्रि० (पोतज) જુઓ " પોતઅ " શબ્દ.

पोत्त. न० (पोत) લુગડું; કપડું.

पोत्त. पुं० (पौत्र) દીકરાનો દીકરો.

पोत्तअ. न० (पोतक) સુતરાઉ કપડું.

पोत्तिय. त्रि० (पौतिक) વસ્ત્રધારી વાનપ્રસ્થ. (૨) પું० તાપસની એક જાત.

पोत्तिय. न० (पौतिक) વસ્ત્ર; સુતરાઉ કપડાં.

पोत्तिया. स्त्री० (   ) ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

पोत्तिया. स्त्री० (पोत्तिका) મોહપત્તિ; મુખ વસ્ત્રિકા.

पोत्ती. स्त्री० (पोत्ती) ઓઢવાની સાડી; ધોતી. (૨) નાનું વસ્ત્ર; લુગડાનો કકડો.

पोत्तुल्लय. पुं० स्त्री० (पुत्तलिका) પહેરવાનું વસ્ત્ર.

पोत्थ. पुं० न० (पुस्त) વસ્ત્ર. (૨) પુસ્તક. (૩) તાડપત્ર. (૪) લેપ્યકર્મ; માટી વગેરેથી બનાવેલ પુતળાં વગેરે.

पोत्थकम्म. न० (पुस्तकर्मन्) વસ્ત્ર તથા પુસ્તકની બનાવટ.

पोत्थकार. त्रि० (पुस्तकार) પુસ્તકના શિલ્પ ઉપર જીવિકા ચલાવનાર.

पोत्थग. } **पोत्थय.** } न० (पुस्तक) પુસ્તક; પોથી; ચોપડી.

पोत्थयग्गाह. त्रि० (पुस्तकग्राह) પુસ્તક ધરનાર.

पोत्थरयण. न० (पुस्तकरत्न) સૂર્યાભદેવતાનું રત્નસમાન એક પુસ્તક કે જેમાં દેવનીતિ-દેવતાના કુળધર્મ સંબંધી બ્યાન છે.

पोत्था. स्त्री० (प्रोत्था) મૂળોત્પત્તિ.

पोत्थार. पुं० (पुस्तकार) લેખક; લહીઓ.

पोम्म. न० (पद्म) કમળ.

पोय. पुं० (पोत) વહાણ. (૨) મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી આદિનું બચ્ચું. (૩) न० વસ્ત્ર.

पोयग. पुं० (पोतक) બચ્ચું.

पोयणपुर. न० (पोतनपुर) એ નામનું એક પ્રાચીન શહેર.

पोयय. त्रि० (पोतज) જુઓ "પોતઅ" શબ્દ.

पोयय. पुं० (पोतक) જુઓ "પોય" શબ્દ.

पोया. स्त्री० (पोया) વાદ્ય વિશેષ.

पोयाई. स्त्री० (पोताकी) પક્ષિણી. (૨) પક્ષી સંબન્ધી વિદ્યા.

पोयाल. पुं० (पोतकक) મૃગ આદિનું બચ્ચું.

पोर. पुं० न० (पर्वन्) ગાંઠ; વેઢો. (૨) શેરડી વગેરે.

पोरग. पुं० न० (पर्वक) શેરડી વગેરેનો સાંઠો.

पोरपरिग्गाह. त्रि० (पर्वपरिग्रह) અંગુઠાનો પર્વ અને પ્રદેશિની આંગળીનું કુણ્ડાળું કરીએ તેમાં બરાબર સમાઇ જાય તેટલું.

पोरबीय. त्रि० (पर्वबीज) ગાંઠ વાવવાથી ઉગે તે; શેરડી વગેરે.

पोराण. त्रि० (पुराण) જુનું; પુરાતન.

पोराणिय. त्रि० (पौराणिक) ઘણાકાળનું; પ્રાચીન.

पोरिसिअ. पुं० न० (पौरुषिक) પોરસી-પ્રહર સંબંધી પચ્ચખાણ; પોરસી ચોવિહાર.

पोरिसी. स्त्री० (पौरुषी) પહોર; દિવસ અથવા રાત્રિનો ચોથો ભાગ. (૨) त्रि० પુરૂષ પ્રમાણે લાંબું. (૩) પુરૂષની છાયા. (૪) એક પહોરના ચોવિહારના પચ્ચખાણ કરવા તે.

पोरिसीमंडल. न० (पौरुषीमण्डल) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૭ મું.

पोरिसीय. त्रि० (पौरुषिक) પુરૂષ પ્રમાણ; પુરૂષ પરિમિત.

पोरुस. न० (पौरुष) પદાતિ-પાળાનો સમૂહ. (૨) ચાકર. (૩) અત્યન્ત વૃદ્ધ પુરૂષ.

पोरेकच्च. न० (पौरकृत्य) નગર-શહેરનું રક્ષણ કરવાની કળા.

पोरेवच्च. न० (पौरपत्य) નગરનું અધિપતિપણું; અગ્રેસરપણું.

पोलास. न० (पोलास) પોલાસપુર નગર.

पोलासपुर. न० (पोलासपुर) જ્યાં દેવકીજીનો જન્મ થયો હતો તે નગર.

पोलासाढ. न० (पोलाषाढ) શ્વેતવિકા નગરીનું એક ચૈત્ય.

पोलिंदी. स्त्री० (पुलिन्दी) એક જાતની લિપિ.

पोल. } **पोलड.** } त्रि० (   ) ખાલી; શૂન્ય; પોલું.

पोलुवइ. पुं० (   ) એ નામનો કન્દ.

पोस. पुं० (पोस) મળદ્વાર; પુંઠનો ભાગ; અપાન પ્રદેશ. (૨) લિંગ; ઉપસ્થ.

पोस. पुं० (पौष) પોસ મહિનો. (૨) પોષક; પુષ્ટિકારક.

पोसश्र. पुं० (पोसक) જનનેન્દ્રિય; ઉપસ્થ.

पोसग. त्रि० (पोषक) પુષ્ટિકારક. (૨) પાલન કર્તા.

पोसण. न० (पोसन) અપાન; ગુદા.

पोसण. न० (पोषण) પોષણ કરવું તે. (૨) પુષ્ટિ. (૩) ત્રિ૦ પોષણકર્તા.

पोसणया. स्त्री० (पोषण) પોષણ કરવું. (૨) ભરણપોષણ.

पोसय. न० (पोसक) જુઓ " પોસ " શબ્દ.

पोसह. पुं० न० (पौषध) શ્રાવકનું અગીયારમું વ્રત–પોષો.

पोसहपडिमा. स्त्री० (पौषधप्रतिमा) શ્રાવકની ચોથી પડિમા.

पोसहसाला. स्त्री० (पौषधशाला) પોષધક્રિયા કરવાની શાળા–સ્થાન.

पोसहिय. त्रि० (पौषधिक) પૌષધ કરનાર.

पोसहोववासनिरश्र. त्रि० (पौषधोपवासनिरत) શ્રાવકની ચોથી પડિમા ધરનાર શ્રાવક કે જે પાછલી ત્રણ પડિમા સહિત આઠમ વગેરે પર્વને દિને ચાર મહિના સુધી પોષધ કરે.

पोसिय. त्रि० (पोषित) પાળીપોષી ઉછેરેલ.

पोसी. स्त्री० (पौषी) પોષમાસની પુનેમ.

पोह. पुं० (   ) છાણનો પોદળો.

पोहत्त. न० (पृथुत्व) જાડાપણું; વિસ્તાર.

पोहत्तिय. न० (पृथक्त्व) અનેકપણું. (૨) પૃથક્ત્વ સંબંધી.

फ.

फंदन. न० (स्पंदन) ચલન; ચાલવું.

फंदिय. त्रि० (स्पन्दित) થોડુંક ચાલેલ; ચેષ્ટા કરેલ.

फग्गु. स्त्री० (फल्गु) બીજા તીર્થંકરની પ્રથમ સાધ્વી.

फग्गुण. पुं० (फाल्गुन) ફાગણ મહિનો.

फग्गुणी. स्त्री० (फाल्गुनी) પૂર્વાફાલ્ગુની તથા ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર. (૨) ફાગણ મહિનાની પુનેમ. (૩) સાલિણીપિયા નામના શ્રાવકની સ્ત્રી.

फग्गुमित्त. पुं० (फल्गुमित्र) એક મુનિનું નામ.

फग्गुरक्खिय. पुं० (फल्गुरक्षित) એ નામના એક જૈન મુનિ.

फडा. स्त्री० (फटा) સાપની ફેણ.

फडाडोव. पुं० (फटाटोप) ફેણ વિસ્તારવી તે; ફેણ ચડાવવી તે.

फड्डु. न० (फड्डक) આત્માની જ્ઞાન જ્યોતિને બહાર નિકળવાનું સ્થાન. (૨) કાદવનો પિંડો.

फड्डग. } **फड्डय.** } पुं० (स्पर्धक) આકાશ પ્રદેશની એક શ્રેણિના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલી વર્ગણાનો એક સ્પર્દ્ધક થાય છે. (૨) કટકો; કકડો.

फड्डाफड्डि. अ० (फड्डाफड्डि) ગુલ્મનો એક ભાગ ફડક; એક ગણાવચ્છેદકની સરદારી

નીચે રહેલા સાધુઓ ભેગા થઇને મંડળીમાં ગોઠવાઇ રહે તે.

फण. પું० (फण) સર્પની ફેણ.

फणग. પું० (फणक) કાંસકી; ફણી.

फणज्जुय. પું० ( ) વનસ્પતિ વિશેષ.

फणस. પું० (पनस) ફનસનું ઝાડ. (૨) ફનસનું ફળ.

फणा. સ્ત્રી० (फणा) સર્પની ફેણ.

फणि. પું० (फणिन्) સર્પ. (૨) તેવીસમા તીર્થંકરનું લાંછન-ચિહ્ન.

फणिंद. પું० (फणीन्द्र) ફેણવાળો સર્પ.

फणिवइ. પું० (फणिपति) શેષનાગ.

फणिह. પું० (फणिह) માથાના વાળ ઓળવાનું સાધન; કાંગસી.

फणुज्जय. પું० (फणोद्यत) એ નામની એક હરિત વનસ્પતિ.

फणेज्जा. સ્ત્રી० (फणेज्जा) વનસ્પતિ વિશેષ.

फरय. ન० (फलक) ઢાલ.

फरसु. પું० (परशु) ફરસી; કોદાળી.

फरसुराम. પું० (परशुराम) પરશુરામ નામના એક ઋષિ.

फरिस. પું० (स्पर्श) સ્પર્શ.

फरिसण. ન० (स्पर्शन) સ્પર્શેન્દ્રિય.

फरिहा. સ્ત્રી० (परिखा) ખાઇ.

फरुस. ત્રિ० (परुष) કર્કશ; કઠિન. (૨) પું० કઠિનસ્પર્શ. (૩) ન० નિષ્ઠુર ભાષણ; કઠોર વચન.

फरुस. પું० (परुष) } કુંભાર.
फरुसग. પું० (परुषक) }

फरुसिया. સ્ત્રી० (परुषता) કર્કશતા; નિષ્ઠુરતા.

फल. પું० ન० (फल) વૃક્ષાદિનાં ફળ. (૨) પરિણામ. (૩) કંઇપણ વસ્તુની પ્રાપ્તિ. (૪) કાર્ય. (૫) સારાંશ. (૬) અગ્રભાગ.

फलग. પું० (फलक) પાટીયું. (૨) પટ્ટો. (૩) અરિસાનો કાચ. (૪) શસ્ત્ર વિશેષ; ઢાલ. (૫) પલંગ.

फलजंभग. પું० (फलजृंभक) ફળજંભકા; જંભકા દેવતાની એક જાત.

फलबिंदिय. પું० (फलवृन्तक) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

फलय. ન० (फलक) પાટીયું. (૨) ઢાલ.

फलह. ન० (फलक) મોટું પાટીયું.

फलासव. પું० (फलासव) મદ્ય વિશેષ.

फलिय. ન० (स्फटिक) સ્ફટિક મણિ; એક જાતનો પારદર્શક પત્થર.

फलिय. પું० (फलित) ફળોથી યુક્ત; ફળેલું.

फलियरयण. ન० (स्फटिकरत्न) સ્ફટિક રત્ન.

फलिह. ન० (फलिह) પાટીયું; લાકડાની તખ્તી.

फलिह. પું० (परिघ) ભોગળ; બારણું અટકાવવાનો દાંડો. (૨) સ્ફટિક જેવું સ્વચ્છ અંતઃકરણ.

फलिह. ન० (फलक) પાટીયું; બાંકડો.

फलिह. પું० (स्फटिक) સ્ફટિક નામનું રત્ન; કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) આકાશ. (૩) સ્ફટિકના જેવું નિર્મળ અન્તઃકરણ. (૪) નાસ્તો વગેરે. (૫) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો એક સ્ફટિકમય કાણ્ડ.

फलिहकूड. પું० (स्फटिककूट) ગંધમાદન પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ-શિખર.

फलिहवडंसय. પું० (स्फटिकावतंसक) એ નામનું ઇશાન દેવલોકના ઇન્દ્રનું એક વિમાન.

फलिहा. સ્ત્રી० (परिघा) અર્ગલા; આગળીઓ.

फलिहा. સ્ત્રી० (परिखा) ખાઇ.

फलोवय. ત્રિ० (फलोपग) ફળ સહિત.

फल्ल ત્રિ० (फल्य) સુતરનાં કપડાં.

फाइ. સ્ત્રી० (स्फाति) વૃદ્ધિ; વધારો. (૨) કીર્તિ; પ્રસિદ્ધિ.

फाईकय. ત્રિ० (स्फीतीकृत) ફેલાયેલ; પ્રસિદ્ધ થયેલ.

फागुण. पुं० (फाल्गुन) ફાલ્ગુન માસ.

फाडिअ. त्रि० (स्फाटित) (पाटित) ફાટેલું; ચીરેલું.

फाणिय. पुं० न० (फाणित) ઢીલો ગોળ. (૨) ક્વાથ; ઉકાળેલો રસ.

फाय. त्रि० (स्फीत) વૃદ્ધ. (૨) વિસ્તીર્ણ. (૩) ખ્યાત.

फारुसिय. न० (पारुष्य) મર્મભેદક વાક્ય; કઠોર ભાષા.

फाल. पुं० न० (फाल) પાટીયું. (૨) એક જાતની લોઢાની લાંબી કોશ.

फालण. न० (स्फाटन) ફેડવું; કાપવું; ચીરવું.

फालिय. पुं० (स्फाटिक) સ્ફટિક રત્ન.

फालिय. त्रि० (स्फाटित) ફાડેલું; ચીરેલું.

फालिय. न० (फालिक) વસ્ત્રનું ફાળ; પનાપને કકડો. (૨) ફલાલીન; એક પ્રકારનું વસ્ત્ર.

फालिह. पुं० (स्फाटिक) સ્ફટિક રત્ન વિશેષ.

फास. पुं० न० (स्पर्श) સ્પર્શ; અડકવું તે. (૨) સ્પર્શ; ત્વગિન્દ્રિયનો વિષય; શીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ, લુક્ખ, કર્કશ, કોમળ, લઘુ, ગુરૂ, એ આઠ સ્પર્શ. (૩) દંશ મશકાદિનો પરિસહ. (૪) સ્પર્શેન્દ્રિયના વિષયનો ક્ષયોપશમ. (૫) ગુરૂ શિષ્યનો સંબંધ. (૬) સ્પર્શ નામનો ગ્રહ. (૭) શરીરની ચામડી. (૮) દુઃખનું આવવું તે; (૯) શબ્દ આદિ વિષય.

फासअ. त्रि० (स्पर्शक) સ્પર્શ-અનુષ્ઠાન કરનાર; સેવના કરનાર.

फासण. न० (स्पर्शन) સ્પર્શ ઇંદ્રિય; પાંચ ઇંદ્રિયમાંની એક.

फासणया. / **फासणा.** स्त्री० (स्पर्शना) સ્પર્શ ક્રિયા.

फासनाम. न० (स्पर्शनामन्) સ્પર્શ નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

फासपरिणाम. त्रि० (स्पर्शपरिणाम) કઠિનનું કોમળ થવું અને કોમળનું કઠિન થવું તે; સ્પર્શનું પરિણમવું.

फासपरियारग. पुं० (स्पर्शपरिचारक) સ્પર્શમાત્રથી વિષય સેવન કરી વિકાર શમાવનાર.

फासपरियारणा. स्त्री० (स्पर्शपरिचारणा) સ્પર્શથી મૈથુન સેવવું તે.

फासिंदिय. न० (स्पर्शेन्द्रिय) સ્પર્શેન્દ્રિય; શીતઉષ્ણ જાણવાની શક્તિવાળી ત્વગિન્દ્રિય.

फासिय. त्रि० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ.

फासिय. त्रि० (स्पर्शिक) સ્પર્શ કરનાર.

फासु. त्रि० (प्रासु) / **फासुग.** त्रि० (प्रासुक) / **फासुय.** त्रि० (प्रासुक) જીવરહિત; અચેત નિર્દોષ.

फिट्टा. स्त्री० ( ) માર્ગ; રસ્તો.

फिडिअ. त्रि० ( ) છુટું પડેલ. (૨) ભૂલું પડેલ; ભ્રષ્ટ થયેલ; પતિત.

फिप्फिस. न० ( ) ફેફસાં.

फुंफुमा. स्त्री० ( ) અડાયાનો અગ્નિ.

फुक्कणास. / **फुक्कनास.** त्रि० (फोक्कनास) જેના નાકની ટોચ લાંબી અને ઉંચી હોય તે; લાંબા અને ઉંચા નાકવાળો.

फुक्किय. त्रि० (फूत्कृत) ફુતકારા કરેલ.

फुग्गफुग्ग. त्रि० ( ) અલગ અલગ-છુટા છુટા રોમવાળો.

फुटित. / **फुट्ट.** त्रि० (स्फुटित) ફાટેલું; ચીરાઇ ગયેલું. (૨) વિનષ્ટ.

फुड. त्रि० (स्फुट) સ્ફુટ; પ્રકટ. (૨) ઉઘડેલું; વિકસેલું. (૩) સૂત્રથી સ્પષ્ટ કહેવાયેલું હોય તે. (૪) પું० વ્યક્ત શબ્દ.

फुड. त्रि० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ; અડેલ. (૨) સુખાદિ ભોગવેલ.

फुडण न० (स्फुटन) ફુટવું; ચીરાવું.

फुडा. स्त्री० (स्फुटा) મહોરગના ઇન્દ્ર અતિકાયની ચોથી અગ્રમહિષી.

फुडा. स्त्री० (फटा) સાપની ફેણ.

फुडाइया. स्त्री० ((स्फुटीकृता) એક દેવીનું નામ.

फुडिय. त्रि० (स्फुटित) ફાટેલ; ફુટેલ.

फुर. पुं० (स्फुर) શસ્ત્ર વિશેષ.

फुरण. न० (स्फुरण) ફરકવું.

फुल्ल. त्रि० (फुल्ल) ઉઘડેલું; ખીલેલું.

फुल्लग. पुं० (फुल्लक) સીસફૂલ; ફૂલની આકૃતિવાળું કપાળનું ઘરેણું.

फुल्लया. स्त्री० (फुल्ला) એક જાતની વેલ.

फुल्लिंग. पुं० (स्फुलिंग) અગ્નિના તણખા.

फुल्लिय. त्रि० (फुल्लित) વિકસિત.

फुस. पुं० (स्पर्श) સ્પર્શ; અડકવું તે.

फुसण. न० (स्पर्शन) સ્પર્શ કરવો.

फुसणा. स्त्री० (स्पर्शना) સ્પર્શ કરવો.

फुसाविय. त्रि० (स्पर्शित) સ્પર્શાયેલ; અડેલ.

फुसिय. पुं० न० (पृषत्) છાંટા.

फुसिय. न० (स्पृष्ट) સ્પર્શ કરેલ.

फुसिया. स्त्री० (पृषत्) જળ બિન્દુ. (२) એક જાતની વેલ.

फेडण. न० (स्फेटन) પડવું.

फेडणा. स्त्री० (स्फेटना) ફાડીતોડી નાખવું.

फेडिय. त्रि० (स्फेटित) ફાડી નાખેલ; ચીરી નાખેલ.

फेण. पुं० (फेन) ફીણ.

फेणमालिणी. स्त्री० (फेनमालिनी) મહાવિદેહના વપ્રાવતી વિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરની મહાનદી.

फेल्लुडाजाय. पुं० ( ) ધાન્યની નીચેનો ભાગ.

फोड. पुं० (स्फोट) ફોલ્લા. (२) त्रि० ભક્ષક.

फोडण. न० (स्फोटन) ભૂમિ આદિ ફોડવી તે. (२) દાળ શાક આદિને વઘાર આપવો તે.

फोडि. स्त्री० (स्फोटि) પૃથ્વી ફોડવી-ખોદવી તે.

फोडीकम्म. न० (स्फोटनकर्मन्) ભૂમિ આદિને ખોદવાનો વ્યાપાર કરવો તે; પંદર કર્માદાનમાંનો એક.

फोफल. न० (पूगफल) સોપારી.

फोफस. न० (फोफस) શરીરનો એક અવયવ; ફેફસું.

फोडई. स्त्री० (फोडकी) એ નામની એક વેલ.

ब.

बउल. पुं० (बकुल) બકુલવૃક્ષ; બોલસરી-વરશોલીનું ઝાડ કે જેની નીચે ૨૧ મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું હતું. (२) न० બકુલનું ફૂલ.

बउस. पुं० (बकुश) શરીર તથા ઉપકરણની શોભા કરતાં મૂળ ગુણદોષ લગાડી ચારિત્રને મલીન કરનાર સાધુ. (२) એ નામનો એક દેશ. (३) त्रि० બકુશ દેશનો રહેવાસી.

बउसिया. स्त्री० (बकुशिका) બકુશ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી દાસી.

बंदिग्गहण. न० (बंदिग्रहण) કોઇને લુંટીને કેદ કરવો તે.

बंध. पुं० (बन्ध) બાંધવું. (२) જીવ પ્રદેશ અને કર્મ પુદ્ગળનો ક્ષીર નીરની પેઠે

થતો સંબંધ; નવ તત્ત્વમાંનું આઠમું તત્ત્વ. (૩) પન્નવણાના ત્રીજા પદના પચ્ચીસમા દ્વારનું નામ. (૪) સંયોગ. (૫) બેડી આદિનું બંધન. (૬) લેપ.

बंधअ. } **बंधग.** } ત્રિ૦ (बन्धक) બાંધનાર; કર્મબન્ધ કરનાર.

बंधट्ठितिउद्देस. પું૦ (बन्धस्थित्युद्देश) પન્નવણાસૂત્રના એક ઉદ્દેશાનું નામ.

बंधण. ન૦ (बन्धन) બંધન; બંધ. (૨) શરીરનું બન્ધારણ. (૩) જન્મ મરણ. (૪) નાવાનું બન્ધન. (૫) ઔદારિક, વૈક્રિય આદિ પાંચ શરીરનાં પુદ્ગળોનું જોડાણ-મેળ. (૬) જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મનું બન્ધન. (૭) ફળનું બીંટડું. (૮) આઠ કર્મ અને તેના હેતુઓ. (૯) જેથી કર્મનો બન્ધ થાય તે અધ્યવસાય; આઠ કરણમાંનું એક.

बंधणनाम. ન૦ (बन्धननामन्) બન્ધન નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

बंधणया. સ્ત્રી૦ (बन्धन) બન્ધન.

बंधन. ન૦ (बंधन) બાંધવું તે.

बंधय. ત્રિ૦ (बन्धक) કર્મ બાંધનાર.

बंधव. પું૦ (बान्धव) સહોદર; ભાઈ. (૨) ભાયાત.

बंधाविय. ત્રિ૦ (बन्धित) બન્ધાવેલ.

बंधिसय. ન૦ (बन्धिशत) ભગવતી સૂત્રના ૨૬ મા શતકનું નામ.

बंधीसा. સ્ત્રી૦ ( ) વાદ્યવિશેષ; વાજું.

बंधु. પું૦ (बन्धु) ભ્રાતા; ભાઇ.

बंधुजीवग. પું૦ (बन्धुजीवक) બપોરીયાનું ઝાડ. (૨) વર્ષાઋતુમાં થતો લાલ સુંવાળી ચામડીવાળો જીવડો, મેમમોલો.

बंधुद्देस. પું૦ (बन्धोद्देशक) પન્નવણાસૂત્રના ચોવિશમા પદના એક ઉદ્દેશાનું નામ.

बंधुमती. સ્ત્રી૦ (बन्धुमती) અર્જુનમાલીની સ્ત્રીનું નામ. (૨) મલ્લિનાથ તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ.

बन्धुय. પું૦ (बन्धुक) બન્ધુકદેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશના રહેવાસી.

बंधुर. ત્રિ૦ (बन्धुर) સુંદર; રમણીક.

बन्धुवती. સ્ત્રી૦ (बन्धुमती) ૧૯ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

बंधुसिरी. સ્ત્રી૦ (बंधुश्री) એક રાણીનું નામ.

बंभ. ન૦ પું૦ (ब्रह्मन्) બ્રહ્મચર્ય. (૨) અભિજિત નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) પાંચમો દેવલોક. (૪) પાંચમા દેવલોકનો સ્વામી-ઈંદ્ર. (૫) બીજા બળદેવ વાસુદેવનો પિતા. (૬) વર્તમાન અવસર્પિણીના બારમા ચક્રવર્તી. (૭) મોક્ષ. (૮) દિવસ રાતના ત્રીસ મુહૂર્તમાંનું નવમું મુહૂર્ત. (૯) બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ. (૧૦) જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્માનું આશ્રયસ્થાન હોવાથી સિદ્ધશિલાનું બીજું નામ. (૧૧) ૧૨ મા ચક્રવર્તીના પિતા. (૧૨) બ્રહ્મનામનું એક છઠ્ઠા દેવલોકનું વિમાન. (૧૩) બ્રહ્મા; વિધાતા. (૧૪) શાન્તિનાથજીના યક્ષનું નામ. (૧૫) એક જૈન મુનિનું નામ. (૧૬) સિદ્ધશિલા. (૧૭) સત્ય અનુષ્ઠાન. (૧૮) નિર્વિકલ્પ સુખ.

बंभंड. પું૦ ન૦ (ब्रह्माण्ड) જગત્.

बंभकंत. પું૦ (ब्रह्मकान्त) એ નામનું એક છઠ્ઠા દેવલોકનું વિમાન.

बंभकूड. પું૦ (ब्रह्मकूट) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) મહાકચ્છ વિજયની પૂર્વે અને કચ્છગાવઇ વિજયની પશ્ચિમે આવેલો એક વખારા પર્વત.

बंभगुत्ति. સ્ત્રી૦ (ब्रह्मगुप्ति) બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ. (૨) બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરવાને કિલ્લાની પેઠે બાંધવામાં આવેલી નવ વાડ.

बंभचारि. ત્રિ૦ (ब्रह्मचारिन्) બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરનાર (૨) પું૦ પાર્શ્વનાથના એ નામના એક ગણધર.

बंभचेर. પું॰ ન॰ (ब्रह्मचर्य) બ્રહ્મચર્ય; વિષય ત્યાગ. (૨) સંયમ અનુષ્ઠાન. (૩) જીનેન્દ્રનું શાસન; જીન પ્રવચન.

बंभचेरगुत्ति. સ્ત્રી॰ (ब्रह्मचर्यगुप्ति) બ્રહ્મચર્યના રક્ષણ માટે યોજાયલી નવ ગુપ્તિ-વાડ.

बंभचेरवास. પું॰ (ब्रह्मचर्यवास) બ્રહ્મચર્યમાં રહેવું તે; બ્રહ્મચર્યનું પાલન.

बंभजोग. પું॰ (ब्रह्मयोग) બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરવું તે.

बंभज्झय. પું॰ (ब्रह्मध्वज) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभण. પું॰ (ब्राह्मण) બ્રાહ્મણ; ચાર વર્ણમાંનો એક વર્ણ.

बंभणाय. ત્રિ॰ (ब्राह्मणयक) બ્રાહ્મણ સંબંધી.

बंभदत्त. પું॰ (ब्रह्मदत्त) બ્રહ્મદત્ત નામના બારમા ચક્રવર્તી. (૨) બીજા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

बंभदीवग. પું॰ (ब्रह्मदीपक) રેવતીનક્ષત્ર આચાર્યના શિષ્યનું નામ.

बंभदीविश्रा. સ્ત્રી॰ (ब्रह्मदीपिका) એ નામની એક શાખા.

बंभप्पभ. પું॰ (ब्रह्मप्रभ) બ્રહ્મપ્રભ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभबन्धु. પું॰ (ब्रह्मबन्धु) ષટ્કર્મરહિત માત્ર જન્મનો બ્રાહ્મણ.

बंभयारि. પું॰ સ્ત્રી॰ (ब्रह्मचारिन्) બ્રહ્મચર્ય પાળનાર. (૨) બ્રહ્મચારી નામના પાર્શ્વનાથના એક ગણધર.

बंभलिज्ज. ન॰ (ब्रह्मलीय) એક જૈન મુનિ કુળ.

बंभलेस्स. પું॰ (ब्रह्मलेश्य) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभलोग. પું॰ (ब्रह्मलोक) પાંચમા દેવલોકનું નામ. (૨) પાંચમા દેવલોકમાં રહેનાર દેવ.

बंभलोगवडिंसग. પું॰ (ब्रह्मलोकावतंसक) બ્રહ્મલોકાવતંસક નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभलोय. પું॰ (ब्रह्मलोक) બ્રહ્મલોક નામે પાંચમો દેવલોક.

बंभलोयकप्प. પું॰ (ब्रह्मलोककल्प) પાંચમા દેવલોકનું નામ.

बंभवडिंसश्र. પું॰ (ब्रह्मावतंसक) સકલ લોકનો મુકુટ રૂપ હોવાથી સિદ્ધ શિલાનું નામ.

बंभवण्ण. પું॰ (ब्रह्मवर्ण) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું વિમાન.

बंभवि. ત્રિ॰ (ब्रह्मवित्) આત્મજ્ઞાની.

बंभसिंग. પું॰ (ब्रह्मशृंग) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभसिद्ध. પું॰ (ब्रह्मसिद्ध) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभसोश्र. ન॰ (ब्रह्मशौच) બ્રહ્મચર્યથી થતી પવિત્રતા.

बंभावती. પું॰ (ब्रह्मावती) રમ્યક વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

बंभावत्त. પું॰ (ब्रह्मावर्त्त) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बंभि. } **बंभी.** } સ્ત્રી॰ (ब्राह्मी) બ્રાહ્મી લિપિ. (૨) ઋષભદેવ પ્રભુની પુત્રી કે જેને પ્રભુએ બ્રાહ્મી લિપિ શીખવી હતી.

बंभुत्तरवडिंसग. પું॰ (ब्रह्मोत्तरावतंसक) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

बक. પું॰ (बक) બગલો.

बकुलश्र. પું॰ (बकुलक) બકુલ વૃક્ષના નામે કોઈ માણસનું પાડેલું નામ.

बकुसी. સ્ત્રી॰ (बकुशी) બકુશ દેશની ઉત્પન્ન થયેલી દાસી.

बग. પું॰ (बक) બગલો.

बगिश्र. ત્રિ॰ (बकीय) બગલા સંબંધી.

बगी. સ્ત્રી॰ (बकी) બગલી.

बज्झ. त्रि० (बाह्य) બાહ્યવસ્તુ; બહારની વસ્તુ. (૨) બહારનું; બીજાઓ જાણે તેવી રીતનું.

बज्झ. न० (बन्ध) બંધનું કારણ; પાશલો વાઘુરાદિકનું બંધન.

बज्झ. त्रि० (बद्ध) બંધાયેલ.

बज्झंतय. त्रि० (बध्यमान) બધ્યમાન કર્મ-પુદ્ગળ; વર્તમાન કાળમાં બંધાતાં કર્મ.

बज्झिअायण. न० (बाभ्रव्यायन) પૂર્વાષાઢા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

बडिस. न० (बडिश) માછલાને વિંધવાને માટે વપરાતો લોહનો સળીઓ.

बडुअ. पुं० (बटुक) નાન્હો છોકરો; બ્રહ્મચારી.

बत्तीस. स्त्री० न० (द्वात्रिंशत्) બત્રીસ.

बत्तीसइबद्ध. } **बत्तीसइद्धय.** } न० (द्वात्रिंशद्बद्धक) બત્રીશ પ્રકારનું; બત્રીશ પ્રકારે રચાએલ.

बत्तीसइम. त्रि० (द्वात्रिंशत्तम) બત્રીસમું (૨) न० પંદર દિવસના લાગલાગટ ઉપવાસ.

बत्तीसिया. स्त्री० (द्वात्रिंशिका) માણીના બત્રીશમા ભાગનું એક ધાન્ય માપવાનું માપ.

बत्थि. पुं० (बस्ति) નાભિની નીચેનો એક અંદરનો શરીર અવયવ; પેડુ. (૨) છત્રનો મધ્યભાગ. (૩) પાણીની મશક.

बत्थिकम्म. न० (बस्तिकर्मन्) નખ તથા બગલના રોમ–કેશ સમારવા તે.(૨) યોગની એક શારીરિક ક્રિયા કે જેથી શરીરના અંદરના અવયવો સાફ કરાય છે.

बदर. न० (बदर) બોર.

बद्ध. त्रि० (बद्ध) બંધાયેલ. (૨) જીવ પ્રદેશની સાથે બંધાયેલ કર્મ. (૩) ગદ્યપદ્ય રૂપે રચાયેલ સૂત્ર.

बद्धफल. त्रि० (बद्धफल) ફળવાળું.

बद्धीसक. पुं० (बद्धीसक) વાદ્ય વિશેષ.

बद्धेल्लग. } **बद्धेल्लय.** } त्रि० (बद्ध) જીવની સાથે સમ્બન્ધ કરેલ. (૨) ગ્રહણ કરેલ.

बप्प. पुं० ( ) પિતા; બાપ.

बप्फ. पुं० न० (बाष्प) વરાળ; બાફ.

बब्बर. पुं० (बर्बर) બર્બર દેશ. (૨) त्रि० બર્બર દેશ નિવાસી.

बब्बरिया. स्त्री० (बार्बरिका) બર્બર દેશની દાસી.

बब्बरी. स्त्री० (बार्बरी) બર્બર દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

बम्ह. पुं० (ब्रह्मन्) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનો સ્વામી દેવતા. (૨) નવમા મુહૂર્તનું નામ.

बम्हकूड. पुं० (ब्रह्मकूट) બ્રહ્મકૂટ વખારા પર્વતનાં ચાર કૂટમાંનું બીજું કૂટ–શિખર.

बयर. पुं० (बदर) બોર.

बरग. पुं० (बरक) બંટી; ધાન્ય વિશેષ.

बरट. पुं० (बरट) બંટી; ધાન્યની એક જાત.

बरहि. } **बरहिण.** } पुं० (बर्हिन्) મોર.

बरुड. पुं० ( ) સાદડી, સુંડલા, ઈંઢોણી, સુંથીયાં, સુપડાં, ઇત્યાદિ બનાવનાર.

बल. न० (बल) શરીરની શક્તિ; તાકાત; સામર્થ્ય. (૨) સેના. (૩) માનસિક શક્તિ. (૪) એ નામનો વીતશોકા નગરીનો રાજા. (૫) હરકેશી મુનિનું અપરનામ. (૬) નન્દનવનના બળકૂટમાં વસનાર દેવ અને તેની રાજધાની. (૭) ઉપચય; વધારો. (૮) હસ્તિનાગપુરનો રાજા. (૯) બલ નામનો એક રાજર્ષિ. (૧૦) આત્મિક શક્તિ. (૧૧) न० પુષ્પિકા સૂત્રના નવમા અધ્યયનનું નામ.

बलकूड. न० (बलकूट) નન્દન વનનાં નવ કૂટમાંનું નવમું કૂટ–શિખર.

बलएग्ण. त्रि० (बलज्ञ) પોતાની શક્તિ જાણનાર.

बलदेव. पुं० (बलदेव) કૃષ્ણ વાસુદેવના મ્હોટા ભાઇ. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૪ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

बलद्द. पुं० (बलीवर्द) બળદ.

बलन्न. त्रि० (बलज्ञ) બલાબલ જાણનાર.

बलभत्त. पुं० (बलभक्त) દેવને માટે ભોજનનું બળિદાન.

बलभद्द. पुं० (बलभद्र) આવતી ચોવીસીના સાતમા વાસુદેવ. (૨) મહાબળ રાજાનો પુત્ર. (૩) એ નામનો રાજા.

बलभद्दकुमार. पुं० (बलभद्रकुमार) બળભદ્રકુમાર.

बलमित्त. पुं० (बलमित्र) એક કુમાર.

बलवंत. त्रि० (बलवत्) બળવાન્. (૨) સૈન્યયુકત. (૩) પું૦ આઠમા મુહૂર્તનું નામ.

बलवग्ग. त्रि० (बलवल्क) બળવાન.

बलवाउय. त्रि० (बलव्यापृत) સૈન્યમાં લાગી ગયેલ.

बलवीरिय. न० (बलवीर्य) બળવીર્ય; પુરૂષાકાર.

बलसिरी. पुं० (बलश्री) મૃગારાણી અને બળભદ્ર રાજાનો પુત્ર કે જે મૃગાપુત્ર નામથી પ્રસિદ્ધ છે.

बलहरण. पुं० (बलहरण) મોભ.

बला. स्त्री० (बला) માણસની દશ દશાઓ પૈકી ચોથી દશા; ૩૧ થી ૪૦ વર્ષ સુધીની ભરજુવાનીની અવસ્થા કે જેમાં શરીરનું બળ ખીલી નીકળે છે.

बला. अ० (बलात्) બળાત્કારથી.

बलाका. स्त्री० (बलाका) બગલી.

बलाग. पुं० (बलाक) બગલો.

बलागा. स्त्री० (बलाका) બગલી; પક્ષી વિશેષ.

बलाय. त्रि० (बलवत्) સંયમથી પતિત થતાં મરણ નિપજે તે; બાળમરણમાંનું એક.

बलायमरण. न० (बलवन्मरण) જુઓ "બલાય" શબ્દ.

बलाया. स्त्री० (बलाका) બગલી.

बलायालोय. पुं० (बलाकालोक) મ્લેચ્છ લોકોનો એક દેશ.

बलाहक. }
बलाहग. } पुं० (बलाहक) મેઘ. (૨) બગલો.
बलाहय. }

बलाहिका. स्त्री० (बलाहिका) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશા કુમારીમાંની છેલ્લી. (૨) નન્દનવનના વજ્રકૂટમાં વસનારી દેવી અને તેની રાજધાની.

बलि. पुं० (बलिन्) ઉત્તર દિશાના અસુર કુમારોનો ઇન્દ્ર. (૨) દેવતાને બલિ કર્મમાં અપાતી ભેટ.

बलि. पुं० (बलि) એ નામના છઠ્ઠા પ્રતિવાસુદેવ.

बलिकम्म. न० (बलिकर्मन्) શરીરની સ્ફૂર્તિને માટે તેલાદિથી મર્દન કરવું તે. (૨) દેવતાને નિમિત્તે અપાય તે. (૩) ગૃહદેવતાનું પૂજન.

बलिचंचा. स्त्री० (बलिचंचा) એ નામની બલીન્દ્રની રાજધાની.

बलिपिंड. पुं० (बलिपिण्ड) બલિકર્મ માટે કરેલ પિંડ-દ્રવ્ય વિશેષ

बलिपेढ. पुं० (बलिपीठ) સૂર્યાભની બલિકર્મ કરવાની બેઠક.

बलिय. त्रि० (बलिक) બળવાન; શકિતવાળું. (૨) પ્રાણવાળું.

बलियसरीर. न० (बलिकशरीर) બલિષ્ટ શરીર.

बलिसार. पुं० (बलिसार) ઉત્તરદિશાના અસુર કુમારનો ઇંદ્ર.

बलिस्सह. पुं० (बलिस्सह) મહાગિરિના શિષ્યનું નામ.

बलीवद्द. पुं० (बलीवर्द) બળદ; બેલ.

बव. न० (बव) ૧૧ કરણમાંનું પહેલું કરણ.

बहल. पुं० (बहल) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ૦ જાડું; ઘટ્ટ. (૩) દૃઢ; મજબૂત. (૪) સખત; કઠણ.

बहलिक. } ત્રિ૦ (बहलिक) બહલ દેશનો
बहलिय. } વાસી.

बहली. स्त्री० (बहली) બહલદેશમાં જન્મેલ દાસી. (૨) બહલદેશની સ્ત્રી.

बहस्सइ. पुं० (बृहस्पति) એ નામનો એક ગ્રહ; ગુરૂનામે ગ્રહ. (૨) બૃહસ્પતિ નામે દેવતા. (૩) પુનર્વસુ નક્ષત્રનો અધિપતિ દેવતા. (૪) વિપાકસૂત્રનું એક અધ્યયન.

बहस्सइचरिया. स्त्री० (बृहस्पतिचर्या) બૃહસ્પતિની ચાલ જાણવાની વિદ્યા.

बहस्सइदत्त. पुं० (बृहस्पतिदत्त) એક બ્રાહ્મણ; પુરોહિત પુત્ર. (૨) વિપાક સૂત્રનું એક અધ્યયન.

बहि. } अ० (बहिस्) બહાર; બાહેર.
बहिआ. }
बहिं. }

बहिट्ठ. न० (बहिःस्थ) મૈથુન સેવન; અબ્રહ્મચર્ય.

बहिट्ठाण. न० (बहिःस्थान) વિષય સેવન.

बहिद्ध. न० (बहिरध्वन्) મૈથુન; સ્ત્રી સમાગમ.

बहिद्धा. अ० (   ) બહાર. (૨) મૈથુન; સ્ત્રી સંભોગ.

बहिपोग्गलपक्खेव. पुं० (बहिःपुद्गलप्रक्षेप) ઉપાશ્રયની બહાર કાંકરો વગેરે પુદ્ગળ ફેંકી કંઇ લાવવાનું કહેવું તે; દશમા વ્રતનો એક અતિચાર.

बहिया. अ० (बहिस्) બાહેર; બહાર.

बहिर. त्रि० (बधिर) બહેરો; શ્રવણ શક્તિહીન.

बहिलेस. त्रि० (बहिर्लेश्य) સંયમથી બહારની લેશ્યાવાળો; અસંયમવૃત્તિવાળો.

बहु. त्रि० (बहु) ઘણું; અધિક.

बहुई. स्त्री० (बह्वी) ઘણી.

बहुजण. पुं० (बहुजन) અનેક લોક. (૨) न० આલોચનાનો એક પ્રકાર.

बहुदक. पुं० (बहूदक) જેઓ ગામમાં એક રાત અને શહેરમાં પાંચ રાત રહે અને જે મળે તેના ઉપર સંતુષ્ટ રહે એવા સંન્યાસી.

बहुदेसिय. त्रि० (बहुदेश्य) થોડું વધારે.

बहुनड. पुं० (बहुनट) નટની માફક અનેક વેશ ધારણ કરનાર.

बहुपुत्तिय. न० (बहुपुत्रिक) એ નામનું નિરયાવલિકા સૂત્રનું એક અધ્યયન. (૨) વિશાખા નગરીની બહારનું એક ઉદ્યાન.

बहुपुत्तिया. स्त्री० (बहुपुत्रिका) પૂર્ણભદ્ર યક્ષેન્દ્રની અગ્રમહિષી. (૨) સૌધર્મ દેવલોકની એક દેવી.

बहुभंगिय. पुं० (बहुभंगिक) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ત્રીજો ભેદ.

बहुमित्तपुत्त. पुं० (बहुमित्रपुत्र) મથુરા નગરીના શ્રીદામરાજાના સુબંધુ નામે અમાત્યનો પુત્ર.

बहुमोल्ल. त्रि० (बहुमूल्य) ઘણી કિમ્મતવાળું; બહુમૂલ્યું.

बहुरय. न० (बहुरत) જમાલિનો મત. (૨) ત્રિ૦ વસ્તુ એક સમયમાં પુરી થતી નથી પણ ઘણા લાંબા કાળે થાય છે એમ માનનાર. (૩) ત્રિ૦ અત્યન્ત આસક્ત.

बहुरय. न० (बहुरजस्) એક પ્રકારનું ખાવાનું ચવેણું.

बहुरव. त्रि० (बहुरव) યશસ્વી.

बहुरिया. स्त्री० (   ) ઝાડુ.

बहुरूवा. स्त्री० (बहुरूपा) ભૂતના ઇન્દ્ર સુરૂપની અગ્રમહિષી.

बहुल. त्रि० (बहुल) વધારે; ઘણું. (૨) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારિયું. (૩) વ્યાપ્ત. (૪)

૨૪ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૫) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો ૧૩ મો ભેદ.

बहुलपक्ख. પું૦ (बहुलपक्ष) કૃષ્ણપક્ષ; અંધારીયું.

बहुला. સ્ત્રી૦ (बहुला) શ્રી મહાવીરસ્વામીના ચુલ્લશતક નામના શ્રાવકની સ્ત્રીનું નામ.

बहुवत्तव्व. ન૦ (बहुवक्तव्य) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ત્રીજા પદનું નામ કે જેમાં જીવોના અલ્પાબહુત્વનું વર્ણન છે.

बहुवयण. ન૦ (बहुवचन) બહુવચન બોધક પ્રત્યય.

बहुव्वीहि. પું૦ (बहुव्रीहि) બહુવ્રીહિ સમાસ.

बहुसच्च. ન૦ (बहुसत्य) દશમા મુહૂર્તનું નામ.

बहुसालय. ન૦ (बहुशालक) બ્રાહ્મણકુંડ નગરની બહાર આવેલું એ નામનું એક ઉદ્યાન.

बहुस्सुईकय. ત્રિ૦ (बहुश्रुतीकृत) બહુશાસ્ત્ર ભણાવેલ; બહુશ્રુત-ગીતાર્થ બનાવેલ.

बहुस्सुय. ત્રિ૦ (बहुश्रुत) વિદ્વાન્; ઘણાં શાસ્ત્રોને જાણનાર.

बहेलग. પું૦ (बिभीतक) બેહડાનું વૃક્ષ.

बाउसिय. પું૦ (बाकुशिक) શરીરની શોભા કરવામાં આસક્ત થઇ ચારિત્રને મલીન કરનાર બકુશ નિયંઠો. (૨) ત્રિ૦ બકુશ નિયંઠા સંબંધી.

बाउसिया. સ્ત્રી૦ (बकुशिका) " બકુશ " ચારિત્રવાળી.

बाढकार. ન૦ (बाढाङ्कार) નિશ્ચયકારી બોલવું તે; સ્વીકાર સૂચક વચન.

बाण. પું૦ (बाण) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) તીર; બાણ.

बाणउग्र. } સ્ત્રી૦ (द्वानवति) બાણું; ૯૨.
बाणउइ. }

बाणारसी. સ્ત્રી૦ (वाणारसी) બનારસ; કાશી.

बादर. ત્રિ૦ (बादर) સ્થૂલ; મોટું. (૨) પું૦ નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને સૂક્ષ્મ શરીરની અપેક્ષાએ મોટું શરીર મળે તે. (૩) બાદર એકેંદ્રિયાદિ જીવ. (૪) મ્હોટો દોષ; સ્થૂલ દોષ.

बादरआउ. સ્ત્રી૦ (बादराप्) બાદર પાણી.

बादरनिओद. પું૦ (बादरनिगोद) બાદર નિગોદ-સાધારણ વનસ્પતિ.

बादरपुढविकाय. પું૦ (बादरपृथ्वीकाय) બાદર પૃથ્વીના જીવ.

बादरबोंदिकलेवर. પું૦ (बादरबोन्दिकलेवर) એ નામે ગોસાળાને અભિમત કાળ વિશેષ.

बायर. ત્રિ૦ (बादर) સ્થૂળ; દૃષ્ટિગોચર થાય તેવું; મ્હોટું.

बायरतेउक्काइय. પું૦ (बादरतेजस्कायिक) બાદર અગ્નિના જીવ.

बायरनाम. (बादरनामन्) બાદરનામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ બાદર શરીર પામે.

बायरपवण. પું૦ (बादरपवन) બાદર-સ્થૂળ વાયુ.

बायरपुढवी. સ્ત્રી૦ (बादरपृथ्वी) બાદર પૃથ્વી.

बायरवणस्सइकाइ. પું૦ (बादरवनस्पतिकायिन्) બાદર વનસ્પતિ કાયિક જીવ.

बायरवाउक्काइय. પું૦ (बादरवायुकायिक) બાદર વાયુકાયના જીવ.

बायरसंपराय. પું૦ (बादरसंपराय) નવમા ગુણઠાણાનું નામ.

बायाल. } સ્ત્રી૦ ન૦ (द्वाचत्वारिंशत्) બેતાલીસ.
बायालीस. }

बार. ત્રિ૦ (द्वादशन्) બારની સંખ્યા; ૧૨.

बारगा. સ્ત્રી૦ (द्वारका) સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં આવેલી શ્રીકૃષ્ણની રાજધાની; દ્વારકા નગરી.

बारवई. } स्त्री० (द्वारवती) દ્વારિકાનગરી.
बारवती. }

बारस. त्रि० (द्वादशन्) બાર.

बारसभत्त. पुं० (द्वादशभक्त) અગીયાર ટંક વીતાવી બારમે ટંકે જમવું તે; પાંચ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

बारसभिक्खुपडिमा. स्त्री० (द्वादशभिक्षुप्रतिमा) ભિક્ખુ-સાધુની બાર પડિમા; અભિગ્રહ વિશેષ.

बारसम. त्रि० (द्वादश) બારમું; બારમા નંબરનું. (૨) પાંચ ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

बारसय. न० (द्वादशक) બારનો સમૂહ.

बारसाह. न० (द्वादशाह) બારમો દિવસ. (૨) જન્મથી બારમે દિવસે થતો ઉત્સવ.

बारसी. स्त्री० (द्वादशी) બારસ.

बाल. पुं० (बाल) બાળક; બચ્ચું. (૨) મિથ્યાત્વી; અજ્ઞાની. (૩) લઘુ; ન્હાનું. (૪) નવીન. (૫) કોમળ. (૬) ભગવતી-સૂત્રના પ્રથમ શતકના આઠમા ઉદ્દેશાનું નામ. (૭) અસંયત; સંયમ રહિત.

बाल. न० (बाल्य) બાળપણું; મૂર્ખતા.

बालकाल. पुं० (बालकाल) બાલ્ય અવસ્થા.

बालग. पुं० (व्यालक) સર્પ.

बालगवी. स्त्री० (बालगो) વાછડી.

बालघाय. त्रि० (बालघात) બાળહત્યા કરનાર.

बालचंद. पुं० (बालचन्द्र) બીજનો ચન્દ્ર.

बालजण. पुं० (बालजन) અજ્ઞાની.

बालतव. पुं० (बालतपस्) બાળ ભાવે કરાતું તપ; અજ્ઞાન કષ્ટ.

बालतवस्सि. त्रि० (बालतपस्विन्) અજ્ઞાન કષ્ટ કરનાર; બાળભાવે તપ કરનાર તાપસ વગેરે.

बालतवोकम्म. न० (बालतपःकर्मन्) અજ્ઞાન કષ્ટ; મિથ્યાત્વયુક્ત તપોનુષ્ઠાન.

बालपंडिअ. } त्रि० (बालपंडित) દેશવિરતિ;
बालपंडित. } શ્રાવક; પાપથી કંઇક નિવર્તેલ અને કંઇક ન નિવર્તેલ; કંઇક બાળભાવ અને કંઇક પંડિતભાવ યુક્ત.

बालपंडितमरण. न० (बालपण्डितमरण) બાળ પંડિતભાવ-દેશવિરતિપણામાં થયેલું મરણ.

बालभाव. पुं० (बालभाव) બાલ્યાવસ્થા; બાળચેષ્ટા.

बालमरण. न० (बालमरण) અજ્ઞાન મરણ; બાળભાવે અજ્ઞાન દશામાં હાયવોય કરતાં મરણ પામવું તે; અવિરત દશાનું મરણ.

बालय. पुं० (बालक) જુઓ "બાલ" શબ્દ.

बालव. न० (बालव) ૧૧ કરણમાંનું બીજું કરણ.

बालवियण. पुं० स्त्री० (बालव्यंजन) ચામર.

बालवीरिय. न० (बालवीर्य) બાળભાવ સહિત વીર્ય-શક્તિ.

बाला. स्त्री० (बाला) સો વરસના માણસની દશ દશાઓમાંની પ્રથમ દશા કે જેમાં સંસારની માયા કે સંકલ્પ હોતા નથી. (૨) કુમારી.

बालि. त्रि० (बालिन्) સુંદર કેશવાળો.

बालिय. न० (बाल्य) બાળભાવ; અજ્ઞાન; મિથ્યાત્વ. (૨) બાલ્ય અવસ્થા.

बालिया. स्त्री० (बालता) બાળપણું. (૨) મૂર્ખતા.

बालिया. स्त्री० (बालिका) કન્યા; છોડી.

बालिस. त्रि० (बालिश) મૂર્ખ; અવિવેકી.

बावट्ठ. } स्त्री० न० (द्वाषष्टि) બાસઠની
बावट्ठि. } સંખ્યા.

बावण्ण. स्त्री० न० (द्विपंचाशत) બાવન.

बावत्तरि. स्त्री० (द्वासप्तति) બોંતેર; ૭૨.

बावत्तरिकला. स्त्री० (द्वासप्ततिकला) પુરૂષોની ૭૨ કળા.

बावन्न. स्त्री० न० (द्विपंचाशत) બાવન.

बावीस. स्त्री० न० (द्वाविंशति) બાવીસ.

बावीसइम. न० (द्वाविंशतितम) એકવીસ ટંક ઉલંઘીને બાવીસમે ટંકે આહાર લેવો તે; દશ ઉપવાસની સંજ્ઞા.

बासट्ठि. स्त्री० (द्वाषष्टि) બાસઠ.

बासीइ. स्त्री० (द्व्यशीति) બાસી,

बाह. न० (बाष्प) આંસુ. (૨) વરાળ. (૩) હાથ; ભુજા.

बाहण. न० (बाधन) બાધ કરવો તે; પીડા કરવી તે.

बाहणा. स्त्री० (बाधना) પીડા.

बाहल्ल. न० (बाहल्य) જાડાઈ; દળ. (૨) મોટાઈ.

बाहा. स्त्री० (बाहु) દરવાજા ઉપર વાળેલ તાક. (૨) બાહુ; ભુજા. (૩) પાસું; પાર્શ્વભાગ. (૪) ભરત આદિ ક્ષેત્રની ભુજા. (૫) બાજુ; દિશા.

बाहा. स्त्री० (बाधा) પીડા.

बाहिं. अ० (बहिर्) બહાર.

बाहिज्ज. न० (बाधिर्य) બહેરાપણું.

बाहिया. स्त्री० (बाहिका) જુઓ "બાહા" શબ્દ.

बाहिर. त्रि० (बाह्य) બહારનું; દેખીતું. (૨) બાહ્ય અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

बाहिर. अ० (बहिस्) બહાર.

बाहिरंग. त्रि० (बहिरंग) બહારનું. (૨) આત્માની સાથે હંમેશનો સંબંધ રાખનારનહીં.

बाहिरपेसणकारिया. स्त्री० (बाह्यप्रेषणकारिका) ઘર બહારનું કાર્ય કરનારી સ્ત્રી.

बाहिरप्पवाही. स्त्री० (बाह्यप्रवाही) બહાર વ્હેતી.

बाहिरिग. }
बाहिरिय. } त्रि० (बाह्यक) બાહેરનું.

बाहिरिया. स्त्री० (बाहिरिका) બહાર. (૨) પરૂં; નગરથી જૂદો પડેલો પાસેનો વસતિવાળો પ્રદેશ. (૩) બહારનું કામ કરનારી દાસી. (૪) બહારની સભા.

बाहिरिल्ल. त्रि० (बाह्य) બહારનું.

बाहिरसंबुक्का. स्त्री० (बाह्यशंबूका) ગૌચરીની આઠમી વીથિ; બહારના ભાગમાંથી શંખના આવર્તની પેઠે ફરતાં અંદરના ભાગમાં આવી ગોચરી કરવામાં આવે તે.

बाहु. पुं० स्त्री० (बाहु) ભુજા; હાથ.

बाहुअ. पुं० (बाहुक) એ નામના એક તપસ્વી.

बाहुबलि. पुं० (बाहुबलिन्) ભરત ચક્રવર્તીના નાના ભાઈનું નામ.

बाहुया. स्त्री० (बाहुजा) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

बाहुलेर. न० (बाहुलेय) કાળો વાછડો.

बाहुल्ल. न० (बाहुल्य) આધિક્ય; ઘણે ભાગે; પ્રાયશઃ બહુલતા.

बि. त्रि० (द्वि) બે.

बि }
बिअ. } त्रि० (द्वितीय) બીજું.

बिअ. न० (द्विक) બેનો સમુદાય.

बिआल. स्त्री० न० (द्विचत्वारिंशत्) બેતાલીસ; ૪૨.

बिइय. त्रि० (द्वितीय) બીજું.

बिंट. न० (वृन्त) ફૂલની દાંડી; ડીંટડુ; બિટડું.

बिंटिआ. स्त्री० (बिण्टिका) પોટલી.

बिंदिय. त्रि० (द्वीन्द्रिय) ચામડી ને જીભ એ બે ઇન્દ્રિયોવાળા.

बिंदु. पुं० न० (बिन्दु) બિંદુ; ટીપું; ટપકું.

बिंदुसार. पुं० (बिंदुसार) મૌર્યવંશી ચન્દ્રગુપ્તનો પુત્ર બિંદુસાર રાજા. (૨) બિંદુસાર નામે ચૌદમો પૂર્વ.

बिंब. न० (बिम्ब) પ્રતિબિંબ; પ્રતિછાયા. (૨) લાકડાનું કે લોહનું બનાવેલ બિંબું. (૩) સ્ત્રી પુરૂષના આકાર અને અવયવ શૂન્ય બાળક જન્મે તે.

बिंबफल. न० (बिम्बफल) ગોળા; શાકની એક જાત.

बिंबोट्ठी. स्त्री० (बिम्बोष्ठी) જેના હોઠ બિંબફળ-ગોળા જેવા લાલ હોય તેવી સ્ત્રી.

बिंभल. त्रि० (विह्वल) આકુળ વ્યાકુળ.

बिंहणिज्ज. त्रि० (बृंहणीय) ધાતુને પુષ્ટ કરનાર–ભોજન મર્દન વગેરે.

बिचक्खु. त्रि० (द्विचक्षु) ચક્ષુ ઇન્દ્રિય અને અવધિ જ્ઞાન એમ બે ચક્ષુ ધરનાર. (દેવતા.)

बिट्ठ. त्रि० (विष्ट) બેઠેલું

बिड. न० (बिड) વડાગરૂ મીઠું.

बितिय. त्रि० (द्वितीय) બીજું; બીજા નંબરનું.

बिन्ना. स्त्री० (बिन्ना) એ નામની નદી; બેના નદી.

बिब्बोग्रण. न० ( ) ઓશીકું.

बिब्बोइय. न० (बिब्बोकित) સ્ત્રીની શૃંગાર ચેષ્ટાનો એક ભેદ.

बिब्बोय. पुं० (बिब्बोक) અભિમાન. (૨) અનાદર; તિરસ્કાર.

बिराल. पुं० (बिडाल) બિલાડો; મીંદડું.

बिरालिय. न० (बिरालिक) કંદની એક જાત.

बिरालिया. स्त्री० (बिडालिका) } બિલાડી.
बिराली. स्त्री० (बिडाली) } (૨) ભુજપરિસર્પ વિશેષ; ભુજાથી ચાલનાર પ્રાણી.

बिल. न० (बिल) ખાણ. (૨) પર્વતની ગુફા. (૩) ગંગા અને સિન્ધુની પાસે વૈતાઢ્યને બે પડખે છત્રીસ છત્રીસ બિલ છે તે. (૪) ખાબોચીયું; પાણીનો ખાડો. (૫) રાફડો; સર્પ કે ઉંદરને રહેવાનું દર. (૬) કૂવો.

बिलकोलीकारक. त्रि० (बिलकोलीकारक) બીજાને મોહમાં નાખવા વાસ્તે ઉલટાં વચનો બોલનાર.

बिललोण. न० (बिललवण) ખાણથી ઉત્પન્ન થયેલું મીઠું.

बिल्ल. पुं० (बिल्व) બિલ્વનું ઝાડ. (૨) न० બિલ્વનું ફળ.

बिल्लल. पुं० (बिल्वल) અનાર્યદેશ વિશેષ. (૨) તે દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય જાતિ.

बिल्लियालक. पुं० (बिल्लियालक) એક જાતનું ઘાસ; તૃણવનસ્પતિ વિશેષ.

बिस. न० (बिस) કંદમૂળ. (૨) કમળ આદના નાળના તન્તુ; મૃણાલ.

बिसट्ठि. स्त्री० (द्वाषष्टि) બાસઠ; ૬૨.

बिसत्तरि. स्त्री० } (द्वासप्तति) બહોંતેર; ૭૨
बिसयरि. } ની સંખ્યા.

बिहप्पति. पुं० } (बृहस्पति) બહસ્પતિ ગ્રહ.
बिहस्सति. }

बीज. न० (बीज) બીજ.

बीभच्छ. त्रि० } (बीभत्स) જુગુપ્સિત; ઘૃણા–
बीभत्थ. } સુગ ઉત્પન્ન થાય તેવું.

बीय. त्रि० (द्वितीय) બીજું.

बीय. न० (बीज) બીજ; દાણા. (૨) વીર્ય; શરીરનો એક ધાતુ. (૩) હેતુ; કારણ. (૪) ધર્મનું બીજ–મૂળ કારણ; સમકિત.

बीयंबीयग. पुं० (बीजंबीजक) પક્ષી વિશેષ.

बीयपूर. न० (बीजपूर) બીજોરાનું ફળ.

बीयविंटिय. पुं० (बीजवेष्ठित) બીજમાં રહેનાર ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

बीयबुद्धि. त्रि० (बीजबुद्धि) જેમ એક બીજમાંથી અનેક બીજ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે તેમ એક અર્થવાળા પદથી અનેક અર્થને અનુસરનાર; અઠાવીસ લબ્ધિમાંની એક લબ્ધિવાળા.

बीयरुइ. स्त्री० (बीजरुचि) અનેક અર્થ બોધક એક પદ સાંભળીને થયેલ તત્ત્વરૂચિ; સમકિતના દશ પ્રકારમાંનો એક. (૨) त्रि० તેવી રૂચિવાળો.

बीयरुह. त्रि० (बीजरुह) બી વાવવાથી ઉગે તેવા વૃક્ષાદિ.

बीयरुहा. स्त्री० (बीजरुहा) બીજરૂહ નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

बीयवावग्ग. पुं० (बीजव्यापक) વિકલેન્દ્રિય જીવ વિશેષ.

बीयसुहुम. न० (बीजसूक्ष्म) છાલનો આગલો ભાગ.
बीया. स्त्री० (द्वितीया) બીજ; તિથિ વિશેષ.
बीहण. त्रि० (भीषण) ભય ઉપજાવનાર.
बीहणकर. त्रि० (भयङ्कर) ભયકારક; ભયંકર.
बीहणग. } **बीहणय.** } त्रि० (भीषणक) ભયજનક.
बुइय. त्रि० (उक्त) કહેલું; બોલેલ.
बुंदि. स्त्री० ( ) શરીર; દેહ.
बुक्कस. न० (बुक्कस) અડદ મગ વિગેરે કઠોળ ધાન્યની છાલ.
बुक्कस. पुं० ( ) નિષાદ પિતા અને અંબષ્ઠી માતા, તેનાથી ઉત્પન્ન થયેલ એક જાત. (૨) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.
बुक्कास. पुं० ( ) વણકર, કપડાં વણનાર.
बुड्ड. त्रि० (ब्रूडित) પાણીમાં ડુબી ગયેલ.
बुद्ध. त्रि० (बुद्ध) બોધ પામેલ; વિચારવાન્‌. પંડિત. (૨) પું० કેવળજ્ઞાન પામેલ આત્મા. (૩) બુદ્ધમતના પ્રથમ આચાર્ય; શાક્યમુનિ. (૪) ત્રિ० જાગૃત; બોધ પામેલ. (૫) પું० તીર્થંકર. (૬) આચાર્ય; સૂરિ.
बुद्धपुत्त. पुं० (बुद्धपुत्र) આચાર્યના શિષ્ય.
बुद्धमाणि. त्रि० (बुद्धमानिन्) પોતાને પંડિત માનનાર.
बुद्धि. स्त्री० (बुद्धि) બુદ્ધિ; મતિ. (૨) અપાયનું એક નામ. (૩) રૂક્મિ પર્વત ઉપરના મહાપુંડરીક દ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૪) દેવ પ્રતિમા વિશેષ. (૫) અહિંસા; દયા.
बुद्धिकूड. पुं० (बुद्धिकूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ-શિખર.
बुद्धिल. त्रि० (बुद्धिल) પોતે અજ્ઞ હોઇને બીજાની બુદ્ધિએ ચાલનાર; મૂર્ખ.
बुध. पुं० (बुध) એ નામનો એક ગ્રહ.
बुब्बुय. पुं० (बुद्बुद) પરપોટો. (૨) ગર્ભના બીજા અઠવાડિયાની અવસ્થા.
बुय. त्रि० (ब्रू) બોલનાર.
बुस. न० (बुस) ફોતરાં; ભુસ્સો.
बुसि. स्त्री० (वृषि) મુનિનું આસન.
बुसिमंत. त्रि० (वश्यवत्) (वृषिमत्) } ઇન્દ્રિય વશ કરનાર; સંયમી.
बुह. त्रि० (बुध) વિદ્વાન્‌; પંડિત; ડાહ્યો. (૨) પું० બુધ નામનો ગ્રહ.
बूर. पुं० (बूर) વનસ્પતિ વિશેષ. (૨) સુંવાળા દ્રવ્યની એક જાત. (૩) બુરી; જાર બાજરાનાં ફોતરાં.
बेइंदिय. पुं० (द्वीन्द्रिय) જેને કાયા અને જીભ એ બે ઇન્દ્રિય હોય એવા જીવ.
बेइंदियकाय. पुं० (द्वीन्द्रियकाय) બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની કાય-ભવસમૂહ.
बेंट. न० (वृन्त) દીટીયું; બિટકું.
बेदोणिय. त्रि० (द्विद्रोणिक) બે દ્રોણ પ્રમાણ.
बेन्ना. स्त्री० (बेन्ना) એ નામની એક નદી.
बेया. स्त्री० (वेदा) એ નામની એક લતા-વેલ.
बेयाहिअ. } **बेहिअ.** } पुं० स्त्री० (द्व्याह्निक) બે આંતરિયો તાવ. (૨) ત્રિ० બે દિવસનું.
बेहिम. त्रि० (द्वैधिक) બે ભાગ કરવા યોગ્ય.
बोंड. न० ( ) કપાસનાં જીંડવાં.
बोंडियसाला. स्त्री० (बोंडिकशाला) કપાસ વેંચવાની શાળા-દુકાન.
बोंदि. स्त्री० ( ) શરીર; દેહ.
बोंदिधर. त्रि० (बोंदिधर) શરીરધારી; દેહ ધરનાર.
बोंदिया. स्त्री० ( ) શાખા.
बोक्कस. पुं० (बुक्कस) વર્ણસંકર; બ્રાહ્મણથી શુદ્રીમાં ઉત્પન્ન થયેલ અથવા શુદ્રથી વૈશ્યાદિમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

बोक्कसालिय. पुं० (   ) તન્તુવાય.
बोड. त्रि० (   ) જેનું મસ્તક મુંડેલ હોય તે.
बोडाण. पुं० (   ) એ નામની હરિત વનસ્પતિ.
बोडिय. पुं० (बोटिक) દિગમ્બર જૈન સંપ્રદાય. (૨) ત્રિ૦ તે સંપ્રદાયના અનુયાયી.
बोडिय. त्रि० (   ) લોચ કરેલ.
बोधण. न० (बोधन) ઉપદેશ; શિક્ષાવચન.
बोधि. स्त्री० (बोधि) સમ્યગ્દર્શન. (૨) ધર્મપ્રાપ્તિ.
बोर. न० (बदर) બોર; બદરીફળ.
बोरी. स्त्री० (बदरी) બોરડી.
बोरु. न० (बदर) બદરીફળ; બોર.
बोरुट्टी. स्त्री० (बूरोष्ट्री) રૂ વગેરે ભરવાની બોરી.
बोल. पुं० (बोल) બોલચાલ; કોલાહલ; ઘોંઘાટ; ગડબડાટ. હલચલ.
बोलग. पुं० न० (ब्रोड) ડૂબવું. (૨) ખેંચવું.
बोलिंदिलिवि. स्त्री० (बोलन्दिलिपि) ૧૮ લિપિમાંની એક.
बोलित्तार. पुं० (ब्रुडितृ) બૂડાડનાર.
बोह. पुं० (बोध) બોધ; જાણવું; ઉપદેશ. (૨) સૂત્રનો ધર્મ-સ્વભાવ.
बोहण. न० (बोधन) જગાડવું. (૨) જણાવવું.
बोहणा. स्त्री० (बोधन) જગાડવું. (૨) જણાવવું.
बोहय. त्रि० (बोधक) બોધ આપનાર; ઉપદેશ આપનાર. (૨) જગાડનાર.
बोहि. स्त्री० (बोधि) સમ્યક્ત્વ; સુદૃષ્ટિ. (૨) ધર્મપ્રાપ્તિ. (૩) અહિંસા; અનુકમ્પા; દયા.
बोहित्थ. न० (   ) વહાણ.
बोहिदुल्लहा. स्त्री० (बोधिदुर्लभा) બોધિ બીજના દુર્લભપણાની ભાવના.
बोहिय. त्रि० (बोधित) જણાવેલ; બોધ પમાડેલ. (૨) વિકસિત.
ब्भि. त्रि० (भित्) ભેદન કરનાર; નાશ કરનાર.

भ.

भइ. स्त्री० (भृति) પગાર; આજીવિકા; વૃત્તિ.
भइणी. स्त्री० (भगिनी) બહેન.
भइभत्त. न० (भृतभक्त) ભૃતિ-રોજી-મુસારા તરીકેનું ભોજન.
भइय. पुं० (भृत्य) સેવક; નોકર.
भइय. त्रि० (भक्त) ભાગ કરેલ. (૨) ખંડિત.
भइय. त्रि० (भाज्य) વિકલ્પથી હોવું; અચોકસ હોવું.
भइरव. पुं० (भैरव) દેવ વિશેષ.
भंग. पुं० (भङ्ग) વિભાગ કરી વસ્તુનો ભેદ બતાવવો તે; ભાંગો; પ્રસ્તાવ; વિકલ્પ. (૨) નાશ. (૩) ખંડ; ટુકડો; કટકો. (૪) એ નામનો એક આર્ય દેશ.
भंग. पुं० (भृङ्ग) ભ્રમર; ભમરો.
भंगा. स्त्री० (भङ्गा) વનસ્પતિ વિશેષ.
भंगिय. न० (भांगिक) શણનું લુગડું; શણીયું વસ્ત્ર. (૨) કીડાની લાળથી બનેલું વસ્ત્ર.
भंगी. त्रि० (भङ्गी) ભંગજાળ; ભાંગાનો સમૂહ. (૨) એક તીખા રસવાળી વનસ્પતિ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.
भंगुर. त्रि० (भङ्गुर) ભાંગનારૂં; તુટી જનારૂં; વિનશ્વર.

भंक्षा. स्त्री० ((भम्रा) ધમણ.
भंजग. पुं० (भञ्जक) એક પ્રકારનું વૃક્ષ. (२) त्रि० ભાંગનાર.
भंजण. न० (भञ्जन) ભાંગવું. (२) વિનાશ.
भंजणा. स्त्री० (भञ्जना) ભંગ; ભાંગવું તે.
भंड. पुं० (भण्ड) એ નામનો એક દેશ. (२) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર. (३) ભાંડ; બહુરૂપી.
भंड. पुं० (भाण्ड) માટીના ઠામવાસણ. (२) વેચવાની ચીજો; માલ. (३) કરિયાણું; દ્રવ્યસામગ્રી. (४) આભરણ; અલંકાર વિશેષ. (५) પૂજાનાં ઉપગરણ. (६) ગૃહ; સ્થાન.
भंडकरंडग. पुं० (भाण्डकरण्डक) દાગીનાનો કરંડીઓ–ડાબલો.
भंडक्किया. स्त्री० (भाण्डक्रिया) ભાંડચેષ્ટા કરવી તે.
भंडग. पुं० (भाण्डक) માટીનાં વાસણ. (२) આભરણ; ઘરેણું. (३) રજોહરણ આદિ સાધુની ઉપધિ. (४) સંન્યાસીઓનું એક ઉપકરણ.
भंडण. न० (भण्डन) દણ્ડાથી યુદ્ધ કરવું. (२) ગાળદેવી; વઢવું; ભાંડવું. (३) ક્રોધનો પર્યાય. (४) ડાંભવાનું શસ્ત્ર.
भंडवाल. त्रि० (भाण्डपाल) સરસામાન સાચવનાર.
भंडवेयालिय. पुं० (भाण्डवैचारिक) કરિયાણાનો વ્યાપાર કરનાર.
भंडागार. पुं० (भांडागार) ભંડાર; કોઠાર.
भंडागारि. पुं० स्त्री० (भाण्डागारिन्) ભંડારી; ભંડારનો અધ્યક્ષ.
भंडागारिणिया. } स्त्री० (भाण्डागारिका)
भंडागारिणी. } કોઠારની રક્ષા કરનાર સ્ત્રી.
भंडार. पुं० (भाण्डकार) એક પ્રકારનો કારીગર.
भंडार. पुं० (भाण्डागार) ભંડાર; ખજાનો.
भंडारिय. पुं० (भाण्डागारिक) ખજાનચી; ભંડારી.
भंडिया. स्त्री० (भाण्डिका) થાળી.
भंडिया. स्त्री० ( ) ગાડી.
भंडीर. न० (भंडीर) ભંડીર નામનું ઉદ્યાન.
भंडीरवडिंसय. न० (भाण्डीरावतंसक) મથુરા નગરીનું એક ઉદ્યાન.
भंत. पुं० (भदन्त) પૂજ્ય; માનનીય; ભગવાન્. (२) કલ્યાણકારક. (३) સુખકારક.
भंत. त्रि० (भजत्) સેવા કરતો.
भंत. त्रि० (भात्) ચમકતો; પ્રકાશતો.
भंत. त्रि० (भवान्त) ભવનો અંત કરનાર; મોક્ષનું કારણ.
भंत. त्रि० (भयान्त) ભયનાશક.
भंत. न० (भ्रान्त) ભ્રાંતિપૂર્વક ચેષ્ટા; ૩૨ નાટકમાંનું એક. (२) त्रि० અનવસ્થિત.
भंतिय. पुं० (भ्रान्तिक) વનસ્પતિ વિશેષ.
भंभसार. पुं० (भंभसार) શ્રેણિક રાજાનું અપર નામ.
भंभा. पुं० (भंभा) વાદ્ય વિશેષ; ઢક્કા. (२) ભોં ભોંનો અવાજ.
भंभाभूय. पुं० (भंभाभूत) ભાંભાં એ પ્રકારનો શબ્દ.
भंसण. न० (भ्रंशन) પડવું; સરકવું.
भंसि. त्रि० (भ्रंशिन्) પડનાર; નાશ પામનાર.
भक्ख. त्रि० (भक्ष्य) ભક્ષણ કરવા યોગ્ય વસ્તુ.
भक्खण. न० } (भक्षण) ખાવું; ભક્ષણ કરવું.
भक्खणया. स्त्री० }
भक्खर. पुं० (भास्कर) સૂર્ય.
भक्खराभ. पुं० (भास्कराभ) ગૌતમ ગોત્રની શાખા અને તેનો પુરુષ.
भक्खि. त्रि० (भक्षिन्) ભક્ષણ કરનાર; ખાનાર.
भक्खित. त्रि० (भक्षित) ખાધેલું; ભક્ષણ કરેલ.

भग. पुं० न० (भग) પૂર્વાફાલ્ગુની નક્ષત્રનો દેવતા. (૨) યોનિ; પ્રાણિનું ઉત્પત્તિ સ્થાન. (૩) ઐશ્વર્ય. (૪) રૂપ. (૫) શ્રી. (૬) યશ; કીર્તિ. (૭) ધર્મ. (૮) પ્રયત્ન. (૯) સૂર્ય. (૧૦) માહાત્મ્ય. (૧૧) વૈરાગ્ય. (૧૨) મોક્ષ. (૧૩) વીર્ય. (૧૪) ઇચ્છા.(૧૫) ગુદા અથવા અંડકોશના બીજનું સ્થાન.

भगंदर. पुं० (भगंदर) ભગંદર નામનો રોગ.

भगंदरिय. त्रि० (भगंदरिक) ભગંદર રોગવાળો.

भगवई. स्त्री० (भगवती) ઐશ્વર્યાદિ ગુણ-સમ્પન્ન સ્ત્રી વિશેષ. (૨) ભગવતી સૂત્ર; પાંચમું અંગસૂત્ર. (૩) ભગવાનની વાણી. (૪) વિદ્યા.

भगवंत. पुं० (भगवत्) ઐશ્વર્યાદિ ગુણયુક્ત; ભગવાન્.

भगवती. स्त्री० (भगवती) જુઓ "ભગ-વઈ" શબ્દ.

भगिणी. स्त्री० (भगिनी) ભગિની; બહેન.

भगिणीवइ. पुं० (भगिनीपति) બહેનનો પતિ; બનેવી.

भग्ग. त्रि० (भग्न) ભાંગેલું; તુટેલું.

भग्गइ. पुं० (भर्गजित) એ નામના એક રાજર્ષિ; ક્ષત્રિય સંન્યાસી.

भग्गय. त्रि० (भग्नक) પરાઙ્મુખ થયેલ; ભાગેલ.

भग्गवेस. पुं० (भार्गवेश्मन्) ભરણીનક્ષત્રનું ગોત્ર.

भज्ज. त्रि० (भाज्य) ભજનાએ-વિકલ્પે હોવા યોગ્ય.

भज्जण. न० (भ्रज्जन) ભુંજવું; શેકવું.

भज्जणअ. न० (भ्रज्जनक) ભુંજવાનું વાસણ.

भज्जा. स्त्री० (भार्या) સ્ત્રી; પત્ની.

भज्जिम. त्रि० (भ्रज्ज्य) શેકવા લાયક.

भज्जिय. त्रि० (भ्रज्जित) શેકેલ.

भज्जिया. स्त्री० (भर्जिका) ભાજી.

भट. पुं० (भट) યોદ્ધો; સુભટ.

भट्ट. पुं० (भट्ट) દેશ વિશેષ પ્રસિદ્ધ પ્રશસ્ત સંબોધન.

भट्टारग. } **भट्टारय.** } पुं० (भट्टारक) પૂજ્ય; પૂજનીય.

भट्टि. पुं० (भर्तृ) ભરતાર; પોષણ કરનાર. (૨) શેઠ.

भट्ठ. पुं० (भ्राष्ट्र) શેકવાનું સ્થાન; ભાઠો.

भट्ठ त्रि० (भ्रष्ट) પડી ગયેલું; ભ્રષ્ટ થયેલું.

भट्ठि. स्त्री० ( ) રેતી કે કચરા વિ-નાનો માર્ગ.

भड. पुं० (भट) યોદ્ધો; લડવૈયો. (૨) ચર; જાસુસ.

भडक्खइत्ता. स्त्री० (भटखादिता) સુભટની માફક બળ દેખાડી જ્યાં આહારાદિ મેળવવામાં આવે તે પ્રવ્રજ્યા.

भडग. पुं० (भटक) અનાર્ય દેશ વિશેષ. (૨) તે દેશમાં રહેનાર એક મ્લેચ્છ જાતિ.

भणग. त्रि० (भणक) ભણનાર; પ્રતિપાદન કરનાર.

भणिइ. स्त्री० (भणिति) કથન; બોલચાલ.

भणित. त्रि० (भणित) કહેલ; બોલેલ. (૨) મન્મથને ઉદ્દીપિત કરનાર રતિવેળાનો શબ્દ.

भणिय. त्रि० (भणित) કહેલું; કથન કરેલું.

भणिर. त्रि० (भणनशील) બોલનાર.

भति. स्त्री० (भृति) રોજી; આજીવિકા; નોકરી; મજુરી.

भतिय. न० (भृतिक) એ નામનું પર્વગ જાતિનું વૃક્ષ.

भत्त. पुं० न० (भक्त) ભોજન; રાંધેલું અન્ન. (૨) ભક્ત; પૂજારી.

भत्तकहा. स्त्री० (भक्तकथा) ભોજન સંબંધી વાત.

भत्तघर. न० (भक्तगृह) ભોજનશાળા; રસોડું.

भत्तपइन्ना. स्त्री० (भक्तप्रतिज्ञा) ભોજનના પચ્ચખાણ; સંથારાનો એક પ્રકાર. (૨) જેમાં ભક્ત પ્રતિજ્ઞાનો અધિકાર છે એવા એક પઇન્ના-શાસ્ત્રનું નામ.

भत्तपच्चक्खाण. न० (भक्तप्रत्याख्यान) હલન ચલન ક્રિયાને ન તજતાં કેવળ ભોજનાદિનો ત્યાગ કરવો તે; સંથારાનો એક પ્રકાર.

भत्तपच्चक्खाणमरण. (भक्तप्रत्याख्यानमरण) સંથારો કરી સમાધિભાવે મરવું તે; પંડિત મરણનો એક પ્રકાર.

भत्तपरिच्चाय. पुं० (भक्तपरित्याग) ભોજન-ખાનપાનનો ત્યાગ; સંથારો કરવો તે.

भत्तपरिराणा. स्त्री० } (भक्तपरिज्ञा) ભોજ-
भत्तपरिन्ना. } નાદિની પરિજ્ઞા-પચ્ચખાણ કરવા તે; અનશન-સંથારો.

भत्तपाण. न० (भक्तपान) ભાતપાણી; અન્નજળ.

भत्तपाणोमोयरिया. स्त्री० (भक्तपानावमोदरिका) આહાર ઓછો કરવો તે; હંમેશના પ્રમાણથી થોડું ખાવું તે; ઉણોદરી તપનો એક પ્રકાર.

भत्तया. स्त्री० (भर्तृका) સ્વામીવાળી; સધવા; જેનો ધણી હોય એવી સ્ત્રી.

भत्तवेयण. न० (भक्तवेतन) રોજી તરિકે અન્નપાનાદિનું વેતન અપાય તે.

भत्तवेळा. स्त्री० (भक्तवेला) ભોજન સમય.

भत्तसाला. स्त्री० (भक्तशाला) રસોડું; ભોજનગૃહ.

भत्तार. पुं० (भर्तृ) પતિ; સ્વામી; નાથ.

भत्ति. स्त्री० (भक्ति) રચના. (૨) ચિત્ર વિશેષ; ભાત. (૩) ભક્તિ; પૂજ્યભાવથી સેવા સત્કાર કરવો તે. (૪) અનેક પ્રકારે વિભાગ કરવો તે. (૫) એકાગ્ર વૃત્તિ.

भत्तिघर. न० (भक्तिगृह) ઘર વિશેષ.

भत्तिचित्त. न० (भक्तिचित्र) નાના પ્રકારના ચિત્રામણની ભાતથી ચિત્રિત.

भत्तिज्ज. पुं० (भ्रातृव्य) ભત્રીજો; ભાઇનો દીકરો.

भत्तोस. पुं० न० (भक्तोष) શેકેલા ઘઉં ચણા વિગેરે.

भत्थिय. त्रि० (भस्त्रित) અગ્નિથી બાળી ભડથું કરેલું તે.

भद्द. न० (भद्र) કલ્યાણ; મંગલ; શ્રેય. (૨) ધૈર્યાદિ ગુણયુક્ત ભદ્ર જાતિનો ઉત્તમ હાથી. (૩) આવતી ચોવીસીના ત્રીજા બળદેવ. (૪) બીજ, સાતમ અને બારસ એ ત્રણ તિથિ; ભદ્રાતિથી. (૫) એ નામનું મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૬) વનસ્પતિ વિશેષ; કંદની એક જાત. (૭) સૂર્યભદ્ર તથા સૂર્યદ્વીપના દેવતાનું નામ. (૮) ધનુષ્ય. (૯) ભદ્ર નામનું એક તપ. (૧૦) આવતી ચોવીસીના ભરતક્ષેત્રના ચોવિશમા તીર્થંકર. (૧૧) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય. (૧૨) त्रि० સારી જાતિનું; ઉત્તમ; સુન્દર; ભલું; સારૂં. (૧૩) સરલ સ્વભાવી; ભદ્રિક. (૧૪) न० ભદ્રાસન.

भद्दं. अ० (भद्र) કલ્યાણ; આશીર્વાદરૂપ.

भद्दंत. पुं० ( ) ભગવાન્; પૂજ્ય; શ્રીમાન્.

भद्दग. त्रि० (भद्रक) સારો; ગુણવાન્; ભદ્રિક.

भद्दगुत्त. पुं० (भद्रगुप्त) એ નામના એક જૈન આચાર્ય.

भद्दगुत्तिय. न० (भद्रगुप्तिक) એ નામનું એક જૈન મુનિકુળ.

भद्दजस. पुं० (भद्रयशस्) એ નામના પાર્શ્વનાથના એક ગણધર. (૨) આર્યસુહસ્તિના શિષ્ય.

भद्दजिण. पुं० (भद्रजिन) ભરતક્ષેત્રના ભાવી ચોવીસમા તીર્થંકર.

भद्दणंदि. પું० (भद्रनंदि) અભયપુરના ધનાવહ રાજાના એક કુમારનું નામ.

भद्दपडिमा. સ્ત્રી० (भद्रप्रतिमा) બે દિવસના કાઉસગ્ગનું એક તપ.

भद्दबाहु. પું० (भद्रबाहु) યશોભદ્રના શિષ્ય; કલ્પસૂત્ર તથા નિર્યુક્તિ આદિ ગ્રન્થના કર્તા; ભદ્રબાહુ સ્વામી.

भद्दमण. ત્રિ० (भद्रमनस्) ભદ્ર હાથીના જેવું જેનું ધૈર્યવાળું મન હોય તે.

भद्दमुत्था. સ્ત્રી० (भद्रमुस्ता) નાગરમોથ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

भद्दय. ત્રિ० (भद्रक) ભદ્રવૃત્તિવાળો; સરળ; ભદ્રિક. (૨) ગુરૂની શિક્ષાથી ઇન્દ્રિયોને નિયમમાં રાખનાર. (૩) પું० સારો શબ્દ (૪) ભદ્રકકુમાર નામે એક યુવરાજ.

भद्दया. સ્ત્રી० (भद्रता) સરલતા.

भद्दलपुर. ન० (भद्दलपुर) એ નામનું જિતશત્રુ રાજાનું નગર.

भद्दलय. ત્રિ० (भद्रक) ભદ્ર પ્રકૃતિવાળો.

भद्दवय. પું० (भाद्रपद) ભાદરવો મહિનો.

भद्दवया. સ્ત્રી० (भाद्रपदा) પૂર્વા ભાદ્રપદ અને ઉત્તરા ભાદ્રપદ એ બે નક્ષત્ર

भद्दसाल. ન० (भद्रशाल) મેરૂ પર્વતની તળાટીમાં આવેલું ભદ્રશાળ વન.

भद्दसेण. પું० (भद्रसेन) અસુરકુમારના ઇન્દ્ર ધરણેન્દ્રની સેનાનો આધપતિ. (૨) એ નામના એક શેઠ.

भद्दा. સ્ત્રી० (भद्रा) એ નામની કોશલ રાજાની પુત્રી. (૨) પ્રથમ બળદેવની માતા. (૩) દક્ષિણ દિશાના અંજનક પર્વતની પૂર્વ તરફની ભદ્રા નામની વાવ. (૪) પૂર્વાદિ દિશામાં ચાર ચાર પ્રહર સુધી કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી તે. (૫) એ નામની એક સ્ત્રી. (૬) જંબૂ સુદર્શનાનું એક નામ. (૭) કાકંદી નગરવાસી ધન્ના અણગારની માતા. (૮) સુમતિ રાજાની ભાર્યા. (૯) ત્રીજા ચક્રવર્તીની માતા. (૧૦) ગોશાળાની માતાનું નામ. (૧૧) બીજા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (૧૨) બીજ, સાતમ અને બારસ એ ત્રણ તિથિ. (૧૩) ધન્નાસાર્થવાહની સ્ત્રી. (૧૪) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૧૫) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી. (૧૬) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારીઓમાંની સાતમી. (૧૭) કામદેવજી શ્રાવકની સ્ત્રીનું નામ. (૧૮) મહાવીર સ્વામીના ત્રીજા શ્રાવક ચુલણીપિયાની ભાર્યાનું નામ. (૧૯) કલાદ સોનીની સ્ત્રી. (૨૦) તેતલિપુત્રની માતા. (૨૧) જિનદત્તસાર્થવાહની સ્ત્રી. (૨૨) સાગરદત્તની ધર્મપત્ની. (૨૩) દરાખ; દ્રાક્ષ. (૨૪) અહિંસા; દયા. (૨૫) રાજા શ્રેણિકની એક પત્ની.

भद्दासण. ન० (भद्रासन) એક પ્રકારનું આસન. (૨) આઠ મંગલિક પૈકી પાંચમું.

भद्दिज्जिया. સ્ત્રી० (भद्रिया) જૈન મુનિઓની એક શાખા.

भद्दिया. સ્ત્રી० (भद्रिका) ભદ્રવાળી; કલ્યાણી. (૨) ભદ્રિકા નામની એક નગરી.

भद्दिलपुर. ન० (भद्दिलपुर) મલય દેશનું એક મુખ્ય નગર.

भद्दुत्तरपडिमा. સ્ત્રી० (भद्रोत्तरप्रतिमा) એ નામનું એક તપ.

भद्दुत्तरवडिंसग. ન० (भद्रोत्तरावतंसक) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન.

भब्भ. ત્રિ० (   ) લેવા યોગ્ય.

भम. પું० (भ्रम) ચક્રાવો; ભમવું તે.

भमण. ન० (भ्रमण) ભમવું; રખડવું.

भमर. પું० (भ्रमर) ભ્રમર; ભમરો.

भमरटेंटा. સ્ત્રી० (   ) ભમરાની માફક અસ્થિર આચરણવાળી.

भमरुग्र. पुं० (भ्रमरुत) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

भमरिल्ली. स्त्री० (भ्रमरी) ભમરી.

भमरी. स्त्री० (भ्रमरी) વાદ્ય વિશેષ.

भमली. स्त्री० (भ्रमरी) ચકરી.

भमाड. पुं० (भ्रम) ભ્રમણ; ઘૂમવું.

भमास. पुं० (भमाष) વનસ્પતિ વિશેષ.

भमि. स्त्री० (भ्रमि) પાણીમાં ચક્રાકાર કુંડાળાં થાય તે. (૨) ચિત્તભ્રમ કરવાની શક્તિ.

भमिर. त्रि० (भ्रमिर) ફરનાર; ભ્રમણ કરનાર. (૨) ભમરો.

भमुग्रा.
भमुहा.
भमुही. } स्त्री० (भ्रू) ભમ્મર; ભવાં.

भय. न० (भय) ભય; ડર; ત્રાસ; બીક. (૨) મોહનીયની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચારિત્રમાં ભય પામે.

भयग्र. पुं० (भृतक) ચાકર; નોકર.

भयंकर. त्रि० (भयंकर) ભય કરનાર. (૨) પું० પ્રાણીનો વધ; હિંસા.

भयंत. पुं० (भदन्त) મહાનુભાવ; શ્રેષ્ઠ; પૂજ્ય; ગુરૂ.

भयंतार. पुं० (भयत्रातृ) ભયથી બચાવનાર; ભગવાન્.

भयक.
भयग. } पुं० (भृतक) પેટવડીઓ નોકર.

भयण. न० (भजन) લોભ; આશા; તૃષ્ણા.

भयणा. स्त्री० (भजना) વિકલ્પ; કથંચિત્ હોય કથંચિત્ ન હોય તે.

भयणिज्ज. त्रि० (भजनीय) વિકલ્પે હોવા યોગ્ય.

भयवंत. पुं० (भगवत्) ભગવાન્; પૂજ્ય; ઐશ્વર્યવાન્.

भयसराणा. स्त्री० (भयसंज्ञा) ભયની સંજ્ઞા- લાગણી; ચાર સંજ્ઞામાંની એક.

भयाणीय. त्रि० (भयानीत) ભય લાવનાર; ભયાનક.

भयालि. पुं० (भयालि) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૯ મા તીર્થંકરના પૂર્વે ભવનું નામ.

भयावह. त्रि० (भयावह) ભય દેનાર; ભયંકર.

भर. पुं० न० (भर) ભાર; બોજો; સામાન. (૨) વિનયની પ્રવૃત્તિરૂપ આચાર. (૩) સમૂહ. (૪) લાકડા વગેરેનો ભારો.

भरग्र. त्रि० (भरक) ભાર ભરનાર.

भरण. न० (भरण) પૂરવું; ભરવું.

भरणी. स्त्री० (भरणी) એ નામનું નક્ષત્ર.

भरह. पुं० (भरत) ભરતક્ષેત્ર; ભારતવર્ષ. (૨) ભરત નામના પ્રથમ ચક્રવર્તી; ઋષભદેવના પુત્ર. (૩) આવતી ઉત્સર્પિણીના પ્રથમ ચક્રવર્તીનું નામ.

भरहकूड. पुं० (भरतकूट) ચુલ્લહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.

भरहराय. पुं० (भरतराज) ભરતક્ષેત્રનો રાજા; ચક્રવર્તી.

भरहवास. न० (भारतवर्ष) ભારતવર્ષ; ભરતક્ષેત્ર.

भरिम. त्रि० (भरिम) ભરીને બનાવેલ.

भरिय. त्रि० (भृत) ભરેલું; પૂર્ણ કરેલું.

भरु. पुं० (भरु) એ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

भल्ल. पुं० (भल्ल) ભાલું; અણીયાળું એક શસ્ત્ર.

भल्लकी. स्त्री० (भल्की) રીંછડી.

भल्लाय. पुं० (भल्लात) વનસ્પતિ વિશેષ.

भल्लिग्र. पुं० (भल्लिक) વિષય વધારવાની કોઇ એક દવા.

भल्लिया. स्त्री० (भद्रता) ભલાઇ; સારાપણું.

भव. पुं० (भव) સંસાર; જન્મ મરણ. (૨) પન્નવણા સૂત્રના તૃતીય પદના વીશમા

દ્વારનું નામ. (૩) સંસારનું કારણ. (૪) નરકાદિ યોનિ. (૫) ન૦ દેવવિમાન વિશેષ.

भवंत. પું૦ (भवत्) આપ; તમે.

भवंतर. ન૦ (भवान्तर) જન્માન્તર.

भवट्ठिइ. સ્ત્રી૦ (भवस्थिति) દેવ આદિ યોનિમાં ઉત્પત્તિના કાળની મર્યાદા.

भवण. ન૦ (भवन) ઘર; મહેલ; પ્રાસાદ. (૨) ભવનપતિ દેવતાનાં નિવાસસ્થાન; ભવનપતિનાં ભવન. (૩) સત્તા.

भवणगिह. ન૦ (भवनगृह) ભોંયરૂં.

भवणरुक्ख. પું૦ (भवनवृक्ष) ભવનરૂપે પરિણામ પામે તેવાં કલ્પવૃક્ષ.

भवणवइ. પું૦ (भवनपति) ભવનપતિ જાતના દેવતા.

भवणावडिंसग. ન૦ (भवनावतंसक) મુખ્ય ભવન; રાજ્યભવન.

भवणवासि. પું૦ (भवनवासिन्) ભવનપતિ દેવતા; ભવનમાં રહેનાર દેવતા.

भवत्थ. ત્રિ૦ (भवस्थ) સંસારમાં રહેલ.

भवधारणिज्ज. પું૦ (भवधारणीय) ભવના છેડા સુધી–આયુષ્ય પૂરૂં થતાં સુધી ધારણ કરી શકાય તે શરીર; મૂળ શરીર.

भवधारणिया. સ્ત્રી૦ (भवधारणिका) નારકી દેવતાના ભવસમ્બન્ધથી પ્રાપ્ત થયેલ વૈક્રિય શરીરની મૂળ અવગાહના.

भवन. ન૦ (भवन) થવું; બનવું.

भवपच्चइ. ન૦ (भवप्रत्ययिन्) દેવતા તથા નારકીના ભવને યોગે ઉત્પન્ન થતું અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

भवपच्चइअ. ન૦ (भवप्रत्ययिक) જુઓ ઉપલો શબ્દ.

भवविवागा. સ્ત્રી૦ (भवविपाका) ભવને નિમિત્તે ઉદયમાં આવી વિપાક આપે તેવી કર્મપ્રકૃતિ.

भवसिद्धिय. ત્રિ૦ (भवसिद्धिक) સંસારથી મોક્ષ પામનાર જીવ; સિદ્ધિ પામવાને યોગ્ય જીવ.

भविय. પું૦ (भव्य) મોક્ષ જવાને યોગ્ય જીવ; ભવિ જીવ. (૨) થવાનું; ભવિષ્યમાં થવા યોગ્ય.

भविय. ત્રિ૦ (भविक) સિદ્ધ થવાને યોગ્ય.

भवियजन. પું૦ (भविकजन) ભવ્ય જન.

भवियदव्व. ન૦ (भविकद्रव्य) જીવને મરીને જે ગતિમાં જવાનું હોય તે ગતિની અપેક્ષાએ તે જીવ ભવિયદવ્વ કહેવાય.

भवियव्वया. સ્ત્રી૦ (भवितव्यता) ભાવી; ભવિષ્ય.

भवियसरीर. પું૦ (भविकशरीर) આવશ્યક આદિ શાસ્ત્ર જાણતો નથી પણ ભવિષ્યમાં જાણશે એવા પુરૂષનું શરીર.

भविस्स. ત્રિ૦ (भविष्यत्) ભવિષ્ય કાળમાં થનાર.

भव्व. ત્રિ૦ (भव्य) યોગ્ય; ઉત્તમ. (૨) મોક્ષ પામવાને લાયક. (૩) ભાવી; થવાનું.

भव्वा. સ્ત્રી૦ (भव्या) દ્રાક્ષ; દરાખ.

भसेल्ल. પું૦ ( ) શાળના કણશલાની અણી–રેંછાલ.

भसोल. ન૦ (भसोल) નાટકની એક વિધિ.

भाअ. પું૦ (भाग) ભાગ; પ્રદેશ; હિસ્સો.

भाइ. પું૦ (भ्रातृ) ભાઇ; બન્ધુ; સહોદર.

भाइणिज्ज. પું૦ સ્ત્રી૦ } (भागिनेय) ભા-
भाइणेज्ज. } ણેજ; બ્હેનનો દીકરો.

भाइल्ल. ત્રિ૦ (भागिक) ભાગ લેનાર; ભાગીદાર.

भाउ. પું૦ (भ्रातृ) ભાઇ; સહોદર.

भाउज्जा. સ્ત્રી૦ } (भ्रातृजाया) ભાભી; ભા-
भाउज्जाइया. } ઇની વહુ.

भाग. પું૦ (भाग) ભાગ, હિસ્સો. (૨) પ્રભાવ. (૩) પૂજા; ભજન.

भागवय. न० (भागवत) એ નામનો એક પુરાણુ ગ્રન્થ; ભાગવત પુરાણ.

भाडय. न० (भाटक) } ભાડું; મુસારો.
भाडि. स्त्री० (भाटि) }

भाडीकम्म. न० (भाटीकर्मन्) પશુ આદિથી ભાડાનું કામ કરવું તે; પંદર કર્માદાનમાંનું એક.

भाण. न० (भाजन) વાસણ; પાત્ર.

भाणु. पुं० (भानु) ૧૫ મા તીર્થંકરના પિતાનું નામ.

भाणुमित्त. पुं० (भानुमित्र) ભાનુમિત્ર કુમાર.

भामंडल. न० (भामण्डल) તીર્થંકરના મસ્તકમાં અંબોડાના ભાગમાં મંડલાકાર પ્રકાશ હોય તે.

भामग. त्रि० (भ्रामक) ભમાવનાર; ફેરવનાર.

भामरी. स्त्री० (भ्रामरी) વાદ્ય વિશેષ; વીણા.

भामिय. त्रि० (भ्रामित) ભમાવેલ; ફેરવેલ.

भाय. पुं० (भ्रातृ) ભાઇ; બન્ધુ.

भाय. पुं० (भाग) ભાગ; પ્રદેશ.

भायण. पुं० न० (भाजन) પાત્ર; વાસણ.

भायर. पुं० (भ्रातृ) ભાઇ.

भार. पुं० (भार) ભાર; બોજો. (૨) પરિગ્રહ; ધન ધાન્યાદિનો સંગ્રહ.

भारंड. पुं० (भारण्ड) ભારંડ પક્ષી.

भारग. पुं० (भारक) વજન વિશેષ.

भारदाय. } पुं० (भारद्वाज) ગૌતમ ગોત્રની
भारद्दाय. } શાખા અને તેમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ. (૨) એક પક્ષી. (૩) મૃગશિરનક્ષત્રનું ગોત્ર.

भारह. न० (भारत) ભારતવર્ષ; ભરતક્ષેત્ર. (૨) મહાભારત; એ નામનું એક પુસ્તક. (૩) ભરત મુનિ પ્રણીત નાટય શાસ્ત્ર. (૪) त्रि० ભરતક્ષેત્રમાં જન્મેલ; ભારતવર્ષનું.

भारहक्खित्त. } न० (भारतक्षेत्र) ભારતક્ષેત્ર.
भारहखेत्त. }

भारहवास. न० (भारतवर्ष) ભારતવર્ષ; ભરતક્ષેત્ર.

भारहिय. त्रि० (भारतीय) ભરતમાં ઉત્પન્ન થયેલ; ભરત સંબંધી.

भारिय. त्रि० (भारिक) ભારે; ભારવાળા; ગુરૂ.

भारिया. स्त्री० (भार्या) સ્ત્રી; નારી; વહુ.

भारुंड. पुं० (भारुण्ड) ભારંડપક્ષી; બે મુખ અને એક શરીરવાળું પક્ષી.

भाल. न० (भाल) કપાળ.

भालयल. न० (भालतल) કપાળતલ; લલાટ.

भालुंकी. स्त्री० (भालुकी) શીયાળણી.

भाव. पुं० (भाव) વસ્તુ; પદાર્થ. (૨) અભિપ્રાય; ચિત્તવૃત્તિ; વિચાર. (૩) જીવની દશા; અવસ્થા. (૪) સંયમ સ્થાનાદિરૂપ વિશુદ્ધ પરિણામ. (૫) ૮૭ મા ગ્રહનું નામ. (૬) રૂપ, રસ, ગન્ધ, સ્પર્શ, આદિ ગુણ. (૭) મોહ. (૮) અનુભાગ; કર્મનો રસ. (૯) યોગનું પરિણામ. (૧૦) વસ્તુનો ગુણ; પર્યાય; વસ્તુ ધર્મ. (૧૧) અંશ; ભાગ. (૧૨) ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયક, પારિણામિક અને સંનિપાતિક એ ૭ ભાવ. (૧૩) અંતઃકરણનો ભાવ; લાગણી; ઇચ્છા. (૧૪) ચિત્તવિકાર; માનસ વિકૃતિ. (૧૫) જન્મ; ઉત્પત્તિ. (૧૬) પારમાર્થિક પદાર્થ; વિવક્ષિત ક્રિયાનો અનુભવ કરનારી વસ્તુ. (૧૭) સ્વભાવ; સ્વરૂપ. (૧૮) ભવન; સત્તા. (૧૯) જ્ઞાન; ઉપયોગ. (૨૦) વિધિ; કર્તવ્યોપદેશ. (૨૧) આત્મા.

भावकाल. पुं० (भावकाल.) ઉદયિકાદિ ૭ ભાવોની સ્થિતિ.

भावकूड. न० (भावकूट) સંયમરૂપ ભાવને બાંધવા પાશરૂપ આધાકર્મઆદિ આહારદોષ.

भावकेउ. पुं० (भावकेतु) એ નામનો અઠ્ઠાસીમો ગ્રહ.

भावक्खर. न० (भावाक्षर) અંતઃકરણમાં રહેલ અકરાદિ અક્ષરનું જ્ઞાન.

भावखंध. પું० (भावस्कंध) આગમથી ભાવ-સ્કંધ તે આવશ્યક શ્રુતસ્કંધરૂપ પદાર્થ અને તેના ઉપયોગરૂપ પરિણામ.

भावजगरा. પું० (भावयज्ञ) ભાવયજ્ઞ; દુષ્ટ ભાવની આહુતી આપવી તે.

भावण. न० (भावन) ભાવવું તે.

भावणा. स्त्री० (भावना) ચિત્તવૃત્તિ; પૂર્વ સંસ્કારનું સ્ફુરણ; વાસના. (૨) સંસારનું અનિત્યાદિ સ્વરૂપ ચિંતવવું તે. (૩) પાંચ મહાવ્રતની પચ્ચીસ ભાવના.

भावणीय. त्रि० (भावनीय) ભાવના કરવા લાયક.

भावत्थ. પું० (भावार्थ) તાત્પર્ય; મતલબ.

भावदेव. પું० (भावदेव) ચાર પ્રકારના દેવતા; ભવનપતિ, વાણવ્યન્તર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક.

भावन्न. त्रि० (भावज्ञ) અભિપ્રાય જાણનાર.

भावपाण. પું० (भावप्राण) જ્ઞાન આદિ આત્માના અન્તરંગ ગુણ.

भावबंध. પું० (भावबन्ध) મિથ્યાત્વઆદિ ભાવ કર્મોનો બન્ધ.

भावमण. न० (भावमनस्) ચિંતન કે જ્ઞાન-રૂપ ભાવ મન.

भावलय. न० (भावलय) તીર્થંકરને અંબોડાને ઠેકાણે પ્રકાશ મંડળ હોય તે; ભામંડળ.

भावलिंग. न० (भावलिंग) ભાવસંયમ; પરિણામ સહિત લિંગ.

भावलेस्सा. स्त्री० (भावलेश्या) અધ્યવસાય કે પરિણામ રૂપ લેશ્યા.

भावलोय. પું० (भावलोक) ભાવથી લોક; લોકના ભાવ.

भावविउस्सग्ग. પું० (भावव्युत्सर्ग) ભાવ-કષાયાદિનો પરિત્યાગ.

भावसंधक. त्रि० (भावसंधिक) જીવને મોક્ષ સાથે સાંધનાર.

भावसंसार. પું० (भावसंसार) ઉદય વગેરે ભાવરૂપે કર્મનું પરિણામ.

भावसच्च. न० (भावसत्य) શુદ્ધ અંતરાત્મા; પરમાર્થ સંબંધી વિચાર.

भावस्सुत. न० } (भावश्रुत) લબ્ધ્યક્ષરરૂપ
भावस्सुय. } શ્રુતજ્ઞાનનો ઉપયોગ.

भावाभिग्गह. પું० (भावाभिग्रह) માન કરતો, હસતો, અમુક ચેષ્ટા કરતો માણસ આપે તોજ વ્હોરવું એમ ભાવ સંબંધી અ-ભિગ્રહ-નિયમ ધારવો તે.

भावि. त्रि० (भाविन्) થનારૂં.

भाविंदिय. न० (भावेन्द्रिय) જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી જીવને ઉત્પન્ન થયેલ શબ્દાદિ ગ્રહણ કરવાની શક્તિ; લબ્ધિ ઉપયોગરૂપ ભાવઇન્દ્રિય.

भाविणी. स्त्री० (भाविनी) ભાવના કર-વાવાળી.

भावितत्थी. स्त्री० (भावितार्थी) એ નામની એક નદી.

भाविय. પું० (भाविक) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

भाविय. त्रि० (भावित) વિચારેલું; ભાવના ભાવેલું. (૨) સંસ્કાર પામેલ; વાસિત થયેલ. (૩) શુદ્ધ; નિર્દોષ.

भावियत्त. } પું० (भावितात्मन्) શુદ્ધ
भावियप्प. } આત્મા. (૨) એક અહોરા-ત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના તેરમા મુહૂર્તનું નામ.

भावियप्पा. त्रि० (भावितात्मा) ભગવાન્ ધર્મનાથની મુખ્ય સાધ્વી.

भाविर. त्रि० (भाविन्) થનાર; નીપજનાર.

भावुअ. પું० (भावुक) બનેવી; બેનનો વર.

भावुग. त्रि० (भावुक) બીજાનો યોગ પામી તેના ગુણમાં પરિણત થઇ જાય તે.

भावोमोदरिया. स्त्री० (भावावमोदरिका) મનના વિકારોને રોકવારૂપ ભાવની ઉણોદરી કરવી તે.

भावोहि. पुं० (भावावधि) ક્ષયોપશમ ભાવે ઉત્પન્ન થઇ ઉદયાદિ ભાવને જોનાર અવધિ જ્ઞાન.

भास. न० (भाष्य) ભાષ્ય-વિવરણ.

भास. पुं० (भास) તેજ; પ્રકાશ; ચમક; ઝળક. (२) પક્ષી વિશેષ.

भास. न० (भस्मन्) રાખ; ભસ્મ (२) पुं० ભસ્મ નામનો ૨૯ મો ગ્રહ.

भासग पुं० (भाषक) ભાષા પર્યાપ્તિ-બોલવાની શક્તિવાળો જીવ. (२) પન્નવણાસૂત્રના ત્રીજા પદના પંદરમા દ્વારનું નામ. (३) त्रि० વક્તા; પ્રતિપાદક.

भासण. न० (भासन) ચમક; પ્રકાશ.

भासणया. } भासणा. } स्त्री० (भाषणा) કથન; પ્રતિપાદન.

भासय. पुं० (भाषक) બોલનાર; ભાષા શક્તિવાળો.

भासरासि. पुं० (भासराशि) પ્રકાશનો સમૂહ; સૂર્ય.

भासरासि. पुं० (भस्मराशि) ભસ્મરાશિ નામનો ૩૦ મો ગ્રહ. (२) રાખનો ઢગલો.

भासवंत. त्रि० (भाषावत्) ભાષાના ગુણ દોષોને જાણનાર.

भासा. स्त्री० (भाषा) ભાષા; બોલી. (२) ભાષાયોગ્ય પુદ્ગળસ્કંધની વર્ગણા-સમુદાય. (३) ઉપયોગ અને યતનાપૂર્વક બોલવું તે; ભાષા સમિતિ. (४) પન્નવણા સૂત્રના ૧૧ મા પદનું નામ.

भासाजड्ड. त्रि० (भाषाजड) બોલવાની શક્તિ રહિત; મૂંગો.

भासापज्जत्ति. स्त्री० (भाषापर्याप्ति) પુદ્ગળોને ભાષાના રૂપમાં પરિણત કરવાની શક્તિ.

भासापद. न० (भाषापद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રનું ૧૧ મું ભાષાપદ.

भासाविजय. पुं० (भाषाविचय) ભાષાનો નિર્ણય. (२) દૃષ્ટિવાદ; બારમો જૈન અંગ ગ્રન્થ.

भासासमिइ. } भासासमिति. } स्त्री० (भाषासमिति) વિચારી યતનાપૂર્વક બોલવું તે.

भासासमिय. त्रि० (भाषासमित) ભાષા સમિતિયુક્ત.

भासि. त्रि० (भाषिन्) બોલનાર; કહેનાર.

भासिय. त्रि० (भाषित) બોલેલું; કહેલું. (२) न० બોલવું; કહેવું તે.

भासिल्ल. त्रि० (भाषावत्) ભાષાયુક્ત; વાણીયુક્ત.

भासुर. त्रि० (भासुर) દેદીપ્યમાન; તેજસ્વી. (२) ભાસુર નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

भि. त्रि० (भित्) જુઓ "भिभ" શબ્દ.

भिउडि. स्त्री० (भ्रूकुटि) ભ્રુકુટિ; ભમ્મર. (२) નમિનાથજીના યક્ષનું નામ.

भिउर. त्रि० (भिदुर) પોતાની મેળે ભેદાય તેવું; નાશવંત.

भिउव्व. पुं० (भार्गव) ભૃગુઋષિના શિષ્ય.

भिंग. पुं० (भृङ्ग) ભ્રમર; ભમરો. (२) જુગલીયાને વાસણ આપનાર કલ્પ વૃક્ષની એક જાત. (३) પક્ષી વિશેષ. (४) કીટ વિશેષ. (५) કોયલા.

भिंगणिभा. स्त्री० (भृङ्गनिभा) જંબુવૃક્ષના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

भिंगप्पभा. स्त्री० (भृङ्गप्रभा) જંબુવૃક્ષના નૈઋત્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

भिंगा. स्त्री० (भृङ्गा) જમ્બુવૃક્ષના નૈઋત્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

भिंगार. पुं० (भृङ्गार) ઝારી; સોનાનો કળશ. (२) પક્ષી વિશેષ.

भिंगिरीडि. पुं० (भृङ्गिरीटि) એક ચોઇન્દ્રિય જીવ; ભૃંગરીટ.

भिंगु. पुं० (भृगु) પાણી સૂકાઇ ગયા પછી તળાવમાં પોપડા બંધાય તે.

भिंजा. स्त्री० ( ) અભ્યંગાન; માલિશ.

भिंडमालिया. स्त्री० (भिण्डमालिका) ભીંડીની માળા.

भिंडिमाल. } **भिंडिवाल.** } पुं० (भिण्डिपाल) શસ્ત્ર વિશેષ; છરો.

भिंभसार. } **भिंभिसार.** } पुं० (बिम्बिसार) શ્રેણિક રાજાનું અપર નામ.

भिंभी. स्त्री० (भिम्भी) વાદ્ય વિશેષ; ઢોલકું.

भिक्ख. न० (भैक्ष) ભિક્ષા; ભીખ. (२) ભિક્ષા સમૂહ.

भिक्खकाल. पुं० (भिक्षाकाल) ભિક્ષાકાળ; ગોચરીનો સમય.

भिक्खलाभिय. पुं० (भिक्षालाभिक) અનાદર પૂર્વક તુચ્છવસ્તુ મળે તે લેવી એવો અભિગ્રહ ધરી ગવેષણા કરનાર સાધુ.

भिक्खवित्ति. स्त्री० (भिक्षावृत्ति) ભીખ માગીને ગુજરાન ચલાવવું તે.

भिक्खा. स्त्री० (भिक्षा) ભિક્ષા; ગોચરી.

भिक्खाअ. पुं० } **भिक्खाक.** } **भिक्खाग.** } (भिक्षाक) ભિક્ષુ; સાધુ. (२) ભિખારી.

भिक्खायर. त्रि० (भिक्षाचर) ભીખારી; માગી ખાનાર.

भिक्खायरिया. स्त्री० (भिक्षाचर्या) ભિક્ષા માગવી; ગોચરી કરવી.

भिक्खायरी. स्त्री० (भिक्षाचरी) ભિક્ષા લેવા જવું તે; ગોચરી.

भिक्खालाभिय. पुं० (भिक्षालाभिक) ભિક્ષુક વિશેષ.

भिक्खु. पुं० स्त्री० (भिक्षु) ભિક્ષુક; સાધુ; મુનિ.

भिक्खुचरिया. स्त्री० (भिक्षुचर्या) ભિક્ષુકની ચર્યા; સાધુ સામાચારી.

भिक्खुणी. स्त्री० (भिक्षुकी) સાધ્વી; આર્યા.

भिक्खुधम्म. पुं० (भिक्षुधर्म) ક્ષમા, નિર્લોભતા, ઋજુતા, આદિ દશ પ્રકારનો યતિ ધર્મ.

भिक्खुपडिमा. स्त्री० (भिक्षुप्रतिमा) ભિક્ષુ–સાધુની બાર પડિમા–અભિગ્રહ વિશેષ.

भिक्खुपडिया. स्त्री० (भिक्षुप्रतिज्ञा) સાધુનો ઉદ્દેશ; સાધુનું નિમિત્ત.

भिक्खुय. पुं० (भिक्षुक) સાધુ; ભિક્ષુક.

भिक्खोंड. पुं० (भिक्षोण्ड) ભિક્ષાના આધારે રહેનાર બૌદ્ધ વગેરે અન્યદર્શની સાધુ. (२) ભિખારી.

भिगु. पुं० (भृगु) ખડકની ટોચ. (२) ફાટ; ચીરો.

भिगुडि. स्त्री० (भ्रुकुटि) ભ્રુકુટિ.

भिगुपडण. न० (भृगुपतन) પર્વતની ટોચ ઉપરથી પડી મરવું તે; ભૈરવ ઝંપાપાત; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.

भिच्च. पुं० (भृत्य) સેવક; નોકર. (२ त्रि० સારી રીતે પોષણ કરનાર. (૩) પોષણીય.

भिच्छुंड. त्रि० (भिक्षोण्ड) જુઓ " ભિ-કખોંડ " શબ્દ.

भिज्ज. न० (भेद्य) કર વિશેષ; દંડ વિશેષ.

भिज्झा. स्त्री० (भिध्या) લોભ. (२) મળેલા પદાર્થોમાં અત્યન્ત આસક્તિ.

भिज्झिय. त्रि० (अभिध्यित) લોભાવે તેવું; સુંદર.

भिणासि. पुं० ( ) પક્ષી વિશેષ.

भिण्ण. न० (भिन्न) ભેદાયેલ; ફાટેલ.

भिण्णा. स्त्री० (भिन्ना) ખાલી મુઠી.

भितअ. } **भितग.** } पुं० (भृतक) સેવક; નોકર; ચાકર.

भिति. स्त्री० (भृति) આજીવિકા; ગુજરાન.

भित्त. न० ( ) નદીની બેખડ. (२) અડધીયું; ફળાદિનો અર્દ્ધ ભાગ.

भित्तग. } न० ( ) અડધીવું; અડધું
भित्तय. } કાપેલ. (૨) કકડો.

भित्तार त्रि० (भेत्तृ) ભેદનાર.

भित्ति. स्त्री० (भित्ति) ભીંત; દીવાલ.

भित्तिगुलिया. स्त्री० (भित्तिगुटिका) ઓટલો; ચોતરો.

भित्तिय. पुं० (भित्तिक) ભિત્તિ દેશવાસી.

भित्तिल. न० (भित्तिल) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

भिन्न त्रि० (भिन्न) ભેદાયેલ; ફાટી ગયેલ. (૨) ભિન્ન; જૂદું. (૩) પ્રસ્ફુટિત. (૪) વિલક્ષણ. (૫) પરિત્યક્ત. (૬) ઓછું; ન્યૂન.

भिन्नमुहुत्त. न० (भिन्नमुहूर्त) અંતર્મુહૂર્ત; ન્યૂનમુહૂર્ત.

भियग. पुं० (भृतक) નોકર; ચાકર.

भियघाय. पुं० (भेदघात) સૂર્યના બે માંડલા વચ્ચેનું અંતર અર્થાત્ એક માંડલેથી બીજે માંડલે જવાનો માર્ગ.

भिलिंग. पुं० (भिलिङ्ग) મસૂર; ધાન્યની એક જાત.

भिलिंज. पुं० ( ) અભ્યંગન.

भिलुग. पुं० (भिल्लक) ભિલ્લ; આહેડી; શિકારી.

भिलुगा स्त्री० (भिदुका) જમીનની ફાટ; કાળી જમીનમાં શીયાળામાં ચીરા પડે છે તે.

भिलुय. न० (भिदुक) જુઓ "ભિલુગા" શબ્દ.

भिल्ल. पुं० (भिल्ल) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ.

भिल्लाग्ग. पुं० (भिल्लातक) ભિલ્લામાનું વૃક્ષ.

भिस. न० (बिस) કમળતન્તુ; કમળનો કંદ. (૨) ખાવાનો એક પદાર્થ. (૩) આસન વિશેષ.

भिसं. अ० (भृशम्) અતિશય; ઘણું.

भिसकंद. पुं० (बिसकन्द) શકરપારા; મિષ્ટાન્ન વિશેષ.

भिसरा. स्त्री० ( ) માછલાં પકડવાની એક જાતની જાળ.

भिसिग. न० } (वृंशिका) યોગીનું એક
भिसिया. स्त्री० } આસન.

भिसोल. न० ( ) નૃત્ય વિશેષ.

भी. स्त्री० (भी) ભય. (૨) त्रि० ડરનાર; ભીરૂ; બીકણ.

भीम. त्रि० (भीम) ભયંકર; ડરાવનાર. (૨) पुं० દક્ષિણ તરફના રાક્ષસ જાતના વ્યંતર દેવોનો ઇન્દ્ર. (૩) રૌદ્ર આચાર–અનુષ્ઠાન. (૪) ભરતખંડના ભાવી સાતમા પ્રતિવાસુદેવ. (૫) હસ્તીનાપુરના એક રાજપુરૂષ.

भीमसेण. पुं० (भीमसेन) એ નામના ગત અવસર્પિણીના છઠ્ઠા કુલકર. (૨) આવતી ચોવીસીના સાતમા પ્રતિવાસુદેવ. (૩) ભીમસેન નામનો એક કુમાર.

भीमासुर. न० (भीमासुर) એ નામનું એક શાસ્ત્ર.

भीमासुरुक्क. न० (भीमासुरोक्त) ભીમાસુરનું એક પ્રાચીન શાસ્ત્ર.

भीय. त्रि० (भीत) ભય પામેલ.

भीरु. त्रि० (भीरु) ડરપોક; બીકણ; ભયભીત.

भीसग. पुं० (भीष्मक) ભીષ્મક નામના રાજા.

भीसण. त्रि० (भीषण) ભયંકર.

भुअईसर. पुं० (भुजगेश्वर) નાગરાજ; મોટો સર્પ.

भुअंग. पुं० (भुजङ्ग) સર્પ.

भुअग. त्रि० (भोजक) પૂજક; સેવાકારક.

भुअग. पुं० (भुजग) એક દેવ જાતિ; નાગકુમાર દેવ. (૨) ભોગી; વિલાસી.

भुअगवइ. पुं० (भुजगपति) વ્યંતરદેવની મહોરગ નામની એક જાત.

भुअगवई. स्त्री० (भुजगवती) } એક ઈન્દ્રાણી; અ-
भुअगा. स्त्री० (भुजगा) } તિકાય નામના મહોરગેન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

भुअपरिसप्प. पुं० स्त्री० (भुजपरिसर्प) ભુજાથી ગતિ કરનાર પ્રાણી; ગોહ, ઉંદર, ખિસકોલી વગેરે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય.

भुअमोअग. पुं० (भुजमोचक) સર્પના વિષને ઉતારવાનું એક રત્ન-મણિ.

भुंजण. न० } (भोजन) જમણ; ભોજન.
भुंजणा. स्त्री० }

भुंजिय. न० (भर्जित) અર્ધ શેકેલું; પોંક વિગેરે.

भुंजिर. त्रि० (भोजनशील) ભોગવનાર.

भुंभल. पुं० (भुंभल) મદિરાનું પાત્ર.

भुक्ख. त्रि० (भुक्ष-बुभुक्षित) ભૂખથી દુર્બળ થયેલ; શુષ્ક દેહવાળો.

भुक्खा. स्त्री० (बुभुक्षा) ભૂખ; ક્ષુધા.

भुग्ग. त्रि० (भुग्न) ભાંગેલું; નમી ગયેલું.

भुग्गभग्ग. त्रि० (भुग्नभग्न) અત્યંત વાંકું.

भुजंग. पुं० (भुजङ्ग) નાગ; સર્પ.

भुजंगम. पुं० (भुजंगम) સર્પ.

भुज्ज. त्रि० (भोज्य) કલ્પનીય; સાધુને ભોગવવા યોગ્ય.

भुज्ज. पुं० (भूर्ज) વૃક્ષ વિશેષ. (૨) न० તે વૃક્ષની છાલ.

भुज्ज. त्रि० (भूयस्) પ્રભૂત; ઘણું.

भुज्जतर. } त्रि० (भूयस्तर) ઘણુંજ; અત્યંત.
भुज्जयर. }

भुज्जिय. त्रि० (भृष्ट) શેકેલું ધાન્ય. (૨) पुं० ધાણા; શેકેલા જવ.

भुज्जो. अ० (भूयस्) વધારે; ઘણું; અત્યંત. (૨) પુનઃ, બીજી વાર.

भुज्जोभुज्जो. अ० (भूयोभूयस्) વારંવાર; પુનઃ પુનઃ

भुत्त. त्रि० (भुक्त) ભોગવેલ; ખાધેલ. (૨) સેવિત. (૩) અનુભૂત. (૪) न० ભક્ષણ; ભોજન. (૫) વિષ વિશેષ.

भुत्तुत्तर. न० (भुक्तोत्तर) ખાધા પછી; ભોજન સમય પછી.

भुमगा. } स्त्री० (भ्रू) ભ્રકુટી.
भुमया. }

भुय. पुं० (भुज) ભુજ; બાહુ; હાથ.

भुयंग. पुं० (भुजङ्ग) સર્પ; નાગ.

भुयग. पुं० (भुजग) સર્પ; નાગ; (૨) સર્પને રમાડનાર ગારૂડી.

भुयगपरिसप्पसमुच्छिम. त्रि० (भुजगपरिसर्पसमूर्च्छिम) ભુજાબળથી ચાલનાર નોળીયા વગેરે તિર્યંચ.

भुयगपरिसप्पी. स्त्री० (भुजगपरिसर्पिणी) ભુજાથી ચાલનાર તિર્યંચપંચેંદ્રિયની સ્ત્રી જાતિ.

भुयगवइ. पुं० (भुजगपति) મહોરગ જાતના વાણવ્યંતર દેવતા.

भुयगवई. स्त्री० (भुजगवती) મહોરગના ઇન્દ્ર અતિકાયની બીજી અગ્રમહિષી.

भुयगा. स्त्री० (भुजगा) મહોરગના ઇન્દ્ર અતિકાયની પ્રથમ અગ્રમહિષી.

भुयपरिसप्प. पुं० (भुजपरिसर्प) ભુજાથી ચાલનાર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત; ઉંદર, ખિસકોલી વગેરે.

भुयमोयग. पुं० (भुजमोचक) નીલા રંગના રત્નની એક જાત; ભુજમોચક મણિ.

भुयसप्प. त्रि० (भुजसर्प) નોળીયું, ઘો વગેરે; તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

भुया. स्त्री० (भुजा) ભુજા; બાહુ.

भुरुडिय. ( ) ધૂળ ભરેલું; મેલું.

भुल्ल. त्रि० ( ) ભ્રષ્ટ થયેલ; ભૂલો પડેલ.

भुवण. न० (भुवन) લોક; જગત્.

भुवणवइ. पुं० (भुवनपति) દેવતાની એક જાત; ભવનપતિ દેવતા.

भुस. पुं० (बुस) તૃણ વિશેષ; ભુસ્સો.

भू. स्त्री० (भू) પૃથ્વી.

भूइ. स्त्री० (भूति) સંપત્તિ. (૨) રાખ; ભસ્મ. (૩) વૃદ્ધિ. (૪) જીવરક્ષા.

भूइकम्म. न० (भूतिकर्मन्) રાખની ચપટી આપવી; દોરા ધાગા કરી આપવા તે; આભિયોગી ભાવનાનો એક પ્રકાર. (૨) મંત્રાદિકથી પવિત્ર કરેલ વસ્તુ.

भूइकम्मिय. त्रि० (भूतिकर्म्मिक) મંત્રથી દોરા ધાગા કરી આપે તે.

भूइट्ठ त्रि० (भूयिष्ठ) અત્યંત; ઘણું.

भूइपराण. } **भूइपन्न.** } त्रि० (भूतिप्रज्ञ) જીવરક્ષાની બુદ્ધિવાળો. (૨) જ્ઞાનની વૃદ્ધિવાળા; અનન્ત જ્ઞાની.

भूक्खेव. पुं० (भ्रूक्षेप) ભ્રૂક્ષેપ; સંકેત; ઇશારો.

भूगार. अ० (भूयस्कार) ભૂયસ્કારબંધ; કર્મબંધનો એક પ્રકાર; એક બંધે અનેક કર્મનું બાંધવું તે.

भूत. पुं० (भूत) પ્રાણી; જીવ. (૨) વનસ્પતિકાયના જીવ. (૩) ભૂત નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર.

भूतण. न० (भूतृण) તૃણ વિશેષ; ઘાસ.

भूतिय. त्रि० (भौतिक) પાંચ ભૂતથી બનેલ; પાંચ ભૂત સમ્બન્ધી.

भूतोद. पुं० (भूतोद) એ નામનો સમુદ્ર.

भूमह. पुं० (भूमहस्) ભૂમહાન્ નામનું ૨૧ મું મુહૂર્ત.

भूमि. स्त्री० (भूमि) પૃથિવી. (૨) કાળ; વખત. (૩) સ્થળ; જગ્યા.

भूमिआ. स्त्री० (भूमिका) પૃથ્વી; સ્થાન.

भूमिकंप. पुं० (भूमिकम्प) ધરતીકંપ.

भूमिघर. न० (भूमिगृह) ભોંયરું; ગુફા.

भूमिचर. पुं० (भूमिचर) જમીન ઉપર ચાલનાર પશુ; થલચર તિર્યંચ.

भूमिदेव. पुं० (भूमिदेव) બ્રાહ્મણ.

भूमिभाग. पुं० (भूमिभाग) ભૂમિનો પ્રદેશ; સ્થાન.

भूमिरुहा. पुं० (भूमिरुहा) ભૂફોડા; વનસ્પતિ વિશેષ.

भूमिसप्पि. त्रि० (भूमिसर्प्पिन्) ભૂમિમાં વિસ્તરનાર.

भूमिसेज्जा. स्त्री० (भूमिशय्या) પૃથ્વીની શય્યા; જમીન ઉપર સુવું-પથારી કરવી તે.

भूय. पुं० (भूत) પ્રાણી; જીવ. (૨) ભૂતકાળ; વ્યતીત સમય. (૩) વનસ્પતિ અને તેમાં રહેલ જીવ વિશેષ. (૪) ભૂતદેવતા; વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૫) ભૂતદ્વીપ અને ભૂતસમુદ્ર. (૬) ભૂતેન્દ્ર નામે નાગકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૭) त्रि० સમાન; તદ્રૂપ; તેના જેવું. (૮) નિશ્ચિત સ્થાનમાં રહેલ પદાર્થ. (૯) પ્રાપ્ત; લબ્ધ. (૧૦) વાસ્તવિક; યથાર્થ. (૧૧) વિદ્યમાન. (૧૨) न० પ્રકૃત્યર્થ. (૧૩) વૃક્ષ; ઝાડ.

भूयक्कार. त्रि० (भूयस्कार) જુઓ "ભૂગર" શબ્દ.

भूयग्गह. पुं० (भूतग्रह) ભૂતનો વળગાડ.

भूयग्गाम. पुं० (भूतग्राम) જીવ સમૂહ.

भूयणअ. स्त्री० (भूतृणक) એ નામની એક વનસ્પતિ.

भूयत्थ. पुं० (भूतार्थ) યથાર્થ જ્ઞાન; સાચી વાત.

भूयदिन्न. पुं० (भूतदत्त) નાગાર્જુન આચાર્યના શિષ્યનું નામ.

भूयदिन्ना. स्त्री० (भूतदत्ता) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની ભૂયદિન્ના નામે રાણી. (૩) સ્થૂલિભદ્રની બહેન.

भूयमंडलपविभत्ति. पुं० (भूतमंडलप्रविभक्ति) ભૂતમંડળની વિશેષ રચનાયુક્ત નાટક; નાટકના ૩૨ પ્રકારમાંનો એક.

भूयरुक्ख. पुं० (भूतवृक्ष) ખીજડાનું ઝાડ.

भूयरूव. न० (भूतरूप) જે ફળમાં ગોટલી બંધાઇ નથી તે.

भूयलिवि. स्त्री० (भूतलिपि) લિપિ વિશેષ.

भूयवडिंसा. स्त्री० (भूतावतंसा) એક ઇન્દ્રાણી.

भूयवाइ. पुं० (भूतवादिन्) વ્યંતરોની સોળ જાતિમાંની એક જાત.

भूयवाय. पुं० (भूतवाद) દષ્ટિવાદ નામે બારમા અંગસૂત્રનું અપર નામ. (૨) યથાર્થ વાદ.

भूयविज्जा. स्त्री० (भूतविद्या) ભૂત વિગેરેને કાઢવાની વિદ્યા; મન્ત્રાદિ પ્રયોગ.

भूयवेज्ज. पुं० (भूतवैद्य) ભૂતને કાઢનાર વૈદ્ય.

भूयसिरी. स्त्री० (भूतश्री) એ નામની એક બ્રાહ્મણી.

भूया. स्त्री० (भूता) સ્થુલિભદ્રની બહેન. (૨) સુદર્શન ગાથાપતિની દીકરી. (૩) ઇન્દ્રાણીની એક રાજધાની.

भूयाणंद. पुं० (भूतानन्द) દક્ષિણ દિશાના નાગકુમારનો ઇન્દ્ર. (૨) કોણિક મહારાજાનો એક હાથી.

भूयावाअ. पुं० (भूतवाद) સદ્‌ભૂત વસ્તુનો વાદ.

भूवइ. पुं० (भूपति) રાજા; ભૂપતિ.

भूसण. न० (भूषण) ભૂષણ; દાગીનો; ઘરેણું.

भूसा. स्त्री० (भूषा) શોભા; દીપ્તિ.

भूसितंगी. स्त्री० (भूषिताङ्गी) ભૂષિત થયેલી સ્ત્રી.

भूसिय. पुं० (भूषित) શોભાયમાન.

भूसियंग. त्रि० (भूषिताङ्ग) જેનું અંગ ભૂષિત હોય તે.

भूसियंगी. स्त्री० (भूषिताङ्गी) આભૂષણથી ભૂષિત થયેલ સ્ત્રી.

भे. अ० (भोस्) સંબોધન; આમન્ત્રણસૂચક અવ્યય.

भेउर. त्रि० (भिदुर) છિન્નભિન્ન થનારૂં; તુટીફુટી જનારૂં.

भेंडी. स्त्री० (भिंडी) એ નામનું વૃક્ષ; ભીંડી.

भेत्तार. पुं० (भेत्तृ) ભેદન કરનાર; તોડી ફોડી નાખનાર.

भेद. पुं० (भेद) ભેદ; પ્રકાર. (૨) જુદું પડવું; ખંડિત થવું.

भेदिय. त्रि० (भेदित) જૂદું પાડેલું.

भेय. पुं० (भेद) ભેદ; જૂદાઇ; નોખું પાડવું. (૨) રાજનીતિના ચાર ભેદમાંનો એક ભેદ; દુશ્મનના પક્ષમાં ભેદ પાડી તેનું બળ તોડવું તે.

भेयकर. त्रि० (भेदकर) વિચ્છેદકર્તા.

भेयग. त्रि० (भेदक) ભેદકારક.

भेयण. न० (भेदन) ફાડવું; તોડવું. (૨) કર્મપ્રકૃતિના રસનો ઘાત કરવો તે.

भेयणी. स्त्री० (भेदनी) ભેદનારી; ભાંગનારી.

भेरव. त्रि० (भैरव) ભયંકર; ડરાવનાર. (૨) પું૦ રાક્ષસ આદિ ભયંકર પ્રાણી.

भेरि. स्त्री० (भेरि) } એક પ્રકારનું વાજું;
भेरी. स्त्री० (भेरी) } નગારૂં.

भेरुताल. पुं० } (भेरुताल) વૃક્ષ વિશેષ.
भेरुयाल. }

भेल. पुं० (भेल) મહુગોત્રની શાખા. (૨) તે શાખાનો પુરૂષ.

भेसग. पुं० (भीष्मक) રૂક્મિણીના પિતા; કૌણ્ડિન્યનગરના એક રાજા.

भेसज. न० (भैषज) ઓષધિ; દવા.

भेसज्ज. न० (भैषज्य) ઓષધિ; દવા.

भेसण. त्रि० (भीषण) ભયંકર; ડરામણું. (૨) ન૦ ડરવું; બીવું.

भेसणा. स्त्री० (भीषणा) બીક દેખાડવી.

भेसह. न० (भेषज) ઔષધિ; દવા વિગેરે.

भो. अ० (भोस्) સંબોધન; આમન્ત્રણ વાચક.

भोअ. पुं० (भोग) કામભોગ.

भोअग. त्रि० (भोजक) પાલનકર્તા.

भोइ. त्रि० (भोजिन्) ભોગી; ખાનાર; ભોગવનાર.

भोइणी. स्त्री० (भोगिनी) ભાર્યા; ધણીયાણી.

भोइय. पुं० (भोगिक) ગામનો પટેલ; મુખી; રાજમાન્ય પુરૂષ. (૨) ભોગમાં આસકત; વિલાસી. (૩) ભોગ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

भोइया. स्त्री० (भोग्या) ભાર્યા; પત્ની.

भोई. स्त्री० (भवती) આપ; સ્ત્રીવાચક.

भोग. पुं० न० (भोग) સર્વ ઇન્દ્રિયોના વિષય; ભોગવવાની વસ્તુ. (૨) શરીર. (૩) ઋષભદેવ પ્રભુએ ગુરૂસ્થાને સ્થાપેલું કુળ; એક આર્યવંશ. (૪) त्रि० ભોગ-કુળમાં જન્મેલ.

भोगंकरा. स्त्री० (भोगङ्करा) એ નામની અધોલોકવાસિની એક દિશાકુમારી.

भोगकुल. न० (भोगकुल) શ્રી આદિનાથે જેની પૂજ્યસ્થાને સ્થાપના કરી હતી તે કુળ.

भोगपुरिस. पुं० (भोगपुरुष) ભોગ તત્પર પુરૂષ.

भोगभूमि. स्त्री० (भोगभूमि) અકર્મભૂમિ; જુગલિયાનાં ક્ષેત્ર.

भोगभूमिग. पुं० स्त्री० (भोगभूमिग) }
भोगभूमिगय. पुं० स्त्री० (भोगभूमिगत) } ભોગ ભૂમિને પ્રાપ્ત થયેલ; જુગલીયા.

भोगभोग. न० (भोगभोग) અત્યંત ભોગ; ઉત્કટ ભોગ. (૨) ભોગાર્હ શબ્દાદિ વિષય.

भोगमालिनी. स्त्री० (भोगमालिनी) એ નામની અધોલોકવાસિની એક દિશાકુમારી.

भोगराय. पुं० (भोगराज) ભોગ કુળના એક રાજા; યદુવંશી ઉગ્રસેન રાજા.

भोगवई. स्त्री० (भोगवती) એક પ્રકારની લિપિ.

भोगवती. स्त्री० (भोगवती) બીજ, સાતમ અને બારસ એ ત્રણ તિથિની રાત્રિનું નામ. (૨) અધોલોકમાં રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.

भोगवत्तिया. स्त्री० (भोगवर्त्तिका) ધનદેવની સ્ત્રીનું નામ.

भोगवयत्ता. स्त्री० (भोगव्यक्ता) અઢાર લિપિમાંની એક લિપિ.

भोगविस. पुं० (भोगविष) સર્પની એક જાતિ.

भोगि. त्रि० (भोगिन्) ભોગ ભોગવવા ઇચ્છનાર. (૨) पुं० न० શરીર; દેહ.

भोज्ज. त्रि० (भोज्य) ખાવાયોગ્ય.

भोत्तार. त्रि० (भोक्तृ) ભોક્તા; ભોગવનાર.

भोम. त्रि० (भौम) ભૂમિ સંબંધી. (૨) न० ભૂમિ ભાગ; સ્થાન વિશેષ. (૩) મેડીની ભોં; માળ. (૪) ભૂકંપાદિના ફળ વિચારવાની વિદ્યા; નિમિત્તશાસ્ત્ર; અષ્ટાંગ નિમિત્તમાંનું એક. (૫) ૨૭ મા મુહૂર્તનું નામ. (૬) નગરના જેવું ભવનપતિને રહેવાનું સ્થાન.

भोमनयर. न० (भौमनगर) વાણવ્યંતરના નગર.

भोमालिय. न० (भौमालीक) ભૂમિ સંબંધી મૃષાવાદ.

भोमिज्ज. पुं० (भौमेय) રત્નપ્રભાની ભૂમિમાંના ભવનમાં રહેનાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતા.

भोमेज्ज. त्रि० (भौमेय) ભૂમિ સંબંધી. (૨) न० ભૂમિઘર; ભોંયરૂં. (૩) વાણવ્યંતરના નગર. (૪) पुं० એક દેવ જાતિ; ભવનપતિ દેવતા.

भोयग. त्रि० (भोजक) જમાડનાર.

भोयण. न० (भोजन) આહાર; ખાદ્ય પદાર્થ. (૨) ખાણું; જમણ; ભોજન.

भोयणमंडव. पुं० (भोजनमण्डप) ભોજનશાળા.

भोयणविप्परियासिया. स्त्री० (भोजनविपर्यासिका) વિપરીત રીતે ભોજન કરવું તે.

म.

मअ. पुं० (मद) અહંકાર; અભિમાન.

मअ. पुं० (मृग) હરણ; મૃગ.

मअ. त्रि० (मत) અભિમત; ઇષ્ટ.

मअ. त्रि० (मृत) મરેલું.

मइ. स्त्री० (मति) મતિ; બુદ્ધિ. (૨) જ્ઞાન વિશેષ; ઇંદ્રિય અને મનથી ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન.

मइअ. न० (मतिक) વાવેલા બીજને ઢાંકવાને દંતાળની પાછળ બાંધવામાં આવતો લાકડાનો એક કકડો.

मइअन्नाण. न० (मति-अज्ञान) વિપરીત મતિજ્ઞાન; મિથ્યાદર્શન યુક્ત મતિજ્ઞાન.

मइंद. पुं० (मृगेन्द्र) સિંહ.

मइदंसण. न० (मतिदर्शन) મતિજ્ઞાનનું દર્શન; ચક્ષુદર્શન કે અચક્ષુદર્શન એમાંનું એક.

मइनाण. न० (मतिज्ञान) મતિજ્ઞાન; પાંચ ઇંદ્રિય અને મનથી વિશેષ બોધ થાય તે.

मइनाणावरण. न० (मतिज्ञानावरण) જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

मइनाणि. त्रि० (मतिज्ञानिन्) મતિજ્ઞાની.

मइपत्तिया. स्त्री० (मतिपात्रिका) એક જૈન મુનિની શાખા.

मइमंत. त्रि० (मतिमत्) બુદ્ધિમાન્; વિવેકી.

मइरा. स्त्री० (मदिरा) મદિરા; દારૂ; શરાબ.

मइल. त्रि० (मलिन) મેલું; મલિન.

मइलिय. त्रि० (मलिन) મલિન થયેલું.

मइल्ल. त्रि० (मृत) મરી ગયેલ; મુવેલું જન્મેલ.

मइसागर. पुं० (मतिसागर) વિજયવર્ધન રાજાનો મંત્રી. (૨) એક સાધુનું નામ.

मउ. त्रि० (मृदु) મૃદુ; કોમળ.

मउई. स्त्री० (मृद्वी) કોમળ. (સ્ત્રી વિશેષણ)

मउंद. पुं० (मुकुन्द) વાદ્ય વિશેષ. (૨) દેવ વિશેષ.

मउट. पुं० } न० (मुकुट) મુકુટ; મુગટ.
मउड. पुं० }

मउडट्ठाण. न० (मुकुटस्थान) મુકુટનું સ્થાન; મસ્તક.

मउय. त्रि० (मृदुक) સુંવાળું; કોમળ.

मउल. न० (मुकुल) એક પ્રકારનું ફૂલ.

मउलण. न० (मुकुलन) સંકોચ.

मउलि. पुं० (मौलि) મુગટ. (૨) પાઘડી.

मउलि. पुं० (मुकुलिन्) એક પ્રકારનો સર્પ કે જે ફેણ વિસ્તારી ન શકે તે. (૨) त्रि० વિસ્તીર્ણ.

मउलिकड. त्रि० (मुकुलीकृत) ધોતીઆની કાછડી વાળેલ.

मउलित. त्रि० } (मुकुलित) મુકુલ-કમળડોડાની માફક બે હાથ જોડી અંજલિ કરેલ. (૨) ખીલેલ.
मउलिय. }

मउलियड. त्रि० (मुकुलीकृत) જુઓ "मउलिकड" શબ્દ.

मऊर. पुं० (मयूर) મોર; મયૂર પક્ષી.

मऊरी. स्त्री० (मयूरी) મોરલી; ઢેલ.

मऊह. पुं० (मयूख) કિરણ.

मंकाइ. पुं० (मंकाति) એક અન્તકૃત્ મહર્ષિ.

मंकार. પું० (मकार) મકાર; મ શબ્દ (૨) "મા" અવ્યય.

मंकुण. પું० (मत्कुण) હાથીના જેવા ગોળ પગવાળા પશુની એક જાત. (૨) માંકડ.

मंख. પું० (मङ्ख) પેટીની અંદર પાટીયામાં ગોઠવેલા ચિત્રોને કાચદ્વારા દેખાડી આજીવિકા ચલાવનાર એક જાતના ભિક્ષુક; મંખલિલોક. (૨) ગોશાળાના પિતાનું નામ.

मंखलि. પું० (मङ्खलि) ચિત્રની પેટી બનાવી આજીવિકા ચલાવનાર; ગોશાળાનો પિતા.

मंखलिपुत्त. પું० (मंखलिपुत्र) મંખલિનો પુત્ર ગોશાળો; આજીવક મતનો પ્રવર્તક એક સાધુ.

मंग. પું० (मङ्ग) ધર્મ.

मंगरिया. સ્ત્રી० ( ) વાદ્ય વિશેષ.

मंगल. ન० (मङ्गल) મંગળ; કલ્યાણ. (૨) માંગલિક પદાર્થ દ્રો, સરસવ, ચંદન, અક્ષત વગેરે. (૩) મંગળાચરણનો પાઠ; નવકાર મંત્ર. (૪) નાટકનો એક પ્રકાર; ૩૨ માંનું પ્રથમ નાટક. (૫) વિઘ્નક્ષય. (૬) વિઘ્નક્ષયનું કારણ. (૭) ઇષ્ટાર્થ સિદ્ધિ.

मंगला. સ્ત્રી० (मङ्गला) પાંચમા તીર્થંકરની માતા.

मंगलावइ. પું०(मङ्गलापतिन्) સૌમનસ પર્વતનું એક કૂટ.

मंगलावती. સ્ત્રી० (मङ्गलावती) પૂર્વમહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પૂર્વે તરફથી આઠમી વિજય.

मंगलावतीकूड. પું० (मङ्गलावतीकूट) સોમનસ વખારા પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ.

मंगलावत्त. પું० (मङ्गलावर्त) નલિનકૂટ વખારા પર્વતની પૂર્વે અને પંકાવતી નદીની પશ્ચિમે બન્નેની વચ્ચેનો ક્ષેત્ર વિભાગ; મહાવિદેહાંતર્ગત એક વિજય. (૨) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) દેવ વિશેષ.

मंगलावत्तकूड. પું० (मङ्गलावर्तकूट) નલિનકૂટ વખારા પર્વતનાં ચાર કૂટમાંનું ચોથું કૂટ-શિખર.

मंगलावत्ता. સ્ત્રી० (मङ्गलावर्ता) જુઓ "મંગલાવત્ત" શબ્દ.

मंगल्ल. ન० (माङ्गल्य) માંગળિક; મંગળ.

मंगी. સ્ત્રી० (मङ्गी) ષડ્જગ્રામની પ્રથમ મૂર્ચ્છના.

मंगु. પું० (मङ्गु) બગલો; રણકાગડો. (૨) આર્યમંગુ નામના જૈન આચાર્ય.

मंगुल. ત્રિ० ( ) અસુંદર; અસમંજસ.

मंगुस. પું० (मंगुस) ભુજપરિસર્પની એક જાત.

मंच. પું० (मञ्च) ખાટલો; ઢોલિયો; માંચડો; ઉંચી બેઠક.

मंचाइमंच. પું० (मञ्चातिमञ्च) જે યોગમાં સૂર્ય, ચન્દ્ર અને નક્ષત્રની સ્થિતિ માંચા ઉપર ગોઠવેલ માંચાના આકારની હોય તે યોગ. (૨) રસ્તા ઉપર માણસોને બેસવાને માંચડા ઉપર માંચડો બાંધી ગોઠવેલ બેઠક.

मंचाउत्त. ત્રિ० (मञ्चागुप्त) માંચામાં ગોપવી રાખેલ.

मंजरी. સ્ત્રી० (मञ्जरी) આંબાનો મોર; મંજરી.

मंजिआ. સ્ત્રી० (मञ्जिका) મોરપિચ્છના વચ્ચે રહેલું ચન્દ્રક-ધોળો ચાંદલો.

मंजिट्ठा. સ્ત્રી० (मञ्जिष्ठा) મજીઠ; રંગવામાં વપરાતો એક લાલ પદાર્થ.

मंजिट्ठिय. પું० (माञ्जिष्ठिक) મજીઠનો રંગ.

मंजु. ત્રિ० (मञ्जु) સુન્દર; મનોજ્ઞ. (૨) પ્રિય; ઇષ્ટ.

मंजुघोसा. સ્ત્રી० (मञ्जुघोषा) દિશાકુમાર દેવતાની ઘંટા.

मंजुल. त्रि० (मञ्जुल) સુન્દર; મનોહર. (૨) કોમળ.

मंजुस्सरा स्त्री० (मञ्जुस्वरा) અગ્નિકુમાર દેવતાની ઘંટા. (૨) ત્રિ૦ મધુર અવાજ વાળું.

मंजूसा स्त्री० (मञ्जूषा) મંગળાવર્તા વિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) પટારો; પેટી.

मंड. पुं० न० (मण्ड) સાર; તત્ત્વ. (૨) રસ.

मंडग पुं० (मण्डक) માંડા, માલપુવા, રોટલી વિગેરે. (૨) ત્રિ૦ વિભૂષક; શોભાવનાર.

मंडण. न० (मण्डन) અલઙ્કાર; ઘરેણું. (૨) પોશાક; શણગાર.

मंडणधाई. स्त्री० (मण्डनधात्री) બાળકને પોશાક પહેરાવનાર સ્ત્રી; પાંચ ધાવમાતામાંની એક.

मंडन. न० (मण्डन) શણગાર; ઘરેણું.

मंडब. पुं० (मण्डप) જેનાથી અઢી ગાઉ દૂર ગામડાં હોય તેવું સ્થળ.

मंडल. न० (मण्डल) ચન્દ્ર સૂર્યનું મંડળ; માંડલું. (૨) સૂર્યનું વિમાન; સૂર્યનું બિંબ. (૩) વાસુદેવ બળદેવની જોડી. (૪) ચાર ગતિના મંડળરૂપ સંસાર. (૫) ગોળ કુંડાળું. (૬) ગામ કે શહેરની આજુબાજુ ફરતો પ્રદેશ; ગામનો સીમાડો. (૭) મલ્લને ખુશાલીમાં મળેલ જમીન. (૮) દેશ. (૯) અરીસાનો કાચ-ખાપ કે જેમાં પ્રતિબિંબ દેખાય તે.

मंडलग्ग. पुं० (मण्डलक) બાર માસા અથવા સાઠ રતિ પ્રમાણનું એક વજન.

मंडलग्गा. पुं० (मण्डलाग्र) તલવાર,

मंडलघाय. पुं० (मण्डलघात) મંડળાકાર જમીન બનાવવા માટે વૃક્ષાદિનું ઉખેડવું.

मंडलपविभत्ति. स्त्री० (मण्डलप्रविभक्ति) મંડળની વિશેષ રચના યુક્ત એક નાટક; ૩૨ માંનું દશમું નાટક.

मंडलप्पवेस. पुं० (मण्डलप्रवेश) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૯ મું.

मंडलरोग. पुं० (मण्डलरोग) મંડળ-દેશનો રોગ.

मंडलवति. पुं० (मण्डलपति) દેશનો ધણી; રાજા.

मंडलवाय. पुं० (मण्डलवात) મંડળાકારે વાતો વાયુ.

मंडलि. पुं० (मण्डलिन्) એક પ્રકારનો મુકુલિ સર્પ. (૨) કુત્સગોત્રની એક શાખા. (૩) તે શાખામાંનો પુરૂષ. (૪) માંડલિક રાજા.

मंडलिक. पुं० (माण्डलिक) માનુષોત્તર પર્વત.

मंडलिबंध. पुं० (मण्डलिबन्ध) એક પ્રકારની દંડનીતિ; અમુક ક્ષેત્રની મર્યાદા બહાર અપરાધીને જવા ન દેવો તે. (૨) મંડળ-સંપ્રદાયનું બંધારણ-વ્યવસ્થા.

मंडलिभोग. पुं० (मंडलिभोग) સાધુની મંડળીમાં બેસી ભોજન કરવું તે.

मंडलिय. पुं० (माण्डलिक) મંડલેશ્વર રાજા. (૨) કોટની માફક ચારે તરફ ફરતો ચક્રાકાર પર્વત.

मंडलियराय. पुं० (माण्डलिकराज) માંડલિક રાજા.

मंडलियावाय. पुं० (माण्डलिकवात) મંડળ રૂપે ભમતો વાયુ; ચક્રાવો ખાતો વાયુ.

मंडली. स्त्री० (मण्डली) મણ્ડળી; સમુદાય.

मंडव. पुं० (मंडप) વેલોથી વીંટાયેલ માંડવો. (૨) જેનાથી અઢી ગાઉ દૂર ગામડાં હોય તેવું સ્થળ; ગામ વિશેષ.

मंडव. न० (माण्डव्य) ગોત્ર વિશેષ. (૨) પું૦ સ્ત્રી૦ તે ગોત્રમાં જન્મેલ.

मंडविय. त्रि० (माण्डविक) મંડળબદ્ધ થઇ ફરનાર.

मंडव्वायण. पुं० (मण्डपायन) અશ્લેષાનક્ષત્રનું ગોત્ર.

मंडावणधाई. स्त्री० (मण्डनधात्री) બાળકને શણગારનાર દાસી.

मंडावय. પું० (मण्डक) આભરણ પહેરાવનાર.

मंडितपुत्त. પું० (मंडितपुत्र) એ નામના વીરપ્રભુના એક ગણધર.

मंडिपाहुडिया. स्त्री० (मण्डिप्राभृतिका) માંડો અથવા કોઇ વસ્તુનો અગ્ર ભાગ કોઇને માટે તૈયાર કરેલ હોય તે સાધુએ લીધું હોય તે; ભિક્ષાનો એક દોષ.

मंडिय. ન० (मण्डिक) વાદ્ય વિશેષ.

मंडिय. त्रि० (मण्डित) ભૂષિત; શણગારેલ. (૩) મહાવીર સ્વામીના છઠ્ઠા ગણધરનું નામ. (૩) ગોશાળાનો ત્રીજો પઉટ્ટ પરિહાર.

मंडियकुच्छ. પું० (मण्डियकुच्छ) } રાજ-
मंडियकुच्छि. પું० ન० (मण्डियकुच्छि) } ગૃહ
નગરીની બહાર મંડિયકુક્ષિ નામનું ચૈત્ય-ઉદ્યાન.

मंडियपुत्त. પું० (मण्डितपुत्र) મહાવીર સ્વામીના એક ગણધર.

मंडुक. પું० (मण्डुक) દેડકો.

मंडुकप्पुत. પું० (मण्डुकप्लुत) ગ્રહની સાથે મંડુકગતિ સમાન થતો ચન્દ્રાદિનો યોગ.

मंडुक्क. પું० (मण्डूक) નન્દમણિયારનો જીવ મરીને દેડકો થયો, તેના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું ૧૩ મું અધ્યયન. (૨) દેડકો.

मंडुक्किया. स्त्री० (मण्डूकिका) શાકની એક જાત.

मंडुक्की. स्त्री० (मण्डुकी) વનસ્પતિ વિશેષ.

मंडूय. પું० (मण्डूक) સેલક રાજાનો પુત્ર. (૨) રાજગૃહી નિવાસી એક શ્રાવક. (૩) દેડકો.

मंडूस. ન० (मण्डूस) એક પ્રકારનું અનાજ.

मंत. પું० ન० (मन्त्र) દેવતા અધિષ્ઠિત અક્ષર વિશેષ; મંત્રતંત્ર. (૨) જપ્ય; જાપ કરવા યોગ્ય અક્ષર પદ્ધતિ. (૩) ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો એક દોષ. (૪) ગુપ્ત વાતચિત; ખાનગી વાતચિત.

मंतचुराण. ન० (मंत्रचूर्ण) મન્ત્રથી મન્ત્રેલું ચૂર્ણ ભસ્માદિ.

मंतजंभग. પું० (मन्त्रजृम्भक) એક દેવ જાતિ.

मंतजोय. પું० (मन्त्रयोग) મન્ત્રનો પ્રયોગ.

मंतप्पयोग. પું० (मन्त्रप्रयोग) મન્ત્રનો પ્રયોગ.

मंतसाल. ન० स्त्री० (मन्त्रशाला) મંત્ર સાધવાનું સ્થાન.

मंताणुजोग. પું० (मन्त्रानुयाग) મંત્રતંત્ર વિગેરેનું સૂચક શાસ્ત્ર; મન્ત્રશાસ્ત્ર; ૨૯ પાપસૂત્રમાંનું એક.

मंतार. त्रि० (मन्तृ) માનનાર; મનન કરનાર. (૨) પું० પ્રાણી; જીવ.

मंति. પું० (मन्त्रिन्) મન્ત્રી; અમાત્ય; સલાહકાર.

मंथ. પું० (मन्थ) મન્થાનદંડ; રવઇયો. (૨) કેવળ સમુદ્ઘાત ક્રિયામાં આત્માના પ્રદેશ શરીર બ્હાર કાઢી મન્થાનાકારે લોકાન્ત પર્યંત વિસ્તારવા તે.

मंथर. त्रि० (मन्थर) ધીમું; મંદ.

मंथाण. પું० (मन्थान) રવઇયો.

मंथु. પું० (मन्थु) બોર વગેરે ફળનો ભુકો. (૨) દહિંને વસ્ત્રમાં બાંધી પાણીનો ભાગ કાઢી નાખતાં શેષ સત્ત્વ રહે તે.

मंद. ન० (मान्द्य) મૂર્ખતા; બેવકુફી.

मंद. त्रि० (मन्द) મંદબુદ્ધિવાળો; સુબુદ્ધિ વિનાનો. (૨) ધીમું; ઠંડા સ્વભાવનું. (૩) અલ્પ; થોડું. (૪) પું० મંદ જાતનો હાથી; ધૈર્યાદિ ગુણહીન હાથી. (૫) ગાનનો એક પ્રકાર; (૬) त्रि० રોગી.

मंदग्र. પું० (मंदक) ગીતનો એક પ્રકાર; જેમાં મધ્ય ભાગે મૂર્ચ્છના ગુણ સાથે ઘોળના થાય તેની જાતનું ગેય-ગીત.

मंदउणिया. स्त्री० (मन्दपुणियका) એ નામની એક દેવી.

मंदकुमारय. पुं० (मन्दकुमारक) न्हानोबाળક.
मंदकुमारिया. स्त्री० (मन्दकुमारिका) બાલિકા; ન્હાની કન્યા.
मंदर. પું૦ (मन्दर) મન્દર; મેરૂ પર્વત. (૨) મન્દર નામનો દ્વીપ અને એ નામનો સમુદ્ર. (૩) તેરમા વિમળનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધર. (૪) મન્દર પર્વતના અધિષ્ઠાયક દેવ.
मंदरकूड. પું૦ (मन्दरकूट) નંદનવનનાં નવ કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.
मंदरगिरि. પું૦ (मन्दरगिरि) મેરૂ પર્વત.
मंदरचूलिया. સ્ત્રી૦ (मन्दरचूलिका) મેરૂ પર્વતનું શિખર.
मंदरपव्वय. પું૦ (मन्दरपर्वत) મેરૂ પર્વત.
मंदा. સ્ત્રી૦ (मन्दा) મનુષ્યની દશ દશાઓમાંની ત્રીજી દશા; ૨૧ થી ૩૦ વરસ સુધીની અવસ્થા કે જેમાં વિષયવાસનાના બળથી વિવેકની મન્દતા થાય છે.
मंदाइय. ન૦ (मन्दायित) મધ્ય ભાગમાં મૂર્છનાદિગુણયુક્ત ગેયનો એક પ્રકાર.
मंदाय. પું૦ (मंदाय) મન્દ સ્વરથી ગવાય તે રાગ.
मंदार. પું૦ (मंदार) પારિજાતકનું વૃક્ષ. (૨) મન્દાર વૃક્ષનું ફૂલ.
मंदारयणी. સ્ત્રી૦ (मन्दरत्ना) મધ્યમગ્રામની બીજી મૂર્છના.
मंदिय. ત્રિ૦ (मान्दिक) મન્દતાવાળો; મંદ.
मंदिर. ન૦ (मन्दिर) ઘર; મન્દિર. (૨) એ નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૩) મેરૂ પર્વત.
मंदुय. પું૦ (मन्दुक) જળજન્તુ વિશેષ.
मंधादण. પું૦ (मन्धादन) મેંઢો; ઘેટો.
मंस. પું૦ ન૦ (मांस) માંસ.
मंसचक्खु. ત્રિ૦ (मांसचक्षुस्) ચર્મચક્ષુ; જ્ઞાનચક્ષુ રહિત; ચામડાની આંખવાળો.
मंसल. ત્રિ૦ (मांसल) માંસથી ભરેલું; પુષ્ટ.
मंसवुट्ठि. સ્ત્રી૦ (मांसवृष्टि) માંસની વૃષ્ટિ કરી બતાવવાની વિદ્યા.
मंससुह. ત્રિ૦ (मांससुख) માંસને સુખ આપનાર.
मंसाणुसारि. પું૦ (मांसानुसारिन्) માંસમાં વ્યાપ્ત થવાથી ઝેર ચડે તે.
मंसी. સ્ત્રી૦ (मांसी) ગન્ધદ્રવ્ય વિશેષ; જટામાંસી.
मंसु. પું૦ ન૦ (श्मश्रु) દાઢીમૂછ.
मकर. પું૦ (मकर) મગરમચ્છ. (૨) પવનકુમાર જાતના દેવતાનું ચિન્હ-મકરાકાર નિશાની.
मकरज्झय. પું૦ (मकरध्वज) કામદેવ.
मकरासण. ન૦ (मकरासन) મગરના આકારનું આસન.
मकायि. પું૦ (मकायिन्) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નિવાસી એ નામનો એક ગાથાપતિ.
मक्कड. પું૦ (मर्कट) કરોળીઓ. (૨) કરોળીઆનું સ્થાન-પડ. (૩) વાંદરો; મર્કટ.
मक्कडबंध. પું૦ (मर्कटबंध) મર્કટબંધ; લાકડાના સાંધાના બંધનો એક પ્રકાર.
मक्कडासंताणअ. ન૦ (मर्कटसन्तानक) કરોળીયાની જાળ.
मक्कार. પું૦ (माकार) નિષેધ અર્થવાળી દંડ નીતિ; અપરાધીને "મા" એ શબ્દ સંભળાવવાની શિક્ષા ત્રીજા અને ચોથા કુલકરના વખતમાં થતી તે.
मक्कोडअ. પું૦ (मर्कोटक) મંકોડા.
मक्खिय. ત્રિ૦ (म्रक्षित) ચોપડેલ; મસળેલ. (૨) જે વસ્તુ સચિત્ત પૃથ્વી આદિથી લપટાયેલી હોય તે લેવાથી મુનિને લાગતો દોષ; એષણાના દશ દોષમાંનો બીજો દોષ.
मगइय. ત્રિ૦ ( ) હાથમાં બાંધેલ.

मगदंतिया. स्त्री० (मगदन्तिका) કમળ વિશેષ. (૨) માલતી, મોગરાનું ફૂલ.

मगर. पुं० (मकर) મગર; મગરમચ્છ.

मगरंडपविभत्ति. पुं० (मकराण्डप्रविभक्ति) મકરાંડની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટક; નાટકનો એક પ્રકાર.

मगरासण. न० (मकरासन) મકરના ચિન્હવાળું આસન.

मगरिया. स्त्री० (मकरिका) આભરણ વિશેષ. (૨) વાદ્ય વિશેષ.

मगसिर. स्त्री० न० (मृगशिरस्) નક્ષત્ર વિશેષ.

मगस्सिरकीड. पुं० (मृगशीर्षकीट) ચાર ઇન્દ્રિયવાળો એક જીવ.

मगह. पुं० (मगध) મગધ દેશ.

मगहवरच्छ. पुं० (मगधवराच्छ) આભરણ વિશેષ.

मगुंद. पुं० (मुकुन्द) વાજિંત્ર વિશેષ.

मग्ग. पुं० (मुद्ग) ધાન્ય વિશેષ; મગ.

मग्ग. पुं० (मार्ग) માર્ગ; રસ્તો. (૨) સાધન; મોક્ષમાર્ગ. (૩) આકાશ. (૪) સૂયગડાંગના અગીયારમા અધ્યયનનું નામ. (૫) પ્રવચનનું પર્યાયવાચક નામ; મોક્ષમાર્ગ. (૬) આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) નું પર્યાયવાચક નામ. (૭) પંથ; મત.

मग्गओ. अ० ( ) પાછળથી; પછવાડે.

मग्गण. न० (मार्गण) તપાસ; શોધ; રસ્તો કાઢવો. (૨) અન્વયધર્મનું શોધન; જેમ પાણી જોઇએ તો તેના સહચારિ ધર્મની તપાસ કરવી તે. (૩) માર્ગ; રસ્તો. (૪) પડિલેહણનો પર્યાય શબ્દ.

मग्गणया. स्त्री० (मार्गणा) ઇહા; ઉહાપોહ.

मग्गणा. स्त्री० (मार्गणा) વિચાર કરવો; તપાસ કરવી; (૨) કારણ કાર્ય વિચાર પૂર્વક અન્વય ધર્મનું આલોચન.

मग्गण्णु. त्रि० (मार्गज्ञ) માર્ગને જાણનાર.

मग्गत्थ. त्रि० (मार्गस्थ) માર્ગમાં રહેલ. (૨) સોળથી વધારે વરસની ઉમ્મરવાળા.

मग्गदत्त. पुं० (मार्गदत्त) ઐરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ૨૩ મા તીર્થંકર.

मग्गर. त्रि० (मद्गर) એ દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય.

मग्गविउ. त्रि० (मार्गवित्) માર્ગના જાણકાર.

मग्गसिर. पुं० (मार्गशिर) માર્ગશીર્ષ માસ; માગશર મહિનો.

मग्गसिरी. स्त्री० (मार्गशिरी) માગશર માસની પુનમ.

मग्गिय. त्रि० (मार्गित) તપાસેલું.

मग्गिर. त्रि० (मार्गयितृ) તપાસ કરનાર.

मग्गिल्ल. अ० ( ) પાછલું; પાછળનું.

मग्गी. स्त्री० (मङ्गी) ષડ્જ ગ્રામની પહેલી મૂર્છના.

मग्गु. पुं० (मद्गु) દ્રોણકાગડો; બગલો.

मघ. पुं० (मघ) મેઘ.

मघवंत. पुं० (मघवत) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રનું નામ. (૨) મઘવા નામના ત્રીજા ચક્રવર્તી.

मघा. स्त्री० (मघा) છઠ્ઠી નરકનું નામ. (૨) કૃષ્ણરાજીનું નામ.

मच्च. } पुं० (मर्त्य) મનુષ્ય; માનવ.
मच्चिय. }

मच्चु. पुं० (मृत्यु) મૃત્યુ; મરણ.

मच्चुगंगा. स्त्री० (मृत्युगङ्गा) સાત સાદીણગંગા પરિમિત કાળવિભાગ; ગોશાળાના મત પ્રમાણે માનેલ એક કાળ વિભાગ.

मच्चुसामण्ण. त्रि० (मृत्युसामान्य) મૃત્યુને સાધારણ; જેમાં મૃત્યુનો હિસ્સો-ભાગ હોય તે.

मच्चुसाहिय. त्रि० (मृत्युसाध्य) મૃત્યુને વશ.

मच्छ. पुं० (मत्स्य) માછલું. (૨) રાહુનું એક નામ. (૩) આઠ માંગલિકમાંનું સાતમું માંગલિક.

मच्छंडापविभत्ति. पुं० (मत्स्याण्डप्रविभक्ति) મત્સ્યાંડની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

मच्छंडिया. स्त्री० (मत्स्याण्डिका) ખાંડ; મિસરી.

मच्छंडी. स्त्री० (मत्स्याण्डी) સાકર; સાકરી ખાંડ.

मच्छखल. न० (मत्स्यखल) માછલા સુકવવાનું સ્થાન.

मच्छबंध. त्रि० (मत्स्यबन्ध) માછલાને બાંધનાર–પકડનાર.

मच्छबंधिअ. त्रि० (मत्स्यबन्धिक) મત્સ્ય બાંધનાર–પકડનાર.

मच्छर. पुं० (मात्सर्य) દ્વેષ; અદેખાઇ.

मच्छरि. त्रि० (मत्सरिन्) બીજાની સંપત્તિ ન દેખી શકે તેવો; ઇર્ષ્યાળુ. (૨) અહંકારી.

मच्छरिय. त्रि० (मत्सरित) મત્સરી; અભિમાની.

माच्छरी. स्त्री० (मत्स्या) માછલી.

मच्छिअ. त्रि० (मात्स्यिक) મચ્છીમાર; ધીવર.

मच्छिया. स्त्री० (मक्षिका) મક્ષિકા; માખ. (૨) મધમાખી; મ્હોટી માખી.

मच्छी. स्त्री० (मक्षिका) માખ.

मच्छी. स्त्री० (मत्स्या) માછલી.

मच्छुव्वत्त. न० (मत्स्योद्वृत्त) માછલાની પેઠે સરકી સરકી ઉઠયા વિના વંદના કરે તે; વંદનના આઠમો દોષ.

मज्ज. न० (मद्य) મદિરા; દારૂ; મહાવિગય.

मज्जग. त्रि० (माद्यक) મદ્ય સંબંધી.

मज्जण. न० (मज्जन) સ્નાન.

मज्जण. न० (मार्जन) શુદ્ધિ.

मज्जणघर. न० (मज्जनगृह) સ્નાન કરવાનું ઘર.

मज्जणधाई. स्त्री० (मज्जनधात्री) બાળકને સ્નાન કરાવનારી ધાવમાતા; પાંચ ધાવમાંની એક.

मज्जणिअ. त्रि० (मज्जनिक) સ્નાન કર્યા પછી પ્હેરવા ઓઢવાનાં વસ્ત્રાદિ.

मज्जन. न० (मज्जन) સ્નાન.

मज्जपाणग. } **मज्जपाणय.** } न० (मद्यपानक) મદિરાપાન.

मज्जाया. स्त्री० (मर्यादा) મર્યાદા; હદ; વ્યવસ્થા.

मज्जार. पुं० (मार्जार) બિડાલ; બીંદડું. (૨) એ નામની એક વનસ્પતિ; અંજીરનું ઝાડ.

मज्जारकडय. त्रि० (मार्जारकृत) વાયુરોગની શાન્તિને માટે મજ્જાર વનસ્પતિનું બનાવેલ ઓસડ.

मज्जारय. पुं० (मार्जारक) વનસ્પતિ વિશેષ.

मज्जारी. स्त्री० (मार्जारी) બિલાડી.

मज्जावय. त्रि० ( ) નવરાવનાર.

मज्जावीय. त्रि० (मद्यपीत) જેણે મદ્યપાન કરેલું છે તે.

मज्जिय. त्रि० (मज्जित) સ્નાન કરેલ.

मज्जिर. त्रि० (मज्जितृ) સ્નાન કરનાર.

मज्झ. न० (मध्य) મધ્યભાગ; વચ્ચે. (૨) ત્રિ૦ વચ્ચેનું; વચલું. (૩) મધ્યભાગમાં રહેલ પેટ.

मज्झंतिय. न० (मध्यान्तिक) દિનનો મધ્ય ભાગ; મધ્યાહ્નકાળ.

मज्झंमज्झेणं. अ० (मध्यंमध्येन) મધ્યોમધ્ય; વચ્ચોવચ્ચ.

मज्झकार. पुं० (मध्यकार) મધ્ય ભાગ.

मज्झगय. त्रि० (मध्यगत) મધ્યમાં રહેલ. (૨) પું૦ અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

मज्झचारि. त्रि० (मध्यचारिन्) મધ્ય–પાણીના પ્રવાહાદિમાં ચાલનાર.

मज्झट्ठ. पुं० (मध्यस्थ) લોભ.

मज्झण्ह. पुं० न० (मध्याह्न) બપોર; મધ્ય દિવસ.

मज्झत्थ. त्रि० (मध्यस्थ) મધ્યસ્થ રીતે પક્ષપાત રહિત કાર્ય કરનાર.

मज्झदेस. पुं० (मध्यदेश) મધ્યદેશ.

मज्झप्पदेस. पुं० (मध्यप्रदेश) ધર્માસ્તિકાયના મધ્ય આઠ પ્રદેશ.

मज्झभाग. पुं० (मध्यभाग) વચલો ભાગ.

मज्झम. त्रि० (मध्यम) મધ્યમ; ઉત્કૃષ્ટ નહીં તેમ જઘન્ય નહીં તે.

मज्झयार. न० (मध्यकार) મધ્ય ભાગ.

मज्झलोगनाभि. पुं० (मध्यलोकनाभि) લોકના મધ્ય ભાગમાં નાભિરૂપે રહેલ મેરૂ પર્વત.

मज्झिम. त्रि० (मध्यम) મધ્યમ; વચ્ચેનું. (૨) મધ્યમ નામનો સાત સ્વરમાંનો ચોથો સ્વર.

मज्झिमखंड. पुं० (मध्यमखण्ड) વચલો ખંડ.

मज्झिमगाम. पुं० (मध्यमग्राम) ઉત્તર આદિ સાત મૂર્ચ્છનાનો આશ્રય શ્રુતિ સમુદાય.

मज्झिमगेवेज्जग. पुं० (मध्यमग्रैवेयक) નવ-ગ્રૈવેયકની ત્રણ ત્રિકમાંની મધ્યમ ત્રિકના દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનાં મધ્યના ત્રણ વિમાન-ચોથું, પાંચમું અને છઠ્ઠું.

मज्झिमगेवेज्जगकप्पातीय. पुं० (मध्यमग्रैवेयककल्पातीत) મધ્યમ ત્રિકના કલ્પાતીત જાતિના ગ્રૈવેયક દેવતા.

मज्झिमपुरिस. पुं० (मध्यमपुरुष) સાધારણ મનુષ્ય.

मज्झिमा स्त्री० (मध्यमा) વચલી આંગળી. (૨) એ નામની એક જૈન મુનિની શાખા.

मज्झिमाउवरिम. पुं० (मध्यमोपरिम) મધ્યમ ત્રિકનાં ત્રણ વિમાનોમાંના ઉપરના વિમાનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું છઠ્ઠું ગ્રૈવેયક વિમાન.

मज्झिमामज्झिम. पुं० (मध्यममध्यम) મધ્યમ ત્રિકમાંની મધ્યમ-પાંચમી ગ્રૈવેયકમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું પાંચમું ગ્રૈવેયક વિમાન.

मज्झिमाहिट्ठिम. पुं० स्त्री० (मध्यमाधस्तात्) મધ્યમ ત્રિકમાંની પ્રથમ-ચોથી ગ્રૈવેયકમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું ચોથું ગ્રૈવેયક વિમાન.

मज्झिमिया. स्त्री० (मध्यमिका) મધ્યમા.

मज्झिमिल्ल. त्रि० (मध्यम) મધ્યમ; વચ્ચેનું.

मज्झे. अ० (मध्ये) વિષે; સપ્તમ્યર્થબોધક અવ્યય.

मट्टि. स्त्री० (मृत्तिका) ધૂળ; માટી.

मट्टिया. स्त्री० (मृत्तिका) ધૂળ; માટી; રજ.

मट्ठ. त्रि० (मृष्ट) ઘસીને સાફ કરેલ; પાલીસ કરેલ. (૨) મનોહર; સુન્દર; સારૂં; રમણીય.

मड. त्रि० (मृत) મરેલું; વિનાશ પામેલું. (૨) न० મડદું; કલેવર.

मडंब. पुं० न० (मडम्ब) જેની ચારે બાજુ અઢી અઢી યોજનમાં કોઇ વસતિ ન હોય તેવું ગામ કે નગર.

मडग. त्रि० (मृतक) મરી ગયેલ.

मडगगिह. न० (मृतकगृह) કબરસ્થાન. (૨) સ્મશાન.

मडगथंडिल. पुं० (मृतकस्थण्डिल) મૃતક બાળવાની જગા; સ્મશાન.

मडगथूभिय. न० (मृतकस्तूपिका) મૃતકની ચિતાને ઠેકાણે પગલાં વગેરે કરવામાં આવે તે.

मडगवच्च. न० (मृतकवर्चस्) મૃતકના હાડકાં વગેરેનો ઢગલો.

मडप्प. पुं० (मृतात्मन्) અહંકાર; અભિમાન.

मडयचेइय. न० (मृतकचैत्य) મૃતકનું સ્મરણ ચિહ્ન.

मडयडाह. पुं० (मृतकदाह) ચિતા; ચેહ.

मडयथूभिया. स्त्री० (मृतकस्तूपिका) મૃતક સ્થાનપર બનાવેલ નાનો સ્તંભ.

मडाइ. त्रि० (मृतादिन्) પ્રાસુક-નિર્જીવ પદાર્થ ખાનાર.

मडाग. न० (मृतक) એ નામની વનસ્પતિ.

मड्डुय. पुं० (मद्गुक) જીવ વિશેષ; બગલો.

मढ. પું૦ (मठ) મઠ; મન્દિર; મકાન. (૨) એ નામનો એક દેશ. (૩) ત્રિ૦ મઠ દેશમાં રહેનાર.

मण. પું૦ ન૦ (मनस्) મન; અન્તઃકરણ; ચિત્ત. (૨) વિશેષ ઉપયોગ.

मणअगुत्ति. સ્ત્રી૦ (मनोऽगुप्ति) પાપથી મનને ન ગોપવવું-બચાવવું તે; પાપમાં મનને જોડવું તે.

मणग. પું૦ (मनक) એક જૈન બાળ મુનિ; મહર્ષિ શય્યંભવસૂરિના પુત્ર અને શિષ્ય.

मणगुत्त. ત્રિ૦ (मनोगुप्त) જેનું મન પાપથી ગુપ્ત હોય તે.

मणगुत्ति. સ્ત્રી૦ (मनोगुप्ति) મનની પાપાદિથી ગુપ્તિ-રક્ષા; મનોનિગ્રહ.

मणगुलिआ. સ્ત્રી૦ ( ) ચોતરો; બેસવાનો ઓટલો.

मणजीविय. ત્રિ૦ (मनजीविक) મનને આત્મા માનનાર.

मणजोग. પું૦ (मनोयोग) સહકારી કારણ ભૂત મન સાથે જીવનો યોગ તે મનોયોગ.

मणजोगि. ત્રિ૦ (मनोयोगिन्) મનના યોગ-વ્યાપારવાળો.

मणण. ન૦ (मनन) મનન કરવું; વિચાર કરવો.

मणदंड. પું૦ (मनोदण्ड) મનથી દુષ્ટ વિચાર કરી આત્માને કર્મથી દંડવો તે.

मणदुक्कड. ન૦ (मनोदुष्कृत) મનથી કરેલું પાપ.

मणदुप्पणिहाण. ન૦ (मनोदुष्प्रणिधान) મનથી દુષ્ટ ધ્યાન ધરવું; દુષ્ટ ચિંતવના કરવી તે.

मणनाण. ન૦ (मनोज्ञान) મનઃપર્યવ જ્ઞાન; સંજ્ઞીના મનના પર્યાયો જાણવાની શક્તિ; પાંચ જ્ઞાનમાંનું ચોથું જ્ઞાન.

मणनाणि. પું૦ (मनोज्ञानिन्) મનઃપર્યવ જ્ઞાની.

मणपज्जत्ति. સ્ત્રી૦ (मनःपर्याप्ति) મનની પર્યાપ્તિ-સંપૂર્ણતા; પુદ્ગળોને મનના સ્વરૂપમાં પરિણત કરવાની શક્તિ.

मणपज्जव. પું૦ (मनःपर्यव) મનઃપર્યવ નામે ચોથું જ્ઞાન; બીજાના મનની વાત જાણનાર જ્ઞાન.

मणपज्जवणाण. ન૦ (मनःपर्यवज्ञान) મનઃપર્યવનું જ્ઞાન; મનઃપર્યવ નામે ચોથું જ્ઞાન.

मणपज्जवणाणावरणिज्ज. ન૦ (मनःपर्यवज्ञानावरणीय) મનઃપર્યવ જ્ઞાનને ઢાંકનાર કર્મ પ્રકૃતિ; જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

मणपज्जवणाणि. પું૦ (मनःपर्यवज्ञानिन्) મનપર્યવ જ્ઞાનવાળો.

मणपज्जवनाण. ન૦ (मनःपर्यवज्ञान) મનપર્યવ જ્ઞાન.

मणपज्जवनाणावरण. ન૦ (मनःपर्यवज्ञानावरण) મનઃપર્યવ જ્ઞાનને આવરનાર એક કર્મપ્રકૃતિ.

मणपज्जवनाणावरणिज्ज. ન૦ (मनःपर्यवज्ञानावरणीय) મનપર્યવ જ્ઞાનને ઢાંકનાર એક કર્મપ્રકૃતિ.

मणपज्जवनाणि. પું૦ (मनःपर्यवज्ञानिन्) મનઃપર્યવ જ્ઞાનને ધારણ કરનાર.

मणपज्जवि. ત્રિ૦ (मनःपर्यविन्) મનઃપર્યવ જ્ઞાનવાળા.

मणपरिक्कम्म. પું૦ (मनःपरिकर्मन्) મનનો નિગ્રહ.

मणपरिचारग. ત્રિ૦ (मनःपरिचारक) પરસ્પર મને મન મેળવી વિષય તૃપ્તિ કરનાર.

मणपरियारणा. સ્ત્રી૦ (मनःपरिचारणा) મને મન મેળવી વિષય તૃપ્તિ કરવી તે.

मणपसिणविज्जा. સ્ત્રી૦ (मनःप्रश्नविद्या) મનના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવાની વિદ્યા.

मणपुग्गलपरियट्ट. ન૦ (मनःपुद्गलपरिवर्त्त) એક જીવ લોકના સર્વ પુદ્ગળો મનરૂપે જેટલા કાળમાં પરિણમાવી લ્યે તેટલો કાળ.

मणपुन्न. ન૦ (मनःपुण्य) શુભ મન પ્રવર્તવાથી થતું પુણ્ય.

मणप्पओग. पुं० (मनःप्रयोग) મનનો પ્રયોગ-વ્યાપાર; મનની પ્રવૃત્તિ.

मणप्पओस. पुं० (मनःप्रदोष) મનમાં દ્વેષ રાખી વંદના કરે તે; વંદનાનો નવમો દોષ.

मणप्पणिहाण. न० (मनःप्रणिधान) મનનું પ્રણિધાન-રોકવું તે; મનની એકાગ્રતા.

मणप्पहास. पुं० (मनःप्रहास) અન્તઃકરણની પ્રફુલ્લતા.

मणबंधण. त्रि० (मनोबन्धन) મનનું બંધન; મનને ખેંચનાર-લલચાવનાર.

मणबलिअ. त्रि० (मनोबलिक) મનોબળવાળો.

मणमीसापरिणय. न० (मनोमिश्रपरिणत) મિશ્ર પ્રયોગ પરિણામ પામેલ મન.

मणयं. अ० (मनाक्) થોડું; અલ્પ.

मणयोगि. त्रि० (मनोयोगिन्) મનની ચેષ્ટાવાળો.

मणविणय. पुं० (मनोविनय) મનથી વિનય કરવો તે.

मणविप्परियासिया. स्त्री० (मनोविपर्यासिका) મન વિપરીતપણે વર્ત્યું હોય તે.

मणस. न० (मनस्) મન; અન્તઃકરણ; ચિત્ત. (૨) મનોયોગ; મનનો વ્યાપાર.

मणसमणाहरणया. स्त्री० (मनःसमन्वाहरणता) મનથી પાપોની નિવૃત્તિ કરવી; મનને સારી રીતે એકાગ્ર કરવું તે.

मणसमाधारणया. स्त्री० (मनःसमाधारणा) મનની સારી રીતે આગમોક્ત મર્યાદાથી ધારણા કરવી-વ્યવસ્થા કરવી તે.

मणसमिइ. स्त्री० (मनःसमिति) મનનો સંયમ.

मणसमिय. त्रि० (मनःसमित) જેનું મન સમ્યક્ પ્રવૃત્તિમાં જોડાયું હોય તે.

मणसाइय त्रि० (मनःस्वादित) મનને સ્વાદિષ્ટ લાગે તેવું; મનગમતું.

मणसिला. स्त्री० (मनःशिला) એક પ્રકારની મદિરા.

मणसीकय. त्रि० (मनसिकृत) ચિન્તિત.

मणसुप्पणिहाण. न० (मनःसुप्रणिधान) મનને સારી રીતે વશમાં રાખવું.

मणहर. त्रि० (मनोहर) સુન્દર; રમણીય.

मणहारि. त्रि० (मनोहारिन्) મનને હરણ કરનાર.

मणा. अ० (मनाक्) થોડું; સ્વલ્પ; જરા; કિંચિત્.

मणाभिराम. त्रि० (मनोभिराम) મનોહર.

मणाम. त्रि० (मनआप) મનગમતું; વારંવાર જેની ઇચ્છા થાય તેવું; ન ભૂલાય તેવું.

मणि. पुं० (मणि) ચંદ્રકાન્તાદિ મણિ; રત્ન; જવાહીર વિગેરે.

मणिअंग. पुं० (मण्यङ्ग) જુગલિયાને આભરણ આપનાર કલ્પવૃક્ષ.

मणिआर. पुं० (मणिकार) ઝવેરી; રત્નોનો વ્યાપારી.

मणिकंचण. पुं० (मणिकञ्चन) રૂકિમ પર્વત ઉપરનું એક શિખર.

मणिकंचणकूड. पुं० (मणिकञ्चनकूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ-શિખર.

मणिकम्म. न० (मणिकर्मन्) મણિનું કામ; મણિને કોતરવી, ઘસવી, વગેરે કામ; જડીયા પચ્ચીગરનું કામ.

मणिकोट्टिम. पुं० (मणिकुट्टिम) મણિ જડિત ભૂ તળીઉં.

मणिच्चइया. स्त्री० (मणिचयिता) નગરી વિશેષ.

मणिजालग. न० (मणिजालक) મણિની જારી; એક પ્રકારનું આભૂષણ.

मणिपेढिया. स्त्री० (मणिपीठिका) મણિ જડિત બેસવાની ચોકી; મણિનો ઓટલો; મણિમય આસન.

मणिभद्द. पुं० (मणिभद्र) એ નામનો એક યક્ષ. (૨) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

मणिमय. त्रि० (मणिमय) મણિનું બનેલું; મણિથી ભરેલું.

मणिमेहला. स्त्री० (मणिमेखला) મણિની મેખલા-કંદોરો.

मणियार. पुं० (मणिकार) જુઓ "મણિઆર" શબ્દ.

मणिरयण. न० (मणिरत्न) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક.

मणिलक्खण. न० (मणिलक्षण) મણિનાં શુભાશુભ લક્ષણ.

मणिवइया. स्त्री० (मणिव्रतिका) એ નામનું નગર.

मणिवट्टक. पुं० (मणिवृत्तक) મણિનો વાટકો; મણિનું પાત્ર.

मणिसिला. स्त्री० (मणिशिला) મદિરા વિશેષ.

मणु. पुं० (मनु) બીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) મનુસ્મૃતિ નામના પ્રસિદ્ધ ધર્મ ગ્રંથના રચનાર.

मणुई. स्त्री० (मनुजी) મનુષ્યની સ્ત્રી; માનુષી,

मणुज. पुं० (मनुज) મનુષ્ય.

मणुगण. } **मणुन्न.** } त्रि० (मनोज्ञ) રમણીય; સુંદર; મનગમતું.

मणुय. पुं० (मनुज) મનુષ્ય. (૨) त्रि० મનુષ્ય સંબંધી.

मणुस्स. पुं० (मनुष्य) મનુષ્ય; માણસ.

मणुस्सक्खेत्त. न० (मनुष्यक्षेत्र) મનુષ્યનું ક્ષેત્ર-ઉત્પત્તિ સ્થાન; અઢી દ્વીપ.

मणुस्सगइया. स्त्री० (मनुष्यगतिका) મનુષ્યની ગતિ.

मणुस्सलोग. पुं० (मनुष्यलोक) મનુષ્ય લોક.

मणुस्ससेणिया. स्त्री० (मनुष्यश्रेणिका) મનુષ્ય શ્રેણીની ગણના; દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક વિભાગ.

मणुस्ससेणियापरिकम्म. न० (मनुष्यश्रेणिका-परिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો બીજો ભેદ.

मणुस्सावत्त. पुं० (मनुष्यावर्त्त) મણુસ્સસેણિયા પરિકમ્મનો ૧૪ મો ભેદ.

मणुस्सिंद. पुं० (मनुष्येन्द्र) મનુષ્યોનો ઇન્દ્ર; ચક્રવર્તી.

मणुस्सी. स्त्री० (मानुषी) નારી; સ્ત્રીજાતિ.

मणूस. पुं० (मनुष्य) મનુષ્ય.

मणो. न० (मनस्) મન; ચિત્ત.

मणोगम. पुं० (मनोगम) સાતમા દેવલોકના ઇંદ્રનું વિમાન.

मणोगुत्ति. स्त्री० (मनोगुप्ति) મનને પાપથી રોકી રાખવું તે.

मणोगुलिया. स्त्री० (मनोगुलिका) બેઠક; પીઠિકા.

मणोजोग. पुं० (मनोयोग) મનનો વ્યાપાર

मणोजोग्ग. त्रि० (मनोयोग्य) મનને યોગ્ય; મનગમતું.

मणोज्ज. पुं० (मनोज्ञ) ગુલ્મ વનસ્પતિ વિશેષ.

मणोदव्व. न० (मनोद्रव्य) મનનું દ્રવ્ય.

मणोदव्ववग्गणा. स्त्री० (मनोद्रव्यवर्गणा) મનના દ્રવ્યની વર્ગણા-સમૂહ.

मणोमय. त्रि० (मनोमय) માનસિક.

मणोमाणसिय. न० (मनोमानसिक) મનમાં રહેતું-માનસિક દુઃખ.

मणोरम. त्रि० (मनोरम) સુંદર; મનોહર. (૨) न० પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) पुं० આઠમા દેવલોકના ઈંદ્રના યાન વિમાનનો ઉપરિ દેવતા. (૪) રૂચક દ્વીપના દેવતાનું નામ. (૫) પખવાડિયાના બીજા દિવસનું નામ. (૬) મિથિલાનું એક ચૈત્ય.

मणोरमा. स्त्री० (मनोरमा) સુંદરી. (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

मणोरह. पुं० (मनोरथ) મનની ઇચ્છા; મનની કલ્પના.

मणोवावार. पुं० (मनोव्यापार) મનનો વ્યાપાર; મનની પ્રવૃત્તિ.

मणोसिलअ. पुं० (मनःशिलक) वेलंधर દેવતાના ચોથા રાજાનું નામ.

मणोसिला. स्त्री० (मनःशिला) એક પ્રકારનો ધાતુ; મણસીલ.

मणोहर. त्रि० (मनोहर) સુંદર; સારૂં; રૂડું; મનનું આકર્ષણ કરે તેવું.

मणोहरा. स्त्री० (मनोहरा) ૨૦ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

मणोहार. पुं० (मनोहार) પખવાડીયાના ત્રીજા દિવસનું નામ.

मत. त्रि० (मृत) મરેલ; મરણ પામેલ.

मति. स्त्री० (मति) બુદ્ધિ; મતિ.

मतिअराणाण. न० (मत्यज्ञान) મતિ અજ્ઞાન; ત્રણ અજ્ઞાનમાંનું એક.

मतिअराणाणि. त्रि० (मत्यज्ञानिन्) મતિ અજ્ઞાનવાળું.

मतिय. पुं० (मतिक) સમાર; કૃષિસાધન વિશેષ.

मत्त. न० (अमत्र) વાસણ; ભાજન.

मत्त. त्रि० (मत्त) મત્ત; ઉન્મત્ત; અભિમાની. (૨) न० મદ્ય; દારૂ.

मत्तंग. पुं० (मत्ताङ्ग) એક પ્રકારનું કલ્પવૃક્ષ કે જે જુગલીઆને મીઠા મધુરા રસ આપે છે.

मत्तगयविलसिय. न० (मत्तगजविलसित) મત્ત હાથીના વિલાસવાળું નાટક; નાટકના ૩૨ પ્રકારમાંનો એક.

मत्तजला. स्त्री० (मत्तजला) મહાવિદેહની બાર અંતર્નદીમાંની એક નદી.

मत्तहयविलसित. न० (मत्तहयविलसित) મદોન્મત્ત ઘોડાની ચાલવાળું નાટક; ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

मत्ता. स्त्री० (मात्रा) દ્રવ્યનું પરિમાણ; અર્થ મર્યાદા. (૨) હ્રસ્વ, દીર્ઘ વિગેરે સ્વરની માત્રા.

मत्तिया. स्त्री० (मृत्तिका) માટી; ધૂળ; રજ.

मत्तियावई. स्त्री० (मृत्तिकावती) દશાર્ણ દેશની પ્રસિદ્ધ નગરી.

मत्थग. } न० (मस्तक) મસ્તક.
मत्थय. }

मत्थयधोय. त्रि० (धौतमस्तक) દાસપણાથી મુક્ત.

मत्थुलिंग. } न० (मस्तुलुङ्ग) માથાનું ભેજું.
मत्थुलुङ्ग. } (૨) માથામાંથી નીકળતો એક જાતનો ચીકણો પદાર્થ.

मद. पुं० (मद) ગર્વ; અભિમાન.

मदण. पुं० (मदन) મેનાપક્ષી. (૨) કામદેવ; વિષયવિકાર.

मदणा. स्त्री० (मदना) શક્રેન્દ્રના સોમલોકપાળની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) વૈરોચનેન્દ્રની પાંચમી અગ્રમહિષીનું નામ.

मदणिज्ज. त्रि० (मदनीय) મદ ઉત્પન્ન કરનાર; કામોત્તેજક.

मदन. पुं० (मदन) મદન; કામદેવ.

मद्दअ. } त्रि० (मर्दक) મર્દન કરનાર.
मद्दग. }

मद्दण. न० (मर्दन) મર્દન; માલેસ. (૨) છુંદી. કચરી નાખવું.

मद्दल. पुं० (मर्दल) એક જાતનું વાદ્ય; માદલ.

मद्दव. न० (मार्दव) કોમળતા; નિરભિમાન વૃત્તિ. (૨) વિનય; નમ્રતા.

मद्दवि. त्रि० (मार्दविन्) } નમ્ર; વિનીત.
मद्दविय. त्रि० (मार्दविक) }

मद्दुग. पुं० (मद्गुक) પક્ષી વિશેષ; બગલો.

मद्दुय. पुं० (मद्रुक) એ નામનો એક શ્રમણોપાસક–શ્રાવક.

मधु. न० (मधु) મધ.

मधुकेटय. पुं० (मधुकैटभ) ચોથા પ્રતિવાસુદેવનું નામ.

मधुमास. पुं० (मधुमास) ચૈત્ર માસ.

मधुर. त्रि० (मधुर) મધુર; મીઠું. (૨) કર્ણપ્રિય.

महासेण. पुं० (महासेन) ગત અવસર્પિણીના સાતમા કુલકર. (૨) જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૫ મા તીર્થંકર. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૫) ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી ૧૦ મા તીર્થંકર. (૬) ૫૬ હજાર બળવાન્ વીરોના નાયક મહાસેન કુમાર. (૭) ન० એક વન.

महासेणकरह. पुं० (महासेनकृष्ण) નિરયાવલિકાસૂત્રના દશમા અધ્યયનનું નામ.

महासेणकराहा. स्त्री० (महासेनकृष्णा) અંતગડસૂત્રના આઠમા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

महासेय. पुं० (महाश्वेत) ઉત્તર તરફના કુષ્માંડ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

महासोदाम. पुं० (महासौदामन्) વૈરોચન ઇંદ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો આધિપતિ.

महाहरि. पुं० (महाहरि) ૧૦ મા ચક્રવર્તીના પિતા.

महाहिमवंत. पुं० (महाहिमवत्) મહાહિમવંત નામનો હેમવય ક્ષેત્રની સરહદ ઉપરનો વર્ષધર પર્વત.

महाहिमवंतकूड. पुं० (महाहिमवत्कूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

महिंद. पुं० (महेन्द्र) સાતમા મુહૂર્તનું નામ. (૨) એક પર્વત. (૩) રોહિણી, જ્યેષ્ઠા આદિ નક્ષત્રમાં થયેલ ઉત્પાત કે જે વર્ષાની શુભ નિશાની છે. (૪) ન० છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) पुं० ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી પંદરમા તીર્થંકર. (૬) त्रि० ઘણું મોટું.

महिंदकंत. न० (महेन्द्रकान्त) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिंदज्झय. पुं० (महेन्द्रध्वज) એક હજાર યોજનની ઉંચી ઇંદ્રધ્વજા. (૨) ન० પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिंदुत्तरवडिंसग. न० (महेन्द्रोत्तरावतंसक) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिच्छ. त्रि० (महेच्छ) મહત્વાકાંક્ષી.

महिट्ठ. त्रि० ( ) છાશ છાંટીને સંસ્કારિત કરેલું.

महित. त्रि० (महित) સ્તુતિ કરેલ. (૨) પૂજન કરેલ.

महित्थ. पुं० (महीस्थ) એક પ્રકારનો ગુચ્છ.

महिम. पुं० (महिमन्) મહોત્સવ; મહિમા.

महिय. त्रि० (मथित) મથન કરેલ; ક્ચરી નાખેલ.

महिय. त्रि० (महित) વિભૂષિત; સુશોભિત. (૨) પૂજિત. (૩) ન० બારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) પૂજા; સત્કાર.

महिया. स्त्री० (महिका) ઝાકળ; ધુંવર.

महिला. स्त्री० (महिला) સ્ત્રી; નારી.

महिलाथूभ पुं० (महिलास्तूप) } કૂવા વગેરેનો કાંઠો.
महिलिया. स्त्री० (महिलिका) }

महिलिया. स्त्री० (महिला) નારી; સ્ત્રી.

महिस. पुं० (महिष) પાડો. (૨) બીજા દેવલોકના ઇન્દ્રનું ચિહ્ન. (૩) બારમા તીર્થંકરનું લાંછન.

महिसिअ. त्रि० (महिषिक) ભેંસ અને પાડાને પાળનાર.

महिसी. स्त्री० (महिषी) ભેંસ. (૨) રાણી; પટ્ટરાણી.

महिस्सर. पुं० (महेश्वर) એક ઇન્દ્ર; ભૂતવાદિ દેવોનો ઉત્તર દિશાનો ઇન્દ્ર.

मही. स्त्री० (मही) પૃથિવી; ધરતી. (૨) એક નદી.

महीधर. पुं० (महीधर) પર્વત; પહાડ.

महीपइ. पुं० (महीपति) મહીપતિ; રાજા.

मयूर. पुं० (मयूर) મોરલો; મોરપક્ષી.
मयूरासण. न० (मयूरासन) આસન વિશેષ.
मयूरी. स्त्री० (मयूरी) મોરલી; ઢેલ.
मरकत. न० } (मरकत) એક જાતનું રત્ન;
मरकय. } મરકત મણિ.
मरगय. }
मरण. पुं० न० (मरण) મરણ; મૃત્યુ; મોત.
मरणंतिय. त्रि० (मरणांतिक) મૃત્યુ પાસે આવે ત્યારે કરવાનું.
मरणविभत्ति. स्त्री० (मरणविभक्ति) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૨ મું સૂત્ર.
मरहट्ठ. पुं० (महाराष्ट्र) મહારાષ્ટ્ર દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશના રહેવાશી મરાઠા.
मरीइ. पुं० स्त्री० } (मरीचि) કિરણ.
मरीचि. }
मरीचिया. स्त्री० (मरीचिका) કિરણ.
मरु. पुं० (मरु) મારવાડ; જળ વિનાની ભૂમિ; મરૂ ભૂમિ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશના રહીશ.
मरुअ. पुं० (मरुक) મરવો; ખડ ધાન્યની એક જાત.
मरुअ. पुं० ( ) બ્રાહ્મણ.
मरुआ. स्त्री० (मरुता) રાજા શ્રેણિકની એક પત્ની.
मरुइणी. स्त्री० (मरुकिणी) બ્રાહ્મણની સ્ત્રી; બ્રાહ્મણી.
मरुग. पुं० (मरुक) મરૂદેશ. (૨) ત્રિ૦ મરૂદેશ નિવાસી.
मरुता. न० स्त्री० (मरुता) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ.
मत्तहयावलसित. न० ([illegible] હોન્મત્ત ઘોડાની ચાલવાળું શ્રેણિક રાજાની
પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.
मत्ता. स्त્री० (मात्रा) દ્રવ્યનું પરિમાણ જળ પ્રદેશ;
મર્યાદા. (૨) હ્રસ્વ, દીર્ઘ વિગેરે
માત્રા. ના ચાલુ
मत्तिया. स्त्री० (मृत्तिका) માટી; ધૂળ; . નામ.

(૨) ભરતક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના છઠ્ઠા કુલકરનું નામ. (૩) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૧૮ મા તીર્થંકર.
मरुदेवा. स्त्री० (मरुदेवा) ઋષભદેવ સ્વામીની માતા. (૨) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૩) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની મરૂદેવા નામે રાણી.
मरुदेवी. स्त्री० (मरुदेवी) પ્રથમ તીર્થંકરની માતા.
मरुपडण. न० (मरुपतन) મરૂ દેશમાં પડવું તે; નિર્જલ પ્રદેશમાં જઇ મરવું તે; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.
मरुप्पवाय. पुं० (मरुप्रपात) નિર્જલ પ્રદેશમાં પડી મરવું તે; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.
मरुय. त्रि० (मरुज) મરૂ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ.
मरुय. पुं० (मरुत्) મરૂત દેવતા; લોકાન્તિક દેવતાની એક જાત.
मरुय. पुं० (मरुव) મરવાનું ફૂલ. (૨) મરવાનો છોડવો.
मरुयवसभ. पुं० (मरुदृषभ) ઇન્દ્ર.
मरुया. स्त्री० (मरुत्) તકમરીયાં.
मल. पुं० (मल) મેલ. (૨) વિષ્ટા. (૩) આઠ પ્રકારનાં કર્મ. (૪) ઉદારિક શરીર.
मलण. न० (मर्दन) મર્દન કરવું; મસળવું.
मलय. पुं० (मलय) મલય પર્વત; મલયાચળ. (૨) શ્રીખંડ; ચન્દન વૃક્ષ. (૩) આર્યદેશમાંનો પંદરમો દેશ. (૪) ત્રિ૦ મલય દેશમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૫) ન૦ મલબાર દેશના સૂત્રનું બનેલ વસ્ત્ર.
मलयय. न० (मलयज) મલયદેશની બનાવટનું વસ્ત્ર.
मलिण. त्रि० (मलिन) મલિન; મેલું.
मलिय. त्रि० (मृदित) મસળેલ. (૨) માનભંગ થયેલ પુરૂષ.

मल्ल. पुं० (मल्ल) મલ્લ; પહેલવાન; કુસ્તી કરનાર.

मल्ल. न० (माल्य) ફૂલની માળા. (૨) ગુંથેલ પુષ્પાદિ; માળા [illegible] ફૂલ. (૩) એક દેવ વિમાન.

मल्ल. न० (मल) શરીરનો મેલ.

मल्लइ. पुं० (मल्लकिन्) મલ્લિવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ રાજા.

मल्लकच्छा. स्त्री० (मल्लकच्छा) મલ્લનો કચ્છોટો–લંગોટ.

मल्लकिट्ट. पुं० (माल्यकिट्ट) ૧૧ મા દેવલોકનું એક વિમાન.

मल्लग. पुं० (मल्लक) શરાવલો; કોડીયું; રામપાત્ર.

मल्लजुद्ध. न० (मल्लयुद्ध) મલ્લકુસ્તી.

मल्लदाम. न० (माल्यदामन्) પુષ્પની માળા.

मल्लदास. पुं० (मल्लदास) એ નામનો એક મનુષ્ય.

मल्लदिराण. पुं० (मल्लदत्त) મલ્લદત્ત કુમાર; કુંભરાજાનો પુત્ર; મલ્લિનાથજીનો ન્હાનો ભાઇ.

मल्लदिराणय. पुं० (मल्लदत्तक) કુંભરાજાનો પુત્ર.

मल्लदिन्न. पुं० (मल्लदत्त) એ નામનો એક મનુષ્ય.

मल्लदेव. पुं० (मल्लदेव) મલ્લદેવ નામે મલ્લનો રાજા.

मल्लधम्म. पुं० (मल्लधर्म) એ નામનો કોઇ કુસ્તીબાજ–મલ્લ.

मल्लय. पुं० (मल्लक) સરાવળો.

मल्लरक्खिअ. पुं० (मल्लरक्षित) એ નામનો એક માણસ.

मल्लराम. पुं० (मल्लराम) ગોસાળાનો બીજો પ્રૌઢ પરિહાર–શરીર પરિવર્તન.

मल्लसम्म. पुं० (मल्लशर्मन्) એ નામનો એક મલ્લ.

मल्लसेण. पुं० (मल्लसेन) એ નામનો એક મલ્લ.

मल्लि. स्त्री० (मल्लि) ઓગણીસમા તીર્થંકર; મલ્લિનાથ ભગવાન. (૨) ન० મલ્લિકુંવરીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું આઠમું અધ્યયન. (૩) ૨૦ મા તીર્થંકરના પહેલા ગણધર.

मल्लि. त्रि० (मल्लिन्) ધરનાર; રાખનાર.

मल्लिय. त्रि० (मृत) મરી ગયેલ.

मल्लिया. स्त्री० (मल्लिका) માલતી; લતા વિશેષ.

मविय. त्रि० (मापित) માપેલું.

मस. पुं० (मष) ચામડી ઉપર બંધાયલી ન્હાની ન્હાની ગાંઠ.

मसग. पुं० (मशक) મચ્છર.

मसमस. अ० (   ) જલદી.

मसय. पुं० (मशक) મચ્છર.

मसाण. न० (श्मशान) પ્રેતભૂમિ; શ્મશાન; મસાણ.

मसार. पुं० (मसार) ઇંદ્ર નીલમણિ. (૨) કસોટીનો પત્થર.

मसारगल्ल. पुं० (मसारगल्ल) એક પ્રકારનું રત્ન. (૨) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો પાંચમો વિભાગ કે જે મસારગલ્લ રત્નમય છે.

मसि. स्त्री० (मसि) શાહી. (૨) મસી; કાજળ.

मसिंहार. पुं० (मसिंहार) ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક વિશેષ.

मसिण. त्रि० (मसृण) સુંવાળું; લપસણું; લિસ્સું.

मसी. स्त्री० (मसी) મસી; શાહી.

मसूर. पुं० न० (मसूर) મસૂર; કઠોળ ધાન્યની એક જાત. (૨) રોમરાયની પાંખવાળા પક્ષીની એક જાત.

मसूरग. पुं० (मसूरक) ગાલમસૂરીઆ; ઓશીકું.

मसूरचंद. पुं० (मसूरचन्द्र) મસૂરની દાળ.
मह. त्रि० (महत्) મહાન્; મ્હોટું; વિશાળ. (૨) મહા પુરૂષ; મ્હોટા પુરૂષ.
मह. पुं० न० (मह) ઓચ્છવ; મહોત્સવ.
महइमहालय. त्रि० (महातिमहत्) અતિ વિશાળ; મ્હોટામાં મ્હોટું.
महइमहालिया. स्त्री० (महातिमहती) અતિ મ્હોટી.
महई. स्त्री० (महती) મ્હોટી; વિશાળ.
महंत. त्रि० (महत्) મ્હોટું; વિશાળ.
महंती. स्त्री० (महती) મ્હોટી.
महग्गह. पुं० (महाग्रह) મ્હોટા ગ્રહ; ભૌમાદિ ૮૮ મહાગ્રહ.
महग्घ. त्रि० (महार्घ) વધારે મૂલ્યવાળું; મોંઘું.
महचंद. पुं० (महाचन्द्र) એ નામનો એક કુમાર. (૨) એક રાજા.
महच्च. न० (माहत्य) મહત્વ. (૨) त्रि० મહત્વવાળું.
महच्च. त्रि० (महाच्चर्यं) મ્હોટાને પણ પૂજ્ય; સારી રીતે પૂજવા યોગ્ય.
महच्चपरिसा. स्त्री० (महाच्चर्यपरिषद्) ઉત્તમ માનનીય સભા.
महच्छेरय. न० (महाश्चर्य) ઘણું આશ્ચર્ય; મહત્ આશ્ચર્ય.
महज्जुइ. स्त्री० (महाद्युति) ઘણી કાંતિ.
महड्डिय. त्रि० (महर्द्धिक) ઘણી સંપત્તિવાળો; મ્હોટી ઋદ્ધિવાળો.
महण. त्रि० (मथन) મથન કરનાર; મથનાર. (૨) મારનાર.
महण्णव. पु० (महार्णव) મ્હોટો સમુદ્ર.
महतिमहालय. त्रि० (महातिमहत्) મહા વિસ્તારવાળું; મ્હોટામાં મ્હોટું.
महती. स्त्री० (महती) શતતંત્રી વીણા; સો તારવાળી વીણા.

महत्तर. त्रि० (महत्तर) વડીલ; ગુરૂજન. (૨) અંતેપુર રક્ષક. (૩) નાયક; પ્રધાન.
महत्तरागार. पुं० (महत्तरागार) મ્હોટેરાના કહેવાથી કરવું પડે તેનો પચ્ચક્ખાણમાં રાખેલ આગાર.
महत्तरिया. स्त्री० (महत्तरिका) મુખ્ય–વડીલ સ્ત્રી; મ્હોટી દેવી. (૨) આઠ દિશાકુમારીઓમાંની એક.
महत्थ. पुं० (महार्थ) મ્હોટો અર્થ; વિશાળ તત્વ. (૨) મહત્ પ્રયોજન. (૩) त्रि० કીંમતી; મોંઘું.
महद्दि. स्त्री० (महाद्रि) મોટી યાચના. (૨) પરિગ્રહ.
महद्दुम. पुं० (महाद्रुम) વૈરોચન ઇન્દ્રના પદાતિ સૈન્યનો અધિપતિ.
महपउम. पु० (महापद्म) નવ નિધાનમાંનું એક નિધાન કે જેમાં સર્વ પ્રકારનાં વસ્ત્રોની હકીકત હોય છે.
महप्प. पुं० (महात्मन्) મહાન્ આત્મા; મહાત્મા.
महप्पभ. न० (महाप्रभ) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.
महब्बल. पुं० (महाबल) મહાબળ નામે રોહિડ નગરનો રાજા. (૨) આવતી ચોવીસીના છઠ્ઠા વાસુદેવ. (૩) એ નામનો એક મોટો રાજા. (૪) બળરાજાનો પુત્ર; સુદર્શન શેઠનો જીવ મહાબળકુમાર. (૫) ~~त्रि०~~ અતિ બળવાન.
महब्भय. न० (महद्भय) મોટા ભયવાળું.
महब्भूय. न० (महाभूत) પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ, એ પાંચ મહાભૂત.
महय. त्रि० (महत्क) મ્હોટું; વિશાળ.
महयर. त्रि० (महत्तर) વડીલ; મ્હોટા.
महया. स्त्री० (महती) મ્હોટી; વિશાળ.

महरट्ठिअ. त्रि० (महाराष्ट्रिक) મહારાષ્ટ્ર દેશમાં જન્મેલ; મહારાષ્ટ્રી–મરાઠી.

महरिद्धि. पुं० (महर्द्धि) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ભાવી ૨૩ મા તીર્થંકર.

महरिसि. पुं० (महर्षि) મ્હોટા ઋષિ.

महरिह. त्रि० (महार्ह) ઘણું કીમતી.

महल्ल. त्रि० (...) મ્હોટું; વિશાળ. (૨) મ્હોટો માણસ; વડીલ.

महल्लअ. त्रि० (महल्लक) મ્હોટું; વિશાળ. (૨) पुं० મ્હોટો બળદ.

महल्लिय. त्रि० (महत) મ્હોટું; વિશાળ.

महल्लिया. स्त्री० (महती) મ્હોટી; વૃદ્ધ સ્ત્રી.

महल्लियामोयपडिमा. स्त्री० (महामोकप्रतिमा) ચાર પડિમામાંની એક.

महल्लियाविमाणपविभत्ति. स्त्री० (महाविमानप्रविभक्ति) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

महवीरिय. पुं० (महावीर्य) ઐરવત ક્ષેત્રના ચાલુ ચોવીસીના ૧૭ મા તીર્થંકર.

महव्वइय. त्रि० (महाव्रतिक) પાંચ મહાવ્રતરૂપ ધર્મ.

महव्वय. न० (महाव्रत) સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત; અહિંસાદિ પાંચ યમ; શ્રાવકનાં અણુવ્રતની અપેક્ષાએ મહાન્ વ્રત.

महसिव. पुं० (महाशिव) છઠ્ઠા બળદેવ તથા વાસુદેવના પિતાનું નામ.

महसेण. पुं० (महासेन) ૮ મા તીર્થંકરના પિતા. (૨) છપ્પન્ન હજાર બળવાન યાદવોના પ્રમુખ–અગ્રેસર. (૩) એ નામનો એક આગળ પડતો રાજા. (૪) न० વન વિશેષ.

महा. स्त्री० (मघा) મઘા નામનું નક્ષત્ર.

महा. त्रि० (महत्) મોટું.

महाअरुणवर. पुं० (महारुणवर) અરૂણવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

महाओघस्सरा. स्त्री० (महौघस्वरा) બલેન્દ્રની સભામાંની એક ઘંટા.

महाकंतार. न० (महाकान्तार) મોટું અરણ્ય.

महाकंदिय. पुं० (महाक्रन्दित) વ્યંતર દેવતાની એક જાત.

महाकच्छ. पुं० (महाकच्छ) નીલવંત પર્વતની દક્ષિણે સીતા મહાનદીની ઉત્તરે બ્રહ્મકૂટ પર્વતની પશ્ચિમે અને ગ્રાહાવતી નદીની પૂર્વે મહાવિદેહાન્તર્ગત ક્ષેત્ર વિશેષ. (૨) દેવ વિશેષ.

महाकच्छकूड. पुं० (महाकच्छकूट) બ્રહ્મકૂટ વખારા પર્વતનાં ચાર કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ–શિખર.

महाकच्छा. स्त्री० (महाकच्छा) મહોરગના ઇંદ્ર અતિકાયની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) મહાવિદેહની ૩૨ વિજયમાંની એક વિજય.

महाकरह. पुं० (महाकृष्ण) નિરયાવલિકા સૂત્રના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર.

महाकरहा. स्त्री० (महाकृष्णा) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

महाकप्प. पुं० (महाकल्प) ગોશાળાના મતને અનુસારે ત્રણ લાખ સર પરિમિત કાળ વિભાગ.

महाकप्पसुअ. न० (महाकल्पसूत्र) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ચોથું.

महाकम्म. त्रि० (महाकर्मन्) જેનાં કર્મ ઘણાં હોય તે.

महाकाय. त्रि० (महाकाय) જેનું શરીર મોટું હોય તે. (૨) વાણવ્યંતર દેવતાની સાતમી જાત. (૩) ઉત્તર તરફના મહોરગ જાતના વાણવ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

महाकाल. पुं० (महाकाल) ઉત્તર તરફના પિશાચ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર. (૨) સાતમી નરકનો દક્ષિણ દિશામાં રહેલ બીજો નરકાવાસો. (૩) પરમાધામીની

એક જાત. (૪) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક નિધાન કે જેમાં ધાતુની ખાણ સંબંધી હકીકત છે. (૬) વિલંબ તથા પ્રભંજન ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ. (૭) વાયુકુમાર જાતિના ઇંદ્રનું નામ. (૮) દ્વારિકાની બહારનું એક શ્મશાન. (૯) ૮૮ માંનો ૫૭ મો ગ્રહ. (૧૦) નિરયાવલિકાંના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૧૧) રાજા શ્રેણિકના એક પુત્ર. (૧૨) દક્ષિણ લવણસમુદ્રના દેવ.

महाकालग. પું० (महाकालक) એ નામનો એક ગ્રહ.

महाकालिंद. પું० (महाकालेन्द्र) વ્યંતર જાતિનો ઇંદ્ર; ઉત્તરના પિશાચ દેવોનો ઇન્દ્ર.

महाकाली. સ્ત્રી० (महाकाली) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી. (૨) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) સુમતિનાથજીની દેવીનું નામ.

महाकिराहा. સ્ત્રી० (महाकृष्णा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂના ઉત્તરે રક્તા નદીને મળે છે.

महाकिरिअ. ત્રિ० (महाक्रिय) જેની ક્રિયા મોટી હોય તે; મ્હોટી ક્રિયા કરનાર.

महाकुंडल. પું० (महाकुण्डल) એ નામનો એક સમુદ્ર.

महाकुंडलवर. પું० (महाकुण्डलवर) મહાકુંડલ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા.

महाकुमुद. ન० (महाकुमुद) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महाकुल. ત્રિ० (महाकुल) પ્રશસ્ત કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

महागंगा. સ્ત્રી० (महागङ्गा) સાત ગંગાઓની એક મહાગંગા; ગોશાળાના મતાનુસાર એક કાળવિભાગ.

महागिरि. પું० (महागिरि) કૌંડિન્યના શિષ્ય મહાગિરિ નામના એક નિહ્નવ. (૨) સ્થૂલિભદ્રના દશ પૂર્વધારી એક શિષ્ય. (૩) મેરૂ પર્વત.

महागोव. પું० (महागोप) મહાન્ રક્ષક. (૨) તીર્થંકર દેવ.

महागह. પું० (महाग्रह) મહાગ્રહ; ભોમાદિ ૮૮ મહાગ્રહ.

महाघोस. પું० (महाघोष) જંબુદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૨ મા તીર્થંકર. (૨) ન० પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) પું० ગઇ ઉત્સર્પિણીના સાતમા કુલકર. (૫) ઉત્તર તરફના સ્તનિતકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૬) નાસી જતા નારકીને મ્હોટી બૂમ પાડી રોકી રાખનાર પરમાધામીની પંદરમી જાત.

महाघोसा. સ્ત્રી० (महाघोषा) ઇશાનેંદ્રઆદિની ઘંટાનું નામ.

महाचंद. પું० (महाचन्द्र) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૮ મા તીર્થંકર.

महाजक्ख. પું० (महायक्ष) બીજા તીર્થંકર અજિતનાથજીના યક્ષનું નામ.

महाजण. પું० (महाजन) ઘણા માણસોનો સમુદાય; મહાજન.

महाजस. પું० (महायशस्) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં થનાર ચોથા તીર્થંકર. (૨) આદિત્યયશાની ગાદીએ આવેલ મહાયશ. (૩) ત્રિ० મહાયશસ્વી.

महाजाइ. સ્ત્રી० (महाजाति) ગુલ્મ જાતના વૃક્ષની એક જાત.

महाजाण. ન० (महायान) મોટું વાહન. (૨) ચારિત્ર; સંયમ. (૩) પું० મોક્ષ; મુક્તિ.

महाजुम्म. ન० (महायुग्म) રાશિ વિશેષ; એક પ્રકારની સંખ્યા.

महाजुम्मसय. न० (महायुग्मशत) ભગવતી સૂત્રનું ૪૦ મું શતક.

महाणंदियावत्त. न० (महानन्दिकावर्त) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પું૦ ઘોષ તથા મહાઘોષ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

महाणस. न० (महानस) રસોડું.

महाणससाला. स्त्री० (महानसशाला) રસોડું; ભોજનગૃહ.

महाणसिअ. पुं० (महानसिक) રસોઇઓ; રાંધનાર.

महाणसिणिया. स्त्री० (महानसिनिका) રસોડામાં કામ કરનાર દાસી; રસોઇઆણી.

महाणसिणी. स्त्री० (महानसिनी) રાંધનારી; ભોજનશાળામાં કાર્ય કરનારી દાસી.

महाणिज्जरा. स्त्री० (महानिर्जरा) કર્મની મ્હોટી નિર્જરા; ઘણાં કર્મોનો ક્ષય કરવો તે.

महाणील. न० (महानील) એક જાતનો મણિ; નીલમ. (૨) त्रि० અતિ નીલવર્ણવાળા.

महाणुभाग. त्रि० } (महानुभाग) અત્યંત
महाणुभाय. } ભાગ્યવાન્; પુણ્યાત્મા.

महाणुभाव. त्रि० (महानुभाव) મહા પ્રભાવશાળી; તેજસ્વી.

महातमप्पहा. स्त्री० (महातमःप्रभा) સાતમી નરક.

महातीरा. स्त्री० (महातीरा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તા નદીને મળે છે.

महादंडय. पुं० (महादण्डक) મહાન્ વિસ્તારવાળું વર્ણન. (૨) પન્નવણાના ત્રીજા પદનાં સત્તાવીસમા દ્વારનું નામ.

महादामड्ढि. पुं० (महादामार्धिन्) } ઇશાને-
महादामड्ढि. पुं० (महादामर्द्धि) } न्द्रनी
વૃષભ સેનાનો અધિપતિ.

महादुक्कर. त्रि० (महादुष्कर) ઘણુંજ કઠણ; ન થઈ શકે તેવું.

महादुक्ख. न० (महादुःख) અત્યંત દુઃખ.

महादुम. पुं० (महाद्रुम) મોટું વૃક્ષ. (૨) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) વૈરોચનના પાયદળ સેનાનો અધિપતિ.

महादुमसेण. पुं० (महाद्रुमसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

महाधणु. पुं० (महाधनुस्) બળદેવના એક પુત્ર.

महानंदियावत्त. पुं० (महानन्दितावर्त) સ્તનિત કુમારોના લોકપાળનું નામ.

महानलिण. पुं० (महानलिन) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महानिज्जर. त्रि० (महानिर्जर) કર્મની ઘણી નિર્જરા કરનાર.

महानिज्जरा. स्त्री० (महानिर्जरा) અત્યંત કર્મોનો ક્ષય; ઘણાં કર્મની નિર્જરા.

महानिज्जामय. पुं० (महानिर्यामक) શ્રેષ્ઠ કર્ણધાર.

महानिनाद. } त्रि० (महानिनाद) પ્રખ્યાત;
महानिनाय. } પ્રસિદ્ધ.

महानिमित्त. न० (महानिमित्त) અષ્ટાંગ નિમિત્ત શાસ્ત્ર. (૨) મોટું નિમિત્તકારણ.

महानिरय. पुं० (महानिरय) વિશાળ નરકનરકાવાસો.

महानिसीह. न० (महानिशीथ) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર–શાસ્ત્ર.

महानिहि. पुं० (महानिधि) ચક્રવર્તીનું મોટું નિધાન કે જેની નવ જોજનની લંબાઇ પહોળાઇ છે અને જેમાં ચક્રવર્તીની સર્વ સંપત્તિનો સમાવેશ થાય છે.

महानीला. स्त्री० (महानीला) મહાનીલા નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તા નદીને મળે છે.

महापउम. पुं० (महापद्म) મહા હિમવંત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૨) પુષ્કલાવતી વિજયની પુંડરિકિણી નગરીનો એ નામનો એક રાજા. (૩) વર્ત્તમાન અવસર્પિણીના નવમા ચક્રવર્તી. (૪) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું પાંચમું નિધાન કે જેમાં સર્વ જાતના વસ્ત્રોની નિષ્પત્તિ થાય છે. (૫) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર પ્રથમ તીર્થંકર. (૬) ગોશાળાના ભાવી અવતારનું નામ. (૭) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૮) રાજા શ્રેણિકના એક પૌત્ર. (૯) વૃક્ષ વિશેષ.

महापउमद्दह. पुं० (महापद्मद्रह) મહા હિમવંત પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

महापउमा. स्त्री० (महापद्मा) રાજા શ્રેણિકની એક પુત્રવધૂ.

महापचक्खाण. न० (महाप्रत्याख्यान) ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૯ મું સૂત્ર.

महापज्जवसाण. न० (महापर्यवसान) કર્મનો અત્યંત ક્ષય; કર્મનો સર્વથા છેડો લેવો તે.

महापट्टण. न० (महापत्तन) મોટું શહેર.

महापरण. त्रि० (महाप्रज्ञ) જેની પ્રજ્ઞા ઘણી વિશાળ હોય તે.

महापरणवणा. स्त्री० (महाप्रज्ञापना) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૯ મું સૂત્ર.

महापत्थण. न० (महाप्रस्थान) મહાન્ પ્રસ્થાન; દીર્ઘયાત્રા.

महापन्न. त्रि० (महाप्रज्ञ) વિશાળ પ્રજ્ઞા-બુદ્ધિવાળો.

महापभ. न० (महाप्रभ) એક દેવ વિમાન.

महापम्ह. पुं० (महापद्म) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની એક વિજય. (૨) તે વિજયનો રાજા.

महापम्हा. स्त्री० (महापद्मा) જુઓ " મહાપમ્હ " શબ્દ.

महापरिराणा. स्त्री० (महापरिज्ञा) આચારાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધનું નવમું અધ્યયન.

महापह. पुं० (महापथ) મ્હોટો રસ્તો; રાજમાર્ગ.

महापाण. न० (महाप्राण) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महापायाल. पुं० (महापाताल) લવણ સમુદ્રમાંના પાતાલકલશા કે જે એક લાખ જોજનના ઉંડા છે.

महापालि. स्त्री० (महापालि) સાગરોપમ પરિમિત ભવ સ્થિતિ.

महापावा स्त्री० (महापापा) મહાપાતકી સ્ત્રી.

महापिउ. पुं० (महापितृ) બાપના મ્હોટા ભાઇ; ભાઇજી.

महापुंख. न० (महापुंख) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન કે જેના દેવતાનું આયુષ્ય ૧૨ સાગરોપમ છે.

महापुंड. न० (महापुण्ड्र) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महापुंडरीय. पुं० (महापुण्डरीक) રૂકિમ પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ. (૨) न० શ્વેત કમળ. (૩) पुं० ગ્રહ વિશેષ.

महापुंडरीयद्दह. पुं० (महापुण्डरीकद्रह) રૂપી પર્વત ઉપરનો એક દ્રહ.

महापुरा. स्त्री० (महापुरी) મહાપદ્માવિજયની મુખ્ય નગરી-રાજધાની.

महापुरिस. पुं० (महापुरुष) મહાત્મા પુરૂષ. (૨) કિંપુરિસ જાતિના વ્યંતર દેવતાના ઇંદ્રનું નામ.

महापोंडरीय. न० (महापौण्डरीक) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) શ્વેત કમળ.

महाबल. त्रि० (महाबल) અત્યંત બળવાન્; મહા પરાક્રમી. (૨) पुं० જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં [illegible]વતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૩ મા [illegible]કર. (૩) ભરતની ગાદીએ અતિબળ[illegible]છી આવેલ પુરૂષ. (૪) એક કુમાર. (૫) મલ્લિનાથના પૂર્વભવનું નામ. (૬) ભરતક્ષેત્રના ભાવી છઠ્ઠા વાસુદેવ.

महाबाहु. पुं० (महाबाहु) આવતી ચોવીસીના ચોથા વાસુદેવ. ( ) પશ્ચિમ મહાવિદેહ-ક્ષેત્રના એક વાસુ

महाभद्द. पुं० (महाभद्र) મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામનું એક તપ.

महाभद्दपडिमा. स्त्री० (महाभद्रप्रतिमा) વ્રત વિશેષ; કાઉસગ્ગ ધ્યાનનું એક વ્રત.

महाभद्दा. स्त्री० (महाभद्रा) પૂર્વ આદિ દરેક દિશામાં અહેક અહોરાત્ર કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે; ચાર પડિમામાંની ત્રીજી પડિમા.

महाभाग. त्रि० (महाभाग) મ્હોટા ભાગ્યવાળો; લોકપૂજ્ય; શ્રેષ્ઠ.

महाभागा. स्त्री० (महाभागा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તવતી નદીને મળે છે.

महाभीम. पुं० (महाभीम) ઉત્તર તરફના રાક્ષસ દેવતાઓનો ઈંદ્ર. (૨) આવતી ચોવીસીના આઠમા પ્રતિવાસુદેવ.

महाभीमसेण. पुं० (महाभीमसेन) એક કુલગરનું નામ.

महाभोया. स्त्री० (महाभोगा) એક મહાનદી.

महामंति. पुं० (महामन्त्रिन्) મુખ્યમંત્રી; વડો પ્રધાન. (૨) હાથી સૈન્યના અધ્યક્ષ.

महामरुता. } स्त्री० (महामरुता) અંતગડ-
महामरुया. } સૂત્રના સાતમા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

महामाउय. त्रि० (महामातृक) ખાનદાન માતાના દીકરા.

महामाउया. स्त्री० (महामातृका) માની મ્હોટી બ્હેન. (૨) મોટીમા.

महामाठर. पुं० (महामाठर) ઈશાનેન્દ્રની રથ સેનાનો અધિપતિ.

महामाणस. पुं० (महामानस) ८४ લાખ મહાકલ્પોનો એક મહામાનસ; ગોશાળાના મતાનુસાર એક કાળ વિભાગ.

महामोह. पुं० (महामोह) ભારે મોહકર્મ; મહા મોહનીય.

महायस. त्रि० (महायशस्) મહાયશસ્વી. (૨) પું૦ અતીત ઉત્સર્પિણીના ચોથા તીર્થંકર.

महारंभ. पुं० (महारम्भ) મોટો આરંભ.

महारह. त्रि० (महारथ) મોટા રથવાળો. (૨) પું૦ કૃષ્ણ વાસુદેવ.

महाराय. पुं० (महाराज) મોટો રાજા (૨) લોકપાળ દેવ.

महारिह. त्रि० (महार्ह) કિંમતી.

महारोरुय. पुं० (महारोरुक) સાતમા નરકનો ચોથો નરકાવાસો.

महालंजर. पुं० (महालञ्जर) પાણીનો મોટો ઘડો.

महालय. पुं० न० (महालय) ઉત્સવોનું સ્થાન. (૨) મોટું સ્થાન. (૩) त्रि० મોટા શરીરવાળુ.

महालय. त्रि० (महत्) મોટું; વિશાળ.

महालया. स्त्री० } (महती) મોટી; વિશાળ.
महालिया. }

महालोहिअक्ख. पुं० (महालोहिताक्ष) વૈરોચન ઇંદ્રના પાડા લશ્કરનો અધિપતિ.

महावच्छ. पुं० (महावत्स) પૂર્વ મહાવિદેહની દક્ષિણ ખાંડવાની પૂર્વ તરફથી ત્રીજી વિજય. (૨) તે વિજયનો રાજા.

महावच्छा. स्त्री० (महावत्सा) મહાવત્સા નામની એક વિજય.

महावप्प. पुं० (महावप्र) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની સીતોદા મુખવન તરફથી ત્રીજી વિજય. (૨) તે વિજયનો રાજા.

महावप्पा. स्त्री० (महावप्रा) જુઓ " મહાપપ્પ " શબ્દ.

महावाउ. पुं० (महावायु) ઈશાનેન્દ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો અધિપતિ.

महावाय. पुं० (महावात) ઘોરવાયુ; તોફાની પવન.

महाविगइ. स्त्री० (महाविकृति) મધુ, માંસ, મદ્ય, માખણ આદિ વિકારજનક વસ્તુ.

महाविजयपुप्फोत्तरवडिंसय. पुं० (महाविजयपुष्पोत्तरावतंसक) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન કે જ્યાં મહાવીરસ્વામી પૂર્વભવમાં દેવતા રૂપે હતા.

महाविजया. स्त्री० (महाविजया) મિષ્ટાન્ન વિશેષ; મીઠાઈની એક જાત.

महाविदेह. पुं० (महाविदेह) મહાવિદેહ નામે કર્મભૂમિનું એક ક્ષેત્ર કે જ્યાં સદા ચોથા આરા જેવો અવસ્થિતકાળ છે. (૨) ત્રિ૦ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં રહેનાર મનુષ્ય.

महाविदेहवास. पुं० (महाविदेहवर्ष) મહાવિદેહ ક્ષેત્ર.

महाविमाण. न० (महाविमान) મ્હોટું વિમાન. (૨) ચાર લોકપાળના વિમાનોનું નામ.

महावीर. पुं० (महावीर) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામી; ચોવીસમા તીર્થંકર. (૨) મોટો શૂરવીર; કષાયાદિ દોષને જીતનાર.

महावीरथुइ. स्त्री० (महावीरस्तुति) મહાવીરની સ્તુતિ જેમાં છે એવું સૂયગડાંગ સૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન.

महावीहि. स्त्री० (महावीथि) મ્હોટો માર્ગ. (૨) મોક્ષ માર્ગ.

महावेयणा. स्त्री० (महावेदना) અતિશય દુઃખ.

महाव्वय. न० (महाव्रत) જુઓ "મહવ્વય" શબ્દ.

महासउणि. स्त्री० (महाशकुनि) એક વિદ્યાધરની સ્ત્રી.

महासग्ग. पुं० (महासर्ग) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महासड्ढि. त्रि० (महाश्रद्धिन्) મોટી શ્રદ્ધાવાળો.

महासयग. पुं० (महाशतक) શ્રી મહાવીર સ્વામીના દશ શ્રાવકમાંના આઠમા શ્રાવક.

महासामाण. न० (महासामान) એક દેવ વિમાન.

महासामाणियविमान. न० (महासामानिकविमान) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महासिलाकंटय. पुं० (महाशिलाकण्टक) ચેડા રાજાની સ્હામે કોણિક રાજાના બચાવ માટે ચમરેંદ્ર અને શક્રેંદ્ર તરફથી યોજવામાં આવેલ એ નામનો એક સંગ્રામ.

महासीह. पुं० (महासिंह) એક રાજા; છઠ્ઠા વાસુદેવના પિતા.

महासीहनिक्कीलिय. न० (महासिंहनिःक्रीडित) એ નામનું એક તપ કે જે ચાર પરિપાટીદ્વારા છ વર્ષ, બે માસ અને બાર દિવસે પૂર્ણ થાય છે.

महासीहसेण. पुं० (महासिंहसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના ૧૨ મા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

महासुक्क. पुं० (महाशुक्र) સાતમો દેવલોક. (૨) સાતમા દેવલોકનો ઇંદ્ર. (૩) સાતમા દેવલોકમાં રહેનાર દેવતા. (૪) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महासुक्क. पुं० (महाशुक्र) અતિ ઉજ્વળ સૂર્ય અને ચન્દ્ર.

महासुक्ककप्प. पुं० (महाशुक्रकल्प) સાતમો દેવલોક.

महासुक्कय. त्रि० (महाशुक्रक) સાતમા દેવલોકના ઇન્દ્ર સંબંધી.

महासुमिण. पुं० } (महास्वप्न) મ્હોટાં સ્વપ્ન;
महासुविण. } તીર્થંકર વગેરેની માતા સિંહ વગેરેનાં સ્વપ્નાં જુએ છે તે.

महासुव्वय. पुं० (महासुव्रत) એ નામનો એક શ્રાવક.

महासुव्वया. स्त्री० (महासुव्रता) ભગવાન્ નેમિનાથની એક શ્રાવિકા.

महासेअ. पुं० (महाश्वेत) ઉત્તર તરફના કોહંડ જાતિના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

महासेण. पुं० (महासेन) गत અવસર્પિણીના સાતમા કુલકર. (૨) જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૫ મા તીર્થંકર. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૫) ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી ૧૦ મા તીર્થંકર. (૬) ૫૬ હજાર બળવાન્ વીરોના નાયક મહાસેન કુમાર. (૭) ન૦ એક વન.

महासेणकराह. पुं० (महासेनकृष्ण) નિરયાવલિકાસૂત્રના દશમા અધ્યયનનું નામ.

महासेणकराहा. स्त्री० (महासेनकृष्णा) અંતગડસૂત્રના આઠમા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

महासेय. पुं० (महाश्वेत) ઉત્તર તરફના કુષ્માંડ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

महासोदाम. पुं० (महासौदामन्) વૈરોચન ઇંદ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો આધિપતિ.

महाहरि. पुं० (महाहरि) ૧૦ મા ચક્રવર્તીના પિતા.

महाहिमवंत. पुं० (महाहिमवत्) મહાહિમવંત નામનો હૈમવય ક્ષેત્રની સરહદ ઉપરનો વર્ષધર પર્વત.

महाहिमवंतकूड. पुं० (महाहिमवत्कूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું બીજું કૂટ-શિખર.

महिंद. पुं० (महेन्द्र) સાતમા મુહૂર્તનું નામ. (૨) એક પર્વત. (૩) રોહિણી, જ્યેષ્ટા આદિ નક્ષત્રમાં થયેલ ઉત્પાત કે જે વર્ષાની શુભ નિશાની છે. (૪) ન૦ છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) પું૦ ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી પંદરમા તીર્થંકર. (૬) ત્રિ૦ ઘણું મોટું.

महिंदकंत. न० (महेन्द्रकान्त) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिंदज्झय. पुं० (महेन्द्रध्वज) એક હજાર યોજનની ઉંચી ઇંદ્રધ્વજા. (૨) ન૦ પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिंदुत्तरवडिंसग. न० (महेन्द्रोत्तरावतंसक) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

महिच्छ. त्रि० (महेच्छ) મહત્વાકાંક્ષી.

महिट्ठ. त्रि० ( ) છાશ છાંટીને સંસ્કારિત કરેલું.

महित. त्रि० (महित) સ્તુતિ કરેલ. (૨) પૂજન કરેલ.

महित्थ. पुं० (महीस्थ) એક પ્રકારનો ગુચ્છ.

महिम. पुं० (महिमन्) મહોત્સવ; મહિમા.

महिय. त्रि० (मथित) મથન કરેલ; કચરી નાખેલ.

महिय. त्रि० (महित) વિભૂષિત; સુશોભિત. (૨) પૂજિત. (૩) ન૦ બારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) પૂજા; સત્કાર.

महिया. स्त्री० (महिका) ઝાકળ; ધુંવર.

महिला. स्त्री० (महिला) સ્ત્રી; નારી.

महिलाथूभ पुं० (महिलास्तूप) } કૂવા વગેરેનો કાંઠો.
महिलिया. स्त्री० (महिलिका) }

महिलिया. स्त्री० (महिला) નારી; સ્ત્રી.

महिस. पुं० (महिष) પાડો. (૨) બીજા દેવલોકના ઇન્દ્રનું ચિહ્ન. (૩) બારમા તીર્થંકરનું લાંછન.

महिसिअ. त्रि० (महिषिक) ભેંસ અને પાડાને પાળનાર.

महिसी. स्त्री० (महिषी) ભેંસ. (૨) રાણી; પટ્ટરાણી.

महिस्सर. पुं० (महेश्वर) એક ઇન્દ્ર; ભૂતવાદિ દેવોનો ઉત્તર દિશાનો ઇન્દ્ર.

मही. स्त्री० (मही) પૃથિવી; ધરતી. (૨) એક નદી.

महीधर. पुं० (महीधर) પર્વત; પહાડ.

महीपइ. पुं० (महीपति) મહીપતિ; રાજા.

महीपाल. पुं० (महीपाल) પૃથ્વીનું પાલન કરનાર; રાજા.

महीरुह. पुं० (महीरुह) વૃક્ષ; ઝાડ.

महीहर. पुं० (महीधर) પર્વત.

महु. न० (मधु) મધ. (૨) મદિરા; દારૂ; શરાબ. (૩) મધુપ્રમેહ; મીઠા પેશાબનો રોગ. (૪) બ્રહ્મદત્ત નામે બારમા ચક્રવર્તીના એક મહેલનું નામ. (૫) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત. (૬) ત્રિ૦ મધુર.

महुअरी. स्त्री० (मधुकरी) ભમરી. (૨) ગોચરી.

महुआसव. पुं० (मध्वाश्रव) જેનું વચન મધની માફક સર્વથા દોષોપશમક અને આલ્હાદજનક હોય તે; લબ્ધિ વિશેષ ધારક.

महुकर. पुं० (मधुकर) ભ્રમર; ભમરો.

महुकरी. स्त्री० (मधुकरी) ભમરી.

महुकोसअ. पुं० (मधुकोषक) મધનોકોષ; મધપુડો.

महुगार. पुं० (मधुकार) ભમરો.

महुगुलिया. स्त्री० (मधुगुटिका) એક જાતની ગોળી.

महुमेरअ. पुं० (मधुमैरक) મદિરા વિશેષ.

महुमेहण. न० (मधुमेहन) મધુ પ્રમેહ નામનો રોગ.

महुमेहणि. त्रि० (मधुमेहनिन्) }
महुमेहि. पुं० (मधुमेहिन्) } મધના જેવા મીઠા પેસાબવાળો-મધુપ્રમેહનો રોગી.

महुयर. पुं० (मधुकर) ભમરો.

महुयरवित्ति. स्त्री० (मधुकरवृत्ति) મધુકર વૃત્તિ; સાધુએ ભમરાની માફક નિર્દોષ વૃત્તિએ આહાર લેવો તે.

महुर. त्रि० (मधुर) મીઠું; સ્વાદવાળું. (૨) કર્ણપ્રિય. (૩) पुं० ગાયનનો એક ગુણ; કોયલની પેઠે મધુર સ્વરે ગાવું તે. (૪) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૫) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર.

महुरतण. न० (मधुरतृण) શતપુષ્પાનું વૃક્ષ; પર્વગ વનસ્પતિની એક જાત.

महुररसा. स्त्री० (मधुररसा) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત; મધુપર્ણિકા; ગળુચી.

महुरस्सरा. स्त्री० (मधुरस्वरा) દ્વીપકુમાર દેવતાની ઘંટા.

महुरा. स्त्री० }
महुरी. स्त्री० } (मथुरा) મથુરા નગરી.

महुसिंगी. स्त्री० (मधुश्रृङ्गी) એ નામનું એક કંદ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

महुसित्थ. पुं० (मधुसिक्थ) મીણ. (૨) માત્ર પગનાં તળીયાં ભીનાં થાય તેટલો કાદવ.

महुस्सव. }
महूसव. } पुं० (महोत्सव) મહાન્ ઉત્સવ; જલસો; મેલાવડો.

महेसक्ख. पुं० (महेशाख्य) મહેશ્વર; સ્વામી; મહાન્ ઐશ્વર્યવાન્.

महेसर. पुं० (महेश्वर) ઉત્તર તરફના ભૂતવાદી જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

महेसरदत्त. पुं० (महेश्वरदत्त) એક પુરોહિત.

महेसि. पुं० (महर्षि)) મોટા ઋષિ; મહા મુનિ. (૨) તીર્થંકર.

महेस्सर. पुं० (महेश्वर) ઉત્તર તરફના ભૂતવાદિ જાતના વ્યંતર દેવતાઓનો ઇંદ્ર.

महेस्सरदत्त. पुं० (महेश्वरदत्त) એ નામનો એક માણસ.

महेस्सरी. स्त्री० (माहेश्वरी) વિન્ધ્યાચળ પાસેની એક નગરી.

महोरग. पुं० (महोरग) વાણવ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૨) એક પ્રકારનો સર્પ.

महोरगकंठ. पुं० (महोरगकण्ठ) રત્નની એક જાત.

महोरगपविभत्ति. पुं० (महोरगप्रविभक्ति) મહાસર્પની વિશેષ રચનાયુક્ત એક નાટક; ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

महोरगी. स्त्री० (महोरगी) મોટી સર્પિણી; નાગણી.

मा. अ० (मा) નિષેધાર્થક અવ્યય; નહીં.

माइ. स्त्री० (मातृ) માતા; જનની; મા.

माइ. त्रि० (मायिन्) માયાવી; કપટી; લુચ્ચો.

माइट्ठाण. न० (मातृस्थान) માયા; કપટ.

माइय. त्रि० (मायिक) રીંછના વાળવાળું. (૨) માયાવી; કપટી.

माइय. त्रि० (मात्रिक) પ્રમાણપૂર્વક; હદમાં રહેલ; માનોપેત.

माइय. त्रि० (   ) જેમાં મોર મંજરી આવેલ હોય તે. (૨) વધારે વાળવાળું.

माइल्ल. त्रि० (मायिन्) કપટી; માયાવી.

माइवाह. पुं० स्त्री० (मातृवाह) લાકડામાં રહેનાર ઘુણો, ઉધાઇ વગેરે.

माउ. स्त्री० (मातृ) માતા; જનની; મા.

माउअ. पुं० न० (मातृक) અકાર આદિ છેંતાળીશ અક્ષર.

माउगापय. न० (मातृकापद) સિદ્ધ શ્રેણિઆ અને મણુસ્સ સેણિઆ પરિકર્મનો પ્રથમ ભેદ.

माउग्गाम. पुं० (मातृग्राम) સ્ત્રી વર્ગ.

माउया. स्त्री० (मातृका) માતા; મા; જનની. (૨) મૂછ-થોભા-કાતરા. (૩) માતૃકાપદ; મૂળાક્ષર. (૪) સખી; સાહેલી.

माउयापद. न० (मातृकापद) મૂળાક્ષર; અકારથી હકાર સુધી. (૨) સિધ્ધશ્રેણિ પરિકર્મનો એક ભેદ.

माउल. पुं० (मातुल) માતાનો ભાઇ; મામો.

माउलिंग. पुं० (मातुलिङ्ग) બીજોરાનું વૃક્ષ. (૨) न० બીજોરૂં. (૩) ખરબૂજ; કાલિગું; તરબૂચ.

माउलिंगी. स्त्री० (मातुलिङ्गिका) બીજોરાનો ગુચ્છ.

माउस्सिया. स्त्री० (मातृस्वसृ) માતાની બ્હેન; માસી.

माउस्सियापति. पुं० (मातृस्वसृपति) માસીનો પતિ; માસો.

माकंदियपुत्त. पुं० (माकन्दिकपुत्र) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીના એક શિષ્ય.

मागंदि. न० (माकंदिन्) માકંદીના પુત્ર જિનરક્ષ અને જિનપાળકના અધિકારવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું નવમું અધ્યયન.

मागंदियदारय. पुं० (माकन्दिकदारक) માકંદિકના પુત્ર જિનરક્ષ અને જિનપાળ.

मागध. पुं० (मागध) લવણ સમુદ્રમાં રહેલું તીર્થ વિશેષ.

मागह. त्रि० (मागध) મગધ દેશમાં રહેનાર. (૨) पुं० શ્રીમંતોની સ્તુતિ કરનારા ભાટ ચારણ વિગેરે. (૩) न० સમુદ્ર અને ગંગા નદીના સંગમને ઠેકાણે આવેલું માગધ નામે એક તીર્થ.

मागहअ. त्रि० (मागधक) મગધદેશ સબંધી; મગધ દેશનું.

मागहतित्थ. न० (मागधतीर्थ) ગંગા નદીને લવણ સમુદ્રના સંગમ વિભાગમાં આવેલું એક તીર્થ.

मागहतित्थकुमार. पुं० (मागधतीर्थकुमार) માગધ નામના તીર્થનો અધિપતિ દેવતા.

मागहपत्थ. पुं० (मागधप्रस्थ) મગધદેશ પ્રસિદ્ધ પાથો; ધાન્ય માપ વિશેષ.

मागहिय. त्रि० (मागधिक) મગધ દેશનું; મગધ દેશ સંબંધી.

मागहिया. स्त्री० (मागधिका) મગધ દેશની ભાષા. (૨) મગધ દેશની ગાથા બનાવવાની અને જાણવાની કળા.

माघवई. स्त्री० (माघवती) આઠ કૃષ્ણરાજીમાંની એક. (૨) સાતમી નરકનું નામ.

माघवती. स्त्री० (माघवती) સાતમી નરકનું નામ.

माडंबिय. पुं० (माडम्बिक) જેની આસપાસ નજીકમાં નગરાદિ નથી તે મડંબ અને

તેનો અધિપતિ માડમ્બિક. (૨) મડંબની વ્યવસ્થા કરનાર-શેઠ. (૩) માંડવીઓ; સુંગીવાળો; જકાત લેનાર.

माढर. પું૦ (माठर) સંભૂતવિજયના ગોત્રનું નામ. (૨) માઠરશાસ્ત્ર; સોળતત્ત્વ સ્થાપક ન્યાયશાસ્ત્ર. (૩) શક્રેન્દ્રના રથની સેનાનો અધિપતિ.

माढरी. સ્ત્રી૦ (माठरी) એક પ્રકારની વનસ્પતિ.

माढी. સ્ત્રી૦ (माढी) કવચ; બખતર.

माण. પું૦ ન૦ (मान) ધાન્યાદિને માપવાનું સાધન-પાલી, માપ વગેરે. (૨) શરીરનું શાસ્ત્રોક્ત પ્રમાણ; પાણીથી ભરેલ કુંડમાં માણસને બેસાડતાં એક દ્રોણ પાણી બહાર નીકળે તો તે પુરૂષ માનોપેત કહેવાય. (૩) આદર; સત્કાર; પૂજા; (૪) પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણ કે જેનાથી વસ્તુનું જ્ઞાન થઇ શકે. (૫) સંખ્યારૂપ પરિમાણ. (૬) અહંકાર; અભિમાન; ગર્વ. (૭) અહંકાર કરી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો આઠમો દોષ.

माणकसाइ. ત્રિ૦ (मानकषायिन्) અહંકાર રૂપી કષાયવાળું.

माणकसाय. પું૦ (मानकषाय) અહંકાર રૂપ કષાય.

माणण. ન૦ (मानन) સત્કાર; પૂજા; આદરમાન.

माणणिज्ज. ત્રિ૦ (माननीय) માનવા યોગ્ય.

माणपिंड. પું૦ (मानपिण्ड) કોઇ સાધુ અભિમાન કરી અમુક ઇચ્છિત આહાર લઈ આવે તે માનપિણ્ડ; ઉપાયણાનો આઠમો દોષ.

माणव. પું૦ (मानव) મનુષ્ય. (૨) જીવનું એક નામ. (૩) ભગવાન્ મહાવીરનો એક ગણ.

माणवइया. સ્ત્રી૦ (मानवती) એ નામની એક નગરી.

माणवग. પું૦ (माणवक) એ નામનો ગ્રહ. (૨) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક કે જેમાં હથીઆર વગેરે યુદ્ધની સામગ્રી તથા સોનું, રૂપું, મણિ, મોતી વગેરે સંપત્તિનો સંગ્રહ અને તેની ઉત્પત્તિની હકીકત હોય છે. (૩) સૌધર્મ દેવલોકનો એક ચૈત્ય સ્તંભ.

माणवगण. પું૦ (मानवगण) એ નામનો મહાવીર સ્વામીનો એક ગણ.

माणवत्तिय. પું૦ (मानप्रत्ययिक) જાતિ કુળ આદિના મદથી લાગતી ક્રિયા; નવમું ક્રિયાસ્થાનક.

माणवय. પું૦ (माणवक) ૪૬ મા ગ્રહનું નામ. (૨) એક શાશ્વત અને દિવ્ય ચૈત્ય સ્તંભનું નામ. (૩) બાળક.

माणवयचेइय. પું૦ (माणवकचैत्य) સુધર્મા સભામાંનો એક સ્તંભ કે જેમાં અર્હંતની દાઢા રહે છે.

माणवी. સ્ત્રી૦ (मानवी) મનુષ્યણી; સ્ત્રી.

माणस. ન૦ (मानस) મન. (૨) ત્રિ૦ મનમાં ઉત્પન્ન થતું; મન સંબંધી. (૩) પું૦ માન સરોવર.

माणसिय. ત્રિ૦ (मानसिक) મન સંબંધી; માનસિક.

माणवाइ. ત્રિ૦ (मानवादिन्) અહંકારી.

माणि. ત્રિ૦ (मानिन्) અભિમાની. (૨) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

माणिक्क. ન૦ (माणिक्य) ઝવાહીર; માણેક.

माणिभद्द. પું૦ (माणिभद्र) ઇક્ષુ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) પુષ્પિકાસૂત્રનું છઠ્ઠું અધ્યયન. (૩) મિથિલા નગરીની બહારનું એક ચૈત્ય-ઉદ્યાન. (૪) ઉત્તર તરફના યક્ષ જાતિના વ્યંતર દેવતાઓનો ઇન્દ્ર.

माणिभद्दकूड. પું૦ (माणिभद्रकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

माणिय. त्रि० (मानित) માન આપેલ; સ્વાગતાદિ સત્કાર કરેલ.

माणिल्लु. त्रि० (मानिन्) અહંકારી.

माणुम्माण. पुं० (मानोन्मान) માપ અને તોલ.

माणुम्माणिय. न० (मानोन्मानिक) માન ઉન્માન કરવાનું સ્થાન.

माणुम्माणियट्ठाण. न० (मानोन्मानिकस्थान) તોલ માપનું સ્થાન. (૨) ઘોડા દોડાવવાની જગા.

माणुस. त्रि० (मानुष) મનુષ્ય સંબંધી.

माणुसुत्तर. पुं० (मानुषोत्तर) માનુષોત્તર પર્વત કે જે પુષ્કરાર્દ્ધને ફરતો છે અને અઢીદ્વીપની સીમા જણાવે છે. (૨) न० એ નામનું એક વિમાન.

माणुसोत्तर. पुं० (मानुषोत्तर) એ નામનું બીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) માનુષોત્તર નામે અઢીદ્વીપને ફરતો પર્વત.

माणुस्स. त्रि० (मानुष्य) મનુષ્યસંબંધી.

मातंग. पुं० (मातङ्ग) હાથી. (૨) ચંડાળ.

माता. स्त्री० (मातृ) માતા; જનની.

मातुलिंग. न० (मातुलिङ्ग) બીજોરાનું વૃક્ષ.

मान. त्रि० (मान्य) માનનીય.

मान. पुं० (मान) ગર્વ; અભિમાન.

मानवत्तिअ. पुं० (मानप्रत्यय) અભિમાન વડે અન્યને હણવું તે; નવમું ક્રિયાસ્થાનક.

मानि. त्रि० (मानिन्) માનવાળું.

मामअ. त्रि० (मामक) મારૂં મારૂં કરનાર; મમતાવાળો.

मामग. त्रि० (मामक) મારૂં; મત્સંબંધી. (૨) સાધુને પોતાને ઘેર આવવાની મનાઇ કરનાર. (૩) पुं० મામો; માતાનો ભાઈ. (૪) त्रि० મમતાવાળો.

मामाअ. त्रि० (मामाक) 'મા' 'મા' બોલનાર; નિવારક.

मामिया. } **मामी.** } स्त्री० ( ) મામી; મામાની સ્ત્રી.

माय. त्रि० (मात) સમાઈ ગયેલ.

माय. न० (मात्र) સફળતા; સંપૂર્ણતા. (૨) અવધારણ.

मायंग. पुं० (मातंग) સાતમા તીર્થંકર સુપાર્શ્વનાથજીના યક્ષનું નામ. (૨) શ્રી મહાવીર પ્રભુના યક્ષનું નામ.

मायंजण. पुं० (मात्राञ्जन) રમણીયવિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.'

मायंड. पुं० (मार्तण्ड) સૂર્ય.

मायंदि. पुं० (माकन्दिन्) ચંપા નગરીનો માકંદી નામનો સાર્થવાહ.

मायंदिय. पुं० (माकन्दिक) માકન્દિક પુત્ર નામના એક જૈન મુનિ.

मायण्ण. } **मायन्न.** } त्रि० (मात्राज्ञ) આહારાદિની માત્રાને-પરિમાણને જાણનાર.

मायरा. } **माया.** } स्त्री० (मातृ) મા; માતા.

माया. स्त्री० (मात्रा) પરિમાણ; મર્યાદા; પ્રમાણ. (૨) થોડું; અલ્પ.

माया. स्त्री० (माया) કપટ; છળ; લુચ્ચાઇ. (૨) જગદંબા; બીજાના મતમાં મનાયેલી સંસાર ઉત્પન્ન કરનાર શક્તિ. (૩) માયા કપટ કરી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો ૧૪ મો દોષ.

मायाकसाइ. त्रि० (मायाकषायिन्) માયારૂપ કષાયવાળો.

मायामोस. पुं० न० } **मायामोसा.** स्त्री० } (मायामृषा) કપટ સહિત જુઠ; ૧૭ મું પાપસ્થાનક.

मायावत्तिय. पुं० (मायाप्रत्यय) } **मायावत्तिया.** स्त्री० (मायाप्रत्यया) } અગીયારમું ક્રિયાસ્થાનક; માયા કપટથી લાગતી ક્રિયા.

मायावि. त्रि० (मायाविन्) માયાવી; કપટી.

मायाविति. स्त्री (मायावृत्ति) चिंतववुं कंई, બોલવું કંઇ અને કરવું કંઈ તે; ૧૧ મું ક્રિયાસ્થાનક.

मायासल्ल. न० (मायाशल्य) માયારૂપી શલ્ય; ત્રણ શલ્યમાંનું એક.

मायि. त्रि० (मायिन्) માયાવી; કપટી.

मायिमिच्छद्दिट्ठि. त्रि० (मायिमिथ्यादृष्टि) કપટસહિત મિથ્યાદષ્ટિવાળો.

मार. पुं० (मार) મૃત્યુ; મરણ; નાશ. (૨) કામદેવ; મદન. (૩) સંસાર. (૪) ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો. (૫) મણિનું એક લક્ષણ. (૬) યમ. (૭) त्रि० મારનાર.

मारअ. त्रि० } (मारक) મારનાર; ઘાતકી.
मारग. }

मारण. न० (मारण) મારવું; નાશ કરવો.

मारणंतिय. त्रि० (मारणान्तिक) મરણના અન્તમાં થતું; મૃત્યુ વખતે કરવામાં આવતું. (૨) पुं० મરણસમયનું દુ:ખ. (૩) મૃત્યુ વખતે જીવના પ્રદેશ શરીર બહાર નીકળે તે; સાત સમુદ્ઘાતમાંની ત્રીજી મારણાંતિક સમુદ્ઘાત.

मारणंतियकम्म. न० (मारणान्तिककर्मन्) મરણને છેડે વેદાતાં ભવોપગ્રાહિ કર્મ.

मारणंतियसमुग्घाय. पुं० (मारणान्तिकसमुद्घात) મરણ પ્રસંગે જીવ પ્રદેશનું શરીરથી બહાર નીકળવું અને આયુષ્ય કર્મનું નિર્જરવું તે.

मारणय. त्रि० (मारणक) મારનાર; હિંસક.

मारणया. } स्त्री० (मारणा) માર મારવો તે.
मारणा. }

मारा. स्त्री० (मारा) પ્રાણીવધનું સ્થાન.

मारापविभत्ति. स्त्री० (माराप्रविभक्ति) મારા જળચર વિશેષની રચના યુક્ત નાટકવિધિ; નાટકના ૩૨ પ્રકારમાંનો એક.

मारि. स्त्री० (मारि) મહામારી; મરકી; પ્લેગ.

मारिणी. स्त्री० (मारिणी) એ નામનો ગુચ્છ; વનસ્પતિની એક જાત.

मारी. स्त्री० (मारी) મહામારી; પ્લેગ; મરકી.

मारुय. पुं० (मारुत) પવન; હવા. (૨) સંવર્તક નામનો વાયરો.

माल. पुं० (माल) માળ; મેડી; મજલો. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) માંચી; આસન વિશેષ.

मालई. स्त्री० (मालती) માલતી; પુષ્પલતા.

मालंकार. पुं० (मालङ्कार) વૈરોચન ઇંદ્રના હાથી સૈન્યનો અધિપતિ.

मालग. पुं० (मालक) પ્રાસાદ વિશેષ.

मालणिया. स्त्री० (मालनीया) કિરણ.

मालमउड. न० (मालामुकुट) માળા સહિત મુગટ.

मालव. पुं० (मालव) એ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

मालवअ. त्रि० (मालवज) માલવ દેશમાં જન્મેલ મનુષ્ય.

मालवंत. पुं० (माल्यवत्) માલ્યવંત નામે એક પર્વત. (૨) હિરણ્યવય ક્ષેત્રના મધ્ય ભાગમાંનો વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત. (૩) મેરૂ પર્વતને વાયુ ખુણે આવેલ માલવંત નામનો એક વખારા પર્વત. (૪) ઉત્તર કુરૂ ક્ષેત્રમાંનો એક દ્રહ કે જેની બે બાજુએ ૨૦ કંચન પર્વત છે.

मालवंतकूड. पुं० (माल्यवत्कूट) માલ્યવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું બીજું કૂટ.

मालवंतपरियाग. } पुं० (माल्यवत्पर्याय)
मालवंतपरियाय. } એ નામનો એક પર્વત.

मालविणी. स्त्री० (मालविनी) લિપિ વિશેષ.

माला. स्त्री० (माला) ફૂલ વગેરેની માળા. (૨) પંક્તિ; હાર. (૩) સમૂહ. (૪) વહાણ ઉપરનો માળ–મજલો.

मालाकारिया. स्त्री० (मालाकारिका) માળા બનાવનાર; માળણ.

मालागार. પું० (मालाकार) માળા બનાવ- નાર; માળી.

मालि. પું० (मालिन्) એક પ્રકારનો સર્પ; ફેણ વગરનો સર્પ. (૨) શ્રેણિ; પંક્તિ. (૩) વનસ્પતિ વિશેષ. (૪) માળવીનું વૃક્ષ કે જેની નીચે નવમા તીર્થંકરને જ્ઞાન ઉપજ્યું.

मालिघर. न० (मालिगृह) માલિઘર; મંડપ વિશેષ.

मालिज्ज. न० (मालीय) એક જૈન મુનિ કુળ.

मालिणी. स्त्री० (मालिनी) શોભિતી.

मालिय. त्रि० (मालिक) મેડાવાળું ઘર. (૨) તૃણ વિશેષ.

मालिय. त्रि० (मालित) ધારણ કરેલ.

मालिया. स्त्री० (मालिका) પગનું આભરણ; અંગુઠીયાં. (૨) માળા.

मालुगा. स्त्री० (मालुका) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

मालुय. પું० (मालुक) એક ઠડીયાવાળા વૃક્ષની એક જાત.

मालुया. स्त्री० (मालुका) વેલડી; લતા. (૨) એક જાતની લતા. (૩) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

मालोहड. त्रि० (मालावहृत) માળ ઉપરથી આણેલું. (૨) પું० ગૃહસ્થ માળ ઉપરથી કોઇ ચીજ ઉતારી આણી સાધુને વ્હોરાવે તે; આહારનો એક દોષ; ઉદ્દગમનના ૧૬ દોષમાંનો તેરમો દોષ.

मास. પું० (मास) મહિનો. (૨) સોનારૂપાને માપવાનું સાધન; માસો; પાંચરતિ પરિ મિત એક વજન. (૩) પર્વગજાતિનું વૃક્ષ. (૪) સમય; કાળ.

मास. પું० (माष) અડદ; એક પ્રકારનું ધાન્ય. (૨) અનાર્યદેશ વિશેષ.

मासंमासेणं. अ० (मासंमासेन) મહિનો મહિનો; મહિના ઉપર મહિનો.

मासकप्प. પું० (मासकल्प) શેષકાળ; સાધુએ ચોમાસા સિવાય એક ગામમાં એક માસ ઉપરાંત ન રહેવું એવો નિયમ.

मासक्खमण. न० (मासक्षमण) એક માસનું તપ; એક મહિનાના ઉપવાસ કરવા તે.

मासतुस. પું० (माषतुष) માષતુષ નામના એક મુનિ.

मासद्ध. પું० न० (मासार्द्ध) માસનો અર્ધ ભાગ; ૧૫ દિવસ. (૨) પખવાડીઆના ઉપવાસ કરવા તે.

मासपरणी. स्त्री० (मासपर्णी) એક પ્રકારની સાધારણ વનસ્પતિ; માષાણી.

मासपरिवट्टा. स्त्री० (मासपरिवृत्ता) ભંગ દેશની રાજધાની.

मासपूरिया. स्त्री० (माषपूरिका) એક જૈન મુનિની શાખા.

मासाण. न० ( ) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો સાતમો ભેદ.

मासावल्ली. स्त्री० (मासावल्ली) એક પ્રકારની વેલ.

मासिय. त्रि० (मासिक) એક માસ સં- બંધી; મહિનાનું.

मासियभत्त. પું० न० (मासिकभक्त) મહિના- ના ઉપવાસ કરવા તે.

मासिया. स्त्री० (मासिकी) ભિક્ખુ-સાધુની બાર પડિમામાંની પહેલી પડિમા; જેમાં એક માસ સુધી એક દાત અન્ન અને એક દાત પાણી ઉપરાંત વધારે આહાર લેવાય નહીં. (૨) એક માસની સંલેખણા- સંથારો.

माह. પું० (माघ) માઘ મહિનો.

माहण. પું० (ब्राह्मण) બ્રાહ્મણ. (૨) કોઇને પણ ન હણો એવો ઉપદેશ કરનાર સાધુ. (૨) ન હણો એ ઉપદેશને અનુસરનાર શ્રાવક. (૪) વિપાકસૂત્રનું એ નામનું પાંચમું અધ્યયન. (૫) ત્રિ० અહિંસક.

माहणकुंड. न० (ब्राह्मणकुंड) બ્રાહ્મણકુંડ.

माहणकुंड. न० (ब्राह्मणकुंड) બ્રાહ્મણકુંડ નામનું એક નગર.

माहणकुंडगाम. पुं० (ब्राह्मणकुण्डग्राम) એ નામનું એક નગર.

माहणकुंडपुर. न० (ब्राह्मणकुण्डपुर) બ્રાહ્મણની વસ્તીનું એક શહેર કે જેમાં મહાવીર સ્વામીના પ્રથમ પિતા ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ અને દેવાનંદા બ્રાહ્મણી રહેતા હતા.

माहणी स्त्री० (ब्राह्मणी) બ્રાહ્મણની સ્ત્રી.

माहप्प. पुं० न० (माहात्म्य) માહાત્મ્ય; પ્રભાવ; મહિમા.

माहल. पुं० (माहल) ચોઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

माहिंद. पुं० (माहेन्द्र) ચોથા દેવલોકનું નામ. (૨) ચોથા દેવલોકનો ઇંદ્ર. (૩) ચોથા દેવલોકના દેવતા. (૪) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના સાતમા મુહૂર્તનું નામ. (૫) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૬) ૧૪ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૭) સાતમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

माहिंदकप्प. पुं० (माहेन्द्रकल्प) ચોથા દેવલોકનું નામ.

माही. स्त्री० (माघी) માઘ માસની પૂર્ણિમા.

माहुर. त्रि० (माथुर) મથુરા નગરીમાં ઉત્પન્ન થયેલ; મથુરાનું.

माहुर. न० (माधुर) મેવો. (૨) ત્રિ० મધુર રસવાળું.

माहेसरी. स्त्री० (माहेश्वरी) એક પ્રકારની લિપિ.

मिउ. स्त्री० (मृद्) માટી; ધૂળ.

मिउ. त्रि० (मृदु) કોમળ; સુંવાળું.

मिउकालुणिया. स्त्री० (मृदुकारुणिका) કોમળ તથા દયા ઉપજે એવી કથા; ઇષ્ટ જનનો શોક.

मिंजा. स्त्री० (मिञ्जा) મીંજ; અંદરનું સત્ત્વ. (૨) બીજ. (૩) શરીરની અંદરનો અવયવ.

मिंजिया. स्त्री० (मिञ्जिका) પદાર્થની અંદરનો ભાગ.

मिंठ. पुं० ( ) હાથીનો માવત. (૨) ત્રિ० ભાડું; અનિષ્ટ.

मिंढ. पुं० (मेढ्र) મેંઢો; ઘેટો.

मिंढयमुह पुं० (मेढ्रकमुख) એ નામનો એક અનાર્યદેશ.

मिंढविसाणा. स्त्री० (मेढ्रविषाणा) મેંઢાના શીંગડા જેવી શિંગવાળી વનસ્પતિ; આવળ.

मिंढियगाम. पुं० (मैण्ढिकग्राम) એ નામનું એક નગર જ્યાં રેવતી ગાથાપતણી વસતી હતી

मिग. पुं० (मृग) હરિણ; મૃગ. (૨) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રનું ચિહ્ન.

मिगचारिया. स्त्री० (मृगचर्या) હરિણની માફક વનના એકાન્ત પ્રદેશમાં નિરૂપાધિકપણે ભવિષ્યની ચિંતા કર્યા વિના રહેવું તે.

मिगतण्हा. स्त्री० (मृगतृष्णा) ઉનાળામાં ખારભૂમિમાં દૂરથી પાણી જેવું દેખાય તે.

मिगलुद्धय. पुं० (मृगलुब्धक) મૃગના માંસનું ભક્ષણ કરનાર તાપસ; તાપસનો એક વર્ગ.

मिगवइ. पुं० (मृगपति) સિંહ.

मिगवण. न० (मृगवन) પરદેશી રાજાની સેયંબિયા નગરીના ઇશાનખુણાનું એક વન.

मिगवालुंकी. स्त्री० (मृगवालुङ्की) કડવા ફળવાળી એક વનસ્પતિ.

मिगव्व. न० (मृगव्य) શિકાર.

मिगसिर. न० (मृगशिरस्) એ નામનું નક્ષત્ર.

मिगसीस. न० (मृगशीर्ष) હરણનું મસ્તક.

मिगाली. स्त्री० (मृगाली) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૮ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

मिगावई. } स्त्री० (मृगावती) કૌશામ્બી
मिगावती. } નગરીના રાજાની પટ્ટરાણીનું નામ.

मिगाहिव. પું० (मृगाधिप) સિંહ.

मिगी. સ્ત્રી० (मृगी) મૃગલી; હરણી. (૨) એક પ્રકારની વિદ્યા.

मिच्छ. પું० (म्लेच्छ) અનાર્ય; ભિલ્લ; મ્લેચ્છ.

मिच्छ. ત્રિ० (मिथ्या) મિથ્યાત્વી; મિથ્યાદૃષ્ટિ; સત્યપર વિશ્વાસ નહિ રાખનાર. (૨) મિથ્યાત્વ; વિપરીત માન્યતા. (૩) મિથ્યાત્વ નામે મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ. (૪) મિથ્યાત્વ નામે પ્રથમ ગુણસ્થાન. (૫) ન० અસત્ય વચન.

मिच्छकार. પું० (मिथ्याकार) સાધુને કંઇ પણ દોષ લાગે ત્યારે મિચ્છામિદુક્કડં લેવું તે; સામાચારીનો સાતમો પ્રકાર.

मिच्छजाइ. સ્ત્રી० (मिथ्याजाति) અનાર્યજાતિ.

मिच्छत्त. ન० (मिथ्यात्व) મિથ્યાત્વ મોહનીયના ઉદયથી વિપરીત શ્રદ્ધા-માન્યતા થાય તે. (૨) વિનાશિપણું; ખોટાપણું. (૩) સત્ય ધર્મને અવિશ્વાસ.

मिच्छत्तकिरिया. સ્ત્રી० (मिथ्यात्वक्रिया) વિપરીત શ્રદ્ધાનરૂપ જીવ વ્યાપાર; મિથ્યાત્વથી લાગતી ક્રિયા-કર્મબંધ.

मिच्छत्तमोहणिय. ન० (मिथ्यात्वमोहनीय) દર્શન મોહનીયની એક પ્રકૃતિ કે જે ચોઠાણીયા રસવાળી અશુદ્ધ દલિયારૂપ હોય છે.

मिच्छत्तवेयग. ત્રિ० (मिथ्यात्ववेदक) મિથ્યાત્વ વેદનાર; મિથ્યાદૃષ્ટિ.

मिच्छदंसण. ન० (मिथ्यादर्शन) મિથ્યાત્વ દર્શન; અસન્માન્યતા.

मिच्छदिट्ठि. ત્રિ० (मिथ्यादृष्टि) મિથ્યાદૃષ્ટિ; ખોટી માન્યતાવાળો.

मिच्छपिय. ન० (म्लेच्छप्रिय) લસણ.

मिच्छा. અ० (मिथ्या) અસત્ય; ખોટું. (૨) વિપરીત. (૩) નિષ્ફળ. (૪) મિથ્યાત્વ; વિપરીત શ્રદ્ધાન.

मिच्छाकार. પું० (मिथ्याकार) મિચ્છામિ દુક્કડં લેવું તે.

मिच्छादंड. પું० (मिथ्यादण्ड) નિષ્પ્રયોજન આત્મા દંડાય તે.

मिच्छादंसण ન० (मिथ्यादर्शन) અતત્ત્વમાં તત્ત્વનું જ્ઞાન; વિપરીત બુદ્ધિ.

मिच्छादंसणवत्तिया. સ્ત્રી० (मिथ्यादर्शनप्रत्यया) અસત્ય દર્શન સેવવાથી કર્મબંધ થાય તે.

मिच्छादंसणसल्ल. ન० (मिथ्यादर्शनशल्य) વારંવાર મિથ્યા દર્શનથી અન્તઃકરણમાં શલ્ય સમાન દુઃખ દે તે; ૧૮ મું પાપ સ્થાનક.

मिच्छादिट्ठि. ત્રિ० (मिथ्यादृष्टि) મિથ્યાદૃષ્ટિ; વિપરીત દૃષ્ટિવાળો; મિથ્યાત્વી.

मिच्छादिट्ठिय. ત્રિ० (मिथ्यादृष्टिक) જેની દૃષ્ટિ મિથ્યાત્વ યુક્ત હોય તે.

मिच्छानाण. ન० (मिथ्याज्ञान) અસત્યજ્ઞાન; અજ્ઞાન.

मिच्छासुय. ન० (मिथ्याश्रुत) અસત્ય શાસ્ત્ર; મિથ્યાદૃષ્ટિ પ્રણીત શાસ્ત્ર.

मित. ત્રિ० (मित) પ્રમાણપૂર્વક થયેલું હોય તે; પરિમિત; મર્યાદિત.

मित. ત્રિ० (मृत) મરી ગયેલ.

मितपिंड. પું० (मृतपिण्ड) મૃતકની પાછળ ત્રીજે કે નવમે દિવસે શ્મશાનમાં પિંડ અર્પણ કરવામાં આવે તે.

मितवादि. ત્રિ० (मितवादिन्) જીવ અંગુઠાના પર્વ સમાન છે એવા મતવાળો.

मित्त. પું० ન० (मित्र) મિત્ર; દોસ્ત. (૨) અનુરાધા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) નવ નિધાનમાંનું એક. (૪) ત્રીજા મુહૂર્તનું નામ.

मित्तकेसी. स्त्री० (मित्रकेशी) રૂચક પર્વતપર રહેનારી એક દિશાકુમારી દેવી.

मित्तगा. स्त्री० (मित्रका) બલીંદ્રના લોકપાળ સોમની અગ્રમહિષી.

मित्तणंदि. पुं० (मित्रनन्दिन्) એક રાજાનું નામ.

मित्तदाम. पुं० मित्रदामन्) ગઇ ઉત્સર્પિણી કાળના પ્રથમ કુલકરનું નામ.

मित्तदोसवत्तिय. न० (मित्रदोषप्रत्ययिक) મિત્રાદિ સંબંધી જનનો થોડો અપરાધ થતાં તેને ભારે શિક્ષા કરવાથી લાગતી ક્રિયા; દશમું ક્રિયાસ્થાનક.

मित्तनिहि. पुं (मित्रनिधि) મિત્ર નામે નિધાન.

मित्तवाहण. पुं० (मित्रवाहन) આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પ્રથમ કુલકરનું નામ.

मित्तसिरी. पुं० (मित्रश्री) એ નામનો એક શ્રાવક.

मित्ता. स्त्री० (मात्रा) પરિમાણ.

मित्तिअ. न० (मैत्रेय) વત્સગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

मित्ती. स्त्री० (मैत्री) મિત્રતા; દોસ્તી.

मिदुर. त्रि० (मेदुर) સ્નિગ્ધ; ચીકણું. (૨) કોમળ; લિસ્સું.

मिप्पिंड. पुं० (मृत्पिण्ड) માટીનો પીંડો.

मिम्मय. त्रि० (मृन्मय) માટીનું.

मिय. पुं० (मृग) હરિણ; મૃગલો. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) શરીરે કૃશ અને બીકણ મૃગ જાતનો હાથી. (૪) પામર; અજ્ઞ; પશુ.

मिय. त्रि० (मृत) મરેલ.

मिय. त्रि० (मित) પરિમિત; મર્યાદિત; માનોપેત; નિયમિત.

मियंक. पुं० (मृगाङ्क) મૃગના ચિન્હવાળું ચંદ્રનું વિમાન.

मियग. त्रि० (मृतक) મરેલું; જીવરહિત થયેલ.

मियगंध. त्रि० (मृगगन्ध) મૃગમદ-કસ્તુરી જેવી ગંધવાળું. (૨) દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂના મનુષ્યોની એક જાત.

मियग्गाम. पुं० (मृगाग्राम) એ નામનું એક ગામ.

मियचक्क. न० (मृगचक्र) જંગલના પ્રાણીઓ ગામમાં-વસતિમાં આવે તેનું ફળ જાણવાની વિદ્યા

मियलोमिअ. न० (मृगलोमिक) મૃગના વાળનું બનાવેલ સૂત્ર.

मियवण. न० (मृगवन) વીતીભય નગરીની બહાર ઇશાન ખુણામાં આવેલ એ નામનું એક ઉદ્યાન.

मियवाइ. त्रि० (मितवादिन्) આત્મા આદિ પદાર્થોને પરિમિત માનનાર.

मियवाहण. पुं० (मृगवाहन) આગામી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પ્રથમ કુલકર.

मियवीहि. स्त्री० (मृगवीथि) શુક્ર ગ્રહની એક પ્રકારની ગતિ.

मियसिर. न० (मृगशिरस्) એ નામનું એક નક્ષત્ર.

मिया. स्त्री० (मृगा) બલભદ્ર રાજાની રાણી; મૃગાપુત્રની માતા. (૨) એક રાજાની રાણી; મૃગાલોઢીઆની મા.

मियाउत्त. पुं० (मृगापुत्र) મગારાણીનો પુત્ર.

मियापुत्त. पुं० (मृगापुत्र) બલભદ્ર રાજાનો કુમાર, જેનું અપર નામ બલશ્રી હતું અને ઘણા વૈરાગ્યથી જેણે દીક્ષા લીધી હતી. (૨) વિપાક સૂત્રના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ.

मियावई. स्त्री० (मृगावती) પ્રથમ વાસુદેવની માતા. (૨) રાજા શતાનીકની પટ્ટરાણીનું નામ.

मिरिय. पुं० न० (मिरिच) મરી; તિફ્ખાનું ઝાડ. (૨) મરચાં.

मिलक्खु. पुं० न० (म्लेच्छ) અનાર્ય; મ્લેચ્છ.

मिलण. न० (मिलन) મળવું; ભેટવું.

मिलान. त्रि० (म्लान) સુકાઇ ગયેલ; કરમાઇ ગયેલ.

मिलिक्खु. पुं० (म्लेच्छ) અનાર્ય; મ્લેચ્છ.

मिलिय. त्रि० (मिलित) મળેલું.

मिलेच्छ. पुं० (म्लेच्छ) અનાર્ય.

मिल्लेव. पुं० (मृल्लेप) માટીનો લેપ.

मिव. अ० (इव) સમાન અર્થમાં વપરાતું ઉપમા વાચી અવ્યય.

मिसोल. पुं० ( ) નાટ્યનો એક ભેદ.

मिस्स. त्रि० (मिश्र) મળેલ; મિશ્રણ થએલ. (૨) न० ત્રીજું મિશ્ર ગુણસ્થાનક.

मिस्सकाल. पुं० (मिश्रकाल) મિશ્રકાળ; અમુક ગતિમાં અમુક સમયે જીવ સમૂહ હોય તેમાંથી થોડા નીકળી ગયા હોય અને થોડા બીજા નવા ઉપજ્યા હોય તે મિશ્રકાળ.

मिस्सकेसी. स्त्री० (मिश्रकेशी) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારીમાંની બીજી.

मिस्सजाइय. न० (मिश्रजातिक) સાધુ અને ગૃહસ્થ બન્ને માટે બનાવેલ આહારાદિ લેવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

मिस्सिय. त्रि० (मिश्रित) પરસ્પર મળી ગયેલું.

मिहिला. स्त्री० (मिथिला) એ નામની પ્રસિદ્ધ વિદેહ દેશની નગરી.

मिहु. अ० (मिथस्) પરસ્પર.

मिहुण. न० (मिथुन) જોડી; જોડલું. (૨) સ્ત્રી અને પુરૂષની જોડ.

मिहो. अ० (मिथस्) પરસ્પર; અન્યોન્ય.

मीण. पुं० (मीन) માછલું.

मीणगा. स्त्री० (मेनका) વૈરોચનેંદ્રની પ્રથમ અગ્રમહિષી.

मीस. त्रि० (मिश्र) પરસ્પર મળી ગયેલું; ભેળસેળ. (૨) મિશ્રસ્કંધ-લશ્કર વિગેરે. (૩) અનુગામી અને અનાનુગામીરૂપ મિશ્ર અવધિજ્ઞાન. (૪) ત્રીજું મિશ્ર ગુણસ્થાન. (૫) મિશ્ર મોહનીય; દર્શન મોહનીયની એક પ્રકૃતિ. (૬) મિશ્રયોગ; ઉદારિકાદિ બે શરીરનો સાથે વ્યાપાર.

मीसकाल. पुं० (मिश्रकाल) જુઓ "મિસ્સકાલ" શબ્દ.

मीसजाय. पुं० (मिश्रजात) જુઓ "મિસ્સજાઇય" શબ્દ.

मीसवइप्पओग. पुं० (मिश्रवाक्प्रयोग) મિશ્રવચન યોગ; સત્ય અસત્ય મિશ્રિત વચન વ્યાપાર.

मीसापरिणय. त्रि० (मिश्रपरिणत) મિશ્રભાવે પરિણત પુદ્ગળ; જે પુદ્ગળ જીવે લઇને છોડયા છે તે જ્યાં સુધી અન્ય ભાવને પામ્યા ન હોય ત્યાં સુધી મિશ્ર પરિણત.

मीसिय. त्रि० (मिश्रित) પરસ્પર મળી ગયેલું.

मीसीकय. त्रि० (मिश्रीकृत) મિશ્ર કરેલ.

मीसीभाव. पुं० (मिश्रीभाव) ભેળસેળ; એકત્રપણું.

मुअंग. पुं० (मृदङ्ग) મૃદંગ; ઢોલક.

मुअग्गा. पुं० ( ) મિથ્યાજ્ઞાન.

मुइ. त्रि० (मोचिन्) છોડનાર.

मुइअ. त्रि० ( ) યોનિશુદ્ધ; નિર્દોષ માતાવાળો.

मुइअ. त्रि० (मुदित) પ્રસન્ન; ખુશી થએલ.

मुइंग. पुं० (मृदङ्ग) ઢોલક; તબલા. (૨) બાર દેવલોકના દેવતાના અવધિજ્ઞાનનો આકાર.

मुइंगपुक्खर. पुं० न० (मृदङ्गपुष्कर) મૃદંગનો ઉપરનો ભાગ.

मुइंगलिया. स्त्री० ( ) કીડી; મકોડી.

मुइंगा. स्त्री० ( ) કીડી.

मुउल. त्रि० (मुकुल) અલ્પ વિકસ્વર; થોડું ખીલેલું.

मुंज. पुं० न० (मुञ्ज) એક પ્રકારનું ઘાસ.

मुंजइ. न० (मौञ्जकिन्) ગોત્ર વિશેષ. (२) પું० સ્ત્રી० તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

मुंजकार. त्रि० (मुञ्जकार) મુંજ ઘાસની દોરડી બનાવનાર.

मुंजपाउयार. पुं० (मुञ्जपादुकार) મુંજ નામના ઘાસની પાદુકા, ચટાઇ, દોરડી વગેરે કારીગરી કરનાર.

मुंजपिच्चिय. त्रि० (मुञ्जपिच्चित) કુટીને પિચ્છા જેવું બનાવેલ મુંજનું રજોહરણ.

मुंड. पुं० न० (मुण्ड) દ્રવ્યથી મસ્તકનો લોચ કરી, ભાવથી પરિગ્રહનો ત્યાગ કરી દીક્ષા લેવી તે; દીક્ષિત થવું તે. (२) ખુંટો; પશુને બાંધવાનો ખીલો. (३) त्रि० કુંઠિત; અતીક્ષ્ણ.

मुंडकुडुंबि. पुं० (मुण्डकुटुम्बिन्) બૌદ્ધમતના સાધુ.

मुंडण. न० (मुण्डन) મુંડન; મુંડાવવું.

मुंडपरसु. पुं० (मुण्डपरशु) તીક્ષ્ણ કુહાડો.

मुंडाविय. त्रि० (मुण्डित) મુંડાવેલો.

मुंडि. त्रि० (मुण्डिन्) માથે મુંડો કરનાર; મુણ્ડન કરનાર.

मुंडिअ. त्रि० (मुण्डित) મુંડાવેલ.

मुंडिण. न० (मुण्डत्व) મુંડપણું; મસ્તક મુંડાવનારનો ભાવ.

मुकुल. न० (मुकुल) થોડું ઉઘડેલ; થોડી ખીલેલ કળી. (२) વનસ્પતિ વિશેષ.

मुक्क. त्रि० (मुक्त) છોડી દિધેલ; છુટી ગયેલ; મુકાએલ. (२) पुं० કર્મથી છુટેલ; મુક્તાત્મા; સિદ્ધ.

मुक्कपक्ख. त्रि० (मुक्तपक्ष) મુક્ત-ખુલ્લી પાંખવાળો.

मुक्कमउड. पुं० (मुक्तमुकुट) બે હાથે ઉંચો કરેલ મુગટ; બે હાથની ઉંચાઇનું પરિમાણ.

मुक्कलग. ( ) સ્વતન્ત્ર; સ્વાધીન.

मुक्कावली. स्त्री० (मुक्तावली) મુક્તાવલી હાર.

मुक्केलुग. त्रि० } (मुक्त) જીવે લઇને મુકેલ; જીવે જન્માંતરમાં તજેલ.
मुक्केलुय. }

मुक्ख. पुं० (मोक्ष) મોક્ષ; કર્મથી સર્વથા છુટકારો; નવ તત્ત્વમાંનું નવમું તત્ત્વ.

मुख. न० (मुख) મુખ; મોં. (२) વાજીંત્રની એક જાત. (३) ગાડીનું ઢાંકણું.

मुखवीणिय. त्रि० (मुखवैणिक) મુખથી વીણા જેવો શબ્દ કરનાર.

मुगुंद. पुं० (मुकुन्द) દિવ્ય વાજિંત્ર. (२) બળદેવ. (३) વિષ્ણુ.

मुगुंसा. स्त्री० ( ) ભુજપરિસર્પની એક જાત; છછુંદર.

मुगुंसिया. स्त्री० ( ) છછુંદર.

मुग्ग. पुं० (मुद्ग) મગ; એક પ્રકારનું ધાન્ય.

मुग्गपण्णी. स्त्री० (मुद्गपर्णी) વનસ્પતિ વિશેષ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

मुग्गर. पुं० (मुद्गर) હથોડા જેવું એક પ્રકારનું આયુધ. (२) વૃક્ષ વિશેષ.

मुग्गल. पुं० (मुद्गल) ચિત્રકુટ પર્વતનું નામ.

मुच्छणा. स्त्री० (मूर्च्छना) જેથી રાગ વ્યાપ્ત થાય અને શ્રોતા મૂર્ચ્છિત થાય તેવી સ્વરની ક્રમથી આરોહ અવરોહ રીતિ; ગાયનનું એક અંગ.

मुच्छा. स्त्री० (मूर्च्छा) મૂર્છા; બેશુદ્ધિ. (२) વસ્તુને રક્ષા કરવાની ચિંતા. (३) અવાજની મધુરતા; મૂર્છના. (४) પ્રીતિ; ગૃદ્ધિ; આસક્તિ. (५) લોભ; મમતાનો પર્યાય.

मुच्छिय. त्रि० (मूर्च्छित) મૂર્છિત થએલ; આસક્ત થએલ.

मुट्ठ. त्रि० (मृष्ट) ચોરાએલુ.

मुट्ठि. पुं० स्त्री० (मुष्टि) મુઠ્ઠી; મુંક.

मुट्ठिय. त्रि० (मौष्टिक) મુઠ્ઠીથી લડનાર; મુષ્ટિ

મલ્લાદિ. (૨) ન્હાનો ઘણ; લુહારનું એક સાધન. (૩) એ નામના દેશમાં રહેનાર. (૪) એક મલ્લ કે જેને બળદેવે માર્યો હતો. (૫) મુષ્ટિ સંબંધી.

मुडमाल. પું૰ (   ) માઢમેડી.

मुणाल. પું૰ ન૰ (मृणाल) કમળની નાળ; કમળની ડાંડલી. (૨) પદ્મકેશર; કમળતંતુ.

मुणालिया. સ્ત્રી૰ (मृणालिका) કમળની નાળ. (૨) કમળતંતુ; પદ્મકેશર.

मुणि. પું૰ (मुनि) મુનિ; ઋષિ; સાધુ.

मुणित. } ત્રિ૰ (ज्ञात) જાણેલું.
मुणिय. }

मुणिवेजयंत. પું૰ (मुनिवैजयन्त) મુનિ પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ મુનિ.

मुणिसुव्वय. પું૰ (मुनिसुव्रत) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડના ચાલુ ચોવીસીના વીશમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) આવતી ચોવીસીના ૧૧ મા તીર્થંકર.

मुत्त. ત્રિ૰ (मुक्त) છૂટેલ; સ્વતંત્ર થયેલ; કર્મબંધનથી મુક્ત થયેલ.

मुत्त. ન૰ (मूत्र) મૂત્ર; પેશાબ.

मुत्त. ત્રિ૰ (मूर्त) મૂર્તિમાન્; સાકાર.

मुत्ता. સ્ત્રી૰ (मुक्ता) મોતી.

मुत्ताजाल. ન૰ (मुक्ताजाल) મોતીના સમૂહથી બનેલ આભરણ વિશેષ.

मुत्तादाम. ન૰ (मुक्तादामन्) મોતીની માળા; મોતીનો હાર.

मुत्तालय. પું૰ (मुक्तालय) સિદ્ધશિલાનું નામ.

मुत्तावलि. સ્ત્રી૰ (मुक्तावलि) મુક્તાવલી હાર. (૨) તપ વિશેષ.

मुत्तावलिपविभत्ति. પું૰ (मुक्तावलिप्रविभक्ति) મુક્તાવલિની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટક.

मुत्तावलिहार. પું૰ (मुक्तावलिहार) મુક્તાવલી હાર.

मुत्तावली. સ્ત્રી૰ (मुक्तावली) મોતીનો હાર.

मुत्तावेयालिय. ત્રિ૰ (मुक्ताव्यापारिक) મોતીનો વ્યાપારી; ઝવેરી.

मुत्तासुत्ति. સ્ત્રી૰ (मुक्ताशुक्ति) બન્ને હાથનો સંપુટ કરી લલાટ પ્રદેશે લગાડવા તે; મુદ્રાનો એક પ્રકાર.

मुत्ति. ત્રિ૰ (मूत्रिन्) બહુમૂત્ર રોગવાળો.

मुत्ति. સ્ત્રી૰ (मूर्ति) આકાર; આકૃતિ. (૨) શરીર; દેહ. (૩) મૂર્ત પદાર્થ; આકારવાળી વસ્તુ.

मुत्ति. સ્ત્રી૰ (मुक्ति) મોક્ષ; કર્મબન્ધથી છૂટકારો. (૨) સિદ્ધશિલા. (૩) નિર્લોભિતા; તૃષ્ણાનો અભાવ. (૪) નિસ્સંગતા.

मुत्तिय. ન૰ (मौक्तिक) મોતી.

मुत्तोली. સ્ત્રી૰ (मुक्तोली) નીચે ઉપર સાંકડી અને વચમાં થોડી પહોળી કોઠી; ધાન્ય ભરવાનું સાધન.

मुदग्ग. પું૰ (   ) અવગાહના ક્ષેત્રની અંદરના અને બહારના પુદ્ગળ લઇ વૈક્રિય શરીર બનાવનાર જીવ.

मुदा. સ્ત્રી૰ (मुद्) હર્ષ; ખુશી.

मुदागर. ત્રિ૰ (मुत्कर) હર્ષજનક.

मुदित. ત્રિ૰ (मुदित) હર્ષિત.

मुदुग. પું૰ (   ) જળજન્તુની એક જાતિ.

मुद्दग. પું૰ (मुद्रक) એ નામનો ગુચ્છ.

मुद्दया. સ્ત્રી૰ (मुद्रिका) વીંટી; મુદ્રિકા.

मुद्दा. સ્ત્રી૰ (मुद्रा) વીંટી; અંગુઠી. (૨) સિક્કો; નામાક્ષર યુક્ત છાપ. (૩) સોના રૂપાનું નાણું. (૪) એક પ્રકારની યોગ મુદ્રા.

मुद्दिय. ત્રિ૰ (मुद्रित) છાપેલ; મુદ્રાંકિત કરેલ. (૨) છાણ માટીનો લેપ કરી મુદ્રિકા બંધથી બાંધેલું.

मुद्दियबंध. પું૰ (मुद्रितबन्ध) ભાંગી ગયેલ પાત્રાદિકને સામસામે દોરાનો બંધ દેવો તે; તુટેલું જોડવું તે.

मुद्दिया. સ્ત્રી૰ (मुद्रिका) વીંટી; અંગુઠી. (૨) મહોર છાપ; બંધ કરી સીલ મારવું તે.

मुद्दिया. સ્ત્રી૰ (मृद्वीका) દ્રાક્ષ; ધરાખ. (૨) દ્રાક્ષની વેલ.

मुद्दियासार. पुं० (मृद्वीकासार) દ્રાક્ષાનો રસ; મદિરા.

मुद्ध. त्रि० (मुग्ध) મૂઢ; અજ્ઞાત; મોહિત. (૨) સુન્દર; રૂપાળું.

मुद्ध. पुं० (मूर्द्धन्) મસ્તક; માથું.

मुद्धगा. स्त्री० (मुग्धिका) બાળા; મુગ્ધા.

मुद्धय. पुं० (मुर्द्धज) કેશ; બાલ.

मुद्धसूल. न० (मूर्द्धशूल) માથાનો એક જાતનો રોગ.

मुद्धागय. त्रि० (मुर्द्धगत) મસ્તકે ધારણ કરેલ.

मुद्धाण. पुं० (मूर्द्धन्) મસ્તક; માથું.

मुद्धाभिसित्त पुं० } (मुर्द्धाभिषिक्त) રાજાનો અભિષેક થયેલ.
मुद्धाहिसित्त. त्रि० }

मुम्मुय. त्रि० (मूकमूक) અતિશય મુંગો; અસ્પષ્ટ બોલનાર.

मुम्मुर. पुं० (मुर्मुर) અર્ધ બુઝાએલ અગ્નિનો તણખો.

मुम्मुही. स्त्री० (मुन्मुखी) મનુષ્યની દશ દશાઓમાંની નવમી દશા.

मुय. त्रि० (स्मृत) યાદકરેલ.

मुय. त्रि० (मृत) મરી ગયેલ.

मुयंग. पुं० (मृदङ्ग) મૃદંગ; ઢોલક.

मुयंगलिया. स्त्री० (मृतङ्गलिका) કીડી.

मुयण. न० (मोचन) છોડવું.

मुरज. पुं० } (मुरज) મ્હોટો તબલો; ઢોલક; મૃદંગ.
मुरय. }

मुरव. पुं० (मुरज) ઢોલક; મૃદંગ. (૨) અંગ વિશેષ; ગલઘંટિકા.

मुरवि. स्त्री० (मुरवि) આભરણ વિશેષ.

मुरिय. पुं० (मौर्य) મૌર્યવંશ.

मुरुंड. पुं० (मुरुण्ड) મુરૂંડ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર. (૩) પાદલિપ્તસૂરિએ પ્રતિબોધ પમાડેલ એક મધ્યકાલીન રાજાનું નામ.

मुरुंडी. स्त्री० (मुरुण्डी) મુરૂંડ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ દાસી.

मुल्ल. पुं० न० (मूल्य) મૂલ્ય; કિમ્મત.

मुसंढि. पुं० स्त्री० (मुसण्ढि) વનસ્પતિ વિશેષ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત. (૨) એક પ્રકારનું આયુધ.

मुसल. पुं० न० (मुशल) સાંબેલું; મુશળ. (૨) એક પ્રકારનું આયુધ; ડાંગ; સોટો. (૩) ચાર હાથ પ્રમાણે એક ભરપ.

मुसलपाणि. पुं० (मुशलपाणि) જેના હાથમાં મુશળ આયુધ છે તે; બળદેવ.

मुसलि. स्त्री० (मौशली) વસ્ત્ર પડિલેહણનો એક દોષ.

मुसा. अ० (मृषा) ખોટું; અસત્ય.

मुसावाइ. त्रि० (मृषावादिन्) ખોટું બોલનાર.

मुसावाद. पुं० } (मृषावाद) ખોટો વાદ; ખોટું બોલવું તે.
मुसावाय. पुं० }

मुसावायवत्तिय. पुं० (मृषावादप्रत्यय) અસત્ય બોલી બીજાને છેતરવું તે; છઠ્ઠું ક્રિયાસ્થાનક.

मुसाविय. त्रि० (मोषित) ચોરી કરેલ.

मुसुंढि. पुं० स्त्री० ( ) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

मुह. न० (मुख) મુખ; મોઢું (૨) ઉપાય.

मुहणंतक. न० (मुखानन्तक) મુખનું વસ્ત્ર; મુહપત્તિ.

मुहतूरय. न० (मुखतूर्य) મુખથી વગાડવાનું વાજું.

मुहधोवणीय. न० (मुखधावनिक) મુખ ધોવાનું સાધન; પાત્ર વિશેષ.

मुहपत्ती. स्त्री० (मुखपत्री) મુહપત્તી; મુખ વસ્ત્રિકા.

मुहपोत्ति. स्त्री० (मुखपोत्ति) મુખે બાંધવાનું કપડું; મુહપત્તિ.

मुहपोत्तिया. स्त्री० (मुखपोत्तिका) મુખ વસ્ત્રિકા–મુખે બાંધવાનું એક વેંત ને ચાર આંગુલનું વસ્ત્ર; મુહપત્તિ.

मुहफुल्लअ. पुं० (मुखपुष्पक) મુખના શણગાર રૂપ સોનાનું ફુલ્લ.

मुहमंडग. न० (मुखमाण्डक) મુખનું આભરણ.

मुहमंगलिअ. त्रि० (मुखमाङ्गलिक) મુખે મંગળ શબ્દ બોલનાર ચારણ ભાટ આદિ. (૨) ખુશામત કરનાર.

मुहमंडव. पुं० (मुखमण्डप) દેવાલય કે ઘર આગળનો ચોક.

मुहमक्कडिया. स्त्री० (मुखमर्कटिका) મર્કટની પેઠે મુખનો વારંવાર વિચિત્ર વિકાર કરવો તે; મોં મચકોડવું તે.

मुहरि. त्रि० (मुखरिन्) બહુ બોલકો; વાચાળ.

मुहल. त्रि० (मुखर) બહુ બોલકો; વાચાળ.

मुहवरारा. पुं० (मुखवर्णन) મુખે કરી અન્ય તીર્થિઓનું વર્ણન કરવું-વખાણ કરવા તે.

मुहवास. पुं० (मुखवास) તાંબુલ, સોપારી, એલચી વિગેરે.

मुहा. अ० (मुधा) ખોટું; વ્યર્થ; નિષ્ફળ. (૨) નિર્દોષ વૃત્તિ; પ્રાસુક ભિક્ષા.

मुहाजीवि त्रि० (मुधाजीविन्) નિર્દોષ-પ્રાસુક ભિક્ષા ઉપર જીવન વ્યતીત કરનાર.

मुहादाइ. त्रि० (मुधादायिन्) નિર્દોષ-પ્રાસુક આહાર આપનાર.

मुहालद्ध. त्रि० (मुधालब्ध) નિષ્કામ વૃત્તિએ મળેલ.

मुहियाए. अ० (मुधा) વ્યર્થ.

मुहुंमुहुं. अ० (मुहुर्मुहुस्) વારંવાર; પુનઃપુનઃ.

मुहुत्त. न० (मुहूर्त) બે ઘડી; ૭૭ લવ અથવા ૩૭૭૩ શ્વાસોશ્વાસ પરિમિત કાળવિભાગ. (૨) શુભ વેળા. (૩) અંતઘડી; મોતનો વખત.

मुहुरण. पुं० (मुहुरण) તૃણ વિશેષ.

मूइअ. त्रि० (मूकित) મૂંગો કરેલ.

मूढ. त्रि० (मूढ) મૂર્ખ; અજાણ; બેભાન.

मूण. न० (मौन) બોલવું નહિ તે; ચૂપકીદી.

मूय. त्रि० (मूक) મૂક; મુંગો. (૨) पुं० બોબડાની પેઠે હુંકાર કરતો કાઉસગ્ગ કરે તે; કાઉસગ્ગનો ૧૬ મો દોષ. (૩) મુંગાની પેઠે પાઠનો ઉચ્ચાર ન કરતાં વંદના કરે તે; વંદનાનો ત્રીશમો દોષ.

मूयग. पुं० (मूयक) મેવાડ દેશમાં થતું એક પ્રકારનું ઘાસ.

मूरग. त्रि० (   ) ભાંગનાર; ચૂરો કરનાર.

मूल. न० (मूल) મૂલ; આદિ; પ્રથમ; મુખ્ય; અસલ. (૨) જડ; મૂળીયું. (૩) મૂળા; કન્દ વિશેષ. (૪) બીજ. (૫) દશ પ્રાયશ્ચિત્તમાંનું આઠમું પ્રાયશ્ચિત્ત. (૬) થડ. (૭) મૂળ વિદ્યા; દેવી વગેરેના કલ્પ. (૮) રોકડી રકમ; મુડી. (૯) મૂળ નામે નક્ષત્ર. (૧૦) વશીકરણાદિ મૂળકર્મ. (૧૧) પાયો; શરૂઆત; પ્રારંભ. (૧૨) સમીપ; નિકટ. (૧૩) મહાવ્રતનો મોટો દોષ લાગતાં ફરીને મહાવ્રત આરોપવું તે; મૂળગુણ દોષ. (૧૪) વર્ગમૂળ, ઘનમૂળ વગેરે ગણિતનો એક પ્રકાર. (૧૫) નિબન્ધન; કારણ.

मूलक. न० (मूलक) શાક વિશેષ; મૂળા.

मूलकम्म. न० (मूलकर्मन्) ગર્ભપાતનાદિ કાર્ય કરી આહાર મેળવવો તે; આહારનો એક દોષ. (૨) વશીકરણ કરી આહારાદિ લેવો તે; ઉપાયણાનો ૧૬ મો દોષ.

मूलग. पुं० (मूलक) મૂળા; કંદની એક જાત. (૨) બીજ. (૩) આદિ કારણ.

मूलगत्तिआ. स्त्री० (मूलकर्तिका) મુળાની કાતળી.

मूलगुण. पुं० (मूलगुण) પાંચ મહાવ્રત.

मूलच्छेज्ज. त्रि० (मूलछेद्य) મૂળ નામના પ્રાયશ્ચિતથી નાશ થવા યોગ્ય.

मूलट्ठाण. न० (मूलस्थान) સંસારનું મૂળ કારણ કષાય, તેનું સ્થાન-ઠેકાણું.

मूलणय. પું० (मूलनय) નૈગમ આદિ સાત નય.

मूलदत्ता. સ્ત્રી० (मूलदत्ता) અંતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર સાંબકુમારની સ્ત્રી.

मूलदेवी. સ્ત્રી० (मूलदेवी) લિપિ વિશેષ.

मूलपगइ. } **मूलपगडि.** } સ્ત્રી० (मूलप्रकृति) કર્મની મૂળ પ્રકૃતિ-જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ.

मूलपढमाणुओग. } **मूलपढमानुओग.** } પું० (मूलप्रथमानुयोग) દૃષ્ટિવાદ અંતર્ગત અનુયોગનો એક વિભાગ કે જેમાં તીર્થંકરનું વર્ણન હતું.

मूलबीय. પું० (मूलबीज) એક જાતની વનસ્પતિ કે જેનું મૂળ રોપવાથી ઉગે તે; જાઇ વગેરે.

मूलय. ન० (मूलक) મુળા; કંદની એક જાત.

मूलवेणी. સ્ત્રી० (मूलवेणी) ઘરના માલવરા; છાપરાનો મૂળ આધાર.

मूलसिरी. સ્ત્રી० (मूलश्री) અંતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર સાંબકુમારની પત્ની.

मूला. સ્ત્રી० (मूल) મૂળ નક્ષત્ર.

मूलाहार. પું० (मूलाहार) ઝાડના મૂળીયાનો આહાર કરનાર-તાપસનો એક વર્ગ.

मूलिय. ત્રિ० (मौलिक) મૂળ સંબંધી; (૨) ન० મૂળગી મુડી; મૂળ ધન.

मूस. પું० (मूष) ઉંદર. (૨) અનાજની એક જાત.

मूसग. પું० (मूषक) ઉંદર.

मूसगी. સ્ત્રી० (मूषकी) ઉંદરી વિદ્યા.

मूसय. પું० (मूषक) ઉંદર.

मूसा. સ્ત્રી० (मूषा) સોનું રૂપું ગાળવાની સોનીની કુલડી; મૂસ. (૨) ઉંદર.

मूसिया. સ્ત્રી० (मूषिका) ઉંદરડી.

मूसियार. પું० (मूषीकार) સોની.

मूसियारि. પું० (मूषकारि) માર્જાર; બિલાડો.

मेअज्ज. પું० (मेतार्य) મહાવીરસ્વામીના દશમા ગણધરનું નામ.

मेइणी. સ્ત્રી० (मेदिनी) પૃથ્વી.

मेंढ. પું० (मेण्ढ्र) ઘેટું.

मेंढगमुह. પું० (मेण्ढ्रकमुख) લવણ સમુદ્રમાં પાંચસો જોજન ઉપર નૈઋત્ય ખુણામાં આવેલ એ નામનો એક દ્વીપ; છપ્પન અંતરદ્વીપમાંનો એક.

मेंढविसाणा. સ્ત્રી० (मेढ्रविसाणा) વનસ્પતિ વિશેષ; મેંઢાસિંગી.

मेघ. પું० (मेघ) મેઘ; વાદળ.

मेघंकरा. સ્ત્રી० (मेघङ्करा) ઉર્દ્ધલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની પહેલી.

मेघमालिणी. સ્ત્રી० (मेघमालिनी) ઉર્દ્ધલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની ચોથી. (૨) નન્દનવનના હેમવય કૂટમાં વસનારી દેવી. (૩) મેઘમાલિની દેવીની રાજધાની.

मेघमुणि. પું० (मेघमुनि) એ નામના એક મુનિ; શ્રેણિક રાજાના પુત્ર મેઘકુમાર કે જેણે મહાવીર સ્વામી પાસે દીક્ષા લીધી હતી.

मेघवई. } **मेघवती.** } સ્ત્રી० (मेघवती) ઉર્દ્ધલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની બીજી. (૨) નંદનવનના મંદરકૂટની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) મેઘવતી દેવીની રાજધાની.

मेघस्सरा. સ્ત્રી० (मेघस्वरा) ધરણેન્દ્રની સભાની ઘંટા.

मेच्छ. પું० (म्लेच्छ) યવન; અનાર્ય.

मेच्छजाइ. સ્ત્રી० (म्लेच्छजाति) મ્લેચ્છ જાત.

मेज्ज ત્રિ० (मेय) જે પદાર્થ માપવા યોગ્ય હોય તે.

मेढक. ન० (मेथक) ઘોડા, બળદ, ગાય આદિને બાંધવાનું સ્થાન-ગમાણ. (૨) લાકડાનો નાનો દાંડો.

मेढमुह. पुं० (मेढ्रमुख) છપન્ન અંતરદ્વીપમાંનો દશમો અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ૦ તે અંતરદ્વીપનાં મનુષ્યો.

मेढि. पुं० (मेथि) બળદ વગેરેને બાંધવાનો ખીલો-ખુંટો. (૨) કવચ વિશેષ. (૩) થાંભલી; સ્તંભ.

मेत्ता. स्त्री० (मात्रा) પરિમાણ; મર્યાદા.

मेत्ती. स्त्री० (मैत्री) મૈત્રી ભાવના; બીજાનું હિત કરવાની વિચારણા.

मेद. पुं० न० (मेदस्) ચરબી.

मेय. त्रि० (मेय) માપીને વેંચવા લાયક; પ્રમેય. (૨) જાણવા યોગ્ય.

मेय. पुं० (मेद) ચરબી. (૨) મેદ નામે એક દેશ. (૩) ત્રિ૦ મેદ દેશ નિવાસી; એક અનાર્ય મનુષ્ય જાતિ.

मेयज्ज. पुं० (मेतार्य) એ નામના એક મુનિ. (૨) વીર પ્રભુના દશમા ગણધર. (૩) ઉદકપેઢાલપુત્ર મુનિનું ગોત્ર. (૪) ત્રિ૦ તે ગોત્રમાં જન્મેલ.

मेयणी. स्त्री० (मेदिनी) પૃથિવી.

मेयन्न. त्रि० (मेयज्ञ) તત્ત્વજ્ઞાની; પંડિત; જીવ વગેરે નવ તત્ત્વને જાણનાર.

मेर. पुं० (   ) મુંજ; તૃણ વિશેષ.

मेरग. पुं० (मेरक) મદિરા; દારૂ. (૨) શેરડીના સાંઠાનો અગ્ર ભાગ.

मेरय. पुं० (मेरक) એક જાતની મદિરા. (૨) ત્રીજા પ્રતિવાસુદેવનું નામ.

मेरा. स्त्री० (मेरा) ૧૦ મા ચક્રવર્તીની માતા.

मेरा. स्त्री० (मर्यादा) મર્યાદા; સરહદ; સીમા.

मेरु. पुं० (मेरु) મેરૂપર્વત.

मेरुताल पुं० (मेरुताल) તાલવૃક્ષ વિશેષ.

मेरुप्पभ. पुं० (मेरुप्रभ) એ નામનો એક હાથી કે જે મરીને મેઘકુમાર થયો.

मेरुयाल. पुं० (मेरुताल) એ નામનું વૃક્ષ.

मेलग. पुं० (मेरक) મદિરા વિશેષ.

मेलण. न० (मेलन) મળવું; ભેગા થવું.

मेलय. पुं० (मेलक) શેખર; બળદના મસ્તકનો શેહરો.

मेलिअ. त्रि० (मिलित) મળેલ; એકત્ર થયેલ.

मेलिमद. पुं० (मौलिमद) એક પ્રકારનો ફેણવાળો સર્પ.

मेल्लुय. पुं० (माल्यक) શિખર.

मेस. पुं० (मेष) ઘેટો.

मेसर. पुं० (मेसर) એક પ્રકારનું રૂંવાડાંવાળું પક્ષી.

मेह. पुं० (मेघ) મેઘ; વાદળું. (૨) અંતગડસૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના ચૌદમા અધ્યયનનું નામ. (૩) રાજગૃહનિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૪) શ્રેણિક રાજાના પુત્ર. (૫) પાંચમા તીર્થંકરના પિતા. (૬) સિચન કરવું; ધાર કરવી. (૭) એક જૈન સાધુ.

मेहंकरा. स्त्री० (मेघङ्करा) ઉર્દ્ધલોકવાસિની એક દિશાકુમારી.

मेहकुमार. पुं० (मेघकुमार) શ્રેણિક રાજાનો પુત્ર. (૨) વરસાદ વરસાવનાર દેવતા.

मेहगणि. पुं० (मेघगणिन्) મેઘગણી; આર્યસુહસ્તિના શિષ્ય.

मेहण. न० (मेहन) ઝરવું; ટપકવું. (૨) પ્રસ્રવણ; મૂત્ર.

मेहणि. त्रि० (मेहनिन्) ઝરનાર.

मेहमालिणी. स्त्री० (मेघमालिनी) જુઓ "મેઘમાલિણી" શબ્દ.

मेहमुह. पुं० (मेघमुख) સિંધુ નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવીનું નિવાસ સ્થાન. (૨) છપન્ન અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૩) આપાત જાતના કિરાતના કુળદેવ; નાગકુમાર દેવ વિશેષ. (૪) બાવીસમા અન્તરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

मेहरह. पुं० (मेघरथ) ૧૬ મા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

मेहराइ. स्त्री० (मेघराजि) આઠ કૃષ્ણરાજી-માંની એક.

मेहराय. पुं० (मेघराज) મેઘરાજા.

मेहला. स्त्री० (मेखला) કટિસૂત્ર; કંદોરો.

मेहलादाम. न० (मेखलादामन्) કટિસૂત્ર; કંદોરો.

मेहलिज्जिया. स्त्री० (मेखलिया) એક જૈન મુનિની શાખા.

मेहवई. स्त्री० (मेघवती) જુઓ "મેઘવતી" શબ્દ.

मेहसिरी. स्त्री० (मेघश्री) એ નામની એક સ્ત્રી.

मेहा. स्त्री० (मेधा) મેધા; બુદ્ધિ; મતિ. (૨) ચમરેંદ્રની મુખ્ય દેવી.

मेहावि. त्रि० (मेधाविन्) મેધાવી; પંડિત; પ્રાજ્ઞ; ધારણા શક્તિવાન્.

मेहि. त्रि० (मेहिन्) પ્રસ્રવણ કરનાર.

मेहिय. न० (मेधिक) એક જૈન મુનિ કુળ.

मेहिल. पुं० (मैथिल) એ નામના એક સ્થવિર સાધુ; પાર્શ્વનાથ ભગવાનના સંતાનીયા કે જેણે તુંગીયા નગરીના શ્રાવકોના પ્રશ્નોના જવાબ આપ્યા હતા.

मेहुण. न० (मैथुन) મિથુન કર્મ; પાપનું ચોથું સ્થાનક; અબ્રહ્મચર્ય.

मेहुणिय. पुं० ( ) મામાનો દીકરો.

मोअअ. त्रि० } (मोचक) કર્મથી છોડાવ-
मोअग. } નાર.

मोक्कलि. पुं० (मोकलि) વનસ્પતિ વિશેષ.

मोक्ख. पुं० (मोक्ष) મોક્ષ; કર્મબંધથી છુટકારો. (૨) એક જાતનું ઘાસ.

मोगल्ली. स्त्री० ( ) મોગરો; મોગરાની વેલ.

मोग्गर. पुं० (मुद्गर) એક જાતનું આયુધ; કસરતનું સાધન. (૨) ગુલ્મ જાતનું એક વૃક્ષ; મોગરો.

मोग्गरपाणि. पुं० (मुद्गरपाणि) જેના હાથમાં મુદ્ગળ નામનું આયુધ છે એવો એક યક્ષ દેવતા. (૨) એક જૈન મહર્ષિ.

मोग्गलायण. त्रि० (मौद्गलायन) કુત્સગોત્રમાં જન્મેલ. (૨) न० અભિજીત્ નક્ષત્રનું ગોત્ર.

मोच. पुं० (मोच) લઘુનીત; પ્રસ્રવણ; પેશાબ.

मोडग. त्रि० (मोटक) મોડનાર.

मोडण. स्त्री० (मोटना) તોડવું; ભાંગવું.

मोडिय. त्रि० (मोटित) ભાંગેલું; મોડેલું.

मोढरि. स्त्री० (मोढरि) વનસ્પતિ વિશેષ.

मोण. न० (मौन) મૌનવ્રત; બોલવું નહીં તે; ચૂપ બેસવું. (૨) મુનિપણું; સંયમવ્રત.

मोणचरअ. त्रि० (मौनचरक) મૌન રાખીને આહાર વિહારાદિક ક્રિયા કરનાર; વાણીના સંયમવાળો.

मोणपय. न० (मौनपद) મુનિપદ; સંયમ; સાધુપણું.

मोत्तिय. न० (मौक्तिक) મોતી.

मोत्तिया. स्त्री० (मौक्तिका) મોતીની છાપ.

मोत्था. स्त्री० (मुस्ता) નાગરમોથ; સુગંધિ દ્રવ્યની એક જાત.

मोद्दाल. पुं० (मोद्दाल) વૃક્ષ વિશેષ.

मोय. पुं० (मोद) મોદ નામનો એક દેવતા.

मोय. पुं० (मोक) માતરૂં; પેશાબ; મૂત્ર.

मोयअ. त्रि० (मोचक) બીજાને કર્માદિ બંધનથી છોડાવનાર.

मोयई. स्त्री० (मोचकी) એક ઠળિયાવાળા વૃક્ષની એક જાત.

मोयक. पुं० } (मोदक) લાડુ; મોદક.
मोयग. पुं० }

मोयग. त्रि० (मोचक) કર્મથી છોડાવનાર.

मोयण. न० (मोचन) મૂકવું; છોડવું. (૨) મુકાવવું; છોડાવવું. (૩) વંદનાનો ૨૬ મો દોષ; વેઠ તરીકે વંદના કરે તે.

मोयणा. स्त्री० (मोचना) મુક્તિ; છુટકારો.

मोयपडिमा. स्त्री० (मोकप्रतिमा) લઘુનીત-આશ્રી અભિગ્રહ વિશેષ.

मोयय. पुं० (मोदक) લાડુ.

मोया. स्त्री० (मोका) એ નામની મહાવીર સ્વામીના સમયની એક નગરી.

मोर. पुं० (मयूर) મોર.

मोरग. न० (मयूरक) મોરના પીંછાનું પાથરણું. (૨) त्रि० મોરના પીંછાવાળું.

मोरिय. पुं० (मौर्य) મહાવીર સ્વામીના સાતમા ગણધર.

मोरियपुत्त. पुं० (मौर्यपुत्र) મહાવીર સ્વામીના સાતમા ગણધરનું નામ.

मोरी. स्त्री० (मायूरी) મોરની વિદ્યા.

मोलि. पुं० (मौलि) મુગટ.

मोलिकड. पुं० (मौलीकृत) શ્રાવકની છઠ્ઠી પડિમા કે જેમાં છ માસસુધી ધોતીઆની કાછડી વાળવાનો પ્રતિબંધ કરવામાં આવે છે.

मोल्ल. न० (मूल्य) મૂલ્ય; કિમ્મત.

मोल्लगुरुय. त्रि० (मूल्यगुरुक) મૂલ્યમાં વધારે; ભારે કિમ્મતનું.

मोस. पुं० (मोष) મોષ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

मोस. पुं० न० (मृषा) અસત્ય; જૂઠું; ખોટું.

मोसपच्चइअ. पुं० (मृषाप्रत्ययिक) સ્વાર્થ માટે જુઠું બોલવાથી લાગતી ક્રિયા; ક્રિયાનું છઠ્ઠું સ્થાનક.

मोसलि. स्त्री० (मौशलि) ખાંડતી વખતે સાંબેલું જેમ ઉંચું નીચું જાય છે, તેવી રીતે પડિલેહણ કરતાં લુગડાના છેડાને એકદમ ઉંચું નીચું કરવું તે મોશલિક્રિયા; પડિલેહણનો એક દોષ.

मोसा. अ० (मृषा) અસત્ય; ખોટું. (૨) અસત્ય મનોયોગને ગોપવવો તે; ગુપ્તિનો એક પ્રકાર.

मोसावत्तिअ. पुं० (मृषाप्रत्ययिक) અસત્ય બોલવાથી લાગતી ક્રિયા; છઠ્ઠું ક્રિયાસ્થાનક.

मोह. त्रि० (मोघ) નિષ્ફળ; વ્યર્થ.

मोह. पुं० (मोह) મૂઢતા; અજ્ઞાનતા; અવિવેક; રાગાંધતા. (૨) મોહનીયકર્મ; આઠમાંનું ચોથું કર્મ કે જેના ઉદયથી જીવને રાગ, દ્વેષ, કષાય, વિષયવિકાર અને મિથ્યાત્વ થાય છે.

मोहण. त्रि० (मोहन) મોહ ઉપજાવનાર. (૨) न० મૈથુન; રતિક્રિયા.

मोहणकरा. स्त्री० (मोहनकरी) જેથી લોકોને વ્યામોહ ઉપજે તેવી વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

मोहणघर. न० (मोहनगृह) મોહનઘર; સુંદર ઘર.

मोहणिज्ज. / **मोहणीय.** न० (मोहनीय) મોહનીયકર્મ; સત્‌નું ભાન ભૂલાવનાર આઠ કર્મોમાંનું ચોથું કર્મ. (૨) त्रि० મોહજનક.

मोहपयइ. / **मोहपयडि.** स्त्री० (मोहप्रकृति) મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ.

मोहर. त्रि० (मौखर) બકવાદી; વાચાળ; બહુબોલો.

मोहर. न० (मौखर्य) દાતારની કીર્તિ કરી આહાર લેવાથી લાગતો એક દોષ. (૨) त्रि० વાચાળપણાથી પોતાને પુત્રવત્ મનાવનાર.

मोहरिअ. त्रि० (मौखरिक) અસંબદ્ધભાષી; જેમતેમ બોલનાર; બહુબોલો.

मोहरिअ. न० (मौखर्य) બકવાદ; બહુબોલાપણું.

मोहिय. त्रि० (मोहित) મોહી પડેલ; મુંઝાએલ. (૨) न० મૈથુન; રતિક્રિયા.

य.

य. अ० (च) અને; વળી.

यत. त्रि० (यत) પ્રયત્નશીલ; ઉદ્યોગી.

यत्तिय. त्रि० (यात्रिक) યાત્રામાં–મુસાફરીમાં ઉપયોગી. (૨) યાત્રા કરનાર.

यम. પું० (यम) ભરણી નક્ષત્રનો સ્વામી યમ નામે દેવતા.

यव. પું० (यव) જવ ધાન્ય.

यस. न० (यशस्) યશ; કીર્તિ. (૨) યશોભદ્ર; પાર્શ્વનાથના એક ગણધરનું નામ.

यावड्य. त्रि० (यावत्क) જેટલા.

र.

रइ. स्त्री० (रति) રતિક્રીડા; વિષયાસક્તિ; પ્રીતિ. (૨) રતિ નામની મોહનીયકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી પાપમાં રતિ–ખુશાલી ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) છટ્ઠા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ.

रइअर. } **रइकर.** } પું० (रतिकर) રતિકર નામે એક પર્વત.

रइप्पभा. स्त्री० (रतिप्रभा) } **रइप्पिया.** स्त्री० (रतिप्रिया) } કિન્નરના ઇન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષી.

रइय. त्रि० (रचित) બનાવેલું; કરેલું. (૨) ચુરમું વિગેરે છુટી વસ્તુના ખાસ સાધુ માટે લાડુ બનાવી રાખવા તે; આહારનો એક દોષ.

रइय. त्रि० (रञ्जित) રંગેલું.

रइय. त्रि० (रतिद) સુખ દેનાર; આનન્દ આપનાર.

रइल्ल. त्रि० (रजोवत्) ધુળવાળું; મેલું.

रइसेणा. स्त्री० (रतिसेना) કિન્નરના ઇન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી.

रउद्द. त्रि० (रौद्र) ભયંકર.

रउस्सला. स्त्री० (रजस्वला) રજસ્વલા સ્ત્રી; ઋતુધર્મમાં આવેલ સ્ત્રી.

रंग. પું० (रङ्ग) રંગસ્થળ; નાટ્યભૂમિ.

रंगट्ठाण. न० (रङ्गस्थान) નાચ ઘર; નાટ્યશાળા.

रंगण. પુ० (रङ्गण) રાગસહિત જીવ.

रंजित. त्रि० } **रंजिय.** त्रि० } (रञ्जित) રંગેલું.

रंधंतिया. स्त्री० (राध्नन्तिका) રાંધનારી સ્ત્રી; રસોઇઆણી.

रंधण. न० (रन्धन) રાંધવાનું ઘર; રસોડું. (૨) રાંધવું; રસોઇ કરવી.

रंभा. स्त्री० (रम्भा) વૈરોચન ઇન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી.

रक्ख. त्रि० (रक्ष) રક્ષણ કરનાર; રખેવાળ. (૨) પું० એક જૈન મુનિ.

रक्ख. પું० न० (रक्षस्) રાક્ષસ.

रक्खण. न० (रक्षण) સાચવવું; રક્ષણ કરવું.

रक्खय. त्रि० (रक्षक) રક્ષણ કરનાર.

रक्खस. પું० (राक्षस) રાક્ષસ; વ્યંતર દેવતાની એક જાત. (૨) રાક્ષસ નામનું ત્રીશમું મુહૂર્ત.

रक्खसमंडलपविभत्ति. स्त्री० (राक्षसमण्डलप्रविभक्ति) રાક્ષસ મંડળની વિશેષ રચનાયુક્ત નાટક વિશેષ.

रक्खसी. स्त्री० (राक्षसी) રાક્ષસી; રાક્ષસની સ્ત્રી. (૨) એ નામની એક લિપિ.

रक्खा. स्त्री० (रक्षा) રક્ષા; રક્ષણ; બચાવ. (૨) રાખ; ભસ્મ.

रक्खिय. त्रिं० (रक्षित) રક્ષા કરેલ; બચાવેલ; સંભાળેલ. (૨) પું० આર્યસુહસ્તીના શિષ્ય.

रक्खियज्ज. पुं० (रक्षितार्य) આર્યરક્ષિત નામના આચાર્ય.

रक्खिया. स्त्री० (रक्षिता) રક્ષા કરનારી ધનગોપની સ્ત્રી. (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

रगसग. न० (रगसिक) એક પ્રકારનું વાજિંત્ર.

रचित. त्रि० (रचित) બનાવેલું; રચેલું.

रजत. न० (रजत) રૂપું; ચાંદી.

रजतकूड. पुं० (रजतकूट) નન્દનવનનાં નવ કૂટમાંનુ પાંચમું કૂટ-શિખર.

रज्ज. न० (राज्य) રાજ્ય; રાજતંત્ર; સામ્રાજ્ય.

रज्जसिरी. स्त्री० (राज्यश्री) રાજ્યલક્ષ્મી.

रज्जसुक्क. न० (राज्यशुल्क) રાજ્યનો કર; વેરો વિગેરે.

रज्जु. स्त्री० (रज्जु) રજ્જુ; દોરી. (૨) જેથી લોક મપાય છે તે; ક્ષેત્ર વિભાગનો એક પ્રકાર. (૩) રજ્જુગણિત; ક્ષેત્રગણિત.

रज्जुगसभा. स्त्री० (रज्जुकसभा) હસ્તિપાળ રાજાની એક જુની દાનશાળા. (૨) લેખક ગૃહ.

रट्ठ. पुं० (राष्ट्र) રાષ્ટ્ર; દેશ.

रट्ठकूड. पुं० (राष्ट्रकूट) રાષ્ટ્રકૂટ-રાઠોડ; એક રાજાના વંશનું નામ.

रट्ठधम्म. पुं० (राष्ट्रधर्म्म) દેશાચાર; રાષ્ટ્રધર્મ.

रट्ठवाल. पुं० (राष्ट्रपाल) ભરત ચક્રવર્તીના ચરિત્રગર્ભિત એક નાટક કે જે પ્રાચીન કાળમાં આષાઢભૂતિએ રચ્યું અને ભજવ્યું હતું, પાછળથી તેનો નાશ કરવામાં આવ્યો હતો.

रट्ठिय. पुं० (राष्ट्रिक) સુબો.

रडण. न० (रटन) બૂમ પાડવી; બરાડવું.

रडिय. न० (रटित) રોવાનો શબ્દ; રોવું; ચીસ.

रण. पुं० न० (रण) સંગ્રામ; લડાઇ.

रणसीस. न० (रणशीर्ष) રણનો મોખરો.

रण्ण. न० (अरण्य) અરણ્ય; જંગલ; વન.

रति. स्त्री० (रति) પ્રીતિ; આસક્તિ. (૨) મોહનીયકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી ભોગમાં આસક્તિ થાય છે. (૩) રતિ ક્રીડા; મૈથુન.

रतिकर. पुं० (रतिकर) નંદીશ્વર દ્વીપમાંનો એક પર્વત.

रत्त. त्रि० (रक्त) રંગેલું; રંગવાળું. (૨) પ્રેમી; અનુરાગી. (૩) ત્રિ० સર્વ પ્રકારથી ઢંકાયેલ. (૪) પું० ગાયનનો એક ગુણ. (૫) ત્રિ० લાલ; રાતું. (૬) પું० આનંદ; પ્રેમ. (૭) લાલરંગ.

रत्त. न० (रात्र) રાત્રિ; રાત.

रत्त. न० (रत्न) રત્ન.

रत्तकंबलसिला. स्त्री० (रक्तकम्बलशिला) પંડગવનને ઉત્તર છેડે અર્દ્ધ ચંદ્રાકારે પાંચસો જોજનની લાંબી અને અઢીસો યોજનની પહોળી એક અભિષેક શિલા કે જેના ઉપર ઇરવત ક્ષેત્રના તીર્થંકરોનો અભિષેક કરવામાં આવે છે.

रत्तकंबला. स्त्री० (रक्तकंबला) એ નામની મેરૂના શિખર ઉપરની એક શિલા કે જ્યાં તીર્થંકરનો જન્માભિષેક થાય છે.

रत्तचंदण. न० (रक्तचन्दन) લાલચન્દન; રત્તાંજળી.

रत्तपड. पुं० (रक्तपट) લાલ કપડું પહેરનાર પરિવ્રાજક-સંન્યાસી.

रत्तपाल. पुं० (रक्तपाल) એ નામનો એક યક્ષ.

रत्तप्पवाय. पुं० (रक्तप्रपात) દ્રહ વિશેષ.

रत्तरयण. न० (रक्तरत्न) પદ્મરાગમણિ; લાલ રત્ન.

रत्तवई. } **रत्तवती.** } સ્ત્રી० (रक्तवती) એ નામની એક રાણી. (૨) ઐરવત ક્ષેત્રની પશ્ચિમના સમુદ્રમાં મળતી એક નદી.

रत्तसिला. સ્ત્રી० (रक्तशिला) મંદર ચૂલિકાથી પશ્ચિમે પંડગવનને પશ્ચિમને છેડે અર્ધ ચન્દ્રાકારે પાંચસો યોજનની લાંબી અને અઢીસો યોજનની પહોળી એક અભિષેક શિલા કે જેના ઉપર પશ્ચિમ મહાવિદેહના તીર્થંકરોનો જન્માભિષેક કરવામાં આવે છે.

रत्तसुभद्दा. સ્ત્રી० (रक्तसुभद्रा) કૃષ્ણ મહારાજની ભગિની; અર્જુનની સ્ત્રી; અભિમન્યુની માતા.

रत्ता. સ્ત્રી० (रक्ता) શિખરી પર્વત ઉપરથી નિકળતી ઐરવત ક્ષેત્રની એક મ્હોટી નદી.

रत्ताकूड. પું० (रक्ताकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

रत्तावई. સ્ત્રી० (रक्तावती) શિખરી પર્વતમાંથી નિકળી દક્ષિણ તરફ જતી ઐરવતક્ષેત્રની એક મહા નદી.

रत्तावईकूड. પું० (रक्तावतीकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ-શિખર.

रत्तावईप्पवाय. પું० (रक्तावतीप्रपात) દ્રહ વિશેષ.

रत्तासोग. પું० (रक्ताशोक) લાલ અશોકનું ઝાડ.

रत्ति. સ્ત્રી० (रात्रि) રાત્રિ; રાત.

रत्तुप्पल. ન० (रक्तोत्पल) લાલ કમળ.

रत्था. સ્ત્રી० (रथ्या) ગલી; શેરી.

रथरेणु. પું० (रथरेणु) આઠ ત્રસરેણુ ભેગા થવાથી બનેલ સ્કંધ; રથ ચાલવાથી જે રજકણ ઉડે છે તે.

रद्ध. ત્રિ० (राद्ध) રાંધેલું.

रन्न. ન० (अरण्य) વન; જંગલ.

रप्पुअ પું० (रप्पुक) કીડીયારાનો રોગ.

रमण. ન० (रमण) રમત; ક્રીડા; ગમ્મત. (૨) પું० સ્વામી; ભર્તા; પતિ.

रमणिज्ज. ત્રિ० (रमणीय) રમણીય; સુન્દર; દેખાવડું. (૨) ન० રમણીય નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) સાતમી વિજયનો મુખ્ય રાજા.

रमणिज्जा. સ્ત્રી० (रमणीया) રમણીયા નામની પૂર્વ મહાવિદેહની સાતમી વિજય.

रमणी. સ્ત્રી० (रमणी) સ્ત્રી.

रमणीय. ત્રિ० (रमणीय) ઘણું મનોહર.

रमिअ. ત્રિ० (रत) તત્પર; રમેલ; વિચરેલ. (૨) ન० રમણ; ક્રીડા.

रम्म. ત્રિ० (रम्य) રમ્ય; સુંદર; મનોહર. (૨) પું० રમ્યાવિજયનો મુખ્ય રાજા. (૩) ન० રમ્ય નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रम्मअ. પું० } **रम्मग.** ન० } (रम्यक) નીલવંત અને રૂપી પર્વત વચ્ચેનો ક્ષેત્ર વિભાગ; જુગલિયાનું એક ક્ષેત્ર. (૨) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની છઠ્ઠી વિજયનો રાજા.

रम्मगकूड. પું० (रम्यककूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ. (૨) નીલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ.

रम्मगवास. પું० (रम्यकवास) એ નામનું એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) રમ્યકવાસક્ષેત્રમાં જન્મેલ જુગલીયા.

रम्मगवासय. ત્રિ० (रम्यकवर्षज) રમ્યકવાસ ક્ષેત્રમાં જન્મેલ.

रम्मगा. સ્ત્રી० (रम्यका) રમ્યકા નામની પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની છઠ્ઠી વિજય.

रम्मय. પું० (रम्यक) જુગલીયાનું એક ક્ષેત્ર.

रम्मयवरिस. न० (रम्यकवर्ष) એ નામનું એક જુગલિયાનું ક્ષેત્ર કે જે રૂકિમ અને નીલવંત પર્વતની વચ્ચે આવેલું છે.

रम्मा. स्त्री० (रम्या) એ નામની પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પાંચમી વિજય.

रय. त्रि० (रत) પ્રીતિથી રમનાર; આસક્ત; તત્પર. (૨) न० રતિકર્મ; મૈથુન.

रय. न० (रजस्) ઝીણી ધૂળ; રજ. (૨) જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મ. (૩) કર્મરૂપ રજ–મેલ.

रयउग्घाय. पुं० (रजउद्घात) રજોવૃષ્ટિ; રજ ચડવાથી થતું અંધકાર–અંધી; ૩૨ અસજ્ઝાયમાંની એક.

रयण. पुं० न० (रत्न) રત્ન; માણિક્ય. (૨) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો પ્રથમકાંડ. (૩) રત્ન નામના દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૪) શ્રેષ્ઠ; સ્વજાતિમાં ઉત્તમ. (૫) પર્વત વિશેષનું એક કૂટ.

रयण. न० (रञ्जन) વસ્ત્રાદિકને રંગવા–રંગ લગાડવો તે.

रयणकंड. पुं० (रत्नकाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો પ્રથમ વિભાગ.

रयणद्दीव. / **रयणदीव.** पुं० (रत्नद्वीप) લવણ સમુદ્રમાંનો એ નામનો એક દ્વીપ.

रयणनिहि. पुं० (रत्ननिधि) રત્નાકર; રત્નનો ખજાનો; સમુદ્ર.

रयणपुढवी. स्त्री० (रत्नपृथिवी) રત્નપ્રભા નામની પહેલી નરક ભૂમિ.

रयणप्पभा. / **रयणप्पहा.** स्त्री० (रत्नप्रभा) રત્નપ્રભા નામે પ્રથમ નરકની પૃથ્વી. (૨) રાક્ષસના ઇન્દ્ર ભીમની ચોથી અગ્રમહિષી.

रयणवडंसय. न० (रत्नावतंसक) ઇશાન ઇન્દ્રના ત્રીજા વિમાનનું નામ.

रयणसंचय. स्त्री० (रत्नसंचय) માનુષોત્તર પર્વતના એક શિખરનું નામ.

रयणसंचया. स्त्री० (रत्नसंचया) મંગલાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૨) ઇશાનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીની રાજધાની.

रयणसिरी. स्त्री० (रत्नश्री) એ નામની એક સ્ત્રી.

रयणा. स्त्री० (रचना) રચના; બનાવટ; શિલ્પ વિશેષ.

रयणा. स्त्री० (रत्ना) ઇશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીની એક રાજધાની. (૨) પહેલી નરકનું નામ.

रयणागर. पुं० (रत्नाकर) સમુદ્ર; દરીયો.

रयणाभा. स्त्री० (रत्नाभा) રત્નપ્રભા નામે પ્રથમ નરકની પૃથ્વી.

रयणायर. पुं० (रत्नाकर) સમુદ્ર.

रयणावली. स्त्री० (रत्नावली) રત્નનો હાર. (૨) પાંચ વરસ, બે મહીના અને અઠ્ઠાવીસ દિવસોમાં થતું એક પ્રકારનું તપ.

रयणावलीपविभत्ति. पुं० (रत्नावलिप्रविभक्ति) રત્નાવલીની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટ્ય વિશેષ.

रयणि. स्त्री० (रत्नि) મુંઢો હાથ.

रयणि. स्त्री० (रजनि) રાત્રિ.

रयणिकर. पुं० (रजनिकर) ચન્દ્રમા.

रयणिक्खित्त. न० (रजनिक्षेत्र) સૂર્યની ગેરહાજરીનું ક્ષેત્ર.

रयणिगर. पुं० (रजनिकर) ચન્દ્રમા.

रयणिनाह. पुं० (रजनिनाथ) ચન્દ્રમા.

रयणिमुह. न० (रजनिमुख) પ્રભાત; સવાર.

रयणियर. पुं० (रजनिकर) ચન્દ્રમા.

रयणी. स्त्री० (रत्ना) ષડ્જ ગ્રામની ચોથી મૂર્છના. (૨) રત્નાદેવી.

रयणी. स्त्री० (रजनी) રાત્રિ. (૨) ઈશાનેંદ્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ચમરેન્દ્રની મુખ્ય દેવી. (૪) पुं०

એ નામનો એક ગૃહસ્થ કે જે આમલકપ્પા નગરીમાં રહેતો હતો. (૫) સ્ત્રી. મધ્યમગ્રામની એક મૂર્ચ્છના. (૬) ષડ્જ ગ્રામની એક મૂર્ચ્છના.

रयणीयर. પું૦ (रजनीकर) ચન્દ્ર.

रयणुच्चय. પું૦ (रत्नोच्चय) રત્નસમૂહ રૂપ મેરૂ પર્વત. (૨) માનુષોત્તરનામા પર્વતનો એક શિખર.

रयणोच्चया. સ્ત્રી૦ (रत्नोच्चया) ઈશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની.

रयणोरुजाल. ન૦ (रत्नोरुजाल) આભરણ વિશેષ.

रयत. ન૦ (रजत) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો બારમો ભાગ. (૨) રૂપું; ચાંદી. (૩) રત્નની એક જાત.

रयतगिरि. પું૦ (रजतगिरि) પર્વત વિશેષ.

रयतामय. ત્રિ૦ (रजतामय) ચાંદીનું બનાવેલ.

रयत्ताण. ન૦ (रजस्त्राण) રજની રક્ષા કરનાર; ઓછાડ. (૨) પાત્રનું વેષ્ઠન.

रयय. ન૦ (रजत) રૂપું; ચાંદી.

रययकूड. પું૦ (रजतकूट) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

रयस्सल. ત્રિ૦ (रजस्वल) રજવાળું; મેલું.

रयस्सला. સ્ત્રી૦ (रजस्वला) રજોવૃષ્ટિથી અંધકારમય થયેલી દિશા.

रयहरण. પું૦ (रजोहरण) ઓઘો; રજોહરણ; જૈન મુનિઓનું પ્રસિદ્ધ ચિન્હરૂપ ઉપગરણ.

रव. પું૦ (रव) શબ્દ; નાદ; અવાજ.

रवि. પું૦ (रवि) સૂર્ય.

रविगय. ન૦ (रविगत) સૂર્ય જે નક્ષત્રમાં હોય તે નક્ષત્ર.

रविमित्त. પું૦ (रविमित्र) ઐરવતક્ષેત્રના ભાવી ૧૧ મા તીર્થંકર.

रविय. ત્રિ૦ ( ) ભીંનું કરેલ; ભીંજાવેલ.

रविहोरा. સ્ત્રી૦ (रविहोरा) રવિ લગ્ન; સૂર્ય લગ્ન.

रस. પું૦ ન૦ (रस) રસ; સ્વાદ; જીભનો વિષય; પુદ્ગળનો એક ગુણ; તિક્તાદિ પાંચ રસમાંનો ગમે તે એક. (૨) ત્રિ૦ રસયુક્ત પદાર્થ-ઘૃતાદિ. (૩) અંતરાત્માના અનુભવથી થતો આનંદ. (૪) લેશ્યાનો રસ. (૫) રસના ઇન્દ્રિયના વિષયનો ક્ષયોપશમ. (૬) અધ્યવસાય વિશેષથી કર્મપુદ્ગળમાં પડતો અનુભાગ રૂપ રસ. (૭) રસ નામની નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ પાંચ રસમાંનો ગમે તે રસ પામે છે. (૮) મદિરા; દારૂ. (૯) શૃંગાર આદિ નવ રસ. (૧૦) મદ્ય આદિ દ્રવ પદાર્થ.

रसग. ત્રિ૦ (रसग) પાંચ પ્રકારના રસને જાણનાર પંચેન્દ્રિય જીવ વિશેષ; સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિય.

रसगारव. ન૦ (रसगौरव) મધુરાદિ રસના સ્વાદનો ગર્વ કરીને આત્માને ભારે કરવો તે; ત્રણ ગારવમાંનું એક.

रसज. પું૦ (रसज) રસ બગડવાથી ઉત્પન્ન થયેલ જંતુ.

रसण. ન૦ (रसन) } રસનેન્દ્રિય; જીભ.
रसणा. સ્ત્રી૦ (रसना) }

रसदेवी. સ્ત્રી૦ (रसदेवी) પુષ્પચૂલા સૂત્રનાં દશ અધ્યયનમાંનું ૯ મું અધ્યયન.

रसनाम. ન૦ (रसनामन्) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શુભ અશુભ રસ પામે છે.

रसन्नु. ત્રિ૦ (रसज्ञ) રસને જાણનાર.

रसपरिच्चाय. પું૦ (रसपरित्याग) રસનો પરિત્યાગ; દૂધ, દહીં આદિ વિગયનો ત્યાગ કરવો તે; ૭ બાહ્ય તપમાંનું એક.

रसबंध. પું૦ (रसबन्ध) રસબંધ; કર્મનો અનુભાગરૂપે બંધ થાય તે.

रसमाण. न० (रसमान) રસ-ઘૃતાદિ માપવાનું માન; પળી, પાવળું વગેરે.

रसमेह. पुं० (रसमेघ) ભરતાદિ ક્ષેત્રમાં ઉત્સર્પિણીનો બીજો આરો બેસતાં સાત દિવસ સુધી પાંચમો વરસાદ વરસે છે તે કે જે દરેક વનસ્પતિમાં રસ ઉત્પન્ન કરે છે.

रसय. पुं० (रसज) રસના વિકારથી ઉત્પન્ન થતા જંતુ; રસીયા જીવ.

रसवई. स्त्री० (रसवती) રસોઈ.

रसहरणी. स्त्री० (रसहरणी) જેનાથી ગર્ભમાં રસ લેવાય તે-નાભિનાળ.

रसायण. न० (रसायन) પુષ્ટિકારક ઔષધિ. (૨) સોનું, રૂપું, પારો વગેરે ધાતુ મારવાના ઉપાય દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક પ્રકાર.

रसालु. पुं० (रसालु) એક ખાદ્ય પદાર્થ કે જે ઘી, મધ, દહીં, મરી અને ખાંડ કે ગોળ, એટલા પદાર્થો એકઠા કરવાથી બને છે.

रसिय. न० (रसित) શબ્દ; અવાજ. (૨) મેઘ ગર્જના. (૩) આનંદ. (૪) त्रि० રસદાર; રસવાળું; મધુર; સ્વાદિષ્ટ.

रसिय. त्रि० (रसिक) પિપાસાવાળો; રસિક.

रसिया. स्त्री० (रसिका) રસી; પરૂ.

रसेसि. त्रि० (रसैषिन्) રસપાન કરવાની ઇચ્છાવાળો; પિપાસુ.

रसोदग. न० (रसोदक) જેથી સર્વ વસ્તુઓ પાકે એવું પુષ્કરવર સમુદ્રનું પાણી.

रस्सि. पुं० स्त्री० (रश्मि) કિરણ.

रह. पुं० न० (रहस्) એકાન્ત. (૨) त्रि० ગુપ્ત; છાનું.

रह. पुं० न० (रथ) રથ; સંગ્રામ; એક પ્રકારની ગાડી; સેનાનું એક અંગ. (૨) એ નામના એક જૈન મહર્ષિ.

रहकार. पुं० (रथकार) રથ બનાવનાર; સુતાર.

रहचरिया. स्त्री० (रथचर्या) રથચર્યા; રથક્રીડા.

रहनेउरचक्कवाल. न० (रथनूपुरचक्रवाल) વૈતાઢ્યની ઉત્તરશ્રેણીમાં વિદ્યાધરનું મુખ્ય નગર.

रहनेमि. पुं० (रथनेमि) ભગવાન નેમીનાથના ભાઈ.

रहनेमिज्ज. न० (रथनेमीय) ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું બાવીશમું અધ્યયન.

रहपयाय. त्रि० (रथप्रयात) રથે ચાલતું; રથની મુસાફરી કરનાર.

रहभूमि. स्त्री० (रहोभूमि) એકાન્તની ભૂમિ.

रहमुसल. पुं० (रथमुसल) ચેડારાજા ને કોણિક રાજાની લડાઇમાં કોણિકના બચાવ માટે ચમરેંદ્ર અને શક્રેન્દ્રે યોજેલ રથમુશલ નામનો સંગ્રામ કે જેમાં ૯૬ લાખ માણસોની ખુવારી થઇ હતી.

रहरेणु. पुं० (रथरेणु) રથરેણુ; રથ ચાલતાં રજકણ ઉડે તે; આઠ ત્રસરેણુ પરિમિત સ્કંધ.

रहवाय. पुं० (रथवात) રથ ચાલવાથી પવન સાથે ઉડતી રજ.

रहस. पुं० (रभस) વેગ.

रहसा. अ० (रभसा) એકદમ; તુરત; વેગથી.

रहस्स. त्रि० (ह्रस्व) લઘુ; થોડું; ટુંકું. (૨) એક માત્રાવાળા સ્વર.

रहस्स. न० (रहस्य) ગુપ્તવાત; છાની બાબત. (૨) તત્ત્વ; તાત્પર્ય. (૩) અપવાદ સ્થાન.

रहस्सकड. त्रि०, **रहस्सकय.** (रहस्यकृत) ગુપ્ત રીતે કરેલું.

रहस्सदूसण. न० (रहस्यदूषण) ગુપ્ત વાત પ્રકાશવી તે; કોઇનું છિદ્ર ઉઘાડવું તે; બીજા વ્રતનો બીજો અતિચાર.

रहस्समंत. त्रि० (ह्रस्ववत्) ઠીંગણો; વામન; કુબડો.

रहस्ससाला. स्त्री० (रहस्यशाला) છાની વાત કરવાની શાળા; એકાન્ત ઘર.

रहस्सिय. त्रि० (राहसिक) અત્યંત ગુપ્ત.

रहि. त्रि० (रथिन्) રથવાળો.

रहिअ. त्रि० (रथिक) રથવાળો.

रहिय. त्रि० (रहित) રહિત; વગરનું; શૂન્ય.

रहो. अ० (रहस्) એકાન્ત; નિર્જન. (૨) ગુપ્ત; છાનું.

रहोकम्म. न० (रहःकर्म्मन्) એકાન્ત કર્મ; છાનું કામ.

रहोपत्त. त्रि० (रहःप्राप्त) એકાન્તમાં પ્રાપ્ત થયેલ.

राइ. स्त्री० (राजि) પંક્તિ; હાર. (૨) તરડ; ફાટ; રેખા. (૩) રાઇ; ધાન્ય વિશેષ.

राइ. स्त्री० (रात्रि) રાત્રિ; રાત. (૨) ઈશાનેન્દ્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ચમરેંદ્રની અગ્રમહિષી. (૪) આમલકપ્પા નગરીના રાઇગાથાપતિની પુત્રી. (૫) એ નામનો આમલકપ્પા નગરી નિવાસી એક ગાથાપતિ.

राइअ. त्रि० (रात्रिक) રાત્રિ સંબંધી.

राइंदिय. न० (रात्रिंदिव) }
राइंदिय. अ० (रात्रिंदिवं) } રાત દિવસ.
राइंदिवा. अ० (रात्रिंदिवा) }

राइणिअ. त्रि० (राजन्य) રાજ્યવંશી; રાજાનો સંબંધી. (૨) રાજાના જેવા વૈભવવાળો; શ્રીમંત.

राइणिअ. त्रि० (रात्निक) દીક્ષામાં મ્હોટા હોય તે; જ્ઞાનાદિ ગુણે કરી અધિક.

राइण्ण. }
राइन्न. } पुं० (राजन्य) ઋષભદેવ પ્રભુએ મિત્ર સ્થાને સ્થાપેલ વંશ; ક્ષત્રિય. (૨) त्रि० તે વંશમાં ઉત્પન્ન થએલ.

राइपत्ती. स्त्री० (राजपत्नी) રાજાની સ્ત્રી; રાણી.

राइभत्त. न० (रात्रिभक्त) રાત્રિભોજન; રાત્રે ખાવું તે.

राइभोयण. न० (रात्रिभोजन) રાત્રિભોજન; રાતે ખાવું તે.

राइय. न० (रात्रिक) રાત્રિ; રાત. (૨) त्रि० રાત્રિ સંબંધી.

राईसर. पुं० (राजेश्वर) રાજાઓના સ્વામી; સમર્થ રાજા; માંડલિક રાજા. (૨) યુવરાજ.

राईसिरी. स्त्री० (राजश्री) આમલકપ્પાના રાઇગાથાપતિની ભાર્યા.

राउल. पुं० न० (राजकुल) રાજાનું કુળ.

राओ. अ० (रात्रौ) રાતે; રાત્રિના ભાગમાં.

राओवरायं. अ० (रात्रोपरात्रं) અહર્નિશ; રાત દહાડો.

राग. पुं० (राग) વિષયમાં આસક્તિ; સ્નેહ; અનુરાગ. (૨) રંગ; વર્ણ. (૩) રાગ; સ્વર; ગાન.

रागद्दोस. पुं० (रागद्वेष) રાગ અને દ્વેષ.

रागबन्धण. न० (रागबन्धन) રાગરૂપી બન્ધન; પ્રેમથી બંધાવું તે.

रागमंडल. न० (रागमण्डल) સારિગમપધની આદિ સ્વર મંડળ.

रागि. त्रि० (रागिन्) રાગવાળું; સરાગી.

राज. पुं० (राजन्) રાજા; ભૂપતિ.

राजदुवारिअ. त्रि० (राजदौवारिक) રાજદ્વારે ધારણ કરવા યોગ્ય.

राजरुक्ख. पुं० (राजवृक्ष) ગરમાળાનું ઝાડ.

राढामणि. पुं० (राढामणि) મણિ જેવો દેખાતો કાચનો કકડો.

राति. स्त्री० (रात्रि) રાત્રિ; રાત.

रातिणिय. त्रि० (रत्नाधिक) જેણે પ્રથમ પ્રવ્રજ્યા લીધી હોય તે.

रातिणियपरिभासि. पुं० (रात्निकपरिभाषिन्) આચાર્યાદિ વડીલની સ્હામે બોલનાર; અસમાધિનું પાંચમું સ્થાનક સેવનાર.

राम. पुं० (राम) બલભદ્ર; કૃષ્ણ વાસુદેવના ભાઇ. (૨) જમદગ્નિનો પુત્ર પરશુરામ. (૩) એ નામનો એક દેશ. (૪) ત્રિ० તે દેશમાં રહેનાર. (૫) પું० એ નામના એક સન્યાસી.

रामकराह. न० (रामकृष्ण) નિરયાવલિકા સૂત્રના આઠમા અધ્યયનનું નામ.

रामकराहा. स्त्री० (रामकृष्णा) અંતગડસૂત્રના આઠમા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

रामगुत्त. पुं० (रामगुप्त) એ નામનો એક તાપસ.

रामपुत्त. पुं० (रामपुत्र) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા સાર્થવાહીનો પુત્ર.

रामरक्खिया. स्त्री० (रामरक्षिता) ઇશાનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ.

रामा. स्त्री० (रामा) રામાદેવી. (૨) સ્ત્રી; ભાર્યા. (૩) ૯ મા તીર્થંકરની માતા. (૪) ઇશાનેન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષીનું નામ.

रामायण. न० (रामायण) રામચંદ્રજીના ચરિત્રાત્મક પ્રસિદ્ધ કાવ્ય.

राय. पुं० न० (रात्र) રાત્રિ.

राय. पुं० (राजन्) રાજા; ભૂપતિ.

राय. पुं० (राग) સ્નેહ; પ્રેમ.

रायंस. पुं० (राजांस) ક્ષયનો વ્યાધિ.

रायंसि. पुं० (राजांसिन्) ક્ષયરોગી; સોળ મ્હોટા રોગમાંના એક રોગવાળો.

रायकहा. स्त्री० (राजकथा) રાજ સંબંધી કથા; ચાર વિકથામાંની એક.

रायकुल. न० (राजकुल) રાજાનું કુળ; રાજવંશ.

रायगिह. न० (राजगृह) મગધ દેશનું સુપ્રસિદ્ધ નગર.

रायगल. पुं० (राजार्गल) એ નામનો એક ગ્રહ.

रायणिय. पुं० (रत्नाधिक) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રમાં જે મોટો હોય તે; દીક્ષામાં જે વૃદ્ધ હોય તે.

रायणिय. त्रि० (राजन्य) રાજવંશી; રાજન્ય કુળમાં જન્મેલ.

रायरण. पुं० (राजन्य) રાજન્યકુળ; શ્રી આદિનાથે મિત્રસ્થાને સ્થાપેલું કુળ. (૨) ત્રિ० તે કુળમાં જન્મેલ.

रायधम्म. पुं० (राजधर्म) રાજધર્મ; રાજનીતિ.

रायन्न. पुं० (राजन्य) જુઓ “ રાયણ્ણ ” શબ્દ.

रायपत्ती. स्त्री० (राजपत्नी) રાજાની રાણી.

रायपरियट्ट. पुं० (राजपरिवर्त्त) રાજપરિવર્તન; રાજ્યક્રાંતિ.

रायपह. पुं० (राजपथ) રાજ રસ્તો.

रायपिंड. पुं० न० (राजपिण्ड) ખાસ રાજાને માટે તૈયાર થએલ પિંડ-આહાર.

रायपुत्त. पुं० (राजपुत्र) રાજપુત્ર; રાજકુમાર.

रायप्पसेणिअ. / **रायप्पसेणिज्ज.** / **रायप्पसेणीय.** न० (राजप्रश्नीय) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું છઠ્ઠું સૂત્ર.

रायमई. स्त्री० (राजमती) ઉગ્રસેન રાજાની પુત્રી.

रायमग्ग. पुं० (राजमार्ग) રાજમાર્ગ; સડક; ધોરી રસ્તો.

रायमास. पुं० (राजमाष) એક પ્રકારના અડદ.

रायरिसि. पुं० (राजर्षि) રાજ્ય છોડી દીક્ષા લીધેલ.

रायरुक्ख. पुं० (राजवृक्ष) રાયણ; રાણનું વૃક્ષ.

रायलच्छी. स्त्री० (राजलक्ष्मी) રાજલક્ષ્મી.

रायललिश्र. पुं० (राजललित) નવમા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

रायलेहा. स्त्री० (राजलेखा) શોભતી કળા.

रायवंसिय. त्रि० (राजवंशिक) રાજવંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; રાજવંશી.

रायवर. पुं० (राजवर) પ્રધાન રાજા; શ્રેષ્ઠ રાજા; ચક્રવર્તી.

रायवल्ली. स्त्री० (राजवल्ली) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

रायवेट्ठि. स्त्री० (राजवेष्टि) રાજાની વેઠ.

रायसद्दुल. पुं० (राजशार्दूल) ચક્રવર્તી રાજા; શ્રેષ્ઠ રાજા.

रायसिरी. स्त्री० (राजश्री) રાજ લક્ષ્મી. (૨) એ નામની ચમરેંદ્રની અગ્રમહિષી; રાછદેવીની પૂર્વભવની માતા.

रायहंस. पुं० (राजहंस) હંસ પક્ષીની એક જાત.

रायहाणी. स्त्री० (राजधानी) રાજધાની; તખ્ત શહેર; પાટનગર.

रायाराम. पुं० (राजाराम) એ નામના એક ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક.

रायाराय. पुं० (राजाराज) એ નામના એક ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક; રાજર્ષિ.

राल. पुं० न० (राल) એ નામનું એક ધાન્ય.

रावण. पुं० (रावण) ૮ મા પ્રતિવાસુદેવનું નામ. (૨) ગુલ્મ વિશેષ.

रासग. त्रि० (रासक) રાસડા ગાનાર.

रासि. पुं० स्त्री० (राशि) સમૂહ; ઢગલો. (૨) મેષ, વૃષ આદિ ૧૨ રાશિ. (૩) કંદ વિશેષ. (૪) ગણિતવિશેષ; ત્રિરાશિ, પંચરાશિ વગેરે.

रासिकड. त्रि० (राशीकृत) ઢગલો કરેલ.

रासिबद्ध. न० (राशिबद्ध) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત સિદ્ધ શ્રેણી પરિકર્મનો છઠ્ઠો ભેદ.

रासीजुम्म. न० (राशियुग्म) સમરાશીવિશેષ.

रासीजुम्मकडजुम्म. न० (राशियुग्मकृतयुग्म) જે રાશિમાંથી ચાર ચાર બાદ કરતાં અંતે ચાર વધે તે સંખ્યા.

रासीजुम्मकलिओग. पुं० (राशियुग्मकल्योज) જે રાશિમાંથી ચાર ચારના થોક કાઢતાં અંતે એક વધે તે રાશિ-સંખ્યા.

रासीजुम्मतेओग. पुं० (राशियुग्मत्र्योज) જે રાશિમાંથી ચાર ચાર કાઢતાં ત્રણ વધે તે સંખ્યા.

रासीजुम्मदावरजुम्म. न० (राशियुग्मद्वापरयुग्म) જે રાશિમાંથી ચાર ચાર કાઢતાં બે વધે તે સંખ્યા.

रासीजुम्मसय. न० (राशियुग्मशत) ભગવતી સૂત્રના ૪૧ મા શતકનું નામ.

राहावेह. पुं० (राधावेध) ઉપર ટાંગેલી પુતળીની આંખને બાણથી વિંધવી તે.

राहावेहग. त्रि० (राधावेधक) રાધાવેધ સાધનાર; પુતળીને વિંધનાર.

राहु. पुं० (राहु) રાહુ નામનો ગ્રહ.

राहुगय. न० (राहुगत) રાહુ ચંદ્ર અથવા સૂર્યને આવરે તે સમય; ગ્રહણ વેળા.

राहुहय. न० (राहुहत) જે નક્ષત્રમાં ગ્રહણ થયેલ હોય તે નક્ષત્ર.

रिउ. त्रि० (ऋजु) સરળ; સીધું.

रिउ. स्त्री० (ऋच्) ઋચા.

रिउ. पुं० (रिपु) રિપુ; શત્રુ.

रिउ. पुं० (ऋतु) વસંત ગ્રીષ્મ વિગેરે ઋતુ. (૨) સ્ત્રીને ઋતુધર્મ આવે તે.

रिउकाल. पुं० (ऋतुकाल) સ્ત્રીને ઋતુ આવવાનો સમય.

रिउमइ. स्त्री० (ऋजुमति) મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો પ્રથમ ભેદ.

रिउमास. पुं० (ऋतुमास) બરાબર ત્રીશ દિવસનો માસ.

रिउव्वेद. पुं० } (ऋग्वेद) પ્રસિદ્ધ ધર્મગ્રન્થ;
रिउव्वेय. } ચાર વેદમાંનો એક વેદ.

रिउसुत्त. पुं० (ऋजुसूत्र) નય વિશેષ.

रिंगिअ. न० (रिङ्गित) ઘોળાતાં સ્વરે ગાવું તે.

रिंछोलि. स्त्री० ( ) પંક્તિ; હાર.

रिक्ख. न० (ऋक्ष) નક્ષત્ર

रिगिसंगिगा. स्त्री० (रिगिसङ्गिका) વાદ્યવિશેષ.

रिजु. स्त्री० (ऋजू) જુઓ " રિઉ " શબ્દ.

रिजु. त्रि० (ऋजु) જુઓ " રિઉ " શબ્દ.

रिट्ठ. त्रि० (अरिष्ट) રત્નવિશેષ. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) એક વિમાનનો પ્રસ્તર. (૪) લોકાન્તિક દેવ વિશેષ; દેવતાની એક જાત. (૫) જંબૂદ્રીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર બારમા ચક્રવર્તી. (૬) કાકાદિ પક્ષી. (૭) વિલંબ તથા પ્રભંજન ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૮) પું० ન० ફળ વિશેષ; અરીઠા.

रिट्ठकंड. पुं० (रिष्टकाण्ड) ખરકાણ્ડનો સોળમો વિભાગ.

रिट्ठग. न० (रिष्टक) અરીઠાનું ફૂલ. (૨) પું० દ્રોણ કાગડો. (૩) ન० રત્ન વિશેષ.

रिट्ठनेमि. पुं० (अरिष्टनेमि) નેમિનાથજીનું અપર નામ.

रिट्ठपुरा. स्त्री० (रिष्टपुरी) કચ્છગાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી.

रिट्ठय. न० (रिष्टक) એક જાતનું રત્ન.

रिट्ठविमाणपत्थड. पुं० (रिष्टकविमानप्रस्तर) બ્રહ્મલોકના ત્રીજા પ્રસ્તરમાં આવેલ કૃષ્ણ-રાજી વિમાનનો ત્રીજો પ્રસ્તર.

रिट्ठा. स्त्री० (रिष्टा) પાંચમી નરકનું નામ. (૨) મહાકચ્છા વિજયની મુખ્ય નગરી.

रिट्ठाभ. पुं० न० (रिष्टाभ) રિષ્ટાનામક વૃક્ષની મદિરા. (૨) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક લોકાંતિક વિમાન.

रिट्ठि. पुं० (रिष्टि) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रिण. न० (ऋण) દેવું; કરજ.

रिते. अ० (ऋते) વિના; સિવાય; રહિત.

रित्त. त्रि० (रिक्त) શૂન્ય; ખાલી. (૨) ન० અભાવ.

रिद्ध. त्रि० (ऋद्ध) સમૃદ્ધિવાળું; ઐશ્વર્યયુક્ત.

रिद्धि. स्त्री० (ऋद्धि) સમૃદ્ધિ; ધન; પૈસો.

रिभित. } **रिभिय.** } न० (रिभित) સ્વરઘોલન; કંઠમાં સ્વરની ખરાટી પડે તે. (૨) નાટકનો એક ભેદ; ૩૨ નાટકમાંનું ૨૬ મું નાટક.

रिय. न० (ऋत) ગમન. (૨) સત્ય.

रिया. स्त्री० (ईर्या) ઇર્યાસમિતિ; યતના પૂર્વક ચાલવું તે.

रिवु. पुं० (रिपु) શત્રુ; રિપુ.

रिसभ. पुं० (ऋषभ) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત. (૨) સાત સ્વરમાંનો બીજો સ્વર. (૩) ૨૮ મું મુહૂર્ત.

रिसभा. स्त्री० (ऋषभा) ઋષભ નામની શાશ્વતી પ્રતિમા.

रिसह. पुं० (ऋषभ) સાત સ્વરમાંનો બીજો સ્વર. (૨) ૨૮ મું મુહૂર્ત. (૩) આમડાનો પાટો. (૪) શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી; ચાલુ ચોવીસીના પ્રથમ તીર્થંકર.

रिसहनाराय. न० (ऋषभनाराच) જે હાડ બંધારણમાં મર્કટબંધ અને ઉપર પાટો હોય તે; છ સંઘયણમાંનું બીજું. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ઋષભનારાચ સંઘયણ પામે.

रिसि. पुं० (ऋषि) ઋષિ; મુનિ; મહાત્મા.

रीढा. स्त्री० (रीढा) હેલના; મશ્કરી.

रीया. स्त्री० न० (ईर्या) જુઓ " રિયા " શબ્દ.

रीरिय. न० (रीरिक) પિત્તળ.

रुअ. न० (रुत) કપાસ; રૂ. (૨) શબ્દ કરવો તે.

रुअक. पुं० (रुचक) દિશાકુમારીના નિવાસ સ્થાનરૂપ એક પર્વત.

रुअग. पुं० (रुचक) અગીયારમા દ્વીપ અને ૧૧ મા સમુદ્રનું નામ. (૨) કાન્તિ; પ્રભા.

रुअगकूड. पुं० (रुचककूट) નન્દનવનનાં નવ કૂટમાંનું છઠ્ઠું શિખર. (૨) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું નવમું કૂટ.

रुअगप्पभ. न० (रुचकप्रभ) મહાહિમવંત પર્વતનું એક શિખર.

रुअगवर. पुं० (रुचकवर) એ નામનો એક પર્વત. (૨) એ નામનો એક સમુદ્ર. (૩) રૂચકવર સમુદ્રના એક અધિષ્ઠાયક દેવ.

रुइ. स्त्री० (रुचि) લાગણી; ઇચ્છા. (૨) શ્રદ્ધા; ધર્મપ્રેમ.

रुइय. न० (रुदित) રતિક્રીડા સમયે માનિની સ્ત્રીનો રતિ કલહાદિ શબ્દ. (૨) ગીતની એક સમાન રૂપવાળી જાત.

रुइर. त्रि० (रुचिर) સુન્દર; સરસ; મનગમતું.

रुइल. त्रि० (रुचिर) સુંદર; મનોહર. (૨) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) દશમા દેવલોકનું વીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળું એક વિમાન.

रुइल. न० (रुचिर) એક દેવવિમાન.

रुइलकंत. न० (रुचिरकान्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलकूड. न० (रुचिरकूट) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलज्झय. पुं० (रुचिरध्वज) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलप्पभ. पुं० (रुचिरप्रभ) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइललेस्स. पुं० (रुचिरलेश्य) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलवण्ण. न० (रुचिरवर्ण) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलसिंग. पुं० (रुचिरशृङ्ग) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलसिद्ध. पुं० (रुचिरसिद्ध) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलावत्त. पुं० (रुचिरावर्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुइलुत्तरवडिंसग. पुं० (रुचिरोत्तरावतंसक) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

रुंटणा. स्त्री० (रटना) રોવાના જેવો શબ્દ. (૨) અવજ્ઞા; અપમાન.

रुंटणिया. स्त्री० (रटनिका) રોવાની ક્રિયા.

रुंद. त्रि० ( ) વિસ્તીર્ણ; વિશાળ.

रुंधंतिया. स्त्री० (रुन्धन्तिका) ચોખા વિગેરે ધાન્યનાં ફોતરાં કાઢનારી.

रुंपण. न० (रोपण) રોપવું; વાવવું.

रुंभण. न० (रोधन) રોકવું; અટકાવવું.

रुक्ख. न० (रुक्ष) લુકખું; લુક્ખેસ્વરે ગવાતું. (૨) રૂક્ષસ્પર્શનામકર્મ કે જેના ઉદયથી જીવ રાખ જેવું લુકખું શરીર પામે.

रुक्ख. पुं० न० (वृक्ष) વૃક્ષ; ઝાડ. (૨) સંયમ; વિરતિ.

रुक्खमूलिअ. पुं० (वृक्षमूलिक) વૃક્ષના મૂળમાં રહેનાર તાપસનો એક વર્ગ.

रुट्ठ. त्रि० (रुष्ट) ગુસ્સે થયેલ; ક્રોધે ભરાયેલ.

रुयण. न० (रुदित) રૂદન કરવું; આંસુ ખેરવાં.

रुत्त. त्रि० (रुष्ट) ગુસ્સે થયેલ.

रुद्द. त्रि० (रुद्र) ભયંકર કાર્ય કરનાર; ભીષણ સ્વભાવવાળું; (૨) પું० न० રૂદ્રધ્યાન; પરનું અનિષ્ટ ચિંતવવું તે; ક્રૂર કાર્ય કરવું તે. (૩) રૂદ્રની પ્રતિમા. (૪) શિવનો મહોત્સવ. (૫) પ્રથમ મુહૂર્તનું નામ. (૬) ચોથા બળદેવ તથા ચોથા વાસુદેવના પિતા. (૭) આર્દ્રા નક્ષત્રનો સ્વામી દેવતા. (૮) રૂદ્રદેવ; શંકર; મહાદેવ. (૯) પંદર પરમાધામી પૈકી પાંચમા પરમાધામી.

रुद्दज्झाण. न० (रुद्रध्यान) રૂદ્રધ્યાન; પરનું અનિષ્ટ ચિંતવવું; ક્રૂરતા રાખવી તે; ચાર ધ્યાનમાંનું એક.

रुद्ध. त्रि० (रुद्ध) રોકેલ; અટકાવેલ.

रुधिर. न० (रुधिर) લોહી; રક્ત.

रुप्प. न० (रूप्य) ચાંદી; રૂપું. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંના ૨૭ મા ગ્રહનું નામ.

रुप्प. त्रि० (रौप्य) ચાંદીનું.

रुप्पकूलप्पवाय. पुं० (रूप्यकूलप्रपात) દ્રહ વિશેષ.

रुप्पकूला. स्त्री० (रूप्यकूला) રૂક્મિ પર્વતના મહાપુંડરીક દ્રહના ઉત્તર તોરણે થઇ હિરણ્યવય ક્ષેત્રમાં વહેતી એક નદી. (૨) એક દેવી. (૩) પું૦ રૂક્મિ પર્વતનું એક કૂટ.

रुप्पकूलाकूड. पुं० (रूप्यकूलाकूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ.

रुप्पसुगंध. पुं० (रूप्यसुगंध) વનસ્પતિ વિશેષ.

रुप्पाभास. पुं० (रूप्याभास) રૂપાભાસ નામનો એક ગ્રહ.

रुप्पि. पुं० (रुक्मिन्) મેરૂની ઉત્તરે એરણ્યવત ક્ષેત્રની મર્યાદા કરનાર રૂક્મિ પર્વત. (૨) કોટીન નગરનો રાજા. (૩) કુણાલ દેશનો રાજા.(૪) એ નામનો એક ગ્રહ. (૫) ૧૭ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૬) દેવ વિશેષ. (૭) રૂક્મિ પર્વતનું એક કૂટ.

रुप्पिकूड. पुं० (रुक्मिकूट) રૂક્મિ પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું બીજું કૂટ.

रुप्पिणी. स्त्री० (रुक्मिणी) અંતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવની માનીતી રાણી.

रुय. न० (रुत) કપાસ; રૂ. (૨) રૂનું બનાવેલ વસ્ત્ર. (૩) પક્ષીનો શબ્દ.

रुय. पुं० (रूप) એક લોકપાળ.

रुयइंद. पुं० (रुचकेन्द्र) રૂચકેન્દ્ર નામનો ઉત્પાત પર્વત; અસુરકુમાર દેવતાને વિશ્રાંતિ લેવાનો પર્વત.

रुयकंत. पुं० (रूपकान्त) પૂર્ણભદ્ર અને વિશિષ્ટ નામના ઇન્દ્રના એક લોકપાળ.

रुयकंता. स्त्री० (रूपकान्ता) ભૂતાનન્દ નામના ઇન્દ્રની એક અગ્રમહિષી.

रुयग. पुं० (रुचक) મણિ; રત્ન. (૨) ગ્રીવાનું એક સુન્દર આભૂષણ. (૩) ત્રિ૦ પ્રીતિકારક; મનોહર. (૪) રૂચક નામનો એક દ્વીપ. (૫) નિષધ પર્વતનું એક શિખર. (૬) મેરૂના મધ્ય ભાગમાં આવેલ આઠ રૂચક પ્રદેશ કે જ્યાંથી દિશાઓની શરૂઆત થાય છે.

रुयगवडिंसअ. न० (रुचकावतंसक) એ નામનું એક ભવન.

रुयगवर. पुं० (रुचकवर) એ નામનો એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૨) રૂચકવર સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) રૂચક દ્વીપને ફરતો રૂચકવર નામનો પર્વત.

रुयगवरदीव. पुं० (रुचकवरद्वीप) ૧૩ મો રૂચકવર દ્વીપ.

रुयगवरभद्द. पुं० (रुचकवरभद्र) રૂચકવર દ્વીપના દેવતાનું નામ.

रुयगवरमहावर. पुं० (रुचकवरमहावर) રૂચકવર સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

रुयगवरोद. पुं० (रुचकवरोद) રૂચકવરોદ નામનો સમુદ્ર.

रुयगवरोभास. पुं० (रुचकवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

रुयगवरोभासभद्द. पुं० (रुचकवरावभासभद्र) રૂચકવરાવભાસ નામા દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

रुयगवरोभासमहाभद्द. पुं० (रुचकवरावभासमहाभद्र) એ નામનો રૂચકવરોભાસ દ્વીપનો દેવતા.

रुयगवरोभासमहावर. पुं० (रुचकवरावभासमहावर) રૂચકવરાવભાસ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

रुयगवरोभासवर. पुं० (रुचकवरावभासवर) રૂચકવરાવભાસ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ,

रुयगावई. स्त्री० (रुचकावती) એક ઇન્દ્રાણી.

रुयगिंद. पुं० (रुचकेन्द्र) ચમરેન્દ્રનો રૂચકેન્દ્ર નામા ઉત્પાત પર્વત. (૨) રત્ન વિશેષ.

रुयगोद. पुं० (रुचकोद) સમુદ્ર વિશેષ.

रुयय. पुं० (रुचक) મેરૂના મધ્ય ભાગમાંના આઠ રૂચક પ્રદેશ. (૨) રૂચક નામનો દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૩) રૂચક નામના તેરમા દ્વીપમાં પ્રાકારને આકારે ૮૫ હજાર યોજનની ઉંચાઇનો મંડળરૂપે રહેલો પર્વત.

रुयरिभिय. पुं० (रुतरिभित) પક્ષીઓનો મનોહર શબ્દ.

रुरु. पुं० (रुरु) મૃગની એક જાત. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ. (૩) અનાર્ય દેશ વિશેષ.

रुह. त्रि० (रुह) ફરી ઉત્પન્ન થનાર; પુનર્જન્મ લેનાર.

रुहा. स्त्री० (रुहा) વનસ્પતિ વિશેષ.

रुहिर. न० (रुधिर) રૂધિર; રક્ત; લોહી.

रुहिरवुट्ठि. स्त्री० (रुधिरवृष्टि) લોહીની વૃષ્ટિનું શુભાશુભ જાણવાની વિદ્યા.

रूअगावई. स्त्री० (रूपकावती) મધ્યમ રૂચક ઉપર વસનારી એક દિશાકુમારી.

रूआदेवी. स्त्री० (रूपादेवी) એ નામની એક દેવી; ભૂતાનેન્દ્રની અગ્રમહિષી.

रूआसिआ. स्त्री० (रूपासिका) મધ્યરૂચક પર્વત ઉપર વસનારી એ નામની એક દિશાકુમારી.

रूढ. त्रि० (रूढ) ઘણા કાળથી પ્રસિદ્ધ થયેલ. (૨) ઉગી નિકળેલ; અંકુર અવસ્થાને પામેલ.

रूढा. स्त्री० (रूढा) બીજની ઉત્પત્તિરૂપ અંકુરાવસ્થા.

रूप. पुं० न० (रूप) રૂપ; સૌંદર્ય.

रूपि. पुं० (रुक्मिन्) રમ્યકવાસ ક્ષેત્ર અને ઐરણ્યવય ક્ષેત્રને જુદું પાડી મર્યાદા બાંધનાર વર્ષધર પર્વત.

रूय. पुं० (रूप) દ્વીપકુમારોના ઇન્દ્ર પૂર્ણ તથા વશિષ્ટના લોકપાળનું નામ.

रूयंस. पुं० (रूपांश) પૂર્ણ તથા વશિષ્ટ ઇંદ્રના લોકપાળનું નામ.

रूयंसा स्त्री० (रूपांशा) ભૂતાનેન્દ્રની દ્વિતીયા અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) એક દિશાકુમારી દેવી.

रूयकंत. पुं० (रूपकान्त) પૂર્ણ તથા વશિષ્ટ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

रूयकंता. स्त्री० (रूपकान्ता) રૂપકાન્તા દેવી. (૨) ભૂતાનેન્દ્રની પાંચમી અગ્રમહિષી.

रूयग. पुं० (रूपक) એક ગૃહસ્થ. (૨) રૂપા દેવીનું સિંહાસન.

रूयगवडिंसय. न० (रूपकावतंसक) રૂપાદેવીનું ભવન.

रूयगसिंहासण. न० (रूपकसिंहासन) રૂપક નામનું સિંહાસન.

रूयगसिरी स्त्री० (रूपकश्री) રૂપકશ્રી નામની સ્ત્રી.

रूयगावई. स्त्री० (रूपकावती) ભૂતાનેન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી.

रूयगाहावइ. पुं० (रूपगाथापति) રૂપ નામનો ગાથાપતિ–ગૃહસ્થ.

रूयप्पभ. पुं० (रूपप्रभ) દ્વીપકુમારોના ઇન્દ્ર પૂર્ણ તથા વશિષ્ટના લોકપાળનું નામ.

रूयप्पभा. स्त्री० (रूपप्रभा) ભૂતાનેન્દ્રની છઠ્ઠી અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) એક દિશાકુમારી દેવી.

रूयवई. स्त्री० (रूपवती) સુરૂપેન્દ્રની રૂપવતી નામની અગ્રમહિષી.

रूयसीह. पुं० (रूपसिंह) દ્વીપકુમારોના ઇન્દ્ર પૂર્ણ તથા વશિષ્ટના લોકપાળનું નામ.

रूया. स्त्री० (रूपा) ભૂતાનેન્દ્રની પ્રથમ અગ્રમહિષીનું નામ. (૨) રૂપ ગાથાપતિની કન્યાનું નામ.

रूयार. પું० (रूपकार) રૂપ આલેખનાર; ચિતારો.

रूयावई. સ્ત્રી० (रूपवती) એક દિશાકુમારી દેવી.

रूव. પું० ન० (रूप) રૂપ; વર્ણ; કાન્તિ. (૨) શરીરનો દેખાવ. (૩) મૂર્તવસ્તુ; રૂપી પદાર્થ. (૪) રૂપ પરાવર્તનની કળા. (૫) સ્વરૂપ. (૬) એક. (૭) સ્વભાવ.

रूवंधर. ત્રિ० (रूपधर) બાહ્યલિંગ-રજોહરણાદિરૂપ ધારણ કરનાર; વેષધારી.

रूवंसा. સ્ત્રી० (रूपांशा) મધ્યમરૂચક પર્વત ઉપર વસનારી ચાર દિશાકુમારીમાંની બીજી.

रूवग. પું० ન० (रूपक) આકૃતિ; ચિત્ર; પ્રતિબિંબ. (૨) સોનુંરૂપું.

रूवग. પું० (रूप्यक) રૂપીયો; સિક્કો.

रूवगय. ત્રિ० (रूपगत) મૂર્તદ્રવ્ય; રૂપી પદાર્થ.

रूवगावती. સ્ત્રી० (रूपकावती) મધ્યમરૂચક પર્વત ઉપર વસનારી ચાર દિશાકુમારીઓમાંની ચોથી.

रूवतेण. પું० (रूपस्तेन) રૂપનો ચોર; ગુણ ન હોય છતાં ગુણનો દેખાવ કરે તે.

रूवपरियारग. પું० (रूपपरिचारक) રૂપને જોવા માત્રથી વિષયતૃપ્તિ કરનાર.

रूवपरियारणा. સ્ત્રી० (रूपपरिचारणा) રૂપ જોઇને વિષયતૃપ્તિ કરવી તે.

रूववई. સ્ત્રી० (रूपवती) રૂપાળી સ્ત્રી. (૨) રૂપવતી દેવી. (૩) ભૂતના ઇન્દ્ર સુરૂપની અગ્રમહિષી. (૪) એક દિશાકુમારી મહત્તરિકા.

रूवा. સ્ત્રી० (रूपा) મધ્યમરૂચક પર્વત ઉપર રહેનારી ચાર દિશાકુમારીઓમાંની પહેલી.

रूवावई. સ્ત્રી० (रूपावती) એ નામની અર્હત ભગવાનની નાળ કાપનારી એક દિશાકુમારી.

रूवि. ત્રિ० (रूपिन्) રૂપવાળું; રૂપી પદાર્થ. (૨) ગુચ્છ વિશેષ.

रूविदव्व. ન० (रूपिद्रव्य) રૂપવાળું દ્રવ્ય; રૂપી પદાર્થ.

रूवी. સ્ત્રી० (रूपिणी) રૂપવાળી સ્ત્રી. (૨) ધોળો આકડો.

रेकार. પું० (रेकार) રે-અરે એવા તિરસ્કારનું વચન.

रेणा. સ્ત્રી० (रेणा) સ્થૂલિભદ્રની બહેન; એક જૈન સાધ્વી.

रेणु. પું० સ્ત્રી० (रेणु) ધૂળ; રજ; રેતી.

रेणुया. સ્ત્રી० (रेणुका) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ. (૨) ઔષધિ વિશેષ.

रेयग. પું० (रेचक) સંગીતાનુસાર સ્વરની ગતિ વિશેષ.

रेवइय. ન० (रैवतिक) એ નામનું એક ઉદ્યાન.

रेवई. સ્ત્રી० (रेवती) બળદેવની રાણી. (૨) એક નક્ષત્રનું નામ. (૩) રેવતી ગાથાપતણી કે જેણીએ મહાવીર સ્વામીને બીજોરાપાક ઉત્કૃષ્ટ ભાવે વ્હોરાવવાથી તીર્થંકર નામગોત્ર ઉપાર્જન કર્યું. (૪) મહાવીરસ્વામીના દશ શ્રાવકમાંના આઠમા મહાશતક શ્રાવકની સ્ત્રી.

रेवतअ. પું० (रैवतक) ગિરનાર પર્વત.

रेवती. સ્ત્રી० (रेवती) જુઓ "રેવઈ" શબ્દ.

रेवतीनक्खत्त. ન० (रेवतीनक्षत्र) આર્યનાગહસ્તિના શિષ્યનું નામ.

रेवय. પું० (रैवत) ધૈવત નામે સાત સ્વરમાંનો છઠ્ઠા સ્વર. (૨) સોરઠમાં આવેલ ગિરનાર પર્વત.

रेवयपव्वय. પું (रैवतपर्वत) ગિરનાર પર્વત.

रेहा. સ્ત્રી० (रेखा) લીટી; પંક્તિ.

रोअणागिरिकूड. पुं० (रोचनगिरिकूट) ભદ્રસાલ વનનાં આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ.

रोइय. त्रि० (रोचित) રૂચેલું; સારૂં લાગેલું.

रोइयावसाण. न० (रोचितावसान) ગીતના ચાર પ્રકારમાંનો અંતિમ પ્રકાર.

रोग. पुं० (रोग) રોગ; વ્યાધિ. (૨) રોગનો પરિષહ.

रोगि. त्रि० (रोगिन्) રોગી; વ્યાધિપીડિત.

रोगिणिया. स्त्री० (रोगिणिका) રોગના કારણથી લીધેલી દીક્ષા.

रोज्झ. पुं० ( ) રોઝ નામનું જંગલી પશુ.

रोट्ट. पुं० न० (लोष्ठ) લોટ; ચોખા વગેરેનો આટો.

रोद्द. पुं० (रौद्र) નવ રસમાંનો એક રૌદ્ર રસ; ક્રોધ પ્રકૃતિવાળો એક રસ; (૨) પ્રથમ મુહૂર્તનું નામ. (૩) ત્રીજા બળદેવના પિતાનું નામ. (૪) त्रि० દારૂણ; ભયંકર. (૫) न० ધ્યાન વિશેષ.

रोद्दज्झाण. न० (रौद्रध्यान) અન્ય જીવોને મારવાનો વિચાર કરવો તે; રૂદ્રધ્યાન.

रोम. पुं० न० (रोमन्) રોમ; રૂંવાડાં; વાલ; કેશ. (૨) રોમ નામનો એક દેશ. (૩) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

रोमंच. पुं० (रोमाञ्च) રોમાંચ; રોમરાજી.

रोमक. पुं० (रोमक) ઉત્તર ભરતમાંનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

रोमकूव. पुं० (रोमकूप) રોમરાજિ; વાળનું છિદ્ર.

रोमराइ. स्त्री० (रोमराजि) રોમની પંક્તિ.

रोमालोण. न० (रुमालवण) ખાણથી ઉત્પન્ન થતું મીઠું.

रोमाहार. पुं० (रोमाहार) રોમરાજીથી હવા વગેરેમાંથી આહાર લેવો તે.

रोय. पुं० (रोग) જ્વરાદિ વ્યાધિ; રોગ.

रोयग. न० (रोचक) રોચક નામનું સમકિત કે જેમાં સદનુષ્ઠાન પ્રત્યે શ્રદ્ધા માત્ર રહે પણ અનુષ્ઠાન થઈ શકે નહિ.

रोर. पुं० (रौर) ચોથી નરકનો એક નરકાવાસો. (૨) त्रि० દારૂણ; ભયંકર.

रोरुअ. पुं० (रौरुक) સાતમી નરકનો એક નરકાવાસો. (૨) ચોથી નરકભૂમિનો એક નરકાવાસો.

रोविंदअ. पुं० (रोविंदक) ગીતનો એક પ્રકાર.

रोविय. त्रि० (रोपित) રોપેલું; વાવેલું.

रोस. पुं० (रोष) રોષ; ક્રોધ.

रोसण. न० (रोषण) રૂસણું; ક્રોધે ભરાવું.

रोसि. त्रि० (रोषिन्) ક્રોધી; ક્રોધ કરનાર.

रोह. पुं० (रोध) ઘેરો ઘાલવો.

रोह. पुं० (रोह) એ નામના એક મુનિ. (૨) ગોશાળાનો ચોથો પ્રૌઢ પરિહાર.

रोहगुत्त. पुं० (रोहगुप्त) રોહગુપ્ત નામે શ્રી ગુપ્તાચાર્યના શિષ્ય. (૨) આર્ય સુહસ્તીના શિષ્ય. (૩) આર્ય મહાગિરિના શિષ્ય.

रोहण. न० (रोहण) ઉત્પત્તિ.

रोहिअंसदीव. पुं० (रोहितांशद्वीप) રોહિતાંશ પ્રપાતકુંડની વચ્ચેનો દ્વીપ.

रोहिअंसप्पवायकुंड पुं० (*रोहितांशप्रपातकुंड*) રોહિતાંશા નદીનો જેમાં દરેડો પડે છે તે કુંડ.

रोहिअंसा. स्त्री० (रोहितांशा) ચુલ્લહિમવંતના પદ્મદ્રહની ઉત્તર દિશામાંથી નીકળી હેમવય ક્ષેત્રમાં થઈ લવણ સમુદ્રને મળતી એક નદી.

रोहिअदीव. पुं० (रोहिताद्वीप) રોહિતાપ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો દ્વીપ.

रोहिअप्पवायकुंड. पुं० (रोहिताप्रपातकुण्ड) જેમાં રોહિતા નદીનો દરેડો પડે છે તે કુંડ.

रोहिआ. स्त्री० (रोहिता) રોહિતા નદી જે હેમવય ક્ષેત્રમાં પૂર્વ તરફ લવણ સમુદ્રને મળે છે તે.

रोहिडग. न० (रोहितक) રોહિતક નામનું એક નગર.

रोहिणिदास. पुं० (रोहिणीदास) રોહિણીદાસ નામે કોઇ માણસ.

रोहिणिदिन्न. पुं० (रोहिणीदत्त) એ નામનો એક પુરૂષ.

रोहिणिदेव. पुं० (रोहिणीदेव) એ નામનો એક માણસ

रोहिणिय. पुं० (रौहिणेय) રોહિણી નક્ષત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ. (૨) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

रोहिणिया. स्त्री० (रोहिणिका) ધનશેઠના ચોથા દીકરા-ધનરક્ષિતની વહુનું નામ.

रोहिणिरक्खिअ. पुं० (रोहिणीरक्षित) એ નામનો કોઇ પુરૂષ.

रोहिणिसम्म. पुं० (रोहिणीशर्मन्) એ નામનો કોઇ પુરૂષ.

रोहिणिसेण. पुं० (रोहिणीसेन) એ નામનો પુરૂષ.

रोहिणी. स्त्री० (रोहिणी) કિંપુરૂષના ઇન્દ્ર-સુપુરૂષની પહેલી અગ્રમહિષી. (૨) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્ર શક્રના લોકપાળની પહેલી અગ્રમહિષી. (૩) સૌધર્મના ઇન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષી. (૪) એક દેવી. (૫) નવમા બળદેવની માતાનું નામ. (૬) એક જાતની કડવી છાલ. (૭) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૫ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ. (૮) એ નામનું નક્ષત્ર. (૯) ધનરક્ષિતની સ્ત્રીનું નામ. (૧૦) રોહિણીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતાસૂત્રનું સાતમું અધ્યયન.

रोहिय. न० पुं० (रोहित) તૃણ વિશેષ. (૨) એક જાતનું માછલું. (૩) એક દ્વીપ. (૪) त्रि० રૂઝાઇ ગયેલું. (૫) પ્રગટ થયેલ.

रोहियंस. न० (रोहितांश) એ નામની એક પર્વગ વનસ્પતિ. (૨) पुं० એ નામનો એક દ્વીપ.

रोहियंसकूड. पुं० (रोहितांशकूट) ક્ષુલ્લહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું ૭ મું કૂટ.

रोहियंसा. स्त्री० (रोहितांशा) એ નામની એક નદી.

रोहियंसापवाय. पुं० (रोहितांशाप्रपात) એ નામનો એક દ્રહ.

रोहियकूड. पुं० (रोहितकूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

रोहियग. न० (रोहितक) જુઓ "રોહિડગ" શબ્દ.

रोहियप्पवाय. पुं० (रोहिताप्रपात) એ નામનો એક દ્રહ.

रोहिया. स्त्री० (रोहिता) મહાહિમવંત પર્વતના મહાપદ્મ દ્રહમાંથી નીકળતી એક નદી.

ल.

लइणी. स्त्री० ( ) લતા; વેલ.

लइय. त्रि० (लगित) લાગેલું; ચોટેલું. (૨) પહેરેલું; ધારણ કરેલું.

लउड. पुं० (लकुट) લાકડી; લાકડું; દંડો.

लउडया. स्त्री० (लकुटिका) લાકડી.

लउडसाइ. त्रि० (लकुटशायिन्) લકુટાસને સુનાર; પગની પેની અને મસ્તક જમીનને લગાડી બાકીનું શરીર ચતું અધર રાખી સુનાર.

लउय. पुं० (लकुच) એ નામનું બહુબીજવાળું એક વૃક્ષ.

लउस. पुं० (लकुश) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર.

लउसिया. स्त्री० (लकुशिका) લકુશ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલ દાસી.

लंख. पुं० स्त्री० (लङ्ख) વાંસ ઉપર ચઢનાર નટલોક; વાંસ ઉપર ચઢી ખેલ કરનાર.

लंखिया. स्त्री० (लङ्खिका) વાંસ ઉપર ચઢતી વખતે નટડી ઢીંચણ સુધી લાંબી ચડ્ડી પહેરે છે તે.

लंगलिय. त्रि० (लांगलिक) કંઠમાં સોનાનો હળ ધરનાર.

लंगूल. न० (लाङ्गूल) પુંછડું. (૨) એક પ્રકારનું પુંછડાંવાળું માછલું.

लंघण. } **लंघन.** } न० (लङ्घन) ઉલ્લંઘન કરવું.

लंचन. न० (लाञ्चन) } **लंचा.** स्त्री० (लञ्चा) } લાંચ; રૂશવત.

लंछ. पुं० (लञ्छ) ચોરોની એક જાતિ.

लंछण. न० (लाञ्छन) નિશાની; ચિહ્ન.

लंछिय. त्रि० (लाञ्छित) લાંછન લાગેલું. (૨) છાણ વગેરેથી લિંપીને મોઢું જડેલું.

लंतक. } **लंतग.** } **लंतय.** } पुं० (लान्तक) છઠ્ઠો દેવલોક. (૨) છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતા. (૩) છઠ્ઠા દેવલોકનો ઈન્દ્ર. (૪) એ નામનું એક વિમાન.

लंद. पुं० न० (लन्द) કાળ; સમય.

लंब. पुं० (लम्ब) આલંબન; ટેકો. (૨) ત્રિ૦ લાંબું; દીર્ઘ.

लंबण न० (लम्बन) કવલ; કોળિયો.

लंबिगा. स्त्री० (लंबिका) પડજીભ.

लंबिय. त्रि० (लंबित) લાંબું કરેલું. (૨) પું૦ ઝાડની શાખામાં લટકવાનો અભિગ્રહ ધરનાર વાનપ્રસ્થનો એક વર્ગ.

लंबुत्तर. पुं० स्त्री० (लंबोत्तर) નાભિથી ઉપર અને ઘુંટણથી ઉંચે ચોલપટ્ટ પહેરી કાઉસગ્ગ કરવાથી લાગતો કાઉસગ્ગનો આઠમો દોષ.

लंबूसग. न० (लम्बूसक) માળાનું ઝુમકું. (૨) આભૂષણ વિશેષ.

लंबोट्ठ. त्रि० (लम्बौष्ठ) લાંબા હોઠવાળો.

लंबोदर. पुं० (लम्बोदर) જેનું લાંબું ઉદર હોય તે; ગણેશ.

लंभ. पुं० (लाभ) લાભ; પ્રાપ્તિ.

लक्ख. न० (लक्ष्य) નિશાન; લક્ષ્ય. (૨) લક્ષણ કરવા યોગ્ય; જીવાદિક. (૩) મિસ; બહાનું.

लक्ख. न० (लक्ष) લાખની સંખ્યા.

लक्खण. पुं० (लक्ष्मण) દશરથ રાજાના પુત્ર.

लक्खण. पुं० न० (लक्षण) સ્વસ્તિકાદિ શરીરનાં શુભાશુભ લક્ષણ. (૨) ચિન્હ; લિંગ. (૩) શુભાશુભ લક્ષણ જાણવાનું શાસ્ત્ર; અષ્ટાંગનિમિત્ત શાસ્ત્રમાંનું એક; સામુદ્રિક શાસ્ત્ર. (૪) છત્રચામરાદિનાં લક્ષણ. (૫) ઉપયોગ. (૬) શબ્દની વ્યુત્પત્તિ. (૭) અસાધારણ ધર્મ; અતિવ્યાપ્તિ, અવ્યાપ્તિ, અસંભવ, એ ત્રણ દોષરહિત લક્ષણ. (૮) મનુષ્ય, પશુ વગેરેનાં શુભાશુભ લક્ષણ જાણવાની કળા.

लक्खणा. स्त्री० (लक्ष्मणा) શ્રી કૃષ્ણની એક પટ્ટરાણી. (૨) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૩) ૮ મા તીર્થંકરની માતા.

लक्खपाग. पुं० (लक्षपाक) લાખ રૂપીયાના ખર્ચથી થતો એક જાતનો પાક.

लक्खवाणिज्ज. न० (लाक्षावाणिज्य) લાખનો વ્યાપાર કરવો તે; પન્દર કર્માદાનમાંનું એક.

लक्खा. स्त्री० (लाक्षा) લાખ.

लगंड. न० (लगण्ड) વાંકું લાકડું.

लगंडसायि. त्रि० (लगण्डशायिन्) વાંકા લાકડાની પેઠે આસનવાળી સુનાર.

लगड. पुं० (लकुट) લાકડી; સોટો.

लगडसाइ. त्रि० (लकुटशायिन्) લાકડીની પેઠે માથું અને પગની પેની જમીન ઉપર મુકી શેષભાગ અધર રાખી સુનાર.

लगडसाइया. स्त्री० (लकुटशायिनी) લાકડીની પેઠે લકુટાસને સુનાર સ્ત્રી.

लगडाइय. त्रि० (लकुटायतिक) લાકડીની પેઠે લાંબા થઈ સુનાર.

लग्ग. त्रि० (लग्न) લાગેલ; ચોંટેલ. (૨) મેષ, વૃષાદિ બાર લગ્ન.

लघुपरक्कम. पुं० (लघुपराक्रम) ઇશાનેન્દ્રના પાયદળ લશ્કરનો અધિપતિ.

लच्छण. न० (लक्षण) ચિહ્ન.

लच्छी. स्त्री० (लक्ष्मी) લક્ષ્મીદેવી. (૨) સુંદરતા; શોભા. (૩) સંપત્તિ; ધન. (૪) ચૂલહિમવંત પર્વતના પુંડરીક દ્રહની આધિષ્ઠાત્રી દેવી.

लच्छीकूड. पुं० (लक्ष्मीकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ–શિખર.

लच्छीमई. स्त्री० (लक्ष्मीमती) છઠ્ઠા વાસુદેવની માતા. (૨) ૧૧ મા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી, (રત્ન).

लच्छीवई. स्त्री० (लक्ष्मीवती) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની પાંચમી દિશાકુમારી.

लज्जणिज्ज. } **लज्जणिय.** } त्रि० (लज्जनीय) શરમાય તેવું.

लज्जा. स्त्री० (लज्जा) લાજ; શરમ. (૨) સંયમ.

लज्जालु. त्रि० (लज्जालु) લજ્જાળુ;શરમાળ.

लज्जावण. त्रि० (लज्जन) શરમાળ કરનાર.

लज्जाविय. } **लज्जिय.** } त्रि० (लज्जित) શરમાયેલ.

लज्जु. त्रि० (लज्जालु) શરમાળ; લજ્જાળુ.

लज्जु. त्रि० (ऋजु) સંયમવાન્. (૨) સરળ.

लज्जु. स्त्री० (रज्जु) રસ્સી; દોરી. (૨) त्रि० સરળ; સીધું.

लट्ठ. त्रि० (लष्ट) સુંદર; રમણીય. (૨) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ. (૩) न० કસુંબો.

लट्ठदंत. पुं० (लष्टदन्त) લવણ સમુદ્રમાં નવસો યોજન ઉપર આવેલ એક અંતરદ્વીપ. (૨) त्रि० એ દ્વીપના મનુષ્ય. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

लट्ठि. स्त्री० (यष्टि) લાકડી; સોટી. (૨) સંન્યાસીનું એક ઉપકરણ.

लट्ठिग्गाह. त्रि० } **लट्ठिग्गाह.** } (यष्टिग्राह) રાજાની સ્વારીમાં લાકડી લઇ ચાલનાર.

लट्ठिया. स्त्री० (यष्टिका) લાકડી.

लडह. त्रि० ( ) સુંદર; મનોહર.

लडुग. पुं० (लड्डुक) લાડવા; મોદક.

लण्ह. त्रि० (श्लक्ष्ण) ઘુંટીને પાલીસ કરેલું; કોમળ.

लता. स्त्री० (लता) લતા; વેલ.

लतिआ. स्त्री० (लतिका) વેલડી.

लत्ता. स्त्री० ( ) લાત મારવી.

लत्तिया. स्त्री० (लत्तिका) લાત; પાટુ. (૨) કાંશિયા; મંજીરા.

लद्ध. त्रि० (लब्ध) મેળવેલું; પ્રાપ્ત કરેલું.

लद्धबाहु. पुं० (लब्धबाहु) દશમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

लद्धि. स्त्री० (लब्धि) વીર્યાન્તરાયના ક્ષય કે ક્ષયોપશમથી પ્રાપ્ત થતી શક્તિ. (૨) શ્રુતજ્ઞાનના આવરણનો ક્ષયોપશમ. (૩) પ્રાપ્તિ; લાભ; ફાયદો. (૪) અહિંસા. (૫) યોગ્યતા.

लद्धिअक्खर. न० (लब्ध्यक्षर) શબ્દાર્થના પર્યાલોચનથી થતું શ્રુતજ્ઞાન; ઉપયોગ-રૂપ ભાવશ્રુતનો એક પ્રકાર.

लद्धिया. स्त्री० (लब्धिका) પ્રાપ્તિ.

लप्पसिया. स्त्री० ( ) લાપસી.

लय. पुं० (लय) વીણા વગાડતાં અંગુલીમાં રખાતું એક સાધન. (૨) સંબંધ; આ-શ્રય; મેળાપ.

लयण. न० (लयन) તિરોભાવ; લીન થવું તે. (૨) ઘર. (૩) પર્વતની ગુફા; ભોંયરું.

लयसम. पुं० (लयसम) લય; વીણાના રાગને અનુસારે ગાવું તે.

लया. स्त्री० (लता) લતા; વેલડી. (૨) પ્ર-કાર; ભેદ; (૩) છડી; લાકડી.

लयाघर. न० (लतागृह) લતાનું બનેલું ઘર; લતામંડપ.

लयाजुद्ध. न० (लतायुद्ध) લતાઓથી યુદ્ધ કરવાની કળા.

ललणा. स्त्री० (ललना) રમણ કરાવનારી સ્ત્રી.

ललाड. न० (ललाट) કપાળ.

ललिअ. न० ( ) પાસા પ્રમુખથી ચોપાટ વગેરે રમવું તે; લીલા; ગમ્મત.

ललिइंदिय. पुं० (ललितेन्द्रिय) ગર્ભશ્રીમંત-રાજપુત્રાદિક.

ललिय. त्रि० (ललित) સુંદર; રમણીય. (૨) न० પાંચમા બળદેવના ત્રીજા પૂ-ર્વભવનું નામ. (૩) અંગ વિન્યાસ વિશેષ.

लंबण न० (लम्बन ... પ્રસાદ. (૫) त्रि० અભિ

लंबिगा. स्त्री० (लंबिका

ललियमित्त. पुं० (ललितमित्र) સાતમા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

ललिया. स्त्री० (ललिता) રાજગૃહ નગર-માંની ૭ માણસોની એક ગોષ્ઠી-મંડળીનું નામ.

लल्लु. त्रि० (लल्ल) અવ્યક્ત શબ્દ.

लल्लक्क. त्रि० ( ) ભયંકર.

लल्लिरी. स्त्री० ( ) એક જાતની માછલાં પકડવાની જાળ.

लव. त्रि० (लप) બોલનાર; બકવાદ કરનાર.

लव. पुं० (लव) સાત સ્તોક અથવા ૪ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણ એક કાળવિભાગ. (૨) દાનનું ફળ કહેવું તે. (૩) આઠ પ્રકારનાં કર્મ. (૪) એક વૃક્ષ.

लवइय. त्रि० (लवकित) નવાં પાંદડાંવાળું; પલ્લવિત થએલું.

लवंग. पुं० न० (लवंग) લવંગનું વૃક્ષ, ફૂલ તથા ફળ.

लवण. न० (लवन) છેદવું; કાપવું.

लवण. पुं० (लवण) એ નામનો જમ્બૂ-દ્વીપને ફરતો એક સમુદ્ર. (૨) મીઠું; નિમક. (૩) त्रि० ખારૂં.

लवणसमुद्द. पुं० (लवणसमुद्र) લવણ ના-મનો સમુદ્ર.

लवणोदअ. पुं० (लवणोदक) લવણ સમુદ્ર.

लवय. पुं० (लवक) કેળ ; ઝાડ. (૨) બિન્દુ; લેશ; અંશ.

लवसत्तम. पुं० (लवसप्तम) મનુષ્યના ભ-વમાં સાત લવનું આયુષ્ય ઓછું હોવાથી થોડાં કર્મ અવશેષ રહે છે તે ભોગવવા માટે અનુત્તરવિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે તે દેવતા; સર્વોત્તમ દેવજાતિ.

लवालव. पुं० (लवालव) દરેક વખતે સા-વધાન રહી સામાચારીનું અનુષ્ઠાન કરવું તે.

लवावसंकि. त्रि० (लवापशङ्किन्) કર્મના અ-પલાપ કરનાર; નાસ્તિક.

लविय. त्रि० (लपित) કહેલું; બોલેલું.

लसण. न० (लशुन) કન્દ વિશેષ; લસણ.

लहरि. स्त्री० (लहरि) મોજું; લહેર; તરંગ.

लहु. त्रि० (लघु) લઘુ; નહાનું; હલકું. (૨) હ્રસ્વ. (૩) જઘન્ય; થોડામાં થોડું. (૪) न० જલદી; તુરત.

लहुइय. त्रि० (लघुकृत) નહાનું કરેલ.

लहुकम्म. त्रि० (लघुकर्मन्) થોડાં કર્મવાળો; લઘુકર્મી.

लहुकरण. न० (लघुकरण) જેનાં કરણો-સાધનભૂત અવયવો નાજુક શીઘ્ર ગતિ-વાળા હોય તેવું યાન–વાહન. (૨) દ-ક્ષતા; ચાતુરી.

लहुपरक्कम. पुं० (लघुपराक्रम) ઈશાનેન્દ્રના પાયદળ લશ્કરના અધિપતિનું નામ.

लहुफास. पुं० (लघुस्पर्श) હલકો સ્પર્શ; આઠ સ્પર્શમાંનો એક.

लहुभूय. त्रि० (लघुभूत) હલકું થયેલું. (૨) મોક્ષ. (૩) સંયમ.

लहुया. स्त्री० (लघुजा) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

लहुसीहनिक्कीलिय. न० (लघुसिंहनिःक्रीडित) એ નામનું એક તપ કે જેમાં ૧૫૪ ઉપવાસ અને ૩૩ પારણાં આવે છે, છ માસ અને સાત દિવસે તે પુરૂં થાય છે.

लहुस्सग. } **लहुस्सय.** } त्रि० (लघुस्वक) તુચ્છ; અલ્પ; થોડું.

लहुहत्थ. न० (लघुहस्त) હલકો હાથ.

लाअ. न० (लेपन) લીંપવું.

लाइम. त्रि० (लव्य) કાપવા યોગ્ય. (૨) રોપવા યોગ્ય.

लाइय. न० (   ) છાણ માટી વગેરેથી લીંપવું.

लाउ. पुं० (अलाबु) તુંબડું.

लाउल्लोइय. त्रि० (लिप्तोल्लोचित) લીંપીને ઉલ્લોચ બાંધેલ.

लाघव. न० (लाघव) હલકાપણું; લઘુતા-નમ્રતા; નિરભિમાન વૃત્તિ.

लाघवया. स्त्री० (लाघव) નિરભિમાન વૃત્તિ; નિરૂપાધિકપણું; ઉપાધિની ન્યૂન-તા; લઘુતા.

लाघवि. त्रि० (लाघविन्) લઘુતાવાળા.

लाघविय. न० (लाघविक) લઘુતા; લાઘવ.

लाघविया. स्त्री० (लाघव) જુઓ "લાઘવયા" શબ્દ.

लाडी. स्त्री० (लाटी) લિપિ વિશેષ.

लाढ. त्रि० (   ) પ્રસિદ્ધ; શ્રેષ્ઠ; પ્ર-ખ્યાત. (૨) સારૂં કે નરસું જે મળે તેના ઉપર ગુજરાન ચલાવનાર; આત્મ નિગ્રહી.

लाढ. पुं० (लाट) એ નામનો એક આર્ય-દેશ.

लाभ. पुं० (लाभ) લાભ; પ્રાપ્તિ.

लाभंतराय. पुं० (लाभान्तराय) જેના ઉદયથી છવ છતાંજોગે પણ લાભ ન મેળવી શકે એવી એક અંતરાય કર્મની પ્રકૃતિ.

लाभिय. त्रि० (लाभिक) લાભવાળું.

लाम. त्रि० (ललाम) સુંદર.

लाय. त्रि० (लात) ગ્રહણ કરેલ. (૨) સ્થાપિત.

लायण्ण. } **लायन्न.** } न० (लावण्य) સુંદરતા.

लालप्पण. न० } **लालप्पणया.** स्त्री० } (लालपन) અતિશય આલાપન–બકવાદ.

लालस. त्रि० (लालस) લાલચુ.

लाला स्त्री० (लाला) મુખની લાળ. (૨) ઘંટાની અંદર રહેતું લોલક.

लालिय. त्रि० (लालित) લાલનપાલન કરેલ.

लावक. } पुं० (लावक) લાવરી પક્ષી.
लावग. } (२) त्रि० છેદનાર; કાપનાર.
लावणिय. त्रि० (लावणिक) લવણવાળું.
लावण्ण. न० (लावण्य) સુંદરતા; ખૂબસૂરતી. (२) ચતુરાઇ.
लावय. पुं० (लावक) લાવરી પક્ષી.
लावलोग. पुं० (लावलोक) એ નામનો એક દેશ.
लाविया. स्त्री० ( ) લાલચ.
लासक. } पुं० (लासक) રાસડા ગાનાર.
लासग. } (२) જયના પોકારો કરનાર; ભાણ્ડ.
लासय. पुं० (लासक) લાશક નામનો એક અનાર્ય દેશ. (२) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.
लासिया. स्त्री० (लासिका) લાશક દેશમાં જન્મેલ દાસી.
लाह. पुं० (लाभ) લાભ; પ્રાપ્તિ.
लाहव. न० (लाघव) લઘુતા.
लिंग. न० (लिङ्ग) ચિહ્ન; વેષ. (२) સાધન; હેતુ. (३) સ્ત્રી, પુરૂષ આદિ જાતિ. (४) પુરૂષ ચિહ્ન.
लिंगकसायकुसील. पुं० (लिङ्गकषायकुशील) કષાયકુશીળ નિયંઠાનો એક પ્રકાર; લિંગ-આજ્ઞાચારમાં દૂષણ લગાડનાર કષાયકુશીલ.
लिंगकुसील. त्रि० (लिङ्गकुशील) લિંગ-વેષને દૂષિત કરનાર.
लिंगधारि. त्रि० (लिङ्गधारिन्) લિંગધારી; વેષ ધરનાર.
लिंगपडिसेवणाकुसील. पुं० (लिङ्गप्रतिसेवनाकुशील) લિંગનો વિરાધક; લિંગ-વેષ ધારણ કરી આજીવિકા કરનાર સાધુ.
लिंगपुलाय. पुं० (लिङ्गपुलाक) વિના કારણે સાધુનો વેષ બદલી સંયમને મલીન બનાવનાર સાધુ.
लिंगाजीव. पुं० (लिङ्गाजीव) વેષધારી સાધુ.
लिंगि. पुं० (लिङ्गिन्) લિંગ-હેતુથી સાધ્ય; છવ. (२) હેતુથી સાધ્ય; અગ્નિ વગેરે. (३) સાધુના વેષને ધારણ કરનાર.
लिंगिय. त्रि० (लैङ्गिक) હેતુ વ્યાપ્ય; સાધ્ય.
लिंछ. न० ( ) ચુલ્લાનો આશ્રય. (२) અગ્નિ વિશેષ.
लिंड. न० ( ) લીંડું; હાથી આદિની વિષ્ઠા. (२) શેવાળવાળું પાણી. (३) છાણ. (४) त्रि० તીક્ષ્ણ.
लिंपण. न० (लेपन) લીંપવું; લેપ કરવો.
लिंब. पुं० (लिम्ब) ઘેટાના બચ્ચાની ઉન સહિત ચામડી.
लिक्खय. न० (लेख्यक) ઘર સંબંધી કાગળ પત્ર લખવા તે.
लिक्खा. स्त्री० (लिक्षा) લીખ; માથામાં પડતું એક જન્તુ. (२) આઠ વાળાગ્ર પ્રમાણ સ્કંધ.
लिच. त्रि० ( ) કોમળ; સુંવાળું.
लिच्छ. पुं० ( ) અગ્નિ.
लिच्छा. स्त्री० (लिप्सा) લાભ મેળવવાની ઇચ્છા.
लिच्छु. त्रि० (लिप्सु) લાભ મેળવવા ઇચ્છનાર.
लिट्ठु. पुं० (लेष्टु) ઢેકું.
लित्त. त्रि० (लिप्त) લીંપેલ; વીંટાળેલ. (२) न० એષણાના દશ દોષમાંનો નવમો દોષ.
लिप्प. त्रि० (लेप्य) લીંપવા યોગ્ય ચીકણો પદાર્થ.
लिवि. स्त्री० (लिपि) } લિપિ; અક્ષરોની
लिवी. स्त्री० (लिपी) } નિયત આકૃતિ.
लिव्व. त्रि० ( ) નમ્ર સ્વભાવવાળો.
लिव्वासण. पुं० (लिप्यासन) ખડીઓ.
लिहण. न० (लेहन) ચાટવું તે.
लिहिय. त्रि० (लिखित) લખેલું.

लीण. त्रि० (लीन) લીન થએલ; મગ્ન થએલ.

लीला. स्त्री० (लीला) રમણ; ક્રીડા; આનન્દ.

लीहा. स्त्री० (रेखा) હાથ પગની રેખા.

लुंचिअ. त्रि० (लुञ्चित) લુંચન કરેલ; લોચ કરેલ.

लुंपण. न० (लुम्पन) } લોપ કરવો; વિ-
लुंपणा. स्त्री० (लोपना) } નાશ કરવો.

लुंपित्तार. त्रि० (लोप्तृ) લોપ કરનાર.

लुक्क. त्रि० (लोक्य) પ્રગટ; ખુલ્લું.

लुक्क. त्रि० (लुञ्चित) લોચ કરેલ; કેશરહિત.

लुक्ख. त्रि० (रूक्ष) લુખું; સુકું; રસહીન; (૨) पुं० લુખો સ્પર્શ; આઠ સ્પર્શમાંનો એક.

लुक्खफास. पुं० (रूक्षस्पर्श) લુખો સ્પર્શ.

लुक्खा. स्त्री० (रूक्षा) રાખ; ભસ્મ.

लुक्खि. त्रि० (रूक्षिन्) લુખા સ્પર્શવાળું; સ્નેહરહિત.

लुग्ग. त्रि० (रुग्ण) રોગી, દુ:ખી.

लुत्त. त्रि० (लुप्त) લોપાયેલ; નષ્ટ થયેલ. (૨) લોચ કરેલ.

लुद्ध. न० (लोध्र) સુગંધિ દ્રવ્ય વિશેષ.

लुद्ध. त्रि० (लुब्ध) લોભી. (૨) લોલુપ; લમ્પટ. (૩) पुं० વ્યાધ. (૪) न० લોભ.

लुद्धक. पुं० (लुब्धक) શિકારી.

लुलिय. त्रि० (लुलित) મદમાં છક થયેલ. (૨) વ્યતીત થયેલ.

लूणअ. पुं० (लूणक) લુણી નામની અનંતકાય વનસ્પતિ.

लूया. स्त्री० (लूता) કરોળિયો. (૨) એક જાતનો રોગ; કરોળિયો.

लूसअ. } त्रि० (लूषक) } હિંસક; હિંસા
लूसग. } કરનાર. (૨)
लूसण. त्रि० (लूषण) } વિનાશક. (૩) ક્રૂર; નિર્દય. (૪) ભક્ષક. (૫) દોષિત કરનાર. (૬) વિરાધક; આજ્ઞા નહીં માનનાર. (૭) पुं० હેતુ વિશેષ; બીજાને છેતરવાનો હેતુ.

लूसणया. स्त्री० (लूषण) લુંછવું તે.

लूसिय. त्रि० (लूषित) નષ્ટ કરેલ.

लूह. त्रि० (रूक्ष) લુખું; (૨) पुं० સંયમ. (૩) त्रि० દ્રવ્ય અને ભાવ સ્નેહથી વર્જિત.

लूहचरअ. त्रि० (रूक्षचरक) લુખા આહારની એષણા કરનાર. (સાધુ).

लूहजीवि. त्रि० (रूक्षजीविन्) લુખું ખાઇ જીવનાર.

लूहवित्ति. त्रि० (रूक्षवृत्ति) અનાસક્ત વૃત્તિ-વાળા. (૨) સ્ત્રી० એક પ્રકારની સંયમ-વૃત્તિ.

लूहिअ. त्रि० (रूक्षित) લુંછેલું; લુંછી નાખેલું.

लेख. पुं० (लेख) લેખ; લખવાની ક્રિયા.

लेच्छुइ. त्रि० (लिप्सुक) અતિ આશાવાળો; વણિક્; વ્યાપારી.

लेच्छइ. त्रि० (लेच्छकि) લચ્છિ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલ; ક્ષત્રિય વિશેષ. (૨) એક પ્રસિદ્ધ રાજવંશ.

लेच्छारिय. त्रि० ( ) ખરડાયેલ.

लेज्झ. त्रि० (लेह्य) ચાટવા યોગ્ય મધ વગેરે.

लेट्टु. पुं० (लेष्टु) ઢેફું; ઈંટ.

लेण. न० (लयन) પર્વતમાં કોતરેલ ઘર. (૨) રહેવાની જગા-ધર્મશાળા. (૩) જન્તુગૃહ.

लेणजंभग. पुं० (लयनजृंभक) જંભક દેવતાની એક જાત.

लेणपुन्न. न० (लयनपुण्य) મુસાફરોને રહેવા માટે મકાન આપવાથી થતું પુણ્ય; પુણ્યના નવ પ્રકારમાંનો એક.

लेणविहि. पुं० स्त्री० (लयनविधि) કળા વિશેષ.

लेपण. न० (लेपन) લિંપવું તે.

लेप्प. त्रि० (लेप्य) લિંપવા યોગ્ય પદાર્થ; છાણ વગેરે.

लेप्पकार. त्रि० } (लेप्यकार) લેપન કરનાર.
लेप्पार. पुं० } એક પ્રકારનો કારીગર.

लेलु. पुं० (लेष्टु) ઢેફું; કાંકરો; ઇંટ.

लेव. पुं० (लेप) લેપ; ખરડ. (૨) નાભિ સુધી ઊંડું નદી વગેરેનું પાણી. (૩) રાજગૃહ નગરના નાલંદા પાડાનો રહીશ એ નામનો મહાવીર સ્વામીનો એક શ્રાવક.

लेवकड. त्रि० (लेपकृत) જેથી પાત્ર લેપાય-ખરડાય તેવો પદાર્થ-દૂધ, દહીં, ઘી વગેરે.

लेवण. न० (लेपन) લેપન કરવું; ચોપડવું.

लेवालेव. पुं० (लेपालेप) થોડા કે વધારે લેપવાળી વસ્તુનો લેપ લાગે તે.

लेस. पुं० (लेश) થોડું; લવલેશ.

लेस. पुं० (श्लेष) સંબન્ધ; મળવું તે; મેળાપ.

लेसण. न० (श्लेषण) આલિંગન દેવું. (૨) સંબન્ધ; મેળાપ.

लेसणया. स्त्री० (श्लेषणा) આલિંગન દેવું; ભેટવું. (૨) કુબડાની માફક વાંકા થઈ ચાલવું તે. (૩) સંધિવા; હાથપગના સાંધા રહી જાય તેવો વાયુ.

लेसणा. स्त्री० (श्लेषणा) ચીકાશ કે જેથી એક પદાર્થ બીજા સાથે ચોટી જાય.

लेसणाबंध. पुं० (श्लेषणाबंध) ચીકાશથી બે પદાર્થો પરસ્પર ચોટી જાય તે.

लेसणी. स्त्री० (श्लेषणी) જેથી સામો માણસ આસન સાથે ચોટી જાય તેવી વિદ્યા.

लेसा. स्त्री० (लेश्या) કૃષ્ણાદિ દ્રવ્યને યોગે થતા જીવના અધ્યવસાય વિશેષ; કૃષ્ણ, નીલ, કપોત, તેજુ, પદ્મ અને શુક્લ, એ છ લેશ્યામાંની ગમે તે એક. (૨) પ્રભા; કાન્તિ; તેજ. (૩) સુંદરતા. (૪) પન્નવણા સૂત્રના બીજા પદનું આઠમું દ્વાર. (૫) મનોવૃત્તિ; મનના પરિણામ. (૬) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સત્તરમા પદનું નામ.

लेसिय. त्रि० (लेशित) મસળેલ.

लेस्सा. स्त्री० (लेश्या) જુઓ " लेसा " શબ્દ.

लेस्सापय. न० (लेश्यापद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૧૭ મા પદનું નામ.

लेस्सुद्देसअ. पुं० (लेश्योद्देशक) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૧૭ મા પદના ચોથા ઉદ્દેશાનું નામ.

लेह. पुं० (लेख) લેખન વિદ્યા; લખવાની કળા. (૨) લેખ; નિબંધ; કાગળ.

लेहड्ड. त्रि० ( ) પરિપૂર્ણ; સંપૂર્ણ.

लेहा. स्त्री० (रेखा) રેખા; લીટી.

लेहायरिय. पुं० (लेखाचार्य) લખતાં શિખવનાર; પ્રથમ શિક્ષક.

लेहिणी. स्त्री० (लेखिनी) લેખણ; કલમ.

लेहिया. स्त्री० (लेखिका) રજવાડાનો ઇતિહાસ આલેખનારી દાસી.

लोइय. त्रि० (लौकिक) લોક પ્રસિદ્ધ; લોક સંબંધી; લૌકિક-વ્યાવહારિક. (૨) લોક પ્રસિદ્ધ ભારત, રામાયણાદિ શાસ્ત્ર. (૩) લૌકિક ભાવાવશ્યક; સવારે ભારતનું વાંચન અને બપોર પછી રામાયણનું વાંચન તે આગમથી લૌકિક ભાવાવશ્યક.

लोइयकरणी. स्त्री० (लौकिककरणि) લૌકિક ક્રિયા; સંસારી કાર્ય.

लोउत्तर. त्रि० (लोकोत्तर) લોકની સામાન્ય મર્યાદાથી બહારનું; લોકશ્રેષ્ઠ; અસાધારણ.

लोउत्तरिय. न० (लोकोत्तरिक) જૈન શાસ્ત્રની રીતિ પ્રમાણે કરવામાં આવતું આવશ્યક પ્રતિક્રમણ; નોઆગમથી લોકોત્તરિક ભાવાવશ્યક. (૨) त्रि० લોકોત્તર શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ; જૈન આગમ સંમત.

लोक. पुं० (लोक) છ દ્રવ્યના સમૂહરૂપ સંસાર; જગત.

लोकनालि. स्त्री० (लोकनालि) લોકનાળ; સંપૂર્ણ ચૌદ રાજપરિમિત લોક; સમગ્ર લોક.

लोकपडिपूरणा. पुं० (लोकप्रतिपूर्ण) સિદ્ધશિલાનું નામ.

लोकबिंदुसार. पुं० (लोकबिन्दुसार) ચૌદમા પૂર્વ (શાસ્ત્ર) નું નામ.

लोकायत. पुं० (लोकायत) ચાર્વાક; નાસ્તિક. (૨) ચાર્વાકનું શાસ્ત્ર; નાસ્તિક દર્શન.

लोक्क. त्रि० (लोक्य) જોવા યોગ્ય; દેખવા જેવું.

लोग. पुं० (लोक) સંસાર; જગત્. (૨) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, વગેરે છકાય. (૪) મનુષ્યલોક; જનસમાજ. (૫) લોકશાસ્ત્ર; અર્થશાસ્ત્રાદિ.

लोगंतिय. पुं० (लोकान्तिक) લોકાંતિક જાતના દેવલોક કે જે તીર્થંકરને દીક્ષા લેવાની સૂચના કરવા આવે છે.

लोगंधकार. } पुं० (लोकान्धकार) લોકના
लोगंधयार. } અન્ધકારરૂપ તમસ્કાય.

लोगकंत. पुं० (लोककान्त) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगकूड. पुं० (लोककूट) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगग्ग. पुं० (लोकाग्र) લોકનો અગ્રભાગ.

लोगग्गचूलिआ. स्त्री० (लोकाग्रचूलिका) સિદ્ધશિલાનું નામ; મુક્તિસ્થાન.

लोगजत्ता. स्त्री० (लोकयात्रा) લોકમર્યાદા; લોક રિવાજ; શિષ્ટાચાર.

लोगट्ठिइ. स्त्री० (लोकस्थिति) લોક વ્યવસ્થા.

लोगतमिस्स. न० (लोकतमिस्र) લોકના અન્ધકારરૂપ-તમસ્કાય.

लोगदव्व. न० (लोकद्रव्य) લોકનાં દ્રવ્ય-ધર્માસ્તિકાયાદિ છ દ્રવ્ય; જીવ, અજીવ આદિ પદાર્થનો સમૂહ.

लोगनालि. स्त्री० (लोकनालि) કન્યાના કંચુકને આકારે લોકનાળ.

लोगपरिपूरणा. स्त्री० (लोकपरिपूर्णा) ઈષત્પ્રાગ્ભારા પૃથ્વી; મુક્તિસ્થાન.

लोगपाल. पुं० (लोकपाल) ઈન્દ્રના સામ્રાજ્યની ચાર દિશાના રક્ષક ચાર લોકપાળ; સોમ, યમ, વરૂણ અને વૈશ્રમણ, એ ચાર લોકપાળ.

लोगप्पभ. पुं० (लोकप्रभ) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगबिंदुसार. पुं० (लोकबिंदुसार) લોકમાં સાર-બિંદુરૂપ ચૌદમો પૂર્વ-શાસ્ત્ર; ચૌદમા પૂર્વનું નામ.

लोगमज्झावसाणिय. त्रि० (लोकमध्यावसानिक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો એક.

लोगमत्थय. न० (लोकमस्तक) લોકનું મસ્તક-અગ્રભાગ.

लोगमुणि. पुं० (लोकमुनि) લોકમાં ગણાતા મુનિ; શુક પરિવ્રાજક વગેરે.

लोगरूव. पुं० (लोकरूप) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगलेस्स. पुं० (लोकलेश्य) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगवराण. पुं० (लोकवर्ण) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगवाय. पुं० (लोकवाद) પાખંડી લોકોનો વાદ-માન્યતા.

लोगविजअ. पुं० (लोकविजय) એ નામનું આચારાંગ સૂત્રનું બીજું અધ્યયન.

लोगविपस्सि. त्रि० (लोकविदर्शिन्) લોકોના સુખ દુઃખને જાણનાર.

लोगसराणा. } स्त्री० (लोकसंज्ञा) મતિજ્ઞા-
लोगसन्ना. } નાવરણ કર્મના ક્ષયોપશમથી વિશેષાવબોધ રૂપ જ્ઞાન. (૨) લોકની સંજ્ઞા; કામવાસના; લોકૈષણા.

लोगस्सिंग. पुं० (लोकश्रृङ्ग) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगसिट्ठ. न० (लोकसृष्ट) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगसिद्ध. पुं० (लोकसिद्ध) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगहिय. पुं० (लोकहित) બીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगागास. पुं० न० (लोकाकाश) લોક સંબંધી આકાશ.

लोगायय. पुं० (लोकायत) ચાર્વાકનો એક ગ્રંથ-પુસ્તક; નાસ્તિક પ્રણીત શાસ્ત્ર.

लोगालोग. पुं० न० (लोकालोक) લોક અને અલોક બન્ને; પરિપૂર્ણ આકાશ ક્ષેત્ર.

लोगावत्त. पुं० (लोकावर्त्त) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोगिग. त्रि० (लौकिक) સામાન્ય લોક સંબંધી.

लोगुत्तर. त्रि० (लोकोत्तर) લૌકિક હદની બહારનું; શાસ્ત્રીય.

लोगुत्तरवडिंसग. पुं० (लोकोत्तरावतंसक) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

लोट्ट. } **लोट्टय.** } पुं० ( ) ન્હાનો હાથી.

लोट्टिया. स्त्री० ( ) નાની હાથણી.

लोडिय. त्रि० (लोडित) ડોળું કરેલ.

लोढ. पुं० ( ) કમળકંદ. (૨) ઉપરવટણો.

लोढण. न० ( ) લોઢવું; ચરખામાં નાખવું તે.

लोढणी. स्त्री० ( ) ચરખો.

लोण. न० (लवण) મીઠું.

लोणरुक्ख. स्त्री० (लवणवृक्ष) લવણ નામનું ઝાડ.

लोद्ध. पुं० (लोध्र) લોધ્ર વૃક્ષ.

लोभ. पुं० (लोभ) લોભ; તૃષ્ણા; ધનપિપાસા. (૨) લોભથી આહાર લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો દશમો દોષ.

लोभणिज्ज. त्रि० (लोभनीय) લલચાવનાર; મોહક.

लोभवत्तिअ. पुं० (लोभप्रत्यय) લોભ નિમિત્તે લાગતી ક્રિયા-કર્મબંધ; બારમું ક્રિયાસ્થાનક.

लोभसग्णा. स्त्री० (लोभसंज्ञा) લોભની વાસના. (૨) લોભવેદનીયના ઉદયથી અપ્રાપ્ત સચિત્તાદિ દ્રવ્યની યાચના.

लोभि. त्रि० (लोभिन्) લોભયુક્ત.

लोम. न० (लोम) રૂંવાડાં; રોમરાજી.

लोमपक्खि. पुं० (लोमपक्षिन्) જેને રૂંવાડાંની પાંખો હોય તે પક્ષી; ચકલા, પારેવા વગેરે.

लोमहत्थ. पुं० (लोमहस्त) પીંછાની પૂંજણી.

लोमहरिस. पुं० (लोमहर्ष) હર્ષને લીધે રોમાંચ ઉભા થાય છે તે.

लोमहार. पुं० (लोमहार) માણસને મારીપ્રાણ લઇ લુંટનાર-ચોર વિશેષ.

लोमावहार. पुं० (लोमापहार) બીજાના પ્રાણ લઇ લુંટનાર.

लोमाहार. पुं० (लोमाहार) રોમરાયથી આહાર લેવો તે.

लोय. पुं० (लोच) કેશ ઉખેડવા તે; લોચ કરવો તે.

लोय. पुं० (लोक) ધર્માસ્તિકાય આદિ દ્રવ્યોના આધારભૂત આકાશક્ષેત્ર; સંસાર; જગત્; ૧૪રાજપ્રમાણ લોક. (૨) જનસમૂહ. (૩) જીવ અજીવ આદિ દ્રવ્ય. (૪) સમય, આવલિકા આદિ કાળ. (૫) ગુણ, પર્યાય અને ધર્મ.

लोयअ. पुं० (लोचक) રસયુક્ત ખોરાકનો ભુક્કો; ચુરમું.

लोयंतिअ. पुं० (लोकांतिक) લોકાંતિક દેવતા.

लोयग्ग. पुं० (लोकाग्र) લોકના અગ્રભાગ-રૂપ સિદ્ધશિલા; મુક્તિસ્થાન.

लोयग्गथूभिया. स्त्री० (लोकाग्रस्तूपिका) સિદ્ધ-શિલાનું એક નામ.

लोयग्गपइट्ठिय. पुं० (लोकाग्रप्रतिष्ठित) લોકના અગ્રભાગમાં-સિદ્ધશિલામાં પ્રતિષ્ઠા પામેલ સિદ્ધ ભગવાન્.

लोयग्गपडिबुज्झणा. स्त्री० (लोकाग्रप्रतिबोधना) સિદ્ધશિલાનું નામ.

लोयट्ठिइ. स्त्री० (लोकस्थिति) લોકમર્યાદા.

लोयण. न० (लोचन) નેત્ર; આંખ.

लोयण. न० (लुञ्चन) લોચ કરવો તે.

लोयण. न० (लोकन) દેખવું; અવલોકન કરવું.

लोयनाभि. पुं० (लोकनाभि) લોકની નાભિ-રૂપ મેરૂ પર્વત.

लोयागास. पुं० (लोकाकाश) લોકનું આકાશ.

लोयाणी. स्त्री० (लोयाणी) એક પ્રકારની સાધારણ વનસ્પતિ.

लोयालोय. पुं० (लोकालोक) લોક અને અલોક.

लोयावाद्दि. त्रि० (लोकवादिन्) લોકનું અસ્તિત્વ સ્થાપનાર.

लोल. त्रि० (लोल) ચંચળ; ચપળ. (२) લુબ્ધ; આસક્ત. (૩) પહેલી નરકનો એક નરકાવાસો. (૪) જમીન ઉપર અથવા હાથમાં પડિલેહવાનાં વસ્ત્રને હલાવવાથી લાગતો દોષ; પડિલેહણના દોષનો એક પ્રકાર.

लोलण. न० (लोठन) હલાવવું; ધકેલવું.

लोलमज्झ. पुं० (लोलमध्य) નરકાવાસ વિશેષ.

लोलया. स्त्री० (लोलता) લંપટતા.

लोलसिट्ठ. पुं० (लोलशिष्ट) નરકાવાસ વિશેષ.

लोलावत्त. पुं० (लोलावर्त) નરકાવાસ વિશેષ.

लोलिक्क. न० (लौल्य) લાલચ. (२) ચપલતા. (૩) લમ્પટતા.

लोलिय. त्रि० (लुठित) વલોવેલ; ડોહળું કરેલ.

लोलुय. त्रि० (लोलुप) લુબ્ધ; ગૃદ્ધ. (२) પું० પહેલી નરકનો મેરૂથી દક્ષિણ તરફનો એક નરકાવાસો.

लोलुयच्चुय. पुं० (लोलुयाच्युत) રત્નપ્રભા નરકનું એક નરક સ્થાન.

लोलुव. त्रि० (लोलुप) સ્વાદ લંપટ.

लोव. पुं० (लोप) વિનાશ; નાશ.

लोह. पुं० (लोभ) લોભ; સંચયવૃત્તિ.

लोह. पुं० न० (लोह) લોઢું.

लोहजंघ. पुं० (लोहजंघ) આવતી ચોવીસીના બીજા પ્રતિવાસુદેવ.

लोहणंद. पुं० (लोभनन्द) એ નામનો એક માણસ.

लोहागार. पुं० (लोहागार) લોહની શાળા; લુહારની કોઢ.

लोहार. पुं० (लोहकार) લુહાર.

लोहि. त्रि० (लोभिन्) લોભી; લાલચુ.

लोहिच्च. त्रि० (लौहित्य) કૌશિક ગોત્રમાં જન્મેલ. (२) स्त्री० કૌશિક ગોત્રની એક શાખા. (૩) પું० ભૂતદિન્નાચાર્યના એક શિષ્ય.

लोहिच्चायण. पुं० (लौहित्यायन) આર્દ્રા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

लोहिणी. स्त्री० ( ) એક જાતનો કંદ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

लोहित त्रि० (लोहित) લાલ રંગવાળું.

लोहितंक पुं० (लोहिताङ्क) ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

लोहितक्ख. पुं० (लोहिताक्ष) મણિની એક જાત. (२) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો ચોથો ભાગ કે જે લોહિતાક્ષ મણિનો બનેલો છે.

लोहिय. त्रि० (लोहित) રક્ત; લાલ રંગનું. (૨) પું० લાલ રંગ; રક્તવર્ણ. (૩) ન० રૂધિર; લોહી. (૪) ગોત્ર વિશેષ; જે કૌશિક ગોત્રની એક શાખા છે.

लोहियक्ख. पुं० (लोहिताक्ष) રત્ન વિશેષ. (૨) એ નામનો ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ. (૩) ચમરેન્દ્રના પાડાના સૈન્યનો અધિપતિ.

लोहियक्खकंड. पुं० (लोहिताक्षकाण्ड) લોહિતાક્ષ રત્નમય કાણ્ડ-રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો એક ભાગ.

लोहियक्खकूड. पुं० (लोहिताक्षकूट) ગંધમાદન પર્વતનાં સાત શિખરમાંનું છઠ્ઠું શિખર.

लोहियगंगा. स्त्री० (लोहितगङ्गा) સાત મૃત્યુ ગંગાપરિમિત કાળવિભાગ.

लोहिल. त्रि० (लोभिन्) લોભિયો.

लोही. स्त्री० (लोही) લોઢી; તવો; પકવવાનું એક સાધન.

लोही. स्त्री० (लोही) કન્દની એક જાત.

ल्हसण. } पुं० (लशुन) લસણ.
ल्हसुण. }

ल्हासिय. पुं० (ल्हासिक) એક અનાર્ય મનુષ્ય જાતિ.

ल्हासिया. स्त्री० (ल्हासिका) લ્હાસિક દેશની દાસી.

व.

व. अ० (वा) વિકલ્પ; સમુચ્ચય.

व. अ० (इव) ઉપમાવાચક અવ્યય.

वअ. पुं० (व्यय) વિનાશ. (૨) ખર્ચી જવું; ખરચાઈ જવું.

वअ. न० (वचस्) વચન.

वइ. स्त्री० (वृति) વાડ; વંડી. (૨) વિસ્તાર.

वइ. त्रि० (व्रतिन्) વ્રતધારી.

वइ. स्त्री० (वाच्) વાણી; વચનવ્યાપાર.

वइउल. पुं० (व्याल) એક જાતનો સર્પ.

वइकंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) વીતી ગયેલ; પસાર થયેલ.

वइक्कम. पुं० (व्यतिक्रम) વ્રતની મર્યાદા તોડવાની સામગ્રી મેળવવી કે કોશીશ કરવી તે. (૨) ક્રમનું ઉલ્લંઘન; વ્યુત્ક્રમ.

वइचित्त. न० (वैचित्र्य) વિચિત્રપણું.

वइजोग. पुं० (वाग्योग) વચનયોગ; વાણી વ્યાપાર.

वइत्ताग. त्रि० (वदितृ) કહેનાર.

वइदुप्पणिहाण. न० (वाग्दुष्प्रणिधान) વચનની દુષ્ટ પ્રવૃત્તિ.

वइदेहि. पुं० (वैदेहिन्) વિદેહ દેશનો રાજા.

वइधम्म. न० (वैधर्म्य) વિષમતા; વિજાતીયતા; વિરૂદ્ધતા.

वइपओग. पुं० (वाक्प्रयोग) વાણીનો પ્રયોગ-વ્યાપાર; વચનપ્રવૃત્તિ.

वइपडिसंलीणया. स्त्री० (वाक्प्रतिसंलीनता) વચનપ્રવૃત્તિ અટકાવવી તે.

वइपणिहाण. न० (वाक्प्रणिधान) વચનનું પ્રણિધાન-પ્રવૃત્તિ.

वइपुग्गलपरियट्ट. पुं० (वाक्पुद्गलपरिवर्त) એક જીવ લોકના તમામ પુદ્ગળ વચનરૂપે જેટલા વખતમાં પરિણમાવી લે તેટલો વખત; કાળનો એક પ્રકાર.

वइमिस्स. त्रि० (व्यतिमिश्र) એકઠું; એકત્ર થયેલ.

वइय. पुं० (व्रज) ગોકુળ.

वइयर. पुं० (व्यतिकर) સમાચાર; ગૂઢ રહસ્ય. (૨) આનન્દદાયક શબ્દ.

वइया. स्त्री० (व्रजिका) નેસ; રબારીને રહેવાનું સ્થાન; લઘુ ગોકુળ.

वइया. स्त्री० (पतिका) પતિવાળી; સધવા સ્ત્રી

वइर. पुं० (वैर) વેર; દુશ્મનાઇ.

वइर. न० (वज्र) વજ્ર નામનું ઇન્દ્રનું આયુધ. (૨) હીરો; સચિત્ત ખરપૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૩) કીલિકા; ખીલી. (૪) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો બીજો કાંડ કે જે હીરામય છે. (૫) આર્યવજ્રસ્વામી નામના આચાર્ય. (૬) વજ્રનામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન કે જ્યાં દેવોનું ૧૩ સાગરનું આયુષ્ય છે.

वइरकंत. पुं० (वज्रकान्त) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरकूड. पुं० (वज्रकूट) નન્દન વનનાં નવ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ–શિખર. (૨) એ નામે છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरजंघ. पुं० (वज्रजंघ) એ નામના આવતી ચોવીસીના ત્રીજા પ્રતિવાસુદેવ.

वइरणाभ. पुं० (वज्रनाभ) પહેલા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

वइरप्पभ. पुं० (वज्रप्रभ) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरमज्झा स्त्री० (वज्रमध्या) શુકલપક્ષ અને કૃષ્ણપક્ષના ચંદ્રની હાનિ વૃદ્ધિ પ્રમાણે આહારના કોળિયાની વધઘટ કરવાનો અભિગ્રહ લેવો તે; વજ્રના મધ્યભાગ જેવી આકૃતિવાળા તપ વિશેષનું નામ.

वइररयण. न० (वज्ररत्न) વજ્રરૂપી રત્ન; હીરો.

वइररिसि. पुं० (वज्रर्षि) વજ્ર નામના મુનિ.

वइररूव. पुं० (वज्ररूप) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरलेस्स. पुं० (वज्रलेश्य) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरवराण. पुं० (वज्रवर्ण) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरसिंग. पुं० (वज्रशृंग) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरसेण. पुं० (वज्रसेन) વજ્રસેન નામના મુનિ.

वइराड. पुं० (वैराट) વત્સ દેશમાં એ નામનું પ્રસિદ્ધ નગર.

वइरावत्त. पुं० (वज्रावर्त्त) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरित्त. त्रि० (व्यतिरिक्त) જૂદું; ભિન્ન.

वइरुत्तरवडिंसग. पुं० (वज्रोत्तरावतंसक) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वइरेग. पुं० (व्यतिरेक) હેતુને અભાવે સાધ્યના અભાવનો નિશ્ચય.

वइरोट्टा. स्त्री० (वैरोट्या) મલ્લિનાથજીની દેવીનું નામ.

वइरोयण. पुं० (वैरोचन) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) અગ્નિ. (૩) ઉત્તરદિશાના અસુરકુમારનો ઇન્દ્ર.

वइरोयणराय. पुं० (वैरोचनराज) વૈરોચન નામે અસુરકુમારનો ઇન્દ્ર.

वइरोयणिंद. पुं० (वैरोचनेन्द्र) વૈરોચન નામે ઉત્તર દિશાના અસુરકુમારનો ઇન્દ્ર.

वइरोसभणाराय. पुं० (वज्रर्षभनाराच) જે શરીરના બંધારણમાં હાડકાંના સાંધા મર્કટબંધથી બંધાએલ હોય, તેના ઉપર નારાચ એટલે પાટો અને વચ્ચે વજ્ર-ખીલી મારેલી હોય તે સંઘયણ; ૭ સંઘયણમાંનું પ્રથમ સંઘયણ.

वइरोसभणारायसंघयण. न० (वज्रर्षभनाराचसंहनन) જુઓ " ઉપલો " શબ્દ.

वइविणय. पुं० (वाग्विनय) વચનનો વિનય-સારાં વચનો બોલવાં તે.

वइसदेव. पुं० (वैश्वदेव) અગ્નિદેવ.

वइसमाहरणया. स्त्री० (वाक्समाहरण) વાણીને વશ કરવી તે; વચનના અશુભ વ્યાપારનો નિરોધ કરવો તે.

वइसाह. पुं० (वैशाख) વૈશાખ મહિનો.

वइसाही. स्त्री० (वैशाखी) વૈશાખ મહિનાની પુનેમ.

वइसेसिय. न० (वैशेषिक) કણાદનું વૈશેષિક દર્શન. (૨) વૈશેષિક દર્શનનું મુખ્ય શાસ્ત્ર. (૩) વિશેષરૂપ લક્ષણ.

वइस्स. त्रि० (द्वेष्य) દ્વેષ કરવા યોગ્ય.

वइस्स. पुं० (वैश्य) વૈશ્ય; વણિક્.

वईमय. न० (वाङ्मय) વચનમય; શાસ્ત્ર.

वऊ. पुं० न० (वाच्) } વાણી; વચન.
वओ. पुं० न० (वचस्) }

वओमय. न० (वचोमय) શાસ્ત્ર.

वंक. त्रि० (वक्र) વાંકું; કુટિલ. (૨) પું૦ અસંયમ.

वंग. पुं० (वंग) બંગાળ દેશ.

वंगचूलिया. स्त्री० (वर्गचूलिका) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક.

वंचण. न० } (वञ्चन) ઠગાઈ; છેતરવું તે.
वंचणया. स्त्री० }

वंचिअ. त्रि० (वञ्चित) છેતરાએલું; ઠગાએલું.

वंछा. स्त्री० (वाञ्छा) ઇચ્છા; અભિલાષા.

वंजण. न० (व्यञ्जन) શુભાશુભસૂચક શરીરનું ચિહ્ન; મસા, તિલ વગેરે. (૨) શાક, રાઈતું, ચટણી, અથાણું વિગેરે. (૩) ક થી હ સુધીના અક્ષર. (૪) ઘી, તેલ. (૫) વીર્યરૂપ પુદ્ગળનો સમૂહ. (૬) શબ્દાદિ વિષયરૂપે પરિણત પુદ્ગળ સમૂહ. (૭) ઇંદ્રિયો અને શબ્દાદિ પુદ્ગળનો પરસ્પર સંબંધ. (૮) મસા, તિલ વગેરેના શુભાશુભ ફળ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; અષ્ટાંગ નિમિત્તમાંનું એક.

वंजणक्खर. न० (व्यञ्जनाक्षर) જેનાથી અર્થ જણાય છે-પ્રકટ થાય છે તે; દ્રવ્યાક્ષર; વર્ણમાળા.

वंजणसुद्धि. पुं० (व्यञ्जनशुद्धि) સાત નયપૈકી છઠ્ઠો સમભિરૂઢ નામનો શુદ્ધ નય.

वंजणावग्गह. पुं० (व्यञ्जनावग्रह) વિષય અને ઇન્દ્રિયનો પ્રાથમિક સમ્બન્ધ અને તે સમ્બન્ધથી થતો અવ્યક્ત બોધ; મતિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

वंजिय. त्रि० (व्यञ्जित) સ્પષ્ટ કરેલ; વ્યક્ત કરેલ.

वंजुल. पुं० (वञ्जुल) વંજુલ નામનું એક વૃક્ષ. (૨) ઉદધિકુમાર દેવતાનું ચૈત્યવૃક્ષ. (૩) પક્ષી વિશેષ.

वंज्झ. त्रि० (वन्ध्य) નિષ્ફળ; વાંઝિયું.

वंज्झा. स्त्री० (वन्ध्या) વાંઝણી સ્ત્રી.

वंट. न० (वृन्त) ડીંટ; બિંટડું.

वंठ. त्रि० (वण्ठ) વહી ગયેલ; ફીટી ગયેલ.

वंत. त्रि० (वान्त) વમન કરેલું; ઓકેલું. (૨) તજી દીધેલ.

वंतर. पुं० (व्यंतर) વ્યંતર દેવતા; દેવતાની ચાર જાતમાંની એક જાત.

वंतार. त्रि० (वमितृ) વમન કરનાર.

वंतासव. न० (वान्ताश्रव) વમનનું દ્વાર; ઉલટી થવી તે.

वंद. न० (वृन्द) સમૂહ; ટોળું.

वंदण. न० (वन्दन) વન્દના; સ્તુતિ. (૨) ત્રીજું આવશ્યક; છ આવશ્યકમાંનું ત્રીજું.

वंदणया. स्त्री० } (वन्दना) સ્તુતિ કરવી; નમવું.
वंदणा. }

वंदणिज्ज. त्रि० (वन्दनीय) વન્દન કરવા યોગ્ય.

वंदिय. त्रि० (वन्दित) વન્દન કરેલું.

वंध. पुं० (वन्ध्य) છત્રીશમા ગ્રહનું નામ.

वंस. पुं० (वंश) વંશ-કુળ; એક મૂળ પુરૂષથી ઉત્તરોત્તર ચાલેલો પુત્ર, પૌત્ર,

શિષ્યાદિનો ક્રમ. (૨) વાંસનું ઝાડ; વાંસડો; વળા. (૩) વગાડવાની વાંસળી.

वंसअ. પું૦ (व्यंसक) વ્યામોહક હેતુ.

वंसकरिल्ल. પું૦ (वंशकरेलुक) વાંસકારેલડા; વનસ્પતિ વિશેષ.

वंसकवेलुया. સ્ત્રી૦ (वंशकवेलुका) વળાને બે પડખે તિરચ્છા સ્થાપેલ વાંસ.

वंसग. પું૦ (वंशक) વાંસની સળી. (૨) માલવરા ઉપરની આડી.

वंसवग्ग. પું૦ (वंशवर्ग) જેમાં વંશ-વાંસડાનો અધિકાર છે એવા ભગવતી સૂત્રના ૨૧, ૨૨, ૨૩ મા શતકની અંદર આવેલ વર્ગ.

वंसवेणु. ન૦ (वंशवेणु) વાંસળી.

वंसा. સ્ત્રી૦ (वंशा) બીજી નરકનું નામ.

वंसाणिय. પું૦ ( ) સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

वंसीकलंका. સ્ત્રી૦ ન૦ (वंशीकलंका) વાંસડાના સમૂહની વાડ; વંશજાળમય વાડ.

वंसीणहिया. સ્ત્રી૦ (वंशीनखिता) કુણી વનસ્પતિની એક જાત.

वंसीपत्ता. સ્ત્રી૦ (वंशीपत्रा) વાંસના બે પાંદડાં ભેગાં કરવાથી થતા આકારવાળી યોનિ; સ્ત્રીની યોનિનો એક પ્રકાર.

वंसीमुह. પું૦ (वंशीमुख) બે ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

वंसीमूल. ન૦ (वंशीमूल) ઘરના બારણાની બહારનો ઓટલો-ચોતરો. (૨) નેતર; તૃણ વિશેષ.

वंसीवत्तिया. સ્ત્રી૦ (वंशीपत्रिका) વાંસની પાંતરાં જેવી યોનિ કે જેમાં સામાન્ય તિર્યંચમનુષ્યોની ઉત્પત્તિ થાય છે.

वक्क. ત્રિ૦ (वक्र) વાંકું.

वक्क. ન૦ (वाक्य) શબ્દ સમૂહ; વાક્ય.

वक्कंत. ત્રિ૦ (अवक्रांत) ઉત્પન્ન થયેલ.

वक्कंति. સ્ત્રી૦ (अवक्रांति) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પાંચમા પદનું નામ. (૨) ઉત્પત્તિ.

वक्कंतिपय. પું૦ (अवक्रांतिपद) શ્રી પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના એક પદનું નામ.

वक्कंतिय. ત્રિ૦ (अवक्रान्तिक) ઉત્પન્ન થનારૂં. (૨) ન૦ પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના છઠ્ઠા પદનું નામ.

वक्ककर. ત્રિ૦ (वाक्यकर) આચાર્યોની આજ્ઞા પાળનાર.

वक्कगय. ત્રિ૦ (वाक्यगत) વાક્યગત; વાક્યનો મતલબ.

वक्कल. ન૦ (वल्कल) વૃક્ષની છાલનું વસ્ત્ર.

वक्कलबंध. પું૦ (वल्कलबन्ध) વલ્કલ-ઝાડની છાલનો બંધ.

वक्कलवासि. ત્રિ૦ (वल्कलवासिन्) વલ્કલ પહેરનાર; ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર પહેરનાર.

वक्कलि. ત્રિ૦ (वल्कलिन्) ઝાડની છાલ પહેરનાર.

वक्ख. ન૦ (वक्षस्) હૃદય; છાતી.

वक्खमाण. ત્રિ૦ (वक्ष्यमाण) આગળ કહેવામાં આવનાર.

वक्खा. સ્ત્રી૦ (व्याख्या) અર્થની રચના; અર્થ કરવાની રીતિ.

वक्खाण. ન૦ (व्याख्यान) ઉપદેશ.

वक्खार. પું૦ (वक्षस्कार) દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂક્ષેત્રને ઘેરનાર વખારા પર્વત. (૨) વખારા પર્વતના નામવાળા દ્વીપ અને સમુદ્ર.

वक्खारक. પું૦ (वक्षारक) વક્ષારક નામનો દ્વીપ અને સમુદ્ર.

वक्खारपव्वय. પું૦ (वक्षस्कारपर्वत) ઘોડાના બંધને આકારે રહેલ વખારા પર્વત.

वक्खित्त. ત્રિ૦ (व्याक्षिप्त) વ્યગ્ર; વ્યાકુળ.

वक्खेय. ત્રિ૦ (व्याख्येय) વ્યાખ્યાન કરવા યોગ્ય.

वग. પું૦ (वृक) નાહર; વરૂ.

वगडा. સ્ત્રી૦ ( ) પર્વત ઉપરનો ગઢ. (૨) વાડ. (૩) ચોક; આંગણું.

वग्ग. पुं० (वर्ग) શાસ્ત્રનો એક વિભાગ; પ્રકરણ; અધ્યાય. (૨) પશુ વિશેષ. (૩) સમૂહ; સજાતીય સમુદાય. (૪) અમુક રાશિને તેટલા ગુણો કરવો, જેમ ૨ નો વર્ગ ૪, ત્રણનો વર્ગ નવ. (૫) વર્ગ; પ્રકાર.

वग्ग. त्रि० (व्यग्र) વ્યાકુળ.

वग्ग. न० (वल्क) વલ્કલ વસ્ત્ર; ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર.

वग्गचूलिश्रा. स्त्री० (वर्गचूलिका) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

वग्गण. न० (वल्गन) ઉછળવું; કુદવું.

वग्गणा. स्त्री० (वर्गणा) સજાતીય વસ્તુનો સમુદાય.

वग्गतव. पुं० (वर्गतपस्) શ્રેણીના ઘનને ઘનગુણો કરતાં વર્ગ થાય તેટલા કોષ્ટક-પરિમિત તપ કરવું તે.

वग्गमूल. न० (वर्गमूल) વર્ગનો મૂળ; જેનો વર્ગ કરવામાં આવ્યો હોય તે, જેમ ૨૫૬ નું વર્ગમૂળ ૧૬.

वग्गवग्गतव. पुं० (वर्गवर्गतपस्) વર્ગને વર્ગગુણો કરતાં વર્ગવર્ગ થાય તેટલા કોષ્ટક પ્રમાણનું તપ તે વર્ગવર્ગ તપ.

वग्गसीह. पुं० (वर्गसिंह) ૧૭ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

वग्गिश्र. त्रि० (वर्गित) વર્ગ કરેલ; તેને તેટલાએ ગુણેલ.

वग्गु. पुं० (वल्गु) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાણ્ડવાની સીતોદા સુખવન તરફથી પાંચમી વિજય. (૨) પું० એ વિજયનો રાજા. (૩) ઉત્તર દિશામાં વૈશ્રવણ લોકપાળના વિમાનનું નામ.

वग्गुरा. स्त्री० (वागुरा) મૃગબન્ધન; પાશલો. (૨) સમુદાય.

वग्गुरिय. पुं० (वागुरिक) પાશ બાંધનાર શિકારી.

वग्गुलि. स्त्री० (वल्गुलि) ખોરાકમાં માખી જવાથી થતો રોગ. (૨) વડવાગોળ નામનું પક્ષી કે જે ઝાડ ઉપર ઉંધે માથે લટકે છે.

वग्गू. स्त्री० (वाचा) વાણી; વચન.

वग्घ. पुं० (व्याघ्र) વાઘ.

वग्घमुह पुं० (व्याघ्रमुख) લવણ સમુદ્રમાં છસો જોજન ઉપર આવેલ વ્યાઘ્રમુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) त्रि० તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

वग्घाडिया. स्त्री० (व्याघ्राटिका) અત્યન્ત ઉપહાસ; મશ્કરી.

वग्घारिय. त्रि० (   ) વિસ્તારેલું; લાંબું કરેલું.

वग्घावच्च. पुं० (व्याघ्रापत्य) વશિષ્ટગોત્રની શાખા. (૨) તે શાખાનો પુરૂષ. (૩) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

वग्घी. स्त्री० (व्याघ्री) વાઘણ. (૨) વાઘ સંબંધી વિદ્યા.

वच्च. न० (वचस्) વચન.

वच्च. त्रि० (वाच्य) કહેવા યોગ્ય.

वच्च. न० (वर्त्येस्) ઢોલીયાની પાટી; ખાટલાનું વાણ.

वच्च. न० (वर्च्य) જંગલ જવાની ક્રિયા. (૨) વિષ્ઠા; મળ. (૩) શક્તિ; તેજ.

वच्चंसि. त्रि० (वर्चस्विन्) પ્રભાવશાળી; વચનના સૌભાગ્યવાળો.

वच्चकूव. पुं० (वर्चःकूप) ખાળ; ગટર.

वच्चग. पुं० (वच्चक) એક જાતનું વાજીંત્ર.

वच्चघर. न० (वर्चोगृह) પાયખાનું; જાજરૂ.

वच्चय. पुं० (व्यत्यय) ફેરફાર; અદલબદલ.

वच्चामेलिय. पुं० (व्यत्याम्रेडित) એક અર્થવાળા જૂદાજૂદા સૂત્રપાઠોને એક ઠેકાણે ભેળવીને ઉચ્ચારવા તે.

वच्चाविप्पश्र. न० (वल्कविप्पक) વલ્કલ-તૃણ વિશેષને કુટ્ટીને બનાવેલ (રજોહરણ).

वच्चास. પું० (व्यत्यास) ભ્રાંતિ; એક વસ્તુને અન્ય રૂપે ગ્રહણ કરવી તે.

वच्चीसग. પું० (वच्चीसक) વાદ્ય વિશેષ.

वच्छ. ન० (वक्षस्) વક્ષઃસ્થળ; છાતી.

वच्छ. પું० (वत्स) વત્સ નામનો એક આર્યદેશ. (૨) દિકરો. (૩) પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની સીતામુખ વન પાસેની પહેલી વિજય. (૪) વચ્છવિજયનો રાજા. (૫) ગાયનો વાછડો. (૬) ત્રિ० વહાલું; પ્રેમાસ્પદ.

वच्छ. પું० (वृक्ष) વૃક્ષ; ઝાડ.

वच्छ. પું० (वात्स्य) વત્સનો પુત્ર.

वच्छग. પું० (वत्सक) નાનો વાછરડો.

वच्छगावई. સ્ત્રી० (वत्सकावती) વચ્છગાવતી નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

वच्छमित्ता. સ્ત્રી० (वत्समित्रा) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની છઠ્ઠી. (૨) નન્દનવનના રૂચક કૂટમાં વસનારી દેવી. (૩) વત્સમિત્રા દેવીની રાજધાની.

वच्छर. પું० (वत्सर) વરસ; સાલ.

वच्छल. ત્રિ० (वत्सल) વ્હાલું; પ્રિય; ઉપકાર કરનાર.

वच्छल. ન० (वात्सल्य) સેવા ભક્તિ; સત્કાર કરવો.

वच्छलया. સ્ત્રી० (वत्सलता) સેવા; ભક્તિ.

वच्छल्ल. ન० (वात्सल्य) સાધર્મીજનોની સેવા ભક્તિ કરવી; સાધર્મી પ્રત્યે વત્સ-પુત્રના જેવો ભાવ રાખવો તે; સમક્તિના આઠ આચારમાંનો સાતમો આચાર.

वच्छा. સ્ત્રી० (वत्सा) વચ્છા નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

वच्छावई. સ્ત્રી० (वत्सावती) પૂર્વ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પૂર્વ તરફથી ચોથી વિજય.

वज्ज. ન० (वाद्य) વાજીંત્ર; વાજું.

वज्ज. ન० (वज्र) વજ્ર નામનું ઇન્દ્રનું આયુધ. (૨) વજ્ર જેવી કઠણ ખીલી. (૩) વજ્ર નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) એ નામનો કંદ. (૫) પંદરમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૬) ત્રિ० નક્કર; કઠણ.

वज्ज. ત્રિ० (वर्ज्य) તજવાલાયક; વર્જિત; વિનાનું; રહિત.

वज्ज. ન० (अवद्य) પાપ.

वज्ज. ત્રિ० (वर्य) શ્રેષ્ઠ; પ્રધાન.

वज्जअ. ત્રિ० (वर्जक) તજનાર; વર્જનાર

वज्जकंत. પું० (वज्रकान्त) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जकंद. પું० (वज्रकन्द) દેશ વિશેષ પ્રસિદ્ધ કંદ.

वज्जकत्तण. ન० (वर्ध्रकर्तन) શરીરની ચામડી ઉતારવી તે.

वज्जकूड. પું० (वज्रकूट) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जण. ન० } (वर्जन) તજીદેવું; છોડી
वज्जणा. સ્ત્રી० } દેવું.

वज्जणाभ. } પું० (वज्रनाभ) અભિનન્દન
वज्जणाह. } તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

वज्जणिज्ज. ત્રિ० (वर्जनीय) તજવા યોગ્ય.

वज्जपाणि. પું० (वज्रपाणि) જેના હાથમાં વજ્ર નામનું આયુધ છે તે.

वज्जप्पभ. પું० (वज्रप्रभ) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जमज्झ. ન० (वज्रमध्य) એક માસપરિમિત ચાંદ્રાયણ તપ વિશેષ.

वज्जय. ત્રિ० (वर्जक) વર્જનાર; તજનાર.

वज्जरिसहनाराय. ન० (वज्रर्षभनाराच) ઉપરથી ખીલા સહિત રથ ચાલ્યો જાય તો પણ જે સાંધો છુટો ન પડે તેવા પ્રકારનો બાંધો; છ સંઘયણમાંનું પ્રથમ સંઘયણ.

वज्जरूव. પું० (वज्ररूप) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जलेस्स. पुं० (वज्रलेश्य) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जवण्ण. पुं० (वज्रवर्ण) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जसिंग. पुं० (वज्रशृंग) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जसिद्ध. पुं० (वज्रसिद्ध) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जावत्त. पुं० (वज्रावर्त) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्जि. पुं० (वज्रिन्) વજ્રવાળો; પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર. (૨) વજ્જિ દેશ.

वज्जिय. त्रि० (वर्जित) રહિત.

वज्जुत्तरवडिंसग. पुं० (वज्रोत्तरावतंसक) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वज्झ. त्रि० (वध्य) વધ કરવા યોગ્ય.

वज्झ. पुं० (वर्ध्र) વાધર. (૨) ચામડાની પાટી.

वज्झकार. पुं० (वर्ध्रकार) વાધર અથવા ચામડાની પાટીનો બનાવનાર.

वज्झमाला. स्त्री० (वध्यमाला) કોઇને ફાંસી દેતી વખતે પ્હેરાવવામાં આવતી કણેરની માળા.

वज्झा. स्त्री० (वध्या) હત્યા-વિનાશ.

वज्झियायण. पुं० (वध्रायन) પૂર્વાષાઢાનક્ષત્રનું ગોત્ર.

वट्ट. न० (वर्त्मन्) માર્ગ; રસ્તો.

वट्ट. त्रि० (वृत्त) વર્તુળ; ગોળાકાર; દડા જેવું. (૨) पुं० न० લાડવા કે દડા જેવી આકૃતિ; પાંચ સંઠાણમાંનું એક. (૩) ભોજ્ય પદાર્થ; વડાં. (૪) વાટકો; પાત્ર વિશેષ. (૫) વાટલા-ગોળ પર્વત.

वट्टंत. पुं० (वर्तमान) વર્તમાનકાળ.

वट्टक. पुं० (वर्तक) વાટકો; ભાજન. (૨) પક્ષી વિશેષ; બટેરો.

वट्टखुर. त्रि० (वृत्तखुर) ગોળ ખરીવાળા જાનવર, અશ્વાદિ.

वट्टखेड्ड. पुं० (वृत्तक्ष्वेड) દડે રમવાની કળા.

वट्टग. पुं० (वर्तक) જુઓ "વટ્ટક" શબ્દ.

वट्टमग्ग. पुं० (वृत्तमार्ग) પંથ; માર્ગ. (૨) ઉપાદાન કર્મ.

वट्टमाण. त्रि० (वर्तमान) વર્તમાન; વિદ્યમાન.

वट्टय. पुं० (वर्तक) બટેરો: એક જાતનું પક્ષી. (૨) લાખ આદિની ગોળી.

वट्टय. न० (पट्टक) પટ્ટો.

वट्टया. स्त्री० (वर्तका) લાખની ગોળી; રમવાની લખોટી.

वट्टवेयड्ढ. पुं० (वृत्तवैताढ्य) વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

वट्टावर. पुं० (वर्तकवर) ઉપરવટણો; ગોળ પથરો.

वट्टि. स्त्री० (वर्ति) દીવાની વાટ.

वट्टिज्जमाणचरअ. त्रि० (वर्त्यमानचरक) કોઇને પીરસેલું હોય તેજ લેવું એવા અભિગ્રહથી આહારની ગવેષણા કરનાર.

वट्टिय. त्रि० (वर्तित) વળેલ; ગોળ થયેલ.

वड. पुं० (वट) વડનું ઝાડ. (૨) પવનકુમાર દેવતાનું ચૈત્ય વૃક્ષ. (૩) યક્ષની સુધર્મા સભા આગળનું ચૈત્ય વૃક્ષ. (૪) માછલાની એક જાત.

वडंसय. पुं० (अवतंसक) મુગટ. (૨) મુગટ જેવું વિમાન.

वडग. पुं० (वटक) વડા; ખાદ્ય પદાર્થની એક જાત. (૨) વસ્ત્ર વિશેષ.

वडगर. पुं० (वडगर) એક જાતનો મચ્છ.

वडभ. त्रि० (वटभ) ખુંધો; જેને છાતીમાં કે પીઠમાં ખુંધ નીકળી હોય તે.

वडभी. स्त्री० (वटभी) ખુંધી દાસી.

वडवा. स्त्री० (वडवा) ઘોડી.

वडवामुह. पुं० (वडवामुख) લવણ સમુદ્રની

વચ્ચોવચ્ચ પૂર્વ દિશામાંનો એ નામનો એક પાતાળ કળશો.

वडहिया. स्त्री० (वटभिका) જુઓ "વડભી" શબ્દ.

वडार. પું० (वण्टक) ભાગ; વ્હેંચણી; હિસ્સો.

वडिंस. પું० (अवतंस) કાનનું ભૂષણ.

वडिंसक. પું० } (अवतंसक) મુગટ; તાજ.
वडिंसग. } (૨) કાનનું એક ભૂષણ.
वडिंसय. } (૨) દેવતાઓના ભૂષણ રૂપ વિમાનોના નામને અંતે જોડાતો શબ્દ, જેમકે અસોગવડિંસએ, સત્તવન્નવડિંસએ ઇત્યાદિ.

वडिंसा. स्त्री० (अवतंसा) કિન્નરના ઇન્દ્રની પહેલી અગ્રમહિષી.

वडिय. त्रि० (पतित) પડેલું.

वडिया. स्त्री० (प्रतिज्ञा) પ્રતિજ્ઞા; નિયમ. (૨) નિમિત્ત; કારણ.

वडी. स्त्री० (वटी) વડી; ચણાના લોટની બનાવેલ લચકીઓ.

वड्ढइ. પું० (वर्धकि) સુતાર. (૨) ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક.

वड्ढइरयण. न० (वर्धकिरत्न) સુતારનું કામ કરનાર ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું ત્રીજું રત્ન.

वड्ढकुमारी. स्त्री० (बृहत्कुमारी) ઉમ્મરે મ્હોટી છતાં પરણેલ ન હોય તે.

वड्ढण. त्रि० (वर्धन) વધારનારૂં.

वड्ढपरिणाम. પું० (वृद्धपरिणाम) વિશુદ્ધભાવ; વધતા-ચ્હડતા પરિણામ.

वड्ढमाण. न० (वर्धमान) અવધિજ્ઞાનનો એક ભેદ કે જે ઉત્પન્ન થયા પછી વૃદ્ધિ પામતો જાય.

वड्ढावय. त्रि० (वर्द्धक) વૃદ્ધિ કરનાર; વધારનાર.

वड्ढि स्त्री० (वृद्धि) ઉપજ; આવક; વધારો.

वड्ढिय. त्रि० (वर्धित) વૃદ્ધિ પામેલું; વધેલું.

वण. પું० (व्रण) વ્રણ; જખમ; ઘા. (૨) અતિચાર; વ્રતમાં પડેલું છિદ્ર. (૩) ફોડકી; ગુમડું.

वण. न० (वन) વન; એકજ જાતના વૃક્ષનો સમૂહ. (૨) વાણવ્યન્તર દેવ. (૩) વનસ્પતિ. (૪) લાકડાં; ઇંધણાં.

वणकम्म. न० (वनकर्मन्) વન કપાવી લાકડાંનો વ્યાપાર કરવો તે; પંદર કર્માદાનમાંનું એક.

वणकरेणु. પું० स्त्री० (वनकरेणु) જંગલનો હાથી.

वणखंड. પું० (वनखण्ड) જુદી જુદી જાતનાં ઝાડો જ્યાં હોય તે સ્થળ.

वणचर. પું० (वनचर) વનમાં ફરનાર;ભીલ.

वणचारि. પું० (वनचारिन्) વાણવ્યંતર દેવતાની એક જાત.

वणण. न० (वनन) વાછડાને પોતાની માતાથી વિખુટો પાડી બીજી ગાયની સાથે રાખવો તે.

वणदव. પું० (वनदव) વનનો અગ્નિ.

वणद्ध. त्रि० (अवनद्ध) બાંધેલું.

वणपालिया. स्त्री० (वनपालिका) વનનું પોષણ કરનારી; માલણ.

वणप्फइ. પું० (वनस्पति) વૃક્ષાદિક વનસ્પતિ.

वणप्फइकाइय. પું० (वनस्पतिकायिक)વનસ્પતિ કાયના જીવ.

वणमयूरी. स्त्री० (वनमयूरी) વનની મોરલી-ઢેલ.

वणमहत्तरग. त्रि० (वनमहत्तरक) વનનો અધિપતિ; વનમાં વડેરો.

वणमाल. પું० (वनमाल) એ નામે બારમા દેવલોકનું એક વિમાન.

वणमाला. स्त्री० (वनमाला) કંઠથી ઢીંચણ સુધીની લાંબી માળા; આભરણ વિશેષ.

वणाय. न० (पणक) પણક; ઢોલ.

वणयर. पुं० (वनचर) વનમાં ફરનાર; ભીલ આદિ.

वणलया. स्त्री० (वनलता) એક જાતની વેલડી; વનલતા. (૨) નાટકનો એક પ્રકાર; બત્રીશ પ્રકારમાંના ત્રીજા પ્રકારનું નાટક.

वणविदुग्ग. पुं० (वनविदुर्ग) વનની દુર્ગમ જગ્યા. (૨) અનેક જાતનાં વૃક્ષોનો સમૂહ.

वणविरोहि. पुं० (वनविरोधिन्) આષાઢ મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

वणसंड. न० (वनखण्ड) જુઓ "વણખંડ" શબ્દ

वणस्सइ. स्त्री० (वनस्पति) લિલોતરી; વનસ્પતિ.

वणस्सइकाइय. पुं० (वनस्पतिकायिक) વનસ્પતિકાયમાં ઉત્પન્ન થયેલ જીવ; તૃણ, વૃક્ષ વગેરેના જીવ.

वणस्सइकाय. पुं० (वनस्पतिकाय) વનસ્પતિકાય; તૃણ, લતા, ઝાડ વગેરે.

वणस्सइकाल. पुं० (वनस्पतिकाल) વનસ્પતિમાં એક જીવ વધારેમાં વધારે વખત રહે તેટલો કાળ; અનંત કાળ.

वणि. त्रि० (व्रणिन्) જખમી.

वणि. पुं० (वणिज्) વ્યાપારી.

वणिय. पुं० (वणिज्) વાણીયો; વ્યાપારી. (૨) વણિજ નામનું કરણ; ૧૧ કરણમાંનું એક.

वणिया. स्त्री० (वनिता) ભાર્યા; સ્ત્રી.

वणिया. स्त्री० (वनिका) નહાનું વન.

वणीमग. पुं० } **वणीमय.** } (वनीपक) યાચક; ભિક્ષુ; શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, કૃપણ, અતિથિ અને શ્વાન, એ પાંચમાંનો ગમે તે એક. (૨) ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો પાંચમો દોષ; દીનપણું દેખાડી ભિક્ષા લેવી તે. (૩) નીચ જાતિ.

वराण. पुं० (वर्ण) રંગ; કાળો, નીલો, રાતો, પીળો અને ધોળો, એ પાંચમાંનો ગમે તે એક. (૨) અબીર ગુલાલ. (૩) સૌન્દર્ય; રૂપ. (૪) કીર્તિ; યશ. (૫) કકારાદિ વ્યંજન અક્ષર; વર્ણમાળા. (૬) વર્ણ નામ કર્મ. (૭) ચંદન. (૮) વર્ણન કરવું.

वराण. त्रि० (वर्ण्य) વર્ણન કરવા યોગ્ય.

वराणग्र. पुं० (वर्णक) વર્ણન કરવું.

वराणग्रो. अ० (वर्णतस्) વર્ણ-રંગઆશ્રી.

वराणग. पुं० (वर्णक) કંકુ, ચંદન, વગેરે વિલેપન દ્રવ્ય. (૨) અભ્યંગન કરવું; પીઠી ચોળવી તે.

वराणगपेसिया. स्त्री० (वर्णकपेषिका) ચન્દન પીસનારી દાસી.

वराणणाम. न० (वर्णनामन्) વર્ણ નામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ જૂદા જૂદા વર્ણ-રંગ પામે છે.

वराणय. पुं० (वर्णक) ચંદન.

वराणवउझ. (वर्णवध्य) શુભ વર્ણ રહિત-અશુભ કર્મ.

वराणवाग्र. पुं० (वर्णवाद) વખાણ.

वराणवाइ. त्रि० (वर्णवादिन्) આચાર્યાદિના ગુણગ્રામ કરનાર.

वराणवास. पुं० (वर्णवास) વર્ણન વિશેષ.

वराणसंजलणया. स्त्री० } **वराणसंजलणा.** } (वर्णसंज्वलन) આચાર્યના કે ધર્મના ગુણ દીપાવવા તે.

वरिणय. त्रि० (वर्णित) વર્ણન કરાયેલ.

वरिणया. स्त्री० (वर्णिका) પીળી માટી; મગમાટી.

वरिह. पुं० (वृष्णि) યાદવ; યાદવકુળ.

वरिह. पुं० (वह्नि) લોકાન્તિક દેવતાની એક જાત.

वरिहदसा. स्त्री० (वह्निदशा) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

वति. स्त्री० (वृति) કાંટાની વાડ.

वतिरित्त. त्रि० (व्यतिरिक्त) જૂદું; અલગ. (૨) અધિક; ઉપરાંત.
वत्त. न० (वत्र) દોરાને આપેલ વળ.
वत्त. त्रि० (व्याप्त) વ્યાપેલું.
वत्त. त्रि० (वृत्त) થયેલું; બનેલું.
वत्त. न० (व्यक्त) અક્ષર અને સ્વરને સ્પષ્ટ કરી ગાવું તે; ગાયનનો એક ગુણ. (૨) ત્રિ૦ સ્પષ્ટ; પ્રગટ.
वत्तण. न० (वर्त्तन) ફેરવવું; પાઠ કરવો.
वत्तणा. स्त्री० (वर्तना) જુના પદાર્થોને નવા અને નવાને જુના કરવારૂપે વર્તવું તે; કાળનું એક લક્ષણ.
वत्तणी. स्त्री० (वर्त्तनी) માર્ગ; રસ્તો.
वत्तमाणपय. पुं० (वर्तमानपद) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ-સૂત્રનો ૧૮ મો ભેદ.
वत्तव्वया. स्त्री० (वक्तव्यता) વક્તવ્ય; કથન વિષય; કથન પરિપાટી.
वत्ता. स्त्री० (वार्ता) વાર્તા; વાતચિત.
वत्तार. त्रि० (वक्तृ) બોલનાર; વક્તા.
वत्ति. स्त्री० (वर्त्ति) અંગ વિલેપન કરવા યોગ્ય સુગંધી વસ્તુ.
वत्ति. स्त्री० (व्यक्ति) એક માણસ; સમુદાય કે જાતિનો એક અંગ.
वत्ति. स्त्री० (वर्तिन्) વર્તનાર.
वत्ति. स्त्री० (वर्ति) વાટ; દીવેટ.
वत्तिय. पुं० (प्रत्यय) ધારણ કરવું. (૨) હેતુ; નિમિત્ત.
वत्तिय. त्रि० (वर्तित) વૃત્ત-ગોળ થયેલ. (૨) ઉથલાવેલ.
वत्तिय. न० (वार्तिक) વાર્તિક; સૂત્રની પૂરણીરૂપ ટુંકાં વાક્ય.
वत्तिया. स्त्री० (वृत्ति) પ્રવર્તન; વર્તવું તે. (૨) વૃત્તિ; રીતિ.
वत्तिया. स्त्री० (वृत्तिका) વૃત્તિ; આ-જીવિકા.
वत्थ. पुं० (वत्स) વત્સ નામનું મૂળ ગોત્ર. (૨) ત્રિ૦ તે ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ પુરૂષ-શય્યંભવાદિ. (૩) વાછરડો. (૪) બાળક; બચ્ચું.
वत्थ. न० (वस्त्र) કપડું; વસ્ત્ર. (૨) વસ્ત્ર નામે દ્વીપ તથા સમુદ્ર.
वत्थजंभग. पुं० (वस्त्रजृम्भक) વસ્ત્રને સારૂં કે ખરાબ કરનાર દેવ; જભકા દેવતાની એક જાત.
वत्थधर. त्रि० (वस्त्रधर) વસ્ત્ર ધરનાર.
वत्थधारि. त्रि० (वस्त्रधारिन्) વસ્ત્ર ધારણ કરનાર-પહેરનાર.
वत्थविहि. पुं० (वस्त्रविधि) વસ્ત્ર સીવવા, ધોવા અને પહેરવાની કળા.
वत्थाणी. स्त्री० (वत्थाणी) એ નામની વેલ.
वत्थिअ. त्रि० (वास्त्रिक) વસ્ત્ર વણનાર; કપડાં બનાવનાર.
वत्थु न० (वस्तु) વસ્તુ; ચીજ; પદાર્થ. (૨) પૂર્વનું પ્રકરણ વિશેષ-અધ્યયન વિશેષ.
वत्थु. न० (वास्तु) ઘર; મકાન. (૨) શાકની એક જાત.
वत्थुनिवेसण. न० (वस्तुनिवेशन) અમુક પાત્રમાં અમુક વસ્તુ આટલે અંશે સમાશે એમ માની તેમાં તે વસ્તુ નાખવાની કળા.
वत्थुल. न० (वस्तुल) વથુવા નામની શાક વનસ્પતિ.
वत्थुविज्जा. स्त्री० (वास्तुविद्या) ઘર, હાટ, વગેરેની કેવી રીતે ગોઠવણ કરવી તેનું જ્ઞાન; વાસ્તુક વિદ્યા; ૭૨ કળામાંની એક.
वत्थुसमास. पुं० (वस्तुसमास) વસ્તુ સમાસ શ્રુત; અર્થાત્ બે ચાર વસ્તુઓનું-પૂર્વના પ્રકરણોનું જ્ઞાન; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.
वद्दलअ. पुं० } (वार्दलक) વાદળ; મેઘ.
वद्दलग. पुं० }

वद्दलिया. स्त्री० (वार्दलिका) ખરાબ દિવસ; તોફાની દિવસ; દુર્દિન.

वद्दलियाभत्त. न० (वार्दलिकाभक्त) તોફાની વરસાદ વખતે રાંકાને આપવાનું ભોજન.

वद्ध. न० (वर्ध) ચામડાની વાધર. (૨) ચર્મ ખંડ.

वद्धइ. न० (वार्धिकि) વાર્ધકિ રત્ન; ચક્રવર્તીનાં ચૌદ રત્નમાંનું એક.

वद्धइरयण. न० (वार्धिकिरत्न) જુઓ " વદ્ધઇ " શબ્દ.

वद्धण. त्रि० (वर्द्धन) વધારનાર.

वद्धणिअ. पुं० (वार्धनिक) ભાજન વિશેષ.

वद्धमाण. पुं० (वर्धमान) ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીર સ્વામી. (૨) સરાવલો. (૩) સ્તનિતકુમાર દેવતાનું ચિહ્ન; તેના મુગટમાં રહેલ સરાવલાને આકારે નિશાની. (૪) ખંભે પુરૂષને ઉપાડી સ્વારીમાં આગળ ચાલનાર. (૫) એક જાતનું અવધિજ્ઞાન.

वद्धमाणअ. पुं० }
वद्धमाणक. } (वर्धमानक) ખંભે માણસ બેસાડી સ્વારીમાં આગળ ચાલનાર.
वद्धमाणग. }
(૨) ૬૦ મા મહાગ્રહનું નામ. (૩) સરાવલું; કોડિયું. (૪) આઠ મંગલિકમાંનો એક.

वद्धमाणगिह. न० (वर्धमानगृह) વાસ્તુ શાસ્ત્રની વિધિથી બંધાવેલું ઘર.

वद्धमाणनाम. न० (वर्द्धमाननाम) વર્ધમાન આંબિલ નામનું મહાતપ.

वद्धमाणपुर. पुं० (वर्धमानपुर) વર્ધમાનપુર નામે એક શહેર.

वद्धमाणसामि. पुं० (वर्धमानस्वामिन्) ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામીનું અપર નામ.

वद्धमाणा. स्त्री० (वर्धमाना) વર્ધમાન નામે શાશ્વતી જિન પ્રતિમા.

वद्धाविअ. त्रि० (वर्धापित) વધાઇ આપેલ.

वध. पुं० (वध) હણવું; વધ કરવો.

वधअ. त्रि० (वधक) વધ કરનાર; ખુની.

वधूया. स्त्री० (वधूका) સ્ત્રી; વહુ.

वन्न. पुं० (वर्ण) રંગ; શરીરની કાન્તિ. (૨) વર્ણ; અકારાદિ અક્ષર. (૩) આસક્ત; રક્ત. (૪) વર્ણનામ નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ. (૫) વર્ણન; ગુણગ્રામ.

वन्नग. पुं० (वर्णक) અબીર ગુલાલ વગેરે.

वन्नड्ढ. त्रि० (वर्णाढ्य) સુન્દર વર્ણવાળું; રંગભર્યું.

वन्नय. पुं० (वर्णक) એક જાતનું ચન્દન.

वन्निअ. त्रि० (वर्णित) વર્ણવેલું; કહેલું.

वन्निया. स्त्री० (वर्णिका) પીળી માટી.

वन्हि. पुं० (वह्नि) લોકાન્તિક દેવતાની એક જાતિ.

वपु. न० (वपुस्) શરીર.

वप्प. न० (वप्र) ગઢ; કિલ્લો. (૨) પાણીના ક્યારા. (૩) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની સીતોદા મુખવન તરફથી પહેલી વિજય. (૪) તે વિજયનો રાજા. (૫) મૃતગંગાને કાંઠે આવેલ એક તીર્થ.

वप्पगावई. स्त्री० (वप्रकावती) વપ્રકાવતી વિજય.

वप्पडग. पुं० ( ) કાષ્ઠ.

वप्पण. पुं० (वप्र) ક્યારો.

वप्पा. स्त्री० (वप्रा) ઉધઈનાં રાફડાનું શિખર; ટેકરો. (૨) વપ્રાવિજય. (૩) વપ્રા નામે ૨૧ મા તીર્થંકરની માતા. (૪) ૧૧ મા ચક્રવર્તીની માતા.

वप्पावती. स्त्री० (वप्रावती) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની સીતોદામુખ વનથી ચોથી વિજય.

वप्पिण. पुं० (वप्र) પાણીનો ક્યારો.

वप्पिणी. स्त्री० (वप्रिणी) ક્યારી.

वप्पी. स्त्री० (वप्री) જુઓ "વપ્પા" શબ્દ.

वभिचार. पुं० (व्यभिचार) હેતુનો એક દોષ; સાધ્ય વિના હેતુનું અસ્તિત્વ.

वमण. न० (वमन) વમન કરવું; ઉલટી કરવી તે.

वम्म. त्रि० (वम्य) વમન કરવા યોગ્ય.

वम्म. न० (वर्मन्) બખતર.

वम्मधारि. पुं० (वर्मधारिन्) બખતર ધારણ કરનાર.

वम्मिय. त्रि० (वर्म्मित) જેણે કવચ ધારણ કરેલ છે તે.

वम्मियगुडिअ. त्रि० (वर्मितगुडित) ઘોડાનો પાખર-કવચ ધારણ કરેલ.

वम्मीअ. पुं० (वल्मीक) રાફડો; ઉધઈની ટેકરી.

वय. न० (व्रत) અવિરતિને અટકાવવા પાપની નિવૃત્તિ કરવી-હદ બાંધવી તે; નિયમ; પચ્ચક્ખાણ; મર્યાદા; અણુવ્રત અને મહાવ્રત.

वय. न० (वयस्) ઉમ્મર; અવસ્થા.

वय. पुं० (व्रज) દશ હજાર ગાયોનો એક વ્રજ; ગોકુળ.

वय. पुं० (वय) સંસાર.

वय. न० (वचस्) વચન.

वयंस. पुं० (वयस्य) સરખી ઉમ્મરનો મિત્ર.

वयगुत्त. त्रि० (वचोगुप्त) જેણે સાવદ્ય વચન રોકેલ છે તે; મૌનધારી; વચન ગુપ્તિવાળો.

वयगुत्ति. स्त्री० (वचोगुप्ति) સાવદ્ય પ્રવૃત્તિથી વચનને રોકવું તે; વચનગુપ્તિ.

वयछक्क. न० (व्रतषट्क) પાંચ મહાવ્રત અને છઠ્ઠું રાત્રિભોજન વિરમણ એ ૭ વ્રતનો સમૂહ.

वयजोग. पुं० (वचोयोग) વાણીનો વ્યાપાર; વચનનો જોગ.

वयण. न० (वदन) મુખ.

वयण. न० (वचन) વચન; વાણી.

वयणगुत्ति. स्त्री० (वचनगुप्ति) વચનગુપ્તિ; વચનના પાપથી આત્માનું રક્ષણ કરવું તે.

वयणजोग. पुं० (वचनयोग) વચનયોગ.

वयणसंपया. स्त्री० (वचनसंपत्) વચનની સંપદા; મધુર, અનિશ્રિત અને સ્ફુટ વચન બોલવાં તે.

वयणिज्ज. त्रि० (वचनीय) ગર્હ્ય; નિન્દા કરવા યોગ્ય; નિન્દિત. (२) બોલવા યોગ્ય.

वयतेण. पुं० (वचस्तेन) વચનનો ચોર; જુઠાબોલો.

वयदंड. पुं० (वचोदण्ड) દુષ્ટ વચન બોલી આત્માને કર્મથી દંડવો તે.

वयपओग. पुं० (वचःप्रयोग) વચનનો પ્રયોગ-વ્યાપાર.

वयपडिमा. स्त्री० (व्रतप्रतिमा) શ્રાવકની બીજી વ્રતપ્રતિમા.

वयपणिहाण. न० (वचःप्रणिधान) વચનનું એકાગ્રપણું.

वयपुन्न. न० (वचःपुण्य) શુભ વચન બોલવાથી થતું પુણ્ય; પુણ્યના નવ પ્રકારમાંનો એક.

वयबलिय. त्रि० (वचोबलिक) વચનનો બળીયો; દૃઢવચની; પ્રતિજ્ઞાપાલક.

वयर. पुं० (वज्र) ઇન્દ્રનું આયુધ. (२) હીરો; ઝવેરાતની એક જાત. (३) વિદ્યુત્કુમાર દેવતાનું ચિહ્ન.

वयर. न० (वैर) વેર; વિરોધ.

वयरकंड. पुं० (वज्रकाण्ड) રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો વજ્રમય કાંડ.

वयरमज्झा. स्त्री० (वज्रमध्या) વજ્રના મધ્યને આકારે જેના કોષ્ટકનો આકાર થાય તેવું એક તપ.

वयरसेणा. स्त्री० (वज्रसेना) નંદનવનના સાગરચિત્તકૂટમાં વસનારી દેવી. (२) એ દેવીની રાજધાની.

वयसमाधारणाया. स्त्री० (वचस्समाधारणा) સ્વાધ્યાય વગેરેમાં વાણીનું નિયંત્રણ કરવું તે.

वयसमिइ. स्त्री० (वचःसमिति) વચનસમિતિ; યતના પૂર્વક બોલવું તે.

वयसमिय. त्रि० (वचःसमित) વચન સમિતિ-વાળો.

वयसुपणिहाण. न० (वचःसुप्रणिधान) વચનનું સારી પેઠે નિયંત્રણ કરવું તે.

वयहारि. पुं० (व्रतधारिन्) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ છઠ્ઠા તીર્થંકર.

वयी. स्त्री० (वाच्) વાચા; વાણી.

वर. त्रि० (वर) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ. (૨) पुं० સૂર્યસમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) વર; પતિ.

वरग. पुं० (वरक) મણિરત્ન જડિત પાત્ર. (૨) ધાન્ય વિશેષ; ચીણો; કાંગ.

वरगइ. स्त्री० (वरगति) ઉત્તમ ગતિ; મોક્ષ ગતિ.

वरण. पुं० (वरण) સેતુ; પાળ. (૨) વરવું તે. (૩) એ નામનો એક આર્યદેશ.

वरत्ता. स्त्री० (वरत्रा) વરત; ચામડાની રસ્સી.

वरदंसण. न० (वरदर्शन) શ્રેષ્ઠદર્શન; કેવળ દર્શન.

वरदंसि. त्रि० (वरदर्शिन्) કેવળદર્શનથી દેખનાર; કેવળદર્શની.

वरदत्त. पुं० (वरदत्त) અંતગડ સૂત્રના છટ્ઠા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહ નિવાસી એક ગાથાપતિ. (૩) ૨૨ મા નેમનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) ૨૨ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૫) વરદત્ત કુમાર.

वरदाम. न० (वरदामन्) સમુદ્ર અને મહાનદીના સંગમને ઠેકાણે આવેલું વરદામ દેવતાના નિવાસરૂપ એક તીર્થસ્થાન કે જ્યાં ચક્રવર્તી અઠમ તપ કરે છે.

वरपुरिस. (पुं० (वरपुरुष) શ્રેષ્ઠ પુરૂષ; વાસુદેવ.

वरसिट्ठ. पुं० (वरसृष्ट) શક્રેંદ્રની દક્ષિણ દિશાના લોકપાળ યમના વિમાનનું નામ.

वराड. पुं० (वराट) કોડી; બેઇંદ્રિય જીવ વિશેષ.

वराडअ. } **वराडग.** } पुं० (वराटक) કોડો; બેઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

वराय. त्रि० (वराक) ગરીબ; દયાપાત્ર. (૨) તપસ્વી; તપ કરનાર.

वराह. पुं० (वराह) સુવર; ભુંડ; ડુક્કર. (૨) ત્રીજા દેવલોકના ઇંદ્રનું ચિહ્ન. (૩) નવમા તીર્થંકરના પહેલા ગણધર. (૪) તેરમા તીર્થંકરનું લાંછન.

वराही. स्त्री० (वराही) ભુંડણી. (૨) ભુંડ સંબંધી વિદ્યા.

वरिट्ठ. त्रि० (वरिष्ठ) શ્રેષ્ઠ; સુંદર.

वरिय. त्रि० (वृत) વરેલ; પરણેલ.

वरिस. पुं० न० (वर्ष) વરસ; સાલ.

वरिसकराह. पुं० स्त्री० (वर्षकृष्णा) કાશ્યપ ગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

वरिसधर. पुं० } **वरिसहर.** } (वर्षधर) નાજર; કૃત—નપુંસક.

वरिसा. स्त्री० (वर्षा) વર્ષા ઋતુ.

वरिसारत्त. न० (वर्षारात्र) ભાદરવો તથા આશ્વિન્ માસ; વર્ષા ઋતુ.

वरुड. पुं० (   ) એક જાતનો કારીગર; ચટાઈ બનાવનાર.

वरुण. पुं० (वरुण) શતભિષા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૨) પાણી. (૩) ચોથા દ્વીપ અને ચોથા સમુદ્રનું નામ. (૪) વરૂણ દ્વીપમાં રહેનાર એક દેવતા. (૫) શક્ર તથા ઇશાનેન્દ્રના પશ્ચિમ દિશાના લોક-

પાળનું નામ. (૬) વરૂણ નામે એક ગાથાપતિ. (૭) વરૂણ નામે વીસમું મુહૂર્ત. (૮) પંદરમું મુહૂર્ત. (૯) લોકાન્તિક દેવનાની એક જાત. (૧૦) મુનિસુવ્રત સ્વામીના યક્ષનું નામ. (૧૧) એક જાતનું વૃક્ષ.

वरुणकाइय. પું० (वरुणकायिक) વરૂણ જાતિના દેવ.

वरुणदेवकाइय. પું० (वरुणदेवकायिक) વરૂણ દેવોના સમૂહ.

वरुणप्पभा. સ્ત્રી० (वरुणप्रभा) વરૂણ દ્વીપના દેવતાનું નામ.

वरुणवर. પું० (वरुणवर) એ નામનો દ્વીપ.

वरुणा. સ્ત્રી० (वरुणा) વરૂણ લોકપાળની રાજધાની.

वरुणोद. પું० (वरुणोद) એ નામનો સમુદ્ર.

वरुणोववाअ. પું० (वरुणोपपात) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

वल. ન० (वलन) વાળવું-મરડવું તે.

वलक्ख. પું० (वलक्ष) આભરણ વિશેષ. (૨) ટીંગાડવાની સાંકળ.

वलभी. સ્ત્રી० (वलभी) વળી. (૨) છજું; છાપરૂં.

वलय. ન० (वलय) બલોયું; ચૂડી; કડું. (૨) સંસાર. (૩) જ્યાં પાણી વલયને આકારે વહેતું હોય તે પ્રદેશ. (૪) બલોયાની આકૃતિ. (૫) વક્રતા; કપટ; માયા. (૬) કેતકી, કેળા વગેરે કે જેની છાલ ગોળાકાર હોય છે. (૭) પ્રત્યેક નરકને ફરતું ઘનોદધિ વગેરેનું વેષ્ટન કે જે વલયાકારે છે.

वलय. પું० (वलक) લાંબું લાકડું. (૨) ત્રિ० વાળનાર; મરડનાર.

वलयमरण. ન० (वलन्मरण) સંયમથી ભ્રષ્ટ થઇ-પરિષહથી પરાજીત થઇ મરે તે; એક પ્રકારનું બાળમરણ.

वलया. સ્ત્રી० (वडवा) ઘોડી.

वलयामुह. પું० (वडवामुख) લવણ સમુદ્રમાંનો પૂર્વ દિશાનો પાતાળ કળશો. (૨) સમુદ્રની આગ; વડવાનળ.

वलयायय. ત્રિ० (वलयायत) વલયાકાર અને લાંબું; લંબગોળ.

वलि. સ્ત્રી० (वलि) ચામડીની કરચલી.

वलिअ. ન० (पलित) ધોળા કેશ.

वलित. ત્રિ० } (वलित) વળેલું.
वलिय. }

वलिय. પું० સ્ત્રી० (वलिक) પેટ ઉપર પડતી ત્રણ કરચલી.

वलियपविभत्ति. પું० (वलिकप्रविभक्ति) આવલિની વિશેષ રચનાવાળું નાટક.

वल्ल. પું० (वल्ल) વાલ; ધાન્ય વિશેષ.

वल्लकी. સ્ત્રી० (वल्लकी) વીણા.

वल्लर. પું० ન० (वल्लर) ગાઢ જંગલ; ગહન પ્રદેશ. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ.

वल्लरी. સ્ત્રી० (वल्लरी) વલ્લરી નામનું વાજિંત્ર.

वल्लह. પું० (वल्लभ) વલ્લભ-પ્રિય; પતિ. (૨) ત્રિ० પ્યારૂં; વ્હાલું.

वल्लि. સ્ત્રી० (वल्लि) વેલ; લતા.

वल्ली. સ્ત્રી० (वल्ली) જુઓ "વલ્લિ" શબ્દ.

वल्लीमूलथंभ. પું० (वल्लीमूलस्तंभ) એક જાતનું ઘાસ.

ववएस. પું० (व्यपदेश) કથન.

ववगय. ત્રિ० (व्यपगत) ગયેલું; દૂર થયેલું. (૨) રહિત.

ववणीअ. ત્રિ० (व्यपनीत) ગયેલું; દૂર કરેલ.

ववदेस. પું० (व्यपदेश) વ્યવહાર.

ववरोवण. ન० (व्यवरोपण) નાશ.

ववरोविअ. પું० (व्यवरोपित) નાશ કરેલ; પ્રાણરહિત કરેલ.

ववंस. પું० (ववंस) એ નામે પર્વગ જાતનું વૃક્ષ.

ववसाय. પું० (व्यवसाय) વ્યાપાર; રોજગાર. (૨) નિર્ણય; નિશ્ચય.

ववसायसभा. સ્ત્રી० (व्यवसायसभा) ચમરચંચા રાજધાનીની એ નામની એક સભા. (૨) વિજયદેવતાને વિચાર કરવાની સભાનું નામ. (૩) સૂર્યાભદેવતાનું પુસ્તકાલય-પુસ્તક રાખવાનું સ્થાન.

ववसिय. ત્રિ० (व्यवसित) નિર્ણય કરેલું.

ववहार. પું० (व्यपहार) ભાગાકાર; ગણિતનો એક પ્રકાર.

ववहार. પું० (व्यवहार) લોકોમાં ચાલતી લોકરૂઢિ; સામાન્ય પ્રવર્તન. (૨) શાસ્ત્રવિહિત મર્યાદા; બાહ્ય આચરણ. (૩) પ્રવૃત્તિ; વ્યાપાર. (૪) પ્રાયશ્ચિત્ત. (૫) વ્યવસ્થા. (૬) આગમવ્યવહાર, શ્રુતવ્યવહાર, આજ્ઞાવ્યવહાર, ધારણા વ્યવહાર અને જીતવ્યવહાર, એ પાંચ વ્યવહાર. (૭) વ્યવહાર નામે એક છેદસૂત્ર. (૮) વ્યપદેશ; શબ્દપ્રવૃત્તિ. (૯) વિશેષ પર્યાયોને પ્રાધાન્ય આપી લોકવ્યવહારને અનુસરનાર સાત નયમાંનો ત્રીજો નય.

ववहारक्खेवणी. સ્ત્રી० (व्यवहाराक्षेपणी) વ્યવહાર-પ્રાયશ્ચિત્ત, તે સમ્બન્ધી આકર્ષક કથા; વ્યવહારસૂત્રનું કથા રૂપે વાંચન.

ववहारग. પું० (व्यवहारक) દેતી લેતી કરનાર; વ્યવહારી.

ववहारि. ત્રિ० (व्यवहारिन्) વ્યવહારવાળો; વ્યવહારોપયોગી.

ववहारिअ. ત્રિ० (व्यवहार्य) વ્યવહારને યોગ્ય.

ववेय. ત્રિ० (व्यपेत) દૂર કરેલ.

वस. ત્રિ० (वश) આધીન; તાબેદાર.

वसंगय. ત્રિ० (वशंगत) વશ થયેલું.

वसंत. પું० (वसन्त) વસન્ત ઋતુ. (૨) ચૈત્ર મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

वसंतअ. ત્રિ० (वसन्तज) વસંતઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

वसंतउ. પું० (वसंतर्तु) વસંતઋતુ.

वसंतमास. પું० (वसन्तमास) વસંતઋતુના માસ; ફાલ્ગુન તથા ચૈત્ર.

वसंतलया. સ્ત્રી० (वसन्तलता) માધવી લતા.

वसट्ट. ત્રિ० (वशार्त) વિષય પરતંત્ર થઇ પીડાએલ; ઇંદ્રિયને વશ થઇ પીડાતો.

वसट्टमरण. ન० (वशार्त्तमरण) ઇંદ્રિયોને વશ થઇ પતંગીયાની પેઠે મરણ નિપજે તે; એક પ્રકારનું બાળમરણ.

वसण. પુ० (वृषण) અંડકોશ; સુંવાળીયા.

वसण. ન० (व्यसन) કષ્ટ; દુઃખ; આફત.

वसण. ન० (वसन) લુગડું; કપડું; વસ્ત્ર.

वसति. સ્ત્રી० (वसति) મકાન; નિવાસસ્થાન.

वसभ. પું० (वृषभ) બળદ. (૨)ત્રિ० ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ; સમર્થ; ગીતાર્થ.

वसभपुच्छियंग. ન० (वृषभपुच्छितांग) બળદના પુચ્છની સાથે બાંધીને શિક્ષા કરવી તે.

वसभवाहण. પું० (वृषभवाहन) બળદનું જેને વાહન છે તે બીજા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

वसभवीहि. સ્ત્રી० (वृषभवीथि) શુક્રગ્રહની વૃષભ વીથિ-ગતિ વિશેષ.

वसभाणुजाअ. પું० (वृषभानुजात)વૃષભાકારે-બળદને આકારે સૂર્ય, ચંદ્ર અને નક્ષત્રોનો યોગ થાય તે.

वसवत्ति. ત્રિ० (वशवर्तिन्) ઇંદ્રિયોને વશ કરનાર. (૨) પરવશ થયેલ.

वसह. પું० (वृषभ) બળદ. (૨) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના અઠ્ઠાવીસમા મુહૂર્તનું નામ. (૩) ઋષભદેવ સ્વામીનું લાંછન.

वसहपुच्छय. ન० (वृषभपुच्छक) બળદને પુછડે બાંધીને કોઇને સજા કરવી તે.

वसहवाहण. પું० (वृषभवाहन) જેનું વાહન બળદ છે તે-ઈશાનેન્દ્ર; બીજા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

वसहि· स्त्री० (वसति) વસવાનું-રહેવાનું સ્થાન; ઉપાશ્રય; ઘર.

वसहिपाल· त्रि० (वसतिपाल) ઉતારો સાચવનાર.

वसा· स्त्री० (वसा) ચરબી.

वसाणुग· त्रि० (वशानुग) વશ થઇને પાછળ ચાલનાર; આધીન થનાર.

वसिट्ठ· पुं० (वशिष्ठ) વશિષ્ઠગોત્ર. (૨) त्रि० તે ગોત્રમાં જન્મેલ.

वसिट्ठ· पुं० (वशिष्ठ) દ્વીપકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૨) પાર્શ્વનાથના એક ગણધર.

वसिट्ठकूड· पुं० (वशिष्ठकूट) સોમનસ વખારા પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું સાતમું કૂટ.

वसिम· पुं० ( ) જનનિવાસ સ્થાન; દેશ.

वसिय· त्रि० (उषित) રહેલું.

वसीकअ· त्रि० (वशीकृत) વશ કરેલ; આધીન બનાવેલ.

वसीकरण· न० (वशीकरण) શત્રુ, રાજા, સ્ત્રી વગેરે વશ થાય તેવું સાધન; મણિ, મંત્ર, ઔષધિ વગેરે.

वसु· न० (वसु) ધન; સંપત્તિ. (૨) पुं० વસુમિત્ર નામનો એક ગૃહસ્થ. (૩) દેવ. (૪) ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૫) વસુ નામના ચૌદ પૂર્વધર આચાર્ય; તિષ્યગુપ્તના ગુરૂ. (૬) એ નામનો એક રાજા કે જે એક વખત પણ અસત્ય-મિશ્ર વચન બોલ્યો તેથી તરત મરણ પામી સાતમી નરકમાં ગયો. (૭) સાધુ; ત્યાગી. (૮) સ્ત્રી० ઇશાનેન્દ્રની પહેલી તથા પાંચમી અગ્રમહિષી.

वसुंधरा· स्त्री० (वसुंधरा) પૃથ્વી; જમીન. (૨) નવમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (૩) ચમરેંદ્રના લોકપાળ સોમની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૪) વસુંધરા દેવી. (૫) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારીમાંની છેલ્લી. (૬) ઇશાનેન્દ્રની આઠમી અગ્રમહિષીનું નામ. (૭) ઇશાનેન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ.

वसुगुत्ता· स्त्री० (वसुगुप्ता) ઇશાનેન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) ઇશાનેંદ્રની છઠ્ઠી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) વસુગુપ્તાદેવી.

वसुदत्ता· स्त्री० (वसुदत्ता) વસુદત્તા નામની એક સ્ત્રી.

वसुदेव· पुं० (वसुदेव) કૃષ્ણ મહારાજ તથા બળદેવજીના પિતા.

वसुपुज्ज· पुं० (वसुपूज्य) બારમા તીર્થંકરના પિતા.

वसुमई· स्त्री० (वसुमती) રાક્ષસના ભીમેન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) વસુમતી દેવી. (૩) પૃથ્વી; જમીન.

वसुमंत· त्रि० (वसुमत) દ્રવ્યવાળો; ધનવાળો. (૨) વસુ-સંયમ-તદ્વાન્-સંયમી.

वसुमित्ता· स्त्री० (वसुमित्रा) ઇશાનેન્દ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) ઇશાનેન્દ્રની સાતમી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) વસુમિત્રા દેવી.

वसुया· स्त्री० (वसुका) વસુકા દેવી.

वसुल· पुं० (वृषल) નપુંસક; પાવૈયો. (૨) त्रि० શૂદ્ર. (૩) નિન્દાકારી વા પ્રશંસાકારી સંબોધન વચન.

वसुहा· स्त्री० (वसुधा) પૃથ્વી.

वसुहारा· स्त्री० (वसुधारा) દ્રવ્યની ધારા; સુવર્ણવૃષ્ટિ.

वस्स· त्रि० (वश्य) આધીન; પરવશ.

वह· पुं० (वध) વધ કરવો; ખુન કરવું. (૨) લાકડી વગેરેથી માર મારવો તે. (૩) વધનો પરિષહ; સાધુના ૨૨ પરિષહમાંનો એક.

वह· पुं० (वह) બળદની કાંધ.

वहअ. } त्रि० (वधक) વધ કરનાર; ખુની.
वहक. }

वहग. त्रि० (व्यथक) પીડા કરનાર.

वहण न० (वहन) યાન-ગાડું, રથ, સગ્રામ વગેરે. (૨) ઉપાડવું; લઈ જવું. (૩) યાનપાત્ર; વહાણ, નાવા વગેરે.

वहण. न० } (व्यथन) મારવું; વધ
वहणा. स्त्री० } કરવો.

वहावह. त्रि० (वधावह) પ્રાણી વધનો રસ્તો બતાવનાર.

वहित. त्रि० (अवहित) અવધારી જોયેલું.

वहिय. त्रि० (व्यथित) શસ્ત્ર પ્રહારથી વ્યથા પામેલ.

वहुवर. पुं० (बधूवर) વહુ અને વર; સ્ત્રી અને પતિ.

वहू. स्त्री० (वधू) વહુ; ધણીયાણી; પરણેલી સ્ત્રી. (૨) નવોઢા સ્ત્રીની પેઠે મસ્તક નમાવી કાઉસગ્ગ કરવાથી લાગતો એક દોષ.

वा. अ० (वा) અથવા; યદ્વા. (૨) અને; સમુચ્ચય.

वाइ. त्रि० (वादिन्) વાદી; વાદ કરનાર.

वाइअ. त्रि० (वाचिक) વચન સંબંધી; વાણી સંબંધી.

वाइअ. न० (वादित) વાજિત્ર વગાડવાની કળા.

वाइंगणी. स्त्री० (वृन्ताकी) રીંગણી; શાક વનસ્પતિની એક જાત.

वाइत्त. न० (वादित्र) વાજીંત્ર; તત, વિતત, ઘન અને શુષિર એ ચાર જાતના વાદ્યમાનું ગમે તે એક.

वाइद्ध. त्रि० (व्यादिग्ध) ઘણું દઢ; (૨) વાંકું. (૩) ઓછું અધિકું બોલવું.

वाइद्धक्खर. न० (व्यादिग्धाक्षर) હોય તે કરતાં ઓછું અધિકું બોલવું તે; જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

वाइय. न० (वादित) બજાવેલું. (૨) વાજાં; મૃદંગ, નગારાં વગેરે.

वाइय. त्रि० (वातिक) વાયુના રોગવાળો. (૨) પું० વાયુનો રોગ.

वाइय. त्रि० (वाचित) વંચાવેલ; શીખવેલ.

वाइय. त्रि० (वादिक) વાદ કરનાર.

वाउ. पुं० (वायु) વાયરો; પવન. (૨) શ્વાસોચ્છ્વાસ. (૩) વાયુકાયના જીવ. (૪) એક અહોરાત્રના ત્રીસ મુહૂર્તમાંના ચોથા મુહૂર્તનું નામ. (૫) સ્વાતિ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૬) શક્રેંદ્રના ઘોડેસ્વાર લશ્કરનો અધિપતિ.

वाउअ. त्रि० (व्यापृत) યોજેલ; ગોઠવાયેલ.

वाउकाअ. पुं० (वायुकाय) વાયુકાય; પવન.

वाउकाइय. पुं० (वायुकायिक) વાયુકાયના જીવ.

वाउकुमार. पुं० (वायुकुमार) ભવનપતિ દેવતાની નવમી જાતિ.

वाउक्कलिया. स्त्री० (वातोत्कलिका) ધીમે ધીમે-ઠેરી ઠેરીને વાયરો વાય તે.

वाउक्काइय. पुं० (वायुकायिक) જુઓ " વાઉકાઇય " શબ્દ.

वाउक्काय. पुं० (वायुकाय) જુઓ " વાઉકાઅ " શબ્દ.

वाउड. त्रि० (प्रावृत) ઢાંકેલું.

वाउत्तरवडिंसग. पुं० (वातोत्तरावतंसक) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वाउप्पवेस. पुं० (वायुप्रवेश) જેમાંથી પવન આવે તે-ગોખ; હવાબારી.

वाउब्भाम. पुं० (वायूद्भ्राम) વંટોળીઓ; ઝંઝાવાત.

वाउभूइ. पु० (वायुभूति) શ્રી મહાવીર સ્વામીના ત્રીજા ગણધરનું નામ.

वाउमंडलिया. स्त्री० (वायुमण्डलिका) સમુદ્રના પાણીને મંડળાકારે (વમળ) કરનાર તોફાની પવન.

वाउयाय. पुं० (वायुकाय) વાયુકાય; પવન.

वाउरिय. त्रि० (वागुरिक) હરણને પાસલાથી બાંધનાર; શિકારી; વાઘરી.

वाउल. त्रि० (व्याकुल) આકુળ વ્યાકુળ.

वाउलि. पुं० (वातलिन्) તોફાની વાયુ; વંટોળીયો.

वाउव्वा. स्त्री० ( ) એ નામનો ગુચ્છો.

वाकरण. न० (व्याकरण) ઉતર; જવાબ.

वाकवासि. पुं० (वल्कवासिन्) ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર પહેરનાર તાપસનો એક વર્ગ.

वाग. पुं० (वल्क) ઝાડની ત્વચા-છાલ.

वागय. न० (वल्कज) સણ આદિની છાલનું સૂત્ર.

वागरज्जु. स्त्री० (वल्करज्जु) ઝાડની છાલની દોરડી.

वागरण. न० (व्याकरण) વ્યાકરણશાસ્ત્ર; ભાષાના નિયમ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર. (૨) પ્રત્યુત્તર; ખુલાસો; જવાબ.

वागरणी. स्त्री० (व्याकरणी) કોઇએ પણ પૂછેલા અર્થનો ખુલાસો આપવાની ભાષા.

वागरिय. त्रि० (व्याकृत) ખુલાસો કરેલ. (૨) જવાબ આપેલ.

वागल. पुं० (वल्कल) વલ્કલ વસ્ત્ર; ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર.

वागलधर. त्रि० (वल्कलधर) વલ્કલવસ્ત્રને ધારણ કરનાર.

वागलवत्थ. पुं० (वल्कलवस्त्र) ઝાડની છાલનાં વસ્ત્ર.

वागिड्ढि. स्त्री० (वागृद्धि) વાણીરૂપ ઋદ્ધિ.

वागुरिय. त्रि० (वागुरिक) વાગુરા-મૃગબંધન પાશવડે મૃગોને બાંધનાર; વાઘરી; શિકારી.

वागुली. स्त्री० (व्याकुली) એ નામની એક વેલ.

वाघाइअ. त्रि० (व्याघातिक) વ્યાઘાતજન્ય; આડખીલ-અંતરાયથી ઉત્પન્ન થયેલ.

वाघाइम. न० (व्याघातवत्) સિંહ, દાવાનળ વગેરેનો ઉપદ્રવ થાય ત્યારે સંથારો કરવામાં આવે તે.

वाघात. } **वाघाय.** } पुं० (व्याघात) વ્યાઘાત; અંતરાય; આડખીલ.

वाघायकर. त्रि० (व्याघातकर) અટકાયત કરનાર; અંતરાય પાડનાર.

वाजीकरण. पुं० (वाजीकरण) વીર્ય વધારવાનો ઉપાય દર્શાવનાર શાસ્ત્ર.

वाड. पुं० (वाट) વાડો; લતો; પાડો. (૨) કાંટાની વાડ.

वाडि. पुं० (वाटि) કાંટાની વાડ.

वाणपत्थ. पुं० (वानप्रस्थ) ગૃહસ્થાશ્રમ પુરો કરી એકલા અથવા સ્ત્રી સહિત વનમાં જઇ બ્રહ્મચર્ય પાળવું અને સાંસારિક કાર્યથી નિવૃત્ત થવું તે; ચારમાંનો ત્રીજો આશ્રમ. (૨) त्रि० ત્રીજા આશ્રમમાં દાખલ થયેલ; વનમાં જઇ તપસ્યા કરનાર.

वाणमंतर. पुं० (वानमंतर) ત્રિછા લોકમાં રહેનાર દેવોની એક જાત; વાણવ્યંતર જાતિના દેવતા.

वाणमंतरी. स्त्री० (वानमन्तरी) વાણવ્યંતરની દેવી; વાણવ્યંતરી.

वाणवंतर. पुं० (वानव्यन्तर) વાણવ્યંતર જાતના દેવતા.

वाणह. पुं० (उपानह्) જોડા; પગરખાં; કાંટારખાં.

वाणारसी. स्त्री० (वाराणसी) કાશી; બનારસ.

वाणिज्ज. पुं० न० (वाणिज्य) વ્યાપાર; રોજગાર. (૨) સાત ચર કરણમાંનું છઠ્ઠું કરણ; ૧૧ કરણમાંનું છઠ્ઠું કરણ.

वाणिय. पुं० (वणिज्) વાણિયો; વેપારી.

वाणियग. पुं० (वाणिज्यक) વ્યાપાર. (૨) વ્યાપારી; વાણીઓ.

वाणियगाम. न० (वाणिज्यग्राम) એ નામનું એક પ્રાચીન નગર

वाणी. स्त्री० (वाणी) વાણી; વચન.

वात पुं० (वात) વાયુ; પવન. (૨) વાયુ રોગ.

वातखंध. पुं० (वातस्कन्ध) વાયુના ખંધ; ઘનવાત, તનુવાત વગેરે.

वातपलिक्खोभा. स्त्री० (वातप्रतिक्षोभा) આઠ કૃષ્ણરાજીમાંની એક.

वातफलिहा. स्त्री० (वातपरिघा) આઠ કૃષ્ણરાજીમાંની એક.

वातायण. न० (वातायन) ગવાક્ષ; ગોખ.

वाति. न० (वाति) ફળ વિશેષ.

वातिंगणी. स्त्री० (वृन्ताकी) રીંગણી.

वातिक. } त्रि० (वातिक) વાયુના રોગ-
वातिय. } વાળો. (૨) પું૦ વાયુનો રોગ.

वादकर. त्रि० (वादकार) વાદ વિવાદ કરનાર.

वादि. त्रि० (वादिन्) વાદવિવાદ કરનાર.

वाध. पुं० (व्याध) શિકારી.

वानर. पुं० (वानर) વાંદરો; વાનર. (૨) ચોથા તીર્થંકરનું લાંછન.

वानरिया. स्त्री० (वानरी) વાંદરી.

वापी. स्त्री० (वापी) વાવ.

वाबाहा. स्त्री० (व्याबाधा) વિશેષ પીડા.

वाम. त्रि० (वाम) ડાબું; ડાબી બાજુનું. (૨) પ્રતિકૂળ; વિપરીત. (૩) પું૦ ચાર હાથ; ધનુષ્ય; વામ.

वामंवामेणं. अ० (वामंवामेन) ડાબેડાબો; પ્રતિકૂળમાં પ્રતિકૂળ રીતે.

वामण. पुं० (वामन) વામન સંઠાણ; કુબ્જથી વિપરીત લક્ષણવાળું સંઠાણ; છ સંઠાણમાંનું એક. (૨) પાર્શ્વનાથજીના યક્ષનું નામ. (૩) त्रि० વામન; ઠીંગણો.

वामणिया स्त्री० (वामनिका) } ઠીંગણી દા-
वामणी. स्त्री० (वामना) } સી.

वामद्दण. न० (व्यामर्दन) પરસ્પર અંગો-ગાત્રોનું મરડવું તે.

वामलोकवादि. पुं० (वामलोकवादिन्) વિપરીતપણે લોકનું સ્વરૂપ કહેનાર.

वामा. स्त्री० (वामा) ૨૩ મા તીર્થંકરની માતાનું નામ.

वामावत्त. पुं० (वामावर्त) ડાબી બાજુએ આવર્તવાળો શંખ; ડાબો શંખ.

वामूढ. त्रि० (व्यामूढ) વિશેષેકરી મૂર્ખ.

वाय. पुं० (वाद) વાદવિવાદ; તકરાર.

वाय. पुं० (वात) વાયુ; પવન. (૨) વાયુકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૩) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) વાતરોગ; વાયુનો રોગ.

वाय. पुं० (वल्क) ઝાડની છાલનું વસ્ત્ર; વલ્કલ.

वायकंत. पुं० (वातकान्त) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायकराह. पुं० (वातकृष्ण) વત્સ ગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખાનો પુરૂષ.

वायकरग. पुं० (वातकरक) પાણી વિનાનું (ઠાલું) કરક-ભાજન વિશેષ; એક જાતનો ઘડો.

वायकूड. पुं० (वातकूट) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायग. पुं० (वाचक) ઉપાધ્યાય; શાસ્ત્રના વંચાવનાર. (૨) પૂર્વધર; પૂર્વના જાણનાર.

वायजोग. पुं० (वाग्योग) વાણીનો યોગ-વ્યાપાર.

वायज्झय. पुं० (वातध्वज) વાતધ્વજ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायरा. न० (वाचन) वांचवुं; कथा करवी. (२) એક જાતની વનસ્પતિ.

वायणाया. } **वायणा.** } स्त्री० (वाचना) શિષ્યને ગુરૂએ શાસ્ત્ર વંચાવવું તે; શાસ્ત્રની વાંચણી; ધર્મધ્યાનનું પ્રથમ આલંબન.

वायणाअन्तेवासि. पुं० (वाचनान्तेवासिन्) જેને અર્થ સાથે સૂત્ર ભણાવવામાં આવ્યાં હોય તેવો શિષ્ય.

वायणायरिय. पुं० (वाचनाचार्य) અર્થસહિત સૂત્ર ભણાવનાર; વાચનાચાર્ય.

वायणासंपया. स्त्री० (वाचनासम्पत्) વાચનાસંપદા; ઉંચું વાંચન.

वायनिसग्ग. पुं० (वातनिसर्ग) અધોવાયુ છોડવો તે.

वायपरिक्खोभ. पुं० (वातपरिक्षोभ) જેમાં વાયુ પણ ક્ષોભ પામે માટે કૃષ્ણરાજીનું એક નામ.

वायप्पभ. पुं० } **वायप्पह.** } (वातप्रभ) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायफलिहक्खोभ. पुं० (वातपरिघक्षोभ) વાયુને ભોગળની પેઠે ક્ષોભાવનાર હોવાથી તમસ્કાયનું એક નામ.

वायफलिहा. स्त्री० (वातपरिखा) વાયુની ખાઇરૂપ હોવાથી કૃષ્ણરાજીનું એક નામ.

वायमंडलिका. स्त्री० } **वायमंडलिया.** } (वातमण्डलिका) વાવાઝોડું; મણ્ડળાકારે વાતો વાયુ.

वायय. पुं० (वाचक) વાંચનાર; કથા કરનાર.

वायरासि. पुं० (वल्करश्मि) ઝાડની છાલની દોરડી.

वायलेस्स. पुं० (वातलेश्य) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायवराण. पुं० (वातवर्ण) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायवासि. त्रि० (वल्कवासिन्) વલ્કલ પહેરનાર.

वायवोज्झ. त्रि० (वातवाह्य) વાયુથી ઉડવા યોગ્ય.

वायव्वा. स्त्री० (वायव्या) વાયવ્ય ખૂણો.

वायस. पुं० (वायस) કાગડો.

वायसंजय. त्रि० (वाक्संयत) વચનની યતનાવાળો; વાણીનો સંયમી.

वायसपरिमंडला. स्त्री० (वायसपरिमण्डला) કાક આદિ પક્ષીઓના શબ્દોનું ફલાફલ જાણવાની વિદ્યા.

वायसिंग. पुं० (वातशृङ्ग) વાતશૃંગ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायसिद्ध. पुं० (वातसिद्ध) વાતસિદ્ધ નામનું. ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वाया. स्त्री० (वाच्) વાચા-વાણી; વચન.

वायाइद्ध. त्रि० (वाताविद्ध) અકાલે સુકાઇ ગયેલ.

वायाम. पुं० (व्यायाम) કસરત; વ્યાપાર; ચેષ્ટા;

वायाल. त्रि० (वाचाल) વાચાળ.

वायावत्त. पुं० (वातावर्त्त) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वायु. पुं० (वायु) પવન; વાયરો.

वायुकुमार. पुं० (वायुकुमार) વાયુકુમાર નામે ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

वायुकुमारी. स्त्री० (वायुकुमारी) વાયુકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવની દેવી.

वायुभूइ. पुं० (वायुभूति) મહાવીર પ્રભુના એક ગણધરનું નામ.

वार. न० (वार) વાર નામે ચોથી નરકનો નરકાવાસો. (૨) વખત; ટાઇમ. (૩) ન્હાનો ઘડો.

वारंग. पुं० (वारांग) અરિસાનો હાથો.

वारंवारेग. अ० (वारंवारेण) વારંવાર; પુનઃ પુનઃ. (૨) પોતપોતાનો વારો હોય ત્યારે.

वारक. પું० } (वारक) માટલી; માટલો.
वारग. } (૨) ત્રિ૦ ભૂલ અટકાવનાર; ભૂલ સુધારનાર.

वारडिअ. ન० ( ) લાલ વસ્ત્ર.

वारण. પું० (वारण) હાથી. (૨) ન૦ અટકાવવું.

वारय. ત્રિ० (वारक) અશુદ્ધ પાઠ કરનારને રોકનાર.

वारविलया સ્ત્રી० (वारवनिता) વેશ્યા; રંડી.

वाराह. પું० (वाराह) સુવિધિનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૨) છઠ્ઠા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

वारि. ન० (वारि) પાણી; જળ.

वारिज्ज. પું० ( ) પરણવાની ક્રિયા; લગ્નક્રિયા.

वारित. ત્રિ० } (वारित) નિવારેલું; નિષેધેલું.
वारिय. }

वारिसेण. પું० (वारिसेन) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ચોવીસમા તીર્થંકર. (૨) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૩) શ્રેણીક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

वारिसेणा. સ્ત્રી० (वारिषेणा) વારિષેણ નામની શાશ્વતી જિનપ્રતિમા. (૨) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની સાતમી. (૩) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તવતી નદીને મળે છે.

वारुण. ત્રિ० (वारुण) આર્દ્રા, મૂળ આદિ નક્ષત્રોમાં થયેલ પવન સંબન્ધી ઉત્પાત કે જે આવતા વર્ષની શુભ નિશાની રૂપે મનાય છે. (૨) વરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) વારૂણ નામનો સમુદ્ર. (૫) પંદરમા મુહૂર્તનું નામ.

वारुणिकंत. પું० (वारुणीकान्त) વરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

वारुणी. સ્ત્રી० (वारुणी) નવમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૨) મદિરા; દારૂ. (૩) પશ્ચિમ દિશા. (૪) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશાકુમારિકામાંની ચોથી.

वारुणोदअ. પું० } (वारुणोदक) જેનું પાણી
वारुणोदग. ન० } મદિરા સરખું છે તે સમુદ્ર.

वाल. પું० (व्याल) સર્પ. (૨) જંગલી હિંસક પ્રાણી; વાઘ વગેરે.

वाल. પું० ન० (वाल) વાળ; કેશ. (૨) કાશ્યપ ગોત્રની શાખા. (૩) ત્રિ० તે શાખામાં ઉત્પન્ન થએલ પુરૂષ.

वालग. પું० (व्यालक) સર્પ.

वालग. પું० (वालक) સુગરીનો માળો. (૨) વાળની બનાવેલી ચાળણી; ધરણી.

वालग्ग. પું० ન० (वालाग्र) આઠ રથરેણુ પ્રમાણે દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂક્ષેત્રના જુગલીયાના વાળનો અગ્રભાગ.

वालग्गपोइया. સ્ત્રી० (वालाग्रपोतिका) તળાવની અંદર હવા ખાવાને બાંધેલ મહેલ; હવામહેલ.

वालपुच्छ. પું० (वालपुच्छ) ચામર.

वालबंध. પું० (वालबंध) વાળ—કેશ બાંધવા તે; અંબોડો.

वालय. ન० (वालज) પશુઓના વાળથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર.

वालवीयण. ન० (वालव्यजन) ચમરી; ચામર. (૨) પંખો. (૩) મોરના પીછાનું વીંજણું.

वालवीयणिया. સ્ત્રી० (व्यालव्यजनिका) } ચમ-
वालवीयणी. સ્ત્રી० (वालव्यजनी) } રી.(૨) વીંજણો.

वालि. પું० (वालिन्) વાળ—રૂંવાટાંવાળું જાનવર.

वालिहाण. પું० (वालधान) વાળને ધારણ કરનારૂં પુંછડું.

वालु. પું० (वालु) વજ્ર જેવી રેતી બનાવી તેમાં નારકીને દુઃખ આપનાર પરમાધામીની એક જાત.

वालुंक. न० (वालुङ्क) ચીભડું.

वालुंकी. स्त्री० (वालुङ्की) કાકડી; વનસ્પતિ વિશેષ.

वालुय. પું० (वालुक) ભઠ્ઠીમાં ચણા શેકે તેમ નારકીને રેતીમાં શેકનાર પરમાધામી; પંદર જાતના પરમાધામીમાંનો એક. (૨) રેતી; વેળુ.

वालुयप्पभा. / **वालुयप्पहा.** स्त्री० (वालुकाप्रभा) ત્રીજી નરક; ત્રીજી નરકની પૃથ્વી.

वालुया. स्त्री० (वालुका) વેળુ; રેતી.

वालुयाभा. स्त्री० (वालुकाभा) વાલુકાભા નામે ત્રીજી નરકની પૃથ્વી.

वावड. त्रि० (व्यापृत) પ્રવૃત્ત થએલ; વ્યાપારયુક્ત.

वावगण. त्रि० (व्यापन्न) વણસી ગએલું; નાશ પામેલ. (૨) વ્યાપ્ત થયેલું; ભરેલું. (૩) સમકિતથી ભ્રષ્ટ થએલ; જમાલિ આદિની પેઠે નિહ્નવ થઇ ગયેલ.

वावगणसोया. स्त्री० (व्यापन्नस्रोतस्) રોગથી નષ્ટ થયેલ ગર્ભાશયવાળી.

वावत्ति. स्त्री० (व्यावृत्ति) હિંસાદિથી નિવૃત્તિ પામવી તે. (૨) દુઃખની વાત. (૩) ગુણનાશક મૈથુન.

वावहारिअ. त्रि० (व्यावहारिक) વ્યવહાર સમ્બન્ધી; વ્યવહારમાં આવવા યોગ્ય.

वावहारियणय. પું० (व्यावहारिकनय) વ્યવહારનય; સાત નયમાંના નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર અને ઋજુસૂત્ર એ ચાર નય.

वावाइअ. त्रि० (व्यापादित) નષ્ટ કરેલ.

वावार. પું० (व्यापार) ઉદ્યોગ; કામકાજ. (૨) પ્રવૃત્તિ; ચેષ્ટા.

वावि. त्रि० (व्यापिन्) વ્યાપ્ત; વ્યાપક.

वाविति. स्त्री० (व्यावृत्ति) વિનાશ; અંત.

वाविद्धसोया. स्त्री० (व्याविद्धस्रोतस्) વાતાદિથી શક્તિ રહિત ગર્ભાશયવાળી.

वाविय. त्रि० (वापित) વાવેલું.

वाविया. स्त्री० (वापिता) જે એકવાર વાવ્યાથી ઉગે તે કૃષિ.

वावी. स्त्री० (वापी) વાવ; કૂવો.

वास. પું० (वास) નિવાસ; રહેઠાણ. (૨) વસવું; નિવાસ કરવો. (૩) ગંધ; વાસ; કોઠ, પુટ વગેરે સુગંધી દ્રવ્ય.

वास. પું० (वासस्) વસ્ત્ર; કપડું.

वास. પું० न० (वर्ष) વર્ષ; સાલ; સંવત્સર. (૨) વરસાદ પડે તે. (૩) કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિનાં ભરત આદિ ક્ષેત્ર.

वासंतिया. स्त्री० (वासन्तिका) વાસંતી લતા; માધવી વેલ.

वासंती. स्त्री० (वासंती) વાસંતી લતા. (૨) વાસંતીનું ફૂલ.

वासकाल. પું० (वर्षाकाल) ચોમાસું; વર્ષાકાળ.

वासग. પું० (वासक) બેઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

वासघर. न० (वासगृह) શયન ઘર. (૨) ફૂલ, અત્તર વગેરેની સુગંધથી વ્યાપ્ત ઘર.

वासगा. स्त्री० (वासना) ભાવના; સંસ્કાર.

वासगिज्ज. त्रि० (वासनीय) વાસવા યોગ્ય વસ્તુ.

वासत्ताण. न० (वासत्राण) વરસાદથી બચાવી શકે તેવું વસ્ત્ર; લેધરકલોથ જેવું વસ્ત્ર.

वासधर. પું० (वर्षधर) ભરત આદિ ક્ષેત્રની મર્યાદા કરનાર પર્વત. (૨) વરસાદ.

वासभवण. न० (वासभवन) શયનઘર.

वासस. न० (वासस्) વસ્ત્ર; લુગડું.

वाससया. स्त्री० (वर्षशता) સો વર્ષની ડોસી.

वासहर. न० (वासगृह) રહેવાનું ઘર.

वासहर. પું० (वर्षधर) વર્ષ-ક્ષેત્રની સીમા બાંધનાર પર્વત. (૨) વર્ષધર નામે દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

वासहरपव्वय. પું૦ (वर्षधरपर्वत) ક્ષેત્રની સીમા બાંધનાર પર્વત; હિમવંત વગેરે.

वासा. સ્ત્રી૦ (वर्षा) ચોમાસું; વર્ષાઋતુ. (૨) વૃષ્ટિ; વરસાદ. (૩) બેઇન્દ્રિયવાળો જીવ.

वासाणिय. સ્ત્રી૦ (वासानिक) એક જાતની વનસ્પતિ.

वासारत्त. ન૦ (वर्षारात्र) વર્ષાઋતુ; ચોમાસું.

वासारत्तअ. ત્રિ૦ (वर्षारात्रज) વર્ષાઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

वासावास. પું૦ (वर्षावास) ચોમાસું; વર્ષાકાળ.

वासि. ત્રિ૦ (वासिन्) વસનાર; રહેનાર.

वासिइणिआ. સ્ત્રી૦ (वासिगिणिका) વાસિગિણિ નામના અનાર્ય દેશમાં જન્મેલી દાસી.

वासिट्ठ. પું૦ (वाशिष्ठ) ત્રિશલા રાણીનું ગોત્ર. (૨) પુનર્વસુનક્ષત્રનું ગોત્ર.

वासिट्ठी. સ્ત્રી૦ (वाशिष्ठी) વસિષ્ઠ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

वासिणी. સ્ત્રી૦ (वासिनी) નિવાસ કરનારી; વસનારી.

वासित्तार. ત્રિ૦ (वर्षितृ) વરસનાર; મેઘ.

वासिय. ત્રિ૦ (वासित) સુગંધી કરેલું; ખુશબોયુક્ત બનાવેલું. (૨) આગલા દિવસનું; વાસી. (૩) વસેલ; રહેલ.

वासी. સ્ત્રી૦ (वासी) વાંસલો; ફરસી.

वासीचंदणकप्प. ત્રિ૦ (वासीचन्दनकल्प) કોઇ વાંસલાથી છેદે અને કોઈ ચંદનથી લેપ કરે તો પણ બન્ને તરફ સમભાવ રાખનાર.

वासीमुह. પું૦ (वासीमुख) બેઇન્દ્રિય જીવની એક જાત.

वासीसग. પું૦ (वासीसक) ગુગળ.

वासुदेव. પું૦ (वासुदेव) વસુદેવજીના પુત્ર કૃષ્ણ વાસુદેવ. (૨) ચક્રવર્તી કરતાં અરધ બળ ધરનાર ત્રણ ખણ્ડનો રાજા.

वासुपुज्ज. પું૦ (वासुपूज्य) વાસુપૂજ્ય નામના બારમા તીર્થંકર.

वाह. પું૦ (वाह) ભાર; બોજો. (૨) પાલખી વગેરે વાહન. (૩) આઠસો આઢક અથવા આઠ ઉત્કૃષ્ટ કુંભપ્રમાણ માન વિશેષ. (૪) ગાડાખેડુ.

वाह. પું૦ (व्याध) શિકારી.

वाहण. ન૦ (वाहन) ગાડી, રથ, ઘોડા, વગેરે સ્વારી. (૨) ત્રીજા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

वाहणगमण. ન૦ (वाहनगमन) સ્વારીમાં બેસી જવું તે.

वाहणा. સ્ત્રી૦ (उपानह) પગરખાં; મોજડી. જોડા.

वाहणीय. ત્રિ૦ (वाहनीय) વહન કરવા યોગ્ય; ઉપાડવા યોગ્ય.

वाहय. પું૦ (वाहक) ઘોડાનો શિક્ષક; ઘોડાને દમનાર. (૨) ઘોડેસ્વાર. (૩) પાણીનો પ્રવાહ.

वाहरण. ન૦ (व्याहरण) બોલવું તે.

वाहि. પું૦ (व्याधि) વ્યાધિ; પીડા; રોગ.

वाहिणिया. સ્ત્રી૦ (वाहिनिका) વાહન; પાલખી વગેરે.

वाहित्त. ત્રિ૦ (व्याहृत) બોલાવેલ.

वाहिम. ત્રિ૦ (वाह्य) વહન કરવા યોગ્ય; ગાડીમાં જોડવા યોગ્ય.

वाहिय. ત્રિ૦ (व्याधिक) રોગી.

वि. અ૦ (अपि) પણ; સમુચ્ચય.(૨) સંભાવના.

वि. ત્રિ૦ (द्वि) બે.

विअ. ન૦ (द्विक) બેઇંદ્રિયજાતિ નામકર્મ કે જેના ઉદયથી જીવ બેઇંદ્રિયપણું પામે છે.

विअंतकारअ. ત્રિ૦ (व्यन्तकारक) વિશેષપણે કર્મનો અંત કરનાર; અંતક્રિયાનો કરનાર.

विश्रट्ट. त्रि० (व्यावृत्त) વ્યાવૃત્તિ પામેલ; નિવૃત્ત થયેલ.

विश्रड. त्रि० (विकट) વિશાળ; ગંભીર.

विश्रड. त्रि० (विकृत) વિકાર પામેલ; રૂપાંતર થયેલ; અચિત્ત થયેલ.

विश्रडंबु. न० (विकृताम्बु) અચિત્ત પાણી.

विश्रडभोइ. त्रि० (विकटभोजिन्) વિકટ-પ્રગટ-દિવસે ભોજન કરનાર; રાત્રે નહીં ખાનાર.

विश्रडावइ. पुं० (विकटापातिन्) હરિવાસ ક્ષેત્રનો એક વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

विश्रत्त. पुं० (व्यक्त) મહાવીર સ્વામીના ૧૧ ગણધરમાંના એક ગણધરનું નામ.

विश्रप्प. पुं० (विकल्प) ધાન્ય વગેરેની નીપજ.

विश्ररग. पुं० (विदरक) ખાડો. (૨) વીરડો.

विश्रसिश्र. त्रि० (विकसित) વિકાસ પામેલ; ખીલેલ.

विश्रार. पुं० (विचार) જીવાદિક પદાર્થનો વિચાર. (૨) ઠંડિલે જવું; જંગલ જવું.

विश्रारभूमि. स्त्री० (विचारभूमि) ઠંડિલ માત્રાની ભૂમિ; જંગલ જવાની જગ્યા.

विश्राल. पुं० (विकाल) સંધ્યાકાળ; સાંજનો સમય.

विश्रावत्त. पुं० (विदावर्त्त) મહાશુક્ર દેવલોકનું વિયાવર્ત નામનું એક વિમાન. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ૧૫ મો ભેદ.

विश्राहिश्र. त्रि० (व्याख्यात) વ્યાખ્યા કરેલ; કથન કરેલ.

विइक्कंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) વીતી ગયેલ; ઓળંગી ગયેલ.

विइगिच्छा. स्त्री० (विचिकित्सा) સંશય; સંદેહ.

विइज्झिया. स्त्री० (विदुषिका) વિદુષી; પંડિતા.

विइएण. } **विइन्न.** } त्रि० (वितीर्ण) રાજા તરફથી આપવામાં આવેલ.

विइय. त्रि० (विदित) જાણેલ; જાહેરાતમાં આવેલ.

विइय. त्रि० (द्वितीय) બીજું; બીજા નંબરનું.

विउ. पुं० (विद्वस्) વિદ્વાન; પંડિત.

विउक्कस. पुं० (व्युत्कर्ष) બડાઇ; અહંકાર; માન.

विउट्टणा. स्त्री० (विकुट्टना) વિવિધ કુટ્ટન-તાડનથી થએલી પીડા.

विउट्ठित. त्रि० (व्युत्थित) વિરૂદ્ધ ઉદ્યમ કરવાને ઉઠેલ; અન્યતીર્થિક અથવા મિથ્યાદૃષ્ટિ ગૃહસ્થ.

विउट्ठिय. त्रि० (व्युत्थित) રહેલ.

विउण. त्रि० (द्विगुण) બમણું.

विउत्त. त्रि० (वियुक्त) રહિત; જૂદું પડેલું; વિયોગ પામેલું.

विउल. त्रि० विपुल) ઘણું; પ્રચુર; વિસ્તીર્ણ. (૨) મોક્ષસાધન. (૩) મ્હોટું. (૪) पुं० એ નામનો એક પર્વત.

विउलमइ. पुं० (विपुलमति) મનપર્યવ જ્ઞાનનો એક ભેદ કે જે વિશુદ્ધતાથી અન્યના મનોગત પદાર્થોને ઘણા વિશેષણો યુક્ત જાણે.

विउवसमण. स्त्री० (व्युपशमन) ઉપશમાવવું.

विउवात. पुं० (व्युत्पात) સંયમથી પતન; ભ્રષ્ટતા. (૨) હિંસા.

विउव्व. न० (वैक्रिय) વૈક્રિય શરીર.

विउव्वण. न० } **विउव्वणा.** स्त्री० } (विकरण) ઉત્તર વૈક્રિય શરીર કરવું. (૨) ન્હાનાં મ્હોટાં રૂપ બનાવવાની શક્તિ.

विउव्वणिड्ढि. स्त्री० (विकरणर्द्धि) એક રૂપમાંથી નાનાં મોટાં રૂપ બનાવવાની શક્તિ; વૈક્રિયલબ્ધિ.

विउव्वि. त्रि० (वैक्रिय) વૈક્રિયશક્તિવંત; વૈક્રિય શરીર બનાવનાર. (૨) न० વૈક્રિય શરીર.

विउव्विय. त्रि० (वैक्रिय) જેણે વૈક્રિય શરીર બનાવેલું છે તે. (૨) न० વૈક્રિય શરીર બનાવવું તે.

विउव्वियसमुग्घाय. पुं० (वैक्रियसमुद्घात) વૈક્રિય કે ઉત્તરવૈક્રિય શરીર બનાવતી વખતે જીવ પ્રદેશનું વિસ્તરવું (દંડાદિ-આકારે થવું) અને વૈક્રિય શરીરરૂપ નામ કર્મનો ભોગવટો કરી નિર્જરવું તે.

विउस. पुं० (विद्वस्) પણ્ડિત; વિદ્વાન.

विउसमण. न० / **विउसमणया.** स्त्री० (व्यपशमन) વેદનો ઉપશમ કરવો તે; વિકાર ટાળવો તે.

विउसमिय. त्रि० (व्यपशमित) ઉપશમ પામેલું; દબાઇ ગયેલ.

विउसरण. न० / **विउसरणया.** स्त्री० (व्युत्सर्जन) તજવું; છોડવું.

विउसविय. त्रि० (व्यपशमित) જુઓ "विउसमिय" શબ્દ.

विउसिय. त्रि० ( ) ખેંચેલું.

विउस्सग्ग. पुं० (व्युत्सर्ग) કાઉસગ્ગ; કાયાની તમામ પ્રવૃત્તિને રોકી સ્થિર થવું તે. (૨) દ્રવ્ય ઉપધિ-શરીરાદિ અને ભાવ-ઉપધિ-કષાયાદિનો ત્યાગ કરી નિસ્સંગ થવું તે.

विउस्सग्गपडिमा. स्त्री० (व्युत्सर्गप्रतिमा) અમુક વખત સુધી કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે.

विउस्सित. त्रि० (व्युत्सित) અનેક રીતે પ્રબળપણે પોતાના મતથી બંધાયેલ; મતાગ્રહી.

विओग. पुं० (वियोग) વિયોગ; વિરહ; છુટા પડવું.

विओसमित. त्रि० (व्यवशमित) શાન્ત થયેલ.

विओसिय. त्रि० (व्यवसित) બન્ધ પડેલ; શાંત થએલ.

विंछिय. पुं० (वृश्चिक) વિછી.

विंज्झ. पुं० (विन्ध्य) વિંધ્યાચળ પર્વત. (૨) વિન્ધ્ય નામનો પ્રધાન શિષ્ય.

विंज्झगिरि. पुं० (विन्ध्यगिरि) વિન્ધ્યાચળ પર્વત.

विंज्झायल. पुं० (विन्ध्याचल) વિન્ધ્ય નામનો પહાડ.

विंट. न० (वृन्त) ડીંટડું; બીંટડું.

विंटलिअ. न० ( ) નિમિત્તાદિ પ્રકાશવા તે.

विंटिका. स्त्री० (विण्टिका) પોટલી.

विंद. न० (वृन्द) સમૂહ; સંઘ.

विंधेत्तार. त्रि० (वेद्धृ) વીંધીને મારનાર; વીંધનાર.

विंभल. त्रि० (विह्वल) વ્યાકુળ.

विंसति. स्त्री० (विंशति) વીસ. (૨) નવ ઉપવાસ સાથે કરવા તે.

विक. पुं० (विक) કોયલ.

विकट्ठ. त्रि० (विकृष्ट) પાછું ધકેલેલું.

विकड. त्रि० (विकट) ઘણા વિસ્તારવાળું.

विकड्डणा. स्त्री० (विकर्षणा) વિકર્ષણ-કર્મનું ઉદ્વર્તન કરવું તે; ટુંકી સ્થિતિની લાંબી અને મન્દ રસનો તીવ્ર રસ કરવો તે.

विकड्डय. त्रि० (विकर्षक) ખેંચનાર; આકર્ષણ કરનાર.

विकत्त. त्रि० (विकृत्त) કાપેલું.

विकत्तअ. त्रि० (विकर्तक) / **विकत्तार.** त्रि० (विकर्तृ) કાપનાર; છેદનાર.

विकत्थणा. स्त्री० (विकत्थना) વખાણ; પ્રશંસા.

विकप्प. पुं० (विकल्प) વિકલ્પ; ભેદ; પ્રકાર. (૨) પ્રાસાદ વિશેષ.

विकप्पण. न० (विकल्पन) છેદન.

विकप्पणा. स्त्री० (विकल्पना) કલ્પના; તર્કવિતર્ક.

विकय. त्रि० (विकृत) કુરૂપ; વિકાર પામેલ.

विकराल. त्रि० (विकराल) पिशाय जेवो भयानक; भयंकर.

विकल. त्रि० (विकल) विकल; कलाहीन.

विकसिय. त्रि० (विकसित) विकास पामेलुं; खीलेलुं.

विकहा. स्त्री० (विकथा) कुथली; गप्पासप्पा. (२) विपरीत कथा.

विकहाणुजोग. पुं० (विकथानुयोग) अर्थ-कामना उपाय दर्शावनार शास्त्र; वात्स्याननुं कामशास्त्र वगेरे.

विकार. पुं० (विकार) दोष; विकार.

विकिट्ठ. त्रि० (विकृष्ट) दूर रहेल; छेटानुं.

विकिण्ण. त्रि० } (विकीर्ण) चारे तरफ
विकिन्न. त्रि० } विखराएलुं; छुटुंछुटुं पडेलुं (२) व्याप्त; भरपूर भरेल.

विकिरण. न० (विकिरण) विखेरी नाखवुं.

विकुविय. त्रि० (विकूजित) कापेलुं.

विकुविय. त्रि० ( ) वैक्रिय रूप बनावेल.

विकुव्वणा. स्त्री० ( ) वैक्रिय शक्तिद्वारा रचना करवी ते.

विकुस. पुं० (विकुश) ए नामनुं एक जातनुं घास.

विकोवण. न० (विकोपन) फेलावो थवो; उभरावुं.

विकोसिय. त्रि० (विकोशित) म्यानथी बहार काढेल.

विक्कंत. त्रि० (विक्रान्त) पराक्रमी-बलवान. (२) प्रसिद्ध.

विक्कंति. स्त्री० (विक्रान्ति) पराक्रम.

विक्कम. पुं० (विक्रम) पराक्रम; पुरुषार्थ.

विक्कय. पुं० (विक्रय) वेचवुं; विक्रय करवो.

विक्कयार. त्रि० (विक्रेतृ) विक्रय करनार; वेपारी.

विक्कवंस. पुं० (विक्रंश) पाडापाडा; निरादर.

विक्खाय. त्रि० (विख्यात) प्रसिद्ध; जग-जाहेर.

विक्खित्त. त्रि० (विक्षिप्त) विखेरेलुं.

विक्खित्ता. स्त्री० (विक्षिप्ता) पडिलेहण करती वखते पडिलेहेला वस्त्रने पडिलेहेला वगरना वस्त्रमां फेंकी देवुं ते; पडिलेहणना एक दोषनुं नाम.

विक्खिरिय. त्रि० (विकीर्ण) जुओ "विकिण्ण" शब्द.

विक्खिवण. न० (विक्षेपण) फेंकवुं. (२) मिथ्यात्वीने मिथ्यात्व छोडावी समकितमां स्थापवो ते; विनयना एक प्रकार.

विक्खेव. पुं० (विक्षेप) मुकवुं. (२) फेंकवुं.

विक्खेवणा. स्त्री० (विक्षेपणा) विस्तारवुं. (२) निरूपण करवुं ते.

विक्खेवणी. स्त्री० (विक्षेपणी) श्रोताने सन्मार्गमां दोरवनारी चार प्रकारनी कथामांनी एक.

विग. पुं० (वृक) वरु; वाघ.

विगइ. स्त्री० } (विकृति) मनोविकार. (२)
विगति. स्त्री० } दूध दहि वगेरे विकार उत्पन्न करनार पदार्थ.

विगत्तग. त्रि० (विकर्त्तक) प्राणीओनी चामडी उतारनार.

विगप्प. पुं० (विकल्प) प्रकार; भेद; अनेकपणुं. (२) भजना; होय के न होय ते. (३) व्यभिचार; हेतुनो एक दोष.

विगप्पणा. स्त्री० (विकल्पना) विशेष कल्पना.

विगप्पिय. त्रि० (विकल्पित) कल्पेलुं; जुदी करेलुं.

विगय. त्रि० (विकृत) खराब; विकृत-विकार पामेल. (२) विकार उत्पन्न करनार दूध दहि वगेरे विगय.

विगय. त्रि० (विगत) गयेल; नाश पामेल. (२) विनानुं; रहित.

विगयपक्ख. પું० (विगतवक्ष) વસ્તુનો અ-વસ્થાંતરરૂપ વિનાશ ધર્મ.

विगयसोग. પું० (विगतशोक) એ નામનો એક ગ્રહ.

विगयसोगा. સ્ત્રી० (विगतशोका) નલિનાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી.

विगराल. ત્રિ० (विकराल) ભયંકર.

विगल. પું० (विकल) વિકલેન્દ્રિય; બે ત્રણ અને ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવો.

विगलिंदिय. પું० (विकलेन्द्रिय) બે ઇંદ્રિય, ત્રણ ઇંદ્રિય અને ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવો.

विगहा. સ્ત્રી० (विकथा) કુથલી; ગામગપાટા.

विगार. પું० (विकार) વિકૃતિ; પ્રકૃતિરૂપ મહાસત્તાની પેટા ભાગ અવાન્તર સત્તા. (૨) વિકાર.

विगारि. ત્રિ० (विकारिन्) વિકાર પામવાના સ્વભાવવાળું.

विगिंचण. ન० (विवेचन) ત્યાગ કરવો; પ-રઠવવું.

विगिट्ठ. ન० (विकृष्ट) ઉગ્રતપ. (૨) કઠિન માર્ગ. (૩) ત્રિ० દૂર રહેલ.

विगिट्ठभत्तिय. ત્રિ० (विकृष्टभक्तिक) ત્રણ ઉપવાસથી વધારે તપ કરનાર.

विगुण. ત્રિ० (विगुण) ગુણથી રહિત.

विगुव्वणा. સ્ત્રી० ( ) વૈક્રિય શ-ક્તિથી વૈક્રિયરૂપ બનાવવું તે.

विग्ग. ત્રિ० (विग्न) ચિત્તની અશાંતિવાળો; ઉદ્વેગ પામેલ.

विग्गह. પું० (विग्रह) ત્રસનાડી કે જે લોકના નીચેના છેડાથી ઉપરના છેડા સુધી એક રાજ પ્રમાણ લાંબી પહોળી છે. (૨) શરીર; દેહ. (૩) કલહ; કજીયો. (૪) મૈથુન. (૫) સમાસને છુટો પાડી બના-વવો તે. (૬) વક્રગતિ અર્થાત્-કોઇ જીવ એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં જતાં વાંક ખાઇ વાંકી ગતિએ જાય તે. (૭) વક્ર-વાંકો આકાર.

विग्गहगइ. સ્ત્રી० (विग्रहगति) એક ગતિમાંથી બીજી ગતિમાં જતાં જીવ રસ્તામાં વાંક ખાય તે.

विग्गहिय. ત્રિ० (विग्रहिक) કલહકારી. (૨) સંધી; સાંધ. (૩) શરીર. (૪) સંક્ષિપ્ત; નાનું.

विग्घ. પું० (व्याघ्र) વાઘ.

विग्घ. પું० (विघ्न) વિઘ્ન; અંતરાય. (૨) અંતરાયકર્મ.

विघाय. પું० (विघात) આઘાત; દુઃખ. (૨) ગુણોની ઘાત કરનાર હોવાથી મૈથુનનું એક નામ.

विघुट्ठ. ન० (विघुष्ट) ચીસ પાડવી; ભયંકર અવાજ કરવો. (૨) ગુન્હાની યાદી આપી બોલાવવું તે.

विचारिय. ત્રિ० (विचारित) વિચારેલું.

विचित्त. ત્રિ० (विचित्र) વિચિત્ર; અદ્ભૂત. (૨) અનેક પ્રકારનું. (૩) પું० વેણુદેવ અને વેણુદાલિ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૪) વિચિત્ર પર્વત. (૫) દક્ષિણ દિ-શાના સુવર્ણકુમારોના બીજા લોકપાળનું નામ.

विचित्तकूड. પું० (विचित्रकूट) દેવકુરૂ ક્ષેત્રમાં નિષધ પર્વતથી ૮૩૪ જોજન અને સા-તીયા ચાર ભાગ ઉત્તરે સીતા નદીના પશ્ચિમ કાંઠા ઉપરનો એક પર્વત.

विचित्तयक्ख. પું० (विचित्रयक्ष) વેણુદેવ અને વેણુદાલિ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

विचेल. ત્રિ० (विचेल) વસ્ત્ર રહિત; નગ્ન.

विच्छअ. ત્રિ० (विक्षत) ક્ષત-ઘાયલ થયેલ.

विच्छाडिअ. ત્રિ० } (विच्छर्दित) નાખી દીધેલ. (૨) ભિક્ષુ-
विच्छड्डिअ. } કોને આપેલ; દાન કરેલ.

विच्छारिय. ત્રિ० (विस्तारित) વિસ્તારેલું.

विच्छिण्ण. त्रि० (विस्तीर्ण) પહોળું; વિસ્તારવાળું; વિશાળ.

विच्छिण्ण. त्रि० (विच्छिन्न) વિછેદ ગયેલ; નષ્ટ થએલ.

विच्छिन्न. त्रि० (विस्तीर्ण) જુઓ "વિચ્છિણ્ણ" શબ્દ.

विच्छिन्न. त्रि० (विच्छिन्न) છેદાઇ ગયેલ.

विच्छु. पुं० (वृश्चिक) વીંછી.

विच्छुक. पुं० } (वृश्चिक) વીંછી.
विच्छुय. }

विच्छुई. स्त्री० (वृश्चिकी) વીંછીની વિદ્યા; વીંછી કરવાની કે ઉતારવાની વિદ્યા.

विजढ. त्रि० (वित्यक्त) છોડી મૂકેલ; તજી દીધેલ.

विजय. पुं० (विचय) નિર્ણય.

विजय. पुं० (विजय) દુશ્મન ઉપર મેળવેલી જીત. (૨) વિજય નામના જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૧ મા તીર્થંકર. (૩) એકવીસમા તીર્થંકરના પિતા. (૪) આવતી ચોવીસીના બીજા બલભદ્ર. (૫) ૧૧ મા ચક્રવર્તીના પિતા. (૬) ૧૪ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૭) જમ્બૂદ્વીપનો પૂર્વ દિશાનો દરવાજો. (૮) ક્ષેત્ર વિશેષ; વિજય. (૯) વિજય નામે પ્રથમ અનુત્તર વિમાન. (૧૦) વિજયવિમાનવાસી; પહેલા અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (૧૧) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના બારમા અથવા ૧૭ મા મુહૂર્તનું નામ. (૧૨) આસો મહિનાનું લોકોત્તર નામ. (૧૩) વિજય નામે ધ્વજા. (૧૪) વિજય નામનો રાજા. (૧૫) મહાવીર સ્વામીના સમયમાં પોલાસપુર નગરનો રાજા. (૧૬) વિજય નામે રાજગૃહ નિવાસી એક ચોરસરદાર. (૧૭) કૃષ્ણ વાસુદેવનો વિજય નામે એક ગંધહસ્તી-હાથી. (૧૮) વિજય નામે દ્વીપ તથા સમુદ્ર. (૧૯) ચન્દ્રપ્રભજીના યક્ષનું નામ. (૨૦) રાજગૃહના નાલંદા પાડામાં રહેનાર એક ગૃહસ્થ. (૨૧) વિજય એવો શબ્દ.

विजयंत. पुं० (वैजयन्त) બીજું અનુત્તર વિમાન. (૨) તે અનુત્તર વિમાનના દેવતા.

विजयंती. स्त्री० (वैजयन्ती) અષ્ટમીની રાત્રીનું નામ.

विजयघोस. पुं० (विजयघोष) જયઘોષ મુનિના મોટા ભાઇ વિજયઘોષ નામે બ્રાહ્મણ.

विजयचरिय. न० (विजयचरित) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો ચોથો ભેદ.

विजयदूस. पुं० (विजयदूष्य) સિંહાસન ઉપર બાંધવાનું વસ્ત્ર.

विजयद्दार. न० (विजयद्वार) વિજય નામે જંબૂદ્વીપનો પૂર્વનો દરવાજો.

विजयपुर. पुं० (विजयपुर) એ નામનું એક નગર.

विजयपुरा. स्त्री० (विजयपुरी) પદ્માકાવતી વિજયની મુખ્ય નગરી.

विजयमहाविमाण. न० (विजयमहाविमान) વિજય નામે પ્રથમ અનુત્તર વિમાન.

विजयमित्त. पुं० (विजयमित्र) વિજયમિત્ર નામે માણસ.

विजयवद्धण. पुं० (विजयवर्धन) નન્દિવર્ધનપુરના રાજાનું નામ.

विजयवद्धमाण. पुं० (विजयवर्धमान) એ નામનું એક ગામ.

विजयवेजइय. त्रि० (विजयवैजयिक) અતિશય વિજય જણાવનાર.

विजयवेजयंती. स्त्री० (विजयवैजयन्ती) વિજયસૂચક પતાકા.

विजयहत्थिरयण. न० (विजयहस्तिरत्न) વિજય નામે હસ્તિરત્ન.

विजया. स्त्री० (विजया) સાતમની રાત્રીનું નામ. (૨) વપ્રા વિજયની મુખ્ય નગરી. (૩) વિજયા-પાંચમા બળદેવની માતા. (૪) બીજા તીર્થંકરની માતા. (૫) પાંચમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી. (રત્ન) (૬) પાંચમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૭) મંગળઆદિ અઠ્યાસી ગ્રહની અગ્રમહિષીનું નામ. (૮) પૂર્વદિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠમાંની પાંચમી દિશાકુમારી. (૯) ઉત્તરના અંજન પર્વતની એક વાવ. (૧૦) વિજયા નામની ઔષધિ. (૧૧) વપ્રવિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૧૨) જમ્બૂદ્વીપના વિજયદ્વારના અધિષ્ઠાતા વિજય નામે દેવતાની રાજધાની. (૧૩) વિમળનાથજીની શાસન દેવીનું નામ.

विजाणिय. त्रि० (विज्ञायक) જાણનાર; સમજનાર.

विजिय. त्रि० (विजित) જિતેલું.

विजोग. पुं० (वियोग) વિયોગ; વિરહ.

विज्ज. त्रि० (वेद्य) અનુભવ કરવા યોગ્ય; જાણવા યોગ્ય.

विज्ज. पुं० (वैद्य) વૈદ.

विज्ज. पुं० ( ) જળમાં થતું ઘાસ વિશેષ.

विज्ज. त्रि० (विद्वस्) વિદ્વાન; પંડિત.

विज्जचिंता. स्त्री० (वैद्यचिन्ता) વૈદ્યવિદ્યા; વૈદક શાસ્ત્રની ચિન્તા ચિન્તવન.

विज्जल. पुं० (विज्जल) કાદવ.

विज्जा. स्त्री० (विद्या) શાસ્ત્રીયજ્ઞાન; કળા. (૨) દેવતાને વશ કરનાર મંત્રવિદ્યા. (૩) કોઈ અધિષ્ઠિત સાધ્ય અંકિત અક્ષર પદ્ધતિ. (૪) ઉપાસકના ૧૨ દોષમાંનો બારમો દોષ. (૫) લેખ અંકગણિત આદિ ૭૨ વિદ્યામાંની ગમે તે એક.

विज्जाचरणविणिच्छय. पुं० (विद्याचरणविनिश्चय) ૨૬ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૧૯ મું સૂત્ર.

विज्जाचारण. पुं० (विद्याचारण) વિદ્યાચારણ મુનિ કે જે વિદ્યાના બળથી આકાશમાં ગમન કરી શકે તે.

विज्जाजंभग. पुं० (विद्याजृम्भक) જંભક દેવતાની એક જાત.

विज्जाणुप्पवाय. पुं० (विद्यानुप्रवाद) અનેક વિદ્યાનું જેમાં વર્ણન છે તેવો દશમો પૂર્વ-શાસ્ત્ર.

विज्जाणुजोग. पुं० (विद्यानुयोग) રોહિણી-પ્રજ્ઞપ્તિ વગેરે વિદ્યાના સાધનરૂપ શાસ્ત્ર.

विज्जापिंड. पुं० (विद्यापिण्ड) વિદ્યાનો પ્રયોગ બતાવી આહાર લેવો તે; ઉત્પાદનાના ૧૬ દોષમાંનો એક.

विज्जामढ. पुं० (विद्यामठ) વિદ્યાનો મઠ; વિદ્યાલય; પાઠશાળા.

विज्जाहर. पुं० स्त्री० (विद्याधर) વિદ્યાધર મનુષ્ય; વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર વિદ્યાધરની શ્રેણીમાં રહેનાર મનુષ્ય.

विज्जाहरसेढि. स्त्री० (विद्याधरश्रेणि) વૈતાઢ્ય પર્વતની ઉપર જમીનથી દશ યોજન ઉંચે દક્ષિણે અને ઉત્તરે વિદ્યાધર લોકોને રહેવાનું સ્થાન.

विज्जु. स्त्री० (विद्युत्) વિજળી. (૨) ધરણેંદ્રના લોકપાળ સોમની અગ્રમહિષી. (૩) વૈશ્રમણ ઇન્દ્રની ચોથી અગ્રમહિષી. (૪) ચમરેંદ્રની એક અગ્રમહિષી. (૫) વિદ્યુત્કુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૬) વિદ્યુત નામે દેવી. (૭) ભૂતેન્દ્રના લોકપાળ સોમની ચોથી અગ્રમહિષી.

विज्जुअंतरिय. पुं० (विद्युदन्तरिक) વિજળી થાય ત્યારે ભિક્ષા લેવા ન જતાં વિજળીને અંતરે ભિક્ષા લેનાર ગોશાળા મતનો અનુયાયી.

विज्जुकुमार. पुं० (विद्युत्कुमार) વિદ્યુત્કુમાર; ભવનપતિ દેવની એક જાત.

विज्जुकुमारी. स्त्री० (विद्युत्कुमारी) વિદ્યુત્કુમાર નામે ભવનપતિની એક જાતની દેવી.

विज्जुगाहावइ. पुं० (विद्युद्गाथापति) વિદ્યુત્ નામે એક ગૃહપતિ.

विज्जुजिब्भ. पुं० (विद्युज्जिह्व) લવણ સમુદ્રમાં દક્ષિણ દિશાએ ૪૨ હજાર જોજન ઉપર આવેલ આણવેલંધર દેવોનો એક નિવાસ પર્વત.

विज्जुदंत. पुं० (विद्युद्दन्त) વિદ્યુદ્દન્ત નામનો રક્તવતી નદીની અધિષ્ઠાયી દેવીનો નિવાસ દ્વીપ. (૨) લવણ સમુદ્રમાં આઠસો જોજન પર આવેલ વિદ્યુદ્દંત નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૩) ત્રિ૦ તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

विज्जुप्पभ. पुं० (विद्युत्प्रभ) દેવકુરુક્ષેત્રની પશ્ચિમ તરફનો એક વખારા પર્વત.

विज्जुप्पभकूड. पुं० (विद्युत्प्रभकूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વત ઉપરનાં નવકૂટમાંનું બીજું કૂટ.

विज्जुप्पभा. स्त्री० (विद्युत्प्रभा) કર્દમક દેવની રાજધાનીનું નામ.

विज्जुमती. स्त्री० (विद्युन्मती) એક સ્ત્રી કે જેને માટે યુદ્ધ થયું હતું.

विज्जुमुह. पुं० (विद्युन्मुख) લવણ સમુદ્રમાં આઠસો જોજન પર આવેલ વિદ્યુન્મુખ નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) વિદ્યુન્મુખ નામનો રક્તા નદીની અધિષ્ઠાયી દેવીનો નિવાસદ્વીપ. (૩) ત્રિ૦ ત્રેવીશમા અન્તરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

विज्जुमेह. पुं० (विद्युन्मेघ) વિજળીવાળો મેઘ.

विज्जुया. स्त्री० (विद्युत्) જુઓ "વિજ્જુ" શબ્દ.

विज्जुयाइत्तार. त्रि० (विद्युत्कर्तृ) વિજળી કરનાર; વિજળીના જેવો પ્રકાશ કરનાર.

विज्जुला. स्त्री० (विद्युत्) વિજળી.

विज्जुसिरी. स्त्री० (विद्युच्छ्री) વિદ્યુતશ્રી નામની એક સ્ત્રી.

विज्झडिय. त्रि० ( ) મિશ્ર; વ્યાપ્ત.

विज्झाय. त्रि० (विध्मात) બુઝાઈ ગયેલ.

विज्झाविय. त्रि० (विध्मापित) બુઝાવી નાખેલ; શમાવી દીધેલ.

विट्ठ. त्रि० (विष्ट) પેસેલ.

विट्ठर. पुं० (विष्टर) આસન વિશેષ.

विट्ठा स्त्री० (विष्ठा) વિષ્ઠા; અશુચિ.

विट्ठि. स्त्री० (विष्टि) ૧૧ કરણમાંનું સાતમું કરણ.

विट्ठिय. त्रि० (विष्ठक) સારી રીતે રહેલ.

विड. पुं० (विट) નર્તક; નટ.

विडंग. पुं० (विटङ्क) કપોતપાલી; પક્ષીનું પાંજરું.

विडंबग. पुं० (विडम्बक) ભાંડ. (૨) વિદૂષક.

विडंबणा. स्त्री० (विडम्बना) વિટંબના, ઉપાધિ (૨) મશ્કરી. (૩) માયા.

विडंबिअ. त्रि० (विडंबित) વિકારયુક્ત કરેલ. (૨) તિરસ્કાર કરેલ; નકલ કરેલ.

विडय. पुं० } **विडव.** } (विटप) ઝુમટનું શિખર; શેખરો. (૨) વૃક્ષ વિસ્તાર.

विडिम. पुं० ( ) નવાં શાખાઓ વચ્ચેની ઉભી શાખા; (૨) ઝાડનો મધ્ય વિસ્તાર. (૩) બકરો.

विडिमा. स्त्री० ( ) થડમાંથી નિકળતી શાખા.

विडेर. न० (विडेर) પૂર્વ દિશામાં ગમન કરનાર નક્ષત્ર જ્યારે પશ્ચિમ દિશાએ ગમન કરે ત્યારે તે વિડેર કહેવાય છે.

विड्डा. स्त्री० (व्रीडा) લજ્જા.

विडूर. पुं० (वैडूर्य) વૈડૂર્ય નામનો મણિ.

विणाइत्तार. त्रि० (विनेतृ) દૂર કરનાર. (૨) વિનય પ્રતિપત્તિ કરાવનાર.

विणट्ठ. त्रि० (विनष्ट) નાશ પામેલ.

विणत. पुं० (विनत) વિનત નામનું ૧૯ સાગરોપમની સ્થિતિવાળું એક વિમાન.

विणमि. पुं० (विनमि) વૈતાઢયની ઉત્તર શ્રેણીમાંનો એક વિદ્યાધર રાજા.

विणमिय. त्रि० (विनत) નમેલ; વળી ગયેલ.

विणय. पुं० (विनय) અભિમાન મુકી શાસ્ત્રીય મર્યાદામાં રહી ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવું. (૨) વિશિષ્ટનય-માર્ગ; મોક્ષ-માર્ગરૂપ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર; સાધુનો વિશેષ આચાર. (૩) વિનયવાદ; ઉચ્ચ નીચ કોઇ પણ મળે તેને નમસ્કાર કરવો એવી માન્યતા. (૪) શુદ્ધ પ્રયોગ-યોજના.

विणयसमाहि. पुं० न० (विनयसमाधि) દશ વૈકાલિક સૂત્રના નવમા અધ્યયનનું નામ.

विणा. अ० (विना) વગર; શિવાય.

विणास. पुं० (विन्यास) રચના; યોજના.

विणास. पुं० (विनाश) નાશ; વિનાશ કરવો તે.

विणासण. न० (विनाशन) નાશ કરવો.

विणासि. त्रि० (विनाशिन्) વિનાશ પામનાર; નશ્વર.

विणासिअ. त्रि० (विनाशित) વિનાશ કરેલું.

विणिउत्त. त्रि० (विनियुक्त) પ્રાતસમય પ્રવૃત્તિવાળું.

विणिओग. पुं० (विनियोग) અર્થઘટના; અર્થ યોજના. (૨) અદલો બદલો કરવો.

विणिक्खित्त. त्रि० (विनिःक्षिप्त) બહાર નીકળેલ.

विणिग्गय. त्रि० (विनिर्गत) નીકળેલું.

विणिग्गह. पुं०० (विनिग्रह) ઇંદ્રિયોનો વિશેષે કરી નિગ્રહ કરવો; ઇંદ્રિયો વશ કરવી.

विणिघाय. पुं० (विनिघात) અભિઘાત; વિનાશ;

विणिच्छय. पुं० (विनिश्चय) વિશેષ નિશ્ચય-નિર્ણય.

विणिच्छिन्न. त्रि० (विनिच्छिन्न) છવાયેલું.

विणिच्छिय. पुं० (विनिश्चित) વિશેષ નિર્ણય કરેલ.

विणिद्दिट्ठ. त्रि० (विनिर्दिष्ट) ફરમાવેલું.

विणिमय. पुं० (विनिमय) બદલો.

विणिम्मुक्क. त्रि० (विनिर्मुक्त) મુકાયેલ; છુટો થયેલ.

विणिवट्टणया. स्त्री० (विनिवर्त्तना) વિષયાદિથી નિવર્તવું.

विणिवाय. पुं० (विनिपात) પડવું. (૨) સમ્બન્ધ થવો. (૩) છોકરાં વગેરેનું મરણ.

विणिविट्ठचित्त. त्रि० (विनिविष्टचित्त) દ્રવ્યોપાર્જન વગેરેમાં આસક્ત મનવાળો.

विणिवित्ति. स्त्री० (विनिवृत्ति) નિવૃત્તિ પામવી; બંધ કરવું.

विणिहय. त्रि० (विनिहत) નષ્ટ થયેલ.

विणिहाय. पुं० (विनिघात) મરણ; મૃત્યુ.

विणीय. त्रि० (विनीत) વિનયયુક્ત; સન્માર્ગચારી. (૨) પૂર્ણ કરેલ; સમાપ્ત કરેલ. (૩) દૂર કરેલ; ટાળેલ.

विणीया. स्त्री० (विनीता) વિનીતા નામની નગરી; અયોધ્યાનું અપર નામ.

विणेय. पुं० (विनेय) શિષ્ય.

विणोय. पुं० (विनोद) આનન્દ.

विणोयण. न० (विनोदन) દૂર કરવો; છુટકારો કરવો.

विण्णत्त. त्रि० (विज्ञप्त) કહેલું.

विण्णत्ति. स्त्री० (विज्ञप्ति) વિશેષ જ્ઞાન. (૨) વિનંતિ.

विण्णवण. न० } (विज्ञापन) વિજ્ઞાપન
विण्णवणा. स्त्री० } કરવું; જણાવવું.

विण्णाण. न० (विज्ञान) વિશેષ જ્ઞાન; હેય જ્ઞેય ઉપાદેય પદાર્થોનું તે તે રૂપે થતું જ્ઞાન. (૨) અવાય; નિશ્ચય; મતિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર. (૩) ઉપયોગ. (૪) કળા.

विण्णात. त्रि० } (विज्ञात) ગુરૂદ્વારા
विण्णाय. } જાણેલું; સમજાયેલું.

विरणायपरिणयमत्त. त्रि० (विज्ञातृपरिणत मात्र) વિજ્ઞાનાવસ્થાની પરિણતિને પામેલ; બાલ્યાવસ્થા પસાર કરેલ.

विरणायार. त्रि० (विज्ञातृ) જાણનાર.

विरणु. पुं० (विज्ञ) વિદ્વાન; પંડિત; (૨) જાણનાર હોવાથી જીવનીસંજ્ઞા; આત્મા.

विरणेय. त्रि० (विज्ञेय) જાણવા યોગ્ય.

विराहु. पुं (विष्णु) અંતગડસૂત્રનાં ૧ લા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) અંધકવૃષ્ણિના પુત્ર દશમા દશાર્હ. (૩) ૧૧ મા તીર્થંકરના પિતા. (૪) ૧૧ મા તીર્થંકરની માતા. (૫) શ્રવણ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૬) વિષ્ણુ નામના એક મુનિ.

वितराह. त्रि० (वितृष्ण) તૃષ્ણા વિનાનું.

वितराहा. स्त्री० (वितृष्णा) વિશેષ તૃષ્ણા; તરસ.

वितत. पुं० (वितत) વિતત નામનો ગ્રહ. (૨) તાંત વિના વાગે તે; તબલાં ઢોલક વગેરે. (૩) ફેલાએલું; વિસ્તારેલું.

विततपक्खि. पुं० विततपक्षिन्) પહોળી થાય તેવી પાંખવાળું પક્ષી.

वितत्थ. पुं० (वितस्त) વિતસ્ત નામનો ગ્રહ.

वितय. त्रि० (वितत) જુઓ "વિતત" શબ્દ.

वितह. न० (वितथ) મિથ્યા; અસત્ય; જુઠ. (૨) અનાચાર; વિપરીત આચાર. (૩) વૃથા; ફોકટ.

वितिकिट्ठ. त्रि० } (व्यतिकृष्ट) વિકટ-ગહન-
वितिकिट्ठिय. } દેશ અથવા ગહન કાળનું

वितिकराणा. त्रि० (व्यतिकीर्ण) વિશેષ વ્યાપ્ત થયેલું.

वितिकंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) હદ બહાર ગયેલ.

वितिक्कमण. न० (व्यतिक्रमण) ઉલ્લંઘન.

वितिगिच्छा. स्त्री० विचिकित्सा) આશંકા; સંદેહ. (૨) જુગુપ્સા; સુગ. (૩) લાજ. (૪) ચિત્તની પન્દર સંજ્ઞામાંની ચઉદમી; ચિત્તનું સ્વાસ્થ્ય.

वितिगिच्छिय. त्रि० (विचिकित्सित) સંશયયુક્ત.

वितिराण. त्रि० (वितीर्ण) પોતાની હદ ઉલ્લંઘી ગયેલ.

वितित्त. त्रि० (वितृप्त) તૃપ્ત થયેલ.

वितिमिर. त्रि० (वितिमिर) અંધકાર વિનાનું; પ્રકાશવાળું. (૨) પાંચમા દેવલોકનો વિતિમિર નામનો પાથડો.

वितिरिच्छ. त्रि० (वितिर्यच्) વચ્ચે વાંકું.

वितिवयमाण. त्रि० (व्यतिव्रजत्) ચાલતું. (૨) ઉલ્લંઘન કરતું.

वित्त. न० (वित्त) દ્રવ્ય; ધન ધાન્યાદિ. (૨) પ્રસિદ્ધ; પ્રખ્યાત.

वित्त. न० (वृत्त) અનુષ્ઠાન. (૨) વૃત્ત; છન્દ. (૩) બનેલ હકીકત; બનાવ; સમાચાર.

वित्त. न० (वेत्र) નેતરની છડી.

वित्ति. स्त्री० (वृत्ति) આજીવિકા; નિર્વાહ. (૨) સૂત્રનું વિવરણ; અર્થ; વ્યાખ્યા. (૩) વૃત્તિ; રીતિ; શૈલી. (૪) આચારવૃત્તિ. (૫) નાના પ્રકારના અભિગ્રહ ધારી થઇ વિચરવું તે. (૬) પ્રવૃત્તિ; ઉત્પત્તિ.

वित्तिश्र. त्रि० (वृत्तिद) આજીવિકા આપનાર.

वित्तिसंखेव. पुं० (वृत्तिसंक्षेप) વૃત્તિ-ભિક્ષાનો સંક્ષેપ કરવો; અભિગ્રહાદિ ધારણ કરવા; બાહ્ય તપનો એક પ્રકાર.

वित्थड. } त्रि० (विस्तृत) વિસ્તાર પામેલ.
वित्थय. }

वित्थर. } पुं० (विस्तर) વિસ્તાર; લંબાણ.
वित्थार. } (૨) વિસ્તારથી જાણવાની રૂચિ; દશ પ્રકારની રૂચિમાંની એક.

वित्थाररुइ. स्त्री० (विस्ताररुचि) શાસ્ત્રના લાંબા વિસ્તારથી ઉત્પન્ન થયેલ તત્ત્વરૂચિ; સમકિતનો એક પ્રકાર. (૨) त्रि० તેવી રૂચિવાળો માણસ.

विरिथराण. त्रि० (विस्तीर्ण) વિસ્તારેલું.

विइंड. पुं० (विदण्ड) કાંખ સુધી ઉંચી લાકડી.

विडंसअ. } **विडंसग.** } पुं० (विदंशक) બાજ; સિંચાણો.

विदब्भ. पुं० (विदर्भ) સાતમા સુપાર્શ્વ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ.

विदरिसण. पुं० (विदर्शन) વિરૂપાકાર-વિચિત્ર વસ્તુ દર્શન.

विदल. पुं० (द्विदल) વાંસની ચીપ.

विदालण. न० (विदालन) વિદારવું; ચીરવું.

विदालिय. त्रि० (विदालित) ભ્રષ્ટ કરેલું.

विदिएण. त्रि० (वितीर्ण) દીધેલું; આપેલું.

विदिण्ण. त्रि० (विदीर्ण) ચીરેલું; ફાડેલું.

विदित. } **विदिय.** } त्रि० (विदित) જાણીતું.

विदिसा. स्त्री० (विदिशा) વિદિશા; ખુણો;

विदिसि. स्त्री० (विदिश्) જુઓ "વિદિસા" શબ્દ.

विदु. पुं० (विद्वस्) પંડિત; વિદ્વાન.

विदुर. पुं० (विदुर) વિદુરજી; પાંડુરાજાના નાના ભાઈ.

विदेस. पुं० (विदेश) પરદેશ.

विदेह. पुं० (विदेह) વિદેહ નામનો દેશ. (૨) ત્રિ૦ વિદેહ દેશની દેવત. (૩) પું૦ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર. (૪) વિદેહ દેશનો રાજા જનક. (૫) વિદેહ નામે રાજર્ષિ; ક્ષત્રિય પરિવ્રાજક. (૬) ત્રિ૦ સુંદર શરીરવાળું.

विदेहदिएणा. स्त्री० (विदेहदत्ता) વીરપ્રભુની માતા ત્રિશલાનું બીજું નામ.

विदेहपुत्त. पुं० (विदेहपुत्र) કોણિક રાજાનું અપર નામ.

विदेहय. त्रि० (विदेहज) મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે ઉત્પન્ન થએલ.

विदेहराय. पुं० (विदेहराज) વિદેહ દેશનો રાજા.

विदेहा. स्त्री० (विदेहा) જંબુદ્વીપના મધ્ય ભાગમાં રહેલ જમ્બુસુદર્શના વૃક્ષનું અપર નામ.

विद्दव. पुं० (विद्रव) વિનાશ; ઉપદ્રવ.

विद्दुम. पुं० (विद्रुम) પરવાળું.

विद्दुय. त्रि० (विद्रुत) પરાભવ પામેલ.

विद्देस. पुं० (विद्वेष) મત્સર; દ્વેષ.

विद्ध. त्रि० (वृद्ध) જ્ઞાનાદિ ગુણે કરી સ્થવિર; પ્રૌઢ; વૃદ્ધ; અનુભવી.

विद्ध. त्रि० (विद्ध) વિંધાયેલ; ઘાયલ થયેલ.

विद्धंस. पुं० (विध्वंस) વિનાશ.

विद्धंसण. न० (विध्वंसन) નાશ પામવો; વિધ્વંસ થવો તે.

विद्धंसणधम्म. त्रि० (विध्वंसनधर्म) નાશ પામવાના સ્વભાવવાળો; વિનશ્વર.

विद्धंसणय. त्रि० (विध्वंसक) નાશ કરનાર.

विद्धत्थ. त्रि० (विध्वस्त) શસ્ત્ર પરિણમેલ; રૂપાન્તરને પામેલ; અચિત્ત થએલ.

विद्धि. स्त्री० (वृद्धि) વૃદ્ધિ; વધારો.

विधाइ. } **विधाय.** } पुं० (विधातृ) પણપન્ની જાતના વ્યંતર દેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર.

विधि. पुं० (विधि) રીતિ; પ્રકાર.

विधुअ. त्रि० (विधुत) કંપાવેલું; હલાવેલું.

विधुर. पुं० (विधुर) અપાય; નુકસાન.

विधूम. त्रि० (विधूम) ધૂમરહિત.

विनिहय. त्रि० (विनिहत) હણાયેલું; નાશ પામેલું.

विनिवाय पुं० (विनिपात) વધ; મારવું તે.

विन्नअ. त्रि० (विज्ञक) શિક્ષા દઈને રાખેલો ઘોડો.

विन्नत्त. त्रि० (विज्ञप्त) સમજાવેલું.

विन्नत्ति. स्त्री० (विज्ञप्ति) મતિ; બુદ્ધિ. (૨) વિશેષ જ્ઞાન; સવિકલ્પ જ્ઞાન.

विन्नप्प. त्रि० (विज्ञप्य) વિનવેલું; જણાવેલું.

विन्नवणा. स्त्री० (विज्ञापना) સ્ત્રી જાતિ. (૨) વિનંતિ; પ્રાર્થના.

विन्नाअ. त्रि० (विज्ञात) જાણેલું.

विन्नाण. न० (विज्ञान) સમજણ; કર્તવ્યા કર્તવ્યની ઓળખ.

विन्नाणघण. पुं० (विज्ञानघन) વિજ્ઞાનમય પિંડ.

विन्नायार त्रि० (विज्ञातृ) જાણનાર; પદાર્થોને પરિચ્છેદક.

विन्नास. पुं० (विन्यास) નિક્ષેપ; થાપણ.

विन्नु. त्रि० (विज्ञ) પંડિત; વિદ્વાન.

विन्नेअ. त्रि० (विज्ञेय) જાણવા લાયક.

विपंची. स्त्री० (विपञ्ची) સાત તારવાળી વીણા; સતાર.

विपक्खभूय. त्रि० (विपक्षभूत) શત્રુરૂપ; અત્યન્ત પ્રતિકૂળ.

विपडिवत्ति. स्त्री० (विप्रतिपत्ति) વાંધો; વિરોધ.

विपरिणय. त्रि० (विपरिणत) વિરૂદ્ધ પરિણામને પામેલું.

विपरिणाम. पुं० (विपरिणाम) વિવિધ પરિણામ; વિચિત્ર-અનેક રૂપાન્તર.

विपरिणामन. न० (विपरिणमन) કર્મની પરિણતિ; કર્મનો પરિપાક.

विपरिणामाणुप्पेहा. स्त्री० (विपरिणामानुप्रेक्षा) લોકમાં દરેક વસ્તુ નાશવંત છે એવી ભાવના ભાવવી તે.

विपरिणामिय. त्रि० (विपरिणामित) વિશેષરૂપે પરિણમાવેલ.

विपरियास. पुं० (विपर्यास) ઉલટું; વિપરીતપણું.

विपमोक्ख. पुं० (विप्रमोक्ष) છુટું થવું. (૨) ઉત્તર; જવાબ.

विपालणा. स्त्री० (विपालना) આરાધના.

विपुल. त्रि० (विपुल) બહુ; ઘણું; પુષ્કળ. (૨) રાજગૃહ નગર પાસેનો એક પર્વત. (૩) વિપુલમતિ નામે મનઃપર્યવ જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

विपुलपव्वय. पुं० (विपुलपर्वत) એ નામનો એક રાજગૃહનગરી બહારનો પર્વત.

विपुलमइ. स्त्री० (विपुलमति) મનઃપર્યવજ્ઞાનનો બીજો ભેદ; સમ્પૂર્ણ મનુષ્ય ક્ષેત્રના સંજ્ઞી જીવોના મનોભાવને વિશેષથી જણાવનાર જ્ઞાન. (૨) પું૦ તેવી શક્તિવાળા સાધુ.

विपुलवाहण. पुं० (विपुलवाहन) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૧ મા ચક્રવર્તી.

विप्प. पुं० (विप्र) વિપ્ર; બ્રાહ્મણ.

विप्पइन्न. त्रि० (विप्रकीर्ण) વિખરેલું; છુટું છુટું પડેલું

विप्पओग. पुं० (विप्रयोग) વિયોગ; વિરહ.

विप्पकिराण त्रि० (विप्रकीर्ण) વિશેષે વેરાયેલ; ચારેતરફ પસરેલ.

विप्पच्चय. पुं० (विप्रत्यय) અવિશ્વાસ; અભરોસો; શંકા

विप्पजढ. त्रि० (विप्रहीन) વિરહિત; તજાએલું.

विप्पजहणावत्त. न० (विप्रहाणावर्त्त) વિપ્પજહણસેણિઆ પરિકર્મનો ૧૪ મો ભેદ.

विप्पजहणिज्ज. त्रि० (विप्रहेय) ત્યાગ કરવા યોગ્ય.

विप्पजहसेणिया. स्त्री० (विप्रजहच्छ्रेणिका) દૃષ્ટિવાદાન્તર્ગત પરિકર્મનો એક વિભાગ

विप्पजहसेणिआपरिकम्म. न० (विप्रजहच्छ्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો પાંચમો ભેદ.

विप्पडिघाय. पुं० (विप्रतिघात) નાશ કરવો; મારવું.

विप्पडिवराण. } **विप्पडिवन्न.** } त्रि० (विप्रतिपन्न) વિરૂદ્ધ બનેલ; પ્રતિપક્ષી થએલ.

विप्पणट्ठ. त्रि० (विप्रणष्ट) નાશ પામેલ.

विप्पमुक्क. त्रि० (विप्रमुक्त) પ્રકર્ષે કરી મુક્ત-મુકાયેલ. (૨) મુક્ત થયેલ; રાગદ્વેષાદિથી છુટેલ.

विप्परद्ध. त्रि० (विप्रारब्ध) માંડેલ; આરંભેલ.
विप्परिणाम. पुं० (विपरिणाम) વિવિધ પરિણામ; વિચિત્ર પરિણામ.
विप्परिणामाणुप्पेहा. स्त्री० (विपरिणामानुप्रेक्षा) શુક્લધ્યાનની એક ભાવના; દરેક વસ્તુ પ્રતિક્ષણે જુદા જુદા પરિણામને પામે છે એમ ચિન્તવવું તે.
विप्परियास. पुं० (विपर्यास) વિપરીતતા; ભ્રમ.
विप्परियासिय. त्रि० (विपर्यस्त) વિપરીત થયેલ.
विप्पलाप. पुं० (विप्रलाप) બકવાદ; વ્યર્થ વાતચિત.
विप्पलिउंचिय. न० (विपरिकुञ्चित) વંદના કરતાં વચ્ચે વિકથા કરવી તે; વંદનાનો બાવીશમો દોષ.
विप्पलुंपग. त्रि० (विप्रलुम्पक) લુંટનાર; લુંટારો.
विप्पवसिय. त्रि० (विप्रोषित) } પરદેશ
विप्पवासिय. त्रि० (विप्रवासित) } ગયેલ.
विप्पसराग. त्रि० (विप्रसन्न) વિશેષ પ્રસન્ન.
विप्पहूगा. त्रि० (विप्रहीन) હીન; રહિત
विप्पिय. त्रि० (विप्रिय) અનિષ્ટ; અપ્રિય.
विप्पीति. स्त्री० (विप्रीति) પ્રીતિનો નાશ; વૈર.
विप्पुस. न० (विप्रुष्) બિન્દુ; છાંટો.
विप्पेक्खिय. त्रि० (विप्रेक्षित) જોયેલું.
विप्पोसहि. स्त्री० (विप्रुडौषधि) જેના પેશાબના એક બિન્દુથી સર્વ દર્દો મટે એવી જાતની મેળવેલી લબ્ધિ-શક્તિ; ૨૮ લબ્ધિમાંની એક.
विप्फुरिय. त्रि० (विस्फुरित) ખીલેલું.
विफल. त्रि० (विफल) ફળ રહિત; નિષ્ફળ.
विफलीकरण. न० (विफलीकरण) નિષ્ફળ કરવું; નકામું બનાવવું.
विबाहा. स्त्री० (विबाधा) વિશેષ પીડા.
विबुह. पुं० विबुध) દેવતા. (૨) પંડિત.
विबोह. पुं० (विबोध) વિશેષ જાગૃતિ.
विबोहण. न० (विबोधन) સમજાવવું; જણાવવું.
विब्भंत. त्रि० (विभ्रान्त) ભ્રમિત; સંશયવાળો.
विब्भम. पुं० (विभ्रम) વિષય વિકારજન્ય મનની અસ્વસ્થતા; (૨) ઘર વિશેષ. (૩) વિલાસ. (૪) ધોખો કરવો તે.
विब्भल. त्रि० (विह्वल) આકુળ વ્યાકુળ.
विब्भिडिय. पुं० (   ) એક જાતનો મચ્છ.
विभंग. पुं० (विभङ्ग) વિચાર. (૨) વિશેષ; સ્વરૂપ. (૩) વિભંગ અજ્ઞાન; ત્રણ અજ્ઞાનમાંનું ત્રીજું. (૪) તૃણ વિશેષ. (૫) મૈથુન; સંયમગુણવિનાશક. (૬) એક જાતનું ઘાસ.
विभंगणाण. न० (विभङ्गज्ञान) અવધિજ્ઞાન જેવું એક વિપરીત જ્ઞાન; ત્રણ અજ્ઞાનમાંનું એક.
विभंगणाणि. त्रि० (विभङ्गज्ञानिन्) વિભંગ જ્ઞાનવાળો.
विभजण. न० (विभजन) વહેંચવું; વિભાગ કરવો.
विभज्जवाय. पुं० (विभज्यवाद) જુદી જુદી અપેક્ષાએ જુદું જુદું પાડી બોલવું તે; સ્યાદ્વાદ.
विभत्त. त्रि० (विभक्त) વહેંચેલું; વિભાગ કરેલ.
विभत्ति. स्त्री० (विभक्ति) વિભાગ; પૃથક્કરણ. (૨) નામવિભક્તિ અને ધાતુવિભક્તિ; નામ અને ધાતુને અંતે લાગતા પ્રત્યય.
विभव. पुं० (विभव) વિભવ; સમૃદ્ધિ.
विभाइय. त्रि० (विभाजित) વિભાગ કરેલ; ભાગ પાડેલ.
विभाग. पुं० (विभाग) સંયુક્ત વસ્તુને જુદી કરવી તે; પૃથક્કરણ.

विभावणा. स्त्री० (विभावना) વિશેષ પ્રકાશ કરવો.

विभासग. પું० (विभाषक) અનુયોગાચાર્યે કરેલ વ્યાખ્યાન પ્રમાણેજ વ્યાખ્યાન કરનાર.

विभासा. સ્ત્રી० (विभाषा) સૂત્રના અનંત અર્થ પૈકી કેટલાક સ્થૂળ અર્થનું કથન (૨) વિકલ્પ; બે પક્ષ; સાધારણ.

विभिराण. ત્રિ० (विभिन्न) જુદું.

विभु. ત્રિ० (विभु) સમર્થ.

विभुया. સ્ત્રી० (विभुता) વ્યાપકતા.

विभूइ. સ્ત્રી० } (विभूति) સમૃદ્ધિ.
विभूति. }

विभूसण. ન० (विभूषण) અલંકારાદિ.

विभूसा. સ્ત્રી० (विभूषा) શરીરશોભા; શણગાર; અલંકાર. (૨) હાથ પગ વગેરે ધોવા; શરીરની શુશ્રૂષા કરવી.

विभूसिय. ત્રિ० (विभूषित) વસ્ત્રાદિકની શોભા સહિત; અલંકૃત.

विभेल. પું० (विभेल) વિભેલ નામનો સંનિવેસ-પાડો-લત્તો.

विभेलय. પું० (विभीतक) બહેડાનું ઝાડ.

विमउल. ત્રિ० (विमुकुल) ખીલેલું; વિકસેલું.

विमंसा. સ્ત્રી० (विमर्श) વિચારણા; આલોચના; ઈહા; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ.

विमण. ત્રિ० (विमनस्) ઉદાસીન; ચિંતાતુર.

विमय. પું० (विमक) પર્વગ જાતનું ઝાડ.

विमरिस. ત્રિ० (विमर्श) વિચાર.

विमल. ત્રિ० (विमल) દોષ રહિત; શુદ્ધ; નિર્મળ. (૨) પું० વર્તમાન ચોવીશીના તેરમા તીર્થંકરનું નામ. (૩) આઠમા સહસ્રાર ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન. (૪) વિમળ નામનો ગ્રહ. (૫) નવમા દશમા દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરી વિમાન. (૬) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૭) બારમા દેવલોકનું એક બાવીસ સાગરોપમની સ્થિતિવાળું વિમાન. (૮) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૨૧ મા તીર્થંકર. (૯) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૨૨મા તીર્થંકર. (૧૦) ક્ષીર સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૧૧) નવમા દશમા દેવલોકના ઇન્દ્રના યાન વિમાનનો ઉપરિ દેવતા. (૧૨) ગઈ ચોવિસીના પાંચમા તીર્થંકરનું નામ. (૧૩) બીજા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

विमलकूड. પું० (विमलकूट) સોમનસ વખારા પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

विमलघोस. પું० (विमलघोष) વિમલઘોસ નામના ગઇ ઉત્સર્પિણીના પાંચમા કુલકર.

विमलप्पभ. પું० (विमलप्रभ) ક્ષીર સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

विमलवाहण. પું० (विमलवाहन) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર દશમા ચક્રવર્તી. (૨) ગોશાલાના આવતા ત્રિજા ભવનું નામ. (૩) ચાલુ અવસર્પિણીના પ્રથમ કુળકરનું નામ. (૪) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર પ્રથમ કુલકર. (૫) વિમલવાહન નામનો એક રાજા. (૬) સાતમા કુલગરનું નામ.

विमला. સ્ત્રી० (विमला) તેરમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૨) ગન્ધર્વના ઇન્દ્ર ગીતરતિની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ધરણેંદ્રના લોકપાલ કાલની બીજી અગ્રમહિષી. (૪) ઉર્ધ્વદિશા. (૫) વિમળાદેવી. (૬) નિર્મળ કાન્તિ.

विमाण. પું० (विमान) વૈમાનિક દેવતાઓનું નિવાસસ્થાન-રહેઠાણ. (૨) ઉર્ધ્વ લોકમાંથી ત્રિર્ચ્છાલોકમાં આવતા દેવતાઓને બેસવાનું સાધન કે જે ઉત્તર વૈક્રિય શક્તિથી બનાવવામાં આવે છે. (૩) વિમાનનું સ્વપ્ન; ચૌદસ્વપ્નમાંનું એક.

विमाणण. न० (विमानन) અપમાન.

विमाणपविभत्ति. स्त्री० (विमानप्रविभक्ति) વિમાન પ્રવિભક્તિ નામે કાલિક શ્રુત વિશેષ.

विमाणवरपुंडरीय. पु० (विमानवरपुण्डरीक) પહેલા દેવલોકમાં અભયકુમાર નામના મિત્ર દેવતાના વિમાનનું નામ.

विमाणवासि. पुं० स्त्री० (विमानवासिन्) વિમાનમાં રહેનાર વૈમાનિક દેવતા.

विमाणावलिया. स्त्री० (विमानावलिका) વિમાનોની પંક્તિ–હાર; આવલિકાબદ્ધ-વિમાન.

विमाणावास. पुं० (विमानावास) દેવતાના સ્થિર વિમાન–નિવાસરૂપ વિમાન.

विमाणित. त्रि० (विमानित) નારાજ કરેલું.

विमाय. स्त्री० (विमात्र) વિષમ માત્રા; વિષમપણું.

विमिस्स. त्रि० (विमिश्र) વિશેષ મિશ્ર, મળેલું.

विमुकुल. त्रि० (विमुकुल) વિકસિત; ખિલેલું.

विमुक्क. त्रि० (विमुक्त) મુક્ત થયેલ; બંધનથી છુટેલ.

विमुक्ख. पुं० (विमोक्ष) } ત્યાગ; મૂકવું
विमुक्खण. न० (विमोक्षण) } તે. (૨) કર્મથી છુટકારો; મોક્ષ. (૩) त्रि० મુકાવનાર; છોડાવનાર.

विमुत्त. त्रि० (विमुक्त) લોભ કે મમત્વથી રહિત; મુક્ત થયેલ.

विमुत्ति. स्त्री० (विमुक्ति) મુક્ત; મોક્ષ. (૨) છુટકારો.

विमुह. न० (विमुख) આકાશ.

विमोइय. त्रि० (विमोचित) છુટું કરેલું મુકેલું.

विमोक्ख. पुं० (विमोक्ष) મુક્તિ; મોક્ષ.

विमोक्खण. न० (विमोक्षण) છુટકારો; બંધનોનો ઉચ્છેદ.

विमोक्खय. त्रि० (विमोक्षक) મુકાવનાર; છોડાવનાર.

विमोयण. न० } (विमोचन) બંધનથી
विमोयणया. स्त्री० } છુટવું.

विमोयतराश्र. त्रि० (विमोचनतरक) દૂર થઇ શકે તેવું; મંત્ર મૂલાદિથી સાધ્ય થાય એવું.

विमोह. त्रि० (विमोह) મોહથી રહિત. (૨) અંધકાર રહિત.

विमोहण. न० (विमोहन) વ્યામોહ; વિષયાસક્તિ.

विम्हय. पुं० (विस्मय) આશ્ચર્ય; વિસ્મય.

विम्हरण. न० (विस्मरण) વિસ્મૃતિ થવી; ભૂલી જવું.

विम्हावण. न० (विस्मापन) વિસ્મય પમાડવો; આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરવું.

विम्हिय. त्रि० (विस्मित) વિસ્મય પામેલ.

विय. त्रि० (विद्वस्) વિદ્વાન્; પંડિત.

वियंग. त्रि० (व्यंग) વિકળ અંગવાળું.

वियंजिय. त्रि० (व्यंजित) વ્યક્ત કરેલ; પ્રગટ કરેલ.

वियंभिय. त्रि० (विजृंभित) ખુબ ફેલાયલ; ખુલ્લું થએલું.

वियक्क. पुं० (वितर्क) તર્ક; કલ્પના; વિકલ્પ. (૨) મીમાંસા; વિચારણા.

वियक्का. स्त्री० (वितर्क) સ્વમતિ કલ્પના; કપોલ કલ્પના.

वियक्खण. त्रि० (विचक्षण) વિચક્ષણ; કુશળ; હુશીયાર.

वियग्घ. पुं० (वैयाघ्र) વાઘની સંતતિ.

वियच्चा. स्त्री० (व्यर्चा) વિગત-મૃતકનું અર્ચા શરીર; શબ; મડદું.

वियच्छेयण. न० (व्यवच्छेदन) વ્યવચ્છેદ; પૃથક્કરણ.

वियजिय. त्रि० (व्यक्त) પ્રગટ; ખુલ્લું.

वियट्ट. त्रि० (विवृत्त) દૂર થયેલ. (૨) पुं० પૃથ્વીને આવર્તન દઇ ઉગેલ સૂર્ય. (૩) આકાશ.

वियट्टछउमत्थ. त्रि० (विवृत्तछद्मस्थ) છદ્મ ભાવથી દૂર થએલ; છદ્મસ્થ અવસ્થા પસાર કરી કેવળી થએલ.

वियट्टभोजि. त्रि० (विवृत्तभोजिन्) સૂર્ય ઉગ્યા પછી આહાર કરનાર.

वियड. त्रि० (विकट) વિકટ; ગહન; સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી જાણી શકાય તેવું (૨) ભયંકર. (૩) વિરાગ. (૪) पुं० વિકટ નામનો એક ગ્રહ. (૫ એક જાતનું મદ્ય

वियड. न० (विकृत) પાણી. (૨) त्रि० અચિત્ત થયેલું; પ્રાસુક.

वियड. त्रि० (विवृत) ઉઘાડું; ઢાંકણ વિનાનું (૨) છુટું પડેલું. (૩) પ્રગટ; સ્પષ્ટ.

वियडगिह. न० (विवृतगृह) ભીંત અથવા ઢાંકણ વિનાનું ઘર.

वियडजाण. न० (विवृतयान) ખુલ્લી ગાડી-ગાડું વગેરે.

वियडण. न० (विकटन) } પોતાના દોષ
वियडणा. स्त्री० (विकटना) } પ્રકાશવા તે; આલોચણા.

वियडभोइ. त्रि० (विवृतभोजिन्) પ્રકાશભોજી; દિવસ છતાં ભોજન કરનાર; રાતે ન ખાનાર.

वियडा. स्त्री० (विवृता) ખુલ્લી યોનિ-ઉત્પત્તિ સ્થાન કે જે વિકલેંદ્રિય તથા દેવતાઓને હોય છે.

वियडावइ. } पुं० (विकटापातिन्) એ નામે
वियडावाइ. } ઐરણ્યવય ક્ષેત્રનો વૃત્ત વૈતાઢ્ય પર્વત.

वियडासय. पुं० न० (विकटाशय) તળાવ; જળાશય.

वियडी. स्त्री० (वितटी) વિરૂપકાંઠો-કિનારો. (૨) અટવી.

वियड्ढ. त्रि० (विदग्ध) ચતુર; હુશીયાર.

वियण. न० (व्यजन) વિંજણો; પંખો.

वियत. त्रि० (वितत) વિસ્તારેલું; પ્હોળું કરેલું.

वियतपक्खि. पुं० (विततपक्षिन्) પહોળી પાંખોવાળું પક્ષી; ખેચર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

वियति. स्त्री० (विकृति) વિકૃતિ; વિનાશ.

वियत्त. त्रि० (व्यक्त) વિચારી કામ કરનાર; ગીતાર્થી; શાસ્ત્રવેત્તા. (૨) શ્રી મહાવીર પ્રભુના ૧૧ ગણધરમાંના ચોથા ગણધરનું નામ.

वियद्द. त्रि० (वितर्द) હિંસા કરનાર; ઘાતકી; હિંસક.

वियद्द. पुं० (वियर्द) આકાશનું એક નામ.

वियब्भ. पुं० (विदर्भ) સાતમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધર.

वियम. पुं० (विगम) વિનાશ.

वियय़पक्खि. पुं० (विततपक्षिन्) જુઓ "વિયતપકિખ" શબ્દ.

वियर. पुं० (विवर) વિરડો. (૨) ખાડો.

वियरण. न० (वितरण) દેવું; આપવું.

वियरिय. त्रि० (वितीर्ण) આપેલું.

वियरिय. त्रि० (विचरित) વિચરેલ (૨) પ્રસિદ્ધ.

वियल. त्रि० (विकल) વિકલેંદ્રિય; બેઇન્દ્રિય ત્રણ ઇન્દ્રિય અને ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવ.

वियलकिड्ड. न० (द्विदलकट) વાંસડાની છોઇનું બનાવેલ કરંડીઓ, છાબ વગેરે.

वियलत्त. न० (विकलत्व) અભાવ.

वियलिय. त्रि० (विगलित) વહી ગયેલું; ટપકેલું.

वियसिय. त्रि० (विकसित) વિકાશ પામેલું; ખીલેલું.

वियाघाअ. पुं० (व्याघात) વિનાશ; નાશ.

वियाण. न० (वितान) વિસ્તાર.

वियाणग. } त्रि० (विज्ञायक) જાણનાર.
वियाणय. }

वियार. पुं० (विकार) વિકાર-મૂલસ્વરૂપમાં ન્યૂનાધિકતા.

वियार. पुं० (विचार) તર્ક વિતર્ક કરવા તે. (૨) વડીશંકા; ઝાડાની હાજત. (૩) ફરવું; વિહાર કરવો. (૪) આજ્ઞા–હુકમ.

वियारण. त्रि० (विदारण) ચીરનારૂં; ફાડનારૂં.

वियारण त्रि० (वितारण) દાન દેનાર.

वियारभूमि. स्त्री० (विचारभूमि) જંગલ જવાની ભૂમિ; સ્થંડિલે જવાની જગા.

वियाल त्रि० (व्याल) દુષ્ટ; મદોન્મત. (૨) પું૦ સર્પ, વાઘ વગેરે હિંસક પ્રાણી.

वियाल. पुं० (विकाल) અકાળ; સંધ્યાકાળ. (૨) રાત્રિ.

विआलअ पुं० } (विकालक) બીજા ગ્રહનું
वियालग. } નામ.

वियालचारि. त्रि० (विकालचारिन्) અકાળે ફરનાર.

वियालणा. स्त्री० (विचारणा) અર્થનું પર્યાલોચન-વિશેષ વિચાર; નિશ્ચયની પૂર્વ અવસ્થા.

वियावत्त. पुं० (व्यावर्त्त) ઘોષ તથા મહાઘોષ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

वियासिअ. त्रि० (विकासित) વિકાશયુક્ત; પ્રફુલ્લિત.

वियाहिअ. त्रि० (व्याख्यायक) વ્યાખ્યાન કર્તા; કથા કરનાર.

वियाहिय. त्रि० (व्याख्यात) વિશેષ ખુલાસો કરેલો.

वियुत्त. त्रि० (वियुक्त) યોગ્યતા વિનાનું; અનુચિત.

विरअ. पुं० (विरत) પાંચમા દેવલોકના વિમાનનો એક પાથડો. (૨) त्रि० પાપથી નિવૃત્તિ પામેલ. (૩) છટ્ઠું ગુણસ્થાનક.

विरअ. पुं० (विरजस्) ૭૨ મા ગ્રહનું નામ.

विरइ. स्त्री० (विरति) પાપથી નિવૃત્તિ; સાવદ્ય પ્રવૃત્તિનો અભાવ.

विरइय. } त्रि० (विरचित) રચેલ; ઉત્પન્ન
विरचिय. } કરેલ.

विरत. त्रि० (विरत) નિવૃત્તિ પામેલ.

विरति. स्त्री० (विरति) પાપથી સર્વથા નિવૃત્તિ; સર્વ વિરતિ.

विरत्त त्रि० (विरक्त) વિરકત; વૈરાગી. (૨) અનેક રંગવાળું.

विरमण. ન૦ (विरमण) ત્યાગ.

विरय. त्रि० (विरत) પાપથી નિવૃત્ત થએલ; આરંભ સમારંભ તજી દીધેલ.

विरयण. ન૦ (विरचन) રચના કરવી.

विरयसम्माद्दिट्ठि. पुं० (विरतसम्यग्दृष्टि) એક દેશથી વિરતિ સહિત સમ્યગ્ દૃષ્ટિવાળો; પાંચમે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

विरयाविरय. त्रि० (विरताविरत) પાપથી કંઇક નિવર્તેલ અને કંઇક ન નિવર્તેલ; પાંચમા ગુણસ્થાનવર્તી શ્રાવક.

विरल त्रि० (विरल) થોડું થોડું; છુટું છુટું.

विरलकचोरिक. त्रि० (विरलकचौरक) વિશ્વાસ બેસાડી ચોરી કરનાર.

विरली. स्त्री० (विरली) ચોઇન્દ્રિય જીવની એક જાત.

विरल्लिय. त्रि० (   ) ઉપણેલું; કચરો ઉડાડી સાફ કરેલું. (૨) વિખેરી નાખેલ; વિસ્તારેલ.

विरस. त्रि० (विरस) રસ વગરનું; તુચ્છ. (૨) ન૦ ચીસ પાડવી તે; ભયંકર શબ્દ.

विरसजीवि. त्रि० (विरसजीविन्) રસહીન જુના ધાન્યનો આહાર કરી જીવનાર.

विरसमेह. पुं० (विरसमेघ) વિરૂદ્ધ રસવાળો વરસાદ.

विरह. पुं० (विरह) વિયોગ; વિરહ. (૨) નિર્જન સ્થળ; એકાંત સ્થળ.

विरहिय. त्रि० (विरहित) રહિત; વિનાનું; અભાવવાળું; શૂન્ય.

विरहियसयणिज्ज. ન૦ (विरहितशयनीय) ખાલી શયન–પથારી.

विराइत. } त्रि० (विराजित) शोभित; **विराइय.** } शोभायमान.

विराग. पुं० (विराग) वैराग्य; उदासीनता.

विरागता. } स्त्री० (विरागता) वैराग्य; निः- **विरागया.** } संगता.

विराड. पुं० (विराट) विराट नगर.

विरालिआ. स्त्री० (विरालिका) पलाशकन्द; साधारण वनस्पतिनी એक જાત.

विराली. स्त्री० (विराली) એ નામની એક વેલ. (२) એ નામનો કન્દ; સાધારણ વનસ્પતિની એક જાત.

विराहअ. } त्रि० (विराधक) જ્ઞાન દર્શન **विराहग.** } ચારિત્રને દૂષિત કરનાર. (२) મારનાર.

विराहण. न० (विराधन) } જ્ઞાન દર્શન **विराहणा.** स्त्री० (विराधना) } અને ચારિ- ત્રની વિરાધના; વનખંડન; આજ્ઞાભંગ. (२) હિંસા. (૩) મૈથુન; સંયમ વિરાધના.

विराहणी. स्त्री० (विराधिनी) જેથી મોક્ષમાર્ગની વિરાધના-ખંડના થાય તેવી ભાષા.

विराहि. पुं० (विराविन्) સર્પની એક જાત.

विराहिर. त्रि० (विराधक) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની વિરાધના-ખંડના કરનાર.

विराहिय. त्रि० (विराधित) વિરાધના કરેલ; વિરાધેલ; આજ્ઞા ભંગ કરેલ.

विरुद्ध. पुं० (विरुद्ध) અક્રિયાવાદી; નાસ્તિક. (२) વિરોધ કરનાર; વિરોધી.

विरुद्धरज्ज. न० (विरुद्धराज्य) જ્યાં પરસ્પર બે રાજ્યને વિરોધ હોય તે. (२) त्रि० રાજ્ય વિરુદ્ધ.

विरुहा. स्त्री० (विरुहा) વિરુહા નામની સા- ધારણ વનસ્પતિ.

विरूव. त्रि० (विरूप) વિવિધ પ્રકારનું; જુદી જુદી જાતનું. (२) બીભત્સ.

विरूवरूव. त्रि० (विरूपरूप) નાનાં પ્રકારનું; અનેક પ્રકારનું.

विरेग. पुं० (विरेक) વિભાગ.

विरेयण. न० (विरेचन) રેચ લેવો; જુલાબ લેવો.

विरोट्ट. पुं० (वैरोट्ट) યક્ષ વિશેષ.

विरोयण. पुं० (विरोचन) અગ્નિ.

विरोह. पुं० (विरोध) વિરુદ્ધભાવ; વેર.

विरोहिया. स्त्री० (विरोधिता) વિરોધિપણું; વિરોધ.

विलउली. स्त्री० ( ) ચોરી, દારી, વગેરે ખોટાં કર્મ.

विलओलग. पुं० ( ) ધાડ પાડી મારફાડ કરી લુંટ કરનાર.

विलंब. न० (विलम्ब) સૂર્ય સાથે યોગ મેળવી મુક્ત થએલ નક્ષત્ર. (२) મોડું; વખતસર નહીં.

विलंबग. पुं० (विडम्बक) વિદૂષક. (२) જીવના વિવિધ અવસ્થાઓ પસાર કરનાર.

विलंबण. न० (विलम्बन) લટકવું તે.

विलंबणा. स्त्री० (विडम्बना) નિવર્તન; નિષ્પત્તિ.

विलंबित. न० } (विलम्बित) ૩૨ પ્રકાર- **विलंबिय.** } માંના એક પ્રકારનું નાટક.

विलंबिय. न० (विलम्बित) ધીમેધીમે વિ- લંબથી ગાવું તે; ગાયનનો એક ગુણ.

विलज्जा. स्त्री० (विलज्जा) લાજ; શરમ.

विलज्जिय. त्रि० (विलज्जित) વિશેષ શરમાએલું.

विलट्ठि. स्त्री० (वियष्टि) પોતાના શરીરથી ચાર આંગળ નીચી લાકડી. (२) બારણા આડી દેવાની લાકડી.

विलया. स्त्री० (वनिता) સ્ત્રી.

विलवणया. स्त्री० (विलपन) વિલાપ કરવો; છાતી ફાટ રુદન કરવું.

विलवित. न० } (विलपित) રુદનનો શબ્દ. **विलविय.** }

विलसिय. त्रि० (विलसित) વિલાસ યુક્ત. (२) न० નેત્રચેષ્ટા; કટાક્ષ.

विलसिर. त्रि० (विलसितृ) વિલાસી; આનન્દ કરનાર.

विलाव. पुं० (विलाप) આર્ત શબ્દ કરવો; વિલાપ કરવો.

विलास. पुं० (विलास) વસ્ત્ર આદિનો ઠાઠ. (૨) આંખના પલકારા મારવા–કટાક્ષ ફેંકવા તે. (૩) કામક્રીડા; સંભોગ.

विलाससालिणी. स्त्री० (विलासशालिनी) વિલાસિની સ્ત્રી.

विलासित. त्रि० (विलासित) વિલાસ યુક્ત.

विलित्त. त्रि० (विलिप्त) ચોપડેલું; લિપેલું.

विलित्तय. त्रि० (विदीप्तक) આવેશમાં આવી ગયેલ.

विलिया. स्त्री० (व्रीडा) લજ્જા; શરમ.

विलिहण. न० (विलिखन) લખવું તે.

विलीण. त्रि० (विलीन) પીગળેલું; ગળેલું; રસ રૂપ બનેલું (૨) દુર્ગન્ધ પેદા કરનાર; જુગુપ્સિત (૩) લીન થયેલું.

विलुंगगाम. पुं० ( ) અપરિગ્રહી–નિષ્કંચન, નિર્ગ્રન્થ.

विलुंचण. न० (विलुञ्चन) લોચ કરવો તે.

विलुंपित्तार. त्रि० (विलुम्पयितृ) ધાડ પાડી ગામ ભાંગનાર.

विलुत्त. त्रि० (विलुप्त) ચીરેલું; વિદારેલું.

विलुलिय. त्रि० (विलुलित) અળ; ચંચળ.

विलेपण. न० (विलेपन) ચંદનાદિનું વિલેપન.

विलेव. पुं० (विलेप) માટી વગેરેનો લેપ.

विलेवण. न० (विलेपन) ચન્દનાદિ ચોપડવું તે.

विलेवणविहि. पुं० (विलेपनविधि) વિલેપન કરવાની કળા.

विलोवअ. त्रि० (विलोपक) ચોરનાર; ચોરી કરનાર.

विल्लुलग. त्रि० ( ) પ્રકાશ કરતું.

विव. अ० (इव) જેમ; પેઠે; ઉપમાવાચક અવ્યય.

विवंची. स्त्री० (विपञ्ची) ત્રણ તારવાળી વીણા.

विवक्ख. त्रि० (विपक्ष) શત્રુ; પ્રતિપક્ષી. (૨) पुं० અનુમાનનો એક અંગ, જ્યાં સાધ્ય ન હોય તે; પક્ષનો પ્રતિપક્ષી.

विवक्खा. स्त्री० (विवक्षा) વક્તાની ઇચ્છા; બોલવાની ઇચ્છા.

विवग्घ. न० (विव्याघ्र) ચીતરાના ચામડાનું વસ્ત્ર.

विवच्चास. पुं० (विपर्यास) ઉલટું; અવળું.

विवज्ज. पुं० (विवर्ज) વર્જવું; ત્યાગ કરવો.

विवज्जअ. } त्रि० (विवर्जक) તજનાર;
विवज्जग. } છોડનાર.

विवज्जण. न० (विवर्जन) વર્જવું; તજવું.

विवज्जत्थ. त्रि० (विपर्यस्त) વિપરીત; વિપર્યાસભાવ પામેલ.

विवज्जय. पुं० (विपर्यय) વિપરીત જ્ઞાન; ભ્રાંતિ.

विवज्जय. त्रि० (विवर्जक) ત્યાગ કરનાર.

विवज्जास. पुं० (विपर्यास) ભ્રાંતિ; એકને બદલે બીજું જાણવું તે.

विवज्जिय. त्रि० (विवर्जित) રહિત; શૂન્ય.

विवडिय. त्रि० (विपतित) પડી ગયેલું; પડેલું.

विवड्ढ. त्रि० (विवृद्ध) વધેલું; વૃદ્ધિ પામેલું.

विवड्ढण. न० (विवर्द्धन) વધારનાર; વૃદ્ધિ કરનાર.

विवड्ढिअ. त्रि० (विवर्द्धित) વધારેલ.

विवणि. स्त्री० (विपणि) દુકાન; હાટ.

विवण्ण. त्रि० (विपन्न) ભાંગી ગયેલ; વિપતિમાં આવી પડેલ; નાશ પામેલ.

विवण्ण. त्रि० (विवर्ण) બેડોળ; સારા રંગ વિનાનું; અશુભ વર્ણવાળું.

विवत्त. पुं० (विवर्त) ૭૪ મા ગ્રહનું નામ.

विवत्ति. स्त्री० (विपत्ति) કષ્ટ; આપત્તિ. (૨) વિનાશ.

विवत्थ. पुं० (विवस्त्र) ૭૫ મા ગ્રહનું નામ.

विवद्धण. न० (विवर्द्धन) વધારવું

विवड्ढि. स्त्री० (विवृद्धि) ઉત્તરાભાદ્રપદ નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

विवन्न. त्रि० (विवर्ण) હલકું; અંતપ્રાન્ત.

विवन्न. त्रि० (व्यापन्न) નષ્ટ થએલ.

विवन्नछंद. त्रि० (व्यापन्नच्छन्दस्) પોતાના છાંદે ન ચાલતાં બીજાના અભિપ્રાયને અનુસરનાર.

विवर. न० (विवर) છિદ્ર; બાકોરૂં. (૨) ગુફા; ભોંયરૂં. (૩) આકાશ.

विवरण. न० (विवरण) વર્ણન; વિવેચન.

विवरीय. त्रि० (विपरीत) ઉલટું; વિપરીત.

विवस. त्रि० (विवश) પરાધીન.

विवाग. पुं० (विपाक) કર્મ પરિણતિ; કર્મનું ફળ. (૨) રસ.

विवागविजय. पुं० (विपाकविचय) કર્મોના રસનો વિચાર કરવો; ધર્મધ્યાનનો ત્રીજો ભેદ.

विवागसुग्र. न० (विपाकश्रुत) ૧૧ મું અંગ; વિપાકસૂત્ર.

विवाद. } **विवाय.** } पुं० (विवाद) વાદવિવાદ.

विवाह. पुं० (विवाह) લગ્ન; વિવાહ.

विवाहचूलिया. स्त्री० (विवाधचूलिका) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર.

विवाहपन्नत्ति. स्त्री० (विबाधप्रज्ञप्ति) ૫ મું અંગસૂત્ર; વિવાહપ્રજ્ઞપ્તિ (ભગવતી સૂત્ર).

विवाहिय. पुं० स्त्री० (विवाहित) વિવાહ કરેલ; પરણેલ.

विविक्क. } **विवित्त.** } त्रि० (विविक्त) સ્ત્રી, પશુ, પંડગ, આદિના સંસર્ગરહિત. (૨) સુન્દર; સ્વચ્છ. (૩) પૃથક્ થયેલ; ભિન્ન. (૪) નિર્દોષ.

विवित्तजीवि. त्रि० (विविक्तजीविन्) સ્ત્રી આદિના સંગરહિત અથવા રાગ દ્વેષ રહિત જીવન ગાળનાર.

विविदिसा. स्त्री० (विविदिषा) જાણવાની ઇચ્છા.

विविड्ढि. स्त्री० (विवृद्धि) જુઓ "વિવડ્ઢિ" શબ્દ.

विविह. त्रि० (विविध) વિચિત્ર; ઘણી જાતનું; વિવિધ પ્રકારનું.

विवेक. } **विवेग.** } पुं० (विवेक) આત્મા અનાત્માનું પૃથક્કરણ; જડ ચેતનનું જુદા પણું કરવું તે. (૨) વિવેક; સદાચાર. (૩) પરિગ્રહનો ત્યાગ. (૪) વિતર્ક અન્વય-વ્યતિરેકાદિ વડે જાણવું તે. (૫) છોડવા યોગ્ય વસ્તુને છોડવી તે. (૬) સ્ત્રી આદિના સંસર્ગનો અભાવ.

विवेगपडिमा. स्त्री० (विवेकप्रतिमा) બાહ્ય અને આભ્યંતર પરિગ્રહના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા.

विवेगभासि. त्रि० (विवेकभाषिन्) વિવેકપૂર્વક બોલનાર.

विवेचिय. त्रि० (विवेचित) વિવેચનપૂર્વક વ્યક્ત કરેલ.

विवेयण. न० (विवेचन) વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન.

विव्वोक. } **विव्वोय.** } पुं० ( ) હર્ષ; કામ વિકાર; કામુક સ્ત્રીની ચેષ્ટા.

विव्वोयण. न० ( ) ઓસીકું; તકીયો.

विस. न० (विष) ઝેર; વિષ.

विसं. श्र० (विश्वक्) પૃથગ્ભાવ; જુદાપણું.

विसंजोय. पुं० (विसंयोग) વિસંયોજના; સંયોગને વિખેરી નાખવો તે.

विसंठुल. त्रि० (विसंस्थुल) અવ્યવસ્થિત; અસ્થિર.

विसंदण. न० (विस्यन्दन) દહીંની તરમાં ઘઉંનો લોટ નાખી બનાવવામાં આવતો એક ખાદ્ય પદાર્થ.

विसंधि. पुं० (विसन्धि) વિસંધિ નામનો ગ્રહ.

विसंधिकप्प. पुं० (विसंन्धिकल्प) ૫૭ મા ગ્રહનું નામ.

विसंभोइय. त्रि० (विसंभोगिक) જેની સાથે આહારાદિ લેવા દેવાનો વ્યવહાર તોડી નાખ્યો હોય તે.

विसंवादणाजोग. पुं० (विसंवादनयोग) ખોટી તકરાર કરવી તે; વિતંડાવાદ.

विसग्ग. पुं० (विसर्ग) ત્યાગ; વિસર્જન કરવું.

विसज्जणाया. स्त्री० (विसर्जन) વિસર્જન કરવું; રજા આપવી.

विसज्जित. } **विसज्जिय.** } त्रि० (विसर्जित) વિસર્જન કરેલ; વિદાય કરેલ.

विसट्ट. त्रि० ( ) વિકસેલું. (૨) ત્રિ૦ વિસ્તાર પામેલ.

विसट्टमाण. त्रि० ( ) વિકાસ પામતું.

विसट्ठ. त्रि० (विसृष्ट) વિશેષ રીતિથી બનેલું.

विसगण. त्रि० (विषगण) વિષય નિમગ્ન; મશગુલ; પાપમાં તત્પર થએલ.

विसद. त्रि० (विशद) નિર્મળ; સ્પષ્ટ.

विसन्न. त्रि० (विषण्ण) કામ ભોગમાં ખુચી ગયેલ. (૨) ખેદ પામેલ; થાકેલ. (૩) પું૦ અસંયમ.

विसन्नपसि. त्रि० (विषण्णैषिन्) વિષન્ન-અસંયમ, એષિન્-ઇચ્છનાર; અસંયમને ઇચ્છનાર.

विसपओग. पुं० (विषप्रयोग) વિષ-ઝેરનો પ્રયોગ; ઝેર આપવું તે.

विसभक्खण. न० (विषभक्षण) ઝેરનું ભક્ષણ કરવું તે; ઝેર ખાઈ મરણ પામે તે; બાળ મરણનો એક પ્રકાર.

विसम. त्रि० (विषम) વસમું; ઊંચુંનીચું; ખડબચડું. (૨) ગહન; કઠિન. (૩) ચારે પદનાં અક્ષર સરખાં ન હોય કિન્તુ ઓછાં વત્તાં હોય તે છંદ. (૪) પું૦ અસંયમ. (૫) ત્રિ૦ અસંયત. (૬) પું૦ કર્મબન્ધ; સંસાર. (૭) એકીસંખ્યા. (૮) આકાશ. (૯) સમ-એક સરખું નહીં; વિષમ-ઓછું અધિકું.

विसमचारि. त्रि० (विषमचारिन्) જે નક્ષત્રો મહિનાના નામવાળા નથી તે નક્ષત્ર, જેમકે ધનિષ્ટા, ભરણી, વગેરે.

विसमपाय. पुं० (विषमपाद) ઘોડાની પેઠે એક પગ વાંકો રાખી કાઉસગ્ગ કરે તે; કાઉસગ્ગનો એક દોષ.

विसमेह. पुं० (विषमेघ) ઝેર જેવો વરસાદ.

विसय. त्रि० (विशद) ચોખ્ખું; નિર્મળ; સ્પષ્ટ.

विसय. पुं० (विषय) ઇન્દ્રિયોના વિષય-શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ. (૨) વિષય-હદ; સીમા. (૩) હકીકત; બાબત. (૪) શક્તિ. (૫) કામવિકાર; કામવાસના. (૬) ઘટાદિ જ્ઞેય પદાર્થ. (૭) દેશ. (૮) વિષય; ગોચર.

विसरा. स्त्री० (द्विसरा) એક પ્રકારની માછલાને પકડવાની જાળ.

विसरिस. त्रि० (विसदृश) સાદૃશ્ય રહિત; વિલક્ષણ.

विसरीर. त्रि० (द्विशरीर) એક પ્રકૃત શરીર અને બીજું જન્માન્તરમાં એક શરીર પામીને મોક્ષે જનાર; એકાવતારી.

विसल्लकरणी. स्त्री० (विशल्यकरणी) શલ્ય કાઢવાની વિદ્યા.

विसल्लीकरण. न० (विशल्यकरण) આત્માને શલ્ય રહિત બનાવવો તે.

विसवाणिज्ज. न० (विषवाणिज्य) ઝેરનો વ્યાપાર કરવો તે; પંદર કર્માદાનમાંનો એક.

विसहर. पुं० (विषधर) સર્પ.

विसाण. न० (विषाण) શિંગડું. (૨) હાથી-દાંત.

विसाणि. पुं० (विषाणिन्) ગેંડો.

विसाद. पुं० (विषाद) ખેદ; ઉદ્વેગ.

विसाय. પું० (विसात) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

विसाय. પું० (विषाद) ખેદ; પરિશ્રમ.

विसारण. न० (विशारण) વિખેરવું; વિખેરી નાખવું.

विसारय. त्रि० (विशारद) કુશળ; હુશીયાર.

विसाल. त्रि० (विशाल) પહોળું; વિસ્તીર્ણ; મોટું. (૨) ઉત્તર તરફના કન્દિત જાતના વ્યંતરદેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર. (૩) વિશાળ નામનો ૭૫ મો ગ્રહ. (૪) એ નામે આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

विसालग. પું० न० (विशालक) બે માળવાળું ઘર.

विसाला. स्त्री० (विशाला) દક્ષિણ દિશાના અંજનક પર્વતની વિશાલા નામની વાવ. (૨) ત્રેવીશમા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૩) જમ્બૂ સુદર્શનાનું એક નામ. (૪) એ નામની એક નગરી.

विसालिस. त्रि० (विसदृश) વિવિધ; વિચિત્ર; ભિન્ન ભિન્ન.

विसाहगणि. પું० (विशाखगणिन्) વિશાખ નામના આચાર્ય.

विसाहा. स्त्री० (विशाखा) વિશાખા નામનું નક્ષત્ર. (૨) વિશાખા નામની નગરી.

विसिट्ठ. त्रि० (विशिष्ट) વિશેષતાયુક્ત; ગુણી; ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. (૨) ઉત્તરના દ્વીપ કુમારોનો ઇંદ્ર.

विसिह. પું० (विशिख) બાણ; શર.

विसील. त्रि० (विशील) નઠારા આચરણવાળો; શીલરહિત.

विसुं. अ० (विष्वक्) ચોતરફ.

विसुज्झ. त्रि० (विशोध्य) શોધવા યોગ્ય; શોધન કરવા લાયક.

विसुज्झमाण. પું० (विशुध्यमान) ઉપશમશ્રેણિ કે ક્ષપક શ્રેણિએ ચડતો જીવ.

विसुज्झमाणअ. પું० (विशुध्यमानक) ઉપશમ શ્રેણિ કે ક્ષપકશ્રેણિએ ચડતા સાધુનો સંયમ.

विसुत्तिया. स्त्री० (विस्रोतसिका) સંયમરૂપ ધાન્યને સુકાવનાર મનોવિકાર; અપધ્યાન.

विसुद्ध. त्रि० (विशुद्ध) નિષ્કલંક; નિર્મળ. (૨) અજ્ઞાન રહિત. (૩) પાંચમા દેવલોકનો એક પાથડો.

विसुद्धमाणय. પું० (विशुध्यमानक) ક્ષપક શ્રેણિવાળા મુનિ.

विसुद्धि. स्त्री० (विशुद्धि) કર્મની નિર્જરા; અમુક અંશે કર્મનું ખપાવવું. (૨) શુદ્ધિ; નિર્મળતા.

विसूइया. स्त्री० (विसूचिका) અજીરણ-ઝાડાનો રોગ. (કોલેરા).

विसूणिय. त्रि० (विशून्य) ચામડી ઉતારેલ. (૨) સૂજી ગયેલ.

विसूइअ. પું० ( ) એ નામનું બારમા દેવલોકનું એક વિમાન.

विसेढि. स्त्री० (विश्रेणि) વિષમશ્રેણિ; વિદિશાની શ્રેણિ. (૨) त्रि० વિષમશ્રેણિમાં રહી શબ્દ ગ્રહણ કરનાર.

विसेस. પું० (विशेष) તફાવત બતાવનાર અસાધારણ ગુણ; ખાસ લક્ષણ. (૨) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પાંચમા પદનું નામ. (૩) ન્યાયશાસ્ત્ર સંમત વિશેષ નામનો એક પદાર્થ. (૪) પ્રકાર. (૫) ઘણું; બહુ. (૬) વિષય તથા વિષયના ગુણો. (૭) ભેદ; તફાવત.

विसेसदिट्ठ. न० (विशेषदृष्ट) વિશેષરૂપે પૂર્વે દીઠેલ વસ્તુ ઉપરથી અનુમાન કરવું તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

विसेसिय. त्रि० (विशेषित) નિર્ધારણ કરેલું; વિશેષરૂપે ચોક્કસ કરેલું.

विसोग त्रि० (विशोक) દિલગીરી રહિત.

विसोत्तिया. स्त्री० (विस्रोतिका) શંકા; સંશય. (૨) અપધ્યાન.

विसोहण. न० (विशोधन) શોધવું; તપાસ કરવી.

विसोहि. स्त्री० (विशोधि) આત્મ શુદ્ધિ; નિર્મળતા. (૨) વિશુદ્ધિહેતુ આવશ્યક પ્રતિક્રમણ. (૩) આહારાદિના દોષનો અભાવ.

विसोहिय. पुं० (विशोधित) શુદ્ધ થયેલ માર્ગ; મોક્ષમાર્ગ. (૨) ત્રિ૦ શુદ્ધ કરેલ.

विसोहिया. स्त्री० (विशोधिका) વિશુદ્ધિ કરનારી.

विस्स. पुं० (विश्व) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

विस्स. पुं० (विस्र) આમગંધ; ખરાબગંધ.

विस्संभ. पुं० (विश्रम्भ) વિશ્વાસ.

विस्संभघाइ. त्रि० (विश्रम्भघातिन्) વિશ્વાસઘાત કરનાર.

विस्संभया. स्त्री० (विश्रम्भ) વિશ્વાસ; ભરોંસો.

विस्संभर. पुं० (विश्वंभर) જન્તુ વિશેષ.

विस्संभरा. स्त्री० (विश्वंभरा) છિપકલી; એક જાતનું પ્રાણી.

विस्संभिय. त्रि० (विश्रम्भित) વિશ્વાસમાં રહેલું; વિશ્વાસુ.

विस्सनंदि. पुं० (विश्वनंदिन्) પ્રથમ બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

विस्सभूइ. पुं० (विश्वभूति) એ નામનો એક માણસ કે જેનો દ્વેષને લીધે નાશ થયો હતો. (૨) પ્રથમ વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

विस्सर. पुं० (विस्वर) આર્તસ્વર; દીનસ્વર. (૨) ત્રિ૦ આર્તસ્વરે રોનાર.

विस्सरूव. त्रि० (विश्वरूप) નાના પ્રકારનું.

विस्सवाइगण. पुं० (विश्ववादिगण) વિશ્વવાદી નામનો મહાવીર પ્રભુનો એક ગણ.

विस्ससा. अ० (विश्रसा) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ.

विस्ससेण. पुं० (विश्वसेन) વિશ્વસેન નામે અહોરાત્રનું તેરમું અથવા અઢારમું મુહૂર્ત. (૨) સોળમા તીર્થંકરના પિતા. (૩) ઓગણીસમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૪) પાંચમા ચક્રવર્તીના પિતા.

विस्साम. पुं० (विश्राम) થાક ઉતારવો; વિસામો ખાવો.

विस्सामण. न० (विश्रामण) પગચંપી કરવી.

विस्सायणिज्ज. त्रि० (विस्वादनीय) સ્વાદ કરવાને-ચાખવાને યોગ્ય.

विस्सास. पुं० (विश्वास) વિશ્વાસ; ભરોંસો.

विस्सासिय. त्रि० (वैश्वासिक) વિશ્વાસને યોગ્ય.

विस्सुय. त्रि० (विश्रुत) વિખ્યાત; પ્રસિદ્ધ.

विस्सेणि. स्त्री० (विश्रेणि) વિપરીત શ્રેણી; શ્રેણીના ભાવથી રહિત.

विह. न० (विभ) આકાશ.

विह. न० (   ) અટવીનો લાંબો માર્ગ; રણ મેદાન; જેને ઉલ્લંઘતા એકથી વધારે દિવસ લાગે તેવો માર્ગ.

विहंग. पुं० (   ) વિભાગ; ખંડ.

विहंगम. पुं० (विहंगम) પક્ષી.

विहग. पुं० (विहग) પક્ષી.

विहगगइ. स्त्री० (विहगगति) વિહાયોગતિ નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચાલવાની શુભ-હાથીના સરખી અને અશુભ-ગધેડાના સરખી ગતિ પામે છે.

विहगगइपव्वज्जा. स्त्री० (विहगगतिप्रव्रज्या) દરિદ્રતાથી લીધેલી દીક્ષા; સગા વહાલાનું પોષણ ન થવાથી દીક્ષા લીધી હોય તે.

विहडिय त्रि० (विघटित) જુદું પડેલું; ઉઘડેલું. (૨) નીચે પાડેલું.

विहत्त. त्रि० (विभक्त) વિભાગ કરેલ.

विहत्थि. स्त्री० (वितस्ति) બાર આંગળનું માપ; વેંત.

विहम्म. त्रि० (विधर्मन्) વિરૂદ્ધ ધર્મવાળો.

विहम्मणा. स्त्री० (विहनना) કદર્થના.

विहय. त्रि० (विहत) નાશ પામેલું; હણાયલું.

विहरण. न० (विहरण) વિહાર કરવો; વિચરવું.

विहरिअ. त्रि० (विहृत) સેવન કરેલ; આચરેલ.

विहल. त्रि० (विफल) નિષ્ફળ; ફળ રહિત.

विहल्ल. पुं० (विहल्ल) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની વેલ્લણા રાણીનો પુત્ર.

विहव. पुं० (विभव) ધન; સમ્પત્તિ.

विहवा. स्त्री० (विधवा) રાંડેલ સ્ત્રી; પતિ વિનાની સ્ત્રી; વિધવા.

विहसिय. न० (विहसित) થોડું હસેલું; મન્દસ્મિત કરેલ.

विहस्सइ. पुं० (बृहस्पति) પુષ્ય નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

विहा. स्त्री० (विधा) ભેદ; પ્રકાશ.

विहा. अ० (वृथा) વૃથા; ફોગટ.

विहाअ. पुं० (विघात) વિનાશ.

विहाडग. त्रि० (विघाटक) ચૂર્ણ કરનાર; ચગદી નાખનાર.

विहाडिय. त्रि० (विघाटित) ઉઘાડેલું; ખુલ્લું કરેલું.

विहाण. न० (विधान) પ્રકાશ; ભેદ. (૨) અવસ્થા વિશેષ; આંધળાપણું, બ્હેરાપણું વગેરે. (૩) કરવું તે.

विहायगइ. स्त्री० (विहायोगति) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ ચાલવાની ગતિ પામે છે.

विहायस. पुं० (विहायस्) અણુતરોવવાઇ સૂત્રના પ્રથમ વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨)શ્રેણિક રાજાની વેલ્લણારાણીનો પુત્ર.

विहायार. पुं० (विधातृ) કર્તા.

विहार. पुं० (विहार) ક્રીડા; ગમ્મત. (૨) બુદ્ધના ભિક્ષુકોનો મઠ. (૩) વિચરવું; એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે જવું. (૪) સ્વાધ્યાય. (૫) શહેર બહારની વસ્તિ. (૬) મળત્યાગ કરવાની જગ્યા-સ્થાન. (૭) વિશેષ અનુષ્ઠાન; ભગવત્ કથિત માર્ગમાં પરાક્રમ બતાવવું તે. (૮) આચાર મર્યાદા.

विहारकप्प. पुं० (विहारकल्प) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૬ મું.

विहारचार. पुं० (विहारचार) પગે પાળા ચાલવું તે.

विहारभूमि. स्त्री० (विहारभूमि) સ્વાધ્યાય કરવાની ભૂમિ; સજ્ઝાય કરવાની જગ્યા. (૨) ક્રીડા કરવાની ભૂમિ; બગીચા વગેરે.

विहारि. त्रि० (विहारिन्) વિહાર કરનાર.

विहावण. न० (विभावन) ચિંતવન; વિચારવું તે.

विहास. न० (विहायस्) આકાશ.

विहि. पुं० (विधि) વિધિ; રીતિ; પદ્ધતિ. (૨) પ્રકાર; ભેદ. (૩) શાસ્ત્રોક્ત મર્યાદા; આજ્ઞા. (૪) ઉપાય. (૫) નિરૂપણ; કથન.

विहिंसग. त्रि० (विहिंसक) હિંસા કરનાર; ઘાતકી; ખુની.

विहिंसा. स्त्री० (विहिंसा) જીવ હિંસા; પ્રાણીવધ.

विहिगणु. त्रि० (विधिज्ञ) વિધિને જાણનાર.

विहिय. त्रि० (विहित) વિધાન કરેલું. (૨) રચેલું; બનાવેલું.

विहीण. त्रि० (विहीन) રહિત.

विहीणक्खर. न० (विहीनाक्षर) સૂત્રના અક્ષર ઓછા બોલવા તે; જ્ઞાનનો એક અતિચાર.

विहुण. न० (विधुवन) પંખો; વીંજણો.

विहुय. त्रि० (विधूत) ઉડેલું. (૨) દૂર કરેલ.

विहुयण. न० (विधुवन) વીંજણો.

विहुर. पुं० (विधुर) પ્રિય જનનો વિયોગી.

विहुरिय. त्रि० (विधुरित) વિંખાઇ ગયેલું.

विहूण. त्रि० (विहीन) રહિત; વિનાનું.

विहूणय. न० (विधूनक) વીંજણો; પંખો.

विहूय. त्रि० (विधूत) સમ્યક્ પ્રકારે પાળેલ; આચરેલ.

विहेय. त्रि० (विधेय) કરવા-આચરવા યોગ્ય.

विहेलग. न० (बिभीतक) એક જાતનું ફળ; બહેડા.

वीइ. पुं० स्त्री० (वीचि) તરંગ; મોજા. (૨) કષાયવાળું. (૩) આકાશ.

वीइकंत. त्रि० (व्यतिक्रान्त) પસાર થયેલું; અતીત થયેલું.

वीइय. त्रि० (वीजित) ચમરથી વીંજેલું.

वीचि. पुं० स्त्री० (वीचि) તરંગ; લહેર. (૨) તરંગાકારે રેખા.

वीचिदव्व. न० (वीचिद्रव्य) એક આદિ પ્રદેશે ન્યૂન આહાર.

वीजिय. त्रि० (वीजित) વીંજેલ; ચમરી કરેલ.

वीणा. स्त्री० (वीणा) વીણા; વીણા નામનું વાજીંત્ર.

वीत. त्रि० (वीत) તજેલ; છોડેલ.

वीतधूम. त्रि० (वीतधूम) ધૂમદોષ રહિત.

वीतराग. पुं० (वीतराग) રાગદ્વેષ રહિત; જિન ભગવાન.

वीतसोग. पुं० (वीतशोक) ૭૩ મા ગ્રહનું નામ.

वीतसोया. स्त्री० (वीतशोका) સલિલાવતી વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

वीतिंगाल त्रि० (वीताङ्गार) અંગાર દોષથી રહિત.

वीतिभय. न० (वीतिभय) સિંધુ સૌવીર દેશનું મુખ્ય નગર.

वीमंस. पुं० } (विमर्श) પરીક્ષા. (૨)
वीमंसा. स्त्री० } ઇર્ષ્યા. (૩) વિચારણા; ઇહા.

वीय. त्रि० (वीत) રહિત; વિનાનું.

वीयग. पुं० (वीयक) વૃક્ષ વિશેષ.

वीयण. न० (वीजन) પંખો.

वीयणपत्त. न० (वीजनपत्र) પવન નાખવાનું સાધન; વીંજણો.

वीयणी. स्त्री० (वीजनी) નાનો વીંજણો; પંખો.

वीयभय. न० (वीतभय) સિન્ધુ દેશમાંનું એક પ્રસિદ્ધ નગર.

वीयराग. पुं० (वीतराग) રાગ દ્વેષ રહિત; કેવળી ભગવાન; તીર્થંકર.

वीयरागछउमत्थ. पुं० (वीतरागछद्मस्थ) ઉપશાન્તમોહનીય ગુણસ્થાન તથા ક્ષીણ-મોહનીય ગુણસ્થાનવર્તી જીવ; અગીયારમે અને બારમે ગુણઠાણે વર્તનાર.

वीयरागसुअ. न० (वीतरागश्रुत) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૪ મું.

वीयराय. पुं० (वीतराग) રાગદ્વેષ રહિત; જિન ભગવાન.

वीयरायसंजय. पुं० (वीतरागसंयत) ઉપશાન્ત કષાયવાળા તથા ક્ષીણ કષાયવાળા સાધુ.

वीयसोग. पुं० (वीतशोक) અરૂણદ્વીપના દેવતાનું નામ.

वीयसोगा. स्त्री० (वीतशोका) એ નામની પશ્ચિમ મહાવિદેહમાંની સલિલાવતી વિજયની રાજધાની.

वीयसोया. स्त्री० (वीतशोका) સલિલાવતી વિજયમાંની એ નામની નગરી.

वीर. पुं० (वीर) કોઇ પણ વસ્તુમાં અતિશય ઉત્સાહ રાખવો તે; નવ રસમાંનો એક રસ. (૨) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) ચોવીશમા તીર્થંકર; શ્રી મહાવીર સ્વામી. (૪) સુભટ; યોદ્ધો; શૂરવીર.

वीरकंत. न० (वीरकान्त) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

वीरकराह. न० (वीरकृष्ण) निरयावलिका सूत्रना सातमा अध्ययननुं नाम.

वीरकराहमित्त. पुं० (वीरकृष्णमित्र) वीरपुर नगरनो राजा.

वीरकराहा. स्त्री० (वीरकृष्णा) अंतगडसूत्रना आठमा वर्गना सातमा अध्ययननुं नाम. (२) श्रेणिक राजानी एक राणी.

वीरकूड. न० (वीरकूट) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरगत. न० (वीरगत) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरजाय. त्रि० (वीरयात) जे मार्गे वीर पुरुषो गया होय ते मार्ग.

वीरजिण. पुं० (वीरजिन) चोवीशमा तीर्थंकर श्री महावीर स्वामी.

वीरज्भय. न० (वीरध्वज) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरण. पुं० (वीरण) घासनी एक जात.

वीरणथंभ. पुं० (वीरणस्तंभ) घासनी एक जात.

वीरत्थुइ. स्त्री० (वीरस्तुति) सूयगडांग सूत्रना छट्ठा अध्ययननुं नाम.

वीरपुर. न० (वीरपुर) ए नामनुं एक नगर.

वीरप्पभ. न० (वीरप्रभ) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरभद्द. पुं० (वीरभद्र) वीरभद्र नामना पार्श्वनाथ प्रभुना एक गणधर.

वीरवराण. न० (वीरवर्ण) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरवलय. पुं० (वीरवलय) वीरता सूचक हाथनुं एक आभरण.

वीरसिंग. न० (वीरशृङ्ग) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरसिद्ध. न० (वीरसिद्ध) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान

वीरसुणिआ. स्त्री० (वीरशुनिका) बहु भसनारी कुतरी.

वीरसेण. पुं० (वीरसेन) अंतगडसूत्रना चोथा वर्गना पांचमा अध्ययननुं नाम. (२) वसुदेव राजानी धारणी राणीनो पुत्र. (३) कृष्ण वासुदेवना २१ हजार वीर वलयधारी सुभटना प्रमुख-अग्रेसर.

वीरसेणा. स्त्री० (वीरसेना) एक राणीनुं नाम.

वीरसेणिय. न० (वीरसैनिक) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरावत्त. न० (वीरावर्त) वीरावर्त नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीरासण. न० (वीरासन) वीर पुरुषने छाजे तेवुं एक आसन.

वीरासणिअ. त्रि० (वीरासनिक) वीरासने बेसनार.

वीरिअ. न० (वीर्य) जीवनुं सामर्थ्य; आत्मशक्ति. (२) ए नामना पार्श्वनाथना एक गणधर. (३) सूयगडांग सूत्रना आठमा अध्ययननुं नाम. (४) चौद पूर्वमांना त्रीजा पूर्वनुं नाम. (५) वीर्यान्तराय नामनी अंतराय कर्मनी एक प्रकृति. (६) उत्साह.

वीरियंतराय. पुं० (वीर्यान्तराय) अंतराय कर्मनी एक प्रकृति के जेना उदयथी जीवनी शक्तिनी फोरवणी थइ शके नहि.

वीरियात. पुं० (वीर्यात्मन्) वीर्य-सामर्थ्यरूप आत्मा-वीर्यात्मा; आत्माना आठ प्रकारमांनो एक.

वीरियायार. पुं० (वीर्याचार) वीर्याचार; ज्ञानादि मोक्ष साधन संपादन करवामां वीर्य फोरववुं ते.

वीरुणी. स्त्री० (वीरुणी) खसखसनुं छोड; पर्वग वनस्पतिनी एक जात.

वीरुत्तरावडिंसग. न० (वीरोत्तरावतंसक) ए नामनुं त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान.

वीस. त्रि० (विस्र) ખરડાયેલ.

वीस. स्त्री० } (विंशति) વીશ; સંખ્યા
वीसइ. } વિશેષ.

वीसंभ. पुं० (विस्रम्भ) વિશ્વાસ.

वीसंभघायग. त्रि० (विस्रम्भघातक) વિશ્વાસઘાતી.

वीसतिम. पुं० (विंशतितम) નવ ઉપવાસ સાથે કરવા તે. (૨) त्रि० વીશમું.

वीसत्थ. पुं० (विश्वस्त) પરિશ્રમ દૂર કરેલ; સ્વસ્થ થએલ. (૨) વિશ્વાસ પામેલ; વિશ્વાસપાત્ર બનેલ.

वीसरण. न० (विस्मरण) ભૂલી જવું.

वीसरणालु. त्रि० (विस्मरणवत्) ભૂલકણું.

वीससा. अ० (विस्रसा) સ્વભાવ; કુદરત.

विससापरिणय. त्रि० (विस्रसापरिणत) જીવના વ્યાપાર વિના કુદરતી રીતે બનેલ-જેમ સંધ્યા, ઇંદ્રધનુષ્ય વગેરે.

वीससाबंध. पुं० (विस्रसाबन्ध) સ્વાભાવિક બંધ.

वीससाय. त्रि० (विस्रसाज) પોતાના સ્વભાવથીજ પરિણામ પામેલ જેમ વાદળ, સંધ્યા વગેરે.

वीससेण. पुं० (विश्वसेन) ચક્રવર્તી; સાર્વભૌમ. (૨) ૧૭ મા મુહૂર્તનું નામ.

वीसा. स्त्री० (विस्रा) દુર્ગન્ધ; બદબો.

वीसास. पुं० (विश्वास) વિશ્વાસ; ભરોસો.

वीसु. अ० (विष्वक्) ચારે તરફ; સર્વ બાજુયે.

वीसुनाणि. पुं० (विष्वग्ज्ञानिन्) વિશ્વક્ જ્ઞાનવાળા સાધુ તથા શ્રાવકો.

वीहि. पुं० (व्रीहि) ડાંગર; ચોખા.

वीहि. स्त्री० (वीथि) શેરી; ગલી. (૨) માર્ગ; રસ્તો. (૩) શ્રેણિ; પંક્તિ.

वुइय. त्रि० (उक्त) કહેલું.

वुक्कंत. त्रि० (व्युत्क्रांत) મૂળ રસથી ચલિત થયેલ; રસ પલટાયેલ. (૨) ભ્રષ્ટ થયેલ.

वुक्कंति. स्त्री० (व्युत्क्रांति) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના છઠ્ઠા પદનું નામ.

वुक्कम. पुं० (व्युत्क्रम) ઉંચા થવું; વધવું.

वुग्गह. पुं० (विग्रह) કજીયો; તકરાર. (૨) મિથ્યાભિનિવેશ; દુરાગ્રહ.

वुग्गाहिअ. त्रि० (व्युद्ग्राहित) વિપરીત-ખોટી પકડ કરેલ; દુરાગ્રહી.

वुग्गाहणा. स्त्री० (व्युद्ग्राहणा) અવળું સમજાવવું.

वुच्च. त्रि० (वाच्य) કહેવા યોગ્ય.

वुच्छिन्न. त्रि० (व्युच्छिन्न) તુટી ગયેલું.

वुच्छेय. पुं० (व्युच्छेद) વિચ્છેદ; વિનાશ.

वुच्छेयण. न० (व्युच्छेदन) પરિહાર-ત્યાગ કરવો તે.

वुट्ठ. त्रि० (वृष्ट) વરસેલ.

वुट्ठि. स्त्री० (वृष्टि) વૃષ્ટિ; વરસવું તે. (૨) વરસાદ.

वुट्ठिकाइय. पुं० (वृष्टिकायिक) વૃષ્ટિ કરનાર દેવતાની એક જાત.

वुट्ठिकाय. पुं० (वृष्टिकाय) વરસાદ; મેઘ.

वुड्ढ. पुं० (वृद्ध) વૃદ્ધાવસ્થામાં તાપસની પ્રવ્રજ્યા લેનાર; વાનપ્રસ્થ. (૨) त्रि० વૃદ્ધ; ઘરડો. (૩) વધેલો; વૃદ્ધિ પામેલ.

वुड्ढभाव. पुं० (वृद्धभाव) વૃદ્ધાવસ્થા; બુઢાપો.

वुड्ढसावय. पुं० (वृद्धश्रावक) ભરતના સમયમાં શ્રાવકો છળથી બ્રાહ્મણ થયા માટે બ્રાહ્મણનું નામ.

वुड्ढा. स्त्री० (वृद्धा) વૃદ્ધ સ્ત્રી; ડોશી.

वुड्ढावास. पुं० (वृद्धावास) બુઢાપો; વૃદ્ધાવસ્થા.

वुड्ढि. स्त्री० (वृद्धि) વધવું; વૃદ્ધિ પામવી; મ્હોટા થવું.

वुड्ढिया. स्त्री० (वृद्धिका) બુઢી; વૃદ્ધા.

वुत्त. त्रि० (उक्त) કહેલું; કથન કરેલું.

वुत्ताणुभासअ. त्रि० (उक्तानुभाषक) બોલ્યા પ્રમાણે બોલનાર; નકલ માત્ર કરનાર.

वुसराइय. त्रि० (वसुरात्निक) પંચમહાવ્રતરૂપ રત્નને કરી અધિક; સદાચારી; ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ.

वुसिअ. त्रि० (व्युषित) વિવિધ પ્રકારે દશ પ્રકારની સમાચારીમાં વસેલો.

वुसिमंत. त्रि० (वश्यमत्) જેની ઇંદ્રિયો પોતાને વશ છે તે; ઇંદ્રિય નિગ્રહી.

वूढ. त्रि० (व्यूढ) વહન કરેલ. (૨) તણાઇ ગયેલ.

वूह. पुं० (व्यूह) વ્યૂહ રચના કરવાની કળા; સૈન્ય ગોઠવવાની કળા. (૨) સમૂહ; ટોળો. (૩) નિશ્ચય. (૪) ઉત્થાપન; ખંડન.

वेअ. पुं० (वेद) હિંદુ ધર્મનું મુખ્ય શાસ્ત્ર; ચાર વેદ. (૨) આગમ; શાસ્ત્ર.

वेअड्ड. पुं० (वैताढ्य) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ. (૨) વૈતાઢ્ય નામનો પર્વત.

वेअणीय. न० (वेदनीय) ત્રીજું વેદનીય કર્મ; જેના ઉદયથી જીવને સાતાઅસાતા–સુખ દુઃખ મળે છે તે કર્મ.

वेअरणी. स्त्री० (वैतरणी) નરકની એક નદી. (૨) पुं० તે વૈતરણી નદીમાં નારકીને તરાવનાર પરમાધામી.

वेआवच्चकरण. न० (वैयावृत्यकरण) વૃદ્ધ, ગ્લાન અને ગુરૂ આદિકને આહાર, ઉપધિ વગેરે આપી, અગવડ દૂર કરી, સહાય આપવી તે.

वेइ. त्रि० (वेदिन्) વેદનાર.

वेइअ. त्रि० (वेदिक) વેદ સંબન્ધી.

वेइय. त्रि० (व्येजित) વિશેષ કંપેલ.

वेइय. अ० (   ) જલ્દી; શીઘ્ર.

वेइय. त्रि० (वेदित) જાણેલું; સમજેલું. (૨) અનુભવેલ; ભોગવેલ.

वेइया. स्त्री० (वेदिका) ઓટલો; ચોતરો. (૨) પડિલેહણ કરતાં હાથ ઢીંચણ વગેરે જે ઠેકાણે રાખવા જોઇએ, તે ઠેકાણે ન રાખતાં, આઘા પાછા રાખી પડિલેહણ કરવું તે; પડિલેહણના છ દોષમાંને। છઠ્ઠો દોષ. (૩) વંડી; કોટડી; ફરતી ભીંત. (૪) વેદિકા નામે વંદનાનો એક દોષ.

वेइयाबद्ध. न० (वेदिकाबद्ध) વેદિકાની પેઠે બે ઢિંચણ ઉપર હાથ રાખી વંદના કરવાથી લાગતો વંદનાનો એક દોષ.

वेउव्वि. त्रि० (वैकृतिन्) બેડોળ; વિકૃત રૂપ કરનાર. (૨) વૈક્રિય શક્તિથી અનેક રૂપ બનાવનાર.

वेउव्विय. पुं० न० (वैक्रिय) વૈક્રિય શરીર. (૨) વૈક્રિય શરીર બનાવવાની શક્તિ. (૩) વૈક્રિયસમુદ્ઘાત; સાત સમુદ્ઘાતમાંની એક. (૪) વૈક્રિય પુદ્ગળપરાવર્તન; લોકના સર્વ પુદ્ગળો વક્રિય શરીર રૂપે પરિણમાવતાં જેટલો વખત લાગે તેટલો કાળ (૫) त्रि० વૈક્રિય શક્તિથી વૈક્રિય રૂપ બનાવનાર.

वेउव्वियमीस. पुं० न० (वैक्रियमिश्र) વૈક્રિય મિશ્રકાયયોગ.

वेउव्वियसमुग्घाअ. पुं० (वैक्रियसमुद्घात) વૈક્રિય રૂપ બનાવતાં આત્મપ્રદેશનું દંડાકારે અભિસરણ થાય તે.

वेउव्वियसरीर. न० (वैक्रियशरीर) વૈક્રિય શરીર; પાંચ શરીરમાંનું એક કે જે નારકી દેવતાને નિયમે હોય અને મનુષ્ય તિર્યંચમાં કોઇ એકને હોય.

वेउव्वियसरीरि. त्रि० (वैक्रियशरीरिन्) વૈક્રિય શરીરવાળો જીવ.

वेंट. न० (वृन्त) પુષ્પનું બન્ધન; બિંટડું.

वेंटल. न० (वेन्टल) શુભ કે અશુભ નિમિત્ત પ્રકાશવું તે.

वेंटिआ. स्त्री० (वेण्टिका) પોટલી; પોટકું.

वेंभल. त्रि० (विह्वल) વ્યાકુળ; વિહ્વળ.

वेकच्छ. पुं० (वैकक्ष) ઉત્તરાસંગ. (૨) શરીરના જે ભાગમાં જનોઇ રહે તે ભાગ.

वेकच्छिया. स्त्री० (वैकक्षिका) સાધ્વીના ૨૫ ઉપગરણમાંનું એક.

वेकुंथु. पुं० (वैकुंथु) ચમરેન્દ્રના હાથીના સૈન્યનો ઉપરી.

वेग. पुं० (वेग) ઉતાવલી ગતિ. (૨) ઝાડા પેશાબની હાજત.

वेगच्छ. पुं० (वैकक्ष) જુઓ "વેકચ્છ" શબ્દ.

वेगच्छिया. स्त्री० (वैकक्षिका) જુઓ "વેકચ્છિયા" શબ્દ.

वेगिया. स्त्री० (वैगिकी) વેગવાળી ગતિ; ગતિ વિશેષ.

वेचित्त. न० (वैचित्र्य) વિચિત્રપણું.

वेच्च. न० (व्यूत) ખાટલા ભરવાનું વાણ. (૨) ઢોલીયા ભરવાની પાટી.

वेजयंत. पुं० (वैजयन्त) એ નામનું બીજું અનુત્તર વિમાન. (૨) વૈજયન્ત વિમાનવાસી દેવતા; બીજા અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (૩) વિજયસૂચક પતાકા-ધ્વજા. (૪) જમ્બૂદ્વીપના દક્ષિણદ્વારનું નામ.

वेजयंतिय. न० (वैजयन्तिक) વારા ફરતી ઉપયોગમાં લેવાનું પાત્ર.

वेजयंती. स्त्री० (वैजयन्ती) જેની બે બાજુયે ન્હાની ન્હાની ધ્વજા હોય તેવી ધ્વજા. (૨) મંગલ આદિ અડયાસી મોટા ગ્રહની બીજી અગ્રમહિષીનું નામ. (૩) સુવપ્રા વિજયની મુખ્ય નગરી. (૪) છટ્ઠા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૫) છટ્ઠા બળદેવની માતાનું નામ. (૬) ઉત્તરના અંજન પર્વતની વાવનું નામ. (૭) પખવાડીઆની પંદર રાત્રિઓમાંની આઠમી. (૮) પૂર્વદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠમાંની છઠ્ઠી દિશાકુમારી.

वेज्ज. पुं० (वैद्य) વૈદ્ય; દવા કરનાર.

वेज्जग. न० (वैद्यक) વૈદ્યક સંબંધી જ્ઞાન. (૨) વૈદ્યક; વૈદું.

वेज्झल त्रि० (विह्वल) આકુળ વ્યાકુળ.

वेडस. पुं० (वेतस) વેતસ વૃક્ષ; બરૂનું ઝાડ.

वेढ. पुं० (वेष्ट) વિંટવું; વેષ્ટન. (૨) त्रि० એક જાતનું છંદ; વૃત્ત વિશેષ. (૩) એક અર્થ પ્રતિપાદક વચન સંકલના. (૪) વર્ણન.

वेढग. पुं० (वेष्टक) એક જાતનું જળચર પ્રાણી.

वेढणग. पुं० (वेष्टनक) ઉત્તરી; આભરણની એક જાત.

वेढिम. त्रि० (वेष्टिम) કપડાં ફૂલ વગેરેને વીંટીને બનાવેલ દડો વગેરે.

वेढिमा. स्त्री० (वेष्टिमा) વેડમી; રોટલી જેવો એક ખાદ્ય પદાર્થ.

वेढिय. त्रि० (वेष्टित) વીંટેલું; લપેટેલું.

वेणइ. त्रि० (वैनयिन्) વિનયવાળું.

वेणइय. त्रि० (वैनयिक) વિનયવાદી; કાગડો કુતરો ઉંચ નીચ સર્વ કોઇને નમવામાંજ શ્રેય માનનાર. (૨) न० વિનયનું ફળ; કર્મક્ષય વગેરે.

वेणइयवाइ. त्रि० (वैनयिकवादिन्) વિનયવાદી; વિનયથીજ મુક્તિ છે એમ માનનાર.

वेणइया. स्त्री० (वैनयिकी) ગુર્વાદિનો વિનય કરવાથી ખીલેલી બુદ્ધિ; ચાર પ્રકારની બુદ્ધિમાંની એક.

वेणतिया. स्त्री० (वचनत्रिका) અઢાર લિપિમાંની એક.

वेणा. स्त्री० (वेना) સ્થૂળીભદ્રની બ્હેન.

वेणि. स्त्री० (वेणि) ચોટલો.

वेणु. पुं० (वेणु) વાંસ; વૃક્ષની એક જાત. (૨) વાંસળી.

वेणुदंड. पुं० (वेणुदंड) વાંસનો દાંડો.

वेणुदालि. पुं० (वेणुदालि) ઉત્તર દિશાના સુવર્ણકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

वेणुदेव. पुं० (वेणुदेव) દક્ષિણ તરફના સુવર્ણકુમાર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

वेणुपलासिआ. स्त्री० (वेणुपलाशिका) વાંસની પંપુડી; પીપી.

वेणुफल. न० (वेणुफल) વાંસનું કાર્ય-કરંડીયો વગેરે.

वेणुयाणुजात. पुं० (वेणुकानुयात) જે યોગમાં ચંદ્ર સૂર્ય અને નક્ષત્રની સ્થિતિ વાંસને આકારે થાય છે તે.

वेणुलया. स्त्री० (वेणुलता) વાંસની લતા.

वेणुसलाइया. स्त्री० (वेणुशलाकिका) વાંસની સાવરણી.

वेणुसूइया. स्त्री० (वेणुसूचिका) વાંસની સો.

वेतस. पुं० (वेतस) }
वेतसी. स्त्री० (वेतसी) } જેની હેઠે ૨૨ મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું તે; નેતર-બરૂનું ઝાડ.

वेतालिय. पुं० (वैतालिक) પરમાધામી વૈક્રિય શક્તિવડે ઉંચો પર્વત બનાવે તે. (૨) સુયગડાંગ સૂત્રનું વૈતાલક નામે બીજું અધ્યયન.

वेताली. स्त्री० (वैताली) જે મંત્રના જાપથી અચેતન કાષ્ઠાદિ ચેતનવત્ દેખાય તેવી વિદ્યા. (૨) સમુદ્ર કિનારો.

वेति. स्त्री० (वेदि) વેદિકા.

वेत्त. पुं० (वेत्र) નેતરની છડી; સોટી. (૨) નેતર; બરૂનું ઝાડ.

वेत्तदंड. पुं० (वेत्रदण्ड) નેતરની લાકડી.

वेत्तपास. पुं० (वेत्रपाश) નેતરની જાળ; પાશલો.

वेत्तपीढय. पुं० (वेत्रपीठक) નેતરના બાજોઠ વગેરે.

वेत्तलया. स्त्री० (वेत्रलता) નેતરની છડી; નેતરની કાંબ.

वेद. पुं० (वेद) ઋગ્વેદ વગેરે ચાર વેદ. (૨) સુખ દુઃખ જાણવાથી જીવનું એક નામ. (૩) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને વિષય વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે.

वेदग. त्रि० (वेदक) વેદનાર; ભોગવનાર. (૨) પું૦ એક પ્રકારની આર્ય જાતિ.

वेदण. न० (वेदन) વેદવું; ભોગવવું તે.

वेदणा. स्त्री० (वेदना) પીડા. (૨) સાતા અસાતા; સુખ દુઃખનો અનુભવ-ભોગ વટો. (૩) સાત સમુદ્ઘાતમાંની પહેલી સમુદ્ઘાત, જેમાં વેદનીય કર્મની નિર્જરા થાય છે.

वेदणासमुग्घाय. पुं० (वेदनासमुद्घात) વેદના સમુદ્ઘાત; સાત સમુદ્ઘાતમાંની એક.

वेदणिज्ज. न० (वेदनीय) વેદનીય કર્મ.

वेदपुरिस. पुं० (वेदपुरुष) પુરૂષ વેદનો અનુભવ કરનાર પુરૂષ.

वेदब्भी. स्त्री० (वैदर्भी) કૃષ્ણ વાસુદેવના પુત્ર પ્રદ્યુમ્નની પત્ની; અનિરૂદ્ધની માતા.

वेदि. स्त्री० (वेदि) વેદિકા; ઓટલી.

वेदिया. स्त्री० (वेदिका) વેદિકા; ઓટલો. (૨) વંડી; કોટડી.

वेध. पुं० (वेध) ભાલા વગેરેથી વિંધવું તે.

वेफल्ल. न० (वैफल्य) નિરર્થકતા; વ્યર્થપણું.

वेभार. पुं० (वैभार) વૈભાર નામનો રાજગૃહ નગર પાસેનો એક પર્વત.

वेभेल. पुं० (विभेल) વેભેલ નામનો સન્નિવેશ-નેસડો.

वेम. पुं० (वेमन्) વણવાનું એક સાધન.

वेमणस्स. न० (वैमनस्य) દૈન્ય; દીનતા.

वेमाणिणी. स्त्री० (वैमानिकी) વૈમાનિક જાતની દેવી.

वेमाणिय. पुं० (वैमानिक) વૈમાનિક જાતના દેવતા; બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવતા.

वेमाणियउद्देस. पुं० (वैमानिकोद्देश) જીવાભિગમ સૂત્રના એક ઉદ્દેશાનું નામ.

वेमाणियदेव. पुं० (वैमानिकदेव) વૈમાનિક દેવતા.

वेमाणियावास. पुं० (वैमानिकावास) વૈમાનિક દેવોને રહેવાનું સ્થાન; વિમાન.

वेमाय. न० (वैमात्र) વિષમમાત્રા; ઓછું આધકું; સરખે સરખું નહીં.

वेमाया. स्त्री० (वैमात्रा) વિચિત્ર; વિવિધ. (૨) એક સરખો કાળ નહીં; વિષમકાળ; ઓછાવત્તો વખત.

वेय. पुं० (वेद) ઋગ્વેદ આદિ ધર્મશાસ્ત્ર. (૨) સ્ત્રી આદિવેદ-વિષય વિકાર. (૩) પન્નવણાના ત્રીજા પદના છઠ્ઠા દ્વારનું નામ. (૪) શ્રુતજ્ઞાન. (૫) આચારાંગાદિ સૂત્ર. (૬) કર્મનું વેદવું-પરિણામ ભોગવવું.

वेयंत. न० (वेदान्त) વેદનું રહસ્ય; વેદાંતશાસ્ત્ર.

वेयकाल. पुं० (वेदकाल) કર્મ વેદવાનો-ભોગવવાનો વખત; કર્મવેદન કાળ.

वेयग. न० (वेदक) વેદક સમ્યક્ત્વ.

वेयगसम्मद्दिट्ठि. त्रि० (वेदकसम्यग्दृष्टि) વેદક સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટિવાળો.

वेयच्छ. पुं० (वैकक्ष) જુઓ "વેકચ્છ" શબ્દ.

वेयच्छिण्णय. न० (वेदच्छिन्नक) વેદનું-પુરૂષ ચિહ્નાદિનું છેદવું.

वेयड्ढ. पुं० (वैताढ्य) વૈતાઢ્ય પર્વત.

वेयड्ढकूड. पुं० न० (वैताढ्यकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

वेयड्ढगिरि. पुं० (वैताढ्यगिरि) વૈતાઢ્ય ગિરિ-પર્વત.

वेयण. न० (वेतन) પગાર; માસિક.

वेयण. न० (वेदन) અનુભવવું; ભોગવવું.

वेयणा. स्त्री० (वेदना) વેદના; પીડા; દુઃખ. (૨) શુભ અશુભ કર્મનું વેદવું-અનુભવવું તે. (૩) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના પાંત્રિસમા પદનું નામ.

वेयणापद. न० (वेदनापद) પન્નવણા સૂત્રના પાંત્રિસમા પદનું નામ.

वेयणासमुग्घाय. पुं० (वेदनासमुद्घात) રોગાદિકની પીડાથી આત્મ પ્રદેશનું વિસ્તરવું અને વેદનીય કર્મનું નિર્જરવું તે.

वेयणिज्ज. न० } (वेदनीय) ત્રીજું વેદનીય
वेयणिय. } કર્મ. (૨) વેદવા યોગ્ય-મોહનીય વગેરે કર્મ.

वेयद्दिश्रा. स्त्री० (वितर्दिका) વેદિકા.

वेयबंधअ. पुं० (वेदबन्धक) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના છવીશમા પદનું નામ.

वेयय. न० (वेदक) દર્શન ઘાતક સાત પ્રકૃતિનો ક્ષય કરતાં છેલ્લે સમયે ઉત્પન્ન થતું સમ્યક્ત્વ; વેદક સમકિત; પાંચ સમકિતમાંનું એક.

वेयरणी. स्त्री० (वैतरणी) વૈતરણી નામની નરકની એક નદી. (૨) વૈતરણી નદી વિકુર્વનાર પરમાધામી; પંદર પરમાધામીમાંનો એક.

वेयवाअ. पुं० (वेदवाद) વેદનું કથન; વેદની માન્યતા.

वेयवि. त्रि० (वेदविद्) } આચારાંગાદિ
वेयविउ. } આગમના જાણનાર. (૨) ઋગ્વેદ આદિ ચાર વેદના ભણનાર. (૩) વેદ-શ્રુતિનો જાણનાર.

वेयवेयक. पुं० (वेदवेदक) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના સતાવીસમા પદનું નામ.

वेयाणुवीइ. स्त्री० (वेदानुवीचि) વિષયાભિલાષા.

वेयारणिया. स्त्री० (वैदारणिका) વિદારણ કરવાથી કે છેદવાથી જે કર્મ બંધાય તે; વિદારણીયા ક્રિયા.

वेयारिश्र. त्रि० ( ) ઠગાયેલું.

वेयाल. पुं० (वैताल) વેતાલ; પિશાચ; ભૂતોનો સરદાર.

वेयालिय. न० (विदारण) વિદારવાની ક્રિયા. (૨) ત્રિ૦ કર્મ વિદારનાર.

वेयालिय. न० (वैतालिक) સૂયગડાંગ સૂત્રના બીજા અધ્યયનનું નામ.

वेयालिय. न० (वैकालिक) સંધ્યાકાળ. (૨) પાછલો પહોર.

वेयालिया. स्त्री० (वैतालिका) એક જાતની વીણા.

वेयावच्च. } **वेयावडिय.** } न० (वैयावृत्य) આહારાદિક આપીને ગુરૂઆદિકની વૈયાવચ્ચ–ભક્તિ કરવી તે.

वेर. न० (वैर) શત્રુતા; દુશ્મનાવટ; વૈરભાવ. (૨) કર્મબંધ. (૩) જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ (૪) પુરાણા વૈરનો ઉપદ્રવ; વેરનો બદલો. (૫) વૈર હેતુ; મૈથુન.

वेरग्ग. न० (वैराग्य) વૈરાગ્ય; સંસારથી ઉદાસીનતા.

वेरज्ज न० (वैराज्य) રાજ્યમાં અંદર અંદરનો વિરોધ.

वेरत्तिय. पुं० (वैरात्रिक) સવારની સંધ્યાનો સમય.

वेरमण. न० (विरमण) નિવૃત્તિ પામવી; અટકવું. (૨) શ્રાવકનું નવમું વ્રત; સાવદ્ય યોગની નિવૃત્તિરૂપ સામાયિક વ્રત.

वेराणुबंधि त्रि० (वैरानुबंधिन्) વૈરભાવનું બન્ધન કરનાર; વેર બાંધનાર.

वेरि. त्रि० (वैरिन्) દુશ્મન; શત્રુ.

वेरुलिय. पुं० (वैडूर्य) વૈડૂર્યમણિ; સચિત્તકઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) મહા હિમવંત પર્વત ઉપરનું એક શિખર. (૩) રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ખરકાંડનો ત્રીજો વિભાગ.

वेरुलियकूड. पुं० न० (वैडूर्यकूट) મહા હિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું આઠમું શિખર.

वेरुलियमणि. पुं० (वैडूर्यमणि) વૈડૂર્યમણિ.

वेलंधर. पुं० (वेलन्धर) લવણ સમુદ્રની વેલને ધરનાર નાગકુમાર જાતના દેવતા.

वेलंधरोववाअ. पुं० (वेलन्धरोपपात) ૭૨ સૂત્રમાંનું એક કાલિક સૂત્ર.

वेलंब. पुं० (वैलम्ब) વાયુકુમાર જાતના ભવનપતિ દેવતાનો ઇન્દ્ર. (૨) પાતાળ કળશના અધિષ્ઠાતા એક દેવનું નામ.

वेलंबग. } **वेलंबय.** } पुं० (विडम्बक) વિદૂષક; નાના પ્રકારના વેષ ધારણ કરી લોકોને હસાડનાર; ભાંડ.

वेलणय. पुं० (व्रीडनक) લજ્જા ઉત્પન્ન થાય એવી વસ્તુ જોવાથી અથવા સાંભળવાથી જે રસ ઉત્પન્ન થાય તે.

वेलवासि. पुं० (वेलावासिन्) નદી કાંઠે કે દરીયા કિનારે રહેનાર તાપસનો એક વર્ગ.

वेला. स्त्री० (वेला) સમુદ્રમાં થતી જળની હાનિ વૃદ્ધિ; ભરતી ઓટ. (૨) સમય; વખત; અવસર. (૩) સીમા; મર્યાદા. (૪) વેલડી; લતા.

वेलु. पुं० (वेणु) વાંસ; પર્વગ જાતનું એક વૃક્ષ.

वेलुग. न० (बिल्वक) બિલ્લીનું ફળ.

वेलोइय. त्रि० (वेलोचित) પાકવાના સમયને ઉચિત બનેલ.

वेल्ल. पुं० (वेल्ल) ચેષ્ટા વિશેષ.

वेल्ल. पुं० (वल्ली) વેલડી; લતા.

वेवइ. स्त्री० (वेपति) વાયુથી શરીરમાં કમ્પારી આવે તે રોગ; કંપવા.

वेविय. त्रि० (वेपित) કંપેલું; ધ્રુજેલું.

वेस. पुं० (वेष) પોષાક; પહેરવેશ. (૨) વૈશ્ય દેવતાનું મંદિર.

वेस. त्रि० (द्वेष्य) દ્વેષ કરવા યોગ્ય.

वेसण. न० (वेसन) ધાણા, જીરૂં, મીઠું, વગેરે મસાલો.

वेसत्थी. स्त्री० (वेश्यास्त्री) વેશ્યા સ્ત્રી.

वेसमण. पुं० (वैश्रवण) કુબેર ભંડારી; ઉત્તર દિશાનો લોકપાળ. (૨) કુબેર ભંડારીની પ્રતિમા. (૩) વેસમણદેવનો મહોચ્છવ. (૪) વેસમણમિશ્ર; યજ્ઞના નાયક. (૫) અહોરાત્રના ૧૪ મા અથવા ૧૯ મા

મુહૂર્તનું નામ. (૬) કચ્છ વિજયના વૈતાઢ્ય ઉપરનાં નવ ફૂટમાંનું આઠમું ફૂટ-શિખર.

वेसमणकाइय. પું० (वैश्रवणकायिक) વૈશ્રમણ જાતિના દેવોનો સમૂહ.

वेसमणकूड. પું० ન० (वैश्रवणकूट) હિમવંત પર્વત ઉપરનું ૧૧ મું ફૂટ-શિખર. (૨) વૈતાઢ્ય પર્વતનાં નવ ફૂટમાંનું નવમું ફૂટ. (૩) મહાવચ્છ વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.

वेसमणदास. પું० (वैश्रवणदास) કુણાળા નગરીનો એક રાજા.

वेसमणदेवकाइय. પું० (वैश्रवणदेवकायिक) વૈશ્રવણ જાતિના દેવોનો સમૂહ.

वेसमणभद्द. પું० (वैश्रवणभद्र) એક સાધુનું નામ.

वेसमणा. સ્ત્રી० (वैश्रवणा) વૈશ્રવણ લોકપાળની-વૈશ્રમણા નામે રાજધાની.

वेसमणोववाश्र. પું० (वैश्रवणोपपात) એ નામનું એક કાલિક સૂત્ર; ૭૨ સૂત્રમાંનું એક.

वेसर. પું० (वैसर) પક્ષિ વિશેષ.

वेसल. ત્રિ० (वृषल) અધમ; નીચ.

वेसा. સ્ત્રી० (वेश्या) વેશ્યા; છીનાળ સ્ત્રી.

वेसाणरवीहि. સ્ત્રી० (वैश्वानरवीथि) શુક્રની ગતિ વિશેષ.

वेसाणिय. પું० (वैषाणिक) વૈષાણક નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ० તે દ્વીપમાં રહેનાર.

वेसालिय. પું० (वैशालिक) વિશાલા નગરીમાં જન્મેલ વૈશાલી-ત્રિસલા ક્ષત્રિયાણીના પુત્ર શ્રી મહાવીર સ્વામી. (૨) ત્રિ० વિશાળ શરીરવાળો. (૩) પું० વિશાળ-સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ વૈશાલિક નામનો દ્વીપ.

वेसाली. સ્ત્રી० (वैशाली) ચેડા રાજાની મુખ્ય નગરી.

वेसासिय. ત્રિ० (वैश्वासिक) વિશ્વાસપાત્ર; ભરોસો રાખવા લાયક.

वेसाह. ન० (वैशाख) બાણ ફેંકવાનું આસન.

वेसाही. સ્ત્રી० (वैशाखी) વૈશાખ માસની પૂર્ણિમા.

वेसिय. ન० (वैशिक) એ નામનું જુના વખતનું એક લૌકિક શાસ્ત્ર.

वेसिय. ત્રિ० (वैषिक) વેષ-બાહ્યલિંગ માત્રથી પ્રાપ્ત થયેલું.

वेसिय. પું० (वैश्य) વણિક્; વ્યાપારી; ચાર વર્ણમાંનો એક વર્ણ.

वेसिय. ત્રિ० (व्येषित) વિશેષ એષણાથી શુદ્ધ કરી લીધેલ.

वेसिया. સ્ત્રી० (वेश्या) વારાંગના.

वेसियायण. પું० (वैश्यायन) વૈશ્યાયન નામના બાળતપસ્વી.

वेस्स. પું० (वैश्य) વૈશ્ય; ચાર વર્ણમાંનો એક.

वेस्सा. સ્ત્રી० (वेश्या) વેશ્યા; વારાંગના.

वेह. પું० (वेध) વિંધવું; છિદ્ર પાડવું તે. (૨) વિંધ; છિદ્ર.

वेहम्म. ન० (वैधर्म्य) વિષમતા; સમાનપણું નહિ.

वेहल्ल. પું० (वेहल्ल) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદીનિવાસી ભદ્રાસાર્થવાહીનો પુત્ર.

वेहव्व. ન० (वैधव्य) વિધવાપણું; રંડાપો.

वेहाणस. ન० (वैहायस) ગળાફાંસો ખાઇ મરવું તે; બાળ મરણમાંનું એક. (૨) ફાંસી દેવાની જગ્યા.

वेहाणसिश्र. ત્રિ० (वैहायसिक) ગળાફાંસો ખાઇ બાળ મરણે મરનાર.

वेहास. ન० (विहायस्) આકાશ. (૨) અંતરાળે; વચ્ચે.

वेहिम. ત્રિ० (द्वैधिक) બે ભાગ કરવા યોગ્ય; કકડા કરવા યોગ્ય.

वेहिम. त्रि० (वैधिक) वींधीने-छेदीने परोवेल माળા વગેરે.

वोंडय. न० (वोण्डज) વોણના જીંડવાથી ઉત્પન્ન થતું સૂત્ર.

वोक्कंत. पुं० (व्युत्क्रान्त) જેની જ્વાળા હાંડલી ઉપર જતી હોય તેવો અગ્નિ.

वोक्कसिय. त्रि० (व्यपकृष्ट) દૂર થયેલ.

वोक्का. स्त्री० (बुक्का) વાદ્ય વિશેષ.

वोगड. त्रि० (व्याकृत) ગુરૂમુખે જાણેલું.

वोगडा. स्त्री० (व्याकृता) શુદ્ધ અક્ષર અને શુદ્ધ-સ્પષ્ટ અર્થવાળી ભાષા.

वोच्चत्थ. त्रि० (विपर्यस्त) વિપરીત; પ્રતિકૂળ.

वोच्छित्ति. स्त्री० (व्यवच्छित्ति) વિચ્છેદ થવો; વિરહ પડવો તે.

वोच्छिण्ण. } **वोच्छिन्न.** } त्रि० (व्यवच्छिन्न) વિચ્છેદ થઇ ગએલ.

वोच्छेद. } **वोच्छेय.** } पुं० (व्यवच्छेद) વિચ્છેદ; વિનાશ.

वोज्झ. त्रि० (वाह्य) વહન કરવા યોગ્ય.

वोदाण. न० (व्यवदान) તપ; તપસ્યા. (૨) પૂર્વ કર્મનો અપગમ-વિનાશ.

वोम. न० (व्योमन्) આકાશ.

वोयड. त्रि० (व्याकृत) પ્રગટ અર્થવાળા શબ્દ.

वोरमण. न० (व्युपरमण) જીવને પ્રાણથી રહિત કરવો તે; હિંસા.

वोलीण. त्रि० (   ) ગએલું; પસાર થયેલું. (૨) पुं० વનનો અગ્નિ; દાવાનળ.

वोसट्ठ. त्रि० (व्युत्सृष्ट) તજી દીધેલ; ત્યાગ કરેલ. (૨) આત્મ પ્રમાણ.

वोसिरण. न० (व्युत्सर्जन) તજવું; વોસરાવવું.

वोहित्थ. न० (   ) નૌકા; જહાજ.

व्व. अ० (इव) જેમ; પેઠે.

स.

स. त्रि० (स्व) પોતાનું; આપણું.

स. अ० (सह) સાથે; સહિત.

सअ. न० (शत) સો; શત સંખ્યાવાચક.

सअ. त्रि० (स्वक) પોતાનું.

सअल. न० (शकल) ખંડ; કકડો; ભાગ.

सआ. अ० (सदा) હમેશ; નિરંતર.

सइ. स्त्री० (स्मृति) સ્મૃતિ; યાદદાસ્ત; સ્મરણ.

सइ. स्त्री० (सृति) માન વિશેષ; પસલિનો અધભાગ.

सइअ. अ० (सकृत्) એક વખત; એકવાર.

सइं. अ० (सदा) સદા; નિત્ય.

सइं. अ० (सकृत्) એકવાર.

सइय. त्रि० (शतिक) શત પરિમાણ; ૧૦૦ પરિમિત.

सइर. न० (स्वैर) સ્વચ્છંદપણું; ઇચ્છા માફક.

सइरि. त्रि० (स्वैरिन्) સ્વેચ્છાચારી.

सई. स्त्री० (सती) પતિવ્રતા સ્ત્રી.

सईणा. स्त्री० (   ) તુવેરી; તુવેર.

सउण. पुं० (शकुन) પક્ષી. (૨) શુભ અશુભસૂચક ચિહ્ન.

सउणरुत. } **सउणरुय.** } न० (शकुनरुत) પક્ષીનો શબ્દ. (૨) પક્ષીઓના શબ્દ ઉપરથી સુકાળ દુષ્કાળ, શુભ અશુભ જાણવાની કળા.

सउणा. स्त्री० (शकुना) કૃષ્ણને મારનાર માસી શકુના.

सउणि. पुं० (शकुनि) પક્ષી. (૨) કૃષ્ણ

પક્ષની ચતુર્દશીની રાત્રિમાં આવતું ચાર સ્થિરકરણમાંનું પ્રથમ કરણ; અગિયાર-માંનું આઠમું કરણ. (૩) વેદના અતિશય ઉદયથી ચકલાની પેઠે અત્યન્ત કામાતુર હોય તે; દીક્ષા આપવાને અયોગ્યમાંનો એક.

सपरा. स्त्री० (शतेरा) એ નામની એક દિશાકુમારિકા.

सं. अ० (सम्) સમ્યક્ અર્થદ્યોતક ઉપસર્ગ.

संकंत. त्रि० (संक्रांत) પ્રવેશ કરેલ.

संकंति. स्त्री० (संक्रान्ति) સંક્રામણ.

संकट. त्रि० (संकट) સાંકડું; તંગ; સંકડાશ-વાળું.

संकड. न० (संकट) દુઃખ. (૨) त्रि० વ્યાપ્ત; ભરેલ; સંકડાશવાળું. (૩) યુક્ત; સહિત.

संकडुक्कड. न० (संकटोत्कट) આભરણ વિશેષ.

संकड्ढिय. त्रि० (संकर्षित) ખેંચી લાવેલ.

संकण. न० (शङ्कन) શંકા કરવી.

संकणिज्ज. त्रि० (शङ्कनीय) શંકા કરવા યોગ્ય.

संकप्प. (संकल्प) વિચાર; મનોભાવ; ઇચ્છા. (૨) ઉદ્દેશ. (૩) મૈથુનનું એક અંગ. (૪) રાગાદિ અધ્યવસાય.

संकम. पुं० (संक्रम) આગળ પાછળ કરવું; ઉપરથી નીચે આવવું. (૨) વિષમ સ્થળથી ઉતરવાનો માર્ગ. (૩) બંધાતી કર્મ પ્રકૃતિના રસમાં પ્રકૃત્યંતરનું વીર્ય વિશેષથી પરિણમાવવું.

संकमण. न० (संक्रमण) એક વર્ણનથી બીજા વર્ણન પર જવું. (૨) આક્રમણ કરવું; ઘેરવું. (૨) ચારિત્ર. (૩) જેથી કર્મની એક પ્રકૃતિનો બીજી પ્રકૃતિમાં સંક્રમ–પ્રવેશ થાય તે અધ્યવસાય.

संकर. पुं० (सङ्कर) ઘણી વસ્તુઓનો એક બીજાથી મેળ થઇ જવો તે; મિશ્રણ. (૨) ધૂળનો ઢગલો; ઉકરડો. (૩) પરિગ્રહ; સ્વીકાર.

संकरिसण. पुं० (सङ्कर्षण) આવતી ચોવીસીના ૯ મા બળદેવનું નામ.

संकल. पुं० } (शृङ्खला) સાંકળ.
संकला. स्त्री० }

संकलिअ. त्रि० (सङ्कलित) સરવાળો કરેલ; એકઠા કરેલ.

संकलिया. स्त्री० (शृङ्खलिका) સાંકળ. (૨) એક બીજાને કહે, બીજો ત્રીજાને કહે એમ સાંકળની કડીની પેઠે પરંપરા ચાલે તે; ગાડરીયો પ્રવાહ.

संकहा. स्त्री० (सङ्कथा) સારી વાતચીત.

संका. स्त्री० (शङ्का) આશંકા; શંકા.

संकामण. न० (संक्रामण) સૂર્ય વગેરે ગ્રહોનું એક રાશિમાંથી બીજી રાશિમાં જવું તે.

संकामणा. स्त्री० (सङ्क्रमण) ઉત્પત્તિ.

संकामणी. स्त्री० (सङ्क्रामिणी) સંક્રામણી વિદ્યા.

संकामिय. त्रि० (सङ्क्रामित) એક સ્થિતિમાંથી બીજી સ્થિતિમાં આણેલ.

संकास. त्रि० (सङ्काश) સમાન; સદૃશ; બરાબર.

संकि. त्रि० (शङ्किन्) શંકા કરનાર.

संकिट्ठ. त्रि० (संकृष्ट) ખેડાયેલ.

संकिरण. त्रि० (सङ्कीर्ण) વ્યાપ્ત; ખીચોખીચ ભરેલ. (૨) न० સ્વપક્ષ અને પરપક્ષની વ્યાકુળતા. (૩) पुं०. ભદ્ર જાતિના મિશ્રગુણવાળો હાથી.

संकिन्न. त्रि० (सङ्कीर्ण) ભરેલ.

संकिय. त्रि० (शङ्कित) શંકા રાખનાર; વ્હેમ ધરનાર. જ્યાં આધાકર્માદિ દોષની શંકા છે તે આહારાદિ લેવાથી લાગતો દોષ; એષણાના દશ દોષમાંનો પહેલો દોષ. (૩) શંકાસ્થાન; ભયાસ્પદ; શંકા યુક્ત.

संकिलिट्ठ. त्रि० (संक्लिष्ट) અશુદ્ધ; મલિન. (૨) આશક્ત થયેલ. (૩) કલેશ પામેલ.

संकिलिस्समाणय. पुं० (संक्लिश्यमानक) ઉપશમશ્રેણીથી નીચે ઉતરતો ૧૧ મા ગુણસ્થાને રહેલો જીવ.

संकिलेस. पुं० (संक्लेश) કલહ; કલેશ. (૨) ક્લિષ્ટ-અધમ પરિણામ.

संकु. पुं० (शङ्कु) ઝાડનું ઠુંઠું. (૨) નાનો ખીલો.

संकुइअ. संकुचिय. त्रि० (सङ्कुचित) સંકોચાયેલ. (૨) न० શરીર સંકોચવું તે.

संकुडण. न० (सङ्कुटन) સાંકડું કરવું.

संकुडिअ. संकुडिय. त्रि० (सङ्कुटित) વાંકું વળેલું; વક્ર થયેલ.

संकुल. त्रि० (सङ्कुल) વ્યાપ્ત; ખીચોખીચ ભરેલ (૨) સાંકડમાં આવેલું.

संकुलियकन्न. पुं० (शष्कुलितकर्ण) સંકુલિકકર્ણ નામે એક અંતરદ્વીપ. (૨) તે અંતરદ્વીપના મનુષ્યો.

संकुलिया. स्त्री० (शष्कुलिका) તલની ડોડી.

संकुली. स्त्री० (शष्कुली) તલસાંકળી.

संकुलीकन्न. पुं० (शष्कुलीकर्ण) જુઓ "સંકુલિયકન્ન" શબ્દ.

संकेय. पुं० (संकेत) મનનો ભાવ પ્રકટ કરવા ઇસારો કરવો તે. (૨) કોઇને મળવા માટે નિયત કરેલું સ્થાન.

संकेस. पुं० (सङ्क्लेश) મલિનતા; અશુદ્ધિ.

संकोअ. पुं० (सङ्कोच) સાંકડું કરવું; ટુંકું કરવું.

संकोडिय. त्रि० (संकुटित) ભેગું થયેલું; સંકોચેલું.

संकोय. पुं० (सङ्कोच) સંકેલવું; સંકોચવું.

संकोयण. न० (सङ्कोचन) સંકોચવું.

संख. पुं० (शङ्ख) શંખ. (૨) વેલંધર દેવરાજનો નિવાસ પર્વત. (૩) વેલંધર દેવતાના ત્રીજા રાજાનું નામ. (૪) કાશી દેશનો એક પ્રાચીન રાજા. (૫) શ્રાવસ્તી નગરીનો એક શ્રાવક. (૬) એ નામનો એક મહાગ્રહ. (૭) ચક્રવર્તીના નવ નિધાનમાંનું છેલ્લું નિધાન, કે જેમાં સર્વ વાજિંત્ર કાવ્ય નાટક વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. (૮) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફની પાંચમી વિજય. (૯) રાજા તરફથી મળેલ શિલાલેખ; પટ્ટો. (૧૦) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર સાતમા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ. (૧૧) બાવીશમા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૧૨) બાવીશમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૧૩) આંખ પાસેનું કપાળનું હાડકું.

संख. पुं० (शाङ्ख) શંખનો શબ્દ.

संख. न० (साङ्ख्य) સાંખ્ય મત. (૨) त्रि० સાંખ્ય મતને માનનાર.

संख. त्रि० (सङ्ख्य) સંખ્યા કરવા લાયક; ગણના થઇ શકે તેવું; સંખ્યાત.

संखअ. पुं० (सङ्क्षय) સંપૂર્ણ વસ્તુનો નાશ.

संखगुण. त्रि० (संख्यगुण) સંખ્યાતગણું.

संखड. न० ( ) કજીઓ; તકરાર.

संखडि. स्त्री० ( ) જમણવાર; જ્ઞાતિભોજન વગેરે. (૨) ભોજન નિપજાવવાનું સ્થાન. (૩) વિવાહનો પ્રસંગ.

संखणग पुं० (शङ्खक) ન્હાનો શંખ.

संखणाभ. पुं० (शङ्खनाभ) ૮૮ માંના ૨૦ મા ગ્રહનું નામ.

संखतम. त्रि० (संख्यतम) સંખ્યાતમું.

संखधमग. त्रि० (शंखध्मापक) શંખ ફુંકી જમનાર તાપસની એક જાત.

संखभाग. पुं० (संख्यभाग) સંખ્યાતમો ભાગ.

संखमाल. पुं० (शङ्खमाल) વૃક્ષ વિશેષ.

संखय. त्रि० (संस्कृत) તાત્ત્વિક શુદ્ધિ વિના ઉપર ઉપરથી જ સંસ્કાર પામેલ. (૨)

संस्कृत भाषानेज प्रधान मानी प्राकृत आदि बीजी भाषाने उत्थापनार.

संखय. त्रि० (संस्कार्य) संस्कार करवाने-साधवाने शक्य.

संखवण. न० (शङ्खवन) आलंभिका नगरीनी बहारनुं एक वन.

संखवरणाभ. पुं० (शङ्खवर्णाभ) २७ मां महाग्रहनुं नाम.

संखवन्न. पुं० (शंखवर्ण) ए नामनो एक ग्रह.

संखवन्नाभ. पुं० (शङ्खवर्णाभ) ए नामनो एक ग्रह.

संखवाल. पुं० (शङ्खपाल) धरणेंद्र अने भूतानंद इंद्रना लोकपाळनुं नाम.

संखवालय. पुं० (शङ्खपालक) शंखपालक नामे एक देव. (२) गोशाळाना मुख्य श्रावकनुं नाम.

संखसमय. पुं० (सांख्यसमय) सांख्य समय-मत; सांख्य दर्शन.

संखा. स्त्री० (शङ्खा) शंख देवतानी राजधानी. (२) महाविदेहनी एक विजय.

संखा. स्त्री० (सङ्ख्या) संख्या; गणत्री; गणना. (२) व्यवस्था. (३) प्रज्ञा; बुद्धि.

संखाअ. त्रि० (सख्यात) संख्यावाळुं.

संखाईय. त्रि० (संख्यातीत) असंख्य; जेनी गणत्री थई न शके तेटला.

संखाण. न० (सङ्ख्यान) गणित शास्त्र. (२) बुद्धि; मति.

संखातीय. त्रि० (संख्यातीत) जुओ "संखाईय" शब्द.

संखादत्तिय. पुं० (सङ्ख्यादत्तिक) साधुना पात्रमां धार तुट्या विना एकवार जे भिक्षा पडे ते दात कहेवाय, ते दातनी संख्यानुं परिमाण बांधीने भिक्षा लेनार साधु.

संखायण. पुं० (शाङ्खायन) श्रवण नक्षत्रनुं गोत्र.

संखायत्तिअ. पुं० (संख्यादत्तिक) जुओ "संखादत्तिय" शब्द.

संखार. त्रि० (शङ्खकार) शंखनुं काम करनार कारीगर.

संखालग. त्रि० (शङ्खवत्) आंख पासेनुं कपाळनुं हाडकुं शंख कहेवाय छे ते शंखवाळुं.

संखावत्ता. स्त्री० (शङ्खावर्ता) चक्रवर्तीनी स्त्री रत्ननी योनि के जे शंखाकारे होय.

संखिअ. त्रि० (शाङ्खिक) चंदनवाळा शंखने हाथमां लई स्वारीमां आगळ चालनार.

संखिआ. स्त्री० (शङ्खिका) नानी शंखली.

संखिज्ज. त्रि० (संख्येय) संख्या-गणना थई शके तेटलुं.

संखिज्जइम. पुं० (संख्येयतम) संख्यातमो भाग.

संखित्त. त्रि० (सङ्क्षिप्त) संकुचित; संक्षेपवाळुं.

संखिय. त्रि० (शांखिक) शंख वगाडनार.

संखीण. त्रि० (संक्षीण) सर्वथा क्षय करेल.

संखुद्ध. त्रि० (सङ्क्षुब्ध) दुःखित.

संखेज्ज. त्रि० (सङ्ख्येय) संख्या करवा योग्य.

संखेज्जइगुण. त्रि० (सङ्ख्येयगुण) संख्यात गुण.

संखेज्जइभाग. पुं० (सङ्ख्येयभाग) संख्यातमो भाग.

संखेज्जगुण. त्रि० (सङ्ख्यातगुण) संख्यात गणुं.

संखेव. पुं० (सङ्क्षेप) संक्षेप-शास्त्रना टुंका अर्थमां रुचि; दश प्रकारनी रुचिमांनी एक. (२) स्वल्प; टुंकाण.

संखेवरुइ. स्त्री० (सङ्क्षेपरुचि) शास्त्रना संक्षिप्त अर्थमां रुचि थाय ते; समकितनो एक प्रकार. (२) त्रि० थोडामां रुचिवाळो.

संखोभ. } **संखोह.** } પું૦ (संक्षोभ) સંગ્રામ; લડાઇ. (૨) સંક્ષોભ; ગભરાટ.

संग. પું૦ (शार्ङ्ग) ધનુષ્ય.

संग. ન૦ (शृंग) શીંગડું.

संग. પું૦ (सङ्ग) સંગ; સ્વજનનો સંબંધ. (૨) આઠ પ્રકારનાં કર્મ.

संगइ. સ્ત્રી૦ (सङ्गति) સંગતિ; સોબત.

संगइअ. ત્રિ૦ (सङ्गतिक) મિત્ર; દોસ્ત; સાથી; સોબતી. (૨) સંગતિ-નિયતિ-ભાવીભાવ, તજ્જન્ય; ભાવીભાવ અનુસાર થતું.

संगइग. ત્રિ૦ (स्वाङ्गिक) પોતે વાપરેલું.

संगंथ. પું૦ (सद्ग्रन्थ) સગાના સગા; સબંધી પરંપરા.

संगत. ત્રિ૦ (सङ्गत) એક બીજા સાથે સારીરીતે મળેલું. (૨) ન૦ પ્રેમથી જવું તે; સંગતિ.

संगतिय. ત્રિ૦ (सङ्गतिक) સંગતવાળો; મિત્ર.

संगम. પું૦ (सङ्गम) નદીઓને મળવાનું સ્થાન. (૨) મહાવીર સ્વામીને ઉપસર્ગ કરનાર એક દેવ. (૩) સમાગમ; મેળાપ.

संगय. ત્રિ૦ (सङ्गत) સુશ્લિષ્ટ; યુક્ત; બંધ બેસતું. (૨) ન૦ મેળ; સંગતિ; જોડાણ. (૩) ત્રિ૦ સમર્થ; શક્ત.

संगलिया. સ્ત્રી૦ (सङ्गलिका) ફળી; શિંગ.

संगह. પું૦ (सङ्ग्रह) સંગ્રહ કરવો; એકઠું કરવું. (૨) સંક્ષેપ. (૩) વિશેષને ગૌણ રાખી સામાન્યનેજ મુખ્યતા આપનાર દૃષ્ટિ; સંગ્રહનય.

संगहगाहा. સ્ત્રી૦ (सङ्ग्रहगाथा) ઘણા અર્થનો ટુંકામાં સમાવેશ કરનાર ગાથા.

संगहणी. સ્ત્રી૦ (सङ्ग्रहणी) અર્થનો સંગ્રહ કરનાર-ગાથા પ્રભતિ.

संगहनय. પું૦ (सङ्ग्रहनय) સામાન્ય અંશગ્રાહી સંગ્રહનય.

संगहपरिन्ना. સ્ત્રી૦ (सङ्ग्रहपरिज्ञा) શિષ્ય ઉપગરણ વગેરે સંગ્રહવાની સમજણ; સંગ્રહ પરિજ્ઞા નામે આઠમી ગણિસંપદા.

संगहिणी. સ્ત્રી૦ (सङ्ग्रहिणी) સંગ્રહવાળી ગાથા પ્રભૃતિ.

संगहिय. ત્રિ૦ (सङ्गृहीत) સંગ્રહ કરેલ.

संगाम. પું૦ (संग्राम) યુદ્ધ; લડાઇ.

संगामिय. ત્રિ૦ (साङ्ग्रामिक) યુદ્ધ સંબંધી.

संगामिया. સ્ત્રી૦ (संग्रामिका) યુદ્ધ સમયે સામંતો વગેરેને ખબર આપવા વગાડવામાં આવતી ભેરી.

संगार. પું૦ (सङ्गार) સંકેત; મનનો ભાવ પ્રગટ કરવાની ચેષ્ટા. (૨) મળવાનું ગુપ્ત સ્થાન.

संगारपव्वज्जा. સ્ત્રી૦ (सङ्गारप्रव्रज्या) તું દીક્ષા લે તો હું પણ લઉં એમ કબુલાત આપીને લેવાનો દીક્ષા.

संगाहिय. ત્રિ૦ (सङ्ग्राहक) સંગ્રહ કરનાર.

संगिया. સ્ત્રી૦ (सङ्गिता) સ્વલ્પ સંગ-પરિગ્રહાદિ સંબંધ; વાસના.

संगुणिअ. ત્રિ૦ (सङ्गुणित) ગુણેલ.

संगुप्फ. ન૦ (सङ्गोप) છુપાવવું; ગોપવવું.

संगेल्लि. પું૦ ( ) સમુદાય; જથ્થો.

संगेल्लिआ. સ્ત્રી૦ ( ) સમુદાય.

संगोपंग. ત્રિ૦ } **संगोवंग.** } (साङ्गोपाङ्ग) અંગ અને ઉપાંગ સહિત.

संगोवग. ત્રિ૦ (सङ्गोपक) રક્ષણ કરનાર.

संगोवित्तार. ત્રિ૦ (सङ्गोपयितृ) છુપાવનાર.

संगोविय. ત્રિ૦ (सङ्गोपित) ઢાંકેલું; છુપાવેલું.

संघ. પું૦ (संघ) સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, એ ચાર તીર્થનો સમુદાય. (૨) જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર એ ત્રણ ગુણનો સંઘાત-સમૂહ. (૩) પ્રવચન.

संघट्ट. પું૦ (सङ्घट्ट) સંઘટ્ટો; ઘસારો. (૨) સ્પર્શ. (૩) અર્ધજાંઘ સુધીનું નદીનું પાણી. (૪) એક જાતની વેલ.

संघट्टण. न० (संघट्टन) संघट्टो; घसारो; स्पर्श.

संघट्टित्तार. त्रि० (सङ्घट्टयितृ) घसारो-स्पर्श करनार.

संघट्टिय. त्रि० (संघट्टित) घसारो करेल; स्पर्श करेल.

संघडण. न० (सङ्घटन) एकठुं थवुं.

संघपालिअ. पुं० (संघपालित) एक साधुनुं नाम.

संघयण. न० (संहनन) शरीरनां हाड वगेरेनुं बंधारण-बांधो.

संघयणि. त्रि० (संहननिन्) संघयणवाळो; शरीरना हाडना बंधारण युक्त.

संघरिस. पुं० (संघर्ष) घर्षण; घसारो.

संघाअ. पुं० (सङ्घात) समूह; अनंत परमाणुओना एकठा थवाथी बनेलो स्कंध. (२) नाश.

संघाइम. त्रि० (सङ्घातिम) नानी नानी अनेक वस्तुने एकठी करी बनावेली वस्तु, जेवा के चोळी, कांचळी, फुलनी माळा. (२) चित्र विशेष.

संघाइय. त्रि० (संघातित) एक बीजानी साथे अथडावी मारेल.

संघाड. पुं० (सङ्घाट) बेनी जोडी; जोडलुं. (२) धनावह शेठनी कथावाळुं ज्ञाता सूत्रनुं बीजुं अध्ययन.

संघाडअ. }
संघाडग. } पुं० (सङ्घाटक) जोडलुं; संघाडो; बेनी जोड.

संघाडग. }
संघाडय. } पुं० (शृङ्गाटक) सिंघोडाने आकारे त्रण रस्ता भेगा थाय तेवो मार्ग.

संघाडि. स्त्री० (सङ्घाटि) पछेडी.

संघाडि. त्रि० (सङ्घाटिन्) खलको-झभो पहेरनार.

संघाडिअ. पुं० (सङ्घाटिक) गुप्त कार्यमां सहाय करनार मित्र.

संघाडी. स्त्री० (सङ्घाटी) ओढवानी पछेडी.

संघात. पुं० (सङ्घात) समूह.

संघातिम. त्रि० (सङ्घातिम) जुओ "संघाइम" शब्द.

संघाय. पुं० (सङ्घात) संयोग; जोडाण; संबंध. (२) नाम कर्मनी एक प्रकृति के जेना उदयथी जीव औदारिकादि शरीरना बंधारणने माटे पुद्‌गलो एकठां करे. (३) अभेद; एकी भाव. (४) शरीरनुं संकोचाई जवुं. (५) गतिआदि चौद द्वारमांना गमे ते एक द्वारनुं ज्ञान; श्रुत ज्ञाननो एक प्रकार.

संघायण. न० (सङ्घातन) नाम कर्मनी एक प्रकृति के जेना उदयथी जीव औदारिक आदि शरीर योग्य पुद्‌गलोने एकठा करे ते.

संघायसमास न० (संघातसमास) घणा द्वारनुं ज्ञान; श्रुत ज्ञाननो एक प्रकार.

संचय. पुं० (सञ्चय) समूह.

संचार. पुं० (सञ्चार) संचरवुं; थोडी गति करवी.

संचारसम. पुं० (सञ्चारसम) वीणाना तारने आंगळीनो जे प्रमाणे संचार थाय ते प्रमाणे गावुं ते.

संचारिम. त्रि० (सञ्चारिम) हालतुं चालतुं.

संचारिय. त्रि० (सञ्चारित) आम तेम गति करेल; संचार करेल.

संचाल. पुं० (सञ्चाल) गति.

संचालिय. त्रि० (सञ्चालित) चलावेलुं.

संचिंतणया. स्त्री० (सञ्चिन्तना) विचारणा; मनन.

संचिट्ठण. न० }
संचिट्ठणा. स्त्री० } (संस्थान) सारी रीते स्थित करवी.

संचिय. त्रि० (सञ्चित) एकठुं करेलुं.

संचुण्णिय. त्रि० (सञ्चूर्णित) तोडी नाखेल; चूरो करी नाखेल.

संछण्ण. }
संछन्न. } त्रि० (सञ्छन्न) ढांकेलुं.

संछुभणा. स्त्री० (संक्षोभण) सर्वथा અપવર્તન કરીને પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ છેલ્લા ખંડમાં પ્રક્ષેપ કરવો તે.

संछोभग. त्रि० (संक्षोभक) ચરમ ખંડમાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ સંક્રમ કરનાર.

संजई. स्त्री० (संयता) સાધ્વી; આર્યા.

संजणश्र. संजणग. त्रि० (संजनक) ઉત્પન્ન કરનાર.

संजणण. त्रि० (संजनन) ઉત્પન્ન કરનાર.

संजणिय. त्रि० (सञ्जनित) પ્રગટ થયેલ; ઉત્પન્ન થયેલ.

संजत्तग. पुं० (सांयात्रिक) દરીયાની યાત્રા–મુસાફરી કરનાર; વ્હાણવટી.

संजत्ता. स्त्री० (संयात्रा) યાત્રા; મુસાફરી.

संजत्ताणावा. स्त्री० (संयात्रानौ) દેશાન્તરમાં મુસાફરી કરવા લાયક નાવા–વ્હાણ.

संजम. पुं० (संयम) ૧૭ પ્રકારનો સંયમ: ઇંદ્રિયો મન વગેરેને કાબુમાં રાખીને પૃથ્વી આદિ જીવોનું રક્ષણ કરવું તે. (૨) પન્નવણા સૂત્રના બત્રીશમા પદનું નામ.

संजमसामाचारी. स्त्री० (संयमसामाचारी) સત્તર પ્રકારના સંયમના સામાચારી–પ્રણાલિકા.

संजमसेढि. स्त्री० (संयमश्रेणि) સંયમના ગુણની શ્રેણી.

संजय. पुं० (संजय) ગદ્દભાલિના શિષ્ય સંજય નામના રાજર્ષિ.

संजय पुं० (संयत) સંયમધારી; સાધુ.

संजयासंजय. त्रि० (संयतासंयत) પંચમગુણ સ્થાનવર્તિ શ્રાવક.

संजलण. पुं० न० (सञ्ज्वलन) યથાખ્યાત ચારિત્રને રોકનાર, વધારેમાં વધારે પંદર દિવસની સ્થિતિવાળા કષાયની ચોકડી. (૨) त्रि० તામસસ્વભાવથી ક્ષણે ક્ષણે બળતરા કરનાર–લોહી ઉકાળનાર. (૩) न० ગુણ વર્ણન; ગુણ પ્રદીપન. (૪) पुं० નિરંતર રોષ રાખીને અસમાધિનું આઠમું સ્થાનક સેવનાર જીવ.

संजलणकोह. पुं० (संज्वलनक्रोध) સંજ્વલનનો ક્રોધ.

संजलणलोह. पुं० (सञ्ज्वलनलोभ) સંજ્વલનનો લોભ.

संजलणा. स्त्री० (सञ्ज्वलन) સંજ્વલનનો કષાય.

संजाय. त्रि० (संजात) ઉત્પન્ન થયેલ.

संजीवणी. स्त्री० (संजीविनी) નરક ભૂમિ કે જ્યાં નારકીઓને ખંડખંડ કરી કાપવામાં આવે તોપણ જીવતા રહે છે તે.

संजुत्त. त्रि० (संयुक्त) પરસ્પર જોડાયેલ; મળી ગયેલ.

संजुयाहिगरण. न० (संयुताधिकरण) કાર્ય કરવાને યોગ્ય યંત્ર શસ્ત્રાદિક તૈયાર રાખવાં તે; આઠમા વ્રતનો ચોથો અતિચાર.

संजूह. पुं० (संयूथ) સમુદાય; સમૂહ. (૨) સંક્ષેપ; સામાન્ય. (૩) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો આઠમો ભેદ.

संजोइश्र. त्रि० (संयोजित) પરસ્પર જોડાયેલ.

संजोएत्तार. त्रि० (संयोजयितृ) પરસ્પર મેળ કરાવનાર.

संजोग. पुं० (संयोग) પરસ્પર મેળ; જોડાણ. (૨) સ્ત્રી પુત્રાદિ સાથે મમત્વયુક્ત સંબંધ. (૩) માતા પિતાદિ કુટુંબીજનના સંબંધરૂપ દ્રવ્યસંયોગ અને કષાયાદિના સંબંધરૂપ ભાવસંયોગ. (૪) આહાર લેતી વખતે સ્વાદને માટે જુદી જુદી વસ્તુઓનો યોગ કરવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

संजोगि. त्रि० (संयोगिन्) સંયોગવાળું.

संजोयण. न० **संजोयणा.** स्त्री० (संयोजन) હિંસાકારી વસ્તુઓનો જોગ મેળવી રાખવો, જેમકે ઘરમાં ધનુષ્ય હોય તો તીર લાવીને તૈયાર રાખવું તે. (૨) સ્વાદ

ઉત્પન્ન કરવા માટે વિવિધ રસોની યોજના કરવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ. (૩) અનંતાનુબંધી કષાય.

संजोयणाहिगरणिया. સ્ત્રી૦ (संयोजनाधिकरणिकी) તૈયાર થયેલ તલવાર વગેરે અધિકરણનાં અંગોને યોજી રાખવાથી લાગતી ક્રિયા; ક્રિયાનો એક પ્રકાર.

संज्झप्पभ. પું૦ (संध्याप्रभ) સોમ લોકપાળનું એ નામનું એક વિમાન.

संझा. સ્ત્રી૦ (संध्या) સંધ્યાકાળ; સાંજ. (૨) પ્રાતઃકાળે તેમજ સંધ્યાકાળે આકાશમાં થતો રંગબેરંગી દેખાવ.

संझाकाल. પું૦ (संध्याकाल) સંધ્યા સમય.

संझाराग. પું૦ (संध्याराग) સંધ્યાનો રંગ.

संठप्प. ત્રિ૦ (संस्थाप्य) સ્થાપન કરવાયોગ્ય.

संठवण. ન૦ (संस्थापन) સ્થાપન કરવું તે.

संठवित. } संठविय. } ત્રિ૦ (संस्थापित) સ્થાપન કરેલ.

संठाण. ન૦ (संस्थान) આકૃતિ; આકાર; પરિમંડળ, વટ્ટ, ત્રંસ, ચઉરંસ અને આયત એમાંનું ગમે તે એક. (૨) મૃગશીર્ષ નક્ષત્રનું નામ.

संठाणविजअ. } संठाणविजय. } પુ૦ (संस्थानविचय) લોક, દ્વીપ, સમુદ્ર, દિશા વગેરેની આકૃતિનું ચિંતવન કરવું તે; ધર્મ ધ્યાનનો એક પ્રકાર.

संठिअ. ત્રિ૦ (संस्थित) સારી રીતે સ્થિર રહેલ. (૨) સારા આકારવાળો.

संठिइ. સ્ત્રી૦ (संस्थिति) સ્થિતિ; રહેવાપણું. (૨) અસ્તિત્વ.

संठित. } संठिय. } ત્રિ૦ (संस्थित) રહેલું.

संड. ન૦ (षण्ड) ખંડ; વિભાગ. (૨) કમળ વગેરેનો સમૂહ.

संडास. પું૦ (सन्दंशक) સાણસો. (૨) સાથળના સાંધા.

संडासग. પું૦ (सन्दंशक) સાણસી. (૨) ચીપીઓ. (૩) અંગુઠાનો અગ્રભાગ.

संडासतुंड. પું૦ (सन्दंशतुण्ड) સાણસી જેવા મુખવાળું એક પક્ષી.

संडासय. પું૦ (संदंशक) સાણસો.

संडिंभ. ન૦ (संडिम्भ) બાળકને રમવાનું સ્થાન.

संडिल्ल. પું૦ (शाण्डिल्य) આર્ય દેશોમાંનો ૧૪ મો દેશ. (૨) કાશ્યપ ગોત્રની એક શાખા, (૩) ત્રિ૦ તે શાખામાં જન્મેલ. (૪) પું૦ શ્યામાર્યના એક શિષ્યનું નામ.

संडेय. પું૦ (षण्डेय) સાંઢડો; સાંઢ.

संडेवअ. પું૦ ( ) પત્થર વગેરેનાં પગાં.

संढ. પું૦ (षण्ढ) નપુંસક.

संणद्ध. ત્રિ૦ (सन्नद्ध) તૈયાર; તત્પર.

संणिभ. ત્રિ૦ (सन्निभ) સદૃશ; સમાન; સરીખું.

संणिवाइय. પું૦ (सन्निपातिक) સંનિપાત રોગ; ત્રિદોષ.

संणिविट्ठ. ત્રિ૦ (सन्निविष्ट) રહેલ; બેઠેલ. (૨) પું૦ મહોલ્લો; ગલી.

संणिवेस. પું૦ (सन्निवेस) નેસડો; નાનું ગામ; ભરવાડ વગેરેનો મહોલ્લો.

संत. ત્રિ૦ (श्रान्त) શ્રાન્ત; થાકેલું.

संत. ત્રિ૦ (शान्त) શાન્ત. (૨) પું૦ ઉપશાંતમોહનામે ૧૧ મું ગુણસ્થાનક.

संत. ત્રિ૦ (सत्) વિદ્યમાન. (૨) ખરૂં; સત્ય. (૩) સારૂં. (૪) કર્મની સત્તા. (૫) સ્વરૂપ.

संतइ. સ્ત્રી૦ (सन्तति) સંતાન. (૨) પરંપરા; પ્રવાહ.

संतच्छण. ન૦ (सन्तक्षण) ત્રાછવું; છોડાં ઉતારવાં.

संतठाण. ન૦ (सत्स्थान) સત્તાનાં સ્થાનક.

संतत्त. ત્રિ૦ (संतप्त) તપેલ; કંટાળેલ.

संतपय. न० (सत्पद) વિદ્યમાન વસ્તુ વાચક પદ. (૨) છતી વસ્તુ.

संतय. त्रि० (सन्तत) વ્યાપ્ત.

संतरुत्तर. न० (सान्तरोत्तर) કોઇ કોઇ વખતે ઓઢવાનું વસ્ત્ર. (૨) અંતર-વચ્ચેના તીર્થંકરોની અપેક્ષાએ ઉતર-વિશેષ. (૩) ઉપર ઉનનું અને અંદર સુતરનું કપડું ઓઢેલ.

संतसार. त्रि० (सत्सार) દુનિયામાં રહેલી વસ્તુઓમાં ઉત્તમ વસ્તુ; પ્રધાન ધન.

संता. स्त्री० (सत्ता) કર્મની સત્તા.

संता. स्त्री० (शान्ता) સુપાર્શ્વનાથજીની દેવીનું નામ.

संताण. पुं० (सन्तान) સમૂહ. (૨) એક બીજાની અપેક્ષાએ વિશેષ જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ. (૩) કરોળીયાની જાળ. (૪) સંતતિ; પરિવાર.

संताण. न० (सन्त्राण) રક્ષણ. (૨) पुं० રક્ષક.

संताणि. त्रि० (सन्तानिन्) કર્મ સંતતિ-કર્મની પરંપરાવાળો.

संतान. पुं० (सन्तान) પ્રવાહ; પરંપરા. (૨) કરોળીયાની જાળ.

संताव. पुं० (सन्ताप) સંતાપ; દુ:ખ.

संतावणी. स्त्री० (संतापिनी) નારકીઓને સતાપ ઉપજાવનારી કુંભી.

संति. स्त्री० (शान्ति) ઉપદ્રવ વિનાની સ્થિતિ; શાન્તિ. (૨) કષાયનો ઉપશમ. (૩) અહિંસા. (૪) નિર્વાણ; મોક્ષ. (૫) વર્તમાન અવસર્પિણીના સોળમા તીર્થંકર અને પાંચમા ચક્રવર્તી.

संतिकम्म. न० (शान्तिकर्मन्) શાન્તિ માટે કરાતું કર્મ; વિવાહ આદિ પ્રસંગે શાંતિને અર્થે બોલાતો પાઠ.

संतिन्न. त्रि० (संतीर्ण) સંસારનો પાર પામેલ; મુક્ત. (૨) पुं० સિદ્ધભગવાન્.

संतिय. त्रि० (सत्क) સંબંધી; ધણીઆતું; માલેકીવાળું.

संतुट्ठ. वि० (सन्तुष्ट) સંતોષ પામેલ.

संतोस. पुं० (संतोष) સંતોષ.

संतोसि. त्रि० (संतोषिन्) સંતોષી; નિર્લોભી.

संथड. त्रि० (संस्तृत) પથરાયેલું. (૨) ભાગ-હિસ્સાવાળું; ભાગયુક્ત. (૩) પૂર્વનો સંબંધ છુટયા વગરનો. (૪) વિસ્તાર યુક્ત. (૫) न० નિરંતર.

संथडिअ. त्रि० ( ) સમર્થ.

संथर. पुं० (संस्तर) નિર્વાહ કરવો; પાર પાડવું.

संथव. पुं० (संस्तव) પ્રશંસા; તારીફ. (૨) અતિપરિચય; મેળ; સંબંધ. (૩) સાધુએ આગળ પાછળની ઓળખાણ આપી આહારાદિ લેવો તે; ઉપાયણાના ૧૬ દોષમાંનો ૧૧ મો દોષ.

संथवण. न० (संस्तवन) સ્તુતિ.

संथवय. त्रि० (संस्तवक) સ્તુતિ-પ્રશંસા કરનાર.

संथार. पुं० (संस्तार) અઢી હાથ પ્રમાણ શય્યા-બિછાનું; દાભડા કે કાંબળની પથારી.

संथारग. पुं० (संस्तारक) પથારી. (૨) એ નામનો દશ પઇન્નામાંનો એક પઇન્નો.

संथुय. त्रि० (संस्तुत) સ્તુતિ કરાયેલ. (૨) પરિચિત; જાણિતો.

संथोम. पुं० (संस्तोम) અદલો બદલો; અશાતા વેદનીયાદિ કર્મને શાતાવેદનીયાદિમાં સંક્રમણ-પ્રવેશ કરાવવો તે.

संदट्ठ. त्रि० (संदष्ट) દંસ કરેલ; કરડેલ.

संदण. पुं० (स्यन्दन) રથ. (૨) ઝરવું, વહેવું; ટપકવું. (૩) ગઇ ચોવીશીના ૨૩ મા તીર્થંકર.

संदमाणिया. स्त्री० (स्यन्दमानिका) }
संदमाणी. स्त्री० (स्यन्दमाना) } પુરૂષના જેટલી લાંબી પાલખી.

संदाव. पुं० ( ) સમુદાય.
संदिट्ठ. त्रि० (संदिष्ट) આજ્ઞા કરાયેલું.
संदिद्ध. त्रि० (संदिग्ध) સંશયવાળું; સંદેહયુક્ત.
संदेस. पुं० (सन्देश) આજ્ઞા; સંદેશ.
संदेह. पुं० (संदेह) સંશય; સંદેહ.
संदोह. पुं० (सन्दोह) સમૂહ.
संधण. न० (संधान) ભૂલનું અનુસંધાન કરવું તે.
संधणा. स्त्री० (सन्धना) સાંધો દેવો.
संधाण. न० (सन्धान) સાંધો કરવો.
संधारिय. त्रि० (सन्धारित) ધારણ કરેલ.
संधि. स्त्री० (सन्धि) બે વસ્તુનું જોડાણ; મેળ; સાંધો. (૨) સંધિ; ચોરે દીવાલમાં પાડેલ બાંકું. (૩) જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠ કર્મનો વિવર-હેતુ. (૪) ઘુંટણ વગેરે અવયવોના સાંધા. (૫) અક્ષરોનું જોડાણ; સ્વરસંધિ કે વ્યંજન સંધિ.
संधिच्छेदय. } **संधिच्छेयग.** } **संधिच्छेयय.** } त्रि० (सन्धिच्छेदक) ખાતર પાડનાર; ચોરી કરનાર.
संधिय. त्रि० (सन्धित) સાંધેલ; જોડેલ.
संधिवाल. त्रि० (सन्धिपाल) રાજના સીમાડાનું રક્ષણ કરનાર.
संनियोग. पुं० (सन्नियोग) સારી રીતે પ્રવર્તન.
संनिकेय. न० (सन्निकेत) સ્થાન; ગૃહ.
संनिक्खित्त. त्रि० (सन्निक्षिप्त) વ્યવસ્થાપૂર્વક રાખેલું; ગોઠવેલું.
संनिगास. त्रि० (सन्निकाश) સમાન; તુલ્ય. (૨) પું० બે, ત્રણ વગેરેનો સંયોગ.
संनिचय. पुं० (सन्निचय) સમૂહ; જથ્થો.
संनिचिअ. त्रि० (सन्निचित) ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલ. (૨) એકઠું કરેલ.
संनिज्झ. न० (सान्निध्य) સમીપપણું.
संनिट्ठिय. त्रि० (सन्निष्ठित) પ્રાપ્ત કરેલ; મેળવેલ.
संनिपडिय. त्रि० (सन्निपतित) મળેલ; પ્રાપ્ત થયેલ.
संनिभ. त्रि० (सन्निभ) તુલ્ય; સમાન; સરખું
संनियट्ट. त्रि० (सन्निवृत्त) પાછું વળેલું.
संनिवडिय. त्रि० (सन्निपतित) પડેલ.
संनिवाइय. पुं० (सन्निपातिक) ત્રિદોષ; વાત પિત્ત કફનો પ્રકોપ. (૨) ઔદયિકાદિ અનેક ભાવોના સંયોગથી નિષ્પન્ન થયેલ ભાવ; સાન્નિપાતિક ભાવ.
संनिवाय. पुं० (सन्निपात) મેલાવડો; અનેક સ્થાનેથી ઉતરી ભેગું થવું.
संनिविट्ठ. त्रि० (सन्निविष्ट) બેઠેલું. (૨) ઉતારો કરેલ. (૩) યુક્ત.
संनिवेस. पुं० (सन्निवेश) રસ્તામાં નિવાસ કરવો તે; છાવણી. (૨) ભરવાડ રબારીને વસવાનું સ્થાન-નેસડો.
संनिसण्ण. त्रि० (सन्निषण्ण) બેઠેલું.
संनिसिज्जा. स्त्री० (सन्निषद्या) બેસવાનું સ્થાન; બેઠક.
संनिह. त्रि० (सन्निभ) સમાન; સરખું.
संनिहाण. न० (सन्निधान) અધિકરણ; આધાર.
संनिहि. पुं० (सन्निधि) સંગ્રહ; સંચય; રાત્રે ઘી દૂધ વગેરે વસ્તુનું રાખવું તે. (૨) કષાય સંચય.
संनिहिअ. पुं० (सन्निधिक) અણપન્ની જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.
संन्निहिय. त्रि० (सन्निहित) અત્યંત પાસે રહેલું.
संपइ. अ० (सम्प्रति) આ સમયે; હમણાં; વર્તમાન સમય. (૨) પું० ગઇ ચોવીશીના ૨૪ મા તીર્થંકર.
संपइण्ण. त्रि० (संप्रकीर्ण) વ્યાપ્ત; પરિપૂર્ણ.
संपउत्त. त्रि० (सम्प्रयुक्त) સારી રીતે પ્રયોગમાં મૂકેલું; લાગેલું; યોજેલું.
संपओग. पुं० (संप्रयोग). સંસર્ગ (૨)

પ્રાપ્તિ; મેળાપ. (૩) વ્યાપાર; ઉદ્યોગ.

संपक्क. પું૦ (सम्पर्क) સ્પર્શ; સંસર્ગ.

संपक्खाल. પું૦ (संप्रक्षाल) માટી વગેરે શરીરે ઘસીને સ્નાન કરે તેવા તાપસની એક જાત.

संपक्खालग. ત્રિ૦ (संप्रक्षालक) માટીને ઘસી ઘસી સ્નાન કરનાર.

संपक्खित्त. ત્રિ૦ (सम्प्रक्षिप्त) નાખેલ.

संपगाढ. ત્રિ૦ (संप्रगाढ) અતિગાઢ; મજબૂત (૨) આસક્ત. (૩) સ્થિતિ કરેલ. (૪) વ્યાપ્ત.

संपट्ठिय. ત્રિ૦ (सम्प्रस्थित) ગયેલ; પ્રયાણ કરેલ.

संपडिवत्ति. સ્ત્રી૦ (संप्रतिपत्ति) પોતાના આશયનો સ્વીકાર.

संपडिवाअ. પું૦ (संप्रतिपात) પ્રણામ; નમસ્કાર.

संपडिवाइअ. ત્રિ૦ (सम्प्रतिपादित) સ્થાપન કરેલું.

संपणदिय. ત્રિ૦ (सम्प्रणदित) કાનને મધુર લાગે એવો શબ્દ.

संपण्ण. ત્રિ૦ (सम्पन्न) યુક્ત; સહિત.

संपत्त. ત્રિ૦ (सम्प्राप्त) પામેલ; પ્રાપ્ત કરેલ.

संपत्ति સ્ત્રી૦ (संपत्ति) ધન; સંપદા; ઋદ્ધિ. (૨) સામર્થ્ય.

संपत्ति. સ્ત્રી૦ (सम्प्राप्ति) મેળ; સંગમ; પ્રાપ્તિ. (૨) આગમન.

संपत्थिय. ત્રિ૦ (सम्प्रस्थित) ચાલેલું; પ્રયાણ કરેલ; નીકળી ચુકેલ. (૨) ગોઠવેલ; રહેલ.

संपदायग. ત્રિ૦ (सम्प्रदायक) ચોરોને અન્નાદિ દઈને સહાય કરનાર.

संपधूमिय. ત્રિ૦ (संप्रधूमित) ધૂપ વગેરે વડે સુગંધિ કરેલ.

संपन्न. ત્રિ૦ (सम्पन्न) યુક્ત; સહિત.

संपन्न. ત્રિ૦ (सम्प्रज्ञ) જાણનાર.

संपमज्जिअ. ત્રિ૦ (संप्रमार्जित) સારી રીતે સાફ કરેલ.

संपयं અ૦ (सांप्रतम्) આ વખતે; હમણા.

संपया. સ્ત્રી૦ (संपद्) લક્ષ્મી. સંપત્તિ. (૨) વાક્ય પુરૂં થતાં વિરામ લેવો તે.

संपयाण. ન૦ (सम्प्रदान) દાનનું પાત્ર; જેને દેવામાં આવે તે. (૧) છ કારકમાંનું ચોથું કારક.

संपयोग. પું૦ (सम्प्रयोग) સારી રીતે કરાતો ઉપયોગ.

संपराइय. ત્રિ૦ (साम्परायिक) કષાય નિમિત્તે લાગતાં આઠ પ્રકારનાં કર્મ.

संपराइयबंध. પું૦ (साम्परायिकबन्ध) કષાય નિમિત્તક કર્મબન્ધ.

संपराइया. સ્ત્રી૦ (साम्परायिकी) સંપરાય–કષાય, તેથી લાગતી ક્રિયા–કર્મપરિણતિ; કષાય નિમિત્તક કર્મપરિણામ.

संपराय. પું૦ (संपराय) કષાય; ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ. (૨) સંસાર–જગત્; ષડ્દ્રવ્યરૂપ લોક. (૩) લડાઇ; યુદ્ધ; સંગ્રામ; કજીયો.

संपरिउड. ત્રિ૦ (संपरिवृत) પરિવારથી વીંટાએલ ઘેરાયેલ.

संपरिक्खित्त. ત્રિ૦ (सम्परिक्षिप्त) વીંટાયેલ; વ્યાપ્ત.

संपरिवुड. ત્રિ૦ (सम्परिवृत) અનેક પરિવારથી વીંટાયેલ.

संपलग्ग. ત્રિ૦ (सम्प्रलग्न) કોઈપણ કાર્યમાં જોડાયેલ લાગેલ.

संपललिअ. ત્રિ૦ (सम्प्रललित) ક્રીડાયુક્ત.

संपलित्त. ત્રિ૦ (सम्प्रदीप्त) પ્રચંડ થયેલ.

संपलियंक. પું૦ (सम्पर्यङ्क) પલાંઠી. (૨) આસન વિશેષ; પદ્માસન.

संपविट्ठ. ત્રિ૦ (सम्प्रविष्ट) દાખલ થયેલ.

संपसारअ. ત્રિ૦ (सम्प्रसारक) સુકાળ, દુષ્કાળ, સસ્તું, મોંઘું, વિગેરે કથાનો પ્રસાર કરનાર (સાધુ.)

संपसारण. न० (सम्प्रसारण) પર્યાલોચન; વિચારણા.

संपसारिय. त्रि० (सम्प्रसारिक) હું કહું તેમ કરો એમ કહેનાર.

संपाश्र. पुं० (संपात) સમાગમ; મેળાપ.

संपाइम. त्रि० (सम्पातिम) ઉડીને પડનારા જંતુઓ; પતંગીયા વગેરે.

संपाश्रो. श्र० ( ) પ્રાતઃકાળે.

संपागड. त्रि० (सम्प्रकट) પ્રસિદ્ધ; ખુલ્લું.

संपागडपडिसेवि. त्रि० (सम्प्रकटप्रतिसेविन्) પ્રસિદ્ધ રીતે દોષ સેવનાર; બકુશ નિર્ગ્રંથ.

संपातिम. त्रि० (सम्पातिन्) થોડું થોડું ઉડી ગતિ કરનાર-માખી, ભમરા પતંગીયા વિગેરે ઉડતાં પ્રાણી.

संपाय. पुं० (सम्पात) પતન; પડવું તે.

संपावण. न० (सम्प्रापण) પ્રાપ્ત કરવું.

संपिंडण. न० (सम्पिण्डन) અનેક ખાદ્ય વસ્તુઓનો સંયોગ.

संपिंडिय. त्रि० (सम्पिण्डित) એકત્ર થયેલ.

संपिणद्ध. त्रि० (सम्पिनद्ध) બાંધેલું; વીંટેલું. (૨) નિકળેલ. (૩) પ્રાપ્ત. (૪) સારી રીતે ઢાંકેલ.

संपीला. स्त्री० (सम्पीडा) દુઃખ; બાધા.

संपुच्छण. न० } (संपृच्छन) ક્ષેમકુશળ
संपुच्छणा. स्त्री० } પૂછવું તે.

संपुच्छणी. स्त्री० (सम्प्रोंछिनी) ઝાડુ; સાવરણી.

संपुच्छिया. स्त्री० (सम्प्रोञ्छिका) પગ વગેરે લુંછનાર દાસી.

संपुड. पुं० (सम्पुट) એક પ્રકારનું કાષ્ઠનું યંત્ર કે જેમાં ચોરને નાખી પીડા દેવામાં આવે તે.

संपुडग. पुं० (सम्पुटक) } જેની બે બા-
संपुडफलग. न० (सम्पुटफलक) } જુએ પાટલી હોય અને જેનો આકાર વ્યાપારીના નામાના ચોપડા જેવો હોય તે પુસ્તક.

संपुण्ण. } त्रि० (सम्पूर्ण) સંપૂર્ણ; આખું;
संपुन्न. } બધું.

संपेसण. न० (सम्प्रेषण) મોકલવું.

संपेसिय. त्रि० (सम्प्रेषित) મોકલેલું.

संपेहा. स्त्री० (संप्रेक्षा) વિચાર; પર્યાલોચન.

संफरिसण. न० } (संस्पर्शन) અડવું;
संफासण. } સ્પર્શ કરવો તે. (૨) આરાધન; સેવા.

संब. पुं० (साम्ब) અંતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ મહારાજની જાંબૂવતી રાણીનો પુત્ર. (૩) ૧૭ મા કુંથુનાથ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) વજ્ર.

संबंध. पुं० (सम्बन्ध) સંબંધ; સંયોગ.

संबंधि. त्रि० (सम्बन्धिन्) સંબન્ધી; સગાં વ્હાલાં.

संबद्ध. त्रि० (सम्बद्ध) જોડાએલ.

संबर. पुं० (सम्बर) જેના શીંગડામાંથી બીજાં શીંગડાં ફૂટે છે તે; સાબર.

संबलिया. स्त्री० (शाल्मलिका) એ નામનું વૃક્ષ.

संबाह. पुं० (सम्बाध) પર્વત આદિ વિષમ સ્થાનોમાં ધાન્ય સંગ્રહવાનાં સ્થાન. (૨) મેળો ભરાય તેવું સ્થાન; ગીચ વસ્તીવાળું સ્થાન. (૩) સાર્થવાહના મ્હોટા સાથને ઉતરવાનું સ્થાન; છાવણી. (૪) પર્વત ઉપરનું કે પર્વતની આસપાસનું ગામ કે નગર.

संबाहण. न० (सम्बाधन) } હાથ પગ
संबाहणा. स्त्री० (सम्बाधना) } ચંપાવવા; ચંપી કરાવવી તે.

संबाहय. पुं० (सम्बाधक) ચંપી કરનાર.

संबाहा. स्त्री० (सम्बाधा) પીડા.

संबाहिय. त्रि० (सम्बाधित) ચંપી કરેલ.

संबुक्क. *पुं० (शाम्बुक्य) એક પ્રકારનો શંખ.*

संबुक्कावट्ट. पुं० (शंबूकावर्त) ભમરા ભમરીના દર.

संबुक्कावट्टा. स्त्री० (शम्बुकावर्ता) કોઇ સાધુ શંબુક-શંખના આવર્તની પેઠે પ્રથમ વચ્ચેના ઘેરથી ભિક્ષા લઇ આવર્તનની પેઠેફરી ગોચરી કરે તે; ભિક્ષાના અભિગ્રહનો એક પ્રકાર.

संबुद्ध. त्रि० (सम्बुद्ध) સમ્યક્ તત્ત્વને જાણનાર; વિદ્વાન; બોધ પામેલ.

संबोहण. न० (सम्बोधन) સંબોધન; આમંત્રણ. (૨) સારીરીતે બોધ આપવો તે.

संबोहि पुं० (सम्बोधि) સમ્યક્ ધર્મની પ્રાપ્તિ. (૨) સુદષ્ટિ; સમ્યગ્ દૃષ્ટિ.

संबोहिग्र. त्रि० (संबोधित) બોલાવેલ; આમંત્રિત.

संभंत. त्रि० (संभ्रान्त) ભયભીત થયેલ; ભય પામેલ.

संभग्ग. त्रि० (सम्भग्न) ભાંગી ગયેલ.

संभम. पुं० (संभ्रम) વ્યાકુળતા; ભ્રમ; અધીરાઇ. (૨) શોભા.

संभरण. न० (संस्मरण) સંભારવું-યાદ કરવું તે.

संभरणीय. त्रि० (संस्मरणीय) સ્મરણ કરવા યોગ્ય.

संभव. पुं० (सम्भव) ઉત્પત્તિ. (૨) સંભવ; સંભાવના (૩) શ્રી સંભવનાથ નામના ચાલુ ચોવિસીના ત્રીજા તીર્થંકર.

संभार. पुं० (सम्भार) સમૂહ; જથ્થો. (૨) પરિગ્રહ; ભારભૂત વસ્તુ. (૩) વિપાકોદય થતાં કર્મનું અવશ્ય થતું વેદન.

संभारकड. त्रि० (सम्भारकृत) જથ્થારૂપે કરેલ; એકત્ર કરેલ.

संभारिय. त्रि० (संस्मारित) યાદ કરાવેલું; સંભારેલ.

संभिराण. त्रि० (सम्भिन्न) કંઇક ઓછું. (૨) વ્યાપ્ત. (૩) સંપૂર્ણ. (૪) ૨૮ લબ્ધિમાંની છઠ્ઠી લબ્ધિ કે જેમાં એક ઇંદ્રિયથી બીજી ઇંદ્રિયના વિષયો જાણી શકાય.

संभिराणसोतार. / संभिन्नसोयार. पुं० (सम्भिन्नश्रोतृ) શરીરના સર્વ અવયવોથી જે સાંભળી શકે તેવી લબ્ધિવાળો; પાંચે ઇંદ્રિયોના વિષયોને એક ઇંદ્રિયથી ગ્રહણ કરી શકનાર.

संभिय. पुं० (श्लेष्मिक) કફની વ્યાધિ; કફ વિકાર.

संभिय. त्रि० (सम्भृत) ભરેલ; પુષ્ટ થયેલ. (૨) સંસ્કારેલું. (૩) ઉદ્ધૃત-અંદરથી બહાર કાઢેલ.

संभूइ. स्त्री० (सम्भूति) સંભવ.

संभूतिविजग्र. पुं० (सम्भूतिविजय) એ નામના એક સાધુ.

संभूय. त्रि० (सम्भूत) ઉત્પન્ન થયેલું. (૨) પ્રથમ બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વ ભવના ધર્માચાર્ય. (૩) એ નામનો એક મનુષ્ય. (૪) યશોભદ્રના શિષ્ય; સંભૂતવિજય.

संभूयविजय. पुं० (संभूतविजय) યશોભદ્રના શિષ્ય.

संभोइय. त्रि० (साम्भोगिक) એક સમાચારીવાળા સાધુ; જેની સાથે આહારાદિ થઇ શકે તે.

संभोग. पुं० (सम्भोग) ઉપભોગ; એક બીજા સાથે ભોજનાદિનો ચાલુ વ્યવહાર.

संभोगपच्चक्खाण. पुं० न० (सम्भोगप्रत्याख्यान) જિનકલ્પીપણું કે એકલવિહારીપણું અંગીકાર કરી મંડળ સાથેના સંભોગનો પરિહાર કરવો તે.

संभोगवत्तिया. स्त्री० (सम्भोगप्रत्ययिका) સમાન સમાચારીવાળા સાથે આહારાદિનો સંભોગ કરવાના નિમિત્તવાળી (ક્રિયા).

संभोगिग्र. त्रि० (सांभोगिक) એક સમાચારીવાળા; પરસ્પર આહાર, પાણી, વસ્ત્ર, પાત્રના સંભોગ-વ્યવહારવાળા.

संमइ. स्त्री० (सम्मति) સારી મતિ; સારી બુદ્ધિ.

संमं. अ० (सम्यक्) સમ્યક્દર્શન અને સમ્યક્ જ્ઞાન.

संमग्ग. पुं० (सन्मार्ग) મોક્ષમાર્ગ.

संमज्ज. पुं० (सन्मार्ज) સંમાર્જન; ચોકખું કરવું તે.

संमज्जग. त्रि० (सम्मार्जक) વારંવાર સ્નાન કરનાર.

संमज्जण. न० (संमार्जन) સાવરણી વગેરેથી સાફ કરવું તે.

संमज्जित. } **संमज्जिय.** } त्रि० (सम्मार्जित) વાસીદું વાળી સાફ કરેલ.

संमज्जिया. स्त्री० (सम्मार्जिका) વાસીદું વાળનાર સ્ત્રી.

संमट्ठ. त्रि० (सम्मृष्ट) કાન સુધી ભરેલ. (૨) સાફ કરેલ.

संमत. त्रि० (संमत) સંમતિ આપવા યોગ્ય.

संमत्त. न० (सम्यक्त्व) સમ્યગ્ દર્શન, સમકિત.

संमत्तदंसि. त्रि० (सम्यक्त्वदर्शिन्) પરમાર્થ દષ્ટિ વાળો. (૨) રાગદ્વેષ રહિત.

संमत्तमोहणिय. न० (सम्यक्त्वमोहनीय) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેમાંથી મિથ્યાત્વની કાળાશ મટી જતાં, તે શુદ્ધ થઇ સંમત્તમોહનીય રૂપે બને છે, તેના ઉદયથી ક્ષાયક સમકિત શિવાય બીજા સમકિત પ્રગટે છે.

संमद्दा. स्त्री० (सम्मर्दा) વસ્ત્રને પહોળું કર્યા વિના ઘડ સહિત પડિલેહણ કરવું તે; મસળીને પડિલેહણ કરવું તે; પડિલેહણનો એક દોષ.

संमद्दिय. त्रि० (संमर्दित) મસળેલ.

संमय. त्रि० (सम्मत) ઇષ્ટ; અભિમત.

संमाणणिज्ज. त्रि० (सन्माननीय) સન્માન-સત્કાર કરવા યોગ્ય.

संमाणिय. त्रि० (सन्मानित) માનેલું; આદરપૂર્વક સ્વીકારેલું.

संमिसिभाव. पुं० (सम्मिश्रीभाव) ભેળસેળ.

संमुच्छिम. त्रि० (सम्मूर्च्छिम) માતા પિતાના સંયોગ વિના ઉત્પન્ન થયેલું.

संमुच्छिय. त्रि० (सम्मूर्छित) મૂર્છિત થયેલ.

संमुत. पुं० (सम्मुत) મંડપગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

संमुह. न० (सन्मुख) સમીપે. (૨) સામે; સન્મુખ.

संमुही. स्त्री० (सम्मुखी) ૮૧ થી ૯૦ વરસ સુધીની માણસની અવસ્થા કે જે મોતને સન્મુખ રહે છે.

संमूढ. त्रि० (सम्मूढ) અતિમૂઢ બનેલ.

संमेल. न० (सम्मेल) મીજમાની; ગોઠ.

संमोह. पुं० (सम्मोह) } **संमोहा.** स्त्री० (संमोहा) } મૂઢાત્મા દેવવિશેષની ભાવના.

संयम. पुं० (संयम) જુઓ "સંજમ" શબ્દ.

संयोजण. पुं० (संयोजन) અનન્તાનુબંધી કષાય.

संयोजणा. स्त्री० (संयोजना) સંયોજન; સાથે જોડી દેવું તે.

संयोजणापायच्छित्त. न० (संयोजनाप्रायश्चित्त) અનેક જાતીય અતિચારોને મેળવી-એકત્ર કરી પ્રાયશ્ચિત દેવું તે.

संयोयणा. स्त्री० (संयोजना) મિશ્રિત કરવું તે.

संरंभ. पुं० (संरम्भ) હિંસાદિ સંબંધી માનસિક વાચિક અને કાયિક સૂક્ષ્મ વ્યાપાર; હિંસાદિ સંકલ્પ આદિ.

संरक्खग. त्रि० (संरक्षक) રક્ષા કરનાર.

संरक्खण. न० (संरक्षण) રક્ષણ; પાલન.

संरक्खणपरिग्गह. पुं० (संरक्षणपरिग्रह) ષટ્કાયના જીવોની રક્ષાને માટે પરિગ્રહ-વસ્ત્રાદિ ઉપકરણ રાખવાં તે.

संरक्खणा. स्त्री० (संरक्षणा) પરિગ્રહ. (૨) [illegible] માયા.

संरक्खणाणुबंधि. त्रि० (संरक्षणानुबन्धिन्) પરિગ્રહ નિમિત્તે જુઠું બોલવું તે; રૌદ્ર ધ્યાનનો એક પ્રકાર.

संरक्खिय. त्रि० (संरक्षित) જેની રક્ષા કરી હોય તે.

संरुट्ठ. त्रि० (संरुष्ट) રોષવાળો; ક્રોધ ભર્યો.

संरोह. पुं० (संरोध) નિરોધ; નિગ્રહ.

संलग्गिरी. स्त्री० (   ) પરસ્પર હાથ પકડીને ચાલવું તે.

संलाव. पुं० (सँल्लाप) સકામ પ્રેમપૂર્વક પરસ્પર સંભાષણ કરવું તે.

संलिहण. न० (सँल्लेखन) કષાયને પાતળા પાડવા તે; સંલેખના કરવી તે.

संलिहिय. त्रि० (संलिखित) સંલેખણા કરેલ.

संलीण. त्रि० (सँल्लीन) તત્પર; આસક્ત.

संलीणया. स्त्री० (सँल्लीनता) ઇંદ્રિય મન વિગેરેનો નિરોધ કરવો તે.

संलेहणा. स्त्री० (सँल्लेखना) શારીરિક અને માનસિક તપથી કષાયાદિનો નાશ કરવો; તપ વિશેષ. (૨) અનશન; સંથારો.

संलेहणासुय. पुं० (सँल्लेखनाश्रुत) ૨૯ ઉત્કાલિક સૂત્રમાંનું ૨૫ મું સૂત્ર.

संलेहा. स्त्री० (सँल्लेखना) સંલેખણા; કષાય આદિને પાતળા પાડવા તે.

संलोय. पुं० (सँल्लोक) દર્શન; દેખવું તે.

संलोकणिज्ज. त्रि० (सँल्लोकनीय) જોવા લાયક; રૂપવંત.

संलोग. पुं० (सँल्लोक) જોવું; નિહાળવું.

संवच्छर. पुं० (संवत्सर) વર્ષ; સમ્વત્સર.

संवच्छरपडिलेहण. न० (संवत्सरप्रतिलेखन) વર્ષગાંઠનો સંસ્કાર.

संवच्छरिय. त्रि० (सांवत्सरिक) એક વરસનું.

संवट्ट. पुं० (संवर्त) ભયભીત થયેલ માણસોને સંતાવાનું ગુપ્ત સ્થાન.

संवट्टय. पुं० (संवर्तक) વંટોળીયો; તોફાની વાયુ.

संवट्टक. } **संवट्टग.** } पुं० (संवर्तक) પાંચમા આરાને છેડે દરેક કૃત્રિમ વસ્તુઓનો સંહાર કરનાર વાયુ; સંહારકારક વાયુ.

संवट्टगवाय. पुं० (संवर्तकवात) જુઓ " સંવટ્ટક " શબ્દ.

संवट्टण. न० (संवर्त्तन) અલ્પ સ્થિતિ. (૨) માર્ગોનું મળવું.

संवट्टय. पुं० (संवर्तक) તોફાની પવન.

संवट्टयवाय. पुं० (संवर्तकवात) ભયંકર વાવાઝોડું.

संवड्ढिय. त्रि० (संवर्धित) વધેલું.

संवत्त. त्रि० (संवृत्त) ગોળાકાર.

संवर. पुं० (संवर) કર્મના દ્વારને બંધ કરવા તે; નવ તત્ત્વમાંનું છઠ્ઠું સંવર તત્ત્વ. (૨) ચોથા તીર્થંકરના પિતાનું નામ. (૩) આચ્છાદન; ઢાંકણ. (૪) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૮ મા તીર્થંકર. (૫) સંવર ભાવના; બાર ભાવનામાંની એક. (૬) મન, વચન અને કાયાનું નિયમન કરવું તે.

संवरण. न० (संवरण) આશ્રવનાં પચ્ચખ્ખાણ કરવાં તે.

संवरणी. स्त्री० (संवरणी) એક જાતની વિદ્યા.

संवरद्दार. न० (संवरद्वार) પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રના બીજા શ્રુતસ્કંધનું નામ.

संवरिय. त्रि० (संवृत) ઢાંકેલું.

संवलिय. त्रि० (संवलित) વ્યાપ્ત. (૨) વીંટેલું.

संववहार. पुं० (संव्यवहार) સારી રીતે થતો વ્યવહાર. (૨) ઇંદ્રિય પ્રત્યક્ષ.

संववहारपच्चक्ख. न० (संव्यवहारप्रत्यक्ष) પાંચ ઇંદ્રિય અને મનથી વસ્તુનો સાક્ષાત્કાર થાય તે.

संवहण. न० (संवहन) ઉપાડવું; વહન કરવું.

संवाय. पुं० (संवाद) સંવાદ; ચર્ચા.

संवास. पुं० (संवास) એક સાથે નિવાસ; સહવાસ.

संवाहणिय. त्रि० (संवाहनिक) ખેતીના ઉપયોગમાં વપરાતા ગાડી ગાડા વગેરે.

संविग्ग. त्रि० (संविग्न) મુમુક્ષુ; સંવેગી. (૨) વ્યાપ્ત; આકુળ.

संविग्गविहारि. त्रि० (संविग्नविहारिन्) મુક્તિનું અનુષ્ઠાન કરનાર.

संवित्ति. स्त्री० (संवित्ति) જ્ઞાન.

संविद्ध. त्रि० (संविद्ध) ખુંદેલું; કચરેલું; પરિચિત કરેલું.

संविभइत्तार. त्रि० (संविभक्तृ) વસ્ત્રાદિનો વિભાગ કરનાર.

संविभाग. पुं० (संविभाग) સારી રીતે વિધિ સહિત વિભાગ કરવો તે; સમવિભાગ.

संविल्लिय. त्रि० (संवेल्लित) ગોળ વળેલ.

संविह. पुं० (संविध) ગોશાળાના એક મુખ્ય શ્રાવકનું નામ.

संवीत. त्रि० (संवीत) હણાયેલ. (૨) વ્યાપ્ત.

संवुञ्च. त्रि० (संवृत) ઢાંકેલું; છુપાવેલું.

संवुड. त्रि० (संवृत) ઢાંકેલું; આચ્છાદિત; ગુપ્ત. (૨) સંવર સહિત; આશ્રવ નિરોધ કરનાર. (૩) સર્વ પ્રકારે ઇંદ્રિય અને મનના કર્મમાર્ગને રોકનાર. (૪) સાંકડી યોનિ-ઉત્પત્તિ સ્થાન કે જે એકેંદ્રિય અને નારકીને હોય છે. (૫) વસ્ત્ર પહેરેલું.

संवुडचारि. त्रि० (संवृतचारिन्) સંવરમાં વિચરનાર; સંયમી.

संवुडबउस. त्रि० (संवृतबकुश) છાનો દોષ લગાડનાર બકુશ નિયંઠાનો એક પ્રકાર.

संवुडवियडा. स्त्री० (संवृतविवृता) ગર્ભજ તિર્યંચ અને ગર્ભજ મનુષ્યની યોનિ.

संवुडासंवुड. त्रि० (संवृतासंवृत) કંઇક પાપથી નિવર્તેલ અને કંઇક ન નિવર્તેલ; દેશ વિરતિ શ્રાવક.

संवुड्ढ. त्रि० (संवृद्ध) વધેલું; ઉછરેલું.

संवुत्त. त्रि० (संवृत्त) ઉત્પન્ન થયેલું.

संवुय. त्रि० (संवृत) ઢંકાયેલ.

संवूढ. त्रि० (संवोढ) ઘસડાતાં ઘસડાતાં આવી પહોંચેલ.

संवेअणी. स्त्री० (संवेगिनी) સંવેગ-મોક્ષની અભિલાષાને વધારનારી ધર્મ કથા.

संवेग. पुं० (संवेग) વૈરાગ્ય ભાવ. (૨) મોક્ષની અભિલાષા. (૩) વિષયોથી નિવૃત્તિ.

संवेगणी. स्त्री० (संवेगिनी) સાંભળનારને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય એવી કથા.

संवेल्लित. }
संवेल्लिय. } त्रि० (संवेल्लित) વાંકું વળેલું. (૨) છાનું; છુપાવેલ. (૩) એકઠું કરેલું.

संवेह. पुं० (संवेध) ભવ આદિની સ્થિતિ.

संसइ. त्रि० (संशयिन्) સંશયવાળો; શંકાશીલ.

संसइअ. त्रि० (सांशयिक) સંશયવાળો.

संसग्ग. पुं० }
संसग्गि. } (संसर्ग) સંબંધ; મિલાપ. (૨) મૈથુન.

संसग्गि. त्रि० (संसर्गिन्) સંબંધ-પરિચયવાળું.

संसग्गिय. त्रि० (सांसर्गिक) સંસર્ગ-પરિચયવાળું.

संसग्गी. स्त्री० (संसर्ग) સંગ; સોબત.

संसट्ठ. त्रि० (संसृष्ट) ચોટેલું; લિપ્ત થએલું.

संसट्ठकप्पिय. त्रि० (संसृष्टकल्पिक) ખરડેલ હાથે ભિક્ષા આપે તે લેવાના સંકલ્પવાળો.

संसट्ठचरअ. त्रि० (संसृष्टचरक) ખરડાયેલ હાથે આપવામાં આવે તેજ લેવું એવી ધારણાથી ગવેષણા કરનાર.

संसट्ठपिंड. पुं० (संसृष्टपिण्ड) ખાતાં ખાતાં વધેલો પિંડ-ખોરાક.

संसत्त. त्रि० (संसक्त) આસક્ત; લીન. (૨) ચોંટેલ; લાગેલ. (૩) પું० શીકારી કુતરો.

संसत्तग्गहणि. त्रि० (संसक्तग्रहणि) જેના પેટમાં કે ઝાડામાં કૃમિ આદિ બે ઇંદ્રિય જીવ હોય તે.

संसत्ततव. न० (संसक्ततपस्) કંઇક કામનાથી તપ કરવું તે.

संसत्तविहारि. त्रि० (संसक्तविहारिन्) વિષયાદિમાં આસક્ત થઇ વિચરનાર.

संसत्ता. स्त्री० (संसक्ता) આસક્ત થયેલી સ્ત્રી.

संसद्द. पुं० (संशब्द) પોકારવું; શબ્દ કરવો; બોલાવવું.

संसप्पग. पुं० (संसर्पक) કીડી વિગેરે જીવ. (૨) શિયાળ.

संसमण. न० (संशमन) રોગાદિ મટવાથી થતી શાંતિ.

संसय. पुं० (संशय) સંદેહ; સંશય.

संसयकरणी. स्त्री० (संशयकरी) સંશય કરનારી ભાષા; દ્વિઅર્થી ભાષા.

संसर. पुं० (संसर) સરકવું; વહેવું.

संसार. पुं० (संसार) સંસાર; જગત્.

संसारपडिग्गह. पुं० (संसारप्रतिग्रह) દૃષ્ટિવાદાંતર્ગત સિદ્ધશ્રેણી પરિકર્મનો બારમો ભેદ. (૨) પુટ્ઠસેણિ આદિ પાંચ પરિકર્મનો નવમો ભેદ.

संसारसंचिट्ठणकाल. पुं० (संसारसंस्थानकाल) સંસારની અંદર રહેવાનો સમય; નરક તિર્યંચ મનુષ્ય અને દેવતા એ ચાર ગતિ રૂપ સંસારમાં જન્મ મરણ કરવાનો વખત.

संसारा. स्त्री० (संसारा) દાણાવાળી ડોડી.

संसाराणुप्पेहा. स्त्री० (संसारानुप्रेक्षा) સંસાર પાર વિનાનો છે દુઃખ રૂપ છે તેમાં જીવ ભટકયા કરે છે એમ વિચાર કરવો તે; બાર ભાવનામાંની એક.

संसारिय. त्रि० (सांसारिक) સંસારમાં રહેનાર જીવ. (૨) સહાયક; સહાય કરનાર.

संसारिय. त्रि० (संसारित) સંસરણ કરેલ; ચલાવેલ.

संसारिय. न० (संसार्य) પ્રસાર કરવા યોગ્ય; જાહેર કરવાનું.

संसिट्ठ. त्रि० (संश्लिष्ट) ચોંટી ગયેલું.

संसिय. त्रि० (संश्रित) આશ્રયમાં રહેલ.

संसुद्ध. त्रि० (संशुद्ध) શુદ્ધ; ચોકખું.

संसेइम. न० (संस्वेदिम) તિલ વિગેરે ધાન્યના ધોવણનું પાણી. (૨) જેમાં પત્ર શાક વગેરે બાફવામાં આવે કે ધાન્ય ઓસાવવામાં આવે તે પાણી. (૩) સ્વેદ–પરસેવાથી ઉત્પન્ન થતા જંતુ; જૂ; માકડ વગેરે.

संसेयण. न० (संस्वेदन) કથરોટ વગેરેના ધોવણનું પાણી.

संसेयय. त्रि० (संस्वेदज) પરસેવાથી ઉત્પન્ન થનાર જંતુ; જૂ, માકડ વગેરે.

संसेसिय. त्रि० (सांश्लेषिक) કર્મ સંશ્લેષ–લેપજનક; કર્મ બંધન કારક.

संसोधण. न० (संशोधन) સારી રીતે શોધન કરવું તે.

संसोधित. त्रि० (संशोधित) સારી રીતે શોધેલું.

संसोहण. न० (संशोधन) વિરેચન–રેચ લેવો તે; શોધન કરવું તે.

संहरण. न० (संहरण) એક સ્થાનેથી બીજે સ્થાને લઇ જવું તે; એક કુક્ષિએથી લઇ બીજી કુક્ષિએ મુકવું તે.

संहिय. त्रि० (संहित) મળેલું; એકત્રિત થયેલું.

सक. पुं० (शक) શક નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

सक. त्रि० (स्वक) પોતાનું; આપણું.

सकंस त्रि० (सकांस्य) કાંસ્ય નામના દ્રવ્ય પરિમાણ સહિત.

सकज्ज. न० (स्वकार्य) પોતાનું કાર્ય.

सकम्म. न० (स्वकर्मन्) પોતાનું કર્મ.

सकम्म. त्रि० (सकर्मन्) કર્મસહિત.

सकम्मवीरिय. न० (सकर्मवीर्य) બાળ વીર્ય; કર્મ લાગે તેવું સામર્થ્ય.

सकय. त्रि० (स्वकृत) પોતે કરેલું.

सकल. न० (शकल) ટુકડો; ખંડ.

सकल. त्रि० (सकल) સમસ્ત; આખું; બધું; સમગ્ર.

सकसाइ त्रि० (सकषायिन्) કષાય-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, સહિત.

सकहा. स्त्री० (सक्थि) દાઢ.

सकहा. स्त्री० (सकथ) સંન્યાસીઓનું એક ઉપકરણ.

सकाइय. त्रि० (सकायिक) કાયા-શરીર સહિત જીવ.

सकाम. त्रि० (सकाम) સકામ-ઇચ્છવા યોગ્ય.

सकाममरण. न० (सकाममरण) પંડિત ભાવે સમાધિ પરિણામે થતું મરણ.

सकुंत. पुं० (शकुन्त) પક્ષી.

सकुणिया. स्त्री० (शकुनिका) પંખિણી; પક્ષીની માદા.

सकोरंट. पुं० (सकोरंट) વૃક્ષ વિશેષ.

सक्क. पुं० (शाक्य) બુદ્ધનો સાધુ.

सक्क. त्रि० (शक्य) થવા યોગ્ય; થઇ શકે તેવું.

सक्क. त्रि० (शक्त) શક્તિવાળો; સમર્થ.

सक्क. पुं० (शक्र) પ્રથમ દેવલોકનો ઇંદ્ર.

सक्कत्थय. } **सक्कत्थव.** } न० (शक्रस्तव) શક્રસ્તવ; નમોત્થુણંનો પાઠ.

सक्कदूय. पुं० (शक्रदूत) પહેલા દેવલોકના ઇંદ્રનો દૂત; હરિણગમેષી દેવતા.

सक्कय. त्रि० (संस्कृत) સંસ્કારેલું; સ્વાદિષ્ટ કરેલું.

सक्कया. स्त्री० (संस्कृता) સંસ્કૃત ભાષા; સંસ્કાર પામેલી ભાષા.

सक्कर. पुं० (शर्कर) કાંકરા.

सक्करप्पभा. } **सक्करप्पहा.** } स्त्री० (शर्करप्रभा) સાત નરકમાંની બીજી નરક.

सक्करा. स्त्री० (शर्करा) સાકર. (૨) કાંકરાવાળી જમીન. (૩) કાંકરા.

सक्कराभ. पुं० (शर्कराभ) ગૌતમ ગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

सक्कराभा. स्त्री० (शर्कराभा) બીજી નરકની ભૂમિ.

सक्का. स्त्री० (शक्रा) ધરણેંદ્રની બીજી અગ્ર મહિષીનું નામ.

सक्कार. पुं० (सत्कार) આદર; સત્કાર.

सक्कारण. न० (सत्कारण) વસ્ત્રાદિના લાભ રૂપ સત્કાર.

सक्कारणिज्ज. त्रि० (सत्करणीय) સત્કાર કરવા યોગ્ય.

सक्कारपुरक्कार. पुं० (सत्कारपुरस्कार) સત્કાર રૂપે અપાતો પુરસ્કાર-ઇનામ-ભેટ; આદર બહુમાન.

सक्कारपुरक्कारपरिसह. पुं० (सत्कारपुरस्कारपरिषह) આદરપૂર્વક સન્માનનો પરિષહ; સાધુના બાવીશ પરિષહમાંનો એક.

सक्कारिय. त्रि० (सत्कारित) જેનો સત્કાર કર્યો હોય તે.

सक्किय. त्रि० (सत्कृत) સત્કાર કરેલ; આદરમાન આપેલ.

सक्कुलि. स्त्री० (शष्कुलि) જલેબી. (૨) તલસાંકળી.

सक्कुलिकण्ण. } **सक्कुलीकण्ण.** } पुं० (शष्कुलिकर्ण) લવણ-સમુદ્રમાં જતાં ચારસો જોજન પર આવેલો શષ્કુલિકર્ણ નામનો એક અન્તર દ્વીપ. (૨) તે અંતરદ્વીપના મનુષ્ય.

सक्ख. न० (सख्य) મિત્રતા; દોસ્તી.

सक्ख. न० (साक्ष्य) સાક્ષી. (૨) त्रि० સાક્ષી આપનાર.

सक्खं. अ० (साक्षात्) પ્રત્યક્ષ; સાક્ષાત્.

सक्खि. त्रि० (साक्षिन्) સાક્ષી; સાક્ષી આપનાર; પ્રત્યક્ષ જોનાર.

सग. त्रि० (स्वक) પોતાનું; આપણું.

सग. पुं० (शक) શક નામનો અનાર્ય દેશ.

सगड. न० (शकट) ગાડું; ગાડી. (૨) વિપાકસૂત્રનું ચોથું અધ્યયન.

सगडब्भि. त्रि० (स्वकृतभित्) પોતાના કરેલા કર્મનો ભેદ કરનાર.

सगडभद्दिया. स्त्री० (शकटभद्रिका) એ નામનું એક લૌકિક શાસ્ત્ર.

सगडमुह. न० (शकटमुख) જ્યાં ઋષભદેવ સ્વામી કેવળજ્ઞાન પામ્યા તે ઉદ્યાનનું નામ.

सगडवूह. पुं० (शकटव्यूह) ગાડાને આકારે વ્યૂહ રચના કરવી તે; સેનાને ગોઠવવાની એક કળા.

सगडिया. स्त्री० (शकटिका) ગાડી.

सगडी स्त्री० (शकटी) ગાડી.

सगडुद्धिपविभत्ति. पुं० (शकटोद्धिप्रविभक्ति) ગાડાના ઉંધની વિશેષ રચનાથી યુક્ત નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सगर. पुं० (सगर) વર્તમાન અવસર્પિણીના બીજા ચક્રવર્તી.

सगल. त्रि० (सकल) સંપૂર્ણ; સમસ્ત.

सगल. न० (शकल) ટુકડા; કકડા.

सगास. त्रि० (सकाश) સમાન; સરખું. (૨) न० સમીપ; પાસે.

सग्ग. पुं० (स्वर्ग) દેવલોક.

सग्गइ. स्त्री० (सद्गति) સારી ગતિ.

सग्गह. त्रि० (सग्रह) મંગળ, શનિ, આદિ ક્રૂર ગ્રહમાં આવેલ નક્ષત્ર કે જેમાં કાર્ય કરવાથી પરાજય થાય તે.

सग्गह. पुं० (सद्ग्रह) સદ્ભાવ વસ્તુનું ગ્રહણ કરવું તે; સમ્યક્ત્વ.

सग्गीय. त्रि० (स्वर्गीय) સ્વર્ગ સંબંધી.

सग्घ. त्रि० (श्लाघ्य) વખાણવા યોગ્ય.

सचित्त. त्रि० (सचित्र) ચિત્રામણ સહિત.

सचित्त. त्रि० (सचित्त) સજીવ; જીવવાળું.

सचित्तनिक्खिवण. न० (सचित्तनिक्षेपण) અચિત્ત આહારાદિ ન દેવાની બુદ્ધિથી સચિત વસ્તુ ઉપર મુકવા તે; બારમા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

सचित्तपरिन्नाअ. त्रि० (सचित्तपरिज्ञात) શ્રાવકની સાતમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે સાત મહિના સુધી સચિત વસ્તુનો ત્યાગ કરે.

सचित्तपिहाण. न० (सचित्तपिधान) અચિત્ત આહારાદિ સચિત વસ્તુથી ઢાંકવા તે; બારમા વ્રતનો બીજો અતિચાર.

सचिल्लय. त्रि० (सचिल्लक) ચપટાં નેત્રવાળો.

सचेल. त्रि० (सचेल) વસ્ત્ર સહિત; વસ્ત્રધારી.

सच्च. न० (सत्य) સચ્ચાઇ; યથાર્થતા; ખરી હકીકત. (૨) त्रि० વાસ્તવિક; યથાર્થ. (૩) पुं० સંયમ. (૪) દશમું મુહૂર્ત. (૫) स्त्री० સત્યભામા; સત્ય ભાષણ.

सच्चइ. पुं० (सत्यकि) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૧ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ.

सच्चनेमि. पुं० (सत्यनेमि) અંતગડ સૂત્રના ચોથા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) સમુદ્રવિજય રાજાની શિવારાણીના પુત્ર-નેમિનાથના ન્હાના ભાઇ.

सच्चप्पभा. स्त्री० (सत्यप्रभा) કૃષ્ણવાસુદેવની એક રાણી.

सच्चप्पवाय. पुं० (सत्यप्रवाद) સત્યપ્રવાદ નામનું ૧૪ પૂર્વમાંનું છઠ્ઠું પૂર્વ શાસ્ત્ર.

सच्चप्पवायपुव्व. पुं० (सत्यप्रवादपूर्व) ચૌદ પૂર્વમાંના છઠ્ઠા પૂર્વનું નામ.

सच्चभामा. स्त्री० (सत्यभामा) અંતગડસૂત્રના પાંચમા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) કૃષ્ણ વાસુદેવની એક રાણી.

सच्चमणजोय. पुं० (सत्यमनोयोग) } સાચા
सच्चमणप्पओग. पुं० (सत्यमनःप्रयोग) } મનનો યોગ-વ્યાપાર; પંદર યોગમાંનો એક.

सच्चमोस. पुं० (सत्यमृषा) સત્ય-અસત્ય મિશ્રિત વ્યવહાર.

सच्चमोसमणप्पओग. पुं० (सत्यमृषामनःप्रयोग) સાચા અને ખોટાથી મિશ્રિત મનનો પ્રયોગ-વ્યાપાર; પંદર યોગમાંનો એક.

सच्चवइजोय. पुं० (सत्यवाग्योग) } સાચી
सच्चवइप्पओग. पुं० (सत्यवाक्प्रयोग) } વાણીનો યોગ-વ્યાપાર; સત્ય વચનયોગ; પંદર જોગમાંનો એક.

सच्चवयणाइसेस. पुं० (सत्यवचनातिशेष) તીર્થંકરની વાણીના ૩૫ અતિશયો.

सच्चवाइ. त्रि० (सत्यवादिन्) સત્યવાદી; સત્ય બોલનાર.

सच्चसेण. पुं० (सत्यसेन) જંબદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૩ મા તિર્થંકર.

सच्चा. स्त्री० (सत्या) સત્યભાષા. (૨) સત્ય મનોયોગ વિષયક બુદ્ધિ.

सच्चामोस. पुं० (सत्यमृषा) કંઇક સાચું અને કંઇક ખોટું; એનું મિશ્રણ.

सच्चामोसभाषा. स्त्री० (सत्यमृषाभाषा) મિશ્ર ભાષા.

सच्चामोसमणजोय. पुं० (सत्यमृषामनोयोग) મિશ્ર મનનો વ્યાપાર; મિશ્ર મનોયોગ; પંદર યોગમાંનો એક.

सच्चामोसवइजोग. पुं० (सत्यमृषावाग्योग) સાચી ખોટી વાણીનો વ્યાપાર; મિશ્ર વચનયોગ; પંદર યોગમાંનો એક.

सच्चामोसा. स्त्री० (सत्यमृषा) કંઇક સત્ય અને કંઇક જૂઠું; મિશ્રભાષા.

सच्चित्त. त्रि० (सचित्त) સજીવ; સચિત્ત.

सच्छ. त्रि० (स्वच्छ) પવિત્ર; નિર્મળ. (૨) પું૦ વૃક્ષની એક જાત.

सच्छंद. त्रि० (स्वच्छन्द) ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તનાર; સ્વચ્છંદી; મનમોજી. (૨) પું૦ પોતાનો અભિપ્રાય; પોતાની મતિ પ્રમાણે વર્તન.

सच्छिक्कर. पुं० (सच्छिरस्) એક પ્રકારનો મચ્છ.

सजोइ. त्रि० (सयोगिन्) યોગ સહિત; સજોગી.

सजोग. त्रि० (सयोग) સજોગી; મન વચન કાયાના યોગ સહિત.

सजोगि. न० (सयोगिन्) સયોગી નામે-૧૩ મું ગુણસ્થાનક.

सजोगिभवत्थकेवलि. पुं० (सयोगिभवस्थकेवलिन्) યોગ સહિત ભવસ્થ કેવળી; તેરમા ગુણસ્થાનકવર્તી કેવળજ્ઞાની.

सज्ज. त्रि० (सज्ज) તૈયાર થયેલું.

सज्ज. अ० (सद्य) તત્કાળ; તે સમય.

सज्ज. पुं० (षड्ज) સાત સ્વરમાંનો પ્રથમ સ્વર.

सज्ज. पुं० (सर्ज) શાલવૃક્ષ.

सज्जक्खार. न० (सर्जक्षार) સાજીખાર.

सज्जगाम. पुं० (षड्जग्राम) મંગી આદિ સાત મૂર્છનાનો આશ્રય સ્વર સમૂહ.

सज्जज्जुण. पुं० (सर्जार्जुन) સફેદ વૃક્ષ વિશેષ.

सज्जण. त्रि० (सज्जन) સારો માણસ; સજ્જન.

सज्जपुढवी. स्त्री० (सद्यःपृथिवी) તત્કાળ ખોદેલ પૃથ્વી; ખાણની માટી.

सज्जा. स्त्री० (शय्या) શય્યા; શયન. (૨) કંદની એક જાત.

सज्जिय. त्रि० (सज्जित) તૈયાર કરેલ.

सज्जियाखार. पुं० (सर्जिताक्षार) સાજીખાર.

सज्जीव. पुं० (सज्जीव) મૃતપ્રાયને જીવતા કરવાની કળા; મંત્ર આદિ પ્રયોગ. (૨) ત્રિ૦ ચઢાવેલી દોરી સહિત (ધનુષ્ય વગેરે).

सज्जो. अ० (सद्यस्) તત્કાળ; જલદી.

सज्झ. त्रि० (साध्य) સિદ્ધ કરવા યોગ્ય.

सज्झाय. पुं० (स्वाध्याय) સ્વાધ્યાય; શાસ્ત્રનું વારંવાર વાંચન.

सज्झिलग. पुं० ( ) ભાઇ.

सज्झिलगा. स्त्री० ( ) બ્હેન.

सट्ठ. न० (शाठ्य) શઠતા.

सट्ठ. न० (सृष्ट) બારમા મુહૂર્તનું નામ.

सट्ठाण. न० (स्वस्थान) પોતાનું સ્થાન; ઘર.

सट्ठि. स्त्री० (षष्टि) ૬૦; સાઠ.

सट्ठिग. न० (षष्टिक) સાઠી ચોખા; ચોખાની એક જાત.

सट्ठितंत. न० (षष्टितन्त्र) કપિલ મુનિ કૃત એક શાસ્ત્ર.

सट्ठिभत्त. पुं० (षष्टिभक्त) રોજના બે વખતના ભોજન પ્રમાણે ગણતાં ત્રીશ દિવસના સાઠ ભક્ત; એક માસના ઉપવાસ કરવા તે; માસખમણ.

सट्ठिभाय. पुं० (षष्टिभाग) એક અખંડ વસ્તુના સાઠ ભાગ કરીએ તેમાંનો એક ભાગ.

सठ. त्रि० (शठ) ધૂર્ત.

सडंगवि. त्रि० (षडङ्गवित्) વેદનાં ૭ અંગો- વ્યાકરણ, શિક્ષા, કલ્પ, છંદ, નિરૂક્ત અને જ્યોતિષને જાણનાર.

सडण. न०(शटन) સડી જવું તે.

सडिय. त्रि० (शटित) સડેલું.

सड्ड. पुं० (श्राद्ध) શ્રદ્ધાવાન્-શ્રાવક. (૨) પિતૃતર્પણ; શ્રાદ્ધ.

सड्ढइ. पुं० (श्रद्धावत्) શ્રદ્ધા રાખનાર- તાપસની એક જાત.

सड्ढग. त्रि० (श्राद्धक) શ્રદ્ધાળુ; શ્રાવક.

सड्ढा. स्त्री० (श्रद्धा) શ્રદ્ધા; તત્ત્વરૂચિ.

सड्ढि. त्रि० (श्रद्धावत्) શ્રદ્ધાળુ; શ્રાવક.

सड्ढिय. त्रि० (श्रद्धेय) શ્રદ્ધા રાખવા યોગ્ય; વિશ્વાસપાત્ર.

सड्ढी. स्त्री० (श्राद्धी) શ્રાવિકા.

सढ. त्रि० (शठ) શઠ; લુચ્ચો; ધૂર્ત.

सण. पुं० (शण) સણ; એક પ્રકારનો છોડવો. (૨) એક જાતનું ધાન્ય; સણ નામે ધાન્ય. (૩) સણનું ફૂલ.

सणंकुमार. पुं० (सनत्कुमार) સનત્કુમાર નામનો ત્રીજો દેવલોક. (૨) વર્તમાન અવસર્પિણીના ચોથા ચક્રવર્તી. (૩) ત્રીજા સનત્કુમાર નામના દેવલોકમાં રહેનાર દેવતા. (૪) ત્રીજા દેવલોકનો ઈંદ્ર.

सणंकुमारवडिंसग. पुं० (सनत्कुमारावतंसक) એ નામનું ત્રીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

सणप्पद. }
सणप्फय. } त्रि० (सनखपद) નખવાળાં જાનવરો-સિંહ વરૂ, વગેરે.
सणहपद. }

सणाण. न० (स्नान) સ્નાન; નવણ.

सणातण. त्रि० (सनातन) નિત્ય રહેનાર; શાશ્વત.

सणाहा. स्त्री० (सनाथा) ધણીયાતી સ્ત્રી; સધવા.

सणिअं. अ० (शनैस्) ધીમે ધીમે.

सणिचर. पुं० (शनैश्चर) એ નામનો એક ગ્રહ.

सणिचरसंवच्छर. पुं० (शनैश्चरसंवत्सर) ૨૮ નક્ષત્ર જેટલા વખતમાં શનિશ્ચર ભોગવી લ્યે તેટલો સમય; ત્રીશ વર્ષ પરિમિત શનિશ્ચર નામે સંવત્સર-વર્ષ.

सणिचारि. त्रि० (शनैश्चारिन्) ધીમે ધીમે ચાલનાર શનિશ્ચર ગ્રહ.

सणिचारि. त्रि० (शनिश्चारिन्) દેવકુરૂ ઉત્તર કુરૂના મનુષ્યોની એક જાતિ. (૨) અવસર્પિણીકાળના પહેલા આરાના જુગલીયાની ૭ જાતિમાંની છઠ્ઠી જાત.

सणिच्चर. }
सणिच्छर. } पुं० (शनैश्चर) એ નામનો એક ગ્રહ; ૮૮ ગ્રહમાંનો એક ગ્રહ.

सण्णिच्छरसंवच्छर. पुं० (शनैश्चरसंवत्सर) જુઓ " સણિચ્ચરસંવચ્છર " શબ્દ.

सण्णिद्ध. त्रि० (स्निग्ध) ચીકણું.

सण्ण. त्रि० (सन्न) ખચી ગયેલ.

सण्णक्खर. न० (संज्ञाक्षर) અ, આ, ક, ખ, ઇત્યાદિ આકારરૂપ અક્ષર.

सण्णद्ध. त्रि० (सन्नद्ध) તૈયાર થયેલ; કવચબંધ થયેલ.

सण्णद्धबद्ध. त्रि० (सन्नद्धबद्ध) કવચ વગેરે પહેરી લડાઇને માટે તૈયાર થયેલ.

सण्णय. त्रि० (सन्नत) સારી રીતે નમેલું.

सण्णयण. न० } (संज्ञापन) જણાવવું.
सण्णवणा. स्त्री० }

सण्णा. स्त्री० (संज्ञा) અર્થાવગ્રહ; મતિજ્ઞાનનો એક ભેદ. (૨) શ્રદ્ધા. (૩) લાગણી; મનોવૃત્તિ. (૪) ભૂતવસ્તુનું સ્મરણ અને ભવિષ્યની વિચારણા. (૫) આહારાદિ મેળવવાની ઇચ્છા; આહારાદિ ચાર સંજ્ઞા. (૬) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના આઠમા પદનું નામ. (૭) સંકેત; નામ.

सण्णाहपट्ट. न० (सन्नाहपट्ट) કવચનો પટ્ટો.

सण्णाहिया. स्त्री० (सन्नाहिका) સંગ્રામનું વાજું; ભેરી.

सण्णि. त्रि० (संज्ञिन्) સંજ્ઞાવાળાં પ્રાણી; મન સહિત પાંચ ઇંદ્રિયવાળાં પ્રાણી. (૨) પણ્ણવણાના ત્રીજા પદના ૧૯ મા દ્વારનું નામ. (૩) પન્નવણાના ૩૧ મા પદનું નામ. (૪) પું० શ્રાવક. (૫) અવધિજ્ઞાનવાળા કે જાતિસ્મરણ જ્ઞાનવાળા સાધુ.

सण्णिकास. त्रि० (सन्निकाश) સમાન; સરખું.

सण्णिक्खित्त. त्रि० (सन्निक्षिप्त) એકઠું કરેલું.

सण्णिगास. त्रि० (सन्निकाश) સમાન; સરખું; તુલ્ય.

सण्णिगास. पुं० (सन्निकर्ष) સમીપતા; સંબંધ.

सण्णिघडिय. त्रि० (सन्निघटित) લગાવેલ; જોઇંટ કરેલ.

सण्णिचिय. त्रि० (सन्निचित) ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલું.

सण्णिणाण. न० (संज्ञिज्ञान) જાતિસ્મરણ જ્ઞાન; સંજ્ઞીપંચેંદ્રિયના પૂર્વભવોનું જેમાં સ્મરણ થાય તેવું જ્ઞાન.

सण्णिणाय. पुं० (सन्निनाद) પડછંદો; પડઘો.

सण्णिपंचिंदिय. पुं० (संज्ञिपंचेन्द्रिय) સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય જીવ.

सण्णिपुव्व. पुं० (संज्ञिपूर्व) પૂર્વના સંજ્ઞીના ભવનું જ્ઞાન; જાતિસ્મરણ જ્ઞાન.

सण्णिभ. त्रि० (सन्निभ) સમાન; તુલ્ય.

सण्णिभूय त्रि० (संज्ञीभूत) સમ્યગ્દર્શી. (૨) સંજ્ઞીરૂપે ઉત્પન્ન થયેલ.

सण्णिमणुस्स. पुं० (संज्ञिमनुष्य) સંજ્ઞી મનુષ્ય; ગર્ભજ મનુષ્ય.

सण्णिय. त्रि० (संज्ञित) સંજ્ઞા પામેલ.

सण्णिरुद्ध. त्रि० (सन्निरुद्ध) રોકેલ; અટકાવેલ.

सण्णिवइय. } त्रि० (सन्निपतित) પડી
सण्णिवडिय. } ગયેલું.

सण्णिवाइ. त्रि० (सन्निपातिन्) સંનિપાત–અક્ષરોનો પરસ્પર સંબંધ–તેને જાણનાર.

सण्णिवाइय. त्रि० (सन्निपातिक) સંનિપાત રોગવાળો. (૨) પું० અનેક ભાવોના જોડાણથી–સંયોગથી નીપજતા અસંયોગી; દ્વિકસંયોગાદિકના ૨૬ ભાંગા; ૭ ભાવમાંનો સાંનિપાતિક નામે છઠ્ઠો ભાવ.

सण्णिवाय. पुं० (सन्निपात) સંયોગ; જોડણી.

सण्णिविट्ठ. त्रि० (सन्निविष्ट) સ્થિર થયેલ. (૨) न० પાડો; લત્તો; વસ્તિનો એક ભાગ.

सण्णिवेस. पुं० (सन्निवेश) નાનું ગામ. (૨) આહિરનો નેહડો.

सणिणसगणा. त्रि० (सन्निषण्ण) સારી રીતે બેઠેલું.

सणिणसय. न० (संज्ञिशत) ભગવતી સૂત્રનું સંજ્ઞિ નામે એક શતક.

सणिणसुय. न० (संज्ञिश्रुत) મન સંજ્ઞાવાળા જીવનું શ્રુત જ્ઞાન.

सणिणह. त्रि० (सन्निभ) સમાન; તુલ્ય.

सणिणहाण. न० (सन्निधान) આધાર; આધકરણ.

सणिणहि. पुं० (सन्निधि) ઘી વગેરે સ્નિગ્ધ વસ્તુઓ.

सणिणहिय. न० (सन्निहित) પાસે; નજદીક; સમીપ.(૨) પું૦ દક્ષિણ તરફના અણવન્નિય દેવતાનો ઇંદ્ર.

सगणीभूय. त्रि० (संज्ञीभूत) સંજ્ઞી રૂપ થયેલ.

सगह त्रि० (श्लक्ष्ण) કોમળ; ચીકણું; સુંવાળું. (૨) કોમળ પૃથિવીના જીવ. (૩) એક પ્રકારનો મત્સ્ય. (૪) એ નામનું એક વૃક્ષ. (૫) સૂક્ષ્મ; ઝીણું.

सगहकरणी. स्त्री० (श्लक्ष्णकरणी) પીસવાની શિલા; ખરલ.

सगहसगिहया. स्त्री० (श्लक्ष्णश्लक्ष्णिका) ઉર્ધ્વરેણુનો આઠમો ભાગ; ઉસન્હ સન્હિયા કરતાં આઠગણો મ્હોટો સ્કંધ.

सगहा. स्त्री० (श्लक्ष्णा) એક જાતની વનસ્પતિ.

सत. न० (शत) શત સંખ્યા; ૧૦૦; સો.

सतश्र. पुं० (शतक) જંબૂદ્વીપના ભરત ખંડમાં થનાર ૧૦ મા તીર્થંકરના પૂર્વ ભવનું નામ.

सतंजय. पुं० (शतञ्जय) પક્ષના તેરમા દિવસનું નામ; તેરસનું નામ.

सतंत. त्रि० (स्वतन्त्र) સ્વતંત્ર; સ્વાધીન.

सतकित्ति. पुं० (शतकीर्ति) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ૧૦ મા તીર્થંકર.

सतत्त. न० (स्वतत्त्व) આત્મસ્વરૂપ; આત્મ તત્ત્વ.

सतदुवार. न० (शतद्वार) એ નામનું એક નગર.

सतपच्छ. पुं० (शतपक्ष) એક પ્રકારનો રૂંવાડાંવાળો જીવ.

सतपत्त. न० (शतपत्र) સો પાંખડીવાળું કમળ.

सतपुप्फी. स्त्री० (शतपुष्पी) વનસ્પતિની એક જાત; સુવા.

सतपोर. पुं० (शतपर्व) સોપર્વ–ગાંઠવાળી વનસ્પતિ; શેરડી.

सतभिसया. स्त्री० (शतभिषज्) એ નામનું એક નક્ષત્ર; શતભિષક.

सतर. न० (सत्तर) વૃક્ષની એક જાત.

सतरिसभ. पुं० (शतर्षभ) ૨૧ મું મુહૂર્ત.

सतवाइय. पुं० (शतवाचिक) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सतसहस्स. न० (शतसहस्र) સો હજાર; એક લાખ.

सति. स्त्री० (स्मृति) યાદગિરી; સ્મરણ.

सतिरं. अ० (स्वैरम्) સ્વઇચ્છા પ્રમાણે; મરજી મુજબ.

सतीण. पुं० (सतीन) એક પ્રકારનું ધાન્ય- તુવર.

सतेरा. स्त्री० (शतेरा) વિદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી દિશાકુમારિકામાંની એક.

सतो. अ० (स्वतस्) પોતે.

सत्त. न० (सत्त्व) પૃથ્વ્યાદિ ચાર સ્થાવર. (૨) સામાન્ય જીવ; પ્રાણી. (૩) ઉત્સાહ; હોંશ. (૪) પરાક્રમ; બળ.

सत्त. त्रि० (सक्त) આસક્ત; તન્મય થએલ. (૨) અહોરાત્રના બીજા મુહૂર્તનું નામ.

सत्त. त्रि० (सप्तन्) સાત; સંખ્યાવાચક શબ્દ.

सत्तइ. पुं० (शत्यकि) ઐરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ૧૦ મા તીર્થંકર.

सत्तंग. न० (सप्ताङ्ग) હાથીના સાત અંગ- ૪ પગ, સુંડ, પુચ્છ અને લિંગ.

सत्तघरंतरिय. त्रि० (सप्तगृहान्तरिक) સાત ઘરને અંતરે ભિક્ષા લેવાનો અભિગ્રહ ધરનાર ગોસાળામતનો અનુયાયી.

सत्तचत्तालीसा. स्त्री० (सप्तचत्वारिंशत्) ४७; સુડતાલીસ.

सत्तट्ठि. स्त्री० (सप्तषष्टि) સડસઠ; ६७.

सत्तणउइ. स्त्री० (सप्तनवति) ९७; સત્તાણું.

सत्ततरि. स्त्री० (सप्तसप्तति) સતોતેર; ७७ ની સંખ્યા.

सत्ततीसा. स्त्री० (सप्तत्रिंशत्) સાડત્રીશ.

सत्तमासिया. स्त्री० (सप्तमासिकी) ભિક્ખુની સાતમી પડિમા કે જેમાં અન્ન પાણીની સાત દાત ઉપરાંત કલ્પે નહીં.

सत्तमी. स्त्री० (सप्तमी) સાતમ. (૨) સાતમી વિભક્તિ. (૩) સાતમા નંબરની.

सत्तरस त्रि० (सप्तदश) સત્તર; १७.

सत्तराइंदिया. स्त्री० (सप्तरात्रिंदिवा) સાત રાત્રિ અને સાત દિવસ પ્રમાણ ભિક્ખુની આઠમી નવમી અને દશમી પડિમા.

सत्तरि. स्त्री० (सप्तति) ७०; સીતેર.

सत्तवण्ण. पुं० (सप्तपर्ण) એ નામનું એક વૃક્ષ.

सत्तवण्णवण. न० (सप्तपर्णवन) સપ્તપર્ણ વૃક્ષનું વન જે સૂર્યાભ વિમાનના દક્ષિણ દરવાજાથી ૫૦૦ જોજન છેટે આવેલું છે.

सत्तवत्त. पुं० (सप्तपत्र) સપ્તપર્ણ; વૃક્ષ વિશેષ.

सत्तवन्न. पुं० (सप्तपर्ण) નાગકુમાર દેવતાનું ચૈત્યવૃક્ષ.

सत्तवन्नवडिंसअ. पुं० (सप्तपर्णावतंसक) એ નામનું એક વિમાન.

सत्तसट्ठि. स्त्री० (सप्तषष्टि) સડસઠ; સાઠ અને સાત.

सत्तसत्तमिया. स्त्री० (सप्तसप्तमिका) સાત સપ્તક-૪૯ દિવસનું-એક અભિગ્રહ તપ.

सत्तहुत्तरि. स्त्री० (सप्तसप्तति) ७७; સીતોતેર.

सत्ता. स्त्री० (सत्ता) જેને લીધે પદાર્થોનું અસ્તિત્વ છે તે સત્તા.

सत्ताणउया. स्त्री० (सप्तनवति) ९७; સત્તાણું.

सत्तावण्णा. } स्त्री० (सप्तपञ्चाशत्) સત્તા-
सत्तावन्ना. } વન; ५७.

सत्तावरी. स्त्री० (सतावरी) કંદમૂળની એક જાત.

सत्तावीसइ. } स्त्री० (सप्तविंशति) સત્તાવીસ;
सत्तावीसा. } २७.

सत्तासीइ. स्त्री० (सप्ताशीति) સત્તાસી; ८७.

सत्ति. स्त्री० (शक्ति) એક પ્રકારનું આયુધ; શસ્ત્રની એક જાત. (૨) વશિષ્ટ ગોત્રની એક શાખા. (૩) તે શાખામાં જન્મેલ. (૪) त्रि० શક્તિ; સામર્થ્ય; બળ.

सत्तिग्गह. त्रि० (शक्तिग्रह) શક્તિ નામનું આયુધ ગ્રહણ કરનાર.

सत्तिपण्ण. पुं० (सप्तपर्ण) સૂર્યાભના સપ્તપર્ણ વનનો રક્ષક દેવતા.

सत्तिवण्ण. पुं० (सप्तवर्ण) એ નામનું વૃક્ષ કે જેની નીચે બીજા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું. (૨) સપ્તપર્ણ વન. (૩) તે વનનો રક્ષક દેવતા.

सत्तिवण्णवडंसय. पुं० (सप्तपर्णावतंसक) એ નામનું એક વિમાન.

सत्तु. पुं० (शत्रु) શત્રુ; વૈરી.

सत्तु. पु० (सक्तु) સાથવો; ખાવાનો એક પદાર્થ.

सत्तुचुन्न. न० (सक्तुचूर्ण) સાથવાનો; ભુક્કો.

सत्तुसेण. पुं० (शत्रुसेन) અંતગડ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) ભદ્દલપુર નિવાસી નાગ ગાથાપતિની પત્ની સુલસાનો પુત્ર.

सत्थ. पुं० (सार्थ) સાથ; મુસાફરોનો સમૂહ.

सत्थ. न० (शास्त्र) શાસ્ત્ર; આગમ.

सत्थ. न० (शस्त्र) શસ્ત્ર; તલવાર આદિ હથિયાર. (૨) હળ, કોદાળી વગેરે ખેતીનાં સાધન. (૩) અસંયમ–કષાય.

सत्थणिवेस. पुं० (सार्थनिवेश) સાર્થવાહના સાથની છાવણી.

सत्थपरिणामिय. } **सत्थपरिणय.** } त्रि० (शस्त्रपरिणत) શસ્ત્રથી પરિણત થયેલ; અચિત્ત થયેલ.

सत्थपरिण्णा. } **सत्थपरिन्ना.** } स्त्री० (शस्त्रप्रतिज्ञा) એ નામનું આચારાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના નવ અધ્યયનમાંનું પહેલું અધ્યયન.

सत्थय. त्रि० (सार्थक) અર્થ સહિત; સફળ.

सत्थवाह. पुं० (सार्थवाह) મોટા સાથને લઇ મુસાફરી કરનાર સાર્થવાહ.

सत्थातीय. त्रि० (शस्त्रातीत) શસ્ત્રથી રહિત. (૨) જેને શસ્ત્ર લાગ્યું હોય તે.

सत्थार. त्रि० (शास्तृ) શાસન–આજ્ઞા કરનાર; નાયક; આચાર્ય.

सत्थिग. } **सत्थिय.** } पुं० (स्वस्तिक) સાતમા તીર્થંકરનું લાંછન.

सत्थोवाडण. न० (शस्त्रावपाटन) શસ્ત્રથી શરીર વિદારીને મૃત્યુ પામવું; બાળમરણનો એક પ્રકાર.

सदा. अ० (सदा) સદા; હમેશ; નિત્ય.

सदारमंतभेय. पुं० (स्वदारमन्त्रभेद) પોતાની સ્ત્રીની ગુપ્તવાત બીજાને કહેવી તે; બીજા વ્રતનો ત્રીજો અતિચાર.

सदारा. स्त्री० (सदारा) ધરણેંદ્રની ત્રીજી અગ્રમહિષીનું નામ.

सदावरी. स्त्री० (शतावरी) તેઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

सदेस. पुं० (स्वदेश) પોતાનો દેશ.

सद्द. पुं० (शब्द) શબ્દ; અવાજ; જીવ શબ્દ, અજીવ શબ્દ અને મિશ્ર શબ્દ એ ત્રણમાંનો ગમે તે એક. (૨) શબ્દ પ્રધાન નય; સાત નયમાંનો એક.

सद्दकरण. न० (शब्दकरण) ઉદાત્ત વગેરે સ્વર વિશેષ.

सद्दणय. पुं० (शब्दनय) અર્થ કરતાં શબ્દને પ્રાધાન્ય આપનાર દૃષ્ટિ; શબ્દ, સમભિરૂઢ અને એવંભૂત એ ત્રણ નય.

सद्दपरियारग. त्रि० (शब्दपरिचारक) પરસ્પર શબ્દ સાંભળીને વિષય તૃપ્તિ કરનાર; શબ્દરૂપ વિષયને સેવનાર.

सद्दपरियारणा. स्त्री० (शब्दपरिचारणा) શબ્દ સાંભળીને વિષયતૃપ્તિ કરવી તે; શબ્દરૂપે વિષય સેવન.

सद्दवेहि. त्रि० (शब्दवेधिन्) શબ્દનું લક્ષ્ય રાખી બાણ મારનાર.

सद्दहण. न० } **सद्दहणा.** स्त्री० } (श्रद्धान) શ્રદ્ધા રાખવી તે.

सद्दहिय. त्रि० (श्रद्धित) શ્રદ્ધા રાખેલ; ખાતરીથી માનેલ.

सद्दाणुवाअ. पुं० (शब्दानुपात) ક્ષેત્રની મર્યાદાથી બહાર રહેલને સાદ કરી બોલાવવો તે; દશમા વ્રતનો ત્રીજો અતિચાર.

सद्दालपुत्त. पुं० (शकडालपुत्र) મહાવીર સ્વામિના દશ શ્રાવકમાંનો એક કે જે જાતનો કુંભાર હતો.

सद्दावति. पुं० (शब्दापातिन्) એ નામનો એક વાટલો વૈતાઢ્ય પર્વત.

सद्दावित. } **सद्दाविय.** } त्रि० (शब्दापित) બોલાવેલ.

सद्दिअ. त्रि० (शब्दित) પ્રસિદ્ધિ પામેલ.

सद्दिय. त्रि० (शाब्दिक) શબ્દશાસ્ત્રને જાણનાર; વૈયાકરણી.

सद्दु. स्त्री० (शद्रु) એ નામની એક નદી કે જે સિંધુ નદીમાં મળે છે.

सद्दूल. पुं० (शार्दूल) સિંહ.

सद्ध. पुं० (श्राद्ध) પિતરાદિની ક્રિયા; શ્રાદ્ધ. (૨) શ્રાવક.

सद्धा. स्त्री० (श्रद्धा) तत्त्वरुचि; तत्त्वनिश्चय; श्रद्धा; आस्था. (२) प्रीति; भक्ति. (३) इच्छा; अभिलाषा.

सद्धाण. न० (श्रद्धान) सम्यक् दर्शन. (२) प्रतीति; विश्वास.

सद्धिं. अ० (सार्धम्) साथे; सगाथे जोडे.

सद्धेय. त्रि० (श्रद्धेय) श्रद्धा करवा योग्य.

सनप्फय. त्रि० (सनखपद) नहोराळां पगवाळां जानवर; सिंह विगेरे.

सन्न. त्रि० (संज्ञ) सारी रीते जाणनार.

सन्न. त्रि० (सन्न) मग्न थयेल; खुंची गयेल. (२) आसक्त.

सन्नत. त्रि० (सन्नत) जुओ " सण्णय " शब्द.

सन्नद्ध. त्रि० (सन्नद्ध) बख्तर आदि बांधेल.

सन्नद्धबद्ध. त्रि० (सन्नद्धबद्ध) कवच पहेरी तैयार थयेल.

सन्ना. स्त्री० (संज्ञा) आहार, भय, मैथुन अने परिग्रह विषेनी लागणी. (२) मतिज्ञान विशेष; समजण. (३) मान्यता; श्रद्धा. (४) संकेत; नाम. (५) हाजत; शौचनी शंका.

सन्नाक्खर. न० (संज्ञाक्षर) ब्राह्म्यआदि लिपि गत अकारादि अक्षर; द्रव्यश्रुतनो एक भेद.

सन्नाय. त्रि० (स्वज्ञात) पोतानां सगां व- हालां.

सन्नि. त्रि० (संज्ञिन्) मनवाळा पंचेंद्रिय जीव. (२) श्रावक.

सन्निअ. त्रि० (संज्ञित) संज्ञावाळुं.

सन्निकास. त्रि० (सन्निकाश) समान; सरखुं.

सन्निक्खित्त. त्रि० (सन्निक्षिप्त) दाटेलुं; मुकेलुं.

सन्निगास. त्रि० (सन्निकास) समान; तुल्य.

सन्निचय. पुं० (सन्निचय) धान्यादिनो संग्रह.

सन्निज्झ. न० (सान्निध्य) समीपता.

सन्निधान. न० (सन्निधान) वस्त्रादि व्यवस्था पूर्वक राखवां ते.

सन्निनाअ. पुं० (सन्निनाद) प्रतिशब्द; पडघो.

सन्निनाण. न० (संज्ञिज्ञान) जातिस्मरण ज्ञान; जेना बळथी संज्ञी पंचेंद्रियना लगोलग नवसो भवनुं स्मरण थाय ते ज्ञान.

सन्निपज्जत्त. त्रि० (संज्ञिपर्याप्त) जेणे पर्याप्ति बांधी पुरी करी छे एवो संज्ञी.

सन्निपाय. पुं० (सन्निपात) एकठुं करवुं. (२) समूह.

सन्निभ. त्रि० (सन्निभ) समान; सरखुं.

सन्नियट्टचारि. त्रि० (सन्निवृत्तचारिन्) निषिद्ध घरनी भिक्षाने त्यजी देनार. (साधु).

सन्निर. न० (सन्नीर) शाक पांदडुं.

सन्निरुद्ध. त्रि० (सन्निरुद्ध) रोकवामां आवेल; अटकावेल; संकेलेल.

सन्निवडिअ. त्रि० (सन्निपतित) पडेलुं.

सन्निवाअ. पुं० (सन्निपात) सन्निपातभाव; उदयिकादि भावोनो संयोग.

सन्निवाइय. त्रि० (सान्निपातिक) वात, पित्त अने कफना विकारथी थतो व्याधि; त्रिदोष.

सन्निवात. पुं० (सन्निपात) एकत्र संयोग.

सन्निविट्ठ. त्रि० (सन्निविष्ट) सारी रीते बेठेलुं.

सन्निवेस. पुं० (सन्निवेश) यात्राळुओने मु- साफरीमां रहेवानुं स्थान–धर्मशाळा वगेरे. (२) भरवाडने जंगलमां रहेवानुं स्थान– नेसडो.

सन्निसण्ण. } **सन्निसन्न.** } त्रि० (सन्निषण्ण) बेठेलुं; निवास करेलुं.

सन्निह. त्रि० (सन्निभ) तुल्य; समान.

सन्निहाण. पुं० (सन्निधान) आधार.

सन्निहि. पुं० (सन्निधि) संग्रह; संचय.

सन्निहिय. त्रि० (सन्निहित) नजीकनुं.

सपक्ख. न० (सपक्ष) पडखे; जोडाजोड; बाजुए.

सपक्खल. પું० (स्वपक्ष) પોતાનો પક્ષ; સજાતીય વર્ગ.

सपक्खओ. અ० (सपक्षतस्) જોડાજોડ; બરાબર રીતે.

सपक्खि. અ० (सपक्ष) એક વસ્તુની સામે બીજી વસ્તુ એવી રીતે સન્મુખ રહે કે એના પક્ષ-પડખાં બરાબર સમકક્ષામાં આવે ત્યાં આ શબ્દ વપરાય.

सपक्खिसपडिदिसिं. અ० (सपक्षसप्रतिदिश्) જ્યાં બે વસ્તુની સામસામે દિશા વિદિશા સમાન-એક સરખી થાય ત્યાં આ શબ્દ વપરાય.

सपज्जवसिय. ત્રિ० (सपर्यवसित) વિનાશવાળું; અવસાન સહિત; છેડા સહિત.

सपडिक्कम. ન० (सप्रतिक्रम) ભત્તપચ્ચખ્ખાણ સંથારાનો એક પ્રકાર કે જેમાં ઉઠ બેસ થઇ શકે, શરીર હલાવી ચલાવી શકાય, તેવું અનશન વ્રત.

सपडिक्कमण. પું० (सप्रतिक्रमण) પ્રતિક્રમણ સહિત કલ્પ-અર્થાત્ મહાવીરસ્વામીના સાધુને અવશ્ય બે વખત પ્રતિક્રમણ કરવુંજ જોઇએ, તેથી તેનો કલ્પ-ધર્મ સપ્રતિક્રમણ કહેવાય.

सपडिदिसिं. અ० (सप्रतिदिश्) એક વસ્તુની સામે બીજી વસ્તુ એવી કક્ષામાં આવે કે એની પ્રતિદિશા સમાન-સરખી થાય તે.

सपत्तिय. ત્રિ० (सपात्रिक) પાત્ર-આધાર સહિત; કોઇને પણ આધારે રહેલ.

सपरिकम्म. ત્રિ० (सपरिकर्मन्) પરિકર્મ-હલન ચલનાદિ ચેષ્ટા-તે સહિત; સંથારાનો એક પ્રકાર. (૨) પરિકર્મ-સાધુના મૂળગુણની ઘાતરૂપ દોષ, તેણે કરી સહિત.

सपाहुडिय. ત્રિ० (सप्राभृतिक) પ્રાહુણાને માટે જેમ મકાન સાફસુફ કરી લિંપે-વામાં આવે તેમ સાધુને માટે લિંપણ ગુંપણ કરવામાં આવે તે પાહુડિયા દોષ, તે સહિત.

सपिंडरस. પું० (सपिण्डरस) ખજૂર વગેરે રસમય પદાર્થ.

सपुव्वावर. ત્રિ० (सपूर्वापर) પહેલા તથા છેલ્લા સહિત.

सपोग्गल. ત્રિ० (सपुद्गल) કર્મ પુદ્ગળ સહિત; સંસારી જીવ.

सप्प. પું० (सर्प) સાપ; નાગ. (૨) અશ્લેષા નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા; નાગ દેવતા.

सप्पडिकम्म. ત્રિ० (सप्रतिकर्मन्) જુઓ "સપડિકમ્મ" શબ્દ.

सप्पसुगंधा. સ્ત્રી० (सर्पसुगन्धा) એ નામની સાધારણ વનસ્પતિ.

सप्पह. પું० (सत्पथ) સન્માર્ગ; સત્પુરૂષો જે માર્ગે ચાલ્યા હોય તે માર્ગ.

सप्पि. ન० (सर्पिष्) ઘી; ઘૃત.

सप्पिआसव. } **सप्पियासव.** } પું० (सर्पिराश्रव) ઘૃત સમાન મધુર વચનની લબ્ધિવાળા સાધુ.

सप्पिसलग. ત્રિ० (सपिशाचक) પિશાચના આવેશવાળો.

सप्पी. સ્ત્રી० (सर्पिणी) નાગણ.

सप्पुरिस. પું० (सत्पुरुष) મહાપુરૂષ; સજ્જન. (૨) દક્ષિણ તરફના કિંપુરૂષ દેવતાનો ઇન્દ્ર.

सफल. ત્રિ० (सफल) સફળ; સાર્થક.

सबर. પું० (शबर) એ નામનો એક મ્લેચ્છ દેશ. (૨) ત્રિ० શબર દેશમાં રહેનાર.

सबरिया. સ્ત્રી० (शबरिका) } **सबरी.** સ્ત્રી० (शबरी) } શબર દેશમાં જન્મેલી દાસી.

सबल. પું० (शबल) ચારિત્રને દૂષિત બનાવનાર એકવીસ જાતના શબલ દોષો,જેવાકે ૧ હસ્તકર્મ, ૨ મૈથુન, ૩ રાત્રિ ભોજન, ઇત્યાદિ. (૨) ચોથી જાતના પરમાધામી. (૩) ત્રિ० કાબરૂં; મેલું; ઝાંખું. (૪) અતિચાર સહિત; દોષવાળું.

सब्बल. પું० (शब्बल) ભાલો; શસ્ત્રની એક જાત.

सब्भाव. પું० (सद्भाव) સારો ભાવ. (૨) જિનેશ્વરે કહેલ પ્રવચન તત્વ. (૩) અ-સ્તિત્વ; હયાતી. (૪) સત્ય આકાર; વસ્તુના મૂળ આકાર જેવો આકાર. (૫) સદ્ભૂત-વિદ્યમાન પદાર્થ.

सब्भावठवणा. સ્ત્રી० (सद्भावस्थापना) વસ્તુનો વાસ્તવિક આકાર; વસ્તુના મૂળ આકાર જેવો આકાર.

सब्भावपच्चक्खाण પું० (सद्भावप्रत्याख्यान) સંસારનો સર્વથા ત્યાગ; સર્વ સંવર રૂપ શૈલેશી અવસ્થા.

सब्भिंतर. ન० } (साभ्यन्तर) અંદર;
सब्भिंतरिय. ન० } માંહ્ય.

सब्भूय. ત્રિ० (सद्भूत) યથાર્થ; સત્ય.

सभा. સ્ત્રી० (सभा) મેળાવડો; પરિષદ; સભા. (૨) વ્યાખ્યાનશાળા; કથાગૃહ.

सभाव. પું० (स्वभाव) પ્રકૃતિ; સ્વભાવ.

सभावसंपन्न. ત્રિ० (स्वभावसंपन्न) કુદરતી રીતે પાકે તે દરાખ વગેરે.

सम. ત્રિ० (सम) બરાબર; સરખું; ઉંચું નીચું નહિ તે. (૨) જેના ચારે ચરણમાં સરખા અક્ષરો હોય તેવું પદ્ય. (૩) બરાબર તાલ સહિત ગાવું તે; ગાયનના આઠ ગુણમાંનો એક ગુણ. (૪) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सम. પું० (श्रम) પરિશ્રમ; થાક.

समइक्कंत. ત્રિ० (समतिक्रान्त) સારી રીતે પાર પામેલ.

समइय. ત્રિ० (सामयिक) એક સમયની સ્થિતિવાળો.

समइय. ન० (सामायिक) સાવદ્ય યોગની નિવૃત્તિ રૂપ સામાયિક ચારિત્ર.

समं. અ० (समम्) સાથે.

समंतओ. અ० (समंततस्) } સર્વ બાજુએ;
समंता. અ० (समंतात्) } ચારે તરફ.

समक्खाय. ત્રિ० (समाख्यात) કહેલું.

समगं. અ० (समकम्) એકીસાથે; યુગપત્.

समग्ग. ત્રિ० (समग्र) સમસ્ત; સઘળું; આખું.

समचउरंस. ન० (समचतुरस्र) પલાંઠીવાળી બેસતાં શરીરની ઉંચાઇ અને પહોળાઇ સરખી થાય, ચારે ખુણા સરખા પડે તે સંસ્થાન-આકૃતિનું નામ; ૭ સંઠાણમાંનું પ્રથમ સંઠાણ

समचउरंससंठाण. ન० (समचतुरस्रसंस्थान) જુઓ "ઉપલો" શબ્દ.

समचारि. ત્રિ० (समचारिन्) મહિનાના નામ સરખા નામવાળા નક્ષત્રો જેવા કે અ-શ્વિની, કૃત્તિકા, મૃગશિર, ઇત્યાદિ.

समच्चण. ન० (समर्चन) પૂજા; અર્ચન.

समज्जिय. ત્રિ० (समर्जित) સમર્જન કરેલું; ભેગું કરેલું.

समज्झ. ત્રિ० (समध्य) વચલા ભાગ સહિત; મધ્યભાગ સહિત.

समट्ठ. ત્રિ० (समर्थ) સમર્થ; શક્તિસંપન્ન. (૨) યુક્ત; ઉચિત; ઘટિત.

समड्ढिय. ત્રિ० (समर्द्धिक) તુલ્ય ઋદ્ધિવાળા- (દેવ વગેરે.)

समण. પું० (श्रमण) મુનિ; નિર્ગ્રંથ; સર્વ પાપદોષથી રહિત સાધુ. (૨) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીનું ઉપનામ. (૩) શાક્યાદિ બૌદ્ધ વગેરેના સાધુ. (૪) તપશ્ચર્યા કર-વામાં ઉદ્યત; તપ વગેરે કષ્ટ સહનાર. (૫) નિર્ગ્રંથ, શાક્ય, તાપસ, ગેરૂક અને આજીવક એ પાંચમાંનો ગમે તે એક. (૬) પાખંડી લોક.

समणधम्म. પું० (श्रमणधर्म) ખંતિ, મુત્તિ વગેરે દશ પ્રકારનો મુનિધર્મ.

समणभूअ. ત્રિ० (श्रमणभूत) શ્રાવકની અગીયારમી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે ૧૧ માસ સુધી સાધુની માફક વર્તે.

समणसंघ. पुं॰ (श्रमणसंघ) સાધુ સમુદાય.

समणाउस. पुं॰ (श्रमणायुष्मत्) આયુષ્યમંત શ્રમણ-સાધુ; હે આઉખાવાળા સાધુ! (એ સંબોધનમાં આ શબ્દ વપરાય છે.

समणी. स्त्री॰ (श्रमणी) સાધ્વી; આર્યા.

समणुचिन्न. त्रि॰ (समनुचीर्ण) આચરેલું; વર્તમાનમાં મુકેલું.

समणुन्न. त्रि॰ (समनुज्ञ) સમ્યક્ અનુજ્ઞા-અનુમોદન-સંમતિ આપનાર. (૨) મુનિ પાસે બોધ પામેલ; પ્રવ્રજ્યાને યોગ્ય. (૩) ઉદ્યુક્તવિહારી. (૪) સાંભોગિક; જેની સાથે સાધુને આહાર પાણીનો વ્યવહાર હોય તે. (૫) લોકસંમત; લોકમાન્ય.

समणुन्ना. स्त्री॰ (समनुज्ञा) સ્વાભાવિક ગુણ યુક્ત પુરૂષને યોગ્ય પદવી દેવી તે.

समणुबद्ध. त्रि॰ (समनुबद्ध) નિરંતર બંધાયેલ.

समणुभाव. पुं॰ (समनुभाव) પરિણામ; કાર્યબળ.

समणुवण्ण. पुं॰ (समनुपन्न) સમ્યક્ પ્રકારે પામેલ-ધારણ કરેલ.

समणुस्सय. पुं॰ (समनूछ्रय) વૃદ્ધિ પામેલ પુદ્‌ગલ.

समणोवासग. } **समणोवासय.** } पुं॰ (श्रमणोपासक) સાધુની સેવા ભક્તિ કરનાર; શ્રાવક.

समणोवासिया. स्त्री॰ (श्रमणोपासिका) સાધુની સેવા-ભક્તિ કરનારી; શ્રાવિકા.

समण्णय. पुं॰ (समन्वय) યોગ્યરીતે ઘટના કરવી; અન્વય કરવો.

समण्णागय. त्रि॰ (समन्वागत) યુક્ત; પ્રાપ્ત.

समण्णिय. त्रि॰ (समन्वित) સારી રીતે સંબંધમાં આવેલ.

समतल. न॰ (समतल) સરખી સપાટી.

समतलपइया. स्त्री॰ (समतलपदिका) ભૂમિ ઉપર બન્ને પગ સરખા રાખવા તે.

समताल. न॰ (समताल) સરખો તાલ આપવાની કળા.

समतिक्कंत. त्रि॰ (समतिक्रान्त) ઉલ્લંઘી ગયેલ.

समत्त. त्रि॰ (समाप्त) પુરૂં; સમાપ્ત.

समत्त. त्रि॰ (समस्त) સર્વ; સઘળું.

समत्ति. स्त्री॰ (समाप्ति) પરિપૂર્ણતા.

समत्थ. त्रि॰ (समर्थ) સમર્થ; શક્તિવાન.

समदिट्ठि. त्रि॰ (समदृष्टि) સમ દૃષ્ટિવાળો.

समन्नागय. त्रि॰ (समन्वागत) સંયમ અનુષ્ઠાનયુક્ત.

समन्नित. त्रि॰ (समन्वित) યુક્ત; સહિત.

समपायपुया. स्त्री॰ (समपादपुता) બે પગ તથા ધગડા જમીનને લગાડી બેસવું તે; એક પ્રકારનું આસન.

समप्पभ. पुं॰ (समप्रभ) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

समप्पिय. त्रि॰ (समर्पित) અર્પણ કરેલું.

समभर. त्रि॰ (समभर) પરિપૂર્ણ ભરેલ.

समभाविय. त्रि॰ (समभावित) શુદ્ધ અન્તઃકરણવાળું; સમભાવિત થયેલ.

समभिआवण्ण. त्रि॰ (समभ्यापन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; પાસે આવેલ.

समभिरूढ. पुं॰ (समभिरूढ) સાત નયમાંનો છઠ્ઠો નય; લિંગ પર્યાય અને વચનના ભેદથી અર્થભેદ માનનાર એક દૃષ્ટિ. (૨) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગસૂત્રનો ૧૯ મો ભેદ.

समभिलोइय. त्रि॰ (समभिलोकित) સમ્યક્ પ્રકારથી અવલોકન કરેલ.

समभिलोय. पुं॰ (समभिलोक) અવલોકન કરવું; જોવું.

समय. पुं॰ (समय) ક્ષણ; કાળનો ન્હાનામાં ન્હાનો અંશ. (૨) સમય; વખત; કાળ. (૩) સિધ્ધાન્ત; પ્રવચન; આગમ. (૪) ભાંગા; વિકલ્પ કરવાની વ્યવસ્થા. (૫)

સંયમ; સદાચાર. (૬) અદ્ધા સમય–કાળ-દ્રવ્ય; ૭ દ્રવ્યમાંનું એક દ્રવ્ય. (૭) નાસ્તિક વગેરેના મતનું ખણ્ડન જેમાં છે તે સૂયગડાંગ સૂત્રના પ્રથમ અધ્યયનનું નામ. (૮) સામાયકવ્રત; શ્રાવકનું નવમું વ્રત.

समयं. अ० (समकम्) યુગપત્; એકી સાથે.

समयक्खित्त. न० / **समयक्खित्तिय.** पुं० / **समयक्खेत्त.** न० } (समयक्षेत्र) અઢી દ્વીપ પ્રમાણ મનુષ્ય ક્ષેત્ર.

समयन्न. त्रि० (समयज्ञ) સ્વસિદ્ધાંત અને પરસિદ્ધાંતને જાણનાર.

समयप्पवाय. पुं० (समयप्रवाद) એ નામનો આઠમો પૂર્વ.

समया. स्त्री० (समता) સમભાવ; સમતા.

समर. पुं० (समर) સંગ્રામ; યુધ્ધ. (૨) નીચ માણસોનું નિવાસસ્થાન.

समरइत्तार. त्रि० (स्म) સંભારનાર; સ્મરણ કરનાર.

समरणीय. त्रि० (स्मरणीय) સ્મરણ કરવા યોગ્ય.

समलिहिय. त्रि० (समलिखित) સરખી પંક્તિમાં આલેખેલ.

समवगूढ. त्रि० (समवगूढ) વિંટાયેલું; ઘેરાયેલું.

समवसढ. त्रि० (समवसृत) બીરાજમાન થયેલ; પધારેલ.

समवसरण. न० (समवसरण) .જિનેશ્વરની દેશનાભૂમિ.

समवाइ. न० (समवायिन्) સમવાયિ કારણ; ઉપાદાન કારણ, જેમ ઘડાનું કારણ માટી.

समवाय. पुं० (समवाय) અગીયાર અંગમાંનું ૪ થું સમવાયાંગ સૂત્ર. (૨) વેપારી વગેરેનો સમુદાય. (૩) ઇન્દ્ર.

समवायमह. न० (समवायमहस्) ઇંદ્ર મહોત્સવ.

समसीसिया. स्त्री० (   ) સ્પર્ધા; ચડસાચડસી.

समसेणि. स्त्री० (समश्रेणि) સરખી પંક્તિ; હારબંધ.

समहिट्ठअ. त्रि० (समधिष्ठक) કારભારી; અધિકારી; અધિષ્ઠાતા.

समहिय. त्रि० (समधिक) અધિક; વધારે.

समा. स्त्री० (समा) આરો; સમય વિશેષ.

समाअ. पुं० (समाय) સામાયિક.

समाइट्ठ. त्रि० (समादिष्ट) ફરમાવેલ.

समाइराण. त्रि० (समाकीर्ण) વ્યાપ્ત; આકુળ વ્યાકુળ.

समाउत्त. त्रि० (समायुक्त) સહિત; યુક્ત; વિશિષ્ટ.

समाउल. त्रि० (समाकुल) વ્યાકુળ.

समाएस. पुं० (समादेश) અમુક આહાર સાધુને આપવા માટે કલ્પી રાખવો તે; આહારનો એક દોષ.

समाकरिसण. न० (समाकर्षण) ખેંચવું.

समाकाल. पुं० (समयकाल) ૭ આરાની પ્રવૃત્તિરૂપ કાળ.

समागम. पुं० (समागम) સમાગમ; મેળાપ.

समागय. त्रि० (समागत) આવેલ.

समाचार. पुं० (समाचार) આચરણ; અનુષ્ઠાન.

समाण. त्रि० (सत्) છતું; વિદ્યમાન.

समाण. त्रि० (समान) સરખું; તુલ્ય. (૨) અણપન્ની જાતના વ્યંતર દેવતાનો બીજો ઇંદ્ર. (૩) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) ચાલવાની શકિત ક્ષીણ થવાથી એક ઠેકાણે સ્થિર વાસ રહેનાર સાધુ.

समाणइत्तार. त्रि० (समानेतृ) અનુષ્ઠાન કરનાર.

समादाण. न० (समादान) અંગીકાર કરવું તે.

समादेय. त्रि० (समादेय) ગ્રહણ કરવા યોગ્ય.

समाधाण. न० (समाधान) સમાધાન કરવું.

समाधि. पुं० (समाधि) મનની સ્વસ્થતા. (૨) શ્રુતચારિત્રરૂપધર્મ.

समानीय. त्रि० (समानीत) સમ્યક્ પ્રકારે આણેલું.

समामेव. अ० (सममेव) એકજ વખતે.

समाय. पुं० (समकाल) તુલ્યકાળ.

समाय. पुं० (समाज) સમુદાય.

समायान. न० (समादान) ગ્રહણ કરવું; સ્વીકારવું.

समायार. पुं० (समाचार) આચરણ; અનુષ્ઠાન.

समायारअ. त्रि० (समाचारक) આચરણ કરનાર.

समायारी. स्त्री० (समाचारी) દશ પ્રકારની સાધુ સમાચારી. (૨) શિષ્ટ પુરૂષોએ સારીરીતે આચારમાં મુકેલ ક્રિયા.

समारंभ. पुं० (समारम्भ) મન વચન અને કાયાથી પરને દુઃખ ઉપજાવવું તે.

समारयणा. स्त्री० (समारचना) સુધારવું તે.

समारूढ. त्रि० (समारूढ) સારીરીતે આરૂઢ થયેલો.

समालिहण. न० (समालेखन) લેપ કરવો; ચોપડવું.

समालोयण. न० (समालोचन) વિચારણા; નિરીક્ષણ.

समावडिअ. त्रि० (समापतित) આવી પડેલું; જોડાયેલું; બંધાયેલું.

समावरण. } समावन्न. } त्रि० (समापन्न) પ્રાપ્ત થયેલ; પામેલ.

समास. पुं० (समास) સંક્ષેપ; ટુંકાણ. (૨) બેથી વધારે પદોનું પરસ્પર જોડાણ. (૩) સામાયિક.

समासीण. त्रि० (समासीन) સારીરીતે બેઠેલ.

समाहत. } समाहय. } त्रि० (समाहत) હણેલું; મારેલું.

समाहरणया. स्त्री० (समाहरणा) અકુશળ મન વચન આદિનો નિરોધ કરવો તે.

समाहाण. न० (समाधान) વિષય વિકારની નિવૃત્તિ; સ્વાસ્થ્ય.

समाहारा. स्त्री० (समाहारा) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી આઠ દિશાકુમારીમાંની પહેલી દિશાકુમારી. (૨) પખવાડીઆની પંદર રાત્રિમાંની બારમી રાત્રિનું નામ.

समाहि. पुं० (समाधि) સમાધિ; ચિત્તનું સ્વાસ્થ્ય-સ્થિરતા; અંતઃકરણની એકાગ્રતા; યોગનું એક અંગ. (૨) સૂયગડાંગ સૂત્રનું ૧૦ મું અધ્યયન. (૩) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર ૧૭ મા તીર્થંકર. (૪) ધર્મપ્રાપ્તિ. (૫) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર આદિ મોક્ષમાર્ગ.

समाहिनाम. न० (समाधिनामन्) સૂયગડાંગ સૂત્રના દશમા અધ્યયનનું નામ.

समाहिय. त्रि० (समाहित) સમાધિ પામેલ; સ્વસ્થ થયેલ; શાન્ત થયેલ.

समाहियच्च. त्रि० (समाहितार्चि) શાન્ત જ્વાળાવાળો.

समिइ. स्त्री० (समिति) ગમન આદિ ક્રિયામાં યતના રાખવી તે; ઇર્યા આદિ પાંચ સમિતિ. (૨) મળવું; એકત્ર થવું. (૩) સામગ્રી.

समिइमा. स्त्री० (समितिमा) દહિં અથવા દુધની તર. (૨) એક જાતનો ખાદ્ય પદાર્થ.

समिक्खा. स्त्री० (समीक्षा) તત્ત્વ વિચારણા.

समिति. स्त्री० (समिति) ગમન, ભાષણ આદિ ક્રિયામાં ઉપયોગ રાખવો તે; ઇર્યા આદિ પાંચ સમિતિમાંની ગમે તે એક. (૨) ઋદ્ધિ.

समिद्ध. त्रि० (समृद्ध) સમૃદ્ધિવાન; ધન ધાન્ય આદિથી પરિપૂર્ણ.

समिद्धि. स्त्री० (समृद्धि) ધનધાન્યાદિ વિભૂતિ.

समिय. त्रि० (समित) ચાલવામાં, બોલવામાં, ગવેષણા કરવામાં, વસ્તુને લેવા મુકવામાં અને પરઠવવામાં ઉપયોગ રાખી યતના-

थी वर्तनार; पांच समितियुक्त. (२) प्रमाणवाळो; परिमित. (३) शांत थयेल; अहंकारनो त्याग करेल. (४) सम्यक् प्रकारे प्राप्त थयेल. (५) सरखा अवयववाळो. (६) न० निरंतर; हमेशां; सर्वकाळ.

समिय. त्रि० (सम्यक्) सम्यक्; सारुं; श्रेष्ठ.

समिय. त्रि० (शमित) उपशमावेलुं.

समिय. स्त्री० (समिध्) इन्धण. (२) लोट दहीं वगेरे यज्ञोपयोगी द्रव्यो.

समियदंसण. त्रि० (सम्यग्दर्शन) सम्यग् दृष्टिवाळो; सम्यक् दर्शनवाळो.

समिया. स्त्री० (समिता) चमरेन्द्र वगेरेनी अन्दरनी सभा के जेना सभासदो तेडाव्या आवे.

समिया. अ० (सम्यक्) सारीपेठे; सारीरीते.

समिया. स्त्री० (शमिता) समता; साम्यभाव. (२) उपशम भाव.

समिला. स्त्री० (समिला) धोंसरीमां जोतर बांधवानो लाकडानो खीलो; समोल.

समिहा. स्त्री० (समिध्) अश्वत्थ आदि वृक्षनी प्रतिशाखाना कटका; समिध-हवनने योग्य सामग्री.

समी. स्त्री० (शमी) खीजडानुं झाड; दशेराने दिवसे पूजातुं वृक्ष.

समीकत. त्रि० (समीकृत) सरखुं करेल.

समीकरण. न० (समीकरण) विषम होय तेने समुं करवुं ते.

समीरिअ. त्रि० (समीरित) प्रेरणा करेल.

समीव. न० (समीप) समीपे; पासे.

समीवीकरण. न० (समीपीकरण) दूर होय तेने पासे लाववुं.

समीसिय. त्रि० (समिश्रित) मिश्रण युक्त.

समीहिय. त्रि० (समीहित) इच्छेलुं; कल्पेलुं.

समुआण. न० (समुदान) उचित भिक्षा लेवी ते.

समुइय. त्रि० (समुदित) प्रगट थयेल.

समुक्कड. पुं० (समुत्कृष्ट) उत्कृष्ट पदवी उपर स्थपायेल.

समुक्किट्ठ. त्रि० (समुत्कृष्ट) उन्नति पामेल; धनाढ्य बनेल.

समुक्कित्तणया. स्त्री० (समुत्कीर्तन) नाम मात्रथी वस्तुनुं प्रतिपादन करवुं.

समुक्खित्त. त्रि० (समुत्क्षिप्त) फेंकेलुं.

समुग्ग. पुं० (समुद्ग) डाबडो; डब्बो.

समुग्गपक्खि. पुं० (समुद्गपक्षिन्) समुग्गपक्षि-डाबडानी पेठे पांख बंध करीने आकाशमां उडनारुं पक्षी; खेचर तिर्यंच पंचेंद्रियनो एक भेद, के जे अढि द्वीपनी बहार छे.

समुग्गय. पुं० (समुद्गक) डाबलो. (२) बारणामां जडेल उभा अने आडा लाकडाना संधाणथी वच्चे पडेलां चोगठां. (३) चणीआरां.

समुग्घाय. पुं० (समुद्घात) एकीसाथे प्रबळपणे जीव प्रदेशथी कर्म पुद्गळने उदीरणादिकथी आकर्षी, भोगवी झाटकवा-खंखेरवा ते; वेदना वगेरेथी जीवना प्रदेशने बहार फेलाववा ते; वेदना आदि सात समुद्घात. (२) प्रज्ञापना सूत्रना छत्रीशमा पदनुं नाम.

समुचिय. त्रि० (समुचित) सुखमां उत्पन्न थयेल.

समुच्चय. पुं० (समुच्चय) समुच्चय; समुदाय.

समुच्चयबंध. पुं० (समुच्चयबन्ध) ढगलारूपे बंध; कोइ वस्तुनो उंचो ढगलो करवो ते.

समुच्छय. पुं० (समुच्छ्रय) उदारिकादि शरीर.

समुच्छलिअ. त्रि० (समुच्छलित) उछळेल; उल्लास पामेल.

समुच्छिन्नकिरिअ. त्रि० (समुच्छिन्नक्रिय) जे स्थितिमां-मनयोग, वचनयोग अने काय-

યોગ, એ ત્રણે યોગની નિવૃત્તિ થાય છે તે; શુકલધ્યાનનો ચોથો પાયો.

समुच्छिम. त्रि० (सम्मूर्च्छिम) ગર્ભ વિના પોતાની મેળે ઉત્પન્ન થાય તે. (૨) અચિત્ત વાયુ.

समुच्छिय. त्रि० (संमूर्च्छित) ઉત્પન્ન થયેલું.

समुच्छेअ. पुं० (समुच्छेद) મરણ; વિનાશ.

समुच्छेदवादि. त्रि० (समुच्छेदवादिन्) ક્ષણિક ભાવને માનનાર; ક્ષણિકવાદી.

समुज्जम. पुं० (समुद्यम) ઉદ્યોગ.

समुज्जय. त्रि० (समुद्यत) સારી પેઠે તૈયાર થયેલ.

समुज्जाअ. त्रि० (समुद्यात) નિકળેલ.

समुज्जीय. त्रि० (समुज्ज्ञात) સમ્યક્ ઉર્ધ્વ-લોકને પ્રાપ્ત થયેલ.

समुज्झिय. त्रि० (समुज्झित) છોડી દીધેલું; ફેંકી દીધેલું.

समुट्ठाइ. त्रि० (समुत्थायिन्) ઉદ્યત-તૈયાર થનાર.

समुट्ठाण. न० (समुत्थान) નિમિત્ત કારણ.

समुट्ठाणसुअ. न० (समुत्थानश्रुत) ૭૨ સૂત્ર-માંનું એક.

समुट्ठिय. त्रि० (समुत्थित) સંયમાદિ અનુષ્ઠાન કરવા તૈયાર થયેલ; યથોક્ત ચારિત્ર માટે તૈયાર થયેલ. (૨) ઉત્પન્ન થયેલ.

समुत्तइअ. त्रि० (समुत्तर्कित) ગર્વિત થયેલ; ગર્વ કરેલ.

समुत्तिगण. त्रि० (समुत्तीर्ण) તરીને પાર પામેલ.

समुत्थ. त्रि० (समुत्थ) ઉત્પન્ન થયેલ.

समुत्थण. न० (समुत्थान) પવનનું વાવું.

समुत्थाण. न० (समुत्थान) કોઇ પણ વસ્તુને સારી સ્થિતિએ પહોંચાડવા માટે પ્રથમથી તે વસ્તુમાં યોગ્યતા લાવવી તે.

समुत्थिय. त्रि० (समुत्थित) ઉત્પન્ન થયેલ.

समुदय. } **समुदाय**. } पुं० (समुदाय) સમૂહ, જથ્થો.

समुदाण. पुं० न० (समुदान) ઉચ્ચ નીચ કુળ સમુદાયની ગોચરી-ભિક્ષા.

समुदाणचरअ. पुं० (समुदानचरक) સામુદાણિ ભિક્ષાથી વૃત્તિ કરનાર.

समुदाणिय. त्रि० (समुदानिक) ઘરોના સમૂહથી ભિક્ષા મળેલી હોય તે.

समुदाणियभेरी. स्त्री० (समुदानिकभेरी) સમુદાયને એકઠો કરવાની ભેરી-દુંદુભિ.

समुदायार. पुं० (समुदाचार) સદાચાર.

समुदिय. त्रि० (समुदित) સમૂહરૂપે બનેલ.

समुद्द. पुं० (समुद्र) લવણ આદિ સમુદ્ર. (૨) આઠમા બળદેવ, વાસુદેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય. (૩) અંતગડસૂત્રના પહેલા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૪) અંધકવૃષ્ણિ રાજાનો પુત્ર બીજો દશાર. (૫) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૬) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીના પુત્ર.

समुद्ददत्त. पुं० (समुद्रदत्त) ચોથા વાસુદેવના ત્રીજા પૂર્વ ભવનું નામ. (૨) એ નામનો એક માણસ.

समुद्दपाल. पुं० (समुद्रपाल) પાલિત નામે વ્હાણવટીનો પુત્ર.

समुद्दलिक्ख. पुं० (समुद्रलिक्ष) સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન થનાર એક જંતુ; બે ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

समुद्दवायस. पुं० (समुद्रवायस) જળ કાગડો; સમુદ્રમાં ઉડનાર કાકપક્ષી.

समुद्दविजय. पुं० (समुद्रविजय) વસુદેવજીના મ્હોટા ભાઇ; દશ દશારમાંના સૌથી મોટા દશાર; દ્વારકાના રાજા; નેમનાથ પ્રભુના પિતા. (૨) ત્રીજા ચક્રવર્તીના પિતા.

समुद्दाण. पुं० न० (समुद्दान) જુઓ "સમુદાણ" શબ્દ.

समुद्देस. पुं० (समुद्देश) ગુરૂએ શિષ્યને આપેલ વાંચના. (૨) ભોજન.

समुद्देसणकाल. पुं० (समुद्देशनकाल) પાઠન વાચનાનો વખત.

समुद्देसिय. न० (समुद्देशिक) પાખંડીઓને દેવા માટે બનાવેલ આહાર લેવાથી સાધુને લાગતો એક દોષ.

समुद्धय. त्रि० (समुद्धत) બળતું.

समुद्धिअ. त्रि० (समुद्धृत) સારી રીતે ઉદ્ધાર કરેલ.

समुद्धुय. त्रि० (समुध्धूत) ઉડેલ.

समुन्नय. त्रि० (समुन्नत) ઉંચું.

समुपविट्ठ. त्रि० (समुपविष्ट) સારી રીતે પાસે પાસે એક આસને બેઠેલ.

समुप्पराण. } **समुप्पन्न.** } त्रि० (समुत्पन्न) ઉત્પન્ન થયેલું.

समुप्पयण. न० (समुत्पतन) ઉપર ઉડવું.

समुप्पाय. पुं० (समुत्पाद) પ્રાદુર્ભાવ; ઉત્પત્તિ.

समुप्पेह. त्रि० (समुत्प्रेक्ष्य) વિચારવા યોગ્ય.

समुप्पेहा. स्त्री० (समुत्प्रेक्षा) સારો વિચાર.

समुब्भव. पुं० (समुद्भव) ઉત્પન્ન થવું.

समुब्भूय. त्रि० (समुद्भूत) ઉત્પન્ન થયેલ; પેદા થયેલ.

समुयाण. न० (समुदान) સામુદાણી—ઘર સમુદાયમાંથી મેળવેલી ભિક્ષા.

समुयार. पुं० (समुदाचार) આચાર; આચરણ; પ્રવર્તન.

समुल्लालिय. त्रि० (समुल्लालित) લીલાપૂર્વક ઉલાળેલ; ઉચ્છાળેલ.

समुल्लाव. पुं० (समुल्लाप) પ્રેમપૂર્વક વાર્તાલાપ.

समुवज्जिय. त्रि० (समुपार्जित) મેળવેલું; પેદા કરેલું.

समुवट्ठिय. त्रि० (समुपस्थित) આવી પહોંચેલ; આવેલ.

समुवागय. त्रि० (समुपागत) એકઠા થએલ.

समुस्सअ. पुं० (समुच्छ्रय) શરીર સંપતિ; પુદ્ગળસંઘાત. (૨) કર્મનો ઉપચય-વૃદ્ધિ.

समुस्ससिअ. त्रि० (समुच्छ्वसित) વિકસેલું.

समुस्सिय. } **समूसिय.** } त्रि० (समुच्छ्रित) ખરડેલ. (૨) ઉંચું કરેલ.

समूसुअ. त्रि० (समुत्सुक) ઉત્કણ્ઠિત.

समूह. पुं० (समूह) સંઘાત; જથ્થો; સમુદાય.

समेय. त्रि० (समेत) સહિત; મિશ્ર.

समोआर. पुं० (समवतार) એક વસ્તુનો બીજી વસ્તુમાં સમાવેશ કરવો તે.

समोइराण. त्रि० (समवतीर्ण) ઉતરી આવેલ; આવી પહોંચેલ.

समोक्कंता. स्त्री० (समवक्रांता) મધ્યમ ગ્રામની પાંચમી મૂર્ચ્છના.

समोगाढ. त्रि० (समवगाढ) પ્રવિષ્ટ; પેઠેલું. (૨) આવેલ.

समोच्छन्न. त्रि० (समवच्छन्न) ઢંકાયેલ.

समोवइय.. त्रि० } **समोवडिय.** त्रि० } (समवपतित) આકાશમાંથી નીચે પડેલ.

समोसढ. त्रि० (समवसृत) ઉચિત સ્થાનમાં ઉતરેલ; ઉતારો કરેલ; બિરાજમાન થયેલ.

समोसरण. न० (समवसरण) સૂયગડાંગ સૂત્રના બારમા અધ્યયનનું નામ. (૨) જૈનેતર દર્શનીઓની માન્યતાઓનો સમાગમ; મેળો. (૩) વિશ્રામ. (૪) તીર્થંકરની પધરામણી અને બાર જાતની પ્રખદાનું મળવું. (૫) ઘણા સાધુઓ ભેગા થઇ બેસે તે; મેળો; સંમેલન. (૬) ભગવાન્ બિરાજતા હોય ત્યાં દેવતાએ કરેલી સિંહાસન વગેરેની રચના. (૭) વર્ષાકાળ; વર્ષાઋતુ.

समोसरिय. त्रि० (समवसृत) જુઓ "સમોસઢ" શબ્દ.

समोहणा. स्त्री० (समवहनन) સમુદ્ઘાત.

समोहय. त्रि० (समवहत) વિસ્તારેલું; સમુદ્ઘાત કરેલ.

समोहयामरण. न० (समवहतमरण) બંદુકના ભડાકાની માફક મરણ સમયે જીવનું એકદમ નીકળી જવું તે.

सम्म. न० (सम्यक्) સમકિતમોહનીયકર્મ; મોહનીયકર્મની એક પ્રકૃતિ. (૨) સમકિત નામે સામાયિક. (૩) સમ્યક્ત્વ; સમકિત. (૪) અવિરતિ સમ્યગ્ દષ્ટિ નામનું ચોથું ગુણઠાણું. (૫) સમ્યગ્ દષ્ટિ જીવ.

सम्मं. अ० (सम्यक्) સારીરીતે; બરાબર.

सम्मग. त्रि० (सम्यग्ग) સમ્યગ્ દષ્ટિ; સમકિતી.

सम्मग्ग. पुं० (सन्मार्ग) સત્યમાર્ગ; શુદ્ધ-માર્ગ. (૨) મોક્ષ માર્ગ.

सम्मज्जक. } **सम्मज्जग.** } पुं० (सम्मज्जक) સ્નાન કરતાં વારંવાર પાણીમાં પેસી બ્હાર નીકળે તેવા તાપસ; તાપસની એક જાત.

सम्मज्जिय. त्रि० (संमार्जित) શુદ્ધ કરેલું; સાફ કરેલું.

सम्मट्ठ. त्रि० (संमृष्ट) ઝાડીઝુડી સાફ કરેલું; કચરો કહાડી વાળેલું. (૨) કાન સુધી પૂરેલું; ભરેલું.

सम्मत. त्रि० (सम्मत) અભિમત; માનેલું.

सम्मत्त. न० (सम्यक्त्व) તત્ત્વજ્ઞાન પૂર્વક તત્ત્વશ્રદ્ધાન; સમ્યગ્દષ્ટિ; સમકિત. (૨) સમ્યક્ત્વ નામનું આચારાંગનું ચોથું અધ્યયન. (૩) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૧૯ મા પદનું નામ. (૪) પ્રજ્ઞાપનાના ત્રીજા પદના નવમા દ્વારનું નામ.

सम्मत्तकिरिया. स्त्री० (सम्यक्त्वक्रिया) સમ્યક્ત્વ સહિત ક્રિયા. (૨) તત્ત્વશ્રદ્ધાન-સદ્દહણારૂપ જીવવ્યાપાર.

सम्मत्तपओग. पुं० (सम्यक्त्वप्रयोग) સમ્યક્ત્વાદિ સહિત મનનો વ્યાપાર.

सम्मत्तपज्जव. पुं० (सम्यक्त्वपर्यव) સમ્યક્ત્વના પર્યાય-પરિણામ વિશેષ.

सम्मत्तपरिग्गहिय. त्रि० (सम्यक्त्वपरिगृहीत) સમ્યક્ત્વથી સમદષ્ટિ જીવે સ્વીકારેલ.

सम्मदंसण. न० (सम्यग्दर्शन) યથાર્થદર્શન; સમકિતદર્શન.

सम्मदंसणपज्जव. पुं० (सम्यग्दर्शनपर्यव) સમકિતદષ્ટિના પર્યાય-ભાવ.

सम्मदिट्ठि. त्रि० (सम्यग्दृष्टि) સમ્યગ્દર્શનવાળો; સમકિતદષ્ટિવાળો; જીવ વગેરે પદાર્થોને યથાર્થ જોઇ.

सम्ममिच्छादिट्ठिय. पुं० (सम्यङ्मिथ्यादृष्टिक) મિશ્રદષ્ટિવાળો; સમકિત અને મિથ્યાત્વના મિશ્રણવાળો.

सम्मय. त्रि० (सम्मत) ઘણા માણસોએ માન્ય કરેલું.

सम्मसुअ. न० (सम्यक्श्रुत) યથાર્થશ્રુત-શાસ્ત્ર; જિનપ્રવચન.

सम्माण. न० (सन्मान) સત્કાર કરવો.

सम्माणणिज्ज. त्रि० (सन्माननीय) સન્માન-બહુમાન કરવા યોગ્ય.

सम्माणिय. त्रि० (सन्मानित) સન્માન આપેલ.

सम्मामिच्छ. त्रि० (सम्यङ्मिथ्या) કંઇક યથાર્થ અને કંઇક અયથાર્થ દષ્ટિ (મિશ્ર દષ્ટિ) વાળો.

सम्मामिच्छत्त. न० (सम्यङ्मिथ्यात्व) મિશ્રપણું.

सम्मामिच्छत्तमोहणीय. न० (सम्यङ्मिथ्यात्वमोहनीय) દર્શન મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જે શુદ્ધાશુદ્ધ-મિશ્ર દલિયા રૂપ હોય છે.

सम्मामिच्छदंसण. न० (सम्यङ्मिथ्यादर्शन) કંઇક સમકિત અને કંઇક મિથ્યાત્વ અર્થાત્ મિશ્રદર્શન.

सम्मामिच्छदिट्ठि. त्रि० (सम्यङ्मिथ्यादृष्टि) કંઇક સમ્યક્ અને કંઇક મિથ્યા દષ્ટિવાળો ત્રીજે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

सम्मावाइ. } त्रि० (सम्यग्वादिन्) यथार्थ–
सम्मावादि. } साचुं–બોલનાર.

सम्मेयपव्वय. पुं० (सम्मेतपर्वत) सम्भेद नामनो पर्वत; संमेतशिખર પર્વત.

सम्मेयसेल. पुं० (सम्मेतशैल) सम्मेतशिખર પર્વત.

सम्मोहत्ता. स्त्री० (संमोहता) દેવ વિશેષપણું.

सय. पुं० (सत्क) સત્પુરૂષ. (२) त्रि० सत्–વિદ્યમાન; અસ્તિત્વવાળું.

सय. न० (शत) સો–૧૦૦ (૨) न० એક જાતની વનસ્પતિ. (૩) पुं० ભગવતીજી સૂત્રના અધ્યાયોનું નામ; શતક.

सय. त्रि० (स्वक) પોતાનું.

सयं. अ० (सकृत्) એકવાર.

सयं. अ० (स्वयम्) પોતે; જાતે.

सयंजअ. पुं० (शतंजय) પખવાડીયાના તેરમા દિવસનું નામ.

सयंजल. पुं० (स्वयंजल) ગઇ અવસર્પિણીના પ્રથમ કુળકરનું નામ. (૨) ઐરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીસીના ૧૪ મા તીર્થંકર. (૩) શક્રેંદ્રના લોકપાલ–વરૂણના વિમાનનું નામ.

सयंजलकूड. पुं० (शतज्वलकूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ–શિખર.

सयंपभ. पुं० (स्वयंप्रभ) પોતાની મેળે પ્રકાશતો મેરૂ પર્વત. (૨) સ્વયંપ્રભ નામનો એક ગ્રહ. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ચોથા તીર્થંકર. (૪) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ચોથા કુલકર. (૫) સ્વયંપ્રભ નામે ગઇ ઉત્સર્પિણીના ચોથા કુલકર.

सयंबुद्ध. त्रि० (स्वयंबुद्ध) ગુરૂના યોગ વિના પોતાની મેળે બોધ પામેલ.

सयंबुद्धसिद्ध. पुं० (स्वयंबुद्धसिद्ध) પોતાની મેળે બોધ પામી સિદ્ધ થયેલ.

सयंभू. पुं० (स्वयंभू) વિષ્ણુ; (૨) ત્રીજા વાસુદેવનું નામ. (૩) બ્રહ્મા. (૪) જીવ કે જે પોતાની મેળે ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) સ્વયંભૂ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૬) સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર; ત્રિછાલોકના અસંખ્યાત સમુદ્રમાંનો છેલ્લો સમુદ્ર.

सयंभूरमण. पुं० (स्वयम्भूरमण) એ નામનો છેલ્લામાં છેલ્લો દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૨) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सयंभूरमणभद्द. पुं० (स्वयंभूरमणभद्र) સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના દેવતાનું નામ.

सयंभूरमणमहाभद्द. पुं० (स्वयंभूरमणमहाभद्र) સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના દેવતાનું નામ.

सयंभूरमणमहावर. पुं० (स्वयंभूरमणमहावर) સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

सयंभूरमणावर. पुं० (स्वयंभूरमणावर) સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

सयंवर. पुं० (स्वयंवर) પોતાની મેળે કન્યાએ વર પસંદ કરવો તે.

सयंवरमंडव. न० (स्वयंवरमंडप) કન્યાને પોતાની મેળે વર વરવાને બોલાવેલ મિજમાનોને બેસવાનું સ્થાન–માંડવો.

सयंवस. त्रि० (स्वयंवश) સ્વાધીન.

सयंवाइ. पुं० (स्वयंवादिन्) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सयंस. पुं० (शतांश) સોમો ભાગ.

सयंसंबुद्ध. त्रि० (स्वयंसंबुद्ध) જુઓ "સયંબુદ્ધ શબ્દ.

सयकित्ति. पुं० (शतकीर्ति) આવતી ચોવીસીના દશમા તીર્થંકરનું નામ.

सयकेउ. पुं० (शतकेतु) શક્રેન્દ્રનું અપર નામ.

सयक्कउ. पुं० (शतक्रतु) શક્રેંદ્રનું અપર નામ.

सयग. पुं० (शतक) એ નામના એક શ્રાવક કે જેનો જીવ આવતી ચોવીશીમાં દશમા

તીર્થંકર થશે તે. (૨) સો ગાથાનો સમૂહ.

सयग्गसो. પું૦ (शताग्रशस्) સેંકડો વાર.

सयग्गह. પું૦ (स्वयंग्रह) સાધુએ પોતાને હાથે આહારઆદિ લેવાથી લાગતો દોષ.

सयग्घी. સ્ત્રી૦ (शतघ्नी) એકી સાથે સો માણસને મારે તેવી શિલા અથવા તોપ.

सयच्छया. સ્ત્રી૦ (शतच्छदा) ફૂલ વિશેષ.

सयच्छिद्द. ત્રિ૦ (शतच्छिद्र) સો છિદ્રવાળું; ફુટેલું તુટેલું.

सयज्झिया. સ્ત્રી૦ ( ) પડોશમાં રહેનારી; પડોસણ.

सयण. પું૦ (स्वजन) સ્વજન; પિત્રાઇ; ભાયાત; સગાસંબંધી; કુટુંબી.

सयण. ન૦ (सद्न) ગૃહ; મકાન.

सयण. ન૦ (शयन) શય્યા; શેજ; પલંગ. (૨) સુવું-નિદ્રા કરવી તે.

सयण भग. પું૦ (शयनजृम्भक) જંભકા દેવતાની એક જાત.

सयणपुन्न. ન૦ (शयनपुण्य) શય્યા, આસન, વગેરે આપવાથી થતું પુણ્ય.

सयणविहि. પું૦ (शयनविधि) શયનની વિધિ; શય્યા બનાવવાની તથા તેનો ઉપયોગ કરવાની કળા.

सयणिज्ज. } **सयणीअ.** } ન૦ (शयनीय) પથારી; સેજ.

सयदुवार. ન૦ (शतद्वार) એ નામનું એક નગર કે જ્યાં આવતી ચોવીસીના બારમા અમમ નામના તીર્થંકરનો જન્મ થશે.

सयद्दु. ન૦ (शतद्रु) એક જાતનું વાજિંત્ર.

सयधणु. પું૦ (शतधनुष्) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આગામી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર આઠમા કુળકરનું નામ.

सयपत्त. ન૦ (शतपत्र) કમળ. (૨) સો પાંખડીવાળું કમળનું ફૂલ.

सयपाग. પું૦ (शतपाक) એકસો ઔષધી નાખી પકાવેલ તેલ.

सयपुप्फ. પું૦ (शतपुष्प) વનસ્પતિ વિશેષ.

सयभिसया. સ્ત્રી૦ (शतभिषज्) શતતારિકા નક્ષત્ર.

सयमेव. અ૦ (स्वयमेव) પોતે; આપોઆપ.

सयय. ન૦ (सतत) નિરંતર; હમેશાં.

सयरह. પું૦ (शतरथ) ગત અવસર્પિણીના દશમા કુળકરનું નામ.

सयराहं. અ૦ (सत्वरम्) જલદી; ઉતાવળે. (૨) યુગપત્; એકીસાથે.

सयरिसह. ન૦ (शतर्षभ) ૨૩ મા મુહૂર્તનું નામ.

सयरी. સ્ત્રી૦ (शतावरी) શતાવરી નામે બહુબીજવાળી વનસ્પતિની એક જાત.

सयल. ત્રિ૦ (सकल) બધું; સમ્પૂર્ણ; સમગ્ર.

सयवत्त. ન૦ (शतपत्र) જુઓ "સયપત્ત" શ૭૬.

सयवसह. પું૦ (शतऋषभ) અહોરાત્રના ત્રેવીશમા મુહૂર્તનું નામ.

सयसं. અ૦ (शतशस्) સેંકડો; અપરિમિત.

सयसहस्स. ન૦ (शतसहस्र) એક લાખ.

सयसाहस्सिय. ત્રિ૦ (शतसाहस्रिक) એક લાખ પરિમિત.

सयसाहस्सी. સ્ત્રી૦ (शतसाहस्री) સો હજાર; એક લાખ.

सया. અ૦ (सदा) સદા; હમેશાં.

सयाउ. પું૦ (शतायुष्) ઐરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ચોવીશીના ૯ મા તીર્થંકર.

सयाउय. પું૦ (शतायुष्क) શતાયુ નામે અતીત અવસર્પિણી કાલના બીજા કુલકર.

सयाणीय. પું૦ (शतानीक) કૌશાંબી નગરીના રાજાનું નામ.

सयाय. ત્રિ૦ (स्वकीय) પોતાનું.

सयालि. પું૦ (शतालि) એક ગૃહસ્થ કે જે ભાવી ૧૯ મા તીર્થંકર થશે.

सयासव. त्रि० (सदाश्रव) છિદ્રવાળું.

सय्यंभव. પું० (शय्यंभव) શય્યંભવ સ્વામી.

सर. પું० (स्वर) કંઠ; અવાજ; ધ્વનિ. (૨) સ્વરવિદ્યા-સ્વર ઉપરથી શુભાશુભનું જ્ઞાન થાય તે. (૩) કાકસ્વરાદિ લક્ષણશાસ્ત્ર. (૪) અ આ ઇત્યાદિ સ્વરાક્ષર. (૫) સા-રિ-ગ-મ-પ-ધ-નિ, એ સાત સ્વર. (૬) સ્વર નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ.

सर. ન० (सरस्) સરોવર; મ્હોટું તળાવ; જળાશય.

सर. પું० (शर) બાણ; તીર. (૨) મુંજ; વનસ્પતિની એક જાત.

सरई. સ્ત્રી० (सरकी) મદિરા.

सरऊ. સ્ત્રી० (सरयू) સરયૂ નદી.

सरंब. પું० (शरम्ब) ભુજપર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

सरक. પું० (सरक) સેરો; ખાવાની એક વસ્તુ.

सरक्ख. त्रि० (सरजस्क) સચિત્તરજ-ધૂળ સહિત. (૨) ભૂત પિશાચાદિ. (૩) શૈવ; શિવધર્મને માનનાર.

सरग. પું० (शरक) શર જાતના ઘાસનો બનેલ સૂપડો. (૨) બાણને આકારે લાકડાનો કકડો. (૩) શરકુકો કે જેની સાથે અરણી ઘસવાથી અગ્નિ થાય. (૪) સરાવલો; ભાજન વિશેષ.

सरगय. ન० (स्वरगत) સ્વર ઓળખવાની કળા; સંગીતકળા.

सरड. પું० (शरट) કાકિડો.

सरडी. સ્ત્રી० (शरटी) કાકિડી.

सरडु. त्रि० ( ) કોમળ; મૃદુ.

सरडुय. ન० ( ) કાચું કોમળ ફળ; જેમાં ઠળીયો બંધાણો ન હોય તેવું.

सरण. ન० (शरण) શરણ; આધાર; આશ્રય. (૨) ઘાસનું ઝુંપડું.

सरण. त्रि० (शरणय) શરણે આવનારનું રક્ષણ કરનાર.

सरण. ન० (स्मरण) સ્મરણ; યાદદાસ્તી.

सरण. પું० (स्वरण) અર્થનું પ્રતિપાદન.

सरणि સ્ત્રી० (सरणि) પંક્તિ.

सरत. પું० (शरद्) શરદ ઋતુ.

सरथंभ. પું० (सरस्तंभ) સરકડો; વનસ્પતિ વિશેષ.

सरद. પું० (शरद्) જુઓ "સરત" શબ્દ.

सरदय. त्रि० (शरद्ज) શરદ ઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલ.

सरदकाल. પું० (शरत्काल) શરત્કાળ; શરદ ઋતુનો સમય.

सरन्न. त्रि० (शरण्य) રક્ષક; શરણ આપનાર.

सरपत्त. ન० (शरपत्र) ધનુષ.

सरपाय. પું० (शरपात) શર-બાણ છોડવાનું સાધન; ધનુષ.

सरप्पमाण. ન० (सरःप्रमाण) પરમાવતીગંગા પ્રમાણ નદીમાંથી સો સો વર્ષે વેળુનો એક એક કણ કાઢતાં વેળુ ખલાસ કરતાં જેટલો વખત લાગે તેટલો સમય; ગોશાળાભિમત કાલવિભાગ.

सरभ. પું० (शरभ) આઠ પગવાળું જંગલનું એક પ્રાણી; અષ્ટાપદ. (૨) ગેંડું.

सरभस. त्रि० (सरभस) સહર્ષ; હર્ષયુક્ત.

सरय. પું० (शरद्) શરદ્ઋતુ.

सरय. પું० (शरक) શળીયો. (૨) કાષ્ઠ વિશેષ કે જેની સાથે અરણીનું લાકડું ઘસવાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે.

सरया. સ્ત્રી० (शरद्) શરદઋતુ.

सररुह. ન० (सरोरुह) કમળ.

सरल. પું० (सरल) દેવદારનું વૃક્ષ. (૨) (૨) त्रि० સરલ; ઋજુ; સીધું; પાંસરૂં.

सरव. પું० ( ) ભુજપરિ સર્પ વિશેષ; ભુજપર તિર્યંચપંચેંદ્રિયની એક જાત.

सरवण. પું० (शरवन) એ નામનો એક સન્નિવેશ–ગામડું.

सरस. त्रि० (सरस) રસવાળું; તાજું.

सरसर. न० (सरःसरस्) હારબંધ આવેલાં ઘણાં તળાવો; તળાવોની હાર.

सरसरस्स. अ० (सरसरस्य) સરસર એવો અવાજ કરીને.

सरसव. પું० (सर्षप) સરસવ; એક જાતનું તેલવાળું ધાન્ય. (૨) સરસીયું તેલ.

सरसी. स्त्री० (सरसी) તલાવડી.

सरस्सई. स्त्री० (सरस्वती) વાણી; વચન વિલાસ. (૨) ગન્ધર્વના ઇન્દ્ર ગીતરતિની ચોથી અગ્રમહિષી. (૩) સરસ્વતી દેવી.

सराग. त्रि० (सराग) રાગ સહિત; સરાગી.

सरागछउमत्थ. પું० (सरागछद्मस्थ) સરાગી છદ્મસ્થ; દશમા ગુણઠાણાવાળા જીવ.

सरागसंजम. પું० (सरागसंयम) સરાગી સંયમ.

सरागसंजय. પું० (सरागसंयत) સરાગી સંયત સાધુ; સરાગી સાધુ.

सराव. પું० (शराव) કોડીયું; રામકટોરો.

सरासण. न० (शरासन) ધનુષ્ય.

सरासणपट्टिया. स्त्री० (शरासनपट्टिका) ધનુષ્ય બાંધવાની પટ્ટી.

सरिच्छ. त्रि० (सदृक्ष) સમાન; સરખું.

सरित्तय. त्रि० (सदृक्त्वच्) સરખી ચામડીવાળું.

सरिय. त्रि० (सृत) ગયેલું.

सरिया. स्त्री० (सरित्) નદી.

सरिव्वय. त्रि० (सदृग्वयस्) સમાનવય; સરખી ઉમ્મરવાળું.

सरिस. त्रि० (सदृश) સરખું; તુલ્ય; સમાન.

सरिसव. પું० (सर्षप) સરસવ; એક જાતનું અનાજ. (૨) સરસવ નામની વનસ્પતિ. (૩) સરસવનું ફૂલ.

सरिसव. પું० (सदृशवयस्) સરખી ઉમ્મરનો મિત્ર.

सरीर. न० (शरीर) ઉદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તેજસ અને કાર્મણ, એ પાંચ શરીર. (૨) કાયયોગ–કાયાનો વ્યાપાર. (૩) પન્નવણાસૂત્રના બારમા પદનું નામ.

सरीरचलणा. स्त्री० (शरीरचलना) શરીરનું ચાલવું; શરીર યોગ્ય પુદ્ગળનું શરીરરૂપે પરિણમવાનો વ્યાપાર.

सरीरचिंता. स्त्री० (शरीरचिन्ता) શરીર ચિંતા; મળમૂત્રની હાજત.

सरीरपच्चक्खाण. પું० (शरीरप्रत्याख्यान) ઉદારિક આદિ શરીરનો ત્યાગ.

सरीरपज्जत्ति. स्त्री० (शरीरपर्याप्ति) શરીર પર્યાપ્તિ; છ પર્યાપ્તિમાંની બીજી.

सरीरपद. न० (शरीरपद) પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના બારમા પદનું નામ.

सरीरपरिग्गह. પું० (शरीरपरिग्रह) પાંચ પ્રકારના શરીરરૂપ પરિગ્રહ.

सरीरबंध. પું० (शरीरबंध) શરીરનું બંધાવું; સમુદ્ઘાત પછી શરીરનું સંપૂર્ણપણું થવું તે.

सरीरबाउसिया. स्त्री० (शरीरबाकुशिका) શરીરની શુશ્રુષા કરી સંયમને દૂષિત કરનારી.

सरीरभेय. પું० (शरीरभेद) શરીરનું ભેદાવું; મૃત્યુ.

सरीरवक्कंति. स्त्री० (शरीरापक्रांति) શરીરનો ત્યાગ કરવો તે.

सरीरविउस्सग्ग. પું० (शरीरव्युत्सर्ग) શરીરનો ત્યાગ કરવો તે.

सरीराणुगय. પું० (शरीरानुगत) ઓડકાર ખાતાં શ્વાસ નીકળે તે; અચિત્તવાયુ.

सरीरि. પું० (शरीरिन्) શરીરધારી જીવ; સંસારી જીવ.

सरीरोवहि. પું० (शरीरोपधि) ઔદારિકઆદિ પાંચ શરીરરૂપી ઉપાધિ.

सरीरोगाहणा. स्त्री० (शरीरावगाहना) શરીરની અવગાહના-ઉંચાઇ.

सरीसिव. पुं० (सरीसृप) છાતીથી ચાલનાર સર્પાદિ.

सरूव. त्रि० (सरूप) રૂપ-રંગ સહિત. (૨) સમાન; સરખું; સરખા દેખાવવાળું.

सरूव. न० (स्वरूप) મૂળરૂપ; લક્ષણ.

सरूवा. स्त्री० (सरूपा) ચાલુ અવસર્પિણીના ત્રીજા કુળકરની સ્ત્રી.

सरूवि. त्रि० (सरूपिन्) વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, વગેરે પુદ્ગળગુણ સહિત; સંસારી જીવ.

सललिअ. त्रि० (सललित) લીલાયુક્ત; મનને હરણ કરે એવું; મનોહર.

सलहणिज्ज. त्रि० (श्लाघनीय) પ્રશંસાને લાયક.

सलागा. स्त्री० (शलाका) સળી. (૨) એક જાતનું રૂંવાડાની પાંખોવાળું પક્ષી. (૩) સરસવના દાણા. (૪) સંખ્યાની ગણત્રી માટે સરસવના દાણા ભરવાને કલ્પવામાં આવેલ પાલો.

सलाहणिज्ज. त्रि० (श्लाघनीय) પ્રશંસા કરવા યોગ્ય.

सलिंग. पुं० (स्वलिंग) રજોહરણ મુખ વસ્ત્રિકાદિ સાધુનું ચિહ્ન; જૈનદર્શનના સાધુનો વેષ.

सलिंगसिद्ध. पुं० (स्वलिंगसिद्ध) સ્વલિંગ-જૈનના વેષમાં સિદ્ધ થયેલ.

सलिंगि. पुं० स्त्री० (स्वलिंगिन्) રજોહરણ આદિ વેષના ધારણ કરનાર જૈન દર્શનના સાધુ સાધ્વી.

सलिट्ठ. त्रि० (श्लिष्ट) મનોહર.

सलिल. न० (सलिल) જળ; પાણી.

सलिला. स्त्री० (सलिला) નદી.

सलिलावति. पुं० (सलिलापति) પશ્ચિમ મહાવિદેહમાંની સલિલાવતી વિજયનો રાજા.

सलिलावई. } **सलिलावती.** } स्त्री० (सलिलावती) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી આઠમી વિજય.

सलेस्स. त्रि० (सलेश्य) કૃષ્ણ, નીલ, આદિ લેશ્યાવાળો; લેશ્યાસહિત.

सल्ल. न० (शल्य) માયા, નિયાણ અને મિથ્યાત્વ, એ ત્રણ શલ્ય. (૨) કાંટો. (૩) ભાલો. (૪) શંકા. (૫) ઝાડો, પેશાબ અને અધોવા, એ ત્રણ શલ્ય. (૬) કામભોગ રૂપ શલ્ય-બાણ. (૭) દુઃખદાયક અશુભ કર્મ. (૮) એક પ્રકારનો ભુજપરિસર્પ.

सल्लइय. त्रि० (शल्यकित) સુકાઇ ગયેલ પાંદડાંવાળું.

सल्लई. स्त्री० (शल्लकी) શાલેડું; ધુપેડો; એક જાતનું ઝાડ.

सल्लगत्तण. त्रि० (शल्यकर्तन) માયા, નિયાણ, મિથ્યાત્વરૂપી શલ્ય-કર્મને છેદનાર.

सल्लहत्ता. स्त्री० (शल्यहत्या) બાણ, કાંટા, વગેરે કહાડવાની ક્રિયા દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

सल्लुद्धरण. न० (शल्योद्धरण) શલ્ય કાઢવું તે. (૨) આલોયણ; કરેલાં પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત.

सवण. न० (श्रवण) કાન. (૨) શ્રવણ નક્ષત્ર. (૩) શ્રવણ કરવું; સાંભળવું તે.

सवणया. स्त्री० (श्रवण) સાંભળવું. (૨) અર્થાવગ્રહનું એક નામ.

सवत्त. पुं० (सपत्न) શત્રુ; વિરોધી.

सवत्तिया. स्त्री० (सपत्निका) } **सवत्ती.** स्त्री० (सपत्नी) } શોક્ય; સપત્ની.

सवन्न. त्रि० (सवर्ण) સમાન વર્ણવાળું; એક વર્ણવાળું.

सवह. पुं० (शपथ) સોગાન; સમ.

सविआरि. पुं० न० (सविचारिन्) શબ્દથી અર્થમાં અને અર્થથી શબ્દમાં મન વગેરે યોગોને રોકવાનો વ્યાપાર જેમાં ચાલે તે; શુક્લધ્યાનનો પહેલો ભેદ.

सविज्ज. त्रि० (सविद्य) પરલોકોપકારિણી વિદ્યા સહિત.

सविट्ठा. स्त्री० (श्रविष्ठा) ધનિષ્ઠા નક્ષત્રનું નામ.

सविय. पुं० (सवितृ) હસ્ત નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

सवियार. त्रि० (सविचार) વિચાર–મન, વચન અને કાયાના વ્યાપાર સહિત; સચેષ્ટ. (૨) વ્યભિચાર દોષયુક્ત.

सविलिय. त्रि० (सव्रीड) લજ્જા સહિત.

सविसाण. न० (सविषाण) હાથી દાંતની માફક બે તરફ ઓઠિંગણવાળું આસન વિશેષ.

सविसेस. त्रि० (सविशेष) વિશેષ–ઉત્તરોત્તર ગુણ પ્રતિપત્તિ યુક્ત. (૨) કંઇક વધારે; થોડું અધિક.

सवेद. } **सवेय.** } त्रि० (सवेद) સ્ત્રી વેદ, પુરૂષ વેદ, નપુંસક વેદ, એ ત્રણ વેદમાંના ગમે તે એક વેદ સહિત; સવેદી; સવિકારી.

सव्व. पुं० (सव्य) વૃક્ષ વિશેષ.

सव्व. त्रि० (सर्व) સર્વ; બધું; સઘળું; સંપૂર્ણ.

सव्वओ. अ० (सर्वतस्) સર્વ પ્રકારે; (૨) ચારેતરફથી; સર્વ બાજુથી. (૩) હમેશાં; સર્વકાળ.

सव्वओभद्द. पुं० (सर्वतोभद्र) એ નામે મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) અગીયારમા બારમા દેવલોકના ઇંદ્રનું વિમાન. (૩) ૧૧ મા ૧૨ મા દેવલોકના ઇંદ્રના યાન વિમાનનો ઉપરી દેવ. (૪) વિચ્છેદ ગયેલ બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ સૂત્રનો વીસમો ભેદ. (૫) ચાર પડિમામાંની ચોથી; તપનો એક પ્રકાર. (૬) એક નગરનું નામ. (૭) ઇશાન ઇન્દ્રના યમલોકપાલના વિમાનનું નામ.

सव्वंग. न० (सर्वाङ्ग) શરીરના સર્વે અવયવો; સંપૂર્ણ શરીર.

सव्वंगिय. त्रि० (सर्वाङ्गीण) સર્વ શરીરમાં રહેનાર.

सव्वंणुमा. स्त्री० (   ) માયા; કપટ.

सव्वंति. अ० (सर्वतस्) જુઓ "સવ્વઓ" શબ્દ.

सव्वकाम. पुं० (सर्वकाम) સર્વકામ નામે વેશમણ અનુયાયી એક દેવવર્ગ. (૨) સર્વકામના પૂરનાર સર્વ રસયુક્ત ભોજન. (૩) સર્વ પ્રકારના કામભોગ.

सव्वकामसमिद्ध. पुं० (सर्वकामसमृद्ध) પખવાડીયાના છઠ્ઠા દિવસનું નામ.

सव्वकामिय. त्रि० (सर्वकामिक) સર્વ કામના પૂરનાર; છ રસ સહિત.

सव्वकाल. न० (सर्वकाल) સર્વદા; હમેશ.

सव्वक्खरसन्निवाइ. त्रि० (सर्वाक्षरसन्निपातिन्) સર્વ અક્ષરોની સંધિ જાણનાર; શબ્દાનુશાસનવેત્તા.

सव्वग. त्रि० (सर्वग) } **सव्वगश्र.** त्रि० (सर्वगत) } સર્વત્ર વ્યાપક.

सव्वग्ग. न० (सर्वाग्र) સર્વ પરિમાણ.

सव्वघाइ. त्रि० (सर्वघातिन्) આત્માની સર્વાંશે ઘાત કરનાર. (કર્મપ્રકૃતિ)

सव्वजस. पुं० (सर्वयशस्) સર્વયશ નામે એક દેવવર્ગ.

सव्वज्जुय. पुं० (सर्वर्जुक) સંયમ; સદ્ધર્મ.

सव्वट्ठ. पुं० (सर्वार्थ) સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન; પાંચમું અનુત્તરવિમાન. (૨) એક અહોરાત્રના ત્રીશ મુહૂર્તમાંના ઓગણત્રીશમા મુહૂર્તનું નામ.

सव्वट्ठसिद्ध. पुं० (सर्वार्थसिद्ध) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે પાંચમા અનુત્તર વિમાનના દેવતા. (૨) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે પાંચમું અનુત્તર વિમાન. (૩) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે ૨૯ મું મુહૂર્ત. (૪) ઐરવતક્ષેત્રમાં ભાવી ૬ ઠ્ઠા તીર્થંકર.

सव्वट्ठसिद्धगदेव. पुं० (सर्वार्थसिद्धकदेव) સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનના દેવતા.

सव्वट्ठसिद्धविमाण. पुं० (सर्वार्थसिद्धविमान) સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન.

सव्वट्ठसिद्धा. स्त्री० (सर्वार्थसिद्धा) ચોથ, નોમ, અને ચૌદસ, એ ત્રણ રાત્રિ તિથિ.

सव्वट्ठसिद्धि. स्त्री० (सर्वार्थसिद्धि) સર્વાર્થસિદ્ધ નામે મહા વિમાન.

सव्वणाणावरणिज्ज. न० (सर्वज्ञानावरणीय) સર્વથા જ્ઞાનને ઢાંકી દેનાર કર્મપ્રકૃતિ; કેવળજ્ઞાનાવરણીય.

सव्वण्णु. त्रि० (सर्वज्ञ) સર્વજ્ઞ; સર્વ વસ્તુને જાણનાર.

सव्वतो. अ० (सर्वतस्) સર્વ બાજુએ; ચારે તરફ.

सव्वतोभद्दपडिमा. स्त्री० (सर्वतोभद्रप्रतिमा)
सव्वतोभद्दा. स्त्री० (सर्वतोभद्रा) } દશ દિશામાં અનુક્રમે એકેક અહોરાત્ર કાઉસગ્ગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી તે; ચાર પડિમામાંની એક.

सव्वत्ता. स्त्री० (सर्वता) સર્વસ્વરૂપ; પૂર્ણ સ્વરૂપ.

सव्वत्तु. पुं० (सर्वर्तु) વસંતાદિ છ ઋતુ.

सव्वत्थ. अ० (सर्वत्र) સર્વત્ર; બધે સ્થળે; દરેક જગાએ; દરેક વિષયમાં.

सव्वत्थ. पुं० (सर्वार्थ) સર્વાર્થ; રૂચકદ્વીપના દેવતાનું નામ.

सव्वत्थोव. त्रि० (सर्वस्तोक) સર્વથી થોડું.

सव्वदंसि.
सव्वदरिसि.
सव्वदरिसि. } त्रि० (सर्वदर्शिन्) સર્વ પદાર્થોને કેવળ દર્શનથી જોનાર.

सव्वद्धा. स्त्री० (सर्वाद्धा) ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન એ ત્રણે કાળ; સર્વકાળ; હમેશાં.

सव्वन्नु. त्रि० (सर्वज्ञ) સર્વવેત્તા; સર્વ પદાર્થને જાણનાર; કેવળી.

सव्वपरिन्नाचारि. त्रि० (सर्वपरिज्ञाचारिन्) ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન અને સર્વ સંવરરૂપ ચારિત્ર યુક્ત.

सव्वपाणभूयजीवसत्तसुहावहा. स्त्री० (सर्वप्राणिभूतजीवसत्त्वसुखावहा) સર્વ પ્રાણી ભૂત જીવ સત્ત્વને સુખ આપનાર; સિદ્ધશિલા.

सव्वप्प. पुं० न० (सर्वात्मन्) સંપૂર્ણ સ્વરૂપ.

सव्वप्पग. पुं० (सर्वात्मक) લોભ.

सव्वप्पगुण. पुं० (सर्वाल्पगुण) બીજા સર્વ પરમાણુ કરતાં અલ્પ-થોડા ગુણ-રસ વિભાગવાળો પરમાણુ.

सव्वप्पजीविय. न० (सर्वाल्पजीवित) સર્વથી થોડામાં થોડું આયુષ્ય.

सव्वप्पणाया. अ० (सर्वात्मना) આત્માના સર્વ પ્રદેશે. (૨) સર્વાંશે; સંપૂર્ણપણે.

सव्वप्पभा. स्त्री० (सर्वप्रभा) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની છઠ્ઠી.

सव्वप्पाहारय. त्रि० (सर्वाल्पाहारक) બધાથી થોડા આહારવાળો.

सव्वबंध. पुं० (सर्वबन्ध) પ્રથમ સમયમાં ઔદારિક આદિ શરીરોનો બંધ થાય છે તે.

सव्वबंधग.
सव्वबंधय. } त्रि० (सर्वबन्धक) સર્વબંધ કરનાર.

सव्वब्भंतर.
सव्वब्भिंतर. } त्रि० (सर्वाभ्यन्तर) સર્વથી અંદરનું.

सव्वभक्खि. त्रि० (सर्वभक्षिन्)બધું ખાનાર.

सव्वभद्दा. स्त्री० (सर्वभद्रा) ૩૯૨ ઉપવાસ અને ૪૯ પારણાવાળું એક તપ.

सव्वमहाहारग. त्रि० (सर्वमहाहारक) સર્વથી વધારે આહાર કરનાર.

सव्वरयण. पुं० (सर्वरत्न) ચક્રવર્તીનાં નવ નિધાનમાંનું એક, કે જેમાં સર્વ જાતનાં રત્નો ઉત્પન્ન થવાની હકીકત છે.

सव्वरयणग्र. पुं० (सर्वरत्नक) એ નામનું માનુષોત્તર પર્વતનું એક શિખર.

सव्वरयणा. स्त्री० (सर्वरत्ना) ઇશાનેંદ્રની ત્રીજી અગ્રમહીષીની રાજધાની.

सव्वराइणिग्र. त्रि० (सर्वरात्निक) દીક્ષામાં સૌથી મ્હોટા હોય તે.

सव्वलोग. } सव्वलोय. } पुं० (सर्वलोक) સર્વલોક; સમસ્ત-આખો લોક.

सव्वविरइ. स्त्री० (सर्वविरति) સર્વથા પાપની નિવૃત્તિ; સર્વ વિરતિ સંયમ.

सव्वविराहय. त्रि० (सर्वविराधक) સર્વ પ્રકારે વિરાધના કરનાર.

सव्वव्वय. न० (सर्वव्रत) સર્વવ્રત નામનું સામાયિક.

सव्वसंगाइग्र. त्रि० (सर्वसंगातीत) સર્વ સંગથી વિરક્ત થએલ.

सव्वसंगावगय. त्रि० (सर्वसंगापगत) દ્રવ્ય અને ભાવથી સંગ રહિત.

सव्वसंच्छोभ. पुं० (सर्वसंक्षोभ) ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશ સંક્રમ.

सव्वसंजय. त्रि० (सर्वसंयत) નિરંતર યત્ન કરનાર; સર્વથા સંજમી.

सव्वसंपया. स्त्री० (सर्वसंपद्) એ નામની એક દેવી.

सव्वसाहणणाबंध. पुं० (सर्वसंहननबंध) સર્વ પ્રકારથી સંહનન-અવયવોના સંઘાતરૂપ બંધ.

सव्वसिद्धा. स्त्री० (सर्वसिद्धा) ચોથ, નોમ અને ચૌદશની રાત્રીનું નામ.

सव्वसो. अ० (सर्वशस्) સર્વથા; સર્વ પ્રકારે.

सव्वसोक्खा. स्त्री० (सर्वसौख्या) એ નામની એક દેવી.

सव्वाण. पुं० (सव्यान) એ નામનો એક દેવવર્ગ.

सव्वाणंद. पुं० (सर्वानंद) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર સોળમા તીર્થંકર.

सव्वाणुभूइ. पुं० (सर्वानुभूति) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર પાંચમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) સર્વાનુભૂતિ નામે મહાવીર સ્વામીના એક શિષ્ય.

सव्वावंति. अ० (सर्वत्र) સર્વત્ર; સર્વ ઠેકાણે; સર્વ પ્રકારે; તૃતીયા, ષષ્ઠી, સપ્તમી આદિ વિભક્તિના અર્થમાં વપરાતો અવ્યય.

सव्वेय. पुं० (सर्वैज) સર્વાંશે કંપવું તે.

सव्वोउय. } सव्वोत्तुय. } पुं० (सर्वर्तुक) બધી ઋતુનો ગુણ આપનાર બગીચો.

सव्वोसहि. पुं० (सर्वौषधि) જેનું સર્વ (નખ, કેશ વગેરે) ઔષધરૂપ છે એવી લબ્ધિ-વાળા મુનિ.

सस. पुं० (शश) સસલું.

ससंक. पुं० (शशाङ्क) ચન્દ્રમા.

ससक्ख. त्रि० (ससाक्ष्य) કેવળીની સાક્ષી સહિત.

ससण. पुं० (श्वसन) હાથીની સુંઢ.

ससत्ता. स्त्री० (ससत्वा) સગર્ભા; ગર્ભવંતી.

ससमय. पुं० (स्वसमय) સ્વસિદ્ધાંત; જૈન દર્શન.

ससरक्ख. त्रि० (सरजस्क) રજવાળું; રજથી ખરડાયેલું.

ससरीरि. त्रि० (सशरीरिन्) શરીર સહિત; દેહધારી.

ससहर. पुं० (शशधर) ચન્દ્રમા.

ससा. स्त्री० (स्वसृ) બ્હેન; ભગિની.

ससि. पुं० (शशिन्) ચંદ્રમા. (૨) ચંદ્રપ્રભ નામે આઠમા તીર્થંકર. (૩) ચંદ્રના ચિહ્નવાળું આભરણ.

ससिणिद्ध. त्रि० (सस्निग्ध) સચિત્ત રજ કે સચિત્ત પાણીથી ખરડાયેલ.

ससिहार. पुं० (शशिधार) એ નામના એક રાજર્ષિ-ક્ષત્રિયસંન્યાસી.

ससुर. पुं० (श्वशुर) સસરો.

ससुरकुल. न० (श्वशुरकुल) सासरीયા; સાસરાનો પક્ષ.

सस्स. न० (शस्य) શાલિ, વ્રીહિ, વગેરે ધાન્ય; બીયાં.

सस्सामिवायण. न० (स्वस्वामिवादन) સ્વ-સ્વામીભાવસંબંધ; પોતાનો અને સ્વામિનો સંબંધ બતાવવો તે.

सस्सिरीय. त्रि० (सश्रीक) શોભાવાળુ; શોભિતું; શોભાયમાન.

सह. अ० (सह) સાથે; સંઘાતે.

सह. त्रि० (सह) સહનશીલતાવાળો; સમર્થ.

सह. पुं० (सखि) મિત્ર; સખા.

सह. न० (सहस्) બળ.

सहकार. पुं० (सहकार) આંબાનું વૃક્ષ.

सहकारि. त्रि० (सहकारिन्) સ્હાયકર્તા; સ્હાયક.

सहगय. त्रि० (सहगत) સાથે પ્રાપ્ત થયેલ; સહચારી.

सहज. त्रि० (सहज) સ્વાભાવિક.

सहजाय. त्रि० (सहजात) સાથે ઉત્પન્ન થયેલ; એક સમયે જન્મેલ.

सहण. न० (सहन) સહન કરવું તે.

सहत्थ. पुं० (स्वहस्त) પોતાનો હાથ.

सहत्थपाणाइवायकिरिया. स्त्री० (स्वहस्तप्राणातिपातक्रिया) પોતાને હાથે પોતાની યા પરની હિંસા કરવી તે; ક્રિયાનો એક અવાન્તર પ્રકાર.

सहत्थपारियावणिया. स्त्री० (स्वहस्तपरितापनिका) પોતાના હાથથી પોતાના શરીરને અથવા પારકાના શરીરને દુઃખ દેવું તે; ક્રિયાનો એક પ્રકાર.

सहदारदरिसि. त्रि० (सहदारदर्शिन्) એકજ વખતે સાથે સાથે પરણનાર બે જણ.

सहदेव. पुं० (सहदेव) જરાસંઘનો પુત્ર; રાજગૃહ નગરનો યુવરાજ-સહદેવ કુમાર.

सहदेवी. स्त्री० (सहदेवी) ૪ થા ચક્રવર્તીની માતા.

सहपंसुकीलिय. त्रि० (सहपांसुक्रीडित) સાથે સાથે ધૂળમાં રમેલ.

सहभुज्ज. न० (सहभोज्य) સાથે ભોજન કરવું તે.

सहमित्त. त्रि० (सहमित्र) મિત્રની સાથે; મિત્ર સહિત.

सहयरी. स्त्री० (सहचरी) સખી; સાહેલી. (૨) ઢેલ; મયૂરી.

सहल. त्रि० (सफल) સફળ; ફળસહિત.

सहवड्ढिय. त्रि० (सहवर्धित) સાથે સાથે વૃદ્ધિ પામેલ.

सहवासिय. त्रि० (सहवासिक) પડોશી; સાથે સાથે રહેનાર.

सहसंबुद्ध. त्रि० (सहसंबुद्ध) ગુરૂનો ઉપદેશ સાંભળ્યા વિના કે કોઇ વસ્તુ જોયા વિના પોતાની મેળે જ્ઞાન પામેલો.

सहसंमइ. स्त्री० (सहसंमति) સહજમતિ જાતિસ્મરણ આદિ જ્ઞાન.

सहसक्कार. पुं० (सहसाकार) અકસ્માત્-અચાનક ક્રિયા થાય તે; પ્રતિસેવનાના દશ પ્રકારમાંનો એક.

सहसब्भक्खणया. न० (सहसाभ्याख्यान) વિચાર કર્યા વિના બોલવું તે; બીજા વ્રતનો પ્રથમ અતિચાર.

सहसा. अ० (सहसा) એકદમ; વગર-વિચાર્યું; ઓચિંતું.

सहसाकार. त्रि० (सहसाकार) પૂર્વાપરનો વિચાર કર્યા વગર એકદમ કાર્ય કરનાર સાહસિક.

सहस्स. न० (सहस्र) હજાર.

सहस्संतरिय. त्रि० (सहस्रान्तरित) હજારમો ભાગ.

सहस्संबवण. पुं० (सहस्राम्रवन) પાંડુમથુરા નગરી બ્હારનું એક ઉદ્યાન. (૨) કાકંદી

नगरी બહારનું એક ઉદ્યાન. (૩) મિથિલા નગરીની બહારનો એક આંબાનો બગીચો. (૪) હસ્તિનાગપુર નગરની બહારનો આંબાનો બગીચો. (૫) ગિરનાર ઉપરનું એક વન.

सहस्सक्ख. પું० (सहस्राक्ष) હજાર નેત્રવાળો- પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

सहस्सगुणिय. त्रि० (सहस्रगुणित) હજારગણું.

सहस्सग्गसो. अ० (सहस्राग्रशस्) હજારોનું પરિમાણ; હજારોની સંખ્યામાં.

सहस्सजोधि. त्रि० (सहस्रयोधिन्) હજારો યોદ્ધા સાથે લડાઇ કરનાર.

सहस्सपत्त. न० (सहस्रपत्र) હજાર પાંખડી- વાળું કમળ.

सहस्सपाग. પું० (सहस्रपाक) હજાર ઔષ- ધિઓથી બનાવેલું તેલ.

सहस्सपुहत्त. न० (सहस्रपृथक्त्व) જુદા જુદા હજાર; બે હજારથી નવ હજાર.

सहस्सबद्ध. त्रि० (सहस्रबद्ध) હજાર હજારને થોકે બાંધેલ.

सहस्सरस्सि. પું० (सहस्ररश्मि) હજાર કિર- ણવાળો સૂર્ય.

सहस्सलंभा. स्त्री० (सहस्रलभ्या) હજાર સોનામહોર આપવાથી મળે તેવી સ્ત્રી.

सहस्सवत्त. न० (सहस्रपत्र) જુઓ " सह- स्सपत्त " શબ્દ.

सहस्साणीय. પું० (सहस्रानीक) કૌશામ્બી નગરીનો એ નામનો રાજા.

सहस्सार. પું० (सहस्रार) આઠમો દેવલોક; આઠમું સ્વર્ગ; વૈમાનિક દેવોની આઠમી ભૂમિકા. (૨) આઠમા દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ દેવતા. (૩) આઠમા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

सहस्सारकप्प. પું० (सहस्रारकल्प) આઠમા દેવલોકનું નામ.

सहस्सारवडिंसग. પું० (सहस्रारावतंसक) એ નામે આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सहस्सुद्दाह. પું० (सहस्रोद्दाह) વિપાકસૂત્રના નવમા અધ્યયનનું સાર્થક નામ.

सहा. स्त्री० (सभा) સભા; સમાજ.

सहा. પું० (श्लाघा) પ્રશંસા.

सहाय. પું० (सहाय) સહાય કરનાર; મિત્ર; સહચારી. (૨) સહાય; મદદ.

सहाव. પું० (स्वभाव) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ; સ્વરૂપ.

सहाविअ. त्रि० (स्वाभाविक) સ્વાભાવિક; કુદરતી.

सहि. પું० (सखिन्) સખા; મિત્ર; દોસ્ત.

सहिण. न० (श्लक्ष्ण) સૂક્ષ્મ-ઝીણું વસ્ત્ર.

सहित. પું० (सहित) તેરમા ગ્રહનું નામ. (૨) न० સાથેસાથે.

सहिय. त्रि० (सहित) સહિત; યુક્ત. (૨) એકઠા થએલ. (૩) સહન કરેલ. (૪) સાથે ઉત્પન્ન થયેલ. (૫) પું० એ નામનો એક ગ્રહ.

सही. स्त्री० (सखी) બ્હેનપણી; સહીયર.

सहीवाय. પું० (सखीवाद) 'હે સખે' એવા સંબોધનથી કોઇને બોલાવવું તે.

सहु. પું० (सह) સમર્થ; શક્તિવાળો.

सहोदर. } **सहोयर.** } પું० (सहोदर) એક ઉદરમાંથી જન્મેલ; ભાઇ.

साइ. स्त्री० (स्वाति) સ્વાતિ નક્ષત્ર. (૨ પું० સ્વાતિ નામનો હૈમવયના વૈતાઢ્ય પર્વતનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) બલિ- સ્સહનો શિષ્ય.

साइ. પું० (साति) કપટથી સારા માલમાં હલકો માલ મેળવી દેવો તે.

साइ. न० (सादि) ૭ સંઠાણમાંનું બીજું સંઠાણ; નાભિ નીચેની આકૃતિ સુંદર- પ્રમાણ સહિત હોય તે. (૨) त्रि० આદિ સહિત; જેની કોઇ પણ કાળે શરૂઆત થઇ હોય તે.

साइ. त्रि० (शायिन्) શયન કરનાર.

साइअ. त्रि० (सादिक) જેનો પ્રારંભ છે તેવું; શરૂઆતવાળું; ઉત્પત્તિવાળું. (૨) ન૦ નાભિની નીચેના સઘળા અવયવો પ્રમાણોપેત હોય અને નાભિ ઉપરના ન્યૂનાધિક હોય તે-સાદિ સંસ્થાન.

साइज्जण. न० (स्वादन) પ્રેમબંધન.

साइणी. स्त्री० (शाकिनी) માણસની ૯૧ થી ૧૦૦ વરસ સુધીની છેલ્લી અવસ્થા કે જે શાકિનીની માફક મનુષ્ય જીવનનું ભક્ષ્ય કરી જાય છે.

साइबुद्ध. पुं० (स्वातिबुद्ध) આવતી ચોવીશીના ચોવીશમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ.

साइम. त्रि० (स्वादिम) મુખવાસ; સોપારી, એલચી વગેરે.

साइय. त्रि० (सादिक) આદિસહિત; (૨) ન૦ આદિ સહિત શ્રુતજ્ઞાન; શ્રુતજ્ઞાનનો એક ભેદ.

साइयंकार. पुं० (सत्यंकार) ખાત્રી; પુરાવો.

साइयार. पुं० (सातिचार) છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રનો પ્રથમભેદ, જેમાં અતિચારો લાગતાં દીક્ષાપર્યાયનો છેદ થાય છે.

साइरेग. त्रि० (सातिरेक) કંઈક વિશેષ; થોડું વધારે.

साउ. त्रि० (स्वादु) સ્વાદિષ્ટ; સ્વાદવાળું.

साउग. त्रि० (स्वादुक) જ્યાંથી સ્વાદિષ્ટ ભોજન મળે તેવું કુળ.

साउणिय. त्रि० (शाकुनिक) પક્ષીનો શિકારી.

साउय. त्रि० (सायुष्क) આયુષ્ય-આવરદા સહિત; સંસારસ્થ જીવ.

साएअण. न० (साकेतन) કૈલાસમુનિ વગેરે અંતગડ કેવળીની જન્મભૂમીનું નગર.

साएय. न० (साकेत). કોશલ દેશનું પ્રસિદ્ધ નગર; વિનીતા-અયોધ્યાનું અપરનામ. (૨) એ નામની હરિત વનસ્પતિ.

साकारोवउत्त. त्रि० (साकारोपयुक्त) જ્ઞાનના ઉપયોગવાળો.

साकेतपुर. न० (साकेतपुर) સાકેતપુર નામનું નગર.

साखा. पुं० (शाखा) ઝાડની ડાળ.

साग. पुं० (शाक) સાગનું લાકડું. (૨) તરકારી; શાક.

सागड. न० (शाकट) ગાડાંનો સમૂહ.

सागडवूह. पुं० (शाकटव्यूह) ગાડાને આકારે લશ્કરની ગોઠવણી; વ્યૂહરચનાવિશેષ.

सागडिअ. त्रि० (शाकटिक) ગાડી હાંકનાર; ગાડાખેડુ.

सागणिय. त्रि० (साग्निक) અગ્નિવાળું; અગ્નિ સહિત.

सागय. न० (स्वागत) આવનારને આવકાર દેવો તે; સન્માન.

सागर. पुं० (सागर) સમુદ્ર; દરીયો. (૨) સાતમા બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય. (૩) દશ કોડાકોડી પલ્યોપમ પ્રમાણનો કાળવિભાગ કે જેને સાગરોપમ-દરીયાની ઉપમા આપવામાં આવે છે. (૪) એ નામનું બીજા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) અંતગડ સૂત્રના ૧ લા વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનનું નામ. (૬) અંધકવૃષ્ણિના પુત્ર ત્રીજા દશાર. (૭) અંતગડ સૂત્રના બીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૮) અંધક વૃષ્ણિની રાણી ધારણીનો પુત્ર. (૯) સાગરદત્ત નામે જિનદત્તનો પુત્ર. (૧૦) એક જાતનો મચ્છ. (૧૧) સાગરનું સ્વપ્ન; ૧૪ સ્વપ્નમાંનું એક.

सागरंगमा. स्त्री० (सागरंगमा) સમુદ્રને મળનારી (નદી.)

सागरकंत. पुं० (सागरकान्त) એ નામનું બીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

सागरकूड. पुं० (सागरकूट) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

सागरचित्तकूड. पुं० (सागरचित्तकूट) નંદન વનનાં નવ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ.

सागरदत्त. पुं० (सागरदत्त) ચંપા નગરીનો એ નામનો સાર્થવાહ. (૨) ત્રીજા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

सागरदत्ता. स्त्री० (सागरदत्ता) ૧૫ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

सागरनागरपविभत्ति. पुं० (सागरनागरप्रविभक्ति) સાગર તથા નગર સંબંધી વિશિષ્ટ રચનાવાળું નાટક; ૩૨ પ્રકારનાં નાટકમાંનું એક.

सागरपविभत्ति. पुं० (सागरप्रविभक्ति) સમુદ્રના આકાર વગેરે વાળું નાટક; ૩૨ પ્રકારના નાટકમાંનું એક.

सागरवर. पुं० (सागरवर) મહાસમુદ્ર.

सागरोवम. न० (सागरोपम) દશ કોડાકોડી પલ્યોપમ પ્રમાણે કાળનો એક વિભાગ.

सागार. त्रि० (सागार) આગાર-મોકળ સહિત; છુટછાટવાળું

सागार. न० (साकार) વસ્તુનું વિશેષ રૂપથી ગ્રહણ કરનાર જ્ઞાન; વિકલ્પ સહિત જાણવું તે. (૨) त्रि० આગાર-છુટછાટ સહિત તપ-પચ્ચક્ખાણ વગેરે. (૩) આચાર્ય વગેરેની નિશ્રા.

सागारकड. त्रि० (साकारकृत) આચાર્યની નેશ્રાએ કરેલું. (૨) ગૃહસ્થ થકું કરી રાખેલ.

सागारभत्त. पुं० (साकारभक्त) સાગારી સંથારો.

सागारि. त्रि० (सागारिन्) ગૃહસ્થ.

सागारिगा. स्त्री० (सागारिका) શેજ્જાંતરી; સાધુને ઉપાશ્રયની આજ્ઞા આપનારી સ્ત્રી.

सागारिय. पुं० (सागारिक) ગૃહસ્થ; ઘરધણી; શ્રાવક. (૨) સાધુને રહેવાને સ્થાનની અનુજ્ઞા આપનાર ગૃહસ્થ; શેજ્જાંતરીઓ. (૩) મૈથુન; સ્ત્રીસંભોગ.

सागेय. पुं० (साकेत) અયોધ્યા નગરીનું નામ.

सागेयणगर. न० (साकेतनगर) સાકેતપુર; અયોધ્યા.

साड. पुं० (शाट) નાશ. (૨) વસ્ત્ર; દુપટ્ટો.

साडग. } न० (शाटक) સાડલો; ઉત્તરીય વસ્ત્ર.
साडग. }

साडिया. स्त्री० (शाटिका) સાડી; ઉત્તરીય વસ્ત્ર; કેડ ઉપર પહેરવાનું વસ્ત્ર.

साडिल. पुं० (शाटक) સાડી; રેશમી ધોતી.

साडी. स्त्री० (शाटी) સાડલો; પછેડી.

साडीकम्म. न० (शाटिकर्मन्) વસ્તુનો સોડ કરી વ્યાપાર કરવો તે; ૧૫ કર્માદાનમાંનું એક.

साडोलय. न० (शाटक) ઉત્તરીય વસ્ત્ર; સાડલો; સાડી.

साण. पुं० (श्वन्) કુતરો; શ્વાન.

साण. पुं० (शान) શાનનામના એક સાધુ.

साण. न० (श्मशान) શ્મશાન; મસાણ.

साण. न० (श्वान) કુતરાઓનું ટોળું.

साणअ. न० (शानक) } શણનું બનેલું વસ્ત્ર.
साणिअ. न० (शानिक) }

साणी. स्त्री० (शुनी) કુતરી.

साणुपाअ. पुं० (सानुपाद) દિવસની છેલ્લી બે ઘડી; સંધ્યાવેળા.

साणुवीय. न० (सानुबीज) જે બીજમાં ઉત્પાદક શક્તિ (યોનિ) નો નાશ થયો નથી તે બી.

साणुवाय. पुं० (सानुवाद) જ્યાં બોલનારના શબ્દોનો પડછંદો પડે તેવું સ્થળ.

सातसोक्ख. न० (शातसौख्य) સુખશાંતિ.

साता. स्त्री० (साता) સુખરૂપ વેદના.

सातागोरव. न० (सातागौरव) સુખનો ગૌરવ-અહંકાર.

सातावेदग. त्रि० (शातावेदक) सुખ ભોગવનાર; પ્રત્યેક શરીરી જીવ.

साति. स्त्री० (स्वाति) સ્વાતી નામનું નક્ષત્ર.

सात. पुं० ( ) અવિશ્વાસ.

सातिजोग. पुं० (सातियोग) માયાનું પર્યાય-નામ; સારી વસ્તુમાં નબળી વસ્તુ મેળવીને ગ્રાહકને છેતરવું તે.

सातिज्जणया. स्त्री० (स्वादन) ભોગવટો; ભોગવવું.

सातिरेग. त्रि० (सातिरेक) જુઓ "સાઇરેગ" શબ્દ.

सादंडी. स्त्री० (सादंडी) કન્દ વિશેષ.

सादि. स्त्री० (स्वाति) સ્વાતિ નક્ષત્ર.

सादि. त्रि० (सादि) આદિ સહિત; પ્રારંભ-વાળું. (૨) જેનો નાભિ નીચેનો ભાગ પ્રમાણોપેત તથા સુન્દર અને ઉપરનો બેડોળ હોય એહવું શરીરનું સંઠાણ; છ સંઠાણમાંનું ત્રીજું સંઠાણ.

सादीणगंगा. स्त्री० (सादीणगङ्गा) સાત મહા ગંગા પરિમિત ગોશાલા મતાનુસાર કાળ વિભાગ.

सादु. त्रि० (स्वादु) સ્વાદિષ્ટ.

सादेव्व. न० (सादेव्य) સાનિધ્યતા; સાહાય્ય. (૨) દેવતાપ્રાતિહાર્ય-દેવતાકૃત દિવ્ય દેખાવ.

साधारण. न० (साधारण) સાધારણ શરીર; અનંત આત્માઓના નિવાસવાળું નિગોદનું શરીર;-સાધારણ-અનંતકાય વનસ્પતિ.

साधारणसरीर. न० (साधारणशरीर) નિગોદનું શરીર.

साधु. पुं० (साधु) મોક્ષમાર્ગસાધક; સાધુ.

साभरग. पुं० (साभरक) એક જાતનું ચલણ; સિક્કો.

साभाविय. त्रि० (स्वाभाविक) સ્વભાવથી થનારૂં.

साभास त्रि० (साभास) આભાસ સહિત; વસ્તુત; અસત્ય છતાં સત્ય જેવું દેખાય તે.

साम. पुं० (श्याम) નારકીના હાથ પગ બાંધી નીચે નાખનાર શ્યામ રંગનો પરમાધામી; પંદર જાતના પરમાધામીમાંના ત્રીજી જાતના પરમાધામી. (૨) न० આકાશ. (૩) त्रि० શ્યામ-કાળો રંગવાળું; કાળું. (૪) સામ દેશમાં ઉત્પન્ન થયેલ વસ્ત્ર.

साम. न० (सामन्) રાજનીતિનો એક પ્રકાર.

साम. न० (साम) ગુચ્છ જાતની વનસ્પતિ.

सामइय. त्रि० (सामयिक) સમય-સાંખ્યા દિકના સિદ્ધાન્ત સંબંધી; સમયને લગતું. (૨) न० અતીન્દ્રિય જીવનો પર્યાય; અવધિજ્ઞાનનો વિષય. (૩) पुं० સંકેતથી વ્યવહાર કરનાર વિદ્વાનો-શાસ્ત્રવેત્તા.

सामंत. पुं० (समन्त) પાસે; નજીક.

सामंतोवणिवाइया. स्त्री० (सामंतोपनिपातिका) પાપના કાર્યને જોવા મળેલા ઘણા લોકોના પાપમય પરિણામથી એકી સાથે થતી કર્મબંધક્રિયા; ક્રિયાનો એક પ્રકાર.

सामंतोवणिवायय. न० (सामन्तोपनिपातक) અભિનયના ચાર પ્રકારમાંનો ત્રીજો પ્રકાર.

सामकोट्ठ. पुं० (श्यामकोष्ट) જમ્બુદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૨૧ મા તીર્થંકર.

सामग. न० (श्यामाक) જેમાં શામા નામનું ધાન્ય થાય છે તે; એક જાતનું ઘાસ.

सामग्गिय. न० (सामग्र्य) સામગ્રી; સાહિત્ય.

सामज्ज. पुं० (श्यामार्य) સ્વાતિસ્વામીના શિષ્ય.

सामणिय. न० (श्रामण्य) શ્રમણપણું; સાધુતા.

सामणेर. पुं० (श्रामणि) શ્રમણ-સાધુના શિષ્ય; નવ દીક્ષિત સાધુ.

सामग्ग. न० (श्रामण्य) શ્રમણપણું; સાધુતા; ચારિત્ર.

सामग्ग. न० (सामान्य) વસ્તુનો સામાન્ય અંશ. (૨) ત્રિ૰ સાધારણ.

सामत्थ. न० (सामर्थ्य) શક્તિ; સામર્થ્ય.

सामत्थण. न० (समर्थन) વિચાર કરવો; સમર્થન કરવું.

सामन्न. न० (श्रामण्य) જુઓ "સામણ્ણ" શબ્દ.

सामन्न. न० (सामान्य) જુઓ "સામણ્ણ" શબ્દ.

सामन्नदिट्ठ. न० (सामान्यदृष्ट) સામાન્યથી પૂર્વે દીઠેલ વસ્તુ ઉપરથી અનુમાન કરવું તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

सामल. त्रि० (श्यामल) કાળું.

सामलपक्ख. पुं० (श्यामलपक्ष) અંધારીયું; કૃષ્ણપક્ષ.

सामलया. स्त्री० (श्यामलता) એ નામની કોઈ લતા-વેલ.

सामलि. पुं० (शाल्मलि) શેમલા-મોચરસનું ઝાડ. (૨) દેવકુરૂ ક્ષેત્રમાંનું સુવર્ણ કુમાર દેવતાને ક્રીડા કરવાનું વૃક્ષ. (૩) વત્સ ગોત્રની શાખા અને તેનો પુરૂષ.

सामलेर. पुं० (शाबलेय) કાબરચીતરો વાછરડો.

सामवेय. पुं० (सामवेद) ચાર વેદમાંનો એક.

सामहत्थि. पुं० (श्यामहस्तिन्) ભગવાન મહાવીર સ્વામીના એક શિષ્યનું નામ.

सामा. स्त्री० (श्यामा) શ્યામ વર્ણની સ્ત્રી. (૨) સોળ વર્ષની સ્ત્રી. (૩) રાત્રી. (૪) પ્રિયંગુ; સામો; એક જાતનું અનાજ. (૫) ૧૩ મા તીર્થંકરની માતા. (૬) ત્રીજા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૭) પહેલા દેવલોકના ઇંદ્ર-શક્રના લોકપાળ સોમની અગ્રમહીષી.

सामाअ. पुं० (सामाक) સામાયિક; શ્રાવકનું નવમું વ્રત.

सामाअ. पुं० (श्यामाक) ધાન્ય વિશેષ.

सामाइय. त्रि० (सामाजिक) જનસમૂહ સંબંધી.

सामाइय. न० (सामायिक) સામાયક ચારિત્ર; ચારિત્રના પાંચ પ્રકારમાંનો પ્રથમ પ્રકાર; સર્વ સાવદ્યયોગની નિવૃત્તિ કરવી તે. (૨) શ્રાવકનું નવમું વ્રત; દેશવિરતિરૂપ સામાયિક ચારિત્ર. (૩) સામાયિકશ્રુત-આચારાંગાદિ. (૪) આવશ્યક સૂત્રનું પ્રથમ અધ્યયન. (૫) દ્રવ્યલેશ્યાવડે ઉત્પન્ન થયેલ પરિણામ-અધ્યવસાય.

सामाइयकड. त्रि० (सामायिककृत) શ્રાવકની ત્રીજી પડિમા આદરનાર શ્રાવક કે જે ત્રણ મહિના સુધી દરરોજ બે વખત નિરતિચાર સામાયિક કરે.

सामाइयचरित्त. न० (सामायिकचरित्र) સામાયિક ચારિત્ર; પાંચ પ્રકારનાં ચારિત્રમાંનું પ્રથમ ચારિત્ર.

सामाइयसंजम. पुं० (सामायिकसंयम) સામાયિક ચારિત્ર; સંયમયુક્ત આચાર.

सामाइयसंजय. त्रि० (सामायिकसंयत) સામાયક ચારિત્રવાળો.

सामाग. पुं० (श्यामाक) એ નામનો એક ગાથાપતિ.

सामाण. पुं० (सामान) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सामाणिय. त्रि० (सामानिक) સામાનિક દેવતા; ઇન્દ્રના સમાન દરજ્જાવાળા દેવતા.

सामाय. पुं० (श्यामाक) સામો; ધાન્ય વિશેષ.

सामायारी. स्त्री० (सामाचारी) સાધુનું કર્તવ્ય; મુનિનો આચાર. (૨) પરસ્પર મેળાપ.

सामास. पु० (श्यामाश) સાંજનું ભોજન; વાળુ.

सामासिअ. त्रि० (सामासिक) સમાસથી બનેલું.

सामि. पुं० (स्वामिन्) સ્વામી; અધિપતિ; રાજા; ધણી; ગુરૂ; નાયક. (૨) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામી.

सामिजिण. पुं० (स्वामिजिन) ગઇ ચોવીશીના ૧૧ મા તીર્થંકર.

सामुच्छेअ. पुं० (सामुच्छेद) ક્ષણિકવાદી અશ્વમિત્રનો મત; વસ્તુ ઉત્પન્ન થયા પછી સર્વથા નાશ પામે છે, અર્થાત્ ક્ષણેક્ષણે વસ્તુ નાશ પામે છે, એવી માન્યતા.

सामुच्छेइय. त्रि० (सामुच्छेदिक) દરેક પદાર્થનો ક્ષણે ક્ષણે ઉચ્છેદ માનનાર-અશ્વમિત્રના મતનો અનુયાયી.

सामुदाणिय. त्रि० (सामुदानिक) મધુકરી વૃત્તિથી થોડું થોડું લીધેલું; ઘરના સમુદાયથી પ્રાપ્ત થયેલ.

सामुद्द. न० (सामुद्र) સમુદ્રમાં થનારૂં લવણ; મીઠું. (૨) त्रि० સમુદ્ર સંબંધી.

सामुद्दिय. त्रि० (सामुद्रिक) સમુદ્ર સંબંધી.

साय. न० (सात) વેદનીય કર્મની શુભ પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ શાતા-સુખ પામે. (૨) સુખશાંતિ. (૩) દશમા દેવલોકનું એ નામનું એક વિમાન.

साय. पुं० (शाक) શાક; તરકારી.

साय. अ० (सायम्) સાંજ; સૂર્યાસ્તકાળ.

सायंकार. पुं० (सत्यङ्कार) પુરાવો.

सायर. पुं० (सागर) સમુદ્ર. (૨) ભાવી ત્રીજા તીર્થંકરનું નામ.

सायवादि. त्रि० (शातवादिन्) સુખ ભોગવીએ તો સુખ મળે એવા મતવાળો.

सायवेयणिज्ज. न० (शातवेदनीय) શાતા વેદનીય; વેદનીય કર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

साया. स्त्री० (शाता) સુખશાંતિ; સ્વાસ્થ્ય. (૨) વેદનીય કર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

सायाणुग. त्रि० (शातानुग) સાતાસીળીયો; સુખાર્થી.

सायावेदग. त्रि० (शातावेदक) સુખ ભોગવનાર.

सार. पुं० (सार) પ્રધાન-શ્રેષ્ઠ-ઉત્તમ વસ્તુ. (૨) તત્ત્વ; સારાંશ. (૩) લાકડાનો ગર્ભ. (૪) રસ.

सारअ. त्रि० (स्वारत) સંયમાદિ અનુષ્ઠાનમાં પ્રીતિ રાખનાર.

सारअ. त्रि० (स्मारक) સંભારી આપનાર.

सारअ. त्रि० (शारद) }
सारइय. त्रि० (शारदिक) } શરદ ઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલું.

सारंग. पुं० (सारङ्ग) ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सारंगी. स्त्री० (सारङ्गी) સારંગી નામનું વાજીંત્ર.

सारंभ. पुं० (संरम्भ) આરંભ-પાપ વ્યાપાર-હિંસાનો સંકલ્પ.

सारकंता. स्त्री० (सारकान्ता) ષડ્જ ગ્રામની પાંચમી મૂર્ચ્છના.

सारकल्लाण. न० (सारकल्याण) એ નામનું વલય જાતિનું વૃક્ષ.

सारक्खण. न० (संरक्षण) રક્ષણ; બચાવ. (૨) રાખવું. (૩) પુરવું; બંદીખાનામાં નાખવું.

सारक्खणाणुबंधि. त्रि० (संरक्षणानुबंधिन्) વિષયાદિનું વા ધન વગેરેનું રક્ષણ કરવામાં વ્યાકુળ રહેનાર.

सारक्खित्तार. त्रि० (संरक्षितृ) રક્ષણ કરનાર.

सारखाअ. त्रि० (सारखाद*) લાકડાનો અંદરનો ભાગ કોતરી ખાનાર એક જાતનો કીડો.

सारग. त्रि० (स्मारक) સ્મરણ કરનાર; સ્વાધ્યાય કરનાર.

सारगल्ल. पुं० (सारगल्ल) એક જાતનું ઝાડ.

सारज्ज. न० (स्वाराज्य) સ્વર્ગનું રાજ્ય.

सारज्जूय. न० (शारद्यूत) પાસાથી જુગાર રમે તે.

सारण. पुं० (सारण) અંતગડ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના સાતમા અધ્યયનનું નામ. (૨) વસુદેવ રાજાની ધારણી દેવીનો પુત્ર. (૩) યથોચિત કાર્યમાં પ્રવર્તવું તે. (૪) સારણ નામે જાદવકુમાર.

सारण. न० (स्मारण) સંભારી આપવું; કોઇની ભૂલ સુધારવી.

सारणा. स्त्री० (सारणा) હિતની પ્રવૃત્તિ કરાવવી તે.

सारथि. पुं० (सारथि) રથ હાંકનાર.

सारत्थ. न० (सारथ्य) સારથિનું કામ; રથ હાંકવાનું કાર્ય.

सारद. त्रि० (शारद) શરદઋતુનું.

सारभंड. न० (सारभाण्ड) કીમતી વસ્તુ; સારભૂત ચીજ.

सारय. त्रि० (शारद) શરદઋતુનું; શીયાળાની મોસમનું.

सारय. त्रि० (स्मारक) સ્મરણ કરાવી શિખવનાર.

सारवण. न० (सम्मार्जन) વાળી સાફ કરવું; વાળવું.

सारविय. त्रि० (सम्मार्जित) સ્વચ્છ કરેલું.

सारस. पुं० (सारस) સારસપક્ષી.

सारसार. त्रि० (सारसार) સારામાં સારૂં; અત્યુત્તમ.

सारस्सय. पुं० (सारस्वत) સારસ્વત નામે લોકાંતિક દેવતાની એક જાત.

सारहि. पुं० (सारथि) રથ હાંકનાર; કોચમેન. (૨) આચાર્ય.

सारा. स्त्री० (सारा) એક પ્રકારનો ભુજપરિસર્પ.

सारिक्ख. न० (सादृश्य) સાદશ્ય અનુમાન; સરખે સરખી જોડીમાંના એકને જોવાથી બીજાનું જ્ઞાન થાય તે. (૨) त्रि० સરખું; સમાન.

सारीर. त्रि० (शारीर) શારીરિક; શરીરમાં ઉત્પન્ન થયેલું.

सारीरिय. त्रि० (शारीरिक) શરીરનું; શરીરને લગતું. (૨) શરીરવાળો; દેહી.

सारूविय. पुं० (सारूपिक) જૈનના સાધુનો વેષ; કચ્છ ન બાંધવો; શ્વેતવસ્ત્ર ધારણ કરવાં, મસ્તકે મુંડ થવું વગેરે. (૨) त्रि० સજાતીય; પોતાના સરખું.

सारूवियकड. त्रि० (सारूपिककृत) જીવે અસમાન પુદ્ગલને પોતાના શરીર રૂપે પરિણમાવી પોતા સરખું બનાવેલું.

साल. पुं० (शाल) જેની નીચે ત્રીજા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું તે વૃક્ષ. (૨) જેની હેઠે ૨૪ મા તીર્થંકરને કેવળજ્ઞાન થયું તે. (૩) સરસડાનું ઝાડ (૪) સાગનું ઝાડ. (૫) સાલ-રૂખ. (૬) શાખા; ડાળી. (૭) સાલ નામનો ૭૭ મો ગ્રહ. (૮) આઠમા દેવલોકનું સાલ નામનું એક વિમાન કે જેની સ્થિતિ અઢાર સાગરોપમની છે. (૯) ગઢ; કોટ.

साल. पुं० (श्याल) સાળો; પત્નીનો ભાઇ.

सालइय. त्रि० (शारदिक) શરદઋતુમાં થયેલું.

सालइय. न० ( ) શાક; તરકારી. (૨) त्रि० રસયુક્ત.

सालंकायण. पुं० (सालंकायन) કૌશિક ગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

सालंबण. त्रि० (सालम्बन) પુષ્ટ કારણવાળું. (૨) આલંબન-ટેકા સહિત.

सालकोट्ठय. पुं० (शालकोष्ठक) મેંઢિક ગામ બહારનો એ નામનો એક બગીચો.

सालग. पुं० (सारक) કેરી વગેરેનો રસ.

सालग. पुं० (शालाक) લાંબી શાખા.

सालणय. पुं० ( ) તરકારી; શાક.

सालभंजिया. स्त्री० (शालभंजिका) પુતળી; લાકડામાં કે પાષાણમાં આળેખેલી મૂર્તિ.

सालस. त्रि० (सालस्य) આલસ્ય સહિત; આળસુ.

साला. स्त्री० (शाला) સભા; બેઠક.

साला. स्त्री० (शाखा) ડાળી; શાખા. (૨) એક પક્ષીનું નામ.

सालाग. पुं० (शालाक्य) શળીયે કરી ઉપચાર કરવાનું શાસ્ત્ર; આયુર્વેદનો એક ભાગ.

सालाटवी. स्त्री० (शालाटवी) શાલાટવી નામે ચોરપલ્લી.

सालि. पुं (शालि) ભાત; ડાંગર; કમોદ. (૨) એક જાતનો મચ્છ.

सालिंगण. (सालिङ्गन) આલિંગન-શરીર સંઘટ્ટન સહિત; શરીરનો પૂર્ણ સ્પર્શ થઇ શકે તેટલું લાંબુ.

सालिभद्द. पुं० (शालिभद्र) શાલિભદ્ર દેવતા.

सालिम. त्रि० (शालिमत्) જેમાં ભાત મુખ્ય ખોરાક છે તેવું ભોજન.

सालिय. पुं० (शालिक) વસ્ત્ર વણનાર; તુરીયો.

सालिया. स्त्री० (सालिका) વલય જાતનું એક વૃક્ષ.

सालिस. त्रि०(सदृश) સમાન; તુલ્ય; સરખું.

सालिहीपिय. पुं० (सालिहीपितृ) શ્રીમહાવીર સ્વામીના દશ શ્રાવકમાંના દશમા શ્રાવકનું નામ.

सालुय. न० (सालूक) પાણીમાં થતો કન્દ; જલજકન્દ.

सालूर. पुं० ( ) ધેટો; મેંડક.

साव. पुं० (शाप) શ્રાપ; અપકાર.

साव. पुं० (स्वाप) નિદ્રા કરવી; સુઇ જવું તે.

सावइज्ज. न० } (स्वापतेय) ઉત્તમ દ્રવ્ય;
सावएज्ज. न० } ધન-દોલત.

सावक. } पुं० (श्रावक) ધર્મશાસ્ત્રનું શ્રવણ
सावग. } કરનાર; આગાર ધર્મ પાળનાર. (૨) બ્રાહ્મણ.

सावगधम्म पुं० (श्रावकधर्म) બારવ્રતરૂપ શ્રાવકધર્મ.

सावज्ज. त्रि० (सावद्य) અવદ્ય-પાપ સહિત; દોષવાળું.

सावज्जभासा. स्त्री० (सावद्यभाषा) હિંસાકારી ભાષા.

सावज्जाणुमोयणी. स्त्री० (सावद्यानुमोदिनी) પાપનું અનુમોદન કરનારી ભાષા.

सावण. पुं० (श्रावण) શ્રાવણ મહીનો.

सावतिज्ज. } न० (स्वापतेय) ધન; મી-
सावतेय. } લ્કત.

सावत्थी. स्त्री० (श्रावस्ती) એ નામની કુણાલા દેશની એક નગરી.

सावय. पुं० (श्रावक) શ્રાવક.

सावय. पुं० (श्वापद) હિંસકપ્રાણી; જંગલી પશુ.

सावयित्तार. त्रि० (श्रावयितृ) સંભળાવનાર.

साविगा. स्त्री० (श्राविका) આગારધર્મ-શ્રાવકધર્મ પાળનાર સ્ત્રી; શ્રાવિકા.

सविट्ठी. स्त्री० (श्राविष्ठा) શ્રાવણી પુનેમ.

साविय. त्रि० (शापित) શાપેલું; સોગન આપેલું.

साविय. त्रि० (श्रावित) સંભળાવેલું.

साविया. स्त्री० (श्राविका) જુઓ "સાવિગા" શબ્દ.

सावियाबुद्ध. पुं० (श्राविकाबुद्ध) સુલસા શ્રાવિકા પાસેથી બોધ પામેલ અમ્બડ પરિવ્રાજક.

सास. पुं० (श्वास) શ્વાસનું દર્દ.

सासग. न० (सीसक) સીસું; ધાતુ વિશેષ.

सासग. पुं० (सासक) પારો; સચિત્તખર-કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) વૃક્ષ વિશેષ.

सासग. न० (शस्यक) રત્નની એક જાત.

सासण. न० (शासन) શાસ્ત્ર; આગમ. (૨) આજ્ઞા; હુકમ. (૩) જૈનશાસન; જૈનદર્શન. (૪) એક જાતનું ધાન્ય.

सासण. पुं० न० (सास्वादन) સાસ્વાદન નામનું બીજું ગુણસ્થાનક.

सासन. पुं० न० (शासन) જુઓ "સાસણ" શબ્દ.

सासय. त्रि० (शाश्वत) શાશ્વતું; નિત્ય; સ્થાયી.

सासय. पुं० (स्वाश्रय) પોતાનું જન્મ સ્થાન–ઉત્પત્તિનું સ્થળ.

सासयवाइय. त्रि० (शाश्वतवादिक) પોતાને શાશ્વત–અમર માનનાર.

सासयसोक्ख. न० (शाश्वतसौख्य) નિત્ય સુખ; મોક્ષસુખ.

सासव. पुं० (सर्षप) સરસવ.

सासाण. न० (सास्वादन) સમકિતના અલ્પ રસના આસ્વાદ સહિત જીવની સ્થિતિ; પાંચ સમકિતમાંનું પ્રથમ સાસ્વાદન સમકિત. (૨) બીજા ગુણસ્થાનકનું નામ.

सासाणसम्मदिट्ठि. पुं० (सास्वादनसम्यग्दृष्टि) સમકિતના જરાક આસ્વાદનવાળો બીજે ગુણઠાણે વર્તતો જીવ.

सासिया. स्त्री० (स्वाश्रिता) અવિનષ્ટ યોનિ.

सासिल्ल. त्रि० (श्वासवत्) શ્વાસવાળો; દમીયલ.

सासू. स्त्री० (श्व्रू) સાસુ.

साहंजणी. स्त्री० (साहंजनी) એ નામની એક નગરી.

साहग. त्रि० (साधक) સાધક; ઉપકારક; મેળવી આપનાર.

साहज्ज. पुं० न० (साहाय्य) સાહાય્ય; મદદ.

साहण. न० (साधन) સાધવું; સાધન કરવું તે. (૨) કહેવું. (૩) કારણ; હેતુ; ઉપાય.

साहणण. न० (संहनन) સંઘાત; એકઠું થવું.

साहणणबंध. पुं० (संहननबन्ध) સંઘાતરૂપે બંધ; એકત્ર થવા રૂપી બંધ.

साहणय. त्रि० (साधनक) સાધન પુરૂં પાડનાર.

साहणिय. त्रि० (संहत) એકઠું કરેલું.

साहत्थ. / साहत्थि. } पुं० (स्वहस्त) પોતાનો હાથ.

साहत्थिया. स्त्री० (स्वाहस्तिकी) પોતાના હાથથી લાગતી પાપક્રિયા.

साहम्म. न० (साधर्म्य) સમાનધર્મ; સમાનતા.

साहम्मि. त्रि० (साधर्मिन्) સમાન ધર્મવાળું; સાધર્મી.

साहम्मिणी. स्त्री० (साधर्मिणी) સમાન ધર્મવાળી સ્ત્રી.

साहय. त्रि० (संहत) જેનો મધ્યભાગ સંક્ષિપ્ત–સંકોચાયલો હોય તેવું; સંકુચિત.

साहय. त्रि० (साधक) કાર્યસિદ્ધિ કરનાર.

साहरण. न० (संहरण) હરી જવું; લઇ જવું.

साहरिज्जमाणचरअ. त्रि० (संह्रीयमानचरक) પસારેલી વસ્તુ ફરી સંકેલવામાં આવે તેજ લેવી એવા અભિગ્રહથી ગવેષણા કરનાર (મુનિ.)

साहरिय. त्रि० (संहृत) લઇ જવામાં આવેલું; હરાયેલું. (૨) એકત્ર કરેલ. (૩) વહોરવાનાં પાત્રમાં કાંઇ ન દેવા યોગ્ય વસ્તુ પડી હોય તેને અન્યત્ર ફેંકીને આપવાથી સાધુને લાગતો એષણાનો પાંચમો દોષ.

साहल्ल. न० (साफल्य) સફળપણું.'

साहस. न० (साहस) વિચાર કર્યા વિના એકદમ કંઇક કાર્ય કરવું તે.

साहसिक. त्रि० (साहसिक) વગર વિચાર્યું બોલનાર; સાહસિક.

साहसिक्क. न० (साहसिक्य) સાહસપણું.

साहसिय. त्रि० (साहसिक) સાહસિક; સાહસ ખેડનાર; વગર વિચાર્યું કામ કરનાર.

साहस्सिय. न० (सहस्र) સહસ્ત્ર; હજાર.

साहस्सी. स्त्री० (सहस्र) એક હજાર.

साहा. अ० (स्वाहा) સ્વાહા; સમર્પણ.

साहा. स्त्री० (शाखा) શાખા; ડાળી.

साहाभंग. पुं० (शाखाभङ्ग) પલ્લવ; નવું પાંદડું. (૨) ઝાડની શાખાનો કકડો.

साहामिग. पुं० (शाखामृग) વાનર.

साहारण. न० (साधारण) સામાન્ય; સાધારણ; જેમાં ઘણા જીવોનો હિસ્સો હોય તેવું. (૨) અન્યોન્ય મિશ્રિત થયેલું. (૩) જેને અનંત જીવો વચ્ચે એક સાધારણ શરીર પ્રાપ્ત થયેલું છે તેવા જીવ; કન્દમૂળાદિ નિગોદ. (૪) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવને અનંતકાયમાં ઉપજવું પડે છે. (૫) ઉપકાર.

साहारणसरीर. पुं० (साधारणशरीर) નિગોદના જીવ; અનંત જીવ વચ્ચે એક શરીરવાળા જીવ.

साहारणसुहुम. त्रि० (साधारणसूक्ष्म) સૂક્ષ્મ સાધારણ વનસ્પતિકાય.

साहाविय. त्रि० (स्वाभाविक) સ્વભાવસિદ્ધ; કુદરતી; અકૃત્રિમ.

साहिअ. त्रि० (साम्य) બીજાના હિસ્સાવાળું.

साहिकरण. } **साहिगरण.** } त्रि० (साधिकरण) કલેશવાળું. (૨) શસ્ત્ર યુક્ત.

साहिज्ज. न० (साहाय्य) સહાય; મદદ.

साहित. त्रि० (साधित) સાધેલું. (૨) કહેલું.

साहित्त. न० (साहित्य) શાસ્ત્રસમૂહ.

साहिय. त्रि० (स्वाहित) સારીરીતે પ્રાપ્ત કરેલ; ઉપલબ્ધ થયેલ.

साहिय. त्रि० (साधित) સાધેલું; સિદ્ધ કરેલું. (૨) કહેલું.

साहिय. त्रि० (साधिक) વિશેષ; કંઇક વધારે.

साहिज्जता. स्त्री० (साहाय्यकता) સહાય કરવાપણું.

साही स्त्री० ( ) ખડકી; ડેલી. (૨) કાંટાની વાડ.

साहीण. त्रि० (स्वाधीन) સ્વાધીન; પોતાને તાબે થયેલ.

साहु. पुं० (साधु) સાધુ; મુનિ; શ્રમણ; સત્પુરૂષ. (૨) ત્રિ૦ સારૂં; સુંદર; શ્રેષ્ઠ.

साहुणी. स्त्री० (साध्वी) સાધ્વી; આર્યા.

साहुली. स्त्री० ( ) કપડાં.

सिअ. त्रि० (सित) ગૃહપાશમાં બંધાયેલ; ગૃહસ્થાશ્રમી. (૨) पुं० સિતવર્ણ નામે નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવનું શરીર શંખ જેવું ધોળું થાય છે.

सिउंठी. स्त्री० (शुण्ठी) સુંઠ નામે સાધારણ વનસ્પતિ.

सिउदग. न० (शीतोदक) ટાઢું પાણી.

सिंग. न० (शृंग) શિંગડું. (૨) ફળી; શીંગ. (૩) શૃંગી; વાદ્ય વિશેષ.

सिंगक्खोड. पुं० (शृंगखोड) બળદરૂપે કલ્પેલ ઉપાશ્રયનો શિંગડાવાળો ભાગ.

सिंगबेर. पुं० (शृंगबेर) આદુ.

सिंगमाल. पुं० (शृंगमाल) વૃક્ષ વિશેષ.

सिंगार. पुं० (शृंगार) શણગાર; કપડાંની યોગ્ય વ્યવસ્થા. (૨) સ્ત્રીને જોઇ ઉત્પન્ન થતો રતિપ્રકર્ષ-વિષય; નવ રસમાંનો એક રસ.

सिंगि. त्रि० (शृंगिन्) શિંગડાવાળું જનાવર.

सिंगिरीडी. स्त्री० (शृंगरीटी) ચૌઇન્દ્રિય જીવની એક જાત.

सिंघली. स्त्री० (सैंहली) સિંહલદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી.

सिंघाडअ. } **सिंघाडग.** } न० (शृंगाटक) સિંઘોડાનું ફળ. (૨) જ્યાં સિંઘોડાના ફળને આકારે ત્રણ ખુણા પડતા હોય તેવો માર્ગ; ત્રિકોણ રસ્તો. (૩) રાહુ દેવનું એક નામ.

सिंघाण. न० (सिंघाण) નાકનો મેલ; લિંટ.

सिंचण. न० (सिञ्चन) સિંચવું; છાંટવું; ભભરાવવું.

सिंदुधारा. स्त्री० (सिन्दुधारा) તુટી ગયેલ ફૂલની માળામાંથી ફૂલ નીચે પડવા માંડે તે.

सिंदुवार. पुं० (सिन्दुवार) નગોડનું વૃક્ષ.

सिंदूर. न० (सिन्दूर) સિન્દૂર.

सिंधव. न० (सैन्धव) સિંધાલુણ; મીઠું.

सिंधु. स्त्री० (सिन्धु) પશ્ચિમ તરફ લવણ સમુદ્રમાં મળતી ભરત ક્ષેત્રની એક મ્હોટી નદી. (૨) એક જાતની મદિરા. (૩) પું० આર્ય દેશમાંનો વીશમો દેશ. (૪) સિન્ધુ દેશનું વસ્ત્ર.

सिंधुआवत्तणकूड. पुं० (सिन्ध्वावर्त्तनकूट) ચૂલહિમવંત પર્વતના પદ્મદ્રહની પશ્ચિમે ૫૦૦ જોજનની ઉપરે જ્યાં સિંધુ નદી આવર્તન પામે છે તે કૂટ–શિખર.

सिंधुकुंड. पुं० (सिन्धुकुण्ड) સિંધુ નદીનો દરેડો પડે છે તે કુંડ.

सिंधुकूड. पुं० (सिन्धुकूट) ચૂલહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું આઠમું કૂટ.

सिंधुदेवी. स्त्री० (सिन्धुदेवी) સિંધુ નદીની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

सिंधुद्दीव. पुं० (सिन्धुद्वीप) સિંધુપ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો સિંધુ દેવીનો દ્વીપો.

सिंधुप्पवायकुंड. पुं० (सिन्धुप्रपातकुण्ड) જેમાં ચૂલહિમવંત પર્વતમાંથી નીકળતી સિંધુ નદીનો દરેડો પડે છે તે કુંડ.

सिंधुसोवीर. पुं० (सिन्धुसौवीर) એ નામના બે પાસે પાસેના દેશ કે જે હાલમાં સિંધ કહેવાય છે.

सिंबली. स्त्री० (शिम्बली) શીંગ; ફળી; રોડો. (૨) તલવારની ધાર જેવા પાંદડાવાળું શાલ્મલિ નામનું નરકનું એક જાતનું ઝાડ. (૩) न० શાલ્મલિ વૃક્ષનું ફળ.

सिंभ. न० ( ) હલકી જાતનો એક પ્રકારનો કુષ્ઠરોગ; કોઢ.

सिंभ. पुं० (श्लेष्मन्) કફ; શ્લેષમ.

सिंभधरणी. स्त्री० (श्लेष्मधारिणी) શ્લેષ્મને ધારણ કરનારી શરીરમાં ૨૫ નસો છે તે.

सिंभिय. पुं० (श्लेष्मन्) જુઓ " सिंभ " શબ્દ.

सिकया. स्त्री० (सिकता) રેતી; રજકણ.

सिक्कग. न० } (शिक्यक) શિકું.
सिक्कय.

सिक्खग. पुं० (शिक्षक) શિખવનાર; ગુરૂ.

सिक्खग. पुं० (शिक्ष्यक) નવદીક્ષિત મુનિ; શિષ્ય.

सिक्खा. स्त्री० (शिक्षा) સ્વર વ્યંજનના સ્વરૂપનું પ્રતિપાદન કરનાર શાસ્ત્ર; પાણિનીય શિક્ષા વગેરે. (૨) શિક્ષણ; કેળવણી; અભ્યાસ. (૩) શ્રાવકનાં બારવ્રત પૈકી નવમું, દશમું, અગીયારમું અને બારમું એ ચારવ્રત.

सिक्खाविय. त्रि० (शिक्षित) શિક્ષણ આપેલું.

सिक्खाव्वय. न० (शिक्षाव्रत) શ્રાવકનાં બાર વ્રતો પૈકી નવમાથી બારમા સુધીનાં ચાર વ્રત.

सिक्खित. } त्रि० (शिक्षित) શીખેલું; અભ્યાસ કરેલું.
सिक्खिय

सिखंडि. त्रि० (शिखण्डिन्) શિખાધારી; ચોટલી રાખનાર.

सिखि. पुं० (शिखिन्) મયૂર; મોર.

सिगाल. पुं० (शृगाल) શિયાળિયો.

सिग्ग. त्रि० ( ) થાકેલ.

सिग्घ. त्रि० (शीघ्र) શીઘ્ર; જલદી; ઉતાવળું.

सिग्घं. अ० (शीघ्रम्) ઉતાવળથી; જલ્દીથી.

सिग्घगमण. न० (शीघ्रगमन) શીઘ્રગમન નામનું વેગવાળું વિમાન.

सिग्घा. स्त्री० (श्लाघा) વખાણ; પ્રશંસા.

सिग्घा. स्त्री० (शीघ्रा) દેવતાની ગતિ વિશેષ.

सिज्जंभव. पुं० (शय्यम्भव) પ્રભવસ્વામીના શિષ્ય.

सिज्जंस. पुं० (श्रेयस्) ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પિતાનું નામ. (૨) પહેલા

તીર્થકરને પારણું કરાવનાર શ્રેયાંસકુમાર. (૩) ૧૧ મા તીર્થકરનું નામ.

सिज्जा. સ્ત્રી૦ (शय्या) પથારી; સેજા. (૨) વસતિ; મકાન; ઉતરવાની જગ્યા. (૩) સુવું; આડે પડખે પડવું તે.

सिज्जातरी. સ્ત્રી૦ (शय्यातरी) સાધુ સાધ્વીને જગ્યામાં ઉતરવાની રજા આપનાર સ્ત્રી.

सिज्जापरिसह. પું૦ (शय्यापरिषह) સાધુને ઉતરવાની જગ્યા ન મળે તેનો પરિષહ.

सिज्जायर. પું૦ (शय्यातर) સાધુને રહેવાની જગ્યા આપનાર.

सिज्जायरपिंड. પું૦ (शय्यातरपिंड) સાધુ સાધ્વીને ઉતરવાની આજ્ઞા આપનારના ઘરનો આહાર.

सिज्जासंथारग. પું૦ (शय्यासंस्तारक) સેજા સંથારો; પથારી તથા તેનાં ઉપકરણ.

सिट्ठ. ત્રિ૦ (शिष्ट) કહેલું; સૂચવેલું. (૨) શિક્ષા આપેલ. (૩) ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ.

सिट्ठि. પું૦ (श्रेष्ठिन्) શેઠ.

सिढिल. ત્રિ૦ (शिथिल) શક્તિહીન; મન્દ વીર્યવાળું; ઢીલું.

सिढिलिय. ત્રિ૦ (शिथिल) શિથિલ; પ્રમાદી.

सिढिलीकय. ત્રિ૦ (शिथिलीकृत) શિથિલ કરેલું.

सिणाण. ન૦ (स्नान) ન્હાવું; સ્નાન કરવું.

सिणाय. પું૦ (स्नात) ઘાતિકર્મરૂપમલ ધોવાથી શુદ્ધ થયેલ; અરિહંત ભગવાન.

सिणायग. પું૦ (स्नातक) બુદ્ધના શિષ્ય; બોધિસત્ત્વ. (૨) ષટ્કર્મપરાયણ બ્રાહ્મણ.

सिणिद्ध. ત્રિ૦ (स्निग्ध) ચીકણું. (૨) ન૦ લાપસી વગેરે ચીકાસવાળી વસ્તુ.

सिणेह. પું૦ (स्नेह) પૃથ્વીમાંથી ઝાડ જે રસ ખેંચે તે રસ. (૨) હીમ, ઝાકળ વગેરે. (૩) આસક્તિ; સ્નેહ; રાગ; પ્રેમ.

सिणेहक. પું૦ (स्नेहक) સ્નિગ્ધભાવ.

सिणेहकर. ત્રિ૦ (स्नेहकर) સ્નેહીજન; પુત્ર કલત્રાદિ.

सिणेहकाय. પું૦ (स्नेहकाय) આકાશમાંથી હમેશા પડતું અદૃશ્ય પાણી; બાદર અપકાયની એક જાત.

सिणहा. સ્ત્રી૦ (   ) ઝાકળ.

सिणहालअ. ન૦ (सिन्हालक) સેફાલું; ફળ વિશેષ.

सित. ત્રિ૦ (सित) સફેદ; ધોળું.

सित्त. ત્રિ૦ (सिक्त) સિંચેલું; છાંટેલું.

सित्थ. પું૦ (शिक्थ) શીથ; કણ.

सिद्ध. પું૦ (सिद्ध) સિદ્ધ ભગવાન્; મુક્તાત્મા. (૨) તૈયાર થયેલ; નિષ્પન્ન. (૩) સિદ્ધ થયેલું; સિદ્ધ એવું નામ. (૪) કચ્છવિજયના વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ ફૂટમાંનું પહેલું ફૂટ.

सिद्धंत. પું૦ (सिद्धान्त) આગમ; શાસ્ત્ર. (૨) નિર્ણિત અર્થ; ચોક્કસ વાત.

सिद्धकूड. પું૦ (सिद्धकूट) રૂપી પર્વત ઉપરનાં આઠ ફૂટમાંનું પહેલું ફૂટ–શિખર. (૨) નીલવંત પર્વતનાં નવ ફૂટમાંનું પહેલું ફૂટ–શિખર. (૩) સોમનસ વખારા પર્વતનાં સાત ફૂટમાંનું પહેલું ફૂટ–શિખર.

सिद्धगंडिया. સ્ત્રી૦ (सिद्धगण्डिका) જેમાં સિદ્ધ ભગવાનનું વિવેચન હોય તે પુસ્તક.

सिद्धगति. સ્ત્રી૦ (सिद्धगति) મોક્ષગતિ.

सिद्धत्थ. પું૦ (सिद्धार्थ) સરસવ. (૨) ૨૪ મા તીર્થંકરના પિતાનું નામ. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર દશમા તીર્થંકર. (૪) સિદ્ધાર્થ નામે એક ગામ. (૫) એ નામે દશમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૬) સિદ્ધાર્થ નામના આચાર્ય. (૭) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ભાવી ૧ લા તીર્થંકર. (૮) સિદ્ધાર્થ નામનું ઉદ્યાન. (૯) મોક્ષ.

सिद्धत्थग. } पुं० (सिद्धार्थक) સરસવનું ફૂલ.
सिद्धत्थय. } (૨) આભરણ વિશેષ.

सिद्धत्थवण. न० (सिद्धार्थवन) જ્યાં ઋષભદેવ સ્વામીએ દીક્ષા લીધી તે ઉદ્યાનનું નામ. (૨) સરસવનું વન.

सिद्धत्था. स्त्री० (सिद्धार्था) ત્રીજા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૨) ચોથા તીર્થંકરની માતા.

सिद्धत्थिया. स्त्री० (सिद्धार्थिका) લાપસી; એક જાતનું મિષ્ટાન્ન.

सिद्धमणोरम. पुं० (सिद्धमनोरम) પખવાડી આના બીજા દિવસનું નામ.

सिद्धसेण. पुं० (सिद्धसेन) ઐરવત ક્ષેત્રમાં ભાવી ૯ મા તીર્થંકર.

सिद्धसेणिया. स्त्री० (सिद्धश्रेणिका) દૃષ્ટિવાદ અન્તર્ગત સિદ્ધશ્રેણીપરિકર્મ.

सिद्धसेणियापरिकम्म. न० (सिद्धश्रेणिकापरिकर्मन्) દૃષ્ટિવાદના પરિકર્મનો પ્રથમ ભેદ.

सिद्धा. स्त्री० (सिद्धा) મહાવીરપ્રભુની શાસનદેવીનું નામ.

सिद्धायतण. न० (सिद्धायतन) શાશ્વત દેવાલય.

सिद्धायतणकूड. पुं० (सिद्धायतनकूट) વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું એક. (૨) નિષધ પર્વતનાં નવકૂટમાંનું પહેલું કૂટ–શિખર. (૩) ચૂલહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું પહેલું કૂટ–શિખર. (૪) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું પહેલું કૂટ. (૫) ગંધમાદન પર્વતનાં ૭ કૂટમાંનું ૧ લું. (૬) મહાહિમવંત પર્વતનાં ૮ કૂટમાંનું ૧ લું કૂટ. (૭) ચિત્રકૂટ વખારા પર્વત ઉપરનાં ૪ કૂટમાંનું ૧ લું કૂટ. (૮) બ્રહ્મકૂટ વખારા પર્વતનાં ચાર કૂટમાંનું ૧ લું કૂટ. (૯) એકશૈલ વખારા પર્વતનાં ૪ કૂટમાંનું ૧ લું. (૧૦) નલિનકૂટ વખારા પર્વતનાં ૪ કૂટમાંનું ૧ લું. (૧૧) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વત ઉપરનાં ૯ કૂટમાંનું ૧ લું કૂટ. (૧૨) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પહેલું કૂટ–શિખર.

सिद्धाययण. न० (सिद्धायतन) શાશ્વત દેવળ–દેવાલય.

सिद्धालय. न० (सिद्धालय) સિદ્ધશિલાનું એક નામ.

सिद्धावत्त. न० (सिद्धावर्त्त) સિદ્ધસેણિયા પરિકર્મનો ૧૪ મો પ્રકાર.

सिद्धि. स्त्री० (सिद्धि) સિદ્ધશિલા; લોકને અગ્રભાગે રહેલ આઠમી પૃથ્વી. (૨) મુક્તિ; મોક્ષ; સકલકર્મક્ષયથી પ્રાપ્ત થતી આત્માની સ્વરૂપ સ્થિતિ.

सिद्धिगइ. स्त्री० (सिद्धिगति) સિદ્ધની ગતિ; મોક્ષ ગતિ.

सिद्धिगंडिया. स्त्री० (सिद्धिगंडिका) સિદ્ધિના સ્વરૂપનું જેમાં વર્ણન છે એવું એક પ્રકરણ.

सिद्धिपह. पुं० (सिद्धिपथ) } મોક્ષનો માર્ગ.
सिद्धिमग्ग. पुं० (सिद्धिमार्ग) }

सिद्धिसोग्गइ. स्त्री० (सिद्धिसद्गति) સિદ્ધિરૂપ સદ્‌ગતિ.

सिधु. न० (सिधु) મદિરા વિશેષ.

सिन्न. त्रि० (शीर्ण) જુનું થયેલું.

सिन्न. न० (सैन्य) સેના; લશ્કર.

सिप्प. न० (शिल्प) કળા; હુન્નર; કારીગરી.

सिप्प. पुं० (   ) મોતીની છીપ.

सिप्पकम्म. न० (शिल्पकर्मन्) શિલ્પકર્મ; કારીગરી.

सिप्पय. पुं० (सिप्पय) એ નામનું વૃક્ષ.

सिप्पाजीव. त्रि० (शिल्पाजीवक) કળા–કારીગરીથી જીવન નિર્વાહ કરનાર.

सिप्पायरिश्र. पुं० (शिल्पाचार्य) શિલ્પ–કારીગરી શિખવનાર.

सिप्पि. त्रि० (शिल्पिन्) કારીગર; ચિત્રકાર વગેરે.

सिप्पि. पुं० ( ) છીપ; બેઇંદ્રિય-વાળા જીવની એક જાત. (૨) ભાજન-પાત્ર વિશેષ.

सिप्पिय. પું० (शिल्पिक) કારીગર. (૨) તૃણ વિશેષ.

सिप्पिसंपुड. પું० (शुक्तिसम्पुट) છીપનું જોડું.

सिबिया. સ્ત્રી० (शिबिका) માણસ બેસી શકે તેવડી ઢાંકણવાળી પાલખી. (૨) શિબિક દેવની રાજધાનીનું નામ.

सिम्ह. ન० (सिध्म) કોઢનો એક પ્રકાર; એક જાતનો રોગ.

सिय. ત્રિ० (सित) સ્ત્રી, પુત્ર, વગેરેથી જકડાયેલ-બંધાએલ. (૨) સફેદ; ધોળું.

सिय. ત્રિ० (श्रित) આશ્રિત; સમ્બદ્ધ.

सिय. ત્રિ० (स्वित) સારી રીતે પ્રાપ્ત થયેલું.

सिय. અ० (स्यात्) કદાચિત્; કોઇ પણ એક અપેક્ષાએ.

सियवालुंकी. સ્ત્રી० (सितवालुकी) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

सिया. અ० (स्यात्) કદાચિત્; કોઇપણ એક અપેક્ષાએ.

सियाल. પું० (शृगाल) શિયાળિઓ.

सियालक्खइत्ता. સ્ત્રી० (शृगालखादिता) જેમાં શીયાળની માફક ગરીબ થઇ દીનતાથી ભોજન મેળવવામાં આવે તેવી પ્રવ્રજ્યા.

सिर. ન० (शिरस्) મસ્તક; માથું. (૨) ખુણો.

सिरभ. પું० (शिरोज) વાળ; માથાના કેશ.

सिरबत्थि. સ્ત્રી० (शिरोबस्ति) માથામાં રેડવાનું તેલ રાખવાનું પાત્ર વિશેષ.

सिरसावत्त. પું० (शिरसावर्त्त) મસ્તકે આવર્તન દેવું તે.

सिरा. સ્ત્રી० (शिरा) નસ.

सिरि. સ્ત્રી० (श्री) લક્ષ્મી; સંપતિ. (૨) શોભા. (૩) છઠ્ઠા ચક્રવર્તીની માતા. (૪) ચૂલહિમવંત પર્વતના પદ્મદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

सिरिउत्त. પું० (श्रीपुत्र) જમ્બૂદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર પાંચમા ચક્રવર્તી.

सिरिकंत. પું० (श्रीकान्त) એ નામે છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिकंता. સ્ત્રી० (श्रीकान्ता) ચાલુ અવસર્પિણીના છઠ્ઠા કુલકરની સ્ત્રી. (૨) જંબૂવૃક્ષના વાયવ્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

सिरिकंदलग. પું० (श्रीकन्दलक) એક ખરી-વાળું પશુ.

सिरिकूड. પું० (श्रीकूट) ચુલહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ.

सिरिगुत्त. પું० (श्रीगुप्त) આર્યસુહસ્તિના શિષ્ય; શ્રીગુપ્ત નામના આચાર્ય.

सिरिघर. ન० (श्रीगृह) ખજાનો; ભંડાર.

सिरिघरिअ. ત્રિ० (श्रीगृहिक) ભંડારી.

सिरिचंद. પું० (श्रीचन्द्र) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર છઠ્ઠા તીર્થંકર. (૨) એ નામના એક મુનિ.

सिरिचंदा. સ્ત્રી० (श्रीचन्द्रा) જંબૂવૃક્ષના વાયવ્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

सिरिड्ढ. પું० (श्रियाढ्य) આર્યમહાગિરિના શિષ્યનું નામ.

सिरिणिलया. સ્ત્રી० (श्रीनिलया) એક વાવડીનું નામ.

सिरिदाम. પું० (श्रीदामन्) એ નામે અગી-યારમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એક રાજાનું નામ. (૩) એક જાતનું ફૂલ.

सिरिधर. પું० (श्रीधर) શ્રીધર નામે પાર્શ્વનાથ ભગવાનના એક ગણધર.

सिरिनिलया. स्त्री० (श्रीनिलया) જુઓ "સિરિણિલયા" શબ્દ.

सिरिभूइ. पुं० (श्रीभूति) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર છઠ્ઠા ચક્રવર્તી.

सिरिमहित्र. पुं० (श्रीमहित) એ નામે છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिमहिता. } **सिरिमहिया.** } स्त्री० (श्रीमहिता) જંબૂવૃક્ષના વાયવ્ય ખુણાના વનખંડની એક વાવડીનું નામ.

सिरियगुम्म. पुं० (श्रीकगुल्म) ફળ અને ફૂલથી ભરપુર એક જાતનો ગુલ્મ-ગુચ્છો.

सिरिया. स्त्री० (श्रीका) ૧૭ મા તીર્થંકરની માતાનું નામ.

सिरिली. स्त्री० (श्रीली) એક જાતનો કન્દ.

सिरिवच्छ. पुं० (श्रीवत्स) ચોથામાહેન્દ્ર દેવલોકના ઇન્દ્રનું મુસાફરીવિમાન. (૨) તે વિમાનનો વ્યવસ્થાપક દેવતા. (૩) નવ ખુણાવાળો શ્રીવત્સ નામનો સાથીઓ: શુભચિહ્ન. (૪) એ નામે અગીઆરમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिवच्छा. स्त्री० (श्रीवत्सा) શ્રેયાંસ પ્રભુની દેવીનું નામ.

सिरिसंभूआ. } **सिरिसंभूता.** } स्त्री० (श्रीसंभूता) પખવાડીયાની છઠ્ઠી રાત્રીનું નામ.

सिरिसोम. पुं० (श्रीसोम) જંબુદ્વીપના ભરતમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર સાતમા ચક્રવર્તી.

सिरिसोमनस. पुं० (श्रीसोमनस) એ નામનું છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सिरिहर. पुं० (श्रीधर) પાર્શ્વનાથ પ્રભુના એક ગણધરનું નામ. (૨) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૭ મા તીર્થંકર.

सिरी. स्त्री० (श्री) પોલાસપુરના વિજય રાજાની રાણી. (૨) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની સાતમી કુમારિકા. (૩) ચૂલહિમવંતના પદ્મદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી (૪) તેજ; કાંતિ.

सिरीवण. न० (श्रीवन) ભાદ્દલપુર નગરીની બ્હારનું એક ઉદ્યાન.

सिरीवणणी. स्त्री० (श्रीपर्णी) કાયફળ; વૃક્ષની એક જાત.

सिरीस. पुं० (शिरीष) સરસડાનું ઝાડ અને તેનું ફૂલ. (૨) અગ્નિકુમાર દેવતાનું ચૈત્યવૃક્ષ.(૩) સાતમા તીર્થંકરનું ચૈત્યવૃક્ષ.

सिरीसिव. पुं० (सरीसृप) સરી સરી પેટભર ચાલનાર સર્પાદિક.

सिरोधरा. स्त्री० (शिरोधरा) ગ્રીવા; ગર્દન.

सिरोय. पुं० (शिरोज) માથાના કેશ.

सिला. स्त्री० (शिला) શિલા; મ્હોટો પત્થર; છિપ્પર. (૨) રાજપટ્ટક; રાજા તરફથી મળેલ પટ્ટો કે શિલાલેખ એક જાતનું દ્રવ્ય.

सिलागा. स्त्री० (शलाका) શલાકા; શળી; કાંડી.

सिलागाहत्थग. पुं० (शलाकाहस्तक) શળીવાળી સાવરણી.

सिलापट्टश्र. पुं० (शिलापट्टक) પાટને આકારે મ્હોટો પત્થર.

सिलावट्ट. पुं० (शिलावट्ट) સુકોમળ વસ્ત્ર વિશેષ. (૨) પાટ જેવો પત્થર.

सिलिंद. पुं० (शिलिन्द) મઠ; કઠોળ ધાન્યની એક જાત.

सिलिंध. पुं० (शिलिंध्र) ભૂમિફોડા; વનસ્પતિ વિશેષ.

सिलिट्ठ. त्रि० (श्लिष्ट) મળેલું; એકઠું થયેલું.

सिलिया. स्त्री० (शलाका) સળી.

सिलिवय. न० } **सिलीवय.** न० } (श्लीपद) રસ ઉતરવાથી પગ વગેરે જાડા થઇ જાય તે રોગ; સોળ રોગમાંનો એક રોગ.

सिलुश्चय. पुं० (शिलोच्चय) શિલાઓના સમૂહરૂપ મેરૂ પર્વત.

सिलेस. पुं० (श्लेष) શ્લેષ; લેપ.

सिलेस. पुं० (श्लेष्मन्) શ્લેષ્મનું દર્દ.

सिलोक. सिलोग. सिलोय. पुं० (श्लोक) શ્લોક; પદ્ય; છન્દ વિશેષ. (૨) પ્રશંસા; વખાણ; કીર્તિગાન. (૩) અનુષ્ટુપ્ આદિ શ્લોક બનાવવાની કળા.

सिव. त्रि० (शिव) કલ્યાણકારક; ઉપદ્રવ વિનાનું; શાંતિમય. (૨) શાંત. (૩) ન• કલ્યાણ; મુક્તિ; મોક્ષ. (૪) મોક્ષના હેતુરૂપ તપ. (૫) પું• મહાદેવ; શંકર. (૬) વ્યંતર વિશેષ. (૭) શિવનામે હસ્તિનાગપુરનો રાજા. (૮) પોષ મહિનાનું લોકોત્તર નામ. (૯) પાંચમા વાસુદેવ તથા બળદેવના પિતા. (૧૦) પુષ્પિકા સૂત્રનું ૮ મું અધ્યયન.

सिवअ. पुं० (शिवक) વેલંધર દેવતાના બીજા રાજાનું નામ.

सिवकर. पुं० (शिवकर) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૨૨ મા તીર્થંકર.

सिवगइ. पुं० (शिवगति) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૧૪ મા તીર્થંકર.

सिवपुर. न० (शिवपुर) મોક્ષનગર; મોક્ષ સ્થાન.

सिवभद्द. पुं० (शिवभद्र) શિવ રાજાનો શિવભદ્ર નામે કુમાર.

सिवभूई. पुं० (शिवभूति) એક સાધુનું નામ.

सिवराय. पुं० (शिवराज) શિવ નામનો રાજા.

सिवसेण. पुं० (शिवसेन) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ દશમા તીર્થંકર.

सिवा. स्त्री० (शिवा) ૨૨ મા તીર્થંકરની માતાનું નામ. (૨) ૧૫ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૩) શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીનું નામ. (૪) શિયાલણી.

सिवादेवी. स्त्री० (शिवादेवी) નેમનાથની માતાનું નામ.

सिवासि. पुं० (शिवासिन्) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૧૨ મા તીર્થંકર.

सिविण. पुं० (स्वप्न) સ્વપ્ન.

सिसिर. पुं० (शिशिर) શિશિર ઋતુ; શિયાળો. (૨) માઘ માસનું લોકોત્તર નામ.

सिसुनाग. पुं० (शिशुनाग) અળસીયો.

सिसुपाल. पुं० (शिशुपाल) વસુદેવની બ્હેન માદ્રીનો પુત્ર.

सिस्स. पुं० (शिष्य) ચેલો; શિષ્ય; અનુયાયી.

सिस्सणी. स्त्री० (शिष्या) શિષ્યા; ચેલી.

सिस्सपसिस्स. पुं० (शिष्यप्रशिष्य) શિષ્ય, તેના શિષ્ય, તેના શિષ્ય એમ શિષ્ય પરંપરા.

सिस्सिरिलि. पुं० (शिशिरिलिन्) કન્દ વિશેષ.

सिह. पुं० (शिख) ભુજપર તિર્યંચ પંચેંદ્રિયની એક જાત.

सिहंडि. पुं० (शिखण्डिन्) શિખા–ચોટલી ધરનાર; ચોટલીવાળો.

सिहर. पुं० (शिखर) શિખર; ટોચ; પર્વતની ટુંક.

सिहरि. पुं० (शिखरिन्) શિખરવાળો પર્વત. (૨) ઐરણ્યવય અને ઐરવત ક્ષેત્રની સીમા બાંધનાર વર્ષધર પર્વત.

सिहरिकूड. पुं० (शिखरिकूट) શિખરી પર્વત ઉપરનું એક કૂટ–શિખર.

सिहरिणी. स्त्री० (शिखरिणी) શિખંડ; ભોજ્ય પદાર્થ.

सिहलि. स्त्री० (शिखा) શિખા; ચોટલી. (૨) ત્રિ૦ ચોટલીવાળો; મસ્તકે શિખા રાખનાર.

सिहा. स्त्री० (शिखा) સગ; ટોચ; શિખા. (૨) અગ્નિજ્વાળા. (૩) માથાની ચોટલી.

सिहाधारअ. त्रि० (शिखाधारक) માથે શિખા–ચોટલી રાખનાર.

सिहि. पुं० (शिखिन्) મોર. (२) त्रि० શિખાવાળું પ્રાણી. (३) पुं० અગ્નિ શિખા.

सिहिणा. पुं० ( ) સ્તન; થાંદેલો.

सीअसोआ. स्त्री० (शीतस्रोतस्) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની ચોથી વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરની એક નદી.

सीआ. स्त्री० (सीता) મહાવિદેહ ક્ષેત્રની પૂર્વ તરફ લવણ સમુદ્રમાં ભળતી શીતા નામની એક મ્હોટી નદી. (२) સિદ્ધશિલાની પૃથ્વી. (३) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશાકુમારીમાંની છેલ્લી.

सीआकूड. पुं० (शीताकूट) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ. (२) નીલવંત પર્વતનાં નવકૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

सीआमुहवन. न० (शीतामुखवन) કચ્છ વિજય અને પુષ્કલાવતી વિજયની પૂર્વ સરહદથી લવણ સમુદ્ર સુધીનું વન.

सीआल. स्त्री० (सप्तचत्वारिंशत्) સુડતાલીસ; ૪૭.

सीई. स्त्री० ( ) નીસરણી; સીડી.

सीईभूअ. त्रि० (शीतीभूत) શીતળ થયેલ; ક્રોધાદિ રહિત બનેલ.

सीउंठी. स्त्री० (शुण्ठी) સુંઠ; વનસ્પતિ વિશેષ.

सीउगह. पुं० (शीतोष्ण) કન્દ વિશેષ. (२) त्रि० ઉનું તથા ટાઢું.

सीउसिण. न० (शीतोष्ण) શીત અને ઉષ્ણ. (२) સુખ અને દુઃખ.

सीउसिणा. स्त्री० (शीतोष्णा) શીત તથા ઉષ્ણ યોનિ.

सीओदग. न० (शीतोदक) ટાઢું પાણી; સચિત્ત પાણી.

सीओदप्पवायकुंड. पुं० (शीतोदाप्रपातकुण्ड) નીલવંત પર્વત ઉપરથી શીતોદા નદીનો દરેડો જેમાં પડે છે તે કુંડ.

सीओदा. स्त्री० (शीतोदा) મહાવિદેહની એક મ્હોટી નદીનું નામ.

सीओदाकूड. पुं० (शीतोदाकूट) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ.

सीओया. स्त्री० (शीतोदा) નિષધ પર્વત ઉપરથી સીતોદા કુંડમાં પડી પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં વ્હેતી એક મ્હોટી નદી.

सीओसणिज्ज. न० (शीतोष्णीय) શીતોષ્ણીય નામનું આચારાંગ સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન.

सीत. न० (शीत) ઠંડી; ટાઢ. (२) त्रि० ઠંડું; ટાઢું.

सीतपरिसह. पुं० (शीतपरिषह) ટાઢ સહન કરવી; ઠંડીનો પરિષહ; બાવીશ પરિષહમાંનો એક.

सीतफास. पुं० (शीतस्पर्श) ઠંડો સ્પર્શ; ઠંડી.

सीतल. पुं० (शीतल) દશમા તીર્થંકરનું નામ. (२) त्रि० ઠંડું.

सीता. स्त्री० (शीता) નીલવંત પર્વતના કેશરીદ્રહના દક્ષિણ તોરણથી નીકળી પૂર્વ મહાવિદેહના મધ્યમાં વહેતી મહા નદી (२) ખેતરમાં હળથી પાડેલી રેખા–લીંટા.

सीतोआ. स्त्री० (शीतोदा) જુઓ “ સીઓયા ” શબ્દ.

सीतोदाकूड. पुं० (शीतोदाकूट) વિદ્યુત્પ્રભ વખારા પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ.

सीदण. न० (सीदन) સાધુની સમાચારીમાં પ્રમાદ કરવો તે.

सीधु. स्त्री० } (सीधू) એક જાતની
सीधू स्त्री० } મદિરા.

सीभर. न० (सीभर) અક્ષરસમ, પદસમ, તાલસમ, લયસમ, ઉશ્વાસસમ અને

સંચારસમથી સાતસ્વર બરાબર નીકળે તેવી રીતે ગાવું તે.

सीमंकर. પું૦ (सीमंकर) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર બીજા કુળકર. (૨) ત્રીજા કુળકરનું નામ.

सीमंकर. त्रि० (सीमाकर) સીમા-મર્યાદાનો કરનાર.

सीमंतअ. પું૦ (सीमंतक) સીમંતક નામનો એક નરકાવાસો.

सीमंतोवणयण. न० (सीमंतोपनयन) ગર્ભાધાનક્રિયા; સીમંતસંસ્કાર.

सीमंधर. પું૦ (सीमंधर) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આગામી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ત્રીજા કુલકર. (૨) ચોથા કુલગરનું નામ. (૩) त्रि० કરેલ મર્યાદાને ધરનાર-નિભાવનાર.

सीमा. स्त्री० (सीमा) હદ; મર્યાદા; અવધિ.

सीमागार. પું० (सीमाकार) એક પ્રકારનો જળચર પ્રાણી; મગરમચ્છ.

सीमारक्खिय. त्रि० (सीमारक्षक) મર્યાદા પાળનાર; હદનું રક્ષણ કરનાર.

सीय. त्रि० (शीत) ઠંડું; શીતળ; ટાઢું. (૨) પું૦ શીતસ્પર્શ; ઠંડક. (૩) ઠંડી; ટાઢ. (૪) શીતસ્પર્શનામ; નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

सीयर. પું૦ (शीकर) પાણીનું બિંદુ; છાંટા.

सीयल. त्रि० (शीतल) શીતળ; ઠંડું. (૨) વર્તમાન ચોવીશીના દશમા તીર્થંકરનું નામ. (૩) શ્રીપુર નગરનો શીતળ નામનો રાજા.

सीयलिया. स्त्री० (शीतलिका) શીતળ લેશ્યા.

सीयलुक्ख. त्रि० (शीतरुक्ष) ઠંડું તથા લુખું.

सीयसह. त्रि० (शीतसह) ટાઢ સહન કરનાર.

सीयसीयर. પું૦ (शीतशित्कार) સીત્કાર શબ્દ; હાથી વગેરેનો ભયજનક અવાજ.

सीया. स्त्री० (शिबिका) પાલખી.

सीया. स्त्री० (शीता) ઠંડી. (૨) શીતળ લેશ્યા.

सीया. स्त्री० (सीता) સીતા-રામચંદ્રજીની સ્ત્રી. (૨) ચોથા વાસુદેવની માતાનું નામ. (૩) શીતયોનિ.

सीयामहाणई. स्त्री० (शीतामहानदी) પૂર્વ મહાવિદેહમાંની શીતા નામે મહાનદી.

सीयायव. પું૦ (शीतातप) ટાઢ અને તડકો.

सीयाल. પું૦ (शृगाल) શિયાળ.

सीयाला. स्त्री० (सप्तचत्वारिंशत्) સડતાલીસ.

सीयालीसा. स्त्री० (सप्तचत्वारिंशत्) જુઓ "સીયાલા" શબ્દ.

सील. न० (शील) શીલ; સદાચાર; સમાધિ. (૨) સ્વભાવ; પ્રકૃતિ. (૩) બ્રહ્મચર્ય. (૪) ચારિત્ર.

सीलई. પું૦ (शीलजित्) એ નામના એક ક્ષત્રિયપરિવ્રાજક-રાજર્ષિ.

सीलंग. न० (शीलाङ्ग) શીલ-શીયલનું અંગ-કારણ; ચારિત્રનો અંશ.

सीलव्वय. न० (शीलव्रत) શ્રાવકનાં પાંચ અણુવ્રત.

सीवण. न० (सीवन) સીવણું; કપડાં સીવવાં તે.

सीवन्न. પું૦ (श्रीपर्ण) એક જાતની વનસ્પતિ; શીબલાનું ઝાડ.

सीविय. त्रि० (सीवित) સીવેલું; સાંધેલું.

सीस. પું૦ (शिष्य) શિષ્ય; ચેલો.

सीस. न० (शीर्ष) મુખ્ય અંગ; મસ્તક; માથું.

सीस. પું૦ (शीशक) સીસું.

सीसग. न० (शीशक) સીસું; સચિત્તખર પૃથ્વીનો એક પ્રકાર.

सीसघडी. स्त्री० (शीर्षघटी) માથાની ખોપરી.

सीसच्छिरणय. न० (शीर्षच्छिन्नक) જેનું મસ્તક છેદાએલ છે તે; માથું છેદવાની સજા-શિક્ષા.

सीसदुवारिय. न० (शीर्षद्वारित) મસ્તકનું ઢાંકણ; પાઘડી; ટોપી.

सीसपहेलिअंग. न० (शीर्षप्रहेलिकांग) ૮૪ લાખ ચૂલિકા પ્રમાણનો કાળવિભાગ.

सीसपहेलिआ. स्त्री० (शीर्षप्रहेलिका) ૮૪ લાખ શીર્ષપહેલિકાંગ પ્રમાણનો કાળ વિભાગ.

सीसय. पुं० (शीशक) સીસું.

सीसवा. स्त्री० (शिंशपा) સીસમનું વૃક્ષ.

सीसावेढ. न० (शीर्षविष्ट) પાઘડી; ફેંટો.

सीसिणी. स्त्री० (शिष्या) શિષ્યા; ચેલી.

सीसोकंपिय. न० (शीर्षोत्कम्पित) માથું ધુણાવતાં કાઉસગ્ગ કરે તે; કાઉસગ્ગનો પંદરમો દોષ.

सीह. पुं० (सिंह) સિંહ; સાવજ; કેસરી. (૨) એ નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૪) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૫) દ્વીપકુમાર જાતના દેવતાનું લાંછન. (૬) ચોવીશમા તીર્થંકરનું લાંછન. (૭) એ નામના એક મહાવીર સ્વામીના શિષ્ય.

सीहं. अ० (शीघ्रम्) શીઘ્ર; જલદી. (૨) સ્ત્રી૦ શીઘ્રગતિ.

सीहकंत. पुं० (सिंहकांत) એ નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सीहकण्ण. पुं० (सिंहकर्ण) અઢારમો અંતરદ્વીપ. (૨) તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

सीहकण्णी. स्त्री० (सिंहकर्णी) દેશ વિશેષ પ્રસિદ્ધ કંદ; કંદમૂળની એક જાત.

सीहकेसर. पुं० (सिंहकेशर) સિંહની કેસવાળી-જટા-યાળ. (૨) સિંહની કેસવાળી જેવા બુંદીના બનાવેલ લાડવા; સિંહ કેશરીઆ લાડવા.

सीहक्खाइत्ता. स्त्री० (सिंहखादिता) સિંહની પેઠે શૌર્ય દેખાડી જેમાં આહારાદિ મેળવવામાં આવે તે પ્રવ્રજ્યા.

सीहगइ. पुं० (सिंहगति) દિશાકુમારના લોકપાળનું નામ. (૨) અમિતગતિ તથા અમિતવાહન ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

सीहगिरि. पुं० (सिंहगिरि) ૨૦ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) એ નામનો એક સાધુ. (૩) એ નામનો એક રાજા.

सीहगुहा. स्त्री० (सिंहगुहा) સિંહગુહા નામે ચોરપલ્લી.

सीहणाय. पुं० (सिंहनाद) સિંહનાદ; સિંહના જેવો અવાજ-ગર્જના.

सीहतर. पुं० (शिष्यतर) ન્હાનો સાધુ.

सीहनाय. पुं० (सिंहनाद) જુઓ "સીહણાય" શબ્દ.

सीहनिक्कीलिय. न० (सिंहनिक्रीडित) સિંહની ક્રીડાની પેઠે ચડતા ઉતરતા ઉપવાસોની પરિપાટીનું એક પ્રકારનું તપ.

सीहनिसीही. स्त्री० (सिंहनिषीदन) સિંહની બેઠક. (૨) ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રનો આકાર.

सीहपुच्छण. न० (सिंहपुच्छन) સિંહના પુચ્છડાની પેઠે ચામડી ઉખેડવી તે; એક પ્રકારની શિક્ષા.

सीहपुच्छिय. त्रि० (सिंहपुच्छित) ગરદનના પાછલા ભાગની ચામડી ઉતરડી સિંહની પુંછડીને આકારે બાંધી લટકાવેલ.

सीहपुच्छियंग. त्रि० (सिंहपुच्छितांग) સિંહની પુંછડીએ જેનાં અંગ બાંધ્યાં છે તે.

सीहपुर. न० (सिंहपुर) સિંહપુર નગર.

सीहपुरा. स्त्री॰ (सिंहपुरा) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની બીજી વિજયની મુખ્ય રાજધાની.

सीहमुह. पुं॰ (सिंहमुख) લવણ સમુદ્રમાં છસો જોજનપર આવેલો સિંહમુખ નામનો એક અન્તરદ્વીપ. (૨) त्रि॰ તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય.

सीहरह. पुं॰ (सिंहरथ) ૧૫ મા તીર્થંકરનું ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

सीहल. पुं॰ (सिंहल) સિંહલ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि॰ તે દેશની રૈયત.

सीहललितविक्कंत. पुं॰ (सिंहललितविक्रांत) સિંહસમાન સુંદર ગતિવાળું નાટક; ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सीहलिपासग. न॰ (शिखलिपाशक) વેણી–ચોટલો બાંધવાની ઉનની કાંકસી. (દોરો)

सीहली. स्त्री॰ (सिंहली) સિંહલદ્વીપ–લંકામાં જન્મેલી દાસી.

सीहविअ. पुं॰ (सिंहविद्र) એ નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सीहविक्कमगइ. पुं॰ (सिंहविक्रमगति) જુઓ "સીહગઇ" શબ્દનો ૧ લો ૨ જો અર્થ.

सीहसेण. पुं॰ (सिंहसेन) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના ૧૨ મા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૩) શ્રી અજિતનાથના પ્રથમ ગણધર. (૪) ચૌદમા તીર્થંકરના પિતા. (૫) એરવત ક્ષેત્રના વર્તમાન ૧૩ મા તીર્થંકરનું નામ.

सीहसोया. स्त्री॰ (सिंहश्रोतस्) એ નામની મહાવિદેહની બાર અંતર નદીઓમાંની એક.

सीहागइ. स्त्री॰ (शीघ्रगति) ઉતાવળી ચાલ.

सीहासण. न॰ (सिंहासन) સિંહાસન; સિંહના ચિહ્ન કે ચિત્રવાળું આસન–બેઠક.

सीहु. पुं॰ (सीधु) મદિરા–દારૂ.

सुअक्खाय. त्रि॰ (स्वाख्यात) સારી રીતે કહેલું.

सुअणु. त्रि॰ (सुतनु) સુંદર શરીરવાળું.

सुअदेव. पुं॰ (श्रुतदेव) શ્રુતદેવ; ગણધર.

सुअलंकिअ. त्रि॰ (स्वलंकृत) સારી રીતે શણગારેલ.

सुअहिज्जिअ. त्रि॰ (स्वधीत) વિધિપૂર્વક ગુરૂ પાસે અધ્યયન કરેલું.

सुआइक्ख. त्रि॰ (स्वाख्येय) સુખેથી કહી શકાય તેવું.

सुइ. स्त्री॰ (श्रुति) શ્રવણ કરવું; સદ્બોધ સાંભળવો. (૨) શ્રુતિ; વેદ. (૩) ૧૬ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૪) કાન.

सुइ. स्त्री॰ (स्मृति) યાદદાસ્ત; સ્મરણશક્તિ.

सुइ. त्रि॰ (शुचि) પવિત્ર; શુદ્ધ. (૨) स्त्री॰ પવિત્રતા. (૩) સત્ય; સંયમ.

सुइया. स्त्री॰ (शुचिका) પવિત્રતા.

सुइरं. अ॰ (सुचिरम्) લાંબો વખત.

सुइरज्जु. पुं॰ (शुचिरज्जु) જેમાં લંબાઇ જ મપાય, પહોળાઇ અને જાડાઇ નહી તેવી રીતે રાજનો માપ કરવો તે; રાજના માનનો એક પ્રકાર.

सुइव. त्रि॰ (श्वस्तन) આવતી કાલનું.

सुउद्धर. त्रि॰ (सूद्धर) સ્હેલાઇથી કાઢી શકાય તેવું.

सुए. अ॰ (श्वस्) આવતી કાલે; આવતે દીવસે.

सुंक. न॰ (शुल्क) કર; જકાત; દાણ.

सुंगायण. पुं॰ (शुंगायन) વિશાખા નક્ષત્રનું ગોત્ર.

सुंठ पुं॰ (शुंठ) એ નામનું પર્વગ જાતિનું વૃક્ષ. (૨) તૃણ વિશેષ.

सुंठकड. पुं॰ (शुण्ठकट) સુંઠ–તૃણ વિશેષની સાદડી.

सुंठी. स्त्री० (शुण्ठी) સુંઠ.

सुंड. न० (शौण्ड) એક જાતની મદિરા.

सुंडिआ. स्त्री० (शौण्डिका) આસક્ત ભાવ; મૂર્છિત ભાવ.

सुंदर. त्रि० (सुन्दर) મનોહર; રમણીય; શોભિતું. (૨) પું૦ ૧૩ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

सुंदरबाहु. पुं० (सुन्दरबाहु) ૭ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ.

सुंदरी. स्त्री० (सुन्दरी) સુંદરી-ઋષભદેવ પ્રભુની પુત્રી અને તેમની મુખ્ય સાધ્વી. (૨) રૂપવતી સ્ત્રી.

सुंब. पुं० स्त्री० ( ) ઝાડની છાલની દોરડી; રાસડી. (૨) વનસ્પતિ વિશેષ; વિરણ.

सुंभ. पुं० (शुम्भ) ૨૧ મા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધર. (૨) શુંભ નામનો એક ગૃહપતિ-ગૃહસ્થ. (૩) શુંભ નામનું શુંભા દેવીનું સિંહાસન.

सुंभसिरी. स्त्री० (शुंभश्री) શુંભશ્રી નામે ભાર્યા-સ્ત્રી.

सुंभा. स्त्री० (शुंभा) શુંભા નામની શુંભ ગાથાપતિની પુત્રી. (૨) એ નામની એક દેવી.

सुंभावडिंसयभवण. न० (शुंभावतंसकभवन) શુંભ નામે ગાથાપતિનું અલંકારરૂપ ભવન-મહેલ.

सुंसुमार. पुं० (शिशुमार) મગર વિશેષ; મગરની એક જાત.

सुंसुमारपुर. न० (सुंसुमारपुर) એક પ્રસિદ્ધ નગરનું નામ.

सुंसुमारी. स्त्री० (शिशुमारी) મગરી.

सुक. पुं० (शुक) સુડો; પોપટ.

सुकंत. पुं० (सुकान्त) ધૃત સમુદ્રના દેવતાનું નામ.

सुकच्छ. पुं० (सुकच्छ) મહાવિદેહમાં આવેલી એક વિજય. (૨) સુકચ્છ વિજયનો રાજા.

सुकच्छकूड. पुं० (सुकच्छकूट) ચિત્રકૂટ વખારા પર્વત ઉપરનાં ચાર કૂટમાંનું ચોથું કૂટ.

सुकच्छा. स्त्री० (सुकच्छा) મહાવિદેહની એક વિજય.

सुकड. त्रि० (सुकृत) સારી રીતે કરેલું; ગોઠવેલું. (૨) न० સુકૃત્ય.

सुकराह. पुं० (सुकृष्ण) નિરયાવલિકાના પાંચમા અધ્યયનનું નામ.

सुकराहा. स्त्री० (सुकृष्णा) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

सुकम्म. न० (सुकर्मन्) શુભ કર્મ.

सुकय. त्रि० (सुकृत) જુઓ "સુકડ" શબ્દ.

सुकहिय. त्रि० (सुकथित) સારી રીતે કથન કરેલું.

सुकाल. पुं० (सुकाल) એ નામે આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) નિરયાવલિકા સૂત્રના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૩) સુકાળ; સુભિક્ષ.

सुकाली. स्त्री० (सुकाली) અંતગડ સૂત્રના આઠમા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

सुकिट्ठि. पुं० (सुकृष्टि) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुकिल. त्रि० (शुक्ल) સફેદ; ધોળું.

सुकुमार. } **सुकुमाल.** } त्रि० (सुकुमार) ઘણું કોમળ; નાજુક.

सुकुमालिया. स्त्री० (सुकुमालिका) સુકુમાલિકા નામે કન્યા; દ્રૌપદીના પૂર્વ ભવનું નામ.

सुकुल. न० (सुकुल) સારૂં કુળ; ઉત્તમ કુળ.

सुकुलिय. न० (सुकुलित) तृण विशेष.

सुकोसल. पुं० (सुकोशल) જંબૂદ્વીપના ઐરવતક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૯ મા તીર્થંકર. (૨) વાઘણનો પરીષહ ખમનાર એ નામના એક રાજર્ષિ.

सुक्क. पुं० (शुक्ल) શુકલધ્યાન; ઉંચામાં ઉંચું ધ્યાન. (૨) સ્ત્રી० ૭ લેશ્યામાંની છઠ્ઠી લેશ્યા. (૩) ત્રિ० સફેદ; સ્વચ્છ; ધોળું.

सुक्क त्रि० (शुष्क) રસ વગરનું; સુકકું; લુક્ખું.

सुक्क. न० (शुल्क) દાણ-જગાત. (૨) કન્યાદાન; વિવાહ સમયનું દાન. (૩) વ્યાજ. (૪) મૂલ્ય; કિમ્મત.

सुक्क. न० (शुक्र) વીર્ય; ધાતુ; બીજ. (૨) શુક્ર નામનો ૪૨ મો ગ્રહ. (૩) શુક્ર નામનું પુફિયાસૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન. (૪) સાતમો દેવલોક. (૫) મહાશુક્રેન્દ્ર; સાતમા દેવલોકનો ઇન્દ્ર. (૬) મહાશુક્ર નામે સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुक्कचरिया. स्त्री० (शुक्रचर्या) શુક્રની ગતિ જાણવાની વિદ્યા.

सुक्कज्झाण. न० (शुक्लध्यान) આત્મપરિણતિમાં એકાગ્ર થવું તે.

सुक्कधरणी. स्त्री० (शुक्रधारिणी)વીર્યને ધારણ કરનારી નાડી.

सुक्कपक्ख. पुं० (शुक्लपक्ष) શુકલપક્ષ; અજવાળીયું.

सुक्कपक्खिय. त्रि० (शुक्लपाक्षिक) જેને અર્દ્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત્તનની અન્દર મોક્ષ જવાનું હોય તે જીવ.

सुक्कलेस्स. त्रि० (शुक्ललेश्य) શુકલ લેશ્યાવાળો જીવ.

सुक्कलेस्सा. स्त्री० (शुक्ललेश्या) અતિ સ્વચ્છ પુદ્ગલના યોગથી થતા અતિશુદ્ધ પરિણામ; શુકલલેશ્યા.

सुक्का. स्त्री० (शुक्ला) જુઓ "सुक्कलेस्सा" શબ્દ.

सुक्काभ. पुं० (शुक्राभ) એ નામનું એક લોકાન્તિક વિમાન.

सुक्किल. त्रि० (शुक्ल) ધોળું; સફેદ.

सुक्किलत्तण. पुं० (शुक्लतृण) એ નામનું પર્વગ જાતિનું એક વૃક્ષ.

सुक्किलपक्ख. न० (शुक्लपक्ष) અજવાળીયું.

सुक्किलवण्ण. पुं० (शुक्लवर्ण) ધોળો રંગ.

सुक्कीअ. त्रि० (सुक्रीत) સારી રીતે ખરીદેલું.

सुक्ख. न० (सौख्य) સુખ; સાતા.

सुक्खाय. त्रि० (स्वाख्यात) સારી પેઠે કહેલ.

सुख. न० (सुख) સુખ; શાંતિ; મજા.

सुखगइ. स्त्री० (सुखगति) હંસની પેઠે શુભ વિહાયોગતિ-ચાલ.

सुखचिय. त्रि० (सुखचित) સારી રીતે શણગારેલ.

सुखासण. न० (सुखासन) સુખે બેસી શકાય તેવું આસન.

सुग. पुं० (शुक) સુડો; પોપટ.

सुगअ. त्रि० (सुगत) ધનવંત; પૈસાદાર.

सुगइ. स्त्री० (सुगति) સારી ગતિ; સદ્‌ગતિ. (૨) સિદ્ધિગતિ.

सुगंध. पुं० (सुगन्ध) સારી ગંધ. (૨) ત્રિ० સુગંધિ પદાર્થ.

सुगंधि. पुं० (सुगन्धि) સુગન્ધ; ખુશબો.

सुगंधिय. त्रि० (सुगंधित) સુગન્ધવાળું. (૨) એક જાતનું કમલનું ફૂલ.

सुगति. स्त्री० (सुगति) સદ્‌ગતિ; મોક્ષ.

सुगम. त्रि० (सुगम) સુખેથી જઇ શકાય તેવું; સ્હેલું.

सुगय. पुं० (सुगत) ગૌતમબુદ્ધનું અપર નામ.

सुगिम्हयापाडिवअ. पुं० (सुग्रीष्मकप्रतिपत्) ચૈત્ર માસની પુનેમ પછીનો પડવો.

सुगुण. पुं० (सुगुण) સારાગુણો; સદ્‌ગુણો.

सुगुरु. पुं० (सुगुरु) સદ્‌ગુરૂ; સન્માર્ગદર્શક.

सुग्गइ. स्त्री० (सद्गति) સદ્‌ગતિ; મોક્ષ.

सुग्गीव. पुं० (सुग्रीव) नवमां तीर्थंकरना पिता. (२) आवती चोवीशीना नवमा प्रतिवासुदेव. (३) भूतानंद इंद्रना घोडेस्वार लश्करनो अधिपति. (४) सुग्रीव नामनुं नगर-ज्यां मृगापुत्रनो जन्म थयो हतो.

सुघोस. पुं० (सुघोष) त्रीजा चोथा देवलोकनुं एक विमान. (२) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान. (३) गइ उत्सर्पिणीना छठ्ठा कुलकरनुं नाम. (४) ए नामनुं एक नगर. (५) स्त्री० पहेला देवलोकनी ए नामनी एक घंटा.

सुघोसा. स्त्री० (सुघोषा) गंधर्वना इन्द्र गीतरतिनी पहेली अग्रमहिषी. (२) वाद्य विशेष.

सुचंद. पुं० (सुचन्द्र) जम्बूद्वीपना अरवत क्षेत्रमां चालु अवसर्पिणीना बीजा तीर्थंकर.

सुचरिय. पुं० न० (सुचरित) पांच महाव्रत; ब्रह्मचर्यादि नियम; सदाचरण.

सुचारु. त्रि० (सुचारु) मनोहर.

सुचिराण. } **सुचिन्न.** } त्रि० (सुचीर्ण) शुभभावथी आचरेल; सुकृत्य.

सुचिय. त्रि० (शुचिक) पवित्र.

सुचिरं. अ० (सुचिरम्) लांबो वखत; घणा काळ सुधी.

सुजया. स्त्री० (सुजया) अंतगड सूत्रना सातमा वर्गना अगीयारमा अध्ययननुं नाम. (२) राजगृह नगरना श्रेणिक राजानी सुजया नामे राणी.

सुजसा. स्त्री० (सुयशस्) १४ मा तीर्थंकरनी माता.

सुजह. त्रि० (सुहेय) सुखे तजवा योग्य.

सुजाया. स्त्री० (सुजाता) नागकुमारेंद्र-भूतानंदना लोकपाळ-काळवाळनी त्रीजी अग्रमहिषी. (२) जम्बूसुदर्शनानुं एक नाम.

सुज्ज. पुं० (सूर्य) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जकंत. पुं० (सूर्यकान्त) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जकूड. पुं० (सूर्यकूट) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जज्झय. पुं० (सूर्यध्वज) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जप्पभ. पुं० (सूर्यप्रभ) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जलेस्स. पुं० (सूर्यलेश्य) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जवराण. पुं० (सूर्यवर्ण) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जसिंग. पुं० (सूर्यशृंग) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जसिद्ध. पुं० (सूर्यसिद्ध) ए नामनुं पांचमा देवलोकनु एक विमान.

सुज्जावत्त. पुं० (सूर्यावर्त) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्जुत्तरवडिंसग. पुं० (सूर्योत्तरावतंसक) ए नामनुं पांचमा देवलोकनुं एक विमान.

सुज्झाइअ. त्रि० (सुध्यात) सारी रीते अर्थ पुरःसर सांभळेलुं.

सुट्ठिय. पुं० (सुस्थित) लवण समुद्रनो अधिष्ठाता देव. (२) कोइ पण प्रमाणथी बाधित थाय नहि ते सूत्र. (३) ए नामना एक आचार्य. (४) त्रि० निश्चल; स्थिर.

सुट्ठिया. स्त्री० (सुस्थिता) सुस्थित देवतानी राजधानी.

सुट्ठु. त्रि० (सुष्ठु) सुंदर; सारुं. (२) अ० सम्यक्; सारी रीते.

सुट्ठुत्तरमायामा. स्त्री० (सुष्ठूत्तरायामा) गांधार ग्रामनी छठ्ठी मूर्छना.

सुद्धुद्दिन्न. न० (सुष्ठुदत्त) સુષ્ઠુ-લાયકને જ્ઞાન ન આપવાથી લાગતો જ્ઞાનનો એક અ-તિચાર; ચૌદમાંનો એક.

सुढिय. પું० (   ) ઘેટો. (૨) ત્રિ० થાકેલું.

सुण. પું० (शुन) કુતરો.

सुणंद. પું० (सुनंद) એ નામે સાતમા દેવ લોકનું એક વિમાન. (૨) ૧૨ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ.

सुणंदा. સ્ત્રી० (सुनंदा) નાગકુમારેંદ્ર-ભૂતાનંદના લોકપાળ કાલવાલની પહેલી અગ્રમહિષી. (૨) ૩ જા ચક્રવર્તીની મુખ્ય સ્ત્રી-સ્ત્રીરત્ન.

सुणक. પું० (शुनक) કુતરો.

सुणक्खत्त. પું० (सुनक्षत्र) શ્રીમહાવીર પ્ર-ભુના શિષ્ય; કોશલદેશના સુનક્ષત્ર નામના મુનિ.

सुणक्खत्ता. સ્ત્રી० (सुनक्षत्रा) પખવાડીયાની પંદર રાત્રિઓમાંની બીજી રાત્રિનું નામ.

सुणग. } **सुणय.** } પું० (शुनक) કુતરૂં.

सुणाभ. પું० (सुनाभ) પદ્મનાભ રાજાના પુત્રનું નામ.

सुणी. સ્ત્રી० (शुनी) કુતરી.

सुणीहड. ત્રિ० (सुनिर्हृत) સુખે નીકળેલ.

सुण्ण. ત્રિ० (शून्य) ખાલી; રહિત.

सुण्णकाल. પું० (शून्यकाल) વિરહકાળ; વિવક્ષિત સ્થાનમાં વિવક્ષિત સમયના જીવો બધાએ નિકળી ગયા હોય, તેમાંનો કોઇપણ રહ્યો ન હોય તે સમય.

सुण्हा. સ્ત્રી० (स्नुषा) પુત્રવધૂ; દીકરાની વહુ.

सुत. પું० (सुत) પુત્ર; દીકરો.

सुतणु. પું० (सुतनु) ઉત્તમ શરીર; આહારક શરીર.

सुतवस्सिअ. ત્રિ० (सुतपस्यित) સારી રીતે કામના રહિત તપોનુષ્ઠાન કરેલ.

सुतारा. સ્ત્રી० (सुतारा) સુવિધિનાથજીની દેવીનું નામ.

सुतितिक्ख. ત્રિ० (सुतितिक्ष) સુખેથી સહન થાય તે.

सुतित्थ. ત્રિ० (सुतीर्थ) સુખે તરવાને યોગ્ય. (૨) ન० સારૂં તીર્થ.

सुतेअ. પું० (सुतेजस्) ભરતક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૧૦ મા તીર્થંકર.

सुतेआ. સ્ત્રી० (सुतेजस्) વિદિશાના રૂચક પર્વતપર વસનાર ચાર દિશાકુમારીમાંની ત્રીજી.

सुतोसअ. ત્રિ० (सुतोष्य) સંતોષ રાખનાર; સંતોષી.

सुत्त. ત્રિ० (सुप्त) ઉંઘમાં પડેલ. (૨) મિથ્યાત્વી; અજ્ઞાની. (૩) સર્વ પ્રકારના અપર્યાપ્ત જીવ.

सुत्त. ન० (सूत्र) શાસ્ત્ર; આગમ; પ્રવચન; શાસ્ત્રનો મૂળપાઠ. (૨) થોડા અક્ષર અને ઘણા અર્થવાળું વાક્ય. (૩) સુતર; દોરો. (૪) પૂર્વનો બીજો ભેદ, જે સૂત્ર તેના ૮૮ ભેદ કહ્યા છે. (૫) બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના પાંચ વિભાગોમાંનો બીજો વિભાગ.

सुत्तखेड. પું० (सूत्रखेटक) સૂત્ર બનાવવાની કળા.

सुत्तग. ન० (सूत्रक) કેડનો કંદોરો; એક જાતનું આભૂષણ. (૨) સુતર; દોરો.

सुत्तजागर. ત્રિ० (सुप्तजागर) સૂતું અને જાગતું; સ્વપ્ન અવસ્થાવાળું.

सुत्तधर. ત્રિ० (सूत्रधर) સૂત્રના ધરનાર; શાસ્ત્રપાઠક.

सुत्तय. પું० (सूत्रद) સૂત્ર ભણાવનાર; ઉપાધ્યાય.

सुत्तरुइ. સ્ત્રી० (सूत्ररुचि) સૂત્ર-આગમ

ઉપરની શ્રદ્ધા; સૂત્ર ભણતાં કે સાંભળતાં ધર્મરૂચિ થાય તે; સમકિતનો એક પ્રકાર.

सुत्तहार. પું૦ (सूत्रधार) નાટકનું મુખ્ય પાત્ર. (૨) સુતાર.

सुत्ताणुगम. પું૦ (सूत्रानुगम) સૂત્રનો અનુગમ-સમ્બન્ધ.

सुत्तिय. પું૦ (सौत्रिक) સૂત્ર બનાવવાનો તથા વેચવાનો ધંધો. (૨) સુતરાઉ વસ્ત્ર.

सुदंसण. પું૦ (सुदर्शन) ૨૩ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) ૧૮ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૩) ૧૮ મા તીર્થંકરના પિતા. (૪) ત્રીજા બળદેવ, વાસુદેવના ધર્માચાર્ય. (૫) આવતી ચોવીશીના પાંચમા બળદેવનું નામ. (૬) ૭ મા ચક્રવર્તીના પિતા. (૭) અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૮) વાણીયગામ નગરનો નિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૯) ધરણેન્દ્રના હાથીના લશ્કરનો અધિપતિ. (૧૦) વાણિજ્ય ગામમાં રહેનાર સુદર્શન શેઠ. (૧૧) રાજગૃહનિવાસી એક શાહુકાર કે જેણે અર્જુનમાળીને મહાવીરપ્રભુનો સમાગમ કરાવ્યો. (૧૨) ચંપા નગરીનો પ્રખ્યાત સુદર્શન શેઠ કે જેણે નવકારની પૂર્ણ આરાધના કરી હતી. (૧૩) સુદર્શન ગૃહપતિ કે જેને ઘેર ભગવાને ત્રીજા માસનું પારણું કર્યું હતું. (૧૪) એ નામનો એક ગાથાપતિ. (૧૫) ચક્રવર્તીના ચક્રરત્નનું નામ. (૧૬) જેનું શુભ દર્શન છે તે-મેરૂપર્વત. (૧૭) સૌગંધિકા નગરીનિવાસી સુદર્શન શેઠ.

सुदंसणा. સ્ત્રી૦ (सुदर्शना) ૧ લા તીર્થંકરની પ્રવજ્યાપાલખીનું નામ. (૨) ધરણેંદ્રના લોકપાળ કાળની ચોથી અગ્રમહિષી. (૩) ચોથા બળદેવની માતા. (૪) પશ્ચિમ દિશાના અંજનક પર્વતની સુદર્શના નામની વાવ. (૫) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીની મ્હોટી બ્હેનનું નામ. (૬) પિશાચના મહારાજા કાળની ચોથી અગ્રમહિષી. (૭) જમ્બૂદ્વીપના જમ્બૂવૃક્ષનું અપર નામ.

सुदक्खुजागरिया. સ્ત્રી૦ (सुदर्शनजागरिका) દર્શન-સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ માટે જાગવું તે.

सुदरिसण. પું૦ (सुदर्शन) સુદર્શન નામનો એક જક્ષ.

सुदरिसणा. સ્ત્રી૦ (सुदर्शना) સુદર્શના નામની કોઇ સ્ત્રી.

सुदाम. પું૦ (सुदामन्) સુદામ નામના ગત ઉત્સર્પિણીના બીજા કુલકર.

सुदिट्ठ. ત્રિ૦ (सुदृष्ट) સારી રીતે જોએલ-નિર્ણય કરેલ.

सुदीह. ત્રિ૦ (सुदीर्घ) ઘણું લાંબું; બહુ દૂર.

सुदीहदंसि. ત્રિ૦ (सुदीर्घदर्शिन्) લાંબી દૃષ્ટિએ જોનાર; દીર્ઘદર્શી.

सुदुत्तार. ત્રિ૦ (सुदुस्तार) ઘણી મુશ્કેલીથી તરી શકાય તેવું.

सुद्द. ત્રિ૦ (शूद्र) હલકા વર્ણના લોક; શૂદ્ર.

सुद्ध. ત્રિ૦ (शुद्ध) શુદ્ધ; દોષ વગરનું; નિષ્કલંક; નિર્મળ. (૨) અજવાળીયું; સુદ પક્ષ. (૩) સચિત્ત.

सुद्धगंधारा. સ્ત્રી૦ (शुद्धगांधारा) એ નામની ગંધાર ગ્રામની ચોથી મૂર્ચ્છના.

सुद्धदंत. પું૦ (शुद्धदन्त) લવણ સમુદ્રમાં નવસો જોજન ઉપર આવેલ શુદ્ધદંત નામનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) ત્રિ૦ તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૩) જંબૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ચોથા ચક્રવર્તી. (૪) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના પાંચમા અધ્યયનનું નામ. (૫) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

सुद्धदंता. स्त्री० (शुद्धदन्ता) શુદ્ધદંત દ્વીપની સ્ત્રી.

सुद्धप्पावेस. त्रि० (शुद्धप्रावेश्य) સભામાં પ્રવેશ કરતી વખતે પ્હેરવા યોગ્ય શુદ્ધ વસ્ત્ર.

सुद्धमइ. पुं० (शुद्धमति) ભરત ક્ષેત્રના ગઇ ચોવીશીના ૨૧ મા તીર્થંકર.

सुद्धय. पुं० (शुद्धक) એક જાતનો ગ્રાહ-મગર.

सुद्धवियड. न० (शुद्धविकट) નિર્દોષ-અચિત્ત પાણી.

सुद्धसज्जा. स्त्री० (शुद्धषड्जा) ષડજ ગ્રામની સાતમી મૂર્છના.

सुद्धापाणय. न० (शुद्धापानक) છ માસની તપસ્યા કરનાર તપસ્વીને, કોઇ દેવતા આવીને સ્પર્શ કરે, તે સ્પર્શને ભલો જાણે તે શુદ્ધાપાનક કહેવાય છે.

सुद्धि. स्त्री० (शुद्धि) નિર્મળતા; શુદ્ધિ; પવિત્રતા. (૨) સમાચાર; ખબર.

सुद्धेषणा. स्त्री० (शुद्धैषणा) એષણાના દશ દોષ રહિત આહાર પાણીની તપાસ કરવી તે.

सुद्धेसणिय. त्रि० (शुद्धैषणिक) એષણા શુદ્ધ-૪૨ દોષ રહિત આહારની ગવેષણા કરનાર.

सुधम्मा. स्त्री० (सुधर्मा) એ નામની દેવ-સભા.

सुधा. स्त्री० (सुधा) અમૃત.

सुनंद. पुं० (सुनंद) જંબૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર નવમા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૨) એ નામનો એક માણસ.

सुनंदा. स्त्री० (सुनंदा) પાર્શ્વનાથપ્રભુની મુખ્ય શ્રાવિકા. (૨) ભૂતાનંદના ચિત્ર-લોકપાળની અગ્રમહિષી.

सुनक्खत्त. पुं० (सुनक्षत्र) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના ત્રીજા વર્ગના બીજા અધ્યયનનું નામ. (૨) કાકંદી નગરી નિવાસી ભદ્રા-સાર્થવાહીનો પુત્ર.

सुनग. पुं० (शुनक) કુતરો.

सुनति. त्रि० (सुनति) જેનું અંતિમ પરિ-ણામ સારૂં આવે તે.

सुन्न. त्रि० (शून्य) ખાલી; રહિત. (૨) શૂન્ય; મીંડું.

सुन्नकाल. पुं० (शून्यकाल) વિરહકાળ.

सुन्हा. स्त्री० (स्नुषा) જુઓ " સુણ્હા " શબ્દ.

सुपइट्ठ. त्रि० (सुप्रतिष्ठ) ઇજ્જતદાર; આબરૂ-દાર. (૨) અંતગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના તેરમા અધ્યયનનું નામ. (૩) સાવથી નગરીનિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૪) ભાદરવા માસનું લોકોત્તર નામ.

सुपइट्ठग. न० (सुप्रतिष्ठक) સરાવલો.

सुपइट्ठपुर न० (सुप्रतिष्ठपुर) સુપ્રતિષ્ઠનગર.

सुपइट्ठाभ. पुं० (सुप्रतिष्ठाभ) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક લોકાંતિક વિમાન.

सुपइट्ठिय. त्रि० (सुप्रतिष्ठित) સારી રીતે પ્રતિષ્ઠા પામેલ; મજબૂત પાયા ઉપર સ્થાપેલું. (૨) શરાવલા ઉપર મુકેલ શરાવલો.

सुपइयणा. स्त्री० (सुप्रतिज्ञा) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠમાંની બીજી દિશાકુમારી.

सुपक्क. त्रि० (सुपक्व) સારી રીતે પકવેલું.

सुपक्ककखोतरस. पुं० (सुपक्वक्षोदरस) શેર-ડીના રસમાંથી બનેલી એક પ્રકારની મદિરા.

सुपच्चक्खाइ. त्रि० (सुप्रत्याख्यायिन्) વિધિ-પૂર્વક પચ્ચખાણ કરનાર.

सुपच्चक्खाय. त्रि० (सुप्रत्याख्यात) સમ્યક્ પ્રકારે પચ્ચખાણ કરેલ.

सुपच्चक्खाविय. त्रि० (सुप्रत्याख्यापित) સારી રીતે વિધિપૂર્વક પચ્ચખાણ કરાવેલ.

सुपडिबद्ध. त्रि० (सुप्रतिबद्ध) સારી રીતે સંબંધમાં આવેલું.

सुपडिबुद्ध. पुं० (सुप्रतिबुद्ध) એ નામના એક આચાર્ય; આર્ય સુહસ્તિના શિષ્ય.

सुपतिट्ठ. पुं० (सुप्रतिष्ठ) સુપ્રતિષ્ઠ નામનો એક ગાથાપતિ.

सुपतिट्ठक. पुं० (सुप्रतिष्ठक) સરાવલો.

सुपम्ह. पुं० (सुपद्म) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) પશ્ચિમ મહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની મેરૂ તરફથી બીજી વિજય. (૩) એ વિજયનો મુખ્ય રાજા.

सुपम्हा. स्त्री० (सुपद्मा) સુપદ્મા નામની મહાવિદેહની એક વિજય.

सुपरिकम्मिय. त्रि० (सुपरिकर्मित) સારી પેઠે ખેડ કરેલ-કેળવેલ.

सुपरिकम्मतरय. न० (सुपरिकर्मतरक) અગ્નિ વગેરેના પ્રયોગથી મળ શુદ્ધ કરવો તે.

सुपस्स. त्रि० (सुदृश्य) સુખેથી જોઈ શકાય એવું.

सुपास. पुं० (सुपार्श्व) સુપાર્શ્વનાથ નામે વર્તમાન ચોવીશીના ૭ મા તીર્થંકર. (૨) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૧૭ મા તીર્થંકર. (૩) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર ત્રીજા તીર્થંકર. (૪) એ નામના ગઈ ઉત્સર્પિણી કાળના ત્રીજા કુળકર. (૫) જમ્બૂદ્વીપના ભરતખંડમાં થનાર બીજા તીર્થંકરના પૂર્વભવનું નામ. (૬) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં ચાલુ અવસર્પિણીમાં થયેલ ૧૮ મા તીર્થંકર. (૭) ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીના કાકા કે જેણે મહાવીરપ્રભુના તીર્થમાં તીર્થંકરનામ ગોત્ર બાંધ્યું.

सुपासनाह. पुं० (सुपार्श्वनाथ) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૧૮ મા તીર્થંકર.

सुपीअ. पुं० (सुपीत) ત્રીસ મુહૂર્તમાંનું પાંચમું મુહૂર્ત.

सुपुंक्ख. पुं० (सुपुंख) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुपुंड. पुं० (सुपुण्ड) એ નામનું પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुपुप्फ. पुं० (सुपुष्प) એ નામનું દશમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुपुरिस. पुं० (सुपुरुष) કિંપુરિસ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇંદ્ર.

सुप्प. पुं० (शूर्प) સુપડું.

सुप्पडियाणंद. त्रि० (सुप्रत्यानन्द) સહેલાઈથી ખુશ થનાર; થોડે ઉપકારે ઘણો ગુણ માનનાર.

सुप्पडियार. त्रि० (सुप्रतिकार) સુખેથી ઉપાય થાય તેવું.

सुप्पणिहाण. न० (सुप्रणिधान) શુભ એકાગ્રતા; મન વગેરે યોગોને શુભધ્યેયમાં એકાગ્ર કરવા તે.

सुप्पबुद्धा. स्त्री० (सुप्रबुद्धा) જમ્બૂસુદર્શનાનું એક નામ. (૨) દક્ષિણ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠમાંની ત્રીજી દિશાકુમારી.

सुप्पभ. पुं० (सुप्रभ) છઠ્ઠા તીર્થંકર શ્રી પદ્મ પ્રભુનું બીજું નામ. (૨) હરિકાંત અને હરિસહ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ. (૩) સુપ્રભ નામના ચોથા બળદેવ. (૪) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર ત્રીજા કુલકર. (૫) આવતી ચોવીશીના ચોથા બળદેવ. (૬) त्रि० સારી પ્રભાવાળું.

सुप्पभकंत. पुं० (सुप्रभकान्त) હરિકાન્ત અને હરિસહ ઇન્દ્રના લોકપાળનું નામ.

सुप्पभा. स्त्री० (सुप्रभा) ધરણેન્દ્રના કાલવાલ લોકપાલની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) બીજા તીર્થંકરની પ્રવજ્યા પાલખીનું નામ. (૩) ત્રીજા બળદેવની માતા.

सुप्पसिद्धा. स्त्री० (सुप्रसिद्धा) ચોથા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ.

सुफणी. स्त्री० (सुफणी) રાંધવાની હાંડી; તપેલી.

सुबंधु. पुं० (सुबन्धु) બીજા બળદેવના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં થનાર સાતમા કુળકર.

सुबंभ. पुं० (सुब्रह्मन्) એ નામનું છઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुबाहु. स्त्री० (सुबाहु) રૂપ્પી રાજાની કુંવરી.

सुबीय. पुं० (सुबीज) ત્રીશ મુહૂર્તમાંના પાંચમા મુહૂર્તનું નામ.

सुबुद्धि. पुं० (सुबुद्धि) પ્રતિબુદ્ધ રાજાનો એ નામનો મંત્રી-પ્રધાન. (૨) જિતશત્રુ રાજાનો મંત્રી.

सुब्भ. त्रि० (शुभ्र) સારૂં; ઉજ્વળ.

सुब्भि. त्रि० (सुरभि) સુગંધી. (૨) મનોજ્ઞ.

सुभ. त्रि० (शुभ) સારૂં; શુભ; પવિત્ર. (૨) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન. (૩) ૨૧ મા તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૪) પાર્શ્વનાથપ્રભુના એક ગણધરનું નામ. (૫) સૂર્યનું નામ. (૬) શુભ નામે નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી શરીરના અવયવો શુભ મળે છે.

सुभग्ग. त्रि० (सुभग) ભાગ્યશાળી.

सुभकंत. न० (शुभकांत) જેની સારી કાંતિ છે તેવું પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभग. त्रि० (सुभग) ભાગ્યશાળી; સુંદર; મનોહર. (૨) કમળ વિશેષ. (૩) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત. (૪) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સૌભાગ્ય પામે.

सुभगंध. पुं० (शुभगन्ध) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभगा. स्त्री० (सुभगा) ભૂતના ઇન્દ્ર સુરૂપની ચોથી અગ્રમહિષી. (૨) એ નામની વેલ.

सुभगाकरा. स्त्री० (सुभगकरी) જેથી દુર્ભાગી માણસ સુભાગી થાય તેવી એક વિદ્યા; ૪૦ વિદ્યામાંની એક.

सुभघोस. पुं० (शुभघोष) શુભઘોષ નામે પાર્શ્વનાથ પ્રભુના એક ગણધર.

सुभणाम. न० (शुभनामन्) શુભનામકર્મ; નામકર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

सुभद्द. पुं० (सुभद्र) બીજા બળદેવ તથા વાસુદેવના પૂર્વ ભવના ધર્માચાર્ય. (૨) અરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૩) એ નામે મહાશુક્ર દેવલોકનું એક વિમાન. (૪) એ નામનો એક ગૃહસ્થ.

सुभद्दा. स्त्री० (सुभद्रा) બલીન્દ્રના લોકપાળ સોમની બીજી અગ્રમહિષી. (૨) વૈરોચન ઇન્દ્રની બીજી અગ્રમહિષી. (૩) ઋષભદેવ પ્રભુની મુખ્ય શ્રાવિકા. (૪) કાઉસ્સગ કરવાની એક પડિમા; ચાર પડિમામાંની બીજી પડિમા. (૫) પ્રથમ ચક્રવર્તીની સ્ત્રી (રત્ન). (૬) બીજા બળદેવની માતાનું નામ. (૭) નાગકુમારેંદ્ર ભૂતાનંદના લોકપાળ કાલવાળની બીજી અગ્રમહિષી. (૮) કોણિક રાજાની પટ્ટરાણી. (૯) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના દશમા અધ્યયનનું નામ. (૧૦) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની રાણી. (૧૧) સુભદ્રા નામની એક સ્ત્રી.

सुभनाम. पुं० (शुभनामन्) સ્વસ્તિક શ્રી વત્સાદિ શુભનામ. (૨) નામકર્મની શુભ પ્રકૃતિ.

सुभफास. पुं० (शुभस्पर्श) એ નામનું પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) મૃદુ આદિ શુભ સ્પર્શ.

सुभलेस्स. पुं० न० (शुभलेश्य) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभवरण. पुं० न० (शुभवर्ण) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुभा. स्त्री० (शुभा) રમણીયા વિજયની મુખ્ય નગરી. (૨) વૈરોચન ઇન્દ્રની અગ્રમહિષીનું નામ.

सुभिक्ख. पुं० (सुभिक्ष) સુકાળ; સુભિક્ષ.

सुभूम. पुं० (सुभूम) સુભૂમ નામના આઠમા ચક્રવર્તી. (૨) જંબુદ્વીપના ભરતમાં થનાર બીજા કુલકર.

सुभूमिभाग. पुं० (सुभूमिभाग)ચમ્પાનગરીની બહાર આવેલો એ નામનો એક બગીચો. (૨) શેલકપુરની બહારનો એક બગીચો. (૩) રાજગૃહનગરની બહારનો એક બગીચો.

सुभोगा. स्त्री० (सुभोगा) અધોલોકવાસિની આઠ દિશાકુમારિકામાંની ત્રીજી દિશાકુમારી.

सुभोम. पुं० (सुभौम) એ નામના એક કુલકર. (૨) બારમા તીર્થંકરના ૧ લા ગણધર.

सुमइ. पुं० (सुमति) સુમતિનાથ નામના ૫ મા તીર્થંકર. (૨) ગઇ ચોવીશીના ૧૩ મા તીર્થંકર. (૩) સ્ત્રી० સારી બુદ્ધિ.

सुमइराय. पुं० (सुमतिराज) સુમતિ નામના એક રાજા.

सुमंगल. पुं० (सुमंगल) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર પ્રથમ તીર્થંકર. (૨) સુમંગળ નામે અણગાર; ગોશાળાના ભાવીજન્મનું નામ. (૩) ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર ૫ મા તીર્થંકર.

सुमंगला. स्त्री० (सुमंगला) ભરત નામે પ્રથમ ચક્રવર્તીની માતા.

सुमण. त्रि० (सुमनस्) સારા મનવાળો; આનંદી. (૨) પુષ્પ; ફૂલ. (૩) ઇશાનેંદ્રના સોમલોકપાળનું એક વિમાન. (૪) નંદીશ્વર સમુદ્રના દેવનું નામ. (૫) રૂચક સમુદ્રના દેવનું નામ.

सुमणदामा. स्त्री० (सुमनोदामन्) ફૂલની માળા.

सुमणभद्द. पुं० (सुमनोभद्र) અંતગડસૂત્રના છઠા વર્ગના બારમા અધ્યયનનું નામ. (૨) સાવર્થી નગરી નિવાસી એક ગૃહસ્થ. (૩) અરૂણ સમુદ્રના દેવતાનું નામ. (૪) સંભૂતિવિજયના શિષ્ય.

सुमणसा. स्त्री० (सुमनस्) એ નામની એક વેલ.

सुमणा. स्त्री० (सुमनस्) નાગકુમારેન્દ્ર ભૂતાનંદના લોકપાળ કાલવાળની ચોથી અગ્રમહિષી. (૨) જમ્બૂદ્વીપના પ્રમાણ જેટલી સુમના નામની શક્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૩) ૮ મા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી. (૪) અંતગડ સૂત્રના સાતમા વર્ગના બારમા અધ્યયનનું નામ. (૫) રાજગૃહ નગરના શ્રેણિક રાજાની એક રાણી (૬) મનને હરનારી હોવાથી જમ્બૂસુદર્શનાનું પડેલું નામ.

सुमति. पुं० (सुमति) શ્રી સુમતિનાથ નામના ૫ મા તીર્થંકર. (૨) પહેલા કુલગરનું નામ.

सुमधु. न० (सुमधु) સુમધુ નામે એક જાતની વનસ્પતિ.

सुमरुता. स्त्री० (सुमरुता) અંતગડસૂત્રના સાતમા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) રાજગૃહનગરના શ્રેણિક રાજાની એક રાણી.

सुमहग्घ. त्रि० (सुमहार्घ) ઘણું કીમતી; ઘણું મોંઘું.

सुमालिया. स्त्री० (सुकुमालिका) સુકુમાલિકા નામે એક કન્યા; દ્રૌપદીના પૂર્વભવનું નામ.

सुमिण. न० (स्वप्न) સ્વપ્નું. (૨) સ્વપ્નનું શુભાશુભ ફળ દર્શાવનાર શાસ્ત્ર; ૨૯

પાપસૂત્રમાંનું એક. (૩) સ્વપ્ન શાસ્ત્રાનુસાર સ્વપ્નનું શુભાશુભ ફળ કહેવું તે.

सुमिणपाढग. પું૦ (स्वप्नपाठक) સ્વપ્નશાસ્ત્રવેત્તા; સ્વપ્નશાસ્ત્રનો અભ્યાસી.

सुमिणसत्थ. ન૦ (स्वप्नशास्त्र) સ્વપ્નશાસ્ત્ર.

सुमित्त. પું૦ (सुमित्र) ૫ મા તીર્થંકરના ત્રીજા પૂર્વભવનું નામ. (૨) ૨૦ મા તીર્થંકરના પિતા. (૩) ૧૬ મા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થ. (૪) સુમિત્રકુમાર.

सुमित्तविजय. પું૦ (सुमित्रविजय) બીજા ચક્રવર્તીના પિતા.

सुमुइ. પું૦ (सुमति) જમ્બૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં થનાર દશમા કુલકર.

सुमुह. પું૦ (सुमुख) અંતગડસૂત્રના બીજા વર્ગના નવમા અધ્યયનનું નામ. (૨) દ્વારિકાનગરીના બળદેવ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૩) એ નામના એક જાદવકુમાર.

सुमेघा. સ્ત્રી૦ (सुमेघा) ઉર્દ્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારીમાંની ત્રીજી.

सुमेरुप्पभ. પું૦ (सुमेरुप्रभ) સુમેરૂપ્રભ નામે હાથીઓનો રાજા; મેઘકુમારના જીવનો પાછલો ભવ.

सुमेहा. સ્ત્રી૦ (सुमेघा) નન્દનવનના નિષધકૂટની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૨) સુમેધા દેવીની રાજધાની.

सुय. પું૦ (शुक) સુડો; પોપટ. (૨) સુકદેવસંન્યાસી.

सुय. પું૦ (सुत) પુત્ર; દીકરો.

सुय. ત્રિ૦ (स्मृत) સંભારેલું.

सुय. ત્રિ૦ (श्रुत) સાંભળેલું; શ્રવણ કરેલ. (૨) ન૦ વ્યાકરણ, જ્યોતિષ, વૈદક, વગેરે શાસ્ત્ર. (૩) સૂત્ર; આગમ; પ્રવચન; ધર્મશાસ્ત્ર. (૪) શ્રુતજ્ઞાન; પાંચ જ્ઞાનમાંનું બીજું જ્ઞાન. (૫) શ્રુતવ્યવહાર; શાસ્ત્રની મર્યાદા પ્રમાણે ચાલવું તે; પાંચ વ્યવહારમાંનો એક.

सुयअणाण. ન૦ (श्रुताज्ञान) શ્રુતઅજ્ઞાન; ત્રણ પ્રકારનાં અજ્ઞાનમાંનો બીજો પ્રકાર.

सुयअणाणि. ત્રિ૦ (श्रुताज्ञानिन्) શ્રુતઅજ્ઞાન વાળો.

सुयअनाण. ન૦ (श्रुताज्ञान) જુઓ "સુયઅણાણ" શબ્દ.

सुयकेवलि. પું૦ (श्रुतकेवलिन्) શ્રુતકેવળી; પરિપૂર્ણ શાસ્ત્રના ધરનાર.

सुयक्खंध. પું૦ (श्रुतस्कन्ध) સૂત્રનો એક મુખ્યભાગ; અધ્યયનનો સમુદાય.

सुयक्खर. ન૦ (श्रुताक्षर) અકાર વગેરે સૂત્રના અક્ષરો.

सुयक्खाय. પું૦ ([illegible]तख्यात) શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધ ધર્મ; વીતરાગપ્રણીત ધર્મ.

सुयगड. પું૦ (सूत्रकृत) બીજું અંગસૂત્ર કે જેમાં સ્વસમય અને પરસમયનું નિરૂપણ છે.

सुयण. ન૦ (स्वपन) શયન; સુવું તે.

सुयणाण. ન૦ ([illegible]तज्ञान) સાંભળવાથી થતું શાસ્ત્રનું જ્ઞાન; પાંચ જ્ઞાનમાંનું બીજું શ્રુતજ્ઞાન.

सुयथेर. (श्रुतस्थविर) ઠાણાંગ, સમવાયાંગ વગેરે સિદ્ધાંતના જાણનાર સાધુ; સૂત્રજ્ઞાનમાં વૃદ્ધ—અનુભવી.

सुयदेवया. સ્ત્રી૦ (श्रुतदेवता) શ્રુતદેવતા; સરસ્વતી.

सुयदेवी. સ્ત્રી૦ (श्रुतदेवी) સરસ્વતી.

सुयधम्म. પું૦ (श्रुतधर्म) શ્રતધર્મ; જ્ઞાનદર્શનરૂપ ધર્મ.

सुयनाण. ન૦ (श्रुतज्ञान) જુઓ "સુયણાણ" શબ્દ.

सुयनाणावरण. }
सुयनाणावरणिज्ज. } ન૦ (श्रुतज्ञानावरण) શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય; શ્રુતજ્ઞાનને ઢાંકનાર જ્ઞાનાવરણીય કર્મની એક પ્રકૃતિ.

सुयणाणि. त्रि० (श्रुतज्ञानिन्) શાસ્ત્રના જ્ઞાન-વાળો.

सुयनिस्सिस्र. त्रि० (श्रुतनिश्रित) શ્રુત નિ-શ્રિત-સાંભળેલ, અનુભવેલ હોય તે આશ્રી થતું જ્ઞાન; શ્રુત જ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

सुयपरिग्गह. पुं० (श्रुतपरिग्रह) સૂત્રનો પરિગ્રહ કરવો તે; શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવો તે.

सुयपरिव्वायग. पुं० (शुकपरिव्राजक) શુકદેવ નામના સંન્યાસી.

सुयवेंटा. स्त्री० (श्रुतवृन्ता) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सुयवेय. पुं० (श्रुतवेद) પર્વગ એક જાતની વનસ્પતિ.

सुयसंपयरण. त्रि० (ुतसंपन्न) શ્રુતજ્ઞાન વિશારદ.

सुयसंपया. स्त्री० (श्रुतसम्पद्) શાસ્ત્રજ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી; શાસ્ત્રનું ઉંચું જ્ઞાન.

सुयसमत्त. त्रि० (श्रुतसमाप्त) જેણે સંપૂર્ણ શ્રુતનો અભ્યાસ કર્યો છે તે; ચૌદ પૂર્વનો જાણનાર.

सुयसमाहि. पुं० (श्रुतसमाधि) શ્રુતજ્ઞાનરૂપ સમાધિ; શ્રુતજ્ઞાનમાં લીન થવું તે.

सुयसागर. पुं० (श्रतसागर) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર નવમા તીર્થંકર.

सुयसुरा. स्त्री० (श्रुतसुरा) એ નામની દેવી.

सुयहर. त्रि० (श्रुतधर) શાસ્ત્રના ધરનાર; શ્રુતજ્ઞાની.

सुया. स्त्री० (सुता) દીકરી.

सुयाल. पुं० (सुकाल) સુભિક્ષ; સુકાળ; વૃદ્ધિ અને છતનો સમય.

सुर. पुं० (सुर) દેવ; વૈમાનિક દેવતા. (૨) અરિહંત દેવ. (૩) દેવગતિરૂપ નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ.

सुरइय. त्रि० (सुरचित) સારી રીતે રચેલું.

सुरकुमार. पुं० (सुरकुमार) વાસુપૂજ્ય પ્રભુના યક્ષનું નામ.

सुरगोव. पुं० (सुरगोप) ચોમાસામાં થતો લાલ રંગનો કીડો; ઇન્દ્રગોપ.

सुरट्ठ. पुं० (सौराष्ट्र) કાઠીયાવાડ અંતર્ગત-સોરઠ દેશ; આર્ય દેશોમાંનો એક.

सुरट्ठजणवय. पुं० (सौराष्ट्रजनपद) સોરઠ દેશ.

सुरणुचर. त्रि० (स्वनुचर) સુખે પાળી શકાય તેવું.

सुरति. न० (सुरति) રતિ ઉપજાવનાર (નાટક).

सुरत्त. त्रि० (सुरक्त) અતિરક્ત-લાલ થયેલ.

सुरप्पिअ. पुं० (सुरप्रिय) એ નામના એક યક્ષનું સ્થાન-મંદિર.

सुरभि. त्रि० (सुरभि) સુગંધિ; ખુશબોદાર. (૨) પું० સુજણા નામની વનસ્પતિ.

सुरम्म. त्रि० (सुरम्य) મનોહર; સુન્દર; રમણીય.

सुरय. न० (सुरत) સંભોગ.

सुरलोअ. पुं० (सुरलोक) દેવલોક.

सुरवइ. पुं० (सुरपति) દેવોનો સ્વામી; ઇન્દ્ર.

सुरवर. पुं० (सुरवर) વર-શ્રેષ્ઠ દેવતા.

सुरस. पुं० (सुरस) સારો રસ-સ્વાદ.

सुरहि. त्रि० (सुरभि) જુઓ "સુરભિ" શબ્દ.

सुरा. स्त्री० (सुरा) મદિરા; દારૂ.

सुरादेव. पुं० (सुरादेव) મહાવીર સ્વામીના દશ શ્રાવકમાંનો એક.

सुरादेवी. स्त्री० (सुरादेवी) પશ્ચિમ દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશા કુમારીમાંની બીજી.

सुरादेवीकूड. पुं० (सुरादेवीकूट) ચૂલ હિમ-વંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું નવમું કૂટ-શિખર. (૨) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ.

सुरालय. पुं० (सुरालय) દેવતાઓનું સ્થાન; સ્વર્ગ.

सुरिंद. पुं० (सुरेन्द्र) દેવતાઓનો ઇન્દ્ર.

सुरिंददत्त. पुं० (सुरेन्द्रदत्त) ત્રીજા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર.

सुरुट्ठ. त्रि० (सुरुष्ट) ક્રોધાયમાન થએલ.

सुरुत्ता. स्त्री० (सुरुता) એ નામની દેવી.

सुरुव. त्रि० (सुरूप) સુંદર રૂપવાળો; શરીરે દેખાવડો. (૨) દક્ષિણ તરફના ભૂત જાતના વ્યંતર દેવતાના ઇન્દ્રનું નામ.

सुरुवा. स्त्री० (सुरूपा) ભૂતના ઇન્દ્ર–સુરૂપની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૨) મધ્યમરૂચક પર્વતની ચાર દિશાકુમારિકામાંની ત્રીજી. (૩) એક સ્ત્રી કે જેને લીધે યુદ્ધ થયું હતું.

सुलभ. त्रि० (सुलभ) સહેલાઇથી મળે તેવું.

सुलभबोहि. त्रि० (सुलभबोधि) સુલભબોધિ; સહેલાઇથી બોધ પામે તેવો.

सुललिय. त्रि० (सुललित) અત્યંત કોમળ. (૨) न० સ્વરની ઘોલના કરતાં આલાપ સાથે ગાવું તે; ગાયનના આઠ ગુણમાંનો એક ગુણ.

सुलसा. स्त्री० (सुलसा) અનીયસાદિ છ ભાઇને (દેવકીના પુત્રોને) ઉછેરનાર નાગ ગાથાપતિની પત્ની. (૨) રાજગૃહ નિવાસી અંબડને સમજાવનારી સુલસા શ્રાવિકા. (૩) દશમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વી.

सुलह. त्रि० (सुलभ) જુઓ "સુલભ" શબ્દ.

सुलहबोहि. त्रि० (सुलभबोधि) જુઓ "સુલભબોહિ" શબ્દ.

सुलूहवित्ति. त्रि० (सुरूक्षवृत्ति) વિગય અને સ્નેહને તજવાથી જેની લુખી વૃત્તિ છે તે.

सुलोग. पुं० (सुलोक) છઠ્ઠા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवइर. पुं० (सुवज्र) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवक्कसुद्धि. न० (सुवाक्यशुद्धि) દશવૈકાલિક સૂત્રના સાતમા અધ્યયનનું નામ.

सुवग्गु. पुं० (सुवल्गु) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની શીતોદા મુખવનથી છઠ્ઠી વિજય. (૨) એ વિજયનો રાજા. (૩) ઇશાન ઇન્દ્રના વૈશ્રમણ લોકપાળના વિમાનનું નામ.

सुवच्छ. पुं० (सुवत्स) સુવચ્છા વિજયનો રાજા.

सुवच्छा. स्त्री० (सुवत्सा) પૂર્વમહાવિદેહના દક્ષિણ ખાંડવાની પૂર્વ તરફથી બીજી વિજય. (૨) ઉર્ધ્વલોકવાસી આઠ દિશાકુમારિકામાંની પાંચમી. (૩) નંદનવનના રજતકૂટમાં વસનારી એક દેવી. (૪) સુવચ્છા દેવીની રાજધાની.

सुवज्ज. पुं० (सुवज्र) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवराण. पुं० (सुपर्ण) ગરૂડ પક્ષી.

सुवराण. न० (सुवर्ण) સુવર્ણ; સોનું; સચિત્ત-ખર પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૨) સુવર્ણકુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત. (૩) સોળ માસા અથવા ૮૦ રતિ પ્રમાણનું વજન; સોના મ્હોર. (૪) અંજન પર્વતના સિદ્ધાયતનના ચોથા દ્વારનું નામ. (૫) સુવર્ણદ્વારના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

सुवराणंगुलिया. स्त्री० (सुवर्णगुलिका) સિંધુ સોવીરના ઉદાયન રાજાની પ્રભાવતી રાણીની દાસી.

सुवराणकुमार. पुं० (सुवर्णकुमार) સુવર્ણકુમાર દેવતા; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

सुवराणकुमारी. स्त्री० (सुवर्णकुमारी) સુવર્ણકુમાર દેવતાની દેવી; ભવનપતિ દેવતાની એક જાત.

सुवरणकूला. स्त्री० (सुवर्णकूला) એરણ્યવય ક્ષેત્રની પૂર્વ તરફ લવણ સમુદ્રમાં મળતી એક મહાનદી.

सुवरणकूलाकूड. पुं० (सुवर्णकूलाकूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ-શિખર.

सुवरणगार. पुं० (सुवर्णकार) સોની.

सुवरणगारभिसिया. स्त्री० (सुवर्णकारबिसिका) સોનીનું ઉપકરણ-એરણ આદિ.

सुवरणजुत्ति. स्त्री० (सुवर्णयुक्ति) સોનું બનાવવાની, શોધવાની અને પરખવાની કળા.

सुवरणजूहिया. स्त्री० (सुवर्णयूथिका) પીળાં ફૂલવાળી એક વનસ્પતિ.

सुवरणपाग. पुं० (सुवर्णपाक) સોનું પકવવાની કળા.

सुवरणमास. पुं० (सुवर्णमाष) એક માસો સોનું; સોનું તોળવાનું એક વજન.

सुवरणसुत्त. न० (सुवर्णसूत्र) સોનાનો દોરો.

सुवरणहरणा. स्त्री० (   ) ઉંઘમાં થતો નસકોરાંનો અવાજ; ઘોરાડવું તે; ઘોર.

सुवत्थ. पुं० (सुवत्स) દક્ષિણના કંદિત જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

सुवन्न. न० (सुवर्ण) જુઓ " સુવણ્ણ " શબ્દ.

सुवन्नकुमार. पुं० (सुवर्णकुमार) જુઓ "સુવણ્ણકુમાર" શબ્દ.

सुवन्नजुत्ति. स्त्री० (सुवर्णयुक्ति) જુઓ "સુવણ્ણજુત્તિ" શબ્દ.

सुवन्नजूहिया. स्त्री० (सुवर्णयूथिका) જુઓ " સુવણ્ણજૂહિયા " શબ્દ.

सुवप्प. पुं० (सुवप्र) સુવપ્રા વિજયનો રાજા.

सुवप्पा. स्त्री० (सुवप्रा) પશ્ચિમ મહાવિદેહના ઉત્તર ખાંડવાની શીતોદા વનથી બીજી વિજય.

सुवाय. पुं० (सुव्रात) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवासव. पुं० (सुवासव) એક કુમારનું નામ.

सुविक्कम. पुं० (सुविक्रम) ભૂતાનંદ ઇન્દ્રના હાથીના લશ્કરનો અધિપતિ.

सुविण. पुं० न० (स्वप्न)સ્વપ્ન; સુપનું. (૨) જેમાં સ્વપ્નનાં શુભાશુભ ફળ દર્શાવ્યા છે એવું એક શાસ્ત્ર; અષ્ટાંગ નિમિત્ત અંતર્ગત સ્વપ્નશાસ્ત્ર.

सुविणअ. } **सुविणग.** } पुं० (स्वप्नक) સારા નરસા સ્વપ્ન સંબંધી નિમિત્ત.

सुविणगविज्जा. स्त्री० (स्वप्नकविद्या) સ્વપ્નાની વિદ્યા; સ્વપ્નાના શુભાશુભ ફળ જાણવાની વિદ્યા.

सुविणभावणा. स्त्री० (स्वप्नभावना) એ નામનું એક શાસ્ત્ર.

सुविधि. पुं० (सुविधि) શ્રી સુવિધિનાથ; વર્તમાન ચોવીશીના નવમા તીર્થંકરનું નામ.

सुविर. त्रि० (शयालु) ઉંઘણસી; નિદ્રાળુ.

सुविहि. पुं० न० (सुविधि) ચાલુ ચોવીશીના નવમા તીર્થંકરનું નામ. (૨) સારૂં અનુષ્ઠાન; સારી વિધિ.

सुवीअ. न० (सुवीत) અહોરાત્રના પાંચમા મુહૂર્તનું નામ.

सुवीर. पुं० (सुवीर) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुवुट्ठि. स्त्री० (सुवृष्टि) સારી વૃષ્ટિ-વરસાદ.

सुव्वत. } **सुव्वय.** } त्रि० (सुव्रत) સારી રીતે વ્રત નિયમ પાળનાર; સારાં વ્રતવાળો. (૨) पुं० છઠ્ઠા પદ્મપ્રભ તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૩) જંબૂદ્વીપના ઇરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ચોવીશીમાં થવાના ૧૮ મા તીર્થંકરનું નામ. (૪) એ નામનો એક ગ્રહ; ૮૮ માંનો ૭૮ મો મહાગ્રહ. (૫) સુવ્રત નામનો દિવસ. (૬) સુવ્રત નામે પા-

र्श्वनाथना એક મુખ્ય શ્રાવક. (૭) ૨૧ મા મુનિસુવ્રત નામના તીર્થંકર.

सुव्वया. स्त्री० (सुव्रता) ૧૫ મા તીર્થંકરની માતા. (૨) સારા વ્રતવાળા-સાધ્વી-આર્યા.

सुसण्णप्प. त्रि० (सुसंज्ञाप्य) સુખે સમજે તે.

सुसमदुस्समा. स्त्री० (सुषमदुष्षमा) જેમાં સુખ ઘણું અને દુખ થોડું એવો આરો; અવસર્પિણીનો ત્રીજો અને ઉત્સર્પિણીનો ચોથો આરો.

सुसमदुस्समाश्र. त्रि० (सुषमदुष्षमाज) સુખ ઘણું અને દુઃખ થોડું એવા આરામાં જન્મેલ.

सुसमसुसमा. स्त्री० (सुषमसुषमा) અવસર્પિણી કાળના પહેલા આરાનું અને ઉત્સર્પિણી કાળના છઠ્ઠા આરાનું નામ.

सुसमसुसमाश्र. त्रि० (सुषमसुषमाज) એકાંત સુખમાં સુખ હોય તે સુસમસુસમ આરામાં-પ્રથમ આરામાં જન્મેલ.

सुसमा. स्त्री० (सुषमा) સુષમા નામે એક શેઠની પુત્રી. (૨) અવસર્પિણીનો બીજો આરો અને ઉત્સર્પિણીનો પાંચમો આરો.

सुसमाश्र. त्रि० (सुषमाज) સુખમય આરામાં જન્મેલ.

सुसमाइय. न० (सुसमाकीय) સુસમા નામે ધનાવહ શેઠની પુત્રીના દૃષ્ટાંતવાળું જ્ઞાતા સૂત્રનું અઢારમું અધ્યયન.

सुसमापलिभाग. पुं० (सुषमाप्रतिभाग) સુસમા-બીજા આરાના કાળ જેવો; હરિવર્ષ ક્ષેત્રમાં સદાય બીજા આરા જેવો કાળ છે તે.

सुसमारिया. स्त्री० (सुसमारिका) વાદ્ય વિશેષ.

सुसमाहिय. त्रि० (सुसमाहित) સારી રીતે સમાધિ યુક્ત; શુદ્ધ ભાવમાં સ્થિર થયેલ.

सुसमाहिय. त्रि० (सुसमाहृत) સારી રીતે ગ્રહણ કરેલ.

सुसागय. न० (सुस्वागत) ભલે પધાર્યા; ભલું આગમન.

सुसागर. पुं० (सुसागर) બીજા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसाण. पुं० न० (श्मशान) માણસ; પ્રેત-ભૂમિ.

सुसामाण. पुं० (सुसामान्य) સાતમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसाल. पुं० (सुशाल) આઠમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसिर. त्रि० (शुषिर) સછિદ્ર; પોલું. (૨) न० વાંસળી, પાવો વગેરે સછિદ્ર પોલું વાજિંત્ર. (૩) આઠમા દેવલોકનું સુસિર નામે એક વિમાન.

सुसिलिट्ठ. त्रि० (सुश्लिष्ट) સાંધે સાંધ સારી રીતે મળેલ. (૨) સુંદર; મનોહર.

सुसीमा. स्त्री० (सुसीमा) છઠા પદ્મપ્રભુ તીર્થંકરની માતાનું નામ. (૨) વચ્છ વિજયની મુખ્ય રાજધાની. (૩) કૃષ્ણ વાસુદેવની એક રાણી. (૪) અંતગડ સૂત્રના પાંચમા વર્ગના પાચમા અધ્યયનનું નામ.

सुसुज्ज. पुं० (सुसूर्य) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसुमार. पुं० (सुसुमार) જળચર તિર્યંચની એક જાત.

सुसुरकुल. न० (श्वशुरकुल) સસરાનું કુળ; સાસરૂં.

सुसूर. पुं० (सुशूर) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुसूसग. त्रि० (शुश्रूषक) શુશ્રૂષા-સેવા ભક્તિ કરનાર.

सुसेण. पुं० (सुषेण) ભરત ચક્રવર્તીના સેનાપતિનું નામ.

सुसेणा. स्त्री० (सुषेणा) એ નામની એક નદી કે જે મેરૂની ઉત્તરે રક્તવતી નદીમાં મળે છે.

सुस्सर. पुं० (सुस्वर) નામ કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી અવાજ સારો પામે. (૨) પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન.

सुस्सरा. स्त्री० (सुस्वरा) સૂરિયાભ વિમાનની ઘંટા. (૨) ઉદધિકુમાર દેવતાની ઘંટા. (૩) ગંધર્વના ઇંદ્ર—ગીતરતિની ત્રીજી અગ્રમહિષી. (૪) એ નામની એક દેવી.

सुस्सूसक. त्रि० (शुश्रूषक) સુશ્રૂષા—સેવા ભક્તિ કરનાર.

सुस्सूसणया. } **सुस्सूसणा.** } स्त्री० (शुश्रूषणा) ગુરૂસેવા; ગુરૂભક્તિ. (૨) સાંભળવાની ઇચ્છા.

सुस्सूसणाविणय. पुं० (शुश्रूषणाविनय) ગુરૂ આદિની સેવા કરવી તે; દર્શનવિનયનો એક પ્રકાર.

सुस्सूसा. स्त्री० (शुश्रूषा) જુઓ "सुस्सूसणा" શબ્દ.

सुह. पुं० (सुहृद्) મિત્ર; ભાઇબંધ.

सुह. त्रि० (शुभ) સારૂં; શુભ; રૂડું; સુખદાયક.

सुह. न० (सुख) સુખ; આનંદ; મજા; ક્ષેમકુશળ. (૨) ત્રિ० સુખકર; આનંદદાયક. (૩) શુદ્ધ ઇંદ્રિયવાળો; જીતેંદ્રિય.

सुहग्र. त्रि० (सुभग) સુંદર; શ્રેષ્ઠ.

सुहं. अ० (सुखम्) અનાયાસે; સહેલાઇથી.

सुहंसुहेणा. अ० (सुखेनसुखेन) સુખેં સુખેં; સુખપૂર્વક; ખેદ કે શ્રમ ન લાગે તેવી રીતે.

सुहकाम. त्रि० (सुखकाम) સુખને ચાહનાર; સુખનો કામી.

सुहट्ठि. त्रि० (सुखार्थिन्) સુખનોઅભિલાષી; સુખાર્થી.

सुहड. पुं० (सुभट) સુભટ; યોધો; લડવૈયો.

सुहणामा. स्त्री० (शुभनामा) પાંચમ, દશમ અને પુનેમ તથા અમાવાસ્યાની રાત્રીનું નામ.

सुहणुपाल. त्रि० (सुखानुपाल) સુખે પાળી શકાય એવું.

सुहत्थि. पुं० (सुहस्तिन्) ગંધહસ્તી. (૨) સ્થૂલિભદ્રના બીજા શિષ્યનું નામ. (૩) સુહત્થિનામના એક પરિવ્રાજક—સંન્યાસી. (૪) પુરૂષોમાં શ્રેષ્ઠ—ગંધહસ્તિ સમાન.

सुहत्थिकूड. पुं० (सुहस्तिकूट) ભદ્રશાલ વનનાં આઠ દિગ્હસ્તિ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ.

सुहदंसया. त्रि० (सुखदर्शन) સુખે જોઇ શકાય એવું.

सुहनाम. न० (शुभनामन्) શુભ ફળ આપનાર નામ કર્મ; ઉચ્ચ પ્રકારનું નામ કર્મ.

सुहम्म. पुं० (सुधर्मन्) મહાવીરસ્વામીના પાંચમા ગણધર; સુધર્માસ્વામી. (૨) બારમા વાસુપૂજ્ય તીર્થંકરના પ્રથમ ગણધરનું નામ. (૩) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્ર.

सुहम्मा. स्त्री० (सुधर्मा) પહેલા દેવલોકના ઇન્દ્રની સભા; શક્રેંદ્રની રાજસભા. (૨) ચમરચંચા રાજધાનીની સભા. ( ) સૂર્યાભ વિમાનની સભા. (૪) વાણવ્યંતર દેવતાની સભા કે જેની ઉંચાઇ નવ જોજનની છે.

सुहय. त्रि० (सुखद) સુખ દેનાર; સુખકર.

सुहय. त्रि० (सुभग) મનોહર.

सुहयर. त्रि० (सुखकर) સુખકર; સુખ આપનાર.

सुहर. त्रि० (सुभर) સહેલાઇથી ઉદરપોષણ કરનાર.

सुहविवाग. पुं० (सुखविपाक) વિપાકસૂત્રનો એક ભાગ.

सुहसंकम. पुं० (सुखसंक्रम) સુખેકરી સંક્રમણ-પ્રવેશ થાય તે.

सुहसज्झ. त्रि० (सुखसाध्य) સુખે સાધી શકાય એવું; સહેલાઇથી બને તેવું; સુસાધ્ય.

सुहसाश्र. पुं० (सुखशाय) આત્મિકસુખ-રૂપ સેજમાં શયન કરવું તે; મનની તદ્દન નિરાકુળ સ્થિતિમાં રહેવું તે.

सुहसायक. त्रि० (सुखशायक) સુખ શય્યામાં સુનાર.

सुहसेज्जा. स्त्री० (सुखशय्या) સુખની શય્યા; સુખની પથારી.

सुहा. स्त्री० (सुख) સાતારૂપ વેદના.

सुहा. स्त्री० (सुधा) અમૃત. (૨) ચુનો.

सुहाकम्मंत. न० (सुधाकर्मान्त) ચુનાનું કારખાનું.

सुहाभिगम्म. त्रि० (सुखाभिगम्य) સુખે સેવવા લાયક.

सुहावह. पुं० (सुखावह) શીતોદા નદીના પશ્ચિમ કિનારાનો એક પર્વત. (૨) નલિન-વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૩) સુખનો પ્રવાહ; સુખ પરંપરા. (૪) त्रि० સુખકર; સુખદાયક.

सुहावहा. स्त्री० (सुखावहा) શીતોદા મહાનદીને જમણે કાંઠે આવેલી એ નામની એક નગરી.

सुहावास. पुं० (सुखावास) સુખરૂપ આવાસ-સ્થાન વિશેષ; સુખસ્થાન.

सुहासण. न० (सुखासन) સુખપૂર્વક આસન-બેઠક; સુખે બેસાય તેવું આસન.

सुहासिय. त्रि० (सुभाषित) સુષ્ઠુ-યથાર્થપણે ભાષિત-કહેલું.

सुहि. त्रि० (सुखिन्) સુખી; પુણ્યશાળી; આનંદી.

सुहि. पुं० (सुहृद्) મિત્ર; સહૃદયી; પ્રેમી.

सुहिय. त्रि० (सुखित) સુખ ભોગવનાર; સુખી.

सुहिरगियाया. स्त्री० (सुहिरण्यका) પીળા ફૂલવાળી એક વનસ્પતિ.

सुहुत्तर. त्रि० (सुखोत्तर) સુખે સુખે ઉત્તરાય-પાર પહોંચાય તેવું.

सुहुम. त्रि० (सूक्ष्म) ઝીણું; બારીક; સ્થળ નજરે ન દેખાય તેવું. (૨) કેવળી શિ-વાયની નજરે દેખાય નહીં, હણ્યા હણાય નહીં, તેવા સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય જીવ કે જે આખા લોકમાં રહેલા છે. (૩) નામ-કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયપણું પામે. (૪) પન્નવણા-ના ત્રીજા પદના ૧૮ મા દ્વારનું નામ. (૫) જંબૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં આગામી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર છઠ્ઠા કુલકરનું નામ. (૬) અલ્પ; થોડું.

सुहुमकाय. पुं० (सूक्ष्मकाय) સૂક્ષ્મકાયના-સંપાતિમ જીવોના રક્ષણને માટે મુખપર રાખવાનાં વસ્ત્રાદિ.

सुहुमकिरिश्र. पुं० (सूक्ष्मक्रिय) તેરમા ગુણ સ્થાનમાં શુકલ ધ્યાનને ત્રીજે પાયે વર્તમાન જીવ, કે જેને માત્ર સૂક્ષ્મ ક્રિયા હોય છે.

सुहुमकुसील. त्रि० (सूक्ष्मकुशील) પ્રમાદી; પ્રમાદનો આશ્રય કરનાર.

सुहुमणिश्रोय. } **सुहुमणिगोय.** } पुं० (सूक्ष्मनिगोद) સૂક્ષ્મ નિગોદ-સાધારણવનસ્પતિ.

सुहुमतस. पुं० (सूक्ष्मत्रस) સૂક્ષ્મત્રસ-અગ્નિ અને વાયુ.

सुहुमतेउक्काइय. पुं० (सूक्ष्मतेजस्कायिक) સૂક્ષ્મઅગ્નિ કાયના જીવ.

सुहुमनिश्रोद. } **सुहुमनिगोय.** } पुं० (सूक्ष्मनिगोद) સૂક્ષ્મ નિગોદ-સાધારણવન-સ્પતિનો જીવ.

सुहुमपुलाश्र. पुं० (सूक्ष्मपुलाक) માનસિક દોષ લગાડનાર પુલાક લબ્ધિવંત સાધુ.

सुहुमबउस. पुं० (सूक्ष्मबकुश) કિંચત્પ્રમાદી; સહજ શરીરાદિની વિભૂષા કરનાર સાધુ.

सुहुमबोंदिकलेवर. पुं० न० (सूक्ष्मबोन्दिकलेवर) ગોશાલાના મતમાં પલ્યોપમ જેવી કાળ ગણત્રીની એક સંજ્ઞા.

सुहुमवणस्सइकाइय. पुं० (सूक्ष्मवनस्पतिकायिक) સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયના જીવ.

सुहुमवाउक्काइय. पुं० (सूक्ष्मवायुकायिक) સૂક્ષ્મ વાયુકાયના જીવ.

सुहुमसंपराय. न० (सूक्ष्मसंपराय) જેમાં અતિ થોડો કષાય રહે છે એવું સૂક્ષ્મસંપરાય નામનું પાંચ ચારિત્રમાંનું ચોથું ચારિત્ર. (૨) એ નામનું દશમું ગુણસ્થાનક.

सुहुमसराग. पुं० (सूक्ष्मसराग) સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણસ્થાનવાળો.

सुहुय. त्रि० (सुहुत) સારીરીતે હોમેલ.

सुहेसि. त्रि० (सुखैषिन्) સુખનો અભિલાષી; સુખકાંક્ષી.

सुहोत्तार. त्रि० (सुखोत्तार) સુખે ઉતરી શકાય તેવું.

सुहोवभोग त्रि० (सुखोपभोग्य) સુખે કરી ભોગવવા યોગ્ય.

सूइआ. स्त्री० (सूतिका) નવ પ્રસૂતા (ગાય વગેરે.)

सूइकम्म न० (सूतिकर्म्मन्) સુવાવડની ક્રિયા; પ્રસૂતિકર્મ.

सूइय. त्रि० (सूचित) સૂચના કરેલ; સૂચવેલ. (૨) ધાન્યના ફોતરાં વગેરે દૂર કરેલ.

सूइय. त्रि० (सूपिक) દાલ, દહિં વગેરેથી આર્દ્ર-મિશ્ર કરેલ (ભાત વગેરે.)

सूई. स्त्री० (सूची) સો; સોય. (૨) ખીલી; ચુંક. (૩) આકાશના એક પ્રદેશની શ્રેણી.

सूईमुह. त्रि० (सूचीमुख) સોય જેવા અણીદાર મુખવાળું પ્રાણી; સુગ્રી વગેરે.

सूणा. पुं० (सून) પાપનું સ્થાન; ખાંડણી, ઘંટી, ચૂલો, પાણીયારૂં, સાવરણી એ પાંચ સ્થાન.

सूणा. स्त्री० (सूना) વધ્યભૂમિ; જ્યાં માણસોને મારવામાં આવતા હોય તે ભૂમિ.

सूणिय. न० (शून्य) સોજાનો રોગ.

सूद. पुं० (सूद) રસોઇ; પાક. (૨) શાક વિશેષ.

सूप. } पुं० (सूप) મગ, ચણા વગેરેની
सूय. } દાળ.

सूय. त्रि० (शून) સોજાવાળું; સૂજેલું.

सूयग. त्रि० (सूचक) ચાડીઓ; ચુગલખોર.

सूयगड. न० (सूत्रकृत) સૂયગડાંગ નામે બીજું અંગસૂત્ર.

सूयर. पुं० (शूकर) સુવર; ડુક્કર.

सूयरिय. पुं० (शौकरिक) સુવરને મારનાર; શીકારી.

सूयरी. स्त्री० (शूकरी) ભુંડણી.

सूयलि. पुं० (सूयलि) એ નામનો એક દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

सूया. स्त्री० (स्त्रुव) સરવો; અગ્નિમાં ઘી રેડવાનો ચાટવો.

सूया. स्त्री० (सूचा) અસ્ફુટ વચન.

सूयार. पुं० (सूदकार) રસોઇયો.

सूर. पुं० (शूर) શૂરો; બહાદૂર; પરાક્રમી; સુભટ; શૂરવીર. (૨) દાનેશ્વરી; દાનશૂર.

सूर. पुं० (सूर) સૂરજ; દિવાકર. (૨) જ્યોતિષી દેવતાનો બીજો ઇન્દ્ર. (૩) મહાવપ્રવિજયની પૂર્વ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત. (૪) સૂર્યના ચિહ્નવાળું આભરણ. (૫) સૂર્ય નામે દ્વીપ અને સમુદ્ર. (૬) ૧૭ મા તીર્થંકર અથવા છઠ્ઠા ચક્રવર્તી કુંથુનાથના પિતા. (૭) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૮) પુષ્પિકા સૂત્રના બીજા અધ્યયનનું નામ.

सूरकंत. पुं० (सूरकान्त) सूर्यकान्तमणि; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીના ૩૬ પ્રકારમાંનો છેલ્લો પ્રકાર. (૨) સૂરકાન્ત નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरकूड. पुं० (सूरकूट) ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरचरिया. स्त्री० (सूरचर्या) સૂર્યની ચાલ જાણવાની વિદ્યા.

सूरज्झय. पुं० (सूरध्वज) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरण. पुं० (सूरण) સૂરણ; એક જાતનો કંદ.

सूरत्थमणपविभत्ति. पुं० न० (सूरास्तमनप्रविभक्ति) જેમાં સૂર્ય આથમવાનો દેખાવ બતાવવામાં આવે એવું ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सूरदेव. पुं० (सूरदेव) જંબૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં થનાર બીજા તીર્થંકરનું નામ.

सूरपन्नत्ति. स्त्री० (सूरप्रज्ञप्ति) જેમાં સૂર્ય સંબંધી વિવેચન છે, તેવું એક કાલિક સૂત્ર.

सूरपरिवेस. पुं० (सूरपरिवेष) સૂર્યની આસપાસનું કુંડાળું.

सूरपव्वय. पुं० (सूरपर्वत) એ નામનો એક વખારા પર્વત. (૨) ધાતકીખંડના મહાવિદેહમાંનો એક પર્વત.

सूरप्पभ. पुं० (सूरप्रभ) એ નામનું ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામનું સૂરપ્રભા દેવીનું એક સિંહાસન.

सूरप्पभा. स्त्री० (सूरप्रभा) જ્યોતિષીના-ઇન્દ્ર સૂર્યની પહેલી અગ્રમહિષી.

सूरप्पमाणभोजि. त्रि० (सूरप्रमाणभोजिन्) સૂર્ય ઉગ્યાથી આથમ્યા સુધી ખા-ખા કરનાર; અસમાધિનું ૧૯ મું સ્થાનક.

सूरप्पहा. स्त्री० (सूरप्रभा) ૧૧ મા તીર્થંકરની પ્રવ્રજ્યા પાલખીનું નામ. (૨) સૂર્યપ્રભા નામે એક ગૃહસ્થ. (૩) સૂર્યપ્રભા નામે એક કન્યા.

सूरमंडलपविभत्ति. न० (सूरमण्डलप्रविभक्ति) જેમાં સૂર્યના માંડલાનો વિભાગ દર્શાવવામાં આવે એવું ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सूरमलिया. स्त्री० (सूरमल्लिका) એક જાતની માલતી.

सूरलेस्स. पुं० (सूरलेश्य) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरवण्ण. पुं० (सूरवर्ण) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरवरोभास. पुं० (सूरवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

सूरवरोभासोदग. पुं० (सूरवरावभासोदक) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

सूरवल्ली. स्त्री० (सूरवल्ली) એ નામની એક લતા-વેલ.

सूरसिंग. पुं० (सूरशृङ्ग) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरसिद्ध. पुं० (सूरसिद्ध) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरसिरी. स्त्री० (सूरश्री) સાતમા ચક્રવર્તીની સ્ત્રી (રત્ન) નું નામ.

सूरसेण. पुं० (शूरसेन) જંબૂદ્વીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં આવતી ઉત્સર્પિણીમાં થનાર ૧૪ મા તીર્થંકર. (૨) એ નામનો બાવીશમો આર્યદેશ.

सूरागमणपविभत्ति. पुं० (सूरागमनप्रविभक्ति) જેમાં સૂર્યનું આગમન બતાવાય એવું ૩૨ નાટકમાંનું છઠ્ઠું નાટક.

सूराभ. पुं० (सूराभ) એ નામે પાંચમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૨) એ નામે એક લોકાંતિક વિમાન..

सूरावत्त. पुं० (सूरावर्त) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरावरणपविभत्ति. पुं० (सूरावरणप्रविभक्ति) સૂર્ય ઉપર વાદળ આવવાનો દેખાવ આપનાર ૩૨ નાટકમાંનું એક નાટક.

सूरावलिपविभत्ति. पुं० (सूरावलिप्रविभक्ति) સૂર્યની પંક્તિ દર્શાવનાર ૩૨ નાટકમાંનું એક.

सूरिअ. पुं० (सूर्य) સુરજ; દિવાકર. (૨) (સૌરિક) વિપાક સૂત્રનું સાતમું અધ્યયન.

सूरिआवत्त. पुं० (सूर्यावर्त्त) સૂર્ય જેને આવર્તન કરે છે તે મેરૂ પર્વત.

सूरिआवरण. पुं० (सूर्यावरण) સૂર્ય જેને આવરે છે– ઘેરે છે તે; મેરૂપર્વત.

सूरिय. पुं० (सूर्य) જુઓ " સૂરિઅ " શબ્દ.

सूरियकंत. पुं० (सूर्यकान्त) પરદેશી રાજાનો પુત્ર. (૨) સૂર્યકાંતમણિ.

सूरियकंता. स्त्री० (सूर्यकान्ता) પરદેશી રાજાની રાણી.

सूरियाभ. पुं० (सूर्याभ) પરદેશી રાજાનો જીવ. (૨) પહેલા દેવલોકનું એક વિમાન કે જેમાં પરદેશી રાજા ઉત્પન્ન થયા.

सूरुत्तरवडिंसग. पुं० (सूरोत्तरावतंसक) એ નામે ત્રીજા ચોથા દેવલોકનું એક વિમાન.

सूरोद. पुं० (सूरोद) એ નામનો એક દ્વીપ અને એક સમુદ્ર.

सूरोवराग. पुं० (सूरोपराग) સૂર્યગ્રહણ.

सूल. न० (शूल) શૂળી; ફાંસી. (૨) ત્રિશૂળ; એક જાતનું હથિયાર. (૩) શૂળનામે રોગ; હૃદયશૂળ ઇત્યાદિ.

सूलपाणि. पुं० (शूलपाणि) જેના હાથમાં ત્રિશૂળ આયુધ છે તે; બીજા દેવલોકનો ઇંદ્ર.

सूला. स्त्री० (शूला) લાંબી શૂળી; ફાંસી.

सूलाइय. त्रि० (शूलाचित) શૂળીએ ચડાવેલ; ફાંસીએ લટકાવેલ.

सूलातिग. न० (शूलातिग) શૂળીએ ચડાવવાની સજા; ફાંસીની શિક્ષા.

सूली. त्रि० (शूला) શૂળી.

सूव. पुं० (सूप) દાળ. (૨) રસોઇયો.

सूसर. पुं० (सुस्वर) સુસ્વરનામ; નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ મધુર કંઠ પામે. (૨) त्रि० સારા સ્વરવાળું.

सूसरा. स्त्री० (सुस्वरा) સારા સ્વરવાળી એક ઘંટા.

से. अ० (अथ) પ્રકરણ કે વાક્યની શરૂઆતમાં મંગલ અર્થે વપરાતો શબ્દ. (૨) અનંતર; પછી. (૩) પ્રશ્નાર્થ. (૪) અધિકાર; પ્રસ્તાવ.

सेअ. पुं० (स्वेद) પસીનો; પરસેવો.

सेअ. पुं० (सेक) પાણિનું સિંચવું.

सेअ. पुं० (श्वेत) કોહંડ જાતના વ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

सेअ. न० (श्रेयस्) કલ્યાણ; હિત; શુભ; શ્રેય. (૨) અહોરાત્રના ૩૦ મુહૂર્તમાંના બીજા મુહૂર્તનું નામ.

सेअ. त्रि० (सैज) એજ–કંપન સહિત; સકંપ.

सेअंस. पुं० (श्रेयस्) માગસર મહિનાનું લોકોત્તર નામ.

सेअमाल. पुं० (श्वेतमाल) એક જાતનું વૃક્ષ.

सेअर. त्रि० (सेतर) ઇતર–પ્રતિપક્ષ સહિત.

सेइआ. स्त्री० (सेतिका) બેપસલિ પ્રમાણ; ધોબો.

सेउ. पुं० (सेतु) પાળ; પૂલ. (૨) માર્ગ; રસ્તો. (૩) આમલકલ્પા નગરીના એક રાજાનું નામ.

सेउय. त्रि० (सेचक) સિંચનાર; પાણિ રેડનાર. (૨) ધન વૃદ્ધિ કરનાર.

सेंगाल. त्रि० (सेङ्गाल) ઇંગાલ દોષ સહિત.

सेचीका. स्त्री० (सेचीका) કર્મની જે સ્થિતિઓમાં ભેદની કલ્પના થઇ શકે તે સેચીકા કહેવાય છે.

सेज्जंस. पुं० (श्रेयांस) ચાલુ ચોવીશીના ૧૧ મા તીર્થંકરનું નામ. (૨) ઋષભદેવ સ્વામીના મુખ્ય શ્રમણોપાસકનું નામ. (૩) માગસર માસનું લોકોત્તર નામ.

सेज्जपडिमा. स्त्री० (शय्याप्रतिमा) સેજ્જા સંબંધી અભિગ્રહ ધારણ કરવો તે.

सेज्जा. स्त्री० (शय्या) વસ્તી; સાધુને રહેવા યોગ્ય મકાન. (૨) સેજ્જા-પાટ પલંગ વગેરે. (૩) પથારી; પગ પસારી સુઇ શકાય તેવું બિછાનું.

सेज्जाअ. पुं० (शय्याक) એ નામની એક કુહન વનસ્પતિ.

सेज्जाकारिया. स्त्री० (शय्याकारिका) બિછાનું પાથરનાર સ્ત્રી.

सेज्जाभंड. न० (शय्याभाण्ड) સંન્યાસીના બિછાનાનું એક ઉપકરણ.

सेज्जायर. पुं० (शय्यातर) સાધુને રહેવાનું સ્થાન આપનાર; સેજ્જાંતરીયો.

सेज्जावइ. पुं० (शय्यापति) શય્યા-મકાનનો માલેક.

सेज्जासंथार. पुं० (शय्यासंस्तार) પથારી પાથરવી તે.

सेट्ठ. त्रि० (श्रेष्ठ) શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમ.

सेट्ठि. पुं० (श्रेष्ठिन्) જેને રાજા તરફથી શ્રીદેવતાના ચિહ્નવાળો પટ્ટો આપવામાં આવ્યો હોય તે; નગરશેઠ (૨) શાહુકાર.

सेडिय. पुं० (सेटिक) પર્વગ જાતની એક વનસ્પતિ; એક જાતનું ઘાસ.

सेडिया. स्त्री० (सेटिका) સફેદ માટી; ખડી-સેડીમાટી.

सेडी. स्त्री० (सेटी) રોમરાયની પાંખવાળો એક પક્ષી.

सेढि. स्त्री० (श्रेणि) પંક્તિ; હાર; શ્રેણિ. (૨) આકાશના પ્રદેશની લાંબી પંક્તિ; આકાશ પ્રદેશ શ્રેણિ. (૩) ઉપશમ અથવા ક્ષપક શ્રેણિમાંની ગમે તે એક.

सेढितव. न० (श्रेणितपस्) એક ઉપવાસથી માંડી, ક્રમે ક્રમે શ્રેણીપૂર્વક વધારતાં, ૭ માસ સુધીનું તપ કરવું તે.

सेढिया. स्त्री० (सेटिका) જુઓ "સેડિયા" શબ્દ.

सेण. पुं० (श्येन) સિંચાણો; એક જાતનો પક્ષી. (૨) ચૌદમા તીર્થંકરનું લાંછન.

सेणा. स्त्री० (सेना) લશ્કર; સૈન્ય; (૨) ત્રીજા સંભવનાથ તીર્થંકરની માતાનું નામ. (૩) સ્થૂલિભદ્રની એક બ્હેન.

सेणावइ. पुं० (सेनापति) લશ્કરનો અધિપતિ; સેનાનો સરદાર. (૨) ચક્રવર્તીનાં ૧૪ રત્નમાંનું પ્રથમ સેનાપતિ રત્ન.

सेणावइणी. स्त्री० (सेनापत्नी) સેનાપતિની સ્ત્રી.

सेणावइरयण. न० (सेनापतिरत्न) ચક્રવર્તીનું સેનાપતિ રત્ન; ચૌદ રત્નમાંનું એક.

सेणावच्च. न० (सेनापत्य) સેનાપતિપણું; લશ્કરનું ઉપરીપણું.

सेणावति पुं० (सेनापति) જુઓ "સેણાવઇ" શબ્દ.

सेणि. स्त्री० (श्रेणि) પંક્તિ; હાર. (૨) વર્ગ; જ્ઞાતિ; કુંભકારઆદિ અઢાર પ્રકારની શ્રેણી. (૩) નિસરણી.

सेणिप्पसेणि. स्त्री० (श्रेणिप्रश्रेणि) વર્ગ ઉપવર્ગ; જ્ઞાતિ ઉપજ્ઞાતિ.

सेणिय. पुं० (श्रेणिक) એ નામનો મગધ દેશનો મહાવીર પ્રભુના વખતનો એક રાજા.

सेण्ण. न० (सैन्य) લશ્કર; સેના.

सेत. त्रि० (श्वेत) સફેદ; ધોળું. (૨)દિવસના બીજા મુહૂર્તનું નામ.

सेतिया. स्त्री० (सेतिका) જુઓ "સેઇયા" શબ્દ.

सेतु. पुं० (सेतु) જુઓ "સેઉ" શબ્દ.

सेत्त. त्रि० (समाप्त) સમાપ્ત; સંપૂર્ણ.

सेत्तुंज. पुं० (शत्रुञ्जय) શેત્રુંજો પર્વત.

सेद. त्रि० (श्वेत) જુઓ "સેત" શબ્દ.

सेनावच्च. न० (सेनापत्य) જુઓ. "સેણાવચ્ચ" શબ્દ.

सेन्न. न० (सैन्य) જુઓ "સેણ" શબ્દ

सेफ. न० (शेफस्) જનનેંદ્રિય; પુરૂષચિહ્ન.

सेय. पुं० (स्वेद) પસીનો; પરસેવો.

सेय. पुं० (   ) કાદવ; કીચડ.

सेय. त्रि० (सेज) એજ-કંપ સહિત; ધ્રુજતું.

सेय. पुं० (श्वेत) સફેદ રંગ. (૨) त्रि० ધોળું સફેદ-રંગવાળું. (૩) દક્ષિણદિશાના કુષ્માંડ દેવતાઓના ઇન્દ્રનું નામ.

सेय. न० (श्रेयस्) કલ્યાણ; શુભ; હિત; શ્રેય. (૨) पुं० ચોથા બળદેવ વાસુદેવના પૂર્વભવના ધર્માચાર્ય.

सेयंकर. पुं० (श्रेयस्कर) ૬૬ મા મહાગ્રહનું નામ.

सेयंकार. त्रि० (श्रेयस्कार) શ્રેયસ્કર; કલ્યાણકારક.

सेयंबिया. स्त्री० (श्वेताम्बिका) પ્રાચીન સમયમાં અર્ધકૈકય દેશની મુખ્ય રાજધાની.

सेयंस त्रि० (श्रेयस्य) અતિ પ્રશંસનીય; શ્રેયસ્કર.

सेयंसा. स्त्री० (श्रेयांशा) એક વિદ્યુત્કુમારી દેવી.

सेयकंठ. पुं० (श्वेतकण्ठ) ભૂતાનંદ ઇન્દ્રની મહિષ સેનાનો અધિપતિ દેવતા.

सेयकाल. पुं० (एष्यत्काल) આવતો કાળ; ભવિષ્યકાળ.

सेयण. न० (स्वेदन) રોગની શાંતિ માટે સાત પ્રકારનાં ધાન્યની પોટલી બાંધવી તે.

सेयण. न० (सेचन) પાણીનું સિંચવું.

सेयणवह. न० (सेचनपथ) પાણી સિંચીને કાઢવાનો રસ્તો; પાણીની નીક.

सेयणगंधहत्थि. पुं० (सेचनकगन्धहस्ति) સિંચાનક નામે ગંધહસ્તી.

सेयणय. पुं० (सेचनक) સિંચાનક નામનો હાથી.

सेयभद्द. पुं० (श्वेतभद्र) ચંદ્રોત્તર ઉદ્યાનમાંનો એક યક્ષ.

सेयर. त्रि० (सेतर) પ્રતિપક્ષી સહિત.

सेयवर. त्रि० (श्वेतवर) ઘણું ઉજ્વળ; અતિ સફેદ.

सेयविय. त्रि० (   ) સેવવાયોગ્ય વ્રત પચ્ચક્ખાણ; સંયમ અનુષ્ઠાન.

सेयविया. स्त्री० (श्वेतविका) અર્ધકૈકય દેશની રાજધાનીનું નગર.

सेया. स्त्री० (श्रेयसी) અત્યંત શ્રેષ્ઠ; કલ્યાણકારી (સ્ત્રી).

सेयाल. पुं० (एष्यत्काल) આગામી કાળ; ભવિષ્યકાળ.

सेयावीय. त्रि० (श्वेतपीत) સફેદ અને પીળું.

सेयासोय. पुं० (श्वेताशोक) કનકપુર નગરની બ્હારનું એક ઉદ્યાન.

सेरिय. पुं० (सैरिक) એ નામે ગુલ્મ જાતનું એક વૃક્ષ.

सेलताल. पुं० (सेलताल) તાડ વૃક્ષની એક જાત.

सेल. पुं० (शैल) પર્વત; પહાડ; ડુંગર. (૨) શિલા; પથ્થર. (૩) પથ્થરમાં કોતરેલ ઘર.

सेलअ. पुं० (शैलक) शैलकपुर नगरनो राजा. (२) शैलक राजर्षिना दृष्टांतवाळुं- ज्ञातासूत्रनुं पांचमुं अध्ययन.

सेलकम्म. न० (शैलकर्मन्) पत्थर कोतरवानुं काम.

सेलकार. पुं० (शलकार) छोहारो; चुनारो- चुनो बनावनार.

सेलग. पुं० न० (शैलक) शैलकपुर नगरनो राजा. (२) ए नामनो रत्नद्वीपनो एक यक्ष. (३) स्त्री० शैलक राजानी राजधानी.

सेलगजक्ख. पुं० (शैलकयक्ष) शैलग नामे रत्नद्वीपनो एक यक्ष.

सेलगपुर. न० (लकपुर) शैलग राजानुं तख्त शहेर.

सेलद्ध. पुं० न० (शैलार्द्ध) अर्ध पर्वतना आकारनुं घर.

सेलपाल. पुं० (शैलपाल) धरणेंद्रना अने भूतानंद इंद्रना त्रीजा लोकपाळनु नाम.

सेलमालग. पुं० (शैलमालक) एक जातनुं झाड.

सेलय. पुं० (शैलक) जुओ "सेलअ" शब्द.

सेलयजक्ख. पुं० (शैलकयक्ष) जुओ "सेलग- जक्ख" शब्द.

सेलयपुर. पुं० न० (शलकपुर) जुओ "सेलग- पुर" शब्द.

सेलयग. पुं० (शलायत) वत्सगोत्रनी शाखा अने तेनो पुरुष.

सेलयराय. पुं० (शैलकराज) शैलकपुर नगरनो शैलक नामे राजा.

सेलयरायरिसि. पुं० (शैलकराजर्षि) शैलक नामे राजऋषि.

सेलवाल. पुं० (शैलपाल) जुओ "सेलपाळ" शब्द.

सेलवालय. पुं० (शैलपालक) ए नामना एक अन्यतीर्थी विद्वान.

सेला. स्त्री० (ला) त्रीजी नरकनुं नाम.

सेलु. पुं० (शेलु) श्लेष्म उत्पन्न करनार एक जातनुं झाड.

सेलेस. पुं० (शलेश) मेरु पर्वत.

सेलेसी. स्त्री० (ले) मेरु पर्वतना जेवी निश्चळ अवस्था के जे चौदमे गुणठाणे मन, वचन अने काय योगनो सर्वथा निरोध कर्या पछी पांच ह्रस्व स्वर उच्चार मात्र काळ प्रमाणे प्राप्त थाय छे ते.

सेलोदाइ. पुं (शैलोदायिन्) शेलोदायी नामना एक अन्यतीर्थी विद्वान.

सेल्ल. पुं० (शैल्य) नंदी देशनो राजा.

सेल्लई. स्त्री० (शेल्लकी) एक जातनी लता- वेलडी.

सेल्लार. पुं० (शिलाकार) कडीयो. (२) चुनारो.

सेल्लि. स्त्री० ( ) रज्जु; दोरडी. (२) लगाम.

सेल्लिग. पुं० (शल्याक) प्राणीनी एक जात के जेना चामडानुं कवच बनाववामां आवतुं.

सेवअ. पुं० (सेवक) सेवा करनार; सेवक.

सेवं. अ० (तदेवं) अक्षरे अक्षर स्वीकार- वामां वपरातो शब्द; आप कहो छो ते अक्षरे अक्षर सत्य छे; तेमज छे.

सेवग. पुं० (सेवक) सेवा करनार.

सेवट्टसंघयण. न० (सेवार्त्तसंहनन) जेमां बंधन कंइ नथी, केवळ संयोग मात्रथी हाड जोडायेल छे एवुं संघयण-शरीरनुं बंधारण; छ संघयणमांनुं छेल्लुं संघयण.

सेवणया. } **सेवणा.** } स्त्री० (सेवन) सेवा; पर्यु- पासना; भक्ति.

सेवणिज्ज. त्रि० (सेवनीय) सेवा करवायोग्य.

सेवय. पुं० (सेवक) सेवक; नोकर.

सेवा. स्त्री० (सेवा) सेवा; भक्ति. (२) शक्रेंद्रनी एक अग्रमहिषीनुं नाम.

सेवाल. पुं० (शैवाल) લીલ; સેવાળ. (૨) ગુલ્મ જાતિના વૃક્ષની એક જાત.

सेवालभक्खि. पुं० (शैवालभक्षिन्) સેવાળનું ભક્ષણ કરી જીવન ગાળનાર તાપસનો એક વર્ગ.

सेवि. त्रि० (सेविन्) સેવનાર; સેવા કરનાર.

सेवित्तार. त्रि० (सेवितृ) સેવા કરનાર; સેવનાર.

सेविय. त्रि० (सेवित) સેવન કરેલ; સેવેલ.

सेव्व. त्रि० (सेव्य) સેવવાયોગ્ય; સ્વામી.

सेस. त्रि० (शेष) શેષ; બચેલું; બાકી વધેલું; અવશિષ્ટ.

सेसंतरा. स्त्री० (शेषान्तर) સ્થિવરની આજ્ઞા વિના જેટલા દિવસ રહેવાનું બન્યું હોય તેટલા દિવસની સંજ્ઞા.

सेसदविया. स्त्री० (शेषद्रव्या) લેપ નામના ગાથાપતિની ઉદકશાળા-પાણીના પર્વનું નામ કે જેની અંદર ઘરને ઉપયોગી તમામ પદાર્થોનો સંગ્રહ રહેતો.

सेसमई. स्त्री० (शेषवती) સાતમા વાસુદેવની માતાનું નામ.

सेसवई. स्त्री० (शेषवती) દક્ષિણ દિશાના રૂચકપર્વત ઉપર વસનારી આઠ દિશા કુમારિકામાંની છઠ્ઠી દિશાકુમારિકા. (૨) એક જાતની લતા-વેલડી. (૩) વીરપ્રભુની દીકરીની દીકરીનું નામ.

सेसवंत. न० (शेषवत्) કાર્યથી કારણનું, કારણથી કાર્યનું, ગુણથી ગુણીનું, અવયવથી અવયવીનું અને આશ્રયથી આશ્રયીનું જે અનુમાન થાય છે તે; અનુમાનનો એક પ્રકાર.

सेसावसेस. त्रि० (शेषावशेष) શેષનો પણ શેષ; વધેલામાંથી પણ વધેલું; અંતપ્રાંત.

सेसिय. त्रि० (शेषिक) બાકીનું.

सेह. पुं० (श्लक्ष्ण) રોમરાયની પાંખવાળા પક્ષીની એક જાત.

सेह. पुं० स्त्री० (शैक्ष) નવદીક્ષિત શિષ્ય; લઘુમુનિ; ન્હાનો સાધુ.

सेहतर. पुं० स्त्री० (शैक्षतर) અતિશય લઘુમુનિ; જેને છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવામાં નથી આવ્યું તે.

सेहनिप्फेडिया. स्त्री० (शैक्षनिष्फेटिका) શિષ્ય સંબંધી ચોરી; માતાપિતાની આજ્ઞા વિના કોઇને દીક્ષા દેવી તે.

सेहभूमि. स्त्री० (शैक्षभूमि) નવદીક્ષિતને છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવાનો સમય.

सेहर. पुं० (शेखर) શિખર; મુગટ. (૨) શિખા; ટોચ.

सेहवेयावच्च. न० (शैक्षवैयावृत्त्य) નવદીક્ષિત મુનિની વૈયાવચ્ચ-સેવાભક્તિ કરવી તે.

सेहाविय. त्रि० (शिक्षयित) પડિલેહણ આદિ ક્રિયા કલાપ શિખવેલ.

सेहिय. त्रि० (सैद्धिक) સિદ્ધિ-મોક્ષ સંબંધી-(સુખ.)

सेही. स्त्री० (सेधा) સાહુડી, સેઢી; કાંટાવાળું એક પ્રાણી.

सेहोवट्ठावणा. स्त्री० (शैक्षोपस्थापना) નવદીક્ષિતને છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર આરોપવું તે.

सोइअ. न० (शोचित) શોક; દિલગીરી.

सोंदिय. न० (श्रोत्रेन्द्रिय) કર્ણેંદ્રિય; કાન.

सोउग्गह. पुं० (श्रोत्रावग्रह) શ્રોત્રેંદ્રિયનો અવગ્રહ; શ્રોત્રેંદ્રિયવડે થતું પ્રાથમિક જ્ઞાન.

सोंड. पुं० (शुण्ड) સુંડવાળો મગરમચ્છ.

सोंडा. स्त्री० (शुण्डा) સુંઢ.

सोंडिय. पुं० (शौण्डिक) અગ્નિનું એક ભાજન.

सोंडीर. त्रि० (शौण्डीर) શૂર; ગંભીર; ચતુર.

सोक्ख. न० (सौख्य) સુખ; મજા; આનંદ.

सोग. पुं० (शोक) દિલગીરી; અફસોસ. (૨) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે

જેના ઉદયથી ઇષ્ટ વસ્તુનો વિયોગ થતાં જીવ રૂદન, ઝુરણા વગેરે કરે.

सोगंधिय. પું० ન० (सौगन्धिक) સુગંધવાળું સંધ્યાવિકાશી કમળની એક જાત. (૨) મણિરત્નની એક જાત; સચિત્ત કઠિન પૃથ્વીનો એક પ્રકાર. (૩) રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં રહેલું સાગંધિક નામનું કાંડ; ખરકાંડનો આઠમો ભાગ. (૪) સ્ત્રી० એ નામની એક નગરી. (૫) પોતાની ઇન્દ્રિયમાં સુગન્ધ માની તેને સુંઘે એવો એક જાતનો નપુંસક.

सोगमल्ल. ન० (सौकुमार्य) સુકુમાળપણું; કોમળતા.

सोग्गइ. સ્ત્રી० (सद्गति) સારીગતિ; ઉચ્ચગતિ.

सोडियसाला. સ્ત્રી० (सोटितशाला) સુખડી વેચવાની દુકાન.

सोणंद. પું० (सुनन्द) ત્રિદંડી–સંન્યાસીનું એક ઉપકરણ; ત્રિકાષ્ઠિકા; ત્રિદંડ.

सोणि. સ્ત્રી० (श्रोणि) કેડ; કમ્મર.

सोणिंद. ન० ( ) સાંબેલાની મુંઠ.

सोणिचक्क. ન० (श्रोणिचक्र) કમ્મરનો ઘેરાવો.

सोणिय. પું० ન० (शोणित) રૂધિર; લોહી; ખુન.

सोणियप्पवाहि. ત્રિ० (शोणितप्रवाहिन्) લોહીના પ્રવાહવાળું; લોહી ઝરતું.

सोणियाणुसारि. ત્રિ० (शोणितानुसारिन्) લોહીમાં પસરી ઝેરનું પરિણામ આપે તે.

सोणियासव. ત્રિ० (शोणिताश्रव) જેમાંથી લોહી વહ્યા કરે તે; લોહી ઝરતું.

सोणिसुत्त. ન० (श्रोणिसूत्र) કંદોરો.

सोणी. સ્ત્રી० (श्रोणी) તરવારની મુંઠ.

सोत. પું० (श्रोत्र) કાન; કર્ણેન્દ્રિય.

सोत. ન० (स्रोतस्) છિદ્ર.

सोतामणी. સ્ત્રી० (सौदामनी) વિદિશાના રૂચક પર્વત ઉપર વસનારી ચાર દિશાકુમારિકામાંની ચોથી દિશાકુમારી.

सोत्तिमई. સ્ત્રી० (शुक्तिमती) ચેદી દેશના શિશુપાળ રાજાની રાજધાની.

सोत्तिय. પું० (श्रोत्रिय) વેદ જાણનાર બ્રાહ્મણ.

सोत्तिय. ત્રિ० (सौत्रिक) સુતરાઉ કાપડ વગેરે; સુતરનું. (૨) સુતરીયો; સુતરનો વ્યાપારી.

सोत्तियमई. સ્ત્રી० (शौक्तिकावती) જુઓ "સોત્તિમઇ" શબ્દ.

सोत्तियसाला. સ્ત્રી० (सौत्रिकशाला) સુતરીયાની દુકાન.

सोत्तिया. સ્ત્રી० (शौक्तिका) છીપ; બે ઇંદ્રિય જીવની એક જાત.

सोत्थिय. પું० ન० (स्वस्तिक) સાથીયો; આઠ મંગળિકમાંનો એક. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૫૮ મો મહાગ્રહ. (૩) એ નામની એક હરિત વનસ્પતિ.

सोदामणी. સ્ત્રી० (सौदामिनी) વિદ્યુત્; વિજળી. (૨) ધરણેંદ્રની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ.

सोदामि. પું० (सौदामिन्) ચમરેંદ્રના ઘોડે સ્વાર લશ્કરનો અધિપતિ.

सोधम्म. પું० (सौधर्म) પહેલા દેવલોકનું નામ.

सोधम्मकप्प. પું० (सौधर्मकल्प) સૌધર્મ નામે પહેલો દેવલોક.

सोभग्ग. ન० (सौभाग्य) ૧ભાગ્ય.

सोभण. ન० (शोभन) શુભ; સારૂં; ભલું.

सोभा. સ્ત્રી० (शोभा) શોભા; કીર્તિ; આબરૂ.

सोभिय. ત્રિ० (शोभित) શુશોભિત; શોભાયુક્ત.

सोम. પું० (सोम) ચંદ્રમા; ચંદ્ર. (૨) ૮૮ ગ્રહમાંનો ૧૨ મો મહાગ્રહ. (૩) શક્રેંદ્ર

અને ઇશાનેન્દ્રના પૂર્વ દિશાના લોકપાળનું નામ. (૪) ત્રીજા વાસુદેવ અને બળદેવના પિતાનું નામ. (૫) ૨૩ મા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથના એક ગણધરનું નામ. (૬) સોમનામને એક બ્રાહ્મણ. (૭) મૃગશિર નક્ષત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા.

सोम. त्रि० (सौम्य) મનોહર; આહ્લાદકારી. (૨) શીતળ ચ્હેરાવાળો; સ્નેહાળ; શાંત.

सोमंगल. पुं० (सौमंगल) બેઈંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सोमकाइय. पुं० (सौमकायिक) સોમ દેવતાનો પરિવાર; સોમકાયિક દેવતા.

सोमचंद. पुं० (सोमचन्द्र) જંબૂદ્વીપના ઇરવત ક્ષેત્રના ચાલુ અવસર્પિણીના સાતમા તીર્થંકર.

सोमणस. पुं० (सौमनस) રૂચક સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) નંદીશ્વર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૩) ત્રીજા દેવલોકના ઇંદ્ર સનત્કુમારનું મુસાફરી વિમાન. (૪) સનત્કુમાર ઇંદ્રના યાન વિમાનનો અધિપતિ દેવતા. (૫) મેરૂ પર્વતની મેખલા ઉપરનું એક વન. (૬) પખવાડીઆના આઠમા દિવસનું નામ. (૭) મંગળાવતી વિજયની પશ્ચિમ સરહદ ઉપરનો વખારા પર્વત.

सोमणसकूड. पुं० (सौमनसकूट) સોમનસ નામના વખારા પર્વતનાં સાત કૂટમાંનું બીજું કૂટ–શિખર.

सोमणसा. स्त्री० (सौमनसा) શક્રેંદ્રની અગ્રમહિષીની રાજધાની. (૨) પખવાડીયાની પાંચમી રાત્રિનું નામ. (૩) જંબૂસુદર્શના વૃક્ષનું અપરનામ.

सोमणस्सिय. त्रि० (सौमनस्यित) મનની પ્રસન્નતા યુક્ત; પ્રસન્નમનવાળો.

सोमदत्त. पुं० (सोमदत्त) આઠમા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનાર ગૃહસ્થનું નામ. (૨) સોમદત્ત નામને એક બ્રાહ્મણ. (૩) એ નામના એક સાધુ.

सोमदेव. पुं० (सोमदेव) સોમનામે શક્રેંદ્રનો એક લોકપાળ. (૨) છઠ્ઠા તીર્થંકરને પ્રથમ ભિક્ષા આપનારનું નામ.

सोमदेवकाइय. पुं० (सोमदेवकायिक) સોમ લોકપાળના સામાનિક દેવતાનો પરિવાર.

सोमनस. पुं० (सौमनस्य) પખવાડીઆના આઠમા દિવસનું નામ.

सोमभि. पुं० (सोमभित्) કુત્સગોત્રની શાખા. (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

सोमभूइ. पुं० (सोमभुति) એ નામને એક બ્રાહ્મણ.

सोमया. स्त्री० (सौम्यता) શીતલતા.

सोमल. पुं० (सोमल) કૃષ્ણ મહારાજના સમયમાં દ્વારકામાં રહેનાર એક બ્રાહ્મણ.

सोमसिरी. स्त्री० (सोमश्री) સોમલ બ્રાહ્મણની સ્ત્રી.

सोमसीहासण. न० (सोमसिंहासन) સોમ લોકપાળને બેસવાનું સિંહાસન.

सोमा. स्त्री० (सोमा) સાતમા તીર્થંકરની મુખ્ય સાધ્વીનું નામ. (૨) સોમ લોકપાળની રાજધાનીનું નામ. (૩) સોમ લોકપાળની ચોથી અગ્રમહિષીનું નામ. (૪) સોમલ બ્રાહ્મણની પુત્રી કે જેનું લગ્ન ગજસુકુમાળ સાથે થવાનું હતું.

सोमाल. त्रि० (सुकुमार) સુકોમળ.

सोमालिया. स्त्री० (सोमालिका) એ નામની એક નગરી.

सोमिल. पुं० (सोमिल) વાણિજ્યગામ નગરનો રહેવાસી એક બ્રાહ્મણ કે જેણે મહાવીરસ્વામી પાસે આવી કેટલાએક પ્રશ્નો પુછ્યા હતા.

सोय. पुं० (शोक) અફસોસ; દિલગીરી.

सोय. न० (श्रोत्र) કાંન; શ્રવણેન્દ્રિય.

सोय. न० (शौच) પવિત્રતા; નિરવદ્ય આચાર; શુદ્ધ અનુષ્ઠાન.

सोय. न० (स्रोतस्) છિદ્ર; બાંકુ. (२) પ્રવાહ; વહેન. (૩) કર્મનો પ્રવાહ; આશ્રવ. (૪) વિષયોમાં ઇંદ્રિયની પ્રવૃત્તિ. (૫) રાગ, દ્વેષની ઉત્પત્તિ.

सोयकारि. त्रि० (श्रोत्रकारिन्) ગુર્વાદિકના વચન કાને ધરનાર; આજ્ઞાકારી.

सोयण. न० (शोचन) શોક; દિલગીરી.

सोयबल. न० (श्रोत्रबल) સાંભળવાની શક્તિ; શ્રવણેંદ્રિયનું સામર્થ્ય.

सोयमूल. पुं० (शौचमूल) શૌચ–પવિત્રતા છે મૂળ જેનું એવો ધર્મ; પરિવ્રાજકનો ધર્મ.

सोयर. } **सोयरिय.** } पुं० स्त्री० (सोदर) સહોદર; એક ઉદરમાંથી જન્મેલ ભાઇ કે બ્હેન.

सोयरिय. पुं० (शौकरिक) સુવરનો શીકાર કરનાર; શીકારી.

सोयविय. न० (शौच) પવિત્રતા.

सोयामणी. स्त्री० (सौदामिनी) વિદ્યુત્કુમારી એક દેવી કે જે ભગવંતના જન્મ મહોત્સવ વખતે દીવો લઇ ઉભી રહે છે. (२) વિજળી.

सोयार. त्रि० (श्रोतृ) શ્રોતા; સાંભળનાર.

सोयावणया. स्त्री० (शोचन) શોચ કરાવવો; ઝુરણા કરાવવી.

सोरग. न० (सोरक) સોર નામના ઘાસનું પાથરણું.

सोरट्ठअ. त्रि० (सौराष्ट्रज) સોરઠ દેશમાં જન્મેલ; સોરઠી.

सोरट्ठिया. स्त्री० (सोराष्ट्रिका) ફટકડી; તુરી માટી.

सोरिय. न० (सौरिक) એ નામનું કુશાવર્ત દેશનું મુખ્ય નગર.

सोरियदत्त. पुं० (सौरिकदत्त) એ નામનો એક માછી.

सोरियपुर. न० (शौर्यपुर) એ નામનું નગર; મથુરા.

सोरियवडिंसग. न० (शौर्यावतंसक) એ નામનું એક વન ઉદ્યાન.

सोलस. त्रि० (षोडश) સોળ; ૧૬ ની સંખ્યા.

सोलसभत्त. न० (षोडशभक्त) સાત ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

सोलसम. त्रि० (षोडश) સોળમું; સોળમા નંબરનું. (२) न० સાત ઉપવાસ ભેગા કરવા તે.

सोलसरोगायंक. पुं० (षोडशरोगातङ्क) સોળ પ્રકારના રોગ.

सोलसिया. स्त्री० (षोडशिका) માણીના સોળમા ભાગ જેટલું રસ માપવાનું એક માપ; સોળસીયું.

सोल्ल. न० (शूल्य) માંસના સોલ્લા; શૂલા ઉપર પકવેલું માંસ.

सोल्लिय. त्रि० (शूल्य) પકાવેલ; સોલ્લું કરેલ. (१) न० પકાવવાનું વાસણ.

सोवक्कमाउय. त्रि० (सोपक्रमायुष्क) આયુષ્યનો કાલ આવી પહોંચ્યા પહેલાં કોઇ નિમિત્તથી જેનું આયુષ્ય પુરૂં થઇ જાય તે સોપક્રમ આયુવાળા કહેવાય.

सोवच्चल. न० (सौवर्चल) સંચળ; મીઠાની એક જાત.

सोवणिअ. त्रि० (शौवनिक) શિકારી કુતરાવડે શિકાર કરનાર.

सोवणी. स्त्री० (स्वापिनी) સામા માણસને નિદ્રામાં નાખી દેવાની એક વિદ્યા.

सोवण्णिय. त्रि० (सौवर्णिक) સોનાનું બનેલું; સુવર્ણ સંબંધી.

सोवत्थिय. पुं० (स्वस्तिक) ચાર ખુણાવાળો સાથીયો. (२) સ્વસ્તિ સ્વસ્તિ એવા માંગલિક શબ્દો બોલી આશીર્વાદ આપનાર ભાટ ચારણ

વગેરે. (૩) એ નામનો ૫૯ મો મહાગ્રહ. (૪) દશમા દેવલોકનું એક વિમાન. (૫) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

सोवत्थियकूड. પું० (स्वस्तिककूट) વિ ऋषभ વખારા પર્વત ઉપરનાં નવ કૂટમાંનું છઠ્ઠું કૂટ-શિખર.

सोवत्थियावत्त. પું० (स्वस्तिकावर्त) બારમા દૃષ્ટિવાદ અંગના બીજા વિભાગ-સૂત્રનો ૧૧ મો ભેદ.

सोवत्थियासण. ન० (स्वस्तिकासन) સાથીઆના આકારનું આસન; સાથીઆના ચિહ્નવાળું આસન.

सोवयार. ત્રિ० (सोपचार) અવિરૂદ્ધ અર્થ પ્રકાશક અને અનુપ્રાસ સહિત.

सोवरिय. ત્રિ० (शौकरिक) સુવરના માંસનો વ્યાપાર કરનાર; ખાટકી.

सोवरी. સ્ત્રી० (शाम्बरी) શાંબરી-એક જાતની તાંત્રિકવિદ્યા.

सोवाग. પું० (श्वपाक) ચંડાળની એક જાત.

सोवागजाइ. સ્ત્રી० (श्वपाकजाति) ચંડાળની જાત.

सोवागी. સ્ત્રી० (श्वपाकी) ચંડાલણી વિદ્યા.

सोवाण. પું० (सोपान) સીડી; નિસ્સરણી. (૨) પગથીયું.

सोवीर. પું० (सौवीर) સિંધુ નદી પાસેનો એક દેશ; આર્ય દેશોમાંનો ૨૧ મો દેશ. (૨) કાંજી; ઉફણી ગયેલ છાસ. (૩) છાસની આછ; એક જાતનું પીણું. (૪) ખાટી મદિરા.

सोवीरा. સ્ત્રી० (सौवीरा) મધ્યમ ગ્રામની છઠ્ઠી મૂર્છના.

सोस. પું० (शोष) જેમાં શરીર શોષાય, ગળું સુકાય તેવો એક રોગ.

सोसग. ત્રિ० (शोषक) શોષનાર; સુકવનાર.

सोसणया. } **सोसणा.** } સ્ત્રી० (शोषणा) સોષવું; સુકવવું.

सोसिअ. ત્રિ० (शोषित) સુકાઇ ગયેલું; ગ્લાનિ પામેલું.

सोहअ. ત્રિ० (शोधक) શુદ્ધ કરનાર.

सोहग्ग. ન० (सौभाग्य) સૌભાગ્ય; સર્વજન વલ્લભતા; ચ્હડતો દિવસ.

सोहण. ત્રિ० (शोभन) શ્રેષ્ઠ; સુંદર; સારૂં-ઉંચું.

सोहण. ન० (शोधन) શોધવું; ખોળ કરવી.

सोहणय. ન० (शोधनक) શોધવાનું સાધન.

सोहम्म. પું० (सौधर्म) સૌધર્મ નામે પહેલો દેવલોક. (૨) પહેલા દેવલોકના દેવતા.

सोहम्मकप्प પું० (सौधर्मकल्प) બાર દેવલોકમાંનો પહેલો દેવલોક. (૨) પહેલા દેવલોકના દેવતા.

सोहम्मग. પું० સ્ત્રી० (सौधर्मक) પહેલા દેવલોકના દેવતા.

सोहम्मवडिंसग. } **सोहम्मवडिंसय.** } પું० (सौधर्मावतंसक) એ નામનું પહેલા દેવલોકનું વિમાન; શક્રેંદ્રનું પાંચમું વિમાન.

सोहम्मा. સ્ત્રી० (सौधर्मा) પહેલા દેવલોકના ઇંદ્રની સુધર્મા નામે સભા.

सोहा. સ્ત્રી० (शोभा) સૌંદર્ય; શોભા.

सोहि. સ્ત્રી० (शोधि) શુદ્ધિ; સ્વચ્છતા; પવિત્રતા; નિર્મલતા.

सोहित. } **सोहिय.** } ત્રિ० (शोभित) શોભા પામેલ.

सोहिय. ત્રિ० (शोधित) શોધેલું; અતિચાર રહિત કરેલું; શુદ્ધ બનાવેલ.

सोहिय. ન० (सौहार्द) મૈત્રીભાવ; સુહૃદ્-પણું.

सोहिल्ल. ત્રિ० (शोभावत्) શોભિતું; શોભા-વાળું.

हं.

हं. अ० (हा) क्रोधवाचक अव्यय. (२) आश्चर्य वाचक. (३) निक्षेपना अर्थमां वपरातुं अव्यय. (४) आमंत्रणवाचक अव्यय.

हंकार. पुं० (हङ्कार) हं एवो शब्द.

हंडिया. स्त्री० (हण्डिका) हांडलुं.

हंता. अ० (हन्त) आश्चर्य तथा खेदवाची शब्द. (२) हा; कहेल वातनो स्वीकार करवो ते.

हंतार. त्रि० (हन्तृ) मारनार.

हंद. अ० (हन्त) आश्चर्य तथा हर्षसूचक अव्यय.

हंदि. अ० (हंहो) आमंत्रण-संबोधनार्थक अव्यय.

हंभो. अ० (भोस्) गुस्सामां संबोधनार्थ अव्यय.

हंस. पुं० (हंस) हंसपक्षी. (२) धोबी. (३) पतंगीओ; एक प्रकारनो चउरिंद्रिय जीव. (४) एक प्रकारना संन्यासी.

हंसगब्भ. पुं० (हंसगर्भ) एक प्रकारनुं कोमळ वस्त्र. (२) रत्न विशेष. (३) हंस गर्भ रत्नथी खचित-खरकाण्डनो छठ्ठो विभाग.

हंसस्सरा. स्त्री० (हंसस्वरा) सुवर्णकुमार देवतानी घंटा.

हंसावलिपविभत्ति. पुं० (हंसावलिप्रविभक्ति) हंसनी विशेष रचनायुक्त एक प्रकारनुं नाट्य.

हंसासण. न० (हंसासन) हंसना चिह्नवाळुं आसन.

हक्कार. पुं० (हक्कार) जुगलीयाना वखतनी एक प्रकारनी दण्डनीति; गुन्हेगारने हां एवो शब्द कही शिक्षा करवी ते.

हग्घा. स्त्री० (   ) कांटो.

हट्ठ. त्रि० (हृष्ट) प्रसन्न; खुशी थएल.

हड. पुं० (हड) पाणीमां थती एक जातनी वनस्पति. (२) शेवाळ.

हड. त्रि० (हृत) हरायेलुं; लइ जवायेलुं.

हड. पुं० (हठ) हठ; आग्रह.

हडप्फ. पुं० (   ) वस्तु राखवानी पेटी-हडफो.

हडि. स्त्री० (   ) हेड; केदीने बांधवानुं साधन.

हड्डि. न० (   ) हाडकुं.

हढ. पुं० (हठ) एक प्रकारनी वनस्पति.

हणु. पुं० (हनु) हडपची; दाढी.

हत. त्रि० (हत) हणेल; मारेल.

हत्थ. पुं० (हस्त) हाथ.

हत्थंदु. पुं० (हस्तान्दु) हाथकडी; दसकला.

हत्थकम्म. न० (हस्तकर्मन्) सृष्टिविरुद्ध कर्म; हाथथी वीर्य स्खलन करवुं ते.

हत्थग. पुं० (हस्तक) सावरणी. (२) पुंजणी. (३) हाथ.

हत्थच्छिण्णग. न० (हस्तच्छिन्नक) } हाथ छेद-
हत्थच्छेयण. न० (हस्तछेदन) } वानी सजा.

हत्थतरक. पुं० (हस्ततरक) वहाणनो सढ.

हत्थमाल. पुं० (हस्तमाल) हाथनुं एक आभरण.

हत्थय. न० (हस्तक) पुंजणी. (२) सावरणी. (३) हाथ.

हत्थरुह. पुं० (हस्तरुह) नख.

हत्थसंगेल्लिय. न० (हस्तसंग) પરસ્પર હાથ સાથે હાથ મેળવવો તે.

हत्थसंजय. त्रि० (हस्तसंयत) હાથને સંયમમાં રાખનાર; હાથની યતના રાખનાર.

हत्थि. पुं० (हस्तिन्) હાથી.

हत्थिकरग्ण. पुं० (हस्तिकर्ण) લવણ સમુદ્રમાં સાતસો યોજન ઉપરનો એ નામનો એક દ્વીપ; છપ્પન અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) त्रि० તે દ્વીપમાં રહેનાર.

हत्थिकप्प. न० (हस्तिकल्प) એ નામનો એક નગર.

हत्थिखग. त्रि० (हस्तसत्क) હસ્ત સંબંધી.

हत्थिजाम. न० (हस्तियाम) રાજગૃહના નાલંદા પાડાના ઈશાન ખુણાનું એક વન.

हत्थिणापुर. न० } (हस्तिनापुर) એ નામનું
हत्थिणाउर. } એક નગર.
हत्थिणापुर. }

हत्थिणी. स्त्री० (हस्तिनी) હાથણી.

हत्थितावस. पुं० (हस्तितापस) અનાજ કે વનસ્પતિના અસંખ્ય જીવોનો આરંભ કરી અન્નનું ભોજન કરવા કરતાં એકજ હાથીને મારી ઘણા દિવસ સુધી તેના માંસનું ભોજન કરવામાં થોડું પાપ છે એમ માનનાર તાપસની એક જાત.

हत्थिप. पुं० (हस्तिप) અંકુશ.

हत्थिपिप्पली. स्त्री० (हस्तिपिप्पली) એક પ્રકારની ઔષધી; ગજપિપર.

हत्थिमद्द. त्रि० (हस्तिमर्द) હાથીને દમનાર; હાથીનો મદ ઉતારનાર.

हत्थिमुह. पुं० (हस्तिमुख) લવણ સમુદ્રમાં છસો જોજન ઉપર આવેલ એક અંતરદ્વીપ; ૫૬ અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

हत्थिराय. पुं० (हस्तिराज) હાથીનો રાજા; મ્હોટો હાથી.

हत्थिवाउय. पुं० (हस्तिव्यापृत) હાથીની વ્યવસ્થા કરનાર; માવત.

हत्थिवाल. पुं० (हस्तिपाल) હસ્તિપાળ નામે પાવાપુરીનો રાજા.

हत्थिसीस. न० (हस्तिशीर्ष) હસ્તિનાપુર નગરનું અપર નામ.

हत्थिसोंड. पुं० (हस्तिशुण्ड) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

हत्थुत्तरा. स्त्री० (हस्तोत्तरा) જેના પછી હસ્ત નક્ષત્ર છે તે ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર.

हद. पुं० (हद) દ્રહ; નદીમાં ઉંડા પાણીનું સ્થાન.

हद्धी. अ० (हाधिक्) ધિક્કારાર્થ અવ્યય.

हम्मिअ. न० (हर्म्य) હવેલી; બંગલો; પ્રાસાદ.

हय. त्रि० (हत) હણાયેલ; નાશ પામેલ.

हय. पुं० (हय) ઘોડો.

हयकंठ. पुं० (हयकण्ठ) એક જાતનું રત્ન. (૨) ઘોડાનો કંઠ.

हयकग्ण. पुं० (हयकर्ण) છપ્પન અંતરદ્વીપમાંનો એક અંતરદ્વીપ. (૨) त्रि० તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર મનુષ્ય. (૩) पुं० એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૪) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

हयजोहि. त्रि० (हययोधिन्) ઘોડાથી લડનાર.

हयपोंडरीय. पुं० (हदपौण्डरीक) પક્ષિની એક જાત.

हयमुह. पुं० (हयमुख) હયમુખ નામે એક અનાર્ય દેશ.

हयविलंबिय. न० (हयविलम्बित) ઘોડાની ગતિ બતાવનાર નાટકનો એક પ્રકાર.

हयवीहि. स्त्री० (हयवीथि) કૃતિકા, ભરણિ, સ્વાતિ, એ ત્રણ નક્ષત્રમાં શુક્રની ગતિ થાય તે.

हयसाला. स्त्री० (हयशाला) અશ્વશાળા; ઘોડાર.

हयहेसिय. न० (हयहेषित) ઘોડાનો હણહણાટ શબ્દ.

हर. त्रि० (हर) રાત દિવસ. (૨) વ્યાધિ વિશેષ.

हर. न० (गृह) ઘર.

हरण. न० (हरण) હરણ કરવું; ચોરવું.

हरतणु. पुं० (हरतनु) ભેજવાળી જમીનમાં સવારના પહોરમાં ઘાસની અણીપર પાણીનું બિન્દુ જામે તે. (૨) એ નામની એક સાધારણ વનસ્પતિ.

हरय. पुं० (ह्रद) હ્રદ.

हरहरा. स्त्री० (हरहरा) ભિક્ષાકાળ સૂચવનાર શબ્દ.

हरि. स्त्री० (हरित) નિષધ પર્વતના તિગિચ્છ દ્રહના દક્ષિણ તોરણથી નિકળી હરિવાસ ક્ષેત્રની પૂર્વ બાજુએ વહેતી એક મહાનદી. (૨) पुं० હરો રંગ; લીલો વર્ણ. (૩) त्रि० લીલા રંગનું.

हरि. पुं० (हरि) એ નામનો ૮૮ માંનો ૩૯ મો મહાગ્રહ. (૨) વિદ્યુત્કુમાર દેવતાનો ઈંદ્ર. (૩) વખારા પર્વતનું એક શિખર. (૪) સિંહ. (૫) વાસુદેવ. (૬) પહેલા દેવલોકનો ઇન્દ્ર.

हरिआल. पुं० (हरिताल) હડતાલ.

हरिआलिआ. स्त्री० (हरितालिका) દુર્વા; ધ્રો.

हरिएस. पुं० (हरिकेश) હરિકેશ નામના મુનિ કે જે ચણ્ડાલ કુળમાં જન્મ પામ્યા છતાં વૈરાગ્ય ભાવથી દીક્ષા ધારણ કરી મહાતપસ્વી અને પ્રભાવિક મુનિ થયા.

हरिकंत. पुं० (हरिकान्त) દક્ષિણ દિશાના વિદ્યુત્કુમારોનો ઇન્દ્ર.

हरिकंतदीव. पुं० (हरिकान्तद्वीप) હરિકાન્તા પ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો દ્વીપ.

हरिकंतप्पवायकुंड. पुं० (हरिकान्ताप्रपातकुण्ड) હરિકંતા નદીનો ધોધ જેમાં પડે છે તે કુંડ.

हरिकंता. स्त्री० (हरिकान्ता) હરિવાસ ક્ષેત્રની પશ્ચિમ તરફ લવણ સમુદ્રમાં મળતી એક નદી.

हरिकंताकूड. पुं० (हरिकान्ताकूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું છઠ્ઠું શિખર.

हरिकन्न. पुं० (हरिकर्ण) એ નામનો એક અંતરદ્વીપ; છપન્ન અંતરદ્વીપમાંનો એક. (૨) त्रि० તે અંતરદ્વીપમાં રહેનાર.

हरिकुल. न० (हरिकुल) હરિવંશ; યદુવંશ.

हरिकूड. पुं० (हरिकूट) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ. (૨) માલવંત પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું નવમું કૂટ. (૩) મહાહિમવંત પર્વતનાં આઠ કૂટમાંનું પાંચમું કૂટ. (૪) વિદ્યુત્પ્રભ-વખારા પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું નવમું કૂટ-શિખર.

हरिचंदण. पुं० न० (हरिचन्दन) અન્તગડ સૂત્રના છઠ્ઠા વર્ગના આઠમા અધ્યયનનું નામ. (૨) સાકેતનનગર નિવાસી એક ગાથાપતિ.

हरिडय. पुं० (हरितक) હરડનું વૃક્ષ.

हरिण. पुं० (हरिण) હરણ. (૨) સોળમા તીર્થંકરનું લાંછન.

हरिणेगमेसि. पुं० (हरिणिगमैषिन्) શક્રેન્દ્રની-પાયદળ સેનાનો અધિપતિ; ઇન્દ્રનો સંદેશો લઇ કામ કરનાર એક દેવતા.

हरित. त्रि० (हरित) લીલું.

हरितकंड. न० (हरितकाण्ड) લીલા થડવાળી વનસ્પતિ.

हरितग. पुं० (हरितक) એક જાતની વનસ્પતિ; હરડે.

हरितालिय. न० (हरितालिक) હડતાલ.

हरिद्दीव. पुं० (हरिद्वीप) હરિપ્રપાત કુંડની વચ્ચેનો એક દ્વીપો.

हरिप्पवायकुंड. पुं० (हरित्प्रपातकुण्ड) હરિ નદીનો કુંડ.

हरिमंथ. पुं० (हरिमन्थ) કાળા ચણા.

हरिमेला. स्त्री० (हरिमेला) એક વનસ્પતિ.

हरिय. त्रि० (हरित) લીલું; હરૂં. (૨) न० લીલી વનસ્પતિ. (૩) સ્ત્રી० એક પ્રકારની આર્ય જાતિ. (૪) પું० લીલો રંગ.

हरियकाय. पुं० (हरितकाय) વનસ્પતિકાય.

हरियग. पुं० (हरितक) હરડે. (૨) ભજીયા. (૩) લીલી વનસ્પતિ અને તેની હરા રંગની પ્રભા.

हरियपण्णी. स्त्री० (हरितपर्णी) લીલા પાનવાળી શાકભાજી.

हरियय. न० (हरितक) ભજીયા.

हरिया. स्त्री० (हरिता) ષડ્જ ગ્રામની ત્રીજી મૂર્ચ્છના. (૨) એક નદી. (૩) હરિતાલ સમાન લતા.

हरियाल. पुं० }
हरियालिय. } (हरिताल) હડતાલ.

हरियालिया. स्त्री० (हरितालिका) દુર્વા; ધરો; ધ્રો.

हरिरेणु. पुं० (हरिरेणु) લીલા રંગવાળી રેતી–રજકણ.

हरिवंस. पुं० (हरिवंश) નેમિનાથ પ્રભુનો વંશ; યદુવંશ.

हरिवरिस. न० }
हरिवास. पुं० } (हरिवर्ष) હેમવય અને મહાવિદેહની વચ્ચેનું જુગલિયાનું એક ક્ષેત્ર.

हरिवासकूड. पुं० (हरिवर्षकूट) મહાહિમવંત પર્વત ઉપરનાં આઠ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ. (૨) નિષધ પર્વતનાં નવ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ.

हरिवाहण. पुं० (हरिवाहन) નંદીદ્વીપના અધિષ્ઠાતા દેવતાનું નામ.

हरिस. पुं० (हर्ष) હર્ષ; આનંદ; ખુશાલી.

हरिसिय. त्रि० (हर्षित) પ્રસન્ન થયેલ.

हरिसेण. पुं० (हरिसेन) હરિસેન નામે ચાલુ ચોવિશીના દશમા ચક્રવર્તી.

हरिस्सह. पुं० (हरिसह) ઉત્તર દિશાના વિદ્યુત્કુમાર દેવોનો ઇન્દ્ર. (૨) વખારા પર્વતનું એક શિખર.

हरी. स्त्री० (ह्री) લજ્જા.

हरेणुक. पुं० (हरेणुक) વનસ્પતિ વિશેષ.

हल. न० (हल) હળ; જમીન ખેડવાનું સાધન.

हलधर. पुं० (हलधर) }
हलपाणि पुं० (हलपाणि) }
हलहर. पुं० (हलधर) } બળભદ્ર નામે બળદેવ; કૃષ્ણ મહારાજના ભાઇ.

हलि. स्त्री० (हलिका) ધરોળી.

हलि. पुं० (हलिन्) એક પ્રકારનો મચ્છ.

हलिद्द. त्रि० (हरिद्र) પીળા રંગવાળું; હળદરીયું. (૨) પું० એક પ્રકારનો મચ્છ.

हलिद्दा. स्त्री० (हरिद्रा) હળદર.

हलिमुह. पुं० (हलीमुख) એક જાતનું પક્ષી.

हल्ल. पुं० (हल्ल) અણુત્તરોવવાઇ સૂત્રના બીજા વર્ગના છઠ્ઠા અધ્યયનનું નામ. (૨) શ્રેણિક રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર.

हवण. न० (हवन) હોમ કરવો.

हव्व. न० (हव्य) હોમવાનું દ્રવ્ય.

हव्वं. अ० (   ) જલદી.

हव्ववाह. पुं० (हव्यवाह) અગ્નિ.

हसण. न० (हसन) હસવું; હાંસી કરવી.

हसणिज्ज. त्रि० (हसनीय) હસવાયોગ્ય.

हसित. } त्रि० (हसित) હસેલ. (૨) ન૦
हसिय. } હસવું તે.

हस्स. त्रि० (ह्रस्व) નાનું; થોડું; અલ્પ.

हाडहडा स्त्री० (हाडहडा) એક પ્રકારનું પ્રાયશ્ચિત્ત; લઘુ કે ગુરૂ જે પ્રાયશ્ચિત તત્કાળ આપવામાં આવે તે.

हाण. पुं० (हायन) વર્ષ; સાલ; સંવત.

हाणि. स्त्री० } (हानि) હાનિ; ખરાબી.
हानि. } (૨) મનુષ્યની દશ દશામાંની ૫૦ થી ૬૦ વરસની છઠ્ઠી દશા.

हायण. न० (हायन) સંવત્સર; વર્ષ.

हायमाणक. पुं० (हायमानक) ઉત્પન્ન થતી વખતે જેવું હોય તેનાથી ઘટતું જતું હોય તે અવધિજ્ઞાન; અવધિજ્ઞાનનો એક પ્રકાર.

हायमाणपरिणाम. पुं० (हायमानपरिणाम) ઉતરતા પરિણામ; ઘટતા જતા પરિણામ.

हार. पुं० (हार) હાર; ડોકમાં પહેરવાનું ઘરેણું. (૨) त्रि० લઇ જનાર. (૩) पुं० એ નામનો એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

हारपुड. न० (हारपुट) લોખંડ; પોલાદ.

हारभद्द. पुं० (हारभद्र) } હારદ્વીપના
हारमहाभद्द. पुं० (हारमहाभद्र) } અધિપતિ દેવતાનું નામ.

हारमहावर. पुं० (हारमहावर) હાર સમુદ્ર અને હારવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

हारवर. पुं० (हारवर) હાર સમુદ્ર અને હારવર સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનું નામ. (૨) હારવર નામે એક દ્વીપ તથા સમુદ્ર.

हारवरभद्द. पुं० (हारवरभद्र) } હારવર
हारवरमहाभद्द. पुं० (हारवरमहाभद्र) } દ્વીપના અધિપતિ દેવતાનું નામ.

हारवरोभास. पुं० (हारवरावभास) એ નામનો એક દ્વીપ તથા એક સમુદ્ર.

हारि. त्रि० (हारिन्) હરણ કરનાર.

हारिश्रायण. न० (हारितायन) એ નામનું એક ગોત્ર.

हारिगा. स्त्री० (हारिका) લઇ જનારી.

हारितक. पुं० (हारितक) વધુલાની ભાજી; શાકની એક જાત.

हारिय. पुं० (हारित) કુત્સ ગોત્રની શાખારૂપ હરિત નામનું એક ગોત્ર; (૨) त्रि० તે શાખામાં જન્મેલ.

हारीस. पुं० (हारीश) એ નામનો એક અનાર્ય દેશ. (૨) त्रि० તે દેશમાં રહેનાર.

हालाहाल. न० (हालाहल) વિષ; તીવ્રઝેર. (૨) ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

हालाहला. स्त्री० (हालाहला) શ્રાવસ્તી નગરીમાં રહેતી ગોશાળાની ઉપાસિકા; હાલાહલા નામની એક કુંભારણ.

हालिद्द. त्रि० (हारिद्र) પીળા રંગવાળું. (૨) पुं० પીળો રંગ.

हालिद्दा. स्त्री० (हारिद्रा) હળદર.

हालिय. त्रि० (हालिक) હળવાળો.

हाव. पुं० (हाव) મુખવિકાર.

हावभाव. पुं० (हावभाव) મુખવિકારાદિ ચેષ્ટા.

हास. पुं० (ह्रास) ઘટવું; ઓછું થવું.

हास. पुं० (हास) હસવું. (૨) હાંસી; મશ્કરી. (૩) મોહનીય કર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ હાંસીવાળો સ્વભાવ પામે છે. (૪) નવ રસમાંનો એક રસ. (૫) દક્ષિણના મહાક્રન્દિત જાતના વાણવ્યંતર દેવતાનો ઇન્દ્ર.

हासंकर. त्रि० (हासङ्कर) હાસ્ય કરનાર.

हासरइ. पुं० (हासरति) ઉત્તરના મહા ક્રન્દિત જાતના વ્યંતર દેવોનો ઇન્દ્ર. (૨) હાસ્ય અને રતિ; મોહનીયકર્મની એ પ્રકૃતિ.

हासा. स्त्री० (हास्या) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વત પર વસનારી આઠ દિશાકુમારિકામાંની પાંચમી.

हाहा. अ० (हाहा) ખેદ જનક શબ્દ.

हाहाभूय. त्रि० (हाहाभूत) હાહારૂપ થયેલ; ખેદ પામેલ.

हिंगु. न० (हिङ्गु) હીંગ; વઘારણી.

हिंगुरुक्ख. पुं० (हिङ्गुवृक्ष) હિંગનુ ઝાડ.

हिंगुल. } **हिंगुलु.** } पुं० (हिङ्गुल) હીંગળો.

हिंगोल. पुं० (हिङ्गोल) મૃત ભોજન. (૨) યક્ષાદિ યાત્રા નિમિત્તનું ભોજન.

हिंडग. त्रि० (हिण्डक) હીંડનાર; ભમનાર.

हिंडय. पुं० (हिण्डक) ચારે ગતિમાં ભ્રમણ કરવાથી પડેલું જીવનું એક નામ.

हिंडिमाल. न० (भिण्डिमाल) આયુધ વિશેષ.

हिंडिय. न० (हिण्डित) ફરવું; ભમવું.

हिंस. त्रि० (हिंस्र) હિંસા કરનાર.

हिंसग. त्रि० (हिंसक) હિંસા કરનાર.

हिंसा. स्त्री० (हिंसा) હિંસા; કોઇને પીડા કરવી તે.

हिंसाणुबंधि. पुं० (हिंसानुबन्धिन्) હિંસાની સાથે નિરંતર સંબંધ રાખનાર ચિત્તવૃત્તિ; રૌદ્રધ્યાનનો એક પ્રકાર.

हिंसादंड. पुं० (हिंसादण्ड) હિંસાથી આત્મા દંડાય તે.

हिंसादंडवत्तिय. त्रि० (हिंसादण्डप्रत्ययिक) ભૂતકાળમાં નુકશાન કર્યું છે કે ભવિષ્યમાં કરશે એમ ધારી તેને હણવું તે; ત્રીજું ક્રિયાસ્થાનક.

हिज्जा. अ० (ह्यस्) આવતી કાલ; આવતો દિવસ.

हिट्ठ. त्रि० (हृष्ट) પ્રસન્ન થએલ.

हिट्ठा. अ० ( ) નીચે; હેઠે.

हिट्ठि. अ० ( ) નીચે.

हिट्ठिम. त्रि० ( ) નીચેનું; હેઠેનું; હેઠલું.

हिट्ठिमाउवरिम. पुं० ( ) નીચેની ત્રિકમાં ત્રીજા ગ્રૈવેયક વિમાનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું ત્રીજું ગ્રૈવેયક વિમાન.

हिट्ठिमामज्झिम. पुं० ( ) નીચેના ત્રિકમાં મધ્યમ ગ્રૈવેયક વિમાનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું બીજું ગ્રૈવેયક વિમાન.

हिट्ठिमाहिट्ठिम. पुं० ( ) નીચેની ત્રિકમા પ્રથમ ગ્રૈવેયક વિમાનમાં રહેનાર દેવતા. (૨) સ્ત્રી० નવ ગ્રૈવેયકમાંનું પ્રથમ ગ્રૈવેયક વિમાન.

हिट्ठिल. त्रि० ( ) નીચેનું; હેઠલું.

हित. न० (हित) હિત; લાભ.

हिम. न० (हिम) બરફ; હિમ.

हिमवंत. पुं० (हिमवत्) ભરતક્ષેત્રની મર્યાદા કરનાર એ નામનો એક પર્વત. (૨) હેમવય નામનું જુગલીયાનું એક ક્ષેત્ર. (૩) અંતગડસૂત્રના બીજા વર્ગના ચોથા અધ્યયનનું નામ. (૪) અંધકવૃષ્ણિ રાજાની ધારણી રાણીનો પુત્ર. (૫) સ્કન્દિલાચાર્યનો એક શિષ્ય.

हिय. त्रि० (हृत) હરણ કરેલું.

हिय. न० (हित) હિત; લાભ. (૨) શ્રેય; કલ્યાણ.

हिय. न० (हृद्) હૃદય.

हियय. न० (हृदय) હૃદય.

हिययंगम. त्रि० (हृदयंगम) મનોહર.

हिययगमणिज्ज. } त्रि० (हृदयगमनीय) હૃદ-
हियगमणीय. } યને ગમે તેવું.

हियसूल. न० (हृदयशूल) હૃદયશૂળ એક જાતનો રોગ.

हिरण्ण. न० (हिरण्य) હિરણ્ય; રૂપું. (૨) સોનું.

हिरण्णजुत्ति. स्त्री० (हिरण्ययुक्ति) સોનું, રૂપું શોધવાની કળા.

हिरण्णपाग. पुं० (हिरण्यपाक) હિરણ્ય– ચાંદી, સોનું ગાળવાની કળા.

हिरण्णमास. पुं० (हिरण्यमाष) સોનું તોળવાનું સાધન; માસો.

हिरण्णवय. पुं० (हिरण्यवत्) જુગલીયાના ૭ ક્ષેત્રમાંનું એક ક્ષેત્ર.

हिरण्णवयकूड. पुं० (हिरण्यवत्कूट) શિખરી પર્વતનાં ૧૧ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ.

हिरि. त्रि० (हारिन्) મનને હરનાર.

हिरि. स्त्री० (ह्री) લજ્જા; શરમ. (૨) મહાહિમવંત પર્વતના મહાપદ્મદ્રહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી.

हिरिमण. न० (ह्रीमनस्) લજ્જાળુ મન; શરમાળ મન.

हिरिलो स्त्री० (हिरिलो) કંદની એક જાત.

हिरिवत्तिय. त्रि० (ह्रीप्रत्यय) લાજ નિમિત્તે થતું.

हिरिसत्त. न० (ह्रीसत्त्व) લાજસહિત સત્ત્વ.

हिरी. स्त्री० (ह्री) લજ્જા; શરમ; લાજ. (૨) મહાહિમવંત પર્વતની અધિષ્ઠાત્રી દેવી. (૩) કિંપુરૂષના ઇન્દ્ર–સત્પુરૂષની અગ્રમહિષી. (૪) ઉત્તર દિશાના રૂચક પર્વતપર વસનારી આઠ દિશાકુમારિકામાંની આઠમી.

हिल्लिया. स्त्री० (हिल्लिका) ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવની એક જાત.

हिल्लीरी. स्त्री० (हिल्लीरी) એક પ્રકારની જાળ.

ही. स्त्री० (ह्री) લજ્જા; શરમ.

ही. अ० (ही) અતિશય કંદર્પદ્યોતક અવ્યય.

हीण. त्रि० (हीन) હીન; નીચ. (૨) રહિત; ઓછું.

हीणक्खर. न० (हीनाक्षर) હીન–ઓછા અક્ષર બોલવા તે; જ્ઞાનના ૧૪ અતિચારમાંનો એક.

हीणपुण्ण त्रि० (हीनपुण्य) પુણ્યહીન; દુર્ભાગી.

हीयमाण. न० (हीयमान) જુઓ " હાયમાણ " શ૦૬.

हीर. पुं० (हीर) ફાંસ; ખપાટની ન્હાની અણીવાળી કકડી. (૨) કોઇ વનસ્પતિને ભાંગતાં વિષમ છેદ થાય તે. (૩) હીરો.

हीरग. पुं० (हीरक) કુત્સિત તૃણ પ્રમુખ.

हीलणा. स्त्री० (हेलना) અપમાન; નિન્દા.

हीलणिज्ज. त्रि० (हेलनीय) હેલના કરવા યોગ્ય.

हीला. स्त्री० (हेला) અપમાન; તિરસ્કાર.

हीलिय. त्रि० (हेलित) હેલના-નિંદા કરેલ.

हु. अ० (खु) નિશ્ચયાર્થ બોધક અવ્યય.

हुअ. त्रि० (हुत) અગ્નિમાં હોમેલું.

हुअवह. पुं० (हुतवह) અગ્નિ.

हुआसण. पुं० (हुताशन). અગ્નિ.

हुंड. त्रि० (हुण्ड) બેડોળ; નાના પ્રકારની આકૃતિવાળો. (૨) न० નાના પ્રકારનું શરીરનું સંસ્થાન–આકાર; ૭ સંઠાણમાંનું છઠ્ઠું.

हुंडसंठाण. न० (हुण्डसंस्थान) કુત્સિત સંસ્થાન; શરીરનો બેડોળ આકાર. (૨) નામકર્મની એક પ્રકૃતિ કે જેના ઉદયથી જીવ હુંડ સંઠાણ પામે.

हुंबउट्ठ. पुं० (   ) એક કમંડળ રાખનાર તપસ્વીની એક જાત.

हुडुक्का. स्त्री० (हुडुक्का) વાદ્ય વિશેષ.

हुड्डु. पुं० (   ) શરત બકવી તે; હોડ.

हुणण. न० (हवन) હોમ.

हुत. त्रि० (हुत) હવન કરેલ.

हुतवह. पुं० (हुतवह) અગ્નિ.

हुयासण. पुं० (हुताशन) અગ્નિ.

हुरत्था. अ० (   ) બહાર.

हुलियं. अ० (   ) શીઘ્ર; જલદી.

हूण. पुं० (हूण) એ નામનો એક દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશના રહેવાસી.

हूहूय. पुं० (हूहूक) ૮૪ લાખ હૂહૂકાંગ પ્રમાણ કાળ વિભાગ.

हूहूयंग. पुं० (हूहूकाङ्ग) ૮૪ લાખ અવવ-પરિમિત કાળ વિભાગ.

हे. अ० (हे) સંબોધનાર્થ; આમન્ત્રણાર્થ.

हेउ. पुं० (हेतु) હેતુ; કારણ; નિમિત્ત; સબબ.

हेउय. त्रि० (हेतुक) હેતુવાળું; કારણવાળું.

हेउवाय. पुं० (हेतुवाद) હેતુવાદ; કાર્ય-કારણવાદ.

हेज्ज. त्रि० (हार्य) આકર્ષણ કરવાયોગ્ય.

हेट्ठ. अ० (   ) નીચે; હેઠળ.

हेट्ठओ. अ० (   ) નીચે; હેઠે.

हेट्ठा. अ० (   ) નીચે, હેઠળ.

हेट्ठावणि पुं० (   ) મહારાષ્ટ્ર દેશ. (૨) ત્રિ૦ તે દેશમાં રહેનાર.

हेट्ठि. अ० (   ) નીચે.

हेट्ठिम. त्रि० (   ) નીચેનું.

हेट्ठिल्ल त्रि० (   ) નીચેનું; હેઠળનું.

हेडि. त्रि० (हेडिन्) પીડા ઉપજાવનાર; દુઃખદાયક.

हेतु. पुं० (हेतु) કારણ; નિમિત્ત; હેતુ.

हेहो. अ० (हंभो) આમંત્રણાર્થ અવ્યય.

हेम. न० (हेमन्) સોનું.

हेमंत. पुं० (हेमन्त) હેમન્ત ઋતુ; શીત કાળ.

हेमंतअ. त्रि० (हेमन्तज) હેમંત ઋતુમાં થયેલ.

हेमंतिय. त्रि० (हैमन्तिक) હેમન્ત ઋતુ સંબંધી.

हेमग. पुं० (हैमक) હિમ-બરફનું પડવું.

हेमजालग. न० (हेमजालक) એક પ્રકારનું આભરણ.

हेमवंत. न० (हिमवत) ફાલ્ગુન માસનું લોકોત્તર નામ.

हेमवंत. न० (हैमवत्) જુગલીયાનું એક ક્ષેત્ર. (૨) ત્રિ૦ તે ક્ષેત્રમાં રહેનાર.

हेमवंतकूड. पुं० (हैमवत्कूट) ચુલ્લહિમવંત પર્વત ઉપરનાં ૧૧ કૂટમાંનું દશમું કૂટ-શિખર.

हेमवय. पुं० (हैमवत्) હૈમવતનામનું હિમવંત અને મહાહિમવંત એ બે પર્વતની વચ્ચેનું જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) ત્રિ૦ હેમવય ક્ષેત્રમાં રહેનાર.

हेमवयकूड. पुं० (हैमवत्कूट) નન્દનવનનાં નવ કૂટમાંનું ચોથું કૂટ-શિખર (૨) મહાહિમવંત પર્વતનાં આઠ કૂટમાંનું ત્રીજું કૂટ-શિખર.

हेमसुत्तय. न० (हेमसूत्रक) સોનાનું સૂત્ર-કંદોરો.

हेय. त्रि० (हेय) તજવાયોગ્ય.

हेरणणवय. पुं० (हैरण्यवत) રૂપી અને શિખરી પર્વત વચ્ચેનું એક જુગલીયાનું ક્ષેત્ર. (૨) એ ક્ષેત્રનો અધિષ્ઠાતા દેવતા. (૩) ત્રિ૦ તે ક્ષેત્રમાં રહેનાર મનુષ્ય.

हेरण्णवयकूड. पुं० (हैरण्यवत्कूट) રૂપી પર્વતનાં આઠ કૂટમાંનું સાતમું કૂટ.

हेरुयाल. पुं० (हेरुताल) વૃક્ષ વિશેષ.

हेसिय. न० (हेषित) ઘોડાનો હણહણાટ.

होट्ठ. पुं० (ओष्ठ) હોઠ.

होड. न० (   ) ચોરેલો મુદ્દામાલ; ચોરેલું ધન.

होत्तिय. त्रि० (होत्रिक) અગ્નિહોત્ર કરનાર. (૨) પું० હવન કરનાર તાપસની એક જાત. (૩) ઘાસની એક જાત.

होम. पुं० (होम) હોમ; હવન.

होरंभ. पुं० स्त्री० (होरम्भ) વાદ્ય વિશેષ.

होरा. स्त्री० (होरा) લગ્ન. (૨) ચોઘડીયાં.

होल. पुं० (होल) અપમાનસૂચક સંબોધન.

होलावाय. पुं० (होलावाद) હોલા એવા અપમાનજનક સંબોધનથી કોઇને બોલાવવું તે.

अथ ग्रन्थप्रशस्तिः

वर्षे द्वीन्द्रगजाङ्कभूपरिमिते मासेऽश्वयुज्युत्तमे ।
पक्षेऽच्छे दशमीतिथौ रविदिने श्रीमोरवीपत्तने ॥
पूज्यस्वामिगुलाबचन्द्रविदुषः शिष्येण रत्नेन्दुना ।
श्रीजैनागमशब्दसङ्ग्रह इति ग्रन्थोऽरचि श्रेयसे ॥ १ ॥

इति श्रीलोकागच्छान्तर्गतलिंबडीसंप्रदायमुकुटमणिपूज्यपादश्रीगुलाबचन्द्रजिस्वामिचरणाम्बुजचंचरीकमुनिश्रीरत्नचन्द्रविरचितजैनागमशब्दसङ्ग्रहाभिधकोषः समाप्तः ॐ शान्तिः ! शान्तिः !! शान्तिः !!!

શુદ્ધિ પત્રક.

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩	૧	૨	अइमुत्तग.	अइमुत्तग.
૧૧	૨	૩૨	अतोलित्तय.	अंतोलित्तय.
૨૦	૧	૩૦	પદ્દગલ	પુદ્દગલ.
૨૨	૨	૮	अर्घ.	अर्घ.
૨૩	૨	૧૪	अचिवृत्त	अचिरवृत्त.
૩૪	૧	૨૭	अष्टाङ्गयुवेंद	अष्टाङ्गायुर्वेद.
૩૭	૨	૩૨	अर्द्धतृतीयद्वीप	अर्द्धतृतीयद्वीप.
૪૦	૨	૩૨	સૂયડાંગ	સૂયગડાંગ
૪૭	૧	૨૫	પદોર્થોમાં	પદાર્થોમાં
૫૧	૦	નોટ	मणोष्घातनम्	अणोद्घातनम्
૫૩	૨	૨૧	સિદ્ધિ	સીધી
૬૧	૨	૩	ભબ્દ	શબ્દ
૬૨	૨	૨૮	કમનું	કર્મનું
૭૫	૨	૩૧	अपमत	अपमत्त
૯૧	૧	૩૬	अभिघ्हत	अभिहृत
૯૨	૨	૨૯	શકેન્દ્ર	શક્રેન્દ્ર
૯૩	૧	૩૧	ઐવરતક્ષેત્રના	ઐરવતક્ષેત્રના
૯૪	૧	૩૪	અક	એક
૯૪	૨	૧૭	मम्बाधात्री	अम्बाधात्री
૯૪	૨	૨૯	પ્રડિલેહણ	પડિલેહણ
૯૪	૨	૩૩	૧૭ મહાગ્રહ	૧૭ મો મહાગ્રહ
૧૧૩	૧	૫	असजय	असंजय
૧૧૯	૨	૨	असुररेन्द्र	असुरेन्द्र
૧૨૩	૧	૧૯	સૂયડાંગ	સૂયગડાંગ
૧૨૪	૧	૧૬	यथाश्रुत	यथाश्रुत
૧૨૭	૧	૨૬	कहोविहार	अहोविहार
૧૨૭	૨	૧	आंइत्वसंत्रच्छर	आइत्वसंवच्छर
૧૨૭	૨	૩૬	,,	,,

પૃષ્ઠાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૨૭	૨	૨૬	अदित्य	आदित्य
૧૨૮	૧	૩૬	સાથી	સે.થી
૧૨૮	૨	૩	અદિનું	આદિનું
૧૨૮	૨	૧૫	आजिनभद्द	आजनभद्र
૧૩૨	૧	૨૯	आगमिष्यसंद्र.	आगमिष्यद्भद्र
૧૩૫	૧	૭	आणद	आणंद
૧૩૮	૧	૧	आदाणमंउमत्त–	आदाणमंडमत्त–
૧૩૮	૧	૨	,,	,,
૧૩૮	૧	૩૪	आदीणवित्ती	आदीणवित्ति
૧૪૦	૧	૨૩	अभोगबउस	आभोगवउस
૧૪૧	૧	૧	आभेल	आमेल
૧૪૨	૧	૧૬	વપરપાત	વનસ્પતિ
૧૪૩	૨	૩	આલસું	આલસુ
૧૪૪	૧	૧૫	आषणसोय	आघाणसोय.
૧૪૬	૧	૪	ઉગ્રવેશ	ઉગ્રવંશ
૧૪૭	૨	૧૭	મુકાય	સુકાય
૧૪૮	૨	૧૮	आलु	आलुक
૧૪૯	૧	૩૬	अवज्जीकरण	आवज्जीकरण
૧૪૯	૨	૧૧	વૈતાઢ્ય	વૈતાઢ્ય
૧૪૯	૨	૨૦	अवट्टकूड	आवट्टकूड
૧૫૧	૧	૧૨	आह्लान	आह्वान
૧૫૩	૨	૨૮	જાતને	જાતનો
૧૬૦	૨	૪	इंदियलद्धिया	इंदियलद्धिया
૧૬૧	૧	૨૫	रहलोग	इहलोग
૧૬૬	૨	૧૭	ન ઐશ્વર્ય	न० ઐશ્વર્ય
૧૭૧	૨	૩૦	દૃષ્ટાંત	દૃષ્ટાંત
૧૭૩	૧	૧૩	अवगहीता	अवगृहीता
૧૭૬	૧	૨૬	કંઇ	કંઇ
૧૭૬	૧	૨૯	अज्जुसुय	उज्जुसुय
૧૮૧	૧	૨૭	ઉત્તરાધ્યયન	ઉતરાધ્યયન
૧૮૨	૨	૩૩	પુદ્ગ l	પુદ્ગલ
૧૮૩	૧	૩૦	ગેતમ	ગૌતમ
૧૮૫	૨	૨૪	उद्दिष्ठ	उद्दिष्ट
૧૯૪	૨	૧૮	उपगहीत	उपगृहीत

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨૦૧	૧	૨૯	ત્રહણ	ગ્રહણ
૨૦૨	૨	૩૪	સજ્ઞા	સંજ્ઞા
૨૦૩	૨	૮	ગાર	ઠાર
૨૦૮	૧	૩	અથના	અથવા
૨૧૬	૧	૧૬	ઐદારિક	ઉદારિક
૨૨૦	૧	૩૧	क	कव
૨૩૦	૨	૧૩	પુદ્ગલ	પુદ્ગલ
૨૩૧	૧	૩	અવર્પિણીના	અવસર્પિણીના
૨૫૩	૨	૧૩	અસરપણું	અસુરપણું
૨૫૪	૨	૨૯	ભિન્તું	ભીતું
૨૫૬	૧	૨૭	कुडधारि	कुंडधारि
૨૫૭	૧	૧૧	कुद	कुंद
૨૬૪	૨	૪	कुशुमशर	कुसुमशर
૨૬૪	૨	૭	कुमुमिय	कुसुमिय
૨૬૫	૧	૧	कुहडग	कुहेडग
૨૬૫	૧	૨	,,	,,
૨૭૬	૨	૫	ઠડીઓ	ઠળીઓ
૨૭૯	૧	૨૪	खाइया	खाइआ
૨૮૪	૧	૧૨	જમ્બદ્વીપમાં	જમ્બુદ્વીપના
૨૯૩	૧	૮	ધએલું	ગએલું
૨૯૫	૧	૧૧	જ્ઞુતસ્કન્ધના	શ્રુતસ્કન્ધના
૨૯૫	૧	૨૦	गाझावइणी	गाहावइणी
૨૯૯	૧	૨૫	પરિવાંજક	પરિવ્રાજક
૩૦૭	૧	૧	घीसण	घ्रोसण
૩૦૮	૨	૧૦	घतुर्दशी	चतुर्दशी
૩૧૧	૧	૧	चंद्कता	चंदकंता
૩૧૧	૧	૧૭	चंद्रयरास्	चंद्रयशस्
૩૧૭	૧	૨૪	चमनिदाघकाल	चरमनिदाघकाल
૩૧૭	૨	૧	चरितारिय	चरित्तारिय
૩૧૭	૨	૩૭	,,	,,
૩૨૪	૨	૪	ભિક્ષુક; વર્ગ	ભિક્ષુકવર્ગ
૩૨૪	૨	૧૬	च्युताचुतावर्त	च्युताच्युतावर्त
૩૨૬	૨	૨૬	चत्यवृक्ष	चैत्यवृक्ष
૩૩૦	૧	૭	चण्णालक	चरणालक

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૩૩૧	૨	૩૧	બકારાંથી	બકરાંથી
૩૩૨	૧	૨૬	ચ્છારિયભૂય	ચ્છારિયભૂઅ
૩૪૦	૨	૧	जयंति	जयंती
૩૪૨	૧	૧૬	ज्रलकारि	जलकारि
૩૪૨	૧	૨૦	ज्रलकीडा	जलकीडा
૩૪૭	૨	૧૩	जातिभूक	जातिमूक
૩૪૯	૧	૨૪	ફુલ	ફૂલ
૩૪૯	૨	૨૧	અગ્રિ	અગ્નિ
૩૭૪	૧	૪	શ્રતજ્ઞાન	શ્રુતજ્ઞાન
૩૭૫	૨	૮	અથ	અર્થ–
૩૭૭	૨	૩૨	વ્યવસ્થાપતિ	વ્યવસ્થાપિત
૩૭૯	૨	૩૦	णिग्गोहपरिमंडज	णिग्गोहपरिमंडल
૩૮૩	૧	૧૨	णिद्दुमज्भ	णिद्दुमज्भ
૩૮૫	૨	૩૧	નિગ્રન્થ	નિર્ગ્રન્થ
૩૮૯	૧	૧૫	પીળ	પીળ;
૩૯૨	૨	૨૩	આચારગ	આચારંગ
૩૯૮	૧	૨૮	તાંતવાળાા વજિત્ર	તાંતવાળા વાજીંત્ર
૪૦૦	૧	૨	तृणाह्रारक	तृणाहारक
૪૦૨	૧	૨૬	तस्मातू	तस्मात्.
૪૦૩	૨	૯	વાધ	વાદ્ય
૪૦૮	૨	૨૮	તથા રૂપના	તથારૂપના
૪૧૧	૧	૨૧	त्तीर्यग्योनि	तिर्यग्योनि
૪૧૨	૧	૩૧	પલાન	પલાણુ
૪૧૨	૨	૩૪	ત્રણુ સરોહાર	ત્રણુસરો હાર
૪૧૭	૧	૩૦	ततलि	तेतलि
૪૨૦	૧	૨૪	ગજના	ગર્જનાગ
૪૨૪	૧	૩૩	જીવભોગ	ઉવભોર્ધ्भरत
૪૨૬	૧	૨	दत्तिणाधर्मरत	दत्तिणा
૪૨૭	૨	૧૧	આવેલું	આપેલું
૪૨૭	૨	૨૨	ધાર	ધાર
૪૩૧	૧	૧૨	ગણેલ	ગુણેલ
૪૩૩	૧	૯	અતરાય	અતરાય
૪૩૩	૨	૩૨	બારશાંખ	બારસાખ
૪૩૬	૧	૨૮	અગસૂત્ર	અંગસૂત્ર

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ
૪૩૬	૧	૩૦	શત્ર	શત્રુ
૪૩૮	૧	૨	दिचादि	द्विशादि
૪૩૯	૨	૩૧	हुम्रार	दुम्रार
૪૪૦	૧	૩૭	हुक्खासिया	दुक्खासिया
૪૪૦	૨	૧૭	ધ્રણા	ઘૃણા
૪૪૨	૨	૧૬	ઉર્જય	દુર્જય
૪૪૪	૧	૩૪	જન	જૈન
૪૪૫	૧	૨૩	નામનાં	નામના
૪૫૩	૨	૨૮	दौर्भनस्यिक	दौर्मनस्यिक
૪૫૮	૨	૩૭	ણીનું	રાણીનું
૪૫૯	૧	૧	थावण	धावण
૪૫૯	૨	૩૩	ધ્રવોદર્યા	ધ્રુવોદર્યા
૪૬૯	૨	૧	निक्खितसत्य	निक्खित्तसत्थ
૪૭૧	૧	૨૦	नित्योम्रोत	नित्योद्योत
૪૭૧	૨	૧	निज्जिव	निज्जिय
૪૭૧	૨	૧૬	નિજરા	નિર્જરા
૪૭૨	૧	૨૪	निर्ऊोषयितृ	निर्क्षोषयितृ
૪૭૩	૧	૩૪	निपतिनी	निपातिनी
૪૭૪	૧	૩૦	निमान	निमग्न
૪૭૭	૨	૨૭	नीरुन्	नीरुज्
૪૮૦	૧	૩૦	निवृद्धि	निर्वृद्धि
૪૮૨	૧	૨૪	निभानिद्दा	निभा–निद्दा
૪૮૨	૧	૩૦	निहिन	निहित
૪૮૮	૨	૩૫	प्रयोगभतिसम्पद्	प्रयोगमतिसम्पद्
૪૯૧	૨	૧૦	દ્રૈપદી	દ્રૌપદી
૪૯૩	૧	૧	पथकोट्ट	पंथकोट्ट
૪૯૩	૧	૮	જુઆ	જુઓ
૪૯૫	૨	૨૨	શ્રતસ્કંધના	શ્રુતસ્કંધના
૪૯૬	૨	૩૨	पत्यावर्त	प्रत्यावर्त
૪૯૭	૨	૧	पच्छासखडि	पच्छासंखडि
૪૯૯	૧	૧૭	વિશેષના	વિશેષતા
૫૦૧	૧	૨૨	पडि	पडि
૫૦૧	૨	૩૪	पडिचद्	पडिचंद
૫૦૩	૧	૧૦	प्रतिप्रच्छना	प्रतिपृच्छना

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૫૧૦	૧	૧૭	प्ररनवन	प्रस्रवण
૫૧૨	૨	૭	पद्धुति	पद्धति
૫૧૯	૧	૧	परपरगंठिया	परंपरगंठिया
૫૨૨	૨	૧૫	परिच्छेम्र	परिच्छेद्य
૫૨૭	૧	૨૬	સિધ્ધિ	સીધી
૫૨૮	૧	૨૬	प्ररिशाद्यनिका	परिशाटनिका
૫૨૮	૨	૨	परिषिद्यत्	परिषद्यत्
૫૨૯	૧	૧	परिहारविशुद्ध	परिहारविसुद्ध
૫૨૯	૧	૨	,,	,,
૫૨૯	૧	૫	परिहारविशुद्धित्र्	परिहारविशुद्धिन्
૫૩૦	૧	૨૨	पजिअंक	पलिअंक
૫૩૬	૧	૧૨	पदर्शिन्	प्रदर्शिन्
૫૩૮	૧	૩૭	प्रागलभ्य	प्रागल्भ्य
૫૪૦	૧	૩૧	જન	જૈન
૫૪૭	૧	૧૪	(૨)	(૨) ત્રિ૦
૫૫૯	૧	૧	આદ	ચૌદ
૫૬૧	૧	૨૩	पुहुत्तदियक्क	पुहुत्तवियक्क
૫૬૨	૨	૩૫	पेयस्	प्रेयस्
૫૬૬	૨	૧	पोलंदी	पोलिंद्री
૫૭૨	૨	૫	वंभलोय	बंभलोय
૫૭૨	૨	૨૮	व्रह्मोत्तरावतंसक	ब्रह्मोत्तरावतंसक
૫૭૯	૨	૧૧	બ્રહસ્પતિ	બૃહસ્પતિ
૫૮૦	૨	૪	व्रव	व्रुव
૫૮૮	૧	૧૪	મંડકાલાર	મંડલાકાર
૫૯૫	૨	૨૯	મડુગોત્રની	મંડુગોત્રની
૫૯૬	૧	૧૧	(૨)	(૨) ત્રિ૦.
૫૯૮	૧	૧૬	(म)	(मंग)
૬૦૩	૧	૨૪	વેદનના	વંદનાનો
૬૨૫	૧	૨૦	ડડીયાવાળા	ઠળીયાવાળા
૬૨૬	૧	૩૩	ધળ	ધુળ
૬૨૮	૨	૨૬	મગારાણીનો	મૃગારાણીનો
૬૪૨	૧	૮	પર્વતનો	પર્વતનું
૬૪૮	૨	૧૦	रुंधंतिया	रुंधंतिया
૬૭૩	૨	૯	જભકા	જંભકા

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬૭૪	૧	૬	**वर्घ्र**	**वर्ध्र**
૬૭૪	૨	૩	**वघ**	**वध**
૬૮૦	૨	૩૫	ઝઝાવાત	ઝંઝાવાત
૬૮૪	૧	૧૦	રડી	રંડી
૬૯૦	૨	૧૧	**विग्ध**	**विग्घ**
૬૯૦	૨	૩૦	**विचित्तयक्ख**	**विचित्तपक्ख**
૬૯૦	૨	૩૪	**विच्छृद्दित**	**विच्छर्दित**
૬૯૨	૧	૫	તીથકર	તીર્થંકર
૬૯૨	૧	૧૧	દશાકુમારી	દિશાકુમારી
૬૯૨	૨	૩૬	વિદ્યત્કુમાર	વિદ્યુત્કુમાર
૬૯૪	૧	૨૪	**विाणउत्त**	**विणिउत्त**
૬૯૫	૧	૨૬	**वियथ**	**वितथ**
૬૯૬	૧	૨૮	વેદેહ	વૈદેહ
૬૯૬	૨	૯	**विद्ध**	**विद्ध**
૬૯૬	૨	૧૧	,,	,,
૬૯૭	૧	૯	િક્ષેપ	નિક્ષેપ
૬૯૭	૧	૨૪	**विपर्णामानुप्रेत्ता**	**विपरिणामानुप्रेक्षा**
૬૯૭	૨	૨૭	**विप्रजहक्रू-**	**विप्रजहत्क्रे-**
૬૯૯	૧	૨૭	**चिमनस्**	**विमनस्**
૭૦૦	૧	૧૭	**खी०**	**स्त्री०**
૭૦૦	૧	૧૭	**विमान्**	**विमात्र**
૭૦૦	૧	૨૧	**विभुकुल**	**विमुकुल**
૭૦૦	૨	૭	શઙ્કે	શઙ્કે
૭૦૦	૨	૧૧	**विग्हय**	**विम्हय**
૭૦૨	૧	૮	સ્થડિલે	સ્થંડિલે
૭૦૨	૧	૨૨	**विकासत्**	**विकासवत्**
૭૦૩	૧	૨૭	**विरुद्धं (विरुद्ध)**	**विरुद्ध (विरुद्ध)**
૭૦૩	૧	૩૬	નાનાં	નાના
૭૦૪	૧	૨૧	નિર્ગન્થ	નિર્ગ્રન્થ
૭૦૭	૧	૩૩	**विष्वकू**	**विष्वक्**
૭૦૭	૨	૭	**(विसुद्ध)**	**(विशुद्ध)**
૭૦૭	૨	૧૬	કોલેરા	કોલેરા
૭૧૦	૧	૨૪	**वींतधूम**	**वीतधूम**
૭૧૧	૨	૩૪	ખસખસનું	ખસખસનો

પૃષ્ઠાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૧૩	૧	૧૨	ટોળો	ટોળું
૭૧૩	૧	૩૦	वेद्रिक	वैद्रिक
૭૧૩	૨	૧૭	વક્રિય	વૈક્રિય
૭૧૪	૨	૨૯	बेणातिया	वेणातिया
૭૧૫	૧	૧૪	मो	सोय
૭૧૫	૧	૨૨	बेताली	वैताली
૭૧૫	૨	૨૯	वैमनस्प	वैमनस्य
૭૧૫	૨	૩૩	ગેવેયક	ગ્રૈવેયક
૭૧૬	૨	૨૫	ઋગવેદ	ઋગ્વેદ
૭૧૭	૧	૩૪	વડૂર્યમણિ	વૈડૂર્યમણિ
૭૧૭	૨	૧૨	કિન્નારે	કિનારે
૭૧૭	૨	૨૫	કંપવા	કંપ વા
૭૧૭	૨	૨૯	દ્રેપ	દ્વેપ
૭૧૮	૨	૨૭	રડાપો	રંડાપો
૭૧૯	૧	૨૯	અધભાગ	અર્ધભાગ
૭૨૦	૨	૧૯	सङ्कामिणी	सङ्कामिणी
૭૨૨	૨	૨૮	सङ्ख्येयभाग	सङ्ख्येयभाग
૭૨૩	૧	૨૪	જોડાણુ	જોડાણ
૭૨૩	૧	૩૪	પ્રભનિ	પ્રભૃતિ
૭૨૩	૧	૩૫	स् ग्रहनय	सङ्ग्रहनय
૭૨૪	૨	૨૭	સચ્ચાર	સંચાર
૭૨૪	૨	૩૭	सञ्क्रन	सञ्ज्ञ
૭૨૫	૧	૩૨	शञ्चलन	संज्वलन
૭૨૫	૨	૩૫	संजायणा	संजोयणा
૭૨૭	૧	૨૭	સતાપ	સંતાપ
૭૨૯	૨	૧૪	सपराइयबंध	संपराइयबंध
૭૨૯	૨	૧૬	सपराइया	संपराइया
૭૨૯	૨	૩૦	જોડાયેલ લાગેલ	જોડાયેલ–લાગેલ
૭૩૦	૨	૧૩	તીથકરના	તીર્થંકરના
૭૩૧	૨	૪	सम्भिन्नश्रोतृ	सम्भिन्नश्रोतृ
૭૩૧	૨	૫	सभिन्नसोयार	संभिन्नसोयार
૭૩૧	૨	૯	संभिय	संभिम
૭૩૧	૨	૧૨	૭૮૨	૭૮૧૨
૭૩૨	૨	૨૮	सरंभ	संरंभ

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૩૩	૧	૧૧	सलाव	संलाव
૭૩૩	૧	૩૩	संचचक्करिश्र	संवक्करिश्र
૭૩૪	૧	૩૦	સયમી	સંયમી
૭૩૪	૨	૨૩	संसगिन्	संसर्गिन्
૭૩૪	૨	૩૪	પિડ	પિંડ
૭૩૬	૧	૧	सकम्मबीरिय	सकम्मवीरिय
૭૩૬	૧	૨	,,	,,
૭૩૬	૨	૪	शर्क्करा	शर्करा
૭૩૬	૨	૬	ગોતમ	ગોતમ
૭૩૮	૧	૨	सत्यमनोथोग	सत्यमनोयोग
૭૩૮	૧	૭	सचमोसमण-	सच्चमोसमण-
૭૩૮	૧	૧૫	અતિશયા	અતિશય
૭૩૯	૨	૧૭	નવણ	ન્હાવણ
૭૪૦	૧	૫	ખચી	ખુંચી
૭૪૦	૧	૧૦	सन्नद्धबद्ध	सन्नद्धवद्ध
૭૪૦	૨	૧૩	પંચેંદ્રય	પંચેંદ્રિય
૭૪૨	૨	૩૧	સાથવાનો; ભુક્કો	સાથવાનો ભુક્કો
૭૪૩	૨	૧૭	श्रदुधान	श्रद्धान
૭૪૪	૧	૩૬	ધાન્યાદનો	ધાન્યાદિનો
૭૪૫	૨	૧૦	सष्प	सप्प
૭૪૬	૧	૧૫	सब्भितर	सब्भिंतर
૭૪૬	૧	૨૯	श्रम	श्रम
૭૪૬	૨	૧	समणभुश्र	समणभूश्र
૭૪૭	૨	૧૩	समन्नित	समन्नित
૭૫૦	૧	૧૧	सम्यगदर्शन	सम्यग्दर्शन
૭૫૧	૧	૧૧	समुच्चभ	समुद्यम
૭૫૨	૨	૧૬	समवगाड	समवगाढ
૭૫૩	૨	૧	सम्मामिच्छत्तमोहणीय	सम्मामिच्छदिट्ठि
૭૫૩	૨	૮	सम्यगद्दष्टि	सम्यग्दृष्टि
૭૫૩	૨	૧૦	જોઇ	જોનાર
૭૫૩	૨	૨૮	सथङ्मिथ्यात्व	सम्यङ्मिथ्यात्व
૭૫૪	૧	૧	सम्मवाइ	समावाइ
૭૫૫	૨	૧	सथालि	सयालि
૭૫૫	૨	૨૨	शतशसूः	शतशः

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૫૬	૧	૨૫	સૂપડો	સૂપડું
૭૫૮	૧	૨૮	स्वलिंगसिद्ध	स्वलिंगसिद्ध
૭૬૦	૨	૨૭	सव्वब्भंतर	सव्वब्भंतर
૭૬૧	૨	૩૧	ચદ્રના	ચંદ્રના
૭૬૩	૧	૧૬	આષાધ	ઔષધિ
૭૬૪	૧	૧૩	साइबुद्ध	साइबुद्ध
૭૬૪	૨	૨૬	અધકવૃષ્ણિના	અંધકવૃષ્ણિના
૭૬૬	૧	૬	सात	साति
૭૬૭	૨	૧	समासिश्र	सामासिश्र
૭૬૭	૨	૧૦	ઉત્પન્ન	ઉત્પન્ન
૭૬૮	૧	૩૫	સાતાસીળીયો	શાતાશીળીયો
૭૬૯	૧	૫	સારણુ	સારણ
૭૬૯	૧	૩૪	साहृदय	साहृदय
૭૬૯	૨	૬	सारूविथ	सारूविय
૭૭૦	૨	૨૧	सविट्ठी	साविट्ठी
૭૭૪	૧	૩૦	ષટ્કર્મરાયણ	ષટ્કર્મપરાયણ
૭૭૫	૨	૪	ફૂટ	ફૂટ
૭૭૬	૨	૧૦	જંબવૃક્ષ	જંબૂવૃક્ષ
૭૭૭	૨	૧૮	શિલાલેખએક	શિલાલેખ;
૭૭૯	૧	૧૮	કટ	ફૂટ
૭૭૯	૧	૨૦	शीतासुखवन	शीतामुखवन
૭૭૯	૧	૨૩	सप्तचत्वारिशत्	सप्तचत्वारिंशत्
૭૭૯	૧	૨૬	शीर्तीभूत	शीतीभूत
૭૭૯	૨	૧૯	शीतस्पश	शीतस्पर्श
૭૮૨	૨	૨૧	सूचिरम्	सुचिरम्
૭૮૩	૧	૧૭	शुभ	शुंभ
૭૮૩	૨	૬૬	શ્રેણિક	શ્રેણિક
૭૮૪	૧	૧૧	शुक्ल	शुल्क
૭૮૪	૧	૧૨	વિવાહ	વિવાહ
૭૮૫	૧	૧૭	અરવત	ઐરવત
૭૮૫	૧	૨૧	બ્રહ્મચર્યાદિ	બ્રહ્મચર્યાદિ
૭૮૭	૨	૮	सुदशनजागरिका	सुदर्शनजागरिका
૭૮૭	૨	૧૦	सुदशन	सुदर्शन
૭૮૮	૧	૧૩	પડજ	પડ્જ

પૃષ્ટાંક.	કોલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૭૯૧	૧	૯	જંબદ્વીપના	જંબૂદ્વીપના
૭૯૨	૨	૪	શ્રતઅજ્ઞાન	શ્રુતઅજ્ઞાન
૭૯૨	૨	૧૬	ुतख्यात	श्रुतख्यात
૭૯૨	૨	૨૨	ुतज्ञान	श्रुतज्ञान
૭૯૨	૨	૩૧	શ્રતધર્મ	શ્રુતધર્મ
૭૯૩	૧	૧૪	એક જાતની	જાતની એક
૭૯૩	૧	૧૬	ुतसंपन्न	श्रुतसंपन्न
૭૯૩	૧	૨૫	श्रतसागर	श्रुतसागर
૭૯૪	૨	૧૫	નદનવનના	નંદનવનના
૭૯૪	૨	૨૯	सुवर्णगुलिका	सुवर्णगुलिका
૭૯૫	૧	૧૩	सुयरणजूहिया	सुवरणजूहिया
૭૯૫	૨	૨૧	सुबिहि	सुविहि
૭૯૬	૨	૩૪	शुश्रषक	शुश्रूषक
૭૯૭	૧	૧૩	शुश्रषक	शुश्रूषक
૭૯૭	૧	૧૫	शुश्रषणा	शुश्रूषणा
૭૯૭	૧	૧૮	शुश्रषणाविनय	शुश्रूषणाविनय
૭૯૭	૧	૨૧	शुश्रषा	शुश्रूषा
૭૯૮	૨	૬	ઉત્તરાથ	ઉતરાય
૭૯૮	૨	૨૭	सुडुमणिश्रोय	सुहुमणिश्रोय
૮૦૦	૨	૨૯	प्रविमक्ति	प्रविभक्ति
૮૦૨	૨	૨૪	सेनापत्ग	सेनापत्य
૮૦૪	૧	૭	शलकार	शैलकार
૮૦૪	૧	૧૪	लकपुर	शैलकपुर
૮૦૪	૧	૧૬	शेलार्द्ध	शैलार्द्ध
૮૦૪	૧	૨૬	शलकपुर	शैलकपुर
૮૦૪	૧	૨૮	शलायत	शैलायत
૮૦૪	૨	૨	ला	शैला
૮૦૪	૨	૫	शलेश	शैलेश
૮૦૪	૨	૬	ले ी	शैलेशी
૮૦૪	૨	૭	અવસ્યા	અવસ્થા
૮૦૫	૧	૨૧	षवती	शेषवती
૮૦૫	૧	૩૫	शेषिक	शैषिक
૮૦૫	૨	૨	ल्य	शैल्य
૮૦૫	૨	૨૭	सो ंद्रिय	सोइंदिय

પૃષ્ટાંક.	કૉલમાંક.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૮૦૫	૨	૩૦	गड	गौगड
૮૦૬	૧	૮	सागंधिक	सौगंधिक
૮૦૬	૨	૩૦	ભાગ્ય	સૌભાગ્ય
૮૦૮	૧	૩૩	सोराष्ट्रिका	सौराष्ट्रिका
૮૦૯	૧	૫	વિ ત્પ્રભ	વિદ્યુત્પ્રભ
૮૧૧	૧	૧૨	हात्थकप्प	हत्थिकप्प
૮૧૫	૨	૨૧	हिडिल	हिड्डिल